
37
22 E
1

Ad simpliciter usum P. Fr. Nicolai Lisini a Valentano Min: Obs: 1846.

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

TOMUS PRIMUS.

A—D.

R.P. IOSEPHO ROMÆ

Ord. Minimorum Collegæ Generali Gallo, E.mi S.R.E. Card. An. ALBANI olim in Urbe Theologo, et Ser.mi Principis EUGENII de Sabaudia Studiis regendis excolendisque Præposito

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

SEU

PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM
CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM

DECISIONES,

E

SCRIPTURIS, CONCILIIS, PONTIFICUM DECRETALIBUS, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis depromptæ.

Authore JOANNE PONTAS, *Presbytero*, *Facultatis Parisiensis*, *Juris Canonici Doctore*, *necnon Ecclesiæ Parisiensis Propœnitentiario.*

EDITIO RECENS,

E Gallico in Latinum pari studio & fide concinnata.

TOMUS PRIMUS.

LUXEMBURGI,

Sumptibus ANDREÆ CHEVALIER, Bibliopolæ. ET MARCI-MICHAELIS BOUSQUET & SOCIORUM.

MDCCXXXI.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ ET CATHOLICÆ MAJESTATIS.

REVERENDISSIMO PATRI

JOSEPHO ROMÆ,

ORDINIS MINIMORUM

COLLEGÆ GENERALI GALLO,

EMINENTISSIMI S.R.E. CARD. AN. ALBANI

OLIM IN URBE THEOLOGO;

ET SERENISSIMI PRINCIPIS

EUGENII DE SABAUDIA

STUDIIS REGENDIS EXCOLENDISQUE PRÆPOSITO;

ANDREAS CHEVALIER,

ET

MARCUS-MICHAEL BOUSQUET cum SOCIIS

S. P. D.

EX præclarissimo TUO Nomine, quo jampridem Taurinense Lyceum eximiè refulget, hoc quoque nostrum Opus aliquid celebritatis nacturum judicavimus, PATER REVERENDISSIME. Quibuscunque enim TE adire ac Tecum agere contigit, iis maximè spectandus apparuisti, cum morum candore ac comitate, tum mentis acumine ac Doctrinæ præstantiâ. Quamobrem nemo miretur, TE à VICTORIO AMEDEO Rege sapientissimo, ingeniorum sagacissimo Æstimatore, bonarumque Ar-

† *tium*

tium ac Litterarum omni ope restaurandarum studiosissimo, cultioris Physicæ, Morumque Doctrinæ Professorem in multis fuisse delectum; ac deinde commissam TIBI Principis adolescentis institutionem, in quo præstantissimæ indolis ea semina emicabant, quæ summè digna erant, ut excolerentur à manu sollertissima. Neque porrò spem Regiam, aut publicam fefellit eventus; gratosque jam ipse laboris TUI fructus abundè percipis. Quicquid namque laudis de Nobilissimo illo Discipulo undique, & meritò quidem, diffunditur, hoc ad TE non mediocriter pertinet, VIR CLARISSIME. Nec enim dubium est, quin ille diu intuitus, quem ei demonstras ac perpetuò commendas, immortalis Herois Patrui EUGENII imaginem, ut paulatim assuescat eum, uti nomine & genere, sic & virtutum imitatione referre; oculos quoque in optimum Magistrum convertat, à quo & rectè de omnibus sentire, & vulgares errores declinare, & quid splendoris ac utilitatis ex diligenti & accurata ingenii cultura hauriatur, facilè didicerit. Interea verò TE enixè rogamus, REVERENDISSIME PATER, ut quâ humanitate nostris consiliis ad rei Litterariæ emolumentum conducentibus favere cœpisti, ita deinceps pergas, nostrumque istud munus animograto ac devoto exhibitum, benignâ manu accipias. Vale.

PRIVILEGIUM

SACRÆ CÆSAREÆ ET CATHOLICÆ MAJESTATIS.

AROLUS SEXTUS, Divinâ favente Clementiâ Electus Romanorum IMPERATOR, semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, REX; ARCHIDUX Austriæ; DUX Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Würtembergæ; COMES Tyrolis &c. Agnoscimus & notum facimus tenore præsentium Universis: Quod, cùm Nobis fidelis dilecti MARCUS MICHAEL BOUSQUET & SOCII, Bibliopolæ Genevenses, humillimè exposuerint: Se Librum, cui Titulus: *Dictionarium Casuum Conscientiæ, seu Præcipuarum Difficultatum circa Moralem, ac Disciplinam Ecclesiasticam Decisiones; è Scripturis, Conciliis, Pontificum Decretalibus, Patribus, necnon celeberrimis Theologis, & Canonum peritis depromptæ, Authore* JOANNE PONTAS, *è Gallico in Latinum magno studio ac fide concinnatas, boni publici causâ, suis sumptibus in Folio Typo proximè edituros esse:* Vereri autem, ne alii, ut sæpiùs fieri solet, & quod ingenti sibi detrimento foret, idem Opus quoquo modo vel formato prelo quoque mandare, imitarive conentur, proinde Nobis demississimè supplicârint, ut Cæsareo Nostro Privilegio Impressorio se contra quascunque ejuscemodi quæstui inhiantium æmulorum machinationes præmunire dignaremur; Nos submissis pariter ac æquis eorum precibus clementer annuendum censuerimus: Eaque propter omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis, Bibliopegis, ac aliis quibuscunque Librariam negotiationem exercentibus seriò inhibemus, ne quis prædictum *Dictionarium Casuum Conscientiæ*, per decennii decursum ab hodierna die computandum, in Sacro Romano Imperio, Regnísque, Dominiis, & Provinciis Nostris Hæreditariis, in simili vel alio Typo, modo aut forma, atque idiomate, neque per extractum, neque per compendium, sive in toto, sive in parte, mutatísve titulis recudere, vel alio recudendum dare, alibíque impressum apportare, vendere, vel distrahere, clam vel palam citra voluntatem, & expressum à præfatis MARCO MICHAELE BOUSQUET & SOCIIS, Bibliopolis in scriptis obtentum consensum præsumat; Si quis verò interdictum hoc Nostrum Cæsareum violare, aut transgredi ausus fuerit, eum non modò ejuscemodi Libris perperam quippè recusis & adductis, à memoratis BOUSQUET & SOCIIS, Bibliopolis, & eorum Hæredibus ubicunque, sive propriâ authoritate, sive Magistratûs auxilio vendicandis, de facto privandum, sed & mulctâ insuper Decem Marcarum Auri puri Fisco, seu Ærario Nostro Cæsareo, & parti læsæ ex æquo pendenda, irremissibiliter decernimus puniendum; dummodò tamen hujus Privilegii Nostri Cæsarei, ritèque factæ censuræ tenor pro publica notitia in fronte Libro-

Librorum impressus exhibeatur, & quinque Exemplaria ad Arcanam Nostram Cancellariam Imperialem Aulicam sumptibus impetrantium quamprimùm transmittantur. Mandamus igitur omnibus & singulis Nostris, Sacrique Imperii, ac Regnorum, Dominiorum & Provinciarum Nostrarum Hæreditariarum subditis & fidelibus dilectis, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, conditionis, dignitatis, aut præeminentiæ existant, tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus, præsertim verò in Magistratu constitutis, aliisve jus & justitiam administrantibus, ne Privilegium hoc Nostrum quemquam temerè & impunè transgredi patiantur, quin potiùs transgressores, præscripta pœnâ plecti, aliisque modis idoneis coerceri curent, quatenus & ipsi eandem mulctam evitare voluerint. Harum Testimonio Literarum manu Nostrâ subscriptarum, & Sigilli Nostri Cæsarei appressione munitarum. Quæ dabantur in Civitate Nostrâ VIENNA die tertiâ decimâ Octobris, anno millesimo septingentesimo vigesimo nono, Regnorum Nostrorum Romani decimo nono, Hispanicorum vigesimo septimo, Hungarici, & Bohemici verò pariter decimo nono.

CAROLUS.

UT JOHANNES ADOLPHUS
COMES à METSCH.

Ad Mandatum Sac. Cæs. Majest. proprium.
JOAN. JOS. à SCHNAPPAUFF.

Et memorati MARCUS MICHAEL BOUSQUET & SOCII, *pro dimidia parte suprascriptum Sac. Cæs. Majest. Privilegium concesserunt* ANDREÆ CHEVALIER, *Bibliopolæ* Luxemburgensi, *ex conventione factâ inter eos Idibus Februarii anni* 1730.

BIBLIO-

BIBLIOPOLÆ
AD LECTOREM.

FRUSTRA nobis eſſet animus publicam prævertendi ſententiam hujuſce Operis gratiâ; laudem omnium hactenus promeruit, & ſicuti nullus ferè Liber & privatæ magis & communi ſerviens utilitati in lucem editus eſt: ita rara procul dubio reperientur Opera, quorum fama omni adeo magis ex parte ſteterit eadem.

Suomet Author propoſito quod novi protinus fuit ſaporis, & utilitate, & innumeris quas complectebatur dotibus, continuum adhuc Editionis Novæ deſiderium excitavit. Laus verò perpetua quam reſolutionum firmitate perſpicuâ ſibi peperit, pro ſummo haberi debet. Hujus autem laudis inſigne argumentum, adverſariorum ſilentium eſt, tanti etenim ponderis Opus, nec naſutè diſtrictum unquam, nec acerbi ullius ſectæ ſtudii impetum ſuſtinuit: ut paucis denique abſolvam, nec apud auſteriores ſolutioreſvè, ſeveritatis nimium vel labantis Diſciplinæ fautor habetur.

Hinc igitur & jam tùm vigente adeò tempeſtate, elucet mira illa Authoris ſolertia quâ prudentum veſtigiis Theologorum inſtitit.

Non ſingulas tamen illius reſolutiones Operis tanquam veritati conſonas tueri contendimus, morum enim ſcientiæ amplitudinem, & ſpinoſam quam circà verſatur materiem ſi perſpicias; non eamdem in Opere æquè prolixo reperies diligentiam.

Fatendum tamen eſt, nulla hactenus Typis mandata extitiſſe excerpta moralia, quæ Opus iſtud eximium, & varietate, & diligentiâ, & perfectione non ſuperaverit. Latino conſcriptum idiomate naſuti optavêre homines; Latialis enim ſermo, & majoris notitiæ & ſcientiarum utilitatis causâ, nec non præter cætera ipſimet ſatis cognita Authori, adhibendus ſanè; cùm ſæpè invitus, ſive ut delicato indulgeret Lectori, ſive ut rebus ampliſſimis ab omnium captu non æquè alienis parceret, ipſemet Author Latinâ uſus fuerit linguâ.

Tandem verò cùm viri & Religionis & Societatis Civilis ducti ſtudio, Opus illud ex quâcumque parte utile exteriſque optatum gentibus,

ſcriptum Gallicè, Latinè reddere conati ſint: pergratum, nec vana fides, omnibus erit eximium Opus in lucem edere, ut jam nunc, quot & quanta in ſe habeat utilia intelligere valeant.

Quæ accuratè elucubrata fuit interpretatio, & perſpicuitate, & brevitate illâ comite Operis, cujus nimia ne quidem eſſe poteſt intelligentia donatur.

Præter illam ſtili conciſionem quæ vulgò in Latiali ſermone uſurpatur, & quæ Opus diffuſum adeò, rectis complectitur finibus; alia aſſurgit utilitas, brevitas nempè major: recidit quippè Latina interpretatio iterationes innumeras Gallico neceſſarias idiomati.

His intellige verbis innumeram propè, Latinorum locorum ſegetem quæ Author ferè ſemper denuò protulit; utpote adhibitâ Gallicâ interpretatione: Sat enim procul dubio eſt illa proferre loca genuino expreſſa ſermone, nec textui diſſimilia, niſi ipſorum caliginis causâ addita ſit clarior interpretatio.

Eâdem igitur ratione freti ad inſtar Gallici Textûs encomia, Authorumque prolatorum facta cæteraque id genus, nec perperam fecimus miſſa. Hæc autem omnia tanquam ab Opere aliena rejicientes, eorum loco primam Latinæ interpretationis tenet frontem Authorum Index, in quo ipſorum Epitome legitur ut in Textu Gallico.

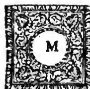
Minima illa quæ ad Lectorum utilitatem ad operis conciſionem & perſpicuitatem mutata ſunt, ſi excipias; operis ſumma cæteraque ponderis cujusdam, ſedulò & fide optimâ Typis fuere mandata.

Si forſitan identidem reſolutiones non ſatis conſonas veritati reperias; breves, & aliis expreſſæ litteris, nec non in ultimo quæſtionum de quibus agetur capite, notæ appoſitæ ſunt: Haud ſanè minima interpretationis hujus utilitas, quippè aſſurgit indè operis totius perfectio, eademque Authoris ſemper viget ſententia. Hæc igitur & hujuſmodi venit in lucem interpretatio utiliſſima.

Cæterùm hæc prima Libri frons quam jam cunctis legendam tradidimus, ſatis indicavit, & Carthæ, & Litterarum nitorem, tanto reſpondere Operi promeritoque Authorum; quorum & ſcientiam, altiſſimámque eruditionem præterimus, eò quòd major adhuc eorum humilitas, tum voluptatem quæ debitâ illorum laude; tum utilitatem quæ illorum famâ nobis cederet, ſevero nimium nobis recuſat animo. Monemus tamen eos eſſe peritiſſimos Eccleſiæ Romanæ Presbyteros, Sacræ Theologiæ Doctores, apud quos etiam maximus Juris Canonici uſus eſt.

PRÆFATIO

PRÆFATIO AUTORIS.

IRUM sanè, ut mihi persuasum est, quàm multis videbitur, præsens hoc Opus ab homine uno non modò susceptum, sed & in lucem audacter fuisse emissum, præsertim cùm tot tàmque eruditæ innumerorum ferè primi Ordinis celeberrimique nominis Authorum eâdem de re promulgatæ fuerint elucubrationes. Quid enim novi, forsan inquient, aut inauditi post tot doctos atque perspicaces viros proferre in medium poterit iste? Nunquid collatam simul operam atque consertos plurium labores Doctorum, quibus nunc affluit Parisiensis Sorbona, exigebat tantum molimen ut de tot numero ac tanta varietate diversis rebus, spinosas persolverent difficultates, quas omnes addidicisse privatum quempiam vix ac ne vix quidem verisimile est, ut alios easdem docere queat? Eadem fermè aliàs sibi objecit Sanctus Cyrillus Alexandrinus, cùm minores Prophetas commentariis suis illustrare meditatus est (a): *Existimabit fortasse quispiam*, inquit hic Sanctus, *otiosum esse quodammodo, & cum temeritate cunjunctum, parumque conducibile, etiam anteà pluribus disputata & explicata tantùm non refodere, perscrutarique velle, & laboribus aliorum superadditis novos superaddere.*

(a) S. Cyrillus Alexand. Præfat. in Oseam Prophetam initi

Eâ quidem, fateor, quam sæpè animo volvi, cogitatione mens mea tam validè perculsa est, ut Opus hoc evulgare nunquam statutum ac deliberatum habuissem; nisi hortatu suo ac consiliis hunc Studiorum meorum proventum è tenebris quasi eruissent complures amici mei, morum Disciplinæ peritissimi Doctores; & in arte regiminis animorum versatissimi, quorum præcipua, quâ etiam ad conscribendos de Trinitate Libros inductus est Sanctus Augustinus, hæc fuit ratio, quòd meum hoc Opus moralibus optimorum Authorum præceptionibus refertum, pro Bibliotheca iis futurum esset, qui Libros istorum nec habent, nec quandoque præ inopiâ, aliâve de causâ habêre possunt: *Neque enim omnia, quæ ab omnibus conscribuntur, in omnium manus veniunt*, inquit gratiæ Doctor (b), *& fieri potest, ut nonnulli, qui etiam hæc nostra intelligere valent, illos planiores non inveniant Libros, & in istos saltem incidant. Ideòque utile est, plures à pluribus fieri diverso stilo, non diversâ fide, etiam de quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat; ad alios sic, ad alios autem sic.* Ob eum quoque præcipuè finem testimonia cuncta è Scriptura, Conciliis, Patribus, summorum Pontificum Decretalibus, & celeberrimis Theologis atque Canonistis deprompta accuratè comprobavi, aliorum diffisus allegationibus, quas aut mendosas, aut parùm diligenter adductas multoties expertus sum. Cui priori rationi illud etiam accedit, quod affert Sanctus Cyrillus, scripta videlicet post alios; si bona sint, nemini unquam obesse, multis verò prodesse posse (c): *Nam si quippiam proponatur cognitu præcipuum ac necessarium*, inquit, *& ita super eo multis & à multis disseratur; nullum inde damnum ad quemquam, imò fructus maximus ad audientes perveniet.*

(b) S. Aug. Lib. 1. de Trinit. Cap. 3. seu n. 5.

(c) S. Cyrillus Alexand. loco cit.

Quamvis autem multas decisiones meas è scriptis Sancti Augustini aliorumque Ecclesiæ Patrum, & multò plures etiam ex operibus Sanctorum Thomæ, Bonaventuræ, Antonini, Raymundi, Bernardini cæterorumque Authorum doctrinâ & variis dignitatibus suis venerabilium deprompserim; non idcircò Plagiarius jure censeri possum duplici de causa: 1. quia propriis non credens luminibus, & privatâ multorum authoritate parum commotus, necesse duxi, Sanctorum doctrinæ adhærêre, sacrorumque Canonum, quos ad regimen fidelium, afflante Spiritu Sancto, emisêre Concilia, quique proindè omnibus venerationi esse debent; uti indicant ista Aquisgranensis Concilii an. 836.

habiti verba (*d*) : *Sacri ...... Canones toto orbe venerandi, & sancto Spiritu inspirante digesti, imò calamum sanctorum Patrum, qui eos de ordine & statu sanctæ Dei Ecclesiæ conscripserunt, regente &c.* 2. Quia sententiam eorum ideò tantùm amplexus sum ; quòd mihi certum sit ac penitùs exploratum, eam cum veritate consentire, quam hæreditario jure mihi cum illis communem ita existimavi, ut non minùs ego, quàm illi, hoc Theodoreti dictum usurpare valeam (*e*) : *Hoc autem non furtum, sed paterna hæreditas* ; aut illud S. Augustini (*f*) : *Ego amo, quod dicunt* (homines illi,) *quando verum dicunt ; non quia ipsorum est ; sed quia verum est ; ...... si autem ament illud, quia verum est ; jam ipsorum est & meum est ; quoniam in commune est omnium veritatis amatorum.*

Ad statuendas verò firmandasque decisiones meas propono 1. plurima Concilia, non omnia quidem œcumenica, sed tamen peculiari tùm veneratione, tùm authoritate digna ; quia unanimi Ecclesiæ consensu fuêre approbata, usuque confirmata. 2. Multos antiquos Canones, è Gratiani Decreto excerptos ; non quòd eos vim Legis præcisè ex eo habere putem, quia in illo reperiuntur Decreto ; sed quòd hanc eis tribuam authoritatem, quam habent fontes, è quibus illos ausit inclytus iste Collator, nimirùm ex decisionibus & Constitutionibus variorum Conciliorum, scriptis antiquorum Patrum, aut veterum Authorum, quorum doctrinam confirmârunt Ecclesia ac Decretis suis summi Pontifices : Quâ de re tamen advertendum est, ab eo antiquos Canones summis Pontificibus Siricii Papæ 22. Jan. an. 385. electi Antecessoribus, ut apud omnes doctos jam in confesso est, falsò adscribi : Unde vetustissima, quæ in Bibliotheca Abbatiæ sancti venen. Verodunensis asservatur, manuscripta collectio, à Siricio duntaxat exordium sumit. 3. Sæpè etiam laudo, non solùm Decretales contentas in Collectione jussu Gregorii IX. digestâ à Sancto Raymundo, qui collectiones quinque priores ab ævo Gratiani variis temporibus confectas uno volumine in quinque Libros distributo comprehendit ; verùm etiam posteriores multas Constitutiones, in Sexto, in Clementinis & Extravagantibus, aut etiam in Bullario magno relatas. Sed, cùm in Galliâ vim Legis non obtineant variæ hujusmodi collectiones ; eas solùm in argumentum decisionum mearum adduxi, quæ vigent in hoc Regno ; adnotatis aliis quæ non observantur, & quarum proindè nulla est ibi authoritas. Parem etiam cautionem adhibui pro regulis Cancellariæ Romanæ, eas tantùm allegans, quæ in Galliâ admittuntur ; quales sunt istæ : scilicet, decima octava, dicta ; *De infirmis resignantibus* : Decima nona ; *De Idiomate* : Vigesima octava ; *De verisimili notitiâ obitûs* : & trigesima quarta ; *De publicandis resignationibus* : quibus aliæ duæ possunt addi ; scilicet, trigesima ab Innocentio VIII. lata : *De Annali possessore* : & trigesima secunda, *De triennali possessore* nominata.

Quandoquidem id omne nonnulli reprehendant, quod sibi non sapit atque arridet ; ac palàm Opus in infamiam vocare delectentur, quod clàm non sine voluptate pervolvunt, uti olim querebatur jam Hieronymus his verbis (*g*) : *Qui canino dente me rodunt in publico detrahentes, & legentes in angulis ......* id etiam in hoc Opere quidam arguent, quòd permultos in eo propositos casus solâ Legum Romanarum authoritate dissolverim : sed æquo, ut mihi spes est, animo perpendent : 1. plures, non in Galliâ solùm, sed & alibi vastas esse Provincias, quæ jure scripto reguntur, cujus proinde Leges, appositè ad probationem earum, quibus favent, decisionum allegantur ; prætereà quod non abs re fuit de multis agere quæstionibus, in hoc tantùm jure usitatis, quales sunt falcidia & aliæ nonnullæ : cùmque jus temporalia bona possidendi, à supremâ, ut ait Sanctus Augustinus (*h*), Principum authoritate dimanet, eorum Leges atque Constitutiones necessariò in medium esse adducendas, tanquam regulam hac in re servandam. 2. Leges istas in iis duntaxat à me casibus proferri, de quibus nihil definiunt Ecclesiastica statuta. 3. Me earum Legum authoritate non tam inniti, prout in se ipsis considerantur, quàm propterea quod cùm jurisprudentiæ nostræ regulis consentiunt, quas sequi necesse est in decisione difficultatum de quibus nihil contrarium ab Ecclesia constitutum est. 4. Leges hujusmodi, eas præsertim, quæ ab Imperatoribus Christianis latæ sunt, ex immutabilibus naturalis æquitatis principiis oriri, ad quam actus suos dirigere tenetur omnis homo. 5. Denique justam ex omni ævo venerationem habuisse Leges istas, non modò apud antiquissimos ac celeberrimos scriptores sive Theologos, sive Canonistas, à quibus in scriptis suis ad firmamentum sententiæ suæ quàm sæpissimè proponuntur ; verùm etiam apud Concilia, Ecclesiæ Patres, sanctosque Compositores, nec non apud summos Pontifices, qui earum pondere & authoritate doctrinam suam ac decisiones muniunt atque confirmant ; quando nihil in illis continetur Evangelio sacris-ve canonibus oppositum, quales sunt Justiniani Novellæ, *quas commendat*, ut loquitur Yvo Carnutensis (*i*), *& observat Romana Ecclesia* : Unde fit, in multis Decreti Gratiani canonibus tot quandoque Leges proferri, ut vel in uno solo triginta duæ reperiantur (*k*).

Et quidem à Nicolao I. *veneranda*, ita loquitur (*l*), haberi debent *Romanæ Leges* :

(*d*) Conc. Aquisgran. II. Lib. 3. cap. 25.

(*e*) Theodoret. Epist ad Joan. Episcopum, de explanatione Cantici Canticorum sub finem.

(*f*) S. Aug. Lib. 12. Confess. c. 25. seu n. 34.

(*g*) S. Hier. Prolog in Paralipom.

(*h*) S. Aug. tract. 6. in Joan. in Can. *Quo jure* 1. dist. 8.

(*i*) Yvo Carnutensis Epist. 280.

(*k*) Can. *Si testes*. §. 4. quæst. 3.

(*l*) Nicolaus I. in can. *Ita*. 1. 30. q. 3.

ges : easque absque crimine contemni non posse asserit Gelasius I. ad duos scribens Episcopos (*m*) : *Quis autem Leges Principum , aut regulas Patrum..... dicat debere contemni , nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum ?* Hæc sunt verba summi hujusce Pontificis , qui in suis ad Theodoricum Regem Litteris (*n*) ipsum rogat , ut quas pro subjectis imperio suo populis Leges promulgârat , eædem in suis negotiis prò Clericis valerent : nec minùs Leo IV. ostendit , quanti Leges Imperiales faceret , ut patet ex Epistola ad Lotharium Imperatorem scriptâ , in quâ *nunc & in ævum* , inquit , (*o*) *nos conservaturos* (Capitula Imperialia) *modis omnibus profitemur.* Decisionibus suis vim ac robur adjungit Sanctus Gregorius Magnus (*p*) ex Legibus Imperatorum Honorii , Arcadii , Justiniani , Gratiani , Valentiniani & Theodosii : quod idem ab Hincmaro , Rhemensi Archiepiscopo (*q*) , aliisque viris illustribus est præstitum. Ab eodem Sancto irrita declaratur tota litis series , (*r*) , contra Legis Imperatoriæ præscriptum (*s*) instructa. Longiùs etiam progreditur Lucius III. (*t*) ad Patavinum scribens Episcopum : ubi enim præmisit , quòd *sacrorum statuta Canonum , Principum constitutionibus adjuvantur* ; irritum facit , quidquid in negotio quodam confectum fuerat in Legum civilium injuriam. In quâdam Decretali Gregorii IX. (*u*) abrogatur Ecclesiastici Judicis sententia , atque invalida declaratur ; quòd Imperatoriis Legibus non esset consentanea. Multa tandem Concilia magnis illustrârunt laudibus , imò etiam , tanquam ad Ecclesiæ civilisque societatis bonum conducentia approbârunt Capitularia seu leges Imperatorum Caroli Magni & Ludovici Pii , nec non Regum Lotharii , Caroli & Ludovici , qui postremum hunc Imperatorem Patrem habuêre.

Ecclesiæ siquidem & secularium Principum leges ad communem omnium hominum pari consensu spectant utilitatem , quæ legis cujuslibet tanquam scopus unicus haberi debet juxta illud Romani Oratoris (*x*) : *Salus populi suprema Lex esto* : Enimverò , si legibus Ecclesiasticis is sit propositus finis ut hominis bonum , comparatè ad æternam beatitudinem , procurent ; eòdem etiam conspirant Principum leges in ordine ad vinculum pacemque communitatis , quam tueri ac fovêre , statutis contra inquietos suppliciis , nituntur. *Factæ sunt autem leges* , inquit Isidorus (*y*) *ut earum metu coërceatur audacia , tutaque sit inter improbos innocentia ; & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas* : Unde sacrarum Ecclesiæ legum istæ observationem promovent , ut ait Nicolaus I. in Canone , quem refert Gratiani Decretum (*z*) : cùm , ob eum præcipuè finem , sæcularibus Principibus suam Deus communicaverit potentiam , ex his Apostoli verbis (*a*) : *Non enim sine causa gladium portat : Dei enim minister est , vindex in iram ei , qui malum agit.*

Addendum etiam , leges ab Ethnicis Principibus aut latas , aut confirmatas , non minùs , quàm Christianorum Imperatorum Constitutiones , cum principiis naturalis æquitatis consentire : ita volente Deo , ut Infideles illi necessario illustrarentur lumine , sufficientique essent potestate muniti , ut eorum ministerio servarentur jura naturæ : quod quidem isti præstitêre , principia supponendo , quibus constat naturalis æquitas ; qualia sunt ista : I. *Alteri ne feceris , quod tibi non vis fieri. II. Suum cuique tribuendum est. III. In Pactis ingenuitas ac fides est adhibenda &c.* Ex his generalibus effatis ad speciales facta est complexio regulas , quales sunt istæ : *I. Pupilli sui statuti ac moribus invigilare , ejusque rebus consulere debet Tutor ; cùm ei pro Patre sit. II. Lucrum & damnum in societate debent esse sociis communia. III. Rem venditam præstare tenetur Venditor. IV. Commissum sibi depositum fideliter & accuratè debet servare depositarius &c.*

Sed quia difficultates quasdam , quibus tamen providêre interest ; minutim non semper persequuntur leges naturales ; idcircò aliis specialibus legibus eas componere necesse fuit : hinc , v. g. constitutæ sunt leges , quæ præscriptionum tempus stabilirent , ætatem ad contrahendum requisitam : Testamentorum formulas , & alia hujusmodi innumera definirent.

Hic meminisse refert , anteà me asseruisse , Concilia , Patres ac summos Pontifices Legum Civilium authoritate doctrinam suam ac decisiones confirmare : *quando nihil in illis continetur Evangelio sacris-ve canonibus oppositum* ; uti sunt eæ omnes , quæ à me adducuntur ; nam quod ad cæteras Leges attinet , quas improbat Ecclesia , nullius essent debent momenti quoad forum conscientiæ , quæ non , nisi ex Legibus justitiæ , caritatis & æquitatis dirigenda est , ut post sanctum Gregorium Magnum ait Gregorius IX. (*b*) : *Lege Dei , non autem lege hujus sæculi vivimus.*

Cæterùm illud in me reprehensione dignum vidêri non debet , quòd quatuor aut quinque decisiones meas quorumdam Authorum Ethnicorum testimoniis , Platonis nimirùm , Aristotelis , Ciceronis , Propertii & Senecæ confirmaverim ; cùm unum ex iis , Aratum videlicet , qui 272. an. ante Christum natum vivebat , haud ægrè laudârit

(*m*) Gelasius I. in Can. *Quis autem.* 11. dist. 10.

(*n*) Item in Can. *Certum.* 12. ead. dist.

(*o*) Leo IV in Can. *De Capitulis* . 9. ead. dist.

(*p*) S. Greg. l. 11. Epist 56.

(*q*) Hincm. Opuscul. c. 17

(*r*) S. Greg. in c. *In nomine Domini* 2. de test. & attestat. l. 2. tit. 20.

(*s*) *Autentica*. de testibus 5. & *Hæc verò*. Collat. 7.

(*t*) Lucius III in c. *Intelleximus* 1. de novi operis nuntiatione lib. 5. tit. 2.

(*u*) Greg. IX. in Can. *Innotuit*. 12. *ne Arbitris*. l. 1. tit. 43.

(*x*) Cicero l. 3. de leg. n. 8.

(*y*) Isidor. in Can. *Factæ*. 1. dist. 4.

(*z*) Nicolaus I. in can. *Lege* 1. §. *Non quod*. dist. 10.

(*a*) Rom. 13. 4.

(*b*) Greg. IX. in cap. *Filius*. 5. de testament. & ultimis volunt. post S. Greg. l. 7. indict. 1. Epist.4.

(c) Act. 17. 29. Apostolus (c), ut Atheniensibus persuadêret, non *auro*, *aut argento*, *aut lapidi sculpturæ artis & cogitationis hominis*, *divinum esse simile.* Huc etiam accedit, quòd ipsorum authoritati non innitar, sed rationum duntaxat pondere, quibus utuntur, quò dictorum suorum veritatem asserant.

Existimabit fortasse quispiam, plerasque ex decisionibus meis ad Judices potiùs, Causidicos, ceterosque forenses homines, quàm Confessarios pertinêre. At 1. nunquid optandum foret ad quietem ac solamen Pœnitentium, & ut salva etiam hoc modo præstetur eorum conscientia, tali Confessarium esse peritiâ, ut illos edocere, nec non eorum subitò difficultates enodare queat, non requisitis Advocatorum consiliis, qui aliundè parùm frequentes illâ reperiuntur intelligentiâ prædití, (si magnas urbes excipias), quâ tutò sibi propositas juris quæstiones explanare valeant. 2. Potestne Confessarius absque erroris formidine, Judices illos & Advocatos absolvere, eisve absolutionem denegare, nisi latas ab iis sententias, aut data consilia, cum æquitate consentire notum sibi fuerit, ac penitùs exploratum. Ob eas igitur causas plerisque Confessoribus in jure ac disciplina non multùm exercitatis, qualiscumque meæ earum rerum scientiæ copiâ factâ, gratum fore putavi.

Si quis verò objiciat, multorum, quos propono, Casuum explanatione, me castitati consuluisse; reponam, modestissimos hac in re mihi propositos esse Authores, quorum exemplum secutus Latinum semper in eorum expositione, vernaculum nunquam adhibui sermonem, ut illæsa maneret modestia. Certum quidem est, ultimi sæculi Authorem apud quosdam malè audisse, quòd de matrimonio, rebusque ad illud pertinentibus, minutiùs atque curiosiùs, quamvis Latinè, dixerit: At longè absunt à nimia hujusce Authoris indagatione, quæstiones à me propositæ, nec rem eò perduxi quò iste. De casibus istis, æquâ tantùm necessitate compulsus, & maximâ, quâ fieri potuit, verecundiâ dixi. Turpia etiam narrare illicitum non putârunt sancti Doctores; ubi Ecclesiæ ac veritatis causa ageretur. Horrendas Manichæorum spurcitias Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus Antistes (d) & Sanctus Epiphanius Gnosticorum absque scrupulo scriptis suis consignârunt, & oculis quasi subjecerunt. Insuper nequeunt Confessores, in quorum gratiam hoc Opus conscripsi, Pœnitentes suos de hisce rebus instruere, eorumque aperire dubia; nisi sufficientem harum habeant notitiam: quare omittenda non duxi ea, quæ ad sextum Decalogi præceptum, usumque matrimonii pertinent; & verecundiæ suæ, cautionibus adhibitis, satis superque à me provisum fuisse judicabit æquus Lector.

(d) S. Cyrillus Hierosol. Catec. mystagogicâ. 6.

In Operis hujus decursu, duæ solùm tres-ve reperiuntur difficultates, quas absolutè non solvi ob paria validarum rationum momenta, quibus utrinque opinionem suam stabiliunt Authores in contrarium sensum abeuntes; & putavi, in gravibus quibusdam dubiis, de quibus nihil decrevit Ecclesia, locum esse huic Sancti Gregorii Magni regulæ (e): *Grave satis est & indecens, ut in re dubiâ certa detur sententia.* Insuper cùm actiones humanæ, quæ *conscientiæ Casus* appellantur, nonnullis quandoque sint annexæ circumstantiis specialibus, non rarò valdè æquivocis & implexis, certum ferri nequit judicium, an bonæ sint vel malæ, innoxiæ vel criminosæ; nisi liquidò pateat earum connexio cum universalibus principiis, quæ ad earum solutionem consulenda sunt, quòd quidem sæpè sæpiùs difficultate plenum est: adeò alios alia delectant.

(e) S. Greg. in Can. Grave. 74. 11. q. 3.

Si quando id mihi sumpserim, ut quorumdam Authorum, quorum etiam nonnulli veneratione digni sunt, opiniones carperem, aut etiam exploderem; ad id solius veritatis amore adductus perveni, non ignorans, quòd, ut ait Sanctus Hieronymus (f); *Periculosa est præsumptio, judicare de cæteris.* Unde profiteor, hanc meam agendi rationem ab omni aliorum offensionis, aut in ipsos ambitionis cupidine longè esse aversam; sed putavi, cùm antiquis Authoribus suus sit honos debitus, recentiorum verò lectionem ab omni necesse sit abesse invidiâ; eorum tamen opinionibus refragari mihi fas esse, ubi suspecta visa est harum veritas; cùmque allucinentur vel perspicacissimi Scriptores non minùs, quàm alii, ut ait Sanctus Hieronymus (g), id in me non esse reprehendendum, quòd errores eorum, si quâ eos censurâ notari posse judicavi, redarguerim; eo fermè modo, quo inferior in exercitu ductor, vel gregarius etiam miles aliquando commissam à Duce suo culpam, non sine causâ, quandoque potest damnare; quamvis primas in eum partes, aut majoris in rebus agendis peritiæ famam non sibi arroget; neque tamen cujusquam opinionem rejeci, nisi certiora ipsius probationibus argumenta, ac magis decretorias authoritates opponendo, memor semper illius sapientis Augustiniani dicti (h): *Diligite homines, interficite errores. Sine superbia de veritate præsumite: sine sævitia pro veritate certate.*

(f) S. Hieron. in Præfat. Evangelist.

(g) S. Hieron. Præfat. in Job.

(h) S. Aug. Lib. 1. contra Litteras Petiliani. c. 19. seu n. 31.

Cæterùm cùm immoderata rigiditas, vel laxior indulgentia extrema sint opposita, quibus par in conscientiæ rebus adest discrimen juxta illud Sancti Bonaventuræ (i): *Cavenda est conscientia nimis larga, & nimis stricta: nam prima generat præsumptionem;*

(i) S. Bonavent. l. 2. compend. Theolog. verit. c. 52.

sumptionem; secunda, desperationem: prima sæpè salvat damnandum; secunda è contra, damnat salvandum: In decisionibus meis, quantùm in me fuit, ita modum adhibui, ut nec rigidiores sectarer opiniones, nec etiam in oppositam deflecterem laxitatem, ea nimirùm secutus, quæ ad conscientiam probabiliora mihi, aut tutiora visa sunt; ne in illud incurrerem maledictum, quod secùs agentibus minatur Propheta his verbis (*i*): *Væ qui dicitis malum, bonum; & bonum, malum: ponentes tenebras, lucem; & lucem, tenebras: ponentes amarum in dulce; & dulce in amarum.* Cùmque difficultates in jure omissas dissolvi; naturalem semper, in nullo vehementior, æquitatem consului, juxta illud Honorii III. ad Cardinalem à quo fuerat ipse consultus, sapiens monitum (*k*): *In his verò, super quibus jus non invenitur expressum, procedas, æquitate servatâ, semper in humaniorem partem declinando, secundùm quod personas & causas, loca & tempora videris postulare.*

(i) Isaiæ 5. 20.

(k) Honorius III. in cap. Ex parte. fin. de transactionibus Lib. 1. decretal. tit. 36.

Varias singularium casuum species effingere constituimus, quas modo convenienti solvimus: quòd hæc methodus aptior nobis visa fuerit ad conciliandam Lectoris attentionem, ipsique faciliorum redderet difficultatum intellectum, ut de iis ab eo ferri posset judicium.

Opus hoc *Dictionarii Casuum Conscientiæ* titulo insigniri posse arbitratus sum, quia cùm in eo, vocabularii solito more secundùm Litterarum seriem tradatur moralis disciplina, in promptu sint res & difficultates, quarum enodationem quis explorat, non ægrè ingentia evolvendo volumina, quæ sæpè non suppetunt; & in quibus multò magis intricatæ reperiuntur.

Non me quidem fugit, Opus hujusmodi haud absimile esse Dictionario Historico, quod in infinitum fermè procedere potest; cùm vel ex minimis ac diversis quorumdam Casuum circumstantiis additis, aut sublatis, aut etiam immutatis variari possint decisiones eorum; Sed quia multa posui antè principia, quàm ad speciales difficultates fieret responsio, ex quibus alii innumeri, diversis hisce circumstantiis implicati, dissolvi possunt: existimavi, ex positis in hoc Opere principiis, eas etiam explicari posse difficultates, quas minutim non sum persecutus; donec à peritioribus Authoribus auctum & perfectum de novo illustretur.

Quòd ad Latina spectat testimonia, quæ in hoc Opere plurima occurrunt, & quæ prolixitate suâ tædium, iis præsertim afferre poterunt, qui autographorum verborum Authoris sensum penitùs introspicere non curant; illa tamen in eorum gratiam esse prætermittenda non putavi, certus id multis Lectoribus fore pergratum, si ea invenirent, vel quia horum Authorum copiam non habent, vel quia sic Libros eorum pervolvendi laborem evitabunt. Verùm quidquid sit, ea omittere poterunt, qui alio modo sentient; quod eò facilius ipsis erit, quòd ea testimonia, diversis ab ipso Opere typis sint exarata.

Hoc unum superest, ut Lectorem moneam, triplicem ab initio primi voluminis hujusce Operis inveniri Indicem: quorum primus ducenta, & etiam plura, continet diversa Concilia, seu œcumenica, seu particularia, quæ in hoc Opere laudantur, simulque regiones, urbes, & annos, quò & quando fuêre convocata. Alter brevem nonaginta septem, quos laudamus, summorum Pontificum Historiam complectitur. Tertius denique, quem utilem pariter & curiosum fore spero, est quingentorum fermè Authorum, seu veterum seu recentiorum, de quibus in hoc Opere fit mentio, in quo breviter narrantur eorum nomina, patria, animi dotes, nec non præcipua Opera ab ipsis conscripta, cum epocha ortûs & interitûs multorum.

Lectores obtestor, ut si quid in hoc Opere erratum est, excusatum me habeant, & hoc meum susceptum æqui bonique consulant: Licèt enim vires meas atque cognitiones multùm superet tantum Opus, illud tamen profuturum multis putavi, & omni ope atque operâ enixus sum, ne meâ spe exciderem.

Sanè quisquis legis, nihil reprehendas; nisi cùm totum legeris: atque ità minùs reprehendes? S. Aug. Lib. de mendacio. c. 1.

APPROBATIO

Domini Abbatis PASTEL, *Doctoris Theologi in Domo & Societate Sorbonicâ, emeriti Professoris Theologiæ, & summæ in Collegio Mazarino Præfecturæ Successoris designati.*

DOmini mei majorum Regis sigillorum Custodis jussu, legi diligenter & studiosè librum inscriptum: *Dictionarium Casuum Conscientiæ, seu decisiones &c. Secunda editio 3. vol.* In hoc Opere nihil fidei bonisque moribus contrarium inveni: in eoque contentæ decisiones prudentes mihi videntur, & conformes cum sententiis Sancti Thomæ, doctorumque Theologorum, qui morum doctrinam è puris Sacræ Scripturæ & Traditionis fontibus hauriunt. Datum Parisiis Calendis decembris an. 1719. subscriptus PASTEL.

APPROBATIO

APPROBATIO

Primæ Editionis hujusce Dictionarii à D. MARION, *Doctore Sorbonico, emerito Theologiæ Professore in Aulâ Regiâ Navarræâ, & Censore Regio concessa.*

Legi, ita jubente Domino meo Cancellario, Manuscriptum, cui titulus est, DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ: In perfectione tanti operis ad summum laboris amorem non vulgaris etiam, sed insolita quædam accedit illius Authoris eruditio: Licèt enim innumeras fermè & genere diversas & adjunctis difficillimas quæstiones complectatur, nihil in eo tamen fidei vel iis, quæ de sanctitate morum constituit Ecclesia, oppositum inveniri posse existimo. Scripturâ Sacrâ, Traditione, Conciliorum Decretis, summorum Pontificum responsis, Sanctorum Patrum doctrinâ, celebertimorum Theologorum, nec non peritissimorum Jurisconsultorum authoritate decisiones suas Author confirmat; nec minùs opportunè in iis casibus, in quibus sibi deest Authoritas, rationem adhibet; in moralibus suis à nimiâ quarumdam opinionum austeritate & aliarum laxitate ex æquo deflectens. Multis in locis ostendit, se in hoc Opere non Confessorum duntaxat & Concionatorum, sed & Virorum forensium utilitati consuluisse: & si propter varias de Regulis Conscientiæ opiniones, omnes ejus solutiones certas esse & veritati consonas affirmare non ausim, nihil tamen, ut mihi videtur, nisi quod probabilius est aut tutius, ab eo in medium proferri, possum testificari. Exemplo Prophetarum & Christi ipsius, parabolis usus est, ut peccatoribus vividiorem suæ turpitudinis sensum injiceret. Quam in Libri hujusce examine adhibui diligentiam, ne justæ subirem Censuræ periculum, hanc mihi spem facit, ab æquis confirmatum iri Lectoribus præsens, quod huic operi perhibeo, testimonium. Datum Parisiis die VI. Calend. Novemb. an. Salutis MDCCXIV.

B. MARION *Doctor, & emeritus Professor Regius Theologiæ in Regiâ Navarræa.*

Ego infrascriptus Presbyter jurium Doctor, Archipresbyter & Officialis Metropolitanus Diœcesis Lugdunensis à parte Burgundiæ Comitatûs, & Rector, seu Parochus Septimonranus, fidem facio & testor me (ea quâ par est diligentiâ) evolvisse Versionem de Gallico in Latinum idioma, *Dictionarii Casuum Conscientiæ*, à peritissimo celeberrimoque Domino PONTAS, Doctore Sorbonico, editi ac in lucem prodiri, dictam Versionem ab inclytis & Doctissimis Rectoribus seu Parochis Diœcesis Gebennensis Dominis Dominis N.. N.. N.. elaboratam & elucubratam, eamque in omnibus prototypo reperisse conformem planè & consonam, proindeque in eâdem Versione contra orthodoxam, Catholicamque & Apostolicam fidem contineri; in quorum fidem indubiumque testimonium præsentibus subscripsi Septemmoncellis Kalendis Aprilis Anno reparatæ Salutis 1731. J. B. DALLOZ.

EPISTOLA

Ad Authorem hujusce Dictionarii scripta à Clarissimo viro D. Abbate MENASSIER, *Doctore Sorbonico, & Pro-pœnitentiario Ecclesiæ Parisiensis.*

Perlegi, Vir clarissime, quàm diligentissimè potui pro Operis merito Authorisque præstantiâ, DICTIONARIUM tuum CASUUM CONSCIENTIÆ, in quo nihil inveni, quod fidei morumque regulis apprimè non esset consonum, simulque aptissimum ad mentes illustrandas moresque informandos ex Religionis dogmatibus ac præceptis, quæ methodo facili tradit; eam, quam tractat, materiam, juxta alphabeticam Litterarum seriem distribuendo; ut quemadmodum aliis plerisque scientiis & artibus, sic Theologiæ morali suum esset Casuum Conscientiæ, Dictionarium.

Cùm novum hoc immensi fermè laboris Opus, ab ortu suo omnibus suis penè numeris absolutum, compendiosè moralem Scripturæ, Conciliorum & Sanctorum Patrum disciplinam contineat; & quasi Indicem regularum Jurisprudentiæ Canonicæ & Civilis, ac Bibliothecam integram Theologiæ moralis, saniorumque decisionum illustrissimorum Casuistarum referat; magnam procul dubio tùm utilitatem, cùm facilitatem non Confessariis solùm, sed & Concionatoribus, Theologis, ipsis quoque Jurisconsultis, universis & singulis pro statu suo, Religioni tandem & Ecclesiæ afferet, uno quasi oculorum conjectu singularum officia conditionum exhibens, & diversas Casuum species, ob nimiam easdem reperiendi difficultatem neglectas, juxta ordinem verborum, quæ rebus gravissimis & intricatissimis conveniunt, repræsentans.

Jam viginti quinque annos in hac primaria Galliæ Ecclesiæ Confessarii munere functus, propriâ nimiùm experientiâ probavi, Casus illos nec metaphysicos esse, nec animi causâ effictos: verùm consideratè fuère suppositi, prudenter electi; circumspectè, ingenuè & apertè propositi; summâ cum eruditione dissoluti ex Authoritate Scripturæ sacræ & Traditionis; ex Canonibus Conciliorum magno numero allegatis; ex Decretis Summorum Pontificum, sententiis Ecclesiæ Patrum; ex Legibus & Constitutionibus Principum ac Præsulum; ex Regulis & Principiis juris Canonici & Civilis; ac tandem solidis argumentis, quibus usi sunt celeberrimi Theologi ac doctissimi Canonistæ, iique sæpissimè, quorum Doctrina non minùs, quàm vita Ecclesiæ suffragio consecrata est, quales sunt S. S. Bonaventura, Thomas, Antoninus, Raymundus & Bernardinus: non verò ex longâ Casuistarum serie quorum alios alii transcribunt, & quorum plerique sæpissimè vel in nimiam deflectunt austeritatem vel nimiam laxitatem; atque semper nullam fermè curam ac diligentiam adhibent: Cùm tu è contrà sententias tuas è purissimis fontibus hauriens, in infinitis propemodum testimoniis, nihil, quod non lectum, comprobatum, & germano suo redditum fuerit sensui afferens, missis etiam deviarum opinionum ambagibus, medium semper ac tutum sequeris iter, in quo stant bonum & rectum, virtus ac veritas.

Est igitur, quòd speremus, è tot libris, vel piis, vel dogmaticis, aut moralibus, quos in lucem edidisti: Piis; quales sunt patheticæ *Adhortationes* tuæ *pro administratione Sacramentorum*; & *Colloquia* tua *spiritualia ad ægros & morientes*: Dogmaticis; uti sunt *Antilogiæ* tuæ, eruditæque *apparentium Scripturæ sacræ contradictionum Conciliationes*, quas EMINENTISSIMO CARDINALI nostro dicatas ipse probavi: ac tandem Moralibus; inter quos primas obtinet magnum hoc & copiosum *Dictionarium Casuum Conscientiæ*; ultimo huic parem cum aliis fore successum; præsertim cum inspectante Præsule & in primaria Regni Ecclesia scriptus, licèt ab initio sufficienti non fuerit munitus authoritate, deinceps tamen, omnium quoque judicio, haberi poterit, tanquam summa Doctrinæ ac Moralis hujusce Diœcesis, vel uti supplementum illius, quæ in lucem ob magna negotia emitti non potuit.

Hoc præsens testimonium, Vir clarissime, Libro tuo juxta formam à Facultate nobis præscriptam debeo perhibêre, nondum finitâ ejus impressione, quæ nimium accelerari nequit, ut Doctrinæ in eo contentæ fructum & utilitatem Ecclesiæ procuret. Sum interea

Vir illustrissime, Tuus humillimus & obsequentissimus servus, SIMON MENASSIER, *Doctor Sorbonicus, & Ecclesiæ Parisiensis Pro-pœnitentiarius. Dabam Parisiis IX. Calend. Feb. an.* 1715.

INDEX

INDEX CHRONOLOGICUS ET HISTORICUS XCVII. SUMMORUM PONTIFICUM,

Quorum in hoc DICTIONARIO laudatur auctoritas.

A.

ADRIANUS I. ortu Romanus, nonagesimus octavus Papa, genere & virtutibus clarus, Stephano III. 9. Februarii an. 772. successit: Initio Pontificatûs ejus Desiderius Longobardorum Rex Ecclesiæ ditionem occupavit: Verùm summo Pontifici opem ferens Carolomannus, totam invasit Longobardiam, capto etiam Desiderio, qui an. 774. Papiæ se commiserat. Sub eo Pontifice habitum est secundum Concilium Nicænum œcumenicum, in Iconomachos an. 787. & Concilium Francofordiense an. 794. Illud inclytum candelabrum, formâ crucis faciendum curavit, quo inconfusè 1370. sustinebantur cerei, & super Altare sancti Petri constitutum. 29. Decembris an. 795. obiit. Refert Moreri Carolomannum ipsum summi hujusce Pontificis epitaphium triginta octo Latinis versibus composuisse.

ADRIANUS VI. ducentesimus vigesimus primus Papa, Ultrajecti natus, an. 1491. 21. Junii Doctor Lovanii, tum Philosophiæ Professor, Decanus & Procancellarius Universitatis, Præceptor Caroli Quinti, & Dertusæ in Catalaunia Episcopus, & 1. Julii an. 1517. Cardinalis; 6. Januarii an. 1522. summus Pontifex electus; 14. Septembris 1523. obiit. Quartum sententiarum librum commentariis illustravit, multasque scripsit Epistolas.

S. Alexander I. Romanus, Papa septimus, Evaristo an. 121. juxta Binium successit, ac martyrio coronatus est 3. Maii an. 132. Observandum hîc falsò huic Pontifici, aliisque Siricii Prædecessoribus, quales fuêre Anacletus, Anterus, Evaristus, Alexander I. Eusebius, Fabianus, Felix I. Julius I. Pius I. Marcellus I. &c. adscriptos fuisse Canones seu Decretales, eamque suppositionem sæculo nono factam fuisse, ut existimat Joannes Jacobus Frisius in sua Bibliotheca Philosophorum, aliorumque Auctorum, quam Tiguri compositam, ibidem typis mandari curavit an. 1592. Hoc sit dictum obiter.

Alexander II. Mediolanensis, Lucæ Episcopus, 1. Octobris an. 1061. centesimus quinquagesimus septimus Papa electus, an. 1073. obiit.

Alexander III. centesimus septuagesimus primus Papa, ortu Senensis 6. Septembris an. 1159. electus, 27. Augusti an. 1181. obiit.

Alexander IV. ortu Anagninus, Gregorii IX. nepos, centesimus octogesimus secundus Papa 21. Decembris an. 1254. electus, an. 1261. obiit.

Alexander VII. è Chisiorum genere, Senis ortus, Imolæ fuit Episcopus in Æmiliâ & Cardinalis, tùm 6. Augusti an. 1655. ducentesimus quadragesimus Papa creatus, an. 1667. obiit.

Anacletus, quintus Papa, quem eundem fuisse atque Cletum referunt sanctus Irenæus, Eusebius, aliique multi; patriâ Atheniensis, sancto Lino an. Christi 78. successit, & an. 91. aut seriùs ex nonnullis obiit.

S. Antherus, Papa vigesimus, natione Græcus, 23. Novembris an. à partu Virginis 235. pro fide 3. Januarii an. 236. sanguinem suum fudit.

B.

BONIFACIUS I. Romanus, quadragesimus quartus Papa, mense Decembri an. 418. electus, 25. Octob. an. 423. mortuus est. Hujus successor fuit Zozimus.

Benedictus IX. centesimus quadragesimus nonus Pontifex, cognomine *Theophylactus*, filius Albterici Comitis Tusculi, urbis Episcopalis in Agro Romano, an. 1033. Romanam sedem, mortuo Joanne XX. ipsius Avunculo, adhuc adolescens obtinuit, obiitque an. 1045.

Bonifacius VIII. natu Anagninus, cui nomen fuit *Benedictus Cajetanus*, quòd Parentes ejus Patriâ Catalani, Caïetæ essent commorati, fuit Canonicus Lugdunensis, tùm an. 1281. Cardinalis factus, 24. Decembris 1294. post abdicatum à Cælestino V. Pontificatum centesimus nonagesimus quartus Papa electus, an. 1303. 12. Octobris obiit. Pamiensem S. Antonini Abbatiam Episcopatûs jure ac nomine insignivit, ac sanctum Ludovicum Cælitum numero adscripsit. Jussu ipsius sextum decretalium composuerunt, Guillelmus de Mondagot. Archiepiscopus Ebredunensis; Berrangarius Fredoli, Episcopus Biterrensis, & Richardus Senensis posteà Cardinales, quem an. 1298. promulgavit; opus est in quinque libros divisum, instar Decretalium Gregorii IX.

C.

S. CALISTUS I. decimus septimus Papa an. 219. electus, 14. Septembris an. 223. martyr obiit.

Calistus III. Xativæ in diœcesi Valentinâ Hispaniæ natus, ab Eugenio IV. an. 1444. Cardinalis factus, 8. Aprilis an. 1455. ducentesimus duodecimus Pontifex electus, 6. Augusti an. 1458. obiit.

S. Cælestinus I. Romanus, quadragesimus quintus Papa 3. Novembris 423. electus, 6. Aprilis an. 432. obiit.

Cælestinus III. Romanus, centesimus septuagesimus sextus Papa; ab Eugenio III. an. 1145. factus Cardinalis, Clementi III. an. 1191. successit, ac mense Januario an. 1198. mortuus est.

S. Clemens I. quartus Papa, S. Petri discipulus, Cleto successit circa an. Christi 91. atque an. 100. martyr occubuit.

Clemens III. Romanus, ab Alexandro III. an. 1180. Cardinalis factus, & posteà Prænestinus Episcopus, centesimus septuagesimus quintus Papa mense Januario an. 1188. electus, 25. Martii an. 1191. mortuus est.

Clemens IV. natione Gallus, è loco sancti Ægidii ad Rhodanum natus, nomine *Guydo le Gros*, nupsit, priusquam Clericali ordini nomen dedisset; mortuâque conjuge, susceptis ordinibus fuit Archidiaconus, deinde Episcopus Aniciensis, tandemque Archiepiscopus Narbonensis ab Urbano IV. an. 1261. sacrâ purpurâ insignitus, tandem 5. Februarii an. 1265. centesimus octogesimus quartus Pontifex summus electus est, ac Viterbii obiit, ubi 29. Novembris an. 1268. sepultus est.

Clemens V. apud Vasatas in Vasconia natus, proprio nomine dicebatur *Bertrandus d'Agoust*, vel, *de Goust*, vel, *de Goth*, juxta idioma Anglorum, qui Aquitaniam tunc occupabant, initio fuit Episcopus Convenarum, tum an. 1300. Archiepiscopus Burdigalensis, Perusiæ 5. Junii an. 1305. centesimus nonagesimus sextus Papa electus, Avenionem sedem sancti Petri transtulit, & circiter vigesimum diem Aprilis an. 1314. obiit.

Clemens VI. natu Lemovix, *Petri Rogerii* nomine dicebatur, primùm in Alverniæ Abbatia Casâ Dei religiosus, Doctoris Lauream Parisiis obtinuit: tum Abbas fuit Fiscanensis, Episcopus Atrebatensis, posteà Archiepiscopus Rothomagensis, tùm Senonensis, Cardinalis an. 1338. tandemque electus Papa centesimus nonagesimus nonus 7. Maii an. 1332. Avenione 6. Decembris an. 1352. obiit.

Clemens VII. ducentesimus vigesimus secundus Papa, nomine *Julii* è familia Medicæa; statim Eques Rhodius: à Leone X. ipsius Agnato an. 1513. Cardinalis factus, ab eodem Archiepiscopatus Florentinum, Ebrodunensem, & Narbonensem cum Episcopatu Massiliensi obtinuit. Adriano VI,

no VI. an. 1523. in sede Apostolicâ successit: Is Henricum VII. Angliæ Regem excommunicavit, quòd repudiatâ Catharinâ Aragonia conjuge legitimâ, Annæ Boleniæ totum se addixerit, cui brevi nupsit hic Princeps, atque ab Ecclesiâ defecit. Obiit hic Papa 25 Septembris an. 1534.

Clemens VIII. cujus nomen proprium fuit *Hippolytus Aldobrandinus*, in Ecclesiastico Statu natus, Rotæ fuit Auditor Sixti V, Referendarius, qui an. 1585. sacrâ eum Purpurâ donavit, 30 Januarii an. 1591. ducentesimus trigesimus quartus Papa electus est, 17. Septembris an. 1591. Henricum IV. ab hæresis excommunicatione absolvit, Ferrariensem Ducatum Ecclesiæ Dominio feudali adjunxit, Congregationes *de Auxiliis* de Gratia & Libero arbitrio habuit, ac 3. Martii an. 1605. mortuus est.

Clemens X. ducentesimus quadragesimus secundus Papa, nomine *Æmilius Altieri*, ortu Romanus, Cardinalium numero 28. Novembris an. 1669. summum Pontificatûs apicem obtinuit 29. Aprilis an. 1670. & 22. Julii an. 1676. mortuus est.

Clemens XI. nomine *Joannes Franciscus Albani*, Urbini 22. Julii an. 1649. natus, vicissim fuit Canonicus S. Laurentii *in Damaso*, Vicarius sancti Petri, Herbani ac Reatis Præfectus, ac Brevium Secretarius an. 1690. ab Alexandro VIII. Cardinalium numero adscriptus. 23. Novembris an. 1700. ducentesimus quadragesimus sextus Pontifex supremus est renunciatus.

D.

S. DAMASUS, trigesimus nonus Papa, ortu Hispanus, ætatis suæ an. 62. Liberio successit, atque 11. Decembris an. 385. obiit.

Deus dedit, Romanus, septuagesimus Papa, mortuo Bonifacio IV. 13. Novembris an. 614. electus, triennio post, hoc est, 8. aut secundum Anastasium 18. Novemb. obiit.

E

S. EVARISTUS, centesimus Papa, Romanus, Leonis III. qui 22. Junii an. 816. obiit, successor, in Galliam venit, Remisque Ludovicum dictum Debonarium Regem inauguravit, Romamque redux 25. Januarii an. 817. mortuus est.

S. Evaristus, sextus Papa, natione Græcus, è Judæo natus, ex S. Augustino & Optato post mortem Anacleti 26. Aprilis an. 110. electus est, ac martyrium pro fide 26. Octobris an. 119. passus est.

S. Eugenius I. septuagesimus septimus Papa, statim intrusus in locum S. Martini I. quem exilio pepulerat Constantinus III. an. 653. verùm mortuo sancto Pontifice Eugenii electionem liberè confirmavit Clerus Romanus. Obiit 2. Junii an. 656.

Eugenius II. Romanus, Paschalis I. qui 12. Maii an. 824. obiit, successor, tribus duntaxat annis, duobus mensibus & viginti tribus diebus Ecclesiam rexit, mortuus 2. Augusti an. 827.

Eugenius III. cognominatus *Petrus Bernardus*, Pisis natus, primùm Religiosus Ordinis Cistertiensis, & discipulus S. Bernardi, uti Abbas Monasterium Sancti Athanasii ad tres fontes Romæ rexit, atque centesimus sexagesimus octavus Pontifex summus electus est exeunte mense Februario an. 1145. in Galliam ob iteratas Romanorum rebelliones profugit; Romam an. 1149. rediit, ac Tibure 8. Julii an. 1153. mortuus est.

Eugenius IV. ducentesimus decimus Papa, ortu Venetus, Senensis fuit Episcopus, & an. 1408. Cardinalis, 3. Martii an. 1431. Martino V. successit, ac ætatis suæ 64. 23. Februarii an. 1447. obiit.

S. Eusebius, natione Græcus, 5. Febr. an. 309. electus Papa, 26. Septembris an. 311. vitâ functus est.

F.

S. FABIANUS. Vigesimus primus Papa, ortu Romanus, circa 15. Jan. an. 236. electus, 20. Januarii an. 250. pro fidei defensione mortuus est.

S. Felix I. Romanus, electus vigesimus septimus Papa 31. Decembris an. 270. die 30. Maii an. 275. Martyr occubuit.

G

S. GELASIUS I. natus in Africâ, quinquagesimus primus Papa electus est 2. Maii an. 492. & 21. Novembris an. 496. obiit.

S. Gregorius I. cognomine, Magnus, Ecclesiæ Doctor, sexagesimus sextus Pontifex, ortu Romanus, primùm sancti Benedicti Ordinem suscepit, tùm sub Pelagio II. cui 4. Septembris an. 590. successit, prope Imperatorem Mauritium Apocrisarius seu Legatus Constantinopolim missus. Is Augustinum Monachum in Angliam misit ad promulgandum Evangelium an. 596. obiit 12. Martii an. 604.

S. Gregorius II. Romanus, nonagesimus primus Papa mense Maio an. 714. electus, 11. Februarii 731. variis coactis Conciliis, sanctè obiit.

S. Gregorius III. nonagesimus secundus, natione Syrus Papa, Gregorio II. 16. Februarii an. 731. successit, Imperatorem Leonem Iconomachum, excommunicavit, qui nuntios suos malè habuerat, & 28. Novembris an. 741. mortuus est.

Gregorius VII. centesimus quinquagesimus octavus Papa, in Etruria natus, è fabro lignario, nomine Hildebrandus, Ordinem Cluniacensem in Galliâ amplexus est, quò iterum Victoris II. Cardinalis Legatus rediit, etiam in Germaniam legatus est; quo facto, cùm Alexander II. 22. Aprilis an. 1073. obiisset, huic summo Pontifici eodem die successit. Henricum IV. Imperatorem excommunicatum Imperio expulit, qui etiam coactus est Canossam hunc adire Pontificem an. 1077. Verùm ejuratâ fide, perduellionisque in Pontificem reus, iterùm ab eodem excommunicatus est, eique à Germanis suffectus est Rodolphus Imperator; quæ causa fuit cladium, bellique continui. Gregorius VII. 24. Maii an. 1085. obiit.

Gregorius IX. natu Anagninus, fuit nepos Innocentii III. à quo Purpuram sacram, Ostiensemque Episcopatum an. 1198. obtinuit; Legatus in Germaniam, electus est posteà centesimus septuagesimus nonus post Honorium III. Pontifex summus 16. Martii an. 1227. Decretales, quæ ab eo nomen sortitæ sunt, & quæ alteram Juris Canonici partem efficiunt, jussu ejus collegit S. Raymundus de Penna fort: continuas hic Papa cum Frederico II. Imperatore, quem excommunicavit, controversias contraxit. 21. Augusti an. 1241. centenarius & ultrà, obiit.

Gregorius X. natu Placentinus, dictus Thibaldus, è familia Vice-comitum, statim Archidiaconus Leodiensis, atque 1. die Septembris an. 1271. centesimus octogesimus quintus Papa, suadente sancto Bonaventurâ, per comprissum electus, cùm in Palestina simul cum Eduardo Angliæ Regis filio ad sacrum bellum militante versaretur; Viterbium 10. Februarii an. 1272. appulit, ac 27. Martii ejusdem anni. Romæ Pontificio diademate fuit insignitus; secundum Concilium Oecumenicum Lugdunense convocavit, an. 1274. cui præsens adfuit, ac Aretii 10. Januarii an. 1279. obiit.

Gregorius XIII. Bononiensis, dictus *Hugo Buon-Compagnon*, Cardinalitiam adeptus dignitatem, ætatis suæ an. 70. ducentesimus vigesimus nonus Papa 13. Maii an. 1572. electus est. Calendarium eâ, quâ nunc extat, ratione emendavit, suppressis è mense Octobri diebus decem, statutoque æquinoctio verno, uti priùs à Patribus Nicæni Concilii fuerat designatum: 10. Aprilis an. 1585. Juris Canonici summam confirmatam autoritate suâ promulgavit hic summus Pontifex.

Gregorius XIV. dictus *Nicolaus Sfondrata*, Mediolani natus, cujus Episcopatum obtinuit, ducentesimus trigesimus secundus Papa 5. Decemb. an. 1590. mortuo Urbano VII. electus est. Pater ipsius orbus conjuge, suscepto sacerdotio, Episcopatum Cremonensem ac Purpuram sacram obtinuit. Obiit hic Papa 15. Octobris an. 1591.

Gregorius XV. ducentesimus trigesimus septimus Papa, ortu Bononiensis, dictus anteà *Alexander Ludovisio*, Paulo V. 9. Februarii an. 1621. ætatis suæ 67. successit: Is sanctum Isidorum, S. Ignatium, S. Franciscum Xaverium, S. Philippum Nerium, & sanctam Theresiam in Sanctorum numerum retulit, & Parisiensem Episcopatum jure ac titulo Metropoleos insignivit: quo facto mortuus est 8. Julii an. 1623.

H.

S. HILARIUS, natione Sardus, 12. Novembris an. 461. quadragesimus octavus Papa electus est post obitum S. Leonis, cujus nomine Concilio Ephesino præfuerat,

fuerat, & 10. Septembris an. 467. vitæ finem implevit.

Honorius III. Romanus, dictus *Censius Savelli*, quem Cardinalis honore an. 1193. insignivit Cælestinus III. 17. Julii an. 1216. centesimus septuagesimus octavus Papa electus est. Is ordinem S. Dominici confirmavit, & an. 1217. Petro de Courtenai, Constantinopolitani Imperii, & an. 1220. Frederico II. Germanici Imperii coronam Romæ imposuit.

S. Hormisdas, quinquagesimus quartus Papa, ortu Campanus in Italia 26. Julii an. 514. Symmacho successit, ac dissidentem ab occidentali, orientalem Ecclesiam, ob Eutychianorum hæresim, ad concordiam feliciter adduxit. Obiit hic Sanctus 6. Augusti an. 523.

I.

JOANNES I. quinquagesimus quintus Pontifex in Etruriâ natus, Hormisdæ 13. Augusti an. 523. successit. A Theodorico, Italiæ Rege Ariano Constantinopolim ire coactus est ad placandum Justinum Imperatorem in Arianos, quos edicto templis suis spoliaverat, justè sævientem; cujus cùm irritam advertisset esse Legationem, ab eodem Theodorico Ravennam redux in carcerem missus est, ubi squalore & inediâ 7. Maij an. 526. miserè periit.

Joannes VII. centesimus decimus Papa, Romanus, 14. Decembris an. 872. electus est. A Lamberto Spoleti comite, & Alberto Etruriæ Marchione in carcerem missus, verùm elapsus è vinculis in Galliam Trecas profugit, ubi concilium habuit, ac Ludovicum Balbum Galliæ Regem inauguravit, cùmque in Italiam remigrasset, Ludovicum Crassum Romæ an. 878. obiit 15. Decembris an. 882.

Joannes XXII. centesimus nonagesimus septimus Papa, Caducri ex Arnaldo d'Ossa Calceolario natus, ab initio fuit Episcopus Forojuliensis, inde Archiepiscopus Avenionensis, posteà Cardinalis & Episcopus Portuensis ad an. 1312. tandemque à duobus jam annis Petri sede vacante, cùm à Cardinalibus Lugduni ad electionem Papæ coactis, quem vellet ad summum Pontificatum eligendi, optionem accepisset; seipsum, ut fertur, nominavit; quod omnibus fuit acceptum. S. Thomam Aquinatem Sanctorum numero adscripsit; Tolosam Archiepiscopatûs jure ac titulo, Floriopolim, Vabras, Castrum Albiensium, Tutelam, uti Condomum, Sarlatum, Lucionam, & Malleacum Episcopatûs pariter titulo insignivit; Clementinarum libros quinque, aliasque constitutiones, quæ dicuntur *Extravagantes* promulgavit, atque natus annos 90. & ampliùs 4. Decembris an. 1334. mortuus est.

S. Innocentius I. quadragesimus secundus Papa, Albæ natus, Anastasio I. 18. Maij an. 402. successit, S. Chrysostomi in Persecutores ejus defensor acerrimus, Pelagii hæresiarchæ partibus animosè restitit, & an. 417. obiit.

Innocentius II. centesimus sexagesimus quintus Papa, primùm fuit Canonicus Regularis S. Joannis Lateranensis, Abbas S. Nicolai & S. Primitivi, tùm an. 1088. Cardinalis, cum Gelasio Pontifice in Galliam venit; missusque à Callixto II. Legatus in Germaniam, Honorio II. 14. Februarii an. 1130. successit. Cùm Romani, Mediolanenses & Rogerius Dux Siciliæ, Anacleti II. Antipapæ electionem defenderent, in Galliam confugere coactus est, ubi Claromonti, Remis & Anicii Concilia habuit. Leodicum venit, ubi Imperatori 22. Martii 1131. & Remis 25. Octobris anni sequentis Ludovico juniori Remis coronam imposuit. Cùm Romam rediisset, jam Leodici coronatum Imperatorem Lotharium, Romæ an. 1133. inauguravit; extinctoque D. Bernardi operâ, schismate, secundum Concilium Oecumenicum Lateranense an. 1139. celebravit, & 4. Septembris an. 1143. obiit.

Innocentius III. natu Anagninus, an. 1190. Romæ, Parisiis & Bononiæ litteris operam dederat, ac vicissim Canonicus Anagniæ, & sancti Petri Romæ extiterat: Diaconus adhuc, centesimus septuagesimus septimus Pontifex Summus initio Januarii an. 1198. electus est, ac Sacerdos & Episcopus inauguratus est ante susceptionem Pontificatûs an. 1215. quartum Concilium Oecumenicum Lateranense celebravit, ac Perusiæ 16. Julii 1216. obiit, cui successit Honorius III.

Innocentius IV. centesimus octogesimus primus Papa, Genuensis, dictus *Sinibaldus* è domo Flisca, Ecclesiæ Romanæ fuit Cancellarius, tùm à Gregorio IX. an. 1227. factus Cardinalis, tandemque 24. Junii an. 1243. Summus Pontifex electus. Cùm inimicitias cum Imperatore Frederico II. contraxisset, anno sequenti in Galliam profugit, ubi Lugduni an. 1245. primum Concilium Oecumenicum Lugdunense habuit, in quo, ipso præside, excommunicatus est Fredericus. Ibi rubrum esse Cardinalibus Petasum voluit; atque Commentarium suum in Decretales composuit: in Abbatiâ Cluniacensi cum sancto Ludovico Rege collocutus est. Perusiam, mortuo Frederico rediit, indeque Romam an. 1252. & 7. Decembris an. 1254. obiit. Hic Summus Pontifex Jurisprudentiâ excelluit, & in jure civili, Azoto, Accursio, ac Balduino; in jure verò Canonico, Jacobo de Albasio & Ugurio usus fuerat. Dictus est à Joanne Fabro aliisque passim auctoribus *Maximus Legista: Pater & organum veritatis: Dominus Canonistarum.*

Innocentius VIII. ducentesimus decimus sextus Papa, ortu Genuensis, dictus *Joannes Baptista Cibo*, à Paulo II. Savonensem Episcopatum obtinuit, & à Sixto IV. Melphitanum, ac sacram posteà purpuram 7. Maii an. 1473. Sixto successit Innocentius, 29. Augusti an. 1484. & Julii 25. an. 1492. obiit.

Innocentius XI. ducentesimus quadragesimus tertius Papa, dictus antè *Benedictus Odescalchi*, è Numulario Comensi in Mediolanensi Ducatu natus, statim in Belgio Hispanorum stipendiis in Galliam militavit: deinde Clericali militiæ adscriptus, ab Innocentio X. an. 1645. sacram obtinuit purpuram; de Episcopatu Novariensi, ac Legatione Ferrariensi provisus, 21. Septembris an. 1676. summum adeptus est Pontificatûs apicem. 12. Augusti an. 1689. obiit.

Sanctus Julius I. Romanus, trigesimus sextus Papa 27. Octobris an. 336. electus est. Sardicense Concilium ex nonnullis convocavit, eique 12. Augusti an. 352. mortuo successit Liberius.

Julius II. dictus ante Pontificatum, *Joannes de la Rouere* propè Savonam in Liguriâ natus; Sixti IV. nepos, ac Soræ Siniæ Principis frater, primùm Episcopus fuit Carpentoractensis, tùm an. 1473. Cardinalis, tùm Albani, & Ostiæ Episcopus, & sacri Collegii Decanus in Galliam, an. 1480. legatus est, ac Pio III. 31. Octobris an. 1503. successit. Is in odium Ludovici XII. Navarræum Regnum tradidit Regi Hispaniæ, qui illud in Joannem Lebretium invasit. Pisanum conventum haberi curavit Ludovicus XII. ut obsisteret huic Pontifici, qui sacrorum interdictione Galliam mulctaverat: tandem vitâ cessit Julius 70. an. natus 21. Februarii, an. 1513. eique successit Leo X.

L.

S. LEO nomine primus, quadragesimus septimus Papa, in Etruria, aut Romæ secundùm alios natus, 10. Maii an. 440. ad S. Petri Sedem evectus est. Dum in Galliis Aëtium & Albinum duces exercitûs inter se conciliare niteretur, Ecclesiam vastabant Nestoriani, Vandali, Manichæi, Pelagiani atque Barbari, quibus maximâ animi firmitate restitit, pluribus convocatis Conciliis præsertimque Chalcedonensi œcumenico, quibus præfuêre ipsius Legati an. 451. quo 11. Aprilis mortuus est.

Leo III. nonagesimus nonus Pontifex, Romanus, Adriano I. 26. Decembris an. 795. successit eo ipso die, quo obiit Adrianus, cujus nepotes duo, Paschalis & Campulus ob eam electionem tantam concepêre invidiam, ut 25. Aprilis insequentis in Pontificem manus injecerint, dum Romanis Litaniis in publicâ supplicatione interesset, cumque omnibus affectum injuriis in Monasterio incluserint. Cùm è carcere suo elapsus fuisset hic Pontifex, cùmque ad Legatos Carolomanni confugisset, tutò Spoletum, inde Paderbornam eorum ope ductus est, ubi degebat hic Princeps an. 799. Romam an. 800. petiit Carolomannus, Pontificemque in pristinam dignitatem restituit. Quo facto Leo Carolomannum Imperatorum Imperatorem coronavit, quam etiam quadriennis post in Galliam adivit, unde paulò post Romam rediit, ubi an. 816. Junii 12. obiit, duobus annis ab obitu Carolomanni.

S. Leo IV. Romanus, centesimus decimus sextus Papa 12. Aprilis an. 847. electus 17. Julii an. 855. sanctè obiit.

S. Leo IX. dictus *Bruno* Tullensis in Lotharingia Episcopus,

copus, è genere Comitum Habspurgicorum, cùm Romam venisset, centesimus quinquagesimus tertius Papa 12. Februarii an. 1049. eligitur. Habitis Romæ & Papiæ Synodis, Imperatorem Henricum III. Coloniam adivit, indeque Remos venit, ubi Concilium habuit. An. 1050. Romam rediit; denuò in Galliam venit, Italiamque repetiit; quo itinere facto Imperatorem iterùm Vormatiam adivit, unde in Italiam Redux, Normanos Apuliam occupantes armis lacessivit, à quibus captus Beneventum ductus est, unde duodecimâ tantùm Maii die an. 1054. egressus, 15. Aprilis insequentis mortuus est. Tullensem Episcopatum ad mortem abdicare noluit.

Leo X. è Laurentio Medicæo & Claricia de Ursinis natus, ab Innocentio VIII. ætatis suæ an. 14. factus Cardinalis, ducentesimus vigesimus Papa trigesimo sexto vitæ suæ anno electus est. Julii II. Legatus in pugnâ Ravennate, an. 1512. captus fuit. Bononiæ cum Francisco I. collocutus, ab eo Rege Pragmaticæ sanctionis dissolutionem obtinuit, & ambo Concordato subscripserunt: Quintum Concilium œcumenicum Lateranense habitum an. 1517. dimisit an. 1520. Lutherum damnavit, cum Carolo V. fœdus iniit ad expellendos Gallos ex Italia; acceptoque secundi prælii Papiensis nuntio, ubi Franciscus I. bello captus est, Tripudiis animi gaudium ostentavit, at ipso die in febrim incidit, quâ extinctus est 2. Decemb. an. 1521.

Lucius III. centesimus septuagesimus secundus Papa natu Lucensis, dictus *Humbaldo Allucingoli*, initio Lucæ fuit Canonicus. An. 1142. ab Innocentio II. Cardinalium numero adscriptus, Adriani IV. Legatus in Siciliam, & de Ostiensi Episcopatu provisus, tum Alexandri III. in Germaniam Legatus, eidem Pontifici 29. Augusti an. 1181. successit, ac 25. Novembris an. 1185. obiit. Veronæ sepultus est, quò propter Romanorum defectionem paulò antè secesserat.

M.

S. MARCELLUS I. Romanus, trigesimus primus Papa, Marcellino mense Novembri an. 304. successit, & 16. Januarii an. 309. mortuus est.

S. Melchiades, vel, Milthiades, natione Afer, trigesimus tertius Papa, 3. Octobris an. 311. Eusebio successit. Concilium Romæ habuit, cui adsfuêre novemdecim Episcopi, ad judicandum dissidium Donati & Cœciliani Carthaginensis, & quietè 10. Decembris an. 313. obiit.

S. Martinus I. Tudete in Spoletino Ducatu natus, 1. Julii an. 649. septuagesimus sextus Pontifex electus, Romam statim Concilium centum quinque Episcoporum convocavit in Monothelitas, in quo damnatum est edictum Heraclii Imperatoris Constantinopolitani dictum *Ecthesis*, & Edictum Constantis II. *Typus* nominatum, proscriptum est. Jussu Constantis 16. Junii detentus Martinus an. 653. Constantinopolim ductus est, indeque Chersonesum relegatus, ubi longo vitam finivit martyrio 12. Novembris an. 654.

Martinus V. nomine *Odo Colonna*, ab Innocentio VII. an. 1405. Cardinalitiâ dignitate insignitus, in Concilio Constantiensi ducentesimus nonus Papa electus, 21. Novembris an. 1417. coronatus, quadragesimæ secundæ hujus Concilii sessioni præfuit: Is regni Neapolitani titulum & possessionem in Ludovicum Andegavensem contulit, eoque superstite finis impositus est schismati, quod à quinquaginta & uno anno Ecclesiam vexabat. Apoplexiâ Romæ 20. Februarii an. 1431. ætatis suæ 63. extinctus est.

N.

NICOLAUS I. Romanus, 24. Aprilis an. 856. præsente Imperatore Ludovico II. centesimus octavus Papa inauguratus est. Magnâ animi firmitate Græcorum schismaticorum molitionibus obstitit, Photiumque excommunicavit, Patriarcham Constantinopolitanum falsò creditum: multa jussit haberi Concilia; Bulgarorumque Conversioni procurandæ operam dedit, ac tandem 13. Novembris an. 867. mortuus est.

Nicolaus II. natione Gallus, aut secundum alios Sabaudus, centesimus quinquagesimus sextus Papa, cui nomen fuit *Gerardus de Burgundiâ*, Stephano IX. an. 1059. successit, atque Concilium convocavit, in quo Berengarius Andium Archidiaconus hæresim suam ejuravit. Florentiæ 3. Julii an. 1061. obiit hic summus Pontifex.

Nicolaus III. Romanus, è familiâ Ursinâ, nomine *Joannes Cajetanus*, centesimus octogesimus nonus Papa Viterbii 25. Novembris an. 1277. electus est, etiam ante electionem ob eximiam prudentiam dictus, *Cardinalis Compositus*. Gloriam suam maculavit imprimis, inito fœdere cum Rege Aragoniæ, in Carolum Andegavensem Siciliæ Regem, quo contigit Gallorum cædes, *Vesperæ Siculæ*, dicta, à duobus jam annis ante illam cædem obierat hic Pontifex; nam 22. Augusti an. 1280. in Viterbiensi Diœcesi Sutrii vitam finivit.

P.

S. PASCHALIS I. Romanus, centesimus primus Papa 27. Januarii an. 817. electus est. Missis in Orientem contra Iconomachos Legatis, Leonem V. Imperatorem cum Iconomachis excommunicare coactus est: an. 822. Lotharium Imperatorem Occidentis coronavit, & 12. Maji an. 824. obiit.

Paulus II. Venetus ducentesimus decimus quartus Papa, dictus *Petrus Barbo*, Eugenii IV. nepos an. 1440. purpurâ sacrâ insignitus est, tùm Pio II. mense Augusto an. 1464. successit. Referunt quidam Historici jussas illi pro arbitrio prosilire Lachrymas; quare à Pio II. dùm adhuc Cardinalis esset, *nostra domina de septem doloribus* facetè appellatus est. 25. Julii an. 1471. subitâ morte correptus est.

Paulus III. ducentesimus vigesimus tertius Papa, Romanus, cujus nomen fuit *Alexander Farnesius*, sacri Collegii Decanus & Ostiensis Episcopus Clementi VIII. 13. Octobris an. 1534. successit. Ab an. 1493. ab Alexandro VI. Cardinalis creatus, successivè Episcopatum Parmensem, Tusculanum, Prænestinum, Sabinum, Portuensem & Ostiensem obtinuit. Is Concilium Tridentinum contra Calvinianos an. 1545. habitum convocavit. Inquisitionis Tribunal instituit atque Institutum Societatis JESU approbavit. 10. Novembris an. 1549. in Quirinali mortuus est.

Paulus V. ducentesimus trigesimus sextus Papa, ortu Senensis, Romæ natus, nomine *Camilli Borghesii*, 17. Maji an. 1605. è Cardinalis honore ad summum Pontificatûs fastigium ascendit. Rempublicam Venetam interdicto subjecit, quòd leges, uti existimabat, Ecclesiasticorum libertati contrarias haberet: Verùm Henrici magni interventu dissidium illud finitum est. Legationes à Rege Japoniorum, Congregationem Oratorii Galliæ, Ordinem Monialium sanctæ Ursulæ, Ordinem Charitatis, & aliquot alios confirmavit, ac sanctum Carolum Borromæum in Sanctorum numerum retulit. Obiit 28. Januar. 1621.

Pelagius I. Romanus, Vigilii in Orientem legatus, eidem summo Pontifici successit, & 16. Aprilis an. 555. sexagesimus secundus Papa electus est; Justiniano Imperatori carissimus fuit; Sapaudo Arelatensi, suadente Rege Childeberto *Pallium* & Vicarii Apostolici dignitatem contulit. Mortuus est 2. Martii an. 559.

Pelagius II. Romanus, 10. Novembris an. 577. electus est sexagesimus quintus Papa. Validè obstitit Joanni, Episcopo Constantinopolitano, qui in Synodo *Oecumenici* nomen sibi arrogârat. Domum suam in Xenodochium commutavit, & 7. Februar. an. 590. obiit.

S. Pius I. undecimus Papa, natu Aquileïus successit Hygino 15. Januarii anno Christi 156. statuit ut Dominicâ primâ post 14. diem Lunæ Martiæ, juxta Apostolicam traditionem Pascha celebraretur, 11. Julii an. 165. sanguinem suum pro Christi fide effudit.

Pius II. è familia *de Picolomini* in tractu Senensi 18. Octobris an. 1405. natus, ex anno ætatis suæ decimo sexto fuit Amanuensis Cardinalis de Firmo, cujus nomen fuit, *Dominicus Capranico*, qui Concilio Basileensi adfuit. Missus in Scotiam, Basileam rediit, ubi à Concilio factus est Referendarius, Abbreviator, Cancellarius, & Procurator generalis. Missus est posteà in multas Germaniæ urbes, in Sabaudiam & apud Rhætos. Fuit Secretarius Antipapæ Felicis V. & posteà Imperatoris Frederici III. qui ipsum Romam, Mediolanum, Neapolim & in Bohemiam legavit. Tergestinum ipsi Episcopatum, & posteà Senensem contulit Nicolaus V. à quo in multas Regiones missus est Legatus; à Calixto III. Nicolai V. successore purpurâ sacrâ an. 1456. donatus, Calixto mortuo, ducentesimus decimus tertius Papa an. 1458. electus est. Natale solum Episcopa-

tûs

tûs titulo insignivit, quem ex nomine suo Pii, *Pienzam* appellavit. Anconæ 14. Augusti an. 1464. natus an. 58. obiit.

Pius IV. Mediolanensis; ducentesimus vigesimus septimus Papa, an. 1499. ipso Dominicæ Resurrectionis die natus, primum Protonotarius sedis Apostolicæ sub Clemente VII. extitit: tùm hujus operâ in variis Legationibus usus est Paulus III. à quo 8. Aprilis an. 1549. in Cardinalium numerum adscriptus est. Denique post obitum Pauli IV. nocte intermediâ inter 26. & 27. Decembris an. 1559. electus est centesimus vigesimus septimus Papa, atque ætatis an. 67. 9. Decembris an. 1565. obiit. Sub ejus Pontificatu finitum est celeberrimum Concilium Tridentinum an. 1563. Sanctus Carolus Borromæus Ecclesiæ sacramenta ei administravit ac morienti adfuit.

S. Pius V. ducentesimus vigesimus octavus Papa, cujus nomen fuit *Michael Ghisleri* in oppido Insubriæ, quod Boschum vocant in diœcesi Dertonensi natus 17. Januar. 1504. Dominicanorum Ordinem an. 1518. amplexus fuit Inquisitor, tum ad Sutrinum Episcopatum promotus à Paulo IV. à quo 15. Mart. an. 1557. inter Cardinales adscriptus est. Episcopatum montis Regalis in subalpinis à Pio IV. accepit, cujus tandem successor 7. Januarii 1566. supremam Ecclesiæ dignitatem obtinuit. 1. Maji an. 1572. obiit, à Clemente XI. in Sanctorum numerum relatus.

S.

S. SILVESTER. Romanus, nomine primus, 1. Februarii an. 415. trigesimus quartus Papa electus, multa habuit Concilia, præcipuèque Romanum unum 275. Episcoporum, in quo Concilii Nicæni decreta, teste Baronio, comprobavit. 31. Decembr. an. 335. obiit hic Sanctus.

S. Simplicius quadragesimus nonus Papa, Tibure natus S. Hilario 20. Septembr. an. 467. successit. Statuit Ecclesiæ census in quatuor partes distribui, quarum duæ in victum vestitumque Episcopi & Clericorum ejus, duæ aliæ ad Templorum instaurationem, pauperumque Alimenta cederent. 2 Mart. an. 483. obiit.

Siricius natione Romanus, 12. Januar. an. 385. quadragesimus Papa electus, multa habuit Concilia Romæ, Capuæ, & Mediolani, ac 22. Februar. an. 398. mortuus est.

S. Sixtus I. Romanus, Papa octavus, Alexandro I. 13. Maji an. 130. aut 131. successit. Jejunium quadragesimale juxta Apostolicam institutionem Decreto ordinavit; Creditur etiam statuisse, ut in Missâ *Sanctus* ter decantaretur. 6. April. an. 140. vel 142. ex nonnullis pro Christi fide sanguinem suum effudit.

Sixtus IV. ducentesimus decimus quintus Papa, dictus Franciscus de la Rouvere; Savonæ aut in hujus urbis agro natus, Franciscanorum Familiæ adscribi voluit; Ordinis sui fuit Generalis Præpositus & Cardinalis. Paulo II. 9. August. 1471. successit. Jubilæum quolibet vigesimo quinto anno præfinivit; Bonaventuram in Sanctorum Catalogum adscripsit, ac 13. August. an. 1484. mortuus est.

Sixtus V. in Piceno è vico dicto *Grottes* à parentibus ortus egenis, quorum jussu sues pascebat; à Franciscano transeunte, dum huic custodiæ daret operam, dux viæ adhibitus, illius ope in Minoritarum numerum admissus est, nomenque fratris Felicis Peretti, quo cognominabatur Pater, ei fuit impositum. Feliæ factus est Concionator, Vicarius generalis Ordinis sui, tandemque Episcopus & Cardinalis. Mortuo Gregorio XIII. 24. Aprilis an. 1585. electus est ducentesimus trigesimus Papa. Die Mercurii quâ natus est, & factus Franciscanus, has omnes dignitates obtinuit. Obiit 27. August. an. 1590.

Stephanus V. centesimus Papa, natu Romanus, Leoni III. 22. Jun. an. 816. mortuo successit. Is in Galliam venit; Remis Ludovicum dictum Debonarium inauguravit, ac Romam reversus obiit 25. Januar. an. 817.

S. Symmachus, quinquagesimus tertius Papa, natione Sardus, Anastasio II. an. 498. successit. Imperatorem Anastasium, Concilio Chalcedonensi palàm adversantem & Eutychianis amicum excommunicavit; statuitque, ut Dominicis diebusque festis Martyrum hymnus *Gloria in excelsis* caneretur. Romæ obiit 19. Jul. an. 514.

V.

VIGILIUS, natu Romanus, sexagesimus primus Papa, initio in sedem Apostolicam intrusus, dùm exularet Sylverius, quo mortuo an. 540. Vigilius sponte abdicato Pontificatu, canonicè electus est. Constantinopolim se contulit, ubi Imperatricem Severam & Acephalos excommunicavit. Ab Imperatore in exilium missus est, unde brevi in Italiam redux, Syracusis in Sicilia 20. Januar. an 555. vitam finivit.

S. Urbanus I. Romanus. decimus octavus à Callixto primo, 21. Octobr. an. 226. electus est. & Imperante Alexandro Severo 25. Maji an. 231. Martyrii palmam adeptus est. Argentea vasa fertur induxisse ad Altaris ministerium.

Urbanus II. dictus *Odo*, centesimus sexagesimus Papa, natione Gallus, Castilione ad Matronam natus, Cluniaci religionem amplexus est. A Gregorio VII factus Cardinalis & Episcopus Ostiensis, Victori III. 12. Mart. an. 1088. successit; in Galliam, dominante Romæ Guiberti Antipapæ factione, confugit; Claromontii Concilium habuit an. 1095. & alibi alia plurima, ac deinde Romam petiit, ibique 29. Jul. an. 1099. mortuus est.

Urbanus III. dictus *Lambertus Crivelli*, centesimus septuagesimus tertius summus Pontifex, Archiepiscopus Mediolanensis, 25. Novembr. an. 1185. Lucio III. successit. Mortem ejus Ferrariæ 20. Octobr. an. 1185. acceleravit acerbus captæ à Saladino Hierosolymæ nuntius.

Urbanus IV. Gallus, è veteramentario sutore, sed incerti apud Historicos nominis, Patre Trecis in Campaniâ natus, primùm Archidiaconus Leodiensis, tùm Episcopus Verodunensis, tandemque Patriarcha Hierosolymitanus evasit. Cùm Viterbium pro rebus Palæstinæ agendis se contulisset, Alexandro IV. mortuo, 29. August. an. 1261. electus est centesimus octogesimus tertius Papa. An. 1264. festum corporis Domini instituit, cujus officium cum octavâ à Divo Thomâ compositum celebrari jussit. Eodem anno 20. Octobris Perusiæ obiit, eique successit Clemens IV.

Urbanus VIII. ducentesimus trigesimus octavus Papa, cui nomen fuit Maffeius Barberinus, Florentiæ natus, purpuratorum Patrum numero adscriptus, Pontificis summi dignitatem, 6. Augusti an. 1623. post mortem Gregorii XV. obtinuit. Eximius fuit Poeta Latinus; obiit 29. Jul. an. 1644.

Z

S. ZACHARIAS, natione Græcus, nonagesimus tertius Papa, ineunte Decembr. an. 741. Gregorio III. successit. Pontificem hunc consuluère Galli, ubi Pipino, cui favit, imponenda fuit Galliæ Corona. Obiit 15. Mart. an. 752.

S. Zozimus, vel Sozimus, Græcus, quadragesimus tertius Papa; Innocentio I. 19. Augusti an. 417. successit. Celestius, Pelagii comes, suam illi doctrinam gratam reddidit, quam statim, uti orthodoxam probavit. Verùm ab Africanis Episcopis errore liberatus, ambos illos hæreticos damnavit. Obiit 26. Decembris an. 418.

Finis Indicis Summorum Pontificum.

INDEX HISTORICUS AUCTORUM,

Qui in hoc DICTIONARIO citantur.

Continens, 1°. *Patriam*, *Epocham natalis*, *supremique diei multorum ex iis*; *dignitates eorum seu munera*, *nec non præcipua eorum Opera*. 2°. *Acta authentica*, *seu vetera*, *seu recentia*, *ut Libros rituales*, *Manuales*, *Eucologia*, *Synodos*, *Statuta*, *Libros pœnitentiales*, *Decreta*, *Bullas*, *Brevia*, *Decisiones*, *Censuras*, *Capitularia*, *Leges*, *Edicta*, *Decreta*, *Declarationes*, *Regia Diplomata*, *Senatûs-Consulta*, *Ecclesiastica Colloquia*, *Comitia generalia Cleri Gallicani*, *ejusdemque Acta Provinciarum consuetudines & alia similia*

A.

ABBAS. Duo in hoc Opere diversi laudantur Auctores sub eo nomine. Prior est inclytus juris Pontificii interpres sub eo dumtaxat *Abbas antiquus* vocabulo notus, qui florebat an. 1250. & qui Decretalium libros quinque, Commentariis illustravit, quorum extat editio Venetiis an. 1588. typis impressa, quæ in Regiâ, Patrumque Soc. Jesu Bibliothecâ reperitur. Alter, qui, *Abbas siculus*, seu, *junior Abbas* dicitur, est Panormitanus, cujus proprium nomen est *Nicolaus de Budeschis* è Cataniâ Siciliæ urbe ortus. Is Zabarellæ, de quo in voce, *Cardinalis*, fiet mentio, & Antonii de Butrio, qui ambo Florentiæ Senisque juris Professores extitêre, fuit discipulus; posteà Rotæ Auditor, Abbas sanctæ Agathæ; Panormique Archiepiscopus: factus à Felice V. Basileæ an 1440. Cardinalis, Panormum rediit, ubi an. 1445. ultimum diem obiit. Eum *Lucernam phari* vocat Trithemius. Ipsius commentaria in Decretales cæteraque ejusdem auctoris opera, quinque voluminibus *in folio* continentur, quæ Venetiis an. 1617. typis fuêre mandata, jam priùs Lugduni quinque volum. *in folio* an. 1547. & tribus volum. an. 1586. edita, tum Venetiis an. 1582. 1586. 1588. & 1591. accuratior editio facta est an. 1586.

Abély (*Ludovicus*) in Vexino Gallico natus an. 1603. Doctoris Laureâ insignitus, Parisiis sancti Jocundi parœciam & posteà Ruthenorum episcopatum obtinuit. Lutetiæ in seminario sancti Lazari 4. Octobris an. 1691. obiit. Ad octodecim diversos, quorum plerique ad pietatem spectant, tractatus, Theologiæ breve summarium, *Medulla Theologica*, inscriptum nobis dereliquit.

Abulensis, *Vide*, Tostatus.

Accursius (*Franciscus*) Florentiæ natus, jam fermè quadragenarius sub inclyto Azoto juris studio operam dedit; quod posteà Bononiæ professus est, ibique annos 78. ætate provectus obiit an. 1229. jus Romanum continenter interpretatus est.

Acheri (*Domnus Lucas* d') Monachus Benedictinus è congregatione sancti Mauri, Augustæ Veromanduorum, ut refert Moreri, an. 1609. natus, anno 1645. scripta sua quæ fuêre plurima, divulgavit; & quorum potissimum est ejus *Spicilegium* tredecim voluminibus in 40. contentum; quorum primum an. 1655. & ultimum an. 1677. in lucem prodiit. Novam quoque Lanfranci Cantuariensis Archiepiscopi cum eximiis, quas addidit, notis, editionem; Abbatiæ Beccensis Chronicum, multaque alia emisit Opera, non minùs doctrinâ, quàm utilitate & curiositate conspicua. Parisiis in Abbatiâ sancti Germani à pratis obiit 29. Aprilis an. 1685. ætatis suæ 76. an.

Acta Ecclesiæ Mediolanensis. Sex sunt concilia provincialia, undecimque Synodi, quæ à S. Carolo Borromæo Mediolani Archiepiscopo & Cardinali habita fuêre: ipsius Statuta, Litteræ pastorales, Instructiones, cæteraque acta. In multis deficiebat, quæ primùm Lutetiæ Parisiorum an. 1645. facta est, eorum omnium editio; quam dimidiâ ferè sui parte auctam in melius vertit editio Lugdunensis in duobus volum. *in folio* an. 1683.

Adrianus VI. qui in Magistrum sententiarum scripsit, & alia edidit opera. *Vide indicem summorum Pontificum*.

Alliaco (*Petrus de*) magnus ille vir in Alliensi pago ad Campanilia inter Abbavillam & Pecquininum secundùm nonnullos, verùm juxta Dominum Dupin post Moreri compendii an. 1350. natus est. Is fuit successu temporis Navarræi Gymnasii an. 1372. precarius (nam suis modica res erat parentibus) convictor, Theologiæ Doctor an. 1380. eodem anno Noviodunensis Canonicus: Philosophiæ, posteà Theologiæ Professor: Parisiensis Universitatis Cancellarius: Carolo VI. ab Eleemosynis & Confessionibus; quem Rex Avenionem & Romam misit ut exstinguendo schismati operam daret. In sancto quoque Parisiensi sacello, sacri custos fuit Thesauri: Cameracensis Archidiaconus: Anicii in Velauniorum tractu & posteà an. 1396. Cameraei Episcopus. Benedicto XIII. sanctissimæ Trinitatis diem festum instituendi, habitâ de hoc mysterio Genuis an. 1405. oratione, ansam præbuit: Concilio Pisano an. 1409. interfuit: à Joanne XXIII. in Cardinalium numerum an. 1411. adscriptus, Constantiensi Concilio adfuit; atque Cameraci an. 1425. obiit, ibique sepultus est.

Inter cætera ejus scripta præcipuum locum obtinet Tractatus de reformandâ Ecclesiâ. Alliacum habuêre Magistrum Joannes Gerso & Nicolaus de Clemangis.

Aimonius. Antiquus ille auctor summo in Aquitania vetustoque genere ortus, fuit Religiosus ordinis sancti Benedicti in Abbatiâ Floriacensi ad Ligerim; quem ad eum ordinem circa annum 970. admisit Oiboldus. Rerum Gallicarum historiam in quinque libros distributam composuit, quorum tres primi libri cum quadragesimo primo quarti libri capite sunt ipsius opus, & quorum ultimum in Floriacensis monasterii constitutionem desinit; cùm reliquum libri quinti & quintus integer ad annum 1165. prolatus ab aliquo, qui eum secutus est, historico fuerint addita. Aimonius historiam suam Abboni Oiboldi successori dicavit; eùmque Abbon in Vasconiâ an. 1004. fuisset occisus, vitam ejus gestaque anno proximo conscripsit. Aliud etiam de miraculis sancti Benedicti opus promulgavit, quod ad Gozelinum Floriacensem Abbatem, deinde Bituricensem Archiepiscopum scripsit. Ipsius historia de Rebus Gallicis primò Lutetiæ Parisiorum à Badio Ascensio an. 1514. typis fuit impressa; & iterum an. 1567. 1603. 1613. & 1641.

Ammonius iste non idem tamen censendus est, atque alter antiquior ejusdem ordinis sancti Benedicti Religiosus in Abbatiâ sancti Germani à pratis Parisiensi, qui ad annum 870. vivebat; ut veteri, cui Chirographum apposuit, membranâ constat, quam refert Domnus Jacobus de Broliaco.

Alberic Roxiati Bergomi in Venetiâ natus inclytus Jurisperitus ad an. 1350. sextum Decretalium librum Commentariis illustravit, & Dictionarium canonicum & civile Venetiis an. 1573. & 1601. impressum; illustrium quoque

quoque Jurisconsultorum Summulam; nec non alios quosdam de jure civili tractatus composuit.

Albertus magnus. Celeberrimus hic scriptor Leuvingenii in Sueviâ circiter annum 1193. natus, vigesimo nono ætatis suæ anno Dominicanorum institutis se obstrinxit, Philosophiam & Theologiam Hildeshemii, Friburgi & Argentorati, posteà Coloniæ, ubi sanctum Thomam discipulum habuit, & tandem Parisiis publicè docuit. Ordinis sui Præpositus Romam jubente Alexandro IV. se contulit, ibique sacri Palatii Magister fuit, Theologiamque professus est. Redux in Germaniam an. 1260. Ratisbonensis Episcopus factus est: secundo Lugdunensi Concilio generali adfuit: atque abdicato Episcopatu 15. die Novembris an. 1280. Coloniæ obiit. Multa conscripsit opera uno & viginti voluminibus *in folio* comprehensa, è quibus tria sunt præcipua in Sacram Scripturam Commentaria, ejusdemque in Magistrum sententiarum, & summa Theologiæ.

Alcherus. Auctor iste Monachus erat Claravallensis & Isaaci Stellæ Abbatis ex Ordine Cistertiensi in diœcêsi Pictaviensi familiaris; qui exeunte duodecimo sæculo florebat. Librum *de spiritu & anima*, qui inter opera D. Augustini, reperitur, ipsi adscribunt Reverendi Patres ordinis sancti Benedicti, qui sancti Doctoris opera edidêre; licèt à domino Dupin ut Isaaci opus existimetur.

Alciatus (*Andræas*) in agro Mediolanensi Alzani 8. Maii an. 1492. natus. Jasonis Cenomani Papiæ discipulus & juris Doctor extitit: quod statim Avenione an. 1521. tùm Avarici, Bononiæ, Ferrariæ & Papiæ professus est. ubi cælebs an. 1550. vel juxta Dominum de Thou duodecimâ die sequentis anni mortuus est. Multa conscripsit opera de jure civili & de Emblematis; atque dictus est inter Jurisperitos orator maximus, & inter oratores Jurisperitus maximus. Tractatum etiam composuit *de ponderibus & mensuris*, & commentarium in tres ultimos Codicis libros, an. 1513. impressum.

Alcuinus vel Albinus Flaccus, natione saxo-Anglus, Venerabilis Bedæ & sancti Egberti Eboracensis Archiepiscopi discipulus fuit, tum Ecclesiæ Eboracensis Diaconus, quem Imperator Carolus Magnus Aquisgranum, ubi residebat, accersiri jussit, ut Concilio Francofurti habito an. 794. interesset; eique S. Martini Turonensis Abbatiam contulit, ubi 19. die Maii an. 804. mortuus est.

Adrevaldus seu Albertus sancti Benedicti Monachus in Abbatiâ Floriacensi, quæ nunc dicitur sancti Benedicti ad Ligerim, exeunte sæculo nono vivebat. Is fuit Auctor historiæ translationis sacrarum Corporis sancti Benedicti & sanctæ Scholasticæ reliquiarum, quæ ad annum 660. è Cassino monte in Abbatiam Floriacensem facta est. Librum quoque de miraculis ejusdem sancti composuit.

Alexander de Nevo, Vicentiæ in Venetiâ natus, famosum Paulum de Castro, Joannem de Anagnia & Aretinum audivit: Jurisprudentiam ad an. 1450. tempore Alexandri Tartagni professus est: additiones in Panormum aliaque de Jure opera composuit, quæ uno volumine *in fol.* Typis excudi curavit Andræas Duchêne an. 1617. Ipsius Commentaria in quatuor primos Decretalium libros jam Venetiis duobus volum. *in fol.* an. 1585. fuerant impressa.

Alexander Tartagni. *Vide* Imola. (*Alexander de*) Alexander, (*R. P. Natalis*) in magno Parisiensi Conventu Dominicanus Rhotomagi 10. Januarii 1639. natus, ordinis sancti Dominici Novitius adscriptus an. 1653. solemnia ejusdem Religionis vota anno sequenti nuncupavit, Doctorisque Sorbonici laureâ 21. Februarii 1675. insignitus est: Philosophiam & Theologiam per duodecim annos professus, Ordinis sui Provincialis munere decorari meritus est. Theologiam dogmaticam decem voluminibus comprehensam composuit, Ecclesiasticamque historiam, cujus volumen primum an. 1677. Parisiis & ultimum an. 1686. exiit: aliaque conscripsit Opera.

Alexander *ab Alexandro* ortus Neapoli, ejusdemque urbis illustris patronus, ubi causas pariter atque Romæ defendit circa annum 1490. opus confecit inscriptum: *Dierum Genialium libri 6.* quod Tiraqueau in suo super hunc Auctorem Commentario Lugduni an. 1587. impresso præclaris annotationibus illustravit; multosque ab Alexandro omissos Auctores citavit. Iterùm Typis mandatum fuit hoc opus duobus Tomis in 8°. an. 1673. Lugduni Batavorum cum notis Dionysii Godefridi, Christophori Coleri, & Nicolai Merceri, accuratissima hujusce Auctoris editio Parisiis facta est an. 1532. qui ineunte sæculo decimo sexto mortuus est, uti probat Bailius ex epistolâ, quam Mediolano 6. Maii 1521. scripsit Alciatus, in quâ Alexandrum hactenùs luce frui supponit.

Almainus (*Jacobus*) apud Senonas natus, in domum Navarræam an. 1508. admissus fuit, Doctorisque insigne an. 1511. assecutus Theologiam publicè docuit, atque an. 1515. obiit. Lutetiæ Parisiorum impressa fuêre ipsius Opera Theologica an. 1517. in Cajetanum acriter uno tractatu decertavit, cui titulus: *Libellus de auctoritate Ecclesiæ, seu Conciliorum eam repræsentantium.*

Alphonsus à Castro Theologus Hispanus, ortu Senticus, professione Franciscanus, regnantibus Carolo quinto & Philippo II. florebat: Is primis Concilii Tridentini sessionibus adfuit, & Bruxellis idibus Februarii an. 1558. ad Compostellanum in Gallæcia Archiepiscopatum destinatus obiit.

Amalanus cognomine juxta quosdam, *Fortunatus*, Metensis Ecclesiæ Diaconus floruit an. 820 hoc est paulò post Amalanum Fortunatum Augustæ Trevirorum Episcopum; cujus rei vindex est P. Sirmundus in Tritemium, aliosque, qui unum ex his duobus fecêre auctorem. Abbas fuit, & Corepiscopi titulo in vetustis quibusdam manuscriptis codicibus dignatur. Obiit ad an. 850. Opus conscripsit in quatuor libros distributum de Ecclesiasticis seu divinis officiis jussu Ludovici mitis dicti.

Sanctus Ambrosius Ecclesiæ Pater in Galliis ad ann 340. natus est. Is factus Liguriæ Æmiliæque præfectus Mediolanensi Ecclesiæ adhuc Cathecumenus præficitur 7. Decembris an. 374. Episcopus inauguratus, qui 4. Aprilis 397. vitâ functus est, hujus sancti Doctoris Opera omnibus nota Romæ an. 1581. typis imprimi curavit Cardinalis de Monte alto posteà sub nomine Sixti V. pontifex maximus.

Ancharanus. (*Petrus de Ancharano*) Jurisconsultus è Farnesiorum genere Bononiæ natus, Baldi fuit auditor & ab an. 1410. floruit ad an. 1450. quo vitâ functus est. Decretales & Clementinas interpretatus est. Ejus opera fuêre impressa Lugduni an. 1549. Bononiæ *in fol.* 5. vol. an. 1581. Venetiis quoque eodem anno 6. vol.

Andræas. *Vide* Joannes Andræas.

Andræas Cretensis. Is Damasci, quæ olim Syriæ, nunc autem Phœniciæ urbs est primaria, natus; sancti Hieronymi regulam professus est; cùmque sexto Generali Concilio Constantinopoli an. 680. adfuisset, Cretæ posteà, quæ nunc Candia cognominis insulæ caput dicitur, fuit Archiepiscopus. Obiit ad an. 720. ipsiusque diem festum 40. Julii agunt Græci.

Angelus de Clavasio è pago Clavasio in Genuensi Statu ortus, fuit Religiosus Franciscanus; tum Ordinis sui Vicarius Generalis, & anno 1495. Conitiæ in Pedemontio mortuus est. Summam Casuum conscientiæ, quæ ab ejus nomine *Angelica* vocatur, quæque Venetiis primùm an. 1490. quadriennio post Lugduni, & Parisiis an. 1506. impressa est, composuit.

Angelus de Perusio, in Italiâ ortu Perusinus, Baldi frater fuit, & ad annum 1423. quo juxta Tritemium vitâ functus est, floruit.

Angles (*Josephus*) Valentiæ natus, professione Religiosus Minorita, statim jubente Alexandro Cardinale de Monte alto Sixti V. summi Pontificis Pronepote, Romam venit; tùm Generalis in Sardiniâ Ordinis sui Procurator factus, tandemque Episcopus Bosæ ejusdem insulæ oppidi in promontorio Logudorensi, cujus diœcesis ab Archiepiscopatu Sassaritano pendet. *Flores Theologicarum quæstionum* composuit duobus vol.

S. Antoninus Florentiæ an. 1389. natus, ætatis suæ decimo sexto anno Religiosam sancti Dominici disciplinam amplexus est; quem an. 1446. Florentinum Archiepiscopum creavit Eugenius IV. obiit 2. Maii 1459. & ab Adriano VI. 31. Maii an. 1523. in Sanctorum numerum relatus est. Summam Theologicam in quatuor partes in fol. divisam composuit, primum Memingæ an. 1483. tum Lugduni an. 1529. pariterque Summam Historicam tribus volum. *in folio* an. 1587. impressam Lugduni.

Antonius

Antonius Auguſtinus. Is patrem habuit Antonium Auguſtinum Aragoniæ Procancellarium, litteriſque operam dedit Compluti, Salmanticæ, poſteà Bononiæ ſub Alciato, Patavii & Forentiæ, ubi juris Doctor evaſit; ſub Paulo III. Rotæ Auditor fuit, ac viciſſim Aliſæ & Ilerdæ Epiſcopus, Concilio Tridentino an. 1562. interfuit, tandemque an. 1574. Tarraconium Archiepiſcopatum obtinuit, obiit an. 1586. Librum conſcripſit *de Numiſmatibus*: alterum *de Familiis Romanis*: Supplementum Codicis Juſtiniani; & opus pereruditum, cui titulus, *Juris Pontificii veteris Epitome* in tres partes diviſum, quarum pars quælibet in libros, opere toto quadraginta libris comprehenſo, quorum ſinguli in titulos, & tituli in capita ſubdividuntur. Celebris hujuſce Archiepiſcopi recenter edita fuêre Opera an. 1678. ſtudio curiſque D. Baluſii. Jam Ilerdæ uno volumine an. 1576. Pariſiiſque ſimiliter uno Tomo an. 1609. & duobus poſteà an. 1611. Tarracone eodem anno, Romæ an. 1614. & Pariſiis 1641. fuêre Typis impreſſa. Id imprimis obſervare eſt, eruditum illum Auctorem priorum Auctorum credulo nimis conſiſum teſtimonio, multas Pontificum Siricii Anteceſſorum falſas laudâſſe Decretales, quas ab eo Archiepiſcopo dubiæ fidei & apochryphas viri docti agnoverunt.

Antonius Genuenſis (*D. Marcus*) juris Doctor, *Manuale Paſtorum* Romæ *in* 4°. an. 1607. impreſſum; aliudque opus inſcriptum *Praxis Archiepiſcopalis Curiæ Neapolitanæ*. Venetiis etiam in 4°. an. 1667. editum compoſuit.

Aragonius, (*Petrus de Aragonia*) Auctor eſt Hiſpanus qui decimo ſexto ſæculo, unà cum tribus ſuis fratribus, Monaſticam Eremitarum ſancti Auguſtini diſciplinam profeſſus eſt in Salmantico Monaſterio. Doctoratum obtinuit; Theologiamque Salmanticæ & Oſcæ in Aragonia publicè docuit. Præcipua ejus opera ſunt: erudita Commentaria *in* 2am 2. D. Thomæ, & Tractatus *de Fide, Spe & Charitate* an. 1589. impreſſa: & alter tractatus *de Juſtitiâ & Jure* an. 1590. editus, & iterùm Venetiis an. 1595. & 1608. & Lugduni an. 1596.

Archidiaconus. Sub eo nominé duo in jure Canonico laudantur Auctores verſatiſſimi, quòd ambo Bononiæ fuerint Archidiaconi. Prior, quem ſæpè laudant Joannes Andræas, ſanctus Antoninus aliique permulti, eſt *Guido Baſius*, vel *de Bayſio* Rhegii in Calabria natus anno 1283. ut notat Bellarminus, florebat. Commentarium in Decretum Gratiani, qui *Roſarium* inſcribitur, emiſit Venetiis *in fol.* an. 1601. impreſſum cum annotationibus Nicolai Superantii, & Petri Albignani; alium itidem in Decretales, tertium denique in ſextum Venetiis quoque an. 1577. 1601. & 1606. editum. Alter *Joannes de Anania*, vel *d'Agnani*, dictus, qui an. 1430. inclaruit, Commentarium in Decretales, volumenque unum Conſiliorum condidit. Is à Bartholomæo Socino dicitur *homo magnæ ſcientiæ & conſcientiæ*. Prima operum ipſius editio Mediolani an. 1492. facta eſt.

Arcudius (Petrus) natione Græcus, patriâ Corcyræus, Romæ, ubi ad an. 1621. obiit, Sacerdotio initiatus eſt. Ipſum in Ruſſiam, ut diſſidentes de Catholicâ doctrinâ animos conciliaret, Clemens VIII. legavit. Librum compoſuit de concordiâ Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis circa adminiſtrationem Sacramentorum; in quo probat, 1°. ambas Eccleſias antiquitùs non ſolùm quoad dogma, ſed etiam quoad Sacramentorum adminiſtrationem inter ſe convenire. 2°. Græcos recentiores cum Latinis etiamnum de dogmate convenire, factaſque in collatione Sacramentorum mutationes aut excuſari, aut cum ritibus Eccleſiæ Latinæ conciliari poſſe. Pariſiis an. 1619. promulgatum fuit hoc opus. Romæ an. 1620. quoſdam de proceſſione ſancti Spiritûs, quoſdam verò de Purgatorio Tractatus in lucem emiſit.

Aretinus. (*Jacobus*) Aretii in Etruriâ Juriſperitus Conſiliorum volumen compegit.

Aretinus (*Angelus Gambollienus*, ſeu *de Gambellionibus*) ab Aretio Etruriæ oppido, in quo natus eſt hic Auctor, dictus Aretinus, fuit inclytus juris Doctor in Univerſitate Ferrarienſi, Panormo æqualis, qui Ferrariæ an. 1464. obiit. Conſiliorum volumen, Commentarium in Inſtituta, tractatum *de Teſtamentis*, & alterum confecit *de Maleficiis* tanto in honore habitum, ut alium Urbini in re criminali appellare nefas ſit.

Argentréus; (*Bertrandus*) magnus apud Rhedones in Britanniâ Seneſcallus, poſteà Conſiliarius, cujus proceres à pago quodam in inferiori Britannia cognomen illud an. 1060. ſortiti ſunt, compoſuit *tractatum de ſorte nobilium*: alterum *de Appropriationibus*: tertium de *Donationibus* & *hiſtoriam Britanniæ*, cujus conſuetudinem eſt interpretatus. Obiit 13. feb. 1590.

Argou. (*N*) patronus fuit in ſupremo Pariſienſi ſenatu, è Vivarienſi tractu in Occitaniâ oriundus, qui perlectâ D. Abbatis Fleury Regi à confeſſionibus, de jure Gallico hiſtoriâ, opus confecit inprimis utile, quod inſcripſit, *Inſtutiones ad jus Gallicum*. Bis Lutetiæ ipſo vivo editum 1°. an. 1692. & iterum duobus volum. *in* 12. an. 1699. poſt Auctoris obitum, opus idem à duobus aliis cauſidicis viris illuſtribus D. Bretonnnier & Barbier auctum & perfectum, tertiò typis an. 1710. impreſſum eſt.

Ariſtoteles Stagyrâ oppido Macedoniæ oriundus Doctorem Athenis habuit Platonem; Alexandri Magni fuit Præceptor, mortuoque Platone novam ſuam ſectam Athenis in Lycæo ſtabilivit. Obiit hic Philoſophorum princeps anno fermè ante Chriſtum natum 322.

Cùm ipſius libri à Concilio Pariſienſi fuiſſent an. 1209. damnati, publico in odium an. 1210. concremati ſunt incendio, atque ſub pœnâ excommunicationis eorum lectio ad an. 1366. prohibita, quo fuit reſtituta & permiſſa. Nicolaus V. opera etiam illius an. 1448. comprobavit; & à Cardinali Eſtontevilleo quem ad reformandam Pariſienſem Univerſitatem delegerat Carolus VIII. ejuſdem Philoſophi lectio an. 1452. fuit conceſſa. Quod ſenatusconſulto an. 1629. eſt firmatum.

Armilla. *Vide*, ſumus.

Arnulphus. Hic Auctor primùm Sagii Archidiaconus, poſteà an. 1141. Lexovii Epiſcopus fuit, hunc ſexennio aut ſeptennio poſt ſuæ in Palæſtinam profectionis comitem adhibuit Ludovicus junior. An. 1154. ſacræ Henrici II. Angliæ Regis inaugurationi adfuit; hujus operâ in multis rebus gravioribus uſus eſt Alexander III. qui ipſum fecit plurimi. Tandem quietus extremum ætatis conſumere ſtatuit in Abbatiâ ſancti Victoris Pariſini, quò ſeceſſit an. 1177. vel an. 1180. inquit Moreri, ibique 31. Auguſti an. 1182. obiit, uti teſtatur ipſius tumulus inſcripto Epitaphio in hujuſce Abbatiæ choro poſitus. Ipſe ſuas Epiſcopus, Ægidii Rothomagenſis Archiepiſcopi rogatu, collegit epiſtolas, quarum multæ ad diſciplinam Eccleſiæ, reſque pertinent Eccleſiaſticas, ut ſunt eæ, quas ad Adrianum IV. Alexandrum III. & ad Archiepiſcopos Epiſcopoſque Angliæ conſcripſit. Huic litterarum ſuarum collectioni orationem à ſe in Concilio Turonenſi an. 1163. habitam inſeruit. Epiſtolæ iſtæ an. 1585. ſtudio & opera Odonis Adriani Turnebi filii in lucem prodiêre ſub hoc titulo: *Epiſtolæ, Conciones & Epigrammata &c.* In Bibliotheca Patrum reperiuntur. Domnus Lucas d'Acheri in altero *Spicilegii* ſui tomo ſacram hujuſce Præſulis orationem de Annuntiatione Beatæ Virginis, & quinque litteras cum uno tractatu promulgavit, cui titulus eſt: *de ſchiſmate, orto poſt Honorii II. diſceſſum contra Girardum Epiſcopum Engoliſmenſem*, in quo Innocentii II. electionem adverſus Petrum Leonem acriter defendit.

Aſtenſis ſeu Aſteſanus Franciſcanus ab Aſtâ Pedemontii urbe, in quâ natus eſt, ſic dictus, ſummam Caſuum conſcientiæ ſcripſit, in octo libros diſtributam, quam an. 1317. in lucem emiſit, quæque primò Norimbergæ an. 1432. edita eſt.

S. Athanaſius, natione Ægyptius, fuit Epiſcopus & Patriarcha Alexandrinus ſub finem anni 325. vel paucis poſt menſibus; quippe qui Nicæno Concilio, quod eodem anno habitum eſt, etiam Diaconus interfuit. An. 373. ex D. Hieronymo & Proterio, Alexandriæ Epiſcopus obiit.

Auboux (*Joannes*) Dominus Deſvergnes, Juris Doctor & Cadurci Officialis ſæculo proximè elapſo Tractatum compoſuit, inſcriptum: *Praxis vera Civilis & Criminalis Curiarum Eccleſiaſticarum*, Pariſiis, *in* 4. editum an. 1648. & iterùm *in* 4. an. 1688. cum Libro de Reſcriptis Apoſtolicis, & alterum de Graduatis ſeu ſimplicibus, ſeu nominatis.

Aufrerius (*Stephanus*.) Hic auctor 1°. Juris Profeſſor, tum an. 1483. Toloſæ Officialis, tandemque in ſupremo urbis hujuſce Senatu Præſes, vir juris ſcientiſſimus, præclara multaque

multaque posteris tradidit Opera. 1. Commentarium in primam Clementinam *de Officio Ordinarii* in quo diligenter tum Ecclesiasticæ tum civilis jurisdictionis jura atque amplitudo, propter crebras, ut animadvertit idem Author, regnantibus Carolo VIII. & Ludovico XII. earum controversias, perpenduntur. 2. *Quæstiones Capellæ Tolosanæ* quæ sunt additamenta facta 501. decisionibus in vetusto quodam opere, cui titulus *Capella Tolosana*, contentis; in quo præcipuè de rebus Ecclesiasticis, agendique formulis in foro Ecclesiæ disputatur. 3. Quosdam alios Tractatus; motasque quæstiones de Antiquo supremi Senatûs stilo.

S. Augustinus, (*Aurelius*) Ecclesiæ Pater, Tagaste Numidiæ urbe in Africâ 13. Novemb. an. 354. natus est. Confectam Carthagine Rhetoricam ibidem ipse professus est: anno 383. Romam venit, & insequenti anno Mediolanum, ubi fidem Catholicam an. 385. amplexus, biennio post à sancto Ambrosio Sacro Baptismi fonte ablutus est, tùm à Valerio Hipponensi Episcopo, qui eum sibi Successorem an. 395. destinavit, an. 391. Sacerdotio initiatus est. Obiit hic Sanctus an. 430.

Augustinus Triumphus, seu de Ancona ex urbe cognomine portuque Ecclesiastici Status sic appellatus, Religiosus Ordinis Eremitarum Sancti Augustini an. 1274. florebat: Ordinis sui Generalis fuit Præpositus, tum Archiepiscopus Nazareth, ac Neapoli 2. die Aprilis 85. annos natus obiit. In Magistrum Sententiarum scripsit, aliaque condidit Opera. Liber ipsius *de Potestate Ecclesiæ* an. 1320. compositus Romæ an. 1479. & 1584. *in* 4. & an. 1584. *in folio* editus est.

Avila, (*Stephanus*) Societatis Jesu, ad quam 20. annos natus admissus fuit Salmanticæ. Doctus hic Author Hispanus in Peruvium missus est, Limæ; quæ totius regionis urbs est primaria, & ubi 13. Aprilis an. 1601. obiit, Theologiam in Universitate professus est. Compendium Manualis Navarræ & eximium de censuris Tractatum nobis dereliquit, Lugduni an. 1608. *in* 4. editum.

Aulus-Gellius, vel Agellius, Romanus, Grammatista Latinus, qui secundo Sæculo, id est, ad an. 130. Athenis vivebat, *Noctes Atticas* in viginti Libros distributas composuit. opus variis contentum rebus; quæ præcipuè ad Censuram librorum pertinent, & primùm Venetiis an. 1509. Beroaldi studio typis mandatum.

Authores variorum operum, quæ falsò adscribuntur Sancto Clementi, aliisque, qui ante Siricium vixêre, summis Pontificibus; Sancto Dionysio Areopagitæ, Sancto Cypriano, Sanctis Prospero, Ambrosio, Augustino, Chrysostomo, Bernardo, Divo Thomæ, aliisque permultis, quæ hoc Vocabulo *Apud* designantur.

Auzanet (*Bartholomæus*) Celebris Advocatus Responsor Librum Parisiensis Consuetudinis explanavit. D. de Brillac, nunc Britannici Senatûs Proto-Præsidis avus fuit doctus ille Jurisconsultus, qui an. 1672. etiam vivebat. Ipsius in Parisiensem Consuetudinem annotationes omnibus fuêre probatæ.

Ayraul, (*Petrus*) rerum Capitalium Prætor fuit, avusque Maternus inclyti Domini Menagii.

Azo, seu Azzo, (*Portius*) mortuo Montispessuli anno 1192. Antonio Nizello Doctore Italo, qui primus in Galliâ Jus publicè docuit; & sub *Placentini* nomine cognitus, quippè qui Placentiæ natus erat; in Galliam quoque venit, unde in Italiam remigrans. Bononiæ Jus professus est, ubi Innocentium IV. habuit discipulum. Morte violentâ occubuit; quâ nimirum, ut aiunt, damnatus est; quòd hominem occidisset, cujus caput in animosa de jure contentione, candelabro imminuerat; attamen à multis qui ipsi fuêre æquales, scriptoribus traditum est, ipsius necem merum esse figmentum, eumque an. duntaxat 1225. aut secundùm alios an. 1230. obiisse. A Baldo *Juris Magister* vocatur.

Azorius, (*Joannes*) Hispanus è Soc. Jesu Lorcæ; quæ est juxta Guadalentinum amnem, ortus est; in Murciâ, in diœcesi Carthaginis novæ in Hispaniâ an. 1590. florebat. 19. Februar. an. 1603. Romæ obiit. Ipsius Opera moralia ex primis decimi septimi Sæculi annis duobus volum. *in fol.* fuêre impressa.

B

BACO, vel, Batcondorp, (*Joannes de Baccone*) sic dictus à Castello in Angliæ provinciâ Nortfolk ubi natus est, Religiosus fuit Carmelita, Ordinis sui Præpositus provincialis, & Theologiæ Doctor Facultatis Parisiensis. An. circiter 1346. obiit, & Londini sepultus est. In Magistrum Sententiarum Commentaria, aliaque conscripsit Opera.

Bacquet, (*Joannes*) Parisiis Regiarum causarum Patronus, tum Ærariæ Curiæ Consiliarius, Libros conscripsit de sumptibus judiciariis, de juribus & dependentiis Regii Dominii, de bonis adespotis, de jure illegitimorum, de exheredatione, de Feudis nobilibus in manu ingenui nec nobilis, ad annum 50. ultimi sæculi vivebat. Libros illius acutos à se iterum typis *in folio* mandari an. 1688. curavit Claudius de Ferriere.

Bail, (*Ludovicus*) Abbavillæ in Picardiâ natus, Parisiis Doctor, ejusdemque Urbis Ecclesiæ Propœnitentiarius, Librum suum *in* 8. *de Triplici Examine* an. 1651. ad illustrissimum D. Franciscum de Gondi, Primum Lutetiæ Archiepiscopum scripsit, Theologiam quoque affectivam, Conciliorumque Compendium composuit.

Bailius, (*Petrus*) Iste Calvinista Carlæ in Comitatu Fuxensi, Oppiduli, ubi Pater Fraterque hæreticæ pravitatis erant Ministri 18. Nov. an. 1647. natus, incepta sub Patris disciplinâ Litterarum Studia in Gymnasio continuavit. An. 1668. ejuratis Calvini erroribus, Tolosæ sub Patre Ignatio Nosa è Soc. Jesu primam Philosophiæ operam dedit; verùm semestri post spatio abdicatâ Catholicâ fide, ne in relapsorum pœnam incurreret, Genevam, postea Copetum eidem Urbi proximum venit, ubi Comes Dhonæ ipsi domestico præceptori suos tradidit pueros. Post aliquot annos Rothomagum, hinc Parisios se contulit, unde 27. Augusti 1675. Sedanum profectus, ibi Philosophiæ Professor admissus est. Verum suppressâ secretioris Consilii decreto dato 14. Jul. an. 1681. Sedanensi Academiâ, in Bataviam migravit, Roterodamum 30. die Octobris insequentis pervenit, ubi Philosophiam Historiamque profitendi munus accepit, quo occultis, Ministri Juriosi, qui apertus ipsius erat inimicus, machinamentis 30. die Octobris. an. 1693. spoliatus fuit. Roterodami 28. Decembris an. 1706. ætatis suæ 59. obiit. Magnum suum Dictionarium Historicum & Criticum an. 1692. inceptum duobus volum. *in folio* an. 1696. in lucem emisit, quod iterum quatuor volum. *in folio* an. 1702. typis mandari curavit, quod in Anglicum sermonem an. 1709. translatum est. Nova tandem illius, non Roterodami, ut prima indicat pagina, verùm Genevæ an. 1715. tribus tomis confecta est editio. De hoc opere hic tantùm fit mentio, quòd id ipsum solum in hoc præsenti Dictionario ad elucidanda quædam acta Historiæ fuerit adhibitum, cùm cætera hujusce Authoris Opera Controversiarum libro contineantur, quos pro diversis de religione suâ opinionibus conscripsit.

Baldus, (*Petrus, Cognomine de Ubaldis*) Peruvii natus. Papiæ, ubi Jus quoque docuit, Bartolum audivit, & ubi Petrum Rogerium Lemovicem, postea sub Gregorii XI. summum Pontificem, discipulum habuit. Eandem etiam juris scientiam Patavii professus est, ubi 76. ætatis anno è vivis decessit 28. Aprilis an. 1400. vel secundùm nonnullos tardiùs, ibidemque cum Epitaphio sepultus fuit. Edita fuêre Venetiis ipsius opera in Decretales an. 1571. *in* 4. & postea *in folio* an. 1575. & 1595.

Balsamon, (*Theodorus*) vicissim Diaconus & Ecclesiæ Constantinopolitanæ custos Grammatophylacii, & pro Græcis Antiochiæ Patriarcha, exeunte decimo secundo Sæculo floruit. Acerrimum se Græcorum in Latinos, qui tùm maximè Antiochiæ dominabantur, palàm defensorem professus est. Quædam ipsius opera in Bibliothecâ Juris Canonici, quæ est Justelli; & inter cætera, ejus observationes in Photii *Nomocanonem*, nec non Constitutionum Ecclesiæ Collectio reperiuntur: quorum omnium extat Græcè Latinèque an. 1620. Parisiis facta editio. Circa annum 1202. aut paulò pòst obiisse existimatur.

Balusius, (*Stephanus*) Doctus ille vir Tutelæ, quæ inferioris Lemoviciæ urbs est primaria & Episcopalis, ex amplissimâ familiâ 23. Novembris an. 1630. natus est. Joannes Balusius 94. ætatis agens annum, ipsius Proavus an. 1585.

Tutelensis erat Consul. Antonius Balusius ejusdem Patruelis, qui Parisiis an. 1680. obiit, Ludovico XIII. ab inferendis ferculis fuit. Antonius Mariam de Gonzagâ in Poloniam profectus, filium procreavit, quem Casimirus Poloniæ Rex è sacro fonte suscipiens, Casimirum suo voluit nomine appellari, & quem inter honorarios Ephebos posteà annumerari voluit, Cubiculariique sui munere cohonestavit, quod ei munus à Michaele Koribut Casimiri successore prorogatum fuit. Verùm si quam ob varios majorum suorum honores gloriam meretur Stephanus Balusius, multò majus ei fecère nomen cùm ingenii sui affluentia, tùm summa eruditio ac scientia, quâ tantoperè inter viros sui Sæculi doctrinâ eximios inclaruit. Statim Jus Canonicum in Regio Collegio Parisiis an. 1670. professus est. Primum, quod in vulgus an. 1652. emisit Opus, fuit *Antifrizontus*, quo Frizontem Doctorem Sorbonicum aggreditur. Denuò *Capitularia Regum Francorum* divulgavit duobus volum. Parisiis an. 1677. impressa, permultaque alia opera, quorum index habetur in novo Parisiensi Mercurio pro mense Julio an. 1719. pagina 33. Ipsum tandem 28. Julii an. 1718. ætatis suæ 88. an. Litterariæ Reipublicæ mors præripuit.

Bancelius, (*Ludovicus*) Valentiæ natus, professione Dominicanus, Avenione Theologiæ Doctor & Professor. Diœcesis Legationisque examinator, Moralem D. Thomæ secundum seriem Litterarum composuit duobus Volum. *in* 4. an. 1677. Avenione typis mandatam.

Bannés, (*Dominicus*) Religiosus Dominicanus, Universitatis Salmanticensis Doctor Theologus, & Sanctæ Theresiæ Confessor an. 1584. Opera sua litteris consignabat. Theologiam quoque Salmanticæ profitebatur ad annum 1595. quo Venetiis Tractatum suum *de Jure & Justitiâ*, typis mandari curabat, seu Theologiâ seu Jure præstabat.

Barbosa, (*Augustinus*) sub Emmanuele patre suo Jurisprudentiæ operam dedit: Ecclesiæ Guimanaros in Pragensi diœcesi in Lusitania sacri fuit statim custos Thesauri, quo ex loco Pater ejus erat ortus: Romam venit, unde Madritum an. 1632. rediit. A Philippo IV. Hispaniarum Rege ad Episcopatum Ugentinum in Hydruntino agro Neapolitani Regni 1648. ibi post septem menses obiit. Præcipua ejus Opera sunt: *Collectanea in Jus Canonicum*, sex Voluminibus *in fol.* Lugduni an. 1688. impressa; *De Jure Ecclesiastico* duobus volum. *in fol.* Lugduni quoque an. 1688. typis editum. Nicius Erythræus & Morhoff Polystor l. 1. c. 9. ultimum hoc opus falsò Barbosæ adscribi contendunt. Hic vir in Jure Canonico versatissimus inscriptum etiam opus condidit: *Summa Apostolicarum decisionum extra Jus commune vagantium*, cujus Lugduni an. 1658. extat editio. Omnia ejus Authoris Opera in viginti tomos distributa undecim voluminibus *in folio*, Lugduni an. 1656. editis continentur. In multis à consuetudine nostrâ hic Author dissentit.

Bardetus, (*Petrus*) in supremo Parisiensi Senatu Causidicus, Montagueti in agro Borbonio 15. Decembris an. 1591. natus, Tolosæ an. 1614. & duobus insequentibus annis sub Cujate Magistro Juri operam dedit, Causidicusque factus an. 1617. Molini 20. Septembris an. 1685. obiit. Decretorum, quæ ab illo Supremo Senatu ab an. 1617. ad an. 1643. facta fuère; collectanea redegit, quæ an. 1690. duobus volum. *in folio* Parisiis fuère impressa, studio D. Claudii Berroier in supremo quoque Parisiensi Senatu Patroni, qui opus illud D. de Lamoignon tum generali causarum regiarum Patrono dicavit. An. 1685. natus annos 94. & ab an. 1663. à forensi strepitu remotus è vivis excessit.

Baronius, (*Cæsar*) Soræ, quæ urbs est Episcopalis Laboriarum in Neapolitano Regno 30. Octobris an. 1538. natus, fuit Sacerdos è Congregatione Oratorii, sanctoque Philippo Neriensi intimus, & à Clemente VIII. in Cardinalium Collegium 5. Jun. an. 1596. adscriptus, Romæ 30. Jun. an. 1607. obiit. Annales Ecclesiæ 12. vol. in fol. ab eo fuère conscripti, quorum ultimum vol. in an. 1198. desinit.

Bartholomæus Brixianus, à Brixiâ Italiæ urbe, unde è genere *Avocati* originem ducit, ita appellatus, an. 1240. famosus, Jurisque Professor extitit. Ipsum multi fecit Gregorius IX. atque an. 1258. ætatis suæ an. 84. obiit. Præcipua ejus Opera sunt: *Repertorium decreti*, in tres libros divisum; Commentarium in Decretales quinque Libris contentum, &c.

Bartholomæus Pisanus, professione Dominicanus, qui & Bartholomæus de sancto Concordio nuncupatur, Pisis ortus, ubi an. 1338. Summam Casuum conscientiæ composuit sub titulo, *Summa Pisanella*, Lugduni an. 1519. editam. Obiit an. 1347.

Bartholus. Celebris hic Jurisperitus in Umbriæ pago Sesso-Ferrato an. 1313. ortus, Doctoris Lauream an. 1334. obtinuit, multis in locis Italiæ Jus ipsum professus est, & Peruvii an. 1355. aut secundùm alios tardiùs post aliquos annos obiit. In Pandectas, Codicem & Instituta doctè conscripsit: ejusque Instituta in Jus Romanum & Gallicum *in* 4°. præceptionibus optimis sunt referta.

S. Basilius, Cæsareæ in Cappadociâ fuit Episcopus, fraterque S. Gregorii Nysseni, natus an. 328. & ad Episcopatum an. 362. promotus Calendis Januarii an. 379. è vitâ migravit.

Basnagius, (*Antonius*) Celeberrimus Rothomagi Advocatus, ubi anno vitæ suæ 85. mortuus est an. 1695. Normanniæ Consuetudinem est interpretatus, Tractatumque de hypothecis emisit.

Bassæus, (*Eligius*) Capucinus in Gallico Belgio ortus; Sylvii temporibus scripsit, qui an. 1645. Opus ejus probavit inscriptum: *Flores Theologiæ practicæ, &c. in fol.* cui supplementum in fol. an. 1659. addidit.

Bassetus, (*Joannes Guido*) In Gratianopolitano Senatu Advocatus Consistorialis, Consistorialiumque Advocatorum in Delphinatu Decanus per 55. annos forum frequentavit, duosque nobis dereliquit Tomos; qui ad 1100. hujusce supremæ Curiæ, Delphinalisque Consilii Decreta continent de multis notatu dignis quæstionibus, rebusque Beneficiariis, Civilibus, atque Capitalibus; eorumque librorum prior an. 1668. & alter an. 1676. Gratianopoli fuit editus. In eo commendatur hoc opus, quod accuratè Decretorum causas Author annotaverit.

Bauccius, (*Carolus.*) Hic Auctor Neapoli Pœnitentiarius Tractatum confecit inscriptum *De Miscellaneis practicis*, in quæstiones divisum.

Baudrandus, (*Michael-Antonius*) Roboris, & Novi-Fori Prior, Parisiis 28. Julii an. 1633. natus, in eâdem urbe Rhetoricæ sub Patre Briet è Soc. Jesu an. 1647. & in Collegio Lexoviensi sub D. Desperrierio Philosophiæ operam dedit; dum eligerentur summi Pontifices Alexander VII. Clemens IX. & Innocentius XII. in sacro Conclavi Cardinalibus Barberino & Camusio famulatus est; Dictionario suo Geographico Latinè in duobus vol. in fol. conscripto, quod Ferrarii Lexicon supplet, an. 1677. primas manus admovit, obiitque 29. Maii an. 1700.

Becanus, (*Martinus*) Jesuita natus Hilvarembecr in Brabantiâ per quatuor annos Philosophiam, & per viginti duos Theologiam Moguntiæ, Virsburgi, ac Viennæ in Austriâ publicè docuit; Imperatori Ferdinando II. fuit ab audiendis Confessionibus, ac 63. annorum vitæ spatium emensus 24. Januarii an. 1624. mortuus est. Ipsius opera duobus volum. *in folio* continentur, Tractatus verò Controversiarum accuratè conscriptus difficilè reperitur.

Beda, dictus *Venerabilis* an. 673. Girviki, quod idem existimatur ac novum Castrum ad Tinam in Comitatu Northumbriæ in Angliâ natus; Sacerdotio initiatus est an. 700. Religionem Sancti Benedicti professus, obiit 26. Maii an. 735. Ipsius opera primùm Basileæ an. 1563. octo voluminibus *in fol.* fuère edita.

Beïa, (*Ludovicus de*) Natione Lusitanus, ex Ordine Eremitarum Sancti Augustini Religiosus, sacras litteras Bononiæ professus est. Extat hujusce Authoris Opus morale inscriptum: *Responsiones casuum conscientiæ*, in duas partes divisum; quod primò Bononiæ an. 1587. Brixiæ an. 1589. Venetiis an. 1591. & 1600. & Ulyssipone *in* 4°. an. 1610. impressum est.

Bellamera, (*Ægidius de*) Canonista Gallus ex illustri familiâ de Montaigu à Listeniis ortus, fuit 1°. Andegavensis Archidiaconus, posteà Rotæ Auditor, tandemque Avenione Episcopus, ubi sepultus est. Eum sacrâ indutum fuisse purpurâ contendunt Authores permulti, uti Bouchel,

Bouchel, Blondeau & Brillon: quibus tamen contradicit Epitaphium ipsius tumulo Avenione inscriptum, ubi sic legitur: *Noluit & potuit Romano Cardine fungi*. An. 1360. Florebat hic Author, qui commentarium in Decretum Gratiani condidit tribus Volum. *in fol.* an. 1578. Venetiis. impressum, cujus anteà Lugduni an. 1550. facta fuerat editio, ubi omnia ejusdem Opera ante septem Volum. an. 1548. tùm sex volum. an. 1586. fuerant typis mandata.

Bellarminus, (*Robertus*) 4. Octobris ân. 1542. in Tusciâ natus, 20. Septembris an. 1560. factus Jesuita, novem post annis Sacerdos, à Clemente VIII. 3. Martii an. 1599. in Cardinalium numerum adscriptus, Capuæ Archiepiscopatum an. 1602. obtinuit; ac Romæ 17. Septembris an. 1621. mortuus est. Librum suum Controversiarum vulgavit eruditus ille vir Ingolstadii tribus tomis an. 1587. & 1590. Lugduni verò an. 1593. impressum. Emendatior ejusdem Libri Venetiis facta est editio, quam similis excepit editio Parisiensis an. 1602. & etiam amplior an. 1608. quatuor tomis contenta, cui Coloniæ an. 1615. additi sunt alii quidam Tractatus. Reliqua tandem hujusce Authoris Opera superioribus adjuncta tribus volum. *in fol.* an. 1617. in eâdem urbe prelo fuêre subjecta. Accuratam Bellarmini Operum Analysim confecit D. Dupin, in quibus castigatissima, inquit, morum disciplina solidaque elucet pietas.

Bellordeau; (*Petrus*) in Britannico Senatu Causidicus, qui nondum ultimo ineunte sæculo obierat, Opus condidit, actas in eodem Parlamento Controversias duobus tomis *in fol.* continens; quorum prior an. 1618. & alter 1620. Parisiis editus. Ducatûs quoque Britannici Consuetudines explanavit; quod Opus Lutetiæ Parisiorum an. 1628. impressum est: Librum quoque edidit, cui titulus: *Observations singulieres.*

Benedicti, (*Guillelmus*) Jurisperitus Gallus paulò post Guymierum, hoc est, à ducentis annis scribebat. In Parlamento Tolosano Consiliarius fuit, qui librum *de Testamentis* Lugduni an. 1529. & 1552. *in fol.* & Francofurti an. 1628. impressum, aliaque de Jure Opera composuit.

Bengeus, (*Antonius*) Biturigæ Jus profitebatur, ubi natus viginti septem annos Cujati successit: eruditum *de Beneficiis*, auxiliante Francisco Pinsson Parisiensi Causidico, Librum composuit, Parisiis an. 1654. *in fol.* impressum, quem ad D. Pomponium de Bellievre Parisiensis Senatûs Proto-præsidem scripsit. Biturigæ an. 1616. ætatis suæ anno 52. obiit.

S. Benedictus, cujus regula citatur, Nurciæ in Umbriâ circiter an. 480. natus, in eam solitudinem, quæ quarto ab urbe lapide distans, Sublacus dicitur, secessit; cùm ætatis annos septemdecim vix attigisset, ibique Religionis suæ primique Ordinis sui Monasterii fundamenta jecit, unde anno 529. Cassinum migrans, ibidem an. 543. confecto vitæ 63. annorum curriculo, mortuus est. Ipsius Regula 77. Capitibus continetur.

Bensonius, (*Rutilius*) Nobilis fuit Romanus, alter fuit Ecclesiæ Lauretanæ, quam construxerant Leo V. & Sixtus V. Episcopus, qui Canutio proximè successit; Bensonius Canutium, qui octo tantùm mensibus sederat, in Episcopatu Lauretano excepit. Obiit hic Author 31. Januarii an. 1613. Commentarium *in fol.* in Canticum *Magnificat*, Duaci an. 1625. typis editum composuit; Moralium opus in quo de Indulgentiis agit, Librum cujus est titulus; *de fugâ tempore pestis, &c.*

Berardus du Goût, nonagesimus tertius Lugduni Archiepiscopus, fuit Clementis V. frater. Berardum an. 1294. in Cardinalium Collegium adscivit Cælestinus V. summus Pontifex: in Galliam legavit Bonifacius VIII. pacem conciliaturus inter Reges Galliæ Angliæque; ubi 27. Julii an. 1297. mortuus est.

Berault, (*Josias*) Rothomagensis Patronus, & in curiâ Tabulæ, quam vocant, Marmoreæ in Palatio Consiliarius, Commentarium in Normanniæ Consuetudinem Rothomagi an. 1618. impressum composuit, & cujus sexta an. 1660. facta est editio. Is erat Calvinista.

S. Bernardinus, cognomine Senensis, quòd Pater ejus Senis natus esset, & è stirpe *Albizeschi*, in Tusciâ an. 1383. ortus, Franciscanorum Religionem an. 1405. amplexus, ejusdem Ordinis fuit Vicarius Generalis in Italia, tùm Procurator Generalis, Jerosolymam petivit, Aquilæ, quæ Aprutii in Regno Neapolitano urbs est, 20. Maii an. 1440. obiit decennio post à Nicolao V. in Sanctorum numerum relatus. Ipsius Opera seu ad Moralem, seu ad Pietatem pertinentia Venetiis an. 1591. fuêre impressa.

S. Bernardus. Primus Claravallensis Abbas, an. 1091. Fontanis in Burgundiâ natus, quibus dominabatur ipsius Pater Tesselinus, Cistercienslum Ordinem an. 1113. amplexus est; an. 1153. mortuus est, cùm septingentos Claravallæ Novitios habuisset; unumque è suis Religiosis, sub nomine Eugenii IV. ad supremam S. Petri sedem evectum, sex alios in sacrum Cardinalium Collegium admissos; & triginta & ampliùs Episcopos vidisset. Accuratissima operum hujusce sancti Doctoris Lutetiæ Parisiorum an. 1690. studio P. Joannis Mabillon è Congregatione sancti Mauri facta est editio.

Bernardus de Botono præcipuus fuit Author Glossæ in Decretales, ortu Parmensis, fuitque Judex, Canonicus & Ecclesiæ Bononiensis Cancellarius.

Briaxius, (*Petrus.*) Hic Author præcessit Emmanuelem Rodericum, de quo fiet mentio. *Vide Rodericum.* Opus in multas partes distributum *de Electione, &c.* composuit.

Biel, (*Gabriel*) Spiræ, secundùm nonnullos; secundùm alios Tubingæ natus, ubi Doctoris Theologiæ Lauream adeptus, eam ibidem professus est, deinde Tiguri. Is fuit Religiosus inter Regulares Daventriæ Canonicos, qui etiam an. 1494. vivus, insequenti anno, uti creditur, è vitâ migravit. Ejus Commentarium in Magistrum Sententiarum Basileæ primùm an. 1512 editum est. Canonem quoque Missæ uno Tractatu in 89. Lectiones diviso, Parisiis an. 1516. impresso, explicuit.

Bignon, (*Hieronymus*) post D. Servin in Parisiensi Senatu Generalis Causidici munus obtinuit. Inclytus hic Magistratus, Parisiis an. 1590. natus, Patrem habuit Rollandum Bignon, Tolosæ Juris Professorem, & ex antiquâ apud Andegavos stirpe ortum. A proprio Patre edoctus, mirâ quâdam ingenii celeritate Linguas, humaniores Litteras, Rhetoricam, Philosophiam, Theologiam, Jurisprudentiam, Mathematicam, & Historiam didicit. Jam decennis Palestinæ descriptionem: decimo tertio ætatis anno Romanas Antiquitates: decimo quinto Tractatum de electione Summorum Pontificum vulgavit. Henricus IV. ipsum Delphino, qui posteà sub nomine Ludovici XIII. regnavit, honorarium Ephœbum præposuit. An. 1610. Tractatum de jure Galliæ Regum proprio ante alios Reges sedendi; an. 1613. Marculfi formulas cum annotationibus promulgavit. An. 1614. Romam se contulit. An. 1620. in majori Consilio Generalis causarum Patroni munere donatus, tùm D. Servin in Generalis Causidici officio excepit in Parisiensi Senatu, ubi eloquentia, integritate & animi constantia enituit. Magnus Regiæ Bibliothecæ Rector evasit, maximorumque Regni negotiorum administratio ei fuit commissa. Die 7. Aprilis an. 1656., ætatis verò 66. obiit. D. Dupin Inclyti hujusce Magistratûs Opera accurata Analysi descripsit.

Binsfeld, (*Petrus.*) Librum is composuit inscriptum: *Enchiridion Theologiæ Pastoralis* in quinque partes divisum, quem Sylvius an. 1626. adnotationibus suis auctum imprimis commendat. Tractatum etiam de Simonia, Coloniæ *in* 8. an. 1604. alterum verò *de Confessionibus maleficorum & sagarum*, ibidem *in* 8. & alios quosdam in lucem protulit. Luxemburgi natus hic Author, Romæ Doctoris Theologiæ titulo insignitus est, atque Canonicus & Magnus Vicarius Treviris etiam an. 1600. extitit.

Bleinianus, (*Antonius Fabricius*) in Sabaudiâ natus, Valentiæ in Delphinatu Jus publicè docuit, annoque 1616. Tractatum *in* 4. edidit, cui titulus: *In theoriam & praxim Beneficiorum Ecclesiasticorum Methodica introductio.* Obiit an. 1626. Alium quoque Librum composuit hic Author, inscriptum: *Institutiones theoricæ ac practicæ, seu Rudimenta Juris Canonici*, qui Valentiæ an. 1660. emissus est.

Blondeau, (*Claudius*) Parisiensis Senatûs Causidicus, Diarium fori tribus volum. in fol. editum composuit, in quo habetur Collectio præcipuarum decisionum omnium Parlamentorum supremarumque Galliæ Curiarum. Huic operi unà cum D. Blondeau incubuerat Gabriel Gueret Parlamenti quoque Senatûs Causidicus; jamque decem volumina *in* 4. vulga-

vulgaverant, cùm an. 1688. ætatis suæ 47. Gueret obiit. An. 1701. & an. 1713. Parisiis ultima hujus operis editio duobus volum. *in folio* emissa est, quæ duodecim voluminum *in* 4. præstat editioni. Eximium quoque hic Author opus emisit inscriptum: *Bibliotheca Canonica ordine Alphabetico complectens res omnes Ecclesiasticas & Beneficiarias, de quibus egit D. Laurentius Bouchel in sua summâ Beneficiali, cui ex eodem ordine addita fuère Tractatus, Arresta, Constituta, &c.* Parisiis an. 1689. in duobus volum. *in folio.*

Bodinus, (*Joannes*) ortu Andegavensis, statimque Religiosus Carmelita, obtenta votorum suorum dispensatione, Parisiis foro operam dedit, & ad annum 1588. Lauduni judicia exercuit, ubi 70. & ampliùs annos natus obiit. Is opus composuit, cui titulus, *de Republicâ*, in sex libros divisum: Tractatum *de Dæmonomania*: alterum inscriptum, *Universæ naturæ Theatrum*; ultimum denique *De abditis rerum sublimium arcanis.* Varias calluit hic Author Linguas, de quo gloriosè prædicarunt D. Thuanus, de Sta. Martha, ac Mornacus; quibus contradixère Cujacius, Grotius & Possevinus; eum etiam Judaismo favisse nonnulli suspicati sunt, ut observat D. Tessier.

Boërius, (*Nicolaus*) Monspelii in Occitaniâ natus, Jurisprudentiæ Lauream Avarici obtinuit, ubi per quadriennium Jus professus est, ac per septennium causas egit. An. 1499. nupsit Mariæ Boursier nepti Guillelmi de Cameraco Bituricensis Archiepiscopi; primùm in superiori Consilio Consiliarius, tùm Burdigalensis Senatûs Præses factus eo munere per viginti annos functus est. An. 1542. si quibusdam sit fides, scribebat; juxta verò alios an. 1538. obiit. 356. Juris decisiones emisit, *Decisiones Burdigalenses,* 53. Consilia, cum Tractatu *de Authoritate magni Consilii & Parlamentorum Galliæ*, Lugduni *in fol.* an. 1544. & 1579. quam Arrestis hujusce Parlamenti statuit, cum Commentario primo ipsius opere in Consuetudinem Bituricensem. Magnus hic Magistratus an. 1509. eruditum jam scripserat Tractatum, cujus hæc est inscriptio: *De officio & potestate Georgii de Ambasiâ Cardinalis Legati circa derogationem regularum Apostolicæ Cancellariæ in* 8.

Du Bois, (*Ludovicus*) Senatûs Parisiensis celeberrimus Patronus, paulò ante obitum, qui in 20. Augusti an. 1670. incidit, opus composuit inscriptum: *Effata Canonica* à Dionysio Simon an. 1676. sub titulo *Isagoges* editum: Et posteà sub titulo: *Effata Juris Canonici*, cui multa de suo addidit, adeò ut ea tantùm sint Domini du Bois, quæ in primo Volumine majoribus sunt exarata Litteris.

Boïch, (*Henricus*) in Diœcesi Leonensi Britanniæ ortus, Lutetiæ Doctor pariterque Juris Professor, ibidem Publicas suas Lectiones an. 1486. edidit. In quinque Decretalium Libros, in Sextum & Clementinas doctum emisit Commentarium Venetiis an. 1576. Ipsius operum facta est editio, quorum Archetypum exemplar in Cameracensis Ecclesiæ Bibliothecâ asservatur. Is ab editore Veneto præposterè *Lugdunensis* pro *Leonensi* dictus fuit Abbas, vel potiùs, ut accuratiùs loquar, Ecclesiasticus Administer, piæ Sancti Yvonis sodalitatis, quæ Parisiis in ejusdem Sancti sacello viâ Jacobæa constituta est. Juxta nonnullos multis ante medium decimum sæculum sextum annis, verum juxta D. Dupin jam exeunte decimo quarto sæculo floruit.

Bona, (*Joannes*) ex illustri Lesdigueriorum in Delphinatu familia, in Pedemontio 10. Octobris an. 1609. natus, 15. Jul. an. 1625. reformatam Cistercienfium disciplinam amplexus est, bis Congregationis suæ an. 1651. & 1655. Abbas electus est. Ipsum jam ab Alexandro VII. Sancti Officii Consultorem designatum, sacrâ Cardinalium purpura 29. Novembris an. 1669. donavit Clemens IX. ac Romæ 27. Octobris an. 1674. obiit.

Bonacina, (*Martinus*) Patriâ Mediolanensis, Theologiæ Jurisque Doctor, Apostolicus fuit Referendarius, ab Urbano VIII. Viennam Legatus in via obiit. Ipsius moralia opera 2. volum. *in fol.* continentur, quorum ultima Lugdunensis editio an. 1684. cæteris antecellit.

Bonal, (*Raymundus*) Sacerdos, Doctor Theologus, est Auctor operis inscripti: *Cursus Theologiæ Moralis*, in duobus volum. *in* 12. octies aut decies editi, quod ad D. de Montchal scripsit, qui ab an. 1628. ad an. 1651. Tolosanum Archiepiscopatum obtinuit.

S. Bonaventura, cujus patrium nomen fuit *Joannes Fidauze*, Balneoregii in Etruria natus, Magistrum habuit Alexandrum Halensem; Fratrumque Minorum ordinem ingressus, Theologiæ Doctoris Lauream obtinuit, Parisiis, quam ibidem professus est. An. 1256. ætatis verò 34. octavus Generalis Ordinis sui Præpositus denuntiatus est, quem Gregorius X. Cardinalem Albanensemque Episcopum an. 1272. creavit. In secundo Lugdunensi Concilio 14. Julii an. 1274. obiit, Doctoris Seraphici titulum post mortem, Sanctorumque numero an. 1482. adscribi meritus. Ipsius opera 5. volum. *in fol.* continentur.

Bonifacius, (*Hyacinthus*) Forcalquerii in Provinciâ natus, Provinciæque Parlamenti Causidicus, 50. ætatis an. 1669. obiit. Quinque tomos *in fol.* nobis dereliquit hic Author, quibus notatu digna continentur hujusce Parlamenti, aliarumque Curiarum, Arresta, quæ de rebus Ecclesiasticis, Civilibus & Capitalibus lata fuère cum annotationibus ad marginem appositis, summariisque cujuslibet capitis. Duo prima volumina Aquis-sextiis an. 1669. & Parisiis an. 1670. triaque alia an. 1689. edita promulgavit. Iterum typis mandata est ea Collectio omnium accuratissima quinque volum. *in folio* Lugduni an. 1705.

Bordenave, (*Joannes de*) Lascuræ in Benearno Canonicus & Officialis, posteà Ecclesiastes & Officialis Condomensis, est Author operis inscripti: *Status Curiarum Ecclesiasticarum,* seu, *de Authoritate & Jurisdictione magnorum Vicariorum & Officialium, &c.* Parisiis in 4. an. 1625. & alterius pariter operis, cui titulus est: *Status Ecclesiarum Cathedralium & Collegialium*, Parisiis quoque *in fol.* an. 1643. impressi.

Bossuetus, (*Jacobus Benignus.*) Inclytus hic & doctus Author Divione 27. Septembris an. 1625. è stirpe in Metensi Parlamento Togæ honoribus conspicua oriundus, humanioribus Litteris Divione apud Patres Jesuitas operam dedit, & posteà Philosophiæ ac Theologiæ Parisiis, ubi Baccalaureatu obtento, Navarreæ domûs socius factus, ejusdem Superior evasit. Doctoris Theologi insigne 16. Maii 1651. accepit. Statim Archidiaconus, tum Ecclesiæ Metensis Decanus fuit. 13. Septembris an. 1669. Condomi Episcopus designatus 21. Decembris an. 1670. inauguratus est, Cùm à Ludovico XIV. Delphinum Principem filium edocendi munus ei fuisset demandatum, Episcopatum suum Regis nominationi permittere opportunum existimans, 2. Maii an. 1681. Meldensis Episcopus à Rege designatus est, qui ipsum à secretioribus suis Consiliis an. 1697. primùmque Delphinæ Principis eleemosynarium esse voluit; quâ mortuâ pro Burgundiæ Ducissa eodem munere functus est ad diem obitûs 12. Aprilis an. 1704. Eo præcipuè nisus est Præsul hic clarissimus, ut Calvinistas ad Catholicam fidem magno revocaret operum numero, è quibus primum Metis an. 1655. in Catechismum Ministri Pauli Ferri editum est. Ea verò, quæ toto vitæ decursu conscripsit Opera, idcircò prætterimus, quòd & numerus & exacta eorum Analysis in 18. Tomo Bibliothecæ Ecclesiasticorum Authorum D. Dupin. pag. 158. juxta editionem Amstelodami an. 1711. *in* 4. factam reperiatur: at pro certo id licet affirmare, præcipuum sibi honorem Bossuetum sibi conciliasse ex eo opere cui titulus, *Expositio Doctrinæ Catholicæ de Controversiis.* Quod universo omnium plausu exceptum an. 1671. in lucem protulit; unde brevi tempore è Gallico sermone ad Italicum, Germanicum, Belgicum, Anglicum, Hibernum & Latinum idioma translatum est, & ab Innocentio XI. approbatum per Breve 4. Januar. an. 1679. datum unà cum debitis Authori suo elogiis.

Bouchel, (*Laurentius*) Parisiis 56. annos Causidici munere functus est. Crepiniaci in Valesiâ natus; senex an. 1630. obiit. Summam Beneficialem duobus volum. *in fol.* an. 1628. confectam dereliquit, quam auctam Bibliothecæ Canonicæ nomine Blondeau, Parisiis edidit etiam duobus volum. *in fol.* an. 1689. Aliud jam opus tribus volum. *in fol.* Bouchel emiserat inscriptum, *Bibliotheca Juris Gallici*, & aliud pariter *in fol.* Parisiis an. 1609. & 1621. cui titulus: *Decreta Ecclesiæ Gallicanæ.*

Bouvot, (*Job*) Cabillone ad Ararim an. 1558. natus Calvinista, Avarici Cujacium audivit, Patronusque in Divionensi Senatu extitit, cujus Arrestorum amplam composuit collectionem. Consuetudinem quoque Burgundiæ Commenta-

mentariis illustravit, & an. 1636. ætatis verò 78. mortuus est. Minùs commodè audit hic Author parùm diligens in adscribendis diebus Arrestorum, quæ refert.

Brevia Alexandri VIII. ad Episcopum Pamiæ data 26. Februarii an. 1659. & Clementis IX. an. 1667.

Breviarium Parisiense an. 1680.

Briaërt, (*Joannes*) in Hannoniâ natus, Doctor Theologus & Lovaniensis Universitatis Pro-Cancellarius, exeunte decimo quinto Sæculo & ineunte decimo sexto florebat. 20. Januar. an. 1520. obiit. Sexcennio post typis mandata sunt ejus Opera, inter quæ reperiuntur quæstiones quodlibeticæ *de Causa Indulgentiarum*, & Tractatus *de Contractu sortis, seu de Loteriâ.*

Brillon, (*Petrus Jacobus*) Parisinus pro generali superioris Concilii Procuratore, vices gerens, posteà Patroni conditionem, quâ etiamnum fungitur, amplexus est. Is incudi reddidit Dictionarium Arrestorum, à D. de la Ville Parisiensi Causidico an. 1692. compositum, quod decem millia eoque ampliùs Arrestorum seu Decisionum complectebatur, quibus 20000. alia addidit D. Brillon: hoc opus tribus volum. *in folio* Parisiis an. 1711. fuit impressum.

Brodeau, (*Julianus*) Parisiensis Causidicus ex antiquâ stirpe à Philippo Augusto an. 1191. nobilitatis jure donatâ ortus; annotationes in collectionem Arrestorum à Loueto factam, atque Commentarium in Parisiensem Consuetudinem nobis dereliquit. Mortuus est circiter annum 1650.

Bugnon, (*Philibertus*) Patriâ Matisconensis Regius Causidicus in tributariâ Lugduni Agrique Lugdunensis curiâ opus pervulgavit inscriptum *Syntagma juris*, & aliud *de Legibus abrogatis in Curiis Gallicis*, Lugduni an. 1563. Aureliæ an. 1572. & Bruxellis an. 1666. & 1677. *in quarto* impressa: verùm postremæ huic editioni multa de usu inferioris Germaniæ, Hispaniæ & Italiæ addidit Libertus Christinæus. Edictum quoque Molinense interpretatus est; aliaque confecit opera hic Author, qui an. etiam 1584. vivebat.

Bullarium (Magnum) Quatuor prima volumina *in fol.* 1546. Bullas seu Pontificum constitutiones complectuntur. Quintum verò 675. Primi quatuor Tomi Romæ in tribus volum. *in fol.* jam an. 1638. fuerant editi, quibus an. 1672. duobus volum. *in fol.* additi sunt quintus & sextus Tomi. Magnus in præsenti opere Bullarum laudatur numerus.

Burchardus. Bassæâ, non Hessiâ, inquit Moreri, oriundus, in Monasterio Lobensi in Hannoniâ Benedictinorum familiæ nomen dedit, indesinenter Abbas fuit & sancti Jacobi Leodicensis, Præceptor Imperatoris Conradi, inquit Salicus, & Episcopus Wormatiensis an. 1012. qui Vigesimo Augusti an. 1025. obiit. Canonum Collectionem in viginti libros divisam, quæ Decretum Burchardi nuncupatur, is composuit *in folio* an. 1548. & 1560. Coloniæ impressam, Parisiis verò *in* 80. an. 1550.

Butrio, (*Antonius*) Petro de Anchatano tempore æqualis, Celeberrimus fuit Bononiæ Jurisperitus, ubi 7. Octobris 1417. juxta Moreri aliosque permultos è vivis migravit. Commentarium in Decretales & in Sextum Venetiis an. 1575. & iterùm cum aliis suis operibus ibidem an. 1578. octo Tomis in 4. volum. pervulgavit.

Bzovius, (*Abraham Bzovski*) Natione Polonus duos nondum annos natus utroque orbus parente remansit. In urbe Prosowits ab Avo paterno educatus est à stirpe Szczepanowski oriundo, cui natalia sua debebat sanctus Stanislaus Episcopus Cracoviensis. Quindecim annos natus Bzovius studiorum causâ Seuminum, tùm Cracoviam missus, ibi Dominicanorum ordinem in conventu Trinitatis amplexus est. In Italiam migrans, Philosophiam Mediolani, Theologiam Bononiæ publicè docuit. Hinc Romam petens à summo Pontifice in Vaticano hospitium obtinuit, eique Bibliothecam suam Virginio Ursini dux de Brancaccio delegavit. Tandem in Minervæ conventum in eâdem urbe se recepit, ibique anno 1637. senex obiit. Jam Varsoviæ sancti Hyacinthi recèns in Sanctorum numerum adscripti templum extruxerat, Ordinisque sui conventum sub titulo ejusdem Sancti fundavit. Annales Baronii ab an. 1198. in quem desinit hic Cardinalis, duodecim Voluminibus prosecutus est, quorum novem arte typographicâ pervulgata sunt, primùm Coloniæ an. 1616. ubi quoque septem insequentia pariter fuère impressa; octavum an. 1641. nonum verò Romæ an. 1672. quo continentur gesta Pontificatûs sancti Pii V. Alia multa hic Author emisit opera.

C.

CABASILLAS, (*Nicolaus*,) an. 1350. Nilo avunculo suo in Thessalonicensi Archiepiscopatu successor palam se D. Thomæ Latinisque omnibus adversarium professus est. Liturgiæ expositionem conscripsit, in quâ de sacrificio, ipsius partibus ac Cærimoniis disputat. Hoc opus in additamentis Bibliothecæ Patrum an. 1624. editæ reperitur. Scripsit quoque de Baptismo, sacro Chrismate, & Usurâ. Episcopi illius Græci Opera Venetiis primùm an. 1545. edita sunt.

Caballutius, (*Joannes*) Aquisextiensis sexdecim annos natus in Congregationem Oratorii Domini Jesu admissus, Avenione jus Canonicum professus est, Eminentissimique Cardinalis Grimaldi, à quo Romam ductus est, conscientiæ moderator. Eximium is in vulgus emisit opus inscriptum: *Theoria & praxis Juris Canonici*, in quo de jure agit ad forum tam sacramentale, quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum, tùm sæculare, 1°. Lugduni an. 1675. *in* 4°. & iterùm an. 1685. 1696. & 1698. tandemque Rothomagi an. 1703. editum, quæ postrema editio cæteris mendosior est: editiones verò an. 1696. & 1698. aliis & copiâ & stilo præstant. Alind quoque opus composuit, cui titulus: *Notitia Ecclesiastica historiarum, Conciliorum & Canonum &c.* An. 1685. *in fol.* Lugduni impressum. Aquis-sextiis 25. Septemb. an. 1685. Octogenarius obiit.

Cabrera, (*Petrus de*) Patriâ Cordubensis, Professione Religiosus sancti Hieronymi decimo septimo sæculo florebat. Tertiam partem summæ D. Thomæ Commentario duobus volum. Cordubæ an. 1602. impresso illustravit.

Cajetanus, (*Thomas de Vio*) Caïetæ in Neapolitano Regno an. 1469. natus Dominicanus ætatis suæ 22. Doctoris Laureâ insignitus præsentibus Ferrariæ Duce Picoque Mirandulano, qui cum ipso concertavit, Lutetiæ Parisiorum, Romæque Philosophiam ac Theologiam publicè docuit; an. 1508. Ordinis sui præpositus Generalis fuit, an. 1512. quinto Lateranensi Concilio Generali interfuit, Caïetanum Episcopatum, tum Parmensem Archiepiscopatum obtinuit, tandemque purpurâ sacrâ à Leone X. an. 1517. donatus, Romæ 10. Augusti an. 1534. obiit. Scripsit in D. Thomam, summam Casuum conscientiæ, aliaque confecit opera.

Calderinus, (*Joannes*) Ortu Bononiensis, inclyti *Joannis Andreæ*, cujus Novellæ alteri filiæ nupserat, filius adoptivus ad an. 1360. vitam produxit. An. 1340. in Decretales scripserat celeberrimus hic Jurisconsultus, cujus Venetiis *in folio* an. 1570. editus est Tractatus *de Hereticis*.

Cambolas, (*Joannes de*) in Tolosano Parlamento primæ Inquisitionum Curiæ an. 1630. Consiliarius, & posteà ejusdem Parlamenti Præses, Arrestographorum nostrorum facile princeps opus composuit in hoc Dictionario laudatum sub titulo: *Decisiones notabiles de variis quæstionibus Juris, quæ multis Tolosani Parlamenti Arrestis fuère dijudicatæ*, & Tolosæ *in folio* an. 1659. impressum. Illæ decisiones distribuuntur in sex libros, quibus finitis Tractatum de secundis Nuptiis, & alterum de prædiorum immunitate in Occitaniâ subdidit.

Camerarius, (*Philippus Cammermeister*) Jurisconsultus & Norimbergæ Consiliarius, Romæ Inquisitorum fidei Carceribus inclusus est, è quibus exorantibus Imperatore & Duce Bavariæ exivit, & circiter an. 1621. obiit. Librum composuit *de Operis succisivis* & alia quædam opera. Multi sunt alii Authores hujus cognominis, scilicet Alphonsus, Bartholomæus, Joachimus, & alter Joachimus prioris filius, quorum auctoritas in hoc Dictionario non laudatur.

Camusat, (*Nicolaus.*) Hic Author Ludovico XI. cujus regnum ad an. 1461. incœpit, quique an. 1483. è vitâ migravit, coætaneus, librum edidit inscriptum: *Miscellanea historica*: alter etiam extitit Camusat nomine Nicolaus, Trecis Canonicus, qui composuit, *Promptuarium Sacrarum Antiquitatum Tricassinæ diœcesis*, quod unà cum *Miscellaneorum*

cellaneorum volumine typis mandari curavit an. 1610. Octogenarius Trecis 20. Januarii an. 1655. obiit, atque in sacrâ sancti Froberti æde parochiali sepultus est, in quâ magnificum conspicitur Epitaphium, quod in suo Itinerario Litterario refert doctissimus Benedictinus.

Cange, (*Carolus du Fresne dominus de*) 18. Decembris an. 1610. Ambiani natus est è Ludovico du Fresne, Domino de Fredeval, Præfecto Regio de Bauquesne. Adrianus unus è quatuor suis fratribus fuit Causidicus in Parisiensi Senatu, diariumque Palatii incœpit, Consuetudinemque Ambianensem commentatus est. Carolus, de quo nunc loquimur, confecto apud Jesuitas Ambiani humaniorum Litterarum Curriculo, Aureliam Jurisprudentiæ studendi causâ venit, atque 11. Augusti 1631. inter Causidicos Parisiensis Senatûs admissus est. Aliquantò pòst Ambianum reversus quasi universo rei Litterariæ studio se totum involvit; tùm 19. Julii an. 1638. nupsit Catharinæ du Bos filiæ Philippi du Bos in Ambiani jurisdictione Gallici Quæstoris. Statim emisit *Historiam Imperii Constantinopolitani sub Gallicis Imperatoribus* in Regiâ an. 1658. & iterum an. 1666. typis editam; posteà *Historiam Capitis S. Joannis Baptistæ*, quod Ambiani. Verum ac Germanum esse ostendit, & quæ contra dici possunt, refellit. An. 1668. Parisiis domicilium stabilivit, ubi *sancti Ludovici Historiam* à D. de Joinvilla compositam promulgavit, uti an. 1678. Glossarium de mediocri & infimâ Latinitate, tribus volum. *in folio*, tum aliud Glossarium de mediocri & infimo Atticismo Lugduni, duobus volum. *in folio* impressum aliaque permulta erudita Opera. 23. Octobris an. 1688. stranguriâ mortuus est.

Canones Apostolici. Nihil sunt aliud quàm collectio Regularum Ecclesiasticarum, quæ sancto Clementi Papæ adscribuntur, verùm à quibusdam Orientis Episcopis confectas esse istas regulas verisimile est circa medium sæculi tertii; eas in usu fuisse in Græcis Ecclesiis, atque observari, solitas tanquam ab Apostolicâ traditione, partim etiam à privatis Conciliis ante Concilium Nicænum habitis manantes, uti existimant multi Critici pereruditi. Canonum eorum incertus est numerus; Latini namque 50. duntaxat admittunt, quibus 35. addunt Græci, qui nedum Occidentis Ecclesiæ disciplinæ sint conformes, ut potiùs etiam ab ejus fide abhorrent: unde vulgò ab Hæreticis & Schismaticis fuisse adjuncti existimantur. Quod attinet ad eorum Canonum authoritatem, Gelasius Papa in Concilio Romæ an. 494. habito, Apostolicorum Canonum Librum inter Apocryphos annumerat; à quibus 50. primos excipit Leo IX. affirmatque Antonius Augustinus quinquaginta primos authoritate Ecclesiæ fuisse approbatos. Cæterùm nemini dubium est, quin plerique ante Concilium Nicænum fuerint conditi, quamvis incertus sit Author eorum, pariterque non constet an. statim 50. numero an. 85. fuerint numero. Id saltem liquidò constat, eos Canones ordinatim non fuisse collectos, quippe qui sint à se invicem divisi; licet ad unam eandemque rem pertineant, ut acutè observavit D. Dupin.

Canones Pœnitentiales. Primi illi Canones an. 305. à Petro Alexandrino Episcopo, aliique severiores ab Hispanis Episcopis in Concilio Eliberitano circa idem tempus coactis, fuêre conditi. Canones illi numero 47. antiquæ Ecclesiarum disciplinæ sunt conformes, de quibus potissimùm loquitur D. Bonaventura his verbis: *Canones instruunt in generali, quomodo est pœnitentia imponenda, sed descensum ad singularia Presbyteris discretis relinquunt, qui considerant circumstantias personarum, attendentes ad Canones, sicut ad regulas directivas.* Cæterùm isti Canones, ut ii qui dicuntur Apostolici, ad finem Decreti Gratiani reperiuntur.

Cantipratensis, (*Thomas.*) Hic Author in Pago Bruxellis finitimo juxta le Mire an. 1186. natus, fuit statim Canonicus Regularis sancti Augustini in Abbatiâ Cantipratensi propè Cameracum, discipulus Alberti Magni cum D. Thoma; posteà Dominicanorum Ordini nomen dedit, Theologiam Lovanii publicè docuit, & an. 1265. juxta Tirinum obiit. Quorumdam Sanctorum historias aliaque conscripsit Opera.

Canus, (*Melchior*) in Toletanâ Diœcêsi natus, Francisci de Victoria fuit auditor, cui factus Dominicanus Salmanticæ Theologiæ Professor successit an. 1546. In Provinciâ Castellanâ Ordinis sui Præpositus extitit, post Canariarum insularum an. 1552. Episcopus. Sub Paulo III. Tridentino Concilio interfuit, ac Toleti an. 1560. aut quadriennio post, juxta Tirinum, mortuus est.

Capisucchi, (*Raymundus*) Filius Pauli Marchionis de Puy-catin, annos quatuordecim natus Dominicanorum religionem amplexus, Romæ Philosophiam ac Theologiam publicè docuit. Hunc Congregationis indicis Secretarium designavit Innocentius X. posteà ad Congregationem Episcoporum admissus an. 1654. sacri fuit Magister Palatii. Tandem Calendis Septembris an. 1681. in Cardinalium Collegium ab Innocentio XI. adscriptus est. Librum confecit inscriptum: *Controversiæ Theologicæ Morales, &c. ad mentem divi Thomæ resolutæ, &c.*

Capitularia Imperatorum Caroli Magni & Ludovici Pii Abbatis Angesisi studio collecta, uti Capitularia Regum Lotharii, Caroli & Ludovici filiorum Ludovici Pii in tres Libros à Benedicto Moguntinæ Ecclesiæ Diacono distributa; quæ omnia leges permultas ad Ecclesiasticam disciplinam pertinentes & consentientibus Episcopis latas continent. Ultima eorum collectio, quæ à Baluzio an. 1677. facta est, duobus volum. *in fol.* cæteris omnibus præstat. Capitularia ista à multis Conciliis approbata & confirmata fuêre, uti probat Antonius Augustinus, dum Canonum Collectores recenset.

Capitularia Theodulphi, quem Carolus Magnus Abbatem Foriaci, & posteà Aureliæ Episcopum circiter an. 793. designavit, an. 797. confecta 46. articulis continentur. Fertur hunc Præsulem an. 821. vel 822. non verò an. 835. uti post Sigisbertum scribit Baronius, è vitâ migrasse; cujus quidem rei hæc est ratio, quod Jonas, qui proximè ipsum excepit, Aurelianensis fuit Episcopus an. 824. cum ipsum ad Eugenium Papam legavit Ludovicus Pius.

Capreolus, (*Joannes*) decimo quinto Seculo in pago propè Tolosam natus, ex Ordine Sancti Dominici Theologiam publicè docuit, ab an. 1415. floruit ad an. 1431. quo Concilio Basileensi adfuit. Scripsit in Magistrum Sententiarum uno Commentario Venetiis an. 1484. edito.

Cardinalis. *Vide* Zabarella.

Caseneuve, (*N. de*) Tolosæ 31. Octobris an. 1591. natus, datâ aliquandiu Theologiæ operâ, tanto posteà progressu ad Jurisprudentiam incubuit, ut honorificam istam, *Legum fodina*, meruerit appellationem. Idioma norat Græcum, Italum, Germanicum, Hispanicum, & antiquum Provinciale. Tolosæ de Præbendâ Sancti Stephani provisus, carus fuit Illustrissimis de Montchal & de Marca, quorum alter alterum in ejusdem urbis Archiepiscopatu secutus est. Obiit 31. Octobris an. 1652. Præcipui quos in lucem emisit Tractatus, sunt: 1. De Institutione Nobilium. 2. Parvulus Jesus. 3. Vita Sancti Edmundi Angliæ Regis. 4. Origo Ludorum florialium. 5. Gallicæ Origines. 6. De Judiciariis Galliæ Curiis. 7. Historia Comitum Tolosæ. 8. De Insignibus Gentilitiis. 9. De Idiomate Provinciali. 10. De Amicis Regum Galliæ. 11. Satyra de Calamitatibus suæ ætatis. 12. De prædiorum immunitate in Occitaniâ. 13. Ejusdem provinciæ historia, quam inscripsit, *Catalania Gallica*. 14. Caritis. 15. Alia tandem opera, quorum nonnulla typis nondum fuêre mandata.

Cassanis. *Vide* Zenzelinus.

Casse, (*Franciscus de*) in Diœcêsi Lectorensi natus, fuit Doctor Theologus, Carcasi magnus Vicarius & Officialis; tum Canonicus, Archidiaconus & Officialis Condomensis. Duos conscripsit libros an. 1695. & 1697. alterum, *de Jurisdictione Ecclesiasticâ Contentiosâ*: alterum *de Jurisdictione Voluntariâ*. Qui ambo Agini in Aquitania uno volumine *in* 8. fuêre impressi: idem opus denuò Tolosæ an. 1706. *in* 4. prodiit in lucem.

Cassodorus, vel, Cassadorus, (*Guillelmus*) inclytus decimi quinti Sæculi Jurisperitus, utriusque signaturæ fuit Referendarius; Auditor Rotæ, tum Algaræ in Sardiniâ Episcopus, quem Navarra *Rerum Romanorum peritissimum* nominat. Præclaras iste de Jure decisiones conscripsit inscriptas: *Decisiones aureæ, quotidianas materias, maximè Beneficiales, & praxim ac stilum Romanæ curiæ concernentes.* Hoc opus Parisiis *in* 8. an. 1545. in lucem prodiit.

Luce

Luce etiam fruebatur hic Author an. 1515. quo nimirum excerptiones suas de Decisionibus Rotæ, quæ ad an. 1515. incipiunt, perfecit. Alium adhuc emisit Tractatum, sub hoc titulo: *Decisiones & intelligentiæ ad regulas Cancellariæ*, Venetiis an. 1613.

Castrensis, (*Alphonsus à Castro.*) In Hispaniâ Zamoræ natus hic Author, fuit Franciscanus, à Philippo II. quem in Angliam proficiscentem secutus est. Compostellæ Archiepiscopus nominatus ante receptas Bullas an. 1558. ætatis autem 63. Bruxellis morte præventus est. An. 1534. Tractatum de hæresibus juxta Alphabeticam Litterarum seriem ordinatum, composuit. Hoc ejus Opus præcipuum Antuerpiæ an. 1556. editum est.

Castrensis. (*Paulus à Castro*) Inclytus Jurisconsultus Joanni Imolæ, de quo posteà fiet mentio, coævus per quadraginta annos, Patavii, Florentiæ, Bononiæ & Ferrariæ Jurisprudentiam docuit, & an. 1437. mortuus est, à Decio *Doctor veritatis* appellatus, & à Cujatio omnibus antiquis Jurisperitis antepositus, scripsit Consilia de Jure & in Digestum & Codicem.

Catechismus Concilii Tridentini ad Parochos, à Sancto Pio V. uti optârant Patres ejusdem Concilii, fuit promulgatus. Fertur hunc à Francisco Forieri Lusitano Dominicano fuisse conscriptum jussu Sancti Caroli Borromæi: Asserunt verò alii Leonardum Marinum, etiam Dominicanum, Ægidium Fuscaratium Episcopum Mutinensem unà cum Forieri fuisse Authores ejusdem libri, quem in Linguam Latinam verterunt Paulus Manutius, Julius Poggianus, & Cornelius Amalthæus.

Catelan. In Tolosano Parlamento ab an. 1644. ad an. 1700. Consiliarius-clericus duobus volum. *in* 4. multa collegit Arresta, quæ initio hujusce Sæculi fuere promulgata. Primus Tomus tres complectitur libros, quorum primus agit de rebus Ecclesiasticis: alter de successionibus Testamentariis, iisque, quæ *ab intestato* dicuntur; de Legatis & Substitutionibus: tertius denique de juribus Dominorum.

Secundus Tomus in sex libros distribuitur, quorum primus agit de Matrimonio ac Dotibus: alter de Contractibus: tertius de Decretis: quartus de Præscriptionibus: quintus de Tutelis: & sextus de Actionibus judiciariis. Hujusce Magistratus Pater fuit ejusdem Decanus Parlamenti, in quo etiam fratrem habuit Præsidem in prima Inquisitionum Curiâ duosque nepotes, quorum unus erat Consiliarius in secundâ, & alter in tertiâ. Ipsius Collectio Arrestorum, quæque de suo addidit, inferioris sunt meriti collectioni, quam fecit Expilly, cui sæpissimè absque causâ succenset & contradicit.

Catharinus, (*Ambrosius.*) Hic Author Senis an. 1483. natus, an. 1515. Dominicanorum institutum amplexus est, abdicatoque proprio *Politi Lancelotti* nomine, sub quo Jurisprudentiam in multis Italiæ Universitatibus docuerat, Ambrosii Catharini nomen suscepit. Ad Theologiam toto incubuit animo, atque an. 1545. Tridentino adfuit Concilio, cujus tertiâ incipiente Sessione an. 1545. sacram habuit Concionem, fuit Episcopus Minoritanus, tum Archiepiscopus Compsanus in Regno Neapolitano in ulteriori Principatu an. 1551. & paulò post repentinâ morte periit. Hic Author in Lutherum Tractatum emisit Florentiæ *in* 4. an. 1521. impressum. Alterum quoque Librum composuit *de prædestinatione & reprobatione*, Lugduni an. 1542. editum, aliaque multa Opera non sine cautione legenda, quippè quæ propositiones audacter prolatas contineant.

Cedrenus, (*Georgius*) Monachus Græcus. Annales scripsit ab Orbe condito, usque ad Isacium primum nomine è Comnenorum familiâ, qui an. 1057. Constantinopolitanum obtinuit Imperium. Chronicum illud Basileæ primùm an. 1566. tùm Parisiis an. 1647. unà cum Latina Versione Notisque Xilandri typis editum fuit.

Censuræ sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis latæ an. 1638. 1641. 1644. 1658. 1665. & 1666.

Censura Lovaniensis septemdecim propositionum de Æquivocâ Locutione an. 1653.

Censura Duacensis & Lovaniensis an. 1657.

Censuræ 127. propositionum Moralium latæ in Comitiis Generalibus Cleri Gallicani an. 1700.

S. Cæsarius Cabillone ad Ararim an. 469. natus secundùm nonnullos Authores, Monasticam vitam amplexus est in Lirinensi Monasterio Ordinis sancti Benedicti, quod idem Sanctus an. 410. constituit. Ipsum ad confirmandam valedinem S. Porcarius misit Arelatem, ubi Episcopus Eonus ipsum sacerdotio inauguravit, quique posteà, hoc est, an. 499. eum Monasterii in ejusdem urbis suburbio positi Abbatem constituit. Episcopus Arelatensis an. 502. factus an. 506. Agathensi Synodo; an. 527. Carpentoractensi; an. 529. Vasionensi, eodemque anno secundæ Aurelianensi præfuit. An. 542. aut 544. ætatis verò 73. aut circiter mortuus existimatur. 50. fermè Homilias multosque alios Tractatus conscripsit.

Chapeavilla, (*Joannes*) Theologiæ Licentiatus, Pœnitentiarius & Proto-Vicarius Leodicensis, Tractatum emisit *de Casibus reservatis*, ad cujus calcem alium apposuit: *de Examine Confessariorum*, cujus prima editio Leodici an. 1614. facta est.

S. Carolus Borromæus, 2. Octobris an. 1538. in Castello Oronensi ad Lacum Majorem in Mediolanensi agro natus, fuit Pii IV. nepos à parte Margaritæ Medicææ matris suæ. 12. annos natus Abbatiam Sancti Gratiniani obtinuit, Juri sub Alciato Papiæ operam dedit, ubi 22. ætatis suæ anno Doctoris Laureâ insignitus est. Ipsius Avunculus factus Papa, ipsum indesinenter creavit Protonotarium, Cardinalem, Mediolani Archiepiscopum, Romæ Propœnitentiarium, Sanctæ Mariæ Majoris Archipresbyterum, & Bononiæ, Æmiliæ Picenique Legatum. An. 1565. quo obiit Pius IV. Mediolanum redux omnia sua beneficia abdicavit, multa Concilia Provincialia Synodosque habuit, atque obiit 3. Novembris 1584. quem Paulus V. 1. Novembris an. 1610. Sanctorum numero adscripsit.

Charondas le Caron, (*Ludovicus*) Parisinus in Senatu Parisiensi decimo sexto Sæculo inclytus Causidicus, ineunte decimo septimo Sæculo luce etiam fruebatur, quandoquidem, cùm Bellovacorum Claromontium se recepisset, Commentaria sua in Consuetudinem Parisiensem ad D. Jacobum de la Guesle Parlamenti Generalem Procuratorem 7. Augusti an. 1602. conscripsit. Extat etiam ejusdem Authoris Opus aliud inscriptum: *Responsiones*, seu *Decisiones Juris Gallici*, in duodecim libros divisum, quibus decimum tertium addidit in altera sua editione an. 1605. quam D. Nicolao Brulard de Sillery Galliæ Regalium Sigillorum Custodi tum 69. annos natus dedicavit.

Charta Normanna Ludovici X. anni 1313. seu 1314.

Chassanæus. (*Bartholomæus de Chasseneux*) in Augustodunensi Balliviatu Burgundiæ natus, inclyti Jasonis in Italiâ fuit Auditor. Augustodini causas egit, ibique Regii Causidici munus ad an. 1522. obtinuit. A Francisco I. in Parisiensi Senatu Consiliarii munere; tum Proto-Præsidis in Parlamento Provinciæ insignitus, ubi an. 1542. è vivis migravit. Consuetudinem Burgundiæ Commentariis illustravit, aliosque præclaros composuit Tractatus, qualis est *Catalogus gloriæ mundi*, in duodecim partes divisus, ac Genevæ an. 1649. impressus. Opera ejus Jurisconsultorum, atque Authorum seu profanorum seu Ecclesiasticorum authoritatibus innumeris sunt referta; verùm Commentaria sua in Burgundiæ Consuetudinem nec ordinatè, uti par erat, disposuit, nec ipsas quæstiones penitùs introspexit.

Chenu, (*Joannes*) Jurisperitus Avarici natus, in Parisiensi Senatu Causidicus, conscripsit 1. Collectionem universam Edictorum, Arrestorum ac Statutorum notabilium inter Ecclesiasticos Regiosque Judices Parisiis 10. an. 1603. & iterùm an. 1636. duobus volum. *in fol.* editam studio Joannis Filleau in eodem Senatu Advocati, qui eam ab anno 1619. in quem desiit, ad an. 1629. produxit. 2. Quæstiones singulares de jure supremarum Curiarum Arrestis definitæ. 3. Tractatum de publicis Galliæ muneribus: *Praxis Civilis universa Canonica &c.* Parisiis an. 1621. typis impressum &c.

Chesne, (*Andræas du*) in Turoniâ natus, Geographus & Historiographus, Summorum Pontificum, Cardinalium & Angliæ Historias conscripsit, ac præcipuè ad Genealogias describendas incubuit, atque extremâ ætate, id est, an. 1633. Historicorum Galliæ quatuor Tomis promulgavit Historiam, quam Tomo quinto auxit filius ejus Franciscus du Chesne, 30. Martii 1640. rure Parisios rediens casu obiit.

Chopin,

Chopin, (*Renatus.*) Hic Author in pago propè Sagittam apud Andegavos an. 1537. natus, celebris fuit Parisiis Causidicus, qui eruditum nobis dereliquit *de sacrâ Politiâ seu Hierarchiâ Ecclesiasticâ* Tractatum in tres libros divisum *in folio*, Parisiis an. 1603. Commentarium in Consuetudinem Parisiensem: *Monasticon*, *sive de jure Cœnobitarum*, Parisiis *in fol.* an. 1601. & 1624. aliaque permulta Opera sex volum. *in folio*, Latinè conscripta ad Henricum III. an. 1581. 30. Januar. an. 1606. inter manus Lithotomi, qui per sectionem calculum ipsi eximebat, obiit, atque in sacrâ D. Benedicti œde sepultus est.

Chromatius, Aquileï Episcopus an. 400. florebat. Hunc *sanctissimum doctissimumque Præsulem* vocat sanctus Hieronymus. Ex operibus ejus supersunt Homiliæ in octo Beatitudines, nonnullique Tractatus, quos refert Bibliotheca Patrum.

S. Chrysologus, (*Joannes.*) Florebat hic Sanctus sub Pontificatu Sixti III. ad cathedram S. Petri an. 432. evecti, qui ipsum Ravennatem Archiepiscopum nominavit. 2. Decembris an. 450. non verò 500. obiit, uti scripsit Historicus vitæ illius, qua incipiunt ejus opera.

S. Chrysostomus, (*Joannes.*) Natus est hic Ecclesiæ Doctor Antiochiæ an. 354. atque sacerdotio initiatus est an. 385. In sede Constantinopolitanâ an. 396. Nectario successit; multaque perpessus 14. Novembris an. 407. cum Arabissâ Armeniæ Pityum ad Pontem Euxinum transportaretur. Prima operum ejus, quæ omnibus nota sunt, collectio Basileæ an. 1504. & posteà Parisiis, Venetiis, Londini & alibi typis edita est. Extat jam nunc nova editio à RR. PP. Benedictinis è Congregatione sancti Mauri jamdudum suscepta & perfecta.

Cicero. (*Marcus Tullius Cicero,*) qui jure merito Romanorum Oratorum Princeps nominatur, nobili familiâ 106. annis ante Christum natus est. Quæsturam, Ædilitatem, tandemque Consulatum obtinuit, atque 63. ætatis anno obiit. *Effinxerat*, ait Quintilianus *, *vim Demosthenis*, *copiam Platonis*, *jucunditatem Isocratis*.

Clarus. (*Julius Clarus,*) è Ludovico Claro Alexandriæ in Italiâ Jurisperito Celeberrimo natus, singulari virtute mirâque eruditione in Jure tum Canonico tum Civili, prima in Senatu Mediolanensi munera obtinuit. Italici sui consilii ipsum Consiliarium admisit Philippus II. Hispaniarum Rex; atque in Hispaniâ nova Carthagine 13. Aprilis an. 1575. obiit.

Præcipui, quos conscripsit Tractatus sunt 1. *Opera Juridica.* 2. *Receptarum Sententiarum opera omnia.* 3. *Volumen in quo omnium Criminum materia sub acceptis sententiis copiosissimè tractatur.* Julii Clari operum multiplex est editio, sed cæteris præstat Francofurti an. 1636. facta.

Clavasio, (*Angelus de.*) *Vide* Angelus.

Claudius, Jurisconsultus, cognomine *Cantiuncula*, Citerioris Austriæ fuit Cancellarius. Eximiis Paraphrasibus explicuit tres libros primos Institutorum; Consilia conscripsit & Tractatus; *De ratione studii Legalis*: *De potestate Papæ*, *Imperatoris & Concilii*: *De officio Judicis &c.* an. 1530. floruit.

Clemangis, (*Nicolaus de*) à loco cognomine sic dictus in Diœcêsi Cabillonensi in Campania Doctor Theologus è domo & Societate Navarræâ fuit Amanuensis Antipapæ Benedicti XIII. Petri *de Lunâ* Hispani, quem 20. Decembris an. 1375. Gregorius VII. purpurâ sacrâ donaverat, & quem 28. Septembris 1394. Pseudopontificem Avenione delegerant viginti duo partium suarum Cardinales retentâ ad mortem, hoc est, per 30. annos umbratili illâ dignitate. Clemangis quoque fuit Thesaurarius Ecclesiæ Lingonensis, tùm Cantor & Archidiaconus Baïocensis; tandem Parisios rediens in Navarræum se recepit Gymnasium, cujus Provisor mortuus est. Non certa constat dies ipsîus obitûs; indubitatum tamen illud est, ipsum Regnante Carolo VIII. scripsisse; an. 1425. vitâ frui, atque anno 1440. jam obiisse.

S. Clemens Alexandrinus. (*Titus Flavius Clemens*) Ortu Atheniensis, secundùm nonnullos, aut potiùs secundùm alios Alexandrinus in Ægypto, ethnicos habuit parentes. Christianam fidem amplexus, in multorum eruditorum disciplinam se tradidit, quorum ultimus, qui ab ipso *apis Sicula* nuncupatur, fuit, uti existimat Eusebius, sanctus Panthenius Alexandriæ Ludimagister, cui an. 189. successit. Sacerdos factus, discipulos habuit Origenem & sanctum Alexandrum Hierosolymæ Episcopum. Sæviente sub Imperatore Severo an. 202. persecutione Alexandriâ in Cappadociam secessit, paucisque post annis obiit. Ex ejus operibus superest eruditione plenus liber inscriptus: *Pædagogus*, id est, moderator juventutis; in quo ostendit, quæ sint Christianæ Vitæ regulæ, & quem in tres libros distribuit: Hortatio ad Gentiles, & altera contra Ethnicos & sui temporis Hæreticos, quam in octo libros divisit, quos *Stromata* vocat, in quibus eximia morum disciplinæ præcepta tradit, aliisque agit de rebus, quas inserit. Cum hîc ad Censuram non adducantur ejus Opera, quædam ejus omittuntur opiniones, quas Ecclesia non comprobavit.

Primam sancti Clementis editionem an 1550. Florentiæ Græcè emisit Petrus Victorius: alteram an. 1592. Heidelbergæ Fredericus Sylburgius. An. 1551. Florentiæ Latina promulgata est; tum Græco-Latina an. 1616. Lugduni Batavorum; alia Parisiis an. 1629. unà cum Frontonis annotationibus: ultima denique an. 1715. duobus volum. *in fol.* Oxonii in lucem prodiit studio Joannis Potter ejusdem urbis Episcopi.

Cluniaco, (*Petrus Mauritius de.*) *Petrus Cluniacensis* dictus *Venerabilis*, nonus Cluniaci Abbas; statim Vezeliaci, tum Domnæ Prior factus est. Venerabilis hic Abbas è stirpe Comitum de Mont-Boissier in Alverniâ, è Raingardâ matre, quæ octo peperit masculos, septimus natus, sancti Benedicti monasticam amplexus disciplinam, electus est Abbas & Generalis totius Ordinis an. 1122. inquit Moreri, ætatis verò suæ 28. juxta D. Dupin an. 1123. triginta jam annos natus. Arctissima ipsi fuit amicitia cum Divo Bernardo Abbate Claravallensi, quocum tamen controversiam posteà contraxit ob electionem Monachi Cluniacensis in Lingonemsem Episcopum. An. 1135. in Hispaniam venit, & an. 1146. Romam, ut dignitatem suam abdicaret; Cui rei Lucius II. assentiri noluit. Cluniacum rediit, ubi 24. Decembris an. 1157. obiit. Martyrologia Galliæ & Benedictinorum ipsum in Sanctorum numero reponunt.

Ipsius Opera in vulgus emisit Pater Martinus Marrier cum eruditis D. Duchesne annotationibus. Initium libri obtinet vita Abbatis, quam excipiunt ejus Epistolæ in sex libros divisæ; Tractatus contra Judæos, & alter in Petrum de Bruis: duo libri de miraculis sui temporis; Cluniaci Statuta: Prosæ, Hymni, Carmina &c.

Codex Theodosianus, qui ab Imperatore Theodosio juniore promulgatus est, sexdecim Christianorum Imperatorum, quibus succedebat ab anno 312. quo ad Christi fidem adductus est Constantinus Magnus, ad annum 438. qui regni sui fuit 30. Constitutiones complectebatur: quâ in re factum sub Diocletiano Imperatore secutus est ad annum 290. quo tempore duo Constitutionum Imperalium composita fuêre excerpta, quorum alterum Gregorianum, alterum Hermogenianum à Gregorio & Hermogene celeberrimis Jurisperitis & Collectoribus dicta sunt: Verùm cùm tres illi Codices cæteraque legum Collectanea essent admodùm inordinata, inutilia quæque rescindi jussit Imperator Justinianus, & quæ supererant, ad eum, quo nunc est, ordinem redigi; quod vocatur *Digesta* seu *Pandectæ*, qui Leges antiquas unà cum Jurisconsultorum responsis continent: Instituta, quæ juris Romani principia complectuntur: Codex, qui Imperiales Constitutiones ab Adriano ad Justinianum includit: & *Novellæ* Codicis hujus Supplementum, quo ipsîus Justiniani Constitutiones capiuntur. Ad an. 530. confectum est illud ingens Opus studio curisque Triboniani nec non aliorum, quos in eam rem elegerat ultimus hic Imperator, Jurisperitorum. Cæterùm Codicem Theodosianum simul cum Godifredi notis, quatuor Volum. *in fol.* Lugduni an. 1665. typis mandari curavit Antonius Marvilius Valentiæ Juris Professor primarius.

* *Quintil. Institut. orat. Lib.* 10. *cap.* 1.

Collo-

Colloquia Ecclesiastica facta & promulgata jussu Diœcesanorum Episcoporum in Diœcesibus.

- Senonarum ab an. 1658. ad an. 1675. uno volum. *in* 12.
- Rupellæ Colloquia ab illustrissimo Catalaunensi Episcopo admissa an. 1677.
- Lucionæ 9. vol. ——— an. 1680.
- Lingonarum 3. vol. ——— an. 1684.
- Petrocoræ 5. vol. ——— an. 1684.
- Vesuntionis 4. vol. ——— an. 1689.
- Agathæ 2. vol. ——— an. 1694.
- Coudomii 2. vol. ——— an. 1701.
- Andegavi 8. vol. ab an. 1703. per annos decem insequentes.
- Parisiorum 5. vol. in 12. —— an. 1714.

Comitia Generalia Cleri Gallicani habita annis 1579. 1598. 1606. 1615. 1625. 1645. 1646. 1655. & 1700. In Comitiis an. 1615. declaratum est Concilium Tridentinum admitti; quod tamen posteà rescissum fuit.

Comitolus, (*Paulus*) è Societate Jesu Italus, natus Perusiæ, ubi 18. Februarii an. 1626. ætatis verò 80. obiit; pari fuit Eruditione in humanioribus Litteris, Theologiâ positivâ, & Morali.

Compostellanus, (*Bernardus.*) Hic Author, Compostellæ in Hispaniâ Archidiaconus, interpretatus est tertiam è quinque Collectionibus Decretalium, quæ illâ fuêre priores, quam confecit Sanctus Raymundus omnium antiquarum, quæque etiamnum viget.

Concordatum Bononiæ an. 1516. sancitum inter Leonem X & Regem Franciscum Primum ministerio Cardinalium Anconæ & Santiquatro pro Papâ, & Cancellarii Antonii Duprat pro Rege. *Vide* Pragmatica.

Congregatio (SACRA) Cardinalium Interpretum Decretorum Concilii Tridentini in iis, quæ ad mores Ecclesiasticamque disciplinam pertinent, à Pio IV. constituta est per Bullam, *Alias*, octogesimam primam ab hoc Pontifice datam 2. Augusti an. 1564. & à S. Pio V. an. 1566. confirmata, & à Sixto V. per Bullam, *Immensa*, septuagesimam quartam, datam 11. Maii. an. 1588.

Conradus Clingius, Germanus ex Ordine Franciscanorum, Author operis inscripti, *Catechismus Catholicus*, in multos libros divisi: Omnia ejus opera ad indicem Romanum fuêre relata, *donec expurgentur.*

Conradus de Summenhart de Calw, Doctor Germanus, Tubingæ in Ducatu Vitremburgico Theologiam profitebatur. Opus emisit, cui titulus: *Opus de contractibus pro foro conscientiæ, atque Theologico per 100. qq. digestum*, in septem Tractatus divisum, Hagenoæ in Alsatiâ mense Septembri an. 1515. impressum.

Constitutiones. *Vide* Bullarium.

Constitutiones Imperatorum Constantini, Theodosii, Arcadii, Valentiniani, Leonis, & Arthemii.

Constitutiones Ordinis Sancti Benedicti.

Constitutiones Apostolicæ. Hoc opus, in octo libros distributum, Sancto Clementi Papæ tribuitur; verùm eas esse Authoris tertii Sæculi existimatur, cum Sancti Epiphanius, Eusebius Cæsariensis, & Sanctus Athanasius eas in scriptis suis laudarunt. Hasce Constitutiones typis mandari Antverpiæ an. 1578. *in folio* curavit Franciscus Turrianus è Societate Jesu, unà cum Canonibus Nicæni Concilii ex Arabico idiomate in Latinam Linguam conversis: Opus imprimis utile ad Jus disciplinamque priorum temporum.

Consuetudines

- Parisiorum.
- Normanniæ.
- Britanniæ.
- Pictonicæ provinciæ.
- Borboniæ provin.
- Bituricensis prov.
- Nivernensis prov.
- Juliodunensis prov.
- Remorum.
- Meldarum.
- Trecarum.
- Blesarum.
- Senonum.
- Alverniæ.
- Sedani.
- Augustæ Tricastinorum &c.

Observandum hîc expulsis Anglis è Galliâ, à Carolo VII. an. 1453. edictum fuisse ut omnes cujuslibet regionis Consuetudines scripto traderentur; quod ad effectum perductum est, ut communis fert opinio: Attamen Brodeau in suâ ad Consuetudinem Parisiensem Præfatione edicta, exscribit à Philippo pulchro Parisiis an. 1302. facta *pro Reformatione Regni*, quorum plura capita tertiæ parti Formularum Parlamenti inseruntur, in quibus hisce verbis loquitur ille Rex: *Volumus bonas personas & sufficientes per Seneschalias & Ballivias Regni nostri evocari, ad sciendum de Consuetudinibus antiquis Regni; & quomodo tempore Beati Ludovici utebantur eisdem: volentes, quod, si à dicto tempore citra aliquas bonas & approbatas Consuetudines abolitas, aut aliquas iniquas introductas invenerint, eas revocabunt, & facient revocari, & ad prædictum statum antiquum reduci, & ad futuram memoriam registrari.* Addit Brodeau, edictum Philippi pulchri in eam rem, uti edicta Caroli VII. Ludovici XI. & Caroli VIII. quibus idem statuebatur, Regnante duntaxat Ludovico XII. omnino invaluisse. Consuetudinem Parisiensem amplissimis illustrarunt Commentariis multi eruditi Jurisperiti, è quibus recentiores sunt DD. de Ferriere & du Plessis, qui de multis, quæ naturaliter è textu emergebant, difficultatibus, fusè egerunt. Bellordeau & Frain Britannicam Consuetudinem interpretati sunt; Labbeus & Mauduit Bituricensem; Rigault Arvernam; Bouvot & Taisand Burgundam; Terrianus, Berault, Godefridus & Banagius Normannam; Papo Borboniam; Du Frêne Ambianensem &c.

Conti, (*Stephanus*) Benedictinus Corbeïensis exeunte decimo quarto Sæculo vivebat, Regumque Galliæ Historiam an. 1400. conscripsit.

Conventus Aquisgranensis Abbatum Franciæ. Aquisgrani Regnante & Procurante Ludovico Miti an. 817. habitus est Conventus ille celeberrimus.

Conventus Cardinalium aliorumque Legatorum an. 1538. ad reformandos abusus, qui in Ecclesiam irrepserant.

Coquille, (*Guido*) in Insulâ quadam Ligeris, vulgò *Decise*, septem leucis supra Nivernum 11. Novemb. an. 1523. natus, Patavii & Aureliæ juri operam dedit; an. 1551. Caussidici munere functus Parisiis, fuit in Nivernensi provinciâ fisci Procurator, ac Niverni octogenarius obiit. Ejus Opera duobus volum. *in fol.* agunt de Libertatibus Gallicanis, de Nivernensi tractu ejusque Consuetudinibus; ac Parisiis an. 1665. & Burdigalæ an. 1703. typis fuêre mandata. Hic fuit Libertatum Gallicarum acerrimus defensor.

Corbin, (*Jacobus*) in Parlamento Causidicus Consiliarius & supplicum Reginæ Libellorum solemnium Magister, opus confecit inscriptum: *Leges Galliæ promulgatæ de necessitate Controversiarum Arrestis Parlamenti Parisiensis*, Parisiis an. 1614. emissum: Tractatum de juribus Patronatuum honorificorum, aliisque, quæ ab iis pendent &c. an. 1622. Collectionem Edictorum, Statutorum & Arrestorum, &c. *in* 4.

Corduba, (*Antonius de*) Hispanus, Cordubæ natus, ac Religiosus Ordinis Sancti Francisci, cujus præcipua obiit munera. Librum composuit de Indulgentiis in 41. quæstiones divisum, primò in Hispaniâ, tum Ingolstadii in Bavariâ an. 1595. typis editum. Commentarium quoque de Privilegiis Ordinis sui confecit. Venetiis quoque an. 1604. in lucem prodiit ejus opus Moralium, sub hoc titulo: *Quæstionarium Theologicum, seu Sylva amplissima decisionum & variarum Resolutionum casuum conscientiæ*, quod in quinque libros dividitur, quorum primus quæstiones 57. *de Pænitentiâ*: secundus 30. *de Ignorantiâ*: Tertius 14. *de Conscientiâ*: quartus 14. *de Potestate Papæ & fide*; & quintus 44. *de Indulgentiis* complectitur. Extat etiam ejusdem Authoris Tractatus *de detractione & famæ restitutione in* 4. Compluti an. 1553.

Coriolanus, (*Franciscus du Long*) Capucinus, qui Theologiam Romæ publicè docuit, & an. 1621. superstes erat, Summam Conciliorum *in folio*, Parisiis an. 1631. editam, composuit. Commentarium in septem Tomis in Summam Theolo-

Theologicam divi Bonaventuræ: Tractatum de Casibus reservatis ex Decreto Clementis VIII. & Compendium Chronologicum, uti constat ex Brevi Gregorii XV. summæ Conciliorum opposito. Alter est Coriolanus (*Ambrosius*) Præpositus Generalis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, qui ejus Regulam commentatus est. Editio Romana an. 1481. *in folio* confecta est.

Cornelius à Lapide, è Societate Jesu, mirum in studiis humanitatis, linguæ Hebraicæ & Græcæ nec non Theologiæ progressum habuit; & per quadraginta annos peculiarem Scripturæ sacræ operam dedit, cujus Commentarium decem volum. *in folio*, conscripsit. Theologiam Lovanii professus est, tùm Romæ, ubi 12. Martii 1637. ætatis verò 71. è vivis excessit Societatem Jesu 8. Julii 1592. ingressus.

Corneus, (*Petrus Philippus*) decimi quinti sæculi Jurisperitus, Perusiæ ortus & Alexandro Tartagni Bononiensi Doctori an. 1445. æqualis, per quinquaginta annos Jus professus est, obiitque an. 1462. natus annos 77. Præcipua ejus opera sunt quatuor volumina Consiliorum; *Lectura juris Civilis &c.*

Corradus, (*Joannes Baptista*) Dominicanus Doctrinâ conspicuus, ortuque Perusinus, Author est Operis Moralis, quod Clementi VIII. an. 1596. Perusiæ typis editum nuncupavit, & iterum Venetiis mense Septembri an. 1598. Continet illud opus 400. quæstiones, quas sibi proponit Author, & quibus solutis in secundâ editione additamenta necessaria ac maximi momenti conjunxit.

Corradus, (*Pyrrhus*) è Citeriore Calabriâ in Neapolitano Regno oriundus, Neapoli fuit Canonicus, ejusdem Regni Magnus Inquisitor, Romanæ Cancellariæ administer pro dispensationibus & Rescriptorum Pœnitentiariæ expeditione, & exeunte ultimo Sæculo Neapoli obiit. Extat ejus opus in decem libros distributum & inscriptum, *Praxis dispensationum Apostolicarum pro utroque foro*, Neapoli an. 1641. & Coloniæ 1678. 1680. & 1697. promulgatum. Alterum quoque ejusdem Authoris opus *in folio* patet in quinque libros distributum, cui titulus: *Praxis Beneficiaria*, Neapoli an. 1656. & Coloniæ an. 1679. in lucem prodiit.

Correctores Romani fuêre Viri plurimi Litterati quorum operâ usi sunt Pius IV. & S. Pius V. ad emendationem Decreti Gratiani, è quorum numero fuit Hugo Buoncompagno Cardinalis à S. Sixto, qui sub nomine Gregorii XIII. factus est summus Pontifex.

Covarruvias à Leyva, (*Ægidius*) Toleti 25. Julii 1512. natus, sub Navarra studuit, Salmanticæ jus professus est, ac successivè Judex fuit Burgorum, Curiæ Granatensis Consiliarius, Civitatis Rodrigi 28. Aprilis an. 1560. Episcopus inauguratus, Legatus ad Tridentinum Concilium, tandemque Castellani Consilii Præses, Madriti 27. Septembris 1577. obiit, ac Segoviæ inhumatus est. Bartholi Hispani nomine dignatus est. Ipsius Opera de præcipuis Juris Canonici rebus, duobus volum. *in fol.* continentur, quorum facta est editio in Hispaniâ, Galliâ & Germania cum eruditis Annotationibus *Cornelii Bredcrodii*, & *Joannis Uffelii*. Belgii Jurisconsultorum. Prima editio Madriti an. 1610. facta est: reliquæ Ambiani an. 1627. & 1638. quæ tres priores fuêre accuratiores; Lugduni an, 1661. & Genevæ 1679. duobus vol. *in fol.*

Cragius, (*Thomas Craig* vel *Craag*) inclytus Edimburgi Urbis, quæ Scotiæ primaria est, Advocatus, an. 1548. natus, in Galliâ Jurisprudentiæ operam dedit. In Patriam redux, à Jacobo I. Scotiæque Parlamento designatus est inter delegatos an. 1604. qui concordiam duorum regnorum procurare deberent. Equitis honore decorare Jacobus I. voluit hunc Jurisperitum, qui in Patriam reversus, ibi an. 1608. sexagenarius obiit. Doctè scripsit, verùm usibus nostris parùm convenienter, de feudis Angliæ & Scotiæ.

Craveta, (*Haimo*) Saviliani in Pedemontio natus, 23. ætatis anno Causidici professionem amplexus est, posteà Gratianopolim venit, ubi elucubrandis suis Juris Consiliis septennium consumpsit, quæ ab ipso Lugduni an. 1572. typis fuêre demandata. In locum Emilii Ferreti Avenione Jurisprudentiæ Professoris demortui suffectus, paulò post munus illud abdicavit, Ferrariamque petivit, ubi aliquandiu professus, ducis Consiliarii honore potitus est: hinc Papiam, tum Mondovieum, tandemque Augustam Taurinorum rediit, ubi natus an. 65. an. 1569. mortuus est, à Præside Fabro dictus *Ornamentum & Decus Academiæ Taurinensis*. In multos Digesti titulos scripsit.

Crispino, (*Josephus*) Bisegliæ in Regno Neapolitano Episcopus, Librum Italicâ Linguâ de Sacrâ ordinatione conscripsit, quem Franciscus Maria Ursini, Archiepiscopus Sipontinus, Cardinalis, in lucem emisit.

Cruz. (*Joannes de*, vel, *à Cruce*) in Pago Talaga, qui antiqua urbs Talabrica inter Viso & Porto in Lusitaniâ existimatur, natus, Dominicanorum Ordinem amplexus est. Tractatum composuit *de statu Religionis*, in multos libros divisum, Madriti an. 1613. Coloniæ 1615. *in* 4. & Duaci an. 1632. typis editum. Conscripsit etiam *Directorium Conscientiæ* bipartitum, in eâdem urbe eodemque anno impressum, post quinque ejusdem libri in Hispaniâ confectas editiones.

Cujatius, (*Jacobus*) Tolosæ infimis parentibus, sed excelso natus ingenio, cum aliquandiu sub Arnuldo Ferrieri Viro doctissimo ad Jus incubuisset, proprio marte, nulloque præcipiente Magistro, tantùm profecit, ut Cadurci, Biturigis, Valentiæ in Delphinatu & Augustæ Taurinorum publicè docuerit: in Gratianopolitano Parlamento Consiliarius evasit: verùm an. 1574. Jurisprudentiæ professionem Biturigis resumpsit, ubi 25. Septembris 1590. juxta alios 3. Octobris annos 70, ætate provectus obiit. Dictus est *primus & ultimus Jurisperitorum.* Multa hic Jurisconsultus Juris opera confecit, quæ volum. quinque *in fol.* Sebastianus Nivelle an. 1584. Lutetiæ Parisiorum typis mandavit, quibus alia ejusdem Authoris opera addita sunt, quæ Carolus-Annibal Fabrot an. 1658. & 1659. Parisiis decem volum. *in folio* emisit. Magni hujusce Viri gesta vitamque conscripsit Papyrius Masson.

S. Cyrillus Jerosolymitanus. Hic Sanctus Jerosolymæ Civitatis Sanctæ, ubi natus est, fuit Patriarcha, mortuoque Maximo ad eam dignitatem an. 350. aut sequenti evectus est. Acacius Archiepiscopus Cæsariensis, Arianus, in Concilio Palæstino an. 356. ipsius depositionem procuravit, verùm ad suam sedem restitutus est in Concilio Seleuciæ urbis Isauriæ. Anno quoque 360. in Concilio Constantinopolitano, Acacii artibus, depositus est, verùm eodem anno sub Juliano Apostata restitutus est. Eum tandem persecutus est iterùm Valens imperator, eumque an. 367. in exilium misit, sed tertio an. 379. imperante Theodosio Magno, restitutus, pacificè 18. Maii an. 386. quievit. Primum Concilium Constantinopolitanum, secundum Generale, Doctrinæ integritatem virtutemque magnificè laudat hujusce Episcopi, à quo 23. accepimus Catecheses, quarum quinque Mystagogicæ nuncupantur.

Joannes Gredecius, Ecclesiæ Galgalitanæ in Silesiâ Decanus, è Græco in Latinum idioma hasce Catecheses vertit, ad manuscriptum Cardinalis Hosii, in Concilio Tridentino Papæ Legati, quod undecim tantùm priores Parisiis an. 1564. & 1584. typis editas continebat: harum etiam editio Antuerpiæ an. 1564. superiorque Viennæ in Austriâ an. 1560. Undecim alias in Bibliothecâ Vaticanâ repertas cum prioribus simul cum Gredecii Versione D. Prevôt Parisiis uno volum. in 4. an. 1609. imprimi curavit, in eadem iterùm urbe an. 1631. & 1640. duplex in lucem prodiit editio. Denique D. Grancolas, Doctor Sorbonicus, eas Gallico idiomati traditas emisit, quibus judiciosas animadversiones doctasque adjunxit Dissertationes in præcipua Religionis mysteria. Hîc non fit sermo de Sclavonicâ Versione antiquâ, nec de Polonâ Jacobi Uchanski Archiepiscopi & Poloniæ Primatis.

S. Cyrillus Alexandriæ Ægypti Patriarcha electus 16. Octobris an. 412. Concilio Generali Ephesino in Nestorium an. 431. habito præfuit, obiitque an. 444. Parisiis Græcè Latinèque septem vol. *in fol.* edita sunt ejus Opera.

D.

S. DAmascenus, (*Joannes*) à Paulo Diacono *Saracenicus* & *Manzurim*, vel *Chrysorroas* cognominatus, Damasci ortus, instar Patris, Saracenorum Principis Amanuensis fuit; tùm in S. Sabæ Monasterium Jerusalem secessit, sacerdos ad vitæ finem factus circiter an. 750. obiit. Opus conscripsit *de fide Orthodoxâ*, in quatuor libros divisum, pluresque alios Tractatus emisit.

S. Da,

S. Damianus, vel potiùs, S. Petrus Damiani, à nomine fratris sui ita nuncupatus, Ravennæ initio Sæculi undecimi natus, in Monasterium Sanctæ Crucis Avellanæ ingressus, ejusdem Prior, tùm Abbas factus est. Ipsum Cardinalem atque Ostiensem Episcopum creavit Stephanus IX. A Nicolao II. an. 1059. Mediolanum legatus, eodem munere in Galliâ & Germaniâ functus est. Abdicato proprio Episcopatu, atque Eugubino, quem titulo commendæ possidebat, primam repetiit solitudinem, ac Faenzæ 23. Februar. 1073. ætatis verò 66. an. obiit. Ipsius Opera quatuor volum. *in folio* continentur, quæ Libros octo Epistolarum, Sacrarum Concionum, Opusculorum &c. Romæ à centum annis, Lugduni an. 1623. & Parisiis an. 1663. impressa complectuntur.

Daoys, (*Stephanus.*) Hic Doctor fuit Canonicus Regularis Sancti Augustini Pompeïone Navarriæ, urbe primariâ, ex quâ erat oriundus; Urbisque ejusdem Collegii Sancti Clementis Rector. Initio Ultimi Sæculi vivebat Regnante Philippo III, qui 31. Mart. an. 1621. mortuus est. Ab eo Lexicon Juris Canonici, aliudque Juris Civilis *in folio* accepimus, quorum prius Burdigalæ an. 1624. alterum Genevæ an. 1625. typis editum est.

Decisiones Facultatis Theologicæ Parisiensis an. 1258. & 1398. &c.

Decisiones Rotæ. *Vide* Rota.

Decius, (*Philippus*) ortu Mediolanensis, Jasonis, ac Pisis Bartholomæi Socini fuit discipulus, Jurisque Doctor ab anno ætatis suæ 22. admissus, Jus Canonicum Pisis, Senis, Patavii, Papiæ, Biturigis & Valentiæ publicè docuit. Cùm in Galliam venisset, quòd uti Pisani Concilii propugnator à Julio II. fuisset excommunicatus; ab hac excommunicatione liber sub Leone X. Papiam rediit, ac Senis an. 1535. annos natus 81. obiit. Hic Author Commentarium in Decretales, cum speciali Tractatu *de Privilegiis* composuit Lugduni an. 1579. cum notis Francisci Curtii, Sylvestri Aldobrandi, Gygæ & Meddæ impressum, & iterum Venetiis *in fol.* an. 1599. Exeunte decimo quinto Sæculo florebat hic Author, qui ad Ludovicum XII. in ipsius profectionibus in Italiam sese admodùm applicuit.

Declaratio Sacræ Congregationis. *Vide* Congregatio Sacra.

Declaratio Octavii Episcopi Tricastini in Regno Neapolitano inferioris Rheni ac Germaniæ inferioris Principibus 19. Januar. an. 1603. sub Pontificii Legati titulo facta.

Declaratio Philippi IV. dicti Pulchri, an. 1312.
Caroli Sapientis an. —— 1369.
Ludovici XII. an. —— 1512.
Henrici II. an. —— 1549.

Ludovici XII. an. { 1611. 1612. 1621. 1625. 1629. idem. idem. 1634. 1635. 1637. 1638. & 1639. }

Ludovici XIV. an. { 1645. 1646. 1651. 1657. 1661. 1663. 1671. 1673. 1674. 1681. 1684. 1686. 1693. 1696. & 1700. }

Vide EDICTA.

Decretum Eugenii IV. pro Armenis, quod ad calcem Concilii Florentini reperitur.

Decretum Urbani VIII. 26. Maii — 1593.
Alexandri VI. { 24. Sept. — 1665. 5. April. — 1666. & 5. Maii — 1667. }
{ Clementis X. 2. Sept. 1675. Innocentii XI. —— 1679. & 1680. Alexandri VIII. —— 1690. }

Diaz, (*Joannes Bernardus*) Calaris, quæ insulæ Regnique Sardiniæ Caput est, decimo sexto Sæculo fuit Episcopus. Parvulum hic Author nobis Tractatum dereliquit inscriptum: *Practica Criminalis Canonica*, *in* 16. Lovanii an. 1560. Lugduni *in* 8. an. 1569. & iterùm Venetiis *in* 4. an. 1593. & 1614. & Moguntiæ an. 1666. cum Commentario Lopez de Salzedo: Tres ultimæ editiones prioribus ampliores cæteris quoque præstant.

S. Dionysius. Hic Sanctus Heraclam Alexandriæ Patriarcham secutus est, quem ejusdem urbis Ludi-Magistrum exceperat. Præclaros, sæviente licèt persecutione, Tractatus emisit in millenarios an. 255. in Sabellium, & Paulum Samosatenum. Obiit 17. Decembris an. 265.

Dionysius Carthusianus. Hic Author, dictus Dionysius Rickel, à vico ejusdem nominis in diœcêsi Leodicensi ubi an. 1402. natus est, 21. ætatis anno Carthusianorum disciplinam amplexus 12. Martii an. 1471. mortuus est. Ob assiduam contemplationem *Doctoris extatici* nomine insignîtus scripsit in Opera, quæ S. Dionysio Areopagitæ adscribuntur, Librum Coloniæ an. 1536. editum, Commentarium in vetus novumque Testamentum, aliaque de pietate ac morali Opera.

D'Espeisses. *Vide* Espeisses.

Diana, (*Antonius*) Panormi natus, in eadem urbe an. 1614. Clericorum Regularium Theatinorum Ordinem amplexus, præcipua Ordinis sui munera prope Generalem præpositum Romæ obiit, ubi viginti sex annis commoratus est, atque ibi pro Siciliæ Regno in Tribunali Inquisitionis, Sancti Officii Consultor extitit. A Patre Silos Ordinis sui Historico 150. varios Moralium Tractatus eum composuisse refertur: quem etiam Episcoporum Examinatorem Urbanus VIII. & Alexander VII. nominarunt. Romæ obiit 20. Julii an. 1663.

Dictionarium Civile & Canonicum Thaumæ.
Dictionarium Etymologicum Menagii. 1. vol.
Dictionarium Universale Furetérii. 5. vol.
Dictionarium Historicum Moreri 5. vol.
Dictionarium Bailii. - - - - - - - - 4. vol.
Dictionarium Arrestorum. - - - - - 3. vol.
Dictionarium Trevoltii. - - - - - - 5. vol.
Dictionarium Hofman. - - - - - - - 4. vol. &c.

Didymus, Alexandriæ natus, inclytæ illius urbis Scholæ Professor, permulta erudita, licèt cæcus, Lectorum suorum ope conscripsit Opera; pauca, quæ supersunt in nono Bibliothecæ Patrum an. 1624. volumine, in Operibus S. Hieronymi, qui ipsius Tractatum *de Spiritu Sancto* Latinè reddidit, atque in Annotationibus Possevini in Epistolas Sancti Nili, reperiuntur. Origenis tamen, cujus libros *de Principiis* verterat, erroribus deceptus est, & ob eam causam cum cæteris Origenistis in quinto Concilio œcumenico, excommunicatus, licèt in Ecclesiæ communione obierit. Quarto florebat Sæculo, discipulosque habuit S. Hieronymum, Palladium & S. Isidorum. Natus 83. an. biennio post, mortuus est, dissentiente tamen Palladio qui mortem ipsius ad an. Chr. 398. ætatis verò 85. refert.

Dinus, è vico de Mugello in agro Florentino ortus, inter coæquales Jurisprudentiâ enituit, quam Bononiæ professus est. Obiit ad an. 1303. Commentarium in Sextum Regulasque Juris Canonici Lugduni an. 1533. 1534. & 1549. editum composuit. Ipsius Commentarium in Regulas Juris iterùm Lugduni an. 1612. & 1672. iterùm in lucem prodiit, eximium illud opus, nec non Venetiis an. 1585. in 8. unà cum annotationibus Boerii, Caroli du Moulin & aliorum, & Coloniæ an. 1594. & 1617.

Domat, in Præsidiali Claromontanâ Alverniæ curiâ Regius Causidicus, laboriosum ac perutile Opus conscripsit, cui titulus: *Leges civiles in suâ naturali serie &c.* Parisiis exeunte ultimo Sæculo multis voluminibus *in* 4. & iterum an. 1705. uno volumine, cum fuso Tractatu de Jure publico editum.

Duarenus, (*Franciscus*) Briocis in Britanniâ natus, Avarici famosum audivit Alciatum, ibique Doctoris Lauream adeptus, Jus Civile publicè docuit. Acerrimus fuit Ecclesiæ Gallicanæ libertatum assertor, & ob eam causam Librum composuit inscriptum: *Pro Libertate Ecclesiæ Gallicanæ adversùs artes Romanas defensio*: Parisiis in 4. an. 1551. Tractatum quoque in 8. libros divisum Parisiis an. 1551. *De Sacris Ecclesiæ Ministeriis ac Beneficiis* emisit. Omnia Opera sua uno volum. *in fol.* contenta ad Dominum de l'Hopital in Parlamento Parisiensi Consiliarium an. 1550. nuncupavit, obiitque Avarici an. 1559. ibique in Sacrâ Oratorii Æde sepultus est.

Du Mets, (*Jacobus*) natu Abbavillæus in Picardia & Doctor Sorbonicus, Theologiam Moralem Parisiis in Seminario Sancti Nicolai dicti *du Chardonnet*, docuit. Librum conscripsit cui titulus, *Clavis Theologiæ Practicæ tripartitæ* quatuor volum. *in* 12. editum, quorum primum Parisiis Authore etiam superstite an. 1663. & quatuor simul iterùm an. 1674. in lucem prodiêre. Alium quoque Librum confecit inscriptum *Clavis Theologiæ Theoreticæ* duobus volum. *in* 12. quorum prima an. 1672. & 1673. Parisiis editio facta est.

Dupin, (*Ellias*) Doctor Sorbonicus, non minùs Historiæ quàm Theologiæ peritus, filius Ludovici Elliæ Viri nobilis & Domini Dupin ex Antiquâ & Nobili Normanniæ familiâ oriundi & Domicellæ Mariæ Vitart ipsius conjugis Patriâ Campanæ; Parisiis 17. Junii an. 1657. natus est. In Collegio Harcuriano tertiæ Scholæ decennis operam dedit; Artium Magisterium an. 1672. Baccalaureatum an. 1680. adeptus, tandem Doctoris Lauream 1. Julii an. 1684. obtinuit. Vir ille pereruditus Rem Litterariam abhinc 30. annis magno indesinenter locupletavit operum doctissimorum numero, eâque celeritate, ut non tam laboriosè composita, quàm Litteris demandata aut dictata videantur.

Inter ea operosius ipsi simulque tùm in Galliâ, tùm apud exteras nationes honorificentius est: *Nova Bibliotheca Authorum Ecclesiasticorum, continens historiam vitæ eorum, Indicem, Censuram & Chronologiam operum eorumdem, summariumque rerum, quas continent: judicium de eorum scribendi ratione ac doctrinâ, atque enumerationem variarum Editionum hujusmodi operum.*

Primus Tomus Authores trium priorum sæculorum continens, Parisiis an. 1686. uno volumine, & iterùm an. 1688. duobus volum. *in* 8. in lucem prodiit. Sæculi quarti Authores uno statim volum. an. 1687. fuêre contenti: iterum uberior an. 1689. & tertia an. 1701. tribus volum. facta est editio. Triginta primorum annorum sæculi quinti Authores an. 1688. & 1690. duobus volum. continentur, quibus paulò post addita est ejusdem Sæculi pars altera, iterùm an. 1702. duobus volum. typis impressa. Authores sæculi sexti continet volumen unum an. 1690. Sæculi verò septimi & Octavi pariter volumen unum an. 1691. quibus omnibus Tomis prioribus supplementum addidit Author an. 1711. Nonum sæculum uno volumine an. 1696. continetur. Eodem anno uno volumine in lucem prodiit sæculum undecimum: duodecimum duobus volum. decimum tertium uno volum. & decimum quartum uno pariter volum. At Sæculum decimum quintum duobus volum. & decimum sextum quinque volum. comprehenduntur: quæ omnia an. 1703. fuêre emissa. Sæculi decimi septimi Authores septem consequentibus voluminibus an. 1708. simul editis continentur: Authores denique decem primorum annorum sæculi præsentis duobus Tomis referuntur.

Doctor hic indefessus ad tria Dissertationum volum. in vetus novumque Testamentum an. 1699; quatuor etiam Tomos addidit de Rebus gestis atque eventis Sæculi decimi septimi. Suscepio denique, licèt audaci, quasi fastigium imposuit quatuor voluminibus, quibus continentur Indices Generales an. 1704. Quocirca sola hæc Bibliotheca 47. volumina *in* 8. continet, quibus 40. alia sunt addenda seu Latinè seu Gallicè scripta tàm *in* 12. & *in* 8. quàm *in* 4. de rebus omnibus, quæ ad Theologiam, Historiam, Disciplinam & Moralem pertinent. In augendâ eâ tot librorum multitudine etiam ante obitum desudabat tribus aut quatuor volum. quæ Authorum Protestantium, aliorumque omnium, qui à fide Catholicâ dissidentem religionem profitentur, Historiam continerent. Tot denique functus laboribus 6. Junii an. 1719. obiit, atque in Ecclesia sancti Severini inhumatus est.

Delrio, (*Martinus Antonius*) ipsâ die Pentecostes an. 1551. Antuerpiæ natus, Parisiis Rhetoricæ, tùm Philosophiæ sub Maldonato operam dedit; posteà Duacum & Lovanium, ut Jurisprudentiæ incumberet, venit; deinde in Hispaniam, ubi Doctor Salmanticæ an. 1574. evasit. Antuerpiam Redux, in supremo Brabantiæ Consilio factus est Consiliarius, tùm Exercituum Auditor Generalis, ac tandem Procancellarius fiscique Procurator. His abdicatis honoribus 9. Maii an. 1580. in Societatem Jesu Vallisoleti admissus est, unde an. 1584. Lovanium & Moguntiam rediit ad studium scripturæ sacræ. Duaci an. 1589. Philosophiam, tùm Leodici Theologiam Moralem, tandemque Scripturam sacram Graiaci in Stiriâ an. 1601. & Salmanticæ an. 1604. publicè docuit. Lovanii 19. Octobris an. 1608. obiit, dictus ab Antonio Fabro *Jurisconsultus & Theologus clarissimus.* Multa conscripsit opera pereruditа, tam de humaniorum litterarum studiis, quàm de Scripturâ Sacrâ, aliisque rebus ad pietatem spectantibus, quorum Analysim fecit D. Dupin. Unum ex præcipuis illud est, cui titulus: *Disquisition.s Magicæ*, Lovanii primùm *in* 4. an. 1599. & 1601. & Lugduni an. 1612. *in folio*, tum Moguntiæ an. 1615. & 1624. quæ postrema editio cæteris antecellit.

Durandus, (*Guillelmus.*) Hic Author Jurisperitorum nostrorum Antiquissimus, dictus est *Speculator*, ob librum inscriptum: *Speculum Juris* tripartitum, quod ad Cardinalem Ottoboni scripsit, qui posteà factus est Papa sub nomine Adriani V. In Provinciâ in Diœcesi Regiensi natus est, uti probat Moreri.; Juris Doctor Bononiæ factus illud Mutinæ professus est; Capellanus fuit Clementis IV. Decanus Carnutensis, ac Mimatensis apud Gabalos Episcopus: aliud quoque composuit, ac an. 1286. perfecit Opus inscriptum: *Rationale divinorum Officiorum*, in octo libros distributum. Duos alios etiam Tractatus confecit; alterum, *De modo celebrandi Concilii Generalis*, primùm Lutetiæ Parisiorum an. 1545. posteà an. 1671. *in* 8. editum: alterum, quem inscripsit: *Repertorium Juris.* Secundo Lugdunensi Concilio, cujus Canones est interpretatus, an. 1274. adfuit. Ipsius Epitaphium in Ecclesiâ Dominicanorum Minervæ Romæ conspicitur, ubi an. 1296. obiit. Advertendum, ipsius *Speculum* ac *Repertorium* Juris ad Jurisprudentiam Parlamenti Provincialis, an. duntaxat 1501. à Ludovico XII. statutam non posse traduci.

Durant, (*Joannes Stephanus Duranti*) an. 1563. Tolosæ Præfectus, tum Generalis Advocatus, postremò Parlamenti ejusdem urbis Proto-Præses extitit. Ipsum 55. annos natum, quod Henrici III. Regis partes suscipéret, Jesuitasque Tolosam intromisisset, 10. Februar. an. 1589. trucidarunt Tolosæ Rebelles. Librum conscripsit *de Ritibus Ecclesiæ*, ac Juris quæstiones, à Ferrerio notis illustratas collegit Latinè.

Du Val, (*Andræas*) Pontisaræ natus, Doctor & Professor Sorbonicus Cathedram, ab Henrico IV. simul cum eâ, quæ Philippo Gamachio an. 1597. data est, fundatam obtinuit, & Parisiis an. 1638. ætatis verò an. 74. Facultatis Theologicæ Decanus obiit. Totius Ordinis Carmelitarum in Galliâ Rector fuit, à quo plures Theologiæ Tractatus accepimus, inter quos præcipuam judicii rationem præ se fert ille, qui inscribitur: *De supremâ Romani Pontificis in Ecclesiam potestate Disputatio quadripartita.* Parisiis *in* 4. an. 1614.

E

Edicta multorum Galliæ Regum, scilicet edicta
Gontrandi an. - - - - - - 585.
Clotarii II. an. - - - - - - 595.
Pepini Brevis, an. - - - - 756.

Caroli

Caroli Magni.	789. 808. 809. 810. 813.
S. Ludovici - - - - - - -	1254.
Philippi IV. dicti pulchri	1302. 1311.
Ludovici X. dicti Hutin. - - -	1314.
Caroli IV. dicti pulchri - - -	1319.
Philippi Valesii & Caroli V.	1334. 1335. 1336. 1338. 1344. 1347. 1350. 1355. & 1364.
Caroli VI.	1385. 1386. 1408. & 1420.
Caroli VII.	1431. *Idem.* 1435. 1453. & 1455.
Ludovici XI.	1462. 1463. & 1468.
Caroli VIII.	1493. 1495.
Ludovici XII.	1498. 1499. 1507. 1510. & 1512.
Francisci I.	1515. 1520. 1533. 1535. 1536. 1538. 1539. *Idem.* 1540. 1541. 1543. & 1546.
Henrici II.	1548. *Idem.* *Idem.* 1549. 1550. 1551. 1553. 1554. 1555. 1556. *Idem.* *Idem.* 1557. & 1558.
Caroli IX.	1560. 1563. 1564. 1566. 1567. 1569. 1570. 1571. 1572. & 1573.
Henrici III.	1575. 1576. 1577. 1579. 1580. 1581. 1583. 1584. 1585. & 1587.
Henrici IV.	1590. 1594. 1595. 1596. 1597. 1600. 1601. 1602. 1605. 1606. & 1609.
Ludovici XIII.	1610. 1611. 1612. 1614. 1617. 1629. *Idem.* 1632. 1634. 1636. 1637. 1639. & 1640.
Ludovici XIV.	1645. 1646. 1649. 1650. 1655. 1657. 1661. 1665. 1666. 1667. 1669. 1670. 1671. *Idem.* 1673. 1680. 1681. 1685. 1686. 1690. 1691. 1693. 1695. 1697. 1698. 1700. 1702. 1703. 1704. & 1705.

Ælianus. Duo fuêre hujusce nominis Authores. Prior, qui Græcè scripsit, usitatam apud Græcos pugnæ faciem uno libro comprehendit, quem Adriano dicavit, qui 11. Augusti an. 117. Romanum obtinuit Imperium, obiitque 10. Julii an. 138.

Alter nomine *Claudius*, centum annis à priore super-

stes fuit Orator Romanus Pausaniæ discipulus, ortu Prænestinus in Campaniâ, dignus juxta Hofman in ipsius Lexico universali, qui Philostrati & Martialis laudes mereretur. Notum quidem est *Historiam Animalium* in septemdecim Libros divisam, Opusque inscriptum: *Historiæ Variæ*, esse Æliani; At cujus, an prioris, an alterius, incertum; licèt ea Opera ad Claudium Ælianum pertinêre Hofman asseveret.

Emmanuel *Sa* in Lusitaniâ an. 1530. natus, an. 1545. Societati Jesu nomen dedit, & 30. Decembris an. 1596. obiit. Epitomen Moralium & Adnotationes in sacram Scripturam unà cum Estii, Menochii & Tirini notis in *Biblia magna* translatas composuit.

S. Epiphanius, Eleutheropoli in Palestinâ Judæis parentibus an. 332. natus, Christianam Religionem amplexus, Constantiæ seu Salaminis, quæ Cypri metropolis est, ad an. 361. Episcopus est creatus, qui 12. Maii 403. mortuus existimatur. Is librum conscripsit, cui titulus: *Panarium*, in quo 80. diversa Hæreseon genera refert: Epiphanii Opera omnia duobus vol. *in fol.* Pater Petau è Societate Jesu an. 1621. cum notis in vulgus emisit.

Epistolæ Cardinalis Arnaldi d'Ossat in vico quodam Armeniaci Comitatûs, qui *Cassagnabere* dicitur, ortus, Cujacii fuit auditor, forumque frequentavit: Cum Paulo Fuxensi, Tolosano Archiepiscopo, & Henrici III. Legato tanquam Amanuensis ejus Romam se contulit: Rhedonum Episcopatum, posteà sacram purpuram an. 1598. tandemque Bajocensem an. 1601. obtinuit Episcopatum. 13. Martii an. 1604. ætatis verò 67. Romæ obiit. Volumen ejus Epistolarum *in* 4. Parisiis ultimò editum est an. 1698.

Espeisseus, (*Antonius*) Jurisconsultus Monspessulii natus ad annum 1594. Parisiis forum frequentavit, obiitque circiter an. 1658. simul cum Joanne Bauques Tractatum *de Successionibus* an. 1623. composuit; cùmque in patriam suam rediisset, in conficiendis tribus, quæ emisit, voluminibus *in folio* per viginti annos desudavit, in quibus Jus Gallicum cum Romano in rebus præcipui momenti conciliat: in primo de Contractibus, eorumque effectibus agit: in secundo de Successionibus testamentariis & *ab intestato* rebusque criminalibus; & in tertio de Vectigalibus, juribus Dominorum, rebusque Ecclesiasticis. Prima editio Parisiis, an. 1660. altera Lugduni duobus volum. an. 1685. facta est.

Espense, (*Claudius de*) Catalauni è nobili genere natus, Parisiensis Universitatis Rector fuit; Doctoris Theologi è Domo & Societate Navarreâ 31. ætatis anno Lauream adeptus; Pisciaci Colloquio anno 1561. adfuit, ab Henrico II. ad Concilium Tridentinum, cùm Bononiam translatum est, missus. 27. Octobris an. 1571. Sexagenarius obiit. Hic Author Tractatus composuit *de Eucharistia*, *de Continentia*, *&c.* Commentarium in Epistolas D. Pauli ad Timotheum & Titum, in quo multas ad disciplinam pertinentes quæstiones agitat, Parisiis an. 1566. editum.

Estius, (*Guillelmus*) Gorkomi in Batavia natus, Lovanii Doctoratum an. 1580. obtinuit, Præpositus fuit Ecclesiæ Sancti Petri Duaci, tum ejusdem Urbis Universitatis Professor Regius & Cancellarius an. 1600. ac 20. Septembris an. 1613. ætatis 72. obiit.

Euchologium. Præcipuus Ecclesiæ Græcæ liber continens Preces & Benedictiones, quibus utuntur Græci in administratione Sacramentorum, SS. Ordinum collatione, nec non in Liturgia sacrâ. Quare liber ille idem est ac *Ritualis*.

Eveillon, (*Jacobus.*) Hic Author Ecclesiæ Andegavensis Canonicus & Episcopalis Vicarius, Opus in lucem emisit Andegavi an. 1651. *in* 4. typis editum, 39. Capitibus contentum, in quo fusè disputat de Excommunicatione, cujus definitionem & divisionem affert; de ipsius materia, causis & effectibus. Expendit, quodnam sit discrimen inter excommunicationem majorem & minorem, inter eam, quæ est *à jure*, quæque est *ab homine*: inter eam quæ est *Latæ sententiæ*; vel solum *ferendæ sententiæ*, præter illam, quæ incurritur *ipso jure*, seu *ipso facto*: inter validam & invalidam, justam & injustam: agit pariter de monitionibus, quæ præcedunt declarationem excommunicationis *ab homine*, uti de significatione harum vocum, *Anathema*, *Aggravationes & Reaggravationes.* Denique explicat, qui sint ii, quibus competit jus excommunicatione ligandi aut ab hac censurâ solvendi tam in foro interno, quàm externo, & quæ sint absolutiones *ad Cautelam*, *& cum reincidentiâ.* Jacobus Faber ipsius nepos Andegavi quoque Canonicus illud Opus Parisiis an. 1672. *in* 4. typis iterum mandari curavit, quod pariter Rothomagi an. 1711. 2. vol. in 12. editum est. Ab eodem Auctore Tractatum accepimus, *de Processionibus Ecclesiasticis*, Parisiis *in* 8. an. 1641.

Eugenicus, (*Marcus*) Archiepiscopus Ephesinus, pro Græcis in Concilio Florentino an. 1438. habito Legatus, solus fermè extitit, qui cum Joanne nepote suo Unionis Decreto subscribere noluit. Tunc multos in Latinam Ecclesiam Tractatus confecit.

Eusebius, ortu Palæstinus, Episcopus Cæsareæ ad an. 313. creatus, ob amicitiam suam cum Pamphilo Martyre Pamphilus cognominatus est. Ipsum ab Arrianis stetisse scribunt Sancti Athanasius, Hieronymus & Epiphanius; & quidem memoriam ejus Anathemate perculit secundum Concilium Nicænum; etsi ab Arianismo ipsum vindicare nitantur quidam Authores. Obiit circa an. 340.

Expilly, (*Claudius*) in Delphinatu 22. Decembris an. 1561. natus, Juridici Doctoris Lauream Avarici adeptus est, ubi Cujacius publicè docebat; Gratianopoli Causas egit: Ipsum Procuratorem Regium, in Curiâ Quæstoriâ, tum Advocatum Regium tandemque Præsidem Honorarium designavit Henricus IV. in Parlamento Gratianopolitano, ibique 22. Julii an. 1636. mortuus est. Causarum actiones 36. atque Parlamenti hujusce Arresta numero 266. Parisiis *in* 4. an. 1621. typis edita ab hoc Authore manarunt.

Excerptio ex actis Baronum Normaniæ an. 1205.

Excerptio ex commentariis Tabularii veterum membranarum Regni.

F

Faber, (*Joannes*) Jurisconsultus Gallus, 16. sæculi Author, Burdigalæ natus, à Cabassutio *meritissimus Regni Franciæ Cancellarius* appellatus, inter cætera Juris opera composuit, *Breviarium* in Codicem, Parisiis an. 1545. & Lugduni an. 1594. *in quarto* editum; & aliud, cujus est titulus, *Progymnasmata ex utroque Jure*, Lovanii *in* 8. an. 1566. Justiniani quoque Instituta; aliasque Juris Romani partes est interpretatus. Ab eo dissentit alter Joannes Fabert, Theologus Germanus, in Algovia natus, qui fuit Canonicus & Magnus Constantiæ Vicarius, & Viennæ in Austria Episcopus, ubi 21. Maii an. 1541. obiit.

Tertius est etiam Joannes Faber, Dominicanus Germanus, qui an. 1550. florebat, & quartus fuit Jurisperitus, Mechliniâ oriundus, qui an. 1570. vivebat; alius tandem Cognominis à patrio loco propè Leodicum dictus *Omaltus*, qui etiam Juris-Consultus fuit, & an. 1622. è vivis migravit.

Faber, (*Antonius*) Jurisperitus, ortu Bressianus, Eques & Baro de Peroches, sub Manos Cujacii quondam auditore Jurisprudentiæ studuit. Sine intermissione Judex major, id est, ordinariæ Criminalisque cognitionis judex in Bressiâ, Sabaudiæ Senator, Genevensis Consilii Præses, Senatûs Cambericensis Proto-Præses, Consiliique Sabaudiæ an. 1620. Princeps, 28. Februarii an. 1624. obiit. Ipsius de Jure Opera 4. vol. *in fol.* continentur in Pandectas, aliaque Opera, ut sunt *Conjecturarum Libri* 20. *de erroribus Pragmaticorum & Interpretum Juris*, *&c.*

Duo insuper alii fuêre Faber: Stapulensis scilicet in Picardiâ, Lutetiæ Philosophiæ Professor initio Sæculi decimi sexti fuit Jacobus Faber, qui scripsit in Evangelia, in Epistolas Sancti Pauli & Sancti Jacobi & in Psalmos. Alter est Petrus Faber, seu, du Faur, Burdigalensis Parlamenti Proto-Præses, qui in Lutheranismi suspicionem incidit: de utroque non fiet mentio in hoc Dictionario.

Faber, (*Philippus Fabri*) Theologus Minorita, natus in Romaniâ propè Faventiam, cujus sedes Episcopalis suffraganea est metropolis Ravennatensis, Philosophiam, & Theologiam professus est Patavii, ibique obiit 28. Augusti an. 1630. annos natus 66. Opuscula ejus sunt 1. in Philosophiam Scoti; 2. Disputationes Theologicæ. 3. de Censuris, ac tandem nonnulli alii Tractatus.

Fagnanus, (*Prosper*) Decimi septimi Sæculi Canonista inclytus, quindecim fermè annis Sacræ Congregationis fuit Secretarius; aliisque variis honoribus à summis Pontificibus per

per quinquaginta annos insignitus, ætatis suæ 44. an. oculos amisit. Is jussu Alexandri VII. Commentarium eidem summo Pontifici an. 1659. nuncupatum in Decretales composuit, tribus volum. *in folio* contentum, cujus prima Romæ an. 1661. 5. vol. in lucem prodiit editio, & altera in Poloniâ an. 1676. 1681. 1686. & 1704. & Venetiis an. 1697. In hac postremâ editione Decretalium textus integer Commentario additus est peropportunè.

Fagundez, vel Facundez, (*Stephanus*) Vianæ in Lusitania natus, Professione Jesuita, Theologiam Ulyssipone professus est, ubi obiit 15. Januarii an. 1645. multos Tractatus Moralium rerum composuit, uti sunt: *Quæstiones de Christianis Officiis & Casibus Conscientiæ. De Contractibus. De 10. præceptis decalogi. De Justitiâ, &c.*

Faïus, (*Petrus du Fai*) Theologiæ Doctor, ortu Brugensis & Religione Dominicanus, initio sæculi decimi sexti opus confecit Duaci an. 1626. sub hoc titulo editum, *de Pœnitentiâ, quâ Virtute, quâ Sacramento Disputationes Theologicæ circa textum divi Thomæ à quæstione* 84. *tertiæ suæ partis ad decimam sextam supplementi.*

Farinacius, (*Prosper Farinaccio*) eximius Juris-Consultus Romæ 30. Octob. 1554. natus, ibique Patronus Causarum non bonarum jocosus, factus est posteà Fisci Procurator, obiitque 30. Octob. an. 1618. Opera omnia illius 13. vol. continentur, quorum Tractatus præcipui sunt, *de Hæresi*, Romæ an. 1616. *de Immunitate Ecclesiæ*, Romæ quoque an. 1672. *Decisiones Rotæ Romanæ. Repertorium de Contractibus: Concilia. Theoria Criminalis, &c.*

Federicus, Canonista & Juris-Consultus Senensis an. 1350. Joannis Andrææ discipulus. Præcipuum opus emisit inscriptum: *Consilia*; nec non Libellum *de Permutatione Beneficiorum*, Coloniæ primùm an. 1574. & multoties in eâdem urbe & alibi typis editum. Aliud quoque confecit opus sub hoc titulo: *Repetitio in Cap.* dilectus *de præbendis*, Venetiis an. 1587. editum.

Felinus Sandëus, Ferrariensis, à vigesimo ætatis suæ anno Jus Canonicum Pisis publicè docuit ad an. 1481. cùm Innocentius VIII. Romam ipsum accersivit, ac Rotæ Præsidem constituit. Ipse quidem de se affirmat, Commentaria in titulum *de Homicidio* se an. 1470. scribere. Ipsius Opera 3. vol. *in fol.* continentur, quorum primum an. 1482. perfecit: Commentarium ejus in Decretales, Venetiis an. 1498. & Lugduni an. 1549. typis editus est: quibus editionibus aliæ multæ additæ sunt, uti Basileensis 3. vol. an. 1467. Taurinensis *in fol.* an. 1578. Lugdunensis an. 1588. duobus vol. *in folio*; & postrema Venetiis an. 1600. 3. vol.

Ferrerius, Causidicus Tolosanus, an. 1590. ineunte ultimo Sæculo scribens, unus fuit inter octo Juris-peritos, qui Notas & Additiones in Decisiones Guidonis Papiæ confecerunt.

Ferriere, (*Claudius de*) an. 1639. Parisiis natus, Senatûs Parisiensis Advocatus, Juridicæ Facultatis an. 1690. Doctor Socius admissus, tum Juris Romani Professor & Gallici Remis extitit. Is omnium Commentatorum seu antiquorum seu moderniorum Consuetudinis Præfecturæ & Vice-Comitatûs Parisiensis Collectanea confecit tribus vol. *in fol.* Parisiis an. 1689. quibus denuò an. 1714. editis quartum adjecit volumen, cujus præcipuam partem sibi arrogavit D. Claudius Josephus de Ferriere, Parisiis Juris Doctor ac Professor. Tractatum quoque emisit de Jure Patronatûs, Præsentationis ad Beneficia, Patronorum Præsidentiâ, aliisque honorificis in Ecclesiâ Prærogativis, & novum Pragmaticum, *in* 4. an. 1681. *ibid.*

Fevretus, (*Carolus*) Causidicus, ortu Divionensis, Consiliarius-Secretarius in Burgundiæ Parlamento, ejusdemque Provinciæ in trium Ordinum Comitiis Consiliarius, Divione 12. Aug. an. 1661. 78. annos natus obiit. Tractatum is nobis dereliquit de Appellationibus tamquam ab abusu, Divione *in folio* an. 1654. promulgatum, tùm eâdem in urbe duobus Tomis an. 1667. & Lugduni an. 1677.

Filleau, (*Joannes*) Author operis, cujus est titulus: *Tractatus de Juribus, Prærogativis & Præeminentiis Ecclesiarum Cathedralium in Conciliis Provincialibus*, Parisiis *in* 8. an. 1628. editus. Is omnium in Regno Juris Professorum fuit Decanus, Regiarumque Actor Causarum in Præsidiali Pictavorum Curiâ intermedio ultimo sæculo. Ipsius additamenta ad duas Centurias Arrestorum D. Chenu 2. vol. *in fol.* continentur, ipsiusque Collectio Decisionum Catholicarum, quæ sunt Edicta, Arresta & Constituta de Calvinianis seu prætensis Reformatis, quæ Revocato Nannetensi Edicto, inutiles factæ sunt. Obiit hic Author an. 1682.

Flaminius Parisius, in Regno Neapolitano Cozenzæ natus, decimo sexto sæculo primus Juris Canonici Professor Romanus, eximium opus de Resignatione Beneficiorum confecit Romæ an. 1581. perfectum & *in folio* impressum tùm Venetiis an. 1619. Coloniæ 1615. & 1683. & Tolosæ 1668. Tractatum etiam sub hoc titulo conscripsit: *Practica omnium Tribunalium Rotæ*, Romæ in 8. an. 1631.

Flodoardus, vel Frodoardus, Canonicus Remensis, Culmici, tùm Coroi Parrochus, &, juxta quorumdam opinionem, Abbas Sancti Remigii Remensis Sperniaci in Campania an. 894. natus, Remigii Antissiodorensis discipulus, Chronicum texuit ab anno 877. quo mortuus est Carolus II. dictus Calvus, Imperator & Rex Galliæ ad annum 966. quo obiit hic Author 28. Martii natus annos 70. Historiam quoque Remensis Ecclesiæ in quatuor Libros divisam composuit à Patre Sirmondo emissam an. 1611. In ipsius Chronico anni superiores an. 919. fuêre deperditi.

Florens, (*Franciscus*) Arnæi Ducii in Burgundiâ natus, statim Divione Causidicus, Aureliæ Juris Professor, tum an. 1644. Parisiis extitit. Novem primos Decretalium titulos commentariis illustravit, Dissertationesque Canonicas in duos Libros divisas an. 1632. emisit, ac Tractatum *de Usu & Autoritate Pallii*, an. 1640. Hujusce Authoris Opera duobus volum. *in* 4. typis mandari curavit D. Doujat Parisiis an. 1679. Florens an. 1650. Aureliæ obiit. In honore habetur hic Author.

Fontanon, (*Antonius*) natu Alvernus, in Parisiensi Senatu exeunte Sæculo decimo sexto Causidicus, ab Henrico III. 24. Julii an. 1578. Privilegium obtinuit ad imprimendam collectionem Ordinationum, Edictorum & Declarationum Galliæ Regum ab an. 1270. ad sua tempora, 3. vol. *in fol.* quorum editio an. 1580. perfecta est.

Forget, (*Germanus*) in Balliviatu & Curiâ Præsidiali Ebroïcensi Causidicus, Tractatum emisit de Auctionibus, Venditionibus & per Decretum Adjudicationibus immobilium, quem Parisiis editum an. 1604. D. Gronlard Rothomagensis Parlamenti Proto-Præsidi nuncupavit. Aliud quoque ab eodem Authore Opus accepimus inscriptum: *De Personis & rebus Ecclesiasticis & decimalibus*, cum tractatu *de Regalis ac pensionibus Beneficiariis*, Parisiis *in* 8. an. 1625.

S. Franciscus Salesius, in Castello Salesio Diœcesis Genevensis 21. Augusti an. 1567. natus, Parisiis sub Genebrardo Linguis eruditus est, ubi confecto Philosophiæ cursu, Theologiæ sub Professore è Soc. Jesu, tum in Sorbonâ dedit operam, Patavii verò Jurisprudentiæ; ibique Doctoris laureâ obtentâ, aliquandiu in Sabaudiæ Senatu fuit Causidicus: posteà Clericali militiæ nomine dato Præposituram adeptus est Ecclesiæ Genevensis, Annessium, ubi Sacerdotio initiatus est, translatæ. Eum sibi Coadjutorem decerni curavit Claudius Granerius, Genevensis Episcopus; & à Clemente VIII. sub titulo Nicopoleos consecratus, Granerio an. 1582. successit. An. 1610. Ordinem monialium Visitationis instituit à Baronissâ de Chantal, quæ auditâ hujusce Sancti sacrâ Oratione, Calvinianam hæresim Divione ejuraverat, posteà fundatum. Lugduni 28. Decembris 1622. Apoplexia correptus obiit. Libri ab eo compositi, sunt: *Introductio ad vitam devotam, Tractatus de Amore Dei, & Spirituales Epistolæ.*

Francus, (*Philippus*) Perusiæ natus, ubi diu, simulque Patavii, Jurisprudentiam publicè docuit. Commentaria sua in Decretales & in Sextum ad an. 1468. composuit; quorum ultimum in Sextum Venetiis an. 1579. editum est.

Friburgo, (*Joannes de*) cujus proprium nomen fuit Joannes Runsic; inclytus Dominicanus, concionator Sæculi decimi quarti, Episcopatum in veteri Castilia obtinuit, obiitque an. 1314. Summam Concionatorum Rutlingæ an. 1487. editam composuit; Aliam quoque Summam pro Confessoribus, in quatuor partes divisam, Lugduni an. 1528. Breve Commentarium, seu Glossam, in Summam S. Raymundi de Pennaⁿ

Pennafort, Romæ à Joanne Tallini an. 1603. unà cum Textu typis mandatam studio Dominicanorum, qui eam Clementi VIII. nuncuparunt; aliaque Opera in Decretum Gratiani, & in Magistrum Sententiarum.

Frene, (*Joannes du*) Causidicus Parisiensis, Diarium forense an. 1667. quatuor vol. *in fol.* in lucem emisit, cujus nova 5. vol. *in fol.* facta est editio, aucta à Francisco Jamet de la Guessiere. Tertia etiam Parisiis an. 1685. addita est quatuor volum. *in folio*, quibus quintum accessit an. 1708. quod multa continet Arresta omissa; quæque ab an. 1685. ad an. 1701. fuêre pronuntiata, in ordinem redegit D. Nicolaus Nupied, Senatûs Parisiensis Causidicus.

S. Fulbertus ad an. 970. natus, cùm Romà in Galliam se contulisset; in Scholâ Ecclesiæ Carnutensis publicè docuit: An. 1007. Rodulpho successit, in diœcêsi Carnutensi, quam 21. annis rexit, obiitque ad an. 1028. Hujus Episcopi 134. reperiuntur Epistolæ in Bibliothecâ Patrum, & quas fusè exponit D. Dupin. Is fuerat discipulus Gerberti, qui primùm Remis, tum Ravennæ Archiepiscopus fuit, ac tandem sub nomine Sylvestri II. summus Pontifex. Ipsius Opera an. 1608. typis mandari curavit Carolus de Villiers, Doctor Parisinus. Eum Galliæ Cancellarium fuisse sub Roberto Rege nonnulli referunt Authores.

S. Fulgentius, Leptæ in Byzacenâ Africæ Provinciâ ad an. 463. natus, Clericali militiæ adscriptus, Monasterium ædificavit; susceptoque sacerdotio tum Ruspæ, nunc Alfaques Episcopus an. 504., vel secundum nonnullos, 508. inauguratus, obiit an. 528. vel tribus aut quatuor post annis, ut alii censent.

Fumus, (*Bartholomæus*) Dominicanus, Placentiæ natus, Sæculo decimo sexto vivebat. Fuit Inquisitor sancti Officii. Summam casuum conscientiæ scripsit sub hoc titulo: *Aurea Armilla*, cujus extat editio Lugduni an. 1566.

Furetetius, (*Antonius*) unus è quadraginta Academiæ Gallicæ, Parisiis natus, ibidem 14. Maii an. 1688, ætatis suæ 68. an. obiit. Is fuit statim Advocatus Parisiensis Senatûs, tum Procurator Fiscalis in Curiâ Juridicâ Abbatiæ S. Germani à Pratis: posteà factus Clericus de Abbatiâ de Chalivoi Ordinis Cisterciensis in Bituricensi provinciâ ac Prioratu de Chuines provisus est. Multa iste conscripsit Opera seu strictâ seu oratione solutâ, præsertimque Dictionarium Linguæ Gallicæ, quod in isto laudatur, Roterodami primùm *in folio* tribus vol. editum, in quo propria Artium, Scientiarumque vocabula omnia explicat; verùm obiit imperfectâ ejus editione.

G

GABRIEL. *Vide* BIEL.

Galli, (*Joannes*) Advocatus Generalis fuit in Parisiensi Senatu sub Ludovico XI. qui mense Julio an. 1461. Regnum adeptus est; Multò antè scripserat, cùm in Quæstione vigesimâ tertiâ Arrestum à se relatum, præsente se an. 1383. fuisse pronuntiatum asseveret. Anno quippè sequenti Generalis Advocati munus obtinuit, quo ad an. 1414. ex Fevreto functus est. Ipsius Quæstiones Juridicas explanavit Carolus du Moulin.

Gallemart, (*Joannes*) Author est, qui fuit Doctor & Professor Duaci, Regiique ejusdem urbis Gymnasii Præfectus. Is Privilegio Regis Hispaniæ 9. Junii an. 1609. concesso munitum Opus emisit, à sacrâ Cardinalium Congregatione damnatum, quòd multas hujus Declarationes aut immutatas aut falsas laudasset; idque notandum duximus, ut omnis errori tollatur occasio. Observandum pariter easdem persæpè aut adulteratas aut falsas citasse Tannerum & Joannem de Cruce.

Gamachæus, (*Philippus*) Doctor & Professor Sorbonicus, & Abbas Sancti Juliani Turonensis an. 1612. natus 21. Jul. an. 1568. Parisiis an. 1625. obiit. Eruditum composuit Commentarium in Summam S. Thomæ an. 1627. editum.

Garsias, (*Nicolaus*) Canonista Hispanus, Hispali in Andalusia natus, decimo tertio Sæculo ad an. 1290. florebat. Tractatum conscripsit *de Beneficiis*, in multas partes divisum, Genevæ *in fol.* an. 1658. & Lugduni an. 1680. & 1700. pariterque Commentarium in Decretales. Is alius existimandus est, atque Fortunius Garsias Author operis inscripti *de ultimo fine Juris Civilis & Canonici*, Coloniæ in 8. an. 1585. editi.

Gavantus, (*Bartholomæus*) Religiosus è Congregatione Clericorum Regularium S. Pauli, vulgò Barnabitarum, à Clemente VII. an. 1533. approbatâ, Mediolani natus est. Rituum Congregationis Consultor & Congregationis suæ Generalis Præpositus fuit. Rubricas Missalis Breviariique Romani explanavit, aliudque Opus composuit inscriptum: *Manuale Episcoporum.* Sexta priorisOperis editio vivo etiam Authore an. 1626. promulgata est.

S. Gaudentius, Brixiæ Episcopus exeunte sæculo quarto, & ineunte quinto florebat: Nam Philastrio, qui, ut refert S. Augustinus, S. Ambrosio coæqualis fuit, successit. An. 405. Constantinopolim cum Legatis S. Papæ Innocentii I. missus est, ut Sedi suæ restitueretur S. Chrysostomus; obiitque ad an. 410.

Gaugericus, Author Hispanus, Theologiæ Licentiatus, in Summam Cajetani à 100. annis Annotationes composuit primùm Duaci initio ultimi Sæculi, & iterum an. 1627. editas.

Geminianus, (*Dominicus à sancto Geminiano*) celeberrimus Italiæ Canonista an. 1440. sic dictus à vico sancti Geminiani in Etruriâ, cujus nomen retinuit. Commentarium composuit in Decretales & in Sextum, Venetiis an. 1578. necnon Consilia, Jurisque Decisiones.

Floruit etiam an. 1315. Joannes de Sancto Geminiano, Dominicanus & Author Summæ *de similitudinibus rerum*, cujus prima Venetiis an. 1577. facta est editio, quam excepêre aliæ multæ in variis urbibus.

Genebrardus, (*Gilbertus*) Ricomagi in Alvernia natus, in Abbatiâ Manzacensi Diœcêsis Claromontanæ Benedictinorum familiæ adscriptus, sub Turnebo humaniores Litteras, Theologiamque sub Claudio Sanctonico edoctus, an. 1563. Doctor admissus est in Curiâ & Societate Navarræi, Parisiis Hebraicam Linguam in Regio Collegio professus est: Prioratum Sancti Dionysii obtinuit, tùm a Galliæ factiosis Aqui-Sextiensem Ecclesiam quinquennio rexit Episcopus renuntiatus: Verùm post pacatas Regni tempestates perduellione damnatus est Arresto, quod refert primus Tomus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, quam ob rem Avenionem se conferre coactus est, unde ipsi concessa est facultas in Prioratum suum Semuriensem in Burgundiâ secedendi, ubi 14. Mart. an. 1597. sexagenarius obiit. Author est Chronici, quod in an. 1584. desinit. Librum quoque emisit *de sacrarum Electionum jure & necessitate*, Parisiis *in* 8. an. 1593. Lugduni an. 1594. & Leodici an. 1601.

Genet, (*Franciscus*) Avenione 18. Octob. 1640. natus, in Seminario Aniciensi, & posteà Lugdunensi sancti Sulpicii institutus, ab Antonio de Marinis Lugduni Archiepiscopo Theologiæ Professor selectus est. Juridici Doctoris Lauream obtinuit; Cursumque Moralis disciplinæ 8. volum. *in* 12. publicavit, qui approbatus est ab Illustr. & Reverendissimo D. Le Camus Episcopo Gratianopolitano & posteà Cardinali, qui hujusce Lectionem Mandato suo 15. Februar. an. 1676. imperavit, & ab Illustriss. & Reverendiss. Episcopis Bellovaci, Agathæ, Valenciæ, Agini, Genevæ, Lucionæ &c. à Cardinali Capisucchi: Ab Inquisitore Generali Avenionensi & à decem Sorbonicis Doctoribus 16. Martii an. 1677. editio illius libri perfecta est. Hunc Authorem Canonicum & Theologum Avenione designavit Innocentius XI. & ad Episcopatum Vasionis in Vindascino Comitatu Cardinalis Cibo suffragiis productus, Romæ 25. Martii an. 1686. Episcopus inauguratus est. 17. Octobris an. 1702. ætatis 62. torrentis aquis inter Avenionem & Vasionem extinctus est.

Gennadius, Massiliensis Sacerdos, exeunte quinto Sæculo floruit, librumque composuit dogmatum Ecclesiasticorum, qui inter Opera S. Augustini reperitur. Ad an. 492. mortuus existimatur.

Gentil, (*Joannes*) Canonicus & Vicedominus Ecclesiæ Remensis, Consiliarius fuit in supremâ Curiâ decimarum, Parisiis constitutâ. Is Acta, Tabulas ac Monita Cleri Gallicani 6. volum. Parisiis an. 1675. edita digessit atque ordinavit.

Gentilis, (*Albericus*) Matthæi Gentilis, Medici Itali & in Piceno ex antiquâ ac nobili stirpe oriundi filius, à Catholicâ Religione descivit, atque in Carniolam cum Alberico Primogenito suo & Scipione è septem filiis suis penultimo secessit. Albericum in Angliam misit, ubi Oxonii an. 1588.

1588. in Universitate Professoris Juris munus adeptus est, cujus Lauream Perusiæ ætatis 21. an. obtinuerat, Alcolitanusque Judex posteà factus fuerat ante discessum. Hic Author Protestantium hæresim, molli tantùm, ut queritur Voëtius, brachio amplexus est; susceptà videlicet Vulgatæ Latinæ, indissolubilitatis Matrimonii, nec non primi Machabæorum Libri Authoritatis defensione. 19. Junii an. 1608. ætatis suæ 58. Londini obiit. In lucem emisit 1. tres Libros *de Jure belli*, quos utique ad suos usus convertit Grotius. 2. tres quoque conscripsit *de Legationibus*. 3. Tractatum *de vi Civium in Regem semper injustâ*. 4. Septemdecim disputationes in duos Codicis Titulos, quos jussu suo Comiti Pembrokio patrono suo nuncupavit proprius filius. 5. Opus aliud præcipuum. quod inscribitur: *De Juris Interpretibus*. 6. tandem Tractatum inscriptum: *De Advocatione Hispanicâ*: quòd omnium Causarum subditorum Regis Hispaniæ perpetuus in Angliâ actor fuerat constitutus.

Gentilis, (*Scipio*) Alberici frater, non minùs, quàm ipse, Jurisprudentiæ famâ inclytus, in Castello Sancti Genesii in Italia an. 1563. natus est. Studiorum causâ Tubingam missus à Patre, Humaniores Litteras ac præsertim Poesim Linguamque Græcam à Martino Crusio edidiscit; tum Vittembergam, postea Lugdunum Batavorum venit, ubi Hugonem Donellum & Justum Lipsium audivit, indeque Basileam redux, an. 1589. Doctoris Juridici insigne obtinuit, tum Heidelbergam perrexit, ac primus Jurisprudentiæ Professor an. 1590. Altdorfii, & Norimbergæ Consiliarius evasit. Obiit an. 1616. Præcipua ejus Opera sunt: 1. *de Jure publico Populi Romani*. 2. duo Libri *de Conjurationibus*. 3. Libri quatuor *de Donationibus inter Virum & Uxorem*. 4. Libri duo *de bonis Maternis, & secundis Nuptiis*. 5. Libri tres *de Jurisdictione*. 6. *Commentarius in Pauli Epistolam ad Philemonem*. 7. *De erroribus Testamentorum quæstiones ad Africanum Jurisconsultum*, aliique nonnulli Tractatus. Cæterùm Protestantium Religionem, uti frater, profitebatur.

Gerbais, (*Joannes*) è pago Diœcêsis Remensis ortus, Doctor Socius Sorbonicus an. 1661. & Eloquentiæ Professor an. 1662. admissus, Tractatum Latinum *De Causis majoribus*, an. 1679. editum, & alterum Gallicum *De Potestate Regum in Matrimonium* Parisiis in 4. an. 1690. Librum quoque de Peculio Religiosorum &c. composuit: 70. annos natus 14. Aprilis an. 1699. obiit.

S. Germano, (*D. de*) Verbi divini Præco insignis, Author est Libri inscripti: *Examen generale omnium statuum*, duobus vol. *in* 12. primâ vice Parisiis an. 1670. typis mandati.

Gerso, (*Joannes Charlier*) Gerso cognominatus, è pago ad Retelium, ubi 14. Decemb. an. 1363. natus est, in Diœcesi Remensi posito, Doctor Parisiensis an. 1392. Petro de Alliaco, cujus fuerat auditor, in dignitatem Cancellarii & Canonici Ecclesiæ Parisiensis an. 1393. successit, atque Constantiensi Concilio quasi Parisiensis Universitatis deputatus, nec non Galliæ Legatus adfuit; obiitque Lugduni ex D. Dupin an. 1436. ætatis an. 76. Ipsum in sanctorum Lugdunensis Ecclesiæ Catalogum refert Theophilus Reginaldus Jesuita, & in ejus honorem Sacrarium ædificari jussit Carolus VIII. Opera ejus primùm Coloniæ an. 1483. typis sunt mandata, quorum novam omnibus superioribus anteponendam editionem fieri curavit D. Dupin; hæc autem pertinet ad fidem, potestatemque Ecclesiasticam. Idem Author multos etiam in lucem Tractatus emisit; De Authoritate Summi Pontificis: De Schismate: De Unitate Ecclesiæ: De Variis Statibus: De Officiis & Privilegiis Ecclesiasticorum: De Parochis: De Religiosis: aliosque complures dogmaticos, Morales, & ad Pietatem pertinentes, quos uti Regulas proposuêre diversarum Diœcêseon triginta eòque ampliùs, Rituales.

Gigas, (*Hieronymus*) Mediolanensis Jurisperitus, novi Forosempronii, (quæ urbs est Statûs Ecclesiastici in veteris ruinis extructa in Ducatu Urbinate,) natus, Tractatum emisit *de Pensionibus Ecclesiasticis*, quem dicavit Cardinali Benedicto de Accolti, quem purpurâ sacrâ 3. Maii an. 1527. Clemens VII. insignivit, & qui an. 1549. mortuus est. Hic Author etiam Consilia, seu Juris Decisiones scripsit & Librum de Crimine Læsæ-Majestatis. Liber ejus *de Pensionibus* Lugduni primùm an. 1546. tùm an. 1563. *in* 8. & Venetiis an. 1570. *in* 4. tandemque Coloniæ an. 1619. *in* 8. editus est.

Glossa ordinaria, cujus primus Author putatur Walafridus Strabo, dignior tamen ex Criticorum Judicio, Commentatoris, quàm Glossatoris appellatione, quòd litteralem Scripturæ sensum explicare non contendat solùm, sed subtilia, quæ ad litteram sui textûs non pertinent, sæpè inquirat. Dictum est: *Primus Author*; duo namque alii fuêre non contemnendi: Prior est Nicolaus de Lyra, cujus brevis in hoc indice texitur historia, & quem ipsius adscriptiones & explicationes Strabonis Glossæ additæ, non minus Hebraicæ, quàm Græcæ Linguæ peritum fuisse ostendunt. Alter est Paulus de Burgis, qui è Judaico cultu ad veram fidem conversus legendo D. Thomæ Opera, posteà fuit Episcopus Carthaginis, tum Archiepiscopus Burgensis, tandemque Aquileiæ Patriarcha 29. Augusti an. 1435. obiit post factas additiones maximi momenti adscriptionibus Nicolai de Lyra in universa Biblia. Hæc glossa multoties typis est edita, sed præsertim Basileæ an. 1507. Lugduni an. 1520. Parisiis an. 1588. deinde Duaci & alibi.

Glossa in 50. Libros Digestorum, & 12. Lib. Codicis &c.

Glossa in Decretum Gratiani. Primus hujusce Glossæ Author est Hugo, seu Hugutio, quo Professore Innocentius IV. 24. Junii an. 1243. electus Papa Jurisprudentiæ operam dederat. Alter est *Joannes Teutonicus*; & Tertius, *Bartholomæus Brixiensis*.

Glossa in Decretales Gregorii IX. quam composuit *Bernardus de Botono* ortu Parmensis & Bononiæ Canonicus.

Glossa in Sextum Decretalium, in Clementinas & Extravagantes, cujus Author est *Joannes Andræas*. Tres alii quoque fuêre Extravagantium communium Interpretes. videlicet, *Joannes Monachus Picardus, Cardinalis; Guillelmus de Monte-Laudino, & Joannes Franciscus de Pavinis Joanne Andreâ* posterior. Tandem Authores Glossæ in Extravagantes Joannis XXII. sunt *Zenzelinus*, vel *Gonzelinus de Cassanis, & Guillelmus de Monte-Lauduno; & Joannes Franciscus de Pavinis* Rotæ Auditor adscriptiones ad marginem adjecit.

Glossa in Pragmaticam-Sanctionem à Guimierio vero ejus Authore an. 1486. facta est.

Godeau, (*Antonius*) è Tributorum descriptore Droci natus, unus fuit inter quadraginta Regiæ Academiæ, & inter primos, qui hujus constituendæ occasionem præbuêre. An. 1636. Grasiæ Episcopus à Rege designatus, ad Vincii posteà Diœcesim translatus est. 3. vol. *in fol.* an. 1653. Ecclesiasticam Historiam complexus est, Novumque Testamentum Gallicè reddidit, aliaque emisit Opera, quorum ultimum, quod Posthumum an. duntaxat 1709. in lucem prodiit, inscribitur *Moralis Christiana* ad Instructionem Parochorum & Sacerdotum Diœcesis Vinciensis composita. Paraphrasis ejus Gallicis carminibus in Canticum *Benedicite*, universum ei omnium applausum, præsertimque Cardinalis Richælii existimationem conciliavit. Epistolas quoque D. Pauli, & Epistolas Canonicas libeniùs explanavit, quibus accedunt Meditationes ejus in Epistolam ad Hebræos; Vita Sancti Pauli, Sancti Augustini, & Sancti Caroli; versio Psalmorum Gallicis carminibus, aliique permulti Tractatus seu solutâ seu strictâ oratione conscripti, quos omnes commendat peculiaris ejusdem pietatis sensus. Episcopus iste non minùs rei litterariæ quàm pietatis amans D. Augustini doctrinam amplexus fuerat eâ animi moderatione, quam à veris discipulis suis exigit hic Doctor. Tandem apoplexiâ extinctus est 21. Aprilis an. 1672. natus an. 67.

Godefridus, (*Dionysius*) Parisiis 17. Octob. an. 1549. natus est. Peritus hic Jurisconsultus partâ in Senatu illustri gloriâ Consiliarii munus an. 1589. obtinuit; Genevam posteà ob civilia bella secedere coactus, deinde in quibusdam Germaniæ Universitatibus Jus publicè professus est, Cathedramque Cujacii morte vacuam recusavit. Ab Electore Palatino ad Ludovicum XIII. legatus, à Rege ipsius Effigiem ac Numisma aureum munus accepit. Mense Septembri an. 1622. ætatis 73. obiit. Ab eo scripta accepimus 1. Juris Originem. 2. Praxim Civilem. 3. Annotationes in Jus, uti priùs fecerant Accursii Pater & Filius. 4. Notas in Pandectas & Novellas. 5. Commentarium in Consuetudinem Aure-

Aurelianenſem, aliaſque permultas. 6. Hiſtoricos Romanos. 7. Hiſtoriam Antiquam & alia multa præclara opera. Theodorus Godefridus ipſius Primogenitus Catholicam Religionem, à Patre ejuratam, amplexus eſt; at Jacobus Dyonilii natu minor filius fratris, exemplum non eſt ſecutus, ac Genevæ an. 1652. 56. an. natus obiit. Theodorus jam Monaſterii ab an. 1649. è vitâ migrarat. Godefridus noſter à Godefrido Dionyſio differt, quem Galliæ Hiſtoriographum ſuprà vidimus.

Goffredus, vel *Groffridus de Fontibus*, Canoniſta & Juriſconſultus, vivebat ante tempora Conradi de Summenhart, qui initio Sæculi decimi ſexti floruit. Decretales commentatus eſt.

Goffredus, trium ultimorum librorum vitæ S. Bernardi Author, cujus fuit Amanuenſis. Abbas fuit Ignyaci in Diœceſi Remenſi, tum Claravallis an. 1162. tum an. 1175. Foſſam-novam in Italiâ venit, cujus Abbas extitit, deinde Altæ-Combæ, ubi exeunte eodem Sæculo mortuus eſt.

Goffredus de Trano. Hic Author fuit Subdiaconus & Capellanus Papæ an. 1470. Poſt Bernardum Parmenſem Decretales commentariis illuſtravit.

Gémos, (*Ludovicus*) Orihuelæ, quæ urbs eſt Epiſcopalis Hiſpaniæ in Regno Valentino natus, Patavii Juriſprudentiæ operam dedit, Sarniacum Epiſcopatum Principatûs Citerioris in Regno Neapolitano obtinuit, & an. 1543. mortuus eſt. Scripſit in Regulas Cancellariæ Romanæ, duoſque deciſionum libros compoſuit &c.

Gonet, (*Joannes Baptiſta*) Bliteræ in Occitaniâ natus, Doctor Theologus, Profeſſor Univerſitatis Burdigalenſis ultimo Sæculo, & Dominicanus. Theologicum curſum compoſuit inſcriptum: *Clypeus Theologiæ Thomiſticæ*, quinque vol. *in fol.* an. 1659. editum. Tertia editio Pariſiis an. 1669. confecta eſt.

Gonzales Tellez, (*Emmanuel*) Juris Canonici Salmanticæ Profeſſor & ſupremi Tribunalis Inquiſitionis Conſiliarius, doctum in Decretales Commentarium emiſit Lugduni an. 1673. editum, qui præclaras Juris Deciſiones ac permultas continet, quibus curioſas Hiſtoriæ & Geographiæ Inquiſitiones intexuit. Hoc opus iterùm typis eſt editum Francofurti an. 1590. & Lugduni an. 1692. 5. volum. *in folio.* & Venetiis an. 1699. etiam 5. volum.

Graffius, (*Jacobus*) Cognomine *de Graffiis*) Capuæ natus an. 1548. Benedictinus Monaſterii Sancti Severini Neapolitani, è Congregatione Montis-Caſſini, Juris fuit Doctor & Proto-Pœnitentiarius Neapoli. Opus Morale is nobis dereliquit inſcriptum: *Deciſiones aureæ*, *in* 4. quarum pars prior in quatuor Libros, & altera priori addita an. 1593. in quatuor quoque Libros dividitur. Prima hujus editio Neapoli an. 1590. facta eſt, totumque opus ter Venetiis, bis Taurini, tùm Lugduni & Antuerpiæ denuò impreſſum fuit.

Graſſaliis, (*Carolus de*) Juris Doctor Carcaſone natus, Lugduni an. 1538. & Pariſiis an. 1545. Opus *in* 8. typis mandavit inſcriptum: *Libri duo*, *Jura omnia & Dignitates Chriſtianiſſimorum Galliæ Regum continentes*: in ſecundo Libro agit de Regaliis.

Gratianus, Monachus Benedictinus in Monaſterio Sancti Felicis & Sancti Naboris Bononienſis, Cluſii in Etruriâ natus, an. 1151. ſub Pontificatu Eugenii III. primam Corporis Juris Canonici partem collegit, quæ vulgò *Decretum Gratiani* dicitur, ab ipſo inſcripta: *Concordia Diſcordantium Canonum.* Hoc opus 3090. Canones complectens, in duas partes dividitur. Prima centum & unam Diſtinctionem, altera triginta ſex cauſas ſubdiviſas in quæſtiones continet: & tertia in quinque Diſtinctiones, quas vocat *de Conſecratione*, diſtribuitur. Prima Decreti editio Moguntiæ in lucem prodiit an. 1472. juſſu Pii IV. & S. Pii V. Romæ an. 1580. emendatum, approbante Gregorio XIII. editum eſt. Cùm Gratianus erraſſet, Sancto Clementi cæteriſque trium priorum ſæculorum plures Epiſtolas Decretales falsò adſcribens, Antonius Auguſtinus Tarraconenſis Archiepiſcopus Librum eximium confecit inſcriptum: *De Emendatione Gratiani*, quò huic rei obviam iret; quod ante ipſum jam confecerant Antonius Demochares aliique. Vide Correctores.

S. Gregorius Nyſſenus, ad an. 330. natus, an. 372. Nyſſæ in Cappadocia Epiſcopus fuit electus. Is fuit Frater Sancti Baſilii Magni, Sebaſtes in Armeniâ Epiſcopi, & Sanctæ Macrinæ Abbatiſſæ. an. 382. Concilio œcumenico Conſtantinopolitano, & alteri Concilio in eâdem urbe habito an. 394. adfuit, ac biennio poſt obiit.

S. Gregorius Turonenſis, in Alverniâ natus; Turonenſis Epiſcopus electus eſt an. 572. vel ex Baronio an. 574. obiitque 27. Novemb. an. 595. Præcipua ejus opera ſunt: *De gloriâ Martyrum*, *Liber unus. De gloriâ Confeſſorum*, *Libri duo. De Hiſtoria Francorum*, *Libri* 10.

S. Gregorius Magnus. *Vide* indicem Summorum Pontificum.

Gregorius Toloſanus, (*Petrus*) à Toloſâ patriâ ſuâ ſic dictus, Juriſprudentiam Cadurci, Toloſæ & Muſſiponti profeſſus eſt. An. 1581. Opus in Jus Canonicum duobus vol. emiſit inſcriptum: *Syntagma Juris.* Tractatum quoque confecit: *De Uſuris.* an. 1597. Pariſiis *in* 8. alterum: *De Beneficiis Eccleſiaſticis*, Lugduni *in* 8. an. 1602. & Coloniæ an. 1607. editum. Muſſiponti an. 1574. obiit.

Grimaldi, (*Hieronymus*) Genuæ natus Albani, Epiſcopus, Aquarum-Sextiarum in Provinciâ Archiepiſcopus, Romæ Gubernator, Pontificius in Germaniam an. 1632. & in Galliam an. 1641. Legatus; ab Urbano VIII. an. 1642. Cardinalium numero adſcriptus, Aquis-Sextiis an. 1685. Cardinalium Decanus obiit ætatis ſuæ an. 90.

Grimaudet, (*Franciſcus*) Advocatus pro Rege, Duceque Andegavenſi in Præſidiali Andegavi curiâ, Opus conſcripſit, cui titulus: *Paraphraſis Juris Decimarum Eccleſiaſticarum & Feodalium*: an. 1570. D. Huraut, Ducis Andegavenſis Cancellario ab Authore nuncupatum, & *in* 8. primùm an. 1572. & denuò an. 1586. & 1674. *in* 8. editum. Omnia ipſius Opera Juridica an. 1669. Ambiani *in folio* impreſſa fuêre. Is fuit, inquiunt nonnulli, Rerum Eccleſiaſticarum peritiſſimus; qui tamen non talis habitus eſt in ſuâ oratione inſcriptâ: *Suaſio ad Andium Comitia*, Pariſiis an. 1560. edita; in quâ loquens de Eccleſiâ, & neceſſitate convocandi Concilii œcumenici, ſex in medium attulit propoſitiones, quas Facultas Theologica Pariſienſis 30. Aprilis an. 1561. uti temerarias & ſchiſmaticas condemnavit, & quartam & quintam etiam Hæreticas declaravit. Factum illud refert D. Dupin & ipſa quidem ſex propoſitionum verba in tertiâ parte Sæculi decimi ſexti Cap. 4. §. 9.

Grotius, (*Hugo*) Delfis in Bataviâ an. 1583. natus, Roterodami an. 1613. Conſul fuit. à Chriſtinâ Sueciæ Reginâ in Galliam legatus, ubi annis undecim commoratus eſt, Roſtochii Mekelburgenſis provinciæ an. 1645. è Suecia in Bataviam rediens mortuus eſt. Eruditos promulgavit libros, ut *de Jure belli ac pacis*, *Libros tres*; *Annotationes in totam ſacram Scripturam*, *&c.*

Gueſſiere, (*Franciſcus Jamet de*) in Parlamento Pariſienſi an. 1654. Cauſidicorum numero adſcriptus unà cum Joanne du Frêne ejuſdem Parlamenti diarium forenſe ab an. 1623. incipiens, confecit. *Vide* Frêne.

Guibertus, apud Bellovacos natus, in Monaſterio ſancti Germani in Diœceſi Bellovaci Religioſam amplexus diſciplinam, an. 1104. Nogenti, ubi an. 1124. obiit, Abbas fuit electus. Tractatum de Reliquiis Sanctorum confecit inſcriptum: *de pignoribus Sanctorum*; Commentarium Morale in ſacram Scripturam; Tractatum de veritate Corporis Chriſti in Sacro Sacramento: alterum inſcriptum; *Geſta Dei per Francos &c.* Ipſius Opera uno vol. *in fol.* Domnus Lucas d'Acheri cum notis an. 1651. in lucem emiſit.

Guydo Papa. Hic Author Lugduni natus, ubi aliquandiu Cauſas egit, poſteà in Delphinate Conſilio Conſiſtorialis Advocatus, tandem in Gratianopolitano Parlamento Conſiliarius admiſſus eſt an. 1440; cùm Delphinatûs Conſilium Parlamenti jure ac nomine decoraſſet Ludovicus XI. Caroli VII. Filius. Obiit an. 1475. Ab eo accepimus volumen *in folio* Lugduni an. 1544. & Francofurti an. 1573. editum, quo continentur 633. quæſtiones Jure ſolutæ, totidemque fermè hujuſce Parlamenti Arreſtis. Novem periti Juriſconſulti, inter quos fuêre *Joannes à Cruce*, ejuſdem Parlamenti Præſes & poſteà Maſſilienſis Epiſcopus; *Jacobus Ferrerius* in Toloſano Senatu Cauſidicus, qui multos etiam alios de Jure Tractatus compoſuit; & *Stephanus Ranchin* Juris

Juris Professor Monspessulii, & in ejusdem urbis Rei Tributariæ Curiâ Consiliarius, hoc opus amplis atque utilibus Annotationibus, exeunte Sæculo decimo quinto, illustrarunt. Idem etiam Jurisconsultus volumen Consiliorum scripsit: Tractatum de beneficio Synopsis bonorum, & alios quosdam in Digesta & Codicem, cum Commentario *in folio* in Decretales.

Guillelmus Antissiodorensis, è Familia Seignelaicorum ortus, Germanus S. Bernardi, & Frater Menassæi Episcopi Aurelianensis. Is fuit primùm Antissiodorensis, tum Parisiensis Episcopus, qui obiit an. 1223. non, ut existimavit Bellarminus, an. 1240. Summam Theologiæ composuit, & alia Opera; à Vincentio Bellovaci dictus *Libertatis Ecclesiæ Defensor venerabilis.*

Guillelmus Parisiensis. Episcopus iste inter sex cognomines tertius, Aureliaci in Alvernia natus, Philippi II. dicti Augusti, ab initio fuit Medicus; tùm quinquennio post Regis hujus obitum, hoc est, an. 1228. Parisiensis Episcopus factus est. Theologiam docuerat publicè; ac sacris concionibus nomen sibi fecerat. Die Martis Hebdomadæ majoris an. 1240. obiit. Scripsit *de Collatione & pluralitate Beneficiorum*, multosque alios Tractatus emisit, qui ad Theologiam, Moralem ac Pietatem spectant, Venetiis an. 1591. editos; Verùm multò copiosior est editio Aurelianensis an. 1674. Dictus est *Gemma Sacerdotum*, *Cleri decus.*

Guillelmus Tyrius. De patrio veteris hujus Præsulis natali solo dissentiunt Authores, quorum alii è Gallia, alii è Germaniâ, alii tandem è Syriâ ortum volunt. In Occidente Litteris operam dedit, eùmque in Occidentem migrasset, Archidiaconus Tyri in Phœniciâ an. 1167. tum ejusdem urbis Archiepiscopus an. 1174. factus, Concilio generali Lateranensi sub Alexandro III. adfuit, cujus Acta conscripsit. Tyrum Redux, & aliquandiu Constantinopoli propè Imperatorem Commenum commoratus, obiit viginti post mensibus à discessu Româ, extinctus veneno, quod ipsi porrexit Medicus, instante Heraclio ipsius Competitore ad Patriarchatum Hierosolymitanum. Belli sacri Historiam scripsit, quæ ab an. 1095. in an. 1180. desinit, atque hoc opus in 23. Libros distribuit, quorum ultimus est imperfectus. A summo Pontifice in Galliam ob bellum sacrum missus est.

Guymierius, (*Cosmas*) Librarii Parisiensis filius, statim Canonicus Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Thomæ in Luparâ, posteà primæ Inquisitionum Curiæ Senatûs Parisiensis an. 1500. Præses factus est. Is est germanus Author Glossæ in Pragmaticam Sanctionem, uti solidè probat Franciscus Pinsson Advocatus in eodem Senatu, in Carolum du Moulin, qui Glossam illam D. Maréchal, Guymierii Socero, falsò tribuerat. Cæterùm magnam hujusce Glossæ partem è scriptis Henrici Boïch Guymierius hauserat.

H

HABERT. Eo nomine fuêre duo Viri Doctrinâ conspicui. Prior est Isaac Habert, inclytus Sorbonæ Doctor, Parisiensis Ecclesiæ Theologus, posteà Vabrarum Episcopus an. 1645. qui Librum composuit, *de Justitiâ Connubialis edicti*, in quo probat Ordinationes Ludovici XIII. de Matrimonio Concilio Tridentino non esse adversas. Alter est Ludovicus Habert natu Blesensis, Doctor è Domo & Societate Sorbonica, qui Doctoris Lauream 15. Maii an. 1668. adeptus, indesinenter fuit Canonicus & Magnus Vicarius Luconiensis, Antissiodorensis ac Verodunensis, & tandem Catalaunensis. Vernduni degens eximium Tractatum emisit uno vol. *in* 12. inscriptum: *Praxis pœnitentiæ.* Cùm in Sorbonicam domum secessisset, Latinè aliud opus Theologiæ integrum 9. tomis *in* 12. promulgavit, quorum primus an. 1709. & ultimus an. 1712. in lucem prodiit. Eam autem Theologiam in Seminariis diœcêseon, de quibus modo dictum est, edocuerat. Obiit in Curiâ Sorbonicâ 7. Aprilis an. 1718. natus an. 82. & menses 9.

Halensis (*Alexander*) vel à pago Glocestriæ in Anglia, ubi natus est, vel à Monasterio Halensi, ubi fuit institutus in Chestriæ Comitatu, ita cognominatus, an. 1222. factus Franciscanus, Parisios se contulit, ubi Doctoris Theologi insigne adeptus, Philosophiam posteà & Theologiam, auditoribus D. Bonaventurâ & D. Thomâ publicè docuit. Is Theologiæ Summam quatuor volum. *in folio*, efflagitante Innocentio IV. composuit Norimbergæ, primùm an. 1482. & Lugduni an. 1576. editam.

Henricus Gandavensis, sic dictus à Gandavo patriâ in Belgio, Doctor fuit & Theologiæ Professor Parisiis, & Tornaci Archidiaconus, & an. 1293. 8. Septembris, ætatis suæ an. 76. obiit. Opus is confecit inscriptum: *Quodlibeta Theologica*, Venetiis an. 1515. & Parisiis Triennio post typis editum: Summam Theologicam, & Librum de Viris illustribus, nec non alios Tractatus Theologiæ & Moralis. Dictus est *Doctor solemnis.*

Henriquez, (*Henricus*) Jesuita Lusitanus, cujus Suarez auditor fuit, Salmanticæ Theologiam professus est, scripsitque in Molinam; licèt professione Socium. Obiit in Italia an. 1608. vel juxta Tirinum, an. 1610. Summam Theologiæ Moralis tribus volum. composuit & Tractatum *de Clavibus Ecclesiæ.*

Henrys, (*Claudius*) in Balliviatu & Præsidiali Curiâ Foresii, natalis soli, Regius Advocatus, peritissimus fuit Jurisconsultus, Æqualis D. Seguier Cancellarii, à quo Parisios est accersitus, ut variam Parlamentorum Regni Jurisprudentiam conciliaret; At irritum fecit tam probabile consilium D. Seguier offensio, Regiorum Sigillorum munere spoliati. Bibliothecam ab eo accepimus aut potiùs Arrestorum Collectionem duobus volum. *in folio*, quorum volumen quodlibet in Libros, Capita & Quæstiones dividitur. Opus illud Parisiis an. 1662. typis ipse mandari curavit, quod posteà an. 1708. editum est.

Herardus, an. 855. sub Pontificatu Nicolai I. & regnante Carolo Calvo, Turonensis Archiepiscopus electus, an. 858. Synodum habuit, in quâ 140. Capitularia seu Statuta publicavit ad morum Ecclesiasticæque disciplinæ reformationem. Obiit an. 871.

Hessellius. (*Joannes Hessels*) Doctor & Professor Lovaniensis, natus an. 1522. per octo annos Theologiam in Abbatiâ Parcensi, Ordinis Præmonstratorum, posteà Lovanii professus est, cum Baïo & Jansenio, qui posteà Gandavensis Episcopus fuit, Concilium Tridentinum petiit, ac 7. Novembris an. 1566. obiit. Inter ejus opera præstat Summa Theologica & Moralis, inscripta: *Catechismus &c.* Lovanii an. 1572. edita.

S. Hieronymus. Hic Doctor Ecclesiæ ad an. 340. Stridone urbe in finibus Dalmatiæ & Antiquæ Pannoniæ positâ natus, Romæ, ubi baptisatus est, liberalibus disciplinis operam dedit: Hierosolymam & Antiochiam venit, tùm ad an. 372. in Syriæ solitudinem secessit, unde Antiochiam reversus circa annum 375. ab Episcopo Paulino sacerdos factus, Constantinopolim migravit, ubi Gregorii Nazianzeni consuetudine usus est, indeque Romam, ubi Damasi Papæ Amanuensis fuit, post cujus mortem Bethleem in Palæstina, circa an. 385. se contulit. Incerta est ipsius mortis epocha; an. tamen 420. aut saltem paucis post annis obiisse creditur.

Hilarius, Honorius III., Hormisdas. *Vide* Indicem Summorum Pontificum.

S. Hilarius, Pictavii natus Gentilis, Apræ nupsit, è cujus Matrimonio filiam suscepit. Ætate jam provectus Christianâ fide imbutus, uxoris quoque Conversionem procuravit: An. 356. in Phrygiam relegatus est, Seleuciæ Concilio an. 359. adfuit, atque Constantinopolim Legatos hujus Concilii prosecutus est, unde Saturni Arelatensis Episcopi Arriani in Gallias exul missus, huc pervenit an. 360. tandem Pictavii an. 368. obiit. Duos Libros composuit de Trinitate, ac Psalmos & S. Matthæum Commentariis explanavit. An. 1693. nova operum hujus Doctoris editio superioribus longè perfectior curâ ac studio RR. PP. Benedictinorum in lucem prodiit.

Hilarius. Hic fuit Ecclesiæ Romanæ Diaconus, quem Liberius Papa ad Imperatorem Constantium misit ad defensionem Orthodoxæ fidei contra Arrianos, pro quibus stabat hic Princeps, qui cum exilio damnavit: Verùm infeliciter Schismate posteà implicitus propugnavit, Baptismum ab Hæreticis collatum esse invalidum. Commentarius in Epistolas Sancti Pauli, qui inter Opera S. Ambrosii reperitur, illius esse fertur, uti Quæstiones in vetus novumque Testamentum, Quæstionibus S. Augustini insertæ.

Hincmarus, an. 800. natus, Religiosus ex Ordine Sancti Benedicti in Monasterio Sancti Dionysii in Gallià, tum Remensis Archiepiscopus electus ab Episcopis Bellovaci an. 844. coactis, 21. Decembris an. 882. in Campaniâ Sperniaci obiit. Is fuit studiosus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ defensor, à quo accepimus Capitula pro suâ Ecclesiâ, Epistolas, & Tractatum de Prædestinatione & libero Arbitrio &c. Operum ejus à Patre Sirmondo an. 1645. perfecta est editio.

Historia Neapolitana.

Hofman, (*Joannes-Jacobus*) Doctor protestans Heidelbergæ, Professor Historiæ & Linguæ Græcæ Basileæ, Author Lexici Universalis, quod Historiam sacram & profanam omnium Sæculorum & Nationum, nomina Authorum Celeberrimorum, Animalium terrestrium & Aquaticorum, Plantarum, Lapidum Gemmarum, Regionum, Urbium, Marium, Fretorum, Lacuum, Fluviorum &c. continet. Amplissimum illud Opus Genevæ primùm, quod ab Authore auctum magis vigesimo post anno quatuor vol. *in fol.* an. 1698. Lugduni Batavorum typis mandatum est.

Horri, (*Claudius*) natu Parisiensis, fuit Notarius Apostolicus, forique Archiepiscopalis Parisiensis Procurator, qui patri eodem in Munere circa medium ultimum Sæculum successit, quædam emisit Opera, quæ legitimam curiarum Ecclesiasticarum Jurisdictionem continent, quorum ultimum an. 1703. typis fuit impressum.

Hostiensis. *Henricus de Secusia*, ut loquitur Joannes Andræas, *à Segusio* vel *Segusiâ* urbe Pedemontii sic dictus, primò Archidiaconus, tùm Segesteronensis Episcopus, denique Ebredunensis Archiepiscopus medio fermè Sæculo decimo tertio, ab Urbano IV. ad sacram purpuram an. 1262. evectus est. Quidam mortis ejus annum 1267. alii 1281. præfiniunt: Verùm Sammarthani firmis probant argumentis ipsum an. 1271. obiisse, uti advertit D. Dupin. Summam Juris primùm Basileæ an. 1537. & 1573. tùm Lugduni an. 1588. & 1597. impressam composuit, & Commentarium in Decretales Romæ an. 1470. editum, & iterùm Romæ an. 1473. & Venetiis an. 1498. & 1581. Dictus est Vir ille Magnus *Fons & splendor utriusque Juris.*

Hugo *à Sancto Victore*, vel *Victorinus*, non è Saxoniâ, ut ferr quorumdam opinio, verùm è Belgio in Agro Yprensi, natus, dictus est *à sancto Victore* 1°. quia Canonicus fuit Regularis, tum Abbas sancti Victoris Monasterii, ubi an. 18. an. 1115. religiosam emiserat professionem. 2°. ut à decem ejusdem nominis Authoribus secernatur. Theologiam an. 1130. ad mortem, quæ contigit 11. Febr. 1142. professus est. Multa composuit Opera Theologica tribus tomis, Parisiis 1°. an. 1526. & ab eo tempore iterùm Venetiis, Moguntiæ, Rothomagi & alibi impressa.

Hypocrates, è Coo insulâ, unâ ex Cycladibus, primus fuit, qui Artem Medicam ad præcepta seu regulas redegit, natus ante Christum an. 460. Ipsius Opera Romæ an. 1532. posteà Venetiis, Francofurti, Parisiis, & Lugduni Batavorum fuêre edita.

Hypolytus, cognomine de Marsiliis, eruditus Jurisperitus, qui Bononiæ an. 1524. Jurisprudentiam profitebatur, & diversis Tribunalibus posteà per 22. annos præfuit. Commentarium publicavit in Unicam Codicis legem, *de Raptu Virginum*: Tractatum *De Probationibus*, quem ipse Bononiæ an. 1528. typis mandari curavit, cum alio tractatu sub hoc titulo: *Repetitio legis de unoquoque ff. de re judicatâ*: Alium quoque Librum emisit, inscriptum: *Praxis rerum Criminalium*, Francofurti an. 1587. Tractatum *de Fidejussoribus*, Lugduni an. 1593. *Consilia*, Venetiis, an. 1585. *Singularia* an. 1596. Francofurti &c. Obiit an. 1529. natus an. 78.

I

JANSENIUS Gandavensis, (*Cornelius*) Hulstæ in Belgio natus, duodecim annis Theologiam in Abbatiâ de Tongerloon Ordinis Præmonstratorum professus est, tùm Cortraci Parochus Sancti Martini per 12. annos extitit, Lovanii Doctoris Lauream adeptus, Decanatum ejusdem urbis Sancti Jacobi obtinuit. A Philippo II. Theologi vicem gerens ad Concilium Tridentinum missus est, tandemque primas Gandavi Episcopus an. 1568. factus, ibidem 66. annos natus 10. Aprilis an. 1576. obiit. Concordiam Evangel. an. 1549. typis editam composuit, & Commentarium in Psalmos, cujus prima editio Lovanii an. 1569. facta est.

Jansenius Yprensis, (*Cornelius*) in pago d'Aehoi prope Lerodamum in Bataviâ natus, an. 1604. in Galliam venit; Doctor Lovanii an. 1617. factus, Theologiam ibi publicè docuit, Episcopus Yprensis 28. Octob. an. 1635. factus, obiit 6. Maii an. 1638. Commentarium in Pentateuchum confecit, multaque alia emisit opera, quorum illud, in quo agitur de Gratiâ, inscriptum, *Augustinus, &c.* magnas concitavit in Ecclesiâ Controversias ob quinque famosas Propositiones, quæ ab Ecclesiâ, uti hæreticæ, fuerunt damnatæ.

Jaso Mainus, Discipulus Alexandri de Nevo Pesauri ex Ancillâ Andrææ Maini natus illegitimus, Jurisprudentiam publicè docuit Papiæ ab an. 1471. ad an. 1486. deinde Patavii & Pisis, & iterùm Papiæ an. 1491. ubi 3000. Discipulorum habuit: ad an. 1511. Lectiones suas prorogavit; Ipsum Ludovicus Sforcia, Dux Mediolani Equitem & Senatorem Consilii sui declaravit. Ludovicus XII. Rex Galliæ uni ipsius Lectioni adesse voluit. Doctus hic Jurisconsultus Papiæ 22. Martii an. 1519. natus an. 84. demens obiit. Pandectas & Codicem explanavit, & quatuor Responsorum volumina, aliosque composuit Tractatus.

S. Ignatius Martyr, Apostolorum & præsertim S. Joannis discipulus, circa an. à Christo nato 66. Antiochiæ Episcopus factus post Evodium, quem sibi successorem delegerat S. Petrus, cùm Romanam Cathedram stabilivit, sub Trajano an. 107. 1. Feb. Martyrio coronatus est. Eusebius & S. Hieronymus loquuntur de septem Epistolis, quas hic Sanctus scripsit ad Romaos, ad Ephesios, ad Magnesios, ad Trallenses aliosque, quæ Oxonii an. 1645. Londini an. 1647. & alibi fuerunt impressæ. Optima earum editio Amstelodami an. 1697. confecta est cum eruditis Annotationibus & Dissertationibus Usserii & Pearson.

Imbert, (*Joannes*) Jurisconsultus in Pictaviæ Regia curiâ criminum Quæsitor, Author est *Praxis juridicæ civilis & criminalis*, Latinè ter jam editæ, cùm an. 1611. Gallica in lucem prodiit editio, quam altera an. 1627. excepit. Alia quoque confecit opera, ut *Enchiridion Juris scripti Galliæ*, Lugduni an. 1560. *Institutiones forenses* quatuor Libris Parisiis an. 1538. & 1543. *Tractatus in Regulas Cancellariæ Romanæ &c.* Gallico redditos idiomati & Parisiis an. 1571. editos.

Imola, (*Joannes de*) Jurisconsultus Bononiensis, Baldi discipulus, ineunte Sæculo decimo quinto floruit. Ad an. 1436. quo anno secundùm Morerium & alios obiit. Commentariis illustravit Decretales, Sextum & Clementinas, aliosque emisit de Jure Tractatus. Ipsius Commentarium in Decretales Venetiis, quinque tomis ad 3. volum. an. 1575. redactis typis impressum est.

Imola, (*Alexander de*) cujus proprium nomen fuit Alexander Tartagni, Imolæ, quæ urbs est Romaniæ in Italia, natus, fuit discipulus *Pauli Castrensis*, *Joannis de Imola*, *Joannis de Anania*, *& Aretini*, ætatis an. 21. Doctoris insigne an. 1445. accepit, 30. annis Papiæ, Bononiæ, Ferrariæ, & Patavii Jurisprudentiam professus, obiit an. 1477. Scripsit in Digesta, in Codicem, in Sextum, & in Clementinas, dignus qui vocaretur *Monarcha Juris.*

Innocentius IV. eximium scripsit Commentarium in Decretales, Francofurti an. 1570. Lugduni an. 1577. & Venetiis an. 1610. *in fol.* impressum: quæ postrema editio cæteris præstat. *Vide* Indicem summorum Pontificum.

Joannes, Diaconus Ecclesiæ Romanæ, primus Montis Cassini ad an. 875. Monachus, scripsit vitam S. Gregorii Magni in quinque libros divisam, quam Joanni VIII. dedicavit.

Joannes Andræas, Latinè apud Canonistas vulgò sic dictus, In Etruriæ Pago exeunte duodecimo Sæculo natus, per 45. annos Jus Patavii & Bononiæ publicè docuit, ubi 7. Julii an. 1348. peste extinctus est, dictus à Bartholomæo Socino & Baldo *Fons & Tuba Juris Canonici.* Ipsius Epitaphium in sacrâ Æde Dominicanorum Bononiæ his verbis legitur: *Rabbi Doctorum, Lux, Censor, normaque morum.* Ipsius Commentarium in Decretales, in Sextum, in Clementinas &c. 6. vol. *in fol.* an. 1581. Venetiis editum, & iterùm 2. vol. an. 1583. tum 4. vol. *ibidem.*

Joan-

Joannes de Friburgo. *Vide* Friburgo.

Joannes de Neapoli, Dominicanus, initio Sæculi decimi quarti, ante tempus S. Antonini florebat. Aliquandiu Parisiis publicè docuit, atque ad an. 1313. mortuus est: Scripsit in Magistrum Sententiarum. Neapoli 42. Quæstiones Philosophicæ & Theologicæ, quas Parisiis explicuerat, typis sunt mandatæ an. 1618.

Joannes de Legnano. *Vide*. Legnano.

Joannes Salisburiensis in Angliâ natus, Thibaldi IV. Campaniæ Comitis, qui an. 1152. obiit, munificentiâ, Studiorum Curriculo confecto, Doctoris Theologi Lauream adeptus, Romam Adrianum IV. Conterraneum suum invisit; Parisios rediit, ubi aliquandiu publicè docuit, celebremque Petrum Blesensem discipulum habuit: in Angliam remigravit propè sanctum Thomam Cantorberiensem: Episcopus Carnutensis electus, an. 1179. tertio Lateranensi Concilio adfuit, ac biennio, trienniove post obiit. Hic Author vitam conscripsit Sancti Thomæ Cantorberiensis Archiepiscopi; Epistolas; Opus inscriptum: *Polycraticon*, seu, *de Nugis Curialium, & Vestigiis Philosophorum*, in 8. Libros divisum, primâ vice an. 1513. Venetiis impressum, & Tractatum de Morali Christiana, ultimo Sæculo Gallicè redditum.

Jonas ab an. 810. floruit, atque Aureliæ Episcopus est electus. Obiit an. 841. vel juxta Hofman, an. 842. Tres ab eo libri confecti sunt in Claudium Episcopum Taurinensem Iconomachum, Tractatumque composuit de Morali Christianâ, quem in Gallicam Linguam nostrâ vertit ætate P. Domnus Josephus Mege Benedictinus.

Jovet, (*Laurentius*) ultimo Sæculo in Parisiensi Senatu Causidicus, Collectionem confecit Arrestorum omnium Galliæ Parlamentorum uno vol. *in folio*, Bibliothecæ titulo, quam D. *de Mesmes* Senatûs Parisiensis Proto-Præsidi an. 1669. nuncupavit.

S. Irenæus, Sancti Polycarpi Discipulus, qui ipsum in Gallias misit: Sacerdos factus Ecclesiæ Lugdunensis, cui præerat Sanctus Photinus, huic Sancto Episcopo successit. Circa an. 102. Martyrii palmam accepit. Ex omnibus hujus Sancti Operibus superest tantùm Latina Versio quinque ipsîus Librorum de Hæresibus, ab Erasmo an. 1526. promulgata. Hanc editionem excepêre aliæ multæ, quarum absolutissima est facta an. 1711. operâ & studio R. P. Massuet Benedictini.

Isaacius, Lingonensis Episcopus decimo Sæculo, Canones scripsit divisos in undecim titulos, quorum quilibet in capita distribuitur; & ab iis depromptos, quos condiderat S. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus & Zachariæ Summi Pontificis Legatus; quosque ab eodem Papâ an. 742. approbatos ipse è Capitularibus depromsperat. Inveniuntur isti Canones in tertio Tomo Conciliorum Galliæ Patris Sirmondi è Soc. Jesu pag. 644. edit. Parisien. an. 1626.

Isidorus, in Andalusia Hispali natus, cujus post Leandrum fratrem suum an. 596. factus est Episcopus, secundo Concilio Hispalensi præfuit, & Toletano quarto interfuit, 4. Aprilis an. 636. obiit. Is ex Tirino statim Benedictinus, dictus est Isidorus Junior, ut ab antiquiori Isidoro Cordubensi secerneretur. Multos hic Sanctus Tractatus confecit, videlicet, *de Etymologiis*, seu, *de Originibus* Libris viginti: *de Officiis* duobus Libris: *De Synonymis* etiam duobus libris: *Sententiarum Libri tres*, & *de Contemptu mundi*: prima operum ejus editio an. 1580. in lucem prodiit.

Isidorus, cognominatus *Mercator*, vel *Peccator*. Postremo illo Cognomine existimavit D. de Marca, hunc Isidorum fuisse Episcopum, quòd primis Sæculis illud subscriptioni suæ adderent Episcopi, uti videre est in primo Concilio Turonensi, in tertio Parisiensi, & aliis, & quidem Chronico Juliani Toletani Archiepiscopi, eum Setabiensem Episcopum fuisse, atque an. 805. obiisse fertur. Quâ re liquet manifestò, Hincmarum Remensem in suâ ad Hincmarum Laudunensem nepotem suum, atque post hunc Decreti Gratiani Correctores errasse, eundem hunc atque Hispalensem Isidorum sine causa existimando; quod quidem eo etiam manifestum est; si, uti putat Antonius Augustinus, an. 694. vixerit, quo habitum est decimum septimum Concilium Toletanum. Is antiquos Canones, seu Græcos, seu Africæ, Galliæ & Hispaniæ ad an. 683. collegit, incipiens à quinquaginta primis, qui Apostolici dicuntur; quibus etiam comprehendit suppositas Summorum Pontificum Siricio priorum, Decretales, quæ statim, sunt admissæ, tanquam veræ, uti confirmant Concilium Remense habitum an. 992. Burchardus & Yvo Carnutensis, qui eas laudant ut tales: cùm eam Collectionem an. 790. ex Hispania sub nomine Isidori Peccatoris attulisset Riculfus Archiepiscopus Moguntinus.

Juenin, (*Gaspard*) Sacerdos è Congregatione Oratorii, & Theologiæ Professor in Seminario Sancti Maglorii, eruditum scripsit opus, in quo fusè de omnibus Ecclesiæ Sacramentis disputat; cui etiam Dissertationes in Censuras, Irregularitatem & Indulgentias adjunxit. Insuper Cursum Theologicum sub titulo: *Institutiones Theologicæ*, emisit, Lugduni primùm 4. vol. *in* 12. an. 1696. & iterùm an. 1700. septem vol. *in* 12. ac denuò Lugduni & Venetiis an. 1705. Cùm Censuram meruisset hoc opus, necessarias expositiones decem Articulis comprehensas in Gratiam libens dedit Author illius, eaque submissè dempsit, quæ è Libro circumcidenda judicavit Eminentissimus Cardinalis de Noailles Archiepiscopus Parisiensis 12. Junii an. 1706. A paucis annis è vita secessit hic Author.

Julius Claro, vel Clarus, Alexandriæ in Italia natus, primò Mediolanensis Senator, tum à Philippo II. ad Italiæ supremum Consilium Consiliarius adscriptus, novâ Carthagine in Hispaniâ 13. Aprilis an. 1575. obiit. Ab eo accepimus Tractatum inscriptum: *Receptarum sententiarum Opera omnia*. Alterum sub hoc titulo: *Opera Juridica*: tertium denique, qui ad res criminales pertinet.

S. Justinus, è Philosopho ethnico factus Christianus, Sichimæ, quæ Palestinæ Neapolis dicta est, natus, multas scripsit Apologias, ut primos fideles à falsis, quæ ipsis tribuebant ethnici, criminibus vindicaret; aliaque confecit Opera. An. 166. vitam martyrio finivit. Inter emissas ab an. 1551. hujusce Sancti operum editiones, excellit Parisiensis editio an. 1658.

K

Kempis, (*Thomas à*) Hic Author Kempis Coloniensis diœcesis oppidulo an. 1380. natus, uti narrat ipse in suo Chronico de Monte Sanctæ Agnetis, cap. 8. & 10. ex vero nomine vocatus est Thomas Hemerken; ut testatur D. Dupin ex Theophilo Reginaldo. Regularis Canonicus ex Ordine Sancti Augustini, adscribi voluit. Joannes ipsius frater ac Prior Monasterii Canonicorum Regularium è Congregatione Gerardi Magni à Monte sanctæ Agnetis propè Zwollam ipsum inter Novitios mense Octobri an. 1399. admisit, ac decimo Junii emissâ solemni votorum professione an. 1406. Sacerdotio an. 1423. initiatus est. Biblia, plurimorum Ecclesiæ patrum Opera, aliosque Pietatis tractatus describere, uti omnes hujus cœnobii, nec non alii permulti solebant Religiosi, incubuit, quo ex labore solidæ animo pietatis sensus hausit. An. 1471. 24. Julii, ætatis verò suæ 91. obiit. Opera ejus Parisiis primùm an. 1493. Norimbergæ an. 1494. tùm iterùm Parisiis an. 1520. 1521. 1523. & 1549. fuêre edita: Venetiis quoque 1535. 1568. & 1576. Antuerpiæ an. 1574. 1600. & 1607. & tandem Coloniæ an. 1600. omissis aliis editionibus Sæculi decimi quinti & decimi sexti: Omnium amplissima an. 1660. tribus Tomis comprehenditur, quorum primus triginta orationes ad Novitios Ordinis sui, & quadraginta quinque de Virtutibus Religiosorum ac de Primitiva Ecclesiâ habitas continet. Alter Tomus spirituales Tractatus, quorum primus est de Imitatione Christi, & alia Opuscula complectitur. Tertius Tomus vitam Sanctæ Lidwigis, vitam Gerardi Magni & decem aliorum sanctitate vitæ illustrium Virorum concludit.

Inter omnes non quidem convenit, eum fuisse Authorem Libri de Imitatione Christi, quem Benedictini Joanni Gessen vel Gersen Abbati Monasterii sancti Stephani Vercellensis; alii Sancto Bernardo; nonnulli quoque Joanni Gersoni Parisiensis Universitatis Cancellario adscribunt. Non de re quâlibet unquam animosior, quàm de istâ, fuit contentio; etsi reipsâ Ecclesiæ ac Religionis parùm interfuit, an Thomas à Kempis, an alter Librum hunc emiserit. Omittuntur hic, quæ ab an. 1604. ad præsens tempus in utramque partem scripta fuêre. Eâ de re copiosè disseruit D. Dupin 13. Paragraphis, in quibus quæstionem hanc

hanc omni ponderat sapientissimi atque integerrimi judicis diligentiâ, ultroque fatetur adversas hinc inde rationes adeò videri obscuras & implicitas, ut ex iis quid certi colligi nequeat.

L

LABBE, (*Philippus*) Avarici an. 1607. natus, an. 1624. è Societate Jesu, Philosophiam & Theologiam publicè docuit, & an. 1667. mortuus est. Opera & numero & eruditione conspicua ab eo accepimus, præsertimque amplam Conciliorum seu Oecumenicorum seu Provincialium collectionem, 18. volum. *in fol.* quorum, dum undecimum typis mandaretur, Authore mortuo, reliqua Parisiis an. 1672. studio curaque Patris Gabrielis Cossart edita sunt. Scripsit etiam *Bibliothecam Bibliothecarum*, & *Concordiam Chronologicam*

Lactantius, (*Lucius Cælius*) Cognomine *Firminianus*, juxta nonnullos natione Afer, juxta alios Firmi in Piceno natus, Arnobio Magistro Rethoricæ operam dedit, quam tantâ nominis sui famâ Nicomediæ posteà an. 302. docuit, ut *Cicero Christianus* honorificè dictus fuerit. Ipsi præceptori Crispum filium suum tradidit Constantinus Magnus. Ad an. 320. libros Institutionum composuit, quò Religionis Christianæ veritatem contra duos ethnicos Philosophos propugnaret: Librum quoque emisit *de Mortibus persecutorum*; Opus, cujus triginta factæ sunt editiones, seu Romæ, ubi prima in lucem prodiit an. 1468. *in folio*, quàm Florentiæ, Basileæ, Lugduni, Antuerpiæ, Genevæ & alibi. Observandum quædam Lactantii Opera cautè esse pervolvenda.

Laiman, (*Paulus*) natione Germanus, Societati Jesu nomine dato, diu Philosophiam, Theologiam & Moralem professus est. Constantiæ 13. Nov. an. 1635. sexagenarius obiit. Summam Theologiæ Moralis composuit, in quinque Libros distributam. Aliud etiam promulgavit opus duobus voluminibus *in* 4. Dillingæ in Germania an. 1666. & 1673. ubi denuò editum est 3. vol. *in fol.* an. 1698.

Lancre, (*Petrus*) Loubeni ad Garumnam in Aquitaniâ natus, in Burdigalensi Parlamento Consiliarius, & ab Henrico IV. an. 1609. cum D. D'Espaignet ejusdem Parlamenti Præside supremus Judex sagorum sui temporis, postulante Nobilium ordine Syndicique Laboriarum; cui rei 34. annos operam dedit. Opus is confecit inscriptum: *Incredulitas & mala fides de Sortilegio prorsùs convicta*; primùm Parisiis an. 1622.

Lapide. *Vide* CORNELIUS à LAPIDE.

Lapus, Doctor Juris, Florentinus, Benedictinus & Abbas Samminiatensis, exeunte Sæculo decimo quarto & ineunte sequenti floruit. Commentarium in Sextum composuit, Romæ & Venetiis an. 1589. *in fol.* impressum, quem laudat S. Antonius in tertiâ parte suæ Summæ Theologicæ, *folio 79. verso.*

Launoi, (*Joannes de*) Valoniis in Diœcesi Constantiensi in Normanniâ 21. Decemb. an. 1603. natus, an. 1633. Sorbonæ Licentiatus, an. 1636. Sacerdotio & Doctoris Laureâ insignitus est, atque in domum & Societatem Navarræam admissus, Parisiis obiit 10. Martii an. 1678. Multa is nobis Opera dereliquit, in Historiam, artem judicandi de scriptis, Disciplinamque Ecclesiasticam, quibus Conciliorum authoritatem, Episcoporum Regumque jura acriter defendit. Extat hujus Authoris Liber *in* 4. Parisiis impressus sub hoc titulo: *Regia in Matrimonium potestas, vel Tractatus de Jure Secularium Principum in sanciendis impedimentis Matrimonium dirimentibus.* Dominicus Galesius Romæ Librum in 4. an. 1677. typis mandari curavit, cui, eodem anno alio in 4. libro respondit D. de Launoi. Omnia Beneficia repudiavit.

Ledesma, (*Barthélomæus de*) Nievæ propè Salmanticam natus, professione Dominicanus, in Americam missus est, ibique diu Theologiam Mexici docuit: Episcopus Antequerensis in provinciâ Guaxacanâ obiit an. 1604. edito Tractatu de Sacramentis.

Ledesma, (*Petrus de*) sic dictus à Vico cognomine, in Regno Legionensi propè Salmanticam, ubi natus est. Dominicanus obiit an. 1616. Is librum emisit *de magno Matrimonii Sacramento*, & quædam alia Opera.

Legnano, (*Joannes de*) Mediolanensis Jurisconsultus è pago Legnano ad Athesim ortus, Juris fuit Doctor Bononiæ, ubi 16. Feb. an. 1382. obiit. Quæ composuit Opera sunt: 1. *De Censurâ Ecclesiasticâ.* 2. *De Interdicto Ecclesiastico.* 3. *De Beneficiorum Ecclesiasticorum pluralitate.* 4. *De Horis Canonicis*, atque Commentarium in tres priores Libros Decretalium, & unum in Clementinas &c. Prima ejus operum editio Venetiis an. 1584. facta est.

S. Leo. *Vide* Indicem Pontificum.

Leo, (*Joannes Franciscus*) Episcopus Telesiæ Urbis olim Episcopalis in Laboriis Neapolitanis, cujus sedes post hujus urbis ruinam Cerritum Pagum ei vicinum translata est, Author est Operis *in* 4. inscripti: *Praxis Archiepiscopalis, sive Thesaurus fori Ecclesiastici*, multas continens decisiones, Venetiis an. 1605. & 1607. Bononiæ an. 1614. & Romæ an. 1616. editum. Tractatum quoque emisit *de Sortilegiis* duodecim tantùm Capitibus comprehensum, Lugduni an. 1620. & iterùm ibidem an. 1669. editum, in primo tomo *Malleus Maleficarum.*

Lessius, (*Leonardus*) propè Antuerpiam natus 1. Octob. an. 1554. è Societate Jesu, diu Philosophiam & Theologiam Oxonii, Parisiis & Lovanii in Collegiis Ordinis sui professus est. Obiit 15. Januarii an. 1623. Tractatum scripsit *de Jure & Justitiâ*, in 4. Libros divisum, Antuerpiæ an. 1622. & Lugduni an. 1653. *in folio* editum, aliosque complures duobus volum. *in folio.* Universitates Lovanii & Duaci 31. ex ejus Propositionibus an. 1587. censurâ notarunt; quam Censuram an. 1613. renovarunt Lovanienses Doctores, quod Sixtus V. qui Causæ cognitionem an. 1588. quique de primis censuris judicium sibi sumpserat, nullam tulisset sententiam. Innocentius quoque XI. ad quem res ista an. 1679. fuerat delata, nullum pariter tulit judicium.

Litteræ vulgò patentes.
Philippi Valesii - - - - - - - - an. 1330.
Joannis - - - - - - - - an. 1350.
Caroli V. Sapientis dicti - - - an. 1369. & 1370.
Caroli VII. - - - - - - an. 1441.
Ludovici XII. - - - - - - an. 1479.
Francisci Primi - - - - an. 1520.
Caroli IX. an. 1551. 1556. 1571. 1573.
Henrici III. - - - - an. 1579. & 1583.
Henrici IV. . - - - - - an. 1599.
Ludovici XIII. - - - - - an. 1612.
Ludovici XIV. an. 1645. 1646. 1653. 1656. & 1663.

Vide EDICTA.

Libertates Ecclesiæ Gallicanæ 2. vol. *in fol.* earumque probationes 2. vol. pariter *in fol.* collectæ à Petro Pithou, de quo fiet mentio. *Vide* PITHOU.

Loiseau, (*Carolus*) Senatûs Parisiensis Advocatus, an. 1566. natus, fuit Prætor secundarius Senonarum, Baillivius Castelloduni, tùm Advocatus Consultor in Senatu Parisiensi, 27. Octob. 1627. obiit, atque in Ecclesiâ Sancti Cosmæ sepultus est. Tractatum is confecit *de Officiis & Ditionibus &c.* in quinque Libros divisum, cum alio Libro de Justitiâ Ecclesiastica, Parisiis *in folio* an. 1678. juxta editionem factam an. 1660. cum additamentis Reverendi D. Claudii Joly, tùm Parisiensis Canonici.

Loisel, (*Antonius*) Bellovaci natus, Advocatus Senatûs Parisiensis, tùm Generalis Procuratoris vicem gerens, Regius Advocatus in Juridicâ Curiâ Aquitaniæ an. 1581. ac tandem Consiliarius in quæstorum supremâ curiâ an. 1594. Parisiis 24. Aprilis an. 1617. natus an. 81. obiit.

Leges Romanæ, in hoc Dictionario frequenter laudatæ, seu Digestorum, seu Codicis; quas Justinianus Imperator, ex Codicibus Gregoriano, Theodosiano & Hermogeniano collegit curâ Treboniani Cancellarii sui, novemque aliorum Jurisperitorum, quas an. 529. promulgari jussit.

Leges Hispanicæ vocatæ *de Toro*, & Additiones Legibus Alphonsi IX. Regis Legionensis & Castellani, qui 24. Septembris an. 1250. obiit.

Lombardus, (*Petrus*) dictus Magister Sententiarum, Navarræ in Lombardia, undè Lombardi cognomen accepit, natus est. Canonicus fuit Carnutensis, Parisiis Theologiam professus est; tùm hujus urbis factus Episcopus recusante

Philippo

Philippo Archidiacono Ecclesiæ Parisiensis, Filio Ludovici VI. dicti Crassi, & Fratre Ludovici Junioris. hoc nomine septimi, qui dignitatem hanc Lombardo Præceptori suo peperit. Ad an. 1159. Episcopatum suum adivit, & 20. Julii an. 1164. obiit. Quatuor sententiarum Libros 14. fermè annis ante mortem suam composuit.

Longolius. (*Christophorus Longueil.*) Hic Author Humaniorum Litterarum studio tam celebris, ut Leonis X. existimationem meruerit, Mechliniæ natus, confectis studiis Viennam Delphinatûs petiit, ubi sub inclyto Decio Jurisprudentiæ operam dedit. Refert D. Dupin ipsum Parisiensis Senatûs Consiliarium fuisse, atque 11. Septemb. an. 1552. ætatis 34. D. Hofman mortem ejus ad an. 1522. refert, verùm erravit in hoc Librarius: Hic Author de Sortitione Schedularum loquens (*a*) ait: *nova ista alea ratio planè nostra est.* Antonius hujus Scriptoris Pater, qui Clericali militiæ nomen dederat, fuit Ludovici XII. ab Eleemosynis.

Lopez, (*Ludovicus*) Dominicanus, à quo Opus accepimus inscriptum: *Instructorium Conscientiæ*, in duas partes divisum, quarum prior Salmanticæ an. 1592. edita est cum Tractatu, de Contractibus Negotiatorum, ibidem an. 1592. & Lugduni an. 1594. Madriti an. 1595. etiam superstes fuit.

Lopez de Madera, (*Gregorius*) Madriti natus, Juris Professor, Eques Ordinis S. Jacobi, & tandem Consiliarius Consilii Castellani an. 1619. præcipuum opus scripsit inscriptum: *Animadversorium Juris.* Aliud etiam Hispanicâ Linguâ composuit sub hoc titulo: *Excellentias de la Monarchia y Regno de Espagna.* Vallisoleti an. 1597. tùm Madriti an. 1625. editum.

Loüetus, (*Georgius*) fuit Canonicus Ecclesiæ Parisiensis, & Consiliarius Inquisitionum Parlamenti, tum supremæ Curiæ. Collectionem is dereliquit Arrestorum. an. 1609 post ejus mortem promulgatam curâ Magistri Gabrielis Michaelis de Roche-Maillet, quem Illustriss. Dominus Seguier, tùm Parlamenti Præses, ipsiusque frater, Ecclesiæ Parisiensis Decanus Archetypi Manuscripti participem fecit. Julianus Brodeau, Advocatus, ipsum Annotationibus, Additionibusque illustravit, novamque hujus editionem, quæ fuit undecima, an. 1633. in vulgus emisit. Duobus volum. *in folio* Parisiis an. 1678. & iterùm ibidem an. 1713. typis mandatum est. *Vide* DUMOULIN.

Lugo, (*Joannes de*) Jesuita Hispanus admissus 6. Julii an. 1603. Madriti natus 25. Novembris an. 1583. Salmanticæ Theologiæ ea Jurisprudentiæ operam dedit: tùm per aliquot annos Vallisoleti, & 20. eòque amplius, annos Theologiam professus est Romæ, ubi Patrem Maimburgium discipulum habuit. Ab Urbano VIII. purpurâ sacrâ 14. Decembris an. 1643. insignitus; obiit 20. Augusti an. 1660. Multa is scripsit Opera Theologiæ & Juris 7. vol. *in folio*, qualia sunt: 1. *Responsorum Moralium Libri sex.* 2. *De Jure & Justitiâ*, seorsim Lugduni an. 1652. edita. 3. *De Sacramentis in genere.* 4. *De Incarnatione*, *&c.*

Lugo, (*Franciscus de*) hujusce Cardinalis frater, etiam è Societ. Jesu, qui an. 1650. obiit, Tractatum de Sacramentis, & alios quosdam emisit.

Lupus, (*Christianus*) cujus proprium nomen fuit Christianus Wolff, natu Yprensis. Ætatis annno 15. Ordinem Eremitarum Sancti Augustini elegit, Lovanii studuit, & Coloniæ Philosophiam publicè docuit, unde Lovanium redux, Theologiam ibi professus est. Præcipuis Ordinis sui functus muneribus, Romam sub Pontificatu Alexandri VII. se contulit, quò exortis de Gratiâ dissidiis, uti Legatus Lovaniensis Universitatis rediit. 10. Julii an. 1681. mortuus est. Is quinque volumina *in* 4. composuit, quorum duo prima, ut notat D. Dupin, an. 1666. typis edita fuêre, Alexandro VII. nuncupata, quæ præclaras in Concilia seu œcumenica, seu particularia, Observationes continent; in quibus quoque Ultramontanorum opinionibus addictus imprimis videtur, quod præsertim in ipsius Tractatu de Appellationibus ad sanctam sedem liquidò constat, Coloniæ. an. 1681. In ipsîus tamen operibus optima reperiuntur, quorum sunt: 1. Ipsîus Annotationes in Libros de Præscriptionibus Tertulliani, Bruxellis an. 1675. 2. Concilium Neapolitanum cum duobus aliis Actis, editum Lovanii an. 1682. quo etiam anno typis mandata est Epistolarum Collectio, Actaque alia, cum Scholiis & Annotationibus, quæ ad Concilium Ephesinum & Calcedonense spectant. Alia minùs præcipua ejus silentur Opera.

(*a*) L. 3. Epist. 33.

Lyra, (*Nicolaus de*) in Pago ejusdem nominis in Diœcêsi Ebredunensi Judæis Parentibus natus, Ordinem S. Francisci in Monasterio an. 1291. amplexus est, Ordinisque sui in Burgundiâ fuit Præpositus Generalis. Regina Joanna Uxor Philippi V. dicti Longi, ipsum an. 1325. ultimæ suæ voluntatis executorem nuncupavit. Theologiam professus est in Conventu Parisiensi Franciscanorum, ubi 23. Octobris an. 1340. aut juxta Moreri, 14. Octob. an. 1349. obiit. In Magistrum Sententiarum scripsit, atque in Universa Biblia Adjectiones ab an. 1293. in an. 1330. productas confecit. Primùm Romæ an. 1471. tùm emendatiùs Lugduni 1590. fuêre editæ *Vide* Glossa ordinaria.

M

MARAT, (*Ludovicus*) è Soc. Jesu, Trecis natus, tribus volum. *in fol.* Cursum Theologicum emisit, cujus prima editio Parisiis 6. Aug. an. 1633. in lucem prodiit sub hoc titulo: *Disputationes in Summam divi Thomæ.* Hujus tomum primum Cardinali de Rupefucaltio nuncupavit, in quo disputat de Deo, de Angelis, de Actibus humanis, de Peccatis & Legibus; Alterum Cardinali de la Valette, in quo agit de Gratiâ, de tribus Virtutibus Theologicis, de Incarnatione, de Justitiâ & Jure. Tertius denique Tomus, in quo agitur de Sacramentis in genere & de quolibet in specie, sub auspiciis Henrici Borbonii, tùm Metensi fruentis Episcopatu in vulgus emissus est.

Mainard, seu Meinard, (*Geraldus*) ortus apud sanctum Cereum Cadurcensis agri, fuit Consiliarius in Tolosano Parlamento ad finem Sæculi decimi sexti. Is semper pro Rege inter motus civiles stetit, oppressoque magnâ Ducis de Joïeuse potestate Senatu, abdicato munere, amansque otii natale solum petiit, ubi præclaram Arrestorum Collectionem undecim libris contentam composuit.

Majolus, (*Simon*) Astæ in Pedemontio natus, Oppiduli cujusdam in Appuliâ, in Regno Neapolitano, nomine *Vulturata* seu *Vulturaria*, Episcopus, cujus Diœcêsis Archiepiscopatûs Beneventini est suffraganea, opus præcipuum composuit, cujus titulus est; *Dies Caniculares*, quodque 23. complectitur Dialogos, in quibus Theologus, Eques & Philosophus sunt Collocutores. Septem Tomis totum continetur Opus, qui Volumen amplum *in folio* efficiunt, Pragæ an. 1613. & Moguntiæ an. 1695. editum. Librum quoque de Irregularitate, cæterisque Impedimentis Canonicis promulgavit hic Author Romæ *in* 4. an. 1610. & alium *pro defensione Imaginum.*

Major, (*Joannes*) in Scotiâ natus, Cantabrigii, tùm Parisiis in Collegio Montis-acuti Litteris operam dedit, Theologiæ Doctor Domûs Navarræ an. 1505. admissus Glascovii professus est: Philosophiam in Collegio Montis-acuti, posteà Theologiam an. 1528. publicè docuit, tandemque in Scotiâ circa an. 1540. Sexagenarius obiit. Scripsit in Magistrum Sententiarum, aliudque emisit Opus inscriptum: *Placita Theologica &c.*

Magister Sententiarum. *Vide* Lombardus.

Maitre, (*Ægidius*) Parisiis natus, partâ nominis sui in foro, gloriâ, à Francisco I. Generalis Advocati munere an. 1540. insignitus, decennio post Præses honorarius factus; tandem ab Henrico II. in Senatu Parisiensi Proto-Præsidis munus accepit, quo ad an. 1562. honorificè atque integerrimè functus est. Opus is nobis dereliquit in quinque Libros distributum: quorum primus agit de Auctionibus & manûs injectionibus; secundus de jure indemnitatis Dominorum: tertius, de Regaliis: quartus de feudis, Hommagiis & Vassaliis: & quintus de Appellationibus tanquam ab Abusu. Altera editio Parisiis an. 1653. *in* 8. facta est.

Malderus, (*Joannes*) propè Bruxellas 14. Aug. an. 1563. natus, Lovanii Theologiam professus est; an. 1601. Antuerpiensem obtinuit Episcoparum, ac 18. Octob. an. 1633. mortuus est. Scripsit in D. Thomam, aliaque Theologiæ Controversiarumque emisit Opera; extat etiam Liber ipsius *de Sigillo Confessionis*, Antuerpiæ *in* 8. an. 1626. editus; alterque *de abusu restrictionum mentalium.*

Maldo-

Maldonatus, (*Joannes*) Jesuita Hispanus an. 1534. Casæ Regiæ in Estramadurâ propè Lerenam natus, Toletum & Soto Salmanticæ audivit, ubi posteà Philosophiam & Theologiam audivit. An. 1562. Societati Jesu adscriptus Romæ, in Galliam venit, & Parisiis, Pictavii & Avarici professus est; ac Romam à Gregorio XIII. accersitus 5. Januarii an. 1583. obiit. Scripsit Commentarium in Evangelia &c. & Summam casuum Conscientiæ, Lugduni an. 1604. editam, quæ ex ejus scriptis à Patre Martino Cardeignac collecta, verè non est ejus opus. Scripsit quoque Opuscula, Tractatus Controversiarum, &c.

Manualis { Romæ, an. 1560. & 1594. / Iprarum, an. 1576. / Mechliniæ, 1586. & 1607. / Cameraci, 1622. / Atrebati, 1600. 1618. & 1613. / & Toleti. }

Marca, (*Petrus de*) 24. Januarii an. 1594. in Castello de Gaut propè Palum in Benearniâ, Juris Studio Tolosæ incubuit in supremo Palensi Consilio forum adiit, cujus Consiliarius, tum an. 1622. ejusdem Consilii à Ludovico XIII. in Parlamentum mutati Præses, tandemque Regi à Sanctioribus Consiliis an. 1639. factus est. An. 1641. Tractatum *de Concordiâ Sacerdotii & Imperii* in 4. Libros divisum & in 4. editum an. 1641. & *in folio* Parisiis an. 1663. 1669. & 1704. quæ postrema editio D. Baluzii studio confecta est: atque hoc opus emisit hic Author, ut seditiosum refelleret Optatum Gallum. Orbus Uxore Margareta de Forgues & ab an. 1608. Clericali militiæ adscriptus, Barcinone an. 1648. Sacerdotio initiatus est, atque Consurani Episcopus inauguratus; tùm an. 1652. Archiepiscopus Tolosanus creatus est, & an. 1658. Regni Publicus Administer, ac 29. Junii an. 1662. statim obiit, acceptis Bullis Archiepiscopatûs Parisiensis, ad quem fuerat nominatus.

Marechal, (*Jacobus*) Parisiensis Senatûs Causidicus, & Socer Guymierii, qui an. 1505. obiit. Tractatum emisit de titulis Honorificis, atque alia Opera in Jus Gallicum. *Vide* Guymierius.

Mare, (*Nicolaus de la*) Regius Consiliarius, in Castellanâ Parisiorum Curiâ Judex delegatus, cujus probitas, sapientia & eruditio pro merito vix possunt laudari, ex urbe olim præcipuâ, nunc autem pago Lutetiæ proximo, vulgò *Noisi le Grand* natus, cujus ea est amœnitas, ut ibi sæpissimè Galliæ Reges fuerint commorati; ibique solitum Pater ejus Domicilium habebat uti Legatus Regiæ venationis in Præfecturâ *de Livri*. Sæpissimè à Rege in variis Provinciis tempore inopiæ deputatus est; quo in munere eâ se probitate gessit, ut primi Regni Administri atque Magistratus debitas ei & scriptis suis & vivâ voce laudes dederint pro singulari ejus sapientiâ ac probitate. Laboriosum atque eruditione plenum Opus in vulgus emisit inscriptum: *Tractatus de Politicâ disciplinâ*, cujus jam tria *in folio* sunt Volumina Regi nuncupata, quæ excipiet quartum si sospitem eum Deus servet & incolumem.

Marsiliis, (*Hippolytus de*) vide, *Hippolytus &c.*

Matthæus Parisiensis sic dictus, vel quia Parisiis, ut notat Bellarminus, natus erat, vel saltem in eâ urbe Litteris operam dederat, an. 1217. Benedictinorum Ordinem amplexus est in Abbatiâ Sancti Albani in Anglia è Congregatione Cluniacensi, & an. 1259. obiit. Historiam Angliæ ab an. 1067. ad an. 1259. composuit, Londini an. 1571. impressam; eam autem Historiam ad an. 1273. continuavit Guillelmus de Rishanger ejusdem Monasterii Religiosus.

Matthæus, cognomine *de Afflictis*, Parthenope natus, insulâ Neapolitani maris ad oram Laboriarum propè Caïetam, fuit Regius Consiliarius Neapoli. Opus emisit à multis Canonicis Doctoribus laudatum, cui titulus: *Decisiones Neapolitanæ*.

Mauduit, (*Joannes*) Argentonii Biturigum 6. Julii an. 1579. natus, in Bituricensi Jesuitarum Collegio humanioribus Litteris, & Lutetiæ Parisiorum Philosophiæ operam dedit, tùm Pictavii mense Octobri an. 1598. ad an. 1601. Jurisprudentiæ, ibique Doctoris Lauream obtinuit. Publicas ab anno sequenti Lectiones dedit, primamque Pictavii causam suam egit. 6. Novembris anni ejusdem, cùm Argentonium rediisset, Joannem patrem suum excepit in munere Ballivii & Judicis ejusdem urbis, ubi in Consuetudinem Bituricensem Commentarium fecit, quem typis mandari curavit an. 1613. & iterùm Parisiis in 8. an. 1624. editum. Incerta est mortis ejus epocha, at certè obiit non sine magna Judicis integerrimi ac sapientissimi fama.

Medina, (*Joannes de*) Compluti in Hispaniâ natus, ubi viginti annis Theologiam publicè docuit. ac 56. annos ætate provectus an. 1546. obiit. Præclarum ab eo Tractatum accepimus: *De Restitutione & Contractibus*, alterum *de Pœnitentiâ*: aliosque permultos.

Medina, (*Bartholomæus de*) Dominicanus, Medinâ in Celtiberiâ oriundus, Theologiam Scholasticam Salmanticæ docuit, & an. 1577. mortuus est. Scripsit in summam D. Thomæ, ac Tractatum confecit *de Contractibus*, & alterum *de Instructione Confessariorum*.

Medina, (*Michael de*) Franciscanus, in Cordubensi Diœcêsi natus, Inclytum Alphonsum de Castro audivit, tùm Doctor Theologus admissus est: Concilio Tridentino, uti Hispanus Theologus adfuit, ac Toleti ad an. 1580. è vita migravit. Multos emisit Tractatus Theologicos, scilicet, de Pœnitentiâ salutari: De Purgatorio: De Continentiâ eorum, qui sunt *in sacris* in 5. Libris: *Christiana Paranesis, sive de rectâ fide in Deum* 7. Libris &c. quique eo adhuc superstite fuêre editi.

Monita sive Acta Cleri Gallicani à Joanne Gentili Canonico Rhemensi sex vol. *in fol.* edita Parisiis an. 1675. Editio ista prolixior est editione an. 1646. cæterisque prioribus.

Menagius. (*Ægidius*) Cujus laudatur hic Dictionarium Etymologicum; 20. Augusti an. 1613. natus est Andegavi, ac Parisiis studiorum cursu perfecto, ibidem Parlamenti Causidicus admissus est, cujus munia non multo tempore obiit. De quibusdam provisus Beneficiis, obtentâque ex duplicis Abbatiæ reditibus, 4000. Librarum Gallicarum pensione, totum se humanioribus Litteris involvit. Rex 2000. Librarum Gallicarum donavit. Multa in lucem promulit Opera, quorum præcipuum est ipsius Dictionarium, quod Gallici idiomatis Origines continet, quo nondum edito obiit hic Author 23. Augusti an. 1692. Is fuit è Celebri Florentinâ Academiâ, quæ dicitur, *la Crusca*, quæ vox *Furfurem* significat, tanquam symbolum curæ ac laboris ejus, ad segregandum ab omni labe Tuscum idioma.

Ménard, (*Domnus Hugo*) Benedictinus è Congregatione S. Mauri, Parisiis an. 1600. natus, in Monasterium Benedictinorum S. Dionysii in Galliâ admissus, posteà viginti novem annos ætate provectus strictiorem disciplinam amplexus est; ac Parisiis in Abbatiâ S. Germani à Pratis 21. Januarii an. 1644. obiit. An. 1629. Sanctorum Ordinis sui Martyrologium unà cum eruditis notis duobus volum. *in fol.* promulgavit; Scholia in Sacramentarium S. Gregorii an. 1642. & alia quædam opera, uti Dissertationem *de Unico Dionysio*: Animadversiones in Epistolam Sancto Barnabæ adscriptam: & Annotationes in Concordiam Regularum Sancti Benedicti primi Abbatis Anianensis in Occitania in Diœcêsi Monspeliensi, an. 821. mortui, quæ an. 1648. in lucem prodiêre.

Menologia Græcorum. Præcipua in iis Sanctorum gesta, morsque eorum, uti in Martyrologiis nostris annotantur; eaque à meneis discrepant, amplo videlicet opere, duodecim vol. pro eodem anni mensium numero, in quo dies festi Sanctorum, Missa eorundem, variæ Orationes, & summa Vitæ eorumdem continentur, quâ in re conveniunt hi Libri cum Breviariis ac Missalibus nostris.

Menochius, (*Jacobus*) Papiæ natus, Jurisprudentiâ adeò excelluit, ut sui Sæculi Bartolus diceretur. In Pedemontio ac Pisis, & per 23. annos Patavii & tandem Papiæ jus professus est. Ipsum Consiliarium ac tandem Mediolanensis Consilii Præsidem nuncupavit Philippus II. Hispaniæ Rex. 10. Aug. an. 1607. ætatis suæ 75. obiit, ac Papiæ in Ecclesiâ Clericorum Regularium sepultus est. Præcipua ejus Opera sunt: *De adipiscendâ possessione: de Recuperandâ possessione: de Arbitrariis Judicum quæstionibus & Causis Consiliorum.* tom. 13.

Menochius, (*Joannes Stephanus*) Papiæ an. 1576. natus, Societati Jesu an. 1593. annumeratus & Doctor Theologus, Jacobi Menochii, de quo modò dictum est, filius,

Romæ,

Romæ octogenarius obiit. Præcipua ejus Opera sunt: *Hidropoliticon, seu Institutiones politicæ ex sacris Scripturis deprompta Lib. 3. Brevis explicatio sensûs Litteralis totius Scripturæ.* Tom. 2. *de Republicâ Hebræorum Lib.* 8. &c.

Merbes. (*Bonus de*) In Picardiâ apud Montem-Desiderium an. 1598. natus, Parisiis in Collegio Bellovacensi 10. Octobris, aut juxta D. Dupin, 2. Augusti an. 1684. obiit. Is amplum Moralium opus 2. vol. *in folio* complexus est inscriptum : *Summa Christiana*, quam an. 1683. in vulgus emisit.

Mesnil, (*Baptista*) forum adiit, ac privatas egit causas in Parisiensi Parlamento, cujus ætatis suæ an. 38. Generalis Advocatus designatus est. Is primus in Parlamenti instauratione orationes habuit, quarum primam an. 1569. recitavit. Circa an. 1571. natus an. 51. è vivis migravit. Juridicum nobis dereliquit Opus inscriptum : *Quæstiones notabiles.*

Metaphrastus, (*Simeon*) ortu Constantinopolitanus, fuit Secretarius pro rebus extraneis Leonis VI. dicti Philosophi, qui summam Imperii Constantinopolitani 1. Martii an. 886. obtinuit, ac 11. Junii an. 911. obiit, atque Constantini Porphyrogeniti Leonis filii : Scripsit Historiam vitæ Sanctorum, cujus variæ extant Versiones apud Lipomanum & Surium.

Mets. (*Jacobus du*) Vide *Du Mets.*

Minutius Felix, inclytus Romæ Causarum patronus initio Sæculi tertii, hoc est, post Tertullianum & S. Cyprianum, Dialogum elegantissimum composuit, ubi interlocutores sunt Christianus sub nomine *Octavii*, & Paganus, sub nomine *Cecilii;* quo opinionum idololatriæ ridiculum demonstrat. Hoc opus Heidelbergæ an. 1560. ab operibus Arnobii separatum, quorum octavus erat ex nonnullis Liber; posteà Romæ, Basileæ, Francofurti, Hamburgi & Parisiis impressum fuit. Hæc editio an. 1643. quæ etiam operibus Sancti Cypriani an. 1666. addita est, omuibus antecellit.

Miranda, (*Ludovicus de*) Author Hispanus Vallisoleti exeunte Sæculo decimo sexto natus, professione Franciscanus, Provinciæ Sancti Jacobi fuit Definitor, ac Salmanticæ Theologiam professus est. Inter cætera Opera composuit *Directorium, seu Manuale Prælatorum Regularium*, duobus Libris uno volum. in folio contentis : Tractatum *de sacris Monialibus* : alterum *de Sacræ Scripturæ sensibus* &c.

Molanus, (*Joannes*) Insulis in Belgio an. 1533. natus, an. 1570. Lovanii Doctoris Laureâ obtentâ, ibi Philosophiam & Theologiam professus est, atque à Summo Pontifice & Hispaniarum Rege Librorum Censor. Lovanii 18. Septembris an. 1585. obiit. Scripsit : 1. *De Testamentis.* 2. *Theologiæ practicæ Compendium.* 3. *De Decimis.* 4. *De Canonicis Libri* 3. *in* 8. Coloniæ an. 1585. & 1587. 5. Annotationes in Martyrologium Usuardi, Lovanii an. 1568. & sex aliis vicibus ipso superstite ibidem editas. Ipsius Tractatus *de Canonicis & eorum Officiis* Coloniæ *in* 8. an. 1585. & 1587. & is pariter, cui titulus *de fide Hæreticis servandâ*, *in* 8. an. 1584. aut 20. Junii an. 1585. juxta D. Dupin editus est.

Molfesius, (*Andræas.*) Religiosus è Theatinorum familiâ, Theologiæ Doctor, Jurisque Professor, Opus Morale emisit inscriptum : *Promptuarium triplicis Juris Divini, Canonici & Civilis ; seu Summa Moralis Theologiæ, & Casuum Conscientiæ*, quam primùm Neapoli, ubi an. 1619. profitebatur, in lucem mandari curavit.

Monachus, (*Joannes.*) Hic Author, qui initio Sæculi decimi quarti floruit, Glossam composuit in Sextum, non multò post, cùm à Bonifacio VIII. fuisset promulgatus. Venetiis an. 1585. cum additionibus Philippi Probi, typis impressa est. Quasdam etiam ex iis interpretatus est, quæ *Extravagantes communes* appellantur. Pictavii fuit Episcopus, tùm ab eodem Summo Pontifice Cardinalis & in Galliam Legatus designatus. Patrem habuit, ut fertur, Fabrum Ferrarium Abbavillæum ; tres quippe clavos in Scuto Gentilitio gerebat. Is an. 1303. *Cardinalis Monachi* Collegium in viâ sancti Victoris Parisiis instituit ac dotavit : is etiam quasi Testamentarius Procurator Cardinalis Joannis Cholet, Collegium ejusdem nominis fundavit.

Monte-Ferrato, *Guillelmus Joannes de*) eximius Juris Canonici Doctor è Catalaunia oriundus, Tractatum composuit in Regulas Cancellariæ Romanæ : alterum *de Generalis Concilii potestate &c.* Vivebat an. 1480.

Monte-Lauduno, (*Guillelmus de.*) Illustris hic Doctor fuit Juris, quod Parisiis & Tolosæ publicè docuit. Ex ejus Aquitaniæ Annalibus pag. 193. colligitur, ipsum an. 1334. unà cum pueris Regis Hungariæ Pictavium se contulisse, ipsum Rectorem ac Priorem sancti Pauli extitisse, ac tandem Abbatem Monasterii ejusdem urbis fuisse electum, ubi sepultus est, uti declarat vetus Capituli hujusce Abbatiæ Codex hisce verbis : *Dominus Abbas de Monte-Lauduno, qui glossavit Clementinas, & composuit unum Tractatum super Sacramenta Ecclesiæ, & fuit notabilis Doctor in Decretis, qui sepelitur ante magnum Altare, à latere dextro.* Ex ejus tumulo penitùs oblitteratus est annus mortis illius ; at electioni suæ diu superstitem non fuisse constat, cùm Stephanus ipsius Successor in hac Abbatiâ an. 1345. obierit. Scripsit hic Author opus inscriptum : *Repertorium in aliquot titulos Juris Civilis*, Venetiis an. 1587. editum : Commentaria quoque in Clementinas, Extravagantes Joannis XXII. & in *Commun·s*, etsi non solus earum interpres, emisit.

Monthelon, seu, Montholon (*Franciscus de*) in Senatu Parisiensi ab an. 1618. Causidicus, Regi à sanctioribus Consiliis an. 1645. Regio diplomate designatus, an. 1679. natus an. 79. obiit.

Moreri, (*Ludovicus*) cujus Historicum Dictionarium in præsenti laudatur, 25. Martii an. 1643. in Forojuliensi Diœcesi in Provinciâ natus, nomen *Moreri* à vico *de Morier* ibidem positi duxit, cujus N. Chatranel, Proavus ipsius, natu Divionensis, erat Dominus, nomenque sibi sumpserat. Dictionarium suum Historicum an. 1673. uno vol. *in fol.* Lugduni in vulgus emisit, auctum deinde altero vol. quod an. duntaxat 1681. in lucem prodiit post ejus mortem, quæ in Calendas Julii an. 1680. ætatis an. 37. incidit, duobus istis vol. alia quatuor addita sunt.

Morin, (*Joannes*) Blesis an. 1591. Calvinistis parentibus ortus, Rupellæ statim musis operam dedit, posteà Lugduni Batavorum Philosophiæ ac Jurisprudentiæ : Catholicam fidem, operâ Cardinalis du Perron, amplexus, Congregationi Oratorii Jesu, quam à paucis in Galliam adduxerat Cardinalis de Berulle, nomen dedit. Is in Biblia Polyglotta D. le Jay Pentateuchum Hebræo-Samaritanum inseruit, cujus à temporibus D. Hieronymi non erat mentio, & cujus erat Manuscriptum exemplar ex Oriente allatum in Domo Parisiensis Oratorii, ubi Vir ille doctus apoplexiâ 28. Febr. an. 1659. periit. Plures ab eo accepimus Tractatus, scilicet: *Ce Confirmatione : de Contritione & Attritione : de Pœnitentiâ.* Quod ultimum Opus omnium admirationem in se convertit, majorem etiam Opus illius de Ordinationibus. Non sine magnâ animi voluptate legi possunt Analysis ac Censura D. Dupin de operibus viri illius amplissimi.

Mornacius, (*Antonius*) in Senatu Parisiensi an. 1597. causas agebat, ac Parisiis ejus Opera an. 1654. quatuor volum. *in folio*, studio Francisci Pinsson etiam Causidici Parisiensis, fuêre promulgata ; quorum etiam nova Parisiis extat editio. In Digesta Annotationes, ac de variis Juris quæstionibus præclaros emisit Tractatus.

Moronus, (*Nicolaus*) Tribunalis Inquisitionis Consultor, qui ob ingenii sui amplitudinem *Doctor illuminatus* nuncupatus est, Tractatum composuit *de fide treuga & Pace.* Venetiis an. 1584.

Moulin, (*Carolus du.*) Hic Jurisperitus, Parisiis an. 1500. natus, Jurisprudentiam ab an. ætatis suæ decimo septimo professus, an. 1522. in Senatûs Parisiensis Causidicorum Collegium admissus est. Civilibus Parisinorum discordiis in Germaniam secedere coactus, Tubingæ aliisque in Oppidis Jus publicè docuit. An. 1564. Lutetiam rediit, ac 17. Decembris an. 1566. obiit. Novitatis amans habitus est, scribitque D. Sponde, ipsum, licèt supplicem Parlamento in Calvinistas libellum obtulerit, Lutheri reipsâ erroribus fuisse infectum, nec sine causâ, scripta ipsius à Clemente VIII. publico fuisse damnati incendio ; Attamen Orthodoxam fidem professus obiit præsentibus Claudio d'Espence Doctore Sorbonico, Renato Bonele Gymnasii Plessæi Rectore, & Francisco Curtio Parocho Ecclesiæ Parœcialis Sancti Andreæ

dræ ab Arcubus, in cujus Cœmeterio sepultus est. Tractatum statim *in folio* emisit Parisiis, tùm Venetiis, Basileæ, & Lugduni *in* 4. editum pro defensione Edicti, quod promulgari jussit Henricus II. contra parvas dattas & receptionem Concilii Tridentini; quod Curiæ Romanæ indignationem in ipsum convertit. Scripsit quoque Commentarium in Regulas Cancellariæ Romanæ in Galliâ receptas; Lugduni *in* 4. an. 1552. Parisiis an. 1598. & 1608. *in* 8. editum, cui Annotationes addidit Loüetus, Parisiis *in* 4. an. 1656. & 1699. typis mandatas. Consuetudinem Parisiensem notis illustravit, an. 1539. quas Dionysius Godefridus *Juris Gallici Clavem* appellat; & quas uti opus omnibus suis absolutum numeris, quodque nemo possit assequi, laudibus effert Brodeau. Cautè legenda sunt quæ scripsit de Usurâ; vult enim licitam esse Usuram mutuæ pecuniæ datæ divitibus.

N

NACLANTUS, (*Jacobus.*) Hic Author, cujus proprium nomen est, *Nacchiante*, ex Italicâ Linguâ, Florentiæ natus, & Professione Dominicanus, an. 1544. Clugiæ Veneti Status Oppiduli in insulâ positi, Episcopus electus mense Januario; 18. Tractatus in Sacramenta multosque alios composuit, scilicet: 1. *De potestate Summi Pontificis.* 2. *De residentiâ Episcoporum.* 3. *De Primatu Petri.* 4. *De Communione sub utraque Specie.* 5. *Sex dierum mundi explicatio, & eorum arcanorum detectio.* 6. *Sex mundi ætates.* 7. *De Ecclesiasticâ Hierarchiâ.* 8. *Theoremata Theologica, Metaphysica & Naturalia.* 9. *Explicatio Epistolarum ad Romanos & ad Ephesios.* Theoremata Theologica sunt numero quatuordecim; Metaphysica sexdecim; & Naturalia, duodecim, uno volumine in duos tomos distributo, *in fol.* quod typis fuit impressum Pontificatu Julii III. qui Paulo III. successit 8. Februar. an. 1550. & iterùm Lugduni an. 1657. Obiit 6. Maii an. 1569. Concilio Tridentino interfuerat.

Nangis, (*Guillelmus de*) Benedictinus in Monasterio Sancti Dionysii in Galliâ, decimo tertio Sæculo floruit. Is fuit Author Chronici ab Adamo ad an. 1301. quod Domnus Lucas d'Acheri in undecimo *Spicilegii sui* tomo solùm retulit ab an. 1113. ad an. 1301. quasi seriem Chronici Sigeberti. Scripsit quoque Historias Sancti Ludovici & Philippi dicti Audacis, & Chronicon Regum Galliæ ad an. etiam 1301. quo igitur tempore vivebat adhuc hic Author. An. 1596. ejus Opera typis mandari curavit D. Pithou.

Naw, (*Joannes*) Consiliarius Secretarius Regius & in Parisiensi Senatu Causidicus, Edictorum Regiorum Epitomen juxta seriem Litterarum Alphabeti composuit, Parisiis an. 1658. editam.

Navarra, (*Petrus*) Toleti natus, Sæculo decimo sexto vivebat. Præcipuum illius Authoris opus est Liber *de damnis illatis redintegrandis, & Restitutione in foro conscientiæ*, 2. Tomis Lugduni an. 1593. editus.

Navarrus, (*Martinus Aspilcuëta*) 13. Decembris an. 1493. Verasoini ad Pompeïonem Navarræ caput, unde *Navarri* nomen accepit, natus, Compluti Philosophiæ studuit, Theologiæ & Jurisprudentiæ operam dedit Cadurci & Tolosæ, ubi diù Jus, uir per quatuordecim annos jam Salmanticæ, professus est: Conimbricæ quoque Jus idem duodecim annos publicè docuit: Ordinem Canonicorum Regularium Sancti Augustini è Congregatione de Ronceval amplexus est, cùmque fermè Octogenarius Romam petiisset, ut Bartholomæi Carranza Toletani Archiepiscopi innocentiam tueretur, Pœnitentiarius designatus est sub Sancto Carolo Borromæo Proto-Pœnitentiario, atque in eadem urbe an. 1586. obiit. Ipsius Opera Juris Canonici & Moralis tribus volum. *in folio* continentur, Venetiis an. 1588. Romæ an. 1590. Lugduni an. 1597. Venetiis iterùm an. 1601. & Coloniæ an. 1616. edita. Quinque ipsius Libri Consiliorum separatim Venetiis *in fol.* an. 1601. & Romæ an. 1602. duobus volum. *in* 4. fuêre editi.

Neophytus Rhodinus Author est Operis inscripti: *Synoplia Spiritualis*, in quinque Libros divisi, in quo agit de rebus, quæ ad fidem pertinent. Alios etiam multos conscripsit Tractatus, ut *Interrogatorium Confessorum*, Romæ an. 1621. *in* 12. *Compendium divinorum Sacramentorum: de præceptis Decalogi: de Peccatis: de Censuris: de Officio divino recitando, &c.* quæ omnia typis mandari jussit Sacra Congregatio Romæ *in* 8. an. 1630. Is erat natu Cyprius, & Monachus Sancti Basilii.

Nero, (*Petrus*) à Stephano Girard adjutus, Epitomen Edictorum confecit 1. Septemb. an. 1655. editam; duo isti erant Causidici in Senatu Parisiensi.

Nevo, (*Alexander de*) *Vide* ALEXANDER.

Nugno, vel, Nugnus, (*Ægidius*) Dominicanus, qui scripsit in Summam D. Thomæ, ante Adriani VI. tempora vivebat, ac Doctor Lovaniensis 21. Junii an. 1491. admissus est.

O

OLDRADUS, cognominatus *de Lande* ab urbe Lombardiæ ad Adduam, positâ inter Mediolanum & Cremonam, an. 1330. florebat. Opus Juris eruditione plenum conscripsit sub titulo: *Consilia &c.*

Olive, (*Simon d'*) Dominus du Mesnil, alterius Inquisitionum Curiæ in Tolosano Parlamento Consiliarius, Arrestorum notabilium hujus Parlamenti Collectionem confecit in multos Libros divisam, quam Henrico Borbonio Principi Condæo 8. Junii an. 1538. nuncupavit. In lucem quoque protulit *Actiones Forenses in* 4. quæ sunt Collectio actionum ipsius. Author est judicio, eloquentiâ & famâ præcipuus.

Onuphrius. *Vide* Panvinus.

S. Optatus; Episcopus Milevis Numidiæ in Africâ oppidi, conscripsit opusculum de schismate Donatistarum in Parmenianum, in sex Libros divisum ad an. 370. quibus septimus additus est continens ipsius additamenta sex prioribus. Circiter an. 380. obiit. Moguntiæ an. 1549. in lucem prodiit prima hujus libri editio, quam excepêre aliæ permultæ, quarum absolutissimam emisit D. Dupin, an. 1700. & cui Annotationes, Dissertationes duas, Actorumque Collectionem, quæ ad Donatistas pertinent, adjunxit.

Ordo Romanus. Libellus est, in quo de Divinis agitur Officiis, cujus incerto Authore, certa est Antiquitas quippè qui fuerit compositus; cùm in Galliam inductus est usus divini Officii Romani, postulantibus Pepino & Carolomanno.

Origenes, ob vim ingenii dictus *Adamantius*, Alexandriæ Ægypti an. 185. natus, sub sancto Clemente Alexandrino sacras arripuit Litteras, atque à 18. ætatis anno Magistro suo successit in sede famosæ Scholæ Alexandrinæ. Ibi Tetrapla composuit, quæ variis columnis Bibliorum Textum seu Hebraïcum seu septuaginta Interpretum, sive etiam aliarum vetustarum Versionum referebant, quibus etiam duos alios addidit textus, ut Hexapla sua conficeret. Sacerdotio initiatus est ab Episcopis Palestinæ, quà Achaiam an. 228. petens, transibat. Ipsius Auditor fuit S. Gregorius cognomento Thaumaturgus Neocæsareæ Episcopus. Circa an. 252. Tyri obiit. Sanctus Epiphanius & Ruffinus ad 6000. Voluminum seu membranarum convolutarum recensent ipsius Opera, quorum residuum 2. vol. *in fol.* continetur, & nonnulli alii Tractatus, qui separatim fuêre editi.

Ossat, (*Arnaldus*) *Vide*, Epistolæ Cardinalis &c.

P

S. PACIANUS, Vir Hispanus, potentiâ & opibus insignis, qui ex ethnico factus Christianus, Barcinone Episcopatum obtinuit, ac sub Valente Imperatore floruit. An. 380. aut post aliquot annos, Imperante Theodosio Magno obiit. Scripsit hortatoriam Orationem ad Pœnitentiam, Librum de Baptismo, & Epistolas in Novatianos.

Pacus, (*Matthæus.*) Hic Jurisconsultus apud Conserannos natus, Tolosæ Doctorum numero adscriptus, scribebat ante Carolum du Moulin, qui an. 1522. Senatûs Parisiensis Causidicus adscriptus est. Tractatum composuit in titulum Concordati *de Mandatis Apostolicis*, quem in partes octo, & partem quamlibet in numeros distribuit, superstes fuit etiam an. 1528. quo Pragmaticæ sanctionis cum Glossa Guymierii editionem Tolosæ promulgavit.

Palasius, (*Michaël*) Theologus Hispanus, à Basilio *Theologorum Hispanorum disertissimus* nuncupatus, scripsit in Magistrum sententiarum.

Paludanus, (*Petrus à Palude*) è Familiâ Dominorum de Varembon in Burgundiâ natus, ac Theologiæ Licentiatus, Professione Dominicanus, ejusdemque Ordinis an. 1317. Vicarius Generalis, à Joanne XXII. Belli sacri vulgò *Cruciata*

Præco

Præco designatus, ab eodem Patriarchatum Hierosolymitanum an. 1330. obtinuit, ac Parisios ab Oriente redux, ibi obiit 31. Januarii an. 1341. ex Moreri, etsi mortis ipsius diem aliquot annis nonnulli accelerent, alii longiùs protrahant. Eruditè scripsit in Magistrum Sententiarum primaque hujus operis editio Parisiis an. 1514. in lucem prodiit.

Paluelle, (*Rogerius de*) Utriusque Juris Doctor designatus, patrem habuit Comitem de Pontaville, ac fratrem primogenitum D. Marchionem de Paluelle in inferiori Normanniâ. Author hujusce Dictionarii cum eo an. 1659. & 1660. in Collegio Navarræo sub D. Touraine Philosophiæ dedit operam. Ingenio optimisque moribus semper emicuit inter alios D. de la Paluelle, qui fuit Dominus & Patronus Parœciæ de Lucernâ. Clericali militiæ adscriptus, Parœciæ Campestris onus non fastidivit, divinæ flagrans studio gloriæ. Cosediarum Diœceseos ob singularem virtutem Procurator electus, tandem in eadem Diœcesi Clincampi Parochus obiit à tredecim fermè annis. An. 1710. Cadomi typis mandavit Opus *in* 8. inscriptum: *Resolutiones multorum casuum Conscientiæ*; quod comprobârunt illustriss. Dominus Carolus Franciscus de Brienne Cosediarum Episcopus; quatuor Doctores Sorbonici, unusque Juris Doctor. In toto fermè hoc Opere agitantur quæstiones quæ pertinent ad Consuetudinem ususque Normannæ Provinciæ.

Pamelius, (*Jacobus*) Brugis in Belgio 13. Maii an. 1536. ex Adolpho Pamelii Barone atque Carolo quinto à secretioribus Consiliis natus, fuit Canonicus Sancti Donatiani in eâdem urbe, Audomaropolis Archidiaconus, ac Præpositus Sancti Salvatoris Ultrajectini. Audomaropolitanus Episcopus designatus, Montibus in Hannonia 19. Septembris an. 1587. obiit. In Tertullianum ac sanctum Cyprianum scripsit, uti peritissimus judicandi Censor.

Panormitanus. *Vide* Abbas.

Panvinus, (*Onuphrius*) in Statu Veneto Veronæ natus, fuit Religiosus ex Ordine Eremitarum Sancti Augustini sub Pontificatu Pii IV. Panormi vitæ suæ an. 39. secundùm Moreri & Vallemont obiit. Chronicon Ecclesiasticum composuit; dictus à Paulo Manucio *Helluo Antiquarum Historiarum*. Platinæ Historiam de vitâ Summorum Pontificum continuavit, atque hoc Opus S. Pio V. an. 1566. nuncupapavit. Emisit quoque *Chronicon Ordinis Eremitarum à divi Augustini temporibus ad an.* 1550. & alia Opera, ut Tractatum *de antiquo ritu baptisandi Cathecumenos*; & alium, *de Primatu Petri*, Venetiis an. 1589. & 1591. &c. *in* 4. editum.

Papias. *Vide* Guydo Papias.

Papon, (*Joannes*) è Sancti Germani tractu in Forensium Comitatu natus secundùm nonnullos, Consiliarius Regius fuit ac Prætor primarius Monbrissonii in Foresia; an. 1582. vivebat. Arrestorum collectionem composuit in 24. Libros per titulos distributam, quam typis primùm an. 1556. & iterùm an. 1585. tùm octoginta annos natus mandari curavit, quæque aucta in tertiâ editione à Joanne Chenu Senatûs Parisiensis Advocato, Parisiis an. 1601. quartò an. 1607. *in* 4. in lucem prodiit: Commentarium quoque confecit in Consuetudinem Borboniam, & Tractatum de Arte Tabellionum, qui Lugduni an. 1576. tribus voluminibus emissus est.

Paré, (*Ambrosius*) Lavalli in Cenomania natus Calvinista, Henrici II. fuit Chirurgus, & Francisci II. Caroli IX. & Henrici III. Ipsum à cæde Sancti Bartholomæi incolumem præstitit Carolus IX. Is Tractatum composuit de Relatione Impotentiæ Viri & Mulieris, aliorumque operum, quæ ad artem Medicam pertinent, quæque in summam collecta sunt, quæ 25. Tractatus continet, Parisiis an. 1607. edita. Obiit hic Author 25. Aprilis 1592. Alii volunt ipsum à 20. Decembris an. 1590. fuisse mortuum.

Paschalius Ratbertus, Monachus Benedictinus, Abbas Corbeiensis, obiit an. 851.

Pasqualigi, (*Zacharias*) Veronæ natus & an. 1616. Religiosus è Theatinorum familiâ, Theologiam professus est sub Urbano VIII. & Innocentio X. an. 1630. & 1645. An. 1647. & 1652. Opus vulgavit inscriptum: *Variarum Quæstionum Moralium & Canonicarum Centuria*, Romæ an. 1647. *in folio* editum, aliosque complures Tractatus seu Theologiæ seu Moralis, uti *Praxis jejunii Ecclesiastici*, an. 1654. *De Sacrificio novæ Legis. Quæstiones Theologicæ, Morales & Juridicæ*, Lugduni an. 1622. &c.

Pasquier, (*Stephanus*) Parisiis an. 1528. natus, in Quæstorum Curiâ ejusdem Urbis Regius fuit Causidicus, unus è Parlamenti Causidicis peritissimus, & quasi ipsius Oraculum. In Theodorum Pasquier primogenitum suum, Generalis Advocati in Curiâ regiarum rationi munus transtulit, quod ab Henrico III. acceperat, quodque per aliquot annos magnâ cum laude obierat. Parisiis 31. Augusti an. 1615. mortuus est, atque in æde sacrâ sancti Severini sepultus est. Inquisitionum volumen *in folio* promulgavit, quo & scientiæ & ingenii vastitas dijudicari potest. Præter Theodorum duos alios habuit filios, scilicet Nicolaum Pasquier Libellorum supplicum Magistrum, & Guydonem Pasquier Rationum Auditorem.

Pastor, (*Melchior*) Jurisconsultus Gallus, Doctor & Juris Professor Aquis-Sextiis in Provinciâ, Tractatum emisit, *de Beneficiis & Censuris Ecclesiasticis ad usum utriusque Fori*. Alterâ vice in eadem Urbe an. 1660. recognitum & à se ipso emendatum *in* 4. Tolosæ iterùm an. 1675. & denuò cum reliquis ejusdem Authoris operibus an. 1710. *in folio* ibidem editus est.

Pastorale seu Manuale, { Mechliniæ comprobatum à Lovaniensibus Doctoribus 23. Sept. an. 1588.
Atrebati,
Cameraci;
Yprarum,
& Bartholomæi *ab Aulâ*, à Lovaniensibus Doctoribus an. 1573. comprobatum. }

S. Paulinus, Nolanus Episcopus, & Burdigalæ ad an. 353. natus, Ausonii fuit auditor & Consul ad an. 375. Statim Nolam cum Therasiâ conjuge se recepit, & simul cum eâ in Hispaniam migravit quasi cælebs cum sorore; à Delphino Burdigalæ Episcopo baptisatus, ac Barcinone an. 393. sacerdotio initiatus, Romam venit, indeque Nolam, cujus an. 409. Episcopatum obtinuit, ac mense Junio an. 431. ibidem è vivis excessit. Hujusce Sancti Opera sunt Epistolæ & Poemata, quæ Parisiis primùm an. 1516. edita sunt.

S. Paulinus. Episcopus is fuit & Patriarcha Aquileiæ; quam in ipsum dignitatem contulit Carolomannus ad an. 774. An. 794. ad Concilium Francofordiense venit, cui interfuêre 300. fermè Episcopi Galliæ, Germaniæ & Italiæ, qui 56. Canones condiderunt, quorum primo damnantur Elipandus Toletanus & Felix Urgellius, qui Christo Filii adoptivi appellationem adscribebant. Sanctus Paulinus scripsit tresque Libros in duos illos Episcopos Hispanos composuit, quædam etiam ab eo scriptorum & Epistolarum fragmenta accepimus. Præclarum quoque edidit Tractatum sub hoc titulo: *de salutaribus Documentis*, olim sub nomine S. Augustini promulgatum, quique reperitur in Appendice sexti volum. Operum hujusce sancti Doctoris pag. 204. Obiit hic sanctus Episcopus 2. Januarii an. 802. aut 803.

Paulus, cognomento Castrensis, è Castro Regni Neapolitani oppido in Hydruntino agro natus, per 50. an. Patavii, Florentiæ, Senis & Bononiæ tantâ nominis sui famâ Jus professus est, ut de ipso diceretur; *si Bartolus non esset, esset Paulus*. An. 1437. Patavii senex obiit.

Paulus Romanus, Italus Religiosus ex Ordine Eremitarum sancti Augustini, an. 1474. florebat. Is composuit Tractatum *de Usu Clavium*: alterum *de Pensionibus* aliaque multa Opera.

Paulus Perusinus, Religiosus Carmelita, fuit Doctor Theologus in Facultate Parisinâ, Parisiisque diu professus est, quâ de re multi eum fuisse Gallum existimârunt, quod tamen est incertum. Obiit an. 1344. Scripsit in Magistrum Sententiarum.

Paulus, Inclytus is erat secundi Sæculi Jurisperitus, Ulpiani ac Papiniani tempore æqualis, quibuscum sub Imperatore *Pescennio Nigro* ad an. salutis 195. inter secretioris Consilii Patres annumeratus est. Plures sunt Romanæ Leges, quas tulit, Digestis insertæ.

Paz, (*Jacobus Alvarez de*) Toleti in Hispania natus, ætatis an. 17. inter Patres Soc. Jesu nomen dedit; præclaras is etiam Noviiius composuit Meditationes atque commovendis animis valdè idoneas. Compluti posteà Theologiæ dedit operam, tùm Peruviam missus est, ubi sexagenarius 17. Januarii an. 1620. non sine sanctitatis famâ vitam finivit. Is multa composuit Opera 1. *de Vita Spirituali Libri quinque.* 2. *de Inquisitione pacis.* 3. *de Exterminatione mali.* 4. *de Sacerdotum Institutione*, & alios Tractatus, quorum nonnulli Gallicè sunt redditi.

Peirat. (*Guillelmus de*) Hic Author Lugduni natus, statim in Parlamento Parisiensi Generalis Procuratoris fuit substitutus, tùm sanctæ Capellæ Vincennarum Thesaurarius, tandemque Sanctæ Sedis Proto-Notarius, Consiliarius & Eleemosynarius famulans Regum Henrici IV. & Ludovici XIII. quorum jussu composuit *Historiam Ecclesiasticam Antæ; seu Antiquitates & Inquisitiones Capellæ & Oratorii Regum Galliæ à Clodovæo I.*, quam Ludovico XIV. an. 1645. dedicavit; quo anno Parisiis visa est prima editio, quam perfectam morte præventus non conspexit. Hoc Opus uno volumine *in folio* in tres libros distributo continetur, in quibus agit: 1. De re divinâ, modôque, quo variis temporibus in Regio Sacello confecta est. 2. de Variis, quæ in eo observantur, Cærimoniis. 3. de Juribus & Privilegiis magni Eleemosynarii aliorumque Ecclesiasticorum Ministrorum inferiorum.

Peirere, (*Abrahamus la*) in Burdigalensi Parlamento Causidicus. Author est Operis inscripti: *Decisiones Summariæ fori*, juxta seriem Litterarum Alphabeti, cum multis Arrestis ejusdem Parlamenti & Annotationibus. Jam à 45. annis forum frequentabat, cùm hoc Opus in lucem protulit, editum *in* 8. Burdigalæ an. 1675.

Pelens, (*Julianus*) natu Andegavus, & Parisiensis Senatûs, Sæculo decimo sexto exeunte, Causidicus, multa scripsit Opera, quorum primum inscribitur: *Quæstio de solutione Matrimonii ob defectum testium non apparentium*: alterum; *de jure Connubiorum*, qui duo Tractatus Parisiis in 8. an. 1602. sunt editi. Tertium Opus prioribus majoris momenti titulum præfert: *Quæstiones illustres tam de Rebus Beneficiariis, Civilibus & Criminalibus, quàm de Consuetudinibus Galliæ, Jure scripto, & Constitutione Ecclesiæ Gallicanæ*, quæ numero 166. Illustrissimo Nicolao Brulard, Domino de Sillery, Regio Sigillorum Custodi an. 1604. & Galliæ Cancellario ab an. 1607. ad an. 1625. nuncupatæ sunt. Eodem volumine aliud continetur Opus inscriptum: *Actiones forenses, singulares & notabiles*, quæ numero 557. octo Libris continentur, in quibus de iisdem rebus agit. Prima editio Parisiis an. 1631. *in folio* confecta est.

Pelletier, (*D. Jacobus de*) Vir nobilis, Consiliarius Regius, Parisiensis Causidicus, ac rerum ad Curiam Romanam pertinentium executor, in Rothomagensi diœcêsi natus est, atque illustri & antiquæ familiæ de Tournelu, cujus Elogium & Genealogiam texuit Moreri, affinis; Librum composuit inscriptum: *Instructio ad impetrandas quaslibet expeditiones in Curiâ Romanâ &c.* bipartitum, ac primâ vice Parisiis an. 1677. & septimâ ibidem an. 1692. typis mandatum; quod quidem Opus omnibus ita fuit acceptum, ut hujus editiones septem per se ipsum vendiderit. Collectionem quoque generalem omnium Galliæ Beneficiorum, quæ à Rege pendent, idem Author confecit.

Pellizzarius. (*Franciscus*) Hic Author Placentinus è Societate Jesu, Theologiæ Professor, qui ad medium ultimi sæculi vivebat, Manuale Regularium composuit in decem Tractatus, sub his titulis divisum: *De Statu Religioso: de Noviciatu: de Professione: de Pœnis & Censuris: de Privilegiis: de Monialibus &c.* Liber *de Monialibus*, omnium primus Bononiæ an. 1644. & Venetiis an. 1646. & 1651. editus est: Cæteri posteà fuêre impressi simul in tertia editione *in folio* Lugduni an. 1665.

Pœnitentialis. Liber, continens Canones, qui modum tempusque pœnitentiæ pro delictorum qualitate imponendæ præscribunt, cum Orationibus & Formulis, quæ olim erant in usu ad pœnitentium reconciliationem: Duo in hoc Dictionario laudantur: prior est Romanus; & alter Theodori Cantorberiensis in Angliâ Archiepiscopi. Tertius est Venerabilis Bedæ.

Perrai, (*Michael*) 15. Feb. 1661. in Parisiensi Senatu Advocatus, Author est Operis inscripti: *Jus Canonicum Galliæ, seu Decisiones de rebus Beneficialibus*, in septem libros divisi; Parisiis an. 1689. & 1708. editi. Tractatum quoque emisit de Portionibus congruis, de Jure Curatorum Primitivorum ac Vicariorum perpetuorum, in Oblationes, Decimas, & Primitias, Parisiis, duobus volum. *in* 12. an. 1689. in vulgus emissum, cum Notis & Observationibus in Edictum an. 1695. de Disciplinâ Ecclesiasticâ, in quadragesimum quartum articulum cujus in errorem lapsus est, cùm asserit, ad exequendam Ecclesiastici Judicis sententiam, requiri Litteras permissivas, vulgò *Pareatis*, Judicis sæcularis etiam ad bonorum traditionem sub custodiam & executiones: Quod observarunt Authores Ephemeridum Doctorum.

Perrier, (*Scipio de*) Causidicus Parlamenti Provinciæ Opus composuit inscriptum: *Quæstiones Notabiles Juris*, Gratianopoli an. 1668. *in folio* editum.

Perron, (*Jacobus Davy du*) ex inferiori Normanniâ ortus, apud Helvetios Bernæ natus; quò parentes ejus 25. Novembris an. 1556. confugerant, à Patre in hæresi Calvinianâ statim educatus est, quam posteà lectis Sancti Augustini & S. Thomæ operibus ejuravit, atque Clericali militiæ nomen dedit. Is Henricum de Sponde, qui Pamiæ deinde factus est Episcopus, ad Catholicam fidem adduxit. Eum pacis suæ cum Sanctâ Sede conciliatorem legavit Henricus IV. Romam, ubi Episcopus Ebredunensis inauguratus est. Sacrâ ipsum purpurâ donavit Clemens VIII. an. 1604. & ab Henrico IV. de Archiepiscopatu Senonensi provisus, Parisiis 5. Septembris an. 1618. obiit. Multa Gallicè conscripsit Opera, imprimisque Responsum ad Henricum VIII. Angliæ Regem.

Perusio, vel Perusinus. *Vide* Angelus de Perusio, Paulus de Perusio.

Petrus - Cognomento Alvernus, ex Alverniâ Provinciâ, in quâ natus est, Sancti Thomæ fuit auditor, Sancti Dominici Ordinem amplexus est, cujus Provincialis fuit. Florebat an. 1260.

Petrus de Ancharano. *Vide* Ancharanus.

Petrus de Aragonia. *Vide* Aragonius.

Petrus, Cognominatus *de Tarentasia*, Dominicanus, in Tarentasiâ natus, quæ est vallis ingens, una videlicet Provincia Sabaudicæ ditionis, cujus caput est Forum Claudii in Tarentasiâ, non verò oppidum, uti existimavit Pater Labbeus. Octogesimus nonus fuit Lugduni Archiepiscopus, ubi Sanctum Bonaventuram, quocum purpurâ à Gregorio X. fuerat insignitus, mortuum pro Concione laudavit per celebrationem secundi Concilii Generalis Lugdunensis. Factus Papa, Innocentii V. nomen assumpsit, obiitque an. 1276. Scripsit in Magistrum sententiarum, in Epistolas S. Pauli; Theologiæque epitomen confecit. &c.

Petrus Aurelius. Suppositum nomen est Joannis du Verger de Havrane, Abbatis S. Cyrani, qui Baïnnæ an. 1581. natus est. An. 1620. de Abbatiâ S. Cyrani provisus est; Petri Aurelii nomen sibi assumpsit initio Libri sui pro defensione Hierarchiæ Ecclesiæ, in duos Angliæ Doctores; qui jussu propriisque impensis Cleri Gallicani in Comitiis an. 1635. typis impressus est addito magnifico Authoris elogio, qui præ modestiâ, quis esset, aperire noluerat. Parisiis obiit 9. Julii 1643. & in Ecclesiâ Sancti Jacobi ab alto passu sepultus est.

Petrus à Sancto Joseph, Religiosus Fulienſis, multa composuit Opera, imprimisque Theologiam Dogmaticam & Moralem tribus volum. *in* 12. inscriptam: *Idea Theologiæ Sacramentalis*: *Idea Theologiæ Moralis*: *Idea Theologiæ Speculativæ*. Illustriss. ac Reverend. Henrico d'Escoubleau de Sourdis, Burdigalensi Archiepiscopo, dedicatam. Opus ejus est etiam *Summula Casuum conscientiæ &c.*

Peyrinis, (*Laurentius de*) Religiosus è Minimorum familiâ, cujus ter fuit Præpositus Provincialis, Juris utriusque Doctor, nec non Inquisitor, Genuæ natus est. Librum hic Author emisit inscriptum: *Religiosus Prælatus & subditus*: Romæ an. 1623. approbatum, & Genuæ in 4. an. 1630. & 1632. editum; cujus etiam facta est editio an. 1639. & Lugduni an. 1668.

Philiarchus, (*Cosmas*) Pistorii in Etruriâ natus, Opus confecit

confecit, *de Officio sacerdotis*: duobus tomis Venetiis an. 1597. editum. Jam Florentiæ an. 1575. alterum ejus Opus *de Prædestinatione & Reprobatione in* 8. in lucem prodierat.

Piacesius, (*Paulus Piasecki*) Premisliæ in Poloniâ Episcopus, Tractatum confecit inscriptum: *Praxis Episcopalis & Ecclesiastica de Officio & Potestate Episcopi* primùm Venetiis *in quarto*, an. 1613. tum Coloniæ an. 1615. *in* 8. & iterum an. 1620. 1680. & 1687. In vulgus quoque emisit an. 1646. *Chronicon rerum gestarum in Poloniâ*, Poloniæ Historiam à Stephano Battori complectens, Cracoviæ *in folio* editum.

Petrus Cantor. Is Author dictus Cantor ab officio Cantoris Ecclesiæ Parisiensis; fuit Doctor Theologus in Facultate Parisiensi. Cisterciensem disciplinam amplexus est in Abbatiâ Longi-pontis inter Compendium & Augustam Suessionum, ubi ad an. 1197. vitâ functus est. Scripsit Summam Casuum Conscientiæ: Grammaticam Theologorum: Opus inscriptum: *Verbum Abbreviatum &c.*

Petrus Blesensis. Sic Cognominatus vel à Blesis patriâ, secundum nonnullos, vel à Blesarum familiâ in Britanniâ, ut aliorum fert opinio, Parisiis Humanioribus Litteris operam dedit, ac Bononiæ Juri Canonico & Civili: tum ad Theologiam sub Joanne Salisberiensi, posteà Carnutensi Episcopo, animum convertit: in Siciliam migravit, ibique fuit à studiis Guillelmo II. hujus insulæ Regi. cujus deinceps fuit Amanuensis; unde in Galliam redux jussu Henrici II. Angliæ Regis Londinum venit, ubi fuit Archidiaconus, priùs Bathuensis. Obiit in Angliâ an. 1200. Prima Operum ejus editio Moguntiæ, altera Parisiis an. 1519. uti ultima cum Annotationibus an. 1667. in lucem prodiit.

Pinsson, (*Franciscus*) Burgis 5. Augusti an. 1612. natus, ubi Pater ac Avunculus Jurisprudentiam profitebantur, 5. Decembris an. 1633. inter Senatûs Parisiensis Causidicos annumeratus, Parisiis 10. Octobris an. 1691. obiit. Librum *de Beneficiis* Lutetiæ an. 1654. promulgavit; an. 1663. Pragmaticam Sancti Ludovici cum Commentario; an. 1666. Pragmaticam Caroli VIII. etiam Commentario illustratam; an. 1688. Librum de Regaliis &c.

Pisanus, vel Pisanella. *Vide* BARTHOLOMÆUS PISANUS.

Pisanus, (*Alphonsus*) Toleti natus, ætatis 24. an. factus Jesuita an. 1552. Romæ statim Philosophiam publicè docuit, ubi posteà Doctoris Lauream obtinuit: an. 1559. in Germaniam venit, ac per septem aut octo annos Theologiam Ingolstadii ac Dilingæ magnâ nominis sui famâ professus est. Tandemque missus in Posnaniam, ac deinde Kalizum Poloniæ, in hoc ultimo oppido 9. Decembris an. 1598. obiit. Varios hic scripsit Tractatus, uti de Jejunio, de Continentiâ & Cælibatu Apostolico. Aliud etiam composuit Opus inscriptum: *Canones & Acta Concilii Nicæni universalis*, Coloniæ in 8. an. 1591. editum.

Pisanus, (*Reinerius*) Pisis natus, professione Dominicanus, Summam Moralem composuit, cui titulus: *Panteologia*: in duas partes divisam, quarum prior de Casibus Conscientiæ agit; altera, ad præcones Verbi Divini pertinet. Lexicon est ista summa Theologicum, cujus Argumenta Alphabetico ordine sunt digesta; quodque à Jacobo Florentino Minoritâ auctum, Norimbergæ an. 1473. ejusdem studio typis mandatum est. Hic Author Theologiam ad an. 1414. professus est, ac præcipua Ordinis sui obiit munera. Hujus Operis, factis additamentis à Patre Nicolai, altera confecta est Parisiis editio.

Pithou, (*Petrus*) Historiâ, Jurisprudentiâ & arte judicandi de scriptis Authorum inclytus, ortus est ex nobili familiâ inferioris Normanniæ. Guillelmus Pithou, unus ex Proavis, inter Viros nobiles Provinciæ, Christianæ Religionis studio incensus, pia sumpsit arma, Hierosolymamque petiit, militaturus in exercitu Infidelibus opposito an. 1190. Consequentibus sæculis, hoc est, ad an. 1408. Æmilius Pithou, relicto natali solo, rebusque paternis primogenito suo concessis, in Campaniam venit, ubi ductâ conjuge, filium suscepit nomine Andræam, à quo genitus est Petrus, qui alium quoque habuit filium nomine Petrum, qui ex secundis nuptiis duos suscepit filios, scilicet Petrum, de quo nunc agitur, & Franciscum.

Petrus Pithou 1. Novemb. an. 1538. natus, Humanioribus Litteris Trecis operam dedit: tum Parisios missus sub Turnebo idem studium prorogavit. Quo confecto Avarici Jus Civile edoctus est ab inclyto Cujacio, quem Valentiam in Delphinatu prosecutus est ad an. 1560. tanti viri non minùs virtute quàm amicitiâ captus. Tum Parisios rediit, ubi inter Causidicos admissus forum frequentavit, unâ tamen causâ duntaxat defensâ & obtentâ, quòd Consilentium undique responsis nimiùm esset occupatus: posteà Ballivius Tornoduri, tandemque Substitutus Procuratoris Generalis in Curiâ Justitiæ Aquitaniæ, atque Novigenti ad Sequanam 1. Novembris an. 1598. ætatis An. 58. obiit. Sepultus in Ecclesiâ Minoritarum. an. 1579. Catharinæ Paluau, Consiliarii in Parlamento filiæ nupserat, ex eaque suscepit natos quatuor primis annis emortuos, duasque filias, Ludovicam & Mariam, quæ nupsit D. l'Echassier, ex quo genuit Mariam l'Echassier, matrem D. le Pelletier Publicarum Rationum Inspectorem Generalem, Regique à Secretioribus Consiliis. Doctum hunc virum plenissimè laudant DD. de Thou & de Sainte Marthe, uti Lipsius & Turnebus. Ipsius Opera sunt: *Collectio Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ*: *Annotationes in Consuetudinem Trecensem*: *de Latinis sanctorum Bibliorum Interpretibus*: *Mosaïcarum & Romanarum Legum collatio*, aliaque multa. Calvini erroribus deceptus vix Bartholomæi cædem effugit, opitulanteque amico suo Antonio Loisel, apud quem delituit. Ipsum ad Catholicam fidem adduxit Simon Vigor, S. Pauli Parochus.

Platea, (*Franciscus de*) eruditus Bononiæ Canonista, Franciscanus an. 1442. florebat. Composuit summam Mysteriorum Religionis Christianæ; Orationes sacras & Tractatus de Matrimonio, de Censuris, de Excommunicatione, de Usurâ & Restitutione. Ejus Opera primùm Patavii an. 1473. & Parisiis an. 1476. ejusque Tractatus de excommunicatione Venetiis an. 1584. edita sunt.

Plato, Philosophus Atheniensis, duxque Academicæ sectæ circiter an. 429. ante Christum natus. Socratis discipulus, Athenis in Academia docuit. Unde ipsius discipuli dicti sunt Academici; atque 81. ætatis anno obiit. Supremum Rerum omnium Rectorem Deum agnovit vir ille magnus, verùm alios quoque Deos, uti dæmones & heroes, admisit.

Plutarchus. Hic Author Historicus simul Philosophus & Orator, Chæroneæ in Bœotiâ Græciæ Provinciâ natus, tanti ab Imperatore Trajano factus est, ut ipsum Consulem designarit, Illyriæque præfecerit. In patriam rediit Plutarchus, ipsumque ad tertium annum Imperii Adriani vixisse, hoc est, ad an. 119. refert S. Hieronymus, verùm ex ejus scriptis vitam diutiùs produxisse facilè colligitur. Hic scripsit historiam Virorum Illustrium seu Græcorum seu Romanorum, aliosque præclaros Moralium Tractatus; quorum tamen nonnulli ad alium Plutarchum, qui junior dicitur, meritò referuntur. Uti observarunt sapientes rerum antiquarum Censores.

Policrates Tractatum conscripsit, in quo de Maleficis loquitur. Ante tempora Delrio, à quo hac de re laudatur, vivebat.

Polman, (*Joannes*) Doctor Belgicus, Tubisiæ natus, Canonicus-Theologus & Pœnitentiarius Ecclesiæ Cameracensis ante medium Sæculum decimum septimum, viginti octo annos Theologiam professus est. Composuit *Breviarium Theologicum*, aliaque Opera, quorum altera editio an. 1655. facta est.

Pomerius, (*Julianus*) è Mauritaniâ in Africâ oriundus, in Gallias venit, ubi an. 496. Sacerdotio initiatus est. Is est Author trium Librorum *de vitâ contemplativâ*, quos *Prognosticon* inscripsit, quique olim Sancto Prospero, cujus operibus etiamnum inserti sunt, adscripti fuere. Librum quoque emisit *de contemptu mundi*: aliumque *de vitiis & virtutibus*, uti testatur Gennadius. Simile quoddam Opus scripsit 200. post annis *Pomerius*, alter Episcopus Toletanus; quam ob rem immeritò Trithemius, aliique nonnulli è duobus unum fecêre Authorem, uti observat D. Godeau in tertio tomo Historiæ suæ Ecclesiasticæ.

Poncher. *Vide* STEPHANUS PONCHER.

Pontanus, (*Dionysius*) Blesensis Causidicus, qui in Blesarum Consuetudinem, aliorumque locorum, Commentarium confecit; cujus tomus prior an. 1556. editus est, in eoque de solâ Blesensi consuetudine Author agit decem titulis. Alter verò tomus viginti tres complectens titulos,

D. Jacobi Dupré curâ in lucem prodiit, cui manuſcriptum Pontani communicavit D. Seguier: qui duo tomi uno Volumine *in folio* Pariſiis an. 1677. edito continentur.

Pontificale Romanum.

Pontius, (*Baſilius Pontius Legionenſis*) ortu Granatenſis in Hiſpania, Salmanticæ Ordinem Eremitarum S. Auguſtini amplexus, Theologiæ Juriſque Canonici peritiſſimus, Compluti publicè docuit. Salmanticæ an. 1629. obiit. Hujus præcipua ſunt Opera: *De Sacramento Confirmationis*: *de Sacramento Matrimonii, cum appendice de Matrimonio Catholici cum Hæretico*, Bruxellis *in folio* an. 1628. Lugduni an. 1640. & Venetiis an. 1645. Peculiarem quoque Tractatum emiſit *de impedimentis Matrimonii*, Salmanticæ in 4. an. 1613. & Quæſtiones in Scripturam in eadem urbe an. 1611.

Porta, (*Joannes Baptiſta*, cognomento *à Porta*) Neapolitanus, atque in Mathematicis, Philoſophicis, ac Medicis rebus verſatiſſimus, Aſtrologiæ Judiciariæ mentem appulit ac Magiæ naturali, de quâ etiam Librum compoſuit, verùm ab illicitis illis ſcientiis, jubente Summo Pontifice, abſtinuit, atque an. 1615. mortuus eſt.

Portel, (*Laurentius*) profeſſione Franciſcanus, compoſuit Summam Latinam Theologiæ Moralis, ſecundùm ordinem Alphabeticum, quæ in partes multas, & pars quælibet in caſus dividitur.

Poſſevinus, (*Joannes Baptiſta Bernardinus*) è Societ. Jeſu, Mantuæ natus, ineunte ultimo Sæculo multos in lucem protulit Tractatus, quorum præcipui ſunt: unus *de Sacramento Matrimonii*: alter *de Extremâ unctione*: tertius *de Sacrificio Miſſæ*, & alius *de Officio Curati*, Lugduni an. 1617. & Auguſtæ Taurinorum, an. 1623.

Poſſidius, (*non Poſſidonius* ut ſcribunt Honoratus Auguſtodunenſis aliique nonnulli) Epiſcopus Calamatenſis in Algeria Africæ, an. 430. florebat. Fuit Diſcipulus Sancti Auguſtini, cujus vitam conſcripſit, Operaque accuratè recenſuit.

Pragmatica Sanctio. Non in hoc Dictionario laudatur Pragmatica, quam ſex Articulis an. 1268. promulgari juſſit S. Ludovicus, Pariſiis in 4. an. 1663. edita cum Præfatione & Commentario Franciſci Pinſſon: verùm ea, quam Avarici ſtatuit præſens Carolus VII. an. 1438. Parlamenti auctoritate 13. Julii an. 1439. confirmata, cujus capita fuerant ſtatuta juxta Decreta Concilii Baſileenſis ab Eugenio IV. hactenus approbati: quocirca ex viginti tribus, quæ continet capitibus, viginti & unum à ſummo Pontifice fuêre approbata, aliaque ſpectant tantummodò ad Collationem Beneficiorum, cauſaſque majores. Prima ejus editio Pariſiis an. 1486. facta eſt. Huic autem Pragmaticæ derogatum eſt per Concordatum inter Leonem X. & Franciſcum I. Bononiæ 16. Auguſti an. 1516. quo facto Bulla Papæ Pragmaticam revocans 16. Decembris ſequentis & Concordatum fuêre approbata & confirmata in quinto Concilio Lateranenſi. Hic non fit ſermo de Difficultatibus, quibus occurrerunt Franciſcus I. Ludovicus XI. Carolus VIII. & Ludovicus XII. tùm à Clero tùm à Galliæ Parlamentis, priùs quàm vim ſuam obtineret illud Concordatum. Pariſiis *in folio* an. 1666. edita eſt hæc Pragmatica cum Interpretationibus Guymierii, Additionibus Probi, atque Annotationibus Franciſci Pinſſon.

Præpoſitus, (Nomen hujus Authoris eſt *Joannes Antonius à Sancto Georgio*) natus Mediolani, ubi primùm Sancti Ambroſii fuit *Præpoſitus*, tùm Rotæ Auditor, Epiſcopus Alexandriæ, tandemque Cardinalis, cognominatus Alexandrinus ſeu Placentinus an. 1493. primam Partem Decreti Gratiani, quartum Decretalium Librum, & Clementinas commentariis illuſtravit. Tractatum quoque compoſuit *de Appellationibus*.

Prêtre, (*Claudius le*) in quintâ inquiſitionum Parlamenti Pariſienſis curiâ an. 1595. Conſiliarius, Arreſta collegit, quorum recentiſſima ſunt ab an. 1621. quæ doctis illuſtravit Obſervationibus. Quartam his addidit centuriam, notaſque D. Gueret an. 1676. Editio Pariſiis *in folio* facta eſt ac cæteris præſtat.

Probus, (*Philippus*) cognominatus ex nonnullis *Bienne*: ex aliis *Prudens-homo*, uti eum appellat *Joannes Canutius* in ſuâ Collectione Privilegiorum Avarici, pag. 82. qui addit, Probum fuiſſe Doctorem & Profeſſorem Juris Canonici Pariſiis & Canonicum & Officialem in eâdem urbe. Affirmat tamen ipſe *Probus* (*a*) ſe eſſe magnum Vicarium & Officialem Ambiani & vicem gerentem Officialis Capituli Eccleſiæ Pariſienſis. Natus in Bituricenſi tractu Pariſiis obiit, atque ſub Sanctorum Innocentium oſſuarium 3. Julii an. 1503. ſepultus eſt. Additiones in Pragmaticam confecit editas an. 1546. & 1555. alios etiam Tractatus emiſit, ut ſunt iſti: *De Mandatis Apoſtolicis*: *De Penſionibus*: *De Diſpenſationibus*: *De Devolutionibus &c.*

Propertius, (*Sextus Aurelius*) Poeta Latinus Moraviæ in Umbria, juxta communem opinionem natus, fuit Æqualis Ovidii & Tibulli. Obiit poſt Virgilium, hoc eſt, poſt an. 735. conditæ Romæ, vel 19. annis ante Chriſtianam Epocham.

S. Proſper. Hic Sanctus Eloquentiâ & Eruditione adeò conſpicuus, quem abſque cauſâ Epiſcopum Regienſem fuiſſe contendit Trithemius, fuit vir Laïcus, uti defendunt perſpicaciſſimi Antiquitatis Cenſores: quam rem quinque rationibus confirmat D. Dupin: 1. Victorius Aquitanus in ſuâ Præfatione Chronici, quod paulò poſt mortem hujus Sancti confecit, dato Epiſcopi nomine Euſebio, & Sacerdotis ſancto Hieronymo, S. Proſperum, ſolummodò *Virum venerabilem* appellat. 2. Quia Gelaſius Papa ipſum ſolum *Virum religioſiſſimum* nominat, etſi loquens de S. Auguſtino & Hieronymo, priori Epiſcopi nomen, alteri Sacerdotis adſcribit. 3. Quia Marcellinus, Ado & Gennadius in ſuis Chronicis uno hoc nomine ipſum deſignant *Homo Aquitanicæ Regionis*. 4. Quia S. Fulgentius Cap. 30. Libri ad Monimum, loquens de ſancto Proſpero, ſimpliciter ait: *Proſper, vir eruditus*. 5. Denique, quia Hincmarus, Rabanus & Prudentius ipſum Epiſcopi nomine nunquam decorârunt, unde in Trithemium concludit doctus hic Criticus, Sanctum Proſperum Regii nunquam fuiſſe Epiſcopum, & quidem vivo Proſpero hujus urbis Eccleſiæ præerat Maximus Epiſcopus, cui ſucceſſit Fauſtus, uti teſtatur Euchariſticum Poema Sidonii ad Fauſtum, in quo aſſerit eum, ut in Abbatiali ſede Lerinenſi, ſic in Epiſcopatu Regienſi Maximi fuiſſe ſucceſſorem.

Cæterùm res eſt omnibus notiſſima, duos in Galliâ Proſperi nomine extitiſſe Epiſcopos, quorum alter Aureliæ fuit Epiſcopus, ad quem decimam quintam epiſtolam Libri ſui octavi ſcribit Sidonius, alter Concilio Vaſionenſi an. 527. & Carpentoratenſi an. 529. ſubſcripſit.

S. Proſper Auguſtini & vivi & mortui doctrinam in Pelagianos & Semi-Pelagianos acerrimè ſemper defendit; uti liquidò conſtat & fusè in ejus Epiſtolâ ad Ruffinum quemdam, qui ad ipſum de ſparſis circa D. Auguſtini ſcripta, rumoribus ſcripſerat, in quâ rumorum hujuſmodi finem ſimulque Pelagianorum, à quibus diſſeminabatur ea fama, errores fusè deſcribit.

Succeſſu temporis unus ex iis, nomine Vincentius, ſcriptum promulgavit, ſexdecim erroneas continens propoſitiones, quas uti complexiones ex doctrinâ S. Auguſtini deductas affirmabat; quibus reſpondit S. Proſper Germanum hujus ſancti Doctoris ſenſum reſpectivè ad quamlibet ex his propoſitionibus exponens; cùmque Gratiæ impugnatores novas quindecim difficultates propoſuiſſent, eas ad vivum reſecavit idem Sanctus, oſtenditque S. Auguſtini doctrinam apprimè cum Eccleſiæ Catholicæ dogmate conſentire.

Cùm inter Aſſeclas Caſſiani volitarent ejus collationes, in quarum decimâ tertiâ Author ſub nomine Abbatis Cheremonis regulas divi Auguſtini jam mortui placitis adverſas proponebat, eas ſtrenuè impugnavit atque confutavit Sanctus Proſper.

Poema *de ingratis*, quod 45. capita complectitur, illuſtriſſimum eſt ex operibus, quæ compoſuit hic Sanctus in hæreſim Pelagii, ejuſque fautores, quos inſuperabiliter profligat.

Præter Opera, de quibus hactenus; quoſdam etiam commentarios in Scripturam ſacram emiſit ſanctus Proſper, Explicationes Sancti Auguſtini fideliter ſecutus, ut liquidò apparet in ſuo Commentario in 50. ultimos Pſalmos.

Denique S. Proſper Chronica ſcripſit, quæ à Mundo condito ad an. 455. deſinunt, ut teſtantur Gennadius, Victo-

(*a*) Addit. tit. de Elec. C. *Sicut.* §. Quibus. V. *Collegiatis*.

Victorius, Cassiodorus, S. Isidorus Hispalensis, aliique permulti.

Quod ad reliqua pertinet Opera, quæ sub Prosperi nomine promulgantur; falsò quædam ei fuêre adscripta, ut sunt Libri, de vitâ contemplativâ; quos ex consensu omnium Doctorum composuit Julianus Pomerius. Hujusmodi quoque Liber est de Promissis & Prædictionibus, qui & dictionis & sententiæ genere ab Authore Afro scriptus existimatur. Ultimus est denique Liber de vocatione Gentium, quem multi Critici eruditione conspicui sancto Prospero, alii nihilominùs sancto Leoni adscribunt. Obiit sanctus Prosper paulò post edita Chronica; quare in errorem lapsus est Baronius, qui mortem illius ad an. 465. assignat.

Prima operum sancti Prosperi editio Lugduni an. 1539. confecta est: Secunda Lovanii an. 1566. tertia fusior & emendatior superioribus Duaci an. 1577. quarta ad exemplar tertiæ confecta Coloniæ an. 1609. & iterùm an. 1630. Parisiis quoque in lucem prodiit editio S. Prosperi cum operibus sancti Leonis an. 1671. aliæque permultæ deinceps.

Puy, (*Petrus du*) Filius Claudii du Puy, 7. Februarii 1576. inter Consiliarios Parisiensis Parlamenti admissus, familiares habuit D. de Thou affinem suum inclytumque Nicolaum Rigault. Custos fuit Regiæ Bibliothecæ, cum titulo ipsius Consiliarii. Author est eruditi Operis inscripti: *Probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ*: Historiæ Schismatis, quod ab an. 1378. ad an. 1428. Ecclesiam vexavit: Historiæ Pragmaticæ & Concordati. Librum quoque emisit de interdicto Ecclesiastico, aliosque complures. Parisiis 16. Decembris 1651. fermè septuagenarius obiit.

Q

QUARANTA, (*Stephanus*) Juris Doctor, Canonicus & Officialis Neapolitanus, Epitomen Alphabeticam omnium Constitutionum Summorum Pontificum, & Decretorum Congregationum, quæ à Summis Pontificibus fuêre confirmata composuit. Prosper de Augustino, Sacerdos Neapolitanus, huic Annotationes maximi momenti adjunxit. Hoc Opus Lugduni an. 1622. typis editum est.

R

RABANUS, (*Maurus Magnentius*) Moguntiæ circiter annum 788. natus, Benedictinus fuit Religiosus in Abbatiâ Fuldensi, Turonibus sub Alcuino studiis vacavit; in Germaniam rediit, ubi ætatis suæ 30. an. ab Haistulpho sacerdotio initiatus, electus est Abbas Fuldensis an. 822. tùm sextus Archiepiscopus Moguntinus quinquennio aut sexennio post: Mortis ejus diem Winselii pagi diœcêsis Moguntinæ an. 855. affigit Trithemius.

Radulphus. Hic Author cognominatus *de Rivo*, Bredæ in Brabantiâ natus est. Is fuit Decanus Tungrorum Urbis tractûs Leodicensis, atque Sæculo decimo quarto Theologiæ, Jurisprudentiæ & Linguarum scientiâ floruit. In Bibliotheca Patrum reperitur unum ex ejus operibus, inscriptum: *de Canonum observantiâ*, in quo agit de antiquo usu Regulisque officii Ecclesiastici; atque probat * Breviarum Romanum non continêre antiquum officium Ecclesiæ Romanæ, hodierno brevius & à Franciscanis retento, & in Capellâ Innocentii III. recitari solito, proindeque Antiqua Breviaria esse retinenda. Romæ obiit 2. Novemb. an. 1403. aut juxta nonnullos, aliquot annis tardiùs.

Ranchin, (*Guillelmus*) Monspeliaci Juris Professor fuit, Regiusque Advocatus in Curiâ rei tributariæ ejusdem urbis, cujus Parisiis an. 1597. unum ex operibus typis mandatum est, inscriptum: *Lectiones Variæ &c.* cum aliis Tractatibus denuò impressum Marpurgi Urbis primariæ superioris Landgraviatûs Hessiæ in Germaniâ.

Ranchin, (*Stephanus.*) Hic Author unus fuit è novem Jurisperitis, qui observationes fecêre in 633. Decisiones Guidonis Papæ, Genevæ an. 1667. editas. Post Boerium vivebat, & etiam post Philibertum Bugnon Advocatum Regium in Curiâ inferiori Lugdunensi rei Tributariæ, de quo suprà.

Raqueau, (*Franciscus*) Doctor & Rector Universitatis Bituricensis, & Proprætor Balliviatûs Melodunensis, Consuetudinem Bituricensem interpretatus est cum collationibus aliarum Consuetudinum, quæ Parisiis primùm an. 1615. editæ sunt. Indicem quoque texuit Jurium Regis & Dominorum, in quo Consuetudinum nostrarum difficilia vocabula explicat. Obiit Avarici an. 1605.

* Præp. 22.

Raymundus de Pennafort. Barcinone natus hic Sanctus an. 1175. Bononiæ Juri operam dedit, Doctorumque numero adscriptus ibidem publicè docuit: Barcinonensis Ecclesiæ fuit Canonicus, tùm sancti Dominici Ordinem an. 1218. ex aliis verò an. 1222. amplexus est; Sancti Petri Nolasco, natione Galli, Confessiones audivit. A Gregorio IX. Romam accersitus, quinque Libros Decretalium ejus jussu an. 1231. compêgit, eumque Capellani sui munere, hoc est, Auditoris causarum Palatii Apostolici & Pœnitentiarii Romæ officio decoravit. An. 1238. tertius Generalis præpositus Ordinis sui electus est, & Barcinone 6. Januarii an. 1275. propè centenarius obiit. Is scripsit Summam Theologiæ Moralis uno volum. *in folio* inscriptam: *Summa de Casibus Pœnitentialibus*, in quatuor Libros divisam, Romæque an. 1603. editam. A Clemente VIII. cui prima hujus Operis editio fuerat nuncupata, in Sanctorum numerum 29. Aprilis an. 1601. relatus est. In lucem prodiit nova hujus *Summæ* editio Avenione an. 1715. cum Glossis Joannis de Friburgo *in 4.* typis denuò Lutetiæ demandata est studio R. P. Laget Dominicani Aqui-sextiensis, qui novas addidit Observationes, in quosdam operis titulos.

Rebel, (*Fernandus.*) Hic Author prope Monspeliacum circiter an. 1500. natus, Doctor fuit & Theologiæ Professor Eboræ Urbis Archiepiscopalis in Lusitaniâ, quæ Ulyssipone regni hujus Urbe primaria viginti Leucas distat, ejusdemque urbis Universitatis fuit Cancellarius.

Rebuffus, (*Petrus*) Doctor Montis-Peliaci ad an. 1500. In Viciniâ hujus urbis natus, Jurisprudentiam Avarici, Cadurci, Pictavii, Tolosæ & Parisiis professus est, ubi publicè explicato Concordato an. 1535. exercitoque Causarum patrocinio, sacros Ordines an. 1547. suscepit, ac 2. Novembris an. 1557. obiit, in Collegio Augustodunensi sepultus. Prima Operum illius editio an. 1550. confecta est. Tractatum emisit, cui titulus: *Praxis Beneficiorum*, & Commentarium in Concordatum, Parisiis *in fol.* an. 1664. editum.

Reginaldus, (*Valerius*) in Burgundiæ Comitatu natus, Societatem Jesu ingressus, initio Sæculi decimi septimi scribebat, atque amplum Moralium Opus inscriptum: *Praxis fori pœnitentialis*, in triginta duos Libros divisum, uno volum. *in folio* promulgavit an. 1617.

Reginon, (*Rolandus*) Monachus Benedictinus, Abbas de Prom, in diœcêsi Trevirensi circiter an. 892. Chronica texuit ab Orbe condito ad an. 908. in decem Libros divisa, quæ Alberto Episcopo Metensi nuncupavit, & quæ Coloniæ an. 1583. typis edita sunt. Collectionem etiam confecit Canonum & Regularum Ecclesiasticarum in duos libros divisam, & circa an. 906. perfectam, cujus ultima editio est an. 1671. Hoc opus jam an. 1659. *in quarto* fuerat editum. Cæteris antecellit editio Parisiensis *in octavò*, quòd Baluzii annotationes contineat.

Regula sancti Benedicti, quæ à Cardinali de Turrecremata, & à Smaragdo Abbate commentariis illustrata, & Coloniæ *in folio* an. 1575. typis edita. *Vide S. Benedictus.*

Regulæ Cancellariæ Romanæ: Scilicet decima octava; decima nona; vigesima octava, & trigesima quarta.

Ricard, (*Joannes Maria*) Bellovaci natus, inclytus fuit patronus Respousor Senatûs Parisiensis, ubi à medio Sæculo ultimo magnâ famâ patrocinatus fuerat. Eximium composuit Tractatum de donationibus: Commentarium in Consuetudinem Ambianensem, aliaque multa Opera duobus volum. *in folio* edita. Obiit anno ætatis suæ 56. an. 1678.

Dionysius Simon, Consiliarius in Curiâ præsidiali Augustomagi, qui Bibliothecam Historicam Jurisconsultorum composuit, scripsit quoque Additamenta in hunc Authorem.

Riccius, (*Joannes Aloisius Ricci*) Canonicus Ecclesiæ Neapolitanæ, tùm Vici Æquensis, Urbis Neapolitani Regni Episcopus, cujus sedes Episcopalis est suffraganea Surrenti, & cujus supersunt tantùm quadraginta domus, cæteris terræ motu anni 1694. eversis; nobis Opus reliquit inscriptum: *Praxis rerum quotidianarum Ecclesiastici Fori*, quod quatuor partibus continet 1601. decisiones, & quadraginta quatuor quæstiones *de remissione delinquentium*, ingenti volumine *in folio*, quatuor tomos continente, Venetiis

netiis an. 1646. aliquantò post mortem Authoris edito. Alia est etiam editio Tolosæ an. 1671. & alia Neapolis an. 1698. *in folio*.

Richardus à Sancto Victore, ab Abbatiâ Sancti Victoris Parisiensis sic dictus, ubi fuit Canonicus Regularis ex Ordine Sancti Augustini, & cujus Prior extitit an. 1164. E Scotiâ natus, an. 1130. floruit, & sancto Bernardo amicissimus fuit. Obiit circa an. 1173. Ipsius Opera Theologica Venetiis an. 1592. typis impressa sunt.

Richardus de Mediavilla, Religiosus Anglus Ordinis sancti Francisci, qui confecto Studiorum curriculo Oxonii, Parisios venit, ubi in Universitate an. 1290. floruit. Dictus est *Doctor solidus & copiosus, fundatissimus & autoratus*. Primùm Venetiis typis mandatum est ejus Commentarium in Magistrum Sententiarum, ad cujus calcem reperiuntur 80. Quæstiones quodlibeticæ Theologicæ. Alia quoque Opera composuit, quæ non fuêre edita.

Rigault, (*Nicolaus*) Parisiis an. 1577. natus, Consiliarius fuit in Parlamento Metensi, Custosque Bibliothecæ Regiæ; ac 23. Februarii an. 1653. Tulli in Lotharingiâ obiit. Inter Opera docti illius viri utilitate præstant ejus Annotationes in Tertullianum, Minutium Felicem, & sanctum Cyprianum. Joannes Fell, Episcopus Oxoniensis aliique nonnulli Calvinianæ hæresis erroribus quibusdam eum favisse succensent, licèt Catholicum.

Ripa, (*Joannes Franciscus*) celebris fuit Jurisconsultus Italus, qui Jurisprudentiam Avenione, & deinde Papiæ professus est, ubi obiit an. 1534. Scripsit in Jus Canonicum & Civile. Est etiam aliud hujus Authoris Opus inscriptum: *Responsa &c.* & specialis Tractatus *de Peste*, ut testatur Dionysius Simon in suâ Bibliothecâ Authorum Juris.

Ritualia {
Romanum à Paulo V. electo Pontifice 17. Maii 1605. promulgatum.
Gemeticense, à 600. annis.
Remense an. 1585.
Mechliniense, an. 1598.
Parisiense, an. 1647. & 1697.
Bituricense.
Burdigalense.
Alectense.
Andegavense & alia multa.
}

Robertus, (*Annæus*) Filius Joannis Aureliæ Jurisconsulti, fuit Parisiensis Causidicus; Latinam composuit Actionum Collectionem, quas Parisiis habuit ab an. 1571. ad an. 1595. cum multis præcipuis Arrestis. Jam ab an. 1589. tertiam emiserat editionem posteà auctam. Hoc Opus Gallicè reddidit Tournet Notis additis.

Roche-flavin, (*Bernardus de*) Præses Curiæ eorum, qui de Libellis supplicibus judicant in Parlamento Tolosano, primùm fuerat Consiliarius in Senatu Parisiensi; ejusdemque Senatûs Arrestorum Notabilium Collectionem confecit, in sex Libros ordine Alphabetico divisam, cum Tractatu de Juribus Dominorum, qui locum tenet decisionum circa res Beneficiarias seu feodales & eas quæ ad Emphytheosim pertinent, uno volum. *in fol.* Opus quoque edidit inscriptum: *De Parlamentis Galliæ, in fol.* quod res curiosas continet.

Rodericus, (*Hieronymus*) Religiosus Lusitanus Minorita, Theologiam Moralem Salmanticæ in Monasterio Ordinis sui professus est. Hic Author Opus nobis dereliquit, cui titulus: *Resolutiones Quæstionum Regularium ad formam Compendii*, Lugduni in folio an. 1634.

Rodericus, vel Rodriguez, (*Emmanuel*) Salmanticensis Doctor, Jurisque Canonici peritissimus, è Lusitaniâ oriundus, fuit Franciscanus, Definitor Provinciæ Sancti Jacobi, tùm Commissarius Generalis totius Ordinis. Opus *in folio* confecit inscriptum: *Quæstiones Canonicæ & Regulares*: 1°. Salmanticæ editum, an. 1598. tùm Antuerpiæ duobus volum. *in fol.* an. 1628. Aliud quoque volumen *in folio* promulgavit, quo colliguntur Regularium privilegia; in eadem urbe an. 1605. tùm iterùm Antuerpiæ *in folio* an. 1616. editum. Summam quoque casuum Conscientiæ Hispanâ Linguâ composuit inscriptam: *Suma de Casos de Conscientia.*

Roïe, (*Franciscus de*) Jurisconsultus & Professor Andegavensis, Opus composuit inscriptum: *Institutiones Juris Canonici*, in tres partes divisum, quarum prima disputat de Legibus & personis Ecclesiasticis; altera, de rebus Ecclesiasticis, earumque acquisitione: & tertia de Actionibus & Judiciis. Hoc Opus Parisiis an. 1681. *in* 12. emissum est. Aliud quoque conscripsit Andegavi *in* 4. an. 1685. *de Privilegiis* editum Opus, & Tractatum de Jure Patronatûs & de Juribus honorificis in Ecclesiâ Andegavi, *in quarto* an. 1667. Obiit an. 1686.

Rollandus, cognominatus *à Valle*. Hic Author, qui ultimo Sæculo scribebat, Casalii natus est, & composuit Opus decisiones continens, inscriptum: *Consilia*, & Tractatum *de Dote & de Inventario*, in folio editum an. 1571.

Rosell, (*Joseph.*) Hic Author, Cartusianus, emisit Opus, cui titulus: *Tractatus, sive Praxis deponendi Conscientiam in dubiis & scrupulis, circa casus morales occurrentibus.* Bis editum est hoc Opus *in* 12. 498. pagg. & 44. Capitibus, Bruxellis.

Rosella. *Vide* TROVAMALA.

Rota Romana, (*Decisiones Rotæ.*) Est Jurisdictio duodecim Præsulum, qui Rotæ Auditores appellantur, qui jure provocationis de rebus omnibus Ecclesiasticis ferunt judicium. Hoc tribunal *Rota* dicitur, quòd curia, quò conveniunt isti Judices, sit structa quadris marmoreis, in Rotæ formam dispositis. Hi Præsules sunt semper numero duodecim, quorum octo sunt Itali, unus Gallus, unus Germanus & duo Hispani; quorum quilibet pro mercede cujuslibet mensis centum ducatos nummos obtinet. *Decisiones Rotæ*, in Galliâ nec etiam in Italiâ *non faciunt Jus: nec Judex secundùm eas tenetur judicare; sed habentur pro decisionibus magistralibus .... & sæpè Rota judicat contra ipsas, ut dicit Cardinalis in Cap.* Pastoralis *de fide instrumentorum*, ut loquitur Joannes Franciscus de Pavinis in suâ Præfatione ad Extravagantes Joannis XXII. Glossa, quam citat, huic rei concordat.

Rota Perusina, (*Decisiones*) à Clemente VIII. instituta per Bullam suam *Exponi*, 28. Martii an. 1530.

Rubricæ Missalis Romani.

Rubricæ Missalis Parisiensis.

Rusée, (*Arnulphus.*) Turonibus natus hic Author, Proboque tempore æqualis, initio Sæculi decimi sexti vivebat. Primùm fuit Professor Juris Aureliæ, tùm Consiliarius in Parlamento Parisiensi, Canonicus Aurelianensis, atque Abbas nostræ Dominæ de Victoriâ propè Silvanectum. Librum composuit, *de Jure Regaliorum*, Parisiis an. 1534. & 1542. editum, & alium *de Praeminentia Archiepiscopalis dignitatis.*

S

SA. *Vide* EMANUEL SA.

Sainte-Beuve, (*Jacobus*) 20. Aprilis an. 1613. Parisiis natus, an. 1638. Doctorum numero in Sorbonâ adscriptus, undecim annis Theologiam professus est; Verùm cùm à Domino Arnaldo stetisset, Professoris munere privatus est: Formulæ tamen subscripsit, atque Cleri Gallicani Theologus electus est, & 15. Decembris an. 1687. obiit. Cùm Decisiones ejus privatis multis ipsum consulentibus datas Frater ipsius perquisiisset, 3. volum. *in quarto* eas typis mandari curavit, primum an. 1689. alterum an. 1692. & tertium an. 1704. Quosdam etiam composuit hic Author Theologicos Tractatus, uti *de Confirmatione &c.*

Saïrus, (*Gregorius*) Benedictinus Anglus è Cassini Congregatione, an. 1599. Opus suum conficiebat inscriptum: *Thesaurus casuum conscientiæ.* Aliud quoque emisit, cui titulus: *Clavis Regia*, Antuerpiæ an. 1618.

Salas, vel, Salaz, (*Joannes de*) è Societ. Jesu Osmæ, quæ urbs est Episcopalis veteris Castiliæ, natus, an. 1613. obiit. Scripsit in Summam S. Thomæ, *in Primam Secundæ*, ac Tractatum de Legibus aliosque multos confecit.

Salianus, (*Jacobus.*) Hic Annalium scriptor Avenione natus, an. 1578. ætatis vigesimo primo Societati Jesu adscriptus, Rector posteà fuit Collegii Vesuntini. Veteris Testamenti Annales sex volum. *in fol.* quorum ultimum in Christum desinit, confecit, quos posteà in Compendium sed brevius redegit. Parisiis 23. Januarii an. 1640. non verò 1650. ut vult Hofman, obiit.

Salisberiensis. *Vide* JOANNES DE SALISBERI.

Salmeron, (*Alphonsus*) è Soc. Jesu, Toleti natus, Tridentini

dentini Concilii tribus diversis convocationibus interfuit, ac Neapoli 13. Februarii 1585. ætatis suæ an. 69. obiit. Sexdecim voluminibus *in folio* ejus Opera in Scripturam Sacram continentur.

Salonius, (*Michael Thomas*) Valentiæ in Hispania natus, Religiosus Ordinis Eremitarum S. Augustini, Valentiæ Doctor & Professor Theologiæ extitit. Ab eo accepimus volumen ingens *de Justitiâ & Jure*, & Commentarium in Summam Sancti Thomæ: ad finem Sæculi decimi sexti florebat.

Salvianus, Sacerdos Massiliensis, Origine Trevirensis, Placidiæ Sacerdotio nondum initiatus nupserat, quacum celebs vivebat. An. 496. firmâ adhuc, licèt senex, erat valetudine. Tractatum emisit de Providentia Divinâ, in octo Libros divisum: & alterum de Avaritia in quatuor Libros & epistolas quasdam: Ultimam Operum ejus editionem à D. Baluzio accepimus.

Sanchez, (*Thomas*) Hispanus, Cordubæ an. 1551. natus, an. 1567. Societati Jesu adscriptus, Granatæ 19. Maii an. 1610. obiit. Tractatum conscripsit *de Matrimonio*, in decem Libros divisum, quorum quilibet in Disputationes subdividitur magno volum. *in folio* primùm Genuæ an. 1592. edito, tùm Antuerpiæ an. 1607. 1614. & 1626. & Lugduni an. 1637. & 1669. & alterùm de Præceptis Decalogi, in quatuor Libros distributum, cui titulus: *Opus Morale de Præceptis Decalogi, seu Summa Casuum conscientiæ.* Laudatur imprimis, quòd Scriptorum locos verè & accuratè in medium adduxerit, præter aliorum Authorum consuetudinem. Emmanuel Laurentius Soarez Sacerdos Ulyssiponensis Volumen de Matrimonio secundum Litterarum seriem an. 1621. contraxit.

Sanlegerius, (*Petrus-Franciscus de Tonduti*) Jurisconsultus Avenionensis, ante medium ultimum Sæculum clarus, fuit Decanus Consultorum sancti Officii Romæ, ac de Re Beneficiariâ Tractatum emisit sub hoc titulo: *Tractatus de pensionibus Ecclesiasticis, ad stilum Curiæ Romanæ & ad praxim Tribunalium Galliæ accommodatus;* Lugduni *in folio* an. 1662. & 1670. editum. Jam alium ediderat Tractatum: *de Præventione Judiciali*, Avenione in quarto an. 1623.

Sbrozzius, (*Jacobus*) Juris Doctor, ortu Polonus, ultimi Sæculi Author, Tractatum edidit inscriptum: *de Officio & potestate Vicarii Episcopi*, Romæ *in quarto* an. 1604 tùm denuò Venetiis cum Annotationibus an. 1623. impressum.

Scotus, (*Joannes Duns*) è pago *Duns* in Scotiâ, ubi an. 1275. natus est, sic dictus; licèt ex aliis Duustonii in Ducatu Northumbricensi in Angliâ ortum habuerit. Minoritarum institutum amplexus est, cujus Solemnia in Conventu Novi-Castri in Angliâ vota emisit. Oxonii Theologiam ab an. ætatis suæ 24. professus est; posteà Parisiis, ubi initio decimi quarti Sæculi Doctoris Lauream gradatim obtinuit. Coloniæ obiit 8. Novembris an. 1308. Scripsit Commentarium in Magistrum Sententiarum, aliosque plures Tractatus Theologicos, duodecim Voluminibus Lugduni an. 1639. editos.

Scriptura Sacra magno testimoniorum numero seu veteris seu novi Testamenti.

Selva, (*Joannes de*) ortu Lemovix, fuit primò Advocatus Generalis, tùm Consiliarius, denique an. 1514. Proto-Præses Parlamenti Burdigalensis. Fuit quoque Proto-Præses Senatûs Mediolanensis an. 1515. posteà Parlamenti Rothomagensis, tandemque Parisiensis an. 1521. Parisiis an. 1529. obiit atque in Æde Sacrâ sancti Nicolai de Cardonneto sepultus est. Ipsi adscribitur Tractatus *de Beneficiis*, quem notis illustravit du Moulin, Parisiis *in quarto* an. 1628. editus. Opus est eximium.

Semelier, (*R. P. Joannes Laurentius*) Sacerdos è Congregatione Doctrinæ Christianæ, cujus Pater fuit Regius Secretarius, Avusque Tabellio in Castelleto Parisiensi, Theologiam ab an. 1694. professus est; quâ sexennium functus exercitatione, duobus annis Domum doctrinæ Christianæ Victoriaci Francisci, rexit, anno uno Nucerii in Burgundia, annisque tribus in Domo sancti Juliani Parisiis. Huic debentur eximia Colloquia Diœcesis Parisiensis de Matrimonio, quæ jussu Eminentissimi Cardinalis de Noailles Parisiensis Archiepiscopi, typis excudi quinque vol. *in* 12. an. 1713. curavit. His etiam addidit Colloquia de Restitutione.

Seneca, (*Lucius Annæus*) Philosophus Stoïcus, Neronisque Præceptor, qui jussit eum occidi; quique datâ mortis optione, ab hoc Principe, incidi sibi venas imperavit, ut placido quiesceret fato, ad an. 65. à Christo nato. Quæsturâ ac Præturâ functus fuerat. Scripsit Epistolas: Tractatum de Beneficiis: alterum de Tranquillitate animi: tertium de Ira: de Quæstionibus naturalibus & Controversiis.

Senis, (*Federicus de*) *Vide* Federicus.

Serarius, (*Nicolaus*) è Soc. Jesu, in Lotharingia natus, Moguntiæ diu versatus est. Probè Græcam nôrat & Hebraicam Linguam, magnamque veteris Testamenti partem Commentariis illustravit. Is fuit tempore æqualis Scaligero, qui 21. Januarii an. 1609. obiit, & Joanni Drusio, qui ad an. 1616. vitam prorogavit. Moguntiæ an. 1600. obiit, ut refert Hosman.

Sidonius Apollinaris, (*Caius Sollius*) ortu Lugdunensis, mortuo Eparchio an. 472. Episcopus Claromontanus electus est. Nato suo è Papinella uxore suscepto dignitates suas sæculares dimisit, obiitque 23. Augusti an. 482. ætatis 52.

Simeon, Cognomine Thessalonicensis, quòd initio Sæculi decimi quinti Thessalonicæ fuerit Archiepiscopus, obiit an. 1429. Scripsit Tractatum de Liturgiâ, in quo Missæ Ceremonias, & ea, quæ pertinent ad Ministros vestesque sacerdotales, exponit; & quem in Collectione suâ Græcorum Ritualium Pater Goar promulgavit. Extant ejus alia Manuscripta in Bibliothecâ Vaticanâ & in eâ Imperatoris.

Sirmondus, (*Jacobus.*) Doctus hic Jesuita è Regio Judice Ricomagi in Alvernia natus 12. Octobris an. 1559. Societati Jesu 21. Augusti an. 1576. dato nomine, Romam petiit, ubi fuit Amanuensis per sexdecim annos Patris Aquaviva Præpositi Generalis Ordinis sui, ibique arctissimo amicitiæ vinculo junctus est cum Cardinalibus Baronio, Barberino, Toleto, d'Ossat & Bellarmino. An. 1608. Parisios rediit, atque Collegii Claromontani an. 1617. Rector fuit, & an. 1637. Ludovico XIII. fuit ab audiendis Confessionibus, obiitque 7. Octobris an. 1651 ætatis 92. Veterum Galliæ Conciliorum collectionem emisit tribus volum. *In folio* an. 1629. confectam. Supplementum autem horum duobus volum. *in folio* additum est, quorum primum à Ludovico Odespun de la Mechiniere Turonensi Sacerdote compositum, Parisiis an. 1646. in lucem prodiit: alterum, cujus Author est Petrus de la Lande Thesaurarius Ecclesiæ Sancti Framburgi oppidi Silvanecti, Parisiis an. 1660. editum est; at duorum illorum voluminum præcipuum caput, quod ad Jus Canonicum pertinet, in Collectione Patris Labbe reperitur. Idem Pater Sirmondus multa alia composuit Opera, & Annotationes in quadraginta & ampliùs Authores Ecclesiasticos, quorum Opera typis mandari curavit. Alia hujus doctissimi Jesuitæ quatuor volum. *in fol.* an. 1696. edita sunt.

S. Sixtus. (*Cardinalis de*) *Vide* Turrecremata (*Joannes de*)

Sixtus Senensis, (*Franciscus*) Judæus, qui Sancti PII V. curâ ad Christi fidem adductus est, ac Sancti Dominici Ordinem amplexus est, cujus sanctus hic Pontifex fuerat Præpositus Generalis. Præsertim Scripturæ Sacræ operam dedit, de quâ Tractatus multos valdè utiles composuit. Omnium præcipuus est ipsius *Bibliotheca Sacra*, quæ fit plurimi, & quam ætatis suæ an. 46. in vulgus emisit an. 1566. In hoc opere de diversis Bibliorum Libris eorumque Authoribus fusè agit. Est etiam alius ejus Tractatus, quem inscripsit: *de usu Concordantiarum Sanctæ Bibliæ.* Linguam Græcam, Hebraïcam & Latinam penitùs nôrat. Genuæ an. 1569. natus an. 49. obiit. Hottinger, licèt Author Protestans, laudat imprimis ejus judicium, quo Bibliothecam Sacram composuit. Qui curiosiùs vitam gestaque hujus Authoris vellent pernoscere, legant Censuram hujus Operis à Patre Simon, in sua Veteris Testamenti Historia, confectam Lib. 3. Cap. 17.

Socinus, (*Bartholomæus*) Jurisconsultus Italus, qui Jus Pisis professus est, ubi Decium habuit discipulum. Eruditum ab eo prodiit Opus inscriptum: *Concilia* &c. Fuit Patruus *Mariani Socini*, de quo fit nunc mentio.

Socinus, (*Marianus*) prioris nepos, Senis natus est, ac Jus Bononiæ tùm professus est, cùm Papiæ Alciatus. Scripsit Commentarium in primum, secundum, quartum & quintum Librum Decretalium, cum aliis quibusdam Tractatibus Parmæ an. 1575. Francofurti an. 1585. & Venetiis an. 1593. tribus volum. *in folio* editum.

Socrates, dictus Scholasticus, quinto Sæculo Historiam Ecclesiasticam composuit, quâ prorogatur Historia Eusebii Episcopi Cæsariensis ad centum quadraginta annos, in qua Novatianis Episcopis omninò favêre videtur.

Soësve, (*Lucianus*) Parisiis natus, ubi Causidicorum numero 21. Julii an. 1637. adscriptus est, duobus volum. *in fol.* Parisiis an. 1682. editis primi hujusce Parlamenti Galliæ Arrestorum 800. collectionem confecit ab an. 1640. ad mensem Januarium an. 1682. in Centurias divisam, quam inscripsit: *Quæstiones notabiles, seu Juris seu Consuetudinum.* Causidicorum Decanus obiit an. 1695.

Solier, (*Joannes*) Causidicus Parlamenti Tolosani, rerumque ad Romanam Curiam pertinentium Expeditor, notas confecit in Tractatum *de Beneficiis* Melchioris Pastor: in Institutiones Juris Canonici Lanceloti: & in Flaminium, *de Resignatione Beneficiorum.*

Sorbus, (*Hieronymus de Sorbo*) Religiosus Capucinus, 31. Maii an. 1596. decimus sextus Ordinis sui Præpositus Generalis electus, Opus composuit inscriptum: *Compendium Privilegiorum &c.* in quo emendavit & auxit librum Alphonsi de Casarubios Hispani, de Privilegiis Fratrum Minorum, aliorumque Religiosorum. Hoc Opus Venetiis an. 1603. authore etiam superstite, editum est.

Sotus, (*Dominicus*). Segoviæ an. 1494. è Patre olitore natus, Compluti sub Sancto Thoma de Villa-nova Philosophiæ operam dedit, ac Parisiis obtento Artium Magisterio, Complutum rediit, ubi Philosophiam professus est; Dominicanorum Ordini Salmanticæ nomen dedit, ubi Theologiam publicè docuit. 5. Decembris an. 1560. obiit. Hispana Ecclesia eum Theologum suum destinârat, in Concilio Tridentino. An. 1530. ipsius Commentarium in Epistolam ad Romanos Salmanticæ; an. verò 1573. Lovanii & an. 1584. Venetiis ejus pariter Commentarium in Magistrum Sententiarum typis in lucem prodiit. Tractatum quoque emisit de Sigillo Confessionis, & alia Opera, uti *de Justitiâ & Jure*, Salmanticæ *in folio* an. 1556. & 1569. & Lugduni eodem anno edita sunt.

Sotus, (*Petrus*) Dominicanus, in Hispania Cordubæ natus, & Dominico Soto æqualis, Theologiam Dillingæ Sueviæ oppidi professus est, Concilioque Tridentino interfuit, ubi 20. Aprilis an. 1563. mortuus est. Eximium is composuit Tractatum *de Justitiâ & Jure*, in octo Libros divisum, Antuerpiæ an. 1568. editum: alterum inscriptum: *Christiana Institutio*, & alium, *de Sacerdotum Institutione*: ultimum denique, *Defensio Catholicæ Confessionis.*

Sozomenus, (*Hermias*) dictus Scholasticus, Salamine urbe Cypri primariâ natus, quinto Sæculo floruit, Constantinopoli foro dedit operam, atque Historiam texuit Ecclesiasticam novem libris, incipiens ab an. 324. ad an. 439. Obiit ad an. 450.

Sponde, (*Henricus de*) in Aquitania 6. Januarii an. 1568. natus, in hæresi Calviniana à Patre suo Joannæ Navarræ Reginæ Secretario institutus, supplicum fuit Magister Libellorum; Joannisque fratris sui exemplum secutus, Catholicam fidem an. 1595. amplexus est: an. 1600. cum Cardinali de Sourdis Romam se contulit, ubi quinquennio aut sexennio post Sacerdotio initiatus est. An. 1626. Pamiensem Episcopatum obtinuit, ac Tolosæ 18. Maii an. 1643. obiit. Annales Baronii in Epitomen contraxit, quos ad an. 1640. prorogavit.

Statuta antiquorum Ordinum, seu Regulæ sanctorum Patrum, hoc est, Serapionis, Paphnucii, utriusque Macarii, sancti Aureliani, & Sancti Ferreoli, quæ reperiuntur in *Monastico Cistercienst*, quod continet etiam instituta Ordinis S. Benedicti, an. 1134. atque excerptionem veterum definitionum ejusdem Ordinis, quæ factæ sunt an. 1289.

Statuta Synodica seu Ordinationes:
- Statuta Synodica Guillelmi de Beaumont Episcopi Andegavensis ad an. 1216.
- Statuta Synodica Petri de Collemedio, Rothomagensis Archiepiscopi ad an. 1250.
- Nemausi an. 1284.
- Coloniæ an. 1300.
- Ambiani an. 1411.
- Statuta Synodica Joannis de Reli Episcopi Andegavensis an. 1493.
- Wischboldi, Archiepiscopi Dublini in Hibernia an. 1518.
- Parisiorum an. 1608. 1674. 1697. & Eminentissimi Cardinalis de Noailles, Archiepiscopi Parisiensis 2. Januar. an. 1709.
- Lemovici an. 1610.
- Andegavi an. 1617. & 1655.
- Remensis Ecclesiæ an. 1633.
- Narbonis an. 1667.
- Alectæ ab an. 1640. ad an. 1674.
- Atrebati an. 1675.
- Sanitii an. 1677.
- Luconii.
- Cardinalis Grimaldi, Archiepiscopi Aquis-Sextiensis.
- Et antiqua Statuta Cameraci, Lingonarum, Syracusarum an. 1556. edita.
- *Vide* Synodus in Indice Conciliorum & Synodorum.

Statuta Sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis.

Statuta Cupediniariorum, aliorumque similium.

Stephanus Poncher, Episcopus Parisiensis, cujus laudatur Synodus habita an. 1503. Fuit Sigillorum Regni Custos an. 1512. & Archiepiscopus Senonensis an. 1519.

Strabo, (*Valafridus*) sic cognominatus ab oculis distortis, fuit Benedictinus in Fuldensi Germaniæ Abbatia. Decanus fuit Abbatiæ Sancti Galli: tum Abbas Augiensis in Diœcêsi Constantiensi ad Rhenum, atque obiit an. 849. Ipsius Opera de divinis Officiis, aliaque primum Coloniæ an. 1568. tùm Romæ an. 1590. & alibi posteà fuêre edita. *Vide Glossa ordinaria.*

Strickius, (*Samuel*) celeber Germaniæ Juris peritus, Francofurti circiter medium Sæculi ultimi Jus profitebatur. Quinque Dissertationes de Quæstionibus Juris promulgavit, (*Dissertationes Legales*) quæ in eadem urbe an. 1664. fuêre editæ, de quibus disputat respectivè ad quinque Sensus Corporeos. Iterùm typis fuere impressæ an. 1671. & quinque prioribus totidem novas Author addidit Dissertationes, in quibus multas agitat quæstiones alias, quæ cohærent Cœcis, Surdis, Mutis, Memoriæ ac ejus defectui atque Cogitationibus. Hoc idem Opus iterùm Francofurti *in quarto* pagg. 628. an. 1717. impressum est, uti scripsêre Authores Ephemeridum Parisiorum mense Junio an. 1718.

Suarez, vel Soarez, (*Franciscus*) Granatæ an. 1547. natus, an. 1564. Societati Jesu adscriptus est; Compluti, Salmanticæ ac Romæ publicè docuit; tùm Conimbricæ primus Theologiæ fuit Professor, Eboræ Doctoris insigne obtinuit, & Ulyssipone an. 1617. obiit. Ipsius Opera 24. volum. edita sunt, quorum præcipua sunt. Hæc numerantur: *Tractatus de Auxiliis*: *de Divina Gratia*: *de Religione*: *de Sancto Pontifice*: *de Primatu Summi Pontificis*: *de Antichristo*: *de Opere sex dierum*; & Commentarium in tertiam partem Summæ Sancti Thomæ &c. Tractatus ejus inscriptus: *de Legibus, ac Deo Legislatore, seu de obsequio divinis Legibus debito* eruditione præstat, ac tanti fit ab ipsis etiam Anglis, ut Londini *in folio* an. 1679. fuerit editus.

Suetonius, initio Imperii Vespasiani natus, Adriano Imperatori fuit à Sanctioribus Secretis, qui Romæ an. nat. Christi 76. ortus; 11. Aug. an. 117. summam Imperii obtinuit. Duodecim priorum Cæsarum Historiam scripsit.

Surius, (*Laurentius*) Lubecæ an. 1522. natus, Coloniæ Cartusianorum disciplinam an. 1542. amplexus est. Brevi ad ipsum humanissimè scripsit S. Pius V. de sex tomis Vitæ Sanctorum quos emiserat. Collectionem quoque Conciliorum aliaque composuit Opera, atque Coloniæ ad an. 1578. obiit.

Sylvester Mozolin, vel, Mazolin, Dominicanus è Congregatione Lombardiæ; è pago Prierio Monferratensis tractûs oriundus, Bononiæ Theologiam publicè docuit: fuit Magister sacri Palatii, & Ordinis sui Præpositus Generalis, atque Rhedonibus in Britannia, dum monasteria inviseret, an. 1520. obiit.

obiit. Author est Summæ Casuum conscientiæ, ab ejus nomine dictæ, *Summa Sylvestrina*, quæ præcipuas continet Decisiones Bartholomæi Pisani, Authoris Sæculi decimi quarti; Sancti Antonini, Angeli de Clavasio, & Baptistæ Trovamalæ, quam Leoni X. nuncupavit, quæque Antuerpiæ an. 1580. & Lugduni an. 1593. edita est. Petrus Vandramænus, Curiæ Ecclesiasticæ Venetiis Patronus, convenientia addidit, juxta Decreta Concilii Tridentini atque Catechismi Romani, quæ Sylvestro tempore fuêre posteriora. Hic Author alium quoque Librum conscripsit sub hoc titulo: *De Strigimagarum Dæmonumque mirandis*, Romæ *in quarto* an. 1575. editum. Scripsit quoque in Magistrum Sententiarum, & quosdam alios Tractatus emisit. Is primus ex Onuphrio scripsit in Lutherum.

Sylvius, (*Franciscus du Bois*) nomen Gallicum à voce Latinâ, *Sylva*, ductum, quòd Parens hujus Authoris, Guillelmi du Bois nomine diceretur, qui natus est in pago quodam, Bruxellis & Montibus in Hannonia finitimo an. 1581. Lovanii Philosophiæ, quam posteà publicè docuit, operam dedit; ac deinceps triginta & ampliùs annis Duaci Theologiam professus est ab an. 1610. Fuit Superior Seminarii Cameracensis, & Canonicus an. 1618. tandemque Decanus Sancti Amati Duacensis, atque Universitatis Pro-Cancellarius. An. 1630. edidit suum Commentarium in S. Thomam, quem an. 1641. multùm auxit. Sex volum. *in folio* edita sunt nunc ejus Opera, quibus in Antuerpiensi editione an. 1698. ac Parisiensi an. 1714. additus est magnus Decisionum numerus, de Difficultatibus, quas interrogatus dissolverat, pariterque speciales quidam Tractatus. Mense Februario obiit an. 1649.

T

TABIENA, vel, Tabiensis. Proprium hujus Authoris nomen est *Joannes Tagnazzo*, vel, *Tagnatius*, de quo loquitur Moreri sub nomine *Cagnazzo*. Tabiena dictus est à *Tabia*, Vico Diœcêsis Albengensis in Liguria ad oram maritimam Genuensem. Religiosus Dominicanus floruit an. 1524. Summam Casuum conscientiæ composuit inscriptam: *Summa Tabiena*, vel *Summa Summarum*, quam Cardinali Cajetano dicavit.

Tagereau, (*Vincentius*) Parisiensis Senatûs Advocatus initio Sæculi ultimi regnante Ludovico XIII. eximium scripsit Tractatum de Impotentia Viri & Mulieris; Parisiis duobus volum. *in octavo* an. 1611. editum.

Taisant, (*N.*) primùm in Parlamento Divionensi Patronus, tùm Consiliarius Regius, tum Galliæ Quæstor, summusque Ærarii Regii Præfectus extitit.

Talon, (*Dionysius*) unus ex peritissimis Regni Magistratibus fuit, nobis paulò post medium sæculum ultimum notus, isque Advocatus Generalis Senatûs Parisiensis ante an. 1633.

Tannerus, (*Adamus*) Jesuita, natus Oeni-Ponti Oppidi Tirolis Provinciæ, fuit Doctor & Professor Theologiæ in Universitate Ingolstadiensi in Bavaria an. 1613. Varios Theologiæ, Controversiarumque Tractatus emisit; quorum præcipui sunt: *de Verbo Dei scripto & non scripto*; alterum, *de Judice Controversiarum fidei*; tertium *de bonis Operibus &c.*

Tapperus, (*Ruardus*) Enchusæ in Hollandia natus, Doctor fuit Lovanii, ubi 39. annis Theologiam professus est: Ejusdem urbis Universitatis Pro-Cancellarius, & Decanus Ecclesiæ Sancti Petri; ab Imperatore Carolo V. ad Concilium Tridentinum Theologus missus est, ac 2. Martii an. 1559. ætatis suæ an. 71. obiit. Scripsit multa Opera Theologica, unumque præcipuè pro defensione Christianæ Doctrinæ contra Lutheranos, Antuerpiæ an. 1582. editum. Is Lutheri Articulos ab Universitate Lovaniensi posteà damnatos in ordinem digessit.

Tarentasia. *Vide* Petrus Cognomine DE TARENTASIA.

Terentius, (*Clemens*) Jurisconsultus, qui amplum de Legibus composuit Opus, in Viginti Libros divisum: longè diversus à Terentio Comico Poeta, qui Carthagine natus est.

Tertullianus, (*Quintus Septimus Florens Tertullianus*) natus & Sacerdos Carthagine, filius ethnici Centurionis, ab initio Sæculi tertii inanium deorum cultor vivebat; Verùm à Deo illustratus, fidem Christianam amplexus est, cujus veritatis studiosissimus fuit assertor. Excelso fuit ingenio, & quamvis ferreo esset obscuroque dicendi genere, disertum tamen acre & magnificum extitit. Unum ex præcipuis ejus Operibus fuit Liber de Præscriptionibus contra hæreticos, in quo eos enumerat, qui ab initio Ecclesiæ extitêre. Cùm Romæ degeret adverteretque jussu Severi Imperatoris sævire persecutionem crudelem in Christianos, sive odio Religionis, sive ob multa, quibus ab ethnicis falsò accusabantur, nefanda scelera, mirâ patrocinium ipsorum Apologiâ suscêpit, quam indicto nomine suo Magistratibus obtulit, ubi Româ ad Bellum Parthicum an. 201. profectus est Imperator Severus. Extant etiam alii ejus Tractatus pro defensione Ecclesiæ in Idololatriam, Judæos, & Marcionitas, Valentinianos, aliosque temporis sui hæreticos. Attamen post tam illustria initia, ab Ecclesiâ defecit Tertullianus, & ipse factus est hæreticus, secutus partes sensusque Montani, adoptatisque discipulorum ejus somniis. Quæ fuerint ab eo funesto infaustoque casu ejus gesta & exitus, ignoratur. Hoc unum certum est, ipsum grandævum mortuum post se reliquisse sectatores, qui *Tertullianistæ* dicti sunt, quique ad tempora Sancti Augustini pervenêre, qui testatur, eos, qui fuerant superstites suo tempore, pauci, ad Ecclesiæ sinum rediisse, quæ tempore Tertulliani de erroribus, quos hæresi damnavit posteà, sententiam nondum tulerat. Inter varias Operum Tertulliani editiones, cæteris præstant editiones Pamelii & Rigault, qui textum notis suis illustrârunt; Vitaque Tertulliani Pamelii editionem incipit. Eruditi multi Interpreres Gallicè reddiderunt 1. Ipsius Apologeticum. 2. Tractatum de Carne Christi. 3. De Resurrectione Carnis. 4. Librum de Pallio. 5. De Patientiâ. 6. Exhortationem ad Martyrium. Eximiæ illæ Versiones D. Giry & Menassier debentur. Observandum cum Moreri * quosdam veteres, quorum unus fuit Martyr, Tertulliani nomine fuisse appellatos; quam ob causam erravit *Beatus Rhenanus*, qui scripsit Apologiam pro Christianis à Tertulliano martyre fuisse confectam, quod falsum est.

Thaumas, (*Joannes*) ortu Parisiensis, initio ultimi sæculi Causidicus; Dictionarium Civile & Canonicum promulgavit, in duas partes divisum, quarum prior Jus Civile, altera Jus Canonicum continet; illustriss. Domino Nicolao le Jay Senatûs Parisiensis Proto-Præsidi inscriptum.

Theodoretus Antiochiæ an. 386. natus, discipulus Sancti Joannis Chrysostomi; & Episcopus Cyri in Syria ad an. 423. aut secundùm alios 420. Calcedonensi Concilio an. 451. interfuit, qui sexennio pòst obiisse existimatur. Quidam mortis ejus diem an. 460. quidam verò seriùs affigunt. Sirmondus Jesuita an. 1642. Opera ejus quatuor voluminibus promulgavit, quibus Garnier quoque Jesuita quintum addidit volumen, quod Tractatus nondum editos continet. Præcipua ejus Authoris Opera sunt Commentarius per interrogationes & responsiones in octo primos Bibliorum Libros, scilicet, Pentateuchum, Josué, Judices, Ruth, Libros Regum, & Paralipomenon: hujus autem hæc est inscriptio: *De selectis Scripturæ Sacræ quæstionibus ambiguis in Octateuchum.* Psalmos quoque interpretatus est; Verùm ipsius in Epistolas Sancti Pauli Commentarium cæteris omnibus antecellit. Historiam etiam Ecclesiasticam emisit hic antiquus Author, in quinque Libros divisam, quasi Supplementum Historiarum Socratis & Sozomeni, quorum aliquos emendat errores. Ab an. 322. in quem desinit Eusebii Historia, ad an. 424. prorogatur. Græcè Basileæ an. 1535. & Parisiis an. 1544. edita est, quam Latinè versam in lucem protulit D. de Valois an. 1673. Præclara ejus hic silentur Opera in Hæreticos: *Hæreticarum Fabularum Libri quinque*, & alia multa. Advertendum hîc inclytum hunc virum à Nestorio Patriarchâ Constantinopolitano ab initio stetisse, eumque pro ipsius defensione in Anathematismos à Sancto Cyrillo in Alexandrinâ Synodo promulgatos scripsisse: Verùm ab eo posteà defecit, atque de morte ejus, uti impii obitu, in multis suis Epistolis loquitur.

Theodulphus. *Vide* CAPITULARIA THEODULPHI.

Theophylactus, Archiepiscopus Bulgariæ, quam *Giustandil* Turcæ nunc vocant, quæque Achridi Metropolis est; Constantinopoli natus est, ubi Ecclesiasticis disciplinis eruditus adeò profecit, ut brevi in doctissimum sui virum Sæculi evaserit;

* *Diction. Moreri. V. Tertull. pag. 721. Col. 1. in fine.*

evaserit, dignus, qui adjutricem Mariam, uxorem Imperatoris Michaelis haberet, ad obtinendam Metropolim Achridum, ubi Barbaros complures ethnicosque repertos ad Christi fidem adduxit. Sæculo undecimo florebat, obiitque tantùm an. 1071. producto ad Gregorii VII. Pontificatum vitæ suæ spatio. Quatuor Evangelia & Epistolas Sancti Pauli Commentariis explanavit. Septuaginta etiam quinque scripsit Epistolas, quas Græcè typis mandari curavit Joannes Meursius, quasque Vincentius de Marinier Valentinus Latinè reddidit.

Theveneau. (*Adamus*) Parisiensis Senatûs Causidicus. initio Sæculi ultimi de Edictis Opus conscripsit divisum in sex Libros *in quarto*, Cardinali Richelio inscriptum an. 1628. & Lugduni *in quarto* an. 1666. editum. Opus est eximium.

Thiers, (*Joannes Baptista*) Carnuti natus, initio humaniores Litteras in Collegio Plessæo Parisiis docuit: Baccalaureatum in Sorbonâ obtinuit, in Diœcesi Carnutensi de Parœcia de Champrond provisus est, quam posteà permutavit in Parœciam de Vibrai in Diœcêsi Cœnomanâ, ubi mense Martio 1703. sexagenarius obiit. Peritus fuit & audax Criticus. Plures scripsit Tractatus, videlicet 1. de Diminutione Festorum dierum, Parisiis *in* 12. an. 1670. & Lugduni an. 1677. 2. de Scholis. 3. de Ludis. 4. de jure Parochorum ferendi stolam, Parisiis *in* 12. an. 1674. 5. De Porticu Templorum *in* 12. an. 1679. 6. De frequenti expositione sacro-sancti Sacramenti. 7. de usu redituum Ecclesiasticorum Beneficiatorum. 8. de Clausurâ Monialium, Parisiis *in* 12. an. 1681. 9. de Comis adscititiis. 10. de jure Episcoporum absolvendi ab hæresi. 11. De Superstitionibus, Parisiis an. 1679. quatuor volum. *in* 12. 12. de Spoliis Parochorum, Parisiis an. 1683. & alia multa Opera, quorum fit Catalogus in Bibliotheca Authorum Ecclesiasticorum D. Dupin.

S. Thomas, Dominicanus, in Castello Aquinate an. 1224. Laboriis in Regno Neapolitano natus, Neapoli Philosophiæ studuit, an. 1241. sancti Dominici Ordinem suscêpit, Parisiis Theologiæ an. 1244. operam dedit, ubi omnium applausu professus est. Sub inclyto quoque Alberto Magno Coloniæ audivit; Parisios rediit, ac tandem in Italiam an. 1263. remigravit. Fossæ novæ propè Terracinam, alteri Concilio Lugdunensi jussu Gregorii X. adfuturus, 7. Maii obiit. Relatus in Sanctorum numero an. 1323. à Joanne XXII. A sancto Pio V. an. 1567. inter Ecclesiæ Doctores adscriptus est. Sub Urbano VI. Corpus ejus Tolosam translatum est; atque Urbani IV. jussu officium sacro-sancti Sacramenti composuit. Scripsit Summam Theologicam perfectam, Commentarium in Magistrum sententiarum, aliaque multa Opera eximia, primùm Venetiis an. 1490. & posteà Lugduni an. 1556. Romæ an. 1570. Antuerpiæ an. 1612. Parisiis, aliisque in multis oppidis edita, quæ duodecim volum. *in folio* continentur, & quæ ipsi Doctoris Angelici nomen an. 1368. sub Urbano VI. Pontifice comparaverunt.

Thomas à Kempis. *Vide* Kempis.

Thomassinus, (*Ludovicus*) Aquis-sextiis in Provincia 28. Augusti an. 1619. è Josepho Thomassino Curiæ fisci, Reique tributariæ tribunalis in Provincia Advocato Generali, & è Joanna d'Antraigues ejus conjuge natus, ab initio apud Patres Oratorii, quorum Congregationi ab an. ætatis suæ 13. cum medio adscriptus est, Litteris operam dedit. Confecto studiorum curriculo, humaniores Litteras ac Mathesim, Vindocini, Trecis ac Juliaci publicè docuit. Tùm Philosophiam Lugduni juxta Platonis placita, & Theologiam Salmurii professus est. Parisios an. 1650. venit, ac in ipsum onus spiritualia Colloquia in Seminario Sancti Maglorii conficiendi impositum est à Patre Bourgoin Præposito Generali, ibique Theologiam ab an. 1654. ad an. 1668. professus est. Hinc Domi Institutionis Patrum Oratorii in suburbio Sancti Michaelis commoratus est, ubi per sexdecim annos eruditum Opus disciplinæ Ecclesiæ, aliaque nobis transmissa Opera composuit. Romam ab Innocentio XI. accersitum ire prohibuit Ludovicus XIV. Lovanii an. 1668. Tractatus ejus de Gratia discipulis suis dictatus in Seminario Sancti Maglorii typis editus est, & iterùm Parisiis auctus an. 1682. Verùm cum apertiùs ad Prærogativas ab Ultramontanis summo Pontifici adscriptas inclinaret hic Author, atque eo modo jura Libertatesque Ecclesiæ Gallicanæ infirmaret, Procuratoris Generalis monito suppressus est hic Liber, cujus exemplaria omnia è Bibliopolæ manibus educta Oratorii Patribus sedulò custodienda, commissa sunt. Liber ejus, Gallicè scriptus, in antiquam novamque disciplinam Ecclesiæ de Beneficiis & Beneficiariis, tribus volum. *in folio* editus est, quorum primum an. 1679. & ultimum an. 1684. in lucem prodiit. Jussus ab Innocentio XI. Librum hunc Latinè reddere, octodecim mensibus rem perfecit, atque an. 1688. edidit. Hic Author Tractatum quoque emisit de Jejunio: alterum de Festis diebus: alium de Officio divino: quartum de Mendacio & Jurejurando, ultimum denique Historicum & Dogmaticum de variis disciplinæ Ecclesiasticæ quæstionibus; his omnibus addenda sunt ejus Opera Theologica tribus volum. *in folio*, quorum primum agit de Deo, ejusque Attributis: secundum de Incarnatione: tertium Prolegomena Theologica continet. Obiit hic Vir doctus nocte Natalis Christi an. 1695. ætatis suæ 77. cum quatuor mensibus.

Tibullus, (*Aulus Albius*) Eques Romanus, Romæ ante Christum natum an. 43. ortus, familiaris fuit Horatii & Ovidii. Quatuor Libris Elegias emisit. An. à partu Virgineo 17. obiit.

Tillet, (*Joannes du*) Engolismæ ortus, Scriba fuit primarius Senatûs Parisiensis, & obiit mense Decembri an. 1570. Calvinus fuerat ipsius Præceptor, uti Joannis fratris Episcopi Meldensis, & Ludovici alterius fratris, Canonici Engolismensis, qui Calvinum Genevam secutus est; unde tamen in Galliam rediit, obiitque Catholicus. Joannes du Tillet Scriba Commentarium scripsit in Libertates Ecclesiæ Gallicanæ, Parisiis an. 1551. & 1594. editum, & Collectionem Historiæ Regum Galliæ ad an. 1547. Episcopus, qui obiit an. 1570. Chronica quoque Regum Galliæ a Pharamundo ad suam ætatem produxit. Tractatum pariter de Missæ sacrificio, & alterum de Religione Christiana emisit. Commentarium quoque & Perquisitiones confecit Scriba de Rebus Gallicis pro Minoritate Francisci II. contra Rebelles, & Institutionem Christiani Principis &c.

Tiraqueau, (*Andræas*) Jurisconsultus Gallus, in Pictaviâ Fonteniaci natus, exeunte Sæculo decimo quinto & sequentis initio florebat. Statim fuit Judex ordinariæ Jurisdictionis Engolismensis, tùm à Francisco primo Parlamenti Burdigalensis Consiliarius, & posteà Parisiensis Senatûs, cum honore præeminentiæ inter eos, qui jam priùs munere isto fungebantur, cùm ob singularem viri hujus virtutem sic statuisset Henricus II. Ex unicâ conjuge triginta suscepit filios, atque an. 1559. aut anno citiùs senex obiit. Tractatum promulgavit de Prærogativis Nobilium: alterum de Gentilitia Redhibitione: unum de Legibus Matrimonii, & Commentarium in *Alexandrum ab Alexandro*, aliosque complures.

Toletus, (*Franciscus*) Cordubæ in Andalusia an. 1532. natus, Dominici Soto fuit Discipulus, Philosophiam Salmanticæ docuit, ac Sancti Pii V. Concionator sacer extitit, an. 1558. inter Patres Soc. Jesu nomine dato, Primus Societatis suæ Cardinalis an. 1593. à Clemente VIII. factus. Obiit 14. Decembris an. 1596. Summam Moralem composuit, cujus est inscriptio: *Instructio Sacerdotum*, in octo Libros divisam.

Tostatus, (*Alphonsus*) cognomine Abulensis, quòd Abulæ in Hispania fuerit Episcopus, Salmanticæ Doctor ibidem ab an. ætatis 22. professus est, ad Concilium Basileense an. 1431. coactum unà cum Joanne Capreolo se contulit. Tantâ is fuit eruditione, ut de ipso dictum fuerit, *hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne*; ut in ejus Tumuli inscriptione Abulæ legere est, ubi an. 1454. obiit. Ipsius Opera 27. volum. *in fol.* an. 1530. primùm edita sunt, & quorum multæ alibi fuêre editiones.

Tournet, (*Joannes*) ultimo Sæculo Parisiensis Senatûs Causidicus, Collectionem Arrestorum Parlamentorum Galliæ duobus volum. *in fol.* secundum Litterarum seriem emisit; atque Annotationes in eas Caroli du Moulin in Consuetudinem Parisiensem, notitiam quoque omnium Diœcêson universalis Ecclesiæ Parisiis an. 1625. promulgavit.

Troncon, (*Joannes*) Causidicus Parisiensis, Dominus de Chaumontel-la-Ville & du Preslai, in Consuetudinem Parisiensem scripsit Commentarium, divisum in sexdecim titulos, qui 362. Articulos continent, ab eo inscriptum:

Jus

Jus Gallicum Præfecturæ & Vice-Comitatûs Parisiensis, cujus sunt plures editiones Parisiis: quarta an. 1643. *in folio* emissa est. Is Parisiensium Consulum jussu Mariæ Theresiæ Austriacæ Ludovici IV. conjugis Parisios introitum magnificum descripsit an. 1660. factum, Libro edito an. 1662.

Trovamala, (*Joannes Baptista de*) è Liguriâ ortus, ac professione Franciscanus, Summam composuit dictam, *Rosella*. Lovanii an. 1483. scribebat. Summa hæc Venetiis primùm an. 1499. in lucem prodiit, & ab eo tempore Argentorati, Venetiis, Parisiis & alibi edita est.

Turre-cremata, (*Joannes de*) Torquemadi in Hispaniâ natus, Vallisoleti, Dominicanorum Ordinem amplexus est; Parisiis admissus Theologiæ Doctor, quam uti Jus Canonicum professus est. Magister fuit sacri Palatii an. 1431. & sacrâ insignitus purpurâ an. 1459. (is fuit vigesimus tertius Cardinalis Ordinis sui) Albani, tùm an. 1464. Sabini Episcopatum obtinuit; Legatus in Galliam venit, & octogenarius exeunte Septembri an. 1468. obiit, cùm Basileensi & Florentino Conciliis interfuisset. Vulgò Cardinalis à Sancto Xisto nominatur. Tractatum emisit inscriptum: *Summa de Ecclesia*, Lugduni in fol. an. 1495. editum, & Commentarium in Decretum Gratiani 4. volum. *in folio* Venetiis an. 1578. & alia quædam Opera.

Turrianus, (*Franciscus*) in Diœcêsis Valentinæ pago in Hispania an. 1505. natus, an. 1566. die natali Christi Societati Jesu adscriptus, Concilium Tridentinum, deinde Romam petivit, & an. 1584. fermè octogenarius obiit. Tractatum composuit de *Matrimoniis Clandestinis*: unum *de Sanctissima Eucharistia*: alium *de Ritibus Ecclesiasticis*, aliaque Opera multa, quæ recenset D. Dupin, loquens de Authoribus Ecclesiasticis Sæculi decimi sexti.

Turturetus. (*Vincentius*) Author Siculus, qui fuit Capellanus Philippi IV. Hispaniæ Regis, cujus Regnum ab an. 1621. incœpit, & Librum composuit inscriptum: *De Capellis & Capellanis Regum.*

V

VAL. *Vide* DU VAL.

Valentia, (*Gregorius*) Jesuita Hispanus, Medinæ in veteri Castilia natus, Societati Jesu an. 1584. admissus, Theologiam Ingolstadii in Bavaria publicè docuit, ac Neapoli 25. Aprilis an. 1603. ætatis 54. mortuus est. Ipsius Opera, uno Volumine contenta, primùm Lugduni an. 1591. promulgata sunt, quorum posteà multæ fuêrunt editiones.

Valerius Maximus, Historicus ortu Romanus, qui dicta factaque Illustrium Romanorum novem Libris complexus est, quem scripsit ad Tiberium, Augusti successorem 19. Aug. an. post Christum natum 14. vel potiùs Nepotianus, Afer epitomen condidit & in ordinem digessit, quæ sub Valerii nomine fuêre edita.

Valerius, (*Joannes*) Valentiæ in Hispania ortus, ac Prior Cartusiæ Majoricæ, Opus confecit inscriptum: *Differentia inter forum conscientiæ & judiciale*, Majoricæ an. 1616. & 1624. & Venetiis an. 1645. *in folio* editum.

Vandon, Religiosus Benedictinus, fuit Abbas S. Vandregisili; æqualis tempore S. Wulfræ, in Vastinio nato, tum Archiepiscopo Senonensi, & qui tandem in Abbatia sancti Vandregisili an. 720. obiit.

Van-espen, (*Zeger Bernardus.*) Hic Author, Sacerdos Belga, & nunc etiam Lovanii Professor Juris Canonici, Opus emisit inscriptum: *Jus Ecclesiasticum universum*, an. 1700. Bruxellis & Lovanii tribus volum. *in folio*, & iterùm Coloniæ an. 1702. & 1709. editum. Hic Author, licèt cœcus, novæ hujus Operis editioni multò ampliori incumbit. Duobus prioribus voluminibus continetur commentarius universus in Jus Canonicum; & tertio Tractatus varii *de rebus Ecclesiasticis V. G. de Promulgatione legum Ecclesiasticarum & speciatim Bullarum*, aliique similes Bruxellis an. 1712. *in* 4. editi. Is eti m composuit Tractatum de Simonia circa Beneficia, & de Pensionibus Ecclesiasticis Lovanii an. 1686. *in* 8. editum.

Vasquez, (*Gabriel*) Hispanus an. 1569. Societatis Jesu, Compluti docuit: an. 1598. contra Comitolum etiam è Soc. Jesu scripsit de Opinione probabili, quam impugnabat hic ultimus, initio decimi septimi Sæculi obiit. Multa emisit Opera Lugduni decem vol. *in folio* an. 1620.

Vega, (*Andreas*) Dominicanus Hispanus, Theologus Scholasticus Sæculi decimi sexti, Salmanticæ Theologiam professus, atque sub Theologi titulo ab Ecclesia Hispana ad Concilium Tridentinum legatus est. Conscripsit Opus *de Justificatione*, in quindecim Libros divisum, ad Cardinalem Paccieco an. 1548. & Tractatum de gratiâ, fide, operibus & meritis in quindecim quæstiones divisum.

Venette, (*Nicolaus.*) Hic Author erat Decanus Medicorum aggregatorum Collegio Regio Rupellæ. Scripsit Opus sub titulo: *Imago conjugalis amoris* an. 1696. editum.

Vera-Cruz, vel, *à Verâ Cruce*, (*Alphonsus Gutierez.*) Doctor Hispanus, in Toletana Diœcêsi natus, Theologiam Salmanticæ docuit ultimo Sæculo. Cùm in Americam navigasset, Ordinem Eremitarum Sancti Augustini amplexus est in urbe *à Vera cruce*, cujus nomen semper retinuit; fuit Provincialis Præpositus Mexici, ubi Theologiam professus est. Inter cætera ejus Opera in lucem prodiit *Speculum Conjugiorum, sive de Sacramento Matrimonii.* Quidam asserunt eum obiisse an. 1564. alii verò eum ad an. 1580. vixisse.

Ugolin, (*Bartholomæus*) in Lombardia natus, fuit doctus Jurisconsultus, & Bononiæ Doctor. Sacerdotio suscepto, Eremitarum S. Augustini Ordinem amplexus est. Præcipui ejus Tractatus sunt: 1. *De Sacramentis.* 2. *de Potestate Episcopi*, Romæ in fol. an. 1617. 3. *de Censuris reservatis summo Pontifici*, Venetiis *in* 4. an. 1602. & 1609. Hoc Opus Bononiæ jam in lucem prodierat *in folio* an. 1594. 4. *de Irregularitate.* 5. *de Usuris*, Venetiis *in* 4. an. 1604. Doctus ille vir, à Bartolo, *Fons Legum* dictus, Azotum exeunte Sæculo duodecimo habuit discipulum, & Bononiæ an. 1200. obiit.

Vest, (*Barnabas de*) Dominus de Roquemont, ex inclyto Senatûs Parisiensis Advocato, tum Consiliario, ac supplicum libellorum Magistro Reginæ Catharinæ Medicææ, Matris Regum Caroli IX. Francisci II. & Henrici II. natus, præcipuorum hujus Parlamenti Arrestorum Collectionem emisit; quam, intra juventam raptus, promulgare non potuit Parens illius Author. Hæc autem collectio ducenta triginta & septem Arresta continens, primùm Parisiis 28. Junii 1612. & altera an. 1624. confecta est.

Victorellus, (*Andreas*) Bassani Italiæ oppidi, natus & Theologiæ Doctor, Annotationes & Additiones perutiles Summæ Cardinalis Toleti confecit: initio Sæculi ultimi scribebat; ejus Annotationes Summæ Toleti mense Januario an. 1617. Romæ, & biennio post Parisiis in lucem prodière.

Victoria, (*Franciscus de*) ab urbe Victoria in Navarrâ (ubi natus fuit) sic dictus, Dominicanorum Ordinem amplexus, Parisiis studuit, ac Theologiæ Doctor & Professor Salmanticæ extitit. Opus composuit, in quo agit 1. de Sacramentis. 2. de Potestate Episcopi. 3. de Censuris reservatis summo Pontifici. 4. De irregularitate, &c. Salmanticæ 14. Augusti an. 1546. obiit.

Ville, (*Claudius de*) inclytus Senatûs Parisiensis Causidicus, amplum volumen in folio 1041. pagg. continens, 5. Januarii an. 1692. Parisiis in lucem protulit, inscriptum: *Dictionarium continens præcipua effata & decisiones fori, Arrestis Parlamenti Parisiensis aliorumque Galliæ Parlamentorum confirmata.* Id Opus D. Brunet, Domino de Chailly, Ærariique Regii custodi, nuncupavit. Decisiones numero 10843. cum indiciis clarissimæ sunt & brevissimæ.

Vitelleschi, (*Mutius*) Societatis Jesu ultimo Sæculo Præpositus Generalis Romæ anno etiam 1667. scribebat. Opinione probabili non gaudebat, ut testatur ejus Epistola 4. Januarii an. 1617. ad Religiosos ejusdem Societatis.

Vivaldus, (*Martinus Alphonsus de Vivaldo*) an. 1590. scribebat. Præcipuum ejus Opus in hoc Dictionario laudatum, est *Ecclesiæ Candelabrum aureum de septem Sacramentis*, in quatuor partes divisum, cum supplemento, cujus partes duæ priores Brixiæ an. 1588. editæ sunt.

Ulpianus, (*Domitius*) Jurisconsultus Romanus, Papiniani Discipulus, ac successu temporis Tutor, Secretarius, Consiliarius ac Minister Imperatoris Alexandri Severi, tandemque Prætorii Præfectus (quæ præcipua erat Imperii Romani dignitas) à militibus custodiæ Prætorianæ circa an. 227. occisus est, atque ethnicus obiit, Christianorumque, uti semper fuerat, hostis infensus. Magnus legum numerus, quæ ejus nomine in Digestis per titulos designantur,

manifestè ostendunt, quantam sibi & eruditione & ingenii vastitate gloriam pepererit.

Ulricus Molitor, ortu Constantiensis, Juris Doctor, quod Papiæ docuit; Colloquii vice Tractatum emisit, de Lamiis & Pythonissis mulieribus, Parisiis an. 1561. & iterùm Lugduni an. 1620. duobus tomis *in* 8. editum. Hoc Opus alteri fuit insertum, quod Lugduni an. 1669. sub hoc titulo in lucem prodiit: *Mallei Maleficarum tractatus aliquot, tam veterum quàm recentiorum, in unum Corpus coacervati.* Reperitur in prima parte Tomi secundi.

Vrai, (*Joannes Baptista le*) Author est Homeliarum in Evangelia dierum Dominicorum, quæ juxta sensum Litteralem & Moralem exponit; cujus Opus Parisiis an. 1685. & 1690. quinque volum. *in* 12. editum est. Fuit Canonicus Regularis, Doctor Theologus Facultatis Parisiensis, ac Prior Sancti Ambrosii Melodunensis.

Usuardus, Benedictinus in Abbatia sancti Germani à Pratis & Alcuini discipulus, ad an. 875. Martyrologium composuit Carolo Calvo, Carolomanni Nepoti dicatum, cujus R. P. du Sollier è Societate Jesu novam promulgavit editionem ad quatuordecim priores, ac septemdecim manuscripta integra, & fermè alia quinquaginta mutila recognitam. Volumen est *in folio* pagg. 800. & ampliùs continens, Antuerpiæ an. 1714. editum.

Valafridus Strabo. *Vide* Strabo.

Y

Ysambertus, (*Nicolaus*) Aureliæ natus, Theologiam in Sorbona professus est, Sylvio tempore æqualis, qui 14. Maii an. 1642. ætatis suæ 77. obiit.

Yvo Carnutensis, ortu Bellovacus, fuit Lanfranci discipulus, Prior Abbatiæ Beccensis; posteà sancti Quintini Bellovacorum Abbas factus, Ordinis Canonicorum Regularium Sancti Augustini; tùm ab Urbano II. Capuæ circa an. 1092. Episcopus inauguratus est. Eximius ille Juris Canonici Doctor ad an. 1115. obiit. Scripsit *Volumen Decretorum*, hoc est, volumen excerptum ex Regulis Ecclesiasticis, quod *Panormia* dicitur, & quod à Michaele Vosmediano recognitum & emendatum, Basileæ an. 1499. & Lovanii an. 1557. *in* 8. editum est. Aliæ editiones Lovanii an. 1561. *in folio* & Parisiis an. 1647. *in folio* quoque meliori formâ editæ sunt. Tractatum quoque ab eo accepimus: *de divinis & Ecclesiasticis Officiis*: Chronicon: 287. Epistolas, & 22. Orationes sacras. Sanctus Pius V. Papa Bullâ suâ 18. Decembris an. 1670. Canonicis Regularibus Congregationis Lateranensis, 20. Maii celeberrimi hujus Præsulis diem festum agere concessit.

Z

Zabarella, vel Zabareleïs, (*Franciscus de*) inclytus Juris Canonici Doctor, Patavii an. 1339. natus, Juri Bononiæ operam dedit, quod deinde Patavii non sine nomine professus est. Urbem hanc in Franciscum Carrari, ipsius Dominum, frustrà misso Zabarellâ, Galliæ Regis auxilium implorantem, an. 1406. Veneti obtinuerunt; ipseque Zabarella quatuordecim deputatis præiens, Patavinum Vexillum magnificâ priùs habitâ Oratione Victori tradidit. Aliquantò post Florentiæ Jurisprudentiam docuit, ac Panormitanum habuit Auditorem. Hunc Romam accersivit Papa: Patavium rediit, cujus Episcopatum abnuit. Romam denuò accersitus à Joanne XXIII. Florentinum obtinuit Archiepiscopatum, ab eodemque Purpuram sacram an. 1411. eumque Cardinalem cum Antonio de Chalant pariter Cardinali & Emanuale Chrysoloro legavit hic Papa ad Imperatorem Sigismundum, qui, ut finem Schismati Ecclesiæ unitatem ac pacem perturbanti imponeret, Concilium Generale postulabat Constantiæ habitum, ubi Otho Colonna sub Martini V. nomine an. 1417. Summus Pontifex renuntiatus est. Zabarella Constantiæ 5. [ex nonnullis 6.] Novembris ejusdem anni obiit, 78. annos natus, ac Patavium corpus ejus delatum est, ubi in Ecclesiâ Cathedrali juxta Sacellum Beatæ Virginis fuit sepultum. Doctus hic Cardinalis composuit. 1. 6. Volum Commentariorum in Decretales & Clementinas. 2. Volumen Consiliorum. 3. Volumen Orationum & Epistolarum 4. Tractatum *de Horis Canonicis*. 5. tres Libros *de Felicitate*. 6. *Varias Legum Repetitiones*. 7. *Opuscula de Artibus Liberalibus*, 8. *de natura rerum diversarum*. 9. *Commentarios in Naturalem & Moralem Philosophiam*. 10. *Historiam sui temporis*. 11. *Acta in Conciliis Pisano & Constantiensi*. 12. *In vetus & novum Testamentum*, 13. *de Schismate*. Ipsius Commentarius in Decretales & Clementinas Venetiis an. 1579. & 1581. tribus volum. *in folio* & posteà an. 1602. & 1612. duobus volum. fuit editus. Additiones in ejus Decretalium Commentarium composuit Joannes Thierri: Philippus Francus, Nicolaus Superantius, & Vincentius Godemini suas quoque additiones Clementinarum Commentario adjunxerunt.

Alter fuit Zabarella, (*Jacobus*) Cardinalis Nepos, atque Philosophus eximius, Patavii 5. Septembris an. 1533. natus, ibique mense Octobri an. 1589. obiit, ac sepultus est in Ecclesia Sancti Antonii.

Zacchias, (*Paulus*) inclytus Medicus, Primarius Romæ totiusque Ecclesiastici Status, Opus composuit inscriptum: *Quæstiones Medico-Legales*, Romæ an. 1621. 1628. 1630. & 1634. & Lugduni an. 1661. editæ, quas Alexandro VII. inscripsit. Extat etiam alia editio Lugdunensis an. 1701.

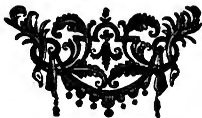
Zacharias Pasqualigi. *Vide* Pasqualigi.

Zenzelinus, vel, Genzelinus *de Cassanis*, inclytus Juris Professor, qui paulò post promulgationem 20. Extravagantium Joannis XXII. earum Glossam ac Summaria confecit, Cardinali Arnoldo sub titulo S. Eustachii inscripta.

Zerola, (*Thomas*) Minoritanus Episcopus in sinu Salernitano Neapolitani Regni, in Citeriori Principatu, præcipuum emisit Opus inscriptum: *Praxis Episcopalis*, cujus editio Coloniensis an. 1680. *in* 4. cæteris præstat.

Prætermittuntur hîc alii multi Authores, quòd eorum Historia non satis sit perspecta.

FINIS INDICIS AUTHORUM.

~~DICTIO~~ INDEX.

INDEX CHRONOLOGICUS
CONCILIORUM ET SYNODORUM,

Quæ in hoc DICTIONARIO laudantur.

Nomina Conciliorum, & Annorum, quibus habita sunt.

CONCILIUM ELIBERITANUM. *Eliberis*, Urbs olim Archiepiscopalis Hispaniæ, propè Toletum, cujus Sedes, post Urbis excidium, Toletum translata est; habitum est anno, 305.

I. ARELATENSE. *Arelate*, Urbs Galliæ in Provinciâ, cum titulo Archiepiscopatûs, an. 314.

ANCYRANUM. *Ancyra*, Urbs primaria Galatiæ in Asia Minori, nunc *Angori* dicta, an. 314.

NEOCÆSARIENSE. *Neocæsarea*, Urbs, quæ nunc *Nisſkat* dicitur, & Metropolis Cappadociæ, an. 334.

I. ROMANUM. *Roma*, Urbs Italiæ, totiusque Orbis Christiani Caput, ob Sedem Apostolicam ibi constitutam, an. 315.

LAODICÆNUM. *Laodicæa*, Urbs est Phrygiæ in Asia minori, circa an. 320.

GANGRENSE, ab Urbe hujus nominis à Turcis *Kiengara* dictâ, quæ Archiepiscopalis est in Paphlagonia, Provinciâ Asiæ Minoris; habitum est an. 325.

II. ANTIOCHENUM. *Antiochia*, Urbs, quæ nunc *Antachia* dicitur, Syriæ Caput, an. 341.

SARDICENSE. *Sardes*, Urbs Illyriæ, nunc autem Bulgariæ, an. 347.

I. CARTHAGINENSE. *Carthago*, Urbs olim magni Caput Imperii, propè Tunetem posita in Africa, cujus ruinæ nunc tantùm supersunt, 348.

I. VALENTINUM. *Valentia*, Urbs Episcopalis Galliæ, Tractûs Valentini in Delphinatu, 374.

I. CONSTANTINOPOLITANUM, secundum Oecumenicum. Constantinopolis, Urbs Europæ à Turcis *Stambol* dicta, quæ est Antiquum Byzantium Thraciæ, nunc autem Romaniæ Caput, 381.

CAPUANUM. *Capua*, Urbs Laboriarum in Regno Neapolitano, cum titulo Archiepiscopatûs, 389.

II. CARTHAGINENSE, 390.

III. CARTHAGINENSE, 397.

IV. CARTHAGINENSE, 398.

V. CARTHAGINENSE, 398.

I. TOLETANUM. *Toletum*, Urbs Caput Castiliæ novæ, cum titulo Archiepiscopatûs & Primatiæ Hispaniarum, 400.

AFRICANUM, 405.

MILEVITANUM. *Milevis*, Urbs Numidiæ in Algeriano Regno in Africa, 416.

AFRICANUM, 424.

EPHESINUM, tertium Oecumenicum. *Ephesus* Urbs Ioniæ in Asia minori. Huic Concilio præfuit pro Cælestino I. Papa S. Cyrillus, 431.

I. ARAUSICANUM. *Arausica*, Urbs Provinciæ cum titulo Principatûs & Episcopatûs, 441.

I. VASENSE. *Vasio*, Urbs Episcopalis Galliæ, in Vindascino Comitatu in Provincia, 442.

CHALCEDONENSE, quartum Oecumenicum. *Chalcedonia*, Urbs Episcopalis in Asiâ Minore, contra Constantinopolim posita, 451.

II. ARELATENSE, 452.

III. ARELATENSE, 455.

I. TURONENSE. *Turones*, Urbs Archiepiscopalis Galliæ, Caput Turonensis Provinciæ, 461.

VENETENSE. *Venetia*, Urbs Episcopalis Galliæ, in Britannia, 465.

ROMANUM, 494.

IV. ROMANUM, 502.

AGATHENSE. *Agatha*, Urbs inferioris Occitaniæ, cum titulo Episcopatûs. Huic Concilio præfuit S. Cæsarius, an. 506.

ROMANUM, 506.

I. AURELIANENSE. *Aurelia*, Urbs Episcopalis, Aurelianensis Agri Caput. Huic Concilio adfuêre Archiepiscopi Burdigalensis, Bituricensis, Augustæ Auscicorum, Turonensis, & Rhotomagensis, cum viginti septem Episcopis, qui 31. Canones condiderunt, an. 511.

TARRACONENSE. *Tarraco*, Urbs inclyta Archiepiscopalis, Principatûs Catalauniæ in Hispania, ubi Concilium hoc decem tantùm Episcoporum, qui tredecim Capitula seu Statuta de Disciplinâ statuerunt, sub Hormisdæ Pontificatu habitum est, an. 516.

EPAONENSE. *Epaonum*, Urbs vel vicus antiqui Regni Burgundiæ, è Jurisdictione, ut fertur, Diœcêsis Viennensis in Delphinatu. Hoc Concilium ab Avito Viennæ Archiepiscopo convocatum est, & cui interfuêre Archiepiscopus Lugdunensis, & viginti tres Episcopi sub Sigismundo Burgundiæ Rege, atque in eo 40. Canones condiderunt, 517.

ILERDENSE. *Ilerda*, Urbs Episcopalis in Catalaunia, 524.

IV. ARELATENSE, 524.

VALENTINUM. *Valentia*, Regni cognominis Caput in Hispaniâ, cum titulo Archiepiscopatûs, 524.

II. VASENSE, 529.

II. TOLETANUM, 531.

I. AVERNENSE, regnante Theodeberto in Austrasia. *Alvernia*, nunc Galliæ Provincia. 535.

II. AURELIANENSE, 536.

III. AURELIANENSE, 538.

IV. AURELIANENSE, 541.

V. AURELIANENSE, 549.

II. CLAROMONTANUM. *Claromontum*, Urbs Episcopalis Galliæ, Alverniæ Caput, 549.

II. CONSTANTINOPOLITANUM, Oecumenicum quin-

ROMA-

ROMANUM, sub Nicolao II. 1059.
TURONENSE, 1060.
ROTHOMAGENSE. *Rothomagus*, Urbs Archiepiscopalis Galliæ, Normanniæ Caput, 1072.
PICTAVENSE. *Pictavium*, Urbs Episcopalis Galliæ, & Pictonicæ Provinciæ Caput, 1078.
IV. ROMANUM, sub Gregorio VII. 1078.
MELPHITANUM. *Melphi*, Urbs Regni Neapolitani, cum titulo Episcopatûs & Principatûs, 1090.
BENEVENTINUM. *Beneventum*, Urbs Archiepiscopalis Principatûs Ulterioris, in Regno Neapolitano, cum titulo Ducatûs; habitum est sub Urbano II. an. 1091.
PLACENTINUM. *Placentia*, Urbs Episcopalis Italiæ in Longobardia, 1095.
EBORACENSE. *Eboracum*, Urbs Archiepiscopalis Angliæ, Caput Ducatûs ejusdem nominis, quæ ab Anglis dicitur *Caërfrock*. Hic Archiepiscopatus à Cantuariensi Primatiâ pendet, & Provincia sita est ad Septentrionem hujusce Regni, 1095.
CLAROMONTANUM, 1095.
LATERANENSE, 1112.
ROTHOMAGENSE, ad an. 1118.
I. LATERANENSE, IX. Oecumenicum, 1123.
LONDINENSE. *Londinum*, Urbs Episcopalis & Caput Angliæ, 1138.
II. LATERANENSE, X. Oecumenicum, Romæ in Basilicâ S. Joannis Lateranensis habitum, 1139.
RHEMENSE, 1148.
TURONENSE, 1163.
ABRINCATENSE. *Abrinca*, Urbs Episcopalis Galliæ in inferiori Normanniâ, 1172.
LONDINENSE, 1200.
AVENIONENSE. *Avenio*, Urbs Galliæ in Provinciâ, cum titulo Archiepiscopatûs, 1209.
PARISIENSE, 1212.
MONSPELLIENSE. *Monspelliacum*, Urbs Episcopalis Galliæ, in inferiori Occitaniâ, 1214.
IV. LATERANENSE, XII. Oecumenicum habitum, an. 1215.
OXONIENSE. *Oxonium*, Urbs Episcopalis Angliæ, in Comitatu ejusdem nominis, 1222.
Apud COMPINACUM, Urbem Galliæ in Provinciâ Inculismensi, ubi natus est Franciscus I. 1238.
I. LUGDUNENSE, XIII. Oecumenicum. *Lugdunum*, Urbs Galliæ, cum titulo Archiepiscopatûs, Caput Provinciæ Lugdunensis, 1245.
ALBIENSE. *Albia*, Urbs Galliæ, Caput Albigensis tractûs in superiori Occitaniâ, cujus Sedes Biturigi suffraganea, ab Innocentio XI. Archiepiscopatûs titulo, an. 1676. insignita est, 1254.
BITERRENSE. *Biterræ*, Urbs Episcopalis Galliæ in Occitaniâ, 1255.
MONSPELLIENSE, 1258.
Apud COMPINACUM, 1260.
LONDINENSE, 1268.
TURONENSE, apud Rhedones in Britanniâ habitum, 1273.
II. LUGDUNENSE, XIV. Oecumenicum, 1274.
I. SALISBURIENSE. *Salisburgum*, Urbs Germaniæ, è Circulo Bavariæ, cum titulo Archiepiscopatûs, 1274.
ARELATENSE, 1275.
BUDENSE. *Buda*, Urbs inferioris Hungariæ, in Comitatu Pilsenensi, 1279.
SALISBURIENSE, 1281.
LAMBETHENSE. *Lambetha* Pagus est Angliæ prope Londinum, 1281.
NEMAUSENSE, 1284.
RAVENNATENSE, 1286.
HERBIPOLENSE. *Herbipolis*, Urbs Germaniæ in Franconiâ, cum titulo Episcopatûs, 1287.
EXONIENSE. *Exonia*, Urbs Episcopalis Angliæ, Caput Comitatûs Devonii, 1287.
AUSCITANUM. *Augusta Auscicorum*, Urbs Archiepiscopalis in Vasconiâ, Caput Comitatûs Armeniaci, 1300.
Concilium apud PENNAM FIDELEM. *Penna fidelis*, Urbs Hispaniæ in veteri Castiliâ, à Gondisalvo, Toleti Archiepiscopo cum Suffraganeis Episcopis. Habitum est hoc Concilium an. 1302.
NUGAROLIENSE. *Nugarola*, Caput Comitatûs Armeniaci in Vasconiâ. Habitum est hoc Concilium ab Amanæo, Auscitano Archiepiscopo, 1303.
PARISIENSE, 1310.
SALISBURIENSE, 1310.
VIENNENSE, XV. Oecumenicum. *Vienna*, Urbs Archiepiscopalis Galliæ, Caput Viennensis Provinciæ in Delphinatu, quæ ab Antiquis *Vienna Allobrogum* dicta est, 1311.
II. RAVENNATENSE, 1311.
SALMURIENSE, 1315.
IV. RAVENNATENSE, 1317.
PALENTINUM. *Palentia*, Urbs Hispaniæ in Legionensi Regno, cum titulo Episcopatûs Burgis Suffraganei, 1322.
AVENIONENSE, 1326.
POSONIENSE. *Posonium*, Urbs Primaria superioris Hungariæ, ad Danubium, quam *Poson* nominant Hungari. Habitum est hoc Concilium à Legato Clementis V. an. 1309. & confirmatum à Clemente VI. an. 1346.
PARISIENSE, sub Guillelmo, Archiepiscopo Senonensi, 1346.
ANDEGAVENSE. *Andegavum*, Urbs Galliæ, Caput Andegavensis Ducatûs, cum titulo Episcopatûs, 1365.
VAURENSE. *Vaurum*, Urbs Galliæ, 1368.
CONSTANTIENSE, XVI. Oecumenicum. *Constantia*, Urbs Libera & Imperialis in Sueviâ, cum titulo Episcopatûs, 1414.
SALISBURIENSE, 1420.
PARISIENSE, 1429.
BASILEENSE. *Basilea*, Urbs Helvetiorum, ad Rhenum, unius ex tredecim Pagorum Helvetiorum Caput, cum titulo Episcopatûs Suffraganei Archiepiscopi Vesuntini, 1431.
FLORENTINUM. *Florentia*, Urbs Italiæ, Caput Etruriæ, cum titulo Archiepiscopatûs, 1438.
ROTHOMAGENSE, sub *Raoldo Roussel* hujus Urbis Episcopo, habitum an. 1445.
MAGDEBURGENSE, 1450.
EBORACENSE, 1466.
TOLETANUM, 1470.
TOLETANUM, 1473.
SENONENSE. *Senone*, olim *Agendicum*, Urbs Archiepiscopalis Galliæ, nunc in Provinciâ Campanâ, quæ priùs ad Burgundiam pertinebat, comprehensa, Senonensis tractûs Caput, 1485.
V. LATERANENSE, 1512.
TARENTINUM, Cardinalis Cajetani curâ initio

g 2 sæculi

SYNODI.

Finis Indicis Conciliorum & Synodorum.

DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIÆ,

SEU

PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM, DECISIONES,

E Scripturis, Conciliis, Pontificum Decretalibus, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis depromptæ.

ABBAS.

DE variis hujusce vocis significationibus hîc non agitur, nec de iis pariter seu Principibus, seu Laïcis Superioribus, qui Abbatis titulum sibi vindicarunt, antequam Superiorum quorumdam Regularium ipso usu proprius factus sit: De his enim videre est quæ scripsit HOFMAN in Lexico suo Universale (*a*). At hîc observasse satis erit Abbatem propriè, & juxta Canonum mentem (*b*) loquendo, eum esse quem Abbatiæ cujusdam Religiosi qui jure suffragii gaudent, in Superiorem sibi elegerunt ac Patrem spiritualem, cui juxta votum in solemni professione emissum, se obtemperaturos esse promittunt, in iis omnibus quæ regularem observantiam spectant.

(*a*) Hofman: Lexicon univers. V. *Abbas.*

(*b*) Gregor: IX. in Cap. *Abbatem*, de rescriptis.

Hinc patet quantùm ab hujuscemodi Abbate distent Abbates Commendatarii dicti, quos scilicet Rex Summo Pontifici intra sex menses à die vacationis præsentat, quique eo titulo tertiâ parte fructuum Abbatiæ liberè potiuntur, dum pars altera locorum regularium instaurationi insumenda supponitur; tertiâ dumtaxat parte in Religiosorum usum reservatâ.

Regulares nempè Abbates Jurisdictionem in Monasterii sui Religiosos habent, secus Commendatarii, saltem in Galliis, ubi ne ipsos quidem Novitios ad Professionem admittere possunt, nisi Cardinalitiâ fulgeant dignitate.

In Comitatibus Flandrico, & Atrebatensi omnes Abbatiæ sunt Regulares, Electivæ, & Confirmativæ seu ab Ordinum Capitibus à quibus pendent, qualis est Abbatia Vigoniensis Ordinis Præmonstratensis in Diœcesi Atrebatensi; seu quandoque ab Episcopo Diœcesano qualis est Abbatia Anchini Ordinis Sancti Benedicti in eâdem Diœcesi. (*c*) Jus idem Electionis servarunt sibi in Galliis Abbatiæ, & Monasteria quæ ordinum sunt Capita, Cluniacum scilicet, Cistercium, Grandimontium, Vallis Scholasticorum, Sanctus Antonius Viennensis, Mathurinenses, Præmonstratum, Vallis Brassicarum, Sanctus Edmus, Pontiniacum, Firmitas, Claravallis, & Morimontium (*d*).

(*c*) Definit. Canon. pag. 182.

(*d*) Edict. Bles. art. 3.

Abbatum Regularium alii Triennales sunt, nonnulli verò Perpetui; at omnes debent esse Sacerdotes, (*a*) ne ipsis quidem Commendatariis exceptis, nisi ex dispensatione Summi Pontificis.

(*a*) Cap. *ut Abbas* 1. de ætat. qualit. & ord. præfic. l. 1. Tit. 14.

CASUS PRIMUS.

ALEXIUS Reformati cujusdam Ordinis Religiosus pietate, & doctrinâ plurimùm commendatus, Monasterii alterius Ordinis Abbas electus fuit ab iis omnibus qui jus habent suffragii, quamvis nec illius communitatis membrum, nec ejusdem sit habitus, & Regulæ. Quæritur an absque peculiari Papæ dispensatione possit, aut debeat oblatam dignitatem acceptare.

RESPONS.

Nec potest, nec debet Religiosus ille tali electioni assentiri; cùm Canonica non sit, & cuilibet Capitulo Regulari districtè prohibitum sit alterius Ordinis Abbatem, Superioremvè sibi eligere, quia sanè non expedit in eodem degere Monasterio Religiosos professione, habitu, aut Regulâ diversos; ac præcipuè eum, qui toti communitati regendæ præficitur, non esse illius communitatis membrum.

Disciplinæ hujus primus vindex est S. Greg. Magnus in Concilio Romæ habito an. 601. ut legere est apud GRATIANUM (*b*) *Defuncto verò Abbate*, inquit Sanctus Pontifex, *cujusquam Congregationis non extraneus eligatur, nisi de eâdem Congregatione, quem sibi propriâ voluntate concors fratrum societas elegerit; & qui electus fuerit sine dolo, aut venalitate aliquâ ordinetur.*

(*b*) Can. *quam sit* 5. §. 2. 18. q. 2.

Equidem Sanctus Pontifex exceptionem subjicit his verbis, *quod si aptam inter se personam invenire nequiverint, solerter sibi de aliis Monasteriis eligant ordinandum.* Sed præterquam quod verba illa de altero Monasterio, ejusdem tamen Ordinis intelligenda sunt, superfluit jam omninò exceptio illa, ex quo Regularium communitates adeò numerosæ evaserunt, totque idoneis viris, qui aliis præficiantur, sunt refertæ. Unde Clemens V. nullâ illius exceptionis factâ mentione, indistinctè prohibet, in Abbates, ant Superiores eligi viros alterius Ordinis. En verba illius ex Concilio Viennensi an. 1311. (*c*) *Cùm rationi non congruat ut homines disparis professionis, vel habitus simul in iisdem Monasteriis socientur, prohibemus ne Religiosus aliquis in Abbatem vel Prælatum alterius Religionis; vel habitus de cætero eligatur, quod si secus actum exiterit, sit eo ipso irritum, & inane.* Idem omninò statuit Glossa in alteram *Nicolai* III. (*d*) Constitutionem; ipsâque jamjam allatâ Decisione nititur. Debet igitur Alexius Electioni suæ renunciare, cùm Canonicis Constitutionibus adversetur, nec possit ei absque Dispensatione Pontificiâ assentiri; secùs prohibitionem Ecclesiæ in Concilio Generali sancitam infracturus.

(*c*) Clementi. *cum rationi* 1. de Electi. & Elect. potest. l. 1. tit. 3.

(*d*) Nicolaus III. in Cap. *nullus* 28. de Elect. &c. in 6.

CASUS II.

RAINFREDUS Monasterii Sancti Alliri Abbas cùm sine causâ, & propriâ auctoritate quatuor aut quinque Priores Conventuales deposuisset, duo ex illis id ægrè ferentes, tali depositioni assentiri recusarunt; Quæritur an salvo obedientiæ voto ita se gerere potuerint.

RESPONS.

Ut hæc solvatur difficultas, duo distinguenda sunt Priorum Conventualium genera. Alii nimirum à Regulari Capitulo canonicè electi, ab ipso Abbate confirmantur. Alii verò quos Fagnanus (*e*) Manuales appellat, à Capitulo minimè nominantur, sed à solo Abbate minoribus quibusdam communitatibus præficiuntur. Quo posito, respondeo Priores illos à Capitulo canonicè electos, atque ab Abbate confirmatos, non posse solius Abbatis auctoritate, ad ipsius nutum munere suo privari, nisi ex causâ legitimâ & juris ordine servato. Ita Fagnanus qui sententiam suam probat ex Concilio tertio Lateran. (*f*) sub Alexandro III. cujus Decretum in Corpore Juris relatum ità se habet: *Priores autem cùm in Ecclesiis Conventualibus per Electionem Capitulorum suorum canonicè fuerint instituti, nisi pro manifestâ, & rationabili causâ non mutentur.* Causas autem legitimas reputat idem Concilium, *si fuerint dilapidatores, incontinenter vixerint, aut tale quid egerint; pro quo amovendi meritò videantur, aut si etiam pro necessitate majoris Officii de Concilio fratrum fuerint transferendi.*

(*e*) Fagnan. ad C. *cum ad Monasterium* C. de statu Monachorum. n. 37.

(*f*) Alex. III. in Conc. Later 3. C. 10. in Cap *Monachi* 2. §. *Priores* de statu Monachorum.

Accedit Glossa in hæc verba *non mutentur. Nota hîc differentiam*, inquit, *inter Priorem Conventualem, & alium, quia Prior Conventualis deponi non potest nisi pro manifestâ & rationabili causâ.* Quod & probat ex hoc Juris Axiomate, *sine culpa nemo debet privari Jure suo.* Cui etiam congruunt hæc Sancti Gregorii ad Columbum Episcopum (*g*) verba: *Satis perversum, & contra Ecclesiasticam probatur esse censuram, ut frustrà pro quorumdam voluntatibus quis privetur, quem sua culpa, vel facinus ab Officii quo fungitur gradu non dejicit.* Idem omninò sentiunt Innocentius IV. in suo super allatam mox decretalem Commentario, Joannes Andreas, & Cardinalis Hostiensis (*h*).

(*g*) Greg. in Can. *satis* 7. dist. 56.

(*h*) Innoc. IV. in cit. Cap. *Monachi* Joan. Andr. ibid. n. 12. & in C. *cum singula* de Præb. in 6. n. 1. Hostiensis in dictum C. n. 5. 21.

Aliud planè dicendum de aliis secundæ Classis Prioribus, quos Abbas propriâ auctoritate minorum communitatum administrationi præposuit, de quibus loquitur Innoc. III. dum ait in Decretali: priùs laudatâ (*i*) *Tales autem ad agenda officia Monasterii deputentur qui fideles fuerint, & discreti*, ii scilicet ad nutum Abbatis deponi possunt aut revocari.

(*i*) In cit. Cap. *cum ad Monasterium.* §. tales.

Censent equidem nonnulli Doctores Ultramontani hancce revocationem ad nutum Abbatis, & sine causâ fieri non posse; (*k*) at secùs sentiunt plurimi magni nominis Canonistæ, puta (*l*) Hostiensis, Joannes Andreas, Antonius de Butrio, Petrus Ancharanus, Decius, Baldus, Cardinalis, Felinus, Socinus, Geminianus, pluresque alii, quos sequitur Fagnanus, atque ita à sacrâ Congregatione judicatum asserit 7. Marc. 1650. juxta decisionem Rotæ 16. Mart. 1584.

(*k*) Innoc. IV. in C. *Insinuante*, qui clerici vel voventes &c. n. 2.

(*l*) Hostiensis in cit. C. *cum ad Monasterium.* n. 21. Joan. Andr. in C. *cum singula* de præb. in 6. n. 2. Ant. de Butrio ibid. n. 5. Anchar. ib. n. 4. Francus ib. n. 5. Decius in C. *ad nostram.* n. 7. de confirm. utili, vel inutili. Socinus senior consil. 174. n. 8. Felinus in C. per *tuas*, de major. & obed. n. 4. Joan. de Selva tract. de Benef. 3. part. q. 68. n. 3. Fagnanus loco cit.

Dicendum igitur supradictos Priores Conventuales, si à Capitulo canonicè electi, atque ab Abbate confirmati fuerint, non teneri depositioni suæ acquiescere, nisi adsint prænotatæ conditiones; secùs autem si solius Abbatis auctoritate Minorum Monasteriorum regimini fuerint præfecti; attamen caveat Abbas ne ex tali depositione scandalum patiatur seu Monasterium, seu Prior ipse depositus, aliter contra charitatem graviter peccaturus.

CASUS III.

DOMINICUS Abbas Regularis Monasterii sancti Lizei, Fabianum Presbyterum sæcularem nominavit ad Parochialem sancti Albini, non requisito consensu Religiosorum Monasterii à quo pendet illa Parochialis Ecclesia. Idne validè saltem potuit?

RESPONS.

Id præstare non potuit; nec enim Regularis Abbas tale jus exercere potest sine consensu Capituli

tuli Abbatiæ suæ. Ita docet (*a*) Sylvester de Prierio juxta Decretalem Cælestini III. quæ sic habet: (*b*) *Respondemus quod in præsentationibus Prælatorum intelligi debet, quod fiant de Collegiorum suorum consensu, sine quo non obtinent firmitatem. Unde si constiterit Conventus vel majoris, & sanioris partis non adfuisse consensum institutionem ejusmodi convenit evacuari.* Quibus addit Glossa ibid. *cum non sint factæ secundùm jus, sed contemptis illis, qui requiri debent.* Quod etiam ibid. duabus confirmatur Decretalibus, alterâ Alexandri III. (*c*) alterâ Innoc. III. (*d*) *ubi*, inquit Glossa, *hoc videtur expressum.*

(*a*) Sylvester. v. Abbas q. 3. §. 3.
(*b*) Cap. ea noscitur 6. de his quæ fiunt, &c. lib. 3. decret. tit. 10.
(*c*) Alex. III. in Cap. *novit*, & Cap. *quanto* 5. eod. tit.
(*d*) Innoc. III. in Cap. *quod sent* 28. de consuetudine l. 1. tit. 4.

Ab eâ excipitur regulâ casus in ipsâ Cælestini III. Decretali expressus his verbis: *Nisi ex antiquâ & approbatâ consuetudine, vel concessâ libertate aliqui eorum probaverint commissi sibi Collegii non debere Ecclesiarum, seu Beneficiorum collationibus requiri consensum.*

CASUS IV.

Benedictus juxta Constitutiones Monasterii, cujus est Abbas Regularis, tenetur Religiosorum qui capitulum componunt explorare consilium ubi de admittendis ad professionem solemnem novitiis agitur; ob idque super novitii receptione communitatem convocavit; verùm novitium hunccc, quamvis suffragiorum pluralitate exclusum, propriâ ipse autoritate ad professionem admisit; contradicere non audentibus religiosis. Idne tutâ conscientiâ præstare potuit?

Respons.

Asserunt plures, iique celebres Canonistæ, non teneri Abbatem regularem juxta votorum pluralitatem de novitii ad professionem admissione aut exclusione pronunciare; sed conquisitis Capituli suffragiis posse Abbatem ad libitum eâ de re statuere. Verùm opinio hæc omnium Monasteriorum praxi adversatur, nulloque fundamento fulciri videtur.

Censemus igitur oppositam sententiam, tum rationi, tum juri magis esse conformem. Rationi quidem; secùs communitatis suffragia exquirere superfluum esset. Juri etiam, cùm habeant, juxta canones, Religiosi vocem deliberativam, in iis omnibus quæ ad Capitulum referuntur, sed præcipuè in ipso de quo agitur casu.

Probari id potest ex jam laudatâ Cælestini III. Decretali (*e*) ubi statuit Abbatem, cui jus competit una cum Capitulo, nominandi ad Beneficia quæ à Monasterio pendent, non posse id præstare sine consensu, institutionesque ad ipsius solius præsentationem factas, esse irritas. Jam verò non minùs jure suffragii potiuntur Religiosi ubi de admittendâ professione quàm ubi de Beneficiorum præsentatione agitur; quod ergo nequit Abbas solus, in uno casu, id pariter nequit in altero.

(*e*) Cælest. III. in Cap. *ea noscitur* supr. cit.

CASUS V.

Candidus Abbas Regularis Monasterii sancti Asaphi seu speciali privilegio, seu consuetudine legitimè præscriptâ, in eâ est possessione ut novitiorum professionem autoritate propriâ excipiat; potestne eo jure tutâ conscientiâ uti contra juris communis dispositionem, atque obsistentibus Religiosis?

Respons.

Potest Abbas ille tutò in eâ possessione stare; ut patet ex eâdem Cælestini III. Decretali (*f*) ubi conceditur Abbati ut possit solus seu ex consuetudine seu ex privilegio nominare ad Beneficia quæ pendent à Monasterio; quod etiam ad professionis admissionem extendi potest.

Patet 2o. ex Constitutione Bonifacii VIII. (*g*) in quâ supponit Monachorum admissionem quandoque ad solum Abbatum pertinere, eoque defuncto jus illud conventui non competere. *Ex quo textu*, inquit Barbosa, *colligunt Doctores communiter creationem Monachorum spectare ad solum Abbatem, quando Religio habet ad hoc talem consuetudinem*; hæc autem consuetudo legitima esse debet. *Licet enim*, inquit Gregor. IX. (*h*) *longævæ consuetudinis non sit levis autoritas, non tamen est usque adeò valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare nisi fuerit rationalis, & legitimè præscripta.*

(*f*) Cap. *ea noscitur* supr. cit.
(*g*) Bonif. VIII. in Cap. *si ad solum* fin. de Regularibus in 6. lib. 3. tit. 14.
(*h*) In Cap. *cum tanto*, fin. de Consuetud. lib. 1. tit. 4.

Congrueret sanè, ut Abbas ille usui se conformaret qui apud omnes ferè ordines viget, ubi quotquot sunt quibus constat Capitulum, suffragium ferunt cum Abbate, cùm quis ad professionem admittendus est; quod quidem Religioni conducibilius est, & regulis magis consonum; cùm illius certior sit vocatio, qui Abbatis simul, & Religiosorum suffragiis admittitur, utpote cujus magis exploratæ sunt actiones, & vita.

CASUS VI.

Philemon Religiosus rixatus cum Clerico sæculari, cui alapam ex irati animi motu impegit, Abbatem suum regularem adiit ad consequendam excommunicationis absolutionem, quam ei Abbas concessit. Quæritur an ritè & validè coram Deo absolutus fuerit?

Respons.

Potest equidem Abbas regularis Monachum suum cum altero quocunque Monacho rixatum, ob idque excommunicatum absolvere: verùm id nequit si Monachus ille Clerico sæculari vim intulit; tunc enim absolutio censuræ ad Episcopum Diœcesis ubi admissum est delictum, pertinet.

Ita docet Glossa in canonem Gratiani (*a*) his verbis: *Abbas enim potest absolvere Monachum injicientem manus in Monachum suum vel alterius, sed non potest si percusserit Clericum sæcularem.* Id confirmat autor Glossæ ex Decretali Innoc. III. in corpore juris relata, (*b*) indeque patet Philemonem validè absolutum non fuisse, atque ideò ipsum teneri Episcopum diœcesanum adire.

(*a*) Glossa in Can. *si quis* 5. dist. 90.
(*b*) Innoc. III. in Cap. *cum illorum* 12. de sent. excom. lib. 5. tit. 39.

CASUS VII.

Joachimus Abbas regularis Monasterii, cujus bona communia sunt ipsi, & Religiosis, postquam sumptus necessarios Abbatiæ suppeditavit, supersunt ei quovis anno bis mille librarum; potestne de iis propriâ autoritate ad libitum disponere?

Respons.

Non potest; siquidem, ut ait Sylvius (*c*) *Abbas non est Dominus rerum Monasterii, sed dispensator; ad dispensatorem autem pertinet non pro libitu bona sibi concredita dispensare, sed ex causâ legitimâ.*

Eo nixus fundamento asserit Joannes Major (*d*) talem Abbatem reum esse vitii proprietatis, si bona Monasterii in favorem amicorum, aut parentum minimè egentium impendat. Idem sentit Navarrus, (*e*) atque ex sancto August. (*f*) probat non magis posse Abbatem regularem, quàm Religiosi & Moniales donare Monasterii bona, sed ea teneri impendere, aut in usum Monasterii aut in pauperum solatium.

(*c*) Resolut. var. v. *Abbas* II. Tom. 5.
(*d*) In 4. sent. dist. 38. q. 9.
(*e*) Navar. Manual. C. XVII. n. 105. & in Can. *non liceat*, 20. 12. q. 1. §. 15.
(*f*) S. Aug. in Can. *non dicatis*, ij. 12. q. 1.

CASUS VIII.

Onesimus, Reformati cujusdam ordinis Religiosus, Tonsurâ & quatuor minoribus ordinibus à regulari Monasterii, cujus est professus, Abbate initiatus est: Diœcesanum posteà adivit Episcopum, ut ab eo Subdiaconatum reciperet. Quæritur 1o. utrùm à suo validè ordinatus fuerit Abbate? 2o. utrùm Episcopus ipsum de novo ordinare nequeat, priusquam ei sacrum, quem petit ordinem conferat?

RESPONS.

Certum est, ex jure communi Episcopum solum ordinarium esse Tonsuræ, aliorumque sive majorum, sive minorum ordinum Ministrum; quod quidem probatu facile est ex Conciliis œcumenicis, Niceno I. habito sub S. Sylvestro an. 325. (a) Florentino, (b) & Tridentino. (c) Cujus rei hanc etiam rationem affert sanctus Thomas, (d) quòd cùm Episcopus ordinarius sit confirmationis, à fortiori ordinarius debet esse Sacramenti ordinis minister.

(a) Concil. Nic. I. Can. 4.

(b) Concil. Florent. in decreto Eugenii IV.

(c) Concil. Trident. Sess. 23. Can. 7.

(d) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 1. art. 1.

Attamen ex jure eodem concessum est Abbatibus regularibus, qui sint Sacerdotes, & ab Episcopo solemniter benedicti, Tonsuram & quatuor minores ordines conferre Religiosis sibi subditis, in proprio duntaxat Monasterio; ex vi jurisdictionis quasi Episcopalis, quam eis concessit Sedes Apostolica. (e) Quod ita declarat Innocentius III. ad Rothomagensem scribens Archiepiscopum; *Cùm in septima Synodo (f) sit statutum*, inquit Pontifex, *ut Lectores per manûs impositionem licentia sit unicuique Abbati in proprio Monasterio solummodò faciendi, dummodo ipsis ab Episcopo (secundùm morem præficiendorum Abbatum) manûs impositio facta noscatur, & constet, eum existere Sacerdotem; per primam Tonsuram, juxta formam Ecclesiæ datam à talibus Clericalis ordo confertur.* (g) Verùm hæc eis non competit potestas erga alium quemquam, aut extra Monasterium degentem, ut hisce constat verbis: *in proprio Monasterio solummodò*, necnon isto Concilii Tridentini textu. (h) *Abbatibus, & aliis, quantumvis exemptis, non liceat imposterùm intra fines alicujus diœcesis consistentibus; etiamsi nullius diœcesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, Tonsuram, vel minores ordines conferre. Nec ipsi Abbates & alii exempti..... Litteras dimissorias aliquibus Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant. Sed eorum omnium ordinatio..... ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existant, pertineat.*

(e) In quos Ecclesiasticam & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent. Alex. IV. in C. *Abbates*. 3. de privilegiis in 6. l. 1. tit. 7.

(f) Can. *quoniam* 1. dist. 69.

(g) Innoc. III. in Caput: *cùm contingat*. ij. de ætate & qualitate & ordine præficiendorum. l. 1. tit. 14.

(h) Conc. Trid. Sess. 23. C. 10. de Reform.

Quod cùm ita sit; ut quæstioni propositæ fiat satis; dicendum, Onesimum legitimè Tonsurâ cæterisque ordinibus fuisse initiatum; si ipsius Abbas regularis sit Sacerdos, & solemniter ab Episcopo benedictus, & si quasi Episcopalem obtineat jurisdictionem, aut speciali Summi Pontificis privilegio, hæc ei facta sit potestas, Tonsuram, minoresque ordines suis Religiosis conferendi: ac proindè ab Episcopo dicti Onesimi non iterandam esse ordinationem, antequam ad Subdiaconatum admitatur.

Observat Baptista Trovamala, (i) Abbatem regularem, qui ter ab Episcopo benedictionem requisivit, quam ab eodem injustè renuente obtinere non potuit, jus illud licitè posse sibi arrogare. Sic enim declaravit Alexander III. pro Abbatibus ordinis Cisterciensis (k) in decretali ad Religiosos ejusdem ordinis; cujus hæc sunt verba: *Statuimus præterea, ut, si Episcopus tertiò cum humilitate ac devotione.... requisitus, substitutos Abbates vestros benedicere fortè renuerit, eisdem Abbatibus liceat proprios Monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujusmodi pertinent, exercere; donec ipsi Episcopi suam duritiam recogitent, & Abbates benedicere non recusent.* Verùm in eo casu congruam magis & tutiorem adhibere viam possunt Abbates regulares; si nimirùm ad Papam confugiant, & ab ipso impetrent, ut deneganti ordinario alium substituat in eam rem Episcopum.

(i) Sape. Trovam. in Rosella. v. *Abbas*.

(k) Alexand. III. in Cap. *Statuimus* 1. de suplenda negligentia Prælatorum. l. 1. tit. 10.

Cæterùm, inquit idem Trovamala, *non est tamen (l) licitum Abbatibus, aliis, quàm Monasteriorum suorum conversis ... & in quos Ecclesiasticam & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent, primam Clericalem conferre Tonsuram, nisi eis competat ex pleno Apostolicæ Sedis indulto.* Quod idem Autor allatâ superiùs Alexandri III. Constitutione confirmat. *

(l) *I. Abbas.* cit.

* An invalida perindè ac illicita sit Tonsuræ & minorum ordinum collatio ab Abbate ei facta in quem nullam habet jurisdictionem, opportunè hic quærendum venit.

Cui quæstioni affirmativè respondet Autor consultationum Canonicarum hâc in parte peritus, si quis unquam; † rationemque affert quia hoc in casu potestatem sibi factam prætergreditur Abbas ille: cùm enim conferendorum ordinum potestas jure tantum Ecclesiastico ei concessa sit qui Episcopali caractere non est insignitus, potest ab Ecclesia ordinatio ab eo collata invalida perindè ac illicita declarari; maximè cùm certum sit, potestatem illam jurisdictionis esse, potiùs quàm ordinis; solùmque ex decentiâ ad id requiri in Abbate Presbyteratum. Si enim ad ordinem pertineret ea potestas, jam delegari alteri non posset, ut patet ex Cap. IX. de consecr. nec dici potest quod talis potestas sit ordinis Sacerdotalis. secùs validè eam exereret quilibet Sacerdos, quod nemo dixerit.

Nec dicas non declarari irritas hujusmodi ordinationes à Concil. Trid. prohibitas; nam jure ipso communi quæ jurisdictionis sunt, ac ipsius limites excedunt, irrita sunt & nulla.

† *Tom. 2. de ordine Consult. 4.*

CASUS IX.

CHRYSOLOGUS ordinis sancti Bernardi Religiosus, Facultatis Parisiensis Baccalaureus, electus Abbas regularis Monasterii in longinquâ Provincia siti, Parisios se conferre optaret imprimis, ut emenso Licentiæ cursu, deinde Doctorum numero posset adscribi. Quæritur utrùm biennio trienniove ob eam causam à Monasterio tutâ conscientiâ possit abesse?

RESPONS.

Non potest Religiosus ille abesse; quia Pastores, id est, ii omnes, qui beneficia vel dignitates obtinent, quibus annexa est animarum cura, ad residentiam necessariò tenentur, ut in multis decretum est Conciliis, præsertimque Lateranensi an. 1179. & Tridentino; & in suis decretalibus, quas refert summa juris, declarârunt Leo IV. Alexander III. Cælestinus III. Innocentius III. & Gregorius IX. (m) atqui Abbas regularis verè est pastor, quandoquidem ad ipsum pertinet cura spiritualis, salusque suorum Religiosorum. Tenetur itaque in suo Monasterio residere, ut curatus in sua Parœcia, ut ovium sibi commissarum, quarum Deo rationem aliquando redditurus est, saluti invigilet.

(m) Alex. III. in Conc. Lateran. in C. *Quia nonnulli*. 3. Leo IV. in Cap. *Ex gestis*. 2. Alexand. III. in Cap. *conquerente*. 6. Cælestin III. in Cap. *Ex parte*. 8. Innoc. III. in Cap. *qualiter*. 9. & in Cap. *Ex tuæ*. 11. & Greg. IX. in Cap. *Clericos*. fin. de Clericis non residentibus in Ecclesiâ vel præbendâ. l. 3. tit. 4.

Equidem si talis in casu proposito esset permissa absentia, à fortiori magno Parochorum numero foret licita, quibus cùm majori sit opus scientiâ, quàm Religiosis, ob eam causam à suis Parœciis abesse possent absque peccato; quod Ecclesiasticam omninò perturbaret disciplinam, & innumeris propemodum animabus certum salutis periculum & detrimentum afferret. (n)

(n) De Sainte Beuve. Tom. 3. Cap. 136.

CASUS X.

ARISTARCHUS Clericus Tonsurâ initiatus, triginta jam annos natus, cùm de Abbatiâ sancti Galli in commendam fuerit provisus, quâ jam à quinque annis pacificè fruitur, nec ad sacros ordines promoveri curet; injecto sibi scrupulo valdè angitur, quòd nimirùm sub peccato teneretur curare, ut intra annum ad Sacerdotium promoveretur, subductâ temporis ratione à die provisionibus suis adscriptâ, vel saltem additionis ad talem Abbatiam. Quæritur, an reipsâ ad id teneretur? Et utrùm etiamnum subsistat hujusmodi obligatio?

RESPONS.

Existimamus, Aristarchum verè teneri ad recipiendum Sacerdotium, primo anno, quo ei in com-

commendam collata est Abbatia; eandemque obligationem hactenùs sic perseverare, ut vel eam indesinenter adimplēre, vel Abbatiam suam dimittere teneatur; nisi de consensu Regis à Summo Pontifice super hac re legitimè dispensetur; quia Abbas commendatarius & Abbas regularis, quoad rem præsentem spectat, eâdem lege tenentur.

Primò decisionem hanc probat Glossa (*a*) in unam decretalem Innocentii III. quæ de Abbate regulari agens dicit, *quia Abbas debet esse Sacerdos*: quod idem aliâ confirmat, decretali exprompta è decreto Concilii Pictaviensis sub Gregorio VI. an. 1078. habiti, in quo idem statuitur his verbis: (*b*) *Ut Abbates, Decani & Præpositi, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant: ... quòd si aliquâ justâ causâ probibente Presbyteri... esse non potuerint, prælationes amittant.* Rem hanc asserit Fagnanus in suo super hanc decretalem Commentario tribus hisce rationibus. (*c*) 1o. *Quia solemniter benedicuntur, ut in Cap. 1. suprà de supplenda negligentia Prælatorum; & ita necessariò debent esse Presbyteri.* 2o. *Tum quia minores ordines conferunt, id que præstare nequeunt, nisi sint benedicti & Presbyteri, ut in C.* Quoniam 69. *distinctione*: *Et in C.* cùm contingat. *Infra. Eodem.* Tertiam hanc rationem addit inclytus hic Canonista. *Tum denique quia curam habent animarum, saltem respectu Monachorum suorum. Can.* nullam. 18. q. 2. & Cap. *Cùm ad Monasterium.* Infrà de statu Monachorum. Ex quo facilè colligitur, eandem esse Abbatis commendatarii obligationem, cùm regularis Abbatis vicem gerat.

(*a*) Glossa in C. *Exposuisti* 6. 21. *promoveri.* de corpore vitialis ordinantis, vel non, lib. 1. tit. 20.

(*b*) Conc. Pictav. in Cap. *ut Abbates* 1. de ætate & qualit. & ordine præficiendorum, lib. 1. tit. 14.

(*c*) Prosper Fagnanus in cit. C. *ut Abbates.* n. 1. & seqq.

2o. Hoc idem disciplinæ punctum pro utroque Abbate statuit Constitutio Clementis V. in quâ de Prioribus Conventualibus seu Titularibus, seu Commendatariis loquens hic Pontifex dicit: (*d*) *Qui autem Prioratus istos Conventuales, vel illos, non Conventuales curatos habuerint; infrà annum, computandum à tempore collationis, seu commissionis sibi factæ de eis, & possessionis eorum adeptæ, vel infrà vigesimum-quintum ætatis suæ annum; si ante annum ipsum non Conventuales Prioratus eis commissi fuerint aut collati, se faciant ad Sacerdotium promoveri. Quòd si, cessante rationabili causâ, non fecerint, eo ipso nullâ etiam monitione præmissâ, prædictis Prioritatibus sint privati, qui ipsis iterùm eâ vice nullatenus conferantur.*

(*d*) Clementinâ, *Ne in agro.* §. *Cæterùm* de statu Monachorum.

Idem autem de Abbatibus regularibus, atque de hujusmodi Prioribus dicendum, cùm ejusdem sint naturæ amborum beneficia seu dignitates, communiaque in eam rem onera.

3o. Edicto Blesensi mensis Maij an. 1579. (*e*) novum huic rei accedit argumentum; quibusdam additis non magni momenti temperamentis. En ejus verba: *Abbates & Priores Conventuales, ætatem à Conciliis requisitam adepti, juxta ea se facient ad Sacerdotium promoveri intra annum à provisionibus suis; nisi super hac re legitimè fuerint dispensati: & nihilominùs, aut intra duos annos insequentes, nisi ad dictum ordinem se faciant promoveri; eorum beneficia declarabuntur vacantia & impetrabilia; ipsique cogentur reddere ac restituere fructus, quos perceperint, ut in pia opera cedant & distribuantur.*

(*e*) Edictum Blesense. art. 9.

4o. Quartam prædictis addit probationem Concilium Rothomagense sub Cardinali Borbonio an. 1581. habitum; cujus expressum est de eo Disciplinæ capite Decretum. (*f*) *Abbates & Priores regulares, atque etiam exempti, aut Commendatarii,* inquiunt Patres hujusce Concilii, *si ætatem præscriptam à jure, ad suscipiendos sacros ordines attigerint; intrà annum promoveantur: facultatesque de non promovendo, præterquàm in casibus, à jure expressis concessæ ad annum tantùm suffragentur. Alias Episcopus pro suo jure agat usque ad declarationem vacantium omnium beneficiorum.*

(*f*) Conc. Rothomag. tit. de Monasteriis. n. 4.

Denique hactenùs dicta idipsum confirmat, quòd Papa Bullas seu provisiones Abbatibus Commendatariis non concedat, nisi sub expressâ conditione, quod se ad Sacerdotium promoveri intra annum curabunt; cui profectò deesse nequeunt absque peccato, nisi cum iis expressè dispenset Summus Pontifex. *

* Ad cas. X. & seqq. videsis Consult. XVI. Authoris mox laudati, eodem Tom. 2. de Ordine.

CASUS XI.

Anselmus obtentis ex regio rescripto Abbatiæ commendatæ Bullis cum appositâ conditione, quòd Commendatarius ad Sacerdotium intra annum se promoveri curabit; cui conditioni cùm non satisfecerit, nec Sacros ordines suscipere intendat; postulat, utrùm in foro conscientiæ *ipso facto* per hunc defectum vacet Abbatia sua, priusquam accesserit sententia juridica.

Respons.

Cùm justis de causis Abbatem etiam regularem ordinare nequeat Episcopus, seu quòd necessariâ careat scientiâ, seu ob aliam justam rationem; (*g*) negari quoque non potest pro Abbate Commendatario æquas pariter intervenire posse rationes; attamen licet ipsius negligentia justè excusari non possit, & reus sit imprimis, appositam suis provisionibus nolens adimplēre conditionem; hinc non sequitur *ipso facto* ex tali defectu, ejus vacare beneficium.

Hoc unum igitur certum est, eum beneficio suo per juridicam sententiam esse privandum juxta statutum Lateranensis Concilii sub Alexandro III. habiti: (*h*) unde colligi necesse est, quod cùm Anselmus juridicè per sententiam aut Arrestum Abbatiâ suâ non fuerit spoliatus; dici nequit ipsum Beneficio suo fuisse ob id unum privatum, quòd suscipiendi intra annum Sacerdotii impositæ sibi conditioni non satisfecerit.

(*g*) S. Greg. in Can. *Accedens.* 10. dist. 50. & Innoc. III. in Cap. *Tuam.* 10. de ætate & qualitate & ordine præficiendorum. lib. 1. tit. 14.

(*h*) Conc. Later. 3. de electi. Summi Pont. C. 3.

Hanc decisionem eâ præcipuè ratione stabilimus, quòd Bullis ejus inserta Sacerdotii intra annum suscipiendi clausula, sit tantùm comminatoria, cui nimirum à summo Pontifice non additum fuit decretum irritans; quare in simili casu omninò necesse est ad vacationem beneficii, ut tres præcesserint canonicæ monitiones, debito cum intervallo factæ; ac deinde juridica accedat sententia, quâ vacans declaretur.

Confirmari potest hæc opinio exemplo Clerici de beneficio Sacerdotali *à lege* vel *ex fundatione*, provisi, qui per triennium sacerdotio initiari neglexit; nam secundùm jurisprudentiam, quæ viget in Gallia, Clericus ille contrà devolutarium uti potest Regulâ *de pacificis possessoribus*, & post triennalem possessionem debet in jure sibi per eam quæsito manuteneri.

CASUS XII.

Athanasius, è diœcesi Parisiensi, de Abbatia, vel Prioratu sancti Framburgi in commendam provisus, Sacerdotem se initiari non curavit intra annum, ex quo talem Abbatiam vel Prioratum adivit, uti jure & provisionum suarum tenore ad id tenebatur; & à duobus annis eo potitur beneficio; quæritur, utrùm ad restitutionem fructuum, quos percepit, in foro conscientiæ teneatur?

Respons.

Existimamus eum ad talem restitutionem obligati, quia cum jure, & provisionum suarum tenore

ad ſacerdotium ſuſcipiendum intra annum teneretur, neglectâ tam juſtæ obligationis adimplendæ neceſſitate, injuſtus hujuſce beneficii cenſendus eſt poſſeſſor: quod quidem eò magis æquitati conſonum videri debet, quod eo beneficio potiri non potuit abſque alterius injuriâ, qui & titulo & naturâ beneficii requiſitis dotibus fuiſſet prædirus, aut ſaltem voluiſſet ac potuiſſet eas intra annum ſibi comparare.

Attamen, ſi diebus ſingulis officium ſuum recitaverit Athanaſius, & pro debito bonum ſpirituale & temporale Monaſterii procuraverit; in eo caſu ad totalem fructuum reſtitutionem non tenetur; ſecùs, ſi eam neglexerit obligationem, integros fructus perceptos reſtituere tenebitur. Si tamen neglectâ officii ſui recitatione, utilem aliundè bono ſpirituali vel temporali beneficii ſui operam collocaverit; dici etiam poteſt, ipſum in eo caſu ad integram quoque redituum perceptorum reſtitutionem non teneri, cùm majorem vel minorem eorum partem acquiſiviſſet pro majori vel minori curâ impenſâ ac labores juxta illud effatum Bonifacii VIII. *Beneficium..... datur propter officium*, (*a*) quia voce illâ, *officium*, non modò intelligitur Breviarii recitatio, ad quam tenetur Beneficiarius; verùm etiam omnis cura ac labor impenſa ad bonum ſpirituale aut temporale ſui beneficii procurandum.

(*a*) Bonifac. VIII. in Cap. *Quia*, fin. de reſcriptis. in 6. lib. 1. tit. 1.

Nono equidem Bleſenſis edicti articulo ſtatuitur, ut, qui de Abbatiis aut Prioratibus conventualibus proviſi, ſe ad ſacerdotium promoveri neglexerint, intra primum annum aut ſaltem alterum ab obtentis proviſionibus, eorum beneficia *ipſo facto* declarentur vacantia & impetrabilia, & ipſi Beneficiarii perceptos fructus reſtituere cogantur; verùm id de reſtitutione in ſolidum intelligi non debet, niſi juridicâ damnentur ſententiâ: atqui æquum non foret integrâ fructuum reſtitutione Beneficiarium mulctare, qui ſingulis diebus divinum officium recitaſſet, quo etiam omiſſo ſimili pœnæ eum ſubjici foret injuſtum, ſi utilem aliundè bono ſpirituali aut temporali Beneficii ſui operam dediſſet, ſeu curando, ut piè ac decenter officia divina in eo celebrantur; ſeu jura ipſius vindicando: ac redituum conſervationi invigilando: cùm in hujuſmodi curis ex parte conſiſtat quod à jure dicitur *officium*, adeò ut qui eas adhibet, pari hinc mercede dignus efficiatur.

Vide OBEDIENTIA *Caſibus* 1. 3. 4. 5. 6. & 8.

ABBATISSA.

ABBATISSÆ nomine hîc intelligitur, Religioſa, quæ ſpirituali in Monaſterio Puellarum regimini præficitur.

Abbatiſſa præſente Epiſcopo Diœceſano, aut ejus ſubſtituto debet eligi: pleræque tamen in Gallia pendent à Nominatione Regis, de quâ tamen nulla fit mentio à Summo Pontifice in Bullis ſeu Proviſionibus Abbatiſſæ conceſſis, uti nec de Epiſtolâ, quam ſcribit Rex pro Religioſis à ſe nominatis: è contra dictis Bullis Romæ hoc inſeritur decretum: *Dummodò ſaltem duarum ex tribus partibus dictarum Monialium ejuſdem Monaſterii Capitulariter & per vota ſecreta, præſtandus ad hoc, expreſſus accedat conſenſus*: Cujus clauſulæ in Galliâ non habetur ratio: cùm Rex jus ſuum ac poſſeſſionem ex tempore concordati retinuerit ad nominandas Monialium Abbatiſſas, uti Monachorum Abbates.

Ex Concilio Tridentino (*b*) Abbatiſſa non poteſt eligi niſi quadraginta annos ætate provecta, aut ſaltem triginta perfectos, idque poſt quinquennium ab emiſſâ profeſſione: at in Gallia invaluit Edictum menſis Decembris an. 1606. cujus Articulus quartus ſic habet: *Religioſæ deinceps non providebuntur de Abbatiis aut Prioratibus conventualibus, niſi à decem jam annis profeſſionem emiſerint, aut per ſex annos clauſtrale munus obierint*, cui edicto ſtandum, niſi fortè ei Rex derogare velit.

Nulla Abbatiſſa duas ſimul poſſidere Abbatias poteſt.

Abbatiſſæ Juriſdictio multò magis eſt limitata, quàm Abbatis. Suas namque Religioſas benedicere, nec verba ſacra facere, nec alias exercere poteſt functiones mulieribus interdictas, (*c*) uti proferre cenſuras, multo minùs à cenſuris abſolvere ligatas, quippè quæ Clavibus Eccleſiæ careant, ordine ſcilicet & juriſdictione, (*d*) quæ Abbatibus competunt; quandam tamen eis juriſdictionem concedit Eccleſia pro rebus quibuſdam, uti in ſequentibus Deciſionibus patebit.

(*b*) Conc. Trid. Seſſ. 25. de regular. C. 7.

(*c*) Innoc. III. in Cap. *Nova*. de pœnit. & remiſſ. Honor. III. in Cap. *Dilecta*. de majorit. & obedient.

(*d*) S. Th. in 4. diſt. 19. quæſt. 1. art. 1. quæſt. 3. ad 4. Gloſſa in Cap. *Execrabilis*, 4. de præb. & dignit V. *Suſpendere*. lib. 3. extravagant. Comm. tit. 1.

CASUS I.

EUTHALIA nominata ad Abbatiam Sanctæ Clotildis ad quam reſcriptum habet regium, cujus etiam Bullæ Romæ ſunt expeditæ, hoc ſibi jus competere contendit dandi habitum novitiæ cuidam, quæ in hac Abbatia religioni nomen dare ſtatuit: Abbatiſſæ conſilio obſiſtere cuperent communitatis hujuſce Religioſæ, verùm à propoſito abſtinent, ne ipſi diſpliceant: quâ de re quæritur, utrùm Euthaliæ, quæ Abbatiæ poſſeſſionem nondum adivit, tutâ conſcientiâ eo jure frui liceat?

RESPONS.

Abbatiſſa, de qua fit mentio in caſu propoſito, hoc ſibi jus arrogare nequit novitiis dandi habitum in Religioſarum Abbatia, ad quam à Rege nominata eſt, priuſquam Bullis Româ receptis, Abbatiæ poſſeſſionem adiverit; cùm antea non ſit verè Abbatiſſa, nec ideò juriſdictionem, quæ huic dignitati competit, exercere, aut ejus obire functiones poſſit.

Quod quidem adeò verum eſt, ut in caſu propoſito Epiſcopus ipſe petenti puellæ habitum novitiæ dare non poſſit, etiam in monaſterio juriſdictioni ſuæ ſubdito: quia ad Religionem puellam admittendi jus ei non competit, niſi poſt datum à communitate conſenſum. Communitas autem vacante ſede Abbatiali puellam ad Religionem admittere

tere non poteſt, quandoquidem deficiente Abbatiſſa duce, uti vera communitas haberi non poteſt. Ita ſenſit Doctor inclytus, cujus deciſiones in vulgus emiſſæ ſunt. (*a*)

(*a*) De Sainte Beuve. Tom. 2. caſ. 179.

CASUS II.

ADELAIDA, Abbatiſſa Monaſterii ſancti Benedicti, ubi ea viget antiqua conſuetudo, ut Abbatiſſa Monialium communitatis ſuæ ſuffragia ad aurem excipiat, ubi de admiſſione aut excluſione Novitiæ ad profeſſionem agitur; quærit utrùm ſuffragia deinceps eodem modo poſſit excipere illæsâ conſcientiâ; an verò Scrutinii formam introducere teneatur, ut fieri ſolet in reliquis ordinis ſui Monaſteriis?

RESPONS.

Hæc Abbatiſſa deinceps Monialium communitatis ſuæ ſuffragia ad aurem poteſt excipere ad Novitiarum admiſſionem aut excluſionem; nec Scrutinii formam, licèt in reliquis Ordinis ſui Monaſteriis uſitatam, introducere tenetur.

Hujus quidem deciſionis hæc eſt potiſſimùm ratio, quòd nullus in Regulâ Sancti Benedicti articulus, aut canon aliquis reperiatur, quo hæc ratio ſuffragia recipiendi ad formam Scrutinii transferatur. Quocirca conſuetudo illa, quâ Adelaida Monialium ſuarum ſuffragia ſecretò excipere ſolet, cùm uti abuſiva haberi nequeat, ab eâ retineri poteſt, verùm etiam huic conſuetudini, tanquam legi in monaſterio ſuo conſtitutæ ſeſe conformare poteſt, juxta hæc Juſtiniani Imperatoris verba: *Ex non ſcripto jus venit, quod uſus comprobavit. Nam diuturni mores conſenſu utentium comprobati, legem imitantur*; (*b*) hoc eſt, *tantùm valet conſuetudo, ubi lex ſcripta non eſt*, uti explicat Gloſſa; quibus etiam concordant hæc verba legis digeſtorum, (*c*) *inveterata conſuetudo non immeritò pro lege cuſtoditur: & hoc eſt jus, quod dicitur moribus conſtitutum.*

(*b*) §. *Ex non ſcripto.* 9. lib. 1. inſtit. tit. 2. de jure naturali gentium & civili.

(*c*) L. *De quibus.* 32. §. 1. de legibus Senatuſque conſultis. l. 1. tit. 3.

Hæc etiam deciſio alterius conſuetudinis multò majoris momenti, & Conſtitutione Bonifacii VIII. firmatæ exemplo confirmari poteſt, (*d*) in qua declarat hic Papa, quòd in Monaſteriis, ubi Religioſorum receptio ad Abbatem ſolum, excluſo capitulo, ſeu privilegio, ſeu antiquâ conſuetudine pertinet, Abbas eo jure licitè frui poteſt; unde colligi poteſt Abbatiſſam à fortiori, eundem, quo jam dudum fruitur, uſum retinere poſſe. Ita ſentit doctus ætatis noſtræ Theologus. (*e*)

(*d*) Bonifac. VIII. in Cap. *Si ad ſolum.* fin. de regularibus & tranſeuntibus ad Religionem. in 6. lib. tit. 14.

(*e*) De Sainte Beuve. Tom. 2. caſu 77.

CASUS III.

FREDEGUNDA, Reformati cujuſdam Ordinis Abbatiſſa propinquorum ſuorum, aliorumque ex amicis, in quos nulla cadit mali ſuſpicio; officioſos aditus ſola ad clathros recipit: quæritur utrùm id præſtare queat abſque peccato contra ordinis ſui ſtatuta, quibus Religioſis in communi prohibetur, ne abſque ſociâ viſitationes excipiant?

RESPONS.

Quæſtionem ſimilem diſſolvunt Angelus de Clavaſio & Sylveſter (*f*) dicendo, Abbatiſſæ id nullatenùs licitum eſſe, eamque debere ſemper comitem habere quandam ex vetulis Monaſterii ſui Religioſis, cùm ad clathros ire tenetur, ut cum externis perſonis colloquatur. Id quidem facilè probari poteſt ex canone Hiſpalenſis concilii, qui è ſeptimo œcumenico concilio depromptus eſt, (*g*) & quo Moniali cuique prohibetur, ne cum aliquo & quidem Religioſo ſola colloquatur, & in quo additur, quod *quando neceſſaria vitæ à parte virorum ad Regulares deferuntur, extra portam hæc ſuſcipiat Abbatiſſa Monaſterii feminarum, cum aliqua Vetulâ Monachâ*, & Concilium Hiſpalenſe (*h*) ſtatuit quidem, *ne cum ea ſola, quæ præeſt, frequenter ſuperiores loqui oporteat; Sed ſub teſtimonio duarum vel trium ſororum.*

(*f*) Angelus. V. *Abbatiſſa.* q. 7. Sylveſter de Prierio eod. v. q. 3. n. 10.

(*g*) Can. *Definimus.* 21. 18. q. 2.

(*h*) Conc. Hiſpal. 2 in C. *In decimâ.* 24. eadem causâ & q.

Equidem debitum ab Abbatiſſâ ſuis Religioſis exemplum in iis quæ ad obſervantiam regularis diſciplinæ pertinent, exigit, ut quæ ab aliis poſtulat ſibi ſubditis, ipſa prior perficiat, ne hac in re aliæ jure meritò ei quidpiam exprobrare, aut quid licentius contra regulam & debitum ordinem facere audeant ob eam cauſam, quòd ipſa regulam infringeret; quæ ſinè res foret periculoſa & lubrica ob fragilitatem ſexûs, ac diſcrimen quod ex ſæcularium conſortio ſubeunt Deo devotæ filiæ.

CASUS IV.

BERNARDINA, Abbatiſſa Monaſterii ſancti Flori, cùm unam è ſuis Religioſis ad officium ſuum mollibus verbis reducere fruſtrà tentaverit, eam à ſacris arcêre, ſe poſſe exiſtimavit; quæritur, nùm id legitimè facere potuerit?

Ratio dubitandi eſt, quia æquum non videtur ex una parte feminam uti poſſe poteſtate clavium: ex alia jus illud videtur confirmari ab Honorio III. qui in ſuâ Decretali nedum improbat, Abbatiſſam ſuſpenſionis pœnâ *ab officio Beneficioque* in ſuas Religioſas, Clericoſque ſuæ juriſdictioni ſubditos uſam eſſe, ut potius ipſius Superiori mandet, ut eos ad obedientiam cenſurâ Eccleſiaſticâ compellat: hæc ſunt verba Pontificis: (*i*) *Mandamus, quatenùs dictas Canonicas & Clericos, ut præfatæ Abbatiſſæ obedientiam & reverentiam impendentes, ejus ſalubria monita & mandata obſervent, cenſurâ Eccleſiaſticâ compellas.*

(*i*) Honor. 3. in Cap. *Dilecta* 12. de majoritate & obedient. lib. 1. tit. 33.

RESPONS.

Antequam propoſitæ difficultati reſpondeatur, ſciendum 1°. Honorii III. Decretalem non de Religioſis, ſed ſolummodò loqui de quibuſdam Canonicis ſæcularibus, quales etiam nunc ſunt in Germania, in Belgio & in Lotharingia, *cùm canonicas ſuas .... officio Beneficioque ſuſpendat*: hæc ſunt hujus Decretalis verba, de quibus Gloſſa; *non dicit: Monachas. Loquitur enim ſecundum conſuetudinem Theutonicorum, ubi ſunt Canonicæ ſeculares, quæ nullam faciunt profeſſionem, nec renuntiant propriis, imò quandoque contrahunt matrimonium.*

2°. Id etiam obſervandum, à ſummo Pontifice nihil definiri, circa latam ab Abbatiſſâ ſuſpenſionem; cùm ſententiam ſuam non aperiens, hoc unum Monaſterii Superiori mandat, ut Canonicas ad obedientiam Abbatiſſæ ſuæ præſtandam compellat.

3°. Denique ſciendum, hanc ſuſpenſionem intelligendam eſſe duntaxat *ab actibus temporalibus*, ut loquitur Gloſſa in unam conſtitutionem Joannis XXII. (*k*) *à quibus etiam ſuſpendit Abbatiſſa, quæ non habet Claves, & alii ſæculares*, addit Auctor hujus Gloſſæ.

(*k*) Gloſſa in Cap. *Execrabilis.* 4. de præbendis & dignit. V. *Suſpendere.* l. 3. extravagantium Commun. tit. 2.

His tribus obſervatis quæſtioni propoſitæ reſpondemus, & dicimus, Bernardinam vi tituli & dignitatis ſuæ Abbatiſſæ, nullam verè ſpiritualem exercêre poſſe juriſdictionem, ut patet ex his D. Thomæ verbis (*l*): *Mulier, ſecundùm Apoſtolum, eſt in ſtatu ſubjectionis: & ideò ipſa non poteſt habere aliquam juriſdictionem ſpiritualem ... unde mulier non habet, neque clavem ordinis, neque clavem juriſdictionis, ſed mulieri committitur aliquis uſus clavium*, qui ſcilicet ſpiritualis Eccleſiæ juriſdictionis ſimilitudinem quandam præ ſe refert: *ſicut habere correptionem in ſubditas mulieres, propter periculum cohabitationis, ſi viri mulieribus cohabitarent.* Idem addit alibi S. Doctor; loquens de poteſtate Abbatiſſarum: (*m*) *Ad illud de Abbatiſſis; dicendum; quòd non habent claves ad aperiendum regnum Cælorum; ſed actum ſimilem actui clavium; ſcilicet in correptione temporali;* &

(*l*) S. Thom. in 4. diſt. 19. quæſt. 1. art. 1. quæſtiuncula 3. ad 4.

(*m*) Idem ibid. ad Hanibaldum. q. un. a. 1. ad 3. & in 4. diſt. 25. q. 2. a. 1.

& disciplinâ suarum Monialium, propter periculum cohabitationis virorum inter eas.

CASUS V.

HENRICA, Abbatissa Monasterii sancti Stanislai, quod immediatè à sanctâ Sede dependet, & eximitur à jurisdictione Episcopi; instar Præsulum seu majorum sive minorum, hoc sibi jus competere contendit, eligendi, sibi quem voluerit, Confessorem pro libito; & reipsa unum elegit, cui à biennio trienniove conscientiæ suæ secretum committit. Quæritur, utrùm hoc ipsi jus competat vi dignitatis suæ & exemptionis, & utrùm validæ sint hujus Confessoris absolutiones?

RESPONS.

Licèt Abbatissa sit immunis à jurisdictione Episcopi, ac jurisdictionem Episcopalem per suos Officiales possit exercêre, hoc tamen jus sibi arrogare nequit, eligendi, quem voluerit Confessorem: quia in eo haberi non potest numero Præsulum, quibus solis convenit hæc facultas. Id ipsum docet Sylvester de Prierio post Paludanum, cujus hæc sunt verba: (a) *Ex his autem patet, quod hoc privilegium non habent: primò exempti, non prælati: .... secundò nec Abbatissa ulla, quamvis exerceat jura Episcopalia, ponendo officiales, & quantumcumque exempta; quia non est Prælatus, cùm non habeat claves.* Idem docet Sylvius (b); unde colligimus Henricam non potuisse sibi Confessorem eligere; eumque, cui à biennio trienniove peccata sua confessa est, eam idcircò validè absolvere non potuisse, nisi fortè de consensu Episcopi, à Summo Pontifice jus illud speciali privilegio obtinuisset.

CASUS VI.

CRESCENTIA, filia illegitima, Religionem professa in Abbatia sanctæ Glossinæ post duodecim annos Priorissa, & deinde ejusdem Monasterii Abbatissa electa est, non obtentâ dispensatione à Papa, & nequidem cuiquam declarato natalium suorum defectu. Quæritur, utrùm ejus electio sit canonica & valida?

RESPONS.

Quidam Autores, ut Emmanuel Rodriguez & Miranda (c) & alii etiam recentiores talem Abbatissam legitimè electam fuisse contendunt: At contrarium sentit Fagnanus (d) eorumque solidè opinionem magno Doctorum antiquorum numero fretus & autoritate. En ejus probationes.

Priorissa namque aut Abbatissa veram habet dignitatem juxta verba Bonifacii VIII. (e) & ut docent Geminianus, Autor Glossæ in legem Codicis Justiniani, (f) Bartolus, Baldus, & Rebuffus. (g) *Etsi de Abbatissis dicatur*, ut observat D. Thomas, (h) *quòd non habent prælationem ordinariam, ut Episcopi, sed quasi ex commissione propter periculum cohabitationis virorum ad mulieres.*

Atqui sola professio solemnis non sufficit, ut ad eam dignitatem promoveatur Religiosa illegitima, nisi dispensationem à Summo Pontifice obtinuerit, nec defectu natalium minùs ad eam fit inhabilis, quàm aliis defectibus, de quibus loquitur jus Canonicum, cùm generalis sit defensio; ut constat ex his antiqui Concilii Pictaviensis verbis: (i) *Cæteri ex fornicatione nati ..... prælationem nullatenùs habeant.* Et ex his Gregorii IX. (k) *& alii non legitimè nati*; quæ verba universim prolata utriusque sexûs personas illegitimas comprehendunt, nullâ exceptâ, ut hic terminus, *si quis*, qui, ut lex loquitur (l) *tam masculos, quàm feminas complectitur.* Unde affirmat Decius (m) hanc interpretationem, etiam in re odiosa, admitti ab omnibus Autoribus; quod etiam ex Fagnano (n) & multis antiquis Canonistis (o) certius est: 1°. Cùm res ad Religiosas pertinet. 2o. Quando, ut loquitur idem Bartolus, est rationum identitas. (p) Quocirca, ut simplex Religiosus illegitimè natus, ad nullam evehi potest prælaturam, absque dispensatione Summi Pontificis; idem dicendum sit de Religiosâ in simili casu.

Ratio, quâ nititur hæc Ecclesiæ disciplina, est quia permagni interest, ut persona, quæ totius communitatis regimini præficitur, non modò sit libera ab omni culpâ, sed etiam maculâ, *quia etsi non sit nota delicti*, ut loquitur Innocentius III. scribens ad Episcopum Florentinum, (q) *est tamen nota defectûs.* Natalium autem defectus est nota, quæ ignominiâ personam afficit, seu ob detestationem criminis, quo nata est, seu ob suspicionem vel timorem ne parentum libidinem proles imitetur, juxta hoc dictum: *Sæpè solet similis filius esse patri*; & istud aliud: *Insequitur leviter filia matris iter.* Quod quidem sæpè sæpiùs usu venit; ut asserit Sixtus V. in suâ Bullâ 26. Novembris an. 1587. (r) *qui ut plurimùm parentum vitia & incontinentiam imitari solent.* Rem ita non modò definiunt inclyti, quos laudavimus Canonistæ, verùm etiam Panormitanus, Archidiaconus, Navarrus, aliique complures.

Cæterùm, cùm asseruimus illegitimam personam ad nullam regularem prælaturam evehi posse canonicè, nisi ad eam per dispensationem Papæ idonea efficiatur, non intendimus derogare privilegio nonnullorum generalium præpositorum quorumdam ordinum, de quibus loquitur Rodriguez, (s) quo ordinum suorum Religiosas in eo casu possunt dispensare, modò tale privilegium nec à Concilio Tridentino, nec à summo Pontifice fuerit revocatum.

CASUS VII.

CATHARINA, Abbatissa Monasterii ordinis sancti Benedicti, in quo observatur regula mitigata, in aliud Monasterium translata est, ubi viget strictior & reformata ejusdem ordinis disciplina: Quæritur, utrùm secundùm illam Abbatiam acceptando, eandem reformatam disciplinam observare sub peccato non teneatur, licèt ad eam vi professionis suæ & voti non teneatur?

RESPONS.

Videtur dubium non esse, quin Catharina teneatur ad observandam strictiorem & reformatam disciplinam, acceptatâ novâ Abbatiâ, in quâ eadem strictior disciplina servatur.

Ratio est, quia qui acceptat beneficium, censetur etiam & acceptare incommodum: atqui strictior & reformata disciplina est onus seu incommodum, quod à novâ, ad quam transferri Catharina consensit, Abbatiâ separari non potest. Igitur ad ejus observationem omninò tenetur. Licèt enim ad eam solemni suâ professione non teneatur, quam emisit in priori Monasterio, alteram Abbatiam accipere non potuit, seclusâ obligatione ejusdem regulas observandi juxta illud juris effatum: *Qui sentit onus, sentire debet commodum*, (t) hoc est, qui sentit commodum, sentiat onus, vel, qui non sentit onus, non sentiat commodum, uti explicat Glossa; (u) quocirca novam Abbatiam retinere, & ejus fructus colligere absque dispensatione Romanâ non potest, quin omnia huic annexa subeat onera, quorum primum & maximum est observatio strictioris & reformatæ disciplinæ: quod denuo congruit cum hâc aliâ Bonifacii VIII. Regulâ: *Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.* (x)

Equidem, cùm hæc Abbatissa translatione suâ facta sit dux secundi hujusce Monasterii, necesse est

ad

(a) Paludanus apud Sylvestrum. V. *Confessor.* 1. q. 1.
(b) Franc. Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 8. a. 5. quæst. 2. conclus. 2.
(c) Emman. Rodriguez. Tom. 1. qq. regular. q. 13. art. 21. Miranda tract. de Monialibus. q. 6. art. 3.
(d) Fagnan. in C. *Ut filii.* 1. de filiis Presbyterorum n. 38. & seqq.
(e) Bonifac. VIII. in C. *Indemnitatibus* 45. §. 1. vers. *Verum*, & Geminianus, ibid.
(f) Glossa in l. *Generali.* 13. Cod. de Sacro sanctis Eccles. v. Dignitatis, l. 1. t. 2.
(g) Bart. in l. *Si ut proponitis*, 1. Cod. de dignitatibus n. 43. cc. 1. tit. 1. Bald. in l. *Feminæ*, ff. de reg. juris. n. 10. Rebuff. de pacificis possessor.
(h) S Thom. in 4. dist. 25. q. 2. art. 1. ad 1.
(i) Conc. Pictav. in C. *Ut filii.* 1. de filiis Presbyt. l. 1. tit. 17.
(k) Greg. IX. 6. in C. *Nimis.* fin. Cod. tit.
(l) L. *Verbum.* 1. ff. de verb. significat. lib. 50. tit. 16. & lege, hoc Edicto 1. ff. de pecun. constituta lib. 13. tit. 5. & ibid. Bartol.
(m) Decius in l. *Feminæ.* ff. de reg. juris. n. 108.
(n) Fagn. loco citat. n. 41.
(o) Cardinalis Zabarella in Clement. 1. de rescriptis. q. 5. Decius in citat. leg. *Feminæ.* in 110. vers. sed tamen.
(p) Bartolus in l. *Vitia.* ff. de gnatis 2. oppos. 2.
(q) Innoc. III. in C. *Accedens.* 14. de purgat. Canonicâ. l. 5. tit. 34.
(r) Sixtus V. in Bulla de *Omnibus.* 71. §. 1.
(s) Emman. Rodriguez qq. regular. q. 13. art. 21. & in sum. Tom 2. C. 19. n. 12.
(t) Reg. 55. de regulis juris in 6.
(u) Glossa in citat. reg. 55. V. & contra.
(x) Reg. 77. de regulis juris in 6.

ad bonum, quo Religiosis Communitatis suæ præire debet, exemplum, ut ad aliarum normam vitæ suæ exigat rationem, nec quidquam singulare in eâ quoad regulas & constitutiones congregationis suæ appareat.

CASUS VIII.

Cùm ULRICA Matrona nobilis, amicæ suæ Christinæ sancti Fulberti Abbatissæ 9000. librarum annumerâsset nomine Florentis, qui filiam suam Religioni à se destinatam eâ summâ dotabat: cùmque Abbatissa illa Ulricæ amicæ suæ 500. libras ea conditione dono dedisset, quòd, si fortè solemnia Religionis vota non emitteret filia, dictam summam 500. librarum Ulrica Florenti restitueret: evenit, ut filia Monasterium ingressa, aliquantò pòst ex eo voluerit exire: quo facto Abbatissa 8500. lib. Florenti restituit, simulque Ulricæ onus imposuit, ut eidem 500. libras redderet; at cùm jure merito dubitare possit hæc Abbatissa, nùm Ulrica impositam sibi restitutionem faceret aut possit aut velit, postulat Abbatissa, quid in eo casu sibi faciendum sit, & utrùm hujus Matronæ defectu ipsa 500. libras restituere teneatur, quamvis id ipsum, nisi impensis Monasterii præstare non valeat.

RESPONS.

Difficultas ista an. 1625. sub casu simili fuit Sylvio proposita, cui respondit (a) dicendo, *quia Abbates & Abbatissæ non sunt proprietarii bonorum Monasterii, uti nec eorum, quæ in illud conferuntur, sed dispensatores tantùm: ideòque non possunt illa expendere, nisi vel in utilitatem Monasterii, vel in Pauperes, seu opera pia, vel in compensationem eorum, quæ Monasterio sint benefacta.* Unde Abbatissa ista Ulricæ propriâ authoritate 500. libras dono dare nequivit, nisi eas fortè benefactis suis in Monasterium collatis meruerit.

(a) Franc. Sylvius, Var. resolur. v. *Abbatissa*. I. Tom. 5.

Præsupposito hoc effato, tùm difficultati præcisè, inquit doctus hic Theologus, *Respondeo* 1. *Abbatissam debere pertinenter se informare de rei veritate; & casu quo deprehendat eam tertiam personam deesse officio restituendi, ipsa tenetur*, de Religiosarum consensu, *patri refundere eam pecuniam secundùm ea, quæ tradunt sanctus Antoninus* (b) aliique tres præcipuæ notæ Authores: (c) cujus decisionis hanc etiam affert rationem: *quia quicumque est restitutioni obnoxius, non est liber ab ea obligatione, donec inæqualitas sit sublata & æqualitas facta, si fieri potest, & non interveniat justa remissio.* Quibus addit hic Author, Abbatissam, factâ restitutione, teneri ad agendum contra illam Matronam, eamque insequendam, donec acceptam restituat pecuniam, *alioquin damnificaret Monasterium, cujus utilitati ipsa studere debet.*

(b) S. Antonin. Sum. Theologicæ, part. 2. C. 4. §. 1.

(c) Navar. Man. C. 17. n. 57. Tolet, instruct. Sacerdotum. L. 5. C. 24. Lopez, part. 1. C. 108. & 121.

(c) Emman. Rodriguez qq. regular. q. 13. art. 21. & in sum. Tom 2. C. 19. n. 12.

CASUS IX.

SOPHIA Abbatissa Monasterii sancti Claudii, sciens, puellam, quæ inter Novitias libens annumerata est, mutâsse consilium, nec se ad emittendam professionem offerre, nisi coactam parentum odio, minis aliisque malis tractationibus; peccatne mortaliter, hujusmodi Novitiam ad solemnem votorum nuncupationem admittendo? Peccaretne etiam mortaliter, si inter novitias solummodò puellam ad ingrediendum Monasterium pariter coactam à parentibus sciens adscribi permitteret?

RESPONS.

Certum est, hanc Abbatissam in utroque casu lethaliter peccare, quoniam actu per suum consensum ad vim puellæ illatam, & per suam præsentiam, ad excommunicationem à Concilio Tridentino (d) latam concurrit. *Quia anathema*, ex Concilio Meldensi (e) an. 845. habito, *est æternæ mortis damnatio, & nonnisi pro mortali debet imponi crimine:* En verba ipsius Concilii Tridentini: *Anathemati sancta Synodus subjicit omnes & singulas personas, cujuscumque qualitatis & conditionis fuerint, tam Clericos, quàm Laïcos seculares, vel regulares; atque etiam qualibet dignitate fulgentes, si quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam, præterquam in casibus in jure expressis, ad ingrediendum Monasterium, vel suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam Professionem, quique consilium, auxilium, vel favorem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi Monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel autoritatem interposuerint.*

(d) Conc. Trid. Sess. 25. C. 18. de Regularib us & Monialibus.

(e) Conc. Meldens. C. 6. in Can. Nemo. 41. ij q. 3.

Quibus verbis constat 1. eos excommunicationem incurrere, qui puellas vel mulieres cogunt ad ingrediendum Monasterium, ut eas cogant ad solemnem religionis professionem. 2°. eos pariter excommunicationi subjici, qui puellam, spontè quidem Monasterium ingressam, sed mutato consilio exire cupientem, invitam in eo remanêre compellunt. 3°. eidem excommunicationis pœnæ eos subjici, qui hujusmodi violentiæ suum præbent consensum, aut eam authoritate suâ fulciunt, aut per præsentiam suam favent eidem.

Unde sequitur, in casu proposito Sophiam non posse excusari à peccato mortali, nec ab anathemate, quod est sui pœna peccati. Et quidem meritò hujusce sancti Concilii Patres terribilem hanc tulêre censuram in eos, qui talem admittunt violentiam, aut ipsi quomodocumque favent: nam solius est Dei hanc fidelibus mentem gratiæ suæ lumine inspirare, ut sæcularibus rebus abdicatis, ipsi soli, emisso solemni religionis voto, serviant; Et ii, qui puellam ad religionis ingressum compellunt, immane facinus in Dei authoritatem, supremumque ejus in creaturas dominium admittunt, & quidem graviter in jus naturale offendunt, quo quilibet est propriæ voluntatis arbiter.

ABLUTIO.

Vide MISSA. Casibus. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 22. 27.

ABORTUS.

ABORTUS est præmaturus gravidæ feminæ partus, qui fetum voluntariè ante tempus abigit, seu sit animatus, sive non, sit reus peccati mortalis, & etiam homicidii, atque adeò irregularitatem incurrit, si fetus sit animatus, (f) ut declarat Innocentius III. (g) De hoc crimine verbis vehementissimis loquitur S. Augustinus; & ab eo *libidinosa crudelitas* (h) nuncupatur; ac severissimè omnes hujusce criminis rei Legibus Romanis puniebantur. (i)

Inter Medicos & Philosophos non constat, quo præcisè tempore fetus sit animatus: probabiliorem posteà de hac re opinionem referemus. In secundâ etiam decisione affertur eâ de re doctrina Sacræ Facultatis Parisiensis, simulque censura à Clero Gallicano an. 1700. lata de duabus perniciosis propositionibus, quas corruptæ morum disciplinæ authores protulerant.

(f) Cajet. in sum. v. *Abortus*. Bartholom. Fumus eod. v. Cap. *Si aliquis*, 5. de homicid. l. 5. tit. 12.

(g) Innoc. III. in C. *Sicut*. 20. de homicid.

(h) S. Aug. l. 1. de nupt. & concupis. C. 15. in Can. *Aliquando*. 7. 32. q. 2. & in Can. *Quod verò*. 8. ibid.

(i) Leg. *Si quis aliquid*. 38. §. qui abortivus. 5. ff. de pœnis. lib. 48. tit. 19.

CASUS PRIMUS.

Magdalena, puella nobilis, ac Sponsa unîus ex primis urbis amplissimæ Magistratibus, à Ferdinando corrupta, ex cujus coitu gravidam se existimat; potione fetum, priusquam sit animatus, abigere statuit; ut famæ suæ simulque fortunæ consulat. Nunquid tale consilium absque reatu peccati mortalis valet perficere?

Respons.

Puella illa consilium suum de procurando sibi Abortu absque reatu peccati mortalis perficere nequit; quæcumque ex alia parte infamia aut infortunium ipsi contingat. Hæc veritas adeò firmis ac certis munitur argumentis, ut iis contradici non possit.

Primum argumentum ducitur, 1°. Ex Concilio Trullano, an. 692. (*a*) quo sic habetur: *Eas, quæ dant abortionem facientia medicamenta, & qui fetus necantia venena excipiunt, homicidæ pœnis subjicimus.* 2°. Ex Concilio Eliberitano, (*b*) quod ab an. 305. prohibuerat, ne ad Communionem admitterentur mulieres hujus criminis nocentes, quas benignè excipere putavit Ecclesia, cùm in vigesimo Canone Concilii Aucyrani an. 314. eas ad decem annos pœnitentiæ reduxit. *De mulieribus quæ fornicantur & partus suos necant, vel quæ agunt secum, ut utero conceptos excutiant; antiqua quidem definitio, usque ad exitum vitæ eas ab Ecclesia removet; humaniùs autem nunc definimus. ut eis decem annorum tempus secundùm præfixos gradus pœnitentiæ largiamur.* Hæc sunt verba hujus Canonis. 3°. Ex Concilio Ilerdensi sub Joanne I. an. 524. quod iis pœnitentiam septem annorum infligit, quâ nondum peractâ ad Communionem non debent admitti. 4°. Ex Concilio Moguntino sub Leone IV. quod Conciliorum Eliberitani & Ilerdensis Decreta renovat. 5°. Ex Vormatiensi Concilio in Decretalium corpore relato (*c*) cujus est istud Decretum. *Si aliquis causâ explendæ libidinis, vel odii meditatione homini, aut mulieri aliquod fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur.*

(*a*) Conc. Trullanum. Can. 61.

(*b*) Conc. Eliberit. Can. 63.

(*c*) Conc. Wormat. in Cap. *Si aliquis*, 5. de homicid. volunt. vel Casuali secund. Burchard. L. 17. Decret. 6. 57.

Secundum argumentum hujus decisionis petitur ex his Tertulliani verbis (*d*): *Nobis verò homicidio semel interdicto, etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem deliberatur,* (*e*) *dissolvere non licet. Homicidii festinatio est, prohibêre nasci; nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet. Homo est & qui est futurus, etiam fructus omnis jam in semine est.*

(*d*) Tertull. Apologet. C. 9.

(*e*) Hoc est dum adhuc dubitatur an concepta utero semina coïbunt in fetum. Nicol. Rigal. hic.

Idem docet Minutius Felix in suo Dialogo, & eum fore Ethnicum asserit, qui contrarium audecret defendere. En ipsius verba: *Sunt, quæ in ipsis visceribus, medicaminibus epotis, originem futuri hominis extinguant, & parricidium faciant antequam pariant: & hæc utique de Deorum vestrorum disciplina descendunt.* (*f*)

(*f*) Minutius Felix in Octavio sub finem.

Sanctus Basilius ad Amphilochium scribens, (*g*) uno verbo omnes solvit difficultates, simùlque distinctiones quæ possent afferri; crimen illud indiscriminatim & in quolibet casu damnando. *Quæ de industria fetum corrupit, cædis pœnas luat. Formati autem vel informis subtilitas à nobis non attenditur. Hic enim non solùm quod nasciturum fuit vindicatur; sed etiam ipsa, quæ sibi insidias paravit: quoniam ut plurimum ejusmodi inceptis unà quoque mulieres intereunt.* Sic loquitur antiquus Ecclesiæ Pater, cui consentit Theodorus Balsamon in annotationibus suis in Canonem, in quo reperitur ille textus. *Præsens autem Canon*, inquit, *decernens eas, quæ tale quid agunt, homicidarum pœnis subjici, adjicit non esse differentiam ullam abortivi fetûs; sive enim est informe, quod abortu ejectum est, sive formatum & quod habet hominis characterem, eadem est ratio.* quidem si fetui inanimi vita non adimatur, fit tamen æquivalens; cùm vivere & nasci impediatur: *Unde sicut is, qui non quidem aliena tollit, sed tamen alium impedit, ne ditescat; aut lucrum faciat,* uti argumentatur Estius (*h*), *quamvis propriè non furetur; peccat tamen contra septimum Præceptum Decalogi; ita qui futurum hominem impedit, etsi propriè non occidat; in eodem tamen genere peccat, eo nimirum peccato, quod ad homicidium reducatur.* Verùm missis argumentis ad Decretorias authoritates redeamus.

(*g*) S. Basilius Epist. ad Amphilochium. Can. 2.

(*h*) Guillelmus Estius. L. 4. dist. C. 214. part. 3.

Tertium denique argumentum suppeditat Sixtus V. per constitutionem suam octogesimam septimam 16. Novembris an. 1588. (*i*) quæ sic habet. *Omnes & quoscunque, tam viros, quàm mulieres, cujuscumque statûs, gradûs, ordinis ac conditionis,* inquit hic Summus Pontifex, *etiam Clericos seculares, vel cujusvis ordinis regulares, quâvis dignitate & præeminentiâ Ecclesiasticâ, vel mundanâ fulgentes, qui de cætero per se, aut per interpositas personas abortûs, seu fetûs immaturi, tàm animati, quàm inanimati, formati, vel informis ejectionem procuraverint percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laboribusque mulieri prægnanti impositis, ac aliis etiam incognitis, vel maximè exquisitis rationibus; ita ut reipsâ abortus inde secutus fuerit: ac etiam prægnantes ipsas mulieres, quæ scienter præmissa fecerint pœnas, tàm Divino, quàm humano jure, ac tàm per Canonicas sanctiones, & Apostolicas Constitutiones, quàm civilia jura adversùs veros homicidas, qui homicidium voluntarium actu & reipsâ patraverint propositas & inflictas...... eo ipso incurrere hac nostrâ perpetuò valiturâ Constitutione statuimus & ordinamus, ipsasque pœnas Leges & Constitutiones ad casus præfatos extendimus. Eos verò, qui Clerici fuerint, omni privilegio Clericali, officiis, dignitatibus & beneficiis Ecclesiasticis ...... ipso facto privamus, & in futurum inhabiles ad ea suscipienda decernimus...... eisdem pœnis teneri omninò statuimus, eos qui sterilitatis potiones, ac venena potionibus propinaverint, & quominùs fetum concipiant, impedimentum præstiterint, ac ea facienda & exequenda curaverint; sive quoquo modo in his consuluerint, ac mulieres ipsas, quæ pocula sponte ac scienter sumpserint ..... decernentes ac declarantes, quod .... nec personæ, sic, ut præfertur, delinquentes & excommunicatæ, præterquàm in mortis articulo absolvi valeant ..... nec per locorum ordinarios, nec per alios, quâvis authoritate fulgentes, quàm per nos & Romanos Pontifices successores nostros ..... ac tàm absolvendi quàm dispensandi facultatem hujusmodi, etiam quoad forum conscientiæ in casibus superiùs expressis nobis & successoribus nostris reservamus, &c.* Ultimum tamen hunc articulum mitigavit Gregorius XIV. per suam Bullam datam 9. Junii an. 1591. (*k*) & cuilibet Sacerdoti ab Episcopo approbato potestatem facit absolvendi ab excommunicatione & peccato, eos, qui rei fuerint hujus criminis.

(*i*) Sixtus V. in Bullâ. *Effrænatam.* 87. §. 1. 2. 5. & 8.

(*k*) Greg. XV. in Bullâ *Sedes Apostolica.* §. 3.

Ut perficiatur, & certior etiam fiat hæc decisio, juvat hic referre Censuram, quam tulit Innocentius XI. in 34. & 35. Propositionem inter 65. quas damnavit 2. Martii an. 1679. Trigesima quarta hæc erat: „ Licet procurare abortum ante animationem „ fetûs; ne puella, deprehensa gravida occidatur, „ aut infametur. „ Trigesima verò quinta hæc erat: „ Videtur probabile omnem fetum, quandiu „ in utero est, carêre animâ rationali: & tunc primùm incipere eandem habêre, cùm paritur; ac „ consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi. „ Hæ sunt duæ Propositiones execrandæ, quas temerè protulerant quidam Casuistæ, ut crimen à culpa vindicarent, quod à Sixto V. *execrandum*, à Gregorio XIV. *maximum facinus* dicitur, & à vindictâ eximerent contra Decreta Conciliorum & Sanctorum Patrum. Verùm Ecclesia Moralis disciplinæ integritati tuendæ semper intenta, publicis Censuris perniciosam hanc doctrinam damnavit, ubi promulgata est; eamque tueri ac in

praxim

praxim reducere prohibuit Innocentius XI. sub pœnâ *Excommunicationis ipso facto* Apostolicæ Sedi reservatæ; excepto mortis articulo.

Quæret hîc aliquis occasione hujus difficultatis, quo tempore fetus fit animatus: Verùm hæc quæstio ad Physicam pertinet, & de eâ dissentiunt vel peritissimi Medici. Dicemus tamen opinionem hoc tempore maximè communem esse, fetum esse animatum post quadraginta dies pro masculis, & post octoginta pro feminis. Apud Hyppocratem nihilominùs legimus masculum post triginta dies, & feminam post quadraginta duos animari. (*a*)

(*a*) Hippocrates. L. *de natura fetûs*, c. 10.

Quamvis longior jam sit hæc responsio, advertendum tamen cum Covarruvia (*b*) abortum fetûs inanimati, licèt naturâ suâ gravissimum, non esse verum homicidium, cùm massa hæc informis reipsâ non sit homo. *Quod verò non formatum puerperium noluit ad homicidium pertinere*, inquit Sanctus Augustinus (*c*), *profectò nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur, ... ideò Lex noluit ad homicidium pertinere: quia nondum dici potest anima viva in eo corpore, quod sensu caret*: Hinc expresse declarat Innocentius III. (*d*) in una Decretali, irregularitatem non eos incurrere, qui fetûs inanimati ejectionem procurant.

(*b*) Covarr. in Clem. *Si furiosus*, §. 3.
(*c*) S. Aug. l. qq. in Exod. q. 80. in Can. *Quod vero* 8. 32. q. 2.
(*d*) Innoc. III. in cap. *Sicut*. 20. *de homicidio voluntario* vel *Casuali*, l. 5. tit. 12.

CASUS II.

Mœvia, prægnans mulier, ægrotat, ac de vitâ periclitatur: ipsi Medicus remedium proponit, quo sanitatem probabiliter recuperabit: ast aliundè certum est moraliter, eam abortum esse passuram. Quæritur utrùm eo possit uti remedio absque lethali culpâ, solo intuitu conservandæ vitæ suæ.

Respons.

Multi Authores sentiunt, mulierem in casu Mœviæ positam tali posse uti remedio seu medicinâ absque peccato, ut vitæ suæ consulat; etsi moraliter sit certum, eam per vim medicinæ abortum esse passuram. Ratio eorum est, quia vitam suam fetûs sui integritati, præsertim si non sit animatus, potest anteponere; cùm jure naturæ vitæ nostræ invasorem liceat occidere, ubi aliter defendi non potest; nec ipsum occidere intendimus, sed solùm vitam nostram tueri, quam aliter in tuto ponere, nisi eo occiso, non possumus.

Multi etiam eâdem utuntur ratione, ad probandum, licitam esse mulieri talis medicinæ sumptionem; etsi de animatione fetûs sui certa sit; modò ejus abortum directè non intendat; cùm talis intentio, utpotè per se mala nunquam possit esse licita. Huic rationi subjungunt, vix fieri posse, ut parentis mortem non comitetur prolis interitus: quocircà satius est, ut non obstante abortûs periculo remedium sumat; quoniam si ope illius vitæ suæ consulat, & partûs sui incolumitati providebit.

Attamen si fetus sit animatus, tali remedio uti non potest Christiana mulier tutâ conscientiâ: quia prolis suæ absque Baptismo moriturae salutem æternam, vitæ corporis sui brevi perituræ debet anteponere. Id ipsum docet Sylvius his verbis (*e*): *Quando fetus est, aut esse putatur animatus; non licet præbêre medicinam, de se tendentem ad occisionem fetûs, etiamsi alioquin mater versetur in certo mortis periculo: quia hoc esset directè cooperari ad occisionem innocentis, quod se per malum est.* Suamque sententiam tuetur hic doctus S. Thomæ interpres. 1°. Authoritate Sancti Ambrosii, (*f*) *Si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum juvari, quàm gravari alterum.* 2°. Suffragiis multorum aliorum Authorum. (*g*)

At si constet fetum non esse animatum, multò minoris difficultas fit momenti. Quidam Authores, etiam gravissimi, existimant quòd, si ex peritorum sententiâ medicorum, vitæ discrimen mater absque tali Medicinâ nequeat vitare, eam tùm potest sumere; modò per eam non intendatur abortus, qui tantùm eveniat per accidens, & contra intentionem matris, necnon Medicorum, qui eam suadent.

(*e*) Franc. Sylvius in 2. 2. q. 64. quæsito 4. Conclus. 1.
(*f*) S. Ambros. in Can. *Denique*, 10. 14. q. 5.
(*g*) Sylvester *de Prierio*, v. *Medicus*. q. 4. Bartholomæus Fumus in Armillâ. v. *Abortus*. Navarrus Man. c. 105. n. 62. Sanchez, l. 9 *de Matrim.* disp. 20. n. 6. & 10. Et Lopez, part. 1. c. 63.

Hæc est opinio Sancti Antonini (*h*), qui cum asseruit, Medicum talem non posse absque peccato medicinam porrigere, cùm fetus est animatus, subjungit: *Si autem puerperium nondum est animatum animâ rationali, posset tunc & deberet dare talem medicinam: quia licèt impediret animationem talis fetûs; non tamen esset causa mortis alicujus hominis: & hoc bonum sequitur; quia liberat matrem à morte. Quod si tamen dubium est de puerperio, utrùm sit animatum, vel inanimatum animâ rationali; dando talem medicinam*, inquit ille, *videtur quòd peccet mortaliter, quia se exponit periculo peccati mortalis, id est. homicidii.*

(*h*) S. Anton. 3. part. Sum. Theolog. tit. 2. c. 7. §. 2. Et apud eum Joan. Neapolitanus, 10. Quodlib.

Hanc opinionem sequitur Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ (*i*) qui post Sanctum Thomam divo Antonino præcipuè est addictus, ejusque rationes adhibet, ad probandum, mulierem, de quâ in casu proposito agitur, posse talem medicinam absque peccato sumere.

(*i*) De Genet. Theol. Mor. tom. 6. tract. 6. cap. 1. n. 11.

Admittitur vulgò ab octo ultimis, quos laudavimus, Authoribus, hæc opinio, cui tamen contradicunt alii permulti; & imprimis Cardinalis de Lugo (*k*), qui acriter defendit, tale remedium non esse licitum, etiam in casu ipso, in quo fetus non est animatus. Cum eo sentit Sylvius (*l*): *Etiamsi certum sit*, inquit, *fetum necdum esse animatum, non existimamus licere ad conservationem matris præbêre medicinam, vel eo animo, ut sequatur abortus; vel quæ de se, seu ex natura sua ad abortum ordinetur . . . . . quia per se & directè procurare abortum, etiam ante animationem, est peccatum mortale, juri naturali contrarium. Prolis enim Conceptionem, quæ nata est sequi ex copula carnali, impedire, est contra naturam, naturalemque finem generationis, quod proinde nullo bono fine honestari potest.*

(*k*) De Lugo, de Just. tit. 1. disput. 10. s. 5. n. 13.
(*l*) Sylvius, loc. cit. conc. 3. Et apud eum Petrus Navarra, l. 2. c. 3. n. 140. & alii.

Cabassutius (*m*) fusè expositam Sancti Antonini, ejusque asseclarum Sententiam, sic refellit: *Sed obsistit Apostolus dicens, non esse facienda mala ad bonum finem: & aliundè consentiunt Catholici Doctores, non posse intendi, aut procurari pollutionem, etiam ad conservandam vitam (utendo Pharmaco, aut talibus cibis, ex quibus futura putatur. At verò abortus procuratus majorem habet mali speciem, quàm pollutio, quæ est destructio unius tantùm seminis; abortus autem destruit duorum seminum conjunctionem, quæ, propterea propriùs ordinatur ad hominis productionem, quàm simplex semen. Igitur solicitior debet esse cautio circa abortum, quàm circa pollutionem.*

(*m*) Joan. Cabassut. Jurif. Can. Theor. & Prax. l. 5. c. 10. n. 8.

Hæc postrema opinio procul dubio tutior est in praxi: quocircà propositæ difficultati respondendum existimamus. 1o. Quòd, si Mœvia certa sit, aut solùm dubitet, utrùm puerperium suum sit animatum; propositâ à Medico non potest uti medicinâ, cùm moraliter sit certum, illam ex eâ abortum passuram: 2o. Quòd probabilius est, eam tali medicinâ uti non posse; etsi aliundè sibi constet, illud nondum esse animatum: cùm multò sit tutius pro eâ vitam suam Divinæ committere Providentiæ, quàm servare velle, modo, ex multis peritis Doctoribus illicito, & quem proindè absque peccato nequit adhibêre.

CASUS III.

Juliana, à quatuor mensibus prægnans mulier, ad nuptias invitata, cùm præter modum saltâsset, etiam cum anxietate ob suam graviditatem, nullum tamen inde existimans sibi casum eventurum, paulò pòst diebus mortuum ejecit partum; an ipsi coram Deo adscribi debet mors infantis?

Quærit pariter Adrianus, utrùm percussâ pede muliere ex irâ, quæ partum ejecit ex ictu mortuum; reus sit de abortu mulieris suæ, qui præter intentionem suam evenit, cùmque de eo mulierem percutiens ne quidem cogitaret.

RESPONS.

Hæc mulier & Adrianus ambo sunt rei in casibus propositis. Certum est enim, quòd quis abortûs criminis fieri potest reus absque intentione illum inferendi, non tantùm cùm evenit actione illicitâ, sed etiam licitâ.

(a) S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 8. in Corp. Hanc decisionem statuit doctrina S. Thomæ (*a*), qui de homicidio loquens in genere ait, eo fieri quempiam crimine obstrictum, cùm non per se quidem & expresse, sed tantùm in sua causa fuit intentum. *Contingit tamen*, inquit, *id quod non est actu & per se volitum, vel intentum, esse per accidens volitum vel intentum, secundùm quod causa per accidens dicitur, removens prohibens. Unde ille, qui non removet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat removere, erit quodammodo homicidium voluntarium.* Positum generatim hoc præceptum fusiùs explicat Angelicus Doctor asserens duplici ratione homicidii per accidens quempiam fieri conscium. *Hoc autem*, inquit, *contingit dupliciter, uno modo, quando dans operam rebus illicitis, quas vitare debebat, homicidium incurrit; alio modo, quando non adhibet debitam solicitudinem.* Unde colligendum est Julianam & Adrianum ambos esse reos: Juliana quidem est rea, quia non ipsi in eo, quo erat, statu, licita fuit saltatio; quodque illius peccatum adauget, etiam immodica, cum libidine, & contra conscientiæ suæ lumen ac remorsus exercita: quare, ut à peccato non potest excusari, sic eam abortum suum procurâsse non possumus diffiteri. Adrianus etiam minùs est excusandus, quia mulierem suam, prægnantem ex subito iræ motu percutiens, rem illicitam fecit, cujus proindè consecutiones ipsi debent adscribi. *Ille, qui percutit mulierem prægnantem*, inquit S. Thomas, (*b*) *dat operam rei illicitæ. Et ideò, si sequatur mors mulieris, vel pueri animati, non effugiet homicidii crimen.* (b) Idem ibid. ad 2.

Doctoris Angelici doctrinam in duobus propositis casibus accuratè sequitur Sanctus Antonius (*c*). (c) S. Anton. 1. part. Sum. Theol. tit. 7. c. 8. §. 1. En solutionis illius verba: *Ille, qui non removet, quod debet removere, ex quo sequitur homicidium, erit ei quodammodo homicidium voluntarium; quod potest contingere dupliciter. Uno modo: quia dat operam rei illicitæ. Alio modo: quia, etsi dat operam rei licitæ, non adhibet debitam solicitudinem, vel diligentiam ad tollendum homicidium, quod potest sequi. Putà ..... verberat mulierem prægnantem ..... vel mulier prægnans saltat ..... quando in aliquo prædictorum casuum sequitur homicidium; imputatur ei ad mortale.*

Vide IRREGULARITAS, *ex abortu.*

ABSOLUTIO.

1. VOX ista, *Absolutio*, sumitur hîc pro remissione peccatorum, quam Pœnitentibus concedit Confessor in Sacramento Pœnitentiæ, in quo Judicis functionem in nomine Christi, & tanquam Minister ejus exercet. At Confessor eos solùm potest absolvere, in quos legitimam habet jurisdictionem, quæ sibi conceditur per approbationem Episcopi.

2. Sumitur etiam vox illa, pro absolutione à censuris Ecclesiasticis, excommunicatione videlicet, suspensione & interdicto.

(d) S.Thom. Opusc. 22. Discrimen essentiale, quod intercedit inter duas illas Absolutionum species, in eo consistit, quòd, ut docet D. Thomas (*d*) prior sit Sacramentalis; hoc est, quæ in solo Pœnitentiæ Sacramento conferri potest, & iis duntaxat, qui ad eam recipiendam, integrâ omnium suorum, saltem mortalium Confessione, & sincerâ animi conversione sunt ritè dispositi. Unde sequitur solius esse Sacerdotis eam conferre, modò jurisdictionem habeat sufficientem; id est, ordinariam, qualis Parochis competit, vel delegatam, qualem habent Confessores ab Episcopo loci, in quo Sacramentum administrant, approbati. Altera è contrà à quocumque Ecclesiastico, qui non sit etiam Sacerdos, eâ, quâ dicemus ratione, ubi de excommunicatione; conferri potest & validè quidem eam non postulantibus.

3. Denique terminus ille, *Absolutio*, usurpatur quoque in foro, ubi juridicam significat declarationem innocentiæ illius, qui falsò de crimine accusatus, absolutorium illius obtinet judicium.

Quod hic *Absolutionem* dicimus, consistit in his verbis quæ Sacramenti Pœnitentiæ formam constituunt, Ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti; hoc est, ut explicat Polmanus (*e*): (e) Polman. breviar. Theolog. part. 3. n. 261. *Impendo tibi Absolutionis Sacramentum, de se habens vim remittendi peccata, si nihil obstet*, vel etiam, ut addit hic Theologus, *quantum est ex parte Sacramenti, quod tibi administro, confero tibi gratiam sanctificantem, ex se remissivam peccatorum*; vel denique, ut pergit idem Author: *Ego solvo peccatorum tuorum vincula, sive quoad culpam, sive pœnam; sive obligationem confitendi, sive aliam rationem, quâ te ligare possunt.*

Ex hac explicatione manifestum est, vocem, *Absolutio*, suam ducere originem à potestate dimittendi peccata, quam Sacerdotibus in persona discipulorum suorum contulit Christus, eis dicens (*f*): (f) Joan. 20. 23. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: Quibus verbis clarè constat à Christo Domino haberi *peccata, tanquam vincula, quibus constricta*, ut loquitur Catechismus Concilii Tridentini, *animæ teneantur.* (*g*)

(g) Catechis. Trid. Conc. part. 2. §. 19. de Sacrament. pœnit. Quæ hactenùs diximus de potestate Sacerdotum ac germano verborum istorum sensu: *Ego te absolvo à peccatis*, evidenter ostendunt, quàm falsus sit & erroneus ille sensus, quem verbis istis attribuunt Lutherani, cùm asserunt, ea simplicem duntaxat continêre declarationem, quâ Sacerdos Peccatori declarat, ipsi peccata remitti: quem errorem hisce verbis anathemate percellit Concilium Tridentinum (*h*): (h) Conc. Trid. Sess. 14. Can. 9. *Si quis dixerit, Absolutionem sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti .... anathema sit.* Quocircà certissimum est, Absolutionem, ut jam observavimus, essentialiter esse actum judicialem, quem Sacerdos in pœnitentem exercet authoritate & reali potestate; vi cujus ut causâ minùs præcipua, peccata remittit pœnitentis verè contriti, & etiam minùs validè contriti, Sacramentum peragendo, quod ea condonandi vim in se retinet: quâ in re novæ Legis Sacerdotes discrepant à Judæorum Sacerdotibus, *quibus*, ut non minùs præclarè, quàm nervosè inquit S. Chrysostomus, *non purgare quidem; sed purgatos probare licebat; ut verò nostris Sacerdotibus, non tantùm corporis lepram; verùm etiam animæ sordes, non dico purgatos probare, sed purgare prorsùs, concessum est.*

At quantacumque sit, & miranda ea Sacerdotum potestas, effectum suum producere nequit, nisi erga eos, qui ritè sunt dispositi ad recipiendum Pœnitentiæ Sacramentum, id est, qui veram de peccatis suis contritionem habent, sincero Deum de cætero non offendendi proposito conjunctam: At quæ & qualis debeat esse hujusmodi contritio, sive pro adultis Baptismum, sive Pœnitentiæ Sacramentum suscipientibus, intelligi accuratiùs non potest, quàm per declarationem hac de re in Comitiis Generalibus Cleri

Cleri Gallicani an. 1700. habitis, confectam; cujus hæc sunt verba, in iisdemComitiis addita censuræ 127. Propositionum Moralium, quas protulerant quidam Morales Theologi. (*a*)

(*a*) Pag.

De dilectione Dei, sicut ad Sacramentum Baptismi in adultis, ita ad Sacramentum Pœnitentiæ, quæ est Baptismus laboriosus, requisitâ, ne necessariam doctrinam omittamus; hæc duo imprimis ex Sacro-Sancta Synodo Tridentina monenda & docenda esse duximus, Primum: ne quis putet in utroque Sacramento requiri, ut præuiam contritionem, eam, quæ sit caritate perfectâ, & quæ cum voto Sacramenti, antequam actu suscipiatur, hominem Deo reconciliet. Alterum: ne quis putet in utroque Sacramento securum se esse, si præter fidei & spei actus non incipiat diligere Deum, tanquam omnis justitiæ fontem. Neque verò satis adimpleri potest utrique Sacramento vitæ novæ inchoandæ, ac servandi mandata Divina propositum; si pœnitens primi ac maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat, nec si saltem animo ita præparato, ut ad illud exequendum, divinâ opitulante gratiâ sese excitet ac provocet.

Postulat ista Cleri Declaratio, ut addamus Propositiones morales, quæ unanimi consensu eorum, qui Comitiis aderant, censuræ notâ inustæ sunt. Harum autem propositionum hæc sunt verba cum censura.

PROPOSITIO 85.

Probabile est, sufficere attritionem naturalem; modò honestam.

CENSURA.

Hæc propositio est hæretica.

PROPOSITIO 86.

Attritio ex gehennæ metu, sufficit etiam sine ulla Dei dilectione, sine ullo ad Deum offensum respectu; quia talis honesta & supernaturalis est.

CENSURA.

Hæc propositio, quâ à dispositionibus necessariis ad absolutionem excluditur quilibet ad Deum offensum respectus, temeraria est, scandalosa, perniciosa, & in hæresim inducit.

PROPOSITIO 87.

Concilium Tridentinum adeò expressè definivit, attritionem, quæ non vivificet animam, quæque supponatur sine amore Dei esse, sufficere ad absolutionem, ut anathema pronuntiet adversùs negantes.

CENSURA.

Hæc propositio falsa est, temeraria, Concilio Tridentino contraria, & in errorem inducit.

PROPOSITIO 88.

Pœnitenti, habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est deneganda, nec differenda absolutio, dummodò ore proferat se dolere, & proponere emendationem.

CENSURA.

Hæc propositio est erronea, & ad finalem impœnitentiam ducit.

Observandum, hæc verba: *Ego te absolvo à peccatis*, in Ecclesiâ Latinâ non semper adhibita fuisse; sed antiquitùs viguisse formam per modum deprecationis conceptam, quæ etiamnum est in usu in Ecclesiâ Græcâ, ut videre est in Euchologiis Græcorum, seu antiquis, seu modernis.

Id vero probari potest generali consuetudine, quæ per multa obtinuit sæcula, quibus adhibebatur forma deprecatoria, quâ Sacerdos Deum orabat, ut pœnitenti, quæ modò confessus erat, peccata condonare vellet. Unde Authores permulti antiqui, videlicet operum, quibus est titulus, *Ordo Romanus*, & *Micrologus*, & Alcuinus (*b*) & Amalarius, (*c*) & Burchardus, Episcopus Vormatiensis, (*d*) preces tantùm ad exprimendam absolutionis formam referunt.

Opus etiam prædictis antiquius, quod *Liber Sacramentorum & Liber Sacramentarius* dicitur, à Gelasio I. ut refert Walafridus Strabo (*e*) compositum; quodque vulgò Sancti Gregorii Sacramentarium nuncupatur, quòd ab eo emendatum in meliorem formam redactum fuerit, nequaquam formam commemorat, quâ utimur ad absolvendos pœnitentes, qui peccata deposuerunt, sed preces duntaxat à Sacerdote pro illis faciendas; & quinque refert Orationes, quarum prima ad peccatores generatim, & quatuor sequentes ad pœnitentem spectant, quibus præscribitur hic titulus: *Orationes & preces super pœnitentem, confitentem peccata sua more solito*: tùm de extremâ unctione loquitur, cujus formam solitam his verbis subjungit: *Inungo te oleo Sancto &c.* & posteà tres addit Orationes pro ægrotante. (*f*)

Fateor equidem hanc probationem esse tantùm negativam, verùm ad eos pertinet, qui eam impugnare auderent, contrarium rationibus positivis asserere, expromptis ex aliis ejusdem momenti authoribus, & iis, quos modò laudavimus coævis. Cæterùm, quidquid sit hac de re, Ecclesia Romana Græcos non condemnavit, qui formam absolutionis à Latinorum formâ diversam, semper adhibuerunt, & si necesse esset, plura nobis liceret afferre testimonia Patrum Ecclesiæ Latinæ, qui Orationis nomine absolutionem appellant, quam peccatori pœnitenti confert Sacerdos. *Quid est enim, aliud* (manûs impositio) *nisi Oratio super hominem?* inquit S. Augustinus (*b*) loquens de reconciliatione peccatoris, quæ fit in Sacramento Pœnitentiæ per ministerium Sacerdotis, quam manuum impositionem appellat. *Sufficit*, inquit etiam Sanctus Leo, (*g*) *illa confessio, quæ primùm offertur Deo, tùm etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium deprecator accedit.* Et alibi; (*i*) *Cùm indulgentia Dei nisi supplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri; multùm utile, ac necessarium est, ut ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvatur.*

Cæterùm Sanctus Thomas formæ deprecatoriæ nullo modo favet, uti in medium protulit Author, quem colimus, qui objectionem in assertionem duxit cap. 5. 22. opusculi, nam clarè à primo capite & quatuor aliis insequentibus propugnat S. Doctor, hanc semper formam, *Ego te absolvo à peccatis* in Ecclesiâ Latinâ usitatam, esse adhibendam.

Tandem Lectorem monemus, nos de industriâ silere hîc de absolutione peccatorum, quæ Summo Pontifici pro omnibus fidelibus; Episcopis pro suis Diœcesanis, & quidem Prælatis majoribus regularibus pro Religiosis Ordinis sui reservantur, de quibus posteà fiet mentio titulo *Casus* reservati. Nihil etiam dicitur de absolutione à censuris Ecclesiasticis, & ab hæresi, de quâ alibi: Verùm ut ea res dilucidetur, perlegenda est decisio prima hujus tituli, in quâ fusè de illâ re dicimus.

(*b*) Alcui[n.] de Eccles. [Of]ficiis, C. quadrag. *Sabb.* an[te] Dom. [...] mar. & 6. *in Pa[...]*

(*c*) Am[ala]rius Fort[una]tus. Am[ala]rius lib. præfat. cap. 1. 9. & 23. & 3. c. 40. lib. 4. c. 30. & 42. Microlog. c. 13. 24. 31. 42. 55

(*d*) Decr. Buchardi lib. 18. c. & lib. 89. 7.

(*e*) Vvalafr. Strabo. l. *rebus Ecc.* c. 22.

(*f*) Lib. Sacramentorum apud Greg. 10 2. Col. 152 Edit. Paris. 1675.

(*g*) S. A[ug.] lib. 3. cont. Donatist. 6.

(*h*) Leo E[p.] 80.

(*i*) Ide[m] Epist. 91.

CASUS PRIMUS.

PATERNUS, recèns Sacerdos initiatus, cùm præceps accurrisset moribundo opem allaturus, ipsi absolutionem modo deprecatorio contulit, quo de facto quæritur 1. utrùm lethaliter, sic absolu-

absolutionis beneficium impertiendo, peccaverit. 2°. utrùm hæc absolutio sit valida.

RESPONS.

Certum est, Paternum absque culpæ lethalis reatu, propriâ authoritate & sine ullâ necessitate non potuisse introducere rationem administrandi Sacramentum Pœnitentiæ contrariam usui recepto & in Ecclesia Occidentali universim approbato.

Necesse est igitur, ut quilibet Ecclesiæ Latinæ Confessarius absolutionem conferat absolutis terminis, dicendo: *Ego te absolvo à peccatis tuis &c.* non verò modo deprecatorio, his aut similibus: *Deus te absolvat &c.* Cujus quidem rei hæc sunt præcipua momenta & motiva, quibus adducta est Ecclesia Latina, ut formam absolutam deprecatoriæ anteponeret. 1. Cùm in persona Apostolorum Sacerdotes omnes potestate remittendi peccata dignatus est Christus Dominus, eis dicens: (*a*) *quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo*, manifestè ostendit, quòd in illius potestatis exercitio ea debent usurpare verba, quæ hujus vim & amplitudinem enucleatiùs exprimant. Atqui verba ista: *Ego te absolvo &c.* vim illam & amplitudinem expressiùs pro certo declarant, quàm hæc alia, *Deus te absolvat*, aut similia. Quare cùm Sacramenta sint signa gratiæ, quam producunt, *& efficiant*, ut docet S. Thomas, *quod figurant* (*b*) magis necesse videtur, ut in Sacramento Pœnitentiæ hæc usurpetur, forma, *Ego te absolvo &c.* quia verba illa consignatissimè significant non solùm Sacerdotis potestatem ad remittenda peccata, sed ipsam, quæ fit in Sacramento, peccatorum remissionem, cum anima solvitur à vinculis ac servitute peccati per ministerium sacerdotis suprà dicta verba proferentis; uti observat Catechismus Concilii Tridentini. (*c*)

2. *Quamvis absolutio Sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio*, inquiunt Patres Concilii Tridentini (*d*) *tamen non est solum nudum ministerium vel annuntiandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata; sed ad instar actûs judicialis, quo ab ipso, velut à judice, sententia pronuntiatur.* Unde sequitur Confessarium, non alia debêre verba usurpare, quàm ista: *Ego te absolvo &c.* cum nulla distinctiùs & Judicis qualitatem & actum, quo in sacro Pœnitentiæ Tribunali fungitur, judicialem significent.

3. Denique hoc ipso perducta est Ecclesia, ut mentem suam tam apertè hac de re aperiret, quemadmodum vidêre est his verbis Decreti Concilio Florentino ab Eugenio IV. additi. (*e*) *Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit*, Ego te absolvo &c. & his aliis Concilii Tridentini: *Declarat prætereà sancta Synodus, Sacramenti Pœnitentiæ formam in illis Ministri verbis positam esse: Ego te absolvo &c.* Hinc forma illa in omnibus Ecclesiis, ut testantur omnes Libri Rituales, observatur, ab eo præsertim tempore, quo Opusculum suum vigesimum secundum composuit S. Thomas ad præpositum Generalem Ordinis sui inscriptum, (*f*) ut illius usum formæ adversùs quemdam defenderent Authorem, qui contrariam asserere doctrinam ausus fuerat, cujus etiam opinionem valdè temerariam appellat, *prælecto Libello, à vobis exhibito*, sic enim Tractatum illum incipit, *inveni assertionem cujusdam valdè temerariam, dicentis, quod Sacerdos, absolvendo, uti non debet hac formâ: Ego te absolvo.* Cùmque solidis probavit rationibus, hæc verba veram esse hujus Sacramenti formam; sic concludit: *Non ergo est forma in Sacramento Pœnitentiæ: Absolutionem & remissionem tribuat tibi omnipotens Deus, sed: Ego te absolvo.* Hactenus de primâ propositæ difficultatis parte.

Quod pertinet ad validitatem absolutionis deprecatoriæ; hoc est, illius, quam per modum orationis conferret Sacerdos dicendo, v. g. *Deus te absolvat:* Sunt equidem Doctores Scholastici, qui existimant hujusmodi absolutionem esse invalidam, & rationibus suprà allatis ad asserendam formæ absolutæ necessitatem nituntur, eoque præsertim, quòd formâ deprecatoriâ præsupponi videtur, à Christo peccata remittendi potestatem Sacerdoti non fuisse collatam, quandoquidem eam proferendo Deum orat, ut ipse peccatorem absolvere dignetur.

Nihilominùs constat, nulla posse ratione probari, formam hujusce Sacramenti terminis absolutis fuisse prolatam ante Hugonem à Sancto Victore; id est, ante sæculum duodecimum. E contrà passim reperitur forma deprecatoria, ut fidem faciunt multi antiqui Rituales Latini, quos laudat P. Morinus (*g*) unde multi antiqui doctique Theologi docent, formam, quæ deprecatoria appellatur, sufficere ad validitatem Sacramenti Pœnitentiæ. Inter eos præcipui sunt 1. Petrus Cantor (*h*), cujus Opus prototypum extat in Bibliotheca sancti Victoris Parisiensis, hanc opinionem tuetur. 2. Idem sentit Guillelmus Parisiensis, dicens: (*i*) *Neque more judicum forinsecorum pronuntiat Confessor: absolvimus te, non condemnamus. Sed magis orationem facit super eum; ut Deus absolutionem & remissionem atque gratiam Sanctificationis tribuat: & nemo dubitat, quin possit & debeat Confessor orare Patrem misericordiarum, & etiam remittat peccanti peccata.* 3. Eandem Doctrinam tuetur Alexander Halensis. (*k*) 4. Dominicus Sotus (*l*) prædictos Authores antecessores suos sequitur, ut ex his ejus verbis constat. *Respondeo*, inquit, ... *remittuntur tibi peccata: Solidum esset Sacramentum; neque necessarium est addere: absolvo te ab omnibus peccatis tuis; licèt sit congruum.* Et iterùm: *Christus non legitur hanc formam*, (indicativam) *instituisse: neque etiam in communi usu habetur. Quin imò in quibusdam absolutionibus, quæ in Ecclesiâ publicè fiunt, sicut in Prima & Completorio in Cæna Domini, absolvens non utitur formâ indicativâ*: Ego te absolvo: *sed deprecativâ*: Misereatur vestri &c.

Multos alios omittimus Authores, qui idem sentiunt: sed congruum est eorum præcipuas afferre rationes; quarum 1. est, quòd forma illa in Ecclesia Græca non sit in usu, nec solùm Græci Schismatici, sed etiam Catholici eâ utantur, ut testatur Cabasilas (*m*) in suâ Liturgiæ Expositione, in qua expressis verbis dicit, quòd Peccatorum quoque remissio pœnitentibus datur per orationem Sacerdotum.

Equidem Græcorum Euchologia, & eorum etiam, qui Latinæ Ecclesiæ sunt conjuncti, omnia formam continent deprecativam; ne recentibus quidem exceptis, quæ authoritate & consensu Ecclesiæ Latinæ fuêre edita, ut Venetiis an. 1638. & 1683. & quibus etiam Romæ cæterisque in Ecclesiis Latinis utuntur nemine discrepante: quòd usus ille fuerit confirmatus Unionis Decreto, quod in Generali Concilio Florentino conditum est, in quo non reformati fuêre Græcorum ritus in Administratione hujus Sacramenti, qui ut antè, deprecativam formam semper adhibuerunt, quin ante vel post Eugenii IV. Decretum reclamârit Ecclesia Latina.

Arcudius inclytus Græciæ Author, qui ad unionem utriusque Ecclesiæ procurandam jussu Summi Pontificis operam dedit, antiqua perscrutatus monumenta ad reperiendum aliquod exemplum, quo probaretur in Ecclesiâ Græcâ usus absolutionis in Latinâ usitatus, ingenuè fatetur, nullum se invenisse Euchologium, quo non enuntiaretur forma deprecativa. (*n*)

Tandem ex eo de validitate hujusmodi absolutionis certi esse debemus, quòd eam, saltem tacitè, in instructione de Græcorum ritibus per bullam suam 31. Augusti an. 1595. (*o*) approbârit Clemens VIII. in quâ positivè declarat, in casu necessitatis Latinos Sacerdotes à Græcis posse absolvi, modò utantur forma absolutâ, ut Concilio Florentino definitum est, cui etiam deprecatoriam poterunt, pro more, si velint, addere. En verba Summi Pontificis: *In Casu necessitatis Presbyteri Græci Catho-*

(*a*) Matth. 18. & Joan. 20. 23.

(*b*) S. Thom. 3. part. q. 84. cap. 3. in corp. & ad 3.

(*c*) Catechismus ad Parochos *de Pœnitent.* §. 3.

(*d*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 6.

(*e*) Eugenius IV. in Decreto pro instruct. Armen. An. 1439. & Trident. Sess. 14. c. 4.

(*f*) S. Thomas Opusculo 22. c. 1.

(*g*) Morin. l. 8. *de Pœnit.* c. 10.

(*h*) Petrus Cantor in Summâ, *de Sacram.*

(*i*) Guillelmus Parisiensis, tract. *de Sacram. Pœnitent.* c. 19.

(*k*) Alexander Halensis, 4 part. Summæ Theolog. memb. 2. a. 2.

(*l*) Dom. Sotus in 4. dist. 14. q. 1. a. 3.

(*m*) Cabasilas. Exposit. Liturg. c. 29.

(*n*) Petrus Arcudius, l. *de Concord. Ecclesiæ Occid. cum Orient.* c. 3.

(*o*) Clemens VIII. in Bullâ, *Sanctissimus*, §. 3.

Catholici possint Latinos absolvere: Utantur formâ absolutionis in Generali Concilio Florentino præscriptâ: & posteà, si voluerint, dicant orationem illam deprecatoriam, quam pro forma hujus Sacramenti absolutionis dicere tantùm consueverunt. Insuper dici potest, quod licèt absolutio Sacerdotis quoad voces sit absoluta, reipsâ tamen & interpretativè orationem quandam continet, quâ Deus rogatur, ut ratam habere velit Sacerdotis absolutionem, quam non suo, sed nomine Christi impertit, cujus est Minister, ut docet S. Ambrosius (*a*) his verbis: *Ecce*, inquit, *quia per Spiritum Sanctum peccata donantur; homines autem in remissione peccatorum Ministerium suum exhibent; non jus alicujus potestatis exercent: neque enim in suo, sed in Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti nomine peccata dimittunt. Isti rogant: divinitùs donat: Humanum enim obsequium, sed munificentia supernæ est potestatis.* Ob eam quoque rationem Dei Filius, antequam Apostolis eam communicaret potentiam, ipsis dixit: *Accipite Spiritum Sanctum*: quò videlicet intelligerent Spiritum Sanctum, quia Deus est, condonare peccata; hominesque non posse ea remittere propriâ authoritate & vi meritorum suorum, sed quia in illis habitat Spiritus Sanctus, ut loquitur Apostolus; (*b*) atque adeò, cum Sacerdotes ad talem remissionem solo distributorum titulo concurrant, non requiri, ut, quæ ab iis exercetur actio, absolutè in formâ exprimatur: quòd purè ministerialis sit actio illa, quæ aliunde satis exprimitur; non solùm precibus Sacerdotis à Deo postulantis ut Peccatori ipsius peccata dimittat, sicut in extremâ unctione, sed etiam ex eo quod Peccator ipse Christi Mediationem interponere ad veniam peccati obtinendam teneatur. Verùm licèt formam Ecclesia mutaverit deprecativam, cui absolutam substituit forsan propter Albigenses, Hussitas, aliosque hæreticos, qui Sacerdotibus potentiam absolvendi à peccatis denegabant; nihil tamen mutavit de substantiâ sacramenti Pœnitentiæ, cùm utraque forma ex æquo ostendat, Deum ut causam præcipuam, Sacerdotum ministerio, Peccatorum remissionem operari.

(*a*) S. Ambros. l. 3. de Spiritu Sancto c. 18.

(*b*) I. Cor. III. 16.

Ad casum igitur propositum respondemus, quod, quamvis Paternus, de quo fit mentio in allatâ quæstione, graviter deliquerit, formam deprecativam adhibens contrà universalem Ecclesiæ Latinæ consuetudinem, ipsius tamen absolutio est valida.

Observandum tamen circa propositam difficultatem. 1. Multos esse Theologos, qui sentiunt, Deum, quorumdam Sacramentorum materiam & formam, *quantùm ad speciem infimam*, ut loquuntur in Scholis, non determinâsse, sed earum determinationem potestati Ecclesiæ permisisse; ita ut, si in Ecclesiâ Latina aut Græcâ, quis usui Ecclesiæ propriæ non se conformet, invalidum sit Sacramentum. Conformiter ad hanc opinionem Ordinatio Sagii facta, in quâ instrumenta necessaria per se ipsum tangenda non præbuerat Episcopus Clericis Ordinatis, jussu Clementis VIII. iterata est sub conditione, ut refert Ysambertus. (*c*)

(*c*) Nic. Ysamb. de Sacram. Pœnit. tom. 3. p. 435.

2. Id etiam advertendum, primis Ecclesiæ sæculis Patres in scriptis suis siluisse de verbis formæ Sacramentorum, ne Ethnicis manifestata fierent in risum & jocos, quod manifestum fit ex verbis Innocentii Primi de Confirmatione scribentis (*d*) *verba verò dicere non possum; ne magis prodere videar, quàm ad consultationem respondêre.*

(*d*) Innoc. I. Epist. I. ad Decentium. n. 3.

3. Denique id observare interest plurimùm bonam fidem in Sacramentis nunquam posse supplêre eorum defectui, quæ ad validitatem Sacramenti necessaria sunt, sicque in eorum administratione tutiorem semper partem esse eligendam, nullâ cujuscumque probabilitatis habitâ ratione.

His observationibus additur, Romanam Ecclesiam cæteris omnibus privatis Ecclesiis, ne Græcâ quidem exceptâ, dominari. Quæ dicta sint, ad majorem rei, de quâ agitur, explicationem.

CASUS II.

LIBERIUS, Parochus Sancti Prolii, vocatus ad excipiendam confessionem ægri, qui apoplexiâ tenebatur, cùm eum extremos spiritus efflantem invenisset, hæc duo tantùm verba proferre potuit, *te absolvo*, non additis istis, *à peccatis tuis*. Quæritur, utrùm hæc absolutio sit valida?

RESPONS.

Paludanus existimat, addendum esse, *à peccatis*. Sic enim argumentatur: (*a*) *Verba illa* (absolvo te à peccatis) *per se pertinent ad formam Sacramenti, quæ directè significant ejus effectum. Sed prædicta verba directè significant effectum Sacramenti Pœnitentiæ.* Ergo &c. Hanc tamen absolutionem validam esse asserimus. Ita sentit S. Thomas, (*b*) sicque probat: *Hoc autem Sacramentum, scilicet Pœnitentiæ, non consistit in consecratione alicujus materiæ, nec in usu alicujus materiæ sanctificatæ; sed magis in remotione cujusdam materiæ, scilicet peccati, prout peccata dicuntur esse materia Pœnitentiæ.... Talis autem remotio significatur à Sacerdote, cùm dicitur:* Ego te absolvo, *nam peccata sunt quædam vincula, secundùm illud Proverbiorum* 5. *Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur. Unde patet, quòd hæc est convenientissima forma hujus Sacramenti*: Ego te absolvo. Sanctus Antoninus (*c*) S. Thomam sequitur, quem laudat cum Innocentio IV. & Cardinali Hostiensi.

(*a*) Petr. Palud. in 4. dist. 22. q. 10. art. 2.

(*b*) S. Thom. 3. part. q. 1. a. 3. in corp.

(*c*) S. Antonin. in summulâ tract. de bonitate Confessoris 3. part. cap. 20. p. 175.

Idem sentit eruditus Magistri sententiarum Interpres, & tribus nititur rationibus: (*d*) 1. Quia actio Sacramenti à legitimo Ministro facta sufficienter his verbis exprimitur. 2. Quia in iis fit mentio de persona, cui Sacramentum administratur. 3. Quia eorumdem verborum sufficienter determinatur sensus, non solùm propter confessionem à Pœnitente modò factam, & etiam præsenti; sed etiam ob intentionem Sacerdotis eum à peccatis absolvendi.

(*d*) Guillelmus Estius in 4. dist. 14. §. 3.

Rem eandem docet Sylvius (*e*) *Ratio est*, inquit, *quia positâ peccatorum confessione, super quam hæc verba* (te absolvo) *cadunt, videntur habere satis determinatam significationem ex intentione absolventis, & ex præsentia confitentis, etiamsi non addatur*, à peccatis: *sicut in Judiciis humanis, quando judex audivit causam rei, sufficit, quod in eum proferat sententiam absolutionis..... etiamsi non exprimat, à quo illum absolvit.*

(*e*) Sylvius in 3. partem summæ S. Tho. q. 84. a. 3. quæst.

Reverà, Decretum, quod in fine actorum Concilii Florentini reperitur, & Concilium Tridentinum (*f*) hæc tantùm verba, *Ego te absolvo*, tanquam necessaria commemorant. Quod pariter docent omnes Theologi, qui solum pronomen, *Ego*, excipiunt, quod non esse necessarium fatentur.

(*f*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 3.

Consentiunt etiam iidem Theologi, non licêre Sacerdotibus, omittere aliquod verbum formæ in Ecclesiâ usitatæ, & in omnibus Ritualibus præscriptæ, eosque tenêri ad recitandas preces, quæ formam vel antecedunt, vel subsequuntur, etsi ad essentiam Sacramenti, ex Concilio Tridentino non pertineant.

Circa Difficultatem, quam modò solvimus, juvat advertere quosdam Authores, putà Durandum, voluisse, hæc verba: In nomine Patris & Filii, & Spiritûs Sancti; ad formam hujus Sacramenti essentialiter pertinêre. At vulgò refellitur hæc opinio tanquam falsa, à ceteris omnibus, qui unanimi consensu defendunt, hæc verba congruè tantùm ab Ecclesiâ fuisse addita, ut intelligatur, Sacerdotem, solùm ut Christi Ministrum, absolvere à peccatis, uti docet S. Thomas, (*g*) Deumque solum, ut causam præcipuam ea condonare juxta illud: (*h*) *Ego sum ipse, qui deleo iniquitates.* Ea est Doctoris Angelici sententia his verbis: *Convenienter apponitur aliquid, quod pertineat ad primam authoritatem, scilicet, ut dicatur:*

(*g*) S. Thom. 3. part. q. 84. art. 3. ad 3.

(*h*) Isaiæ c. 43. v. 5.

Ego

Ego te absolvo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti .... quia tamen hoc non est determinatum ex verbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio Sacerdotis: hoc est Sacerdos non tenetur ad eam vi præcepti Christi; sed solùm Ecclesiæ, quæ sic statuit.

Cæterùm permagni refert factam jam in superiori difficultate animadversionem non oblivisci; cùm nempe agitur de validitate Sacramenti, tutiorem partem esse eligendam quando agendi tempus suppetit, nec esse dispensationi locum.

CASUS III.

Antoninus, gravi se morbo correptum sentiens, Confessarium accersiri jussit: sed paulò post apoplexiâ oppugnatus vocisque rationisque omnem amisit usum. Tum adveniens Confessarius, ægrumque in eo reperiens statu; casum hunc, quasi justum Dei supplicium habuit, eique absolutionem à se conferendam esse non existimavit, sive ob publicum, in quo vixit, scandalum; sive etiam ob defectum signorum pœnitentiæ, quæ materiæ Sacramenti locum tenerent, petitur utrùm in hoc reprehensione dignus sit hic Confessarius.

Respons.

Non est dubitandi locus, quin reprehensione dignus sit hic Confessarius, graviterque peccaverit. Cùm enim confessionem requisivit æger, priùsquam loquelâ & sensibus fuerit destitutus, debet absolvi licet actu pœnitentiæ signa dare non possit; ut baptismus, ex definitione tertii Concilii Carthaginensis (*a*) ei conferri debet, qui priùs sibi dari requisivit, quàm in similem casum incideret.

(*a*) Conc. Carthag. III. C. 34.

Ratio est, quia exteriùs manifestata nec revocata confitendi voluntas ejus, in ipso perseverare censeri debet, & Sacramenti sufficiens materia existimari. Hæc est sententia S. Thomæ, qui eam probat (*b*) quarto Concilio Carthaginensi, (*c*) quod refert Gratianus in suo Decreto his verbis: *Is, qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, in infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam: & si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manûs impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervixerit, admoneatur à prædictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quandiù Sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit.*

(*b*) S. Thom. 3. part. quæst. 8. a. 9. in corp. & in 4 dist. 9. q. 1. art. 5. Quæstione 3. in corp.

(*c*) Conc. Carthag. IV. in Can. *Is, qui*, 8. 26. q. 6.

Concilii Carthaginensis Decreto concordat omninò Concilium Arausicanum (*d*) à Gratiano his verbis laudatum: *Similiter subitò obmutescens... baptizari, aut pœnitentiam accipere potest; si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu. Amentibus etiam quæcumque pietatis sunt, conferenda sunt.*

(*d*) Conc. Arausic. I. C. 3. in Can. *Qui recedunt*, 7. §. 1. & 2. eadem causâ & q.

(*e*) S. Leo in Can. *His qui*, 10. ibid.

Sanctus Leo, scribens ad Theodorum Episcopum Fotojuliensem, etiam à Gratiano laudatus, idem statuit: (*e*) *quòd si aliquâ ægritudine fuerint aggravati*, inquit sanctus ille Papa, *ut quod paulò antè poscebant sub præsentia Sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium & circumstantium prodesse debebunt; ut simul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur.*

(*f*) Rituale Rom. tit. de Sacram. pœnitentiæ.

(*g*) S. Anton. 3. part. tit. 10. C. 2. sub med Sylvest. v. *Confessio*, 3. q. 3. Navar. Man. C. 26. n. 27. Bellarminus. L. 2. de pœnit. C. 7. sub finem. Tolet. instruct. Sacerd. L. 3. C. 8. Sylvius in supplem. S. Thomæ, quæst. 9. a. 2. quæsito 5. Caballutius Juris Canon. theor. & praxis. L. 3. C. 11. Bancel. v. *Communio*, q. 28.

Denique rem ita constituunt variarum Ecclesiarum Ritualia, ac in primis Romanum, Pauli V. jussu editum, (*f*) Manuale Cameracense an. 1622. & Atrebatense an. seq. Quibus omnibus addi potest hanc esse doctrinam Celebertimorum Theologorum & Canonistarum, (*g*) quorum Caballutius, unus è Modernis hanc affert rationem: *quia impotentia dispensat ab integritate materiali confessionis. Hic autem æger*, subjungit hic Author, *confessus est, ut potuit, in genere, se habere peccata, deque eis se dolere, dum petiit Confessorem, aut signa exhibuit doloris. Adest igitur, qualis exhiberi potuit, materia, atque, ut suppono, intentio Ministri & forma. Est igitur validum Sacramentum. Sicut valet*, inquit ad Confirmationem, *confessio per interpretem; ita & ista ante exhibita pœnitentiæ signa valent ad Sacramentum; si qui tunc præsentes affirment & attestentur.*

CASUS IV.

Guillelmus subitâ oppressus est apoplexiâ, quâ & loquelam & usum rationis amisit, nec eâ durante potuit Confessorem postulare. Vocatus est tamen Parochus ejus, qui, cùm eum extremos vitæ spiritus efflantem invenisset, ipsum mortuum dimisit, denegatâ ipsi absolutione. Quæritur num ideò Parochus ille sit reprehensione dignus, & utrùm ei absolutionem conferre non debuerit?

Respons.

Quamvis non multùm impedita videatur hæc difficultas, eâ tamen in re discrepant multi præcipuæ notæ authores.

Prima opinio eorum est, qui contendunt, quòd si moribundus Christianam vitam duxerit, Sacramenta recipiendo, ac mores suos rectè componendo, ipsi potest conferri absolutio, saltem, sub hac conditione, *si es capax*, etsi nullum possit dare contritionis signum, nec Confessorem postulandi tempus habuerit. Sic sentiunt *Homobonus* Pœnitentiarius Bononiensis, & Antoninus Episcopus Antuerpiensis.

Hanc afferunt suæ opinionis rationem, quòd Christiana illius hominis vita impellit ad credendum, quod pœnitentiæ signa exhibêret, si posset: quod juxta ipsos sufficit. Sententiam suam comprobant authoritate sancti Augustini (*h*) qui dicit, in simili casu posse conferri baptismum Catechumeno; etsi notum sit, eum in Adulterio vivere: En verba sancti Doctoris: *Ego non solùm alios Catechumenos; verùm etiam ipsos, qui viventium conjugiis copulati retinent adulterina consortia; cùm salvos corpore non admittamus ad Baptismum: tamen, si desperati jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto: ut etiam hoc peccatum cum cæteris lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit, utrùm fortassis adulterinæ carnis illecebras usque ad Baptismum statuerant detineri? Quæ autem Baptismatis*, pergit S. Doctor, *eadem reconciliationis est causa; si fortè pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit: nec ipsos enim ex hac vitâ sine arrha suæ pacis exire velle debet Mater Ecclesia.*

(*h*) S. Aug. Lib. I de adulterinis conjug. C. 28.

Addunt illi Authores ad confirmationem suæ sententiæ; quòd juxta Concilium Carthaginense IV. sub Anastasio I. an. 398. habitum & à Leone III. approbatum (*i*) & juxta communem omnium Theologorum doctrinam absolvi debet moribundus, licèt ut peccator agnosceretur, cùm testantur circumstantes, eum, nondum amissâ loquelâ & ratione, Confessorem postulâsse: quia tùm Confessor justè præsumere potest, ægrum illum delictorum suorum pœnitêre cum proposito non peccandi de cætero; in quo reperitur sufficiens materia formæ absolutionis: Unde concludunt vitam Christianam alterius moribundi à fortiori Confessori certius esse testimonium illius desiderii ad petendam, si posset, absolutionem; quàm circumstantium attestatio, de quâ modo diximus, & ipsa etiam vocalis declaratio moribundi, si loqui posset, qui vitam solutam & incontinentem duxit: cùm Sancti Patres valdè suspectas improborum morientium conversionis promissiones habuerint: *quia rogare*, ut ait Sanctus Cyprianus (*k*) ad Antonianum scribens, *illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum*; quocirca *Pœnitentia*, inquit Author antiquus, (*l*) *quæ ab infirmo petitur, infirma est, & quæ à moriente tantùm petitur, timeo, ne ipsa moriatur.* Sic non præsumi debet, *quod si quis*, ait Augustinus, *positus in ultimâ necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere pœnitentiam & accepit, & mox reconciliatur, & hinc vadit; fateor vobis,*

(*i*) Conc. Carth. 4. C. 76.

(*k*) S. Cyprian. Epist. 52. secundum Pamelium, vel l. 4. Epist. 2. secundum Erasmum, vel 55. secund. Dodvvel.

(*l*) Apud S. Aug. ser. 251. in Appendice. Alias 57. de tempore.

vobis, non illi negamus quod petit; sed non præsumimus, quia benè hinc exit. Non præsumo: non vos fallo, non præsumo. (*a*)

(*a*) S. Aug. Serm. 39 inter dubios.

Doctores iidem, qui volunt absolvi moribundum in casu proposito, suam quoque tuentur opinionem statuto Synodi Ecclesiæ Lemovicensis an. 1610. quo res ita decernitur. (*b*) ut ex his constat verbis: *poterit quoque idem applicari remedium ei, qui judicio, omniumque sensuum usu statim captus est, non petitâ pœnitentiâ, nulloque signo contritionis edito, cum violentia morbi judicatur de repente & ex improviso præventus & oppressus, & Christianè vixit; ferrique potest judicium & actionibus vitæ & moribus eum libenter Pœnitentiæ Sacramentum petiturum fore, si tempus, & violentia morbi permisissent; licèt hoc in casu nihil de absolutionis effectu promittere possimus: sed animarum salvandarum causâ, nullum remedium omittere debemus, quod Deus potestati nostræ commisit; Deum orantes, ut immensâ bonitate & misericordiâ quod deest ægrotorum dispositioni suppleat, cætera inscrutabilibus Dei judiciis commendantes.*

(*b*) Statut. Ecclef. Lemovicensis, c. 10.

Ultimum tandem addunt rationem ex Sacerdotali seu Manuali Romano, quod laudat Pater Morin, nec non Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ (*c*) *Talis infirmus, aut jam amisit loquelam, vel usum rationis. putà, quia phreneticus; aut non. In primo casu, si benè vivebat, ut bonus fidelis, & frequentabat confessionem & communionem & hujusmodi; quamvis non petierit Sacramenta; quia ex insperato talia acciderunt: vel etiam, si malus & obstinatus diu perseverans in peccatis est, & diu non confessus; si petiit Sacerdotem ut confiteretur; ostendit se facere velle omnia, quæ debet, & intereà factus est mutus, vel phreneticus, & periculum est in mora, debet præsupponi contritus: & faciente aliquo Confessionem generalem pro eo, sicut fit in populo, Sacerdos faciat absolutionem ab omni sententia & peccato: & potest injungere circumstantibus aliquid pro eo faciendum, ut hæredibus, aut consanguineis, pro ejus animâ, si volunt acceptare. Deindè debet dari ei Eucharistia, quamvis non sit confessus.* Quibus verbis liquet absolutionem non esse denegandam, non modò ei, qui postquam petiit Confessorem, factus est phreneticus, aut vocis usum amisit; sed ei quoque, qui in simili casu positus, Confessorem petendi tempus non habuisset, modò elapso tempore bonis fuerit moribus.

(*c*) Sacerdotale juxtà usum Ecclesiæ, Rom. excusum an. 1560. Venetiis apud Joannem Varisium, & Socios, fol. 62. apud Fr. de Genet, tom. 4. tract. 6. c. 12. q. 5.

Alteram sententiam, priori contrariam defendunt Cardinalis de Lugo, aliique multi eruditi Theologi qui putant, quod tali ægroto, quantumvis bonis moribus, vitæque anteà Christianæ anteactæ famâ prædito, absolutio impendi non debet, cùm antè petitam confessionem, loquelâ aut rationis usu captus est.

Istâ potissimùm ratione nituntur, quòd fatentibus omnibus Theologis, nullum validè possit administrari Sacramentum, nisi adsit sufficiens materia, cui forma possit applicari: atqui in casu proposito, inquiunt, nulla est Sacramenti pœnitentiæ materia; cùm materia proxima hujus Sacramenti in actibus Pœnitentis sensibilibus consistat, ut à Concilio Tridentino definitum est; (*d*) undè sequitur, quòd, cùm æger ille contritionem suam exteriùs manifestare nequeat, nec ejus signa antè infirmitatem suam dederit, ei absolutio impendi non potest, quæ est forma Sacramenti: *Ubi nulla moraliter proxima signa præcesserunt petitæ confessionis aut contritionis*, inquit Cabassutius, *neque à Sacerdote perspecta, neque à circumstantibus attestata; nullatenùs impendi debet absolutio, ubi nulla prorsùs exhibetur materia Sacramenti: idèoque contraria opinio nihil habet probabilitatis; sed est planè improbabilis*, (*e*)

(*d*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 3.

(*e*) Joan. Cabassutius juris Can. Theor. & praxis. l. 3. c. 11. n. 9. & 10 & apud eum Vasquez Navar. Henriquez. & alii.

Equidem licèt ex moribundi Christianâ, quam duxit, vitâ præsumi possit, quòd in eâ, quâ versatur, extremitate, de peccatis suis contritionem, eaque confitendi desiderium habeat, aut potiùs habiturus sit, si de præsenti rationis usu pollêret; id non sufficit ad statuendam Sacramenti materiam; licèt sit sufficiens occasio judicandi, ipsum esse dispositum ad illud recipiendum: ratio est, quia dolor de peccato, & voluntas confitendi peccata, non sunt hujus Sacramenti materia, nisi quatenùs signis quibusdam externis sunt cognita Sacerdoti, qui verba absolutionis proferendo formam applicat atqui nullum, ut supponitur, hujusce doloris ac voluntatis signum externum Sacerdoti est cognitum; & ei nemo attestatur, ægrum hujus doloris signa dedisse. Ubinam est igitur sufficiens materia, cui formam applicare possit? Insuper Authores, qui affirmativam tenent sententiam, supponunt dari posse absolutionem sub istâ conditione, *si es capax*: quo introducitur mos in Ecclesiâ inusitatus, & ideò nonlicitus, uti probamus loquendo de absolutione conditionali. (*f*)

(*f*) Ca[...] Henricus

Allatum quidem Sancti Augustini testimonium priori opinioni favêre primâ fronte videtur; at si propiùs expendatur, facile erit cognitu, illud non esse decretorium pro authoribus ejus. Cùm enim asserit S. Doctor, pœnitentem, ad eam, de quâ loquimur, extremitatem redactum absolvendum esse; ut lavacro regenerationis abluendus est Catechumenus moriens nullo dato pœnitentiæ signo; quia ex æquo incedunt Baptismus ac Pœnitentia; hinc probat, omninò ut videtur, contrariam iis opinionem, à quibus laudatur; cùm æger, de quo loquitur, Pœnitentiam, ut Catechumenus Baptismum, petierit, *si fortè pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit*: alioquin manca esset, duorum illorum morientium hominum ab illo Doctore facta comparatio; quæ conveniens est inter eum, qui Pœnitentiam & eum, qui Baptismum postulavit. Quocircà, ut Cathechumeno, qui Baptismum petiit, Baptismus non est denegandus, sic pœnitenti, qui Sacramentum Pœnitentiæ rogavit, absolutio est impertienda, cùm sufficiat, & non revocatum subsistat externum, quod manifestavit, recipiendi Pœnitentiæ Sacramenti votum; ac licèt aut infirmitate, aut impotenti libidinis motu, in peccatum mortale recidisset, illius statim eum pœnituisse præsumendum est, quandoquidem, ut propriis S. Augustini verbis supponitur, in ordine Pœnitentium esse perseveret, ac regulis ab Ecclesiâ Pœnitentibus præscriptis se subjiciat.

Igitur hæc secunda sententia cum veris Theologiæ principiis magis consentit; etsi prior dolori & Caritati Ecclesiæ in fideles, filios suos congruat. Hinc etiam fatetur Sanctus Augustinus, loquens de Baptismo Catechumeni, eos non esse damnandos, qui à se dissentiunt: (*g*) *Non tamen propereà*, inquit S. Doctor, *damnare debemus eos, qui timidiùs agunt, quàm nobis videtur agi oportere; ne de pecuniâ conservo creditâ improbiùs, quàm cautiùs judicare voluisse judicemur. Satis quippe in talibus respiciendum est illud Apostoli, ubi dicit* (*h*) unusquisque nostrûm pro se rationem reddet Deo.

(*g*) S. A[...] lib. 1. Adulter. [con]jug. c. 26

(*h*) Rom. 12.

Cæterùm qui priorem opinionem posteriori anteponere vellent, eos fateri necesse est, rationes & authoritates, quibus nituntur, tacitè saltem probare, quod, si moribundus, de quo agitur, hactenùs dissolutè & criminosè vixerit, à Sacerdote non debeat absolvi, quoniam in tali casu nulla sibi apparet sufficiens ratio, proximam Sacramenti materiam, quæ, ut jam diximus, sunt actus pœnitentis, adesse præsentem; cui rei frustrà objicitur, Augustinum, loquentem de Cathecumeno, qui actu in adulterio vivit, & cui tamen in articulo mortis baptismum conferendum esse contendit, videri indicare, absolutionem pariter moribundo, in simili circumstantia posito, esse tribuendam. Frustrà, inquam, fit ista objectio. Probari namque facilè potest, ea, quæ profert hîc Sanctus Doctor, nullo pacto adversari iis, quæ modò diximus de moribundo, cujus criminosa fuit vita, esse

& scandalosa: nam S. Augustinus expressè loquitur de moribundo, qui, cùm esset catechumenus, se ipsum ad baptismum suscipiendum disponebat, etsi adhuc peccatis esset obstrictus; & consequenter de homine, qui suum accipiendi hujus Sacramenti, non obstante peccato suo, votum manifestârat: undè pariter concludendum, quòd, quando asserit, idem ferri debere judicium de Sacramento Pœnitentiæ, ut de baptismo; supponit proculdubio in hoc moribundo sinceræ conversionis voluntatem, cujus præcedens bona vita, ex priori opinione, saltem sufficiens est signum; at quæ nullo pacto supponi potest in eo, qui ad mortem in crimine perseveravit.

Ex dictis hactenùs concludimus 1. quòd, si Guillelmus, de quo fit mentio in casu proposito, hactenùs in crimine vitam duxerit, dici non potest, ejus Parochum potuisse illi absolutionem conferre: sic enim renovaretur Doctrina Amadæi Guimenii (*a*) quæ à Facultate Theologicâ Parisiensi 3. febr. 1665. damnata, uti falsa, temeraria, & Pœnitentiæ Sacramento injuriosa; Romæ etiam tribus diversis temporibus, & novissimè 16. Sept. 1680. Innocentii XI. Decreto proscripta est. 2. quòd, licèt hic moribundus vitam sanctè pièque exegerit, non tamen reprehensione dignus est Parochus, qui absolutionem ei denegavit, cùm eam ante extremam infirmitatem non petierit, nec ullum posteà contritionis signum dederit ægrotus: & quòd in eo egit Parochus non solùm convenienter ad Regulas Ecclesiæ, sed etiam ad principia Theologiæ, uti constat ex Censurâ ejusdem Facultatis Parisiensis an. 1665. in istam propositionem ejusdem Authoris, (*b*) *talis infirmus, qui amisit loquelam, vel usum rationis; si benè vivebat, ut bonus & fidelis, & frequentabat confessionem & communionem, quamvis non petierit Sacramenta: quia ex insperato talia acciderunt, debet præsupponi contritus: & faciente aliquo Confessionem generalem pro eo, sicut fit in populo, Sacerdos faciat absolutionem ab omni sententia & peccato*; quam propositionem omnes Doctores Conventûs his verbis damnârunt: *Doctrina hujus propositionis universim & absolutè sumpta, est in praxi periculosa.* †

(*a*) Amad. Guimenius pag. 224. n. 13. pag 225. n. 21. pag. 226. n. 23. & pag. 410. 413. & 414.

(*b*) Amad. Guimenius pag. 121. n. 1.

† Paulò sanè acerbior videtur hæcce Authoris decisio; cùm in pluribus Diœcesibus vigeat praxis contraria, & quidem gravibus nixa motivis: quæ videre poteris tùm in Theologiâ morali Gratianopolitanâ, tùm apud Authorem Consultationum Canonicarum Tom. 2. de Pœnit. tùm etiam apud Doctores Sorbonicos posterioris ævi celeberrimos, qui Sacræ Facultatis Parisiensis sensum callentes ipsius Censuram ab Authore laudatam, non adeò urgendam putant; observant nimirùm à Sacrâ Facultate meritò damnatam Amadei Guimenii propositionem *universim & absolutè sumptam ut in praxi periculosam*; quia passim necessitatem imponit Sacerdotibus omnes hujusmodi homines absolvendi, possentque plures eâ Doctrinâ abuti dum quibusvis leviter, & temerè Absolutionem concederent.
Cæterùm in casu de quo agitur Absolutionem impertiendam probat imprimis Sacerdotale Romanum quod Typis editum est Venetiis an. 1560. ubi apertè ita decernitur, cujus authoritate nixus Gregor. XV. dum esset Archiepisc. Bononiensis, idem pariter definit in memoriali, Cap. 1. de Forinâ pœnit.
Ratio autem quam toties laudat Author noster, quòd scilicet in eo qui nulla dat signa, deesset materia Sacramenti, exigui videtur momenti, cùm omninò certum non sit actus pœnitentis esse materiam illam. Scotistæ enim, & alii Theologi, aliam assignant materiam; tandem dato quòd actus pœnitentis sint materia essentialis, ii meritò præcessisse censentur, æquè ac in eo qui petiit Sacramentum, nec enim magis præsens est petitio istius, quàm boni actus alterius. Nec dices Extremâ unctione succurri ægroto illi, nam accidunt casus in quibus præsto non est Sacramenti illius materia; aliunde si periculum profanationis pœnitentiæ timetur ex defectu actuum pœnitentis, cur timendum non erit idem periculum pro Extremâ unctione ex defectu dispositionum?
His omnibus unum addi velim, quòd nempè dum toties prohibetur, Absolutionem iis indulgeri qui post vitam improbè per actam subitò obmutescunt nullis datis pœnitentiæ signis, indè supponi videtur iis esse concedendam qui probè vixerunt.

CASUS V.

Henricus, Parochus Sancti Carilephi, vocatus ad ferendam spiritualem opem ægroto, à quo fuerat petitus, cùm eum expirantem invenisset, & dubitaret, utrùm etiam viveret, necne, ipsi conditionalem absolutionem dedit. Quæritur utrùm sic se gerere potuerit absque peccato, & utrùm in aliquo alio casu similis posset conferri absolutio?

Respons.

Conditio apposita pertinêre potest ad tempus præteritum, vel præsens, vel futurum. Quod spectat ad præteritum, potest aliquando Confessarius oblivisci, utrùm absolutionem pœnitenti dederit an non. Quo in casu, juxta Sylvium, (*c*) absolvere potest sub istâ conditione, *si non es absolutus, ego te absolvo*. Pro præsenti verò tempore, *non licet tamen*, inquit idem Sylvius, *apponere conditionem præsentem; si verè promittis restituere: aut futuram; si restitues: quarum præsens quidem; si subsistat, non annullat Sacramentum.* Quod autem ad futurum pertinet, nequidem validè Confessor potest dare absolutionem sub conditione hujus temporis: *futura verò annullat*, pergit idem Theologus; *quia non est in potestate Ministri suspendere Sacramentum, vel ejus effectum, quando ponuntur omnia necessaria.* Hoc est, cùm nihil deest ad integritatem & perfectionem Sacramenti. Idem sentit Bailius. (*d*)

Observat Sylvius, quandoque esse necesse, ut conditionem Pœnitenti proponat Confessarius, eamque ab eo acceptari contendat. v. g. cùm eum ab excommunicatione absolvit vi potestatis ab Episcopo eâ conditione sibi commissæ, ut post acceptam absolutionem Episcopum personaliter adire promiserit; tùm enim ab eo Confessore post acceptatam tantùm conditionem absolvendus est, *sed ea conditio*, inquit, *non debet esse in formâ; sed pœnitenti proponenda est*; quam si receperit, absolutè est absolvendus.

Sequitur ex doctrinâ hujus Authoris, in casu proposito Henricum non potuisse absolvere ægrum, à quo vocatus fuerat, sub unâ conditione, quæ ad præsens tempus pertineret, qualis est ista; *si es contritus*, aut ad futurum, qualis est hæc alia: *si ex hac infirmitate sis moriturus:* at eum salvâ Sacramenti essentiâ potuisse absolvere sub conditione, quæ ad præteritum tempus spectaret.

(*c*) Franc. Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 84 a. 3. quæsito 1. sub fin.

(*d*) *De exam. Confessor.* 1. part. q. 65.

Certum est tamen, non sine ausu temerario absolutionem conditionalem moribundo; qui rationis usu sit destitutus, impendi; cùm hujusmodi absolutio non vigeat in Ecclesiâ, neque de illâ fiat mentio in aliquo Concilio aut Rituali: & Rituale Romanum, casus designans, in quibus conferri possunt Baptismus & Extrema-Unctio sub conditione, non idem refert de Sacramento Pœnitentiæ, quod sanè annotasset, si in praxi id foret licitum: quibus omnibus addi potest, absolutionem hoc modo dari non posse, prohibente Concilio Tridentino, ne quidquam sub pœnâ excommunicationis in Sacramentorum administratione immutetur eorum, quæ in Ecclesia Catholica fuêre constituta, (*e*) *Si quis dixerit*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem, mutari posse, anathema sit.* Atqui conditionalis absolutio adhiberi nequit, non mutatâ universali Ecclesiæ consuetudine, quæ est & semper fuit, eam absolutè conferre; non igitur contraria induci potest absque peccato, absolutionem conditionatè conferendo. Rem istam sic definiunt multi eruditi Theologi, quales sunt Authores Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ, colloquiorum Diœcesis Luconiensis & D. de Sainte Beuve. (*f*)

(*e*) Conc. Triden. Sess. 7. *de Sacram. in genere.* Can. 13.

CASUS VI.

Philippus factâ Parocho suo annuâ Confessione censetur ab eo nullam habere contritionem supernaturalem; quæritur utrùm absolutionem ei nihilominùs impertire debeat, cùm eam denegandi nulla aliundè ipsi suppetat ratio.

Respons.

Parochus iste 1. præcepto caritatis erga proximum tenetur illum ad pœnitentiam adducere, omnia ei motiva repræsentando, quibus ad eam convenientiùs excitari potest; at si illo functus officio, justè judicare potest de duritiâ cordis illius hominis, ad aliquod tempus ei differenda est absolutio, piaque interim sunt injungenda opera, quibus ad eam recipiendam dignior & ad gratiam Sacramenti percipiendam paratior efficiatur. Ratio est, quia cùm legitimè judicare potest Confessor, suum pœnitentem non habere veram

(*f*) Genet. Theolog. mor. tom. 4. tract. 6. c. 12. n. 6. Colloquia Luco. tom. 6. collo. 4. q. 3.

veram contritionem, tùm ei absolutionem denegare debet; cùm enim contritio supernaturalis, saltem imperfecta, sit dispositio absolutè necessaria ad recipiendum pœnitentiæ Sacramentum, contrà propriæ conscientiæ lumen ageret, si absolutionem homini ad eam non rectè disposito conferret, sicque Sacramentum profanandi se voluntariè periculo committeret. Quà de re tria juvat observare.

1. Pœnitentem veram habêre posse contritionem, etsi vitiosi cujusdam in se habitûs sentiat motus, quos comprimere nititur, & in quos aut errore aut infirmitate recidit, ut iis usu venit, qui contumeliosas soliti proferre voces, easdem aut subito iræ impetu, aut inadvertentiâ abrepti, contra propriam voluntatem depromunt; de quibus illud affirmari potest Sancti Gregorii: (a) *mentem impellit furor, quò non trahit desiderium: & agit commota, velut nesciens, undè pòst dolcat sciens.*

(a) S. Greg. Pastoralis curæ part. 3. admonit. 10.

2. Id observandum, aliquando necesse esse, ut per aliquod tempus probetur pœnitens, ad investigandum, nùm in pristina reversurus sit delicta, cùm falsam fuisse pœnitentiam sæpissimè arguat voluntarius in ea relapsus, juxta hanc eximiam Authoris antiqui sententiam: *Inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat. Vulnus iteratum sanatur tardius. Frequenter peccans & lugens vix veniam meretur* (b). At nihilominùs temporis solius spatium, quo probatur pœnitens, ut tutiùs possit absolvi non solam esse regulam, quâ de ipsius conversione certi esse valeamus, *non tam enim*, inquit Sanctus Augustinus, (c) *consideranda est mensura temporis, quàm doloris, & non sufficit pœnitenti*, ex Sancto Leone, (d), *mores in melius commutare & à præteritis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Deo &c.*

(b) Apud S. Aug. Soli loq. in Can. *inanis* 12. *de pænit.* Dist. 3.
(c) Con. *in actione de pæni.* dist. 1.
(d) Can. *non sufficit.* 63. *de pænit.* dist. 1.

3. Denique illud advertendum est, peccatorem verè contritum esse posse, licèt exteriùs non manifestetur dolor ejus, nec externa ac sensibilia illius signa habeat Confessor. Nam, ut ait idem S. Augustinus loco mox laudato; *Plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri; neque in aliorum notitiam, nisi per verba, vel quæcumque alia signa procedit; cùm sit coram illo, cui dicitur, gemitus meus à te non est absconditus.* (e) Unde colligitur, Confessario non insufficientem semper videri debêre pœnitentis sui contritionem, præsertim cùm legitima adest causa judicandi, eum verè dolêre de peccato, cum sincero deinceps non illud admittendi proposito. *Vide* casum XI.

(e) Psalm. 50.

CASUS VII.

Sergius, multa, eaque gravia confessus peccata, à Confessario suo interrogatus est, nùm verè Deum offendisse doleret: cui ille respondit, se non dolêre omninò: sed magnam sibi esse displicentiam, quòd justo illo, debitoque careret dolore: quæritur, utrùm ea displicentia sit sufficiens materia Sacramenti, ita ut Confessor ipsi absolutionem possit impertiri.

Respons.

Duplici modo talem displicentiam quis habêre potest. 1. Eam habêre potest, quia peccatorum suorum magnitudinem agnoscens, novit etiam, se convenienter ad eorum atrocitatem non dolêre, quamvis ea, quantùm in se est, detestetur: atque hæc displicentia sufficiens est, Sacramenti materia, quia verè ex dilectione Dei procedit; quocircà si talis sit Sergii displicentia, à Confessore suo absque dubio potest absolvi. 2. Talem displicentiam modo quoque naturali potest habere, non tamen Deum offendisse dolens: quo in casu, cùm hæc displicentia non sit adjuncta dolori de peccato, ea non sufficit ad materiam Sacramenti pœnitentiæ: quia differt omninò ab eo dolore, qui motivo supernaturali concipitur, & ad omnia peccata mortalia, saltem implicitè, extenditur; quique est dispositio necessariò requisita ad recipiendum dignè Sacramentum, & sine quâ est invalidum, etsi displiceat eum non habere dolorem peccatori, sicque hujus defectûs accuset. Quocircà si Sergius naturalem illam tantùm sine contritione habeat displicentiam, à Confessore nequit absolvi, qui eum ita affectum noverit.

Cùm igitur Navarra, aliique nonnulli Anthores docuerunt, displicentiam defectûs contritionis sufficere cum Sacramento; intelligi debent de displicentiâ non in secundo sensu, sed in primo; hoc est, de displicentia, quæ ex motivo amoris Dei, saltem inchoati, odiique peccati concipitur, ut probat hujus Canonistæ textus: (f) *Quin & posset dici*, inquit: *esto talis dolor non sit contritio formalis; desiderium tamen habendi eam, adjuncto justo dolore, quo dolet, se non posse pervenire ad contritionis perfectionem, saltem virtualiter esse ipsam contritionem in voluntate partis intellectivæ sitam fomento auxilii Dei, bona desideria foventis; etiamsi pars sensitiva recalcitraret.... porrò bonum signum est, quòd pœnitens suâ sponte affirmat, se mille mortuum esse, aut aliud simile pati, quàm peccasse, &c.* Quibus verbis manifestè constat, hunc Authorem non loqui de nudâ & simplici displicentia, sed quæ peccati dolorem contineat. Undè etiam contraria opinio falsa est, temeraria, & erronea, & ut talis à facultate Parisiensi 3. feb. an. 1665. damnata est, cum aliis opinionibus laxioribus, quæ anno superiori sub supposito Amadei Guimenii nomine prodierant, cujus Opus Bambergæ & Panormi ab anno 1657. & posteà auctum an. 1664. Madriti typis editum fuerat. Quæ omnes opiniones sub Alexandro VII. 5. Aprilis an. 1666. à Cardinalibus Congregationis *Indicis* & sub Clemente X. 12. Septemb. an. 1675. ab eâdem Congregatione Cardinalium, Inquisitorum Generalium: denique ab Innocentio XI. 16. Sept. an. 1680. fuerant damnatæ sub pœnâ excommunicationis *ipso facto*, Sanctæ & Apostolicæ Sedi, reservatæ.

(f) Navar. cap. Man. 1. n. 18. & apud eum Paludanus in 4. dist. 17. q. 2. 5.

Juvabit forsitan hîc legere, censuram Theologicæ Facultatis Parisiensis, & propositionem ab eâ damnatam. Propositio est hujusmodi: *Sacramentum in non ponente obicem suum semper habet effectum, & saltem illum, qui confitetur cum aliqua displicentia & dolore, sed tamen scienter sine proposito vitandi lethalia, efficere confessionem validam & non iterandam.* (a) Censura verò est ista: *Doctrina hæc, prout ab authore intenditur & infertur, falsa est, temeraria, erronea, & contraria Conciliis & traditioni, ac Sacramentum Pœnitentiæ prorsùs evacuans.*

(a) Amadeus Guimen. pag. 277. n. 18.

CASUS VIII.

Thomassina, mulier octoginta annos & ampliùs nata, sic memoriâ deficit, ut peccata sua non nisi generatim possit confiteri, adeò ut nullo modo eorum recordetur, quæ heri commisit. Quæritur, utrùm ad absolutionem ei conferendam satis sit, ut peccata sua generatim confiteatur, etsi nullum speciatim designet; & utrùm Confessor sub tali accusatione eam debeat absolvere, cùm sincerum peccati sui testatur dolorem.

Respons.

Primùm, id fieri à Confessore necesse est, ut eam interroget de peccatis, quæ eam commisisse, potest existimare, quò ei viam recordandi præmuniat, & simul confitendi; quæ res si non benè succedat, huic mulieri absolutionem conferre debet Confessarius.

Ratio est, quia mulierem illam habêre debet, ut ægrum, qui loquelam amisit, aut milites, qui ad prælium accincti peccata sua propter moram declarare non possunt. Quamobrem, ut Sacramentalem hujusmodi personis absolutionem impertire potest, uti definivit Concilium Arausicanum an. 1441. habitum; (*a*) & docent S. Leo (*b*) & Sanctus Augustinus (*c*) & verbis expressis statuitur in Concilio Carthaginensi tertio & quarto (*d*) eam pariter concedere mulieri debet in eo degenti statu, qui morbi quædam est species.

(*a*) Conc. Arau. Can. 12. in Can. *Qui recedunt*, q. 26. q. 6.
(*b*) S. Leo Epist. 91. *ad Theodor.* c. 4.
(*c*) S. Aug. l. 1. *de adult. Conjugiis*, c. 28.
(*d*) Conc. Carthag. 3. c. 32. & Carthag. 4. c. 76.

Hoc unum observandum, quòd si mulier ista piè semper vixerit ab eo tempore, quo memoriâ destituta est, & Confessor justè possit judicare, eam nullum ab ultimâ, quam recepit, absolutione, lethale peccatum admisisse, novam ei potest non conferre absolutionem, quoties ad pœnitentiæ Tribunal accedit; verùm in dubio super generali peccatorum suorum accusatione eam debet absolvere, prævio contritionis actu. Hanc difficultatem sic definivit eruditus ætatis nostræ Theologus. (*e*)

(*e*) De Sainte Beuve. tom. 2. *Casu* 151.

CASUS IX.

Bertinus, Sacerdos, auditâ persæpè confessione mulieris mercatricis, quæ de levibus vulgò se accusat mendaciis, quæ adornat, ad faciliorem mercium suarum venditionem, aut excusationem erga maritum de levibus quibusdam defectibus, quos per imprudentiam, aut oblivionem admittit; observavit, illam non debito sese dolore, nec sincero emendationis proposito accusare, cùm adverterit, quòd jam dudum in dicta mendacia eo ipso die recidat. quo Pœnitentiæ & etiam Eucharistiæ Sacramenta suscepit: Quæritur utrùm in hoc casu absolutionem illi facilè concedere possit, & utrùm non adsit periculum, ne confessiones ejus, ita fieri solitæ, ex merâ, ut videtur, consuetudine, nullæ sint & sacrilegæ defectu contritionis sufficientis.

Respons.

Probabile est omninò, hujusmodi confessiones esse invalidas ob defectum contritionis & sufficientis propositi. Ratio est quia peccata, quæcumque sint, Sacramenti pœnitentiæ non sunt materia, nisi quatenùs confessa adjuncto vero dolore de iis commissis, sincero que non ea deinceps committendi proposito; de eâ re consentiunt omnes Theologi. Si hæc igitur mulier peccata sua, licèt levissima tantùm ex consuetudine accuset, absque vero dolore, quòd ea commiserit, ac firmo proposito eadem non committendi deinceps ac emendandi, qualiter præsumi potest ex iis, quæ in casu proposito referuntur; constat ejus confessiones esse infructuosas, & quidem invalidas defectu materiæ requisitæ ad validitatem Sacramenti. Quare existimamus, ipsius Confessarium peropportunè illi absolutionem differre, quò propriæ negligentiæ pondus omne sentiat, & interea eidem remedia ac pias praxes præscribere convenientissimas, ut ad receptionem hujus Sacramenti, ac salubriorem ipsius usum majorem curam imposterum adhibeat.

Non ideò tamen affirmamus, hujusmodi confessiones esse prorsus sacrilegas, cùm pœnitens sedulò curat adhibere dispositiones requisitas; nec Sacramentum semper esse infructuosum & invalidum, ob aliquam suscipientis negligentiam. Nam, ut doctè ratiocinatur S. Thomas, (*f*) *potest ergo dupliciter contingere, quod negligentia sit peccatum mortale. Uno modo, ex parte ejus, quod prætermittitur per negligentiam; quod quidem, si sit de necessitate salutis, sive sit actus, sive circumstantia, erit peccatum mortale. Alio modo, ex parte causæ: si enim voluntas in tantum sit remissa circa ea, quæ sunt Dei; ut totaliter à caritate Dei deficiat; talis negligentia est peccatum mortale: & hoc præcipuè contingit, quando negligentia sequitur ex contemptu. Alioquin, si negligentia consistat in prætermissione alicujus actûs vel circumstantiæ, quæ non sit de necessitate salutis, nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu fervoris, qui impeditur interdum per aliquod veniale peccatum; tunc negligentia non est peccatum mortale, sed veniale.* Ex quâ doctrinâ sequitur, quòd, licet personæ illæ tepidæ & negligentes infructuosè Sacramentum recipiant, non ideò semper Sacrilegio se coinquinant.

(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 54. a. 3.

Id ipsum Sancti Bonaventuræ authoritate confirmari potest, (*g*) qui, postquam dixit profanationem Sacramenti esse sacrilegium, subdit posteà non ideò profanari, quia levi aliquâ negligentiâ fit infructuosum, & quidem invalidum, atque eorum ponit exemplum, qui communicant, quorum alii se præparant; alii nullo modo se disponunt; alii verò non sufficienter, sed tamen secundùm suam opinionem, quantum sat est, se præparant: unde concludit sanctus hic Cardinalis isto modo: *Qui ergo sufficienter se præparat, manducat dignè. Qui nullo modo se præparat, manducat indignè. Qui autem minùs sufficienter se præparat, scilicet secundùm probabilitatem, potiusquàm secundùm veritatem, non manducat dignè, quia non se præparavit dignè sufficienter: nec indignè, quia se præparavit tantùm probabiliter. Talis, quamvis non recipiat gratiam, non tamen incurrit offensam.* Atque hinc colligi necesse est, idem esse dicendum de confessione, atque adeò eos, qui venialia confitendo, defectu dispositionum, quas habuisse se existimârunt, infructuosè Sacramentum pœnitentiæ recipiunt, non tamen formalis sacrilegii, sed, ut loquuntur in scholis, materialis tantùm, quod proinde eis in peccatum non debet adscribi, reos fieri; de quibus alibi dicit sanctus Doctor; (*h*) *Evadunt offensam, quamvis non acquirant gloriam.*

(*g*) Bonavent. in 4. dist. 9. a. 2. q. 3. *in Corp.*

(*h*) Idem. l. 4. Sement. dist. 17. part. 2. a. 1. q. 4. ad 4.

Objici potest, eos, de quibus loquimur, Sacramentum profanare, ac proinde mortaliter peccare, cùm absque crimine nequeat esse Sacramenti profanatio. Cui responderi facilè potest; dicendo, quòd, strictè loquendo, non profanatur Sacramentum, quoties infructuosum redditur & invalidum, non habitâ hujusmodi inutilitatis aut invaliditatis voluntate, sed solùm omissione quæ ex se non sit lethalis. Nam, etsi defectus doloris circa peccata mortalia sit omissio mortalis; quia à Deo nos avertunt, & pro viribus nostris eniti debeamus, ut cum ipso reconciliemur; non idem tamen de venialibus dicendum, quæ, cùm Dei gratiâ non nos privent, ab eo quoque non nos separant. Quare cùm defectus doloris circa ejusmodi peccata, ex se non sit lethalis: probabile non est, hujusmodi pariter defectum involuntarium in confessione esse delictum, atque eos, qui hoc nomine profanationis talem defectum designari volunt, fateri necesse est, hanc profanationem non esse lethalem. (*i*)

(*i*) Genet. Theolog. Moral. tom. 4. Tract. 6. c. 6. n. 7. & 8.

CASUS X.

Justina in Confessione multos defectus & imperfectiones declarat, quæ tot esse judicat peccata, quorum absolutionem petit; è contrà Confessario ipsius est persuasum, nullum, ne quidem veniale peccatum, reperiri, in omni Justinæ confessione. Quæritur, utrùm ad majorem securitatem ipsiusque mulierculæ consolationem absolutio sit ei impertienda?

Respons.

Confessarius ille Justinam absolvere non debet in casu proposito. Quando enim Confessarius

rius non existimat, defectus à pœnitente, uti peccata, declaratos, reipsa non esse peccata, ipsi Absolutionem non debet impertire; quia Sacramenti formam, nonnisi sufficienti materiæ, applicare tenetur; Atqui consentiunt omnes Theologi remotam pœnitentiæ materiam esse solum peccatum; unde sequitur, quòd si defectus, quos accusat pœnitens, non sint peccata, sed solùm simplices imperfectiones, seu defectus naturales; idque Confessario sit persuasum, formam proferre nequit absque periculo profanandi Sacramenti. Huic etiam altera potest addi ratio; nunquam videlicet esse licitum, agere contra propriam conscientiam; nam, ut ait Gratianus (*a*) in hæc Apostoli verba: (*b*) *Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Omne, quod contra conscientiam fit, ædificat ad gehennam.* Quo effato unam ex decisionibus suis, quas refert quintus Decretalium liber, obfirmat Innocentius III. (*c*) atqui Confessarius, de quo agitur, contra propriæ conscientiæ dictamen, Sacramenti formam rei applicaret, quam certò novit, non esse sufficientem materiam, quod ab eo, ut suprà diximus, absque crimine aut pollutionis Sacramenti periculo fieri nequit. Cæterùm, si Confessario non sit omninò persuasum, hos defectus ab omni culpâ vacare, & meritò dubitet; suum pœnitentem debet impellere, ut præteritæ vitæ singulare quoddam peccatum iterùm confiteatur; illudque in actu contritionis suæ futuro comprehendat, ut deinde possit absolvi.

(*a*) Gratianus, §. *Ex his* ad Can. *omnes*, 14. 28. q. 1.

(*b*) Rom. 14. 23.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Per tuas*, 35. *de Symonia*, &c. lib. 5. tit. 3.

CASUS XI.

Nicolaus, natione Moscovita, & Catholicus, degens in Galliâ, nullumque reperiens Confessarium, Moscovitarum linguæ peritum, in gravem incidit morbum; atque Parocho ipsum adeunti notificat, se velle peccata confiteri atrocia, quæ commisit, ut ab iis absolvatur; verùm cùm à Parocho ejus non intelligatur, signis tantùm mentem suam aperit, & pectus percutit, ad significandam animi sui de peccatis contritionem. Quæritur, 1°. Utrùm Parochus ipsum absolvere debeat, si varia quorum reus est peccata, sigillatim cognoscere nequeat. 2°. Utrùm homo ille omnium peccatorum suorum remissionem obtineat, per Absolutionem Sacerdotis, si imperfectam tantùm habeat contritionem. 3°. Utrùm interpretem, si quempiam reperire potest, adhibêre teneatur, ut Confessario suæ conscientiæ statum hac ratione manifestet.

RESPONS.

1. Parochus Nicolaum potest, & debet absolvere; cùm in allegatis circumstantiis in casu proposito non aliter confiteri teneatur, nec possit, & nemo ad impossibile obligetur, ut fert regula juris, (*d*) *Impossibilium nulla est obligatio.*

2. Dubium esse nequit, quin Absolutio, quæ huic advenæ conferetur, peccatorum illius remissionem producat, etsi non perfecta sit ejus contritio, cùm sola cum Sacramento sufficiat attritio, ut alibi probamus. Quocircà idem ferri debet judicium de isto homine, ac de muto, qui litteras non novit, aut de ægroto, qui petito Confessario, loquelam amittit, aut etiam usum rationis, priusquàm advenerit Confessarius; nam, ut hujusmodi personis non est deneganda Absolutio, sic nec isti advenæ, qui signis duntaxat peccata declarare potest.

Casum hunc sic dissolvit S. Thomas, cujus hæc sunt verba: (*e*) *In eo, qui usum linguæ non habet, sicut est mutus, vel qui est alterius linguæ, sufficit, quòd per scriptum, aut per nutum, aut per interpretem confiteatur*; *quia*, inquit, ut suprà jam diximus, *non exigitur ab homine plusquàm possit.*

(*d*) Reg. 185. ff. *de diversis juris antiqui*, lib. 50. tit. 17.

(*e*) Supplem. 3. part. S. Thomæ, q. 9. art. 3. ad 2.

Quod ad ultimam quæstionem pertinet, quâ petitur, utrùm hic advena teneretur ad interpretem, si quem reperire posset, adhibendum, nec alio modo conscientiam suam aperire posset; quidam Theologi inter quos præcipuè Ysambertus, (*f*) contendunt, eum nec præcepto Divino, nec Ecclesiastico ad id obligari. Existimamus tamen eum teneri, quia eo, quo possumus, modo confiteri peccata tenemur. Ita etiam sentit D. Thomas, qui cùm dixit sufficere aut per scriptum, aut per signa aliqua, aut ope interpretis, addit, quòd *ideò, quandò non possumus uno modo; debemus secundùm quod possumus confiteri.*

(*f*) Ysamb. *de Sacram. pœnit.* disput. 18. art. 3. tom. 3. pag. 152.

CASUS XII.

Peste grassante in Parœciâ Sancti Mauri; Gilbertus ejus Parochus, multos ægrotos in ædibus suis inclusos, quos non videbat, confessus est & absolvit; quos tamen loquentes distinctè audiebat: quæritur utrùm istæ Absolutiones sint validæ & licitæ?

RESPONS.

Certum est, hujusmodi Absolutiones esse validas & licitas. Validæ sunt: quia ad validitatem Absolutionis efficiendam, sufficit, ut qui eam recipit, sit præsens, & peccata sua Sacerdoti sincerè contritus declaraverit, & Sacerdos ipsis auditis, legitimam habeat absolvendi potestatem: Ea autem omnia in casu proposito reperiuntur, cùm ægroti, eo, quo possunt modo, præsentes, peccata sua confessi sunt, & Parochus necessariâ ad absolvendum potestate sit munitus. Quid igitur invalidas efficeret istas Absolutiones? Nunquid diebus singulis absolvuntur Moniales, quæ non videntur? Nùm etiam generalis impenditur Absolutio omnibus militibus exercitûs, ad pugnam accinctis, licèt maximam eorum partem non videat Sacerdos, nec eorum peccata possit audire.

Igitur Absolutiones hujusmodi, non modò validæ, sed etiam sunt licitæ, ut constat ex praxi Ecclesiæ in duobus allatis exemplis, quibus addi potest exemplum Confessarii cœci; qui, quamvis suos non intueatur pœnitentes, eos tamen validè & licitè procerto potest absolvere. Idem igitur affirmari debet de Absolutionibus à Parocho in casu proposito concessis: Plurimi namque refert, ut pestis tempore prudenter caveat Parochus, ne in similem morbum incurrat, ut Parochianis opem præstare possit, cùm id fieri potest absque præjudicio eorum salutis. Hæc adeò sunt per se clara & aperta, ut probatione non egeant.

CASUS XIII.

Bernardus, adolescens Sacerdos, ad audiendas confessiones non ita pridem admissus, in quibusdam Casuistis legit, quòd quotiescunque pœnitens affirmat, se pœnitêre de suo peccato; ac promittit, se in posterum illud non admissurum; verbis ejus fidem adhibêre debet Confessor, nec sine injustitia absolutionem ei denegare potest. Petitur utrùm Bernardus in praxi semper hanc regulam sequi possit.

RESPONS.

Certum est, Bernardum tutâ conscientiâ non posse in praxi sequi hanc regulam, quia falsa est & periculosa, si generaliter & secundùm verba in casu præsenti expressa sumatur, ut nunc ostendemus, præcipuas referendo rationes, ob quas tenetur Confessor absolutionem petentibus aut differre aut etiam denegare, quocircà hoc responso multi definientur casus singulares, qui hac de re possunt proponi.

Sed priùs pro certo habendum Confessorem, utpotè Sacramenti pœnitentiæ Ministro, non esse licitum illud administrare, nisi iis, quos ad illud recipiendum sufficienter esse dispositos judicat; cumque sub peccato tenêri aut prorogare aut absolutionem denegare iis, qui ad eam necessarias

dispositiones non afferunt: ut probari potest istis Institutionis hujus Sacramenti verbis apud Sanctum Joannem: (*a*) *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*: aut istis aliis, quæ apud Sanctum Matthæum leguntur: (*b*) *quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo.* Nam juxta Sanctorum Patrum expositionem, Christus his verbis Sacerdotibus non solùm peccatores solvendi potestatem contulit: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: sed etiam potestatem eos ligandi, hoc est, ipsis denegandi aut prorogandi gratiam Absolutionis, cùm addit: *& quorum retinueritis, retenta sunt.* Quod etiam expresse definivit Concilium Tridentinum his verbis: (*c*) *Claves Sacerdotum non ad solvendum duntaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres* (*d*) *credunt & docent.*

(*a*) Joan. 20. 21.

(*b*) Matth. 18. 19.

(*c*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 8.

(*d*) S. Hieron. in Matth. 16. & S. Ambr. lib. 1. *de pœnit.* c. 2.

Omnis igitur difficultas in eo posita est, ut dignoscatur, quinam sint ii, qui ad absolutionem recipiendam sufficienter non dispositi; & quibus proindè tenetur Confessor eam ad tempus differre, aut omninò recusare. Ut unicâ responsione innumeris satisfiat casibus singularibus, qui hac de re morali possunt proponi; generales hîc tantùm afferemus regulas, quas sequi tanquam certas, omninò necesse est, & è quibus facilè poterunt erui particulares conclusiones ad solvendas varias difficultates, quæ eâ de re possunt fieri.

1. Proroganda est absolutio iis, qui propter suam culpam aut negligentiam articulos doctrinæ Christianæ, ignorant, quorum cognitio est necessaria ad salutem, ut sunt mysteria Sanctæ Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis per merita Christi, & præmii æterni: articuli Symboli Apostolorum, saltem quoad substantiam: Præcepta Dei & Ecclesiæ, Oratio Dominica, Sacramenta, quæ sunt recipienda & officia sui status, conformiter ad Regulas, quas statuit S. Carolus Borromæus, (*e*) cujus hæc sunt verba: *Quicumque rationis usum attigerit, sub reatu peccati mortalis omnes symboli Apostolici, quo Ecclesia utitur articulos, scire tenetur, saltem quoad substantiam: item Dei & Ecclesiæ præcepta, quæ sub peccato mortali observanda sunt, quæque solent in scholis doctrinæ Christianæ comparari. Ubi ergo pœnitens hæc ignoraverit; si quam primùm ad ea dicendum non acquieverit, absolvi non debet. Imò, si ad ea discenda se dispositum significaverit; interrogandum, num aliàs de ea negligentia à Confessore, sive ipse sit, sive alius, aut Pastor, monitus fuerit: siquidem pro modulo diligentiam ad hoc non adhibuerit; tamdiu illi absolutio differatur, donec huic officio pœnitens satisfecerit. Quod si nondum admonitus fuerit; absolvatur quidem; sed de supradictis, ut poterit, instruatur.*

(*e*) S. Carolus part. 4. Actorum Ecclesiæ Mediolanensis. Instruct. Confessorum circà med.

Consequenter ad hanc regulam statuit idem sanctus Cardinalis, ut *Patres, aut Matres-familias, qui suos filios, aut domesticos* (*de quo interrogabuntur*) *supradicta scire neglexerint, aut ab iisdem Dei & Ecclesiæ præcepta observari non curant; aut, quod plus est, observari impediunt: putà, cùm famuli & famulæ ita occupantur, ut pro suis necessitatibus laborare festis diebus ipsis necessum sit; aut tempus non concedunt, quo illi juxta Ecclesiæ præceptum missæ possint interesse; aut qui, an sint in sua familia, qui legitimo impedimento teneantur, ignorantes, cœnare eos sinunt quadragesimæ, aut alio jejunii dierum tempore, aut prandere ante horam in his diebus institutam, aut eos objurgare negligunt, cum præcepta Dei transgrediuntur: aut denique quando famuli cum scandalo & sine emendatione vivunt: nec è domo eos eliminant: si in his casibus officio non satisfaciant, nec de hactenùs habita circa familiæ suæ curam in supradictis negligentia emendentur; non absolvantur.* Quibus omnibus addi possunt 1. Damnatio hujus perniciosæ propositionis ab Innocentio XI. (*f*) *Absolutionis capax est homo, quamvis laboret ignorantiâ mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.* 2. Multa Ritualia, quæ invalidam declarant eorum confessionem; qui culpabiliter sunt in tali ignorantia.

(*f*) Propositio 64. damnata ab Innocentio XI. die 2. Martii an. 1679.

2. Differri aut etiam negari debet absolutio iis, qui in proximâ versantur peccati mortalis occasione, quam fugere, cùm possint, renuunt; seu res ex seipsa ac naturâ suâ, seu per accidens propter malum habitum ad peccatum inclinet. (*g*) ratio evidens est: quia omnis peccator absolutionis est indignus, nisi absolutè à peccato abstinere velit: Atqui non potest affirmari, eum à peccato velle se abstinere absolutè, qui proximam peccandi occasionem effugere renuit: Nam qui vult causam, censetur, saltem virtualiter, ut loquitur Schola, velle quoque effectum, qui necessario, aut saltem vulgò ex eâ dimanat: neque veram facere potest pœnitentiam, dùm peccati causam non vult evitare. *Satisfactio* namque *pœnitentiæ*, inquit canon apud Gratianum, (*h*) *est peccatorum causas excidere.* Hinc asserit alius Canon, (*i*) quod *valet interdum conversis pro animæ salute mutatio loci. Plerumque enim, dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus.* Et Sapiens ait: (*k*) *Qui amat periculum, in illo peribit.*

(*g*) Statutum Cardinalis Grimaldi. n. 4.

(*h*) Satisfact. 3. *de pænit.* dist. 3.

(*i*) Can. *valet*. 9. dist. 8.

(*k*) Eccli. 3. v. 27.

Juvat, hîc præclaras Sancti Caroli Borromæi instructiones referre: En verba illius: (*l*) *Sciant denique* (Confessores) *se non posse iis impendere beneficium absolutionis, qui peccati mortalis occasionem omnem fugere seriò non proposuerint ....* sic autem proximam occasionem definit hic Sanctus Archiepiscopus .... *peccati mortalis occasiones vocantur, quicquid ad peccatum inducit, aut ex sua natura, aut ex parte pœnitentis fragilis, qui, in ea occasione positus, ita peccare consuevit, ut probabile sit, ex eo pessimo habitu in eadem peccata lapsurum, si in illâ occasione ampliùs perseveret.* Et adductis quibusdam propositi sui exemplis, ita concludit: *Pœnitentem ergo in aliqua ex his occasionibus versantem, aut similibus, si urgens sit illa occasio, ut qui concubinam v. g. aleret; non debet sine dubio Confessor absolvere; nisi hanc occasionem anteà sustulerit. Pro aliis verò occasionibus, quales sunt aleæ vacatio, aspectus minùs pudici, colloquia, gestus &c. Non absolvatur, nisi eas dimittere pœnitens polliceatur. Quòd si jam aliàs id pollicitus sit, nec emendatus fuerit; absolutio tamdiu differatur, donec emendationem agnoverit.* Sic de primâ occasionis proximæ specie loquitur hic Sanctus, hoc est, de iis, quæ naturâ suâ ad peccatum impellunt, tum de secundâ occasionis proximæ specie loquitur, id est, de iis, quæ casu tantùm & ex pravo cordis habitu ad peccandum inducunt, quarum nonnullis allatis exemplis, regulas præscribit, quas prudens debeat sequi Confessarius; quæ adeò præclaræ & utiles sunt, ut earum lectio, licèt isto longiori textu contenta, tædium afferre cuiquam non possit. *Peccatorum mortalium occasiones, quæ tales habentur, non nisi ex personæ infirmitate*, inquit, *sunt eæ res, quæ, licèt in se licitæ sint, prudenter tamen judicatur, pœnitentem earum usu in eadem peccata relapsurum, si in iis, ut anteà, immoretur. Sic multis esse solet Sæculi frequentatio, militia, commercium, magistratus, advocatorum aut procuratorum professio, aliaque ejusmodi exercitia, in quibus homo, qui sæpiùs moraliter peccare consuevit, vel ex blasphemiâ, furto, injustitiâ, calumniâ, odio, fraude, perjuriis, vel aliis, ex quibus novit, quòd si in his exercitiis versetur ampliùs, illi erunt totidem peccandi occasiones; non est sanè cur existiment, pœnitentem illum peccati occasionibus efficaciùs obstiturum, quàm anteà: unde in eadem peccata relapsurum*

(*l*) Act. Ecclesiæ Mediol. part. 4. instruct. Confess. cit.

rum prudenter judicari potest; ideò tales, ut ait Augustinus, aut debent ab hoc exercitio, ipsis periculoso, omninò abstinere, aut saltem huic non vacare, nisi cum licentiâ & directione Sacerdotis probi & prudentis, qui non debet in eo statu pœnitentem absolvere, si in eadem peccata, quamdiu in eadem occasione perseveraverit, rursùs iturum dubitet. Ideò debet per aliquod temporis spatium de emendatione certior fieri.

Quod Sanctus Carolus hîc de professionibus, quæ sunt proximæ peccati occasiones, asserit, id ipsum jam antè declarârat S. Gregorius Magnus his terminis: (a) *Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi, aut vix, aut nullatenùs possunt.*

(a) S. Greg. Hom. 24. in Evang.

Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut animus non recurrat. Gravioribus etiam verbis mentem suam hac de re, in Concilio Romæ habito, an. 1078. quod refert Gratianus, aperuerat Gregorius VII. (b) Hæc sunt illius verba: *Falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum sanctorum patrum auctoritatem pro qualitate criminum imponuntur. Ideòque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam venerit..... Recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat pervenire, nisi negotium derelinquat, vel officium deserat.... arma deponat, ulteriùsque non ferat.*

(b) Can. Falsas, 6. de pœnit. dist. 5.

Non minùs vehementer rem hanc explicat Innocentius II. in Concilio Generali Romæ habito an. 1139. *Falsa etiam fit pœnitentia, cum pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nullatenùs prævalet.*

Antiquam illam Ecclesiæ disciplinam sectans Innocentius XI. Decreto suo 2. Martii an. 1679. dato in 65. propositiones morales, istam damnavit: *Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest & non vult omittere. Quin imò directè & ex proposito quærit, aut ei se ingerit*, & sexagesimam secundam his verbis: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.* Denique istam sexagesimam tertiam: *Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.* Tanta fuit & mentis cæcitas & animi pravitas illorum Casuistarum, quorum audaciam non modò sancta sedes cohibuit, sed quibus etiam obstitêre multi, iique doctissimi Præsules nostræ ætatis. (c)

(c) Statutum Cardinalis Grimaldi. art 6. Statutum Episcopi Atrebatensis, 7. Nov. an. 1675. &c.

Priusquam tertium caput expendamus, non alienum erit observare 1. Sanctum Carolum existimare, quòd si Confessarius prudenter judicat, se posse fidem adhibêre primo aut secundo Pœnitentis promisso, quo peccati sui occasionem vitare, se obstringit; tunc absolvi potest; sed non ultrà: Quòd si è contrà suis promissis eum non stetisse, tertiâ vice agnoscat; tùm deneganda est ei absolutio, donec omninò occasionem culpæ suæ effugerit: alioquin Pœnitentis delicta præposterè in se transferret, ac Prophetæ Samueli contradiceret, qui id præstare recusavit Sauli dicenti, *peccavi; sed nunc porta, quæso, peccatum meum*: quod exemplum imitari debet prudens Confessor, juxta monitum Authoris antiqui, cujus opus S. Gregorio Magno adscribitur, dicentis: (e) *Ecce fortis Propheta refugit suscipere onus regalis peccati; ut Sacerdos Ecclesiæ timeat, & peccatorum importabilium pondera subire pertimescat.*

(d) Apud S. Greg. in 1. Reg. 15. 25. lib. 6. c. 2.

2. Id quoque advertendum; sicut non debet is absolvi, qui proximâ peccati mortalis occasione implicitus eam effugere renuit; idem dicendum esse de eo, qui proximo suo Deum lethaliter offendendi occasionem præbet, nisi huicce malo, quantum in se est, remedium afferat. (e) Tales sunt. 1. Mulieres, quæ à suis monitæ Confessariis, mammas habêre detectas ac nudas perseverant. 2. Ii, qui lascivas pingunt & vendunt Tabulas (f) quæ ad impudicitiam concitant. 3. Ii, qui apud se alearum, aliorumque ludorum conventus habent, ubi vulgò admittuntur juramenta, blasphemiæ, imprecationes, fraudes, comessationes, aliaque similia peccata. 4. Qui hujusmodi aleis & ludis impensè dediti, in iis tempus omne consumunt, nec ludunt nisi rixando & jurando. 5. Qui cœtus consectantur, in quibus vulgò in Castitatem, quomodocumque delinquitur. 6. Qui ebriositati addicti, popinas frequenter adeunt, sæpè cum propriæ suæ familiæ damno, aut proximi scandalo. 7. Personæ publicæ, ut Pastores, Confessores, Judices, Medici & aliæ similes, quæ propter ignorantiam necessaria statûs sui nequeunt obire munia, aut quæ ad id sufficientes in re gravi iisdem fungi negligunt. 8. Qui libros componunt contra fidem, aut bonos mores, ut sunt libri hæretici, magici aut amatorii; (g) ac similiter Typographi & Librarii, qui eosdem aut imprimunt, aut vendunt. 9. Domini Parochiarum, & alii authoritatem habentes, qui à subditis suis Dominicos aut Festos dies, profanari permittunt: & à fortiori, qui, licèt moniti, licentiam hanc notoriè scandalosam auctoritate suâ confirmant. 10. Tandem, Patres, Matresque familias, qui inter pueros suos, aut famulos suos turpia quædam facta patiuntur.

(e) Statutum Cardinalis Grimaldi. art. 5.

(f) Idem. art. 7.

(g) Idem n. 6.

3. *Proroganda est adhuc absolutio, donec emendentur*, inquit S. Carolus Borromæus, *his, qui, licèt se peccatum dimissuros (h) polliceantur; ab illo tamen non separandos Confessor suspicetur: ut sunt ii, & præsertim juvenes otiosi, qui solent majoris temporis parte aleis, crapulis, amoribus, peccatis carnalibus, blasphemiis, inhonestis conversationibus, dissentionibus, odiis, & detractationibus vacare... aut qui à multis annis in iisdem peccatis perseverarunt; nec, ut emendarentur, laborarunt.*

(h) S. Carol. Borrom. Acta Ecclesiæ Mediol. part. 4. tit. Instructio Confessorum.

Idcircò autem post Sanctum Archiepiscopum affirmamus, peccatoribus habitualibus prorogandam aut etiam recusandam esse absolutionem, quia vera contritio necessaria est ad Sacramentum pœnitentiæ dignè recipiendum. atqui contritio ut vera sit, necessariò debet habêre sincerum atque constans propositum non peccandi, ut declarat Concilium Tridentinum, (i) *declarat igitur sancta Synodus*, inquiunt Patres hujus Concilii, *hanc contritionem non solum cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum & inchoationem, sed veteris etiam odium continêre, juxta illud (k): projicit à vobis omnes iniquitates vestras in quibus prævaricati estis: & facite vobis cor novum & spiritum novum.* Quâ in re consentit Concilium cum Apostolo dicente: (l) *quæ enim secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.* Hoc est, sincera contritio emendationem vitæ stabilem & constantem producit.

(i) Conc. Trid. Sess. 14. c. 4.

(k) Ezech. 18. 31.

(l) 2. Cor. 7. 10.

Quæ cùm ita sint, quo pacto Confessarius tantillùm eruditus, sapienter judicare potest, hominem, in suo peccato perseverantem, cujus vita continua est confessionum infructuosarum, quotidianique in vitia relapsûs circuitio; sinceram habêre contritionem, firmumque non peccandi consilium, cùm qualibet die & sæpè per multos annos sine intermissione conversatione suâ contrarium testetur? Profectò qui sic judicaret, aliter sanè ac divus Augustinus sentiret, cujus hæc sunt verba: (m) *Si ergo pœnitet; cur facis, quod malè fecisti? si fecisse pœnitet, noli facere. Si adhuc facis; certè non es pœnitens. Hinc irrisor est* (n) inquit antiquus Author, *non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet: nec videtur Deum poscere subditus; sed subsannare superbus. Ille pœnitentiam dignè agit, qui, quæ commisit sic præterita mala deplorat,*

(m) S. Aug. in Can. Pœnitentes 10. de pœnit. dist. 5.

(n) Isidorus l. 2. Sentent. c. 16. in Can. Irrisor. 11. de pœnit. dist. 3.

ut

ut futura iterùm non committat. (*a*) *Nam qui plangit peccatum & iterùm admittit peccatum: quasi si quis lavet laterem crudum: quia quantò magis laverit, tantò magis lutum facit.* Quare Concilium Toletanum meritò in falsos illos insurgit Pœnitentes, qui sibi debitam esse, quoties libuerit, pœnitentiam contendunt; ac sapiens istud constituit statutum. (*b*) *Quoniam comperimus per quasdam Hispaniarum Ecclesias, non secundùm canonem, sed fœdissimè pro suis peccatis homines agere pœnitentiam; ut quotiescumque peccare libuerit, toties à Presbytero se reconciliari expostulent: & idcò pro coercendâ tam execrabili præsumptione, id à sancto Concilio jubetur; ut secundùm formam Canonum Antiquorum dentur pœnitentiæ.*

(*a*) Can. *Ille*, 9. ead. dist.

(*b*) Conc. Tolet. 3. Can. 11.

Non ergo sufficit, ut ore tantùm fateatur pœnitens se à Deo veniam postulare; cumque offendisse, se dolêre, cùm vera contritio non in verbis sed in interno voluntatis peccatum, utpotè Deo displicens, actu detestantis consistat. Quare ad sola pœnitentis verba non attendere debet prudens Confessarius; *pœnitentia ergo non verbis agenda est, sed & facto*, inquit S. Ambrosius, (*c*) *ad emendanda enim crimina vox pœnitentis sola non sufficit.... sed opera quæruntur*, ait alter Author antiquus; (*d*) Pœnitentiæ laboriosæ operibus certus esse debet Sacerdos de intimâ sui pœnitentis dispositione; cùm enim inania Deo verba non satisfaciant, nec iis etiam contentus esse debet; *Tunc enim vera est absolutio præsidentis;* ut loquitur S. Gregorius, (*e*) *cùm æterni arbitrium sequitur Judicis.*

(*c*) S. Ambr. l. *de Lapsu Virginis*, n. 33.

(*d*) Apud S. August. Serm. 255. n. 1. *aliàs* 57 *de tempore*, *nunc in Append.*

(*e*) S. Greg. Hom. 26. *in Ezechielem.*

Equidem tenetur Confessor iis fidem adhibêre, de quibus se accusat pœnitens; verùm suspecta prudenter debet habere ejus promissa, qui similibus sæpè sæpiùs obstrictus, nulla adimplevit: ac justè suspicari potest, ne cùm à promissis facta plerumque discrepent, se ipsum circumveniat, conscientiæ suæ latebras non sufficienter explorans, quibus fit, ut docet S. Gregorius, (*f*) his verbis, *ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpè sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono amare quod non amat; de mundi autem gloriâ non amare quod amat.* Igitur absolutionem habituali peccatori conferre non debet Sacerdos, ne injustâ illâ indulgentiâ ipsum infirmiorem remittat, quàm anteà, cùm sæpè fiat, ut hujusmodi pœnitentes è Tribunali Pœnitentiæ, novo onusti crimine, hoc est, Sacramenti profanatione, exeant, & in ipsos justè cadat hæc tremenda Principis Apostolorum sententia, (*g*) *facta sunt eis posteriora, deteriora prioribus.*

(*f*) S. Greg. Past. curæ 1. part. c. 9.

(*g*) 2. Petri 2. 20.

Dictis tandem hactenùs addi potest Exemplum Praxis quarumdam Ecclesiarum antiquarum, quibus ita visum fuit absolutionis præproperè certum discrimen, ut iis etiam per quædam sæcula denegarint, qui in gravia à baptismo lapsi crimina, non-nisi extremo vitæ suæ tempore, illam postulabant, ut videre est in Concilio Eliberitano, quod in hoc casu, ne mulieres quidem excipit, etsi majorem erga eas semper indulgentiam ostenderit Ecclesia (*h*). Testis est etiam locupletissimus antiquæ hujus & adeò severæ ac tremendæ disciplinæ Sanctus Cyprianus ad Antonianum Episcopum scribens (*i*) his verbis. *Idcirco, frater carissime*, inquit Sanctus Martyr, *pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde & manifestâ lamentationis suæ professione testantes, prohibendos omninò censuimus à spe communicationis & pacis; si in infirmitate atque periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pœnitentia; sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum.* Duram hanc severitatem non imminuit hic sanctus Episcopus, nisi erga solos peccatores, qui in persecutionis discrimen adducebantur, ut alibi scribit. (*k*)

(*h*) Conc. Eliberit. Can. 65. 66. 68. 70. & 71.

(*i*) S. Cyprian. Epist. 52 secundùm Pamelium, vel lib. 4. Epist. 2. secundùm Erasm. vel 55. secundùm Dodvvel.

(*k*) Idem Epist. 54. Pamelio, vel Erasm. l. 1. Epist. 2. vel 57. secundùm Dodvvel.

Hæc eadem disciplina diù post Sanctum Cyprianum etiam vigebat, ut primo Arelatensi Concilio videre licet; quo Apostatæ, qui, neglectâ per vitam pœnitentiâ, reconciliationis & absolutionis gratiam postulabant, hujus solatio privabantur: (*l*) *Placuit, eis non dandam Communionem, nisi revaluerint, & egerint fructus dignos pœnitentiæ.* Quæ verba sunt Canonis 23. hujus Concilii.

(*l*) Conc. Arelat. 1. sub S. Sylvestro, Can. 3.

Quæ hactenùs diximus, manifestè ostendunt, quàm suspecta Ecclesiæ semper visa sint Confessiones, & promissa pœnitentium habitualium; neque eorum, qui in habitu peccati vixêre, certam esse posse conversionem, nisi præteritum vitæ suæ tempus in melius commutaverint; atque adeò prudenti Confessori promissiones eorum non sufficere debere, ut de eorum conversione certus fiat: quare de hujusmodi peccatoribus loquens Bernardus, (*m*) ait, *dicit: Quia dives sum, & nullius egeo; cùm sit pauper, & miser, & miserabilis. Nam & inventa occasione ebullire saniem, quæ latebat in ulcere; & excisam, non extirpatam arborem in sylvam pullulare videas densiorem. Quod periculum si volumus declinare, securim ponamus necesse est ad radices arborum, non ad ramos.* Hoc est: peccatori non sufficit pœnitenti, ut à consuetis se abstineat peccatis, sed necesse est etiam ad sinceram veramque conversionem, ut eorum causas & cupiditatem eradicet; quò vigeat in ipso solida pietas ac pura caritas.

(*m*) S. Bern. Serm. 2. *de Assumpt. beatæ Virgin.* c. 6.

Id etiam in iis certius est, qui totum vitæ spatium in pravis & criminosis habitibus decurrunt, atque conversionis suæ tempus ad seniles annos remittunt: nam de iis propriè loquitur Job, dicens: *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.* (*n*) Nam ex dicto Sapientis, (*o*) *adolescens juxtà viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab eâ.*

(*n*) Job. 20. 11.

(*o*) Proverb. 22. 6.

His tandem finem imponemus Censuram referendo periculosæ hujus & temerariæ propositionis, quam insulsè protulerant moderni quidam Authores, factam ab Innocentio XI. 2. Martii an. 1679. (*p*) *pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contrà Legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ; etsi emendationis spes nulla appareat; nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodò ore proferat, se dolêre & proponere emendationem.*

(*p*) 60. Propositio, damnata ab Innocent. XI. inter 65.

4. Illis pariter neganda est absolutio, qui inimicitias & odia in proximum animo gerentes, ex parte sui id præstare nolunt, ut cum suis inimicis in gratiam redeant. Is namque Dei amicitiam non meretur, qui renuit cum proximo inire concordiam. Unde à Namnetensis Concilii Patribus istud fuit conditum statutum: (*q*) *Ut Dominicis & diebus festis Presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent..... si aliqui discordantes sint, qui inter se litem implacabilem habeant: &, si inventi fuerint, statim reconcilientur. Quòd si renuerint pacem suscipere; ab Ecclesiâ ejiciantur, usque quò ad Caritatem redeant.*

(*q*) Conc. Namnet. c. 1.

Provinciale Concilium Agathense sub Symmacho Papâ à triginta quinque Episcopis habitum longiùs procedit, cujus est istud decretum. (*r*) *Quod si inimicitias deponere perniciosâ intentione noluerint, de Ecclesiæ cœtu justissimâ excommunicatione pellantur.* Quâ re manifestum est, hujusmodi personas ab Ecclesiâ Sacramentorum incapaces judicari; quæcumque aliundè Pœnitentiæ opera exerceant: nam, ut in Concilio quinto sub Gregorio VII. declaratum est. (*s*) *Qui odium in corde gerit, recognoscat, se veram pœnitentiam non posse peragere.*

(*r*) Conc. Agath. c. 31.

(*s*) Conc. Rom. 5. in Can. *Falsas* 6. *de pænit.* dist. 5.

At

At verò facilè non dijudicari potest, quem sibi quisque modum præscribere debeat, cùm de dissensione agitur, propter varias, quæ occurrunt, circumstantias. Quapropter magnâ opus est Confessori prudentiâ; ne à pœnitente indebitas agendi rationes exigat. Attamen inficiari non potest absolutionem esse negandam. 1. Iis, qui, cùm sint Aggressores, debitam à se offensis satisfactionem recusant. 2. Iis, qui inimico suo nec benè, nec malè se cupere profitentur, sed eum qualis sit, talem esse velle; quibus cum oblata occasione non salutare est constitutum, aut pro eo ad Deum preces fundere; aut ipsi in necessitatibus ejus vel spiritualibus vel temporalibus opem præstare. 3. Iis, qui præteritas suas inimicitias non confitentur, nisi actualem etiam in inimicum aversionem ostendendo, dùm scilicet de eo & animo & voce iracundâ loquuntur, ut eorum indicant verba. 4. Iis, qui ipsius occursum accuratè devitant, de eo passim malè loquuntur, de eo benè audire non nisi molestè ferunt; de ipsius malis exultant, aut de bono ac prosperis rebus mœrent. Ii omnes absolutionis gratiâ indigni censeri debent, dùm pravo eo modo afficiuntur, ut fert statutum Cardinalis Grimaldi (*a*). 5. Qui alienam rem, cùm reddere possint, injustè detinent, absolutionis quoque sunt incapaces (*b*). *Si enim res aliena, propter quam peccatum est*, inquit S. Augustinus, (*c*) in sua ad Macedonium Epistola, *cùm reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: si autem veraciter agitur; non remittetur peccatum; nisi restituatur ablatum; .... cùm restitui potest.* Eodem in numero haberi debent ii, qui multoties jam de restitutione moniti, quam promisêre, eam adimplere, cùm possint, neglexerunt: nedum enim novis eorum confidere debeamus promissis, iis è contra absolutio est deneganda, donec satisfecerint.

(*a*) Statutum Cardinalis Grimaldi. art. 2.
(*b*) Ibidem art. 3.
(*c*) S. Aug. Epist. 153. n. 10.

Quod dicimus de obligatione restituendi, debet intelligi de iis omnibus, qui commissâ aliquâ injustitiâ, aut illato damno proximi sui bonis aut honori; ipsum pro potestate resarcire contemnunt, aut qui, cùm multoties id promiserint, promissa præstare neglexerunt; cùm hujusmodi personæ in proxima censeantur versari occasione peccati alienam rem injustè retinendo: *Ante factam restitutionem nemo absolvatur*, inquit S. Carolus Borromæus, (*d*) *nisi impotentia, aut gravis & periculosa infirmitas obstiterit: cui tamen, ut quam primùm potuerit, satisfaciat, præcipietur.* Hæc est etiam communis sententia Authorum, qui agunt de Moralibus. (*e*)

(*d*) S. Carol. Acta Eccles. Mediol. p. 4. tit. *instruct. Confessorum*.
(*e*) Azor. Cajet. Navar. Reginald.

Sub eo capite continentur 1. ii, qui ob immoderatas & superfluas impensas, debita sua solvere nequeunt. 2. Qui, ut debita persolvant, creditores suos immenso pretio annonam aut alia similia mercari, auctoritate sua compellunt. 3. Domini altam jurisdictionem habentes qui, cùm fuerint moniti, in suis Dominiis jura exerceri negligunt; vel quia nocentes tutantur, aut necessariis parcunt impensis, ut debitis damnentur suppliciis. 4. Domini Parœciarum, qui neglectâ Pastorum aut Confessorum suorum piâ admonitione, vel minis vel aliter Clientes suos in Moletrinis suis frumenta molere cogunt, etsi jure illo non fruantur; vel qui, cùm jus illud in Clientes suos habeant; Pistrinarios suos falsas retinêre mensuras patiuntur. 5. Denique ii omnes, qui commissas in suos Clientes injurias aut vexationes resarcire nolunt; aut sola dant, absque executione promissa. (*f*)

De Sainte Beuve. tom. 1. Cas. 40. & 208.
Merbosius, *de rest. in genere*. disp. 1. puncto unico prop. 2.
Statutum Card. Grimaldi. art. 3. &c.
(*f*) De Sainte Beuve. tom. 1. Casib. 116. 117. 118. & 121.

6. Tandem neganda est absolutio publicis peccatoribus; *neque eos absolvat* Confessarius, inquit Rituale Romanum, (*g*) *qui publicum scandalum dederunt; nisi publicè satisfaciant & scandalum tollant.* Publicus autem peccator is dicitur, qui in peccato mortali perseverat, quod est publicum vel evidentiâ facti, vel confessione publicâ peccatoris, vel debitâ convictione juridicâ in foro Ecclesiastico aut Sæculari. Nunc si quæratur, qualis debeat esse publica satisfactio, quam à publico peccatore debet exigere Confessarius; distinguendum est. Nam vel is peccator sanus est, vel æger. Si sit sanus; hac de re Episcopum consulat Confessor, ejusque mandata observet: Si periculosè ægrotet peccator; cogendus est, tùm cùm ei viaticum sanctum & Extrema unctio administrabuntur, ad petendam suppliciter à Deo veniam, & ab iis, qui tùm fortè aderunt, ob scandalum quod præbuit; ejusque causam removendam. Sic cogendus Concubinarius, ut domo sua concubinam expellat: Usurarius, ut usuras restituat, vel, si fortè extemplò id ipsum præstare nequeat, ut saltem sufficientem iis faciat cautionem, quibus debita est restitutio: inimicus, ut in concordiam redeat, æternaque odium oblivione premat: & sic de cæteris.

(*g*) Rituale Rom. *de Sacram. pœnitentiæ*. Statut. Synod. Card. Grimaldi. n. 8.
De Sainte Beuve. tom. 1.

Præter illas regulas generales, quas sibi proponere debet sapiens Confessarius, quoad absolutionis repulsam; deinceps tamen singula quæque enumerabimus, multis respondendo singularibus difficultatibus, quarum circumstantiæ majorem postulant explicationem.

CASUS XIV.

Cestius, vir nobilis Catholicus, Cubicularium habet hæreticum: quæritur utrùm sub peccato teneatur illum è domo suâ ablegare ne fortè illius famuli consuetudine ad hæresim abducatur; & utrùm eum expellere recusans à Confessario cogendus sit, per absolutionis denegationem.

Respons.

Non tenetur ad ablegandum talem famulum, ordinariè loquendo. Ratio est, quia *Magis est probabile*, inquit S. Thomas (*h*) *quod servus, qui regitur imperio Domini, convertatur ad fidem Domini fidelis, quàm è converso. Et ideò non est prohibitum, quin fideles habeant servos infideles. Si tamen* addit S. Doctor, *Domino periculum immineret ex communione talis servi, deberet eum à se abjicere secundùm illud mandatum Domini:* (*i*) *Si pes tuus scandalizat te; abscinde eum, & projice abs te.* Et in eo casu ad id cogi deberet absolutionis recusatione.

(*h*) S. Thomas. 2. 2. q. 10. art. 9. ad 3.
(*i*) Matth. 18.

CASUS XV.

Balduinus, amplissimi Dominii Villicus generalis, actu in proxima impudicitiæ occasione versatur; cùm domi suæ mulierem retineat, quacum sæpissimè libidinosè egit. Ipsi præcepit Confessarius, ut famulam hanc à se dimitteret; verùm ei declaravit, id à se fieri non posse. 1. Quia cùm sit sagacissima, rerumque suarum valdè intelligens, ipsius curæ octo aut decem alios famulos commisit, tam ad ea, quæ ad eorum cibum, quàm quæ ad cætera pertinent. 2. Quia famulæ hujus maritum procuratorem sibi habet, rerum omnium suarum adeò intelligentem, ut absque illius operâ brevi in pejus ruerent omnia sua negotia, quibus propter ingenii sui tarditatem, & experientiæ defectum invigilare non potest sine hominis illius auxilio, quo privaretur, mulierem ejus è domo sua expellendo. 3. Quia tam mulieri, quàm marito plus octingentas libras debet, quas tam citò, absque gravi incommodo solvere non potest.

Quæritur 1. utrùm istæ rationes non sufficiant, ut ab illa muliere abigenda excusetur Balduinus. 2. utrùm Confessarius ipsi absolutionem impertire non possit ob firmum illius cum hac muliere non ampliùs peccandi propositum.

RESPONS.

Omnes illæ rationes, quantumvis in speciem probabiles, in foro interno conscientiæ sunt omninò illegitimæ. Nam, licèt Balduinus rem ad majores angustias adduceret, & tanquam certissimam rerum suarum ruinam, expulsione hujus famulæ è domo suâ, supponeret, eam tamen retinêre non posset, juxtà illam Domini nostri Sententiam. (*a*) *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur; animæ verò suæ detrimentum patiatur: aut quam dabit homo commutationem pro animâ suâ?*

(a) Matth. 6. 26.

Ultrò quidem fatemur, villicum hunc generalem ex famulatu mulieris hujus ac mariti ejus magnum lucrum percepturum, remque omnem dilapsuram, si eos à se abigeret; cùm præcipuæ sint ipsi, ut supponitur, utilitatis; sed eos apud se retinens, animæ suæ patitur detrimentum, quia in proximâ peccati mortalis remanet occasione. Quid igitur lucri afferret ipsi ad æternitatem. ex hujusmodi famulitio percepta utilitas, quæ salutis suæ jacturam non impediret? Aliundè, dicit Christus apud S. Lucam: (*b*) *Si quis venit ad me; & non odit patrem suum & matrem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam; non potest meus esse discipulus;* Et paulò pòst, (*c*) *sic ergò omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ possidet; non potest meus esse discipulus.* Hoc est, ut quis ad Christum pertineat, necesse est, ut iis omnibus renuntiet, quæ aut à Christo separant, aut ad Christum sincerâ pœnitentiâ redire prohibent. Omnis igitur abjicienda est temporalis utilitas, ubi ejus habêri non potest ratio, nisi perseveremus in peccato mortali, ad quod nos indubitanter occasio proxima inducit.

(b) Luc. 14. 26.

(c) Ibid. v. 27.

Ob eam rationem hero, qui famulâ suâ abutitur, neganda est absolutio; cùm eam è domo suâ pellere ideò recusat, quòd magnæ sit utilitatis, ad rerum suarum aut familiæ administrationem; & quòd aliorum famulorum res omnis domestica deprædationi exponetur. Nam quantumvis certissimum esset id quod supponit, non idonea tamen esset coram Deo hujusmodi excusatio; cùm dixerit Christus: (*d*) *Si scandalizaverit te manus tua; abscinde illam. Bonum est tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, nec ignis extinguitur. Si pes tuus scandalizat te; amputa illum. Bonum est tibi, claudum intrare in vitam æternam, quàm duos pedes habentem, mitti in gehennam ignis inextinguibilis..... Quòd si oculus tuus scandalizat te; ejice eum; Bonum est tibi, luscum introire in Regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Hoc est, ut explicant sancti Patres, (*e*) Christianus ab omnibus iis rebus se debet separare, quæ ipsum ad peccandum impellunt; etsi manu, pede, oculo aut etiam vitâ propriâ videantur sibi cariores.

(d) Marc. 9. 42-46.

(e) Aug. l. 1. *de sermone Domini in monte* n. 40. Item Theophylactus in Matth. 5. S. Hilar. in Matth. c. 4. S. Athan. q. 70. S. Chrysost. Hom. 17. in Matth. Cyrillus Alex. l. 2. in Joan. c. 28. &c.

Denique frustrà causatur Balduinus, se non posse 800. libras famulæ suæ, ipsiusque marito debitas absque gravi suo incommodo persolvere: nullum etenim tam grave est incommodum, quod perpeti non debeat, ut præsens devitet periculum lethalis noxæ, hanc sibi famulam mulierem habendo, in eâ, de quâ agitur, circumstantia. Insuper, si præsentem hanc pecuniæ summam numerare reipsâ nequeat; hujus saltem cautionem sufficientem facere potest, donec eam exsolvere queat de præsenti.

Vide rationes hujus decisionis, quas attulimus in responsione generali ad Casum 13. art. 2.

CASUS XVI.

CALLISTUS, cùm sit in proxima peccati mortalis occasione, quia apud se famulam habet, genere sibi propinquam, quâ ab aliquot annis abutitur; Paschali tempore suo se Parocho stitit peccata confessurus, à quo monitus est, ut eam è domo suâ puellam abigeret; verùm id à se fieri non posse declaravit Callistus, quin & ipse esset omnibus scandalo; & ejus pariter propinqua, quæ aliundè parentibus suis orbata, omni etiam bono carebat, ad vitam sustentandam; quare Parochum rogavit, ut ejus permissu puellam hanc quinque saltem aut sex mensibus retineret, apud se, quo eam in matrimonium collocaret, adjuncto etiam eâdem non abutendi ampliùs firmo proposito. Quæritur, utrùm in his circumstantiis à Parocho suo non possit absolvi?

RESPONS.

Parochus ille judicare debet, Callistum non sufficienter esse dispositum, ad recipiendum dignè Pœnitentiæ Sacramentum, cùm famulam suam retinêre velit; nec ideò absolutionem ei impertire potest: cùm inanis sit, nulliusque ponderis ratio, quam affert, ut proximam peccati occasionem non deserat, proindèque apud Confessorem nullius debeat esse momenti: nam in offensionem & scandalum incurrit, vel quia jam nota est ipsius peccati occasio proxima, vel penitùs est ignota: si nota sit ipsius peccati occasio; tolletur scandalum per discessum illius personæ, quæ scandalo ansam præbebat; si verò sit ignota, nec ulla subsit suspicio libidinosi commercii inter duas illas personas; multas ipsis probabiles divortii vias prudentia suggerere potest, quas sine scandalo poterunt adhibêre. At verò, licèt Callistus nullâ, ne speciosâ quidem simulatione discessionem suam posset obtendere, non idcircò immunis esset ab obligatione famulam hanc à se dimittendi: quia multò pluris interest, ut animam suam salvam faciat, quàm honori aut vitæ suæ consulat, quæ cum salute æternâ æquiponderari non possunt; ut certissimè comprobamus in responsione allatâ ad superiorem difficultatem.

Hæc regula Moralis tanti est momenti, tamque indubitata, ut quodcùmque ex aliâ parte subsit scandali periculum, nunquam ea possit omitti, juxtà illud S. Gregorii Papæ: (*f*) *Si autem de veritate scandalum sumitur; utilius permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur.* Ob eam causam; si mulier habitu adultera tempore Paschali Confessario se sistat, ab eoque Absolutionem eâ de causâ requirat, ut integram pudicitiæ servet famam, cujus naufragium patietur; nisi cùm sociis fœminis, ad eam re ob libidinis suæ suspicionem intentis, Sacro Eucharistiæ pabulo reficiatur; hæc, inquam, mulier adultera remittenda est, donec mores in melius commutaverit; quodcumque hinc oriatur scandalum. Nam à Christo Domino peccatoris Judex constitutus est Confessarius: atqui Judex nunquam injustam, & quæ ad proximi exitium vertat, sententiam proferre potest contra lumen propriæ conscientiæ. Cùm igitur hujusmodi Absolutio, non modò Confessori, sed etiam mulieri, foret perniciosa; non dubium est quin Confessarius obfirmato debeat esse animo ad ei denegandam Absolutionem, quantumvis speciosus sit prætextus, quo eam requirit. (*g*)

(f) S. Greg. Hom. 7. in Ezech.

(g) Merbesius *de panit.* disput. 4. q. 48. De Sainte Beuve. tom. 3. Casu. 26.

CASUS XVII.

JULITTA, puella sub potestate patris & matris, in proxima mortalis delicti occasione versatur, cum famulo patris sui; & cum eo sæpè fornicatur. Sacerdotem adit de peccato suo, cui se absolvere recusanti exponit, in suâ potestate non esse positum, ut eam occasionem interrumpat, quia hujus famuli, patri suo ob ejus utilitatem, & operam carissimi dimissionem procurare nequit. Quæritur, utrùm Confessario satis esse debeat hæc ratio, adjuncta promisso non deinceps fornicandi, ut eam possit absolvere.

RESP.

RESPONS.

Existimamus, quod si Confessario nullam prudentia suggerat viam separandi Julittam ab eo famulo, quocum sæpè deliquit; ante omnia puellæ huic injungere debet Pœnitentiæ opera convenientissima quæque & utilissima: v. g. ut frequentes Deo fundat preces, pias peragat lectiones, pro frequenti confessione identidem Confessarium adeat ritè disposita ad pœnitentiæ Sacramentum recipiendum, cùm eam absolvere opportunum judicaverit: at id imprimis necessarium & quod permagni interest, præcipere debet, ut sola famulum hunc nunquam alloquatur; non verbis, non oculorum contuitu, aut aliquo externo signo manentis adhuc libidinis indicia ei manifestet, sed potiùs severo erga eum supercilio se gerat: quæ si accuratè perficiat, cùm per justum tempus probata fuerit, à Confessario poterit absolvi; non antè.

CASUS XVIII.

PHILIPONUS, per annum Marià libidinosè abusus; ab improbâ peccandi consuetudine, simul cum eâ se sincerè revocavit: Nihilominus officiosè se quandoque invisunt; ac mutuas ad se invicem, verbis quidem honestis, scribunt epistolas. Maria quidem in arctum coactam Philiponi effigiem sibi servat, quòd sit graphicè picta, & quibusdam etiam gemmis distincta; Ipsius Mariæ Confessor absolutionis repulsam ei minatus est, nisi à viri illius consuetudine abstinêret, ac nisi ejus effigiem confringeret. Quæritur utrùm Confessor iste nimiâ, hac in re, severitate se gerat?

RESPONS.

Existimamus, eum Confessarium non immoderatâ accusandum esse severitate in eo casu. Innumeris namque exemplis satis superque manifestum est, quàm iis facile sit ad crimen revolvi, qui semel refractis pudicitiæ claustris cum sociis peccati familiaritate sunt conjuncti, aut oblata in sceleris præmium munera servare volunt; & quidem qui sic agit, nunquid volens relapsus periculum subit? nam quanta & quàm metuenda est hominis infirmitas? aut cujus non est capax sceleris absque auxilio gratiæ, quâ indigni fiunt illi, qui non debitâ curâ occasiones peccati fugiunt, imprimisque hujusmodi peccati, quod admisêre Philiponus & Maria? Mirum in modum cordis humani recessus, humanæque infirmitatis pericula detegit S. Gregorius Magnus (a) his verbis: *Cùm sit invisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur; nisi quod inhærens corpori, quasi quædam egrediendi foramina ejusdem corporis sensus habet; visus quippè, auditus, gustus, odoratus & tactus, quasi quædam viæ mentis sunt, quibus foras veniat, & ea, quæ extra ejus sunt substantiam, concupiscat; per hos enim corporis sensus, quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit;* quod his Jeremiæ verbis asserit S. Doctor: (b) ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. *Quisquis verò per has corporis fenestras exteriùs respicit, plerùmque in delectationem peccati*, pergit S. Papa, *etiam nolens cadit, atque obligatus desideriis incipit velle quod noluit. Præceps quippè anima, dùm antè non prævidet, ne incautè videat quod concupiscat, cæca post incipit desiderare quod vidit.* Quod denuò confirmat hic Sanctus exemplo Davidis (c) qui, licèt sanctus, solo Bethsabeæ curioso nimis & imprudenti aspectu in crimen incidit. Unde concludit sanctus Pontifex, quàm seriò & attentè oculos ab iis avertere debeamus, quæ mala desideria in animis nostris ingenerare valent; sic Jobum imitantes, qui dicebat, *pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine.* (d)

(a) S. Greg. l. 21. Moral. c. 2. *initio.*

(b) Jerem. 9. 21.

(c) 2. Reg. 11. 2.

(d) Job. 31. 1.

Quâ autem ratione defendi posset, Mariam sic esse dispositam, dùm à tali viro officiosas admittit salutationes, dùm Epistolis ejus delectatur, quibus respondet; dùm tandem pudicitiæ suæ corruptoris effigiem & ideam, præmiumque sui peccati conservat & intuetur.

CASUS XIX.

MARINUS semel aut iterùm tantùm famulâ suâ libidinosè abusus, post duos tresvè menses, crimen suum Confessario aperit; Sanctèque ei pollicetur se de eo vehementer dolêre, & ab eo tempore ipsius famulæ solius colloquium vitasset, ne in peccatum relaberetur. Quæritur, nùm Confessarius primâ illâ vice possit eum absolvere, quin eum ad dimittendam famulam suam compellat?

RESPONS.

Si Confessario sit persuasum, Marinum sincerè ad rectam viam rediisse, eumque inposterùm delinquendi occasionem sedulò vitaturum, uti jam à duobus tribusve mensibus evitavit, videtur, hac primâ vice, posse absolvi. Ratio est, quia nondum penitùs manifestum est, occasionem, de quâ agitur, esse verè proximam; & justè sperari potest, quòd propositis pœnitenti suo remediis quibusdam, non ampliùs ipsi futura est occasio proxima. At si Confessori persuasum sit, hanc occasionem verè esse proximam; cum absolvere nequit salvo suo ministerio, tutaque conscientiâ: & ad tempus saltem ei proroganda est absolutio, ut vel emendatione vel culpæ iteratâ admissione possit judicare, nùm quoad ipsum occasio ista sit proxima, necne. Nam eo in casu certam hanc debet habere juris regulam: (e) *semel malus semper præsumitur esse malus.* Quod intelligi debet: *in eodem genere mali, & durante priore causâ mali.*

Id ipsum Rituali Romano est consentaneum, (f) quo cavetur, ne Pœnitentem Confessarius absolvat, qui proximam peccati occasionem non vult effugere. Hæc enim prohibitio de primâ absolutione intelligenda est, cùm inter multas non distinguat; ac verbis generalibus, nullâ exceptione factâ loquatur.

Diximus: *hac primâ vice*: id est, si hic homo talibus jam inutiliter non se obstrinxerit promissis; si quod enim priùs fecerit, cui infidus fuerit; suspectam illam deberet habere novam pollicitationem, eique absolutionem recusare. Sed quia in proposito casu cernere est, primâ hac vice Marinum hujusmodi promisso se obstrinxisse; huic fidem adhibêre, eumque absolvere potest Sacerdos; præsertim, si quæ esset causa timendi scandali propter absolutionem negatam, modò aliunde eum dispositum ad pœnitentiam recipiendam comperiat.

Christianæ illius indulgentiæ, simulque Confessarii constantiæ nobis est author Sanctus Carolus Borromæus his verbis. (g) *Primò differatur absolutio, donec emendationis signa dederit. Quòd si inde infamiæ periculum pœnitenti acciderit; & Confessor talia contritionis in eo signa perspexerit, debitamque ad excipienda remedia emendationi suæ necessaria dispositionem observaverit; debet proponi alia magis opportuna, v. g. ut solus talem mulierem nunquam alloquatur: ut orationes aliquas agat, corpus asperiùs habeat, & in primis pro frequenti confessione Confessorem adeat...., tunc poterit absolvi:* quibus exceptionem istam subdit hic sanctus Archiepiscopus; *Quòd si tamen hac jam habitâ, aut à se aut ab alio Confessore diligentiâ, non emendatus pœnitens fuerit; non absolvatur, donec occasio illa sublata fuerit, vel agendum aliter nobis videatur, de quo nobis in eo casu, celato personæ nomine, aliquid significabitur.*

Unde sequitur, hac in re non posse quempiam, nisi ab arcta, quæ ducit ad cœlum, viâ aberret; moder-

(e) Reg. 5. *de regulis juris* in 6. & l. *non omnes.* §. *à barbaris.* ff. *de re militari.* lib. 49. tit. 16.

(f) Ritual. Rom. tit. *de Sacram. pænit.*

(g) S. Carol. Borrom. Act. Eccles. Mediol. part. 4. *instruct. Confessorum.*

modernis quibusdam Casuistis assentiri, qui Navarræ (a) sententiâ suffulti, contendunt absolvendam esse famulam, quæ ter quaterve cum Domino suo fornicata est, etiam non sublatâ eâ, in quâ versatur, peccati occasione; cùm id præstare nequit absque amissione mercedis suæ; quasi debitum operæpretium, saluti suæ ac æternæ vitæ bonum esset anteponendum. (b)

(a) Navarr. Man. c. 3. n. 20. §. *est tamen.*

(b) Cajetan. in Matth. 5. Bail. *exam. pænitentium.* part. 3. q. 7.

CASUS XX.

Porphyrius, qui à sex mensibus, aut ab anno in proximâ peccati occasione versatur; tempore Missionis peccata confitetur, ac Confessori suo Missionario pollicetur, se quàm primùm hanc occasionem dimissurum, & injunctam pro ejus arbitrio pœnitentiam confecturum. Quâ de re petitur, utrùm hic Missionarius, qui ad tempus, & quasi transeundo eo in loco versatur, quò non rediturus est, Porphyrium, ob ejus promissum queat absolvere.

Respons.

Existimat Doctor inclytus, (c) Missionarium hunc posse absolutionem impertire Porphyrio, quem non ampliùs est visurus, ob simplicem ejus promissionem; modò sit convictus de veritate ipsîus conversionis. Nihilominùs illud intelligendum est, ut nostra fert opinio, de primo promisso, primâque absolutione, & dummodò talis homo ad tempus suæ Confessionis, peccatum suum non prorogaverit. Nam si tale antè alteri Confessori promissum fecerit, cui non steterit, aut etiam peccatum suum ad tempus suæ Confessionis protulerit, non sufficit, ut intra se Missionarius sit convictus de veritate ejus promissi atque emendationis; eam è contra suspectam habere debet, ac conjicere, ut prætericæ fuerunt, sic præsentem ejus promissionem fore vacuam: & ideò absolutionem ei denegare, donec eam in quâ est, occasionem reipsa dimiserit, cùm à Confessario exigat prudentia, ut cautiùs agat erga pœnitentem, qui fidem jam Deo atque Confessario suo datam violavit, quàm erga eum, qui promissa implevit: nec tam facilè de veritate Conversionis pœnitentis, qui ad tempus suæ Confessionis in crimine perseveravit, Sacerdos debeat esse convictus, quàm erga eum, qui se à peccato abstinuit ab aliquo tempore, quique pia sibi pœnitentiæ opera propriâ sponte injunxit, ut ad recipiendam absolutionem paratior esset.

(c) De Sainte Beuve. tom. 3. Cas. 26.

Supervacuum est autem dicere, quòd, cùm Porphyrium non sit revisurus Missionarius, eum debet absolvere: Quid enim obstabit, quominùs hic homo, si verè sit pœnitens, alium adeat Confessorem, à quo absolutionem, derelictâ peccati sui occasione proximâ, novoque vitæ genere instituto poterit obtinêre? Cur igitur Missionarius ille in dubio absolutionem adhibebit absque urgenti necessitate, qualis esset morbus periculosus? Cùm eâ de re multa jam à nobis dicta fuerint, (d) hactenùs, ista sufficiant.

(d) Casus. *Bernardus.* 13.

CASUS XXI.

Joannes se accusat, sæpè cum Maria suâ sponsa peccasse, ob multas criminosas cum eâ familiaritates habitas quoties eam invisit. Confessor ipsum vult cogere, ne eam ulteriùs visitet, cùm sit ipsi proxima peccandi occasio: at ei obedire recusat, quòd fortunam suam amitteret, quæ omninò pendet ab ineundo matrimonio cum eâ filiâ, quâcum tamen se non deinceps peccaturum promittit. Quæritur, quid Confessori sit faciendum? an absolutio deneganda est?

Respons.

Confessarius accuratè perpendere debet, nùm frequentes illæ officiosæ Salutationes sint Joanni proxima peccandi occasio; & si crebris ejus in culpam recidivis judicet, eum sponsam suam invisendo, in easdem criminosas familiaritates relapsurum, ipsi deneganda est absolutio; nisi eam se non ampliùs invisurum promittat, isque docendus est, omnes in unum collatas mundi divitias non posse conferri cum salute animæ suæ, cujus periculum incurrit, dum voluntariè occasionem captat eadem committendi crimina. Id quidem superiùs probavimus ad similem respondentes difficultatem his Christi verbis. (e) *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur; animæ verò suæ detrimentum patiatur; aut quam dabit homo commutationem pro animâ suâ?*

(e) Matth. 16. 26.

Attamen, cùm solâ præteritâ experientiâ non semper constet, occasionem verè esse proximam; atque novâ circumstantiâ persæpè cessare peccati discrimen; si Joannes promittere velit, se mariam deinceps non esse invisurum, nisi comitante eum ac præsente personâ probatæ virtutis; videtur tunc à Confessario posse absolvi, modò persuasam habeat ejus promissi veritatem. Atque in eo casu sequi licet hanc regulam antiqui Authoris, cujus Opus inter scripta S. Chrysostomi reperitur: (f) *Ubi paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est: ut quid Sacerdos ejus austerus?*

(f) Author operis imperfecti in Matth. Hom. 43. in Can. *Alligant.* 12. 26. q. 7.

CASUS XXII.

Ulysses, vir bellicosus, corruptâ famulâ; è quâ magno omnium loci sui incolarum scandalo prolem suscepit; paschali tempore delicta sua aperuit Parocho suo, à quo absolutionem impetravit, seu quia magnam peccatorum suorum contritionem exhibuerit, seu quia se in posterum cum eâ puellâ non peccaturum, enixè promisit. Datam fidem eventus comprobavit, cùm reipsa non eâ jam abusus fuerit; atque ut in suo firmiùs persisteret proposito; per annum insequentem pœnitentiæ Sacramentum à tribus diversis Confessoribus suscêpit, atque in Parœciâ suâ quatuor diebus festis annuis sacro Corporis Christi pabulo refectus est. Posteà Religiosum quemdam adivit, cui ad majorem sui demissionem ea, quæ, cùm illâ puellâ commiserat, delicta patefecit; hanc è domo suâ pellere famulam à Religioso jussus est; quam rem cùm exequi recusaverit, quòd de peccatis duntaxat jam ante annum aut menses octodecim remissis neque novo casu iteratis ageretur; sine absolutione dimissus est.

Quâ de re quæritur, utrùm ultimus hic Confessor officio suo functus fuerit; an verò injustè absolutionem Ulyssi denegaverit?

Respons.

Religiosus sapienter se gessit, atque erga Ulyssem partes suas peregit, ei absolutionem denegando; idque ob duplicem paris momenti rationem.

Prima: quia hominem hunc quasi publicum concubinarium habêre potuit: cùm etiam domi suæ puellam, quæ publica fuerat concubina sua, retinêret: cui rei frustrà quis objiciet, eum jam ab anno non ampliùs illâ puellâ abuti, sinceramque delicti sui pœnitentiam egisse. Nam semper verum est dicere ipsius pœnitentiam esse occultam, nec unquam publicam futuram esse, dùm domi suæ famulam, scandali causam habiturus est: E contrà potiùs existimabitur, ipsum cum eâ aut facto aut alia modo etiamnum delinquere; idque eò faciliùs quòd nota sit Domini potestas in famulam, quæ refractis pudicitiæ claustris, multò liberiùs libidinosæ cupiditati obsequitur, quàm alia, quæ sapiens continuò fuerit. Vulgus, quod plerumque vel solam mali speciem, in malum, & quidem aliquando absque causâ, vertit; non adducetur ad credendum, Ulyssem verè mores emendasse, dùm

dùm proximam delictorum suorum occasionem non deseret, cùm suus quemque sensus admoneat, quanta sit humana fragilitas.

Cùm igitur justè Confessarius judicare potuerit, nondum desiisse scandalum, quod præbuerat Ulysses; ipsum cogere debuit ad pellendam è domo suâ famulam, quæ offensionis origo fuerat quæque ejusdem nunc etiam causa erat: secus absque absolutione fuit dimittendus.

Altera ratio est, quia præter scandalum existens, negari non potest, quin Ulysses sit in proximâ peccandi occasione, dùm indesinenter antè oculos obversatur famula causa malorum, cujus ipse expertus est infirmitatem. Circumstantiæ, quas notavimus, hoc est, famulæ, & etiam corruptæ conditio, adjuncta extremæ fragilitati, quâ non immunes sunt puellæ vel integerrimæ; talem quoque periculosiorem efficiunt occasionem, atque eò strictiùs ad urgendam separationem impellunt. Undè sequitur Ulyssem debêre necessariò ex ædibus suis hanc famulam abigere, ad majorem salutis suæ securitatem, occasionem peccati amovendo, & ad tollendam scandali, quod præbuit, causam, quæ eâ remanente subsisteret.

Casum hunc ita definiunt Sylvius (*a*), Sylvester de Prierio (*b*), Graffius (*c*), Cardinalis Toletus (*d*), Navarra (*e*), Azorius (*f*), Sayrus (*g*), aliique permulti, quorum nonnulli, ut Sylvester, Graffius, Azorius, & Navarra existimant, ea, quæ hactenùs diximus, vera esse non solùm de concubinariis publicis, verùm etiam de iis, qui tales habentur, quamvis reverà tales non sint.

Cæterùm ex dictis facilè colligi potest, Ulyssis Parochum, tresque alios Confessores, à quibus absolutionem & communicandi facultatem obtinuit nondum dimissâ famulâ suâ, pessimè egisse: quandoquidem omnis peccator, qui in tali occasione proxima peccandi versatur, fit indignus absolutione, donec eam omninò effugerit, ut solidè probat Author eruditus colloquiorum diœcêsis Luconiensis (*h*) authoritate Sancti Caroli Borromæi, quam suprà retulimus ad confirmationem ejusdem veritatis. (*i*)

(*a*) Franc. Sylv. var resolut. v. *Miles.*
(*b*) Silvest. v. *Concubinarius*, q. 2.
(*c*) Jacobus à Graffiis. l. 2. c. 76. n. 7.
(*d*) Toletus. Instr Sacerd. l. 5. c. 10.
(*e*) Navar. Man. c. 3. n. 14. & 15. & c. 16. n. 20.
(*f*) Azor. tom. 3. c. 6. q. 2
(*g*) Greg. Sairus Clavis Regiæ. l. 8. c. 2. n. 9.
(*h*) Colloq. Lucon. tom. 6. *de Sacram. pœnit.* 2. q. 3.
(*i*) Suprà. Cas. 13. art. 2.

CASUS XXIII.

Tullius, cùm per multos annos in habitu peccati mortalis perstiterit, in illud à duobus jam mensibus non relapsus est; quæritur, utrùm Confessor, quem adivit, absolutionem ei conferre non possit?

Respons.

Confessor illius hominis eum in quibusdam casibus potest absolvere; & in aliis non debet: Nam, ut quis absolutione sit dignus, non sufficit, ut per unum duosve menses à peccato se abstinuerit. Ratio est, quia fieri potest, ut in peccatum non fuerit relapsus ob eam duntaxat causam, quòd à solitâ peccandi occasione fuerit remotus. v. g. homo solitus in ludo fallere, aut vehementiùs irasci & maledictis insectari famulos suos, aut conjugem & pueros à duobus mensibus hæc non admisit vitia, quia longum peregit iter, qui eum à domo suâ, ludique Sociis divertit; forsan etiam ægrotavit, aut graviter infirmus fuit per duos tresve menses, per quos cum puellâ non peccavit, quâcum ante peccare solitus erat. Hic homo ebrietati deditus, per duos menses in hoc gulæ vitium non incidit, vel ob defectum pecuniæ, vel etiam sanitatis. Usurarius per tres menses pecuniam ad usuram non dedit, quia nemo mutuum ab eo petierit. In his omnibus casibus evidens est temporis diuturnitatem non solùm esse debêre regulam, quam sequi debeat Confessarius, ut certus fiat de verâ pœnitentis sui conversione. atque adeò, si Tullius in his aut similibus casibus versetur, à Confessore ipsi ad tempus prorogandi est absolutio, donec certiora habeat emendationis ejus argumenta.

Ut igitur de ejus conversione certus sit Confessor necesse est, ut seriò perpendat, nùm homo ille, de peccatis suis verè contritus, cupiditatibus suis obsistere conatus fuerit, an pravos habitus oppositarum virtutum actus colendo emendârit: quo in casu ipsum poterit absolvere post probationem justi temporis, & non aliter; nisi fortè præsens mortis periculum subiret. Si igitur Tullium hoc modo esse dispositum agnoscat Confessor, ipsi absolutionis gratiam concedere potest, præscriptâ tamen priùs vivendi ratione, quâ futuras tentationes possit superare.

CASUS XXIV.

Lucillius, à multis annis pejerare, aut obscæna, multoties etiam in die, verba proferre assuefactus; à pravâ illâ consuetudine discedere tanto studio conatus est, ut semel tantùm intra duos tresve dies, hujusmodi peccata voluntariè committat. Quæritur, utrùm Confessor, quem adit, eum sic dispositum absolvere non possit?

Respons.

Non existimamus, Lucillii Confessorem statim ei absolutionem posse conferre absque periculo abutendi potestate suâ. Nam, ut qui comitiali morbo ter quaterve in hebdomadâ corripiebatur, adhibitis remediis sanatus dici non potest, si intrà mensem semel bisve tantùm corripiatur: sic, qui singulis diebus peccatum mortale committere solitus erat, à pravâ suâ consuetudine immunis non est censendus, quòd non adeò frequenter, atque antea illud jam admittat. *Pœnitentiam quippe agere*, inquit Sanctus Gregorius magnus (*k*) *est & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere, aut dissimulat, aut ignorat.* Idem anteà dixerat Sanctus Ambrosius (*l*): Quod quidem huic verbo Christi adulteram mulierem alloquentis, omninò est consonum: (*m*) *Vade & jam ampliùs noli peccare*: atque huic alteri ejusdem ad Paralyticum, quem sanaverat, & in quo vera peccatoris forma exhibetur, (*n*) *ecce sanus factus es; noli ampliùs peccare, ne deteriùs tibi aliquid contingat.*

Lucillii itaque Confessarius absolutionem ei prorogare debet, & pia interim ei imponere opera, quibus ad malam suam consuetudinem vincendam validior fiat; ipsum etiam ad se redire coget tempore præscripto, ut facti progressûs rationem reddat, absolutionem deindè suscepturus, si dignus evaserit, ad pristina, quorum habitum contraxerat, non reversus peccata.

(*k*) S. Greg. Hom. 34. in Evang. & Epist. 39.
(*l*) S. Ambr. in Psal. 37. n. 59. & in Cap. *pœnitentia* 1. *de pœnit.* dist. 3.
(*m*) Joan. 8. 11.
(*n*) Joan. 5. 14.

CASUS XXV.

Manlius, Sancti Jobi Parochus, cujus externa se gerendi ratio Episcopo suo & Parochianis arridet, at qui multis annis in secreto impudicitiæ mortali peccato perseverat; cùm missionis tempore peccata verè contritus deposuerit, paratus ad quamlibet à Confessore sibi impositam satisfactionem implendam; enixè postulat absolutionem ac licentiam sacra faciendi, solitasque obeundi functiones, 1. quia nullus sibi ad vitæ necessaria suppetit census nisi Beneficii Parochialis. 2. quia ætate jam provectus est, & infirmus. 3. quia Vicarium nec habet, qui vices suas impleat, nec habere possit ob modicitatem redituum suæ Parœciæ: quâ de re quæritur, utrùm Confessarius absolutionem ipsi conferre, simulque celebrandi, ac beneficium suum retinendi licentiam facere debeat.

Respons.

Existimat doctus Theologus, (*o*) hujusce Parochi Confessarium non tenêri, ad impertiendam ipsi absolutionem, nec ideò facultatem retinendi suum

(*o*) De Sainte Beuve, tom. 1. Cas. 7. tom. 3. Cas. 19.

suum beneficium, aut ejus functiones obeundi; etsi ætate sit provectus, infirmus, pauper & absque Vicario: omnes namque hujusmodi rationes humanæ sunt omninò, & ad ipsius salutem nullatenùs pertinent. Quare Confessor, strictè loquendo, ab eo potest exigere, ut Beneficium suum, cùm eo sit indignus, abdicet; ac reliquum vitæ suæ tempus in laboriosis Pœnitentiæ operibus insumat. Hæc est germana Ecclesiæ sententia.

Nihilominùs, 1. si penitùs nota sit hujusce Parochi sincera conversio Confessori, & à notabili tempore in solitum crimen non fuerit relapsus. 2. si persuasum sit Confessori, quòd datâ ipsi celebrandi ac beneficium retinendi facultate, magnum indè Ecclesia commodum percipiet, & ea indulgentia in bonum illius spirituale atque Parochianorum cedet; videtur, quòd in eo casu, salvo suo ministerio, eum absolvere, & in officio permanendi facultatem concedere poterit. Addit tamen hic Theologus, quòd si Parochus iste alia multa beneficia curata habuerit, in quibus eodem pravo habitu inquinatus vixerit, & etiam de præsenti vivat; tùm ei Confessor permittere nequit, ut beneficium suum, post tam diuturnam corruptionis animi sui experientiam retineat.

CASUS XXVI.

Heliodorus, quinquagenarius, apud Parochum suum tempore Paschali peccata sua confitens, se ipsum accusat, quod per quadragesimam, aliosque per annum decurrentem jejunii dies, etsi potens servare; non observaverit. Ab eo petit Parochus, nùm in eâ sit non jejunandi consuetudine? Cui respondet, se nunquam jejunium fermè observasse: quia artem factitat, quâ frequenter ad hominum non jejunantium cœtus necessariò vocatur, quibus cum seu condecentiâ, seu grati animi significatione cibum potumque sumere cogitur. Quâ de re inquirit Parochus. 1. utrùm huic homini absolutio sit proroganda, dùm per aliquod tempus jejunium servaverit, aliaque Pœnitentiæ opera coluerit. 2. utrùm tanquam invalidas possit habere præteritas ejus confessiones ob defectum firmi propositi, habitumque inveteratum, jejunii præceptum non servandi; & utrùm necesse sit, ut eum ad generalem obliget confessionem, quo superiores, si fortè sint invalidæ reparet.

Respons.

Parochus ille Heliodoro absolutionem tenetur differre ad tempus, donec jejuniis, aliisque satisfactoriis operibus præteritas immoderationes expiare cœperit: & si fortè eâ in re obtemperare renuat, & absolutionem efflagitare persistat; ea à Parocho deneganda est: alioqui ipse coram Deo fieret reus delictorum hujus hominis, cui aliundè inutilis foret absolutio. Illud autem his Sancti Ambrosii verbis nititur: (a) *nonnulli ideò poscunt Pœnitentiam, ut statim sibi reddi communionem velint. Hi tam non se solvere cupiunt, quàm Sacerdotem ligare. Suam enim conscientiam non exuunt; Sacerdotis induunt.* De primo postulato sic sentimus.

(a) S. Ambr. in Can. *Nonnulli.* 55. *de pœnit.* dist. 1.

Quod ad secundum spectat, dicimus recidivam in peccatum, certum semper non esse signum præteritarum confessionum invaliditatis. Constat enim, quòd, non obstante firmo non peccandi proposito, commissum priùs iteratur peccatum, modo ob vim libidinis, vel tentationis, quandoque etiam ob fragilitatem. At, cùm notabile tempus insumpsit peccator, non curans de observatione præcepti Ecclesiastici; rectè judicari potest, eum firmum non habuisse propositum mores pravos emendandi, cùm peccata confessus est, juxta illud Sancti Gregorii, (b) *in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum vivunt*: proindèque defectu boni propositi confessiones illius fuisse invalidas, quas ideò Paschali tempore tantùm confecit, ut, cùm reipsâ malus esset, viri probi speciem præ se ferret. Id quidem probari potest authoritate S. Ambrosii, S. Augustini, S. Gregorii Papæ, S. Isidori, quorum testimonia jam superiùs, dùm de peccatore habituali, allata non iteramus. (c) Heliodorus itaque in eo casu positus à Parocho suo cogendus est, ut priorum confessionum suarum vitia, generali confessione resarciat, pœniteatque suorum delictorum, præsertimque contemptûs præcepti Ecclesiastici quo ad jejunium tenentur omnes, qui illud observare possunt.

(b) S. Greg. in Can. *Voluissent.* 60. *de pœnit.* dist. 1.

(c) Suprà Casu. 13. n. 3.

CASUS XXVII.

Federicus, homo rebus omnibus, in primisque præsenti pecuniâ ditissimus, 500. Librarum furtum, à se Guillelmo factum, Paschali tempore confessus est, absolutionemque suscepit, pollicitus se summam illam intrà duos menses ad minùs restituturum. Quâ de re quæritur, utrùm Confessarius hominem hunc absolvere debuerit, nondum factâ restitutione; posito quòd eam absque ullo incommodo facere potuerit.

Respons.

Federici Confessarius, absque justâ necessitate eum absolvere non debuit, ante factam ablatæ pecuniæ restitutionem, cùm eam, ut supponitur, actû reddere potuisset, nec ulla ipsi causa subesset, cur eam restitutionem ad aliud tempus differret. Hæc est doctrina Sancti Thomæ, cujus hanc affert rationem. (d) *Sicut accipere rem alienam,* inquit Angelicus Doctor, *est peccatum contra justitiam; ita etiam detinère eam. Quia per hoc, quod aliquis detinet rem alienam, invito domino, impedit eum ab usu rei suæ; & sic ei facit injuriam. Manifestum est autem, quòd nec per modicum tempus licet in peccato morari: sed quilibet tenetur peccatum statim deserere, secundùm illud Eccl. 21.* Quasi à facie colubri fuge peccatum. *Et ideò quilibet tenetur statim restituere, si potest, vel petere dilationem ab eo, qui potest usum concedere.* Undè sequitur injustum rei alienæ detentorem non esse à Confessario absolvendum; cùm is, qui in peccato, per aliquod etiam modicum tempus vult remanêre, absolutione sit indignus. Addi potest hanc Sancti Thomæ sententiam congruere sententiæ Sancti Augustini in suâ ad Macedonium Epistolâ dicentis: (e) *si res aliena, propter quam peccatum est, cùm reddi posset, non redditur; non agitur pœnitentia, sed fingitur.*

(d) S. Thom. 2. 2. q. 62. a. 8. *in Corp.*

(e) S. Aug. in Can. *Res aliena.* 1. 14. q. 6.

Multò magis, *caveant Confessores,* inquit S. Carolus; (f) *ne antè debitam satisfactionem illos absolvant, quibus cùm facultas adsit, aliena restituendi, vel legata, quæ ad pias causas facta sunt, persolvendi; illisque, ut id facerent superiori confessione præceptum sit; præstare tamen neglexerint.*

(f) S. Carol. Borrom. Acta Eccl. Mediol. part. 4. tit. *instruct. Confessorum.*

CASUS XXVIII.

Daniel, Carolo Parocho suo delicta confitens, se ipsum accusat, quòd conscius peccati sui, usuras tamen acceperit per multos annos; ad id unum impulsus, ut divitias suas, uti evenit, hac ratione augêret. Cùm eum absolvere gravaretur Carolus; ipso præsente Daniel omnes Syngraphas irritas fecit, vi quarum usuras illas percipiebat; & omne lucrum ex his perceptum, indesinenter se restituturum promisit. Quæritur, utrùm illum sic dispositum absolvere possit Carolus.

Respons.

(b) S. Greg. Can. ... ... 60. ... Panis. dist.

RESPONS.

Carolus Danielem absolvere non debet ante factam, si actu ab eo fieri possit, omnium usurarum restitutionem, quibus rem suam auxit. Id ipsum plus, quàm satis confirmant allata in responsione ad præcedentem difficultatem S. Augustini & S. Thomæ testimonia; quæ cùm ad restitutionis generatim sumptæ pertineant necessitatem, alia subjiciemus, quæ ad usurarios speciatim spectant.

(c) Suprà casu. 13. n.

Gregorius X. in Concilio œcumenico Lugdunensi an. 1274. habito (a) prohibet, ne ante factam usurarum restitutionem, ad confessionem admittantur, aut absolvantur usurarii, vel si ab iis actu fieri non possit, ante datam sufficientem earum cautionem. En ejus verba: *Nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstent.... idoneam cautionem.* Idem multò antè jam prohibuerat Eugenius III. erga raptores alieni boni, inter quos numerari debent Usurarii, licèt non apertè violenti, ut vidêre est in unâ ex ejus Decretalibus, quam refert summa juris. (b)

(a) Greg. X. in Conc. gen. Lugdu. in Cap. *Quanquam.* fin. de usuris in 6. L. 5. tit. 5.

Author opusculi sexagesimi tertii, quod inter opuscula Sancti Thomæ recensetur, idem docet loquens de usurariis, qui possunt restituere: *In foro autem pœnitentiæ*, inquit, (c) *ubi de correctione peccati agitur, maximè in quantùm est contra legem Dei, sic compellendi sunt usurarii ad restitutionem, ut beneficium absolutionis eis denegetur; nisi restitutionem faciant plenam, quantùm potuerint, aut dilationem petierint ab his, quibus tenentur restituere;.... aliàs non debent absolvi in foro pœnitentiæ.* Idem quoque vetat Sanctus Carolus in laudatâ superiùs ad Confessores Instructione. *Ante factam restitutionem nemo absolvatur*, inquit, *nisi, aut impotentia, aut gravis & periculosa infirmitas obstiterit.*

(b) Eugenius III. in Cap. *Super.* 2. de raptoribus, &c. L. 5. tit. 17.

(c) Apud S. Th. Opusc. 73. de usuris. C. 21.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 62. a. 8. in Corp.

Circa autem hæc ultima verba, *nisi.... gravis & periculosa infirmitas obstiterit*, necesse est observare, fieri posse, ut talis usurarius jacens in extremis mortis delicta confiteatur, utque præsens, licèt amplis affluat divitiis, ipsi pecunia non suppetat, vel sufficiens desit tempus ad faciendam actu restitutionem necessariam: quo in casu sapientissimè cavêre debet Confessarius, ut fiat restitutio: & ob eam rem videtur, quòd testamento posset legare summam amico certo, cujus fidei posset confidere; quo testamento declarabitur, Testatorem ipsi talem summam in pia opera locandam reliquisse, dùm ipsi vivâ voce indicabit, quis aut quæ esset, in quem hæc summa esset conferenda; absque ullâ in testamento restitutionis mentione seu ut occultum maneret Testatoris delictum, seu etiam ne hac viâ rescissoriam hujus legati actionem intentare possent hæredes. Dici etiam potest, Confessarium posse cogere hunc ægrum, Syngraphas delatori persolvendas scribere aut juridicas obligationes in favorem ejus vel eorum, quibus restituere teneretur; easque remittere intra eorum manus, aut Confessori ipsi committere easdem ut remittat.

(e) S. Aug. in Can. *Res aliena.* 1. 14 q. 6.

(f) S. Carol. Borrom. Acta Eccl. Mediol. part. 4. tit. *instruct. Confessorum.*

CASUS XXIX.

OLIVERIUS, cùm ab annis viginti mollitiei seu pollutionis habitum contraxerit Parisiis Romam peregrinandi pedibus, causâ pœnitentiæ, & ad obtinendam à Deo peccatorum suorum veniam, consilium init: statuta perficit; & cùm huc advenit, generalem emittit peccatorum suorum confessionem, quâ constat, per tot annos vitam ipsius continuum fuisse confessionum, & in solita delicta recidivarum circulum; cùm eorum accusatione fuerit contentus, soloque promisso, non ea deinceps admittendi; levesque sibi impositas satisfactiones adimplendi, licèt promissis non steterit. Quâ de re postulat Confessarius, utrùm tutâ conscientiâ, salvisque Ecclesiæ regulis eum possit absolvere.

RESPONS.

Inclytus Doctor Sorbonicus, (d) propositæ difficultati huic respondet; ad Confessarii prudentiam spectare, ut perpendat, nùm sibi sit persuasum, peregrinum hunc sufficienter esse dispositum ad recipiendam dignè absolutionem, quo in casu existimat, eam ipsi esse conferendam. Confessarius autem, non solùm debet atiendere ad externa veræ contritionis signa, quæ ostendit Oliverius; sed etiam ad longum ac difficile iter ab illo eâ mente susceptum, ut emendationem suam faciliùs obtineret, & ad ejus confessionem generalem eo pariter consilio factam: ita ut si peregrino illi firmiter sit statutum jam Parisiis iter facienti, ne in peccatum suum denuò incidat, quod promissum ab eo jam tempore fidus perfecerit, nec non de hujusmodi peccato verè sit contritus: videtur posse absolvi in his adeò gravibus circumstantiis: quia justâ de causâ posset Confessarius timêre, ne, si fortè sine absolutione remitteretur hic homo, perfectis omnibus ad eam merendam necessariis; animo concideret & de suâ salute desperaret. Igitur justè præsumi potest, quòd, cùm in eo tantos gratia produxerit effectus, Deusque ipsi ignoscere peccata videatur; ejus quoque Minister in hac occasione severitatem, quâ aliàs uti deberet, potest imminuere, eamque Doctoris antiqui jam alibi laudatam servare regulam: (e) *ubi Paterfamilias largus est; dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est: ut quid Sacerdos ejus austerus?* Nonnè addit idem, *melius est propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem?*

(d) De Ste. Beuve, tom. 1. cas. 18.

(b) Author Operis imperf. in Matt. in Can. *Alligant.* 12. 26. q. 7.

At si è contrà Confessario sit persuasum, peregrinum hunc non sufficienter esse dispositum ad recipiendam absolutionem, uti jure posset existimare, si à discessu suo Parisiis in peccatum suum habituale hic homo incidisset; non eum debet absolvere, sed ordinarias sequi Ecclesiæ regulas, quibus statuitur, ut ad Sacramentum Pœnitentiæ admittantur, qui digni sint, sive incolæ, aut viatores vel peregrini.

CASUS XXX.

JUDAS Gilberto Parocho suo duo peccata habitualia in confessione declaravit; quorum primum est ebrietas, in quam ter quâvis hebdomadâ plerumque labitur: alterum est, blasphemia quotidiana.

Gilbertus, prorogatâ ejus absolutione, injunxit ei per mensem; ut quoties fieret ebrius, toties etiam jejunaret; & ut veniam à Deo peteret, precesque flexis per sesqui horam genibus funderet, quoties blasphemias proferret, si fortè ab eo denuò admitteretur immane hujusmodi peccatum.

Exeunte mense rediit Judas, & Confessori declaravit; se per mensem ter duntaxat inebriatum fuisse; adeòque se toties juxta præscriptam sibi agendi rationem jejunasse: ac bis tantùm in hebdomadâ blasphemias, quandoque imprudenter, aliàs subito iræ impetu correptum se protulisse, sed ob eam rem injuncta sibi pia opera executioni se mandasse. Quæritur, utrùm Gilbertus Judam in eo statu possit, aut debeat absolvere.

RESPONS.

Existimamus, indubitanter dici posse, quòd si habitualia ista peccata denuò commisisset Judas; non perfectis iis, quæ à Parocho suo fuerant præscripta, remediis; absolutione foret indignus: sed quia iis remediis usus est, hinc sinceram ostendit vitia sua emendandi voluntatem. Nihilominus opportunum

tunum nobis videtur, ut Gilbertus eum singulari caritate & indulgentiâ exceptum ducat, ut prioribus remediis ad suam emendationem inefficacibus, alia severiora sufficiat, & ad corrigendos pravos habitus potiora; atque ad brevius temporis intervallum absolutionis suæ dilationem libens interim accipiat, inprimis ob suam in solitas intemperantias recidivam; quas, uti Blasphemiam, propter inadvertentiam aut præcipitem iracundiæ motum excusare non potest; cùm in eas libens & liber omninò fuerit relapsus.

Ideò autem ad hanc secundam in casu proposito absolutionis dilationem adhibendam inducimur, quia secundùm Concilium Tridentinum, (*a*) Cessatio à peccatis est necessaria ad recipiendam absolutionem dispositio: atqui, dici non potest, Judam cessasse peccare, etsi non adeò frequenter, ut antè, non peccaverit: Sicut æger continua febre laborans antè, nunc autem triduana aut quartana jactatus duntaxat, omni febre carêre non dicendus est, etsi eâ tribus duobusve diebus alternis corripiatur. Unde colligi necesse est, à Gilberto absolutionem Judæ esse prorogandam; donec per justum tempus ab ebrietate abstinuerit; cùmque omnem vinolentiæ habitum deposuerit, eum posse absolvi, licèt in blasphemiam denuò inciderit, vel per imprudentiam, vel inconsideratam excandescentiam, cui præscripta afferre remedia perrexit.

(*a*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 4.

Hactenùs dicta confirmari possunt exemplo famuli res Domini sui furantis: nam, si Dominus hic quotidiana edoctus famuli sui furta, culpam hanc ipsi eâ conditione ignovisset, ut in posterùm idem peccatum non admitteret; & pòst mensem didiscerit, furta sua famulum semel bisve in hebdomadâ iterare; nunquid herus immunis esset ab obligatione promissam famulo veniam concedendi? Idem affirmari potest de Confessario & Pœnitente, de quo in casu proposito agitur. Nam ut verè mores suos non emendavit famulus, qui fur esse non desinit; sic verè contritus non est pœnitens ille, quoniam in peccatis durat, licèt minùs frequenter, quæ priùs declaraverat; atque adeò Gilbertus ei absolutionem prorogare potest, donec ad illam percipiendam sit magis paratus. (*b*)

(*b*) Genet. Theol. Mor. tom. 4. tract. 6. cap. 7. n. 15.

CASUS XXXI.

AUDENTIUS, Judex sæcularis, multis prælatis sententiis, quibus invalida declaravit multa matrimonia, à filiis familias, absque consensu parentum suorum contracta; & ob eam rem scrupulo agitatus, quòd ea valida declarat Concilium Tridentinum; de eo se accusavit in confessione. Quæritur, utrum Confessarius eum absolvere potuerit, antequam ab eo promissionem hujusmodi judicia non pronuntiandi exegerit?

RESPONS.

Audentii Confessarius ei statim ex animo scrupulum evellere debuit, eique posteà absolutionem conferre; nam sic in Gallia Judices sæculares ferre sententiam consueverunt; quia justa de causâ præsumunt in his matrimoniis intervenire raptum seductionis, qui ad mentem Tridentini Concilii est impedimentum dirimens matrimonii. Equidem jure merito dubitari potest, an pupillus, cui ignota esse nequit sua à parentibus dependentia, se ipsum proprio motu determinet; quin sollicitetur vel à futurâ sponsâ, vel ab aliis, qui agunt in ejus favorem; ad contrahendum matrimonium, familiæ suæ injuriosum, aut impar generi suo aut fortunæ, quam meretur; & cujus funestos non potest prævidêre eventus, ex eo secuturos, ut constat experientiâ.

CASUS XXXII.

HERCULUS, Parochus Sancti Gemini, factus Hæreticus publicus, & idcircò Beneficio suo Judicis sententiâ privatus, retinetne tamen potestatem absolvendi validè à peccatis, & etiam Eucharistiam conficiendi?

RESPONS.

Licèt Herculus, non obstante hæresi suâ, Eucharistiam consecrandi potestatem retineat, à peccatis tamen validè absolvere nequit: magnum quippè discrimen intercedit inter potestatem consecrandi Eucharistiam & potestatem absolvendi à peccatis. Consecrandi potestas unicè pendet à sacro, quo insignitur in ordinatione Sacerdos, charactere: quocircà neque censuris, qualescumque sint, nec ipsa etiam degradatione, nec hæresi seu secreta seu publica, nec schismate tolli potest hujus ope characteris collata potestas; Unde etiam hujusmodi hæretici, denuò ad Ecclesiæ communionem admissi, non de novo ordinantur. Ex quo colligi debet Herculum, licèt hæreticum, validè posse Eucharistiam consecrare. *Quia consecratio Eucharistiæ est actus consequens Ordinis potestatem*, inquit S. Thomas (*c*) *illi, qui sunt ab Ecclesia separati, per hæresim, aut schisma, aut excommunicationem, possunt quidem consecrare Eucharistiam, quæ ab eis consecrata, verum corpus & sanguinem Christi continet: non tamen hoc rectè faciunt*; addit Sanctus Doctor, *sed peccant facientes*, & *solus Baptismus*, ut ibidem observat Angelicus Doctor, *permittitur esse ratus hæreticis & schismaticis: quia possunt licitè baptisare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licitè possunt Eucharistiam consecrare, vel alia Sacramenta conferre.* Quod etiam declarat Innocentius I. apud Gratianum (*d*) quam exceptionem inducit absoluta hujusce Sacramenti necessitas.

(*c*) S. Thom. 3. part. sum. q. 82. a. 7. in corp.

(*d*) Innoc. I. in can. *Arianos*. 73. 1. q. 10.

Quod pertinet ad potestatem absolvendi à peccatis; certum est ea privari Sacerdotem per hæresim, qua publicè fit infamis: quia ad validam absolutionem non sufficit potestas ordinis, sed requiritur necessariò potestas jurisdictionis: atqui per hæresim publicam aut schisma eam omnimodè amittit; nullatenùs igitur validè absolvere potest. *Potestas autem Jurisdictionis*, inquit S. Thomas, (*e*) *est, quæ ex simplici injunctione hominis confertur: & talis potestas non manet. Unde non possunt nec absolvere, nec excommunicare ... quod si fecerint; nihil est actum.* Hæc etiam fusiùs & solidiùs probatur veritas in responsionibus ad sequentes difficultates.

(*e*) S. Th. 2. 2. q. 39. a. 3. in corp. & in 4. dist. 5. q. 1. art. 2. in corp.

CASUS XXXIII.

PASCHASIUS, Parochus Sancti Framburgi, cùm sit suspensus, interdictus, aut excommunicatus occultus, multoties tamen quosdam è suis Parochianis absolvit, qui eum censuris ligatum ignorabant. Quæritur utrùm istæ absolutiones sint validæ?

RESPONS.

Absolutiones istæ sunt validæ, licèt à Paschasio collatæ, dum actu censuris, imò etiam irregularitate esset obstrictus. Hæc est expressa Sancti Thomæ sententia: En ejus verba: (*f*) *Potestas ministrandi Sacramenta pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est ..... & ideò super hoc quod aliquis ab Ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi Sacramentum; sed licentiam utendi hâc potestate. Et ideò Sacramentum quidem confert; sed tamen peccat conferendo; & similiter ille, qui ab eo accipit Sacramentum: & sic non percipit rem Sacramenti, nisi fortè per ignorantiam excusetur.* Alii multi Theologi & Canonistæ idem sentiunt. (*g*)

Ratio est, quia secundùm principium & Doctrinam

(*f*) S. Th. 3. part. q. 64. a. 9. ad 3.

(*g*) Tolet. inst. Sacerd. l. 1. c. 13 n. 5. Joan. Cabassutius juris can. theor. & prax. l. 5. c. 14. n. 8. Dom. Sotus in 4. dist. 22. q. 1. a. 4.

nam Sancti Thomæ, Parochus ille per censuram, quam incurrit, non amisit potestatem conferendi Sacramenta; sed solùm facultatem utendi hâc potestate, ergo excommunicatus, judicio Ecclesiæ talis denuntiatus, non absolutè privatur communione corporis ejus, nisi separatione totali & solemni à legitimo Superiore prolatâ.

Certum est tamen, 1. lethaliter peccare Parochum, qui eâ utitur potentiâ, absque justâ necessitate. 2. eum etiam mortaliter peccare, licèt justâ necessitate coactum, nisi priùs ad veram contritionem adjunctam sincero proposito absolutionem ab excommunicatione sua requirendi, atque Ecclesiæ & proximo suo satisfaciendi, seipsum excitaverit, 3. aliter eum irregularitatem incurrere, cùm excommunicato favêre non intenderit Ecclesia, cui nimirùm ob solam fidelium necessitatem Sacramentum aliquod conferre permittit.

CASUS XXXIV.

Nicetius, Sacerdos excommunicatus denuntiatus, per pagum remotæ provinciæ transiens, rogatus est, ut moribundum absolveret, quorumdam reservatorum casuum reum, qui ad confessionem Sacerdotem poposcerat; eique absolutionem impertiit, quòd non alius posset inveniri Sacerdos. Quæritur, utrùm hæc absolutio sit licita & valida?

(a) Fagnan. in Cap. *Non est vobis*, de spons. & matri. init.

Respons.

Difficultatem istam accuratiùs & fusiùs præ omnibus explicuit Fagnanus, qui contra Navarrum, Eveillon, aliosque multos authores propugnat hanc absolutionem nec licitam, nec validam esse: quod probat. (a)

1. Per expressam declarationem Sacræ Congregationis Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, factam ad preces Episcopi, qui difficultatis, de quâ in casu proposito agitur, decisionem postulabat. *Episcopus Valentinus*, inquit, *petiit declarari, utrùm pœnitentes in articulo mortis constitutos possit in casibus reservatis absolvere quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus & denuntiatus, ut tenuit Navarrus de regulis Confessariorum c. 27. n. 272. vers.* Quod per eadem verba. *fol.* 551. En Declaratio horum Cardinalium, ut à Canonistâ illo refertur. *Congregatio generalis .... censuit, non posse: quia communis opinio videtur illa, quòd tales excommunicati non possint, etiam in hoc casu necessitatis.* Quam sententiam confirmant isti Cardinales authoritatibus tredecim celeberrimorum Authorum, (b) qui idem contra Paludanum, Sylvestrum & Sotum sentiunt. (c) Posteà explicant, quo sensu debeat intelligi hâc de re Concilium Tridentinum. *Nec obstat caput 7. de casuum reservatione; quia debet intelligi de omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus, referendumque ad eos Sacerdotes, de quibus eodem capite 7. in prima & secunda parte agitur, qui habent ordinariam, vel delegatam potestatem.* Ea sunt propria hujus declarationis verba, quæ primæ rationis loco affert Fagnanus.

(b) Mag. Sent. lib. 4. dist. 19. S. Thom. 3. part. q. 82. art. 7. & ad 2. & in 4. dist. 19. q. 1. a. 2. quæstiunc. 2. ad 3. Durandus in 4. dist. 19. q. 2. n. 17. respons. ad 4. Capreol. in 4. dist. 19. q. 1. art. 3. Turre Cremata in C. 1. de pœnit. dist. 6. n. 2. S. Ant. 3. part. tit. 14. c. 19. §. *quintadecima*. Baccon. in 4. dist. 15. q. 2. a. 2. Scotus in 4. dist. 19. q. uni. a. 4. Richard. in 4. dist. 18. a. 9. q. 3. Alexander Halensis in 4. part. q. 20. memb. 8. art. 2. Navar. Man. c. 26. n. 26. Abbas in c. cum Clericis de Ordinat. ab Episcopo, qui renuntiavit, &c. Et decius in L. *More* ff. 1. de jurisdict. omnium judicum.

(c) Paludan. in 4. dist. 25. q. 1. art. 3. ad. 3. Sotus ibid. Sylvester. v. *Confessor*. 1. §. ult.

2. Idem Canonista relato integro capite septimo decimæ quartæ Sessionis Concilii, eoque in tres partes distributo; ostendit, hæc verba, quæ in tertiâ parte continentur: *Atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt*, solùm esse intelligenda de Sacerdotibus, de quibus fit mentio in primâ & secundâ parte hujus capitis: *Quo sensu evidenter patet*, inquit hic Author, *Concilium in illis verbis*: omnes Sacerdotes, *nihil egisse, ac ne cogitasse quidem de Sacerdotibus ab unitate Ecclesiæ præcisis; sed voluisse tantùm includere Sacerdotes illos, de quibus egerat in prima & secunda parte illius decreti, qui habent vel ordinariam, vel delegatam jurisdictionem; & sic vivunt in unitate Ecclesiæ.*

Equidem ex dictis Concilii satis liquidò constat; eos solùm comprehendi Sacerdotes, qui actu in Ecclesiæ communione vivunt; cùm addit, hos Sacerdotes non habêre potestatem quemquam absolvendi à casibus reservatis, nisi in articulo mortis constitutum: quia per hoc supponit, eos habêre igitur potestatem absolvendi à non reservatis extrà casum hunc necessitatis: atque adeò Sacerdotes notoriè excommunicatos non vult intelligi; quibus videlicet nulla competit potestas absolvendi, nequidem à non reservatis, illos, qui in hoc casu non sunt positi.

Insuper, ex titulo hujus capitis, qui sic habet: *de casuum reservatione*, videtur, Concilium loqui duntaxat de Sacerdotibus, quibus prohibitum est, ne absolvant, *vi reservationis*: quæ prohibitio ad Sacerdotes nominatim excommunicatos pertinêre non potest; quia ipsis non est prohibita Sacramenti Pœnitentiæ administratio, præcisè ob reservationem quorumdam casuum à Superiore factam, sed quia omni jurisdictione ordinariâ carent, & delegatâ, utpotè præcisi à communione Ecclesiæ, & ob eam causam omni clavium usu privati; nullamque, ut multi ferunt Canones, (d) superioritatem in fideles habêre possunt. Concilium igitur de Sacerdotum potestate non loquitur nisi relatè ad solam reservationem: alioqui, nulla esset connexio inter titulum hujus capitis, & ea, quæ ipso capite continentur.

(d) Can. *Audivimus*. 4. Can. *Ait*. 35. Can. *Apertè* 36. Can. *Miramur*. 37. 24. q. 1.

Dici potest etiam, quòd cùm à Concilio omnibus Sacerdotibus fit potestas absolvendi in articulo mortis ab omnibus peccatis & censuris; censeri non potest Concilium locutum fuisse de Sacerdotibus à communione fidelium præcisis; asserit enim ea fuisse Ecclesiæ consuetudinem, in casu necessitatis potestatem illam concedendi: atqui certum est, illud tantùm intelligi posse de solis Sacerdotibus, qui in ejus communione vivunt; cùm opinio communis, quam tuentur Celeberrimi Theologi & Canonistæ, quorum multi ante Concilium Tridentinum vixêre, (e) fuit, quòd Sacerdos, nominatim excommunicatus, non habebat potestatem absolvendi, ne quidem in casu urgentis necessitatis, ut his verbis jam suprà laudatis observat Sacra Congregatio: *quia communis opinio videtur illa, quòd tales excommunicati non possint etiam in hoc casu necessitatis*: Vixque credibile est, Concilium Divi Thomæ doctrinæ tam impensè addictum, ab eâ in eo capite recedere voluisse; cùm præsertim Doctoris Angelici sententiam amplexi fuerint Authores Theologi, sacrorumque canonum peritiâ clarissimi.

(e) Magist. sentent. S. Thomas. Durandus. &c.

Iis addi potest, quòd si Concilium decreto suo Sacerdotes nominatim excommunicatos comprehendere voluisset; Cardinalis Joannes Moron, Episcopus Tiburtinus, qui Pii IV. Legatus Bullæ confirmationis Concilii, cui præerat, Chirographum suum apposuit, quique idcircò mentem Concilii, verumque ipsius Decreti sensum ignorare non poterat; cautè non fuisset assensus, ut Sacra, cui præerat Congregatio declarationem Concilio oppositam emitteret: & quòd Gregorius XIII. sub cujus Pontificatu facta fuit hæc declaratio, & cui aderat Cardinalis Philippus Buon-compagno, istius Pontificis nepos, qui ante suam promotionem Concilio quoque, uti Episcopus interfuerat, non eam sine dubio promulgandam permisisset, si germanæ ejusdem Concilii sententiæ fuisset opposita.

Dicendum itaque, his Concilii verbis, *omnes Sacerdotes*, non intelligi, *nisi omnes habiles & capaces jurisdictionis*, inter quos annumerari nequeunt illi, qui sunt extra corpus & societatem fidelium, ob rationem superiùs à nobis allatam, quâ in re Navarrus, qui vocem *omnes* nimis ad litteram & sine exceptione interpretatus est; à vero aberravit, cùm in suo manuali (f) an. 1575. edito, D. Thomæ sententiam statim amplexus, in alio suo opere (g) ab eo dissentit.

(f) Navar. Manual. c. 26. n. 26.

(g) Idem in de Reg. Confessar. c. 17. n. 272.

B Objici

Objici potest contra istam decisionem, credibile non esse, Ecclesiam singulari filios suos caritate complectentem, voluisse iis auxilium denegare adeò necessarium, qualis est in propositâ specie absolutio, Sacerdotem hunc excommunicatum omni privando potestate: adeòque tutiùs dici posse, quòd non intendit, Sacerdoti, quantumvis excommunicato, recusare potestatem absolvendi moribundum, qui ab alio Sacerdote nequit absolvi; *ne hac ipsa occasione aliquis pereat*, ut loquitur Concilium Tridentinum. (*a*)

Facilis est huic objectioni responsio: nam ad statuendam opinionem de re tanti momenti, in quâ agitur de validitate aut invaliditate Sacramenti, non sufficiunt rationes verisimilitudinis aut convenientiæ: nam hujusmodi argumentis affirmari posset, ad caritatem atque amorem Ecclesiæ pro filiis suis pertinêre, ut Diaconus, aut alius Clericus possit moribundum absolvere, aut etiam ut æger in urgenti necessitate viaticum sanctum & extremam unctionem à Sacerdote hæretico possit accipere; cùm certum sit, hæc duo Sacramenta gratiam justificantem conferre, ut declarat Concilium Tridentinum; (*b*) quod tamen adeò absurdum est, ut refelli non sit necesse. Temerarium est igitur, talem velle tuêri opinionem, nisi alicujus canonis authoritate muniatur, qualiter suppetunt multi ad probandum, excommunicatum denuntiatum, hæreticum, aut schismaticum, posse validè Baptismum conferre propter absolutam hujus Sacramenti necessitatem. (*c*)

Hactenùs dicta confirmari possunt, dicendo cum Sancto Thomâ, absolutionem Sacerdotis esse actum judicialem, ut ait Sanctus Ambrosius, à Gratiano laudatus, (*d*) quo Sacerdos est judex, & ut definivit Concilium Tridentinum his verbis: (*e*) *Si quis dixerit, absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem pronuntiandi & declarandi remissa esse peccata confitenti..... anathema sit.* Atqui judex non potest ferre sententiam, nisi pro illis aut contra illos, in quos habet jurisdictionem. Ergo invalida est illius absolutio qui illam confert Pœnitenti, in quem nullam habet jurisdictionem, ut propriis ejusdem Concilii verbis constat: (*f*) quare invalida est absolutio Sacerdotis, nominatim excommunicati: quandoquidem ex Concilio Arausicano (*g*) *sejungitur à consortio totius Christianitatis*, & dæmonis potestati traditur: (*omnis Christianus*, inquit S. Augustinus, (*h*) *qui à Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? Scilicet, quia extra Ecclesiam Diabolus est; sicut in Ecclesia Christus, ac per hoc quasi Diabolo traditur.*) & nullam habet potestatem solvendi & ligandi. (*i*) Undè asserit S. Thomas, (*k*) *quòd excommunicatio est jurisdictionis privatio.* Et quidem eo principio nititur ejus sententia de propositâ difficultate. Sic autem argumentatur hic sanctus Doctor. (*l*) *In omnibus prædictis* (Schismaticis, Hæreticis, Excommunicatis &c.) *manet clavium potestas; quantùm ad essentiam: sed usus impeditur ex defectu materiæ. Cùm enim usus clavium Prælationem in utente requirat, respectu ejus, in quem utitur..... propria materia, in quam exercetur usus clavium, est homo subditus: & quia per ordinationem Ecclesiæ unus subditur alteri; ideò etiam per Ecclesiæ Prælatos potest subtrahi alicui ille, qui ei erat subditus. Unde, cùm Ecclesia Hæreticos & Schismaticos & alios hujusmodi privet, subtrahendo subditos, vel simpliciter, vel quantùm ad aliquid; quantùm ad hoc quo privati sunt, non possunt usum clavium habêre.* Undè asserit Paludanus, (*m*) etsi nostræ sententiæ alibi oppositus videatur, Ecclesiam non supplêre defectum jurisdictionis in tali Sacerdote, quam, cum delicto suo amiserit, propter quod excommunicatus est, eam quoque sine ejus pœnitentia recuperare & exercêre non potest: quocircà *melius est*, inquit idem Anthor, *non confiteri, quàm hæretico confiteri, mori sine communione, quàm de manu hæretici communicare..... idem est de excommunicato & suspenso: quia aliud est de non habente jurisdictionem, cui Ecclesia eam tribuit, aliud de eo, qui suo delicto eam perdidit: quia sine sua pœnitentia ei non reddit. Unde solum baptismum à talibus licet recipere.* Idem sentit Sotus. (*n*)

Præter Sanctum Thomam, aliosque omnes, quorum authoritates à Sacra Congregatione referuntur; nobiscum etiam hac de re pro certo sentiunt alii benè multi Authores celeberrimi. Quales sunt S. Raymundus, Covarruvias (*o*), Joannes Medina, (*p*) Panormitanus & Præpositus (*q*), Author Glossæ Decreti Gratiani (*r*), Caballutius (*s*), Author colloquiorum Condomensis Diœcêsis (*t*), & alii permulti, quibuscum invalidam esse concludimus absolutionem, de quâ agitur in casu proposito: quia Nicetius, excommunicatus scilicet denuntiatus, jurisdictione carebat ad eam validè conferendam. Fateri tamen debemus, quosdam esse Authores, qui à nobis dissentiunt, ut Melchior Canus, Toletus, Azor & Bonacina, quorum opinionem secutus est Author colloquiorum Diœcesis Antuerpiensis & qui sentiunt talem absolutionem in casu proposito, licitam esse & validam. At certiora nobis videntur, quæ attulimus, argumenta, quam ut à nostrâ recedamus opinione.

Vide { Accusatus, Casu 7.
Approbatio.
Casus Reservati.
Confessarius. 1. & 2.
Confessio.
Excommunicatio Casib 32. & 15. sequentibus.
Jubilæum.
Surdus et Mutus.
Suspensio. }

(*a*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 4.

(*b*) Conc. Trid. Sess. 7. *de Sacram. in genere*, can. 7. & 8. Et Sess. 14. de *Sacram. Extr. Unct.* can. 2.

(*c*) § *Verum* ad can. *præter.* dist. 52. Can. *Arianos* 73. 1. q. 1. Can. *Si quem*, 40. 24. q. 1. Can. *Si qui* & seqq. de *Consecr.* dist. 4.

(*d*) S. Amb. in can. *Verbum.* de Pœnit. dist. 1.

(*e*) Conc. Trid. Sess. 14. de Sacram. Pœnit. can. 9.

(*f*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.

(*g*) Conc. Arausicanum in can. *Canonica* 107. 11. q. 3.

(*h*) S. Aug. in Can. *Omnis* 32. & in can. seq. 11. q. 3.

(*i*) Can. *Audivimus* & 32. aliis sup. cit. 24. q. 1. Cap. Romana. 1. de officio vicarii in 6. lib. 1. tit. 13. Et cap. *Si is.* 10. & ibi Glossa. v. *Excommunicari.* De Officio & potestate judicis delegati. in 6. lib. 1. tit. 14.

(*k*) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. quæst. 3. in corp.

(*l*) Idem ibid. dist. 19. quæst. 1. a. 2. quæst. 3. in corp.

(*m*) Palud. in 4. dist. 1. quæst. 3. con. 6.

(*n*) Dom. Sotus in 4. dist. 18. q. 4. a. 4.

(*o*) Covarruvias in c. *Alma mater.* relect. 1. partis §. 6. n. 8. conc. 8. de Sentent. Excom in 6.

(*p*) Joan. Medina Trac. Pœnit. q. 28.

(*q*) Præpositus in cap. *Non est vobis* 7. de Regularibus &c.

(*r*) Glossa in can. *præter*, dist. 32. v. *Per manus.*

(*s*) Joan. Caballut. l. 5. c. 14. n. 8.

(*t*) Colloq. Diœc. Cond. tom. 2. colloq. 12. sect. 1.

ABSTINENTIA.

De Abstinentia verba faciemus sub titulis: *Jejunium & Rogationes*: quare illius tantùm definitionem, hîc afferre, satis erit. *Abstinentia*, inquit Polmanus, (*u*) *est virtus moderans affectum, usumque delectationis esculentorum*; ut sobrietas, vini cæterorumque potulentorum.

Vide { Jejunium.
Rogationes. }

(*u*) Polman. part. 2. 2. n. 1090.

ACCEPTIO

ACCEPTIO PERSONARUM.

ACCEPTIO personarum, juxta definitionem, quam affert Polmanus, est vitium; quo alicui datur vel attribuitur absque juxtâ causâ, quod alteri justitiæ titulo est debitum. Acceptio personarum, inquit hic Theologus, est (a) *vitium, justitiæ distributivæ oppositum, quo fit iniqua divisio bonorum, onerumve communium, hab[ito] respectu ad personas, earumve qualitates impertinentes, non ad justas causas.*

(a) Polmanus part. 2. 2. pag. 135. num. 715. edit. Parif. an. 1693.

Hæc definitio conformis est doctrinæ S. Thomæ, (b) qui dicit: *Personarum acceptio est, cùm aliquid personæ attribuitur præter proportionem dignitatis ipsius.* Et iterùm: (c) *Personarum acceptio opponitur justitiæ distributivæ*, & alibi etiam: (d) *Acceptio personarum est peccatum, in quantùm contrariatur justitiæ.* Quocircà admittitur peccatum acceptionis personarum, *Putà*, inquit S. Thomas, *si aliquis promoveat aliquem ad prælationem, vel magisterium; quia dives, vel quia est consanguineus suus, est acceptio personæ*: cujus rei hanc affert rationem, *quia* (e) *Spiritualium.... Prælatus Ecclesiasticus non est dominus, ut possit ea dare pro libito; sed dispensator, secundùm illud* 1. ad Cor. IV. *Sic nos existimet homo ut Ministros Christi &c.*

(b) S. Th. 2. 2. q. 63. art. 1. in corp.
(c) Idem. ibidem art. 1. in corp.
(d) Idem cit. art. 2. in corp.
(e) Idem cit. art. 2. ad 1.

Diximus: *quòd alteri titulo justitiæ est debitum*, quia minùs digno, quisque suum dare potest absque peccato acceptionis personarum, juxta hæc verba Angelici Doctoris: (f) *In hac donatione non habet locum personarum acceptio: quia quilibet absque injustitia potest de suo dare, quantùm vult & cui vult.* Quod probat hic Sanctus istis Christi Domini verbis: (g) *An non licet mihi quod volo, facere?* Quæ verba juxta Cajetanum hoc sensu debent accipi: (h) *Quantùm ad hoc, quod non facio alteri injuriam: non autem absolutè, alioquin*, inquit, *prodigalitas non esset vitium: licet enim quod volo, facere; servatis tamen debitis circumstantiis, quando facio.*

(f) Idem cit. art. 1. ad 3.
(g) Matth. 20.
(h) Cajet. in S. Thom. ad cit. art. 3.

CASUS PRIMUS.

SERVIUS virum divitem, qui ipsum officiosè adit, aut quocum rem habet, honorificentiùs ac majori apparatu excipit, quàm virum genere mediocrem, aut pauperem. Quæritur, utrùm peccatum acceptionis personarum, à Scripturâ damnatum committat?

RESPONS.

Quæstionem hanc solvit S. Thomas (i) dicendo 1. Committi peccatum acceptionis personarum, cùm dives honoratur, propter divitias tantùm: sola namque virtus aut superioritas in aliquo debent honorari: quare, cùm virtutem divitiæ, aut legitimam in pauperes superioritatem non efficiant, dives propter suas divitias præcipuo in pauperem non potest honori habêri, absque reatu hujus peccati. Dicendo tamen 2. divitem posse magis quàm egenum, honorari; si propter majorem, quem inter cives suos atque in ordine ad Societatem Civilem, divitiæ ei faciunt, locum honoretur. En verba ipsiusmet Doctoris Angelici: *Honor est quoddam testimonium de virtute ejus, qui honoratur: & ideò sola virtus est debita causa honoris. Sciendum tamen est, quòd aliquis potest honorari, non solùm propter virtutem propriam, sed etiam propter virtutem alterius; sicut Principes & Prælati honorantur, etiam si sint mali, in quantùm gerunt personam Dei, & communitatis, cui præficiuntur... eàdem ratione Parentes & Domini sunt honorandi propter participationem divinæ dignitatis... Senes autem honorandi sunt propter signum virtutis, quod est senectus, licèt hoc signum quandoque deficiat.... divites autem honorandi sunt, propter hoc, quod majorem locum in communitatibus obtinent: si autem solùm intuitu divitiarum honorentur; erit peccatum acceptionis personarum.* Hic verbis sufficienter explicatur textus Sancti Apostoli Jacobi (k) erga eos, qui peccatum acceptionis personarum admittunt pauperes divitibus post-habendo: atque ex iis colligimus, quòd si Servius, de quo fit mentio in casu proposito, ampliori divites, quàm pauperes, honore prosequatur, non committit peccatum acceptionis, si id faciat ob eorum virtutem, dignitatem aut ordinem tantùm; secùs autem, si divitiarum eorum rationem tantùm habeat. (l) *In quotidianis confessionibus, qui præfert divitem pauperi, non in hoc peccat; nisi intùs ita judicet, ut quantò ditior, tantò melior videatur. In his*, addit S. Doctor, *quæ mundi convictus requirit, oportet mundo gerere morem.*

(i) S. Th. 2. 2. q. 63. art. 3. in corp.
(k) Jacob. 2.
(l) S. Th. quod 10. art. 12. in argum. sed contrà.

Advertere tamen interest, quòd hac in re unum sit ex Sancto Doctore excipiendum, *nimirùm quòd in his, quæ ad fidem Christi pertinent, peccatum esset, divites pauperibus præferre, sicut ministrationes Sacramentorum & alia hujusmodi*, ut loquitur idem S. Thomas. (m)

(m) Cit. art. 1. ad 1.

CASUS II.

THEODATUS, Clerico Beneficium contulit ob eam præcisè rationem, quia nobilis erat, potiùs quàm alteri, qui non erat nobilis; licèt hic posterior eo dignus esset aliundè beneficio. Quæritur, utrùm in hac re peccatum acceptionis personarum commiserit?

RESPONS.

Cùm ad utilitatem ministeriumque Ecclesiæ parùm intersit, ut ministri ejus sint nobiles, aut plebeii, nec virtus eorum ac dignitas generis nobilitate constet; Theodatus ob eam solam præcisè rationem Clerico nobili beneficium potiùs conferre non potuit, quàm alteri non nobili, qui aliundè dignus erat eo beneficio; quin peccati acceptionis personarum reus sit factus; ut ex his D. Thomæ verbis probare est. (n) *Accipere personam propriè, est in aliquo negotio attendere quasi regulam negotii, conditionem personæ, nihil facientem ad negotium. Putà, cùm ideò do beneficium alicui, quia est nobilis, sive pulcher: nobilitas enim, sive pulchritudo, nihil facit ad hoc, quod habeat beneficium.*

(n) S. Th. in Epist. ad Galat. 2. Lect. 2.

Eandem doctrinam multò antè S. Thomam docuerat S. Augustinus, in una ex suis epistolis; quæ sic habet: (o) *Nec sanè, quantùm arbitror, putandum est, leve esse peccatum in personarum acceptione habêre fidem Domini nostri Jesu Christi, si illam distantiam sedendi ac standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat eligi divitem ad Sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore atque sanctiore?*

(o) Idem 2. 2. q. 63. 2. 2. in corp.

Attamen, *quia personarum acceptio est, cùm aliquid personæ attribuitur præter proportionem dignitatis ipsius; considerare oportet*, inquit Angelicus Doctor, *quòd dignitas alicujus personæ potest attendi dupliciter; uno modo simpliciter & secundùm se; & sic majoris dignitatis est ille, qui magis abundat in spiritualibus gratiæ bonis. Alio modo, per comparationem ad bonum commune: Contingit enim, quòd quandoque ille, qui est minùs Sanctus, & minùs sciens, potest magis conferre ad bonum commune, propter potentiam, vel industriam secularem, vel propter aliquid hujusmodi: & quia dispensationes spiritualium principaliùs ordinantur ad utilitatem communem secundùm illud* 1. *Corinth.* 12. Unicuique datur manifestatio Spiritûs ad utilitatem; *Ideò quandoque absque acceptione personarum in dispensatione spiritualium illi, qui sunt simpliciter minùs boni, melioribus præferuntur.*

CASUS III.

Cæsar, Dux exercitûs, cùm statuerit decem millia nummorum exercitûs sui ordinum Ductoribus ac militibus dispertire, tanquam mercedem magnanimitatis, quâ in prælio enituêre, majorem iis portionem concessit, in quos magis propendebat; quàm aliis. Quæritur utrùm acceptione personarum deliquerit?

Respons.

Distinctione opus est; nam si decem illa nummorum millia ad Cæsarem pertinerent; quam libuit, iis portionem facere potuit, quos diligebat, aut pluris faciebat, cùm rem suam dare nemini teneretur, sed eos, quos potiùs duxit, illâ liberaliter posset donare. Ratio est, quia acceptio personarum locum non habet, in iis, quorum absolutum quis habet dominium: quare S. Antoninus (*a*) definitâ his verbis acceptione personarum: *Acceptio personarum est vitium, quo id, quod ex debito justitiæ alteri est conferendum, exhibetur personæ, non ob meritum ejus ad ipsam rem, sed ob conditionem ipsius, non congruentem ad ipsam rem*, addit: *Proptereà autem dicitur:* ex debito justitiæ conferendum: *quia in his, quæ dantur merè ex liberalitate, non ex debito, non habet locum acceptio personarum; si datur magis uni personæ quàm alteri.... quia suum est quod dat, & nemini debet; & in re sua unusquisque est moderator & judex.*

(*a*) S. Anton. 2. part. Sum. Theologicæ, tit. 1. c. 20. init.

At si è contrà hæc pecuniæ summa à Principe statuta est, quæ illis distribueretur, qui præmium meruerunt, ita ut illius Cæsar nudus sit distributor; fit reus peccati acceptionis personarum; nisi ex æquo eam dividat, non eos anteponendo, quos amat, iis, quibus benefacere non perpendet.

Hæc decisio nititur doctrinâ Sancti Thomæ, qui sic habet: (*b*) *Personarum acceptio opponitur justitiæ. Unde locum habet in his, quæ dantur ex debito, quod attendit justitia.... in.... beneficiis gratis datis non solùm Deo, sed etiam homini liberum est dare cui voluerit.* Quod probat isto Christi verbo: (*c*) *An non licèt mihi quod volo facere?* Rem eandem alibi docet his verbis: (*d*) *Duplex est*, inquit, *datio: Una quidem pertinens ad justitiam, quâ scilicet aliquis dat alicui, quod ei debetur; & circa tales dationes attenditur personarum acceptio. Alia est datio ad liberalitatem pertinens, quâ scilicet gratis datur alicui, quod ei non debetur.... & in hac donatione non habet locum personarum acceptio; quia quilibet absque injustitia potest de suo dare quantùm vult, & cui vult.*

(*b*) S. Th. in Epist. ad Rom. c. 2. Lect. 2.

(*c*) S. Th. 2. 2. q. 63. a. 1. in corp.

(*d*) Matth. 20. 15.

CASUS IV.

Duæ Personæ intervenêre ad obtinendas dispensationes matrimonii ejusdem naturæ; quarum una erat nobilis, & altera vilioris conditionis. Priori dispensationem Superior concessit, & alteri recusavit. Quæritur, utrùm Superior ita se gerere potuerit absque peccato acceptionis personarum.

Respons.

Difficultati huic respondet Sanctus Thomas, (*e*) dicendo, Superiorem posse sine ullo peccato concedere hujusmodi dispensationem alicui personæ insigni ob genus suum aut alias rationes; eamque pauperi personæ denegare; cujus rei hanc affert rationem; *quia dispensatio matrimonii contrahendi principaliter fieri consuevit propter fœdus pacis firmandum: quod quidem magis est necessarium communi utilitati circa personas excellentes, & ideò faciliùs cum eis dispensatur absque peccato acceptionis personarum.* Aliundè juxtà Doctrinam ejusdem Angelici Doctoris, in superiori responsione allatam, acceptio personarum in his tantùm rebus locum habet, quæ fieri debent ex debito justitiæ, quæque tamen omittuntur: hujusmodi autem dispensatio non est debitum justitiæ, sed mera gratia. Igitur Superior eam concedere vel denegare potest, prout libuerit; quin acceptione personarum delinquat. Nihilominùs, si personæ Plebeiæ nota est concessio dispensationis, alteri nobili facta, quam ipsa postulabat ad prudentiam Superioris pertinêret, eam pariter non denegare personæ infimæ, ne de se conquerendi, aut se ipsum de crimine acceptionis personarum accusandi occasionem præbeat.

(*e*) S. Th. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 2.

Vide { Collator. Patronus. Judex. }

ACCUSATOR.

ACCUSATOR is dicitur, qui rei crimen ad Judicem defert, ab eoque hujus vindictam boni publici causâ postulat. Unde Accusatio definitur: *Delatio Rei de crimine per actorem, spondentem, se illud probaturum sub pœna talionis* (*f*).

Secundùm Jurisprudentiam, quæ in Gallia observatur, Procurator Generalis Regius, aut ejus substituti, & Procuratores fiscales Dominorum, soli admittuntur Accusatores in causa capitali; cùm privatis tantùm sit licitum esse delatores in propria causa, & offensæ à reo commissæ satisfactionem exigere, in iis duntaxat, quæ pertinent ad suum damnum & interesse: (*g*) quâ in re consuetudo Gallica differt à Jurisprudentia Legum Romanarum, quibus privati non modò ad accusationem admittebantur, sed etiam quibus accusatum in judicio persequi ad definitivam sententiam debebant, & si calumnia intervenerit, eâdem plecti pœna, quâ reum volebant (*h*).

(*f*) Polma Brev. Theol. part. 2. 2. n. 674.

(*g*) *Vide* Reus.

(*h*) Leg. *Libellorum* 3. Leg. *Si cui crimen* 7. ff. de accusat. & inscript. & leg. *Si quis alieni.* cod. ad Legem Juliam majestatis. l. 9. tit. 8.

In

In duobus tamen casibus, privato cuilibet in Galliâ licitum est, proprio privatoque nomine ad accusandum descendere.

Primus est, uti apud Romanos (*a*) Crimen Læsæ Majestatis.

Alter est adulterinæ Monetæ. At si reus agnoscatur innoxius, accusator verò de calumniâ sit convictus, is non modò damno & interesse erga reum, sed etiam eodem damnatur supplicio, quod reum pati volebat. Hujus rei domesticum est recensque exemplum mors violenta cujusdam Marchionis.

Omnis Accusator fit irregularis, uti Judex & Tortor, ubi sequitur mors accusati.

Filius familias, qui Patrem suum accusat in causâ capitali, exheredari potest, etsi Pater sit reus; (*b*) modò crimen nec ad Principem nec ad Rempublicam pertineat; Donatarius, etiam qui Donatorem juridicè accusavit, censetur ingratus; & à Donatore revocari potest donatio, præsertim quando crimen, quo accusatur, non ad Donatarium suosve spectat.

(*a*) Leg. ... *mosi*. 7. ff. Legem Juliam majes... tis. l. 48. ... *mosi*. inq... Lex (id e... *infames*, ... Glossa) q... *jus accusan... non habent... sine dubitatio... ne admittun... tur ad han... accusationem*.

(*b*) Authen... *Ut cùm*. d... appellation... c. 3. Authen... Collat. 8. t... 16.

CASUS PRIMUS.

APOLLONIUS compertum habet, Arnaldum grave scelus admisisse. Petitur utrùm possit esse casus aliquis, in quo teneatur sub peccato illum accusare?

RESPONS.

Si crimen Arnaldi *fuerit tale*, inquit S. Thomas, (*c*) *quod vergat in detrimentum Reipublicæ; tenetur ad accusationem; dummodò, sufficienter possit probare, quod pertinet ad officium accusatoris: putà, cùm peccatum alicujus vergit in multitudinis corruptelam corporalem seu spiritualem*. v. g. urbem imperii hostibus tradere, aut eam incendio absumere statuit: homo hæresim disseminat, quâ populum inficit & corrumpit: in Principis vitam conjuravit sceleratus. Si Apollonio id sit notum, ejusque rei inexpugnabiles possit afferre probationes: non dubium est, quin teneatur ad accusandum descendere juxtà formam judicii, si aliter malum antevertere nequeat: *Si autem non fuerit tale peccatum, quod in multitudinem non redundet*, subjungit S. Thomas, *vel etiam si sufficientem probationem adhibêre non possit; non tenetur ad intentandum accusationem: quia ad hoc nullus tenetur, quod non potest debito modo perficere*. Idem etiam docet alibi: (*d*) & cum eo Cardinalis Cajetanus ipsius Commentator, aliique permulti docti Theologi.

(*c*) S. Th. 2. 2. q. 68. art. 1. in corp.

(*d*) Idem q. 3. de virtut. art. 2. ad 7.

CASUS II.

OLYMPIUS penès se habet probationes sufficientes criminis; quo se miles obstrinxit. Quæritur, utrùm eum tutâ conscientiâ possit accusare, non priùs monitum, ut mores pravos emendet, factique pœniteat?

RESPONS.

Duplex est de eâ difficultate opinio. Prior, quam statim refert S. Thomas (*e*) est eorum, qui volunt, talem hominem secretò priùs esse monendum, quàm juridice accusetur, nisi crimen ejus foret publicum, aut antevertendum malum majus, quod ex eo posset evenire. *Vel dicendum*, addit Doctor Angelicus, *secundùm alios, quòd in accusatione non agitur ad emendationem peccantis; sed ad bonum commune, scilicet justitiam conservandam per punitionem delinquentis. Et ideò accusatio in judicio bonâ conscientiâ fieri potest; etiamsi admonitio non præcedat; nec est contra præceptum Domini, quod intelligitur; quando agitur ad emendationem peccantis*.

(*e*) S. Th. in 4. dist. 19 q. 2. a. 3. quæstiunc. 1. ad 4. & 2. 2. q. 68. a. 1. in corp.

Hæc ultima sententia, quæ Sancto Doctore potior videtur, magis etiam bono publico convenit. Licèt enim delinquentis emendatio fraternâ correctione procurari posset; innumeri sunt casus, in quibus & reo inutilis, & bono publico noxia esset.

Atque hinc concludimus, quòd si unicum justitiæ bonum intendat Olympius: ipsi est licitum; militem accusare, qui pœnâ dignum admisit facinus; etiam prævia non adhibitâ fraterna correctione: imprimis si justè timeatur, ne tale crimen bono publico noxium futurum sit; quo in casu ad illud declarandum sub peccato teneretur, modò sufficientes possit illius afferre probationes; uti in responsione ad præcedentem difficultatem ostendimus.

CASUS III.

AURELIUS, qui se accusatorem in Cassium professus est, dum fit in accusatum quæstio, agnoscit se in errorem per ignorantiam facti lapsum esse. Quæritur, utrùm plenè accusationem omittere teneatur; an verò sufficiat, ut ipse nihil moliens, quæstionem fieri non impediat?

RESPONS.

Certum est, Aurelium teneri sub peccato desistere penitùs accusatione suâ, rationemque inire, ut cum accusato ad æquam accedat compositionem. Ratio est, quia, ut ait S. Thomas, (*g*) *personæ accusati facit injuriam, si de falso accuset*. Ad debitam igitur erga ipsum tenetur satisfactionem: quam meliùs præstare nequit, quàm desistendo, & componendo cum accusato, *qui*, ut addit idem Sanctus, *si innocens fuerit, potest injuriam suam remittere, maximè si non calumniosè accusavit, sed ex animi levitate*. Altera hæc etiam subjungi potest ratio, quia manente ejusdem hominis accusatione, iniqua in accusatum posset intervenire sententia, cujus accusator præcipuus Author esset, & cui per desistentiam suam mederi potest.

(*f*) S. T... 2. 2. q. 68. 4. ad 2.

CASUS IV.

MARCELLINUS vindictæ cupidine aut odio accensus, Brandano crimen atrox intulit, quod in judicio probare non potuit. Petitur, quam ei Judex pœnam infligere debeat?

RESPONS.

Quæstioni huic respondet S. Thomas, dicendo, quòd falsus accusator simili debeat pœnâ condemnari, in cujus periculum falsò accusatum adduxit: quæ pœna Talio, in Scripturâ nuncupatur. *Accusator in causa accusationis*, inquit hic Sanctus Doctor, (*g*) *constituitur pars, intendens ad pœnam accusati. Ad Judicem autem pertinet, ut inter eos justitiæ æqualitatem constituat: justitiæ autem æqualitas hoc requirit, ut nocumentum, quod quis alteri intentat, ipse patiatur, secundùm illud* Exodi 21. Oculum pro oculo: dentem pro dente: *Et ideò justum est, ut ille, qui per accusationem aliquem in periculum gravis pœnæ inducit, ipse similem pœnam patiatur*. Unde sequitur, quòd si à Marcellino de capitali crimine falsò accusatus fuerit Brandanus, ipsum morte Judex condemnare debet, in cujus discrimen Brandanum falsò adduxerat: si autem non sit causa capitalis, ipsum Judex minori pœnâ; sed qualem requirit criminis hujus qualitas, puniat.

(*g*) S. Th. 2. 2. q. 68. a. 4. in corp. Et quodlib. 11. art. 13.

CASUS V.

Titius Mævium in judicio accusavit, quòd Sempronium occiderit, quem reipsâ occidit. At Titius, cùm sufficientes accusationis suæ non possit afferre probationes, periclitatur morte damnari, tanquam falsus accusator. Quæritur, utrùm Lucius, cui cognitum est homicidium, Titii saluti prospicere sub peccato teneatur, revelato Mævii crimine?

Respons.

Non tenetur. Ratio est, quia in periculum, quò imprudens progressus est, sponte suâ se injecit Titius: quâ in re diversa est ipsius conditio ab eo, qui injustè accusatus, in vitæ discrimen invitus adducitur, cujus proindè saluti invigilare caritas impellit. Hæc decisio est Sancti Thomæ, qui sic habet: (a) *Super his verò, quæ pertinent ad condemnationem alicujus non tenetur aliquis ferre testimonium; nisi cùm à Superiori compellitur secundùm ordinem Juris. Quia, si circa hoc veritas occultetur; nulli ex hoc speciale damnum nascitur; vel, si immineat periculum accusatori; non est curandum, quia ipse in hoc periculum sponte se ingessit. Alia autem ratio est de reo, cui periculum imminet, eo nolente.* Idem sentit Sylvius.

(a) S. Th. 2. 2. q. 70. a. 1. in corp.

Exceptio tamen est facienda de accusatore, qui sufficientes non potest in accusatum suppeditare rationes. *Cùm enim accusator*, ut animadvertit Sylvius (b) *ex necessitate, quâ obstringebatur accusavit*; v. g. si crimen accusati directè & immediatè bonum publicum, putà conjurationem in vitam Principis, in Regnum aut Religionem attingebat; *tunc si periculum ei immineat*, pergit idem Author; *nisi alius, qui facti conscius est, sponte ferat testimonium, ipse tenetur illud ferre..... imminet enim periculum tertiæ personæ: quod quidem periculum ipse non accersivit, sed in illud incidit, agendo, quod debebat agere.*

(b) Franc. Sylvius in 2. 2. qu. 7. art. 1. concl. 4.

Vide { Reus. Testis. }

CASUS VI.

Bertoldus quæstionum criminalium Judex, ad accusandum Amedeum admisit hominem notoriè excommunicatum, aut infamiâ aspersum, aut magno aliquo crimine accusatum. Quæritur, utrùm id tutâ conscientiâ facere potuerit, & etiamnum ob talem accusationem in Amedeum possit inquirere?

Respons.

Certum est, à Bertoldo talem non admittendum fuisse ad accusandum; neque eum in Amedeum ob talem accusationem posse inquirere: quia inquirere tantùm potest ob accusationem legitimam, atque ab iis institutam, quibus jus inferendi competit: atqui, per leges seu Civiles; seu Ecclesiasticas (c) ab omni accusatione juridicâ repelluntur hujusmodi personæ. *Quærendum est in judicio*, inquit Canon antiquus, quem Callixto primo Gratianus tribuit, & cujus initium à nonagesimo sexto Canone quarti Concilii Carthaginensis est depromptum: (d) *Cujus sit conversationis & fidei sit is, qui accusat, & is qui accusatur: quoniam hi, qui non sunt rectæ conversationis ac fidei, ac quorum vita est accusabilis, non permittuntur majores natu accusare.* Multos alios omittimus Canones, qui rem eandem declarant, & quos margini adnotare nobis sufficit.

(c) Leg. Is qui. Leg. 4. *Qui accusat.* 8. L. *Alii.* 9. L. *Hos accusare.* 12. §. fin. L. *Si plures.* 16. ff. de accusationibus & inscriptionibus. L. 48. tit. 2. Leg. *Criminis.* 15. cod. de his qui accusare non possunt. L. 9. tit. 1.

(d) Can. *Quærendum.* 18. 2. q. 7. & can. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 11. &c. q. 4. Et can. 2. 3. 4. 9. 10. 11 &c. 3. q. 5.

Veritati huic suffragatur Sanctus Thomas, dicens, (e) quòd, *aliqui propter peccatum redduntur inhabiles ad accusandum, sicut excommunicati, infames, & illi, qui sunt de majoribus criminibus accusati, priusquàm innoxii demonstrentur.*

(e) S. Th. 2. 2. q. 68. art. 1. ad 1.

Herardus, Archiepiscopus Turonensis ait etiam in suâ Synodo habitâ an. 858. (f) *Criminosus locum accusandi non habeat.* Ex quibus constat, judicem non posse vel instituere, vel proferre judicium aliquod justitiæ consonum ob rationem adeò instabilem, & quæ jure ipso irrita declaratur.

(f) Herardi Synod. c. 70. apud Syrmundum. tom. 3. Conc. Galliæ. pag. 114.

CASUS VII.

Leopoldus juridicam in proprium suum Superiorem, seu Præsulem, instituit accusationem. Petitur, utrùm id ipsi licitum sit?

Respons.

Leopoldo id ipsum est licitum, modò requisitas habeat ad instituendam accusationem, qualitates; & per eam Ecclesiæ aut regni bonum procurare intendat. *Si fuerint aliàs idonei ad accusandum*, inquit S. Thomas, (g) *licet subditis ex caritate suos Prælatos accusare.* Atque eo sensu, juxta Sanctum Doctorem intelligendi sunt Canones (h) qui inferioribus Superiores accusare prohibent: ratio est, quia si ista inferioribus non concederetur licentia, magnum indè publico bono nocumentum eveniret in eo quòd Superiores, quorum doctrina vel vita esset damnanda, à periculo accusationis tuti, majores sibi assumerent spiritus, & impunitatis spe freti, vitam licentiorem perditosque mores prorogarent.

(g) S. Th. 2. 2. q. 70. ad 2.

(h) Sylvester in can. *Clericus* 10. & passim. 2. q. 7.

Cæterùm hîc observare interest, quòd regulariter nemo privatus ad accusandum reum in causâ criminali admittitur in Galliâ. Nam juxtà hujus regni consuetudinem soli procuratores generales Regii aut eorum substituti, vel procuratores fiscales eorum, qui altam habent jurisdictionem, capitalem possunt sententiam postulare. Undè Ecclesiasticus pro rebus suis civilibus reum accusare potest, non præmissâ protestatione, quam erga delatores statuit Bonifacius VIII. quia hujus Summi Pontificis constitutio, quâ id prohibetur, in Gallia cum requisitis solemnitatibus non fuit admissa.

Vide { Accusatus. Reus. Testis. }

ACCUSATUS.

Quæ observavimus initio verbi *Accusator*, ad hujus intelligentiam sufficere possunt. Hic igitur erit satis, præcipuas afferre regulas, quæ ad rem istam spectant.

Prima est: omnis accusatus, à Judice suo legitimo interrogatus, tenetur ei respondere, cùm juridicè interrogatur, ac veritatem ipsi manifestare, si casus excipias in sequentibus decisionibus expressos, in quibus tamen nunquam licet ei mentiri, etsi saluti propriæ consuleret, contra veritatem loquendo.

Secunda: quòd, ut plurimùm in judicio non admittitur accusatio contra impuberes; uti Arresto Senatûs Parisiensis, 16. Maii an. 1630. à D. Du Frêne (i) relato decretum est, duo etiam similia refert Bonifacius; alterum 24. Martii an. 1659. alterum 26. Novembris an. 1667. (k)

(i) Diarium fori. tom. 1. l. 2. c. 70.

(k) Bonifacius tom. 2. part. 3. tit. 2. cap. 8.

Tertia:

Tertia: quòd Curiarum supremarum Consiliarii, in ea duntaxat, cujus sunt membra, possunt accusari curiâ, ut multis Arrestis decretum est (*a*), & inter alia duobus Parlamenti provincialis 9. Martii an. 1647. & 26. Februarii an. 1657.

(*a*) Idem. tom. 4. l. 1. tit. 1. n. 19. & tit. 25. n. 9.

Quarta: quòd accusatus de crimine non admittitur ad accusandum pari crimine accusatorem suum: uti decrevit idem Parlamentum 16. Februarii an. 1647. (*b*)

(*b*) Idem tom. 2. l. 3. n. 1 & tit. 1. c. 5.

Quinta: quòd omnis accusatus, qui crimen dissolvit, de quo accusatur, potest appellare contra accusatorem suum ac delatorem pro suo damno & interesse.

Sexta: quòd Parochus ante suum officialem de crimine accusatus, ab exercitio ordinum suorum & functionum curialium, etiam ante convictionem potest interdici: quo in casu Parœciæ suæ reditus omnes non possunt adjudicari Sacerdoti, qui Beneficii ipsius administrationi committitur, sed tantùm portio conveniens juxta Arrestum Parlamenti Aqui-Sextiensis 26. Januarii an. 1690. quod refert Blondeau. (*c*)

(*c*) Diarium fori. in fol. tom. 2. pag. 774.

Non adeò decretoria videtur hæcce Authoris sententia; varias enim adhibendas ei modificationes censent quamplurimi Canonistæ, quorum rationes, & momenta ex sequentibus decisionibus, sed præsertim ex Responsionibus ad Casum quartum eruere poterit lector.

CASUS PRIMUS.

Blasius, reus criminis capitalis, cujus in judicio accusabatur; à Judice interrogatus, illud se admisisse negavit, sciens utique, quòd si fateretur, ipsum Judex morte puniret. Quæritur, utrùm negare potuerit absque peccato; cùm vitæ suæ consulere sit de jure naturali; aut saltem veritatem celare verbis utens ipsi non adversis?

Respons.

Distinctione opus est, ut propositæ difficultati fiat satis. Nam vel Judex in Blasium inquisivit, eumque *secundùm ordinem juris*, ut loquuntur Theologi, interrogavit: vel in ipsum inquisivit, eumque interrogavit, omissis à jure in causâ capitali præscriptis formulis.

In primo casu, Blasius sub reatu peccati mortalis Judici tenebatur obedire, tanquam legitimo Superiori, atque adeò veritatem, de quâ interrogabatur, confiteri, quam si perjurio negavit, multò graviùs peccavit. *Quicumque facit contra debitum justitiæ, mortaliter peccat*, inquit S. Thomas, (*d*) ... *pertinet autem ad debitum justitiæ, quod aliquis obediat suo Superiori in his, ad quæ jus Prælationis se extendit. Judex autem ... superior est respectu ejus, qui judicatur: & ideò ex debito tenetur accusatus judici veritatem exponere, quam ab eo secundùm formam juris exigit, & ideò si confiteri noluerit veritatem, quam dicere tenetur, vel si eam mendaciter negaverit; mortaliter peccat.* Quæ ultima verba cum doctrinâ Sancti Augustini consentiunt, dicentis: (*e*) *Timendo mori mentitur & moritur, antequam moriatur, qui ideò mentiebatur, ut viveret. Mentiri vis, ne moriaris; & mentiris & moreris. Et cùm vitas unam mortem, quam differre poteris, auferre non poteris, incidis in duas; ut priùs in anima, posteà in corpore moriaris.*

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 59. a. 2. in corp.

(*e*) S. Aug. in Psal. 30. enar. 2. n. 12.

In secundo casu Blasius non tenebatur agnoscere Judicem, tanquam superiorem suum legitimum, nec ideò ipsi obedire: quia Judex non censetur accusati superior legitimus; nisi præscriptas legibus regulas observando in suis processibus atque judiciis. Unde sequitur, hunc hominem sub pœna peccati mortalis non fuisse obligatum, Judici in eo casu veritatem manifestare; etsi mendacio eam occultare non potuerit; cùm ex Augustino, ita peccatum naturâ suâ est mendacium, ut ob quamcunque causam non esse peccatum desinat. Quæ dicimus cum doctrina S. Thomæ consentiunt, qui verbis superiùs relatis subjungit: *Si verò Judex exquirat hoc, quod non potest secundùm ordinem juris; non tenetur ei accusatus respondere: sed potest, vel per appellationem, vel aliter licitè subterfugere. Mendacium tamen dicere non licet.*

Fusiùs etiam mentem suam alibi aperit Doctor Angelicus, (*f*) loquens de casu, in quo Judex ab accusato jusjurandum potest exigere, ab eoque criminis sui confessionem requirere: quod quidem ipsum fateri tenetur, ait, cùm præcessere infamia, aut semi plena probatio, aut graves conjecturæ, vel manifesta indicia. *Aliud est*, inquit, *veritatem tacere; aliud est falsitatem proponere: quorum primum in aliquo casu licet: non enim aliquis tenetur, omnem veritatem confiteri; sed illam solùm quam ab eo potest, & debet requirere judex: secundùm ordinem juris: putà cùm præcessit infamia super aliquo crimine, vel expressa indicia apparuerunt; vel etiam cùm præcessit probatio semiplena, falsitatem tamen supponere, in nullo casu licet. Ad id autem quod licitum est potest aliquis procedere, vel per vias licitas & fini intento accommodas, quod pertinet ad prudentiam; vel per aliquas vias illicitas & proposito fini incongruas, quod pertinet ad astutiam, quæ exercetur per fraudem & dolum .... quorum primum est laudabile; secundum verò vitiosum.* Unde his verbis concludit Sanctus Doctor: *Sic ergo reo, qui accusatur, licet se defendere veritatem occultando, quam confiteri non tenetur, per aliquos convenientes modos: putà quod non respondeat ad quæ non respondere tenetur. Hoc autem non est calumniosè se defendere; sed magis prudenter evadere. Non autem licet ei, vel falsitatem dicere; vel veritatem tacere, quam confiteri tenetur; neque etiam aliquem dolum vel fraudem adhibere: quia fraus & dolus vim mendacii habent: & hoc est calumniosè se defendere.*

(*f*) S. Th. 2. 2. q. 69. a. 2. in corp.

Hæc D. Thomæ doctrina congruit 1. cum Decretali Innocentii III. (*g*) ad Episcopum Vercellensem & ad Abbatem quemdam, quâ declarat, cùm in causâ Novarrensis Episcopi judices essent constituti, præscriptas à jure formulas eos non servasse, adeòque eos in totâ litis ejus serie prævaricatos, teneri, ea resarcire, quæ juri contraria fecerant; quia, inquit, *ex his, quæ inordinatè sunt acta, non potest ordinabiliter agi.* 2. Cum aliâ Decretali ejusdem summi Pontificis ad Archiepiscopum Tarraconensem & ad unum Abbatem, (*h*) in quâ declarat, quòd in accusatum non debeat inquiri, nisi infamia præcesserit, de Crimine, cujus accusatur: quod idem denuò inculcat in aliâ Decretali ad Episcopum Genevensem: (*i*) quas tres

(*g*) Innoc. III. in cap. *Qualiter.* 17. de accusationibus &c. l. 5. tit. 1.

(*h*) Idem in cap. *Cum oporteat.* 19. eod. tit.

(*i*) Idem in cap. *Inquisitionis.* 21. §. *tertia*, eod. tit.

tres decretales confirmat idem Papa per quartam in Concilio Lateranensi sub suo Pontificatu an. 1215 habito, promulgatam; (a) in qua asserit, Superiorem non posse juridicè procedere in accusatum, nisi sit infamis, quoad crimen, de quo accusatur: quod probat allatis duobus Scripturæ Sacræ testimoniis, uno quidem veteris, altero novi testamenti; tùm singulas enumerat formulas, quas in processibus ac judiciis suis Judices observare tenentur.

(a) Idem in cap. *Qualiter* 24. eod. tit.

Constat his omnibus argumentis, 1. Blasium, ut jam diximus, non tenêri ad manifestandam Judici veritatem, si contra juris ordinem ab ipso interrogetur, eamque modo licito occultare potuisse. 2. Eam mendacio occultare non fuisse ei licitum. 3. Ipsum tenêri sub peccato mortali suum confiteri scelus, si juridicè procedat Judex, jusque ipsum interrogandi habeat, seu quod infamiæ esset compertus de crimine, cujus accusabatur; aut esset semiplena probatio, aut in eum manifesta indicia præcesserint. Qui contrarium assereret, perjurio locum daret, ad quod jam rei nimium propenderit; Criminum impunitati viam aperiret, ac tandem vim omnem legum, Judicumque vigilantiam inutilem efficeret.

CASUS II.

Hermocrates, de homicidio accusatus, in quem illius rei se testem oculatum profitebatur unus homo, pugnacissimè semper defendit, se illius criminis insontem esse in omnibus interrogatis, ad quæ respondit. Quæritur utrùm dici nequeat, omnia, quæ protulit in eo, mendacia non esse peccata mortalia; cùm aliter vitæ suæ consulere non posset nisi veritatem negando, ac jure naturali omnibus liceat mortem devitare?

Respons.

Duplex est de eo casu sententia. Prima est, in casu proposito esse tantùm peccatum veniale. Ita sentiunt Panormitanus, (b) Sylvester Prierius (c), Angelus de Clavasio (d), & Bartholomæus Fumus Author summæ, *Aurea armilla* (e). Qui existimant, esse tantùm veniale peccatum, si quis neget crimen, cujus est reus, cùm ex ejus confessione sequi debet pœna temporalis; etsi fateantur esse mortale peccatum, si de excommunicatione incurrendâ ageretur.

Altera opinio, quæ tuta est & probabilior, asserit hujusmodi mendacia esse peccata mortalia. Et quidem mendacium, quod profert accusatus qui se veritatem prolaturum juravit, Deo infert contumeliam, quem falsitatis testem appellare non reformidat: Ratio est, quia, ut ait D. Thomas (f). *Omne quod est contrarium divinæ gloriæ, est peccatum mortale: quia ex præcepto tenemur omnia in gloriam Dei facere, ut patet 1. ad Corinth. 10. Sed quod reus id, quod contra se est, confiteatur, pertinet ad gloriam Dei.* Quod Exemplo Acham confirmat, à quo furti, quod perpetrarat confessionem extorquêre volens Josue ait: (g) *Fili mi, da gloriam Domino, Deo Israël; & confitere, atque indica mihi quid feceris: ne abscondas.* Unde sic concludit S. Thomas: *Ergo mentiri ad excusandum peccatum, est peccatum mortale.*

(b) Panormi. in cap. *cum super* 2. de confessis, l. 2. tit. 18.
(c) Sylvester. v. *Confessio delicti*, q. 1.
(d) Angelus de Clavasio eod. v. n. 1.
(e) Bartholom. Fumus in aureâ Armilla, eod. v. n. 8.
(f) S. Th. 2. 2. q. 69. art. 1. Argum. *Sed contra.*
(g) Jos. 7. 19.

Insuper hujusmodi accusatus Judici secundùm ordinem juris interroganti injuriam infert, quem perjurio decipit, negando veritatem, quam manifestare tenetur. Quâ igitur ratione ipsius perjurium non esset lethale? *Mentiri ad liberandum aliquem à morte cum injuria alterius*, inquit etiam S. Thomas (h) *non est mendacium simpliciter officiosum: sed habet aliquid de pernicioso admixtum. Cùm autem aliquis mentitur in judicio ad excusationem sui, facit ei injuriam, cui obedire tenetur, dum sibi denegat, quod ei debet, scilicet confessionem veritatis.*

(h) S. Th. 2. 2. q. 69. art. 1. ad 2.

Alteram quoque rationem addit hic Sanctus, quâ gravius esse mendacium ostenditur; quia, inquit, ille qui mentitur in judicio se excusando, (i) facit & contra dilectionem Dei, cujus est judicium, & contra dilectionem proximi, tùm ex parte judicis, cui debitum negat, tùm ex parte accusatoris, qui punitur, si in probatione deficiat: Cum S. Thomâ sentiunt etiam Cardinalis Cajetanus (k), Covarruvias (l), Navarra (m), Cabassutius (n), aliique permulti. Igitur à peccato mortali non excusandus videtur Hermocrates, in adjunctis casûs propositi mentiens.

(i) Idem art. cit. ad 3.
(k) Cajet. in S. Thom. loco cit.
(l) Covar. qq. pract. q. 13.
(m) Navar. Man. c. 25. n. 35.
(n) Cabassutius Juris Can. Theor. & Praxis, l. 4. c. 6. n. 2.

CASUS III.

Theodemarus, mille libras domestico furto surripuisse accusatus; cùm Ludovicus, quem is refutare non potest, juridicè testatus fuerit, eum esse hujus furti reum; pertinaciter coram judice defendit se insontem esse hujus criminis: quòd norit se sub uno testimonio morte damnari non posse. Quæritur, utrùm, tutâ conscientiâ eum absolvere possit Confessarius, etsi in mendacio suo ad vitæ suæ salutem perseverare statuerit: an verò absolutionem ei denegare debeat, donec verum confessus fuerit; licèt sibi notum sit, ex hujusmodl confessione reum esse morte puniendum?

Prima dubitandi ratio est Confessario, quia Panormitanus, aliique multi Authores, qui relaxativæ morum disciplinæ non favent, existimant, reum in casu Theodemari positum, non tenêri ad confessionem veritatis, ubi de salute suâ agitur, eamque posse absque reatu peccati mortalis negare, cùm sibimetipsi mortis suæ causa esset. Atqui, absolutio, inquit Confessarius, pro venialibus duntaxat non debet recusari: igitur Theodemaro potest conferri, si venialia sint ipsius mendacia.

Secunda est, quia cum Sancto Thoma consentiunt omnes Doctores, reum posse, ubi sese offert occasio, è carcere elabi sine peccato seu antè seu post dictam in eum sententiam, modò vim non adhibeat. Ex quo inferri posse videtur, vitæ pariter suæ eum posse prospicere, crimen suum negando.

Tertia est, quia nemo tenetur ad dicendum testimonium in propinquos. *Lege Juliâ judiciorum publicorum cavetur*, inquit Lex, *ne invitò denuntietur, ut testimonium litis dicat adversùs socerum, generum, vitricum, privignum, sobrinum, sobrinam, sobrino natum, eosve qui priore gradu sint.* A fortiori minùs quis tenêtur ad ferendum contra se ipsum testimonium, præsertim cum de vitâ agitur. Ex quo colligi potest, ut videtur, ad id pariter Confessarium cogere non valêre, absolutionem recusando.

Respons.

Hæc difficultas superiori annexa est equidem. Certum est, quosdam Authores, uti *Lessium* (o), ob tres allatas rationes probabile judicare, quòd absque peccato mortali hujusmodi reus peccatum suum negare potest, nec à Confessario cogendus est absolutione denegatâ, ad illud manifestandum judici, in eo, de quo agitur casu: etsi contrariam opinionem probabiliorem, uti revera est, judicent. Existimamus itaque, quod cùm perjuria & mendacia Theodemari coram judice secundùm ordinem juris interrogante, sint mortalia, ut probant allata in superiore Responsione argumenta; & consequenter indignus est absolutione, dum crimen suum jam à teste probatissimo attestatum, negare perseverat.

Hujusce rei istam affert causam modernus Canonista (p): *quia, est contra jus naturale & bonam fidem, si quis, ubi subest periculum mortalis culpæ, opinionem eligat minùs probabilem, & minùs tutam in conscientiâ, relinquendo probabiliorem*

(o) Lessius de just. & jure, l. 2. c. 31. dub. 3. num. 16.
(p) Cabassut. lib. 4. Theor. & prax. juris can. c. 6. n. 5.

simul

simul & tutiorem. Unde sequitur, quòd in casu proposito, *prudens Sacerdos*, subjungit idem Author, *recusabit absolvere reum; simulque præstolabitur eventum. Aut enim reus diffitens dimittetur; dimissus porrò non tenebitur posthac apud Judicem confiteri: sed ei sola Sacramentalis confessio cum satisfactione sufficiet ad salutem, vel è contra reus non confessus condemnabitur. Eoque casu, cùm nihil supersit, quod ampliùs metuat; neque possit semel facta condemnatio augeri; Confessarius illum faciliùs ad confitendum judicialiter scelus suum adiget: ad hoc enim obligatur, quandiu est sub juridicâ potestate detentus. Postquam verò reus huic satisfecerit obligationi; tum demùm illum Sacerdos sacramentaliter absolvet.* Alter Canonista Cabassutio antiquior; postquam asseruit, accusatum hunc absque reatu culpæ lethalis non posse se abstinêre à veritate manifestanda Judici *secundùm formam juris* ipsum interroganti, his verbis concludit: (*a*) *tunc .... adeò obligatur; ut à Confessario non sit absolvendus, nisi proponat illud confiteri.*

(*a*) Navar. Manual. c. 15. n. 35.

Quod ad oppositas rationes pertinet: ad primam dicendum, opinionem contrariam dici non posse probabilem, nisi simplici probabilitate extrinsecâ. id est, numero Authorum, qui eam talem reputant, eamque nullâ ratione niti solidâ; cùm defendi non possit, nisi mendacium ac perjurium, quæ nullo in casu possunt esse licita, approbando: Ex quo altera refellitur ratio: Conceditur namque reum è carcere posse elabi, si suppetat via, nec vim adhibeat. At fugâ nullum mendacium, nullum admittit perjurium, ut facit verum negans, quod fateri tenetur Judici ipsum juxta legitimam judiciorum formam interroganti. Pariter quamvis ex legibus in propinquos ad certum gradum testimonium dicere non cogatur, cùm de ordinariis, & non privilegiatis Criminibus agitur: in se ipsum tamen quisque illud ferre tenetur, cùm omitti nequit sine mortali offensâ Dei, ut fit in casu proposito, in quo tenetur Theodemarus Judici veritatem legitimè inquirenti manifestare sub pœnâ peccati. Cæterùm Theodemari Confessarius moneat, eum tenêri, si fortè idem eveniat casus, ad vitanda hujusmodi perjuria.

Vide { IRREGULARIS / CASUS. THEODOSIUS. }

CASUS IV.

NEPOTIANUS, de furto notabili & adulterio accusatus ab Ambrosio, dignitatem Ecclesiæ Cathedralis ab avunculo suo sibi resignatam adeptus est: Quæritur, utrùm legitimè de eâ provideri potuerit, an verò ad eam quoque Canonicè à Capitulo posset eligi; si esset electiva?

RESPONSIO.

Magnum intercedit discrimen inter Collationem & Electionem. Quod pertinet ad Collationem Beneficii faciendam Clerico, qui juridicè accusatus, vel denuntiatus est; existimamus, eam non fore canonicam, nisi innocentiam suam de crimine purgasset, atque per juridicam sententiam extra omnem accusationem esset positus. Hoc patet ex Canonibus ad marginem appositis, (*b*) idque ex multis juris contextibus Glossa comprobat. (*c*) Hostiensis, Panormitanus, Antonius de Butrio, Felinus & Socinus idem docent. *Nota 1.* inquit secundus ex istis Canonistis, (*d*) *quòd pendente accusatione, seu inquisitione contra aliquem, non debet iste promoveri ad aliquod beneficium vel officium .... & hoc procedit etiam in dignitatibus secularibus.* Tùm hanc etiam subjungit Animadversionem. *Nota 2. quod ex pendentia accusationis gravatur opinio accusati, ut interim non dicatur persona integra omninò. Licèt ergo pendentia Accusationis non privet quem jure jam acquisito, neque exercitio juris illius .... tamen inhabilitatur, quò ad acquirendum de novo.* Hactenùs dicta confirmat Panormitanus, multis expressis seu juris Canonici seu Romani testimoniis. quæ hîc referre longius esset. Ratio, quâ nititur hic Canonista, videtur decretoria: Nam, etsi accusatus non semper reus haberi debeat, jure tamen talis reputatur, donec falsitatem impositi sibi Criminis evicerit, & impeditur tamen ab honoribus, inquiunt Glossa, (*e*) & Hostiensis, (*f*) unde talis homo ad sacros non debet Ordines admitti, ut vult Canon à Glossâ laudatus, donec impositum sibi crimen dissolverit (*g*).

(*b*) S. Greg. l. 4. Epist. 34. Indict. 13. in c. *omnipotens.* 4. de accusat. (lib. 5. tit. 1.) Celestinus I. in can. *Tantis*. 3. dist. 81. &c.

(*c*) Gloss. in cit. *Omnipotens.* 4. v. *Nunciantur.*

(*d*) Panormit. ibidem v. eod.

(*e*) Glossa in can. nonne fin. q. 4. v. *Sententia.*

(*f*) Hostiensis in cit. c. *Omnipotens.* v. *honoretur.*

(*g*) Cit. can. *Tantis* & ibi Glossa. v. *obrepsit.*

Neque etiam fieri potest talis accusati canonica electio, cùm de eo in causa criminali inquisitum est; quia in eo casu præcessit infamia, ait Panormitanus, & quòd juxta regulam Bonifacii VIII: (*h*) *infamibus portæ non pateant dignitatum*: quæ regula ad seculares, inquit Glossa (*i*), procedit etiam dignitates.

(*h*) Reg. 87. de reg. juris. in 6.

(*i*) Glossa ibid v. *Infamibus.*

At si talis homo sit simpliciter accusatus, nec præcesserit infamia, per inquisitionem antè factam, aut aliter; tùm ipsius electio ad aliquam dignitatem non esset adversùs canones; quia non agunt de simplici electione, sed tantùm de promotione, quæ à se invicem multùm discrepant. Ita sentit Innocentius IV. (*k*) in suo super Decretales commentario, qui verbis expressis dicit, solam infamiam, quæ oriri potest ex simplici accusatione, sufficere, ne clericus ad dignitatem promoveatur, licèt non sit sufficiens, ut simpliciter eligatur: *quare enim puniretur*, inquit doctus hic Papa. *si non est verum crimen, de quo accusatur? & sic facile esset, si hoc esset verum, quemlibet ab electione excludere.* Innocentio IV. suffragantur alii plures Authores. Attamen fateri debemus, quosdam velle è contra, ut infamia, è sola accusatione seu verâ seu falsâ proveniens, electioni obstet, non minùs quàm promotioni. At mediam quandam inter duas opiniones viam init Hostiensis; Innocentii IV. sententiæ accedendo, eam esse verisimiliorem affirmat; præsertim, si de accusatione, nondum publicâ, intelligatur. *Primus scilicet occultus* (accusatus) *non prohibebitur eligi, ... & sic intelligitur prima opinio: Secundus verò eligi prohibetur, sicut & ille, contra quem fit inquisitio, quæ non procedit, nisi contra infamatum .... talis ergo repellitur: quia fama electi in nullo debet vacillare.* Hanc distinctionem admittit Panormitanus his verbis: (*l*) *Puto dicendum, quod inquisitus etiam eligi non potest: quia jam præcessit infamia; & electio de tali fieri non potest.* Quod Celestini I. superiùs laudato canone, & Alexandri III. decretali (*m*) confirmat. Quibus dictis subjungit, *si verò est accusatus; aut tunc præcessit infamia facti impedit .... si verò non præcessit infamia; & etiam non potest eligi .... quia sola infamia facti impedit .... si verò non præcessit infamia; & tunc eligi poterit, ne malitiosè sit attentata accusatio .... si verò est denuntiatus, & tunc præcessit infamia, etiam eligi non potest ratione prædictâ: si non præcessit, aut superior inquirit; & interim potest eligi: sed non promoveri.*

(*k*) Innoc. IV. Hostiensis. Joannes Andreas & Ancharanus in c. *Accusatum.* de Simonia.

(*l*) Panorm. in cit. cap. *Omnipotens.*

(*m*) Can. *Tantis.* cit. Alexand. III. in c. *cum in cunctis* 7. de electione, &c. l. 1. tit. 6.

His dictis facile est colligere, Accusationem in Nepotianum institutam, ipsius promotionis canonicum esse impedimentum: & ipsius electionis non foret impedimentum, nisi eam præcesserit aut subsecuta fuerit aliqua infamia.

CASUS V.

EPIPHANIUS, meditatæ cædis accusatus, & morte per contumaciam damnatus, cùm à tribus Satellitibus, à Judice Criminali missis, fuisset depre-

deprehensus; adversùs eos se defendit, ut saluti suæ consuleret, aut carcerem evitaret. Quæritur, utrum id absque peccato facere potuerit, ut reverâ potuisset vitæ suæ fugâ prospicere?

RESPONS.

Distinguendum est: nam, vel Epiphanius justè ad mortem damnatus est, vel injustè: in primo casu ipsi omnis erat interdicta defensio; in secundo verò licita. *Aliquis damnatur, ad mortem dupliciter*, inquit S. Thomas, (*a*) *uno modo justè, & sic non licet condemnato se defendere .... unde relinquitur, quod ex parte ejus bellum sit injustum. Unde indubitanter peccat. Alio modo condemnatur quis injustè; & tale judicium simile est violentiæ Latronum .... & ideò sicut licet resistere Latronibus; ita licet resistere in tali casu malis Principibus. Nisi fortè*, subdit sanctus Doctor per exceptionem, *propter scandalum vitandum; cùm ex hoc aliqua gravis turbatio timeretur.*

(*a*) S. Th. 2. 2. q. 69. a. 4. in corp.

Sylvius Sancti Thomæ interpres idem docet his verbis: (*b*) *Justè condemnato non licet se defendere vel contra judicem, vel contra executores sententiæ. Iniquè autem condemnato licet, quando id fieri potest absque scandalo, aut alio gravi malo.* Cujus quidem hanc rationem affert ex Epistola ad Romanos deductam. *Quia illo casu se defendere*, ait, *est resistere potestati; à Deo ordinatæ ad vindictam malorum: qui autem ei resistit, ipse sibi damnationem acquirit; ad Rom.* 13. Cui priori hanc alteram subjungit rationem: *Deinde Judex licitè potest reum tunc resistentem impugnare. Ergo non potest reus licitè resistere: quia bellum non potest ex utraque parte esse justum: nisi fortè per ignorantiam alterius .... in proposito autem non supponitur ulla ignorantia.* De eo etiam, qui injustè damnatus est, sancto Thomæ assentitur hic Theologus.

(*b*) Franc. Sylvius in S. Thom. art. 4. cit.

In eo doctrinæ capite cum D. Thomâ sentiunt alii permulti Theologi, quales sunt Cajetanus, Bannes, Petrus de Arragonia, Michael Salonius, Petrus Sotus, Gabriel, Navarra, Gregorius de Valentia, Emmanuel Rodriguez, & Saïrus, à quo laudatur his verbis: *reus justè condemnatus, etiam ad mortem, tenetur parêre judici, & non per vim resistere judici vel ministro.* Sic Sanctus Thomas &c. (*c*) His omnibus addi potest Covarruvias, (*d*) qui pro eâdem sententia laudat Archidiaconum, Alexandrum, Dynum & Chassanæum.

Ad paritatem autem fugæ, quâ vitæ suæ consulere potest; cum eodem Doctore Angelico dicendum, magnum esse discrimen inter evitationem mortis per fugam, ejusdemque evitationem per vim & resistentiam: quia mortem sibi procurare nemo tenetur, se ipsum tradens judici; verùm ei non licet evitare per vim (*e*) *nullus ita condemnatur, quòd ipse sibi inferat mortem; sed quod ipse mortem patiatur. Et ideò non tenetur facere id, unde mors sequatur, quod est, manere in loco, unde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non resistere agenti; quin patiatur, quod justum est, eum pati.* Quæ dicta hoc exemplo probat Angelicus Doctor. *Sicut etiamsi aliquis sit condemnatus, ut fame moriatur; non peccat, si cibum sibi occultatè ministratum sumat: quia non sumere, esset se ipsum occidere.*

(*c*) Greg. Sairus clavis Regiæ l. 11. c. 8. n. 1.
Et apud eum P. Sotus de Justitiâ & Jure q. 6. a. 4. Cabriel Biel in dist. 15. q. 6. act. 2. concl. 6.
Navar. in can. *Statuimus* 19. q. 3.
Greg. de Valent. tom. 3. disput. 5. q. 13. puncto 4.
Emmanuel Rodriguez Tract. de ordine judiciali c. 14. concl. 3. &c.
(*d*) Covar. l. 1. variar. resol. c. 2. n. 13. & apud eum Archid. in c. *cum homo*. 23. q. 5.
Alexand. in Leg. 1. §. *Item si quis*. ff. ne quis eum, qui in jus vocabitur, vi eximat. l. 2. tit. 7.
Dynus in reg. *Quod quis* de reg. juris. in 6.
Chassanæus in Consue. Burgundiæ rub. 1. §. 7. v. *Notanter*. n. 5.
(*e*) Idem S. Thom. ad 2.

CASUS VI.

CESSELIUS, Subdiaconus, denuntiato sibi Vadimonio personali, ob accusationem criminis capitalis, cujus reus factus est, cùm ab Officiali interrogatus fuisset, se reum esse confessus est. Quæritur, utrùm Officialis illum pœnâ Canonicâ possit condemnare, quam meretur hoc crimen, ob illius tantùm confessionem, contra illam juris regulam: *Nemo auditur perire volens.*

RESPONS.

Magnum est, quoad rem præsentem, dissidium inter Jurisprudentiam Ecclesiasticam & secularem. Nam seculari non sufficit confessio criminis facta ab accusato; sed ante pœnæ injunctionem, alias exigit probationes. Ratio est, quia reum scelus suum confitentem habet, uti hominem, qui ad suum præposterè ruit interitum, quique vitam, membraque corporis sui, cùm eorum non sit Dominus, justitiæ rigori, sponte non potest permittere: atque in eo solum vim suam retinet hæc regula: *Non auditur perire volens*: & edictum Ludovici XII. Blesis mense Martio an. 1499. factum, cui conforme est aliud Francisci I. an. 1539. distinguit inter Crimina, quæ pœnam corpoream merentur, & ea, quæ non merentur. Quod ad priora pertinet, ad confessionem accusati, alias necesse est accedere probationes, ut juridica sit convictio. De posterioribus verò, quæ non pœnam corpoream, sed debitam tantùm exigunt partis adversæ satisfactionem, vel mulctam aut aliquam levem pœnam, sola sufficit accusati confessio ad legitimam ejus condemnationem.

Non eodem se res habet modo in Jurisprudentia Ecclesiastica. Cùm enim Judices Ecclesiastici, Laïcorum more, non damnent pœnis corporeis, & omnia eorum Judicia ad salutem accusati, atque emendationem spectant; non habetur in iis reorum confessio, ut signum spontanei interitûs, verùm ut nota desiderii propriæ suæ salutis & emendationis: quare superior regula respectu eorum vim non habet. Unde colligimus, Officialem, de quo in specie proposita agitur, legitimè Cesselium damnare posse post voluntariam sui criminis confessionem ad pœnam Canonicam, quam admisso facinore meritus est. (*f*)

(*f*) Du Casse officialis cor. do: praxis jurisp. Eccl. content. cap. 10. n. 1.

CASUS VII.

BIRGITTA, rea adulterii, à marito suo de eo crimine juridicè accusatur. Petitur, utrùm teneatur, sub reatu peccati mortalis illud Judici interroganti manifestare atque confiteri?

RESPONS.

Circa hoc est distinguendum, inquit D. Thomas: (*g*) *si enim adulterium sit omnino occultum; non debet peccatum suum in judicio confiteri; nec debet ab ea exigi juramentum de veritate dicenda; quia occulta soli divino judicio reservantur, secundum illud* 1. *Corinth.* 4. Nolite ante tempus judicare, quousque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. *Sed quando ex adulterio procedit infamia, vel aliqua signa evidentia apparent, quæ vehementem suspicionem facere possunt; vel quando est semiplenè probatum; tunc debet ab ea exigi juramentum de veritate dicenda: & ipsa tenetur confiteri veritatem.*

(*g*) S. Th. quodl. 5. q. 8. art. 16.

CASUS VIII.

CHRISTIANUS, Pastor, de sortilegio accusatus, & in equuleum impositus, licèt hujus criminis insons; propter vim tormentorum se reum fateri coactus est, etsi ex confessione suâ mortem secuturam non dubitaret. Posteà Confessarium sibi dari postulavit, cui declaravit suam innocentiam: quam ob rem ab eo exigit, ut falsò sibi impositi criminis factam confessionem revocaret: at id à se fieri posse, absolutè negavit, dicens, mortem se anteponere diris tormentis, quibus procul dubio iterùm sententiâ Judicis admoveretur, juxta leges patriæ suæ, si confessionem suam revocaret.

Quâ de re postulat Confessarius, nùm in eo casu Christianum absolvere potuerit? ratio dubitandi est, quia mortis suæ vera censetur esse

causa

causa talis homo, & ideò absolutionis indignus est, cùm mortem sibi voluntariè procurare nunquam liceat.

RESPONS.

Existimant Authores, & quidem gravissimi, scilicet Dominicus Sotus, (a) Angelus de Clavasio, (b) Gregorius Sairus, (c) Petrus Navarra, Petrus Ledesma, & Cardinalis Toletus (d) quòd, si talis accusatus vilioris sit conditionis, qualis est is, de quo agitur, probabile est, quòd Confessarius eum possit absolvere. Sylvius, (e) ad horum videtur propendere opinionem Authorum, quorum hæ sunt rationes. 1°. Quòd talis homo mortem tormentorum quæstioni possit anteferre, cùm duriora sibi & magis metuenda ea videntur, quàm mors ipsa. 2°. Quòd sibi soli injuriam faciat; cùm vilioris sit conditionis; & quòd si quos haberet parentes, non eis magnam sua mors afferret ignominiam, habitâ ratione eorum infimæ conditionis. Iste nihilominùs Theologus satis ostendit, hanc sibi non arridere opinionem, quàm ab extrinseco solùm, hoc est, ob Authores, qui eam propugnant, probabilem agnoscit: quare de eâ, uti de re dubiâ, loquitur. *Quæ utcumque se habeant*, inquit, *propter authoritatem nihilominùs Doctorum, qui sic loquuntur, ea probabilem faciunt hanc conclusionem.*

(a) Dom. Sotus de justitiâ & jure, q. 10. art. 2. & alibi.
(b) Angelus de Clavasio. v. *Destructio* in fin.
(c) Greg. Sairus, clavis Regiæ. l. 11. c. 3. & apud eum Petrus Navarra, Petrus Ledesma & alii.
(d) Tolet. instruct. Sacerd. l. 5. c. 66.
(e) Franciscus Sylvius resolut. vari. v. *Sortilegium* 1. concl. 2.
(f) Covarruvias à Leyvâ l. 1. var. resol. c. 2. n. 8.
(g) Joan. Azor. part. 3. l. 5. c. 9.
(h) Navar. in can. *Inter verba*, 55. 11. q. 3. conc. 6. coroll. 44. n. 170. Et Manual. c. 18. n. 29.

Opinio contraria, quam solam existimamus veram; potioribus nititur rationibus. Nam, cùm nemo vitæ suæ aut membrorum suorum dominium habeat, non cuiquam licitum est horum sibi jacturam inferre; & si in eo pertinaciter consilio perseveret, à Confessario non est absolvendus. Ita sentiunt Panormitanus, aliique complures inclyti Canonistæ, quos laudat & sequitur Covarruvias. (f) Sylvester de Prierio, Azorius, (g) & Navarra, (h) eandem amplectuntur sententiam, & omnes consentiunt, homini non esse licitum, sponte periculum subire amittendi vitam aut membrum, crimen confitendo, cujus est insons; & quod si alterutrum ex his malis, revocata falsâ confessione suâ, possit evitare, ad id præstandum teneatur. Undè concludi necesse est, quòd si saluti suæ prospicere possit Christianus diffitendo crimen, idque nihilominùs facere recuset, ei absolutio à Confessario deneganda est, cùm à peccato mortali non vacet ejus denegatio.

CASUS IX.

ANTONIUS juridicè, licèt injustè, accusatur de cæde Claudii. Renato comperta est ipsius innocentia; verùm cùm ejus rei testis non appelletur, pro eo testimonium dicere non potest. Quæritur, nùm aliundè teneatur, ad procurandam criminis falsò impositi Antonio depulsionem, ejusque accusati liberationem?

RESPONS.

Pro certo ad id obligatur; & tenetur ad declarandam veritatem, eamque probandam, quantùm in se est, seu judicem adeundo, seu aliquam aliam personam, quæ utiliter ad detegendam Antonii innocentiam, possit operam collocare. Id ipsum docet S. Thomas, & multis confirmat Scripturæ testimoniis hoc modo: (i) *Si testimonium requiratur, ad liberandum hominem, vel ab injustâ morte, seu pœnâ quacumque, vel à falsa infamiâ, vel ab aliquo damno; tunc tenetur homo ad testificandum: etsi ejus testimonium non requiratur; tenetur facere quod in se est, ut veritatem denuntiet alicui, qui ad hoc possit prodesse. Dicitur enim Psalmo* 81: Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate; *& Proverb.* 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem. *Et Rom.* 1. Dicitur: digni sunt morte, non solùm qui faciunt; sed etiam qui consentiunt facientibus. *Ubi dicit Glossa* (k): Consentire est tacere, cùm possis redarguere.

(i) S. Th. 2. 2. q. 70. a. 1. in corp.
(k) S. Amb. in hunc. locum.

ADOPTIO.

DE hocce Titulo agetur ubi de *Impedimento Adoptionis*, seu *Cognationis Legalis*; quæ inter Matrimonii impedimenta numeratur.

ADULATIO.

ADULARI, eo sensu, quo in hoc titulo sumitur, propriè loquendo, est ultrà modum alterius rectè facta amplificare, aut ejus vitia nimiùm excusare ipsi complacendi gratiâ. Hinc *Adulatio* ex Cajetano (l) *est peccatum; quia est excessiva laus, seu complacentia verbis, vel factis in communi conversatione*: Quod à Sancto Thomâ desumpsit hic Author. (m)

(l) Cajet. in summâ. v. *Adulatio*. init.
(m) S. Th. 2. 2. q. 1. 115. in corp.

Quatuor variis modis adulationis peccatum admitti potest, ut in tertiâ hujus tituli decisione ostendemus; ac triplici etiam ratione peccatum istud, ex Doctrinâ Sancti Thomæ, quem sequitur idem Cajetanus, potest esse mortale: 1°. Ratione rei, quæ laudatur, ut cùm laudibus extollitur actio, quæ est peccatum mortale. 2°. Ratione finis: ut cùm quis eo fine laudatur, ut aliquod grave damnum, corporeum vel spirituale, proximo inferat. 3°. Ratione occasionis; quæ personæ laudatæ præbetur, ut peccatum aliquod mortale admittat.

Quod pertinet ad duos priores modos, à peccato non possunt excusari, quia tùm adulatio caritati adversatur, eamque destruit: at verò tertius modus à peccato mortali potest excusari, vel per inadvertentiam adulatoris, vel quia debitas existimat, quas exaggerat laudes, nec indè personam laudatam peccandi occasionem sumpturam esse existimat. Iis exceptis casibus Adulatio est tantùm venialis; & quis etiam ex D. Thomâ, quandoque laudari potest absque reatu adulationis; cùm justæ amicitiæ servatur regula, nimirùm, *ut ex hoc eum consoletur, ne in tribulationibus deficiat: vel etiam ut in bono proficere studeat.*

CASUS PRIMUS.

Aurelius adulatione immodicâ quemdam è suis amicis ad actionem criminosam impulit. Numquid in eo mortaliter deliquit, licèt ipsi talem actionem non persuaserit?

Respons.

Dubium non est, quin Aurelius mortaliter peccaverit, cùm blanditiis suis ad amici sui crimen efficaciter contulit; quod probabiliter absque tali adulatione non admisisset. Ita sentit Sanctus Thomas (*a*), qui propugnat, peccatum talis adulatoris non minùs esse mortale peccatum, etsi proximo suo esse peccandi occasionem per blanditias suas non intenderet. *Adulatio autem*, inquit Angelicus Doctor, *caritati contrariatur..... per occasionem: sicut cùm laus adulatoris fit alteri occasio peccandi etiam præter adulatoris intentionem.* Tum subjungit (*b*), *ille enim plus nocet quàm sibi, aliis: quia sibi nocet tanquam sufficiens causa peccandi, aliis autem occasionabiliter tantùm.*

(*a*) S. Th. 1. 2. q. 115. art. 2. in corp.

(*b*) Idem. ibid. ad 2.

Idem dicendum, inquit Sanctus Doctor, de eo, qui proximo suo nocêre per adulationem intendit. *Alio modo ratione intentionis; putà cùm quis alicui adulatur ad hoc, quod fraudulenter ei noceat, vel corporaliter vel spiritualiter: & hoc etiam est peccatum mortale: & de hoc habetur Proverb.* 27. Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula blandientis; ac de hujusmodi Adulatoribus juxta Doctorem Angelicum intelligi debet Canon è quarto Carthaginensi Concilio depromptus, quem laudat Gratianus (*c*) quo statuitur, *ut Clericus, qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenditur ab officio degradetur.* Quæ pœna non nisi pro gravissimis peccatis ab Ecclesia constituta est, de cujus canonis verbis allatis dicit S. Thomas. *Authoritas illa loquitur de eo qui proditoriè alteri adulatur, ut eum decipiat.*

(*c*) Conc. Cart. IV. c. 56. in can. *Clericus*, dist. 46.

CASUS II.

Olympius, cùm cognovisset, fratrem suum contumeliis onerasse Philippum communem sibi inimicum, eum ob eam rem tanquam ob egregium aliquod facinus laudibûs cumulavit. Quæritur, utrùm in eo mortaliter peccaverit?

Respons.

Nulla hîc nobis suppetit ratio, cur Olympius à peccato mortali eximatur: nam criminis approbatio non minùs est coram Deo peccatum, quàm ipsa criminis actio. „Contrariatur siquidem caritati „tripliciter ait Doctor Angelicus (*d*): „uno mo„do ratione ipsius materiæ; putà cùm aliquis lau„dat alicujus peccatum: hoc enim contrariatur di„lectioni Dei, contra cujus justitiam homo loqui„tur, & contra dilectionem proximi, quem in pec„cato fovet. Unde est peccatum mortale, secundùm „illud Isaïæ 5. *Væ qui dicitis malum, bonum.* Et paulò post subdit: „talis enim adulatio dicitur plus „nocêre, quàm gladius persecutoris: quia in po„tioribus bonis nocet, scilicet in spiritualibus.„

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 115. art. 2. cit. in corp.

CASUS III.

Phalierus in nobilium conventu hominis faceti ac hilaris famam aucupans, sæpè ex amicis suis quosdam adulatoriè laudibus extollit; aut notabiliter gravitatem minuit criminis, cujus aliquis est conscius, illud inter nugas annumerans. Quodnam est illius peccatum?

Respons.

Phalieri peccatum grave est in primo casu, at mortale in altero. Sciendum itaque Adulationis peccatum quadruplici modo posse committi. 1. cùm in aliquo laudatur dos aliqua aut virtus, quâ caret, & est verum mendacium, *quod fit placendi cupiditate de suaviloquio*, ut loquitur S. Augustinus (*e*)

2. est eorum, qui vitam bonorum ampliùs, quàm debent, laudant, ut loquitur S. Gregorius. (*f*)

3. est, cùm laudatur in aliquo qualitas aut actio, quæ mala est mortaliter, & tanquam bona habêri contenditur. Hancque adulationis speciem damnat antiquus Papa dicens (*g*): *Quæ est ista justitiæ inimica benignitas, palpare (id est adulari, addit Glossa) criminosos, & vulnera eorum usque in diem judicii incurata servare? ..... dum falsa blandimenta & periculosas adulationes ipsorum libenter accipimus, in eisdem permanere peccatis, eis inutiliter indulgemus; aut ipsa peccata augêre permittimus.*

(*e*) S. Aug. in can. *Primum.* 8. 22. q. 2.

(*f*) S. Greg. l. 9. Epist. 39. in can. *Sunt plurimi.* 11. 6. q. 1.

(*g*) Hormisdas. in can. *Si quis*, 29. dist. 50.

4. denique adulationis modus fit minuendo gravitatem peccati mortalis, dicendo esse leve peccatum. De hac adulationis specie loquitur Regius Psaltes, (*h*) *inquit D. Thomas*, (*i*) dùm ait: laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur; & S. Paulus dicens (*k*): *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.* Id ipsum docet Angelus de Clavasio post Halensem (*l*), „Adulatio fit quatuor modis secundùm Alexandrum..... „1. Laudando bonum, quod non habent. 2. Au„gendo bonum quod habent plusquàm sit. 3. Lau„dando malum quod habent, dicendo bonum. 4. „Minuendo malum ipsum, scilicet dicendo, non „tam grave peccatum. Primi duo modi sunt ve„nialia peccata, nisi immisceatur contemptus Dei, „vel in eo quod laudat, vel in eo qui laudatur. „Tertius & quartus modus est peccatum mortale, „si malum sit mortale.„ Quod cum Glossâ congruit (*m*)

(*h*) Psal. 9. 24.

(*i*) S. Th. 2. 2. q. 2. art. 5. ad. 1.

(*k*) Galat. 1.

(*l*) Alex. Halensis. Angelus. v. *Adulatio.* n. 15. Sylvius. v. *Adulatio.* q. 2.

Gratianus (*n*) duos priores modos sub his terminis complectitur: *Si ampliùs fuerit blanditus, quàm expedit. Si cuicumque majori personæ, aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari voluerit*: eosque inter venialia peccata annumerat. Sunt quidem peccata, quia, ut ait S. Augustinus (*o*), *nec ipsa veritas sine placendi hominibus enuntianda est.*

Glossa dicit: (*p*): *Tribus modis adulatur quis, vel tribuendo alicui homini bonum quod non habet; vel nimium extollendo bonum quod habet: utrumque istorum est veniale: vel approbando malum quod habet; & istud est mortale*: quod probat his Isaïæ (*q*) verbis, quæ refert Canon: (*r*) *Væ qui dicitis malum, bonum; & bonum, malum; ponentes tenebras, lucem; & lucem, tenebras.*

(*m*) Glossa in can. *Sunt plurimi.* 11. 6. q. 1. v. *Laudant.*

(*n*) Gratian. §. §. *alias.* dist. 2. sub fin.

(*o*) S. Aug. l. de mendacio. c. 14 cir. can. *Primum.*

(*p*) Glossa in cit. § *alias* v. *Adulari.*

(*q*) Isai. c. 5.

(*r*) Can. *Væ qui dicitis* 59. 11. q. 3.

De tertio adulationis modo loquitur S. Gregorius (*s*) his verbis: *Sunt nonnulli, qui dum malefacta hominum laudibus efferunt; augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per Prophetam dicitur: (t)* Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manûs, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis. *Ad hoc quippe pulvillus ponitur, ut molliùs quiescatur. Quisquis ergò malè agentibus adulatur, pulvillum sub capite, vel cubito jacentis ponit, ut qui corripi ex culpâ debuerat, in eâ, fultus laudibus, molliter quiescat.*

(*s*) Greg. l. 8. moral. c. 4. in can. *Sunt nonnulli.* 2. dist. 46.

(*t*) Ezech. 13.

De hoc etiam adulationis genere loquitur antiquus Canon (*u*) his verbis: Nemo.... prudentium putet, quòd minus sit periculum in verbis, linguâ mentiendo, quàm manibus sanguinem fundendo. Melius est autem pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium.

(*u*) Can. *Nemo* 81. 22. q. 3.

Uno verbo, ad dijudicandum tutò de qualitate pec-

(a) S. Th. cit. q. 115. ad 2. in corp.

peccati adulationis, habenda est ratio Doctrinæ S. Thomæ dicentis (a): „ Peccatum mortale est, quod „ caritati contrariatur, quandoque etiam non. Con- „ trariatur siquidem caritati tripliciter. Uno modo, „ ratione ipsius materiæ, putà, cùm aliquis lau- „ dat alicujus peccatum: hoc enim contrariatur „ dilectioni Dei, contra cujus justitiam homo lo- „ quitur, & contra dilectionem proximi, quem „ in peccato fovet. Undè est peccatum mortale, „ secundùm illud Isaiæ, 5. „ *Væ qui dicitis malum, bonum.* „ Alio modo, ratione intentionis: „ putà, cùm quis alicui adulatur ad hoc, quòd „ fraudulenter ei noceat, vel corporaliter, vel spi- „ ritualiter: & hoc est etiam peccatum mortale, „ & de hoc habetur Proverb. 27. *Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula blandientis.* „ Tertio modo; per occasionem, sicut „ cùm laus adulatoris, fit alteri occasio peccandi, „ etiam præter adulatoris intentionem: & in hoc „ considerare oportet, utrùm sit occasio data, vel „ accepta; & qualis ruina subsequatur. Si autem „ aliquis ex sola aviditate delectandi alios, vel „ etiam ad evitandum aliquod malum vel conse- „ quendum aliquid in necessitate alicui adulatus „ fuerit, non est contra caritatem. Undè non „ est peccatum mortale sed veniale. „ Hæc ille.

Cajetanus in hunc secundum articulum ait: „ Cùm dicitur adulator, laudando alicujus pecca- „ tum, peccat mortaliter; intellige, si laudat ho- „ minem de peccato mortali. Nam si de veniali „ laudat, venialiter peccat; quoniam materia non „ est contraria caritati, nec contra justitiam Dei, „ sed præter illam laudat: qui veniale laudat, nec „ contra dilectionem proximi loquitur, fovendo „ eum in peccato veniali, sed præter eam. „

ADULTERIUM.

ADULTERIUM nonnulli definiunt *alieni thori violatio*, juxta ea, quæ dicuntur in Canone decreti Gratiani (b). Alii verbis istis illud accuratiùs definiunt: *Adulterium est illicitus conjugatorum (utriusque aut alterius tantùm) concubitus.* Juxta sensum secundæ hujus definitionis crimen istud potest committi: 1o. A conjugato cum persona libera. 2o. A conjugato cum conjugata aut vicissim. Primùm dicitur simplex, & alterum duplex. Multis in locis hujusce operis dicemus de effectibus adulterii.

Liberi ex adulterio nati non possunt fieri legitimi, ne quidem per subsequens matrimonium, quoad successionem paternam vel maternam.

Jus accusationis in materia adulterii, ad solum maritum, excluso quocumque alio, pertinet. *Publico judicio*, inquit Lex, (c) *non habere mulieres adulterii accusationem..... Lex Julia declarat.* Hæc est etiam consuetudo Galliæ, (d) quæ in hoc antiquis Legibus Romanis est contraria, quæ jus illud tribuit Patri, Fratri, Sorori, ac Patruo. (e) Si tamen vir uxoris suæ adulterio faveret, ad accusationem admitteretur ejus Pater, aut alius cognatus, uti decretum est multis Arrestis, quæ referunt Corbin, & Soesve. (f)

Ad solum Judicem sæcularem pertinet cognitio de crimine adulterii, juxta edictum an. 1336. quod refert Fontanon, (g) & innumera Arresta supremarum Curiarum, quæ repe- riuntur in Dictionario D. Brillon, (h) & apud Bouchel. (i)

Morte puniebantur in antiqua Lege mulieres adulteræ cujuscumque conditionis, & absque exceptione alicujus casûs. (k) Eandem pœnam decernit Jus Romanum. (l) At eâ non utitur severitate Galliæ Jurisprudentia; ac mulierem de adulterio convictam tantùm dote suâ multat in gratiam ipsius mariti, atque usufructu partis bonorum ejus eidem post mortem à marito concessæ: (m) nec non aliis omnibus ejus prætentionibus seu erga mobilia, seu immobilia post nuptias ei parta; nisi ex superiori matrimonio filios susceperit; quo casu ad maritum non pertinet, nisi summa, ad quam pervenire posset legitima portio natorum ex priore conjuge: modò conjugis suæ libidinis non fuerit adjutor. (n) Multa sunt tamen Arresta, quibus fertur mortis pœna, in servos, famulos & villicos reos adulterii cum dominâ commissi. (o)

Cæterùm, marito non licet juridicè accusare eum, qui cum ipsius muliere admisit adulterium, omissâ accusatione mulieris, uti decretum est in Curiâ criminali Senatûs Parisiensis 14. Junii an. 1625. (p)

Denique crimen admissum de consensu mariti, est tamen verum adulterium, uti decrevit Clerus Gallicanus in Comitiis an. 1700. censurâ propositionis sequentis.

PROPOSITIO XLIII. *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium: adeòque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.*

CENSURA. *Doctrina (hac propositione) contenta, scandalosa est; perniciosa, castarum & piarum aurium offensiva & erronea.*

(b) Can. non mœchaberis, fin. 32. q. 6.

(c) Leg. Publico. 11. cod. ad Legem Juliam de adult. l. 9. tit. 7.

(d) La Peyrere. Litt. A. n. 17. & 27. Basset. collect. Arrest. tom. 1. lib. 6. tit. 8. cap. 1.

(e) Leg. Quamvis. 30. cod. cit. tit.

(f) Corbin. cap. 62. Soesve tom. 1. cent. 3. cap. 57.

(g) Fontanon. tom. 4. p. 943. col. 1.

(h) Brillon. Diction. Arrest. v. *Adulterium*. n. 65. & seq.

(i) Bouchel. Bibliot. can. tom. 1. pag. 765. col. 2.

(k) Levit. 20. 10. Deut. 22. 22. Joan. 8. 5.

(l) Leg. Quamvis cit.

(m) Mainard. l. 14. c. 1.

(n) Idem L. 8. c. 11.

(o) Brillon. Dict. Arrest. v. *Adulterium* n. 125. & seq.

(p) Bardet. tom. 2. l. 1. c. 47.

CASUS PRIMUS.

VITELLIUS, certus de adulterio mulieris suæ, eam dimisit quoad thorum; nec jam vult ipsi debitum conjugale reddere. Quæritur, utrùm tutâ conscientiâ sic se gerere possit?

RESPONS.

Potest eam pro certo dimittere. Cùm enim uxor,

uxor, cujus caro juxta Scripturam (*a*) est una cum carne mariti sui, *erunt duo in carne una*, eam adulterio dividit; vir ille, non jam, ut antea, tenetur ipsi debitum conjugale reddere, ac eam quoad thorum potest dimittere. Cùm illa unam carnem in aliam diviserit, inquit Author operis imperfecti in Matthæum, (*b*) & se fornicatione separaverit à marito; non debet teneri: ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scripturâ, (*c*) *qui adulteram tenet, stultus & impius est*. Nec minus est certum idem jus viro competere ob alios impudicitiæ actus graviores, quos mulier admisisset; cùm vox, *fornicatio* omnem carnalem concubitum illicitum, contineat, ut ait Sanctus Augustinus in canone Decreti Gratiani relatus (*d*).

Hæc decisio conformis est doctrinæ Christi ipsius, qui in tali casu divortium permittit, ut constat his verbis (*e*). *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari.* In quem textum sic dicit S. Thomas (*f*): *Dominus uxorem dimittere concessit, propter fornicationem in pœnam illius, qui fidem fregit, & in favorem illius, qui servavit; ut non sit adstrictus ad reddendum debitum ei, qui non servavit fidem*; & alibi (*g*): *Vir potest dimittere uxorem .... quantùm ad thorum .... quàm citò sibi constat de fornicatione uxoris, proprio arbitrio; nec tenetur reddere debitum exigenti, nisi per Ecclesiam compellatur.* Idem docent Sanctus Bonaventura & S. Antoninus (*h*), quos sequuntur omnes Theologi & Canonistæ.

(*a*) Genes. 2. 24.
(*b*) In can. Dicit, 2. 32. q. 1.
(*c*) Prov. 18.
(*d*) Can. Meretrices. 11. 32. q. 4. Et can. Idololatria. 5. 28 q. 1.
(*e*) Matth. 5. 32.
(*f*) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. 2. in corp.
(*g*) Idem ibid. art. 3. in corp.
(*h*) S. Bonav. in 4. dist. 35. art. un. q. 3. in corp. S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 21. §. 5.

CASUS II.

Valerius adulterium commisit: quæritur, utrum Publia, uxor illius, ab eo se possit separare quoad thorum; ac debitum conjugale ei denegare, uti posset ipsius maritus, si ipsa fuisset adulterata?

Respons.

Jure illo fruitur Publia. Quamvis enim Cajetanus (*i*) nixus testimonio Sancti Ambrosii (*k*) censeat, soli viro competere separationem quoad thorum; nec jus idem uxori convenire: quia nullibi id ipsum testatur Scriptura; pro certo tamen habendum, quòd adulterium sit justa & sufficiens causa separationis quoad thorum pro utroque ex conjugatis. En illius rei probationes.

1. Id ipsum formaliter asserunt antiquus Canon Innocentii I. ad Exuperium Episcopum scribentis (*l*): Concilium Milevitanum, quod in suo Decreto laudat Gratianus (*m*): & sanctus Hieronymus in suâ ad Oceanum Epistola (*n*) in quâ sic ait: *præcepit Dominus uxorem non debêre dimitti, exceptâ causâ fornicationis: & si dimissa fuerit, manêre innuptam. Quicquid viris jubetur, hoc consequenter redundat in feminas: neque enim adultera uxor dimittenda est, & vir mœchus retinendus.* Cujus rei hanc rationem affert in laudato canone Innocentius I. quia *Christiana Religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat .... vir utique submovebitur; si ejus flagitium detegatur.* Idem sentit S. Augustinus; ut videre est ex multis Canonibus depromptis ex ejus operibus & ad marginem indicatis. (*o*)

Eandem doctrinam docuêre omnes celeberrimi sive Theologi, sive Canonistæ post Magistrum Sententiarum, & sanctum Thomam, & imprimis Tostatus (*p*), Sanctus Antoninus (*q*), Cardinalis Bellarminus, Toletus, & alii permulti, qui in hoc casu idem jus uxori ac viro tribuunt, conformiter ad hæc Apostoli verba, (*r*) quæ expressè denotant, uxorem quandoque virum suum posse dimittere: *præcipio non ego; sed Dominus; uxorem à viro non discedere: quod si discesserit: manêre innuptam, aut viro suo reconciliari.*

(*i*) Cajet. in cap. 19. Matth.
(*k*) S. Amb. in 1. Cor. 7.
(*l*) Innoc. in can. *Christiana*, fin. 32. q. 5.
(*m*) Conc. Milevit. nu. 2. in can. *Placuit*. 5. 32. q. 7.
(*n*) S. Hieron. in can. *Præcepit*. 19. 32. q. 5.
(*o*) S. Aug. in can. *Idololatria* 5. 28. q. 1. Et in can. *Nihil*. 1. 32. q. 6. Et in can. *Apostolus*. 3. 32. q. 7.
(*p*) Alphonsus Tostatus Episc. Abulensis in Matth. 19. q. 66. in fine.
(*q*) S. Anton. 3. parte Sum. Theol. tit. c. 21. §. 4.
(*r*) 1. Cor. 7. 10. 2. 11.

2. His omnibus authoritatibus accedit ratio, quæ vult, ut frangenti fidem, fides possit eidem frangi: unde sic habet Alexander III. (*s*) *Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramentó vel fidei obligatione interpositâ firmasses, aliquatenus teneris; si constat eum conditioni minimè paruisse.* Quæ regula apprimè quæstioni propositæ convenit; cùm viro suo potestatem in corpus suum contulisse non censetur mulier, nisi sub istâ conditione; *si contra legem conjugii non peccaveris*: ut loquitur Innocentius III. in una ex suis Decretalibus (*t*). Unde sequitur, quòd, ubi alteruter huic conditioni non satisfecit, non est æquum, alterum subjacere servituti, cui se submiserat sub istâ tantùm conditione, juxta illud juris effatum: *non servanti fidem, fides servanda non est.* (*u*)

Insuper, in omni contractu subsunt semper conditiones justæ & honestæ, qualis est ista, etsi nulla hujus verbis expressis facta fuerit exceptio, ut fusè probat Glossa (*x*) quæ inter cæteras istam designat: *si mihi servabitur fides*. Ex quo colligendum, jus idem mulieri hac in re competere ac viro, cùm datam nubendo fidem solvit.

Equidem docet Apostolus, pro hac idem ferri debêre judicium de uxore respectivè ad maritum, ac de marito respectivè ad uxorem, cùm declarat habêre invicem potestatem in corpus suum; atque ut corpus mulieris subjacet potestati viri, sic corpus viri esse in potestate mulieris. Ex quo sequitur, quòd alterutro adulterante, qui mœchatur, justè puniri potest per privationem vel denegationem debiti conjugalis; ut concludit Innocentius I. in canone superiùs laudato (*y*) cujus consecutionis hæc afferri potest ratio jure naturæ fundata ex Sancto Augustino: (*z*) *iniquum est, ut quisque de alio judicare velit, & judicari de se nolit.*

Attamen juvat observare circa præsentem difficultatem, quòd alterutro ex conjugatis adulterante, alteri debitum conjugale non potest alter recusare: cùm adulterium non est formale, sed solùm materiale, ut loquitur Schola; hoc est, quando v. g. uxor, quæ vi sibi illatæ non potuit obsistere, aut quæ justè poterat existimare virum suum obiisse; alteri viro bonâ fide nupsit. Prior namque redux maritus mulierem suam de adulterio non potest insimulare; eamque ut ream hujus criminis habêre, sed solùm eam cogere ut ad se redeat, atque à secundo marito supposito separetur. Id constat ex S. Leone in suâ ad Nicetam Episcopum Aquileïensem Epistolâ (*aa*); ex Innocentio I. in suâ pariter ad Probum Epistolâ (*bb*); & verbis expressis ex S. Augustino, quem refert Canon (*cc*). Tandem leges civiles Canonibus consentiunt, ut videre est in lege Digestorum, ad marginem indicata (*dd*).

Idem dicendum, cùm nocte à viro mulier decepta est, quem jure suum esse putabat maritum; idem de viro sit judicium; (uti Jacob evenit erga Liam, quam Rachelem esse existimavit. (*ee*) Id ipsum expressè probatur ex Concilio Triburiensi, quod refert Decretum Gratiani (*ff*).

(*s*) Alex. III. cap. *Pervenit*. 8. de jure jurando l. 2. tit. 24.
(*t*) Innoc. III. in cap. *Quemadmodum* 25. eod. tit.
(*u*) Argum. Legis *cum proponas*. 21. cod. de pactis l. 2. tit. 3.
(*x*) Glossa in cap. *Quemadmodum*. de jure jurando v. *Conditio*.
(*y*) Innoc. I. in cit. can. *Christiana*.
(*z*) S. Aug. in can. *Iniquum*. 4. 12. q. 6.
(*aa*) S. Leo Epist. 77. c. 8. in can *cum per bellicam*, 1. 34. q. 1. & 2.
(*bb*) Innoc. I. in can. *cùm in captivitate*. ibid.
(*cc*) S. Aug. in can. *Si virgo*. ibid.
(*dd*) Leg. *Vim passam*. 39. ff. ad Legem Juliam. de adulteriis coercendis.
(*ee*) Genes. 29. 24.
(*ff*) Conc. Triburien. in can. *In Lectum*. 6. 34. q. 1. & 2.

CASUS III.

Eligius occultum admisit adulterium. Petitur, utrùm ex eo jus amiserit debitum conjugale requirendi à conjuge suâ, cui peccatum suum non est manifestum, imprimis, cùm illud per pœnitentiam expiaverit?

Resp.

RESPONS.

Cùm nemo turpitudinis suæ debeat esse præco, nec sceleris sui aliter, quàm per pœnitentiam, vindex, putamus, hominem hunc in proposito casu jure suo non excidere. Constat saltem, quòd si debitum conjugale, vi justitiæ non possit exigere; priusquam peccati sui pœnam per pœnitentiam luerit; ut docent multi Authores, & præcipuè S. Antoninus (*a*) & S. Raymundus; potest saltem illud petere, uti actum amicitiæ. *Ipse tamen adulter*, inquit Covarruvias, (*b*) *absque peccato poterit debitum petere, vel ab ignorante conjuge, vel à sciente, modò ab invitâ per vim illud non exigat, quia adulter, non est lege divinâ in interiori, aut exteriori foro ipso privatus jure petendi ab altero conjuge debitum..... alioqui sequeretur, adulterum occultum non posse petere à conjuge, ignorante adulterium, debitum conjugale: quod perquàm durum est; imò falsum esse opinor.* In quo hic Canonista multos graves sequitur Authores, quos pro se laudat; quales sunt Dominicus Sotus, Petrus Soto, & Cajetanus.

(*a*) S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 20. §. 9.

(*b*) Covarruvias à Leyva de matrimon. 2. part. c. 7. §. 2. n. 4.

Et apud eum Dom. Sotus 4. dist. 36. q. un. a. 3.

Petrus Soto instr. Sacerd. c. de matrim. dilect. 16.

Et Cajet. l. 17. respons. c. 4.

CASUS IV.

AMBROSIUS, conscius est adulterii suæ conjugis: quæritur, nùm absque peccato possit eam dimittere quoad thorum tantùm, cùm ipse ejusdem sit reus criminis?

RESPONS.

Sanctus Augustinus, in canone Decreti Gratiani relatus, (*c*) ait, *nihil iniquius esse, quàm fornicationis causâ dimittere uxorem; si & ipse convincitur fornicari; occurrit enim illud: in quo enim alterum judicas, temetipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas: quapropter quisquis, fornicationis causâ, vult abjicere uxorem, prior debet esse à fornicatione purgatus: quod similiter etiam de femina dixerim.* Ratio, quam affert S. Doctor est ista: (*d*) *si caput es*, inquit, *duc: sequatur illa caput suum. Sed vide quò eas. Noli ire, quò non vis, ut sequatur.* Et alibi (*e*), *cùm debeat in virtute præcedere; quoniam castitas virtus est; tu sub uno impetu libidinis cadis: & vis uxorem tuam esse victricem, tu victus jaces..... Si caput est vir; meliùs debet vivere vir, & præcedere in omnibus bonis factis uxorem suam; ut illa imitetur virum & sequatur caput suum. In peccato pari innocentiorem facit videri virum, non divina veritas, sed humana perversitas.* Doctrinæ Sancti Augustini conformes sunt leges Romanæ; (*f*) *Periniquum enim videtur esse*, inquit una ex his legibus, *ut pudicitiam vir ab uxore exigat, quam ipse non exhibeat.*

(*c*) S. Aug. in can. *Nihil* 32. q. 6.

(*d*) S. Aug. Serm. 392. n. 2. 5.

(*e*) Idem in Epist. ad Galat. Serm. 9. n. 3. & 4.

(*f*) L. *Si uxor*. 13. ff. ad Legem Juliam de adulteriis §. 5. l. 48. tit. 5.

Ex his testimoniis hactenùs allatis liquidò constat, Ambrosium in casu proposito, tutâ conscientiâ ab uxore suâ divortium facere non posse quoad thorum, nec ei debitum conjugale recusare ob adulterium quod commisit; cùm ipse primus fidem ei datam violaverit.

Idem dicendum de marito, qui cùm ab initio sit innoxius; justè debitum conjugale uxori suæ in adulterio deprehensæ recusat, & posteà simile ipse perpetrat facinus. Nam ubi ipse admisit, justè non potest jam tale debitum denegare, ut docet Sanctus Antoninus (*g*) & multò ante declaraverat Innocentius III. in unâ ex suis Decretalibus ad Episcopum Ambianensem (*h*) En ipsa verba Decretalis. *Tua fraternitas requisivit, utrùm aliquo denegante uxori suæ in adulterio deprehensæ, debitum conjugale; si ipse postmodum cum alia perpetret adulterium manifestè, cogi debeat, ut eandem maritali affectione pertractet. Super quo tibi respondemus, quòd, cùm paria crimina compensatione mutuâ deleantur; vir hujusmodi fornicationis obtentu, suæ uxoris nequit consortium declinare.*

(*g*) S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 21. §. 5.

(*h*) Innoc. III. in cap. *Tua Fraternitas* 7. de adulter. & stup. l. 5. tit. 16.

Hinc à fortiori sequitur, eum, qui adulterium, licèt occultum, commisit, non posse illæsâ conscientia eum juridicè accusare, qui conscius est paris secum sceleris, quod probare potest ad obtinendam sententiam divortii. *Divortium ex causa fornicationis fit uno accusante alium*; inquit S. Thomas (*i*), *& quia nullus accusare potest alium, qui in simili crimine existit; quando uterque fornicatur, divortium celebrari non potest.* Quod nititur illo Innocentii I. effato (*k*) *Christiana Religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat.* Quocircà adulter, licèt occultus, obtentâ divortii sententiâ in mulierem, absque peccato non posset uti; eamque jam dimissam, denuò accipere teneretur; ut constat ex verbis Decretalis Innocentii III. modò citatæ; & ex aliâ ejusdem Papæ Decretali ad Turonensem Archiepiscopum (*l*) in quâ hanc affert rationem suæ decisionis: *cùm*, inquit, *matrimonii jus in utroque læsum consistat, paria delicta mutuâ compensatione tolluntur.* Quæ ratio eadem est, ac superioris Decretalis, quam è lege Digestorum exprompsit, & quæ sic habet. (*m*) *Viro atque uxore; invicem accusantibus causam repudii dedisse, utrùmque pronuntiatum est. Sed ita accipi debet; ut eâ lege, quam ambo contempserunt, neuter vindicetur. Paria enim delicta mutuâ compensatione dissolvuntur.*

(*i*) S. Th. in 1. dist. 35. q. unicâ art. 1. ad 2. & art. 6. ad 5.

(*k*) Innoc. I. in can. *Christiana*. 23. 32. 7. 6.

(*l*) Innoc. III. in cap. *Intelleximus*. eod. tit.

(*m*) L. *Viro*. 39 ff. soluto matrimonio, l. 24. tit. 3.

CASUS V.

MARCELLUS, cùm ab uxore sua debitum conjugale obtinêre non potuerit, occultum commisit adulterium: quæritur, utrùm uxor illius, detecto ejus adulterio, jus habeat imposterùm recusandi debitum propter hanc infidelitatem.

RESPONS.

Non æquum est, ut in bonum illius, qui est causa criminis, cedat crimen. Atqui Marcelli uxor censenda est causa incontinentiæ sui mariti, injustè ipsi & multoties denegato debito conjugali. Igitur adulterium ipsius obtendere non potest, ut in denegatione sua perseveret. Ita sentit Cardinalis Toletus, de simili casu loquens: (*n*) *Sunt multi casus, in quibus vir tenetur reddere debitum uxori, etiam postquam commisit adulterium: dummodò non perseveret in illo*, inquit hic Cardinalis..... *Quintus casus solet addi, quando vir dedit occasionem feminæ adulterandi; quia noluit reddere debitum. Tunc si adulteretur femina; tenetur vir reddere debitum.* Quod probat authoritate Sancti Augustini ad Ecdiciam scribentis, (*o*) qui ait, quòd cùm vir, qui continentiam servare cuperet, uxori suæ debitum reddere cogitur, id ipsi continentiæ imputatur, si timeat, ne mulier adulterium committat; unde sequitur è contrario, quòd qui debitum negando est causa alterius peccati, id ipsi pariter peccato tribuitur. Hic Author S. Thomam (*p*) laudat, qui rem eandem docet: *Septem sunt casus*, inquit hic Sanctus Doctor, *in quibus vir non potest ob causam fornicationis uxorem dimittere..... tertius: quando ipse ei occasionem fornicandi dedit, ut quia non vult reddere debitum.*

(*n*) Franc. Tolet. Instr. Sacerd. l. 7. c. 24. n. 5.

(*o*) S. Aug. in can. *Secundum*. 5. 35. q. 5.

(*p*) S. Th. in 1. Corinth. 7. lect. 2.

Contrariam quidem opinionem defendit Author modernus (*q*) & contendit, adulteram ob talem causam non posse excusari, & à viro suo posse dimitti. Id probare conatur ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Cretensem (*r*). En quæstionis propositæ, ac solutionis datæ verba ipsa: *Significasti, quòd quidam, uxore suâ sine judicio Ecclesiæ dimissâ, pro eo quod suggestum sibi fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse*,

(*q*) Franc. de Genet Theol. Mor. tom. 4. part. 2. tract. 9. c. 9. n. 19.

(*r*) Alexandr. III. in cap. *Significasti* 4. de divortiis.

commisisse, vinculo fuit propter hoc excommunicationis astrictus. Verùm mulier non continuit; sed sobolem de alio viro suscepit, nec minùs postulat viro suo restitui, asserens se ab ipso injustè dimissam, & eumdem sibi materiam adulterandi dedisse. Factum sequitur decisio. *Consultationi tuæ taliter respondemus quòd si notorium est, mulierem ipsam adulterium commisisse; ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet; nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse.*

Attamen non putamus, opinionem hanc privatam hujus Authoris esse admittendam. Nam casus in Decretali Alexandri III. propositus est planè diversus ab eo, de quo nunc est quæstio, quandoquidem Marcelli adulterium est occultum & unicum; cùm adulterium mulieris, de quâ loquitur Alexander III. esset publicum, eaque mulier jam esset infamata vehementi sibi adscripti incestûs suspicione & publico ob eam rem mariti sui divortio: quocircà ex adulterio ipsius rectè concludi posset, eam esse consciam incestûs, de quo à marito suo accusabatur; atque ita duritiam sui mariti prostitutionis suæ solam non esse causam. Insuper agitur in hac Decretali de judicio exterioris fori; quæ circumstantiæ in casu proposito non reperiuntur.

Pergimus ergo dicere, uxorem Marcelli esse veram causam adulterii, quod commisit, denegando ipsi pertinaciter debitum conjugale: atque adeò nullum ipsi jus competere ad eum dimittendum quoad thorum; obtentu criminis, quod commisit: quod de utroque conjugato in pari casu est dicendum. *Si tu abstines sine uxoris voluntate*, inquit S. Chrysostomus, (*a*) *tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ.*

(*a*) S. Chrysost. in can. *Si tu.* 24. 17. q. 3.

CASUS VI.

Sabinius cum Rosalia uxore ad extremam rerum omnium inopiam redactus, assentitur, Rosaliam adulterium committere cum Abundio, homine opulento; & ad illud eam incitat, allectus eâ spe, quod miseriam eorum sumptibus suis sublevabit Abundius. Rosalia igitur hominis illius libidini obsequitur; ac per annum integrum cum eo adulteratur. Sabinius videns, libidinosum illud patefieri commercium, cujus se participem non esse, persuadêre contendit; & anxius de mutatione uxoris suæ, quæ eum non eodem, quo priùs, amore prosequitur; ipsi conjugale debitum denegat, & etiam eam à se dimittit. Quæritur, utrùm hujusmodi divortium cum eâ facere non possit tutâ conscientiâ; cùm Rosalia crimen suum excusare nequeat per consensum mariti sui.

Respons.

Negari non potest, quin verum adulterium admiserit Rosalia, invito consensu mariti sui. Nam hujusmodi consensus non impedit, quominùs matrimonii abruperit fidem, à quâ immunem nunquam uxorem vir potest præstare; ut constat ex condemnatione obscœnæ hujus propositionis ab Innocentio XI. *Copula cum conjugatâ, consentiente marito, non est adulterium: adeòque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.* (*b*)

Attamen, cùm sola non sit nocens Rosalia, eamque ad mœchandum impulerit Sabinius; non æquum est, eum ex uxoris suæ adulterio commodum percipere, ut eam repudiet, neque quoad domicilium, neque quoad thorum. Cur enim improbet maritus mores, quos ipse, aut ante corrupit, inquit lex (*c*) aut posteà probavit?

Rem hanc manifestè decidit Innocentius III. scribens ad Præpositum Magdeburgensem, dicendo, quòd *vir prior* cogatur redire ad ipsam (*d*) & maritali eam affectione tractare; cùm adulterium ei non possit objicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Quæ duo ultima verba addidit ideò, quia casus, de quo consulebatur, continebat, mulierem ad adulterium fuisse compulsam de consensu mariti (*e*) *quam.... cuidam consanguineo suo tradit in quantùm potuit, renitentem.* In quo maritus erat magis damnandus.

(*b*) 50. Propositio damnata ab Innocentio XI.

(*c*) L. *Cùm Mulier* 46. ff. soluto matrim.

(*d*) Innoc. III. in cap. *Discretionem*, 6. de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ. l. 4. tit 13.

(*e*) Cit. cap. *Discretionem.*

Idem docet Sanctus Thomas, (*f*) cùm enumerans casus, in quibus vir uxorem suam justè potest repudiare; præsentem, de quo agimus excipit dicens: *excipiuntur septem casus, in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicantem..... secundus. Si ipse uxorem prostituerit.* Idem sentit Sanctus Bonaventura. (*g*)

(*f*) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 1. in corp. & in supplem. 3. part. q. 62. a. c. in corp.

(*g*) S. Bonavent. in 4. dist. 35. art. un. q. 1. in corp.

CASUS VII.

Sabinius Rosaliam ad adulterium non incitavit; sed non impedivit, licèt potuerit, imo verò illud dissimulavit, vel corruptorem uxoris suæ reformidans, vel aliquam inde sperans utilitatem, & etiamnum se illud ignorare simulat. Quâ de re quæritur, utrùm propter adulterium ipsius Rosaliam possit dimittere?

Respons.

Joannes VIII. Summus Pontifex, à Gratiano laudatus. (*h*) declarat, quòd, *qui crimina, cùm potest emendare, non corrigit, ipse committit*; ea nimirum silentio suo comprobans, quod eâ juris regulâ nititur, (*i*) *qui tacet consentire videtur.* Dicendum itaque, quòd Sabinius criminosè adulterium Rosaliæ dissimulando, reus est peccati ipsius; *nam Patronus turpitudinis ejus est, qui crimen celat uxoris*, inquit Canon (*k*); quare jus amittit, quod aliter habêret, eam dimittendi.

Dici tamen potest, quòd si dissimulato aliquandiu Rosaliæ crimine, palam ejus libidini, & quantùm potest, obsistit, eaque, ipso invito perseveret, jus recuperat, ei divortium indicendi, & eam absque peccato dimittere potest.

(*h*) Joan. VIII. in can. *Prætereà.* 12. 23. q. 8.

(*i*) Reg. 43. de reg. juris in 6.

(*k*) Apud S. Chrysost. Hom. 32. operis imperf. in Matt. in can. *Sicut* 1. 32. q. 10.

CASUS VIII.

Titius injustè & per vim domo suâ Mæviam uxorem suam pepulit, quæ, cùm inopiam suam sublevare non posset, adulterium posteà commisit, ut inde victum sibi compararet. Petitur, utrùm tutâ conscientiâ illam non resumere, eique ad vitam necessaria non suppeditare possit?

Respons.

Maritus ille, qui crudelis & inhumanus dici potest, Mæviam denuò recipere, eique ad vitam necessaria suppeditare tenetur, quamvis adulterata sit. Quamvis enim apud Deum excusationem non admittat tale peccatum; & omnia ei potiùs mala fuissent toleranda, quàm crimen illud admittere, ut probat Glossa in Decretalem Alexandri III. (*l*) authoritate Sancti Augustini (*m*) his verbis: *cùm pudicitia virtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem, quâ qualibet potiùs mala tolerare, quàm malo consentire decernat, &c.* Attamen verè dici potest, Mæviam id facinus non admisisse, nisi compulsam nimiâ Titii crudelitate, quâ eam domo injustè, ac per vim pepulit; atque adeò illius veram esse causam: undè sequitur, æquum non esse, ut ex eo commodum percipiat. Nam secundùm S. Chrysostomum in canone superiùs laudato in respons. ad quintam difficultatem (*n*) vir abstinens sine uxoris voluntate, tribuit ei fornicandi

(*l*) Glossa in cap. *Ex Litteris.* 5. de divortiis l. 4. tit. 19. v. *Compulsa.*

(*m*) S. Aug. l. 1. de Civit. Dei. c. 18. in can. *Ita.* 3. 32. q. 5.

(*n*) S. Chrysost. in can. *Si tu.* 24. 27. q. 2.

nicandi licentiam; & peccatum mulieris viri abstinentiæ imputabitur. Ex quo sequitur, quòd à fortiori mulieris peccatum ei imputabitur, cùm illud tantùm admisit è domo viri per vim pulsa, & ad extremam inopiam redacta. Hoc manifestè constat: nam vir pellens uxorem, quam absque auxilio relinquit, eam majori libidinis periculo committit, quàm ei simpliciter conjugale debitum denegando: ex quo fit nocentior.

Potest etiam aliquatenùs ei comparari, qui ipse uxorem suam prostituit: atqui juxtà S. Thomam (a) talis homo uxorem suam non potest dimittere sub prætextu adulterii, quod commisit, quoniam hujus est author. Igitur in casu proposito, mulieri suæ crimen imputare non potest, ad quod necessitate compulsa est: cùm eam domo suâ pellens, & ad vitam necessaria non suppeditans, ad id illam adegit: quocircà Titius post adulterium uxoris suæ pari modo, ac antè illud commissum, tenetur ad illam recipiendam ac ei vitæ necessaria suppeditanda.

(a) S. Th. in 4. dist. 35. q. un a. 1. in corp.

CASUS IX.

MARIANÆ, ab Alexandro metu minisque mortis ad secum mœchandum, compulsæ, Lucas maritus ejus, qui hoc rescivit, debitum conjugale reddere denegavit. Quæritur, utrùm in tali repulsâ queat perseverare?

RESPONS.

Certum est, qòud in casu proposito Lucas potest in sua repulsâ ad reddendum conjugi suæ debitum conjugale perseverare. Ratio est, quia sufficienter voluntarium est crimen illius, nec metu, quantùmvis gravi, quemquam posse excusari, qui facinus admittit ex naturâ suâ mortale; ut facilè probat Canon in Gratiani Decreto relatus, (b) in quo apertè declaratur, metum non eximere à peccato, nec impedire; ne, qui per infirmitatem cadit, iram in se Dei provocet: *Quia magis timet hominem, quàm Deum.* Quod consentit cum doctrinâ S. Augustini, cujus authoritatem in superiori responsione laudavimus. Undè concludendum, quòd, cùm Mariana potiùs mala omnia & mortem ipsam tolerare, quàm peccato consensum præbêre teneretur, pro certo nocens est; atque adeò ut admissi sceleris pœnam luat æquum esse.

(b) Can. *Quisquis* 80. 11. q. 3.

Solutionem hanc adeò certam existimamus; ut validiora etiam illius argumenta omittamus, hìc tantùm Sylviæ authoritatem afferre contenti, qui opinionem suam confirmat ex Canone deprompto ex operibus Sancti Hieronymi (c): *Si mulier*, inquit hic Theologus, *metu vel alia simili ex causa inducatur ad fornicandum; non excusatur, quin possit dimitti.* 32. q. 7. Can. *Omnes.*

(c) Franc. Sylvius in Supplem. 3. parr. Sum. S. Thomæ q. 62. a. 1.

Nihilominùs, cùm Marianæ peccatum non adeò grave, sit ac si commi sisset illud, impulsa habitu libidinis; Lucam exhortari potest Confessarius ejus, ut uxori suæ indulgeat, si sincerè testificetur, se pœnitêre, quòd nimiâ infirmitate cesserit metui ac minis, de quibus agitur in casu proposito.

CASUS X.

BEATRIX, adulterium in suo corpore perpessa est per vim, cui omninò non potuit resistere; atque Richardus, se infamatum agnoscens hac turpitudine, quamvis involuntariâ; quia publica facta est, eam dimisit quoad thorum & domicilium. Quæritur, utrùm sine peccato id facere potuerit?

RESPONS.

Richardus ob talem actionem Beatricem eo modo repudiare non potuit, *Nam sine culpa, nisi subsit causa*, inquit Bonifacius VIII. (d) *non est aliquis puniendus*, nec proindè jure suo privandus. Atqui certum est Beatricem nullo pacto hujusce adulterii esse ream, quod, pro eâ, est tantùm materiale; ut in Scholis loquuntur, cùm ei nullatenùs sit assensa. *Non potest fieri*, inquit Sanctus Hieronymus, (e) *ut, nisi quis mœchetur priùs in corde, mœchari possit in corpore.* Undè dicit Sanctus Augustinus, (f) loquens de Lucretiâ, à Tarquinio vim similem passâ, quòd, quamvis duo ad tale concurrant adulterium, ab uno tamen duntaxat admittitur adulterium; cùm altera non assenserit persona; & per vim majorem illud tantùm perpetrârit. *Mirabile dictu. Duo fuerunt, & adulterium unus admisit*, inquit sanctus Doctor. Et quidem ex Sancto Hieronymo (g) *corpus mulieris, non vis maculat, sed voluntas; & à violento stupratore eripi nec ipsa potest pudicitia.* (h) Undè sequitur, quòd Richardus coram Deo tenetur, ad recipiendam uxorem suam, cùm injustum sit cum eâ ipsius divortium. Ita decidit S. Thomas; qui asserit, virum non posse uxorem suam dimittere causâ adulterii in septem diversis casibus; quorum præsens est quintus: (i) *Si fuerit vi oppressa.* Idem docet Sanctus Antoninus. (k)

(d) Reg. 23. de reg. juris in 6.

(e) S. Hieron. in can. de *Pudicitia*. 6. 33. q. 9.

(f) S. Aug. l. 1. de Civit. Dei. c. 19. in can. *Proposito* 4. 32. q. 5.

(g) S. Hieron. cit. can. de *Pudicitia*.

(h) Idem ibid.

(i) S. Th. in 4. dist. 35. a. 1. in corpore.

(k) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 21. §. 5.

CASUS XI.

LOELIA hoc sibi jus arrogat, dimittendi Fulvium maritum suum; quia commisit adulterium; ex quo etiam luem quandam veneream contraxit, quâ ab eo & ipsa infecta est, tùm cùm libidinem ejus ignorabat; quæritur, utrùm cum tutâ conscientiâ dimittere possit, præsertim, si noverit ipsius pœnitentiam?

Videtur quòd possit: quia tunc Evangelium separationem permittit verbis generalibus & absolutis, non designando, eum, qui sit innocens, tenêri ad communicandum posteà cum reo.

E contra dici potest, quòd nequeat; quia Fulvii pœnitentiam, pravosque mores emendatos novit: is autem tanquam adulter habêri non debet, qui pœnitentiâ peccatum suum expiavit, juxta illud S. Augustini dictum; (l) *Cur enim deputamus adulteros, quos, vel baptismate ablutos, vel pœnitentiâ credimus esse sanatos?* Lœlia igitur deinceps conjugale debitum non potest denegare, propter adulterium ab ipso commissum, quod pœnitentiâ delevit. Sic enim concludit sanctus Doctor (m), qui allato mulieris adulteræ exemplo ita subjungit: *Quis non intelligat, debêre maritum ignoscere, quòd videt ignovisse Dominum amborum: nec jam se dicere adulterum, cujus pœnitentis crimen divinâ credit miseratione deletum?* Cui testimonio addi potest, eum qui aliter ageret, Deo ipso severum esse magis & immisericordem, quandoquidem sincerè pœnitenti omnia ipse nobis peccata misericorditer condonet. En prima ratio, quæ pro Fulvio afferri potest, simulque authoritate antiqui Gallicani Concilii firmari his verbis: (n) *Si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reverti; debet, sed non sæpè, recipere peccatricem.* Undè concludi necesse est, à Lœliâ Fulvium pœnitentem & primâ vice infidum ad usum matrimonii esse admittendum.

(l) S. Aug. in can. *Quod autem.* 7. 32. q. 1.

(m) Idem. ibid.

(n) In cap. *Si vir.* 3. de adulteriis & stupro. l. 5. tit. 16.

Altera etiam suppetit hac de re validior, & magis positiva ratio; antiquus videlicet Canon (o), quo manifestis verbis fertur, maritum in eo casu non posse absque peccato cum conjuge suâ non reconciliari: quod pariter intelligi debet de muliere erga maritum. En verba Canonis. *Dixi illi: quid si mulier dimissa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum suum reverti; nonne recipietur à viro suo? Imò, si non receperit eam vir suus, peccat, & magnum peccatum admittit: sed debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit.*

(o) Can. *Ego dixi.* 7. 34. q. 1.

Denique potest dici, quòd si Lælia pertinaciter virum suum admittere nolit; rea futura sit incontinentiæ mariti sui, cujus frequentes actus eum esse admissurum in posterum verisimile est, ob nimiam ejus infirmitatem ad castitatem servandam. Hæc sunt præcipua rationum momenta, quibus adductus est insignis Theologus, (a) ut defenderet, fidelem conjugem coram Deo tenêri ad recipiendum alterum, qui adulterio conjugii fidem violavit, cùm Deo pœnitentiâ satisfecit.

(a) Guillelmus Estius in 4. dist. 35. §. 6. Et Laiman. tract. 10. 3. part. c. 7. n. 16.

Quæritur itaque, utrùm pro Lælia stet ratio; an non?

RESPONS.

Nostra fert sententia, Læliam in casu proposito non posse damnari. Ratio est, quia, cùm alter è conjugatis jus alterum dimittendi ob infidelitatem ipsius acquisivit; nullâ jam lege tenetur, cum reo in gratiam redire; hoc est, ipsi jura sua restituere; etsi pravos mores emendârit, ac pœnitentiam de peccato egerit. Ita sentiunt multi sancti Authores.

(b) S. Bonavent. in 4. dist. 35. a. 1. q. 5.

Primus est Sanctus Bonaventura, (b) dicens: *Ad reconciliationem faciendam..... aut unus petit & alter repugnat..... si autem alter petit; aut nocens petit innocentem: & sic non debet cogi ad reconciliationem..... quantumcumque mulier faciat pœnitentiam, nunquam acquirit jus in virum ipso nolente; nisi vir fornicetur; & hoc propter contumeliam, quam intulit matrimonio; quia directè peccavit contra bonum fidei.*

(c) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 6. ad 2.

Alter est Sanctus Thomas, qui dicit (c) quòd, *Pœnitentia uxoris debet inducere virum, ut uxorem fornicantem non accuset, aut dimittat; sed tamen non potest ad hoc cogi: nec potest per pœnitentiam uxor eum ab accusatione repellere.* Quod pariter de uxore fideli erga maritum adulterum intelligi debet. Hujus autem decisionis hanc Sanctus Doctor affert rationem, quâ responderi potest primæ Fulvii excusationi, quam etiam firmat Sancti Augustini authoritas: *Quia cessante culpâ*, inquit Angelicus Doctor, *& quantùm ad actum, & quantùm ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu & cessante etiam reatu, quò ad Deum, adhuc manet reatus, quò ad pœnam humano judicio inferendam: quia homo non videt cor, sicut Deus.*

(d) S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 23. §. 5.

Tertius est Sanctus Antoninus (d) his verbis: *Ubi delinquens omninò vellet se emendare, vel præsumeretur pœnitens; debet innocenti persuadêri, quòd sibi reconciliet; tamen ad hoc cogi non potest per substractionem absolutionis; nisi hoc faceret ex odio vel vindictâ.*

Decisionem istam confirmat istud ratiocinium. Jus, quo fruitur conjux innocens, ad denegandum adultero conjugale debitum; naturâ suâ est perpetuum; ut constat ex his Christi verbis, absque exceptione prolatis, & quorum sensus est universus, absolutus & absque ullâ restrictione: (e) *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari.* Illa igitur dimissio ad certum tempus non est restringenda: & conjux insons, in eâ, si libuerit, continuò perseverare potest: & quidem post latam à Judice Ecclesiastico divortii sententiam, jus habet Religionem amplectendi, aut sacros Ordines suscipiendi, atque adeò nocentem personam debito conjugali perpetuò privandi.

(e) Matth. 7. 32.

Verùm quidem est, quòd stante adulterio occulto, nec juridicè probato, non licet parti innocenti, consortem quoad domicilium dimittere: attamen in conscientiæ foro, adultero debitum conjugale denegandi jure potitur, quòd jus ipsius non exterioris fori actionibus, aut Judicis sententiâ divortium proferentis, sed infractione fidei conjugalis innitatur.

Allatis hactenùs probationibus addi potest Canon antiquus, (f) in quo manifestè soluta videtur hæc quæstio, ut observat Ledesma Author non contemnendus: (g) nam Stephanus V. Pontifex Max. cui à Gratiano tribuitur Canon ille; vel potiùs Paulinus, Episcopus Forojuliensis, ut observat Pithou, scribens ad Hastulfum, qui uxorem suam sub adulterii suspicione occiderat, damnatâ ipsius crudelitate & injustitiâ, ait: *Post septem annos peractâ pœnitentiâ, dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses; occidere tamen nullatenùs debuisti.*

(f) Canon. Admonere. 8. 33. q. 2.

(g) Petrus Ledesma de matrim. c. 20. n. 11.

Ex adductis authoritatibus liquet, Læliam in foro interiori nullatenùs tenêri, ad redeundum in gratiam cum Fulvio, hoc est, ad ei reddendum in posterum debitum conjugale: cùm eo se ipsum jure sponte privaverit, per fidei violationem; & etiam ipsa non posset absque periculo contrahendi iterùm obscœnum illius morbum.

Verùm ut hæc difficultas sit extra omne dubium, juvat respondêre rationibus, quæ pro Fulvio adducuntur.

1o. Objicitur, quòd si Lælia cum Fulvio in gratiam redire vi justitiæ non teneatur, ad id saltem ex præcepto Christianæ caritatis obligatur; alioquin esset causa peccatorum impudicitiæ, quæ denuò admitteret, quæque illa, cùm possit, illi conjugale debitum reddendo impedire, tenetur.

Objectioni huic respondemus, quòd cùm Læliæ repulsa sit justa, non peccat ipsa in caritatem, quam in maritum debet habere: quia caritas ordinata primùm ipsa sibi prospicit; atque, ut vulgò aiunt, *Tunica pallio propior est*; hoc est, potest ipsa, salvâ æquitate, evitare malum, quod cohabitatione illius posset contrahere, atque proprium commodum mariti sui commodo anteferre, qui propriâ suâ culpâ excidit jure, quod habebat in mulierem: *Et propter contumeliam quam intulit matrimonio: quia directè peccavit contra bonum fidei*, ut loquitur Sanctus Bonaventura.

Cæterùm, si Fulvius sit verè conversus, potest auxiliante divinâ gratiâ, & Sacramentorum usu frequenti, à Deo perseverantiæ donum obtinêre & continentiam servare, ut innumeri alii, qui cælibem vitam & castam degunt.

2o. Quidam citantur Canones, quibus probare nituntur, à Lælia Fulvium, uti adulterum, expiato per pœnitentiam peccato, habêri non debêre; quocircà jus suum pristinum ipsi debet restituere, cui rei respondemus, verùm quidem esse adulterum, expiato per pœnitentiam peccato, coram Deo non esse talem quoad culpam criminis, cùm ipsius remissionem per pœnitentiam obtinuit, sed nihilominùs adhuc manêre aliquid de reatu, ut loquitur Sanctus Thomas, *& quod cessante etiam reatu quò ad Deum, adhuc manet reatus, quò ad pœnam humano judicio inferendam*, subjungit idem Sanctus Doctor, atque eo sensu intelligendus est Sanctus Augustinus.

3o. Additur Decretalis ex antiquo Galliæ Concilio deprompta, cujus textu Estius innititur, & quam præproperè omninò intelligit. Etenim constat illud Concilium, loqui tantummodò de debito obligationis absolutæ & rigorosæ, ut observat Glossa in hanc vocem *Debet*. (h) & quam his explicat terminis; *debito honestatis, & non necessitatis*; atque hanc affert rationem: *quia etiam post pœnitentiam posset eam accusare de adulterio.*

(h) Glossa in cap. *Si vir.* cit. v. *Debet.*

Caballutius (i) quoque secundùm hunc sensum istam intelligit Decretalem. En ejus verba, quæ fermè hactenùs dicta comprehendunt. *Quod verò ibidem* (citato cap. *si vir*) *dicitur, debere à viro uxorem pœnitentem recipi, intellige cum Glossa ibi de convenientia, non de conscientia, vel obligationis debito. Absolutè enim loquendo, si vir hanc injuriam sponte non condonet; aut nisi ipse pari quoque delicto peccaverit; liber in perpetuum à conjugali onere manet: idemque juris habet femina innocens respectu mariti adulteri; ideò ut, re juridicè probata,*

(i) Joan. Caballut. juris can. theor. & prax. l. 3. c. 28. n. 5.

possit

possit conjux innocens, non modò dimittere consortem invitum; sed prætereà Religionem ingredi, aut sacris se Ordinibus alligare. (a) & refertur, addit, *Historiæ Lausiacæ capite 28. Sanctum Paulum, cognomine Simplicem, deseruisse deprehensam in adulterio uxorem, vitæque Monasticæ se addixisse sub magni Antonii disciplinâ.*

(a) Can. *Agathosa.* 21. 27. q. 2. Cap. *Constituit.* 15. Et Capite. *Veniens.* 16. de convers. conjugat. l. 3. tit. 31.

Ultima denique ratio, quæ affertur, ad probandum, Læliam teneri in gratiam cum Fulvio redire, cæteris speciosior, licèt infirmior; depromitur è Canone *Ego dixi.* Sed cùm canon ille fuerit extractus ex opere inscripto, *Liber Pastoris*, sub nomine Hermæ, qui secundo sæculo vixisse ac scripsisse fertur, rem non potest decidere: quòd opus illud sit Apocryphum, ut conveniunt doctissimi Critici.

CASUS XII.

Theophrastes & Opportuna, uxor illius, ambo adulterati sunt; sed maritus mores emendat & pœnitentiam facit: Uxor verò, cui nota est viri pœnitentia, in suo adulterio perseverat. Quæritur, utrùm in eo casu vir possit absolutè conjugale debitum uxori suæ denegare?

Respons.

Videtur, non esse locum dubitandi, quin vir, qui peccatum suum pœnitentia expiavit, & cujus uxor ejusdem peccati nocens, in adulterio perseverat, possit ei nuptiale debitum denegare, & etiam divortium jure persequi. *Si mulier conscia fornicationis viri, sciat eum pœnituisse, ipsa verò nihilominùs persistat in adulterio; poterit accusari & dimitti*, inquit Sylvius. (b)

Duacensis ille Professor suam sententiam authoritate Sancti Antonini confirmat: (c) *Si tamen vir egisset pœnitentiam, & uxor nollet agere, sed perseveraret in adulterio; posset sine peccato accusare & dimittere.* Probatque suam conclusionem, quatuor Canonibus Decreti Gratiani. (d) Rem eandem jam antè S. Antoninum docuerat S. Bonaventura (e) eamque rationem affert; quia suâ pœnitentiâ & emendatione amissum peccato suo jus repudii vir recuperat. *Si tam vir egisset pœnitentiam*, inquit, *& illa accusata nollet agere pœnitentiam; si perseveraret in adulterio; creditur tunc, quod vir possit eam accusare & dimittere per sententiam.*

(b) Sylvius. in Supplem. S. Thom. q. 62. a. 2.
(c) S. Anton. 13. part. sum. tit. 1. c. 2. §. 6.
(d) Can. *Sicut.* 1. & tribus seqq. 32. q. 1.
(e) S. Bonavent. in 4. dist. 35. respons. ad dub. 2.

CASUS XIII.

Joannes commisit adulterium. Sebastiana uxor illius criminis conscia, debitum tamen conjugale ab eo requisivit, aut semel bisve reddidit. At cum eo rixata ob rem quandam domesticam, statuit ei deinceps recusare tale debitum, ob crimen ab illo admissum, fideique violationem; Quæritur, utrùm id tutâ conscientiâ possit.

Respons.

Mariti sui adulterium jam obtendere non potest Sebastiana, ad non reddendum ei debitum: quia, cùm illud ab eo exegerit, aut ipsi reddiderit, conscia adulterii quod commiserat, *Tunc eum videtur sibi reconciliasse*, inquit Sanctus Antoninus, (f) *unde non potest innocens ampliùs denegare debitum adultero, nisi recidivaret.* Id etiam constat ex dispositione legum Digestorum, (g) & ex alia lege Codicis, in qua Imperator Alexander dicit: (h) *Crimen adulterii maritum retentâ in matrimonio uxore, inferre non posse, nemini dubium est.*

Ratio est, quia, ut ait Gelasius Papa, (i) *si .... constiterit .... cum, qui malè tractatus est, ignovisse; semel in ablatione remissa punitio recidivo dolore non debet iterari, divinæ scilicet imitatione clementiæ, qui dimissa peccata in ultionem redire non patitur.* Unde colligendum, in casu proposito Sebastianam, cùm sponte se jure spoliaverit suo ad divortium, admisso videlicet ad conjugale debitum viro; ad culpam præcedentem, eo jam non posse jure frui. Sic sentit D. Thomas (k) his verbis: *excipiuntur septem casus, in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicantem .... sextus: si reconciliaverit eam sibi, post adulterium perpetratum, carnaliter eam cognoscens.* Author Glossæ in Decretalem Clementis III. (l) ait pariter, quòd *si reconciliata fuerit; posteà illam fornicationem objicere non poterit: quia ei remisit hoc quod ipsi licet secundùm Evangelicam veritatem .... & quia mores illius jam comprobavit .... nisi posteà fornicetur.*

(f) S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 21. §. 5.
(g) L. *Si maritus.* ff. ad Legem Juliam de adulteriis coercendis l. 1. l. 45. tit. 5.
(h) L. *Crimen* 11. cod. de adulter. & stupro l. 9. tit. 9.
(i) Gelasius in can. *Si illic.* 29. 23. q. 4.
(k) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 1. in corp. Item in Suplem. q. 62. art. 1. in corp. & ibi Sylvius & alii.
(l) Glossa in cap. *Plerumque* 24. *de Donat. inter virum & mulierem.* v. *Nec Reconciliatio.*

Cæterùm, constat, ea, quæ hactenùs dicta sunt de marito erga uxorem adulteram, intelligenda esse pariter de uxore erga virum suum adulterum: quia, *in causa divortii*, inquit Sanctus Thomas (m), *vir & uxor ad paria judicantur, ut idem sit licitum & illicitum uni, quod alteri.*

(m) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 5. in corp.

CASUS XIV.

Artemisia, cognito viri sui adulterio, ac ipsi condonatâ infidelitate, in simile crimen ipsa incidit. Quæritur, utrùm vir illius jus habeat ad non ignoscendum illi, ac debitum conjugale denegandum?

Respons.

Videtur, affirmari posse, quòd, *rigorosè loquendo*, Artemisiæ maritus possit eam quoad thorum dimittere. Ratio est, quia uxori suæ semel reconciliatus, amissum priùs adulterio suo, jus omne recuperavit; quia, ut ait Gelasius Papa in superiori difficultate laudatus (n), *semel in ablatione remissa punitio recidivo dolore non debet iterari.* Ita sentit Glossa in canonem Decreti Gratiani. (o).

Diximus; *rigorosè loquendo*: Licèt enim jam adulter non sit dicendus is, qui adulterium suum sincerâ pœnitentiâ delevit, ut ait Sanctus Augustinus, (p) attamen verum est, dicere, quòd si mulieri suæ reconciliari deberet ex præcepto caritatis; licèt ei nunquam fuisset infidelis, ut asserit idem Sanctus Doctor; à fortiori ipsi culpam suam debet ignoscere, cùm ipse præiverit exemplo criminis, quod ipsa ignovit: quocircà, si erga eam foret immisericors, eâ dignus esset exprobratione, *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi; quoniam rogasti me; nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* (q)

(n) Gelasius in can. *Si illic.* 29. 23. q. 4.
(o) Glossa in can. *Nihil.* 1. 23. q. 6. v. *Purgatus.*
(p) S. Aug. in can. *Quod autem.* 7. 32. q. 1.
(q) Matth. 18. 32. & 33.

CASUS XV.

Adelaida à decennio commisit adulterium, quod, cùm Protasius, vir illius à paucis diebus resciverit; illiusque sufficientes possit afferre probationes; statuit illi divortium juridicè intentare; Petitur, utrùm post tam longum tempus debeat admitti talis accusatio?

Respons.

Quamvis juxta Leges Romanas (r) non debeant admitti accusatio adulterii, nec damni per illud crimen illati petitio; post quinquennium elapsum; nihilominùs licet reum hujus criminis, quoad divortium judicio prosequi, ut docet Glossa in canonem Decreti Gratiani (s) his verbis: *Numquid præjudicat sibi maritus, tacendo per septennium; cùm ultra quinquennium non audiatur accusatio adulterii: ut, Codice de Adulteriis L. Adulter? Sed illud continet quò ad pœnam Legalem; non quò ad petendum divortium .... Numquid ergo in infinitum potest eum accusare? Dicunt quidam, quod non ultra viginti annos, ut Cod. de falsis L. querela. Hugo dicit, quod usque ad millesimum, & quandocumque clamaverint crimina.* Si igitur Protasio adsint sufficientes probationes Adulterii Adelaidæ; divortium potest tutâ conscientiâ juridicè postulare.

(r) L. *Adulter.* ad Legem Juliam Codice de adulteriis & stupro. l. 9. tit. 9.
(s) Glossa in can. *Admonere* 8. 33. q. 2. v. *Pœnitentia.*

Dicimus: *Si Protasio adsint sufficientes probationes*; hoc est, probationes certæ, non incertæ & æquivocæ; ut sunt munera, Epistolæ amatoriæ, oscula, aut aliæ similes familiaritates, nisi fortè circumstantiis adeò validis sint adjunctæ, ut vehementem commissi adulterii præsumptionem inducant; quales sunt illæ,

illæ, quas in una ex suis Decretalibus exprimit Alexander III. his verbis (a): *solum cum solâ, nudum cum nudâ. in eodem lecto jacentem. Viderunt, multis secretis locis & latebris ad hoc commodis & horis electis.* Ex his enim circumstantiis judicatur adulterium fuisse commissum; ut constat ex ista decisione ejusdem Papæ: *Respondemus, quòd ex hujusmodi violentâ, & certâ suspicione fornicationis potest sententia divortii promulgari.*

(a) Alexan. III. in cap. *Litteris.* 12. de præsump-tionibus. l. 2. tit. 23.

CASUS XVI.

Cùm Antonius Rosam conjugem suam adulterii crimine insimulâsset; Bertinus publicè declarat, eam verè esse ream, & secum eam fuisse mœchatam. Quæritur, utrùm Judex eam debeat admittere declarationem in Rosam.

Respons.

Declarationi hujusmodi nulla fides est adhibenda in Judicio contra Rosam, juxta Decretalem Clementis III. qui dicit, quòd proprio suo præjudicio facta confessio confitenti tantùm, & non aliis, nocet. En verba illius: (b) *Eos, quorum suggestione scelus homicidii Presbyter se perpetrasse proponit, nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus pœnæ subdendos; cùm secundùm utriusque juris statuta, de se confessi super aliorum conscientiis interrogari non debent: & (crimine lesæ majestatis excepto) de reatu proprio confitentis periculosa confessio non adversùs quemlibet admittenda.* Quâ de re Author Glossæ dicit (c) *nulli ergò de se confesso super crimine aliorum creditur.*

(b) Clem. III. in cit. cap. *Cùm Monasterium.* 1. de Confessis. l. 2. tit. 18.

(c) Glossa in cit. cap. *Cùm Monast.* v. *Confessi.*

Eâ quoque in re cum jure consentiunt duo antiqui Canones; en verba prioris: (d) *nemini, præterquàm de crimine lesæ majestatis, de se confesso credi potest super crimen alienum: quoniam ejus atque omnis rei professio periculosa est; & admitti adversùs quemlibet non debet.* Alter Canon est hujusmodi (e): *non est credendum contra alios eorum confessioni qui criminibus implicati sunt.* Jurisprudentia pariter civilis in eo cum sanctis Canonibus congruit; ut videre est Lege Imperatorum Honorii & Theodosii, qui rem eandem declarant. (f)

(d) Can. *Nemini.* fin. 15. q. 3.

(e) Can. *Neganda.* 2. 3. q. 11.

(f) L. *Accusationis.* fin. Cod. de Accusationibus & inscriptionibus. l. 9. tit. 2.

Observandum tamen, quòd, si aliundè Rosa vehementi criminis suspicione esset infamata, Bertini declaratio non esset inutilis; ac necesse esset, ut ea se purgaret. Hinc Clemens III. hanc exceptionem expressè designat in responsione factâ ad difficultatem sibi propositam. *Si tamen*, inquit, *eos infamiâ hujusmodi laborare cognoveris; singulis eis... purgationem injungas.* Undè, si innocentiam suam à crimine vindicare non posset, præsumeretur reus conformiter ad Leges Canonicas. (g)

(g) Alex. III. in cap. *Cùm P. Manconella.* 7. Innoc. III. in cap. *Inter.* 10. de purgatione Canonicâ. l. 5. tit. 34.

CASUS XVII.

Sylvester novit pro certo, mulierem suam adulterium commisisse: quæritur, utrùm absque peccato mortali, propriâ authoritate possit eam, etiam quoad habitationem, dimittere; cùm ipse ejusdem non sit reus criminis.

Respons.

Quamvis innocenti parti sit licitum, consortem ream adulterii, quoad thorum dimittere; hoc est, illi conjugale debitum denegare, ut ostendimus in responsione ad primam difficultatem; non idem dicendum est, de dimissione quoad habitationem, seu domicilium. Nam vel adulterium est publicum, vel occultum. Si sit occultum; innocens consortem ream quoad domicilium privatâ authoritate non potest dimittere: quia id absque scandalo, & consequenter absque mortali peccato non posset efficere; quare necesse est omninò, ut Superioris interveniat authoritas, ut statuitur Canone Agathensis Concilii, (h) qui sic habet: *Si antequam apud Episcopos Comprovinciales dissidii causas dixerint, &, priusquam in judicio damnentur, uxores suas abjecerint; à Communione Sanctæ Ecclesiæ, & populi cœtu, pro eo quod fidem & conjugia maculant, excludantur.* Alio Canone idem prohibet Alexander II. (i) *Mandamus tibi*, inquit hic Pontifex ad quemdam privatum scribens, *ut hanc, quam habes, uxorem, nullatenùs præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec Episcoporum religiosorum Concilium causam istam examinaverit.* Alexander III. in Decretali ad Episcopum Ambianensem longiùs procedit: nam divortium privatâ authoritate factum prohibet, in casu etiam impedimenti dirimentis, publici & notorii; vultque, ut qui petit divortium, Ecclesiæ judicium expectet, & quòd si uxorem suam dimiserit, compellatur ad eam resumendam, donec accesserit Judicis sententia. En verba illius Pontificis (k): *Prudentia tua cognoscat, quod etiamsi parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab eâ separari non potuit. Quare ipsum ad eam recipiendam. quæ petit restitutionem ipsius, districtè compellas.* Quod ita tamen debet intelligi, ut ab eâ conjugale debitum maritus non possit exigere.

(h) Conc. Agath. c. 25. in can. *Seculares.* 1. 35. q. 1.

(i) Alex. II. in can. *Multorum* 10. 35. q. 6.

(k) Alexan. III. in cap. *Porrò* 3. de divortiis l. 4. tit. 19.

His probationibus addi potest authoritas Cælestini III. (l), qui declarat. divortium fieri non posse quoad habitationem propter impotentiam, nisi cùm defectus ille juridicè probatus fuit: atque in multis aliis Canonibus hinc statuitur (m), mulierem à viro suo sub adulterii prætextu derelictam, in omni suo jure cum marito suo esse restituendam.

(l) Cœlesti. III. in cap. *Laudabilem.* 5. de frigidis & maleficiatis &c. l. 4. tit. 15.

(m) Can. *Historia.* 3. & seq. 33. q. 2.

Idem docet S. Thomas, (n) his verbis: „ Quantùm ad thorum & cohabitationem..... non potest „ dimitti (uxor) nisi judicio Ecclesiæ: & si aliàs dimissa fuerit; debet cogi ad cohabitandum, nisi „ possit ei vir incontinenti fornicationem probare. „ Hæc autem dimissio, divortium dicitur: & ideò „ concedendum est, quòd divortium non potest ce- „ lebrari, nisi judicio Ecclesiæ. „

(n) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 3. in corp. Item S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 21. §. 5.

Diximus, quòd in casu adulterii occulti, is, qui propriâ authoritate facit divortium, plerùmque mortaliter peccat, propter scandalum, quod istam dimissionem, si sic publica, comitatur: videtur tamen, quòd peccato mortali non sit damnandus maritus, qui certus de adulterio suæ uxoris, eam dimittit non expectatâ Judicis sententiâ, cùm id facere potest absque scandalo, ut v. g. sub prætextu militiæ, longinquæ peregrinationis, aut domicilii mutandi in regione alienâ, ad commercium, ibi, vel mandatum aliquod exercendum: tùm enim jure tantùm utitur, sibi per mulieris crimen, quæsito & de quo ipsa non potest conqueri. Ita sentit Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ. (o)

(o) Franc. de Genet. Theol. Moral. tom. 5. part. 2. tract. 9. cap. 9. n. 36.

Quando adulterium est publicum, mulierem non solùm quoad domicilium potest dimittere innocens, ut probari potest, non modò ex allatâ nunc Alexandri III. Decretali, in quâ divortium prohibet hic Pontifex etiam in casu impedimenti publici parentelæ; sed etiam ex Decreto Concilii Agathensis pariter relato; constat nimirùm ex his omnibus testimoniis prohibitum esse divortium absolutè pro quâcumque causâ ante Superioris sententiam. Hujusce rei hanc affert Gratianus rationem (p): *Ipsa separatio pœna est; & pœna nulli est inferenda, nisi per Judicem.* Author Glossæ in Decretalem Clementis III. (q) eandem tuetur sententiam, quam probat ex Decretali Alexandri III. superiùs laudatâ.

(p) Gratianus §. *Ex hoc* ad can. *Sive* 4. 33. q. 2.

(q) Glossa in cap. *Plerumque* 4. de donat. inter virum & uxorem. v. *Judicio Ecclesiæ.* l. 4. tit 20.

Quidam tamen excipiuntur casus, in quibus sine peccato fieri potest divortium, & quidem ante sententiam Judicis. Primus: si adulterium adeò esset notorium, ut de eo vix quisquam dubitaret, ut si reus cum adulterâ publicè habitaret: Secundus, si jam lata esset sententia, quâ reus de hoc crimine fuisset convictus: Tertius, si adulterium ipse juridicè esset confessus: cùm talis confessio ex Bonifacio VIII. publicæ notorietati æquivaleat (r). Triplicem hanc exceptionem afferunt S. Antoninus (s), Glossa in Canonem Decreti Gratiani (t), Covarruvias (u), & Sylvester Canonista inclytus.

(r) Bonifacius VIII. in cap. *Postquàm* de accusationibus inquisit. & denunc. in 6.

(s) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. 21 §. 5.

(t) Glossa in can. *Sicut.* 1. 3. q. 1.

(u) Didacus Covarruvias à Leyva de matrim. 2. part. tom. 1. c. 7. §. 5. n. 11.

CASUS XVIII.

Rainaldus adeò infelix est, ut mulier sua simul

cum

cum vicino quodam suo adulteretur, non sine magno oppiduli sui incolarum omnium scandalo. Quæritur, utrùm sub conscientia teneatur eam dimittere, non quoad thorum tantùm, sed etiam quoad habitationem; cùm aliter tanto non possit malo obsistere.

RESPONS.

Sentimus, Rainaldum teneri sub conscientiâ ad integrum cum uxore suâ divortium: cùm in scandaloso ac publico illa vivat adulterio, nec possit ei malo aliter mederi: præsertim, si aliqua spes affulgeat ipsius emendationem procurandi hac ratione, quæ, ut ait S. Thomas, (a) ideò fuit usitata, ut mulier emendaretur, ac pravos ob publicam ignominiam ex divortio mores deponeret. *Dimissio uxoris fornicantis introducta est ad corrigendum uxoris crimen per talem pœnam*; inquit S. Doctor. Quod etiam certius est, cùm inde scandalum sumit ipse maritus, patiens tam turpis dedecoris, & præcipuè cùm ipse fautor ejus existimatur.

(a) S. Th. in 4. dist. 35. art. 2. in corp.

Prima hujus decisionis probatio petitur ex Sancto Hieronymo, qui Scripturæ Sacræ textu fretus, ait, maritum expellere debêre talem uxorem, cùm mores emendare recusat: *Cùm illa unam carnem diviserit, & se fornicatione separaverit à marito*, inquit hic Doctor, (b) *non debet teneri; ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura*, (c) qui adulteram tenet stultus & impius est..... *& quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam veteri crimen impingeret; sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam primâ vivente non habeat.*

(b) S. Hieron. in can. *Dixit*. 2. 23. q. 1.
(c) Prov. 18. 13.

Secunda ducitur ex antiquo Galliæ Concilio, quod refert Decretalis his verbis: (d) *Si vir, sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa; reus erit, & ejus peccati particeps.*

(d) Cap. *Si vir*. l. 3. de adulteriis & stupro. l. 5. tit. 16.

Tertiam suppeditat Author operis imperfecti in Sanctum Matthæum, à Gratiano relatus in canone (e) in quo sic legitur: *sicut crudelis est, & iniquus, qui castam dimittit; sic fatuus est & injustus, qui retinet meretricem. Nam turpitudinis patronus est, qui crimen celat uxoris.* Iisdem ferè terminis in unâ Decretali loquitur Innocentius III. (f), quòd illi Authores è Sacra Scriptura exprompsere; *in quâ dicit* Sapiens (g) *qui autem tenet adulteram, stultus est & insipiens.* Addi posset id, quod in alio legitur canone, (h) quem laudat Decretum Gratiani, in quo expressè dissolvitur hæc difficultas; sed cùm sufficiant allatæ authoritates ad confirmandam veritatem hujus decisionis; opus, quo refertur hic Canon, est apocryphum: quare illum omittimus, ut alia certissima afferamus hujusce rei argumenta.

(e) Can. *Sicut*. 32. q. 1.
(f) Innoc. III. in cap. *Quemadmodum*. 25. de jure jurando. l. 2. tit. 24.
(g) Prov. 18. cit.
(h) Can. *Ego*. 7. 24. q. 1.

Quarta probatio est Sancti Augustini, (i) qui, cùm in expositione sermonis Domini in monte protulisset, Salvatorem nostrum permisisse tantùm, non imperasse divortium fornicationis causâ; consuetâ se humilitate retractat hoc modo: *Ubi dixi hoc permissum esse, non jussum*, inquit hic Sanctus Doctor, *non attendi aliam Scripturam, dicentem*: qui tenet adulteram stultus & impius est. *Nec sanè adulteram dixerim fuisse deputandam illam mulierem; etiam posteàquam audivit à Domino* (k) nec ego te damnabo: unde deinceps jam noli peccare. Quibus verbis constat, Sanctum Augustinum, non existimare, quòd vir uxorem in adulterio perseverantem retinêre possit: at quòd post ejus emendationem jam uti adultera non est habenda, atque cum eâ in gratiam redire possit, si velit.

(i) S. Aug. l. 1. Retract. c. 19.
(k) Joan. 8. 11.

Quinta est Sancti Bonaventuræ, (l) quid dicit, quòd mulier. *Aut fornicatur in occulto, aut in manifesto*, inquit hic Sanctus Cardinalis, *si in occulto; sic non potest dimittere eam: quia non potest probare.... si in manifesto; aut perseverat in malitia, aut convertitur ad pœnitentiam; si perseverat in malitia; sic quia scandalisat, & quia vir tenetur eam corrigere juxta mandatum Evangelicum, tenetur eam dimittere: Si autem pœnitet & se corrigit, non tenetur.*

(l) S. Bonavent. in 4. dist. 35. art. in corp. Et in Suplem. q. 62. a. 2. in corp.

Sextam affert Sanctus Thomas, (m) qui hac de re cum aliis sic loquitur: „ Si mulier de peccato pœniteat; vir non tenetur eam dimittere: Si autem non pœniteat; tenetur, ne peccato ejus consentire videatur, dum correctionem debitam non apponit. *Et alibi*: (n) Ipsa confusio, quam reportat de divortio, debet eam cohibere. Quòd si cohibere non potest; minus malum, quòd sola ipsa peccet, quàm quod vir peccati ejus sit particeps. „ Atque in eo Magistrum sententiarum secuti sunt duo illi Sancti, ut patet ex ejus verbis: (o) *Si vir scienter patitur; consentire videtur, ... Si enim in adulterio perseverare elegit* (uxor) *patronus turpitudinis & Lenocinii reus maritus habebitur, nisi eam adulterii ream facere voluerit.* Non mirum igitur si post tot tamque insignes authoritates eandem doctrinam secuti sint alii Theologi, & inter eos præcipuè Durandus, (p) Paludanus, (q) Richardus Mediavilla, (r) & alii permulti.

(m) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 2. in corp. Et in Suplem. q. 62. a. 2. in corp.
(n) Idem ibid. a. 5. ad 2. Idem ibid. dist. 39. art. 3. in corpore.
(o) Petrus Lombardus l. 4. sent. dist. 35.
(p) Durandus in 4. dist. 35. q. 1. n. 8.
(q) Petrus Paluda. ib. q. 1. a. 3.
(r) Richardus Mediavilla, in 4. dist. 35. q. 2. a. 1.

Denique hactenùs dicta confirmat antiqua Ecclesiæ disciplina, vetusto isto, quem refert Gratianus, (s) canone expressa: *Si quis uxorem suam scit adulteram, & non vult dimittere eam; sed in matrimonio habere: tribus annis pœniteat: & quandiu pœnitet, abstineat se ab illâ.*

(s) Pœnitentiali Theodori in can. *Si quis*. 6. 32. q. 1.

CASUS XIX.

LAMBERTUS à suo Confessario invitatus, ut mulierem suam dimitteret, quia publicè adulteratur; & ipse turpitudinis ejus Patronus habetur; eò adduci non potuit duabus de causis; Prima est: quia ad victum labore & industriâ uxoris suæ indiget: altera, quæ majoris est momenti: quia eam dimittere non potest absque periculo incontinentiæ, ad quam valdè pronus est; cùm ante matrimonium suum castitatem servare non potuerit; nec etiam post contractas nuptias; quando à conjuge fuit remotus.

Quæritur, utrùm rationibus illis à proposito sibi divortio non excusetur?

RESPONS.

Quidam Authores existimant, virum in casu proposito ad divortium non tenêri, atque adeò conjugale debitum ab uxore suâ posse exigere absque peccato (t) 1. quia; ut susceptam effugiat reprehensionem, omnemque à se mulieris suæ libidini lenocinandi suspicionem amoveat; satis est, ut qualibet datâ occasione testetur, se illam damnare & improbare; sic enim omnem infamiam ac scandalum inde provenient devitat; omnemque à se malam suspicionem sufficienter expellit. 2. quia experientiâ notum est, divortium, licèt ad emendationem mulieris institutum; non idoneam tamen hujusce rei obtinendæ semper esse rationem; quæ quamvis esset hujusmodi; ad eam tamen non teneretur maritus incontinens, qui saluti suæ potiùs, adhibito matrimonii remedio, prospicere debet, quàm incertam adhibêre viam ad emendationem uxoris suæ adulteræ. 3. quia Christus permisit tantùm & non imperavit divortium fornicationis causâ.

(t) Dom. Soto in 4. dist. 36. a. 2. Palud. ibid. Sylvester. Bartholomæus Fumus in armilla. Navarr. Manu. c. 16. num. 8. Et Toletus Instruct. Sacerd. l. 7. c. 24.

Alii è contrà, iique permulti Theologi defendunt, virum in casu Lamberti positum, sub peccato tenêri ad repudiandam uxorem suam. 1. quia eam absque infamiâ retinêre non potest; quandoquidem verbis, quibus libidinem ejus damnaret, quantumvis gravibus; contradiceret hujusmodi retentio. 2. quia incertus esset, cujus patris essent liberi ex illâ adulterâ prognati; & fieri posset facilè, ut quos gigneret adulter, quamvis illegitimi, tamen legitimi haberentur; cùm tales reputentur illi omnes, qui *constante matrimonio* nascuntur; quocircà legitimis liberis injuriam faceret; cùm ad eorum jura contra omnem æquitatem admitterentur illegitimi.

Secundam hanc admittimus opinionem, quam solam in praxi tutam existimamus. Constat enim, quidquid in contrarium afferant opinionis alterius assertores; juxta interpretationem Canonum ac Sanctorum

Patrum, in responsione ad præcedentem difficultatem, à nobis allatam, præsertimque Sancti Augustini (*a*), hæc verba Scripturæ: (*b*) *qui autem tenet adulteram stultus est & impius*, formale continêre præceptum, quo vir in simili, de quo agitur casu positus, ad divortium cum uxore suâ obligatur, ut inconcussè antè probavimus. Idem præceptum satis liquidè continetur in his Sancti Pauli verbis: (*c*) *qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur.*

(*a*) S. Aug. l. 1. Retract. c. 19.
(*b*) Prov. 18. 23.
(*c*) 1. Corinth. 6. 16.

Exceptiones verò, quibus nonnulli Authores præceptum hoc restringunt, nullâ legitimâ ratione nituntur aut in Scriptura aut in traditione; suntque insufficientes secundùm opinionem celeberrimorum Theologorum, (*d*) præsertimque D. Thomæ, qui indistinctè, nullâque admissâ exceptione dicit (*e*): *Si mulier de peccato pœniteat; vir non tenetur eam dimittere. Si autem non pœniteat; tenetur; ne peccato ejus consentire videatur.*

(*d*) Durand. in 4. dist. 35. q. 1. Richardus de Mediavilla. Ibid. q. 2. a. 1.
(*e*) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 2.

Quare concludimus, Lambertum tenêri ad dimittendam uxorem suam; si aliter eam non possit emendare; ne ipse scandalum patiatur, ut turpitudinis ejus patronus, & ad satisfaciendum præcepto Caritatis, quo tenetur, uti potest, ejus adulterio medêri. Cæterùm ad vitandum incontinentiæ periculum ad preces aliaque in tentationes adhibêri solita remedia recurrat: cùm aliundè castitatem servare teneatur, putà si non esset conjugatus, aut ab uxore suâ esset remotus, ipsave ægrotaret: *quemadmodum uxore infirmante corporaliter*, inquit Sanctus Bonaventura, (*f*) *tenetur continere ad tempus; ita uxore infirmante spiritualiter, tenetur eam repellere; quoniam, quamvis possit culpam indulgere: debet tamen corrigere.* Hic lubet omittere aliam Lamberti excusationem, quia vix tamquam vera supponi potest: cùm rarissimè eveniat, ut victus hominis à labore & industriâ mulieris pendeat; & aliundè non est admittenda; nisi in casu extremæ necessitatis.

(*f*) S. Bonavent. in 4. dist. 35. art. un. q. 2. in corp.

CASUS XX.

Berthæ maritus ab anno & ampliùs in adulterio penitùs publico vitam degit. Quæritur, utrùm in conscientia obligetur ad eum dimittendum etiam quoad habitationem?

Respons.

Quamvis de muliere, uti de marito sit judicandum, & paribus, juxta Sanctos Canones (*g*) in re quâlibet legibus teneantur; magnum tamen intercedit discrimen inter mulierem, quæ cum viro habitat, quem publicum etiam novit esse adulterum; & inter virum, qui mulierem retinet pari infectam crimine. Ratio est 1. quia nullâ ex eo mulier aspergitur infamiâ; quia nunquam præsumitur conscia libidinis sui mariti; atque nullum inde parit scandalum: modò saltem ostendat, se mariti sui libidinem improbare, nec ei se præbere occasionem. 2. Quia mulieri non potest imputari legitimorum puerorum incerta origo. 3. Quia marito à Sanctis Canonibus præscribitur divortium à muliere adulterâ in pœnam criminis & illius emendationem, ut anteà diximus. Atqui ad mulierem non pertinet punire aut emendare virum suum, cùm sit superior. Igitur Canones illi solùm intelligi debent de obligatione viri, ad puniendam divortio conjugem suam. Equidem de solo viro loquuntur, ubi divortium constituunt, nec eandem erga virum adulterum obligationem uxori imponunt. Addi potest insuper, rarò virum adulterum, ex mulieris suæ divortio meliorem effici; & è contra ex divortio fieri pejorem & dissolutiorem: Affirmandum igitur, Bertham in casu proposito non tenêri sub peccato ad dimittendum virum suum, nisi persuasum haberet, eum pravos mores ob talem separationem mutaturum: tùm enim contra caritatis præceptum & propriam conscientiam peccaret, nisi eum dimitteret.

(*g*) S. Chrysost. in can. *Si quis.* 1. 32. q. 1.
S. Hieron. in can. *Præcepit.* 19.
Et in can. *Apud nos.* 20. 32. q. 5.
Innocent. III. in cap. *Intelleximus*, 6. de adulteriis & stupro.

Convenit hæc decisio cum sententiâ plurium insignium Theologorum. Sic suam exprimit Durandus: (*h*) *De muliere autem utrùm teneatur, virum publicè fornicantem & non corrigentem se, dimittere, durum est dicere, quod teneatur, propter imbecillitatem sexûs muliebris, & quia non habet parem authoritatem ad correctionem viri; maximè quò ad cohabitationem, in quâ vir est caput mulieris; & quia hoc esset leviter condemnare multas mulieres.*

(*h*) Durand. in 4. dist. 35. q. 1.

Idem sentit Dominicus Soto; nec mirum; cùm velit, ut vidimus in superiorem difficultatem, virum non semper in pari casu, tenêri ad divortium. At si malè pro viro pugnet, consultiùs pro muliere perorat, cujus maritus in publico vivit adulterio; & rationibus jam superiùs designatis probat, eam non tenêri ad dimissionem. En verba illius: (*i*) *Uxor, cùm non sit viri caput, potestatem non habet eum corrigendi aut corripiendi. Quare, licèt cum illo adultero commaneat, nullum indicium exhibet se in adulterium consentire: atque adeò nullum perhibet scandalum. Imo usu exploratissimum est, feminas id ægerrimè ferre & Zelotypiâ exuri: neque verò infamiâ ullâ inde asperguntur: quia nulla, aut vix ulla est, quæ velit virum ferre adulterum: neque se periculo objiciunt incertitudinis filiorum: nam ipsæ sunt, quæ certissimos edunt partus. Quare nulli sunt Canones, qui in hac parte de uxoribus loquantur, sed solis viris videntur jubêre, ut à pertinaci adulterâ recedant.* Subjungit deinde Author ille, quòd *illa abstinentia*, hoc est denegatio debiti conjugalis, vel separatio à viro, *adeò non cedit in remedium viro; ut sæpiùs esse ei consueverit majus præcipitium. Recrudescere enim tunc solent viri, & pejores fieri.*

(*i*) Dom. Soto in 4. dist. 3. q. un. a. 2.

Denique Cardinalis Cajetanus, Navarra, & multi Authores moderni idem docent, ac præcipuè Author Colloquiorum Petrocorensium, author Theologicæ moralis Gratianopolitanæ & sainte Beuve. (*k*)

(*k*) Navar. Manual. c. 16. n. 28.
Colloq. Petroc. tom. 5. q. 2.
De Genêt. Theol. Mor. tom. 4. part. 2. tract. 9. c. 9. n. 49.
De Sainte Beuve, tom. 3. cas. 154. &c.

CASUS XXI.

Pamphilus novit, uxorem suam cum uno è vicinis suis adulterium commisisse; quod nullatenus testibus oculatis, sed tantùm validis conjecturis potest probare. Quæritur, utrùm nihilominùs eam in judicio accusare, & divortii sententiam persequi possit?

Respons.

Non necesse est, ut testes oculati indignum illud facinus viderint, ad inquirendum juridicè in personam hujus criminis ream. Nam, ut qui illud admittunt, quàm cautissimè quærunt latebras; nulla de eo posset habêri certitudo, si hæc una suppeteret via ad illud legitimè probandum. Non necesse est igitur, ut accusator illius probationes quoad factum evidentes afferat; at sufficit moralis certitudo, quæ habetur per conjecturas adeò vehementes, ut crimen jam dubium esse nequeat: Atque eo sensu intelligendus est Sanctus Hieronymus, quem in suo Decreto refert Gratianus, (*k*) cùm ait, quod *suspicio fornicationis divortio potest locum præbêre*; hoc est, suspicio benè fundata, quæque præsumptionem violentam possit ingenerare, ut explicat Glossa (*l*) *hîc ergo de suspicione violentâ loquitur.*

(*l*) S. Hieron. in can. *Dixit* 2. 32. q. 1.
(*m*) Glossa in cit. can. *Dixit.* v. *Suspicio.*

Conjecturas autem istas exigit S. Thomas (*m*), loquens de marito, qui de adulterio uxorem suam suspicatur: *Si de facto isto non constat, possunt esse violentæ suspiciones fornicationis, quibus probatis videtur fornicatio esse probata. Ut si inveniatur solus cum solâ; horis & locis suspectis, & nudus cum nudâ.* Doctori Angelico præiverat Alexander III. in unâ ex suis Decretalibus ad Archidiaconum Genuensem (*n*), qui ab ipso requirebat, nùm vir ad divortium sub ista testium depositione esset admittendus: *asserentes .... quod Consanguineum viri ejusdem, solum cum solâ, nudum cum nudâ in eodem lecto jacentem, eâ, ut credebant, intentione, ut eam cognosceret carnaliter, viderunt; multis locis secretis & latebris ad hoc commodis & horis electis.* Cui respondet summus hic Pontifex istis verbis: *Ex hujusmodi violenta & certa suspicione fornicationis potest sententia divortii*

(*n*) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 3. ad 4.
(*o*) Alex. III. in cap. *Litteris*, 12. de præsumptionibus lib. 3. tit. 23.

divortii promulgari : ita quidem, ut vir licentiam habeat, mortuâ illâ, ducendi aliam, muliere sine spe conjugii remanente.

CASUS XXII.

Alexander & Adriana, uxor ejus, ambo adulterium commiserunt. Adrianæ adulterium publicum est, & juridicè probatum; Alexandri verò occultum; nec in foro exteriori probari potest. Quæritur, utrùm Adrianam possit dimittere Alexander, vi sententiæ divortium edicentis, quam obtinuit?

RESPONS.

Quamvis in foro exteriori Alexandro sit licitum divortium, in conscientiæ tamen foro est illicitum. Nam etsi exceptionem in exteriori foro adhibêre non possit Adriana in maritum suum; potest tamen cum justitiâ coram Deo; ita ut Alexander coram Deo teneatur in gratiam cum illâ redire, eique conjugale debitum reddere. *Si adulterium viri sit occultum*, inquit Sanctus Thomas (*a*), *per hoc non aufertur jus excipiendi contra accusationem viri uxori adulteræ: quamvis desit sibi probatio: & ideò peccat vir divortium petens: & si post sententiam de divortio uxor petat debitum, vel reconciliationem, vir tenetur ad utrumque.*

(*a*) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. art. 6. ad 5.

Eandem rem expressè docet Sanctus Bonaventura, (*b*) hanc enim sibi quæstionem proponit: *Quæritur, utrùm vir, qui fornicatur in occulto, possit dimittere uxorem, quæ fornicatur in aperto:* cui quæstioni his terminis respondet: *Respondeo. dicendum, quòd talis fornicans non debet eam dimittere; nec potest sine peccato in conspectu Dei; licèt possit in conspectu Ecclesiæ, pro eo quod uxori non defuit jus excipiendi, quamvis desit probatio.*

(*b*) S. Bonavent. in 4. dist. 35. in Exposit. Litteræ dub. 1.

Decisio ista nititur hoc principio, quod passim in operibus suis statuit Sanctus Augustinus, & quod Canone refertur: (*c*) *Nihil iniquius, quàm fornicationis causâ dimittere uxorem, si & ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud* (*d*): in quo enim alterum judicas, temetipsum condemnas; eadem enim agis, quæ judicas. Unde sic concludit hic Sanctus Pater: *Quapropter quisquis fornicationis causâ vult abjicere uxorem, prior debet esse à fornicatione purgatus.* Idem principium alibi etiam defendit hic Sanctus Doctor, ut patet ex multis canonibus, quos Gratianus è scriptis illius deprompsit, quosque ad marginem indicamus (*e*).

(*c*) S. Aug. in can. *Nihil.* 32. q. 6.

(*d*) Rom. 2. 1.

(*e*) S. Aug. in can. 1. 3. & 4. eâdem causâ & quæst.

Cæterùm modò dicta vera sunt; etsi ab uno unus tantùm actus adulterii, ab alio ex conjugibus plures actus fuerint admissi; & quamvis alter simplicis adulterii, alter incestûs etiam reus esset: quia accusandi jure, simul & conjugale debitum recusandi excidit qualiscumque adulter.

CASUS XXIII.

PALLADIUS, uxore convictâ de adulterio, à judice divortii sententiam obtinuit; eâque dimissâ quoad separationem, in idem adulterii crimen ipse incidit. Petitur, utrùm cum uxore suâ reconciliari, eamque recipere teneatur?

RESPONS.

Dicendum in casu proposito, cum Sancto Thoma, (*f*) quòd, *propter adulterium, quod vir, priùs innocens*, uti Palladius, *secundùm rigorem juris non debet cogi ad recipiendam uxorem adulteram.* Ratio est; quia vir, qui judicis sententiâ uxorem dimisit, liber est à servitute quam per matrimonium contraxit cum eâ; cùmque uxor sit rea, jam marito crimen suum non potest deferre. Istud ratiocinium instituit Author Glossæ in decreti Gratiani Canonem (*g*); observatque Author ille, decretales, quibus contrarium statui videtur, de eo casu duntaxat esse intelligendas, in quo divortium judicis sententiâ non est factum; En verba illius: *Quid, si posteà maritus adulteret, postquam sententia esset lata contra uxorem de adulterio? dicunt omnes, quòd maritus tenetur eam recipere .... quod vix credo, eo quod nulla facta sit injuria .... est enim liberatus à mutuâ servitute. Nam cùm illa mulier non possit induci testis super aliquo, cùm sit damnata de adulterio. Ergo nec ad accusandum admittitur. Non enim potest dici, quòd suam injuriam prosequitur; cùm omne jus, sive etiam servitutem, quam habuit in viro, perdiderit, & præmissas decretales* (*h*) *intelligo, cùm non fuit sententia lata super adulterio .... aliàs inconveniens esset, quod sententia, à qua non esset appellatum, & quæ transivit in rem judicatam propter delictum supervenιens retractaretur. Hoc autem benè concedo, quod propter delictum superveniens restituitur servitus prior, dummodò sententia non præcesserit super adulterio.*

(*f*) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 6. ad 4.

(*g*) Glossa in can. *Apostolus.* 3. 32. q. 7. v. *Viro.*

(*h*) Cap. *Ex Litteris.* 5. de Divortiis. Cap. *Tua* 7. de Adulteriis & Stupro.

Author tamen hujus Glossæ (*i*) jure excipit casum, in quo mariti adulterium, publicum evasisset: tunc enim dicendum locum esse compensationi, cùm paria crimina compensatione mutuâ deleantur, ut loquitur Innocentius III. in unâ è suis decretalibus (*k*).

(*i*) Glossa in cap. *Ex Litteris*, & 2. & aliis seq. citatis.

(*k*) Innoc. III. in cap. *Tua fraternitas.* 7. de Adulteriis & Stupro l. 5. tit. 16.

CASUS XXIV.

LEANDER, orbus uxore suâ Agnête, ex quâ per octo annos nullam suscepit prolem; posteà Barbaræ nupsit, quâcum etiam absque liberis susceptis quatuor transegit annos. Posteà Barbara libidini indulgens, singulis diebus adulterium committit, & nihilominus marito suo debitum reddit. Fit gravida, ignorans omninò quis sit verus futuræ prolis Author; an maritus; an verò adulter. Puerum enixa & pravos emendans mores; etiam cum marito suo per quindecim annos familiariter agit absque susceptione prolis.

Quæritur de eo, utrùm puer, quem genuit, censeri debeat legitimus: atque adeò utrùm Mater, quæ unà cum puero universa legatrix defuncti mariti, qualibet ex dimidia parte succedente, instituta est; puero possit derelinquere portionem legatam à marito suo juxta consuetudinem patriæ; nullâ iis parte collatâ, qui, deficiente puero, essent hæredes necessarii.

Ratio dubitandi est, quia secundùm omnem verisimilitudinem, hic puer est ex adulterio natus, cùm Leander per octo annos prioris sui conjugii, nec per quatuor primos posterioris ullam susceperit prolem uti nec per quindecim qui secuti sunt ortum hujus pueri: unde verè judicari potest hunc hominem fuisse impotentem.

Ex alia parte affirmat Barbara, quòd vir suus erat perfectè potens ad copulam, quam singulis ferè noctibus habebat cum ipsâ, & quod si quatuor primis annis ab eo prolem non suscepit, id potuisse contingere quia fortè junior erat; cùm nupsit quatuordecim vix annos nata. Addit insuper, quòd si posteà prolem non suscepit, id ex eo oritur, quòd dum esset gravida Abortum passa sit, & pariendo ad mortem ægrotaverit, quo ex casu indubitanter sterilis facta sit.

RESPONS.

Filius hic legitimus habêri debet ob multas rationes: Prima: quia, ut ait Sylvius, hoc juris effatum, *in dubio melior est conditio possidentis*, in hoc casu locum debet habêre (*l*). Idem sentit alter Theologus (*m*) hoc alio juris effato nixus (*n*); *pater .... is est, quem nuptiæ demonstrant*; & propugnat, quòd *semper prævalet favor matrimonii, nisi quando evidenter constiterit conceptio ex adulterio.*

(*l*) Franc. Sylvius in 2. 2. q. 62. art. 2. quæsito 3. conc. 1.

(*m*) Joan. Azor. Instit. Moral. part. 3. l. 5. c. 6. §. 4.

(*n*) L. *Quia semper* 5. ff. de in jus vocando. l. 2. tit. 4.

Id quidem juris civilis legibus æquissimis est consentaneum. *Filium eum definimus*, inquit una ex his legibus (*o*) *qui ex viro & uxore ejus nascitur. Sed si fingamus abfuisse maritum, verbi gratiâ, per decennium: reversum, anniculum invenisse in domo suâ; placet nobis Juliani sententiâ hunc non esse mariti filium. Non tamen ferendum, Julianus ait, eum, qui, cum uxore suâ assiduè moratus, nolit filium agnoscere, quasi non suum. Sed mihi videtur, (quod & Scævola probat)*

(*o*) Leg. *Filium.* ff. de his, qui sunt vel alieni juris vel sui.

probat) si constet maritum aliquandiu cum uxore suâ non concubuisse, infirmitate interveniente, vel aliâ causâ; vel si eâ valetudine pater-familias fuit, ut generare non possit; hunc qui in domo natus est, licèt vicinis scientibus, filium non esse.

Ex illo Ulpiani in hac lege loquentis ratiocinio, Filius, de quo in casu proposito agitur, debet reputari legitimus, quia constat 1. Leandrum, cum uxore aliquandiu, imò sæpè, concubuisse. 2. nullam infirmitatem intervenisse, quæ eum ad copulam inhabilem effecerit. 3. denique id non apparere, quòd eâ valetudine fuerit, ut generare non posset.

Altera ratio, quæ priorem firmat est, quia in rebus dubiis benignior pars ac minùs odiosa est sequenda, juxta istam juris regulam: (*a*) *Semper in obscuris, quod minimum est sequimur.* Et hanc aliam, (*b*) *semper in dubiis benigniora præferenda sunt.*

(*a*) Leg. 9. ff. de diversis reg. juris antiqui. l. 50. tit. 17.

(*b*) Leg. 56. ff. eod. tit.

Existimamus igitur, Barbaram posse filio suo derelinquere partem integram boni, quod ipsi legavit ejus maritus; nec eam teneri hujus partis cæteros defuncti hæredes participes efficere.

CASUS XXV.

THEODEBERTUS inventam mulierem suam in flagranti adulterio, subitò occidit. Quæritur, utrùm absque peccato mortali, ita se gerere potuerit?

RESPONS.

Certum est, Theodebertum uxorem suam non potuisse occidere absque reatu gravis peccati mortalis; nam, etsi coram hominibus in tali occasione valdè excusandus videatur, nihilominùs coram Deo & juxta leges Ecclesiæ omninò reus est. Sic enim docet S. Augustinus his verbis: (*c*) *non licet Christiano uxorem adulteram occidere, sed tantùm dimittere.* Gratianus in suo canonum Decreto eandem adstruit veritatem, eos exponens, qui de eâ re agunt. (*d*)

(*c*) S. Aug. l. 2. de Adulter. conjugiis. c. 5. in can. *Si quod.* 9. 33. q. 2.

(*d*) Gratianus. §. in hoc ad can. Interfectores. & §. In præmissis ad can. Si *quod.* 33. q. 2.

Fatendum tamen, legibus Romanis (*e*) aliquatenùs tolerari tale facinus, in eo quod maritum non punirent, qui uxorem suam occidisset inventam in flagranti adulterio: at iisdem legibus nunquam illud permissum est; cùm pœnam illius tantùm dissimulaverint; quòd haberetur tale homicidium tanquam effectus violentæ libidinis, quæ etiam marito omnem fermè rationis usum adimebat. *Lex Civilis*, inquit S. Thomas (*f*), *quasi licitum computat, quod in ipso actu eam interficiat, non quasi præcipiens, sed quasi pœnam homicidii non inferens propter maximum incitamentum, quod habet vir in tali facto ad occisionem uxoris.*

(*e*) L. Gracchus. 4. Cod. ad Legem Juliam de Adulteriis. &c. L. 9. tit. 9.

(*f*) S. Th. in 4. dist. 37. q. 2. a. 1. in corp.

At verò, cùm leges illæ tale facinus tolerassent, non minùs tamen coram Deo detestandum esset, nec minùs contra leges Divinas & Ecclesiasticas: cùm eos non habeat Ecclesia innocentes, qui crimina commisêre, quorum pœnam non statuit judicium seculare. *Sed Ecclesia*, subjungit Doctor Angelicus, *in hoc non est astricta legibus humanis, ut judicet eum sine reatu pœnæ æternæ, vel pœnæ judicio Ecclesiastico inferendæ, ex hoc quod est sine reatu pœnæ infligendæ per judicium seculare*: undè sic concludit; *& ideò in nullo casu licet viro interficere uxorem propriâ authoritate.*

Attamen fuêre Casuistæ adeò temerarii, ut contrariam huic doctrinæ sententiam defendere ausi fuerint: verùm opinionem eorum erroneam & crudelem damnavit Alexander VII. Decreto lato 24. Septemb. an. 1665. & vetuit ne quis sub pœna excommunicationis *ipso facto* latæ, & Sanctæ Sedi reservatæ, doceret, & ad praxim reduceret facinus quod hac propositione, novi illi Doctores iniquitatis protulerant. *Non peccat maritus, occidens propriâ authoritate uxorem, in adulterio deprehensam.*

Vide { ACCUSATUS Casu 7. DEBITUM CONJUGALE. DIVORTIUM. RESTITUTIO Cas. CONSTANTINA. & 3. sequentibus. }

ADVENA.

Vide. { BENEFICIARIUS. HÆRES. }

ADVOCATUS.

ADVOCATORUM conditio adeò fuit quolibet tempore celebris, ut eos frequenter ad Reipublicæ administrationem eligerent Romani, & in Gallia ad Supremos Magistratus ante publicorum munerum nundinationem assumerentur.

Advocatus, qui pro debito suo religionis adimplet officia, pauperum, uti divitum defensionem debet suscipere, ut præscribit Constitutio Caroli V. an. 1560.

Advocatis non licet partibus adversis simul consulere; neque causas agere, quas nôrunt, aut existimant esse injustas. Prohibetur primum edicto Aurelianensi an. 1556. alterum edicto pariter Aurelianensi an 1560.

Eorum patrocinium non debent recusare, quorum partes adversæ sunt potentes; quo ab iis denegato ad judicem ex officio pertinet ei patronum adjudicare, qui nullum causæ suæ defensorem potest invenire; quod antiquo juri Romano (*g*) est conforme.

Nobilitatis titulo non derogat Advocati conditio; quod etiam erga eos verum est, qui simul Advocati & Procuratoris munera in quibusdam provinciarum tribunalibus conjuncta obeunt, ut statuit Senatus Parisiensis 13. Junii an. 1665. (*h*)

(*g*) Leg. *Hunc titulum* 1. §. 4 ff. de postulando. l. 3. tit 1.

(*h*) Diarium Curiarum. l. 7. c. 23.

Advocatus actæ à se causæ non potest fieri judex, etsi judex inferior, in causa appellationis possit esse Advocatus.

Advocatus potest causam dicere in Dominum suum feudalem, quin ab ejus feudi jure desciscat.

Sunt Advocati, qui dicuntur Generales, & ii sunt in Parlamentis, ad quos alii Advocati causas deferre tenentur, in quibus res Regis, aut communitatis aguntur, & de quibus possunt concludere, auditis partium Advocatis.

Sunt denique in inferioribus tribunalibus Advocati, dicti Regii, qui propriè loquendo, Generalium Advocatorum in his inferioribus curiis vicem gerunt.

CASUS

CASUS PRIMUS.

CAMILLUS, Advocatus, causæ injustæ defensionem ex simplici ignorantia suscepit. Numquid reus est coram Deo?

RESPONS.

Dicendum de hac difficultate Camillum in tantùm coram Deo posse excusari, in quantùm excusatur ejus ignorantia. *Si autem ignoranter causam defendit, putans esse justam; excusatur secundùm modum, quo ignorantia excusari potest*, inquit Sanctus Thomas: (*a*) Quocircà, si ignorantia ejus sit crassa & affectata, non nisi ad ipsius damnationem conducit; si verò ad rem difficilem pertineat, quæ solitum Advocatorum captum superet, atque omnem curam adhibuerit ad elucidandam causæ veritatem & justitiam; à peccato excusari debet.

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 71. art. 3. in corp.

CASUS II.

TRIBONIANUS, Advocatus, suscepit causæ defensionem, quam statim justam existimabat, sed quam in processu litigii injustam posteà agnovit; quæritur, utrùm ab ea defendenda desistere debeat; an verò, si eam tueri perseveret, clienti suo acceptam pecuniam restituere, & etiam parti adversæ, quam damnificavit, illatum damnum reparare teneatur.

RESPONS.

Tenetur hic Advocatus susceptam omittere causam, ubi ejus injustitiam agnoscit; & posito quod eam defendere perseveret; præter culpam, quâ se obstringit, tenetur acceptam à cliente suo pecuniam reddere, & illatum per malam fidem suam parti adversæ damnum restituere.

Primò tenetur clienti suo pecuniam reddere, quam accepit pro mercede defensionis causæ, quam injustam noverat; cùm injustitia pecuniæ pretio, neque aliter possit defendi. *Justus verò Advocatus*, inquit sanctus Gregorius. (*b*) *injustas causas nullo modo suscipit; nec verba dare pro injustitiâ consentit.* Id ipsum docet sanctus Augustinus (*c*) ad Macedonium scribens, cui præcipua causidici officia, ejusque obligationes exponit. Primùm de quo vult moneri causidicum, illud est, ut acceptam mercedem ad standum contra justitiam & veritatem, & ad fallendum Judicem restituat. *Si justitia sincerius consulatur*; inquit, *justiùs dicitur Advocato: redde, quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati adfuisti, Judicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti.* Et cùm questus esset celeberrimos quosque Advocatos, quique probi habentur, solêre, exemplo Farinacii, causas non bonas agere, & etiam gloriari eas obtinêre; subdit posteà: *Quis tandem Advocatus, aut ex Advocato vir optimus facilè reperitur, qui suscepto suo dicat: recipe quod mihi, cùm tibi malè adessem, dedisti, & redde adversario tuo; quod, me agente iniquè abstulisti? Et tamen quem prioris non rectæ vitæ rectissimè pœnitet, etiam hoc facere debet; ut, si ille, qui iniquè litigavit, non vult admonitus corrigere iniquitatem; ejus tamen iniquitatis nolit iste habêre mercedem: nisi fortè restituendum est alienum, quod per furtum clanculò aufertur; & restituendum non est, quod in ipso foro, ubi peccata puniuntur, decepto Judice, & circumventis Legibus obtinetur.* En propria sancti Augustini verba.

Eandem doctrinam docet sanctus Raymundus, (*d*) dicens, quatuor in Advocato esse consideranda, quorum primum est: *Ne scilicet assumat causam injustam vel desperatam*, ait, *& si accepit ab initio ignoranter, & in processu judicii agnoscit causam talem; debet eam relinquere.* Cui rei conforme est Jus Romanum, (*e*) ubi dicitur: *Non autem credita sibi causa cognita, quod improba sit, vel penitùs desperata, & ex mendacibus allegationibus composita, ipsi scientes prudentesque malâ conscientiâ liti patrocinabuntur. Sed, & si certamine procedente, aliquid tale sibi cognitum fuerit, à causâ recedent, ab hujusmodi communione sese penitùs separantes.*

(*b*) S. Greg. Hom. 7. in Ezechi. in fine.

(*c*) S. Aug. Epist. 153. aliàs 54. n. 25.

(*d*) S. Raimund. in Sum. l. 2. tit. 5. §. 39.

(*e*) Authentica *Hodiè*. Cod. de Judiciis l. 3. tit. 1.

Non idem igitur ferendum est judicium de Advocato, qui causæ injustæ patrocinium suscipit, ac de Medico, qui ægrum curare contendit, cujus novit morbum esse insanabilem ac deploratum: nam, ut ait sanctus Thomas. (*f*) *Medicus, accipiens in cura infirmitatem desperatam, nulli facit injuriam; Advocatus autem suscipiens causam injustam, injustè lædit eum, contra quem injustè patrocinium præstat: & ideò non est similis ratio.*

(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 71. a. 3. ad. 1.

Secundò tenetur Tribonianus sub peccato ad restitutionem damni, quod intulit, seu quia falsò Leges aliasve authoritates allegavit; seu quia falsa supposuit facta, è quibus tale damnum est secutum; vel quia superfluas à Judice petens obtinuit dilationes, vel noxias alterutri ex partibus, seu ut justum vitaret judicium, aut spe majoris lucri processum differret, vel quia damnum hoc tandem aliâ quâcumque ratione procreavit. *Tenetur autem Advocatus*, inquit etiam idem sanctus Raymundus (*g*), *ad restitutionem omnium, quæ illi, contra quos præstabat patrocinium, propter ipsius pertinaciam, injustè amiserunt.* Idem asserit sanctus Thomas (*h*) isto ratiocinio: *Illicitum est alicui cooperari ad malum faciendum, sive consulendo, sive adjuvando, sive qualitercumque consentiendo: quia consilians & adjuvans quodammodo est faciens: & Apostolus ad Rom. 1. dicit, quòd digni sunt morte, non solùm qui faciunt peccatum, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Ex eo autem medio hanc infert conclusionem: *Undè.... omnes tales ad restitutionem tenentur.* Quam deindè accommodat causidico, de quo loquimur: *Manifestum est autem*, ait, *quòd Advocatus auxilium & consilium præstat ei, cujus causæ patrocinatur. Undè si scienter injustam causam defendit; absque dubio graviter peccat, & ad restitutionem tenetur ejus damni, quod contra justitiam per ejus auxilium altera pars incurrit.*

(*g*) S. Raimund. loco cit.

(*h*) S. Thom. cit. art. 3. in corp.

Denique his omnibus accedit authoritas sancti Antonini, qui accuratè sancti Thomæ doctrinam secutus rem etiam minutiùs persequitur. En ipsius verba (*i*): *Cùm favent subdolè, causas prodendo, id est, decipiendo clientulum, dùm scilicet occultè adjuvant adversarium tenentur, ultra peccatum injustitiæ & proditionis ad omne damnum, & interesse læso. 2°. Quia causas desperatas fovent contra conscientiam. . . . & talis etiam tenetur parti adversariæ, quæ justitiam habet, de omni damno & interesse; & etiam suo clientulo, de expensis; si suadet sibi jus habere, ut litiget. 3°. Cùm dilationes superfluas nituntur obtinêre, ad hoc tantùm, ut fugiant sententiam, vel magis prolongetur litigium, undè plus lucrentur; vel scienter sine rationabili causa faciunt clientulum appellare: & etiam tenentur de damnis propter hoc.*

(*i*) S. Antonin. 2. part. Sum. Theolog. t. 6. c. 2. §. 5.

Vide CASUM VII.

CASUS III.

SALLUSTIUS, Advocatus, convictus statim de justitiâ causæ, quam defendendam suscepit; agnovit posteà, valdè esse probabile, eandem esse injustam, eoque præsertim tempore, cùm ad judicium esset instructa. Quæritur, utrùm talem causam debeat deserere; an verò partem adversam suis possit juvare consiliis, ut damnum resarciat, quod vel scriptionibus suis, ad ordinandam litem productis, vel etiam causæ dictionibus, ipsi potuit inferre?

RESPONS.

Hoc unum Advocato huic dari potest consilium, ut nimirùm clientem suum inducat ad componendam litem cum parte adversâ modo justo ; quod si fortè recuset, ab eâ causâ defendendâ abstinêre debet ; cujus tamen secretum tutâ conscientia prodere non potest, suis consiliis adversam partem juvando. Casum hunc sic solvit Sanctus Thomas his verbis (*a*) : *Advocatus, si in principio credidit causam justam esse ; & posteà in processu appareat, eam esse injustam ; non debet eam prodere, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta suæ causæ alteri parti revelet. Potest tamen & debet causam deserere ; vel eum, cujus causam agit, ad cedendum inducere, sive ad componendum sine adversarii damno.*

(*a*) S. Thom. 2.2.q.71.a.3. ad 2.

CASUS IV.

SCÆVOLA, Advocatus, pro Joanne in Jacobum causam dicens de Præscriptione, nihil non molitus est in actione suâ, ut in Jacobum Judicum invidiam concitaret, eosque erga eum malè affectos redderet, exprobrans ipsi vitia, multaque injuria objiciens facta, quæ ad causam non pertinebant. 1. Peccavitne mortaliter? 2. Teneturne ad aliquam restitutionem?

RESPONS.

Caritatis Christianæ regulas ignoraret, qui talem Advocatum eo modo in partem suam adversam agere posse defenderet, cùm magno caritatis præcepto, non minùs Causidici, quàm reliqui homines, proximi sui famæ parcere teneantur ; quando judici vitia ejus manifestare non obligantur ; nec talis cognitio ad justum de partium litigio judicium ferendum est necessaria. Merbesius (*b*) quatuor Edicta Galliæ Regum suppeditat, quibus ea iniqua quorumdam Causidicorum damnatur agendi ratio, qui causæ suæ præcipua in adversariorum contumeliis firmamenta reponunt ; & quibus ipsis prohibetur, ne quidquam proferant, quo contradicentium sibi partium honos lædatur, cùm ad id causæ agendæ non cogit necessitas.

(*b*) Merbesius sum Christ. tom. 1. pag. 665. Conclus. 8.

Primum Edictum est Philippi Valesii, nomine isto sexti, quo an. 1344. sic statuit ille Rex (*c*) : *Tenentes Parlament pati non debent, quemquam ab Advocatis verbis injuriosis vituperari.*

(*c*) Edictum an. 1344.

Secundum est an. 1435. (*d*) quo Carolus VII. sapienter Advocatis vetat : *Ne quisquam Advocatus adversam partem contumeliis aut injuriis lacessat, neque quicquam proferat, quod in alterius opprobrium exeat.* Et contradicentes mulctâ puniri vult ad arbitrium judicum.

(*d*) Art. 54.

Tertium est an. 1507 (*e*), quo Ludovicus XII. eandem renovat prohibitionem.

(*e*) Art 122.

Quartum est an. 1535. in quo Franciscus I. his, quos refert hic Author, terminis loquitur (*f*) : *Si quis per verba quæ profert, honorem alterius auferat, hoc propriè & per se est dicere convitium vel contumeliam, & hoc est peccatum mortale, non minùs quàm furtum, vel rapina.*

(*f*) Cap. 1. a. 2.

Ex istis omnibus Regum Edictis liquidò constat, non nunc primùm extitisse Advocatos parùm Christianos, qui calumniis, maledictis & injuriis partes suas adversas insectati sunt ; & interpositâ tantùm Principis authoritate hanc potuisse cohibêri effrenatam dicendi licentiam, quam nostris etiam instauratam vidimus temporibus magno perhonorificæ Causidicorum conditionis opprobrio.

Concludimus inde, 1. Scævolam absque peccato non potuisse Jacobum infamare, aut eum verbis injuriosis ac amaris incessere, eo fine ut Joanni gratus fieret, aut Judices in Jacobum malè affectos redderet ; nisi ad id eum necessariò causæ suæ patrocinium cogeret. 2. Eum tenêri ad debitam legitimè Jacobo reparationem, cùm id egerit.

CASUS V.

MAGNOBODUS, omni re vel mobili, vel immobili carens, quique operâ ac labore victum vix quærit, falso incusatus crimine, Elvidium, Causidicum rogat, ut causæ suæ patrocinium, cùm omni alterius ope sit destitutus, velit per caritatem suscipere : quod ipsi denegat Elvidius, causam ipsius gratuitò nolens agere, quâ de re petitur 1. utrùm Elvidius talis hominis causam, etiam absque spe mercedis, suscipere, sub peccati reatu non teneatur. 2. Utrùm judex possit, an etiam debeat hunc Advocatum compellere authoritate suâ, ut Magnobodi defensionem suscipiat ; & ad obedientiam obligetur hic Advocatus in tali casu?

RESPONS.

Existimamus, 1. quoad priorem quæstionem, idem de isto casu ferri debêre judicium, atque de eo, in quo pauper ad extremam, aut gravissimam redactus necessitatem, eleemosynam ab eo postulat, qui eam sine gravamine potest erogare ; atque, ut is præcepto caritatis ad subveniendum inopi, nihil aliunde sperant, opem ferre tenetur ; sic Elvidium in conscientia obligari, ad defendendam Magnobodi causam, gratuitò & Christianâ caritate inductum, cùm aliter impositæ sibi calumniæ succumberet, atque falsò sibi adscripti criminis pœnas lege constitutas subiret. *Advocati & Procuratoris iniquitates sunt octo*, inquit Cajetanus : (*g*) .... *Octava est nolle aut negligere advocare in causa justa pauperis, cùm ipse Advocatus possit ; nec appareat alius, qui advocet, & sine ejus adjutorio pauper opprimi creditur ; in ejusmodi enim casu tenetur ipse advocare, seu procurare sicut Medicus, medicare ; si in simili periculo esset pauperis sanitas.* Consentit hic doctus Cardinalis cum doctrinâ Sancti Thomæ (*h*), qui in eo casu de onere Advocati idem fert judicium, ac de casu illius, à quo pauper in extremâ necessitate constitutus eleemosinam rogat, & ab eodem absque notabili incommodo ipsius potest accipere ; atque asserit, quòd, quamvis ad eam pro omnibus non teneatur indifferenter, in eo tamen casu tenêtur ; sic licèt Advocatus pauperum omnium ad se confugientium causas agere gratuitò non teneatur, quia tum propriis rebus renuntiare teneretur ; tamen abque peccato non posset abstinêre à defensione pauperis in eo casu, in quo constitutus esse supponitur Magnobodus. *Cùm præstare patrocinium causæ pauperum ad opus misericordiæ pertineat* ; inquit Doctor Angelicus, *idem est hîc dicendum, quod & suprà de aliis operibus misericordiæ dictum est .... * considerandum restat, utrùm aliquis tantam necessitatem patiatur, quod non in promptu appareat, quomodo ei possit aliter subveniri ; & in tali casu tenetur ci opus misericordiæ impendere : si autem in promptu appareat, quomodo alter ei subveniri possit .... non tenetur ex necessitate indigenti subvenire, ita quod non faciendo pecect ..... Unde Advocatus non tenetur semper causæ pauperum patrocinium præstare, sed solùm, concurrentibus conditionibus prædictis, alioquin oporteret eum omnia alia negotio prætermittere, & solis causis pauperum intendere.* Hæc ille. Ex hoc D. Thomæ principio sic concludit Merbesius (*i*) : *Advocati peccant, si pauperibus, ad extremam, vel etiam gravem necessitatem adactis & omni ope destitutis, quorum miseriam cognitam habent, succurrere & patrocinari abnuant.*

(*g*) Cajetan. in summ. v. Advocatus.

(*h*) S. Thom. 2.2.q.71.art. 1.

* 2.2. q.32. a. 5. ad 3.

(*i*) Merbes. tom. 1. sum. Christ. q.195. concl. 1.

Idem docet Angelus de Clavasio (*k*) : *Si est impotens* (ad solvendum) inquit, *tenetur gratis advocare ; lege divinâ hoc præcipiente*, (*l*) .... & *credo, quòd peccat mortaliter, quando scit, talem impotentem incurrere notabile damnum : secus si leve damnum, quia tunc esset veniale.* Eodem modo loquitur Sylvester (*m*).

(*k*) Angelus. v. Advocati. q. 10.

(*l*) Matth. 22.

(*m*) Sylvester v. eod. q. 10.

2. Quòd

2. Quòd si Elvidius pertinaciter & absque ulla justâ ratione hoc ei caritatis officium præstare recuset, ad id à judice cogendus est. Ita sentit Guydo Papæ (a) qui, ut testis ocularis, hunc usum in Parlamento Gratianopolitano, cujus erat Consiliarius, observari affirmat. *Idem etiam vidi observari in paupere seu miserabili, qui non habet unde litigare.* Hæc sunt verba hujusce jurisperiti, qui addit, quòd si rationabili de Causâ in pauperis favorem litigare non posset Advocatus; Judicum esset providère, & etiam gratuitò pauperi ad victum necessaria suppeditare: *aliàs hoc fieri facere deberent Domini de Parlamento, vel quilibet alius judex inferior de suo proprio.* Sententia hujus Jurisconsulti convenit 1. cum antiquo jure Romano (b), uti Lege videre est, quâ statuitur, ut à Judice detur Advocatus *debilibus*, hoc est, iis, quibus non suppetit facultas causæ suæ defendendæ: unde acutè sic concludit Guydo Papæ: *Non potest intelligi sumptibus debilis, seu miserabilis personæ; quia nihil vel parum habet: ergo debet intelligi gratis, vel sumptibus Domini Judicis, in cujus curia litigatur, ad hoc, ne instantia depereat.* 2. Convenit etiam cum Constitutione Justiniani (c) in quâdam ex Authenticis, ejus ad Quæstorem Tribonianum, cui jubet hanc in pauperes exercère caritatem, *alioquin etiam gratis lites audire.* 3. Dènique addit hic Jurisconsultus: *Et nisi Advocatus facto sibi præcepto per curiam, præstet patrocinium, debet repelli ab advocatione dictæ curiæ, nisi se excuset causâ rationabili*: quod probat hic Author allatis Juris Romani multis testimoniis, nec non multorum Canonistarum ac Jurisconsultorum. Idem observat etiam Papo, (d) & P. Matthæus (e) in Guydonem modò laudatum: *Quoties deficit Advocatus*, inquit, *publico stipendio pauperi suffragaturus, cogendus à Judice erit aliquis Advocatus, gratis pauperi patrocinari.* Ita sentiunt quoque Ostiensis, Abbas, Felinus (f), Baldus (g), Jason (h) multique alii seu Canonistæ seu Jurisperiti.

Optandum sanè foret, ut Princeps vel Respublica Advocatum Pauperum vellet constituere, justamque ei mercedem adscribere; ut unum esse testatur Boerius (i), *in Parlamento provinciæ, Rex habet*, inquit, *unum Advocatum stipendiatum pro pauperibus.*

Talis institutus est Regiis Constitutionibus Victoris Amedei Sardiniæ Regis, pauperum Advocatus, perinde ac Procurator quorum uterque ab ipso Rege stipendiatus; gratis pauperibus patrocinium impendere tenetur.

(a) Guydo Papæ decis. 361. n. 2.

(b) Ulpianus in Leg. *nec quicquam.* 9. §. 5. ff. de officio Proconsulis & legati. 1. 1. tit. 16.

(c) Novell. ex Libris 17. de mandatis Principum auth. Collat. 3. tit. 4. c. 3.

(d) Papon. L. 6. tit. 4. n. 4. apud Brillon. v. *Advocat.* n. 141.

(e) P. Matthæus in Guydon. Papæ.

(f) Felinus. in c. 1. de officio Judicis ordin. L. 1. tit. 31.

(g) Baldus in L. *Si furiosi.* Cod. de nupt.

(h) Jason. in §. *Omnes.* n. triplici. Col. penul.

(i) Boerius. decis. 325.

CASUS VI.

Lentulus, litem habens diuturnæ atque intricatæ disquisitionis cum homine præpotente, Tullio Advocato suo centum dupliones pro mercede promisit, si litem auferret; & quinquaginta solummodò, si causâ caderet; verùm post semestre spatium cum adversario suo de omnibus suis prætentionibus reciprocis transegit. Tullius propugnat, teneri Lentulum ad solutionem 100. duplionum, non solùm quia in lite istâ multùm jam insudavit; verùm etiam, quia per se non stetit, quominùs promissum ea res felicem habêret exitum. Quæritur, utrùm Lentulus de ea summâ erga Tullium teneatur?

Respons.

Distinctione opus est: nam, si Lentulus cum adversario suo transegit in fraudem Advocati, ne promissa ei facta perficeret; ad totius summæ promissæ solutionem tenetur; quia ipsum fraus juvare non debet, juxta illud juris effatum: *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent* (k); & hoc aliud Innocentii III. (l) *non deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt.* Et quia è contra fraudis pœnam meretur ex Lege, quæ dicit (m) *æquè in omnibus fraus punitur.* Verùm, si bonâ fide rem composuit propriâ tantùm motus utilitate & quiete, sufficit, ut Tullio pro ratione & modo laboris ab eo hactenùs confecti mercedem tribuat. Ita sentit sanctus Antoninus, (n) qui sibi quæstionem istam proponit his terminis: *Quid si clientulus promittat dare Advocato centum, si vincit causam; & si perdidit, quinquaginta...... sed quid, si clientulus transegerit, seu aliàs se composuerit cum adversario; nunquid Advocatus habebit integrè illa centum sibi promissa?* Cui quæstioni, allatis variis authorum opinionibus, respondet: *Ad concordandas ergo istas opiniones, distingue. Aut clientulus transegit in fraudem Advocati; & tunc totum salarium habebit; quia per eum non stetit: aut hoc egit, scilicet transigendo bonâ fide: putà, quia lis dubia erat; & tunc pro ratâ servitii habebit, consideratâ ejus facundiâ; nisi aliud fuerit factum, seu pactum inter eos.*

(k) Innoc. III. in cap. *Officii* 14. de testam. & ultimis voluntat. l. 3. tit. 26.

Et in cap. *Cùm dilectus.* 8. de religiosis domibus. l. 3. tit. 36.

(l) Innoc. III. in c. *Inter.* 8. de Donationibus lib. 3. tit. 24.

(m) Leg. *In fraudem.* 45. ff. de jure fisci. l. 49. tit. 14.

(n) S. Anton. 3. Part. summa Theolog. tit. 6. c. 2. §. 4.

CASUS VII.

Pomponius susceptâ Theobaldi in Oliverium defensione causam ejus, licet æquissimam amisit, propter malitiam, ignorantiam vel imprudentiam. Quæritur, utrùm teneatur in foro conscientiæ ad restitutionem totius damni, quod passus est Theobaldus.

Respons.

Sanctus Raymundus (o) nullum admittit discrimen inter judicem, qui propter malitiam, vel imprudentiam malè judicavit, & Advocatum, qui propter infidelitatem, vel ignorantiam, aut imprudentiam, susceptam à se causam malè defendit. Nam, etsi infidelitas sit crimen ignorantiâ atrocius, certum est tamen eum ob infidelitatem vel ignorantiam non posse excusari; cùm causæ patrocinium suscipere non debeat; nisi sit ad id idoneus, ac debitam huic rei curam afferat. *Tenetur autem Advocatus ad restitutionem omnium, inquit ille sanctus...... illis, quibus præstitit patrocinium; si propter suam infidelitatem, vel negligentiam, vel imprudentiam amiserunt causam.*

Decisionem istam confirmat Decretalis Gregorii IX. (p) in quâ sic loquitur hic summus Pontifex: *Si culpâ tuâ datum est damnum, vel injuria irrogata...... aut hæc imperitiâ tuâ sive negligentiâ evenerunt; jure super his satisfacere te oportet: nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.*

Sententiæ nostræ consentit sanctus Bernardinus, ut patet ex his ejus verbis (q): *Si quis ex officio suo tenetur à damno alterum defensare, vel præservare; non tantùm, si ex malitia, verùm etiam, si ex notabili negligentia, vel incuria, aut imperitia, officio suo notabiliter indebita contingit illum damnificari; cui sic tenetur, totum illud damnum restituere obligatur: verbi gratiâ..... Notarii, qui nesciunt condere instrumentum, unde multi perdunt jura sua..... Procuratores & Advocati, qui ex eisdem causis admittunt causas justas; atque consilia dantes his etiam possunt annumerari....., tales, inquam, si ex eorum imperitia, vel negligentia quidam damnificantur, satisfacere debent.* Prima, quâ nititur ratio est, *quia talia præcavère debent.* Altera: *quia unusquisque tenetur sufficienter scire & exequi diligenter artem, quam profitetur: maximè quando vergit in periculum error suus.* Tertia: *quia eorum imperitia & negligentia habent quandam efficacem causalitatem damnificationis illorum.* Hoc est, ut omnia verbo complectamur, Advocati, aliique similes sub conscientia tenentur nosse sufficienter officia sua, ea fideliter & accuratè exequi, nullumque proximo suo damnum inferre, alioquin ignorantia eorum vel incuria illatæ injuriæ sufficiens est causa, ut

(o) S. Raimund. in sum. l. 2. tit. 5. §. 39.

(p) Greg. IX. in cap. *Si culpâ.* fin. de injuriis & damno dato. l. 5. tit. 36.

(q) S. Bern. Serm. 24. in Dom. 4. Quadragesimæ. c. 4. tom. 1.

ut ad eam reparandam obligentur. Undè colligendum est, Pomponium Theobaldo tenêri de omni damno, quod ipsi attulit, propter suam infidelitatem, vel ignorantiam, aut negligentiam.

Observandum cum sancto Bernardino, quòd hîc de Advocato à nobis dicitur, debêre quoque intelligi de Procuratoribus, Scribis, Notariis, Medicis, Chirurgis, Pharmacopolis, aliisque omnibus quarumcumque artium Magistris, qui omnes tenentur sub peccato ad restitutionem damni, quod attulerunt, non solùm culpâ notabili; sed eâ etiam, quæ levis jure dicitur: quia certum est, illos tantùm uti eorum operâ, quibus est persuasum de eorum peritiâ, fidelitate ac diligentiâ in exequendis officiis suis; quique aliter ab iis cautè diffiderent. (a)

(a) Theol. Mor. Franc. de Genet. tom. 6. Tract. 8. c. 5. n. 4. Colloquia Condo. tom. 1. Colloq. 14 sect. 2.

Vide Casus 2. suprà.

CASUS VIII.

Bartolus, qui à duodecim annis honorificè advocationem exercet; cùm solemni, quæ in festo Corporis Domini fieri solet, processioni adesset, hoc sibi jus esse contendit, ut in eâ antiquos omnes antecederet Æditnos, quos vulgus Matricularios vocat, qui triginta numero, & ampliùs aderant omnes Notarii, Procuratores & Mercatores: verùm isti omnes Bartoli suscepto obstiterunt, qui vitandi causâ scandali modestè secessit, eosque postridiè in jus vocavit, ut Judicis authoritate eorum controversia dirimeretur. Quæritur, utrùm tutâ conscientiâ, nec in Christianam delinquens humilitatem ita se gerere potuerit?

Respons.

Certum est illud principium, quemlibet posse, illæsâ humilitate, eum postulare honoris gradum, pro ratione characteris sui, aut suæ dignitatis sibi debitum; *cui honorem, honorem*, inquit Apostolus. (b)

(b) Rom. 13. 7.

In eo igitur unicè posita est quæstio, ut dignoscatur, utrùm præcedentia in antiquos Matricularios, Notarios, Procuratores, Mercatores, aliosve similes, tali Advocato sit debita. Id autem constitutum est ex solemni Parisiensis Senatûs Arresto, quod postulante celebri necnon docto D. Talon Advocato generali 15. Junii an. 1688. latum est, quo expressis verbis statuitur, ut nullâ habitâ ratione supplicis Libelli antiquorum Matriculariorum seu Æditnorum, Advocati, de præsenti causas agentes, in processionibus ac publicis cæremoniis antiquos Æditnos, qui rationem reddunt, sint antecessuri. Hoc Arrestum latum est in Æditnos Parœciæ sancti Severini Parisiensis, ac in Diario fori (c) refertur. Quo Arresto nihil sapientius constitutum est: *Laudabile*, namque *vitæque hominum est necessarium advocationis officium*, inquit Imperator Anastasius in unâ Lege Codicis (d), *Advocati, ... dirimunt ambigua fata causarum, suæque defensionis viribus in rebus sæpè publicis ac privatis lapsa erigunt, fatigata reparant: non minùs provident humano generi, quàm si præliis atque vulneribus patriam parentesque salvarent ..... laborantium spem, vitam & posteros defendunt.* Magnificis hisce verbis alii duo Imperatores, Leo & Anthemius (e) Advocatos prædicant, qui olim etiam in Galliâ tanti fiebant, ut antiquiores ad suffragiorum honorem unà cum Consiliariis admittere non dubitaret Senatûs Parisiensis, uti constat ex terminis Arresti Curiæ, mense Junio an. 1319. lati, quod post Corbinum refert D. Brillon (f): *vocatis ad hoc Advocatis Parlamenti antiquioribus & provectioribus.*

(c) Diarium fori. tom. 2. p. 737.

(d) Leg. Laudabile 23. Cod. de Advocatis diversorum judiciorum. tit. 7.

(e) L. Advocati. 14. Cod. eod. tit.

(f) D. Brillon. Dict. Arrest. v. Advocat. n. 131.

Quæ cùm ita sint; nùm æquum foret viris, qui nobilem adeò excolunt artem, debitum recusare honoris gradum, eosque minùs honorificè, quàm nudos cives habêre? Nùm extant etiam plurima Arresta, quæ etiam inter Religiosos Ordines, qui processionibus aderant, Præcedentiæ gradum constituunt.

Existimamus igitur, quòd, cùm præcedentiæ gradum in Æditnos Matricularios, solo sibi juris debiti motivo ductus vindicet Bartolus, nec nisi ex prudentia abierit, & ad evitandum scandalum mox futurum, si diutiùs institisset; non censeri debet reus alicujus peccati. His etiam addi potest, concessum à Curiâ præcedentiæ in Æditnos privilegium non esse honorem ipsi nominatim proprium, sed omni Advocatorum ordini communem: quocircà absque eorum præjudicio, jure ipsis communi cedere non poterat; uti persona Ecclesiastica privilegium omnibus Clericis concessum non potest deserere.

Vide { Clericus, Casus Hermanus. Irregularitas, Casus Lucius. et Restitutio, Casus Amabilis. }

ÆQUIVOCATIO.

Vide { Jurare. Mendacium. Perjurium. }

AFFINITAS, *seu* COGNATIO.

Vide Impedimentum affinitatis.

ALBINATUS.

Albinus dicitur, *quasi alibi natus*; hoc est, natus in regione peregrinâ, quæ videlicet extra Galliæ regnum posita est, nec Regio subjacet dominio. Albinus propriè is est, qui dicitur ἀλλόφυλος, *Peregrinus*; *alienigena*; *externus*; *diversæ nationis*.

Albinatus, prout in Galliâ intelligitur, est jus Regis succedendi Peregrino, in universa bona, quæ tempore mortis in regno Galliæ habebat (a). Peregrinus verò is dicitur, qui nec natione Gallus est, nec jus Gallicæ civitatis acquisivit, hoc est, qui Regia diplomata non obtinuit relata in tabulas curiæ Regiarum rationum, quibus advenæ idem jus ac Gallo indigenæ confertur.

(a) Bouchel. Bibliot. Juris Gallici. v. Albinatus.

Jus illud non est Galliæ proprium: antiquitùs enim vigebat apud Græcos & Romanos, ut videre est in multis Legibus Digestorum & Codicis; & etiamnum viget in aliis plurimis Imperiis seu Orientis seu Occidentis. An. 1577. Bacquetus eruditum, ac lectione dignum, de Albinatu tractatum emisit.

Quamvis

Quamvis Albini, qui Gallicæ civitatis jure donati sunt, contractus inter vivos agere, bona mobilia & immobilia acquirere & vendere, donationes inter vivos facere & acceptare, mutuas etiam, tùm quoad proprietatem, tùm quoad usumfructum, atque contractus matrimoniales possint scribere, ut cæteri Regis subditi; qui tamen jure Gallicæ civitatis non potiuntur, sunt 1o. inhabiles ad possidenda munera, officia & Beneficia. 2. Juridicam non possunt instituere petitionem, nisi spondeant pro judicato, hoc est, pro summis, quibus possent damnari, seu quoad sortem, seu quoad sumptus. 3o. Testamento nec legare nec legari possunt. 4o. Ad bonorum cessionem non admittuntur. 5o. Ipsis non succedunt parentes, exceptis filiis regnicolis, hoc est, qui Galliam habitant, & pro quibus antiqua mitigata est severitas legis, quæ filios illos, etiam in regno natos, à parentum suorum hæreditate excludebat.

Albinatui non subjacent in Gallia exterorum Principum legati, uti nec mercator peregrinus, qui in regno non habet domicilium stabile, sed transitorium tantùm; vel etiam mercatores, qui Lugduni nundinas frequentant, quoad merces suas tantùm & bona mobilia.

Abalienari non potest jus succedendi bonis Albinorum, Regioque dominio est annexum; quocircà ad solum Regem pertinet, exclusis aliis omnibus altæ etiam jurisdictionis dominis. Hinc de Albino dicitur, *vivit, ut liber; moritur ut servus*; & si Gallicâ civitate potitur, *vivit ut ingenuus; moritur quasi libertinus* (*a*).

Advena corpore cogi & in custodiam mandari potest, permittente tandummodò civilis & ordinariæ cognitionis judice; cùm de habitatione ac cibariis agitur.

(*a*) Leg. *Etiamsi* ff. de jure aureorum annulorum.

Sunt quædam in Gallia Provinciæ, quæ Regis privilegio Albinatûs juri non sunt subditæ, ut Occitania & Vice-Comitatus Turonensis, ut observat Bouchel (*b*).

Alia est etiam Albinatûs species, quæ ad illegitimos pertinet, quorum hæreditas ad Regem devolvitur, vel ad dominos altæ jurisdictionis, in quorum finibus illegitimus natus habitabat, & ubi mortuus est.

(*b*) Bouchel. Bibl. juris Gallici. v. Albinatus.

Vide DEPOSITUM. Casu ultimo.

ALTARE.

ALTARE dicitur; mensa, supra quam offertur sacro-sanctum corporis & sanguinis Christi sacrificium.

1. Debet esse Lapideum, etsi ab initio nascentis Ecclesiæ Ligneum fuerit (*c*).

2. Solus Episcopus (*d*) illud benedicere & Chrismate consecrare debet; in eoque condi necesse est sanctorum Reliquias, quarum locus dicitur sepulchrum.

3. Altare, inquit Angelus de Clavasio, *duplex est*; (*e*) *aliud stabile .... aliud autem dicitur viaticum, scilicet in via portandum, vel portabile.*

4. Consecrationem suam amittit Altare, (*f*) cùm destruitur, aut notabiliter frangitur, Reliquiarumve sepulchrum frangitur.

(*c*) Can. *Altaria*. de consc. dist. 1. S. Thom. 3. part. art. 3. ad 5. & in 4. dist. 13. q. 1. a.2.q.5. ad 2.

(*d*) Can. *Nullus* & Can. *Concedimus*. Can. *Unicuique*. Can. *Placuit*. & Can. *Clericos*. de consecrat. dist. 1. c. in Ligneis de consecrat. Ecclesiæ vel Altaris.

(*e*) Angelus. v. *Altare*.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Ad hæc*. de consecrat. Ecclesiæ.

CASUS PRIMUS.

LAPIDE Altaris capellæ Sancti Gordiani absque Reliquiis consecrato, nùm potest uti absque peccato Capellanus ad Missam celebrandam?

RESPONS.

Theologi & Canonistæ non consentiunt de quæstione, quâ petitur, utrùm consecrari possit Altare, non appositis Reliquiis. Alii contendunt, Reliquias esse absolutè necessarias ad consecrationem Altaris seu stabilis seu viatici, inter quos Sylvester aliique permulti Authores eam opinionem tuentur antiquâ nixi Ecclesiæ praxi, quæ sine Reliquiis altaria consecrare non solebat, uti facilè probari potest: 1. Ex Sancto Ambrosio, (*g*) qui Mediolanensi populo, roganti, ut eâ, quâ ante Apostolorum Basilicam consecrarat, solemnitate, novam extructam Mediolani Ecclesiam consecraret, *Faciam* respondet, *si Martyrum Reliquias invenero*. 2. Ex Sancto Hieronymo in Vigilantium scribente. 3. Ex Sancto Paulino (*h*) qui ad amicum suum Severum scribens dicit: *Sancta sub æternis Altaribus ossa quiescunt*. Et ad ipsum veræ crucis frustulum mittit, quod suadet, ut sub Altari unà cum Sanctorum Martyrum Reliquiis condat. 4. Ex Concilio Africano an. 424. (*i*) cujus est istud Decretum. *Placuit, ut Altaria .... in quibus nullum corpus, aut Reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, evertantur. Si autem propter tumultus populares non finitur; plebes tamen admoneantur ne illa loca frequentent; ut qui rectè sapiunt, nullâ ibi superstitione devicti teneantur.* 5. Ex secundo Concilio Nicæno, in quo sic habetur (*k*): *Si à præsenti tempore inventus fuerit Episcopus absque Lipsanis consecrare Templum, deponatur; ut ille, qui Ecclesiasticas traditiones transgreditur.* 6. Ex Sancto Gregorio Turonensi (*l*), qui refert, in parvo Oratorio, à se erectum fuisse altare, in quo Reliquias magnâ solemnitate reposuit: *Altare, quod erexeramus, sanctificavimus &c.* 7. Ex Sacramentario Sancti Gregorii Magni, quod promulgavit Menardus Benedictinus (*m*).

(*g*) S. Amb. Epist. 22. novæ edit.

(*h*) S. Pauli. Epist. 12. n. 7. in Bibliot. PP. tom 5. pag. 169. edit. Antuerp.

(*i*) Conc. Africanum in can. *Placuit*. 26. de consec. dist. 1.

(*k*) Conc. Nicæ. Act. VIII. 2. Can. 7.

(*l*) S. Greg. Turon. l. de Gloria Confessorum. c. 20.

(*m*) Sacram. S. Greg. pag. 157. & seq.

Hæc omnia testimonia de solis fixis Altaribus intelliguntur: cùm verò in usu fuêre Aræ portatiles, quod evenit octavo sæculo, ut testatur venerabilis Bedâ, in suâ Angliæ Historiâ (*a*), consecratæ etiam fuêre in quatuor angulis & medio reliquias apponendo, ut refert Vando, Abbas Sancti Wandregesili, loquens de Sancto Valfranno, Senonensi Archiepiscopo (*b*): *Altare consecrandum in quatuor angulorum locis, & in medio Reliquias continens Sanctorum, in modum Clypei, quod secum, dùm iter ageret, vehere solitus erat.* Quibus omnibus tandem addi potest authoritas Sancti Thomæ (*c*), qui dicit, *consecratur Altare cum Reliquiis Sanctorum.*

(*a*) Beda l. 5. Histor.

(*b*) Apud Surium. 20. Martii.

(*c*) S Thom. 3. part. q. 83. a. 3. in corp.

Suam quoque sententiam confirmant illi Authores ex ipsis precibus, quas profert Sacerdos ascendens ad Altare, dum dixit: *Oramus te, Domine, per merita Sanctorum, quorum Reliquiæ hîc sunt &c.* & in Offertorio: *Suscipe Sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus.... in honorem beatæ Mariæ.... & istorum & omnium Sanctorum, ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem &c.*

Alii (*d*) è contrà volunt, Reliquias ad Altaris consecrationem non esse necessarias. Ita sentit Sotus, & loquens de Canone: *Placuit* ait, hunc Canonem jam obsolevisse. *Canon verò ille jam non est observatu necessarius, nisi ubi ejusmodi Reliquiæ haberi possunt; neque in arâ necesse est, ut recondantur.* Cujus rei hanc affert rationem: *Quando enim populus Christianus non erat tam amplus, non ita passim fabricabantur Ecclesiæ; sed ubi erant Reliquiæ: ut eâdem distinctione, (e) Canone* Arianorum *legitur.* Eandem sententiam tuetur Cardinalis à Turre Cremata: (*f*) *Credo,* inquit, *quòd Reliquiæ non sint de substantia consecrationis Ecclesiæ vel Altaris: & ideò non minùs consecrabitur Ecclesia, vel Altare, si illæ non habentur.* Equidem, Agathense Concilium an. 506. in Decreto Gratiani relatum (*g*) ad consecrationem Altaris necessarias esse Reliquias non significat; sed *Altaria,* inquit, *placuit non solùm unctione Chrismatis, sed etiam Sacerdotali benedictione sacrari.* Huc accedunt antiqua Missalia, quibus hæc fertur Rubrica: *Si Reliquiæ non fuerint in Altari: omittatur illa particula orationis, quæ dicitur post confessionem, scilicet: Oramus te, Domine, per merita Sanctorum tuorum, quorum Reliquiæ hîc sunt.* Hanc Rubricam referunt Azorius & Sylvester (*h*)

(*d*) Can. *Nullus* 15. de consecrat. dist. 1. Astensis l. 3. 39. Nugnus in 3. partem. S. Thom. q. 8. a. 3. dub. 3. Sotus in 4. dist. 13. a. 6. Et Suarez in S. Thomam q. 83.

(*e*) De Consecr. dist. 1.

(*f*) Joan. à Turre cremata. tom 4. in can. *Placuit.* cit.

(*g*) Conc. Agathen. in Can. *Altaria.* 32. dist. 1.

Alii denique, ut Durandus, Joannes Andræas & Glossa in Canonem *Placuit*, (*i*) contendunt, quòd licèt ad portatilis Aræ consecrationem necessariæ non sint Reliquiæ; in stabili tamen, ubi consecratur Ecclesia, debent reponi; & quòd Reliquiarum defectu, ipsum Christi Corpus recondi debet: verùm ultimam hanc praxim improbavit Innocentius IV. ab Hostiensi consultus, qui hanc opinionem refellit, (*k*) uti Panormitanus cum omnibus aliis Canonistis.

(*h*) Joan. Azorius l. 1. Instit. Moral. c. 17 §. 8. Sylvester. v. *Altaria.* q. 1.

(*i*) Guillelmus Durandus Epis. Mimatensis l. 1. Rationalis divinorum Officiorum. c. 7. Joannes Andræas in cap. *ad hæc* de 1. Consecratione Ecclesiæ vel Altaris. Abbas & Glossa in can. *Placuit.* cit. v. *Reliquiæ.*

(*k*) Hostiensis in summa tit. de Consecrat. Eccles.

Primæ igitur, aut alteri standum opinioni; cùm utraque satis firmis nitatur rationibus, ut tanquam probabiles habeantur, & ad praxim absque peccato possint reduci. Unde colligimus, Sancti Gordiani Capellanum in casu proposito posse celebrare in Altari suæ Capellæ, licèt absque Reliquiis consecrato; cùm essentia consecrationis in solâ Chrismatis unctione & Episcopi Benedictione consistat ex Decreto Concilii Agathensis suprà relato; etsi solita sit hæc Ecclesiæ praxis, ut, ubi suppetunt Reliquiæ, in eo recondantur. Doctus ultimi Sæculi Theologus, qui præcipuam probationem, quas attulimus, partem nobis suppeditavit, hanc amplectitur sententiam (*l*). Addendum etiam existimamus, tutius esse, sequi opinionem Bonacinæ, qui sentit in tali dubio recurrendum esse, cùm fieri potest, ad authoritatem ac decisionem Summi Pontificis.

(*l*) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 79.

CASUS II.

Medericus, recens Sancti Boni Curatus, cùm in Parœciam suam vigiliâ natalis Domini venisset, ut Ecclesiæ suæ possessionem adiret, curialesque obiret functiones, cùmque Altaris lapidem à paucis diebus emptum, & ab Episcopo nondum ob eam causam consecratum, solummodò invenisset; eo se posse uti existimavit ob urgentem necessitatem; ut postridiè, diebusque festis sequentibus, Missæ interesse possent sui Parochiani? Quæritur, utrùm absque gravi peccato sic se gerere potuerit?

Respons.

Quemadmodum in loco, qui ab Episcopo non fuit consecratus, aut benedictus, celebrare, strictè est vetitum, uti statuunt multi canones (*m*); sic sacro-Sanctum Altaris Sacrificium, in Arâ ab Episcopo non consecratâ offerre pariter vetatur, ut probat Sanctus Thomas (*n*), qui, cùm asseruit, divina mysteria in loco non consecrato posse celebrari, de consensu tamen & permissione Episcopi, addit posteà; *Non tamen sine Altari portatili consecrato; unde in eadem distinctione (o) legitur: concedimus, si Ecclesiæ fuerint incensæ, vel combustæ, in Capellis cum tabula consecrata Missas interim celebrari: quia enim sanctitas Christi fons est totius Ecclesiasticæ sanctitatis, ideò in necessitate sufficit ad peragendum hoc Sacramentum Altare Sanctificatum.* Et iterùm alibi (*p*), *ideò etiam debet in Altari & in domo consecrata celebrari hoc Sacramentum. Si autem necessitas adsit, ut propter destructionem Ecclesiarum in aliqua terra, vel itinere constitutis, licet etiam in locis non consecratis celebrare; dummodò habeant Altare portabile consecratum.*

(*m*) Can. *Sicut.* 11. Can. *Missarum.* 12. Can. Hic ergo. 14. Et Can. *Nullus.* 15. de consecrat. dist. 1.

(*n*) S. Thom. 3. part. q. 83. art. 3. ad 2.

(*o*) De consecrat. dist. 1.

(*p*) S. Thom. in 4. dist. 13. q. 1. a. 2. quæstiunc. 5. in corp.

Diximus: *in Arâ ab Episcopo non consecrata*; quia, ut ait idem Doctor Angelicus (*q*), *Tales consecrationes Episcopo reservantur, tanquam Principi totius Ecclesiastici Ordinis.*

(*q*) Idem. 3. part. q. 82. art. 1. ad 4.

Ex dictis igitur colligendum, Medericum, de quo in specie propositâ fit mentio, non potuisse absque gravi peccato celebrare in Altari non consecrato; atque ita fuisse convenientius, ut sequentibus festis Missæ Sacrificio non adessent ipsius Parochiani, cùm in eo casu pro ipsis non urgeret Ecclesiæ præceptum; nec eos ad audiendum Sacrum, saltem in hoc templo obligaret.

CASUS III.

Cùm Leporius Villam emisset, ubi est Capella domestica, in quâ jam pridem Sacrificium Missæ non fuit celebratum, & quam ad Sacra facienda disposuisset; Parochus loci illius Altaris lapidem inspexit, in angulo hujus Capellæ repertum, in quo, cùm nec crucem insculptam, nec Reliquias, aliudve exterius consecrationis signum observare potuisset, eo uti non est ausus. Quâ de re quæritur, utrùm eo uti absque peccato potuisset, & utrùm deinceps in eo altari absque scrupulo celebrare possit?

Respons.

Probabile est, Parochum illum ob bonam suî fidem absque peccato in hoc Altari celebrare potuisse, atque adeò deinceps posse. Ratio est, quia juxta sententiam multorum gravium Authorum, quos in responsione ad primam difficultatem laudavimus, Reliquiæ ad Altaris consecrationem non sunt absolutè necessariæ; atque ideò, cùm earum in lapide non appareat vestigium; hinc illud non fuisse consecratum conjicere non debet Parochus; quandoquidem ad consecrationem sufficiat sola Episcopi Benedictio

juxta

juxta formam ab Ecclesiâ præscriptam facta cum unctione Chrismatis, uti jam ex Canone Concilii Agathensis probavimus; nec etiam ad judicium tale, ferendum sufficit defectus crucis insculptæ, utpotè ad id minimè necessariæ. Quocircà non obstantibus duobus illis defectibus justè præsumere potest hic Parochus illum lapidem fuisse consecratum, & eo consequenter absque peccato uti potest.

Attamen si aliundè justis de causis dubia esset illius consecratio, tunc ut dubia haberi posset, atque lapidem non fuisse consecratum præsumi: quia in casu dubii legitimi, statuunt Canones (*a*) *ut Ecclesiæ vel Altaria quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur.* Sic simili difficultati ab Amico suo Doctore consultus respondit doctus Theologus 17. Augusti an. 1665. (*b*)

(*a*) Can. Ecclesiæ. 18. de consecrat. dist. 1.

(*b*) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 179.

CASUS IV.

Geminius, Sacerdos die Dominicâ in Villâ degens, ubi domestica erat Capella, cujus Altare erat tantummodò ligneum, in eo Missæ Sacrificium obtulit. Nunquid potuit illud celebrare absque peccato?

Respons.

Certum est, hunc Sacerdotem absque gravis peccati reatu in tali Altari celebrare non potuisse, quod ab eo tanquam non consecratum haberi debuit: quia prohibitum est Altare consecrare vel benedicere, nisi lapideum, ut statuit Concilium Epaonense, quod in suo Decreto his verbis refert Gratianus: (*c*) *Altaria, si non fuerint lapidea, chrismatis unctione non consecrentur. Quod quidem*, inquit Sanctus Thomas, (*d*) *competit & significationi hujus Sacramenti: tùm quia Altare significat Christum: dicitur autem* 1. *ad Corinthios* 10. Petra autem erat Christus. *Tum etiam quia Corpus Christi in sepulchro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quoad usum Sacramenti: lapis enim & solidus est & de facili potest inveniri.* Hac eàdem Sancti Thomæ authoritate suam sententiam confirmat Cardinalis à Turrecrematâ in suo commentario in Canonem modò allegatum.

(*c*) Conc. Epaonens. c. 26. & 27. in Can. *Altaria* 31. de consec. dist. 1.

(*d*) S. Thom. 3. part. q. 83. a. 3. ad. 5.

CASUS V.

Cùm ruinosa esset, & angustior Sancti Deodati Ecclesia; Dominus loci Paschali curato atque incolis novam propriis sumptibus majorem atque pulchriorem ædificare se velle proposuit: quod ab omnibus libenter acceptum est; & veteris Ecclesiæ demolitionem statim aggressi sunt: Sed cùm appropinquaret Festum Pentecostes, Altare in cœmeterio extruxit Paschalis, in quo ipse, Vicarius ejus & Æditus Sacro-Sanctum Missæ Sacrificium obtulerunt. Quod cùm rescivisset Balduinus Parochus Vicinus Paschali, ipsi declaravit, eum malè egisse, & quidem irregularitatem incurrisse, quia pollutâ ob demolitionem Ecclesiâ, pollutum quoque fuit cœmeterium juxta istam juris regulam: (*e*) *accessorium naturam sequi congruit principalis.* Quâ de re petitur, utrùm hæc sententia legitimis sit nixa rationibus?

(*e*) Reg. 42. de regulis juris in 6.

Respons.

Paschalis in duobus peccavit; primò quia Ecclesiæ demolitioni assentiri non debuit absque authoritate & consensu Episcopi Diœcesani; imò debuit obsistere: donec scripto obtentum talem consensum penes se haberet; quia omnes Canones, qui de Ecclesiarum eversione loquuntur, prohibent, ne qua, nisi de consensu Episcopi, disturbetur. *Nemo Ecclesiam ædificet*, inquit antiquum Galliæ Concilium, (*f*), *antequam Episcopus civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publicè atrium designet, & antè præfiniat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria & ad custodiam, & ad stipendia custodum sufficiant: & ostensâ donatione sic domum ædificet; & postquàm consecrata fuerit, atrium ejusdem Ecclesiæ sanctâ aquâ conspergat.*

(*f*) Conc. Aurelian. in Can. *Nemo.* 9. de consecrat. dist. 1.

Altera Paschalis culpa haud dubiè multò gravior est, 1. quia in loco privato absque authoritate Episcopi Altare extruxit, cui soli convenit talis potestas; cùm nequidem sine ejus consensu, novum in Ecclesiâ jam consecratâ, erigere sit licitum, ut indicant hæc verba antiqui Canonis, à Gratiano Hormisdæ Summo Pontifici adscripti (*g*): *Nullus Presbyter in Ecclesia consecrata aliud Altare erigat, nisi quod ab Episcopo loci sanctificatum est, vel permissum; ut sit discretio inter sacrum & non sacrum: nec dedicationem fingat; nisi sit. Quod si fecerit, si Clericus est, degradetur. Si verò laïcus; anathematizetur.* 2. Quia in eo Missam celebravit; quod absque gravissimi peccati reatu præstare non potuit, uti Vicarius & Æditus; si curatum propriâ suâ authoritate Altare illud extruxisse ipsis fuit cognitum.

(*g*) Can. *Nullus* 25. ibid.

Certum est nihilominùs; Paschalem, uti alios duos Sacerdotes non idcircò in irregularitatem impegisse: quia nullus extat eâ de re Canon; cùmque irregularitas odiosa sit res, ultra juris limites extendi non debet, juxta istam Bonifacii VIII. regulam. *Odia restringi..... convenit.* (*h*)

(*h*) Reg. 15. de reg. juris n. 6.

Quod pertinet ad rationem, quâ utitur Balduinus ad probandum, irregularitatem in eo casu inveniri: respondendum 1. Ecclesiam ob ipsius demolitionem non censendam esse pollutam; neque enim polluta censeri potest Ecclesia, nisi sit Ecclesia: atqui talis esse non perseverat, ubi diruitur. 2. cùm etiam per demolitionem suam polluta supponeretur Ecclesia, ipsum tamen pollutum censeri non deberet cœmeterium, nisi Ecclesiæ adjacêret. 3. Cùm utraque polluta supponerentur, nondum tamen irregularitati subjacerent Paschalis & alii Presbyteri, quia per celebrationem in loco polluto non fit Sacerdos irregularis; licèt absque gravi peccato in eo non possit sacra offerre; ut in unâ ex suis Constitutionibus declarat Bonifacius VIII. (*i*) his verbis: *Is, qui in Ecclesia, sanguinis aut seminis effusione polluta, vel qui præsentibus majori excommunicatione nodatis, scienter celebrare præsumit; licèt in hoc temerariè agat, irregularitatis tamen (cùm id non sit expressum in jure) laqueum non incurrit.* Unde asserit Glossa, quòd, quamvis celebrantes in loco interdicto incurrant in irregularitatem, *celebrantes* tamen *in loco polluto non contrahunt irregularitatem, nisi fuerit cautum in jure & expressum.* Ratio hujus discriminis est, quia id ipsum quod dicitur *Pollutio Ecclesiæ*, propriè loquendo non idem est ac *censura interdicti.* Ita communiter docent Theologi & Canonistæ, inter quos præcipuè Sairus (*k*), Sotus, Paludanus, & post ipsos Navarra (*l*) & Cardinalis Toletus.

(*i*) Bonifacius VIII. in cap. *Is qui* 18. de sententia excom. &c. in.6. l. 5. tit. 11.

(*k*) Greg. Sairus l. 5. Thesauri c. 16. n. 19.

(*l*) Navar. Manual. c. 25. n. 83. Toletus Inst. truc. Sacerd. l. 2. c. 2. n. 2.

CASUS VI.

Cùm in Ecclesia Sancti Bertini magnus lapis Altaris à suâ basi seu stipite ruinoso fuisset separatus, cùmque Altare fuisset restitutum, bonâ fide in eo celebravit Parochus, non iteratâ hujusce lapidis consecratione: quâ de re duo inquiruntur; primum: utrùm illud Altare suam amiserit consecrationem. Alterum: utrùm, posito quod eam amiserit, jam consecratum censeri non debeat, ob Sacro-Sanctum Missæ Sacrificium, quod in eo Parochus obtulit, uti calix non consecratus ad Sacrificium adhibitus, jam ex eo sit consecratus.

RESPONS.

Duæ sunt contrariæ eâ de re sententiæ. Prima & magis communis, quam sequuntur multi graves Authores ultimi sæculi, qui de rebus moralibus scripsêre (*a*) est, quòd in casu proposito Altare stabile suam amittat consecrationem: in eoque inclyti Yvonis Carnotensis sententiam amplectuntur (*b*), qui antiquo Decreti Gratiani Canone (*c*) nititur, & ex quo infert, quòd, cùm fit, ut si moto è suâ Sede Altari, lapis à basi seu fulciente stipite separetur, novâ indigeat Altare consecratione, priusquàm in eo sacra possint offerri. Cujus rei hæc potest afferri ratio, quia totâ compage Aram conficiente, ubi dividitur lapis aut separatur à stipite; necessariò sequitur, consecrationem violari, ut loquitur Sanctus Carolus Borromæus, (*d*) exponens, quo pacto è suâ Sede possit moveri Altare, quin suam amittat consecrationem: *Cùm verò Altare consecratum transferri contigerit*, inquit hic Sanctus Archiepiscopus, *quòd, ut ne iterùm consecrari opus sit, 'ea transferendi ratio adhiberi poterit; ut primò illud totum asseribus, tabulisque ligneis, rectè aptèque conclusum, è loco ita moveatur accuratè, ut stipes à solo Ecclesiæ convulsus, ne minimum quidem ab Altaris mensâ disjungatur, sed totus affixus ei inhæreat, ne consecratio violetur.*

(*a*) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 79. De Genet. Theo. Mor. tom. 3. tract. 5. c. 7. n. 11. Colloq. Luco. tom. 5. Colloq. 16. q. 1.
(*b*) Yvo Carn. Epist. 72.
(*c*) Can. *Si motum* 19 de consecrat. dist. 1.
(*d*) Act. Eccles. Mediol. part. 4 de lapide Altarium portatilium. Instruct. fabricæ & supellect. Ecclesiæ.

Idem docet Author Glossæ in Canonem, de quo modò diximus (*e*). En ipsius verba: *Consecratio autem ipsius Altaris præsertim intelligitur esse in conjunctione mensæ, scilicet lapidis superioris & structuræ inferioris. Ergo, si mensa fuerit mota, vel aliquis de lapidibus tangens ipsum, execraretur Altare, & est consecrandum.* Ad hæc accedit authoritas Alexandri III. qui in una ex suis Decretalibus sic dicit: (*f*) *Si Altare motum fuerit..... debet denuò consecrari.*

(*e*) Glossa in cit. Can. *Si motum*. v. *Altare*.
(*f*) Alexand. III. in cap. *Ad hæc*. 1. de consecrat. Ecclesiæ vel Altaris l. 3. tit. 40.

Opinio contraria, licèt minùs communis, suos tamen habet fautores, qui nituntur 1. Exemplo Altarium portatilium, & contendunt hunc terminum, *motum*, quod in jure reperitur, nihil aliud significare, *quàm mutatum quò ad formam, ita quòd formam amiserit per diminutionem, vel augmentum*, ut explicat Glossa (*g*) 2. usu ipso, qui, ut legum, sic Canonum est verus interpres. *Optima enim est legum interpres, consuetudo* (*h*). Quod confirmant ex eodem Canone, *si motum*, quo fertur, Ecclesiam amittere suam consecrationem; cùm è loco suo mutatur Altare: cui rei tamen praxis est contraria, ut notat Alexander III. his verbis (*i*): *Propter hoc verò nequaquam reiterare suam consecrationem Ecclesia consuevit, licèt id quidam Canones innuere videantur.*

Secundam hanc opinionem non admittit Sylvester (*k*), nisi cum distinctione, dicens, quòd, si reliquiarum tumulus sit in ipso lapide, eum solo motu locali non amittere suam consecrationem, cujus contrarium evenit, si idem tumulus sit inferior lapide, & ab eo sejunctus.

(*g*) Glossa in cap. *Ad hæc*. 1. de consecrat. Ecclesiæ &c. v. *Altare*.
(*h*) Leg. *Si de interpretatione* 37. ff. de Legibus, Senatusque Consultis. l. 1. tit. 3.
(*i*) Alexand. III. in cit. cap. *Ad hæc*.
(*k*) Sylvester. v. *Altare*. q. 10.

Quamvis quælibet ex his tribus opinionibus suam habeat probabilitatem; primæ tamen standum existimamus, quia potioribus nititur rationibus & authoritatibus, & in praxi est communior. Unde colligimus, quòd execrato Ecclesiæ Sancti Bertini Altari, in novo Altari Parochus non debuit celebrare, priusquàm ab Episcopo fuisset consecratum. Hæc est responsio nostra ad primam expositi casûs difficultatem.

Quod spectat ad secundam, quâ quæritur, utrùm Altare amissam consecrationem suam solâ Missæ celebratione recuperet: quidam Authores affirmant, & volunt, idem esse dicendum de Altari execrato, ac de Calice, qui è profano fit Sacer ubi primùm in eo consecratus est Sanguis Christi. Verùm æquam non ducimus esse paritatem; quia, licèt Calix non consecratus solo usu Sacerdotis celebrantis fiat Sacer, juxta hæc Sancti Augustini verba (*l*): *Vasa..... quæ ipso ministerio consecrata sancta dicantur in ejus honorem, cui pro salute nostra inde servitur*: non idem tamen de Altari ferri debet judicium, quia Christi corpus non immediatè Altaris lapidem tangit, ut Sanguis Calicem, qui ob eam causam fit verè consecratus.

(*l*) S. Aug in Psal. 113. Serm. 2. n. 6

CASUS VII.

Cùm in Capella Sancti Joannis fortuitò lapis Altaris cecidisset, sepulchrum, hoc est, locus, in quo Reliquiæ erant conditæ, fractus est, nec in eo jam Reliquiæ inveniuntur. Nunquid Capellanus in eo Altari Missam in posterum potest celebrare, cùm præsertim levis sit aliundè fractio?

RESPONS.

Capellanus ille deinceps absque peccato super hac mensâ Altaris Sacrificium offerre non potest; quia fracto sepulchro suam amisit consecrationem: nam, etsi tanquam vera supponatur opinio, quæ Reliquias ad Altaris consecrationem non esse necessarias asserit, hoc non obstat, quominùs lapidem hunc fractione sepulchri suam amisisse consecrationem, asseratur. Ratio est, quia, cùm Altare unà cum Reliquiis fuit consecratum, tumulus, quo includuntur, tanquam pars præcipua debet haberi; atque adeò ejus fractio non ut levis, sed ut enormis censenda est. Multi etiam Authores affirmant lapidem hujusmodi solâ sigilli fractione suam amittere consecrationem, etsi Reliquiæ permaneant. Unde sequitur cum lapidem à fortiori execrari, cùm desunt Reliquiæ.

Decisionem hanc affert Sylvester (*m*): *Violatur*, inquit, *vel execratur* (Altare).... *Si movetur, vel frangatur, vel minuatur signum sepulchri .... & hoc ubicumque sit sigillum; etiam in latere.* Idem docent multi Authores moderni, (*n*) secuti hunc Dominicanum & Cardinalem à Turre-cremata, qui eandem etiam sequitur opinionem. (*o*)

(*m*) Sylvester. v. *Altare*. q. 6.
(*n*) De Genet. Theol. mor. tom 3. tract. 5. c. 7. n. 11. Sainte Beuve. tom. 2. Cas. 79. Colloq. Luco. tom. 5. Colloq. 16. q. 1.
(*o*) Joannes à Turre-cremata tom. 4. in cit. Can. *Si motum*. §. *Ad primum*.

CASUS VIII.

PATRICIUS, Parochus Sancti Albini, unicum habens in suâ Ecclesiâ Altaris lapidem, qui ita fuit mutilatus, ut una è crucibus in quatuor angulis, insculptis fracta fuerit, postulat, utrùm non obstante hac fractione, illo possit uti lapide ad Sacrificium offerendum?

RESPONS.

Si fractio sit levis, ita ut eo lapide facilè uti possit Patricius, in eo absque peccato celebrare potest: at si fractio sit enormis, hoc est, valdè notabilis, ita ut commodè eo lapide non possit uti: tunc absque gravi peccato Missam celebrare non potest; quia in eo casu lapis superstes suam amisit consecrationem. Id ipsum probatur ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum Nidrosiæ in Norvegia (*p*) in quâ dicit Summus hic Pontifex, *Altare verò, in quo tabula, cui consecrationis benedictio Pontificali ministerio adhibetur*, si mota, vel enormiter fracta fuerit; debet non immeritò consecrari. Idem etiam asserit in aliâ Decretali (*q*) in qua loquens de Ecclesia quæ fuerat combusta, sed cujus mensa Altaris leviter tantùm læsa fuerat, declarat, hanc Aræ mensam, suam non amisisse consecrationem. *Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum*, hæc sunt illius verba, *quòd, cùm parietes in sua integritate permanserint; & tabula Altaris denuò mota, vel enormiter læsa non fuerit; ob causam prædictam*

(*p*) Innoc. III. in cap. *Quod in dubiis*. de consec. Ecclesiæ vel *Altaris*. l. 3. tit. 40.
(*q*) Idem. in cap. *Ligneis*. 6. eodem tit.

prædictam nec Ecclesia, nec Altare debet denuò consecrari.

Sed quæri potest, quæ censeri debeat *fractio enormis*. Eâ de re non omninò inter se consentiunt Doctores. Quatuor enim sunt diversæ opiniones, à celebri Germano Doctore (*a*) relatæ, quæ suas habent rationes. Verumtamen, ut huic quæstioni præcisè fiat satis, existimamus, opinionem Hostiensis, qui putat solam fractionem unius ex angulis mensæ Altaris sufficere, ut suam amittat consecrationem, nimis esse rigorosam: atque adeò Patricium in eo, quem habet, Lapide posse celebrare; modò major pars integra remaneat, ac facilè Calicem & Hostiam possit excipere. Hæc decisio congruit cum Glossâ (*b*), quæ hæc verba, *enormiter fracta*, his aliis explicat: *ultrà medietatem*: quo in sensu eadem sumunt Turre-cremata, (*c*) & Nugnus (*d*). En verba ultimi hujusce Authoris: *Si Lapis consecratus frangatur; amittitur consecratio, ut docet Sylvester v. Altare q. 8. Verum est, quòd debet esse fractio notabilis: aliàs non amittitur consecratio. Tùm autem non censetur notabilis, quando major pars quæ remanet, est sufficiens, ut in illa possit Calix & Hostia collocari. Si verò frangatur per medium; etiamsi quæcumque pars ad hoc esset sufficiens, nulla manet consecrata: quia certum est, non posse utramque partem manêre consecratam; & non est major ratio de una, quàm de altera.* Cæterùm, cùm legitimè dubitari potest, utrùm fractio sit levis, vel enormis; eâ de re consulendus est Episcopus, atque ipsius standum judicio, ut observat Hostiensis modò laudatus.

(*a*) Gabriel Biel. lect. 13. in Can. *Missæ*.

(*b*) Glossa in Can. *si motum*. 19. de consecrat. dist. 1. v. *Altare*.

(c) Joannes Card. de Turrecremata in cit. Can. *si motum*. tom. 4.

(*d*) Didacus Nugnus in 3. part. S. Th. q. 83. art. 3.

AMOR.

Vide { Caritas. }

ANTIDATA.

ANTIDATA definitur his terminis: *Dies antiquior adscripta alicui instrumento aut Epistolæ*: ut cùm scribitur Syngrapha, aut Epistola 25ª. die Junii an. 1730. & ipsi adscribitur prima dies ejusdem mensis: undè constat Antidatam posse cadere in judiciale seu publicum instrumentum, & instrumentum privatum.

Antidata in utroque casu est mendacium scriptum; & consequenter peccatum. At instrumenti publici Antidata peccatum est multò gravius; seu ab Officiali publico, seu à privatâ personâ adscribatur: atque hoc genus falsitatis insolitæ inquisitioni in suum Authorem locum præbet.

Edicto an. 1673. (*e*) prohibetur sub pœna falsi, ne Cambiorum Syngraphis dies antiquior adscribatur, conformiter ad hæc verba Legis (*f*): *Si à debitore, prælato die pignoris obligatio mentiatur; falsi criminis locus est.* Equidem vera data, est circumstantia maximi momenti, quæ confert ad probandum, instrumentum aliquod esse perfectum & authenticum: quare solemnem hanc cæremoniam exigunt Leges omnes; ut videre est ex omnibus contextibus, ad marginem indicatis. (*g*)

(*e*) Tit. 5. art. 26.

(*f*) L. *si à debitore* 28. ff. ad legem Corneliam de falsis. l. 48. tit. 20.

(*g*) L. *si qua* 4. Cod. de diversis rescriptis & pragmaticis sanctionibus l. 1. tit. 13. Et Innoc III. in Can. *Inter dilectos*. 6. de fide instrum. L. 2. tit. 22.

CASUS PRIMUS.

GODEFRIDUS, suum propriâ manu die primâ Junii scripsit testamentum; cujus diem trimestri spatio prætulit; verùm Joannes & Jacobus ipsius hæredes, magnis, quæ Ecclesiæ pauperibus, & amicis suis scripsit, Legatis offensi; post ipsius mortem hujusce testamenti rescissionem juridicè postulaverunt, cujus invaliditatem probare ob Antidatam, adhibitis pluribus incorruptis testibus, proponunt. Quæritur, utrùm ad petitionem suam debeant admitti?

RESPONS.

Joannes & Jacobus ad talem petitionem non debent admitti, & quidem impensis debent multari. Ita sentit Basnagius (*h*) in suo de Normanâ Consuetudine Commentario, in quo Arrestum Rothomagensis Parlamenti 21. Junii an. 1622. datum refert, quo res sic fuit judicata: cujus rei duplex potest afferri ratio: Prima est, quia hæredes isto agendi modo defuncti memoriam obscurare contendunt; quocircà bonis ab eo post mortem derelictis fiunt indigni.

Secunda est, quia, ut nostra fert opinio; ad validitatem Testamenti propriâ manu scripti non requiritur dies adscripta, seu data, uti decrevit quarta inquisitionum Curia Senatûs Parisiensis an. 1661. Arresto, quod refert Jovet. (*i*) Equidem hujus Testamenti data nihil confert ad probandam ipsius veritatem, aut Testatoris intentionem: cùm Edictis non exigatur data, nisi in Testamentis solemnibus aut nuncupativis, quæ recipiunt Notarii publici, aut Parochi, vel eorum Vicarii sufficienti ad hoc authoritate muniti, coram quatuor testibus. Cæterùm circa Testamenta olographa, seu propriâ Testatoris manu facta observandum: 1°. Quod non necesse est, in regionibus, quæ jure scripto utuntur, ut Testamentum olographum sit totum propriâ Testatoris manu scriptum; modò sit ab eo subscriptum (*k*): at secundùm Consuetudinem Parisiensem totum Testatoris manu debet esse scriptum & subscriptum; nulla notis Arithmeticis summa debet exprimi: requiritur tandem ut in instrumento vox Testamenti seu ultimæ voluntatis exprimatur.

2°. Quòd secundùm Arrestum supremæ Curiæ 24. Julii an. 1601. datum, Testamentum olographum in Alverniâ, quæ jure scripto utitur, sine ullo teste factum, est validum, ex Arresto quintæ Curiæ inquisitionum Parlamenti Parisiensis, quod refert Le Prêtre; & ex tribus aliis ejusdem Parlamenti Arrestis 7. Aug. 1649. 27. Januar. 1651. & 20. Julii an. 1652. pronuntiatis, quæ refert Heurys, (*l*) qui existimat, quòd suprema Curia voluit tanquam valida approbare omnia Testamenta olographa, in omnibus regionibus juris scripti, quæ suæ Jurisdictioni subjacent, & à fortiori in aliis regionibus, quæ jure consuetudinario utuntur. In eam rem D. Brillon (*m*) laudat Le Prêtre, Chenu & du Fresne, qui multa, ut diximus, referunt Parisiensis Senatûs Arresta conformiter lata.

3°. Denique: quòd sequester & delator Testamenti

(*h*) Art. 422.

(*i*) Jovet. v. Testam. n. 78.

(*k*) D'Olive. l. 5. cap. 36.

(*l*) Henrys. tom. 2. l. 5. q. 1.

(*m*) D Brillon. v. Testam. dicti. Arrest. n. 456.

menti olographi, in sui favorem facti, ipsum ad forense tabularium statim deferre debet; tùm à Judice veniam petere debet probandi quòd Testatoris manu fuerit scriptum; ac defuncti hæredes in judicium Apparitoris operâ præsentes vocare, ut coram ipsis ostendatur, hoc instrumentum esse defuncti Testamentum, (a) sibique, iisdem præsentibus, adjudicetur traditio Legati sub cautione juratoria actoris. Ita dijudicatum est per Arrestum. 24. Maii an. 1661. à Guesserio relatum, quem laudat D. Brillon (b).

(a) De la Guessiere. tom. 2. l. 4. c. 17.

(b) D. Brillon. Dic. Arrest. v. *Testam.* n. 474.

CASUS II.

ANTONIUS Ægidio summam 3000. Librarum debebat, per Syngrapham, coram duobus Notariis confectam, cujus data erat secunda dies Januarii; & solutio facienda die primâ mensis Junii insequentis. Cùm Ægidio opus fuisset pecuniâ, ante præstitutam solutionis diem; Syngrapham illam die tertia Maii negotiatus est cum Campsore, cui illam Syngrapham cessit per modum chirographi campsorii. Eâdem die Maii tertiâ Campsor Ægidii chirographum Antonio obtulit, qui vivâ tantùm voce cessionem factam acceptavit; solutionemque 3000. Librarum pro die Syngraphæ appositâ promisit. Paucis pòst diebus ab Ægidii creditoribus omne Antonii debitum Judicis authoritate inter manus illius detentum est. Campsor, ignorans hanc juridicam detentionem; elapso solutionis spatio, Antonium adivit, ab eo summam per Ægidii Syngrapham debitam accepturus; cujus solutionem Antonius ei denegavit, ob juridicam priùs intra manus suas factam detentionem; quâ non obstante solutionem tamen ab eo debitam esse Campsor contestatus est, quòd omni detentione anterior esset acceptio verbalis cessionis ab eo facta; quocircà, mutatâ debiti naturâ ex hac parte, tria Librarum millia, non jam ad Ægidium, sed ad se (Campsorem) pertinebant; cùm denuntiationis vicem tenêret acceptio; ac Cessionarius per eam tali modo rem apprehenderet, ut nullum posteà jus in rem Cessionarii competeret Cessoris creditoribus. Insuper Campsor his Antonium verbis allocutus est: Tuæ ego fidei confisus sum quia virum te probum novi; quæ res si mihi fuisset dubia, scriptam à te postulassem acceptionem; verùm, cùm negotium tibi facessat solutio mea; id unum saltem rogo te, ut juxta promissam à te solutionem meam die tertiâ mensis elapsi pro hodiernâ die, primâ Junii; ad calcem cessionis hoc mihi promissum scripto referas; eidemque diei, quo mihi voce fecisti, acceptionem tuam scripto assignes. Id à te exigit in mei favorem æquitas naturalis. Quæritur, utrum Antonius titulum, quem postulat Campsor, tutâ conscientiâ possit concedere?

RESPONS.

Antiquus Sorbonæ Professor (c) de simili casu olim consultus, jure respondet, Antonium tutâ conscientiâ non posse solvere Campsori, Ægidii cessionario, 3000. Librarum, quibus erga Ægidium per Syngrapham suam tenetur; dùm manebit detentio intra manus illius facta ab Ægidii creditoribus: promissio namque verbalis ab eo facta Campsori de ejus solutione ad diem præstitutam, ad id unum ipsum cogit, ut die præstitutâ 3000. Librarum illi solvat, cujus tunc erunt, modò tutò & absque periculo Litis id præstare valeat: sic enim explicanda est ejus promissio.

(c) De Ste. Beuve. tom. 1. Cas. 97.

Hoc igitur potissimùm scire interest, utrùm summa illa ad Campsorem; an verò ad Ægidii creditores pertineat. Atqui certum est, eam ad Campsorem non pertinêre: quia acceptio verbalis chirographi campsorii non eum facit dominum pro quo fit debiti alicujus cessio per tale chirographum; nisi sit scripta. Ratio est, quia acceptio scripta, denuntiatæ transcriptionis locum tenet: quæ denuntiatio cessionis fieri debet parti, cui hujus cessionis seu transcriptionis fit juridica denuntiatio, alioquin cessionarium non facit possessorem: *Simplex cessio*, inquit, Consuetudo Parisiensis, *non facit detentorem, sed debitori denuntianda est transcriptio ante executionem* (d). Unde sequitur, quòd, cùm nullum proprietatis aut possessionis jus cessionario conferat cessio in summam delatam, ante scriptam illius denuntiationem; cessor semper est verus dominus; quare juridica detentio à creditoribus suis in rem transcriptam facta, est legitima; eorumque priorem facit solutionem ante cessionarium.

(d) Consuetudo Parisi. art. 108.

Id unum igitur in eo casu facere potest Antonius, ut nimirùm Campsori legitimum det testimonium promissæ à se solutionis die tertiâ Maii 3000. Librarum ad diem præstitutam. At datam huic testimonio nequit apponere, nisi pro eâ die, quâ illud scripturus est: nam per antidatam ad falsitatem accederet ex ejus parte injustitiâ; in eo quòd testimonium illud per antidatam juri creditorum nocêret, quorum juridica detentio tertiâ die Maii posterior est, atque per eam Campsor fieret juridicus 3000. Librarum detentor & dominus; ac proindè creditorum juridica detentio nulla; quod absque manifestâ fieri nequit injustitiâ.

Addi potest, quòd si Antonius antidatam Campsori concederet; præsens adiret perjurii periculum; ut datam suam defenderet, aut in falsarii crimen incurreret. Ratio est, quia jure jurando, quod ab eo Judex requireret, declarare teneretur, quantam Ægidio summam pecuniæ tùm deberet, cùm intra manus suas ab ejus creditoribus detenta est. Nec sine perjurio affirmare posset, se illam, cujus revera erat debitor, summam tùm non debuisse; cùm eam nec facto nec legitimo instrumento de manibus suis amisisset. Quòd si è contrà Ægidio hanc à se debitam fuisse summam faterêtur eâ ipsâ die, quâ eam juridicè detinuêre creditores, falsarius tunc haberetur per Antidatam instrumenti, quod Numulario concessisset.

Uno verbo omnis Antidata est illicita, si tertiæ personæ sit detrimentosa. Sic, v. g. si à Titio centum nummos absque chirographi cautione primâ die januarii mutuatus sim; & aliquantò pòst, creditores mei, quibus sub Chirographi cautione duo millia nummorum debeo; omnia mea bona, quæ ad ipsorum solutionem non sufficiunt, Judicis sententiâ detineant; hodiernâ die Titio Syngrapham non mihi licet scribere, cui apponatur dies prima Januarii, quamvis verum sit, hoc creditum aliis tempore esse anterius. Ratio est, quia creditores, juridicos detentores defraudarem, quibus solis, utpotè Chirographariis, competit jus solutionis, ante alios qui chirographo vel publicâ syngraphâ carent.

APPARITOR *vel* SERVIENS.

APPARITOR, seu Accensus, est infimus Justitiæ Officialis, cujus est mandata Justitiæ civilia exequi. Apparitor tamen ab Accenso in eo differt, quòd ad solum Apparitorem Curiæ pertineat denuntiare actiones Procuratorum Partium adversarum, causasque, quæ in foro agendæ sunt, appellare; quod jus Accensis non competit.

Communes tamen multæ conveniunt functiones Apparitoribus & Accensis, quales sunt mandata

mandata Justitiæ, denuntiationes necessariæ ad litem instruendam, executiones, coactiones, bonorum obsignationes, & incarcerationes.

Quatuor speciè diversi distinguntur Accensi seu Apparitores. Scilicet Regii Accensi, qui in omni Regno vadimonium indicere possunt: Accensi virgati, ut in Castellanâ Parisiensi curiâ nominantur, qui in urbe sola, Parisiensique suburbanâ jurisdictione mandata possunt exequi: Accensi equestres, & Accensi dominiales.

Denuntiationum suarum exemplar tenentur Apparitores & Accensi vel personæ in judicium vocatæ, vel ipsâ absente, alicui ex ejus domicilio dare, eumque tantùm diem iis adscribere tenentur, quo factæ sunt; additâ etiam in quibusdam casibus, horâ, quâ factæ sunt, seu ante seu post meridiem, ut cùm eorum acta seu libelli executionem, juridicam obsignationem vel arrestum continent, uti fert Edictum Blesense(*a*), quod addit; „ & apponent dicti „ Apparitores infrà suos libellos, quod pro mercede sua acceperint, simulque nomina „ sua „.

(*a*) Edictum Blesense art. 173.

Omnes ad solutionem coactiones, bonorum detentiones, executiones & incarcerationes accuratè fieri debent; verùm non adhibendo vim & injurias & eâ moderatione atque humanitate, quam postulat Justitiæ ministerium, quod exercent. Edictum Ambacianum (*b*) etiam edicit, ut injuriæ & convicia ab Accensis prolata pœnâ corporeâ puniantur. Addendum insuper, in eorum actis referenda esse omnem suppellectilem cæteraque mobilia, in quæ manus immittunt; iis tamen debitori relictis, quæ corripi constitutiones vetant; & si detentioni obstent debitores vel alii, de eo fieri debet mentio in actis seu libellis.

(*b*) Edict. Ambac. art. 6.

Constat ex dictis, quanti Apparitorum atque Accensorum intersit, auctoritatem suam atque officium habêre omninò perspectum, quod in eo præcipuè positum est, ut ministerium suum fide & integrè obeant, quin repetundarum crimine possint insimulari, & ut sint contenti mercede sibi debitâ secundùm consuetudinem & statuta, & in dubio, juxta taxationem judicum, quibus Blesensi constitutione (*c*) fit potestas Apparitorum mercedem constituendi, ipsis simul mortis minatione intentatâ, si ampliùs exigant. Legi possunt aliæ multæ constitutiones, quæ Apparitorum & Accensorum officia designant.(*d*)

(*c*) Edict. Blesense art. 159. & 160.

(*d*) Edict. Philip. IV. an. 1302. art. 18. & 27. Edict. Franc. I. an 1535. c. 6. a. 16. & an. 1536. c. 20. art. 3. Edict. Caroli VIII. an. 1490. art. 3.

CASUS PRIMUS.

Agobardus in Castellanâ Parisiensi curiâ Apparitor, ab Ignatio, aliisque duobus, tribusve privatis hominibus committitur, ut in vicum tres quatuorve leucas distantem se conferat, ut unam manuum injectionem nomine Ignatii, eodemque tempore multas alias nominibus illorum privatorum conficiat. Nunquid potest absque injustitiâ exigere solutionem ab quolibet debitorum, quorum res apprehendit, juxta taxationem constitutionum, quasi unam tantùm manuum immissionem fecerit?

Respons.

Certum est, hunc Apparitorem, absque immani injustitiâ, non posse à quolibet privato, cujus res apprehendit, exigere, nisi quantum per ordinationem, ipsi adjudicatur pro tali itinere; cùm aliter pro duobus nummis in diurnam mercedem sibi debitis v. g. octo vel decem exigeret. Igitur non ipsi est licitum exigere aut recipere pro multis executionibus in varios homines ejusdem loci factis, nisi summam ipsi debitam pro salario unius executionis.

Sic statutum est per ordinationem Philippi IV. cognomine pulchri an. 1402. in quâ sic loquitur ille Rex: (*e*) *Volumus nihilominus, quod dicti servientes modestum salarium accipiant: videlicet serviens equester tres solidos in die; pedester decem & octo denarios monetæ currentis, quando villam exibit: nec ultra pro die accipiant pro salario suo, quæcumque adjornamenta, aut processus alios ad eorum officium pertinentes faciant pro pluribus negotiis, pluribusque personis.... Si servientes mittantur contra plures pro executionibus faciendis, non recipiant pro salario suo, nisi quantùm reciperent, si contra unum tantummodò mitterentur, prout in ordinatione nostra continetur.*

(*e*) Ordinat. 1402. art. 26. Fontanon. tom. 1. pag. 500.

Idem observatur in ordinatione Caroli V. an. 1355. (*f*) „ Volumus, & jubemus, *inquit hic Princeps*, ut dicti servientes pro una die; unius tantùm diætæ salarium possint accipere: licèt illâ die „ multas executiones & pro pluribus faciant; sicque „ constituto eorum salario sint contenti; quin possint exigere, extorquere, aut aliud quid postulare pro suis impensis. Et si contrarium faciant, „ officio suo priventur, graviter puniantur & in „ carcerem mittantur, quo liberari, aut relaxari „ non poterunt; donec restituerint id omne, quod „ injustè exegerint & extorserint, ac multam solverint, quâ ob eam causam damnari poterunt. „ Eadem res sic etiam statuta fuerat ab eodem Carolo V. cùm Regens esset in Galliâ, an. 1358. (*g*) & iterùm à Francisco I. (*h*), qui Accensis prohibuit, ne quidquam amplius, quàm tres solidos Parisinos pro qualibet diœta exigerent, idque sub pœna corporea.

(*f*) Ordinat. an. 1355. art. 5. Fontanon. ibid. pag. 501.

(*g*) Ordinat. Caroli V. art. 6. Fontanon. ibid.

(*h*) Ordinat. Francisci. I. art. 164. Fontanon. ibid. pag. 502.

CASUS II.

Philocles, mercator, Gades iter parans ad mercaturam suam, Castellanæ Curiæ Apparitori sententiam commisit, quâ Joannes sibi ad solutionem 1000. librarum, quas ei commodaverat, tenebatur; eique mandavit, ut eam juridicâ detentione, ac venditione mobilium sui debitoris executioni mandaret; cùm Apparitor per annum & ampliùs hanc executionem neglexisset, creditores suos fraudavit Joannes, ac solum vertit. Philocles ex Hispania redux Apparitorem vult cogere, ut sibi 1000. libras propriâ solvat pecuniâ. Quæritur, utrùm justa sit ipsius petitio?

Respons.

Existimamus, quòd si Joannes debitor esset solvendo idoneus, quo tempore Philocles sententiam suam executioni mandandam ei commisit, ac debitam pro operâ suâ pecuniam acceperit, aut perficiendum hoc mandatum acceperit, excusari non potest ob negligentiam; cùm sit causa jacturæ,

quam patitur Philocles 1000. librarum: quocircà ad earum solutionem obligatur, juxta istam Gregorii IX. decisionem: (*a*) *Si culpâ tuâ datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem fortè tulisti, aut hæc imperitiâ tuâ sive negligentiâ evenerunt, jure super his satisfacere te oportet..... qui occasionem damni dat, damnum,* (videtur) *dedisse.*

(a) Greg. IX. in cap. *Si culpâ.* fin. de injuriis & damno dato. lib. 5. tit. 36.

Sententiam hanc confirmat Jurisprudentia, quæ in Gallia observatur pro Apparitoribus exequentibus. Nam 1. cùm Apparitor executionem faciendam accepit; ea non est ab eo procrastinanda; aut saltem de dilatione mandans est monendus, aliter tenetur de damnis & interesse suæ partis. Sic res ista dijudicata est in Parlamento Tornacensi 8. Octob. *1696.* in Apparitorem dictum Van-der Haëghe. 2. Apparitor parti suæ instrumenta & pecuniam intra mensem debet restituere: vel si pro executione facienda salarium accepit, eamque per annum integrum procrastinaverit; proprio nomine de summæ solutione damnatur; ut multis Arrestis Senatûs Parisiensis statutum est, præcipuèque 1. Aprilis an. 1555. 13. Maij an. 1563. & 23. Julii an. 1571. (*b*) quæ Jurisprudentia non impedit, uti existimamus, ne, in foro interiori teneatur talis Apparitor ad restitutionem damni per suam negligentiam parti suæ illati; etsi nondum effluxisset annus integer.

(b) D. Brillon. Diction. Arrest. v. *Apparitor* n. 7. & 19.

APPELLATIO.

APPELLATIONUM usus antiquus earum necessitatem confirmat, ut vel judicum errores & ignorantiam, vel judiciorum injustitiam emendent; *appellandi usus*, inquit Lex (*c*) *quàm sit frequens, quàm necessarius, nemo est qui nesciat; quippè cùm iniquitatem judicantium, vel imperitiam corrigat.*

Appellatio, inquit Sylvester, *est à minore* (judice) *ad majorem vel superiorem provocatio* (*d*) quæ definitio legi conformis est dicenti: (*e*) *Appellatio quidem iniquitatis sententiæ querelam continet:* & in jure appellatio consideratur tanquam *remedium..... ad præsidium innocentiæ institutum*, ut loquitur Innocentius III. (*f*) unde dici potest, jure naturæ multis in casibus licitam esse appellationem.

Jure Romano licitum erat appellare à sententiâ, quæ ad rem propriam pertinebat, vel scripto, vel viva solùm voce (*g*): nisi, cùm Imperator ipse, aut Senatus, dixerat sententiam: at secundùm usus nostros verbalis non sufficit appellatio: nam parti adversæ tempore præscripto per Apparitoris relationem denuntiari debet, ac requisitæ observandæ sunt juris formulæ.

A supremæ Curiæ Arresto non interjicitur appellatio ob debitam ipsi reverentiam; at supersunt alia juris remedia ad postulandam ipsius reformationem; ut si quis jus contra velit experiri, vel per libellum civilem, vel per Arresti rescissionem, aut oppositionem, aut in casu discrepantiæ Arrestorum.

(c) Leg. *Appellandi.* 1. ff. de appellat. & relat. l. 49. tit. 1.

(d) Sylvester. v. *Appellatio.* n. 1. & passim 2. q. 6.

(e) Leg. *Præfecti* 17. ff. de minoribus 25. an. lib. 4. tit. 4.

(f) Innoc. III. in cap. *Cùm speciali.* 61. de appellat. l. 2. tit. 28.

(g) Leg. *A sententia* ff. de appellat. l. 1. eodem tit.

Cùm diversi sint in Galliâ Jurisdictionum gradus, juxta Gallicam jurisprudentiam varii quoque sunt appellationum gradus. 1. ab infimo, medioque foro ad Judicem Regium provocatur: à supremo foro, quod à Rege immediatè pendet, ad Ballivios ac Senescallos Provinciarum, tùm ad Præsidialem Curiam, indèque ad Parlamentum. Quod pertinet ad forum dominorum, qui pendent ab alio domino cui jurisdictio competit, ad ipsius judicem provocatur. Multas hîc omittimus alias Jurisdictiones privatas, quales sunt Jurisdictiones Præpositi familiæ & annonæ Regiæ; Judicum-Consulum; Curiæ quæstoriæ; aliæque similes, à quibus indiscriminatim provocatur: harum enim Jurisdictionum cognitio ad Causidicos & Procuratores pertinet.

Simplex appellatio in materia civili, & intra præscriptum tempus facta, sententiæ judicis *vulgò* est suspensiva, præterquàm in re provisoriâ: (*h*) dicimus *vulgò*: nam in casibus innumeris sententiæ suum sortiuntur effectum *non obstantibus oppositionibus aut appellationibus quibuscumque*, atque per solam superioris sententiam inferioris judicis effectus impeditur.

(h) Statutum Aulæ reg. 7. nov. 1689.

In materiâ verò criminali Appellatio rescindit judicium: quocircà reus moriens, *constante appellatione*, nullam jure incurrit infamiam, & ipsius acta à die provocationis ad ipsius obitum, qui ante confirmatam sententiam evenit, sunt valida. Ab hac regulâ illi solùm eximendi sunt rei, quorum memoria lite infamatur. At si sententia ante rei obitum fuerit confirmata; omnia ipsius acta sunt invalida, & si medio illo tempore quædam ipsi contingat hæreditas, non est ipsius, sed fisci.

Est species quædam appellationis, quæ dicitur *à minimâ*: quæ locum tantùm habet in re criminali, in quâ contingere potest pœna afflictiva: tùmque Procurator Regius ad Parlamentum provocat, cùm nimirum judicat, pœnam ab inferiori judice inflictam, crimini non esse parem; & conclusiones suæ in judicio non fuêre admissæ.

Denique est aliud etiam appellationum genus, quod appellatio tanquam *ab abusu* dicitur, quæ consistit in jure provocandi ad Supremos Principes. Talis est v. g. Appellatio à rescripti Romanæ Curiæ executione; (nam à rescripto ipso non fit provocatio, ne debita Summo Pontifici lædatur reverentia, sed solus vituperetur impetrans) aut à sententiâ Officialis, qui Jurisdictionis suæ limites excessit; aut ab aliquo alio disciplinæ aut Jurisprudentiæ, quæ in Galliâ observatur, opposito judicio.

Appellatio tanquam ab abusu erga rescripta Romanæ curiæ locum habet in omnibus casibus, in quibus eadem curia Regis Regnique jura attentaret, ut si bonorum Ecclesiasticorum abalienationem Papa permitteret; si pecuniarum exactionem juberet: si quibusdam Concordati articulis, aut Cancellariæ Romanæ acceptis in Gallia regulis derogaret, aut indultis Cardinalium, & officialium Regum aut Principum supremorum: Si dispensationes invalidas aut injustas concederet, aut sibi devolutarum ad sedem Apostolicam per appellationem causarum judicium assumeret, ut de iis Romæ, non ad Commissarios *in partibus* remissis, judicaret; & aliis hujusmodi casibus.

Appellatur tanquam *ab abusu* à sententiis Judicum Ecclesiasticorum, cùm Regiis constitutionibus, Arrestis & Constitutionibus Canonicis, aut Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ sunt contrariæ; aut denique, cùm Judex Ecclesiasticus jurisdictionem secularem usurpat.

Appellationes *ab abusu* ad supremas curias devolvuntur, & sententiarum executionem suspendunt; excepto eo casu, in quo agitur de correptione morum Ecclesiasticæ personæ; & quia abusus non tegitur, nulli incompetentiæ subjacent hujusmodi appellationes & semper admittuntur, etiam in casu, in quo tres consequenter interpositæ fuissent sententiæ conformes, quibus fuisset datus consensus; quia jura privatorum, publico juri postponuntur.

CASUS PRIMUS.

HIERONYMUS de furto, quod reipsa commisit, accusatus, ab inferiore judice debitâ pœnâ condemnatur: Sed quia damnationis suæ non suppetunt probationes sufficientes, ab inferioris judicis sententiâ ad superiorem provocat, ut ab eo declaretur innocens. Quæritur, utrum tutâ conscientia id præstare queat?

RESPONS.

Constat, quòd quilibet homo in judicio gravatus, ad superiorem judicem potest appellare ab eo, uti declarat Innocentius III. (*a*) his verbis: *Si appellans fuerit gravatus injustè; gravamen hujusmodi per superiorem poterit emendari.* Atqui homo in judicio gravari potest triplici modo: 1. quando ut reus, damnatus est, cùm à crimine seu delicto coram Deo innocens, quod ipsi adscribitur, fuitque causa ipsius condemnationis. 2. Cùm reipsa coram Deo reus, talis non est coram judice, qui ferre debet sententiam secundùm allegata & probata; cumque condemnat, non sufficientes habens damnationis illius probationes. 3. Denique: Cùm reus coram Deo & erga judicem, & juridicè convictus de crimine, cujus accusatur, acerbiore pœnâ damnatur. Unde concludendum est, quòd in casu proposito Hieronymo jus competit provocandi ab inferiore judice ad tribunal superius ad reformandam inferioris sententiam; quòd licèt reus sit coram Deo, non est tamen reus erga judicem & in foro exteriori, ut ait Gratianus, (*b*) *sententia, citra solitum ordinem judiciorum à præside prolata, autoritatem rei judicatæ non habet.* Quam regulam Gratianus è lege Codicis Justiniani (*c*) deprompsit. Cùm igitur Judex sine hujusmodi probationibus Hieronymum condemnavit; illegitima est ejus sententia, ac de eâ per appellationem ad superiorem conqueri potest Hieronymus, illiusque emendationem postulare, uti non sufficienter convictus: quod congruit cum illis Sancti Augustini verbis (*d*): *Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi ante convictum, aut sponte confessum.* Nihilominùs ad restitutionem rei à se ablatæ tenetur: uti à Confessario suo monendus est.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Pastoralis.* 53. de appellationibus &c. l. 2. tit. 28.

(*b*) Gratianus. Can. *Et qui appellat.* 41. 2. q. 9. 3.

(*c*) L. Prolatam. 4. Cod. de sententiis & interlocutionibus omnium Judicum. l. 7. tit. 45.

(*d*) S. Aug. in Can. *Nos.* 1. 2. q. 1.

CASUS II.

ARCHELAUS, Religiosus, gravissimo & scandaloso admisso delicto, propter quod à suo Superiore & à Capitulo damnatus est ad incarcerationem semestrem, & triduanum in hebdomadâ jejunium, ad Prælatum majorem regularem provocavit ab eâ sententiâ. Quæritur, utrùm ipsius appellatio sit legitima, & sit suspensiva executionis sententiæ?

RESPONS.

Si pœnam hanc meretur hic Religiosus, & juxta formam jure ac statutis Ordinis præscriptam cum eo actum fuerit, ut præsumitur; nulla ei competit ratio provocandi à sententia latâ: 1. quia à justo judicio non fit appellatio absque judicis injuriâ. 2. Quia, cùm de emendatione morum agitur, reus provocare non potest à sententiâ qua condemnatur, nisi sit gravatus. Atqui dici nequit, Archelaum in casu proposito esse gravatum, cùm sit reus de crimine gravissimo & scandaloso: igitur appellatio ab eo interposita, non solùm injusta, sed ne quidem sententiæ est suspensiva. Angelus (*e*) & Sylvester (*f*) ita sentiunt; Quorum prior sic quæstionem proponit: *Utrùm Religiosus possit appellare?* Cui his verbis respondit: *Respondeo, quod non à Correctione suorum Prælatorum, si fiat secundùm statuta Ordinis vel Regulæ.* Id ipsum quoque definivit Alexander III. in Concilio Lateranensi (*g*), ubi prohibitâ Religiosis appellatione à justâ Prælatorum suorum sententiâ, subjungit; *præcipuè verò hoc in Religiosis volumus observari; ut religiosi, cùm pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati sui & Capituli disciplinam appellare præsumant: sed devotè ac humiliter suscipiant quod pro salute suâ fuerit eisdem injunctum.* (*h*), Idem Pontifex ad Abbatem scribens, statuit etiam eandem disciplinæ regulam his verbis: *mandamus, quatenùs si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis convolaverit, non ideò minùs eum juxta tenorem mandati, quod in prædictâ regulâ continetur, & institutionem Ordinis, corrigas & castiges.* Hujus rei istam affert rationem; *Quia remedium appellationis non ideò est inventum, ut alicui, à Religionis & Ordinis observantia exorbitanti, debeat in suâ nequitia patrocinium exhibere.*

(*e*) Angelus. v. *Appellatio.* q. 10.

(*f*) Sylvester. ibid. n. 9.

(*g*) Alex. III. in Conc. gen. Lateran. in c. *ad nostram.* 30. & in c. *Reprehensibilis.* 26. de appellat. l. 2. tit. 28.

(*h*) Idem ad cit. cap. *ad nostram.*

Eandem disciplinam statuit Innocentius III. in Concilio Lateranensi IV. cujus similem allatæ superiùs rationem affert (*i*): *Cùm appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ institutum.* Hanc tamen pro Religiosis exceptionem addit Sylvester (*k*); *nisi prælatus excedat modum in corrigendo*, & authoritatem duarum Decretalium Alexandri III; quæ ad marginem indicantur. (*l*)

(*i*) Innoc. III. in cap. *Cùm speciali.* 61. eod. tit.

(*k*) Sylvester loco cit.

(*l*) Alex. III. in c. *de Priore* 3. de appellat. & in c. *Super.* 15. de officio & potest. jud. delegati.

CASUS III.

Nicander, Religiosus Monasterii non exempti, gravissimum commisit delictum, propter quod ipsius

Superior juridicam in eum pronuntiavit sententiam, quâ per biennium carcere, continuoque jejunio damnatus est. Hic Religiosus ad Episcopum è latâ sententiâ provocare intendit; quæritur, utrùm hoc ejus competat, eoque possit uti tutâ conscientiâ?

RESPONS.

Religiosos suos, qui pœnâ digni sunt, sine controversiâ possunt punire Abbates regulares, aut monasteriorum Superiores: cùmque iis pœnitentiæ impositæ, Ordinis statutis sunt conformes; Diœcesanus Episcopus iis modum præscribere nequit; nec damnati Religiosi ad ipsum non valent provocare; ut definivit Alexander III. in Concilio Lateranensi an. 1179. *Præcipuè verò*, inquit hic Summus Pontifex, (*a*) *hoc in Religiosis volumus observari; ne Religiosi, cùm pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati sui & Capituli disciplinam appellare præsumant; sed humiliter ac devotè suscipiant, quod pro salute suâ fuerit eisdem injunctum.*

Ratio est, quia reus à judicio damnatorio provocare tutâ conscientiâ non potest, nisi sit injustitia, vel excessus in pœnâ delicto suo inflictâ. Undè sequitur, quòd si Nicander in eo casu reperiatur, à sententia prælati sui, hoc est, legitimi Superioris appellare nequit; & si appellationem interponeret, ad eam nullatenùs attendere teneretur ipsius Superior. At si Superioris sui judicio gravatus fuerit hic Religiosus, ac levior pro delicto, quod admisit, Ordinis sui statutis pœna constituatur, ad Episcopum Diœcesanum tutò provocare potest; cùm jure naturali quisque injustitiam sibi factam à se possit propellere. Hæc est D. Thomæ doctrina, qui sic habet (*b*): *Cùm autem Judex aliquem injustè gravat; quantùm ad hoc relinquit ordinem Superioris potestatis, secundùm quam necessitas sibi justè judicandi imponitur. Et ideò licitum est ei, qui contra justitiam gravatur, ad directionem Superioris potestatis recurrere appellando.* Quod congruit cum antiquo Canone, (*c*) qui sic habet: *Omnis oppressus liberè Sacerdotum, si voluerit, appellet judicium, & à nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur & liberetur.* Istis contextibus non excipiuntur Religiosi, qui etiam præ cæteris omnibus Prælatorum merentur patrocinium. Undè Alexander III. in unâ è suis Decretalibus ad Archiepiscopum Eboracensem, vult, ut severè puniatur Prior regularis, qui Religiosum suum, nullâ habitâ, ipsius ad sanctam Sedem appellationis ratione, immoderatiùs castigaverat. (*d*)

Decisionem hanc afferunt Sylvester, (*e*) Navarra (*f*), uti Saïrus (*g*), Azorius, (*h*) tresque alii Authores, quos laudat Sylvius (*i*) ipsis assentiens, qui observat Navarram & Saïrum addere, quòd, quamvis Religiosus injusto judicio gravatus, ab eo appellare non posset; saltem ei competeret jus querelæ apud Superiorem illius, qui injustè secum egisset, & ab eo patrocinium illius posset requirere, quod ipsi concedere teneretur ille Superior post accuratam facti inquisitionem.

Cæterùm juvat observare, nec Decretalem Alexandri III. ad Abbatem sancti Petri, (*k*) nec Concilium Tridentinum (*l*) hactenùs dictis adversari: quia, ut, observat idem Sylvius; non loquuntur de iis, qui injustè gravantur; sed solùm de illis, qui absque causa, & ut debitam delictis suis pœnam declinent, ad appellationem recurrunt, aut è Monasteriis suis effugiunt. *Quibus consideratis*, inquit doctus ille Theologus, *dicendum est, quòd Religiosi, ad injustam vexationem propulsandam appellantes, nec in carcerem mitti possunt, nec impediri, ne suam appellationem prosequantur; sicut nec ordinarii eos, sine veniâ repertos extra conventum, detinere vel punire possunt: si fidem sufficientem faciant justæ causæ, cur ad Superiorem fugiant.*

(*a*) Alex. III. in cap. *Reprehensibilis.* 26. de appellationibus &c. l. 2. tit. 28.

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 69. a. 3. ad 1.

(*c*) Can. *Omnis.* 2. 3. q. 6.

(*d*) Alex. III. in cap. *De priore* 31. de appellationibus &c.

(*e*) Sylv. v. Appellatio. q. 7.

(*f*) Navar. l. 2. consil. de appellat. cons. 4.

(*g*) Greg. Sairus 12. Clavis Regiæ. c. 17.

(*h*) Joan. Azor. Instit. Moral. part. 1. l. 11. q. 11.

(*i*) Franc. Sylvius Resolut. var. v. *Appellatio regularium.*

(*k*) Alex. III. in cap. *Ad nostram.* 3. de appellationibus &c.

(*l*) Conc. Trid. Sess. 25. de regularibus & monialibus. c. 4.

CASUS. IV.

GABINIUS centum nummos Mævio furatus, & captus ac juridicè de eo furto convictus, patibulo damnatus est: quæritur, utrùm absque peccato ab eâ possit ad supremam Curiam provocare sententiâ; seu ut mitiùs obtineat judicium; seu ut vitam producat?

RESPONS.

Quamvis justa sit judicio subalterni in Gabinium sententia; nec is per eam possit dici gravatus, quia consentanea est Legibus pœna ipsi constituta, quâ cum legitima & sufficienti probatione damnatus est; certum est tamen, eum sine peccato ad Superiorem Judicem posse appellare: quia in tali casu Legibus Ecclesiasticis & Civilibus licita est appellatio. *Liceat etiam in criminalibus causis appellare*, inquit Canon antiquus (*m*) *nec appellandi vox denegetur ei, quem supplicio sententia destinârit.* Leges etiam Civiles reis magis favent, quàm Ecclesiasticæ, licèt damnatis. Lege namque civili (*n*): *Non tantùm ei, qui ad supplicium ducitur, provocare permittitur; verùm alii quoque, nomine ejus, non tantùm si ille mandaverit, verùm quisquis alius provocare voluerit: neque distinguitur, utrùm necessarius ejus, id est, convictus*, (inquit Glossa.) *sit, necne. Credo enim humanitatis ratione omnem provocantem audiri debere. Quid ergo, si resistat, qui damnatus est, adversùs provocationem, nec velit admitti ejus appellationem, perire festinans? Adhuc putem differendum supplicium.* Ratio autem hujus Legis, quæ ex Ulpiano deducta potest afferri, est, *quia non auditur perire volens.* Sic casum istum an. 1668. definivit inclytus Theologus; (*o*) & ratio, propter quam cuique appellationem liceat interponere pro reo, etiam invito; est communitatis utilitas in tuendâ & conservandâ vitâ concivis damnati.

CASUS V.

LUDOVICUS favorabilem obtinuit sententiam in Laurentium, super lite, quâ inter se diffidebant. Attamen Jus Laurentii est probabile, etsi probabilius sit jus Ludovici. Petitur, utrùm Laurentius possit ab eâ sententiâ appellare?

RESPONS.

Ut propositæ difficultati respondeatur, utendum distinctione, nam, vel causa est criminalis, vel solùm civilis. Si sit criminalis, & vita aut mutilatio periclitetur; Laurentius absque peccato à sententia potest provocare, cùm jus suum sit probabile. At si de causa tantùm civili agatur; v. g. de dominio agri, domûs, aut alterius rei, quam jam possideat Ludovicus; Laurentio, qui opinionem tantùm probabilem habet in probabiliorem, non competit jus appellandi: quia, ut ait Alexander III. (*p*) *De jure melior est conditio possidentis*: quod etiam affirmat Bonifacius VIII. in hac juris regula; (*q*) *in pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis*: quæ regula pariter Lege (*r*) Civili accipitur & confirmatur. Nihilominùs, si rem contestatam non possideret Ludovicus; in eo casu Laurentius à sententiâ sibi contradicente appellationem posset interponere.

CASUS VI.

PUBLIUS, amissâ lite, quam injustè & ex odio intulerat Claudio, ab inferiore ad Superiorem Judicem causam promovit. Nondùm dijudicatâ appellatione Publius tempore Paschali suum adivit Parochum ad confessionem, seque accusavit de injustâ suâ provocatione contra Claudium. Quâ de re quæritur, utrùm hic homo, denegatâ voluntariè appellationis suæ remissione, à suo Parocho potuerit absolvi, an verò ei absolutio debuerit recusari?

RESPONS.

Præclarâ istâ regulâ, quam sanctus Antoninus è sancto Bernardo deprompsit, fulcienda est propositæ difficultatis solutio: (*s*) *Non est appellatio suffugium, sed refugium; sed antidotum versum est in venenum: qui enim non verè gravatus appellat, ut frequenter accidit, aut gravare intendit, aut tempus redimere.*

(*m*) Can. *Liceat.* 20. 2. q. 6.

(*n*) L. *Non tantùm.* 6. ff. de appellationibus, &c. l. 49. tit. 1.

(*o*) *De sainte Beuve* tom. 1. Cas. 106.

(*p*) Alex. III. in cap. *ad Aures.* 6. de præscriptionibus. l. 2. tit. 26. Et in cap. *Quod autem.* 5. de jure Patronatûs. l. 3. tit. 38.

(*q*) Bonifacius VIII. Reg. 65. de reg. Juris in 6.

(*r*) L. *Quotiens.* 15. Cod. de rei vindicatione l. 3. tit. 32. Et reg. 196. ff. de diversis regul. Juris antiqui. l. 50. tit. 17.

(*s*) S. Bern. l. 3. de Considerat. c. 3. apud S. Anton. tom. 3. Sum. Historialis pag. 48. Edit. Lugdun. an. 1587.

Hoc

Hoc suppoſito, dicimus, Publium non ſine culpâ potuiſſe appellationem interjicere in caſu propoſito; quod cùm fecerit; juxta legem civilem ab Eccleſiâ approbatam, & in Canone Decreti Gratiani his Pauli Juriſconſulti relatam verbis, (*a*) *omnino puniendus eſt, ut quoties injuſta appellatio pronunciatur, ſumptus, quos, dum ſequeretur adverſarius, impendit, reddere cogatur, non ſimplos ſed quadruplos.*

(*a*) Can. *Omnino.* 27. 2. q. 6.

2. Cùm interpoſita à Publio appellatio ſit injuſta, & nixa ipſius in Claudium odio, ut ſupponitur; cùmque in ſuâ perſeveret injuſtitiâ propter negatam remiſſionem ſuæ appellationis: Exiſtimamus contra opinionem moderni Theologi, (*b*) Publium à ſuo Parocho non poſſe abſolvi: licèt enim appellationis judicium ad ſuperiorem judicem pertineat, ac temerè appellans impenſis debeat ab eo condemnari; hoc non obſtat, quominùs Confeſſarius, cui Pœnitens ſuam declarat injuſtitiam, eum adigere debeat ad eam reparandam ante appellationis ſolutionem: atqui Publius injuſtitiam ſuam confitens, eam facilè, ab appellatione ſuâ deſiſtendo, reparare poteſt; ad id itaque debet adigi à Confeſſario per negationem abſolutionis; quam ſi concederet, litis injuſtitiæ vim ac robur adderet, quæ non minus poſt, quàm ante appellationem ſubſiſtit.

(*b*) De Ste. Beuve tom. 1. Caſ. 106.

Inſuper, à Confeſſario non ſimpliciter permitti debet ſententiæ judicis illati Claudio damni reparatio; quòd Publium videlicet ſumptibus ſit damnaturus. 1. Namque fieri poteſt, uti ſæpè evenit, vel ipſum judicaturum, remiſſis utrinque impenſis; vel Publium non iis eſſe damnandum impenſis quæ pretio adæquent impenſas à Claudio in litis contentione factas: cùm certum ſit, litigatores non profuturis abſumi impendiis, quæ videlicet ad impenſarum taxationem non referuntur, quamvis legitimè debita: qualia ſunt v. g. jactura temporis reſpectu artificis; vecturæ pro eo, qui pedes jus ſuum apud cognitores ac judices perſequi nequit: damnum quod patitur Mercator abſens à ſua tabernâ ac commercio, ut liti ſuæ det operam; & alia ſimilia.

His addendum, quòd Publius denegans revocationem ſuæ appellationis manifeſtè oſtendit, quòd in animo ſupereſt odii fomes, quo motus litem intulit, quam injuſtam agnoſcit; unde non ſufficienter ad abſolutionem recipiendam eſt diſpoſitus, eaque ob iſtam cauſam debet recuſari.

CASUS VII.

Sempronius, de delicto juridicè accuſatus, quod reipsâ admiſit, à quibuſdam formulis à judice factis in proceſſûs informatione appellavit; eo conſilio, ut rem intricatam longiùs produceret, atque ita per tempus ſibi liceret parare amicos apud partem adverſam, & judices, qui litem debent dirimere; ſicque commodius referre judicium. Petitur, utrùm abſque peccato appellationem hanc interponere potuerit?

Respons.

Si juridicè & conformiter ad conſtitutiones Principis factæ ſint formulæ, à quibus provocavit Sempronius, talis appellatio eſt illicita. Ratio eſt, quia injuriam infert judici, à quo appellavit, & ordinem juſtitiæ erga proximum & communitatem, quantùm in ſe fuit, perturbavit. Hæc eſt D. Thomæ doctrina his verbis (*c*): *Duplici de cauſa contingit aliquem appellare. Uno quidem modo, confidentiâ juſtæ cauſæ: quia ſcilicet injuſtè à judice gravatur: & ſic licitum eſt appellare.... alio modo, aliquis appellat causâ afferendæ moræ; ne contra eum juſta ſententia proferatur: & hoc eſt calumnioſè ſe defendere, quod eſt illicitum.... facit enim injuriam & judici, cujus officium impedit, & adverſario ſuo, cujus juſtitiam, quantùm poteſt, perturbat. Et ideò, ſicut dicitur 2. q. 6. omnino.* Puniendus, cujus appellatio injuſta pronuntiatur.

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 69. a. 3. in corp.

Confirmari poteſt hæc deciſio ex Decretali, in quâ declarat Innocentius III. (*d*) appellationem in jus fuiſſe inductam, ne inſontes à ſubalternis judicibus opprimerentur, non verò ut iniquitas defenderetur, ac jus retardaretur: *cùm Appellationis remedium*, inquit, *non ſit ad defenſionem iniquitatis, ſed in præſidium innocentiæ inſtitutum.* Huic poteſt addi authoritas S. Bernardi (*e*), qui eodem nixus principio dixit: *Iniqua autem omnis appellatio, ad quam juſtitiæ inopia non coëgit. Appellare, non ut graves; ſed ſi graveris, licet.... qui igitur non gravatus appellat*, concludit, *liquet, quia aut gravare intendit, aut tempus redimere. Non eſt autem ſuffugium appellatio; ſed refugium.* Attamen, *quantos novimus appellaſſe pulſatos*, pergit S. Doctor; *quo interim liceret, quod nunquam licet? nonnullis etiam, quoad vixerunt, licuiſſe appellationis ſuffragio nefaria, ſcimus.*

(*d*) Innoc. III. in cap. *cùm ſpecialis.* §. *Porrò.* de appellationibus &c. l. 2. tit. 28.

(*e*) S. Bern. l. 9. de conſideratione. 2. n. 7.

CASUS VIII.

Sebastianus apud Turcas degens, à judice Chriſtiano mille libris multatus eſt, quòd prævaricatus ſit in commercio, quod Galli in Oriente exercent. Petitur, utrùm ad judicem ſuperiorem, qui eſt infidelis, provocare poſſit?

Respons.

Conſtat evidenter, Sebaſtianum talem non poſſe peccato mortali interponere appellationem, aliunde incurſurus excommunicationem, ut ſtatuit quartum Concilium Carthaginenſe an. 398. quod refert Gratiani Decretum his verbis (*f*); *Catholicus, qui cauſam ſuam; ſive juſtam, ſive injuſtam, ad judicium alterius fidei judicis provocat, excommunicetur.* Atqui pœna excommunicationis omnium eſt maxima, quæ peccatori ab Eccleſia poſſit infligi, quandoquidem, ut ait Innocentius III. (*g*) ſit mors animæ, atque eâ ratione, non niſi ob peccatum mortale poſſit infligi, ut declarat Meldenſe Concilium an. 845. (*h*) *anathema eſt mortis æternæ damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine.*

(*f*) Can. *Catholicus* 32. 2. q. 6.

(*g*) Innoc. III. in cap. *Per venerabilem.* 13. qui filii ſint legitimi. lib. 4. tit. 17.

Hæc deciſio eſt Sancti Thomæ, (*i*) qui laudato ſuperiùs Concilii Carthaginenſis canone ſuam probat ſententiam. En ipſius verba: *quia non præſumitur eſſe rectitudo, ubi vera fides non eſt; ideò non licet Catholico ad infidelem judicem appellare, ſecundùm illud 2. q. 6. c.* Catholicus &c. *Nam & Apoſtolus arguit eos, qui judicio contendebant apud infideles* (*k*).

(*h*) Conc. Meldenſe. c. 59. in Can. *Nemo.* 41. 11. q. 3.

(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 69. a. 3. ad 1.

(*k*) 1. Corinth. 6. 6.

CASUS IX.

Episcopus quidam in Parochum ſuæ Diœceſis, de atroci crimine accuſatum, inquiſivit, quod octo vel decem teſtium integerrimorum teſtimoniis eſt compertum; cùmque ab inquiſitione ad Metropolitanum appellaſſet hic Parochus; in eum tamen Epiſcopus aut ejus Officialis ſententiam excommunicationis pronuntiavit. Quæritur, utrùm verè ſit excommunicatus, ita ut ipſius appellatio excommunicationis ſententiam poſſit ſuſpendere.

Respons.

Parochus ille non eſt verè excommunicatus; quia Judex, qui ſententiam tulit, appellatione erat obſtrictus, quamvis eſſet injuſta, nullâque ratione ſubnixa. *Sententia lata per inferiorem Prælatum, poſtquam appellatum fuit ad ſuperiorem, non ſolùm injuſta, ſed etiam nulla eſt ex defectu poteſtatis*, inquit peritus Canoniſta (*l*). Hinc Alexander III. in una ex ſuis Decretalibus ad quemdam Præſulem (*m*), loquens de Sacerdote qui non obſtante pronuntiatâ excommunicatione contra ſe celebrarat, poſt interpoſitam ſuam appellationem; declarat hoc illi ſacerdoti tanquam crimen non eſſe adſcribendum. *Mandamus, quatenus prædictum Presbyterum, pro eo, quod poſt excommunicationem, contra appellationem factam divina contavit, nullatenus inquietes, ſed ad eam ſtatum reducas omnia*, in

(*l*) Joan. Cabaſſut. juris. Can. Theor. & praxis l. 5. c. 10. n. 22.

(*m*) Alex. III. in cap. *Ad præſentiam.* 16. De appellationibus &c. l. 2. tit. 28.

in quo erant tempore appellationis emissæ. Huic decisioni congruit Innocentius III. (a) his verbis: *Sententiam ipsam ab eo post appellationem Legitimè promulgatam irritam decernimus & inanem.... eandem sententiam post appellationem promulgatam decernimus viribus caruisse.* Idem definivit Lucius III. scribens ad Episcopum Norvicensem propter quorumdam interdictum (b). *Noveris,* inquit hic summus Pontifex, *quod, sicut post appellationem excommunicari non possunt; sic interdictum nequeunt, cui ante appellationem eos constat suppositos, declinare.* In unâ Decretali ad Decanum Ecclesiæ Rothomagensis eodem modo rem definit Celestinus III. (c) loquens de appellatione interjectâ ante eventum conditionis, sub quâ lata fuerat sententia excommunicationis. „ Denique idem dici „ debet, quando sententia excommunicationis est „ tantùm declaratoria, hoc est cùm judex Eccle- „ siasticus tantùm declarat, quempiam incurrisse ex- „ communicationem jure vel constitutione latam „ per tale factum; nam interposita appellatio ab il- „ la sententia impediret, ne reus denuntiaretur ex- „ communicatus, quia denuntiatio est effectus „ sententiæ declaratoriæ, qui per appellationem „ suspenditur „. Hæc sunt verba Colloquiorum Ecclesiast. Diœcêsis Andegavensis mense junio an. 1711. (d)

(a) Innoc. III. in cap. *Dilectis.* 55. eod. tit.

(b) Lucius III. in c. *Ad hæc.* 37. de appellationibus &c. l. 2. tit. 28.

(c) Celestinus III. in cap. *Præterea.* 30. eod. tit. Angelus de Clavasio. v. *Appellatio.* q. 1. Sylvester & alii communiter.

(d) Q. 2. pag. 143.

CASUS X.

Isidorus Agricola, in Ecclesia Parochiali immodestè omninò se gerens contra Septum Aræ maximæ; cùm à suo Parocho, qui multis tùm sacrum Domini corpus porrigebat, monitus esset ut recederet; arroganter ac fastidiosè respondit, id sibi non placêre: quâ de re cùm Parochus apud Officialem postridie fuisset conquestus, hic homo postulante promotore in judicium pro causâ criminali adductus est. At cùm ipsi vadimonium per se obeundum denuntiatum Officialis jussu fuisset; ab eo tanquam ab abusu appellavit ad Judicem Regium. Numquid Officialis, spretâ appellatione, processum continuare potest, atque contra appellantem ferre sententiam?

Respons.

Absque dubio processûs seriem contra Isidorum persequi, & eum debitâ condemnare pœnâ potest Officialis. Ratio est, quia ipsius inobedientia & scandalum, cujus causa fuit, haberi debent tanquam Divini Officii turbamentum; qui casus ad Officialis cognitionem, alio quolibet excluso Judice, pertinet; quare hujusmodi appellatione impediri non potest judicis Ecclesiastici potestas. Quod ita statuit Edictum an. 1539. (e)

Hæc decisio conformis est huic decreto Concilii Tridentini, (f) *Episcopi ... in omnibus his, quæ ad visitationem ac morum correctionem subditorum suorum spectant, jus & potestatem habeant, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi & exequendi juxta canonum sanctiones, quæ illis & prudentiâ suâ pro subditorum emendatione, ac Diœcesis suæ utilitate necessaria videbuntur: nec his, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio, seu querela etiam ad sedem Apostolicam interposita executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta aut judicata fuerint, quoquo modo impediat aut suspendat.*

(e) Edict. an. 1539. art. 1. 2. 5. & 4.

(f) Conc. Trident. Sess. 24. c. 10. de reformat.

Hæc disciplina admittitur in Galliâ, ubi in pari casu appellatio tanquam ab abusu suspensivum non habet effectum juxta Edicta Aurelianense an. 1560. Melodunense & Blesense (g) quæ in eo conformia sunt Edictis Francisci I. an. 1539. quod jam superiùs laudavimus, & Caroli IX. an. 1671. (h)

Circa præsentem difficultatem juvat observare, 1. usum appellationum ab abusu in Galliam, non fuisse inductum, nisi ineunte regno Caroli VIII. cùm de eâ nulla fiat mentio ante id temporis, neque in antiquo stilo Senatûs Parisiensis, neque in Authoribus qui ante an. 1414. scripsêre, ut *Joannes Galli* Causidicus Regius; atque hunc usum hodiè in quatuor duntaxat casibus esse approbatum. 1o. Quando appellans prætexit, Judicis Ecclesiastici sententiam esse latam contra Regia Edicta. 2o. Contra Sacrorum Canonum præscripta. 3o. Contra jura & Libertates Ecclesiæ Gallicanæ. 4o. Denique cùm Judex Ecclesiasticus excessit limites propriæ jurisdictionis per usurpationem Regiæ jurisdictionis. Ita advertit Cabassutius, (i) quo confirmatur hæc decisio; cùm Officialis, de quo in casu proposito non nisi conformiter ad Constitutiones Ecclesiasticas (k) & Edicta Regia processisse censêri possit.

(g) Edictum Melodu. art. 1. Edictum Blesense an. 62.

(h) Edictum an. 1571. art. 1.

2o. Sententiam Officialis in uno capite abusivam, talem in omnibus, licèt de se non sint talia, esse censendam. Ratio est quia secundùm juris effatum, *causa judicati est individua*: & quidquid profert Judex, est invalidum, quando excedit suam potestatem, juxta regulam istam: *Eâ, quæ fiunt à judice, si ad ejus non spectant officium; viribus non subsistunt*, (l) quam Bonifacius deprompsit ex hac alia antiqui juris Romani regula: *factum à judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est* (m). Hanc animadversionem confirmant multa Arresta, quæ refert Albertus (n), & inter cætera Arrestum Parlamenti Tolosani 10. Julii an. 1645. Si tamen abusus levis est, Curia vulgò pronuntiat, *nullâ habitâ ratione appellationis tanquam ab abusu*; ac cætera sententiæ capita confirmat.

Vide Casum IX.

(i) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 4. c. 12. n. 16. & c. 13. n. 1.

(k) Alex. II. in cap. *ad nostram.* 3. Et in cap. *Reprehensibilis.* 26. de appellationibus &c. l. 2. tit. 28.

(l) Reg. 26. de reg. Juris in 6.

(m) Reg. 130. ff. de diversis regulis Juris antiqui.

(n) Albert, v. *Officiat.* art. 9.

CASUS XI.

Julianus, Sacerdos è Diœcêsi Parisiensi, Lagniaci in eâdem Diœcêsi habitans, damnatus ab Officiali; ab ejus sententiâ Romam appellavit; ac summus Pontifex appellationis judicem Episcopum Blesensem, aut ipsius Officialem delegavit. Quæritur, utrùm Juliani pars adversa sub peccati conscientiâ teneatur ad subeundam Judicis delegati Sententiam?

Respons.

Respondemus 1o. quòd, si sententia, à quâ appellatur, in Julianum ab Officiali Parisiensi lata fuerit; appellatio est illegitima & invalida; quia in Galliâ Romam, *omisso medio*, non potest interponi appellatio juxta Concordatum initum inter Leonem X. & Franciscum I. En ipsius verba: (o) *Statuimus quoque & ordinamus quod in Regno, delphinatu & Comitatu prædictis omnes & singulæ causæ; exceptis majoribus, in jure expressè denominatis, apud illos judices in partibus qui de jure aut consuetudine præscriptâ, vel privilegio illarum cognitionem habent, terminari & finiri debeant. Et ne sub umbrâ appellationum, quæ nimirùm & nonnunquam frivolè interponi consueverunt .... Vexationibus materia præbeatur; volumus, quod si quis offensus coram suo judice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatum superiorem per appellationem recursum habeat, nec ad aliquem superiorem etiam ad nos & successores nostros, vel sedem prædictam, omisso medio ..... quomodolibet appelletur.*

(o) Concordat. tit. de frivolis appellationib. §. *Et ne sub umbrâ.*

2o. Si sententia, à quâ appellavit Julianus, dicta sit ab Officiali Lugdunensi, qui est judex superior immediatus judicis Parisiensis; appellatio est quidem legitima: sed pars adversa Juliani non ideò tenetur ad ordinandam litem coram Episcopo vel Officiali Blesensi; quia ex dicto Concordato summo Pontifici non competit jus in Galliâ committendi judicem, qui *extra duas legales dietas* distet è partium domicilio; neque Episcopo aut Officiali delegato vi commissionis suæ processum instruendi, ferente Concordato. *Si ab illis appellari con-*

contigerit .... *Committi debeat in partibus convicinis.* Cùm igitur Blesæ Lagniaco & Lugduno ampliùs duas dietas distent, denunciatus non tenetur in conscientiâ Judici huic obsequium præstare.

Observandum hac de re, 1o. locum, ut diximus, quò remitti debent causæ hujusmodi, non ampliùs quàm duas dietas debêre esse dissitum à finibus Diœcesis, ubi reus habitat; ut diu ante Concordatum jam fuerat constitutum in Concilio generali Lateranensi (*b*) his terminis: *Statuimus, nequis ultra duas dietas extra suam Diœcesim per litteras Apostolicas ad judicem trahi possit, nisi de assensu partium fuerint impetratæ*: Quod confirmatum in Concilio Tridentino (*b*) in Galliâ observatur.

(*a*) Conc. gener. Later. c. 37. in cap. *Nonnulli.* 28. de rescriptis. l. 1. tit. 1.

(*b*) Conc. Trid. sess. 13. c. 2.

2o. Dietas secundùm consuetudinem loci esse numerandas, ut advertit Glossa (*c*): & quamlibet dietam, regulariter loquendo, vicena continere passuum millia, quæ duas circiter leucas complectuntur, ut ait Lex ad marginem indicata, (*d*) & Author Glossæ in unam Constitutionem Bonifacii VIII. (*e*)

(*c*) Glossa in cit. cap. *Nonnulli.* v. *ultra duas dietas.*

(*d*) L. *vicena.* 1. ff. si quis l. 2. tit. 11.

(*e*) Glossa in cap. *Præsenti.* 34. de præb. & dignit. in 6. l. 3. tit. 4.

3o. Si longiùs se transferre consentiat reus; rescriptum ibi posse executioni mandari, ut fert ejusdem Pontificis Constitutio.

4o. Si Officialis delegatus, plùs quàm duabus dietis remotus, ad requisitam distantiam, vel propriis, vel Actoris sumptibus ire velit, reum tunc teneri ad se conferendum in locum destinatum, ut observat eadem Glossa, & statuit Decretalis Honorii Papæ III. (*f*).

(*f*) Honorius III. in cap. *Olim.* 7. de exceptionibus. l. 2. tit. 25.

5o. Denique necesse esse, ut Judex delegatus, non modò non amplius duarum dietarum spatio distet, sed insuper ut sit intra limites Parlamenti, cujus jurisdictioni litigantes subjacent, ut probat Fevretus (g) per multa Arresta, & unum præcipuè Arrestum Senatûs Parisiensis an. 1491. & per aliud Parlamenti Divionensis 16. Feb. an. 1613. quod latum est ob rescriptum, quod à Curiâ Romana obtinuerat Antonius Arnulphus, Sacerdos, ortu Aussonensis, Religiosus Celestinus.

(*g*) Carolus Fevretus. tract. de Abusu. l. 4. c. 2. n. 19.

CASUS XII.

Pamelius, Galliæ Episcopus, Officialis sui ministerio sententiam excommunicationis majoris tulit in Josephum, Parochum suæ Diœceseos: Verum ab eâ tanquam abusivâ ad Parlamentum provocavit ille Parochus, defendens, sententiam Officialis Episcopi manifestò esse invalidam; atque Arrestum consecutus est, quo Curia Sententiam abusivam declarat; Parochum ad Episcopum remittit, ut ab excommunicatione absolvatur, & ad pristina Parochi munia restituatur, atque jubet Episcopo, ut eum absolvat, propositâ etiam temporalium bonorum juridicâ detentione. Andræas urbis Episcopalis Parochus & ordinarius Confessor, quatuor aut quinque Consiliariorum qui rei judices fuêre, postulat, utrùm eos absolvere possit, etsi in simili causâ, uti in istâ, sententiam suam dicere eodem modo perseverent.

Respons.

Ut propositæ difficultati fiat satis, duo præsupponenda sunt principia. Primum: quòd nullum secularibus Principibus in spiritualem Ecclesiæ jurisdictionem jus competit, ut nullum Ecclesiæ in temporalem eorum potestatem. Alterum: quòd Princeps, & sub eo ipsius Parlamenta Ecclesiasticam disciplinam tuêri debent: quo titulo ejusdem disciplinæ observationi consulere, pacemque seu in Ecclesia, seu in Regno procurare possunt, imò & debent.

Hinc sequitur, quòd, quamvis Principibus aut eorum Officialibus juridicis nulla in spiritualem Ecclesiæ jurisdictionem potestas conveniat; atque adeò ab Excommunicatione latâ ab Episcopo aut ejus Officiali nequeant absolvere; iis tamen jure possunt obsistere, qui authoritate suâ spirituali nixi, potestate suâ abutuntur; inconsideratiùs iniquas ferendo Excommunicationes, quæ frequenter Ecclesiæ & Regno tumultum injiciunt.

Ob eam causam Principes vel religione suâ præcipui suarum esse partium existimaverunt, ut authoritate suâ quorumdam Præsulum injustitias vimque refrænarent. Cujus rei primum suppeditat exemplum Imperator Justinianus (*h*), qui per unam ex suis Constitutionibus 1o. Episcopis prohibet, ne absque legitimâ causâ quemquam fidelem excommunicent: *Omnibus autem Episcopis & Presbyteris interdicimus segregare aliquem à sacrâ communione, antequàm causa monstretur; propter quam sanctæ regulæ hoc fieri jubent.* 2o. statuit, ut, *si quis autem præter hoc à sancta communione quemquam segregaverit ille quidem qui injustè à Communione segregatus est; solutus excommunicatione à majore Sacerdote, Sanctam mereatur communionem.* 3o. Jubet ut injustè excommunicans, ad arbitrium Superioris sui tandiu ipse excommunicetur: *Qui verò,* inquit, *aliquem à sancta communione segregare præsumpserit, modis omnibus à Sacerdote sub quo constitutus est, separabitur à communione, quanto tempore ille perspexerit, ut quod injustè fecit, justè sustineat.*

(*h*) Nov. 123. de Sanctissimis Episcopis &c. c. 11. (*authent. collat.* 9. tit. 6.)

Frustrà in hanc Imperatoris Legem, quis objiceret, secularem Principem esse, qui in propria sua causa loquitur ac talem sibi proprio marte authoritatem vindicat: Nam 1o. S. Gregorius (*i*) qui multas Christianorum Imperatorum leges, uti observatum à nobis fuit in hujusce Operis præfatione, admisit, atque amplissimis laudibus cumulavit; talem constitutionem justam esse agnoscit; quandoquidem ad Joannem Locridis in Albania Episcopum scribens, agnoscit, Sententiam ab eo in Hadrianum Thæbarum Episcopum latam, esse invalidam; quòd in ea ferendâ non observasset Leges Imperiales, atque, ut loquitur, *Jussa Imperialia, & contra leges ... Canonesque prolata, ipso non poterat jure subsistere.*

(*i*) S. Greg. l. 2. Epist. indict. XI. Epist. 6.

2o. Antiquum Parisiense Concilium, in Decreto Gratiani laudatum (*k*) declarat, hanc eandem Justiniani legem ab Ecclesia approbari: *de illicitâ excommunicatione Lex Justiniani Imperatoris Catholici, quam probat & servat Catholica Ecclesia*; cujus textum refert; & posteà Sancti Gregorii, de quo modò authoritatem laudat.

(*k*) Conc. Parisiens. in c. *de illicitâ.* 6. 24. q. 3.

3o. Eo etiam certissimo argumento asseritur Principis, aut ipsius Officialium potestas ad obligandum Episcopum, ut ab injustâ ligatum excommunicatione solvat, quòd, cùm fideles coram se in jus vocari ob causas omninò civiles decernerent Judices Ecclesiastici; abusum hunc emendare curaverit Sanctus Ludovicus, expresso subditis suis prohibens Edicto, ne in illo casu Judicibus istis se sisterent: ad quod, si fortè cogerentur per viam excommunicationis, latam Sententiam revocare teneretur Judex Ecclesiasticus, sub pœnâ juridicæ detentionis temporalium suorum.

Præsuppositis duobus his principiis, constat, appellationem tanquam ab abusu esse legitimam. 1o. Cùm subest oppressio ac violentia; nam juris ac patrocinii sui subditis suis debitor est Princeps. 2o. Cùm accepti in regno violantur Canones: quia Canonum Rex est defensor, eorumque observationi invigilare debet. 3o. Cùm Edicta, Ordinationes & Concordata, aut Privilegia Ecclesiæ Gallicanæ infringuntur: quo casu justa est appellatio ab abusu; quando aliqua reperitur juris nullitas in Sententia aut in processu: ut cùm fertur excommunicationis sententia in Officialem secularem in iis, quæ pertinent ad ejus officium: tùm enim valet imprimis illud Sancti Gregorii (*l*) & Simplicii Papæ (*m*) ad Episcopum Ravennatem scribentis. Pri-

(*l*) S. Greg. in Can. *privilegium.* 63. 11. q. 3.

(*m*) Simplicius Epist. 2. Joan. Episc. Ravennat. in Can. *ubi.* 7. dist. 74.

Privilegium dignitatis meretur amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate. Eo nixus firmamento Generalis Procurator Senatûs Parisiensis an. 1385. declaravit, sui esse officii, ut conatus atque abusus spiritualis jurisdictionis in temporalem reprimeret, eosque revocari curaret.

Colligimus igitur, quòd si quatuor aut quinque Consiliarii, quos ad confessionem excipit Andræas, legitimam habuerint causam sic sentiendi contra Episcopum, de quo in specie propositâ fit mentio; eos Parochus ille potest, imò & debet absolvere, cùm damnari nequeat eorum in posterùm tali modo sentiendi consilium.

CASUS XIII.

Hugo, Sacerdos, quem judicio Promotor persecutus est, Officialis sententiâ declaratus est suspensus: unde posteà ad Metropolitanum convocavit. Quæritur, utrùm ipsius appellatio sit suspensiva effectûs censuræ, ita ut absque peccato mortali, functiones suas Ecclesiasticas, ut anteà, possit obire?

Respons.

Certum est, appellationem ad quemlibet superiorem nunquam esse suspensivam censuræ latæ, quâ tenetur appellans; quocircà Hugo in eo casu in functionum suarum exercitio perseverare, absque reatu peccati mortalis & irregularitatis non potest. Hanc decisionem firmat Decretalis Innocentii III. ad Episcopum Elnensem (*a*), in qua asserit hic Summus Pontifex, excommunicationem; (idem dicendum de aliis censuris) semel latam, suum producere effectum: *cùm executionem excommunicatio secum trahat.* Unde asserit Author Glossæ, excommunicationem, cùm semel est valida, statim ligare reum (*b*) *statim ligat sententia excommunicationis, vel saltem nulla est.* Atqui judicium; jam executioni mandatum nunquam suspendit appellatio; unde concludendum est in casu proposito, Hugonem censurâ in ipsum latâ obstrictum teneri; non obstante quâcumque appellatione ipsius.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Pastoralis.* 53. de appellationibus, recusat. & relationibus l. 2. tit. 21.

(*b*) Glossa in cit. cap. *Pastoralis.* v. *Excommunicatio.*

Hanc disciplinæ regulam confirmavit Concilium Tridentinum (*c*) declarans, quòd in iis, quæ pertinent ad morum correctionem & Ecclesiæ disciplinam, appellatio nullum habet effectum suspensivum, sed solùm devolutivum; *ne remedio*, inquit Concilium, *ad innocentiæ præsidium instituto ad iniquitatis defensionem abutantur appellantes.* Et verò, quid est appellatio, nisi querela damnati, qui à superiore Judice postulat absolvi? Atqui non potest dici, rei querelam satis esse, ut se ipsum queat absolvere; alioquin nullus foret reus, qui vel æquissima, quibus damnatus esset, impunè declinare judicia non posset. Denique, si consideretur appellatio tanquam supplex libellus, quo appellaris à superiore judice, absolutionem suam postulat; multò minùs defendi potest effectus suspensivus: quandoquidem absolutionem non facit sola ejus petitio. Sic rem istam definiunt Navarra, Cabassutius; & Author colloquiorum Condomi. (*d*)

(*c*) Conc. Trid. Sess. 13. c. 1. de refor.

(*d*) Navar. Man. c. 27. n. 159. Cabassut. juris Cano. Theor. & praxis l. 4. c. 12. n. 14. Colloq. Cond. tom. 1. Colloq. 3. sect. 2.

CASUS XIV.

Lucianus, Episcopus Glandatensis, actu Diœcesis suæ Ecclesias visitans; cùm collegiatam invisisset Ecclesiam compositam Decano & duodecim Canonicis, in quâ permulti erant abusûs, graviaque vitia emendanda; statutum fecit ad necessarium eorum remedium; illudque Capituli Procuratori denuntiari curavit. Ab eo statuto appellationem interjecêre novem Canonici contendentes, Ecclesiam suam Diœcesani Episcopi Jurisdictionis non subjicêre; ac nullo pacto statuto ipsius Episcopi obtemperârunt. Nunquid in eo peccaverunt? An per eorum appellationem suspenditur executio statuti illius, quod hujus Ecclesiæ bono, ac membrorum Capituli saluti necessarium supponitur?

Respons.

Canonis illi absque peccato, Episcopi statuto obedientiam denegare non potuerunt: cùm appellatio seu simplex, seu ab abusu nullum in eo casu effectum suspensivum habeat. Id Concilii Tridentini laudato superiùs Decreto probari potest, (*e*) quo fertur, ubi de correctione morum aut visitatione agitur, nullâ exemptione, nec inhibitione, aut appellatione interpositâ, etiam ad Summum Pontificem impediri executionem sententiæ Episcopi. *Episcopi, ut aptiùs quem regunt populum possint in officio atque in obedientia continêre*, inquit Concilium, *in omnibus his, quæ ad visitationem ac morum correctionem subditorum suorum spectant, jus & potestatem habeant, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi & exequendi juxta Canonum Sanctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione ac Diœcesis suæ utilitate necessaria videbuntur: nec in his, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut judicata fuerint, quoquo modo impediat aut suspendat.* Viget illud Decretum in Gallia, ac stabilitum est Edictis Francisci I. Caroli IX. & Henrici III. quæ superiùs attulimus, quibus addenda sunt regia diplomata Henrici IV. mense Decembri an. 1606. concessa (*f*) nec non Declaratio Ludovici Magni mense Martio an. 1666. Et quidem plurimi interest, hoc disciplinæ punctum tueri; cùm emendatio morum, Ecclesiarum Decor & Officiorum divinorum nec non administrationis Sacramentorum bonus ordo moram pati nequeant, absque notabili Ecclesiæ detrimento. Jure igitur Reges, quos modò laudavimus edictis ac placitis suis statuerunt, appellationes in his casibus interpositas nullum suspensivum effectum, sed tantummodò devolutivum esse habituras. *Appellationes tanquam ab abusu à Sacerdotibus aliisve personis Ecclesiasticis interpositæ in iis quæ pertinent ad disciplinam & correctionem, aliisve actionibus pure personalibus, non verò realibus*, inquit Franciscus I. in suo Edicto an. 1539. *nullum habebunt effectum suspensivum. Verùm non obstantibus prædictis appellationibus, & absque earum præjudicio, executioni suam sententiam mandare poterunt Ecclesiæ judices in dictas personas Ecclesiasticas.*

(*e*) Conc. Trid. Sess. 24. c. 10. *de reformat.*

(*f*) Edictum an. 1606. art. 2.

Multò ante Concilium Tridentinum jam constituta fuerat eadem disciplina, ut ostendit Decretalis Innocentii III. in Concilio Lateranensi; in quâ hic Papa Præsules hortatur, ut emendandis Diœcesanorum suorum, præcipuèque Clericorum sibi subditorum pravis moribus sedulam darent operam, sic subdit, (*g*) *ut autem correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formam in talibus excesserint observandam.*

(*g*) Innoc. III. in cap. *Irrefragabili* 13. de officio judicis ordinarii. l. 1. tit. 31.

Post tot ac tam firma argumenta, nullus est dubitandi locus, quin novem Canonici teneantur ad exequendum Glandatensis Episcopi statutum; cùmque illegitima sit eorum appellatio, eam omittere, ac Diœcesano suo Episcopo debeant obtemperare.

Vide Casum VII.

CASUS XV.

Cùm Canonici duarum Ecclesiarum Collegiatarum Sancti Justi & Sancti Pauli multùm de præcedentia

cedentia concertassent in solemnitate, cui omnes Urbis Processiones unà cum Cathedrali aderant; Episcopus sententiam tulit in favorem Canonicorum Sancti Justi, iisque praecedentiam adjudicavit in Canonicos Sancti Pauli, qui ab Episcopi judicio ad Metropolitanum appellàrunt, & contendunt, se non teneri interim Episcopi sententiam exequi. Quaeritur, utrùm ipsorum appellatio atque contentio sit justa; & utrùm absque inobedientiâ appellationem suam judicio nequeant persequi?

RESPONS.

Constat, Canonicos Sancti Pauli iniquam interposuisse appellationem, quam judicio persequi non possunt, quin Episcopo suo fiant inobedientes. Ratio est, quia Episcopus Dioecesanus pleno jure hujusmodi dissidia potest dirimere, & quod opportunius sibi & aequius videbitur, statuere; quin judicii sui effectum impediat appellatio; uti fert Decretum, quod expresse super hac re fecerunt Patres Tridentini, quodque in Gallia acceptum viget. En verba Decreti: (*a*) *Controversias omnes de praecedentia, quae persaepè maximo cum scandalo oriuntur inter Ecclesiasticas personas, tam seculares, quàm regulares, cùm in Processionibus publicis, tùm in iis, quae fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, & in deferenda umbella & aliis similibus, Episcopus, amotâ omni appellatione, & non obstantibus quibuscumque componat.* Cui congruit Edictum Francisci I. quod suprà retulimus.

(*a*) Conc. Trid. sess. 25. de regul. & monialibus. c. 13.

Observandum, nulli Ecclesiastico licitum esse appellare à censuris jure latis: quia appellans non potest appellationem interponere, nisi supponendo aliquam sui laesionem vel injustitiam, de quâ quaeritur, & cui à superiore Judice remedium afferri postulat: atqui Lex jure lata, semper justa censetur, uti cedens in bonum publicum, & de quâ proinde nemo conqueri potest.

CASUS XVI.

SEXTILIANUS, Parochus Sancti Jordani, ab Officiali Dioecesano damnatus, in processu, quo cum Parocho, suo vicino litigabat, ad Metropolitanum rem provocavit; à quo similiter damnatus, ab hac sententiâ ad Primatem appellationem interjecit, qui similem duabus prioribus sententiam tulit. Quaeritur utrùm in eo casu, ab hac ultimâ sententiâ vel simpliciter, vel etiam tanquam ab abusu possit appellare?

RESPONS.

Certum est, Sextilianum in eo casu, nec simpliciter, nec tanquam ab abusu posse appellare: ratio est, quia post tres sententias damnatorias conformiter latas, appellationi locus non suppetit; ut docent celeberrimi Galliae Jurisperiti, uti Rebuffus, Febretus, & Chenu. (*b*) Haec est etiam Lex Concordati inter Leonem X. & Franciscum I. initi, (*c*) in quo sic habetur: *à definitivis* verò (sententiis) tertiò provocare non licere decernimus. Sed volumus.... tertiam definitivam sententiam,.... conformem (omni morâ cessante) executioni debitae demandari debêre; quacumque appellatione interpositâ non obstante. Rebuffus Parisiensis Senatûs Arrestum affert, mense Decembri an. 1543. latum contra Cardinalem Ferrariensem, qui post tres sententias conformes in se latas provocaverat, & qui impensis damnatus est.

(*b*) Rebuffus in citato §. *statuimus*. Febretus tract. de abusu l. 9. cap. 2. n. 1. Chenu. qq. notabiles centur. 2. q. 10. n. 11.

(*c*) Concor. tit. de frivolis appellat. §. *statuimus*.

Haec Jurisprudentia adeò religiosè observatur, ut, quamvis talem appellantem non admitteret Judex superior, sed solam partium auditionem de invaliditate unius ex sententiis, ab appellante propositae decerneret, & interim executionis prorogationem statueret, tale judicium abusivum declaretur, uti decretum est Arresto ejusdem Senatûs 17. Aprilis an. 1536. quod refert Chopin. (*d*)

(*d*) Renatus Chopin de polit. Ecclesiast. l. 2. n. 27.

Hactenùs laudati Jurisperiti hac in re consentiunt cum Canonicis Constitutionibus, ut indicat Decretalis Honorii III. (*e*) qui tertiam omninò eâdem de re interpositam appellationem rejicit, licèt Romam delatam. Clemens V. hoc disciplinae punctum confirmavit: is, qui in beneficiali, vel alia quavis causa tres contra se in petitorio vel possessorio sententias reportavit, inquit hic Papa, (*f*) ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex eis, nullatenùs admittatur, donec hujusmodi sententiae plenariè fuerint executioni mandatae.

(*e*) Honorius III. in cap. *sua nobis*. 65. de appellat.

(*f*) Clementinâ *ut Calumniis* 1. de sentent. & re judicatâ. Lib. 2. tit. 11.

Acta Cleri Gallicani (*g*) celeberrimum referunt Arrestum Senatûs Parisiensis, de impotentiâ 16. Januarii an. 1601. latum pro Magdalena de Castriâ in Carolum de Castiglione, tanquam ab abusu provocantem à sententiis in eum latis; primâ ab Officiali Senonensi, 19. Januarii an. 1599. alterâ, à Deputatis Archiepiscopi Lugdunensis 14. Augusti insequentis, & tertiâ à Deputatis Summi Pontificis 15. Martii an. 1600. quod Arrestum declarat, eum non esse admittendum ad appellationem suam tanquam ab abusu, & tres sententias executioni esse mandandas; atque eum litis impensis condemnat.

(*g*) Acta Cleri. tom. 2. cap. 15. art. 3. pag. 10.

Nihilominùs advertendum est, circa appellationem tanquam ab abusu, quòd si tres illae conformes sententiae forent injustae, ac de injustâ invasione jurisdictionis Ecclesiasticae in secularem, ut si à Judicibus Ecclesiasticis latae fuissent pro decimis feudalibus, pro possessorio Beneficii, pro jure Patronatûs laici, aut aliâ re simili, cujus cognitio ad Regium Judicem sine controversia pertineret; tunc hujusmodi appellatio esset legitima, ut asserunt Chopin, (*h*) Rebuffus, (*i*) & post istos Febretus. (*k*) *Abusus quippè in publicas leges, nullo privatae partis silentio confirmatur*, inquit Chopin, *nec indè appellantium querela depellitur taciti consensûs praescriptione, si abusivè dictae postmodùm ostendantur, nusquam vim obtinuerint rei judicatae*: quâ in re per errorem lapsus est Chenu, ut observat Febretus, quando asserit, in nullo casu à tertiâ duabus prioribus conformi sententiâ posse appellari.

(*h*) Chopin. loc. cit. tit. 1. n. 5.

(*i*) Rebuffus in concordata. tit. de frivol. appell. vers. fin.

(*k*) Carolus Febretus tract. de abus. l. 1. c. 2. n. 14. & l. 9. c. 2. n. 2.

Vide. { REUS. JUDEX. RESIGNATIO. }

APPROBATIO.

DUPLEX est in Ecclesia potestatis species. Prior Ordinis: posterior Jurisdictionis, quae Clavium Ecclesiae potestas dicitur. Quilibet Sacerdos in ordinatione sua potestatem Ordinis recepit; verùm nondum habet potestatem Jurisdictionis quoad usum; & Sacramenti Poenitentiae administrationem.

Jurisdictio quorumdam Ecclesiasticorum vel est ordinaria, vel delegata. Illa Episcopis in sua Diœcêsi, Parochis in suis Parochiis competit in suos subditos, qui hoc Sacramentum volunt accipere: sed eâ carent reliqui Sacerdotes, nisi in casu extremæ necessitatis, hoc est, in casu evidenti mortis imminentis, in quo versaretur peccator carens Confessore approbato: quarè, cùm in re istâ maximus omnium defectus sit defectus jurisdictionis, nullus Sacerdos, extra hunc casum, *(a)* Sacramentum administrare potest, nisi ab Ecclesiâ sibi communicetur talis potestas jurisdictionis, tumque delegata nuncupatur. Undè sequitur, nullum Sacerdotem validè confessiones posse excipere, ut in Concilio Tridentino definitum est *(b)*, nisi, cùm idoneus ad audiendas confessiones ab Episcopo Diœcesano repertus, ab eo tale ministerium exercendi facultatem obtinuit: idque vocatur *approbatio*, quæ, licèt à jurisdictione delegatâ distinguatur, eam tamen includit, atque *subindè hæc est illi annexa*, inquit Polmanus *(c) absolutè, vel conditionatè, dependenter à veniâ Parochorum, & eorum, quorum interest*, hoc est, qui ordinariam habent jurisdictionem.

(a) Summa doctri Facult. Theolo. Paris. part. 2. art. 59.
(b) Conc. Trid. Sess. 23. c. 15.
(c) Polm. Breviar. Theol. part. 3. n. 333.

Episcopi ad quoddam tempus, ac locum, nec non ad quasdam personas restringere possunt suas approbationes, ut easdem revocare, cùm id opportunum existimaverint, de eo soli Deo rationem reddituri.

Observandùm 1o. quòd approbatio unîus Episcopi data Sacerdoti ad audiendas confessiones in sua Diœcêsi, nullam ei conferat potestatem in Diœcêsi alterius Episcopi absque istius pariter Episcopi approbatione. 2o. quòd Religiosi solo suo permittente Superiore regulari alios Religiosos sui Monasterii possunt confitentes audire sine approbatione Episcopi Diœcesani. De hac prærogativâ nemo cum iis controvertitur.

CASUS PRIMUS.

Vincentius, Sacerdos absolvit Gilbertum, qui eum ad confessionem adivit, & in quem tamen nullam habebat Jurisdictionem. Quæritur, utrùm hæc absolutio non modò sit illicita, sed etiam invalida?

Respons.

Non dubia est hujusce absolutionis invaliditas: quia Sacerdoti necessaria est specialis authoritas, ut acceptam in ordinatione suâ ligandi & solvendi potestatem exerceat. Nam ex sancto Thoma (d): *Duplex est potestas spiritualis: una quidem Sacramentalis*, (seu Ordinis): *Alia Jurisdictionalis. Sacramentalis quidem potestas est, quæ per aliquam consecrationem confertur...... potestas autem Jurisdictionalis est, quæ ex simplici injunctione hominis confertur.* Prima igitur consistit in spirituali potestate condonandi peccata, quam authoritate Christi Sacerdoti à se ordinato confert Episcopus: eaque à Sacerdote separari nequit, cùm sit pars ipsius consecrationis: nondùm tamen eam neque licitè, neque validè exercêre potest ante concessionem Ecclesiæ; eaque concessio, seu specialis potestas, quam Præsulum ac Pastorum ministerio confert, dicitur potestas Jurisdictionis, vi cujus potestatem suam Ordinis Sacerdos exercêre potest in eos, quos ipsi adscribit ac subdit Ecclesia, & quæ proindè, ut potestas Ordinis, à Sacerdote non est inseparabilis; cùm eam non conferre ipsi, aut collatam revocare possit Ecclesia.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 39. a. 3. in corp.

Priorem Apostolis suis dedit Christus dicens (e): *Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta sunt.* Et alteram ipsis contulit dicens (f): *Sicut misit me Pater; & ego mitto vos.* Et alibi (g): *Data est mihi omnis potestas in Cælo & in terra; euntes ergo docete omnes gentes, &c.* Undè colligendum, quòd, si necesse fuerit, ut Apostoli, jam Sacerdotes potestatem Jurisdictionis à Christo reciperent, priusquam ordinis potestatem exercêrent; procul dubio eandem exercêre nequeunt Sacerdotes, ante acceptam ab Ecclesiâ illius exercitu concessionem.

(e) Joan. 20. 22.
(f) Ibid. v. cit.
(g) Matth. 28. v. 19. & seq.

Hinc declarat Lateranense Concilium sub Innocentio III. an. 1215. habitum, nullum Sacerdotem posse uti potestate absolvendi ante obtentam potestatem Jurisdictionis: (h) *Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justâ de causâ sua confiteri peccata*; licentiam priùs postulet, & obtineat à proprio Sacerdote; cùm aliter ipse illum non possit solvere, vel ligare. Hinc etiam Tridentinum Concilium (i) invalidam declarat Sacerdotis absolutionem, qui nullam habet vel ordinariam, vel delegatam Jurisdictionem. *Quoniam igitur natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit; & verissimum esse Synodus hæc confirmat; nullius momenti absolutionem eam esse debêre, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet Jurisdictionem.* Quibus verbis liquidò constat, hanc adeò certam veritatem à nemine in dubium esse revocandam: undè dicit sanctus Thomas (k): *De necessitate hujus Sacramenti est, non solùm ut Minister habeat ordinem...... Sed etiam quòd habeat Jurisdictionem. Et ideò, sicut ille, qui non est Sacerdos, non potest hoc Sacramentum conferre; ita nec ille, qui non habet Jurisdictionem.*

(h) Conc. Lat. sub Innoc. III. in cap. *Omnis* 12. de pœnit. & de remiss. l. 5. tit. 28.
(i) Conc. Trid. sess. 14. c. 7.
(k) S. Thom. in 4. dist. 17. q. 1. a. 3. quæstiunc. 4. in corp.

Hinc sequitur, Vincentium, qui potestatem tantùm Ordinis habet, absque potestate Jurisdictionis, cùm à suo non sit approbatus Episcopo; Gilbertum, sibi non subditum quoad effectum pœnitentiæ, nec licitè, nec validè potuisse absolvere. Hanc difficultatem sic solvunt Colloquia Condom. & Lucon. (l)

(l) Colloq. Lucon. tom. 8. Colloq. 17. q. 3. & Condom. tom. 2. Colloq. 12. sect. 1.

CASUS II.

Gilbertus, Parochus sancti Agobardi, qui plures, quàm 2000. Parochianorum habet, quos omnes intra quindenos Paschalis temporis dies in confessione audire non potest, duorum Parochorum eorumque Vicariorum qui sibi sunt vicini,

ministerium

ministerium rogare solet, quique in Ecclesiâ suâ ob paucitatem suorum Parochianorum, ipsi opem facilè possunt præstare. Nunquid eorum auxilio potest uti, licet ad audiendas confessiones extra Parœciam suam non sint admissi; & sola Gilberti permissio sufficitne, ut validæ sint eorum confessiones, quos audiunt?

RESPONS.

Ex actis sancti Caroli (*a*), in undecimâ suâ Synodo ad dicendum impellimur, Gilbertum eorum tantùm Parochorum aut Sacerdotum opem rogare posse, qui generalem confessiones audiendi in totâ Diœcêsi, aut particularem in Parochiâ sancti Agobadi concessionem obtinuêre. *Quod in nostris Sacramenti Pœnitentiæ instructionum additionibus cautum est*, inquit hic sanctus Archiepiscopus, *ut tempore Paschali Parochi aliorum Parochorum ministerio ad confessiones Parochialium suorum audiendas uti possint, id de Parochis tantummodò intelligi declaramus, quibus extra Parochiæ propriæ fines ad audiendas confessiones probatis scripta facultas data est.* Et verò si eâ in re sufficeret sola Gilberti facultas, dicendum foret, quòd posset concedere potestatem audiendi confessiones: quod apertè contrarium est Concilio Tridentino, quod, cùm statuerit, à nullo Sacerdote laïcorum confessiones audiri posse, nisi sit provisus de Beneficio-Curato, aut ab Episcopo approbatus, consequenter constituit, Parocho non licêre alios, nisi proprios Parochianos, confitentes audire absque Ordinarii admissione; cùm titulo beneficii sui in suos tantùm, non verò in alios reliquorum Parochorum, Parochianos jurisdictionem habeat, quam solâ Episcopi approbatione potest obtinêre: quod etiam pro Vicariis certius est, quorum approbatio Parochiarum, quibus deserviunt, fines non transgreditur.

(*a*) Acta Eccles. Mediol. part. 2. tit. monita executionis decretorum, quæ ad Sacram. pertinet. pag. 328. Edit. Lugd. an. 1683.

Fatendum tamen, quòd, cùm Episcopus manifestavit, se non improbare, quòd ita se gerant Parochi, ipsius consensus sufficientis approbationis locum tenet. (*b*)

(*b*) Franc. de Genet. Theol. Moral. tom. 4. Tract. 6. c. 8. n. 11.

CASUS III.

ANTONINUS, Parochus primitivus sancti Benedicti, hujusce Parœciæ incolas validè & licitè se posse in confessione audire contendit; Matthæus verò ejusdem Parœciæ Vicarius perpetuus, defendit, hoc ei jus non convenire: pro quo stat ratio?

RESPONS.

Priusquam quæstioni propositæ respondeatur, sciendum est, nomine Parochorum primitivorum intelligi Beneficiarios Ecclesiarum, à quibus Parochiales Ecclesiæ portione redituum suorum fuêre dotatæ, & à quibus fuêre distractæ. Quo præsupposito, respondemus, Beneficiarios illos, Parochos primitivos, in illas Parochiales jura tantùm honorifica obtinêre, quale est jus præsentationis, ubi vacant. Id confirmat Decretalis Alexandri III. ad Archiepiscopum Eboracensem, (*c*) in quâ dicit hîc Summus Pontifex, illarum Parochialium Ecclesiarum titulares esse instituendos, *ad præsentationem rectoris Ecclesiæ majoris*, ac pendêre debêre ab Ecclesiis, à quibus fuêre sejunctæ, & quæ titulum Primitivarum curatarum, atque nomen retinent: *Providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci Ecclesiæ matrici servetur.*

(*c*) Alex. III. in cap. *Ad audientiam*. 1. de Ecclesiis ædificandis vel reparandis. l. 3. tit. 48.

Constitutio Ludovici XIII. an. 1629. (*d*) convenit cum iis, quæ dicimus, & insuper asserit, Parochos primitivos in signum superioritatis suæ, quatuor Festis annuis, & die sancti Patroni Missam solemnem posse celebrare in illis Ecclesiis Parochialibus. Eandem disciplinam statuit Clerus Gallicanus, ut indicant ista verba, quæ in actis ejus leguntur: *Quia Abbates, Priores, Capitula & Communitates Religiosæ, qui sunt Rectores, aut Parochi primitivè quarumdam Parochiarum, sæpè Festis annuis aut aliis solemnitatibus per se ipsos, aut per quosdam Religiosos, aliosve, à se deputatos suscipiunt prædicare, audire confessiones, administrare Sacramenta, facere proclamationes, quæ omnia sunt functiones Curiales; dictis Abbatibus Prioribus, Religiosis, aut aliis sic deputatis, prædictas functiones obire, erit prohibitum nisi ad eam rem ab Episcopo, aut ejus Vicario Generali fuerint approbati.* (*e*) Undè dicendum, Antoninum, quatenùs est Curatus primitivus, nullum ex officio posse Sacramentum administrare in Ecclesia sancti Benedicti absquè consensu Matthæi ejusdem Ecclesiæ Titularis.

(*d*) Art. 11.

(*e*) Acta Cleri. Gall. tom. 1. tit. *Regulamentum Regularium*. Cap. 14. tit. 14.

CASUS IV.

CUM MARTINUS, Sacerdos in vicinam Urbis Episcopalis Parœciam ab Episcopo missus esset ad audiendas confessiones; acriter huic rei obstitit Parochus; verùm tamen quosdam in confessione audivit vi admissionis suæ pro totâ Diœcêsi, & mandati, quod ab Episcopo acceperat. Nunquid validæ sunt absolutiones, quas contulit?

RESPONS.

Absolutiones, quas contulit Martinus, non obstante Parochi intercessione, sunt validæ. Ita docet sanctus Thomas (*f*), qui contrariam sententiam asserit esse erroneam. *Alii dicunt*, inquit Angelicus doctor, *quòd nullus potest, etiam authoritate superioris Prælati, absolvere subditum inferioris Prælati contra voluntatem ipsius: putà non potest authoritate Episcopi contra voluntatem Parochialis aliquem absolvere. Hoc est erroneum: quia ad absolvendum requiritur potestas Sacerdotalis & jurisdictio: Episcopus autem habet immediatam jurisdictionem in omnes sui Episcopatûs. Unde Episcopus potest omnium confessiones audire, etiam contra voluntatem Presbyteri Parochialis; & similiter etiam ille, cui Episcopus committit.*

(*f*) S. Thom. quodl. 12. q. 19. art. 30.

CASUS V.

DELPHIUS, Canonicus in Ecclesiâ collegiali sanctæ Fidei, in quâ est Beneficium-Curatum; cujus, ut Canonicus antiquior, est Parochus primitivus, purè ac simpliciter ad audiendas in eo confessiones admissionem suam à Vicario Generali Episcopi obtinuit; nullâ factâ de Parocho mentione in suâ approbatione, cui proindè juncta supponitur jurisdictio. Nunquid confessiones audire ac validè absolvere potest Parochianos, qui ipsum adeunt, etiam tempore Paschali, non requisito priùs consensu Parochi?

RESPONS.

Cùm absoluta sit & generalis Delphii approbatio, nec ipsi apposita fuerit hæc clausula ordinaria *de consensu Parochorum*, constat eum posse audire confessiones, etiam Paschales; eosque validè absolvere, qui eum ad susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ adeunt. Ratio est, quia, ut jam diximus in responsione ad primam difficultatem, Sacerdos ad com-

confessiones admissus validè potest absolvere, cùm à Superiore legitimo jurisdictionis potestatem accepit. Atqui Delphius hanc potestatem accepit à Vicario generali, qui in hac re una cum Episcopo censetur esse persona; cùm per suam approbationem in Ecclesiâ Sanctæ Fidei confessiones possit audire non requisito Parochi consensu; cùmque eam potestatem, non modò non consentiente, sed etiam invito Parocho, Episcopus aut Vicarius ejus ipsi facere valeat, ut in responsione ad præcedentem difficultatem probavimus ex authoritate Sancti Thomæ. Seu igitur senex Canonicus Sanctæ Fidei, cujus præbendæ cura annexa est, assentiatur, Delphium in ea Ecclesiæ confessiones audire, seu non; validè potest & licitè hoc in ea ministerio defungi.

CASUS VI.

Polybius, ad confessiones audiendas Sacerdos non admissus, accersitus ad opem ferendam moribundo nondum confesso, potest-ne validè & licitè ipsi absolutionem conferre: licèt in eum nullam habeat jurisdictionem ordinariam vel delegatam?

Respons.

Certum est, quòd eum & potest & debet absolvere; hunc enim solum à regulâ generali casum excipit Concilium Tridentinum, (a) cujus decretum his verbis enuntiatur: *Verum tamen piè admodùm, ne in hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt.*

(a) Conc. Trid. sess. 14. de sacram. Pœnit. c. 7.

Eandem rem multò ante Concilium Tridentinum docuerat Sanctus Thomas. En ipsius verba (b): *Quilibet Sacerdos, quantum est de virtute clavium, habet potestatem indifferenter in omnes, & quantùm ad omnia peccata. Sed quòd non possit omnes ab omnibus peccatis absolvere; hoc est, quia per ordinationem Ecclesiæ habet jurisdictionem limitatam, vel omninò nullam habet. Sed quia necessitas legem non habet; ideò quando articulus necessitatis imminet; per Ecclesiæ ordinationem non impeditur, quin absolvere possit, ex quo habet claves, etiam Sacramentaliter: & tantùm consequitur ex absolutione alterius, sicut si à proprio Sacerdote absolveretur: nec solùm à peccatis potest tunc à quolibet Sacerdote absolvi; sed etiam ab excommunicatione, à quocumque sit lata; quia hæc absolutio etiam ad jurisdictionem pertinet, quæ per legem ordinationis Ecclesiæ coarctatur.* Ex quibus verbis liquet, in casu proposito, quemlibet Sacerdotem; etiam non admissum, sufficientem habere jurisdictionem in talem moribundum, quæ non solùm generali Ecclesiæ usu tacitoque omnium Pastorum consensu nititur; sed etiam decreto Concilii, quod modò retulimus.

(b) S. Thom. in 4. dist. 20. q. 1. a. 1. quæst. 2. in corp.

CASUS VII.

Hubertus pro tribus annis ab Episcopo Diœcesano admissus ad audiendas confessiones, ac Vicarii functiones in Parœcia Sancti Donati abeundas, elapso hoc temporis spatio, ut anteà, confessiones etiam audivit; quin admissionem suam renovari postulaverit. Quæritur utrùm absolutiones, quas elapsis tribus annis contulit, sint invalidæ. Videntur esse invalidæ, quandoquidem nullam tùm jurisdictionem habebat in eos, quorum confessiones excipiebat, & quos consequenter validè absolvere non poterat, ut docet Sanctus Thomas. Econtrà dici potest eas absolutiones esse validas propter publicum errorem, & quia nullum subest impedimentum naturale aut divinum in hoc Confessario. *Quid juris?*

Respons.

Absolutiones, quas elapso approbationis suæ spatio contulit Hubertus, absolutè sunt invalidæ ex defectu jurisdictionis, quæ tribus annis præteritis in ipso desiit; cùm per id tempus tantummodò ipsi fuerat communicata. Id constat ex decreto Concilii Tridentini, & ex doctrina Sancti Thomæ, quæ in responsione ad primam difficultatem attulimus.

Verum quidem est, quòd in casu proposito adsit error publicus, & quòd nullum est in hoc Confessario impedimentum naturale aut divinum; at id ipsum non impedit invaliditatem absolutionum, quas contulit; tertia namque deest conditio, titulus, videlicet coloratus, quo deficit; cùm prior quem habebat, desierit; ac in eodem sit statu, ac, si nunquam habuisset.

CASUS VIII.

Sidonius Doctor peritus, præcipuus Diœcesani Episcopi amicus, ruri apud Parochum degens tempore Paschatis, multorum confessiones quos præ multitudine non poterat ille Parochus audire, libens excepit; licèt ad confessionem non admissus ab Episcopo, quem id non improbaturum certò novit Sidonius. Quâ de re quæritur, utrùm absolutiones, quas contulit, saltem validæ sint.

Respons.

Absolutiones, quas contulit Sidonius in casu proposito, sunt invalidæ. Fieri namque potest ut Episcopus, licèt ipsi amicus, improbaverit, cum propriâ authoritate se in Sanctum illud ac maximum interposuisse ministerium à quo etiam ob peculiares ac sibi soli cognitas rationes eum arcère poterat. Itaque Sidonii absolutiones, cum iis conferri possunt, quas sub conditione *de futuro* temerè conferret Sacerdos, quæque invalidæ sunt; cùm effectum Sacramenti ad tempus suspendere nequeat Confessarius.

Responsionem hanc asserit Sanctus Thomas, & post ipsum Theologi omnes, qui docent, omnem absolutionem irritam fieri defectu jurisdictionis in conferente; cùm talis potestas non minùs sit necessaria ad ejus validitatem, quàm potestas ordinis, ut in Tridentino Concilio definitum est (c). Cùm autem eâ careret potestate Sidonius, ab Episcopo non admissus, quam tamen sub falso prætextu sibi arrogavit; eos igitur validè absolvere non potuit, quos in confessione audivit. Et quidem, si conjecturis tantùm, aut præsumptionibus fulciretur Sacramentorum validitas; ruerent fundatissima Theologiæ principia ac totius Ecclesiasticæ disciplinæ, quæ probatissima est, ordo perverteretur: Nam v. g. sub specie obsequii matrimonio interesse amicus Parochi; absque missione apud populum quis concionari; à casibus reservatis absolvere potest Confessarius, sub præsumptâ obtinendæ ab Episcopo hujusmodi licentiæ spe, si peteretur; & sic de cæteris, (d). Uno verbo huic Paludani regulæ standum: (e) *Nullâ ratihabitio confirmat Sacramentum.*

(c) Conc. Trid. sess. 14. c. 7.

(d) Dom. Sotus in 4. dist. 18. q. 4. art. 3. Suarez tom. 4. disp. 26. sect. 1. n. 16. Reginal. prax. fori pœnitent. l. 1. c. 8. n. 89. & alii

(e) Petrus Palud. in 4. dist. 17. q. 3. §. *Quantum ad tertium.*

CASUS

CASUS IX.

ANDRÆAS, Vici Sancti Salvatoris ab Episcopali Urbe octo leucas distantis Vicarius, Sabbatho sancto memor, admissionis suæ tempus eo ipso die finiri; sine morâ per nuntium ac Epistolam Vicarium generalem, à quo jam bis fuerat admissus, rogavit, ut eam prorogaret ob incurrens Paschale tempus, quo omnium suorum Parochianorum confessiones solus excipere non poterat Parochus. At cùm non nisi postridiè ad horam decimam aut undecimam redux esse posset nuntius; Andræas interim, admissionem suam à Vicario Generali die saltem Dominicâ manè fuisse concessam ac subscriptam convictus, ad sacrum pœnitentiæ tribunal accessit; ac duodecim vel quindecim personas in confessione audivit; & posteà admissionem suam ad annum productam accepit.

Quo posito, quæritur 1. utrùm Andræas peccaverit, confessiones excipiens, non expectato Vicarii Generalis responso. 2. Utrùm validæ sint, quas audivit, confessiones?

RESPONS.

Existimamus, graviter deliquisse Andræam confessiones audiendo ante acceptam admissionis suæ prorogationem. Voluntarium namque subiit confessiones audiendi periculum absque potestate, vel ob repulsam justam Vicarii Generalis; vel ob nuntii sui aut ejus dimissionis procrastinationem; quo in casu absolutiones Andræ forent procul dubio irritæ; cùm præcipuus sit in Confessario defectus potestatis; ut patet ex probationibus in responsione ad primam difficultatem allatis: Verùm posito etiam quòd requisitam Vicarius Generalis licentiam die Sabbathi concesserit; adhuc tamen graviter peccavit Andræas; quia nondum sibi cognitâ probationis suæ concessione, Sacramentum pœnitentiæ absque potestate administrandi discrimen adivit: quocircà licèt probabile sit, duodecim vel quindecim, quas excêpit, confessiones esse validas, nihilominùs ad majorem certitudinem necesse est, ut in dubio eas à pœnitentibus suis iterari, constituat.

CASUS X.

URBANUS, Sacerdos secularis, vel regularis in Vasatensi Diœcêsi natus, ab Episcopo Foro-Juliensi ad audiendas in suâ Diœcesi solas confessiones virorum pagi Sancti Verani admissus, quasdam etiam die paschatis mulieres, quibus audiendis ob earum frequentiam impar erat Parochus, nec non duos etiam proximæ alterius Diœcêsis Parœciæ homines ad confessionem admisit. Quæritur, utrum absolutiones, quas mulieribus istis ac duobus viris contulit, sint validæ? Eâ autem Urbanus ratione inducitur ad credendum, se eos validè absolvere potuisse, quòd præter approbationem Episcopi Forojuliensis, ab Episcopo quoque originis suæ fuerat admissus absque ullâ temporis, personarùm locive limitatione; quæ res ad validitatem absolutionum, quas contulit, satis esse videtur.

RESPONS.

Collatæ ab Urbano absolutiones pro certo sunt irritæ: quia ad solas virorum pagi Sancti Verani confessiones audiendas probatus, omni carebat in ejusdem pagi mulieres, ac multò magis in alterius Diœcêsis homines jurisdictione. quæ etiam in eosdem homines Episcopo Forojuliensi non competit.

Ratio hujus solutionis est, quia Episcopus Confessorum approbationes potest adstringere, non quoad tempus duntaxat, sed quoad loca & personas; cùm id bono fidelium & Ecclesiæ suæ utilitati congruum sibi videbitur, uti pro Regularibus etiam constituit Clemens X. per Bullam datam 21. die Junii an. 1670. (a) cujus hæc sunt verba: *Quò ad cæteros verò, qui non adeò idonei reperiuntur, si petierint se admitti; arbitrio ordinariorum relinqui ipso, cum limitata facultate, prout eisdem ordinariis magis expedire videbitur probare, admittere.*

Nec obstat ad asserendam harum absolutionum validitatem, Urbanum ab Episcopo suo naturali Vasatensi absque limitatione fuisse approbatum; cùm neque mulieres, neque viri duo, de quibus agitur, jurisdictioni ejus Præsulis subjacêrent. Ubi namque declarat Concilium Tridentinum (b), nullum Sacerdotem, etiam Regularem, posse confessiones audire, nisi approbationem ab Episcopo obtinuerit; de solo pœnitentis, non verò Confessoris Episcopo intelligi debet; quia cùm Episcopo in alterius Episcopi diœcesanos non competat jurisdictio, eam ad neminem potest transferre juxta istam juris regulam (c), *quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.* Unde ex tali approbatione validè fieri nequeunt Urbani absolutiones.

Hactenùs dictis congruit tertium Mediolanense Concilium an. 1573. sub Sancto Carolo habitum, cujus hæc sunt verba, quoad rem præsentem (d); *Qui ad Confessarium, etiam regularem, in aliena Diœcêsi commorantem deditâ operâ se conferens, peccata sua fit confessus; nisi Confessarius ille & ab Episcopo loci & à confitentis Ordinario ad confessiones audiendas probatus erit; ei, tanquam inconfesso, Parochus Eucharistiæ Sacramentum ne præbeat.*

Hanc Responsionem confirmat Breve Alexandri VII. ad Episcopum Andegavensem 26. Febr an. 1659. scriptum, quo summus hic Pontifex trium propositionum censuram à Congregatione Inquisitionis latam confirmat in causâ regularium, qui contendebant, se non indigêre Ordinarii approbatione ad audiendas confessiones sæcularium; nec ab Episcopo approbationes suas posse limitari, nec revocari; & insuper Regulares semel approbatos ab uno Episcopo ad audiendas confessiones in sua Diœcesi, habêri pro approbatis in aliis Dœcesibus. En propria secundæ propositionis verba: *Ubi Concilium est receptum, non possunt Episcopi restringere, vel limitare approbationes quas Regularibus concedunt ad confessiones audiendas, neque illas ulla ex causa revocare. Quin imò Ordinum mendicantium Religiosi ad eas approbationes obtinendas non tenentur: & si ab Episcopis non probentur, negatio valet, ac si approbatio illa concessa fuisset.* Censura hæc est: *hæc propositio complexè accepta est falsa, scandalosa & erronea.* Alias verò duas propositiones assertæ à nobis veritati contrarias eadem Congregatio declaravit falsas, temerarias, scandalosas, ad hæresim & schisma inducentes, animarum saluti perniciosas & Concilio Tridentino injuriosas. Tertia his verbis erat comprehensa: *Regulares Ordinum Mendicantium semel approbati ab uno Episcopo ad confessiones audiendas in sua Diœcesi, habentur pro approbatis in aliis Diœcesibus, nec nova Episcoporum indigent approbatione. Regulares habent potestatem absolvendi à peccatis Episcopo reservatis; etiamsi ab Episcopo auctoritas ipsa ipsis indulta non fuerit.* Sic dicit censura: Propositio ista, *quò ad primam partem est falsa & saluti animarum perniciosa. Quò ad secundam partem, est falsa, authoritati Episcoporum & sedi Apostolicæ injuriosa.*

Proscriptâ itaque Concilii Tridentini oraculo & sanctæ sedis authoritate, falsæ illius doctrinæ novitate, dubia esse nequit invaliditas absolutionum, quas

(a) Clemens X. in Bullâ, *Superna*, §. 4.

(b) Conc. Trid. Sess. 23. c. 15.

(c) Reg. 67. de reg. juris in 6.

(d) Conc. Mediol. 3. de iis, quæ ad Sacram. Pœnit. pertinent.

quas in casu proposito mulieribus & duobus viris contulit Urbanus; seu secularis, sive Regularis supponatur.

CASUS XI.

Dominicus, Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, non obtentâ approbatione, ab Episcopo transeunte visus est pro tribunali pœnitentiæ sedens, ac illud sacramentum administrans, à quo tamen in ministerio suo non est interruptus; licèt eum à se non fuisse approbatum utique noverit; nunquid sic tacitè approbatus censetur, juxta istam juris regulam; *qui tacet, consentire videtur* (*a*)? & quas deinceps contulit absolutiones, num validæ haberi debent?

(*a*) Reg. 43. de reg. juris in 6.

Respons.

Canonicus ille tacitè approbatus censêri non debet; licèt ab Episcopo visus confessiones audiendo, in tali ministerio non fuerit interruptus: nedum enim Episcopi silentium pro tacito consensu habêri debeat; justè è contrà præsumendum, eum improbare nimiam Canonici audaciam, quam palàm ideò non reprehendit Episcopus, ut ejus infamiam declinaret, occultum quidem ipsius peccatum non manifestans, sed fortè pœnam meditans: quocircà non minùs invalidè, postquam ab Episcopo visus est, quàm antè absolvit ille Canonicus; atque propositæ juris regulæ, hæc altera opponenda (*b*): *is qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur.* Quod si fortè vel pœnâ vel objurgatione in Dominicum non animadvertat Episcopus vel immemor, vel officii sui parùm studiosus, aut aliquâ humanâ ratione inductus; dubia semper certò manebit intentio hujus Prælati; donec eâ de re mentem aperuerit: ac manente ipsius silentio, invalidum censêri debet, quidquid ab eo Canonico factum est, ut fert ista juris regula, *quæ contra jus fiunt; debent utique pro infectis haberi.* (*c*)

(*b*) Reg. 44. de eod. tit.

(*c*) Reg. 64. de regulis juris in 6.

CASUS XII.

Theodulphus, Sacerdos ad audiendas confessiones non approbatus, aliis quandoque Sacerdotibus pœnitentiam administrat; qui venialium duntaxat culparum rei sunt; vel qui insuper mortalia confitentur peccata; quorum ab ipsis olim Sacerdotibus approbatis facta est confessio: nunquid ita se gerere potest absque peccato, ac validæ sunt ejusdem absolutiones?

Respons.

Ante Concilium Tridentinum ad absolvendum validè in aliquâ Parœciâ sufficiebat quidem Parochi loci illius uti Pastoris ordinarii delegata jurisdictio: Verùm, cùm ex tali Parochorum potestate magni orirentur abusus; Ecclesia, ut à sacro illo, cui eorumdem Parochorum nimiâ facilitate se ingerebant, inscios vel nefarios Sacerdotes ministerio amovêret, istud in hoc ultimo Oecumenico Concilio Decretum condidit (*d*). *Quamvis Presbyteri in sua ordinatione à peccatis absolvendi potestatem accipiant*, inquiunt Patres; *decernit tamen sacrosancta Synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones secularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari; nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur. & approbationem .... obtineat; privilegiis & consuetudine quacumque, etiam immemorabili non obstantibus.* Quâ de re observandum, in eo Decreto nullum fieri discrimen inter confessionem, ubi de peccatis mortalibus, & inter confessionem, in quâ de venialibus tantùm agitur, sed ad utramque requiri Episcopi approbationem, quâ solâ Confessoribus in pœnitentes confertur jurisdictio.

(*d*) Conc. Trid. sess. 23. c. 15 de reform.

Scripsit quidem Galliæ Episcopus (*e*) Sacerdotem non approbatum posse absolvere validè & licitè quemlibet à quibusvis peccatis venialibus & etiam mortalibus aliàs confessis & remissis; sive id possit, inquit, ex consuetudine vel tacitâ Ecclesiæ concessione. Quod probat suffragio quatuor aut quinque Casuistarum, quos laudat Bonacina (*f*). At si ex tacito Episcoporum consensu viguit mos ille, uti Parisiis & in aliis multis Diœcêsibus ab annis quadraginta vidimus; certum est tamen eum non fuisse universum; atque Authoris illius opinionem pro his tantùm Diœcêsibus esse veram, in quibus de consensu Episcoporum obtinet; cùm huic consuetudini penitùs adversari videatur allatum Decretum; eamque penitùs sapientissimi Galliæ Episcopi ademerint. Unde colligimus, Theodulphum, si in eâ versetur Diœcêsi, ubi mos ille obsoleverit, ut in Diœcêsi Parisiensi; absque peccato Sacerdotum confessiones non posse audire, etsi venialia tantùm, aut mortalia aliàs jam confessa accusent; quòd si faciat, absolutiones, quas confert, sunt irritæ.

(*e*) Lud. Abelly. Med. Theol. part. 2. sect. 16.

(*f*) Bonacina de sacram. Pœnit. disp. 5. q. 7. puncto 1.

CASUS XIII.

Capitulum, Ecclesiæ Cathedralis Novariensis illud jam pridem jus obtinet, ut in decem Diœcêsis Parœciis Curatos instituat; ac Presbyteros, ibi confitentes, approbet, non reclamante & conquerente, qui id novit, Episcopo. Hoc unum constat, quosdam ex iis Presbyteris quandoque, omisso Capitulo, approbationem suam ab Episcopo postulare. Qua de re duo requiruntur. Primum: utrùm illud Capituli jus legitimum censêri debeat aut possit, sufficiatque ad Canonicam institutionem Curatorum, approbationemque Presbyterorum, qui in his versantur Parœciis, non interpellato Episcopo. Secundum: Utrùm aliarum Parœciarum, quæ pleno jure pendent ab Episcopo, Curati, ac Sacerdotes ad audiendas in iis confessiones approbati, validè in decem illis Parœciis Sacramentum Pœnitentiæ administrare absque consensu Capituli; aut in propriis Ecclesiis earum incolas ad confessionem admittere valeant?

Respons.

Ex jure communi soli Episcopo in tota sua Diœcêsi competit quidem Curatorum institutio; (*g*) attamen jus illud aliis etiam speciali privilegio communicari potest, ut patet ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum & ad Archidiaconum Norvicensem in pari difficultate, quam dijudicat hic Papa secundùm Richmondiæ Archidiaconum, (*h*) qui pari, quosdam instituendi Parochos, jure fruebatur. Unde colligi potest, Capitulum illud possessionem suam ab Episcopo cognitam & non controversam retinêre posse, donec eam juridicâ Sententia ab eo obtentâ amittat, atque adeò Curatos decem Parochiarum Capitulo institutos, necnon Sacerdotes ab eodem approbatos, earum incolas sacramentaliter absolvere posse. Ratio est, quia Capituli possessio speciali haud dubiè privilegio nititur; cùm huic non intercedat Episcopus sciens; nec de eo conqueratur: atqui *Privilegia Ecclesiarum*, inquit Canon Antiquus (*i*), *& sacerdotum intemerata & inviolata cunctis decernimus manêre temporibus.* Et alter Gelasii Papæ: (*k*) *decessorum statuta .... legitima & justa, successorem custodire convenit.* Quod etiam stat pro Ecclesiis privatis; ut jure (*l*) ac legibus Imperatorum Arcadii & Honorii (*m*), quas refert Gratianus,

(*g*) Alex. III. in cap. *Ex frequentibus.* 3. de institutionibus. 3. tit. 7.

(*h*) Innoc. III. in cap. *cùm venissent:* 6. eod. tit.

(*i*) Can. *Privilegia.* 1. 25. q. 12.

(*k*) Gelasius in Can. *decessorum:* 19. eâdem causâ & quæst.

(*l*) Conc. Carthag. 5. in Can. *Placuit.* 3. dist. 32.

Et in Can. *cùm de quorumdam.* 4. dist. 84.

Alex. III. in cap. *utrum.* 1.

Et in cap. *super eo.* 3. de cognatione spirituali. l. 4. tit. 11.

Et Bonifacius VIII. in cap. *Mandatum.* de Præbendis & Dignit. in 6. l. 3. tit. 4.

(*m*) Can. *Quacumque.* 20. 25. q. 2.

tianus, decernitur. Consuetudine insuper fulcitur Novariensis Capituli possessio, ut statuit Decretalis Honorii III. ad Capitulum Parisiensis Ecclesiæ his verbis: *Cùm consuetudinis, ususque longævi non sit levis autoritas, & plerumque discordiam pariant novitates &c* (a). Nihilominùs, si Sacerdotibus harum tantummodò Parœciarum mansionariis Sacramenti Pœnitentiæ administrationem interdiceret Episcopus; ad obedientiam tenerentur, donec ab eo, cujus est solius approbare, juxta Tridentinum Concilium ad audiendas confessiones admitterentur. Hæc de primâ parte quæstionis.

(a) Honorius III. in cap. *cùm consuetudinis*, 9. de consuetudine l.1.tit.4.

Quod ad secundum quæsitum pertinet: Existimamus Parochos qui pleno jure ab Episcopo pendent, validè ac licitè decem Parœciarum incolas absque consensu Capituli posse absolvere, sufficiente ad id solâ Episcopi authoritate, seu in his Parœciarum, seu in propriis Ecclesiis; modò tamen consenserint decem illarum Parœciarum Curati; & non aliter.

CASUS XIV.

Didacus, Gandavensis Officialis, aut Cathedralis Ecclesiæ magnus Archidiaconus, quosdam in confessione audivit; licèt ab Episcopo non approbatus. An validæ sunt absolutiones, quas contulit? Invalidæ videntur, cùm ab Episcopo ad confessionem non esset admissus. Validæ ècontrà videntur, cùm una sit ejus, quatenùs Officialis, cum Episcopo jurisdictio.

Respons.

Didaci absolutiones ab Episcopo non approbati, sunt irritæ: ratio est quia, cùm absolutè loquatur Concilium Tridentinum de necessitate approbationis non distinguendo inter simplicem Sacerdotem, & eum qui aliquâ dignitate pollet; nulla quoque à nobis admitti debet distinctio, juxta istud juris effatum: (b) *Ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus.* Et istud aliud antiquo Canoni consentiens; (c) *Qui non excipit, omnia comprehendit.* Unde sequitur, Archidiaconos aut Officiales; cùm à regula Generali, quam statuit Concilium, non eximantur; cum aliis simplicibus Sacerdotibus quoad necessitatem approbationis comprehendi, nec sine eâ validè Sacramentum pœnitentiæ administrare posse.

(b) Argum. Legis *de pretio*. ff. de publicanâ in rem actione. lib. 6. tit. 2.

(c) Nicolaus I. in Can. *si Romanorum*. 1. dist. 19.

Neque obstat, quòd Didacus Episcopalem habere jurisdictionem dicatur: de solâ namque contentiosâ illud est intelligendum, quâ nec confiteri, neque ullam potest obire curationem, ex iis quæ voluntariæ dicuntur.

Vide Archidiaconus, Casu 5.

CASUS XV.

Archembaldus, Religiosus, ab Ordinario Diœcesano non approbatus, reliquos Monasterii sui Religiosos ad confessionem admisit nec non quosdam etiam Laïcos, qui illud incolunt, uti janitorem, olitorem, mercenarium, eosque, qui ad novitiatum sese offerentes, aliquandiu antè susceptionem habitûs religionis probantur. Nunquid validè & licitè ita se gerere potuit?

Respons.

Sacrosancta Synodus Tridentina, de quâ superiùs in responsione ad Casum 12. loquens de potestate Regularium quoad confessionem; *Decernit .... nullum, etiam Regularem, posse confessiones secularium etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium habeat; aut ab Episcopis .... approbationem .... obtineat.* Unde colligendum est ad audiendas Religiosorum sui ordinis confessiones, non ipsis esse necessariam Episcopi, sed solam Superiorum regularium sufficere approbationem: atque adeò, si Archembaldus à Superiore suo ad audiendas Religiosorum suorum confessiones fuerit deputatus; absque aliâ approbatione; id licitè ac validè facere potuit.

Quod ad laïcos pertinet, qui Monasterium incolunt; ii ad confessionem, solo concedente regulari Superiore, admitti potuêre ab eodem Religioso; si ita Monasterii familiæ sint addicti, ut in eo ad vitam debeant permanere, & non aliter: (d) nam si familiæ non sint membra, & in Monasterio, ad tempus duntaxat, permanêre debeant; necessaria est Episcopi approbatio ut in confessione possint audiri: quod infrà in responsione ad sextam decimam difficultatem probabitur.

(d) De Genet. Theol. Moral. tom. 4. part. 4. tract. 6. cap. 8. n. 8.

Existimamus tamen, eos esse excipiendos, qui ad Novitiatum destinati, aliquandiu in Monasterio seculari habitu permanent; donec vocationem eorum ponderans Superior, omninò noverit, *quo spiritu; quâ mente ac voluntate id regularis vitæ genus elegerint; quem sibi finem proposuerint, num zelo melioris frugis ac perfectioris vitæ, & ut Deo meliùs famulari possint; an potiùs levitate, vel humano aliquo affectu, aut inordinato animi motu*, uti loquitur Bulla Clementis VIII. (e) data 12. Martii an. 1596. restaurata 20. Junii an. 1599. & 19. Maii 1602. & tandem aucta 19. Martii an 1603. Ratio est, quia, licèt annus probationis, non nisi à die sumptionis habitûs religiosi computetur, in iis tamen, quæ ad confessionem pertinent, tanquam Novitii debent habêri, cùm religiosæ observantiæ usibus subdantur ac regulari obedientiæ: quocircà eos absolvere absque speciali Episcopi approbatione potest Novitiorum moderator, dùm religionis voto se obstringendi, & in Monasterio permanendi propositum tenuerint. Ita sentit eruditus Genuensis Religiosus cum Antonio Corduba, Andræa Vega & Suarez quos laudat (f) En ipsius verba: *Licèt non sint verè Religiosi; sunt tamen verè subditi. Unde debent, si volunt permanêre in religione, ea omnia servare & facere, quæ boni subditi faciunt, & ad rectum experimentum, & sui ipsorum & religionis conductum, possunt: Quod si alium Confessarium elegerint à deputato per Prælatum, possunt, secundùm Rodriguez, hac sola de causa à Religione expelli, tanquam malè dispositi ad votum obedientiæ, quod profiteri intendunt.* Hæc eò probabilior nobis videtur opinio, quòd talis postulans è Monasterio exiens ad confessionem, si fortè in eo non esset, (ut constat esse plurima) Religiosus ab Episcopo approbatus; multis esset, quæ facilè quisque excogitare potest, incommodis obnoxius.

(e) Clem. VIII. in Bulla *Regularis*. §. 13. 10. 3. Bullarii pag. 128. Edit. Lugd. an. 1692.

(f) Laurent. de Peyrinis de offic. Prælat. regularis. q. 3. c. 1. n. 202. & seq. Et apud eum Corduba. qq. Theol q. 30. Vega 2. part. Sum. 9. c. 29. Cas. 6. & Suarez tom. 4. de Religione tract. 1. 2. 6. 7. n. 4.

CASUS XVI.

Ex antiquâ cujusdam Abbatiæ consuetudine, Regularis Abbas, è suis Religiosis, quos libuerit, approbat, ad andiendas sæcularium, ibi manentium, etiam famulorum laïcorum & aliorum confessiones; non petitâ ab Episcopo Diœcesano approbatione, quam necessariam Confessoribus declarat esse Concilium Tridentinum. Quæritur, utrùm illa consuetudo sit legitima; & horum sæcularium confessiones validæ?

RESPONS.

Partem affirmantem asserunt Authores quidam, (a) his potissimùm nixi rationibus: 1. Quia rem ita definivit sacra Congregatio, interpres Tridentini Concilii sub Gregorio XIII. 2. Quia speciale illud privilegium Cistertiensi Ordini concessit Bonifacius VIII. 3. Quia huic rei non adversatur Concilium Tridentinum; (b) cùm enim declarat, sæcularium Confessores, qui à regularibus pendent, quibus imminet animarum cura; quique non sunt de illorum Monasteriorum familia, immediatè subesse jurisdictioni, visitationi & correctioni Episcopi Diœcesani; indè colligunt sæcularium Confessores, qui sunt de familia Monasteriorum, à jurisdictione Episcopi eximi, atque adeò ipsius approbatione non indigêre; sicque intelligendum esse Concilium, cùm ait (c): *Nullum etiam regularem; posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, ... nisi aut Parochiale Beneficium habeat; aut ab Episcopis..... approbationem..... obtineat.* 4. Tandem, quia non damnari potest hæc consuetudo, cùm non sit Decretis Concilii adversa, licèt præscriptione etiam non staret: quia non nisi ut hujus Legis explicatio consideranda est.

Missis tamen infirmis illis rationibus; existimamus, consuetudinem, quâ nixus Abbas regularis, de quo in casu proposito, hoc sibi jus arrogat, ut sæcularium Abbatiæ suæ Confessores approbet; merum esse abusum, qui emendandus est, uti contrarius mox allato Concilii Tridentini Decreto; quo nullus vel sæcularis, vel regularis ad audiendas confessiones. Admittitur Sacerdos, *nisi aut Parochiale Beneficium habeat aut ab Episcopis..... approbationem..... obtineat.* Id quidem fusè probat Sylvius in una ex suis decisionibus 9. Junii an. 1641. (d) post alios multos Authores, quos laudat, quales sunt Barbosa, (e) cujus hæc sunt verba: *Hinc fit Prælatos, seu alios Religiosos Confessores non posse audire confessiones sæcularium, qui sunt de familia, & deserviunt ipsorum Monasteriis, absque approbatione, vel licentiâ Episcopi.* Suarez loquens de Franciscanis: (f) Emmanuel Rodriguez, qui, cùm priori statim opinioni favêre videatur (g) eam tamen in reliquo opere deserit, (h) & Hieronymus Rodericus. (i)

Ad confirmationem hujus decisionis hoc unum superest, ut allatis rationibus fiat satis: & ad primam quidem dicimus cum laudato superiùs Sylvio, (k) allegatam suprà Cardinalium declarationem in uno Joanne Galemart reperiri, cujus opus sacræ Congregationis declarationes continens à Cardinalibus illius non modò improbatum, sed etiam eorum Decreto 29. Aprilis an. 1621. & aliò 6. Junii ejusdem anni strictè fuit vetitum, uti complectens Decreta aut supposita, aut immutata.

Nec majoris est momenti altera, quam affert Rodriguez, declaratio, missis datâ & Authore; quam reperiri ait post Bullas Gregorii XIII. cujus authoritate suam conabatur probare opinionem pro sæcularibus, *qui sunt de familia*, ut loquitur, *& continui commensales, non autem eorum, qui deserviunt in eorum Monasterio.* In magno namque Bullario siletur omninò hæc declaratio, quam nullam esse satis indicat hic Author, cùm posteà contrariam, ut advertimus, opinionem amplectatur. Equidem Gregorius XIII. nonâ suâ Bullâ (l) 1. Martii an. 1573. Clemens VIII. 115. Bullâ suâ, (m) 7. Decembris an. 1604. ac tandem Clemens X. septima suâ Bullâ 21. Junii 1670. (n) expressis verbis declarârunt, Decretum Concilii Tridentini pro Confessariis regularibus ad litteram esse observandum. *Decernimus & declaramus .....* inquit hic ultimus Papa, *in Monasteriis ac etiam Collegiis, ubi juxta regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos regulares, quàm Confessores regularium eorumdem Monasteriorum, seu Collegiorum, audire confessiones illorum secularium qui inibi sunt verè de familia, & continui commensales; non autem illorum, qui tantùm ipsis deserviunt.*

2. Frustrà quoque affertur privilegium Cistertiensibus à Bonifacio VIII. concessum; quod his verbis Tridentini Concilii penitùs est revocatum. (o) *Privilegiis & consuetudine quâcumque etiam immemorabili, non obstantibus.*

3. Nec priori opinioni favet, id quod legitur in undecimo Sessionis vigesimæ quintæ Capite: ibi namque Concilium tantummodò loquitur de Confessariis regularibus quoad quasdam personas seculares, quæ sunt *de familia Monasterii*, non verò de aliis, quæ eidem deserviunt Monasterio; quas immediatè Jurisdictioni, visitationi & correctioni Episcopi subesse declarat, in iis, quæ ad animarum curam & Sacramentorum administrationem pertinent, undè colligitur manifestò, regulares, eorum Confessarios, qui non sunt de familia Monasterii, hoc sibi jus non posse vindicare, ut sine approbatione Episcopi confessiones eorum excipiant, cùm eo in loco non de Confessariis generatim, sed de iis tantùm loquatur Concilium, quibus incumbit cura animarum; vultque eos, qui à Monasterio ad id præficiuntur, etiam ad nutum amovibiles, non deputari, nisi de consensu Episcopi ac prævio examine per eum, aut ejus Vicarium faciendo; quod examen non intelligitur, de eo, quod fit speciatim pro administratione Sacramenti Pœnitentiæ; sed generatim pro cura animarum: cùm expresse de approbatione requisitâ ad audiendas sæcularium confessiones non agat Concilium, nisi in decimo quinto Capite Sessionis vigesimæ tertiæ.

Antiqua denique, quâ nititur Monasterium, de quo agitur in proposito casu, consuetudo, legitima censerêtur, si vel sanctæ Sedis, vel ipsius-met Tridentini Concilii in ea regione promulgati & admissi privilegio niteretur: verùm illius nulla debet haberi ratio, cùm & Concilio sit antiquior, & nullo fulciatur posteriori privilegio; ac proindè ut Legis generalis collusio censenda est. Ita ratiocinatur Sylvius. Convenienter ad hæc principia explosum semper fuit in Gallia privilegium ab Innocentio VIII. Abbati Cistertiensi & quatuor primis hujusce Ordinis Patribus an. 1489. concessum, Subdiaconatum videlicet & Diaconatum suis conferendi Religiosis, ut observat idem Theologus (p).

(a) Joan. à Cruz. l. 2. de Stat. Relig. c. 5. dub. 4. &c. dub. 1.

(b) Conc. Trid. Sess. 25. c. 11. de Regular. & Monialibus.

(c) Idem Sess. 23. c. 15. de reform.

(d) Franc. Sylvius. resolut. var. v. *Confessarii approbatio.*

(e) Aug. Barbosa allegat. 15. n. 46.

(f) Suarez. tom. 4. de Relig. l. 2. c. 19. n. 7.

(g) Emman. Rodriguez tom. 1. qq. regular. q. 56. art. 14.

(h) Idem. tom. 2. q. 67. aliàs 68. art. 1.

(i) Hieron. Rodericus resolut. 31. v. *Retractatio.*

(k) Franc. Sylvius loco cit. Et in 2. 2. q. 100. art. 2. in fine.

(l) Greg. XIII. in Bulla. *in tanta* §. 6. & seqq.

(m) Clem. VIII. in Bulla. *Quacumque.* §. 9.

(n) Clem. X. in Bulla. *Supernâ.* 7. §. 4. in magno Bullario. tom. 5. pag. 494.

(o) Conc. Trid. Sess. 23. c. 15. de reformat.

(p) Sylvius tom. 4. pag. 613. col. 2.

CASUS.

CASUS XVII.

Agathangelum, Ordinis cujusdam mendicantium Religiosum, ab Episcopo Diœcesano approbatum, à secularium confessionibus audiendis amovit ipsius Superior, leviorem falsis quorumdam ei malevolorum rumoribus fidem adhibens; licèt septem jam vel octo annis Confessarii ministerio honorificè functus fuerit: quâ de re inquirit ille Religiosus. 1. Utrùm deinceps, secularium confessiones audire, certus de suâ innocentiâ, ut ante, non possit; cùm ab Episcopo suo sit approbatus; injusta atque contumeliosa sit sui Superioris interdictio, & ex jure naturæ famæ suæ possit consulere, quæ sic non modò apud Religiosos sui monasterii, sed & reliquos suos pœnitentes attereretur. 2. Positô quòd sine peccato in Monasterio confessiones audire nequeat; utrùm saltem eosdem seculares rure, aut etiam alios de consensu Parochi loci illius, in quo versabitur, confiteri non possit?

Respons.

Ad primam quæstionem respondemus, Religioso non satis esse Episcopi approbationem, ut in Monasterio suo confessiones possit audire; sed insuper requiri Superioris sui regularis licentiam; Unde eo prohibente Agathangelus deinceps in Ecclesia sui Monasterii secularium confessiones excipere non potest; Licèt enim falsâ criminatione nitatur Superioris sui interdictum; ab audiendis tamen secularium confessionibus ob debitam ipsi obedientiam abstinère debet, alioquin, necdum famæ suæ consuleret, sed cæteris Religiosis, imò & secularibus, qui id noverint, scandalum præbêret: nec non sui Superioris animum eo agendi modo exasperaret, à quo proindè severiùs posset excipi. Quocircà dici potest; ut Sacerdos secularis, licèt approbatus, in Parochiali Ecclesia, non nisi de consensu Parochi, confessiones audire potest, sic Religioso idem non licère in Ecclesiâ sui Monasterii, nisi concedente Superiore suo regulari.

Ratio est, quia Episcopus approbando Confessorem, jurisdictionem ei concedens, non intendit, ut eâ utatur in Ecclesiâ sui Monasterii, invitô suo Superiore immediato, hoc est, Superiore regulari Monasterii sui; unde admissioni hæc semper apponitur clausula: *De consensu Superiorum*: Quare à laico facta confessio Religioso, qui tali consensu carêret, licèt valida ex parte pœnitentis, esset tamen illicita ex parte Religiosi audientis, qui, licèt ab Episcopo approbatus, graviter tamen ita se gerens peccaret.

Ad secundam quæstionem respondemus, Religiosum illum licitè Sacramentum Pœnitentiæ administrare posse in Parœciâ Diœcêsis Episcopi, à quo fuit approbatus, & tamen de consensu Parochi illius; nam Superioris Regularis licentia intra Monasterium ipsi tantùm est necessaria, & non alibi. Quare in eo casu legitimæ essent, tùm ex parte Agathangeli, tùm ex parte pœnitentis, confessiones, quas audiret. Hæc adeò certa videntur, ut de ea difficultate fusiùs dicere non sit necesse.

CASUS XVIII.

Landericus, Monasterii exemti Religiosus, ab Abbate Regulari Monachorum Confessarius constitutus, & etiam ab Episcopo ad audiendas secularium Diœcêsis suæ confessiones approbatus, eo jam diudum functus ministerio, tandem obsurduit; quare alterum ei Abbas substituit ad excipiendas Monachorum confessiones, quolibet alio ad id excluso. Post tres menses Landericus, excussâ penitùs surditate suâ, quosdam seculares, sibi jam pridem confiteri solitos, in confessione audivit, & duas etiam Religiosas ejusdem Ordinis, ac ejusdem Abbatis jurisdictioni subditas. Quâ de re duo quæruntur. Primum: Utrùm Landericus validè ac licitè eos seculares absolvere potuerit; concessâ sibi priùs in eos jurisdictione per alterius Confessoris substitutionem ab Abbate privatus, quocumque alio ad id muneris etiam amoto. Alterum: utrùm absolutio, quam duabus impertiit Religiosis, sit valida?

Respons.

Ad solutionem prioris quæstionis, quæ ad secularium confessiones spectat à Landerico exceptas; supponendum, tria ex parte Confessoris requiri, ut validè laicos possit absolvere. Primum est; potestas Ordinis: alterum; potestas Jurisdictionis; & tertium; Episcopi Diœcesani approbatio, non revocata; quæ tria cùm Landerico conveniant, quippè qui sit Sacerdos, ab Episcopo necessariam habens jurisdictionem, nec non approbationem simplicem & ab Abbatis regularis consensu independentem; hinc concludimus, absolutiones, quas contulit illis secularibus, esse validas; & quidem etiam licitæ defendi possunt; Cùm in regulares jurisdictionem tantùm amiserit per mandatum Abbatis; nullâ factâ de secularibus mentione, in quos ipse, ut Abbas, nullam habet jurisdictionem. Difficultatem hanc an. 1641. sibi propositam ita dissolvit Sylvius (a). *Ergo habet omnia*, inquit, *quæ ex parte Confessoris necessaria sunt ad confessiones secularium audiendas, eosque validè absolvendum. Et quoniam non liquet de contrario Prælati mandato, non videtur etiam Titius illicitè talium confessiones audire.*

(a) Sylvius. Resolut. var. V. Confessio. 4. resp. ad dub. 2.

Non idem dici potest, de absolutionibus, quas duabus Religiosis contulit Landericus: nam invalidæ sunt, nisi fortè duabus illis Religiosis veniam concesserit earum Superior regularis peccata confitendi Sacerdoti, quem admiserit Episcopus Diœcesanus: *juris enim communis est*, inquit idem Theologus, *quòd nullus Sacerdos, sive regularis, sive secularis, possit audire confessiones Religiosorum ac Religiosarum, nisi à Prælatis ipsorum jurisdictionem accipiat. Loquor autem de Religiosis ab Episcoporum jurisdictione exemptis.* (b) Atqui talem jurisdictionem, nec ab Episcopo, nec à Superiore regulari acceperat Landericus: non ab Episcopo, qui eâ carens ipse in personas exemptas, eam in ipsum transferre non potuit juxta istam Bonifacii VIII. (c) regulam: *Nemo potest plus juris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.* Nec etiam à Superiore suo regulari, qui ipsum tali jurisdictione per alterius substitutionem, quolibet alio excluso, spoliaverat. Non igitur duas illas validè Religiosas absolvere potuit, ob defectum legitimæ potestatis, qui in Confessario omnium est maximus.

(b) Idem ibid. respons. ad dub. 3.

(c) Reg. 79. de reg. juris in 6.

CASUS XIX.

Monasterium Monialium Sancti Jobi, vi antiqui ab Apostolica sede sibi concessi privilegii hoc jus possidet, ut ab Episcopi Diœcêsani jurisdictione eximatur, cujus tamen privilegii

vilegii ignorantiam prætendit Episcopus. Rogatus ab una ex his Monialibus, Parœciæ, in qua situm est Monasterium, Vicarius, ut peccata sua confitentem audiret, id statim ob eam causam recusavit, quòd ad excipiendas Monialium confessiones non esset approbatus; sed victus tandem illius precibus, eam in confessione audivit: quâ de re quæritur, utrùm Vicarius peccaverit Religiosæ illius confessionem audiens; eamque validè absolvere potuerit?

Respons.

Quamvis omne privilegium, odiosa sit res, quòd à jure communi recedat; (a) strictè tamen est tenendum, si sit legitimum (b). Unde Sancti Jobi Religiosæ ab Episcopi jurisdictione, etiam de præsenti, liberæ, non tenentur approbatos ab eo adhibere Confessarios ad suas confessiones; quantùmvis ille exemptionis suæ ignorantiam prætendat. Quocircà Religiosam Monasterii Sancti Jobi validè absolvere potuit Vicarius, de quo fit mentio in casu proposito; quamvis ad audiendas Monialium confessiones non admissus à suo Episcopo fuerit; cùm pro iis tantùm sit necessaria hæc approbatio, quæ non tali fruuntur privilegio. Ita sentit modernus Theologus. (c)

(a) L. *Jus singulare.* 16. ff. de legibus senatusque consultis &c. l. 1. tit. 3.

(b) Can. *Privilegia.* 1. & 2. & passim. 25. q. 2.

(c) De Ste. Beuve. tom. 2. Cas. 177.

CASUS XX.

Rutilius, spectatæ pietatis Religiosus, qui Doctoratûs laureâ insignitus, per multos annos in suo Monasterio Theologiam professus est, à Superiore suo regulari approbatus, Communitatis suæ Confessor statutus est, etiam cum facultate, secularium confessiones audiendi, etsi ab Episcopo non admissus. Suam autem Rutilio ob singularem ejus eruditionem ac pietatem sufficere licentiam contendit ille Superior, hac potissimùm nixus ratione, quòd Concilium Tridentinum, postquàm declaravit, in citato vigesimæ tertiæ Sessionis capite, nullum Sacerdotem secularem aut regularem confessiones posse audire absque Ordinarii approbatione ac prævio examine, hanc addat exceptionem, *aut aliàs idoneus judicetur*. Ex quibus verbis videtur Rutilius eximi ab examine & approbatione Episcopi; cùm aliunde constet de ipsius idoneitate ad confessiones audiendas. De quo petitur, utrùm pro eo valeat hæc exceptio; ac secularium confessiones, solo concedente Superiore suo, possit audire.

Respons.

Certum est, hanc exceptionem, *aut aliàs idoneus judicetur*, nullo pacto Rutilio, vel Superioris ipsius præsumptioni favere. Constat nimirùm, hæc verba ad examen referri, quod pro arbitrio Episcopi fieri, vel etiam omitti potest, si aliunde constet de idoneitate Sacerdotis; non verò ad approbationem, quæ Confessario omninò est necessaria, ut constat ex septimâ Clementis X. Bullâ superiùs laudatâ, quâ Summus hic Pontifex generatim & distinctè concessa olim Regularibus ob eam causam privilegia revocat; ac declarat, nullum Regularem confessiones validè posse audire, nisi ab Episcopo loci probatus fuerit.

Nullam igitur hæc decisio patitur difficultatem; præcipuè ex quo tempore Sanctus Papa Pius V. nequidem Theologiæ Professores, ab obligatione requirendæ ab Episcopo Diœcesano approbationis juxta Concilium Tridentinum immunes esse declaravit Bullâ suâ 133. data 6. Aug. an. 1571. (d) En ipsius verba: *Hac nostrâ Constitutione perpetuâ sancimus & declaramus Decretum Concilii Tridentini de approbatione Regularium audiendis confessionibus secularium præpositorum, ab Episcopis faciendâ observari debêre; etiam in omnibus Regularibus quorumvis Ordinum, etiam mendicantium, etiam sub regulari disciplina viventibus; etiamsi sint Lectores, aut in Theologia, etiam de Superiorum suorum licentia graduati, vel promoti, vel à suis Magistris generalibus, vel Provincialibus Ministris secularium confessionibus audiendis expositi .... inhibentes quibuscumque Regularibus quorumvis Ordinum..... ne vigore deputationis & approbationis ab eisdem Magistris & Ministris Provincialibus..... absque speciali imposterùm licentia & approbatione ab Ordinariis obtinenda, secularium confessiones audire præsumant: decernentes irritum & inane; si secùs super his à quoquam quâvis authoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari.* Constitutionem hanc penitùs confirmârunt Bullæ Gregorii XIII. & Clementis VIII. (e) suprà allatæ; & 92. Urbani VIII. 12. Septemb. an. 1628. (f) cujus hæc sunt verba: *Omnia & singula indulta hujusmodi, audiendi secularium confessiones absque Ordinarii examine & approbatione, quibusvis Collegiis, Capitulis, Religionibus, Societatibus, Societati etiam Jesu, Congregationibus & Ordinibus..... etiam quomodo libet exemptis, ac Sedi Apostolicæ immediatè subjectis..... revocamus, cassamus, tollimus, abrogamus, annullamus, viribusque & effectu vacuamus &c.* Quâ quidem constitutione nihil sapientius: sit enim quantùm libet, Theologiæ Scholasticæ aut positivæ sciens Professor; liquet tamen, eum in amplissimo moralis disciplinæ campo, parum esse posse exercitatum, quæ peculiare quoddam exigit studiorum genus, non eò tantùm, ut lepram à lepra, mortale à veniali probè noverit secernere; verùm etiam, ut innumeras difficultates ac impedimenta dissolvat, quæ parit casuum conscientiæ discussio; præsertim in iis, quæ spectant ad censuras, irregularitatem, contractus, restitutionem, Usuram & Simoniam. Noverit Sacerdos omnem mysticam, quæ ad attributa divina, Sanctissimam Trinitatem, Incarnationem & alia similia pertinet Theologiam; nondùm eo fit idoneus, ut ad tremendum animarum regimen accedat, nisi perspectam omninò morum scientiam habuerit, hoc est, Canonum & Legum peritiam; ac zelo, prudentiâ, probitate, cæterisque Confessario dotibus necessariis sit prædits; cùm, ut medicus animarum, eas sanare nequeat, nisi morborum naturam ac remedia calleat; & ut Judex conscientiæ peccatorum; æquam non possit pro iis vel contra eos ferre sententiam; nisi intelligentiâ, probitate, ac necessariis polleat cognitionibus. Idcircò Ecclesia præposuit Episcopos, eorum examini, qui id sibi onus imponere ambirent; ut secernerent idoneos ab ineptis qui scilicet debitâ carent scientiâ, aut probitate morum, aut aliis requisitis animi dotibus. His omnibus addi posset speciale Cleri Gallicani in Comitiis generalibus interdictum, quo secularium confessiones audire prohibentur, tùm Regulares, tùm Seculares Sacerdotes, non obtentâ Episcopi approbatione. (g)

(d) Pius V. in Bulla *Romani.* §. 2. & 3.

(e) Greg. XIII. Bulla. *In tanta.* 9. data die 1. Martii. 1573. § 6. Et Clemens VIII. in Bulla *Quecumque.* supra cit.

(f) Urban. VIII. in Bulla *cum sicut.* 92. §. 1. in Bullario magno. tom. 4. pag. 152. col. 2.

(g) Comitia Cleri Gall. an. 1645. in primo Actorum Cleri Tome relata. pag. 990.

CASUS XXI.

Nicasius, Parisiensis Diœcesanus, Meldas consultò petiit, ut cuidam Monasterii Meldensis Religioso, quem pro totâ Diœcêsi suâ approbavit hujus Urbis Episcopus, vitæ suæ delicta patefaceret in confessione. Nunquid valida est absolutio, quam vi approbationis suæ Nicasio contulit?

Respons.

RESPONS.

Invalida est hæc absolutio; neque enim ulla Meldensi Confessario in Parisienses Diœcesanos competit Jurisdictio, uti nec ipsi Episcopo, qui eam proindè in alium transferre nequit. Hanc decisionem asserit Concilium Tridentinum, quo statutum est, Confessarium, uti Judicem, non nisi in subditos potestatem suam posse exercere. *Quoniam igitur*, inquit Concilium (*a*), *natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem.* Conformiter ad hoc Decretum, in tertio Mediolanensi Concilio statuit S. Carolus, ut ei Sacramentum Eucharistiæ deneget Parochus, tanquam minimè confesso, qui deditâ operâ in alienam migrans Diœcêsim, peccata sua confessus est Sacerdoti aut Religioso, qui licèt ab Episcopo loci, in quo commoratur, probatus sit, ab Episcopo tamen proprio pœnitentis, non est admissus, ut legere est in responsione ad decimam difficultatem.

(*a*) Conc. Trid. sess. 14. c. 7.

Ad hæc accedit Bulla septima Clementis X. 21. Junii an. 1676. (*b*) quæ hanc expressè verbis istis solvit difficultatem: *Religiosos ab Episcopo ad confessiones sæcularium in sua Diœcêsi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcêsi eas absque Diœcesani Episcopi approbatione audire: quamvis pœnitentes subditi sint ejus, à quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati.* Quibus verbis constat, quòd, etsi Religiosus, de quo agitur, Parisiis anteà probatus fuisset, non ei tamen Nicasium Parisiorum Diœcêsanum in confessione audire, finitâ per discessionem approbatione suâ licebat. Post tam certas authoritates, non eas referre necesse est, quas suppeditant scripta Theologorum & Canonistarum, quibus omnibus sufficit Fagnanus, ejusdem doctrinæ assertor (*c*). Eo majori fide dignus, quòd scriba esset sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum. (*d*)

(*b*) Clemens X. in Bulla *Superna*. §. 4.

(*c*) Prosper Fagnan. in cap. *Ne pro dilatione*. de pœnit. & remissionibus.

(*d*) In magno Bullario. tom. 2. pag. 111.

CASUS XXII.

Religiosus ab Episcopo Diœcêsano ad audiendas sæcularium confessiones admissus, censeturne etiam approbatus ad confitendum Moniales sui Ordinis; vel etiam approbatus ad audiendas Religiosas unius Monasterii, censeturne approbatus ad aliarum confessiones excipiendas?

RESPONS.

Certum est, approbationem hujusce Religiosi, aut cujuslibet alterius Confessoris ad audiendas sæcularium confessiones non ultrà progredi; quocircà Monialium, etiam sui Ordinis, confessiones excipere non potest absque speciali facultate; seu Episcopi, si ipsius submittantur jurisdictioni; seu Superioris earum regularis; si sint exemptæ: atque idem de iis dicendum, qui sunt approbati ad audiendas confessiones unius Monasterii Religiosarum; neque enim alias alterius Monasterii, licèt ejusdem Ordinis, possunt audire, ut statuit Clemens X. in relatâ superiùs Bullâ his verbis. *Decernimus & declaramus..... generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum sæcularium confessiones audiendas nequaquam censêri approbatos ad audiendas confessiones Monialium sibi subjectarum; sed egere quò ad hoc speciali Episcopi approbatione; atque approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius Monasterii minimè posse audire confessiones Monialium alterius Monasterii.*

Idem jam ante constituerat Gregorius XV. (*e*) in Bulla sua decima octava data 5. Feb. 1622. quæ sic habet: *Decernimus, statuimus & declaramus*, inquit hic Papa, *ut deinceps..... Confessores..... sive regulares, sive sæculares, quomodocumque exempti, tam ordinarii, quàm extraordinarii, ad confessiones Monialium, etiam regularibus subjectarum, audiendas nullatenùs deputari valeant; nisi priùs ab Episcopo Diœcêsano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur obtineant.*

(*e*) Greg. XV. in Bulla *Inscrutabilis*. §. 5.

Istis duorum Summorum Pontificum constitutionibus præiverant Decreta Conciliorum, præsertimque Oxoniensis, an. 1222. à Stephano, Cantuariensi Archiepiscopo ad reformationem Ecclesiæ Anglicanæ sub Honorio III. Papâ habiti, (*f*) cujus Canon est iste: *Confiteantur etiam Moniales Sacerdotibus, ab Episcopo sibi deputatis.*

(*f*) Conc. Oxoniens. tit. *Quod Monialis* &c.

Vide { ABSOLUTIO. Casu 5.
CASUS RESERVATI.
CONFESSARII. 1. Casu 9.
CONFESSIO. Cas. 6. 7. 9. 17. & 33.
JUBILÆUM. }

ARBITER.

ARBITER is dicitur, qui eorum controversias dirimere suscipit, à quibus ex justo compromisso hujusce rei potestatem accepit; (*g*) Isque duplex distingui potest: vel *Arbitrator*; seu *Arbiter compromissarius*, qui litem *ex æquo & bono*, non ex rigore Justitiæ; servatâque judiciorum formâ componere suscipit (*h*). Isque ex Sylvestro est tantùm *amicabilis compositor*, nullamque jurisdictionem habet, nisi fortè ex partium compromisso consentientium, ut aliquid ex rigore Juris laxet: quo in casu veri Arbitri officio fungitur; de quo non est hìc sermo; vel est *Arbiter Juris*, quia, ut ait Panormitanus, (*i*) in eo casu nominatur & eligitur, *ut procedat secundùm Jus & servato Juris ordine*, uti loquitur Innocentius IV. (*k*) atque is omninò incorruptus & æqui jurisque debet esse servantissimus, de

(*g*) L. *Labeo*. 3. §. 1. & L. *Pomponius*. 13. §. 2. ff. de receptis qui arbitrium &c. l. 4. tit. 8.

(*h*) §. *Præsenti* instit. tit. de empt. & Innoc. 4. in c. quintavallis de jure jurando.

(*i*) Panormit. apud Sylvest. v. *Arbiter*. n. 2.

(*k*) Innoc. 4. ad cap. *quintavallis*. de jure jur. & Leg. *Compromissum* 1. ff. de receptis qui arbitrium receperunt.

de quo in hoc titulo loquimur, & quem sic definit Doctus Theologus; *Arbiter est judex, ex disceptantium compromissione delectus ad controversiam dirimendum (a).*

Unicus, aut plures in eodem negotio possunt eligi Arbitri. Quandoque dissidentes inter se partes Judices Arbitrorum judicio permittunt, quos etiam ex officio nominant.

In iis, quæ ad Regnum aut communem utilitatem spectant, uti de seditione, conspiratione aut crimine facere compromissum non licet, etsi de interesse civili, quod inde emergit, fieri possit.

Illi soli ad compromissum faciendum sunt idonei, qui proprio nomine coram Judice possunt litigare: Cæteri verò sunt inhabiles, 1. Ut Pupilli, qui, cùm rem suam abalienare nequeant, compromisso spondêre non possunt: cùm sine bonorum alienatione non fiat. 2. Illi omnes, qui civiliter mortui sunt, aut Lege interdicti, aut tales reputati, ut sunt excommunicati denuntiati. 3. Judices pro lite, cujus iis est notio. 4. Qui professione suâ sunt infames, aut tales juridicè denuntiati. 5. Addi possunt mulieres, quæ ad arbitrium non admittuntur, iis exceptis, de quibus posteà.

Cum Arbitris certum ex compromisso præfigitur temporis spatium ad Sententiam ferendam, eo elapso desinit eorum potestas: si ex compromisso tempus non præfigitur, irritum fit Arbitrorum judicium subsequens denuntiationem unius ex compromissoribus de nullitate eorum sententiæ; ut fert Arrestum Senatûs Parisiensis die 10. Decemb. an. 1627. latum. (b)

Acceptum semel alicujus rei Arbitrium quis, nisi ex causâ legitimâ, abdicare non potest; uti compromisso renuntiare compromissor, nisi statutam ex eo pœnam luat, triplici casu excepto: 1. Cùm Judicio non adfuêre singuli Arbitri. 2. Cùm de singulis capitibus controversis Sententiam non tulêre, quando potuerunt. 3. Cùm tempus ex compromisso constitutum Sententia subsecuta est. Hanc eandem pœnam luit compromissor, ab Arbitrio appellans, si ex compromisso de eâ fuerit conventum.

Appellationes à sententiis Arbitrorum ad Parlamenta deferuntur; & quidem intra jurisdictionem Senatûs Parisiensis, ad supremam curiam.

Arbitralis Sententia ex Edicto mensis Martii an. 1673. apud Notarium deponi necesse est, qui hujus exemplar partibus, quarum interest, suppeditare potest; tùmque sententia hypothecæ locum obtinet; at executioni mandari tantùm potest confirmata à Judice, sub cujus judicio lis erat; aut, si fortè lis non fuerit intentata, à Judice domicilii partium; tùmque suum semper, non obstante quâcumque appellatione sortitur effectum.

Quod pertinet ad Arbitros à Judice designatos; non nisi vi mandati illius procedunt: sed eadem est coram istis, atque aliis procedendi ratio, exceptis illis arbitriis, quæ ad commercium pertinent: quâ de re consuli possunt Statuta constitutionis. an. 1673. (c)

(a) Polman. Brev. Theol. p. 2. n. 655.

(b) Diarium fori l. 1. cap. 76.

(c) Ordi. an 1673. art. 9. & seq.

CASUS PRIMUS.

ALEXIUS & Jordanus de dominio, seu possessione cujusdam hæreditatis litigantes, ex compromisso inter se facto, Galterium dissidii sui Arbitrum elegêrunt. Quæritur utrùm sub peccati conscientiâ teneatur Galterius ad dijudicandam litem eorum ex rigore legum?

RESPONS.

Quamvis *Judices Arbitrarii sint*, juxta definitionem sancti Antonini, *qui nullam potestatem habentes cum consensu litigantium in Judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententiæ stetur*; sicque electi litem instruere, judicia interponere, dilationes concedere, ac tandem decretorias ferre valeant sententias; quia tamen à litigantibus assumuntur vulgò, ut dissidia sua, non stricto jure, sed amicabiliter componant; non, ut Judices tantùm, sed uti partium mediatores habendi sunt. Unde sequitur, Arbitros ad eundem non tenêri rigorem, ac Judices, qui ad legum mentem ac normam sua debent judicia dirigere, sed eos, quantùm patitur æquitas, quibusdam uti posse mitigationibus; cùm ex compromisso partium, satis constet, eos non fuisse electos, uti Judices rigorosos, sed amicabiles compositores, quibus & rem & jura sua pacis amore committunt, & ut parcant laboribus, impensis, cæterisque incommodis, quæ lites ad stricti Juris formam dijudicatas comitantur; quæque amicâ compositione vitantur.

Secundùm hanc regulam Galterius, cujus Arbitrio Alexius & Jordanus suam litem commisêre, non tenêtur sub peccato ad eam dijudicandam in rigore justitiæ; sed quodam uti potest temperamento, modò non sit injustum, & in suâ sententiâ æquitatis rationem habêre.

Juvat observare. 1. Arbitrorum usum adeò necessarium fuisse judicatum, ut Galliæ Regum Francisci II. mense Aug. an. 1560. (d) Caroli IX. Febru. an. 1566. (e) & Ludovici magni an. 1673. (f) Edictis teneantur litigantes Arbitris à se electis, aut si renuerint, à Judice ex

(d) Edictum an. 1560. art. 2.

(e) Edictum an. 1566. art. 83.

(f) Edictum an. 1673. cap. de societatibus art. 9. & seq.

ex officio eligendis dissidia sua permittere: quod fit plerumque pro mercatoribus quoad commercium; pro iis, qui societatem inière, inter quos est successio dividenda; aut à quibus Tutelæ rationes referendæ.

2. *De officio arbitri tractantibus*, inquit Lex Digestorum (*a*) *sciendum est, omnem tractatum ex ipso compromisso sumendum: nec enim aliud illi licebit, quàm quod ibi efficere possit, cautum est. Non ergo quodlibet statuere arbiter poterit, nec in qua re libet, nisi de quâ re compromissum est & quatenùs compromissum est.*

3. Eâdem ratione legitimum Judicium arbitros ferre non posse, nisi intra tempus compromisso statutum; quod nullum est elapso eo tempore, juxta legem Codicis Justiniani, (*b*) *si ultra diem compromisso comprehensum judicatum est; Sententia nulla est.*

(*a*) L. *Non distinguemus.* 32. §. 15. ff. de receptis, qui arbitrium recepêrunt, ut sententiam dicant. l. 4. tit. 8.

(*b*) L. *Ex sententia.* Cod. de receptis arbitris. l. 2. tit. 55.

CASUS II.

Dijudicatâ à duobus arbitris lite inter Briandum & Antonium ex compromisso vi cujus judicatum negans, ad solutionem centum duplionum erga alterum damnabatur; Potestne Briandus tutâ conscientiâ arbitrorum recusare Judicium, centum duplionibus Antonio persolutis?

RESPONS.

Potest. In hoc quippe differt ab alio judicio sententia arbitraria, quòd, qui se læsum existimat, ab eâ absolvatur, multam pecuniariam adversæ parti solvens ex compromisso: quare si centum dupliones solvere malit Briandus, quàm sententiæ assentiri, iis solutis, etiam tutâ conscientiâ liber est; uti probat hæc Lex: (*c*) *Ex compromisso placet exceptionem non nasci; sed pœnæ petitionem.* Imò addit Sanctus Antoninus (*d*) quòd, *qui jurant, stare dicto arbitri sub pœnâ, evadunt perjurium solvendo pœnam.*

(*c*) L. *Ex compromisso.* 2. ff. de receptis, qui arbitrium &c. l. 4. tit. 8. cit.

(*d*) S. Anton. 3. part. tit. 9.

CASUS III.

PAULUS & BARNABAS, commissâ lite sua CHRYSOLITI arbitrio, ex compromisso convenerunt, ut, qui electi arbitri judicio non staret, is alteri ante appellationem suam sibi licitam, quingentas libras solveret. Paulus ex hoc pacto, apud Chrysolitum, quingentas libras deposuit, Barnabæ numerandas, si arbitri judicatum negaret; Barnabas verò, cui præsens deerat pecunia, Syngrapham campsoriam manu suâ subscriptam, solâ exhibitione solvendam tradidit, quâ se quingentas libras Paulo debêre fatebatur ob mutuatam ab eo pecuniam aut merces emptas; quam Syngrapham Paulo Chrysolitum traditurum consensit, si ab ejus arbitrio appellaret: Quo facto Chrysolyti sententiâ damnatus est Barnabas, qui ab eâ provocat; quocircà Chrysolitus Barnabæ Syngrapham Paulo tradit consequenter ad ejus consensum. Nunquid in eo casu damnari potest Chrysoliti agendi ratio?

RESPONS.

Chrysoliti damnanda est agendi ratio triplici de causa. 1. Quia latam à se Sententiam per se ipsum exequi non potuit contra Ordinationem Ludovici XIII. Parisiis an. 1619. datam, quâ ad Judices ordinarios arbitriorum remittitur executio, & ab iis appellatio ad Præsidiales Curias, si ad eas res pertineat, aut ad Parlamentum. Et quidem Arbiter est persona privata, ad quam non transfert Princeps authoritatem suam, uti ad Judices ordinarios, ad quos proindè spectat tantummodò hujusmodi arbitriorum, quantumlibet justa sint, executoria Sententia. Quocircà Paulus pactæ summæ solutionem priùs exigere non potuit, quàm litigantium Judex arbitrale confirmasset judicium; & ipse supplici posteà libello à Judice appellato postulasset, ut irrita esset appellantis provocatio, donec pactam solvisset summam, ut vulgò judicant Parlamenta; quod vidêre est Arrestis Senatûs Parisiensis 5. Januarii. an. 1526. 20. Novemb. 1532. 13. Maii 1575. 30. Augusti 1577. 23. Decemb. 1584. 23. Martii 1596 &c. conformiter ad Edictum arbitrorum an. 1560. & Ordinationes an. 1559. & 1561. Chrysolitus igitur exterum sibi jus arrogavit, & ad solum Superiorem pertinens, Judicem cujus erat appellationis cognitio.

2. Quia legitimam fortè appellationis causam habet Barnabas; quo in casu de benè vel male judicato à se, decernere nequit Arbiter: quod tamen fecit suam exequens Sententiam, & indebitâ aliundè pœnâ Barnabam damnans, quâ sine lite nova absolvi nequit.

3. Denique, quia Chrysolitus in jus vocari imprudenter periclitatus est ad dicendum verum de Syngraphâ, quâ, cùm Barnabas Pauli debitor ob mutuatam pecuniam, mercesque ab eo emptas falsò diceretur, ad jusjurandum uterque à Barnabâ poterat adigi, atque ita aut verum dicere, aut pejerare.

CASUS IV.

Litem à quinquennio inter se motam Eustadius & Narcissus ex compromisso ante Notarium facto, Fullonii, Mævii & Caii arbitrio componere statuerunt. Fullonius, perpensis utriusque rationibus, pro Eustadio standum esse existimavit; at contrà sensêrunt Caïus & Mævius, atque arbitralem sententiam, neglectâ Fullonii intercessione, tulerunt. Nunquid stare potest hæc Sententia, uti valida & juridica?

RESPONS.

Distinguendum: nam vel Caius & Mævius sententiam suam tulêre præsente Fullonio, vel ipso absente ac inscio: Si præsens fuerit, eorum sententia, licèt ipsius opinioni contraria, est juridica: *sufficit sententia duorum, cùm tres eliguntur, præsente tertio, etiamsi ille dissentiat,* inquit Sanctus Antoninus, (*e*) quod huic concordat Legi, (*f*) *Sed si major arbitrorum pars consentiat ei* (Sententiæ) *stabilitur.* Quâ de re ait Bartholus: (*g*) *Si arbitri pares numero discordant, non valet sententia; aliàs stabitur dicto majoris partis.* Rem quoque ita definivit Bonifacius VIII. (*h*) *Si ex tribus arbitris,* inquit hic Papa, *te duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet sententia prævalêre duorum.* Quod Pontificis dictum cuidam Concilio Africano (*i*) in Decretalibus (*k*) relato his verbis, est consentaneum: *si tres* (arbitros) *elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum.* Idem docent Concilium Milevitanum, (*l*) & ipsa Romana Jurisprudentia: (*m*) *Si adsit* (tertius) *& contra sentiat, statur duorum sententiæ,* inquit Lex aliqua. Idem quoque sentit Bartholus (*n*) atque in Galliâ observatur hic usus. Bouchel: (*o*) namque in sua Bibliotheca Juris Gallici Arrestum quintæ Curiæ Inquisitionum Senatûs Parisiensis refert latum 11. Decembris an. 1585. inter Gabrielem & Franciscum Moncheni, quo decretum est, non obstante unius arbitri denegatione, sententiam à duobus aliis subscriptam executioni esse mandandam.

At si Fullonius absens esset, eorum sententia non censerêtur legitima: *Eo tamen absente, non valet*

(*e*) S. Anton. 3. part. sum. tit. 9. cap. 6.

(*f*) Leg. *Diem.* 27. §. 3. ff. de receptis, qui arbitrium receperunt &c.

(*g*) Barthol. arg. dictæ Legis.

(*h*) Bonifac. VIII. in c. *Si ex tribus.* 1. de arbitris in 6.

(*i*) Concil. African. c. 88.

(*k*) In cap. *Sanè.* 1. de arbitris. l. 1. tit. 42.

(*l*) Concil. Milevit. c. 14.

(*m*) L. *Duo ex tribus.* 39. ff. de re judicata. l. 42. tit. 1.

(*n*) Barthol. arg. cit.

(*o*) Bouchel Bibliot. Juris Gallici. v. *Arbitri.*

valet sententia, inquit idem Sanctus Antoninus conformiter ad hæc verba legis Digestorum: (*a*) *duo ex tribus judicibus, uno absente, judicare non possunt; quippe omnes judicare jussi sunt.*

(*a*) Cit. L. *duo ex tribus.*

Congruit etiam in utroque casu hæc decisio alteri legi, cujus hæc sunt verba (*b*): *Celsus scribit, si in tres fuerit compromissum, sufficere quidem duorum consensum, si præsens fuerit & tertius; alioquin absente eo, licèt duo consentiant, arbitrium non valère.* Cujus rei hanc Jurisconsultus rationem affert: *& potuit præsentia ejus trahere eos in ejus sententiam.*

(*b*) Leg. *Item.* 17. ff. eod. §. 7.

Advertendum tamen 1. quòd cùm Lex statuit, sententiam à duobus arbitris, absente tertio, esse invalidam, illud de eo casu debet intelligi, in quo tertii absentia non foret voluntaria aut malæ fidei ex parte illius: nam, si de præsentia requisitus, consultò abesset, lata tamen, eo absente, valida esset sententia, uti definivit Bonifacius VIII. (*c*) hac sua constitutione: *Ut quæstionibus, quæ plerumque propter arbitrorum voluntariam, seu malitiosam absentiam, remanent indecisæ, finis celeriùs imponatur; statuimus, ut si ex tribus arbitris à partibus electis, eorum aliquis ab aliis legitimè requisitus, ad examinandum vel definiendum unà cum eis negotium, super quo inter ipsos extitit compromissum, non curavit (cessante impedimento legitimo) convenire; duo præsentes, penes quos (licèt Lex civilis aliud innuere videatur) totalem eo casu remanere decernimus potestatem, possint (malitiosâ seu voluntariâ illius absentiâ non obstante) dictum examinare negotium & liberè definire; sicut possent illo præsente, nec volente, cum eis in unam sententiam concordare.*

(*c*) Bonifacius VIII. in c. *ut quæstionibus* fin. de Arbitris in 6. l. 1. tit. 22.

2. Observandum denuò, quòd *non est idem in duobus arbitris, quod hic dicitur in tribus*, inquit Glossa (*d*), *quia, si in duobus unus se absentat malitiosè, alter non potest procedere, quia in tribus duo sunt major pars .... præterea ille absens habetur pro præsente & contradicente, ut hîc vides. Ergo neutrius valet sententia.* Hoc tamen intelligi debet, cùm de tertio inter se convenire non potuerunt, ad quod tenêrentur, si possent ex compromisso (*e*) *debet Prætor cogere (duos) arbitros, si non consentiant, tertiam certam eligere personam, cujus authoritati pareatur*: quæ ultima verba ad Glossæ (*f*) explicationem sunt referenda, *quando concordat cum altero ex duobus.* Neque ab hac dissentit jus Romanum, ut ista ejus lege vidêre est: *Duo judices dati, diversas sententias dederunt. Modestinus respondit utramque sententiam in pendenti esse, donec competens judex unam earum confirmaverit* (*g*). Idem à fortiori dicendum de duobus arbitris, qui oppositas dedêre sententias.

(*d*) Glossa in cit. cap. v. *pro præsente.*

(*e*) Leg. *Item* 17. ff de receptis &c. §. 5. & 6.

(*f*) Glossa. v. *authoritati.*

(*g*) L. *duo* 28. ff. de judicata l. 42. tit. 1.

3. *Dico etiam*, subjungit idem Glossarius, *quòd si in compromisso hoc autem est, quòd non valeat ipsorum trium arbitrorum sententia, nisi omnes concordent, quòd non habebit locum Decretalis ista eadem ratione .... unde tunc locum habet hæc Decretalis, cùm simpliciter sunt assumpti.*

4. Advertendum, quòd, si Sententia esset invalida, ut quæ ab arbitro, viginti annis minore ferretur, tunc pœna non esset debita; (*h*) quia in sua constitutione addit Bonifacius VIII. *Licèt cùm unus arbiter in* 15. *alius in* 10. *tertius verò in* 5. *pronuntiant; illius, qui dixit de summa minori (cùm in illa omnes concordes existant) sententia efficax videatur.* Idem docet Glossa, (*i*) hanc allegans juris regulam: *Plus enim semper in se continet quod est minus; & hanc aliam; semper in obscuris quod minimum est, sequimur;* quibus hæc addi potest tertia, quæ ad primam redit: *In toto & pars continetur* (*k*).

(*h*) Mornacius l. 41. ff. de receptis arbitris.

(*i*) Glossa in cit c. *si ex tribus* . t. v. *de summa minori.*

(*k*) Reg. 9. 110. & 113. ff. de reg. juris.

CASUS V.

Petrus, Joannes, Jacobus & Paulus, cùm litis inter Titium & Mævium motæ arbitrium ex compromisso accepissent; Paulusque in gravem morbum incidisset; de consensu Pauli sibi assentientis tres alii rem judicârunt: quo facto Titius sententiâ stare, & etiam 300. librarum mulctam solvere denegavit, ei indictam ex compromisso, qui judicatum ab arbitris facere recusaret. Eam autem potissimùm recusationis suæ causam affert, quòd simul cum aliis tribus sententiam Paulus non dixerit. Numquid tutâ conscientiâ, non solùm arbitrariam negare sententiam potest; sed etiam Mævio 300. librarum solutionem recusare?

RESPONS.

Certum est Titium in eo casu, non solùm trium arbitrorum sententiam, sed etiam 300. librarum solutionem Mævio posse negare. Ratio est, quia, *si plures sunt, qui arbitrium receperunt, nemo unus cogendus erit sententiam dicere; sed, aut omnes, aut nullus*; inquit Lex, (*l*) unde per unius absentiam invalida fit sententia, quia absens alios ad contrariam poterat adducere sententiam, si præsens fuisset, ut suprà ostensum est: *Sicuti tribus judicibus datis*, inquit alia Lex, (*m*) *quod duo ex consensu absente tertio judicaverunt, nihil valet. Quia id demum quod major pars omnium judicavit, ratum est; cùm & omnes judicasse palàm est.* Unde sequitur, quòd, cùm irritum sit trium, absente Paulo, arbitrium; Titius non tenetur ad judicatum faciendum, neque latam ex compromisso pœnam subeundam, quæ de legitima tantummodò & valida sententia intelligi debet.

(*l*) L. *Item.* 17. §. 2. & 7. ff. eod. tit.

(*m*) L. *Sicuti.* 18. ibidem.

Ratio hujus decisionis est, quia collata ex compromisso multis arbitris judicii potestas, iis indivisim, ut sic dicam, communicatur, neque inter eos dividi potest; quocircà omnibus non pronuntiantibus sententia non est juridica. *Celsus quoque libro tertio Digestorum scribit*, ut fert prima Lex, quam attulimus (*n*), *si in tres fuerit compromissum, sufficere quidem duorum consensum, si præsens fuerit & tertius. Alioquin absente eo, licèt duo consentiant, arbitrium non valère, quia in plures fuit compromissum; & potuit præsentia ejus trahere eos in ejus sententiam.*

(*n*) Cit. Leg. *Item.* §. 7.

Nec juvat dicere, Paulum tribus aliis, qui sententiam tulerunt, assentiri. Nam verè semper dici potest, quòd, si unà cum eis rei examini præsens fuisset, novâ sibi additâ rationum congerie, sententiam ipse mutare, & alios etiam ad contrariam adducere potuisset.

CASUS VI.

Fiacrius & Julianus, meri cives Tolosani, à Joanne & Paulo ad dirimendum dissidium suum pro reddenda ratione societatis arbitri sunt nominati. Paulus falsa produxit instrumenta, falsosque testes. Paulum duosque testes falsi compertos debitâ pœnâ damnârunt illi duo arbitri; nondùm lite dijudicatâ. Numquid plus æquo sibi arrogârunt illi duo arbitri?

RESP.

RESPONS.

Duo illi Arbitri haud dubiè nimiùm sibi sumpserunt, Paulum duosque testes ipsius puniendo: *Arbiter non potest punire testem, qui dicit falsum testimonium coram eo, vel partes producentes falsa instrumenta; si solùm est arbiter vel arbitrator, & non alius Judex habens merum imperium:* Ista sanctus Antoninus, qui duplicem hujus affert causam. 1. *Quia potestas puniendi non est attributa, nisi per jurisdictionem, quâ caret arbiter, ut arbiter,* inquit Sylvester (*a*) post sanctum Antoninum (*b*). Nullam igitur in compromittentes, eorumve testes, licèt de falso convictos possunt constituere, pœnam; *undè necesse est,* inquit sanctus Thomas, (*c*) *arbitrium pœna vallari, quia Arbitri, qui non sunt superiores, non habent de se plenam potestatem coërcendi.* 2. *Quia potestas Arbitri,* inquit idem sanctus Antoninus, (*d*) & post ipsum Sylvester iisdem terminis, (*e*) *est ita limitata, quod de rebus extra compromissum & partes compromittentes nullo modo cognoscit:* quam rationem confirmat authoritas Decretalis Innocentii III. his verbis: (*f*) *Cùm Arbitri judicare non valeant, nisi de his tantùm, super quibus in eos extiterit compromissum:* Atqui nullam Arbitris seipsos puniendi potestatem contulêre compromittentes, nec ipsius compromissi testes fuêre participes: nullâ quoque eos coercêre pœnâ, ac multò minùs eam executioni mandare possunt illi Arbitri: *Potestas Arbitri est ita limitata,* inquit Sylvester, (*g*) *quod de rebus extra compromissum & partes compromittentes judicare non valet, nisi de his, super quibus initum est compromissum..... testis autem in id non compromisit, & ejus falsitas est omninò extra causam & personas compromittentes.*

(*a*) Sylvester. v. *Arbiter.* q. 15.
(*b*) S. Anton. 3. p. tit. 9. c. 6.
(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 67. a. 1. ad 2.
(*d*) S. Anton. loco cit.
(*e*) Sylvester v. *Arbiter.* q. 15.
(*f*) Innoc. III. in c. *cùm dilectus.* 6. de arbitris.
(*g*) Sylvester ibid.

Ob eas rationes sententiam suam executioni mandare nequeunt hujusmodi Arbitri. Quâ de re Arrestum 9. Julii an. 1613. & aliud Parlamenti Divionensis 18. Novembris an. 1599. refert Bouvot, (*h*) quæ pariter citat D. Brillon in suo Arrestorum Dictionario (*i*). Necesse est igitur, ut à Judice regio confirmetur arbitralis Sententia, priusquam suum habeat effectum, ut ait Mornacius, (*k*) & consentiunt cæteri omnes Galliæ Jurisperiti.

(*h*) Bouvot. tom. 2. v. *Arbiter.* q. 28
(*i*) D. Brillon. v. *Arbiter.* n. 51. & 52.
(*k*) Mornac. in l. 1. ff. de receptis arbitris &c.

CASUS VII.

GEORGIUS & ANDRÆAS de multis factæ inter se societatis capitibus dissidentes, metu impensarum litis ex compromisso Jodocum sibi communem amicum Arbitrum elegêrunt, qui intra quadraginta dierum spatium jurgia sua arbitrio suo dissolveret. Rem per id tempus sine intermissione ad judicium disposuit Jodocus; verùm, quamlibet adhibuerit diligentiam; Sententiam non nisi post duos vel tres dies ab elapso temporis præstituti spatio ferre potuit.

Georgius ipsius judicio stetit; ast Andræas, qui se læsum existimat, judicato stare recusat; & contendit, invalidam esse Sententiam, quæ videlicet statuto per compromissum tempore non lata fuerit cui jus?

RESPONS.

Pro Andræâ stat jus: nequè enim Sententiam subire tenetur; ratio est, *quia si ultra diem compromisso comprehensum, judicatum est, Sententia nulla est,* inquit Lex (*l*) *nec ullam pœnam committit* (*m*), *qui ei non paruerit.* Judex autem nunquam magis est illegitimus, quam ob defectum potestatis, quâ finitâ per exitum temporis præstituti Jodocus validam non potuit ferre sententiam: undè sequitur Andræam neque in externo neque in interno foro tenêri ad faciendum judicatum.

(*l*) L. Ex sententia. 1. Cod. de receptis arbitris.
(*m*) Id est; *non incidit in obligationem.* Glossa ibid. v. *committit.*

Observandum nihilominùs, quòd, si ex promisso Georgii & Andrææ tempus prorogare potuisset Jodocus; tunc per dilationis spatium permanêret ejus potestas. *Arbiter ita est sumptus ex compromisso, ut & diem proferre possit,* ait Lex alia: (*n*) *Hoc quidem facere potest.*

(*n*) L. *Arbiter.* 31. ff. de receptis qui arbitrium receperunt ut sententiam dicant, & ibi Glossa.

CASUS VIII.

STANISLAUS à Marco & Antonio de reddendâ ratione diffidentibus, & ad litem paratis, arbiter electus, intra tempus ex compromisso statutum sententiam tulit; sed quatriduo post præstitutam diem agnito errore, quod Marco plus quàm debitum assignaverit; latum à se judicium emendavit. Nunquid tali modo se gerere & potuit; & quidem debuit?

RESPONS.

Post latam Decretoriam Sententiam cessat omnis Arbitrorum potestas eo tantùm fine data, ut constat ex Decretali Honorii III. ad marginem indicata, (*o*) quare finitâ eorum potestate, nihil jam immutare, nihil in arbitrio jam possunt retractare, quamvis erroneum dignoscatur. *Arbiter etsi erraverit in sententia dicenda, corrigere eam non potest,* inquit Lex una Digestorum (*p*)

Diximus: *post latam Decretoriam Sententiam:* nam si interposita tantùm fuisset, tali judicio nondùm desineret eorum potestas, cùm res penitùs excussa non fuisset.

(*o*) Honor. III. in c. *Exposita.* 2. de arbitris. l. 1. tit. 43.
(*p*) L. *Quia Arbiter* 20. ff. de receptis qui arbitrium. &c.

Ex dictis sequitur, Stanislaum latam à se Sententiam supprimere, reformare, neque immutare potuisse elapso potestatis sibi concessæ spatio: quare hoc unum ei superest, ut de judicii sui injustitiâ compromittentes admoneat, ut læsus ad appellationem, si sibi opportunum videatur, recurrat, nec alter injustitiam emendare voluerit.

Huic decisioni favet hæc alia Lex: (*q*) *Videndum erit, an mutare sententiam possit, & aliàs quidem est cogitatum, si arbiter jussit dari, mox vetuit, utrùm eo quod jussit, an eo quod vetuit, stari debeat? Et Sabinus quidem putavit posse. Cassius Sententiam magistri sui benè excusat; & ait, Sabinum non de ea sensisse Sententia, quæ arbitrium finiat; sed de præparatione causæ: ut putà, si jussit, ut litigatores Kalendis adesse, mox Idibus jubeat: nam mutare eum diem posse. Cæterùm si condemnavit, vel absolvit, dum arbiter esse desierit, mutare Sententiam non posse.*

(*q*) L. *Quæ litem.* 29. §. fin. ff. eod. tit.

CASUS IX.

COSMAS & DAMIANUS, à triennio litigantes, tandem ex pacto invicem compromisso, Anthimum Religiosum, communem sibi amicum, reique inter se controversæ peritissimum, Arbitrum unicum admiserunt. Quæritur, utrùm tale arbitrium propriâ authoritate suscipere possit hic Religiosus?

RESPONS.

Religiosus à mundo segregatus, ac sui Superioris obedientiæ submissus, in Cellulâ solitarius, orationi tantùm, objectâ rerum omnium sæcularium curâ vacare debet: *Placuit communi nostro Concilio,* inquit Eugenius Papa (*r*), *ut nullus Monachorum pro lucro terreno de Monasterio exire nefandissimo ausu præsumat..... neque aliis quibuscunque negotiis sese implicare: sit claustro suo contentus; quia, sicut piscis sine aquâ caret vitâ, ita sine* Monaste-

(*r*) Eugenius Papa in Can. *Placuit.* §. 16. q. 1.

Monasterio, *Monachus. Sedeat itaque solitarius & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vixit.* Asseritque Pelagius Papa (*a*) verbis expressis, quòd *causarum cognitio*, *conventiones*, *actus*, *publica litigia &c.* nullo pacto statui Religioso conveniunt. *Nullus eorum, id est, Monachorum*, inquit Canon è Concilio Tarraconensi deprómptus, (*b*) *forensis negotii susceptor vel executor existat*; hanc addens exceptionem; *nisi quod Monasterii exposcit utilitas*, *Abbate sibi nihilominùs imperante.* Unde hæc nostra fert sententia, Anthimum propriâ authoritate litis Arbitrium suscipere non posse, quemadmodum *Religiosus*, ut declarat Bonifacius VIII. (*c*) *executor ab aliquo in sua voluntate ultima deputatus non potest*, (*cùm velle & nolle non habeat*) *hujusmodi officium suscipere vel exequi*; *nisi à Superiore suo petitâ super hoc licentiâ & obtentâ.* Ita sentiunt Panormitanus & Baldus, quos laudat & sequitur Angelus (*d*) qui suam allatâ mox paritate sententiam comprobat; nec etiam ab eo dissentit Sylvester. (*e*)

(*a*) Pelagius in Can. *De præsentium portitore.* 20. 16. q. 1.

(*b*) Conc. Tarraconens c. 11. in Can. *Monachi.* 15. 16. q. 1.

(*c*) Bonifac. VIII. in c. *Religiosus.* 2. de testament. & ultimis voluntatibus in 6. l. 3. tit. 11.

(*d*) Angelus. v. *Arbiter.* q. 5.

(*e*) Sylvester. v. *Arbiter.* q. 16.

CASUS X.

Palladius & Juvenalis animo libenti, litis inter Antonium & Joannem motæ arbitrium receperunt; remque simul jam discutere cœperant; cùm advertit Juvenalis, id fieri non posse, quominùs Joannem, sibi amicissimum damnaret; quocircà arbitrium dimittere, remque alterius judicio committere statuit: sed Antonius ipsi litem intulit, ac vadimonium coram Judice denuntiavit, ut de ferendâ simul cum Palladio arbitrariâ Sententiâ damnaretur. Quæritur, utrùm Antonius litem motam in Juvenalem tutâ valeat conscientiâ persequi; non obstante illius discessione?

Respons.

Affirmari potest, regulariter loquendo, licitam esse Antonii in Juvenalem, actionem; eumque ad arbitrium dicendum, ex Sententiâ Judicis cogi posse: Nam *qui semel arbitrium recepit*, inquit Mornacius (*f*) à D. Brillon laudatus, (*g*) *aperto compromisso & cœpto judicio, nisi causa subsit, compelli potest, ut perficiat; damnarique in id quod interest compromittentium, si secus faxit: ita judicatum an. 1595.* Sic quoque sentiunt Bouvot, (*h*) & Papo (*i*); qui duo refert Senatûs Parisiensis Arresta, unum 26. Januarii 1534. & alterum 13. Maii an. 1566. quibus ita judicatum fuit. Eandem etiam jurisprudentiam asserit Bouchel (*k*) in suâ Bibliotheca juris Gallici ex Arresto Senatûs ejusdem Parisiensis 26. Januarii an. 1537.

Observandum hîc 1. quòd ob legitimas rationes arbitratum suum dimittere potest Juvenalis, nec ideò in eo casu litem in eum motam persequi posset Antonius: ex legibus autem hæ sunt causæ legitimæ: *Si fuerit infamatus à litigatoribus* (*scilicet de facto*, addit Glossa); *ut si inimicitiæ capitales inter eum & litigatores, aut alterum ex litigatoribus intercesserint; aut si ætas aut valetudo, quæ posteà contigit, id ei munus remittat; aut occupatio negotiorum propriorum, vel profectio urgens, aut munus aliquod reipublicæ*, ut fert Lex una Digestorum (*l*) vel ut addit Lex alia (*m*): *& si qua alia incommoditas ei post arbitrium susceptum incidat, sed in causa valetudinis, similibusve causâ cognitâ differre cogitur*; quæ causæ sunt legitimæ, & juri naturali conformes.

2. Quòd irritum sit, ut ait Mornacius, arbitrium (*n*), si à minore 20. annis proferatur, & compromissum facere minores non possint; ut decrevit Divionense Parlamentum Arresto 6. Maii 1567. quod refert Bouvor (*o*).

3. Quòd per obitum Palladii arbitrium remittere posset Juvenalis; nam ex Decretali Gregorii IX. cujus summa hæc est (*p*): *Compromissum ante sententiam latam finitur morte alterius compromittentis.* Idem docet Bardet, (*q*) qui Senatûs Parisiensis Arrestum 19. Januar. 1638. in eam rem affert: si tamen à Parlamento Arbitri essent electi, alium loco defuncti subrogare posset.

Hinc affirmamus, rectè loquendo, actionem Antonii in Juvenalem legitimis fulcîri rationibus; nam si arbitro illi vera suppeteret causa dimittendi arbitrium, tutâ conscientiâ ipsius damnationem judicio persequi non valêret Antonius; at sola ei non sufficit ad legitimam excusationem ejus in Joannem prædilectio, cùm Judicem quemlibet & Arbitrum par sit ferre sententiam absque personarum acceptione, juxta illud dictum Sapientis: (*r*) *Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates; ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tuâ.*

(*f*) Mornac. l. 15. ff. *de receptis. Arbitris.*

(*g*) D. Brillon. Diction. Arrest. v. *Arbiter.*

(*h*) Bouvot tom. 2. v. *Arbiter.* q. 10.

(*i*) Papo. l. 6. tit. 3. n. 3.

(*k*) Bouchel. Bibliotheca juris Gallici tom. 1. pag. 226. v. *Arbitrium.*

(*l*) Leg. *licet.* 15. de receptis, qui arbitrium &c.

(*m*) Leg. *Et si.* 16. Ibid.

(*n*) Mornac. l. 41. ff. de receptis &c.

(*o*) Bouvot. tom. 2. v. *Arbitri* cap. 12.

(*p*) Argum. cap. *compromissum.* fin. de Arbitris. l. 1. tit. 43.

(*q*) Bardet. tom. 2. l. 5. cap. 6.

(*r*) Eccli. 7. 6.

CASUS XI.

Adalbertus & Maxentius dissidium suum de summâ centum nummorum, Austrebertæ Causidici viduæ peritissimæ arbitrio submiserunt. Nunquid potest, Arbitri vicem gerens, dissidium tale dirimere hæc mulier?

Respons.

Austreberta nullatenùs arbitrium suscipere potest: *Mulier non potest esse arbiter*, inquit Baldus (*s*) in Legem Justiniani his verbis expressam: *Sancimus mulieres..... licèt summæ atque optimæ opinionis constitutæ in se arbitrium susceperint...... ab omni judiciali examine separari*: Quam Legem eodem sensu Glossa exponit.

Nihilominùs ad arbitrium admitteretur mulier Princeps, aut secundùm nonnullos, Matrona nobilis, ut Ducissa propter eminentem qualitatem; uti probat Fevretus (*t*) in suo tractatu de abusu, idque authoritate Camilli Borelli (*u*), qui varia hujus affert exempla. Idem sentit inclytus Cujacius, idque confirmat exemplo Arethusæ, Alcinoï uxoris, quæ ex Homero in Odyssea, Judicis functiones obivit, uti mulieres apud Lacedemonios, in quorum Senatum sæpè admissa est Arthemisia. Sæpè etiam in Concilio Persarum sententiam dixit Aspasia, Hermotini filia, & apud Romanos Julia Mammæa, ut observat idem Fevretus.

Sed misso profanorum testimonio, refert Gratiani Decretum canonem quemdam, (*x*) quem S. Gregorio adscribit egregius ille collector; quem tamen Romani correctores canonem ab Yvone Carnutensi & Panormitano, Alexandro II. (*y*) observant attribui, quo summus ille Pontifex Episcopi, nominæ Mennæ, capitaliter accusati judicium, Brunegildis Galliæ Reginæ arbitrio submittit; *purgationem tamen*, inquit, *ante te, duobus sibi Sacerdotibus junctis, ubi accusator cessaverit, eumdem, ex se præbêre tuo committimus arbitrio.* (*z*)

Certiùs etiam hanc veritatem asserit Decretalis Innocentii III in corpore juris relata, quâ Reginæ Galliæ arbitrium, quibusdam ei assistentibus Episcopis, pro Abbate ac Religiosis Monasterii ejus-

(*s*) Baldus argum. Legis *Sancimus.* fin. codice de receptis Arbitris.

(*t*) Fevretus l. 4. cap. 4. n. 10.

(*u*) Camillus Borellus in summa decisionum tit. 63. n. 188. & seqq.

(*x*) Can. Mennam 7. 2. q. 4.

(*y*) Alexander ab Alexandro l. 4. c. 11.

(*z*) Ælianus l. 12. variar.

cujusdam Cistertiensis in Hospitalarios latum confirmat hic Papa, non obstante Lege *Sancimus*: *quamvis autem*, ait hic Pontifex (*a*) *secundùm regulam juris Civilis, feminæ à publicis officiis sint remota, & alibi dicatur; quod, licèt summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint..... ab omni sunt judiciali examine separandæ..:.. quia tamen juxta consuetudinem approbatam, quæ pro Lege servatur in partibus Gallicanis, feminæ præcellentes in subditos suos ordinariam jurisdictionem habere noscuntur: mandamus quatenùs Hospitalarios ut arbitrium ipsum..... observent, per pœnam in compromisso statutam appellatione postpositâ, compellatis*: ad Cancellarium autem, & ad unum Ecclesiæ Parisiensis Canonicum, hanc Decretalem scribebat hic Summus Pontifex.

(*a*) Innoc. III. in c. dilecti. 4. de Arbitris.

Ad hæc verba *in partibus Gallicanis feminæ præcellentes*, compromissum refert D. Pithou an. 1220. factum inter Abbatem Religiososque Monasterii Celliensis, Ordinis Sancti Benedicti, & Abbatissam Monasterii Beatæ Virginis Treeensis inter se coram Judicibus à Papa nominatis litigantes, qui, ut liti suæ finem imponerent, arbitrio se Blancæ, Comitissæ Palatinæ Trecensis, submisêre; quod quidem compromissum in Regiâ Bibliothecâ inter veteres Campaniæ Codices reperitur.

Eodem, ac mulieres Principes, frui privilegio Ducissas contendit, sed sine exemplo, Mornacius (*b*). E contrà Arrestum 29. Aug. 1602. laudat Le Prêtre in suâ Arrestorum collectione, (*c*) quo irrita Gallici Marescalli uxoris arbitralis Sententia declarata est; licèt ei conforme Arrestum, ob æquitatem ejus, tulerit Parlamentum.

(*b*) Mornac. ad legem fin. Cod. de receptis Arbitris.

(*c*) Le Prêtre Centur. 3. cap. 40. n. 14.

Vide { JUDEX. }

ARCHIDIACONUS.

ARCHIDIACONUS, ex primæva sua institutione, fuerat constitutus Superior, Moderator, seu primus Diaconorum; ac prætereà inspectionis & authoritatis jure in Subdiaconos, aliosque inferiores Clericos potiebatur. Quod nomen à primo Concilio Nicæno œcumenico ortum est; qui enim antè Archidiaconi munere fungebantur, dicti sunt Vicarii Episcopi, à quo primum locum obtinebant. Unde à Ferrerio in libro suo inscripto, *nova & methodica institutionum Juris Canonici tractatio*, (*d*) definitur Archidiaconus: *perpetuus & à jure datus Episcopi Vicarius; ut ejus jurisdictionem in Clerum universum exerceat, sive ruri, sive in Urbe.* Primus Diaconorum appellatur, quia, ut ait hic Auctor, non tenetur esse Presbyter; sed sufficit, ut sit Diaconus. Quod Pictaviensi Concilio, (*e*) an. 1078. conforme est, ut refert Summa Juris: & etiam ab Innocentio III. *Oculus Episcopi* (*f*) dictus ob jus inspectionis, quod ei competit, in doctrinam moresque Cleri.

Diœcêseos visitationem semel quolibet anno, loco Episcopi, exercêre legitimè, simulque delinquentes emendare potest Clericos: quâ in re contentiosam quandam & ordinariam videtur habêre jurisdictionem. Insuper durante visitationis suæ tempore, cujusque Parœciæ statum, simulque Parochianorum in Curatum querelas in acta potest referre, eorumque intra mensem, factâ visitatione, (*g*) Episcopo rationem reddere, qui de iis, prout magis expedire videbitur, feret judicium: (*h*) Sed in eum jus præventionis obtinent Episcopus & ipsius Officialis; neque etiam de præsenti, nisi de culpis levibus, per visitationem, cognoscere potest: unde ait Isidorus: (*i*) *jurgia ad ejus pertinent curam.*

Archidiaconi etiam, juxta Arrestorum jurisprudentiam, Fabricarum cujuslibet Ecclesiæ Parochialis redituum rationem, in visitatione tantùm, exigere possunt, ut observat Ludovicus Dubois, in suo libro, inscripto: *Regulæ Juris Canonici Gallici*, (*k*) nec non statuta quoque condere de recuperandis, aut occupandis Fabricarum denariis, ut supponit articulus 17. Edicti an. 1695. ubi observandum, quòd, volens quispiam jus suum experiri, ab Archidiaconi Sententiâ, ad Episcopum immediatè debet provocare.

Archidiaconi Canonici magnos possunt repetere proventus, cùm absunt, tempore suæ visitationis, aut pro administratione negotiorum Cleri: (*l*) atque, ut accuratiùs suo fungerentur munere; in quibusdam Provinciis jus Custodiæ, seu, ut vocant nostri, in Curas vacantes jus deportus; sed non una est, illud percipiendi, ubique ratio.

Archidiaconus Doctoratûs laureâ, aut saltem licentiatu in Theologia, aut Jure Canonico ex Concilio Tridentino debet esse insignitus. (*m*)

Archidiaconus nullam debet exigere aut percipere mercedem à Curatis ad eorum præsentationem, intronizationem seu installationem, ut statuêre Concilia, Salmuriense habitum an. 1315. Andegavense an. 1365. tertium œcumenicum Lateranense sub Alexandro III. an. 1179. Bullæque Summorum Pontificum Lucii III. Clementis III. Gregorii IX. Innocentii IV. Urbani IV. Gregorii X. & Honorii III. & denique Concilium Basileense. Cæterùm observat Author nuperus, (*n*) quosdam esse Archidiaconos, ut Senonensis Ecclesiæ Archidiaconi, qui Summorum Pontificum Indultis freti, jus ab Archiepiscopo aut Episcopo suo ob ejus installationem exigunt.

Ex edicto Caroli VI. 18. Feb. 1408. Archidiaconis prohibetur, ne ad visitationes suas duplicem procurationem, alteram à Parocho, alteram à Fabrica accipiant.

(*d*) Ferrerius in tit. 23. Decretal. pag. 51.

(*e*) Conc. Pict. in cap. *ut Abbates.* 1. de ætate, qualit. & ordine præficiendorum lib. 1. tit. 14.

(*f*) Innoc. III. in cap. *Ad hæc.* 7. §. 4. de officio Archidiaconi. Conc. Trid Sess. 24. c. 2. de reformat. & Gloss. in Can. *Diaconos* dist. 93.

(*g*) Alex. III. in cap. *Mandamus* 6. eod. tit.

(*h*) Conc. Trid Sess. 24. de reform. c. 3.

(*i*) Isidorus in Can. *perlectis.* 1. §. *Archidiaconus.* 2. dist. 25.

(*k*) Edict. an. 1695. art. 14.

(*l*) Tom. 1. c. 3. pag. 98. & Act. Cleri, tom. 3. part. 3.

(*m*) Conc. Trid. Sess. 25. c. 12. de refor.

(*n*) Fevret. tom. 1. l. 4. c. 3. n. 10.

CASUS PRIMUS.

EUPOLEMO, Pictaviensi Archidiacono, visitationes suas legitimè exercenti obstitêre 1. Conventûs cujusdam intra fines Jurisdictionis suæ Religiosi. 2. Quidam privati Religiosi, de beneficiis curatis provisi. 3. Cujusdam Collegiatæ Ecclesiæ Canonici, qui se immunes ab ejus visitatione profitentes, ei Ecclesiæ aditum denegârunt. Numquid ita se gerere potuerunt, salvâ obedientiâ; ac in oppositione sua legitimis nituntur rationibus?

RESPONS.

Respondemus 1. Religiosorum Monasterio Archidiaconorum visitationi non subjacêre, *ut plurimum*; eo solo casu excepto, quo legitimè præscriptâ consuetudine jus illud visitationis obtinêrent: quam exceptionem hæc fert Honorii III. decisio: (*a*) *nisi vobis constiterit præfatum Archidiaconum, vel Prædecessores ipsius de pacifica sic obtenta consuetudine jurisdictionem aliquam in ipso Monasterio, vel in hujusmodi Abbatiis hactenùs habuisse; præfatum Monasterium ab ejus impetitione penitùs absolvatis..... Si verò de præmissis constiterit, per eosdem*, (Canonicos Ecclesiæ Senonensis) *eamdem jurisdictionem duntaxat adjudicantes eidem in Monasterio supradicto, quam ipsum vel Prædecessores suos in Monasterio ipso, vel in eisdem Abbatiis habuisse constiterit super aliis perpetuum ei* (Archidiacono) *silentium imponatis.*

(*a*) Honorius III. in cap. *Dilecti.* 20. de officio Archid. lib. 1. tit. 23.

2. Religiosorum, quibus incumbit animarum cura, Ecclesias visitare potest Archidiaconus, iis exceptis, quæ intrà Monasterium sitæ sunt, quas per se ipsum tantùm, visitare potest Ordinarius; ut fert Edictum mensis Aprilis an. 1695. (*b*) his verbis: *Parochiales Ecclesias in Monasteriis, Beneficiis Ordinis Melitensis, & Ecclesiis Religiosorum, qui se exemptos contendunt per se visitare; poterunt* (Episcopi) *pariterque sive per se, sive Archidiaconos suos, aut per alios Sacerdotes, eas, quorum Parochi erunt Religiosi, easque, quas se visitare posse contendunt capitula.*

(*b*) Edict. an. 1695. art. 15.

3. Collegiatas Ecclesias visitandi jus Archidiaconis, *communiter loquendo*, non competit: ii namque sunt excipiendi, qui ex legitimâ consuetudine, hoc jus sibi attribuerent, ac possiderent: ut in hac possessione retentus est Archidiaconus ultra Ligerim, in Antuerpiensi Diœcêsi, ex Arresto Senatûs Parisiensis 16. Junii an. 1640. lato in Canonicos Ecclesiæ Collegiatæ Blesoniensis, ut refert Diarium fori. (*c*) Has Eupolemus in tribus propositis casibus sequi debet regulas, & ii quoque: qui visitationi Ecclesiarum suarum obstitêre; ne Canonicam ei debitam offendant obedientiam.

(*c*) Diarium fori tom. 1.

CASUS II.

FLORUS, Cathedralis Ecclesiæ Galliæ Archidiaconus, in cursu visitationis suæ agniti ex quodam contracto matrimonio scandali cognitionem ad se pertinêre existimavit; litemque in eam rem aliquo modo ordinavit. Quæritur, utrùm non transgresso jurisdictionis suæ limite, litem ita ordinare potuerit; & Canonicæ, ac Jurisprudentiæ nostræ conformis haberi debeat hæcce agendi ratio?

RESPONS.

Id pro certo supponendum. 1. Archidiacono ut tali transitoriam tantùm convenire jurisdictionem. 2. eam *in transitu & in cursu visitationis tantùm* illum posse exercêre. 3. jurisdictionem ipsius non esse, *nisi de modicis causis*, ut loquitur Glossa in Decretalem Innocentii III. (*d*), quæ *ardua negotia* ex professo excipit.

(*d*) Glossa in cap. *ad hæc.* 7. de offic. Archid. v. *Jurgia.*

Hoc præsupposito dicimus, Florum, integro jure Officialis, de prædicto cognoscere non potuisse matrimonio, ejusque actionem nullam esse & irritam; cùm omnis causa Matrimonialis, sive jus publicum, seu privatum spectet, maximi sit momenti.

Diximus: *Archidiacono ut tali*: aliter namque dicendum esset. 1. Si Archidiaconus simul & Officialis existeret. 2. Si de omnibus causis Ecclesiasticis vi possessionis extra omnem memoriam positæ cognosceret; cùm eam haberet potestatem ex consuetudine non interruptâ & legitimè præscriptâ, ut probat Honorii III. Decretalis ad marginem indicata (*e*). Talis est ex D. Chopin (*f*) Archidiaconus Ecclesiæ Collegiatæ nostræ Dominæ Belnensis.

(*e*) Honorius III. in cap. *Dilecti.* fin. de off. Archid. & ibi Glossa. v. *Pacifica.* item Gloss. in cap. *Accedentibus.* 12. v. *Episcopalis dignitas.*

(*f*) Chopin. l. 1. polit. Eccles. c. ult. n. 21. & l. 2. c. 2 n. 9. &c. c. 7. n. 12.

Blondelius in suo Commentario de statutis Curiæ Episcopalis Augustodunensis (*g*) asserit, de causis Matrimonialibus Archidiaconum vi talis possessionis aut legitimi privilegii posse cognoscere; quod equidem jus Arresto Divionensis Parlamenti 12. Aug. an. 1639. Belnensi Archidiacono, nomine Joannis Loppin, in Augustodunensem Officialem assertum est; ut refert Fevretus, (*h*) talem nihilominùs improbans consuetudinem, cujus injustitiam, non multis tantummodò rationibus, sed & textibus comprobat. Multa etiam supremarum Curiarum laudat Arresta, ex quibus Archidiacono tollitur omnium causarum Ecclesiasticarum notio. Eorum primum pro Domino ex Ambacia, Episcopo Tricoriensi latum est in Joannem Fleuriot, Trecoriensis Ecclesiæ magnum Archidiaconum, cujus erat cognitio immemorabilis omnium causarum & interventionum seu in re Civili sive Capitali; quique ideò Officialem suum, Promotorem, Graphiarium, Procuratores & Apparitores suos Guigamptenebat, ac possessionem suam ex multis actionibus in officialitate sua ab an. 1446. ad an. 1612. ordinatis comprobabat. Quibus tamen non obstantibus, jurisdictione suâ privatus est ex Decreto majoris Concilii 13. Martii an. 1613. lato, & 15. insequentis Aprilis promulgato, unà cum interdicto, ne de causis Matrimonii, excommunicationis, aut criminalibus, nisi de consensu Episcopi, cognosceret. Alterum Arrestum pro Officiali Bituricensi 17. Maii an. 1618. latum est in Bussiacensem Archidiaconum, cui pariter omnis adempta est jurisdictio circa causas spirituales civiles aut criminales, exceptis causis levibus in cursu visitationum suarum, non obstante titulis comprobatâ possessione immemorabili. Tertium Arrestum obtinuit Illust. ac Reverend. D. *Henricus de Gondy*, Cardinalis & Archiepiscopus Parisiensis in Parisiensem Archidiaconum in pari causa condemnatum, & ad levium causarum cognitionem (*in transitu*) & tempore visitationis suæ redactum, licèt Jurisdictionem suam pro quibuslibet causis, & etiam Arrestis confirmatam à 300. annis probaret; quod pariter pro Archidiaconis Josæ & Briæ ejusdem Ecclesiæ Parisiensis statutum est. Quæ Arresta Tridentini Concilii Decreto huic sunt consentanea (*a*). *Cui* (Episcopo) *ipsi Archidiaconi..... visitationis factæ infra mensem rationem reddere & depositiones testium ac integra acta ei exhibere teneantur. Non obstantibus, quacumque consuetudine etiam immemorabili, atque exemptionibus & privilegiis quibuscumque.*

(*g*) Blondel. tit. de appellationibus.

(*h*) Fevret. l. 4. c. 3. n. 22.

(*i*) Conc. Trid. Sess. 14. de reformat. c. 3.

CASUS

CASUS III.

Agobardus Archidiaconus Ecclesiæ Cathedralis; facta an. 1700. Parœciarum jurisdictionis suæ visitatione, cujus à qualibet viginti asses pro stipendio accepit sibi debitos, eandem summam pro insequenti quinquennio, juxta morem à prædecessoribus suis usurpatum exegit; licèt hac primâ tantùm vice visitationem suam exercuerit. Hunc ipsius Confessarius adigit, ne in posterum talem exigat summam, nisi per se visitet; & etiam acceptam elapso quinquennio Parochis aut Parœciarum Fabricis, eum restituere compellit; an pro Confessario stat jus?

Respons.

Pro Confessario Agobardi stat jus, ut fert Lateranensis Concilii sub Innocentio III. habiti Decretum, cujus hæc sunt in corpore Juris verba relata (a): *Procurationes, quæ ratione visitationis debentur Episcopis, vel Archidiaconis; vel quibuslibet aliis, etiam Apostolicæ Sedis legatis, aut nuntiis, absque manifesta & necessaria causa nullatenùs exigantur; nisi quando personaliter officium visitationis impendunt.* Ex quo sequitur, Agobardum, aliumve Archidiaconum, tutâ conscientiâ, jus exigere non posse, sibi tantùm, dùm per se visitat, debitum, eumque proinde teneri ad restituendum Ecclesiis vel Titularibus, quæ pro quinque annis accepit; iis tamen exceptis, quæ bonâ fide accepisset, & consumpsisset, ex iis non ditior factus.

(a) Innoc. III. in Conci. Later. 4. in Cap. *Procurationes* 23. de censibus & procurat. l. 3. tit. 39.

Cùm autem exceptionem hanc apposuerit Concilium; *absque manifesta & necessaria causa*: hinc colligendum est, hunc Archidiaconum, si ob justam fortè, ac patentem rationem; qualis est morbus, à visitationibus suis abstinuisset, non esse cogendùm ad restitutionem eorum, quæ durante absentiæ suæ causâ, accepisset.

Verùm solâ propositi casûs expositione constat, hanc exceptionem ad Agobardum non pertinêre: quippè qui jus suum ob antiquam Archidiaconorum, antecessorum suorum consuetudinem, quæ ex Concilio Tridentino abusiva est, probare contendat: neque enim verisimile est, ipsum quinquennio fuisse impeditum, à visitationibus suis hoc vel illo tempore conficiendis.

Observandum tamen, in quibusdam Diœcêsibus Ecclesias Episcopo annuum debêre censum; quo in casu præter censum sibi debitum, qui & *jus Cathedraticum* dicitur, jus visitationis potest exigere; cùm hoc ei duntaxat sit prohibitum, ne nova imponat onera. Sic etiam veterem Archidiacono censum possunt debêre Parochiales Ecclesiæ, quem independenter à jure visitationis, potest exigere; ut ferunt multæ Decretales, imprimisque una Decretalis tertii Concilii Lateranensis sub Alexandro III. an. 1179. habiti, his verbis: *Prohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatis nova census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur* (b). Et altera ejusdem summi Pontificis ad Episcopum Carnutensem, quæ sic habet (c): *Ecce siis, quas de novo Episcopi de manibus Laïcorum eripiunt, præter Cathedraticum, & jura omnia, quæ aliis Ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.*

(b) Conc. Latera. 3. in cap. *Prohibemus*. 7. eod. tit.

(c) Alex. III. in cap. *Ecclesiis*. 9. eod. tit.

CASUS IV.

Theodulus, Ecclesiæ Cathedralis Lucensis Archidiaconus, Diœcêsanas visitans Parœcias, debitum vulgò Archidiaconis jus accipit; & insuper prandium ac cœnam exigit, quæ Parochi, ne in ejus offensionem incurrant, denegare non audent: quâ de re quæritur, utrùm in eo injustè non se gerat?

Respons.

In casu proposito iniquæ reus est exactionis iste Archidiaconus: nam ab eodem Parocho, jus visitationis, vel victu, vel pecuniâ, non autem utrumque, potest accipere; cùm ei suppeditetur pecunia ad impensas visitationis suæ, quam propriis eum facere, nefas est sumptibus, juxta illud Apostoli (d): *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Acceptâ itaque pecuniâ victum non potest exigere; quod quidem probare facile est.

(d) 1. Corinth. 9. 7.

1. Ex Constitutione Bonifacii VIII. (e) qui, cùm advertit, à Gregorio X. in secundo Concilio Lugdunensi an. 1274. fuisse prohibitum, ne Archiepiscopi, cæterique inferiores; quibus competit jus visitationis, quidquam pro visitatione accipiant; *Verùm*, subdit, *quoniam rerum experientia nos instruxit, ex hoc, tam personis visitantibus, quàm locis & Ecclesiis visitatis, multa incommodorum dispendia provenire; concedimus, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, & alii, quibus ex officio competit visitare; à volentibus Ecclesiarum & locorum visitatorum Rectoribus, seu personis, pecuniam licitè recipere valeant pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus, quibus visitationis officium personaliter exercebunt adjicientes, quòd non liceat visitanti, nisi unam procurationem recipere unâ die, sive unum locum solùm visitaverit, sive plura..... cùm ei sufficere debeat, ut temporalia metat à locis personaliter visitatis, pro diebus, quibus spiritalia subministrat.* Quibus verbis constat, Archidiaconum à Parochis necessariam tantùm ad victum modicum & tenuem, pecuniam exigere posse, non verò victualia; & insuper pecuniæ summam.

(e) Bonifac. VIII. in cap. *Felicis*. de censibus. in 6. l. 3. tit. 20.

2. Rem eandem expressiùs declarat Concilium Tridentinum (f) his verbis: *Caveant, Archidiaconi, ne inutilibus sumptibus cuiquam graves, onerosive sint..... Neve ipsi, aut quisquam suorum quidquam procurationis causa pro visitatione..... aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant..... exceptis tamen victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter moderatèque pro temporis tantùm necessitate, & non ultra, erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere, id quod erat ab ipsis anteà solvi, certâ pecuniâ taxatâ, consuetum; an verò prædicta victualia ministrare:* Cui Decreto quidquam addere inutile est ad solutionem præsentis difficultatis.

(f) Conc. Trid. Seff. 24. de reformat. c. 3.

CASUS V.

Demophilus, Cathedralis Ecclesiæ Osnabrucensis magnus Archidiaconus, Parœcias actu visitans, cùm die Dominicâ manè ad Ecclesiam Sancti Alberti devenisset, à duobus Æditui addiscit, Parochum cum quibusdam amicis suis pridiè in popinâ cœnâsse, contra Synodicam Diœcêseos Constitutionem, quâ id sub mortali peccato, etiam Episcopo reservato, fuit vetitum. De facto convenit Parochus, & supplex Archidiaconum rogat, ut se velit absolvere, quò solemnem Parœciæ Missam possit celebrare; simulque promittens, iterùm se ab Episcopo aut Pœnitentiario postridiè absolutionem requisiturum. Hanc autem ejus, quam postulat, gratiæ causam Archidiacono suppeditat, quòd omissâ ob defectum Vicarii aut vicini Sacerdotis Sacrificii celebratione, duo indè mala eve-

evenirent: primum; quòd illo die Missæ interesse non possent Parochiani: alterum; quòd ipsis esset scandalo & offensioni, non sine magno spiritualis eorum boni dispendio. Nunquid eum in casu adeò gravi *ad cautelam* absolvere potest Archidiaconus?

RESPONS.

Parochum illum validè nequit absolvere Archidiaconus, nisi aliundè ab Episcopo ad audiendas confessiones approbatus: *Archidiaconus* enim, inquit Paludanus, (*a*) *licèt sit Judex ordinarius de consuetudine, tamen non in foro conscientiæ, etiamsi Sacerdos..... undè, si potest audire; hoc est ex commissione.* Undè sequitur, ipsi, juxta Concilium Tridentinum (*b*) nullum jus competere, Parochum hunc à peccato, de quo agitur, absolvendi, aut ipsius reservationem tollendi, vel differendi, nec sufficit ea, quam affert, ad obtinendam absolutionem, Parochi ratio: neque enim peccabunt, omissâ absque sui culpâ, Missæ auditione Parochiani; & si quod inde suboriatur scandalum, illud totum in se convertet Parochus malè agens. Archidiaconus è contra ipsum à sacro faciendo interdicere debet, eo ipso die & in posterùm, donec à legitimo Superiore fuerit absolutus; ut hac salubri animadversione ad meliorem frugem se recipiat. Existimat tamen inclytus Theologus, de simili olim difficultate interrogatus (*c*) hunc Parochum proprio conscientiæ suæ lumini ab Archidiacono posse committi, si bono spirituali Parochianorum conduceret, ut ipsis non esset scandalo Parochus, aut ex levitate condonandâ deliquisset.

(*a*) Petrus Palud. in 4. dist. 17. q. 4. a. 2. §. *quarta conclusio.*

(*b*) Conc. Trid. Sess. 14. Can. 11.

(*c*) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 79.

CASUS VI.

PAULUS, Archidiaconus & Canonicus Augustodunensis Capitulo litem eò intulit, quòd ipsum in choro præsentem nollent habêre, tempore visitationis suæ. Nunquid litem hanc absque injustitiâ potest agere?

RESPONS.

Respondemus cum Fevreto (*d*), Archidiaconum habendum esse in choro præsentem, ac percepturum esse non solùm magnos reditus, sed etiam distributiones seu quotidianas, seu manuales. Solutionem hanc adstruit hic Author; ex Arresto Divionensis Parlamenti eâ de re 1. Julii an. *1656.* lato pro Petro Durgon Archidiacono Augustodunensi, & Canonico Ecclesiæ Collegiatæ Beatæ Virginis Borboniæ. Aliud etiam refert publici Regii Consilii latum 23. Feb. an. *1636.* pro Archidiaconis in simili litigio.

(*d*) L. 4. c. 3. n. 20.

Vide APPROBATIO. Cas. 14.

ARMA.

Vide CLERICUS. Cas. 7.

ASPECTUS.

ASPECTUS dicitur 1. actio, quâ percipiuntur colorata. 2. Apud Astrologos & etiam Astronomos aspectus vocatur, varia Planetarum inter se positio: verùm in hoc titulo de aspectu agitur priori sensu, ac de bono vel malo usu oculorum, per quos *ascendit mors*, inquit Jeremias (*e*) *tanquam per fenestras nostras: ingressa est domos nostras disperdere parvulos de foris, juvenes de plateis.* Hîc autem perpendemus, quàm periculosum sit, absolutè loquendo, oculis suis nimiùm indulgere; quot quantaque mala vel ex uno aspectu illicito possint oriri.

(*e*) Jerem. 2. 21.

CASUS PRIMUS.

SOSTHENES sæpè sæpiùs Christinam intuêri delectatur, undè in ipso oriuntur motus inordinati. Peccatne in eo, cùm ultrà non progreditur?

RESPONS.

Certum est Sosthenem graviter peccare, non solùm quia illicitæ indulget voluptati; sed quia periculo se committit ipsum etiam peccatum ambiendi: unde ait Christus in Evangelio (*f*): *Si oculus tuus dexter scandalizat te; erue eum & projice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam: & si dextera manus tua scandalizat te, abscide eam & projice abs te &c.* Unde ait S. Augustinus (*g*) *Oculi vestri, etsi jaciuntur in aliquem, figantur in neminem. Neque enim, quando proceditis, viros videre prohibemini, aut appetere, aut ab ipsis appeti velle: nec solo tactu, sed affectu quoque & aspectu appetitur, & appetit femina. Nec dicatis, vos habêre animos pudicos; si habeatis oculos impudicos: quia impudicus oculus impudici cordis est nuncius. Et cùm se invicem sibi,* subdit S. Doctor, *etiam tacente linguâ, conspectu mutuo corda nuntiant impudica, & secundùm concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immundâ violatione corporibus fugit castitas ipsa de moribus. Unde & Prophetæ mens*, ait egregiè admodùm S. Gregorius Magnus, (*h*) *quæ sublevata sæpè mysteriis internis intererat, quia alienam conjugem,* (Bethsabæam videlicet Uriæ uxorem) *incautè vidit, obtenebrata postmodùm sibimet illicitè conjunxit.* Ex quibus Sanctorum Patrum testimoniis liquidò constat, hujusmodi aspectus innoxios esse

(*f*) Matth. 5. 29. & 30.

(*g*) S. Aug. Ep. 211. aliàs 109. n. 18.

(*h*) S. Greg. Papa. Lib. 21. Moral. c. 2.

se non posse; quia non solùm voluptuosi sunt, sed etiam ad peccatum inducunt; ac proindè metu peccati cautè esse vitandos.

CASUS II.

Algasia, Puella octodecim vel viginti annos nata, in porticu hortisque Principis, singulis fermè diebus ambulans, ibi curiosiùs statuarum, tabularumque nuditates sæpè intuetur. Peccatne, si pravis cogitationibus, inordinatisque, quos ex tali aspectu in se sentit, motibus non assentiatur?

Respons.

Ut propositæ difficultati fiat satis, id tanquam verum, quod nemo sapiens negabit, præsupponendum, non alio magis imaginationem commovêri, cupiditates accendi, ipsamque mentem corrumpi, quàm obscœnis statuis, turpiumque rerum imaginibus: quare, *Dæmon*, ait S. Chrysostomus, (a) *nudæ figuræ assidet*, ut in loco sibi dedicato, subdit post hunc S. Patrem Merbesius; *& nunc quidem statuæ*, pergit S. Doctor, *sunt imagines fornicationis, nunc insani in masculos amoris*. Quam rem ut comprobet, hæc adducit exempla: *Quid enim sibi vult Aquila? Quid verò Ganymedes? quid Apollo, qui virginem persequitur? quid aliæ execrandæ figuræ? Ubique libido, ubique lascivia nefariorum concubituum, & insanientium amorum statuæ ubique cernuntur.*

Eam rem compertam habuit S. Carolus Borromæus (b) in id præcipuè intentus, ut impudicas è medio tolleret statuas ac imagines. En ipsius verba in suo tertio Concilio Provinciali Mediolani an. 1573. habiti. *Quoniam Christianorum hominum mentes facilè corrumpuntur, peccandi libidine inflammatæ, ob rerum turpium atque obscœnarum imagines; ideò illas effingi vetitum est Constantinopolitanæ Synodi Conone: itaque curet Episcopus, ut quicumque laïci homines id generis imagines habent, vel tabulis, vel parietibus expressas, pro pietatis Christianæ, cui addicti esse debent, studio, eas abjiciant, vel planè deleant, vel ad honestatem reconcinnent.* Et iterùm alibi (c): *In sacris imaginibus pingendis, sculpendisve .... quidquid profanum, turpe, vel obscœnum, inhonestum, procacitatemve ostentans, omnibus caveatur .... aut quo Fidelium mentes, oculique offendi possint, prorsùs vitetur.*

Prohibet etiam hic Sanctus Archiepiscopus (d), ne festis diebus, cæremoniisve, quibus solent exornari Ecclesiæ, adhibeantur imagines, aulæave profana, Ethnicorum fabulas, aut aliud quid complectentia, quo posset animus ad obscœnas induci cogitationes. Eâ de re legi quoque potest S. Augustinus (e), ex cujus lectione facilè constabit, quàm noxiæ sint hujusmodi imagines, quæ & ipsi sancto Doctori fuerant occasio peccati: *Ego verò illud feci ac libens* (f). Ex quibus facilè colligi potest, Algasiam in casu proposito peccare, non tantùm ob inordinatas, quas parit hic intuitus, affectiones, sed etiam ob evidens, cui se committit, graviùs delinquendi periculum.

(a) S. Chrysost. in Psal. 113.

(b) S. Carolus in Conc. Prov. 3. tit. de iis, quæ partim ad Ordinis Sacramentum pertinent. tom. 1. pag. 77. col. 1.

(c) Id. Act. part. 4. c. 17. tit. quæ in imaginibus pingendis & sculpendis cavenda, &c. tom. 2. pag. 478.

(d) Id. loco citato. n. 27.

(e) S. Aug. l. 1. conf. c. 16.

(f) Marbesius. Sum. Christ. tom. 1. part. 2. pag. 84.

CASUS III.

Possuntne conjuges citra peccatum mortale sese mutuò turpiter nudos inspicere, voluptatis soliusve curiositatis animo?

Respons.

Aspectus hujusmodi extra matrimonii sanctitatem penitùs versantur; proindeque sine gravi culpâ saltem veniali, fieri nequeunt. Hinc Sanctus Augustinus ait (g): *Quidquid inter se conjugati immodestum, inverecundum, sordidumve gerunt, vitium est hominum; non culpa nuptiarum.* Ac S. Hieronymus: (h) *Ipsarum quoque opera nuptiarum, si non verecundè & cum honestate, quasi sub oculis Dei fiant, ut tantùm liberis serviatur, immunditiam & luxuriam nominavit Apostolus.* Et certè, ut cum eodem Sancto Doctore loquar: (i) *Nihil .... interest, quàm ex honestâ causâ quis insaniat:* Hoc est, etsi conjuges sub prætextu matrimonii tales aspectus sibi putent esse licitos; fieri tamen nequeunt absque peccato & quadam insania, Quia *sapiens vir*, inquit idem Hieronymus, *judicio debet amare conjugem, non affectu*; scilicet: *explendæ libidinis*, addit Glossa. Talia igitur carnalis voluptatis incitamenta à prudente quovis Confessario sunt omnino prohibenda.

(g) S. Aug. lib. de bono conjugali. c. 6. in Can. *Quicquid*. 32. q. 2.

(h) S. Hieron. in cap. 5. Epist. ad Galat. in hæc verba: *Manifesta autem sunt opera Carnis.*

(i) Idem. in Can. *Origo*. 5. 32. q. 4. & ibi Glossa.

Vide. { Debitum conjugale. / Matrimonium. }

ASTROLOGIA JUDICIARIA.

Astrologia naturalis, longè ab eâ differt, quæ divinatrix, seu *judiciaria* nominatur: illa namque nihil mali continet; hæc verò omninò est damnanda (k). Astrologia naturalis definitur, *Astrorum consideratio, indeque sumpta prædictio eventuum cælestium elementarium* (l). Hujus ope scientiæ præsagiuntur Eclypses Solis & Lunæ, pluvia, Tempestates, effectus & consecutiones quorumdam morborum, aliique similes eventus.

Astrologia judiciaria definitur, *Astrorum consideratio, indeque sumpta prædictio futurorum contingentium, dependentium à causâ indeterminatâ & liberâ.* Hoc falso nixi fundamento Genethliaci, iique omnes, qui falsâ illâ deluduntur scientiæ specie, contendunt, omnia, ne humanis quidem actionibus exceptis, immutabili quâdam evenire Syderum positione, quam *fatum* nominant: quo principio tollitur liberum arbitrium, Deoque fit injuria, cujus providentiæ, cuncta, quæ in Mundo sunt, subjiciuntur (m).

Perniciosam illam scientiam, quæ creata quæque ad Astrorum situm eventusque omnes ad ineluctabilem quamdam necessitatem, refert; semper damnârunt Ecclesia, Patresque ipsi, uti primâ solutione constabit.

(k) Panorm. in c. *Ex tuarum tenore*. §. 7. de sortilegiis lib. 5. tit. 21.

(l) Polman. brev. Theolog. p. 2. n. 967. & seqq.

(m) Bartholom. Fumus. v. *Astrologia*, n. 1. Graffius decisionum aurearum l. 2. c. 3. n. 14.

CASUS PRIMUS.

PEccatne mortaliter LEODEGARIUS, qui Astrologiæ judiciariæ peritissimus, simulque in ea exercitatus, ex inspectione Syderum multa etiam prædicit, quæ à sola videntur humanâ voluntate pendêre, quæque certa existimat ob multos eventus, quos prædictionibus suis jam invênit conformes?

RESPONS.

Certum est, lethalis peccati reum esse Leodegarium; uti multis in locis de Astrologia judiciariâ loquens evincit Sanctus Thomas (*a*) cujus Doctrinæ hoc est summarium.

(*a*) S. Thom. 1. part. q. 115. art. 4 & 2. 2. q. 95. art. 5. in corp. &c.

1o. Asserit post Sanctum Augustinum, (*b*) corpora cœlestia suis influxibus in sublunaria agere, eaque immutare posse: *Oportet te scire*, inquit Angelicus Doctor (*b*) *quòd virtus cœlestium corporum ad immutanda corpora inferiora se intendit: dicit enim Augustinus* 50. *de Civitate Dei*: Non usquequaque absurdè dici potest ad solas corporum differentias, afflatus quosdam Sydereos pervenire. *Et ideo, si aliquis judiciis astrorum utatur ad prænoscendum corporales effectus; putà tempestatem & serenitatem aëris; sanitatem vel infirmitatem corporis; vel ubertatem & sterilitatem frugum, & similia, quæ ex corporalibus & naturalibus causis dependent; nullum videtur esse peccatum. Nam omnes homines circa tales effectus aliquâ observatione utuntur corporum cœlestium; sicut agricolæ seminant & metunt certo tempore, quod observatur secundùm motum Solis: nautæ navigationem vitant in plenilunio, vel etiam in lunæ defectu: Medici circa ægritudines criticos dies observant, qui determinantur secundùm cursum Solis & Lunæ. Unde non est inconveniens secundùm aliquas alias occultiores stellarum observationes circa corporales effectus uti Astrorum judicio.*

(*b*) S. Aug. Epist. 55. aliàs 119. c. 7.
(*c*) S. Thom. Opusc. 26. ad Reginaldum de judiciis astrorum.

2o. *Hoc autem omninò tenere oportet*, pergit idem Sanctus doctor, *quod voluntas hominis non est subjecta necessitati Astrorum: alioquin periret liberum arbitrium, quo sublato non deputarentur homini, neque bona opera ad meritum, neque mala ad culpam, & ideò certissimè tenendum est cuilibet Christiano, quod ea, quæ ex voluntate hominis dependent, qualia sunt omnia humana opera, non ex necessitate astris subduntur; & ideò dicitur Jeremiæ* 10. A signis cœli nolite metuere, quæ gentes timent.

Prolixiori licèt huic Sancti Thomæ testimonio, illud quoque addendum, quo hujusmodi prædictiones, dæmonis opus esse, ac proinde superstitiosas, vanas, falsas & ideò peccaminosas affirmat. *Si quis ergo*, inquit, (*d*) *consideratione astrorum ad præcognoscendos futuros casuales vel fortuitos eventus aut etiam ad cognoscendum per certitudinem futura opera hominum; procedit hoc ex falsa & vana opinione: & sic operatio dæmonis se immiscet. Unde erit divinatio superstitiosa & illicita.*

(*d*) Idem. 2. 2. q. 95 a. 5. in corp.

Hinc etiam fictitiam illam scientiam sub gravibus pœnis vetuit Sixtus V. Agriculturam tantummodò Navigationem, & Medicinam excipiens cùm Sancto Thoma constitutione suâ, (*e*) cujus ob rei momentum propria exscribere verba opportunum duximus. *Nec verò*, inquit summus Pontifex, *ad futuros eventus & fortuitos casus prænoscendos* (*futuris eventibus ex naturalibus causis necessariò & frequenter provenientibus, quæ ad divinationem non pertinent, exceptis*) *ullæ sunt veræ artes aut disciplinæ; sed fallaces & vanæ, improborum hominum astutiâ & dæmonum fraudibus introductæ, ex quorum operatione, consilio, vel auxilio omnis divinatio dimanat; sive quòd expressè ad futura manifestanda invocentur, sive quod ipsi pravitate suâ & odio in genus humanum occultè, etiam præter hominis intentionem se ingerant & intrudant vanis inquisitionibus futurorum, ut mentes hominum perniciosis vanitatibus & fallaci contingentium prænuntiatione implicentur, & omnis impietatis genere depraventur..... itaque, cùm futuros eventus in se ipsis considerare, antequam fiant, sit Dei proprium; illud necessariò consequitur, ut Astrologi & alii prædicti, qui hujusmodi futura prænuntiare, aut prænoscere quo umque modo, nisi Deo revelante, audent, injustè æque imprudenter quod Dei est sibi assumant & usurpent; sic fit, ut dum ab eis quod solius est Creatoris perperam creaturis tribuitur, divina majestas graviter lædatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioso Christi sanguine redemptis pestis & exitium importetur.*

(*e*) Sixtus V. in Bulla *Cœli & terræ*. 17. an. 1586.

Denique hujusmodi Astrologiam ac divinationem condemnàrunt multa Concilia Provincialia; ac præcipuè primum Toletanum an. 400. sub Anastasio Papa habitum, (*f*) hoc Canone: *Si quis Astrologiæ vel mathesi existimat esse credendum, Anathema sit*: Primum Mediolanense sub Sancto Carolo an. 1565. (*g*) *Astrologi, qui ex Solis, Lunæ & aliorum astrorum motu, figura & aspectu de hominum actionibus, quæ ex libero voluntatis arbitrio proficiscuntur, certò aliquid eventurum affirmant, gravibus pœnis plectantur.* Rhemense an. 1583. cujus Decretum est istud: (*h*) *qui divinationibus, seu prædictionibus, ad artem judiciariam pertinentibus utuntur, vel eisdem fidem adhibent, excommunicentur.* Burdigalense eodem anno habitum. (*i*) Tolosanum an. 1590. (*k*) & Narbonense an. 1609. (*l*), quod etiam subtiliùs rem istam exsequitur in suo Decreto, cujus hæc sunt verba: *Damnamus magos, veneficos, divinatores, sortilegos, conjectores, augures, haruspices, mathematicos, judiciarios, cum dæmonibus fœdera & pacta tacitè, vel expressè habentes, morbos imprecationibus, verbis, ligaturis, aut actionibus superstitiosè sanare intendentes: eosque, uti sacra Decreta excommunicaverunt, ipso facto, sic & nos excommunicamus*... ex quo patet, eodem habéri numero Astrologiæ judiciariæ deditos, atque magos ac sortilegos.

(*f*) Conc. Toletan. 1. Can. 16.
(*g*) Conc. Mediol. 1. part. 1. tit. de magicis artibus.
(*h*) Conc. Rhemens. c. 6. de Sortilegiis &c.
(*i*) Conc. Burdigal. c. 7. de magicis artibus.
(*k*) Conc. Tolosan. part. 4 c. 12. de hæreticis, magis, sortilegis, & Astrologis.
(*l*) Conc. Narbon. c. 3. de libris vetitis.

Hactenùs dicta consentiunt cum doctrina Patrum Ecclesiæ, & imprimis Sancti Augustini (*m*). Eamdem quoque fictam scientiam damnàrunt Leges civiles (*n*) uti Carolus IX. Aurelianensi edicto & Henricus III. Blesensi (*o*).

(*m*) S. Aug. l. 4. Confess. c. 3. n. 4. l. 2. de doctrinâ Christia. c. 22. & 23 seu n. 33. & seqq. In Psal. 61. n. 23. & Epist. 246 n. 2.
(*n*) L. *Artem.* 2. Cod. de maleficis & mathem. &c. l. 9. tit. 18. Et leg. *Mathematicos* 11. Cod. de Episcopali audientia &c. l. 1. tit. 4.
(*o*) Edict. Aurelianense. an. 1560. art. 26. & Blesense an. 1579. cap. de Ecclesia art. 36.

CASUS II.

PORTIANUS, Astrorum peritiam affectans, tanquam certum affirmat, puellulum sibi quâdam horâ diei cujusdam sub eo, qui Venus dicitur, planetâ natum, cum ad pubertatis annos pervenerit, imprimis fore mulierosum. Nunquid in eo peccat, atque judicium ejus Religionis præceptis est adversum?

RESPONS.

Portianus à peccato nequit excusari. Licèt enim, *si quis cœlestium influxuum causas, ut inclinativas ad ea, quæ ex corporibus pendent, humana, suspiciat; nec errat, nec peccat*; inquit Cajetanus, *& ex consideratione Astrorum timere, cavere, audere, &c. aliquid: quatenùs ex corporibus pendet, nullum peccatum est*, pergit idem Cardinalis, *servato moderamine conjecturæ, ut scilicet homo non pro certo, sed conjectura habeat, quicquid è cœlo datur circa humanas actiones....*

quia

quia non subjiciuntur actiones humanæ cælo, nisi per indirectam inclinationem; hoc est, nisi pro quanto pendent à corporibus: attamen peccat, si simplicis conjecturæ limites excedat, effectus illos tanquam certò futuros suspiciendo: Atqui Portianus intra simplicis conjecturæ fines non se continet; cùm pro certo afferat, filium suum, utpotè sub Venere natum, fore mulierosum: quare errat & peccat; cùm sit certum, hominis libertatem, quamvis peccato debilitatam, non penitùs fuisse extinctam, atque adeò auxiliante gratiâ eum impudicitiæ, uti cæteris vitiis, posse obsistere.

Huic doctrinæ omninò assentitur Sanctus Thomas dicens (*a*): *Divinationi, quæ ex opinione falsa vel vana procedit, ingerit se operatio dæmonis, ut hominum animos implicet vanitati aut falsitati. Vanâ autem aut falsâ opinione utitur, si quis ex consideratione stellarum futura velit præcognoscere, quæ per ea præcognosci non possunt ..... subtrahuntur causalitati cælestium corporum actus liberi arbitrii, quod est facultas voluntatis & rationis. Intellectus enim sive ratio, non est corpus, nec actus organi corporei; & per consequens nec voluntas, quæ est in ratione .... Nullum autem corpus potest imprimere in rem incorpoream. Unde impossibile est, quod corpora cælestia directè imprimant in intellectum & voluntatem. Hoc enim esset ponere intellectum non differre à sensu .... Unde corpora cælestia non possunt esse per se causæ operationum liberi arbitrii. Possunt tamen ad hoc dispositivè inclinare, in quantùm imprimunt in corpus humanum, & per consequens in vires sensitivas, quæ sunt actus corporalium organorum, qui inclinant ad humanos actus. Quia tamen vires sensitivæ obediunt rationi .... Nulla necessitas ex hoc libero arbitrio imponitur: sed contra inclinationem cælestium corporum homo potest per rationem operari.* Ex quo ratiocinio sic concludit Angelicus Doctor: *Si quis ergo consideratione Astrorum utatur ad præcognoscendos futuros casuales, vel fortuitos eventus, aut etiam ad cognoscendum per certitudinem futura opera hominum; procedit hoc falsâ & vanâ opinione: & sic operatio dæmonis se immiscet. Unde erit divinatio superstitiosa & illicita.*

(*a*) S.Thom. 2. 2. q. 95. a. 2. in corp.

Solus itaque (Deus) *in æternitate videt ea quæ futura sunt, quasi præsentia*, inquit *alibi* idem Sanctus Doctor, (*b*) *si quis ergo hujusmodi futura prænuntiare aut præcognoscere quocumque modo præsumpserit, nisi Deo revelante, manifestè usurpat sibi quod Dei est .... Hoc autem constat esse peccatum. Unde divinatio semper est peccatum.*

(*b*) S.Thom. 2. 2. q. 95. a. 1. in corp.

ATTENTIO.

ATTENTIO, generaliter loquendo, *est voluntaria*, inquit Polmanus (*c*) *animi applicatio ad id quod agitur*; v. g. applicatio ad orationem, quæ vel est externa, cùm ad externam tantùm verborum prolationem fit attentio; vel interna, cùm fit ad sensum verborum mentis applicatio.

Quadruplex vulgò distinguitur attentio; scilicet, actualis, virtualis, habitualis & interpretativa.

Attentio actualis est *præsens animi applicatio, ad opus, quod agitur*, inquit idem Theologus (*d*) *quâ re ipsâ mens cogitat eodem momento, quo actus producitur externus*, ait Cabassutius (*e*), ut si quis de verbis orationis eorumque sensu actu cogitet.

Attentio virtualis est *Animi ad opus applicatio, non actu, sed virtute remanens ex actuali præhabita, non revocata* (*f*); vel, ut loquitur Cabassutius (*g*) *quâ homo liberè actum exerit exteriorem in virtute deliberationis, quæ præcessit: Ut cùm quis ex vi præcedentis decreti*, ait ille, *proficiscendi Massiliam itineri se accinxit, & si proficiscendo in alias res distrahatur, neque de Massilia cogitet* (*h*).

Attentio habitualis est *Propensio ad attendendum, orta ex frequentatione actuum* (*i*); ita ut si actu de ea cogitatum fuisset, necessaria attentio non omissa esset. Asserit Cabassutius (*k*) cum Theologis duas priores attentionis species aut simul aut seorsim sufficere, ut actio aliqua sit voluntaria: *habitualis* verò *attentio*, ait, *neque humana verè est, neque rationem sequitur, neque sufficit ad ullum officium .... ut si noctambulus dormiens aliquid è canonicis horis recitaret.*

Attentio denique interpretativa, inquit idem Polmanus, (*l*) est *applicatio animi ad opus, non in se, sed in alio tanquam continente, vel causa.* Qualis est ea, quam quis habêre censetur orans, ad verba, quæ distinctè profert & attentè.

(*c*) Polman. Brev. Theol. part. 2. n. 826.
(*d*) Polman. ibid. n. 830.
(*e*) Cabassutius Juris Can. Theor. & Praxis l. 2. c. 32. n. 10.
(*f*) Polman. ibid. n. 831.
(*g*) Cabassut. cit. n. 10.
(*h*) Idem ibid.
(*i*) Polman. ibid. n. 832. & 833.
(*k*) Cabassut. ibid.
(*l*) Polman. ibid. n. 114.

CASUS PRIMUS.

CLAUDIUS, Beneficiarius Officium Breviarii recitans, ad accuratam tantùm verborum prolationem, neglecto sensu, simpliciter attendit: Nunquid illud satis est ut à peccato sit immunis?

RESPONS.

Claudium à peccato non eximit sola ad verba attentio, quod clarè evincit sanctus Thomas (*m*), qui triplicem distinguit attentionem. *Sciendum tamen est*, inquit sanctus Doctor, *quod triplex est attentio, quæ orationi vocali potest adhibêri. Una quidem, quâ attenditur ad verba, ne aliquis in eis erret. Secunda, quâ attenditur ad sensum verborum. Tertia, quâ attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum & ad rem, pro quâ oratur: quæ quidem est maximè necessaria; & hanc etiam possunt habêre idiotæ.*

(*m*) S.Thom. 2. 2. q. 83. a. 13. in corp.

Prima attentio, ea videlicet, quâ quis ad accuratam verborum pronuntiationem, non ad sensum attendit, præcisè in se considerata non sufficit: illius namque ope divinæ laudes, non corde, sed more Psittacorum, ore tantùm decantantur, ut ait Augustinus: (*n*) *Non quasi avium voce cantemus*, inquit S. Doctor, *nam meruli & psittaci & corvi*,

(*n*) S. Aug. in Psal. 18. enarrat. 2. n. 1.

vi, & picæ, & ejusmodi volucres, sæpè ab hominibus docentur sonare quod nesciunt..... quàm multi mali & luxuriosi sic cantant digna auribus suis & cordibus. Novimus & dolemus: eò enim sunt pejores, quòd non possunt ignorare quod cantant. Altera igitur priori conjungenda est attentio, ita ut ad sensum verborum attendatur, ut suis olim commendabat Religiosis sanctus Bernardus (*a*), *Nil aliud, dùm psallitis, quàm quod psallitis cogitetis.* Et ut verbis suus respondeat affectus, uti docet S. Augustinus dicens: (*b*) *Deum laudate; & si orat Psalmus, orate: &, si gemit, gemite: &, si gratulatur, gaudete: &, si sperat, sperate: &, si timet, timete: omnia enim, quæ hîc scripta sunt, speculum nostrum sunt.*

(*a*) S. Bernard. Serm. 47. in Cant. n. 8.
(*b*) S. Aug. in Psal. 30. enarrat. 4. n. 1.

Eos tamen damnare nolumus, qui generali quâdam ad Deum mentis attentione sunt contenti, aut piâ, quæ verbis refertur, cogitatione mentem suam recreant: hæc est enim imaginationis humanæ mobilitas, ut continuò ad sensum verborum attendere nequeat. Imò ex S. Thoma, *hæc ultima attentio est laudabilior, quàm secunda; & secunda, quàm prima.* (*c*) Quamquam sub prætextu elevationis mentis ad Deum, mentem à sensu verborum, quæ proferuntur, avertere ex professo non liceat. Hæc est propositæ difficultatis enodatio, quâ constat, in recitatione Officii sui per solam primam attentionem Claudium à peccato non liberari.

(*c*) S. Thom. in 4. dist. 15. q. 4. a. 2. quæstiunc. 5. in corp.

CASUS II.

Alexius, Beneficiarius, initio recitationis Officii sui, statim Deum laudare, necessariasque sibi ab eo supplex gratias postulare, actu intendit; at in decursu diuturnis mens ejus sic abripitur distractionibus, ut toto eo tempore, nec ad Deum, nec ad verba, quæ profert, omninò attendat: nunquid ex eo fit, ut dignè ac meritoriè, Officium divinum non persolvat; ac recitata per has animi divagationes, iterare teneatur?

Respons.

Si involuntariæ sint & absque consensu illæ animi distractiones, ex his non impeditur Alexius, quominùs dignè & meritoriè divinum persolvat Officium; nec proindè tenetur recitata per has animi divagationes repetere. Nam ex D. Thoma, si involuntariæ sint distractiones, factis, tamen, dùm mens aberrat, suum manet precibus meritum, vi prioris intentionis, quæ semper, ut loquitur Schola, virtualiter subsistit. His autem pro certo involuntariæ agnoscuntur indiciis, si accuratè rejiciantur; pristinaque revocetur attentio, per elevationem mentis ad Deum. *Dico, quòd attentio in oratione manêre debet semper secundùm virtutem*, inquit Angelicus Doctor (*d*): *Sed non requiritur, quòd semper maneat per essentiam actûs. Manet autem secundùm virtutem, quando aliquis ad orationem accedit cum intentione aliquid impetrandi, vel Deo debitum obsequium reddendi, etiamsi in prosecutione orationis mens ad alia rapiatur; nisi tanta fiat evagatio, quòd omninò depereat vis primæ intentionis. Et ideò oportet, quòd frequenter cor suum revocet ad seipsum.* Et alibi, postquam duplicem orationis fructum sic distinxit sanctus Doctor (*e*): *Unus fructus est meritum, quod homini provenit, alius fructus est spiritualis consolatio & devotio concepta ex oratione*; tum subdit: *Et quantùm ad fructum devotionis spiritualis privatur, qui non attendit ad ea quæ orat, seu non intelligit: sed quantùm ad fructum meriti, non est dicendum, quod privatur: quia sic multæ orationes essent sine merito; cùm vix unum* Pater noster, *potest homo dicere, quin mens ad alia feratur. Et ideò dicendum est, quòd, quando orans aliquando divertit ab iis, quæ dicit; seu quando quis in uno opere meritorio non continuè cogitat in quolibet actu, quòd facit hoc propter Deum; non perdit rationem meriti...... Prima vis* (intentionis) *facit totum opus meritorium; nisi interrumpatur per contrariam affectionem, quæ divertat à fine prædicto ad finem contrarium.*

(*d*) S. Thom. in 4. dist. 15. q. 4. art. 2. quæstiunc. 4. in corp.
(*e*) Idem in 1. ad Corinth. 14. Lect. 3. Item 2. 2. q. 83. a. 13 ad 3.

At si quis è contrà mentem ad alia, licèt de se bona; voluntariè in oratione divertat, non solùm meritum orationis, fructumque illius amittit, sed etiam culpam contrahit, si ex proposito his mens occupetur, quæ pariunt distractiones; qualia sunt objecta exteriora; & quidem mortalis fieret culpa, si per notabilem officii, ad quod tenetur, partem distractio voluntaria perduraret. *Verbum Hugonis*, inquit etiam sanctus Thomas, (*f*) *intelligendum est. quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in oratione: tunc enim sine culpâ non est; præcipuè, si in aliis sponte se occupat. quæ mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera: etsi ad contrarium mens evagetur; etiam culpa mortalis erit. Si autem, sine hoc quod percipiamus, mens ad alia evagetur; vel culpâ caret; vel parvissima culpa est; nisi præcedens cogitatio, ex qua contingit evagatio, talis in causa esse dicatur.* Quocircà qui sic voce tenùs & aliis ductus cogitationibus oraret, is illo posset notari Scripturæ testimonio: (*g*) *Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.*

(*f*) Idem in 4. loco suprà cit.
(*g*) Matth. 15. 8.

Frustrà verò quis opposuerit, ab Ecclesiâ internam attentionem non posse præcipi sub specie hujus regulæ, (*h*) *Ecclesia..... de occultis non judicat.* Quamvis enim de internis, utpotè sibi occultis rebus non judicet Ecclesia, ac eas proinde continêre præcepto nequeat, si in se ipsis considerentur, hoc est, separatim à rebus externis; eas tamen præcipere indirectè potest & quatenùs externo, quem imperat, actu involvuntur. Atqui externæ, quas imperat preces, absque attentione ac devotione non sunt veræ preces; quocircà ista attentio, quamvis actu interno contenta, cadit sub Ecclesiæ præceptum; unde ea potestate usa est in tribus œcumenicis Conciliis, in quibus Officii Breviarii recitationem attentam præcepit; videlicèt Lateranensi sub Innocentio III. (*i*) Viennensi sub Clemente V. & Tridentino.

(*h*) Conc. Trid. Sess. 24. c. 1. de reformat. matrim. Et cap. *Tua nos* 24. de simonia &c. l. 5. tit. 3.
(*i*) Conc. Lateran. sub Innoc. III. c. 19. in cap. *Dolentes* 9. de celebration. Missarum &c. l. 3. tit. 41. Conc. Viennense in Clementina *Gravi*. de celebrat. Missarum &c. l. 3. tit. 14. Conc. Trid. Sess. 24 de reformat. c. 12.

Vide { Officium Breviarii. }

AUGURIUM.

TERMINUS hic significat divinationem ex cantu vel clangore avium; atque à Polmano sic definitur: *Augurium est dæmonis responsio per observationem avium* (*k*) Divinationis hæc species, seu pacto explicito, seu implicito fiat, est peccatum mortale, ut docet Sanctus Thomas: (*l*) *& auguriis, vel incantationibus servientem*, inquiunt

(*k*) Polman. Brev. Theol. part. 2. n. 964.
(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 95. a. 3.

quiunt Patres quarti Concilii Carthaginensis.... *à conventu Ecclesiæ separandum*; hoc est, excommunicatione dignum (præcipimus.)(*a*)

Meritò tamen fatetur Author allatæ definitionis (*b*) quòd, *Quamvis futurorum contingentium prædictio spectet ad superstitiosam divinationem.... tamen licita est prædictio eventuum dependentium à cantu avium..... tanquam causâ naturali, aut cum iis habentium connexionem naturalem. Sic ex motu, aut cantu avium prædici possunt serenitates, pluviæ, tempestates &c.*

(*a*) Conc. Carthag. in Can. Auguris. 12. 26. q. 5.
(*b*) Polman. ibid. n. 966.

Vide { SUPERSTITIO. Casu ultimo. }

AVARITIA.

AVARITIA est inordinatus amor divitiarum, erogationisque illarum tenacitas; ut definit Polmanus (*c*) juxta hæc Sapientis: (*d*) *Avarus non implebitur pecuniâ*, & hæc alia Sancti Augustini verba: (*e*) *Non solùm avarus est, qui rapit aliena; sed & ille avarus est, qui cupidè servat sua.*

Vitium illud, quod inter *capitalia* annumeratur, est semper mortale. 1. cùm justitiæ est oppositum in re gravi, hoc est, ut explicat Sanctus Thomas, (*f*) *in quantùm aliquis ..... acquirit pecuniam ultra debitum aliena surripiendo, vel retinendo.* 2. Aliquoties etiam est mortale, licèt non justitiæ adversum, *Si in tantùm..... amor divitiarum crescat*, inquit idem Angelicus Doctor, (*g*) *quòd præferatur caritati, ut scilicet propter amorem divitiarum aliquis non vereatur facere contra amorem Dei & proximi; sic avaritia erit peccatum mortale.*

De iis autem, qui hujus speciei avaritiæ conscii sunt, loquitur Sanctus Augustinus dicens: (*h*) (Avari) *frui volunt nummo, uti autem Deo, quoniam non nummum propter Deum impendunt; sed Deum propter nummum colunt.* Sed extra hunc casum avaritiæ peccatum non est mortale; *Si autem inordinatio amoris intrà hoc sistat*, addit idem S. Thomas, *ut scilicet homo, quamvis superfluè divitias amet, non tamen præfert earum amorem amori divino, ut si propter divitias velit aliquid facere contra Deum & proximum; sic avaritia est peccatum veniale.* Attamen ab omni avaritiâ declinare debet verus Christianus, cùm eam generatim & indistinctè Scriptura in multis damnet locis, ad marginem indicatis. (*i*)

Cæterùm avaritia jure merito peccatum mortale dicitur; quia, ut ait S. Thomas, (*k*) *vitium capitale dicitur..... ex quo alia vitia oriuntur.... sicut cùm quis ad habendam pecuniam furatur, furtum ex avaritia nascitur.* Septem sunt autem, juxta eundem Angelicum Doctorem, (*l*) quæ ex avaritia oriuntur, scilicet: *proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentia & contra misericordiam obduratio*: quorum in eodem Doctore legi potest applicatio. Addit S. Isidorus furtum, mendacium, & falsum testimonium, & alia quædam vitia, quæ, ut probat idem sanctus Doctor, (*m*) ad septem allata superiùs per se referuntur.

(*c*) Polman. brev. Theol. part. 2. n. 1055.
(*d*) Eccle. 5. 9.
(*e*) S. Aug. Serm 107 c. 3. seu n. 4.
(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 118. a. 4. in corp. & ibid a. 3. in corp.
(*g*) Id ibid. cit. a. 4. in corp.
(*h*) S. Aug. l. 11. de civit. Dei c. 25.
(*i*) Eccli. 10. 10. & 31. 5. Baruch. 3. 10. Ephes. 5. 5. Coloss. 3. 5. Luc. 6. 24. & 18. 24. Matth. 19. 24. 1. Timoth. 6. 9. & 10. Jacob. 5. 1. &c.
(*k*) S. Thom. in 2. Sentent. q. 42 q. 2. art. 3. in corp.
(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 118. art. fin.
(*m*) Id. cit. art. fin. ad 3.

CASUS PRIMUS.

GRATIANUS sufficientibus, ut honestam pro statu suo vitam degat, bonis affluens, majora etiam peroptat, nihilque non molitur, ut alia, non iniquis tamen rationibus, inveniat. Nunquid ex eo fit avaritiæ conscius homo ille, & peccatum ipsius estne mortale?

RESPONS.

Ut avaritia non sit peccatum mortale, non justitiæ modò, sed nec caritati debet esse opposita. Cùm non minùs caritatis, quàm justitiæ præcepto teneatur Christianus; quare si tanta sit augendæ rei Gratiano cupiditas, ut non vereatur præceptum caritatis infringere, quò eam expleat; dubium esse nequit, quominùs lethalis culpæ sit conscius. Hanc difficultatem ita solvit Sanctus Thomas (*n*) his verbis: *Si ergo*, inquit, *in tantum divitiarum amor crescat, quòd præferatur caritati; ut scilicet propter amorem divitiarum aliquis non vereatur facere contra amorem Dei & proximi; sic avaritia erit peccatum mortale.* Quâ solutione multos speciales casus facile est dissolvere, unde istum minutiùs non expendemus.

(*n*) S. Thom. 2. 2. q. 118. a. 4. in corp.

CASUS II.

Nunquid avaritiæ peccati damnari potest PHILOMENUS, homo ditissimus, nec amplioris quidem fortunæ cupidus, qui cùm se suamque familiam solitis reditibus honestè possit sustentare, numeratæ 100000. libraram pecuniæ summam voluptuosè possidet, eamque acri studio servat intactam.

Eò se tutâ putat esse conscientiâ, 1. quòd pecuniam hanc duobus tribusve suis filiis conservet; 2. quòd in posterùm plures se putat esse suscepturum filios. 3. quòd multi sint absque pecunia vitæ casus insuperabiles, uti sunt morbi diuturni, bella, fames, incendia, aliaque id genus, quæ prudenter prospicienda sunt. 4. denique, quòd pauperes solitâ eleemosynâ sublevet. Nonne ex his ab avaritiæ peccato eximitur Philomenus?

RESPONS.

Ex Sancto Augustino: (*o*) *Non solùm avarus est, qui rapit aliena; sed & ille avarus est, qui cupidè*

(*o*) S. Aug. Serm. 107. n. 4.

pidè servat sua. Unde ex tali sua servandi cupiditate procul-dubio avaritiæ fit homo conscius & coram Deo damnandus, ut indicant hæc verba Sapientis: (*a*) *Avaro autem nihil est scelestius: nihil est iniquius, quàm amare pecuniam*: quia avarus huic uni rei studet, *& hic enim animam suam venalem habet; quoniam in vita sua projecit intima sua.* Totam in ea spem ac felicitatem reponit, unicè contentus eam vel oculis vel manibus prensare, illiusque tantummodò jacturam reformidans.

(*a*) Eccli. 10. v. 9. & 10.

Unde avaritia à Sancto Thoma turpissimum dicitur vitium, quòd hominem pecuniæ bono scilicet caduco, ac Sapiente indigno subjiciat: hinc voluptuoso aut superbo contemptibilior est avarus ob avaritiam, *quæ*, ut ait Apostolus: (*b*) *est simulacrorum servitus*, & quâ pecuniæ suæ magis, quàm ethnicus idolo est addictus, ut nimirum nova acquirat, vel parta conservet. Quare ex Sancto Gregorio avaritiam consequuntur fraus, perfidia, mendacium, perjurium, vis, proditio, in pauperes & in se ipsum immanitas. Ex quibus facilè colligitur, Philomenum, bonis suis effoeatum ab avaritiæ peccato eximi non posse, tantam servando pecuniæ summam, quam facilè ad usus legitimos posset convertere, ac deberet.

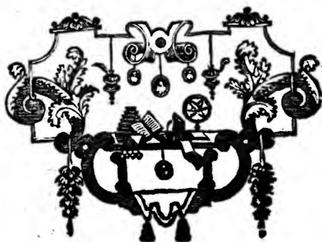
(*b*) Coloss. 3. 5.

Verùm eas, quas affert, cupiditatis suæ causas perpendamus: *dicturus es*, inquit Sanctus Augustinus: (*c*) duobus tribusve *filiis meis servo; hæc vox pietatis, est excusatio iniquitatis*; & alibi, (*d*) *palliare se volunt nomine pietatis & dealbare, ut quasi propter filios videantur servare homines, quod propter avaritiam servant.* At novos, addit, spero me suscepturum filios: sed quid sub spe futuræ prolis licetne tantam, & forsan inutiliter, ipsi servare pecuniæ summam? *Scis eum possessurum, cui servas? Aut si nondum natus est, scis nasciturum?* respondet Sanctus Augustinus: (*e*) *Servas filiis, incertum est an futuris, an possessuris*, pergit sanctus Doctor, *fortè enim possessus possidebit, & quod à te habebit, non tenebit.* Supponamus etiam, speratos fore pueros, præter jam natam sobolem. An certus est is, de tradendo ipsis thesauro, qui incendia, bella cæterosque eventus fortuitos causatur? *fortè cùm ei servas*, addit idem sanctus Doctor, *antequam ille veniat, tu perdes: quàm multi redierunt ad domos suas, & quod posuerunt, non invenerunt!*

(*c*) S. Aug. in Psal. 38. n. 11.

(*d*) Idem. Serm. 9. n. 20.

(*e*) Idem in Psal. 38. n. 12.

BAPTISMUS.

BAPTISMUS.

APTISMUS, primum Ecclesiæ Sacramentum, quod ideò *Sacramentum fidei* & *janua Sacramentorum* appellatur, est Sacramentum, quo remittuntur peccatum originale, cunctaque peccata actualia, tùm quoad culpam, tùm quoad pœnam.

Triplicem Baptismi speciem distinguunt Theologi, *fluminis* videlicet, *flaminis* & *sanguinis*; *fluminis*, qui in aquâ confertur; *flaminis*, qui per Spiritum Sanctum cor immutantem cum proposito recipiendi Sacramentum, operatur, & *Sanguinis*, qui in martyrio consistit. Ex his tribus primus solus est verum Sacramentum; reliqui verò, Baptismi metaphoricè dicti, eandem producunt gratiam, ac Sacramentum ipsum, cujus vicem supplent.

Ordinarius hujus Sacramenti minister est Sacerdos: ast in casu necessitatis, non validè modò, sed & licitè à qualibet persona conferri potest.

Ut reliqua Sacramenta, sic Baptismum instituit Christus; verùm quo tempore instituerit, inter se disputant Theologi: quidam volunt ab eo tantùm post mortem & Resurrectionem suam, quidam antè fuisse institutum contendunt. Docet S. Thomas (*a*) ante mortem suam Christum instituisse Baptismum, tùm cùm à Joanne in Jordane fuit baptisatus: sed hujusce Sacramenti necessitatem, non nisi post mortem ipsius fuisse constitutam & ab Apostolis promulgatam. Id quidem ex Scripturâ, Sanctorumque Patrum testimoniis fusè probat Sylvius, atque contendit ipsius necessitatem non fuisse stabilitam ante descensum Spiritûs Sancti in Apostolos, cæterosque fideles eorum comites die Pentecostes, cùm nimirum palam divulgata est. Verùm, cùm ista quæstio nec ad fidem, nec ad mores pertineat, hanc controversiam libenter omittimus.

(*a*) S.Thom. 3. p. q. 66. art. 9.

Materia hujus Sacramenti est aqua naturalis & elementaris, cui immergitur infans, vel quâ aspergitur; cuique in nullâ necessitate alia qualibet aqua seu liquor potest supplère.

Forma in his verbis posita est: *Ego te baptiso in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* Nullaque alia ad validitatem hujus Sacramenti forma sufficere potest: unde si quis baptisaret dicens: *Ego te baptiso in nomine Christi*, vel, *in nomine Sanctissimæ Trinitatis*, is validum non conferret Sacramentum, ut patebit ex decisione septima, in quâ solventur antiquæ authoritates, quibus contrarium statui videtur. Ratio est, quia necessariò expressa debet fieri mentio cujuslibet è personis Sanctissimæ Trinitatis in forma hujus Sacramenti; juxta præceptum, verbaque ipsa Christi, in ultimo Sancti Matthæi Evangelii capite, Apostolos suos ante ascensionem suam in universum orbem mittentis docère omnes gentes. Hanc doctrinam sequuntur Sanctus Cyprianus in Epistola sua ad *Jubaianum* (*b*), Sanctus Basilius, (*c*) denique multis in locis Sanctus Augustinus. (*d*)

Ordinarius hujus Sacramenti minister est Sacerdos: verùm quilibet homo validè illud, & etiam licitè; seu Christianus, Judæus, infidelis aut paganus, vir aut mulier sit; in necessitate potest administrare, modò illud conferens intendat facere id ipsum quod facit Ecclesia.

(*b*) S. Cypri. Ep. 73.
(*c*) S. Basil. l. de Spiritu Sancto. c. 12.
(*d*) S. Aug. l. 3. de Bapt. c. 12. 13. 15. lib. 6. c. 25. lib. 7. c. 53.

Baptismus in eodem subjecto absque gravi crimine & etiam irregularitate nequit iterari; nam, licèt in casibus tantùm jure expressis tenêri debeat irregularitas, quæ nulla vel Canone vel Decretali pro iterantibus Baptismum, exprimitur; hujusce tamen criminis vel irregularitatis nodo ligati habentur, ut docent communiter peritissimi Theologi, cum multis Canonistis, quales sunt Sylvius in suo commentario in tertiam partem Summæ Sancti Thomæ, Scotus, Sylvester, Navarra, aliique permulti, qui rem concludunt ex Decretali Alexandri III. (*e*) ad Abbatem Sanctæ Genovefæ, unde quid simile colligi potest; id verò de iis tantùm intelligi debet qui certi de collato Baptismo absolutè; non de iis qui in dubio positivo sub istâ conditione, *si non est baptisatus*, denuò baptisant; quamvis contrarium asserat Author Catechismi Concilii Tridentini, qui ea in re nullam opinionis suæ rationem afferens à communi Doctorum Sententia recedit.

(*e*) Alexan. III. in cap. *ex litterarum* 2. de apostatis.

Duplex est hujus Sacramenti effectus: Prior character Christiani: alter gratia habitualis & sanctificans: nam ut omnes in Adam mortui sunt, & in Christo renascuntur *ex aqua & Spiritu Sancto*, ex ejus oraculo; fiunt Christi & Ecclesiæ membra viva, *filii, & heredes, heredes quidem Dei; coheredes autem Christi*, ut loquitur Apostolus; (*f*) ac fusè exponit Sanctus Chrysostomus in sua ad Neophytos homilia. Omnibus sive infantibus, sive adultis, hoc est, qui à fidelibus aut infidelibus parentibus orti sunt, Baptismus absolutè est necessarius *necessitate medii*, ut explicant Theologi, & statuit Concilium Tridentinum, à quo contrarium docentes hoc Anathemate damnati sunt. (*g*) *Si quis dixerit Baptismum liberum esse; hoc est, non necessarium ad salutem; Anathema sit.*

(*f*) Ad Rom. 8. 17.
(*g*) Concil. Trid. Sess. 7. can. 2. & 5.

sit. Eamque necessitatem supplet duntaxat vel Martyrium, vel sincera animi ad Deum conversio cum voto recipiendi Sacramenti.

Non alibi, quàm in Ecclesia, excepto urgentis necessitatis casu, aut de expressa Episcopi sui facultate, baptismum conferre potest Parochus, aut quilibet alius sacerdos; neque nudè, ac omissis ab Ecclesiâ præscriptis ritibus, nisi idem concedat Episcopus, aut infanti præsens immineat mortis periculum; quâ in circumstantiâ prætermissæ suppleri debent cæremoniæ, si sufficienti post acceptum baptismum tempore infans fuerit superstes.

Una ex his cæremoniis est, ut baptisato detur patrinus, qui 1. sic dicitur; quia *spiritualis patris onus implere debet erga filiastrum*, ut loquitur Theologus: 2. *Sponsor* quoque vocatur: *quia spondet & respondet pro baptisato, quòd Satanæ, pompis ejus omnibusque operibus abrenuntiabit.* 3. Denique *Susceptor* nominatur: *quia de manu baptisantis baptisatum suscipit in fidem, curamque suam.* Unde Religiosi ac Religiosæ, cùm Superiorum suorum obedientiæ subjecti, & à rebus externis sejuncti, ac proinde patrinorum officia explere nequeant, ad hoc munus non admittuntur; uti ab eo quoque excludi debent Infideles, Hæretici, Excommunicati denuntiati, ac peccatores publici & scandalosi.

Tribus modis validè conferri potest baptismus. 1. immersione. 2. infusione; & 3. aspersione. Horum omnium antiquissimus, quique non modò in Latinâ, sed etiam Orientis Ecclesia maximè viguit, fuit immersio, ut docent Concilia, Patres Ecclesiæ, Historia Ecclesiastica, & Græcorum Euchologium. Ritum hunc etiamnum observant Ecclesiæ quædam, uti Mediolanensis, quod constat ex his Ambrosiani Ritualis terminis (*a*). *Interrogatus* (baptisandus) *ter mergitur in memoriam mortis & resurrectionis Christi Domini, utque intelligat, se cum Christo consepultum, resurrecturum esse. Trinâ autem mersione significatur triduana Domini sepultura.* Tum subdit hoc Rituale: *Parochus infantem supinum, à patrinò sublatum, utraque manu excipit; & mergendo, si certò scit, illum non esse baptisatum, explicatè profert:* N. ego te baptiso in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Amen. *quæ verba proferantur, dùm ter mergit: semel, dùm ait.* N. ego te baptiso in nomine Patris: *iterùm dùm ait*, & Filii: *tertiò dùm dicit:* & Spiritûs Sancti. Amen.

(*a*) Rit. Ambr. tit. de instruct. Baptism.

Quod ad aspersionem pertinet, eam fuisse ab Apostolis usurpatam validè conjicitur, qui unâ die 3000. & 5000. hominum baptisabant.

Hodiernus denique obtinet usus, ut infusione aquæ in caput infantis baptisma conferatur.

Parochus, in Galliâ; omnium in suâ Parœciâ baptisatorum Codicem, cujus paginæ numeratæ per primam & ultimam à Judice Regio propriâ subscriptionis notâ sint insignitæ, habêre tenêtur, similemque post sex hebdomadas cujusque anni elapsi subscriptum, & pro vero assertum tabulario Regii Judicis, in cujus jurisdictione sita est sua Ecclesia, suppeditare; conformiter ad Edictum an. 1667. (*b*), quo etiam statuitur, ut in eo fiat mentio de die natali infantis, atque ut baptismi descriptæ formulæ subscribat Parochus aut Vicarius baptisans, unà cum patrino vel matrina, & etiam, si adsit, patre infantis.

(*b*) Edict. an. 1667. tit. 20.

CASUS PRIMUS.

OCTAVIANUS, puerum vicini sui recens natum & de vita periclitantem baptisaturus, limpidam non habens aquam, è luto expressam aquam adhibuit. Nunquid validus est hic baptismus; & esset pariter, si aquam alteri liquori, ut juri carnium permixtam adhibuisset?

RESPONS.

Baptismus validè, in quâlibet aquâ, modo sit naturalis; sive fluviatili, fontanâ, marinâ, palustri &c. sive è glacie aut nive expressa, sive alteri aut liquori aut materiæ permixta, potest conferri; modò naturam aquæ servet, nec alterius materiæ nimiâ permixtione aqua esse desinat. Huc redit longa D. Thomæ sic concludentis argumentatio (*c*): *Sic ergo dicendum est, quòd in qualibet aqua, qualitercumque transmutata, dummodò non solvatur species aquæ, potest fieri baptismus.* Et paulò post (*d*); *admixtio Chrismatis non solvit speciem aquæ; sicut nec etiam, aqua decoctionis carnium, aut aliorum hujusmodi, nisi fortè sit facta tanta resolutio corporum lixatorum in aqua, quòd liquor plus habeat de alienâ substantiâ; quàm de aqua; quod ex spissitudine perspici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus sicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licèt in luto baptismus fieri non possit.*

(*c*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 66. a. 4. in corp.

(*d*) Idem ibidem art. 2.

Denique, idem de lixivia asserit Sanctus Doctor (*e*): *Quia tales aquæ non incorporantur per artem, vel naturam aliquibus corporibus mistis, sed solùm alterationem quandam recipiunt ex hoc quòd transeunt per aliqua corpora.* Hæc est ejus ratio. Ex quo sequitur, validum esse ab Octaviano collatum baptismum; si fluens, ac speciem suam retineret aqua, quam adhibuit. Quod dicendum de quacumque alia aqua naturali, quamvis permixtâ carnium decoctioni, alteriusve corporis, ex cujus mixtione naturam aquæ non amittat.

(*e*) Idem ibid. ad 4.

CASUS II.

METRODORUS, recenter natum infantem suum, brevi moriturum, cùm domi suæ mineralem tantùm aquam vel lixiviam haberet, eâ baptisavit. Nunquid validus est baptismus?

RESPONS.

Duplex distinguenda est aqua mineralis; altera naturalis, artificialis altera. Certum est, à Metrodoro infantem suum baptisari potuisse aquâ minerali naturali; quia elementaris aquæ formam & proprietates multas retinet. Hæc aquæ species: quod idem de lixivia dicendum; ut dicit S. Thomas (*f*): *In lixivio, inquit, & in aquis sulphureorum balneorum potest fieri baptismus: quia tales aquæ non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus*

(*f*) S. Thom. 3. part. q. 66. a. 4. ad 4.

corporibus mistis, sed solùm alterationem quandam recipiunt, &c. Ast aqua mineralis artificialis est insufficiens Baptismi materia, quâ si usus est Metrodorus, invalidus est pro certo infantis sui Baptismus: ut docet sanctus Thomas, (*a*) & in una Decretali statuit Innocentius III. (*b*)

(*a*) Idem ibid. in corp. & ad 5.

(*b*) Innoc. III. in cap. *non ut apponeres*, de Bapt. & ejus effectu.

CASUS III.

MAINFREDUS moribundum infantem baptisaturus, cùm aquam tantùm alteri liquori in magna quantitate permixtam invenisset, potuitne dubiam illam absque peccato adhibêre materiam, cùm foret incertum, quis alteri liquor prævaleret?

RESPONS.

Potuit, quia in casu tam gravis necessitatis materiâ dubiâ licet uti, cùm certa non suppetit. Ita sentit doctus Theologus in suo Commentario in S. Thomam dicens: (*c*) *Uti materiâ & formâ dubiâ, cùm possis habêre certam & indubitatam, peccatum est mortale. Si autem non possis habêre aliam; & necessitas aut salus proximi postulet ministrari Sacramentum; licet eâ uti, quia*, inquit, *in dubiis eligi potest pars minùs periculosa: neque est ullum periculum irrisionis rerum divinarum, quandoquidem necessitas id postulet.* Attamen, si deinceps sit aquæ puræ copia, infans denuò, si sit superstes, foret sub conditione baptisandus.

(*c*) Franc. Syl. in 3. part. S. Thom. q. 60. art. 8. quæsito 3. conclus. 4.

CASUS IV.

Roganti LUBINO, Parœciæ suæ Domino, ut domi suæ natum sibi infantem, vellet baptisare Parochus, donec in Ecclesia supplerentur cæremoniæ, ac nomen à Galliæ Marescallo, qui tùm in Germania regiis præerat copiis, quique infantis patrinus erat futurus, acciperet, morem gessit Parochus ille; nonne propria authoritate absque peccato ita se gerere potuit?

RESPONS.

Parochus ille, absque gravi peccato infantem in domo illius Domini baptisare non potuit, nisi præsens subesset mortis periculum. Hæc est enim Ecclesiæ regula, ut Baptismus, extra casum urgentis necessitatis, non nisi in Ecclesia conferatur; exceptis tantùm Regum vel Principum liberis, ut à Clemente V. in Concilio Oecumenico Viennensi an. 1311. constitutum est. *Præsenti prohibemus Decreto*, inquit hic Papa, (*d*) *ne quis de cætero in aulis, vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus ad hoc fontes specialiter sunt deputati, aliquos (nisi Regum, vel Principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint; aut talis necessitas emerserit, propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo propter hoc accessus habêri) audeat baptisare. Qui autem secùs præsumpserit, aut suam in hoc præsentiam exhibuerit, taliter per Episcopum suum castigetur, quòd alii attentare similia non præsumant.* Constitutionem hanc in Synodis suis acceptârunt Episcopi, aut Statutis suis, (*e*) & à quibusdam etiam lata est in transgressores excommunicationis pœna, *ipso facto*. (*f*)

Novam etiam huic rei probationem addit Rituale Romanum jussu Pauli V. editum, in quo sic habetur: *In privatis locis nemo baptisari debet, nisi fortè sint Regum, aut magnorum Principum filii, id ipsis deposcentibus; dummodò id fiat in eorum Capellis, seu oratoriis & in aqua baptismali, de more benedicta.*

Decisionem hanc asserunt Sylvius (*g*) & quatuordecim quos laudat, Authores, seu Theologi, seu Canonistæ, quorum Sotus & Navarra (*h*), tam justæ Legis transgressionem lethalem esse contendunt, quibus ipse assentitur, etiam addendo: *Quoniam verò Clementina prædicta est de re magni momenti, & strictum continet præceptum, ideò ipsius transgressionem esse mortalem, etiam ex sententia illorum, qui id non apertè exprimunt, omninò est existimandum.*

(*d*) Clemens V. in Clement unicâ de Bapt. & ejus effectu.

(*e*) Synod. Mechlinens. an. 1607. tit. 3. Synod. Atrebat. cap. 5. de bapt. Conc. Narbon. an. 1605. cap. 14. de Bapt. Sacram.

(*f*) Statut. antiq. Cameracensia tit. 2. Et Manual. Pastorum ejusdem Diœcêsis.

(*g*) Sylvius resolut. var. v. *Baptismus*. 4.

(*h*) Dom. Sotus in 4. dist. 4. a. 3. Navar. Man. a. 22. n. 7.

Graviter igitur peccavit is, de quo agitur Parochus, Ecclesiasticum propriâ authoritate, nimiâque in Parœciæ suæ Dominum indulgentiâ, præceptum infringens, non obtentâ Episcopi sui licentiâ, atque contemptu, saltem tacito, Baptismatis cæremonias contra expressum Tridentini Concilii Statutum omittens. (*i*)

Juvat hîc observare, vocem hanc, *Principes*, intelligi tantùm de supremis Principibus, non verò de iis, qui cùm Principum dignitate floreant, subditi sunt tamen Regis, aut alterius supremi Principis; ut post Glossam aliosque Authores observat mox laudatus Theologus.

(*i*) Conc. Trid. Sess. 7. Can. 13.

CASUS V.

Nunquid peccavit EPIPHANIUS, Sancti Josephi Parochus, qui, cùm baptismalem aquam pro reliquo anno non satis esse, ad finem Septembris advertisset, communem aquam propria authoritate superinfudit in supplementum?

RESPONS.

In casu proposito non peccavit ille Parochus; imò sancti Caroli Borromæi consilium hac in re secutus est (*k*): dicit enim, quòd, si adverterit Parochus, aquam baptismalem in fonte baptismatis deficere, aut præ temporis diuturnitate corrumpi, in Metropolitanam, aut Parochianam vicinam perget; Ecclesiam, *unde*, inquit sanctus Cardinalis, *proprio vasculo nitido aquam baptismalem accipiat, in Parochialemque Ecclesiam secretò ferat, ubi, quam primùm in fontem effundet, baptismalique aquâ allatâ tantùm etiam aquæ puræ, nitidæ & recentis addet, quantùm satis erit: Hoc ipsum quoque præstabit, si etiam aqua baptismalis per annum aliquo modo defecerit*: observans nihilominùs, quòd aqua communis addita baptismali, *longè paucior sit*, ut alibi dicit.

(*k*) Act. Eccles. Mediolan. part. 4. de Bapt. administr. tom. 1. pag. 410.

CASUS VI.

GERARDUS, sancti Mamerti Parochus, cùm tempore Paschatis advertisset, sufficientem sibi superesse Chrismatis & Olei sacri copiam, non alia ab Episcopo recens consecrata requisivit, sed veteribus per insequentem annum in collatione Baptismi usus est. Nunquid ita se gerere potuit absque peccato?

RESPONS.

Parochus ille ex hac sua negligentia grave commisit peccatum, cùm in re permagni momenti Ecclesiæ regulas violaverit. Nam, quod ad Chrisma pertinet, necesse est, ut vetere combusto, recens ab Episcopo consecratum Feriâ quintâ in Cœna Domini adhibeatur, ut statuit Canon antiquus, quem Fabiano adscribit Gratianus, in quo Summus hic Pontifex, qui ineunte sæculo tertio vivebat, eâ de re sic loquitur in suâ secundâ ad Episcopos Orientis Epistola (*l*): *Litteris vestris inter cætera insertum invenimus, quosdam regionis vestræ Episcopos à vestro nostroque ordine discrepare, & non per singulos annos in Cœna Domini Chrisma conficere..... errant verò, qui talia excogitant, & mente vesanâ potiùs quàm rectâ sentientes hæc audent..... sancti Chrismatis confectio per annos singulos est agenda, & de anno in annum revocanda & fidelibus tradenda: quia novum Sacramentum est per singulos annos, & jam dicto die innovandum, & vetus in sanctis Ecclesiis cremandum.* Tùm subdit: *Ita à sanctis Apostolis & successoribus eorum accepimus & vobis tenenda mandamus.* Nec minùs Oleum sanctum est renovandum quolibet anno; licèt enim de

(*l*) Fabianus in Can. *Litteris*. 18 de consecrat. dist. 3.

de eo nulla fiat in jure expressâ mentio; sufficit, ut id ab Episcopo præcipiatur in Rituali, quod jus continet, quo sub peccato tenetur quilibet Parochus.

CASUS VII.

Walericus, Agricola, infantem, quem modò sibi peperit uxor sua, ad extrema redactum baptizavit, ipsum in aqua immergens, & hæc sola verba proferens: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Nunquid validus est hujusce infantis Baptismus? aut etiam validus esset, si Walericus dixisset; *Ego te baptiso in nomine Sanctæ Trinitatis*, vel *in nomine Jesu Christi.*

Respons.

Ad primam difficultatem respondemus, infantem non validè fuisse baptisatum. Nam ad essentiam formæ Baptismi pertinet, ut baptisantis actio ac baptisati persona exprimantur dicendo: *Ego te baptiso*: ut docet sanctus Thomas his verbis (*a*): *De substractione, hoc certum est, quod, si substrahatur aliquod, quod sit de substantia formæ, non est Baptismus...... sed quidam dicunt, quòd expressio actûs non est de substantia formæ: unde, si substrahatur, factâ solâ Trinitatis invocatione, erit Baptismus. Sed contra hoc est Decretalis Alexandri Papæ III.* (*b*), *qui dicit, quòd, si quis puerum in aqua ter merserit, dicendo:* In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti; *si non dicat:* Ego te baptiso; *talis immersio non facit Baptisma. Oportet enim, quòd per formam virtus Trinitatis invocatæ ad materiam propositam determinetur: quod fit in expressione actûs. Similiter etiam expressio personæ baptisatæ est de substantia formæ: quia per eam determinatur actus ad hunc baptismum: & idcò, si substrahatur, non erit baptismus.*

(*a*) S. Thom. in 4. dist. 3. q. 2. a. 2. quæstiunculâ 3. in corp.

(*b*) Alexand. III. in cap. *Si quis* de bapt. & ejus effectu. l. 3. tit. 42.

Idem dicendum, si puerum suum baptisasset Walericus, dicens: *Ego te baptiso in nomine Sanctæ Trinitatis.* Nam certum est expressam trium personarum invocationem esse essentialem Baptismi formæ, quam Christus ipse Apostolis suis præscribere dignatus est his verbis (*c*): *Ite, docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* Undè colligendum hanc aliam formam: *Ego te baptiso in nomine Jesu Christi*, non sufficere ad validitatem Baptismi.

(*c*) Matth. 28. 19.

Attamen ultrò concedimus, non unam fuisse antiquorum sententiam de validitate aut invaliditate hujus formæ: *Ego te baptiso in nomine Jesu Christi*: multi namque eam ad validitatem Baptismi sufficere contenderunt, inter quos præcipuus est Sanctus Ambrosius (*d*), cujus authoritate motus Nicolaus I. ad eandem opinionem adductus est; ut patet ex hac sua ad Bulgaros an. 866. factâ responsione (*e*). *A quodam Judæo, nescitis utrùm Christiano, an Pagano; multos in patria vestra baptisatos asseritis, & quid de iis sit agendum, consulitis. Hi profectò, si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantùm in Christi nomine, sicut in actibus Apostolorum legimus, baptisati sunt (unum quippè idemque est, ut sanctus exponit Ambrosius) constat eos non esse denuò baptisandos.* Eandem sententiam amplectitur Nemausense Concilium (*f*) nam præscriptâ solitâ formâ, quâ sanctissimæ Trinitatis singulæ personæ exprimuntur, subdit postea: *Idem dicimus, scilicet infantem baptisatum esse, si baptisans dixit:* Baptiso te in nomine Christi. Eandem quoque opinionem sequitur sanctus Bernardus (*g*) ac pro se, uti Nicolaus I. decimum laudat Actuum Apostolorum caput, quod eodem sensu explicat venerabilis Beda. Idem quoque scripsit Petrus Lombardus (*h*).

(*d*) S. Ambros. l. 1. de Spiritu Sancto c. 3. seu n. 42.

(*e*) Nicolaus I. in Can. *A quodam* 24. de Consecrat. dist. 4.

(*f*) Conc. Nemausens. an. 1284. tit. de Bapt.

(*g*) S. Bernard. Epist. 403.

(*h*) Magister sent. l. 4. dist. 3.

Præcipui quidem momenti videntur esse allatæ authoritates; iis tamen non obstantibus contrarium docent communiter Theologi, qui nituntur authoritatibus 1. Sancti Cypriani (*i*), qui collatum sub hac formâ Baptismum irritum esse contendit. 2. Quadragesimi octavi & quadragesimi noni Canonis, inter eos, qui *Apostolici* dicuntur, qui Baptismum collatum *in mortem Christi* improbantes, tres in formâ hujusce sacramenti personas sanctissimæ Trinitatis ex professo enuntiari volunt. 3. Sanctorum Basilii & Leonis (*k*). 4. Didymi, & sancti Gregorii Papæ (*l*). 5. Isidori, cognomine Mercatoris, qui dicit (*m*): *Proinde, si omissâ quâlibet Trinitatis personâ Baptisma detur; manifestè in regenerationis aquâ nil agitur, nisi tota Trinitas invocetur.* 6. Sancti Fulgentii (*n*). 7. Sancti Augustini, (*o*). 8. Sancti Joannis Damasceni, qui dicit (*p*): *Qui in sanctam Trinitatem minimè baptisati sunt, hi denuò baptisentur, necesse est.* 9. Hanc etiam Pelagii Papæ ad Gaudentium Episcopum scribentis relatam in canone decisionem in medium adducunt (*q*): *Si re verâ hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis commorari dicuntur, solummodò se in nomine Domini baptisatos fuisse forsitan confitentur, sine cujusquam dubitationis ambiguo, eos ad Catholicam fidem venientes in sanctæ Trinitatis nomine baptisabis.* Et in alio Canone (*r*) in quo Baptismum *in nomine solummodò Christi*, collatum improbat; cumque tantùm verum admittit, qui in nomine Sanctæ Trinitatis; eo, quo Christus ipse apud Matthæum præscripsit modo, id est, tres personas exprimendo confertur. 10. Nituntur quoque hac alia decisione Zachariæ Papæ (*s*) qui Anglicanum Concilium relatum, in quo soluta fuerat hujusmodi solemnis quæstio, approbat, ejusque Decretum his verbis confirmat: *Quod omninò verum est, quia si lotus in Fonte Baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti fuerit baptisatus. Hoc quoque observari in prædicta Synodo Sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate personam in Baptismo non nominaret; illud Baptisma esse verum non posset: quod pro certo verum est.* 11. Authoritate S. Thomæ, (*t*) qui expresse docet, absque explicita trium personarum mentione invalidum esse Baptisma. *Unde non sufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem Sacramenti*, inquit Angelicus Doctor, *nisi sensibilibus verbis Trinitas exprimatur.* 12. Authoritate sancti Bonaventuræ (*u*) aliorumque celeberrimorum Theologorum, qui in eo cum antiquâ Ecclesiæ consentiunt Doctrina, quam docuêre Patres mox laudati, ipse quoque Tertullianus his verbis (*x*): *Lex tringendi imposita est, & forma præscripta*: Ite, *inquit*, docete nationes, tingentes eas in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti; & Sanctus Cyprianus istis, adeò expressis (*y*): *Ubi post Resurrectionem à Domino Apostoli ad gentes mittuntur; in nomine Patris, & Filii & Spiritus* (Sancti) *baptisari Gentiles jubentur. Quomodo ergo quidam dicunt foras extra Ecclesiam, imò contra Ecclesiam, modò in nomine Jesu Christi ubicumque & quomodocumque Gentilem baptisatum remissionem peccatorum consequi, quando ipse Christus gentes baptisari jubeat in plena & adunata Trinitate?* Idem docet sanctus Hilarius, cæterique Patres. Hanc itaque sententiam amplecti debemus non modò ut certiorem & præcipuâ authoritate pollentem, sed etiam ut tutiorem, quæ videlicet cum verbis Christi in ultimo Matthæi capite prolatis & præscriptis, apprimè consentit.

(*i*) S. Cyprian. cit. Epist. 73.

(*k*) S. Basilius. l. de Spiritu Sancto. c. 12. in fine. S. Leo Epist. 4. c. 3.

(*l*) Didymus l. 2. de Spiritu Sancto. S. Greg. l. 9. Epist. 61.

(*m*) Isidorus. l. 2. de Ecclesiast. officiis c. 24.

(*n*) S. Fulgent. l. de Incar. c. 11.

(*o*) S. Aug. lib. 3. de Baptism. c. 15. seu n. 28. Et in Can. *Sanctam* 36. de Consecrat. dist. 4.

(*p*) S. Joan. Damasc. l. 4. de fide. c. 10.

(*q*) Pelagius in Can. *Si re verâ.* 30. de Consecrat. dist. 4.

(*r*) Idem in Can. *Multi.* 82. ibidem.

(*s*) Zacharias in Can. *In Synodo.* 83. ibid.

(*t*) S. Thom. 3. part. Summ. Theolog. q. 68. a. 6. in corp.

(*u*) S. Bonav. in 4. dist. 3. part. 1. a. 2. q. 2.

(*x*) Tertull. l. de Bapt. c. 13.

(*y*) Cyprian. Epist. 73.

Quod ad oppositas authoritates attinet, non abs re erit, aliquid de iis dicere, atque ut à potiori, quæ cæteris fundamentum præbet, quæque à quibusdam Actuum Apostolorum locis ducitur; in quibus asseritur, Baptismum conferri *in nomine Christi*,

Christi, initium sumamus; Respondendum, per hæc verba Sacramenti formam non designari, sed solum discrimen inter Baptismum Jesu Christi, & Baptismum Joannis Baptistæ; ita ut, cùm quidam affirmantur baptisati *in nomine Christi*, hoc significet, eos baptismo à Christo instituto, non verò à Sancto Joanne, fuisse initiatos. Quæ quidem explicatio obvia est, & simplici 19. Capitis Actuum Apostolorum lectione, fit manifesta. Ibi namque legimus, quòd, cùm Ephesum venisset Paulus, & quosdam invenisset Christi discipulos, & quos proinde baptisatos existimabat, ab iis petiit, núm Spiritum Sanctum accepissent, hoc est, sacramentum confirmationis, quo fidelibus datur Spiritus Sanctus; cui respondêrunt: *Neque, si Spiritus Sanctus est, audivimus*: quod responsum miratus Apostolus retulit: *In quo ergo baptisati estis?* quasi dicere voluisset: si Christi baptismate baptisati essetis, utique audissetis, *si Spiritus Sanctus est*; quia in Christi Baptismo nominatur: túmque respondêrunt, se baptisatos fuisse *in Joannis baptismate*: subditque posteà Author sacer: *His auditis baptisati sunt in nomine Domini Jesu*; hoc est: Paulo non fuit satis, ut Sancti Joannis baptismate fuissent loti, nisi & baptismate Christi initiarentur, quod utique modo tantùm sibi à Christo ante Ascensionem suam sibi præscripto conferebant Apostoli; hoc est, In nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti.

Expositionis hujus vindex est Cyprianus, qui ista secundi capitis ejusdem libri Actuum verba explicans, *Baptisetur unusquisque vestrûm in nomine Domini Jesu*, ait (*a*); *Jesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur.* Quocircà ex Sancto Paulo, in collatione Baptismi invocabatur Spiritus Sanctus; & ex Sancto Cypriano, fiebat mentio de Patre, non minus, quàm de Filio; atque adeò jam tùm expressè invocabantur tres personæ divinæ, ut notat ex professo Tertullianus his verbis (*b*): *Tingentes eas* (gentes) *in nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti.*

(*a*) S. Cyprian. cit. Epist. 73.

(*b*) Tertull. l. de Bapt. c. 13.

Argumentationem hanc ducit S. Joannes Damascenus, qui eam ex textu Capitis ultimi Evangelii secundùm Matthæum confirmat, in quo Christus Apostolis suis imperat baptisare In nomine Patris &c. quæque responso Sancti Thomæ procul dubio est anteponenda, cùm ait, (*c*) verisimile esse, Apostolos his verbis in collatione baptismi usos fuisse, *in nomine Domini Jesu*, ex speciali quâdam revelatione, ut Jesu Christi nomen, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, majori veneratione dignum efficerent. Ut quid enim supponeretur hujusmodi revelatio omninò adversa mandatis apertis Domini.

(*c*) S. Thom. 3. part q. 66. a. 6. ad 1.

Quod ad Sanctum Ambrosium pertinet, ultrò fatemur, ipsum obscuris terminis mentem suam aperire; at juvat observare, dicta ejus in loco superiùs laudato, duci ex Capite 12. libri de Spiritu Sancto, quem jam composuerat Sanctus Basilius: atqui in eodem capite pro explicita Trium Personarum Sanctissimæ Trinitatis invocatione stat Basilius, ut indicant hæc ipsius verba: *Sicut enim credimus in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum; sic & baptisamur in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti.* Unde sequitur, Sanctum Ambrosium esse exponendum, ut secundi capitis Actuum verba explicat Sanctus Cyprianus.

Authoritas Nicolai I. quæ opponitur, habenda est, ut opinio Doctoris privati, non ut decisio Summi Pontificis: ratio est aperta; neque enim ab eo requirebant Bulgari, utrùm idem esset baptisma collatum in nomine Sanctissimæ Trinitatis, atque collatum tantummodò in nomine Christi; sed de eo solùm illum consulebant, validusne esset baptismus à Judæo quodam, cujus incerta erat religio collatus. Proprio itaque ingenio respondet hic Papa iis, de quibus non interrogabatur, ac sententiam suam ut privatus Doctor proponit de re non petita: quare quod addit de suo, non haberi potest formalis decisio, nec proinde æqualis potest esse authoritatis, ac decisiones contrariæ Pelagii atque Zachariæ, qui præcisè ad requisitas difficultates respondent.

Authoritati verò venerabilis Bedæ, cùm propria Sancti Ambrosii verba referat, respondemus 1o. uti jam ejusdem Sancti Doctoris testimonium fuit expositum. 2o. Hunc authorem alibi tam manifestè mentem suam aperire, (*d*) ut dubium esse nequeat, eum cum antiqua Traditione consentire hac in re. Sic enim loquitur: *Si quis baptisans, dicit: Ego* (*te*) *baptiso in Christo Jesu; & non dicat: In nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, sicut Dominus instituit; non est verus baptismus.* Concilium quidem Nemausense allatis modò terminis utitur. Sed 1o. privata est Synodus à Bertrando Nemausi Episcopo habita. 2o. Agnoscit hæc Synodus formam ab Ecclesiâ usurpari solitam eam esse, in quâ fit expressio manifesta cujuslibet personæ Sanctæ Trinitatis; ac prohibet, ne alia, in quâ fit tantùm mentio de Christi nomine, laicis manifestetur, ne eâ in collatione baptismi utantur. *Quod tamen non est laicis exprimendum, ne à forma prædictâ, statutâ per Ecclesiam, recedatur.* Illa igitur Synodus, ut opinionem tantùm habuit quorumdam sensum, qui tùm existimabant, sufficere Baptismum, *in nomine Christi*, collatum.

(*d*) V. Beda lib. var. qq. q. 14.

Nec etiam obstat Sancti Bernardi authoritas; nam dici potest 1o. ad eum vix pertinêre allatam epistolam, utpotè Traditioni contrariam. 2o. Posito etiam, quòd ea sit ejus opus, ipsius opinionem non magis esse admittendam, quàm illa, quâ contendit, validum fore Baptismum collatum *in nomine sanctæ ac veræ Crucis*: quod à nullo unquam Patre vel Theologo propositum est: Utramque igitur opinionem in medium protulit hic Sanctus ob nimium pietatis affectum in Christi nomen, ac sacrum Passionis ipsius instrumentum, nec non fiduciam in infinita ipsius merita: quâ ratione etiam ductus Cajetanus scripsit, non damnari infantes, sine baptismo morientes, sed è misericordia divina eorum salutem esse sperandam: quòd tamen adversatur doctrinæ S. Augustini, Sancti Fulgentii (*e*) aliorumque Sanctorum Patrum & etiam Ecclesiæ fidei. Unde hunc locum è scriptis hujusce Cardinalis deleri jussit Sanctus Pius V. Pont. max. quasi opinionem erroneam continêret.

(*e*) S. Aug. in Can. *Firmissimè*. 3. de consecrat. dist. 4.

CASUS VIII.

Oldradius, adolescens, Grammaticæ dans operam, fratrem suum modò natum & moribundum baptisaturus, hæc verba adhibuit: *Ego te baptiso in nominibus Patris & Filii & Spiritûs Sancti*: opportunius dictum existimans, quàm *in nomine*: Quæritur, utrùm baptismus ille sub hac forma collatus sit validus, cùm aliunde nihil desit.

Respons.

Baptismus ille est irritus: quia mutatio vocis *in nominibus*, loco *in nomine*, est essentialis, quòd sensum verborum Sacramenti penitùs destruat, cùm vox illa *in nominibus* non essentiæ unitatem in tribus personis significet, cujus tamen expressio ad validitatem baptismi non minùs est necessaria, quàm trium personarum Sanctæ Trinitatis invocatio; ut docet Sanctus Hieronymus in canone Decreti Gratiani his verbis relatus (*f*): *Non baptisamur in nominibus Patris & Filii & Spiritûs Sancti; sed in uno nomine, quod intelligitur Deus.* Idem sentit S. Augustinus; candemque affert rationem (*g*), *in nomine*, inquit, *non in nominibus. Hi enim tres unum sunt; & hi tres unus est Deus.* Eandem doctrinam sequitur Sanctus Thomas his verbis (*h*): *Etsi*

(*f*) S. Hieron. in Epist. ad Galat. l. 2. c. 4. in Can. *Eadem*. 8. de consecrat. dist. 4.

(*g*) S. Aug. l. 2. contra Maximinum. c. 23.

(*h*) S. Thom. 3. part Sum. q. 66. art. 5. ad 6.

Etsi sint tria nomina personalia trium personarum, est tamen nomen unum essentiale. Virtus autem divina, quæ operatur in Baptismo, ad essentiam pertinet, & ideò dicitur: in nomine, *& non* in nominibus.

CASUS IX.

Marsilius, infantem baptisans, ex ignorantia formæ verba, & quidem quoad substantiam, immutavit; nonne in eo mortaliter peccavit?

Respons.

Distinctione opus est: nam si Marsilius sit Clericus, & Minister ordinarius, vel delegatus Sacramenti baptismatis, eum à lethali culpâ excusare non potest ejus ignorantia; cùm censêri debeat voluntaria ex principio sancti Thomæ, (*a*) qui dicit, *quòd dicitur ignorantia voluntaria ejus, quod quis potest scire & debet.* Minister autem ordinarius alicujus Sacramenti formam modumque illud administrandi, utique scire tenetur; igitur, cùm ejus ignorantia sit voluntaria, eum coram Deo à culpa excusare nequit, & quidem mortali ob gravitatem materiæ, quandoquidem de validitate aut invaliditate Sacramenti ad salutem omninò necessarii agatur. Si verò Marsilius sit laïcus à mortali excusatur ob suam ignorantiam, nisi ex professione sua modum conferendi Baptismi, ut Chirurgus vel obstetrix, scire teneatur. *Sæcularis autem in necessitate baptisans*, inquit Sylvius, (*b*) *& ignorantiâ formam corrumpens, etiam substantialiter, excusari potest, saltem à mortali; si tamen non est obstetrix. Hæc enim non debet admitti ad illud officium, nisi benè instituta, ut est in Synodo Provinciali Cameracensi tit. 6. & si admissa fuerit, obligata est scire formam Baptismi: ipsiusque Parochus tenetur curare, ut ipsa non solùm formam, sed etiam rectum baptisandi ritum probè teneat & servet.*

(*a*) S. Thom. 2. 2 q. 6. a. 8. in corp.

(*b*) Sylvius in 3. part. Sum. S. Thom. a. 8. quæsito 3. conclus. 2.

CASUS X.

Clotildes, rustica obstetrix, de forma Baptismi malè instituta, infantem baptisavit, ex ignorantia dicens, *in nomine Matris*, pro *in nomine Patris, &c.* Nunquid validus est hic Baptismus?

Respons.

Irritus est hic Baptismus ex sancto Thoma, (*c*) *quia si tanta sit corruptio*, inquit Angelicus Doctor, *quæ omninò auferat sensum locutionis; non videtur perfici Sacramentum: & hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte principii dictionis: putà, si loco ejus, quod est,* in nomine Patris, *dicat:* in nomine Matris..... *quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat significationem.*

(*c*) S. Thom. 3. part. q. 60. a. 7. ad 3.

CASUS XI.

Maxentius, homo rudis & inscius, infantem in mortis periculo constitutum baptisavit dicens: *Ego te baptiso in nomine Patria, & Filia & Spiritu Sancta:* veram existimans se formam proferre. Nunquid validus est hic Baptismus?

Respons.

Prinsquam propositæ quæstioni fiat satis, supponenda est ista, quam docet sanctus Thomas (*d*) certa regula; verba nimirùm, in quibus posita est forma Sacramenti, operari prout significant; omnemque in iis factam mutationem esse essentialem, si ex eâ alius fiat eorum sensus, quàm ex Christi institutione debent habere; tùmque Sacramentum est invalidum: quod quidem fieri potest: 1. Additione vocis, quæ Catholicum sensum destruat, ut si quis diceret: *in nomine Patris majoris.* 2. Omissione vocis essentialis, qualis est, *Patris.* 3. Immutatione vocis pariter essentialis, ut *Matris*, pro *Patris.* 4. Transpositione tantâ verborum, ut eundem præ se jam sensum non referant; ut si quis diceret: *Nomine in te Patris, & ego, &c.* En verba Doctoris Angelici: *Cùm enim verba operentur in Sacramentis, quantùm ad sensum, quem faciunt, ... oportet considerare, utrùm per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia si sic; manifestum est, quòd tollitur veritas Sacramenti. Manifestum est autem, quod si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ Sacramentalis; tollitur debitus sensus verborum: & ideò non perficitur Sacramentum.*

(*d*) S. Thom. 3. part. q. 60. a. 8. in corp.

Quod tamen hactenùs post sanctum Thomam diximus, de mutatione essentiali, non ita intelligendum, ut, si fiat quædam verborum alteratio, quâ non idem omninò remaneat sensus, invalidum sit semper Sacramentum, sed de eâ judicandum moraliter, & secundùm communem hominum existimationem, inquit Bellarminus (*e*): sic ut non obstante verborum alteratione, eundem remanêre sensum judicetur; atque adeò validum esse Sacramentum, cùm obvius est auditoribus proprius eorum sensus, quamquam à proferente vel per ignorantiam, vel per inadvertentiam fuerint aliquo modo vitiata: „ Atque de eo judicandum est, ait inclytus hujus „ temporis Theologus, (*f*) ex modo quo pro- „ feruntur verba ista in talibus circumstantiis, ad „ faciendam talem actionem, atque ex eorum con- „ nexione cum aliis formæ Sacramentalis verbis; „ v. g. cum istis prioribus: *Ego te baptiso in no-* „ *mine*„. Quibus addimus hanc restrictionem in finali tantùm verborum mutatione locum habêre, *quia variatio dictionis ex parte principii mutat significationem*, ex D. Thoma in superiori responsione laudato, & ex sancto Antonino, à quo pariter laudatur; (*g*) ac verum omninò sensum eorum perimit.

(*e*) Bellarm. l. 1. de Sacram in gen. c. 21.

(*f*) Franc. de Genet. Theol. Mor. tom. 3. Traité 1. Chap. 5. n. 4 & 5.

(*g*) S. Anton. 3. part. tit. 14. c. 13. §. 3.

His ita præsuppositis, respondemus collatum à Maxentio Baptismum esse validum; ut similem casui proposito solvit quæstionem Zacharias ab sancto Bonifacio Archiepiscopo Moguntino consultus: (*h*) „Retulerunt, „ ait hic Summus Pontifex, nuntii tui, quod fue- „ rit in eadem Provincia Sacerdos, qui Latinam Lin- „ guam penitùs ignorabat; & dùm baptisaret nes- „ ciens Latini eloquii, infringens Linguam diceret, „ *Baptiso te in nomine Patria & Filia & Spiritu sanc-* „ *ta*: ac per hoc tua reverenda Fraternitas conside- „ ravit eos rebaptisare„. Quod factum sic dissolvit hic Papa: „Sed, sanctissime Frater, si ille, qui bap- „ tisavit, non errorem introducens aut hæresim; „ sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis, in- „ fringendo linguam, ut suprà fati sumus, baptisans „ dixisset; non possumus consentire ut denuò baptisen- „ tur„. Idem docet sanctus Thomas, cujus hanc affert rationem (*i*): „ Si autem non totaliter au- „ feratur sensus locutionis, *inquit hic Sanctus*, per „ hujusmodi corruptelam; nihilominùs perficitur Sa- „ cramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando „ fit corruptio ex parte finis: putà, si aliquis dicat: „ *In nomine Patrias & Filias.* Quamvis enim hu- „ jusmodi verba, corruptè prolata, nihil significent „ ex parte impositionis; accipiuntur tamen, ut „ significantia ex accommodatione usûs: & ideò „ licèt mutetur sonus sensibilis, remanet tamen „ idem sensus„. Atque ut ostendat, finale verborum mutatione, non idem, quoad verum sensum, atque initiali effici; subjungit: „ Quod autem dic- „ tum est de differentia corruptionis circa princi- „ pium, vel finem dictionis, rationem habet, quia „ apud nos variatio dictionis ex parte principii „ mutat significationem: variatio autem ex parte „ finis, ut plurimùm non mutat significationem, „ quæ tamen apud Græcos variat etiam secundùm „ principium dictionis in declinationibus verborum.„

(*h*) Zacharias in Can. *Retulerunt.* 86. de Consecrat. Dist. 4.

(*i*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 60. art. 7. ad 3.

De

De eâdem agens quæſtione Bellarminus, Sanĉto Thomæ aſſentitur; *non enim ait*, ut loquitur doctus hic Cardinalis, in nomine Patriæ & Filiæ, *quòd ratio Grammaticæ exigebat, ſi is de induſtriâ formam mutare voluiſſet*: Sed in nomine Patria & Filia; *quæ cùm ex ſe nihil ſignificent, ſignum eſt illum voluiſſe dicere quod alii dicunt, cùm aiunt*: In nomine Patris & Filii & Spiritûs Sanĉti.

Obſervandum nihilominùs, idem dici non poſſe de eo, qui baptiſans ea mente formæ verba immutaret, ut novum in Eccleſiam errorem induceret; quem caſum in deciſione ſua expreſsè deſignat Zacharias Papa, & cujus exceptionis hanc rationem affert Sanĉtus Thomas: (*a*) quia *intentio* (Miniſtri) *requiritur ad Sacramentum.... Et ideò, ſi intendat per hujuſmodi additionem, vel diminutionem, alium ritum inducere, qui non ſit ab Eccleſia receptus, non videtur perfici Sacramentum: quia non videtur, quod intendat facere id, quod facit Eccleſia.*

(*a*) Idem cit. loco ad 8. in corp.

CASUS XII.

Infanti modò nato & moribundo aquam infudit homo præſens & formæ Baptiſmi neſcius, cujus verba protulit obſtetrix. Nonne validus eſt hic Baptiſmus.

RESPONS.

Baptiſmus ille pro certo eſt invalidus. Obſtetrix namque formam proferens ſignificavit, ſe baptiſare, contra veritatem, quandoquidem aquam, ſine qua verus eſſe non poteſt Baptiſmus, non effundebat: pariter homo, qui ſolam effudit aquam, non contulit Sacramentum, quod conferri non poteſt, niſi formam proferendo, ſimulque materiam applicando; juxta illud Sanĉti Auguſtini: (*b*) *Detrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum* eandem doĉtrinàm ſequitur Sanĉtus Thomas. (*c*) *Integritas Baptiſmi conſiſtit in forma verborum & in uſu materiæ*, inquit ſanĉtus Doĉtor; *Et ideò, neque ille, qui tantùm verba profert, baptiſat; neque ille, qui immerſit: & ideò, ſi unus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum poterit eſſe conveniens: neque enim poterit dici*: Ego te baptiſo: *cùm ipſe non immergat, & per conſequens non baptiſet; neque etiam poterit dici*: Nos te baptiſamus; *cùm neuter baptiſet.* Iſtam quoque difficultatem ita ſolvit Sanĉtus Antoninus, (*d*) Sanĉti Thomæ, (*e*) Sanĉti Raymundi & Hoſtienſis teſtimonia allegans, quibus addit invaliditatem ordinationis, quæ ita fieret ab Epiſcopo & Sacerdote; ut Epiſcopus manus tantùm imponeret, & Sacerdos formam proferret. (*f*)

(*b*) S. Aug. in Can. *Detrahe.* 54. 2. q. 1.

(*c*) S. Thom. cit. 3. part. q. 67. a. 6. ad 3.

(*d*) S. Anton. 3. part. Sum. tit. 14. c. 13. §. 7.

(*e*) S. Thom. in 4. diſt. 6. q. 2. a. 1. quæſt. 1.

(*f*) Conc. Tolet. in Can. *Quorundam.* 14. diſt. 13.

CASUS XIII.

JUSTINUS & Andræas ambo infantem modò natum & moribundum baptiſarunt, ſeorſim proferendo verba formæ, ſimulque aquam infundendo. An validus eſt hic Baptiſmus?

RESPONS.

Difficultati huic reſpondet Sanĉtus Thomas (*g*) dicens, ab eo ſolo conferri Baptiſmum, qui primus verba protulit & aquam infudit: quo cognito alter ab aĉtione ſua deſiſtere debet: ſi verò uterque ſimul & eodem tempore & verba proferret & materiam miniſtraret, validum pariter fore Baptiſmum. En verba doĉtoris Angelici: „ Si verò uterque diceret: „ *Ego te baptiſo &c.* uterque exprimeret ſuam in„ tentionem: quaſi ipſe ſingulariter Baptiſmum con„ ferret, quod poſſet contingere in eo caſu, in quo „ contentioſè aliquem baptiſare conaretur; & tunc „ manifeſtum eſt, quòd ille, qui priùs verba pro„ ferret, daret Baptiſmi Sacramentum; alius verò, „ quantumcumque jus baptiſandi haberet, nihil fa„ ceret: &, ſi verba pronuntiare præſumeret; eſſet „ puniendus tanquam rebaptiſator. Si autem om„ ninò ſimul ambo verba proferrent, & hominem „ immergerent aut aſpergerent; eſſent puniendi de „ inordinato modo baptiſandi, & non de iteratione „ Baptiſmi, quia uterque intenderet non baptiſatum „ baptiſare; & uterque, quantùm eſt in ſe, bapti„ ſaret; nec traderent aliud & aliud Sacramentum; „ ſed Chriſtus, qui eſt unus interiùs baptiſans, „ unum Sacramentum per utrumque conferret. „

(*g*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 67. a. 6. in corp.

CASUS XIV.

RANULPHUS infantem de vitâ periclitantem baptiſavit, ſtatim aquam in ejus caput infundens, tùm immediatè pòſt formæ verba proferens. Quæritur utrùm validus ſit hic Baptiſmus, nec à Parocho, ſaltem ſub conditione, ſit iterandus?

RESPONS.

Author Gloſſæ in Canonem, à Gratiano è ſcriptis Sanĉti Auguſtini deprømptum, (*h*) exiſtimat, invalidum eſſe Baptiſmum, cùm ſimul & eodem tempore non concurrunt materia & forma, ita ut ſi infans ex aqua ante prolationem ultimi verbi formæ, educeretur, non validè eſſet baptiſatus. Verùm illud ſcrupuloſiùs diĉtum videtur.

Scotus, (*i*) & quidam alii doĉtores exiſtimant, ad validitatem Baptiſmi ſatis eſſe, ſi tùm forma proferatur, cùm perficitur applicatio materiæ; aut materia applicetur, cum ultima formæ verba proferuntur; ac propugnant, Baptiſmum fore invalidum; ſi formæ verba, quamvis immediatè poſt factam ablutionem proferrentur: quia, inquiunt, tunc non ſit, quod verba ſignificant; cùmque formæ ſua deſit veritas, Sacramento quoque ſua deeſt validitas.

(*h*) Gloſſa in Can. *Detrahe.* 54. 1. q. 1. v. *Detrahe.*

(*i*) Scotus. in 4. diſt. 6. q. 2.

Alii denique, quorum certior nobis videtur opinio, exiſtimant ſatis eſſe, ſi materia & forma ſimul concurrant, moraliter loquendo. Hanc autem ſententiæ ſuæ afferunt rationem, quia, cùm Sacramentum ſit ens morale, uſuique hominum accommodatum; hoc non intendit Chriſtus, ut, qui illud conferret, ad tam accuratam ac rigoroſam materiæ cum forma applicationem teneretur; & conſequenter validum eſt, modò materiæ forma moraliter conjugatur, hoc eſt, modò inter prolationem formæ & applicationem materiæ ea tantummodò ſit temporis diſtantia, ut (ſecundùm conſuetam agendi, loquendi & judicandi rationem) aĉtio Miniſtri ac verba ab eodem prolata talem inter ſe habeant connexionem, quâ materiæ applicatio cuilibet homini juſtè judicanti ſufficienter verborum prolatione videatur eſſe determinata: unde pro Sacramentorum diverſitate, ea quoque debet eſſe diverſa temporis diſtantia: v. g. minor eſſe debet illa temporis diſtantia, cùm aĉtio miniſtri per verbum de præſenti ſignificatur, ut in Baptiſmo: *Ego te baptiſo*: Sed major poteſt eſſe in Sacramento matrimonii inter materiam & formam; quia, cùm ſit ſpecies quædam contraĉtûs, non neceſſe eſt, ut traditio & acceptatio mutua eodem præcisè tempore fiat; ſed ſufficit, ut utraque concurrat, in quantùm exigit natura contraĉtûs. Ita pariter, cùm in Sacramento Pœnitentiæ exerceatur aĉtus Judicii, ſatis eſt, ut confeſſio pœnitentis & abſolutio Sacerdotis ità concurrant, ut ex utriuſque diſtantiâ agnoſcatur, verum ferri Judicium. Unde colligi poteſt, collatum à Ranulpho Baptiſmum eſſe validum; cùm eodem tempore, moraliter loquendo, materiam poſuit & verba protulit: & ſic à Parocho non eſſe iterandum. Nihilominùs, cùm eâ de re non conſentiant Theologi; tutius nobis videtur in ſimili caſu Baptiſmum ſub conditione iterare, uti facit in aliis multis Eccleſia, quò in tuto ſalus infantis ponatur.

CASUS XV.

Maclovius, Sancti Melanii Parochus, infantem baptisans, inchoatam formam ad hæc verba; *Ego te baptiso*, interrupit; ut patrem infantis præsentem & apoplexiâ correptum absolveret, eumque animam efflantem paucis hortaretur: ac posteà reliquam formam pronuntiavit, addens: *In nomine Patris &c.* Nunquid validus est hic Baptismus?

Respons.

Interruptio levis & non diuturna; ut si baptisans Sacerdos, prolatis his verbis: *Ego te baptiso*; adstantibus silentium juberet; tumque formam perficeret, dicens: *In nomine Patris &c.* (a) non obstaret validitati Baptismi; ast invalidum fieret Sacramentum interruptione notabili & sufficiente, ut actio Ministri, ejusque intentio esset intermissa. *Si sit tanta interruptio*, inquit Sanctus Thomas (b) *quod intercipiatur intentio pronuntiantis; tollitur sensus Sacramenti, ac per consequens veritas ejus. Non autem tollitur; quando est parva interruptio, quæ intentionem pronuntiantis & intellectum verborum non aufert.* Unde colligimus, Baptismum à Maclovio collatum in casu proposito esse invalidum; quandoquidem interruptio sit notabilis, ejusque actio, atque intentio fuerit intermissa; quare in eo casu iterandus est Baptismus; uti decidunt duo inclyti Authores. (c)

(a) Sylvius in 3. part. Sum. S. Thom. q. 60. a. 8. ad 3.

(b) S. Thom. ibid. cit. a. 8. ad 3.

(c) De Genet. Theol. Mor. tom. 3. Tract. 5. c. 5. n. 7. Colloq. Lucon. tom. 3. Colloq. 2. q. 3.

CASUS XVI.

Melania, obstetrix, cum rectè parere non posset mulier, infantem, nondum caput exerentem, in utero materno, antequam natus esset, baptisavit. De facto objurgata est; atque infantem, jam natum denuò baptisandum esse accepit: Quâ de re quæritur, utrùm infantem hunc absolutè, an verò sub conditione baptisare debeat Parochus?

Respons.

Obstetrix illa infantem in utero materno baptisare non debuit, quia, *qui in maternis uteris sunt*, inquit Sanctus Isidorus in Canone citatus, (d) *ideò cum matre baptisari non possunt: quia qui natus adhuc secundùm Adam non est, renasci secundùm Christum non potest: neque enim dici regeneratio in eo poterit, quem generatio non præcessit.* Quocircà Parochus, nullâ habitâ ratione Baptismi à Melaniâ collati, qui invalidus est; infantem hunc absolutè, & consuetâ utens formâ baptisabit.

Ad confirmationem hujus decisionis accedit authoritas Sancti Thomæ (e) his verbis: *Nullo modo infantes, in maternis uteris existentes, baptisari possunt.* Cujus rei hanc affert rationem: (f) *Pueri in maternis uteris existentes nondum prodierunt in lucem, ut cum aliis hominibus vitam ducant. Unde non possunt subjici actioni humanæ, ut per eorum ministerium Sacramenta recipiant ad salutem.*

Fatendum tamen, Melaniam in casu proposito, juxta opinionem inclyti Theologi, (g) bonâ fide agendo non peccasse. *Notandum*, ait hic Doctor, *quòd si occurrat casus, in quo adhuc inclusus in utero matris extremam tantùm partem pedis, vel digiti ostendit, sitque mortis periculum; tunc debet baptisari... quia in casu necessitatis licet applicare Sacramentum parti dubiæ.* Quæ verba decisioni nostræ non sunt opposita; quia terminus, *ostendit*, potest, imò & debet intelligi de pede aut digito, qui extra maternum uterum apparet.

(d) Isidor. l. 1. sentent. de summo bono. c. 24. in Can. *qui in maternis.* 115. de consec. dist. 4.

(e) S. Thom. 3 part. Sum. q. 68. a. 11. in corp.

(f) Idem ibid. ad 1.

(g) Nic. Ysambert. de bapt. disput. 3. art. fin. num. 2.

CASUS XVII.

Pomponia, obstetrix, periculoso cùm adesset puerperio; timens, ne cum matre simul obiret infans, cujus caput aut pes tantùm ad extra apparebat, ipsum baptisavit, aquam effundens in partem ex utero egressam, solitamque pronuntians formam. Nunquid validè baptisatus est hic infans, ita ut perfectè natus, iterùm baptisari non debeat?

Respons.

Ex Sancto Thoma validus est in capite collatus Baptismus; quare baptisatus eo modo à Pomponia infans iterùm non est baptisandus, si è maternis exeat visceribus. At verò baptisatus in pede, manuve (quod fieri non debet, nisi cùm vitalis percipitur motus) iterùm sub conditione baptisandus est, quando perfectè natus fuerit: cujus discriminis hæc est ratio, quia omnium sensuum radix est caput, sedesque præcipua judicii ac rationis: „Si tamen, *inquit* „*Sanctus Thomas*, (b) primò caput egrediatur, in quo „fundantur omnes sensus, debet baptisari, periculo „imminente; & non est posteà rebaptisandus, si „cum perfectè nasci contigerit: & videtur idem faciendum, quæcumque alia pars egrediatur, peri„culo imminente; quia tamen in nulla exteriorum „partium integritas vitæ consistit sicut in capite, „videtur quibusdam, quòd propter dubium quâ„cumque aliâ parte corporis ablutâ puer post per„fectam nativitatem sit baptisandus sub hac for„ma: Si non es baptisatus; ego te baptiso &c. „

Idem docet Sanctus Carolus Borromæus: (i) „Si „verò, *ait*, fetus ex utero matris, quæ periculosè „laborat, vel manu, vel pede, vel alia parte ex„tans, ob necessitatem in ea ipsâ parte ab obste„trice baptisatus est; cùm superstes erit, sub eâ „conditione baptisetur. Si verò in capite, quod pri„mum ex utero prodiit, baptisatus est formâ rectè „servatâ, quando supervixerit, ad Ecclesiam defe„ratur, cui tamen reliquæ cæremoniæ adhibeantur, „quæ ad solemnitatem Baptismi attinent. „

Hanc vult observari Sanctus Carolus regulam, quam ex D. Thomâ deprompsit. Fatendum tamen, sententiam Doctoris Angelici esse opinionem; non verò certam & inconcussam veritatem: atqui, ubi de opinione agitur, tutior pars est eligenda, præsertim in re Sacramentorum, ac potissimùm in Baptismo, à quo pendet æterna salus infantis. Opportunius itaque videtur, ut omne vitetur periculum, si jam in capite baptisatus infans, cùm è sinu materno exierit, iterùm sub conditione baptisetur. Ita sentit doctus Theologus, (k) cujus sententiam firmat illa Sancti Augustini authoritas ad Dardanum scribentis: (l) *Nec renasci quisquam potest, antequàm natus sit.* Quod idem asserunt Sanctus Isidorus & S. Thomas in superiori responsione laudati. Atqui defendi potest, infantem nondum esse natum, cujus caput duntaxat ex utero matris extat. Tutius est igitur eum sub conditione hac iterùm baptisare: *Si non es baptisatus, ego te baptiso &c.* quandoquidem eâ ratione in tuto ponitur salus infantis, nec ulla fit Sacramento sic confecto injuria.

(b) S. Thom. 3. part. q. 68. art. 11. ad 4.

(i) S. Carol. Act. Ecclesiæ Mediolan. part 4. tit. quæ Parochus in Bapt. administrat, animadvertat.

(k) De Sainte Beuve tom. 2. Cas. 90.

(l) S. Aug. Epist. 187. n. 31. novæ edit.

CASUS XVIII.

Nicolea, obstetrix, modò natum infantem & fermè moribundum in hac necessitate baptisavit: Nunquid sub peccato mortali tenetur Pater infantis eum ad Ecclesiam, ubi cessat mortis periculum, deferre, ut suppleantur Baptismi cæremoniæ?

Respons.

Cùm in tuto per Baptismum posita sit salus infantis, hujusce Sacramenti cæremonias diutiùs Pater, quam Baptismum ipsum, prorogare potest, non tamen ad longum tempus, & solùm justâ

justâ de causâ, non verò affectatâ negligentiâ sine peccato potest; quod quidem mortale fieret, si ex contemptu mora interveniret, aut magnum aliquod inde oriretur scandalum, ut patet ex hoc Tridentini Concilii Canone, quo anathemate percutiuntur hujusce moræ rei (a): *Si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à Ministris pro libito omitti ..... posse, anathema sit.* Hinc eas cæremonias fusè ac minutim persequitur sanctus Thomas (b), earumque vim explicat; illasque supplendi in simili casu constituunt Ritualia necessitatem, quam etiam probant duæ Decretales, altera Innocentii III. (c) his verbis: *In talibus non est aliquid iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat omissum.* Altera Gregorii IX. (d): *Non est aliquid iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi ordines cautè supplendum, quod per errorem extitit prætermissum.*

(a) Conc. Trid. Sess. 7. Can. 13.

(b) S. Thom. 3. part. Sum. q. 71. per totam.

(c) Innoc. III. in Cap. *Pastoralis.* 1. de Sacram. non iterandis l. 1. tit. 16.

(d) Greg. IX. Cap. *Presbyter.* fin. eod. tit.

Quòd si pro iis non suppleantur Baptismi cæremoniæ, qui hæresim ejurârunt; id ex eo fit, ne malè edocti populi, præcipuèque hæretici, qui de Ecclesiâ falsò mentiri gestiunt, existiment, aut etiam malitiosè promulgent, Baptismum in Ecclesia Catholica iterari, cæremoniasve Sacramenti ad salutem necessarias esse, judicari.

CASUS XIX.

Flaminia, obstetrix rustica, præcipuo erga Deiparam Virginem pietatis sensu effecta, cujus etiam nomine dicitur; de vita periclitantes pueros baptisans, hac uti formâ consuevit: *N: Ego te baptiso in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti & Sanctæ Virginis Mariæ.* Nunquid validus est hic Baptismus?

Respons.

Priusquàm difficultati propositæ respondeatur, dicendum post sanctum Thomam (e), quòd, *si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ Sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum, & ideò non perficitur Sacramentum ..... si autem substrahatur aliquid, quod non sit de substantia formæ; talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec Sacramenti perfectionem ..... circa additionem etiam contingit apponi, quod est corruptivum debiti sensûs: putà, si aliquis dicat: Ego te baptiso in nomine Patris majoris & Filii minoris, sicut Ariani baptisabant: & ideò talis additio tollit veritatem Sacramenti. Si verò sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, non tollitur Sacramenti veritas.* Idem dicendum de translatione verborum, (f) *quia si tollit sensum locutionis; non perficitur Sacramentum. Si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet; non tollitur veritas Sacramenti*, ait idem Sanctus.

(e) S. Thom. 3. part. q. 60. a. 8. in corp. Et in 4. dist. 3. q. 2. art. 2.

(f) Idem. cit. art. 8. ad 3.

Hoc ita præsupposito, uti principio certo, respondemus, quòd, si Flaminia infantes baptisare in nomine beatæ Virginis, ut Sanctissimæ Trinitatis intendat, Baptismus est irritus; quia tùm facta additio fidei Catholicæ est opposita: at si per talem additionem, id ipsum nullo modo intendat, sed tantùm, ut baptisato adsit beata virgo; nec credat ipsius intercessionem, quidquam conferre ad effectum Sacramenti; validus est Baptismus, quamvis hæc addens verba consuetæ formæ, delinquat. Hanc difficultatem ita solvit idem Doctor Angelicus, (g); en ipsius verba: *Si diceret: Ego te baptiso in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, & beatæ Virginis Mariæ; non esset Baptismus: quia dicitur* 1. *ad Corinthios* 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptisati estis? *Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine beatæ Virginis baptisari, sicut in nomine Trinitatis, quo Baptismus consecratur. Talis enim sensus esset contrarius veræ fidei; ac per consequens tolleret veritatem Sacramenti. Si verò sic intelligatur quod additur:* Et in nomine beatæ Virginis, *non quasi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in Baptismo; sed ut ejus intercessio prosit baptisato ad conservandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio Sacramenti.* Sed tandem, si de Flaminiæ intentione, infantem sub tali formâ baptisatum constare non posset; opportunum ducimus, Baptismum ad majorem securitatem sub conditione iterare:

(g) Idem. cit. art. 8. in corp. Et in 4. dist. 3. q. 2. a. 2. quæstiuncula 3. in corp.

CASUS XX.

Nebridio, sanctæ Aureæ Parocho ad Baptismum oblatus est infans monstrosus, cui duo erant capita; alterum apprimè formatum, alterum informe, cum duobus pectoribus parùm inter se permixtis; cuique duplicis sexûs inerant indicia. Nunquid tale monstrum baptisare; & quâ ratione debuit Nebridius?

Respons.

1. Id constat, monstrum non esse baptisandum, si nulla in eo forma figurave humana appareat. 2. Cùm hic infans caput habeat ritè formatum; absolutè ac sine conditione solitâ formâ *Ego te baptiso &c.* baptisandus est. 3. Si caput sit duplex, pectusque itidem duplex; certum est indicium duas esse personas: tumque separatim essent baptisanda, aquam in primum caput infundendo, formamque proferendo, deinde idem in altero capite faciendo; vel saltem imminente mortis periculo in duo simul capita aquam infundendo sub hac formâ: *Ego vos baptiso &c.*

Sed cùm in casu proposito non satis sit perspicuum, duplicem esse personam, quia duo ritè formata capita, nec etiam distincta pectora insunt monstro, de quo agitur; illud primò in capite benè formato absolutè & consuetâ utens formâ baptisare debet Nebridius; tùm illud idem in capite informi sub hac conditione baptisare: *Si non es baptisatus, ego te baptiso &c.*

Hanc difficultatem ita solvit sanctus Carolus Borromæus (h): *Si quando præterea monstrum humanum Baptismo offertur; videndum est, antequam baptisetur; an una persona sit, an vero duæ: tùm masculusne sit, an femina. Sique, re perspectâ, dubium est, an sint duo, utpotè quia duo capita non habet, nec pectora benè distincta; unus intentione certâ, neque vagâ simpliciter baptisetur, alter verò, seu alii, sub conditione,* si non es baptisatus &c. *Si verò, quia duo capita, pectora duo, aut corpora etiam distincta in monstro apparent; homines duo esse perspicuum est; singuli simpliciter baptisentur; quod si mortis periculo in mora erit; numero plurali baptisentur:* Ego vos baptiso in nomine Patris &c. *Sin autem una persona est, utpotè unum tantùm caput habens; tanquam unus baptisetur; etiamsi alia membra plura, geminave habeat. At verò monstrum, quod hominis speciem non præ se fert, non baptisetur; nisi primùm Archiepiscopus consulatur. Denique, si discussione factâ maneat dubium,* an homo sit, necne, ut docet Sylvius (i); *semper oportet baptisare sub hac conditione:* Si tu es homo, ego te baptiso in nomine Patris &c. *ne per nostram dubitationem pereant animæ, quæ fortè sunt humanæ.*

(h) S. Carol. Act. Ecclesiæ Mediolan. p. 2. tit. quæ Parochus in Bapt. administrat. animadvertat.

(i) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Thom. q. 68. a. 11.

CASUS XXI.

Faustinus, Subdiaconus, Octavii Parochi sancti Gaudentii nepos, de vitâ periclitantem baptisare puerum rogatus, absente avunculo suo, eum adhibi-

hibitis solitis cærimoniis, salutaribus aquis abluit. Quod factum non arguit redux Octavius: eâ tamen de re scrupulum injecit Octavio vicinus ejus Parochus. Quâ de re quæritur, utrùm malè se gesserit Faustinus?

RESPONS.

Malè profectò se gessit Faustinus; illicitum sibi usurpans ministerium: nam præter Episcopum, solus Sacerdos est ordinarius Baptismi solemnis minister, qui etiam *potest baptisare præsente Episcopo*, ut ait S. Thomas (a), *eò quod hoc pertinet ad officium Sacerdotis.* Hæc est sancti Isidori decisio in Canone Decreti Gratiani his verbis relata: (b): *Constat Baptisma solis Sacerdotibus esse tractandum, ejusque mysterium nec ipsis Diaconis explere est licitum absque Episcopo vel Presbytero; nisi, his longè procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat: quod & Laïcis fidelibus plerumque permittitur; ne quispiam sine remedio salutari de seculo evocetur.* Ubi nomine *Presbyteri* intelligendus est proprius Parochus, aut alius ab eo delegatus Sacerdos: *Quando baptismus solemniter & inordinatè celebratur*, inquit sanctus Thomas (c), *debet aliquis sacramentum à Presbytero, curam animarum habente, vel ab aliquo vice ejus.*

(a) S.Thom. 3. part. q. 67. a. 4. in corp.

(b) Isidorus in Can. Constat. 19. de consecrat. dist. 4.

(c) S.Thom. 3. part. Sum. q. 67. art. 4. ad 2.

Consentit quidem Author Glossæ in alium Canonem, in quo Gelasius Papa Isidoro uno & ampliùs sæculo superior iisdem fermè verbis loquitur. (d) absente Presbytero Diaconum solemniter posse baptisare: *Ubi necessitas exigit, & Presbyter est absens, potest Diaconus etiam jure suo baptisare.* Sic sanctus Philippus Diaconus Samaritanos & Eunuchum Reginæ Candacis Æthiopiæ baptisavit; verùm hodiè Diaconus, non nisi solo concedente Episcopo, valet baptisare, ut statuunt Ritualia, Romanum, Andegavense, aliaque plurima: quod ne quidem recenter est constitutum; ut patet ex isto Decreto Concilii Eboracensis, quod an 1195. præside Huberto, Archiepiscopo Cantuariensi, Cœlestini III. summi Pontificis Legato habitum est: *Decrevimus etiam, ut non nisi summâ & gravi urgente necessitate, Diaconus baptiset..... ut juxta paternorum tenorem Canonum huic ordini Sacerdotali propriè convenire decrevit antiquitas* (e). In primo quidem Arausicano Concilio sub sancto Leone an. 441. ex concessione unctiones sacras, in hoc Sacramento adhibêri solitas, facere poterat Diaconus; quod ipsi anteà prohibitum est; at Subdiacono hoc ministerium est omninò interdictum, quod ne in ullo quidem casu exercêre possunt Diaconi, *principaliter & quasi ex proprio officio*, ut loquitur S. Thomas (f), sed solùm, ut delegati à Presbytero absente, & cùm justa adest necessitas.

(d) Glossa in Can. *Diaconos*. 13 dist. 23. v. *Necessitas*.

(e) Conc. Ebora. decreto. 4.

(f) S.Thom. 3. part. q. 67. a. 1. in corp.

CASUS XXII.

Nonne de novo lethaliter peccavit NICEPHORUS, sancti Odomari Parochus, qui peccati mortalis jam conscius, infantem baptisavit, non factâ priùs peccatorum suorum confessione, aut ullo contritionis actu elicito?

RESPONS.

In proposito casu mortaliter peccavit hic Parochus: Ordinarius namque Sacramentorum Minister debet esse in statu gratiæ, ut ea licitè possit administrare, non minùs quàm ea recipere, *quæ Sacramenta vivorum dicuntur:* aliter sacrilegii fit reus; quandoquidem ex omnibus Theologis sancta sanctè tractanda sunt, hoc est, absque reatu peccati mortalis, hujus doctrinæ vindex est Adrianus VI. (g), qui, cùm asseruit, neminem rigorosè teneri sub reatu novi peccati ad eliciendum actum Contritionis, ubi in mortale lapsus est; eum tamen, de quo nunc agitur, casum excipit. *Fateor tamen*, inquit, *quod in quibusdam casibus tenetur homo, ad statim. quantùm in se est, conteri; videlicet ratione administrationis vel susceptionis Sacramentorum; ...... quæ dignè suscipi, vel ministrari nequeunt sine contritione: non enim excusatur homo, si post lapsum contrectat, vel suscipit; nisi probabiliter se existimet in statu gratiæ.* Quibus ultimis verbis palàm fit, cùm nemo de sinceritate suæ contritionis possit esse certus, id satis esse, ut ad eam quis, quantùm in se est, se ipsum excitet.

(g) Adrianus VI. q. 3. de Conf.

Idem multò ante docuerat sanctus Thomas his verbis (h): *Aliquis in agendo peccat ex hoc quod operatur non secundùm quod oportet..... dictum est autem* (i) *conveniens esse, ut Sacramentorum Ministri sint justi: quia Ministri debent Domino conformari, secundùm illud Levitici 19.* Sancti eritis quoniam ego sanctus sum: *& ideò non est dubium, quin mali exhibentes se Ministros Dei & Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum, peccent.* Subdit posteà, peccatum illud esse mortale: *Quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei & contaminationem Sacramentorum, quantùm est ex parte ipsius peccatoris; licèt Sacramenta secundùm se incontaminabilia sint; consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.* Quæ doctrina omninò conformis est, 1. Istis sancti Augustini verbis: (k) *Omnia Sacramenta, cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.* 2. Huic decisioni Nicolai I. qui à Bulgaris consultus an. 866. nùm à malo Sacerdote, qui ab Ecclesia sit toleratus, Sacramenta recipere liceret; his respondet terminis (l): *Qualiscumque Sacerdos sit, quæ sancta sunt coinquinare non potest..... quoniam mali bona administrando se tantummodò lædunt, & cerea fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis verò lumen tenebris administrat, & unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet.*

(h) S.Thom. 3. part. Sum. q. 64. a. 6. in corp.

(i) Idem. ibid. art. 5. ad 3.

(k) S.Aug. in Can. *Omnis*. 78. 1. q. 1.

(l) Nicolaus 1. in Can. *Sciscitantibus*. fin. 15. q. 1.

Ratio hujus doctrinæ est quia, cùm Sacramentum sit res sanctissima; quæ, ut probat S. Thomas, sanctè & reverenter est tractanda; cùmque Sacerdos, uti minister Christi & Ecclesiæ, dignè Sacramenta administrare teneatur secundùm eam, quam in ordinatione sua, gratiam accêpit; absque gravi delicto, conscius ipse peccati mortalis, tanto fungi nequit ministerio.

Constat ergo, Nicephorum in casu proposito 1. sub reatu novi peccati tenêri ad eliciendum veræ contritionis actum de suo peccato, aut, si posset, ad illud confitendum, priusquàm Baptismum conferret. 2. Si non sibi suppeteret Confessoris copia, eum debuisse perfectæ, quantùm in se fuit, contritionis actum elicere, ne in sacrilegium incurreret.

CASUS XXIII.

VULMARIUS, sancti Gilberti Parochus, mortalis peccati conscius, cujus etiam denuò committendi affectum retinet, subitò accersitur, ut domi infantem baptiset, quem ob imminens vitæ periculum ad Ecclesiam deferre non licebat. Nunquid eum, ita affectus, absque reatu novi mortalis peccati, baptisare potest?

RESPONS.

Omnis quidem Sacerdos Sacramentum *ex officio* administrans, hoc est, uti Minister Ecclesiæ, mortaliter peccat, ut diximus in superiori responsione, cùm peccatum suum non antè confitetur, aut saltem confessionis defectu, de eo non sincerè conteritur: *Quandocumque exhibet se in aliquo actu, ut Ministrum Ecclesiæ*, ait D. Thomas (m) *mortaliter peccat; & totiens mortaliter peccat, quotiens hujusmodi actum facit. Secùs autem esset*, addit Angelicus Doctor, *si in aliqua neces-*

(m) S. Thom. in 4. dist. 24. q. 1. art. 3. quæstiunc. 5. ad 4.

necessitate aliquid sacrum contingeret, vel exequeretur in illo casu, in quo etiam laïcis liceret; sicut si baptisaret in articulo necessitatis: quod idem alibi his inculcat verbis (*a*): *In articulo tamen necessitatis non peccaret, baptisando, in casu, in quo posset etiam laïcus baptisare. Sic enim patet, quod non exhiberet se Ministrum Ecclesiæ; sed subveniret necessitatem patienti.* Ita sanctus Doctor.

(*a*) Idem. 3. part. q. 64. art. 6. ad 3.

Verùm, cùm de eo non loquatur sanctus Doctor Parocho, qui actu in crimine perseverare intendat, qualis esse supponitur Vulmarius; existimamus, cum Sancto Antonino (*b*), ob hanc circumstantiam talem Parochum coram Deo fieri reum, si baptismum in casu proposito administret, nec priùs se ad perfectam excitet contritionem.

(*b*) S. Anton. 3. part. Sum. tit. 14. c. 13. §. 4.

Cæterùm, quod dicit Sanctus Thomas, non est intelligendum de administratione aliorum Sacramentorum, quorum non tanta est, sicut Baptismi, necessitas: unde subjungit sanctus Doctor. *Secus est autem in aliis Sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, sicut Baptismus.*

CASUS XXIV.

Marculphus, in Sinensi Regno Sacerdos Missionarius, quærit, utrùm ethnicorum parentum filios absque consensu, imò etiam invitis eorum parentibus, possit vel debeat baptisare, cùm sese offerat sæpiùs occasio; præsertim quando de vita in morbo periclitantur illi filii?

Respons.

Ad solutionem hujus difficultatis, cum Sancto Thomâ distinctione utendum: Etenim *Pueri infidelium filii*, inquit sanctus Doctor, (*c*) *aut habent usum rationis, aut non habent: si autem habent, jam quantùm ad ea, quæ sunt juris divini aut naturalis, incipiunt suæ potestatis esse. Et ideò propriâ voluntate, invitis parentibus possunt baptismum suscipere.... Et ideò tales moveri possunt & induci ad suscipiendum baptismum. Si verò*, addit, *nondum habent usum liberi arbitrii, secundùm jus naturale sunt sub curâ parentum, quamdiu ipsi sibi providêre non possunt. Unde etiam & de pueris antiquorum dicitur, quòd salvabantur in fide parentum. Et ideò contra justitiam naturalem esset; si tales pueri invitis parentibus baptisarentur, sicut etiam si aliquis habens usum rationis baptisaretur invitus* (*d*).

(*c*) S. Thom. 3. part. q. 68. art. 10. in corp.

(*d*) Idem. 2. 2. q. 10. art. 12.

Aliam quoque affert rationem, cur in eo casu non debeant baptismo initiari: *Esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptisare: quia de facili*, ait, *ad infidelitatem redirent propter naturalem affectionem ad parentes; & ideò non habet hoc Ecclesiæ consuetudo, quòd filii infidelium invitis parentibus baptisentur.* Hinc etiam sacra Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, Congregatio, à Sinensium Missionariis consulta, Decreto, quod probavit Innocentius X. statuit, ne invitis parentibus baptisarentur pueri eorum; & quia Judæi cujusdam puella Avenione, ipso inscio, fuerat baptisata; omnibus divini verbi præconibus, jussit, ut declararent, eum, qui tale quid temerè præsumeret, præter peccatum mortale, quod committeret, pœnæ pro Superioris arbitrio infligendæ, fore subjectum: ut refert Bancelius (*e*), quas etiam regulas Marculphus tenêre debet.

(*e*) Lud. Bancel. tom. 1. Moralis. Sancti Thom. v. *Infidelitas.*

Quod hactenùs diximus, de eo quoque casu intelligi debet, in quo pueri illi etiam ad mortem ægrotant; non verò de iis, qui evidenter sunt moribundi ac desperati; neque etiam de illis, quos Ethnici populi, ut nimiæ se prolis fastidio expediant, ad oram maritimam deferunt, fluctibus absumendos; tùm (*f*) enim Missionarius, aut quilibet alter Christianus iis Baptismum conferre potest, imò caritatis præcepto tenetur; modò absit vis & scandalum.

(*f*) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 23.

CASUS XXV.

Guiricus, sancti Severi Parochus, adultum quemdam è suis Parœcianis, de vitâ periclitantem baptisavit, qui ab ortu suo rationis usu caruerat, vel qui amens, aut furiosus evaserat. Nunquid illud rectè præstare potuit?

Respons.

Circa amentes & furiosos distinguendum est, inquit sanctus Thomas; (*g*) *Quidam enim sunt à nativitate tales, nulla habentes lucida intervalla, in quibus etiam nullus usus rationis apparet; & de talibus, quantùm ad Baptismi susceptionem, videtur esse idem judicium & de pueris, qui baptisantur in fide Ecclesiæ. Alii verò sunt amentes*, pergit idem Sanctus, *qui ex sana mente, quam habuerunt priùs, in amentiam inciderunt: & tales sunt secundùm judicandi voluntatem quam habuerunt, dùm sanæ mentis existerent; & ideò, si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi Baptismum, debet eis exhiberi in furia & amentia constitutis; etiamsi tunc actu contradicant. Alioquin si nulla voluntas suscipiendi Baptismum in eis apparuit, dùm sanæ mentis essent, non sunt baptisandi.* En decisio sancti Thomæ, (*h*) qui paulò post subjicit, idem de amentibus ac furiosis ferri debere judicium, ac de lethargicis, ui sunt baptisandi, si ante lethargum suscipiendi Baptismi voluntatem manifestarent; aliàs non debent baptisari. „Dormientes non sunt baptisandi; nisi periculum mortis immineat. In „quo casu baptisari debent; si priùs in eis voluntas apparuit suscipiendi Baptismum: sicut & de „amentibus dictum est, sicut Augustinus narrat „in 4. Libro Confessionum (*i*) de amico suo, qui „baptisatus est nesciens propter periculum mortis.

(*g*) S. Thom. 3 part. Sum. q. 66. a. 12. in corp.

(*h*) Idem ibid. ad 3.

(*i*) S. Aug. l. 4. Conf. c. 7.

Decisionem hanc Doctoris Angelici firmat Decretalis Innocentii III. ad Archiepiscopum Arelatensem, in quâ sic loquitur Summus Pontifex. (*k*) „Dormientes autem & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione persisterent; quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, etsi fuerint immersi, characterem non suscipiunt Sacramenti. „Secùs autem, si priùs Catechumeni extitissent, „& habuissent propositum baptisandi. Undè tales „in necessitatis articulo consuevit Ecclesia baptisare. Tunc ergo characterem Sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.„

(*k*) Innoc. III. in cap. *Majores*. 3. de Baptismo & ejus effectu. in fine l. 3. tit. 42.

CASUS XXVI.

Hassanus, ortu & Religione Turca, in Golcondico Regno periculosè ægrotans, ac fidem Christi cupiens amplecti; Ethnicum, hospitem suum rogavit, ut se Baptismi aquis vellet initiare, cùm eum Baptismi conferendi modum edocuisset: ipsum baptisavit Ethnicus, actionem suam, uti cæremoniam Hassano inutilem reputans, neque ullo pacto ei peccatum condonare, aut aliud quid producere intendens. An validus est hic Baptismus?

Respons.

Baptismus hic validus est, quia in baptisante non requiritur fides ad valorem hujus Sacramenti, & sufficit, ut intendat id facere, quod facit Ecclesia; undè ait Isidorus, cognomine Mercator: (*l*) *Romanus*

(*l*) Isidorus in Can. *Romanus* 2. 2. de consecrat. dist. 4.

Romanus Pontifex non hominem judicat qui baptisat; sed spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi; licèt Paganus sit qui baptisat: & sanctus Augustinus: (*a*) *Baptismus talis est qualis ille est, in cujus potestate datur; non qualis est ille per cujus ministerium datur.* Modò itaque id facere, quod in tali casu facit Ecclesia, intenderit Paganus ille, qui Hassanum salutaribus aquis abluit; certum est Baptismo, etiam contra ipsius opinionem, suum non defuisse effectum. Hanc doctrinam expressè docet S. Thomas, his verbis: (*b*) *Si verò patiatur,* (aliquis) *fidei defectum circa ipsum Sacramentum, quod exhibet; licèt credat, per id quod agitur exteriùs nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat, quod Ecclesia Catholica intendit per hujusmodi quæ exteriùs aguntur, præbere Sacramentum, undè non obstante infidelitate potest intendere facere id, quod facit Ecclesia, licèt æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad Sacramentum, quia .... Minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, ex cujus fide suppletur id, quod deest fidei Ministri.* Congruit hæc sancti Thomæ doctrina cum hac Nicolai I. ad Bulgaros responsione (*c*): *A quodam Judæo, nescitis, utrùm Christiano, an Pagano, multos in patria vestra baptisatos asseritis, & quid de iis sit agendum consulitis. Hi profectò si in nomine Sanctæ Trinitatis baptisati sunt .... constat eos non esse denuò baptisandos.*

(*a*) S. Aug. in Can. *Baptismus* 2. ibid.

(*b*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 64. art. 9. ad 1.

(*c*) Nicol. I. in Can. *A quodam.* 24. de consecrat. dist. 4.

CASUS XXVII.

Tharrasius, homo ignarus, & hæreticus, intendit quidem baptisans id, quod vult fieri Ecclesia in administratione Baptismi: at ignorat penitùs, quæ sit ista Ecclesiæ intentio, nec ipsam etiam Catholicam Ecclesiam, à qua per hæresim segregatur, veram esse credit Ecclesiam. Nunquid potest dici, eum in tali casu validè baptisare?

Respons.

Ex superiori responsione patet solutio præsentis difficultatis; quia tamen strictiùs ad Baptismi ab hæreticis collati valorem attinet, huic speciatim respondendum esse duximus. Existimamus itaque Baptismum à Tharrasio collatum, in iis, quas proponit casus, circumstantiis, esse validum.

Certum quidem est, sanctum Cyprianum, aliosque permultos cum eo Africæ Episcopos (*d*) contendisse, quod Baptismus extra Ecclesiam Catholicam collatus esset invalidus. Ast contra statuit Stephanus Papa, neque fidem, neque Ministri sanctitatem requiri ad validitatem hujus Sacramenti, quod à quolibet hæretico validè posset administrari. Hujus quoque doctrinæ vindex est sanctus Augustinus in uno Canone Decreti Gratiani (*e*) qui ex quinto suo tractatu in Joannem depromptus est, & in alio, quem pariter idem Gratianus collegit è sexto ejusdem sancti Doctoris libro contra Donatistas, in quo asserit, verum ab hæreticis conferri & recipi Baptisma, (*f*) etsi gratiam Sacramenti non recipiant suscipientes, dùm in hæresi persistunt; eamque affirmat alibi, quæstionem à Concilio œcumenico sic fuisse solutam.

Hinc etiam in Conciliis secundo Arelatensi, (*g*) & Laodicæno sub sancto Sylvestro (*h*) constitutum est, ut ad communionem admitterentur hæretici illi, qui fidem Catholicam amplecterentur, etsi ab hæreticis fuissent baptisati. Quod idem jam statuerat primum Concilium Arelatense sub eodem Summo Pontifice habitum, (*i*) quod in suo Decreto refert Gratianus.

Ratio, quâ nititur hoc punctum fidei, est, quia Sacramenta suum producunt effectum *ex opere operato*, ut loquitur Schola, hoc est, vi propriâ & sibi per divinam institutionem inditâ, independenter à merito conferentis; modò nullus sit obex ex parte suscipientis, & non solùm *ex opere operantis*. hoc est, vi solius sanctitatis Ministri; ut docet Paschasius à Gratiano laudatus, (*k*) de Eucharistia loquens speciatim. Antiquam illam, quam unanimi consensu secuti sunt omnes Theologi, doctrinam asseruit Concilium Tridentinum (*l*) isto Canone: *Si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, anathema sit.*

(*d*) S. Cyprian. in Can. *Si quis* 70. 1. q. 1.

(*e*) S. Aug. tract. 5. in Joan. in Can. *Si justus*. 30. & seqq. 2. q. 1.

(*f*) Idem in Can. *Etiam* 48. eadem causa & q.

(*g*) Conc. Arelat. II. c. 17.

(*h*) Conc. Laodicæn. c. 7.

(*i*) Conc. Arelat. I. à S. in Can. *de Arianis*. 109. de consecrat. dist. 4.

(*k*) Paschasius in Can. *Intra*. 77. 1. q. 1.

(*l*) Conc. Trid. Sess. 7. Can. 4.

CASUS XXVIII.

Rabbinus Salomon, Avenionensis Judæus, instante mortis periculo, Baptismum requisivit: at, cùm neque à propinquis, aliisve sibi ministrantibus, utpotè Judæis, eum posset accipere; aquam ipsemet in caput suum effudit dicens: *Ego me baptiso in nomine Patris*, &c. Ex morbo factus sanus à Sacerdote petivit, nùm valeret, quem ipse sibi contulerat, Baptismus? Quid responsi dare debuit Sacerdos?

Respons.

Judæo huic respondere debuit Sacerdos, ipsius Baptismum esse invalidum: quia nemo seipsum baptisare potest. Hæc fuit responsio Innocentii III. ad Episcopum Metensem, de simili difficultate interrogantem: (*m*) „Respondemus, quod cùm inter baptisantem & baptisatum debeat esse discretio, „sicut ex verbis Domini colligitur, dicentis Apostolis: *Ite, baptisate omnes gentes in nomine „Patris & Filii & Spiritûs Sancti*; (*n*) memoratus „Judæus est denuò ab alio baptisandus: ut ostendatur. quod alius est, qui baptisatur, & alius qui „baptisat „. Quod etiam confirmat doctus hic Papa ductâ similitudine inter generationem spiritualem & carnalem: „ Sicut ergo in carnali generatione, „*inquit*, quâ proles ex viro & femina nascitur, „alius est qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur; sic in Sacramentali generatione, quâ soboles ex aqua & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse, qui spiritualiter generet, „& alius, qui spiritualiter generetur „. Quare ab aliâ personâ baptisari debet Judæus, de quo in casu proposito.

Juvat hic observare, quòd si obiisset Judæus ille, Baptismi votum perfectæ contritioni conjunctum ipsius Sacramenti vicem implesset, ut ait idem Summus Pontifex.... „ Quamvis, si talis continuò decessisset; ad patriam protinùs evolâsset „propter Sacramenti fidem, etsi non propter fidei „Sacramentum. „

(*m*) Innoc. III. in cap. 4 *Debitum* 4. de Baptismo & ejus effectu l. 3. tit. 42.

(*n*) Matth. 28. 19.

CASUS XXIX.

Nonne Vigilantium hæreticum baptisare debet Paulus sancti Lamberti Parochus, ut eum, ejuratâ hæresi, ad Ecclesiæ communionem admittat?

Respons.

Quidam sunt hæretici, uti Lutherani & Calvinistæ, qui eandem, atque Ecclesia Catholica, materiam ac formam ad collationem Baptismi adhibent; quare, si eorum sectam Vigilantius, ab iis baptisatus sequatur, à Parocho iterùm non est baptisandus, nisi fortè justa de causâ eum validè non fuisse baptisatum judicet: quo in casu illum sub conditione, & non aliter, iterùm baptisare debet; sed si nulla subsit justa ratio; sufficit, ut eo, quo in Rituali præscribuntur, modo cæremoniæ suppleantur. Si è contrà inter eos annumeretur hic hæreticus, qui non Baptisma conferunt in nomine Sanctæ Trinitatis, ut Ariani qui Christi; vel Montanistæ, qui Spiritûs Sancti divinitatem negabant,

negabant; certum est, eum, licet ab iis baptisatum, denuò esse baptisandum, ut Ecclesiæ aggregetur.

Id ipsum clarè ac fusè docet Sanctus Gregorius magnus, scribens ad Episcopos Iberiæ, quæ nunc Gurgistana regio dicitur, majori Armeniæ finitima his verbis: (*a*) „ Ab antiqua Patrum institutione „ didiscimus, ut qui apud hæresim in Trinitatis „ nomine baptisantur, cùm ad Sanctam Ecclesiam „ redeunt, aut unctione Chrismatis, aut impositione „ manûs, aut solâ professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur. Hi verò hæretici, (*b*) „ qui in Trinitatis nomine minimè baptisantur, sicut „ sunt Bonosiani & Cataphryges; quia & illi Christum Dominum non credunt, & isti, Spiritum „ Sanctum perverso sensu esse quemdam pravum „ hominem, Montanum credunt...... & alii tales, „ cùm ad Ecclesiam Sanctam veniunt, baptisantur: „ quia Baptisma non fuit, quod in errore positi in „ Sanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. „

(*a*) Gregor. Papa in Can. *Ab antiqua.* de Consecrat. dist. 4.

(*b*) Ibidem. lib. 9. Epist. 61.

CASUS XXX.

Esther, in hæresi Calvinianâ nata, ejusque erroribus imbuta, cùm ad veræ fidei lucem venisset, Parocho suo indicavit, se validè non fuisse baptisatam. 1. quia Calvinistæ Ministri, cùm Baptismum non credant esse Sacramentum ad salutem necessarium, sed justificationis tantùm sigillum, seu exterius signum; eum proindè illâ, quâ solet in Ecclesiâ Catholicâ, ratione non conferunt; sed aquam manu apprehensam in oblatos è pulpito effundunt infantes, quos proindè, ne gutta quidem sæpè attingit. 2. quia Ministri formam non proferunt, aquam projiciendo, sed post illam projectam. 3. Quia Synodus Mechliniensis, quam laudat Beuvelet, ac Statuta Synodi Narbonensis an. 1667. jubent, ut denuò baptisentur Calvinistæ, qui Catholicæ Ecclesiæ fidem amplectuntur. Quod etiam in usu fuit in quibusdam Occitaniæ Diœcêsibus; in quibus solita forma adhibêri consuevit, omissâ quoque conditione, *si non es baptisatus.*

His adductus rationibus Parochus Estherem baptisavit: quæritur utrùm ita absque crimine se gerere potuerit?

Respons.

Estherem iterùm baptisare illæsâ conscientiâ non potuit hic Parochus; neque ad id propter allatas in casu proposito rationes adduci debuit.

1. Quia Pagani, hæretici multi, ac Judæi, non credunt, Baptismo conferri gratiam justificantem; attamen validum semper ab iis collatum agnovit Ecclesia Baptismum, modò id observent, quod huic Sacramento essentiale est, ad cujus valorem certum est non necessariam esse Ministri fidem, uti docent Patres & Concilia; præsertim Concilium Arelatense an. 314. (*c*) S. Augustinus multis in locis, (*d*) S. Leo, Sanctus Gregorius Magnus, Isidorus, aliique permulti, ut vidêre est in multis Canonibus ad marginem indicatis. (*e*)

Hæc autem afferri potest ratio, cur neque caritas neque fides necessariò prærequirantur in Ministro Baptismi; quia videlicet *non agit in virtute propria, sed in virtute Christi*, inquit Sanctus Thomas, (*f*) hoc est non ut causa præcipua, sed ut instrumentum quo Deus utitur ad producendum effectum Sacramenti: *Sicut autem*, pergit Angelicus Doctor, *pertinet ad propriam virtutem hominis caritas, ita & fides. Unde sicut non requiritur ad perfectionem Sacramenti, quod minister sit in caritate; sed possunt etiam peccatores Sacramenta conferre..... ita non requiritur ad perfectionem Sacramenti fides ejus: sed infidelis potest verum Sacramentum præbere; dummodò cætera adsint quæ sunt de necessitate Sacramenti.*

(*c*) Conc. Arelat. c. 8. in Can. *De Arianis.* 109. de Consecrat. dist. 4.

(*d*) S. Aug. l. 1. de Bapt. contra Donatistas c. 1. in Can. *Nullus.* 40. eadem dist. 4. Et l. 3. c. 11. in Can. *Nunc autem.* 46. Et l. 4. c. 1. in Can. *Ecclesia.* Et l. 5. c. 20. in Can. *Quomodo.* 41. cit. dist. 4.

(*e*) S. Leo Epist. 90. in Can. *Hi de quibus.* 38. ibid. S. Greg. Epist. 61. in Can. *Ab antiqua.* 44. ibid. S. Isidor. in Can. *Romanus.* 23. ibid. Nic. I. in Can. *A quodam.* 24. ibid. Beda in Can. *Sive.* 51. ibid. &c.

(*f*) S. Thom. 3. part. q. 64. art. 9. in corp. Et in 4. dist. 6. q. 1. a. 3. quæstiunc. 2.

Hinc sequitur, primam ruere Estheris rationem ad probandam invaliditatem Baptismi sui; nulliusque pariter esse momenti alteram, quam addit, circa modum, quo Ministri Calvinistæ Baptisma solent conferre; quandoquidem unanimis fit omnium Theologorum consensus, illud non minùs esse validum, quod aspersione, quàm quod immersione aut infusione administratur: *quamvis tutius sit baptisare per modum immersionis*, inquit Sanctus Thomas; (*g*) *quia hoc habet communior usus: potest tamen fieri Baptismus per modum aspersionis.*

(*g*) Idem. ibid. q. 66. a. 7. in corp.

Neque potior est secunda, quam affert Esther, ratio: neque enim necesse est, ut eo præcisè instanti forma proferatur, quo applicatur materia; sed sufficit, ut immediatè pòst pronuntietur, uti probavimus in responsione ad casum decimum quartum, in quo id etiam à nobis observatum est, quòd, cùm de interruptione interjectâ inter applicationem materiæ & formæ dissentiant Theologi; tutius est Baptismum sub conditione iterare.

Ad Synodi autem Mechliniensis authoritatem responderi potest, multas præter Calvinismum, in Bataviâ vicinisque regionibus esse hæreticorum sectas, quorum fieri potest, ut invalidus sit Baptismus, quos proindè denuò baptisandos esse constituit prædicta Synodus, dùm hæresim ejurant; & de quibus solis loquitur.

Denique referuntur Ecclesiæ Narbonensis Statuta, de quibus, cùm nec citentur, nec legerimus, hoc unum dicimus, quòd si talia sint, qualia esse supponuntur, iis assensus præbêri nequit, ut patet ex dictis hactenùs; præterquàm quod praxis illa in multis Galliæ provincialibus Conciliis damnata est; ac præcipuè in Rothomagensi an. 1581. (*h*) Turonensi biennio post, (*i*) & Aquensi an. 1585. (*k*) Horum autem Conciliorum hæc sunt Decreta: *Anteà in plerisque nostrarum Diœcêsum locis*, inquit Rothomagense, *baptisati ab hæreticis, præsertim à Calvinistis, redeuntes ad Ecclesiam Catholicam iterùm tingebantur, hac sub verborum forma*: Si non es baptisatus, ego te baptiso: *Quia dubitabant nonnulli de valore Baptismi ab hujusmodi Hæreticis collati: eò quòd non habêrent intentionem baptisandi in remissionem peccatorum. Verùm quoniam illa formula baptisandi fuit introducta propter Baptismata occulta, & de quibus non apparebat; nec uni mulieri, seu alteri privatim baptisanti credi non debebat: contrà verò constabat Calvinistas in cœtu publico baptisare in forma verborum & materia à Christo instituta, nec de hoc facto ambigi poterat; vetamus ablutionem repeti cùm quibuscumque verbis à Calvinismo, aut aliis hæresibus, similiter baptisantibus, ad nostras Ecclesias transeuntibus, ne de Anabaptismo redarguamur.*

(*h*) Conc. Rothomag. an. 1581 tit. de Sacram. §. 1.

(*i*) Conc. Turonens. an. 1583. tit. de Bapt.

(*k*) Conc. Aquens an. 1585. tit. de Bapt. Sacramento.

En verba Concilii Turonensis: *Eos, qui ab Hæreticis Calvinistis sunt baptisati cum aquæ infusione, seu in aquam immersione, & horum verborum*, in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti *proclamatione & intentione faciendi quod facit Ecclesia; dicit hæc Synodus Sacro-Sanctis Conciliis inhærendo, rebaptisari non debêre, ne quidem sub hujus conditionis, seu clausulæ adjectione*: Si non es baptisatus; ego te baptiso. Aquensis Concilii Decretum iisdem terminis ac Rothomagensis continetur. Quibus Conciliis addi possunt Synodi 1. Tolosana an. 1590. quæ dicit: (*l*) *Quos anteà baptisarint hæretici, eos rebaptisari prohibemus; nisi fortè receptam ab Ecclesia Baptismi formam, materiamque eos minimè observasse constiterit*: 2. Narbonensis sub Ludovico de Vervins Narbonæ Archiepiscopo an. 1609. habita, cujus Decretum tale est: (*m*) *Quos jam baptisarint Hæretici, eos rebaptisare prohibemus, sub pœnis in sacris*

(*l*) Conc. Tolosan. an. 1590. part. 1. Cap. 2. de Bapt. num. 5.

(*m*) Conc. Narbon. an. 1609. c. 14. de Bapt.

sacris canonibus contentis; nisi fortè institutam à Christo Baptismi formam, materiamque eos minimè observasse constaret. Quo igitur pacto fieri posset, ut hujusce Diœcêsis extarent Statuta tam aperto Decreto contraria? Sed hæc sufficiant.

CASUS XXXI

JUNIANUS triginta annos natus, è Christianis parentibus, atque ab iis Christianè educatus, cùm de Baptismo suo dubitet, quòd à viginti annis & ampliùs, mortui sint sui parentes; Parochum suum Bernardum enixè rogat, ut se velit, saltem sub conditione, sacris tingere aquis; quò tuta sit salus sua. Quid tùm faciet Parochus?

RESPONS.

Difficultatem hanc solvit Innocentius III. in suâ Decretali ad Episcopum Ferrariensem, dicens: (*a*) *Certè de illo, qui natus est de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur quod fuerit baptisatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda.* Quare non denuò baptisandus est, *donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur*, inquit hic summus Pontifex. Idem post Paludanum docet Sanctus Antoninus. (*b*)

(*a*) Innoc. III. in cap. *Veniens.* fin. de Presbytero non baptisato l. 3. tit. 45.

(*b* S. Anton. 3. part. Sum tit. 14. c. 13. §. 12. & apud eum Paludan.

Eam sequatur Bernardus regulam, nisi fortè justâ de causa dubius sit Juniani Baptismus; seu quia nativitati ejus adstantes, nec eum ad Ecclesiam fuisse delatum, nec domi baptisatum esse testantur; seu quia parentes ejus Calvinianam hæresim profitebantur, quorum asseclæ non necessarium ad salutem Baptismum existimant; seu quia moribus ipse ac religione perditus vitam degebat; tùm enim, si neque scripto, neque testibus constet de ipsius Baptismo, à Parocho posset, imò & baptisari debêret. Hæc est Alexandri III. decisio in una ex suis Decretalibus, cujus hæc sunt verba: *De quibus dubium est an baptisati fuerint, baptisantur his verbis præmissis.* Si baptisatus es, non te baptiso, sed si nondum baptisatus es, ego te baptiso &c. (*c*). Quod congruit cum sententia sancti Leonis multis in locis ac præsertim in trigesima septima sua Epistola sic scribentis (*d*): „ In primis itaque „ providêre debemus, ne dum speciem quandam „ cautionis tenemus, in damnum generandarum „ incidamus animarum. Quis enim ita sit suspica„ tionibus suis deditus, ut verum esse definiat, „ quod, omni manifestatione cessante, ex opinio„ ne ambigua suspicatur? Cùm itaque baptisatum „ se nec ille recordetur, qui regenerationis est cu„ pidus, nec alter attestari de eo possit, quod nes„ ciat consecratum; nihil est in quo peccatum pos„ sit obrepere, cùm in hac parte conscientiæ suæ „ nec ille reus sit, qui consecratur; nec ille, „ qui consecrat „. Et in alia Epistola ad Rusticum, Episcopum Narbonensem (*e*): „Si nulla existant „ indicia inter propinquos, aut familiares; nulla „ inter Clericos aut vicinos, quibus hi, de qui„ bus quæritur, baptisati fuisse doceantur; agen„ dum est, ut renascantur, ne manifestè pereat, „ in quibus quod non ostenditur gestum, ratio „ non sinit, ut videatur iteratum. Qui autem pos„ sunt meminisse, quòd ad Ecclesiam veniebant „ cum parentibus suis, possunt recordari, an quod „ eorum parentibus dabatur acceperint. Sed si hoc „ etiam ab eorum memoria alienum est, conferen„ dum eis videtur, quod collatum esse nescitur: „ quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi „ est diligentia pietatis.

(*c*) Alex. III. in cap. *de quibus.* 2. de Bapt. & ejus effectu. l. 3. tit. 42.

(*d*) S. Leo. Epist. 37. c. 1

(*e*) Idem Epist. 92. c. 15.

CASUS XXXII.

GERBERTUS, Germanus, 34 annos natus in Provincia, ubi viget secta Anabaptistarum, à triginta fermè annis in Religione Catholica piè educatus est à parente suo Catholico, qui de mortuis parentibus ejus Anabaptistis, ipsius institutionis curam suscêpit. Parens Gerberti, nec ipsemet recordatur se fuisse baptisatum; quamcumque adhibuerint diligentiam ad illud cognoscendum. Quare à Parocho suo Baptismi Sacramentum requirit Gerbertus: Nunquid eum in talibus circumstantiis baptisare debet Parochus?

RESPONS.

De simili difficultate consultus ab Episcopo Ravennate sanctus Leo respondet (*f*) 1°. *Scimus quidem inexpiabile esse facinus..... lavacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire.* 2°. *Sed in hoc*, id est; in eo, qui se baptisatum fuisse penitùs ignorat, *nihil simile formidatur; quoniam non potest in iterationis crimen venire, quod omninò factum esse nescitur.* 3°. *Quoties persona talis inciderit; sollicitâ primùm examinatione discutite; & longo tempore, nisi fortè supremus finis immineat, indagate, utrùm nemo penitùs sit, qui testimonio suo juvare possit ignorantiam nescientis.* 4°. denique, *Et cùm constiterit hunc, qui Baptismatis indiget Sacramento, solâ inaniter suspicione prohibêri; accedat intrepidus ad consequendam gratiam, cujus in se nullum scit esse vestigium: nec vereamur huic salutis januam aperire, quam nunquam antè docetur ingressus.*

(*f*) S. Leo. Ep. 35. c. 1. in Can. *Cùm itaque.* 112. de consecrat. dist. 4.

Consentit hæc decisio cum isto Provincialis Concilii Carthaginensis Statuto, quod an. 498. à sexaginta tribus Episcopis habitum, Quintum vulgò nominatur (*g*). „ Placuit de infantibus, quoties „ non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptisatos esse sine dubitatione testentur, neque „ ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi „ Sacramentis respondêre, absque ullo scrupulo „ eos esse baptisandos, ne ipsa trepidatio eos „ faciat Sacramentorum purgatione privari.

(*g*) Conc. Carthag. 5. Can. 6. & refertur à Gratiano in Can. *Placuit.* CXI. de consecrat. dist. 4.

Idem docet sanctus Gregorius Magnus; uti Gregorius II. (*h*). *De parvulis verò, qui à parentibus substracti sunt*, inquit posterior hic Papa, *& an baptisati sint, an non, ignorant, hos baptisare debeas secundùm Patrum traditionem, (si non fuerit qui testificetur) ratio poscit.* Hanc igitur regulam sequêtur Gerberti Parochus in casu proposito, & cùm ab infantia sua, neque quatuor primis vitæ suæ annis, cum utpotè parentum Anabaptistarum filium, fuisse Baptismo initiatum, quâcumque adhibita perquisitione, non compertum sit, illum profectò sacris tingere aquis debet ille Parochus.

(*h*) S Greg. l. 12. Ep 31. Greg. II. in Cap *Parvulos.* 110. de consecrat. dist. 4.

Observandum autem circa propositam difficultatem, 1°. in dubio probabili de Baptismo hujus infantis, eum denuò, sub conditione tantùm, esse baptisandum ex verbis Alexandri III. (*i*) in superiori responsione relatis. 2°. dubium illud forè probabile, si è Catholicis sit parentibus ortus, atque catholicam duxerit vitam; tunc enim justè præsumi posset, eum fuisse baptisatum, ut ostendimus authoritate Innocentii III. (*k*) ad Episcopum Ferrariensem scribentis; quâ in re dici nequit, summum hunc Pontificem dissentire à Concilio Carthaginensi, sancto Leone, aliisque antiquis; dici namque potest illos de iis tantùm fuisse locutos, qui à Christianis parentibus ortum non habêrent, quales sunt Anabaptistæ, quòd velint, infantes tunc duntaxat esse baptisandos, cùm adeam pervenerint ætatem, quâ de rebus fidei interrogati respondêre valent.

(*i*) Alex. III. in cap. *de quibus.* 2. de Bapt. & ejus effectu l. 3. tit. 42.

(*k*) Innoc. III. in cap. *Veniens.* 3. de Presbytero non baptisato, in fine l. 3. tit. 43.

CASUS XXXIII.

KONDOMIRUS, miles infidelis, in pugnâ ductus capti-

captivus, cùm aliis quibusdam vi baptisatus est, nullomodò intendens, imò reluctans Baptismo initiari. Post aliquot menses fidem amplexus est; quâ de re quæritur, utrum ipsius baptisma ita sit validum, ut eum denuò baptisare non necesse sit?

RESPONS.

Adultorum validum non est Sacramentum absque voluntate, seu intentione, saltem interpretativâ, illud recipiendi. Ita communiter Theologi post Sanctum Thomam (*a*): *Ex parte baptisati*, inquit Sanctus Doctor, *requiritur voluntas*, *sive intentio suscipiendi Sacramentum*. Quod etiam docent sanctus Bonaventura (*b*), Sanctus Antoninus (*c*), aliique permulti, Sancti Augustini testimonio fulti, cujus hæc verba refert Gratianus (*k*): „ Cùm „ pro parvulis alii respondent; ut impleatur erga „ eos celebratio Sacramenti; valet utique ad eo- „ rum consecrationem: quia ipsi respondêre non „ possunt. At si pro eo, qui respondêre potest, „ alius respondeat; non itidem valet. Ex qua re- „ gula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, „ cùm legitur, naturaliter movet: *ætatem habet*, „ *ipse pro se loquatur*. (*e*).

(*a*) S. Thom. 3. part. q. 68. a. 7. in corp.

(*b*) S. Bonav. in 4. dist. 4. a. 2. q. 1.

(*c*) S. Anton. 3. part. tit. 14. c. 13. §. 9.

(*d*) S. Aug. l. 4. de Bapt. c. 24. in Can. *Cùm pro parvulis*, 77. de Consecrat. dist. 4.

(*e*) Joan. 9. 21.

Cum Sancto Augustino consentit Innocentius III. scribens ad Episcopum Arelatensem (*f*): Licèt enim de iis loquatur, ut validè baptisatis, qui vi fuerant coacti ad amplectendam fidem Christianam, & quos proinde conformem fidei vitam sequi Ecclesia compellebat, ut patet ex hoc Decreto Concilii Toletani IV. an. 633. habiti (*g*): „ Qui autem ad Christianitatem coacti sunt venire „ .... oportet ut fidem, quam etiam vi vel ne- „ cessitate susceperunt, tenêre cogantur: ne no- „ men Domini blasphemetur, & fides, quam „ susceperunt, vilis & contemptibilis habeatur: Supponit tamen hic Summus Pontifex, eos baptismo suo sufficienter assensisse, ut re ipsâ illi sufficienter assentirent, ex D. Bonaventura (*h*) aliisque Theologis, qui, ut ii, de quibus loquitur hic Papa, Baptismum mallent suscipere, quàm legum rignrem, pœnasque Edicto Principis latas in renitentes subire. En verba Innocentii III. „ Is, qui „ terroribus atque suppliciis violenter attrahitur, „ & ne detrimentum incurrat, Baptismi suscipit „ Sacramentum .... characterem suscipit Chris- „ tianitatis impressum: & ipse, tanquam condi- „ tionaliter volens, licèt absolutè non velit; co- „ gendus est ad observantiam fidei Christianæ; in „ quo casu debet intelligi Decretum Concilii To- „ letani. Ille verò, *subdit Summus Pontifex*, qui „ nunquam consentit, sed penitùs contradicit, „ nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti. Unde ab Ecclesiâ ad observantiam legum suarum hujusmodi cogi non potest: Cujus rei hanc affert rationem, quia *plus est expressè contradicere, quàm minimè consentire*: quasi diceret, quòd si baptismi susceptioni sufficiens sit obex, dissensus; à fortiori potior est, manifesta contradictio: quod quidem hac similitudine comprobat: *Sicut nec ille notam alicujus reatus incurrit, qui contradicens penitùs & reclamans thurificare idolis cogitur violenter*.

(*f*) Innoc. III. in Cap. *Majores*. 3. de Baptismo & ejus effectu. l. 3. tit. 42.

(*g*) Conc. Tolet. IV. c. 56. in Can. *De Judæis*. 5. dist. 45.

(*h*) S. Bonavent. in 4. dist. 4. a. 2. q. 2.

Ex his itaque rationibus & authoritatibus sequitur invalidum esse Baptismum; dissentienti omninò collatum; ut si baptisaretur dormiens aut amens, inquit idem Papa, nisi ante somnum aut dementiam baptismo suo fuissent assensi. Unde ad propositam difficultatem speciatim respondemus, quòd, si ea Kondomiro sit vis illata, ut omnem in eo, illam quoque, quam *conditionatam* vocat Innocentius III. voluntatem destruat, ut si per vim fuerit aquæ immersus; irritum est ipsius baptisma: at si non eam passus violentiam; metu carceris aut etiam pœnæ majoris baptismo suo fuerit assensus; tùm Sacramenti characterem, non verò adjunctam ei gratiam suscepit. „ Sciendum, *inquit Sanctus* „ *Thomas* (*i*), quòd non requiritur in adulto vo- „ luntas absoluta suscipiendi quod Ecclesia confert: „ sed sufficit voluntas conditionata, sicut est in „ voluntariis mixtis, ut dicitur in 3. Ethicorum: „ & ideò si sit coactio sufficiens, ita quòd prin- „ cipium sit ex toto extra, nil conferente vim pas- „ so, ut cùm aliquis reclamans immergitur violen- „ ter: tunc talis nec Sacramentum recipit, nec „ rem Sacramenti. Si autem sit coactio inducens, „ sicut minis, vel flagellis, ita quòd baptisatus po- „ tiùs eligat Baptismum suscipere, quàm talia pa- „ ti; tunc suscipit Sacramentum, sed non rem Sa- „ cramenti.

(*i*) S. Thom. in 4. dist. 6 q. 1. a. 2. quæstiunc. 3. in corp.

CASUS XXXIV.

An iterùm, sub conditione saltem, THEOBALDUS Sancti Bricii parochus baptisare debet infantem in limine repertum cum appensâ ad collum schedulâ, quæ ipsum jam ab obstetrice fuisse baptisatum testatur?

RESPONS.

Theobaldus infantem hunc sacris iterùm debet aquis baptismi abluere sub conditione; ob istam, quam tradit sextum Oecumenicum Concilium, generalem regulam (*k*): „ De infantibus quoque „ decernimus, *inquiunt Patres hujus Concilii*, quo- „ ties non inveniuntur firmi testes, qui eos abs- „ que ulla dubitatione baptisatos esse dicant; nec „ ipsi propter ætatem de sibi tradito mysterio aptè „ respondêre possint; absque ullâ offensione bap- „ tisari, ne fortè ejusmodi dubitatio eos ejusmodi „ purificationis sanctificatione privet.

(*k*) Sexta Synodus General. Can. 84.

Idem statuit Concilium Carthaginense, de quo jam suprà in casu trigesimo secundo, qui incipit à voce Gerbertus. En verba ipsius (*l*): „ Placuit „ de infantibus, quoties non inveniuntur certissi- „ mi testes, qui eos baptisatos esse sine dubitatio- „ ne testentur, neque ipsi sunt propter ætatem „ idonei de traditis sibi Sacramentis respondêre, „ absque ullo scrupulo eos esse baptisandos: ne „ ista trepidatio eos faciat Sacramentorum purga- „ tione privari. Sic fert etiam Concilium Eboracense an. 1195. (*m*): „ Ubi autem puer, cujus „ baptisma ignoratur, reperitur expositus, sive cum „ sale, sive sine sale, baptisetur; cùm non intelligatur „ iteratum, quod nescitur fuisse collatum. Constat autem schedulam ab homine incognito, & forsan dissolutioris vitæ, vel etiam sectæ, quæ Baptismum ad salutem non esse necessarium credit, scriptam, non esse sufficiens testimonium de baptismo expositi infantis; quare huic fides ex Aquensi Concilio an. 1585. (*n*) nunquam adhibêri debet: „ Licèt expositus infans scriptum habeat col- „ lo appensum, quo ille baptisatus significetur; „ si tamen re diligenter perquisitâ .... adhuc du- „ bium sit eum baptisatum esse, eâ conditionis „ formulâ baptisetur. Si es baptisatus, ego te „ iterùm non baptiso. Et si nondum baptisatus es, „ ego te baptiso &c. Eodem modo loquitur Tolosana Synodus an. 1590. (*o*): „ Cùm projectis, „ expositisque puerulis, *ait*, licèt affixa reperia- „ tur schedula, quæ eos baptisatos esse testetur, in „ id tamen, an verum fictumve sit Parochi dili- „ genter inquirent. Si certi nihil compererint; „ inscripto chartulæ nomine eos sub conditione „ baptisabunt. Aquensi Concilii eâ de re verba usurpat Narbonense an. 1609. (*p*). Conformiter ad hæc Decreta in Nosocomio Parisiensi aliisque puerulorum expositorum, iterùm baptisantur sub conditione infantes: idque eò rectius fit, quòd omni prorsùs fide indigni sint, qui sic prolem suam exponunt; cùm etiam fieri possit aliundè, ut

(*l*) Conc. Carth. 5 in Can. *Placuit*. CXI. de Consecrat. dist. 4.

(*m*) Conc. Eboracens. Decreto. 4.

(*n*) Conc. Aquens. tit. de Bapt. Sacramento.

(*o*) Conc Tolosan. part. 2. Cap. 2. de Bapt.

(*p*) Conc. Narbon. c. 14. de Bapt. Sacramento.

ut validè non fuerint baptisati, propter imperitiam eorum, qui Baptisma conferunt, eorumve præproperam festinationem.

Fatendum tamen, in eo casu unum satis esse testem integrum & incorruptum; præsertimque cùm tertiæ personæ res non agitur, ut docet Glossa in Canonem *Placuit*, modò laudatum; quam admittunt Fagnanus, aliique inclyti Canonum interpretes.

CASUS XXXV.

Cùm erroneum mendicantium turma in amplo pago per totum sancti Patroni festum diem mendicâssent; duos ibi in cujusdam villici horreo pueros, alterum fermè tres, alterum quatuor annos natum ad multam noctem dereliquerunt; quos cùm paulò post mendicorum discessum reperisset villica dormientes; de eâ re Parochum admonuit. Quid tùm faciet Parochus? Nùm eos sub conditione baptisabit?

Respons.

Idem, ut videtur, ferri debet judicium, de duobus illis puerulis, atque de infantibus in domorum limine expositis, ac proinde illi sub conditione sunt baptisandi: quòd justâ de causâ dubium esse possit, an homines illi vagi suos baptisari pueros curaverint.

1. Quia fex illa hominum, supinâ plerumque laborans ignorantiâ, absque ullo Religionis exercitio, aut potiùs Religione vitam dissolutiorem eò impuniùs degit, quòd unà ad plurimùm die in eodem loco commorentur transeunter. 2. Quia rarò viri cum iis, quas secum ducunt, mulieribus Matrimonio juncti sunt. Aliquando propè claram Abbatiam, Parisiis decem aut duodecim leucas distantem, horum sceleratorum viginti & ampliùs ipsi vidimus colluviem, quorum unus alteri promercalem suam uxorem ac suppositam quatuor tantùm assibus vendidit, ac transtulit: atque de illorum impiorum tolerantiâ conquesti, hoc unum abstulimus responsum, eos necesse esse concoquere; ne isti, uti non ita pridem quidam absque dono dimissi fecerant, Abbatiæ villam aliquam de nocte incenderent. 3 Quia iis solemne est non intermissa fundere mendacia. Quatuor aut quinque, inquit is, sunt mihi liberi, qui fame pereunt; aut uxor ex puerperio absque ope cubans: alter mancum, claudum, membris inertem, aut ægrum se simulat. Unus comitiali morbo corripitur; alius omnium egens in dissitam sexaginta & ampliùs leucas patriam redit; iste è Xenodochio exit, aut etiam è tetro carcere, cujus ærumnas jam dudum, regia non valens solvere vectigalia, passus est. Famulatum amisit ille, nec vitam labore tolerandam invenit: hujus à trimestri spatio ægrotat uxor absque auxilio; isti officit frontis mollitia, ne stipem corroget; huic non deest natalium splendor; sed census est tenuis, aut nullus: mercatorem se bonis omnibus funditùs everterunt argentariæ dissolutiones; & in his omnibus ne prima quidem sæpè veriloquii species reperitur; atque à quinquaginta annis tot exemplis res nobis comperta est, ut jam incertæ nobis esse nequeant eorum fraudes, eosque habêre debeamus, uti fures eleemosynarum, quæ veris debentur pauperibus. 4. Desidiosæ illius gentis hinc etiam manifesta fit impietas, quòd Ecclesias non subeat, nisi ut falsa hæc annuntiet, quò asses quosdam emungat; idque tam altâ voce, ut illo murmure querulo fidelium mentes ad orationem intentæ aliò divagentur, ac patiantur necesse sit, donec mendicabula hæc fictarum calamitatum suarum concursum, ac longissimam seriem effuticrint, quam etiam prorogare quandoque gestiunt, ut repulsæ damnum ac fastidium hac ratione vindicent.

Ex his omnibus liquet cujusmodi fariuæ sint illi errones vicorum & urbium, quàm incerta sit eorum Religio, & quàm malè tutò credi possit, eos infantibus suis aut conferri curâsse Baptismum, aut etiam per se validè contulisse, cùm incerta non sit crassa eorum inscitia; ac nullum fermè ad ea studium, quæ ad salutem pertinent.

Existimamus igitur, quòd si expositi infantes cum scripto ad collum appenso, sub conditione debeant baptisari nullâ habitâ illius schedulæ ratione, ut statuunt Concilia provincialia, Tolosanum (*a*), Aquense (*b*), & Narbonense (*c*); cur itidem non sacris abluentur aquis pueruli, quorum parentes noscuntur adeò irreligiosi, atque crassè ignari. Ita nobiscum sentit Author Colloquiorum Diœcêsis Andegavensis an. 1703. (*d*) in quibus id tamen animadversum fuit, quòd, si quibusdam annis natu majores essent illi pueri; tunc Episcopi consilium requirere teneretur Parochus. Quæ ratio & Canonibus magis consentanea, & magis tuta nobis videtur.

(*a*) Conc. Tolosan. an. 1590. Cap. 2.
(*b*) Conc. Aquense tit. de Sancto Bapt.
(*c*) Conc. Narbon. 1609. c. 14.
(*d*) Colloq. Andegavense, mense sept. 1703. q 3.

CASUS XXXVI.

Rabbinus David, Judæus Augustanus, solo temporalis quæstûs intuitu, omnique prorsùs in Christum, ipsiusve Sacramenta, fide destiturus, Baptismum suscepit. Nunquid validus est hic Baptismus?

Respons.

Ex multis quidem Scripturæ sacræ(*e*) sanctorumque Patrum testimoniis constat, in adultis necessariò fidem requiri (*f*) ad suscipiendum dignè & utiliter Baptismum; sed eandem quoque certum est non esse necessariam ad eum validè suscipiendum, cùm ejus validitatem Ecclesia agnoscat, qui ab hæreticis confertur, modò illud observent, quod huic Sacramento est essentiale. Doctrinam hanc clarè vindicat sanctus Augustinus his verbis (*g*): *Non interest*, inquit sanctus Doctor, *cùm de Sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accipit Sacramentum. Interest quidem plurimùm ad salutis viam: sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest.* Idem quoque docet sanctus Thomas; (*h*) *Alio modo requiritur aliquid ex necessitate ad Baptismum*, ait Angelicus Doctor, *sine quo character Baptismatis imprimi non potest; & sic recta fides baptisati non requiritur ex necessitate ad Baptismum, sicut nec recta fides baptisantis, dummodò adsint cætera, quæ sunt de necessitate Sacramenti.* Cujus hanc addit rationem: *Non enim Sacramentum perficitur per justitiam hominis dantis, vel suscipientis Baptismum, sed per virtutem Dei.* Hinc sequitur Judæum, de quo in casu proposito; licèt in Christum, illiusve Baptisma nullam fidem habuerit, Baptismi tamen charactere fuisse signatum, ob consensum suum, quamvis baptismalem gratiam non acceperit.

Cæterùm de pueris nondùm ratione utentibus idem non est dicendum ac de adultis circa fidei necessitatem in his requisitam: certum est enim pueros, nondum actu fidem habentes, posse Baptismo justificari, ut docent sanctus Augustinus ad Bonifacium scribens (*i*) aliisque multis in locis, & ipso posterior Author antiquus; (*k*) ac definivit Innocentius III. in Decretali quâdam ad Episcopum Arelatensem, (*l*) in qua opposita solvit Argumenta hic Summus Pontifex: quod pariter à Concilio Tridentino definitum est (*m*). Legi quoque potest, quâ ratione eandem doctrinam seu ratiocinio, seu sancti Augustini authoritate alibi sanctus Thomas defenderit, atque confirmârit. (*n*)

(*e*) Marc. c. ult. v. 16. Hebræ. 11.6. Act. 8. 17. &c.
(*f*) Origen. Hom. 8. in Exod. 8. S. Aug. in Can. *Prima* 73. de Consecrat. dist.4.
(*g*) S. Aug. in Can. *Sicut*, 151. de Consecrat. dist.4. §. 1.
(*h*) S.Thom. 3. part. Sum. q. 48. art. 5.
(*i*) S. Aug. in Can. *Nihil*. 76. de Consf dist. 4. Et l. 1. de Peccatorum meritis c. 25. 27. & 33. & Serm. 10. de verbis Apostoli.
(*k*) Isidorus in Can. *Parvuli*, 74. cit. dist.
(*l*) Innoc. III. in Cap. *Majores*, 3. de Bapt. & ejus effectu.
(*m*) Conc. Tridentr. Sess. 7. Can. 13. de Baptismo.
(*n*) S.Thom. cit. q. 68. a. 9. ad 1.

CASUS XXXVII.

Florianus, adultus vir, multorum conscius crimi-

criminum, humanis tantùm rationibus, aut propriâ utilitate ductus Baptismum suscêpit, interiorem servans affectum ad sua peccata. Nunquid integram in futurum eorum veniam impetrabit, si de iis conteratur, atque ad pœnitentiam recurrat?

RESPONS.

Dubium esse nequit, quin cessante per pœnitentiam, suorumque peccatorum, ac præcipuè commissi sacrilegii confessionem, Floriani fictione, Baptismus, quo statim abusus est, suum posteà, ut docet Sanctus Augustinus (*a*), sortiatur effectum: *Tunc valêre ad salutem incipit Baptismus, cùm illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseverante, peccatorum abolitionem non sinebat fieri.* Nam, etsi conscius peccàti Baptismi characterem, ut ait idem sanctus Doctor, non tamen gratiam sanctificantem suscipit (*b*), ob obicem peccati, quod pœnitentiâ tantùm delêri potest: quod idem asserit de eo, qui in hæresi aut schismate baptisatus, ad Ecclesiam revertitur (*c*). *Sic etiam iste, qui Baptisma Christi, quod non amiserunt, qui se separaverunt, inimicus caritatis & pacis Christi in aliqua hæresi, aut schismate accepit, quo sacrilego scelere peccata ejus non dimittebantur, cùm se correxerit, & ad Ecclesiæ societatem, unitatemque venerit; non iterùm baptisandus est: quia ei ipsa reconciliatione ac pace præstatur, ut ad remissionem peccatorum ejus in unitate jam prodesse incipiat sacramentum, quod in schismate prodesse non poterat.* Et alibi (*d*): *Cùm reversi fuerint, accipiunt virtutem Spiritûs Sancti, quem ii, qui extra Ecclesiam baptisantur, nondum habent.* Hæc autem hujusce doctrinæ potest afferri ratio, quòd Sacramenta, quæ characterem imprimunt, uti Baptismus, Confirmatio & Ordo, suscipientem in statu invariabili constituunt, quamvis imperfecto ob defectum gratiæ, cui obest peccatum. Unde character ille habêri debet, uti potentia passiva, quæ accedente gratiâ perficitur; Deumque, qui est misericordia, Sacramento suam integram tribuere efficaciam credi necesse est, ubi obicem peccati tollit sincera animi conversio.

(*a*) S. Aug. l. 1. de Bapt. c. 10. in Can. *Tunc valêre.* 42. de Consecrat. dist. 4.

(*b*) Idem in Can. *Quomodo.* 41. ibidem.

(*c*) Idem. l. 1. de Bapt. contra Donatistas. cit. Cap. 12. seu. n. 18.

(*d*) Idem in Can. *Quamvis.* 29. de Consecrat. dist. 4.

Doctorem gratiæ sequitur Sanctus Thomas (*e*). *Quando aliquis baptisatur*, inquit, *accipit characterem, quasi formam, & consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata: Impeditur autem quandoque per fictionem. Unde oportet, quòd remota ea per pœnitentiam Baptismus statim consequatur suum effectum.* Quod ita intelligendum est, ut peccatorum præcedentium remissionem propriâ virtute Baptismus operetur, pœnitentiâ verò indirectè fictionem amovendo: Diximus *remissionem peccatorum præcedentium*; nam, ut alibi advertit Angelicus Doctor (*f*), *Baptismus, recedente fictione, habet illum effectum, quem priùs habuisset, si fictio non fuisset: & ideò peccata præcedentia Baptismus remittit & quò ad culpam & quò ad pœnam; sed peccata sequentia remittuntur virtute contritionis, quæ fictionem amovet, quantùm ad culpam, sed non quantùm ad pœnam totaliter.* Et alibi (*g*); *ad Baptismi effectum consequendum concurrit Baptismus & pœnitentia: Sed Baptismus, tanquam causa per se agens; pœnitentia, sicut causa per accidens; id est, removens prohibens.*

(*e*) S. Thom. 3. part. q. 69. a. 10. in corp.

(*f*) Idem in 4. dist. 4. q. 3. a. 2. ad 2.

(*g*) Idem. 3. part. q. 69. cit. art. 10. ad 2.

CASUS XXXVIII.

OSMANUS, miles Turca, captus in pugna, cædium, furtorum, blasphemiarum, aliorumque sine numero peccatorum conscius, Baptismum requirit. Numquid Sacerdos ei tot sceleribus congruentem debet priùs injungere satisfactionem, quàm ei baptismum conferat?

RESPONS.

Sacerdos talem Osmano satisfactionem injungere non potest; quia certum est de fide, Baptismo non tantùm originale, sed & actuale peccatum delêri, tùm quò ad culpam, tùm quò ad pœnam.

Sufficit igitur 1. ut Osmanus, præcipua Religionis Christianæ mysteria credat & cognoscat juxta hæc Christi verba: (*h*) *Qui crediderit & baptisatus fuerit, salvus erit*; quia *Ecclesia paradiso comparata*, inquit Sanctus Augustinus, (*i*) *indicat nobis posse quidem ejus Baptismum homines etiam foris recipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenêre .... Sic ergo Baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiam; munus autem beatæ vitæ non nisi intra Ecclesiam reperitur.* 2. Requiritur, ut homo ille sincerè de peccatis doleat, Deumque diligere incipiat, *tanquam omnis justitiæ fontem*, ut loquuntur Patres Tridentini (*k*).

(*h*) Marc. c. ult. v. 16.

(*i*) S. Aug. l. 4. de Bapt. c. 1. in Can. *Ecclesia.* 45. de Consecrat. dist. 4.

(*k*) Conc. Trid. Sess. 6. de justificat. c. 6.

Hanc decisionem confirmat 1. authoritas Sancti Augustini dicentis (*l*): *Generante carne tantummodò trahitur peccatum originale; regenerante autem Spiritu, non solùm originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.* 2. Sancti Thomæ, (*m*) qui posito hoc principio: *Manifestum est autem .... quòd mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solùm nostris, sed etiam totius mundi, ut dicitur 1. Joan. 2.* Hanc tandem elicit conclusionem: *Et ideò qui baptisatur pro quibuscunque peccatis non est aliqua satisfactio injungenda. Hoc enim esset injuriam facere passioni & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptisatorum.*

(*l*) S. Aug. l. 1. de peccat. meritis & remiss. c. 16.

(*m*) S. Thom. 3. part. q. 68. art. 5. in corp.

Neque dispar est à Sancto Thoma Ecclesiæ doctrina, ut constat 1. ex Decreti Eugenii IV. verbis istis (*n*): *Hujus Sacramenti* (Baptismi) *effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpâ debetur. Propterea baptisatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes, antequam culpam aliquam admittant, statim ad Regnum cælorum & Dei visionem perveniunt.* 2. ex capite septimo sextæ Sessionis Tridentini Concilii; quod legi potest.

(*n*) Eugenii IV. Decretum pro Armenis ad calcem Concilii Florentini.

Hanc hujus doctrinæ rationem suppeditat Innocentius ad Episcopum Ferrariensem scribens (*o*), cui declarat irritam fore cujusdam hominis ordinationem ad sacerdotium ante susceptum Baptismum: *Cùm Baptismus*, inquit, *sit fundamentum omnium Sacramentorum, ante susceptionem Baptismi non suscipiatur aliud sacramentum: quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest.*

(*o*) Innoc. III. in Cap. *Veniens* de Presbytero non Baptisato l. 3. tit. 43.

Circa autem præsentem difficultatem, duo nobis sunt cum Sancto Thomâ (*p*) observanda. Primum; quòd *si qui tamen baptisandi ex sua devotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda; non ad hoc quòd eis satisfactio imponeretur; sed ad hoc quòd contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur.* Alterum: quòd post susceptionem baptismi ad alieni boni restitutionem, injuriæque proximo illatæ essent cogendi: *Restituere malè ablata proximis*, ut loquitur idem Angelicus Doctor (*q*), *& satisfacere eis de injuriis illatis, est cessare à peccando: quia hoc ipsum, quod est detinêre aliena, & proximum non placare est peccatum. Et ideò peccatoribus baptisatis injungendum est, quòd satisfaciant proximis, sicut & quòd desistant à peccato. Non est autem eis injungendum, quòd pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.*

(*p*) S. Thom. 3. part. q. 68. art. 6. in corp.

(*q*) Idem ibid. art. 5. ad 3.

CASUS XXXIX.

MENANDER, Chirurgus mulierum in partu adjutor,

adjutor, cùm mulieris cujusdam puerperio præsens illam vidisset extremos jam efflantem halitus, nec vitam ad horæ quadrantem producere valentem; ante mortem, latus ei exscidit, ut infans ex utero extractus salvus fieret, ac Baptismo initiaretur. Quâ de re à Confessore suo graviter objurgatus retulit, id eo duntaxat momento se gessisse, cùm proxima morti foret mulier; atque eo fine, ut infantis prospiceret felicitati, cujus æterna salus procul dubio temporalis matris vitæ esset anteponenda; quæ aliundè omnibus jam munita Ecclesiæ Sacramentis, omni prorsùs ratione sensuque carebat. Quæritur jam cui sit jus, an Menandro; an verò ipsius Confessori?

RESPONS.

Pro Confessore stat jus: nam homicidii reus est Menander, quòd propriâ authoritate mulieri huic vitam eripuerit, neque ullà ratione ab homicidii reatu potest excusari. Id quidem docet Sanctus Antoninus: (a) *Mulier viva nullo modo debet scindi, ut puer, quem habet in ventre, baptisetur; etiamsi constaret, ipsum moriturum aliàs sine Baptismo.* Decisionem hanc firmat Sanctus Thomas isto fultus Apostoli (b) principio: *dicendum*, inquit (c), *quòd non sunt facienda mala, ut veniant bona, Rom. 3. Et ideò non debet homo occidere matrem ut baptiset puerum*, Unde matris mortem absque crimine accelerare non potuit Menander, ut infantis saluti prospiceret; *si tamen*, pergit Angelicus Doctor, *Mater mortua fuerit, vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptisetur.* Cùm experientiâ sit compertum, ut observat Possevinus, (d) ex Medicorum consensu; quos ex iis plurimos ac peritissimos se consuluisse testatur, talem infantem Matri suæ, saltem tribus horæ quadrantibus posse esse superstitem. Idque consulere Parochum iis, qui periculoso adsunt puerperio, vult Sanctus Carolus: *Si quando autem in partu mulier obierit*, inquit hic Sanctus Archiepiscopus, *hoc fieri admonebit, ut uterus aperiatur, indeque fetus eductus, si vivit, quam primùm baptisetur.*

Vide { PATRINUS. }

(a) S. Anton. 3. part. Sum. tit. 14. c. 13. §. 1.

(b) Rom. 3. 8.

(c) S. Thom. 3. part. Sum. q. 68. a. 11. ad 3.

(d) Possevinus de officio Curati c. 6.

(e) S. Carol. Acta Ecclesiæ Mediolan. part. 4. Instruct. Confess. tit. de iis, quæ Parochus curet, cùm timetur de partu.

BELLUM.

IN hoc titulo non agitur de bello, quod civile dicitur, ut fit inter Principem aut Rempublicam, & quosdam eis subditos; aut inter ejusdem Statûs subditos; vel denique inter Magistratus & populum ejusdem Principis; sed de bello propriè dicto procedit quæstio: cujus quidem justam causam, legitimumque finem complectitur ista à celebri Theologo allata definitio: (f) *Bellum est publica armorum assumptio Reipublicæ tuendæ, vindicandæve gratiâ*: ex his terminis: *publica armorum assumptio*, intelligitur ad solum Principem aut Reipublicæ rectores pertinêre jus publicâ authoritate arma assumendi: ex istis autem: *Reipublicæ tuendæ vindicandæve gratiâ*, liquet, duplex distinguendum esse belli genus; *defensivum* unum, quod fit contra hostes Reipublicæ; ut eam defendant: alterum *offensivum*, cujus finis est vindicta publicæ injuriæ Principi aut Statui illatæ; cùm debita iis denegatur satisfactio.

Omnis Princeps aut Respublica, qui alium etiam Principem sui superiorem agnoscit, ut in Germania Princeps Elector Sacri Imperii, bellum purè defensivum suscipere potest: At supremo duntaxat Principi, hoc est, qui in temporalibus nullum se superiorem agnoscit, uti Imperator, Galliæ Rex, aliique similes Principes; licet bellum offensivum inferre.

Belli justi tres sunt conditiones, publica videlicet authoritas, causa legitima & intentio recta; quarum unâ deficiente bellum est illicitum; nec à peccato mortali excusantur bellantes, ut fusiùs explicabimus in primâ hujusce tituli decisione.

Hinc palam fit, quàm injustum & immane sit bellum, ab eo illatum, qui illud tantùm indicit ob ambitionem, atque latiùs dominandi libidinem; ob avaritiam & majorum divitiarum cupiditatem, aut nimiæ vicini Principis, quocum pace fruitur, potentiæ timorem; vel etiam regionem sedibus ac domicilio opportuniorem possidendi invidiam; vel denique ob Rivalem bonis aut statu, ut putatur, suo indignum, aut jure legitimè acquisito spoliandi cupidinem, quòd inde sit aliquid incommodi, quo armorum vi cupit esse immunis.

Si belli Duces ac milites dubitent, nùm sit justum bellum, de ejus injustitiâ non convicti, possunt tamen absque crimine militare, ac Principi suo servire; *si verò certum non est*, inquit Cajetanus: (g) *subditi Principis indicentis bellum, excusantur obedientes Domino suo*: Quod probat hic Cardinalis authoritate Sancti Augustini contra Manichæos scribentis, (h) quem Gratianus, licèt fusiùs & clariùs mentem suam aperiat in eo, ex quo Canonem hunc excerpsit loco hic collector, sic loquentem inducit: *Vir justus, si fortè sub Rege homine etiam Sacrilego, militet; rectè potest, illo jubente, bellare; si vice pacis ordinem servans, quod sibi jubetur; vel non esse contra Dei præceptum, certum est; vel utrùm sit certum non est; ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas impetrandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.* Idem docet Bartholomæus Fumus, atque Cajetanus; ex quo sic concludit hic Cardinalis: *Excusatur ergo subditus in bello de quo nescit an sit justum..... ratione obedientiæ. Et universalis ratio, quare*

(f) Polman. Brev. Theolo. part. 2. 2. n. 241.

(g) Cajet. in Summa v. *Bellum*. n. 3.

(h) S. Aug. l. 22. contra Faustum. c. 74. & 75. in Can. *Quid culpatur*. 41. 33. q. 1. §. 2.

quare obedientia in dubiis excusat, subdit idem Author, *est: quia non est subditorum discutere consilia definitionesque dominorum suorum; sed præsumenda sunt justa, nisi manifestam contineant iniquitatem.* Eos tamen à peccato non excusat hic Author, qui in tali dubio sub aliquo Principe, cùm nec ejus essent subditi, nec stipendiarii, militiam voluntariè susciperent.

Verùm hæc meritò agitatur quæstio, utrùm videlicet Princeps, qui ob illatæ injuriæ, aut publici damni satisfactionem justum bellum suscepit, illud remittere sub conscientia teneatur; an verò prorogare possit; cùm ab hoste debita offertur satisfactio? cui quæstioni ut respondeatur, tria belli tempora, seu triplicem statum vult idem Cardinalis distingui.

Primus est initium belli, quando nimirum bellum fuit denuntiatum; & incedit, aut saltem collectus est exercitus; quo in casu oblatam sibi denegare non potest princeps æquam satisfactionem; quia ob necessitatem tantùm, quæ in hoc casu desinit, bellum potest fieri justum ex his sancti Augustini verbis (*a*): *Pacem debet habere voluntas, bellum necessitas ..... non enim pax quæritur, ut bellum excitetur; sed bellum geritur, ut pax acquiratur.* (*a*) S Aug. in Can. *Noli.* 3. 23. q. 1.

Secundus belli status est, cùm jam facta sunt utrinque hostilia, ut pugnæ, obsidiones urbium &c. quo tempore juxta Cajetanum non tenetur Princeps bellum intermittere ob coactam satisfactionis ab hoste factæ oblationem: quia, ut ait, ille Princeps, qui justum bellum gerit, est instar capitalis Judicis, cujus est, uti personæ publicæ, scelus aliquod ulcisci; cùmque justum bellum sit actus justitiæ vindicativæ; illud prorogare potest in illius vindictam, qui culpâ suâ huic ansam præbuit, quique ob denegatam, quam statim offerre poterat, satisfactionem; voluntariam injustitiæ suæ pœnas luendi subiit necessitatem. Sed exigunt humanitatis ac prudentiæ Leges, ut bello, quantumlibet producto, justi præfigantur limites; ne se verioris ob injuriam aut illatum damnum vindictæ desiderio, majora vel Statui vel ipsi Principi mala eveniant, quàm bonum, quod inde speratur, cùm incertus sit exitus, & anceps fortuna belli; atque inclementem ac ferreum hominem odio Deus prosequatur. Obtentâ itaque sibi aut subditis suis debitâ satisfactione; hoc Christiano Principi satis esse debet, ut sibi cautionem capiat, quâ obtectus in posterum nihil ab hoste reformidet.

Tertius denique belli status est, cùm jam defervescit, ac brevi confici videtur; quâ de re hic Author eodem planè modo, ac de secundo belli statu argumentatur.

Quod pertinet ad obligationem restituendi damna occasione belli injustè illata, alibi de eâ fiet sermo.

Ut vi apertâ, sic dolo ac stratagemate cum hostibus bellare licet, modò iis data servetur fides.

CASUS PRIMUS.

THEODULUS, Princeps supremus, illatam sibi à vicino Principe injuriam armis ulcisci cupiens, nec ei tamen, nisi justâ de causâ, bellum indicere volens, ne effusum in eo sanguinem Deus à se requirat, à suo Confessario postulat, quæ sint requisitæ conditiones ad bellum justum & innoxium. Quid respondebit ille Confessarius?

RESPONSIO.

Theodulo consulens ille Confessarius doctrinam tantùm sancti Thomæ sequetur, qui docet, justum esse non posse bellum, nisi adsint tres conditiones: *Ad hoc*, inquit sanctus Doctor, (*b*) *quòd aliquod bellum sit justum, tria requiruntur.*

Primò quidem, authoritas Principis, cujus mandato bellum est gerendum; non enim pertinet ad personam privatam bellum movere: quia potest jus suum in judicio Superioris prosequi. Solus namque Princeps contra iniqua hostium molimina ditionem suam tueri potest, ut multis Scripturæ sacræ tum veteris, tùm novi Testamenti testimoniis probat Angelicus Doctor, cui his verbis congruit sanctus Augustinus (*c*): *Ordo tamen ille naturalis, mortalium paci accommodatus, hoc poscit, ut suscipiendi belli authoritas atque consilium penès Principem sit:* Nec non ista lex Valentiniani & Valentis (*d*) *Nulli prorsus, nobis insciis, atque inconsultis, quorumlibet armorum movendorum copia tribuatur.* Quod pariter anterioribus ac posterioribus Legibus (*e*) fuit prohibitum.

Secundò, requiritur justa causa, addit sanctus Thomas, *ut scilicet illi, qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur.* Quod ex sancto Augustino (*f*) confirmat idem Angelicus Doctor: *Unde & Augustinus in lib. 83. Quæstionum: justa bella solent definiri, quæ ulciscuntur injurias, quæ si gens, vel civitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexerit quod à suis improbè factum est, vel reddere, quod per injuriam ablatum est.*

Tertiò, requiritur ut sit intentio bellantium recta, quâ scilicet intenditur, vel ut bonum promoveatur; vel aut malum vitetur. Quod probat Angelicus Doctor authoritate sancti Augustini in Decreto Gratiani his verbis relata (*g*): *Apud veros Dei cultores etiam illa bella peccata non sunt, quæ..... pacis studio geruntur, ut mali coerceantur, & boni subleventur.* Non sine ratione ita loquebatur hic gratiæ Doctor, quandoquidem non aliter senserint vel ipsimet ethnici, ut patet ex his Tullii verbis: (*h*) *Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud, nisi pax quæsita videatur.* Quæ quidem tertia conditio tanti est momenti ad belli justitiam, ut possit esse illicitum, nisi duabus prioribus accedat. *Potest autem contingere*, inquit sanctus Thomas, *ut si sit legitima authoritas indi-*

(*b*) S. Thom. 2. 2. q. 40. art 1. in corp. Item. q. 41. a. 1. ad 2. & 3. part. q. 42. art. 2. ad 1.

(*c*) S. Aug. lib. 22. contra Fault. c. 75.

(*d*) Leg. *Nulli.* unic. Cod. ut armorum usus inscio Principe interdictus sit. lib. 13 tit. 46.

(*e*) Leg. 1. ff ad Leg. Julian. & Novel. de armis.

(*f*) Lib. 83. qq. q. 10. in Josue.

(*g*) S. Aug. in Can. *Apud.* 6. 23. q. 1.

(*h*) Cicero. l. 3. de Officiis.

indicentis bellum, & causa justa, nihilominùs propter pravam intentionem bellum reddatur illicitum. Quod ex his S. Augustini verbis ex ejus amplo in Faustum Manichæum opere deprompsis confirmat; *nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacatus & implacabilis animus..... libido dominandi, & si qua sunt similia; hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur.*

Ex dictis itaque colligendum, quod, ut Theoduli bellum sit justum & innoxium, non sufficit in eo suprema authoritas; sed insuper requiritur. 1. Ut justam ob causam hosti suo bellum indicat, ac justitiæ sit conformis ejus intentio. 2. Ut belli declarandi sit pax, finis: *Pacem* namque, ut pulchrè ait sanctus Augustinus, (*a*) *habere deberet voluntas; bellum necessitas.... non enim pax quæritur ut bellum excitetur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur.*

(*a*) Idem Epist. 189. aliàs 205. in Can. Noli. 3. 23. q. 1.

Hæc Theodulo consulens nôrit principia Confessarius, sed insuper, quod præcipuum caput est, quæ sint in Principe justæ belli indicendi causæ à Covarruviâ (*b*) qui earum quatuor recenset; omninò accipiat. Prima *inter alias belli causas.... illa est omnium probatissima, quod bellum fiat ad defensionem Reipublicæ, ne ea à Tyranno per vim opprimatur; item ad defensionem proprii imperii & Provinciarum ad id pertinentium.* Quod probat doctus ille Episcopus ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum Dalmatam, (*c*) atque tribus Digestorum Legibus.

(*b*) Didac. Covar. à Leyva. to. 1. part. 2. relectionis in Cap. *Peccatum.* 4. de regulis juris in 6. §. 10. n. 3. & 4.

(*c*) Innoc. III. in Cap. *Olim.* 12. de restit. Spoliat. lib. 2. tit. 3.

Secunda est, *quoties bellum geritur ad vindicandam injuriam, iniquissimè illatam*, aut damnum injustum reparandum. Quod probat authoritate sancti Augustini iisdem jam terminis à sancto Thoma laudata, & qui iis æquivalent quoad sensum, qui reperiuntur in exemplari hujusce sancti Doctoris, cui consentiunt hæc alia antiqui Canonis verba. (*d*) *Justum est bellum, quod ex Edicto geritur de rebus repetendis aut propulsandorum hostium causâ.*

(*d*) Isidor. in Can. *Justum.* 1. 23. q. 2.

Tertia, *cùm subditi adversùs Principem insurgunt, nec volunt ei obedire, etsi fuerint ab illo sæpè admoniti*; ut ait idem Covarruvias his nixus Apostoli verbis: (*e*) *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*, & hoc exemplo, quod è secundo Regum (*f*) Libro depromitur, in quo fit mentio de rebellione ac punitione Sebæ, seditionem in Israël contra David moventis; atque Augustini authoritate, in Gratiani Decreto laudatâ, (*g*) qui hanc rationem, uti legitimam comprobat.

(*e*) Rom. 13. 2.

(*f*) 2. Reg. 20. & 21.

(*g*) S. Aug. in Can. *Quid culpatur.* 4. 23. q. 1.

Quarta, *cùm quis alium impedit*, inquit idem noster Canonista, *ne per aliquam Provinciam transeat, etiam propriam impedientis; modò transitus ille innoxius futurus sit. Etenim licitum est tunc bellum impedienti movere; nam cùm transitus innoxius, qui jure humanæ Societatis debetur, negatus fuerit; justè neganti bellum infertur.* Ob eam causam, addit hic Author, Sehon & Og, Amorrhæorum Regibus (*h*) bellum intulêre Israëlitæ, quos ex crimine eximit sanctus Augustinus, dicens: (*i*) *Notandum est sanè, quemadmodum justa bella gerebantur,* (à filiis Israël contra Amorrhæos) *innoxius enim transitus negabatur, qui jure humanæ Societatis æquissimo patêre debebat.* Hæc sunt potissimùm, quæ scire tenêtur Theoduli Confessarius, ut Pœnitenti suo tutò respondeat & consulat.

(*h*) Num. 21. v. 21. & seqq.

(*i*) S. Aug. q. 44. in num. in Can. *Notandum.* fin. 23. q. 2.

CASUS II.

Nectarium, Principem Christianum, paterni Regni, tùm ætatis prærogativâ, tùm Patris testamento hæredem, in jure suo interpollat Maximus, frater ejus, natu minor, qui sceptrum dolo occupatum, vi retinet. Nectarius vicinis suis Principibus parùm carus, emendicato frustrà ab iis auxilio, ab infideli Principe opem vellet petere, cujus imperio finitima est sua ditio. Quâ de re quærit, utrùm in explicatis modò circumstantiis absque peccato id ipsum præstare valeat?

Respons.

Distinctione opus est: nam, vel Princeps ille infidelis cum Christianis nec activè nec passivè militat, vel non: si non militat; hæc est sancti Antonini sententia (*k*), Nectarium absque peccato infidelis hujus Principis auxilium posse implorare, cùm non aliâ ratione jus à fratre suo debitum possit reposcere, ac Legibus naturalibus divinis & humanis vim vi repellere liceat. *Puto infideles Pacificos, non habentes guerram activè nec passivè nobiscum, imminente necessitate licitè posse vocari: aliter non; scilicet, si guerra urget, vel nostrum bellum est justum vel injustum, sed non urget necessitas*; ut loquitur inclytus Author apud sanctum Antoninum, qui insuper pro eadem opinione Joannem Neapolitanum laudat: *Idem etiam tenet Joannes Neapolitanus in quodlibetis, concludens, quod, cùm non sit guerra inter nos & Saracenos, & Turcas non liceret modo uti auxilio eorum contra fideles, dum duret guerra.* Idem denique sentit Nicolaus de Lyra (*l*), de Davide loquens his verbis: *In tali bello* (hoc est Davidis contra Saül) *justò poterat licitè uti Philistinorum, qui erant infideles, consortio & auxilio..... nec peccâsset David, si habebat justum bellum contra Saül, quod potuit esse.... poterant enim ipsi filii Israël cum Philistæis facere, & si non fœdera perpetua, tamen treugas ad tempus, & juramento firmare.*

(*k*) S. Anton. 3. p. tit. 4. c. 2. §. 11.

(*l*) Nicol de Lyra in reg. 28.

Verùm, si de præsenti militet cum Christianis hic Princeps infidelis, ejus auxilium requirere non potest Nectarius, nisi urgente ad id necessitate; quantumvis aliundè æquum foret bellum.

CASUS III.

Nunquid peccat Annibal, Dux exercitûs, qui hostes diebus Dominicis ac festis præcipuis incautos ac minùs custoditos noscens pugnam solet edere?

Respons.

Respondet Angelico Doctori (*m*) adhærens sanctus Antoninus (*n*), *quòd diebus festis bellare, secundùm Thomam, licet urgente necessitate, aliàs non.* Cujus decisionis hanc affert rationem sanctus Thomas: *Ordinatio festorum*, inquit, *non impedit ea, quæ ordinantur ad hominis salutem, etiam corporalem. Et indè est quod medici licitè possunt medicari homines in die festo. Multò autem magis observanda est salus Reipublicæ, postquam impediuntur occasiones plurimorum, & innumera mala & temporalia & spiritualia, quàm salus corporalis unius hominis. Et ideò pro tuitione Reipublicæ fidelium, licitum est justa bella exercere in diebus festis, si tamen hoc necessitas exposcat. Hoc enim esset tentare Deum; si quis imminente tali necessitate vellet à bello abstinere. Sed necessitate cessante non est licitum bellare in diebus festis.* En verba sancti Thomæ.

(*m*) S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 4.

(*n*) S. Anton. 3. part. tit. 4. c. 2. §. 9.

Cajetanus hæc Angelici Doctoris verba explicans: *Si tamen hæc necessitas exposcat*; & hæc alia: *sed necessitate cessante non est licitum bellare in diebus festis*, oblatam tantùm victoriæ referendæ occasionem contendit esse necessitatem sufficientem, quæ in eo casu ab omni peccato eximat: quia de facili labitur occasio, nisi oblata, opportunè & suo tempore teneatur: v. g. die festi Dux cum 30000. pugnantium, hostilem penitùs fundere potest exercitum, 20000. pugnantium, quem sequenti die jam vincere non poterit; quod crastinâ die 15000. militum subsidio augebitur: quo in casu

ſu pro certo; quodcumque ſit feſtum, pugnam edere & poteſt & debet. Longiùs etiam progreditur Cajetanus, & propugnat, etiam ſublatâ omni neceſſitate nullum eſſe peccatum, die feſtâ pugnare: *Cùm bellare*, inquit, *non ſit de genere opus ſervile, nec ſecundùm ſe malum, ſed pro cauſato illicitum pro quanto fini ipſius Sabbati improportionatum eſt, nulla ratio apparet, quare ſit peccatum mortale, in feſto abſque neceſſitate* (bellare) *ſi divina non omittantur.* Hæc tamen opinio mitior nobis videtur; nec in praxi ſequenda.

Ex nonnullis quidem Canonibus fuit vetitum abſque neceſſitate bellare, non ſolùm feſtis diebus, ſed etiam tempore Adventûs & uſque ad octavam Epiphaniæ, & à Dominica ſeptuageſimæ ad octavam Paſchæ, & ex quibus pariter fuit conſtitutum, ut toto eo tempore fiant induciæ ſeu treugæ, earumque infractores excommunicent Epiſcopi; (*a*) Verùm irriti fuêre illi Canones, nec ad praxim poſſe reduci ab Epiſcopis judicati ſunt: *Sed quod dicit hîc, hodiè non tenet*, inquit Gloſſa (*b*) *& Epiſcopi, qui non ſervant hanc conſtitutionem* (*ſcilicet in non excommunicando*) *contrarium facientes, ut ibi mandatur*, addit ſanctus Antoninus, (*c*) *non dicuntur transgreſſores: quia non fuit moribus utentium approbata hujuſmodi Treuga.*

(*a*) Nicol. I. in Can. *Si nulla*. 15. 23. q. 8. Alex. III. in c. 1. de Treugâ & pace. l. 1. tit. 34.

(*b*) Gloſſa in d. c. Treugas v. frangere.

(*c*) S. Anton. cit. §. 9.

CASUS IV.

Armandus, Equitum Tribunus, vir rei bellicæ peritiſſimus, non palàm, ſed ſtructis inſidiis hoſtes appetens magnam, quolibet militiæ tempore, eorum ſtragem edit; nunquid abſque peccato ita ſe gerere poteſt, ſi bellum ſit juſtum?

Respons.

Poteſt. Ita ſentit Sanctus Auguſtinus his verbis: (*d*) *Cui bellare fas eſt, ... cùm juſtum bellum ſuſceperit, utrùm apertâ pugnâ, utrùm inſidiis vincat: nihil ad juſtitiam intereſt.* Sanctum Auguſtinum ſequitur Sylveſter de Prierio, (*e*) cui jam præiverat in eadem opinione Sanctus Antoninus, (*f*), qui addit licitè quidem hoſtibus ſtrui inſidias, *dummodò fidem non rumpamus*: quod probat: 1. authoritate Sancti Auguſtini quam refert Canon (*g*) his verbis: *fides enim quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt, contra quem bellum geritur.* 2. authoritate Sancti Thomæ (*h*)

Idem docet Angelus de Clavaſio, (*i*) ac ſententiam ſuam, iiſdem, quas attulimus rationibus, nec non authoritate Sancti Hieronymi, quem laudat Gratianus in Decreto, (*k*) confirmat. Hanc quoque deciſionem aſſerit illuſtre quoddam exemplum è Scripturâ (*l*) depromptum, in quo Deus Joſue imperat, ut urbis Haï habitatoribus, Iſraëlitarum hoſtibus ponat inſidias. *Pone inſidias urbi poſt eam: Surrexitque Joſue & omnis exercitus bellatorum, cum eo . . . . præcepitque ei dicens: Ponite inſidias poſt civitatem, nec longiùs recedatis. . . . . Vobis ergo fugientibus, & illis perſequentibus, conſurgetis de inſidiis, & vaſtabitis civitatem . . . . . Inſidiæ quæ latebant, ſurrexerunt confeſtim, & pergentes ad civitatem, cœperunt & ſuccenderunt eam.* Sic loquitur Scriptura, quæ hoc uno exemplo Armandum à crimine eximit.

(*d*) S. Aug. q. 10. in Joſue in Can. *Dominus*. 22. 23. q. 1.

(*e*) Sylveſter de Prierio. v. *Bellum*. q. 8.

(*f*) S. Anton. 3. part. tit. 4. c. 2. §. 10.

(*g*) S. Aug. in Can. *Noli*. 3. 23. q. 1. §. 1.

(*h*) S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 3.

(*i*) Angelus de Clavaſio v. *Bellum*. n. 19.

(*k*) S. Hieron. in Can. *Utilem*. 21. 22. q. 2.

(*l*) Joſue 8. 21. & ſeqq.

CASUS V.

Eugenius, Centurio; ejuſque peditum manipulus, hoſtilem Vicum expugnatum, qui impoſita ſibi tributa ſolvere recuſarat, diripuerunt, ac maximam ibi prædam fecêre. Numquid eorum eſt hæc præda legitimè, ita ut ad nullam teneantur reſtitutionem?

Respons.

Ut propoſita ſolvatur quæſtio, diſtinguendum cum ſancto Thoma: (*m*) *Si illi, qui deprædantur hoſtes*, inquit Angelicus Doctor; *habeant bellum juſtum; ea, quæ per violentiam acquirunt in bello, eorum efficiuntur: & hoc non habet rationem rapinæ. Unde nec ad reſtitutionem tenentur*: Quod idem affirmat Juſtinianus Imperator his verbis: (*n*) *Ea quæ ex hoſtibus capimus, jure gentium ſtatim noſtra ſunt*; niſi fortè aliter lege præcipua cautum ſit, uti in Galliâ; ubi Maris Præfectus Generalis maritimæ prædæ decimam partem obtinet: *Si verò*, pergit idem Sanctus Doctor, *illi, qui prædam accipiunt; habent bellum injuſtum; rapinam committunt, & ad reſtitutionem tenentur.* Eodem modo ſentit Zacharias Paſcaligius, (*o*) qui ſuam aſſerit ſententiam auctoritatibus Sancti Thomæ, Canonis Decreti Gratiani, quinque legum ac tredecim aliorum Auctorum, quibus addi poteſt Sanctus Antoninus: (*p*) ex quibus omnibus patet, quid de Eugenio ejuſque peditibus ſentiendum ſit.

Juvat tamen hîc obſervare 1. Quòd, licèt in bello juſto ablata reſtituere non teneantur milites, defectu tamen bonæ intentionis peccant ſæpiſſimè, cùm nimirùm cupiditate atque avaritiâ potiùs ducti, quàm motivo juſtitiæ prædantur; *Militare*, inquit Sanctus Auguſtinus (*q*) *non eſt delictum, ſed propter prædam militare, peccatum eſt*: quod idem obſervat Sanctus Thomas; (*r*) *Quamvis*, ait, *poſſint in acceptione prædæ juſtum bellum habentes peccare per cupiditatem ex pravâ intentione, ſi ſcilicet non propter juſtitiam, ſed propter prædam principaliter pugnant.* 2. Id etiam obſervandum cum Sancto Bernardino Senenſi, (*s*) quòd *ſubditus movens bellum pro Domino ſibi mandante, aut credit bellum eſſe juſtum, aut injuſtum, aut dubitat. In primo caſu, cùm credit eſſe juſtum: quia habet rationem hoc credendi, non tenetur reſtituere ea, quæ accepit ab hoſtibus, niſi ſecundùm edictum Domini ſui* (quod jam ſuprà diximus.) *Neque peccat, niſi habeat corruptam intentionem, ſcilicet per cupiditatem, odium, vindictam & ſimilia, quæ ponuntur* 23. q. 1. Can. *quid culpatur.* (Quod ſimiliter poſt Sanctum Thomam docuimus.) *In ſecundo verò caſu, cùm ſcit, vel probabiliter credit; putà rationem credendi habet, bellum eſſe injuſtum, reſtituere obligatur: quia tenetur plus Deo, quàm hominibus obedire. In tertio autem, non tenetur; Excuſatur enim propter obedientiæ bonum; licèt fortè peccet Dominus contra Deum.* Pro ſuâ opinione hic Sanctus laudat Sylveſtrum, (*t*) à quo citantur Joannes de Anagnia, & Hoſtienſis.

(*m*) S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 8. ad 1.

(*n*) §. 17. Inſtitut. de rebus credit.

(*o*) Zachar. Paſcaligi. Var. quæſt. moral. Can. Centuriâ 2. q. 113. n. 1. & apud eum S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 1. Can. *Jus gentium*. diſt. 1. leg. 1. §. *item ea, quæ* ff. de acquir. poſſ. l. *naturalem* §. fin. & l. *transfugam*. ff. de acquirendo rerum dominio. L. *hoſtes*, & L. *ſi quid*. ff. de Captivis, & Poſt: Liminio &c. Lib. 49. tit. 15.

(*p*) S. Anton. 3. part. tit. 4. c. 2. §. 1.

(*q*) S. Aug. in Can. *Militare*. 5. q. 23.

(*r*) S. Thom. cit. art. 8. ad 1.

(*s*) S. Bernardinus Senenſis Serm. 3. in Dom. 4. Quadrageſimæ art. 2. c. 1.

(*t*) Sylveſter. v. *Bellum*. 1. q. 9. §. *Secunda*.

CASUS VI.

Nonne homicidii reus eſt Hermocrates, miles, qui nec excubias agens, nec in hoſtiles emiſſus agros, ſed ambulans, hoſticum, cui fortè occurrit militem dormientem interfecit?

Respons.

Certum eſt, Hermocratem homicidii conſcium eſſe: quia neminem deditâ operâ ac privatâ authoritate licet occidere, ut conſentiunt omnes Theologi: Atqui Hermocrates, cùm nec vigilias agat, nec ad prædam ſit emiſſus, hoſticum hunc militem privatâ occidit authoritate: ſit ergo illi

(a) D. De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 10.

(b) Navar. Manual. c. 15. n. 2.

illâ cæde reus homicidii (a). Insuper *qui in bello justo occidit*, inquit Navarra (b) .... *potest quidem habere propositum & animum occidendi propter bonum pacis & tranquillitatis reipublicæ: At qui in aliis casibus occidit, non potest jure habere animum occidendi:* Certum est autem, unius militis necem ad publicam tranquillitatem nihil conferre; cùm ex ea nec debilitetur exercitus, nec sit minùs formidandus; Unde inhumani animi est tantùm Hermocratis actio.

CASUS VII.

HERENNIUS, miles, sub Principe libenti animo militiam professus in bello, de cujus justitiâ firma ipsi erat dubitatio, cùm Urbis vi captæ direptioni adfuisset, ex ea mille nummorum utilitatem percepit. Pace compositâ, triennio quadrienniove pòst bellum hoc pro certo fuisse injustum agnovit. An tenetur ad restitutionem mille nummorum?

RESPONS.

(c) Angelus de Clavasio. v. *Bellum.* n. 9.

Parem, quam sibi proponit Angelus de Clavasio (c), difficultatem solvit dicens, talem hominem sub conscientiâ teneri ad restitutionem eorum omnium, quæ eâ ratione lucratus est, licèt esset absumpta; *Quia*, inquit, *nunquam habuit bonam fidem, ex quo semper dubius permansit.* Eandem sententiam tuetur Sylvester his verbis (d): *Cùm autem sciverit, aut probabiliter crediderit bellum injustum, restituere tenetur omnia quæ habet .... & etiam quæ sunt consumpta, si semper fuit dubius, quia non fuit possessor bonæ fidei.*

(d) Sylvester. v. *Bellum.* n. 10. vel. q. 9.

Nec juvat hîc dicere, Herennium tribus annis integris mille nummos penes se habuisse, quos proindè usucapione acquisivit: Nam ex jure canonico, ut alibi probavimus; per usucapionem non acquiritur rei proprietas, nisi legitimo ad præscribendum tempore bonâ fide fuerit possessa: atqui, licèt absolutè loquendo, Herennius non fuerit possessor malæ fidei, non fuit tamen bonæ fidei, durante videlicet ipsius dubio probabili ac firmo, ut supponitur: *Quia jura requirunt*, inquit alibi idem Clavasius, de præscriptione loquens (e), *nedùm quis non sit in mala fide, sed quod sit in bona fide, & ideò, licèt, non sit in malâ fide, non est tamen in bonâ; Et hæc opinio*, subdit, *in foro animæ est verior quò ad usucapionem rei, sed respectu fructuum lucrandorum, sufficit malam opinionem abesse. Quamvis Panormitanus, & communis opinio, & Glossa,* pergit idem Author, ... *teneat, quòd dubitatio etiam firma non impedit præscriptionem, etiam quò ad rem .... sed hoc verum quò ad forum contentiosum, tene, non quò ad conscientiam.*

(e) Angelus de Clavasio. v. *Præscriptio.* q. 4.

Vide CENTURIO.

BENEDICTIO.

NOn in Ecclesiam tantummodò Christianam Benedictionum usus inductus est, sed etiam Judaïcam: præcepit namque Deus Moysi, ut Aaroni ac Sacerdotibus populo suo benedicere juberet: (f) *Loquere ad Aaron & filiis ejus; sic benedicetis filiis Israël, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus & custodiat te; .... & ego benedicam ei.* Henricus Episcopus Gandavensis asserit, Sacerdotes illos, peracto sacrificio, benedicere populo solitos, ad quatuor Mundi partes, Orientem primò, tum Occidentem, posteà ad Septentrionem, ac denique Meridiem elevando manus *sursum scilicet*, ait, *& deorsum, sinistrorsum & dextrorsum* (g): in quo expressa erat Crucis Christi figura; quodque hæreticos confusione debet percellere; qui sacrum illud signum, in honorem Crucis Domini Jesu & tanquam Passionis ejus memoriale, institutum contemnunt.

(f) Num. c. 6. 23. & seqq.

(g) Jansen. Gandav. in Cap. 50. Eccli. v. 22.

Non dubium est, quin mos benedicendi rebus & personis, per totam Ecclesiam usurpatus, ab Apostolica traditione dimanet: Ex Augustino namque ad Januarium scribente: (h) *Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata atque statuta retineri.*

(h) S. Aug. Ep. 54. n. 1. aliàs. 118. & l. 4. de Bapt. contra Donatistas. c. 24.

Inter autem Ecclesiæ consuetudines, nullus est universalior usus, quàm, ut res, personæque Crucis benedictione muniantur: Cujus rei Christus Apostolos suos ab incunabulis Ecclesiæ instituta commonens, exemplum dedit, eis ante ascensum suum in Cœlum benedicens; *Elevatis manibus benedixit eis:* quod quidem præstitit, ut putat Sanctus Hieronymus, (i) signum Crucis efformando, quod est ipsius character, uti existimat Author sermonis Sancto Augustino adscripti (k), qui Christum Ananiæ sic loquentem inducit, cùm ad ipsum Paulus ad Baptismum missus est. *Vade ad eum & signa eum charactere meo.* Si verò modus ille personis benedicendi tam apertè Scripturæ Sacræ ac Traditionis authoritate sit munitus; à fortiori probari & ad praxim reduci debet mos universalis Ecclesiæ rebus benedicendi.

(i) S. Hyeron. in Isai. c. 66.

(k) Apud. S. Aug. Serm. 204. Appendicis. n. 2. aliàs Serm. 25. de Sanctis.

In hoc titulo nullum specialem hac de re casum proponimus, sed in titulis inferiùs citatis reperientur.

Vide ABSOLUTIO, MISSA. Cas. 27.

BENEFICIARIUS.

AD intelligentiam præsentis tituli, necesse est ea prælegi, quæ in sequenti præmittuntur : hic tantùm necesse est, quasdam fieri animadversiones.

Prima : omnis Beneficiarius quatuordecim annos natus censetur esse major quoad Beneficii sui bonorum administrationem.

Secunda : ante prædictam ætatem, redituum Beneficii sui rationem à Patre ipsiusve successoribus non potest exigere in foro exteriori; præsertim si nullo publico instrumento eorum onus curave ad Patrem pertineat; uti declaratum est ex Arresto an. 1679. (a) Quocircà patris est vidère, utrùm eos legitimè & ex conscientia administraverit.

(a) De la Guessiere tom. 4. l. 2. c. 8.

Tertia : nullum Beneficium potest conferri, antequam vacet, neque etiam priusquam ad notitiam Collatoris pervenerit, ipsum vacare. (b)

(b) Reg. de verisimil. notit. obitûs.

Quarta : Collator electiva Beneficia non potest conferre, sed solùm collativa, neque etiam de Beneficiis Patronatûs laïcè potest providère, nisi ad præsentationem Patronorum, aut post elapsum tempus ad nominationem jure concessum; quo in casu Episcopus confert *Jure devoluto.*

Quinta : non potest conferre Beneficium, nisi iis qui ætatem ac peritiam habent requisitam. Quare de Beneficio providèri non possunt. 1. Advena. 2. Filius illegitimus. 3. Excommunicatus. 4. Clericus, qui non sit Sacerdos, nisi cum onere, quod intra annum Sacerdotio initiabitur provisus. 5. Is, qui non est Sacerdos, si Beneficium sit *Sacerdotale à fundatione* ante provisionem. 6. Religiosus, si Beneficium sit sæculare, & vice versâ. 7. Clericus non Graduatus; si vacet Beneficium intra quatuor menses Graduatis assignatos. 8. Laïcus sive nuptus sive non, aut Bigamus, aliique similes ad possidenda Beneficia inhabiles.

Hìc autem non absque causa Laïcos annumeramus inter eos, quos sacri Canones à Beneficiis Ecclesiasticis excludunt. Nam, ex Historia notum est, antiquos Clodovæi successores Reges, aut Ecclesiæ regularum inscios, aut ejus disciplinæ parùm observantes, de Abbatiis aliisque Beneficiis Officiales suos seu ad præmium peractæ militiæ, vel peragendæ, seu dono gratuito providère solitos esse; quod malum ad dimidium usque noni sæculi pervenit, donec sub Sergio II. Summo Pontifice, regnante Carolo Calvo, id est, an. 845. coactum est Meldense Concilium, in quo hujusce Concilii Patres deploratâ Ecclesiasticæ disciplinæ ruinâ, octoginta condidère Canones; quorum in decimo sic loquuntur. *Perventum est, siquidem ad nos, quod auditu lugubre & dictu nefas, actuque horribile, ac nimis triste dignoscitur : quia contra omnem authoritatem; contra Patrum Decreta & totius Christianæ Religionis consuetudinem in Monasteriis regularibus Laïci in medio Sacerdotum & Levitarum ac cæterorum Religiosorum virorum, ut Domini & Magistri, resideant, &, velut Abbates, de illorum vitâ & conversatione decernant; eosque dijudicent..... verè enim ista est abominatio desolationis.* Tùm verò circumventus Princeps ab Aulicis, penes quos erant Abbatiæ ditissimæ, ac dignitates Ecclesiæ imprimis honorificæ; maximam eorum Canonum partem repudiavit, quocircà aliquandiù grassatum est malum, donec radicitùs ablatum est zelo ac prudentia multorum sanctorum Præsulum; ac ita refloruit antiqua disciplina, ut hactenùs viguerit. Sed reliquas pergamus animadversiones.

Sexta : Beneficiarius ad reparationes sui temporis tenetur, ejusque hæredes post ejus obitum; ac bona eorum, à die, quâ Beneficium adiit oppignerata in eam rem censetur. (c)

(c) Louet. Litt. B. n. 50.

Septima : Beneficiarios de duobus Beneficiis incomparabilibus, ut de duobus Beneficiis curatis, duobus Præbendis, aut Beneficio curato & Canonicatu provisio ad optionem quidem annus tribuitur; verùm abusum pacificæ utriusque Beneficii possessionis per annum sustulit Declaratio Regia 7. Januarii an. 1681. facta, quâ ipsi tantùm adscribuntur fructus illius, in quo actu residebit, & quâ statuitur, ut alterius reditus partim indeservientis commodum, & quod reliquum est in reparationes, aliasque cedant Ecclesiæ necessitates, aut etiam ad sublevandam pauperum loci illius egestatem.

Octava, & quæ maximi est momenti : uno debet quisque Beneficiarius esse contentus Beneficio, quod ad honestam suam sustentationem sufficiat; & si quid ultrà necessarium è Beneficio suo sibi supersit, id ipsum erogare debet ad Eleemosynas, aliave pia opera, cùm Beneficii sui redituum sit tantùm œconomus ac dispensator, ut in sequentibus decisionibus manifestum fiet.

Clericus, qui proprio nomine Beneficium obtinet, ut alteri conferat, quâcumque ratione id fiat, confidentiæ fit conscius, & etiam, simoniæ, si pecuniâ, aut aliâ quâlibet re, quæ pretio sit æstimabilis, illud adipiscatur. Verùm de eâ re quæ non est hujus loci, fusiùs alibi dicetur; de postremâ quidem in tertio volumine, ut de priori in secundo.

CASUS PRIMUS.

HUBERTUS adolescens, quintæ scholæ auditor, de Beneficio 300. librarum reditûs annui provisus, singulis scholæ diebus magnum Breviarii Officium, simulque studiorum suorum onera explêre moraliter nequit. Nunquid absque peccato horas Canonicas omittere potest, Officium tantummodò de Beatâ Virgine recitando?

RESPONS.

Recitationem Breviarii sine peccato omittere nequit Hubertus, etiam postpositis studiis aut aliâ quâlibet occupatione; quia, ut ait Concilium Constantiense: (a) *Beneficia propter Officia conceduntur*; neque ab hac regulâ excipiuntur adolescentes Scholastici, aut ætate provectiores; Leo namque X. in Bulla suâ septima 5. Maii an. 1514. indistinctè ac generaliter de omnibus Beneficiariis loquitur his verbis: (b) *Statuimus quoque & ordinamus, ut quilibet, habens Beneficium cum curâ, vel sine cura, si post sex menses ab obtento Beneficio Divinum Officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, Beneficiorum suorum fructus suos non faciat, pro rata omissionis recitationis Officii & temporis; sed eos, tanquam injustè perceptos, in fabricam hujusmodi Beneficiorum, vel pauperum eleemosynis erogare teneatur. Si verò ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit; legitimâ monitione præcedente Beneficio ipso privetur.* Scholasticus autem decem aut duodecim annos, non minùs quàm adultus quinquaginta annos natus, sub termino *quilibet*, comprehenditur: Quocircà æqualis est utriusque obligatio ad recitationem Breviarii; *cùm propter Officium detur Beneficium.* Quam rationem affert Sanctus Pius V. in centesima trigesima quinta Bulla suâ 20. Sept. an. 1571. (c), in qua, uti Leo X. terminum indefinitum, *quicumque habens Beneficium*, usurpat. Ita etiam sentiunt Theologi & Canonistæ. (d)

(a) Conc. Constanſ. Seff. 4. Decreto. de dispensationibus.

(b) Leo X. Bulla. *Supernæ dispositionis.* 7. §. 38.

(c) S. Pius V. in Bullâ. *Ex proximo.*

(d) Sylvius. resolut. Var. v. *Beneficium.* 6. quæsito. Tolet Instruct. Sacerd. l. 2. c. 11. n. 3.

CASUS II.

ROMUALDUS, tonsurâ initiatus, de Capellania Sancti Leonardi provisus, perpenso ejus fundationis titulo hæc verba invenit: *Qui Capellanus tenebitur ad celebrandum tres Missas quâlibet hebdomadâ:* nullâ in eo factâ mentione, quod residere, aut per se ipsum Missas celebrare obligetur Titularis. Nonne Capellaniam istam sine scrupulo sibi servare potest, licèt Sacris Ordinibus inaugurari non curet; modò dictas Missas alius pro seipso celebret Sacerdos?

RESPONS.

Capellam istam proculdubio retinêre potest Romualdus, etiam tutâ conscientiâ, modò in loco fundationis Capellæ Missas ex titulo injunctas celebrari curet; nam, cùm eas ex titulo fundationis per se ipsum celebrare, aut in loco dictæ Capellæ remanêre non teneatur; satis est ad eam retinendam, ut sit tonsurâ initiatus, ac firmum habeat Clericorum more vivendi propositum; ad dictam Capellam habendam, etiamsi ad Sacerdotium se promovêri non curet; quia Capella illa, ut vulgò loquuntur, non est Sacerdotalis, sed tantùm Clericalis.

Hæc est Fagnani (e) decisio, qui parem his verbis quæstionem proponit: *An Capellania, cui est annexum onus Missarum celebrandarum, sit Sacerdotalis; an verò Capellanus teneatur Missas per seipsum celebrare*: Cui quæstioni respondet talem Capellaniam non censêri Sacerdotalem, sed simplicem tantùm & Clericalem; quo fit, ut satis sit, si Missas ex fundatione constitutas celebrari curet Titularis, juxta istam juris regulam: (f) *Potest quis per alium quod potest facere per seipsum. Vera est*, inquit hic Canonista, *& communiter recepta opinio Lapi Abbatis in suis allegationibus..... Altare, seu Capellam eâ lege erectam, ut Capellanus, seu Presbyter eligendus debeat in divinis deservire & Missas celebrare pro anima fundatoris, neque actu, neque aptitudine esse Sacerdotalem, sed posse conferri simplici Clerico 14. annorum. Movetur, quia de generali consuetudine, quam Papa scit & tolerat, Beneficia simplicia personalem residentiam non requirunt, ut notat Glossa in cap.* Gratia. v. De jure, *de rescriptis in 6. Et quamvis testator jusserit, ut Presbyter debeat in divinis deservire & Missas celebrare; tamen satisfit testatori, si ibi per alium divina celebrentur.* Quod confirmat hic Author ex ista juris regula: (g) *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.* Cujus rationem hanc subdit: *cùm jure expressum non sit, ut hoc casu per se deservire debeat.* Suam denique sententiam confirmat doctus ille Author ex decem aut duodecim Sacræ Congregationis Cardinalium Tridentini Concilii Interpretum decisionibus, quarum duæ latæ sunt 6. Julii & 1. Decembris an. 1581. tres 15. Junii 1589. 17. Novemb. 1605. & 3. Aprilis 1610. & aliæ septem sine adscriptâ die, præter Rotæ decisionem latam 23. Januarii 1589. quarum textum apud Authorem legere est, qui insuper multos pro sua sententia laudat inclytos Canonistas, se ipso superiores, quibus etiam Cabassutium, idem sentientem, ipsi addimus. (h)

(e) Prosper Fagnan. in Cap. *Ut Abbates* 1. de ætate & qualit. & ordin præficiendorum.

(f) Reg. 68. de reg. juris in 6.

(g) Reg. 72. ibidem.

(h) Joan. Cabassut. juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 28. n. fin.

CASUS III.

Nonne valida est collatio Capellaniæ Sancti Chrysogoni, VERANO Diacono facta, quæ eâ lege erecta est, ut Capellanus duas ibi Missas, quâlibet hebdomadâ celebret, ac in Capellæ loco resideat, modò ad Sacerdotium se faciat promovêri Veranus intra annum.

RESPONS.

Valida est collatio facta Verano, de quâ in casu proposito fit mentio: licèt enim Sacerdotalis sit ista Capella, ac Titularis residentiam exigat; ad validitatem tamen collationis satis est, si intra annum Sacerdotio se inaugurari curet: cui decisioni favet Gallicana Jurisprudentia.

Ita quoque sentit Fagnanus: (i) *Nota*, inquit, *..... ad obtinendum Beneficium, cui sacer ordo sit annexus, non requiri, ut quis actu in eo Ordine sit constitutus tempore collationis; sed satis esse, ut se promoveri faciat intra tempus à jure præfixum*: Quod probat 1. ex Decretali Alexandri III. cùm an. 1179. Concilio Oecumenico Lateranensi adesset, (k) quâ Summus hic Pontifex ab iis, qui de Beneficio provisi sunt, exigit solùm, ut se ad ordinem Beneficio requisitum intra tempus

(i) Prosp. Fagnanus in Cap. *Ut Abbates* suprà cit.

(k) Alex. III. in Cap. *Cùm in cunctis.* 7. de electione & electi potest. l. 1. tit. 6.

tempus à jure præstitutum promovêri faciant. 2. ex declaratione Sacræ Congregationis in simili causa; cujus hæc sunt verba ab Authore relata: *Cùm Capitulum Ecclesiæ Paduanæ contulisset quandam Capellam Sacerdotalem ad Altare Sancti Joannis in Cathedrali, Francisco annum vigesimum quartum agenti, & quæsitum esset, an sic provisus de dicta Capellania Sacerdotali esset inhabilis ex capite 4. sessionis 22. in fine & capite 5. sessionis 25. die tertiâ Decembris 1578. Sacra Congregatio censuit Parochialem non posse validè conferri ei, qui non attigerit vigesimum quintum annum..... sed, si Presbyteratus sit annexus alicui Beneficio; non tamen necesse est, ut promovendus habeat Ordinem requisitum tempore promotionis; sed satis est, ut faciat se promovêri in proximis temporibus.*

CASUS IV.

Gerano Sacerdoti collatus est Prioratus, vel simplex Capella, cujus fundatione statuitur, ut in Ecclesiâ Beneficii, quatuor singulis hebdomadis Missæ sint celebrandæ: at ipse in Urbe hinc quinque aut sex leucas distante habitans Missas celebrat, ut quadraginta parcat nummis, quos Sacerdoti, eas pro se in loco ipso celebraturo daret: quâ de re quæritur: 1. utrùm per se hujusce Beneficii Missas possit imposterùm celebrare. 2. utrùm, posito, quòd eas deinceps alteri Sacerdoti celebrandas demandare sub conscientiâ teneatur; jam alibi celebratas à se, in loco ipso Beneficii iterùm ipse celebrare, aut ab alio curare celebrandas teneatur?

Respons.

Cùm ex fundatione teneatur hujusce Beneficii Titularis quatuor Missas quâlibet hebdomadâ in loco Beneficii celebrare; certum est, Geranum, qui Beneficium simul & onus ejus accêpit, prædictas Missas in Ecclesia ex fundatione debitâ vel per se ipsum, vel per alium Sacerdotem debere imposterùm celebrare. Quod pertinet ad tempus elapsum, existimamus, eum oneri suo non satisfecisse, licèt eundem, quem exigit fundatio, Missarum numerum expleverit; quandoquidem ex fundationis hujusce titulo, non Missas solùm celebrare, sed etiam in loco ex fundatione debito teneatur: Quocircà, præter solitum quatuor Missarum numerum, omissas in loco Beneficii & alibi dictas Missas, vel per se vel per alium iterabit in Beneficii sui Ecclesia; ut tutiori possit esse conscientiâ.

Dicimus: *ut tutiori possit esse conscientiâ.* Sunt enim quidam Authores, qui volunt Beneficiarium non obligari ad restitutionem Missarum, quæ alibi sine justâ causâ, quàm in loco Beneficii, fuêre celebratæ, quia fructu Sacrificii non caruit Fundator: quam opinionem, nedum condemnat, imò probabilem esse asserit Sylvius (*a*) *An is, qui sine causa legitima, & citra impedimentum celebravit Missas extra locum ex fundatione debitum..... teneatur ad restitutionem iterùm celebrando in loco debito; sunt qui probabiliter affirmant: alii etiam probabiliter negant, quia non privavit fundatorem fructu Sacrificii*; ut loquitur hic Doctus Theologus.

(*a*) Franc. Sylvius Var. resolut. v. *Missa*, 1.

Opinioni tamen contrariæ affirmans præponitur 1. quia, ut diximus, Geranus Beneficium acceptare coram Deo non potuit sine ejus onere, juxtà illud Innocentii III. effatum. *Res cum onere suo transit*: (*b*) unde subjungit idem Sylvius: *Tenetur enim quilibet Beneficiarius onera suo Beneficio annexa exsolvere.* 2. Quia æquas ad placitum conditiones bonorum suorum donationi potest apponere donator; nec ea possidere, nisi illas explendo fideliter conditiones, potest donatarius: atqui Titulari Beneficii, quod habet Geranus, bona sua non contulêre Fundatores, nisi sub his duabus conditionibus; priore quidem; quòd quatuor in hebdomadâ Missæ celebrarentur: alterâ; quòd celebrarentur in ipsâ Beneficii Ecclesiâ, & non alibi: quam ultimam conditionem, cùm non adimpleverit Geranus, commissæque possit culpæ medêri; ad illud ergo sub conscientiâ obligatur.

(*b*) Innoc. III. in Cap. *Cùm non sint.* 23. de decimis, &c. l. 3. tit. 30.

3. Quia alibi Missas, quàm in loco Beneficii celebrans Geranus, injustè Beneficii Ecclesiam jure ipsi ex fundatione acquisito, incolasque audiendi Sacrum facultate privat. Dicimus, *injustè*, quia non propriâ authoritate sic se potest gerere; sed de licentiâ solius Episcopi, cujus est ultimam morientium voluntatem interpretari, sicque ab una Ecclesia in aliam pia transferre opera: quam rationem affert Sylvius (*c*) ad probationem nostræ Sententiæ. *Commutationes ultimarum voluntatum*, inquit, *non nisi per Episcopos, seu alios, potestatem similem habentes, fieri posse; idque ex justâ & necessariâ causâ disponit Concilium.* (*d*) *Esset autem mutare voluntatem Fundatoris, minuere numerum Missarum, aut eas alibi celebrare, quàm Fundator voluerit.*

(*c*) Sylvius loco cit.

(*d*) Conc. Trid. Sess. 22. c. 6. de reformat. & Sess. 25. c. 4. de reform.

4. Communitatis quoque interest, ut fideliter executioni demandentur fundationes; ne fortè, si aliò Beneficii sui onera transferre cuilibet Beneficiario liceret; multis Beneficiorum suorum conditiones non explentibus, sic irrita omninò fieret Fundatorum intentio.

5. His rationibus additur, quòd, si, extra locum ex fundatione debitum, adimplerentur Beneficii onera, hinc pro certo oriretur scandalum; facilè sibi videlicet persuadente populo, ea penitùs omitti.

Colligendum itaque ex dictis, tenêri Geranum ad celebrandas vel per se vel per alium Missas, quas in Urbe sui domicilii celebravit: licèt enim debito Deus honore, nec fructu Sacrificii Fundator privatus fuerit; suo tamen jure privatam Beneficii sui Ecclesiam, & loci incolas auditione Missæ frustratus est, atque fundatorum intentionem irritam fecit.

Eandem sententiam amplectitur Fagnanus, (*e*) quam formali Sacræ Congregationis decisione istâ comprobat: *Archiepiscopus Compostellanus posuit sub sequestro fructus cujusdam Capellaniæ, eò quòd illius Capellanus non satisfecisset ibi oneri quatuor Missarum in fundatione injuncto. Capellanus verò asserens se celebrasse Salmanticæ, ubi studiorum causâ degebat; adiit Sacram Congregationem Concilii die prima Decembris 1581. Sacra Congregatio censuit Missas esse celebrandas in Capella, sive per ipsum Capellanum; sive per alium; nisi secùs in fundatione cautum sit; & Archiepiscopum debere relaxare sequestrum fructuum, retentis tamen fructibus pro eâ quantite, ex qua solvi debeat stipendium iis, qui in defectum Capellani celebrarunt Missas in dicta Capella, vel celebrabunt.*

(*e*) Fagnan. in Cap. *Abbates*. 1. de ætate & qualit. & ord. præficiendorum. n. 65. l. 1. tit. 14.

CASUS V.

Agathangelus, Capellaniam possidet, ex cujus fundatione quatuor Missas tenetur celebrare Titularis in Hebdomadâ, non designatâ intentione. Nunquid pro Missis istis accipere potest stipendia, cùm Fundator Capellæ suæ harum Missarum applicationem pro animæ suæ salute, aut aliâ quâlibet privatâ intentione non exigat?

Respons.

Pari, quam sibi proponit Cabassutius, quæstioni

tioni respondet, (a) Capellanum adstringi ad applicandas Missas ex titulo fundationis suæ Capellæ latas juxta Fundatoris intentionem: quod ex hac Juris Civilis, simul & Canonici regulâ confirmat: *Inspicimus*, inquit Bonifacius VIII. (b) *in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit: Atqui verosimilius est*, ait Cabassutius, *hanc fuisse Fundatoris mentem, ut Missæ sibi applicarentur; & est frequentissima talium Fundatorum intentio*, ut pro se ipsis celebrentur. Tenetur ergo Agathangelus ex hoc principio omnes Capellaniæ suæ Missas pro Fundatorum animabus applicare: quare sic concludit hic Author: *Ergo hoc idem de proposito Fundatore, ubi nihil aliud liquet, præsumi debet, ut voluerit sibi omni meliori modo provideri.* Suamque confirmat sententiam, ex paritate deductâ à legato testatoris, qui locum legatum clarè non expressit: tunc enim, *Cùm res legata est*, ... inquit Lex, (c) *ibi præstanda est, ubi Testator voluit, vel ubi verisimile est, eum voluisse.*

(a) Joan. Cabassut Juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 28. n. 8.
(b) Reg. 55. de reg. Juris in 6.
(c) L. *Cùm re*. 47. ff. de legatis & fideicom. l. 30. tit. 1.

CASUS VI.

ERHARDUS, Canonicus 70. annos natus, Firmino amico suo favère cupiens, ipsi inscio Præbendam suam resignat in Curiâ Romanâ; acceptasque provisiones secretò retinet; aut si eas resignatario suo remittat, id eâ tantùm conditione fit, ut intra biennium trienniumve beneficii possessionem adeat? Nunquid tutâ conscientia eo modo se gerere potest Erhardus?

RESPONS.

Existimamus, Erhardum Præbendæ Firmino à se resignatæ provisiones, sub quocumque prætextu, retinère non posse: nam eodem modo dicendum de resignatione Beneficiorum, juxta Sanctum Cyprianum, ac de primogenitis Esaü, quæ semel Jacob fratri suo transcripta, nequaquam recuperare potuit: (d) *Quàm periculosum sit*, inquit sanctus Martyr, *in divinis rebus, ut quis cedat jure suo & potestate, Scriptura sancta declarat, cùm in Genesi Esaü primatus suos inde perdiderit, nec recipere postmodum id potuerit, quod semel cessit.* Ratio est, quia resignans, aut Beneficio suo voluntariè cedens, illud retinère absque specie quâdam confidentiæ non intendit; admissâ namque resignatione à legitimo Superiore, Beneficiario nullum jam in Beneficium jus competit; licèt nondum per immissionem resignatarii à possessione expellatur; ut constat ex tribus Decretalibus (e) quarum prima est Alexandri III. ad Episcopum Verulanum scribentis; altera Clementis III. ac tertia Innocentii III. in Concilio Lateranensi œcumenico: alioquin à sanctis Canonibus foverêtur proscripta Beneficiorum hæreditas; atque resignatarius jure suo privaretur, cùm nec Beneficium adire, nec resignationem valêret promulgare, juxta regulam *De publicandis* in Galliâ admissam. Unde resignatum Beneficium retinère non potest Beneficiarius, nisi illud à Collatore denuò accipiat, ut fert modò laudata Alexandri III. Decretalis.

Idem quoque docet Cabassutius, (f) asserens 1. quòd si resignans, cum resignatario conveniat de statuto aditionis Beneficii tempore, hinc ambo confidentiæ fiunt conscii simoniacæ. *Id quidem, si ex mutuâ conventione fiat, nulla obtentâ dispensatione*, inquit hic Author, *manifestam involvit realem simoniam & confidentiam. Quis enim ignorare possit*, subjungit idem Canonista, *omnem hujusmodi privatorum ex privata authoritate pactionibus conditionem, ac legem, simoniacam esse* (g). 2. Quòd si absque expressâ conventione, sola fuerit intentio, quòd res ita fiat; tunc *saltem mentali simonia & fiduciariæ, conventioni dabitur locus, fraudulentaque interveniet collusio, quæ utrumque reddet Beneficio inhabilem.*

(d) S. Cyprian. in Can. *Periculosum*: 8. 7. q. 1.
(e) Alex. III. in Cap. *Ex transmissa*. 3. de renuntiatione l. 1. tit. 9.
Clem. III. in Cap. *In præsentia*. 6. eod tit.
Innoc. III. in Cap. *Quidam*. 12. eod. tit.
(f) Joan Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 2. n. 13.
(g) Alex. III. in Cap. *Cùm pridem*. 4. de pactis. l. 1. tit. 35.
Greg. IX. in Cap. *Pactiones*. 8. eod. tit.
Alex. III. in Cap. *Constitutus*. 4.
Et in Cap. *Super eo*. 7. de transactionibus.

Ludovicus Magnus Galliæ Rex, ut huic malo, in quibus regni Provinciis serpenti, occurreret, tanquam Canonum Regularumque Ecclesiæ protector, Edicto suo apud Fontem Bellaqueum mense Octobri an. 1646. lato (h) statuit, ut Judices nullam habeant rationem provisionum, quas dant Collatores ordinarii, vel eorum Vicarii, ad resignationem, renuntiationem aut permutationem; nisi procurationes ad resignandum vel permutandum, non solùm admissæ, sed etiam in publicas tabulas ante obitum resignantis, vel permutantis fuerint relatæ eodem Edicto (i) jubetur, ut, salvâ Cancellariæ Romanæ regulâ *De publicandis resig.* cùm permutantium alter post constitutum ex hac regula tempus obierit, non adito Beneficio permutato; ipsius superstes Beneficio à se permutato omninò privetur, & eo, quo antè fruebatur, jure cadat, quod, non nisi nova provisione adipisci potest; idque, seu per morbum; aut aliter permutatio facta fuerit. (k)

(h) Edict. an. 1646. art. 13.
(i) Idem. art. 14.
(k) De Genet. Theol. Mor. tom. 2. tract. 1. c. 15. n. 16.
Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 2. Sect. 2.
De Ste. Beuve. tom. 1. Cas. 28.

CASUS VII.

ALBANUS Bauduino amico suo Beneficium curatum resignavit, ac provisiones in Curiâ Romana obtentas ei remisit; cujus possessionem adire per annum integrum distulit Bauduinus. Interim fructus Beneficii percepit Albanus, quos cùm non sibi legitimè acquisitos formidet, postulat, utrùm eos retinere possit; an verò Bauduino à die, admissæ resignationis restituere teneatur?

RESPONS.

Certum est, Beneficii resignati, & cujus resignationem admisit Papa, fructus esse resignantis, donec per sui immissionem eum expellat resignatarius; quià istius nullum est jus in Beneficium nisi post illud aditum. Fructus itaque perceptos retinère potest Albanus, modò per annum illum Beneficio deservire non intermiserit. *Non obstat resignatio*, ait Cabassutius, (l) *quominùs resignans teneat adhuc resignatum à se Beneficium, donec per ipsius resignatarii immissionem à possessione expellatur.*

(l) Joan Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 13. n. 7.

Eâ de re tria advertit hic Canonista, quæ scire necesse est. 1. quòd *resignatario conceditur ex usu Galliæ triennium, intra quod tenetur Beneficii sibi resignati possessionem adire, alioqui vacabit Beneficium, eoque tam resignans, quàm resignatarius spoliabitur ob præsumptam amborum confidentiam.* Terminus ille, *triennii*, ita intelligi debet, si resignans sit vivus: alioquin resignatatio sex tantùm menses conceduntur ad obtinendam possessionem, ita ut, si sex elapsis mensibus resignans moreretur, ante adeptam à resignatario possessionem; Beneficium resignatum ex obitu vacaret.

2. Observat quoque Cabassutius, quòd Beneficium *vacabit quoque, si resignatarius adeat quidem possessionem nondum finito triennio; sed resignans non supervixerit biduò post aditam possessionem.* Quod etiam observârunt Papo, aliique multi Galliæ Jurisperiti (m).

3. Denique advertendum, quòd usus ille in Gallia non obtinet, nisi pro Beneficiis compatibilibus; cùm enim duo sunt incompatibilia, unum intra annum necessariò est dimittendum, ut observant Rebuffus, Louetus, Brodelius & Antonius Faber.

(m) Papo. l. 3. placitorum tit. de public. resignat. n. 8.
Peleus. l. 1. qq. forensium.
Mosnier, Traité des Alliances du Droit Franc, v. *Benefice*. n. 29.
Pastor. l. 3. de Benef. tit. 8. n. 5.

CASUS

CASUS VIII.

Titulares Capellaniæ sancti Venantii, quorum annuus reditus est 400. Librarum, ab omni vetustate tres Missas qualibet hebdomadâ pro animâ fundatorum defunctorum celebrârunt. Julius verò, cui collatum est illud beneficium, non reperto fundationis titulo, incertus ex hoc, num ad eundem Missarum numerum teneatur, duas solummodò celebrare statuit, cùm prædecessorum suorum exemplo ad majorem se numerum non obligare, persuasum habeat. Nonne illæsâ conscientiâ sic se potest gerere?

Respons.

Julius sine peccato consilium suum de celebrandis duabus tantùm Missis, spreto prædecessorum suorum exemplo, perficere nequit; Cùm enim Capellæ suæ titulo careat; usum antiquum, seu Legem observare tenetur, quæ ab ipso fundationis titulo suam ducit originem; ob duplicem rationem. 1. quia ad tale onus, imò etiam majus satis est annuus Capellæ reditus. 2. quia juxta hæc legis verba: (*a*) *semper vestigia voluntatis sequimur testatorum*; & ex Concilio Tridentino, (*b*) solius est Episcopi in ultimis testatorum defunctorum voluntatibus aliquid immutare, utpotè, qui earum legitimus est interpres: excepto tamen litigii casu, in quo de iis, juxta Galliæ jurisprudentiam ad Regios Judices pertinet etiam cognitio. Atqui justè præsumi potest tres in hebdomada Missas celebrandas ab hujus Capellæ fundatoribus fuisse injunctas; cùm tituli fundationis locum sufficienter antiqua & immemorialis suppleat consuetudo ex aliâ Lege, quâ dicitur: (*c*) *Optima enim est Legum interpres, consuetudo.* Quod etiam asserit Innocentius III. in una ex suis Decretalibus. (*d*) Ex quibus colligendum, à Julio consuetudini huic longâ annorum serie stabilitæ non posse derogari, quam è contra, uti Legem religiosè servandam observare tenetur ex hac Juris regula: (*e*) *Inveterata consuetudo pro Lege non immeritò custoditur.* Eodem nixus principio similem 22. Septembris an. 1634. difficultatem solvit Sylvius. (*f*)

(*a*) L. *Quidam.* 5. Cod. de necessariis servis hæredibus instituendis vel substituendis l. 6. tit. 27.
(*b*) Conc. Trid. Sess. 22. c. 6. de refor. & Sess. 25. c. 4. de reformat.
(*c*) L. *Si de interpretatione.* 37. ff. de Legibus &c. l. 1. tit. 3.
(*d*) Innoc. III. in cap. *Cùm dilectus.* 8. de consuetudine. l. 1. tit. 4.
(*e*) L. *de quibus.* 32. §. 2. ff. de Legibus &c.
(*f*) Franc. Sylvius resolut. var. v. *Missa.* 1.

CASUS IX.

Gabriel, Capellæ sancti Saturnini, quæ sibi à *Michaële* resignata est, Titularis, expensis illius Beneficii titulis, ut ejus apprimè nosceret onera; comperit, *Lucam Michaële* immediatè priorem, tres Missas minores quâlibet hebdomadâ, pro fundatorum animâ celebrâsse, quas ex fundatione debitas existimavit, cujus instrumentum archetypum dicitur reperiri in Archivo *Ferdinandi*, illius loci Domini.

Certum quidem est, *Gabrielem*, à fiscali Procuratore *Ferdinandi*, voce requisitum, ut parem Missarum numerum celebraret, inter tabulas cæteraque à *Michaële* suo resignante accepta instrumenta, exscriptionem invenisse Archetypi illius instrumenti, quæ à duobus Lutetiæ Notariis an. 1655. collata & recognita fuisse videtur, & quâ declaratur 1. quòd Autographo instrumento, è quo excerpta est illa descriptio, adscribitur an. 1403. 2. quòd *Martha*, factâ sibi à Marito suo *Alexandro* debitâ authoritate, fundavit ac fundat Capellam sancti Saturnini. 3. quòd in Castello suo administrabitur à Titulari, qui tenebitur residêre in loco, cujus rei causâ hospitium in eodem Castello habebit, & tres Missas minores qualibet hebdomadâ celebrare, Canonicas horas, Missamque solemnem decantare, festo die Patroni, præcipuis Beatæ Virginis festis diebus, nec non Paschatis, Pentecostes, omnium Sanctorum & nativitatis Domini, cum tribus hujus diei Missis solemnibus; & quòd propriis impensis duorum opem sibi posceret Sacerdotum, qui insuper eodem sancti Patroni die singuli ad Missam minorem erunt obligati. 4. quòd *Martha* dictam Capellam summâ 27. librarum, & quibusdam agrorum jugeribus dotavit.

Certum est etiam, quòd in regione, ubi situm est Beneficium, duæ tresve reperiuntur descriptiones eodem fermè tempore recognitæ, ac prior, de quâ nunc agitur; quod ei authoritatem conciliat, ac omnem fermè tollit suspicionem: quibus omnibus additur, *Gabrielem* etiamnum partem agrorum in illa descriptione memoratorum possidêre: Unde concludere posse contendit fiscalis Procurator 1. justè præsumi, reliquum hujusce Capellæ proventum annuum 180. librarum è beneficiis Marthæ aut Alexandri, eorumve in hoc Dominio successorum, proficisci. 2. reditum illum parem esse oneribus, trium præcipuè Missarum minorum quâlibet hebdomadâ: cùm in eâ præsertim erectum fuerit provincia, quæ fæcunda est, atque ubi vili emuntur ad vitam necessaria. Atque adeò teneri Gabrielem ad tres Missas, ut fert fundatio, de quâ fit mentio in descriptione, quam habet, itaque simili, quæ in Archivo *Ferdinandi* reperitur; quâ etiam obligatione non solveretur, ob contrarium antecessorum suorum exemplum, cùm nulla unquam, quantumvis antiqua, prævaleat consuetudo in talem titulum, qui præscriptionem non admittit.

Gabriel, è contrà, hujusce Capellæ Titularis, his potissimùm fretus rationibus ad unius tantùm Missæ pro quâlibet hebdomada se teneri contendit celebrationem.

1. Quia descriptio, de quâ fit sermo, neque in foro interiori, neque exteriori potest obligare; cùm, ut authentica haberi nequeat, quæ videlicet judicis authoritate, neque auditis partibus, aut in judicium vocatis collata ac recognita fuerit, sed his tantùm generalibus terminis: *Apographum collatum cum Autographo in membranâ; quo facto, redditum à Notariis regiis Castellanæ Curiæ Parisiensis, subscriptis* 23. *Febr.* 1655.

2. Quia non solum juridica est illa collatio & facta inauditis aut vocatis partibus, ut de illius Autographi veritate contenderent, eamve agnoscerent, sed quia ne quidem annotatur, à quo fuerit præsentatum, aut cui à Notariis redditum.

3. Quia ex hac descriptione Titulari assignantur quidem octo Tritici Herminæ, cum dolio vini majore quod tum quadraginta valebat assibus, ita ut totum viginti septem libris fuerit æstimatum: & quod insuper tertiam vindemiæ cujusdam vitis partem unà cum hospitio suo in Castello Titularis habebit. Hos autem reditus, neque tale hospitium possidet; villam quidem habet ex agris quibusdam & vitibus compositam; verùm de ea in descriptione illa nulla fit mentio, ita ut planè sit incertum, unde fundi illi procedant; an ab *Alexandro*, ejusve successoribus in Dominio, aut à privatis quibusdam fuerint dati; an verò à quibusdam antiquis Titularibus permutati, aut acquisiti fuerint. Ex quo colligit Gabriel, quòd, quamvis de authenticitate descriptionis illius constaret, ad ejus tamen onera non teneretur, cùm designatos in ea fundos non possideat & aliundè constet, præcipuam hujusce Capellæ redituum partem, sæviente Calvinistarum rebellione, fuisse usurpatam & deperditam, uti palàm fit ex multis actis, quæ profert *Gabriel*, ac præsertim ex quinque, sexve obtentis monitoriis, quorum unum ex recentioribus, requirente *Lucâ* an. 1659. & alterum an. 1684. requirente pariter *Michaële*, promulgata sunt, sed etiam

etiam ex aliis ejusdem regionis Beneficiariis, qui eandem viam inutiliter adhibuerunt, ut injustos redituum Beneficiorum suorum invasores, aut titulorum detentores possint detegere.

4. Quia justè præsumit *Gabriel*, falsitati subesse autographum hujus descriptionis; cùm penes se habeat Latinum instrumentum autographum ac justum, priore viginti duobus annis superius, ex quo antiquior supponitur fundatio, quàm ex memorata descriptione. Illo instrumento ratum habetur concordatum initum inter dictæ Capellæ Titularem ex una parte, & Officiales juridicos Fundatoris ex alia; quæ ratihabitio à Regulari Abbate, tùm Beneficii Collatore, in generali Capitulo an. 1413. facta est, cui autographo inseruntur quoque aliæ litteræ patentes, titulari ab alio Abbate 30. Augusti an. 1381. concessæ, quibus comprobatur fundatio, & in quibus recensentur fructus dictæ Capellæ, prætermissis ejus oneribus: Unde multa *Gabriel* ducit argumenta, quibus collatæ, de quâ agitur, descriptionis nullitas evincitur.

Primum: Quòd ex litteris patentibus erectæ jam an. 1381. Capellæ fundatio viginti duobus pòst annis, hoc est, an. 1403. facta non fuerit, ut fert suppositi autographi descriptio.

Secundum: Quòd ex litteris ratihabitionis an. 1381. autographum fundationis Capellæ, quod & ipse Abbas legerat, in Abbatiæ Archivo, cum aliis ejusdem naturæ instrumentis asservaretur ex his autographi fundationis verbis: *Hæc omnia & alia in litteris dictorum nobilium Fundatorum prædictarum Capellaniarum, sigillis eorumdem propriis sigillatis, penes nos ex causa retentis, vidimus &c.* Ex quo patet, quòd, si vera esset, de qua agitur, descriptio, cum antiquo illo autographo, non solum quoad memoratos in eo reditus consentire, sed 22. saltem annis esse deberet antiquior; cùm litteræ illæ ratihabitionis an. 1381. jam erectam supponunt Capellaniam, nec etiam cum litteris patentibus, quæ eodem ratihabitionis autographo continentur, descriptio illa cohæret. 1. Quòd ista sex tantùm heminas frumenti; Litteræ verò ratihabitionis *sexdecim sextaria frumenti* Capellano assignent. 2. Quòd ex iisdem litteris duarum librarum cum decem assibus solutione Fundator & Martha erga Titularem quotannis se astringunt, de quibus silet descriptio, cum de quibusdam vineis Beneficio addictis loquatur, quas etiam prætermittunt litteræ ratihabitionis.

Tertium: Quòd *Marthæ* tantùm *Alexandri* uxori, à viro suo legitimâ authoritate munitæ Capellæ fundationem tribuit descriptio, cùm litteræ an. 1381. & 1410. eam conjunctim *Marthæ & Alexandro* tribuant. Ex quibus contradictionibus falsi arguitur illa descriptio.

Cùm verò objicitur *Lucam* tres in hebdomadâ Missas celebrari curasse, respondet *Gabriel* 1. quòd illius exemplum erga se vim legis non obtinet: 2. Quòd ita scrupulosiùs se gesserit *Lucas*, dubitans videlicet, nùm supposito autographo conformis esset descriptio, non perpensis rationibus, quæ utrumque in suspicionem falsitatis adducunt. 3. Quòd de præsenti difficultate ad *Lucam*, tùm vitâ fruentem, scribenti *Gabrieli*, novo titulari, an. 1687. *Lucas* his verbis responderit: *Quod ad divinum Officium cæteraque Capellæ onera pertinet, nihil certi scio .... Audivi tamen à quibusdam, duas à Reverendissimo defuncto Episcopo Missas in hebdomada fuisse constitutas: quam ego constitutionem nunquam vidi. Quocircà, ne cui rei deessem, plures potiùs, quàm pauciores celebrandas curavi, hoc est, eas omnes, quæ debitæ nuntiabantur, sive essent, sive non; cùm de reditu, quem fermè totum distribuebam, parùm curarem .... unde tale est meum exemplum, quod perpendas potius, quàm imiteris.* Quibus verbis Lucas manifestè ostendit, quòd si duas tresve in hebdomadâ Missas celebrari curaverit, non ita se gessit, ad id se obligatum existimans vi allegatæ descriptionis; sed quia aliundè bonis affluens, modicum hujus Capellæ reditum non multi faceret; quem ad eleemosynas, aliaque pia opera impendebat. Quam ob rem in eadem Epistola ad *Gabrielem* ait, se nescire quo pacto descriptionem, de quâ agitur penes se habuerit. Unde colligit *Gabriel*, ab exemplo *Lucæ*, ut is affirmat, in ipsius successores titulares, quidquam inferri non posse. 4. Denique, quòd cùm in Sorbona bis de sua obligatione, scilicet 15. Martii & 1. Julii an. 1687. consultaverit, scripto sex ei responderint Doctores antiquo se usu stare posse, unam tantùm pro fundatoribus suæ Capellæ, eorumque successoribus Missam in hebdomadâ celebrandi.

Quartum argumentum de* nullitate descriptionis est, quia, licèt à *Michaele* Lucæ successore una tantùm hebdomadana Missa, uti ab ejus antiquis antecessoribus, fuerit celebrata, non intercessit tamen *Ferdinandi* præsentis Procurator fiscalis, nec in judicio conquestus est, uti exigebat ab eo ipsius officium, si authenticam habuisset descriptionem, ejusque autographum, quod in castelli Archivo ipsi sub clave commisso fuisset repertum, si verum fuisset; quod eo libentiùs fecisset; quòd *Ferdinandus* ejusque juridici Officiales à *Michaele*, cum iis ob alias causas litigante, parumper essent aversi.

Quintum: quòd descriptionis, quamtumvis secundum formam recognitæ, nec ejus autographi ulla ratio sit habenda: quippe quæ non sit obligatoria, cùm in eo fine Acceptante solus loquatur Fundator, quod tamen ad contractum obligatorium requiritur ex Lege Civili & Canonicâ imò ex istâ contractûs definitione; *Contractus est duorum vel plurium in idem placitum consensus*; quod etiam confirmant litteræ ratihabitionis an. 1413. & 1381. quibus Abbates & Monasterium in generali Capitulo fundationem & dotationem Capellæ sancti Saturnini, aliorumque duorum Beneficiorum, de quibus ibidem fit mentio, acceptant & comprobant. Ergo ex descriptione illa, ejusve autographo, licèt veris, ad tres Missas in hebdomadâ *Gabriel* non obligatur.

Sextum denique argumentum ex eo, quòd *Gabriel* sit possessor bonæ fidei ex usu immemoriali, juxta quem unam tantùm in hebdomadâ Missam celebrârunt ipsius antecessores; ut quinquaginta fermè publicis instrumentis confirmat.

Primum est pactum inter Ludovicum Sacerdotem & Bertinum Capellæ redituum conductorem confectum coram Notariis 3. Aug. an. 1591. quo ad rem divinam faciendam se obligat Ludovicus per duos annos, si modò libras decem quolibet anno accipiat, *quæ res divina in Missâ minori pro qualibet hebdomadâ consistit, conformiter ad onus Bertino impositum ipsius contractu conductitio*; & insuper ad rem pariter divinam solitam conficiendam die festo Patroni, modò *viginti asses* quolibet anno accipiat, seu pro suo, seu Sacerdotis ad Officium divinum decantandum adjutoris, stipendio.

Secundum est aliud pariter conventum inter Ludovicum & Bertinum, quo Capellæ administrationem in se suscipit Ludovicus, pro quâ decem libras quolibet anno à Bertino accipiet, *ut ab immemoriali tempore una Missa quâlibet anni hebdomadâ celebrata est.* Hæc sunt verba Conventi, quo etiam ad solitum Officium die festo Patroni se adstringit Ludovicus, si triginta asses acceperit; quo pacto servato 4. aut 5. apochas infrà conscripsit Ludovicus.

Tertium

Tertium est supplex libellus, à Caio Sacerdote, an. 1648. datus, quo redituum Capellæ juridicam postulat detentionem pro solutione suâ ob rem divinam in eâ à se factam pro Capellano immediato *Lucæ* Antecessore: quæ solutio est sexdecim librarum pro quolibet anno; quam etiam summam pro Missâ hebdomadanâ celebrandâ, officioque die sancti Patroni peragendo solvit hodiernus Titularis.

Quartum est conventum an. 1684. inter *Michaëlem* tunc Capellanum, & *Julianum* Sacerdotem, qui pro quindecim libris quolibet anno recipiendis, dictæ Capellæ onus, Missam videlicet in hebdomadâ, & unam in die festo Sancti Saturnini, Capellæ Patroni, celebrandam, in se suscipit pro *Michaële*. Cætera verò instrumenta sunt apochæ variis temporibus ex 130. annis & ampliùs à variis quoque Sacerdotibus obsignatæ, qui pactum stipendium ad celebrationem ejusdem numeri Missarum se testantur accepisse, & quarum antiquissimæ adscribitur an. 1587. & ultimæ an. 1719.

Hæc est diuturna possessio non controversa, quâ etiam nunc fruitur *Gabriel*, qui unam quâlibet hebdomadâ Missam minorem, unamque die festo celebrandam ad an. 1720. curavit. Cui usui sibi noto Fiscalis Procurator Domini, qui à *Gabriele* suprà memorata instrumenta accepit; nihil à se opponi posse declaravit, nisi solam prædictam descriptionem, quam ut inutilem considerat; unde ipsum in tam diuturna ac pacifica possessione interturbare non suscipit.

Allatis hisce rationibus seu pro Titulari, seu contrà; *Gabriel* nunc de istâ provisus Capellania postulat, 1. utrùm sub peccato descriptioni illi fidem adhibêre teneatur, cujus Autographum, nec in Archivis Abbatiæ aut Domini loci post accuratam inquisitionem, reperîtur: an verò anteposito huic descriptioni autographo an. 1381. stabilitam ab an. 133. rationibus consuetudinem de unâ tantùm Missâ quâlibet hebdomadâ dieque festo Patroni sequi possit, celebrandâ in Ecclesiâ Collegiatâ vicinâ, quò translatum est ab Episcopo Diœcesano Officium, post incensum à Calvinistis an. 1561. pagum cum castello, ac dictæ Capellaniæ sacello?

2. Utrùm diruto sacello, Officium solemne in eo die festo Patroni decantari solitum pro quo, nunc viginti, aliàs triginta asses solvebat Titularis, *Gabriel* omittere possit, ob translationem Officii dictæ Capellæ in proximam Collegiatam; in qua post chori discessum, divinum iterari non potest Officium; pro quo Missam minorem celebrari curat, uti fecêre à vetustate ipsius Antecessores; quin intercesserint Domini loci, vel *Ferdinandus*, eorum successor, aut ipse fisci Procurator?

RESPONS.

Existimamus 1. Fundationis descriptionem, de quâ fit mentio in casu proposito non eam habêre authenticitatem, quæ sufficiat ad jus stabiliendum; atque ad oneta, quæ continet, Gabrieli imponenda.

Ratio est 1. quia falsum esse potest ac suppositum ejus autographum; quod etiam tale esse apparet; cùm ejus descriptio omnibus destituatur formalitatibus ad fidem faciendam in judicio; in quo descriptio quælibet fidem non habet, nisi coram partibus, quarum interest, aut saltem debitè vocatis exscripta fuerit à Notariis ex autographo; quod, uti verum agnitum est; qua conditione caret præsens descriptio, in quâ notatum non fuit à Notariis, à quo oblatum, aut cui redditum fuerit descriptionis illius primarium exemplar, quod neque in Archivis Domini loci, aut Abbatiæ, quâ pendet Beneficium, quâcumque adhibitâ diligentiâ non fuit repertum.

2. Quia allegatus libellus non fide dignior est, quàm ipsa descriptio, utpote cui idem fermè dies, atque descriptioni, sit adscriptus, cujus etiam autographum penes Ferdinandum esse, non asseritur: adde quod libellus judici oblatus à quopiam, tam falsi, quàm veri tenax est, nec proinde, nisi post latam ei conformem sententiam fidem potest facere.

3. Quia ex Latino *Gabrielis* autographo constare videtur de falsitate descriptionis; cùm illud 22. annis tempore sit superius, & aliunde diuturniore fulciatur usu, cui non contradixêre, quòd appareat, *Ferdinandus*, aut loci Domini eo priores, ipsorumve juridici Officiales, etsi ignorare non potuerint.

4. Quia veritatem, falsitatemve hujus descriptionis quantùm in se fuit, frustrà Gabriel inquisivit, nec longo, quem nunc *Gabriel* ab anno 1687. & ante ipsum immediatè Michael obtinuit, unicam tantùm in hebdomadâ Missam celebrandi, usui juridicè contradixêre *Ferdinandus*, & ejus Procurator Fiscalis; ex quo ducitur argumentum existimandi; ipsis etiam suppositam vidêri descriptionem suprà dictam; idque eò magis, quòd tertiâ parte beneficium imminui non sustinuissent æquitate nixi præsertim cum Michaele in causâ ejusdem Beneficii ob alia litigantes: quæ cùm ita sint, existimamus; eum, quem obtinet, usum à *Gabriele* posse retinêri; non petitâ ab Episcopo diœcesano Missarum imminutione.

2. Idem planè sentimus de aliis oneribus in eâdem descriptione memoratis: 1. quia de iis nulla fit mentio in litteris ratihabitionis an. 1413. neque in insertis ibidem litteris patentibus an. 1381. quæ solæ sunt authenticæ. 2. Quia non justè præsumi potest, ab Episcopo divinum Officium cum undecim solemnibus Missis fuisse translatum in Ecclesiam Collegiatam, ubi jam quotidiè canerentur horæ canonicæ, quas cantu iterare non poterat Titularis, non minùs defectu authoritatis, quàm temporis eodem manè.

CASUS X.

RIBERIUS, Sanctæ Faræ Capellanus, ex fundatione suæ Capellæ, tenetur ad Sacrum faciendum quotidiè pro defunctis: quod tamen onus quibusdam diebus mensis cujuslibet non implet; modò ob infirmitatem aut itineris susceptionem; modò ob defectum confessionis, quam sibi necessariam existimans, facere non potest; quandoque etiam ob celebrationem Missæ ad proprias necessitates: An tenetur per alium Sacerdotem supplêre aut omissas quibusdam diebus Missas pro rata restituere?

RESPONS.

Capellanus ille in propositis casibus; nec per alium Sacerdotem supplêre, nec omissa Sacra restituere tenetur: Cujus decisionis hæ sunt potissimùm rationes.

1. Quia, si rigorosè talem fundationem exequi deberet Sacerdos; quandoque ad Sacrum faciendum, licèt non ritè dispositus, teneretur; quod in conscientione est valdè periculosum. 2. Missæ sacrificium nunquam pro se ipso, pro parentibus & propinquis offerre posset: quod justitiæ simul & pietati est contrarium. 3. Justè præsumitur eam non fuisse Fundatoris intentionem, ut Capellanus ille per alium Sacerdotem huic omissioni supplêre, aut restituere cogeretur, legitimo præsertim detentus Missæ celebrandæ impedimento, quale est morbus, quo durante, vel ipsi

Laïci, ita sentiente Glossâ, (a) domesticos suos mercede suâ non debent imminuere, licèt possint in rigore justitiæ.

(a) Glossa in leg. *De arboribus.* §. *De illa.* ff. de usufructu.

Hanc decisionem ex Canonistis confirmat Decretalis Alexandri III. (b) qui factam à Præposito, Capituloque Insulano ad Præbendam Sacerdotis electionem approbat, quâ Titularis singulis diebus in eorum Ecclesia per se solum & non per alium celebrare teneretur, sub his tamen conditionibus. 1. *nisi infirmitate corporali fuerit impeditus.* 2. *Salvâ honestate suâ & debitâ devotione.* Unde colligi necesse est, quòd, si Riberius ægrotet; si conscius peccati mortalis, Confessoris copiam non habeat; aut etiam mortali non obnoxius ad Sacrum non ritè disponatur; si necessarium iter suscipiat; si pro se, vel pro parentibus aut benefactoribus suis velit celebrare; si ægro succurrere ex caritate aut ex officio teneatur, vel aliud legitimum subsit non celebrandi impedimentum; tunc per alium Sacerdotem supplêre non debet, nec adeò restituere; cùm in his occasionibus tale possit ut diximus, jure præsumi de intentione Fundatoris: *Durissimum enim, & indecorum, & debitæ devotioni oppositum nimis est*, inquit Cabassutius, (c) *si Sacerdos tam iniquo vinculo astringatur, ut totius vitæ tempore non possit, nisi pro uno aliquo defuncto, nunquam verò pro seipso, nunquam pro Sanctâ Ecclesia, nunquam pro urgentibus populi calamitatibus, nunquam pro parentibus, aut fratribus defunctis celebrare.*

(b) Alex. III. in Cap. *Significatum.* 13. de Præbendis & dignit. l. 3. tit. 5.

(c) Joan. Cabassut. juris. Can. Theor. & prax. l. 2. c. 28 n.

Hinc Panormitanus aliique Canonistæ putant, (d) talem Sacerdotem semel in hebdomadâ abstinêre posse à Sacro faciendo, aut eâ ipsa die pro se ipso celebrare, aut gratuitò pro alio, sine debito Missæ pro Fundatore: quod idem dici volunt, si per mensem ægrotet in anno. Hæc tamen Cabassutii opinio tutior nobis videtur: (e) *Meoque judicio*, inquit, *justior & æquior sententia, quam tuentur Petrus Navarra, (f)..... aliique Doctores, concedit ex morbo dierum quindecim inducias.* Quamvis existimemus, ex menstruo morbo ad restitutionem non tenêri hunc Capellanum; ut putat, alibi de eâdem re agens ipse Cabassutius: (g) *Hoc tamen observandum de Missarum fundatarum onere quotidiano, Sacerdotibus, morbo, aliove necessario impedimento detentis indulgêri mensem unum, intra quem, cùm non possint sine periculo celebrare, non etiam tenentur per alium Sacerdotem supplêre, aut de stipendiis Missarum pro rata dimittere, vel restituere. Ex æquitate enim ac epikeïa id concessum fuit à Concilio Mediolanensi 7. Provinciali, teste Diana (h).... atque præsumendum hanc esse rationabilem Fundatoris mentem.* Hæc sunt verba docti illius Canonistæ, qui opinionem suam ex aliis quinque Authoribus confirmat.

(d) Panormitanus. in Cap. cit. *Significatum.* Aug. Barbosa de officio & potest. Episcopi part. 2. allegat. 24. n. 31. Zerola praxis Episcop. part. 1. v. *Missa.* ad. 9. Et part. 2. v. eod. §. 9. Navar. l. 3. Consil. 25. n. 4. Sylvester. v. Missa. 1. q. 7. ff. *Quintum.* Et alii apud Joan. Cabassut. loco cit.

(e) Cabassut. loco cit. n. 10.

(f) Petrus Navarra l. 2. de restitut. c. 2. n. 211.

(g) Cabassut. l. 6. c. 14. n. 5.

(h) Diana Miscellan. part. 4. tract. 4. resolut. 238.

CASUS XI.

MAXIMUS, Sancti Juliani Capellanus, duas in hebdomadâ Missas ex titulo fundationis celebrare tenetur pro defunctis Fundatoribus, qui ob eam rem 300. Libris annui reditûs Capellam suam dotârunt, qui reditus è quinquaginta agrorum jugeribus percipiebatur: Sed quia viginti tantùm nunc possidet jugera, cæteris tempore bellorum civilium usurpatis, cujus rei nulla sibi probatio suppetit, duas ex fundatione Missas debitas ad unam se posse reducere existimavit, cùm de rationabili Fundatorum voluntate id ipsum præsumpserit, qui, si vitâ fruerentur, huic imminutioni onerum, libenter fuissent assensi; aut prævisâ reditûs imminutione, minora imposuissent. Nunquid eo se modo gerere potest Maximus absque peccato?

RESPONS.

Capellanus ille Missas ex fundatione debitas, propriâ authoritate non potest detrahere: licèt enim par sit, ut imminuto Beneficii reditu, ejus pro ratâ minuantur quoque onera juxta illud Legis effatum: (i) *Qui suum deplorant patrimonium diminutum, alieno saltem functionis onere liberentur*; quia justè præsumi potest, eam fuisse intentionem Fundatoris, qui fundationis onera, iis tantùm, quæ in fundationis instrumento exprimuntur; conditionibus, Capellæ Titulari imponit: Quia tamen ex Glossa, (k) *Nec in sua causa potest quis esse judex*, jus suum per se ipsum vindicare non potest; quòd ad ipsum Fundatoris intentionem non pertineat interpretari, sed ex Concilio Tridentino, (l) ad solos Episcopos, quos idcircò *Executores Testamentorum* appellat Gregorius IX. (m)

(i) L. *Hi quos.* Cod de alluvionibus. l. 7. tit. 41.

(k) Glossa in Can. *De occidendis.* 8. v. *Prose.* 23. q. 5.

(l) Conc. Trid. Sess. 12. c. 6. & 8. de reform.

(m) Greg. IX. in Cap. *Tua nobis.* 17. de Testamentis, &c. l. 3. tit. 26.

Necesse est igitur, ut in casu proposito Maximus supplicem Episcopo det libellum, in quo redituum statum, simulque Capellæ suæ onera exponat; atque Collatore, Patrono, cæterisve, quorum interest, vocatis, onerum dictæ Capellæ, quæ fert fundatio, imminutionem obtineat: aliter nullam potest demere Missam, ex iis, quas exigit fundatio. 1. Quia Beneficium acceptando, omnes quoque in fundatione expressas Missas censetur esse celebraturus, ut facile probari potest ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Lingonensem. (n) 2. Quia ultima voluntas defuncti, ut loquitur Sanctus Gregorius, (o) modis omnibus conservari debet, quæ solâ legitimi Superioris Ecclesiastici interpretatione potest reformari; cùm ipsemet consensus hæredis Fundatoris, aut Patroni, non interveniente Ecclesiâ, Titulari sit penitùs inutilis. Ita sentit Sylvius in sua decisione 22. Septembris an. 1634. (p) nec non Author Colloquiorum Diœcesis Condomensis. (q)

(n) Alex. III. in Cap. *Conquerens.* 6. de Præbendis & dignit. l. 3. tit. 4.

(o) S. Greg. in Can. *Ultima.* 4 13. q. 2. Et in Can. *Admonere.* 14. 16. q. 1.

(p) Fr. Sylvius. resolut. var. v. *Missa.* 1.

(q) Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 7. Sect. 1.

CASUS XII.

Sex sunt in Ecclesiâ Collegiatâ Sancti BONITI Capellaniæ fundatæ, ex quibus cuilibet Titulari assignatur 300. Librarum reditus, consistens in agris, qui per annos 1700. & 1701. vastatis ab exercitu hostili frumentis & pabulis, cuique Capellano vix 150. Libras unoquoque anno attulêre. Quâ de re quæritur, utrùm tutâ conscientiâ numerum Missarum, quæ singulis diebus ex fundatione debentur, imminuere non possint Titulares dictarum Capellaniarum.

RESPONS.

Parem huic sibi propositam difficultatem 7. Decembris an. 1640. ita solvit Sylvius: (r) *Respondetur*, inquit, *talium Capellaniarum possessores officio suo satisfacturos, si pro illis duobus annis Missas celebrent pro rata fructuum, quos recipiunt.* Cujus decisionis hanc affert rationem: *Cùm enim fructus Beneficiorum legati sint pro Missis celebrandis; ut qui Altari serviunt, de Altari vivant; ii, qui nullos omninò fructus recipiunt, ad nullas Missas celebrandas obligantur. Ergo si solùm recipiunt aliquos, tantùm obligantur ad aliquas, nimirùm pro ratâ; eadem quippe est ratio.* Sic doctus Theologus.

(r) Sylvius. resolut. var. v. *Missa.*

Ut tamen legitima sit ista Missarum imminutio, necesse est, ut accedat Episcopi consensus, qui eam solus ex Concilio Tridentino (s) facere potest, cùm legitima est petentium causa, ut in casu præsenti. Quod idem advertit Sylvius, qui in eo aliorum plurium Authorum; quos laudat, opinionem sequitur. (t)

(s) Conc. Trid. Sess. 25. de reform. c. 4.

(t) Aug. Barbosa allegat. 29. n. 3. & ad cit. cap. 4. Concilii Trident. Zerola. Praxis Episc. part. 2. v. *Missa.* Valerius Reginaldus. l. 25. n. 239.

CASUS XIII.

Leontium, Sancti Amabilis Parochum, cujus annuus Beneficii sui redditus est 2000. Librarum adit Metellus, Parœciæ dives agricola, qui, non persolutis decimis, ipsum 400. Libris frustratus est, eumque rogat, ut cuncta, quæ ipsi restituere tenetur, sibi condonet, ob denegatam nimirum sibi absolutionem, donec satisfecerit. Leontius divitiis affluens, & aliundè erga Metellum benè affectus, libenti animo ipsi debitum condonat. Quæritur, utrùm coram Deo ab hac restitutione sit immunis hic Agricola?

Respons.

Præsentis difficultatis solutio pendet ab alia quæstione, de qua fusè dicetur in sequenti responsione, in qua inquiretur, utrùm Beneficiarius redditum Beneficii sui dominium acquirat, an verò solam administrationem, quâ de re duplex est opinio, quarum tutior affirmat, eum tantùm eorum esse administrum; ex quâ sequitur, Metellum non solvi ab obligatione restituendi subreptas decimas, quamvis à Leontio condonatas: Si enim fructuum Beneficii sui dominium non habeat hic Parochus, sed solam administrationem, ita ut detractâ ex iis parte ad suas necessitates, reliquum ad Ecclesiam ac pauperes attineat: constat, eos homini diviti & aliundè ob injustam suam boni Ecclesiastici detentionem indigno, non posse condonari; quocircà Leontius, cùm facilè, utpotè divitiis affluens, à Metelli debito possit abstinêre; illud ad pia opera erogare tenêtur; quod non præstat, illud Metello diviti remittens, & qui illud ob eam causam absque injustitiâ retinêre non potest. Ita sentit Doctus Theologus. (a)

(a) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 125.

CASUS XIV.

Basilius curatum possidet Beneficium annui redditûs 800. nummorum, de quibus ad pauperum eleemosynas 800. Libras demit. Consulti ab eo Doctores, respondêrunt, reliquam summam posse sibi reservare ad victum & ad cultum: quam impensam omninò sibi necessariam pro statu suo ipse judicat: attamen duriori mavult vitam tolerare victu, ut amicis suis, aut parentibus, licèt divitibus, parcimonias suas reservet; quæ quidem ob tenuem victum atque cultum ad summam 400. Librarum adductæ quotannis intrà decem annos 4000. Librarum pepetêre. Quâ de re quæritur 1. utrùm sit dominus & proprietarius bonorum Ecclesiasticorum, quæ possidet. 2. Utrùm saltem parcimoniæ suæ per decem annos, ita dominium habeat, ut de eâ ad arbitrium pro parentibus suis, aut amicis, licèt nonindigentibus, possit statuere. 3. Utrùm ipsi fuisset licitum ad lautiorem mensam, 1600. Librarum, quæ supersunt, impensam facere; si nullam voluisset adhibêre parcimoniam?

Respons.

Duæ sunt de hac difficultate opiniones, quarum digna sunt argumenta, quæ attentè legantur, & absque præjudicio ponderentur, ut in alterutrius delectu omnis vitetur error.

Prima statuit, ad Beneficiarios non pertinêre dominium redditum suorum, sed solam administrationem seu oeconomiam: En ipsius probationes.

1. Concilium Antiochenum, (b) an. 341. in Gratiani Decreto relatum declarat, *quòd Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei. Participet autem & ipse, quibus indiget (si tamen indiget) tam in suis, quàm in fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessariis usibus profuturis..... Quod si..... convertat .... res Ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda.... pertractet, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, ut per hujusmodi personas occultè res lædantur Ecclesiæ, Synodo Provinciæ pœnas iste persolvet.* Cum hoc Decreto consentit quartum Concilium Romanum, (c) sub Symmacho an. 502. habitum, in quo palam confessus est hic Summus Pontifex, bonorum Ecclesiæ penes se non esse dominium, sed solam dispensationem, ut institutam contra se de eorum abusu accusationem exarmaret.

(b) Conc. Antioch. c. 15. in Can. *Episcopus*. 23. 12. q. 1.

(c) Conc. Rom. IV. cap. 3. & 4.

2. Ex antiquo, quem Urbano I. tribuit Gratianus, Canone sic fertur: (d) *Res Ecclesiæ, non quasi propriæ, sed ut communes & Domino oblatæ cum summo timore non in alios, quàm in præfatos usus sunt fideliter dispensandæ.*

(d) Can. *Res Eccles.* 26. 12. q. 1.

3. In trigesimo septimo, ex iis, qui Apostolici dicuntur, Canone sic legitur: *Omnium rerum Ecclesiasticarum curam Episcopus gerito, & eas dispensato, quasi inspectante Deo. Non licitum autem ei esto quidpiam sibi ex iis, sibi tanquam proprium assumere, aut cognatis suis elargiri, quæ Deo dedicata sunt. Quòd si pauperes illi sint; ut pauperibus subministrato.*

4. Idem statuitur ex multis aliis Canonibus antiquorum Conciliorum, qualis est quadragesimus nonus Carthaginensis Concilii sub Siricii Pontificatu an. 397. En ejus verba: (e) *Placuit ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur; & tempore Episcopatûs, vel Clericatûs sui, agros vel quæcumque prædia nomine suo comparant, tanquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur obnoxii; nisi admoniti, Ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriè aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obvenerit; faciant inde quod eorum proposito congruit &c.* Talis est quoque trigesimus primus quarti Concilii Carthaginensis sub Anastasio I. an. 398. à 214. Episcopis habiti, & cui interfuit Sanctus Augustinus; in quo dicitur: *Episcopus rebus Ecclesiæ tanquam commendatis non tanquam propriis utatur* (f). Hæc sunt illius Concilii verba, cui omninò congruunt Valentinum in Hispania an. 524. & nonum Toletanum (g). Nannetense in nouo Patris Labbe Conciliorum Tomo relatum, cujus incerta est epocha (h). Tertium Turonense an. 813. (i). Cabillonense anno sequenti (k). Aquisgranense an. 816. (l). Sextum Parisiense an. 829. (m), cui consentiunt Capitularia Carolomanni (n). Turonense Rhedonibus an. 1273. habitum (o). Exoniense an. 1207. (p), & alia plurima, quorum omnia testimonia referre longius esset, quorum insuper Decreta à Concilio Tridentino his verbis fuêre confirmata: (q) *Sancta Synodus.... omninò.... eis interdicit, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augere studeant, cùm & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent: sed si pauperes sint; eis, ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent eorum causa. Imò, quàm maximè potest, eos monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquos carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia Seminarium extat, penitùs deponant.* Denique multa Galliæ Tridentino recentiora Concilia Provincialia idem pariter decrevêrunt, atque inter alia Rotomagense an. 1581. (r) Burdigalensia an. 1583. (s) & an. 1624. (t) & Aquense an. 1585. (u), quæ omnia consensu unanimi declarant, Beneficiarios bonorum Ecclesiæ non esse dominos, sed solùm administros & dispensatores, *quia res Ecclesiæ*, inquit Concilium Aquisgranense..... *Vota sunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum.*

(e) Apud. Ph. Labbe Conc Gener. tom 2. Columna 1169.

(f) Apud. Ph. Labbe. Conc. Gener. tom. 2. Columna 1202.

(g) Con. Valent. c. 3. Et Toletan. IX. c. 7.

(h) Conc. Nannet. Can. 10.

(i) Conc. Turon. III. Can. 10.

(k) Conc. Cabillon. Can. 6.

(l) Conc. Aquisgran. 1. 116.

(m) Conc. Paris. Can. 15.

(n) Capitul. Caroli Magni l. 7. c. 58.

(o) Conc. Provinc. Turon. Can. 1.

(p) Conc. Exoniens. Can. 18.

(q) Conc. Trid. Sess. 25. de reform. c. 1.

(r) Conc. Rotomag de Monasteriis Can. 4.

(s) Conc. Burdig. tit. Episc.

(t) Idem. c. 8. n. 4.

(u) Conc. Aquens. tit. de Monast.

Idem in hac materiâ ratiocinium instituêre Sancti Patres, & præsertim Sanctus Ambrosius, (a) Sanctus Hieronymus in Gratiani Decreto sic relatus: (b) *Quicquid habent Clerici, pauperum est.* Et Sanctus Augustinus his verbis ab eodem Gratiano laudatus: (c) *Non illa nostra sunt, sed pauperum.*

(a) S. Ambros. Epist. 3. ad Valentinianum.
(b) S. Hieron. Epist. ad Damalum c. 9. in Can. *Quoniam* 16. q. 1.
(c) S. Aug. Epist. 185. ad Bonifacium. aliàs 50. n. 55. in Can. *Si privatum.* 28. 12. q. 1.

Certum quidem est, primis Ecclesiæ temporibus, Ecclesiæ bona in titulos permanentes non fuisse erecta: verùm hanc rationem nullius momenti existimant contrariæ opinionis Authores; quia partes eæ, ex quibus octavo aut nono sæculo erecta sunt Beneficia, eandem bonorum naturam & rationem retinent, quam anteà; atque adeò eodem planè modo, ac ante constituta Beneficia debent administrari. Quod etiam declarârunt posteriora hoc tempore, ut vidimus, Concilia, quibus addendum secundum Concilium Oecumenicum an. 787. à Gratiano his verbis relatum: (d) *Omnium Ecclesiasticarum rerum Episcopus habeat sollicitudinem, & dispenset eas, tanquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare quidquam ex illis, vel cognatis propriis donare, quæ Dei sunt. Quod si pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur.*

(d) Conc. Nicæn. II. c. 12. in Can. *Quisquis.* 19. 12. q. 2.

Sancti Doctores, aliique scriptores à divisione bonorum Ecclesiæ & Beneficiorum constitutione eâ in re Conciliorum Decreta, Patrumque antecessorum suorum doctrinam secuti sunt. Idem expressis verbis docet Alexander III. (e) *Fraternitatem tuam non credimus latêre*, inquit hic Summus Pontifex, *quòd cum Episcopus & quilibet Prælatus rerum Ecclesiasticarum sit procurator & non dominus, conditionem Ecclesiæ meliorare potest, facere verò deteriorem non debet.* Sic loquitur hic Papa in una Decretali ad Episcopum Parisiensem, cujus Antecessor bonis Ecclesiæ amicos donârat; quod hic Summus Pontifex injustum declarat & invalidum, eo fretus principio, quòd aliena, non sua dederat bona; cùm ex Bonifacio VIII. hujusmodi bona sint Patrimonium Christi. (f)

(e) Alex. III. in cap. *Fraternitatem*, 2. de Donationibus. l. 3. tit. 24.
(f) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm ex eo* 34. de elect. & electi potest. n. 6. l. 1. tit. 6.

Sanctus Bernardus ex vehementia verborum eâ de re mentem suam manifestè declarat: *Timeant Clerici*, inquit sanctus Doctor, (g) *timeant Ministri Ecclesiæ, qui in terris Sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt, ut stipendiis, quæ sufficere debeant, minimè contenti, superflua, quibus egeni sustentandi forent, impiè, sacrilegèque sibi retineant, & in usus suæ superbiæ atque luxuriæ, victum pauperum consumere non vereantur: duplici profectò iniquitate peccantes, quod & aliena diripiunt, & Sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutantur.* Nec minùs eâ de re loquitur decretoriè Geofridus, hujusce Sancti Discipulus, Igniensis Abbas: (h) *Res pauperum non pauperibus dare, par Sacrilegio crimen esse dignoscitur. Sanè patrimonia sunt pauperum, facultates Ecclesiarum; & sacrilegâ eis crudelitate surripitur, quidquid Ministri & dispensatores, non utique domini, vel possessores ultra victum accipiunt & vestitum.* Nec minori vehementiâ alibi idem Sanctus Bernardus invehit in divites Beneficiarios, qui Beneficiorum suorum redituum dominium habêre contendunt, iisque abutuntur. (i) *Clamant vero nudi*, inquit, *clamant famelici. Conqueruntur & dicunt: nostrum est quòd effunditis. Nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis..... vita vestra cedit vobis in superfluas copias: nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando perditis & nos spoliando perimitis.* Tanta est vis illorum locorum, ut ea ex integro exscribi necesse duxerimus.

(g) S. Bernard. Serm. 25. in Cant. post. med.
(h) Apud S. Bernard. in declamat. in hæc verba: *Ecce nos reliquimus omnia*, §. 7.
(i) S. Bernard. l. de moribus & officiis Episcop. c. 2. n. 7.

Non minori, quàm S. Bernardus, vehementiâ, de hac moralitate loquitur Sanctus Raymundus: propositâ namque sibi istâ quæstione: (k) *Qui de Prælatis Ecclesiarum & aliis Clericis, qui bona Ecclesiastica, pauperibus debita, consumunt in usus illicitos, videlicet in meretricibus, histrionibus, consanguineis, potentibus & divitibus & similibus: & de his etiam faciunt aliqui testamentum, nunquid tales sunt judicandi raptores?* Hoc modo respondet: *videtur, quod sic: 1. Quia contrectant rem alienam, invito Domino; ait enim Hieronymus, (l) quicquid habent Clerici, pauperum est..... Item Augustinus, si privatim quæ nobis sufficiant possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.....* Et paulò post: (m) *De meretricibus autem & histrionibus, de quibus quæsitum est: dico Prælatos & Clericos, qui res Ecclesiæ talibus, vel similibus turpibus personis conferunt, vel etiam consanguineis, non propter naturam sustentandam; sed ut faciant eos divites de patrimonio crucifixi.... tales, inquam, Prælatos & Clericos, qui talibus conferunt bona Ecclesiastica, pauperibus debita, dico esse raptores, & per consequens tenêri ad restitutionem omnium.*

(k) S. Raimundus in Sum. l. 2. tit. 5. de raptoribus & prædonibus. §. 6.
(l) S. Hieron. & S. Aug. locis suprà citatis.
(m) Idem S. Raymund. ibid. §. 8.

Nec magis Beneficiariis indulget S. Thomas, quam S. Bernardus, ut patet ex his ejus verbis: (n) *Bonorum verò Ecclesiasticorum Clerici non sunt verè domini*, inquit, *sed dispensatores secundùm illud 1. ad Corinthios 7.* Dispensatio autem mihi credita est. *Pertinet autem ad dispensatorem, ut fideliter distribuat ea, quæ ejus dispensationi committuntur, secundùm illud 1. ad Corinth. 4.* Hîc jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. *In his ergo*, subjungit, *potest dupliciter peccatum contingere. Uno modo, ex conditione ipsius rei, dum scilicet usurpat sibi quasi rem propriam, & in usus suos convertit, id quod esset aliis erogandum. Alio modo, ex inordinato usu eorum, quæ in partem suam cedunt..... verùm, quia horum dispensatio fidei dispensatoris committitur..... Si quis bonâ fide dispenset Ecclesiastica bona; indè accipiens quod sibi convenit secundùm conditionem status & personæ, & aliis largitur secundùm quod sibi videtur bonâ fide expedire; non peccat mortaliter, etiamsi aliquid in suos usus convertat, quàm oporteat: talia enim, quia in singularibus est eorum judicium, non possunt per omnimodam certitudinem definiri. Unde si non sit multus excessus, potest compati bonam fidem dispensatoris. Si verò multus excessus fiat, non potest latêre; & ita non potest cum bona fide dispensatoris hoc agi. Si autem non conservet bonam fidem in dispensando, peccat mortaliter.*

(n) S. Thom. quodlibet. 6. art. 12. in corp.

Constanter eandem opinionem tuêtur Angelicus Doctor in variis Operum suorum locis; ac præcipuè in suo Commentario in Epistolas Sancti Pauli: (o) in quo propositâ sibi objectione istâ: *videtur, quòd malè fecerint Principes & alii, dando divitias Prælatis*; respondet: *non dederunt Prælatis propter se, sed propter pauperes: & ideò non dederunt eis, sed pauperibus..... Prælatis autem dantur, tanquam pauperum dispensatoribus.* Ad mortem usque in eadem sententiâ permansit sanctus Doctor, ut vidêre est in ultimo ejus ac præcipuo opere, in quo clarè & absque ambiguo eandem doctrinam propugnat. (p)

(o) Idem in 2. ad Corinth. 12. Lect. 5.
(p) Idem. 2. 2. q. 185. art. 7. in corp. & ad 3.

Angelicum Doctorem sequitur Sanctus Antoninus, fidus ejus discipulus. En verba illius: (q) *De bonis seu fructibus Beneficiorum, quæ dant Clerici consanguineis vel personis turpibus, utrùm in dando peccent & teneantur ad restitutionem? Super hoc dicit Raymundus, quod Clerici, qui consanguineis potentibus..... bona Ecclesiastica pauperibus debita tribuunt, raptores sunt: quia quicquid Clerici habent, pauperum est, dicit Hieronymus 16. q. 1. c. finali: nam pauperibus debentur.*

(q) S. Anton. 3. part. Summæ Theolog. tit. 15. c. 1. §. 19.

Unde

Unde ad restitutionem tenentur pauperibus, vel in utilitatem Ecclesiæ . . . . . & peccant mortaliter.

Eandem opinionem jam ante Sanctum Thomam ejusque sequaces, docuerat Gratianus in suo Decreto: factâ namque sibi hac quæstione: *De rebus verò Ecclesiæ quæritur, an liceat eas per Præbendas dividi, ut annuos reditus quisque sibi specialiter vindicet?* (a) *His*, inquit, *ita respondetur, sicut perfectione caritatis manente secundùm discretionem Ecclesiarum, distributio fit Ecclesiasticarum facultatum, dùm aliis possessiones hujus Ecclesiæ ad dispensandum committuntur, ex quibus, licèt res Ecclesiæ omnibus debeant esse communes, primùm tamen sibi & suæ Ecclesiæ deservientibus necessaria* (Episcopus) *subministret, reliqua quæ supersunt, fidelium usibus ministraturus; ita & Præbendæ Ecclesiarum, eâdem caritate manente, piè & religiosè possunt distribui: Nec tunc rebus Ecclesiæ, ut propriis, sed ut communibus utilitatibus deservituris, ut ex his, quæ sibi assignata sunt, primùm sibi necessaria percipiat: Si qua verò suis necessitatibus supersunt, in communes usus Ecclesiæ expendat.* Quod ex authoritate Sancti Augustini superiùs relatâ probat inclytus ille Canonum Collector.

(a) Gratianus. §. *Si ergo.* 12. q. 1.

Author libri de vita contemplativa, qui reperitur inter Opera Sancti Prosperi, hoc est, Julianus Pomerius, eandem tuetur doctrinam multis in locis (b): *Non enim propriæ sunt, sed communes Ecclesiæ facultates*, ait antiquus ille Author, *& ideò quisquis, omnibus, quæ habuit, dimissis, aut venditis, fit rei suæ contemptor, cùm propositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium, quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator.* Et alibi (c): *Si Dei sunt ea, quæ conferuntur Ecclesiæ, Dei opus agit, qui res Deo consecratas, non alicujus cupiditatis, sed fidelissimæ dispensationis intentione non deserit. Quapropter possessiones, quas oblatas à populo suscipiunt Sacerdotes, non sunt inter res mundi deputari credendæ; sed Dei. Quoniam, si vestes ac vasa & cætera, quæ in sacris usui ministrantibus erant, sancta vocabantur, nec in usus humanos jam revocari poterant, divinis semel ministeriis consecrata; quomodo non ea, quæ conferuntur Ecclesiæ, sacra credenda sunt, quibus, non ut sæculi rebus luxuriosè, sed sanctè ut Deo consecratis utuntur ad necessaria Sacerdotes?*

(b) Apud S. Prosp. in Can. *Expedit.* 13. 12. q. 1.

(c) Ibidem. l. 2. de vitâ contemplativâ. 16.

Hisce authoritatibus addi possunt celeberrimi tùm Canonistæ, tùm Theologi, ut Halensis, Albertus Magnus, Joannes Major, Soto, Medina, Panormitanus, Joannes Andræas, Cardinalis Capisuccus, Alphonsus à Castro, Navarra, aliique plurimi, à quibus omnibus obligantur Beneficiarii ad restitutionem inutiliter impensorum Beneficii sui redituum, uti donatarii eorum, qui ob largitiones ex his Reditibus provenientes, ditiores facti sunt (d).

(d) Alex. Halensis. part. 3. q. 16. membr. 5. art. 2. & 3. Albertus Magnus in 4. dist. 15. art. 4. ad 1. Joannes Major in 4. dist. 24. q. 16. & 17. Petrus Soto Institut. l. de vita Sacerd. Lect. 9. Michael Medina l. 7. de rectâ ad Deum fide. c. 11. Panormit. in Cap. *Cùm esses.* de testam. & in Cap. *Cùm secundum.* de Præbendis & dignit. n. 2 & in hæc verba: ut clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi. Joannes Andræas in Can. *Res Ecclesiæ.* 26. 12. q. 1. Card. Raimund. Capisuccus in controversiis: controversia ult. de obligat. Ecclesiasticorum ad Eleemosynam §. 5. Alphonsus à Castro l. *1.* contra omnes hæreses. c. 5. Navarrus. Manual. c. 17. n. 64. Innocent. III. in Cap. *Cùm in officiis.* de testam. &c.

Hactenùs dicta, ipsa quoque confirmat ratio. Neque enim fas est credere sanæ mentis homini, Beneficiorum fundatores, eosve, qui largitionibus suis aut legatis ad eorum erectionem contulêre, aliud intendisse, quàm ut divinum cultum promoverent, subsidioque pauperum consulerent: quam etiam intentionem asserit celebris ista Capitularium Caroli Magni formula: *Offero Deo, atque dedico omnes res, quæ in hac Carthula tenentur insertæ, pro remissione peccatorum meorum, ac parentum, ac filiorum, ad serviendum ex his Deo in sacrificiis, Missarumque solemniis, orationibus, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, & cæteris divinis cultibus, atque illius Ecclesiæ utilitatibus. Si quis autem eas inde (quod fieri nullatenùs credo) abstulerit; sub pœnâ sacrilegii ex hoc Domino Deo, cui eas offero atque dedico, districtissimas reddat rationes.*

Hinc manifestum fit, illæsâ sanâ mente, non posse existimari, aliud intendisse pios illos fundatores aut donatores, hoc est, voluisse, ut in profanos usus, vanos & injustos sacra illa bona converterentur: quod etiam elapsis sæculis ad Navarri tempora fuerat inauditum, ut ipse testatur (e): *Nemo*, inquit, *Catholicorum, quos ego legerim usque ad præfatum N. affirmavit, dominium saltem stabilium, sive immobilium Ecclesiæ usibus deputatorum esse penes Beneficiarios: quæ falsa*, subjungit, *& insolens conclusio est: quia imò est solius Dei & Domini nostri Jesu Christi, quod irrefragabiliter esse tenendum probo.* Hæ sunt autem ejus probationes præcipuæ, ex ratione deductæ.

(e) Navar. tract. de reditibus Ecclesiæ. q. 1. monit. 40.

Prima: *quia ab opinione communi, in quam præsertim omnium Doctorum Catholicorum consensus concurrit, non est recedendum*: quam propositionem ex antiquo Canone, quem Innocentio I. tribuit Gratianus (f) confirmat, in quo dicitur, habendam esse rationem authoritatis antiquorum, eorumque sententiæ esse assentiendum, ubi ex Conciliorum Canonibus, aut ex Scriptura Sacra non est soluta quædam quæstio. Unde sequitur, quòd, licèt præsens difficultas, non adeò expressè à Conciliis, allatisque superiùs sanctorum Patrum testimoniis non assereretur; sufficerent tamen allatæ authoritates Sancti Bernardi, S. Thomæ, S. Raymundi, S. Antonini, aliorumque, ut eorum sententia, tanquam certa regula adhiberetur.

(f) Can. *De quibus.* 3. dist. 20.

Altera docti hujusce Canonistæ est, quia *in materia morum & fidei, qualis est ista, non potest id sine periculo fieri*, hoc est, majorum sententia prætermitti, *juxta textus irrefragabiles.* Uti confirmat ex scriptis Sancti Basilii (g), & Sancti Augustini (h) qui asserit, *quòd in his rebus, de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege tenenda sunt.* Alia multa prætermittimus Canonistæ hujus argumenta, quæ suprà jam fuêre allata: Cardinalis hic tantùm Cajetani sententiam pro eâdem re afferemus (i): En ejus verba: *Cùm potestas Papæ quò ad res temporales Ecclesiæ, sit potestas non Domini, sed dispensatoris . . . . consequens est, ut plenitudo potestatis Papalis circa bona Ecclesiæ temporalia, non exeat limites potestatis dispensativæ . . . . ex eodem quoque fundamento, scilicet, quod Papa non est Dominus, sed dispensator, sequitur, quod de plenitudine potestatis non possit ad libitum dare bona Ecclesiæ, cui voluerit; sed tenetur fideliter dispensare, ut recta ratio suadet.* Hæc sunt potissimùm argumenta prioris sententiæ.

(g) S. Basilius in Can. *Ecclesiasticarum.* 5. dist. 11.

(h) S. Aug. Epist. 36. aliàs 86. ad Casulanum. n. 2. in Can. *In his.* 7. dist. ead.

(i) Card. Cajetan. in 2. 2. q. 100. art. 1. ad 7.

Secunda opinio asserit, Beneficiario plenum acquiri dominium circa reditus sui Beneficii, quamvis peccet iis abutendo, ipsius tamen peccatum non differre à peccato illius, qui patrimonium suum dilapidat; ita ut, si caritatis præceptum infringat, justitiæ tamen non fiat transgressor, cùm de suo tantùm disponat, nec ulli injuriam inferat.

Prima ratio Authorum, qui ita sentiunt, est, quia de usu bonorum Ecclesiasticorum omninò silet Evangelium; unde eâ in re standum Ecclesiæ consuetudini: atqui, inquiunt, ex antiquâ Ecclesiæ consuetudine, non quidem licebat Episcopis vel Clericis bonorum Ecclesiasticorum hæredem quemquam instituere, ut constat ex hoc Agathensis Concilii Decreto: (k) *Episcopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quicquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, derelinquant: quicquid verò de provisione suæ Ecclesiæ fuerit, sive de agris, sive de fructibus, sive de oblationibus, omnia in jure Ecclesiæ reservare censuimus:* Verùm obsolevit ista consuetudo, ut patet ex eo, quòd Beneficiariis, non impediente Ecclesiâ, ab intestato succedant eorum Parentes, etiam in bonis Ecclesiasticis, uti in Patrimonialibus: quam etiam consuetudinem approbat civilis jurisprudentia, non intercedente Ecclesiâ;

(k) Conc. Agathens. 48. in Can. *Episcopi.* 29. 12. q. 1.

clesia; quod aliundè magno Doctorum ultimi sæculi numero est approbatum.

Altera ratio desumitur à Concilio Tridentino (a) quod declarat, Beneficiarium Beneficii fructus non facere suos, nisi ejus expleat onera; unde sequitur à contrario, eos facere suos, hoc est, ipsos acquirere, cùm sua obit munera.

(a) Conc. Trid. Sess. 24. de reform.

Tertia ratio ex eo petitur, quod ex antiquis Canonibus (b) videtur, cumulum bonorum Ecclesiæ, ante erectionem Beneficiorum, fuisse divisum in quatuor partes, quarum prima Episcopo; secunda Clericis, juxta cujusque ordinem distribuenda; tertia & quarta cultui divino & pauperibus deputabatur: atqui non verisimile est, inquiunt hujusce opinionis assertores, duas priores partes Episcoporum & Clericorum arbitrio, ad eos, quos voluissent, usus non fuisse permissas; iniquum enim videtur, portionis sibi attributæ parcimonias ab ipsis esse restituendas; quocircà dicendum, hujusmodi parcimonias pro suis parentibus, neque Ecclesiæ intentioni, neque justitiæ esse oppositas. Argumentationem hanc sic instituunt Cajetanus (c) & Navarra (d) de portione justâ & legitimâ, quam sibi vindicare possunt Beneficiarii.

(b) Gelasius. I. in Can. *Concesso*. 26. & in Can. *Quatuor*. 27. 2. q. 2. Can. *De Reditibus*. 28. ibidem. S. Greg. in Can. *Cognovimus*. 29. & in Can. *Mos est*. 30. ibid. Conc. Tolet. in Can. *Sancimus*. 31. ibid. &c.

(c) Cajetan. in 2. 2. q. 185. a. 7.

(d) Navarr. tract. de reditibus Ecclesiæ. q. 1. monit. 43.

Quarta ratio petitur ex Concilio Agathensi an. 506. (e) quod affirmat, portionem bonorum Clericis adscriptam esse stipendium suorum laborum, quibus, uti eorum ordini debet esse conveniens. *Clerici*, inquiunt Patres hujus Concilii, *qui fideliter Ecclesiæ deserviunt, stipendia Sanctis laboribus debita, secundùm servitii sui meritum, vel ordinationem Canonicam, à Sacerdotibus, seu Episcopis consequantur.* Unde colligendum, ut videtur, hanc portionem, utpotè suis laboribus debitam, ipsis esse legitimè partam, de quâ proindè liberè possunt statuere, uti de re suâ: alioquin frustrà constituissent Patres hujusce Concilii, partem hanc pro ratâ laborum suorum esse augendam; cùm inutiliter sic aucta esset, si sumpto ex eâ victu & vestitu, superfluum Ecclesiæ aut pauperibus fuisset erogandum; quia labores eorum, licèt sancti & præcipui, aliter majore stipendio non fuissent digni quàm vulgare servitium.

(e) Conc. Agathens. Can. 36.

Quintam rationem pro hac opinione suppeditat Bulla Sancti Pii V. incipiens: *Romani Pontificis*, data 30. Augusti an. 1567., (f) in quâ declarat, inter Ecclesiæ bona non esse censenda bona derelicta à Beneficiario aut Pensionario Ecclesiastico, *Cujus, vel quorum insimul, fructus & proventus* (Beneficii, aut pensionis) *30. ducatorum aut de Camera, secundùm communem æstimationem, valorem annuum non excesserint, aut qui pensiones annuas super quibusvis fructibus Ecclesiasticis usque ad dictum valorem annuatim perceperit &c.* Ex quâ summi hujusce Pontificis constitutione concludi posse videtur, Beneficiarios illos aut pensionarios ita dominium bonorum illorum habere, ut de iis pro nutu suo possint statuere.

(f) Bulla 42. S. Pii V. quæ incipit. *Romani Pont.* §. 6.

Sexta denique probatio ducitur ex authoritate Sancti Thomæ, (g) qui, cùm asseruit, in usu bonorum duplici modo posse delinquere, vel ratione boni ipsius, vel immoderati ad illud affectus; dicit, Beneficiarium, qui destinatâ fabricæ seu cultui divino, vel pauperum subsidio malè utitur portione, mortaliter peccare, & ad restitutionem tenêri; si gravis sit abusus: *de his autem, quæ sunt specialiter suo usui deputata*, addit Angelicus Doctor, *videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis, ut scilicet propter immoderatum affectum & usum peccet quidem, si immoderata retineat & aliis non subveniat, sicut requirit debitum caritatis.* Et alio in loco, in quo de eadem portione loquitur: (h) *In secundis verò bonis non committitur peccatum, nisi per abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictum est. Unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solùm ad pœnitentiam peragendam.* Quibus verbis satis constat hanc esse sancti Doctoris sententiam, legitimæ partis redituum Beneficii sui debitæ dominium habêre Beneficiarios, cùm de eâ, uti *de bonis patrimonialibus* statuere possint, ad nullam etiam restitutionem *per abusum* obligati.

(g) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7.

(h) Idem quodl. 6. art. 12. ad 3.

His denique rationibus novum pondus addit universalis Galliæ consuetudo, quam probat Edictum an. 1385. in quo sic loquitur Carolus VI. *Licet de jure, usu & consuetudine & communi observantia, notoriè observatis, Episcopis regni nostri & in testamentis suis executores ordinare, & bona mobilia & immobilia ex decessu talium Episcoporum relicta, etiam illa, quæ per suam industriam quæsierunt, quæ ampliùs ipsorum Episcoporum non sunt, neque censentur; sed ad suos hæredes, aut eorum executores spectant.* Usum hunc confirmant consuetudo Parisiensis, (i) aliæque plurimæ; nec non multa supremarum Curiarum Arresta.

(i) Consuetudo Parisiensis. art. 336.

Hæc sunt præcipua sex argumenta posterioris hujusce opinionis, & quibus ad eam amplectendam adductus est colloquiorum Diœcêsis Condomensis Author, (k) qui tamen tutiorem fatetur priorem sententiam, & firmissimis munitam rationibus; quæ quidem adeò sunt validæ, ut ritè penetratæ nullâ possint infirmari responsione; cùm posterioris opinionis argumenta solvi facilè possint, ut in sequentibus patebit.

(k) Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 5. Sect. 3.

Ad primum quidem respondendum est, mirum non esse; si in Evangelio non reperiatur Clericis facta prohibitio, ne bonis Ecclesiæ abutantur, quæ videlicet Apostolis erat inutilis, quibus dictum fuerat à Domino: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris*; (l) at successoribus eorum necessaria; postquam iis reditus suos, seu ad proprias, seu ad pauperum necessitates sublevandas, Ecclesia commisit: Verùm hæc immutatio, quam invexit exteriùs disciplina, interiorem animi affectum immutare non debuit: quocircà ex hac facultate hujusmodi bona possidendi ab Ecclesiâ sibi concessâ, non dispensantur Clerici, ab obligatione naturali & divinâ, Ecclesiasticos reditus immoderato affectu non prosequendi, eosque in pios usus convertendi. Undè iis districtè vetat Concilium Tridentinum, ne bona Ecclesiæ in sumptus vanos & inutiles insumant, ac docet, quo pacto iis uti debeant.

(l) Matth. 10. 9.

Ad id quod additur, non jam vigêre antiquum Ecclesiæ usum, cùm defunctorum Clericorum, ab intestato, res Ecclesiæ, uti alias, hæreditario jure possideant eorum consanguinei, non interveniente Ecclesiâ: Respondetur, verum quidem esse hunc ab Ecclesia tolerari abusum, tanquam malum, cui sine magnis incommodis obsistere nequit: at pro consensu aut formali, aut tacito, non censenda est ista tolerantia, quæ non minùs nunc ipsius spiritui, quàm sæculis elapsis adversatur. Et quidem non mutationi obnoxia est Ecclesia, uti privati eam componentes; è contrà sibi invariabiliter constat tam in iis, quæ ad mores, quàm quæ ad fidem pertinent. Variari potest & re ipsâ quandoque variatur ejus disciplina; verùm immutabiles sunt, quas docet, veritates: Quocircà si de præsenti, uti olim, in Concilio Oecumenico congregaretur, pravam sine dubio consuetudinem damnaret, quâ eludere conantur suas decisiones, idemque iterùm, quòd jam in superioribus Conciliis, circa usum bonorum Ecclesiæ constitueret.

Ultro quidem fatemur, civilem Jurisprudentiam, quæ Beneficiariorum bona, ab intestato defunctorum, addicit eorum parentibus, donationesque eorum, quæque sint, confirmat, ea in re antiquos Canones, ut videtur, abrogasse: Sed quid eorum spiritum eam immutasse, sub quadam veri specie defendi potest? Nequaquam, procul dubio; verùm lege Civili is tantum probatus est usus, ut majori malo, difficili nimirum

nimirum & litium plenæ disquisitioni ac sejunctioni bonorum Ecclesiæ à cæteris temporalibus occurreret, quæ plerumque sunt permixta, ac difficile credi potest, opitulante hac lege civili tutam fieri eorum conscientiam, qui sacris hisce bonis, præter intentionem Sanctorum Conciliorum ac Patrum Ecclesiæ, & non conformiter ad eorum finem utuntur. Igitur ex lege civili pro parentibus atque amicis Testamenta condere, atque Ecclesiæ bona, iis transmittere possunt Beneficiarii; quia, ut ait D. Thomas loquens de legibus, quæ usuram permittunt: (*a*) *Leges humanæ dimittunt aliqua peccata impunita propter conditiones hominum imperfectorum, in quibus multæ utilitates impedirentur, si omnia peccata prohiberentur districtè, pœnis adhibitis.* At penitùs eorum animis insidêre necesse est; ipsis jure naturali & Divino, de quorum authoritate ex legibus humanis, nihil decedit, esse prohibitum, ne hujusmodi bonis abutantur; & si operam sibi collatam aliquo legitimo possint donare præmio, ut ad quoddam Calabriæ Capitulum scribit Alexander III.; (*b*) Pauperes tamen pro parentibus suis aut amicis, non egentibus, defraudare se non posse.

(*a*) S.Thom. 2.2. q.78.art. 1. ad 3.

(*b*) Alex. III. in Cap. *Relatum*. 12. de testam. & ultimis volunt. l. 3. tit. 26.

Tandem, cùm ea res præcipuæ sit difficultatis, quam tamen elucidare necesse est, ob usum, qui in antiquas Ecclesiæ regulas invaluit, opportunum ducimus ea referre, quæ scripsit doctus nostræ ætatis Theologus, (*c*) qui perpensis hæredum alicujus Beneficiarii obligationibus, istas affert rationes pro eorum sententia, qui asserunt bona hæreditatis in pios usus esse convertenda: 1. Quia bona illa Deo semel dicata, ad usus profanos, jam non possunt adhibêri. 2. Quia hæres non nisi persolutis defuncti debitis, hæreditatem adire potest: Atqui defunctus Beneficiarius bonum superfluum dare pauperibus; aut ad alia pia opera consumere tenebatur. Igitur debitum illud persolvere tenetur hæres, & ideò bona illa nequit possidêre. 3. Quia in bonis Ecclesiæ à defuncto Beneficiario derelictis non magis jus competit hæredi, quàm hæredi in bonis viventis Beneficiarii: Atqui nullum isti per vitam jus competit, ergo nec illi post mortem. 4. Ex Edicto Caroli VI. quod in stilo Parlamenti reperitur, neque ex Consuetudinibus aut Arrestis in tuto esse nequeunt hæredes, nisi in foro exteriori, non verò interiori; quia ideò tantùm concessa est facultas res Beneficiariorum hæreditario jure indiscriminatim possidendi, ut occulta maneret defunctorum Beneficiariorum agendi ratio, atque ut eximerentur hæredes à necessitate secernendi bona Ecclesiastica ab aliis, ut sunt bona Patrimonialia, vel quæ industriâ aut donatione parta fuêre. Hæc paucis hic Theologus de primâ opinione; tùm alterius refert momenta; ac tandem asserit, in Pœnitentiæ Tribunali non molestè excipiendos esse nepotes, neptesve Parochorum, mediocriter divites, quibus dona quædam contulêre avunculi eorum, nisi constet, ea dona è reditibus Ecclesiasticis provenire; In dubio namque, utrùm ea ex propriis bonis aut industriâ vel dono proficiscantur, erga ea scrupulum eis movêre non est necesse; si mediocris sint valoris; sed, si certò è Beneficiorum reditu procedant & maximi sint valoris; cogendi sunt ii, qui acceperunt, ea Pauperibus locorum, in quibus sita sunt Beneficia, conferre, aut ad ornatum ac restitutionem Ecclesiarum eorumdem locorum adhibêre. Hæc ille Professor Sorbonæ celeberrimus, qui pro nostrâ stat sententiâ.

(*c*) De Ste. Beuve. tom. 1. Cas. 168. & seqq.

Ad secundum argumentum, quod è Concilio Tridentino ducitur, dicendum illud Concilium non adversari prioribus Conciliis, neque Sanctis Patribus, qui statuêre consensu unanimi, redituum suorum administros duntaxat esse Beneficiarios, atque adeò ex verbis illius non intelligi, Beneficiarium fructus facere suos per proprietatem, sed eorum tantùm fieri Dominum. 1. Quia ex iis necessaria ad victum & vestitum honestamque sustentationem jure deducere potest Beneficio illorum fructuum deserviendo: quod juri naturali & positivo conforme est, juxta quod non est licitum, illius heri impensis victitare, cui non præstatur famulatus. 2. Quia authoritatem habet iis legitimè utendi, seu eos pauperibus distribuendo, seu in alia pia opera convertendo.

Sic etiam Innocentius IV. in suo Commentario, Innocentii III. Decretalem quandam ad Canonicos Bethléemitas interpretatur: (*d*) *Non Prælatus*, inquit, *sed Christus dominium & possessionem rerum Ecclesiæ habet. Unde quæcumque homines offerunt Ecclesiis, dicuntur esse oblata Deo, Can.* Nulli liceat. 12. *q.* 2. *Et si aliquando inveniantur hæc bona Deo oblata, esse Episcoporum, vel Prælatorum, vel Capitulorum; dic esse eorum quò ad gubernationem.* Illo igitur tantùm sensu dici potest, quòd Beneficiarius Beneficii sui fructus suos faciat, ejus videlicet oneribus satisfaciendo; atque eodem pariter solo sensu intelligi debent, Concilii Tridentini verba, aliique similes juris Canonici textus.

(*d*) Innoc. IV. in Cap. *Cùm super*. 4. de causâ possessionis & proprietatis. n 3. l. 2. Decretalium. tit. 12.

Ad tertium dicendum, ratiocinium ibi factum solâ nisi conjecturâ, absque ullo legitimo fundamento: nam, consentiente magno celeberrimorum Authorum numero, vel ipsæ bonorum Ecclesiasticorum parcimoniæ, sunt Ecclesiæ, non parcipromi Clerici; quæ sententia apprimè cum istis jam laudatis Gratiani verbis consentit: *Si qua verò suis necessitatibus supersunt, in communes usus Ecclesiæ expendat:* quibus verbis, ne ipsæ quidem parcimoniæ Beneficiario reservantur: quem etiam sensum referunt hæc alia Agathensis Concilii: *Quidquid verò de provisione suæ Ecclesiæ fuerit .... omnia in jure Ecclesiæ reservare censuimus*; nec non ista Alexandri III. *generaliter bona qualibet:* (*e*) Et id quidem sapienter sanxit Ecclesia, ob immoderatum Ministrorum quorumdam affectum ad carnem & sanguinem, id est, ad parentes vel amicos suos, qui necessitatibus suis deessent ut cupiditatem suam explerent, eosque pauperibus præferrent; quocircà parcimoniæ suæ nequidem dominium ac de eâ statuendi facultatem ipsis permittere, non duxit conveniens; non modò in iis quæ pertinent ad integrum reditum sui Beneficii, sed etiam ad portionem legitimè consumendam: quod tamen, uti certum & indubitatum non addimus; quia aliter sentiunt multi inclyti Doctores, licèt eorum opinio minùs sit tuta.

(*e*) Alex. III. in cit. Cap. *Relatum*. 12. de testamentis &c.

Ad quartum dico, rationem è Concilio Agathensi ductam, prioribus non magis esse decretoriam. Hæc enim verba, *stipendia sanctis laboribus debita*, & ista, quæ in quibusdam Decretalibus reperiuntur, *faciunt fructus suos*, de vero dominio non sunt intelligenda, sed de facultate Beneficiariis concessâ percipiendi atque administrandi reditus suos Ecclesiasticos; hoc est, partem eorum ad suos usus, reliquum verò juxta mentem Ecclesiæ, id est, in pia opera adhibendi. Sic verba hujus Concilii explicat Panormitanus: (*f*) *Respondeo*, inquit, *quòd Clericus recipiendo fructus Beneficii sui, dicitur illos facere suos, quò ad hoc ut sibi provideat primò, de superfluis dispenset in usus pios ..... non autem ut de ipsis possit testari, vel pro libito voluntatis facere .... & sic debent intelligi omnia jura, quæ videntur velle, quòd Clerici sint domini fructuum: scilicet quò ad dispensationem. Nam Clerici sunt dispensatores & habent potestatem dispensandi res Ecclesiæ, ut in Canone* Præcipimus. 12. *q.* 1. & quidem vanesceret omninò Clericorum dignitas ac functionum Ecclesiæ meritum, atque mercenariorum

(*f*) Panormit. in Cap. *Cùm esses*. 10. de testamentis, &c.

riorum more haberentur, si alio, quàm ipsius beatitudinis pretio, labores eorum ac ministerium redimerentur.

Ad quintum dicimus, quòd Argumentatio ducta ex Bullâ Sancti Pii V. est omninò illusoria; Etenim integra legatur hujusce Summi Pontificis constitutio; & manifestum fiet, ab eo deplorari mentis cæcitatem, atque infortunium Beneficiariorum, qui morientes reliqua bona sua consanguineis, aut alienis Ecclesiis derelinquunt, non verò propriis, è quarum substantiâ fuêre saginati, & rem omnem congessêre. Sed quia tùm erant Collectores spoliorum Clericorum, qui specioso Cameræ Apostolicæ jura percipiendi obtentu, titularium illorum Ecclesias omnibus suis ornamentis, atque suppellectili spoliabant; ut insatiabili eorum avaritiæ modum præfigeret, hîc Papa statuit, ornamenta atque suppellectilia inter Beneficiariorum spolia non esse numeranda; (a) *Ne deinceps contingat insolentiâ spoliorum Cameræ Apostolicæ Collectorum ..... aliquas Ecclesias, nec hominem quemquam damno & injuriâ affici.* Subjungitque, ad eos Collectores spoliorum jus non pertinêre, eùm defuncti Beneficium vel pensio, 30. *ducatorum aut de Camera, secundùm communem æstimationem valorem annuum non excesserint: (b) dummodò tamen is se ab omni illicita negotiatione & à sacris Canonibus prohibita abstinuerit*: aliter vult Summus hic Pontifex, ut suum jus persequantur Collectores: ex quo liquet ipsum non sensisse, fructuum ad illos Beneficiarios dominium pertinêre, ac de illis posse statuere.

(a) Bullâ S. Pii V. cit. §. 5.

(b) Ibidem §. 6.

Ad sextam denique rationem, quæ ex quibusdam subobscuris Sancti Thomæ expressionibus ducitur, respondemus, quòd, eùm Beneficiariis affectatæ ipsis portionis dispositionem tribuit Angelicus Doctor, nihil aliud intelligit, quàm eos, ut cum Panormitano diximus, illius plenam administrationem habêre, non verò proprietatem, alioquin sibi ipsi contradiceret; eùm, ut vidimus, in tribus laudatis superiùs Operum suorum textibus, contrarium doceat post Sanctum Augustinum; uti constat etiam ex ejus verbis: (c) *Sed Ecclesiasticorum bonorum sunt dispensatores, vel procuratores: dicit enim Augustinus ad Bonifacium; si privatum possidemus, quod nobis sufficiat; non illa bona nostra sunt; sed illorum, quorum procurationem gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.* Insuper quando asserit Sanctus idem, Beneficiarium destinatâ sibi parte abutentem, non tenêri ad restitutionem; dici potest eum conformiter ad intentionem caritatis Ecclesiæ loqui, quæ non ad strictam adeò ac rigorosam partis bonorum sibi destinatæ dispensationem, Beneficiarium obligat, ut eos, qui sibi famulati sunt, sive parentes sint, sive non, participes efficere non possit, id ipsum à se exigente justitiâ, juxta hæc Alexandri III. verba (d) *Licèt autem Mobilia per Ecclesiam acquisita, de jure in alios morientis arbitrio transferri non possint, consuetudinis tamen est non improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis, & illis qui viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua, juxta servitii meritum, conferantur.* Sed quamvis ad restitutionem non debeat obligari Beneficiarius, qui parùm excessit in usu partis bonorum sibi ad victum ac vestitum ab Ecclesiâ concessæ, & qui mediocre quoddam donum parenti vel amico concessit; hinc inferri non debet, ipsum parcimoniæ suæ dominium habêre, sed potiùs illam esse Ecclesiæ; quam parentibus suis potest erogare, ut eorum sublevet miseriam, non ut ex eâ ditiores fiant.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7. in corp.

(d) Alex. III. in Can. Relatum. suprà cit. de testamentis &c.

Cæterùm, licèt ad litteram sumerentur verba Sancti Thomæ, hoc unum, ut multi pariter existimant Authores, colligi posset, Beneficiarium tanquam suo uti posse, ac statuere de legitimâ portione bonorum sui Beneficii, quæ ad ipsum attinet; non verò de eorumdem bonorum superfluo: quod à quæstione in casu præsenti propositâ omninò discrepat: Sed jam finis sit huic responsioni, de quâ fusè ob præcipuum rei momentum diximus.

Ex hactenus dictis, infertur itaque 1. Basilium Ecclesiasticorum bonorum non habêre dominium, nec proinde de iis, nisi eâ, quâ diximus, ratione posse statuere. 2. Eum Summam 400. librarum singulis annis pro parentibus suis aut amicis seponere non potuisse; cùm omnis ejus parcimonia sit pauperum vel Ecclesiæ, ut ex allatis in hac solutione authoritatibus constat; unde ait Author Glossæ: (e) *De bonis Ecclesiæ illud solùm Clericorum est, quod probabili ratione consumunt. Si ergo de rebus Ecclesiæ emisti equum, illud non est tuum.* Quocircà reconditæ à Basilio 400. libræ quotannis, ad pia opera adhibêri debent; non verò ad ditandos suos parentes, nisi fortè illarum ope eorum miseriam sublevet; & si ad parcimoniam tenui victu usus est, non ideò est excusandus, eùm ex immoderato procedat affectu erga parentes, quos impensis pauperum ditare voluit, quorum Ecclesiæ bona sunt patrimonium.

(e) Glossa in Can. Res Ecclesiæ. 26. 12. q. 1.

2. Quoad secundam quæstionem; quâ petitur, utrùm saltem Basilius lautiorem mensam adhibens, 1600. libras reliquas ad victum & vestitum suum consumere non potuerit; id unum respondemus eum sequi debuisse præclaram istam Concilii Tridentini regulam, de Episcopis loquentis: (f) *Sancta Synodus ..... non solùm jubet, ut Episcopi modestâ suppellectile, ac mensâ, ac frugali victu contenti sint, verùm etiam in reliquo genere vitæ, ac totâ eorum domo caveant, ne quid appareat; quod à sancto hoc instituto sit alienum.* Quod si ita de Episcoporum mensa statuit Concilium; ad quæ obsonia simplices Parochos redegisset?

(f) Conc. Trid. Sess. 25. de reform. c. 1.

CASUS XV.

VIRGILIUS, de Beneficio ad honestam sui sustentationem sufficiente provisus, à quatuor aut quinque annis, demptis, quas legitimè facere potuisset, impensis; Lucio fratri suo, cui res est mediocris, licèt tamen non diviti, 500. circiter libras diversis vicibus dono dedit: Nunquid in eo peccavit Virgilius; ac Lucius à Confessario cogendus est, ea pauperibus restituere, quæ à Virgilio accepit?

RESPONS.

Quamvis Beneficiario non sit licitum, Ecclesiæ bona parentibus suis dare, ut indè fiant ditiores; non ei tamen est prohibitum, illis mediocre quid conferre, ne indigeant; quare nostra fert opinio, Virgilium in casu proposito non peccasse; ac Lucium ejus dona potuisse accipere tutâ conscientiâ, ac proindè à Confessario suo ad restitutionem non esse cogendum. Congruit illa decisio cum sententia Sancti Thomæ; qui factâ sibi objectione istâ: (g) *Dicit Glossa Hieronymi (h) quòd bona Ecclesiastica sunt pauperum, sed quicumque id quod est alterius, sibi reservat; aut aliis dat, peccat mortaliter & tenetur ad restitutionem. Ergo Episcopi, si bona Ecclesiastica, quæ iis superfluunt, sibi retineant, vel consanguineis, vel amicis largiantur, videtur; quòd teneantur ad restitutionem.* His terminis respondet sanctus Doctor: *Bona Ecclesiæ non sunt solùm expendenda in usus pauperum; sed etiam in alios usus ..... & ideò, si de eo quod usui Episcopi, vel alicujus Clerici est deputatum, velit aliquis sibi substrahere, & consanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodò illud faciat moderatè, id est, ut non indigeant, non autem ditiores inde fiant.* Tùm sententiam suam probat Angelicus Doctor

(g) S. Thom. 2. 2. q. 185. a. 7. ad 2.

(h) S. Hieron. in Isai. 3.

Doctor authoritate Sancti Ambrosii, addens: *Unde Ambrosius dicit in lib. de Officiis*: (*a*) „ Hæc est „ approbanda liberalitas, ut proximos tui seminis „ ne despicias, si egere cognoscas: non tamen ut „ illos ditiores fieri velis ex eo quod tu potes conferre inopibus.

(*a*) S. Ambr. l. 1. de offic. c. 3. in Can. *Est probanda*. 16. dist. 86.

Idem docet Fagnanus, non solâ Sancti Thomæ authoritate fultus, (*b*) sed etiam Nicolai I. (*c*) aliorumque plurimorum. *Vide* Casum sequentem.

(*b*) Prosp. Fagnanus in cap. *Si quis sanè* de peculio Clericorum n. 18.

(*c*) Nicolaus I. in Can. *Studeat*. 39. in fin. dist. 50.

CASUS XVI.

Sosthenes, vir nobilis & Magistratu insignis, tres habens filios, octo aut decem millia librarum annui reditûs possidet, quæ impensæ suæ, quantumvis moderatæ, vix sufficiunt; nec quidquam ad filiorum suorum educationem reservare potest; imò quandoque ad reditûs sui supplementum, mutuam tenêtur accipere pecuniam. Eusebius frater ejus, præter Episcopatum 30000. librarum annui reditûs, etiam Prioratum 800. librarum, persolutis ejus oneribus, possidet, cujus annuum reditum 800. lib. fratri suo à tribus annis contulit, ut unum ex filiis, quem Clericali militiæ destinat, in studiis promovêre possit. Quâ de re quæritur

1. Utrùm donum illud, ex Ecclesiæ bono proveniens tutâ conscientiâ possit accipere Sosthenes à Beneficiario, qui illius non indiget.

2. Utrùm ea, quæ jam accepit, restituere non teneatur. Ad illud dubium ex eo movêtur, quòd Prioratum hunc contra regulas & absque necessitate possidêre Eusebius amplissimo aliunde reditu munitus videtur.

Respons.

Ut propositæ difficultati fiat satis, quæ à præcedenti ex una tantùm circumstantia discrepat; dicimus 1. ante omnia tenêri Sosthenem ad significandum Eusebio, se ipsi occasionem peccati præbêre nolle, servato simul Prioratu, cum Episcopatûs reditu plus quàm sufficiente. 2. Si Prioratum servare velit Eusebius, nec Sosthenes cum solo suo reditu, filii sui studia promovêre; servatâ sui statûs decentiâ & absque gravi incommodo; possit tunc fructum hujusce Prioratûs, tanquam eleemosynam filio suo datam accipere posse. Cùm enim reditus ille sit penès Eusebium titularem, Sosthenes non tenêtur impedire, ne sui filii studia curet frater, eumque sic disponat ad famulandum dignè Deo & proximo in statu generi suo convenienti. 3. Id verum esse, licèt Prioratum hunc illicitè tenêret Eusebius: cùm non sit licitum, intercedere, ne Beneficiis, quamvis illicitè possessis, benè utatur Beneficiarius, qui ad id obligatur, quamdiu ea retinet. Unde accepta nedùm restituere teneatur Sosthenes; imò tutâ conscientiâ dimissos 800. lib. reditus deinceps percipere potest, dùm res non meliùs se habebit: licèt enim egestate non prematur, modica tamen ei res est familiaris, & absque tali subsidio. gravius posset perpeti incommodum: quod ad conscientiam satis est; uti in præcedenti responso authoritate sancti Thomæ probavimus.

(*d*) Navarr. tract. de reditibus Beneficiorum Ecclesiasticis q. 1. monit. 27. n. 3.

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 6. in corp.

Sententiam istam sequitur Navarra, (*d*) quam probat, 1. authoritate Sancti Thomæ, (*e*) & Cardinalis Cajetani. (*f*) 2. Tribus Canonibus, ex operibus Sancti Ambrosii desumptis, quos refert Decretum Gratiani (*g*).

(*f*) Cajet. in 2. 2. q. 43. a. 8.

(*g*) S. Ambr. in Can. *Non satis*. 14. in Can. *Est proband*. 16. & in Can. *Considerandæ*. 17. dist. 86.

Idem quoque sentit Fagnanus, (*h*) ut patet ex his ejus verbis: *Si Clericus distribuat superflua in eos, qui, quamvis habeant necessaria ad victum, non tamen habent sic sufficientia, pro qualitate conditionis & decentiâ status, benè distribuisse videtur. . . . quare Clericus potest usque ad status decentiam donare etiam consanguineis & familiaribus suis.* Quod confirmat ex his Nicolai I. verbis: (*i*) *Præcipimus, ut tale Beneficium sibi Ecclesiæ suæ concedatur, quo & ipse & sui sufficienter possint habêre suæ sustentationis solatium*: & ex alio Canone è scriptis Sancti Leonis desumpto. (*k*) Posteà Sylvestrum laudat, (*l*) & alios quosdam, subjungens, sententiam suam penitùs esse conformem opinioni Sylvestri, quam his refert verbis: *Quod tamen, secundùm eum, limitatur & intelligitur, si indigeant: non autem ad pompam, vel altum statum. Magnoperè enim cavendum est, ne hujusmodi decentia status & conditionis consanguineorum longiùs latiùsque protendatur, quàm ferat necessitas.*

(*h*) Prosper Fagnan. loco supra citato.

(*i*) Nicol. I. in Can. *Studeat*. 39. dist. 50.

(*k*) S. Leo in Can. *Omninò*. 11. dist. 31. & ibi Gloss. v. *Ut de mercede*.

(*l*) Sylvester de Prierio. v. *Clericus*. 4. q. 11.

CASUS XVII.

Arnaldus, Sancti Alexii Parochus, quolibet anno è sua Parœcia 1000. nummos percipiens; illâ 12. aut 15. annis possessâ, talibus afficitur incommodis, ut prævideat, fore ut, Curiales obire brevi non possit functiones: quare à sexcennio 1000. libras, omni alio præsertim bono privatus, quolibet anno recondidit, è quibus censualem contractum, quem solvit Basilica Parisiensis, contraxit non suo, sed cujusdam agricolæ, consanguinei sui qui non indiget, nomine, quem etiam hujus contractûs hæredem, post mortem suam destinat. Eâ de re scrupulum ipsi injêcit Parochus familiaris ejus asserens, cum consanguineo suo contractum hunc non posse derelinquere. Nunquid legitimus est injectus ab eo Parocho scrupulus?

Respons.

Cùm Beneficiarii non sint redituum Ecclesiæ domini, sed tantùm administri & dispensatores, ut constat ex responsione ad decimum quartum Casum; certum est, Arnaldum, absque gravis peccati reatu 6000. librarum reservare ad constituendum censum, cujus hæredem destinat consanguineum suum, qui nec indiget, nec cui res familiaris est angusta. Decisionem hanc firmat è Concilio antiquo Remensi (*m*) deprompta Decretalis his verbis: *Inquirendum est, si quis Presbyterorum de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit. Quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis debet. Quoniam hoc sacrilegium est, & par crimini Judæ furis, qui sacras oblationes asportabat & furabatur.*

(*m*) Conc. Remens. in cap. *Inquirendum*. 4. de peculio Clericorum. l. 3. tit. 25.

Cum hac Decretali consentit Concilium Carthaginense: (*n*) „ Placuit, *inquit*, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui, nihil habentes, ordinantur; & tempore Episcopatûs, vel Clericatûs sui agros, vel quæcumque „ prædia nomine suo comparant, tanquam rerum „ dominicarum invasionis crimine teneantur obnoxii, „ nisi admoniti Ecclesiæ eadem ipsa contulerint „. Hæc quoque decisio consentanea est cum nono Toletano Concilio Provinciali an. 655. (*o*) cum Agathensi an. 506. (*p*) Bracarensi an. 572. (*q*) quæ refert Gratianus.

(*n*) Conc. Carthag. III. Can. 49.

CASUS XVIII.

Nunquid legitimum est lucrum Stephani, qui foliis lusoriis quindecim aut sexdecim dupliones abstulit ab Eucherio, cui totus est in Abbatia, quam possidet, reditus?

Respons.

Dicendum, Beneficiarium, cùm non sit bonorum Ecclesiasticorum dominus, sed tantùm administer, ut in decimo quarto Casu fusè probatum est, aleæ sine gravi peccato ea committere non posse, nec eorum dominium acquirere vincentem; sed contra tenêri ad restitutionem, non quidem erga victum, qui ea ludo injustè commisit, verùm erga pauperes, ad quos pertinent. Unde Stephani lucrum est injustum, & quin-

(*o*) Conc. Toleta. IX. c. 1. & 11. in Can. *Sacerdotes*. 1. 12. q. 4.

(*p*) Conc. Agath. c. 51. in Can. *Si Episcopus*. 5. 12. q. 5. &c. 54. in Can. *Presbyter*. fin. 15. q. 4.

(*q*) Conc. Bracarens. c. 8. in Can. *Quicumque*. 2. eadem causa & q.

& quindecim sexdecimve dupliones pauperibus restituere, aut ad utilitatem Ecclesiæ adhibere tenetur.

Decisionem hanc probat illud Concilii Remensis an. 1583, sub Ludovico, Cardinale Guisio Decretum: (a) *Ab alea..... & omni ludorum genere Ecclesiasticis personis interdicto & indecoro prorsùs abstineant..... Quod si cum injuria Ordinis Ecclesiastici deinceps quisquam Ecclesiæ bona, quibus pauperes ali oportuit, in hujusmodi lusus profudisse convictus sit; & qui quæstum fecit, rem pauperum malè partam restituere; & qui jacturam passus est, tanquam sacri patrimonii dilapidator, graves pœnas exsolvere cogantur.* Unica tantùm hujus regulæ exceptio reperitur in Concilio Mexicano an. 1585. (b) quo *recreandi animi causâ extra tempus Adventûs & Quadragesimæ ludi liciti Clericis permittuntur, summâ duorum pondo tantùm intercedente; dummodò id rarò, sine scandalo & cum personis honestis fiat.* Verùm, ut observat Thomassinus, (c) exceptio Beneficiariis non favet, qui pecuniâ ludunt; quia in ea regione habitum est illud Concilium, ubi argentum & aurum adeò sunt communia, ut summa designata pro nihilo sit habenda; cui rei addimus, Concilium illud loqui tantùm de Clericis generatim, quorum multi vel non sunt de Beneficio provisi, vel, si Beneficium possideant, aliorum bonorum dominium habent, quæ proindè ludo possunt alienare.

(a) Conc. Remens. tit. 18. de Clericis in genere. n. 6.

(b) Conc. Mexican. l. 3. tit. 5.

(c) Lud. Thomassin. Disciplina Ecclesiæ part. 4. l. 4. c. 13. n. 6.

CASUS XIX.

Nunquid mortaliter peccat SIGEBERTUS, Abbas opulentus, qui magnas facit impensas, lautè vivendo, atque cum amicis suis voluptuosè ac magnificè epulando?

RESPONS.

Beneficiarii cujuslibet, convictus debet esse facilis, nec superfluus: ita enim loquens de Episcopis: (d) *Sancta Synodus* (Tridentina) *jubet, ut Episcopi modestâ supellectile, ac mensâ, ac frugali victu contenti sint*: Cujus quidem rei regulas præscribere sola potest Christiana prudentia: *Talia enim*, ait Sanctus Thomas, (e) *quia in singularibus est eorum judicium, non possunt per omnem certitudinem definiri.* Et quidem, cùm suæ conditioni convenientes impensas facere possit quilibet Beneficiarius, secundùm usum suæ regionis respectivè ad eos, quibuscum vesci necesse est, lautior debet esse Episcopi convictus, quàm Parochi aut alterius simplicis Beneficiati. Certum est tamen ex eodem Angelico Doctore, (f) quòd, *neque moderatus usus divitiarum, neque bona fides dispensatorum salvari videtur in eo, qui scienter superfluas expensas facit in voluptuosis conviviis, & aliis hujusmodi superfluitatibus; & sic, non est dubium, quòd in talibus peccat mortaliter.* Quod probat hic Sanctus ex parabolâ in Evangelio relata: *Unde dicitur Matthæi* 24. Si dixerit malus servus ille in corde suo: moram facit Dominus meus venire..... manducet autem & bibat cum ebriosis, *quod pertinet ad superflua & voluptuosa convivia*, veniet dominus servi illius in die, quâ non sperat, & horâ, quâ ignorat, & dividet eum, *scilicet à societate Sanctorum*: partemque ejus ponet cum hypocritis, *scilicet in inferno. Unde ibi subditur*, ibi erit fletus & stridor dentium. *Si autem aliquis in talibus non multùm excedat, potest bonâ fide fieri ab aliquo, qui vult secundùm decentiam sui statûs morem gerere his, quibus convivit.*

(d) Conc. Trid. Sess. 25. de reformat. c. 1.

(e) S. Thomas quodlibet. 6. art. 12. in corp.

(f) Idem ibid. ad 4.

Uno verbo præclarum illud Sancti Hieronymi verbum recordari debet Beneficiarius quilibet, quantumvis locuples: (g) *Tibi, ô Sacerdos de Altari vivere*, ut vult Sanctus Paulus, *non luxuriari, permittitur.* Eam quoque regulam secutus est Augustinus, cujus instinctu præclaram istam constitutionem fecêre Patres quarti Concilii Carthaginensis an. 398. habiti, & à Leone III confirmati: (h) *Ut Episcopus vilem suppellectilem & mensam ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ authoritatem fide & vitæ meritis quærat.* Quam regulam ipse semper religiosè secutus est Sanctus Augustinus, & antè, aut post ipsum sanctissimi ac maximi antiquitatis Præsules, & imprimis Sancti Athanasius, Gregorius Nazianzenus, Basilius, Chrysostomus, Gregorius Papa, Martinus Turonensis, Germanus Altissiodorensis, Anselmus, Carolus Borromæus & alii innumeri.

(g) S. Hieron. in Cap. 3. Mich.

(h) Conc. Carthag. IV. Can. 15.

Quocircà ex Doctoris Angelici principio à mortali excusari, aut de eo damnari debet Sigebertus: nam, si habitâ ratione sui statûs, dignitatis & regionis suæ, nec non eorum, quorum colloquio atque convictu eum uti necesse est, lautior possit esse mensa ipsius, non minùs tamen certum est, eam debere esse frugalem, cumque Abbatiæ suæ fructus in crebris conviviis, aliisque superfluis ac notabiliter immodicis impensis absque reatu peccati mortalis consumere non posse; quippè qui pauperes hac ratione debito eis bono defraudet.

CASUS XX.

MARIUM, Sancti Blasii Priorem, cujus Beneficium est 1200. Librarum annui reditûs, de omissâ duodecies aut tredecies Officii sui recitatione, eâ tantùm lege absolvere voluit ipsius Confessarius, ut partem fructuum sui Prioratûs, pro ratâ temporis omissi Officii, pauperibus aut Ecclesiæ restitueret. Nonne ad talem restitutionem tenetur Marius, etiam ante Judicis Ecclesiastici sententiam?

RESPONS.

Certum est, ad talem restitutionem sub peccati conscientiâ tenêri Marium; *Cùm propter Officium*, cujus pars essentialis est recitatio Breviarii, *detur Beneficium*, ut post Gregorium IX. loquitur Leo X. in septimâ suâ Bullâ 5. Maii an. 1514. (i) *Statuimus & ordinamus*, inquit hic Papa, *ut quilibet habens Beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex menses ab obtento Beneficio Divinum Officium non dixerit, legitimo impedimento cessante; Beneficiorum suorum fructus, suos non faciat pro rata omissionis recitationis Officii & temporis: sed eos, tanquam injustè perceptos, in fabricam hujusmodi Beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Si verò ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitimâ monitione præcedente, Beneficio ipso privetur, cùm propter Officium detur Beneficium.*

(i) Leo X. in Bulla *Supernæ dispositionis* §. 35. Greg. IX. in Cap. *Quia per.* fin. de rescriptis. in 6.

Idem quoque statuit Sanctus Pius V. in 135. constitutione sua 20. Septemb. an. 1571. (k) *Statuimus*, ait hic Sanctus Pontifex, *ut qui horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes Beneficii, seu Beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidiè dividerentur..... amittat.* Neque necesse est, ut ulla interveniat Judicis sententia, cùm ex justitiâ ad id teneatur Beneficiarius, ut patet ex ista Leonis X. ratione; *cùm propter Officium detur Beneficium*: nec non jure naturali: 1. Quia de Beneficio non est provisus, nisi sub tacitâ conditione recitationis Officii Divini, quâ deficiente sine injustitiâ fructus illius percipere nequit, juxta istam, quam refert Covarruvias, (l) juris regulam: (m) *datum ob causam retinêri non potest, causâ non secutâ.* 2. Quia fructus non facit suos talis Beneficiarius, ut ait Leo X. ex jure autem naturali alienum rapere, aut non suum retinere non licet, sed restituendum est. 3. Quia, cùm ex justitiâ ad recitationem Divini Officii teneatur, illud absque injustitiæ

(k) S. Pius V. in Bulla *Ex proximo* §. 1.

(l) ff. Lib. 12. toto tit. de condictione causâ datâ, causâ non secutâ. tit. 4.

(m) Didacus Covarruvias à Leyva. l. 3. variar. resolut. c. 13. n. 10.

injustitiæ peccato omittere nequit, nec faciens contra naturalem obligationem, quæ ex contractu in jure *do, ut facias*, nominato oritur, & quâ Beneficium accipiendo, se obstrinxit.

Cæterùm restitutionem hanc vel in fabricam ejusdem Beneficii, si fortè indigeat, vel in eleemosynas pauperum loci, in quo situm est Beneficium, erogare tenêtur; ut statuit Leo X. & si fortè perceptos eo tempore, quo officium non recitavit, fructus consumpserit, ea patrimonii sui impensis, si fortè habeat, fieri debet: Quod si careat, & necessarios tantùm ad victum & vestitum è Beneficio suo reditus percipiat, sufficit ut de peccato suo pœnitentiam agat. Id quoque addimus, illud imprimis esse verendum, ne opulenti, ut Marius, Beneficiarii allucinentur, dùm solâ Breviarii recitatione contenti, Beneficiorum suorum fructus facere suos existimant, quòd sibi animarum cura, aut Sacramentorum administratio non incumbat. Ut quid enim à fundatoribus tam largè fuissent dotata hujusmodi Beneficia, nisi alio modo, eorum operam in Ecclesiâ exegissent, seu per prædicationem, aut instructionem, aut subsidium & consolationem, quâ sæpè sæpiùs pauperes aut ægroti indigent.

Denique, quantumlibet certæ videantur allatæ authoritates & rationes, contrariam tamen iis doctrinam promulgare non dubitàrunt moderni quidam Casuistæ, quorum audaciam repressit Ecclesia, damnatis ab Alexandro VII. duabus sequentibus propositionibus; additâ etiam Excommunicationis pœnâ *ipso facto*, si à fidelibus ad praxim reducantur, aut etiam propugnentur: prima, quæ inter viginti octo damnatos à prædicto Papa 24. Septemb. an. 1665. vigesima reperitur, est ista. *Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis, non recitantibus* horas Canonicas, *non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eò quod sit pœna.* Altera inter 45. damnatas ab eodem Papâ 18. Martii anni insequentis 33. hæc est; *Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas anteà Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.* Ex quibus censuris ad decisionem propositæ difficultatis nova accedit probatio.

CASUS XXI.

Nonne tenetur Marius, qui semel duntaxat horam primam negligenter omisit, ad restitutionem partis fructuum sui Beneficii, quæ, si eorum quotidiè pro quâlibet horâ fieret distributio, pro prima sibi assignaretur?

Respons.

Cùm, juxta Constitutionem Sancti Pii V. in responsione præcedenti allatam, ad restitutionem teneatur Beneficiarius, qui Canonicas horas non recitat, pro ratâ stipendii, quod reciperet, *si quotidiè dividerentur* reditus sui Beneficii: idem dicendum de omissione unius horæ, ita ut si portio unius diei in tot partes divideretur, quot sunt horæ Canonicæ, Beneficiarius ille teneretur ad restituendum stipendium, quod reciperet ad recitationem horæ omissæ: ratio est, quia, licèt talis omissio minùs sit præcipua, quàm horarum notabilium, peccavit tamen contra justitiam commutativam; unde sequitur necessaria restitutionis obligatio.

Hanc decisionem confirmat regula juris, *quæ ratio est totius ad totum, eadem est partis ad partem;* ab hac lege Digestorum exprompta: *Quæ de totâ re vindicanda sunt, eadem & de parte intelligenda sunt, officioque judicis continetur pro modo partis ea quoque restitui debere, quæ simul cum ipsa parte restitui debent.* (a) Unde sequitur, quòd si Beneficiarius ille teneatur ad restituendos fructus debitos & assignatos integro diei, quo officium non recitavit, tenetur etiam pro rata ad restitutionem debiti stipendii pro ea parte officii, quam omisit. Quod etiam clarè his verbis definivit Sanctus Pius V. (b) *Quid verò matutinum tantùm; dimidiam: qui cæteras omnes horas intermiserit; aliam dimidiam: qui harum singulas; sextam partem fructuum ejusdem diei amittat.*

Fatendum tamen, hanc regulam adeò rigorosè non esse sumendam, ut exigatur restitutio pro omissione levissimâ, qualis est omissio versûs: quia in eo casu cum Sancto Thomâ dici potest: (c) *Illud, quod modicum est, ratio apprehendit, quasi nihil.* Quia non verisimile est, hanc fuisse intentionem Fundatorum, ut tam strictè obligarent; quod etiam confirmat praxis Ecclesiæ, quæ eos in choro vult habêri præsentes, qui antè finitum primum Psalmum Matutini aut Vesperarum adveniunt, quoad distributiones quotidianas.

CASUS XXII.

Nonne tenetur Julianus Sancti Gelasii Parochus, hìc & nunc 300. libras è Beneficio suo superfluas distribuere pauperibus; quin eas in futurum recondere possit?

Respons.

Difficultati huic respondet D. Thomas (d) dicens: *bona Ecclesiarum usibus pauperum deservire debent; & ideò, si quis, necessitate non imminente providendi pauperibus, de his quæ superfluunt ex proventibus Ecclesiæ possessiones emat, vel in thesauro reponat in futurum utilitati Ecclesiæ, & necessitatibus pauperum, laudabiliter facit; si verò necessitas immineat pauperibus erogandi, superflua cura est & inordinata, ut aliquis in futurum conservet, quod Dominus prohibet Matthæi 6. dicens:* Nolite solliciti esse in crastinum.

Ratio hujus decisionis est, quia, cùm Beneficii sui redituum dominium, sed solam administrationem habeat Beneficiatus, ut ostendimus in responsione ad 14. Casum; sumptis inde ad sui sustentationem necessariis, superfluum pertinet ad Ecclesiam & pauperes, quibus illud tempore opportuno erogare tenêtur, nihil inde sub peccati conscientia retinens, quòd Beneficii sui redituum, nisi sit modicus, augêre velit. Non enim quidquam acquirere potest Beneficiarius è reditibus suis, nisi nomine & ob utilitatem Ecclesiæ suæ, aut quid dare nisi pauperibus, aut iis, qui, licèt non pauperes, modicam tamen rem habent. Quod probat Gratianus ex magno Canonum numero, ac præcipuè ex uno tertii Concilii Carthaginensis (e) & ex aliis tribus è Conciliis Agathensi, Bracarensi, Toletano, & aliis multis, quos longius esset referre, deductis.

Novo jure confirmatur jus illud antiquum in quinque Decretalibus de peculio Clericorum (f) quæ ex Conciliis Agathensi, Remensi, Toletano, & Epistolâ Pio I. attributâ, deducuntur; & quas nominis sui Decretalibus inseri voluit Gregorius IX.

CASUS XXIII.

Lucanus, Sancti Georgii Parochus, è Beneficio suo 1000. libras, è patrimonio verò suo 2000. libras percipiens, quibus ultimis uti potest ad honestam sui sustentationem; teneturne sub peccato de bonis patrimonii sui vivere; Beneficii verò sui, reditus Ecclesiæ ac pauperibus erogare, nihil ex iis sibi assumendo?

Respons.

Duplex est eâ de re Theologorum & Canonistarum sententia. Alii quidem volunt, talem Beneficiatum sustentari debêre propriis bonis, ac tenêri ad erogandum pauperibus, aut ad alia pia opera omnes Beneficii sui reditus. Alii verò contrarium sentiunt.

(a) L. *Quæ de tota*. 76. ff. de rei vindicat. l. 6. tit.

(b) S. Pius V. in Bulla. *Ex proximo*. 135.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 66. a. 6. ad 3.

(d) Idem. 2. 2. q. 185. art. 7. ad 5.

(e) Conc. III. in Can. Carthag. *Placuit*. 1. 12. q. 3.

Conc. Agath. c. 54. in Can. *Presbyter*. 3. 12. q. 4.

Conc. Bracarens. c. 8. in Can. *Quicumque*. fin. eadem causâ. & q.

Conc. Tolet. IX. cap. 5. in Can. *Sacerdotes*. ibid.

(f) Lib. 3. Decretalium tit. 25.

Priores pro sua sententia quosdam afferunt Canones, & præcipuè 40. inter eos, qui Apostolici dicuntur, & cujus hæc sunt verba: (*a*) *Ex his autem, quibus Episcopus indiget, si tamen indiget, ad suas necessitates & peregrinorum fratrum usus & ipse accipiat, ut nihil ei possit omninò deesse.* Quibus verbis patet, Episcopum è bonis nihil sibi sumere posse, nisi ad vitam necessaria, *si tamen indiget*, & ad hospitalitatem exercendam: quibus proindè si ad vitam non indiget, nihil inde potest accipere. Alium etiam addunt Canonem, in quo ad Damasum Papam scribens Sanctus Hieronymus dicit: (*b*) *Clericos autem illos convenit, Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla suffragantur bona. Qui autem bonis parentum & opibus suis sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt; Sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium judicium sibi manducant & bibunt.* Idem alibi, & iisdem fermè terminis docet sanctus Doctor (*c*).

(*a*) Can. Ex his 22. 12. q. 1.

(*b*) S. Hieron. in Can. Clericos, 1. q. 2.

(*c*) Idem in Can. Quoniam. 68. 16. q. 1.

Opinionem suam confirmant ex istis Aquisgranensis Concilii verbis an. 816. (*d*) è libro de vità contemplativa, (*e*) deductis, quem Sancto Prospero idem Concilium, sed antiqui multi, ut Gennadius & Sanctus Isidorus Hispalensis (*f*) Juliano Pomero adscribunt: *Nec illi qui sua possidentes, dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus est, accipiunt.... Illi quoque, qui velut idonei, nihil sibi quidem dari velut debitum poscunt; sed tamen Ecclesiæ sumptibus vivunt, non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumendo suscipiunt, qui Ecclesiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerant, suis expensis insuper gravant.* Authoritatem etiam Sancti Augustini adducunt, dicentis: (*g*) *Si autem privatim, quæ nobis sufficiant, possidemus: non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.*

(*d*) Conc. Aquisgran. c. 107.

(*e*) Julianus Pomerus apud S. Prosperum, de vita contemplat. l. 2. c. 10. in Can. Si quis 8. 1. q. 2.

(*f*) Gennadius c. 98. S. Isidor. c. 12.

(*g*) S. Aug. Epist. 185. n. 35. aliàs Epist. 50. c. 8.

Addunt denique, idem docêre Rickelium, qui vulgò Dionysius Carthusianus dicitur, in libro suo contra pluralitatem Beneficiorum, (*h*) in quo exponens textum Sancti Gregorii Magni, quo duplicem debêri Clerico mercedem fertur, alteram in cœlo, in terrà alteram, ideò terrenæ mercedis jus ipsi adscribit, *Ne per indigentiam cogatur ab opere spiritali cessare*, inquit Sanctus Papa; sic concludit Carthusianus. *Itaque, si Prædicator aut Clericus Ecclesiasticorum redituum, seu eleemosynarum sustentatione non indiget; non videtur ea in suum debere usum convertere.*

(*h*) Art. 14.

Tùm ad confirmationem suæ sententiæ hæc affert Christi verba: (*i*) *Christus antequam dixit*: dignus est Mercenarius mercede sua, *statim præmisit*: Nolite portare sacculum, neque peram: *Itaque concessit tanquam pauperibus*, subjungit pius Author, *nihil terrenum possidentibus, accipere vitæ stipendium ab his, quibus spiritalia impendebant: Sicque videtur, quod, si Clerici aliundè competentiam habeant, non licitè possunt Ecclesiæ bona in suos expendere usus.* Ac posteà sic concludit: *Et horum Sanctorum Patrum sententiis securiùs atque stabiliùs statur, quàm aliorum quorumdam, in quibus tanta illuminatio non fuit.* Hæc sunt potissimùm prioris sententiæ argumenta.

(*i*) Matth. 10. 10.

Contrariæ verò opinionis Authores in hac moralitate adversarios modum exire contendunt, ac sententiam suam probant 1. ex hac juris regulà: (*k*) *Qui sentit onus, sentire debet commodum.* 2. Quia ex Canonibus licet Episcopo, bona ante suum Episcopatum ab illo possessa, aut post obtentum Episcopatum hæreditario jure, aut aliter acquisita suis dare consanguineis: Unde colligunt Episcopum, & à pari alium quemlibet Beneficiatum, qui præter Ecclesiæ reditus, aliundè bona possidet, non tenêri è proprio bono vitam ducere, ut omnes Beneficii sui fructus ad Eleemosynas impendat. 3. Addunt, quòd ex Canonibus, si obierit Episcopus, non condito testamento; bona ipsius, seu mobilia seu immobilia, ad suos pertinent hæredes; modò constet, ea bona ad Ecclesiam non pertinêre: Unde inferunt denuò, non ea ab Episcopo ad vitæ necessitates fuisse adhibenda, cùm ea possidêre non possent ipsius hæredes, si eorum non habêret dominium.

(*k*) Reg. 55. de reg. juris in 6.

Ambæ illæ opiniones, gravibus nixæ rationum momentis, ab Authoribus præcipuæ notæ defenduntur. Id quidem Carthusiano concedimus, priorem esse tutiorem ac perfectiorem posteriore: at opinio, licèt tutior sit, non ideò verisimilior est; quare alteram veritati magis consentaneam existimamus: Unde Præsules & virtute & doctrinà præstantes absque scrupulo è proventibus Ecclesiasticis, ad vitam necessaria ducunt, aliundè propria bona retinendo: & vulgò in Ecclesià, qui potentiores sunt, ii etiam opulentissima possident Beneficia; unde, vel ex eorum patrocinio maximos fructus eadem Ecclesia percipit, vel ex bono usu redituum Ecclesiasticorum, hoc est, quando deductis ad suam honestam sustentationem è Beneficio suo impensis, superfluum pauperibus fideliter distribuunt.

Secundam hanc opinionem adstruit Sanctus Thomas, qui, cùm allatum Sancti Hieronymi pro priore opinione testimonium sibi objêcit, illud explicat dicens illud esse intelligendum de eo casu, in quo pauperes extrema premerentur necessitate. En verba Doctoris Angelici: (*l*) *Dicendum, quòd non omnia bona Ecclesiarum sunt pauperibus largienda; nisi fortè in articulo necessitatis; in quo etiam pro redemptione Captivorum & aliis necessitatibus pauperum, vasa cultui divino dicata, distrahuntur, ut Ambrosius dicit, (m) & in tali necessitate peccaret Clericus, si vellet de rebus Ecclesiæ vivere, dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere posset.* Ex quibus verbis clarè patet, sanctum Doctorem Juliano Pomero & Carthusiano non assentiri, quorum doctrina eximios & doctrinà & virtute Præsules Ecclesiæ condemnat, novamque & in Conciliis inauditam Beneficiariis obligationem imponit.

(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7. ad 3.

(*m*) S. Ambros. l. 2. de officiis. c. 28. in Can. Aurum. 70. 12. q. 2.

Istam quoque difficultatem conformiter ad ea, quæ diximus, solvere videtur Gentium Apostolus his verbis: (*n*) *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid secundùm hominem hæc dico? An & lex hæc dicit? Non alligabis os bovi trituranti.* Pergit deinde: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt edunt, & qui Altari deserviunt, (o) cum Altari participant?* Hæc de se, ac Barnabâ socio prædicans Apostolus, Corinthiis significat, hæc se non commodi sui causâ dicere; (*p*) *Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc, ut ita fiant in me*, & quamvis labore manuum suarum vitæ necessaria ambo quærerent, hoc tamen postulare naturalem æquitatem, ut quisque de labore suo vivat. Quod & ipsis Christi verbis confirmat, qui vult, ut operarius dignus sit cibo suo: *Ita & dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere*; (*q*) hoc est, ut Ecclesiæ Ministri victum & vestitum suum ab Ecclesia recipiant, temporalem laborum suorum mercedem accipiendo, non ut actum misericordiæ ab eâ factum; verùm ut jus à natura Deoque ipso concessum, seu divitiis affluant, seu non; de iis indiscriminatim loquentibus Christo & ejus Apostolo.

(*n*) 1. Corinth. 9. 7. 8. 9. 10. 11. 13. & 14.

(*o*) Deuteron. 1. 1.

(*p*) 1. Corinth. Cap. cit. 9.

(*q*) Matth. 10. 10.

Idem

Idem ratiocinium in eam rem adhibet Innocentius III. ad Episcopum Senticensem scribens (a): *Cùm secundùm Apostolum*, inquit hic Summus Pontifex, *qui Altari servit, vivere debeat de Altari, & qui ad onus eligitur, non debeat repelli à mercede; patet à simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur.* Satis est, igitur, ut quis sit Clericus, seu dives, sive pauper, & Ecclesiæ deservire, ut ejus impensis ad vitam necessaria accipiat: *Clerici etiam omnes*, ait Concilium Agathense, (b) *stipendia sanctis laboribus debita, secundùm servitii sui meritum, vel ordinationem Canonum à Sacerdotibus* (id est, Episcopis) *consequantur.* Neque in hoc inter divites & pauperes Clericos ullum Concilium distinguit. E contra à primis Sæculis & ante erecta Beneficia, idem in utrisque jus agnovit indistinctè & ex æquo Ecclesia, cùm Clericis permiserit, de bonis suis patrimonialibus, aliisque ab Ecclesia non procedentibus testamento statuere: quod constat 1. ex his trigesimi noni Canonis, inter eos, qui Apostolici nominantur verbis: *Manifestæ sunto privatæ res Episcopi, si modò & privatas habet. Manifestæ item sunto Dominicæ, ut privatas quidem res Episcopus, cùm moritur, quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatem habeat: neque occasione rerum Ecclesiasticarum intercidant res Episcopi.... justum enim est apud Deum pariter & homines....ne Episcopus, aut cognati ejus prætextu Ecclesiæ oblædantur, aut etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia.* Constitutionem hanc iisdem fermè terminis in suo Decreto refert Gratianus (c). 2. Simile quid decidit Antiochenum Concilium an. 341. sub Julio I. his verbis: *Est enim justum & apud Deum & homines acceptum, ut Episcopus propria quibus velit derelinquat.* 3. Rem eandem statuit Agathense Concilium an. 506. dicens (d): *Episcopi de rebus propriis vel acquisitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, derelinquant.* Hinc Canonibus illis, aliisque plurimis constitutum est (e), ne propria Episcoporum & Clericorum bona, cum Ecclesiasticis permiscerentur, danda videlicet hæredibus eorum. Igitur manifestò liquet, Clericos bona paterna & acquisita, aut alio quocumque modo sibi propria, cum portione suâ canonicâ retinêre potuisse, atque Ecclesiam, ipsis reditus suos conferentem, vigente etiam accuratissimâ disciplinâ, non eos obligasse, ut illa abdicarent.

(a) Innoc. III. in Cap. *Cùm secundùm.* 16. de præbendis & dignitat. l. 3. tit. 5.

(b) Conc. Agathens. Cap. 36. in Can. *Clerici*, fin. 1. q. 2.

(c) Can. *Sim. manifestæ.* 21. 12. q. 1.

(d) Conc. Agath. in Can. *Episcopi.* 39. ibidem.

(e) Can. *Sacerdotes.* 1. §. *Hi verò.* 12. q. 4. Can. *Quicumque.* 2. ibidem.

Addimus tandem, ut hujus decisionis sit finis, Glossæ suffragium (f), quæ vocem istam, *accipiunt*, quâ utitur Sanctus Hieronymus, ad verbum non esse intelligendam, sed huic alias istas voces esse apponendas; *& in malos usus convertunt*, qui verus est aliorum similium Canonum sensus. *Et sic intellige sequentia capitula*, ait Author hujus Glossæ, *cùm scilicet malè dispensant*, ac denique *quod hîc dicitur, exhortatio est, non præceptum: vel dic de quartâ pauperibus debita, quæ dari prohibetur abundantibus.*

(f) Glossa in Can. *Clericos.* supra cit.

Ex his itaque rationibus meritò concludimus, Parochum, de quo in casu proposito fit mentio, non tenêri ad suam sustentationem ex duobus millibus librarum patrimonii sui deducendam, sed ex reditibus suæ Parœciæ, eam absque peccato posse sumere, nisi fortè ad extremam necessitatem reducerentur pauperes. Sed nequid justum de hac difficultate supersit dubium, juvat hîc argumenta ab assertoribus primæ opinionis allata elucidare.

1. Statim objicitur Canon *Ex his*, in quo dicitur Episcopus posse sibi Ecclesiæ bona retinêre, quorum est dispensator; *si tamen indiget*: Unde infertur, eum non posse, si non indiget, & aliundè bona sibi propria & ad vitam necessaria suppetunt. Cui respondendum, verba hæc, *si tamen indiget*, non solùm ad superiora ista referri, *ex his ..... quibus Episcopus indiget*, sed ad hæc sequentia, *ad suas necessitates & peregrinorum fratrum usus*; ita ut germanus illius Canonis sit, Episcopum Canonicam partem sibi posse retinêre sufficientem ad proprias necessitates, & hospitalitatem exercendam, si ita frequens advenarum, quos hospitio excipere tenetur, in locum domicilii sui adventus. Sic profectò intelligendus est ille Canon, qui in alium sensum pro certo detorquêri non potest, cùm ex Apostolicis Canonibus fuerit depromptus, ex quorum trigesimo nono liquidò constat, Episcopum, ut observavimus, propria sibi bona habêre, & de illis pro arbitrio posse statuere.

2. Cùm objicitur authoritas Sancti Hieronymi, quam in canone *Clericos* & in alio canone *Quoniam*, laudat Gratianus, una sufficit Sancti Thomæ & Glossæ in hunc Canonem responsio, quam iterare non est necesse. Id unum animadvertemus, Canonis hujusce verba, à Gratiano huic Sancto adscripta, in ejus ad Damasum Epistola, aut in alio quolibet Operum loco reperiri, ut observant in hunc Canonem Romani emendatores. Sanctus Augustinus exponi debet pariter uti à Sancto Thomâ Hieronymus.

3. Concilium Aquisgranense an. 816. priori opinioni nulla prorsùs ratione favet: nam expressè vult Clericos, qui proprias habent facultates, fructuum Ecclesiæ fieri participes: quo eos à Monachis secernit: En verba Concilii (g): *Quamquam enim Canonicis, quia in sacris Canonibus illis prohibitum non legitur, liceat .... proprias res & Ecclesiæ cum humilitate & justitiâ habêre: quod Monachis penitùs inhibitum est.* Et alibi (h): *Proinde qui & suas & Ecclesiæ habent facultates, & utilitatem Ecclesiæ interiùs & exteriùs conferunt, accipiant in congregatione cibum & potum, & partes eleemosynarum: & his contenti sint, ne plus accipientes, pauperes gravare videantur.* Cui Statuto, ut majorem conciliet authoritatem, ista libri de vita contemplativa refert: *Perpendentes sententiam Prosperi, quâ dicitur: Qui sua possident, & dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, non accipiunt.* Ex quo constat, à Patribus hujus Concilii non eodem sensu, atque à defensoribus prioris opinionis hæc verba fuisse intellecta, sed in eo tantùm sensu, qui avaritiam condemnat. Unde hæc sunt ejusdem Concilii hortatoria verba ad Clericos (i). *Qui verò & suis & Ecclesiæ abundant rebus, instante sterilitatis tempore, eis quos pauperes pascit Ecclesia, suis facultatibus cum caritate & humilitate suffragari procurent, ut juxta Apostolum, frater fratrem adjuvet, & ambo consolentur.* Quod manifestè ostendit, Prosperi, ut putabat, verba, tanquam regulam sub conscientiâ tenendam, Clericis non fuisse proposita ab eo Concilio, sed ut sententiam eos à terrenis bonis avertentem.

(g) Conc. Aquisgran. sub Stephano V. lib. Cap. 115.

(h) Idem Cap. 120.

(i) Ibid. 122.

4. Id unum superest, ut ostendamus, quæ fuerit sententia Authoris libri de vita contemplativa, hoc est, Juliani Pomeri, ut jam diximus. Dicimus itaque 1. quòd eos damnare non intendit, qui patrimonialibus bonis sufficienter muniti, è fructibus Ecclesiæ victum quærerent, sed eorum avaritiam, qui in congregationibus vivere cupiebant, ne peregrinos hospitio, aut pauperes eleemosynis juvare tenerentur, vel etiam ut suis parcerent bonis paternis, eave augerent potiùs, quàm Ecclesiæ subvenirent; ut explicat Innocentius IV. (k): *Propter hoc fortassis in Congregatione viventes, ne aliquos pauperes pascant; ne advenientes excipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant.* Sic sequentia hujus Authoris verba exponit hic Summus Pontifex: *Non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumendo, suscipiunt, qui Ecclesiam, quam juvare*

(k) Innoc. IV. super Cap. *Episcopus.* De præbendis & dignitat.

juvare de propriis facultatibus debuerant, suis expensis insuper gravant. Eundem sensum refert Glossa (*a*): *In prima* (parte) inquit, *reprehendit illos, qui propria retinentes, ideò vivunt in Collegiis, ut suis sumptibus parcant, & ut pauperes & advenientes non suscipiant.* 2. Interpretatio illa etiam ex ipso Juliano Pomero probari potest, qui alibi sic loquitur (*b*): *Sacerdos cui dispensationis cura commissa est, non solùm sine cupiditate; sed etiam cum laude pietatis accipit à populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta: quia omnia sua aut parentibus, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesiæ rebus adjunxit, & se in numero pauperum paupertatis amore constituit.* Ex dictis enim hujus Authoris sequitur, quod si, qui parentibus suis omnia sua bona dimisit, de proventibus Ecclesiæ vesci possit Sacerdos, non tenêtur itaque propria retinêre bona ad victum suum, & Ecclesiastica pauperibus erogare. Quod de quocumque alio Beneficiato est intelligendum.

(*a*) Glossa in Can. *Si quis.* 8. 1. q. 2. cit.

(*b*) Eadem in Can. *Sacerdos.* 9. q. 2. ex eod. Libro 2. de vita contempl. c. 11.

5. Denique ex Fagnani responsione generali (*c*) omnibus satisfit objectionibus, quæ in contrarium afferri possunt. Doctor ille, solutis auctoritatibus, quibus respondimus modò, dicit, magni esse momenti, ut quis diversa, quibus scripsêre Patres tempora distinguat, ac triplex diversum Ecclesiæ tempus consideret.

(*c*) Prosper Fagnan. in cap. *Si quis* de peculio Clericorum 14. & seqq.

Primum est illud, quod meritò Apostolicum tempus dici potest, utpotè Apostolorum temporibus proximum: tumque à Ministris suis postulabat Ecclesias, ut perfectum Apostolorum rerum humanarum neglectum imitarentur, ab omni rerum terrenarum affectu immunes, & solis fidelium oblationibus contenti in communi viverent.

Secundum tempus est illud, quo præter oblationes fundos possedit Ecclesia, quos in quatuor partes, Episcoporum curæ commissas distribuit; tùmque Clerici bonis sufficienter ad suas necessitates provisi, ob avaritiam & ambitionem, paterna bona, quæ negligere deberent, bonorum Ecclesiasticorum portioni sibi concessæ, addere voluerunt; ac consultò, ut censum augerent, in Congregationibus vivere Ecclesiæ sumptibus; ut etiam Eleemosynarum & hospitii impensis parcerent. Quæ mutatio scandalosa statim apparuit, & indigna Ministris Christi: Unde Patres quidem quarti & quinti Sæculi hanc disciplinæ relaxationem, quæ reipsâ pauperibus erat noxia, criminari cœpêrunt: & Sanctus Augustinus Episcopatum adeptus, voluit, ut omnes Clerici sui communem vitam ducerent, nullum quolibet rei alicujus habente dominium, ut Apostolici temporis labentem restitueret disciplinam.

Tertium denique tempus alteri successit; & Clerici portionis suæ Canonicæ administrationem habêre seorsim voluerunt; unde à consuetudine retinendi patrimonialia, ne dùm abfuit omne scandalum, sed ea etiam legitima & laude digna visa est: Quocircà tùm statuit Ecclesia, ut propria Clericorum bona post mortem, ad eorum hæredes pertinerent, quæ verò erant Ecclesiæ, ad Ecclesiam redirent.

Ita varios Ecclesiæ status exhibet Fagnanus; unde colligendum Ecclesiæ Patres & Concilia, non eos arguisse de injustitiâ, qui, servato patrimonio, fidelium oblationibus aliisve Ecclesiæ reditibus vitam ducebant; sed eos jure damnabant, qui vitam sanctam, integram & ab omni rerum humanarum solutam, quæ hactenus populis fuerat admirationi, deserere cœperunt: & præcipuè acriùs in eos invehebantur sacri Scriptores, qui ex avaritiâ, ignaviâ aut ambitione in Congregationes se recipiebânt, ut patrimonio suo parcerent, ac mollem & desidiosam vitam impensis crucifixi ducerent. Congruenter ad hanc ideam exponenda sunt vehementiora verba Sancti Augustini, Juliani Pomeri aliorumque, cùm Clericorum sui temporis agendi rationem scriptis suis condemnant. Neque enim, ut jam diximus, consuetudinem res paternas retinendi, cum bonis Ecclesiæ, uti perniciosam & injustam, quæ videlicet ex sanctis Canonibus erat licita, sed velut novam & scandalosam damnare, præcipuè intenderunt.

CASUS XXIV.

Anatolius, reformati Monasterii Religiosus, ab Abbate aut Priore suo, Curati Beneficii, cui deservit sua Communitas, Ministerio præpositus est. Nunquid ex eo liber est ab obligatione, Beneficii hujus superfluos reditus pauperibus erogandi, quæ soli suæ Communitati incumbit, cùm ipse non sit Titularis, sed tantùm administer?

Respons.

Si Religiosus ille revocari possit *ad nutum*, nec de Curæ reditibus possit disponere, certum est, quod ad eleemosynas non teneatur, quas erogare deberet, si de ejus titulo esset provisus; sed in eo casu debitum illud transferre potest in suam Communitatem, quæ loci pauperibus, aliis posthabitis, opem ferre tenetur pro oneribus & fructibus Beneficii, quæque, si re ipsâ indigeat, sibi partem, aut fabricæ, si non sit dives, retinêre potest. Is debet esse bonorum usus, quæ Ecclesiæ dedêrunt fideles, ubi ad vitam necessaria, honestamque sui sustentationem sibi retinuêre Titulares (*d*).

(*d*) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 74.

CASUS XXV.

Arsenius, Ordinis reformati Religiosus, à Communitate Monasterii sui de simplici Sancti Donati Prioratu 600. nummorum annui reditûs, provisus, quærit, utrùm functus oneribus ex fundatione debitis, aliisque necessariis, absque peccato superfluum Monasterio suo possit derelinquere? Videtur, quod possit, 1. quia hinc victum ac vestitum aliaque sibi necessaria sumit: 2. Quia suis omnibus Religiosis ad vitam necessaria suppeditare nequit illud Monasterium præ modicitate redituum, non auxiliante sibi hoc Beneficio, aliisque similibus, quæ possident cæteri Religiosi. 3. Quia eleemosynam cuilibet postulanti bis terve in hebdomada erogat Monasterium.

Respons.

Nullum intercedit discrimen inter Sæculares & Regulares Beneficiarios, quoad fidelem bonorum Ecclesiasticorum dispensationem, onerumque ipsorum executionem: quia nullum ponitur ex sacris Canonibus, & ejusdem semper sunt naturæ bona illa, à quocumque Titulari possessa. Unde sequitur 1. tenêri Arsenium, è proventibus sui Beneficii, ejus accuratè implêre onera, ex titulo fundationis debita, aut ipsâ deficiente, ex contractibus conductionis, aut aliâ quâcumque ratione certò notâ; 2. ex iis fructibus Monasterio suo pactam ob convictum mercedem solvere posse. 3. Eundem sub peccati reatu tenêri ad stipem erogandam in pauperes loci Beneficii sui incolas pro eorum necessitate, ac reliqui sui reditûs facultate. 4. De reliquo posteà Monasterii sui necessitatibus subvenire posse, illudque cæteris pauperibus, ad extrema non redactis anteponere (*e*). Cùm nullam patiatur hæc decisio specialem difficultatem, quæ videlicet allatis in decimo tertio Casu & sequentibus, nitatur authoritatibus; hîc plura non adjiciemus.

(*e*) Idem ibid.

CASUS XXVI.

Lazarus, Clericus tonsurâ initiatus, viginti duos annos natus, Beneficii sui simplicis 1000. Librarum annui proventûs administrationem à Patre suo,

suo, quam ab octo annis is gessit, ob sufficientem ætatem reposcit; Nunquid filio suo, quem ludo & epulis imprimis deditum novit, Pater talem potest denegare administrationem; ne fortè abutatur; cùm ipsi aliundè victum, vestitum aliaque ad honestam vitæ rationem suppeditet, & insuper magnos ad litigandum sumptus fecerit, ut eum in Beneficii hujus competitorem tueretur?

RESPONS.

Certum est, regulariter loquendo, liberam à Patre filio viginti duos annos nato relinquendam esse Beneficii sui administrationem; cùm ex legibus paterna etiam bona, post obtentam ab obitu patris emancipationem, possidêre valêret: Quia tamen majorem Ecclesiastici boni, quàm rei paternæ administratio, prudentiam, sapientiam ac religionem postulat; Videtur, eam sibi retinêre posse rectionem Lazari Pater, & quidem debêre, cognitâ ipsius ad libidinem indole, ex ejus tamen consensu, & consulenti sibi prudente animorum moderatore: 1. Curando, ut accuratè impleantur onera Beneficii. 2. Mercedem ad honestum Lazari convictum necessariam retinendo; quippè qui gratuitò sustentari non debeat de Beneficio provisus. 3. Legitimas pariter impensas pro obtentione provisionum factas sibi assumendo; cùm alias solvere non possit Beneficiarius absque Simoniæ reatu; uti fert Innocentii III. Decretalis in Concilio Lateranensi facta. (a) 4. Retentis pariter sumptibus ad pacificam filio suo Beneficii possessionem curandam factis. 5. Denique superfluum in pauperes aut Ecclesiæ utilitatem de consensu filii sui elargiendo; cùm nullum inde sibi lucrum speret.

(a) Conc. Lateranens. IV. c. 63. in Cap. *Sicut.* 39. de Simoniâ, &c. l. 5. tit. 3.

CASUS XXVII.

Nunquid MANILIUS, Collator Prioratûs 2000. Librarum reditûs annui, eum nepoti suo Joanni sine peccato conferre potest, qui jam de Abbatiâ 6000. Libras, de alterâ 4000. & de Decanatu 3000. annui censûs, omnibus exclusis oneribus, percipit? posset-ne quoque ipse Joannes istud acceptare Beneficium tutâ conscientia? Videtur, quod non possit; 1. quia à pluribus primæ notæ Authoribus damnatur Beneficiorum pluralitas in casu Joannis, hoc est, cùm Beneficiarius de Beneficio ad vitæ necessaria sufficiente, provisus alia possidet, non indigens. 2. Quia eam quoque condemnat Tridentina Synodus.

Videtur è contra, quod possit, 1. Quia in antiquum usum eâ de re invaluit generalis consuetudo, & multi etiam Ecclesiastici scientiâ & virtute insignes absque scrupulo plura possident Beneficia. 2. Quia Manilius persuasam habet nepotis sui pietatem, qui re ipsâ trium Beneficiorum suorum reditibus, sapienter utitur. 3. Quia ea Beneficia non possidet Joannes, nisi ex dispensatione Papæ, quam novam ad hunc Prioratum de facili posset obtinêre in casu necessitatis.

RESPONS.

Existimamus, à Manilio tutâ conscientiâ non posse conferri Prioratum hunc 2000. lib. Joanni nepoti suo, qui jam de tribus Beneficiis 13000. lib. censûs annui provisus est; ipsumque à Joanne absque peccato non posse accipi, qui jam ejusdem conscius est ob superfluum, quod possidet. Cùm hæc decisio ad multos pertineat Beneficiarios, nec dubitemus, eam displicêre multis, quos aut amor lucri, aut error obcæcat, veritatem hanc tam firmis asseremus argumentis, atque authoritatibus, ut vix ipsi, invitis eorum diverticulis atque effugiis, possint obsistere.

Hic tamen celeberrimorum Authorum testimonia non aggeremus, qui contra pluralitatem Beneficiorum omni animorum suorum ardore invecti sunt, sed præcipuè Tridentini Concilii authoritate nitimur, à quo eorum doctrina hac de re authenticè confirmata est. En verba Decreti ipsius: (b) *Cùm Ecclesiasticus Ordo pervertatur, quandò unus plurium officia occupat Clericorum, sanctè sacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verùm, quoniam multi improbæ cupiditatis affectu, se ipsos, non Deum, decipientes, ea, quæ benè constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul Beneficia obtinere non erubescunt; Sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti Decreto, quod in quibuscumque personis, quocumque titulo, etiamsi Cardinalatûs honore fulgeant, mandat observari, statuit ut in posterùm unum tantùm Beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur.* Cui tamen Decreto exceptionem hanc addit sancta Synodus: *Quod quidem* (Beneficium) *Si ad vitam ejus, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat, liceat nihilominùs aliud simplex sufficiens, dummodò utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri: hocque non modò ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia Beneficia, tam secularia, quàm regularia, quæcumque etiam commendata pertineant, cujuscumque tituli ac qualitatis existant.*

(b) Conc. Trid. Sess. 24. c. 17. de reform.

Hæc sunt verba inclyti hujusce Decreti, ad quod non parùm contulêre Galliæ Episcopi, inter quos Guillelmus Duprat, tùm Episcopus Claromontanus in Alverniâ præclaram in Concilio ad illud obtinendum an. 1546. orationem habuit; & cujus executionem Sanctus Carolus in quarto suo Concilio Mediolanensi an. 1576. (c) sub stricta sequentis Decreti conditione demandavit: *Beneficium etiam simplex, obtinenti, quod ad vitæ sustentationem satis est*, hæc sunt verba Concilii; *Si alterum simplex, aut Ecclesia etiam Parrochialis, aliudve Beneficium cujusvis generis conferatur, ubi is alterius Beneficii, cujuscumque generis illud sit, possessionem pacificam adeptus est . . . . . primum ipso jure vacare censeatur, cui vacanti provideatur: Cùm ex Tridentini Concilii sententia unum & alterum, item ab illo simul retinere nullo modo liceat.* Pœnam quoque addens contrarium facienti: *Beneficii quacumque authoritate, deinceps collati, unde satis ad victum sumitur, possessionem pacificam quis adeptus, si nullâ sibi facultate, dispensationeve legitimâ concessâ, Beneficii prioris, quod obtinebat, censum exegerit; ea pœna illi sit, ut quod exegerit illius duplum ad Ecclesiæ usum restituat: tùm aliâ ratione etiam mulctetur, plectaturve Episcopi arbitratu.* Suæ constitutioni ipse jam exemplo præiverat Sanctus Archiepiscopus, duodecim, de quibus fuerat provisus, Abbatias, multasque pensiones in variis Italiæ aut Belgii Ecclesias, generosè abdicans, unico Archiepiscopatûs sui Mediolanensis Beneficio contentus, ut ad Tridentini Decretum, se totum fingeret.

(c) Conc. Mediola. IV. tit. de Beneficiorum collat. ac provisione.

Ea tùm fuit Tridentini Decreti utilitas, quod quidem adeò decretorium est, ut stupenda prorsùs videatur quorumdam Authorum pro pluralitate Beneficiorum præjudicata opinio, qui speciosam hanc contradictoriæ suæ opinionis causam afferre non verentur, quia nimirum pro eâ re non admittitur in Galliâ Synodi Tridentinæ authoritas; quasi verò nova sint sacrosancti hujusce Concilii Decreta, quibus tantùm antiquæ Ecclesiæ constitutiones, jus naturale continentes, confirmantur, & declaratur, eas absque peccato non posse infringi.

Sacræ

Sacræ illæ Constitutiones in multis Conciliis, seu antè, seu post erecta Beneficia reperiuntur. 1. In Concilio Calcedonensi sub Sancto Leone, quo prohibetur; *Ne liceat Clericum*; cui tùm videlicet bonorum suorum portionem ad vitæ necessaria suppeditabat Ecclesia, *conscribi in duabus simul Ecclesiis*; (a) quod tùm erat idem, atque nunc duo habêre simul Beneficia. Cujus Decreti religiosus ipse fuit observator S. Gregorius Magnus, ut patet ex his ejus verbis à Gratiano relatis (b); *Singula Ecclesiastici juris officia, singulis quibusque personis committi jubemus*. 2. In sexto Concilio Parisiensi (c) an. 829. 3. In Turonensi an. 1060. cui præfuit Legatus Pontificius (d). 4. In Pictaviensi sub Pontificatu Gregorii VII. an. 1078. (e). 5. In Claromontano sub Urbano II. post erectionem Beneficiorum, in quo Clerico fuit vetitum, duos habere titulos. 6. In tertio Generali Lateranensi sub Alexandro III. an. 1179. 7. In quarto Lateranensi sub Innocentio III. an. 1215. 8. In Basileensi, quod, uti cætera, pluralitatem Beneficiorum condemnat, de quâ Pragmatica Sanctio, ex ejusdem Concilii Decretis desumpta dicit: *Fovetur pluralitatis Beneficiorum ambitio execrabilis* (f).

(a) Conc. Calced. part. 2. act. 15. Can. 10.
(b) S. Greg. in Can. *Singula*. 1. dist. 86.
(c) Conc. VI. Paris. Can. 49.
(d) Conc. Turonens. Can. 5.
(e) Conc. Pictav. Can. 2.
(f) Ludovicus Thomassinus. Discip. Ecclesiæ. part. 4.l.2. c.58.

Verùm, ut tali excusationi omnis occludatur effugii locus, addemus hic Concilium Tridentinum à conventu generali Cleri Gallicani, Parisiis an. 1615. habito (g), ut referunt acta ejusdem Cleri, fuisse acceptum, post maturam & longam deliberationem, inquiunt Præsules hujusce conventûs, & de communi & unanimi consensu comitiorum: „ Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Præsules „ & alii Ecclesiastici infrà subscripti, Clerum universum Galliæ exhibentes, & de consensu Regis „ coacti in Monasterio Augustinianorum Parisiensium, post maturam deliberationem de publicatione Concilii Tridentini, unanimiter agnoverunt ac declarârunt, agnoscunt & declarant, „ ex officio & conscientia suâ se tenêri ad recipiendum, uti de facto recepêrunt & recipiunt „ dictum Concilium, & illud observare promittunt, quantum per functiones suas & spiritualem „ ac pastoralem authoritatem suam licebit: atque „ ut ampliùs, solemniùs & magis particulariter „ admittatur, censent omnia Concilia Provincialia „ omnium Metropolitanarum Provinciarum hujus „ regni esse convocanda & intra sex menses ad „ minùs, in qualibet Provincia esse congreganda; „ atque R.R. D.D. Archiepiscopos & Episcopos „ litteris præsentis conventûs unâ cum exemplari „ præsentis articuli esse rogandos; ut in dictis „ Conciliis Provincialibus dictum Concilium Tridentinum recipiatur, cum Mandato illud postea „ recipiendi in Synodis omnium Diœcêseon privatarum, juxta deliberationem generalem Comitiorum hujus regni, cujus articulus ad calcem „ præsentis instrumenti apponitur: & quod si aliquo impedimento differretur cœtus prædictorum „ Conciliorum Provincialium, Concilium Tridentinum admittetur nihilominùs ab omnibus Synodis Diœcêsanis proximis, & à dictis Diœcêsibus „ observabitur. Quod dicti Prælati aliique Ecclesiastici promiserunt & juraverunt, ut id suum „ sortiretur effectum. Factum in Comitiis generalibus dicti Cleri, & apud Augustinianos Parisienses deliberatum 7. Julii an. 1615.

(g) Memoires du Clergé, imprimez par Vitré en 1673.

Hæc Deliberatio subscripta fuit à Cardinalibus tribus, de Gondy, du Perron, & de la Rochefoucaut; ab Archiepiscopis Remensi, Viennensi, Aquensi, Auscitano, Bituricensi, Ebrodunensi, & Augustopolitano, Viennæ Coadjutore: ab Episcopis, Carcasonensi, Mirapincensi, Agathensi, Abrincensi, Andegavensi, Nannetensi, Cabillonensi, Noviodunensi, Bellovacensi, Tullensi, Baïonensi, Telonensi, Tarbensi, Meldensi, Rivenensi, Aurelianensi, Trecensi, Nivernensi, Alectensi, Gratianopolitano, Oloronensi, Lexoviensi, Aginnate, Baïocensi, Lascurensi, Floriopolensi, Ucetiensi, Sagiensi, Lingonensi, Parisiensi, Commengensi, Laudunensi, Ephesino Carcasonensi Coadjutore, Gratiensi, Pontiopolitano, Valentino, à P. Cornusson Vabrarum Coadjutore; Glandatensi, Regiensi & Vasatensi, à duobus prioribus Cleri procuratoribus, & à viginti octo Ecclesiasticis ad Comitia deputatis. Post unanimem hanc Decretorum Concilii Tridentini acceptionem factam à tot præcipuæ notæ Præsulibus; nunquid apud Deum excusari potest Clericus, qui dicti Concilii decisiones maximas, qualis est, ubi agitur de pluralitate Beneficiorum, tam audacter transgrediuntur.

Nonnulli quidem Decreti hujusce justitiam approbant, & fatentur, quod, licèt supremæ curiæ, ea Concilii Decreta, quæ ad politiam disciplinamve pertinent, in iis, quæ regiam authoritatem aut Ecclesiæ Gallicanæ libertates offendunt, non admitti cautè curaverint, ea tamen, quæ ad bonos mores spectant, quale est illud, de quo agitur, aut quæ aliquem fidei articulum continent, rejicere nullatenus voluerunt.

Sed hic duas obtendunt speciosas rationes, quarum prima est ipsa Concilii exceptio pro iis, qui sufficiente non sunt provisi Beneficio ad honestam sui sustentationem, ad quam pro sua vel qualitate vel dignitate non unum satis est, sed plura simul congesta requiruntur, ut putant, Beneficia; Verùm si *improbæ cupiditatis affectu se ipsos, non Deum*, tamen decipient, qui de se per Psalmistam dicit (h): *Cùm accepero tempus, ego justitias judicabo*. Altera rationis species est via dispensationis: de qua dicimus, dispensationem quidem, ex legitimâ causâ obtentam, à peccato excusare, ut docet Sanctus Thomas (i) & liquet ex Decretali Innocentii III, approbante, cui præerat, Concilio quarto œcumenico Lateranensi, in quâ dicitur, quòd, (k) *circa sublimes tamen & litteratas personas, quæ majoribus beneficiis sunt honorandæ, cùm ratio postulaverit, per sedem Apostolicam poterit dispensari*. At si non justa subsit dispensationis causa, nec ipsa quoque dispensatio est legitima: Atqui Sanctus Bernardus (l) non alias causas legitimas agnoscit dispensationis, quàm necessitatem vel utilitatem Ecclesiæ. *Quid, inquis, prohibes dispensare? non: sed dissipare*: Sic Eugenium Papam alloquitur (m): *Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est*. Sola est necessitas aut utilitas Ecclesiæ, quæ legitimam possint efficere dispensationem ostendendo, quòd juri divino in his circumstantiis non est adversa: *Sine quibus circumstantiis licitum non est*, inquit Sanctus Thomas (n), *quantumcumque dispensatio interveniat; eò quod dispensatio humana non aufert ligamen juris naturalis; sed solùm ligamen juris positivi, quod per hominem statuitur, & per hominem dispensari potest*. Unde sequitur juxta doctrinam hanc, quòd, *si aliquis hac intentione plura Beneficia habeat*, pergit idem Sanctus Doctor, *ut sit ditior, ut lautiùs vivat, & ut faciliùs ad Episcopatum perveniat; non tolluntur prædictæ deformitates* (per dispensationem) *sed augentur*.

(h) Psal. 74. 3.
(i) S. Thom. quodlibet. 9. art. 15.
(k) Innoc. III. in Cap. *De multis*. 28. de præbend. & dignit.
(l) S. Bernard. Epist. 271. ad Theobaldum Comitem.
(m) Idem. l. 3. de Consid. c. 4.
(n) S. Thom. quodlibet. 9. art. 15. cit.

Doctrinam Sancti Bernardi ac Angelici Doctoris secuti sunt, qui, vel inspectante Summo Pontifice, Romæ scripsêre, uti Cardinalis Bellarminus (o) qui in instructione ad Nepotem suum, manifestè declarat eos decipi, qui se tutos fieri ex dispensatione Papæ, ad possidenda plura Beneficia existimant. *Sciendum*, inquit in sexta Controversia sua, *Pontificiam dispensationem, quando non adest justa*

(o) Robert. Bellarm. instruct. ad Nepotem.

justa causa dispensandi valère in foro fori, sed non in foro poli. Sine urgentissimâ causâ, eâdemque Ecclesiæ necessariâ, non potest citra atrocem culpam super hoc dispensari. Sed ait fortè ille cum quo dispensatum est; Papa dispensavit: ipse sibi viderit, ego immunis sum. Hic tamen cavillus securos multos reddit, tutum verò neminem: quoniam Papa non est Dominus, sed dispensator: ideoque qui iniquam dispensationem obtinuit, iniquitatis causa est, & qui eâ utitur, eâdem semper irretitur.

(a) Cajet. in Sum. v. *Beneficium.*
(b) Tolet. Instruct. Sacerd.

Idem sensêre Cardinales Cajetanus, (*a*) & Toletus, (*b*) quorum prior sic dicit: *Nec excusatur peccatum mortale, propter dispensationem Papæ sine rationabili causâ; quoniam dispensatio Papæ cadit super jus positivum, & non super jus divinum & morale, quo communis Ecclesiæ bona distribui justè debent partibus Ecclesiæ.* Toleti verò hæc sunt verba: *Qui cum Pontificis dispensatione plura quæcumque & quomodocumque Beneficia habet, tutus est in conscientia. Sed adverte ut in foro exteriori possit illa habere, satis est dispensatio; tamen ut in conscientia & coram Deo tutus sit, necessaria etiam est causa dispensationis. Hæc autem causa debet esse in utilitatem Ecclesiæ, vel ob ipsius Ecclesiæ necessitatem. Quando causa non est in bonum Ecclesiæ, non est bona dispensatio, nec est homo securus coram Deo.*

Prætermittimus hîc sanctum Bonaventuram, Cantorem, Beraldum Lugdunensem Archiepiscopum, Gersonem & alios propè innumeros Authores, qui in pluralitatem Beneficiorum, vehementiori stylo scripsêre: At omitti non debet decisio Facultatis Theologicæ Parisiensis, à Genebrardo his verbis relata: *Anno* 1238. *Theologi Parisienses post longam disputationem, definiunt neminem posse duo Beneficia, si unum sufficeret ad alendum eum, retinere sine peccato mortali:* Quæ decisio facta est, postulante, inquit Cantipratus, (*c*) qui tùm Parisiis degebat, Guillelmo hujusce urbis Episcopo, qui multis, hisque præcipuè validis rationibus sententiam hanc propugnabat: (*d*) 1. Quia Beneficiorum pluralitas est contra justitiam distributivam & Collationis æquitatem; cùm unus sæpè Clericus, & etiam quandoque indignus, multa simul habeat Beneficia, quibus alerentur multi doctrinâ & virtute conspicui, atque adeò Ecclesiæ imprimis utiles, qui vix tenui quodam officio vitam sustentant. 2. Fundatores sua fraudantur intentione, quâ Ministrorum numerum, ac proinde cultum divinum augêri largitionibus suis, voluêre. Duas istas rationes allegat in quâdam constitutione suâ Joannes XXII., (*e*) qui execrabilem Beneficiorum, etiam incompatibilium, quæ tunc in Ecclesiâ vigebat, pluralitatem delamentatur. 3. Quia frustrantur vivi & mortui precibus, quas plures Beneficiorum, quæ possidet unus, Titulares pro iis quotidiè persolverent. 4. Ex cupiditate aut ambitione vulgò plura retinêri solent Beneficia.

(c) Thomas Cantiprat. l. 1. c. 19. n. 5.
(d) Guillelmus Pariensis. tract. de Collat. Benef. cap. de Singular. Benefic.
(e) Extravag. *Execrabilis.* 1. Joan. XXII. de præb. & dignitat. tit. 3.

Sanctus Thomas Guillelmo Parisiensi eodem sæculo æqualis, iisdem pariter argumentis multiplicitatem Beneficiorum insectatur: (*f*) *Sequitur etiam*, inquit, *diminutio cultûs divini, dum unius loco plurium instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio Testatorum, qui ad hoc aliqua bona Ecclesiis contulerunt, ut certus numerus deservientium ibi esset* (de Canonicis loquitur.) *Sequitur etiam inæqualitas, dùm unus pluribus Beneficiis abundat, & alius nec unum habère potest.*

(f) S. Thom. quodlibet. 9. art. 15. cit. in corp.
(g) Guillelmus Durandus de modo celebrandi Concil. general. part. 2. tit. 21.
(h) Gabriel. Biel. in 4. dist. 15. q. 8.
(i) Joan. Major. in 4. dist. 24. q. 12.
(k) Navar. Miscel. an. 60.
(l) Joan. Azor. Instit. Moral. part. 2. l. 6. c. 11.

Guillelmus Durandus in hanc pluralitatem zelum suum exercuit, informatâ etiam abusûs hujusce reformandi specie jussu Clementis V. quæ Concilio Oecumenico Viennensi erat offerenda (*g*). Hunc sequitur Cartusianus in Tract. contra pluralitatem Beneficiorum. Gabriel Biel (*h*), Joannes Major (*i*), Navarrus (*k*), Azorius (*l*), Toletus (*m*), Sylvius, (*n*) aliique multi apud Cabassutium, (*o*) docent, eos mortaliter peccare, qui plura, licèt non incompatibilia, sine rationabili causa, possident Beneficia, vel qui procurant aut conferunt.

(m) Franc. Toler. Instruct. Sacerd. l. 5. c. 81.
(n) Franc. Sylvius. in 2. 2. q. 63. art. 2. Conclus. 9.
(o) Joan. Cabassut. juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 28. n. 7.

Concludimus itaque, cùm jam prolixior sit hæc decisio, Manilium absque gravi peccato Prioratum 2000. lib. conferre non posse Joanni nepoti suo, qui non uno ad vitæ necessaria sufficiente Beneficio jam provisus est, sed tribus è quibus annuos census 13000. lib. percipit: nec Joannem ipsum tutâ conscientiâ à volente sibi conferre, non posse accipere; non obstantibus iis, quibus à peccato excusare eum contendunt, rationibus: nam quoad generalem consuetudinem pertinet, ea *ex immoderatâ cupiditatis affectu*, ut ait Concilium Tridentinum, qui infeliciter in totam serpsit Ecclesiam, orta, iniquitatis monstrum illud parturiit. Unde, cùm nec sit legitima, sed spiritui Ecclesiæ, Conciliorum Decretis, Sanctorum Doctrinæ, & Illustrissimorum Theologorum sententiis, adversa; nemini potest suffragari; sed pro vero habenda est abusu, qui, quò latiùs manavit, eò etiam magis est luctuosus; quare ait Cabassutius: (*p*) *Quantacumque consuetudo plura Beneficia tenendi non incompatibilia inoleverit, certum est huic licentiæ repugnare spiritum Ecclesiæ, qui non alius est à spiritu sponsi ejus* Jesu Christi; *ut constat ex innumeris Ecclesiæ Canonibus.* Insuper consuetudo vim positivæ legis, in eo, quod habet positivum; non verò legis naturalis infirmare potest, ut docet Sanctus Thomas; ex illâ igitur consuetudine, quantumvis universâ, non tollitur pluralitati Beneficiorum sua injustitia, nisi ex quibusdam circumstantiis proprii Ecclesiæ boni excusetur ejus difformitas; quod raro usuvenit, nec in casu propositæ quæstionis reperitur, in quâ de solius Beneficiarii utilitate & commodis agitur. Ita docet Angelus de Clavasio, post Panormitanum, Hostiensem. & Joannem Andræam (*q*).

(p) Idem. ibid.
(q) Angelus. v. *Beneficium.* q. 25. & apud eum Panorm. Hostiensis & Joan. Andræas.

Neque pluralitatem hanc Beneficiorum pro Joanne à crimine vindicat exemplum tot Clericorum, qui, cùm sapientia & virtute polleant, plura sine scrupulo tenent Beneficia. Nam ultrò fatemur, forsan esse Beneficiarios, qui justis de causis multa retinent Beneficia; quas quidem si non habeant, eos necesse est annumerari illis, qui *se ipsos*, ut loquitur Concilium Tridentinum, *non Deum decipiunt*, qui, cùm tempus acceperit, apparentem eorum pietatem ad normam sanctuarii perpendet, eorumque justitias judicabit.

Denique Manilius quartum nepoti suo destinat Beneficium, quia cum ipsius reditibus, ut aliorum, quos jam possidet, benè usurum sperat. Ultimum hîc est effugium, quo à peccato Beneficiorum multiplicitatem purgare conantur.

At contrà dici potest 1. id valdè esse timendum, ne iis, ut sperat, utatur Nepos, cùm rarò fiat, ut Clerici, imò vix unus è mille plura accipiant Beneficia eâ intentione, ut superfluos reditus in eleemosynas, aliave pia opera expendant: 2. Manilium, aucto Nepotis sui reditu, eum periculo abutendi illis fructibus, absque necessitate committere. 3. Denique ipsum à culpâ coram Deo non liberali ex bono usu illorum fructuum, quem Nepos suus faceret, nisi directè in bonum Ecclesiæ cederet hic usus, ut ait Sanctus Bernardus Quibus addimus, ex illo bono usu non licitam etiam fieri pluralitatem Beneficiorum, quia multa ex hoc sequuntur mala, quibus non medetur talis usus; cujus etiam obligationem, cùm non indigeat, præproperè in se suscipit: *At verò hospitalitatem servare*, inquit Cartusianus, (*r*) *& eleemosynam erogare, non est sufficiens causa habendi hujusmodi Beneficia plura; cùm ex hoc alinndè proveniant multa incommoda graviora .... Deus quoque non exigit ab aliquo hospitalitatem & eleemosynarum largitionem ultra vires ipsius, sive ultra id quod sibi de uno competenti Beneficio superest.*

(r) Dionysius Cartusianus tract. de plural. Benefic. art. 12.

Ultima denique ratio Manilii petitur ex dispensatione, de quâ jam fusè diximus.

CASUS XXVIII.

Hilarinus, Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, ab Episcopo ad confessionem electus, recenter inaugurato, qui præter Episcopatum maximi reditûs, alia quædam tenet Beneficia; postulat, utrùm tacentem de pluralitate suorum Beneficiorum Episcopum, in confessione prior ipse alloqui, eumque ad dimissionem illorum cogere, teneatur?

Respons.

Propositæ sibi olim huic difficultati respondet doctus nostri temporis Theologus, (a) quòd, si præcipuâ scientiæ ac virtutis laude fulgeat hic Episcopus, Confessarius justè præsumere potest, Episcopum hunc Beneficia sua vel dimittere, vel justâ de causâ retinêre velle; atque idcircò pro eo valêre Concilii Tridentini (b) exceptionem: eò adducetur Hilarinus, quòd sibi persuadêre meritò possit, tali Episcopo notiores esse, quàm sibimet ipsi, regulas Ecclesiæ, quas, cùm pius sit, sequi non dubitat. Insuper illud certum est, quòd Hilarinus minùs notas habeat Diœcêsis necessitates solitaque Episcopatûs onera, quàm Præsul ipse: quare de illâ re justum ac solidum nequit ferre judicium; cùm fortè possit fieri, ut, quamvis præcipui, Episcopatûs redditus, Episcopo ad sustinenda ejus onera non sufficiant.

(a) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 87.

(b) Conc. Trid. Sess. 24. c. 17. *De reformat.*

Verùm, si nec scientiâ, nec solido pietatis sensu fulgeat ille Præsul; in colloquiis familiaribus odorari prudenter conabitur Hilarinus ante Confessionem, nùm tutâ sit conscientiâ Episcopus; necne: Quòd, si eum in tuto non esse coram Deo agnoscat, alia sua retinendo Beneficia, ipsum de iis alloqui ante confessionem, & ad eorum dimissionem cogere tenetur: Si verò ipsum tutâ esse putet conscientiâ, de iis alloqui aut molestiam parere ob eam rem non tenetur: Si verò dubitet, Episcopum adiget ad consulendos pios & sapientes Doctores, quorum decisionem sequetur.

CASUS XXIX.

Freculphus Ecclesiæ Cathedralis Præpositus, ad Episcopatum nominatus, Capitulum rogavit, ut consentiret, se retinêre, cum Episcopatu præposituram suam, sine quo consensu necessariam dispensationem sibi concedere nollet Summus Pontifex. Indicto illo 12. aut 15. Canonicorum Capitulo, assensum præbuit major pars Canonicorum; alii verò assentiri noluerunt, & non adhibitâ juxta regulas solitas intercessione suâ, actis tantummodò Capitularibus subscribere recusârunt. Quâ de re quæritur 1. utrùm peccaverint, qui Freculphi petitioni consensêre. 2. Utrùm ex eorum consensu & obtentâ post ipsum dispensatione, tutus in conscientia sit Freculphus?

Respons.

Procul dubio peccârunt Canonici, qui Freculphi petitis assensêre: quia, ne dum assentiri, ut potiùs, quantùm in se est, impedire tenetur Capitulum, ne Cathedralis Ecclesiæ Præpositus, qui ob eam dignitatem ad actualem & personalem residentiam tenetur, præposituram suam cum Episcopatu retineat, cùm nulla subsit causa; & ob residentiam quam postulant, incompatibilia sint illa duo Beneficia: Unde, qui Freculphi petitioni consensêrunt majori sunt damnatione digni, quòd nimiâ suâ indulgentiâ ansam præbuêre ad obtinendam dispensationem Ecclesiæ suæ bono penitùs contrariam, quâ tutus coram Deo fieri non potest Episcopus; cùm in foro interiori omnis invalida sit dispensatio, quæ ob causam legitimam non obtinetur. Additur etiam, Canonicos non solâ subscriptionis repulsâ contentos, secundùm juris regulas intercedere debuisse ad securitatem suæ conscientiæ. Sic parem difficultatem solverunt olim multi Facultatis Theologicæ Parisiensis Doctores (c).

(c) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 27.

CASUS XXX.

Nonne potest Constantius Sancti Servatii Parochus, qui de Parœcia Sancti Justini non ita pridem provisus est, utrumque, illæsâ conscientiâ, retinêre Beneficium, eorumque fructus percipere ad finem usque pacificæ possessionis ultimæ Parœciæ?

Respons.

Non potest: iniquum enim est, duorum Beneficiorum quæ sunt incompatibilia, & quorum proinde uni tantùm deservire potest, Beneficiarium fructus percipere. Nihilominùs in foro exteriori & juxta Galliæ jurisprudentiam, de jure vacare tantùm censetur hoc tale Beneficium, post adeptam per annum secundi pacificam possessionem, hoc est, postquam de eo provisus anno integro fructus ejus collegit. Verùm ex eo non fit, ut coram Deo non sit conscius, si ab alterutrius optione, alterum non dimittat, quia Ecclesiam privat injustè alterius titularis obsequio. Constantius itaque absque peccato per annum duas illas Parœcias possidêre non potest; sed ad id tantùm tempus, quo optaverit, & quod brevi futurum est: multò minùs utriusque redditus percipere potest; cùm enim uni solùm per se deservire potuerit, illius solius etiam fructus colligere licet, juxta communes hasce juris Canonici regulas: (d) *Datur Beneficium propter officium: Officium propter quod Beneficium Ecclesiasticum datur: Beneficia propter officia conceduntur.*

(d) Bonifac. VIII. in cap. fin. *De rescriptis* in 6. l. 1. tit. 3. Conc. Constantiens. Sess. 43. *Decreto de dispensat.*

Id quoque summâ cum æquitate & sapientiâ constitutum est à Ludovico Magno datâ declaratione apud Sanctum Germanum 7. Januarii. an. 1681. En ipsius verba: „ Cùm ad nostram pervenerit notitiam, multos Regni nostri Clericos, cùm de „ duobus Beneficiis incompatibilibus provisi fuêre, „ ut de duabus Curis, aut de Canonicatu, vel Di„ gnitate & de Parœciâ Curatâ, aut de aliis Benefi„ ciis incompatibilibus, dictorum Beneficiorum „ reditus percipere, sub eo prætextu, quòd ad al„ terutrius optionem annus eis concedatur, quo „ elapso sibi lites collusorias intentari curabant, ut „ dictorum Beneficiorum fructus perciperent. . . . . „ Cùmque nobis nuntiatum sit eundem abusum ite„ rari in multis hujusce Regni Diœcêsibus, cui pro„ vidêre permagni interest; Ob has causas. . . . „ diximus, declaravimus & constituimus, dicimus, „ declaramus, & constituimus per has præsentes, „ manu nostrâ subscriptas, volumus, & nobis placet: „ ut, cùm idem provisus fuerit de duabus Curis, aut „ de Canonicatu vel Dignitate, & de Cura aut de „ duobus aliis Beneficiis incompatibilibus; sive sit „ litigium, aut pacifica eorum possessio; provisus il„ lius solùm Beneficii fructus percepturus sit, in quo „ actu residebit, & cui per se deserviet: & ut alterius „ Beneficii, & amborum fructus, si in nullo resi„ deat, aut per se deserviat; sint conferendi ad mer„ cedem vicarii aut vicariorum, qui deservierint, ad „ ornamenta, reparationes & utilitatem Ecclesiæ dicti „ Beneficii per Constitutionem Reverendissimi Epis„ copi Diœcesani, quæ provisoriè suum sortietur effec„ tum; non obstantibus quibuscumque appellationi„ bus &c.

CASUS XXXI.

Polycarpus, Beneficiarius & Sacerdos, in Provinciâ, è loco sui Beneficii longè dissitâ, ausu temerario nuptias contraxit cum muliere quâdam, quæ, ubi feliciter cognovit, ipsum esse & Beneficiatum & Sacerdotem; in Monasterium ante consummationem se re-

ſe recêpit. Quâ de re quæritur, utrùm in eo caſu Beneficio ſuo *ipſo jure* fiat privatus ille Beneficiarius?

RESPONS.

Cenſet inclytus Juriſperitus, (*a*) Beneficium in caſu propoſito, *ipſo jure* non vacare: *Ego verò*, inquit, *dico, ſatis eſſe quod uxores dimittere cogantur; nec debent multiplici pœna affici.* Indigna prorsùs ratio, quæ à tanto proferatur Juriſperito, qui ignorare non potuit, multos eſſe in Jure caſus ſuæ propoſitioni adverſos, qualis eſt Simoniæ caſus, in quo reus non ſolâ ſuſpenſionis & excommunicationis pœnâ, ſed etiam parti hoc modo Beneficii privatione punitur: præterquàm quòd non pœna tali Beneficiario infligitur, cùm prætenſam dimittere uxorem cogitur, quia, cùm Ordo Sacer ſit impedimentum dirimens matrimonii; *Non nuptiæ*, inquit Alexander III. (*b*) *ſed contubernia ſunt potiùs nuncupanda.*

(*a*) Carol. Molianus in cap. 1. De Clericis conjugatis. v. *Privandi ſunt.*

(*b*) Alex. III. in cap. *Sanè*. 4. de Clericis conjug. l.3.tit.3.

Exiſtimamus itaque cum Panormitano, (*c*) quòd ubi matrimonium inire non dubitavit Clericus, vacat *ipſo jure* Beneficium illius licèt prætenſa Conjux ejus Religionis votum emiſerit: cujus aſſertionis hanc affert rationem, quia ſtatum, illius ſanctitati quem priùs ſumpſerat, oppoſitum eligit; unde per tale facinus jus amittit fruendi ſuo Beneficio, quod jus abſque legitima diſpenſatione, novoque titulo acquirere non poteſt.

(*c*) Panormit. conſ.62. n. 18.

Panormitano aſſentitur Rebuffus, aliamque juridicæ illius privationis Beneficii rationem ſubdit, convicium ſcilicet toti Clericali Ordini illatum, & Eccleſiæ ſcandalum. (*d*) Eodem modo rem iſtam ſolvit Decius. (*e*) Et quidem Beneficii privationem producere nequit talis Matrimonii conſummatio; alioquin ex fornicatione Beneficiarius ſuo privaretur quoque Beneficio *ipſo jure*, quod tamen non verum eſt abſolutè loquendo, & abſque prævis monitionibus ac juridicâ Sententiâ.

(*d*) Petrus Rebuffus de pacificis poſſeſſor. n. 8.

(*e*) Philippus Decius. deciſ. 240.

Confirmari poteſt hæc deciſio ex authoritate Alexandri III. qui in ſua Decretali ad Epiſcopum Herfodienſem in Anglia prohibet. (*f*) *Ne deinceps Clericus conjugatus ad Eccleſiaſtica Beneficia* ..... *admittatur*; & in altera ad Epiſcopum Verolienſem vult, ut qui jam ad inferiores Ordines ſunt promoti, ſi nuptias contrahant, Beneficiis ſuis priventur: (*g*) quod alibi etiam ſtatuit ſcribens ad Epiſcopum Norvicenſem: (*h*) Unde ſequitur à fortiori, quòd is, qui majorem ſuſcepit Ordinem, & Beneficium poſſidet, eo fit privatus, ubi palàm ſtatum ſuum deſeruit, atque ſuſceptam profeſſionem tali auſu abdicavit: atque adeò, quod Polycarpus, de quo in caſu propoſito fit mentio, cùm in eâdem verſetur circumſtantiâ, eandem quoque ſubire pœnam debeat.

(*f*) Alex. III. in cap. *Sanè*. 2. de Clericis conjugat. cit.

(*g*) Idem in cap. *Quod à te*. 3. eod. tit.

(*h*) Idem in cap. *Diverſis*. 15. eod. tit.

Vide { BENEFICIUM. COLLATIO. PAROCHUS. PROVISIO. DEVOLUTUM. CANONICUS. MISSA. OFFICIUM DIVINUM. EXCOMMUNICATIO. Caſu Palamedes. IRREGULARIS. Caſu Galterius. }

BENEFICIUM.

Vox illa generatim ſumpta, multa ſignificat. 1. Gratiam aut liberalitatem alicui collatam deſignat. 2. In Juriſprudentia Civili uſurpatur pro legis privilegio, quod demortui hæredi concedit, qui ipſius hæreditatem purè ac ſimpliciter non adit, ſed ſub conditione, ut vocant in foro, ſeu Beneficio Inventarii, quo fit ut hic hæres ad debita defuncti ſolùm teneatur ad competentiam valoris derelictæ hæreditatis, ut dicemus infrà, exponendo titulum, *Hæres*.

3. Sumitur etiam quandoque hic terminus pro diſpenſatione, quam vocant, Beneficium ætatis, ſeu emancipationem, pro minoribus inductam, quæ à judice filiis ætate 18. annorum & puellis 16. annorum conceditur.

4. Nomine Beneficii propriè dicuntur bona, quæ ab initio indiſtinctè Deo & Eccleſiæ ad ſuſtentationem Miniſtrorum ſuorum dicata, poſteà diviſa & in titulos erecta, nec non quibuſdam Clericis affectata fuêre, ob eorum erga Eccleſiam miniſterium. Atque illo ſenſu terminum hunc de præſenti intelligimus.

Beneficium Eccleſiaſticum definitur: (*i*) *Perpetuum jus percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, competens Clerico propter officium ſpirituale*, quod ipſi præſcribitur Canonibus, vel ad quod tenetur ex fundatione, vel uſu.

(*i*) Polman. part.2.n.116. & ſeqq.

Dicitur 1. *jus perpetuum*: ex quo enim bona quædam Eccleſiæ ipſius authoritate in Titulum fuêre erecta; ea percipiendi jure potitur Titularis, quandiu poſſidet Beneficium, quod in eo differt à ſimplici Vicariatu, qui ad tempus collatus, *ad nutum* revocari poteſt. Additur: *propter officium ſpirituale*, non quòd Beneficium pro pretio ejus habeatur, ſed quia Honorarium eſt juſtè Beneficiario debitum, qui dignè ſuum obit officium.

Obſervandum, vocem hanc, *Beneficium*, hoc ſenſu ſumptam, primis Eccleſiæ temporibus fuiſſe inauditam; quia aureis illis ſæculis bona Eccleſiæ, cujuſcumque forent naturæ, erant communia, ut refert Sanctus Lucas (*k*): *Nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia*...... *neque enim quiſquam egens erat inter illos; quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Dividebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat.* Sed cùm paulò poſt advertiſſent Apoſtoli, quod ex temporalium rerum curâ, à prædicatione Evangelii, à Chriſto Domino ſibi commiſsâ averterentur; adminiſtrationem hanc tempora-

(*k*) Act. 4. 32. 34. & 35.

temporalem septem Diaconis à multitudine Ecclesiæ sibi oblatis sub authoritate suâ commiserunt (*a*).

Post obitum Apostolorum, non intermissis zelo ac pietate fidelium, Episcopi successores eorum præcipui fuêre illorum sacrorum bonorum distributores, eaque in tres partes dividebant, quarum prima ad Clericos, pro cujusque necessitate ac merito, pertinebat: altera & tertia portio in Ecclesiarum fabricam egenorumque subsidium cedebant.

Posteà Episcopi paulatim & ministrantium sibi Clericorum portiones fuêre constitutæ, nec non fabricæ ac pauperum partes: denique post varias mutationes, aucto eleemosynis & largitionibus Fidelium Ecclesiæ patrimonio; res ad eum pervênit statum, in quo nunc videtur. O utinam omnes Clerici, quos Beneficiarios vocamus, eodem essent zelo ac spiritu instincti; atque ii, quos modò diximus! quæ si essent, non tot sæpè viderentur Sacerdotes, quibus desunt vel ad vitam necessaria, dùm alii bonis Ecclesiæ, quæ in pravos adeò detorquent usus, effocantur. Sed frustrà in hoc tanto abusu ingemiscimus: cætera persequamur.

Beneficiorum alia sunt primi ordinis, quibus annexa est jurisdictio Ecclesiastica; ut Abbatiæ, Episcopatus, Archiepiscopatus, & alia hujusmodi. Alia sunt secundi ordinis, quæ nulla comitatur jurisdictio; ut sunt Præbendæ, Capellaniæ & cætera ejusdem generis. Quibusdam annexa est animarum cura; ut Episcopatus & Beneficia Curata, quorum Titularibus incumbit cura subditorum suorum: Quædam verò simplicia dicuntur, quòd Titularibus eorum nec jurisdictio, neque animarum cura vulgò incumbat (*b*).

Distribuuntur etiam Beneficia in *Dignitates*, quibus nimirum annexa est præeminentia quædam, seu Jurisdictio, ut sunt Præposituræ, Archidiaconatus & Prioratus conventuales; & in *Personatus*, quibus cohæret præeminentia, sine jurisdictione, ut Canonicatus &c.

Quædam Fundatores agnoscunt, & sunt Patronatus vel Ecclesiastici vel Laici: quædam non agnoscunt, ut omnes fermè Curæ & Præbendæ.

Distinguuntur denique alia duo Beneficiorum genera; Secularia videlicet, de quibus hactenùs; & Regularia, ad quæ solis Clericis regularibus patet accessus, ut ad priora solis secularibus (*c*).

Alia sunt electiva, collectiva, vel mixta. Electiva, quæ per Clericorum sive secularium, sive regularium suffragia; Collativa, quæ per absolutum Prælati arbitrium; & Mixta, quæ ad Patronorum nominationem, seu præsentationem attribuuntur.

Quædam sunt Beneficia Titularia, quædam commendata: nonnulla residentiam, ut Curæ & Præbendæ postulant, unde nemo duo simul tenêre potest; quædam verò juxta usum hodiernum residentiam non requirunt, ut Prioratus, & Capellaniæ, quæ ideò Beneficia *simplicia* nominantur; quorum duo simul possidêri quoque non possunt *sub eodem tecto*, hoc est, in eâdem Ecclesiâ.

Beneficium pleno jure vacat; 1. per mortem naturalem, aut violentam Titularis. 2. Per mortem civilem, hoc est, perpetuum è finibus Regni exilium, aut damnationem ad remos perpetuos. 3. Per emissam solemnem Religionis professionem. 4. Per demissionem nudam & simplicem Beneficii, à Collatore acceptam. 5. Per matrimonium à Beneficiario initum, licèt nondum consummatum. (*d*) 6. Pro Jesuitis per emissionem primi Societatis suæ voti. 7. Per inaugurationem Episcopi, aut in pœnam ipsius negligentiæ ad sui inaugurationem tempore ex Jure & Constitutionibus præscripto (*e*): circa quod observandum, Episcopum, juxta quosdam Authores, Beneficiis suis pleno jure non fieri privatum, donec accedat Sententia damnationis declaratoria. 8. Propter incompatibilitatem Beneficiorum, ut Curæ & Præbendæ, cùm alterutram non dimittit Titularis intra annum pacificæ possessionis. 9. Simonia Titularem, aut qui vult fieri, per simoniam, obtento privat Beneficio; quòd idem de confidentiæ crimine dicendum. 10. Hæresis quoque manifesta & publica, ac pertinaciter propugnata eundem producit effectum (*f*).

Ex multis insuper aliis causis vacare potest Beneficium, sed post latam tantummodò juridicam Sententiam & declaratoriam in Titularem, qui in eo casu, non solùm ante latam Sententiam, sed etiam per interpositam appellationem, Beneficium suum resignare potest, quia appellatio Sententiæ est suspensiva: ita ut, si ante confirmationem Sententiæ ex Arresto, jam provisus fuerit ob resignationem resignatarius, legitimus manet resignati Beneficii Titularis; etsi in posterum lata Sententia fuerit Confirmata.

Beneficiorum pluralitas adeò strictè in tertio Concilio Oecumenico Lateranensi fuit prohibita, ut, qui de secundo Beneficio provisus fuerat, eo ipso primo possesso fieret privatus; concessit tamen ab eo tempore Concilium Tridentinum, ut secundum Beneficium simplex haberetur, si tamen ad honestam Titularis sustentationem primum non sufficeret.

Superior legitimus duo simul potest unire Beneficia, ab eodem Titulari possidenda, ubi id requirit, aut necessitas aut Ecclesiæ utilitas. Advertendum tamen, Beneficia

(*a*) Act. 6.

(*b*) Greg. IX in cap. *Cùm olim*. fin. de Præb. & dignit.

(*c*) Concordat tit de Collat. §. *Volumus*.

(*d*) Alex. III. in cap *Si qui*. de Clericis conjugatis. Innoc. III. in cap. *Diversis* eod. tit.

(*e*) Alex. III. in cap. *Cùm in cunctis*. § *cùm verò* de elect. Const. Bles. art. 8.

(*f*) Lucius III. in c. *Ad Abolendam*. de Hæret.

Beneficia Consistorialia, ideò sic dicta, quòd qui regiam eorum obtinent nominationem Romæ proponantur, eorumque nomina palàm in Conclavi promulgentur, uniri aut separari non posse nisi à solo Papâ & de consensu Regis.

Non licet Collationis liberæ Beneficium unire alteri, quod laïco subsit Patrono. Hæc sunt principia & regulæ generales eâ de re scitu necessariæ.

CASUS PRIMUS.

Nonne absque peccato Prælationem ambire potest Gratianus, Clericus doctrinâ singulari & virtute insignis, & ad eam obtinendam omni studio incumbere?

Respons.

Non potest ex doctrinâ Sancti Thomæ. (a) *Qui appetit Prælationem*, inquit Angelicus Doctor, *aut est superbus, aut injustus. Injustitia enim est, quòd aliquis velit sibi plus de honore accipere, aut de potestate, aut de aliis bonis, nisi sit majoribus dignus ..... quod autem aliquis æstimet se esse magis dignum Prælatione omnibus illis, super quos Prælationem accipit, superbiæ & præsumptionis est. Unde patet, quòd quicumque Prælationem appetit, aut est injustus, aut superbus. Et ideò nullus suo appetitu debet ad Prælationem pervenire; sed solùm Dei judicio, secundùm illud Apostoli ad Hebræos* 5. Nemo assumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.

(a) S. Thom. quodlibet. 2. art. 11. in corp.

CASUS II.

Nunquid absque peccato Sancti Altini vacantem Parœciam à Collatore requirere potuit Barnabas ex eodem loco oriundus?

Respons.

Barnabæ non favent multi sancti Doctores: nam sentiunt, quòd, licèt Clericus Beneficium simplex, si indigeat, postulare valeat, modò non sit indignus; non tamen Beneficium, cui annexa est cura animarum, petere potest, quia ex præsumptione suâ, fit eo indignus. Ita sentiunt.

1. Sanctus Thomas: (b) *Si verò aliquis pro se rogat, ut obtineat curam animarum; ex ipsa præsumptione redditur indignus: & sic preces sunt pro indigno. Licitè tamen potest aliquis, si sit indigens, pro se Beneficium Ecclesiasticum petere sine curâ animarum.*

(b) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3. Item in 4. dist. 25 q. 3. art. 3. ad 4.

2. Sanctus Raymundus, qui sic dicit: (c) *Ego distinguo, salvo meliori judicio, quod non potest pro se petere Ecclesiam, vel dignitatem, vel aliud Beneficium; habens curam animarum annexam. Et in hoc sentio cum Hugone. Beneficium verò simplex, si indiget & sentit se dignum, potest petere absque metu peccati & simoniæ* (*Extra de Præbendis* 2. *Extra*, *de rescriptis. Cap.* Ad aures,) *& in hoc sentio cum aliis.*

(c) S. Raymundus in Sum. l. 1. tit. 1. §. 7.

3. Sanctus Antoninus, cujus hæc sunt verba: (d) *Aut enim quis porrigit preces pro se, aut pro altero, scilicet, ut obtineat Beneficium ..... & si porrigat preces pro se, pro obtinenda dignitate, vel Beneficio, seu Ecclesia habente curam animarum; tales preces inducunt simoniam, secundùm Hugonem, Raymundum Hostiensem, & Thomam secundâ secundæ & in directorio juris libro 3. etiam quantumcumque aliàs esset dignus; quia eo ipso, quo se ingerit, præsumptuosus & ambitiosus videtur, & per consequens, indignus: & ratio est secundùm Thomam in quodlibetis: quia nullus potest exercere curam animarum extra gratiam, seu cum peccato mortali, dignè; quia faciendo ea, quæ pertinent ad curam, peccabit mortaliter: sed nemo scire potest, si est extra mortale peccatum: & sic est præsumptuosus & simoniacus. Unde & nullus debet sibi adsumere honorem; sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron, & sic facere videtur contra jus divinum..... multo magis est simonia, si aliàs est indignus, putà quia illiteratus. ..... Si autem porrigat preces, pro se, pro Beneficio simplici, & indigeat, nec indignus est eo propter aliquod impedimentum; non est simoniacus, nec peccat.*

(d) S. Antoninus part. 2. Sum. Theol. tit. 1. c. 5. §. 4.

Trium illorum, quos laudavimus, doctrinam Authorum confirmant authoritate suâ antiqui Ecclesiæ Patres, quibus id imprimis curæ fuit, ut significarent, à Clerico fugiendum esse regimen fidelium, nisi ad illud invitet Superior legitimus. Quâ de re sic Sanctus Chrysostomus: (e) *Cogita*, inquit Sanctus Doctor, *quid acciderit Simoni. Quid enim refert, si non das pecuniam; sed pecuniæ loco adularis, subornas, multaque machinaris?* Pecunia tua sit tecum in perditionem, *ad illum dictum: & his dicetur, ambitio tua sit tecum in perditionem., quoniam putasti ambitu humano parari donum Dei.*

(e) S. Chrysost. Hom. 3. in Acta Apostol. sub finem.

Eodem instinctus spiritu loquitur Sanctus Gregorius Magnus, ad Episcopos Augustodunensem, Lugdunensem, Arelatensem & Viennensem scribens, (f) *Sicut autem*, ait, *qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est Altaribus admovendus; sic qui ultrò ambit, vel importunè se ingerit, procul dubio est repellendus. Nam, qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit, nisi ut crescendo decrescat; & ascendendo exteriùs, interiùs ad profunda descendat?* Et alibi: (g) *Sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus.*

(f) S. Greg. l. 7. Epist. CXI.

(g) Idem l. 6 Epist. 3. in Can. *In scripturis.* 9. 8. q. 1.

Si quis verò jus Graduatorum objiciat, quo in quibusdam casibus, Beneficia, etiam Curata, si vacent, possunt requirere: respondebimus, Graduatum, ut tutâ sit conscientiâ, nullum debêre requirere Beneficium Curatum, nisi adhibitâ virorum Doctorum, seu Confessoris, seu etiam proprii Episcopi consilio.

Colligendum itaque, Barnabam, de quo agitur in casu proposito, sine peccato Sancti Altini Curam à Collatore non posse requirere.

CASUS III.

Mathias, acceptatâ Decanatûs resignatione possessionem ejus adivit, ipsi deservire nullo modo intendens, sed potiùs eum pro aliquo simplici Beneficio sibi conveniente permutare constituens. 1. An de eo Canonicè provisus est? 2. An in eo peccavit? 3. An super eo pensionem sibi reservare potest?

Respons.

Existimamus, Mathiam canonicè non esse provisum de Decanatu, quem acceptavit, ipsi non deservire intendens; atque ita eum tenêri illum dimittere inter manus Collatoris, quin eum permutare, aut super eo pensionem habêre valeat; ac tandem à gravi peccato non posse excusari.

Nititur hæc decisio tribus Summorum Pontificum Decretalibus. Prima est Innocentii III. in Concilio Lateranensi, quæ sic habet: (h) *Præcipimus, ut prætermissis indignis, idoneos assumant, qui Deo & Ecclesiis velint & valeant gratum impendere famulatum.* Altera est Gregorii IX. ad Episcopum Argentinensem his verbis scribentis: (i) *Cùm autem illi sint idonei reputandi, qui servire possunt & volunt &c.* Tertia est Bonifacii VIII., (k) qui asserit, *omne Beneficium propter officium concedi.* Ex quo sequitur, quòd si quis Beneficium accipiat, nullo modo ipsi

(h) Innoc. III. in cap. *Grave.* 29. de Præbendis & dignit. l. 3. tit. 5.

(i) Greg. IX. in cap. *Super inordinatâ.* 15. eod. tit.

(k) Bonifac. VIII. in cap. fin. *De rescriptis.* in 6. l. 1. tit. 3.

ipsi ministrare intendens, agit tunc contra leges & mentem Ecclesiæ, qui in Concilio generali Lateranensi sub Alexandro III. (a) sic statuit: *Cùm verò Præbendas Ecclesiasticas, seu qualibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit .... personis, quæ dignè administrare valeant, conferantur.*

(a) Conc. Lat. III. sub Alex. III. c. 8. in cap. *Nulla*. 2. de concess. Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis. l. 3. tit. 8.

Hæc est Ecclesiæ intentio in Collatione Beneficii: Unde sequitur, quòd si intentio accipientis, huic Ecclesiæ intentioni non respondeat, de eo canonicè provideri nequit, fitque reus infidelitatis & injustitiæ, Ecclesiam decipiens, quæ partem bonorum suorum non ad eum finem concedit, quem sibi proponit ille, indignum scilicet hujusce Beneficii commercium. Addimus etiam, Beneficiorum fundatores id unum intendisse in largitionibus suis, ut Ecclesiæ ministrantibus, non verò rei propriæ servientibus, adscriberentur sua dona; quare Clericus aliquis, cùm una sit fundatorum & Ecclesiæ intentio, tutâ nunquam esse potest conscientiâ, dùm oppositâ utrisque intentione Beneficium accipit (b).

(b) Zeger. Bernard. Van-Espen juris Ecclesiast. universi p. 2. tit. 8. c. 4. in fin.

Opinantur quidem nonnulli Casuistæ, uti Bonalius, (c) posse quandoque justam subesse causam, cur Beneficium cum intentione illud permutandi, accipiatur; Sed hujusce rei neque exemplum, neque argumentum suppeditant: quocirca existimamus, hanc non esse aperiendam viam iis, qui unicè temporalibus suis rebus serviunt, uti Mathiæ in casu proposito; cùm nulla possit causa reputari justa, nisi fortè evidens Ecclesiæ utilitas, cujus aliquam rationem habêre hujusmodi homines, perrarò evenit.

(c) Bonal. Theol. Moral tom. 3. tract. 20. de Beneficiis Lect. 8.

CASUS IV.

GENUTIUS, à multis annis Diaconus, cui ad vitæ delinimenta brevis est census, Beneficii Curati 2000. Librarum annui reditûs acceptarâ resignatione ipsius possessionem adivit, nullo pacto tamen intra annum Sacerdotio initiari, sed fructus Beneficii colligere duntaxat intendens: anno elapso intra manus ordinarii Collatoris illud dimisit. Nunquid potest sine peccato & injustitiâ perceptos retinêre fructus?

RESPONS.

Cùm Beneficium Curatum acceptare nequeat Clericus, non intendens ad Sacerdotium promovêri intra annum, à die pacificæ possessionis, ut alibi probabitur (d); constat, Genutium de Curâ supradictâ providêri non potuisse canonicè, eamque tantùm ad percipiendos illius fructus, non verò ad ei deserviendum accepisse, ac proinde sine injustitiâ fructus perceptos retinêre non posse, sed ad eorumdem restitutionem omninò tenêri. Ita Bonifacius VIII. in quâdam Constitutione (e). En ipsius verba: *Si promoveri ad Sacerdotium non intendens, Paræcialem receperis Ecclesiam, ut fructus per annum ex ea recipias, ipsam postmodum dimissurus (nisi, voluntate mutatâ, promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorumdem; cùm eos receperis fraudulenter.* Idem jam antè statuerat hoc Decreto Concilium Auscitanum an. 1300. (f): *Observari præcipimus, quod nullus Parochialem recipiat Ecclesiam, non intendens ad Sacerdotium promoveri; ut & fructus ex ea percipiat per annum, quia in voluntate mutata promotus exitit, ad restitutionem eorumdem tenebitur.*

(d) V. Provisio. Cas. Euphronius. 2.

(e) Bonifac. VIII. in cap. *Commissa*. 35. de Elect. in 6. l. 1. tit. 6.

(f) Conc. Auscitan. constitut. 10. apud Labbe. tom. 11. 2. part. col. 147.

Cæterùm pro reliquis Beneficiis, ad canonicam provisionem requiritur, non modò conveniens idoneitas sed etiam intentio Ecclesiæ ministrandi, quantum exigit natura horum Beneficiorum, ut constat ex quatuor Decretalibus in præcedenti responsione laudatis; & quidem gravissimum esset delictum, si quis ea acciperet, aliis dimissurus.

CASUS V.

SIXTUS, Prioratum Sancti Jonæ 800. Librarum annui reditûs Theogeni resignavit, nobili adolescenti, qui, licèt Clericalem vitam amplecti non intendat, hoc tamen sibi retinêre Beneficium per triennium, quadrienniumve proponit, donec studiorum ac Philosophiæ curriculum emensus fuerit, ne egenum Patrem per id temporis sumptibus gravet. Quæritur 1. utrùm Beneficii illius resignationem, cùm eo sit animo, acceptare possit. 2. Utrùm ad illud usque tempus retinêre, ejusque fructus percipere valeat; cùm aliter studiorum cursum perficere nequeat.

RESPONS.

Cùm Theogenes propositum non habeat vitam Clericalem amplectendi in perpetuum; certum est, eum neque acceptare, neque retinêre posse resignatum sibi Prioratum. Multæ sunt hujus decisionis probationes, quarum præcipuas hîc tantùm attingemus.

Primam suppeditant multi celeberrimi Theologi & Canonistæ, inter quos Dominicus Soto his loquitur verbis (g): *Neque arbitror culpâ mortali esse mundum, qui Beneficium habet, cui annexum est clericale obsequium, nisi propositum habeat, si, non Sacerdotalem, saltem illum Ordinem suscipiendi, qui ad tale servitium necessarius est; aut, si nullus requiritur Ordo, saltem intentio necessaria est Clericorum more vivendi.*

(g) Dom. Soto. l. 10. de just. & jure. q. 5. art. 6.

Nec minùs dilucidè quæstioni respondet Sylvius (h) quâ inquiritur, quæ debeat esse intentio acceptantis Beneficium: *Qui vel Canonicatus*, inquit, *vel Capellanias, vel alia Beneficia recipiunt, aut possident, ut eorum fructibus alantur, donec studia absolverint, aut donec uxorem, sibi convenientem invenerint, posteà dimissuri, peccant mortaliter & obligati sunt vel ea statim relinquere, vel propositum habere vivendi more Clericorum.* Quâ Authoris responsione constat, Resignatarium, qualis est Theogenes, retinêre, aut etiam Beneficium acceptare absque mortali culpâ non posse, nisi Clericalem perpetuò ducere vitam intendat. Et Toletus existimat, quod is, qui Beneficium accepit cum animo manendi in Clericatu, & posteà sententiam mutavit, *à tempore quo voluntatem habuit non retinendi Clericatum, mortaliter peccat; nec est absolvendus, donec aut animum mutet, aut Beneficium dimittat* (i).

(h) F. Sylvius in 2. 2. q. 63. a. 2. quæsito 2.

(i) F. Toler. Instruct. Sacerd. l. 4. c. 18. n. 5.

Altera probatio ducitur ex Constitutione quâdam Bonifacii VIII. (k) ad superioris difficultatis solutionem allatâ, quâ declarat hic Papa, quòd si Clericus promovêri ad Sacerdotium non intendens, Parœcialem acceperit Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum recipiat, teneatur ad restitutionem fructuum eorundem. Quod idem de reliquis Beneficiis dicendum, utpotè institutis ad Clericorum sustentationem, qui se Dei atque Ecclesiæ ministerio dicârunt, juxta illud Adriani VI. (l): *Temporalia dantur Ministris Ecclesiæ, ut aliorum Ministeriis sustentati soli Deo & ejus verbo vacare possint, & efficaciùs apud Deum populi peccata supportent.* Et quidem Ecclesiasticos reditus non aliâ conditione habêre debent Beneficiarii, quàm antiquæ Legis decimas percipiebant ipsi Levitæ, hoc est, ad ministrandum Deo, ipsiusque Ecclesiæ. *Filiis autem Levi*, inquit Deus (m), *dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in Tabernaculo fœderis.* Et alibi (n): *Præcepit etiam, (Ezechias) populo habitantium Jerusalem, ut darent partes Sacerdotibus & Levitis, ut possent vacare Legi Domini.* Ex quo ait Antiquus Theologus (o): *Item .... Hieronymus .... Ecclesiam fraudare Sacrilegium est, sed ipsi fraudant Ecclesiam: ad hoc enim dantur Beneficia Ecclesiæ, ut serviant Ecclesiis. Ergo sunt sacrilegi, & raptores, quod concedimus.* Unde sequitur necessariò reditus Ecclesiasticos ab iis legitimè acquiri non posse, qui, magno Ecclesiæ damno, ad nullum ejus Ministerium utuntur, sed ut Sæculo serviant.

(k) Bonifac. VIII. in cap. *Commissa*. 35. de elect. & elect. potest. in 6. l. 1. tit. 6.

(l) Adrian. VI. in 4. de Sacram. Pœnit. de restit. fol. 41.

(m) Num. 18. 21.

(n) 2. Paralip. 31. 4.

(o) Alexand. Halensis in 3. part. q. 36. memb. 5.

CASUS

CASUS VI.

SIMON, cui nuntiatur, Gasparem Sancti Galli Priorem esse in ultimis; & hominem quendam sibi cognitum, & Collatori imprimis gratiosum id unum expectare, donec obierit ille Beneficiarius, ut Prioratum ab eo postulet; Collatorem anteà adit, rogaturus, ut sibi Prioratum conferat, ubi primùm extremos Gaspar, qui vix unà aut duobus horis victurus est, spiritus duxerit; quod promittit Collator, mortuoque Gaspare stat promissis: 1. Quæritur, utrùm cautionem hanc adhibêre potuerit Simon absque peccato, ut tutiùs Beneficium obtineret: 2. Utrùm Collator Simoni absque culpâ, sub istâ conditione potuerit illud promittere?

RESPONS.

A Peccato excusari nequit in hac circumstantiâ Simonis aviditas; neque Collatoris indulgentia ac facilitas, qui nondum mortuo Titulari, ei Beneficium promisit. Etenim si damnabilis sit Simonis aviditas, viventis Beneficium postulando; damnabilis est quoque Collatoris facilitas illud promittendo; nam jure reprobantur hujusmodi petitiones ac promissiones; uti constat ex hac Bonifacii VIII. Constitutione (a): *Quia tamen*, inquit, *sicut experientia docuit, promissiones hujusmodi, quæ per importunitatem nimiam, per quam non concedenda multoties conceduntur, & per ambitionem improbatam, ut plurimum extorquentur, aperitur via sub tali palliatione verborum ad promittenda damnabiliter contra Lateranense Concilium Beneficia vacatura mortis alienæ votum ingeritur, & Ecclesiis ac Prælatis & personis Ecclesiasticis gravamina plurima inferuntur, nos malis hujusmodi & animarum periculis occurrere cupientes, promissiones easdem & alias quascumque sub quovis modo ac forma verborum de cætero faciendas, per quas directè, vel indirectè aperiri via valeat ad Beneficia vacatura, authoritate Apostolicâ penitùs reprobamus, & omninò viribus vacuamus, decernentes per eas, vel ipsarum aliquam ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari.*

(a) Bonifac. VIII. in cap. Detestanda. 2. *De Concessione Prabendæ & Ecclesiæ non vacantis* in 6.

Ob eam quoque rationem ex vigesimâ regulâ Cancellariæ Romanæ; qui vivente Titulari Beneficium requisivit, quasi per obitum vacans, de eo providêri non potest, etsi reipsâ in posterum vacet, & pro hac vice ad illud fit inhabilis. Hinc etiam juxta receptam in Galliâ vigesimam octavam Cancellariæ regulam, *de verosimili notitiâ*, quæ accuratè observatur; ut advertit Rebuffus (b) invalidæ sunt Beneficiorum provisiones, si inter Titularis obitum & provisionum datam diem, non sufficiens interfuerit temporis intervallum, ut Collatoribus notificari possit Beneficii vacatio.

(b) Petrus Rebuffus in praxi Beneficiorum in 28. reg. Cancell. Rom.

CASUS VII.

ARSACIUS, cognito Ludovici Senis consilio de resignando Prioratu suo Curato, cui ob graves annos ministrare nequit, Collatorem rogat, ut sibi resignationem hanc procuret: Collator verò Ambrosium mandat, ut rem verbis suis Ludovico proponat, qui eò libentiùs propositæ pro Arsacio resignationi assentitur, quòd is sibi perquàm familiaris esset: at Ambrosius Collatori respondens, ipsum orat, ne improbet, si Beneficium pro se ipso à Ludovico postulet; tùm assentiente Collatore, Ludovicum denuò adit Ambrosius, petitamque pro se Beneficii resignationem obtinet. Quâ de re quæritur, utrùm Ambrosius nullum peccatum, nullamve in Arsacium injustitiam admiserit?

RESPONS.

Certum est, Ambrosium duo admisisse peccata; alterum infidelitatis, viro probo indignæ, ac speciatim in Sacerdote, potiùs quàm in alio damnabilis, quâ ex pravâ cupiditate Beneficii resignationem ad se convertit, operâ suâ jam Arsacio promissi, cui proindè injuriam intulit, ipsum re certâ privando ex malâ fide hanc ejus agendi rationem damnat ista sola Scripturæ regula generalis, (c) quam in Evangelio Christus etiam confirmavit: *Quod, ab alio oderis fieri, vide, ne tu aliquando alteri facias.* Ipse namque in alio haud dubiè damnaret facinus, quod in alium admisit.

(c) Tobiæ 4. 16. Matth. 7. 11. Luc. 6. 31.

Alterum, quod commisit peccatum, est superbiæ. Nam ex sancto Thoma (d) præsumptionis est & superbiæ Beneficium postulare, cui annexa est animarum cura, cùm postulando præsumit, se esse dignum, qui tremendo fidelium regimini præficiatur, ac Pastoris onera dignè subire possit. Existimamus itaque, quòd Ambrosius optimum factu ducat, Episcopum suum, expositâ sincerè totâ rei serie, consulere, ejusque consiliis accuratè stare.

(d) S. Thom 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3.

CASUS VIII.

GOMBERTUS, Curati Beneficii præsentator, Petrum ac Paulum ad illud nominavit, datâ Episcopo, quem libuerit, eligendi facultate. Novit Episcopus, bonis atque Christianis Petrum esse moribus, sed modicâ scientiâ: Paulus è contrà, facto doctrinæ suæ periculo, Theologicis rebus apprimè eruditum se præbuit; verùm à paucis diebus è diuturnâ in Italiam, Poloniam & Germaniam peregrinatione, nullo de vitâ & moribus testimonio munitus revertitur. Unde Episcopus Petrum elegit, ac prædictum Beneficium ipsi contulit. Nunquid ex debito officio se gessit Episcopus?

RESPONS.

Certum est, ex Fagnano, eum Clericum, qui bonis sit moribus, licèt modicâ scientiâ instructus, esse anteponendum illi, qui, cùm sit doctior, non adeò bonis moribus prælucet; quare, si constaret, Paulum esse pravis moribus, Petrus esset ipsi præferendus: quod etiam, ut videtur, in casu proposito fieri debet, cùm nullum vitæ sapienter actæ testimonium Paulus Episcopo proferat: Ratio est, quia illicitum est, ubi de fidelium salute agitur, omne periculum, cui tamen se committeret Episcopus, Paulum de Beneficio providens, cujus ignota est sibi probitas; imò potiùs suspecti pravi mores esse debent. His addimus, diuturnis raro sanctificari quempiam peregrinationibus, quæ mentem dissipant, curiositatem atque morum licentiam fovent. Hanc fuisse Sacræ Congregationis Concilii decisionem testatur Fagnanus (e): *Sacra Congregatio*, inquit, *censuit præferendum eum, cujus mores noti probatique sunt ei, cujus vita ignoratur prorsùs, licèt doctior sit.*

(e) Fagnan. in c. *Eam te.* de ætate & qualitate, &c. n. 18.

Hanc sententiam confirmat ista ejusdem Fagnani regula (f), potiorem videlicet habendam esse rationem sanctitatis Prædicatorum, quàm eruditionis, quia, ut ait Sanctus Gregorius Magnus (g): *Ad amorem Dei & proximi plerumque corda audientium plus exempla, quàm verba excitant: Nemo quippe in Ecclesia nocet ampliùs*, inquit idem Sanctus Gregorius (h), *quàm qui perversè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet*: Cujus rei hanc rationem affert Sanctus Pontifex, quia (i) *cujus vita despicitur, restat, ut ejus prædicatio contemnatur.* Hanc etiam Baldus addit rationem, quia doctissimi plerumque minori sunt humilitate, cùm tamen ad veros per humilitatem fiat ascensus honores (k).

(f) Fagnan. ibid.
(g) Abbas. in c. *Inter cætera.* de officio ordinarii. n. 2. vers. *nota tibi potentes.*
(h) S. Greg. Hom. 39. in Evang. sub fin. Idem. S. Greg 1. part. pastoral. c. 2. in Can. *Nemo.* 2. dist. 8.
(i) Idem. Hom. 12. in Evang.
(k) Baldus in Can. *Cùm cunctis.* 7. de elect. n. 13.

Vide: BENEFICIARIUS. COLLATIO. CONFIDENTIA. DEMISSIO. DEVOLUTUM JUS. OFFICIUM DIVINUM. PATRONUS. PERMUTATIO. RESIGNATIO. SIMONIA. TRANSACTIO.

BLASPHEMIA.

(a) Polman. brev. theol. part. 2. 2. n. 993.
(b) S. Thom. 2. 2. q. 3. a. 1. in corp.
(c) Polman. ibid.
(d) Psal. 13. 1.
(e) Polman. ibid. n. 997. & 998.

BLASPHEMIA generaliter sumpta, est *injuriosa in Deum locutio* : (*a*) quæ, *si consistat in corde*, inquit Sanctus Thomas, (*b*) *est cordis blasphemia : si jam exteriùs prodeat per locutionem ; est oris blasphemia.* Prima definitur : *Contumeliosa in Deum locutio externa* (*c*) ; & secunda dicitur : *Contumeliosa in Deum locutio interna* : quæ definitio probatur ex his Psalmi verbis : (*d*) *dixit insipiens in corde suo : Non est Deus.*

Blasphemia in dua species dividitur : altera immediata, quæ Deum in se ipso attingit : altera mediata, quæ profertur in Sanctos, & in Deum cadit, cujus gloria & summa bonitas fulget in Sanctis suis (*e*).

(f) S. Thom. 2. 2. suprà cit.

Blasphemia directè respicit Divinitatem, scilicet Deo tribuendo, quod ei convenire non potest, uti injustitia aut crudelitas, vel de ipso negando, quod ei proprium est, qualis est providentia. *Contumeliosa de Deo affirmatio, vel negatio.* Nam, ut ait Sanctus Thomas, (*f*) *Nomen Blasphemiæ importare videtur quandam derogationem alicujus excellentis bonitatis & præcipuè divinæ .... Quicumque ergo vel negat aliquid de Deo, quod ei convenit, vel asserit de eo quod ei non convenit, derogat divinæ bonitati.*

(g) 1. Tim. 1. 13.
(h) Matth. 12. 24.

Aliquando unam tantùm ex personis Sanctissimæ Trinitatis attingit crimen illud. In Patrem blasphemare censetur, qui ex passione & iracundiâ profert blasphemias : in Filium, cùm ex ignorantia, ut Sanctus Paulus : (*g*) *Priùs blasphemus fui, ... ignorans feci in incredulitate :* in spiritum Sanctum, cùm ex malitia & contra cognitam veritatem ; opera nimirum Dei Cacodæmoni adscribendo, ut Judæi, qui de Christo dicebant : (*h*) *Hic non ejicit dæmenes, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Quæ species blasphemiæ à Theologis *blasphemia enunciativa* dicitur.

Alia est blasphemia, quæ imprecativa nominatur, quâ malum aliquod Deo desideratur : cujus blasphemiæ soli damnati & desperati propriè sunt capaces.

Denique est blasphemia quædam, quæ *Blasphemia dehonestativa* nuncupatur, quâ nimirum dehonestantur sacra corporis Christi membra. Crimen illud vulgò admittunt, qui per mortem, per caput, aut quodvis aliud Christi membrum blasphemant.

(i) S. Thom. ibid. art. 2. ad. 1.
(k) Leviti. 24. 16.
(l) Idem ibid. in argum. *Sed contra.*

Blasphemia quælibet, deliberatè commissa, est peccatum mortale ex Sancto Thoma, (*i*) qui illud probat ex his Scripturæ verbis : (*k*) *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.* Ex quibus ita colligit S. Doctor : (*l*) *Pœna mortis non infertur nisi pro peccato mortali. Ergo blasphemia est peccatum mortale.*

In Gallia quidem non morte, sed multis aliis pœnis afficiuntur probrosis, uti multâ honorariâ, terebratione linguæ cum ferro calido, & remis. Nihilominùs Blondelius in Bouchelium, quinque refert Arresta Capitalia in Blasphematores lata ; primum à Parisiensi Senatu 21. Octob. an. 1545. Secundum & tertium ab eodem Senatu 21. Junii an. 1600. & 20. Martii an. 1646. Quartum à Parlamento Gratianopolitano 7. Augusti an. 1663. & quintum à Parlamento Burdigalensi 7. Septembris an. 1660.

CASUS PRIMUS.

PROCLUS, Sancti Mamerti Parochus, Gilberti Parochiani sui confessionem audiens, se accusantis, quòd magno pressus dolore impatienter dixisset, à Deo se injustè habêri, ipsum quasi de gravi, quam protulerat, blasphemiâ acriter objurgavit; cui retulit Gilbertus, se non existimare, quòd blasphemiam protulisset, sed impatienter se gessisset. Nunquid pro Parocho stat ratio, ac Gilbertum tanquam blasphemum in pœnitentiæ injunctione habêre debet ?

RESPONS.

(m) S. Thom. 2. 2. q. 13. art. 1.

Blasphemiam verè protulit Gilbertus : blasphemia enim, secundùm proprium sensum, nihil est aliud, quàm contumeliosa in Deum locutio, seu aliquam ex ipsius perfectionibus negando, aut aliquam ipsi imperfectionem adscribendo ; seu, ut loquitur Sanctus Thomas (*m*) : *Nomen blasphemiæ importare videtur quandam derogationem alicujus excellentis bonitatis, & præcipuè divinæ : Deus autem ..... est ipsa essentia veræ bonitatis ; unde quidquid Deo convenit, pertinet ad bonitatem ipsius, & quidquid ad ipsum non pertinet, longè est à ratione perfectæ bonitatis, quæ est ejus essentia : quicumque ergo vel negat aliquid de Deo, quod ei convenit, vel asserit de Deo, quod ei non convenit, derogat divinæ bonitati.* Circa illud observandum ; quod, si qui de Deo sic loquitur, veram esse interiùs arbitretur locutionem suam, quod homini Christiano rarò usu venit, tum ejus blasphemia esset conjuncta cum hæresi & infidelitate ; uti esset cum impietate : 1. Si blasphemiam detestando, aut maledicendo in Deum aut aliquod ex ejus attributis contemnendo proferret : 2. Si execrando de sacris corporis Christi membris loqueretur, quod plerumque blasphematoribus accidit : *Qui Redemptorem suum turpiter inhonorantes*, ut loquitur Trecense Concilium an. 1427. *detestabilia in ejus blasphemiam faciunt juramenta, putà per carnem suam, per sanguinem, per mortem, per plagas, per caput, per viscera, vel aliud concernens ejus humanitatem, jurantes, & ipsum Redemptorem nostrum, pro nobis omnibus in cruce mortem passum, iterùm crucifigunt.* De quo crimine sic statuunt antiqui Canones : *Si quis per capillum Dei, vel caput juraverit,*

Si juraverit, inquit unus ex his Canonibus (*a*), *si in Ecclesiastico ordine est, deponatur; si Laïcus, anathematizetur.* Eadem à Justiniano Imperatore (*b*) statuitur pœna mortis in detestandos illos blasphematores; conformiter ad antiquam Legem, quâ lapidibus opprimendus erat, qui nomen Domini sui blasphemavisset (*c*): Unde patet, quàm tetrum crimen sit blasphemia, & quanti intersit Confessariorum, singulas hujusmodi peccatorum circumstantias perpendere, eorumque habitum, qui ea commisêre, ut faciliùs ad eorum emendationem & de injungenda pœnitentia & proponendis in futurum remediis judicent.

(*a*) Can. *Si quis.* 10. 22. q. 1.

(*b*) Novella 77. authenticorum collat. 6. tit. 6.

(*c*) Levit. XXIV.

Juvat hîc addere, 1. à Pastoribus atque Confessariis eos esse monendos, quorum conscientia ipsis commissa est, quòd, licèt hujusmodi peccata non fiant cum intentione contemptus aut contumelia in Deum, nec proinde sint formalis blasphemia, attamen virtualem, ut loquuntur Theologi, blasphemiam admittunt, quòd audientibus, qui non de eorum sensu, nisi ex verbis judicant, scandalum præbeant.

2. Multos blasphema verba sæpè proferre, quæ talia non existimant, ob defectum attentionis; qualia sunt hæc: 1. hoc verum est, uti Deus est, aut in Cœlo est: 2. hoc non minùs verum est, quàm Christus est Deus: 3. hoc verum est, ut Ecclesia. 4. Mi Deus, quid tibi mali feci, ut tam durè me excipias. 5. An Deus est? 6. Omnia casu, aut fato quodam eveniunt; & alia similia, seu in Deum, aut beatam Virginem, aut Sanctos ipsos.

3. Reges Christianissimos severitate plenas in blasphemos homines pœnas constituisse 1. eos pœnâ corporea & multâ pecuniariâ puniri voluit Sanctus Ludovicus; Quod idem statuunt Constitutiones, Molinensis, Henrici III. 4. Decembris an. 1581. Ludovici XIII. 10. Novembris an. 1617. Philippi Valesii an. 1347. Caroli VII. 14. Octobris an. 1460. Ludovici XII. 9. Martii an. 1510. & Henrici II. 5. Aprilis 1546. constituunt edicta, ut blasphemi ad ignominiosum cippum devinciantur, & ob repetitam culpam labra diffindantur; quæ si pœnæ non sufficiant, abscindetur lingua ipsa: quas antiquas Constitutiones executioni demandari à judicibus Regiis volunt Constitutiones Aurelianensis (*d*) & Blesensis, (*e*) inductâ etiam officiorum suorum privatione. Denique Ludovicus Magnus non minùs severè, quàm Antecessores sui, blasphemos illos duris legibus coercuit, quarum justitiam permagni interest, ut norint illi homines, quò ab his flagitii saltem pœnarum timore deterreantur. Innumera hîc omittimus Parlamentorum Arresta, quæ apud Arrestographos legi possunt, inter quos D. Brillon 31. numerat, quorum antiquissimum est an. 1434. & recentissimum an. 1695.

(*d*) Constit. Aureli. art. 23.

(*e*) Constitut. Blesensis a. 3.

CASUS II.

Nunquid mortaliter toties peccat Hermocrates, miles, qui blasphemias à quatuor, aut quinque annis proferre, ita est assuetus, ut eas absque attentione sæpè ac sine deliberatione proferat?

Respons.

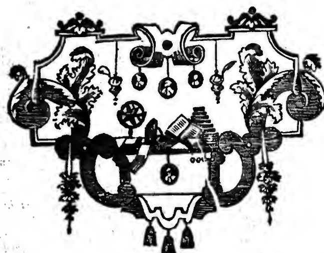
Authoritate suâ, paucis additis, difficultatem hanc solvet Sanctus Thomas (*f*): *Blasphemia potest absque deliberatione ex surreptione procedere*, inquit Sanctus Doctor: *Uno modo, quod aliquis non advertat hoc quod dicit esse blasphemiam: quod potest contingere, cùm aliquis subitò ex aliquâ passione in verba imaginata prorumpit, quorum significationem non considerat: & tunc est peccatum veniale; & non habet propriè rationem blasphemiæ. Alio modo, quando advertit hoc esse blasphemiam, considerans significata verborum: & tunc non excusatur à peccato mortali; sicut nec ille qui ex subito motu iræ aliquem occidit juxtà se sedentem.*

(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 3. art. 2. ad 5.

Ut in casu proposito rectè intelligatur doctrina Sancti Doctoris, observandum blasphemiam indeliberatam à duabus causis procedere posse: prima est, subita passio, quâ omnis tollitur advertentiæ locus ad verborum significationem, quæ proferuntur; & in hoc sensu asserit Angelicus Doctor verba illa non esse peccata; quia *non habent propriè rationem blasphemiæ*: Secunda causa blasphemiæ indeliberatæ, est pravus contumeliosa in Deum verba proferendi habitus; atque ut de peccato blasphemi rectum in hoc casu feratur judicium, duplex est ejus status distinguendus: nam si actu de præteritis blasphemiis sincerè pœniteat, ac pravum emendare habitum, ejusque vitia castigare totis viribus contendat; tunc justâ de causâ credi potest, eum in hoc casu à peccato, saltem mortali, excusari posse, quia blasphemum verbum etiam ex ore actu pœnitentis inconsideratè exire potest. At verò, si præteritarum Blasphemiarum eum non pœniteat, aut saltem mediocri eorum dolore contentus, ad emendationem sui pravi habitûs totis viribus non incumbat; tunc à peccato mortali vindicari non possunt blasphema ejus verba; quia, licet in se sint involuntaria, sunt tamen voluntaria in suâ causâ, hoc est, in habitu, qui voluntarius est; ubi eum eradicare peccans non conatur. Id docet Angelicus Doctor (*g*) his verbis: *Aliquid potest esse voluntarium, vel secundum se, sicut quando voluntas directè in ipsum fertur; vel secundùm suam causam, quando voluntas fertur in causam, & non in effectum; quam rem hoc exemplo confirmat Sanctus Doctor, ut patet in eo qui inebriatur; ex hoc enim quasi voluntarium ei imputatur, quod per ebrietatem committit.*

(*g*) Idem 1. 2. q. 77. art. 7. in corp.

Ex dictis itaque, colligendum quòd, si Hermocrates blasphemias proferre assuetus, horrendum hunc habitum eradicare non seriò contendat, tot admittit mortalia, quot profert blasphema verba: at si pravam hanc consuetudinem in melius emendare laboret; ex indeliberatis blasphemiis prolatis, non fit reus peccati, saltem mortalis.

CALIX

CALIX SACER.

Dicitur hoc nomine vas sacrum, in quo Sacerdos in Altaris sacrificio vinum consecrat.

Ab initio lignei Calices fuêre in usu, ut notat Sanctus Thomas (*a*), qui, ut id asserat, Canonem laudat à Concilio Triburiensi (*b*) depromptum, quem refert Gratianus, (*c*) addit Sanctus Doctor; à Zephirino Papa fuisse statutum, ut vitrei adhiberentur calices (*d*), ac tandem ab Urbano argentei, in necessitate tamen stanneorum licitus est usus (*e*): qui diutissimè obtinuit, cùm & ipsi in adolescentia nostra hunc usum satis communem in Parœciis viderimus; Nunc verò, cùm major est argenti copia, prohibitus est stanneorum calicum usus, nisi ob nimiam paupertatem & concedente Episcopo; sed omnes aurei debent esse, vel argentei.

Calix consecrari debet ab Episcopo, qui in hac consecratione uti debet sacro Chrismate, ut constituit Innocentius III. (*f*) Sancti Sylvestri nixus exemplo; quam consecrationem peragere potest, simplici, si lubet, Feriâ, ut quolibet alio die.

Consecrationem non amittit Calix, *nisi perdat formam principalem*, ut loquitur Fumus; (*g*) hoc est, cùm adeò fractus est, ut eo jam uti non liceat, *quia destructâ formâ jam non est Calix*, inquit Sylvester (*h*) aut mutatur ejus superficies, ut si Calix argenteus deauretur, ut vult Paludanus.

(*a*) S. Thom. 3. part. q. 83. a. 3. ad 6.
(*b*) An. 895.
(*c*) Conc. Tribur. in can. *Vasa* 44. de consecrat. dist. 1.
(*d*) Cit. can.
(*e*) Conc. Rhemens. an. 813. in Can. *ut Calix* 55. distinct. cit.
(*f*) Innocen. III. c. *Cùm venisset.* unic. de Sacra unct. L. I. tit. 13.
(*g*) Bartholom. Fumus. V. *Calix* n. 2.
(*h*) Sylvest. V. *Calix.* q. 2.

CASUS PRIMUS.

Firminus, à paucis diebus de Parœciâ provisus, potest-ne uti ad celebrandum, stanneo Calice, qui solus ob Ecclesiæ suæ paupertatem suppetit?

Respons.

Calicem hunc ad sacrificium adhibere potest Parochus ille absque peccato; modò in diœcêsi suâ non sit contraria constitutio. *Unusquisque Sacerdos*, inquit Innocentius IV. in Bullâ sua 26. Mart. an. 1254. (*i*) *in aureo vel argenteo solùm, aut saltem stanneo Calice sacrificet.* Primis quidem Ecclesiæ temporibus Vasa sacra lignea aut vitrea, ut testantur Sanctus Hieronymus, Walafridus Strabo, Gratianus & alii multi (*k*): Sed à multis sæculis obsolevit eorum usus ille; & aurei Calices, vel argentei, aut saltem stannei adhibêri solent non solùm à Bulla Innocentii IV. ad instructionem Episcoporum seu Græcorum seu Latinorum Insulæ Cypriæ datâ, sed etiam à prohibitione Concilii Rhemensis his verbis (*l*): *Ut Calix Domini cum patena, si non ex auro, omninò ex argento fiat, ... si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum Calicem habeat de ære, aut ex auricha'co, non fiat Calix: quia ob vini virtutem eruginem parit, quæ vomitum provocat. Nullus autem in ligneo, aut vitreo Calice præsumat Missam cantare.*

(*i*) Innocen. IV. in Bulla *sub Catholica.* § 3. in Bullar. tom. I. p. 126.
(*k*) S. Hieronym. Epist. IV
Walafr. Strabo de rebus Eccl. c. 24.
Gratianus ex Conc. Tribur. an. 895. c. 18. in can. *Vasa.* 44. de consecrat. dist. 1. disp. L. I. de Euchar. adora. c. 8.
(*l*) Conc. Rhem. c. 6. in Can. *Ut Calix* 45. de consecrat. dist. 1.

CASUS II.

Emilius, Sacerdos, inauratum de novo Calicem suum à consecratione non excidisse contendit, quòd auratura Calicis capedunculæ seu cyatho nullum damnum, imò potiùs ornamentum, mutato tantùm ejus colore attulerit. Nunquid pro eo stat ratio, atque Calix ille novâ indiget consecratione?

Respons.

Calix Emilii ex additione auraturæ consecrationem suam amisit, quâ proindè de novo indiget ad usum. Decisionis hujus istam ex Joanne de Anania rationem profert Sanctus Antoninus (*m*): *Item secundùm Archidiaconum*, inquit Sanctus Archiepiscopus, *si Calix argenteus consecratus deauretur posteà, quia aliam superficiem habet, & consecratio fit in superficie, indiget consecratione.*

Sancto Antonino assentitur Sylvius: *Si Calix consecratus deauretur*, inquit hic Theologus (*n*) *indiget novâ consecratione.... quia etsi idem Calix secundum rem; non est tamen idem secundùm usum sacrum.* Quod probat ex allatâ superiùs ratione: *Cùm enim chrismatica unctio adhibeatur Calici intrinsecùs*, subjungit, *ejus consecratio consistit in superficie interiori: nova autem deauratio interior facit novam superficiem, quæ speciem sanguinis debet immediatè contiuere.... idemque judicium est de patenâ, si post consecrationem deauretur.*

(*m*) S. Anton. 3 part. Sum. Theolo. tit. 13. c. 6. § 5.
(*n*) Sylvius in 3. part. Sum. S. Th. q. 83. a. 3. quæstio 6. post. med.

CASUS III.

Postulat Innocentius, Sacerdos, utrùm Calix quem de novo inauratum ad Sacrificium adhibuit existimans, eum à consecratione sua non excidisse, nova indigeat consecratione; an verò ex ipso usu consecratus censêri debeat?

Respons.

Existimamus, Innocentii Calicem habendum esse consecratum, ex immediato sanguinis Christi contactu, ac proindè iteratâ non indigêre consecratione. Decisionem hanc adstruit Sanctus Augustinus his verbis (*o*): *Nos pleraque instrumenta & vasa ex hujusmodi materia, vel metallo habemus in usum celebrandorum Sacramentorum, quæ ipso Ministerio consecrata, Sancta dicuntur in ejus honorem, cui pro salute nostra, inde servitur.* (*p*)

(*o*) S. August. enar. in Psal. CXIII. serm. 2. n. 6.
(*p*) De Sainte Beuve tom. II. cas. 78.

CASUS IV.

Nunquid in eo peccavit Diomedes, uti scrupulus ipsi injectus est, quòd Sacra fecerit cum Calice, cujus Cyathus à pede in modum cochleæ confictò fuerat sejunctus, nec tamen Calix post separationem iterum fuerat consecratus.

Respons.

(a) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 13. c. 6. §. 5.

Sanctus Antoninus (a) refert, sensisse Paludanum, talem Calicem amittere suam consecrationem: *Si autem scyphus Calicis à pede ex toto separatus est, licèt fractus non sit, ut putà quia junctura tornatilis consecratione indiget.* Hæc Petrus de Palude. Idem sentiunt Gavantus, Sylvester de Prierio & alii nonnulli.

Attamen, quia ex usu, etiam ab Episcopis tolerato, hodiè adhibentur, non solùm in externis missionibus, sed Urbibus & Provinciis hujusmodi Calices, quorum pes à scypho separari potest, & reipsâ separatus est; dicendum ex hoc usu non novam requiri consecrationem. Ita sentit Author Moralis Diœcesis Gratianopolitanæ, (b) qui hujusce rei hanc affert rationem, quòd nullâ Lege prohibeantur hujusmodi Calices, aut eorum usui derogetur, cùm à pede cyathus fuit separatus. Hæc est etiam Sylvii (c) post Fumum in Aurea Armilla; Azorium, Suarem, Barbosam, aliosque permultos (d) sententia: *Si tamen esset Calix tornatilis*, inquit ille Theologus, *ita per artem factus, ut pes à Cyatho posset separari; dicendum est, quod per separationem non perderet consecrationem..... quia per ejusmodi separationem non diceretur Calix frangi vel scindi.* Unde colligimus, Diomedem in casu proposito ad usum Calicem suum absque peccato adhibere potuisse, nec per separationem pedis à Cyatho, absque fractione scilicet factam, iteratâ indigere consecratione.

(b) De Genet. Theol. Mor. tom. 3. tract. 5. cap. 7. de 8.

(c) Franc. Sylvius in 3. part. S. Th. q. 83. a. 3. quæst. 6.

(d) Barthol. Fumus in *Armilla*: Et Emma. Sa. v. *Calix.* Joan. Azorius. Inst. Moral. c. 28. Suarez disp. 81. Aug. Barbosa allegat. 27. n. 40. &c.

Vide Simonia *casu* Eustratius.

CALUMNIA.

(e) Cajetan. in sum. v. calumnia.

(f) S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 3. ad 1.

Calumnia definiri potest, *falsa & malitiosa impositio criminis* (e) *quod* (crimen) inquit Cajetanus, *non solâ pœnitentiâ absolvitur; sed oportet satisfacere offenso proximo.* Quod verum est, subjungit Sanctus Thomas (f), licèt per errorem crimen illud admisisset calumniator; quia *homo non debet ad accusationem procedere, nisi de re omnino sibi certâ, in qua ignorantia facti locum non habet.*

CASUS PRIMUS.

Agilius, falsò de homicidio ab inimico suo Arturo accusatus, non aliâ ratione calumniam hanc, quam instructâ ipsi aliâ calumniâ, obtundere potest; Nunquid eam struere potest, salvâ conscientiâ, (aut saltem absque mortali peccato ob eandem rationem, quâ vi vim repellere licet ex jure naturæ?

Respons.

(g) S. Thom. 2. 2. q 69. art. 2. in arg. *sed contra*, & in Corp.

(h) *Evitandâ, seu non dicendâ*, inquit Sylvius ibid.

Certum est, Agilium à calumniâ sibi ab Arturo impositâ, ipsum calumniando, defendere non posse. Cùm enim ex se malum sit calumnia, eam aliâ calumniâ obterere non licet. *In causâ criminali*, inquit Sanctus Thomas (g), *juramentum de calumnia est præstandum* (h); *ut habetur, extra de juramento calumniæ*, C. inhærentes: *quod non esset, si calumniosè se defendere liceret. Ergo non est licitum accusato calumniosè se defendere..... neque etiam aliquem dolum, vel fraudem adhibère: quia fraus & dolus vim mendacii habent, & hoc est se calumniosè defendere.*

(i) Matth. V. 44.

Ratio, quâ probari potest, non esse licitum, calumniam calumniâ repellere, desumitur 1. ex ipso mandato Christi, quo non solum vindictam illatæ ab ipsis injuriæ prohibet, sed potiùs sic jubet (i): *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* 2. Ex eo, quod negativum est præceptum, quo prohibetur falsum testimonium, ac proinde obligans omni tempore atque circumstantiâ absque ullâ exceptione vel restrictione: ita ut cum Sapiente (k) verè semper dici possit: *qui condemnat justum abominabilis est apud Deum.* Unde vult Ecclesia, ut *Episcopus accusatores fratrum excommunicet*, inquit Concilium quartum Carthaginense (l) sub Anastasio Papâ. *De his, qui falsò accusant fratres suos, placuit eos usque ad exitum non communicare*, inquit Arelatense Concilium primum (m); idem statuit secundum ejusdem nominis isto, quod refert Gratianus, decreto (n): *Eos, qui fratribus capitula objecisse convicti fuerint, placuit usque ad exitum non communicare..... nisi digna satisfactione pœnituerint.* Non alio modo loquitur Matisconense I. sub Pelagio II. an. 581. (o). *De his verò*, inquit, *qui innocentes coram principe, aut judicibus accusare convicti fuerint, si Clericus honoratior fuerit, ab officii sui ordine degradetur: si verò secularis communione privetur.*

(k) Proverb. XVIII. 15.

(l) Conc. Carthag. IV. Can. 53.

(m) Conc. Arelat. I. Can. 14.

(n) Conc. Arelat. II. in Can. *Eos qui* 3. q. 10.

(o) Conc. Matiscon. I. Can. 18.

Uno verbo adeò certa & constans hæc doctrina, ut alias ejus afferre probationes non sit necesse: Verùm abs re non erit, quorundam hanc addere propositionem Casuistarum: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen, ut suam justitiam & honorem defendat: & si non sit probabile, vix ulla opinio erit probabilis in Theologia.* Doctrinam hanc, petentibus Belgii Episcopis censurâ sequenti an. 1657. notavit inclyta Lovaniensis Universitas: *Ne umbram quidem præfert probabilitatis, sed cumulum complet temeritatis, spatiosam calumniatoribus portam aperiens* (p). Anno sequenti propositionem eandem condemnavit Facultas Theologiæ Parisiensis in Libro inscripto: *Apologia pro Casuistis*; cujus Author eam probabilem affirmabat; eamque declaravit *falsam, scandalosam, & periculosam*, 3. Septembris insequentis eandem his terminis notavit RR. DD. de Gondrin Senonensis Archiepiscopus: *Discastilli doctrina, quam hic Scriptor probabilem asserit speculativè, apud judices etiam in praxi, semper & ubique est falsa, scandalosa, erronea, Dei verbo, ac Decalogi præceptis certissimè repugnans.* Denique Cadurcensis Episcopi 20. Decembris eandem propositionem damnantis exemplum secuti sunt alii plerique Galliæ Episcopi, quorum censuras confirmavit Innocentius XI. 2. Mart. an. 1679. damnatâ hac propositione quadragesimâ tertiâ inter sexaginta quinque, quas censurâ notavit: *Quid non nisi veniale sit, detrahentis authoritatem magnam, sibi noxiam falso crimine elidere?*

(p) Colloq. Lucon. tom. 2. Colloq. 49. q. 1.

CASUS II.

Aldricus, vindictam in Parochum suum meditans, falsò ipsum crimine insimulavit, atque ob eam rem apud Notarium, nomine Mariæ, libellum querelarum composuit, quo de revelata confessione Mariæ accusabatur Parochus: quæ

quæ apud Notarium vocata, querelam hanc negavit: at Notarius cum Aldrico consentiens, Libellum tamen querelarum nomine Mariæ formavit; cui subscripsêre duo testes falsi ac pecuniâ conflati. Aliquantò post Aldricus ad fatendam querelam nomine suo factam, pro ducentis libris Mariam pellexit: quo facto ad diversa tribunalia capitaliter delatus est Parochus, cui infensus loci Dominus fuit, apertè falsis illis accusatoribus favendo. Denique Maria ab Officiali 200. libris eleemosynarum pro vicino Xenodochio damnata est, simùlque Parochum innoxium de accusatione falsò allegatâ in Libello, coram tribus ejus amicis in Curiâ Officialitatis confiteri; cujus Confessionis publicum instrumentum, in Proano Missæ Parœcialis coràm populo legendum Parochus haberet; & omnibus litis impensis: Denique Judex capitalis, apud quem res pariter delata fuerat, Mariam quoque multâ honorariâ omnibusque litis sumptibus damnavit. Verùm Aldrici atque Domini loci favori confidens Maria ab utraque sententia appellavit. En factum.

Quâ de re quæritur, utrùm Maria tutâ conscientiâ à duabus sententiis appellare potuerit; an verò iis assentiri debuerit. 2°. Utrùm defectu Mariæ, quæ omnibus fortunæ bonis destituta est, ad omnes Parochi impensas & adscriptos ipsi litis sumptus teneantur Aldricus, Notarius, testes subornati; & ipse loci Dominus.

RESPONS.

Dicimus 1°. Mariam absque peccato, à duabus hisce sententiis provocare non potuisse, quæ videlicet, suppositâ Parochi innocentiâ, sunt æquissimæ; *cùm appellationis remedium*, ut docet Innocentius III. in quadam Constitutione in Lateranensi Concilio œcumenico factâ, *non fit ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ institutum* (*a*) seu in Civili seu in Canonicâ Jurisprudentiâ. Quod idem docet Sanctus Bernardus his verbis (*b*): *Iniqua autem omnis appellatio, ad quam justitia inopia non coegit*, ait Sanctus Doctor, *appellare, non ut graves; sed non graveris, licet..... qui igitur non gravatus appellat; liquet, quia aut gravare intendit, aut tempus redimere. Non est autem suffugium appellatio, sed refugium.* Atqui Maria de duabus sententiis in se latis conqueri non potest; quippe quæ de Parochi innocentia erat convicta; ipsique intentatam suo nomine falsam accusationem, solâ spe 200. librarum illecta diffiteri noluit.

(*a*) Innoc III. in cap. *Cùm speciali* 61. de appellationibus recusatis & relationibus l. 2. tit. 28.

(*b*) S. Bern. l. 3. de considerat. c. 2.

2. Si Maria omni re familiari sit destituta, ac proindè impensas suas ac damna sibi illata, ab eâ repetere non possit Parochus; ad eorum restitutionem in solidum tenentur Notarius, duo falsi testes, & ipse loci Dominus, conscii nimirùm & participes Calumniæ ab Aldrico in Parochum innoxium confictæ. Aliter à participatione Sacramentorum arceri debent: cùm insuper debitam coram Deo & Parocho & populo satisfactionem reddere teneantur. Parem difficultatem ob allatas rationes sic solvit Doctor Sorbonicus 16. Martii an. 1670. (*c*).

(*c*) De Sainte Beuve, Tom. 2. Cas. 171.

CASUS III.

GONDULPHUS, in Occitaniâ Oppiduli Judex Regius, seipsum absque causâ diffamavit, grave crimen, non commissum à se, confitens, cujus tamen erat valdè suspectus. Nunquid id ipsum præstare potuit absque peccato mortali in caritatem & justitiam; & teneturne coram Deo illatam sibi injuriam, atque infamiam reparare; præcipuè si istâ Confessione, ab avunculo suo & Benefactore suo, vero illius criminis Authore, illud in se convertere voluit?

RESPONS.

Id statim pro certo & inconcusso habendum principio, quòd nimirùm, ut Deo conscientiæ nostræ, sic proximo famæ nostræ integritatem debemus: Undè sequitur 1. non adeò penes nos esse famam nostram, ut eam ad libitum profundere, & sine causâ legitimâ amittere valeamus. 2. Amissione spontaneâ famæ nostræ violari caritatem & justitiam; ac proindè nos lethalis culpæ fieri reos, ubi de re gravi agitur. 3. Nos necessariâ consecutione tenêri ad reparandam illatam nobis injuriam; crimen falsò nobis impositum diffitendo, omnique ratione, quam suggerere potest Christiana prudentia, utendo, ut id ipsum perficiatur, juxtà principium illud se gerere debet Gondulphus in casu proposito.

Hanc decisionem firmat Sancti Augustini authoritas dicentis (*d*): *Quisquis à criminibus flagitiorum atque facinorum vitam suam custodit, sibi benè facit. Quisquis autem etiam famam; & in alios misericors est: nobis enim necessaria est vita nostra; aliis fama nostra.* Et alibi (*e*): *propter nos*, inquit, *conscientia nostra sufficit nobis: Propter vos fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt conscientia & fama. Conscientia necessaria est tibi; fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam, crudelis est.* Hinc jubet Sapiens (*f*): *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille thesauri pretiosi*: Et Christus ipse in Evangelio suo ita discipulis suis imperat (*g*): *Sic luceat lux vestra coram omnibus hominibus, ut videant opera vestra bona; & glorificent Patrem vestrum, qui in Cœlis est.*

(*d*) S. Aug. l. de bono viduit. c. 22. seu n. 27. in Can. *Non sunt*, 56. 11. q. 3.

(*e*) Idem in Can. *Nolo* 10. 12. q. 1.

(*f*) Eccli. 41. 15.

(*g*) Matth. V. 6.

Objici potest, quemlibet bonorum suorum legitimum habêre Dominium, de quibus pro arbitrio potest disponere, ac proindè de famâ suâ. Sed vix responsionem meretur hæc objectio; nam, præterquam quod falsa est paritas, ut modò ex verbis Augustini ostendimus asserentis nos famam nostram proximo debêre, quam absque crudelitatis notâ abjicere non possumus: nihil ex eâ tamen effici potest, quod assertam à nobis veritatem infirmet: quia, licèt privatus rerum suarum Dominium habeat, iis tamen abuti nequit: ut igitur bona, quantumvis sua, dissipare nequit nimiâ prodigalitate Gondulphus: sic famam, cujus ultrò ipsi tribueretur Dominium, voluntariè & absque causa abjicere non posset, seipsum ficto crimine infamando, ac pernicioso mendacio.

Præclaro nobis exemplo ostendit Sanctus Hieronymus, Christiano potiùs mortem esse subeundam, quàm tale proferendum mendacium: Nota est enim, quam refert, historia, de muliere, quæ à viro suo de adulterio falsò insimulata, crudelem subire necem Vercellis Pedemontii Urbe maluit, quàm turpiter seipsam infamare ficti criminis Confessione, quæque oculos ad Cœlum intendens exclamavit (*h*): *Tu testis es, Domine Jesu, cui occultum nihil est, qui es scrutator renis & cordis, non ideò me negare velle; ne peream: sed ideò mentiri nolle; ne peccem..... cupio mori. Cupio invisum hoc corpus exuere, sed non quasi adultera. Præsto jugulum. Micantem intrepida excipio mucronem: innocentiam tamen mecum feram, non moritur quisquis victurus occiditur.*

(*h*) S. Hier. Epist. 49. ad Innocent.

Colligimus itaque, quòd, cum oppidi Judex Regius sit Gondulphus, & sic persona publica; se ipsum nisi in justitiam & caritatem mortaliter peccando, voluntariè eo consilio, infamare non potuit, ut integram avunculo suo famam servaret.

Idem à fortiori de homine privato dicendum, qui capitalis culpæ Confessione, vitæ se aut corporis mutilationis periculo committeret; aut qui se ipsum infamans, in alterum infamiam suam converteret; aut tandem qui apud omnes honore destitutus, necessariis officii sui muneribus erga proximum defungi non posset: in his enim omnibus casibus fieret reus culpæ lethalis.

CAMPSOR.

CAMPSOR, seu Collybista, propriè loquendo, ille est, qui præsentem pecuniam cum alia præsenti pecuniâ, sed diversæ speciei permutat cum legitimo lucro : hoc est, lucro, quod vi justi tituli percipit : & *Cambium reale* dicitur, ut ab eo secernatur, quod *siccum* nominant, & quo injustum percipitur lucrum ob defectum legitimi tituli : quod explicatur simul & damnatur ex Bullâ inferiùs laudanda.

Duplex denuò distinguitur Cambii genus : scilicet Cambium *minutum*, & Cambium *locale*, quod ad Nummularios pertinet.

Cambium *minutum* à Theologis definitur (*a*): *De manu ad manum permutatio pecuniarum diversæ rationis*, ut argenteæ pro aureâ; æreæ pro argenteâ; interdicta in commercio pecuniæ pro publicâ; aureæ aut argenteæ pecuniæ externæ pro patriâ & communi; aut denique argenti levis, pro argento legitimi ponderis.

(*a*) Polman. Breviar. Theolog. Part. 2. 2. n. 550.

Cambium *locale*, quod exercent Nummularii, definitur : *Permutatio pecuniæ præsentis pro absente*, mediante Campsoris syngraphâ; scilicet, cùm Nummulario præsens numeratur pecuniæ summa alio loco ex ejus syngraphâ solvenda : Vide verbum *Nummularius*.

Cùm Campsoris commercium pro conscientiâ sit periculosum ob fraudes atque astutias quæ in eo contra justitiam committi possunt; juvat eas scire conditiones, quæ in Cambio debent observari, quæ in Bullâ Sancti Pii V. eâ de re 18. Januarii an. 1571. datâ (*b*) continentur.

(*b*) S. Pius V. in Bullâ *in eam*. 118.

Franciscus I. ex Constitutione suâ an. 1540 Campsoribus prohibet sub pœnâ corporeâ, ne aurificibus nummos forfice recisos & adulterinos vendant; neve cum iis societatem possint inire. Nemo tandem in Gallia Cambium exercere potest, nisi de titulo sit provisus ad illud exercendum.

CASUS PRIMUS.

MAXIMINUS, ex officio Campsor, pro monetæ Cambio, aliquod sibi lucrum retinet. V. gr. viator ad ipsum 1000. libras pecuniæ argenteæ aut æreæ defert in auream permutandas, quas reipsa permutat Maximinus, unum aut alterum assem pro quolibet duplione sibi retinens : vel etiam Architectus pro solvendâ mercede Lapidariorum, aliorumve artificum quâlibet hebdomada centum dupliones permutat in monetam, quam numerat dimidium assis, vel integrum assem pro quolibet nummo sibi servans : Nonne in foro conscientiæ licitum est illud commercium?

RESPONS.

Cambium illud, quod *minutum* Cambium dicitur, est licitum ex triplici ratione : 1. Ob laborem numerandi pecuniam datam, aut acceptam : 2. Ob locationem domûs ad Cambium necessariæ, famulorumque sibi ministrantium numerum : 3. Denique ob indemnitatem legitimam, quam repetere possunt, ratione utilitatis aut commoditatis pecuniæ, quam numerant : V. gr. dupliones aureos pro nummis argenteis aut nummos argenteos pro monetâ æreâ, ut patet in duobus exemplis allatis.

Id docet Sanctus Antoninus (*c*): *Illud ergo, quod plus recipit Campsor*, inquit, *non recipit ratione mutui; quia ibi non est mutuum : nec quia pecunia vendatur; quia est invendibilis, ut dicit Archidiaconus, sed ratione laboris quem subiit in numerando pecuniam, & expensarum quas facit pro pensione & Ministris. Ratio enim laboris & expensarum habenda est, extra de voto Cap.* Magnæ. Undè de se tale Cambium est licitum.

(*c*) S. Anton. 3. part. Sum. Theolog. tit. 8. c. 3. init.

At necesse est, ut Campsoris lucrum sit modicum, alioqui, si excederet, foret injustum & usurarium : Modicum autem est hujusmodi lucrum, cùm id tantùm sibi Campsor retinet, quod Principis Edicto sancitur aut generali consuetudine, si publica desit authoritas, comprobatur : *sed sit illicitum*, subjungit Sanctus Antoninus, *vel quia plus accipiunt communiter quàm consuetum.* Sic autem Campsorum jura ex Edicto suo apud Fontem Bellaqueum 3. Martii an. 1554. ordinavit (*d*) : *Si aurum dent pro Moneta, poterunt pro quatuor denariis Turonensibus in nummum quemlibet; pariter si pro auro Monetam numerent, poterunt retinere quatuor denarios Turonenses in quemlibet nummum.* Quod conforme est constitutioni præcedenti Francisci I. Blesis latæ 19. Martii an. 1540 (*e*) pro statuendâ mercede hujusmodi Campsorum pro Cambio variarum Monetarum. Si ergo statutam modo regulam sequatur Maximinus; aliquod sibi lucrum absque injustitia retinere potest.

(*d*) Edictum Henrici II. art. 57. Fontanon. Tom. 2. pag. 253.

(*e*) Fontanon. Tom. 2. pag. 123.

CASUS II.

VICTORINUS, Mercator, cognoscens Maximinum ex officio Campsorem ex eo commercio magnos quæstus percipere, idem ipse Commercium suscepit, pro Cambio tamen pecuniarum, non aliam nisi quam jure non possunt Campsores mercedem exigens : Nonne tutâ conscientiâ id ipsum præstare potest?

RESPONS.

Mercator ille, licitè commercium illud exercêre potest, modò in eâ sit regione, ubi à Principe non prohibitum, & justam tantùm ex consuetudine sit & proborum eâ de re sufficienter instructorum judicio mercedem exigat : at si in ea sit regione, ubi solis ex officio Campsoribus commercium illud fuerit concessum, aliis quibuscunque exclusis, illud licitè exercere non potest, licèt pro Cambio concessam ex Constitutionibus mercedem solùm accipiat; tunc enim Principis Edicto contradiceret, quod eò æquius est, quòd si privatus quilibet idem exercêre posset commercium, grave inde damnum Campsoribus imminêret : Si igitur in Galliâ maneat Victorinus, illud exercêre non potest, quod ex Regum Edictis sit prohibitum.

1. Ex

(a) Constit. Francisci I. art. 6.

(b) Fontanon. Tom. 2. pag. 114.

1. Ex relatâ superiùs Francisci I. constitutione (*a*), quæ sic habet: *Juxtà constitutiones nostras antiquas prohibemus Cambium exercêre; ac Monetas permutare, absque litteris nostris ad præfectos rei nostræ aratiæ adscriptis, & ab ipsis verificatis sub pœnâ multæ arbitrariæ* (*b*). Eandem privatis defensionem constituit Edicto suo Octobris an. 1555. Henricus I. non solùm sub pœna multæ arbitrariæ, sed & pœnæ corporeæ, ut vidêre est apud Fontanon (*c*) quod tandem multis aliis posterioribus Edictis pariter constitutum fuit.

(c) Fontanon. Tom. 2. pag. 154.

Vide USURA.

CANONICÆ.

(d) Bouchel. pag. 486.

(e) Cap. *Indemnitatibus*. 5. suprà de elect. in 6. Element. 1. de Religiosis domibus. Clem. II. de Statu Monach.

CANONICÆ dicuntur puellæ quædam, quæ Canonicorum more, divinùm in Choro Officium peragunt, & ex iis aliæ sunt Regulares, aliæ Seculares.

Canonicæ Regulares sunt verè Religiosæ, quæ solemni professione tria Religionis vota emittunt; quales sunt hodiernâ die, quæ Regulam Sancti Augustini sequuntur. De utrisque fit mentio in capitularibus Caroli Magni; ut notat Bouchel (*d*) in suâ Bibliothecâ Juris Gallici.

Canonicæ, quas Seculares dicimus, nec vota, nec Religionis professionem emittunt; ad clausuram non tenentur & possunt nubere: Cùm earum institutum, tanquam Religiosum, à Concilio Viennensi (*e*) aut à quocumque alio non fuerit approbatum: sunt nonnullæ apud Romorici montem in Lotharingia; & quædam in Belgio, in Galliâ vero nullæ.

CASUS PRIMUS.

Nonne fallitur ERNESTINA, secularis Canonica Abbatiæ Sanctæ Anastasiæ; quæ Abbatissæ suæ non magis obedientiam præstare, quàm Canonicus sui capituli Decano se tenêri contendit, quòd ad eam ex voto non obligetur?

RESPONS.

(f) Honor. III. in c. dilecta 12. *de majoritate & obedient.* L. 1. tit. 33.

Certum est, Ernestinam Abbatissæ suæ, æquam non posse denegare obedientiam absque peccato: id probat Honorii III. (*f*) Decretalis; quâ constat, talem inobedientiam non levem esse censendam: cùm enim Abbatissa similis de pari Canonicarum suarum, necnon Clericorum quorumdam, qui suæ subjacebant jurisdictioni, inobedientiâ apud hunc Papam conquesta esset, hoc ab eo Mandatum accepit Abbas quidam Diœcêsis Halberstadiensis in Germania: *Mandamus*, inquit hic Summus Pontifex, *quatenùs dictas Canonicas & Clericos, ut Abbatissæ præfatæ obedientiam & reverentiam impendentes, ejus salubria Monita & Mandata observent, Ecclesiasticâ Censurâ compellas.*

Neque satis idonea est, quam inobedientiæ suæ prætendit hæc Canonica, ratio, quòd ad obedientiam scilicet ex voto non adstringatur, alioquin ex ipsius ratiocinio nec filius Patri, nec servus Hero, nec subditus Principi, nec privatus Magistratui, aut quilibet alius inferior legitimo suo superiori debitam ipsis possent non præstare obedientiam, ad quam ex voto non tenentur, & quam tamen denegare iis non possunt, nisi ordinem sacratissimum violando, Leges sanctissimas infringendo, atque perturbationibus status omnes subjiciendo contra Apostoli præceptum quo statuitur, ut quilibet suo superiori fideliter obtemperet; ut ex his adeò manifestis Scripturæ Sacræ testimoniis constat: *Filii obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est* (*g*). *Filii, obedite parentibus vestris per omnia* (*h*). *Servi, obedite Dominis carnalibus, non ad oculum servientes, sed in simplicitate cordis timentes Deum* (*i*). Et iterùm: *Servi, obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo... cùm bona voluntate servientes, sicut Domino* (*k*). *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non enim est potestas, nisi à Deo..... qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et paulò post: *Necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam* (*l*). *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis* (*m*). Ex quibus testimoniis clarè liquet, non solo obedientiæ voto, sed omni legitimo superioritatis titulo inferiores obligari non solùm ad reverentiam, sed justam quoque obedientiam præstandam superioribus, quos sibi divina præposuit Providentia.

(g) Ephes. 6. 1.

(h) Coloss. 3. 20.

(i) Coloss. 3. 20.

(k) Ephes. 6. 5. & 7.

(l) Rom. XIII. 1. 2. & 5.

(m) Hebr. XIII. 17.

Manca est etiam Ernestinæ comparatio; dùm ait, se non magis ad obedientiam Abbatissæ suæ præstandam, quàm Canonicus Decano suo, tenêri: neque enim capituli Decanus, cujusque Canonici est superior ut Abbatissa cujuslibet Canonicæ: At soli capitulo obedientiam præstare tenetur Canonicus; cùm Abbatissa sit superior immediata, omnium Communitatis suæ puellarum, & cujuslibet speciatim; cui proinde quælibet privata Canonica sub peccato tenetur obedire in iis omnibus, quæ justa sunt & rationi convenientia.

CASUS II.

HORTENSIA, Sancti Petri Romorici montis Canonica, cum pro nepte suâ Paulinam suam amicam, ex more solitô adoptâsset, ut à capitulo admissa primò vacantem canonicatum obtinêre posset; à patre Paulinæ 30. dupliones absque ullo præcedenti pacto, aut inductione, sed merè gratuitò juxtà antiquum morem re aliquâ adoptantem Canonicam munerandi, accepit. Hortensia tamen de accepto, ex antiquâ consuetudine, dono anxia, postulat utrùm consuetudo illa sit licita, & nulli peccato obnoxia; & utrùm acceptos 30. dupliones legitimè retinere possit?

RESPONS.

Certum quidem est, quòd usus, quo ad communitatem admittuntur illæ Canonicæ, & qui ab earum Fundatione hactenùs obtinuit, in eo consistit; quòd Canonica pro nepte puellam, postquam necessarias nobilitatis suæ protulit probationes, adoptat; eamque ad capitulum admitti curat, ubi calanticam seu capitis tegumentum accipit; quâ formalitate de Præbendâ, si vacet, providêri potest illa puella quæ adoptione suâ nullum in Præbendam Canonicæ adoptantis jus acquirit, aut fructuum ejus partem nullam acquirit.

Usus

Usus ille, vitio carens, non videtur damnandus: at probari non potest consuetudo pecuniæ summam aut aliud donum Canonicæ adoptanti conferendi; quia usus ille est Simoniacus, Simonia *circa Beneficium*: Quamvis enim pecunia illa, sive donum pro ingressu Religionis non conferatur, cum puellæ illæ non sint Religiosæ, sed Canonicæ Seculares, quæ solita Religionis vota non emittunt, & quæ pro arbitrio nubere possunt, ut patet ex his Coloniensis Concilii sub Paulo III. an. 1536. habiti (*a*): *Mores Canonissarum, quæ seculares ob id appellantur, quod perpetuæ castitatis ac reliqua vota Monastica non emittunt &c.* Et ex his Augustanæ Synodi an. 1548. verbis (*b*): *Canonicæ continentiæ studium, nullâ voti solemnitate obstrictum sectantes &c.* & denique ex glossâ in Decretalem Honorii III. quæ de hisce Canonicis loquens sic habet (*c*): *Non dicit, Monachas; loquitur enim secundùm consuetudinem Theutonicorum, ubi sunt Canonissæ seculares, quæ nullam faciunt professionem, nec renuntiant propriis: imò quandoque contrahunt matrimonium.* Et quidem Canonicarum illarum institutum est merè seculare, neque ut Religiosum approbatum est, uti declarat Clemens V., cùm Oecumenico Concilio Viennensi præesset (*d*).

(*a*) Conc. Colon. part. 10. Can. 19.

(*b*) Synodus Augustana, Can. 12.

(*c*) Glossa in cap. *Dilecta.* 12. de majoritate & obedientia v. *Canonicas.*

(*d*) Clemens V. in cap. *Attendentes.* 2. de statu Monachorum §. *Illas.* & Clement. *Cùm p.* de religiosis domibus. Lib. 3. tit 10. & 11. &c.

Attamen usus, de quo agitur, veram Simoniam aut speciem Simoniæ *circa Beneficium* continet; quia adoptans Canonica non accipit pecuniam, nisi, ut possidendi Beneficii jus transferat, cùm veram Beneficii rationem habeant illæ Canonicarum præbendæ; quæ licèt, non Beneficia, sed pensiones tantùm ad institutionem puellarum forent constitutæ, vitiosa nihilominùs esset illa praxis & sordidum commercium, fundatorum intentioni omninò contrarium.

Neque etiam à culpâ Hortensiam vindicat, quod additur, donum illud esse purè gratuitum, absque ullo præcedenti pacto concessum; nam, cùm, ipsâ fatente, ab omni tempore obtineat consuetudo donum faciendi; omninò præsumi potest, ipsius intentionem non esse merè gratuitam; &, quamvis ex formali pacto nihil exegerit, eam tamen spe 30. duplionum fuisse adductam; unde ex tali consuetudine evincitur, hanc adoptionem non esse gratuitam. (*e*).

(*e*) De Sainte Beuve, Tom. 2. Cas. 55.

CANONICUS.

EPISCOPI consilium primis Ecclesiæ sæculis erant Sacerdotes in urbibus Episcopalibus, ut videre est apud Sanctum Ignatium Martyrem (*f*), qui eos asseret esse consessus & institutionem Apostolorum. Unde eos *Compresbysteros* suos vocat Cyprianus, & Sanctus Ambrosius (*g*) asserit, Episcopum nosse debere, omnes Sacerdotes esse collegas suos; etsi sedi Sacerdotum Superior sit Cathedra Episcoporum.

(*f*) S. Ignat. Epist. ad Trallens.

(*g*) S. Ambr. Lib. de Officiis.

Summi Pontifices Siricius, Felix & Hilarius Sacerdotes & Diacones in rebus Ecclesiæ præcipuis collegerunt, ut refert Pater Thomassinus, loquens de Cathedralium capitulis.

Sanctus Augustinus ad communem vitam in domo Episcopali Sacerdotes, & Diaconos congregavit: cujus exemplum secuti sunt plerique Africæ Episcopi illi ipsi Sacerdotes & Diaconi pro Ministerio suo distributiones bonorum Ecclesiæ accipiebant: tùmque primùm *Canonici* dicti sunt illi, qui eas recipiebant, eo quod in *Canone*, hoc est, in indice Ecclesiæ nomina ipsorum adscriberentur, vitamque ipsi Canonibus conformem ducerent. Ipsis etiam fundos per vitam suam possidendos assignabat Episcopus, ut docet Tertium Aurelianense Concilium (*h*). En Canonicorum & Præbendarum origo.

(*h*) III. Conc. Aurel. 17.

Edicit Concilium Vernoniense an. 755. habitum, ut qui secularia abdicant, in Monasterium Abbati, aut in Episcopium ipsi Episcopo subjecti se recipiant. Tertio Turonensi Concilio anni 813. statuitur, ut commune sit eorum, qui apud Episcopum vitam agunt, Refectorium & Dormitorium: quam disciplinam uno capitulari statuit custodiri Carolus Magnus. Hinc ortum est discrimen inter Canonicos Regulares & Seculares. Posteà, hoc est, ad medium sæculum decimum Canonici, qui Monasticam vitam amplecti noluerunt, privatam vitam domumque tenêre; ac proprios reditus separatim, uti etiam nunc fit, percipere voluerunt.

Canonici Regulares sunt veri Religiosi, qui vitam sequuntur communem in eodem Monasterio, ut cæteri Monachi, quales sunt Canonici Ordinis Sancti Augustini. In Gallia etiamnùm septem sunt Ecclesiæ Cathedrales, quorum Canonici sunt Regulares, uti olim erant apud Sanctum Joannem Hierosolymis, & nunc sunt Romæ apud Sanctum Joannem Lateranensem (*i*).

(*i*) D. Brillon. v. *Canonicus.* n. 119.

Canonicus ergo nunc dicitur is, qui Canonicatum obtinet, præbendamque huic affixam percipit.

Canonici Seculares versantur, vel in Ecclesiis Cathedralibus, vel in Ecclesiis, quæ *Collegiatæ* dicuntur; primæ à Chopino (*k*) dicuntur *Senatus Episcopalis*; quo nomine etiam dicuntur à Concilio Tridentino, quod Episcopos invitat, ut nihil, nisi de eorum consilio agant.

(*k*) Chopin. Lib. 2. de Sacrâ Politiâ tit. 6. n. 18.

Utrique ex æquo tenentur, non solùm rectè in propriis Ecclesiis divinum Officium disponere, sed huic interesse, dùm in Choro cantatur (*l*).

(*l*) Conc. Basil. c. 18. Conc. Trident. Sess. 24. de reform.

Duplex ab his Canonicis redituum genus percipitur, alterum, quod Præbendam, seu grossos fructus vocant, quæ à residentibus percipitur, etsi horis Canonicis non semper ob legitimas causas intersint. Alterum consistit in distributionibus quibusdam, quæ solis debentur præsentibus, nisi à Choro possint abesse legitimè ex morbo, vel aliter.

Canonicus à Choro, non nisi tribus cujusque anni mensibus abesse potest; & si aliquo statuto vel consuetudine accuratior exigatur residentia, ad eam tenetur. Capitula, quæ ex antiquis suis statutis tres vacationis menses excedere posse arbitrantur, tanquam abusiva debent

bent habêre illa statuta, licèt Bullis Apostolicis confirmata: quocirca Canonici omnes, qui absque causâ legitima absunt contra has regulas, Præbendæ suæ reditibus pro ratâ temporis suæ absentiæ mulctari debent (*a*). In sequentibus decisionibus afferentur causæ legitimæ, ex quibus licita est ab officio Canonico absentia.

Observandum, quòd, ut divinum officium decenter fiat, nec nimio Beneficiatorum ex privilegio absentium numero minuatur; statutum est, sex tantùm posse abesse Canonicos in qualibet Ecclesiâ Cathedrali vel Collegiali, in quâ sunt 40. Canonici, aut plures: 4. in Ecclesiis, quorum Beneficia Rex confert; & 2. tantummodò in Ecclesiis, quarum Præbendas Rex non confert. Sic constitutum est ex Arresto Consilii 19. Junii 1585. cujus tenorem refert D. Hericurtius (*b*).

Canonici, qui non sunt in *Sacris constituti*, in Choro non occupant, nisi inferiores sedes; nec vocem in Capitulo habent: imò juxta Statuta quarumdam Ecclesiarum, uti Parisiensis, sedêre nequeunt, nisi ad Subdiaconatum promoti, cùm Acolythi stare debeant; & soli ad altiora subsellia sedêre possunt Diaconi (*c*).

Canonicus in alios, in Choro aliisve publicis cæremoniis prior sedêre nequit, nisi à die promotionis suæ ad sacros Ordines; non verò à die obtenti Beneficii. At in Galliâ, non cogitur Canonicus ad suscipiendos Ordines sacros, nisi ex Fundatione sui Canonicatûs, aut Capituli statuto ad id teneatur (*d*).

Ætas requisita in Galliâ ad obtinendum validè Ecclesiæ Cathedralis Canonicatum est 14. annorum; uti Collegialis Ecclesiæ 10. annorum, in quo non admittitur usus à Concilio Tridentino præscriptus, quod ætatem 14. annorum ad quodlibet Beneficium obtinendum requirit: prævaluit nimirùm usus decimâ septimâ Cancellariæ regulâ præscriptus, excepto tamen sanctiori consilio, cui satis est ætas 10. annorum ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis (*e*).

Quædam sunt Galliæ Capitula, in quibus Canonici nobili genere debent esse orti, ut in Capitulo Sancti Joannis Lugdunensis; qui etiam in solemnitatibus ac cæremoniis mitram gerunt; sed horum major est numerus in Germania (*f*).

Episcopus cum Regaliorum damno Præbendas supprimere aut unire nequit, nisi præmissâ à Regio Procuratore *de commodo & incommodo* inquisitione ac sine Diplomate Regio: nam ex his Tridentini verbis, *vocatis quorum interest*: ad hujusmodi uniones aut suppressiones faciendas vocari debent ii, quorum interest; atqui Regis illud interest propter jus Regaliorum, quod commutari, destrui, aut alterari nequit, ut judicatum est à Senatu Parisiensi 7. Junii an. 1624. (*g*). Episcopus quoque ex usu nostro Canonicum, qui solitum excurrat numerum creare non potest.

Præter Canonicos seculares, sunt etiam Canonici *ad effectum*, sic dicti, quòd ad obtinendam dignitatem aut personatum in Ecclesia Cathedrali aut Collegiata, provisiones de Canonicatu *ad effectum* à Summo Pontifice obtineant: cùm enim, non nisi à Canonico possidêri possint hujusmodi dignitates, nec Papa ex judicio Conventûs Bituricensis (*h*) Canonicum excurrentem non possit creare, Papæ ex prædicto Conventu jus creandi Canonicatus illos *ad effectum*, est reservatum, de quibus provisus, ut alii Canonici, fiunt idonei ad obtinendas dignitates: quod jus ex Concordato sibi quoque retinuit Papa. Hujusmodi Canonicis nullus est præfixus reditus: Unde Pragmaticæ Glossa talem Canonicatum *jus ventosum* appellat (*i*): & de hoc titulo Provisus ad alterius Beneficii impetrationem, de eo nullam tenetur facere mentionem, inquit Bellamera (*k*): neque hunc in aliud Beneficium permutare potest (*l*).

Canonicus *ad effectum* vocem, uti talis, non habet in Capitulo, neque actui capitulari interesse potest (*m*), uno verbo aliorum Canonicorum privilegiis non potitur (*n*).

(*a*) Bonifac. VIII. in c. *Consuetudinem.* de Clericis non resident. in 6. Conc. Trid. Sess. 24. 11. de reform. Arrestum Senatûs Parisiens. 20. Maii an. 1669.

(*b*) D. de Hericourt. Leges Ecclesias. Galliæ part. 3. cap. 7. n. 27.

(*c*) Conc. Trid. Sess. 22. c. 4. Item Conc. Avenionens. Item Conc. Moguntin. an. 1549.

(*d*) Arrest. Senatûs Parisiensis 24. Jan. 1696. in Diario fori. Tom. 5. L. 12. cap 3.

(*e*) Vide Cas. ultim.

(*f*) Definitio juris Canon. pag. 154.

(*g*) Diarium fori L. 1. c. 26.

(*h*) §. *Item Censuit.*

(*i*) Glossa in Pragmat. tit. de collat. §. cit. *Item Censuit.* v. *Numerus.*

(*k*) Bellamera consilio 34.

(*l*) Gloss. in Extravag. 1. de Offic. delegati. v. *Jus ad rem.*

(*m*) Imola in Clement. fin. de Præbendis.

(*n*) Baldus in Leg. *Administrantes.* §. 2. ff. de excus. tuto. & Gloss. Prag. cit.

CASUS PRIMUS.

POSTULAT Gennadius, Canonicus, nùm Ludovico nepoti suo, decem tantùm annos perfectos nato, Præbendam suam validè, & licitè, seu tutâ conscientiâ resignare possit?

RESPONS.

Distinctione opus est: nam si Gennadius sit Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, Præbendam suam nepoti, non nisi 14. annos perfectos nato resignare potest: at si collegiatæ sit Canonicus, potest resignare decem tantùm annos nato: quod ita fuit constitutum ex Concordato inter Leonem X. & Franciscum I. quodque observatur in Gallia contra Decretum Concilii Tridentini, ad quodlibet Beneficium sive simplex, sive curatum obtinendum 14. annorum ætatem requirentis: cùm decem annorum ætatem seu ad simplex Beneficium seu ad Collegiatæ Ecclesiæ Canonicatum Papa exigat: ut ex eodem Concordato necessariam ad Episcopatum obtinendum ætatem 27. annorum tantùm determinat; etsi Lateranense Concilium œcumenicum tertium (*o*), cui conforme est Tridentinum (*p*), 30. annorum ætatem postulasset (*q*).

Ad secundam verò quæstionem factam de liciteté hujusce resignationis, respondemus, quòd cùm ex Apostolo (*r*) multa liceant, quæ tamen non expediunt: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*: 1. Seriò & accuratè perpendere debet Gennadius, utrùm coram Deo idem atque coram hominibus, præstare possit. 2. Utrùm puerulo illi Beneficium ex pravo carnis affectu resignare nolit, qui nondùm ejus onera potest explêre; dùm alium posset eligere, qui de eo semel provisus, Ecclesiæ utiliter ministrare posset. 3. Utrùm necessariâ puer ille discretione polleat, ad dignoscendas sibi ex tali resignatione impositas obligationes, & certa vocationis ad Ecclesiasticum statum, morum integritate & ad Clericalem statum propensione, indicia dederit. His autem

(*o*) Conc. Lateran. III. sub Alex. III. in cap. *Cùm in cunctis.* de electione & electi potestate L. 1. tit. 6.

(*p*) Conc. Trid. Sess. 13. de reform. c. 6.

(*q*) Leo X. in Conc. Lateran. V. Sess. 10.

(*r*) 1. Cor. VI. 12.

tem coram Deo perpensis rationibus, seclusoque omni consanguinitatis affectu, eò minùs Præbendam suam infantulo illi resignare festinabit Gennadius, quòd vulgò ostensam subitò ad Ecclesiæ Ministerium præclaram indolem non sustineant ac tueantur pueruli, & reditibus sui Beneficii, ut faciliùs serviant libidini, plerùmque abutantur, non sine magno, quod satis constat, Ecclesiæ scandalo.

Ea de re igitur conscientiæ suæ intimos secessus rimetur Gennadius; ne similis evadat illi Episcopo, de quo lepidum hoc narrat sic Guillelmus Episcopus Parisiensis (*a*): *Pulchrè siquidem Episcopum, pyrum onustam fructibus & volentem Archidiaconatum conferre Robinulo, nepotulo suo, quidam delusit, cùm interogaret Episcopus, cui pyrum illam committeret custodiendam, & responsum esset à quodam, ut illam memorato Robinulo committeret; Episcopus respondit: absit, quia pyra illa omnia devoraret; dicit Episcopo: Domine, qualiter committetis Robinulo tot millia animarum custodienda, cui tam pauca pyra committere non audetis* (*b*).

(*a*) Guillelmus Arvernus Episc. Parisiens. tract. de collat. Benef. c. 3.

(*b*) De Genet. Theolog. Moral. Tract. 1. c. 2. post. 9. Colloq. Condo Tom. 1. Colloq. 1. Sect. 2.

CASUS II.

Rogerius, Tonsurâ initiatus, 14. fermè annos natus, de dignitate aut Præbendâ in Curiâ Romanâ provisus est; cujus aditionem ipsi ob teneros annos denegavit Capitulum. Nunquid legitima est hæc ratio, & Rogerius Capitulo recusanti litem jure potest inferre?

Respons.

Ob legitimam causam ab aditione Beneficii Rogerium impedivit Capitulum illud: nam, si Beneficium, de quo in Curiâ Romanâ provisus est, sit dignitas, ad illud possidendum est inhabilis ob defectum ætatis: nam huic dignitati vel annexa est animarum cura; vel non: si annexam habeat animarum curam; etiamsi Collegiatæ sit dignitas, de ea provideri non potuit ante ætatem Canonibus præscriptam, nempè 25. annorum; (non quod sic statuerit Concilium Tridentinum, (*c*) cujus nempè Decreta de ætate Beneficiariorum in Gallia non admittuntur,) sed propter œcumenicum Lateranense Concilium, cujus hæc sunt verba (*d*): *Inferiora etiam Ministeria, ut putà Decanatum, Archidiaconatum & alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omninò suscipiat; sed nec Paræcialis Ecclesiæ regimen; nisi jam vigesimum-quintum annum ætatis attigerit.* Quæ necessitas ætatis ex eo oritur, quòd de hujusmodi Beneficiis provisi ad Sacerdotium debeant esse promoti. Si verò Rogerii dignitas annexam non habeat animarum curam; de eâ tamen canonicè non est provisus, cùm juxtà usum in Galliâ receptum 22. annorum saltem ætas requiratur.

(*c*) Conc. Trid. Sess. 25. c. 12. de reform.

(*d*) Conc. Lateran. III sub Alex. III. an. 1179. in Can. *Cùm in cunctis*. 7. §. 2.

Si verò de Præbenda fuerit provisus Rogerius, quæ sit in Cathedrali; de eâ canonicè non est provisus, cum talis provisio de Canonicatu 14. annos completos exigat, ut diximus in superiori decisione (*e*). At si sit Præbenda Collegiatæ, illegitima est Capituli repulsa, cùm ad obtinendum talem Canonicatum sufficiat ætas 10. annorum completorum.

(d) Conc. Trid. Sess. 23. c. 6. Reg. 17. Cancellariæ.

Advertendum tamen, ab hac generali regula excipi collationes Regias in regalia Sede Cathedrali vacante factas in gratiam impuberum, quæ ex usu Galliæ sunt validæ, dummodò septimum ætatis annum compleverint, ut observat Cabassutius (*f*). Sed in aliis regionibus juxtà Tridentinum Decretum, nullus ante decimum-quartum ætatis annum, citra Pontificis dispensationem, Beneficium quodlibet obtinère potest.

Rebuff. de pacific. possess. n. 178. De Selva 3. part. de Benef. q. 5.

(*f*) Joan. Cabass. Juris Can. Theor. & prax. L. 2. c. 9. n. 9.

CASUS III.

Canonici Ecclesiæ Cathedralis Olomutiensis non solùm ex consuetudine centenariâ, sed etiam ex antiquo à septuaginta annis facto statuto, præter duos absentiæ menses, etiam ante Concilium Tridentinum ab iis sumi consuetos, qualibet hebdomadâ, unum quoque diem solent sibi assumere. Quidam ex iis, de hoc sibi attributo die scrupulosè anxii, postulant, utrùm ex tam antiquâ consuetudine & Capituli statuto non sint tuti in conscientiâ?

Respons.

Non inanis est illorum Canonicorum religio: constat nimirùm, eos absentias suas ultra duos menses ante Concilium Tridentinum ab iis sumi solitos prorogare non potuisse: ratio est, quia Concilium illud, quod per tres menses Canonicis absentiam concessit, ibidem statuit, ne mutarentur earum Ecclesiarum Constitutiones, ex quibus longius servitii tempus exigitur. En verba ipsius Decreti (*g*): *Obtinentibus in eisdem Cathedralibus, aut collegiatis dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet Statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: salvis nihilominùs earum Ecclesiarum Constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt.*

(*g*) Conc. Trid. Sess. 24. c. 12. de reform.

Nec illis Canonicis favet antiqua consuetudo, quâ & diem sumere quâlibet hebdomadâ, & quotidianas tamen recipere distributiones; quippè quæ est abusiva ex Constitutione Bonifacii VIII. in sexto Decretalium (*h*) quâ distributiones quotidianæ præsentibus tantùm in Choro, non verò contra regulas & Constitutiones Ecclesiæ absentibus debentur. Et quidem si Summorum Pontificum Constitutionibus, à fortiori Conciliorum generalium Decretis, ut ista Tridentini, contraria prævalère non debet consuetudo. Quod idem dici debet de Statuto ab illis Canonicis condito, quod anteriori ejusdem Concilii adversatur Decreto, cui à privato quolibet derogari non potest.

(*h*) Bonifac. VIII. in cap. *Consuetudinem*. 1. de Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda. L. 3. tit. 3.

Confirmari potest hæc decisio ex Decretali Honorii III. ad Episcopum & Cantorem Cabilloni (*i*), quâ declarat, à Capitulo Canonicorum numerum non posse minui; ut facere præsumebat Augustodunensis Ecclesiæ Capitulum, ne scilicet minueretur cultus Divinus. *Nolentes igitur divini numinis diminui cultum*, inquit hic Papa, *sed potiùs augmentari; mandamus, quatenùs antiquum numerum facientes authoritate nostrâ servari; Præbendas, quas à tempore ultimi Statuti inveneritis vacasse in Ecclesia memorata (non obstante aliquâ Constitutione super hoc à Canonicis ipsis factâ, vel confirmatione à nobis ab eisdem obtenta) personis idoneis cum consilio Episcopi conferatis.* Atqui negari non potest, quòd licèt à Capituli Olomutiensis statuto Canonicorum numerus non fuerit imminutus, divinum tamen minuit cultum assumendo diem unum qualibet hebdomadâ contra Tridentinum Concilium. Illicitam igitur rem faciunt; atque facultatem concedunt, quam non possunt concedere, & quâ proindè intactis Constitutionibus Canonicis, nemo Canonicorum potest uti.

(*i*) Honor. III. in cap. *Ex parte*. 2. de Constitutionibus. L. 1. tit. 2.

CASUS IV.

Nunquid inter se consentire potuerunt absque peccato Sancti Ægidii Canonici, ut, quoties quidem ex iis ultra tres à Concilio Tridentino menses concessos, per quosdam dies abessent, cæteri præsentes iis liberaliter distributiones quotidianas concederent, saltem cùm pro se aliquem officio Canonico præsentem substituissent?

Respons.

Certum est, conventionem illam esse illicitam, cùm ex Concilio Tridentino, præsentes Canonici absentibus hanc remissionem facere nequeant. En verba Concilii (*k*): *Obtinentibus in eisdem Cathedralibus aut collegiatis dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet Statuti aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse..... alioquin primo anno privetur unusquisque dimidiâ parte fructuum, quos ratione etiam Præbendæ ac residentiæ fecit suos. Quod si iterùm eâdem usus fuerit negligentiâ;*

(*k*) Conc. Trid. Sess. 24. de reform. c. 12.

gentiâ, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit .... distributiones verò, qui statutis horis interfuerint, recipiant reliqui, quâvis collusione aut remissione exclusâ; his careant juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit: Consuetudinem; *quod sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus. Omnes verò divina per se & non per substitutos compellantur obire officia.* Ex hoc tàm manifesto Concilii Decreto liquet Canonicos, de quibus agitur in casu proposito, absque peccato quidquam aliis suis confratribus ab officio ultrà tempus à sanctâ Synodo præstitutum, ab Officio divino absentibus remittere non potuisse; nec per alios sibi substitutos, absentes Canonicos, fructus suos obtinêre, ita ut, si distributiones receperint illi absentes, quibus privari debent ob absentiam suam, ad earum restitutionem teneantur, ut ait Bonifacius VIII. in hac sua Decretali à Concilio in usum revocatâ (*a*): *Statuimus*, inquit hic Papa, *ut distributiones ipsæ quotidianæ, in quibuscumque rebus consistant, Canonicis & aliis Beneficiatis & Clericis Ecclesiarum ipsarum, qui eisdem Officiis in eisdem Ecclesiis affuerint, tribuantur, juxta Ecclesiæ cujuslibet Ordinationem rationabilem jam factam, seu etiam faciendam. Qui verò aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit..... rerum sic receptarum Dominium non acquirat, nec faciat eas, suas: imò ad omnium restitutionem, quæ contra hujusmodi nostram constitutionem receperit, teneatur.*

(*a*) Bonifacius VIII. in cit. cap. *Consuetudinem*, de Clericis non residentibus, &c. in 6.

CASUS V.

Adelphio, Cathedralis Ecclesiæ Elvensis Canonico, scrupulum injecit ipsius Confessarius; quòd præter Dominicos Festosque dies Matutino, Missæ Canonicæ & Vesperis tantùm intersit; brevibus horis prætermissis; verùm ab eâ se liberum esse absentiâ contendit ex amissione distributionum modicarum, quas accipiunt præsentes, has etiam rationes subjungens. 1. Quòd hæc sit fermè generalis Canonicorum consuetudo, ut tribus majoribus horis accuratè intersint. 2. Quòd eas prætermittat, ut majori cum attentione à devotione multis pro defunctis, quæ in Choro præter Missam Capitularem celebrari solent, Missis intersit. 3. Quia vix ipsi tempus suppeteret Missam celebrandi, aut studio incumbendi ad utile Ecclesiæ suæ Ministerium. Rogat Confessarius, num ex his rationibus à peccato sit immunis Adelphius, & quo pacto erga eum se gerere debeat?

Respons.

Non sine causâ Adelphio scrupulum movet ipsius Confessarius, quòd brevibus horis accuratè non intersit. Nam, ut ex Conciliis generalibus Basileensi & Tridentino, nec non ex quarto Provinciali Mediolanensi probat Van-Espen (*b*): quilibet Canonicus ex natura Beneficii sui singulis horis Canonicis seu majoribus seu brevibus interesse tenetur, non obstante quâcumque, etiam contrariâ Capituli sui constitutione.

Consuetudo, quam allegat Adelphius, contraria merè est abusiva; cùm eam divini Officii partem non excipiant Canones quæ quandoque ob modicas tantùm ipsi affixas distributiones prætermitti solet. Licèt igitur mos ille inter Canonicos esset universalis, non ideò fieret legitimus; quippè qui Conciliorum Decretis & ipsi adversetur rationi: quo circà valeat hîc antiqui Authoris dictum, quod in suo Decreto refert Gratianus (*c*): *Usus* (universalis) *Authoritati cedat; pravumque usum Lex & ratio vincat.*

Nec potior est ratio, quam petit hic Canonicus ex animi remissione sit necessariâ, ut Missas pro defunctis ante vel post Capitularem celebrandas attentiùs & religiosiùs vacet, aut studio incumbat: nam quoad Missas pertinet, de iis nullatenùs tenetur; si amittat annexum ipsis stipendium. Unde id unum ei concedi potest, ut ipse Missam celebret, aut peccata confiteatur, si alio non possit tempore, per horas illas Canonicas breviores. Quoad studium spectat; tam breve est tempus recitationis illarum horarum, ut levis studii tempus suppeditet, quod proindè absentiæ à Choro tanquam causa prætendi non potest. Existimamus itaque: 1. Adelphium ad pœnitentiam teneri ob præteritas absentias; 2. Eum ad eleemosynam obligari, pro judicio prudentis Directoris (*d*).

(*b*) Zeger Bernard Van-Espen. de institut. & Offic. Canonicorum. c. 3. §. 13. Tom. 3.

(*c*) Isidorus in can. *Usus*, 1. dist. 11.

(*d*) De Sainte Beuve. Tom. 2. Cas. 199.

CASUS VI.

Felicianus, Ecclesiæ Cathedralis Cæsaraugustanæ Canonicus in Choro divinum non decantat Officium; quòd Musicos & Cantores mercenarios habeat illud Capitulum, ad id destinatos. Nunquid ab eâ obligatione liber est ob duplicem illam rationem, ita ut Officium suum privatim recitare ipsi satis sit?

Respons.

Ex ipsa solâ ratione constat, Felicianum privatim ac demissâ voce Officium suum recitare non posse, nec à cantu se abstinêre, absque gravi peccato, dùm in Choro persolvuntur horæ Canonicæ. Quis enim facilè crederet, hanc unam fuisse mentem Fundatorum, ut Canonicos ad solam vellent obligari in Choro præsentiam, non verò ad divinæ laudis Psalmodiam. Is profectò Ecclesiæ regulas ignoraret, quibus ad Officium divinum decantandum, singularemque præferendam modestiam obligantur, ut ex multis probari potest Conciliis.

Primò sexagesimum tertium Capitulorum, in quibus Orientis Conciliorum Canones continentur, quæque è Græco in Latinum vertit Martinus Episcopus Bracarensis anno 572. quo tertium hujus nominis Concilium habuit, his verbis refert Gratianus in suo Decreto (*e*): *Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quilibet Clericus Ecclesiæ deputatus; si intra Civitatem fuerit, aut in quolibet loco in quo Ecclesia est, & ad quotidianum psallendi Officium Matutinis, vel Vespertinis horis ad Ecclesiam non convenerit; deponatur à Clero. Si tamen castigatus veniam ab Episcopo per satisfactionem noluerit promereri.* Ex quo termino *deponatur*, quàm stricta sit obligatio Clerico imposita, ut in Choro psallat; nisi ab eâ ex legitima ratione dispensetur.

Primum Aquisgranense Concilium sub Stephano V. habitum (*f*); Basileense an. 1431. Tridentinum; Senonense sub Cancellario du Prat habitum & Coloniense an. 1536. (*g*) eâ de re Decreta condidêre, quibus aliquando damnabitur quorumdam Canonicorum socordia, qui in Choro, uti corpora mortua aut muta torpent, vel ut statuæ inanimes, quin debitum Deo Sacrificium laudis persolvere cogitent. Horum autem Conciliorum Decreta, ne Lectori tædium afferatur, hîc tantùm præcipua referre juvat.

Coloniense sic loquitur (*h*): *Statutis ergò ac debitis horis laudes divinæ non cursim, ac festinanter, sed tractim: non truncatè, sed integrè, distinctè, devotè, reverenterque ab omnibus decantentur, persolvanturque; & cum psallendi gratiâ conveniatur, ibidem muta aut clausa labia nemo tenuerit; sed pariter senes cùm junioribus laudent nomen Domini, in Psalmis, Hymnis & Canticis, Deo alacriter modulantes, sic tamen ne Beatus confundat recitationem..... quam autem verò aberrant, qui existimant sese, non alicujus Officii in Ecclesia exercendi, sed quietis & inertiæ tantùm causâ Canonicatus esse adeptos, perinde atque satis est, paucis quibusdam Clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam divini Officii committi,* quod

(*e*) Can. *Si quis* fin. dist. 92.

(*f*) Conc. Aquisgran. c. 131.

(*g*) Conc. Basileen. Sess. 21. tit. Quomodo divinum Off. in Ecclesia celebrandum.

(*h*) Conc. Colon. sub Paulo III. part. 3. a. 5.

quod deinde ejusmodi Mercenarii, non servatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, interim ipsis Canonicis totâ vitâ torpentibus. En verba hujusce Concilii, quæ probè plures Canonicos & Ecclesiæ eorum perturbationes exprimunt.

Concilium Cameracense sub Pio IV. an. 1565. habitum (a) iisdem fermè verbis loquitur: *In Choro*, inquit, *cùm psallitur, Canonici omnes, qui in Choro fuerint, & Sacellani psallant; nec sint in sedibus otiosi: nec putent se functos officio; si Vicariâ tantùm operâ cultum divinum celebrari curent; modò tamen psallere per valetudinem queant.* Superioribus Conciliis planè consentiunt Burdigalense & Turonense (b).

(a) Conc. Cameracens. tit. de cultu, cæremoniis & Officio divino. c. 7.
(b) Conc. Burdigal. tit. 17. de Capitulis & Canonicis, &c.
Conc. Turon. tit. 13. de dignitatibus, Capitulis, & Canonicis.

Denique edicit Tridentina Synodus (c), ut Canonici *omnes divina per se & non per substitutos compellantur obire Officia..... atque in Choro ad psallendum instituto hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, distinctè, devotèque laudare.* Conformiter ad ea sacro-sancta Decreta sentiunt multi Doctores, non stipendia sua eos mereri, qui, sine Cantu simpliciter in Choro sunt præsentes, scilicet, Paludanus, Joannes Major, Adrianus, Cajetanus & Navarrus qui præmissos laudat (d), quibus addendi sunt Comitolus, Petrus Navarra, Covarruvias & alii multi.

(c) Conc. Trid. Sess. 24. c. 12. de reform.
(d) Navarr. de orat. & horis Can. c. 13. n. 19.
Et apud eum Paludanus in 4. dist. 15. q. 3.
Adrian. quod l. 8. lit. 9. 1. 5. n.
Cajetan. v. *Horarum*. §. 5.
Joan. Major in 4. dist. 12.
Covar. var. resolut. L. 3. c. 13. n. 2. & 3.
Item Joan. Azor. L. 10. c. 3.
Leonard. Lessius, &c.

Conceditur tamen 1. Canonicos non teneri ad notitiam cantûs Musici; atque adeò ad cantum eorum, quæ concinunt ipsi Musici: quod idem dici potest de iis quæ in Graduali vel Antiphonario decantantur. *Non liceat*, inquit Canon, (e) *in pulpito psallere aut legere, nisi qui ab Episcopo Lectores sunt ordinati.* Quocirca in Ecclesiis, in quibus est instituta Musica, omnis eorum obligatio reducitur ad cantum Psalmorum, Hymnorum & Canticorum, quæ totum olim divinum Officium efficiebant: 2. Ad cantum pro viribus quemlibet tantùm obligari; unde Canonicus, cujus est pectus invalidum, aut vox dissona; aliis demissiùs psallere potest, juxta illud Hieronymi (f): *Deo non voce, sed corde cantandum.*

(e) Can. *Non liceat*. 3. dist. 92.
(f) S. Hier. ad c. 5. Epist. ad Ephesios in can. *Cantantes*, 1. dist. 92. cit.

Ex dictis hactenùs sequitur, eos vehementer errare, qui per Missam Capitularem aut Musicos in eà concentus, privatim horas Canonicas recitare se posse contendunt, quod non licet ullo tempore aliâve occasione ei, qui præsens est in Choro; cùm assidua debeat esse ejus attentio, seu ad dictam Missam, quæ pars est Officii Canonici præcipua, dùm cantatur, seu ad quamlibet aliam ejusdem Officii partem. Unde à multis id prohibitum est Conciliis, ac 1. à Senonensi his verbis an. 1528. (g): *Cùm psallendi gratia ibidem conveniant, muta aut clausa labia tenere non debent, sed omnia..... in Psalmis, Hymnis & Canticis Deo alacriter modulentur.... nemo ibidem, cùm horæ in communi cantantur, legat, vel dicat privatim Officium. Nam non solum Officium, quo obnoxius est, Choro subtrahit, sed & alios psallentes perturbat.* 2. A Bituricensi an. 1584. (h): *Non confabulentur in Choro, nec quicquam alienum à cultu & divino Officio legant; sed nèc turbentur, qui psallunt*: 3. A Narbonensi an. 1609. (i): *In Choro litteras aut libros non legat. Officium privatim non recitet..... sed omnes divina Officia & preces devotè, attentè & graviter in Choro simùl cantent.* 4. A Burdigalensi an. 1624 (k): *Scripturas quaslibet, aut libros minimè legere, nec privatim Officium recitare statuimus*: 5. A Mediolanensi primo an. 1565. quod post finem Concilii Tridentini statim habuit Sanctus Carolus (l): *Ne in Choro, ubi communi officio opera datur, privatim Officium dicant.* Ex quibus omnibus efficitur, Canonicum à divinis laudibus in Choro decantandis posse abstinêre, nisi legitima adsit causa, nec aliis cantantibus Officium suum recitare privatim.

(g) Conc. Senonens. c. 8.
(h) Conc. Bituricens. tit. 92. de celebrat. divini Officii, &c. Can. 3.
(i) Conc. Narbon. c. 30. de Capit. & Canonicis, &c.
(k) Conc. Burdigal. c. 9. de Capit. & Canonicis, &c.
(l) Conc. Mediolanens. 1. constitut. 2. part. tit. *Quomodo versandum in Choro.*

Ad has sufficientes jam probationes accedunt etiam ad confirmationem hujus decisionis constitutiones Summorum Pontificum; Sancti Pii V. in Bulla suâ centesimâ trigesimâ tertiâ 20. Septemb. 1571. (m), in quâ, cum asseruit, Beneficiarios teneri ad restitutionem fructuum sui beneficii pro ratâ temporis omissi sui officii, ita ut qui Matutinum omiserit, dimidiam fructuum partem omittat; qui totum officium, omnes fructus; qui verò unam tantùm horam, sextâ fructuum parte privetur; id etiam intelligi debere asserit: *Tametsi*, inquit, *aliquis Choro addictus, non recitans, omnibus horis Canonicis cum aliis præsens adsit*: Et Leonis X. (n) qui septimâ suâ Bullâ 5. Maii an. 1514. vult ut Canonici illi talium fructuum restitutionem *in fabricam* hujusmodi Beneficiorum, vel in pauperum eleemosynas erogare teneantur.

(m) S. Pius V. in Bullâ *Ex proximo*.
(n) Leo X. in Bullâ *Supernæ dispositionis*. §. 38.

Et quidem Ecclesiæ hac de re Decreta authoritate suâ confirmârunt Imperatores Christiani: *Sancimus*, inquit Justinianus in una Codicis sui Lege (o), *ut omnes Clerici per singulas Ecclesias constituti, per seipsos psallant Nocturna & Matutina & Vespertina (Officia); ne ex sola Ecclesiasticarum rerum consumptione Clerici appareant; nomen quidem habentes Clericorum; rem autem non implentes Clerici circa liturgiam Domini Dei. Turpe enim est pro ipsis scriptos psallere, cùm sit ipsis injuncta necessitas.*

(o) L. *Omnem* 41. Cod. de Episc. & Clericis §. 10. L. 1. tit. 3.

CASUS VII.

NUNQUID voluntariis animi divagationibus peccat Dinamius, Canonicus, qui submissâ voce lectionibus & responsoriis, quæ in Choro cantantur, recitatis, de suis rebus temporalibus, aut etiam indifferentibus cogitat?

RESPONS.

Procul dubio peccat ille Canonicus voluntariis animi sui divagationibus: ratio est, quia eo ipso, quod adesse Choro teneatur, ad officium concurrere cum aliis qui modulantur, etiam non cantans, debet: quod solâ attentione ac devotione præstare potest, quæ vocalis orationis pro non cantantibus locum habent, & quâ aliorum præcibus fiunt participes. Ex quo colligitur, quòd cùm ad aliorum cantum non attendat Dinamius, non sufficienter ad Chori orationem concurrit, neque huic satisfacit conformiter ad mentem Ecclesiæ, quæ alios ab aliis audiri vult, & unanimi attentione divinas laudes celebrari. Dinamius insuper, licèt corpore præsens Choro, mente tamen, dùm aliò abripitur, ab eo abest, juxta istam juris regulam (p): *Is non dicitur præsens alicui rei, dùm ad aliud attendit.*

(p) *Coram Titio* 209. ff. de verborum significatione L. 5. tit. 16.

CASUS VIII.

AREDIUS & quinque Confratres ejus, Ecclesiæ Collegiatæ Canonici, simùl horas Canonicas tam festinantes solent decantare, ut versus versum anticipet; undè sensum vix ac ne vix quidem raro possint intelligere; nonne in eo peccant mortaliter?

RESPONS.

Vitium illud, quod & Laïcos ipsos offendit, procul dubio est mortale: est enim gravis irreverentia in Deum, quem absque fide, religione & attentione alloquuntur. *Debet oratio hujusmodi esse integra*, inquit Sanctus Antoninus post Paludanum (q), *ut nihil de eâ furetur, syncopando, omittendo, nimis festinando.* Etalibi (r): *Non est hoc absque gravi peccato..... cum* (Officium) *dicitur cursim & confusè, ut unus non spectet alium in finiendo versum vel ita velociter, quod ipse vel alius audiens, non potest percipere sensum verborum.* Quo circa

(q) S. Anton. 3. part. Sum. Theolog. tit. 13. c. 4. §. 5.
Et apud eum Paludanus in 4. dist. 15.
(r) Idem part. tit. 9. c. 12. §. 3.

circa qui tam indignè divinum Officium modulatur, peregrino loqui & inaudito Sermone videtur.

Rem propositam confirmat hic Sanctus familiari istâ paritate. 2. *Negligentia est*, inquit, *quando dicuntur horæ Syncopando, dimittendo scilicet vel verba, vel versus, vel syllabas. Integræ enim persolvendæ sunt horæ, nam ipsarum persolutio dicitur servitus: in servitio autem alicui debito debet quilibet esse fidelis; ut nec apicem, nec iota prætereat; sed integrè sine fraude debitum persolvat. Si quis deberet quotidiè persolvere alteri 7. marchas; certè si aliquos denarios quotidiè subtraheret; non satisfaceret creditori. Sic infideliter agit, qui in officiis Syncopat.*

Sed aliam possumus addere post Sanctum Antoninum paritatem; dicendo, quòd, si Clerici illi terrenum Principem, uti Deum, tam irreverenter alloquerentur, statim ex ejus conspectu, vel tanquam effusè protervi, vel amentes protinùs agerentur. Hinc Clemens V. in Concilio Viennensi Occumenico an. 1311. (a) tam acerbo minacique sermone in hunc abusum aliosque similes, in Officio Divino admitti solitos invehit, ut de gravitate criminis Aredii, suorum confratrum, eorumve sequacium in persolvendis laudibus Divinis nulla jam esse possit suspicio. En verba Summi Pontificis: *Gravi nimirum perturbatione movemur, quod ex nonnullorum Rectorum negligentia, quæ dum spem impunitatis permittit, multam nutrire pestilentiam consuevit in subditis; plerique Ecclesiarum Ministri, modestiâ ordinis abjectâ, dum offerre Deo Sacrificium laudis, fructum labiorum suorum in puritate conscientiæ & animi devotione deberent, horas Canonicas dicere, seu psallere transcurrendo, syncopando, extranea quidem & plerumque vana, profana & inhonesta intermiscendo colloquia, tardè ad Chorum conveniendo, seu Ecclesiam ipsam absque rationabili causa, ante finem Officii exeundo frequenter..... præsumunt..... ne igitur transgressiones invalescant hujusmodi, & aliis veniant in exemplum, sacri approbatione Concilii hoc fieri prohibentes sancimus, ut illi ad quos id pertinet..... circa reformanda præmissa & eorum singula corrigenda..... si Dei & Apostolicæ Sedis indignationem evitare voluerint, solicitam curent diligentiam adhibere: contradictores per censuram Ecclesiasticam (dummodò ad eos illam exercere pertineat) aliis mediis compescendo &c.* Videri etiam potest eâ de re Basileense Concilium (b).

(a) Clemens V. in Clement. *Gravi* 1. de celebr. Missarum L. III. tit. 14.

(b) Conc. Basileens. Sess. 21.

CASUS IX.

NUNQUID peccat Mathias, Canonicus, qui in Officio Divino assiduus, cum aliis cantat, sed Psalmorum versus, aliasque preces, quæ concinunt in organo, submissâ voce non repetit?

RESPONS.

De peccato non videtur Mathias damnandus; quia ex consuetudine generali privatim recitari non solent versus, qui cùm organo decantantur. Attamen laude digni sunt, qui sic agunt; & optandum foret, ut qui in quibusdam Ecclesiis viget mos, ut Clericus organi versus altâ voce recitet, universim in Ecclesiam posset indui: neque enim ulla subest ratio, cur media pars Hymnorum & Canticorum, quæ concinunt organa, prætermittatur; quin eam demissâ voce recitent præsentes in choro, aut eorum nomine altâ voce Clericus quidam.

CASUS X.

NONNE sub peccato tenetur Augustus, ad Officium chori obligatus, privatim lectiones matutinas recitare, quas, licèt attentus, audire nequit, ob ineptitudinem legentis, & quamvis ibi debito modo Divinum fiat Officium?

RESPONS.

Difficultatem istam ita solvit Sanctus Antoninus (c): *Si quis ergo*, inquit, *lectionem, vel aliud, quod in Choro legitur, non intelligat propter legentis ineptitudinem, non peccat; dummodò conetur intelligere saltem verba. Sed si propter mentis evagationem non intelligit quid quod dicit vel audit; non est absque culpâ negligentiæ aliquâ.* Idem ergo in hoc casu de Augusto dicendum, quod ait Innocentius IV. in suo Commentario in Decretales de Clerico non intelligente preces, quas vel ipse recitat, vel ab aliis audit (d): *Clericus*, inquit, *qui est in divinis Officiis, non peccat, etiamsi quod dicit non intelligat: sed cor suum debet ad Deum habere & ei psallere. Imò, si aliquem*, subjungit, *versum omittat; non peccat: nec etiam à capite Psalmi propter hoc revertendum est: quia, si fieret, posset aliquibus scandalum generari sine magna causa.* (e)

(c) S. Anton. 2. part. Sum. Theolog. tit. 9. c.

(d) Innocent. IV. super cap. *Dolentes.* 9. de celebrat. Missarum.

(e) De Genet. Theolog. Mor. Tom. 2. Tract. 1. c. 10. dem. 27.

CASUS XI.

SIMON, Cathedralis Ecclesiæ Sancti Gratiani Canonicus, Chorum non ingreditur, nisi ad finem primi Psalmi, Matutini aut Vesperarum; quòd præsens habeatur, qui Chorum subit ante finem *Gloria Patri* hujusce Psalmi. An tenetur sub peccato, omissa iterare ut privato Officii debito satisfaciat? Teneturne pariter id ipsum repetere, quod in Choro cantatur; dùm ad Thurificationem in Sacrario vestem pluvialem sumit?

RESPONS.

Respondemus ad primum, Simonem tenêri ad recitandum privatim, quod ante ingressum illius in Chorum ab aliis fuit decantatum. Licèt enim distributionem horæ affixam, cujus primo Psalmo non affuit, possit accipere, ex eo tamen non fit, ut ad recitationem Psalmi, quem in Choro non audivit, in foro conscientiæ non teneatur; cum absens à Choro dictum Psalmum per attentionem supplêre nequeat, quæ, etiam ipso præsente non sufficeret; quandoquidem ad cantum cum aliis teneatur. (f)

Cæterùm, si vel seriùs, quàm par sit, Chorum subeat, aut citiùs exeat ex negligentiâ, certum est ipsum peccare. Quod constat tùm ex Bullâ Clementis V. in responsione ad octavum casum relata; tùm ex istis Concilii Andegavensis an. 365. verbis (g): *Sacro approbante Concilio*, inquiunt Patres hujusce Synodi, *ut prædicti Canonici & alii, qui prædictas distributiones & Anniversaria in prædictis Ecclesiis recipiunt, in principio horarum intrent Chorum. Ipsis horis, Anniversariis & ad Missam intersint à primo Psalmo, usque ad finem illius horæ & Anniversarii; nec non in introitu Missæ à primâ collectâ usque ad finem totius ipsius Missæ continuè remansuri.* (h)

Ad secundam quæstionem respondemus, non tenêri Canonicum eâ repetere, quæ, ipso absente, in Choro decantantur, dùm paulisper ad Ministerium ipsius Chori, uti ad sumendum pluviale abest; modò ad ea, quæ cantantur, quantùm potest, per id temporis attendat. Oppositæ duplicis illius responsionis discrimen nititur: 1. Quòd in primo casu absentia non est ad Ministerium Chori, uti secunda; imò prima Choro est noxia. 2. Quòd longior sit absentia, quàm in secundo Casu. 3. Quòd Canonicus ad finem Psalmi Chorum ingrediens non habeatur præsens, nisi *ad duritiam cordis*, atque ut ipsum Chorum subeat tempore præstituto, etiam sub pœnâ amissæ distributionis.

(f) Navarr. Tract. de orat. & horis Canon. c. 10. num. 11. & 44.

(g) Conc. Andegavens. c. 18. apud Philip. Labbe. Tom. 11. Concil. pag. 1948.

(h) Navarr. Cit. Tract. c. 15. n. 6.

CASUS XII.

ECCLESIÆ cujusdam Collegiatæ Galliæ Capitulum Canonicis suis, unum duntaxat quolibet

anno, feriarum mensem ex antiquo usu concedit: quare integras ipsis distributiones largitur, modò triginta majoribus officiis quolibet mense intersint: ita ut, si per primos decem mensis dies, aut alios pro arbitrio Matutino, Missæ Capitulari & vesperis adsint, jam ab aliis viginti dierum officiis liberi, universa totius mensis stipendia reportent.

Quæritur, utrùm antiquus ille usus sit licitus, & tolerari possit, atque utrum tutâ sint conscientiâ, qui eum sequuntur Canonici, qui ipsum ex his tribus rationibus licitum esse existimant 1. quia multis jam sæculis hic usus invaluit. 2. Quia modicæ sunt Præbendæ, cùm, omnibus deductis impensis, vix cuilibet Canonico supersit trecentarum sexaginta librarum quolibet anno summa, insufficiens prorsùs ad honestam Clerici sustentationem, in eo præsertim loco, ubi omnia ad vitam necessaria pluris, quàm rure veneunt. 3. Quia unum tantùm mensem vacationis, dùm alia Capitula tres menses, obtinent.

RESPONS.

Usus, de quo in casu proposito agitur, certissimè est abusivus; nisi ab Ecclesiâ fuerit confirmatus, hoc est, ex Bullâ summi Pontificis Capitulo ob legitimas rationes concessâ & à Diœcesano Episcopo promulgatâ; vel etiam ex reductione Officii Divini, ab Episcopo ipsiusve Officiali juxta formalitates in tali casu præscriptas factâ.

Prima ratio, quam afferunt illi Canonici, profectò est illusoria: hic enim usus, licèt multis invaluerit sæculis, ex diuturnitate authoritatem non acquisivit, cùm antiquus usus, si Canonicis Constitutionibus adversetur, nihil sit, nisi antiquus abusus, unde, ut ait Alexander III. in Concilio Turonensi an. 1163. præsens (a): *Diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.* Re ipsâ, quid est legitima consuetudo? (b) *Est jus quoddam moribus institutum, quod pro Lege suscipitur, cùm deficit Lex.* Atqui in casu proposito verè dici non potest, quòd *deficiat* Lex; Cùm Lex ea, quâ omnibus Chori Officiis adesse quotidiè tenentur Canonici, in multis Conciliis Oecumenicis clarè & expressè contineatur, ut alibi ostendimus. Legi itaque, quæ semper viguit, jus contrarium inducere non potuit talis usus.

(a) Alex. III. in c. *Non satis* 8. de Simonia &c.
(b) S. Isidor. in Can. Consuetudo. 5. dist. 2.

Nec potior est altera illorum Canonicorum ratio. Ubi enim Clericus Beneficium admittit, omnia quoque ejus onera, quæque sint, in se suscipit, quantumvis modici sint illius reditus; ita ut de eo idem possit dici, atque de hærede, qui, cùm modicam norit esse hæreditatem & fortè gravantem, acceptat. Nam ut hæres ille à die aditæ hæreditatis ad omnia ejus debita, sic Canonicus aut quilibet alius Beneficiarius, qui Beneficium adit, ad omnia pariter ejus tenetur onera: quod fusiùs ostendimus in hoc Dictionario, in quo probamus, non minùs ad Officii recitationem obligari Beneficiarium qui Beneficium centum duntaxat librarùm, quàm qui majoris reditûs obtinet (c).

(c) V. Officium Breviarii casu. Lævius 37.

Neque ob tertiam, quam afferunt illi Canonici rationem, tutâ sunt conscientiâ. Nam, licèt uno tantùm mense, dùm alia tribus mensibus, fruatur Capitulum, absentiæ tempus contrà vetitum à Concilio Tridentino augere non potuit. Nulla est igitur pro his Canonicis ratio menstruæ solùm absentiæ, quam compensare nequeunt, inducto usu inter eos, quo omnibus horis Canonicis interesse non tenentur, contra formalem prohibitionem Conciliorum Basileensis, Tridentini, & Pragmaticæ sanctionis.

Vide suprà Cal. 3. 4. & 5.

CASUS XIII.

OFFICIUM pro defunctis in Ecclesiâ Collegiatâ Sancti Amandi singulis feriis secundis decantari debet, à quo sæpè abest Albertus Canonicus. 1. Peccatne. 2. Quale est ipsius peccatum. 3. Teneturne ad illud privatim recitandum, ut affixas huic Officio distributiones possit accipere?

RESPONS.

Difficultatem hanc ita solvit Sanctus Thomas (d): *Est igitur considerandum*, inquit Angelicus Doctor, *quod Officium Mortuorum quandoque in Ecclesiâ dicitur sicut ordinariè pertinens ad Ecclesiæ Officium; sicut ..... in qualibet Ecclesiâ est aliqua super hoc specialis consuetudo: putà ut dicatur ordinariè Officium Mortuorum semel in septimanâ, vel qualitercumque aliter secundùm certum tempus*; tumque Albertus Canonicus absque gravi peccato non potest ab eo abesse; nec absentiæ suæ diebus stipendia pro toto Officio dari solita recipere; licèt privatim dictum Mortuorum Officium recitaret, quia nimirum, qui choro sunt annexi, huic Officio, quod diei illius partem efficit, adesse tenentur: imò ex eodem Sancto Doctore, *& ad hujusmodi Officium Mortuorum tenetur Clericus Beneficiatus in aliqua Ecclesia, etiam in Scholis existens, ut per hoc satisfaciat Mortuis, quorum recipit bona.*

(d) S. Thom. quodl. 6. art. 8. in corp.

Verùm si Officium illud pro Mortuis celebretur ex fundatione, ab eo abesse potest Albertus absque peccato, affixas huic Officio distributiones præsentibus relinquens. *Aliquando verò dicitur Officium Mortuorum extraordinariè propter aliquam causam specialiter emergentem*, pergit idem Sanctus Doctor, *putà ad preces alicujus personæ, vel propter aliquid hujusmodi; & ad hujusmodi Officium Mortuorum non tenetur Clericus existens in Scholis.*

Hæc Decisio conformis est sententiæ Sancti Antonini (e) dicentis: *Tenentur ad ipsum* (Officium Mortuorum) *Clerici Ecclesiarum Collegiatarum, secundùm communem consuetudinem Ecclesiæ, de qua sunt, sive præsentes, sive non. Non autem ad illa; quæ fiunt ex speciali gratia pro aliquo ad preces ejus, vel ea, ad quæ aliqui se ex sua voluntate obligaverunt. Et sic Canonici Collegiati specialis Ecclesiæ tenentur ad Officium Mortuorum & ad alia specialia, secundùm consuetudinem Ecclesiæ suæ.* Idem docet Sylvester (f), uti Paludanus, Joannes Andreas, & Navarrus, qui eos laudat (g).

(e) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 13. c. 4. §. 3.
(f) Sylvester. de Prierio. v. *Hora.* q. 6.
(g) Navar. tract. de orat. & horis Canoni. c. 10. num. 4. Et apud eum Paludan. Joannes Andreas Cardinalis S. Xisti & alii.

CASUS XIV.

URSINUS, quindecim annos natus, de Præbendâ 400. Librarum in Collegiatâ provisus, cujus reditus omnes in distributionibus quotidianis consistit, cùm eam adiisset, studiorum curriculum pergit in dissito collegio, ubi est convictor, & nullum proinde ex præbendâ suâ fructum percipit. Nunquid sub peccato, & etiam mortali, ad horas Canonicas tenetur?

RESPONS.

Ad recitationem Divini Officii tenetur Ursinus, licèt nullum ex præbenda sua fructum percipiat, atque studiis in remoto Collegio det operam; quia ex jure communi & more universim in Ecclesia recepto, ad Officium obligatur provisus de tali Beneficio; ubi primùm illud adiit.

Nec studiorum necessitas Scholarem ab eo dispensat: 1. Cùm ipsi Doctores & Professores, à fortiori nec Scholastici ab hac obligatione sunt liberi, quòd ex nullo Canone aut Decretali studiorum causa Officii Divini recitationem remittat. 2. Quia Scholastico sufficiens suppetit tempus, si ludo atque jocis & quandoque inertiæ illud demat, quod

quod requiritur ad persolvendum hoc debitum, ac frustrà dicitur Ursinum nullos ex præbenda sua reditus colligere; quod non ex Beneficii natura, sed ab eo procedit; cùm eos utique perciperet, si residêre vellet & Choro adesse.

Non censetur Lessius rigidior Casuum Conscientiæ Moderator: eam tamen sententiam tuetur (*a*) his verbis, quæ refert Sylvius ejusdemassertor: *Non excusantur qui ideò nihil recipiunt, quòd non resideant, cùm tamen possint, qui, si residerent, essent recepturi saltem distributiones: quia per ipsos stat, quòd non recipiant.*

(*a*) Lessius L. 2. c. 34. dub. 31. Apud Sylvium. resolut. var. v. *Hora Canonica* 1.

CASUS XV.

Bonaventura, Canonicus, à Capitulo punctator eorum, qui seriùs ad Officium veniunt, aut citiùs ex illo exeunt, Ignatium amicum & avunculum suum, de se benè meritum ob id notare sæpè omittit. Nunquid in eo delinquit, & etiam pro Ignatio ad restitutionem tenetur?

Respons.

Difficultatis hujusce decisionem clarè suppeditant hæc Tridentini verba (*b*): *Cùm Beneficia ad divinum cultum atque Ecclesiastica munia obeunda sint constituta, ne qua in parte minuatur divinus cultus.... statuit sancta Synodus in Ecclesiis tam Cathedralibus, quam Collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum & quorumcumque proventuum..... separari debere; & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes & cæteros divinis interessentes proportionaliter..... in ipsa prima fructuum deductione facienda dividantur.* Hæc sunt verba Concilii, ex quibus concludi necesse est, eos, qui toti non intersunt officio, integras etiam non merêri distributiones, quas, ut præsentes recipiunt, & punctatores à Capitulo commissos ad earum restitutionem tenêre, si huic infidi sunt muneri, cui absque præsentium injuriâ deesse non possunt; cùm eorum culpâ stipendia indebita recipiant absentes. Hinc Sanctus Carolus in quarto suo Provinciali Concilio an. 1576. (*c*) statuit, ut is, cui committetur distributionum solutio, ea sub peccati reatu Ecclesiæ restituere tenebitur, quæ de absentiâ notatis malè solverit.

(*b*) Conc. Trid. Sess. 21. c. 1. de reform.

(*c*) Conc. Mediolan. IV. Constit. part. 2. de distribut.

Hinc sequitur eidem pœnæ subjici punctatorem, quippè qui non minùs injustitiam parit solutoris, quam solutor ipse; absentes ab officio, vel saltem ab unâ illius parte pro præsentibus notando contrà intentionem Ecclesiæ, Fundatorum & ipsius Capituli, à quo mandatum illud accepit. Id ipsum quoque sic concludit Sacro-sancta hæc Synodus: *Punctator..... pro prætermissæ, omissæve, cujuslibet notæ aut punctationis ratione, de suo tantumdem det, quod ad Ecclesiæ usum convertatur.* Igitur à peccato excusari nequit Bonaventura, Ignatium integro officio, qui parti tantùm interest, præsentem notando; atque adeò, ipsius defectu, ad restitutionem eorum, quæ injustè accepit, tenêri; amicitiâ, cognatione aut gratitudine injustitiæ nequaquam opitulantibus.

CASUS XVI.

Canonici Ecclesiæ Cathedralis in Gallia non ita pridem statutum condidêre, quo fertur, ut Tricenarii ab aditione Beneficii sui Canonici essent emeriti, & eo titulo ab obligatione Matutini in Choro cantandi præter Dominicos Festosque dies, ac tempus, quo Hebdomadarii munere fungerentur; essent immunes, recepturi tamen distributiones suas, instar præsentium: 1. Nunquid tale Statutum condere tutâ conscientiâ potuerunt illi Canonici. 2. Possuntne Tricenarii Canonici absque peccato istâ immunitate potiri.

Videtur, quòd possint. 1. Quia usus ille obtinet non modò in plerisque Galliæ & Belgii Ecclesiis, sed & iis, quæ pendent immediatè à sanctâ Sede in quibusdam Provinciis, ubi Canonici emeriti, non matutino duntaxat, sed integro etiam officio abesse possunt, nisi ex pietate velint adesse. 2. Quia Canonici illi emeriti, ob illam sibi concessam immunitatem, fabricam Munere donârunt, quo facto par non est, eos tali jure privari. 3. Quia totam divini Officii in se curam sumere potest Capitulum, & eos saltem ab eo eximere, qui 30. annis Ecclesiæ ministrarunt. 4. Quia cuncta Capituli Statuta observare jurejurando adstricti Canonici, huic Constitutioni, ipso intacto refragari non possunt.

Respons.

Statutum, de quo agitur, est abusivum: ac proinde cùm illud condere non potuerit Capitulum; neque etiam ex eo concessâ immunitate potiri valent Canonici emeriti. En probationes hujus decisionis.

1. Quia capitulare illud statutum Conciliis & Summorum Pontificum Constitutionibus est contrarium. Nam Basileense & Tridentinum (*d*) non aliam legitimæ à Choro absentiæ causam in Canonicis agnoscunt, quàm justam & evidentem corporis necessitatem, aut Ecclesiæ utilitatem. Quod jam ante Tridentinum definierat Bonifacius VIII. ex Constitutione quâdam ab eodem Concilio in usum revocatâ (*e*), in quâ declarat hic Papa, distributiones non nisi præsentibus in Choro esse concedendas: *Exceptis illis*, inquit, *quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret.*

(*d*) Concil. Basileens. Sess. 21. Conc. Trid. Sess. 24. c. 18. de reform.

(*e*) Bonifac. VIII. in cap. *Conjunctudinem* 1. de Clericis non residentibus, &c. in 6.

2. Disciplinam eandem statuit Pragmatica Sanctio, uti Rhemense Concilium (*f*), & alia multa Galliæ Concilia.

(*f*) Conc. Rhemens. c. 21. de Capitulis & Canoni.

3. Prima ratio eorum, qui statuti hujusce validitatem pro emeritis Canonicis sustinêre contendunt, nihil probat; quia nimis probat. Neque enim pravo exemplo aliud confirmatur, & mos abusivus, quantumvis antiquus, sequaces suos coram Deo magis criminosos reddit, juxta illud Alexandri III. in Concilio Turonensi an. 1163. (*g*) *Diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.* E contra par est, ex antiquo Authore, quem in suo Decreto laudat Gratianus (*h*): ut *pravum usum Lex & ratio vincat.* Denique adimenda est consuetudo, quâ franguntur ac eliduntur Ecclesiæ regulæ, qualis est ista de Canonicis emeritis, quâ minuitur cultus divinus, uti declarat Innocentius III. scribens ad Decanum & Capitulum Ecclesiæ Cenomanensis (*i*).

(*g*) Alex. III. in Conc. Turonensi in c. *Non satis.* 8. de Simonia, &c. L. 5. tit. 3.

(*h*) Isidor. in Can. *Usus.* 1. dist. 11.

(*i*) Innoc. III. in cap. *Cùm inter.* 5. de consuetud. L. 1. tit. 4.

4. Altera ratio, quæ pro his Canonicis affertur, potiori etiam jure, quàm prior, rejicitur. Indignum quippè dictu est, quod quis velit pecuniâ aut munere onus adeò necessarium redimere, qualis est obligatio Canonicorum, quâ quotidie ad officium Chori singulis diebus, si possint tenentur.

5. Falsa est, quam proferunt, tertia ratio. Capitulum enim ab Officiis divinis quemquam privatum dispensare nequit, quia quilibet privatus ad assistentiam in Choro, non solùm ex naturâ Beneficii sui, sed etiam ex Lege superiori, Conciliorum videlicet, & Decretorum Summorum Pontificum tenetur: *Atqui Lex superioris per inferiorem tolli non potest*, inquit Clemens V. (*k*). Deinde si suppositâ illâ potestate uteretur Capitulum, ex hoc cultum divinum minueret, ut suprà dictum est, atque ita Fundatorum intentionem defraudaret, qui ideò Clericis bona sua dedêre, ut Ecclesiæ deservirent, ac singulis diebus debitum Deo honorem, pro suo quisque statu ac potestate redderent.

(*k*) Clemens V. in Clementina. *Ne Romani* 2. de electione L. 1. Clement. tit. 3.

6. Denique quarta eorum ratio planè est inutilis ad præsentem difficultatem. Cùm enim Capituli statuta se observaturos jurant Canonici; illud

de

de legitimis statutis intelligi debet, non verò de iis, quæ, cùm sint Ecclesiæ Constitutionibus contraria, ac proinde abusiva & negligendi, statuti nomine insigniri non debent (*a*).

(*a*) Navarr. L. III. Consil. de Clericis non residentibus Consilio 12.

CASUS XVII.

NONNE ad suscipiendum indesinenter Subdiaconatum tenetur Navigius Acolythus, annos natus unum & viginti, & in Curia Romanâ de præbendâ provisus, quæ in possidente prædictum requirit ordinem?

RESPONS.

Ad id non rigorosè tenetur; sufficit enim, ut ad Subdiaconatûs ordinem promoveatur intra annum, subductâ ratione à die aditæ possessionis præbendæ suæ (*b*), ut constituit Clemens V. in Concilio Oecumenico Viennensi suo Decreto, quod refert corpus juris Canonici. (*c*) En ipsius verba: *Ille verò, qui dignitates, Personatus, Officia vel Præbendas, quibus certi ordines sunt annexi, pacificè nunc obtinent in eisdem Ecclesiis, vel obtinuerint in futurum nisi (justo impedimento cessante,) ad hujusmodi Ordines se promoveri fecerint intra annum, ex tunc, donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in Capitulo habeant, ... pœnisque aliis, quæ contra tales, promoveri ad ordines recusantes, statuuntur in jure, nihilominus in suo robore permansuris.*

Decretum illud à Concilio Tridentino, quoad totum suum tenorem fuit confirmatum (*d*); atque eâ potissimùm ratione decisionem suam, nobis assentiens Sylvius (*e*) affirmat: *Respondeo* inquit, *Canonicum de quo quæritur, excusari ab ordine subdiaconali suscipiendo; modò neque annus fluxerit, neque sinat eum fluere, quin illum ordinem suscipiat infrà annum à captâ possessione suæ Præbendæ.*

(*b*) Barbosa ad Sess. 22. Conc. Trid. c. 4. Et L. de Canonicis c. 16. n. 7. Et apud eum Sacra Cong. Cardi.

(*c*) Clemens V in Clementina. *Ut ii.* de ætate & qualit. & ordine præficiendorum L. 1. Clement. tit. 6.

(*d*) Conc. Trid. Sess 22. C. 4. de Reform.

(*e*) Sylvius resolut. var. v. *Beneficium* 6. resp. ad quæsitum. 1.

CASUS XVIII.

DISSIDENT inter se Sancti Claudii Canonici, ad Sacros ordines promoti, & simplices Acolythi; quòd priores jure electionis activæ privare velint Canonicos tantùm Acolythos, contra statutam in Capitulo consuetudinem, quâ omnes ad suffragium vocantur. Ad quos pertinet æquitas?

RESPONS.

Quæstionem hanc clarè solvit Concilium Oecumenicum Viennense, in quo Clemens V. (*f*) approbante Concilio istud condidit Decretum: *Statuimus*, inquit, *ut nullus de cætero in hujusmodi Ecclesiis* (Cathedralibus vel Collegiatis, vel secularibus, aut regularibus) *vocem in Capitulo habeat; etiamsi hoc sibi, ab aliis liberè concedatur, nisi saltem in Subdiaconatûs Ordine fuerit constitutus.* Quam disciplinam iisdem fermè istis terminis confirmavit Tridentina Synodus (*g*): *Quicumque in Cathedrali, vel Collegiata, seculari aut regulari, divinis mancipatus officiis, in Subdiaconatûs ordine saltem constitutus non sit, vocem in hujusmodi Ecclesiis in Capitulo non habeat.*

(*f*) Clemens V. in Clementin. *Ut ii.* de ætate & qualit. & ord. præficiendorum.

(*g*) Conc. Trid. Sess. 22. C. 4. de Reform.

Unde colligitur Canonicos, de quibus in propositâ specie fit mentio, qui ad Sacros Ordines sunt promoti, jure ab electione activâ excludere posse Acolythos, quibus nullatenùs suffragatur usus contrarius, ex his ultimi Concilii verbis: *Etiamsi hoc ab aliis liberè fuerit concessum*, & ex his aliis Concilii Viennensis: *Etiamsi hoc sibi ab aliis liberè concedatur.* Quocirca abroganda est consuetudo contraria juxta istam Joannis VIII. ad Ludovicum dictum DEBONNARIUM Imperatorem scribentis regulam (*h*): *Quod contra Leges accipitur, per leges dissolvi meretur*: & istam aliam juris regulam (*i*): *non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.* Cùm hactenùs acta in hoc Capitulo, Canonicis, qui sunt in sacris, aliundè præjudicare nequeant; ex hac alia Bonifacii VIII. regulâ (*k*). *Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.*

(*h*) Joan. VIII. in Can. *Vides* 10. dist. 10.

(*i*) Reg. 18. de reg. juris in 18.

(*k*) Reg. 52. ibid.

CASUS XIX.

SERGIUS Ecclesiæ Cathedralis Canonicus, in Confessione de suscepto, ante requisitam ex Tridentino ætatem, Subdiaconatu se ipsum accusans ut in Capitulo vocem habêret, à Confessario suo audivit, hoc sibi jus ex tali ordinatione, quantùm ferebat ejus opinio, non fuisse acquisitum: At retulit contrà sentiens Sergius, in eo quidem se peccasse, & facti pœnitere; at jus illud se acquisivisse, cùm Subdiaconatus jus suffragii in Capitulo conferret, quem reipsâ, etsi illicitè, susceperat. Cui jus?

RESPONS.

Pro Sergii Confessario stat ratio: quod ut probetur, duo sunt certa præsupponenda: primum; quòd Clericus ab Ordinibus suspensus, nullum exercêre possit alterum: quòd jus suffragii in Capitulo nititur ætate simul & Canonicâ promotione, & suscepti Ordinis usu solo acquiritur.

Unde sequitur 1. Sergium suscepto ante legitimam ætatem Subdiaconatu, incurrisse suspensionem latam ex Bullâ septimâ Pii II. 17. Novembris an. 1461. (*l*) Nonagesimâ primâ Sixti V. 5. Januarii an. 1589. (*m*) & ex quadragesima Clementis VIII. 28. Februarii an. 1595. (*n*) & ex Concilio Tridentino. 2. Eundem Sergium ab exercitio ordinis suis arceri, donec eum in hac censurâ, si sit occulta dispensaverit Episcopus, & proinde Capitulo ad jus suffragii non posse adesse; cum illud non sit privilegium Canonicatûs, quo nimirum carent Acolythi & primâ tonsurâ initiati, licèt Canonici, sed Subdiaconatûs legitimè suscepti.

Hanc decisionem confirmat illud Alexandri III. & Innocentii III. effatum (*o*): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent*: Nam injustum planè est, ut quis ex facto in Legem, emolumentum percipiat; quod tamen in casu proposito eveniret, si jure illo, quod sperat, frui posset; quandoquidem mitiùs cum eo ageretur, qui Ecclesiæ Legem fregisset, quàm cum aliis Canonicis, qui ob defectum ætatis ipsi submissè obediunt; donec Subdiaconatum per ætatem sint adepti.

(*l*) Pius II. in Bullâ, *cum ex Sacrorum.* 7. in Magno Bullario. Tom. I. pag. 389.

(*m*) Sixtus V. in Bullâ *Sanctum*, §. 3. ibid. Tom. II. p. 357.

(*n*) Clemens VIII. in Bullâ *Romanum.* §. 2. ibid. Tom. III. pag. 53.

(*o*) Alex. III. in Cap. *Audivimus.* de collusione detegenda L. V. tit. 22. Innoc. III. in Cap. *Officii* 14. de testam. & ult. voluntatibus L. III. tit. 26. Et in Cap. *Cùm dilectus.* 8. de Religiosis domibus ibid. tit. 36.

CASUS XX.

MELLONUS, Cathedralis Ecclesiæ Fesulanæ Canonicus, videns sua in Capitulo sperni Concilia; & insuper quinque aut sex esse Canonicos pravo & turbulento ingenio, quorum sententia semper prævalet ob clamores & injurias quibus sibi adversarios lacessunt, ad majorem tranquillitatem à Cœtibus Capitularibus semper abesse constituit. Nunquid absque conscientiæ anxietate in tali consilio permanêre potest, præsertim si generali Capitulo, quod bis in anno solet habêri, intersit?

RESPONS.

Ad tria tenentur, sub peccato, singuli Canonici 1. residêre in loco, ubi sita est Ecclesia sui Canonicatûs. 2. Canonicis horis interesse. 3. Adesse Cœtibus Capitularibus, qui solent habêri quibusdam diebus designatis. In his tribus consistit officium Canonici: at probat Fagnanus ex decisione Sacræ Congregationis; unde sic concludit hic Canonista: (*p*) *Item*, inquit, *declaravit, validum esse statutum, vel consuetudinem, quâ mulctantur hi, qui Congregationibus Capitularibus non interfuerint.*

(*p*) Fagnan. in c. *Licet*, de Præbendis &c. n. 42. & 43.

Decisionis hujusce ratio petitur, ex eo quod necesse sit ut omnes Canonici 1. curent ut omnium non solùm Canonicorum mores, sed & Clericorum, qui Ecclesiæ suæ ministrant, sint recti,

&

& proba eorum vita. 2. Ut jura & privilegia Capituli & veteres, qui in Ecclesiâ observantur, usus, intacta remaneant; atque Ecclesiastica vigeat disciplina, mulctatis ipsius infractoribus. 3. Ut fideli & sapienti temporalis reditûs administrationi invigilent, ita nec frustrà aut malè dissipetur.

Canonicus autem his omnibus fungi non posset muneribus, 1. si à Capituli cœtibus continuò abesset, cùm in iis tantùm res illæ diversæ, nec alibi cum requisitâ authoritate agantur. 2. Si eâ de causâ plerique Canonici sapientiâ ac moderatione conspicui Capitulo interesse recusarent, ut nebulonum quorumdam atque turbulentorum iræ impetus vitarent; atque ita majori otio fruerentur; Nunquid intempestivè temporalium atque spiritualium rerum Ecclesiæ regimen derelinquerent, ejusque causam ita prodere.

De Mellono itaque & quolibet alio Canonico, qui suscepto consilio stare vellet, idem ferendum esset judicium, atque de judice integerrimo, qui, cùm collegas suos ad iniquam ferendam sententiam paratos videret; ad Tribunal sedêre nollet, ne iniquitatis eorum particeps fieret: nam ut Judex ille jus proderet per absentiam suam, illud non sustinens omni studio atque integritate, atque adeò sub reatu peccati judicio adesse tenetur: pariter Canonicus ille Capitulari tenetur adesse Congregationi, quoties potest, ut nebulonum prava consilia atque injustitiam reprimat, solidisque rationibus commune Capituli bonum procuret. Uno verbo membrum quodlibet, communitatis cujuscumque, ad Officium suum in conscientia tenetur, rem communitatis suæ pro viribus tuendo, in eorum consilia, qui eam aut prodere aut derelinquere contendunt. Mellonus igitur ab omnibus Capituli cœtibus, ut statuit, abesse non potest, nisi Officium omittendo, quo tenetur quilibet Canonicus Capitularis.

CASUS XXI.

An eorum consilium sequi debet Elpidius Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Savonensis, qui ipsi suaserunt, ut tanquam ab abusu provocaret, de statuto abusivo, quod pars Canonicorum maxima, ipso intercedente condidit, & quo tribus mensibus vacationis à Tridentino concessis, quartum addidit, illud quoque dictum est ei, ad talem appellationem in conscientiâ teneri?

Respons.

Certum est Elpidio competere jus appellationis à tali statuto, utpotè abusivo, sed ad appellationem in conscientia non tenetur, cùm ipse solus in Capitulum litem non tantùm labore atque sumptibus plenam susciperet, sed quæ etiam divisionem, scandalum, & alia fortè mala pareret. Unde sequitur, quòd, ut jure suo uti semper non licet ex his Apostoli verbis (a): *Omnia mihi licent; sed non omnia expediunt*; satis est si hujus Capitularis statuti executioni intercedat, non provocando ab eo; præsertim, si judicet illud fieri non posse salvâ Capituli unione ac pace. Sic sentit Doctus Theologus, qui pariter respondit simili difficultati 16. Martii an. 1675 (b). Quibus addimus, ne quid sibi ipse exprobret, eos ab Elpidio de tali conclusione esse commonendos, ad quos pertinet huic efficaciter mederi; uti ad Procuratorem Generalem Principis.

(a) 1. Corinth. c. 6. 12.

(b) De Sainte Beuve, Tom. 1. Cas. 43.

CASUS XXII.

Capitulum cujusdam Ecclesiæ Cathedralis Galliæ efficiunt viginti Canonici Regulares Ordinis Sancti Augustini, qui immediatè Episcopi jurisdictioni subjacent. A centum & ampliùs annis, hic inter eos usus invaluit, ut privatim, aut apud parentes, vel amicos degant; suos separatim habeant reditus, de quibus pro arbitrio more secularium Canonicorum, disponunt, uno excepto, quod Testamenta condere non possint; & ut diverso panno; licèt unicolore, vestiantur. Quæritur utrùm talem consuetudinem tutâ conscientiâ tolerare possit Episcopus; an reformare teneatur?

Respons.

Canonicorum illorum vitæ genus, statui suo adeò contrarium, absque gravi peccato tolerare nequit Episcopus: ratio est, quia verè sunt Religiosi, cùm tria Religionis solemnia vota emiserint: Tenetur itaque uti immediatus eorum Superior, eos ad observantiam trium, quæ emisêre, votorum castitatis, paupertatis & obedientiæ; ad vestem victumque communem & uniformem, more cæterorum, qui Religiosi sunt, adigere; cùm hæc sit eorum obligatio penitùs necessaria, & ex sanctis Canonibus constituta; de quâ sic loquitur Tertium Concilium Turonense an. 813. Leone III. Pontifice Summo, & imperante Carolo Magno habitum (c): *Canonici & Clerici civitatum, qui in Episcopiis conversantur, consideravimus, ut in Claustris habitantes, simùl omnes in uno dormitorio dormiant, simùlque in uno reficiantur Refectorio; quò faciliùs possint ad horas Canonicas celebrandas occurrere, ac de vita, ac conversatione sua admoneri & doceri. Victum ac vestitum juxta facultatem Episcopi accipiant, ne paupertatis occasione compulsi, per diversa vagari, ac turpibus se implicare negotiis cogantur, dimissoque Officio Ecclesiastico incipiant indisciplinatè vivere, & propriis deservire voluptatibus.* Quod fuit confirmatum ex hoc ultimi œcumenici Concilii sapiente Decreto (d): *Sancta Synodus...., præcipit, ut omnes Regulares, tàm viri quàm mulieres, ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant & componant; atque inprimis quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis & castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus regulæ & Ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum respectivè essentiam, nec non ad communem vitam, victum & vestitum conservanda, pertinentia, fideliter observent: omnisque cura & diligentia à superioribus adhibeatur, ... ut ab illis non recedatur; cùm compertum sit ab eis non posse ea quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent relaxari.*

(c) Conc. Turon. III. Can. 23.

(d) Con. Trid. Sess. 25. de Regularibus & Monialibus. c. 1.

Decretum illud admisit Blesensis Constitutio (e): En ipsius verba: „ In omnibus Monasteriis tàm „ virorum quàm mulierum Religiosi & Religiosæ „ communem vitam ducent, & secundùm eam, „ quam professi sunt regulam: Et ob eam rem „ tenebuntur Archiepiscopi, Episcopi & Generales „ Ordinum, præpositi Monasterio visitando, quæ „ pro Officio suo jurisdictioni suæ subjacent, ad res„ tituendam ibi Monasticam Disciplinam juxta pri„ mam eorumdem Monasteriorum institutionem.

(e) Constitut. Blesens. art. 30.

Unde colligendum, quod, si Regularium Canonicorum, de quibus in casu proposito agitur, remissioni atque deordinationi assentiretur Episcopus; vitæ eorum licentiam obfirmaret, & omnium fieret particeps criminum quæ vota sua violando admittunt, & præcipuè paupertatis votum, ex quo non iis, uti Canonicis secularibus, competit temporalis sui reditûs, ac præcipuè Præbendæ suæ administratio immediata, sed mediata tantùm, hoc est, per œconomum à singulis Canonicis nominatum; & ne quidem aliorum Beneficiorum, quæ dignitatibus aut Præbendis suis sunt annexa, reditus administrare valent, nisi rationes eorum legitimo suo superiori referendo ob votum obedientiæ & paupertatis, quo eorum sibi Dominium vindicare non possunt, sed juxta Fundatorum mentem & Ecclesiæ regulas, hoc est, in eleemosynas,

piaque opera, deductis inde ad honestam vitæ sustentationem impensis, eos expendere debent.

Insuper cùm reditus sint communes, vitam quoque, victum ac vestitum uniformem & communem habêre debent, & quantùm fas est, commune domicilium. Hinc regulares Canonicos quosdam Ducatûs Urbinatis, qui regularem disciplinam non observabant, litteris suis, acriter increpat Sanctus Petrus Damianus (*a*): En verba ipsius: *Quia nonnulli vestrûm aggrederentur in Canonica regularitate vivere; plerique autem non acquiescerent, volentes tantùm apud se in suis proprietatibus habitare: Quod quidem non miramur; quia rarum non est: sed dolemus potiùs, quia inhonestum est. Satis enim videtur absurdum, ut Clerici quis prætendat in ordine speciem, & secularium teneat vivendo conversationem.....* (*b*) *quo pacto quis valeat dici Canonicus, nisi sit regularis..... volunt siquidem Canonicum, hoc est, regulare nomen habêre, sed non regulariter vivere. Ambiunt communia Ecclesiæ bona dividere; aspernantur autem apud Ecclesiam communiter habêre.* Hæc sunt verba illius Sancti de inordinationibus Canonicorum Regularium sui temporis, hoc est, sæculi XI. quibus absimiles non sunt in casu proposito. Non minùs acriter invehit in talem inordinationem Yvo Carnotensis (*c*). Quo pacto igitur Episcopus Canonicorum Regularium, de quibus agitur in casu proposito, superior immediatus eandem posset approbare, seu formali, seu tacito consensu, hoc est, silentio suo dissimulans, neque huic curans medêri (*d*)?

(*a*) Petrus Damiani Opuscul. 27. in Argum.

(*b*) Idem ibid. c. 2.

(*c*) Yvo Carnotensis. Epist. 218.

(*d*) De Sainte Beuve. Tom. 1. Cas. 69.

CASUS XXIII.

In aliquâ Galliæ Diœcêsi reperitur Collegiata Ecclesia in fertili regione sita, in cujus Capitulo octodecim sunt Canonici, quorum sex resident, cæteris absentibus, & Parœciarum Ministerio, aut aliquo alio munere distentis ob modicos præbendæ suæ reditus, qui seu pro præbendâ aut Missis fundatis aut casuali proventu, ad quemlibet vix Librarum 212. vel 215. summam attingunt; subductis inde quibusdam vitium jugeribus, quæ communiter possident.

Unus è sex Canonicis modicum illum ad honestam sui sustentationem non sufficere existimans proventum, proprio marte, simplici libello à Diœcesano Episcopo requisiit, ut sibi liceret Missæ Capitularis singulis diebus celebrari solitæ, Missas solemnes ex fundatione Anniversarias in sua Ecclesia, aut Missas quasdam sodalitium substituere: quod scripto concessit Episcopus his fermè verbis: „ Cùm à „ Canonicis Ecclesiæ Sancti Acacii, Collegiatæ ur„ bis nostræ Episcopalis expositum fuerit, quod ob „ parvum residentium numerum atque rerum om„ nium inopiam casualibus Missis, simùl cum in„ tentione Missæ Capitularis satisfacere non pote„ rant, concessimus, prædictas Missas casuales Mis„ sæ Capitulari substituere, exceptis tamen Domi„ nicis Festisque diebus. 1. Februarii an. 1715.

Insuper, cùm ista Ecclesia sit Collegiata simùl & Parochialis, tenentur Canonici ad celebrationem Missæ minoris quotidianæ pro Parochianis, quam Canonicus hujus Hebdomadarius celebrat, dùm cæteri in Choro Matutinum laudes & primam decantant, à quo proinde abest Officio.

Oldradius, unus è sex Canonicis de casu exposito quasdam proponit difficultates.

1. Utrùm legitima sit & Canonica permissio ab Episcopo Diœcesano concessa Missæ Capitularis intentionem applicandi Missis Anniversariis pro defunctis, nec præbendarum fundatoribus fiat injuria, qui non minùs pro se Missam hanc, quam reliquum Officium Canonicum, cujus etiam pars est præcipua, erexerunt?

2. Utrùm ex hac permissione uni tantùm Canonicus privatim petenti concessâ, non verò Capituli nomine, quinque reliqui, qui eâdem potiuntur tutâ sine conscientiâ?

3. Utrùm ex hac etiam concessione Missas anniversarias pro defunctis substituere possint Missæ Canonicæ Dominicis ac Festis diebus: & utrùm deficiente anniversario Missæ Canonicæ intentionem possint applicare pro privato quodam, qui Missas minores pro quiete animæ suæ fundavit, quod utrumque fit ex obtenta illa permissione?

4. Utrùm Canonici sex, qui resident, anniversariam Missam ante aut post Capitularem non cantare deberent; cùm non frequens sit earum concursus.

5. Utrùm ex hujus concessionis, eâ quâ expositus est ratione, ad aliquam restitutionem non teneantur Oldradius ac reliqui Canonici; pariter ex absentiâ suâ, ab Officio Canonico pro ratâ temporis, quo Missam quotidianam pro Parochianis celebrârunt?

6. Denique, utrùm duodecim absentes Canonici Præbendæ suæ titulo frui possint simùl cum Parœciis quas rure obtinent, aut Vicariatu, quo funguntur?

Respons.

Existimamus, non obstante modico 212. aut 215. Librarum reditu, quo potiuntur Canonici Collegiatæ Sancti Acacii, injustè ab iis Missarum, ad quas tenentur, numerum fuisse imminutum; cùm ad honestam eorum sustentationem, quantumvis modicus sufficiat, in fœcunda præsertim regione ille reditus, cui etiam adjunguntur quædam vitium jugera etiam fructuosa. Videtur itaque, eum Canonicum, qui tam facilè concessionem, de quâ agitur, obtinuit; vel amplificando, vel aliter, Diœcesanum fefellisse Episcopum, qui aliundè ad supplicem privati libellum eam concedere non debuit, omissis ordinariis formalitatibus; hoc est, non exhibitis sibi Capituli, aliisque Ecclesiæ fundationum actis, ut apprimè illius reditus & onera perspecta haberet, *re diligenter perspectâ*, inquit Concilium Tridentinum (*e*), nec juridicè vocatis Fundatoribus, aut eorum successoribus; priusquàm ex sententia supprimeret, aut reduceret Missas Canonicas, aliamve publici Officii partem, cujus causâ eriguntur cuncta Beneficia, juxta illud Concilii Constantiensis (*f*), nec non Bonifacii VIII. in una ex suis Constitutionibus (*g*), atque Concilii Tridentini effatum (*h*): *Beneficium propter Officium datur.* Hujus autem formulæ ratio hinc petitur, quòd justè possint intercedere illi, quorum interest, modo ipsi Episcopo ejusve Officiali, ignoto; & impedire, ne quid innovetur, aut decipiatur Judex ex falso narrato.

In casu autem proposito, Episcopus, ut videtur, neque cautiones istas ad vitandum dolum, nec requisitas observavit formulas ante datam concessionem à privato Canonico, suo duntaxat, non verò Capituli nomine requisitam. Igitur, uti legitima & Canonica habêri non debet, atque adeò non sufficiens, ut ex eâ à culpâ sint immunes Canonici, qui eam executioni demandârunt, & qui eam non sine justitiâ extendere præsumpserunt ultra suum tenorem, seu diebus Dominicis & Festis Canonicam Missam Anniversariis contra expressam concessionis ipsius prohibitionem supplendo; seu idem de Missis pro defunctis in suâ Ecclesiâ fundatis, de quibus silet concessio, faciendo.

His additur, quod ex Concilio Tridentino (*i*), Constitutione Bonifacii VIII. superiùs relatâ & Joannis XXII. (*k*) Episcopus absque legitimâ causa facultatem concedere nequit, quâ apertè minuatur Cultus divinus: atqui negari non potest, ex concessâ faculta-

(*e*) Conc. Trid. Sess. 25. c. 4. de reform

(*f*) Conc. Constantiens. Sess. 43. Decret. de Dispens.

(*g*) Bonifac. VIII. in c. *Quia per ambitiosam.* fin. de rescriptis in 6.

(*h*) Conc. Trid. Sess. 21. c. 3. de reform.

(*i*) Conc. Trid. loco citato & Sess. 21. c. 4. de reform.

(*k*) Joan. XXII. in extravag. *Suscepti.* un. inter commune. Ne Sede vacante aliquid innovetur.

facultate notabiliter minui cultum divinum, cùm pro duabus Missis solemnibus alterâ Canonicâ, aliter Anniversariâ pro quibusdam defunctis; unam tantùm celebrare possint Canonici, non sine eorum præjudicio, qui præbendas erexerunt, & pro quibus idcircò, tanquam præcipuis benefactoribus suis, eas applicare strictiùs tenentur.

Id quidem ultrò concedimus, insufficientem fore fructum illarum præbendarum, si octodecim residerent Canonici: Verùm tali defectui remedium facilè posset afferre Episcopus 1. dictis præbendis Beneficia simplicia annectendo, ut fert Decretalis Honorii III. ad quendam Hungariæ Episcopum scribentis (a): *Si evidens*, ait, *necessitas, vel utilitas exigat; Præbendas Ecclesiæ tuæ poteris de Capellis, in perpetuum annectendis eisdem sicut directione prævià expedire videris, augmentare*: Sed in eo casu singuli, quorum interest vocandi sunt, sive Patroni Ecclesiastici, vel Laïci; Collatores aut Titulares, ut eorum rationes, prout convenit, ponderet Episcopus.

(a) Honor. III. in c. *Ex posuisti*. 33. de Præbendis & dignitat. L. III. tit. 5.

2. Reditus quarumdam præbendarum & Titularium numerum reducendo ad Mensam Capitularem ex Libello supplici, quem juxta formam præscriptam dabit Capitulum, quo omnes sive Præbendæ seu distributionum reditus describerentur, & de quo nihil statueret Episcopus, nisi observatis regulis de jure, aut usu generatim in hac circumstantia admisso, prærequisitis. En responsio nostra ad tres primas Oldradii petitiones.

Quod pertinet ad duodecim absentes Canonicos, ex iis nemo Canonicatûs sui titulum, Parœciæ deserviendo, retinere potest, quantumvis tenues sint utriusque Beneficii fructus: quia ex Sanctis Canonibus, Regumque Galliæ Edictis incompatibilia sunt illa duo Beneficiorum genera. Idem tamen affirmare non audemus de eo, qui de Præbendâ suâ nullum percipiens reditum, cujus inter omnes fit distributio, Vicarii munia obeundo, vitæ necessaria quærit; aut qui debitam sibi rediiûs paucitatem ad egentium Canonicorum levamen dimittit; tùm enim obtento Episcopi consensu, Vicarii munus obire potest ad Ecclesiæ ministerium, ut videtur, & suam hoc modo levare paupertatem, retento tamen Beneficii sui titulo, donec eorum, qui Canonicis intersunt horis, honestam sustentationem Canonicè procuraverit Episcopus.

Denique ad duo ultima quæsita respondemus 1. Canonicos, qui obtentâ fraudulenter ab uno privato concessione usi sunt, teneri ad restitutionem *pro ratâ* accepti fructûs ob omissum ministerium; nisi tot Missas, quot omiserunt, malint celebrare. 2. Eâdem ratione alios, qui quotidianam pro Parochianis Missam celebrarunt tempore matutini Officii, ad restitutionem pariter obligari pro ratâ accepti stipendii pro horis illis, quibus non affuêre: ita ut ad eam non minùs, quàm alii, teneatur Oldradius à tempore, quo non fuit in bonâ fide, cùm juxta D. Thomæ principia, ad eam non teneatur, dùm fuit in bonâ fide.

Vide { Beneficiarius. Capitulum. Officium Breviarii. }

CAPELLANUS REGIS.

Vide Simonia Casu Theotimus.

CAPITULUM.

Nomine Capituli hìc intelligitur congregatio Decani, Dignitatum & Canonicorum alicujus Ecclesiæ, ad agendum simul de rebus sive spiritualibus sive temporalibus, quæ ad se pertinent, & cujus omnis authoritas residet *in majori & saniori parte*, ut loquitur tertium Concilium Oecumenicum Lateranense (b). Hic autem conventus diebus festis, neque per Canonicam Missam habêri debet.

In jure duplex tantùm Dignitatum genus reperitur; Nempè Dignitates Archipresbyteri & Archidiaconi; cœteris, uti Decani, Thesaurarii, Præpositi & Cantoris ex consuetudine constitutis.

Dignitas definitur, *Præeminentia quædam, rerumque Ecclesiasticarum administratio cum jurisdictione*, quâ in re à Personatu, cui non annexa est jurisdictio, differt Dignitas (c).

Capitulum jurisdictionem habet in suos Canonicos, eosve, qui ab eo pendent, in iis omnibus, quæ *Correctioni* levi sunt subdita, uti privare Canonicum aut alium Beneficiarium aut Ecclesiæ Officiarium suis distributionibus, cùm in choro deliquit, aut ab eo absque causâ legitimâ abest; cùm Clericali habitu aut tonsurâ non est insignitus, aut pro aliis hujusmodi casibus, qui apud Fevretum legi possunt: quod fit absque ullâ Litigii specie, aut aliquâ suspensione vel excommunicatione à Capitulo latâ; uti declarat Innocentii III. ad Episcopum Bellovacensem Decretalis (d).

Capitulum ab Episcopali jurisdictione exemptum, ab ejus quoque visitatione eximitur; & si Officialem habeat, ad eum pertinet, non vero ad Officialem Episcopi, Canonicum, aliosve Capituli jurisdictioni subditos judicio persequi.

(b) Conc. Lateran. III. in c. *cùm in cunctis* 1. de his quæ fiunt à majori parte Capituli L. III. tit. 10.

(c) Bonifac. VIII. in c. *Consuetudinem*. 1. de consuet. in 6. & ibi Glossa. Glossa in c. *Quia*. 3. de Clericis non resident. v. *Dignitates*.

(d) Innoc. III. in cap. *Cùm contingat, de foro competenti*. L. II. tit. 2.

Capitulum jus habet deputationis ad Concilium Provinciale, in quo statuuntur, quæ in omnibus Provinciæ Ecclesiis sunt observanda. Ipsius quoque deputati jure ferendi suffragii potiuntur in iis omnibus, quæ pertinent ad suas exemptiones, privilegia, jurisdictionem, aliaque jura temporalia, ut probat Thomassinus ex Concilio Rhemensi an. 1585. Innocentius III. voluit, ut quidem ad quartum Lateranense Concilium an. 1215. deputarent Collegiatæ; ut posteà ad Concilium Budense an. 1279.

Capitulum statuere potest circa ea, quæ spectant ad rectam Ecclesiæ ordinationem: sed nullum condere potest Statutum, quo minuatur Cultus Divinus, uti 20. Decembris an. 1660. decrevit Senatus Parisiensis.

Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, Sede vacante, succedit in voluntariâ & contentiosa jurisdictione, quæ ex jure communi defuncto Episcopo competebat, aliquot tamen in jure Canonico expressis casibus exceptis (*a*): Tunc itaque Beneficia curata, quæ sunt collationis necessariæ conferre potest, quales sunt, quæ à Graduato, Indultario, aut præsentato à Patrono Beneficii requiruntur, ut etiam in casu simplicis permutationis, & etiam vacationis ex obitu, etsi casus illi pleno jure Episcopi collationi permittantur, idque, ne Pastore diutiùs careat Parœcia. Eâdem quoque ratione potest 1. admittere Sacerdotes ad Sacramentum Pœnitentiæ administrandum, eorumque admissionem ad tempus, loca & personas restringere. 2. Ad absolvendum à casibus defuncto Episcopo reservatis confitentes, aut à censuris, ne ipsa quidem excommunicatione *à jure* vel *ab homine* exceptâ; uti declarat Bonifacius VIII. in quâdam Constitutione (*b*). Quâ de re fusiùs dicetur in inferioribus responsionibus; atque consuli possunt *Joannes Andreas*, Hostiensis Panormitanus, aliique Canonistæ, qui doctè hac de materia scripsêre, ut Joannes Franciscus de Pavinis viginti quæstionibus, quas resolvit.

(*a*) Vide septimam Decisionem.

(*b*) Bonifac. VIII. in Cap. *Episcopalis* de majorit. & obed. in 6.

CASUS PRIMUS.

Capitulum Ecclesiæ cujusdam Cathedralis, Sede vacante, non nisi quindecim diebus post mortem Episcopi, ob contestationes inter Canonicos ortas, Georgium, Theologiæ Baccalaureum, Vicarium generalem nominavit; quo dissidio noto, Metropolitanus, eos quatuor, aut quinque diebus prævertens, Hieronymum in jure Licentiatum, generali Diœcesis Vicariatu insignivit. Quis è duobus est legitimus Vicarius?

RESPONS.

Hieronymus, à Metropolitano nominatus, est solus legitimus Vicarius generalis duabus de causis: 1. Quia ex Concilio Tridentino (*c*) *Capitulum Sede vacante..... Officialem seu Vicarium infrà octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare tenetur.* 2. Eum debet constituere, *qui saltem in jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus...... si secùs factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur.* Ex Edicto Blesensi (*d*) Magnus Vicarius debet esse Sacerdos, quamvis illud taceat Concilium.

Observandum tamen in Galliâ non observari illam Decreti partem, quâ statuitur, ut à Capitulo infrà octo dies post mortem Episcopi eligatur Vicarius generalis, propositâ ipsum eligendi juris amissione; cùm pœna illa comminatoria tantùm censeatur.

(*c*) Conc. Trid. Sess. 24. C. 16. de reform.

(*d*) Edictum Blesense art. 45.

CASUS II.

Hæc inter Cathedralis Ecclesiæ Sedunensis Canonicos agitata est quæstio: utrùm videlicet Capitulum, Sede vacante, Episcopum posset committere ad ordines in suâ Ecclesiâ conferendos. Quidam pugnaciter affirmarunt; alii verò negarunt. Nunquid pro prioribus stat ratio?

RESPONS.

Pro affirmantibus stat ratio, ut post Panuinum & Azorium, quos laudat, asserit Cabassutius (*e*). Etsi, inquit, non succedat Capitulum Episcopo in iis, quæ sunt ordinis (scilicet Episcopalis) sed in solâ jurisdictione; potest tamen Episcopo committere intra viduatam Ecclesiam ea quæ sunt Ordinis. Nam committere alteri, est solius jurisdictionis.

Observat hic Canonista (*f*), ob eandem rationem delinquentes Clericos posse punire seu privatione à Beneficiis, seu censuris, aut aliter; ut docent etiam duo citati Authores; quia tunc Episcopi vicem gerit Capitulum in rebus jurisdictionis (*g*).

(*e*) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & Prax. L. 2. c. 24. n. 31. Et apud eum Panuinus 1. part. q. 3. Et Azor. part. 2. L. 3. c. 37. q. 8.

(*f*) Idem. ibid. n. 34. & 37.

(*g*) Panuinus de potest. Capitul. Sede vacante. Azor. loco cit. c. 38. q. 11.

CASUS III.

Capitulum Cathedralis Ecclesiæ Diœcesis cujusdam Galliæ ex antiquo usu nominare solet, Sede vacante; 1. quinque Vicarios generales: decem Officiales: novem Promotores: quinque Secretarios & octo Causidicos ex Officio, qui omnes sunt de corpore Capituli. 2. Solet etiam nominare Officialem Primarium & Promotorem, qui in Urbe Episcopali resident; & Officialem foraneum cum Promotore & Scriba, qui in alio Diœcesis oppido jurisdictionem Ecclesiasticam contentiosam exercent. 3. ab hoc Officiali foraneo, ipsiûs Promotore, Scriba & Secretario duos trientes emolumentorum muneris sui exigit, quæ percipiens exactor in eam rem à Capitulo commissus, ea posthac cuilibet Canonico juxta ordinem nominis in indice, distribuit.

Quæritur itaque 1. utrum legitimus sit, & idcircò prorogari possit hic usus nominandi istos Officiarios juxta ordinem præscriptum in indice. Hanc autem rationem sui ductûs affert Capitulum, quòd usus ille à centum annis & ampliùs obtinet, & fuerit inductus ut vitetur ambitus eorum, qui, Sede vacante, ad istas dignitates aut munera aspirant.

2. Utrùm legitima sit ab Officiali Foraneo, ejusque Officiariis exactio duorum trientium emolumentorum, tùm quoad Canonicos, tum quoad Sacerdotes extraneos, qui, ad Canonicorum recusationem, his muneribus obeundis præficiuntur.

Id sibi licitum esse putant. 1. Quia Romæ venalia sunt quædam Curiæ munera. 2. Quia Episcopi, aut Archidiaconi per annum justæ Caducariæ in iis Provinciis, in quibus viget, ad Parœciarum ministerium Sacerdotes committunt; Si tamen pecuniæ summam certam numerent, reliquâ, pro stipendiis, redituum parte relictâ. 3. Quia multæ sunt Parœciæ Communitatibus seu secularibus, seu regularibus unitæ, ad quarum ministerium unum de communitate destinant, nihil ipsi, nisi ad vitam necessaria ministrando. 4. Quia multæ sunt Officiariorum Laïcorum communitates, quæ collata in commune munerum suorum emolumenta, posteà inter se dividunt. Ex quibus exemplis colligunt Canonici, id quoque sibi licitum esse, ut Officiariis suis assignatâ emolumentorum parte congruâ, reliquum inter se dividant.

3. Quæ-

3. Quæritur, quo se pacto gerere debeant Officialis Foraneus aliique Officiarii, si illegitimus sit hic usus, quem tamen retinendum censeat pars Capitularium maxima.

4. Utrùm à Capitulo saltem constitui posset, ut duo illi emolumentorum trientes in Ecclesiæ Fabricam aliave pia opera cederent?

RESPONS.

Usus Cathedralis Ecclesiæ, de quo in casu proposito, videtur abusivus, atque, ut fert nostra sententia, debet adimi: idque septem de causis, quoad primum Caput.

1. Quia ad bonum Diœcesis regimen non conducit, viginti quatuor, Vicarii generalis, Officialis ac Promotoris munera conferre, cùm eos tantùm ad ea munera promovêre, Sede vacante, possit Capitulum, qui necessarii sunt ad jus administrandum, quod ad se, ex hac vacatione, devolvitur. Atqui absurdè tantùm dici potest, ad talem administrationem, viginti quatuor, seu Vicarios generales, seu Officiales ac Promotores requiri; Omnibus quippè notum est, Urbis & Diœcesis Parisiensis unum tantùm esse Officialem ac Promotorem, licèt septingenta sint incolarum millia & plura in hac solâ Urbe primaria, resque intricatissimæ, quæ Ecclesiasticæ jurisdictioni subjacent, in eo Tribunali agiuntur ac solvantur: Fit tamen sæpè ut quibusdam juridicis diebus vacet forum. Idem de reliquis Galliæ Diœcesibus dicendum, in quibus unus est tantùm Officialis præcipuus, aut ad summum alter foraneus in aliquo oppido Diœcesis ob nimiam ejus ab Urbe Episcopali distantiam, nisi fortè plurium Parlamentorum jurisdictioni subjaceat Diœcesis; tàm enim, in qualibet jurisdictione Officialem nominare tenentur Episcopi, ut probat Fevretus (a) ex multis Arrestis, ac præcipuè ex duobus Parlamenti Burgundiæ, 17. Junii 1563. & 10. Maii 1611., tum ex alio Parlamenti Parisiensis in Episcopum Augustodunensem lato; quibus addi potest quartum Parlamenti Gratianopolitani 30. Julii an. 1538. quo abusivus declaratus est processus ab Officiali Lugdunensi in Delphinatu factus, & quo constitutum est, ut Archiepiscopus Officialem pro parte suæ Diœcesis jurisdictionis hujus Parlamenti nominaret, ut ait idem Fevretus: quare Lingonensis Episcopus ex Arresto Senatûs Parisiensis 24. Aprilis an. 1600. coactus est supprimere foraneum Officialem duodecim ab Urbe sua Episcopali leucis constitutum, cum interdicto, ne alibi, quàm Lingonis deinceps Officialem alium constitueret. Cujus rei hanc Baldus affert (b) rationem: *Neque enim debent esse plures Episcopi, ut nec plures Vicarii, seu Officiales*: Unus nimirum à Concilio Tridentino requiritur.

(a) Fevretus tract. de abusu. L. 4. c. 3. n. 7. & 8.

(b) Baldus in c. Quoniam de offi. ordin.

2. Hinc etiam abusiva probatur illius Capituli consuetudo, quòd, si ex novem-decim illis Officialibus & Promotoribus quisque suum obire vellet officium, ut quisque, si legitimè sit constitutus, facere potest; quæ inde in Diœcesi oriretur confusio; nisi intercederent supremæ Curiæ? At verò si aliundè illud prohiberent Parlamenta; ut justè præsumi potest; cui forent utilitati ad Ecclesiæ bonum, tot Officiarii citra necessitatem multiplicati, quorum potestatem ligaret authoritas suprema?

3. Quia à Capitulo Diœcesis spirituale regimen non nisi post maturam deliberationem, Viris & probitate morum & scientia conspicuis, debet committi, non verò fortuitò eligi debent illi Officiarii; quod tamen fit ex prædicto Capituli usu, quo viginti quatuor; primi in catalogo descripti, pleno jure fiunt generales Vicarii aut Promotores; sive sint idonei, sive non. Nam; etsi ii omnes, qui Officia ista de præsenti obtinent, eorum munia dignè posse exercêre concederetur, negari tamen non potest, quin in posterùm forsan sint futuri, qui non requisità in his Officiariis erunt probitate aut idoneitate, ac præsertim sufficienti, non solùm Theologiæ Jurisque Canonici peritiâ, sed etiam jurisprudentiæ ordinationum & declarationum Regis & Arrestorum supremarum Curiarum, quibus, ut probant Imbertus, Chenu & alii (c) se conformare tenentur omnes Galliæ Officiales; ne appellationibus tanquam ab abusu detur occasio.

(c) Imbert. de enchirid. pag. 100. Chenu qq. notabiles. q. 8. & collect. 2. tit. 41. cap. 1.

4. Fieri potest, ut in tanto Canonicorum numero, qui pleno jure Vicarii generales aut Promotores evadunt, quidam sint tantùm Diaconi, ac proindè ad hujusmodi Officia inhabiles. Necesse est enim ut magnus Vicarius & Officialis sint Sacerdotes, ut docent Peleus, (d) Tournetius & Bouchelius, qui Senatûs Parisiensis Arrestum 9. Januar. an. 1603. profert, quo Litteras Sacerdotii sui testimoniales ab Officiali Antuerpensi esse producendas censuit, ut officium suum comprobaret. D. Brillon (e) refert etiam Arrestum Parlamenti Tolosani 15. Maii an. 1608. quo Archiepiscopis & Episcopis prohibetur, ne intra jurisdictionis ejusdem Parlamenti limites, quemquam, nisi Sacerdotem, Officialem nominent: in quo consentiunt hæc Arresta cum Synodo Tridentinâ (f) cujus Decretum confirmavit Constitutio Blesensis (g), ut observat Fevretus (h).

(d) Peleus actio forens. L. 4. c. 27. Tournet. Litt. O. Arrest. 17. Bouchel. Bibliothec. c. tom. 2. pag. 139.

(e) D. Brillon. Dicti. Arrest. V. Official. n. 174.

(f) Conc. Trid. Sess. 24. c. 24. de reform.

(g) Edict. Blesens. art. 45.

(h) Fevretus Loco citato. n. 4.

5. Fieri etiam potest, ut quidam ex decem, juxta Catalogi Ordinem designatis Officialibus, non sit graduatus, atque ex hoc defectu ad istam dignitatem inhabilis; cùm ex Constitutione 26. Januar. 1680. Officialis debeat esse in jure Licentiatus, vel secundùm declarationem 22. Maii insequentis, in Theologia Licentiatus.

6. Quia fieri etiam potest, ut quidam è novem Canonicis, qui Promotoris munus obtinêre debent, sit Pœnitentiarius, atque adeò ad Officium Promotoris non idoneus; quia in uno reperiri non possunt hæc duo Officia, ut potè incompatibilia, quia, inquit Fevretus, (i) Promotor *partes delatoris exequitur*, criminum ultionem sollicitat, atque accusatos, si possit, convictos præstat; cùm crimina dissimulare aut occultare nequeat, si ea esse vera probare valeat: E contrà Pœnitentiarius, uti Pater spiritualis, culpas abdit; neque earum recusat absolutionem pœnitenti ad eam recipiendam debitè disposito, ut loquitur hic Jurisconsultus ex istis Tertulliani, quem refert, verbis (k): *Malos abscondi cupit, non erui: Confessos absolvi desiderat, non damnari.*

(i) Idem ibid. n. 30.

(k) Tertul. §. Apologet.

7. Quia ex hoc usu aliud sequitur notabile incommodum, quod scilicet minuatur Cultus divinus: nam, ubi primùm Officialis aut Promotoris munera obtinebunt illi omnes Canonici; jure possunt integras distributiones, ex privilegio Officialibus aut Promotoribus concesso, ut videre est in actis Cleri, etiamsi choro non adsint, repetere (l): quod si ita sit, & suâ novem-decim Canonici Officiales aut Promotores, uti velint prærogativa, Ecclesia brevi fiet deserta, nec erit qui veniat ad solemnitatem: Licèt enim omnes, munus suum non exequantur; qui minùs erunt scrupulosi, quorum semper major est numerus, sub specie privilegii à Capitulo sibi concessi, facilè à choro aberunt.

(l) Acta Cleri. tom. 4. part. 5. pag. 104. art. 9. & pag. 106.

Ex his rationibus constat evidenter, quam abusiva sit consuetudo Cathedralis Ecclesiæ, de quâ in casu proposito, cùm magnus ille Officiariorum numerus, Sede vacante, institutus, si non sit noxius, saltem inutilis est ad bonum Diœcesis regimen; etsi singuli omnibus requisitis essent

prædìti qualitatibus. Quo persuasum habemus, hunc usum ab existentibus Canonicis hujusce Cathedralis Ecclesiæ esse abrogandum; atque cæterorum Regni Capitulorum morem esse ad praxim reducendum; unum videlicet in Episcopali Urbe Officialem præcipuum, & alterum Foraneum constituendo, eum uno ad quamlibet Officialitatem Promotore. Hæc sunt, quæ ad primum propositi casûs articulum pertinent. Nunc ad alterum veniamus, qui spectat ad duos trientes emolumentorum, qui ex duabus Officialitatibus provenientes à Canonicis inter se dividuntur, relicto tertio triente iis, qui Officialium aut Promotorum munere funguntur.

Certum est, regulariter loquendo, à Capitulo non vendi locarive munera Officialis ac Promotoris, duas tertias partes emolumentorum exigendo; illud tamen fatendum conventionem hanc à verâ locatione non longè abesse; atque adeò, si non sit vera simonia, commercium esse ab eâ haud absimile, & quod proinde damnant Constitutiones Canonicæ: cùm Dignitates & Ecclesiastica Officia sint Dei dona, quæ eodem prorsùs modo, quo accepta sunt, cæteris debent communicari, id est, gratuitò. *Quæ Dei dona sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur; quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideò gratis dari debent.* Hæc sunt Urbani II. verba, quæ alio in loco à nobis laudantur (*a*), in quo videbitur, quo pacto Alexander III. & Turonense Concilium an. 1163. rem istam explicant, & rigorosum Concilii Tolosani Decretum addimus, quod casui proposito apprimè convenit, istis verbis factum: *Qui alii, licèt Ecclesiastico, suam, aut Ecclesiæ suæ jurisdictionem..... vendiderit, commiserit, locaveritve, ipso facto excommunicatus existat* (*b*).

(*a*) V. *Officialis.* Casu Leander.

(*b*) Conc. Tolosan. part 4. c. 2. n. 7.

His itaque allatis authoritatibus, negari non potest, usum Capituli, quo duos emolumentorum trientes percipit, Ecclesiæ intentioni esse contrarium: ita ut non minùs odiosè dici possit Canonicorum ille proventus, quàm *turpe lucrum*, quod bonis moribus atque Canonicis legibus, tamquam illicitum damnatur, si non Simoniacum illud appellemus. Nostra igitur fert opinio, quod, licèt usus, quo tot inutiles admittuntur Officiarii, tanquam legitimus existeret, duarum tamen Officialitatum emolumenta licitè quoad duos trientes sibi arrogare nequirent Canonici, quæ integra illi, qui prædicta Officialis & Promotoris exercent munera, percipere debent tanquam sua ex jure naturali & Divino.

Præcipuæ, quas opponunt Canonici ad confirmationem sui usûs sunt 1. quia à centum annis & ampliùs invaluit usus ille, eo tantùm fine introductus, ut in Capitulo vitaretur ambitus & ambitio, ac nimium propriæ utilitatis studium. At verò si valeat hæc ratio; cur itidem in alia Galliæ Capitula non inductus est mos ille, in quibus facilè possunt esse privati iisdem cupiditatibus obnoxii? de eo tamen ne prima quidem fuit suspicio, quia videlicet majori malo malum auferre opportunum non visum est. Insuper Canonici, qui Officiarios Ecclesiasticos eligentes, Dei solummodò gloriam Ecclesiæque utilitatem considerant, ambitus eorumve ambitionem parvi eurant, qui ex viis illicitis atque odiosis talium officiorum fiunt indigni; ac digniores suffragio suo prosequuntur, ambitiosis interim pudore ac confusione suffusis. Sed pergamus: Nunquid forsan ambitioni suæ atque propriæ utilitati servierunt primi consuetudinis illius authores, ejusdemque vitii participes fiunt eorum successores? justâ namque de causâ utrumque de illis præsumi potest; dùm per ostentationem, honoris ac proventûs cupiditatem, inutiles Ecclesiæ, sibique solis honorificos arrogarunt titulos, sed & eorum adjunxêre emolumenta, quibus naturaliter debentur.

At verò de illius consuetudinis vetustate nihil planè dicimus; ejusque nulla habenda est ratio; nam, ut ait Sanctus Isidorus Hispalensis (*c*): *Lex erit omne jam quod ratione constiterit: duntaxat quod Religioni conveniat, quod disciplinæ congruat; quod saluti proficiat*: Unde cum Sancto Augustino colligendum, quod *Nemo consuetudinem rationi & veritati præponat, quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit* (*d*): quocirca *qualibet consuetudo, quantumvis vetusta, quantumvis vulgata*, inquit Sanctus Gregorius Papa post Cyprianum (*e*) *veritati omninò est postponenda; & usus, qui est veritati contrarius, abolendus.* Et quidem *Consuetudo sine veritate*, ut loquitur S. Cyprianus, *vetustas erroris est* (*f*). Hæc potissimùm afferri possunt, ut videtur, in primam rationem, quâ asseritur usus à nobis improbatus.

(*c*) Isidorus in Can. *Consuetudo* 5. dist. 1.

(*d*) S. Aug. in Can. *Veritate.* 4. & in Can. *Frustra.* 7. dist. 8.

(*e*) S. Greg. in Can. *Si Consuetudinem* 5. dist. 8.

(*f*) Sanct. Cyprian. in Can. *Consuetudo.* 8. cit. dist. 8.

2. Canonici illi allegant 1. Exemplum ipsius Papæ, qui aliquando Ecclesiastica vendit Officia. 2. Qui sæpè Sacerdotes per annum justæ Caducariæ ad Parœciarum ministerium committunt cum formali contractu alicujus summæ solvendæ pro jure deportûs. 3. Communitatis secularis aut regularis, quæ uniti sibi Beneficii fructus percipit, privato cuidam ad ejus ministerium commisso, *Victum tantùm*, ut aiunt, *& vestitum* tribuendo. 4. Denique Laicæ Societatis, in quâ in commune vulgò conferuntur emolumenta munerum Sociorum.

Facilis est istis argumentis responsio. Nam quod ad Papam spectat, etsi in rebus, quæ jure Divino sunt Simoniacæ, dispensare non possit, potest tamen in iis, quæ jure duntaxat Ecclesiastico, hoc est, solâ Ecclesiæ prohibitione sunt Simoniacæ; qualia sunt Officia Ecclesiastica, quæ quandoque vendit Papa, ut productam ex his pecuniam ad urgentes Ecclesiæ necessitates expendat, ut cùm Christianas Provincias infideles, ut sæpè fit, expugnant. Ex hoc itaque Exemplo non quidquam deduci potest pro Canonicis; Cùm vetitum sibi, licitum efficere nequeant; nec alia subsit ipsis ratio, quàm utilitas propria, percipiendi fructus alicujus Officii, qui pleno jure ad eum pertinent, qui ejus functiones exercet.

Præposterè etiam duo sequentia adducuntur exempla; cùm jus Caducariæ quoad duos trientes, ad Episcopum; & quoad alium trientem, ad Archidiaconum pertineat ex usu observato in iis Provinciis ubi obtinet, conformiter ad Jurisprudentiam plurium Arrestorum, quæ tulêre multæ supremæ Curiæ; & pariter Communitas sit titularis Beneficii sibi uniti. Episcopus itaque & Archidiaconus jus deportûs exigere, & uniti sibi Beneficii ministerium privato Communitatis eadem committere potest; Sacerdoti commisso conveniens stipendium largiendo. Sed quid inde pro Canonicis, de quibus consulitur? Nùm juxta formam ex Constitutionibus præscriptam Officialis aut Promotoris munera obtinent? Ejusve functiones singuli obeunt? & quidem, si vellent, hoc sibi licitum esset ex authoritate suprema? nunquid solus ille Titularis est, qui eo munere fungitur; etsi Titularis non esset, quo pacto munus illud Officialis aut Promotoris administrare posset? Ubinam igitur in his exemplis invenitur paritas? Nulla prorsùs reperitur, ac multò minùs in exemplo pecuniæ, quàm in commune confert Societas: neque enim de rebus Ecclesiasticis, quæ Commercio subjici nequeunt, atque de rebus purè secularibus idem ferri debet judicium: quæ veritas adeò certa est, ut probatione non egeat, sed omisso longiori illorum exemplorum examine, nunquid cum Sancto Augustino fateri debent illi Canonici, quòd

quòd *sana ratio etiam exemplis anteponenda est, cui quidem & exempla concordant* (a).

(a) S. Aug. in Can. *Sana* 11. *dist.* 9.

Concludimus ergo ad primum quæsitum respondendo, quod Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, de quo nostrum exigitur consilium, Officia atque munera deinceps, *Sede vacante* non eo, quo in exposito dictum est, modo distribuere potest: at quod universum aliorum Capitulorum usum sequi debet.

Ad secundum dicimus, omnia emolumenta officii sui ad Officialem aut Promotorem pertinêre ratione functionum suarum, de quibus emolumentis in aliorum utilitatem cedere potest; & quod dicimus de Officiali, idem de vicem gerente esse intelligendum, cùm, licèt nomine, jurisdictione tamen & authoritate non differant duo illi Officiarii, quando procedunt aut judicant. Denique idem dicendum de emolumentis subalternorum officiariorum, atque Officialis ac Promotoris. Quod ut fiat evidens, legatur in sequenti responsione Constitutio Bonifacii VIII. & præcipuè Clementis V. quæ etiam fusiùs de eâdem re dicit.

Ad tertium: quòd, cùm Officiarii exercentes, nec judices, nec superiores sint Capituli, nec usum introductum possint adimere: non existimamus etiam, eos prudenter intercedere posse tali usui, atque intercessione suâ litem sibi à toto Capitulo provocare. Omni tamen ratione Capitulum debent adducere ad reformandum hunc usum, atque Confratribus suis persuadendum eum ex solâ consuetudine non fieri legitimum.

Quòd si omnia Galliæ Capitula, aut saltem pars maxima in eo essent usu, de quo nunc deliberatur, & ex consuetudine immemoriali; eorum authoritate niti posset Capitulum; at cum illorum usui sit istius oppositus, nulla est legitima ratio, cur in eo perseveret; quia, ut in Canone Decreti Gratiani legitur, *non decet à capite membra discedere* (b): Quòd si surdis canant, ut dicitur, auribus isti Officiarii, expedit, ut eum adeant superiorem, qui possit mederi, seu Episcopum, aut eo deficiente, Metropolitanum: vel denique generalem Provinciæ Parlamenti procuratorem.

(b) Can. *Non decet.* 1. dist. 12.

Ad quartum & ultimum quæsitum, dicimus, illud non esse respuendum statutum, quo Capitulum duos illos trientes in fabricæ Ecclesiæ commodum, maximè si egeat, applicaret; cùm ex Concilio Tridentino jus ingressus, quod à quolibet Canonico pro additione Canonicatus ad necessitates Ecclesiæ aut fabricæ solvit, non fuerit damnatum; quod tamen non affirmamus, nisi in quantùm alter triens ad justam Officiariorum, qui officia exercent mercedem sufficiat.

CASUS IV.

Defuncto quodam Galliæ Episcopo, spirituale statim Diœcesis regimen suscepit Capitulum, atque Constitutionem condidit, quæ ad correctionem morum Parochorum, Beneficiariorum, omniúmque Clericorum pertinet. Parochus quidam, scientiæ famâ conspicuus, Constitutionem istam promulgare noluit, quòd eam abusivam putaret. Nunquid de inobedientia damnari debet, atque ei litem jure potest inferre Capitulum?

Respons.

Sciendum 1. hanc non esse regulam generalem, ut *Sede vacante*, ad Capitula pertineat spirituale Ecclesiarum regimen; quædam enim à vicino Episcopo administrantur, uti Lugdunensis Ecclesia ab Episcopo Augustodunensi, & Augustodunensis ab Archiepiscopo Lugdunensi.

2. Capitulum tamen Ecclesias plerumque administrat vacantes, ut patet ex Constitutione Bonifacii VIII.: (c) *Si Episcopus à Paganis, aut Schismaticis capiatur, non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si Sedes per mortem vacaret, illius in spiritualibus & temporalibus ministrare debebit.* Hoc idem jus Capitulo adscribunt duæ ejusdem Summi Pontificis Decretales (d) & sextum Concilium Mediolanense an. 1582. sub Sancto Carolo habitum (e).

(c) Bonifacius VIII. in cap. *Si Episcopus* de supplenda neglig. Prælat. in 6. L. I. tit. 8

(d) Idem in cap. *Ecclesia.* fin. eod. tit. Et in cap. *Episcopali.* unico de majoritate & obedient. L. I. tit. 17.

(e) Conc. Mediol. VI. tit. 1 quæ ad Capitula pertinent

3. Solet Capitulum, unum aut plures Vicarios generales nominare, qui nomine suo potestatem suam exercent, conformiter ad præsens Tridentini Concilii Decretum (f): *Capitulum, Sede vacante, ... Officialem, seu Vicarium infrà octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare omninò teneatur.* Ita ut dici idem possit de Capitulo pro Ecclesia vacante, atque de seculari Domino pro justitiâ, quam subditis suis reddere debet; nam ut Dominus ille non per se, sed solùm per constitutos à se Officiarios jus subditis dicere potest; ita Capitulum non per se, sed solùm per unum aut plures Vicarios generales potestatem suam exercêre potest: quibus Vicariatûs Litteræ patentes dari curabit, debitè promulgatæ & in acta publica relatæ, nec quisquam earum ignorantiam ostendat, quæque specialem ipsis attributam potestatem contineant, ut observat Eveillonius (g) in suo Tractatu de excommunicationibus & monitoriis. Sicut Episcopus etiam in iis, quæ pertinent ad forum contentiosum, jurisdictionem suam exercêre non potest, nisi per Officialem: Ita pariter Capitulum tenetur unum aut plures committere Vicarios, qui nomine & authoritate suâ Diœcesis spirituale regimen administrent. Igitur ex dictis hactenùs colligendum, Constitutionem, de quâ in casu proposito fit sermo, non esse legitimam, ut potè ab universo Capitulo factam; atque adeò Parochum, qui eam promulgare recusavit inobedientiæ esse damnandum, neque ipsi Capitulum litem posse inferre.

(f) Conc. Trid. Sess. 24. c. 16. de reform.

(g) Jacobus Eveillon. c. 8. n. 1.

Observandum, quod ut à Capitulo Vicarius generalis ad exercendam voluntariam Episcopi jurisdictionem, ita Officialis ad exercendam civilem & capitalem debet nominari, ut probat Fevretus (h) authoritate Tostati. En ipsius verba: *Tostatus Episcopus Abulensis* (in numeros quæst. 48. num. 15.) agens de istâ quæstione: *An jurisdictio fuerit in solo Moyse, an in populo Israëlitico?* Ad aliam ex incidenti pergit; quærens videlicet: an Communitas, Collegium aut Capitulum, quod jurisdictionem habet; eam in commune exercêre possit? quâ de re probat, quod exercitium jurisdictionis *factum & ministerium desiderat certæ & determinatæ personæ: quod ipsa Communitas vel Collegium præstare non possunt; cùm non sint quid unum propriè, sed per accidens.* Addit posteà Jurisperitus ille, sententiam ab universo Carnutensi Capitulo latam, declaratam fuisse abusivam ex Arresto Parlamenti, quod huic Capitulo injunxit, ut Judicem nominaret, ad quem, Sede vacante, pertineret cognoscere de causis Ecclesiasticis. Idem Arrestum refert Chopin (i): & cum eo Loiseau, (k), qui addit absurdum esse, ut Capitulum aut Communitas, quorum privati plerique Judicis officium ignorant, jus dicere præsumat, quod Officiario committi debet, quem nominatim ob eam causam delegat Communitas.

(h) Fevretus tract. de abusu. L. 4. c. 4. n. 2.

(i) Renatus Chopin. polit. L. 2. c. 6. n. 18.

(k) Carolus Loiseau. tract. de Officiis. c. 6. n. 39.

CASUS V.

Ecclesiæ Vilnensis Canonici possuntne tutâ conscientiâ Statuto se conformare, quo Capitulum decrevit, ut distributiones non habêrent Canonici, qui Dominicis festisque diebus singulis Officii horis non adessent; aliis verò diebus habêrent, modò duabus majoribus horis interessent?

Respons.

Capitulum ita statuere non potuit, & huic Statuto se conformare nequeunt Canonici tutâ conscientiâ, quòd sit abusivum: cujus rei rationes

istas

istas profert nuperus & inclytus Canonista (*a*): *Consuetudines atque Statuta*, inquit, *quibus integræ diei distributiones conceduntur illis, qui uni, aut duabus tantummodò Officii partibus interfuerunt, Canonicorum negligentiam fovent, teporem nutriunt, & divini Officii neglectum inducunt. Quare ejusmodi Consuetudines & Statuta non à zelo promovendi divinum cultum*, sed quorumdam Canonicorum vagandi cupiditate & in divinis Officiis socordiâ originem & incrementum acceperunt. Hinc etiam eadem tanquam meros abusus & corruptelas Ecclesia rescindere atque eliminare non dubitavit: quod ex multis authoritatibus probat.

(*a*) Zeger Bernard. Van-Espen. Opusc. de Institut. & Offic. Canoni. c 4. Tom. III.

Prima ducitur ex Concilio Basileensi (*b*), in quo statuto pro qualibet Officii horâ stipendio, jubetur usus ille adimi, quo integras diei distributiones sibi is arrogat injustè, qui uni duntaxat horarum parti affuit.

(*b*) Conc Basileens. Sess. 21. c. 4.

Secunda petitur è Concilio Aquensi, cujus Decretum est istud (*c*): *Tridentini Concilii & Bonifacii VIII.* (*d*) *authoritate nixi decernimus, ut nulla Canonicorum, aut aliorum pactio, remissio, vel collusio fiat, aut facta vim habeat, nullumve statutum, aut consuetudo; quæcumque illa sit, quibus, aut absenti, quavis de causa ejus, vel sacræ horæ, in qua muneri suo defuerit, aut omninò cuiquam contra quam jure communi & ejusdem Concilii Tridentini definitum sit, distributiones quotidianæ dari possint.*

(*c*) Conc. Aquens. tit. de Canonicis.
(*d*) Bonifac. VIII. in cap. *Consuetudinem.* 1. de Clericis non residentibus, &c. in 6.

Tertia è Concilio Burdigalensi an. 1624. en verba ipsius (*e*): *Sed & abusum illum, quo in una hora aut duabus Officiorum divinorum præsens totius diei distributiones usurpat, tolli prorsùs & aboleri præcipimus.* Duobus illis Conciliis addere potuisset hic Author Burdigalense an. 1583. (*f*). Rhotomagense (*g*), Rhemense (*h*), Turonense (*i*), & Narbonense (*k*).

(*e*) Conc. Burdigal. an. 1624. c. 9. §. 4.
(*f*) Conc. Burdigal. an. 1583. c. 17. §. *Distributiones.*
(*g*) Conc. Rothomag. tit. de Episcop. & Capitul. n. 30.
(*h*) Conc. Rhemens. tit. de Capit. n. 8.
(*i*) Conc. Turon. tit. de Capitul. §. Qui in Matutinis, &c.
(*k*) Conc. Narbon. c. 30. §. *Distributiones.*

Quarta petitur ex variis Parlamentorum Arrestis eâ de re latis. 1. Ex Arresto Senatûs Parisiensis, quod refert Fevretus (*l*) quo abusivum declaratum est statutum Ecclesiæ Aurelianensis, Canonico integras diei distributiones assignans, qui uni horæ affuisset; quamvis à Clemente VI. fuisse confirmatum allegarent Canonici: 2. Ex alio Tolosani Parlamenti Arresto, quo simile statutum Collegiatæ Sancti Gaudentii irritum declaratum est, ut cætera hujusmodi deinceps facienda. 3. Ex Arresto ejusdem Parlamenti, quod statutum simile Ecclesiæ Mirapincensis, licèt 300. annis antiquum, invalidum & abusivum declaravit. 4. Ex Arresto etiam Senatûs Parisiensis 20. Decembris an. 1660. reddito circa duo statuta Capituli Laudunensis, de quibus tanquam ab abusu appellarat Nicolaus de Francia Canonicus & Archidiaconus, quia proposito in casu isto statuto erant similia, quæque abusiva declarata sunt. Hoc Arrestum refert Du Frêne in suo fori Diario (*m*).

(*l*) Carolus Fevretus. tract. de Abusu. L. 3. c. 1. n. 13.
(*m*) Diarium fori t. 2. L. 3. c. 19.

Quintam rationem suppeditat Author Glossæ in Pragmaticam sanctionem (*n*) qui ex Decreto Basileensis Concilii probata horum statutorum nullitate, hæc verba subjungit: *Attendant hic multarum Ecclesiarum Canonici, ne in observatione statuti, vel consuetudinis ejusmodi reperiantur judicium sibi manducare & bibere. Nec enim video illos in ea perceptione in foro animæ excusatos esse: etiam nec in foro contentioso eorum querelam defendi posse.*

(*n*) Glossa Pragmati. sanctionis tit. quo tempore quisque debeat esse in Choro. §. *Tollens.*

Ultima denique ducitur ex authoritate Navarræ (*o*), qui his Concilii Tridentini verbis nititur (*p*): *Distributiones verò, qui statis horis interfuerint, recipiant: reliqui quâvis collusione aut remissione exclusâ, his careant.*

(*o*) Navarr. tract. de orat. & horis Canon. Miscellaneo 59.
(*p*) Conc. Trid. Sess. 24. c. 12. de reform.

CASUS VI.

NONNULLI è Canonicis cujusdam Capituli in Regno Neapolitano contendunt, Capitulum, Sede vacante, ex emolumentis jurisdictionis gratiosæ, simul & contentiosæ, impensas ad utriusque administrationem necessarias v. g. impensas impressionis & Missionis Mandatorum, litium, quæ ex officio inferuntur, sumptus, & alios ejusmodi, jure posse deducere. Alii è contra deffendunt Canonici, sumptus illos è Mensâ Capitulari esse depromendos; quotidianas videlicet distributiones imminuendo pro ratâ summæ illatum impensarum. Qua de re quæritur, quæ sententia magis cum jure consentiat?

RESPONS.

Proposita difficultas duobus continetur Capitibus: primum est; ad quem, Sede vacante, pertineant fructus & emolumenta, quæ ab exercitio Episcopalis jurisdictionis procedunt: alterum, cujus impensis hanc jurisdictionem exercêre debeat Capitulum.

Ad primum respondemus, generaliter loquendo, hujusmodi fructus & emolumenta non ad Capitulum, sed ad defuncti Episcopi Successorem pertinêre. Rem ita declarat Bonifacius VIII. (*q*) asserens, non solùm *bona à Prælatis ipsarum* (Ecclesiarum) *dimissa*, sed etiam *vel vacationis tempore obvenientia* ab exercitio jurisdictionis Episcopalis à Capitulo posse occupari; sed futuro Episcopo restituenda reservari, aut saltem ad Ecclesiæ utilitatem conferti, non verò inter Canonicos dividi; atque contrarium facientes, *ipso facto*, suspensionem incurrere. Hæc sunt verba Constitutionis quæ absque Regaliorum præjudicio laudamus, cùm casus iste ad Italiam pertineat. *Quæ in utilitatem dictarum Ecclesiarum expendi: vel futuris deberent Successoribus fideliter reservari, occupant, inter se dividunt, subripiunt, dilapidant, dissipant & consumunt, in earum grave dispendium & jacturam.... decernimus, ut hi, qui præmissa de cætero præsumpserint, eo ipso sint, & tandiù maneant ab Officio & Beneficiis quibuscumque suspensi; donec plenè restituerint quicquid de bonis perceperint supradictis; non obstantibus quibuslibet Privilegiis vel Indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, vel statutis.*

(*q*) Bonifac. VIII. in c. *Quia sæpè.* 40. de elect. n. 6.

Constitutio ista Summi Pontificis perfectè conformis est 1. Decreto Concilii Calcedonensis an. 451. (*r*), quod refert Gratianus in Decreto his verbis: *Reditus.... ejusdem viduatæ Ecclesiæ integros, reservari apud œconomum ejusdem Ecclesiæ placuit.* 2. Concilio Ilerdensi (*s*): 3. Alteri Concilio, quod citat idem Gratianus (*t*) in suo Decreto. 4. Et primo Concilio œcumenico Lateranensi, sub Innocentio II. an 1139. (*u*).

(*r*) Conc. Calcedon. in Can. *Quoniam.* 2. dist. 75. & in Can. *Non liceat.* 43. 12. q. 2.
(*s*) Conc. Ilerdens. c. 16. in Can. *Hac hujus.* 38. q. 2.
(*t*) in Can. *Non liceat.* 48. 12. q. 2.
(*u*) Innoc. II. in Conc. Lateran. t. in Can. *Illud.* 47. eod. c. & q.

Id quidem ultrò fatemur, ista Concilia & ipsum Bonifacium VIII. generatim tantùm loqui de bonis ad Episcopum pertinentibus, nullâ tituli, quo ea possidet, factâ mentione: sed juxta istam juris regulam (*x*) *ubi jus non distinguit, neque nos distinguere debemus*: Et hanc aliam: *Qui nihil excipit, omnia comprehendit*, vel, ut loquitur Panormitanus (*y*), *qui totum dicit, nihil excludit.* Quâ etiam ratione Clemens V. in sua Constitutione (*z*) Bonifacii VIII. Bullam explicat. *Statutum super bonis à Prælatis Cathedralium..... Ecclesiarum dimissis, aut obvenientibus tempore vacationis earum, futuris Successoribus reservandis editum, locum declaramus habere in omni emolumento, quod provenit ex jurisdictione & sigillo Curiæ Ecclesiasticæ, vel secularis, aut aliàs undequaque quod ad Prælatos Ecclesiis non vacantibus pertineret, consuetudine quâlibet non obstante.*

(*x*) Argum. Legis de pretio ff. de publica in rem actione l. 6. tit. 2.
(*y*) Panorm. in cap. *Vestra.* 7. de cohabit. Clericorum & mulierum notab. 3.
(*z*) Clemens V. in c. *Statutum.* 7. de electi. in Clementinis.

Tum igitur Capitulum conferri potest cum Tutore aut Curatore, aut Procuratore, administrandæ hæreditatis causâ, constituto, qui, eam licèt, uti paterfamilias, ex Lege gerere debeat, (*) non ejus tamen fructus suos facit, sed pupillos, cujus sunt, debet conservare, eique accuratè eorum rationem

(*) Leg. à Tutoribus. 33. ff. de administrat. & periculo Tutorum & Curatorum. Lib. 26. tit. 7.

nem reddere. Idem dicendum de Capitulo vacantis Ecclesiæ Episcopalis bona administrante, quod quidem ex Sedis vacatione fit defensor & conservator jurium Episcopi: non verò Dominus emolumentorum, quæ ex devolutâ sibi jurisdictione, aut aliunde proveniunt.

Atque hæc de priore propositæ difficultatis parte. Verùm observari potest peropportunè, duabus Bonifacii VIII. & Clementis V. Constitutionibus relatis, tam apertè confirmari decisionis præcedentis alterum articulum circa duos trientes emolumentorum, quæ ex exercitio jurisdictionis provenientia, à Canonicis inter se distribuuntur, ut nihil reponi possit.

Quod ad alterum caput pertinet difficultatis præsentis, existimamus hactenùs dicta non esse intelligenda nisi *deductis expensis in administranda jurisdictione necessariis.* Quod quidem probat ista Honorii III. ad Capitulum Constantinopolitanum Decretalis (*a*): *Statuimus ut expensæ necessariæ & moderatæ*, addit Glossa (*b*), *quas Capitulum Constantinopolitanum, vel ejus nuncii, vacante Sede pro electionis negotio*, (nempè novi Patriarchæ) *fecerint, de bonis Patriarchatûs fiant totaliter.* Cujus rei hanc rationem affert idem Glossarius: *Quia illud de suo facere non tenebantur; quia nemo cogitur invitus de suo facere beneficium.* Quam regulam deprompsit hic Author à Concilio Metis (aut ex Burchardo & Yvone Carnutensi Bellovaci) habiti, quod refert Gratiani Decretum (*c*). Ex quo *à simili* debet inferri, cæteras expensas ad exercendam Sedis vacantis jurisdictionem necessarias, ex ejus emolumentis esse deducendas; cùm par in utroque casu sit necessitas, & ex æquitate naturali *sumptus necessarios ad rem perferendam & perducendam præstare solent generaliter hi, quorum negotium agitur*, ut ait doctus, qui digestorum Leges annotavit, Jurisperitus (*d*): non verò è bonis Capituli, quòd unicè ad bonum & utilitatem Ecclesiæ vacantis attendit: Et quidem rem ita definit Clemens V. dùm allatis in præcedenti Decisione verbis addit (*e*): Ita tamen quod in istis & similibus rationabiles deducantur expensæ: alioqnin deterior esse Capituli conditio, quàm tutoris, Curatoris aut Procuratoris, cui sumptus ad gerendam Pupilli rem necessarios Judex tenetur assignare.

(*a*) Honor. III. in Cap. *Ut præteritæ* 45. de electione &c.

(*b*) Glossa ibid. v. *Expensæ*.

(*c*) Conc. Mediomatricis in Can. Precariæ 4. 10. q. 3.

(*d*) Addit. ad Glossam Legis sed & si. 11. §. 1. ff. ad exhibendum Lib. 10. tit. 4.

(*e*) Clemens V. in Cap. *Statutum*, suprà cit.

Decisionem hanc usui universo omnium Capitulorum ducimus esse conformem, uti Capituli Ecclesiæ Parisiensis, quæ per quadrimestrem Sedis Archiepiscopalis vacationem constituto Secretario & Sigillatori, per id tempus ex quingentis novem libris & quinque assibus acceptis, centum libras cum tredecim assibus assignavit *pro modo laboris*, & reliquam summam ad solutionem Mandatorum, aliorumque actorum adhibuit, quæ ad septingentas libras & ampliùs excurrit. Hæc quoque Decisio congruit cum sententia Joannis Andreæ, Archidiaconi, Cardinalis Joannis Monachi, Glossæ, & Galliæ Canonistarum ac Jurisconsultorum, & inter alios Ruzei & Fevreti, à quo laudatur his verbis (*f*): *Emolumentum Sigilli & Cameræ, vel Curiæ Episcopo reservantur; deductis tamen expensis moderatis, quas Capitulum fecit in Edictis citatoriis & aliis expensis ad expediendam jurisdictionem.*

(*f*) Ruzeus Tract. de Regali privil. 30. apud Fevretum. Tract. de abusu. L. 3. cap. 6. n. 12.

CASUS VII.

Capitulum Ecclesiæ Cathedralis; Sede vacante, duo per id tempus vacantia contulit Beneficia, alterum Parochiale Ægidio, de quo pleno jure providet Episcopus; alterum, Præbendam scilicet Gentiano, cujus collatio ad Episcopum pariter & Capitulum spectat. Augustus ex nominatione Regiâ & Bullis è Romanâ Curiâ acceptis, vix Episcopatum adiit, cùm Parœciam Petro & Præbendam Paulo contulit: qui litium causa fuit inter quatuor illos provisos: At Petrus & Paulus, ut potè conscientiâ timidi, de justitiâ causæ suæ valdè dubitant, nec non Ægidio & Gentiano litis illatæ. Quid in eo casu ad conscientiæ suæ securitatem ipsis consuli debet?

RESPONS.

Priusquam huic difficultati fiat satis, triplex distinguendum genus collationis, scilicet coacta, necessaria & libera.

Collatio coacta ea est, quæ denegari non potest; uti ea quæ petitur ad Præsentationem Patroni Ecclesiastici aut Laici; aut ad petitionem Graduati seu Indultarii; vel denique in casu permutationis.

Collatio necessaria ea est, quæ denegari non debet, ut collatio Parœciæ vacantis, quam confert Episcopus: de quâ providêre necesse est, ne diu sine Pastore sit Parœcia.

Collatio denique libera est collatio Præbendarum & aliorum simplicium Beneficiorum.

His ita suppositis asserimus, Ægidium legitimè fuisse provisum, ac Petrum adeò litem ipsi illatam persequi non valêre. Ratio est quia juxta Galliæ Disciplinam, Capitulum, *Sede vacante*, jure potest conferre, non solùm ubi coacta est collatio sua, sed etiam, ut in casu proposito, si sit necessaria, cum fidelium intersit, ne sine Pastore remaneant: Id probant hæc verba Constitutionis Sancti Ludovici de Potestate Capitulorum loquentis, *Sede vacante: Ecclesiæ Cathedrales, & aliæ Regni nostri liberas electiones habeant: promotiones, collationes provisiones & dispositiones Prælaturarum & aliorum quorumcumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, secundùm dispositionem juris, atque institutorum Sanctorum Patrum fieri volumus.*

2. Ex arresto scriptis disceptato, inter Procuratorem Generalem Senatûs Parisiensis & Bituricense Capitulum lato 26. Aprilis an. 1580. quo decernitur conformiter ad Sancti Regis constitutionem, ut Capitulum plenò jure de Beneficiis in Diœcesi vacaturis, *Sede vacante* provideat.

3. Jus illud denique omnibus Cathedralium Capitulis Regni commune declaratum est, ex declaratione Regia an. 1688. quâ fertur ea provisura *Sede vacante*, de omnibus Beneficiis, quorum collatio ad Episcopum pertinet. Eodem prorsùs modo judicavêre Parlamenta, & præcipuè Senatus Parisiensis, cujus duo refert Arresta d. Brillon (*g*), alterum supremæ Curiæ 26. Julii 1629. & alterum pro Capitulo Lexoviensi 7. Septembris an. 1532. cui jam ante elapsum sæculum, simile protulerat pro Capitulo regulari, Abbatiali Sede vacante, circa Beneficium à Graduato requisitum. His addimus, hanc Capituli potestatem non desinere nisi ex adita possessione novi Episcopi, qui ne quidem Præbendas aliaque simplicia Beneficia, Regaliorum juri subjecta conferre potest, nisi post exactum fidelitatis Regi Sacramentum, & obtentum Arrestum relationis in publicas tabulas, quo tollitur Regaliorum jus, ac Episcopatûs sui fructus percipere valeat.

(*g*) D. Brillon Diction. Arrest. v. *Collatio* n. 7. & 8.

Observandum tamen, quòd, cum dicimus, *jus illud omnibus Cathedralium Capitulis Regni commune declaratum fuisse* comprehendi non debeant regiones, quæ *obedientiæ* nominantur, hoc est, quæ antiquis exceptionibus fuêre subjectæ juxta regulas Cancellariæ Romanæ, quales sunt Britanniæ ducatus & comitatus Provinciæ & Ruscinonensis tractûs; Quocirca, cum Britanniæ Episcopi quatuor tantùm anni mensibus, nempè Martio, Junio, Septembri & Decembri Parœcias possint conferre, & menses reliqui sint Collationis Papalis; Capitula quoque Cathedralium, quæ in his Provinciis sitæ sunt, easdem mensibus Apostolicis conferre nequeunt: etsi alternativâ potitus esset defunctus Præsul, quam ob residentiam Britanniæ Episcopis acceptantibus concedit summus Pontifex, quâ mediante Beneficia curata mensibus Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri & Decembri possunt conferre (*h*), modò per mensem integrum assiduè fuerint commorati, ne uno

(*h*) Reg. Cancellariæ Rom. de mensibus & alternativâ.

uno quidem abſentiæ die excepto, quo jus pro hac vice amitterent; niſi ad Regni vel Eccleſiæ utilitatem abfuiſſent.

Capitulum autem Epiſcopi Alternativæ non ſuccedit, quòd ſit perſonalis & Epiſcopi propria prærogativa illa, quæ proinde ipſius morte extinguitur, nec tranſit ad Capitulum. Atque hæc diximus de jure Capituli ad conferendam Ægidio Parœciam.

Idem dicendum juxta Canonicam Juriſprudentiam, de Præbendâ Gentiano à Capitulo conceſſa; quæ collatio valida eſt & Canonica, quòd ex æquo Epiſcopo & Capitulo competeret. Idque evidenter probat Bonifacii VIII. deciſio his verbis (a): *Si ad Epiſcopum & Capitulum communiter pertineat collatio præbendarum; mortuo Epiſcopo, vel à collatione Beneficiorum ſuſpenſo; poterit Capitulum vacantes conferre præbendas; etiamſi Epiſcopus intereſſe habeat in collatione, ut Prælatus. Idem poterit Epiſcopus, ſi Capitulum ab ipſa collatione ſuſpendi contingat.* Cujus rei hanc rationem affert Author Gloſſæ (b) *ſunt enim unum corpus, Capitulum & Epiſcopus, quò ad illa quæ eis communiter imminent, facienda.* Idem quoque ſentit Fevretus, (c) quia, inquit, *Æquale jus partes*, hoc eſt, Epiſcopus & Capitulum, *habêre cenſentur, quando ad eas dicitur* aliquid communiter pertinere. Authorem etiam tractatus inſcripti: *Compendioſa Beneficiorum expoſitio*, qui reperitur ad finem Pragmaticæ Sanctionis (d), laudat hic Juriſperitus, & qui dicit: *Vacante ſuſpenſave Sede*, (Capitulum) *jus conferendi non habet; niſi vel neceſſariæ occurrant collationes*; ut cùm providêri debet Graduatus, *vel ei cum Epiſcopo Beneficia ſint communia.* Nam in his ultimis caſibus, inquit Fevretus, Epiſcopus & Capitulum *conſiderantur ut duo corpora. Unde cùm ceſſet unum, aliud in locum alterius ſuccedit*: quæ verba à Panormitano mutuatus eſt (e).

Diximus: *juxta Juriſprudentiam Canonicam*: Nam ab eo jure diſcrepat uſus noſter ob Regalia ad Regem ſcilicet pertinentis, qui, ut difficultatibus, quæ ex pactis Epiſcoporum privatis emergebant, occurreret, quibus Capitulis ſuis, aut aliis, quorumdam Beneficiorum Collationem concedebant, Edictum an. 1682. promulgavit, quo in his caſibus ſua atque Capitulorum jura præſcribuntur. En ejus verba: „Nolumus conferre ob jus noſtrum Regaliorum, ullum ex Beneficiis, quæ ex naturâ ſuâ ipſi ſunt ſubjecta, niſi ea quæ Archiepiſcopi & Epiſcopi ex legitima poſſeſſione ſolent conferre. Volumus idcircò, ut in omnibus Cathedralibus, ubi dignitates omnes & Præbendas ſolent conferre Capitula, ab iiſdem deinceps, Sede vacante, conferantur: in iis, ubi ſunt Præbendæ aliæ collationi Epiſcopi, aliæ Capituli annexæ: in iis, in quibus, alternatim qualibet hebdomadâ, aut menſe, aut quovis tempore conferunt; in iis, in quibus unius lateris chori præbendæ ab Epiſcopi collatione, alterius verò lateris à Canonicorum dependent alternativa, vices & dependentia obſerventur, dùm jus Regaliorum obtinebit; uti obſervantur, Sede non vacante..... in iis verò Eccleſiis, in quibus ad Epiſcopum & Capitulum ſimul pertinet Præbendarum collatio, vel in quibus jure ingreſsûs & ſuffragii in Capitulo, uti Canonicus potitur Epiſcopus ad nominandum, & poſteà uti Epiſcopus conferendum ad nominationem Capituli; à Nobis delegabitur Procurator, qui nomine noſtro Capituli Congregationi aderit, ad conferendas cum Capitulo Præbendas; ſi ad Epiſcopum & Capitulum indiviſim pertineat proviſio: vel ad præſentandum cum Capitulo, ſi Epiſcopus, uti Canonicus, jure ſuffragii potiatur ad præſentationem: & in hoc caſu Capituli præſentatio ad nos dirigetur, ut proviſio nomine noſtro, ſub eadem formâ, quâ ab Epiſcopo expediatur: cùm vacantibus Regni noſtri Eccleſiis Metropolitanis, aut Cathedralibus, earum Prælatorum jura exercêre non intendamus, niſi eodem modo atque ſub eâdem formâ, quâ erga Capitulum ſuum ſe gerunt.

Itaque ex hujus Edicti tenore conſtat 1. nullas à Rege, *Sede vacante*, conferri Præbendas in iis Eccleſiis, ubi Capitulum ſolùm de Præbendis & dignitatibus providêre ſolet. 2. In caſu alternativæ vicem Epiſcopi à Rege obtineri. 3. Cùm Epiſcopus & Capitulum ſimul conferunt, ut in caſu propoſito; Rex jus habêre nominandi procuratorem ad conferendum cum Capitulo. 4. Denique, ſi Capitulo tantùm nominatio, & Epiſcopo Collatio competat, tùm à Capitulo præſentationem fieri Regi, qui de Beneficio providet. Hoc ſolo principio ſolvi debet difficultas, quæ pertinet ad collationem Præbendæ, de quâ in caſu propoſito agitur.

Denique cum eodem Fevreto illud in primis eſt advertendum, quòd in hoc ultimo caſu vacantem Præbendam Capitulum nulli privato conferre poteſt, qui jam ejuſdem Capituli ſit Canonicus; alioquin invalida eſſet collatio & abuſiva.

CASUS VIII.

PAROCHIAM Sancti Eleutherii canonicè ſuo Capitulo unitam Canonici Cathedralis Eccleſiæ Balbaſtrinæ ad obeundas functiones Curiales Vicario amovibili committunt. Quâ de re quæritur; 1. Utrùm ex eo tutâ ſint conſcientiâ ejuſdem Capituli Canonici. 2. Utrùm quilibet Canonicus Sacerdos non poſſit, & quidem teneatur ad functiones Curiales. 3. Utrùm ad eas exercendas Epiſcopi admiſſione indigeant illi Canonici?

RESPONS.

Ex unione Parœciæ Sancti Eleutherii Balbaſtrino Capitulo factâ; illud unum poteſt Capitulum, ut Epiſcopo Vicarium ab eo approbandum cum poteſtate Curiales obeundi functiones præſentet; qui Vicarius non ſit de Capitulo, nec ad reſidentiam ob aliud quodvis Beneficium coactus: quia per ſe in curâ ſibi ſuiſque curis commiſsâ reſidere tenetur.

Inſuper Vicarius ille debet eſſe perpetuus conformiter ad iſtud Tridentinæ Synodi Decretum (f): *Beneficia Eccleſiaſtica curata, quæ Cathedralibus, Collegiatis, ſeu aliis Eccleſiis, vel Monaſteriis, Beneficiis, ſeu Collegiis, aut piis locis, quibuſcumque perpetuò unita & annexa reperiuntur, ab ordinariis locorum annis ſingulis viſitentur, qui ſolicitè providere procurent, ut per idoneos Vicarios, etiam perpetuos, (niſi ipſis ordinariis pro bono Eccleſiarum regimine aliter expedire videbitur) ab eis cum tertiæ partis fructuum, aut majori, vel minori, arbitrio ipſorum ordinariorum, portione, etiam ſuper certa re aſſignanda ibidem deputandos; animarum cura laudabiliter exerceatur.* Quod Decretum in Gallia admittitur ex Regiâ declaratione Januarii an. 1686. confirmatâ ex Edicto 1695. Art. 24. in iis, quæ pertinent ad conſtituendos Vicarios perpetuos.

Quod ſi Capitulum in eam rem Sacerdotem non præſentet, propriâ illum conſtituendi authoritate Epiſcopo jus competit; niſi privilegio quodam legitimo nitatur illud Capitulum, quale dicitur eſſe Capitulum Calvomontii in Agro Baſſiniaco.

Unde ſequitur, in caſu propoſito, curam animarum Parœciæ, Capitulo ſuo unitæ Canonicis Sacerdotibus non incumbere: nec ibi confeſſiones audiendi aut aliquam functionem Curialem obeundi jus habêre, niſi ad confeſſiones eos approbante Epiſcopo, & de conſenſu Vicarii perpetui, canonicè ab ordinario inſtituti.

Cœterùm, quòd diximus de obligatione Capituli ad præſentandum Epiſcopo Sacerdotem, qui Vicarius perpetuus Beneficii uniti poſſit inſtitui; idem pariter intelligendum de dignitatibus, aut Canonicis privatis, quorum Beneficiis unita eſſet Parœcia. Licèt enim Beneficium curatum ex Concilio Tridentino (g) Cathedralis Eccleſiæ dignita-

(a) Bonifac. VIII. in cit. Cap. *Si ad Epiſcopum.*

(b) Gloſſa in d. Cap. *Si ad Epiſcopum.* v. *Etiamſi.*

(c) Fevretus tract. de Abuſu. L. 3. c. 6. n. 7.

(d) Idem Num. 66.

(e) Panorm. in c. *Cùm olim* de majorit. & obedient.

(f) Conc. Trid. Seſſ. 7. c. 7. de reform.

(g) Idem. Seſſ. 7. 24. c. 13. de reform.

dignitati non possit uniri: si tamen nec subreptitiè, nec obreptitiè facta fuerit hujusmodi unio; Provisus de tali dignitate aut præbenda pleno jure Parœciæ per se ipsum non posset deservire: sed teneretur Episcopo Sacerdotem offerre, qui ibi perpetuus Vicarius institueretur, ut patet ex istis verbis Decretalis Innocentii III. in quarto Lateranensi Concilio promulgatæ (*a*). *Qui verò Parœcialem habet Ecclesiam, non per Vicarium, sed per se ipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit, nisi fortè dignitati vel præbendæ Parœcialis Ecclesia sit annexa; in quo casu concedimus, ut qui habet præbendam vel dignitatem, cùm oporteat eum in majori Ecclesia deservire; in ipsa Ecclesia Parœciali idoneum & perpetuum habeat Vicarium, canonicè institutum, qui..... congruentem habeat de ipsius Ecclesiæ proventibus portionem. Alioquin illâ se sciat authoritate hujus Decreti privatum, liberè alii conferendâ, qui velit & possit quod dictum est adimplere.* Parem huic Decisionem dedit inclytus Theologus 2. Maii 1665 (*b*).

(*a*) Innoc. III. in Can. *Extirpanda*. 30. de Præbendis & dignit. 3. tit. 5.

(*b*) De Sainte Beuve Tom. 2. cas. 165. & 166.

CASUS IX.

CAPITULUM Ecclesiæ Cathedralis Vesuntinæ, multa habens Judicum Officia in Dominiis suis constituenda, ea solet vendere in proventum Canonicorum suorum, vel saltem, aliquam exigit pecuniæ summam ad Ecclesiæ aut fabricæ utilitatem. Nunquid potest tutâ conscientiâ ita se gerere?

RESPONS.

Hujusmodi Officiorum venditio est illicita: utpotè prohibita Regum Galliæ Constitutionibus, ac præsertim Caroli VII. an. 1453 (*c*) & Blesensi Edicto an. 1579. (*d*). Et juxta Constitutionum illarum dispositionem, quidquam non potest exigere sub specie refectionum Ecclesiæ aut fabricæ necessitatum.

(*c*) Constitut. Caroli VII. art. 84.
(*d*) Edict. Blesens. art. 10. & 11.

Itaque gratuitò conferri debent illa Officia, in subsidium Clientum, atque Justitiæ bonum, ut patet ex Edicto Blesensi, quo prohibetur generaliter & absque exceptione ulla, ne Judicum Officia sint Vænalia; & quo asseritur, venditionem eorum, quæ ab ipsâ etiam non pendent Ecclesiâ non fuisse toleratam, nisi ob urgentem Regni necessitatem; quæ licèt ratio nunc pro Rege non tamen pro Ecclesiasticis valet.

Hanc etiam Decisionem confirmat ista Sancti Pii V. 140. Bulla 5. Decembris an. 1571. (*e*) data; in qua statim de venditione munerum, quæ ab Ecclesiasticis pendent: *Accepimus*, inquit..... *non sine animi nostri displicentia, nonnullos pro consequendis Officiis & dignitatibus jurisdictionis exercitium habentibus pecuniâ & alias res solvere & promittere aliquibus curialibus, quorum intercessionibus & favoribus talia Officia & dignitates obtinent.* Tùm consuetudinem illam severè damnat his verbis: *De Apostolicæ potestatis plenitudine omnes & singulas Leges, Constitutiones, Statuta & Decreta contra delinquentes hujusmodi, tam à jure civili* (*f*), *quàm à Sacris Canonibus facta, ac in illis contenta, punitiones & pœnas quascumque in tales inflictas, harum serie innovamus, eisque idem robur, eandemque vim obtinere volumus atque statuimus, quam & quod habuissent, & haberent, si ad unguem observatæ fuissent, vel à nobis per præsentes emanarent:* tùm antiquis novas subdit pœnas. *Quin imò, illis addendo, decernimus & ordinamus, quòd de cæterò perpetuis futuris temporibus, nemini, cujuscumque dignitatis, status, gradûs, ordinis & conditionis fuerit, liceat mediante pecuniâ, vel solutione & traditione, ac promissione aliarum rerum, etiam per interpositas personas, aut aliàs quovis modo faciendas, aliquas dignitates & Officia, exercitium & administrationem jurisdictionis habentia, procurare, assequi, vel obtinêre. Ac si qui his præsentibus contravenisse quoquo modo dici aut censeri poterit; ipsum contravenientem ex ipso confiscationis omnium bonorum, degradationis & amissionis, tam privilegii Doctoratûs, quàm quorumcumque per eum obtentorum, Officiorum tàm secularium, quàm Ecclesiasticorum; ac demùm ultimi supplicii pœnas irremissibiliter incurrere volumus.*

(*e*) S. Pius V. in Bulla. *Etsi Romani*. §. 1. & 2.

(*f*) Authentica *Ut Judices fiat.*

CASUS X.

CAPITULO Brigantiæ, in quo 60. sunt Canonici congregato ad petitionem Archiepiscopi, qui ob legitimam causam & etiam urgentem 2000. Librarum reditùs vendi cupiebat; omnes assensêre, uno excepto, qui ob quasdam cum Prælato suo simultates intercessit huic venditioni: At Archiepiscopus & Capitulum, nullâ illius intercessionis habitâ ratione, venditionem fecêre. Quâ de re quærit Canonicus opponens, nùm tutâ conscientiâ litem possit inferre, ut illegitima declaretur?

RESPONS.

Canonicus ille opponens istam venditionem jure persequi potest, ut illegitima declaretur. Ratio est, quia necessitas consensûs Capituli in Alienationibus bonorum Ecclesiæ ab Episcopo faciendis talis est jure constituta (*g*), ut unius sufficiat intercessio, quò invalida fiat hæc alienatio, aut talis declaretur, uti fert Decretalis Symmachi in Concilio Romano an. 506. præsentis (*h*). *Sed etiam licèt quibuscumque Ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, ut & cum fructibus possint alienata reposcere, & Ecclesiasticâ authoritate fulciri.* Hæc fuit hujusce Decretalis verba: in quo obtinet ista juris regula (*i*): In re communi potior est conditio prohibentis, ut observat Cabassutius (*k*).

Si tamen Canonicus ille Prælato & Capitulo suo litem nollet inferre; ad suum tamen pertineret Officium, generalem Regis procuratorem de injustitiâ hujusce alienationis commonêre, ut pro debito sui muneris malo huic occurreret.

Observandum tamen, datâ hujus Decisionis occasione, idem non esse dicendum, in omnibus aliis negotiis: In iis enim, pro quibus ex jure ab Episcopo requiritur tantùm Capituli consilium (*l*), non tenetur huic se conformare; uti constat ex Decretali Innocentii III. quam refert Summa juris, (*m*) & cui consentit Glossa in Constitutionem Bonifacii VIII. in Sexto relata (*n*).

(*g*) Cap. *Irrita*. 1. & cap. *cùm nos*. 3. de his quæ fiunt à Prælato sine consensu Capitul. L. 3. tit. 10.

(*h*) Symmachus in Can. *Si quis*. 2. de rebus Ecclesiæ alienandis vel non. Lib. eod. tit. 13.

(*i*) Reg. 25. de reg. juris in 6.

(*k*) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. L. 2. c. 14. n. 15.

(*l*) Alex. III. in Cap. *Novit*. 4. Et in Cap. *Quanto* 5. de his, quæ fiunt à Prælato sine consensu Capitul.

(*m*) Innoc. III. in Cap. *Cùm olim*. 7. de arbitris. L. 1. tit. 43.

(*n*) Glossa in Cap. *Si pro te*. 13. v. *Assensu* de rescriptis in 6. L. 1. tit. 3. Et in Cap. *Si Episcopum*. Unic. ne Sede vacante aliquid innovetur. §. 1. in 6. v. *Assensum* L. 3. tit. 8.

CASUS XI.

PAULINUS ab Evagrio in referto choro verbis injuriosis appetitus, de hoc convicio apud Episcopum expostulavit, qui in Evagrium inquirere voluit; at ipsum antevertit Capitulum, contendens ad se pertinêre suorum punitionem; Evagriumque distributionibus suis quotidianis per octo dies mulctavit? Nunquid ad Capitulum spectat jus illud?

RESPONS.

Jure contendit Capitulum, ad se pertinêre, suorum punitionem, qui pares admittunt culpas: nam in eos emendationis jurisdictionem, quæ levis appellatur, exercet, ut assentitur Fevretus (*o*), qui id ipsum probat ex duabus Decretalibus Innocentii III. (*p*), qui in Concilio quarto Lateranensi declarat, quòd Capitula, quæ jus illud obtinent, eo frui debent conformiter ad consuetudinem quâ exercent: quâ de re ait Glossa (*q*); quòd tùm rei *quilibet* (Canonicus) *est Judex, sicut est in pluribus delegatis.* Hoc est, ut explicat Joannes Andreas post Innocentium IV. (*r*). *Is Canonicus conjudicat, sicut electio est penes Capitulum, & non singulos: & tamen singuli eligunt.*

Altera Decretalis est ejusdem Innocentii III. ad Episcopum Bellovacensem (*s*): quâ Summus hic

(*o*) Fevretus L. 4. de Abusu. c. 4. n. 2.

(*p*) Innoc. III. in c. Irrefragabili. 13. §. Excessus. de officio Judicis ordin. L. 1. tit. 31.

(*q*) Glossa. v. *Per Capitulum*.

(*r*) Joan. Andreas post Innoc. IV.

(*s*) Innoc. III. in Cap. *Cùm contingat*. 13. de foro Comp. Lib. 2. tit. 2.

hic Pontifex Ordinario jus Capitulares reos puniendi adscribit, cum hac tamen exceptione: *Nisi fortè hi, quibus delinquentes deserviunt ex indulgentia, vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vindicare.*

Jurisdictio ista fuit confirmata ex Arresto Parlamenti Parisiensis, quod refert Filleau (*a*), & altero ejusdem Parlamenti 11. Maii an. 1633. Simile etiam refert Bellordeau in suis Controversiis (*b*) Parlamenti Occitaniæ 1. Octob. 1613. Idem statuit Divionense Parlamentum ex Arresto 6. Februarii an. 1604. Alia prætcrimus, quæ Capitulis similem in suos subditos jurisdictionem attribuunt.

(*a*) Filleau, Collect. Arrest. 1. part. fol. 44.
(*b*) Bellordeau, Controv. L. 3. c. 114.

CASUS XII.

Capitulum Ilerdensis Ecclesiæ suorum Canonicorum judicium obtinet, ejusque judiciorum appellatio fit, non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum Tarraconensem, qui jus illud in Episcopum legitimè usu cepit. Bernardinus, unus è Canonicis hujus Capituli, penès se instrumentum habet juridicum, juri Archiepiscopi contrarium, & Episcopo, qui id novit, favens, & qui illud à se enixè requirit, ut eo, datâ occasione, in Archiepiscopum uti possit. Poteftne absque injustitiâ illud denegare?

RESPONS.

Instrumentum, de quo agitur, potest absque injustitia, imò & debet petenti Episcopo recusare Bernardinus, ob duplicem rationem. Prima est, quia Canonicus iste, ut cæteri, dùm ad Capitulum admissus est, jurejurando se obstrinxit jura ipsius tueri, atque adeò non cujusquam partes suscipere, qui ea vellet labefactare, præsertim cùm jus immunitatis, ut in casu proposito, agitur. Igitur, servato illo jurejurando, Episcopo instrumentum, de quo agitur, dare non potest, cùm sit periculo litis, in quâ præcipuum jus agitur, Capitulum committeret, ac insuper societatem Capituli proderet, & turpiter jure, cujus non est Dominus, cederet.

Altera ratio est, quia liti injustæ occasionem præberet; quandoquidem Tarraconensis Archiepiscopus in Ilerdensem Episcopum, jus illud legitimè præscripsit, quod proinde ex regulis justitiæ non potest repetere hic Episcopus (*c*).

(*c*) De Sainte Beuve, Tom. 3. Cas. 51.

Vide { CANONICUS. DISTRIBUTIONES. DISPENSATIO MATRIMONII. Cas. 32. & 39. }

CARITAS.

CARITAS generatim sumpta, est virtus Theologica, quâ Deus diligitur propter se, hoc est, propter bonitatem suam essentialem, quæ Deus est, & quasi nostram supremam felicitatem; & proximus propter Deum.

Caritas, quâ Deum diligere tenetur homo, ipsum obligat ad amandum Deum super omnia, hoc est, ut explicat doctus Theologus (*d*): *Amicitiam illius præferendo omnibus bonis, & omnia mala postponendo offensæ illius.*

Nomine, *Proximus*, intelligitur, addit idem Author, *quævis creata persona intellectualis, æternæ beatitudinis particeps, aut capax. Diligere proximum propter Deum*, pergit idem Theologus (*e*) *est proximo velle bonum propter essentialem bonitatem Divinam ab eo participatam, & in eo relucentem, tanquam beatitudinis participi, aut capaci.* Ex quibus principiis infertur, Deum, nosmet ipsos, & proximum esse objectum materiale Caritatis, ut bonitas essentialis Dei, quâ solâ possumus fieri beati, est ipsius objectum formale (*f*).

Ordo Caritatis relatè ad ejus objecta materialia est 1. ut Deum præ omnibus creatis rebus, diligamus. 2. Animam nostram, hoc est, salutem. 3. Salutem proximi nostri (*g*). 4. Vitam nostram & corpus nostrum. 5. Vitam & corpus nostri proximi. 6. Famam nostram & bona nostra temporalia; tum bona proximi. Unde sequitur, me tenêri ad juvandum proximum meum, etiam proprio vitæ meæ corporeæ periculo; cùm ad extremum salutis suæ discrimen adducitur, uti infans absque Baptismo moriturus, nisi ipsum ego baptisarem; & ad subveniendum pauperi ad extremam necessitatem redacto, etiam cum dispendio bonorum meorum temporalium; cùm ad vitæ meæ salutem absolutè & actu non sunt mihi necessaria. Ex hoc eodem principio alia multa pariter inferri possunt, quæ fusiùs exponere non est necesse.

Ad actum amoris Dei eliciendum tenemur 1. ubi cognoscitur, eum esse summum bonum. 2. In articulo mortis, & etiam frequenter per vitam. 3. Cùm urget tentatio de odio Dei, & adest periculum consensus. 4. Et cum adest obligatio eliciendi actum contritionis.

Hîc apponuntur undecim Propositiones cum censurâ Cleri an. 1700. quas protulêre quidam remissiores Casuistæ.

(*d*) Polm. part. 2. n. 183.
(*e*) Idem n. 168.
(*f*) Idem. 189.
(*g*) Idem. n. 200. & 201.

PROPO-

PROPOSITIO XVI.

Sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè: hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ.

CENSURA.

Hæc propositio est hæretica.

PROPOSITIO XVII.

An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.

PROPOSITIO XVIII.

Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum Caritatis erga Deum.

PROPOSITIO XIX.

Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari; & non habemus aliam viam, quâ justificari possimus.

PROPOSITIO XX.

Præceptum amoris Dei per se tantùm obligat in articulo mortis.

PROPOSITIO XXI.

Præceptum affirmativum amoris Dei & proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem satisfit.

CENSURA.

Hæ propositiones sunt scandalosæ, perniciosæ; piarum aurium offensivæ; erroneæ; impiæ; primum & summum mandatum irritum faciunt, atque Evangelicæ Legis spiritum extinguunt.

Alexander VIII. primam ex illis propositionibus 24. Augusti an. 1690. Innocentius XI. tres alias sequentes 2. Martii 1679. jam damnarant: ultimas denique apud *Amadaum Guimenium* censurâ inusserat sacra Facultas Theologiæ Parisiensis an. 1665.

PROPOSITIO XXII.

Non tenemur proximum diligere actu interno & formali..... præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

PROPOSITIO XXIII.

Si cum debitâ moderatione facias, potes absque mortali de vitâ alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere; illam inefficaci affectu petere & desiderare; non quidem ex displicentiâ personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

PROPOSITIO XXIV.

Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem, ut malum patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

PROPOSITIO XXV.

Injuriarum condonatio commendatur nobis, ut quid perfectius, sicut commendatur virginitas præ conjugio.

CENSURA.

Harum propositionum doctrina scandalosâ & perniciosa est; piarum aurium offensiva; & secundo Caritatis præcepto contraria; respectivè hæretica; & omnem vel in ipsis parentibus & liberis humanitatis sensum extinguens.

Prima quatuor ultimarum Propositionum jam proscripta fuerat ab Innocentio X. & ab Innocentio XI. qui tres alias jam condemnârat: quocircà Clerus Gallicanus in Comitiis an. 1700. id tantùm approbavit atque confirmavit, quod jam definierant Summi illi Pontifices.

CASUS PRIMUS.

BERTHOLDUS, antiquus Parisiensis Doctor & magnæ Urbis Lugduni Parœciæ Curatus, Mainfredum alterius Universitatis adolescentem Baccalaureum, Vicarium sibi adsciscere cupiens, peritiam ipsius, Catechismo coram se facto experiri voluit; in quo, cùm Caritatis istam definitionem attulisset Baccalaureus: Caritas est *amor Dei super omnia*, consilium mutavit Bertholdus eum tali implendo muneri idoneum non existimans. Nunquid jure istam Caritatis definitionem culpavit Bertholdus, atque in hoc Mainfredum injuriâ affecit?

RESPONS.

Jure merito definitionem Caritatis Theologicæ à Mainfredo allatam Parochus reprehendit: quia, licèt Caritas sit amor Dei super omnia, in eo tamen culpandus est Baccalaureus, non solùm, quod nullum huic definitioni signum apposuerit, quo caritatem, ut habitus est, secerneret ab ipsius actu, qui est amor Dei super omnia; sed quia nullum ex motivis explicuit, quibus ad talem Dei amorem inducimur.

1. Id à nobis asseritur, Mainfredum reprehensione non esse dignum, quod dixerit, hanc virtutem, quæ tertia est Theologica, consistat in amore Dei super omnia: Sic enim definierunt in Sorbona 25. & 27. Octobris an. 1718. centum triginta-septem Doctores Sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis his verbis: *Amor Dei super omnia, qui Caritatis inchoatæ saltem actus sit, necessarius est, ut ab adultis obtineatur remissio peccatorum in Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ.* Quod omninò conforme est Declarationi universæ Sacræ Facultatis, quæ 23. Julii an. 1716. facta, prima die Augusti ejusdem anni confirmata est occasione

Censuræ errorum tractatûs de Pœnitentiâ, quem Doctor suis dictârat discipulis in Universitate Rhemensi, in quâ docebat.

2. Addimus, Mainfredum in eo esse culpandum, quod non satis explicuerit, quæ sint motiva, quibus inhærêre Deo debemus, & quibus speciem suam Caritas sortitur, ac duabus reliquis Theologicis virtutibus fide & spe secernitur, ut constat ex triplici harum virtutum definitione.

Fides est virtus Theologica, quâ firmiter assentimur Deum esse, & omnibus, quæ Deus ipse revelavit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit.

Spes est virtus Theologica, quâ certâ cum fiducia promissa nobis bona à Deo expectamus, scilicet beatitudinem æternam cum gratiis aliisque auxiliis ad eam assequendam necessariis.

Caritas est virtus Theologica, quâ Deum diligimus ut in se infinitè bonus est & perfectus, & ut summum bonum nostrum & finis ultimus noster est, & proximum propter Deum. Quæ definitio conformis est suprà dictorum centum triginta-septem Doctorum declarationi, (a) cujus hæc sunt verba: *Hic amor fertur in Deum, tùm ut in se summè bonus est, tùm ut est summum bonum nostrum: quæ duo complectitur Caritas, inter virtutes Theologicas tertia, sicut ex Sacris litteris liquet, & sancti Patres docuerunt.*

(a) n. 44. §. 1.

Hæc doctrina Scripturæ Sacræ perfectè conformis est: licèt enim Deus possit diligi, ut in se summè bonus est & perfectus, præcisâ illâ bonitate, quâ nobis bonus est & possit etiam diligi, ut summum nobis bonum, non consideratis actu infinitis suis perfectionibus; Scriptura tamen sæpè hæc duo conjungit motiva, ut videre est in multis Psalmis David, quorum tres his verbis Rex iste auspicatur (b): *Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus*: quo sensu in aliis Psalmis sese Propheta exprimit (c). Eodem modo loquuntur tres illi Heroes Babylonii Regis jussu in candentem fornacem projecti, & ex eâ absque læsione egressi ad laudandam supremam illius magnitudinem & amorem suum testandum (d): uno verbo Scriptura Sacra similibus est referta terminis, quos ad preces suas adoptavit Ecclesia, ut in Hymno eximio, qui ad finem Matutini recitatur, in quo celebratis Dei in tribus personis laudibus, decem versus ultimos ad extollendam ipsius misericordiam, unicum spei suæ fundamentum adhibet: Sancti Patres Ecclesiæ menti semper conformes hæc duo quoque sæpè motiva conjungunt, quæ ad amorem Dei nos inducere debent, ut in Scriptis eorum vidêre est, quæ ad marginem indicamus (e): quæ etiam pariter conjungit Sanctus Thomas ad probandum, orationem Dominicam, omnium esse perfectissimam his verbis (f): *Manifestum est autem, quod primò cadit in desiderio nostro finis, deinde ea quæ sunt ad finem. Finis autem noster Deus est, in quem affectus noster tendit dupliciter. Uno quidem modo, prout volumus gloriam Dei. Alio modo, secundùm quod volumus frui gloriâ ejus; quorum primum pertinet ad dilectionem Dei, quâ Deum in seipso diligimus; secundum verò ad dilectionem, quâ diligimus nos in Deo. Et ideò prima petitio ponitur*: Sanctificetur nomen tuum, *per quam petimus gloriam Dei; secunda verò ponitur*: Adveniat Regnum tuum, *per quam petimus ad gloriam Dei, & Regni ejus pervenire, &c.*

(b) Psal. 105. 106. & 117.
(c) Psal. 63. 71. 85. 88. 98. 99. 102. 112. 135. 137. 144. & 146.
(d) Daniel. 3. 89.
(e) S. Clem. Alex. L. 7. Stromatum. S. Greg. Nazian orat. 3. & Epist. 57. S. Ambrof. L. 7. de Abram. c. 8. S. Chrysost. hom. 76. in Joan. & homel. 13 in Epist. ad Hebr. S. Aug. in Psalm. 55. v. 10. S. Bernard. Epist. 431.
(f) S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 9. in Corp.

Denique ista doctrina consentit cum Cathechismo Parisiensi jussu RR. DD. Francisci De Harlai editi, in quo sic habetur: *Quid est amare Deum?* R. *Est animo inhærêre Deo tanquam summo nostro bono & fini ultimo*: Ex quibus verbis constat nos, ut diximus, ex Caritate, non inhærêre tantùm Deo, ut in se infinitè bono, sed ut summo bono nostro: Unde hæc duo motiva entis infinitè in se boni, & in nos benefici in praxi sunt indivisa, & per mentis abstractionem duntaxat à se invicem dividuntur: ita ut motivis illis simul junctis, Caritas tamen remaneat pura, integra, non quærens sua, filialis & perfecta.

Equidem in bonum duntaxat propendet humana voluntas, & sine affectu atque complacentiâ in illud propendêre nequit, unde Deum verè diligere nequit homo, nisi invigilantem sibi providentiam, sapientiam illuminantem, omnipotentiam tuentem; sanctitatem omnis justitiæ fontem, misericordiam commiserantem consideret, ac tandem ipsius justitiam, quæ terret minis, ut ad pœnitentiam vocet, & ad fiduciam, quæ intuitu ipsius bonitatis ac promissi nobis præmii excitatur: Caritas ergo, duo semper, de quibus diximus, motiva complectitur.

Quæ cùm ita sint: fatendum, non satis aptè à Mainfredo definitam fuisse Caritatem, cujus naturam ut ritè fideles Cathechismo doceret, ipsis fuisse inculcandum, eâ virtute exigi, ut Deum super omnia diligamus, non solùm, quia in se infinitè bonus, sed etiam summa est beatitudo nostra: Attamen dici nequit, Mainfredo injuriam intulisse Bertholdum; quippè qui ipsum sibi Vicarium admittere non teneretur, eaque res omnes latuerit, ac proindè fuerit absque scandalo activo vel passivo seu relatè ad Mainfredum, aut quemlibet alium.

CASUS II.

BASILIUS adolescens duodecim annos natus, à suo Confessario interrogatus, an aliquem actum amoris Dei emiserit, postquàm rationis usum attigit; retulit, se non talem actum produxisse, quòd de eo nunquam cogitasset, & peccata nondùm confessus esset; numquid Confessarius ipsius eum debet adigere, ut omissionem hanc, tanquam verum peccatum confiteatur?

RESPONS.

Ad Confessionem hujus omissionis, tanquam veri peccati à Confessario adigi debet hic adolescens; quia ad praxim amoris Dei tenentur omnes, qui rationis usum attigerunt, & ubi primùm attigerunt, ut docet Sanctus Thomas (g) his verbis: *Ab aliis peccatis mortalibus potest puer incipiens habere usum rationis, per aliquod tempus abstinêre: sed à peccato omissionis prædictæ non liberatur, nisi, quàm citò potest, se convertat ad Deum. Primum enim quod occurrit homini discretionem habenti, est, quod de ipso cogitet, ad quem alia ordinet, sicut ad finem: finis enim est prior in intentione. Et ideò hoc est tempus, quo obligatur ex præcepto Dei affirmativo, quo Dominus dicit*: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. Zachariæ 10.

(g) S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 6. ad 3.

Itaque jure merito ab Alexandro VII. 24. Sept. 1665. sequens propositio cum viginti sex aliis, saltem ut scandalosa damnata est: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei & Caritatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.* Quibus tres sequentes inter 65. alias ab Innocentio XI. 2. Martii an. 1673. damnatas addimus. Prima est: *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.* Secunda: *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum Caritatis erga Deum.* Tertia denique: *Tunc solum obligat, quando tenemur justificari; & non habemus aliam viam, qua justificari possimus*: quas falsas propositiones damnavit Apostolica Sedes, cum prohibitione, ne quisquam eas doceat sub pœna excommunicationis *ipso facto*, Summo Pontifici reservatæ,

tæ, excepto mortis articulo, ut ab initio retulimus.

CASUS III.

Ortum est dissidium inter Joannem & Jacobum de hac quæstione: utrùm videlicet Christianus sub peccato teneretur exercêre Caritatem erga proximum etiam cum proprii damni periculo. Affirmat Joannes; negat Jacobus: cui jus?

Respons.

Ut propositæ quæstioni fiat satis; duplex est distinguendum genus damni, quod homo pati potest: alterum temporale seu corporeum: & alterum spirituale. Christianus tenetur, proprii damni corporalis periculo se committere, ut præceptum Caritatis erga proximum adimpleat: unde ait Sapiens (*a*): *Qui negligit damnum propter amicum, justus est.* At præceptum illud exercêre non tenetur cum spirituali detrimento. *Detrimenta corporalia debet homo sustinere propter amicum*, inquit Sanctus Thomas (*b*); *& in hoc ipso se ipsum magis diligit secundùm spiritualem mentem: quia hoc pertinet ad perfectionem virtutis, quæ est bonum mentis. Sed in spiritualibus non debet homo pati detrimentum peccando, ut proximum liberet à peccato.* Unde ad dirimendum Jacobi & Joannis dissidium, dicendum pro Joanne stare rationem, si de damno tantùm temporali aut corporeo agatur: è contrà rectè sentire Jacobum, si damnum sit spirituale: Cùm nemo teneatur ad actum Caritatis erga proximum cum periculo damni spiritualis, hoc est, peccati.

(*a*) Proverb. 12. 26.

(*b*) S. Thom. 1. q. 26. art. 4. ad 2.

CASUS IV.

Dracontius Felicianum suâ penitùs famâ spoliavit injustè; & infinito, quo est in ipsum à multis annis, odio, multas ei lites conscivit, quibus eum de bonis funditùs evertit. Felicianus, quantùmvis tot illatis ab eo sibi incommodis exasperatus, id ab animo suo obtinuit, ut Dracontio ignosceret, nec ei malè esse vellet, sed potiùs sincerè pro ejus emendatione Deum oraret, atque omnia etiam seu corporea seu spiritualia Officia, quantùm in se erit, datâ urgenti occasione in eum conferret; at refugit ipsum alloqui apud amicum communem, qui eos ad amicitiam revocandos ad colloquium invitat; & insuper eundem obvium non salutat, imò consultò à viâ digreditur in eam causam; quia virum, inquit, expertus novit adeò metuendum, ut hæc una cum eo superfit via securitatis. Nunquid dici potest Felicianum sic dispositum tutâ esse conscientiâ; ac dignè Sacramenta, dùm in eo statu permanebit, posse suscipere?

Respons.

Priusquàm huic difficultati, quæ serium postulat examen, respondeamus; id supponendum Caritatis præceptum erga inimicos necessariò obligare, cùm sic jusserit Christus (*c*): *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos; & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Hic plurima Sancti Augustini aliorumque Ecclesiæ Patrum testimonia (*d*) omittimus, ad demonstrandam hujusce præcepti necessitatem; cùm sit nobis persuasum, illud à Christianis ignorari non posse; quod & Christus ipse exemplo suo comprobavit: modum itaque illius adimplendi exponere sufficiet; ex quo judicari poterit, nùm tutâ sit conscientiâ, & Sacramentorum particeps esse valeat Felicianus, eâ, quâ diximus, ratione affectus.

Similem propositæ difficultati quæstionem fermè sibi proponit Sanctus Bernardinus verbis istis (*e*): *Quæritur*, inquit, *an omnes teneantur ad signa dilectionis inimicis exhibenda? Et videtur, quod sic; quia Christus Matthæi V. ait*: Si salutaveritis fratres vestros tantùm; quid ampliùs facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? *Ubi velle videtur, quod hoc non sufficit ad salutem.*

(*c*) Matth. 5. 44.

(*d*) S. Aug. in Epist. S. Joan. 4. tract. 8. & L. 1. de Doctrinâ Christ. c. 30. S. Hieron. L. 1. in Matth. c. 5. &c.

(*e*) S. Bernard. Senensis, Tom. 1. Serm. 28. in Feriâ 3. post. III. Dominic. quadrag. part. 3. c. 1.

Nihilominùs, cùm exceptionem quandam pati posse videtur regula generalis, quæ ex istis Christi verbis constitui posset, sic mentem suam explicat hic Sanctus: *Ad quod dicendum*, inquit, *quod est aliquod signum, sine quo non potest exteriùs innotescere actus dilectionis, etiam illius, ad quam omnes tenemur: quia in ejus omnimoda negatione prætenditur signum iræ, seu odii cordialis. Hujusmodi autem signum videtur salutatio, aut ad aliqua interrogata aliqualis responsio. Unde qui omninò inimico suo negaret verbum, aut qui in ejus præsentia semper avertit faciem, vel subitò fugit, signum ostendit odii cordialis atque mortalis*: Hanc tamen exceptionem addit hic Sanctus: *Nisi ex causa valdè rationabili hoc agat; aut probabiliter timeat ex hoc aliquid pejus accidere: quanquam etiam rationem & intentionem facti sui debeat intuentibus propter vitationem scandali propalare, si bono modo hoc facere potest.*

Ex dictis itaque Sancti Bernardini judicium de se ferre debet Felicianus. Etenim si Dracontii colloquium & conspectum refugiat, ex aliquo inimicitiæ cordialis, ut loquitur, fermento, Sacramenta tutò percipere nequit, cùm sic affectus absolutione sit indignus; quod attentè considerare debet ipsius Confessor, & certò perspiciet ex hoc Sancti Gregorii Magni ratiocinio (*f*): *Sciendum est*, inquit hic Papa, *quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cùm nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpè in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seque hunc diligere æstimat, si ejus vitæ non contrarius existat; sed dilectionis vim occultè & veraciter, aut profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenum semetipsam mens hominis nescit; nisi eum, quem sibi adversarium credit, in defectu vel profectu mutasse modum sui status invenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur; constat, quod non amat, quem non vult esse meliorem: eumque etiam stantem voto persequitur, quem cecidisse gratulatur.* Atque hæc potissimùm de proposita difficultate dici possunt; eo tamen excepto quòd ob legitimam causam Dracontio salutationem non exhibêre videtur Felicianus: cùm ex hoc exteriori Caritatis signo nullum ei malum aut incommodum possit evenire; etsi peculiaribus eum familiaris benevolentiæ notis persequi, aut Beneficia, non urgenti ac justâ necessitate requisita, conferre non teneatur, modò eadem ipsi reddere in ipsius necessitate, sit animo paratus, ut docet Sanctus Thomas (*g*): *Alia verò sunt Beneficia, vel dilectionis signa, quæ quis exhibet particulariter, aliquibus personis: & talia Beneficia, vel dilectionis signa inimicis exhibêre non est de necessitate salutis, nisi secundùm præparationem animi, ut scilicet subveniatur eis in articulo necessitatis.*

(*f*) S. Greg. Papa L. 22. Moralium in Job. c. 6.

(*g*) S. Thom. 2. 2. q. 25. art. 9. in corp. Item in 3. sent. dist. 30. q. 1. art. 2. q. 2. & q. de virtutibus.

CASUS V.

Marculphus in Parlamento Divionensi Causidicus tres habet filios Joannem, Petrum & Jacobum. Joannes ingenio & pietate insignis omnium jam Urbis Primorum existimationem sibi parat: Petrus ex mediocri ingenio & simplici indole; at eum sæpè tentat morbus comitialis, & aliundè infirmâ est valetudine. Jacobus è contrà, firmo est corporis habitu, at impius, petulans, iracundus & patri in omnibus inobsequens: an Marculphus sub peccato omnes pari Caritatis affectu diligere tenetur, hoc est, Jacobum uti Joannem

nem ac Petrum adeò sincerè atque affectuosè diligendo?

RESPONS.

Caritas erga proximum, quæ eo sensu, quo intelligenda est, nihil aliud est, quàm amor benevolentiæ, quo alicui bonum volumus, & quod omnibus modis possibilibus ipsi procurare conamur; ex æquo debetur justis & injustis, probis & improbis: quare Marculphus pari amore filios suos debet prosequi, ita ut non minùs Jacobum, quàm Joannem & Petrum diligat.

Attamen Caritas in se sumpta, cum suis effectibus non debet confundi, quæ, cùm in se ipsa sit semper eadem, diversos tamen potest habêre effectus. Patrem enim inducit ad majus obsequium & amorem in eum ex filiis suis, qui sapientiâ præpollet, quàm in eos, qui mandatis suis sunt inobsequentes, aut sua contemnunt salubria monita. Ex eâ Caritate huic ob excellens ingenium, præclarasque animi dotes, existimationis suæ externa signa, isti verò iracundiæ ob vitia & libidines suppeditat; miserationemque ipsius commovet erga filium, qui gravi quodam corporis morbo laborat, quam etiam commiserationem eò magis meretur, quòd sit docilis & simplex. Caritas denique Patris vitio indignatur, damnatque in libidine filii sui, quin tamen personam filii amare desinat eo scilicet amore benevolentiæ, quo bonum omne procurare ipsi velit.

Hæc sit igitur Marculphi regula: Joannes inter filios suos natu maximus, existimationem suam & amorem meretur, ac proindè signis cum externis testari potest; dùm severè tertium habebit, ut ad bonam se frugem recipiat, ac de ira sua in sua tùm corporis, tùm animi vitia, convincatur. Id etiam à Patre exigit vera Caritas, ut monitis ac minis addat verbera, ne Heli Sacerdotem nimio suo in filios obsequio imitetur. Petro verò continuè ægrotanti opem præbêre debet necessariam, comiter eum & commiserando ac solando excipere. Sic tres filios reipsâ pari Caritatis affectu prosequetur.

CASUS VI.

PHARETIUS capitali odio dissidet à Pomponio, qui conviciis & quoad personam & quoad honorem ab eo affectus, capitaliter eum accusavit, ac debitam sibi satisfactionem juridicè requisivit: Pacem inter eos conciliare nixus est communis eorum amicus, Pomponium hortans, ut illatam Pharetio litem remitteret, alioquin tutâ esse nequibat conscientiâ juxta hæc Christi verba (a): *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te: Relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Retulit Pomponius, hæc verba de eo tantùm esse intelligenda, qui primus proximum suum offendit, atque adeò ad Pharetium pertinêre, ut ea adimpleret, qui fuerat aggressor, & à quo conviciis contra omnes justitiæ atque Caritatis regulas affectus fuerat: cæterùm veniam se daturum, si pacem peteret, litem verò se non remissurum, quòd æquum esset ut meritam ferret pœnam, cùm id etiam ad rem publicam pertineat, ut juxta Leges debita improbis pœna imponatur. Quæritur; utrùm in hac sententiâ tutò permanêre queat Pomponius, ita ut absolutionem ipsi denegare nequeat Confessarius; præsertim si Pharetio obvius, fastidii se plenum faciat?

(a) Matth. c. 5. v. 23. & 24.

RESPONS.

Existimamus, Pomponium in suâ posse tutò permanêre sententiâ: nam offensus ad reconciliationem tantùm interiorem tenetur, hoc est, ad condonandam interiùs acceptam ab offendente injuriam; ut expressis hisce verbis docet Sanctus Augustinus (b): *Si ille nos læsit*, inquit Sanctus Doctor, *non opus est pergere ad reconciliationem: non enim veniam postulabis ab eo, qui tibi fecit injuriam; sed tantùm dimittes, sicut tibi dimitti à Domino cupis quod ipse commiseris.*

(b) S. Aug. L. 1. de Serm. Dom. in monte c. 10. seu n. 72.

Non igitur legitima est Confessario causa, Pomponio, aliunde ritè disposito, absolutionem denegandi, quòd capitalem Pharetio dictam litem remittere nolit. Cum enim quis injuriam aut grave damnum vel in se, vel in bonis suis, aut honore passus est, debitam potest, si aliter nequeat, eorum restitutionem judicio persequi: ratio est, quia non tenetur homo proximo suo parcere, eumque diligere ultra limites amoris sui ipsius & justitiæ sibi debitæ: atqui homo quilibet, propriæ suæ salutis, honoris & bonorum suorum, erga se est debitor. Igitur damni sibi illati restitutionem à Pharetio reposcere, atque judicio persequi valet Pomponius, si ad eam aliter cogi non possit.

Quod pertinet ad suum in quibusdam occasionibus pro Pharetio fastidium; dici potest, illud, absolutè loquendo, Christianæ Caritati & reconciliationi non adversari; sufficit enim, ut, non obstante fastidio illo, vultuque subfrigido, sincerè velit ipsi omnia debitæ erga proximum Caritatis ostendere testimonia: Et quidem id ab homine non exigit Caritas, ut erga inimicum suum humaniùs se gerat, quàm erga advenam incognitum, quem tamen generali illo Caritatis affectu diligit, qui requiritur, ut in necessitatibus ejus opem ei ferat, communiaque inter Christianos officia ei præstet. Quia tamen sub illa fastidii atque indifferentiæ specie latent odii reliquiæ; accuratè perpendere debet Confessarius, 1. Utrùm sincerè loquatur Pomponius. 2. Utrùm Pharetium aliquo modo palam fastidire non suadeat Christiana prudentia, ne major, quàm par sit familiaritas, novis quoque in posterùm dissidiis occasionem præbeat. 3. Utrùm ante sibi incognitus esset Pharetius; an verò cognitus, nulla ipsi consuetudine aut amicitiâ esset conjunctus (c).

(c) D. Le vrai Hom. 2. in 21. Dominicam post Pentecost. Tom. V.

Vide ECCLESIA.

CASUS VII.

HIEROTIMUS ab Alexio verberatus & contumeliosè acceptus, cùm debitam pro acceptâ injuriâ satisfactionem amicè componendo habêre non potuerit, ipsum judicio capitaliter est prosecutus; quamvis contrarium suaderent amici, à quibus adduci non potuit, ut susceptam desineret actionem. Paschalem autem cupiens Confessionem suam facere in suscepto acceptam ab Alexio injuriam ulciscendi consilio perseverare se declaravit: quâ de re quærit Parochus, utrùm Hierotimi pertinacia Christianæ Caritati non sit contraria, ac proindè absolutionem prorogare ei non teneatur, donec cùm Alexio in gratiam redierit?

RESPONS.

Hierotimi consilium de se Caritatis Christianæ præcepto non est contrarium, quare absolutionem at etiam Paschalem Communionem ipsi impertiri potest ejus Parochus, etsi ad legitimam satisfactionem ab Alexio obtinendam, ipsum in judicio persequatur; modo tamen absit odium aut immoderata vindictæ libido; ac tantùm justam sibi illatæ aut in se, bonisve suis aut honore injuriæ satisfactionem zelo justitiæ intendat. Hanc decisionem sufficienter comprobant præcedentis probationes: tùm enim dici

dici potest, quòd offensus, ita dispositus, *non fratri irascitur*, inquit Augustinus, sed *peccato fratris irascitur* (*a*).

(*a*) S. Aug. L. 1. retract. c. 19. n. 4.

At valdè pro Hierotimo periculosum est, ne sub specie vindictæ peccati Alexii, ipsum etiam vindictæ appetitum in Alexium detorqueat: ita ut ex irâ in ejus personam oriatur pertinacia sua ad non desistendum à susceptâ in eum juridicè actione. Ut autem certò cognoscat, unico se justitiæ zelo moveri; *necesse est*, inquit Sanctus Gregorius magnus (*b*), *ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium transeat, sed in ultione peccati tempus modumque considerans, surgentem animi perturbationem subtiliùs retractando restringat, animositatem reprimat, & motus fervidos sub æquitate disponat; ut eò fiat justior ultor alienus, quò priùs extitit victor suus; quatenùs sic culpas delinquentium corrigat; ut antè ipse qui corrigit per patientiam crescat, & fervorem suum transcendendo dijudicet; ne intemperanter excitatus zelo rectitudinis longè à rectitudine aberret.*

(*b*) S. Greg. Papa. L. 5. moral. c. 32. in cap. 5. Job.

CASUS VIII.

Aurelia, Othonem, mariti sui in rixa interfectorem Capitali judicio prosecuta, in eum sententiam obtinuit, quâ novem annorum duntaxat exilio damnatur, quòd non satis sit probatum ipsius crimen. Otho verò, qui à superiore tribunali capite damnari timet, Aureliæ debitam omnem pro suis sumptibus damno & interesse satisfactionem offert: at illa à susceptâ actione desistere non vult, & dicit, quòd, cùm ex legibus capite sit plectendus, à sententiâ vult provocare, ac meritam mortis pœnam reposcere. Nunquid sic se gerere potest absque peccato in præceptum Christianæ Caritatis?

Respons.

Mulier illa, in casu proposito, Othonem jure persequi non potest, intacto caritatis præcepto: ratio est, quia jus tantùm habet ab eo exigendi debitam sibi restitutionem pro suis sumptibus, damnis & interesse. Igitur, cùm ea offerat Otho, mulier acceptare tenetur, & à susceptâ actione desistere; præsertim cùm ad eam non pertineat mortem rei illius judicio persequi, cui è contrà injuriam acceptam condonare ex caritate tenetur. Judicis est enim, uti Principis Legum executoris, crimini cuique suam imponere pœnam; uti solius est Procuratoris Regii, qui in criminali causâ solus est in Gallia actor, à sententia provocare: ut à judice superiore pœnam auferat severiorem, si ex munere suo id ipsum publica causa deposcat. Nulla igitur Aureliæ suppetit honesta ratio interpellandi judicem in Othonem, nisi ultionis libido, mandato caritatis prorsùs contraria, & quâ gravissimum admittit peccatum. Ita sentiunt Ludovicus Beïa & Ludovicus Bail.

CASUS IX.

Nonne ex præcepto caritatis Christianæ tenetur Harduinus, vitam suam corporalem evidenti periculo committere, in ea occasione, in qua Claudii spiritualem vitam conservare potest?

Respons.

Difficultatem hanc liquidò solvit Sanctus Augustinus in Libro suo de Mendacio (*c*) his verbis: *Temporalem planè vitam suam pro æterna vita proximi non dubitabit Christianus amittere*: quæ sententia ex istis Joannis Apostoli verbis ducitur (*d*): *Quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere*; atque ex hoc Christi præcepto (*e*): *Mandatum novum do vobis*, inquit Servator noster, *ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*. Et iterùm (*f*) *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Majorem hâc dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Hoc est, ut Christus Dominus dedit semetipsum pro salute nostra, in eâ, quâ eramus, necessitate; sic, ubi agitur de extremo proximi nostri salutis periculo, vitam nostram profundere tenemur. Ita Doctor Sorbonicus & Theologiæ Professor (*g*), qui, ut eam confirmet veritatem, sic ratiocinatur: proximum nostrum, ut nosmet ipsos diligere tenemur: atqui sui ipsius dilectio exigit, ut propriam salutem temporali vitæ nostræ anteponamus: ergo exigit quoque, ut vitæ nostræ temporali salutem proximi anteponamus; cùm aliter, ut in proposito casu, in certo & evidenti damnationis periculo ille versaretur. V. g. Harduinus inter Infideles aut Hæreticos versatur, qui Claudium seducunt & pervertunt: quod non aliâ ratione, quam evidenti vitæ suæ periculo impedire potest: tùm, si potest, etiam cùm tali periculo impedire tenetur, ut docet Sanctus Thomas (*h*).

(*c*) S. Aug. L. de mend. c. 6. seu n. 9.

(*d*) Joan. 3. 16.

(*e*) Joan. 13. 14.

(*f*) Joan. 15. 15.

(*g*) Nic. Ysambert tract. de Carit. disput. 16. a. 9. tom. 2. p. 399.

(*h*) S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 5. ad 3.

Argumento isto Sylvii confirmari potest hæc Decisio (*i*). Idem dicendum de vitâ nostra temporali in ordine ad vitam spiritualem & æternam proximi nostri, ut de bonis nostris temporalibus in ordine ad vitam ejus corpoream: Atqui Christianus tenetur bona sua temporalia proximo conferre, cùm in extrema necessitate versatur, quâ non alio modo liberari potest, ut constat ex his Scripturæ Sacræ verbis (*k*): *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo; quomodo caritas Dei manet in eo?* Ergo in casu proposito, vitam suam temporalem profundere tenetur, ad procurandam salutem animæ proximi sui, cùm aliter non potest.

(*i*) Franc. Sylvius in S. Thom. cit. Concluf. 1.

(*k*) 1. Joan. 3. 17.

Sed quid dicendum, ubi extrema non imminet, sed gravis tantùm necessitas, hoc est, cùm absque auxilio potest proximus absolutè, licèt non sine magnâ difficultate, necessaria sibi ad salutem providere? V. g. Pestis vicum inficit, qui eâ laborant Parochiani, & qui pœnitentiæ Sacramento indigent, saluti suæ per actum perfectæ contritionis absolutè providere possunt; sed quia difficilis est talis actus; si non in extremâ, saltem in gravi sunt necessitate. Nunquid tùm Pastor proprio vitæ suæ periculo eorum saluti tenetur providere? Respondemus affirmativè, ut alibi ostendetur ex unanimi Patrum & Theologorum consensu.

Denique præter duas, de quibus diximus, necessitatis species, communis etiam supponi potest, *quam patiuntur illi, qui communes peccandi occasiones incurrunt*, ut loquitur Sylvius (*l*): Verùm de istâ non idem sit judicium, ac de duabus aliis, cùm ab eâ, ut potè voluntariâ, facilè se expedire possint multa adhibendo media, si velint, qui in ea versantur. Unde tunc propriam vitam, quin imò nec bona temporalia pro hujusmodi hominum salute amittere quis tenetur; etsi eam ex præcepto caritatis procurare debeat. Idem sentit citatus Theologus (*m*).

(*l*) Sylvius cit. loco Concluf. 2.

(*m*) Idem ibid. Concluf. 8.

CASUS X.

Egbertus, Nauta, Rhenum cum Patre & Matre suâ trajiciens, ventorum subito impulsu fractâ navi, unà cum parentibus suis, fluctibus immergitur. Egbertus, corpore validus & nandi sciens, novit quidem, alterutrum se posse naufragio eripere? Cui è duobus opem præstare tenetur?

RESPONS.

Ut præcisè loquamur & in ordine ad qualitatem Patris & Matris, Patri arctiùs, quàm Matri opem ferre tenetur Egbertus: quia secundùm ordinem caritatis plus Patrem, quàm Matrem debet diligere: eò quod nobilius sit originis principium Pater, quàm Mater, ut docet Sanctus Thomas (a): *Per se loquendo*, inquit, *Pater magis est amandus, quàm Mater. Amantur enim Pater & Mater, ut principia quædam naturalis originis: Pater autem habet excellentiorem rationem principii, quàm Mater: quia pater est principium per modum agentis; Mater autem magis per modum patientis & materiæ; & ideò per se loquendo pater est magis diligendus.*

(a) S. Tho. 2.2. q.26. art. 10. in corp.

CASUS XI.

ENNODIUS, tempore famis; cùm Patrem, Matrem & uxorem ad extrema redactos videret, neque iis omnibus ob modicum laboris quotidiani lucrum possit opem ferre, quod sibi vix ad vitæ necessaria sufficit, postulavit, quem potissimùm è tribus ex ordine Christianæ caritatis juvare debeat?

RESPONS.

Etsi ad subtilitatem potiùs, quàm ad praxim videatur pertinêre casus iste, cùm tamen evenire possit, omittendum esse non diximus. Dicimus ergo, arctiùs tenêri Ennodium in his extremis Patri ac Matri, quàm uxori subvenire. Id quidem probari potest ex hoc, quod ponit Sanctus Thomas, principio, scilicet, (b), paternum amorem prævalêre uxoris amori, 1. quia Parentes uti originis suæ principia tenetur homo diligere. *Gradus dilectionis*, inquit Sanctus Doctor, *attendi potest & secundùm rationem boni, & secundùm conjunctionem ad diligentem. Secundùm ergo rationem boni, quod est objectum dilectionis, magis sunt diligendi parentes, quàm uxores: quia diliguntur sub ratione principii & eminentioris cujusdam boni.* 2. Quia si amorem sui sponsi jure exigere potest uxor, multò antè jus illud obtinent mariti parentes, cùm ad eorum amorem perpetuum ex origine suâ teneatur infans: & si ex Scripturæ Sacræ præcepto (c) *Relinquet homo Patrem suum & Matrem, & adhærebit uxori suæ*, præceptum illud potissimùm intelligi debet de domicilio, societate & usu matrimonii; non verò de amore paterno, ut etiam docet Sanctus Thomas: *In amicitia paterna*, inquit, *inveniuntur multa rationes dilectionis, & quantùm ad aliquid præponderant rationi dilectionis, quæ habetur ad uxorem, secundùm scilicet rationem boni, quamvis illæ præponderent secundùm conjunctionis rationem.* Hanc aliam quoque Angelicus Doctor rationem addit (d): *Vir debet diligere uxorem suam, sicut carnem suam, ut dicitur ad Ephesios 5. Sed corpus suum minùs homo debet diligere, quàm proximum ..... inter proximos autem magis debemus diligere parentes, quàm uxorem.* Sancti Thomæ Doctrinam sequuntur omnes ipsius Commentatores, inter quos Sylvius sic dicit (e): *Docet parentes esse magis, quàm uxorem diligendos, tùm objectivè; quia diliguntur sub ratione principii ac majoris boni: tùm appretiativè; quia propter beneficium ab eis acceptum, magis est in gravi aut extrema necessitate illis succurrendum. Ratione tamen conjunctionis, quâ vir & mulier sunt una caro, intentiùs diligendam esse uxorem.* Quod etiam asserit Sanctus Thomas.

(b) S. Th. 2. 2. q. 28. art. 11. in corp.

(c) Genes. 2. 24.

(d) Idem S. Th. cit. q. 26. art. 11. in argum. *Sed contra.*

(e) Sylvius in cit. art. 11.

CASUS XII.

LANDULPHUS, virtute præcipuus, Maximinum non solùm hæreticum, sed perditis etiam publicè moribus hominem odio habet; & toto cupit animo, ut ei malè quid præcipuum eveniat. Nonne peccat in eo contra præceptum caritatis?

RESPONS.

Ad elucidandam hanc difficultatem, sufficit Doctoris Angelici verba ista referre (f): *Odium amori opponitur*, inquit ..... *unde tantum habet odium de ratione mali, quantùm amor habet de ratione boni. Amor autem debetur proximo, secundùm quod à Deo habet; id est, secundùm naturam & gratiam: non autem debetur ei amor, secundùm id, quod habet à se ipso & Diabolo, scilicet secundùm peccatum & justitiæ defectum. Et ideo habere odio peccatum in fratre & omne illud, quod pertinet ad defectum Divinæ justitiæ; sed ipsam naturam & gratiam fratris non potest aliquis habêre odio sine peccato. Hoc autem ipsum quod in fratre odimus culpam & defectum boni, pertinet ad fratris amorem: ejusdem enim rationis est, quod velimus bonum alicujus, & quod odiamus malum ipsius. Unde, simpliciter accipiendo odium fratris, semper est cum peccato.*

Idem ante Doctorem Angelicum docuerat Sanctus Augustinus (g), explicans de Davide hæc ejus Psalmi, *iniquos odio habui*, verba, & ostendens, Regem Prophetam de improborum iniquitate, non de eorum personâ esse intelligendum. *Ut demonstraret* (David) *se non in hominibus iniquis odisse naturam, quâ homines sunt; sed iniquitatem, quâ Legi, quam diligit, inimici sunt.* (h). Hæc sunt verba Sancti Doctoris, quæ alibi refert.

Ex hoc principio judicium ferendum est de odio Landulphi in Maximinum: nam si ipsius duntaxat hæresim, crimina & libidines odio habeat, & malum temporale ipsi optet, quasi medium ipsius emendationis, nullam in eo culpam admittit: at si communi personam & vitia ejus odio conjungat, à peccato excusari nequit. Etenim, ut ait Sanctus Leo scribens ad Rusticum Episcopum Narbonensem (i): *odio habeantur peccata, non homines.*

Cavêre tamen debet Landulphus; ne Maximini personam, quod inter vulgares homines valdè commune est, cum vitiis ejus confundat. *Facile est enim, atque proclive*, inquit Sanctus Augustinus in una ex suis Epistolis (k) *malos odisse, quia mali sunt; rarum autem & pium eosdem ipsos diligere, quia homines sunt; ut in uno simul & culpam improbes, & naturam approbes.*

(f) Idem S. Th. ibid. q. 34. art. 3. in corp.

(g) S. Aug. in Psal. 118. v. 113. Conc. 24. n. 1.

(h) Idem in Psal. 138. n. 28.

(i) S. Leo in Can. Ordo. 2. dist. 86.

(k) S. Aug. Epist 153. aliàs 54. n. 3.

Vide { DESIDERIUM. ODIUM. }

CASUS

CASUS RESERVATI.

CASUS reservati nominantur, gravia quædam peccata & externa, à quibus absolvendi jus sibi retinuêre Papa, aut Episcopus, aut alius Prælatus major: quocircà casuum reservatio nihil aliud est, quàm jurisdictionis subtractio quoad absolutionem quorumdam peccatorum.

Posteà dicemus, quinam sint casus summo Pontifici reservati: Casuum autem Episcopis reservatorum, exclusis Parochis aliisque Confessoribus, incertus est ex jure numerus: *Et jus habent Episcopi graviora & atrociora crimina suo judicio reservandi; quæ reservatio fieri debet cum discretione & ad utilitatem Ecclesiæ* (a).

Diximus, *peccata externa*, ut distinguantur ab internis, quæ, quantumvis enormia, inter casus reservatos non annumerantur, cùm Ecclesia non judicet, nisi de sibi cognitis, ut loquitur Concilium Tridentinum.

Sacerdos quilibet ex ordinatione suâ plenam accipit potestatem, indistinctè absolvendi à quolibet peccato; cujus potestatis exercitium ad tempus, vel in perpetuum suspendit Ecclesia; uti Principes limitant, restringunt aut suspendunt ex motivo æquitatis, subditorum jus ad contrahendum à natura concessum, ut ait Ulpianus in quâdam digestorum Lege (b). Sed quia non vult quemquam è suis perire; declaravit à quolibet Sacerdote, etiam suspenso, interdicto aut excommunicato, peccatorem quemlibet, in articulo mortis validè ac licitè posse absolvi; cùm alterius Confessarii approbari non est copia (c).

Episcopi possunt absolvere à quovis peccato, cujus absolutionem sibi reservavit Papa, & ab excommunicatione huic annexâ, cùm crimen illud est occultum (d). In orientali Ecclesia nullus est casus reservatus; nam Sacerdotes omnes acceptam in ordinatione suâ potestatem exercêre valet; & cuilibet pœnitenti liberum est, primo, quem elegerit, Sacerdoti peccata confiteri (e).

(a) Conc. Trid. Sess. 14. de Sacrament. pœnit. C. 7. & Can. 11.

(b) Leg. Hujus. 1. ff. de pactis L. 2. tit. 14.

(c) Conc. Trid. cit.

(d) Id. Conc. Sess. 24. c. 6. de reform.

(e) Itinerarium Liturgicum Galliæ à D. de Moleon. pag. 464.

CASUS PRIMUS.

QUÆSTIO hæc in peculiari quodam Sacerdotum Colloquio proposita est: utrùm videlicet, Sacerdos ab Episcopo Diœcesano approbatus ad audiendas in Urbe confessiones; vi admissionis suæ, suos pœnitentes indistinctè & absque exceptione posset absolvere.

Quidam affirmarunt, eum neque validè neque licitè eos posse absolvere, qui peccata admiserant, quorum absolutionem sibi retinuerat Ecclesia. Alii verò è contra contenderunt, quòd quamvis licitè & absque reatu peccati mortalis non posset absolvere, valida tamen censêri debebat data absolutio, seu propter bonam pœnitentium fidem; seu quia, cùm ejus approbatio non expressè exceptionem istam contineret, talis absolutio valida erat præsumenda. Quocirca petitur, utrùm verisimiliter possit defendi hæc ultima sententia?

RESPONS.

Ultima hæc sententia falsa est, ad Episcopalis authoritatis destructionem tendit, atque Conciliorum Decretis, Sanctorum Patrum & omnium Theologorum Doctrinæ est contraria.

Primam hujusce veritatis probationem suppeditat Epistola Sancti Cypriani ad Clerum Carthaginensem (f) in qua mirari se ait, quosdam esse Sacerdotes, qui ab idololatriâ temerè absolvissent, cujus criminis absolutionem sibi reservârat. *Quod enim non periculum metuere debemus de offensa Domini, quando alicui de Presbyteris, nec Evangelii, nec loci sui memores; sed neque futurum Domini judicium, neque nunc sibi præpositum Episcopum cogitantes, quod nunquam omninò sub Antecessoribus nostris factum est, cum contumelia & contemptu præpositi totum sibi vindicent? Atque utinam non contra fratrum nostrorum salutem sibi omnia vindicarent.*

(f) S. Cyprian. Epist. 10. secundùm edit. Pamel. aut L. 3. Epist. 14. juxta Erasmum, aut Epist. 16. secundùm Dodvvel.

Meldense Concilium an. 845. (g) sub Sergio II. habitum, Chor-Episcopo etiam jubet, cujus latior erat quàm simplicium Sacerdotum potestas, *ut* in administratione Sacramenti pœnitentiæ, *Chor-Episcopus modum suum teneat*; ..... hæc sunt verba Concilii..... *impositioni autem pœnitentiæ aut pœnitentium reconciliationi per Parochiam secundùm mandatum Episcopi sui inserviat.*

Arelatense Concilium an. 1275. sub Gregorio X. (h) statuit, ut, qui graviora quædam crimina in confessione accusaverint apud Sacerdotes, *transmittantur absolvendi per ipsos Episcopos: Si id eis de jure competit: alioquin cum eorum litteris ad Sedem Apostolicam transmittantur.* Hæc sunt verba hujusce Concilii.

Denique Tridentinum Concilium clarè rem definit hoc Decreto (i): *Magnoperè verò ad Christiani populi disciplinam pertinere Sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam & graviora crimina, non à quibusvis, sed à Summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur* (k). Huic Decreto conformia sunt Concilia Provincialia, tertium & quintum; Rothomagense an. 1581. Burdigalense an. 1583. Bituricense an. 1584. & Tolosanum an. 1590. quæ omnia irritas declarant Sacerdotum absolutiones erga eos, in quos jurisdictionem non habent; & cùm à criminibus Papæ aut Episcopo reservatis peccatores absolvunt. Quæ disciplina in alio etiam Burdigalensi Concilio an. 1624. innovata est (l). *Esse autem in Ecclesia potestatem reservandi quædam peccata*, inquit Sylvius (m), *eamque reservationem non tantùm in foro externo, sed etiam coram Deo vim habere, dogma Catholicum est, definitum in Concilio Tridentino.* quod probat hoc argumento: ..... *Jurisdictio, ad absolutionem validè impendendam necessaria, descendit à superioribus ad inferiores. Ergo si superiores nolint eam dare in talem vel talem peccatorem, seu in hoc, vel in illud peccatum, inferio*res

(g) Conc. Meldens. Can. 44.

(h) Conc. Arelat. Can. 12.

(i) Conc. Trid. Sess. 14. Can. 11. & Cap. 7.

(k) Conc. Trid. Sess. 14. Can. 11. & Cap. 7.

(l) Conc. Burdigal. an. 1624. Cap. 5. de Sacram. n. 6. de Pœnit.

(m) Sylvius in supplem. 3. part. S. Thom. q. 20. a. 2.

res non habent, usque adeò, si tentent absolvere, inaniter absolvunt. Quare sic concludit : *Unde reservatio non est hîc aliud, quàm negatio jurisdictionis ad absolvendum à quibusdam; licèt concedatur circa aliqua.* Cùm hæc sufficiant ad stabiliendam hanc veritatem, cætera non addemus : hîc unum observare est hanc ab Ecclesia ideò fuisse constitutam reservationem, ut fidelium saluti inserviret, ac peccatorum libidini quasi molem opponeret : quare monet Tridentinum, *ne eâ potestate utantur Episcopi, nisi in ædificationem..... non in destructionem.*

CASUS II.

POLYDORUS, Episcopus Soloniensis, statim à consecratione sua ; viginti diversorum peccatorum absolutionem Lege constitutâ sibi reservavit. Nunquid subsistit talis reservatio, licèt post sex menses obierit?

RESPONS.

Subsistit Polydori reservatio post ipsius mortem, donec ab illius successore fuerit revocata. Existimat Cabassutius (*a*), quod talis reservatio post mortem Episcopi non perseverat, nisi per Synodicum statutum facta fuerit. *Casuum quoque ab Episcopo facta reservatio inter odiosa censetur*, inquit, *ideoque reservatio Prælati morte, vel amotione ab officio desinit. Si tamen facta fuerit reservatio per Synodalem deliberationem, vim habebit statuti; nec extinguetur morte, vel amotione Prælati.* Et alibi iterum (*b*) : *Quod dixi de odiosis ultra judicis mortem non extendendis ; patet in casuum reservatione, quæ cessat morte aut abdicatione reservantis : nec reviviscit, nisi à Successore renovetur. Excipe tamen hinc reservationem casuum, per Synodalem deliberationem roboratam ; tunc enim statuti vim habet : ac proinde non expirat amoto Prælato.* Idem ante docuerant Zerola (*c*), & Gavantus (*d*).

(*a*) Cabassut. Juris Can. Theor. & Prax. L. 1. c. 14. in fine.

(*b*) Idem ibid. L. 1. c. 14. num. 4.

(*c*) Thomas Zerola prax. Episc. part. 1. v. *Casus reservati.* n. 16.

(*d*) Gavantus. Manual. Episcop. v. *Casus reservati.* n. 16.

CASUS III.

DUO DOCTORES, alter Gallus, alter Italus multùm inter se concertarunt de casibus reservatis Papæ, ex Bulla, quæ dicitur *in Cœna Domini* ; Quòd singulis annis Feriâ quintâ majoris hebdomadæ coram Summo Pontifice legatur. Gallus eam ubique in foro conscientiæ non obligare propugnabat, contra sentiente Italo ? Cui jus ?

RESPONS.

Certum est, Gallo Doctori jus competere : quia Bulla hæc, multas continens excommunicationes, in multis regionibus pro foro conscientiæ non obtinet ; ut docent Authores, vel Romæ probatissimi : nam Bonacina, qui ultimum ibi diem obiit, Filliucius & alii multi, loquendo de Rege Hispaniarum, & Genuensi Republica, in scriptis suis affirmare non dubitarunt, Supremos Principes, neque Proreges Gubernatores aut Officiarios, quos in Sicilia, Sardinia & Corsica habent, non ligari excommunicatione, quam infligit hæc Bulla, in detentores trium harum insularum (*e*). Et quidem Romæ commorantes ut cæteri fideles, Sacramenta recipiunt, ac pari ratione habentur : quo ostenditur, ipsum Papam nullam Bullæ hujus habère rationem quo ad hunc articulum.

Eadem Bulla in Germania quoque nec admissa nec promulgata fuit, ut testatur Becanus è Soc. Jesu (*f*). Bassæus, Capucinus & alii multi testantur eam etiam in 17. Provinciis Belgii non fuisse receptam. Denique omnes Jurisperiti Galliæ eam pariter in universo Regno non fuisse acceptam,

(*e*) Bulla. *In Cœna Domini.* art. 72.

(*f*) Becan. de Lege humana. c. 8.

Juvat observare 1. multas esse in corpore juris Canonici reservationes, in Bullis Pontificum & in Concilio Tridentino, quæ non vigent in Gallia ; & quatuor tantùm, aut quinque casus esse, quorum reservatio ad Summum Pontificem sit in usu.

Primus est : *Gravis, aut mediocris percussio Clerici, aut Monachi publicè notoria* (*g*).

Secundus est : *Simonia realis ac confidentia publica* (*h*).

Tertius est : *Crimen incendii ex deliberatâ malitiâ, post denuntiationem tantùm* (*i*).

Quartus est : *Rapina bonorum Ecclesiæ cum effractione, post denuntiationem tantùm* (*k*).

Quintus est : *Falsificatio Bullarum, seu litterarum Summi Pontificis*, & retinere falsas Bullas aut Litteras Apostolicas, quæ non fuère rejectæ viginti diebus post agnitam earum falsitatem (*l*).

Quinque alii quoque casus legi possunt apud Du Casse, (*m*) quos prætermimus, quòd rarò eveniant.

2. Observandum etiam, excommunicationem ex jure antiquo latam semper manère annexam criminibus in Bullâ *in Cœna Domini* expressis, & alibi in regionibus etiam : ubi reservatio dictorum criminum ex Bullâ ad Papam facta non viget : V. gr. ex hac Bullâ soli Summo Pontifici reservatur absolutio ab excommunicatione in eos decretâ, qui pro infidelibus arma gerunt, aut qui tempore belli cum Christianis, eo fine victualia, arma & alia similia suppeditant : quæ excommunicatio subsistit in iis etiam regionibus, in quibus Bullæ reservatio non viget, conformiter ad jus antiquum, à quo fuit constituta (*n*). Pariter ex jure antiquo hæretici subjacent excommunicationi, quâ absolvere ex eadem solus absolvere potest Summus Pontifex (*o*) : Et tamen ex Concilio Tridentino (*p*): *Liceat Episcopis.... gratis absolvere... in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ.*

CASUS IV.

PATERNUS, Sacerdos pro casibus reservatis admissus, Calvinistæ ejurationem ab erroribus suis accepit, & ab hæresi, aliisque criminibus ejus eum absolvit : Nunquid valida est ista absolutio, cùm hæresis in numero casuum reservatorum habeatur ?

RESPONS.

Ut ista solvatur difficultas, sciendum, potestatem absolvendi ab hæresi, Censurisque ipsi annexis, pro certo ad Episcopum pertinère, ut invictè probat Auctor Colloquiorum Diœcèsis Andegavensis (*q*), ex testimoniis Eusebii, Sancti Basilii, & authoritate primi Concilii Constantinopolitani, Ephesini, secundi Arelatensis, Summorum Pontificum Siricii, Lucii III. & Bonifacii VIII. (*r*) aliisque ex multis antiquitatis monumentis ; uti sunt statuta Synodica Andegavi an. 1216. & 1493. & statuta Ambiani an. 1411. quocirca Tridentinum Concilium quod eam potestatem ad solos Episcopos limitat, expressè Vicarios eorum generales excludens (*s*), non est regula, quam in hoc disciplinæ puncto sequi debeat Gallicana Ecclesia, ut observat Bail (*t*), cùm jus illud novum non fuerit admissum, atque Galliæ Episcopi jus illud, quo etiam ante Concilium potiebantur, sibi retinuerint, communicandi videlicet in eam rem suam potestatem, non modò suis Vicariis generalibus, sed etiam Pœnitentiariis, aut cuilibet, quem voluerint, Sacerdoti.

(*g*) Innoc. III. in Conc. II. Latera. an. 1139 in Can. *Si quis suadente.* 9. 17. q. 4.

(*h*) Sixtus V. in Bulla *Pastoralis.* 61. an. 1567.

(*i*) Clem. III. in cap. *Tua nos.* 19. de sentent. excommunicat. L. 5. tit. 59.

(*k*) Idem in Can. *Conquesti.* 22. eod. tit. & ibid. Glossa.

(*l*) Cap. de crimine falsi.

(*m*) Du Casse Praxis jurisdictionis Ecclesiast. volunt. c. 12. p. 271.

(*n*) Alex. III. in cap. *Ita.* 6. Et Clemens III. in cap. *Quod olim.* 12. de Judæis, Sarracenis & eorum servis. L. 5. tit. 6. Innoc. III. *Ad liberandam.* 17. eod. tit.

(*o*) Alex. III. in cap. *Sicut.* 8. Et Innoc. III. in cap. *Excommunicamus.* 13. de hæreticis. L. 5. tit. 7. Et Honorius III. in cap. *Noverit.* 49. de sentent. excommunicationis.

(*p*) Conc. Trid. Sess. 24. cap. 6. de reform.

(*q*) Colloq. Andeg. mensis Maii 1713. q. 4. pag. 110. & seq.

(*r*) Euseb. L. 3. de vita Constantini. c. ult. S. Basil. Ep. 14. Conc. Constantinop. 1. Can. 7. Conc. Ephesin. Act. 6. Conc. Arelat. 2. an. 452. Can. 17. Siricii Epist. ad Himerium Taragon. Lucius 3. in c. *Ad abolendam.* de hæreticis, &c. Bonifac. VIII. in c. *Per hoc.* eod. tit. in 6.

(*s*) Conc. Trid. Sess. 24. de reform. c. 6.

(*t*) Lud. Bail. de examine Pœnit. p. 146.

His

His ita præsuppositis, dicimus, quòd si ab Episcopo, qui committendi usum retinet, Paternus in eam rem non fuerit admissus; absolutio, quam contulit, est invalida: quia potestas absolvendi à casibus reservatis non includit potestatem absolvendi ab hæresi & censuris huic annexis. *Episcopus concedendo casus suos, sive sibi reservatos*, inquit Navarrus (*a*), *non videtur concedere absolutionem à censuris sibi reservatis: quoniam à diversis non fit illatio*..... *Cap.* Ad audientiam *de decimis.* At si ab Episcopo ad recipiendam talem Calvinistæ ejurationem commissus fuerit Paternus, valida est, quam contulit, absolutio; neque enim in Gallia admittuntur Sancti Pii V. Sixti V. & Gregorii XIII. Constitutiones, quibus Episcoporum jus in eam rem labefactari videtur; neque etiam aliæ nunc summorum Pontificum Bullæ accipiuntur, nisi post consensum Ecclesiæ, & postquam litteris Regiis patentibus in Parlamenti Acta relatis, fuêre confirmata ut multis Arrestis judicatum est, ac sex præcipuè Parisiensis Senatus, novissimis, quorum primum 15. Maii 1647. alterum & tertium 6. Maii & 23. Junii 1665. quartum 11. Septembris 1670. quintum 9. Maii 1703. & sextum 15. Januarii 1716. latum est.

(*a*) Navarr. Manual. c. 27. n. 261.

CASUS V.

Anselmus, Ordinis Reformati Religiosus, à Diœcesano Episcopo ad confessiones audiendas approbatus accepto Brevi à Summo Pontifice, quo à casibus Sanctæ Sedi reservatis potest absolvere, censêturne etiam admissus ad absolvendum à casibus Diœcesano Episcopo reservatis.

Respons.

Licèt Anselmus à Summo Pontifice Breve acceperit, quo ab omnibus Sanctæ Sedi casibus reservatis potest absolvere, eandem tamen non censetur habêre potestatem in iis casibus, quorum absolutionem sibi reservavit Episcopus Diœcesanus.

Hanc Decisionem firmat Tridentini Concilii Decretum istud (*b*): *Neque dubitandum est*, inquit Concilium, *quando omnia, quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus, in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat pro illis in subditos traditâ supra reliquos inferiores Sacerdotes authoritate, præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est Divinæ authoritati, non tantùm in externa politia, sed etiàm coràm Deo vim habêre. Verumtamen piè admodum, ne hac ipsâ occasione quis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: Atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possint: extra quem articulum Sacerdotes, cùm nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadêre nitantur, ut ad superiores & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant.* Conformiter ad hoc Decretum Clemens X. Bullâ suâ septima 21. Junii an. 1670. datâ declaravit 1. obtenta à Regularibus post Concilium privilegia, prioribus Concilio vim non addere, imò verò manêre extincta & sublata (*c*). *Decernimus & declaramus*, inquit Pontifex, *ex facultatibus per mare magnum, aliave privilegia regularibus cujuscumque Ordinis, Instituti, aut Societatis, etiam Jesu, concessis, factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis. Et per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia priùs ab eodem Concilio, aut deinde Apostolicis etiam Decretis sublata atque extincta, si quæ habeant, absolvendi à casibus ab Episcopo reservatis.* 2. Declarat hic Summus Pontifex (*d*), *habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideò à casibus Episcopo reservatis posse absolvere.*

(*b*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 7.

(*c*) Clemens X. in Bulla superna. §. 8.

(*d*) Idem. ibid. §. 7.

Hactenùs dictis suffragatur authoritas Sancti Caroli Borromæi, qui perfectè Tridentini mentem noverat, in tertio Concilio suo Mediolanensi an. 1573. (*e*), in quo Regularibus strictè prohibuit, ne à casibus à se aut à suffraganeis suis reservatis absolverent. En ejus verba: *Ne confessarii Regulares eorum peccatorum, quorum absolutio Episcopo reservata est, vinculis irretitos pœnitentes absolvant; quemadmodùm à Sancta Sede Apostolica declaratum est, id eis non licêre quavis privilegiorum suorum authoritate*: Et in quinto Mediolanensi Concilio suo excommunicatos *ipso facto* declarat Confessores, qui contrarium sub prætextu cujuslibet privilegii ausi fuerint præsumere. (*f*) *Ab iis verò casibus proximè promulgatis*, inquit, *si quis Confessarius cujusvis Ordinis sine facultate scripta ab Episcopo data, aliquem absolvere attentarit; excommunicationis pœnam ipso facto subeat..... ne facultatum privilegiorumve jure, quæ cuicumque etiam Rosarii & Cruce signatorum scholæ, Confratriæ, Collegiove etiam Laicorum; quævе Collegiis, Confratribusve in eo adscriptis ante vel post Concilii Tridentini Confirmationem concessa sunt; Confessarius, cujusvis Ordinis sit, ab iis casibus, quos sibi Episcopus in suâ Diœcesi reservaverit, pœnitentes sine illius facultate absolvat: si contra fécerit; suspensionem à Divinis ipso facto incurrat:* Atque hæc sufficiunt ad evidentiam veritatis, quam pari, cum Archiepiscopo Mediolanensi, zelo defenderunt Galliæ Episcopi in suis Conciliis Provincialibus, ac præcipuè Decretis Concilii Rothomagensis an. 1581. (*g*) Conciliorum Burdigalensium an. 1583. & 1624. (*h*) Bituricensis an. 1584. (*i*). & Narbonensis an. 1609. (*k*).

(*e*) Conc. Mediol. III. tit. de iis, quæ ad Sacr. Pœnit. pertinent.

(*f*) Conc. Mediol. V. part. 1. de iis, quæ ad Sacram Pœnit. pertinent.

(*g*) Conc. Rothom. tit. de Curatorum Officiis. n. 37.

(*h*) Conc. Burdigal. tit. 12. de Pœnit.

(*i*) Conc. Bituricens. tit. de Pœnit. &c. Can. 5.

(*k*) Conc. Narbon. c. 19. de Sacram. Pœnit.

In eandem disciplinam consentiunt Theologi & Canonistæ: ac præsertim Dominicus Soto (*l*), Graffius (*m*), qui Bullam Gregorii XIII. pro se laudat, quam in magno Bullario noninvenimus, sed quam refert Quaranta; (*n*) Cabassutius (*o*), qui suam asserit sententiam 1. ex Decreto Pauli V. quod refert Filliucius è Soc. Jesu (*p*). 2. Ex Bulla Gregorii XV. 3. ex Brevi Alexandri VII. 26. Februarii an. 1659. ad Episcopum Andegavensem & ex Bulla Clementis X. quam suprà attulimus: qui omnes summi Pontifices indistinctè & absque ullâ exceptione Regularibus prohibent, ne sub quocumque privilegii, aut exemptionis prætextu à casibus & censuris absolvant, sine Episcoporum licentiâ scriptâ, qui casus illos vel censuras sibi reservârunt.

(*l*) Dom. Soto in 4. dist. 18. q. 4. a. 3. §. *quo ergo.*

(*m*) Jacobus de Graffiis Decis. Aurearum. part. 1. L. 1. c. 13. de potest. Confessar. n. 36.

(*n*) Greg. XIII. in Bulla. *Cùm à Sacra.* apud Quarantz. L. 4.

(*o*) Joan. Cabass. juris Can. Theor. & Prax. L. 2. c. 11. n. 5.

(*p*) Filliucius tract. de censuris in particul. c. 19.

CASUS VI.

Nunquid potest Firmilianus, qui habet potestatem absolvendi à casibus reservatis, absolvere à culpâ per Sacramentalem absolutionem Pœnitentes, qui se accusant de quibusdam delictis, quibus annexa est censura vel irregularitas; tùm eos ad superiorem à censura absolvendos, aut ab irregularitate liberandos remittere?

Respons.

Distinctione opus est: nam Firmiliani Pœnitentes, si excommunicationis vinculo sint ligati ob aliquod crimen commissum cui annexa est, à culpâ eos nequit absolvere, quin priùs ab excommunicatione sint liberi; cùm excommunicatus, ut potè Sacramentorum susceptionis incapax absolutionem accipere nequeat; illâ

 censu-

Censurâ ligatus: quare, si excommunicationem tollendi non sit ei specialis potestas, necessariò ad legitimum remittendi sunt Superiorem, ut sublatâ Censurâ, à culpa possint absolvi: sed extra hunc casum eos absolvere potest Firmilianus à reatu peccati, eosque ad Superiorem remittere, ut à pœna solvantur, sive illa sit suspensio, vel interdictum aut irregularitas. Ita Sanctus Thomas (a) *Pœnitentia*, inquit, *ab omnibus defectibus culpæ liberat; non autem ab omnibus defectibus pœnæ: quia adhuc post peractam Pœnitentiam de homicidio aliquis remanet irregularis. Unde Sacerdos potest de crimine absolvere, & pro pœna amovendâ ad Superiorem remittere; nisi in excommunicatione, quia absolutio ab ipsa debet præcedere absolutionem à peccatis: quia quandiù aliquis est excommunicatus, non potest recipere aliquod Ecclesiæ Sacramentum.*

(a) S. Thom. in 4. dist. 19. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 2.

CASUS VII.

Nonne potest Augustinus, Confessor regularis, pœnitentes ex aliâ Diœcêsi venientes à casibus in ea reservatis absolvere in illâ, ubi manet Diœcêsi, in quâ non sunt reservati. V. gr. cùm piæ peregrinationis causâ veniunt, ut in suo confiteantur Monasterio; vel etiam cùm huc accedunt consultò, ut absolutionem obtineant à peccatis quæ suo nôrunt reservata Episcopo?

Respons.

Difficultatem hanc in septimâ suâ Bullâ superiùs laudatâ solvit Clemens X. his verbis (b): *Decernimus & declaramus*, inquit hic Papa,.... *posse.... Regularem Confessorem in ea Diœcesi, in quâ est approbatus, confluentes ex aliâ Diœcêsi à peccatis in ipsâ reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere; nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis pro absolutione obtinendâ migrasse.* Ex quibus verbis constat, Augustinum validè posse absolvere Diœcesanos advenas, qui bonâ fide piæ peregrinationis causâ confluunt ad confitendum; licèt casus habeant reservatos in alienâ Diœcêsi, qui in Augustini confitentis Diœcêsi non sunt reservati; at eos non posse absolvere, si consultò venirent ad confitendum in fraudem reservationis à proprio Episcopo factæ. Cùm juxta istam Innocentii III. regulam (c): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

(b) Cit. §. 7.

(c) Innoc. III. in cap. *Officii* 14. de Testamentis, &c.

CASUS VIII.

Gerardus, cum Emundo, Parocho suo in Ecclesiâ rixatus, ipsi tùm alapam infligit, cùm superpelliceo & stolâ indutus, festo die ad Vesperas decantandas se parabat. Quæritur utrùm Episcopus proprius eum ab hoc crimine, ipsique annexâ excommunicatione possit absolvere, cùm nulla fuerit sanguinis effusio?

Respons.

Priusquàm huic difficultati fiat satis; tanquam certum præsupponendum, Ecclesiasticæ personæ aut religiosæ percussionem esse peccatum, cujus absolutio Papæ est reservata, cùm percussio gravis est, aut solùm mediocris, relatè ad eam, quæ in jure levis dicitur. Id probat secundi Lateranensis Concilii sub Innocentio III. an. 1139. habiti, quem refert Gratiani Decretum, Canon iste (d): *Si quis suadente Diabolo hujus sacrilegii crimen incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit; anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere, nisi mortis urgentis periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur & ejus mandatum suscipiat.* Idem statuit Rhemense Concilium sub Pontificatu Eugenii II. habitum, uti Decretalis Alexandri III. his verbis (e): *Non dubium est quod hi, qui violentas manus in Clericos..... injiciunt ex constitutione Concilii sententiam excommunicationis incurrunt, nec, nisi in articulo mortis, sine Romano Pontifice absolutionis possunt Beneficium impetrare.*

(d) Conc. Lateran. II. in Can. *Si quis suadente*, 29. 17. q. 4.

(e) Alexand. III. in cap. *Non dubium est*. 5. de sent. excommunic.

Hoc ita præsupposito, hoc unum superest inquirendum, an inflicta Sacerdoti absque effusione sanguinis alapa censenda sit percussio gravis, aut saltem mediocris: nam percussionis tantùm levis reus ab Episcopo potest absolvi (f): id autem facilè ex quinque sequentibus regulis agnosci potest. Prima est, cùm ex vi percussionis est effusio sanguinis. Secunda: cùm persona conviciando, mutilata est in aliquâ sui corporis parte, vel minimâ. Tertia: si ex ictu erutus fuerit oculus, aut aliter læsus fuerit, aut fuste verberatus fuerit. Quarta: si inferior erga Prælatum suum, aut alium in dignitate constitutum & sibi superiorem violentiam adhibuerit. Quinta: cùm actio violenta scandalosè facta est, ut si quis in foro, aut in Ecclesia coram populo, aut cùm functionem quandam Ecclesiasticam obibat, Sacerdotem percusserit; etsi aliunde vis illata, in se sumpta, & ab hac circumstantiâ separatâ levis esset. In his omnibus casibus, cùm violentia non possit haberi levis; certum est, peccatum ad Papam reservari, uti excommunicationem huic annexam. Unde concludendum, Gerardum à solo Summo Pontifice posse absolvi; cùm Emundus, quem verberavit, erat ipsius Superior, & in loco sacro ipsum conviciis affecit coram populo, & ideò scandalosè; & eo tempore, quo superpelliceo indutus & stolâ, divino vacabat Officio: quæ factam Parocho suo vim gravissimam efficiunt, & à solo Papâ absolvendam, insi in articulo mortis; aut si Romam recurrere nequeat ob aliquod justum impedimentum, quale est senectutis, magnæ paupertatis, aut dependentiæ, aut filii à Patre.

(f) Clem. III. in cap. *Pervenit* 17. eod. tit.

Occasione præsentis difficultatis, non abs re erit, peccata referre, quæ Summo Pontifici reservantur, si sint publica. 1. Retentio falsarum Bullarum ultra viginti dies post agnitam earum falsitatem (g). 2. Percussio gravis, aut mediocris Clerici, aut Monachi (h). 3. Admissio Simoniæ aut confidentiæ realis (i). 4. Incendii crimen ex malitiâ facti post denunciationem (k). 5. Rapina rerum Sacrarum Ecclesiæ, cum effractione portarum, armariorum, aliorumque Claustrorum post criminis denunciationem (l). 6. Administratio Matrimonii, aut Eucharistiæ, vel Extremæ Unctionis à Religioso facta absque licentia Episcopi (m). 7. Vis illata Sacerdoti ad celebrandum in loco interdicto (n). 8. Excommunicatione incursâ, denegare exitum ab Ecclesiâ, dùm celebrantur divina Officia, aut etiam interdicto (o). 9. Excommunicatio incursa ex vexatione Superioris, qui excommunicationem aliquam decrevit & prolata ultrà duos menses, non requisitâ absolutione (p). 10. Frequentatio pertinax alicujus personæ, quæ à Summo Pontifice excommunicata noscitur (q).

(g) Innoc. III. in cap. *Dura*, 4. de crimine falsi L. 5. tit. 20.

(h) Cit. Can. *Si quis suadente.*

(i) Paulus II. in cap. *cùm detestabile*. 2. L. 5. extravag. com. de Simoniâ.

(k) Clemens III. in cap. *Tua nos*, 19. de sentent. excomm.

(l) Idem in cap. *Conquesti*. eod. tit. 10.

(m) Clemens V. in Conc. Viennens. in Clementina *Religiosi* 1. de privilegiis & excessibus privilegiatorum. L. 5. tit. 7.

(n) Idem in Clement. *Gravis*. 2. de sentent. excom. L. 5. tit. 10.

(o) Cit. Clement. *Gravis*.

(p) Greg. X. in Conc. generali Lugdunensi II. in cap. *Quicumque* II. de sent. excom. in 6. L. 5. tit. 11.

(q) Clem. III. in cap. *Significavit*. 8. de sent. excom.

CASUS IX.

Nonne ab Episcopo suo absolvi potest Petrus qui peccatum commisit, Summo quidem Pontifici reservatum; sed crimen illius est occultum?

Respons.

Petrum in proposito casu absolvere potest Episcopus. Verum quidem est, Summum Pontificem in totâ Ecclesia quorumdam criminum absolutionem, ut Episcopi in suâ Diœcêsi, sibi posse reservare; sed si peccata illa sint occulta, licèt Papæ reservata, ab Episcopis possunt absolvi, non solùm per se, sed per communicationem suæ potestatis illi, quem voluerint Sacerdoti, ut declarat Con-

Concilium Tridentinum his verbis (*a*): *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto pervenientibus (exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare, & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere.* Consentit illud Decretum cum antiqua Ecclesiæ disciplina, ut patet ex Epistola Sancti Cypriani ad Clerum suum (*b*); ex Concilio Eliberitano an. 305. sub Marcello primo (*c*) & ex tertio Carthaginensi an. 397. (*d*).

(*a*) Conc. Trid. Sess. 24. c. 6.

(*b*) Cyprian. Epist. 5. secundùm edit. Pamelii & Dodvvel.

(*c*) Conc. Eliberit. Can. 32.

(*d*) Conc. Carthag. III. Can. 32.

CASUS X.

Epimachus, Doctor scientiâ conspicuus, ex indulto Romæ obtento, ab omnibus Sanctæ Sedi reservatis casibus potest absolvere. In suam Redux Diœcesim, & ad audiendas Confessiones admissus, Landericum à crimine falsificatæ Bullæ Apostolicæ absolvit: sed aliquantò post Landericus imprimis anxius fuit, dubitans nimirùm, an Epimachus ipsum de excommunicatione majore, quam Bullam falsificando, incurrerat possset absolvere. Quâ de re quærit, quid acturus sit, ut tutâ sit conscientiâ?

Respons.

Novo suo scrupulo frustrà angitur Landericus; quia ut à peccatis, sic ab excommunicatione sua validè fuit absolutus: quia casus Sanctæ Sedi reservati non sunt tales, nisi ob annexam iis Censuram: unde qui ex Pontificio indulto ab his casibus potest absolvere Confessarius, is excommunicationem quoque tollere potest, cùm utrumque semper Papa ex indulto suo concedat.

Sed observandum, idem non esse dicendum de casibus & Censuris Episcopo reservatis; quia ob Censuram præcisè casus Episcopo non sunt reservati, cùm multi sint, quibus annexa non est Censura; unde qui potest absolvere à casibus Episcopo reservatis; nondum potest à Censuris, ut jam diximus in responsione ad quartam difficultatem. Ita advertit Sylvius (*e*): *Interest autem inter casus reservatos Papæ & reservatos Episcopis, quod omnes illi habeant Censuram annexam; non omnes isti, quò fit, ut cui conceditur facultas absolvendi à casibus Papalibus, concedatur simul potestas absolvendi à Censuris.* Idem docent Caballutius (*f*), & Author Colloquiorum Condomensium (*g*).

(*e*) Franc. Sylvius in Supplem. 3. part. S. Thom. q. 20. art. 2.

(*f*) Joan. Caballut. juris can. Theor. & Prax. L. 5. c. 14. n. 2.

(*g*) Colloq. Condom. Tom. I. Colloq. 4. Sect. 4.

CASUS XI.

Nunquid potest Hortensius, Barcinonensis Officialis, rescripto Papali delegatus ad absolvendum ab omnibus delictis Sanctæ Sedi reservatis; alium subdelegare ad exercendam hanc functionem.

Respons.

Regula generalis à Gregorio IX. in unâ ex suis Decretalibus constituta (*h*) quæque debet observari, circa mandata Apostolica est ista: nimirùm Delegatus, non proprio nomine, sed tantùm dignitate suâ designatus, potest subdelegare, quod idem non est dicendum, si proprio nomine designetur, tùm enim personam propriam ob industriam & probitatem elegisse censetur Summus Pontifex; aut cùm mandatum Apostolicum ad nudum spectat sine jurisdictione Ministerium; *Cùm in his omnibus casibus industriam & fidem personæ, cui talia committimus,* inquit Gregorius IX. *eligere videamur.*

(*h*) Greg. IX. in cap. *Quoniam.* fin. §. *Is autem*, & seq. de Officio & potest. Judicis delegati tit. L. 1. tit. 29.

Hoc ita præsupposito facilis est ad præsentem quæstionem responsio: nam si in Indulto Apostolico hic Officialis, solâ suâ Officialis Barcinonensis dignitate appelletur, constat, eum posse alium subdelegare: at si proprio nomine appelletur, jure subdelegandi excidit; etiamsi dignitas fuerit designata, *quia non sibi jurisdictio, sed certum Ministerium potiùs committitur in hac parte*, addit idem Papa. Sic sentit etiam Caballutius (*i*).

(*i*) Joan. Caballut. juris. Can. Theor. & Prax. L. 1. c. 6. n. 19.

Advertendum nihilominùs, in rebus, quæ ad forum conscientiæ non pertinent Delegatum à Papa posse subdelegare, etsi proprio & solo nomine appelletur, *dummodò Partes consentiant*, ut loquitur idem Summus Pontifex, qui etiam regulæ suæ generali aliam addit particularem exceptionem; quæ non pertinet ad præsentem difficultatem.

CASUS XII.

Rollandus, Sacerdos, ab Episcopo Diœcêsano, ad confessiones Salmurii audiendas approbatus, ibi sæpè Diœcesêon Parisiorum, Aureliæ, Blesarum, Carnuti & aliorum Pœnitentes offendit, qui de quibusdam se accusant delictis, quæ novit esse casus reservatos in his Diœcêsibus. Nunquid validè potest eos absolvere ab his casibus, an eos absque absolutione remittere tenetur, licèt consultò piæ peregrinationis causâ, alii quinquaginta leviorum aut etiam centum iter fecerint?

Respons.

Circa propositam quæstionem, ut advertit olim antiquus Sorbonæ Doctor & Professor, tres sunt opiniones diversæ.

Prima est Paludani (*k*), qui existimat, Peregrinum posse à casibus Episcopo suo reservatis absolvi à Sacerdote in loco peregrinationis approbato ad audiendas confessiones, modò de licentiâ sui Episcopi iter tale susceperit & non aliter: quia ex licentia Episcopi præsumitur de tacito ejus consensu ad confessionem, quam in loco peregrinationis suæ facturus est.

(*k*) Petrus Paludan. in 4. dist. 17. q. 3. Conclus. 4.

Hæc opinio suas patitur difficultates. Nam 1. vix quisquam sibi persuadêre poterit, eum, qui peregrinationis iter, non obtentâ Episcopi sui licentiâ fecerit, susceptione Sacramentorum esse privandum, donec in propriam Diœcêsim redierit. 2. Quia ex usu Ecclesiæ, non requiritur licentia Episcopi ad talem peregrinationem: cùm tamen ex generali consuetudine ad susceptionem Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ admittantur omnes peregrini dignè ad ea recipienda dispositi: atque consuetudo illa, non Episcoporum tantùm tolerantia, sed etiam totius Ecclesiæ firmatur consensu, quæ ob Episcopatûs unitatem, Sacerdotibus in loco peregrinationis approbatis necessariam tribuit jurisdictionem, aut quæ peregrinos vult subjacêre Pœnitentiali foro locorum, in quibus versantur.

Secunda opinio est Cardinalium Cajetani & Toleti (*l*), qui existimant, quòd, si peregrinorum delicta Episcopo loci peregrinationis non reserventur; ab iis validè & licitè potest absolvere quilibet Sacerdos ad audiendas confessiones admissus: quia reservatio non Confessoris personæ est annexa, sed pœnitentis, qui fit subditus pœnitentiæ foro loci peregrinationis, dùm in eo commoratur.

(*l*) Cajet. v. *Absolutio.* 3. Tolet. instruct. Sacerdot. L. 3. c. 13. n. 12.

Hæc etiam opinio suâ non caret difficultate. Nam, cùm personæ pœnitentis annexa sit reservatio, quo pacto concipi potest eam desinere; ubi primùm in aliam migrat Diœcêsim eâ mente, ut brevi in suam redeat ille pœnitens?

Denique tertia opinio est Soti & Navarri (*m*) qui censent, Sacerdotes simpliciter approbatos absque ullo privilegio, peregrinos ab eorum casibus reservatis posse absolvere, modò à casibus absolvendi potestatem acceperint ab Episcopo loci peregrinationis.

(*m*) Dom. Sotus in 4. dist. 18. q. 4. art. 2.

Hæc quoque opinio novum Confessoribus negotium facessit: quia ex eâ sequeretur, quòd Confessores loci peregrinationis, qui non haberent potestatem absolvendi à casibus suo Episcopo reservatis, scire tenerentur, qui sint casus in aliis Diœcêsibus reservati: quod nec praxi nec rationi convenit.

His

His præsuppositis, dici potest, quòd, si peregrini Pœnitentes subjaceant foro pœnitentiæ loci peregrinationis, in quo versantur; cùm peccata, de quibus se accusant, Episcopo loci illius non sint reservata; quilibet Sacerdos simpliciter & absque privilegio ad audiendas confessiones admissus, eos potest absolvere conformiter ad sententiam Cajetani & Toleti: sed, si peregrini illi pœnitentes pœnitentiæ foro ibi subjaceant tantùm ob unitatem Episcopatûs; peccata eorum in loco peregrinationis habenda sunt tanquam casus Episcopo Diœcêsano reservati, de quibus proindè validè absolvi nequeunt, nisi à Confessariis, qui possunt absolvere à casibus reservatis Episcopo loci peregrinationis, ut docent Sotus & Navarrus. Unde concludendum, id peropportunum esse, ad tollendam omnem difficultatem, ut peregrinationis Episcopus hanc potestatem hujusmodi Confessoribus concedat. Sic ratiocinatur Theologus de quo suprà (*a*); neque tamen secundam aut tertiam ex his duabus opinionibus eligens; ex quo ostendit, eas ambas, ut probabiles habêre.

(*a*) Sainte Beuve Tom. 1. Cas. 18.

Nihilominùs aliis, nobis anteponenda videtur opinio Cajetani & Toleti: quare putamus, quòd, quamvis Rollandus non sit approbatus ad absolvendum à casibus Episcopo suo reservatis; alios tamen Diœcêsanos, qui bonâ fide & non in fraudem jurisdictionis suorum Episcoporum Salmurium peregrinationis causâ venerunt, validè & licitè potest absolvere ab omnibus peccatis, quæ Episcopo Andegavensi, in cujus Diœcêsi situm est Salmurium: non reservantur; licèt in aliis Diœcêsibus illorum peregrinorum sint reservata; eamque opinionem ob quatuor præcipuè causas amplectimur.

1. Quia æquum videtur, ut de Pœnitente eâdem ratione fiat judicium in foro pœnitentiæ, ac fieri soleret in foro exteriori: atqui, si Salmurii pœnâ dignum facinus admisisset; certum est, quòd à Capitali Salmurii Judice, non minùs, quàm homo Salmurio oriundus, aut qui permanenter ibi habitaret, pœnâ afficeretur. Igitur Pœnitens, qui Salmurium venit peregrinationis causa, in foro pœnitentiæ judicandus est conformiter ad Leges Diœcêsis & Ecclesiæ Andegavensis, & eodem modo ac cæteri Diœcêsani, hoc est, absolvendus ab omnibus peccatis Episcopo Andegavensi non reservatis, etsi aliis Episcopis sint reservata.

2. Quia, si non ita se res habêret, sequeretur, quòd pro Tribunali pœnitentiæ sedêre Salmurii non posset Confessarius; nisi notos habêret omnes casus reservatos aliarum Diœcêseon Regni; cùm eos esse reservatos plerumque ignorent, qui confitentur, ac proinde illud Confessario indicare non possint. Atque iniquum videtur tale incommodum, & ad nimium cogens Confessarium, qui moraliter tam vastam non potest habêre cognitionem, quam etiam nullus Episcoporum, ab iis, quos ad confessionem admittit, solet exigere.

3. Quia, si Blesensis aut Parisiensis Diœcêsanus, Salmurii peregrinus, peccatum admitteret ex eorum numero, quæ in Diœcêsi Andegavensi sunt reservata, hujus profectò Diœcesis Legibus subjaceret: ita ut absolvi non posset, nisi à Sacerdote ad casus reservatos admisso; etsi peccatum suum in suâ Diœcêsi non esset reservatum. Igitur, cùm in eo casu Legis rigorem subeat hic peregrinus, uti Diœcêsanus Andegavensis; par est etiam, ut in Tribunali pœnitentiæ Legis quoque favorem, tanquam veri Diœcêsani, experiatur; eumque de iisdem criminibus Confessarius absolvat; de quibus alios absolveret.

4. Denique Confessarius Salmurii Pœnitentes absolvens de hujusmodi peccatis, in eo agit ex jure communi, aut ex generali Ecclesiæ consuetudine & vi taciti Episcoporum consensûs. Verùm bonæ fidei necessitatem in Pœnitentibus ratio ista supponit: nam si consultò Episcopi sui jurisdictionem ex ejus Diœcêsi excundo declinarent, quò faciliùs absolutionem extorquerent; eos ad legitimum suum Superiorem remittere teneretur Confessarius, cui nota esset eorum mala fides, neque validè ibi possent absolvi; quia tùm ipsis favêre non censerentur jus commune, generalis consuetudo Ecclesiæ, nec tacitus Episcoporum consensus: cùm insuper ex hac juris regulâ (*b*). *Fraus & dolus alicui patrocinari non debeant.*

Hanc decisionem confirmat septima Bulla Clementis X. superiùs in quinto casu relata (*c*), in quâ Summus hic Pontifex de Religiosis loquens Confessoribus, asserit Pœnitentes advenas: *Posse... regularem Confessorem in ea Diœcêsi, in quâ est approbatus, absolvere; nisi eosdem Pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcêsim pro absolutione obtinenda migrasse.* Cur igitur sæcularibus Confessoribus idem non liceret, cùm Ministerium suum in loco peregrinationis exercent.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Officii* 4 de Testamentis, &c. L. 3. tit. 26. Et in cap. *Cùm dilectus.* 8. de Religiosis domibus. tit 36.

(*c*) Clemens X. in Bulla. *Superna.* §. 7. in Magno Bullario. Tom. V. p. 494.

CASUS XIII.

Honoratus, simplex Confessor, in Sancti Ursini Parœcia Mansionarius, obtentâ ab Episcopo semel licentiâ Parochianos illos absolvendi ab omnibus casibus reservatis, eâ etiam, ut ante solebat, post mortem Episcopi usus est. Nunquid ita se gerere potuit absque peccato; & absolutiones, quas contulit ab his casibus, sunt-ne validæ?

Respons.

Confessarius ille post mortem Episcopi, à quo potestatem absolvendi à casibus reservatis Parochianos Sancti Ursini acceperat, eâ uti absque gravissimo peccato non potuit. Ratio est, quia, licèt gratia à Superiore legitimo concessa, ipsius morte non extinguatur, ut communiter docent Canonistæ; ea tamen excipienda est, de quâ agitur in casu proposito: quia jura Successoribus suis aut contraria aut noxia in perpetuum concedere nequit Episcopus; quæ videlicet ipsis addicta permanent, nec à Prædecessoribus suis aut à quoquam tolli possunt. Hinc docet inclytus Canonista (*d*) concessam ab Episcopo, sibi deligendi Confessarii licentiam privato cuidam, mortuo Episcopo non permanêre; & Glossa dicit, dispensationem ab obligatione ad residentiam ab Episcopo (aut etiam à Papa) concessam Beneficiario, qui ad eam tenetur, ejusdem Episcopi morte desinere (*e*).

(*d*) Abbas in cap. *Uno.* 42. de Officii & potest. Judicis delegat. n. 9. L. 1 Decretal. tit. 29.

(*e*) Glossa in cap. *Cùm sint* 16. de Clericisn on resid. L. 3. tit. 4.

Idem quoque docet Sanctus Antoninus his verbis: *Qui audit confessiones, non jure suo, perdit potestatem suam delegante mortuo, vel amoto... sicut etiam perdit potestatem suam, illo revocante.* Cujus rei hoc exemplum adducit Sanctus Archiepiscopus. *Similiter*, inquit, *si dedit* (Episcopus,) *Confessorem Monialibus; expirat potestas nisi esset Rector earum, cui ex Officio quasi prioratûs vel rectoriæ, esset audientia* (Confessionis) annexa.

Dictum hactenùs confirmari potest exemplo hominis, qui negotii alicujus Judex delegatus est: nam, ut ipsius delegatio morte delegantis, si res sit integra, desinit, juxta Decretales ad marginem indicatas (*f*), & istam Codicis Legem: *Mandatum, re integrâ, morte Domini finitur* (*g*); ita pariter privilegium, seu potestas extraordinaria hujusce Confessarii, ex obitu concedentis finitur.

Idem tamen ferri judicium non intendimus, de iis, qui potestatem hanc ordinariam & generalem acceperunt, ut Pœnitentiarii: cùm enim ad bonum Ecclesiæ, ac fidelium salutem maximi sit momenti, omni tempore Confessarios existere, qui eos absque exceptione ullâ ab omnibus suis pecca-

(*f*) Livius III. in Can. *Relatum.* 19. de Offic. & potest. Judicis delegat. L. 1. tit. 29. Urban. III. in Can. *Gratum* 20. ibid. Et Innoc. III in Can. *Licèt.* 30. eod. tit.

(*g*) L. Mandatum 15. Cod. Mandati. L. 4. tit. 35.

peccatis valeant absolvere; eorum authoritas Episcopi obitu non est suspendenda: id quoque fit ex universali Ecclesiæ usu, etiam erga Confessarios ordinarios, quorum approbatio, mortuo Episcopo, subsistit, donec à Successore fuerit revocata; quòd ad præsentem casum extendi nequit, in quo de gratia ac speciali mandato agitur, quod Parochianorum Sancti Ursini non interest; quandoquidem in necessitate ad solitos possint recurrere Superiores.

CASUS XIV.

In Clericorum consensu proposita est hæc quæstio, utrùm videlicet, Archiepiscopus jure possit absolvere à casibus reservatis aut Censuris aliquem Diœcêsanum unius Episcopi ex suis suffraganeis: quidam affirmârunt; cùm in ipsos suffraganeos suos jurisdictionem habeat; alii verò negàrunt: An pro istis stat ratio?

Respons.

Pro ultimis stat ratio: certum est enim jus illud Metropolitano non competere pro Censuris: licèt jus ipsi quamdam in Diœcêsanos suffraganeorum suorum jurisdictionem in duobus casibus tribuat: primus casus est in causâ appellationis juxta Constitutionem Innocentii IV. in sexto Decretalium relatam (a): Secundus est in casu visitationis generalis suæ Provinciæ in his regionibus, ubi viget talis consuetudo. Tertium casum addunt Authores quidam, cùm videlicet debitam satisfactionem offerenti Episcopus absolutionem illegitimè recusat, seu ex malitia, seu ex odio: cui juri imprimis favère videtur Innocentius III. in Decretali ad Archiepiscopum Senonensem (b). Ad tria hæc reducitur tota potestas Metropolitani in Diœcêsanos suorum Suffraganeorum. Unde sequitur, aliter eum absolvere non posse Diœcêsanum à Censuris ab Episcopo suo decretis, nisi de consensu formali Episcopi. *Archiepiscopus*, ait inclytus Canonista (c) *non potest absolvere subditos suorum Suffraganeorum à Censuris, latis ab Episcopis Suffraganeis, nisi in casibus duobus, in quibus jus attribuit Metropolitanis jurisdictionem in subditos Suffraganeorum: scilicet in casu appellationis.... & in casu visitationis Provinciæ.* Idem dicendum de absolutione à casibus reservatis.

(a) Innoc. IV. in cap. *Venerabilibus.* 7. de sent. excom. in 6. L. 5. tit. 11.

(b) Innoc. III. in cap. *Per tuas.* 40. de sent. excomm.

(c) Joan. Cabassut. juris Can. Theor. & Prax. L. 5. c. 14. n. 9.

CASUS XV.

Hidulphus, Lemovicensis Diœcêsanus, duo diversa delicta commisit, Episcopo suo reservata, de quibus ut absolutionem obtineat, in Diœcêsim Claromontanam migrat, ubi novit, ea non esse reservata. De validitate suæ confessionis injectus est ipsi scrupulus, quod eam in reservationis fraudem & ad eludendam Episcopi sui Constitutionem fecisse videatur. Quærit utrùm non sit valida, facta videlicet Sacerdoti approbato, & quo in Diœcêsi Claramontanâ de variis illis peccatis absolvere poterat.

Respons.

Ne quid severiùs in præsenti difficultate dicatur, ultrò concedimus, à casibus ex jure tantùm communi reservatis absolvere posse quemlibet cujuscumque Diœcêsis Confessarium approbatum, qui in Diœcêsi, in quâ pœnitentiam administrat, absolvendi à casibus reservatis potestatem habet: at si casus illi ab Episcopo speciatim & etiam nominatim fuerint reservati, distinctione opus est: nam vel in aliâ Diœcêsi eorum fit casuum confessio bonâ fide; ut si Pœnitens eò se contulisset ob legitimas rationes, studiorum, v. gr. Commercii, litigii, aut muneris obeundi causâ; vel si huc Pœnitens consultò ivisset, ut factâ confessione, absolutionem faciliùs impetraret. In prima hypothesi valida est confessio; quia præsumi non debet, Episcopum, qui legem tulit, intendisse, ut ad litteram observaretur, ita ut in propriam Diœcêsim redeat Pœnitens ad recipiendam ibi absolutionem; cùm id sæpè moraliter sit impossibile & è contrà justè existimari potest, quod in eo casu consentit, Episcopus, ut in eo loco, in quo est, confiteatur Pœnitens, ne diutiùs pœnitentiæ Sacramento priventur.

Id quidem probat Cabassutius in Sotum, Medinam & Graffium duabus de causis (d): 1. *Quia justæ causæ cognitio non est astringenda sub conditionibus impossibilibus. Sic enim judicia tollerentur. Sed esset conditio impossibilis, & proindè iniqua; si Confessarius quilibet astringeretur ad sciendum omnes & singulos casus reservatos in Diœcesibus eorum, qui ad se, confessionis causâ confluunt; cùm teneatur Confessarius scire in quibus possit, vel non possit absolvere.* 2. *Quia constans usus ac regula receptissima est, in omni causa delicti judicandum esse reum secundùm jura ipsius loci, in quo idem judicatur reus.* Quod probat hic Author ex Canone Concilii Compendiensis circa medium octavum sæculum habiti (e), quem refert Gratianus, & ex Constitutione Imperiali Codicis Justiniani (f); quod tamen est intelligendum de casibus reservatis, quibus annexa non est excommunicatio major *à jure*, aut ab homine: tùm enim ad proprium Superiorem reus est remittendus. Sed si è contrariò in aliam Diœcêsim migret Pœnitens consultò & in fraudem Legis ab Episcopo suo constitutæ; uti in casu proposito de Hidulpho dici posse videtur; invalida est confessio, quam proinde in propria Diœcêsi iterare tenetur apud Confessorem pro casibus reservatis approbatum; ut declarat Clemens X. in Bullâ sua septimâ in responsione ad quintum casum relatâ. Igitur ex allatâ distinctione constitutisque regulis judicium est de validitate aut invaliditate confessionis à Lemovicensi Hidulpho in Claromontanâ Diœcêsi factæ (g).

(d) Cabassut. juris Can. Theor. & Prax. L. 3. c. 12. n. 1. Contra Sotum in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. Medinam. L. 1. c. 10. Et à Graffiis. L. 4. Decis. c. 18. n. 56.

(e) Conc. Compendiens. in can. *Placuit.* 4. 6. q. 3.

(f) Authentica. *Quæ in Provinciâ.* Cod. ubi de crimine agi oportet.

(g) Colloq. Pericord. Tom I. Colloq. 6. q. 4. & Tom. III. de confessione Adventarum.

CASUS XVI.

Chrysostomus, plurium mortalium conscius, quorum unum Episcopo erat reservatum, ab uno Confessore de peccato reservato fuit absolutus, & ab eo ad Confessorem consuetum, ut ab illo absolveretur, remissus, vel Chrysostomus Parocho suo peccata non reservata confessus absolutus est, & pro reservato ad Superiorem remissus ab eodem. Nunquid in eo est aliquid culpandum?

Respons.

Fuit quidem olim communis satis opinio, absolutionem, sic divisâ confessione posse conferri; & multos seu doctrinâ, seu antiquitate præstantes Theologos & Canonistas ita sensisse. *Superior tamen*, inquit Durandus, (h) *si non vacat* (omnia alia peccata audire) *potest tantùm reservata audire & absolvere ab his, & remittere ad inferiorem, ut à reliquis absolvatur.* Addit, quod in hoc casu Pœnitens, qui ordinario suo Confessori confitetur, debet declarare omnia sua peccata, & quod omnia remittuntur, sed quòd tamen obligetur ad confitendum reservata superiori, ut jubet Ecclesia. Dominicus Sotus ab eodem Durando laudatus, Paludanus, Major, Gabriel Biel, Angelus de Clavasio, Graffius, Sanctus Antoninus, Navarrus & alii quidam, quos secutus est Toletus (i), cum Sylvestro de Prierio, eandem unanimi consensu amplexi sunt opinionem, quam etiam recentiores etiam iis unanimiter rejecerunt: quod non sine ratione factum ducimus.

Existimamus itaque, Superiorem, de quo agitur,

(h) Durand. in 4. dist. 17. q. 15

(i) Franc. Tolet. Instruct. Sacerd. L. 3. c. 8. n. 3.

tur, in casu proposito, validè Chrysostomo Sacramentalem absolutionem à solo peccato reservato conferre non potuisse, cæterorum ipsius peccatorum absolutione consueto Confessario relictâ.

(a) Fr. Sylvius in Supplem. 3. part. Sum. S. Thom. q. 20. art. 2. quæsito 3.

(b) Conc. Trid. Sess. 14. c. 5.

(c) S. Thom. 3. part. q. 86. art. 3. in corp.

Prima, quam affert Sylvius (a) hujusce rei ratio, est: *Quia*, inquit, *ut ex Concilio Tridentino patet* (b)..... *integritas confessionis est de jure divino*. Ergo non est in potestate Superioris, ut dimidietur. Id ipsum jam ante docuerat Sanctus Thomas (c) his verbis: *Nullum peccatum potest remitti sine gratia. Omne autem peccatum mortale contrariatur gratiæ & excludit eam. Unde impossibile est, quod unum peccatum sine alio remittatur.* Ita Sanctus Doctor.

Secunda Sylvii ratio est ista: *Quando Pœnitens habet plura mortalia, quæ singula potest confiteri, unius tantùm confessio non est materia legitima Sacramenti. Atqui in proposito* (Chrysostomus) *potest confiteri omnia & singula vel Superiori, vel, si ipsi non vacat, delegato. Ergo hic deest materia absolutionis Sacramentalis, si Pœnitens solùm confiteatur, solum peccatum reservatum, tacitis aliis.* Ita etiam Sylvius.

Tertia ratio ejusdem Authoris hæc est: *Si Superior, audito tantùm uno peccato Sacramentalem absolutionem impenderet; quomodo verè diceret: Absolvo te à peccatis tuis; cùm talis Pœnitens non foret coram Deo absolutus.*

Ex iisdem rationibus alteri difficultatis propositæ parti etiam responderi potest: si enim Superior à reservato separatim non potest absolvere, & ad consuetum Confessarium pœnitentem remittere, à quo de cæteris absolvatur; neque etiam Confessarius ille absolvere potest à quibusdam peccatis, & pro reservato ad Superiorem remittere. Cujus quidem rei duplicem rationem affert idem Theologus. 1. *Unum peccatum mortale non potest remitti sine alio*; ut etiam ex Sancto Thoma documus. *Inferior autem non potest remittere reservatum. Ergo nec alia.* 2. Quia *Sacramentum*, inquit, *tunc, quando est, operatur in non ponentibus obicem id quod significat.* Atqui Sacramentum, cujus suspenditur effectus, non operatur id quod significat: in Sacramento namque pœnitentiæ verba significant remissionem peccatorum & ideò gratiæ communicationem, quorum neutrum in hac hypothesi evenit; cum Sacramento suus non sit effectus, donec Superioris accedat absolutio, licèt nullus sit ex parte pœnitentis obex: *Si autem suspenditur effectus; non operatur quod significat. Nam verba significant absolutionem fieri, quæ tamen non fit. Nec tamen dici potest, quòd Pœnitens ponat obicem: ponitur enim esse contritus & integrè confessus.* Hæc est Sylvii argumentatio, qui multos alios pro suâ sententiâ laudat Authores (d): Unde colligimus, ab illo simplici Confessario nec licitè, nec validè absolvi potuisse Chrysostomum à suis peccatis non reservatis, sed ad suum Superiorem fuisse remittendum, ut accusatis peccatis omnibus absolutionem ab eo reciperet; aut à simplici Confessario potestatem fuisse obtinendam ab eodem Superiore, quâ Pœnitentem à peccato reservato cum omnibus aliis posset absolvere?

(d) Sylvius loc. cit. Et apud eum Richardus in 4. dist. 24. Adrianus. q. 4. de confess. Sylvester. v. *Confessio*. q. 19. Melchior. Canus part. 6. prælecti. de Pœnit. &c.

CASUS XVII.

Bertrandus, Parœciæ Sancti Clari Sacerdos Mansionarius, Justinum in confessione audiens se de peccato reservato accusantem, à quo ipsum absolvere non poterat, Vicarium generalem hanc licentiam rogavit, quam concessit, ea tamen conditione, ut Justinum de hoc reservato peccato absolutum ad se remitteret, injunctâ ei pœnitentiâ de casu illo reservato sibi declarando extra pœnitentiæ Tribunal, ut ex hoc majori ad salutem pudore suffunderetur, & quia necesse putabat, scire se, quæ peccata reservata frequentiùs in Diœcesi admittantur, ut iis posset mederi. Nunquid conditionem hanc adimplêre tenetur Bertrandus: An verò Justinum absolvere potest, omissâ illâ conditione?

RESPONS.

Simili Difficultati respondet doctus Theologus (e), Bertrandum non solùm non tenêri, sed ne quidem absque peccato impositam sibi cum datâ absolvendi potestate, conditionem adimplêre posse: nam de suo reservato Justinus semel absolutus, illud iterùm declarare non tenetur: neque ad id à Confessario suo cogendus est, invitus, ait; alioqui onerosa, imò & odiosa pœnitentibus fieret confessio, qui vix eò adduci possunt, ut uni tantùm turpia facta Sacerdoti confiteantur: hoc esset igitur, addit, conscientiis vim inferre, & potestate suâ uti ad destructionem potius quàm ædificationem, contra Christi & Ecclesiæ intentionem, dicente Apostolo (f): *Ideò hæc absens scribo, ut non præsens duriùs agam, secundùm potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem & non in destructionem.*

(e) De Sainte Beuve. Tom. I. cas. 5.

(f) 2. Corinth. 13. 10.

Hæc est hujusce Doctoris opinio, quam tamen refellimus ob duplicem rationem. Prima est, quia Bertrando facta potestas à Vicario generali est tantùm conditionalis; undè fit nulla, ubi conditio non adimpletur. Secunda est, quia reservatio non est constituta, nisi, ut difficilior & onerosior sit peccatori reconciliatio, de cujus proinde conditione non potest conqueri. Unde, si eam recuset implêre conditionem, à Confessario, non debet absolvi; aut si eam sincerè acceptet, validè absolvitur: at si, mutatâ deinde voluntate, eam conditionem non exequitur, novum ex hac omissione contrahit peccatum grave, quod in primâ suâ confessione debet accusare.

CASUS XVIII.

Loelius, tempore Paschali, suorum Parochianorum confessiones audiens, Dominicâ *in Albis*, unum invenit rusticum casûs reservati conscium; quem cùm gravis esset, & remotus duodecim fermè leucas, ab urbe Episcopali, quò præ paupertate Episcopum adire non poterat, atque ut Communionis Paschalis præcepto satisfacere posset à casu suo, saltem juxta consuetam Sacramenti formam: *In quantùm possum & tu indiges*, absolvit; donec ad Superiorem opportuno posset tempore recurrere. Quæritur utrùm hæc absolutio sit illicita, & etiam invalida?

RESPONS.

Certum est, hanc absolutionem, non solùm illicitam, sed etiam invalidam esse: senserunt quidem multi Casuistæ moderni, quorum nominibus parcimus, & quorum scripta fermè omnia à Summis Pontificibus & Episcopis Galliæ fuêre damnata; senserunt, inquam, Confessarium simplicem in casu proposito, ut à cæteris peccatis, ita à casibus reservatis posse absolvere, non quidem directè, aiunt; sed indirectè: quam opinionem quatuor aut quinque fulciunt rationibus, quas referre juvat simùl, & refellere.

Prima est, quia usum hunc tacito consensu approbare censetur Summus Pontifex: Quod *gratis* absque legitimâ ratione asserunt. Nam 1. Quî præsumi potest, Summum Pontificem tacitè rei consentire, appositæ juri, & etiam Oecumenico Concilio, quod ex omnibus necessitatis casibus, unum excipit mortis articulum, in quo simplex Confessor à casibus reservatis possit absolvere? 2. Si ad defendendas opiniones, quæ benignæ dicuntur, probabilitatem acquirerent, ex consensu & tacitâ approbatione Summi Pontificis præsumptâ; brevi Dagon de Arca, mendacium de veritate, sub specioso taciti consensûs Pontificis triumpharet. 3. Supponamus etiam cum novis illis Casuistis, tacitè consentire Papam, ut simplex

plex Confessarius de casu reservato, cujus non habet potestatem, absolvat, non idcircò mos ille erga casus ab Episcopo reservatos non est admittendus: nam, ut alibi diximus, Sacerdos potens absolvere à casibus Sanctæ Sedi reservatis, non idem validè potest erga casus Episcopales; cùm jure sibi proprio, & non à se accepto Episcopos privare nequeat Summus Pontifex. Sed iterùm dicimus, tacitus illæ Papæ consensus, non alibi, quàm in capite sic opinantium reperitur.

Altera eorumdem Authorum ratio petitur ex distinctione merè chimærica & illusoria: dicunt enim, Concilium Tridentinum, omnem simplici Confessario denegans potestatem circa reservatos, intelligendum esse de potestate directâ, non verò indirectâ, quâ cùm possint à non reservatis directè, à reservatis quoque indirectè possunt absolvere, in casu necessitatis, quia, inquiunt, non reservata sine istis condonari non possunt. Hanc distinctionem diximus chimæricam, quippè quæ antiquis Authoribus fuerit ignota; donec à novis istis excogitata est: Ex falso namque supposito falsum quoque concludunt, cùm falsum sit simplicem Confessarium de non reservatis peccatis directè posse absolvere; si in eodem Pœnitente cum reservatis sint conjuncta; nisi in unico mortis articulo: *Extra quem articulum*, inquit Concilium (*a*), *Sacerdotes cùm nihil possint in casibus reservatis; id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad Superiores & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant* Quibus verbis penitùs exploditur illusoria distinctio potestatis directæ & indirectæ: cùm particula, *Nihil*, utramque absolutè excludat extra casum in Concilio expressum. Ut quid enim Concilium à Spiritu Sancto afflatum, alios necessitatis casus, sive speciatim, sive ad minùs generatim non designasset, si indirectam illam simplici Confessario potestatem conferre intendisset, quam tamen non contulit? E contra solum mortis articulum excipiens, cæteros casus sufficienter exclusit ex hac communi regulâ: *Exceptio firmat regulam*. In omni ergo alio casu nullam omninò absolvendi à reservatis directam vel indirectam confert potestatem, atque adeò, cùm nullus sit major in Confessore defectus quàm defectus jurisdictionis, invalidam confert absolutionem, & suo damno istam firmat juris regulam (*b*): *Non est sine culpâ, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.*

(*a*) Conc. Trid. Sess. 14. de Sacrament. Pœnit. c. 7.

(*b*) Reg. 19. de Reg. juris in 6.

Tertia ratio illorum Casuistarum est, quia eâ de re non loquitur Tridentinum, nisi quoad Casus reservatos, non verò quoad Pœnitentem, qui eos declarat: quare, inquiunt, potestate indirectâ quoad Pœnitentem, etsi casûs reservati conscium, non privari simplicem Confessorem. At quis tale possit animo complecti ratiocinium? Hoc enim sanus quisque mente fatêri debet, cùm simplici Confessario potestatem absolvendi à reservatis non concessit Concilium, ab eo delictum fuisse consideratum, ut est in delinquente; quocirca jurisdictionem auferens quoad peccatum, abstulit etiam quoad personam delinquentis, à quo sejungi non potest peccatum, nisi fuerit remissum.

Quarta ratio est, quia Episcopi in multis casibus necessariis, à peccatis Summo Pontifici reservatis possunt absolvere: Unde concludunt recentes illi Casuistæ, idem simplici Confessario licêre in casu necessitatis, quoad reservatos Episcopo. At longè dispar est utriusque ratio: Licèt enim à peccatis, imò & Censuris Papalibus in multis casibus absolvere valeant Episcopi; idem tamen pro simplici Confessore nequit colligi quoad casus Episcopales. Ratio disparitatis est, quia casus omnes, in quibus possunt Episcopi, clarè in jure sunt expressi, ut videre est in Decretalibus ad marginem indicatis (*c*); at idem dici nequit de iis casibus Episcopo reservatis, in quibus simplicem Confessorem posse contendunt moderni illi Casuistæ: 1. Quia, licèt jus illud Episcopis ad animarum salutem ac bonum Ecclesiæ fuerit concessum; idem inferri nequit pro solitis Confessoribus juxta istam juris regulam (*d*): *In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa*; & istam aliam (*e*): *Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet aliis in exemplum*. 2. Quia jure unicus mortis articuli casus excipitur, ac proindè unicâ illâ exceptione cæteros casus excludere censetur. Unde, cùm simplices Confessarii juris authoritate non muniantur, uti Episcopi, ac potiùs contra jus in Tridentino expressum agant, nullam habent ab his casibus absolvendi potestatem; cùm ex aliâ juris Canonici regula (*f*): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.*

(*c*) Alex. III. in cap. *Mulieres*. 6. de senr. excomm. Et in cap. *De cætero*. 1. eod. tit. Clem. III. in cap. *Ex noscitur*. 13. Greg. IX. in cap. *Quamvis*. 58. Et in cap. *Pueris*. fin. eod. tit. L. 5. tit. 39.

(*d*) Reg. 78. de reg. juris in 6.

(*e*) Reg. 74. ibid.

(*f*) Reg. 64. ibid.

Denique Theologorum quorumdam, qui idem secum sentiunt, ab illis Casuistis laudatur authoritas: at præcepta Moralia ex Authorum numero ponderari non debent, nisi suam firmis opinionem probent argumentis; quod non fit in præsenti casu, uti patet ex responsione ad eas, quas allegant, ratiunculas. Addi potest etiam, quòd, si eorum valêret opinio, sequeretur, quòd in simili necessitatis casu, conscius unius peccati mortalis & multorum venialium posset absolvi à Sacerdote non approbato; scilicet de venialibus directè, quia de iis in quibusdam Diœcêsibus quilibet Sacerdos, etiam non approbatus, absolvere potest, de mortali verò indirectè; quod tamen absurdum est & falsum.

Ex dictis itaque colligimus 1. graviter peccasse Lœlium, absolvendo in casu proposito, non modò absque legitimâ potestate, sed etiam justâ necessitate; cùm ad aliud tempus ordinarii Confessoris authoritate possit differri Paschalis Communio. 2. Absolutionem ab illo Parocho collatam esse invalidam; ac proindè ad illud incumbere debet, ut illatam restituat injuriam obtentâ ab Episcopo suum Parochianum à casu reservato absolvendi, quod is declaravit, licentiâ; ut terminis saltem generalibus iteratâ confessione ipsum de novo contritum, iterùm absolvat.

CASUS XIX.

GRACILIANUS, empto pro se & quinque aut sex aliis amicis semodio salis in horreo salario Rothomagensi, à Mathurinâ, quod alteram sibi mulierem semodium distribuens prætulisset, indignatâ ad Judicem eò denuntiatus est, ut tanquam Legis Salariæ transgressor mulctaretur, quâ pro duobus tantùm sal emi jubetur. Gracilianus ad jusjurandum à Judice adactus, falsò juravit, se, non nisi pro duobus, sal emisse. Quâ de re quæritur, utrùm falsum illud testimonium sit Rhothomagi casus reservatus sub his verbis: *Falsum testimonium coram Judice.*

RESPONS.

Peccatum falsi testimonii reservatum præcisè loquendo, de eo non debet intelligi, quod quis in propriâ, sed tantùm in aliena præstat causâ (*g*). cùm igitur Graciliani perjurium ad se, suamque rem pertineat, neque ex eo damnum proximo suo intulerit; dicendum quod, licèt peccatum illius sit mortale, non est tamen reservatum, neque sub his contentum verbis: *Falsum testimonium coram Judice*: Cùm illud, quod est *in causa aliena*, hoc est, in alium sibi reservare vulgò intendat Episcopus.

(*g*) De Sainte Beuve. Tom. II. Cas. 168.

Si tamen Præsul, qui sibi perjurii absolutionem reservavit, id etiam intelligendum esse declararet de perjurio in propria causa præstito; certum est quod tunc esset casus reservatus *in propria causâ* præsti-

præstitum jusjurandum, ut *alienâ*. Quare Parisiis est casus reservatus, ut declarat Mandatum Eminentissimi Cardinalis de Noailles, hujusce Diœcêsis Archiepiscopi (*a*) his verbis: *Falsum testimonium, seu Sacramentum, falsò præstitum in propriâ, aut alienâ causâ, coram Judice, aut eo qui vices Judicis agit, cujusmodi est qui vocatur Commissarius.* Idem dicendum foret in casu proposito, si Rothomagi, ut Parisiis perjurium *in propriâ causâ* esset reservatum.

(*a*) Mandatum Eminent. Cardin. Lud. Anton. de Noailles Archiepisc. Parisf. Editum 4. nonas Januar. an. 1709. de casibus reservatis & censuris.

CASUS XX.

Tiburtius, Viennæ in Austria Cathedralis Ecclesiæ Archidiaconus, electo sibi quem voluit ex concessione Episcopi Confessore, peccatum in Diœcêsi reservatum commisit. Nonne censêtur hic Confessarius habêre potestatem ipsum absolvendi ab eo casu?

RESPONS.

Confessarius ille Tiburtium à peccato suo reservato non potest absolvere in tali circumstantia; quod idem non posset, ab ipso etiam electus Episcopo, nisi specialem habens ab eo potestatem aut ad casus reservatos approbatus.

Decisionem hanc probat Bonifacii VIII Constitutio (*b*) his verbis: *Si Episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere Confessorem; ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur, nullam penitùs habet potestatem.* Cujus rei hanc suam juris affert regulam pro ratione (*c*), *cùm in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus.*

Confirmari potest hæc sententia ex hoc juris effato (*d*): *Inter æquitatem jusque interpositam interpretationem nobis solis & oportet, & licèt inspicere*, inquit Imperator Constantinus. Atqui reservatio quorumdam peccatorum Lex est, quam statuit & jure statuere potest Episcopus juxta Tridentini Concilii definitionem (*e*). Ab eo igitur solus dispensare potest; & ad ipsum solum, tanquam ad verum Legislatorem recursus est habendus, cùm postulat æquitas, ut in quibusdam casibus non observetur qualis est in proposità specie (*f*).

(*b*) Bonifac. VIII. in cap. *Si Episcopus.* 2. de pœnit. & remiss. in 6. L 5. tit. 10.

(*c*) Reg. 85. de reg. juris in 6.

(*d*) Leg. inter. 1. Cod. de Legibus. L. 1. tit. 14.

(*e*) Conc. Trid. Sess. 14. de Sacram. pœnit. c. 7. & Can. 11.

(*f*) Angelus de Clavasio in Sum. Angelica *Confessio* 5. q. 7.

CASUS XXI.

Mathurinus, Sancti Ovidii Parochus peccato reservato obnoxius, & ab urbe Episcopi aut Pœnitentiarii domicilio duodecim leucas distans, die Dominicâ ad celebrationem Missæ tenêtur, cùm Sacerdotis copiam non habet. Nunquid tenêtur confiteri suo Vicario; an verò celebrare potest amissa confessione, & solo contritionis actu elicito?

RESPONS.

Parochus ille considerari debet in eo casu positus, de quo loquitur Concilium Tridentinum, cùm scilicet non suppetit copia Confessoris, quandoquidem eum non habeat, à quo validè possit de suo peccato absolvi. Quare confessionem non præmittens celebrare potest, modò perfectam eliciat contritionem, firmo Episcopum aut alium, à quo absolvi possit, adeundi proposito conjunctam. En verba Decreti Concilii Tridentini (*g*): *Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali confessione ad Sacram Eucharistiam accedere debeat. Quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex Officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò servandum esse decrevit. Quòd si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit; quàm primùm confiteatur.* Atqui in eo casu versatur Parochus, qui Missæ celebrationem omittere nequit absque scandalo, nec copiam habet Confessoris, à quo possit absolvi; ut evenit in casu proposito. Hanc sententiam veriorem & tutiorem existimat Sylvius (*h*): *Juxta posteriorem verò* (sententiam) inquit; *quam credimus veriorem, id aget, quod ageret, si si foret occultè excommunicatus, nec haberet copiam Confessarii, valentis eum absolvere: id est, celebrabit sine confessione & absolutione juxta ea quæ diximus, tertia parte q. 80. art. 4.*

(*g*) Conc. Trid. Sess. 13. c. 7.

(*h*) Sylvius in Supplem. 3. part. S. Thom. q. 10. art. 2. quæsito 3.

CASUS XXII.

Onesimus, Parœciæ Sancti Aularii incola, reservati peccati conscius, tempore Paschali Vicarium generalem aut Pœnitentiarium ad confessionem adivit. 1. An idipsum potuit absque licentia sui Parochi qui non habet potestatem à reservatis. 2. An id etiam potuisset, si nullius fuisset conscius delicti reservati; quin teneatur ad confitendum iterùm sua peccata Parocho?

RESPONS.

Onesimus procul dubio absque licentia Parochi sui Vicario generali, aut Pœnitentiario, alterive Confessori, in Ecclesia Cathedrali, reservatos casus, ut aiunt, habenti, potuit confitêri: quia Vicarius generalis aut Pœnitentiarius aliusve ab Episcopo ad absolvendum de reservatis commissus, in eo Episcopi ipsius potestatem obtinent, ejusque personam repræsentant, atque adeò in hac actio e eodem, ac Episcopus ipse possunt uti ex hac Bonifacii VIII. Regula (*i*): *Is qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit.* Quod etiam cum hac alia juris regulâ congruit (*k*): *Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.*

Item quoque dici potest, licet apud Vicarium aut Pœnitentiarium, aliumve, ordinaria tantùm & non reservata peccata accusasset. Nam Vicarius ut Pœnitentiarius in pœnitentiæ Tribunali Episcopi vicem obtinent, atque, ut ipse, sic absque consensu, imò & reluctantibus Parochis ipsis, Diœcesanos omnes legitimè possunt absolvere. Unde, qui à Vicario generali aut Pœnitentiario absolutus est, non tenetur iterùm delicta sua Parocho suo confiteri. *Nullus tenetur confiteri peccata quæ non habet*, inquit Sanctus Thomas (*l*), *& ideò si aliquis Pœnitentiario Episcopi, vel alteri, ab Episcopo commissionem habenti, confessus fuerit: cùm sint sibi dimissa peccata, & quò ad Deum, & quò ad Ecclesiam, non tenetur ea confiteri proprio Sacerdoti, quantumcumque petat. Bonum quidem est*, pergit idem Sanctus Doctor, hoc est, laude dignum ob aliorum exemplum, *quòd ille, qui authoritate Episcopi confessionem audit, inducat confitentem, quod confiteatur proprio Sacerdoti: quod si noluerit; nihilominùs eum absolvere debet.* Id unum igitur in eo casu potest Parochus ut à Parochiano suo attestationem de factâ confessione, ab ipso Confessore subscriptam exigat, quâ datâ Communionem jam ipsi denegare non potest Parochus ille.

(*i*) Reg. 44. de reg. juris in 6.

(*k*) Reg. 53. ibid.

(*l*) S. Thom. in 4. dist. 17. q. 3. art. 3. quæstiunc. 3. art. 4.

CASUS XXIII.

Cerbonius, Alberti Confessarius, ab Episcopo suo facultatem requisivit absolvendi eum à peccato, quod reservatum putabat, & quod postulans facultatem non designavit: eam obtinuit: sed posteà agnovit peccatum illud inter reservata non numerari. Quâ de re quæritur, utrùm Confessarius ille, vi obtentæ illius facultatis, Albertum potuerit absolvere à casu reservato, in quem posteà mense elapso incidit?

RESPONS.

Propositæ difficultatis solutio isto Physices axiomate, *Actus agentium non operantur ultra eorum intentionem*, posse niti videtur, si ad moralem hanc difficultatem applicetur; ex quo dicendum, Albertum à Cerbonio non posse absolvi de casu reser-

reservato, cujus posteà factus est conscius. Ratio est, quia Superioris facultatem hanc concedentis necessariò & singulariter ad petentis intentionem refertur. Atqui Confessarius ille non intendebat ab Episcopo facultatem petere absolvendi à casu reservato, de quo nec cogitabat, nec cogitare poterat; quippè qui ab Alberto non fuerat commissus; sed de eo tantùm, de quo cogitabat, licèt non reservato, ut existimabat. Ergo Superior nullo pacto intendit, Cerbonio potestatem conferre absolvendi hunc hominem de peccato posteà commisso, de quo proinde absolvere nequit sine novâ facultate obtentâ. Ita Author eruditus (*a*): *Cùm intentio concedentis, inquit, non se extenderit ad hunc, sed tantùm ad illum* (casum) *quem mente conceptum habebat Confessarius, quando petiit facultatem: siquidem concessio fit juxta tenorem petitionis; ac proindè cùm Petrus intenderit petere facultatem absolvendi à casu reservato, quem tunc animo designaverat, licèt exteriùs non expresserit; hujus facultatem Superior intendit concedere, & non alterius.*

(*a*) Fr. Pellizzarius Manual. regular. tom 2. part. 1. tract. 8. c. 3. sect. 2. subsectione 2. q. 25. n. 130. p. 287.

CASUS XXIV.

Postulat Benignus. Sacerdos, qui ex ignorantia aut inadvertentia de casu reservato, absque obtentâ facultate absolvit pœnitentem; quid huic malo remedii possit afferre?

Respons.

Propositæ quæstioni sic respondet Sanctus Antoninus (*b*): *Quicumque absolvit aliquem ab aliquo peccato, inquit, in casu in quo non potest; sive quia reservatus est Episcopo, sive quia nullam habet potestatem, vel authoritatem. quamvis graviter peccet, præcipuè quando absolvit scienter, vel etiam ex ignorantia juris crassa, non tamen censuram aliquam, seu excommunicationem ex hoc incurrit; sive sit Clericus secularis, sive Religiosus dictus absolvens..... sed tenetur illum, quem sic absolvit, avisare de errore suo, si cognoscit, vel potest invenire. Ille tamen, quò ad Deum excusatur. Et id quod dictum est, quod Confessor debet illum avisare, quem absolvit, cùm non posset, intelligitur, quando fieri potest sine scandalo notabili.* Tùm addit hic Sanctus: *In Concilio Basileensi quidam multùm periti; habitâ super hoc collatione, dixerunt, quod talis Confessor petat authoritatem à Superiori super hoc casu, à quo non potuit absolvere, quâ habitâ vocet illum, quem absolverat, cùm non posset, & per aliquem modum coopertum interroget de aliquibus, quæ sibi confessus est quasi melius volens informari, ac si non plenè intellexisset, & si qua alia commisit crimina posteà; & sic absolvat ab omnibus, & tunc & priùs aliàs auditis.* Sed tandem, cùm fieri possit, ut Pœnitens ille Confessario sit ignotus, eumve reperire nequeat; tum satis est, si de peccato suo pœnitentiam agat, & pro salute hominis Deum oret. Hæc sunt, quæ Benigno Sacerdoti, quoad propositam quæstionem suadêri possunt.

(*b*) S. Anton. 3. part sum. Theolog. tit. 17. c. 12.

CASUS XXV.

Romana, nobilis Matrona, tempore Jubilæi, ut tutâ foret conscientiâ, suadente Confessore suo, generalem peccatorum suorum confessionem, adhibito priùs diligenti quantùm in se fuit, examine, confecit; atque absolutionem recepit: At finito Jubilæi tempore, quorumdam casuum Episcopo, aut etiam Papæ, reservatorum, quos nunquam in confessione declarârat, recordata est. Nunquid de iis absolvi potest à Confessario, quem tempore Jubilæi elegerat, licèt præsertim sit Jubilæum?

Respons.

Confessarius Romanæ Jubilæi tempore, eo licèt elapso, ab omnibus, quos oblita fuerat in confessione generali, casibus reservatis illam potest absolvere. Ratio est, quia juxta Concilium Tridentinum (*c*), *Reliqua peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum in eadem confessione inclusa esse intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus*, (*d*) ab occultis meis munda me, Domine. Quocirca, ut sentiunt doctissimi Theologi, clavibus Ecclesiæ, si occurrant ideò tantùm subjici debent per confessionem, ut præcedentis suppleatur omissio, & æquiùs de pœnitentiâ injungenda possit judicare Confessor. *In Sacramentali confessione*, inquit Sanctus Thomas (*e*), *non solùm requiritur absolutio, sed judicium Sacerdotis satisfactionem imponentis expectatur: & ideò, quamvis absolutione sit functus; tamen tenetur* (Pœnitens) *confiteri, ut suppleatur quod defuit Sacramentali confessioni.* Ita sentiunt Angelus de Clavasio, Sylvester, Adrianus, Gabriel, Navarrus & Cabassutius (*f*).

(*c*) Conc. Trid. Sess. 14. de Pœnit. c. 5.

(*d*) Psalm. 18. 13.

(*e*) S. Thom. in 4. dist. 21. a. 2. ad 1.

Unde colligendum 1. quòd juxta sententiam Sancti Thomæ tutiorem & magis communem, Romana tenetur peccata reservata tempore Jubilæi oblita in primâ confessione sequenti confiteri. 2. Quòd cùm illa peccata fuerint remissa, ea iterùm confiteri non obligatur, nisi ut Ecclesiæ, quæ cuncta Confessori jubet declarari, præcepto satisfaciat. 3. Quòd à quolibet Sacerdote approbato absque speciali legitimi superioris mandato possit absolvi. Ita Paludanus, aliique permulti (*g*).

Cæterùm advertendum est, quòd si oblivio esset culpabilis, ob examinis defectum, tùm confessio esset invalida; atque ita Jubilæi gratiam non accepisset talis homo. Quare in eo casu ad Superiorem esset recurrendum ad recipiendam absolutionem validam à reservatis casibus, aut censuris; quia tempore Jubilæi ab iis possunt absolvere simplices Confessarii pœnitentes. qui hanc gratiam demerentur. Hanc doctrinam defendunt Magister sententiarum, Melchior Canus, Suarez & alii multi seu Theologi seu Canonistæ.

(*f*) Angelus v. *Confessio* 1. q. 20. Sylvest. ter. v. *Confessio* 1. q. 4. Adrianus. quæst. 4. de Confessione, S. *Si petas.* Gabriel Biel in 4 dist. 17. q. 1. art. 3. dub. 2. Navar. Manu. cap. 26. n. 13. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. L. 5. c. 14. n. 6.

(*g*) Petrus Palud. in 4. dist. 18. q. 5. art. ult. conclus. 4.

CASUS XXVI.

Si Romana extra tempus Jubilæi Pœnitentiario casum reservatum declarasset, & alium omisisset; cui annexa esset excommunicatio major, nunquid de omisso reservato in prima suâ confessione absolvi posset à simplici Confessario; quin Pœnitentiarium adire cogeretur?

Respons.

Allatæ in præcedenti difficultate authoritates & rationes sufficienter probant, Romanam in casu proposito absolvi posse à simplici Confessario, modò, ut jam suprà dictum est, oblivio ejus non esset culpabilis. Ita docent præcipuè notæ Authores, qui nullatenùs inter tempus Jubilæi & aliud tempus distingunt, ut ex eorum verbis mox constabit.

Dicit Angelus de Clavasio (*h*): *Nota hîc. secundum Petrum de Palude in quartum, quod si primus Confessor habeat authoritatem absolvendi ab omni excommunicatione & casibus; & sic intendebat absolvere, quando cum eo confessus fuit: quia licèt peccatum oblitum tali modo* (inculpabili) *esset casus reservatus, vel excommunicatio; poterit nihilominùs secundus Confessor eum absolvere: quia non potest ampliùs esse casus reservatus, nec excommunicatio; sed solùm peccatum simplex.*

(*h*) Angelus Loco cit.

Dicit etiam Navarrus (*i*): *Est autem valdè notandum, quod qui confitetur alicui habenti facultatem absolvendi ab aliqua excommunicatione, vel peccato reservato, quibus ipse tenetur. & obliviscatur illa, & absolvatur ab omni excommuni-*

(*i*) Navar. cit. n. 13.

communicatione & peccato, si & quatenùs potuit Confessarius..... absolvitur etiam ab eis: Ita quod, quamvis posteà factus memor eorum, confiteatur illa, ut tenetur, alteri, qui talem tamen facultatem non habet, ab illis possit absolvi ab eo; quia desierunt esse reservata, & habêre excommunicationem adjunctam, quippè quæ per priorem absolutionem sublata fuerunt; & peccata remanserunt solubilia à quovis proprio Sacerdote. Quam sententiam confirmat hic Canonista authoritate Paludani, Sancti Antonini, Angeli, cujus verba retulimus, & aliorum multorum.

Sylvius etiam, inter Theologos sic loquitur (a): *Si quis legitimè confiteatur habenti potestatem absolvendi a reservatis, sive casibus, sive censuris; obliviscatur autem reservatorum, quibus est obnoxius. poterit posteà per quemlibet Confessarium ab illis absolvi, eò quòd Sacerdos præcedens intenderit absolvere, quantùm poterat, ac proindè à reservatis, saltem hactenùs ut desinant esse reservata.* Præter Angelum & Navarram: inclytus hic Professor Duacensis octo alios laudat authores pro sua sententia, inter quos sunt Adrianus, Sylvester & Covarruvias. His addit Caballutius (b) idem sentiens *Bartholomæum Fumum* in *Aurea Armilla* & Cardinalem Cajetanum (c).

(a) Sylvius in supplem. 3. part. S. Thomæ q.20. a. 2. quæsito 3.

(b) Joan. Caballut. juris Can. Theor. & prax. L. 3. c. 12. n. 3. & L. 5. c. 12. n. 6.

(c) Cajetan. in summula v. *Casus*.

CASUS XXVII.

Ex Bullâ Summi Pontificis, plenaria indulgentia iis omnibus conceditur, qui confessis & Sacramento Eucharistiæ munitis diebus festis Nativitatis & Assumptionis beatæ Virginis, nec non aliis quibusdam festis diebus in ea designatis Sancti Claudii Xenodochium visitabunt: quâ etiam conceditur, ut, qui diebus illis ad lucrandam indulgentiam peccata in confessione accusabunt, ab omnibus casibus Episcopo reservatis eos possit absolvere quilibet Sacerdos approbatus. Nunquid simplex Confessor carens facultate absolvendi de reservatis Bullæ hujus privilegio uti potest, & diebus illis de his casibus validè absolvere?

RESPONS.

Juxta Gallicanam disciplinam executioni mandari nequit Bulla aliqua, nisi accepta & in Diœcesi Episcopi authoritate fuerit promulgata, quæ si Diœcesani Episcopi fuerit authoritate promulgata; tùm proculdubio licet ui potestate, quam confert & à Papa concessas lucrari gratias: Si igitur Bulla, de qua in casu proposito, authoritate ordinarii fuerit publicata, quilibet Sacerdos simpliciter approbatus, diebus illis validè & licitè quoslibet pœnitentes de peccatis eorum absolvere potest, ne reservatis quidem exceptis; etsi facultatem hanc non ferat approbatio sua: quia Episcopus talem Bullam promulgans, necessariam pro eâ re potestatem confert (d).

(d) De Sainte Beuve tom. 3. cas. 19.

CASUS XXVIII.

NUNQUID validè & licitè de omnibus casibus Episcopo reservatis absolvere potest Genucius, Religiosus ordinis Mendicantis, vi quorumdam veterum privilegiorum, quibus hanc potestatem Religiosis sui ordinis fecêre Summi Pontifices?

RESPONS.

Id ipsum nec validè, nec licitè potest Religiosus ille, absque speciali Episcopi licentia, quia omnia illa privilegia in Concilio Oecumenico Viennensi anno 1311. habito à Clemente V. fuêre revocata, uti vidêre est in Constitutione hujusce Summi Pontificis inter Clementinas his verbis relata (e): *Quibus* (Religiosis) *etiam in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ districtiùs inhibemus, ne in Sermonibus suis Ecclesiarum Prælatis detrahant..... nec etiam in casibus Sedi Apostolicæ, aut locorum ordinariis, reservatis quemquam absolvant.*

(e) Clemens V. in cap. *Religiosi.* 1. §. 1. de privilegiis & excessibus privilegiat. L. 5. tit. 7.

Dici quidem potest, ab temporibus hujusce Concilii, nova à sequentibus Pontificibus Summis privilegia Religiosos obtinuisse: at facilè refelli possunt, qui prætextu illo ad infringendas Ecclesiæ leges abutuntur. Nam certum est, nova illa omnia Privilegia fuisse revocata 1. à Clemente VIII. 9. Januarii 1610. 2. à Paulo V. 7. Jann. 1617. 3. ab Urbano VIII. 17. Novembris 1655. 4. ab Alexandro VII. ex Brevi suo ad Episcopum Andegavensem an. 1659. 5. denique à Clemente X. ex Bulla sua septima 22. Junii an. 1670. (f) cujus legi possunt verba in responsione nostrâ ad quintum casum superiorem.

(f) Clemens X. in Bulla, superna. §.7.

CASUS XXIX.

BERNULPHUS, Ecclesiæ Sancti Gaudi Prior, ut prædecessores sui immediati à quinquaginta annis, ex consuetudine absolvit à casibus Episcopo juxta multa statuta reservatis. Nunquid in hoc casu absque speciali & expressa Episcopi approbatione de iis potest absolvere?

RESPONS.

Respondemus cum Suare, (g) quòd, *ex consuetudine nunquam credimus introductum esse, ut acquiratur jurisdictio ad absolvendum à reservatis: quia talis consuetudo directè esset contraria reservationi; eamque enervaret.* Idem sentit Philippus Faber ob eandem rationem (h).

(g) Suarez de Pœnit. dist. 30. q. 1.

(h) Philip. Faber. in 4. dist. 7. disp. 27. q. un. c. 2.

Cajetanus (i), qui eandem tuetur sententiam, dicit, quod *Consuetudo non concurrit, nisi ut testis licentiæ implicitæ*, quam videlicet concedit Episcopus non intercedens aut quærens. Statutum autem, quo nonnulli casus reservantur, continua est oppositio & non intermissa ex parte Episcopi; qui publicè igitur & continuè tali adversatur consuetudini, tanquam manifesto & injusto abusui, cujus ope, quantumvis diuturni, legitima nunquam introduci potest præscriptio. Addimus etiam cum Bailio, quod *Reservatio est substractio jurisdictionis, quæ, quamdiu manet, eundem semper operatur effectum. Quomodo ergo fieri poterit*, concludit legitimè hic Author, *ut absolutiones nullæ, irritæ ac sacrilegæ primis decem annis*, (quibus videlicet inducta est consuetudo) *aliis decem sequentibus validæ fiut, cum semper duret substractio jurisdictionis, quæ semper ejusdem est potestatis?*

(i) Cajet. in sum. v. *Absolutio* n. 6.

Neque vacat hîc dicere, Ecclesiam ob bonam fidem Confessarii, jurisdictionis defectum supplere; tali namque jurisdictionis supplemento destruitur penitùs ipsa jurisdictio, quæ iis tunc adscribitur, ad quos non pertinet, magno Episcoporum præjudicio, ad quos solos jure Divino & Ecclesiastico spectat, uti sæpè declaravit Sacra Congregatio, quemadmodùm referunt Garsias (k) & alii multi. Væ ergo iis, qui tales proferunt confessiones; quæcumque illis aut confessariis inesse bona fides supponatur; cùm earum Deus rationem non habeat, & in vindictam rejectæ aut spretæ gratiæ suæ, permittit eos errare, ad eos confessores recurrendo, à quibus animæ suæ nequeunt recipere salutem. *Quàm secretus es*, inquiebat olim Sanctus

(k) Garsias L. 1. de Benefic. part. 5. c. 8. n. 87. & 132. Joan. Sanchez select. disput 44. n. 20.

tus Augustinus (*a*) Deum simili in re alloquens, *habitans in excelsis in silentio, Deus, solus magnus, Lege infatigabili spargens pœnales cæcitates super illicitas cupiditates*; & alibi (*b*): *Illa est enim peccati pœna justissima, ut amittat quisque, quo benè uti noluit; cùm sine ulla posset difficultate, si vellet: id est autem, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum; & qui rectè facere cùm posset, noluit, amittat posse, cùm velit.*

(*a*) S. Aug. L. 1. conf. c. 18. seu n. 29.

(*b*) Idem. S. Aug. L. 3. de Lib. arbitr. n. 22.

CASUS XXX.

Nonne Canonica & justa est Leontii, Abbatis regularis Monasterii cujusdam reformati reservatio; primùm Abbatiam suam adivit; viginti peccatorum genera sibi reservavit?

Respons.

Neque Canonica, neque legitima est Leontii reservatio, quam nimirum proprio motu & authoritate facere non potuit; quia Religiosorum Prælati peccata quælibet pro arbitrio sibi reservare nequeunt, sed ea duntaxat, quæ exprimit Decretum Clementis VIII. 26. Maii an. 1593. (*c*), quo Summus hic Pontifex ea delicta enumerat, quæ concedente Romanâ Sede sibi reservare valent, & quorum augère numerum eis prohibet, nisi ex consilio & de consensu Capituli generalis aut Provincialis Ordinis: Decreti autem tenor est hujusmodi: *Sanctitas sua decrevit, ut nemo ex regularium superioribus, peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis iis, quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot. 1. Veneficia, Incantationes, Sortilegia. 2. Apostasia à Religione, sive habitu dimisso, sive retento..... nocturna ac furtiva è Monasterio, seu Conventu, egressio, etiam non animo apostatandi facta. 3. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. Juramentum falsum in judicio regulari, seu legitimo. 4. Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum fœtum, etiam effectu non secuto. 5. Falsificatio manus, aut sigilli officialium Monasterii, aut conventûs. Furtum de rebus Monasterii, seu conventûs in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale. 6. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 7. Occisio, aut vulneratio, sive gravis percussio cujuscumque personæ. 8. Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut apertio Litterarum à Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad superiores. Si quod aliud prætereà peccatum grave pro Religionis conservatione, aut pro conscientia puritate reservandum videbitur; id non aliter fiat, quàm generalis Capituli in toto ordine, aut Provincialis in Provincia, maturâ discussione & consensu.* Quâ de re observandum, à Summo Pontifice id requiri, ut cæteris Confessariis Ordinis facultatem absolvendi à reservatis facilè concedant Superiores. Ex quo manifestè liquet, quantum sit discrimen inter Episcoporum jurisdictionem; quæ cùm ab Episcopatu separari nequeat, solo jure communi limitatur, neque unquam iis auferri potest; cùm è contra Superiorum regularium jurisdictio, quæ mera est delegatio, à Superioribus non modo adstringi, sed etiam auferri potest; si Superiori ita expedire videatur ad bonum Religionis. Casum hunc ita solvit Sylvius, qui exponit, quo pacto debeat intelligi quælibet species peccati in hoc Decreto expressa (*d*).

(*c*) In Bullario magno tom. 4. n. 67.

(*d*) Petrus Sylvius in suppl 3. part. Sum. S. Tho. q. 20. a. 2. quæsito 4.

CASUS XXXI.

Mævius post emissam Religionis professionem solemnem, in voluntariam pollutionem lapsus est. Potestne ordinarius Monasterii Confessarius eum Sacramentaliter absolvere?

Ratio dubitandi petitur ex eo, quòd juxta Constitutionem Clementis VIII. Religiosorum Prælati hoc peccatum inter cœtera sibi reservata computant. *Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus.* Quæ quidem verba videntur æque posse intelligi de pollutione, aut tactu, ac de ipsa carnali copulâ. Quæritur ergo 1. An absolutionis obtinendæ causâ ad Superiorem suum Mævius recurrere teneatur? 2. An etiam ad idem teneretur ob solos tactus impudicos, secum, aut cum muliere citra pollutionem habitos?

Respons.

Peccatum voluntariæ pollutionis, à Mævio commissum, verè esse Superiori reservatum existimandum est. 1. Enim frustra his verbis, *Lapsus carnis*, adderetur *voluntarius;* si de sola carnali copula hujusmodi *lapsus* foret intelligendus, cùm copulam carnalem nunquam quis habère valeat, nisi in eam consentiat. *Deinde* inquit Sylvius (*e*) *Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus est quiddam generale respectu omnium specierum luxuriæ. Quare ergo restringeretur ad solam copulam?*

(*e*) Sylvius resolut. var. v. *Casus reservatus.* resp. ad 1. quæsitum.

Hanc suam sententiam idem Doctor confirmat suffragio Stephani Quaranta (*f*), qui magni Bullarii Summam publici juris fecit, quique per lapsum carnis voluntarium omnes luxuriæ species comprehendit, nequidem exceptâ simplici pollutione, quoquo modo voluntariè procuratâ; quæ certè juxta Doctoris Angelici (*g*) aliorumque Theologorum communem Doctrinam, distincta est hujus peccati species: Diximus: *quoquo modo voluntariè procuratâ*, quia licèt Religiosis ex aspectu impudico, aut ex libidinosis cogitationibus, adjunctâ declaratione voluntariâ, etiam absque ullo tactu, aliove opere externo, in hujusmodi crimen prolaberetur; ab alio tamen, quàm à Prælato, seu superiore, aut de ejus licentia, non posset absolvi; cùm tale peccatum censeatur esse *lapsus carnis* voluntarius opere consummatus: quicquid in contrarium sentiant Autores nonnulli à Sylvio laudati.

(*f*) Stephanus Quaranta in Sum. Bullarii v. *Casus reservatus.* §. *Circa nonum.*

(*g*) S. Tho. 2. 2. q. 154. a. 11. in Corp.

Quod autem attinet ad simplicem tactum impudicum, secum, aut cum muliere voluntariè quidem, sed citra pollutionem admissum, dicendum videtur peccatum istud non esse Superiori regulari reservatum; cùm propriè loquendo, non censeatur opus carnale, seu *lapsus carnis opere consummatus*; neque specialis sit luxuriæ species. Ita sentit Sylvius loco citato, & apud eum Suarez (*h*).

(*h*) Suarez tom. 4. de Religi. L. 2. c. 18.

CASUS XXXII.

Athanasius, Monasterii Prælatus, Religiosis suis, sub pœnâ excommunicationis *ipso facto* reservatâ sibi hujus absolutione, prohibuit, ne quædam admitterent peccata, quæ inter ea non annumerantur quæ Prælato: regulari reservata declarat Clemens VIII. Ipsius Religiosi huic prohibitioni consentire nolunt, quòd eam uti Summi hujusce Pontificis Bullæ adversam habeant. Contrà Athanasius contendit, in eo se jure uti, quod legitimè sibi vindicat sola sua Superioris dignitas, neque jus illud Clementis VIII. Constitutioni nullatenùs derogare; cùm in eâ de solâ peccatorum, quæ determinat, reservatione, non verò de reservatione censuræ planè diversâ loquatur Pontifex. Nonne pro Athanasio stat jus?

RESPONS.

Jus illud, ex opinione quorumdam Authorum (a) tali Superiori competit, nec ob eam, quæ affertur in propositâ specie, rationem Clementis VIII. Constitutioni derogat. Probabilius tamen est, & hæc ultima solummodò tenenda est sententia, jus illud tali superiori non convenire, eoque ipsum utentem Decreto & intentioni Clementis VIII. contradicere. Licèt enim inter censuram & peccatum magnum intercedat discrimen, & unius reservatio ab alterius reservatione discrepat; superior tamen ille, retentâ sibi directè absolutione à censurâ, indirectè quoque absolutionem à peccato, cui annexa est, sibi reservavit, cùm post solutam tantùm excommunicationem peccatum etiam possit remitti. Unde sequitur Prælatum illum suo effectu frustrare Decretum Clementis VIII. suos omnes cogendo Religiosos ad confitendum sibi ea, quæ voluerit peccata, sub prætextu censuræ iis annexæ: quod directè Summi Pontificis intentioni opponitur, qui pauca tantùm regulari superiori voluit esse delicta reservata, ut multorum indulgêret Religiosorum infirmitati, qui, non nisi anxiè, Prælatis suis pravum conscientiæ suæ habitum aperire, possunt adduci. Ita Sylvius (b) in una ex suis Decisionibus 25. Julii an. 1639. Undè sic concludit doctus ille Theologus: *Verisimilius existimo*, inquit, *superiorem de quo quæritur, si solâ suâ authoritate, sine Capituli Provincialis consensu prohibeat, sicut proponitur, agere contra Decretum Clementis Octavi. Atque ita sentit & luculenter explicat* Sanchez (c).

(a) Suarez tom. 4. in 3. part. sum. S. Tho. dispur. 29. sect. 3.

(b) Sylvius resolut. var. v. *Casus reservatus*. 2. tom 5.

(c) Sanchez l. 6. in Decalog. c. 1. n. 16.

CASUS XXXIII.

HUMBERTUS, Ordinis Reformati Religiosus postulat, utrùm possit absolvi de mortali, ab Episcopo quidem Diœcesano, sed non à superioribus suis reservato, à Religioso, qui ordinarius est Monasterii Confessarius, quamvis facultatem non habeat absolvendi de peccatis Episcopo reservatis.

RESPONS.

Religiosus, qui à Prælato suo ordinarius Monasterii Confessarius constitutus est, validè & licitè Humbertum in casu proposito absolvere potest: quia in sua reservatione personas Religiosas utriusque sexus complecti non intendit Episcopus Diœcesanus; cùm jus illud Prælatis regularibus concedatur ex Decreto Clementis VIII. 26. Maii an. 1593.; in quo speciatim enumerat hic Papa, quos casus sibi possint reservare, & non alios, uti diximus in responsione ad trigesimam difficultatem, in quâ Decreti verba retulimus.

Advertere necesse est occasione præsentis quæstionis, regularem Monasterii Pœnitentiarium vi constitutionis Clementis VIII. seculares personas à casibus Episcopo reservatis non posse absolvere ob defectum jurisdictionis suæ, quæ in solas regulares personas extenditur; idque certum est; etsi religiosus ille ex privilegio Papæ de omnibus Sanctæ Sedi reservatis posset absolvere; ex hoc enim privilegio nondum de peccatis aut censuris Episcopo reservatis posset absolvere: *Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus, Sedi Apostolicæ reservatis, posse absolvere, hâc constitutione decernimus ac declaramus*: Hæc sunt verba Clementis X. (d), & quidem, si Religiosis omnibus, qui talia habent privilegia, id ipsum quoque licere, inutilis fieret in eam rem Episcoporum potestas.

(d) Clemens X. in Bulla *Superna*. an. 1670.

CASUS XXXIV.

DOMICIUS cum Blæsilla sorore uxoris suæ, dormiente, copulam habuit. At vero ante seminis emissionem ab eâ se retraxit, & extra vas debitum semen effudit. Quæritur 1. an peccatum istud sit reservatum Episcopo, in cujus Diœcesi incestus intrà secundum consanguinitatis gradum est reservatus? 2. An cum propria uxore ex tali copula contraxerit affinitatem; ita ut non possit ab illa sine dispensatione conjugale debitum exigere?

RESPONS.

1. Dicendum est, hujusmodi peccatum non esse reservatum: quia juxta Bonifacii VIII. regulam *odia restringi, & favores convenit ampliari* (e). Omnis autem reservatio odiosa est: unde extendi non debet ultra proprium verborum, quibus fit, sensum. Cùm igitur Domicius non peccaverit cum consanguinea, sed cum affine, illius peccatum censeri non debet reservatum.

(e) Reg. 15. de reg. juris in 6.

2. Nullam etiam cum uxore affinitatem cum ex tali copula, ut potè incompleta, contraxisse certum est. Ut enim docet Angelicus Doctor (f) nunquam oritur affinitas ex concubitu carnali, nisi adfuerit seminum commixtio, fueritque copula completa & ad generandum idonea, qualis profectò ea non fuit, quam cum Blæsilla habuit Domicius, cùm intra vas debitum semen non emiserit. *Quantumcumque aliquis claustra pudoris invadat, vel frangat*, inquit Divus Thomas, *nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas.*

(f) S. Tho. in 4. dist. 42. q. 1. a. 1. quæst. 4. ad 2.

CASUS XXXV.

CUM ECCLESIÆ Cathedralis Spirensis Capitulum ex communi cum Episcopo titulo, Canonicos suos jure possit suspendere & excommunicare; hoc etiam jamdudum sibi jus arrogavit, ut à casibus Episcopo reservatis, censurisque jure latis absolveret, ideòque potestatem hanc Pœnitentiario à se commisso demandaret. Quæritur, utrùm usus ille Capituli perantiquus sit legitimus: & validæ sint à Pœnitentiario illius collatæ absolutiones?

RESPONS.

Potestas, quâ Capitulum ex communi sibi cum Episcopo titulo Canonicos suos suspendere & excommunicare potest juxta concessionem priorum Episcoporum ab Episcopo præsenti approbatam, pro certo est legitima; cùm Episcopus Capitulo suo potestatem suam valeat communicare ex hac Innocentii III. regulâ (g): *Cùm quilibet ad renuntiandum juri suo liberam habeat facultatem*: quod etiam legi civili congruit (h): *Cùm alia sit regula juris antiqui*, ait Lex, *omnes licentiam habere his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare.*

(g) Innoc. III. in cap. *Ex conscientia*. 9. de crimine falsi L. 5. tit. 21.

Idem verò dici nequit de inducto usu, quo Capitulum propriâ authoritate & absque consensu Episcopi Pœnitentiarium instituit, qui à casibus reservatis & censuris jure latis possit absolvere: privatum namque privilegium, quale est illud Capituli, cùm sit res odiosa, ultra suos terminos eorumque sensum nequit extendi, sed potiùs limitari debet juxta istam Bonifacii VIII. regulam (i): *Odia restringi, & favores convenit ampliari*; quæ convenit Decretali Alexandri III. ad Episcopum Ambianensem, in quâ de Templariis loquens ait (k): *Sic enim eos volumus, privilegiorum suorum servare tenorem, quod eorum metas transgredi minimè videantur*: Cui etiam consentiunt leges Romanæ (l).

(h) L. *Si quis* 19 Cod. de pactis. L. 2. tit. 3.

(i) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(k) Alex. III. in Cap. *Porrò*. 7. de privileg. & excess. privilegiatorum. L. 5. tit. 33.

Ac frustrà quis objiciet antiquum Capituli usum; cùm ex immemoriali etiam tempore, legitimus non fieret, ut potè absque priorum Episcoporum consensu inductus. Etenim *Consuetudo*, ut ait

(l) L. *quæ ex relationibus* 2. & Leg. *Leges* 3. cod. de Legibus & L. 1. tit. 14.

ait Innocentius III. (a), *quæ Canonicis obviat institutis, nullius debet esse momenti*; imò tollenda est, uti Ecclesiasticæ disciplinæ contraria, ut loquitur idem Summus Pontifex in Decretali ad Episcopum & Capitulum Ecclesiæ Cenomanæ (b). Ex antiquitate suâ injustior fit ergo usus ille & magis damnandus, juxta hæc alterius Summi Pontificis verba (c): *Diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.* Uno verbo, talis usus nihil aliud est, propriè loquendo, quam vetus abusus, quippè qui veritate & justitiâ non fulciatur: *Consuetudo sine veritate, vetustas erroris est* (d). Unde colligimus, absolutiones ab illo supposito Spirensis Capituli Pœnitentiario collatas, nec validas esse nec licitas.

(a) Innoc. III. in cap. *Ad nostram.* 3. de consuetud. L. 2. tit. 4.

(b) Idem in cap. *Cùm inter* 5. cod. tit.

(c) Alex. III. in Conc. Turon. an. 1163. in cap. *Non satis.* 8. de Simonia, &c. L. 5. tit. 3.

(d) S. Cyprian. Epist. ad Pompeium 74. secundùm Edit. Pamelii, & Dodvvel.

CASUS XXXVI.

FACTA olim toti Asturgensis Ecclesiæ Capitulo, à Raymundo Episcopo facultate ex privilegio absolvendi à casibus reservatis; Cyriacus ejus Decanus & Parochus vi tituli sui & dignitatis eam se posse exercêre potestatem contendit, absque speciali Capituli Mandato; at contrarium propugnatur à Capitulo: Nunquid meritò jus illud Decano contestatur?

RESPONS.

Capitulum justâ de causâ de jure illo cum Decano contendit, nisi ex privilegio expressè constet, Decanum propriâ suâ authoritate potestatem hanc exercêre posse: omne namque privilegium rigorosè exponi debet; neque contra proprium verborum ejus sensum, neque ultra est interpretandum, ut patet ex dictis in responsione ad præcedentem difficultatem. Atqui magnum intercedit discrimen inter Capitulum, ejusque Decanum; cùm Capitulo stet tota Communitas; Decanus verò sit illius membrum; & quod Communitati conceditur, id totum cuilibet ejus sigillatim membro concessum dici nequeat. Unde sequitur, neque Decanum Asturgensem, aut alium quemlibet, potestatem hanc exercêre posse, nisi de Mandato totius Capituli: Ita sentit inclytus ultimi sæculi Theologus (e).

(e) De Sainte Beuve. Tom. III. Cas. 5.

CASUS XXXVII.

EUSTADIUS, Sacerdos approbatus, à Benedicto Sancti Bertini Parocho, Vicarius admittitur; eâ tamen conditione, ut Parochianos suos non absolvat, qui pomeridiano Dominicorum festorumque dierum tempore in popinis mansisse sese in confessione accusabunt, sed eos ad se remittat. Nùm Eustadius hanc tenêtur sequi reservationem, eamque Benedictus, uti Parochus, facere potest?

RESPONS.

Sylvius (f) Majoris authoritate (g) nixus istam Parochis convenire facultatem probabile esse asserit. *Major*, inquit, *dictâ quæstione quintâ, affirmat, nec improbabiliter.* Cujus rei hanc affert rationem: *Habent enim*, inquit, *jurisdictionem ordinariam in foro interno, eamque delegant suis Capellanis, qui nonpariter idonei sunt de quibusvis casibus judicare.*

Certum quidem est, regulariter loquendo, casuum reservationem ad solum Papam & Episcopos, aut Prælatos, non verò ad Parochos spectare, ut evidenter ex Tridentini Concilii verbis constat (h): sed, si Eustadium ad confessionem solummodò admiserit Episcopus cum hac clausulâ, *de consensu Parochorum*; cùm ad audiendas confessiones in suâ Ecclesia eum, nisi velit, teneatur admittere Benedictus, id quoque sibi juris vindicare posse videtur, ut eum, nisi sub certis conditionibus, qualis est ista propositi casûs, admittat, quàm proindè adimplêre tenetur Eustadius: quia tamen extraordinaria, utpotè inusitata videretur hæc reservatio, & Parochianorum animos irritare, eosque in suum Pastorem malè posset afficere, eam facere non debet sapiens Parochus, nisi permittente Episcopo suo, ut ait Bailius (i) & gravibus de causis; eamque penitùs omittere majoris est prudentiæ. Hoc igitur unum sibi sufficiat, ut Vicario suo accuratam consiliorum suorum executionem commendet, & recordetur illius Pauli, licèt Apostoli, moniti (k): *Omnia mihi licent; sed non omnia expediunt.* Et quidem suæ necesse est parcat authoritati sapiens Pastor; nisi totam postulet gravis & urgens necessitas, cùm sibi non fuerit collata, nisi ut ait idem Apostolus (l): *In ædificationem & non in destructionem.*

(f) Franc. Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 20. art. 1. quæsito 2.

(g) Joan. Major. in 4. dist. 17. q. 5.

(h) Conc. Trid. Sess. 14. de Sacram. pœnit. c. 7. & Can. 11.

(i) Bail. de exam. Confessar. 1. p. q. 32.

(k) 1. Cor. 6. 12.

(l) 2. Cor. 10. 8.

CASUS XXXVIII.

QUODDAM est in Galliæ Provinciâ Monialium Cœnobium, ab Episcopi, Superiorumque Regularium jurisdictione exemptum, quod immediatè a Sede Apostolicâ dependet, cuique non præest Episcopus quoad regimen spirituale, nisi vi Pontificiæ delegationis, quâ religiosis illis Confessarios sæculares committit.

Contendunt istæ Religiosæ, quòd nullis subjacent neque ab Episcopo, neque à Prælatis sui Ordinis casibus reservatis; quippè quæ à solo Summo Pontifice pendeant. Vult è contrà Diœcesanus Episcopus, eas casibus quibusdam à se reservatis submitti. Quâ de re quæritur, pro quo potissimùm stet jus; an pro Religiosis; an verò pro Episcopo?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis, tanquam regula certa, tenendum, quorumdam casuum reservationem in eo positam esse, quòd Superior, cujus est fori interioris jurisdictio, ab iis absolvendi Confessario facultatem non concedit, quam sibi soli retinet (m): quo supposito dicimus, Moniales de quibus in casu proposito agitur, reservationi casuum subjacere ab Episcopo factæ, qui vi Pontificiæ delegationis suæ legitimus est earum Superior. Quocirca in hoc facere iis non potest ipsarum immunitas; cùm potestas Confessariorum suorum ab Episcopo pendeat, quam ipsos approbando pro arbitrio suo restringere potest. Ita Sylvius in responsione ad similem casum 18. Julii an. 1620. (n) Hæc sunt ejus verba: *Quamvis enim sint exemptæ, neque subjaceant Episcopo vel Regularibus; earum tamen Confessarii Episcopo loci subjiciuntur, saltem quantùm ad hoc, ut approbentur ad confessiones audiendas, & ut jurisdictionem ad absolvendum accipiant.* Unde sic concludit: *Si ergo Episcopus Confessarium eis det, sive si Confessarius à Monialibus forsitan electus approbationem & jurisdictionem accipiat ab Episcopo; ita ut Episcopus non det Confessario majorem potestatem, quàm impartiatur reliquis Confessariis, iste Confessarius non poterit eas à reservatis absolvere.*

(m) Suplem. 3. part. S. Thom. q. 20. art. 2.

(n) Franc. Sylvius. resolut. var. v. *Casus reservatus.*

Vide { ABSOLUTIO. APPROBATIO. CONFESSARIUS. CONFESSIO. }

CAUPO ET CAUPONA.

CAUPONA est locus excipiendis viatoribus & peregrinis, ad cibum potumque, & quandoque ad somnum destinatus: quique talem locum seu domum occupat, dicitur *Caupo*, seu, *Stabularius*.

Quatuor sunt diversi in jure Romano tituli, in quibus agitur de Cauponibus, seu Stabulariis, eorum officiis, atque obligationibus, quas erga communitatem contrahunt.

Obligationes illæ quinque numero recensentur:

Prima est, sibi commissas res fideliter restituere, & domino præstare.

Secunda: neminem ad mensam durante officio divino admittere (*a*).

Tertia: non diutiùs unâ nocte domi suæ homines sine pignore, sine lare retinêre, indictâ etiam Remorum pœnâ ex Edicto Aurelianensi (*b*).

Quarta: nullum posse acquisitionis contractum facere de iis, quæ non numeratâ pecunia suppeditarunt, pane, vino, aliisve obsoniis; relicto ipsis onere solutionem eorum aliâ viâ sibi procurandi (*c*).

Quinta: Icthyocollam seu gluten cetosum, aliave medicamenta vino non posse immiscere (*d*).

Quandoquidem Caupona locus est, in quo perditi sæpè versantur homines, Clericis omnibus est interdicta, sub pœnâ quidem suspensionis, in omnibus fermè Diœcesibus, iis tamen exceptis, qui iter faciunt.

Caupones, generaliter loquendo, quidquam tutâ conscientiâ peragere nequeunt, in sua arte, quod bonos mores offendat, Regulisve Ecclesiæ adversetur.

Denique vinum aut cætera ad vitam necessaria cariori pretio viatoribus, quàm incolis suis vendere nequeunt.

(*a*) Arrestum sanctioris Consilii 3. Dec. an. 1513.

(*b*) Edictum Aurelia. art. 25. & 10.

(*c*) Edictum Molinæum. art. 8. Edictum Blesense art. 60. Arrestum 17. Decemb. 1584.

(*d*) Arrestum supremi Consilii 11. Aug. 1673.

CASUS PRIMUS.

MARIUM Cauponem, seu Obsonatorem, qui hospites suos, quos jejunio tenêri nôrat, quadragesimam excepit ad Cœnam, Paschali tempore absolvere noluit Confessarius; nisi promitteret, se deinceps cœnam esse recusaturum, iis omnibus, quos ad jejunium per ætatem corporisque valetudinem cognosceret obligari. Cui Marius, ut tale onus deprecaretur, respondit: 1. Se non existimare, quòd sub conscientiâ teneretur ad requirendum à quolibet hospite suo, utrùm jejunii Lege esset obstrictus, & quòd domum habens omnibus transeuntibus per viam, eorum se injuriis aut etiam verberibus objiceret, aut eos ad iram aut perjuria induceret. 2. Se non esse alienæ conscientiæ moderatorem ac rectorem. 3. Fieri posse, ut in cœtu quatuor hospitum, unus tantùm jejunio teneretur; quocirca tres alios ad cœnam excipiens, quartum hunc ab eorum cœtu excludere non poterat. 4. Denique eam agendi rationem adeò rigorosam & incommodam à cæteris non præscribi Confessariis: Quâ de re quæritur, quocum stet ratio, an cum Mario, ejusve Confessario?

RESPONS.

Marii Confessarius jus bonum dicit: cùm enim his nepotibus ac perditis hominibus Popina sit proxima peccati occasio; eos ad lautam & apparatam mensam excipere nequit Caupo ille contra Ecclesiæ vetitum, quos jejunii Lege tenêre cognovit; alioquin ad eorum peccatum reipsa conferret, sicque ejus fieret particeps.

Quod pertinet ad rationes à Mario allatas, eas nullius esse momenti, & primam imprimis, respondemus. Licèt enim non teneatur à quolibet requirere, nùm per ætatem viresque corporis ad jejunium obligetur, cœnam tamen recusare debet, cùm novit, eum, qui jam pransit, ad jejunium obligari; cùm aliter ejus fieret particeps peccati, juxta illud S. Pauli (*e*): *Digni sunt morte, & non solùm, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Quando verò aut sua causatur convicia, aut aliorum juramenta; respondendum, cùm quisque rei suæ sit dominus, nec eam, si nolit, dare aut vendere cogatur; conviciis aut verberibus locum non esse futurum, si forsan vendere nolit. Quòd si quis præceps in iram factis rem aggrediatur, eò faciliùs vim ejus repellere potest, quia, cùm domi suæ sit, paratam habet in eam rem suorum opem, nec non Politiæ publicæ Magistratuum authoritatem. Quòd si verbis duntaxat malè excipiatur, patienter ea toleranda sunt convicia, propter Christum, cujus hæc sunt in Evangelio promissa (*f*): *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram: Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est Regnum Cœlorum.* De ira verò ac perjuriis, quibus repulsâ suâ occasionem præbebit, eorum coram Deo reus non est futurus; cùm talis repulsa æquitate, & debito Ecclesiæ obsequio nitatur.

Altera Marii ratio, generatim considerata, non est vera: exigit enim Caritas in Deum vel proximum, ut quisque, quantùm in se est, peccatum impediat. Amor in Deum, ejusque gloriam omnes ad id impellit, & studio salutis proximi quisque tenetur evitare, ne ipsi sit occasio scandali, sed potiùs bonum ejus spirituale pro viribus procuret; juxta illud Sapientis præceptum (*g*): *Mandavit* (Deus).... *unicuique de proximo suo.*

Tertia Marii ratio non adeò est intricata, ut reipsâ primâ fronte videtur. Enimverò, si in facta suppositione quartum convivam ab aliorum cœtu excludere non possit Caupo ille; omnibus saltem mensam opiparam potest denegare; ne occasione sui, quartus ille jejunii præceptum frangat.

Denique fallitur Marius, dùm cæteris Confessariis praxim adeò rigorosam denegat: Certum est enim, quòd qui suo funguntur officio, non aliter agant, & si quis hac in re sit remissior, nullo sequente, ipse solus ibit, quandoquidem ipsius exemplum sanæ morali non sit consentaneum.

(*e*) Rom. 1. 31.

(*f*) Matth. 5. 4. & 10.

(*g*) Eccli. 17. 12.

CASUS

CASUS II.

FROBERTUS, Caupo, in pago Sancti Portioni vinum & cibaria, Dominicis festisque diebus per horas servitii Divini ministrat, non solùm advenis & viatoribus, sed etiam loci incolis; quâ de re scrupulum ipsi injecit Parochus illius: Sed quia illud nec Episcopi Diœcesani constitutione, nec politiæ Judicis statuto fuit vetitum; non idcircò commercium suum intermisit. Unde quærit, utrùm deinceps illud, ut antè, absque peccato continuare possit?

RESPONS.

Certum est, Frobertum domi suæ vinum & cibaria loci sui incolis per horas Divini servitii ministrare non posse, nisi infractis Ecclesiæ Legibus, quæ, ut declarat, & solidè probat Senonense Concilium an. 1528. (a) Leges condere potest, quæ fideles sub pœna, etiam mortalis peccati obligent. Etenim, licèt de novo Diœcesanus Episcopus non prohibuerit Tabernariis, ne vinum per horas Divini servitii præberent Dominicis festisque diebus; non minùs idcircò Sacros illos dies violat, aliisque occasionem suppeditet, transgrediendi Leges Ecclesiæ, quas à quolibet Episcopo renovari non necesse est.

(a) Conc. Senonens. in præfat. de Decreto 6. de fide.

In celeberrimis Provincialibus Conciliis & Synodis Ecclesiarum Galliæ, strictè vetitum fuit Tabernariis illud commercium: Statuit Rothomagense Concilium an. 1581. & à Gregorio XIII. approbatum (b), ut Parochi *in prono pro excommunicatis denuntient, qui post admonitionem ausi fuerint Dominicis & festivis diebus, tempore servitii Paræcianos in domum suam ad potandum, ludendum, aut aliud non necessarium agendum recipere.* Sub pœna excommunicationis eandem rem prohibet Turonense Concilium an. 1583. & ab eodem Pontifice confirmatum his verbis (c): *In Hospitiis, seu Cauponis*, inquit, *aliis, quàm peregrinis, cibaria & vinum ministrari..... maximè, dum Sacra conficiuntur, laudesque Deo decantantur..... sub anathematis pœnâ prohibet hæc Sancta Synodus.* Quâ de re observandum, Anathematis pœnam, non nisi pro mortali infligi posse; ut declarat Meldense Concilium an. 845. quod in Decreto Gratiani refertur (d), Synodus Senonensis an. 1524. sic dicit: *Prohibeant Ecclesiarum Rectores Hospitalibus & Tabernariis, ne recipiant in Parochiali loco domicilium habentes in suis Tabernis, neque eis præbeant vinum, panem, aut quidquam aliud diebus Dominicis, & aliis Festis Ecclesiæ, tempore Divini servitii: ac ipsis Parochianis prohibeant, ne prædicto tempore Tabernas frequentent.* Parisiense an. 1557. sic habet: *Interdicimus nominatim Oenopolis, cupediariis & id genus aliis, qui vinum, panem, esculenta & poculenta in publicum vendere solent, ne quanto tempore peraguntur divina in Ecclesiis, suas Tabernas aperiant, epulas vendituri.* Idem antè prohibuerat Carnutense an. 1526. his terminis: *Tabernarii durante Missa Parochiali & vesperis Dominico die cessent à venditionibus, nisi ex causa necessaria & pro viatoribus transeuntibus.* Sed omnia ejusmodi Decreta referre foret infinitum.

(b) Conc. Rothomag. tit. de Curatorum & aliorum Presbyterorum ac Paræcianorum officiis. §. 9.

(c) Conc. Turonense. tit. de festorum cultu &c.

(d) Conc. Meldens. c. 56. in Can. Nemo. 41. 1. q. 3.

Ecclesiasticas eâ de re Leges piè amplexi sunt & authoritate suâ munierunt Galliæ Reges, ut in primis patet ex Edicto Aurelianensi mense Junio an. 1560., in quo sic loquitur Carolus IX. (e): „Prohibemus quoque Cauponibus omnibus, Tabernariis, ac Pilorum Ludimagistris, per dictas „horas Divini servitii, apud se quemquam, quâcumque is sit qualitate, recipere, & omnibus „incolis urbium, oppidorum & pagorum, iis „etiam, qui uxorem habent & domicilium, in „Tabernis seu Cauponis bibere aut manducare; „& dictis Tabernariis & Cauponibus, eos admittere sub pœna mulctæ arbitrariæ pro prima vi„ce, & incarcerationis pro secunda. Injungimus „omnibus Judicibus, ne permittant ullo modo „contra suprà dicta fieri sub pœnâ suspensionis of„ficiorum suorum & privationis eorumdem, si „diu fortè dissimulent & conniveant. Quæ prohi„bitio ab Henrico III. jam facta est in Edicto Ble„sensi (f) mense Maio an. 1579. Injungimus, „inquit Rex ille, omnibus Judicibus nostris, ut „curent & faciant, strictè observari prohibitio„nes factas ex Edictis Blesensibus, tam quoad „Nundinas..... diebus Festis, quàm quoad Mimos, „Histriones, Caupones &c. sub pœnis quæ in præ„dictis Edictis continentur.

(e) Edict. Aurel. art. 25

(f) Edict. Blesens. art. 38.

Cæterùm ab initio responsionis nostræ diximus, *loci sui incolis*: nam certum est, Cauponem viatoribus ac transeuntibus vinum ac cibaria quâlibet horâ posse ministrare; quippè qui ea non sine justa necessitate exigere censeantur. Unde Concilia, Synodi & Regum Edicta, quæ retulimus, tantummodò de incolis & domicilium habentibus loquuntur; cùm viatores nominatim in Conciliis Turonensi & Carnutensi excipiantur: *nisi ex causa necessaria & pro viatoribus transeuntibus*: Si fortè tamen loci incola cum viatore quem iterùm invenire alio tempore vix posset, rem haberet: non peccaret incola ille cum viatore convescens; & ipsum domo suâ Caupo in hoc casu excludere non teneretur: quod satis indicat ista Synodi Carnutensis exceptio: *nisi ex causa necessaria.*

CASUS III.

NONNE peccat Fulgentius, Caupo, quartam dans vini lagenam duobus hominibus, quos experientiâ novit inebriari, dùm ultrà tres lagenas hauserint?

RESPONS.

Certum est, Fulgentium graviter in casu proposito delinquere: Cùm nimio propriæ rei studio, aut indigno obsequio ductus, manifestò confert ad peccatum ebrietatis, quod à duobus illis hominibus committitur, & cujus proindè consensu suo fit particeps, ut constat ex testimonio Apostoli ad primum casum allato. Ita etiam Sanctus Antoninus his verbis (g): *Tabernarii etiam, si perpendunt aliquos ex nimio vino sumpto inebriari, quod experti sunt pluries, ut in ebriosis, & non curant propter avaritiam, graviter peccant.*

(g) S. Anton. Summæ Theolog. 2. part. tit. 6. c. 3. §. 2.

CASUS IV.

FRANCISCUS, Caupo, Incolis Oppidi vini lagenam, quam pintam vulgò dicunt, sex assibus, & carnis libram quinque assibus, consueto videlicet pretio, vendit; At advenis & viatoribus vini lagenam decem assibus & reliquum pro ratâ vendit: Nonne in eo peccat contra justitiam? Videtur quod non. Nam 1. in quâlibet Provincia & loco hic usus apud Caupones est receptissimus. 2. Quia vix ac ne vix quidem seque suosque posset sustentare ob tributa majora, quæ solvere tenêtur præter solitum vectigal anuum. 3. Quia pari non tenêtur habêre loco advenas, atque loci incolas, quibuscum plerisque cognationis aut amicitiæ vinculo conjungitur. Nunquid à peccato ob istas rationes coram Deo eximitur?

RESPONS.

Regula generalis hæc est, rem non pluris quàm valeat, vendi, aut minoris justo suo pretio emi debêre: quæ justitia erga quemlibet homi-

hominem religiosè servanda est ex his Scripturæ testimoniis (*a*): *Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera justa, & aqua sint pondera, justus modius, æquusque sextarius.* Et alibi (*b*): *Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus, nec erit in domo tua modius major & minor. Pondus habebis justum & verum. & modius æqualis & verus erit tibi..... abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & aversatur omnem injustitiam.* Quocirca Franciscus in casu proposito manifestam admittit injustitiam, à quâ ob eas, quas affert rationes, non eximitur.

(*a*) Levit. 19. 35. & 36.

(*b*) Deuteron. 25. 13. & seqq.

Nam 1. consuetudo injusta, quam sola invexit cupiditas, eos non excusat, qui eam sequuntur, quantùmcumque generalis sit: eam nimirum legitimam solùm efficiunt justitia & ratio: *Pravum usum Lex & ratio vincat*, inquit Author antiquus (*c*). *Cedat consuetudo veritati*, inquit Sanctus Augustinus scribens contra Donatistas (*d*), *Nemo consuetudinem rationi & veritati præponat: quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.*

(*c*) Isidor. in Can. *Usus.* dist. 11.

(*d*) S. Aug. in Can. *Veritate.* 4. dist. 8.

2. Franciscus, ut tributa possit solvere, non ideò æquitatem, in quâ sita est justitia, violare potest; eamque servare tenetur erga advenas, uti erga concives, aucto videlicet uno vel altero asse pro utriusque lagenæ vini, carniumque libræ pretio, si aliter vitam sustentare, & conditioni suæ annexa ferre onera nequeat: cùm certum sit, quòd pari advenas, atque loci incolas habêre numero teneatur in iis, quæ pertinent ad justitiam.

Hactenùs dictis consentit doctrina Sancti Thomæ (*e*), qui dicit, quòd *Emptio & venditio videntur esse introducta pro communi utilitate utriusque*, scilicet venditoris & emptoris: necesse est igitur, ut inter rem venditam & pretium ejus reperiatur æqualitas, & communis sit venditoris & emptoris utilitas: atqui destruitur æqualitas illa, ubi rei justum valorem excedit pretium ejus, aut rei valor ipsius pretium: nulla igitur tunc est æquitas in tali venditione & emptione, ut concludit Sanctus Doctor; *& ideò cariùs vendere, vel viliùs emere rem, quam valeat, est secundùm se injustum & illicitum.* Congruit etiam illa doctrina isti antiqui Concilii Decreto, quod refert Decretalium summa (*f*): *Placuit, ut Presbyteri plebes suas admoneant, ut & ipsi hospitales sint, & non cariùs vendant transeuntibus, quàm in mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterum* (*g*) *transeuntes hoc referant, ut illius jussu cum humanitate sibi vendant.*

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1.

(*f*) In cap *Placuit* 1. de emptione & vendit. L. 3. tit. 17.

(*g*) Presbyterum, id est, Episcopum. Glossa in d. Cap. *Placuit.*

Ad majorem difficultatis hujusce elucidationem juvat hîc observare, duplex pretii genus esse distinguendum: primum est illud, quod legitimum dicitur, id est, quod Principis authoritate est determinatum, aut ab ejus Magistratu, quod prætergredi nefas est. *Pretium describi potest*, inquit Sylvius (*h*), *quod vel à potestate publica est taxatum: vel communi hominum æstimatione determinatum. Est autem inter hæc pretia discrimen. Nam quod per publicam potestatem est taxatum, consistit in indivisibili, estque ita justum, ut nec plus exigere, nec minùs dare liceat.* Alterum pretium illud est, quod arbitrarium, naturale appellatur, & quod est *communi hominum æstimatione determinatum*: in eoque à priori differt; *quod communi prudentum æstimatione constituitur*, addit idem Doctor Duacensis, *non consistit in indivisibili, sed habet quandam latitudinem*: ae de eo loquitur Sanctus Thomas (*i*), dum ait: *justum pretium rerum non est punctualiter determinatum; sed magis in quadam æstimatione consistit; ita quod modica additio, vel minutio non videtur tollere æqualitatem justitiæ. Unde*, inquit Sylvius, (*k*) *hujus generis pretium distingui solet in rigidum, medium & pium seu infimum.* Inter quæ notabile necesse est intercedere discrimen, seu distantiam: Ita ut v. g. juxta hanc regulam; si vini, carniumque pretium in eo, quem habitat caupo, de quo in præsenti casu, loco publicâ authoritate determinatum non esset, is paulò cariori pretio ea advenis, quàm aliis vendere posset; modò tamen justum non excederet pretium, quod *rigidum* vocatur. Verùm pro Francisco inutilis est hæc distinctio, cum justum illudque rigidum pretium excedat, cùm à viatoribus ac transeuntibus, fermè dimidium plus exigat, quam à loci incolis.

(*h*) F. Sylvius in 2. 2. q. 77. a. 1. quæsito 2.

(*i*) S. Thom. cit. q. 77. a. 1. ad 1.

(*k*) F. Sylvius cit. quæsito 2.

CASUS V.

CAÏUS, Aureliæ Caupo & obsonator, ubi Capo Lepusve tosti viginti assibus, ac lumbus vitellinus libris duabus vænîre communiter solent; Caponem jam triginta assibus & lumbum vitellinum libris tribus vendit; quòd in hanc Urbem Rex cum omni suo comitatu atque solitâ custodiâ advenerit; Nunquid id ipsum potest tutâ conscientiâ?

RESPONS.

Existimamus Caïum in hoc casu de injustitiâ damnari non posse. Nam, ut emptorum defectu minuitur pretium mercium, uti solet evenire ad finem Nundinarum, aut in publicâ ac juridicâ venditione; cùm paucorum propria venduntur supellectilia: ita earumdem pretium auget magnus emptorum numerus. Certum est enim, quòd in his adjunctis, communi hominum æstimatione, quâ præscribitur vulgò pretium rerum, publicâ authoritate non determinatum, earum valor augetur, vel minuitur, si rarò inveniantur. Atqui in casu proposito magnus est emptorum numerus; cùm Rex non sine magno comitatu Dominorum & Aulicorum præter consuetam custodiam iter suscipiat. Igitur annona tùm sit carior; atque adeò Caponis aut Leporis pretium tertiâ parte tùm augêre potest Caïus (*l*).

(*l*) De Genet. Theol. Moral. Tract. 3. Cap. 2. quæst. 2. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 8. sect. 9.

CASUS VI.

LEANDRO, Catholico Cauponi; qui Genevæ habitat, turpem ex Urbe expulsionem minatus est Magistratus Calvinista; Quòd Urbis hujus incolis carnes ad mensam parare nollet diebus Ecclesiæ præcepto vetitis; dùm cæteri obsonatores, ne Catholicis quidem exceptis, tale quid non recusarent. Nunquid in eo casu aliorum Cauponum exemplum tutâ sequi potest conscientiâ, in quo omnium rerum suarum agitur interitus?

RESPONS.

Certum est, quòd Leander alios Genevæ obsonatores imitari non potest absque peccato, edendas prædendo carnes petentibus, etiam Calvinistis; his, quibus ab Ecclesiâ prohibentur, diebus. Ratio est, quia ubicumque habitet Catholicus, seu Adultus baptisatus, tenetur semper Ecclesiæ id prohibentis præcepto obedire, eique nunquam licet ad alterius peccatum conferre. Quare ad id faciendum ex minis expulsionis ex Urbe, aut ex damno, quod pateretur, impelli non debet; cum namque, juxta hæc Principis Apostolorum verba, (*m*) *obedire oportet Deo*, nec non Ecclesiæ, *magis quàm hominibus*: & hæc alia Sancti Pauli (*n*): *Si adhuc hominibus placerem; Christi servus non essem.* Verum quidem est, quod Magistratui obtemperans, rei suæ temporali consuleret; sed, ut ait Christus Dominus (*o*): *Quid..... prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Stare ergo firmus in repulsæ proposito debet, & ire gaudens, si quam patiatur ob eam rem contumeliam; cùm & vitam propriam abjicere teneatur, ubi de Christi, ejusque sponsæ Ecclesiæ causâ & gloriâ agitur.

(*m*) Act. 5. 29.

(*n*) Galat 1. 10.

(*o*) Matth. 16. 26.

Hanc

Hanc decisionem confirmat istud etiam Sancti Thomæ principium (a): *Si qua ars est*, inquit, Angelicus Doctor, *ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non possunt absque peccato..... artifices talia faciendo peccarent, ut potè præbentes directè aliis occasionem peccandi.* Undè facile concludi potest, Leandrum, cùm Hæreticis carnes ad mensam parare non possit, quin directè & efficaciter ad eorum crimen conferat; omnia potiùs detrimenta pati debêre, quàm alieni participem fieri delicti. Hinc non nos fugit, quosdam Doctores, qui contrà senserant, opinionis suæ pœnituisse, quàm antiquiorem se Theologorum & diuturniori rerum usu expertorum consilio publicè retractârunt, & in meliùs emendaverunt.

(a) S.Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 4.

Vide { STABULARIUS. CLERICUS, Cas. *Hermanus* 5. SUSPENSIO. }

CELEBRARE.

Vide { CONSECRARE. MISSA. ORDINES. }

CENSURÆ.

Cùm de censuris speciatim simus dicturi, de iis hîc pauca tantùm generatim attingemus.

Censura est pœna medicinalis, quâ Ecclesia, vi potestatis sibi à Christo collatæ, Christianum gravis alicujus peccati reum bonis spiritualibus privat, quæ cæteris fidelibus communicat.

Dicimus, censuras esse *pœnas*; in quo differunt 1. ab irregularitate, quæ multis in casibus in hominem innocentem cadit; cùm is sit censuræ finis, ut per eam puniatur delictum. 2. à simplici cessatione *à Divinis*, cui etiam subjacent illi qui à crimine sunt innoxii, quod huic occasionem præbuit.

Censuræ dicuntur *Medicinales* * pœnæ; quia eò sunt fine statutæ, ut emendentur nocentes, qui ideò post sinceram morum mutationem ab iis solvi debent; nisi fortè censura sit perpetua suspensio, aut ad quoddam determinatum tempus præfixa, in quo etiam censura differt à depositione, degradatione, & irregularitate, quæ procedit à delicto.

Diximus etiam; *qua Ecclesia privat Christianum*: ut ostendatur, censuras infidelibus ab Ecclesia non posse infligi, aut iis qui Baptismo filii ejus & subditi non facti sunt, quippè quæ nullam in istos obtineat Jurisdictionem.

Tres sunt diversæ Censurarum Ecclesiasticarum species: scilicet, *Suspensio*, *Excommunicatio* & *Interdictum*.

Dividuntur censuræ in censuras jure latas, quæ idcirco *à jure*; & censuras à legitimo Superiore prolatas, quæ ideò *ab homine* dicuntur.

Priores Ecclesiasticis legibus decernuntur contra reos gravium quorumdam delictorum aut scandalorum. Censuræ verò *ab homine* sunt eæ, quas infligit legitimus Superior, quædam exprimens adjuncta singularia temporis, loci, actionis vel personæ, quæque suum non habent effectum, nisi in ordine ad factum, de quo agitur; seu peccatum jam fuerit patratum, aut sit patrandum contra factam prohibitionem sub pœnâ censuræ incurrendæ *ipso facto*. Censuræ *à jure* generales sunt, & ad omnes pertinent, qui peccatum, cui annexæ sunt, admittent, idque quocumque tempore admittant: in quo discrepant à censuris *ab homine*, quæ desinunt morte Superioris.

Censuræ *ab homine* dividuntur etiam in censuras *latæ sententiæ*, & censuras *sententiæ ferendæ*, seu comminatorias. Censuræ *latæ sententiæ*, sunt, quas quis incurrit solâ admissione delicti, cui annexæ sunt; cùm censuræ *ferendæ sententiæ*, seu comminatoriæ non incurrantur, nisi post declarationem seu sententiam legitimi Superioris, qui eas tulit. Explicabimus posteà, quo pacto aliæ ab aliis possint secerni.

Sunt etiam censuræ justæ & injustæ; validæ, aut invalidæ: Censuræ justæ & validæ illæ dicuntur, quas fert Superior conformiter ad legem, & in quibus formulas essentialiter requisitas observavit.

Dicimus: formulas essentialiter requisitas. Nam 1. formulæ, essentialiter requisitæ jure naturali, aut positivo, omissione, invalida fit & injusta talis sententia: quare juxta

* Sæpè quidem Censuræ non prosunt, imò nocent, sed inde adversùs Ecclesiam clamitandi, & deblaterandi occasionem sumat nemo, siquidem Censuræ (quod maximè notandum est) per se, & in intentione Ecclesiæ, medicinales sunt, quamvis per accidens in executione quandoque noceant.

juxta regulam hanc excommunicationis sententiam validè ferre nequit Judex Ecclesiasticus in hominem, qui non fuit citatus (*a*): Quâ de re observandum obiter, quòd si reus fraude, aut vi impediret, ne sibi fierent citatio & monitio; tùm Judex Ecclesiæ validè sententiam ferre posset, factâ tamen priùs inquisitione de vi & fraude, & utrâque juridicè probatâ in convictionem contumaciæ (*b*).

2. Quia ex omissione Formularum, quæ sunt merè accidentariæ, fieri potest injusta & illicita sententia; sed non invalida. Tales sunt Formulæ, quibus Judex adstringitur 1. Ad sententiam suam scripto redigendam. 2. Ad denuntiandam intra Mensem sententiam suam damnato. 3. Ad exprimendam latæ Censuræ causam: quarum tamen conditionum omissione, invalida non fit, licèt secundùm Formulas injusta sententia (*c*): atque idem dicendum de ea, quam Judex ex odio in reum, aut alio quopiam motivo protulisset: quod alibi fusiùs exponetur.

Superior, *ab ordine tantùm* suspensus, Censuras etiam ferendi jus obtinet; quia potestas illa est jurisdictionis, non ordinis (*d*) quod idem dici non potest, si foret intrusus, hoc est, non canonicè institutus: tunc enim, uti potestate destitutus judiciariâ censêri debet (*e*).

Denique ex Censuris aliæ sunt non reservatæ, de quibus proindè in confessione absolvere potest quilibet Confessarius (*f*). Aliæ verò sunt ferenti, aut ejus successori reservatæ, de quibus adeò aut ipse solus, aut ejus in eam rem Mandatarius validè potest absolvere; exceptis casibus quibusdam, de quibus suo loco fiet sermo.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Inter quatuor.* 8. de majorit. & obedient. L. 1. tit. 53.
(*b*) Alex. III. in c. *Causam.* 3. de dolo & contumacia Lib. 2. tit. 14.
(*c*) Innoc. IV. in c. *Cùm Medicinalis.* de sent. excom. in 6.
(*d*) Alex. II. in Can. *Audivimus.* 4. 24. q. 1.
(*e*) Callixtus II. in Can. *Alienationes.* 37. 12. q. 2.
(*f*) S. Thom. in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. Innoc. III. in cap. *Nuper.* 29. de sent. excommun. L. 5. tit. 39.

Censuræ nunquam infligi debent, nisi ob mortale delictum: cùm enim Censura sit pœna gravis & publica, quæque reum maximis spiritualibus bonis privat; necesse est, ut inter delictum & pœnam justa servetur æqualitas, quæ profectò non esset; si peccatum esset tantùm veniale.

Censuræ infligi nunquam possunt, nisi ob peccatum externum; quia, ut declarat Tridentina Synodus, Ecclesia de internis non judicat. Requiritur insuper 1. Aut peccatum illud sit gravissimum, & scandalosum, aut in consequentiis periculosum. 2. Ut illud sequatur, aut comitetur contumacia (*g*): Unde ex Canonibus exiguntur à Superiore monitiones: advertendum tamen, in eo præsumi contumaciam, qui factum aliquod à Superiore sub pœnâ Censuræ *ipso facto* prohibitum peragit: cùm pro monitione sit ista defensio. †

(*g*) Conc. Meldens. in Can. *Nemo.* 41. 11. q. 3.

Interest etiam observare, quòd ad excommunicationem peccatum debet esse personale; at suspensionem & interdictum ferri posse in corpus, aut Communitatem integram, cùm videlicet noxium est ejus aliquod membrum: tùm enim in Communitatem non fertur Censura, nisi in odium & execrationem criminis à privato quopiam perpetrati.

Censuras ferre nequit ullus Superior Ecclesiasticus, nisi contentiosam jurisdictionem, seu ordinariam, seu delegatam habeat. Ratio est, quia Censuræ non ad solam conscientiam, sed ad exteriorem Ecclesiæ spectant politiam; cujus administratio ad eos tantùm pertinet, qui talem habent jurisdictionem; quales sunt: 1. Concilium Oecumenicum & Summus Pontifex in tota Ecclesia: 2. Episcopi in suâ tantùm Diœcesi, eorumve Officiales, Vicarii generales, aut alii in eam rem ab ipsis Episcopis deputati. 3. Præpositi generales Ordinnm, Religiosorum Provinciales, & alii Prælati majores pro Religiosis, qui à se pendent. Nullus alius Superior Secularis aut Regularis jure ferendi Censuras potitur.

Eadem persona iterùm in eandem potest incurrere Censuram, quâ jam fuerat ligata, quoties peccata admiserit, quibus annexa est Censura (*h*).

Sententiæ, quâ fertur sub conditione Censura effectum suspendit interposita appellatio (*i*): quod idem dici nequit de sententiâ absolutâ, ac definitiva: nam modò sit Judex competens, & ob justam causam, morumque emendationem lata Censura, tùm appellatione, licèt tempore, quod jus præscribit, interpositâ non suspenditur ejus effectus.

Ignorantia invincibilis, sive juris, sive facti; aut ignorantia, quæ probabilis dicitur, hoc est, quæ, ut explicat Bonifacius VIII. his terminis (*k*), *crassa non fuerit, aut affectata*, impedit, ne quis privatus Censuram incurrat: quia suppositâ tali ignorantiâ, neque est in actione contemptus præcepti Ecclesiæ, neque Pertinacia, cujus Censura est pœna (*l*).

Impotentia adimplendi Ecclesiæ præceptum sub Censurâ impositum, impedit, ne incurratur; uti metus gravis & justus amittendi vitam, libertatem, honorem aut bona; quia tunc præsumi potest, Ecclesiam in talibus circumstantiis ad Leges suas adimplendas non obligare, qui majorem postulabunt explicationem tres inquirant titulos, in quibus speciatim agitur de Censuris, quæ sunt *Suspensio*, *Interdictum*, & *Excommunicatio*.

(*h*) S. Thom. in 4. dist. 18. q. 2. art. 3.
(*i*) Cælestin. III. in c. *Prætereà.* 40. de appellationibus L. 2. tit. 28.
(*k*) Bonifac. VIII. in c. *Ut animarum.* 2. de Constitut. in 6. L. 1. tit. 2.
(*l*) Alex. III. in c. *Si verò.* 4. de sent. excommunic.

Vide { EXCOMMUNICATIO. SUSPENSIO. INTERDICTUM. }

† Notandum hìc est quod notat CABASS. Lib. V. Cap. X. num. 18. *Quamquam*, inquit, *Censuræ tàm à jure quàm ab homine dimanantes circa futurum aliquod delictum nullam exigunt juris formam præter promulgationem ad hoc ut sciri & observari possint*, & consequenter prohibitio delicti sufficienter promulgata locum præviæ monitionis tenet; attamen ut idem asserit CABASS. num. 23. ejusd. Capitis, citationis locum non tenet, *quando non agitur de novâ infligendâ Censurâ; sed de declarando quod aliquis in Censuram, pridem vel à jure vel ab homine latam inciderit..... Non enim justum*, addit citatus Author, *habetur judicium præsertim in causâ criminis aut pœnæ nisi parte legitimè citatâ, ut jus si quod habeat tueatur, suasque proferat exceptiones, sibique objecta refellat, &c.*

CENSUS.

Census generatim sumptus, definiente Polmano, est *pensio annua, ex re, personave alienâ perceptibilis* (*a*): *Pensionis* verò *annuæ* nomine intelligitur summa quædam pecuniæ, aut res quædam pretio æstimabilis, quæ quolibet anno solvenda est illi, cui debitus est census.

(*a*) Polm. part. 2. 2. n. 557.

Censuum duplex est species: Prior est *Census domanialis* seu *prædialis*. Altera est *Census pecuniarius*.

Census domanialis est pensio, aut quid aliud, hæreditati in perpetuum annexum; adeò ut semper subsistat; quisquis ejus fiat Dominus.

Ratio hujusmodi domanialem Censum constituendi usitatior, est censualem facere contractum, quo Proprietarius fundum, aut domum alteri ea conditione transfert, ut ipsius proprietatem acquirendo, transferenti sibi talem pecuniæ summam, talemve fructuum quantitatem quolibet anno solvat.

Est & alia prædialem censum constituendi ratio: v. g. cùm in hæreditatis divisione portiones sunt inæquales; census prædialis pinguiori portioni imponitur in favorem partis debilioris; item in permutatione duarum hæreditatum reditûs inæqualis.

Census prædialis seu domanialis, à simplici Censu & Emphyteusi differt. 1. Quod in Censu & Emphyteusi retineatur quoddam Dominium, quod *Directum* appellatur. 2. Quia jura Censûs & Emphyteusis vulgò sunt modica, si valoris hæreditatum, & debitoris utilitatum ratio habeatur, cum fructum multò majorem producat census prædialis. 3. Quod post determinatum tempus, quantumvis diuturnum finiatur Emphyteusis; prædiale verò dominium naturâ suâ sit perpetuum.

Advertendum hîc, omnem censum in prædio, quod transfert Dominus, non semper esse prædialem: Certum est enim, quod, si prædium sub conditione pensionis annuæ transfert; pensio hæc prædialis est, nec redimibilis; nisi oblatam à Possessore prædii redemptionem acceptare velit Dominus directus; aut ex contractu pro tali summâ stipulata fuerit ejus redemptio; quo ultimo casu illud redimere potest Possessor per triginta solùm annos; eoque tempore elapso in ipsum præscribit Cessor hæreditatis suæ. At si prædium, seu hæreditatem suam 10000. librarum vendat cum onere solvendi censûs annui 500. lib., tùm pensio illa non est prædialis, sed simplex & pecuniaria, quæ adeò quolibet tempore redimi potest. Ratio est, quia in hoc casu vera est venditio, cujus pretium in censum transtulêre contrahentes; quod in aliis non evenit casibus, in quibus venditio & emptio præcisè non fuêre intenta; Sed solùm censualis contractus, cujus pretium redemptionis ideò solum fuit præfixum, ut futuræ vitarentur difficultates ob iteratam datæ pecuniæ solutionem, quam dator in favorem accipientis utique acceptare non refugit. Quod si pro pensione pro totâ hæreditate; acceptor v. g. dimidium solvat præsenti pecuniâ, & pro aliâ dimidiâ parte censualem constituat pensionem, census ille tamen est prædialis, licèt pars dimidia vendita fuerit.

Sunt & alia quædam hac de re observanda; at cùm ex contractuum tenore solvi possint, quæ inter partes emergunt difficultates, ista in præsenti omittimus.

Tres jure competunt actiones ob census prædiales. Prima est actio hypothecaria, in possessorem prædii ob debitam censûs reliquationem.

Secunda est actio purè personalis, in eum, qui jam prædii expers, tempore, quo possidebat, censum non solvit.

Tertia est actio mixta, quâ cogi potest detentor prædii ad novum contractum, ac census solutionem, dùm penès eum erit hæreditas seu prædium. Has regulas præscribit D. Argou, Parisiensis Senatus Causidicus in suis instructionibus Juris Gallici (*b*).

(*b*) L. 3. c. 25. & 26. pag. 241.

Contractus censuales, sunt species quædam venditionis, in quâ soluta ab eo, qui jus acquirit, summa, pretii locum obtinet, & rei venditæ locum jus exigendi reliquationem. Loco usurarum suppositi sunt, quas absque fundi alienatione jure Romano stipulari licitum erat: Sed tandem à Martino V. an. 1424. & Callixto III. an. 1455. (*c*) fuêre approbati.

(*c*) Extravagant. *Regimini*. 1. & 2. de empt. & vendit.

Tres sunt necessariò requisitæ conditiones, ut legitimus sit censualis contractus.

Prima: ut Creditor censûs in perpetuum præcipuam ejus sortem abalienet, ita ut in nullo casu eam repetere queat in debitorem.

Secunda: ut lucrum censûs, non illud superet, quod à Principe fuit determinatum ex Edicto debitè in Parlamenti tabulas relato: alioqui summa redundans esset usuraria. Unde sequitur, ad solutionem censûs certam quandam exigi non posse fructuum quantitatem; quod valor eorum posset augêre, & præfixum adeò superare lucrum: quo usuraria fieret summa redundans.

Tertia: ut Creditori sortem reddens, censûs seu pensionis redimendæ jus perpetuum obtineat Creditor.

Ex

(a) Art. 71. Ex Edicto Ludovici XII. an. 1512. (a) Censuum reliqua à Creditore non possunt exigi, nisi quinque annorum; nisi debitorem appellaverit creditor; reliquationes autem in favorem debitoris præscribuntur; exceptis reliquis Censûs prædialis, quæ ad viginti novem annos prorogantur.

Census prædialis, ex multis consuetudinariis, bona immobilia censentur, ut in Parisiensi; sed mobilia habentur in multis aliis, ut in Burgundia, Blesis, Remis, Trecis, Vitriaci, &c. Mimatensis autem consuetudo (b) & Montis fortis (c) inter immobilia eos tantùm Census recensent, quorum fundus est specialis hæreditas. Inter mobilia habentur in omnibus Parlamentis Juris scripti, ex Declaratione Tolosani Parlamenti 5. Maii an. 1706. sed inter immobilia numerantur in iis Provinciis Juris scripti, quæ Senatûs Parisiensis jurisdictioni subjacent ex Arresto 16. Julii. an. 1668. (d).

Ut hæc Censuum dijudicetur, ac distinguatur varietas; in quibusdam Parlamentis, ut Normaniæ; debitoris Domicilio annectuntur; in aliis verò, ut Parisiensis, Creditoris; etsi Census in Normania essent debiti, ut probant Arresta, quæ referunt Brodeau, (e) Dufrêne (f), Bardetus (g) & Ricardus in Consuetudinem Sylvanectensem (h).

(b) Art. 51.
(c) Art. 53.
(d) Diarium fori Tom. V. L. 2. c. 20.
(e) Brodeau in Louetum de litt. R. Sum. 31. n. 5.
(f) Dufrêne Diar. for. L. 1. c. 55.
(g) Bard. Tom. I. L. 1. c. 92.
(h) Ricard. Consuetud. Sylvan. art. 198.

CASUS PRIMUS.

Simeon ex antiquo Censu, olim constituto pro pretio unius denarii ad duodecim, cujus fundus est mille ducentarum librarum, annuum centum librarum reditum percipit, parem quoque à sex mensibus collocavit eodem pretio. Quâ de re quærit, utrùm tutâ conscientiâ pensiones illas possit accipere?

Ratio dubitandi est, quia Rex ex Declaratione sua 22. Februarii an. 1665. Censuum pretium determinavit ad unum pro viginti; majoremque exigi prohibuit denarium. Contendit tamen vir ille, quòd antiquo Censûs sui potest stare pretio; quia de constituendis, non verò jam constitutis loqui videtur hæc Declaratio secundùm quoque à paucis constitutum Censûs pretium exigere se posse existimat, quia intra Normani Parlamenti jurisdictionis fines Censum hunc collocavit, in quo nec verificata nec ad publicas tabulas relata est ista Declaratio.

Respons.

Certum est, primùm Censum, olim constitutum pretio unius ad duodecim juxta edictum, quod tùm vigebat, eàdem ratione exigere posse Simeonem etiamnum; quòd in Declaratione an. 1665. de Censibus in posterùm constituendis, non verò jam ante majori pretio constitutis fiat mentio. Quocirca si Census ille vi Edicti; quo pro duodecim unus Censori tribuebatur denarius, fuerit constitutus; hoc est, priusquàm ab Henrico IV. ad decimum-sextum redigerentur; Censor centum libras quo anno pro sorte 1200. librarum exigere potest.

Idem dicimus, de novo Censu, quem à semestri spatio acquisivit Simeon in Normania; si ibi reipsâ non vigeat regia Declaratio an. 1665. seu quòd ad hujus Provinciæ Parlamentum non missa fuerit, aut etiam missa, ibi non perlecta & promulgata fuerit, seu quòd etiam post ejus promulgationem suum non fuerit effectum sortita; cùm antiquum Census collocandi pretio unius pro duodecim, morem retinuerit hujusce jurisdictionis populi, tacente nimirùm & id dissimulante Rege.

Si tamen ultimus ille Census intra fines Parlamenti fuisset constitutus; ubi Declaratio hæc lecta, relata, & promulgata fuisset, & etiam de præsenti vigeret; idem de eo non foret dicendum: tùm enim Censûs illius pretium dicto denario Simeon absque usura exigere non posset; cùm quisque, etiam in foro conscientiæ, Principis Legem, debitè promulgatam, & à totâ, aut majori parte Communitatis admissam sequi teneatur, ut alibi authoritate Sancti Thomæ probatur (i).

(i) De Sainte Beuve. Tom. III. Cas. 250.

CASUS II.

Cæcilius, habitis initæ cum Publio Societatis rationibus, 6000. librarum ipsi debitor est: quæ, cum præsenti nolit solvere pecuniâ; annuâ erga eum pensione 300. librarum se obstringere promittit. Quæritur utrùm oblatam à Cæcilio conditionem possit accipere Publius, non obstantibus Martini V. & Calixti III. Bullis, quibus prohibetur, ne aliter quàm soluto præsenti pecuniâ sortis pretio Census constituatur.

Respons.

Si pro habitarum rationum reliquis 6000. libr. Publio debeat Cæcilius; modò partem hujus summæ lucrum ultra sortem aut Census reliquatio non efficiant, oblatam à Cæcilio debitore suo conditionem acceptare potest Publius annuæ videlicet 300. libr. pensionis censualis, pro actuali debitæ sibi pecuniæ solutione.

Dicimus: *modò partem hujus summæ lucrum ultra sortem, aut Census reliquatio non efficiant*: Cum enim ex Legibus sit interdicta usura usuræ; tutâ conscientiâ, in excessu summæ sibi debitæ, lucrum illud, aut Censûs reliquationem non posset includere, ut ex tali excessu & summâ sibi debita Censum constituat: quocirca, si mille essent libræ, quæ aut ex lucro ultra sortem, aut Censûs reliquationibus provenirent; 5000. tantùm librarum contractum censualem Publius acceptare posset; qui eâ, quâ posset ratione, mille librarum, quæ supersunt solutionem aliundè à Cæcilio extorquêret.

Quod ad Bullas Martini V. aliorumque summorum Pontificum spectat (k); dici nequit, eas in foro conscientiæ huic decisioni non esse adversas; cùm à Cæcilio debita 6000. libr. loco sint summæ æqualis, quam Publius ipsi, quasi præsenti numeravit pecunia.

Huic decisioni nostræ suffragatur inclytus Canonista (l), qui sic quæstionem proponit: *Est tamen quæstio quotidiana, & magni ponderis; an præsupposito, quod vendens Censum debet emptori centum, anteà ob aliquas causas recepta, & posteà recipit illa centum in partem pretii.... an emens tutò in foro conscientiæ possit percipere Censum, ita constitutum & solutum?* Sic autem difficultatem propositam & solutam probat: *Et videtur quod sic: tùm verè coram Deo totum pretium solvit..... tùm quia Lex fundata in præsumptione non habet locum in foro conscientiæ, quando veritas*

(k) Martin. V. in cap. Regimin. 1. Calixtus III. in cap. Regimin. 2. de emptione & vendit. in extravag. Communibus die 6. Maii 1455. S. Pius V. in Bullâ Cùm onus. 79. die 19. Jan. 1569. Bullar. Magn. Com. 2. p. 275.

(l) Navarr. Com. 1. Comment. de usuris n. 88. fol. 125. verso Col. 2.

veritas est contraria..... At is rigor solvendi totum pretium in constitutione Census in pecuniâ videtur inductus à Pio ad præcludendam viam malis dolis & cautelis, quibus ementes Census malè solvebant pretium in pannis & aliis mercibus, anteà, vel tunc traditis, vel in pecunia numeratâ ad ludendum aut in alios fines vanos vel malos: & ita non videtur includere quoad forum conscientiæ illos, qui bonâ fide utiliùs vel aquè utiliter anticipaverunt solutionem totius, vel partis Census, ac si in ipsa constitutione solverent.

CASUS III.

Sergio, 55. annos nato 6000. librarum sunt, in quibus sita est omnis ejus fortuna: at si ex iis juxta Edictum Censum constituat, 300. tantùm librarum pensionem annuam accipiet; quæ ad vitæ necessaria sufficere nequit; Nebridio itaque proponit, qui ejus est præsumptus hæres, ut victalitium Censum sibi faciat, soluto unius pro duodecim pretio: Nebridius acceptat propositum: & contrahit: ita ût pro 300. lib. quingentas recipiat Sergius: Nunquid potest tutâ conscientiâ Censum hunc recipere; & Census ille contrarius est justitiæ aut Legi?

RESPONS.

Respondemus post doctum Theologum (*a*) contractum illum esse licitum, atque Sergium adeò absque animi scrupulo viaticum posse exigere Censum, quem constituit pretio unius pro duodecim. certum quidem est, quòd è 6000. libris Censum accipit majorem, quam ex constitutione vulgò esset licitum: hic verò Sergius fundum transfert, ejusque fructus percipit, tanquam Censum vitalitium, qui ipso decedente è vivis extinguetur. Quare ex hoc non quidquam in Legem aut justitiam perpetrabit.

(*a*) De Sainte Beuve. Tom. III. cas. 18.

Advertendum tamen, quòd, ut legitimus sit ille contractus, necesse est, Nebridium esse habilem ad illum acceptandum, hoc est, à Principe non fuisse prohibitam privatis hujusmodi contractuum acceptationem sub pœnâ invaliditatis.

CASUS IV.

Yvo, in bonis suis Censum 200. libr. collocavit in favorem Gabrielis pro summa 4000. libr. quam pro Gabriel pro Yvone mutuam accepit ab alio: ex contractu Yvonis solutionem 200. libr. anticipare tenetur Gabriel quolibet anno. Nunquid vitiosa est hæc Clausula?

RESPONS.

Clausula hæc pro certo vitiosa est, & à Sancto Pio V. in Bulla sua 19. Januar. an. 1569. an. prohibita, in quâ sic loquitur (*b*): *Solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus.* Ita sentit Author Colloq. Petrocoræ (*c*).

(*b*) S. Pius V. in Bulla *Cùm onus*. §. 3. Bullar. Magn. Tom. II. p. 275.

(*c*) Colloq. Petrocor. Tom. V. Colloq. 6. q. 3.

CASUS V.

Antonius Florenti 1000. libr. summam dat mutuam sub istis conditionibus: 1. Ut in bonis suis annuum 50. libr. Censum sibi collocet Florens. 2. Ut Censum hunc sortis præcipuæ restitutione non possit redimere? Nunquid illicitus est hic contractus?

RESPONS.

Illicitus est profectò hic contrastus, quia Census, qui est contractus, quo privatus quidam alteri privato quandam dat pecuniæ summam, cum onere accipienti imposito, ut in bonis suis constituat summam, quam danti quolibet anno solvere tenetur, duas necessariò debet habêre conditiones: Prima est: ut Census, à venditore, quandocumque volet, redimi possit, acceptum ab emptore reddendo pretium, ut declarat Martinus V. in sua Constitutione ad tres Germaniæ Episcopos, & quæ in corpore Juris Canonici reperitur, cujus hæc sunt verba (*d*): *Semper in ipsis contractibus, expressè ipsis venditoribus data fuit facultas atque gratia, quòd ipsum annuum Censum in toto vel in parte pro eâdem summâ denariorum, quam ab ipsis emptoribus receperunt, quandocumque vellent, liberè absque alicujus requisitione, contradictione, vel assensu possent extinguere & redimere, aut se ab ipsius census solutione ex tunc penitùs liberare.* Secunda est, ne venditor unquam ab emptore possit compelli ad restitutionem summæ pro Censu persolutæ, ut declarat idem Papa addens: *Sed ad hoc hujusmodi Census venditores inviti nequaquam per emptores arctari, vel adstringi valêrent, etiam ipsis possessionibus & bonis obligatis penitùs interemptis, seu destructis*; tùm sic concludit hic Papa: *Nos igitur..... comperimus contractus hujusmodi juridicos & juxta determinationem doctorum licitos fore.* Quod pariter declarat Callixtus III. in constitutione suâ 6. Maii an. 1455. ad Episcopos Magdeburgensem, Norimburgensem, &c. (*e*) ex quo liquidò apparet, quodnam sit discrimen inter Censum & mutuum: cùm in contractu Censuali reipsâ abalienetur summa ab emptore data, per veram emptionem partis bonorum venditoris, ut declarat in laudata superiùs Martini V. Constitutione; at verò mutuans mutuam summam non ita alienat, ut illius recuperandæ, ac præstituto tempore repetendæ jus sibi non retineat.

(*d*) Martin. V. in cap. *Regimini*. 1. de empt. & vendit. L. 3. extravag. Com. tit. 5.

(*e*) Callixtus III. in cap. *Regimini*. ibid. Item S. Pius V. in Bulla *Cùm onus*. §. 10.

Atqui secunda hæc conditio deest in præsenti casu, cùm nequeat Florens venditum Antonio Censum annuum non possit redimere, acceptas ab eo 1000. libras ipsi reddendo (*f*).

(*f*) Colloq. Luçon. Tom. II. Colloq. 18. q. 1. Colloq. Petrocoren. Tom. V. Colloq. 6. q. 3.

CASUS VI.

Blandinus, qui domum cœperat ædificare, ad eam perficiendam à Landerico 8000. libr. mutua accepit, ac pro eis 400. libr. Censum annuum & perpetuum ex contractu promisit, è reditibus domûs ad hanc summam deducendum; nullâ ei neque speciatim, neque generatim cæterorum bonorum suorum factâ hypothecâ. Triennio post ab hostilibus copiis, quæ Provinciam vastârunt; domus incensa est. Nunquid ex aliis suis bonis Censûs Landerico debiti solutionem, quam postulat, tenetur continuare Blandinus?

RESPONS.

Constat ex Constitutionibus Martini V. & Callixti III. in superiori decisione laudatis, Blandinum sub reatu peccati non tenêri ad solutionem annui Censûs 400. libr. erga Landericum continuandam in casu proposito: si in eâ habitet regione, ubi vigeant illæ Constitutiones: una namque ex conditionibus requisita ex his Bullis est, ut, si fortuitò pereat annuæ pensionis fundus, & ipse quoque Census desinat: *Sed iidem ementes*, inquit Callixtus III. *etiamsi bona, domus, terra, agri, possessiones, & hæreditates hujusmodi processu temporis ad omnimodæ destructionis, sive desolationis reducerentur opprobrium, pecuniam ipsam, etiam agendo, repetere non valerent.* Idem declarat Bulla Sancti Pii V. his verbis (*g*): *Census omnes in futurum creandos, non solùm re in totum, vel pro parte, peremptâ, aut infructuosâ in totum, vel pro parte effectâ, volumus ad ratam perire.* Ita casum hunc solvit Navarra, qui sententiam suam sic probat (*h*): *Cùm res empta post traditionem emptori pereat & non venditori* (*i*).

(*g*) S. Pius V. in Bullâ *Cùm onus*. suprà cit. §. 10.

(*h*) Navarr. Comment. de usuris. n. 76. & 77.

(*i*) Toto tit. ff & cod. de periculo & commodo rei venditæ.

Interest tamen advertere, quod diximus; *Si in ea habitet regione, ubi vigeant illæ Constitutiones*; Nam ambæ superiùs laudatæ Bullæ in Gallia nunquam fuêre receptæ; nec ibi consequenter vigent: quocirca si contractus censualis in favorem Landerici à Blandino factus, non specialem tantùm in domum ædificatam, sed generalem in omnia Landerici ferat hypothecam, quamvis generaliter, nec speciatim designatis cæteris ejus bonis expressam; certum est; Blandericum suam habêre hypothecam in reliqua Blandini immobilia, non obstante incendio aut demolitione domûs.

Atqui mos ille de præsenti viget in Gallia, & præsertim intra fines Jurisdictionis Senatûs Parisiensis, ut speciali hypothecæ, generalis clausulam addant Notarii his fermè verbis: *Qui debitor, ad effectum præsentium omnia sua bona præsentia & futura, nomina, rationes & actiones generatim oppigneravit & oppignerat; ac præsertim domum sitam &c.; quin specialis hypotheca generali deroget & vicissim.* Et quidem justa de causâ usum hunc in Galliam invexêre Notarii in favorem & pro securitate creditorum, quibus hypotheca solùm generalis, aut specialis à generali sejuncta posset esse noxia; cùm certum sit, 1. quòd debitor, qui bona sua generatim tantùm creditori suo oppigneravit, eo non obstante, posse illa validè abalienare; licèt non teneatur ad declarandam talem hypothecam, aut nova contrahere debita, eâ etiam omninò omissâ: quod idem secundâ vice non potest, si specialiter talem domum aut prædium oppigneraverit; saltem sine fraude; nisi posteriori Creditori priorem declaret hypothecam, quam ipsi committit.

2. Si aliundè Creditor specialem tantùm habeat hypothecam, & clausulam hanc non addiderint Notarii: *Quin generalis hypotheca speciali deroget, aut vicissim*: tùm jure suo in universa debitoris bona ex generali hypothecâ acquisito uti non potest, nisi post juridicam specialis suæ hypothecæ discussionem: unde fit, ut specialis illa hypotheca ei fiat magis noxia; cùm in multorum Creditorum concursu, ad petitionem crediti sui non potest admitti, nisi secundùm ordinem specialis suæ hypothecæ; habitâ ratione datæ, seu diei contractui suo adscriptæ: & intereà teneatur ad discussionem fundi sibi specialiter oppignerati; ex quo inferre est, quàm utilis sit Creditori ea, quam diximus Clausula.

Addimus insuper: Licèt enim à Notariis non fuisset adjuncta clausula hypothecæ specialis: generalis tamen & tacita in universa debitoris sui bona hypotheca Creditori competeret. Nam regula est in Parlamento communiter admissa, omnem videlicet contractum coram Notariis habitum tacitam secum inferre hypothecam intra fines Jurisdictionis sigilli sui; Licèt, Creditori specialis duntaxat competeret hypotheca, & affectata in rem, cujus causâ mutuum fuisset contractum: Si regium sit sigillum, qualia sunt Parlamenti, suburbanæ Jurisdictionis Parisiensis & Consulum; tùm obtinet generalis hypotheca in omnibus debitoris facultatibus: & si Dominiale sit sigillum, hypotheca locum habet in omnia bona intrà Dominii fines contenta. Hæc est Galliæ Jurisprudentia, quâ dijudicari debet proposita difficultas de Blandino & Landerico, si in Galliâ contraxêre. Vide *Hypotheca*, Casus I.

CASUS VII.

Herennius, qui nullum habet fundum, naturâ sua fructiferum, sed præsentem duntaxat pecuniam & merces, natali 500. lib. Censuum annuum & personalem pro summâ 10000. Lib., quam accepit. Nunquid legitimus est census ille, qui non aliquâ re immobili, sed mobilibus tantùm Herennii bonis, ejusque persona fundatur?

Ratio dubitandi est, quia verbis expressis census hujusmodi personales damnat S. Pius V. (*a*): Huic tamen contrarius est universalis Galliæ usus.

(*a*) S. Pius V. in Bullâ *Cum onus*, suprà cit. §. 1.

Respons.

Manifestè census hujusmodi damnasse videtur Sanctus Pius V. his verbis: *Statuimus*, inquit, *Censum, seu annuum reditum creari, constituive nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur de sui naturâ fructiferâ.* Quocirca, si Bulla in Gallia fuisset recepta & promulgata, soluta jam manêret quæstio; at cùm ibi non fuerit recepta, vim quoque Legis ibi non obtinet. Ac nequidem solus est hic Sanctus Pontifex, qui illicitos reputârit census, qui in re naturâ sua fructiferâ non fuêre constituti: Cardinalis Hostiensis, Innocentius IV. Sanctus Antoninus & Navarra idem sensêre: Martinus V. & Callixtus III. Bullis suis superiùs laudatis census eos tantùm approbant, qui in agro aut fundo frugifero constituuntur: quod pariter in Burdigalensi Concilio statutum est; unde multi personalem censum penitùs esse usurarium.

Usum tamen contrarium, ut potè in Galliæ regno universim acceptum, tanquam illegitimum damnare non possumus, & quem etiam tuentur multi præcipuæ notæ Doctores, qui propugnant, quòd, ut homo ex legibus, alteri suum potest locare laborem & industriam (*b*): in tali fundo etiam annuam constituere potest pensionem, & quod, ut potest in seipso, quamvis omni re immobili & fructiferâ destituto, constituere pensionem; alteri pariter censum hunc seu pensionem pro pecuniæ summâ vendere potest: Denique, ut alicui personæ imponi potest tributum ab ea Principi solvendum, sic in se censum accipere potest cuidam privato solvendum: *Principes Seculares*, inquit Sylvius (*c*) *justâ de causâ possunt imponere tributum personale quotannis solvendum à suis subditis: Quare non possent etiam ipsi subditi se alii aliis obligare ad similem annuam pensionem? Talis autem obligatio est pecuniâ æstimabilis. Ergo & vendibilis.*

(*b*) Leg. *Qui operas* 38. ff. Locati &c. Lib. 19. tit. 2.

(*c*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 78 art. 4. quæsito 2. concl. 1.

Ad Bullas autem Martini V. & Callixti III. dicendum cum Toleto (*d*): *Istæ conditiones illic exponuntur*, inquit, *sed scio, non esse tanquam necessarias à Pontificibus probatas; sed apud illos, qui Sedem Apostolicam consulebant; quia tales tunc fiebant contractus; & sic narratos Sedes Apostolica approbavit; non tamen voluit damnare contractus in quibus aliter fiebat.* Rem eandem observat Sylvius his verbis: *Quamvis prænominati Martinus & Callixtus quibusdam fortasse videri possint improbasse census personales; certum est tamen, quòd eos non improbaverunt. Approbaverunt enim reales cum certis conditionibus creatos: sed contra personales nihil dixerunt..... Idque propterea, quia non rogabantur de quibuslibet censibus, sed consulebantur de censibus illis expressis, an essent liciti, & an eorum venditores obligarentur eos solvere.*

(*d*) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. L. 5. c. 46.

Quod spectat ad Burdigalense Concilium, certum est, in eo à Provincia non fuisse admissum; cùm censuum personalium usus non minùs, quàm anteà invaluit (*e*).

(*e*) Colleq. Petrec. tom. 5. Colloq. 6. 9. 3. De Sainte Beuve tom. 1. Cas. 203.

CASUS VIII.

Potentianus à Philippo 10000. lib. sub censu annuo eâ conditione accepit, ut Potentianus restitutionem prædictæ sortis ante bimestre spatium denuntiaturus sit sibi: Nunquid injustum est pactum illud?

Respons.

Priusquàm difficultati propositæ fiat satis, advertendum, quòd usus hujusmodi clausulam censuali contractui apponendi, à pauco tempore fuerit inductus; & quòd nullâ Regis declaratione, nullo supremæ Curiæ Arresto fuerit confirmatus; quocirca est tantùm toleratus, ut observat ultimi sæculi Theologus (*f*).

(*f*) De Sainte Beuve, tom. 1. Cas. 203.

Quo supposito, existimamus, regulariter loquendo, ad æquitatem naturalem pertinêre, ut debitum, quandocumque volet, persolvere queat debitor; cui rei adversatur clausula, contractui apposita, quâ Creditori suo debiti censûs sortem præcipuam solvendam ante bimestre aut trimestre spatium denuntiare tenêtur.

Attamen non putamus conditionem hanc adeò esse injustam, ut ex eâ fiat contractus vitiosus; ob duplicem rationem. 1. Quia, licèt Principis Lege,

Lege, aut Arrestorum Jurisprudentia non fuerit confirmata hæc conditio, iisdem tamen nec fuit improbata. 2. Quia, ut declarat idem Theologus, Bulla Sancti Pii V. clausulam hanc his verbis approbat (a): *Cùm verò traditione pretii reditus extinguendus erit, volumus per bimestre ante id denunciari, cui pretium dandum erit;* & quamvis Bulla hæc in Galliâ vim legis non obtineat; non minùs tamen quod ex ea præcipitur, æquitati naturali est consonum: Nam, si ex æquitate possit debitor ab ære alieno se eximere, eadem quoque exigit, ut id possit absque alterius incommodo: Atqui sine ista clausula census redimendi facultas Creditori sæpè posset esse noxia: Ut si debitor, v. g. solutionem sortis præcipuæ pararet, pridiè, quàm de nummis fit decessio, eorumve interdicitur usus; quod tàm crebrò per decem & ampliùs annos evenit in Galliâ. Denique sine hac clausula pecuniæ suæ alibi aut collocandæ, aut in alium usum convertendæ occasionem facilè amitteret Creditor: Unde clausulam hanc tanquam legitimam admittunt Docti Jurisperiti, inter quos * Ferrerius (b).

(a) S. Pius V. in Bulla. *Cùm onus* 79. §. 11. 19. Januar. 1569.

(b) D. Ferrerius de scientia Notariorum, art. 22.

Existimamus itaque, absque injustitia clausulam hanc contractui censuali Potentiani cum Philippo posse apponi.

* Ex rationibus supra allatis nemo non videt satius fore, ut expressâ declaratione ubique prohiberetur Census redemptio, nisi *per bimestre ante id denunciatum fuerit, cui pretium dandum erit* redemptionis, præsertim si intempestivè Census redimatur.

CASUS IX.

Cum Perigenes, omnia mobilia sua Josepho, cognato suo legasset, in inventario bonorum ipsius duo reperti sunt contractus censuales, quorum quilibet census est 300. lib. Eos ad se pertinêre contendit Josephus, uti mobilia bona: Perigenis è contra hæredes eos ad se pertinêre volunt, uti immobilia: quâ de re inter se litigant: Pro quo stat jus?

Respons.

Hujusce quæstionis enodatio in eo præcisè consistit, ut sciatur, sub quâ consuetudine sic mobilia sua legavit Perigenes: Jus enim consuetudinarium in hoc casu tàm in foro externo, quàm interno pro Lege habetur; ita est, cùm de mobilibus immobilibusve nihil statuerit Princeps quoad contractus censuales; locorum standum est consuetudini.

Ea autem in re non consentiunt inter se locorum consuetudines; Verum quidem est, quod Parisiensis consuetudo (c) declarat, hujusmodi contractus inter immobilia esse censendos: *Census pretio constituti, inter immobilia sunt reputandi, donec fuerint persoluti;* & ubi contraria non est, Parisiensi quamlibet aliam obsequi, ut judicatum est in Aurelianensi consuetudine ex Arresto Parisiensis Senatûs 13. Feb. an. 1577. referente D. Champrond, & quod laudat Ferrerius; (d) depromptum à Brodelio, qui simile huic laudat ejusdem Senatûs.

(c) Consf. Parisf. art. 94.

(d) D. Ferrerius in consuet. Parisf. art. 94. Glossâ prima n. 5.

Sed sunt tamen consuetudines quædam peculiares, ut Trecensis (e), quæ inter mobilia bona contractus omnes censuales recensent. Unde sequitur, quòd, si Josephus & Perigenis hæredes consuetudini Parisiensi aut alicujus Provinciæ, quæ contrarium non statuerit, subjaceant; pro hæredibus Perigenis stat jus; & si Rhemensi, Trecensi aut Vitriacensi consuetudine (f) sint subditi; ut cætera mobilia, sic prædictos censuales contractus debet obtinêre Josephus.

(e) Consuet. Trecensis art. 66.

(f) Consuet. Rhemensf. art. 18.

Tria autem juvat hic observare.

Primum: Quod Contractus censuales inter immobilia recensêri debêre declaratum est in Provinciis juris scripti, quæ jurisdictioni Senatûs Parisiensis subjacent, uti judicatum est ex Arresto ejusdem Senatûs 4. Feb. 1572. quod refert Brodelius, & longo post tempore, ex alio Lugdunensis Curiæ 16. Julii an. 1668. quod laudat Dufrêne (g) in suo fori Diario, quo confirmatur sententia, à Senescallo hujus Urbis lata, non obstante instrumento publico à Causidicis & Procuratoribus Lugduni subscripto, quo declaratur, publicè esse notum, census inter mobilia intra fines Provinciæ recensêri.

(g) Du Frêne, Diarium fori tom. 2.

Secundum: quòd Census, quamvis sub privatâ subscriptione constitutus, non minùs inter immobilia censêtur, quàm Census coràm Notariis factus; licèt sit absque hypotheca. Ita sentiunt Brodelius (h) & Auzanetus, quos sequitur Ferrerius (i). Ratio est, quia per talem Censum abalienatur sors præcipua, quod sufficit, ut inter immobilia habeatur.

(h) Brodelius n. 4.

(i) D. Ferrerius cit. n. 7.

Tertium: quod idem dici debeat de simplici subscripto, seu schedulâ, quo debitor censum constituere seipsum obligat erga Creditorem ob summam jam traditam, & cujus usuram à die schedulæ adscriptâ solvere promittit. Ita etiam Auzanetus ex Arresto supremæ Curiæ Senatûs Parisiensis conformiter lato 27. Maii an. 1638. juxta conclusiones D. Jalon, Generalis Causidici. At si Debitor usuram solvere non promitteret; inter mobilia censeretur illa schedula, ut judicavit idem Senatus ex Arresto 24. Martii 1662. relato in secundo tomo Diarii fori.

Denique ex diversitate consuetudinum multæ aliæ emergunt quæstiones, quarum longius esset examen, & quæ ad præsentem non pertinent difficultatem. Quare de iis Ferrerium consulat Lector in suo Commentario in titulum 94. Parisiensis consuetudinis (k), in quo fusè & dilucidè rem istam explicat eruditus ille Commentator. †

(k) D. Ferrerius tom. 2. pag. 512.

† Nota Pontazium Gallum, in Gallia, & præcipuè pro Gallis scribentem de Censibus juxta Jurisprudentiam Galliæ fuisse locutum, non autem juxta duas sup. cit. Martini V. & Callixti III. Constitutiones juxta quas plures ad Censum quam juxta Galliæ Jurisprudentiam conditiones requiruntur. Nam Martinus V. & Callixtus III. ad Censum requirunt 1. ut determinetur domus, aut fundus, aut aliqua res immobilis in qua constituatur Census. 2. Ut res illa sola quæ designata fuerit, obligata maneat. 3. Ut detur justumpretium pro Censu. Pretium autem justum reputatur quod Principis authoritate taxatur. 4. Ut statim pretium solvatur, cùm Census emitur. 5. Ut qui vendit Censum, eum redimere possit. 6. Ut tamen non obligetur eum certo tempore redimere. 7. Ut si res obligata pereat, pereat quoque Census. 8. Ut pensiones non superent æstimationem rei in qua Census constituitur; quæ conditiones non omnes requiruntur in Gallia, in qua duæ supra appellatæ Constitutiones nunquam fuerunt receptæ. Hinc cùm variæ variis in regionibus consuetudines Legesque vigeant, non resolvendi essent plures ad Censum pertinentes casus sicut resolvuntur à Pontazio; non sic, inquam, omnino decidendum foret in locis in quibus aut recepta fuisset utraque Martini V. & Callixti III. Constitutio, aut à Principibus Sæcularibus plures ipaucioresve quàm in Gallia conditiones ad Censum requirerentur.

CENTURIO.

QUOD hîc de Centurione dicimus, de cæteris pariter intelligendum est ductoribus, qui militibus imperandi jure potiuntur: omnes enim perindè tenentur, Principi secundùm justitiam famulari, belli leges servare, abjectâ omni concussione, vexatione, fraude, minis injustis, aut inhumanitate; neque permittere debent, ut quid simile in Principis ditione aut subditos à militibus suis fiat: alioqui proprio privatoque nomine ipsi à suis illata damna præstare debent.

Hæc est prima ac præcipua regula, quam sequi tenetur vir bellicosus, ac præcipuè Centurio, & quilibet alius militum ductor.

Secunda hæc est: quòd talis ductor sit Dominus eorum omnium, quæ in bello justo hostibus abripit, ubicumque reperiantur; excepto casu tutelæ, quæ ipsis fuisset concessa; & tributi ipsis impositi, quod contulissent, aut saltem solvere utique vellent.

Tertia: quòd Ecclesias, aliaque loca sancta debeat venerari; nec unquam vasa sacra, aliaque Divino cultui dicata auferre.

CASUS PRIMUS.

ALCIBIADES, centum peditum Centurio, quatuor aut quinque habet famulos, quos recensionis diebus suppositios habet pedites: id ipsum sciente generali, qui pedites recenset Inspectore, ac dissimulante: Quæritur, utrùm stipendium eorum è Regiâ pecuniâ proveniens sibi possit arrogare; an verò sub peccati reatu ad illius restitutionem teneatur?

RESPONS.

Miles quilibet, dato sibi à principe stipendio debet esse contentus, ut manifestò constat ex responsione S. Joannis Baptistæ, ad milites, qui eum interrogabant de viâ salutis suæ. *Neminem concutiatis*, inquit, *neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris* (b): quod etiam docet Sanctus Ambrosius, à Gratiano relatus, ex eodem textu (c). Unde sequitur, quòd, cùm salaria sua & stipendia solita habeat Centurio à Principe absque furti reatu militum suppositiorum stipendia sibi arrogare nequit, quos militari habitu indutos, tùm, cùm recensentur ejus copiæ ostendit.

(b) Luc. III. 14.

(c) S. Amb. in Luc. III. in can. *In singulis* 19. dist. 86.

Hinc colligi necesse est, teneri Alcibiadem ad restituendum Regi ea omnia, quæ hac ratione sibi comparavit; nisi certò sciat Rex eum Centurionem hujusmodi subdititios habêre milites; quod Rex tolerat; ut fieri potest tempore pacis, quo Rex tot non eget militibus, uti dùm fervet bellum. Verùm hac præsumptione non facilè sibi blandiatur Centurio: Nam ex silentio, aut etiam formali Inspectoris generalis consensu tuta non fit Centurionis conscientia: cùm is tantùm Principis mandata debeat exequi, & impedire ne in copiarum recensione decipiatur: E contra ipsius conniventia est capitalis; ut potè Regiæ voluntati rebusque contraria (d).

(d) De Sainte Beuve tom. I. cas. 93.

CASUS II.

LYSIMACHUS, Centurio Turmæ centum Dymacharum, qui vulgò Dracones dici solent, Gratianopolim incedens, quò totus convenire jussus est exercitus, in itinere à septem octove pagis varias pecuniæ summas accêpit, ut vexationes à copiis fieri solitas evitarent. Nunquid pecuniam hanc absque injustitia recipere potuit?

RESPONS.

Datas ab illis pagis summas pecuniæ sine injustitiâ manifestâ recipere non potuit ille Centurio. Turmæ namque ductor ex officio tenêtur in conscientiâ omnem impedire vexationem, & contentus esse debet contubernio, utensilibus, aliisque rebus, quas exigere Princeps permittit, quæ ipsi eò conceduntur, ut neque per se, neque per milites ullam admittat vexationem aut injustitiam, ut ait Sanctus Ambrosius in Canone superiùs relato (e): *In singulis quoque generibus hominum*, inquit, *conveniens tribuit Sanctus Joannes Baptista responsum unum omnibus ita..... militibus: ne calumniam faciant, ne prædam requirant, docens idcircò stipendia constituta militiæ, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur*: Unde sequitur Lysimachum tenêri ad restitutionem eorum omnium, quæ ab his pagis hoc modo, aut in eum finem exêgit (f).

(e) S. Amb. in cit. can. *In singulis*. 19. dist. 86.

(f) De Sainte Beuve tom. I. cas. 93.

CASUS III.

ANNIBAL, Centurio centum militum, qui bellica jaculantur granata; accepto metas eundi mandato, suos præmisit milites, quos quinque aut sex diebus post secutus est. Cùm metas eodem die cum copiis advenisset, novit, eas in itinere furta & concussiones fecisse, de quibus multorum pagorum incolæ conquesti, jus ab eo petierunt; quare ipsis promisit, se reos puniturum, & eorum quæ etiam retinerent, restitutionem procuraturum? Nunquid ex eo munus suum perfecit; an verò sub peccati reatu tenetur illatum ab iis damnum propriâ reparare pecunia?

RESPONS.

Cùm ad reparationem damni illati sit inutilis pœna, quâ militibus suis minatur ille Centurio; nec sufficiat pariter in eam rem promissum de procurandâ restitutione eorum omnium, quæ ex furtis adhuc in manibus habêrent milites; absque culpâ nondum est coram Deo ille Centurio, sed tenêtur vel per reos, vel per seipsum, si isti non possint, ad restitutionem totius damni his pagis illati. Ratio est, quia Centurio per seipsum milites, qui suo subjacent imperio, ducere tenetur, sub pœnâ non solùm bellicis contradicendi constitutionibus, sed etiam per seipsum præstandi excessus, furta

furta & alia, quæ admittunt; ut fert Edictum Ludovici XIII. an. 1633. & Edictum Ludovici XIV. an. 1655. compendii latum, aliaque plurima. Huic decisioni apertè favet Sanctus Bernardinus Senensis his verbis (*a*): *Si quis Dux multos stipendiarios habet*, inquit, *ad restitutionem tenetur de omni damno, quod inferunt injustè subditi sui, si obviare potest, & non fecit.* Atqui militum suorum vexationes impedire poterat Annibal, si eos per se ipsum ducere voluisset; uti ex Edictis erat ipsi imperatum. Igitur, eâ re omissâ, ipse tenetur ad debitam petentibus reparationem.

(*a*) S. Bernard. Serm. 34. in dom. IV. quadrag. c. 4.

CASUS IV.

Maximilianus, Centurio peditum; catervam suam triginta novis militibus supplêre jussus, & in eam rem necessariâ egens pecuniâ, ab Alexandro Provinciæ præfecto Sancti Claudii oppidulum pro statione sua seu Hybernaculis obtinet: quo facto cum hujus oppidi Consule aliisque officialibus convenit, se ibi non mansurum cum caterva; modò sibi præsentem 800. libr. summam numerent, quâ traditâ apocham manu suâ subscriptam accipiunt; eamque pecuniam ad conquirendos milites suos adhibet. Nonne Centurio ille ad restitutionem tenêtur summæ illius; & si teneatur, cui facienda est restitutio?

Respons.

Si ad summæ ab incolis oppidi Sancti Claudii acceptæ restitutionem obligaretur ille Centurio; restitutio illa Regi esset facienda: quia numeratas ab urbibus, oppidis atque pagis in his occasionibus pecunias in Galliâ Rex jubet deduci de suis annuis tributis, aut cum annonâ militari solvi. At propugnari potest, eum ad talem restitutionem non obligari, 1. Si pactum illius non fuerit injustum & ad plebis vexationem, summam majorem, quàm par est, habitâ ratione facultatum oppidanorum, exigendo. 2. Si Provinciæ Præfectus Centurionibus stationem assignandi generatim, aut Maximiliano speciatim cum licentia eam incolis loci vendendi, à Rege potestatem obtineat. 3. Si alia ipsi non fuerit assignata statio, atque facultatem obtinuerit componendi cum incolis loci; alioqui reus fieret contra Edictum Blesense, (*b*) quo expresse statuitur: *Quòd Duces omnes & Turmarum membra, seu sint pedites aut equites; qui ceperint, exegerint, vi arripuerint pecuniam ad non sumenda Contubernia in domibus & pagis, morte punientur, absque spe gratiæ aut condonationis: & si fortè ob impunitatem aut aliter, à nobis concederentur litteræ hujusce rei permissivæ; prohibemus strictissimè magno sigillorum nostrorum carissimo & fideli custodi, ne eas sigillo muniat; ac Judicibus nostris, ne earum rationem habeant* (*c*).

(*b*) Edict. Blef. art. 305.

(*c*) De Sainte Beuve. Tom. III. cas. 93.

CASUS V.

Astolphus, Centurio Turmæ centum equitum, acceptis mandatis à Ministro Regis ad sumenda Meldis contubernia, mutuo consensu cum urbis Officiariis egit, qui ad relegandos illos equitos in suburbia ac Tabernas propriis impensis victuros, summam 150. libr. incolatum nomine dare maluerunt. Acceptâ re oblatâ, Schedulas ad collocandos in Tabernis milites suos Astolphus accepit; cùm autem à quibusdam urbis incolis fuisset animadversum octoginta tantùm non verò centum esse equites; ab illo Centurione postulârunt urbis Officiarii, ut pro defectu equitum, taxatam quoque summam minueret; quod non sine magno strepitu minisque negavit; quocirca pactam summam metu perculsi solverunt: verùm cùm de dissidio factæ essent quædam formulæ juridicæ, quæ multùm temporis insumpsêre, coactus est Centurio in eadem iterùm urbe pernoctare absque Regis mandato ac propriis impensis: quâ de re quæritur, 1. Utrùm sub peccato teneatur Astolphus, ad restitutionem summæ excedentis numerum suorum equitum? 2. Utrùm quoque ad eandem teneantur inferiores Turmæ ductores, qui & pacti & acceptæ pecuniæ fuêre participes? 3. Posito quod ad restitutionem obligentur, an teneantur in solidum? 4. Utrùm tres quatuorve nobiles viri Centurionis amici, quos pro inferioribus ductoribus habêri volebat; quòd intra paucos dies, absentibus veris ductoribus; Turmam recensêre deberet Provinciæ Præfectus; utrùm, inquam, viri illi nobiles, qui & pacti cum urbe initi & pecuniæ partem suam habuêre, at qui nullam à Rege laboris sui atque curarum mercedem accipiebant, in solidum pariter ad restitutionem teneantur, ratione illius, quod nimium acceperunt?

Respons.

Constat 1. Astolphum tenêri erga urbis incolas ad restitutionem eorum, quæ accepit ab iis ultra præsentem militum suorum numerum: quia sic intendit Rex, ut solùm pro ductoribus & militibus præsentibus, non verò absentibus, solvant urbes, oppida, pagi: quocirca injustè egit ille Centurio, Meldenses incolas cogens ad solvendum pro suppositiciis militibus. Ac dicere supervacaneum est, Astolphum inferioresque ductores ad pernoctandum iterùm propriis impensis, fuisse compulsos ob denegatam sibi summæ solutionem; aliasque in eam rem juridicas Formulas: nam malæ fidei suæ doloque sumptus illos debent imputare juxta istam Bonifacii VIII. (*d*) Regulam: *Damnum, quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet, non aliis imputare.*

(*d*) Reg. 86. de reg. juris in 6.

Si quis denuò objiciat, tandem incolas consensisse de solutione 150. librarum, idque libenti animo, ut præsumi potest, cùm quisque plus de suo quidquam malit conferre, quàm domos, supellectilia, familiamque ipsam militum periculo exponere: dicendum è contrà, quòd, cùm in urbe versantur milites armati, incolisque vim minantur; justâ de causâ præsumi queat, incolas petita tributa non solvere, nisi vi & metu, ne repulsâ suâ magnum quodpiam malum in se accersant. Astolphus itaque injustitiæ factus est reus, vi ac minis ultra sibi debitum exigendo, & consequenter ad restitutionem hujusce superflui tenetur.

2. Ductores inferiores pariter ad restitutionem, non quidem in solidum, tenentur; nisi fortè cùm Centurione ad injustitiam contulerint; sed pro ratâ lucri excedentis, quod justè erat debitum.

3. Idem dicendum de viris nobilibus, Centurionis amicis, qui, licèt non ductores titulo; tales attamen habebantur; cùm & pacti fraudulenti & lucri, non minùs quàm alii participes fuerint. Ita doctus Theologus, cujus decisiones, dùm erat in vivis, post mortem fuêre collectæ. (*e*).

(*e*) De Sainte Beuve. Tom. V. cas. 207.

CASUS VI.

Sygismundus, equitum Turmæ Centurio, in hostiles agros ad prædam immissus, vasa argentea, aliaque supellectilia in templo recondita ad majorem securitatem, valoris 2000. nummorum abripuit. Nunquid ad aliquam tenetur restitutionem ob azyli sacri violationem, ubi fuerant deposita?

RESPONS.

Certum est, quod in hostes ablata, cùm bellum est justum, legitimè esse acquisita, nec esse restituenda. *Circa Principes & Milites habentes guerras ad invicem*, inquit Sanctus Raymundus (*a*), *distingue; quia, aut ille, de quo quæritur habet justam guerram, vel bellum; aut non. In primo casu, scilicet cùm habet justum bellum & non exercet illud; nisi contra nocentes, & non habet intentionem corruptam; quidquid capit ab hostibus suum est, nec tenetur restituere.* Suam sententiam probat ille Sanctus authoritate antiqui Canonis, quem refert Gratiani Decretum (*b*), in quo dicitur. licitum esse bellum jure gentium. Quocirca, qui bellum agunt, jure hostibus dicere possunt, quod olim Sanctus Augustinus Donatistis (*c*), *Quia vobis ablata nobis Dominus dedit, non ideò concupiscimus aliena: quia illius Imperio, cujus sunt omnia, facta sunt nostra, & justè nostra sunt.*

(*a*) S. Raymund. in Sum. Lib. 2. tit. 5. de Raptor. §. 17.
(*b*) Isidor. in cap. *Jus gentium.* 9. dist. 1.
(*c*) S. Aug. L. 2. contra Litteras Petiliani c. 19. Can. *Si de rebus.* 2. 34. q. 8.

Idem tradit Sanctus Thomas his verbis (*d*): *Si illi, qui deprædantur hostes, habeant bellum justum; ea. quæ per violentiam in bello acquirunt, eorum efficiuntur: & hoc non habet rationem rapinæ: unde nec ad restitutionem tenentur.* Neque dicendum, Ecclesiam esse sacrum azylum, in quo deposita bona in tuto debent esse & contra vim militis. Non enim propter sanctitatem loci illa bona minùs sunt hostium, ac sine crimine & injustitiâ possunt auferri. Unde colligimus, Sigismundum ad nullam teneri restitutionem erga illos, ad quos pertinent 2000. nummorum, aliaque in templo deposita supellectilia, quæ abstulit.

(*d*) S. Thom. 2.2.q 66. art. 8. ad 1.

Vide BELLUM.

CESSIO BONORUM.

CESSIO bonorum est Beneficium, à Lege debitori concessum, quo derelictis omnibus Creditori suo bonis, à carcere si sit detentus, aut etiam metu incarcerationis eximitur. Hoc eis Beneficium prodest, ne judicati detrahantur in carcerem (*e*).

Solus debitor personaliter præsens, ac per se ad bonorum cessionem admitti potest, idque coram Judice, qui pro foro sedente †, ut fert Edictum an. 1490. (*f*) & 1520.

Cessionis Beneficium debitori non conceditur, nisi jurato, se nihil de suis bonis condidisse aut avertisse. *Jusjurandum tamen per adoranda præbeat eloquia, quòd nullam rerum causâ occasionem, aut aurum reliquum habeat, unde æris alieni supplementun faciat* (*g*).

Multi tamen eo potiri nequeunt cessionis Beneficio, seu à parte Creditoris, cujus creditum est privilegiatum, seu à parte debitoris, qui eo sit indignus.

1. Ad cessionem nemo admittitur, ubi agitur civile debitum, quod ob crimen in aliquem admissum adjudicatur.

2. Ad eam quoque non admittitur Villicus, conductionis suæ Reliquator. Et alii, de quibus in tertio casu.

3. Ex Provinciarum consuetudinibus alii permulti excipiuntur casus, quales sunt, ubi agitur de deposito, de impensis litium æstimatis, venditione hæreditatis, pensione, alimentis, locatione domûs, remediis, sumptibus funebribus, dotali summâ viduæ ab hæredibus sui sponsi debitâ, famulorum mercede, de reliquis ex administratione bonorum Ecclesiæ, Communitatis, Tutelæ aut Curatelæ provenientibus; idque, quantùm fert locorum consuetudo, aut postulat æquitas naturalis, cùm in eâ quidam silentur casus imprimis Campsores fraudulenti, ne dùm ad cessionis Beneficium admittantur, ut potiùs quandoque capitali pœnâ afficiuntur ex Constitutionibus Galliæ (*h*) seu Edictis.

Cessor erga Creditorem non liberatur à debito, nisi pro ratâ bonorum ipsi derelictorum; ac superflui manet debitor. *Qui bonis cesserint, nisi solidum Creditor receperit, non sunt liberati*, inquit Lex prima Codicis superiùs laudata: ita ut Creditor bona à debitore posteà acquirenda sibi possit retinêre, pro superfluo debito; quin tamen incarcerationem ejus possit requirere pro solutione summarum, quæ cessionem antecedunt, nec etiam debitorem partis de novo bonis spoliare; non necessaria ad vitam relinquendo. *Si quid posteà eis pinguiùs accesserit, hoc iterùm usque ad modum debiti posse à Creditoribus legitimo modo avelli* (*i*).

Cessor in generali bonorum suorum derelictione, ea etiam censêtur repudiasse, quæ ex acquisitâ successione, licèt nondùm actu possessâ, ad ipsum pervenêre; atque in hæc ultima bona, uti in possessa actu jus suum exercêre possunt Creditores ipsius.

Denique cessoris Fidejussores ex ipsius cessione factâ, à cavendo debito non liberantur: si possessio rerum debitoris, inquit Lex, data sit Creditori, æquè dicendum est, Fidejussorem manêre obligatum (*k*).

(*e*) Leg. *Qui bonis.* 1. cod. qui bonis cedere possunt. L. 7. tit. 71.
(*f*) Edictum an. 1490. art. 34. & 1520. art. 70.
(*g*) Novell. quibus. 175. cap. 1. authent. collat. 9. tit. 18.
(*h*) Edict. Aurelian. art. 143. Edict. Bles. art. 205. Edict. an. 1600.
(*i*) Leg. *Cum & Filii-Familias.* 7. in fin. cod. qui bonis cedere possunt.
(*k*) Leg. *Heres.* 21. §. 3. n. fin. ff. de Fidejussor. L. 46. tit. 1.

CASUS PRIMUS.

ODOARDUS, minutarum mercium Mercator, & sapientiâ & moribus Christianis præcipuus, facto per quemlibet annum, mercium ac negotiorum suorum indice malum rerum suarum statum agnovit, quas etiam à duobus tribusve annis in pejus ruere ob temporis invidiam experitur. ita ut, mercium suarum valor debitas Creditoribus suis pecunias non adæquet, qui si fortè, is obierit, aut in posterùm, uti nunc, jaceat Commercium; vix crediti sui dimidium reperient. Quocirca, cùm scrupulosâ sit conscientiâ, & majus ipsis inferre damnum prorogato Commercio suo reformidet; quærit, utrùm sub reatu peccati in tali circumstantiâ teneatur, omnem illis rem suam in præsentiâ deserere.

Ad hanc cessionem videtur obligari ex bona fide & justitiâ ipsis debitâ.

Vide.

† Debitores juxta jus Rom. bonis cedere potuerunt sive per se, sive per alium ad hoc deputatum, sive publicè & in foro, sive privatim & extra forum. *Bonis cedi non tantùm in jure, sed extra jus potest, & per nuncium, vel per Epistolam id declarari.* Leg. ult. ff. de Cess. bon.

Videtur è contrà, quòd ad eam in conscientia non obligetur. 1. Quia in meliùs verti possunt mala, quæ ab aliquot annis perpessus est, tempora. 2. Quia sic de bonis suis decedendo, & famam quoque suam amittet. 3. Denique, quia verisimile est, quòd à creditoribus suis, aut à quibusdam saltem de jacturâ sua iratis, malè omninò habebitur & ad justitiæ rigorem. Hæc sunt ejus præcipua hinc & indè pugnantia argumenta. Quid in tali casu facturus est?

RESPONS.

Cùm hactenùs, ut supponitur, bonis moribus fuerit Odoardus, ac rerum suarum atque commercii jacturam passus fuerit, ob solam temporum injuriam; aut damna, quæ absque culpâ suâ ipsi contigerunt; non existimamus, quòd rigorosè loquendo ad cessionem omnium bonorum suorum erga Creditores in conscientiâ teneatur; idque ob triplicem rationem.

Prima est: quia sibi pœnam adeò humilem ac probrosam infligere non tenetur: dicimus *probrosam*: nam, ut observat inclytus Jurisperitus (*a*), licèt bonorum cessio de jure non sit probrosa (*b*), est tamen de facto; ex Lege Codicis, ejusque ab Accursio factam explanationem; & ex alia Lege ad marginem indicatâ (*c*), quæ idcircò talem cessionem vocat: *Miserabile cessionis bonorum auxilium.* Et reipsa, qui ad eam admittuntur, de suis bonis tantùm decedunt libertatis causâ, metuque incarcerationis, quô, eâ mediante fiunt immunes: attamen magnum famæ suæ patiuntur dispendium, pristinaque eos fides deficit *: Cùm igitur cessio talis sit pœna, culpamque pœna supponat, quam sibi exprobrare nequeunt ipsius Creditores; damnatoriam Judicis sententiam expectare potest Odoardus; ne magis minusve probrosas immeritò subeat conditiones pro variis locorum moribus, ubi fit talis cessio. Quare, cùm solvendo culpâ suâ non sit idoneus, neque etiam futurum Creditoribus suis damnum pariter attulerit, nisi rem suam restituat: existimamus, eum tutâ conscientiâ commercium suum posse continuare, curas suas, quantùm in se erit, augendo.

(*a*) Accursius in Leg. *Cum solito.* fin. Cod. bonis cedere possunt. L. 7. tit. 71.
(*b*) Leg. *Infamiæ.* Cod. 1. Ex quibus causis infamia irrogatur. L. 2. tit. 11. & Leg. *Debitores* ll. ibid
(*c*) Leg *Cum solito.* Cod. Qui bonis cedere possunt.

Secunda: quia non eâdem semper manet temporum injuria; ac subito improvisoque casu in meliùs mutatur fortuna Mercatoris. Tùm Odoardus res suas, si fortè eveniret illa mutatio, ad meliorem statum revocasset. Unde, cùm ingenuis Christianisque semper moribus fuerit, non sine causâ divinæ potest confidere Providentiæ, atque ab eâ necessariam sibi opem sperare

Tertia: quia justè formidare potest, ne se ad vitam necessariis rebus spoliet cessio sua: nam quotidianâ constat experientiâ, inter cessuris Creditores quosdam reperiri, qui damnis sibi necessariò illatis irati, cum eo, perquàm rigorosè agunt, omnesque Christianæ caritatis atque humanitatis regulas abjiciunt, nullo priùs facto examine, nùm debitor sit reus, necne; ac nullo modo curant, utrùm ad extremam ex tali cessione paupertatem deveniat; cùm aliquam ab his Creditoribus humanitatem requirat naturalis æquitas; ac postulet, ut cessori, cui nulla aliundè patet subsidii via, ad vitam saltem necessaria relinquant.

Advertendum tamen 1. Nostram nos sententiam non propugnare, nisi ex hypothesi, quòd nullus Creditorum Odoardi, ad pejorem, quam ipse fortunæ statum redigatur; neque ipse viis illicitis, ad mercaturam exercendam pervenerit ut ex casu proposito videtur supponi: quæ duo si forent, diversum prorsùs ferendum esset judicium. 2. Commercium suum continuando, ipsum sobriæ vitæ genus esse amplexurum; parcè vivendo, in quantùm poterit, omnemque suam industriam, curasque adhibendo ut melior sibi fortuna vertat.

* Præcipitur ut Cessio fiat à debitore personaliter & coram Judice, ut pudore aliquo ejusmodi Cessionem comitante, frequentiores impediantur Cessiones. Hinc cum innocens plectendus non videatur, ii viderentur à probrosâ, id est coram Judice faciendâ Cessione eximendi, qui sine sua culpa à pristino lapsi sunt statu; sed tamen Lex nunc non distinguit, & omnes omninò sive propter negligentiam & malam rerum suarum administrationem, sive propter inexpectatam adversæ fortunæ vicissitudinem & absque ulla sua culpa lapsi sunt ad Cessionem coram Judice, & personaliter faciendam cogit, ne facilior ad crebras Cessiones via pateat.

CASUS II.

FLAVIUS, Aromatum Propola, re totâ familiari penitùs disturbatâ, bona sua omnia derelinquere Creditoribus suis statuit, qui vel dimidium crediti sui ex iis non percipient. Verùm ad extrema foret ipse cum uxore suâ duobusque filiis redactus, nisi prospiciens suis necessitatibus, quædam occultaret; quare pecuniam quandam ac nonnullas merces, cum Schedulis aliquibus Campsoriis ipso visu solvendis secretò retinet, quibus seipsum suamque poterit sustentare familiam. Nonne id ipsum potest tutâ conscientiâ, necessaria tantùm sibi recondens?

RESPONS.

Solvi potest ista difficultas ex hâc juris regula (*d*): *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque, quàm stricti juris rationem.* Quod confirmat ista juris antiqui regula (*e*): *In omnibus quidem, maximè tamen in jure, æquitas spectanda.* Atqui ad æquitatem naturalem pertinêre videtur, ut Flavius, vel injuriâ temporum, vel debitorum suorum malâ fide, aut aliquo alio casu ad ejurandam bonam copiam adactus; absque culpâ secretò sibi possit retinêre aliquid, unde se, uxoremque suam cum liberis sustentet; licèt ea ipsi non concederetur gratia in foro exteriori, in quo in debitores pro creditoribus semper præsumitur, ob eam præcipuè causam, quòd eâ facultate abuterentur plerique debitores; si à judicibus concederetur. †

(*d*) L. *Placuit.* 8 Cod. de judiciis. L. 3. tit. 1.
(*e*) Reg. 90. ff. de diversis reg. juris antiqui.

Sed, ne injustitiæ reus fiat Flavius in hoc, necesse est, ut eâ clam tantùm recondat, quæ ad mendicitatem vitandam, modicumque victum sunt necessaria; usque tandem, si rem in posterùm restitueret, debitam Creditoribus suis justitiam, quantùm in se erit, accuratè reddat. Ita Sylvester, Navarrus, aliique Authores permulti (*f*), quibus suffragatur Covarruvias (*g*).

Adverte tamen hactenùs dicta locum non habêre in debitis ex aliquo crimine contractis: Nam in civilibus duntaxat locum habet cessio bonorum: Unde, cùm pro delicto perpetrato multâ pecu-

(*f*) Sylvester de Prierio. v. *Restitutio.* 7. q. 6. Navarr. Manu. c. 7. n. 86. Colloq. Condom. Tom. I. Colloq. 17. Sect. 1.
(*g*) Covarr. variar. Resolut. L. 2. c. 1, n. 6.

† Quomodo possit sine peccato ex bonis aliquid sibi secretò subducere non video, si, ut suprà dixit Pontazius, nullus debitor ad beneficium Cessionis admittitur nisi priùs *jusjurandum..... per adoranda præbeat eloquia*, quòd nullam *rerum causâ occasionem, aut aurum reliquum habeat, unde æris alieni Supplementum faciat.* Nouvel. quibus; suprà cit. Pejeraret enim si ante juramentum aliquid sibi reservasset aut post juramentum reservaret: pejerare autem omni in casu peccatum est. Nec mihi respondeatur tunc non esse perjurium, tùm quia Judices prævium juramentum postulantes, illud non postulant quoad bona debitori, uxori suæ, & liberis ad sustentationem necessaria, tùm quia restrictio mentalis perjurium tollit, nam utrumque falsissimum est; priùs quidem falsum est ex Pontazio qui dicit in suâ hâc responsione nullam omninò reservationem in exteriori foro permitti, & consequenter Judices juramentum exigere quo nihil omninò subductum fuisse affirmetur. Falsissimum est & posteriùs, nam restrictiones mentales, quæ vera sunt mendacia, authoritas non minùs quam ratio damnat: quidquid in contrarium effutiverint & nunc effutiant quidam.

pecuniariâ quidam damnatur; non admittitur ad beneficium cessionis bonorum, ut carcere liberetur: E contrà, cùm solvendo non est idoneus, in quibusdam locis multa pecuniaria in pœnam corpoream, si præsertim grave sit rei delictum, à Judicibus mutatur juxta illam juris Romani regulam: *Qui non habet in ære, luat in corpore*: quæ desumitur ex Lege, quæ sic habet (*a*): *Placuit..... Præfecti vel Præsides, ut eis, qui pœnam pecuniariam agentes eludunt, coercitionem extraordinariam inducant.*

(*a*) L. *Quoniens.* 1. §. fin. ff. de pœnis. L. 48. tit. 19.

CASUS III.

Philopomenus, dictâ utrinque causâ, decretorio judicio 3000. librarum damnatus, in favorem Benedicti, juridicam omnium rerum suarum, metu carceris, obtulit: At verò Benedictus, oblato Judici libello, graviter huic cessioni intercessit. Nunquid absque injustitia suam potest intercessionem persequi?

Respons.

Certum quidem est, debitorem, solvendo æri alieno non idoneum, omnibus bonis suis juridicè cedere posse, requisitas observando formulas. Beneficium est Legis & æquitati naturali consentaneum. Verùm ex Gallicanâ Jurisprudentiâ multæ sunt debitorum species, quibus illud excluditur cessionis beneficium; qualia sunt debita ex administratione Xenodochiorum contracta, ut observat Menardus (*b*); iique omnes, in quos cadit fraudis convictio, ad hanc gratiam non admittuntur; & insuper alii plurimi debitores, quales sunt 1. Advenæ. 2. Mercatores, qui acervatim emptas merces, aliis particulatim vendunt. 3. Mandatarii. 4. Prædiorum emptores, qui venditori pretium eorum non solvêrunt. 5. Reliquatores tutelæ, aut uxoriæ dotis. 6. Regiæ pecuniæ debitores. 7. Stellionatarii. 8. Qui ex contractibus debitores fiunt in nundinis Lugduni atque Campaniæ. 9. Heri pro mercede, seu salariis domesticorum. 10. Tandem, qui contradictorio judicio ac definitivo civilibus interesse, aut mulcta fuêre damnati, ut observat D. Argou, in opere, cujus est titulus: *Institutio ad jus Gallicum*; in quo Ricardum pro se laudat & Loüetum (*c*).

(*b*) Menard. L. 4. c. 17.

Non sine causâ igitur, Philopomeni cessioni intercedit Benedictus; quippè qui in decimâ exceptione mox allatâ reperiatur.

Cæterùm juvat observare, quòd in commercio juxta Constitutionem an. 1673. (*d*) Mercatores & Campsores, bonorum suorum cessores, tenentur ad declarandam per se in Tabulario Consularis jurisdictionis Urbium, in quibus est constituta, aut ejus defectu, in primaria Urbis domo, cessionem suam, unà cum nomine, conditione & domicilio suo; & quòd necesse est, ut hæc declaratio in publicam tabulam referatur, quò omnibus sit nota. Si Provinciæ consuetudine, ut in Occitania (*e*), & aliis quibusdam aliæ præscribantur formulæ, eas cessor ad amussim observare tenetur.

(*c*) Institutio ad jus Gallicum. tom. 2. L. 4. cap. 6. p. 398. Edict. an. 1699.

(*d*) Constit. an. 1673. art. 10.

(*e*) Consuet. Occitan. art. 68.

CASUS IV.

Bauduinus gemmarum Mercator, silente penitus commercio suo, & fermè rem suam totam vix ad persolvenda cæteris mercatoribus debita sua satis esse perspiciens, ab iis debitæ pecuniæ remissionem quoad partem exegit; quod ut faciliùs consequeretur tertiam mercium suarum, suorumque mobilium occultavit, duabus reliquis tertiis partibus manifestatis; quo facto quartæ partis debiti remissionem enixè postulavit, quam ipsi majoris damni metu, concessêre. Quæritur, utrùm ex hac remissione culpâ vacet Bauduinus, nec ad quartæ partis remissæ restitutionem teneatur?

Respons.

Ex hac damnatione coram Deo non innoxius est Bauduinus, nec eum à restitutione quartæ partis sibi dolo remissæ vindicat: ratio est, quia, ut remissio à restitutione eum reddat immunem, cui facta est; penitùs libera esse debet, hoc est, absque coactione, errore, metu atque fraude.

Hinc creditor, qui debitori suo liberaliter debitum quoad partem, aut quoad totum condonat, de ejus solutione desperans, aut qui partem accipere, quàm totum amittere mavult; uno verbo, qui superfluum tantummodò remittit ob fraudem debitoris, qui majori, quam sit reipsa, paupertate oppressum simulat, non censetur, debitorem à restitutione dispensare per talem condonationem. Ita Sanctus Antoninus & Bernardinus Senensis (*f*), quorum prior exemplum in hoc casu propositum affert his verbis: *Ubi certum & clarum est debitum*, inquit, *& ratio usurarum vel alterius usurpationis; nisi creditor liberaliter remittat illud quod remittit, etiamsi de mille decem tantùm remitteret. Si hoc facit; quia putat se aliter non posse residuum habêre: nil valet illa remissio, facta ex publico pacto, quoad animam. Unde cùm Mercator, infortunia passus, fallit, & occultans multa ex bonis suis mobilibus, ut non perveniant ad manus Creditorum, quærit compositionem cum eis de minori quantitate, quàm debeat: putà promittit respondere singulis Creditoribus ad rationem quindecim solidorum pro libra; cùm tamen posset totum dare, vel cedere bonis, aut compositioni assentiunt Creditores, & ita recipientes liberant eum de residuo; certum est, quia quoad Deum adhuc tenetur de residuo; cùm illi non spontè, sed coactè fecerint illam remissionem, volentes potiùs illâ parte carêre, quàm toto.* Quæ verba adeò sunt clara & aperta, ut expositione non indigeant; atque ex iis ad restitutionem quartæ partis à creditoribus ob dolum suum remissæ, manifestè damnetur Bauduinus, & quam in ipsius utilitatem cedere foret injustum ex hac juris regula (*g*) *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

(*f*) S. Bernard. Senens. serm. 40. in Sabbatho post IV. dom. quadragesimæ art. 2. c. 3.

(*g*) Innoc. III. in cap. officii 141. de testamentis, & ult. volunt. L. 3. tit. 26.

CASUS V.

Lampridius, pannorum Mercator, Creditoribus suis, qui tertiam crediti sui partem tantùm accipient, omnibus suis bonis cedere cogitur: quod priusquàm ipsis declaret ex iis alicui pannos quatuor, non numeratâ pecunia ab eo emptos, & quos etiam nùm retinet, utique reddere peroptaret. Quæritur, utrùm, absque aliorum Creditorum injuriâ, id ipsum in hujus favorem præstare queat?

Respons.

Existimamus, Creditorem hunc, à quo pannos quatuor, non numeratâ pecuniâ, quique etiam nunc subsistunt, Lampridius emit, cæteris Creditoribus esse anteponendum: quocirca pannos illos reddere potest & debet Lampridius, antequam de bonis suis decedat. Ratio est, quia, licèt venditor jure hypothecario non potiatur in rem sine præsenti pecuniâ venditam, eamque repetere ab emptore nequeat; in eo tamen casu præfertur venditor juxta Jurisprudentiam multorum Galliæ Parlamentorum, quæ æquitati naturali conformis est (*h*). Quare venditor, qui merces suas agnoscit integras, & quales eas vendidit inter mobilia emptoris, eas repetere potest, cùm emptor cessor non eas reddidit, ante declaratam Creditoribus suis cessionem, ut ex decisione sequenti patebit.

(*h*) Arrêt. de la Roche-Flavien. L. 1. v. *A. hat.* Arrêt. d'Olive. L. 4. c. 10.

CASUS

CASUS VI.

Eliseus, gemmarum Mercator, septem aut octo Creditoribus, bis ultrà, quàm sit res sua, debitor est, ex simplici credito, hoc est, absque privilegio aut hypothecâ in bona sua. Omnes solutionem suam unanimi consensu jure persequuntur; & facta eis omnium mobilium suorum cessione, ea inter se dividere pro ratâ crediti sui contendunt: Verùm Alphonsus qui potior est aliis in credito, ex indice mercium Elisei facto agnoscens unionum monile, sex Adamantes, & quatuor Carbunculos Orientales, quæ paulò antè ipsius infortunium absque præsenti pecunia vendiderat, ea repetere contendit, absque aliorum Creditorum participatione. Nunquid justa est in his circumstantiis ejus contentio: & si fortè intercedant alii Creditores; nonne ipsis tutâ conscientia litem potest inferre ad earum mercium restitutionem; etsi nihil aut certè parùm supersit ad aliorum solutionem?

RESPONS.

Alphonsi contentio justa est & juri conformis, quo statuitur, ut venditor, qui venditæ rei Creditor est, quæ etiam integra inter mobilia emptoris extat, illam sibi vindicare possit absque tributo cum aliis Creditoribus hujusce emptoris: *Si dedi mercem meam vendendam & extat*, inquit Lex (*a*), *videamus, ne iniquum sit in tributum me vocari. Et si quidem in creditum ei abii; tributio locum habebit. Enimverò, si non abii; quia res venditæ non aliàs desinunt esse meæ; quamvis vendidero, nisi ære soluto, vel fidejussore dato, vel alias satisfacto; dicendum erit, vindicare me posse.*

(a) L. *Procuratoris*. §. §. 18. ff. de tributoria actione l. 14. tit. 4.

Atqui Alphonsus in eo casu versatur. Nam mercium in casu proposito dictarum, cùm sit Creditor; eas invenit inter Elisei debitoris sui bona existentes. Jure igitur eas sibi vindicare potest, absque participatione aliorum Creditorum, quos, si fortè intercesserint, absque injuriâ persequi juridicè potest.

Confirmari potest hæc solutio, 1. Ex hac aliâ Lege (*b*). *Quod vendidi non aliter fit accipientis, quod si aut pretium nobis solutum sit, aut satis eo nomine factum.* Cujus rei hanc alia Lex affert rationem: *Venditor quasi pignus retinere potest eam rem, quam vendidit* (*c*).

(b) L. *Quod vendidi* 19. ff. de contrahendâ empt. & L. *Ut res* 53. ff. eod. tit. l. 18. tit. 1.

(c) L. *Julianus*. 13. §. 8. ff. de actionibus empti & venditi. l. 19. tit. 1.

Observandum tamen, 1. quòd ex quibusdam consuetudinibus, talis Creditor aliis non anteponeretur, si merces suas, præfixo solutionis spatio vendidisset: quod confirmari videtur ex his prioris laudatæ Legis verbis, *Si in creditum ei abii..... si non abii.* 2. Quòd si jam de mercibus istis, venditione aut aliter statuisset emptor, ita ut istas penès se jam non habêret, tùm venditor eas vindicare sibi non posset: cùm mobilia. ex usu Galliæ, sint absque consecutione; hoc est, cùm venditor ad earum solutionem; à tertia personâ pretium, easve repetere non possit: nisi, juxta quasdam consuetudines, absque præfixâ solutionis die vendidisset venditor, ut promptior fieret solutio sua: cùm ex infidelitate emptoris sui æquum non sit, eum spoliari dominio rei, quod tenêre censetur ad usque solutionem ejus.

CASUS VII.

Hyparchus, Campsor, cujus negotia in pejus ruunt ex fraudulentis pecuniæ dissolutionibus sibi factis Creditoribus suis de omnibus bonis cedere constituit. Germanus, unus ex iis, re perspectâ, eum ad solutionem 500. lib. vehementer sollicitat, non inscius, Hyparchi rem omnem ad dimidiam debitorum ipsius solutionem vix sufficere; seque summæ sibi debitæ periculum procrastinando inire. Hyparchus ob pristina ejus in se merita benè in eum affectus, & cui præsens etiam superest summa pecuniæ, ipsum solvit, & quatriduo post bonam copiam ejurat. Quâ de re quæritur, utrùm Germanus, illæsâ conscientiâ suâ, 500. libras possit retinêre; an verò inter bona ab Hyparcho derelicta, eas congerere teneatur, ut inter se, aliosque Hyparchi creditores distribuantur?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis, pluriumque similium, observandum 1. ex debitis alia esse certa aut incerta alia. Certa dicuntur ea, quorum Creditores sunt cogniti; incerta verò, quorum sunt incogniti, nec apparent. 2. Esse rerum debita, quæ sunt alterius, & quarum verum nunquam debitor habuit dominium; & aliarum rerum. ex quibus ad restitutionem tenetur, licèt cum iis sint permixtæ, quarum est Dominus. 3. Esse debita, quæ bona fide & absque injustitia contraxit debitor; & alia, quæ mala fide & injustè contraxit. 4. Diversa pariter esse Creditorum genera; quidam enim realem habent in bona debitoris actionem, ob privilegium seu hypothecam generalem aut specialem expressam aut tacitam in hæc bona; alii verò personalem tantùm habent actionem absque privilegio aut hypothecâ.

Præsupponendæ sunt etiam regulæ quædam, quas sequi tenentur seu Creditores, seu debitores.

Prima est: quod cùm debitor certò novit, ad solutionem omnium Creditorum sufficientia se possidêre bona; liberum est ei, istos ante alios solvere; iis tamen antepositis, quorum solutionis dies est præfixa. Dicimus: *Cùm debitor certò novit*: alioqui, si dubium esset, in solutionibus suis ordinem jure præscriptum sequi teneretur; ne, qui primus est Creditor, Credito suo injustè privaretur.

Secunda: quòd, si ad persolvenda omnia debita, non sufficiant debitoris bona, justitiæ ordinem sequi debet, sequendo videlicet 1. jus naturale. 2. Jus consuetudinarium locorum modò juri naturali non sit oppositum; vel eorum defectu; amplecti tenetur, quod in tali casu ab æquo Judice constitueretur; aut quod suadêret vir sapiens & intelligens.

Tertia: quòd debita certa incertis in solutione sunt anteponenda, & quæ idcircò Ecclesiæ vel pauperibus restitui debent; ubi deficiunt veri Creditores, qui non sunt noti. Ratio hujus discriminis est, quia debito suo privari non possunt veri & noti Creditores, intactâ justitiâ commutativâ & jure naturali; cùm restitutio, ubi incogniti sunt Creditores, jure tantùm positivo, quod naturali cedit, Ecclesiæ, aut pauperibus sit facienda. Unde, si fiat restitutio Ecclesiæ, non læditur jus pauperum; aut si pauperibus, nullam inde Ecclesia patiatur injuriam: nisi fortè constet, rem restituendam, cùm extet, ad Ecclesiam verè pertinêre, qualis est, v. g. Calix aut vas consecratum, quod fuisset subreptum & cujus proindè dominium nunquam habuisset debitor.

Quarta: quòd si res restituenda etiamnum subsistit; vero Domino, si notus sit, reddi debet; quandoquidem ejus nunquam dominium amiserit: sic res commodata, depositum aut pignus, Domino suo reddi debent: quia absque injustitia res aliena adhiberi non potest ad restituenda aut solvenda debita sua.

Quinta: quòd duplicis 1. distinguenda sunt generis debita: alia realia, hoc est, quorum solutio, fundum, domum, aut aliud quid simile habet oppignerata, seu ad hypothecam: alia personalia, hoc est, pro quibus tantùm obligatur persona debitoris. 2. Quòd realia personalibus sunt anteponenda; quia in realibus obligantur simul persona & bona debitoris; in personalibus verò persona duntaxat: unde priorum Creditores dicuntur privilegiati, seu hypothecarii; alii verò, Chirographarii.

Sexta denique regula hæc est: quòd standum legibus aut consuetudinibus, in statu aut Provincia, in quibus solutionis Creditorum ordo iis præscribitur, quæ privatæ Leges aut consuetudines, si deficiant, jure naturali debent compensari.

Præsuppositis istis animadversionibus ac regulis, uti certissimè veris, ad propositam præsentis casûs quæstionem respondemus; & dicimus:

1. Quòd, cùm ad solutionem omnium debitorum suorum non sufficiant Hyparchi bona, nullum potest Chirographarium Creditorem, privilegiatis seu hypothecariis, si qui sint, absque injustitiâ anteponere. Ita Saïrus, Benedictus Anglus docet his verbis (a): *Quando concurrunt Creditores habentes hypothecam expressam, vel tacitam, vel aliquo modo actionem realem, vel saltem privilegium personale, cum habentibus personales tantum actiones, vel Chirographa: Semper præferendi sunt Creditores hypothecarii, & solvendi sunt in integrum; etiamsi posteriores sint tempore habentibus actiones tantùm personales: & quidem quando realis est hypothcea expressa, aut etiam tacita; jus ipsum naturale exigere videtur, ut totaliter ex illa re habenti hypothecam restituatur; cùm data sit in assecurationem & jus ipsi Creditori. Cùm autem est privilegium personale; idem etiam juris beneficio ob bonum commune factum esse videtur.* Posteà istam, quæ contrà posset objici, juris regulam exponit: *Unde regula juris*: qui prior est tempore, potior est jure, *intelligenda est*, inquit, *de debitis realibus; hoc est, de habentibus reales actiones; & ita priori hypothecæ reali expressæ, priusquam posteriori; & doti priori, priusquam posteriori satisfaciendum est.* Ita hic Author post celebrem Jurisperitum Baldum, in legem Codicis, cujus ipse verba hæc non refert: *Siquidem Debitoris tui cæteri Creditores pignori res acceperunt, potiores eos, quàm te, Chirographarium Creditorem, haberi non ambigitur.* Idem quoque docent Sylvester, Petrus Navarra, Petrus de Aragonia, Bannés & Rodriguez, quibus cum aliis permultis, addendus Cardinalis de Lugo (b).

(a) Greg. Saïrus Clavis Regiæ L. 1. tract. 5. c. 10. dub. 4. n. 26. Et apud eum Baldus in Leg. *Pro debito.* 6. Cod. de bonis authorit. Judicis possidendis &c. L. 7. tit. 74. Sylvester de Prierio v. *Restitutio.* 6. q. 5. Petrus Navarra L. 4. de restitut. c. 6. dub. 5. n. 5. Petrus de Aragonia in 2. 2. q. 62. a. 8. in fin. conclus. 4. Dominic. Bannés ibid. post document. 5. conclus. 3. Emman. Rodriguez part. 2. sum. c. 46. conclus. 4.

(b) Card. de Lugo de just. & jure disp. 20. sect. 7. §. 4.

2. Dicimus etiam, quòd, cùm Germanus Hyparchi sit tantùm Creditor Chirographarius, jure debitas sibi 500. libras accipere non potuit cum præjudicio reliquorum Creditorum, qui erant privilegiati, seu hypothecarii; præsertim, cùm eas acceperit de damno instructus; & quas proinde cum cæteris bonis Hyparchi permiscêre tenetur, distribuendas videlicet, iis, quorum intererit: quod tamen non affirmamus, nisi, ut quid probabilius videtur, & ad conscientiam tutius; etsi aliter sentiant nonnulli Doctores (c); quia, inquiunt, pecunia illa hypothecæ non est subjecta, ad quam proindè nullum Creditoribus privilegiatis, seu hypothecariis jus competit. Verùm legitima non est ista ratio. Licèt enim præsens debitoris pecunia Creditoribus suis non sit specialiter oppignerata; in eam tamen, ut in reliqua ejus bona generalis quædam iis convenit hypotheca; cum hypothecarii contractus, generalem semper in debitoris bona hypothecam includat; quâ ex re Chirographariis semper anteponendi sunt Creditores hypothecarii, saltem in foro interiori, de quo agitur in casu proposito.

(c) Lud. Bail. de exam. Pœnit. q. 53. p. 386. De Sainte Beuve tom. 2. Cas. 136.

3. Existimamus, quòd si cæteri Creditores essent tantùm, ut ipse, Chirographarii; solutionem suam accipere potuit, etsi cæteris tempore posterius esset ipsius creditum; idque ob adhibitam diligentiam ab procurandam solutionem suam; quia, ut dicitur in jure, *vigilantibus jura subveniunt*: quæ regula ex hac Digestorum Lege deducitur (d): *Vigilavi: meliorem meam conditionem feci. Jus civile vigilantibus sciptum est: ideoque non revocatur quod præcepi*: Sed extra casum hunc, suam quisque partem auferre debet: *Quod si specialiter, vel generaliter* (res debitoris) *nemini probentur obligatæ: omnibus Creditoribus consuli potest.* Hæc sunt verba primæ Legis à nobis laudatæ. Id quoque docent Sylvester, Navarra, Josephus Anglés, Petrus de Aragonia, Ludovicus Lopez, Gregorius de Valentia, Philarcus, Petrus Navarra, Rodriguez, & alii, quorum authoritatem laudat Saïrus, qui dicit (e): *Creditor posterior, petendo priùs, non peccat; nec accipiendo debitum; etiam quando debitor non est solvendo omnibus, quibus debet, tenetur ad restitutionem accepti. Ratio est*, inquit, *quia, petendo, utitur jure suo; Ergo non peccat; & qui accipit, quod suum est solùm non alienum, non tenetur ad restitutionem.*

(d) L. *Pupillus* 21. ff. quæ in fraudem Creditorum lata sunt. &c. L. 42. tit. 9.

(e) Sylvester de Prierio. Loco cit. q. 8. Navarr. Man. c. 17. n. 52. & 53. Joseph Anglés in floribus 4. sent. p. 2. q. 2. de restitut. art. 3. conclus. 6. Petrus Navarra L. 4. de restitut. c. 6. dub. 11. n. 52. Petrus de Aragonia cit. art. 8. conclus. ult. Lud. Lopez. part. 1. instruct. conscient. CXI. Greg. de Valentia tom. 3. disput. 15. q. 6. puncto 10.

Vide Restitutio. Cas. Joannes.

CASUS VIII.

Robertus, cujus res est perdita, metu carceris, quem sibi minabantur Creditores, ipsis de omnibus bonis suis cedere coactus est: Sed cùm ea ad solvendum non sufficiant; non solùm in bona derelicta actionem habere contendunt ipsius Creditores; Sed in alia etiam bona, ad quæ jus haberet jam acquisitum ex ante diem cessionis, & in alia bona, quæ posteà acquisivit.

Robertus è contra contendit, bona, quæ consistunt in hæreditate, quæ sibi inscio pridiè cessionis suæ contigerat, & in donatione, quæ sibi ab eo tempore facta est, à Creditoribus suis jure non posse repeti, 1. quia de iis cedere non intendit. 2. Quia nec dum adivit aut hæreditatem hanc acceptavit.

Possuntne Creditores, his non obstantibus rationibus, hæreditatis hujusce & donationis bona repetere ad concursum pecuniæ sibi à Roberto debitæ.

Respons.

Roberti Creditoribus jus competit ad bona, quæ ipsi ex hæreditate, aut donatione, de quibus in casu proposito fit mentio, contigerunt. Certum est enim 1. quòd cùm sufficientibus ad debiti solutionem bonis non cedit debitor, superflui manet debitor. *Qui bonis cesserint*, inquit Lex (f), *nisi solidum Creditor receperit; non sunt liberati. In eo enim tantummodo hoc beneficium iis prodest*, subjungit Lex eadem, *ne judicati detrahantur in carcerem.* 2. Quòd non solùm bona, quæ cessionis tempore possidebat debitor, sed ea etiam, ad quæ jus acquisitum cessor haberet, in cessione comprehenduntur. Unde sequitur cùm bona à Roberto derelicta non sufficiant ad integram Creditorum solutionem, ipsum à reliquo solvendo non esse liberum, atque adeò, cùm cessionis tempore, jus haberet ad hæreditatem, quæ ei contigit, in illius bona successionis jus suum exercêre posse Creditores illius, ut constat ex hac Lege (g): *Si qua ipsi jura Lex vel ex hereditate, vel cognatorum donatione in rebus mobilibus præstet, in quarum possessione nondum constitutus sit, competere tamen ipsi videantur, possintque Creditores vel partem ex iis, vel etiam totum colligere, extra tamen res uxoris.* 3. Idem dicendum de bonis, quæ à cessionis tempore ex donatione Roberto contigêrunt: cùm enim integram solutionem suam non accepêre Creditores ex bonis derelictis, jus suum in bona, quæ posteà acquirit debitor, exercêre possunt, eo tamen excepto, quod ad superfluum debitum exigendum à debitore, qui cessit; incarcerationem ejus nequeunt exigere; quia bonorum suorum cessione pœnam hanc redêmit: *Is qui bonis cessit, si quid posteà acquisierit, in quantùm potest convenitur*, inquit Lex (h). *Si quid postea eis pinguius accesserit*, ait Lex alia (i), *hoc iterùm usque ad modum debiti posse à Creditoribus legitimo modo avelli.* Quibus addendum, partis de novo bonis penitùs spoliari non posse cessorem, sed à Creditoribus suis necessariò relinquenda sunt ad victum necessaria. *Si quid misericordiæ causa ei fuerit relictum*; inquit etiam Lex alia Digestorum (k); *putà menstruum vel annuum alimentorum nomine; non oportet propter hæc*

(f) L. *Qui bonis* 1. cod. qui bonis cedere possunt. L. 7. tit. 71.

(g) Novella 135. c. 1.

(h) L. *Is qui.* 4. ff. de cessione bonorum. L. 42. tit. 3.

(i) L. *Cùm & filiusfam.* 7. cod. qui bonis cedere possunt. L. 7. tit. 71.

(k) L. *Qui bonis* c. ff. de cessione bonorum.

hac bona ejus iteratò venundari. Nec enim fraudandus est alimentis quotidianis. Quidquid hactenùs dictum est, cum Jurisprudentia Galliæ & Canonistarum sententia consentit (*a*).

(*a*) Cabassut. Juris can. Theor. & Prax. L. 6. c. 22. n. 5. &c.

CASUS IX.

Aristo, Mercatore famoso, defuncto, cùm multus esset in ære alieno; Gilbertus Hæres à viginti ipsius Creditoribus tertiæ partis remissionem accepit, quòd ad integram solutionem derelicta bona non sufficerent: Verùm huic conditioni, quinque ex iis refragantur, & solidum debitum exigunt. Nunquid ad integram illam solutionem tenêtur Gilbertus?

Respons.

Ad solutionem præsentis difficultatis juris statuta consulere hac de re, ut nobis videtur, satis est. Atqui jus exigit, ut factam hæredi à majori parte Creditorum remissionem admittant alii numerò inferiores quamvis absentes; modò debitè ad aliorum consultationem fuerint vocati: ita definiunt plures Romanæ leges, & hæc imprimis (*b*): *Si convenerint in unum* (Creditores) *& communi consensu declaraverint quotâ parte debiti contenti sint; Si verò dissentiant, tunc Prætoris partes necessariæ sunt, qui Decreto suo sequetur majoris partis voluntatem.* Ratio hujusce rei hæc afferri potest, 1. Cùm major pars Creditorum debiti remissionem faciat, præsumi necesse est, & illud aliis utile esse, ut quoque assentiantur. 2. Quia ea juris dispositione multæ vitantur litium ambages, processus & impensæ aliter secuturæ, quæ damnum maximum tùm debitoris hæredi, tùm Creditoribus inferrent. Si tamen in Urbe aut Provincia vigêret aut privata lex aut consuetudo contraria legitimè constituta; huic standum foret.

(*b*) L. *Juris gentium.* 7. §. fin. ff. de pactis. L. 2. tit. 14

Confirmari potest hæc responsio Legibus aliis, quibus sancitur, ut, cùm Creditores omnes oblatæ cessioni; aut ad quinquennium debiti solutionis dilationi assentiri nolint, tunc majoris partis sententia obtineat, si paria sint omnium eredita; & si numero pares sint Creditores, illi tunc anteponantur, qui debitori magis sunt propitii, sive sint hypothecarii, seu Chirographarii. *Pari autem quantitate debiti inventâ, dispari verò Creditorum numero; tunc amplior pars Creditorum obtineat; ita ut quod pluribus placeat statuatur. Sin verò undique æqualitas emergat, quàm debiti, quàm numeri Creditorum; tunc eos anteponi, qui ad humaniorem declinant sententiam, non cessionem exigentes, sed inducias: nullâ quidem differentiâ inter hypothecarios & alios Creditores, quantùm ad hanc electionem.* Ita Lex quædam Codicis Justiniani (*c*).

(*c*) L. *Cùm solito.* fin Cod. qui bonis cedere possunt.

Unde colligi potest, cùm in casu proposito remissioni Gilberti assentiantur viginti ejus Creditores, quinque tantùm eidem concessioni refragantibus; viginti Creditorum consensum quinque aliorum intercessioni esse anteponendum; Gilberto tamen adhuc residui, si possit, solutionem debente.

Duo tamen refert hîc observare: Primum; quòd secundùm Jurisprudentiam Galliæ non satis est, ut majori sint numero viginti Creditores, qui remissioni assentiuntur; Sed necesse est insuper, ut eredita sua majora sint, quàm ea aliorum quinque, qui huic non consentiunt; alioquin sequeretur, quod si viginti prioribus 600. lib. tantùm, aliis verò quinque 20000. librarum essent debitæ; Priores possint compositionem admittere, cum maximo aliorum quinque detrimento: quod manifestè foret injustum. Secundum: quòd pervidendum accuratè, nùm quinque remissionem denegantes sint privilegiati seu hypothecarii; cæteri verò Creditores viginti tantùm Chirographarii; tùm enim his ultimis non competeret jus remissionis, contrà priorum voluntatem: Conformiter ad duas illas animadversiones intelligi debent præsens Decisio, Legesque, quarum authoritate fuit stabilita, juxta usum Galliæ.

CASUS X.

Thomas, Alexius, aliique duo, initâ secum invicem Commercii societate, ad illius utilitatem promovendam 10000. lib. mutuantur summam, ad cujus solutionem omnes in solidum ex contractu tenentur. Thomæ, ut potè rerum peritissimo committitur illius administratio in Urbe remotâ, ubi per annum ideirco commoratur; per hanc verò temporis moram, uno è sociis in libidinem ac vitia profuso, aliisque duobus intelligentiâ carentibus, societatis negotia sus deque dilabuntur: quo detecto 10000. lib. Creditor Socios jure prosequitur, atque Alexium, ut potè omnium ditissimum nominatim appellat. Thomas redux quamvis malè gestarum societatis rerum innoxius, bonorum suorum Alexio cessionem offert, quæ tamen ad dimidium quotæ suæ partis vix perveniunt.

Alexius, accepta cessione, omnia Thomæ bona certa occupat, eumque à reliquo debito societatis ergà Creditorem liberat. Thomas, in hac bonorum suorum cessione nullam de 4000. lib. sibi debitis, quæque societati sunt anteriores, atque in mobilibus quibusdam incertis, quibus solvendis Debitores non idoneos existimat, mentionem facit. Intereà moritur, atque jacens moribundus, uxori suæ declarat, se neque de societate, neque de cessione à se factâ in aliquo coràm Deo anxium esse. Eo defuncto, uxor, cujus dos præcipua pars erat bonorum, quibus vir Alexio cesserat, quòd in solidum cum illo sese obstrinxisset; illa dubia debita, tùm propriâ, cùm amici intelligentis gratiâ, secura reddit, eorumque partem identidem ad propriam sustentationem accipit. Quâ de re ipsi scrupulum injiciens Confessarius ejus monet, eam tenêri ad restituendum debitam illam pecuniam Alexio, qui in solidum electus, pro omnibus solvit 10000. lib. à societate mutuata.

Quæritur, utrùm Confessarius ille justum ei scrupulum eâ de re moverit: & utrùm re ipsâ teneatur, ad cedendum hîc & nunc Alexio bonis residuis; an verò iisdem possit uti ad honestam sui sustentationem; eâ mente, ut moriens ipsi, quod supererit, testamento leget?

Respons.

Ad respondendum huic difficultati distinctione opus est: nam vel Alexius talia atque talia bona certa ex cessione accepit; vel omnia bona seu certa seu incerta: Si primum: Thomæ uxor 4000. librarum sibi retinêre potest, quæ nimirum tempore cessionis erant mobilia dubia, difficile recuperanda; cùm in hoc casu inter bona derelicta non annumeraretur hæc summa. Si secundum: hoc est, si cessio fuit generalis; 4000. libr. ut cætera bona certa decrescere tenetur hæc mulier; cùm omnia bona generalis cessio absque ullâ exceptione complectatur. Quod tamen sub duabus est intelligendum conditionibus: Prima: ut ex hac pecuniæ summâ, factas legitimè ad ejus assecurationem ac recuperationem impensas deducat. Altera, posito quod ad argentem non redigatur necessitatem; nam, si hoc esset, ex æquitate naturali hæc bona retinêre potest ad sui sustentationem; ut jam diximus in responsione ad primam difficultatem; *Gravatus ære alieno*, inquit Cabassutius (*d*), *potest in foro conscientiæ, sive antè, sive post bonorum cessionem ea servare, quæ ad sui & liberorum sustentationem, uxorisque necessaria sunt, tametsi in exteriori foro duriùs ageretur cum illo.*

(*d*) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & Prax. l. 6. c. 22. n. 5.

Nihilominùs mulier illa in hoc casu residuum illorum bonorum Alexio legare testamento suo

moriens tenetur; aut etiam actu illa deserere, si melior fuerit fortunæ suæ conditio, nec illis bonis ad vitandam egestatem indigeat: cùm ex Covarruvia, Navarra, aliisque multis inclytis authoribus certum sit, quòd, qui ad vitandam extremam aut urgentem necessitatem, quâ premitur, bonum quodpiam sibi retinet, is non ejus dominium, sed usum duntaxat acquirit; quocirca proprio Domino tale Dominium, ubi ejus usu non indiget, restituere tenetur (*a*).

(*a*) De Sainte Beuve, tom. 2. cas. 235.

CASUS XI.

Florentinus, Campsor, inopinatis infortuniis fortuitisque casibus omni re sua eversâ; bonâ fide cum Creditoribus suis agens, omnia sua bona fideliter eis declarat, ac iisdem juridicè cedit in eorum favorem. Divisâ summâ inter se venditionis eorum; quilibet Creditor mille libras de totâ sibi debitâ pecuniæ summâ amittit.

Florentinus, rerum peritissimus, opitulante sibi avunculo suo, Indias mari petere constituit; unde decennio post divitiis affluens redit. Quâ de re quæritur, utrum cuilibet ex Creditoribus suis solvere teneatur, quod ex cessione ipsius amiserat quisque?

Respons.

Certum est, Florentinum in foro conscientiæ tenêri erga omnes creditores suos ad solutionem residui debiti, quod ex ipsius cessione amiserunt; ut docet Sanctus Antoninus (*b*): *Quin imò*, inquit, *etsi cederet bonis totaliter, nihil sibi reservando; & non sufficiunt bona illa ad satisfaciendum; si posteà pervenerit ad pinguiorem fortunam; tenetur de residuo.* Quod probat ille Sanctus ex Decretali Gregorii IX., quâ vult hic Papa, ut Clericus quidam, Odoardi nomine, qui debita sua persolvere non poterat, sufficientem det cautionem, quâ ea solvere teneatur; *ut si ad pinguiorem fortunam devenerit; debita prædicta persolvat* (*c*). Idem sentit Gregorius Saïrus, (*d*) *ex communi*, inquit, *omnium consensu.*

Decisionis hujus hæc afferri potest ratio; quia ob cessionem bonorum non extinguitur, sed suspenditur tantùm solutionis obligatio: *Cessione bonorum*, inquit Cabassutius, (*e*) *non liberatur debitor ab obligatione solvendi quod reliquum est, tàm in interiori, quàm in exteriori foro..... adeò ut compelli possit ad laborandum juxta conditionis suæ statum*: quod confirmat hic Canonista ex hac Digestorum Lege (*f*): *Is qui bonis cessit, si quid posteà acquisierit, in quantùm facere potest, convenitur.*

Quocirca, ut jam observatum est in responsione ad sextum casum; quidquid cedendi ex cessione suâ provenit emolumenti in eo positum est, 1. Ut pro debitis suis incarcerationis metu sit immunis. 2. Ut factâ cessione, ultrà vires suas ab eo nequeat exigi solutio, uti patet ex his superiùs citatæ legis verbis, *in quantum facere potest.*

(*b*) S. Anton. 2. summæ Theolog. tit. 2. c. 4. §. 1.

(*c*) Greg. IX. in cap. *Odoardus* 3. de solutionibus L. 3. tit. 23.

(*d*) Greg. Sairus. clavis Regiæ L. 10. tit. 5. c. 7. n. 4.

(*e*) Joan. Cabassut. juris can. Theor. & Prax. L. 6. c. 12. n. 5.

(*f*) L. *Is qui*. 4. ff. de cessione bonorum. L. 42. tit. 3.

CASUS XII.

Ernestus, Sutor juratus, tabernam emptorum frequentiâ celebrem habens, ob senilem ætatem, cum Eustachio omnium Opificum suorum antiquissimo, eâ conditione contraxit, ut Eustachius quâlibet hebdomadâ sibi quatuor calceorum paria pro libris octo suppeditaturus sit, quæ nimirum emptoribus quibusdam sibi amicis vendere cupit, & quorum nomina, cessionis inserta sunt contractui, quo Tabernâ suâ cum omni supellectili cæterisque ejus utensilibus nec non aliis emptoribus cessit Eustachio. Cessionarius stat promissis suis fideliter: Verùm post aliquot menses novit, cessorem suum clàm sibi quosdam reservasse emptores, & novos etiam contrà initam pactionem admisisse. Queritur Eustachius & contendit, Ernestum tutâ conscientiâ novos illos admittere emptores, aut veteres etiam ad proprium lucrum retinere non posse; cùm & Tabernâ suâ & solitis emptoribus omnique negotio suo sibi cesserit. Respondet Ernestus 1. novos emptores sibi retinêre posse; quandoquidem in eorum non censerentur numero, de quibus ex contractu suo cessit, quippè qui ab eo tempore eos sibi compararit. 2. Quòd ad veteres pertinet, quos sibi clàm retinuit; eos in cessionis suæ contractu non esse annumerandos; cùm notos tantùm ipsi emptores dimiserit, quibus fuit contentus; & aliundè ipsum injuriosè querelas movêre; cùm sufficiens ei pro die quâlibet opus suppeteret. Nunquid legitimæ sunt Ernesti rationes; atque ob eas injustitiâ vacat?

Respons.

Si ex cessionis suæ contractu artis suæ exercitium, omneque commercium pro Eustachio abdicârit Ernestus; emptores veteres, quos clàm sibi servavit inscio Cessionario suo, aut novos admittere non potest, iis videlicet contentus, quorum nomina in contractu habentur; alioqui reus fieret doli, ac fraudem suam in lucrum sibi, maximo Eustachii damno, converteret contra illam juris regulam (*g*): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent*; & istam aliam Bonifacii VIII. (*h*): *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ, vel jacturâ.* Et quidem Eustachius jam de quatuor calceorum paribus ex pacto suppeditandis non teneretur ob interventum ab Ernesto dolum, juxta hanc aliam regulam (*i*): *Cùm dolus dat causam contractui..... non tenet contractus.* Unde sequitur in hoc casu Ernestum injustè agere, & ad restitutionem totius Eustachio damni illati tenêri.

Ast è contrà, si artis suæ exercitium atque commercium ex contractu cessionis non penitùs abjecerit Ernestus; pro iis, quos sibi retinuit, emptoribus, novisque vel per seipsum calceos facere, aut faciendos curare potest; ac præsertim in eâ, quam refert, casûs circumstantiâ, quâ affirmatur, Eustachio sufficiens opus non deesse (*k*).

(*g*) Innoc. III. in cap. *Officii*. 14. de testamentis &c. Et in cap. *Cùm dilectus*. 8. de religiosis domibus. L. 3. tit. 26. & 36.

(*h*) Reg. 48. de reg. juris in 6.

(*i*) Glossa in cap. *Cùm dilecti*. 3. v. de emptione. & vendit. L. 3. tit. 7.

(*k*) De Sainte Beuve. tom. 2. cas. 150.

CIRCULATOR.

Circulatores, qui & *Ludii* seu *Ludiones*, *Mimi*, *Histriones & Sycophantæ* dicuntur, ii sunt, qui erectâ in loco publico, theatri quâdam specie, quo ascendunt, præstigiis, anilibusque fabulis, nec non ventosâ loquacitate plebem morantur, ut spectatores alliciant ad emenda sua medicamina, aliave nullius momenti rara ac singularia; quemadmodum ipsi dictitant.

Ars circulatoria, seu histrionica est contemptibilis & viro honesto indigna, ac præcipuè Christiano homine; unde inter infamiæ notâ aspersos reputantur à septimo Concilio Carthaginensi an. 419. ii omnes, qui eam exercent (*l*): *Omnes etiam infamiæ maculis aspersi, id est, histriones &c.* utrùm autem absque peccato mortali possit exercêri, hic examinabimus.

(*l*) Conc. Carthag. 7. in can. *Definimus*. 1. 4. q. 1.

CASUS PRIMUS.

EUSTRATUS, professione circulator, cùm tempore Paschali apud Parochum suum peccata deposuisset, ab eo absolutionem obtinêre non potuit, 1. Quia Parochus ille contendit, professionem hanc esse infamem, quæ proindè licitè nequit exercêri. 2. Prohibitum esse, ne qua circulatoribus merces detur, in præmium ludorum suorum; quocirca Eustrati lucrum inde proveniens est injustum. Nunquid pro Parocho stat jus; atque Eustratus professionem hanc abjicere tenetur ad demerendam absolutionem?

RESPONS.

Circulatoris professio ex se non est illicita; nec judicandum, eos omnes, qui eam exercent, reos esse peccati mortalis; nam, ut ait Sanctus Thomas, (*a*) in ludis quibusdam consistit, hoc est, saltationibus, saltibus, præstigiis, verbisque joculatoriis ad oblectandam plebem. Atqui ludus omnis, modò honestati non sit contrarius, & loco ac tempori conveniat; ad oblectandum hominem, vitæ que præsentis tædia levanda est necessarius, & consequenter non illicitus. En verba Doctoris Angelici. *Ludus est necessarius ad conversationem humanæ vitæ. Ad omnia autem, quæ sunt utilia conversationi humanæ deputari possunt aliqua officia licita: & ideò etiam officium Histrionum, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundùm se illicitum: nec sunt in statu peccati, dummodò moderatè ludo utantur; id est, non utendo aliquibus illicitis verbis, vel factis ad ludum, & non adhibendo ludum, negotiis & temporibus indebitis: & quamvis in rebus humanis*, pergit Sanctus Doctor, *non utantur alio officio per comparationem ad alios homines; tamen per comparationem ad seipsos & Deum, alias habent seriosas & virtuosas operationes: putà, dùm orant & suas passiones & operationes componunt, & quandoque etiam pauperibus eleemosynas largiuntur.* Ita Sanctus Thomas, qui duo inde concludit; primum: *Undè illi, qui moderatè eis subveniunt, non peccant; sed justè faciunt, mercedem ministerii eorum eis tribuendo.* Alterum, quod è contrario colligit idem Sanctus Doctor, est istud: *Si qui autem superfluè sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos Histriones, qui illicitis ludis*, putà verbis aut gestibus inhonestis, *utuntur, peccant, quasi eos in peccato foventes. Unde Augustinus* (*b*) *dicit super Joannem*, quod donare res suas Histrionibus vitium est immane. *Nisi fortè aliquis Histrio esset in extrema necessitate; in qua esset ei subveniendum: dicit enim Ambrosius* (*c*) *in Libro de Officiis*: Pasce fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem servare poteris, si non paveris, occidisti.

Cùm igitur idem Sanctus Doctor, alibi probare volens, quòd sacra Communio publicis sit deneganda peccatoribus (*d*), hujusce rei argumentum ducit ex responsione Sancti Cypriani ad Eucratium (*e*), à quo in eam rem fuerat consultus de Histrione quopiam, cujus artem vocat infamem, & cui vult sacram Communionem recusari; manifestè ostendit, quòd circulatores tolerando, de illis tantummodò loquitur, qui pudorem neque verbis, neque factis offendunt, non verò de iis, de quibus loquitur Sanctus Cyprianus: qui mores adolescentium non instruunt, sed perdunt.

Et quidem Histriones hujusmodi, seu comœdi, absolutione sunt indigni, dùm artem suam exercent: quare eos à mensâ Sacrâ arcendos esse decrevit Concilium Provinciale Arelatense. *De agitatoribus, qui fideles sunt; placuit eos, quandiù agitant, à Communione separari..... de theatricis, & ipsos placuit, quandiù agunt, à Communione separari* (*f*).

Colligendum itaque ex dictis, quòd, si Eustratus inter scenicos illos numeretur, qui obscœna verba proferunt, aut gestis indecoris & inhonestis, pudori bonisque moribus contrariis, utuntur; justè absolutionem ipsi denegavit Parochus, si artem suam abjicere noluit; nam hujusmodi ludi atque oblectamenta *de se sunt peccata mortalia*, ut loquitur Sanctus Thomas (*g*), & lucrum inde partum, est illicitum. At verò si Eustratus jocis suis quid inhonestum, aut bonis moribus ac Religioni contrarium non miscet; à Parocho suo debuit absolvi; nec lucrum ejus, tanquam res malè parta censêri.

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 168. art. 6. ad 3.

(*b*) S. Aug. tract. 100. in Joan.

(*c*) S. Ambr. in Can. *Pasce*. dist. 86.

(*d*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 80. art. 6.

(*e*) S. Cypr. Epist. 2. secundùm Dodwel, & 61. Pamelio, & Erasmo 10. L. 1.

(*f*) Conc. Arelat. 1. Can. 4. & 5.

(*g*) S. Thom. cit. art. 6. in corp.

CASUS II.

NUNQUID de peccato mortali damnari potest Eustadius, tonsurâ initiatus Clericus, & omnium egens, qui, ut vitam sustentaret, ab aliquot mensibus Histrionicam artem professus est; medicamen vendendo, quod, uti remedium adversùs colicos dolores exquisitum jactitat?

RESPONS.

Si Clericus ille, non abdicato Clericatu, servatoque habitu Clericali professionem hanc exercet; certum est, quòd mortaliter peccat, non solùm, quia pro Clericis criminosa est illa professio, & qui eam exercent Clerici, ab Ecclesia excommunicantur; sed etiam propter illatam ipsi Ecclesiæ injuriam, & publico datam scandali gravis materiem, etsi nec verbis nec factis honestatem offenderet: quâ in re aliter de Eustadio dicendum, atque de circulatoribus laïcis, qui, ut diximus in casu superiori, possunt tolerari; modò in suæ professionis exercitio in bonos mores, & Ecclesiæ regulas non delinquant, & aliundè vitam ducant Christianam: cùm Clericus, qui Christum in sortem suam elegit, & Ecclesiæ servitio se mancipavit, fit omninò inexcusabilis, artem profitendo, quæ tantùm à sanctitate status sui abest, & quam nunquam absque magno fidelium scandalo exercêre potest, ut jam diximus.

CASUS III.

MIROCLES, Acolythus, cujus patruus scenam frequentabat, ita acetabulorum ludo, aliisque Histrionum præstigiis delectatur, ut sæpè oblectamentis illis, quantumvis statu suo indignis indulgeat. Nunquid potest dici, eum etiam privilegio Clericali, ita se gerendo, potiri; ita ut Joannes, qui eum rixando percussit excommunicationem non incurrerit?

RESPONS.

Si Acolythus ille publicè indignam illam artem exerceat; uti infamis haberi debet, & omni Clericali privilegio, nullo excepto, destitutus (*h*). Ita Glossa Archidiaconi & Geminiani (*i*). *Qui in scenam prodierit infamis est*, inquit Lex (*k*) quæ addit: *Scena est, ut Labeo definit, quæ ludorum faciendorum causa quolibet loco, ubi quis consistat moveatur spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico, privatove, vel in vico: quo tamen loco passim, homines spectaculi causâ admittantur.* Si ita severæ Leges Romanæ, & quid de Ecclesiasticis censendum? Hinc inter infames numerantur hujusmodi homines à septimo Carthaginensi Concilio (*l*) quod refert Gratianus (*m*): *Omnes etiam infamiæ maculis aspersi, id est, Histriones*,

(*h*) Glossa in cap. *Clerici*. infra citanda.

(*i*) Archidiac. & Geminian. in dic. c. *Clerici*.

(*k*) Leg *Quod ait*. 2. §. fin. de his, qui notantur infamia L. 3. tit. 2.

(*l*) Conc. Carthag. 7. Can 8. apud Labbe. L. 2. Concil. columnâ 1603.

(*m*) Gratianus in Can. *Definimus*. 1. 4. q. 1.

triones, &c. eosque inter excommunicatos recenset Sanctus Cyprianus ad Eucratium scribens (*a*), atque ut tales habendos esse affirmat. Denique Canon Decreti Gratiani (*b*) ordinatione illos indignos declarat: Et quidem, si ex Laodiceno Concilio (*c*) omnibus vetitum erat Clericis, ne profanis illis ac inimicis ludis interessent, quantò magis, ne eosdem per se exercêrent? Hinc Clavasius; *si hoc faciunt*, inquit, *per annum ipso jure perdunt omne privilegium Clericale..... similiter etiam perdunt, si minori tempore post trinam monitionem non desistant.* Quæ verba ab eo Authore ex hac Bonifacii VIII. (*d*) desumpta sunt constitutione, quæ in sexto Decretalium his verbis reperitur: *Clerici, qui Clericalis Ordinis dignitati non modicum detrahentes, se joculatores, seu goliardos faciunt, aut bufones; si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, ipso jure: Si autem tempore breviori, & tertiò moniti, scilicet per suum prælatum, vel Judicem*, (*e*) inquit Glossa, *non resipuerint, careant omni privilegio Clericali.* Ita etiam Joannes Andræas, uti Archidiaconus, Geminianus, aliique Canonistæ.

(*a*) S. Cypr. ad Eucratium L. 1. Epist. 10. in Can. *Pro dilectione.* 95. de consecrat. dist. 2.
(*b*) Can. *Maritum.* 2. dist. 58.
(*c*) Conc. Laodicen. in Can. *Non oportet.* 37. de consecrat. dist. 5.
(*d*) Bonifac. VIII. in C. *Clerici.* un. de vita & honest. Cleric. in 6. L. 3. tit. 1.
(*e*) Glossa v. *Moniti.*

Diximus: *Si Acolythus ille publicè indignam illam artem exerceat*; Nam de iis idem ferendum esse judicium non putamus, qui privatim ludis illis & absque scandalo indulgent, seu ad honestam oblectationem, seu ad tædiorum, aut laborum suorum levamen; modò tamen in iis quidquam non reperiatur, quod pudorem bonosve mores offendat. *In occulto tamen*, subjungit Clavasius, *vel causâ infirmitatis; vel honestæ rei, causâ joci aliquid facere non reprobatur.* Quod idem iisdemque verbis asserit Glossa (*f*): Eandem quoque doctrinam tuentur Sylvester (*g*), ut Navarrus (*h*), Reginaldus (*i*) & alii.

(*f*) Glossa in dict. C. *Clerici.* de vita, &c. in 6. v. *Joculatores.*
(*g*) Sylvester. v. *Clericus.* 3. n. 5.
(*h*) Navarr. c. 27. n. 81.
(*i*) Reginald. in praxi fori Pœnitentialis. L. 1. n. 235.

Concludimus itaque, quòd, si publicè artem Histrionicam exercêret Mirocles, nullâ fuit excommunicatione ligatus Joannes ipsum verberans; quia rectè eum, uti privilegio Clericali destitutum, habuit: at verò si Acolythus ille ludos illos privatim & oblectationis causâ exercêret; ipsum Joannes verberare non potuit non incursâ excommunicatione, si sciret eum esse Clericum.

CASUS IV.

ADRIANUS, Histrio inclytus saltat & per funem extentum graditur; imò in funem permagnum campanili alto affixum præceps ruit gerens pectorale tomento fartum; quod centies & ampliùs absque ullo vulnere repetiit. Nunquid id ipsum potest absque peccato mortali?

RESPONS.

Existimat Sylvester in casu proposito esse peccatum mortale (*k*): Licèt rarò eveniat, ut Histriones illi ex tali exercitio cadant, aut se occidant. Ratio est, quia huic exercitio operam dare nequeunt absque evidenti mortis periculo, cui se quis committere nunquam potest sine peccato mortali. Hinc ob eam rationem prohibita fuêre ab Alexandro III. tertio Oecumenico Lateranensi Concilio, cui præerat (*l*), publica certamina, *in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temerè congredi: unde mortes hominum, & animarum pericula sæpè proveniunt: & si quis eorum ibi mortuus fuerit..... Ecclesiasticâ careat sepulturâ*, inquit Concilium.

(*k*) Sylvester. v. *Ars.* q. 8.
(*l*) Alex. III. in Conc. Lateran. in C. *Felicis.* 1. de Torneamentis. L. 5. tit. 13.

Vide COMOEDIA.

CIRCUMSTANTIA.

TERMINI hujusce definitionem istam afferunt Theologi: *Circumstantia est actûs humani Moralis accidens, ipsum moraliter afficiens* (*m*): Ex quâ definitione constat 1. Circumstantiam actui non esse intrinsecam, neque essentialiter ipsi affixam, sed extrinsecam, ita ut absque hac vel illâ circumstantia actus possit existere. 2. Ex circumstantia, quæ actum comitatur, ipsum fieri meliorem aut pejorem.

(*m*) Polman. brevi. Theol. 1. part. n. 316. & seqq.

Septem numerantur circumstantiæ, actuum nostrorum exteriorum & Moralium comites, quæ hoc carmine comprehenduntur.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Prima vox designat qualitatem agentis, ex quo augetur bonitas vel malitia actionis illius; ut si sit Laïcus aut Sacerdos, Sæcularis, aut Religiosus.

Secunda denotat qualitatem aut quantitatem accidentalem objecti: ut, si res subrepta sit sacra vel profana, majoris minorisve pretii.

Tertia: qualitatem loci, in quo facta est actio; v. gr. an in loco sacro, aut profano; an in publico, aut privato.

Quarta media & instrumenta designat, quæ ad actionem fuêre adhibita: ut an res quæpiam ope Dæmonis, aut aliquo maleficio facta sit, an Sacerdos cum Calice ornamentisve non benedictis celebrârit.

Quintâ ostenditur finis exterior, qui propositus est, an v. gr. motivo jactantiæ erogata sit eleemosyna.

Sexta manifestat Modum, quo facinus peractum est; utrùm scilicet rem quis fecerit voluntariè an violenter, sciens an ignorans, palam an secretò; cum plenâ deliberatione, an verò primo motu impulsus.

Septima denique tempus indicat: V. gr. si factum fuerit servile opus die Festo aut Dominico.

Inter circumstantias aliæ sunt, quæ mutant speciem peccati, addendo ipsi substantiæ actûs specialem quandam malitiam, ut fit in peccatis incestûs, adulterii, furti rei sacræ, verbi tantùm otiosi naturâ suâ, sed eo fine prolati, ut corrumpatur persona audientis & sic de aliis.

Circumstantia hujus generis ita definitur: *Circumstantia mutans speciem, est ea, quæ addit*

addit malitiam mortalem, specie distinctam à substantia actûs : quàm definitionem allatam sic explicat insignis Theologus : *Mortalem, quia, si addat malitiam tantùm venialem, specie distinctam : non erit mutans speciem..... nec erit necessariò confitenda* : Cujus rei exemplum affert duellum factum ex levi jactantia. Consentit illa definitio & expositio hujusce Theologi cum doctrinâ Concilii Tridentini dicentis (*a*) : *Colligitur prætereà etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ mutant speciem.* Res eadem sub pœna anathematis à Patribus hujusce Concilii in Canone 7. ejusdem Sessionis definitur.

(*a*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. & Can. 7.

Sunt & aliæ circumstantiæ, quæ reipsa peccati speciem non mutant, sed gravius illud efficiunt ; quale esset V. gr. odium proximi adeò vehemens, ut quis ei damnationem optaret ; qualis esset etiam delectatio morosa, per plures horas perseverans.

Quædam etiam sunt circumstantiæ, quæ non modò peccati malitiam augent, sed & numerum, multiplicando transgressiones unâ eâdemque actione factas : qualis est esus carnium quadragesimali tempore, cùm quis non eget & ad jejunium obligatur.

Denique ex circumstantiis aliis minuitur malitia peccati, ut cùm fit ex inadvertentiâ aut ignorantia.

Alteram harum circumstantiarum speciem ita definit idem Author (*b*) : *Circumstantia non mutans speciem, est ea quæ actui humano non addit malitiam mortalem, ab eo specie distinctam.*

(*b*) Polman. 1. 2. n. 33.

Dùm de confessione fiet sermo ; ostendetur, quæ debeant in eâ declarari, possintve omitti circumstantiæ.

Vide { ABSOLUTIO. CONFESSIO. }

CLANDESTINITAS.

Vide IMPEDIMENTUM CLANDESTINITATIS.

CLERI CAPPELLÆ REGIÆ.

Vide SIMONIA, *Cas.* 43.

CLERICUS.

MULTI sunt Ordines eorum, qui *Clerici* dicuntur, scilicet Ordines Ostiatii, Lectoris, Exorcistæ, Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotis & Episcopi ; quorum quatuor ultimi dicuntur sacri, quòd propiùs ad Altare, ubi fit Sacrosanctæ Eucharistiæ consecratio, ministerium suum obeant, qui istis Ordinibus sunt initiati ; quòd vasa sacra possint contingere, & ad perpetuam continentiam servandam, ad divinum Officium recitandum obligentur. Allatæ horum Ordines species ac divisio in Canone ad marginem indicato legi possunt (*c*).

(*c*) Isidor. in Can. *Cleros.* 1. dist. 22.

Licèt in hoc titulo de Clericis secundi Ordinis loqui duntaxat nobis sit in animo ; dubium non est, quin ea, quæ iis ex sanctis Canonibus, quoad mores jubentur, aut vetantur, à fortiori strictiùs prioris Ordinis Clericis præscripta sint, aut interdicta ; cùm pro illis potissimùm sit illud Apostoli Mandatum (*d*) : *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate* ; & illud Principis Apostolorum (*e*) : *forma facti gregis ex animo.*

(*d*) 1. Timoth. 4. 12.
(*e*) 1. Pier. 5. 3.

Paucas tantùm hîc de Clericis in genere proponimus difficultates ; quia eas in multis specialibus titulis, qui ad eos pertinent, fusè exponimus, quas proindè Lector consulere poterit circa decisiones quæstionum maximarum ; quæ fieri possunt de Officiis Clericorum, seu Secularium, seu Regularium. Tituli illi sub his præcipuè vocibus continentur : *Abbas, Abbatissa, Absolutio, Accusator, Approbatio, Archidiaconus, Attentio, Altare* ; *Baptismus, Beneficium, Beneficiarius* ; *Caupo & Caupona, Calix, Casus reservati, Censura, Caremoniæ Sacramentales, Canonicus, Canonica, Capitulum, Collator, Collatio, Confessarius* : 1. & 2. *Confidentia, Consecrare, Contritio, Corporale* ; *Demissio, Devolutum, Dispensatio* (novem titulis diversis) ; *Distributiones, Decima, Decanus* ; *Electio, Episcopus, Excommunicatio, Excommunicare, Extrema-Unctio* ; *Graduatus* ; *Incestus Spiritualis, Indultarius, Interdictum, Interstitia, Irregularitas, justa Caducaria* ; *Ludus* ; *Missa*,

Missa, Monasterium; Novicius; Officium Breviarii, Officialis, Ordines, Ornamenta Ecclesiæ, Parochus, Pensio, Pestis, Prædicare, Professio Religiosa, Promotor, Provisiones; Regreßus, Religiosus, Religiosa, Residentia, Resignatio; Scrupulus, Simonia, Suspensio; Theologus, Titulus Ecclesiasticus, Tonsura; Venatio, Vestis talaris, Vicarius, Visa; & alii multi, in quibus speciatim referuntur varii casus de Officiis Clericorum omnium Ordinum; non solùm in foro conscientiæ seu interno; sed & in foro externo; & etiam juxta Galliæ Jurisprudentiam.

Verùm, ut dicenda in hoc titulo elucescant, & in octogintis sex aliis suprà laudatis; necesse est omninò, ut qui Clericali militiæ sunt adscripti, aut adscribi cupiunt, nôrint apprimè, quæ dispositiones & animi dotes requirantur, in sancto illo & eminenti vitæ genere. Eæ autem quindecim numerantur.

1. Vocatio divina: quæ potissimùm fit nota per vocationem Episcopi, aliorumve Superiorum, qui huic præsunt muneri; vel saltem consulendo sapientem & intelligentem conscientiæ suæ moderatorem, neque ex vitioso humanove fine sanctum illud vitæ genus amplectendo. 2. Unicum gloriæ divinæ ac proximi salutis studium, seu zelus. 3. Contemptus mundi, rerumque secularium, sine quo Christus fieri nequit sors nostra & pars hæreditatis nostræ. 4. Bonorum terrestrium abdicatio: neque enim in illius animo divisionem patitur Deus, qui se totum ministerio ejus addicere cupit. 5. Sincera Caritas. 6. Scientia & capacitas sufficiens. 7. Dotes animi & corporis ad Ecclesiæ Ministerium. 8. Prudentia, virtutum cardinalium dux, quâ dignoscuntur ea, quæ ad Deum ducunt; aut ab eo avertunt. 9. Fortitudo Christiana, quâ quis cuncta vincit & suffert potiùs, quàm suo deesse Officio. 10. Patientia in angoribus animi, vel corporis laboribus, qui possunt in vita contingere. 11. Castitas. 12. Amor studii & laboris. 13. Amor solitudinis. 14. Humilitas. 15. Orationis affectus.

CASUS PRIMUS.

LAMBERTUS, Ordinibus, aut saltem Tonsurâ Clericus initiatus, qui Clericalem fert habitum, poteståne absque peccato commercium aliquod, negotiumve gerere?

RESPONS.

Lambertus, utpotè Clericus, nullum absque peccato commercium exercêre potest: nam, ut docet Sanctus Thomas (a), *Clerici non solùm debent abstinêre ab his, quæ secundùm se sunt mala; sed etiam ab his, quæ habent speciem mali.* Negotium autem, licèt de se non sit malum; ab omni tamen mali specie non est immune. *Quod quidem in negotiatione contingit*, subjungit idem Sanctus Doctor; *tùm propter hoc, quòd est ordinata ad lucrum terrenum, cujus Clerici debent esse contemptores: tùm etiam propter frequentia negotiatorum vitia: quia difficulter exuitur negotiator à peccatis labiorum. Est & alia causa*, pergit idem, *quia negotiatio nimis implicat animum secularibus curis, & per consequens à spiritualibus retrahit. Unde Apostolus dicit*..... Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus (b). Atque secundùm hunc sensum verba ista Sancti Hieronymi exponit (c): *Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem..... quasi quandam pestem fuge.*

Hanc tamen exceptionem addit Angelicus Doctor. *Licèt tamen Clericis uti primâ commutationis specie, quæ ordinatur ad necessitatem vitæ, emendo vel vendendo.* Consentit hæc doctrina sancti Doctoris cum Canonibus, sensuque sanctorum Patrum; ut facilè probant indicata ad marginem testimonia (d).

(a) S.Thom. 2.2.q.77.art. 4. ad 3. Item q. 40. art. 2. in corp. & q. 187. art. 2. in corp. & in 4. dist. 16. q. 4. art. 2. quæstiunc. 3. in corpore.

(b) 2. Timoth. 2.

(c) S. Hieron. Epist. ad Nepotianum.

(d) Conc. Eliberit. an. 305. c. 18. Tom.I.Concgen. Philippi Labbe pag. 972. Can. *Decrevit*. 1. & Can. *Negotiatorem*. 9. & Can. *Fornicari*. 10. dist. 88. & Can. *Dati*. sub Ædgaro Rege Anglorum. an 977. Can.14.Tom. 9. Conc.gen. pag. 983.

CASUS II.

LEONTIUM, Sacerdotem, cui filii sui curam atque institutionem à decem annis commiserat Dux quidam, domi suæ retinuit, ut rerum suarum administrationem habêret; eamque jam à quadraginta annis gessit Leontius: verùm Missionis tempore, cùm peccata confessus esset, ipsi de tali administratione scrupulum injecit Confessarius, quam etiam deserere consuluit: Quâ de re quærit Leontius, utrùm eam exercendo peccet, non motus præsertim propriæ rei nimis studio, sed grato animo erga Ducem hunc, cujus gratiâ simplicem Prioratum satis pinguem obtinuit, & qui de se adeò benè meritus est, ut domum ejus absque illius inimicitiâ, & etiam ingrati animi famâ derelinquere non poterit,

RESPONS.

Ad minimum nota debet esse Sacerdotalis dignitas, Officiorumque Sacerdotis magnitudo, ad judicandum, quòd Leontius teneatur administrationem hanc deserere; quæcumque inter se & Ducem hunc oriatur inimicitia ob receptum suum. Debita autem duci gratitudo non in tali rerum temporalium gestione, quæ peccaminosa est, consistit, sed in oblatione suorum sacrificiorum atque orationum pro salute Ducis hujus; aut aliquo alio Caritatis officio.

Talem administrationem non modò Sacerdoti, sed & omnibus Clericis prohibent Scriptura & Concilia, uti rem statûs dignitati contrariam, Officiorumque ejus sanctitati oppositam: unde à primis Ecclesiæ sæculis ipsis vetita fuit talis secularium rerum cura; ut patet ex hoc Canone, qui inter Apostolicos nominatos recensetur (e): *Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, seculares curas non suscipiat, alioquin deponatur.* Ita etiam statuit Calcedonense Concilium (f) an. 451. *Pervenit ad sanctam Synodum, quod quidam, qui in Clero videntur allecti propter lucra turpia conductores alienarum professionum fiant, & secularia negotia sub cura sua suscipiant, Dei quidem ministerium parvi pendentes, secularium verò discurrentes domos, & propter avaritiam patrimoniorum sollicitudinem sumentes. Decrevit itaque sanctum hoc magnumque Concilium, nullum deinceps, non Episcopum, non Clericum, vel Monachum, aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se immiscêre.*

Idem etiam fuit vetitum 1. in Concilio, quòd sub Adriano I. in Provincia Aquileiensi an. 791. habuit

(e) Can. 6. Apostol.

(f) Conc. Calcedon. part. 1. Act. 15. Can. 5.

habuit Paulinus (a). 2. In Canone, quem ex iis, qui Apostolici nominantur, deprompsit Gratianus (b). 3. In sexto statuto Synodico Herardi, Turonensis Archiepiscopi an. 858. his verbis: *Nec Clerici, nec Monachi ad secularia negotia transeant* (c).

(a) Conc. Forojuliense. Can. 5.
(b) Can. *Episcopus.* 3. dist. 88.
(c) Apud Sirmondum. tom. 3. Conc. Galliæ. p. CXI.

Imperatores Christiani Ecclesiæ constitutiones hac in re & secuti sunt & authoritate suâ firmârunt, ut indicat Lex Justiniani, quâ Pius ille Imperator, prohibet, ne Clerici munera, quæ dignitatem suam in contemptum adducunt, aut ministeria sua impediunt, omninò suscipiant: En verba illius (d): *Sed neque fieri susceptorem, aut exactorem fiscalium functionum, aut conductorem publicarum aut alienarum possessionum, aut curatorem domus, aut procuratorem litis, aut fidejussorem pro talibus causis Episcopum..... aut alium Clericum cujuslibet gradus.... subire non sinimus: ut non per hanc occasionem & sanctis domibus damnum fiat, & sacra ministeria impediantur.* Ob eandem causam Clericis immunitatem à servitiis secularibus concedit hic Imperator, ne per ea à sacris functionibus avocentur. *Generaliter*, inquit (e), *sancimus, omnes.... Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos... immunitatem ipso jure omnes habere tutelæ, sive testamentariæ, sive legitimæ, sive dativæ: & non solùm tutelæ eos esse expertes, sed etiam curæ, non solùm pupillorum & adultorum, sed & furiosi, & muti, & surdi, & aliarum personarum, quibus Tutores vel Curatores à veteribus Legibus dantur.* Quod privilegium tanti semper fecit Ecclesia, ut ad suam Communionem non admitteret Laïcum Judicem, quid illud infringere præsumebat, ut constat ex quarto Aurelianensi Concilio an. 541. sub Vigilio Papa; cujus est istud Decretum (f): *Si quis Judicum Clericos de quolibet corpore venientes, atque altario mancipatos, vel quorum nomina in matricula Ecclesiæ tenentur inscripta, publicis actionibus applicare præsumpserit, si à Sacerdote admonitus emendare noluerit, cognoscat se pacem Ecclesiæ non habêre.* Conformiter ad illud Decretum jam se gesserat Sanctus Cyprianus, qui preces pro Geminio Victore ad Deum fundi prohibuit, quòd Sacerdotem, Faustinum nomine, testamenti sui executorem nominârat; eique rerum suarum temporalium curam commiserat. *Neque enim apud Altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece*, inquit Sanctus Martyr (g), *qui ab Altari Sacerdotes & Ministros voluit avocare.* Si igitur ex Sancto Cypriano executio testamenti Clerico non possit demandari; quòd talis executio temporalibus curis sit implicita, quamvis opus misericordiæ esse videatur; quo pacto excusari possent, qui prædiorum fiunt conductores; aut qui Procuratoris officio fungentes lites instruunt aut prosequuntur, aut aliter nobilium res temporales administrant? Nunquid enim hujusce farinæ Clerici dici possunt Apostatæ atque *Ordinis sui desertores*? Quo nomine eos appellat sextum Parisiense Concilium an. 829. sub Gregorio IV. habitum (h).

(d) Novellæ 123. c. 6.
(e) Leg. *Generaliter.* 61. Cod. de Episcopis & Clericis &c. Item. cit. Novel. c. 5.
(f) Conc. Aurelian. IV. Can. 13.
(g) S. Cyprian. Epist. 66. secundùm Pamelium, seu 1. secundùm Dodwel, seu lib. 2. Epist. 5. secund. Erasmum.
(h) Conc. Parisiens. IV. c. 20.

Ex dictis hactenùs constat, jure merito Tridentinum Concilium (i) antiquos renovasse Canones, quibus Clericis rerum temporalium prohibetur administratio. En ipsius Decretum: *Statuit Sancta Synodus, ut quæ aliàs à Summis Pontificibus & à sacris Conciliis de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrinâque retinenda..... nec non secularibus negotiis fugiendis copiosè ac salubriter sancita fuerunt, eadem imposterùm iisdem pœnis, vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, observentur.*

(i) Conc. Trid. sess. 22. de reform. c. 1.

Sanctus Carolus Borromæus, fidus hujusce Sacro-sancti Concilii interpres, æternâ dignus est laude, quòd in primo suo Mediolanensi Concilio statuerit: *Ne alicujus Principis, aut alterius negotiorum Procurator sit* (Clericus major, aut Beneficiarius) *sine facultate ab Episcopo priùs per litteras impetratâ, singulis annis renovandâ.* Cui statuto prohibita speciatim Clericis negotia enumerans illud Concilium subjungit; *Ne Clericus sacris initiatus, aut Ecclesiastico Beneficio præditus..... in profanis negotiis Tabellionatus exerceat..... ne in negotiationibus & mercaturis se interpretem & medium interponat. Negotiationem etiam omnis generis prohibemus..... ne aliena prædia lucri causâ conducat:* Quam prohibitionem ad minores Clericos, Clericalem habitum gerentes extendit Sanctus ille Cardinalis in quarto suo Concilio.

Cardinalis Noailius, Parisiensis Archiepiscopus Borromæi vestigiis fermè insistens, idem Clericis in Synodo 26. Septembris an. 1697. habitâ, his terminis prohibuit: „Prohibemus cuilibet Clerico, in „ sacris præsertim constituto, ne litium instruenda„ rum curam suscipiat; neve munera occupet, qui„ bus ad temporalia negotia convertatur (k).

(k) Synodus Parisiensis an. 1697. cit. 7.

Consentiunt hæc omnia cum doctrinâ Apostoli dicentis (l): *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit:* quo textu utitur primum Carthaginense Concilium an. 348. sub Leone IV. ad probandum, Clericos secularibus rebus non esse occupandos; quippè qui Deo simùl & mundo servire nequeant: *Qui serviunt Deo & annexi sunt Clero*, inquiunt Patres hujusce Concilii (m) *non accedant ad actus & administrationem & procurationem domorum..... Nemo militans Deo ingerat se negotiis secularibus. Proindè aut Clerici sint sine actionibus domorum, aut actores sine Officio Clericorum. Universi dixerunt: Hoc observemus.* Et quidem ab hujusmodi quid expectandum Clericis, quorum animus totus est in secularibus & profanis negotiis, & quorum cura præcipua est aut foro, aut nundinis adesse, ut litigio victores sint, aut Commercium, quasi Mercatores; aut domorum actores exerceant. Sapienter itaque & justâ de causâ à Parlamento Tolosano illud, quod refert Menardus (n), 3. Januarii an. 1550. Arrestum tulit, ne Laïci Clericos haberent rerum suarum Procuratores, seu Actores.

(l) 2. Timoth. 2. 4.
(m) Conc. Carth. 1. Can. 6.
(n) Menard. tom. 1. l. 1. c. 22.

CASUS III.

Nonne tutâ conscientia Judicis Officio fungi potest Heraclius, Tonsurâ initiatus, de simplici Prioratu provisus; suum retinendo Beneficium?

Respons.

Prioratum suum retinêre non potest tutâ conscientiâ Beneficiarius ille, secularis Judicis Officium exercendo. Primum hujusce decisionis argumentum suppeditat tertii Concilii generalis Lateranensis Decretum, sub Alexandro III. an. 1179. quo sic habetur (o): *Sed nec procurationes villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus & secularibus viris, ut justitiarius eorum fiat, Clericorum quisquam exercêre præsumat. Si quis autem adversùs hæc advenire tentaverit..... ab Ecclesiastico fit ministerio alienus.*

(o) Alex. III. in cap. *Sed nec.* 4. ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant. Lib. 3. tit. 50.

Concilii hujusce Decretum duabus potissimùm nititur rationibus; prima, quia Clerico indignum est tale Officium ut docet Apostolus: *Quia contra doctrinam Apostoli dicentis*: Nemo militans Deo, implicat se secularibus negotiis, *seculariter agit*. Altera: quia fieri potest, ut talis Judex sententiam ferre teneatur *in causâ sanguinis*; quod Clericis nunquam est licitum, nec facere queunt absque irregularitatis pœnâ, ut definit quartum Lateranense Oecumenicum an. 1215. sub Innocentio III. (p).

(p) Innoc. III. in cap. *Sententiam.* 9. eod. tit.

Alterum argumentum petitur à Concilio Tridentino (q); quo Clericis prohibetur conformiter ad statuta Conciliorum & Summorum Pontificum, sub pœnâ, pro arbitrio Ordinarii, imponendâ, ne secularibus negotiis immisceant, ut fert Decretum in præcedenti responsione citatum; quodque præsertim intelligi debet de iis, qui sacris ordinibus sunt initiati, aut Beneficiariis, si non sint in sacris, ut post Panormitanum observat Navarra (r): quibus suffragantur Sylvester, Cajetanus, Tabiena, Sylvius (s), &

(q) Conc. Trid. sess. 22. de reformat. c. 1.
(r) Navar. Manual. c. 25. n. 110. & apud eum Panormit.
(s) Sylvester de Prierio. v. *Clericus.* 3. q. 1. Cajetan. v. *Clerici peccata.* n. 1.

& alii multi, qui idem nobiscum sentiunt. Ab officio tamen Judicis eos excludere nolumus, qui, cùm sint Clerici, statum hunc ideò amplectuntur; ut rebus & utilitati Ecclesiæ inserviant, quo pacto in sequenti casu ostendemus.

Joan. Tagnatius vulgò Tabiena. 2. *Excommunicatio. n. 6.* Franc. Sylvius resolut. var. v. *Clericus beneficiarius.*

CASUS IV.

GILBERTUS, Ecclesiæ Parisiensis Sacerdos & Beneficiarius, in Parlamento munus Consiliarii. Clerici emit, quo à multis annis fungitur. Theobaldus, ipsius Confessarius eâ de re magnum ipsi injecit scrupulum; quòd Judicis professio Clericali statui penitùs opposita videatur, cùm aliorum temporalibus negotiis immiscère se non debeat Clericus; quod tamen ipse facit præsens controversiis multorum ac litibus quotidiè dirimendis: quâ ex re inutiliter multùm insumit temporis, quod ad Ecclesiæ utilitatem posset adhibêre: Gilbertus antiquum Regni usum causatur: Nunquid ad tutamen conscientiæ munus suum abdicare tenêtur?

RESPONS.

Non existimamus, Gilbertum tenêri ad abdicandum munus suum: ratio est, quia ex usu antiquo Regni hujusmodi Magistratûs in Parlamentis & Præsidialibus Curiis non obtinent Clerici, nisi ad bonum commune Ecclesiæ procurandum, & conservandam ipsius jurisdictionem in variis, quæ feruntur, Judiciis, cùm agitur, 1. De causis civilibus Clericorum. 2. De possessorio rerum spiritualium. 3. De causis, quæ cum spiritualibus connexionem habent: quod quidem stabilitum fuit ex Bullâ Martini V. 1. Maii anno Pontificatûs ejus duodecimo. 4. Cùm agitur de appellationibus tanquam ab abusu, quæ in Parlamentis sæpè eveniunt. 5. Et de causis Regaliorum, quæ omnes Parisiensis Senatûs jurisdictioni subjacent. His addi potest, Consiliarios-Clericos Ecclesiæ in eo esse utiles; quòd ad supremas Curias pertineat invigilare, ne minuantur Gallicanæ Ecclesiæ libertates, & Conciliorum Decreta executioni mandentur, ut etiam, ne limites suos prætergrediantur seu Ecclesiastica, seu sæcularis jurisdictio, neve alterius jura hæc usurpet. Ex quibus patet, ad Ecclesiasticum, imò & Regni statum interesse, ut in sæcularibus Curiis sint Consiliarii-Clerici. Unde, requirentibus Galliæ Regibus usum hunc approbârunt Summi Pontifices, Beneficiarios à residentia dispensando, dùm muneris sui functiones obeunt, sicuti observavit inter Galliæ jurisperitos doctissimus his verbis (*b*): *Regii Senatores Cleri solvuntur continui Lege ministerii in suis Sacerdotiis: quia Senatoriis ac Reipublicæ negotiis dietim occupantur.*

(*a*) Renatus Chopin lib. 3. de sacrâ politiâ. tit. 8. n. 17.

Quòd ad Præsidiales Curias pertinet, in unâquaque potest esse unus Consiliarius Clericus ex Edicto fundationis Caroli IX. an. 1575. eodem anno in Acta Parisiensis Senatûs 24. Septembris; & 14. Octobris sequentis Regiarum rationum Curiæ relato (*c*), ex quo constat, Edictum illud non fuisse latum, nisi ut Judex ille Clericus impediat, ut Ecclesiasticam tueatur jurisdictionem, sicuti observat idem jurisconsultus, cùm dicit (*d*): *Ecclesiasticis certè privilegiis magnoperè contulit Regia sacrorum Magistratuum institutio, quæ profanæ sortis Judicibus admiscentur, in Præsidiali quolibet Galliæ foro, ut sic accuratiùs jura Ecclesiastica, quasi sua tueantur.*

(*b*) Fontanon. tom 4. pag. 1020.

(*c*) Idem Chopin Monasticon. lib. 2. tit. 3. n. 10.

Quæstionem hanc ita solvit nostri temporis Theologus (*e*) ob istas, quas attulimus probationes; quibus accedunt multa Senatûs Parisiensis Arresta, inter quæ D. Brillon ultimus Dictionarii Arrestorum Author, octo numerat (*e*), quibus à residentiâ eximuntur Consiliarii-Clerici, iisque grossi, ut aiunt, fructus adscribuntur, quæque variis temporibus lata fuêre. Primum, 1. Feb. 1528. Secundum, 19. Maii 1551. Tertium, 19. Julii an. 1575. Quartum, 5. Septemb. eodem anno. Quintum, 9. Junii. 1600. Sextum, 24. Maii 1604. Septimum, 31. Januarii 1606. & Octavum, expresiè de perceptione grossorum fructuum latum 13. Decembris an. 1550.

(*d*) De Ste. Beuve, tom. 3. cas 40.

(*e*) D. Brillon. dictio. Arrest. tom. 1. v. *Conciliarius* n 5. & sequentibus.

Louetus multa alia quoque refert hujusmodi Arresta, & inter cætera unum pro D. de Saveuses, Consiliario Parisiensis Senatûs, & Sancti Hilarii Pictaviensis Canonico: alterum pro D. Scavant, ejusdem Senatûs Consiliario & Suessionum Canonico in ejusdem urbis Capitulum: tertium pro D. Gillot, ibidem Consiliario & Lingonensi Canonico in Capitulum: quæ omnia Arresta, antiquiorum authoritate firmata. Consiliariorum-Clericorum jus certum & inconcussum efficiunt.

Hàc autem de re quinque sunt advertenda. Primùm, quod omnes Consiliarii-Clerici totius Regni Galliæ eodem privilegio fruuntur, atque Consiliarii-Clerici Senatûs Parisiensis; cum pro omnibus in hanc rem par militet ratio: quod quidem, ut probet Louetus (*f*). Arrestum citat 25. Junii an. 1595. Illum pro D. de Mouffi, Parlamenti Rhotomagensis Consiliario-Clerico, & Senonensi Canonico in Capitulum Senonense. Secundum: quòd Consiliarii-Canonici, ut probat idem Louetus, per se, & non per Procuratorem possessionem adire teneantur, ut illâ potiantur prærogativa. Tertium: quòd ad annuum stagium privatis Capitularibus Ecclesiis constitutum observare non teneantur Consiliarii-Clerici. Quartum: quòd per vacationes Parlamenti de residentiâ teneantur, sub pœna amissionis Præbendæ seu grossorum fructuum, juxta Edictum mox laudatum an. 1595. quod refert Chenu (*g*). Quintum denique: quòd omnes Authores non consentiunt, quod Consiliarii-Clerici præsidialium Curiarum Præbendæ suæ grossos fructus obtineant: Affirmat Henrys (*h*): negat Olivarius (*i*) ex Arresto Parlamenti Tolosani 20. Julii an. 1627.

(*f*) Louet Lettre C. n. 24.

(*g*) Chenu. tom. 2. tit. 1. c. 10.

(*h*) Henrys. tom. 1. l. 1. c. 4. q. 17.

(*i*) Olivarius. l. 1. c. 11.

CASUS V.

AN tenetur Hermanus, simplici tonsurâ initiatus Clericus, Prior Sancti Salvatoris, qui actu eandem, quàm ante sumptam tonsuram, Causidici functionem exercet: aut Prioratum dimittere, aut Causidici functionem, ut tutâ sit conscientia?

RESPONS.

His Apostoli verbis manifestè damnatur Hermanus; (*k*) *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat; cui se probavit.* Atqui Beneficiarius quilibet *militat Deo*; Unde Ecclesiæ stipendiis habet ad vitam necessaria: Igitur secularibus se implicare negotiis non potest: quod tamen agunt Causidici.

(*k*) 2. Timoth. 2. 4.

Eâdem, quâ Sanctus Paulus, Spiritûs Sancti inspiratione afflata Sacro-sancta Concilia idem statuêre. *Decrevit itaque sanctum hoc magnumque Concilium*, inquit Calcedonense an. 451. (*l*): *Nullum deinceps, non Episcopum, non Clericum, vel Monachum..... negotiis secularibus se immiscêre.*

(*l*) Conc. Calcedon. part. 2. act. 15. can. 3.

Septimum Oecumenicum Concilium an. 785. (*m*) eandem his verbis prohibitionem renovat: *Non licèt eis* (Clericis) *curas seculares & mundanas suscipere. ut qui sint à Canonibus prohibiti hoc facere.* Atqui Causidici professio est suscipere res quaslibet seculares & mundanas, seu civiles, seu criminales. Non potest itaque Causidici personam vicesque obire Clericus, qui tonsurâ, à sæculi contagio in sortem Domini atque Ministerium Ecclesiæ vocatus est.

(*m*) Conc. Nicæn. II. gener. act. 7. can. 10.

Tertium Lateranense sub Alexandro III. an. 1179. expressiùs etiam loquitur de Beneficiariis dicens (*n*): *Clerici in Subdiaconatu & suprà, & in minoribus quoque Ordinibus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur, coram Judice seculari Advocati fieri in negotiis non præsumant; nisi propriam, vel Ecclesiæ suæ causam fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt.. si quis adversùs hoc tentaverit, quoniam contra doctrinam Apostoli est,*

(*n*) Conc. Lat. III. gener.

est, *dicentis*: Nemo militans Deo &c. *Seculariter agit*, *ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus*, *pro eo*, *quod officio Clericali neglecto*, *fluctibus seculi*, *ut potentibus seculi placeat*, *se immergit*. Unde patet Concilium illud simplices Clericos suo velle comprehendi interdicto ex ratione, quam ex Apostolo deducit; cum ex tonsura certum sit, quod clericus fiat *Militans Deo*, licèt sacros aut minores nondum acceperit ordines.

Confirmari potest hæc decisio ex duabus Decretalibus, quarum priorem suppeditat Concilium Moguntinum, quod sic habet (*a*): *In plateis secularibus disputare excepta defensione orphanorum aut viduarum ..... Ministris altaris Domini*, *nec non & Monachis omninò contradicimus*: *de quibus ait Apostolus*: Nemo militans Deo &c. Alteram præbet Eugenius Papa (*b*) scribens ad Episcopum Italiæ his verbis: *Sacerdotibus & Clericis tuis denunties publicè*, *ne & sinistri Laïcorum fiant*, *nec in rebus eorum procuratores existant*.

(*a*) Conc. Mog. in cap. *Multa*. 1. ne Clerici vel Monachi secularibus negot. se immisceant. lib. 3. tit. 50.
(*b*) Eugenius in cap. *Sacerdotibus*. 2. eod. tit.

Sunt & quædam Concilia, ut Concilium apud Compinacum an. 1238. & Avenionense an. 1326. (*c*), quæ nullam admittunt exceptionem in prohibitione Clericis factâ generaliter, quos etiam censuris Ecclesiasticis, in casu inobedientiæ vult coercêri Avenionense.

(*c*) Conc. apud Compinacum c. 12. 13. & 14. Conc. Avenio. can. 26. Tom. XI. Concil. general. Phi. Labbe. pag. 560. & 734.

Hanc autem Ministris suis Ecclesia prohibitionem fecit, quòd Advocati professio adeò sit laboriosa, ut ejus omnia munera simul cum Ecclesiasticis functionibus conjungi nequeant.

Author, qui adductas hactenùs nobis suppeditavit rationes (*d*), existimat, Beneficiarium quemlibet tenêri, ad abdicandam Advocati professionem, etiam sub peccato mortali. Sed quidquid sit, gravissimum esse peccatum satis indicant ista sancti Caroli Borromæi in primo suo Mediolanensi Concilio an. 1565. verba (*e*), nec non pœnarum acerbitas, quas Clericis inobedientibus vult infligi. *Edicimus*, inquit sanctus Cardinalis, *ne Clericus*, *sacris initiatus*, *aut beneficio Ecclesiastico præditus*, *coram judice seculari*, *Advocati aut Procuratoris nomine causas agat*, *nisi ab aliis in judicium vocatus*, *suam*, *vel Ecclesiæ suæ*, *propinquorum etiam*, *si necesse erit*, *& miserabilium personarum causas ab Episcopo facultate priùs scripto concessâ*, *tueatur .... qui verò Clericus*, *cujusvis etiam gradus*, *ordinis*, *dignitatis*, *in aliqua re iis non obtemperarit*, *is aut salutari pænitentiâ*, *aut pecuniâ*, *suspensione ab ordinum munere & beneficiorum administratione*, *aut ipsis etiam beneficiis*, *aut carcere*, *aut exilio*, *aut pluribus simul ex iis pœnis*, *aut etiam gravioribus*, *pro modo culpæ*, *Episcopi arbitratu mulctetur*. *Qui iterùm in eadem re peccarit*, *duplicatâ is pœnâ pro ratione criminis ab eodem plectetur*.

(*d*) De Ste. Beuve. tom. 3. casi. 47. & 49.
(*e*) Conc. Mediolan. 1. part. 2. constitut. tit. de negotiis secularibus clerico fugiendis.

Quam hactenùs doctrinam statuimus, unico isto complexus est testimonio Angelicus Doctor (*f*): *Ab officio Advocatorum prohibentur quidam*, inquit, ... *decentia autem hujus officii exercendi tollitur .... ex hoc*, *quod aliquis est rebus majoribus obligatus*. *Unde Monachos & Presbyteros non decet in quâcumque causâ Advocatos esse*, *neque Clericos*; *in judicio seculari*: *quia hujusmodi personæ sunt rebus divinis astrictæ .... tamen hujusmodi indecentiæ necessitas præfertur .... unde & Clerici pro suis Ecclesiis possunt esse Advocati*.

(*f*) S. Thom. 2. 2. q. 71. art. 2. in corp.

CASUS VI.

Julianus, Sacerdos Mantuanæ Diœcêsis, quandoque cum amicis suis Tabernas adit: quia de re ipsum objurganti Confessario, ac monenti, quòd, extra casum legitimæ necessitatis eas frequentare absque peccati reatu non posset, retulit, nullo Diœcesani Episcopi statuto; id Clericis fuisse interdictum; quocirca peccare se non putat, quòd eas frequentet; cum popina, uti res per se mala, damnari nequeat, sed tantùm ob ebrietatem, quæ in eâ sæpè sæpiùs evenire solet, & quâ nec ipse; nec convivæ unquam solent obrui. De eo autem quæritur, utrùm tanquam legitimæ possint admitti, quas affert rationes?

RESPONS.

Si cum amicis suis absque justa necessitate, sed tantùm oblectationis causâ popinas adit, certum est quòd peccet: Licèt enim ab Episcopo suo, nec statuto, nec vivâ voce sit interdicta Clericis tabernarum frequentatio, id aliunde prohibet Ecclesia; ut facilè probare est.

1°. Ex Concilio Laodiceno circa an. 364. habito (*g*), cujus est illud Decretum: *Quod non oportet sacratos*, *à Presbyteris usque ad Diaconos*; *& deinceps quamlibet Ecclesiasticis Ordinis usque ad Ministros*; *vel Lectores*, *vel Cantores*, *vel Exorcistas*. *vel Ostiarios*, *vel Exercitatorum Ordinis*, *in cauponam ingredi*.

(*g*) Conc. Laodicen. can. 24. apud Labbe. tom. 1. col. 1502. & in c. *Non oportet*. 2. dist. 44.

2°. Ex tertio Carthaginensi Concilio an. 397. (*h*) quod probavit Leo IV. ad Angliæ Episcopos scribens an. 850. (*i*). *Ut Clerici*, *edendi vel bibendi causâ tabernas non ingrediantur*, *nisi peregrinationis necessitate compulsi*. Hæc sunt hujusce antiqui Concilii verba.

(*h*) Conc. Carth. III. can. 27 apud Labbe. tom. 2. col. 1171. & in can. *Clerici*. 4. dist. 44.
(*i*) Leo IV. in can. *De Libellis*. 1. dist. 20.

3°. Ex Concilio Trullano an. 692. quod refert Gratianus his verbis (*k*): „ Nulli Clerico licet tabernam ..... habêre: si enim hujusmodi tabernam ingredi prohibetur, quantò magis aliis ministrare in ea: si quis verò tale quid fecerit: aut cesset, aut deponatur.

(*k*) Conc. Trull. in can. *Nulli*. 3. dist. cit.

4°. Ex Concilio Francofordiensi an. 794. sub Adriano I. quod sic habet (*l*): *Ut Presbyteri*, *Diaconi*, *Monachi & Clerici tabernas ad bibendum non ingrediantur*.

(*l*) Conc. Francford. can. 19.

5°. Ex Capitulari Caroli Magni Imperatoris (*m*) & ex Concilio II. Aquisgranensi an. 816. (*n*) imperante Ludovico Debonnario, & Pontifice summo Stephano IV. in quo Laodiceni Concilii Decretum renovatum est.

(*m*) Lib. i. Capitular. c. 14.
(*n*) Conc. Aquisgran. can. 60.

6°. Ex quarto Lateranensi Concilio Oecumenico an. 1215. sub Innocentio III. (*o*), in quo sic habetur: *Tabernas prorsùs evitent*, *nisi fortè in causâ necessitatis in itinere constituti*. Quod Decretum in Herbipolensi Concilio, an. 1287. cui Præfuit Legatus Pontificius, hoc modo renovatum est (*p*): *Usus Tabernarum*, *præterquam in itinere constitutis omnibus Clericis*, *præsertim in Prælaturis & sacris Ordinibus constitutis*, *omninò prohibemus*: *& qui contrà fecerint in publico*, *vel alibi*, *Laïcis præsentibus*, *arbitrio Ordinarii puniantur*.

(*o*) Conc. Lateran. IV. can. 16.
(*p*) Conc. Herbipolens. can. 2.

7°. Ex Concilio Londinensi an. 1175. quo depositionis pœna his, qui contrà fecerint, verbis istis statuitur: *Clerici in sacris ordinibus constituti*, *edendi*, *vel bibendi causâ tabernas non ingrediantur*, *nisi peregrinationis necessitate compulsi*: *si verò tale quid fecerint*. *aut cessent*, *aut deponantur*.

8°. Ex uno Capitularium Theodulphi, Aurelianensis Episcopi, (*q*) & ex Concilio Salisburgensi an. 1274. sub Gregorio X. in quo sic fuit statutum: *Clericus non viator*, inquiunt hujusce Concilii Patres, *in sacris Ordinibus constitutus*, *aut Monachus*, *vel Canonicus regularis*, *si tabernam intraverit sine causa evidenti*, *rationabili*, *ibique bibens & comedens*, *aut in vicino loco*, *servienti tabernæ*, *vel aliàs publico*, *aliquantulùm moram traxerit*, *ab officio sit suspensus*, *donec unum diem in pane & aqua jejunet*. Joannes, Tusculi Episcopus, in Concilio in eâdem urbe coacto an. 1281. sub Martino Papa sic dicit: *Usus Tabernarum personis Ecclesiasticis*, *præsertim in Prælaturis & sacris Ordinibus constitutis*, *omninò prohibemus*; *& qui contrà fecerint in publico*, *vel Laïcis præsentibus*, *arbitrio Ordinarii puniantur*.

(*q*) Theodulph. epist. Compresbyteris &c. n. 13.

Denique vix integro volumine exscriberentur omnia cæterorum Conciliorum statuta in Clericos, qui absque evidenti necessitate cauponas adeunt; quibus omissis, hoc unum nobis erit sa-

tis, si dicamus in eo omnia consentire, ac præsertim Concilia Provincialia Galliæ, uti Rhemense an. 1585. (a): Turonense eodem anno (b): Aquense an. 1585. (c): Narbonense an. 1609. (d), conformiter ad aliud Narbonæ habitum an. 1551. (e); & alia multa, quorum quædam suspensionis pœnam inobedientibus Clericis; alia jejunium, cætera verò, uti Turonense an. 1585. incarcerationem bimestrem pro primâ; semestrem pro altera, & annuam pro tertiâ vice indicunt.

Post istas Ecclesiæ Leges; nunquid dici potest, Clericum popinas absque justâ necessitate adeuntem esse sine peccato; quòd illud ab Episcopo suo formali statuto non fuerit prohibitum? Nunquid enim majoris esset momenti statutum unius Episcopi, quàm tot Conciliorum antiquæ & celebres constitutiones. Nunquid ex solo Lateranensi Concilio œcumenico tenentur Clerici omnibus ejus in hanc rem obedire mandatis. Dicamus ergo cum Tridentinis Patribus (f) Sacerdotem ad hunc dignitatis gradum non promovêri, nisi ut cæteris sit exemplum, vitæ suæ sanctitate, morum integritate, gravitate ac modestiâ, atque adversâ Laïcorum moribus agendi ratione; eumque proinde à popinis longè abesse debêre, quæ dissolutioni locum præbent, & quas adire non solent vel ipsi Laïci, qui moderatis sunt moribus; aut externè sese debent componere, uti Magistratus. Id enim Sacerdoti persuasum esse debet, ordinis sui sanctitate, arctiùs se tenêri quocumque alio, omnes prudentiæ, modestiæ ac temperantiæ regulas observare; ac meminisse debet illud sapiens Concilii Narbonensis (g) monitum: *Quod in populo veniale est, in Sacerdote judicatur sacrilegum.*

CASUS VII.

NUNQUID Edmundus, Sanctæ Julittæ Parochus, brevia duo sclopeta in anteriori Ephippii sui arculo, dum iter peragit, sine peccato gerere potest?

RESPONS.

Parochus ille brevia sclopeta gerere non potest, nisi obtentâ ab Episcopo suo ob legitimam necessitatem facultate. Ratio est, quia ex Conciliis prohibetur armorum gestio Clericis. 1. Ex Concilio primo Matisconensi an. 581. sub Pelagio II. Summo Pontifice & regnante Guntrando, à viginti & uno Episcopis Galliæ habito (h): *Si post hanc definitionem*, inquit Concilium, *Clericus, aut cum indecenti veste, aut cum armis inventus fuerit, à seniore ita coerceatur, ut triginta dierum inclusione detentus, aquâ tantum & modico pane sustentur.* Concilium Vermeriense an. 752. sub Stephano II. idem prohibet, quamvis non sub eâdem pœnâ (i); uti Carolus Magnus in uno ex suis Capitularibus an. 803. (k). Cui interdicto Concilium aliud Pictaviense an. 1078. sub Gregorio VI. cui præfuit Hugo Episcopus Diensis, uti legatus Pontificius, excommunicationis pœnam addidit. *Clerici arma portantes...... excommunicentur.* Sequentia deinde Concilia arma ferre prohibuerunt Clericis, uti Budense (l) an. 1279. Ravennatense an. 1286. (m) quæ refert Perrerius. Meldensis autem Concilii an. 845. sub Sergio II. hæc sunt verba (n): *Ut quicumque ex Clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant: Sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum Canonum contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores, proprii gradûs amissione mulctentur, quia non possunt Deo simul & seculo militare.*

Certum quidem est, quòd ab eo tempore, quo Clemens V., ut observat Thomassinus (o) Clericos ab irregularitate exemisset ex Bullâ suâ; cùm injustum vitæ suæ invasorem occidissent; ipsis tùm arma ferre, vel ob aggressionis periculum, vel

(a) Conc. Rhem. tit. de Clericis in genere.
(b) Conc. Turon. tit. de Parœcis, Presbyteris & aliis Clericis, post med.
(c) Conc. Aquense an. 1585. tit. de vita & honest. Clericorum.
(d) Conc. Narbon. an. 1609. de vita & honest. Cleric. Can. 41.
(e) Conc. Narbon. an. 1551. Can. 17.
(f) Conc. Trid. sess. 22. de reform. cap. 1.
(g) Conc. Narbon. an. 1609. C. 41
(h) Conc. Matiscon. 1. can. 5.
(i) Conc. Vermeriens. can. 16.
(k) Apud Baluzium. tom. 1. col. 109.
(l) Conc. Budens. can. 1.
(m) D. Perrerius, jur. can. Galliæ. pag. 452.
(n) Conc. Meldens. an. 845. can. 37.
(o) L. Thomass. Discipl. Ecclesiæ. 2. part. l. 4. cap. 12. & 4. part. l. 4. cap. 13.

etiam indistinctè, cùm iterfacerent, concessum est: quæ concessio in quinque Conciliis reperitur, scilicet Moguntino an. 1549. his verbis (p): *Nulla arma induant, nisi itinerantes*: Narbonensi an. 1551. Aquensi ejusdem anni (q): *Nec ensem, nec pugionem, nec aliud armorum genus gestent, nisi propter itineris necessitatem*; In Aquileiensi an. 1596. & in altero Narbonensi an. 1609.

At verò Sanctus Carolus in primo suo Concilio Mediolanensi statuit (r), ut Clerici arma non ferrent nisi sub duabus istis conditionibus: primâ; cùm præsens ipsis imminêret vitæ periculum. Altera, cùm eam ab Episcopo suo licentiam scripto habêrent. *Clericorum arma*, inquit Sanctus Cardinalis, *sunt orationes & lacrymæ; idcircò edicimus, ut ne Clerici arma cujusvis generis ad offensionem, vel etiam ad defensionem ferant..... quòd si Episcopus probabili justaque de causâ id eis permittendum judicaverit, tunc scripto impetratâ veniâ ipsis uti liceat, non tamen publicè, nisi rei aut facti necessitas postulet.* Aquense Concilium an. 1585. (s) hanc etiam Episcopi veniam requirit.

CASUS VIII.

QUIRINO, Sacerdoti; qui ob Patris sui obitum lugubres vestes induit, scrupulum injecit Religiosus quidam; quia, ut putat, Clerico non licet eas ob mortem parentum induere, sicque Laïcorum vanos mores imitari. Postulat Quirinus, utrùm reipsâ peccet, ita se gerendo?

RESPONS.

Sanctus Carolus Borromæus in quinto suo Mediolanensi Concilio (t) id ipsum Clericis, datâ etiam ratione, prohibuit his verbis: *Clericus, qui amictu Clericali incedit, ne in propinquorum, ne parentum quidem obitu, vestes lugubres, more Laïcorum, induat gestetque: neque verò vestis formam, aut panni genus, quo Clerum universum uti moris est, commutet, sed pium erga propinquos mortuos caritatis studium, officiumque præ se ferat omni aliâ ratione, quæ cum Clericalis Ordinis decore, dignitateque omninò conveniat.*

Idem jam statuerat Toletanum Concilium, Arandæ sub Sixto IV. an. 1473. habitum (u), quod declarat, hunc usum in Clericis omninò esse damnandum; & vult, ut Provinciæ Beneficiarii, *qui lugubres & luctuosas vestes induunt, & flebiliores quàm suæ congruit honestati*, per tres menses beneficii sui proventibus, quotiescumque contrà fecerint, priventur.

Attamen, eâ de re scribens ad Episcopum inclytus Theologus (x), non sine ratione propugnat, lugubres vestes Clericos in morte suorum ferre posse absque peccato, illo, quo fit in Galliâ, modo, qui totus consistit, in gerendo pilei cingulo, zonâque, è crispo tenuique bombycino; cùm vestis reliqua ab habitu aliorum Clericorum non discrepet: asseritque, eos, qui contrarium sentiunt, perperàm Conciliorum Toletani & Mediolanensis authoritates laudare; cùm primum de vestibus laceris, olim in signum doloris acerbi, gestari solitis, de quibus etiam loquitur Scriptura, intelligi debeat: quod quidem satis ostendunt Patres hujusce Concilii verbis istis: *Vilibus vestibus uti non debemus*: & his aliis: *qui lugubres & luctuosas vestes induunt & flebiliores &c.* Mediolanense quoque non prohibet nisi *vestes lugubres more Laïcorum*, eas nimirum quarum forma mutatur, & quæ ex insolito Clericis fiunt panno; *neque vero vestis formam, aut panni genus, quo Clerum universum uti moris est, commutet* (Clericus). In Gallia autem Clerici nunquam vestem commutant, neque quoad externam formam, neque quoad panni genus, ne ipso quidem funebris pompæ die; cùm vestes eorum sint ex panno laneo, aut tenui cilicino, vel

(p) Conc. Mogunt. can. 74. de honest. & decentia Clericali.
(q) Conc. Aquense. an. 1551. can. 20.
(r) Conc. Mediolanens. I. part. 2. tit. de armis, ludis &c.
(s) Conc. Aquens. an. 1585. tit. de vita & honest. Clericorum.
(t) Conc. Mediol. V. part. 3. tit. quæ ad Clericorum honestatem pertinent.
(u) Conc. Toletan. an. 1473. c. 8.
(x) De Ste. Beuve. tom. 2. Cas. 6.

vel crispo ac tenui bombyeino; quæ pannorum genera & ordini & dignitati suæ conveniant; addito tantùm illo discrimine quòd pilei cingulum zonaque sint è crispo bombycino. Quid indecori in eo reperitur? Nonne in defunctorum obsequiis atris utitur Ecclesia ornamentis? Nonne mortuorum capita, ossa, lacrymæ, in istis ornamentis acu depinguntur? Nonne per integrum annum circumcinguntur Ecclesiæ vel Capellæ, fasciâ gentilitio scuto defuncti in iis sepulti ornatâ? Quid pilei cingulum zonaque à crispo bombycino his ornamentis aut tæniis erunt magis indecora? Insuper nunquid damnabitur usus Episcoporum, qui ipso die funebris pompæ vestem talarem & humerale coloris atri, non verò violacei gerunt, cùm Rochetis Albisque simplicibus & sine tæniis denticulatis? Nunquid & ipsi Cardinales sunt damnandi, qui diebus illis violaceas tantummodò, non rubras vestes induunt? Cur igitur Clerico peccatum adscribetur, qui signis illis levibus & innoxiis, moderatam & Christianam animi sui mœstitiam ob mortem parentum testabitur; cum nihil in eo, officio suo contrarium, aut statui indecorum reperiatur.

Sæcularia, inquiunt, abdicavêre desideria, usus ejus & pravos mores Clerici (a) dùm tonsura initiati sunt, quâ Christum in partem suam & solam hæreditatem elegêrunt. Mundi quidem desideria abdicavêre, hoc est, pravos ejus mores & quidquid Evangelio contrarium est: at verò naturali dolori qui sit mediocris & Christianus, non nuntium penitùs remisêre: *Est ergo de mortuis eis, qui diliguntur quædam tristitia quodammodò naturalis*, inquit Author antiquus, cujus opus sancto Augustino adscribitur (b); *hinc itaque necesse est, ut tristes simus, quando nos moriendo deserunt, quos amamus: quia etsi novimus, eos non in æternum relinquere nos mansuros, sed aliquantulùm præcedere secuturos; tamen mors ipsa, quam natura refugit, cùm occupat dilectum, contristat in nobis ipsius dilectionis effectum*: *ideò non admonuit* (Apostolus) pergit idem Author, *ut non contristemur, sed non sicut cæteri, qui spem non habent*: unde colligit Christianam testitiam non esse damnandam: *Permittantur itaque pia corda carorum de suorum mortibus contristari dolore sanabili, & consolabiles lacrymas fundant conditione mortali, quas citò reprimat fidei gaudium, quâ credunt, fideles, quando moriuntur, paululùm à nobis abire & ad meliora transire.*

(a) Fr. de Gen. Theolog. moral. tom. 2. tract. 1. c. 9. q. 6.

(b) Apud. S. Aug. serm. 172. aliàs 32. de verbis Apostoli.

Nec parentes suos, nec bona parentum dimiserunt illi Clerici; non humanum consortium, vitæque civilis urbanitatem: Si quas videntur fundere lacrymas, non vituperantur: Ut quid igitur ipsis vitio tribueretur; quòd pilei cingulum, zonamve è crispo bombycino gererent, crassioremve colli amictum? Quare; si quâ Lege Mediolani cautum sit, ne Clerici ob mortem parentum *vestes lugubres more Laïcorum* induant; hinc non sequitur, eamdem in Gallia obtinêre Legem, ubi eadem, quæ ante luctum, servatur vestis Clericalis.

CASUS IX.

MATHURINUS, non minùs pietate, quàm doctrinâ conspicuus, cùm Sacerdotio initiatus est, hoc sibi licitum esse duxit, ut neminem in confessione se auditurum unquam statueret: Nunquid propositum suum, in eo, quo nunc est, statu permanens tenêre potest absque peccato?

RESPONS.

Distinguendum cum sancto Thoma (c): nam vel ex mandato Episcopi confessiones audire tenetur; vel ex aliquo beneficio, officio-ve accepto; tumque ab audiendis Confessionibus abstinêre non posset absque inobedientiæ peccato, proprii-ve officii omissione: Sed si utraque absit ratio; ab onere confessiones audiendi liber est sine delicto. *Alii autem actus Sacerdotio, ut ligare & solvere, respiciunt Corpus mysticum* (Christi), inquit Angelicus doctor, ... *& ideò qui non tenetur aliis vel subjectione, vel prælatione, potest ab illis actibus sine peccato cessare.*

Idem sanctus de eâdem alibi quæstione agens (d), asserit, Sacerdotem non obligari de curâ salutis proximi, nisi *principaliter quidem secundùm arbitrium & dispensationem Dei*; *secundariò autem secundùm arbitrium superiorum Prælatorum, ex quorum persona dicitur* 1. *ad Corinth.* 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei: unde sic concludit sanctus Doctor: *Et ideò non intelligitur ille abscondere frumenta spiritualia, cui non competit ex officio, nec ei à Superiore injungitur; si ab aliorum correctione aut gubernatione desistat: sed solùm tunc intelligitur abscondere, si dispensationem negligat, cùm ei ex officio intumbit, vel si officium, cùm ei injungitur, pertinaciter recipere renuat*: quod deinde probat authoritate sancti Augustini, subjungens: „*Unde* „*Augustinus dicit* 19. *de Civitate Dei* (e): Otium „sanctum quærit Caritas veritatis: negotium justum „suscipit necessitas Caritatis, quam sarcinam si nul„lus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacan„dum est veritati: si autem imponitur, suscipienda „est propter Caritatis necessitatem.

(c) S. Thom. in 4. dist. 13. q. 1. art. 2. quæstiunc. 1. ad 2.

(d) Idem. 2. 2. q. 185. art. 2. ad 3.

(e) S. Aug. l. 19. de Civit. Dei. c. 19.

Observandum tamen, Mathurinum ab audiendâ confessione abstinêre non posse sine peccato, & quidem maximo, in urgenti necessitate; qualis esset hominis, qui graviter ægrotans, alium non posset invenire Confessarium.

COEMETERIUM.

CŒMETERIUM dicitur locus sacer corporibus fidelium sepeliendis destinatus; qui ab Episcopo benedici, aut si polluatur, reconciliari debet.

Si Ecclesia fiat polluta; contiguum ipsi Cœmeterium, quod ut ejus accessorium habêtur, pollutum quoque censendum est; nec in eo quisquam est inhumandus, donec fuerit reconciliatum: Sed ex pollutione Cœmeterii non fit polluta Ecclesia.

CASUS PRIMUS.

ALMACHII, subitò occisi in Ecclesia sancti Eutropii, quæ ex hoc homicidio polluta est, corpus in Cœmeterio sepelivit Parochus, priusquam Ecclesia fuerit reconciliata, quâ de re quæritur, utrùm ex Ecclesiæ pollutione, non pollutum quoque fuerit Cœmeterium juxta istam juris regulam (f): *Accessorium naturam sequi congruit principalis*; atque adeò graviter non deliquerit Parochus?

RESPONS.

Certum est, quòd pollutionem Ecclesiæ sequitur etiam Cœmeterii, ipsi contigui pollutio, atque valet in hoc casu allata Bonifacii VIII. regu-

(f) Reg. 42. de reg. juris in 6.

gula: sed idem non est dicendum, cùm Ecclesiæ contiguum non est Cœmeterium; tùm enim, accessorium Ecclesiæ habêri non debet, ut docent Sylvius & Cabussutius. *Polluta autem ex his casibus Ecclesiâ*, inquit Sylvius (a): *Cœmeterium quoque ipsi conjunctum est pollutum: non contra.* Cabassutius verò sic dicit: (b) *Pollutâ Ecclesiâ polluitur simul contiguum ei Cœmeterium; sed non remotum.*

(a) Franc. Sylvius in 2. part sum. S. Thom. q. 83. a. 3. quæsito 2.

(b) Joan. Cabassut Juris Can. Theor & prax. l. 5. c. 21. n. 15.

Si igitur Ecclesiæ Sancti Eutropii contiguum non sit Cœmeterium, ex homicidio in hac Ecclesia commisso non fuit pollutum; atque in eo Parochus Almachii corpus sepelire potuit: secùs, si Ecclesiæ ipsi sit contiguum, ut Ecclesia ipsa, sic fuit pollutum; neque in eo sepelire potuit Curatus absque gravi peccato.

Decisionem hanc verbis expressis suppeditat Bonifacius VIII. in una ex suis Constitutionibus, dicens (c): *Si Ecclesiam pollui sanguinis effusione contingat: ipsius Cœmeterium, si contiguum sit eidem censetur esse pollutum. Unde antequam reconciliatum fuerit; non debet in eo aliquis sepeliri, secùs si remotum fuerit ab eadem.*

(c) Bonifac. VIII. in cap. Unico. de Consecrat. Ecclesiæ vel Altaris in 6.

CASUS II.

Agathonis in Cœmeterio, Ecclesiæ contiguo, occisi corpus in Ecclesia ipsa sepelivit Parochus. Nunquid ita se gerere potuit absque peccato; cùm sibi persuasum foret, Ecclesiam unà cum Cœmeterio non fuisse pollutam?

Respons.

In Ecclesia corpus Agathónis sepelire absque peccato potuit Parochus; certum est enim, quòd ex pollutione Cœmeterii, licèt Ecclesiæ contigui, Ecclesia ipsa non fit polluta; ut declarat Bonifacius VIII. in Constitutione modò laudatâ, in qua, postquam dixit, pollutâ Ecclesiâ, Cœmeterium quoque ipsi contiguum censendum esse pollutum, ita subjungit (d): *Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto Cœmeterio, quamvis Ecclesiæ contiguo debeat Ecclesia reputari polluta; ne minùs dignum, majus aut accessorium principale ad se trahere videatur.* Ita etiam communiter Theologi & Canonistæ (e).

(d) Idem ibid.

(e) Sylv. sup. cit. q. 83. 1. quæsito 1. Cabassut. loco cit.

CASUS III.

In Parochia Sancti Laurentii duo sunt contigua Cœmeteria, muro ad latus alto sejuncta, è quorum uno ad alterum per portam intermediam patet aditus. Quæritur, utrùm priori polluto ob homicidium in eo perpetratum; alterum quoque pollutum reputari debeat?

Respons.

Certum est, priore polluto, alterum pariter Cœmeterium non esse censendum pollutum; ut definit Bonifacius VIII. in eâdem, quam jam attulimus, Constitutione his verbis (f): *Non unum, sed plura Cœmeteria esse noscuntur, quæ, quamvis sibi cohærentia, pariete tamen medio sejunguntur. Ideoque violato eorum altero, alterum (licèt de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum* (g).

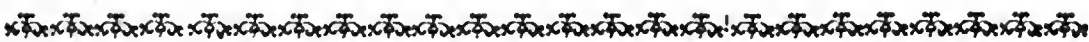
(f) Bonif. VIII. in cit. cap. Unico. de Consecrat. Ecclesiæ vel Altaris in 6.

(g) Cabassut. loco supra cit.

Vide Sepultura, *Cas. Turibius.* 2.

COENULA *vulgò* COLLATIO.

Vide Jejunium. *Cas.* 17. *& consequentibus.*

CÆREMONIÆ SACRAMENTALES.

Vox ista, *Ceremoniæ*, eo, quo in hoc titulo intelligitur, sensu, Moysi suam debet originem, qui illa in triginta duobus diversis Pentateuci locis utitur, uti Scriptores sacri, qui ipsum secuti sunt, in viginti septem aliis. Primus hic Legislator à Deo edoctus, acceptâ in monte Sinaï Lege, religiosas instituit cæremonias, quæ erant signa externa & sensibus obvia, quibus instructus Israëliticus populus sensim ad agnitionem supremi entis pervenit (h).

(h) Floriot Præfat. Tract. de Missâ parochiali. 1. part. cap. 3. edit. Paris. an. 1679.

Ecclesia Christiana, hujus sequens exemplum, sacras necesse duxit instituere Cæremonias, quas omnibus retrò sæculis religiosè observavit: 1. Ad excitandam fidem nostram, spem, atque amorem in Deum. 2. Ad exhibendam nobis ipsius, quam speramus, gloriæ veritatem, cujus viam nobis Christus aperuit; licèt eam, uti in se est, nondùm videamus.

Cæremonias agitur vocamus actus omnes Religionis, qui fiunt ad colendum, rogandum, laudandumve Deum, in cujus proindè honorem & gloriam omnes cedunt: Unde accurata sanè videtur, hæc Cæremoniarum definitio, quam affert doctus Theologus (i): *Ceremonia*, inquit, *est ritus religiosus, sive pertinens ad Dei cultum.*

(i) Polman. part. 3. n. 196.

Cæremoniæ igitur, quæ in divinis fiunt officiis non ad pompam tantummodò & splendorem fuêre institutæ, sed ad nutriendam & augendam in nobis sinceram pietatem, atque ex iis divinas veritates: unde S. Augustinus dicit, quòd Cæremonia, *Eloquentia quadam est doctrinæ salutaris, movendo affectui discentium accommodata, à visibilibus ad invisibilia, à corporalibus ad spiritualia, à temporalibus ad æterna* (k). Quibus verbis utitur fermè Ecclesia in Concilio Tridentino (l).

(k) S. Aug. Ep. 55. alias 19. c. 7. seu n. 13. in fine.

(l) Conc. Trid. sess. 22. c. 5.

Ceremoniæ Sacramentales nuncupantur ritus quidam, quos Ecclesia instituit, 1. Ut Sacramentorum administrationi Sacro-sancti sacrificii celebrationi, aliisque divinis Officiis majorem in fidelium animis majestatem ac venerationem conciliaret. 2. Ut ex iis faciliùs eorum excellentiam ac sanctitatem agnoscerent. 3. Ut ea majori cum decentia ac devotione

tione acciperent, ac participes indè fierent effectuum, quos iis Deus ex nimiâ bonitate sua adjunxit ad propriam sanctificationem.

Cæremoniæ, quæ in Sacramentorum administratione præscribuntur, absque peccato voluntariè omitti nequeunt; quod idem de Missæ Cæremoniis est dicendum. Unde solâ urgenti necessitate excusatur à peccato, qui eas omittit vel immutat. Quâ de re legi potest Concilii Tridentini Decretum inferiùs positum.

Denique, cùm Sacerdos ob justam rationem Sacramentum aliquod administravit, omissis convenientibus Cæremoniis, eas necessitate præcepti deinceps supplêre tenetur; seu in Sacramentis Baptismi aut Extremæ-Unctionis & aliis.

CASUS PRIMUS.

Nonne potest Guillebaldus Sancti Genesii Parochus, Cæremonias quasdam, in Diœcesano Rituali præscriptas pro administratione Baptismi & Extremæ-Unctionis, absque peccato mortali, uti facit omittere?

RESPONS.

Certum est, quod negligentia & omissio Cæremoniarum, quas universus Ecclesiæ usus comprobavit, aut Conciliorum authoritas statuit in administratione Sacramentorum, est de se peccatum mortale in virtutem Religionis, quod quidem fieri nequit veniale, nisi ob levitatem materiæ: cujus decisionis hæ sunt potissimùm rationes.

1. Quia Cæremoniæ in sacrificio Missæ, aliorumve Sacramentorum administratione observari solitæ multùm conferunt ad fovendum & augendum cultum divinum, dignitatem, splendorem & anthoritatem Catholicæ Religionis, adjunctâ etiam Hæreticorum ignominiâ.

2. Quia negligi aut omitti nequeunt, nisi contempto in re gravi præcepto Ecclesiæ, qui eas accuratè custodiri, nec novas introduci jubet: ut indicant ista Tridentini Concilii verba (a): *Si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à Ministris pro libito omitti; aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit.* Et iterùm (b): *Ne superstitioni locus aliquis detur, Edicto & pœnis propositis caveant* (Episcopi) *ne Sacerdotes aliis, quàm debitis horis celebrent, neve ritus alios, aut alias cæremonias & preces in Missarum celebratione adhibeant præter eas, quæ ab Ecclesia probatæ, ac frequenti & laudabili usu receptæ fuerint.*

(a) Conc. Trid. sess. 7. de sacram. can. 13.

(b) Sess. 22. Decreto de observandis & evitandis in celebrat. Missæ.

3. Quia talis negligentia aut omissio admitti non potest, absque gravi testium scandalo; modò tantisper suam religionem, & Ecclesiæ nôrint regulas.

4. Quia non solùm fidelium pietatem fovent & augent; verùm etiam quia sanctam veramque firmant doctrinam, quam majori cum splendore tuentur, ut patet ex dictis Sancti Augustini in multis operibus suis, ac iis præsertim, quæ in Pelagianos composuit (c), quos de necessitate atque effectibus Baptismi convincit ex exorcismis, quos in administratione hujusce Sacramenti observat Ecclesia.

(c) S. Aug. l. 1. de peccat. merit. c. 34. seu n. 62. Epist. 51. & 55. aliàs 118. & 49. ad Januarium.

Fit igitur procul dubio mortalis peccati reus, Parochus ille, de quo in casu proposito; dùm contemnit omittitve cæremonias, quas in administratione Baptismi & Extremæ-Unctionis servari jubet Ecclesia; nisi fortè tanta sit ac tam urgens eorum, qui hæc Sacramenta suscipiunt, necessitas, ut eas observari per tempus non liceat. Cui etiam rei addi potest, uti jam diximus, eum à peccato ob levitatem materiæ excusari posse.

CASUS II.

In Decanatu cujusdam Hispanæ Diœcesis inter Parochos aliosque Clericos habitum est ex more Colloquium, in quo de cæremoniis Baptismi, easque observandi necessitate actum est; hæc fuit omnium sententia, eas sub reatu mortalis esse adhibendas, si Titum & Tatianum excipias, qui contenderunt, eum non fieri peccati conscium, qui insufflationem in puerulum Baptismo initiandum fieri solitam omitteret; modò præscriptas in Rituali preces recitaret. 1. Quia talis insufflatio nullius momenti vel utilitatis pro puerulo baptisando esse videretur. 2. Quia eam in derisum vertunt Hæretici, qui inde reliquas Ecclesiæ cæremonias insectandi occasionem arripiunt. Nonne absque peccato ad praxim reduci potest hæc eorum opinio?

RESPONS.

Nemo potest sine peccato hanc Titi Tatianique sequi opinionem, utpotè adversam toti antiquæ Traditioni, ex quâ constat, insufflationem ab exorcismis non posse sejungi, & utramque cæremoniam in Dæmonem plurimùm valere. *Insufflationes Sanctorum,* inquit Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus, (d) *& nominis Dei invocatio, tanquam vehementissima quædam flamma, urit Dæmones, & in fugam agit.* Hanc cæremoniam semper in Ecclesia fuisse observatam multis in locis luculenter testatur Sanctus Augustinus (e), præsertimque in suis contra Pelagianos operibus, in quibus de efficaciâ ritûs hujusce loquens, dicit: *Quæ ubique parvulos exorcisando & exsufflando, de potestate eruit tenebrarum.* Et alibi (f): *Verum tamen est, quod antiquitùs verati fide Catholicâ prædicatur, & creditur per Ecclesiam totam, quæ filios fidelium nec exorcisaret, nec exsufflaret, si non eos de potestate tenebrarum, & à principe mortis erueret..... sed id tu commemorare timuisti, tanquam ipse ab orbe toto exsufflandus esses; Si huic exsufflationi, quâ Princeps mundi & à parvulis ejicitur foras, contradicere voluisses.* Et etiam alibi (g): *Neque enim ex quo esse cœpit Manichæi pestilentiosa doctrina, ex illo cœperunt in Ecclesiâ Dei parvuli baptisandi, exorcisari & exsufflari, ut ipsis mysteriis ostenderetur non eos in regnum Christi, nisi erutos à potestate tenebrarum transferri..... hos* (S. Cyprianum & S. Ambrosium) *iste Pelagius audeat dicere Manichæos & antiquissimam Ecclesiæ traditionem isto nefario crimine adspergat, ut in regnum Christi à potestate tenebrarum, hoc est, Diaboli & Angelorum ejus eruti, transferantur.* Ex his terminis: *Antiquissimam Ecclesiæ traditionem;* intelligitur, sanctum Doctorem solito usum fuisse sermone vetustissimæ & maximè venerandæ traditionis, quam à Conciliis & à Patribus majoribus suis, acceperat.

(d) S. Cyrill. Hierosol. Catech. 2.

(e) S. Aug. l. 1. contra Julianum. c. 5. seu. n. 19.

(f) Idem ibid. l. 6. c. 5. seu n. 11.

(g) Idem. l. 2. de nuptiis & concupisc. c. 29. seu n. 50. & 51. Item. l. 2. de peccat. orig. c. 40.

Nunquid enim, nisi res ita fuisset, Julianus, Pelagianorum defensor acerrimus ipsum de falso hac in re arguisset, atque contrarium probasset? Antiqua enim illa traditio novos illos Hæreticos lethali confodiebat vulnere, atque ex eâ manifestum fiebat, hanc fuisse non intermissam Ecclesiæ fidem, pueros videlicet originali culpâ nasci inquinatos, ac proindè sub Dæmonis potestate, contra quam exsufflationis, exorcismorum, precumque adjunctarum ritus instituerat Ecclesia, ut ab ejus potestate, quam pariebat peccatum, eruerentur parvuli nondùm Baptismi aquis regenerati.

Cæteras hîc in solemni Baptismi administratione cæremonias, adhibêri consuetas omittemus,

mus, ut sunt nominis impositio, salis immissio, unctio salivæ, abrenuntiationes Satanæ & operibus ejus, unctio olei benedicti, professio fidei, unctio sacri Chrismatis, vestis alba, cereus accensus; de iis enim nulla fit in casu proposito mentio. Obiter tamen advertendum, 1. eas omnes inconcusso ejusdem traditionis fundamento niti, ut legere est apud Authores ad marginem indicatos (a). 2. In Orientali Ecclesia contrarium esse usum quoad illud disciplinæ caput; baptisato namque domi ob necessitatem parvulo non supplentur cæremoniæ (b): Verùm in hoc non consulenda est uti regula Græcorum Ecclesia.

(a) S. Cyrill. Hierosol. Præfat. in Cathecheses, & Cathech. 2. & 3. Tertull. de corona militis. c. 3. Orig. hom. 6. in Ezech. S. Amb. l. de initiandis c. 1. & 7. & apud eumdem. l. 3. de sacram. c. 1. & l. de lapsu virginis. c. 5 S. Aug. l. 2. de peccat. meritis. c. 26. & l. 1. confess. c. 11. Innocent. I. Epist. ad Decentium n. 3. Conc. Carthag. 4. can. 83. S. Chrysost. hom. 2. in Gen. S. Hieron. in 1. ad Timoth. 6. in hæc verba. *Confessus bonam confessionem*, &c. Theodoret. orat. 8. de Curandis Græcorum affect. & in Cantica. S. Chrisolog. serm. 52. S. Cyprian. Epist. 72. S. Basil. l. de Spiritu Sancto. c. 27. S. Greg. Nissen. S. Greg. Nazianze. S. Dionys. Alexand. & alii.

(b) D. de Moleon. Itiner. Liturgic. Galliæ p. 460. & 462.

CASUS III.

GUILLEBALDUS, Sancti Celsi Parochus, vocatus ad baptisandum infantem moribundum, ac posteà Extremam unctionem ægroto pariter moribundo impertiendam, ambobus conveniens administravit Sacramentum, omnibus omissis cæremoniis præscriptis; ne fortè alteruter obiret, si utriusque Sacramenti priores ritus observaret: Nunquid tenêtur sub gravi peccato omissas supplêre cæremonias, si per tempus liceat?

RESPONS.

Certum est, quòd, si accepto Sacramento infans aut æger statim obiret, nullam ex omissis cæremoniis supplêre posset Cuillebaldus: Verùm, si infans aut ægrotus sufficienti supervivat tempore, tenetur ille Parochus preces omnes, cæremoniasque ob temporis angustiam omissas supplêre, ut statuunt Ritualia, Romanum & Parisiense, missis aliis innumeris. *Si supervivat* (infirmus) *dicantur aliæ orationes, suo loco prætermissæ*, inquit Rituale Parisiense (c): *Si verò, dùm inungitur infirmus, decedat*, ait Romanum (d); *Presbyter ultrà non procedat, & prædictas unctiones omittat.*

Hinc, dùm de baptismo ageretur (e), asseruimus, eos à Concilio Tridentino (f) anathemate percelli, qui dicunt, approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus & in administratione Sacramentorum adhibêri consuetos comtemni aut impunè omitti posse; excepto solo casu reconciliationis hæreticorum, in quo non supplentur Baptismi cæremoniæ ob rationes ibi indicatas.

Hinc etiam de Sacro-sancto Altaris sacrificio loquentes authoritate Sancti Thomæ probamus (g) Sacerdotem nullam posse omittere Missæ cæremoniam; quamvis præsens moribundo opitulandi urgeat necessitas. *Si verò aliquid de accidentalibus solùm* (omittat) *conficitur; sed graviter peccat, qui scienter omittit; quia facit contra præceptum Ecclesiæ.* 2. Solum casum evidentis periculi mortis esse excipiendum, quæ celebranti Sacerdoti imminêret, seu ab inimicis Religionis, seu proximâ Ecclesiæ ruinâ, aut aliâ simili de causâ.

(c) Rit. Paris. tit. de Sacram. Extre. unct.

(d) Rit. Rom. tit. eod.

(e) V. *Baptismus.* cas. V. *Nicolaus.*

(f) Conc. Trid. sess. 7. can. 13.

(g) S. Thom. in 4. ad Hanni. dist. 13. a. 2. in corp. V. *Missa.* cas. *Martinus.* 26.

COGITATIO.

VOX, *Cogitatio*, aliquando sumitur pro sensu, opinione, aut consilio, quæ quis animo sibi finxit; aut consideratione factâ. In hoc sensu dicitur; hæc mea est cogitatio; perspicis sane, quæ cogitatione volvebam; mea hæc est cogitatio, ut, quod tibi adscribitur delictum evolvas & diluas; sublimia Sancti Augustini cogitata; cogitata D. Paschalis.

Non in secundum hunc sensum in hoc titulo sumitur terminus ille; sed hîc solùm significat actionem mentis cogitantis, seu rei ideam, quæ imaginationem subit.

Cogitatio quælibet, pro qualitate objecti sui bona est vel mala: At quantumvis ex objecto suo sit mala, ad peccatum tamen nunquam pertingit, nisi quandam sibi comitem habeat voluntatem: quia juxta notum Sancti Augustini effatum; nullum ibi peccatum, ubi nulla voluntas. Sed voluntas tacita, quæ etiam morositas dicitur, sufficit, ut fiat peccaminosa, plus minusve, pro natura objecti; & consensus delectationi datus, magis vel minus est perfectus: Atqui major vel minor est negligentia obsistendi hujusmodi cogitationibus; quocirca magis vel minus est peccaminosa, ut patebit ex decisione primi casus.

CASUS PRIMUS.

REYNELDIS voluntariè quandoque & cum delectatione impuris cogitationibus immoratur, cùm tamen peccatum de quo cogitat, perficere non intendat; imò verò tali modo sit disposita, ut vitam amittere, quàm illud perficere malit. Quæritur, utrum nihilominùs mortale peccatum committat solâ delectatione, quâ impuris illis cogitationibus immoratur?

RESPONS.

Dubium esse non debet, quin Reyneldis peccati mortalis sit conscia: Nam Scriptura Sacra ex suo loquendi modo manifestè ostendit, neminem voluntariè absque mortali peccato obscœnæ cogitationi cum delectatione posse immorari, etsi turpe cogitatum exequi non intendat, ut patet ex his verbis Sapientis (h): *Perversæ enim cogitationes separant à Deo: abominatio Domini, cogitationes malæ.* Nihil autem à Deo nos separare valet; nihilque Deus ipse abominari potest, nisi mortale peccatum.

Sanctus Augustinus, simili sibi propositâ quæstione (i), expressis verbis docet, neminem posse hujusmodi impuræ cogitationi voluntariè & cum delectatione immorari absque reatu peccati, quo persona damnationem æternam meretur, quam etiam evitare nequit; nisi per gratiam Mediatoris peccatum illius remittatur. En ejus verba: *Ita dici potest, in homine uno, si delectationibus illicitis, à quibus continuò deberet avertere cogitatio, libenter sola pascatur; nec facienda decernantur mala, sed tantùm suaviter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse damnari, absit hoc credere. Hæc quippè una persona est, unus homo est: totusque damnabitur; nisi hæc, quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

Idem docet Sanctus Gregorius Magnus (k), istam subjiciens rationem: *Quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur.* Quare illi prohibet, qui ex officio sacrificium offerre tenêtur ut non ad altare accedat conscius hujusmodi peccatorum: *Ne profectò*, inquit, *diluere aliena peccata valeat is, quem adhuc propria devastant* (l).

(h) Proverb. 15. 26.

(i) S. Aug. l. 12. de Trinit. c. 12. seu n. 18.

(k) S. Greg. Papa in can. *Hinc etenim* §. 8. dist. 49.

(l) Idem ibid. §. 11.

Sanctus

(a) S. Thom. qq. disput. de verit. q. 15. art. 4.

Sanctus Thomas (*a*), accuratè perpensâ eâdem quæstione, ac relatâ quorumdam modernorum sui temporis opinione, qui contendebant hanc peccati speciem esse tantùm venialem, docet, eorum sententiam non modò aliorum multò plurium modernorum, sed & doctrinæ Augustini adversari, eamque in animarum perniciem vergere: *Quidam enim dixerunt, quod non est peccatum mortale, sed veniale: quæ quidem opinio Augustino adversari videtur; qui ex tali consensu damnationem homini comminatur..... isti opinioni contradicit communis opinio modernorum; & videtur in periculum animarum vergere, cùm ex consensu in talem delectationem homo in peccatum promptissimè incidere possit; unde alteri opinioni magis videtur esse assentiendum, quæ ponit, talem consensum esse peccatum mortale.* Ita Angelicus doctor, qui ut suam afferat sententiam, illud subjungit ratiocinium (*b*): *Delectatio alicujus operationis & ipsa operatio ad idem genus peccati reducuntur, sicut & operatio virtutis & delectatio in eadem ad eamdem virtutem..... sed ipse actus fornicationis est in genere peccati mortalis. Ergo & delectatio in cogitatione de fornicatione.* Sic ratiocinatur Sanctus doctor, qui eamdem tuêtur doctrinam respondens objectioni, quâ videtur posse probari, magnum esse discrimen inter actionem peccaminosam & ipsam delectationem ex ejus cogitatione perceptam; asseritque utrumque ad idem genus peccati esse reducendum. *Sed delectatio*, addit (*c*), *quæ consequitur cogitationem ex parte actûs cogitati, reducitur in idem genus: quia nullus delectatur in aliquo, nisi afficiatur ad illud, & apprehendat illud, ut conveniens. Unde qui consentit in delectationem interiorem, approbat exteriorem, & vult saltem eâ frui cogitando de eâ.*

(b) Idem. ibid. in 2. arg. *Sed contra.*

(c) Idem. ibid. art. 4. ad 8. item. 1. 2. q. 74. art. 8. ad 4.

Denique ad perfectam hujusce materiæ elucidationem, juvat quasdam hîc proponere regulas, quibus dignosci possit, nùm perfectus hisce cogitationibus datus fuerit consensus. Idcirco triplex est distinguendus concupiscentiæ motus. Primus. qui omninò voluntatis consensum antevertit, & qui proinde non est liber. Alter, qui omninò liber non est, quia huic adversatur voluntas; sed quia non satis validè obsistit, imperfectum illi censetur præbêre consensum. Tertius is est, qui perfectè liber est, quia in hunc fertur voluntas cum advertentia, absque necessitate; imò etiam cum affectu. Primus horum motuum non est peccaminosus, quia liber non est; nec enim in eo potest reperiri peccatum ex Sancto Augustino, ubi non reperitur liberum. Alter est tantùm venialis; quia consensus non est perfectus; sed tertius profectò est mortalis. Consentiunt hactenùs dicta cum doctrina Sancti Francisci Salesii, ut videre est in ipsius introductione ad vitam devotam (*d*), cujus verba non referimus, uti Sancti Bonaventuræ (*e*), Ricardi, Gabrielis Biel, Sylvestri, Cajetani, Navarri, aliorumque multorum, quorum sententiæ congruit præsens decisio.

(d) S. Franc. Sales. introduct. ad vitam devotam. part. 4. c. 6.

(e) S. Bonav. in 2. sentent. dist. 24. q. 2. art. 2. Richard. art. 4. q. 4. Gabriel. in 4. dist. 15. q. 13. art. 3 dub. 3. Sylvest. de Prierio. v. *Delectatio* Cajet. Navar. Manual. c. 11. n. 8.

CASUS II.

MAGDALENA sæpe obscœnas animo volvit cogitationes, atque inordinatos carnis patitur motus absque ullo exurgentes incitamento: in prava non prorumpit desideria, nec sensibili quidem eorum motuum delectatione afficitur; sed cùm eas cogitationes malas esse cognoscat, eas rejicere non curat; ne arctè contentèque animum habeat. Nonne in eo delinquit?

RESPONS.

Existimamus, Magdalenam hac solâ morositate, hoc est, illâ indulgentiæ specie peccare, quâ vel ipsius mali cogitationem non repudiat. Id quidem probari potest authoritate Sancti Thomæ (*f*) asserentis, morosæ delectationis peccatum contingere, non solùm cùm quis ad obscœnam se provocat delectationem, sed etiam, cùm quis eâ præventus & cognoscens in eadem immoratur, illamque non rejicit. En sancti Doctoris ratiocinium: *Peccatum contingit esse in ratione in quantùm est directiva humanorum actuum. Manifestum est autem, quòd ratio non solum est directiva exteriorum actuum, sed etiam interiorum passionum, & ideò quando deficit ratio in directione interiorum passionum, dicitur esse peccatum in ratione..... Deficit autem ratio in directione interiorum passionum dupliciter; uno modo, quando homo ex deliberatione provocat sibi motum iræ, vel concupiscentiæ. Alio modo, quando non reprimit illicitum passionis motum; sicut cùm aliquis, postquam deliberavit, quod motus passionis insurgens est inordinatus; nihilominùs circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & secundum hoc dicitur peccatum morosæ delectationis esse in ratione.*

(f) S. Thom. 12. q. 74. art 6. in corp.

Ex hac Doctoris Angelici decisione manifestè liquet, Magdalenam in casu proposito, esse consciam peccati. His addendum, quod quis ad aliquid puritati contrarium mentem applicare non potest sine peccato; nisi adsit legitima necessitas, qualis est Medici aut Confessarii, cui res illa debet esse nota; sed etiam, quòd de illa agendo, periculum est, ne à cogitatione ad affectum fiat transitus, aut saltem ne delectationi, quam parit, consensus præbeatur (*g*). *Vide* PECCATUM.

(g) De Gen. Theol. moral. tom. 1. Tract. 2. cap. 10. dem. 3.

COGNATIO.

Vide { IMPEDIMENTUM COGNATIONIS NATURALIS. IMPEDIMENTUM COGNATIONIS SPIRITUALIS. & IMPEDIMENTUM COGNATIONIS LEGALIS. }

COLLATIO.

COLLATIO est *gratuita quædam beneficii vacantis assignatio, ab habente potestatem idoneo Clerico legitimè facta* (*h*).

Duplex distinguitur Collatio, altera libera & voluntaria, quæ à solo pendet Collatore, qui Beneficium pro libito conferre potest cuilibet Clerico; modò non sit incapax, aut inhabilis ad illud possidendum. Altera dicitur necessaria, atque ea est, quam tenetur postulanti Beneficium concedere; quales sunt Indultarius, Graduatus, aut à Patrono Laïco præsentatus.

(h) Coras. Paraphras. l. 4. c. 1.

Collatio Beneficii validè fieri potest extra territorium Collatoris, quia ad jurisdictionem contentiosam non pertinet, sed ad voluntariam, seu gratiosam.

Episcopus aut quilibet alius Collator à Judice sæculari cogi non potest ad conferendum Beneficium invitus: sed Clericum, qui ejus opem quærit ad superiorem Ecclesiasticum Episcopi aut Collatoris remittere debet (*i*). *Vide* COLLATOR *inferiùs*.

(i) Edict. Blesf. art. 641.

CASUS PRIMUS.

PAROECIAM sancti Calixti ex obitu vacantem & Patronatûs Laïci, Vincentio pleno jure contulit Episcopus Diœcesanus, non expectatâ Patroni præsentatione. Nonne invalida est ista collatio *ipso jure*?

RESPONS.

Respondens cum sancto Antonino (*a*), factam ab Episcopo in proposita specie collationem *ipso jure* non esse invalidam; sed Vincentii provisionem Judicis sententiâ, intercedente & contestante Patrono latâ, posse irritari; uti declarat Alexander III. in unâ ex suis Decretalibus (*b*) his verbis: *Si verò . . aliquis, sine præsentatione fratrum ejusdem loci fuerit in ipsâ Ecclesiâ institutus; ejus, secundùm rigorem juris, est institutio irritanda.* Quocirca, si Patronus de provisione non conqueratur intra tempus jure sibi concessum, quod est sex mensium pro Patrono Ecclesiastico, & quatuor mensium pro Patrono Laïco (*c*), à die datæ irrevocabiliter valet hæc provisio; unde sequitur, eam fuisse validam; quia si ab initio fuisset invalida, deinceps etiam fuisset juxta istam juris regulam (*d*): *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.*

Hujus autem rei hanc rationem affert Carolus Molinæus (*e*); quia ex jure communi de omnibus suæ Diœcêsis Beneficiis disponere potest Episcopus: quod probat ex Canone Ilerdensis Concilii an. 524. quem in suo Decreto refert Gratianus (*f*), & ex Decretali Urbani III. (*g*): Sed si jure suo utatur Patronus intra concessum sibi tempus irrita fit *ipso jure* Ordinarii Collatio, licèt nulla Judicis sententiâ irritetur, ut statuit Canon noni Toletani Concilii an. 655. (*h*). Quòd si è contrà sibi concessum tempus prætermiserit Patronus, de Beneficio providère potest Episcopus pleno jure, uti facilè probari potest ex Decretali Innocentii III. ad Cardinalem scribentis (*i*). & ex alia ejusdem summi Pontificis ad quemdam Angliæ Episcopum (*k*); unde non necesse est, ut in provisione suâ dicat Episcopus, se Beneficium conferre ob negligentiam Patroni ad præsentandum, & jus illud ad se fuisse devolutum; tùm enim illud confert, non ex novo jure quæsito, sed pleno jure ordinario ac primitivo; ut ratiocinatur idem Molinæus (*l*) his verbis: *Aut verò Episcopus expectavit Patronum per totum tempus juris; & tunc etiam libere providebit, non propriè ex novo jure quæsito, & ad se devoluto à Patrono, sed jure suo primitivo, quod hactenùs habebat non liberum; sed nunc liberum habet remoto servitutis obstaculo ..... sequitur quod Ordinarius post tempus Patroni lapsum & jus liberum ad se devolutum, non tenetur exprimere conferendo, nec dicere, quod confert jure devoluto, sed potest simpliciter conferre & valet Collatio &c.* (*m*).

(*a*) S. Anton. 3. part. sum. tit. 15. c. 3. §. 18.

(*b*) Alex. III. in cap. *Illud.* 8. de jure patronatus lib. 3. tit. 38.

(*c*) Bonif. VIII. in cap. unic. §. 1. de jure patronatûs in 6. lib. 3. tit. 12.

(*d*) Reg. 18. de reg. juris in 6.

(*e*) Carol. Molinæus in Reg. Cancell. Rom. *De infirmis resignantibus.* n. 62

(*f*) Conc. Ilerdense in can. *Si ex Laïcis.* tit. 10. q. 1.

(*g*) Urbanus III. in cap. *In Ecclesiis.* 1. de Capellis Monachorum lib. 3. tit. 36.

(*h*) Conc. Tolet. 9. in can. *Decernimus.* 32. 16. q. 7.

(*i*) Innoc. III. in cap. *Quia diversitatem* 5. de concessione Præbendæ.

(*k*) Item. in cap. *Cùm propter.* 27. de jure patronatûs.

(*l*) Carol. Molinæus loco cit. n. 64. & 65.

(*m*) Du Casse. Vicarius gen. & Offici. diœc. Condom. Praxis jurisdict. Eccl. volunt. c. 5. n. 2.

CASUS II.

EPISCOPUS plenò jure Renato contulit Curam, cujus nominatio pertinet ad Patronum, qui, re cognitâ Paulum nominavit; isque, collationem sibi denegante Episcopo, jus suum expertus est apud Metropolitanum, à quo obtentis provisionibus necessariis, curam adivit. Quâ de re quæritur, quis è duobus sit legitimus Titularis?

Inde præcipua oritur difficultas, quòd jam bis Episcopus ille Curam eandem pariter contulerit; non intercedente Patrono; aut quemquam nominante. Unde colligit Episcopus, jus providendi independenter à Patrono ad se devolutum esse, atque adeò Renatum solum legitimum esse Titularem.

RESPONS.

Paulus solus est legitimus Titularis; quia de Curâ providère jure non potuit Episcopus Renatum, ante sex elapsos menses, si Patronus sit Clericus, aut ante quatuor menses, si Laïcus sit. Ita docet Cabassutius, (*n*) qui testatur, rem ita sæpissimè ab Aqui-sextiensi Parlamento multis Arrestis fuisse judicatam, atque imprimis ex Arresto 18. Martii an. 1652. lato in quemdam Sacerdotem, cui Regiensis Episcopus Beneficium contulerat, absque Patroni præsentatione; licèt bis jam illud, aliis non præsentatis, contulisset: Idemque Parlamentum an. 1632. jam alium Sacerdotem ab Episcopo Cistaricensi provisum depulit beneficio, instante Marchione Canilliaco Patrono, illudque alteri Sacerdoti adjudicavit: tametsi hoc ipsum Beneficium diversis vicibus Cistaricenses Episcopi contulissent, nullo præsentante.

Pastor (*o*) Jurisconsultus Gallus, simile refert ejusdem Parlamenti Arrestum an. 1637. quo Clericus ab Ordinario provisus, nullo præsentante, de beneficio depulsus est, licèt à 30. annis & ampliùs illud diversis vicibus contulisset Episcopus; quòd Præsul ille 40. annorum integrorum præscriptionem probare non potuisset.

Suam sententiam confirmat Cabassutius ex Decreto Tridentini Concilii (*p*), quo statuitur ad præscribendum jus patronatûs, requiritur possessio non interrupta 50. annorum, cui etiam suffragentur multæ, hoc est, duæ saltem, tresve præsentationes certæ & non contestatæ (*q*), aut 40. annorum cum bonâ fide (*r*) & titulo saltem colorato.

Fatetur hic Author, Louetum (*s*) quem sequitur Pastor (*t*) contendere, unam aut alteram collationem bonâ fide factam satis esse ad præscribendum jus patronatûs juxta hanc regulam: *In beneficiis status ultimus debet attendi. At verò*, inquit, *illud forense axioma; in beneficiis ultimum statum esse attendendum nihil juvat Loueti opinionem juribus allegatis*, scilicet Decretalium & Concilii, *& æquitati planè repugnantem.* Cujus rei hanc profert rationem: *Ultimus enim ille beneficiorum status supponit jus ambiguum. Sed nullatenùs præjudicat, ubicumque titulus evidens ostenditur*, (quod fit in casu proposito ergà Paulum à Patrono præsentatum) *ut constat ex cap.* Consultationibus. *de jure Patronatûs: quod utique in causa ista est decisivum.*

(*n*) Joan. Cabass. Juris can Theor. & prax. l. 2. c. 7. n. 14.

(*o*) Melchior Pastor l. 1. de beneficiis. tit. 10. n. 16.

(*p*) Conc. Trid. sess. 25. c. 9. de reform.

(*q*) Innoc. III. in cap. *Cùm Ecclesia.* 3. de causa possessionis & proprietatis lib. 2. tit. 12.

(*r*) Alex. III. in cap. *De quarta.* 4. Et Innoc. III. in c. *Audiitis.* 15. de præscriptionibus. l. 2. tit. 26.

(*s*) Georgius Louetus lit. p. n. 10.

(*t*) Melchior Pastor l. 1. cit. tit. 19. n. 17.

CASUS III.

VACANTEM sancti Macarii Curam, cujus Patronus est Abbas sancti Gordiani, ipsâ Abbatiali sede ex obitu Abbatis vacante, pleno jure contulit Episcopus Diœcesanus Ludovico, qui eam adivit. Tribus elapsis mensibus ad eam novus Abbas Marcellum nominavit, qui, recusante Episcopo, provisiones suas à Metropolitano obtinuit. Quis è duobus est legitimus Titularis?

RESPONS.

Ludovicus, uti ab Episcopo canonicè provisus, solus est verus Titularis, & in eam Curam Marcello nullum jus competit. Ratio est, quia, licèt Episcopus Beneficium Patronatûs sine formali Patroni consensu, non possit conferre; uti ostendimus in duabus prioribus decisionibus; nihilominùs, sede Abbatiali vacante, Curiales Ecclesiæ fiunt liberæ, & jure patronatûs exemptæ, nec non jus suum naturale & primitivum acquirunt; ita ut jure suo ordinario de iis providère possit Episcopus, quibus ita provisis, Abbas defuncti successor, pro hac vice jure suo excidat. Ita Modernus Author (*u*) in suo Tractatu de jurisdictione Ecclesiastica.

(*u*) Du Casse. Praxis jurisdictionis Ecclesiasticæ voluntariæ. c. 5. n. 3.

CASUS IV.

FERRANDUS, Colocensis in Hungariâ Archiepiscopus, animadvertens, Episcopum quinque Ecclesiarum, suffraganeum suum, multis jam elapsis mensibus de Curâ sancti Jobi, cujus Parœcia Diœcêsi suæ est finitima, non providisse; eam Stanislao contulit ante partum sibi jus devoluti, quo deindè

ob

ob Episcopi negligentiam acquisito, Stanislaus Curæ pacificus possessor remansit, in ea videlicet ab Archiepiscopo voce confirmatus. Quæritur, utrùm collatio, quæ statim ex defectu juris Archiepiscopo acquisiti fuit invalida, jam post devolutum eidem jus valida facta fuerit?

RESPONS.

Nullum Archiepiscopo jus competit providendi de Beneficio extra Diœcesis suæ limites posito ante partum ex negligentia suffraganei sui jus devoluti; atque in eo casu, ne quidem validè, Beneficium conferre potest, nisi in provisionibus de tali Beneficio exprimat, jus illud ad se pertinère ex devoluto: Unde sequitur datam Stanislao provisionem ante jus devolutum nullam esse *ipso jure*: Cùm Archiepiscopus jure suo ordinario Beneficia, quæ de jure conferunt suffraganei sui, ipse conferre nequeat, aut ullam in ejus Diœcesanos exercère jurisdictionem, nisi in causa appellationis; uti declaravit Innocentius IV. in quadam ex suis Decretalibus, quæ in Sexto refertur his verbis (*a*): *Nec appellationis articulo prætermisso, nec aliàs etiam, cùm minimè appellatum extiterit, Rhemensis Archiepiscopus; vel ejus Officialis de causis Clericorum, tanquam Judices, licèt in ipsos iidem Clerici de facto consentiant, atque Diœcesanorum suorum voluntate cognoscant.* Ex quo sequitur, collationem factam ab Archiepiscopo, ante jus devoluti acquisitum invalidam, devoluto sequenti non fieri validam ex hac juris regula (*b*): *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*; & ex istâ aliâ (*c*): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Ita Molinæus, unus ex peritissimis nostris Jurisconsultis casum hunc dissolvit (*d*). Nihilominùs, si parto jure devoluti, novam hujus Curæ provisionem dedisset hîc Archiepiscopus Stanislao, priusquam eandem contulisset Episcopus quinque Ecclesiarum, canonicè Stanislaus foret provisus.

(*a*) Innoc. IV. in cap. *Romana.* 1. de foro competenti in 6. l. 2. tit. 2.

(*b*) Reg. 18. de regulis juris i. 6.

(*c*) Reg. 64. ibid.

(*d*) Carol. Molinæus ad regulam. *de infirmis resignantibus.* n. 64.

Du Casse. loco supra cit.

CASUS V.

CUM ELIAS, Abbas, solusque Patronus præsentator Parœciæ Sancti Eligii, actu esset excommunicatus denuntiatus, Hieronymo Parœciam hanc pleno jure contulit Episcopus. Quæritur, utrùm hæc collatio sit Canonica?

RESPONS.

Excommunicatus denuntiatus omni tùm Ecclesiastico, tùm civili Commercio privatur, ut constat ex duabus Decretalibus Innocentii III. (*e*) ex duabus Alexandri III. (*f*); denique ex duabus aliis Clementis III. (*g*), quæ legi possunt in corpore juris Canonici. Quare toto illo notæ excommunicationis tempore cessat jus illius patronatus, neque illud per seipsum exercère potest. Verum est tamen ex Pastore (*h*), quòd licèt Patronus excommunicatus jus illud immediatè per seipsum exercère non possit, potest tamen per alium, cui potestatem hanc ante excommunicationem suam demandasset. Potest etiam in alio casu, scilicet cùm absolutionem suam requirit, utpote, qui tùm negligentiæ non est conscius. Ratio est, quia, ut declarat Innocentius III (*i*) sex menses, quos Patronis Ecclesiasticis concedit Lateranense Concilium, non computantur in Episcopum suspensum per totum illud tempus, quo absolutionem suam Romæ requirit, quia Decretum illud non fuit promulgatum, nisi ad puniendam Patronorum & Collatorum negligentiam. *Sic tamen*, inquit hic Papa, *ut tempus suspensionis in sex mensibus nullatenus computetur, cùm illa Lateranensis Concilii Constitutio contra negligentes tantùm fuerit promulgata.* Hinc sequitur, factam ab Episcopo collationem, de quâ in casu proposito, esse validam & Canonicam; si Elias nemini demandavit expressè potestatem nominandi ad Curam Sancti Eligii ante incursam excommunicationem, & si actu suæ absolutionis impetrationem non requireret (*k*).

(*e*) Innoc. III. in cap. *Nuper.* 19. & in cap. *Si aliquando.* 41. de sent. excommunicat. &c. l. 5. tit. 39.

(*f*) Alex. III. in cap. *Nulli* 8. & in cap. *Parochianis* 9. eod. tit.

(*g*) Clemens III. in cap. *Cùm non.* 14. & in cap. *Cùm desideres.* 15. eod. tit.

(*h*) Melchior Pastor. l. 1. de beneficiis. tit. 19.

(*i*) Innoc. III. in cap. *Quia diversitatem.* 5. de concess. Præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis. l. 3. tit. 8.

(*k*) Du Casse. Praxis jurisdictionis Ecclesiasticæ 2. part. c. 1. n. 5.

CASUS VI.

MAURITIUS, cognitâ Parochi morte, de illius Cura Romanæ Curiæ provisionem obtinuit. Deinde, cùm se Episcopo suo præsentem obtulisset ad obtinendum litteras suas examinis, seu *Visa* suum, ineptè prorsùs omnibus in examine suo quæsitis respondit, quia vix Latinè noverat. Eo itaque ob ignorantiam repulso, statim Curam hanc Stephano contulit Episcopus. Nunquid valida est illa Episcopi collatio, licèt Romanæ Curiæ provisionibus præventi & ligati; & Stephanus ipse nunquid tenetur ad obtinendam Pontificiam provisionem, ut canonicè sit provisus?

RESPONS.

Certum est, quod Stephanus ab Ordinario sit legitimè provisus; nec sub peccato novam à Papa provisionem requirere teneatur: Ratio est, quia ex jure communi Episcopus Curas propriæ Diœcesis ac nominationis non solùm ex obitu, aut in casu demissionis aut permutationis, sed etiam quâcumque aliâ ratione vacantes potest conferre; cùm jus conferendi ad Papam non sit reservatum; imò reservationes illæ in Galliâ sint sublatæ, ut vidère est ex Concordato inter Leonem X. & Franciscum I. inito (*l*): Atqui in propositâ specie certum est, quòd Cura vacet ob ignorantiam Mauritii. Igitur Canonica est collatio illius, quam Stephano concessit Ordinarius.

(*l*) Concord. de reservat. sublatis.

Neque dicas, Episcopi potestatem anteriori Papæ provisione esse ligatam: hæc est enim constans regula, quòd, quoties Summus Pontifex provisionem *in forma dignum*, hoc est, in forma commissoria concedit, toties intendit, talem provisionem suum non sortiri effectum, nisi postquam provisus Episcopi examen subierit, atque ab eo idoneus ad habendum Beneficium judicatus fuerit.

Ob eandem rationem jure potest conferre Curam, quam in Curia Romana obtinuit Clericus, qui ob ætatem intra annum Sacerdotio initiari non potest, aut qui requisitam habens ætatem, tempore præscripto ad Sacerdotium se promovêri non curavit, ut declarat Gregorius X. in una ex suis Constitutionibus in Concilio Oecumenico Lugdunensi lata (*m*). Cùm igitur ignorantia non minus sit impedimentum, quàm defectus ætatis, in eo, qui ad Parœciæ regimen cupit accedere; dicendum in eo casu Episcopum pleno jure posse conferre.

Juvat hîc observare provisiones quandoque à Summo Pontifice *in forma gratiosa* concedi; sed eas non confert nisi sub attestatione *de vita & moribus* ab Episcopo originis, Beneficii aut domicilii subscriptâ; quo in casu provisus sub ea forma Beneficium potest adire cùm litterarum visualium, seu *Visa* loco sit attestatio de vitâ & moribus. Unum tamen excipiendum circa Beneficia-curata. Nam juxta Edictum jurisdictionis Ecclesiasticæ an. 1695. (*n*) provisus *in forma gratiosâ*, tenetur Diœcesano Episcopo se offerre (*o*).

(*m*) Greg. X. in cap. *Licet.* 14. de electione & electi potest. in 6. lib. 1. tit. 6.

(*n*) Edict. an. 1695. art. 2. & 3.

(*o*) D. Perarius jur. can. Galliæ. l. 7. c. 8. n. 1. 2. & 3.

CASUS VII.

MALCHO in Germaniam profecto ad invisendos parentes, qui ibi commorantur, Cathedralis suæ Præbendam contulit Galliæ Episcopus, qui incertus, num eam accepturus esset, duos ei menses assignavit ad acceptandum aut recusandum oblatum Beneficium. Duobus elapsis mensibus, cùm acceptationem suam non declarasset Malchus, eandem Præbendam Hieronymo contulit Episcopus: quo facto Malchus in Galliam redux declaravit, se acceptare dictam Præbendam, cujus etiam possessionem adire voluit; verùm Hieronymus, qui jam eam possidebat, intercessit, eique Beneficium cedere denegavit. Quis è duobus legitimus est Titularis?

RESPONS.

Generaliter loquendo, cùm Episcopus beneficium contulit, consilium mutare non potest, illud idem alteri conferendo, sine consensu ac renunciatione provisi. Id ipsum declarat Bonifacius VIII. (a) his verbis: *Ipse tamen Episcopus, vel quicumque alius de ipso beneficio, nisi consentiri recuses, in personam alterius ordinare nequibit; quod si fuerit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non subsistet. Sed si Episcopus notificatâ tibi collatione*, pergit idem Papa Clericum in simili casu positum alloquens, *ad consentiendum terminum competentem assignet; nisi consenseris, poterit, eo lapso, beneficium liberè, cui viderit expedire, conferre.* Cujus quidem rei hanc Glossa (b) rationem affert; quia beneficium acceptandi negligentia repulsæ æquivalet. *Quasi dissensisse videatur ..... & per hanc litteram videtur idem dicendum, si dissenserit.* Quod etiam probat ex aliâ hujus summi Pontificis constitutione (c), in quâ dicitur, quòd qui pœna aliquâ mulctatus interjectam appellationem tempore Lege præscripto non prosequitur, is post elapsum terminum huic renuntiasse, pœnamque acceptasse censetur. *Aliàs præsumitur appellationi suæ renunciare appellans ..... etiamsi vadat aut mittat ad appellationem prosequendam.*

(a) Bonifac. VIII. in cap. *Si tibi.* 17. de Præb. & dignit. in 6.

(b) Glossa v. *Eo lapso.*

(c) Bonifac. VIII. inc. *Ab eo.* 6. de appellat. in 6.

Hinc igitur concludi necesse est, Hieronymum canonicè de præbendâ fuisse provisum, & in eam nullum Malcho jus competere: quocirca sibi soli jacturam beneficii deber adscribere conformiter ad istam juris regulam (d): *Mora sua cuilibet est nociva*: & istam aliam (e): *Damnum quod quis suâ culpâ, sentit, sibi debet, non aliis imputare.*

(d) Reg. 25. de reg. juris, in 6.

(e) Reg. 86. ibid.

Advertendum tamen, quòd, si beneficium secundò nondum contulerit Episcopus, Malchus illud etiam acceptare & adire posset, etsi præfixus sibi terminus esset elapsus. Quod declarat idem summus Pontifex addens (f): *Antequam tamen ipsum* (beneficium) *contulerit, tuum poteris, non obstante quod lapsus sit terminus, præstare consensum; & ex tunc de ipso non poterit aliter ordinari.*

(f) In dict. cap. *Si tibi.*

CASUS VIII.

BERTRANDUS, Cæsenæ Episcopus, Ecclesiæ suæ Cathedralis Præbendam Ludovico, simplici Acolytho, Venetiis studenti contulit: transactâ provisione cum præviis ad monendum litteris; Paulus, hujusce Episcopi Eleemosynarius absque honorario à decem annis ipsi ministrans, hanc ab eo requisivit Præbendam, quam ei recusare se non posse sine quodam ingrati animi vitio existimavit. Quocirca, suppressa Ludovici provisione, aliam in favorem Pauli substituit. Nonne canonicè & justè eam facere potuit; cùm ad illud beneficium, Ludovico jus nullum competere censeatur, donec illius collationem admiserit?

RESPONS.

Dictam Præbendam Canonicè & absque peccato in regulas Ecclesiæ Paulo conferre non potuit hic Episcopus: quia collator, qui collationis instrumentum emisit eique subscripsit, adeò jure suo toto usus est, ut posteà secùs facere nequeat. Hanc decisionem verbis expressis suppeditat Bonifacius VIII. in Sexto. En ipsiusverba (g): *Si tibi absenti per tuum Episcopum conferatur beneficium, licet per collationem hujusmodi, donec eam ratam habueris, jus in ipso beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras: ipse tamen Episcopus, vel quicumque alius, de ipso beneficio, (nisi consentire recuses) in personam alterius ordinare nequibit.* Eodem modo difficultatem hanc solvunt Innocentius IV. Joannes Andræas, Joannes Monachus, Archidiaconus, omnesque alii Canonistæ celeberrimi.

(g) Bonifac. VIII. in cap. *Si tibi* 17. de Præb. & dignit. in 6.

CASUS IX.

CùM PARMENIANUS sancti Frontonis Prior, notoriè factus esset Hæreticus, Prioratûs ipsius collator de eo Bernardum providit. Nunquid valida est hæc collatio?

RESPONS.

Dicendum sine cunctatione, collationem hanc esse validam. Verum quidem est, quòd juxta opinionem Caroli Molinei (h) Aurelianensi Edicto stabilitam, Hæretici beneficium impetrari non potest, priusquam talis fuerit juridicâ sententiâ denuntiatus; sed immutata est illa jurisprudentia ex tempore Blesensis Edicti Aurelianensi posterioris. Nam ex Edicto Blesensi Henricus III. permittit, ut quis se provideri curet de beneficiis vacantibus pleno jure, nullà interveniente judicis sententiâ: atqui certum est, Beneficiario in hæresim incidente manifestè, Beneficium ejus *ipso jure* vacare, atque adeò proprium illius collatorem auctoritate sua, ac sine ullâ juris formulâ illud posse conferre. Nihilominùs provisus recens illud adire, ac priorem possessorem spoliare nequit, nisi postquam ex legitimo judicio crimen illius fit certum; alioqui Beneficiarius innoxius suo posset privari beneficio (i).

(h) Carol. Molinæus in reg. de inf. relig. n. 286. & seq.

(i) D. Pererius Iur. can. Gal. l. 2. c. 11. n. 14.

Confirmari potest hæc decisio ex Decretali Alexandri IV. (k) qui declarat, nullum hæreticum de beneficio providêri posse: *Hæretici*, inquit, *ad nullum Ecclesiasticum Beneficium, seu Officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.* Unde colligendum a pari, Beneficiarium jam possessi Beneficii fieri incapacem, ubi primùm in hæresim incidit, eoque *ipso jure* fieri privatum.

(k) Alex. IV. in cap. *Quicumque.* 2. §. 2. de hæreticis in 6. l. 5. tit. 2.

CASUS X.

APOLLODORUS, excommunicatione minori ligatus, quòd absque ratione excommunicati denuntiati consuetudine usus fuisset, Prioratum acceptavit, qui sibi collatus est, aut ad quem ab Ecclesiæ cathedralis Capitulo electus. Quâ de re quæritur, 1°. Utrùm hoc ei beneficium validè conferre potuerit collator, & provisio ejus sit canonica? 2°. Utrùm illud sine peccato acceptare potuerit?

RESPONS.

Non illegitima sit provisio aut invalida Apollodori electio ad Prioratum, de quo agitur, ob excommunicationem minorem, quâ tum fuit ligatus, cùm de eo provisus aut ad eum electus fuit: quia ex sola excommunicatione majori fit Clericus inhabilis ad accipiendum beneficium, seu per collationem, seu per electionem. Re ipsa Gregorius IX. (l) de hujusmodi electione dicit; eam non irritam esse, sed irritandam: *Si tamen scienter electus fuerit; electio est irritanda.* Unde sequitur, quod licèt valida sit electio, est tamen illicita, atque adeò Prioratum de quo agitur, quocumque modo sibi datum acceptare non potuit Apollodorus, aut eum retinêre, nisi ab eâ censura se curet absolvi. Ita Cabassutius, qui de laudata mox Decretali sic loquitur (m): *His enim verbis*: (ejus electio est irritanda) *non negat esse validam, sive electionem, sive præsentationem, sive collationem, sive institutionem: sed tamen satis insinuat esse illicitam, cùm decernat illam irritandam esse: atque adeò taliter illigatum non posse citra gravem offensam suscipere & retinere beneficium, nisi se absolvi curet.* Canonistæ huic in hac sententia prævirêre Felinus, (n) Ugolinus (o) & alii multi.

(l) Greg. IX. in cap. *Si celebrat.* fin. de Clerico excom. deposito, vel interd. ministrante. l. 5. tit. 27.

(m) Joan. Cabassut. Juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 12. n. fin.

(n) Felinus Sandeus ad cap. *Dilecti.* de exceptionibus.

(o) Barthol. Ugolinus tab. 3. c. 6.

CASUS XI.

ALBERIUS, Scodiæ Episcopus, majori excommunicatione illigatus, Florenti, hujusce censuræ Episcopi non inscio contulit. Nunquid valida est hujusce Beneficii collatio?

RESPONS.

Distinguendum: nam, si Alberii non sit excommunicatio publica, sitque ipse toleratus ab Ecclesia in exercitio functionum suarum Episcopalium, valida est ejus collatio Florenti: Verùm, si publica sit

ca sit hujusce Præsulis excommunicatio; validè Florenti beneficium illud conferre non potuit. Ita quæstionem hanc solvit inclytus Canonista (*a*) Innocentii III. Decretalem in corpore juris Canonici relatam exponens.

Ratio hujus decisionis est, quia ligatus excommunicatione occultâ non privatur jure suo, aut jurisdictione; nam ab Ecclesia toleratus, præsumitur esse legitimus Superior, saltem quoad forum externum; sed ubi est excommunicatus publicus & notorius, actu iis spoliatur *ipso jure*, neque jurisdictionem licitè aut validè exercêre potest; cùm ab Ecclesiæ communione atque fidelium cœtu sit separatus, & talis publicè cognitus (*b*).

(*a*) Philip. Decius ad cap. *Post cessionem*. 7. de probationibus. l. 2. tit. 9.

(*b*) D. Pererius. jus. can. Gall. l. 2. c. 2. n. 16.

CASUS XII.

Theodulphi, Oveti Episcopi, publicè à Papa excommunicati Vicarius generalis vacantem Cathedralis Ecclesiæ Præbendam Alphonso contulit. Nunquid valida est, & Canonica hæc collatio?

Respons.

Collatio illa nec Canonica est, nec valida: cùm enim ex jure Episcopus & Vicarius ejus generalis una censeantur esse persona, ut potè, qui eandem habeant jurisdictionem, ubi Episcopus, publicè videlicet excommunicatus jurisdictione sua spoliatur, suam quoque amittit Vicarius generalis, nec eam ullatenùs exercêre potest. Id probat Innocentii IV. constitutio in Sexto relata (*c*), in quâ declarat hic Summus Pontifex, quòd, publicè excommunicato Officiali, is, qui vicem ejus gerit, seu subdelegatus, qui ab eo jurisdictionem habet, eam nullatenùs exercêre potest. *Ea tamen, quæ ipsi gerendo hujusmodi vices agunt; totaliter, excommunicato manente, si jurisdictionem tantùm recipiunt ab eodem, non possunt obtinêre vigorem.* Constat autem, regulam hanc casui proposito posse applicari. Cùm enim jurisdictionem suam ab Episcopo recipiat Vicarius generalis; non manente Episcopi jurisdictione, suâ quoque cadit Vicarius generalis: Alioquin per alium jus posset exercêre Episcopus, quo ipsum privat Ecclesia, contra istam juris regulam (*d*); *Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.*

Huic Decisioni consentit Rebuffus (*e*): *Ex persona Collatoris, seu ejus Vicarii*, inquit hìc Author, *requiritur, quod Collator sit habilis, non excommunicatus*, Cap. Pastoralis. *De Clerico excommunicato ministrante, ubi abundè scripsi, quod qui non potest conferre per se, nec per alium facit.* Ita etiam Cabassutius (*f*) post Rebuffum & Despeisseum, quos laudat.

(*c*) Innoc. IV. in cap. *Romana*. 1. de de Officio Vicarii in 6. l. 1. tit. 18.

(*d*) Reg. 67. de reg. juris. in 6.

(*e*) Petrus Rebuff. in praxi benefic. 1. part. tit. *Requisita ad Collationem*. n. 1.

(*f*) Cabassut. Juris can. Theor. & & Prax. l. 2. c. 3. n. 6.

Et apud eum Rebuffus cit. & Despeisseus. tract. de benef. tit. 1. num. 3.

CASUS XIII.

Ælius, Nolæ Vicarius generalis, Titio curam Sancti Nicolai contulit, quæ pleno jure pendet ab Episcopo. Quæritur 1. núm legitima sit hæc collatio? 2. Utrùm pariter esset legitima, si cura hæc esset nominationis Patroni Ecclesiastici, aut Laïci?

Respons.

Antequam propositæ quæstioni fiat satis, sciendum 1. non tam latè patêre Vicarii generalis potestatem atque Episcopi, ut constat ex Concilio Tridentino (*g*) & docent Barbosa & Azorius (*h*) ac post ipsos Sylvius his verbis (*i*): *Constat multa non posse Vicarium sine speciali mandato facere, quæ ipse Episcopus facere potest..... cujusmodi sunt conferre beneficia, beneficiorum resignationes admittere, beneficia unire & eorum uniones revocare, & alia plura, quæ apud ipsos* (Barbosam & Azorium) *videri poterunt.* Ita etiam Author modernus (*k*) & Cabassutius (*l*).

(*g*) Conc. Trid. sess. 23. c. 6. de reform.

(*h*) Aug. Barbosa part. 2. allegat. 54. Joan. Azor. Instit. mor. part. 2. l. 3. c. 44. & 45.

(*i*) Fr. Sylvius resol. var. v. *Vicarius*. 1.

(*k*) Du Casse Prax. jurisdict. Eccles. 1. part. c. 2. n. 1.

(*l*) Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 1. c. 13. n. 6.

Advertendum 2. duplex esse collationis genus: aliæ sunt liberæ; aliæ necessariæ. Libera collatio dicitur, cùm pleno jure ab Episcopo pendet Beneficium: necessaria verò appellatur, cùm Episcopus beneficium conferre non potest, nisi iis, qui cùm digni sint, illud requirunt, & de quo proindè ad arbitrium disponere nequit: Talia sunt 1. Beneficia Patronatûs extranei. 2. Ea, de quibus provisus Bullam aut signaturam Romæ obtinuit. 3. Ea ad quæ ab Universitate quâdam nominati sunt postulantes, uti Graduati. 4. Denique ea, quæ requiruntur vi indulti Regii seu ob præstitum fidelitatis jusjurandum; aut lætum ad coronam adventum.

Præsuppositis istis regulis, ad primam quæstionem respondemus, Titio factam ab Ælio collationem nec licitam esse, nec validam: quia circa collationes liberas nihil potest Vicarius generalis (*m*), ut observat Rebuffus (*n*), nisi speciale habeat ab Episcopo mandatum; uti declarat hac suâ Constitutione Bonifacius VIII. (*o*): *Cùm in generali concessione nequaquam illa veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus* (*p*), *nec regulariter donare valeatis, cui bonorum administratio, etiam libera, est concessa; officialis aut Vicarius generalis Episcopi Beneficia conferre non possunt, nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa.* Id in Gallia obtinet usus, ut testantur Guido Papa (*q*), Faber, Ranchinus & alii multi.

Ad secundam quæstionem respondemus, legitimam fore à Vicario generali collationem Beneficii, ad quod præsentaret Patronus: omnes namque collationes necessarias dare potest Vicarius absque speciali Episcopi mandato.

Communem hunc usum adstruunt 1. celeberrimi nostri Canonistæ & Jurisperiti, quales sunt (*r*) Guymierus Boërius, de Selva, Bellamera, Zerola, Pastor & Cabassutius. 2. Nititur usus ille Constitutione Bonifacii VIII. in Sexto relatâ (*s*), cujus hæc sunt verba: *Etsi Capitulum, sede vacante, beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertinent, conferre non possit, præsentatos tamen à Patronis potest admittere, si sint idonei, & eos instituere in beneficiis, ad quæ fuerint præsentati.* Quam jurisprudentiam sequitur Gallia, ut testatur Rebuffus his verbis (*t*): *Capitulum non potest recipere resignationem liberam & simplicem; sed resignationem, quæ fit ex causa permutationis, quæ necessaria est & cum causa.* Unde colligendum, quòd, si hæc Capituli Vicariis competat potestas; à fortiori & magno Episcopi Vicario.

CASUS XIV.

Radulphi, Galliæ Episcopi, Vicarius generalis post dimissum ab eo Præsule Episcopatum inter manus Regis, qui ei jam successorem nominavit, curatum tamen beneficium contulit, qui illud, uti graduatus, postulaverat. Nunquid illa collatio est Canonica & valida non obstante Episcopi renuntiatione?

Respons.

Certum est, collationem illam esse Canonicam: quia cùm una sit & eadem Vicarii generalis & Episcopi jurisdictio, & una eademque cum eo habeatur persona, uti jam diximus in responsione ad superiorem difficultatem, & probat Pasqualigi (*u*) ex Glossa, & viginti, quos laudat, Authoribus; desinere non potest nisi desinente pariter Episcopi jurisdictione. Atqui non desinit Episcopi jurisdictio, ob renuntiationem Episcopatûs sui apud Regem, qui eam acceptavit: necesse est enim, ut à Summo fuerit admissa Pontifice, cujus est solius dissolvere vinculum spiritualis matrimonii, quod inter Episcopum & ejus Ecclesiam intercedit, quemadmodum declarat Innocentius III. ad Capitulum Decanumque Andegavi scribens (*x*). Igitur manet etiam Vicariis generalis jurisdictio,

(*m*) Bonifac. VIII. in cap. *Si ad Episcopum*. 1. § 2. ne sede vacante aliquid innovetur. in 6. lib. 3. tit. 8.

(*n*) Petrus Rebuff. prax. benef. 1. part. tit. de devolutionibus. n. 94.

(*o*) Bonifac. VIII. in cap. *Cùm in generali*. fin. de officio vicarii in 6. lib. 1. tit. 13.

(*p*) Reg. 81. de reg. juris in 6.

(*q*) Guido Papa. decis. 374. n. 5.

Ant. Faber. in suo cod. l. 1. tit. 3. definit. 3.

Et Ranchinus. decis. 1. part. conclus. 494.

(*r*) N Boërius decis. 30. n. 4.

Joan. de Selva. de benef. p. 34.

Ægid. Bellamera. decis. 39. §. *Licet Vicarius*.

Zerola p. 2. v. *Capitulum*. q. 7.

Cabassut. juris can. Theor & prax. l. 1. c. 8. n. 8. &c. 13. n. 5. & l. 2. c. 3. n. 7. & c. 23. n. 1. 30. 32. & 36.

Et ibi Abbas in cap. *Ex frequentibus* de inst.

(*s*) Bonifac. VIII. in cap. *Etsi*. 1. de instit. in 6. l. 3. tit. 6.

(*t*) Petrus Rebuffus. prax. benef. 1. part. de devolur. n. 95.

(*u*) Zacharias Pasqualigi var. qq. moral. Canon. centuria 2. q. 97. art. 4.

(*x*) Innoc. III. in cap. *Inter* 2. de translat Episcopi. l. 1. tit. 7.

risdictio, non obstante Episcopi demissione, atque idcircò valida est & Canonica, quam Renato fecit, collatio (a).

(a) Du Casse Prax. jurisdict. Ecclesias. volunt. 1. part. c. 2. n. 4.

CASUS XV.

SEVERUS, Titularis Capellaniæ Sancti Pauli Ecclesiæ Cathedralis Tornacensis eam cum Gregorio, pro Curâ Sancti Prosperi permutavit: ac permutationis instrumentum ambo Romam miserunt. Provisiones suas Româ accepit Severus, obtentisque ab Episcopo litteris suis visualibus seu *visa*, Curam adivit. Gregorio verò satis fuit, ut permutationis suæ instrumentum in acta Romanæ Curiæ referretur, Provisiones non requirendo, ut impensis parceret; ejusque rogatu cùm Severus dictam Capellaniam Capitulo ejusdem Collatori commisisset, ipsam contulit Capitulum Gregorio, qui in ejus possessionem immissus est. Quâ de re quæritur: utrum Capituli collatio sit legitima?

RESPONSIO.

Legitima est à Capitulo Tornacensi Gregorio facta collatio; quia Capitulum, cùm sit ordinarius hujusce Capellaniæ Collator, eam pleno jure, uti fecit, potest conferre, nullâ eorum habitâ ratione, quæ Romæ gesta fuêre: cùm enim in hoc casu Papa & Capitulum Capellaniam valeant conferre, nullum est incommodum, si permutantes beneficia permutata ab alterutro accipiant.

Objici potest, Capitulum Gregorio Capellaniam contulisse ex nudâ ac simplici demissione Severi, qui eam tamen non abdicavit, nisi ex permutatione, cujus simonia, quæ est de jure Ecclesiastico, à solo Superiore legitimo, Papâ videlicet, necessario tolli debet. Verùm responderi debet, quòd, cùm permutationis instrumentum Romam fuerit ad Acta relatum, quod proindè à Pontifice Summo cognitum, ab eodem admissum fuit, simoniam ejus remisit Papa, & ideò Capitulo potestatem fecit, validè Capellaniam Gregorio conferendi.

CASUS XVI.

Eudoxio & Leontio, Advocatis, causam agentibus, in quâ id requirebatur, utrùm scilicet à Laïco quandoque conferri posset Beneficium; partem affirmantem defendit Eudoxius pro cliente suo, Domino & Patrono præsentatore Parœciæ, in qua erat Ecclesia Collegialis sex Præbendarum, quas se conferre posse contendebat. Contrarium asserens Leontius propugnavit, invalidam esse *ipso jure*, mox ab eo datam Canonico collationem; quia hactenùs ex ipso est inauditum, Clericum à Laïco ad Beneficium institui. Cui jus?

RESPONSIO.

Regula generalis, communi jure fulta hæc est, à Laïco videlicet Clericum in Beneficio non posse institui; ut statuit tertium Lateranense Concilium sub Alexandro III. his verbis (b): *Clericus autem, qui Ecclesiam per Laïcos sine Episcopi authoritate recepit, communione privetur; & si perstiterit, à Ministerio Ecclesiastico & ordine deponatur.* Rem eamdem prohibet Alexander III. (c) ad Archiepiscopum Eboracensem scribens, irritasque declarat hujusmodi collationes: *Non enim licet Laïcis Clericos in Ecclesiis præsumptione propria ordinare*, inquit hic Papa (d), qui pariter in alia Decretali ad omnes Abbates, Priores, & Clericos ejusdem Eboracensis Archiepiscopatûs scribens, collationes hujusmodi invalidas declarat. Quod adeò verum est, ut Patrono, licèt Ecclesiastico, jus collationis non competat ex Gregorio IX. ad eumdem Archiepiscopum scribente (e).

(b) Conc. Lateran. III. c. 14. in cap. *Præterea*. 4. de jure patronatûs.

(c) Alex. III. in c. *Cùm Laïci*. cod. tit.

(d) Idem in c. *Curà*. 11. ibid. Idem. in c. *Nullus*. 17. ibid. & in c. *Relatum*. 21.

(e) Greg. IX. in c. *Transmissa*. fin. ibid.

Certum est tamen, quosdam esse Laïcos Patronos licèt numero paucos, qui Præbendas, quarum sunt Patroni, conferre possunt ob privilegium à Sanctâ Sede gravibus de causis sibi concessum. Tales sunt 1o. in Burgundia, ut testatur Blondelius (f) successores Cancellarii Rolini, & Domini de Chagniaco, qui Præbendas beatæ Virginis Augustodunensis & Sancti Georgii Cabillonensis, quas fundârunt, possunt conferre. 2o. Apud Andegavos, Barones de Blaison & de la Guierche pari gaudent privilegio. 3o. In Britannia, Marchiones d'Epernai, & Comites de Quintin, qui Capellanias & Præbendas conferunt, quarum sunt Patroni. 4o. Dominus de Lusarche SS. Cosmæ & Damiani Collegiatæ Ecclesiæ præbendas pleno jure conferunt, ut testatur Molinæus (g) in regulam *de infirm. resignant.*, qui addit, eum quoque posse admittere resignationes, seu simplices, seu in favorem, & etiam factas *permutationis causâ*. 5o. Asserit etiam hic Author, à quibusdam Laïcis Dominis in Normaniâ pleno jure conferri Parœcias. 6o. denique Domini de la Tremouille Præbendas & dignitates Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Teugalis Lavalli pariter conferunt.

(f) Blondelius. in Bouchel. v. *Collatio*. n. 94. & seqq.

(g) Molinæus de infirm. resignant. n. 418.

Ad solutionem itaque propositi casûs, hoc unum scire interest, utrùm Eudoxii cliens jure Collationis ex privilegio sibi concesso potiatur; an non: si primum Eudoxio favet jus; si secundum, pro Leontio stat æquitas.

Vide { BENEFICIARIUS: PROVISIO: VICARIUS: } Cas. 4. 5. 6. 7. 8.

COLLATOR.

COLLATOR, dicitur ille, cui jus competit canonicam beneficii institutionem concedere alicui idoneo & digno illius possidendi.

Quando Collator indigno Beneficium contulit pro hac vice jure suo excidit, quod ex eo ad immediatum Superiorem devolvitur (h).

(h) Cap. *Cùm in cunctis*. de elect.

Jus conferendi Beneficium pertinet ad jurisdictionem, non ad ordinem. Hinc valida est ex se (i) ab Episcopo facta collatio ante aditum Episcopatum.

(i) Franc. Marc. tom. 1. q. 1242.

Olim Diœcesanus Episcopus Ordinarius erat omnium Diœcesis suæ Beneficiorum Collator; verùm posteà jus illud adeò fuit restrictum, ut pauca jam conferat quia potestas illius fuit limitata jure nominationis, quo potiuntur innumeri Patroni, nec non Capitula, quæ tale jus sibi vindicârunt, aut in Episcopum præscripserunt quoad Præbendas & alia Beneficia suarum Ecclesiarum, seu ex tacito Episcoporum consensu, aut ex Concordatis quæ cum iis transegerunt.

Multò pauciora etiam contulêre Episcopi, cùm Pontifices Summi, Beneficiorum pro arbitrio suo collationem sibi reservârunt, ne exceptis quidem totius Orbis Christiani Cathedralibus, ut fecit Bonifacius VIII. juxta primam Romanæ Cancellariæ regulam: susceptum eatenùs inauditum, quod suppressêre Concilia, Pisanum, Constantiense, Basileense & Tridentinum, quæ reservationes omnes, seu generales seu speciales, penitùs sustulerunt: Ita ut Mandata Apostolica & expectativæ, quæ ad Concilium Tridentinum usque aliquando viguêre, nullo

modo

modo jam ſint in uſu; atque ita ab eo Concilio Concordati eâ de re articuli ſuum ampliùs non ſortiuntur effectum.

Sed tamen ſcire neceſſe eſt, ex uſu introducto jus præventionis in Epiſcopum ſibi ſervaſſe ſummum Pontificem, cujus proinde Proviſiones, ſi datâ ſint anteriores, Epiſcopi proviſionibus, prævalent; & in eo etiam caſu licèt proviſionibus Epiſcopi poſteriores, ſunt potiores, cùm ſcilicet Beneficium contulit Collator perſonæ Eccleſiaſticæ abſenti, non miſſis ejus, nec notificatis proviſionibus, multis cautum eſt Arreſtis (*a*).

(*a*) Du Freſne l. 6. c. 6. Brodelius in Louetum Littera P. tom. 20.

Legatus *à Latere* & Vice-Legatus Avenionenſis eodem præventionis jure, ac Papa, intrà Legationis ſuæ fines potiuntur: at cùm Clerici duo eodem tempore, alter ab Ordinario, alter à Legato, aut Vice-Legato fuere proviſi, qui prior Beneficium adivit, altori præfertur, juxta iſtam juris regulam (*b*): *In pari .... cauſa potior eſt conditio poſſidentis.*

(*b*) Bonifac. VIII. in reg. 65 de reg. juris in 6.

Collator nunquam propriæ ſibi collationis beneficium conferre nequit, aut ipſi ab ejus Vicario Generali conferri poteſt; cùm uterque *fictionis juris* una eademque cenſeatur eſſe perſona.

Diſpenſatio Pontificia Collatori ad poſſidendum collationis ſuæ beneficium, tanquam abuſiva haberi debet; neque enim decorum rationive congruum eſt, ut idem ſit ſuperior & inferior, caput & membrum ejuſdem corporis.

Collator in proviſionibus ſuis, eum, cui beneficium confert, adigere poteſt, ad dimittendum beneficium anteà ab eo poſſeſſum; licèt ſuæ eſſet collationis; modò tamen illud ad aliquem è ſuis propinquis transferre non intendat.

Nullus Collator Eccleſiaſticus variare ſententiam poteſt; hoc eſt, quando ſemel perſonæ ineptæ aut indignæ beneficium contulit, illud idem alteri, quantumvis idoneo, aut capaci nequit conferre; & jus ſuum ad Superiorem pro eodem Beneficio, pro hac vice ſolùm devolvitur (*c*).

(*c*) Alex. III. in cap. *Cùm in cunctis.* de electione &c.

Ab hac etiam regula non eximitur Rex ipſe, ſi ſit Collator. Nihilominùs, cùm Epiſcopus intra graduatorum menſem, alicui non graduato beneficium conceſſit, alterá vice illud idem Graduato requirenti poteſt conferre (*d*).

(*d*) Paſtor. de benefic. l. 1. tit. 22.

Jus conferendi beneficium tribus iteratis ſequentibus, nec litigio interturbatis collationibus acquiritur.

Jus illud in alium, niſi gratuitò tranſmitti poteſt (*e*).

(*e*) Soëfve tom. 2. cent. 4. c. 18.

Cùm à duobus obtentę ſunt à ſummo Pontifice proviſiones, quibus eadem inſcripta eſt dies, ambæ ſunt invalidæ. Hæc regula certa eſt, & multis Arreſtis confirmata (*f*).

(*f*) Papo. l. 2. tit. 9. n. 12.

Epiſcopus beneficium Laïci patronatus *jure ordinario* confert, poſt elapſum tempus Patrono ad præſentandum jure conceſſum.

Archiepiſcopus *jure devoluto* beneficium confert, quod intra ſex menſes conferre neglexit Epiſcopus, ſuffraganeus ſuus; non quidem inito temporis calculo à die vacationis, ſed cognitionis, quam habere potuit Collator ordinarius (*g*) & collatio valida eſt, modò intra ſex menſes ſequentes fiat, à die quâ jus devoluti ſibi acquiſitum eſt; niſi præveniat Papa. Nam ſi intra ſex menſes ſequentes conferre negligeret, jus illius gradatim ad Superiorem immediatum devolveretur, ſeu ad Metropolitanum, aut Primatem, ſi quem agnoſcat; aut ad Papam. Quâ de re obſervandum devoluto locum eſſe in beneficiis vere ac propriè electivis poſt tres menſes.

(*g*) Innoc. III. in cap. Licet. 3 de ſuppl. neglig. Prælati. l. 1. tit. 10.

Vicarius Generalis nullum validè conferre poteſt beneficium niſi Epiſcopus, aut alius Collator ei poteſtatem hanc, ſpecialiter in ſuis Vicariatûs litteris declaratum fuerit, ut ſtatuit Bonifacius VIII. (*h*), quæ poteſtas eſſe poteſt abſoluta aut conditionata, generalis aut limitata, ſeu quoad tempus, ſeu quoad locum Beneficiorum-ve qualitatem.

(*h*) Bonif. VIII. in c. *cùm in generali.* de offic. Vicarii. in 6.

In Gallia nullus Collator Advenæ beneficium, ſed tantùm Regis ſubdito poteſt conferre.

Invalida eſt collatio facta Clerico, in quem injectio manuum, aut vadimonii per ſe obeundi denuntiatio decreta eſt; niſi priùs judicis ſententiâ fuerit abſolutus.

Solus etiam Papa de iis providere poteſt beneficiis, quæ vacant *in Curia*, hoc eſt, eorum beneficiis, qui ultimum diem obeunt in loco, ubi commoratur aut in locis vicinis ad duas itineris diætas.

Cùm eo ipſo die de beneficio providit Papa, quo illud contulit Epiſcopus, Papalis proviſio Epiſcopali prævalet, modo Regulæ viginti dierum derogarit Pontifex, & non aliter.

Quando Clericus de Beneficio proviſus, poſteà beneficium obtinet, vi cujus à Collatore prius beneficium jure accipere potuit, utrumque ſervare nequit, ſed alterutri renuntiare tenetur. Ita Innocentius III. (*i*).

(*i*) Innoc. III. in cap. *Cùm ad noſtram.* de inſtitutionibus.

Cùm Provincia & Britannia tempore Pragmaticæ Bituricenſis, coronæ nondum eſſent adjunctæ; pro iis provinciis non valuit concordatum: verùm in Provincia obſervatur, quoad Beneficia, quæ confert Papa ad Vic-legatum Avenionenſem ſcribens: & quod ad Britanniam pertinet, quæ coronæ dominio iterum an. 1532. addita eſt, Papa retinuit poſſeſſionem reſervationum, quas fert prima Cancellariæ Romanæ regula juxta Edictum Henrici II. 14. Junii 1549. in acta Parlamenti Britanni Venetiæ ſedentis 13. Septemb. ejuſdem anni relatum, & declarationem 18. Aprilis an. 1553. in eodem Parlamento, tùm Nannetibus ſedente verificatam, ac tandem alteram declarationem 29. Octobris ejuſdem anni datam, non obſtante Comitiorum Interceſſione, ſecundùm quas declarationes Papa cum Epiſcopo Beneficiorum collationem dividit.

Men-

Menses Papales sunt Januarius, Februarius, Aprilis, Maius, Julius, Augustus, October & November; & alii quatuor menses ad Episcopos pertinent. Nihilominùs cum actu & accuratè in suâ Diœcesi resident; Papa iis concedit facultatem conferendi Beneficia, mensibus Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri & Decembri (*a*) vacantia, ut eos efficaciùs ad residentiam invitet, nec etiam contra eos jure præventionis uti potest, uti contra alios Patronos Ecclesiasticos. Ex hac tamen generali regulâ juxta Britanniæ usum excipiuntur Episcoporum absentiæ in duobus casibus: 1°. Cùm ad Regis ministerium spectant. 2°. Cùm ad bonum Ecclesiæ suæ pertinent: sed extra duos illos casus, vel ex uno absentiæ die intra mensem, Collationis jus suum amittunt. Alii Collatores ordinarii alternatim tantùm jure suo potiuntur, per quatuor tantùm menses.

(*a*) Reg. Cancel. 9.

Cùm Episcopi in partibus obedientiæ positi, hoc est, Episcopi earum regionum, in quibus observantur regulæ Cancellariæ Romanæ circa reservationem mensium, alternæ collationis privilegio frui cupiunt: necesse est, ut illud antè requirant per Epistolam manu suâ subscriptam apposito etiam sigillo ad Cardinalem datarium, & ab eo instrumentum in Acta Datariæ relatum acceperint, quo declaratur, eorum acceptationem alternæ collationis admissam & in Acta fuisse relatam (*b*).

(*b*) Reg. Cancel. cit.

Advertendum quoad hanc rem 1°. ex obitu Papæ regulas omnes Cancellariæ locum non habêre, donec ab ejus successore fuerint renovatæ; atque mensium reservationem alternamque cessare Collationem: quocirca ordinarii Collatores in partibus obedientiæ positi, toto illo intermedio tempore, vacantia liberè conferre possunt Beneficia.

2°. Observandum, quòd, cùm in Britannia vacat Beneficium, cujus Collator in partibus concordati Beneficium possidet, vi cujus Beneficium vacans jure conferre potest; tunc Papali mensi, neque alternæ collationi subjacet, sed liberè confert Beneficium vacans.

Vide COLLATIO.

CASUS PRIMUS.

CHrysogonus, ad quem pertinet collatio Beneficii curati, teneturne inter multos, qui sibi offeruntur, aut quos ipse per se cognoscit, illud ei conferre, quem novit digniorem?

RESPONS.

Difficultatem hanc, cujus solutio maximi est momenti, cum ad commune Ecclesiæ bonum salutemque fidelium pertineat, perfectè elucidat sanctus Thomas (*c*): *Dignitas alicujus personæ potest attendi dupliciter*, inquit sanctus Doctor, *uno modo simpliciter & secundùm se: & sic majoris dignitatis est, qui magis abundat in spiritualibus gratiæ donis. Alio modo per comparationem ad bonum commune. Contingit enim quandoque, quòd ille, qui est minùs sanctus & minùs sciens, potest magis conferre ad bonum commune, propter potentiam, vel industriam secularem, vel propter aliquid hujusmodi.* Posito illo priori principio, alterum non minùs certum ante quæstionis solutionem subjungit Angelicus Doctor, scilicet quòd *dispensationes spiritualium principaliùs ordinantur ad utilitatem communem secundùm* 1. *ad Corinthios*, 12. Unicuique datur manifestatio Spiritûs ad utilitatem. Quibus positis ita concludit: *Ideò quandoque absque acceptione personarum in dispensatione spiritualium, illi, qui sunt simpliciter minùs boni melioribus. Præferuntur*, quod confirmat divinæ providentiæ dispensatione: *Sicut etiam & Deus gratias gratis datas quandoque concedit minùs bonis.*

(*c*) S. Thom. 2. 2. 63. art. 2. in corp.

Idem alibi docet sanctus Doctor his verbis (*d*): *Contingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantùm ad hoc quod Beneficium percipiat: quia alius fortè potest Ecclesiam magis juvare, vel per consilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ: vel quia servivit in Ecclesia.* Unde sic concludit: *Non ergo Episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter, sed tenetur dare meliori quoad hoc. Non enim potest esse, quod unum præferat alteri: nisi propter aliquam causam, quæ si quidem pertineat ad honorem Dei & utilitatem Ecclesiæ, jam quantùm ad hoc iste est melior. Si autem illa causa ad hoc non pertineat; erit acceptio personarum, quæ tantò est gravior, quantò in rebus divinis committitur.*

(*d*) Idem quodl. 6. art. 9.

Sancto Thomæ hac in re assentiuntur Authores celeberrimi (*e*), ac præcipuè sanctus Antoninus, Sotus, de Lyra, Covarruvias, Major, Rebuffus, Navarra, Cajetanus, aliique permulti, sive Theologi, seu Canonistæ, inter quos Toletus asserit probabile esse, non sine mortali peccato dignum anteponi digniori: quod verum est, præsertim cùm agitur de Prælationibus, aliisque Beneficiis cum onere animarum connexis.

(*e*) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 1. Dominic. Sotus. Nicol. de Lyra. Joan. Major. Thom. de vio. Card. Cajetan. Didacus Covarruvias. Navarr. in cap. *Si quando*. de rescript. except. 16. n. 10. Petrus Rebuffus in concordat. Prosper Fagnan. in 1. part prim. lib. Decretal. ad cap. *Dilectus*. de consuet. n. 18. & in 2. part. ad c. *Eam te*. de ætate, qualitate &c. n. 24. & seqq. Tolet. &c.

Denique, *hortatur & monet* (sanctum Tridentinum Concilium (*f*) de iis loquens, quibus competit jus electionis) *ut in primis monuerint, nihil ad Dei gloriam & populorum salutem utilius posse facere, quàm si bonos Pastores & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promovêri studeant; eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Sic loquitur sancta illa Synodus de delectu Præsulum & Parochorum; vult nimirum (*g*) ut Episcopus digniorem, quem cæteris, etiam dignis, anteponendum judicabit, eligat. En ipsius Decretum: *Peracto deinde examine renuncientur quotquot ab his idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrinâ, prudentiâ, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis: ex hisque Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit. Atque illi & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre.* Addens etiam, Patronos tenêri, ad præsentandum Episcopo, quem digniorem judicabunt. *Si verò jus Patronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum & non alium pertineat, is quem Patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentari teneatur, ut ab eo instituatur. Cùm verò institutio ab alio quàm ab Episcopo erit facienda; tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem Patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat.*

(*f*) Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 1.

(*g*) Idem ibid. n. 18.

Sanctus Pius V. in Constitutione suâ 18. Martii. an. 1567. (*h*) Jus appellationis ad Metropolitanum sedemve Apostolicam concedit illi, qui se Episcopi judicio & electione læsum existimabit, ut manifestatâ injustitiâ electio minùs digni annulletur in favorem dignioris. *Ut autem non solùm dignis, sed magis idoneis repertis, juxta ejusdem Concilii* (Tridentini) *Decretum ..... Parochiales Ecclesiæ conferantur, volumus,*

(*h*) S. Pius V. in Bulla. *In conferendis*. 33. §. 7.

lumus, & eadem authoritate decernimus, quòd, si Episcopus minus habilem, postpositis magis idoneis elegerit; possint ii, qui rejecti fuerint à mala electione hujusmodi ad Metropolitanum appellare .... & consisto de prioris eligentis irrationabili judicio, eoque revocato, Parochialis magis idoneo per eumdem judicem appellationis authoritate nostra ... conferatur. Nec vacat hîc dicere, concursum de quo loquitur Sanctus Pontifex, in Gallia non esse in usu, cùm hic tantummodò inquiratur, quæ sit in divisione Beneficiorum Ecclesiæ intentio, quæ ex allatis Concilii & Constitutionis hujusce terminis liquidò apparet.

Conformiter ad hanc doctrinam Innocentius XI. inter sex iginta quinque propositiones 2. Martii an. 1679. proscriptas, istam, quæ quadragesima septima legitur, damnavit (*a*): *Cùm dicit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent: Concilium, vel primo videtur per hoc, digniores, nihil aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo: vel 2°. Locutione minùs propriâ ponit digniores, ut excludat indignos: non verò dignos. Vel tandem loquitur 3°. Quando fit concursus.* Quam propositionem uti alias docere sive publicè sive privatim vetuit Papa sub pœna excommunicationis Sanctæ Sedi reservatæ, excepto mortis articulo. Quæ cùm ita sint, quis jam doctrinam istâ propositione contentam audebit defendere, quæ adeò justè damnata est, uti contraria Concilio Tridentino & tanquam falsa, temeraria ac perniciosa?

(*a*) Decretum Innoc. XI. contra 65. proposit. datum 2. Martii 1679.

Equidem simonia est simulata & damnabilis, si quis Beneficia conferat ad captandum favorem, amicitiam, humanamve approbationem; Id tamen præstant, qui in collatione Beneficiorum dignis indignos, aut dignioribus minùs dignos anteponunt; cùm ob eundem finem, hoc est, ad aucupandas laudes, indigna obsequia, aliaque id genus, quæ pluris faciunt, quàm ipsam pecuniam, vulgò ita se gerant. Quocircà non minùs rei sunt, quàm si ea pretio venderent: hinc à Sanctis Patribus id ipsum semper fuit damnatum, ac præsertim à Sancto Augustino, (*b*) qui hæc Apostoli Jacobi verba exponens (*c*): *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini Jesu Christi gloriæ*; dicit: *Nec sanè, quantùm arbitror, putandum est leve esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi: si illam distantiam sedendi ac standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore, atque sanctiore?*

(*b*) S. Aug. Ep. 167. alias 29. n. 18.

(*c*) Jacob. 2. 1.

His dictis, ut omnis tollatur ambigui occasio, hoc unum in memoriam revocare necesse est, quod dicit in primo, quod attulimus, testimonio Sanctus Thomas; digniorem nimirum eum semper non esse putandum, qui cæteris scientia ac virtute præpollet; at verò eum, qui omnibus ritè perpensis, aptior est ad procurandam in Beneficio Dei gloriam, animarumque salutem. Cùm itaque sæpè eveniat ut Sacerdos, qui majori ingenio, prudentia atque authoritate præditus est, plus etiam proficiat in Parœciæ regimine, quàm is, qui dotibus istis destitutus, pietate magis eminet; dignior quoque censendus est relatè ad bonum commune Ecclesiæ, ac fidelium utilitatem. Ex hac etiam Regula statuit Sanctus Gregorius Papa, ut in examine Episcoporum, is qui Ecclesiæ utilior futurus censeretur, aliis esset anteponendus; uti mentem suam explicat quoad electionem duplicem ad Episcopatum alicubi factum (*d*): *Qui à clero & plebe*, inquit, *Ecclesiæ Syracusanæ Agatho ab aliquibus, aut alter eligitur, hunc qui à clero & plebe electus est, ad nos interim venire necesse est, ut utrisque cominus constitutis, ille qui Deo placuerit, & utilior visus fuerit, ordinetur.* Et alibi (*e*): *Si autem in uno consentire noluerint; sed in duorum electione se diviserint; similiter decretis ad nos de more factis, adveniant, ut, requirentes de vita, actu, & moribus eorum, is, qui utilior visus fuerit, ordinetur.*

(*d*) S. Greg. l. 4. Epist. 47.

(*e*) Idem l. 9. Epist. 74.

Ob eam causam Collator aut Præsentator, Sacerdotem, in quo nullum est impedimentum Canonicum neque quoad scientiam, neque quoad mores, cujus etiam nota est virtus, alteri sanctiori, sed minùs docto, debet præferre, cùm Parœciam urbanam aut hæreticis refertam conferre debet. Sic minùs doctus, sed ditior, doctiori quidem, sed in pauperes minùs liberali in pauperi loco debet prævalere; quod idem dicendum de Sacerdote bonis prædito moribus atque authoritate rerumque experto atque intelligente dicendum, erga eum, qui minùs rerum intelligens est, ubi de Parœciâ, ubi lites & jurgia abundant, providendum.

Juxta hanc regulam Sanctus Bernardus, ad Innocentium II. scribens (*f*), qui à Religioso quodam volebat Episcopatum in Longobardia acceptari, ipsi exponit, Religiosum hunc, licèt Episcopatu ob bonos mores dignum, tamen ob juventutem suam rerumque insitiam, nec non populorum, cui præesse debebat, violentos ac seditiosos mores, ad aliud tempus esse servandum.

(*f*) S. Bernard. Epist. 135.

Sic Sanctus hic ad eundem Papam scribens de electione Lugdunensis Archiepiscopi, cujus confirmatio requirebatur, asserit, præter electi viri dotes eximias, habendam quoque esse rationem summi illius generis, atque Nobilitatis, eamque cum aliis ejus Ornamentis animi ponderandam, quâ nimirum opitulante Ecclesiam poterat jutaque illius defendere. Quibus omnibus consentit doctrina Sancti Thomæ his verbis superiùs relatis contenta (*g*). *Non ergo Episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter; sed tenetur dare quo ad hoc.* Cæterùm, quod diximus de Collatoribus atque Patronis, idem intelligendum de resignantibus Beneficia sua *in favorem*; cùm jus fermè idem cum cæteris exerceant; neque enim alios, quàm eorum resignatarios de Beneficiis resignatis providere vix potest summus Pontifex.

(*g*) S. Thom. quodl. 6. art. 9. in corp.

Hæc sunt potissimùm argumenta, quibus sententiam nostram fulcimus; quæ si cuiquam rigidior esse videatur, is meminisse debet, ita sentire Concilia, summos Pontifices, Sanctos, Theologos & Canonistas celeberrimos. Hoc unum igitur hîc superest, ut concludamus, tenêri Chrysogonum, Patronatûs seu collationis suæ Beneficium ei conferre, quem digniorem judicat, eo sensu, quo explicat Sanctus Thomas.

CASUS II.

Andronicum, simplicis Capellaniæ Collatorem rogat Patruus ejus, ut eam Maximo, frater verò ejus ut eam Isidoro conferat. Ambo digni sunt, sed dignior profectò Isidorus. Nunquid tamen Maximum anteponere potest Andronicus, in quem magis, quàm in Isidorum propendet; cùm de simplici tantùm agatur Beneficio?

Respons.

Ubi Sanctus Thomas (*g*) hanc statuit regulam, Beneficia videlicet dignioribus esse conferenda, generatim loquitur, nullâ adhibitâ distinctione inter Beneficia simplicia & Beneficia cum onere animarum conjuncta; quare de utrisque ejus dicta debent intelligi. Nam præcipua ratio, quâ nititur hæc ejus sententia est, quia contra agendo, committitur peccatum acceptionis personarum, quæ ratio pariter valet in collatione, præsentatione, electione, aut Resignatione Beneficii simplicis, atque Beneficii curati.

(*h*) S. Th. 2. 2. cit. q. 63. art. 2. in corp. & quodl. 6. a. 9.

Fatendum tamen, majus esse delictum illius, qui minùs dignum digniori anteponit, ubi

agitur de Beneficio curato, quàm cùm de simplici Beneficio est quæstio; quia tùm majus Ecclesiæ bono salutique fidelium infertur præjudicium. Unde ait Cabassutius (*a*): *Præferre digniori minùs dignum saltem in prælaturis & curatis Beneficiis, est mortale peccatum...... In reliquis Beneficiis, quibus animarum cura non incumbit, non videtur absolutè peccare mortaliter, si dignus, posthabito digniori, promoveatur; nisi hoc fieret in concursu & examine. Non enim in hoc videtur grave damnum Ecclesiæ irrogari.* Addit tamen, quosdam esse Authores, uti Cajetanum, Covarruviam & Salonium, qui existimant in utroque casu esse peccatum mortale.

(*a*) Joan. Cabassut. juris can. The. & prax. l. 6. c. 14. n. 7. & 8.

Ex hac tamen opinionum discrepantia non fit, ut pro Beneficiis simplicibus, non minùs quàm pro curatis valeant allatæ Sancti Thomæ rationes; cùm vitari nequeat in bonorum communium, qualia sunt Beneficia, distributione, peccatum acceptionis personarum, nisi digniores anteponendo, eaque procurando his, qui ad Ecclesiæ ministerium videntur utiliores: Eadem quippe Ecclesia hanc Prælatis aliisque Superioribus potestatem hujusmodi bona conferendi eâ spe adducta fecit, ut illâ uterentur ad majorem Dei Gloriam ac fidelium utilitatem. Unde sequitur, quod, qui in distributione Beneficiorum, qualiscumque sint naturæ, minùs dignum digniori præfert, is simile in Ecclesiam infidelitatis delictum admittit, atque Vir in amicum, qui ab eo rogatus, ut fidelem sibi rei suæ familiaris administrum curaret, ex iis, qui suam offerrent operam, minùs idoneum ad tale munus eligeret.

Ex his & aliis similibus, quæ afferri possent, & facilè ab intelligentibus deprehenduntur rationibus ad eam quam sustinemus, sententiam tam validè adductus est Sanctus Antoninus, ut affirmet, simplicis Beneficii collationem minùs digno factam, posthabito digniore, juri divino ac distributivæ justitiæ esse contrariam: cujus assertionis exemplum affert collationem puero factam, quam vult esse illicitam, licèt de jure non sit invalida: excepto casu, in quo non esset dignior. *Nota*, inquit hic Sanctus Archiepiscopus (*b*), *secundùm Petrum de Palude in 4. dist. 25. quod ad hoc, ut quis valeat habêre simplex Beneficium, vel Præbendam, sufficit, quod major sit septennio..... tamen quamvis jure humano non irritetur talis collatio: jure tamen divino illicitum est dare talia Beneficia talibus; nisi quando alii non inveniuntur: quia contra justitiam distributivam est, si detur minùs digno. Quamvis autem iste puer non sit indignus positivè propter defectum, quia est innocens; respectu tamen illius est indignus; quia alius est dignior. Unde contempto meliore sanctiore, justiore, dare alteri est grave peccatum, ut dicit Augustinus super Epistolam Jacobi.*

(*b*) S. Anton. 1. part. sum. Theolog. tit. 15. c. 1. §. 3.

Sancto Antonino suffragatur Innocentius III. (*c*), in duabus Decretalibus: primâ, quâ ad Archiepiscopum Mediolanensem scribens ipsum criminatur, quòd nimiùm naturali affectu ductus Beneficium non magis idoneo contulerit: *Te in tribus*, inquit, *comperimus fuisse culpabilem..... Circa carnalitatem animi: quia non ex affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum Officium & Beneficium in personâ magis idoneâ dispensare.* Altera ejusdem Summi Pontificis Decretalis est ad Cancellarium Metensis Ecclesiæ; cujus expositu hæc sunt verba (*d*): *Metensis intimavit Episcopus, quod Sancti Salvatoris præpositurâ vacante, die electioni præfixo, per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut secundùm Deum & juxta conscientiam suam unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem Ecclesiæ magis utilem & idoneum reputarent.*

(*c*) Innoc. III. in cap. *unic.* Ut Ecclesiastica benef. sine diminutione conferantur. lib. 3. tit. 82.

(*d*) Idem. in cap. *Constitutis.* 46. de appellat. recusationibus & relat. l. 2. tit. 28.

Ex his duabus Decretalibus evidenter constat, aliisque suprà laudatis authoritatibus, in collatione cujuslibet Beneficii, seu simplicis seu curati habendam esse rationem dignioris, posthabito minùs digno; ideòque Capellaniam, de qua in casu proposito, Andronicum tenêri conferre Isidoro, qui eâ magis, quàm Maximus, est dignus; alioqui, aliter se gerendo propitium citiùs affectum consuleret, quàm Dei gloriam, bonumque commune Ecclesiæ suæ, quibus potissimùm in collatione Beneficiorum sui juris duci debet Collator.

CASUS III.

ASCANIUS postulat, utrùm tutâ conscientia in collatione Parœciæ sui juris nepotem suum, cui favere cuperet, aliis duobus valeat præferre, cùm eorum non minùs, quàm nepotis paria judicet esse merita ad tale Beneficium?

RESPONS.

Collator ille procul dubio nepotem suum in hoc casu potest anteponere. Ita Sanctus Thomas his verbis: (*d*) *Quandoque verò*, ait, *consanguinei Prælati Ecclesiastici sunt æquè digni ut alii: & sic licitè potest absque personarum acceptione consanguineos præferre: quia saltem in hoc magis præeminent, quod de ipsis magis confidere potest, ut unanimiter secum negotia Ecclesiæ tractent.* Sanctus Antoninus Angelico Doctori assentiens hanc etiam affert rationem (*f*): *Quia in hoc quod dat consanguineo æquè digno, nil deperit utilitatis Ecclesiæ. Undè in hoc licet satisfacere amori naturali; quia caritati contrarius non est, sed magis caritate informatur.*

(*e*) S. Thom. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 2.

(*f*) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 2.

Unde ex illorum sententia sequitur, Beneficium consanguineo non esse conferendum, nisi cùm alius non suppetit, qui sit dignior. *Si verò sit minùs idoneus consanguineus Prælati*, inquit Sanctus Antoninus (*g*), *non debet eum præficere ad curam Ecclesiæ postposito meliori. 1. Quia infideliter agit dispensator, qui negotium Domini sui gerens, rem ejus non meliorat, cùm possit. 2. Quia hoc videtur pertinêre ad acceptionem personarum: quia conditio consanguinitatis non est conditio pertinens ad curam Ecclesiæ, quæ non obtinetur jure sanguinis, sed Divino munere.* Sed cùm æqualis est aliorum concurrentium merito Consanguinei dignitas, & de ejus aptitudine ad tale Beneficium Collatori persuasum est; tunc potest præferri; modò à tali judicio tùm absit omnis carnalis affectus: verùm ubinam reperientur puræ hujusmodi intentiones? Res est admodùm difficilis ac insolens hoc sæculo: nam facilè in praxi de rectitudine suæ intentionis præsumitur, cùm terrena est, mundana & carnalis. Hinc meritò Petrus Cantor (*h*): *Sed quid, si æquè honestus est & dignus, ut extraneus? Sed & hoc*, inquit, *periculosum est, nisi probitas ejus exigat, & excludat omnem infamiam, scandalum & malum exemplum: quod de facili non fit. Non enim exemplum à benè gestis nostris sumitur, sed à cortice, specie & superficie illorum, non à veritate. Si enim dedi nepoti meo propter gratiam, alii utentur meo exemplo suis, magis propter naturam, quàm propter gratiam.*

(*g*) Idem ibid.

(*h*) Petrus Cantor. c. 43.

Satius est igitur, Moysis sequi exemplum, de quo Sanctus Hieronymus (*i*): *Moyses, inquit Sanctus Doctor, amicus Dei, cui facie ad faciem Deus locutus est, potuit utique successores principatûs filios suos facere & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia Tribu eligitur Jesus* (*k*), *ut sciremus principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vitæ.* Ita cum Ecclesiâ sentiunt Sancti.

(*i*) S. Hieron. in Epist. ad Titum. c. 1. in can. Moyses. 6. 8. q. 1.

(*k*) Jesus, id est, Josue.

CA-

CASUS IV.

Acharius sui juris Beneficium nepoti suo, aliis quidem petentibus minùs digno, sed tamen cùm scientiâ, tùm virtute sufficienti prædito vellet conferre. Nunquid illum ob eam solam rationem aliis potest anteponere, quòd, cùm docili ingenuâque sit indole, ei potiùs, quàm aliis confidere potest?

RESPONS.

Certum est, ex superioribus responsionibus, quòd si nepos ille minùs dignus sit, quàm extraneus; non solùm propriam illius considerando virtutem simpliciter & quoad se, sed etiam in ordine ad commune Ecclesiæ bonum; non ex sola confidentiæ ratione, ob quam illum cæteris præfert Acharius, excusatur à peccato acceptionis personarum. *Circa consanguineos Prælatorum distinguendum est*, inquit Sanctus Thomas (*a*); *quia quandoque sunt minùs digni, & simpliciter & per respectum ad bonum commune: & sic, si dignioribus præferantur, est peccatum personarum acceptionis in dispensatione Spiritualium, quorum Prælatus Ecclesiasticus non est Dominus, ut possit ea dare pro libito; sed dispensator, secundum illud 1. ad Corinth. 4.* Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.

(*a*) S. Th. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 1.

Ideo Prælatum in eo casu peccare ex D. Thoma affirmamus, quod nepotem aut consanguineum suum alteri digniori anteponendo, tunc Beneficium confert ratione consanguinitatis; quod ex eodem Angelico Doctore facere nequit absque gravi peccato (*b*): *Ille qui dat ratione consanguinitatis præbendam principaliter*, inquit, *aut intendit bonum temporale illius cui datur, & non alterius, & sic peccat graviter.* Quod etiam verum est, licèt consanguinens ille cæteris dignior esset. Ex hoc autem efficitur, eum præcipuè ad consanguinitatem attendere, quòd Beneficium non conferret, nisi suus esset consanguineus; unde magis ob consanguinitatem, quàm ob hominis dignitatem agit in hac circumstantia. Sed, si tali modo esset dispositus, ut ei, licèt non consanguineo suo, Beneficium conferret; tunc rationem consanguinitatis minùs præcipuè intenderet. Hoc ratiocinium ex dictis Sancti Antonini (*c*) infertur, qui discrimen intentionis præcipuæ & minùs præcipuæ alibi sic statuit.

(*b*) Idem in 4. dist. 25. q. 3. art. 3. ad 7.

(*c*) S. Anton. 2. part. Sum. Theolog. tit. 1. c. 7. §. 1.

Necesse est igitur, ut Acharius tutâ conscientiâ Beneficium illud nepoti suo possit conferre, eum paris saltem, cum cæteris concurrentibus esse dignitatis; præter eam quam in ipso habet, fidentiam. Hæc decisio multis procul dubio minùs apta videbitur, quibus mirandum accidit, improbari consuetam Beneficiorum distributionem, & quibus rationes Sancti Thomæ, aliorumque, qui eâ de re egerunt, diligentissimè introspicere grave est; ne suam in eo fatêri culpam teneantur.

CASUS V.

Joannes Baptista, Theodoricum Sancti Trophimi Parochum, ad extrema fermè redactum conspiciens, Hieronymum, Parœciæ hujus Patronum rogavit, ut eam sibi conferret, si è vivis excederet Theodoricus. Promisit Patronus; ac postridiè, discitâ Parochi morte, promisso stetit. Quæritur itaque num præsentatio hujusce Patroni, indeque obtenta à Joanne provisio sint Canonicæ?

RESPONS.

Præsentatio illa, indeque obtenta provisio non sunt Canonicæ. Nam, qui sciens Titularis obitum antevertit in petitione illius Beneficii, is de eo etiam vacante providêri nequit.

Provisionem hujusmodi invalidam, uti avaritiæ ambitionisque detestandæ effectum declarat vigesima secunda Cancellariæ regula, quæ ex hac Gelasii Papæ (*d*) Decretali ducitur: *Qui in vivorum Sacerdotum loco ponuntur*, inquit Papa, *hoc ipso sunt ab Ecclesiasticâ Communione pellendi, quo se passi sunt successores vivis Sacerdotibus adhibêri*; nec non ex hac aliâ Lateranensis Concilii an. 1179. sub Alexandro III. (*e*): *Nulla Ecclesiastica ministeria, seu, etiam Beneficia, vel Ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur, antequam vacent.* Cujus sapientis Decreti hæc subjungitur ratio: *Ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & Beneficium se crediderit successurum.* Cùm enim, pergit Concilium, *in ipsis etiam Legibus gentilium inveniatur inhibitum; turpe est, & divini plenum animadversione judicii, si locum in Ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam etiam ipsi gentiles condemnare curarunt.* His addi potest, non vacans Beneficium non requiri posse, absque aviditate Clerico indignâ, quod proindè ipsi promitti nequit, nisi cupiditati ejus faveatur.

(*d*) Gelasius in can. *Si virorum* 1. de Concessione Præbendæ & Ecclesiæ vacantis. lib. 3. tit. 8.

(*e*) Conc. Lateran. II. sub Alex. III. in cap. *Nulla.* 2. eod. 21.

Est & alia Bonifacii VIII. (*f*) Constitutio, in quâ Summus ille Pontifex stylo vehementiori, iisdemque Lateranensis Concilii rationibus condemnat: *Quia tamen experientia docuit*, inquit hic Papa, *per promissiones hujusmodi, quæ per importunitatem nimiam, per quam non concedenda multoties conceduntur, & per ambitionem improbatam, ut plurimùm extorquentur, aperitur via..... ad promittenda damnabiliter contra Lateranense Concilium Beneficia vacatura, mortis aliena votum ingeritur..... Nos malis hujusmodi, & animarum periculis occurrere cupientes; promissiones easdem & alias quascumque, sub quovis modo aut formâ verborum de cætero faciendas, per quas directè vel indirectè aperiri via valeat ad Beneficia vacatura, authoritate Apostolicâ penitùs reprobamus, & omninò viribus vacuamus.*

(*f*) Bonifac. VIII. in cap. *Detestanda.* 2. eod. tit. in 6.

Hactenùs dicta luculenter tandem confirmavit Tridentinum Concilium (*g*); dùm gratias exspectativas nec non Beneficiorum reservationes abrogavit, uti posteà eas sustulit penitùs Ludovicus XIII. ex Edicto suo an. 1610. (*h*): quo Edicti Blesensis septimus renovatur articulus. Quocircà cum Molinæo (*i*) rectè concludi potest: *Igitur præcurrens*, inquit hic Jurisconsultus, *eo ipso indignum se reddit: atque ita non solùm impetratio sua à Papâ vel Legato. nulla est vitio subreptionis ob tacitum cursum ambitiosè & illicitè anticipatum; sed etiam hujusmodi; tam Papa vel Legati, quàm Ordinarii nulla est censurâ & prohibitione juris communis: quia iste ambitiosè præcurrens indignus & inhabilis efficitur, adeò ut, nec per Papam quidem in hac impetratione dispensari, vel derogari possit censura juris: quia esset invitare ad delicta; quod nec Papa facere potest.*

(*g*) Conc. Trid. sess. 24. c. 19. de reform.

(*h*) Edict. an. 1610. art. 17.

(*i*) Carol. Molinæus in regulam. 28. Cancellar. Rom. de verisimili notitiâ obitus. n. 65. tom. 5.

Vide { Beneficiarius. Beneficium. Patronus. Cas. 5. 7. & 8. Patronatus. Provisio. }

COMMERCIUM.

Vide { Emptio. Clericus Cas. 1. Societas. Venditio. }

COMMODATUM.

COMMODATUM, sic dictum, quòd præcisè in ejus, cui fit, commodum cedat, juxta definitionem Justiniani (*a*), est contractus, quo res gratis alteri utenda datur ad certum finem ac per tempus determinatum eâ lege, ut ejus non acquirat dominium, eamque ipsam in individuo restituat.

(*a*) §. *Item is, cui*.2. Institut. quibus modis recontrahitur obligatio lib. 3. tit. 15.

Dicitur, *quo res gratis alteri utenda datur*; ut contractus iste distinguatur à contractu locationis, quo res utenda quidem datur, verùm certâ Mercede constitutâ.

Additur, *ad certum finem, ac per determinatum tempus*: 1. Quia commodans non rei dominium, ut in mutuo, sed usum tantùm transfert.

2. Ut à precario secernatur, neque tempus, neque locus aut usus determinantur; sed revocari potest ad nutum concedentis.

3. Ut intelligatur, Commodatarium re uti non posse nisi ad pactum cum commodante usum, nisi de ejus consensu, saltem præsumpto, ut colligi debet ex his Justiniani verbis: (*b*) *Placuit tamen, eos, qui rebus commodatis aliter uterentur, quàm utendas acceperint, ita furtum committere; si se intelligant id invitò Domino facere; eumque si intellexisset, non permissurum; at si permissurum credant, extra crimen videri.* Quod ex eâ Regulâ statuit hic Imperator: *Furtum sine affectu furandi non committitur.*

(*b*) L.4. Institut. tit. 1. §. *Placuit*. 7.

4. Ad ostendendum, Commodatarium tenêri ad rem restituendam constituto tempore.

5. Denique, ut intelligatur eum, qui rem ad tempus, v. gr. mensem, commodavit, eam non posse repetere ante pactum tempus; in quo commodatum differt à precario, in quo Dominus ad arbitrium rem potest reposcere.

Cum ad solam Commodatarii utilitatem factum est commodatum, is præstat culpam vel levissimam, quæ in eo consistit, quòd eam non adhibuerit diligentiam, quam vir prudentissimus in propriis rebus solet afferre. Rem sic definiunt Gregorius IX. (*c*) & Ulpianus in Lege ad marginem indicatâ (*d*): Sed non tenêtur de casu fortuito, nisi 1. adsit ejus negligentia. 2. Nisi præstituto tempore commodatum restituerit, ac de eo requisitus est. 3. Denique, nisi pactum intervenerit de resarciendo tali casu, si accideret. Tres illas exceptiones affert Papa in sua Decretali: *Licèt casus fortuitus, nisi acciderit culpâ suâ, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset, sibi non debeat imputari.*

(*c*) In Cap. *Cùm gratia*.1. de commodato. lib. 3. tit. 15.

(*d*) Leg. *Si ut certò*. 5. ff. commodati. 3. *Nunc videndum*. 2. l. 13. tit. 6.

CASUS PRIMUS.

JULIUS gratis equum suum ad duo triave itinera non longinqua peragenda commodavit ad quindecim dies, quorum octo elapsis à Julio equum suum sine necessitate aut justâ de Victoriano querelâ repetiit: Quâ de re quæritur, utrùm sub reatu peccati equum Victoriani illicò remittere tenerêtur Julius, ita ut eo non remisso peccaverit?

RESPONS.

Ante elapsos dies quindecim, tempus videlicet constitutum, equum remittere non tenebatur Victorianus juxta istam juris regulam (*e*); *Contractus... Legem ex conventione accipiunt.*

Id quidem probari potest, ex ista definitione commodati, quam affert Glossa in Decretalem Gregorii IX. (*f*). *Est autem commodatum alicujus rei in aliquem specialem usum facta concessio. Commodata autem res*, inquit Justinianus (*g*), *tunc propriè intelligitur, si, nullâ Mercede acceptâ, vel constitutâ, res utenda data est.* Unde sequitur à Victoriano Julii equum absque injustitiâ retinêri potuisse ad constitutum quindecim dierum tempus, quo eum utendum pro itineribus conficiendis commodaverat, præsertim, cùm ipso non egêret Julius, ut fatetur, neque morâ ullum pateretur damnum.

2. Decisionem hanc probat Textus ipse Decretalis Gregorii IX. (*h*): *Contra eum quoque rectè commodati non agitur*, inquit hic Papa, *nisi post usum completum, cujus gratiâ res fuerat commodata. cùm non decipi beneficio nos oporteat, sed adjuvari.*

Juri Canonico in hoc consentiunt Leges Civiles, quarum una sic habet (*i*): *Sicut autem voluntatis & officii, magis quàm necessitatis est, ita modum commodati finemque præscribere, ejus est qui beneficium tribuit. Cum autem id fecerit; id est, postquam commodavit, tunc finem præscribere & retrò agere, atque intempestivè usum commodatæ rei auferre, non officium tantùm impedit; sed & suscepta est obligatio inter dandum accipiendumque. Geritur enim negotium invicem: Et ideò invicem proposita sunt actiones, ut appareat, quod principio beneficii ac nudæ voluntatis fuerat, committi in mutuas præstationes actionesque civiles.... adjuvari quippe nos; non decipi beneficio oportet.*

(*e*) Leg. *Depositum* 2. §. 6. ff. depositi vel contra. lib. 16. tit. 3.

(*f*) Glossa in cap. *Cùm gratia*. unic. de commodato, v. Commodatum. Lib. 3. tit. 15.

(*g*) Lib. 3. Institut. tit. 15. quibus modis re contrahitur obligatio. §. 2.

(*h*) Greg. IX. in cit. cap. *Cùm gratia*.

(*i*) Leg. *In commodato*. 17. §. 3. ff. commodati vel contra. Lib. 13. tit. 7.

CASUS II.

HILARIUS, Bartholomæo Parisiis compendium ituro equum suum commodavit: sed in itinere hunc equo omnique pecuniâ suâ spoliaverunt mediâ luce latrones. Cui imputanda est equi jactura?

RESPONS.

Equi jactura Bartholomæo non est imputanda: quia Commodatarius non tenetur de casibus fortuitis, qui absque sua eveniunt negligentia, quales sunt isti quos Lex recenset (*k*): *Rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum à nullo præstantur.* Quod ita intelligendum in hoc casu ut de præstando commodato non consenserit Commodatarius, aut in mora fuerit requisitus de restitutione constituto tempore, aut ante casum fortuitum aliquâ sui culpâ damno occasionem dederit; tunc enim de damno tenerêtur licèt fortuito. Hanc decisionem affert Gregorius IX. in sua Decretali de commodato (*l*): *Licèt*, inquit, *casus fortuitus, nisi acciderit culpâ suâ, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset, sibi non debeat imputari.* Quod consentit cum istis verbis Legis (*m*): *Quod verò senectute contigit, vel morbo, vel vi latronum ereptum est, aut quid simile accidit, dicendum est, nihil eorum imputandum esse ei, qui commodatum accepit, nisi aliqua culpa interveniat* (*n*).

(*k*) Leg. *Contractus*. 23. ff. de diversis juris antiqui reg. in fine lib. 50. tit. 17.

(*l*) Greg IX. in cap. *Cùm gratia*. suprà cit.

(*m*) Leg. *Si ut certò* 5. §. 4. ff. commodati vel contra. Item Leg. 18. & 19. Leg. 1. cod. cod. tit. &c.

(*n*) Fr. de Genet. Theol. m tom. 1. tract. 5. c. 9. q. 5. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 10. sect. 3.

CASUS III.

MARTIALIS Cæsarem rogavit, ut sibi equum commodaret ad eundum Parisiis Versalias, ubi quatuor aut quinque diebus se commoraturum dicebat, expectando, dùm dijudicaretur lis in sanctiore Ærarii Regii Consilio instructa; atque equum octavo die

die sequenti se rediturum promittebat; quem cùm Cæsar commodasset, eo inscio, Parisiis Aureliam perrexit; ita ut pro octo leucis sexaginta continuò fermè cursu emensus fuerit Cæsaris equus. Quâ de re quæritur, utrùm absque peccato ita se gerere potuerit Martialis?

RESPONS.

Prima Commodatarii obligatio est, ut non commodatâ re utatur, nisi ad eum, quem cum commodante pactus est, usum; atque obligationis illius infractio furti nomine à jure dicitur. *Quin imò*, inquit Lex (a) *& qui aliàs re commodatâ utitur, non solùm commodati; verùm furti quoque tenetur...... quemadmodùm qui equo..... vel vestimento, aliter quàm commodatum est utitur, furti tenetur.* Quod cum istis sancti Raymundi dictis consentit (b): *Qui accipit equum..... usque ad certum locum, & ipse ultrà locum procedit..... committit furtum.* Quod tamen eum istâ, quam affert Justinianus, distinctione est intelligendum (c): *Si quis rem utendam accepit, in alium usum eam transferat, quàm cujus gratiâ ei data est, furtum committit veluti..... si quis equum gestandi causâ commodatum sibi, longiùs aliquò duxerit.... Placuit tamen eos, qui rebus commodatis aliter uterentur, quàm utendas acceperint, ita furtum committere, si se intelligant, id invito Domino facere: eumque, si intellexisset non permissurum. At si permissurum credant, extra crimen videri, optimâ sanè distinctione; quia furtum sine affectu furandi non committitur.*

Hinc itaque concludendum, principia hæc universa propositæ quæstioni applicando, graviter peccasse Martialem ob fraudem à se commissam in Cæsarem, cui usum à se intentum de equo non occultavit, nisi quià eum non commodaturum intellexit ad tam longinquum iter, tamque pauco tempore conficiendum; & insuper eum tenêri ad resarciendum damnum Cæsari illatum seu ex jacturâ aut diminutione equi. Hanc decisionem fulcit ipsa naturalis æquitas. *Habet summam æquitatem*, inquit Lex (d), *ut eatenùs quisque nostro utatur, quatenùs ei tribuere velimus.*

(a) Leg. *Si ut certò.* suprà cit. §. 8.

(b) S. Raymun. in sum. l. 2. tit. 6. de furtis. §. 5.

(c) Lib. 4. Instit. 1. §. 6. & 7.

(d) Leg. *Et habet.* 15. ff. de precario. l. 43. tit. 26.

CASUS IV.

Caïus, suscepto Argentinam itinere, commodatum sibi à Briaxio equum amisit, ob negligentiam suam, quæ tamen levissima fuit. Nunquid sub peccato tamen illius jacturam resarcire tenetur?

RESPONS.

Certum est, Caïum tenêri de equo, quem sibi commodavit Brixius, & quem ob negligentiam suam amisit, etsi levissima sit culpa sua, terminum hunc eo, quo in jure usurpatur, sensu intelligendo, & infra exponemus, dùm de restitutione. Ratio est, quia eandem tenebatur afferre diligentiam ad equi conservationem, quâ in propriis negotiis uti solet vir sapientissimus: cùm gratiâ sui tantùm quis commodatum accepit, inquit Gregorius IX. (e) de levissimâ etiam culpâ tenetur.

Rem eandem cum jure Canonico statuit Romana Jurisprudentia: *In rebus commodatis talis diligentia præstanda est; qualem quisque diligentissimus paterfamilias suis rebus adhibet*, inquit Lex Digestorum (f). *Is verò, qui utendum accepit exactissimam diligentiam custodiendæ rei præstare compellitur*, inquit Lex alia; *Nec sufficit ei eandem diligentiam adhibere, quam suis rebus adhibet; si alius diligentior custodire poterit* (g). Nec ab antiquo jure novum discrepat (h).

Non idem tamen dicendum foret, si ad communem suam utilitatem Caïus Brixii equum utendum accepisset: tùm enim de illius jacturâ non teneretur Caïus, si culpa sua esset tantùm levissima, sed solùm si *lata* aut *levis*. (i).

(e) Greg. IX. in cap. *Cùm gratia* un. de commodato.

(f) Leg. *In rebus.* 18. ff. commodati, vel contra.

(g) Leg. *Obligationes.* 1. §. 4. ff. de obligationibus & actionibus. lib. 4. tit. 7.

(h) Lib. 3. Institut. tit. 15. quibus modis re contrahitur obligatio. §. 2.

(i) Fr. de Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 5. c. 9. q. 4. Conf. Condom. tom. 1. Conf. 10. sect. 3.

CASUS V.

CONSTANTINUS, vir nobilis, Gervasium rogavit, ut se Parisiis Rothomagum conferret, ad litem suam instruendam, sollicitandosque ibi Judices, eique ob eam rem equum suum commodavit; qui in Tabernâ à latronibus Gervasii culpâ clàm subductus est. Pretium ejus ab eo requirit Constantinus, is è contrà de eo se non tenêri contendit. Nunquid legitima est Constantini contentio, cùm sine Gervasii negligentiâ non fuisset equus abductus?

RESPONS.

Totus hujusce difficultatis nodus in eo consistit, ut dignoscatur, quæ sit culpa Gervasii. Cùm enim non ad propriam suam utilitatem, sed Constantini, equus fuerit commodatus, non de eâdem curâ tenebatur ac si ad proprium usum accepisset. Ratio est, quia, cùm ad solam commodantis utilitatem res utenda accepta est; de damno tantùm, quod ex mala sua fide, aut ex culpâ tantâ, ut dolo possit comparari, (k) tenetur Commodatarius; æquum quippè non est, ut ad commodantis utilitatem, tam accuratam debeat adhibêre diligentiam, ut vel minimam culpam aut negligentiam, præstare debeat. *Interdùm planè dolum solùm in re commodatâ, qui rogavit præstabit*, inquit Lex (l), *ut putà, si quis ita convenit, vel si suâ duntaxat causâ commodavit.* Cui congruit hæc alia Lex (m): *Siquidem meâ causâ dedi* (rem) *dùm volo pretium exquirere, dolum mihi tantùm præstabit.* Quocircà, si levissima fuerit Gervasii culpa, aut negligentia duntaxat levis, Constantino unicè imputanda est equi jactura.

(k) Lata culpa planè dolo comparabitur. Leg. *Adversùs.* 1. §. ff. si Mensor. falsum modum dixerit l. 11. tit. 6. Dissolutâ enim negligentiâ prope dolum est. Leg. *Si fidejussor.* 29. ff. mandati, vel contra. lib. 17. tit. 1.

(l) Leg. *Si ut certò.* 5. §. 10. ff. commodati vel contra. lib. 13. tit. 6.

(m) Leg. *Eum qui.* 10. § 2. ff. eod. tit.

CASUS VI.

MATTHÆUS & Clemens, Commercii societate conjuncti, inter se consenserunt, Matthæum in oppidum ab urbe triginta distans leucas esse iturum ad exigendam 2000. librarum solutionem in communi sibi debitam, cujus itineris causâ Clemens ei suum commodaret equum. Summam illam accepit Matthæus, sed redeundo equum culpâ suâ amisit. Nunquid illi soli jactura imputari debet?

RESPONS.

Matthæo soli imputari debet equi jactura. Cùm enim in utriusque utilitatem tùm commodantis, tùm Commodatarii cedit res commodata; Commodatarius tenetur non solùm de damno, quod dolo suo contigit, sed & culpâ suâ ac negligentiâ; cùm propriæ utilitatis causâ commodatum accipiat; uti definitum est Lege sequenti (n): *Si utriusque gratiâ* (commodata sit res).... *scriptum quidem apud quosdam invenio, quasi dolum tantùm præstare debeas. Sed videndum est, ne & culpa præstanda sit, ut ita culpæ fiat æstimatio, sicut in rebus pignori datis & dotalibus æstimari solet. Ubi utriusque utilitas vertitur*, inquit Lex alia (o), *ut in empto, ut in locato, ut in dote, ut in pignore, ut in societate; & dolus, & culpa præstatur.*

(n) Leg. *In rebus.* 18. ff. commodati vel contra.

(o) Leg. *Si ut certò.* 5. 2. §. ff. eod. tit.

CASUS VII.

ANASTASII equum sibi commodatum ad iter faciendum Parisiis Burdigalam, dimidio sui pretio diminutum, peracto itinere reddidit Ludovicus. Cui damnum?

RESPONS.

Si consuetum diætæ iter ab equo Anastasii tantùm exegerit Ludovicus, abundè ei ad vitam necessaria suppeditans, ita ut ex usu ipso duntaxat in quem accepit, deterior factus sit, nullum Anastasio damnum in eam rem præstare tenetur: *Eum, qui rem commodatam accepit*, inquit Lex (p), *in eam rem usus est, in quam accepit, nihil præstare si eam in nullâ parte, culpâ suâ deteriorem fecit, verum est. Nam si culpa ejus fecit deteriorem; tenebitur.* Hanc etiam diffi-

(p) Leg. *Eum qui* 10. ff. commodati, vel contra.

ficultatem expressè solvit Lex ista (*a*): *Si commodavero tibi equum, quo utereris usque ad certum locum* (en casus propositus), *si nullâ culpâ tuâ interveniente, in ipso itinere deterior equus factus sit, non teneberis commodati. Nam ego, qui in culpa ero, qui in tam longum iter commodavi, qui laborem sustinêre non potuit.* Anastasius itaque sibi soli adscribere debet, quòd equus suus deterior sit factus; atque huic consensisse videtur, equo suo ad tam longum operosumque iter commodato: At si culpâ Ludovici equus sit factus deterior; tunc de eo tenerêtur, quia, ut ait lex alia, (*b*) *Non videbitur reddita* (res commodata) *quæ deterior facta redditur, nisi quod intersit præstetur: propriè enim dicitur res non reddita, quæ deterior redditur.*

(*a*) Leg. *Si commodavero.* fin. ff. eod. tit.

(*b*) Leg. *Sed Mihi.* 3. §. 1. ff. eod. tit.

CASUS VIII.

Almachius, Aureliâ Gratianopolim profecturus, Publium rogavit, ut sibi equum commodaret, quem ei concessit, priùs tamen factâ equi æstimatione 200. librarum. Casu purè fortuito in itinere periit equus. Quis jacturam equi sustinêre tenetur?

Respons.

Almachius commodatarius equi jacturam solus præstare tenetur: ratio est, quia commodati non fit æstimatio, nisi ut de illins pretio teneatur commodatarius, si fortè non restituat; neque talem æstimationem exigit commodans; nisi ut de eâ fiat securus in quoslibet futuros casus; aut de illius valore; si fortè pereat: atque commodatarius, acceptâ æstimatione, eosdem etiam casus fortuitos sibi præstandos suscipit; ut jure definitum est. *Si fortè res æstimata data sit*, inquit Lex Digestorum (*c*), *omne periculum præstandum est ab eo, qui æstimationem se præstaturum recipit.* Et Lex alia (*d*): *Æstimatio periculum facit ejus, qui suscepit: Aut igitur ipsam debebit incorruptam reddere, aut æstimationem de quâ convenit.* Quia *Æstimatio venditio est* (*e*).

(*c*) Leg. *Si ut certò* suprà cit., §. 3. ff. commodati vel contra.

(*d*) Leg. Actio. 1. §. 1. ff. de æstimatoria actione. l. 19. tit. 3.

(*e*) Leg. *Plerumque.* 10. §. 5. ff. de jure dotium. Lib. 23. tit. 3.

CASUS IX.

Ferdinandus, Paulo lectum centum nummos æstimatum, utendum commodavit, qui purè fortuitâ domûs illius conflagratione periit; quia Paulus, qui eum flammis eripere poterat, res suas potiùs salvas facere, quam Ferdinandi lectum prætulit. Nunquid tenêtur de jacturâ lecti?

Respons.

Paulus erga Ferdinandum de lecti jacturâ tenêtur. Licèt enim ex Legibus, res quæ absque commodatarii culpâ perit, non sibi, sed Domino pereat; non minùs tamen verum est, quòd, cùm rei commodatæ jacturam; etiam propriæ rei jacturâ, vitare potest commodatarius, damnum, quod fortuito casu contigit, commodanti præstare tenetur; ut definitum est Lege ad marginem superiùs indicata: *Proinde etsi incendio, vel ruinâ aliquid contigit, vel aliquod fatale damnum, non tenebitur: nisi fortè cùm res commodatas salvas facere suas prætulit.* Quo in casu hanc tamen Glossa affert exceptionem (*f*): *Sed quid, si res commodata erat vilis pretii, sua verò pretiosa res erat? Respond. Non tenetur: quia diligens quilibet hoc fecisset: non autem tenêtur facere, nisi quod diligentissimus faceret.*

(*f*) Glossa in cit. Leg *Sicut certo.* v. *salvas facere*.

Eandem quoque exceptionem ponit Sylvester (*g*): qui, cùm rem paulò fusiùs exponat, juvat hîc ejus dicta referre. 1. *Si res suæ sunt utiles, præferre eas potest, solùm si commodatum fuit causâ commodantis .... Aliter non.* 2. *Sed si erant ejusdem pretiositatis, si commodatum factum est causâ sui* (commodatarii) *non potest præferre suas. Si verò sunt digniores, potest eas præponere; etiamsi commodatum factum esset causâ recipientis: tùm quia quilibet diligens hoc faceret, & non tenetur facere, nisi quod diligentissimus fecisset.* 3. *Si verò gratiâ utriusque; similiter potest præponere suas: quia, cæteris paribus, debet plus se & sua diligere, quàm alium & aliena.* Quæ omnia ex multis Legibus probat Sylvester, & multis aliis difficultatibus explicandis inserviunt.

(*g*) Sylvester de Prierio. v. *commodatum.* q. 12.

Advertendum tamen, quòd, si commodatarius ex pacto expresso de fortuitis casibus spoponderit, rem, quantumvis levem restituere tenêtur, cùm eam conditionem non renuerit (*h*).

(*h*) Leg. *Ea quidem.* cit.

COMMUNIO.

MULTIS nominibus dicitur Sacro-sanctum Altaris Sacramentum, pro variis, quos producit, effectibus, variisque, quas habet, significationibus.

1. Dicitur *Sacrificium, in quantùm scilicet*, inquit sanctus Thomas (*i*) *est commemorativum* (hoc Sacramentum) *Dominicæ passionis, quæ fuit verum sacrificium .... & secundùm hoc nominatur sacrificium.*

2. Dicitur etiam, *Sacro-sanctum Altaris Sacramentum*: quòd in Altari conficiatur sacrum illud Mysterium, sitque symbolum signumque fruitionis Dei, quem nos in patria cœlesti possessuros speramus.

3. Viatici nomine donatur, à voce *Via*, & sumptâ annominatione à Cibariis, quæ à Viatoribus ad iter aggrediendum parantur: *In quantum scilicet hoc Sacramentum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit in patria: & secundùm hoc dicitur Viaticum; quia hîc præbet nobis viam illuc perveniendi: & secundùm hoc dicitur Viaticum.*

4. Divinum illud Sacramentum dicitur *Eucharistia, id est, bona gratia, quia gratia Dei, vita æterna, ut dicitur Romanorum 6. vel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratiâ* (*k*) ut loquitur idem sanctus Thomas.

5. Denique *Communio* nuncupatur, quod Sacramentum illud sit Symbolum unitatis Ecclesiæ, & per illud fideles inter se sunt incorporati, atque illud dignè recipiendo, Christo communicant, ejusque fiunt participes; *& secundùm hoc nominatur communio*, addit idem Angelicus Doctor post sanctum Damascenum (*l*); *quia communicamus per ipsam Christo, & quia participamus ejus carni & deitati; & quia communicamus & unimur ad invicem per ipsam*: quod idem his verbis exprimit Apostolus (*m*); *quoniam unus panis, unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane participamus.*

(*i*) S. Thom. 3. part. q. 73. art. 4. in corp.

(*k*) Id. S. Thom. loco cit.

(*l*) S. Damascen. lib. 4. de fide Orthod. c. 14.

(*m*) 1. Cor. 10. 17.

Com-

Communio est sumptio Corporis & Sanguinis Jesu Christi, quæ verè & realiter in Sacro-sancto Altaris Sacramento sub speciebus panis & vini continentur: quam quidem, ut dignè quis perficiat, tria sunt omninò necessaria tàm quoad animam, quàm quoad Corpus.

Primum est: ut communicans sit in statu gratiæ, & nullius conscius peccati mortalis: alioquin sacrilegium admitteret, suumque sibi manducaret judicium, ut loquitur Apostolus. *Probet autem seipsum homo, ... qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini* (*a*). Igitur Communioni Sacramentalem præmittere tenetur confessionem; cùm quis conscius est peccati mortalis, & potest: Si verò non possit, quia deest copia Confessoris, & tamen Eucharistiam sumere obligatur, ut aliquando Sacerdotibus contingere potest, quibus *ex Officio* celebrare incumbit (*b*), aut etiam aliis, qui à Sacrâ Mensâ absque gravi scandalo, suique infamiâ recedere non possent; in his casibus perfectum, quantùm in se est, de peccatis suis contritionis actum elicere ante Communionem tenêtur: alioqui ex hac necessitate, quantumlibet urgente, à sacrilegio non foret immunis.

(*a*) 1. Cor. C. XI. 27. & 28.

(*b*) Conc. Trid. sess. 13. c. 7.

Advertere etiam necesse est, contritioni hujusce Sacerdotis, ut sit vera & sufficiens, firmum necessariò ac verum adjungendum esse propositum, quamprimùm Pœnitentiæ Sacramentum recipiendi ad consequendam peccati sui absolutionem. Ad id obligat Tridentinum Concilium hocce suo Decreto (*c*): *Communicare volenti revocandum est ejus præceptum: Probet autem se ipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse; ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus esse videatur, absque præmissa Sacramentali confessione, ad Sacram Eucharistiam accedere debeat: quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officiò incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuò servandum esse decrevit: modò non desit illis copia Confessoris; quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit; quam primùm confiteatur.* Certum quidem est, quosdam relaxativæ morum disciplinæ Authores contendere, ultimis istis vocibus, *quamprimùm confiteatur*, consilium, non præceptum continêre; ut patet ex hac eorum propositione: *Mandatum concilii Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimùm, est consilium, non præceptum..... illa particula, quamprimùm, intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.* At verò falsam hanc interpretationem, vix emissam, condemnavit Alexander VIII. & post ipsum generalia Cleri Gallicani Comitia an. 1700. habita, his verbis: *Hæc propositio est falsa, perniciosa: apertum Concilii Tridentini Decretum intervertit.*

(*c*) Conc. Trid. sess. 13. c. 7. 1. Cor. X. 17.

Secundum ad dignam Communionem necessarium est, ut communicans sit jejunus; hoc est, nihil à mediâ nocte *per modum cibi* aut *per modum medicinæ* sumpserit (*d*): quâ de re notandum, antiquum Canonem, quo licitum erat contrarium die in Cœna Domini, penitùs esse abrogatum (*e*): in solo mortis periculo licitam esse per modum Viatici Communionem non jejuno; atque in iis casibus, in quibus imperfectum non debet dimitti sacrificium; aut ab hostium Ecclesiæ profanatione præservari, ut infrà, dùm de Missa, exponetur.

(*d*) Conc. Carthag. 5. can. 3. & Conc. Affric. c. 9.

(*e*) Can. *Sacramenta*. 49. de consecrat. dist. 1.

Tertium: ut ad Sacram Communionem Paschali tempore accedat fidelis; nisi ex judicio Confessarii ad aliud tempus prorogetur; alioqui infringeretur præceptum Ecclesiæ ipsam imperantis, indictâ etiam pœnâ, ut illius infractor ab ingressu Ecclesiæ per vitam prohibeatur, & Ecclesiasticâ post mortem careat sepulturâ.

. Cùm majorem ægrotus communicandi necessitatem habeat, ubi adest periculum vitæ; quàm communicandi jejunus; huic prior debet prævalere necessitas: quare ægrotus, licèt non jejunus, non modò communicare potest, sed & tenetur, uti jam diximus; aliter enim sæpè fieret, ut ægri non sumpto viatico, è vivis excederent. Attamen, licèt ægroto immineat certissimum mortis discrimen, Sacerdoti, nisi jejuno, celebrare non est licitum, ut infirmus per modum Viatici communicetur: tùm enim pro ægroto desinit ex ejus impotentiâ communicandi obligatio, ut probat manifestè Canonista peritissimus (*f*).

Solus Sacerdos est ordinarius Sacræ Communionis Minister. Eam autem pueris administrare non debet ante annos discretionis, neque furiosis aut amentibus, neque peccatoribus publicis, neque generaliter iis omnibus, quos ab ejus usu arcet Ecclesia; quales sunt hæretici & excommunicati, à quibus pariter sine crimine accipi non potest.

(*f*) Cabassut. juris Can. Theor. & prax. l. 3. c. 5. n. 11.

Præcipuæ ad Sacram Communionem cum fructu percipiendam requisitæ dispositiones sunt fides, amor, fiducia, humilitas & intimum seipsum cum Christo uniendi desiderium; quocirca ante Communionem harum virtutum actus debent elici.

Fides docet 1. fideles per Communionem non solùm gratias Christi uberrimas, sed insuper proprium ejus Corpus & proprium Sanguinem recipere sub speciebus panis & vini, quorum substantia per consecrationem in utriusque substantiam mutatur: Unde non sine ratione *transubstantiatio* dicta est mirabilis illa mutatio ab Ecclesiâ, Christoque in hoc ineffabili mysterio, cultum ipsi ab hominibus debitum, tanquam Deo Redemptori suo ac Salvatori reddit: quare dicit Sanctus Augustinus in Canone apud Gratianum relatus (*g*): *Nemo..... illam carnem (Christi) manducat, nisi prius adoraverit.*

(*g*) S. Aug. in Can. *Accesserunt* 92. de consecrat. dist. 2.

2. Quamli-

2. Quamlibet ex duabus panis & vini speciebus Christum totum continêre; at verò quemlibet fidelem neque necessitate salutis, neque Christi præcepto teneri, ad duplicem sumendam speciem; etsi usum suum quælibet Ecclesia servare debeat. Quod dicimus de Communione sub unâ specie jam inde ab Apostolorum ævo obtinuisse, illumque usum in primitivâ Ecclesiâ solitum fuisse satis verisimile est; quandoquidem Sanctus Lucas de usu Eucharistiæ loquens ab institutione illius (a), de solo pane mentionem facit: quare nobis persuasum est, ab illius Evangelistæ temporibus fideles sub solâ panis specie communicasse sæpè sæpiùs: quo enim verosimili argumento fretus, quis cogitare posset, ab eodem vini speciem fuisse omissam, eumque usum fidelium nascentis Ecclesiæ quoad partem duntaxat esse relatum; si ordinaria inter eos fuisset sub utraque specie Communio.

(a) Act. 2. 22. Act. 20. &c.

Ad Sanctam Communionem nunquam admitti debent, nisi qui rationis usum attigerunt, quique ea omnia perfectè norunt, quæ scire tenentur ad participationem tam ineffabilis Mysterii, quique ante se ipsos probavêre, Sacramentali præmissâ confessione praxique Christianarum virtutum.

Prima omnium ad dignam communionem dispositio necessaria, est fides, quæ ad hunc effectum prorsùs fit inutilis, nisi sit caritate animata. Reipsa quid necessarium magis & æquius, quam amore illius in nos amorem rependere, qui nimia sua dilectione in hoc ineffabili Mysterio se ipsum nobis manducandum præbuit, in quo etiam donorum suorum divitias, gratiarumque thesauros omnes nobis aperit, atque communicat? Ubi autem habentur præmissæ illæ dispositiones, facile est suam in Christo totam reponere fiduciam, quæ tertia est ad Sacram Communionem requisita dispositio: sed quia illa fiducia omnem excludere debet præsumptionem; hunc nobis sensum ingerere debet humilitas, quod sine gratia ejusdem Christi Salvatoris non possimus esse, nisi peccatum, neque ex nobis ipsis cœleste, quod fidelibus suis promittit, prœmium merêri valeamus, quia sine ejusdem gratiæ auxilio ipsi fideles esse non possumus.

Communio frequens merentibus, eam sibi concedi, saluberrima est; quales sunt, qui omni prorsùs ad peccatum etiam veniale, affectu vacui, sinceræ pietatis intimo sensu amoreque divino imbuuntur. Sed è contrà, qui criminosè ac gentiliter vivunt, inutiliter Confessionem atque Communionem frequentant; dùm enim in hoc miserrimo statu vitam degunt, absque errore atque etiam impietate quâdam talis usus habêri nequit, uti nota prædestinationis; quemadmodum declarârunt Comitia generalia Cleri Gallicani an. 1700. habita, istam quorumdam Authorum propositionem damnando: *Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.* Censura hujus propositionis est ista: *Hæc propositio temeraria est, scandalosa, erronea, impia & Sacris Litteris contraria.*

Licèt Communionis beneficio digniores sint, qui vitam duxêre innocuam; iis tamen etiam concedi debet eadem gratia, qui præteritæ vitæ gravia peccata sincerâ pœnitentiâ luere conati sunt, & aliquandiu in sua conversione perseverârunt.

Caveant autem, qui ad Sacram frequenter accedunt Eucharistiam, ne eos posthabeant, qui minùs frequenter ad majorem animi sui præparationem Sacro Corporis Domini pasci nutrimento non præsumunt; cùm ambo æqualiter debitum Christo cultum, licèt diversimodè reddant; ut docet Sanctus Augustinus adducto Zachæi & Centurionis exemplo: *Faciat autem unusquisque*, inquit Sanctus Doctor (b), *quod secundùm fidem suam piè credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat Corpus & Sanguinem Domini, sed saluberrimum Sacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigaverunt inter se, aut quisquam se alteri præposuit Zachæus & Centurio; cùm alter eorum gaudens in domum suam susceperit Dominum; alter dixerit: Non sum dignus ut intres sub tectum meum, ambo Salvatorem honorificantes diverso & quasi contrario modo.*

(b) S. Aug. ep. 26. n. 4.

Matth. 8. 8.

Ex præcepto Ecclesiæ ter in anno ad Sacram Communionem tenebantur Fideles; at refrigescente eorum pietate; ne ex infractione sui præcepti aut ex Communionibus indignis fierent deteriores, infirmitati eorum obsequens annuam tantùm iis præcipit Communionem, quam absque mortalis peccati reatu omittere nequeunt. Quâ de re lacrymabili errore duas etiam pariter falsas & erroneas remissioris morum disciplinæ authores protulêre propositiones, quarum prior, quæ pertinet ad obligationem de audiendo Dominicis festisque diebus, Sacro ex vi præcepti Ecclesiastici, initio tituli, *Missa*, referetur. Altera, quæ ad Communionem annuam spectat, in iisdem Cleri Gallicani an. 1700. Comitiis generalibus damnata est ista: *Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Corporis Domini manducationem*: quas duas propositiones damnavit celeberrimus ille Galliæ Præsulum conventus his verbis: *Doctrina, his duabus propositionibus contenta, temeraria est, scandalosa, erronea; impietati favet, & præceptis Ecclesiæ illudit.*

CASUS PRIMUS.

NUNQUID Flodoardus, Sancti Arnaldi Parochus, pueros è suâ Parœciâ, qui decimum ætatis suæ annum non attigerunt, ad Communionem admittere potest, tempore Paschali à suis oblatos, parentibus, qui & de eorum sapientiâ, sufficientique præcipuorum fidei mysteriorum cognitione ferunt testimonium?

RESPONS.

Pueros illos ad Communionem admittere potest Flodoardus, eorum Parochus, si eo sint præditi discretionis usu, ut nôrint, quid in Communione sint accepturi, & aliundè de aliis præcipuis fidei dogmatibus instructi singularis præbeant signa sapientiæ & devotionis. Ita Sanctus Thomas (a): *Pueris*, inquit, *carentibus usu rationis, quia non possunt distinguere inter cibum spiritualem & corporalem, non debet Eucharistia dari..... pueris autem jam incipientibus habêre discretionem etiam ante perfectam ætatem; putà cùm sint decem aut undecim annorum aut circa hoc, potest dari; si in eis signa discretionis appareant & devotionis.* Igitur accuratè perpendat Parochus, nùm vera sint, quæ referunt parentes de pueris suis, priùsquàm eos ad Communionem admittat; & ad discretionem accedat ad eam demerendam singularis pietas.

(a) S. Thom. in 4. dist. 9. q. 1. art. 5. quæstiunc. 4. in corp.

Cum Sancto Thomâ perfectè consentit Sanctus Carolus Borromæus (b): *Cum autem pueros ad decem annorum ætatem venisse, Parochus noverit, ita ut capaces sint, qui intra aliquod tempus Communionem excipiant; curet Parochus, ne parentum negligentia priventur ampliùs hujus spiritualis thesauri participatione.*

(b) S. Carol. Borrom. Act. Ecclesf. Mediol. part. 4. Instruct. de Sacram. Com. Tom. I. p. 601.

Author Colloquiorum Andegavi (c) longius procedit: sic enim loquitur: *In hac Diœcesi, absque difficultate communicari possunt pueri septem aut octo annos nati, qui sunt in articulo mortis; si aperto parumper sint ingenio, ac Mysterium pro mediocri suâ capacitate nôrint.* Quod confirmat ex istis sex Carminibus depromptis ab antiquo Poemate, cujus Manuscriptum in Thesauro Ecclesiæ Sancti Martini Turonensis asservatur.

(c) Colloq. Andeg. Mensis. Julii an. 1704. q. 4. (pag. 390).

Non pueris infrà bis quinque manentibus annos
Des Corpus Domini, quamvis sint corpore puri
Quid sumant cùm ignorent: ergo prohibentur.
Excipe quos urget fera mors, anni licet his sint
Octo, sive novem, vel septem; dùm sibi constet
Scire, pater noster, & eorum vita probata.

CASUS II.

LUCAS, accusatis die Sabbathi in confessione peccatis, ut postridiè Sacrum Christi Corpus sumeret, nocte sequenti dormiens in pollutionem incidit, quam etiam, discusso somno impedire non potuit? Nùm absque peccato Dominicâ die ad Sacram potuit Communionem accedere?

RESPONS.

Species illa immunditiæ non est absolutus diei sequentis Communioni obex, cùm in eo casu nec in se, nec in suâ causâ sit mortale peccatum. Id quidem ex hoc S. Thomæ ratiocinio probari potest (d): *Omne peccatum secundùm Augustinum, est in voluntate: Motus autem voluntatis præsupponit judicium rationis, eo quod est apparentis boni vel verè, vel falsè. Unde ubi non est judicium rationis, non potest esse voluntarius motus. In somnis autem judicium rationis impeditur: Judicium enim perfectum habêri non potest de aliquâ cognitione nisi per resolutionem ad principium, unde cognitio ortum habet, sicut patet quod cognitio conclusionem ortum habet à principiis, unde rectum judicium de conclusione habêri non potest, nisi resolvendo ad principia indemonstrabilia. Cùm ergo omnis cognitio intellectûs nostri à sensu oriatur, non potest esse judicium rectum, nisi reducatur ad sensum..... In somno autem sensus ligati sunt: & ideò nullum judicium animæ est liberum, neque rationis, neque sensûs communis; & ideò neque motus appetitivæ partis est liber: & propter hoc non potest aliquis peccare in somno, neque merêri.* Ex hoc Doctoris Angelici principio & conclusionibus quas ex eo deducit, Lucas à Communione sese abstinêre non tenêtur, cùm in casu proposito nullius sit conscius peccati ob defectum consensûs in somno.

(d) S. Thom. in 4. dist. 9. q. un. art. 4. quæst. 1. in corp.

Advertendum etiam cum eodem Doctore, quòd, *potest tamen contingere*, inquit (e), *quòd in ipsa evigilatione peccatum oriatur, si quidem pollutio propter delectationem placeat: quod quidem erit peccatum veniale, si sit ex subreptione talis placentia; mortale autem, si sit cum deliberante consensu & præcipuè cum appetitu futuri. Ista autem placentia non facit præteritam pollutionem, peccatum, quia ipsius causa non est; sed ipsa in se peccatum est.* Quo in casu Communioni obicem afferret.

(e) Idem ibid. ad 5.

Idem dicendum, cùm mortalis est causa pollutionis. *Quamvis nocturna ipsa pollutio, secundùm se considerata, peccatum mortale esse non possit*, ait etiam alibi idem Sanctus Doctor (f), *nihilominùs tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum...... Etsi quidem sit sine peccato veniali, non ex necessitate impedit sumptionem Eucharistiæ; ita scilicet, quòd homo, sumendo, sit reus Corporis & Sanguinis Domini. Si verò sit cum peccato mortali; impedit ex necessitate.*

(f) Idem. 3. part. Sum. q. 8. art. 7. in corp.

CASUS III.

CÆSARIUS à duobus tribusve annis hominis Confessionem audit, qui involuntarium seminis fluxum cum aliqua carnali delectatione patitur; cui tamen singulis diebus festis solemnibus Communionem permittit. Nunquid in eo reprehensione dignus est?

RESPONS.

Ex Doctrina Sancti Thomæ, Confessarius ille hominem hunc à Communione arcêre non debet, præsertim si infirmitas ejus sit perpetua, aut diuturna. Ratio est, quia, *cum iste cibus non sit corporis, sed mentis*, inquit Doctor Angelicus (g), *magis in ejus sumptione consideranda est dispositio mentis, quàm corporis. Et ideò distinguendum est in immunditia corporali tantùm, quia aut est perpetua, sicut lepra, aut diuturna; vel est temporalis & citò purgabilis. Si quidem sit perpetua, vel diuturna; tunc nullo modo propter hoc quis abstinêre debet, ne propter immunditiam corporis perdatur fructus mentis; sicut accidit in leprosis patientibus fluxum sanguinis, vel seminis. Si autem sit temporalis & facilè expurgabilis; tunc, si quis in mente benè dispositus, sumere non prohibetur.* Idem docet Sanctus Antoninus (h).

(g) S. Th. in 4. dist 9. q. 2. art. 4. quæst. 3. in corp.

(h) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. art. 10.

Cæterùm carnalis delectatio, quæ talem necessariò sequitur infirmitatem, legitimus Communioni non potest esse obex; cùm certum sit, eam ex se ipsâ non esse, sed ex consensu tantùm fieri peccatum: quare hominem hunc Eucharistiæ sumptione indignum non efficit; modò huic fideliter non assentiatur, sed potiùs quoad voluntatem obsistat.

CASUS IV.

LEOCADIÆ, matronæ nobili, ad Sacram mensam pectore nudo, vultuque fuco ac sericis maculis obtecto, accedenti Alexander Parochus ejus, Communionem publicè recusavit; At verò illa acceptæ, ut putabat, injuriæ impotens, etiam apud Episcopum conquesta est. Nunquid Alexander coram Deo conscius est scandali ex hac repulsâ orti?

RESPONS.

Scandali hujusce conscius non est Alexander, qui tùm suo functus est officio: sed illius causam in se convertere debet Leocadia; ut docet Sanctus Carolus Borromæus (i), quæ mulieres aut puellas ad Communionem nudo pectore, aut vultu pigmentis aliisve mundanis notis distincto admitti prohibet; sed ab iis sinceræ pietatis sensus, totumque corporis habitum ad Christianam humilitatem compositum exigit, ut Christi Domini humili-

(i) S. Carol. Act. Eccl. Mediolan. part. 4. Instruct. de Sacram. Euchar. tit de præpar. corporis. tom. I. p. 415. & seq.

humilitatem sequantur, quâ seipsum sub vilibus speciebus abscondere dignatus est. En verba sancti Cardinalis. *Hæc Parochus præmonebit & curabit, ut summâ reverentiâ fideles accedant & sumant.... mulieres..... non fuco aut pigmentis vultu illito, non pectore nudo, aut tenui velo obtecto, sed ita vestito, ut ne præter faciem quidquam cernatur*, &c. Et alibi (a): *Mulieres qualibet cujuscumque status, aut conditionis sint, ad sanctam Communionem non accedant cum fuco, pigmentis*, &c.

(a) Idem. ibid. Instruct. de Sacram. commun. p. 611.

CASUS V.

Vigilius, post accuratum conscientiæ suæ examen, in confessione de peccato mortali ex oblivione non seipsum accusavit; cujus paulò ante Communionem tantùm recordatus est. Nùm licitè potuit non iteratâ confessione ad sacram Communionem accedere?

Ratio dubitandi est, quia ex Concilio Oecumenico Lateranensi an. 1215. sub Innocentio III. omnia, saltem mortalia, quæ sunt cognita, in confessione sunt declaranda, & nihilominùs certum est ex Concilio Tridentino, omnia peccata, quorum quis cognitionem non habet, verè remitti per absolutionem Sacerdotis.

Respons.

Regulariter, seu per se loquendo, Vigilius licitè in hoc statu communicare non potuit, non præmissâ confessione peccati, cujus oblitus est. Ita Sylvius 18. Maii an. 1643. ad similem respondit difficultatem (b): *Pœnitens*, inquit, *qui post confessionem legitimè factam, receptamque absolutionem Sacramentalem, recordatur peccati alicujus mortalis, quod oblitus, etiam inculpabiliter, confiteri tenetur, vel non communicare, vel Communioni præmittere istius peccati mortalis obliti confessionem.*

(b) Fr. Sylvius. resol. var. v *Confessio*. 6.

Diximus *regulariter loquendo*: (ut loquitur etiam idem Author) *Si alterutrum istorum facere possit; hoc est, vel non communicare, vel confessionem istius peccati præmittere absque sui infamiâ, vel aliorum scandalo, aut offensione.*

Huic decisioni apprimè consentit Tridentinum Concilium (c). Manifestè namque definit, Communioni præmittendam esse, cùm fieri potest, omnium mortalium confessionem. Si igitur sacræ nondùm mensæ adesset Vigilius, cùm peccati sui mortalis recordatus est, aut se à Communione sine aliorum scandalo abstinêre potuerit; absque crimine eam recipere non potuit in eo, quo erat statu.

(c) Conc. Trid. Sess. 13. c. 7. Can. 11.

Nec refert, si quis objiciat, peccatum illius jam ipsi indirectè ex aliorum peccatorum suorum absolutione ei collatâ fuisse remissum. Licèt enim quidam Authores existiment, quod non peccaret communicans bonâ fide in pari casu, non præmissâ confessione peccati, cujus oblitus fuerat; ac verum sit, omissa in confessione peccata ex ignorantia invincibili aut oblivione non culpabili verè esse remissa; id tamen non sufficit, ut quis licitè possit communicare, quando obliti peccati mortalis recordatur, quandoquidem tunc cessat bona fides, & ex hoc eodem Concilio omnia mortalia Sacerdoti confiteri quis teneatur, quocumque tempore in memoriam redeant ante sumptionem Sacramenti Eucharistiæ. *Quando tamen recordatur alicujus peccati mortalis, quod nec dùm fuerit confessus*, inquit idem Sylvius (d): *Non est satis, ut habitâ copiâ confessoris, possit sine illius confessione communicare. Idque propterea, quia oportet confiteri omnia peccata mortalia, quorum quis habet memoriam, quod non sit ea confessus, priusquam communicet; & tùm bona fides, tùm invincibilis oblivio cessat in eo, qui jam recordatur, & habet copiam confessoris.* Suam posteà sententiam confirmat hic Author ex aliis septem Authoribus, qui secum sentiunt.

(d) Fr. Sylvius cit. v. *Confessio* 6.

CASUS VI.

Bruno, Sancti Theodati Prior, post factam resignationem Simoniacam ab ultimâ suâ confessione, ad sanctam tamen Communionem non priùs peccatum illud confessus accessit, putans ex animo esse tantùm veniale, licèt reipsâ mortale esset. Nunquid ex eo novum admisit peccatum; atque ex ignorantiâ suâ ab eo excusatur?

Respons.

Ad solutionem hujusce difficultatis duplex est cum Angelico Doctore (e) distinguenda ignorantia. Prior est ignorantia juris, quâ quis ignorat aliquid esse peccatum, quod reipsa est peccatum: *Hoc quod non habet aliquis conscientiam sui peccati*, inquit, *potest contingere dupliciter: uno modo per culpam suam; vel quia per ignorantiam juris, quæ non excusat, reputat non esse peccatum, quod est peccatum; putà si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale, vel quia negligens est in examine sui ipsius contra id quod Apostolus dicit*, 1. *ad Corinth. XI.* Probet autem se ipsum homo, & sic de Pane illo edat & de Calice bibat. *Et sic nihilominùs peccat peccator sumens Corpus Christi; licèt non habeat conscientiam peccati: quia ipsa ignorantia est ipsi peccatum.*

(e) S. Thom. 3. part. q. 80. art. 4. ad 5.

Altera est ignorantia facti; putà si maritus existimaret se esse cum propria muliere; cùm tamen sit cum alienâ; atque hæc ignorantia excusat à peccato. *Alio modo*, addit Sanctus Thomas, *potest contingere sine culpa ipsius, putà cum doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus: & in tali casu non peccat, sumendo Corpus Christi, quia homo per certitudinem scire non potest, utrùm sit verè contritus. Sufficit enim si in se signa contritionis inveniat; putà si doleat de præteritis & proponat cavêre de futuris. Si verò ignorat hoc quod fecit, esse actum peccati propter ignorantiam facti, quæ excusat: putà si accessit ad non suam, quam credebat esse suam; non est ex hoc dicendus peccator.*

Præsuppositâ illâ distinctione, colligendum, quòd, cùm Bruno Simoniam, non ex ignorantia facti, sed ex ignorantia vincibili juris, quâ proindè coram Deo fiebat reus; certum est, illum novum admisisse peccatum Corpus Christi sumendo, non iterùm præmissâ illius simoniæ confessione.

CASUS VII.

Josselinus, factâ diligenti conscientiæ suæ discussione, peccati à se commissi in confessione oblitus est, atque ita Eucharistiam sumpsit. Nunquid ei per Communionem tale peccatum remissum est: an verò Christi Corpus sumendo novum admisit peccatum?

Respons.

Huic difficultati respondet Sanctus Thomas, duo supponens principia: Primum; quòd quæcumque fiat conscientiæ suæ disquisitio; quin tamen in memoriam redeat commissum peccatum; non tamen ex eo quis fit certus, quòd sit in gratia, juxta hæc Apostoli verba (f): *Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum.* Alterum, quod de eo tamen aliqua potest habêri conjectura. 1. Cùm verbum divinum devotè auditur, juxta hæc verba Christi Domini apud Joannem (g): *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* 2. Cùm ad bonorum operum praxim se quis impulsum sentit; quia, ut ait Sanctus Gregorius Magnus (h): *Probatio..... dilectionis, exhibitio est operis.* 3. Cùm de peccatis suis est verè contritus.

(f) I. Corinth. 4. 4.

(g) Joan. 8. 47.

(h) S. Greg. Papa. Hom. 30. in Evang.

4.

4. Cùm ei non deinceps se commissurum firmiter proponit : quia ex eodem sancto in duabus istis ultimis dispositionibus sita est vera pœnitentia.

His præsuppositis principiis ita concludit doctor Angelicus (a) : *Unde si aliquis per hujusmodi signa, factâ diligenti discussione suæ conscientiæ, quamvis fortè non sufficienti, ad corpus Christi devotè accedat aliquo peccato mortali in se manente, quod ejus cognitionem præterfugiat, non peccati, imò magis ex vi Sacramenti remissionem consequitur. Unde Augustinus dicit in quodam sermone, quòd, quandò corpus Christi manducatur, vivificat mortuos.* Hincque facilè concludi potest, quòd si quatuor prædictas dispositiones ante Communionem habuerit Josselinus, non solùm peccavit Christi corpus sumendo; sed è contrà oblitum peccatum vi hujus Sacramenti remissum est.

(a) S. Thom. in 4 dist. 9. q. 1. art. 3. quæst. 2. in corp.

CASUS VIII.

Euphemia, puella insigni pietate conspicua jam dudùm prorsùs insolitâ infirmitate laborat; singulis fermè diebus animi defectionibus sic oppugnata, ut in ultimis esse videatur, quas quidem devitare nequit, nisi paululùm aquæ, ubi incipiunt, sorbendo. Quocirca, cùm hæc ei post mediam noctem infirmitas adveniat, hoc ipsi necessarium est remedium, quo sumpto divinis potest per diem interesse Officiis. Quâ de re quæritur, utrùm ob hanc necessariam aquæ sorbitionem à Communione arceri debeat, quandò quidem, si rigorosè pro ea Ecclesiasticum servetur præceptum de jejunio ante Communionem, annos etiam integros sine Communione eam transigere esset necesse: quod ejusdem Ecclesiæ alteri præcepto oppositum, quo videlicet annua Communio singulis fidelibus jubetur; cùm aliundè aqua non sit nutritiva.

Respons.

Inclytus Theologus, cui exeunte seculo elapso proposita est hæc difficultas de Mandato Galliæ Archiepiscopi; factum priùs, quod omninò insolitum videtur, ac vix fide dignum perpendet. Etenim : 1. Si paululùm aquæ post mediam noctem sorptum, puellam hanc ab his defectionibus eximit; cur ante mediam noctem aqua illa sumpta non pariter eximeret; quòd si eam possint illæ aquæ guttulæ servare ante mediam noctem; cur non assumit. 2. Hæ defectiones animæ procul dubio ejusdem sunt naturæ, atque aliæ, quæ mulieribus solent evenire : atque iis aliud potest adhibêri remedium, quàm aliquid deglutiendo, nec verisimile est, aquæ guttulas quasdam unicam esse huic malo medicinam, cùm aliæ simplices, ut experientiâ constat, in simili casu adhibeantur cum fructu. 3. Denique posito, quod ex peritissimorum Medicorum sententia; unico illo remedio à mortis periculo, singulis diebus ex hac infirmitate imminentis, possit liberari : posito etiam quòd casus ille singulis vitæ suæ diebus eveniat; juxta mentem hujusce Theologi, Paschali tempore ad Communionem posset admitti : quia tùm communicaret per modum Viatici.

His observatis, addit ille Theologus præceptum Ecclesiæ de Communione ante sumptionem cibi aut potûs, esse Legem Apostolicam, ipsi Ecclesiæ coævam, & à Spiritu Sancto institutam ad cultum adorandi Sacramenti Corporis & Sanguinis Christi. *Liquidò apparet*, inquit Sanctus Augustinus scribens ad Januarium (a), *quandò primùm acceperunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est universæ Ecclesiæ, quòd à jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideò per universum orbem mos iste servatur;* tùm subjungit Sanctus Doctor : *Et ideò non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum. Nam, si hoc ille monnisset, ut post cibos alios semper sumeretur; credo, quòd eum morem nemo variasset.* Atqui Pastor specialis non debet dispensare à Lege universim in Ecclesia recepta. 1. Cùm semper viguit. 2. Cùm Apostolos habet institutores. 3. Cùm eò statuta est, ut major Christo redderetur honor. Undè ab hac Lege nunquam dispensavit Ecclesia, eamque, uti inviolabilem, semper habuit.

(b) S. Aug. Epist. 54. aliàs 118. n. 7. & 8. in can. Liquidò. 54. de consecrat. dist. 2.

Equidem in quatuor casibus licet communicare non jejunus, sed non ex dispensatione Ecclesiasticâ, verùm ex præcepto divino. 1. Enim Sacerdos in subitâ hostium incursione consecratas hostias ad vitandam profanationem sumere potest, non jejunus; idque ex præcepto divino facere tenetur. 2. Si Sacerdos, vinum consecrare existimans, aquam solam consecrasset, eamque sumpsisset, tùm licèt non jejunus, de novo consecrare teneretur post agnitum errorem; quia ad jus divinum etiam pertinet, ut non imperfectum maneat sacrificium. 3. Si ægro immineat mortis periculum, debet communicare non jejunus; quia ex præcepto divino, quod cuilibet alteri prævalêre debet, Viaticum sumere obligatur. 4. Denique si animâ deficeret Sacerdos celebrans, aut subitò moreretur post consecrationem, alter Sacerdos, deficiente jejuno, sacrum perficere potest & communicare non jejunus; quia etiam ex præcepto divino imperfectum remanêre non debet sacrificium. Extra quatuor illos casus, de quibus dicetur, dùm de Missâ fiet sermo, & ad quos non extenditur Apostolicum præceptum de Communione ante sumptionem cujuslibet cibi aut potûs; nullus reperitur, in quo Lex illa possit infringi.

Unde colligendum, Euphemiam ad sacram Communionem non esse admittendam, etiam Paschali tempore, nisi de vita periclitaretur, cùm cesset esse jejuna post haustas aquæ guttulas, seu *per modum cibi*, seu *per modum medicinæ*, neque iis sumptis ad sacram Communionem accedere queat, nisi Universalis Ecclesiæ præceptum infringendo, cùm ad eam ex præcepto divino non tenetur, ut tempore morbi. Suam ergo infirmitatem consideret Euphemia, quasi probationem divinam, humilitatisque propriæ exercitium, cùm, ita volente Deo divini non possit esse particeps per aliquod tempus corporis Christi: ac sperare debet, pietati ac fervori suum fore præmium à suprema bonitate Christi, qui eundem gratiis suis in se producet effectum, ac si præsens ipse adesset (c).

Hæc decisio perfectè conformis est doctrinæ Sancti Thomæ (d), qui hactenùs dicta probat ex allato Sancti Augustini testimonio, aliisque rationibus plurimis, quæ legi possunt in responsionibus ad sex objectiones, quas ipse sibi proposuerat, ad elucidandam rem istam, firmiusque disciplinam hanc stabiliendam. Sanctum Thomam sequitur Sanctus Antoninus, fultus Canone septimi Concili Toletani (e), atque authoritate multorum antiquorum Theologorum & Canonistarum, quales sunt Paludanus, Hostiensis, & ut omnem tollat ambigendi locum Sanctus hic Archiepiscopus addit : *Et intelligitur hoc, quod sit jejunus jejunio naturæ, quo dicitur jejunus, qui post mediam noctem nihil sumpsit adhuc cibi & potûs. & non sufficit, quod sit jejunus jejunio Ecclesiæ.* Doctrinam S. Thomæ ad verbum sequitur Sylvius ejus Commentator.

(c) De Ste. Beuve. tom. 2. cas. 87.

(d) S. Thom. 3. part. Sum. q. 8. art. 8. in corp. & resp. ad sex. argum. & id. Sylvius.

(e) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. § 8. & apud eum Conc. Tolet. 7. in can. Nihil ib. 7. q. Paludan. in 4. dist. 8. q. 2. Hostiensis &c.

CASUS IX.

Salaberga, mulier devota ut tussis acrimoniam leniret, die Sabbathi ad horam undecimam serò ori saccarum imposuit, quo nondùm lique-

facto

facto somnus eam corripuit. Num postridie communicare potuit?

Videtur, quòd potuit, uti posset, etsi manè *per modum salivæ* reliquias cibi hesterni dentibus hærentes deglutiisset. Ex alia parte videtur, quòd non possit, cùm verisimile non sit, eam ante mediam noctem sumptum saccharum deglutiisse, atque adeò non esse jejunam?

RESPONS.

Mulier illa in casu proposito communicare non potuit. Ita Cabassutius (*a*), qui, postquam asseruit, reliquias cibi hesterni in ore remanentes, si casu & per modum salivæ deglutiantur, non impedire communionem, subdit posteà: *Secùs existimandum est de iis, qui, ut faucium raucedinem, aut pectoris tussim, aut defluentium ex cerebro humorum acrimoniam leniant, ori imponunt saccarum, aliamve materiam, quam paulatim deglutiunt. His enim non licet postridiè communicare; nisi certum habeant, omnem illam electuarii substantiam fuisse in stomachum trajectam ante mediam noctem.*

(*a*) Joan. Cabassut. Theor. & prax. juris Can. l. 3. c. 5. n. 8.

Similitudo, quæ affertur ad probandum Salebergam ad communionem posse accedere, non valet: *In hoc enim differunt*, inquit idem Author, *quòd illæ reliquiæ cibi non intenduntur, tanquam nova refectio, sed fortuitò hæserunt, & post completam, quæ recessit, refectionem trajectæ sunt. At verò electuarium sponte sumitur, tanquam refectio, vel tanquam medicina, cujus in stomachum trajectio ex intentione sumentis vel perduravit, vel perdurasse dubitatur ultrà mediam noctem.*

CASUS X.

JULIANUS, in amplissimâ familiâ coquus, obsonia manè, cùm vult communicare; uti Edmundus Architriclinus vina iisdem diebus degustare aliquandò tenentur. Num censentur esse jejuni, ita ut ad communionem possint accedere?

RESPONS.

Simili difficultati, quam sibi proponit sanctus Antoninus (*b*) post Paludanum respondet dicens: *De his etiam, quæ sumuntur per modum gustationis, sicut tabernarii & coqui faciunt, qui cibum & potum suprà linguam ponunt solùm ad probandum, & statim projiciunt, videtur quòd non impediat* (communionem) *sicut si quis velit probare, utrùm sit aqua, vel vinum album, quod sibi ministratur.* Cujus rei hanc profert rationem; *quia non est cibus, nec potus, ex quo non deglutitur, nec per se, nec per accidens potest nutrire. Ex decentia tamen*, subjungit, *debet quis à talibus abstinêre, qui vult communicare.*

(*b*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 13. c. 6. §. 8.

Idem docet Sylvius (*c*): *Idem judicium esto*, inquit, *de vino vel condimento, quod ad percipiendum saporem gustatur & statim expuitur: quamvis enim contingat, aliquid ejus permixtum salivæ cum ea deglutiri, non solvit jejunium.*

(*c*) Fr. Sylvius. in 3. part. Sum. S. Thom. q. 80. art. 8.

CASUS XI.

IGNATIUS, vir pietate insignis, qui sanus, singulis Dominicis festisque diebus communicare solebat; à duobus mensibus ægrotans, accepto jam à primâ valetudinis suæ hebdomadâ Viatico, enixè Parochum suum rogavit, ut communionem singulis ad minimum Dominicis sibi concederet: quod non opportunum ducens Parochus, ipsum de Dominicâ in Dominicam remisit; verùm timens, ne hæc procrastinatio communionis sit mala, quærit, utrùm eam singulis Dominicis deinceps concedere possit per totum valetudinis ejus tempus, quæ diuturna esse futura videtur?

RESPONS.

Parochus ille Ignatio à duobus mensibus ægrotanti communionem iterùm debet administrare, eamque reliquo ægritudinis ejus, licèt non periculosæ tempore singulis Dominicis potest concedere; modò tamen Ignatius sit jejunus: quam conditionem, uti necessariam addimus ex his Ritualis Romani verbis: *Potest quidem Viaticum, brevi morituris dari non jejunis: cæteris autem infirmis, qui ob devotionem in ægritudine communicant, danda est Eucharistia ante omnem cibum & potum, non aliter ac cæteris fidelibus, quibus nec etiam per modum medicinæ ante aliquid sumere licet.*

Hæc decisio conformis est statutis multarum Diœceseon, ex quibus licet alternis octo aut decem diebus ægrum communicare, qui sanctum jam accepit Viaticum. Quod etiam probavit S. Carolus in quarto suo Mediolanensi Concilio an. 1576. cujus hæc sunt verba (*d*): *Ægrotantibus, etiam sine mortis periculo, Sacræ Eucharistiæ frequentiùs sumendæ flagrantibus, præsertim, qui dùm integrâ valetudine sunt, frequenti Sacramentorum usu se religiosè salubriterque pascunt, ne Parochus, quantùm per alias necessarias Parochiali muneri occupationes sibi licet, spiritualem illam consolationem, salutareque adjumentum, religiosâ præparatione adhibitâ deneget.*

(*d*) Conc. Mediolanens. 4. part. 2. tit. quæ ad sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum pertinent.

Si periculosè ægrotet Ignatius, nec jejunus communicare possit, in eo quoque casu spirituali eum consolatione ac potenti adjumento privare non debet, servato tamen temporis intervallo, quod ex Rituali statutove Episcopi præscribitur. Ita Toletus his verbis (*e*): *Infirmis per modum Viatici potest conferri etiam non jejunis: & in eadem infirmitate potest sæpè conferri non jejunis: si per aliquot dies pericula mortis evadant, saltem per octo post præcedens Viaticum.* Eandem opinionem tuetur Nugno (*f*), in eo etiam casu, in quo ægrotans in eodem statu permanet, & absque novo mortis periculo, his nixus rationibus: *quia tunc insurgunt vehementes tentationes*, inquit hic Author, *& est extrema necessitas perseverandi in gratia Dei. Cùm igitur hoc sacramentum detur ad perseverandum, non debet denegari in illo tempore, etiamsi infirmus propter necessitatem non possit accedere jejunus.* Ita etiam Graffius (*g*).

(*e*) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 6. c. 2.

(*f*) Didacus Nugno in 3. part. Sum. S. Thomæ. q. 80. art. 8.

(*g*) Jacobus Graffius decis aur. l. 2. c. 18. n. 32.

Toleto assentitur Sylvius (*h*), & dicit quod si durat morbus absque ullo mortis periculo, tùm ægrotans communicari non potest, nisi jejunus; *cùm autem*, subjungit, *istud periculum durat: vel postquam cessavit, denuò redit, debet aliquot dierum, septem vel octo scilicet, esse intervallum, ut pluries communicare possit post solutionem jejunii.* Idem quoque docet Ysamberius pro ægroto de vitâ periclitante (*i*): *Imò & potest*, inquit, *sæpiùs id fieri si hoc periculum perseveret*: istam addens rationem, *quia ejus præsidio indiget; quatenùs eadem perseverat necessitas, eadem extat tentatio, & periculum peccatorum, imò & ipsius mortis.* Octo quoque dierum, ut cæteri authores, intervallum inter communiones requirit, *quolibet octavo aut simili die.*

(*h*) Fr. Sylvius. in eandem q. 80. art. 8.

(*i*) Ysambert. in eandem q. 80. cit. art. 8. disp. 4. art. 2.

Ad confirmationem hujusce decisionis hæc addi possunt verba Parisiensis Ritualis an. 1647. (*k*): *Pro Viatico autem & non jejuno ministrabit* (Parochus) *cùm in mortis periculo gravi ægrotus erit. Quod si per aliquod tempus in eodem periculo remaneat, vel postquam periculum mortis evaserit, denuò in illud incidat, & sacrum Viaticum devotè petat; annuet & ipsi Parochus, dummodo saltem dies decem, ab altera Viatici sumptione intercesserint.* Idem statuit novum Parisiense Rituale an. 1697. Eminentissimi Cardinalis de Noailles jussu editum: Rituale Catalaunense pag. 148. (*l*) & Andegavense (*m*).

(*k*) Ritual. Parisiens. an. 1647 pag. 114. tit. de Com. infirmorum.

(*l*) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 60. & tom. 2. cas. 4.

(*m*) Ritu. Andegavens. tit. de Commun infirmorum. §. *Sed si judicetur.*

CASUS XII.

NUNQUID, saltem venialiter peccavit Gorgonius, qui, cùm in Missa ad sacram Communionem accessisset, datâ benedictione, ad jentaculum statim perrexit?

RESPONS.

Nullo præcepto vetatur ciborum usus statim post Communionem: unde dici nequit, in tali usu esse peccatum, præsertim, si quædam adsit necessitas, ut respectu infirmi, vel via-

to-

toris ad iter expediti, aut illius, qui negotio urgenti vacare tenetur. Quoddam tamen temporis intervallum ad gratiarum actionem debita postulat Christo reverentia. Hac de re sic loquitur Sanctus Thomas (a): *Oportet esse aliquod intervallum inter sumptionem Eucharistiæ & aliorum ciborum: Sed quia non requiritur magnum intervallum, & quod parum deest, nihil deesse videtur, ut dicitur in 2. Physicorum, ideò possumus in hoc sensu concedere, quod statim potest quis cibos alios sumere post Eucharistiæ sumptionem.* Hinc sequitur, Gorgonium in casu proposito de peccato non esse damnandum.

(a) S. Thom. in 4. dist. 8. q. 1. art. 4. quæst. 3. Et 3. p. q. 80. art. 8. ad 6.

Interest hîc observare post Panormitanum Paludanum & Sylvestrum qui eos laudat (b), antiquum Canonem in Decreto Gratiani relatum (c), quo prohibetur, ne qui Sacrum Christi Corpus accepêre, non nisi post multas horas manducent, ex contrariâ consuetudine tanquàm abrogatum esse censendum: quod etiam observat Sylvius (d): confirmari potest hæc decisio ex eo quod legitimus in regula Sancti Benedicti (e), qui lectori in Refectorio ante lectionem statim à Communione potum permittit. En regulæ verba: *Frater autem* (Lector) *hebdomadarius accipiat mixtum, priusquam incipiat legere, propter Communionem Sanctam, & ne fortè grave sit ei jejunium.* Denique D. Thomæ assentitur Sanctus Antoninus, duas istas addens rationes (f): *tùm quia & species Sacramenti citò alterantur: tùm quia magis requiritur præparatio & actualis devotio antè sumptionem, quàm post.* Et advertit Canonem *Tribus*, quem Gratianus Sancto Clementi (g) adscribit, usu contrario obsolevisse.

(b) Sylvest. de Prierio. v. *Eucharistia*, 3. q. 7.
(c) Can. *Tribus*, 23. de consecrat. dist. 2.
(d) Sylvius in 3. part. art. 8.
(e) Reg. Sancti Benedicti. c. 38.
(f) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 9.
(g) Canon. *Tribus*. 23. §. de Consecrat. dist. 2.

CASUS XIII.

Gildardus, Sancti Andreæ Parochus, post auditam Antonii Confessionem, cui absolutionem denegavit, quod proximam peccati occasionem nollet deserere, Communionem ei temerè paulò post requirenti similiter recusavit; quâ de re quæritur, utrùm in hoc suo functus fuerit officio; an verò tali Communionis repulsâ peccaverit, quâ nimirum Confessionis sigillum, indirectè saltem violasse videtur?

Respons.

Ut huic difficultati satisfiat, distinctione opus est: Nam Antonii peccatum vel est manifestum, vel occultum: si sit manifestum, seu evidentiâ facti omnibus cogniti; seu ex publicâ Antonii confessione, ex quâ etiam infamiam contraxit, seu denique ex sententiâ juridicâ, quâ reus declaratus est; Parochus ei Communionem petenti sive publicè, sive occultè denegare debet, ut docet Sanctus Thomas (h) his verbis: *Si verò peccatum est manifestum, debet ei denegari* (Eucharistia) *sive in occulto, sive in manifesto petat.*

(h) S. Thom. in 4. dist. 9. q. un. art. 3. quæst. 1. in corp.

Si Antonii peccatum sit occultum, denuò distinguendum: Nam Communionem, vel secretò vel publicè rogavit: si publicè, eam recusare tutâ conscientiâ non potuit Curatus ex eodem Doctore Angelico: *Si autem in manifesto petit, debet ei dare*: quod probat ex quatuor istis rationibus. *Primò, quia pro peccato occulto pœnam inferret publicam, revelator est Confessionis, aut proditor criminis.* 2. *Quia quilibet Christianus habet jus in perceptione Eucharistiæ, nisi illud per peccatum mortale amittat. Undè cùm in facie Ecclesiæ non constet istum amisisse jus suum* (peccato nimirum publicè cognito) *non oportet ei in facie Ecclesiæ denegari.* Tùm subdit Sanctus Doctor: *Aliàs daretur facultas malis Sacerdotibus pro suo libito punire maximâ pœnâ quos vellent.* 3. *Propter incertitudinem statùs sumentis: quia spiritus ubi vult spirat, Joan. III. unde subitò potest esse compunctus, & divinitùs à peccato purgatus, & divinâ inspiratione ad Sacramentum accedere.* 4. *Quia esset scandalum, si denegaretur.* De hujusmodi peccatoribus loquitur Canon, quem ex Sancti Augustini (i) operibus deprompsit Gratianus, ut observat Glossa.

(i) S. Aug. in psalmo 48. serm. 1. n. 3. & tract. 6. & 12. in Joan. in can. *Non prohibeat*, 67. de Consecrat. dist. 2.

Denique si Antonius, cujus peccatum est occultum, secretò à Gildardo sanctam Communionem requirat, eam potest ei denegare juxta opinionem sancti Thomæ loco citato. *Si Sacerdos sciat peccatum alicujus, qui Eucharistiam petit, per confessionem, vel quolibet alio modo; distinguendum est: quia aut peccatum est occultum, aut manifestum. Si est occultum; aut exigit in occulto, aut in manifesto. Si in occulto; debet ei denegare, & monere, ne in publico petat.* Verùm hanc Doctoris Angelici opinionem impugnant alii Theologi, qui contendunt Communionem ei non esse denegandam, licèt secretò petenti, cui peccati occulti absolutio modo denegata est. Et quidem de eâdem re scribens posteà Sanctus Doctor (k) non in eâdem perseveravit opinione, quam in Commentario suo in Magistrum Sententiarum amplexus fuerat; ut ex eo conjici potest, quòd datâ occasione eam non asseruit, sed prætermisit, ut observat Dominicus Soto, (l) in sua Summa Theologica, quæ ultimum est & accuratissimum omnium opus illius. Quare sentit Doctus ille Theologus Communionem ei, qui modò de peccato occulto non fuit absolutus, licèt secretò petenti non posse denegari; quia neque verbo, neque facto, directè aut indirectè unquam Confessionis sigillum licet infringere: quod tamen in hoc casu præstaret ille Confessarius, indignitatem illius peccatori huic exprobrando, denegatâ ei communione.

(k) S. Th. 3. part. Sum. Theol. q. 80. art. 6.
(l) Dom. Soto in 4. dist. 12. q. 1. art. 6.

Sententiam hanc sequuntur Gabriel Biel (m); Sanctus Antoninus, Paludanus (n) & Navarra (o), quibuscum pariter sentit Cabassutius his verbis (p): *Sacerdos enim negando Communionem, directè commemoraret atque exprobraret auditum in confessione illius peccatum; quod est penitùs divino jure, eoque duplici, nimirum naturali & positivo illicitum.* Hanc igitur Parochus, de quo in casu fit mentio, in praxi sequatur sententiam; quæ nobis adeò videtur esse vera, ut, licèt gravius sit peccatum indignè communicantis, quàm Confessarii communionem, etiam publicè, denegantis; eam tamen denegare non potest ille Confessarius; quia, ut docet Sanctus Thomas (q): *Nullus debet peccatum mortale committere, ut alium liberet à peccato*; quod probat Angelicus Doctor ex responsione ad hanc quam sibi proponit, quæstionem Sanctus Augustinus (r): *Utrum admittenda sit compensatio flagitiorum, vel quorumcumque peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid, ne alius gravius malum faciat, quæritur*; tumque respondet: *Periculosissimè admittitur hæc compensatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne alius gravius malum faciat.*

(m) Gabriel Biel. in 4. dist. 9. q. 2. art. 3. dub. 1.
(n) S. Antonin. 3. part. sum. tit. 14. c. 12. § 2. & apud eum S. Aug. in can. *Non prohibeat*. 67. de consecrat. dist. 2. Petrus Paludanus. ibid. q. 2. Conclus. 3.
(o) Navarr. Manual. c. 21. n. 55.
(p) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 6. c. 7. n. 4. & 5.
(q) S. Th. 3. part. Sum q. 80. art. 6. ad 2.
(r) S. Aug. q. 42. in Genesim.

Advertendum tamen, ex communi omnium Theologorum sententia, quod si Confessarius ille aliundè, quàm ex Confessione pœnitentis delictum certò cognosceret, in eo casu tantùm ipsi Communionem denegare posset, quam privatim posceret; ipsi viam externam detegendo, quâ peccatum illius sibi fuisset cognitum.

CASUS XIV.

Humbertum, hominem viduum & prædivitem Parœciæ Sancti Lupi mercatorem, cujus famula ex concubitu suo domi suæ prolem parturiit; Leufridus Parochus ejus vehementioribus verbis hortatus est, ut à domo suâ famulam hanc ejiceret, ut eâ ratione publicum libidinis suæ scandalum redimeret; atque hominis illius promissis sæpè sæpiùs iteratis confidens Leufridus ipsum famulamque illius ad Communionem Paschalem duobus annis consequentibus nimiâ facilitate admisit: Verùm advertens hic Parochus augêri scandalum eos, uno ante Paschalia festa mense admonuit, ut nisi à se invicem discederent, Paschalem illis Communionem, si fortè temerè peterent etiam publicè denegaret;

negaret; atque, præmissis à se tribus Canonicis monitionibus, Humbertum jure persequeretur, ut censuris Ecclesiasticis puniretur, ac scandali sui, etiam de præsenti ex libidine perseverantis pœnam lueret. Cui retulit Humbertus, quòd cum eo acceptæ hujusce injuriæ coram Judice sæculari ageret; quia ipsum jam nec non Lucillam ab ejus partu multoties ad Communionem paschalem admiserat; nec probare poterat, pristinæ cùm eâ libidinis suæ cursum non fuisse interruptum. Quâ de re duo quæruntur. 1. Utrùm Parochus ille tres has monitiones Canonicas Humberto & Lucillæ facere queat, ut posteà contra eos coram Officiali litam instruat. 2. Utrùm publicè Paschalem Communionem denegare possit, si reipsâ existat scandalum?

RESPONS.

Leufridus ante obtentam juridicam sententiam, quâ de crimine concubitus convictus declaretur, Humbertus, eum tribus urgêre jure non potest Canonicis monitionibus. Ratio est, quia juxta Galliæ jurisprudentiâm, nulla admittitur publica notorietas, nisi quæ ex publico in reum judicio procedit; atque adeò, si Parochus ille propriâ authoritate tres illas monitiones Canonicas præmitteret, ab his coram hominibus appellationem tanquam ab abusu interjicere posset Humbertus, ex quâ lite caderet Leufridus, si monitiones ante sententiam declaratoriam egisset. Omissis itaque monitionibus illis Episcopum suum consulere debet ille Parochus; factoque sincerè exposito mandata ejus expectare & exequi. Unde colligendum, quòd juxta externi fori regulas, Leufridus etiam duobus istis Communionem Paschalem publicè denegare non potest, ante latam à judice sententiam secundum formam, hoc est, post factas inquisitiones, quâ concubitûs conscii declarentur. At si certum sit & absolutè publicum scandalum, ita ut nullatenùs excusari possit illorum libido; Existimamus, Parochum in foro conscientiæ posse & debêre Communionem Paschalem ipsis denegare; præsertim post accepta Episcopi sui mandata.

Ceterùm observandum, licèt Leufridus Huberto, emendationem suam extra Confessionem asseveranti credere non teneatur, eum tamen tenêri in foro pœnitentiæ; quia, ut ait D. Thomas (a): *In foro judiciali creditur homini contra se, sed non pro se: in foro autem pœnitentiæ creditur homini pro se & contra se:* Et quamvis ei credere non teneretur, si esset impedimentum pertinens ad forum externum, qualis est excommunicatio; extra hunc casum tamen teneretur; nec nisi injustè agendo, Communionem ipsi posset denegare, ut docet idem Sanctus Doctor his verbis: *Si enim sit impedimentum ad forum judiciale pertinens, putà excommunicatio; non tenetur Sacerdos suo subdito credere, quem excommunicatum novit, nisi sibi de absolutione constet. Si autem sit impedimentum, quod ad forum pœnitentiæ pertineat, scilicet peccatum; tenêtur ei credere, & injustè agit, si deneget Eucharistiam ei, qui perhibet se confessum & absolutum ab eo, qui absolvere potuit* (b). Attamen, quamvis hic Parochus Humberto credere in foro pœnitentiæ teneatur; hinc non fit, ut ei absolutionem non debeat denegare; cùm etiamnum, ut supponitur, existat scandalum: Et quidem malè egit, ipsi statim absolutionem concedendo, eumque & famulam ad Communionem Paschalem admittendo, seu propter ortum ex eorum libidine scandalum, seu ob proximam, in qua actu versabantur, peccati occasionem.

(a) S.Thom. quodlib. 1. q. 6. art. 12.

(b) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 34.

CASUS XV.

EUBULUS, Sancti Carilephi Parochus, certus de actuali Concubinatu Francisci, ex hypocrisi tantùm Communionem requirentis postulat, utrùm ad vitandam Corporis & Sanguinis Christi profanationem, homini huic Hostiam non consecratam pro consecratâ porrigere nequeat?

RESPONS.

Certum est, Parochum hunc absque crimine Hostiam non Sacratam pro Sacrata huic homini non posse subministrare; ut docet Sanctus Thomas (c): *Hostia tamen non Sacrata*, inquit, *nullo modo debet dari loco consecratæ.* Cujus rei hanc affert rationem: *quia Sacerdos hoc faciens, quantùm in se est, facit idololatrare illos, qui credunt esse Hostiam consecratam, sive alios præsentes, sive etiam ipsum sumentem. quia Augustinus dicit* (d): Nemo Carnem Christi manducat, nisi priùs adoret.

Asserit etiam alibi Angelicus Doctor (e), nunquam licitam esse hujusmodi fictionem in administratione Sacramentorum, ac præsertim in proposito casu. *In Sacramentis Ecclesiæ nihil per fictionem agendum*, inquit, *& præcipuè in Sacramento Altaris; in quo totus Christus continetur. Esset autem quædam fictio; si Hostia non consecrata loco consecratæ daretur. Et cùm etiam Sacerdos, quantùm in se est, populo fieret idololatrandi occasio: quia quamvis peccatum idololatriæ non incurreret, æstimans probabiliter hostiam esse consecratam; tamen Sacerdos in hoc ipso, quod hostiam non consecratam populo exhiberet adorandam, idololatriæ crimen incurreret. Unde hoc in nullo casu est faciendum, ut hostia consecrata exhibeatur uni, vel pluribus tanquam consecrata.* Tùm illud pro Sacerdote, qui in casu proposito reperitur, consilium addit; *Debet ergo Sacerdos peccatorem occultum primò quidem monere, ut pœnitentiam agat; & sic ad Sacramentum accedat. Quod si pœnitere noluerit; debet ei occultè inhibere, ne aliis communicantibus in publico se immisceat. Quod si immiscuerit, debet ei dare Hostiam consecratam.*

Doctoris Angelici sententiam confirmat Innocentius III., qui de re haud absimili, hoc est, de Sacerdote loquens, qui mortali peccato astrictus simularet, se consecrare; asserit remedium mali, malo pejus fore, & eum graviùs, quàm ante, esse peccaturum (f): *Cùm ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt graviora periculis* (hæc sunt ejus verba) licèt is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud; graviùs tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare; cùm ille in solius misericordis Dei manum incidat; iste verò non solùm Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se adstringat (g).

(c) S.Thom. 3. part. q. 80. art. 6. ad 2.

(d) *Nemo autem illam Carnem manducat, nisi priùs adoraverit.* S. Aug. in Psalm. 98. n. 9.

(e) S.Thom. quodlib. 5. art. 6.

(f) Innoc. III. in cap. *De homine.* 7. de celebrat. Missarum & lib. 3. tit. 41.

(g) S. Anton. 3. part. tit. 14. c. 12. §. 3. Sylvester de Prierio v. *Eucharistia.* 3. q. 5. §. *Undecimum.* Angelus de Clavasio. v. ead. n. 21.

CASUS XVI.

AMPHILOCHIUS, cùm festo die ex devotione communicasset, eo ipso die ad horas vespertinas cum vitæ periculo ægrotans, Viaticum postulavit; sed ob matutinam Communionem recusavit Parochus. Nunquid pro Parocho stat jus?

RESPONS.

Pro Parocho stat jus. Nam homo non debet pluries in unâ die communicare, inquit Sanctus Thomas (h), qui hujusce rei duplicem affert rationem: *Ut saltem quantùm ad unam diem, repræsentetur unitas divinæ passionis, & ut quantùm ad aliquid, reverentia Sacramento adhibeatur, semel sumendo.* Eodem modo cum Sancto Thoma sentit S. Antoninus (i). Ob eas etiam rationes usum plures in dies Missas celebrandi Ecclesia adêmit ut alibi dicimus. Fatendum tamen, multos esse Theologos, qui contrarium sentiunt, ut Ylambertus, quique opinionis suæ non contemnendas afferunt rationes; sed præcipuam ducimus Doctoris Angelici sententiam; cum terminis universalibus & absolutis loquatur, ne quidem excepto periculosi morbi casu, qui evenit post factam eâdem die Communionem.

(h) S.Thom. in 4. dist. 12. q. 3. art. 1. quæst. 4. in corp.

(i) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. ff. 4.

CASUS

CASUS XVII.

Lævius periculosè laborans, peccatis in confessione accusatis, Sanctum petiit Viaticum, sed prius in Phrenesim incidit, quàm illud recipere potuerit. Nunquid tamen illud ipsi in mortis periculo constituto subministrare debet illius Parochus? Quid in simili casu acturus est Parochus erga hominem, qui jam antè morbum amens factus fuerat?

Respons.

Existimat Sanctus Thomas, eos Sacrâ communione esse muniendos, qui in eo sunt statu, quo supponitur esse Lævius, modò nullum ab eis timeatur irreverentiæ periculum (*a*): *Quidam verò*, ait, *sunt omninò carentes judicio rationis & isti, vel fuerunt tales à nativitate: & tunc eis non debet dari; quia non possunt ad devotionem induci, quæ requiritur ad hoc Sacramentum..... vel inciderunt in amentiam post fidem, & devotionem Sacramenti; & tunc debet eis dari*, (Eucharistia) *nisi timeatur periculum, vel de vomitu, vel de expuitione, aut aliquo hujusmodi.*

(*a*) S.Thom. in 4. dist. 9. art. 5. quæst. 3. in corp. Item 3. part. sum. q. 80. art. 9. in corp.

Idem jam statuerat Concilium quartum Carthaginense an 398. (*b*) sub Anastasio habitum, & à Leone III. approbatum, in quo sic habetur: *Is, qui pœnitentiam in infirmitate petit; si casu; dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit; dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam: &, si continuò creditur moriturus reconcilietur per manûs impositionem; & infundatur ori ejus Eucharistia si supervixerit; admoneatur à supradictis testibus petitioni suæ satisfactum: & subdatur statutis pœnitentiæ Legibus, quandiù Sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit.*

(*b*) Conc. Carth. 4. c. 76. in can. *Is qui.* 8. 26. q. 6.

Tandem Parochis idem jubet Sanctus Carolus Borromæus, eodem, quod retulimus, Decreto nixus (*c*): *Amentibus præterea hoc Sacramentum non ministrabit* (Parochus), inquit hic Sanctus Archiepiscopus; *quamvis, si antequam in insaniam inciderint, piam, & religiosam animi voluntatem præ se tulerint; licebit in fine vitæ, ex Decreto Concilii Carthaginensis; modò vomitionis, aut alterius indignitatis & incommodi periculum non sit.*

(*c*) S. Carolus Borr. Act. Eccl. Mediolanens. part. 4. Instruct. de Sacram. Euchar. tit. *Qui ad communionem admittendi.*

CASUS XVIII.

Gregorius, Sancti Savini Parochus, Parochianis suis peste affectis Viaticum deferens, Hostiam Sacram Corporali involutam præ foribus ægri peste contacti deponit, ubi eam æger accipit. Quæritur, utrùm Parochus ille sic Eucharistiam ægrotis illis possit administrare; ut ipse nimirùm contagio immunis, omnibus suis possit opitulari Parochianis?

Respons.

Statuit quidem Sanctus Carolus Borromæus in quinto suo Mediolanensi Concilio an. 1579. (*d*), ut Sacerdotes propriis manibus Sacramenta Eucharistiæ & Extremæ Unctionis administrarent, omnem insolitam viam omittendo. *In omni Sacramento*, inquit, *multòque magis in Sacratissimâ Eucharistia ministrandâ, cavebit* (Parochus) *ut evitandi periculi, vel suspicionis causâ. ne quid vel minimum, quod novum sit ad administrationis ritum introducat, neve instrumentum aliudve simile ad administrationem pro digitis, vel adeò in iis ipsis adhibeat.* Sed cùm ex Sancto Cypriano (*e*) Hostiam Sacram apud se linteo, quod *Dominicale* dicebatur, involutam asportabant Laïci persecutionis tempore, ut se-ipsos communicarent; nullum videtur esse incommodum, si grassante peste, eam, quâ usus est Gregorius, cautionem adhibeat Parochus; unde in eo non est damnandus.

(*d*) Conc. Mediol. 5. part. 2. tit. *Cautio. II. Sacerdote ministrante.*

(*e*) S. Cyprian. serm. de Lapsis.

Hanc decisionem confirmat aliud exemplum, quod ab Eusebio narratur (*f*), qui referente Sancto Dionysio Alexandrino asserit, ad Serapionem per puerum missam fuisse Hostiæ particulam. Exiguam Eucharistiæ partem puero tradidit, ut in aquâ intinctam Seni in os instillaret. Atqui certum est, minoris esse indecentiæ atque incommodi, hominem peste affectum eâ, quam adhibuit Gregorius, ratione communicare, quàm ad eum Viaticum Sacrum ope pueri mittere. Non ergo damnandus est usus ille, modò ab Ordinario sit approbatus.

(*f*) Eusebius Cæsar. l. 6. histor. Eccles. c. 44.

Quod ad Extremam unctionem pertinet, in ea quoque administrandâ cautio adhibêre posse videtur; v. g. longiusculum adhibendo bacillum, ad cujus extremum alligata fuerit stupa, aut gossipium oleo infirmorum imbutum; & Corpus infirmi ungendo in justâ distantia & extra pestiferos flatus posita. Ita simili difficultati respondit Doctissimus Sorbonicus 22. Novembris an. 1668. (*g*)

(*g*) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 20.

CASUS XIX.

Cosmas pro certo existimans, uberiorem se gratiam accepturum; si à Sacerdote notæ probitatis communionem accipiat, quàm ab alio minùs virtuoso; Parochum suum devitat, cùm ad Sacram vult accedere Synaxim; Sacerdotemque semper quærit, quem præ cæteris virtute eminêre putat. Nunquid pro eo stat jus?

Respons.

Fallitur homo ille, neque enim uberiorem gratiam in Sacramento accipit, ministerio dignioris, quàm minùs digni. Ratio est, quia, cùm Sacramenta gratiam producant seu effectum suum, *ex opere operato*, ut loquitur Schola, hoc est, non ex merito conferentis, sed ex propriâ ipsis à Christo instituente inditâ virtute; æqualem in iis, qui æquales afferunt dispositiones, gratiam producunt, hoc est, effectum limitatum. Ita Sanctus Thomas (*h*); qui in eo Sanctum Cyprianum & Sanctum Chrysostomum sequitur (*i*). Reipsâ unus homo alteri homini gratiam justificantem non potest merêri; cùm Deus solus homines Sanctos efficere, iisque Sanctificationis gratiam possit demerêri. *Nec bonorum meritis dispensatorum amplificatur* (Sacramentum) *nec malorum attenuatur: quia neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Hoc de Corpore & Sanguine Domini Nostri Jesu Christi: hoc etiam de Baptismate & Chrismate sentiendum est & tenendum: quia virtus Divina secretiùs operatur in eis, & Divina solum modo hæc est virtus, sive potestas; non humana efficacia.* Sic loquuntur Sancti Doctores in Canone, quem deprompsit Gratianus è scriptis & sensibus Sanctorum Hieronymi, Gregorii magni, & Isidori (*l*).

(*h*) S. Thom. in 4. dist. 4. q. 2. art. 3. quæst. 2. Et 3. parte. sum. q. 62. art. 5. in corp. Et q. 63. art. 5. in corp. & ad 1. Et q. 69. art. 8. in corp.

(*i*) S. Cyprian. l. 4. Epist. 7. S. Chrysost. Hom. 14. in Acta Apost.

(*k*) S. Greg. &c. in can. *Multi.* 84. 1. q. 2. §. 4.

Igitur vera est tentatio; cùm quis putat, se majorem è Sacramento gratiam esse percepturum, quod Sanctior administrat Sacerdos, cùm omnis ejus gratia à virtute Spiritûs Sancti dimanet. *Heu! in quem magnum laqueum incidunt*, inquit idem Canon (*l*), *ut Divina, & occulta mysteria plus ab aliis sanctificata posse fieri credant, cùm unus idemque Spiritus Sanctus in Ecclesiâ, diffusâ per totum orbem terrarum, incomprehensibiliter & occultè atque invisibiliter & operando sanctificet & benedicendo benedicat.*

(*l*) Cit can. §. 1.

CASUS XX.

Nonne Laurentius, à Columbano Sancti Macarii Parocho suo, qui publicè in Parochia sua Simoniacus & concubinus habetur, Sacram Eucharistiam accipere potest?

Respons.

Difficultatem hanc solvit Sanctus Antoninus his verbis (*m*): *Eucharistia.... non debet sumi.... ab excommunicatis & Simoniacis secundùm Petrum*

(*m*) S. Antonin. 3. part. sum. tit 14. c. 12. §. 4.

trum de Palude ait hic Sanctus, *si est occulta excommunicatio vel simonia eorum: in occulto vitandi sunt, quò scilicet ad susceptionem Eucharistiæ ab eis; cùm scilicet sine proditione occulti possunt talia omitti. Sed cùm est manifesta eorum excommunicatio, vel simonia; in publico etiam vitandi sunt ... à notorio fornicatore non sunt suscipienda Sacramenta etiam in publico.*

Excipitur tamen casus necessitatis; *Excipiuntur tamen*, inquit hic sanctus Archiepiscopus, *Baptismus & Eucharistia, quæ duo in extrema necessitate possunt sumi etiam à simoniacis & fornicatoribus notoriis.*

(a) Gratian. §. *Verùm* & ibid. Glossa. dist. 32.

Legi potest Gratianus (a) qui post longam hac de re disputationem sic concludit: *Prohibentur ergo de manibus talium Sacerdotum Sacramenta suscipi: non quin sint vera, quantùm ad formam & effectum: sed quia, dum hujusmodi Sacerdotes se à populo contemptos viderint, rubore verecundiæ faciliùs ad pœnitentiam provocentur.*

CASUS XXI.

(b) *Obsessi à Dæmonibus.* Gl. in Can. *Exorcista.* 17. dist. 3. & in Can. *Omnis.* 11. de consecrat. dist. 5.

NUNQUID Parochiano suo Energumeno, hoc est, obsesso à Dæmonibus (b) sacrum Viaticum in ægritudine petenti administrare potest Balthazar sancti Lupicini Parochus?

RESPONS.

(c) S. Thom. in 4. dist. 9. q. 1. art. 5. quæst. 3. in argum. *Sed contrà.*

Idem dicendum ex sancto Thoma de Energumenis ac de iis, qui carent usu rationis (c): hoc est, si lucida habeant intervalla, ac suam erga Eucharistiam testati fuerint devotionem; tùm eis Communio administrari debet; quod probat ex his Cassiani verbis: *Eis, qui ab immundis vexantur spiritibus, Communionem Sacro-sanctam à senioribus nostris nunquàm meminimus interdictam.* Eos tamen excipit sanctus Doctor, qui à Dæmone ob admissum aliquod scelus torquerentur. *Dæmoniacis non est deneganda Communio; nisi fortè certum sit, quòd pro aliquo crimine à Diabolo torqueantur.* Hæc sunt ejus verba (d), quæ de iis tantùm debent intelligi, qui sincerâ pœnitentia crimen suum non expiassent.

(d) Idem ibid. tit. quæst. 2. ad 2.

Confirmari potest sancti Thomæ decisio authoritate Concilii Arausicani an. 441. sub sancto Leone (e), quo statuitur, ut ad Communionem admittantur Energumeni, qui eam requirunt & ad Sacerdotes confugiunt, ut efficaciâ Sacro-sancti Sacramenti subleventur, novasque in violentiam Dæmonis vires acquirant; quod quidem eò æquius est, quòd *ubi periculum majus intenditur; ibi procul dubio est pleniùs consulendum*; ut ait Gregorius X. in Concilio œcumenico secundo Lugdunensi (f). Unde colligimus, quòd Balthasar Communionem suprà dicto Energumeno denegare non debet, & quod sententiam sancti Thomæ, exceptionemque ab eo factam sequi tenetur.

(e) Conc. Arausican. art. 1. c. 14.

(f) Greg. X. in cap. *Ubi.* 3. de elect. & electi potest. in 6. lib. 1. tit. 6.

CASUS XXII.

MELANIA, vidua, singulari pietate insignis, cùm fortuitò grave scelus admisisset Paschatis tempore; ex quo lapsu magnum contraxit teporem, motivo humilitatis à Communione Paschali, se indignam reputans, abstinuit; quam etiam ad festa Pentecostes prorogare constituit, ut piis operibus pœnitentiæ ad eam meliùs se disponeret. Nunquid id ipsum proprio motu sine peccato constituere potuit in hac circumstantiâ?

RESPONS.

Proprio motu vidua illa Communionem Paschalem omittere non potuit. Exigit enim vera humilitas, ut Christo & Ecclesiæ præstetur obedientia: atqui Ecclesia, Christi mandato nixa præcipit, ut fidelis quisque saltem semel in anno tempore Paschatis ad Communionem accedat: Unde sequitur inordinatam esse illam humilitatem, quâ sub humilitatis specie à Communione propriâ authoritate sese vult abstinêre. Melania itaque huic tenebatur satisfacere præcepto; cùm priùs sincerâ pœnitentiâ se disposuisset; ut docet sanctus Thomas his verbis (g): *Dicendum, quod sicut Gregorius dicit in Pastorali, illa vera est humilitas, cùm ad respuendum, quod utiliter præcipitur, pertinax non est. Et ideò non potest esse laudabilis humilitas; si contra præceptum Christi & Ecclesiæ aliquis omninò à Communione abstineat.* Ex quibus verbis constat, Angelicum Doctorem loqui de Communione Paschali; cùm de eâ loquatur communione, quam præcipit Ecclesia.

(g) S. Thom. 3. part. Sum. q. 80. art. 11. ad 1.

CASUS XXIII.

POSTULAT Salvius, qui ab anno ad sacram Communionem non accessit; utrùm post elapsos quindecim dies ad Communionem Paschalem concessos, quibus huic præcepto non satisfecit; etiam sub peccato communicare teneatur?

RESPONS.

Duplex est eâ de re opinio. Prima est Sylvestri, sancti Antonini, Dominici Soti, Joannis Tagnatii, qui vulgò Tabiena dicitur, Bartholomæi Fumi, & Cardinalis Toleti, qui his Authoribus addit Medinam (h), qui omnes existimant, quòd, licèt mortaliter peccet omittens Communionem Paschalem absque legitima causa, attamen non tenetur sub reatu peccati mortalis communicare post finitum Communionis Paschalis tempus: hanc autem quæstionem sic proponit sanctus Antoninus: *Quæri potest*, inquit, *utrùm qui omisit Communionem in Paschate ex negligentiâ; cùm peccaverit mortaliter, teneatur infrà annum sequentem ante aliam Communionem supplêre defectum commissum, id est, communicare; itâ quod non faciens peccet mortaliter*: Cui quæstioni ita respondet: *Ad quod dicendum, quod dato, quod facere deberet ex congruitate ...... non tamen videtur teneri ex necessitate ita quod non faciens peccet mortaliter.* Hanc etiam decisionis suæ rationem subjungit: *Hoc enim si verum esset, quod teneretur de necessitate; cùm quotidiè obligetur ad illud, quoad usque suppleat: multa peccata mortalia committeret contra unum præceptum; & sic Ecclesia laqueos injiceret animabus.*

(h) Sylvester. v. *Eucharistia.* 3. q. 15. S. Ant. 2. part. Sum. Theol. tit. 9. c. 9. §. 3. Dom. Sotus in 4. dist. 18. q. 1. art. 4. Tabiena. v. *Communicare.* §. 7. Fumus in Aurea Armilla. v. *Communio.* §. 6. Medina. q. de Confessione. Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 6. c. 18.

Altera opinio, quam priori anteponendam ducimus, est Navarræ (i), Sylvii (k) in suo Commentario in Summam sancti Thomæ & aliorum multorum, qui contendunt, etiam finito Paschatis tempore permanêre communicandi obligationem, pro iis, qui eo tempore hujus præcepti adimpletionem neglexerunt: atque tribus his præcipuis rationibus nituntur illi Authores.

(i) Navarr. Manual. c. 21. n. 45.

(k) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Thom. q. 80. art. 16. quæst. 44.

Prima est; quia Paschale tempus non præscribitur, uti finis obligationis quâ adstringit Ecclesiæ præceptum, sed ut prorogatio, quam concedit. *Primò, quia non conceditur terminus annus, ut tunc cesset obligatio*, inquit Sylvius, *sed ut adimpletio non possit ulteriùs differri, sicut in contractibus, quando statuitur tempus ultrà quod non potest differri solutio, si tunc non fiat, obligatio non extinguitur, sed perseverat* Eandem Navarra affert rationem, quam Lege Digestorum confirmat (l).

(l) Leg. *Celsus.* ff. de receptis. arbitrii.

Secunda est: quia in præcepto Communionis annuæ duo sunt consideranda: principale videlicèt, & accessorium. Principale est obligatio communicandi *semel in anno*, inquit Concilium œcumenicum Lateranense (m); *singulis annis*, ait Tridentinum (n). Accessorium est, communicare tempore Paschali: atqui subsistit semper principale, etsi cesset accessorium. Permanet igitur semper obligatio satisfaciendi præcepto. Sic etiam argumentatur idem Theologus: *Secundò, quia principale, quod Ecclesia intendit præcipere, est Communio: temporis autem determinatio, solùm est aliquid secundarium. Cùm ergo possit adhuc implêri præ-*

(m) Conc. Lateranens. IV. sub Innoc. III. cap. 21. in cap. *Omnis.* 12. de pœnit. & remissionibus. l. tit. 18.

(n) Conc. Trid. sess. 13. c. 9. de Euchar. Sacram.

præceptum Ecclesiæ secundùm substantiam, & quantùm ad id, quod est principale, durat obligatio.

Tertia est: quia qui toto anno non confessus est, primâ datâ occasione confiteri tenetur; ergo, qui Paschali tempore non communicavit, ad Communionem reliquo tempore manet obligatus. *Tertiò*, addit Sylvius, *quia is, qui toto anno non est confessus, manet obligatus, ut primâ opportunitate confiteatur; quod etiam nonnulli* (*a*) *alterius sententiæ asserunt. Ergo & is, qui non communicavit.* Easdem rationes afferunt Joannes Major, Paludanus & Navarra (*b*).

(*a*) Joan. Medina.

(*b*) Joan. Major. in 4. dist. 15. q. 2. Petrus Paludanus. ibid. dist. 12. q. 1. art. 5. Navarr. cit.

Confirmari potest hæc Decisio exemplo pœnitentiæ injunctæ: Nam si jejunium, v. g. imperaverit Confessarius pro die primâ veneris post confessionem, illudque pœnitens non adimpleat; procul dubio ad jejunium tenebitur alterâ die; nec ab eo dispensabit sapiens Confessarius. Pariter idem dicendum de eo, qui in Paschate Communionem neglexit, quia huic satisfacere tenetur.

Objici potest in secundam hanc opinionem, quòd, cùm præcepto aliquo præfigitur tempus; eo elapso, cessat præcepti obligatio: v. g. qui Sacro die Dominicâ non adfuit, postridie interesse non tenetur, aut qui jejunium quatuor temporum omisit; alio jejunio omissionem hanc supplêre non tenetur. Igitur à pari qui Paschalem omisit Communionem, non tenetur ad eam alio tempore. Huic objectioni respondet Sylvius dicens: *Ejusmodi*, inquit, *præcipiuntur, tanquam onus diei; & ratio obligationis est talis dies. Confessio autem & Communio non præcipiuntur, ut onera diei: nec ratio obligationis earum est tale tempus; sed jus Divinum, ob quod Ecclesia principaliter intendit ipsas præcipere secundùm substantiam.*

Postrema hæc opinio regulis Ecclesiæ magis consentanea nobis videtur. Quare Salvius, ut nostra fert sententia, tenêtur quàmprimùm ad Sacram Communionem accedere.

CASUS XXIV.

Samuel, dies aliquot ante Dominicam in palmis navem in Sueciam conscensurus, ubi quatuor aut quinque mensibus commercii sui causâ morabitur; prospicit, ibi se non posse Communionis Paschalis præcepto satisfacere; quòd nullum in hac regione Sacerdotem noverit. Nunquid ante discessum Communionem suscipere tenêtur; quâ sic anticipatâ, nonne Communionis Paschalis præcepto satisfacit?

Respons.

Sylvius (*c*) existimat, tenêri hunc hominem ad anticipandum tempus Paschalis Communionis; cùm sibi persuasum est, fore ut, non, nisi post multos à Paschate menses, Ecclesiæ præcepto satisfacere possit. Fatetur tamen contra sentire multos Authores, quorum rationes his verbis refert: *Quia nemo tenetur anticipare, vel tempus, cui opus est necessariò connexum, ut patet de festis & jejuniis; vel actum per quem non satisfit obligationi præcepti. Communio autem sic annexa est tempori Paschali, ut per antecedentem non satisfiat præcepto Ecclesiæ. Unde qui anticipasset, teneretur nihilominùs communicare in Paschate, si posset.*

(*c*) Sylvius in 3. part. Sum. S. Tho. q. 80. art. 11. quæst. 3.

Ad solutionem hujusce difficultatis, distinctione opus est. Nam vel Samuel anno currenti communicavit, vel non: Si ab ultimo Paschate, & præcipuè à quibusdam hebdomadis communicaverit, videtur non tenêri ad antevertendum Paschalem Communionem, licèt prævideat, fore ut, intra quindecim Paschatis dies Ecclesiæ præcepto satisfacere non possit; quia præceptum Ecclesiæ, non, nisi de illius formali mandato tenetur anticipare; alioqui sequeretur, quòd, cessante Communionis suæ Paschalis impedimento, ad eam, licèt jam anticipatam iterum teneretur. At si ab ultimâ Paschali Communione, ac præcipuè ab aliquot hebdomadis non communicaverit; Communionem suam anticipare tenetur, cùm præcepto Ecclesiæ suo tempore satisfacere se non posse prævideat; nec tempus anticipando, absque Communione annum transigeret, atque adeò Ecclesiæ præceptum infringeret, quo tenêtur *ad minùs in Pascha*, ut loquitur Concilium Lateranense (*d*) vel ut dicit Tridentinum (*e*) *singulis annis, saltem in Paschate.*

(*d*) Conc. Later. IV. sub. Innoc. III. in cap. *Omnis*. II. de pœnitentiis & remiss. l. 5. tit. 38.

(*e*) Conc. Trid. sess. 13. c. 9. de Eucharistiæ sacramento.

Ad confirmationem hujus Decisionis duo sunt videlicet in Communionis præcepto distinguenda; ut diximus in superiori responsione. Primum est obligatio semel communicandi singulis annis. Alterum est determinatio temporis Paschalis, uti magis congrui; ut tam augusti fideles mysterii fiant participes. Antevertendo itaque tempus Paschale, non satisfit Ecclesiæ præcepto quoad accessorium & minùs præcipuum; sed tantùm quoad substantiam & magis præcipuum: quod sufficit in proposito casu. Cæterùm, constat, quòd licèt jam per annum communicasset Samuel; multò satius ei esset & pro conscientia tutius Communionem suam in casu proposito antevertere.

CASUS XXV.

Chrysantus vulgò rure per æstatem, Parisiis verò per hiemem habitat. Nonne penes eum est, Communionem Paschalem in Parœciâ domicilii sui Parisiensis, vel domicilii sui ruralis suscipere?

Respons.

Ut huic difficultati fiat satis, hæc præsupponenda est constans regula; scilicet, eundem hominem duo simul habêre posse domicilia, ut ista Lege statuitur (*f*): *Viris prudentibus placuit duobus locis posse aliquem habêre domicilium.* Quod ita intelligi debet, ut idem homo æquali temporis spatio in utroque domicilio commoretur, uti constat 1. ex hac alia lege (*g*): *Si quis instructus sit duobus locis æqualiter, neque hîc, quàm illic minùs frequenter commoretur, ubi domicilium habeat, ex destinatione animi esse accipiendum.* 2. Ex Bonifacii VIII. (*h*) Constitutione, in quâ sic dicitur: *Cum ab eo, qui duo habet domicilia se collocans æqualiter in utroque &c.* 3. Ex his Glossæ verbis (*i*): *Bene potest qui habêre domicilium in pluribus locis; dummodò in utroque se collocasse videatur.*

(*f*) Leg. *Assumptio*. 6. §. 2. ff. ad municipalem & de incolis: l. 5. tit. 1.

(*g*) L. *Ejus qui*. 27. §. *Celsus*. ff. eod. tit.

(*h*) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui* 3. de Sepulturis. in 6. l. 3. tit. 12.

(*i*) Glossa in cap. *Dilectus*: 29. de rescriptis. v. Domicilium. l. 2. tit. 3.

Hoc præsupposito existimamus, Chrysantum ad Communionem Paschalem tenêri, in eâ, in quâ Paschali tempore commorabitur, Parœciâ. Unde si Parisiis habitet, necesse est, ut in Parochiali Ecclesia domicilii sui communicet: quod etiam verum est, licèt rure diutiùs quàm in Urbe moraretur, cùm duorum domiciliorum æqualitas non strictè & rigorosè, sed moraliter debeat considerari.

Hanc Decisionem asserunt Sanctus Antoninus, Paludanus (*k*) Gabriel Biel, Sylvester, & alii permulti seu Canonistæ, seu Theologi. *Si in utrâque Parochiâ haberet domum*, inquit Paludanus, *in unâ manerium hyemale: in aliâ æstivale..... utriusque sortitur, non simul, sed successivè secundum quod habitat hîc & ibi; ut tunc hîc recipiat Sacramenta, quando hîc habitat, aliàs alibi.*

(*k*) S. Anton. 1. part. Sum. theol. tit. 17. c. 9. P. Paludanus. in 4. dist. 17. q. 3. &c.

Attamen, si Chrysantus, Parisiis tempore Paschali commorans, Communionem Paschalem in Ecclesia domicilii sui ruralis susciperet; existimamus, quòd rigorosè loquendo Ecclesiæ præcepto satisfaceret, eo quòd locus uterque sit ejus domicilium; & in utroque loco proprius sit ejus Parochus; ut sentit peritissimus Canonista (*l*).

(*l*) Navarr. in can. *Placuit*. fin. de pœnit. dist. 6. n. 78.

CASUS XXVI.

Episcopus de Confessione annua & Paschali Communione statutum promulgavit, quo

Parochis suæ Diœcêsis jubet, ut die Dominicâ *in Albis* publicè ac generaliter eos moneant, qui in his duobus Ecclesiæ præceptum non adimplevêrunt, ut quàm primùm satisfaciant; alioquin eos proprio nomine publicè appellabunt, ac eorum nomina ad Promotorem deferent; ut, ipso requirente, juridicâ Officialis sententiâ denuntientur pœnas Canonicas incurrisse, nempè prohibitionem ingressûs in Ecclesiam & privationem Ecclesiasticæ sepulturæ post mortem, quas infractoribus præcepti sui de paschali Communione, Ecclesia minatur, si sint pertinaces.

Raymundus, unus ex illis Parochis, Petrum, Joannem & Jacobum hujusce criminis conscios publicè, generatim tamen, & omissis eorum nominibus monuit: quam monitionem cùm negligerent, Petrum nominavit, ei denuntiationem ad promotorem minatus. Petrus verò irâ & pudore concitus eo ipso die in morbum incidit; ac postridiè, non petitâ confessione obiit. Quâ de re quæritur, utrùm Raymundus ipsius mortui Corpori Ecclesiasticam Sepulturam recusare non debuerit, ut Episcopi sui mandatum impleret, ac Joannem & Jacobum cæterosve ejusdem criminis conscios timore percelleret; aut saltem, nùm consultò abesse posset, ut alter Sacerdos defuncti Corpus sepeliendum curaret?

RESPONS.

Raymundus Ecclesiasticam Sepulturam Petri, eâ, quâ dictum est, ratione defuncti Corpori denegare tutâ conscientiâ non potuit; aut consultò à suâ abesse Parœciâ, ut alter vicem suam obiret Sacerdos. Ratio est, quia Parochus ille defectu authoritatis sic se gerere non potuit, ante latam ab Officiali sententiam, quâ Petrus reus fuisset declaratus, ideòque pœnas Canonicas à Concilio Lateranensi illatas, & in supradicto casu memoratas incurrisse (*a*). Igitur defuncti Corpus sepelire debuit, adhibitis etiam exequiarum ritibus ab Ecclesiâ institutis; cùm privatio Ecclesiasticæ Sepulturæ sit pœna, publicè denuntiatis excommunicatis infligenda. Hæc disciplina universim & irrefragabiliter in Gallia observatur, ubi nulla admittitur, ut alibi dictum est, publicitas, seu notorietas publica, nisi ea, quam præcessit sententia declaratoria (*b*). Addimus etiam, quod, si Raymundo Episcopum suum consulere per tempus liceat, sapienter se geret, ejus expectando mandata, ac perficiendo.

(*a*) Conc. Lateranens. IV. sub Innocen. III. in cap. *Omnis.* 12. de pœnitentiis & remiss.

(*b*) De Ste. Beuve. tom. 3. cas. 26.

CASUS XXVII.

HYPPOLITUS, habitu peccati mortalis, affectus, quo se abstinêre non proposuit, Sacrilegam in Paschate Communionem fecit; ne huic defuisse Paschali Officio videretur. Nunquid per illam Sacrilegam Communionem præcepto Ecclesiæ satisfecit, quæ fidelibus omnibus Adultis Communionem, saltem semel in anno præcipit? An verò dici potest, quòd Sacrilegio à se commisso novum addidit peccatum, Communionis Paschalis præceptum infringendo?

RESPONS.

Certum est, quòd Hyppolitus Communionis indignæ Sacrilegio novum adjunxit peccatum infractionis præcepti Ecclesiastici. Ratio est, quia Ecclesia hoc suo præcepto Communionis Paschalis fidelibus actum religionis imperat. Atqui indigna Communio non est actus religionis, sed potiùs impietatis & irreligionis: Igitur is Ecclesiæ præceptum non implevit, sed novi factus est conscius peccati mortalis.

Objici potest, Ecclesiam actus interiores fidelibus imperare non posse, de quibus videlicet judicare nequit; nam, ut ait Tridentinum, *de occultis non judicat* (Ecclesia) (*c*): Sed respondendum, falsum esse, quod Ecclesia actus internos non possit imperare, præsertim quando cum externis sunt conjuncti, qualis est Communio, ut docet Sylvius (*d*) in suo Commentario in Summam Sancti Thomæ: *Primò, quia Ecclesia*, inquit, *non solùm præcipit actus externos, sed etiam internos; saltem illos, qui conjuncti sunt exterioribus.* Quod probat 1. exemplo præcepti de audiendo Sacro Festis dominicisque diebus. *Undè præcepto ejus de audiendâ Missâ non satisfaceret ii, qui indevotè & ad alia voluntariè distractus illam audiret.* 2. Ex motivo, quo impulsa Ecclesia præceptum illud statuit, ut videlicet ipsum Dominicum mandatum explicaret, quo jussit Dominus noster fidelibus omnibus, ut Corporis sui & Sanguinis in hoc Sacramento fierent participes: Atqui certum est, Christum dignam, non verò indignam sui Corporis Communionem imperasse, dicente Apostolo (*e*): *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini..... Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit. Secundò*, pergit idem Theologus, *quia, cùm præceptum Ecclesiæ sit quadam explicatio & determinatio præcepti divini, non dubium est, quòd intendat præcipere Communionem talem, qualem Christus præcepit: id est, piam & religiosam.* 3. Tertiam rationem addit hic Author desumptam ex fine, quem Christus sibi proposuit, instituendo Sacramentum Eucharistiæ, ut nimirum sit fidelis animæ cibus. Tertiò, subdit Sylvius, Sacramentum hoc est cibus animæ: non satisfaceret autem præcepto, quod est de sustentanda vita corporali, is qui cibum Corporis sumeret eo modo, quo non potest prodesse, sed solùm obesse. Ergo nec is, qui sponte sumit Eucharistiam indignè, satisfacit præcepto, quod habet de illa sumendâ.

(*c*) Conc. Trid. sess. 4. de reform. c. 2.

(*d*) Sylvius in 3. part. Sum. S. Tho. q. 80. art. 11. quæst. 1.

(*e*) 1. Corinth. 11. 27. 29.

Meritò itaque ab Innocentio XI. inter proscriptas ab eo 65. propositiones 2. Martii an. 1679. hæc 55. reperitur, *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Corporis Domini manducationem*: damnata sub pœnâ excommunicationis *ipso facto* Sanctæ Sedi reservatæ pro quolibet eam docente (*f*), & cum prohibitione ne quis fidelis eam ad praxim reducat, sub pœnâ incursionis iræ divinæ, & obtestatione tremendi judicii.

(*f*) Colloq. Luco. Tom. 3. Colloq. 10. q. 2.

CASUS XXVIII.

SIRICIUS, cùm Parocho suo Paschali tempore in Tribunali pœnitentiæ sese obtulisset, & se ab omnibus suis peccatis fuisse absolutum affirmasset à Confessario potestatem habente, ab eo Communionem requisivit. Nunquid verbo illius tenebatur fidem adhibere Parochus, eumque ad Sacram mensam admittere?

RESPONS.

In foro judiciali, inquit Angelicus Doctor, (*g*) *creditur homini contra se, sed non pro se; in foro autem pænitentiæ creditur homini pro se & contra se.* Præsuppositâ illâ regulâ, ut propositæ difficultati respondeatur, dicendum, quod si aliquo impedimento teneatur Siricius, quod ad forum judiciale pertineat, uti excommunicatione, dictis ejus credere non tenêtur Parochus, sed attestationem de sublato impedimento exigere potest: at si nullum sit tale impedimentum, quod ad forum judiciale pertineat, sed simplex mortale peccatum; tunc Parochiano suo confitenti adhibêre fidem Parochus debet, eique Communionem administrare; licèt verbis ejus credere non tenerêtur extra confessionem. *Si enim sit impedimentum ad forum judiciale pertinens, putà excommunicatio*, ait idem Sanctus, *non tenetur Sacerdos suo subdito credere, quem excommunicatum novit, nisi de absolutione constet. Si autem sit impedimentum, quod ad forum Pænitentiæ pertineat; scilicet peccatum, tenêtur ei credere: & injustè agit, si deneget Eucharistiam ei, qui perhibet se confessum & absolutum ab eo, qui absolvere potuit, vel authoritate Apostolicâ, vel authoritate Episcopi.*

(*g*) S. Thom. quodlib. 1. art. 12. in corp.

Sic

Sic casum hunc solvit Sanctus Thomas, qui addit, Parochum hunc non posse exigere à subdito suo, confessionem alteri jam legitimè factam apud se iterari (*a*).

(*a*) Idem ibid. ad 1.

CASUS XXIX.

Nunquid mortaliter peccavit, & etiam 15. aut 20. peccata mortalia commisit Mauritius Sancti Severini Vicarius, qui conscius mortalis culpæ, nullo priùs contritionis actu elicito, 15. aut 20. Parochianis Eucharistiam administravit?

RESPONS.

Certum est 1. Mauritium peccasse mortaliter, ut probavimus in responsione ad similem huic difficultatem (*b*), uti etiam probari potest ex hac Sancti Thomæ doctrinâ (*c*): *In peccato mortali existens.... Sacerdos, baptisans cum solemnitate, Ministrum Ecclesiæ se exhibens, peccat mortaliter.* Undeà fortiori idem dicendum de eo, qui in hoc misero statu existens Eucharistiæ Sacramentum administrat. Ita enim sentiunt Theologi omnes, quia Sacerdos in peccato mortali communicans, notabilem irreverentiam committit in Christum in altaris Sacramento præsentem, cujus vi ordinationis suæ est minister & dispensator ordinarius.

(*b*) Cas. *Nicephorus.* v. *Baptismus.*
(*c*) S. Thom. in 4. dist. 5. q. 2. art. 2. quæst. 4. in corp.

Confirmari potest hæc decisio authoritate Sancti Augustini dicentis (*d*): *Omnia Sacramenta, cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.* Hæc est etiam Sancti Caroli Borromæi doctrina his verbis loquendo de Sacramentis in genere: *Etsi Sacramenta Divinam quidem virtutem, quæ illis inest, nunquam amittant; tamen impurè ea ministrantibus mortem afferunt.*

(*d*) S. Aug. in Can. *Omnia.* 78. & in Can. *Per Esaiam.* 98. §. 1. q. 1.

2. Quod ad secundam quæstionem pertinet, quâ petitur, num unum duntaxat mortale; an verò 15. aut 20. Mauritius admiserit; existimamus, quòd, si quindecies aut vigesies Communionem præbuerit, tot commisit mortalia: Sed si 15. aut 20. illos homines unâ vice communicaverit; unum tantùm admisit peccatum; continuata enim ejus actio, unam tantùm etiam efficit actionem, & consequenter unum & idem peccatum. Ita Navarra (*e*) hanc statuens regulam: *Plures actus exteriores*, inquit, *intendentes in unum peccatum principale, qui sunt diversi in genere entis, censentur constituere unum peccatum in genere moris, saltem quoad effectum confitendi numerum peccatorum, non solùm quando una est ad aliud via; sed etiam quando quis uno impetu fertur ad illos omnes.* Quod fusè & solidè probat hic Canonista.

(*e*) Navar. l. 5. Consiliorum de pœnit & remis. Cons. 14. & Manual. c. 6. n. 10. & 17.

CASUS XXX.

LANDULPHUS, Sancti Boni Parochus, morbo detentus, Parochiano suo pariter ægrotanti & Sacrum Viaticum postulanti, deficiente Sacerdote, à Benedicto Diacono illud jubet deferri. Nunquid ita se gerere potuit absque peccato, cùm Sacerdos solus sit ordinarius Eucharistiæ Minister; nec aliunde Sacramentum illud necessarium sit necessitate medii ad salutem, ut loquitur Schola?

RESPONS.

Juxta traditionem Ecclesiæ, Sanctorumque Patrum doctrinam ac omnium Theologorum, constat 1. solos Sacerdotes esse ordinarios Sacramenti Eucharistiæ Ministros, ut indicant ista Sancti Pauli verba (*f*): *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores Mysteriorum Dei.* 2. Potestatem hanc ipsis jure divino competere; ut ex laudatis Apostoli verbis patet: cujus rei hanc Sanctus Thomas rationem affert (*g*): *Dispensatio hujus Sacramenti*, inquit Sanctus Doctor, *propriè ad Sacerdotem pertinet, eo quod ipse repræsentat Christum, qui fuit mediator Dei & hominum; cùm hoc Sacramentum sit ad nos reconciliandum Deo, oportet per Sacerdotem, qui est mediator inter Deum & populum, dispensari:* quod confirmat Tridentinum Concilium his verbis (*h*): *In Sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut Laici à Sacerdotibus Communionem acciperent..... qui mos tanquam ex traditione Apostolica descendens, jure ac merito retineri debet.*

(*f*) I. Corinth. 4. 1.
(*g*) S. Thom. in 4. dist. 15. q. 1. art. 1. quæst. 2. in corp.
(*h*) Conc. Trid. sess. 13. c. 2.

Fatendum tamen, Apostolicis temporibus, ob necessitatem adhibitum fuisse Diaconorum ministerium ad Eucharistiæ dispensationem, ut liquidò constat ex secunda Apologiâ, quam Sanctus Justinus Martyr ad Imperatorem Antoninum pro Christianâ Religione scripsit; in quâ sic legitur (*i*) *Qui apud nos vocantur Diaconi atque Ministri, distribuunt unicuique præsentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ sunt &c.* Luculentum etiam vetustæ hujusce consuetudinis testimonium profert Sanctus Cyprianus hac narratione (*k*): *Ubi verò solemnibus adimpletis*, ait antiquus hic Ecclesiæ Pater, *Calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus ejus advenit, faciem suam parvula (cujus nimirum os vino diis libato ac pane nutrix polluerat) instinctu divinæ Majestatis avertere, os labiis obturantibus premere, Calicem recusare; persistit tamen Diaconus, & reluctanti licet, de Sacramento Calicis infudit. Tunc sequitur singultus & vomitus: in corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit.*

(*i*) S. Justin. Apolog. 2. ad Anton. Imperat. post medium.
(*k*) S. Cyprian. Serm. de Lapsis.

Hunc etiam usum probat Author Constitutionum Apostolicarum (*l*); ubi dicit, Diaconum, divinum illud Sacramentum, non ut Ministrum ordinarium, sed solùm ut Sacrificantis Ministrum dispensare: sub ipso re ipsa nomine quartum Carthaginense Concilium an. 398 (*m*) habitum, Diaconis facultatem concedit, augustum illud Mysterium dispensandi, cùm nimirum ob necessitatem jubet Sacerdos. *Ut Diaconus præsente Presbytero, Eucharistiam Corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget.*

(*l*) Constitut. Apostol. l. 8.
(*m*) Conc. Carthag. 4. Can. 38.

Verùm Ecclesia Diaconis tandem ministerium illud ademptum in solos transtulit Sacerdotes. Existimamus tamen, quòd in urgenti & adeò gravi necessitate, de quâ in casu proposito agitur, Landulphus, ob ægritudinem Sacrum Viaticum subdito suo de vita periclitanti deferre non valens, cùm Sacerdotis copiam non habêret, absque peccato Benedicto Diacono ministerium illud committere potuit; ne subsidium illud ita necessarium ac maximi momenti ægro illi subtraheret: non enim in tali occasione functionem hanc Diacono adimere præsumitur Ecclesia.

Consentit hæc decisio cum Doctrina Sancti Thomæ (*n*) his verbis contenta: Diaconus *Non debet Corpus (Christi) dispensare, nisi de mandato Presbyteri vel Episcopi, vel Presbytero longè posito, in casu necessitatis.* Idem conceditur ex Rituali Bituricensi (*o*), idemque post Sanctum Antoninum (*p*) docet Author eruditorum Colloquiorum Luconensium. (*q*).

(*n*) S. Thom. citato loco ad 1.
(*o*) Ritual. Bituricens. tit. de Ministro Sacram. Eucharistiæ.
(*p*) S. Anton. 3. part. tit 13. c. 6. §. 7. in fine.
S. Anton. 3. part. Sum. tit. 14. c. 2 §. 4.
(*q*) Colloq. Lucon. tom. 5. Colloq. 9. q. 3.

CASUS XXXI.

PLACIDUS, mortalis peccati conscius; cùm Jubilæi tempore præ multitudine, licet adhibitâ omni, quam potuit, diligentiâ, confiteri non potuisset; non sufficiente, qui solus erat, ad confessiones excipiendas Parocho; post elicitum, etiam non sine lachrymis, de peccato suo contritionis actum, ad Sacram mensam ultimâ Jubilæi die accessit, ac cœlesti Corporis Christi epulo refectus est. Num sine peccato ita se gerere potuit?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis præsupponendum, ei, qui sibi peccati mortalis conscius est, nunquam Communionem esse licitam, ante præmissam delicti sui confessionem, quacumque sit contritione percitus, nisi ad id cogat urgens & legitima necessitas. *Peccator contritus ante confessionem qui vult communicare*, ait Sanctus Thomas, *aut habet copiam Confessoris; & tunc peccat sine confessione*

fessione communicando, aut non habet. Aut ergo imminet aliqua necessitas celebrandi, vel communicandi; vel quia timet scandalum proprium, vel jam incepit Ministerium Sacramenti, vel amisit loquelam: & tunc non peccat, cum proposito confitendi, quando poterit: sed si non habet hoc propositum, peccat.

Post constitutam illam generalem regulam, ad difficultatem propositam respondemus, quòd, cùm ad sacram Communionem absque peccato quis non possit accedere, juxta Concilium Tridentinum & Sanctum Thomam (*a*), ubi realis non est & urgens necessitas, Placidus ultima Jubilæi die, omissâ confessione communicare non debuit. Ratio est, quia absque legitimâ necessitate ad sacram mensam accessit. 1. Quia Jubilæum non est opus de præcepto, sed de consilio. 2. Quia in casu proposito Jubilæi gratiam ad aliud tempus transferre poterat Parochus, cum ea non sit concedentis Pontificis intentio, ut ii priventur hoc beneficio, qui illud sibi tempore ex Bullâ constituto procurare nequeunt, ut patet ex exceptione ægrorum, captivorum, & viatorum, & aliorum, qui aliquo in eâ designato impedimento detinentur; & quamvis propositus casus ibi non designetur, par est, eum tanquam exceptum habêre, juxta istam juris regulam (*b*): *Beneficium Imperatoris, quod à divinâ scilicet ejus indulgentiâ proficiscitur, quàm plenissimè interpretari debemus.* Quocirca, licèt exceptus in Bullâ non fuerit casus propositus, tit exceptus tamen habêri debet, quia fuisset exceptus si eum Papa prævidisset, juxta hanc aliam juris regulam (*c*): *Non possunt omnes articuli singillatim, aut Legibus, aut Senatus-Consultis comprehendi. Sed, cùm in aliquâ causâ sententia eorum manifesta est; is qui Jurisdictioni præest ad similia procedere, atque ita jus dicere debet.*

(*a*) S. Thom. lib. 4 ad Hannibaldum. Cardinalem. dist. 9. art. 5. in corp.

(*b*) L. Beneficium. 3 ff. de constitutionibus Principum. lib. 1. tit. 4.

(*c*) L. Non possunt 12. ff. de legibus Senatusque consultis. l. 1. tit. 4.

Vide { DEBITUM CONJUGALE. MISSAS SURDUS & MUTUS. }

COMMUNITAS BONORUM.

COMMUNITAS Bonorum inter virum & mulierem, prout ex Galliæ consuetudinibus statuitur, est species quædam societatis inter utrumque.

1. Consistit in omnibus eorum mobilibus, seu numeratâ pecuniâ, supellectilibus, censuum reliquationibus, Argento facto, promissis obligationibus, & actionibus mobilibus, quæ ad eos pertinent, tùm cùm Matrimonium contraxêre, aut etiam adveniunt ex hæreditate, vel directâ, vel collaterali, nisi fortè alio modo statuat contractus ex apposita clausulâ, quæ huic dispositioni obstet, & quæ ferat, partem horum mobilium non fore communem, sed propriam ejus, ad quem jam pertinent.

2. In partis seu acquisitis rebus immobilibus, à die initi Matrimonii ad ejus usque solutionem; seu cum onere factæ sint acquisitiones, ut venditio; vel gratuitò, ut sunt Legata ac Donationes, nisi aliter Testator aut Donator rem testamento legatam aut donatione translatam ex testamento aut donatione velint esse Legatarii, aut Donatarii. Sed observandum, fieri posse, ut nubens mulier omnibus mobilibus in societatem transferendis destituatur; tùmque ex contractu de ipsius mobilibus pro re immobili paciscuntur, nubentes seu in toto, seu in parte, ut mobilium naturam ipsa etiam immobilia sortiantur, quò de iis disponere valeat maritus, uti de mobili, aliove communitatis bono, de quo potest disponere absque consensu mulieris suæ, ut loquitur Ferrerius (*d*), qui advertit posteà (*e*), quòd vir uxoris suæ hæreditatem absque ejus consensu non possit abalienare; cùm mobilium assignatio ad certam summam perducta est, aut stipulati sunt ejus venditionem, ex cujus pretio determinata ad communitatem summa distraheretur: quia in his duobus casibus hæreditatis suæ dominium mulier semper retinet.

(*d*) D. Ferrerius in Consuetud. Parisi art. 220. Gloss. 2. n. 14.

(*e*) Idem art. 123. Gloss. 1. n. 4.

Consuetudines in hoc à se invicem dissentiunt. Quædam enim omninò de communitate bonorum, uti jus Romanum, jurisque Romani regiones penitùs silent. Aliæ eam pleno jure admittunt, licèt de hac nullâ in contractu fiat mentio. Nonnullæ, uti Normana (*f*), Rhemensis & Alverna eam rejiciunt; cùmque partes intra consuetudinis fines contrahunt, tùm ei derogare nequeunt; sed si uterque, aut saltem alteruter contrahentium domicilium suum intra fines consuetudinis, ubi obtineat bonorum societas, habeat, tùm contrahere possunt, renuntiando hac in re consuetudinis suæ dispositioni. Aliæ, uti Parisiensis (*g*) bonorum societatem ab ipso nuptiarum die inducunt: aliæ vero, uti Cenomana (*h*) non nisi post annum & diem: quâ in re Parisiensis consuetudo, ejusque sequaces multò magis favent: si enim postero die à celebratis nuptiis obiret mulier, dimidiam bonorum ejus mobilium vir habêret, quâ utilitate carêret ex consuetudine Cenomanâ, aliisque similibus.

(*f*) Consuetud. Normaniæ. art. 30.

(*g*) Consuetudo. Parisien. art. 220.

(*h*) Consuet. Cenoman. art. 508.

In hac tantâ consuetudinum varietate, quisque suæ Provinciæ consuetudinem sequi tenetur; cùm vim Legis pro ipso obtineat, quam etiam in conscientia observare obligatur.

In Provinciis consuetudinariis, ubi viget bonorum communitas; ex nuptiali contractu eam abdicare possunt contrahentes, tùmque; si præter exclusam communitatem, ex contractu à communione bonorum sit sejugata mulier, & in eam rem confirmata, sua liberè potest, etiam dissentiente marito, bona administrare, ea locare, fructusque eorum percipere; licèt immobilia absque viri sui authoritate nequeat abalienare, nisi fortè ex contractu contrarium ei sit licitum, & in hoc casu annuam marito suo pensionem solvere debet mulier, cùm par non sit, ut eam gratuitò nutriat: Sed si inter conjunctos omnem contractus excludat communitatem, nullâ in favorem mulieris appositâ clausulâ; vir omnes bonorum suæ mulieris fructus ac census percipit, qui tùm, ut bonum è dote proveniens habentur, cujus ex jure communi, quoad usum Dominus est maritus, quo Matrimonii onera possit sustinêre.

Vir

Vir ex contractu cum muliere suâ bonorum communionem pacisci potest, sub certis conditionibus, v. gr. si nascantur infantes è suo Matrimonio, vel eam excludere sub contrariis conditionibus. Dici etiam potest in contractu, quòd certam habebit societatis portionem summamve determinatam; aut quòd reditus quosdam sub titulo ususfructûs percipiet: quæ clausulæ & aliæ hujusmodi adeò stabiles sunt, ut iis jam derogari non possit; cùm aliter deroganti fructus indirectè eveniret; quod tamen reciprocè pro conjunctis est prohibitum (*a*).

Quamvis nulla fiat mentio de communitate bonorum in regionibus juris scripti; ex usu tamen in contractu repromittitur pro voto contrahentium (*b*).

Contractâ semel bonorum societate; in iis etiam regionibus, ubi non admittitur, bonorum, quæ parit maritus, fit particeps mulier: quod quidem eò æquius est, quòd, si aliter res se haberet, mariti, quorum est bonorum dominium, in consuetudinibus prohibitivis omnia bona sua in fraudem mulierum possent locare, ut eas jure ex contractu earum matrimoniali, acquisito privarent, quo proindè in hoc casu contrà maritos suos, eorumve hæredes actionem habent.

(*a*) Louet. Litt. m. Sum. 4.

(*b*) Louet. & Brodel. c. 15. 16.

Cùm mobilia, ut dictum est, uti reditus immobilium qui percipiuntur, nec non dotis reliquationes communionis bonorum sunt partes (*c*): æquum est, ut debita mobilia, ab alterutro ex conjunctis ante Matrimonium contracta fiant communia. Unde Creditor à marito, uti ab eo, qui suus factus est ex nuptiis debitor, debiti mulieris solutionem potest exigere, uti fert Consuetudo Parisiensis (*d*). Sed cùm emptum ante nuptias immobile solvit maritus ex pecunia societatis; immobile illud non fit commune; sed mulieri summam è communitate deductam ad solutionem venditoris aliundè compensare tenetur.

(*c*) Consuet. Parisi. art. 223.

(*d*) Ibid. art. 221.

Quamquam bonorum communitatis dominium ita vir habeat, ut de iis pro arbitrio suo possit statuere, per contractum inter vivos absque consensu mulieris suæ (*e*); attamen mulieris bona vendere, oppignerare aut abalienare nequit sine ejus consensu (*f*), pariter nullo instrumento publico mulierem suam absque ejus consensu obligare potest, nec proindè hæredes ejus nisi ad concursum eorum, quæ vel mulier, vel ejus hæredes ex communitate possunt percipere: Ex hoc itaque principio fit, ut mulier quæ defuncto marito communitatem sibi onerosam acceptavit, ab ejus obligatione eximitur, si mariti sui Creditoribus omnia communitatis bona derelinquat: modò fidelem eorum indicem servatis formulis requisitis fecerit (*g*): Qui tamen bonorum index nullius est ei usûs in Regem, erga quem in solidum obligatur, ubi communitatem, quantumvis sibi onerosam accepit, salvo tamen ejus recursu in hæredes mariti sui.

(*e*) Ibid. art. 221.

(*f*) Ibid. art. 226.

(*g*) Consu. Paris. art. 114.

Communio bonorum desinit 1. per mortem naturalem aut civilem mariti vel uxoris; si nulla proles è suo Matrimonio fuerit procreata: sed si pueri sint minores, subsistit, (etiamsi essent majores) donec qui supervivit, omnia fideliter communitatis bona recensuerit: quod in favorem pupillorum, qui rebus suis invigilare non possunt, statutum est; ut accurato inventario, & juxta formam scripto, bonis eorum consulere teneatur superstes. Si tamen pupillis onerosa sibi videatur communitas, huic renuntiare possunt, uti eorum hæredes ex obitu.

Mulier communitatem defuncto suo marito abjicere potest *rebus adhuc integris*, & modò nihil ante vel post renuntiationem è bonis communibus diverterit ac fideliter ea recensuerit; alioqui ad eam non admittitur, ac dimidium crediti solvere tenetur (*h*). Hæc renuntiatio, tempore & servatis consuetudinis formulis est peragenda; excepto tamen casu, in quo vir illius pecuniam regiam administrasset: tùm enim renuntiatio juridicè coram Procuratore Regio fieri debet: & si nullum ex consuetudine tempus præscribatur, ad renuntiationem semper admittitur; modò bonis communitatis, nondùm eorum facto indice, sese immiscuerit; aut (si nulla à marito suo bona fuerint derelicta) post actum perscriptum, quod dicitur, *de carentia bonorum*.

(*h*) Ibid. art. 237.

2. Definit communitas, confecto inventario, eo quo consuetudo præscribit, tempore, & cum formulis requisitis. Quod enucleatiùs in sequentibus decisionibus explicabitur. Quod si nullum consuetudine exigatur inventarium; unâ actione derogante societas dissolvitur, licèt actio illa solemnibus non vestiatur formulis, quas exigunt aliæ consuetudines.

3. Definit communitas, cùm ejus divisionem à superstite parente requirunt filii: quod eò æquius est, quia denegatâ divisione res communitatis aut dissipare aut notabiliter minuere posset.

Cæterùm, cùm societatem mulier dissolvit, liberè & sine ullâ restitutionis obligatione; ut loquuntur Notarii, jure potest repetere, 1. quidquid attulit conformiter ad tenorem sui contractûs nuptialis, hoc est, quod statim attulit, & etiam à die nuptiarum; seu per successionem mobilem quæ ipsi ex Legatis donatione aut aliter contigit.

Termini tamen isti *liberè & sine ullâ restitutionis obligatione*, non intelliguntur, de debitis, quæ in solidum unà cum marito suo contraxisset: de iis enim tenetur salvâ tamen appellatione hæredum mariti sui: verùm, cùm his contenta verbis clausula juri communi deroget, nunquam suppletur, si in contractu fuerit omissa. 2. Prærogativam suam, bonorumque sibi à marito suo derelictam partem in hoc casu repetere potest.

Multa in hanc rem addi possent, sed ex dictis sufficienter cognoscitur, qui pleniorem hujus notitiam requirunt, Jurisperitos Galliæ seu Antiquos, seu Modernos adeant; ac præcipuè D. Argou in Opere inscripto: *Institutio ad jus Gallicum*, in quo totum hoc argumentum clarè explicat hic Author.

CASUS PRIMUS.

POTESTNE Diogenes, Adelaidæ maritus, qui juxta Consuetudinem Parisiensem (*a*) communitatis est Dominus, erga mobilia, & etiam immobilia constante matrimonio parta; de iis pro arbitrio disponere, dissentiente, aut insciâ uxore suâ ad ditandos parentes suos aut amicos? An etiam uxori idem jus competit?

(*a*) Consuet. Parisi. art. 225. & 233.

RESPONS.

Licèt conjugibus juridica non concedatur in se invicem actio furti hac in re; certum est tamen, eum graviter peccare, qui bona communitatis ita avertit, eaque in hujusmodi usum adhibet: viro quippè non potiùs quàm mulieri jus in eam rem competit: licèt enim parentibus suis egentibus aliquatenùs opitulari possit, quia *Fructus dotis*, ut ait Glossa (*b*), *cedunt lucro marito propter onera Matrimonii; pro oneribus*, inquit Lex (*c*): Eos tamen in pravos usus detorquêre nequit cum detrimento mulieris suæ, aut legitimorum ejus hæredum. *Propter hanc eandem societatem*, inquit peritus Canonista (*d*), *quia commixta familia est una domus; proindè non datur actio furti contra uxorem, quæ res mariti subtraxerit, pendente & constante Matrimonio, nec contra virum, si uxoris res furatus fuerit; quamquam enim delinquant, furtum committentes, tamen ob bonum conjugii toleratur hoc.*

(*b*) Glossa in cap. *Salubriter*. 16. de usuris. v. *Onera* l. 5. tit. 19.
(*c*) L. *Pro oneribus*. Cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12.
(*d*) Greg. Tholos. Syntagm. juris. l. 11. c. 3. & 4

Hinc inferendum, quòd, si grave sit damnum, quod alter alteri infert, ob suam injustitiam mortaliter peccat. Ob eam causam Honorius III. (*e*) ad politicum præfectum civesque Rupellæ scribens de consuetudine, quâ viro post dilapidatam rem propriam, aut amissam; mobilia quoque & immobilia ad mulierem pertinentia alienare licebat, talem consuetudinem, uti abusivam damnat, quæ proindè ob injustitiam suam in praxi erat rejicienda. En verba Summi Pontificis: *Cùm in patriâ vestrâ servatæ sint hactenùs duæ consuetudines abusivæ; una: quod indigena, vel extraneus prodigalitatis vitio, vel in curiâ, vel quocumque casu alio dissipaverit, vel amiserit bona sua. bona uxoris suæ tàm mobilia, quàm immobilia, pro suæ voluntatis arbitrio alienat. Quare* (*f*) *fit interdùm, ut, viro defuncto, mulier remaneat indotata, vel superstites filii extrema subjaceant paupertatis incommodis. Et quod si vir ducat uxorem, &c. Tenore præsentium declaramus vos non teneri ad hujusmodi consuetudines observandas: tanquam juri contrarias;* subjungit Pithæus.

(*e*) Honorius III. in cap. *Ex parte*. 10. de consuetud. l. 1. tit. 4.
(*f*) Additio Pithæi.

Quòd si vir, eò minùs uxor sic se gerere debet; cùm ex consuetudine Parisinâ, quæ in hoc Legi Codicis consentit, societatis vir habeat dominium (*g*): *Bonum erat, mulierem quæ seipsam marito committit, res etiam ejusdem pati arbitrio gubernari*: Idem quoque luculenter probat Epistola Sancti Augustini ad Ecditiam, matronam nobilem, quæ communia cum marito suo bona, duobus Monachis, uti pauperibus, ipso inscio erogârat: *Omnia, vel penè omnia quæ habebas, nescio quibus duobus transeuntibus Monachis, tanquam pauperibus eroganda donaveris.* Posteà, respondet Sanctus Doctor (*h*): *Nihil ergo de tuâ veste, nihil de tuo auro, argento, vel quâcumque pecuniâ, aut rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio ejus facere debuisti* (*i*)..... *Porrò, si de faciendis eleemosynis & in pauperes impendendis de rebus tuis... cum viro tuo fideli..., consilium communicare deberes, ejusdem non spernere voluntatem.* Unde sic ei suadet Sanctus Ecclesiæ Doctor (*k*): *Scribe ad eum satisfactionem, petens veniam: quia in eum peccasti, quòd præter ejus consilium & voluntatem de rebus tuis fecisti, quod faciendum putasti.*

(*g*) L. *Hac lege*. 8. Cod. de pactis conventis. lib. 5. tit. 14.
(*h*) S. Aug. Epist. 272. aliàs 99 n. 4. & 5.
(*i*) Idem. ibid. n. 9.
(*k*) Ibid. n. 11.

Ex hactenùs dictis sequitur à fortiori, quòd maritus mulieris bona parapherna sibi vindicare non potest, id est, ut explicat Lex (*l*), ea quæ dotis partem non faciunt, & quorum proprietatem & usum sibi retinuit; ut observat Navarra his verbis (*m*): *Peccat mortaliter maritus, qui sibi aut alteri accipit aliquid notabile ex donis, quæ propter dotem uxor habet, quæ Græco vocabulo parapherna appellat Lex ultima de pactis conventis. Nam alienum contra jus usurpat.* Quod intelligimus pro iis regionibus, in quibus parapherna locum habent, ut in regionibus juris scripti.

(*l*) Leg. *Si ergo*. 9. ff. de jure dotium. l. 23. tit. 3.
(*m*) Navarra. Man. c. 17. n. 153.

CASUS II.

VERONICÆ, Nicolaï viduæ, quatuor librarum millibus dotatæ, nupsit Numenius; sed illa seu ex mutuo, seu empto mille nummos debebat; quod Numenio celavit. Bonorum societatem constituit eorum contractus nuptialis, cum appositâ clausulâ, quod quisque sua ante Matrimonium contracta debita sit soluturus. Post trimestre à Matrimonio spatium Veronicæ Creditores Numenium de solutione mille nummorum, ab ejus muliere debitorum convenêre: Numenius contractum suum matrimonialem apud Judices produxit, vi cujus ad solutionem debitorum suæ mulieris se non tenêri contendit; nisi quòd ejus mobilium juridicam detentionem obtineant Creditores. Cui litem adjudicabit Judex?

RESPONS.

Certum est, quòd conjunctorum debita personalia ex inita bonorum inter se societate fiunt quoque communia: ita ut maritus solutione duntaxat fiat liber; quia societati renuntiare non potest; quæ facultas soli mulieri conceditur; unde Creditores in maritum, uti communitatis Dominum, quandiù subsistit, de totali debitorum solutione agere possunt, ac si fortè dissolvatur communitas, dimidiam ab eo solutionem, aut ab ejus hæredibus possunt exigere.

Clausula quidem nuptiali pactioni inter Numenium & Veronicam apposita, jus actionis in Numenium potest auferre Veronicæ Creditoribus; sed illa clausula à Consuetudine Parisiensi (*n*) & nonnullis aliis inducta, nullius est momenti contra Creditores; nisi factum fuerit ex utraque parte conjunctorum ante nuptias inventarium: quo in casu res inventario contentas, earumve pretium legitimum exhibêre tenetur maritus; sed nulla tùm Creditoribus in maritum competit actio personalis. sed tantùm bonorum uxoris, si quæ sint, juridica detentio ad debitorum solutionem. Ex igitur regulis pro Numenio, ejusve uxoris Creditoribus Judex sententiam dicet.

(*n*) Consuetud. Paris. art. 222.

Advertendum hîc 1. Creditoribus mariti in ipsum posse agere, & in communitatis bona, quandiù subsistit, manus regias injicere; sed ab uxore quidquam requirere nequeunt, neque dimidiam bonorum communitatis partem ipsi debitam juridicè detinêre possunt; modò dimidiam rerum inventario contentarum partem, aut justum pretium exhibeat.

2. Observandum, quòd clausula, quâ cuique ex conjunctis assignatur separatim solutio debitorum, quæ ante nuptias fuêre contracta, suum semper reciprocè sortitur integrum effectum; licèt nullum ante ab ipsis fuerit præmissum inventarium; unde, si deficiente inventario, unus ex conjugatis ad solutionem debitorum alterius fuisset coactus, eam debitor præstare ipsi tenetur (*o*); ut observat Richardus (*p*).

(*o*) Institut. ad jus Gallicum. l. 3. cap. 7.
(*p*) Richard. in art. 22. Consuet. Parisiens.

CASUS III.

CHRISTINA, uxor Barnabæ, qui Joannæ

næ priùs nupserat, initæ inter se bonorum societati damnum afferre virum suum, magnis, quæ natis ex priori conjugio confert, donis vehementer suspicatur: quâ de re tria quæruntur. 1. Utrùm Barnabas, cùm societatis sit Dominus, de bonis illius pro natis è priori suo conjugio possit statuere. 2. Si fortè hoc ipsi non liceat, utrùm Christina ab eo rationem bonorum communitatis præsentium, queat exigere. 3. Si rationem hanc deneget, utrùm clam aliquid possit avertere per modum compensationis damni, quòd à viro suo inferri sibi existimat?

RESPONSIO.

Ad primam quæstionem respondemus, eatenùs maritum communitatis dominium habêre, ut eam tanquam bonus pater-familias administret, ejusque bona, post solutionem, propriis dominis restituat; non verò ut dilapidet, eorum-ve partem in eorum commodum, quorum non sunt, avertat. Id quidem solidè in responsione ad primum Casum probavimus.

Ad secundam quæstionem dicimus, Christinam jure à viro suo rationem bonorum præsentium communitatis exigere non posse; ut nimirùm sibi pateat veritas aut falsitas suspicionis suæ; hanc enim cum eâ habêre rationem non tenetur magis, quàm quisquam de bono proprio. Nec ipsi juridicè rationem petenti actio concederetur.

Ad tertiam denique respondemus, mulierem hanc de bonis communitatis quidquam subducere clàm non posse obtentu damni, quod sibi à marito inferri suspicatur. 1. Quia nec ipsa, nec proles ejus nullum actus in bona communitatis, quamdiu subsistit, jus habent acquisitum. 2. Quia falsis nititur forsan rationum momentis ejus suspicio; quæ cum vera esset, inscia est tamen, quò pertingat damnum, quod sibi potest inferre maritus. Ita Theologus insignis pari respondens difficultati (a).

(a) De Ste. Beuve. tom. 3. cas. 195.

CASUS IV.

JOVIA, uxor Alexandri, pecuniam quandoque marito suo ad lusum, aut innoxias voluptates & etiam quandoque ad Elemosynas clàm subripit. Nùm id potest, viro inscio, tutâ concientiâ?

RESPONS.

Regula generalis hæc est, quidquam nimirum à muliere de bonis communitatis inter se virumque initæ clàm detrahi posse absque reatu peccati. Id quidem expresso Sancti Augustini testimonio in decisione primâ superiùs probatum est. Duo tamen casus sunt excipiendi: prior; cùm de sublevandâ agitur miseriâ pauperis ad extremam necessitatem adacti; tùm enim ad id obligat jus naturæ, ut indicat illud Sancti Ambrosii (b): *Pasce fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem servare poteras; si non pavisti, occidisti.* Alter; si hanc sibi facultatem sumeret mulier, ut à viro suo majus averteret malum; ut probari potest exemplo Abigaïl, (c) quæ cùm Nabali viro suo iratum Davidem novisset, quòd cibaria recusasset; Regem hunc donis maximis, quæ non indicavit viro suo; placavit: *Festinavit igitur Abigaïl*, inquit Scriptura, *& tulit ducentos panes & duos utres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ & centum ligaturas uvæ passæ, & ducentas massas caricarum... viro autem suo Nabal non indicavit.*

(b) S. Ambr. l. 2. de Officiis. in can. *Pasce.* 21. dist. 86.

(c) 1. Reg. 25. & 29.

Insuper 1. *Videtur dicendum*, inquit Merbesius (d) *quòd uxor possit ex bonis communibus subtrahere, ut patri vel matri, vel utrique gravi necessitate laboranti, impertiat, si maritus illis operam afferre renuat*: Cujus rei hanc affert rationem: *Censentur enim ea lege contrahi Matrimonia, ut onera debitaque realia, quæ uni conjugi incidunt, alterius etiam debita evadant.* Unde sic concludit: *Cùm ergo uxor parentibus suis ad gravem necessitatem adactis, necessaria vitæ præsidia, sic tanquam ex debito justitiæ suppeditare teneatur; vir quoque propter initum Matrimonium eandem obligationem contraxisse censetur.* Existimat hic doctor, idemesse dicendum de fratre, sorore natisque è priori conjugio, si ad parem adigantur necessitatem, eisque succurrere inhumanè renuat vir illius uxoris.

(d) Merbes. Sum. Christ. tom. 1. part. 2. q. 161. pag. 599. col. 2.

2. Dici potest etiam, mulierem hanc cùm tacito viri sui, præsertim absentis, consensu Eleemosynas erogare posse, nùm nimirum bona communitatis administrat; tum enim tantùm erogare potest, quantùm præsens solebat maritus, nisi aliter ante discessum statuerit (e).

(e) Petrus Paludan. in 4. dist. 15. q. 3. art. 6. Concl. 2.

Denique addi potest, quòd, si sufficientem marito suo dotem attulerit uxor, nec egeat familia statuere; potest de quibusdam lucris aliquo partis labore, ad quem vir eam non adigit, quique ad familiæ suæ sustentationem non est necessarius; ut docet Navarra (f).

Navar. Man. c. 17. n. 155.

(f) Idem. cit. c. 17. n. 154.

Ex quibus infertur ad responsionem propositi casûs, Joviam marito suo pecuniam ad lusum aut ad alias suas innoxias, ut ait, voluptates clàm non posse subtrahere, ne quidem etiam Eleemosynarum prætextus nisi in casibus, & eo quo explicuimus, modo.

Vide *furtum*, Cas. III.

CASUS V.

LEONARDUS & Ludovica uxor ejus, tres habent filias, quarum duæ religionem amplecti cupiunt: Leonardus, id ægrè ferens, duo millia & quingentas libras cuilibet duntaxat pro dote vult constituere, cùm absque ullo sui incommodo summam illam possit duplicare, quippè qui jam tertiam filiam Matrimonio collocarit 10000. Libris dotatam. Cum autem in Monasterium, quo subire cupiunt, nonnisi cum 60000. Libris pro duabus ob ejus paupertatem admitti nequeant; Ludovica, earum mater, quæ omnem domûs suæ pecuniam administrat, 1000. Libras alias dare, inscio marito suo, obtulit ne contra intentionem suam filiæ ad vitam cælibem vocatæ, ab eâ avocentur. Quâ de re quæritur 1. utrùm tutâ conscientiâ sic se gerere queat, licèt maritus sic communitatis bonorum dominus, cùm injustè multò minorem his duabus dotem deneget, quàm tertiæ concessit? 2. Utrùm Monasterii illius Religiosæ 1000. Libras à Ludovicâ recipere possint, si fortè eas numeret?

RESPONS.

Cùm Maritus communitatis dominium habeat ex Consuetudine Parisiensi (g), tùm erga mobilia, qualis est præsens pecunia, tùm immobilia constante Matrimonio parta; Ludovica Leonardi uxor mille Libras ad procurandum ingressum in religionem duabus filiis suis ab eâ nequit avertere absque injustitiâ, cùm rem non suam daret. Quare, licèt duriùs cùm filiis suis agat Leonardus, & injustè ipsis sufficientem dotem recuset, cùm absque ullo sui incommodo eam dare queat, ac triplò majorem filiæ nuptæ dederit: hanc tamen injustitiæ speciem resarcire non potest uxor ejus cùm viâ tantùm illicitâ possit. Quod ut certius fiat; legantur, quæ eâ de re in responsione ad primam difficultatem attulimus. Hinc inferri necesse est, quòd, si Monasterii Religiosis notum sit, Ludovicam 1000. Libras, inscio dare nec consentiente marito, eas absque peccato recipere nequeunt; tùm enim ob consensum suum illius peccati fierent consciæ, juxta illud Apostoli (h): *Digni sunt morte, & non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

(g) Consuet. Parisiens. art. 225. & 233.

(h) Rom. 1. 32.

CASUS VI.

ÆMILIANA Vidua, post mortem viri sui, qui multus erat in ære alieno ob res proprias atque uxoris ac familiæ suæ sustentationem, & huic solven-

Cùm multi variique ad Paludem & aliò convenissent Comœdi; hos omnes in unum gregem an. 1680. simplici Brevi coegit Ludovicus XIV. atque illud unum est comœdiæ stabilimen quod non secutæ sunt Literæ, ut aiunt, patentes; quia Communitatis corpus non efficiunt Comœdi in regno, ex quo possunt expelli, uti Sancti Ludovici temporibus, qui eos omnes ejecit è Gallia, ubi etiam nunc ob politicas tantummodò rationes tolerantur, quemadmodùm & alia mala, non minùs quàm Romæ & alibi.

Cæterùm in sequentibus decisionibus patebit, quàm noxia sit Comœdia, nec non damnanda, vel ex ipso antiquorum judicio Romanorum, qui juxta leges suas Comœdos infamibus annumerabant. *Prætoris verba dicunt*, inquit Lex Digestorum (*a*) *infamiâ notatur, qui artis ludicræ pronuntiandive causâ in scænam prodierit.* Quæ verba in sequenti lege fusiùs exponuntur (*b*) non sine magno eorum pudore, qui pecuniæ causâ in scænam prodeunt. Jam ab anno 314. Arelatense Concilium hujusmodi farinæ homines Anathemate perculit: *De Theatris*, inquiunt Patres hujusce Concilii (*c*), *& ipsos placuit quamdiu agunt, à Communione separari.* Concilium pariter Eliberitanum (*d*) an. 305. eos Sacrâ Communione privavit, qui vestes suas ad spectaculorum pompam commodabant: *Matronæ, vel earum mariti, vestimenta sua ad ornandum seculariter pompam, non dent: & si fecerint, triennio abstineant.* Hæc sunt hujusce Concilii verba; nec est, quòd quis hanc antiquam Ecclesiæ severam disciplinam in Comœdos, eorumve comites aut spectatores demiretur; quandoquidem vel ipsi Ethnici, uti Seneca, Comœdiam, tanquam rem vel maximè bonis moribus noxiam habuêre; *Nihil tam moribus alienum*, inquit hic Philosophus, *quàm in spectaculo detineri*; & nonnulli fuerint Imperatores, inter quos Domitianus, qui Româ Comœdos, tanquam genus hominum bono Imperii regimini infensum expulêre: quâ in re non allucinabantur. Sanctus Chrysostomus in Homilia sexagesimâ nonâ in Evangelium Sancti Matthæi, in quâ comœdiam insectatur, sic de eâ asserit; *Quidquid ibi geritur non est oblectatio, sed pernicies.* Quæ cùm ita sint tamquam certum jure affirmare possumus Comœdos aliosque hujus generis homines, quorum ars tota est in excitandis aut fovendis mundanis ac insanis amoribus posita, sacrorum participatione privari; nec minùs certum est absque peccato eorum non posse frequentari spectacula.

(*a*) Leg. Prætoris. 1. ff. de his qui notantur infamia. l. 3. tit. 2.
(*b*) L. quod art. 2. ibid. §. Ait Prætor.
(*c*) Conc. Arelaten. can. 5.
(*d*) Conc. Eliberitan. can. 57.

CASUS PRIMUS.

Aristobulus, vir nobilis, & Mariana uxor ejus Comœdiis, fabulisque, quæ musicis decantantur modis; solent adesse. Hos monuit Confessarius, quòd, nisi ab hujusmodi spectaculis se recessuros promittant, absolutionis beneficium eis non impendet: Aristobulus generalem hanc esse inter nobiles consuetudinem receptam causatur, adeo ut in iis Ludis amicorum societatem absque eorum risu, aut contemptu denegare nequeat: ad hanc rationem Mariana debitam viro suo obedientiam obtendit, qui ab eâ exigit, ut sibi comes, aliisve Matronis nobilibus sit in hujusmodi ludis. Ambo etiam addunt, huc se innoxiæ oblectationis causâ conferre, præsertim cùm hodierna Comœdia multò sit emendatior & castior, ludicris præteritorum sæculorum fabulis: hanc denique consuetudinem in regionibus vel præcipuè moratis esse acceptam; ne Româ quidem exceptâ, ubi prima est religionis Sedes. Nunquid Confessarius istis debet assentiri rationibus, illisque absolutionem impendere pœnitentibus; licèt ab hujusmodi spectaculis se deinceps abstinêre recusent?

Respons.

Aristobulus & Mariana vanis, quas efferunt rationibus non excusantur coràm Deo. Omnibus namque sæculis scænicos ludos damnavit Ecclesia; ut constat ex scriptis Sanctorum Patrum, qui inutiles illas perniciosasque oblectationes insectati sunt.

Tertullianus quidem asserit (*e*) quòd Theatrum *Est privatum consistorium impudicitiæ, ubi nihil probatur, quàm quod alibi non probatur.* Addit etiam subtiles, quibus defenditur Comœdiæ inspectio, rationes uno sæcularium voluptatum appetitu niti: *Quàm sapiens argumentatrix*, inquit, *sibi videtur ignorantia humana; præsertim cùm aliquid ejusmodi de gaudiis & de fructibus sæculi metuit amittere?*

Sanctus Clemens Alexandrinus (*f*) non minùs acriter hæc spectacula impugnat, quia *Magna confusione ait, & iniquitate hi cœtus pleni sunt. Prohibeantur ergo*, subjungit *spectacula & acromata, quæ nequitiâ, verbisque obscænis & vanis temerè profusis plena sunt.*

(*e*) Tertull. l. de spectaculis c. 17.

(*f*) S. Clem. Alex. l. 3. pedagogi. c. 11. sub fin.

Sanctus Chrysostomus Apostolico, quo erat accensus, Zelo Theatrales ludos insequitur, & multa in eam rem affert ratiocinia quæ longius esset referre (*g*). Hoc unum ex ipso sufficit asserere, quòd Comœdiarum spectatores graviùs aliquâ ratione peccant, quàm earum actores: *Non enim*, inquit Sanctus ille Doctor, *tam ille delinquit, qui illa simulat, quàm tu præ illo, qui hoc fieri jubes: non solum jubes; sed etiam exultatione, risu, plausu adjuvas quæ geruntur, omnibus prorsus modis hanc diabolicam confovens officinam.*

Sanctus Augustinus (*h*) Urbis Cathaginis infelicitatem delamentatur; Quòd pulsos Româ ab Alarico Rege Comœdos intra mœnia sua admiserit; Comœdiamque his pingit verbis: *Ludi Scanici, spectacula turpitudinum, & licentia vanitatum... astutia spirituum nefandorum, prævidens illam pestilentiam* (idololatriæ) *jam sine debito cessaturam.... aliam longè graviorem.... non corporibus, sed moribus curavit immittere.*

Salvianus de Spectaculis sic loquitur (*i*): *Quomodo, ô Christiane, spectacula post Baptismum sequeris, quæ opus esse diaboli confiteris? in spectaculis enim quædam apostasia fidei est, & à Symbolis ipsius & cœlestibus sacramentis lethalis prævaricatio.* Cujus dicti hanc rationem affert: *Diabolus autem* (est) *in spectaculis & pompis suis. Ac per hoc: cùm redimus ad spectaculum, relinquimus fidem Christi.* Unde iterùm sic concludit: *Si cui itaque leve spectaculorum crimen videtur, respiciat cuncta quæ diximus, & videat in spectaculis non voluptatem esse, sed mortem.*

Meritò itaque è Galliâ à Regibus Philippo, dicto Pulchro, & Sancto Ludovico expulsi fuêre omnes Comœdi; & contrà eos multa à Parisiensi Senatu lata fuêre Arresta, qualia fuêre Arresta, 6. Octob. an. 1584. contra Comœdos, qui in Cluniacensi Palatio Theatrum constituerant, & 6. Decembris an. 1588. in alium scænicorum gregem.

(*g*) S. Joan. Chrysost. Hom. 6. in Matth.

(*h*) S. Aug. l. 1. de Civit. Dei. c. 32.

(*i*) Salvianus l. 6. de gubernatione. tom. 5. Bibliothe. S. Patrum.

Equidem non diffitemur Sanctos Patres, ita loquendo, in quosdam aciem Sermonis sui intendisse Ludos, qui *Majuma* dicebantur, è quibus Imperatorum jussu quidquid obscœnius & turpius erat, ademptum est; sedtamen eos, quantumvis reformatos, adulteriorum & dissolutionis scholam appellat Sanctus Chrysostomus: non quòd obscœnæ in theatro exhiberentur actiones; quam rem prohibuisset Imperatorum pietas; sed quia verba gestusque affectatos adhiberent Comœdi, quibus spectantium animi ad impuras cogitationes affectusque malos abducebantur. Quod etiamnùm fit in Comœdiis. Quocirca cum Sanctis Patribus affirmari potest, Comœdiam, præcipuum pro adolescentibus esse *Privatum consistorium impudicitiæ:* Enimverò si vel solo aspectu sexûs diversi, in ipsa etiam Ecclesiâ oriantur motus impudici; & quid de iis cogitandum, qui liberè fiunt in iis locis, ubi impunè dominantur immodestia atque impudentia?

Præterea jubet Scriptura, accuratè vitentur pravi sermones, quia (*a*) *corrumpunt mores bonos colloquia mala?* Quæ sunt autem Comœdorum atque histrionum colloquia? Publicæ sunt sermocinationes, quæ ad ruinam tantùm animarum procurandam tendunt, quæ à præsentibus risu excipiuntur, plausu comprobantur & authoritatem habent. Nunquid enim in eorum ore vigebit innocentia & modestia, quos leges omnes Ecclesiasticæ & Civiles infamiâ inurunt (*b*): *Qui in scœnam prodierit, infamis est*, inquit Lex (*c*). *Scæna autem est, qua Ludorum faciendorum causâ, quolibet loco ubi quis consistat moveaturque, spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico, privatove, vel in vico; quo tamen loco passim homines spectaculi causâ admittantur.*

Nunquid honesta proferens illi verba, quibus ad corrumpendam pudicitiam sub specioso oblectamenti prætextu utitur dæmonis astutia, & ad evertendas Evangelii regulas aliis propositis huic penitus contrariis, ad quas etiam ex mimicis actionibus accedit venustas quædam & facilitas, ut à mundanis jam malè affectis animo imbibantur.

Sed ad propositum casum redeamus, & ex dictis hactenùs concludamus, Aristobulo & Mariannæ nullatenùs deinceps comœdiarum frequentiam esse licitam; & eos sub peccato hac in re teneri Confessario suo morem gerere. *Respiciant*, ut jam ex Salviano retulimus, *cuncta quæ diximus, & videant in spectaculis non voluptatem esse, sed mortem.* Nimirum frustrà comœdiam comœdosque vel in regionibus quàm maximè moratis tolerari obtendunt, eamque consuetudinem Principum & Magistratuum authoritate firmari: Ex eo enim à culpâ non fiunt immunes, cùm eos damnet semperque damnaverit Ecclesia, neque Comœdos ad Communionem aut ad Ecclesiasticam sepulturam ut potè excommunitos, admitti patiatur; nam neminem fugit, eos ut tales, singulis Dominicis in Missâ solemni juxta antiqua Conciliorum Statuta denuntiari (*d*): *De Theatricis & ipsos placuit, quamdiu agunt, à communione separari*, inquit Arelatense I. Cæterùm in Christiano imperio tolerantur, ut minus malum ad majus evitandum. Addamus insuper quod *Consuetudo sine veritate vetustas erroris est*, ut ait Cyprianus (*e*). *Hoc exigit veritatem*, ut ratiocinatur Tertullianus, *cui nemo præscribere potest, non spatium temporum, non patrocinia personarum, non privilegium nationum...... Christus veritatem se, non consuetudinem cognominavit* (*f*). Denique *Consuetudo*, inquit Innocentius III. ad Episcopum Pictaviensem scribens (*g*) *quæ Canonicis obviat institutis, nullius debet esse momenti.*

Sed quia Sanctum Thomam ad suas partes adducere conantur Comœdiæ fautores ob ista ejus verba: (*g*) *Officium Histrionum*, inquit, *quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundùm se illicitum, nec sunt in statu peccati; dummodo moderatè ludo utantur, id est, non utendo aliquibus illicitis verbis, vel factis ad Ludum &c.* Sciendum, quòd ibi Sanctus Doctor non loquitur de comœdiis eisdem de quibus Sancti Patres, & quales etiam hodiè exhibentur, in quibus, uti jam diximus, clandestini Matrimonii, insanorumve amorum nodis scæna obstrepit, vocibusque æquivocis, quæ fovendis cupiditatibus immoderatissimis ac turpissimis inserviunt. Nam absque atroci injuriâ potest-ne Sancto huic adscribi, doctrina Conciliorum decisionibus, Sanctorumque Patrum cujuslibet sæculi sententiæ dissona? Nùm verisimile est, Doctorem Angelicum artem approbasse, ex quâ artifex ejus fit infamis & excommunicatus? Pro certo itaque affirmari potest eum loqui duntaxat de ludis illis scœnicis, qui, ut ipse ait, aliquatenùs utiles sunt aut necessarii ad sublevandas vitæ miserias, & inter quos Venationis spectacula reponit, quorum actoribus quidquam dari non recusat, & quos juxta vulgaris sermonis usum *Histriones* appellat. En ejus verba in priori illo, quod laudatur, opere; in quo rem non obiter, sed *ex professo* agitat (*i*). *ad secundam quæstionem dicendum, quod hujusmodi spectacula, si sunt rerum turpium, & ad peccatum provocantium, studiosa eorum inspectio peccatum est, & quandoque in eis tanta potest libido adhiberi, ut sit etiam mortale. Unde à tali inspectione omnes se arcère debent.* Hæc est hujusce Sancti Doctoris sententia de comœdiis, quales hodie exhibentur. Posteà addit: *Quædam verò spectacula sunt de rebus utilibus & ad vitam necessariis, sicut sunt venationes & cætera hujusmodi: & talia spectacula distrahunt animum. Unde quamvis possit sine peccato eis intendi, servatâ discretione debitâ, quantùm ad discretiones personæ & aliarum circumstantiarum: tamen pænitenti sunt vitanda, propter hoc, quod debet cor ad Deum collectum habère; nisi quantùm necessitas exposcit.* Tantùm abest, ut doceat Angelicus Doctor, licitam esse frequentiam earum, de quibus, loquimur Comœdiarum, aut earum actoribus, quidquam dari posse; cùm eas condemnet cum Sancto Augustino paulò post verba, quæ laudant Comœdiæ defensores: *Si qui autem superflua in tales consumunt*, subjungit, *vel etiam sustentant illos Histriones, qui illicitis Ludis utuntur, peccant, quasi eos in peccato foventes. Unde Augustinus* (*k*) *dicit super Joannem, quod donare res suas Histrionibus, vitium est immane.*

CASUS II.

NUNQUID licitè potuit Ignatius Parochus sacram Communionem tempore Paschali denegare Licinio Histrioni & Comœdo eam apertè coram omnibus, qui divinis aderant officiis, petenti, non obstante ipsius Licinii, cœterorumque præsentium quod futurum prævidebat scandalo?

RESPONS.

Quandoquidem Comœdus ille publicè talis habeatur, potuit, imò & debuit Ignatius sacram ei communionem recusare; cùm tamen prius interrogasset publicè, nùm confessus esset, & in perpetuum artem suam deseruisset. *Puto*, inquit Sanctus Cyprianus in sua ad Eucratium Epistola (*l*) *nec Majestati divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione* (Comœdorum scilicet) *fœdetur.* Igitur ad reconciliationis & Communionis gratiam admitti non debent hujusmodi homines nisi post exhibita veræ conversionis signa; ut declarat tertium Carthaginense Concilium an. 397, cujus est istud Decretum (*m*): *Scenicis atque Histrionibus, cæterisque hujusmodi personis, vel Apostaticis conversis, vel reversis ad Dominum, gratia vel reconciliatio non negetur* (*n*).

CASUS III.

PHILOMETOR, professione Comœdus, ad mortem ægrotans, cùm artem suam se abdicaturum noluit.

(*a*) 1. Corinth. 15. 33.

(*b*) Ulpianus. in leg. *Quod ait*. 2. ff. de his, qui notantur infamiâ. §. 5. lib. 3. tit. 2.

(*c*) Cit. §. 5.

(*d*) Conc. Arelatens. 1. c. 5.

(*e*) S. Cyprian. Epist. 74. ad Pompeium. secundùm Edit. Pamelii & Dodwel.

(*f*) Tertull. lib. de Velandis Virgin.

(*g*) Innoc. III. in cap. *Ad nostram*. de consuetud. l. 1. tit. 4.

(*h*) S. Thom. 2. 2. q. 168. art. 3. ad 3.

(*i*) Idem in 4. dist. 16. q. 4. art. 2. quæst. 2. in corp.

(*k*) S. Aug. tract. 100. in Joan. ante med.

(*l*) S. Cyprian. in can. *Pro dilectione*. 95. de consecrat. dist. 2.

(*m*) Conc. Carthag. III. c. 35. in can. *Scenicis*. 96. ead. dist.

(*n*) De Gen. Theol. moral. tom. 2. tract. 4. c. 8.

luisset promittere, quantumvis instaret Parochus ejus, obiit nullis Ecclesiæ Sacramentis ob pertinaciam acceptis. Quâ de re petitur, 1. Utrùm Sacramenta ipsi in mortis periculo constituto Parochus denegare potuerit. 2. Utrùm ei ita defuncto Ecclesiasticam sepulturam absque peccato denegare etiam queat Parochus idem, præcipuè, si aliundè pœnitentiæ de peccatis suis signa dederit hic defunctus?

RESPONS.

Ut duabus illis difficultatibus fiat satis, supponendum, uti jam in responsione ad primum casum diximus Comœdos esse excommunicatos. Quod constat 1. Ex quinto Canone primi Concilii Arelatensis suprà laudato. 2. Ex Epistola Sancti Cypriani ad Euchratium, qui, cùm Sanctum Martyrem interrogasset quâ se ratione gereret erga Comœdum quemdam, qui artem suam, quam ipse dereliquerat, alios docebat, his verbis ab eo responsum accepit. (a): *Consulendum me existimasti, frater carissime, quid mihi videatur de Histrione quodam, qui apud vos constitutus, in ejusdem adhuc artis suæ dedecore perseverat, & Magister & Doctor, non erudiendorum, sed perdendorum puerorum, id, quod malè didicit, cæteris quoque insinuat, an talis debeat communicare nobiscum; puto nec Majestati divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & tam infami contagione fœdetur...... Nec excuset se quisquam, si à theatro ipse cessaverit, cùm tamen hoc cæteros doceat.* 3. Ex Concilio, quod *quinisextum* seu *in trullo* (b) exeunte sæculo septimo habitum, quo Laïcis, propositâ excommunicationis pœnâ vetatur, ne Comœdias agant, ac spectacula repræsentent. *Omninò prohibet hæc Sancta & Universalis Synodus*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *eos, qui dicuntur mimi & eorum spectacula..... atque in Scena saltationes fieri. Si quis autem præsentem Canonem contempserit, & se alicui eorum, quæ sunt vetita dederit: si sit quidem Clericus, deponatur: si verò Laïcus, segregetur.*

(a) S. Cyprian. in can. Pro dilectione. 95. cit. dist. 2. de consecrat.

(b) Conc. in trullo. can. 51.

Addere possumus Leges Civiles Ecclesiæ Canonibus consentire, ut vidêre est ex Legibus Imperatorum Valentiniani, Valentis & Gratiani, inter quas hanc præcipuam omittere nefas est. En ejus verba (c): *Scanici & Scanicæ, qui ultimo vitæ, necessitate cogente interitûs imminentis, ad Dei Summi Sacramenta properarunt, si fortassis evaserint, nullâ posthac in theatralis spectaculi conventione revocentur. Ante omnia tamen diligenti observari ac teneri Sanctione jubemus, ut verè & in extremo periculo constituti, id pro salute poscentes, si tamen Antistites probant, Beneficii consequantur. Quod ut fideliter fiat, statim eorum ad judices, si in præsenti sunt, Curatores urbium singularum, desiderium perferatur: quod ut, inspectoribus Missis, sedulâ exploratione quæratur, an indulgeri his necessitas poscat extrema suffragia.* Ex hac autem Lege palàm fit, ab illis Imperatoribus, non minùs quàm ab Episcopis fuisse prohibitum, ne ad Sacramenta admitterentur Comœdi in extremo vitæ periculo constituti, nisi authenticè intra manus Magistratuum promitterent, seu nunquam artem scænicam esse professuros; nec etiam ipsis administrarentur Sacramenta, nisi de consensu Episcoporum, hoc est, licèt ad confessionem admitterentur, si vera præberent pœnitentiæ signa, ne ipsis Sacra concederetur Communio, nisi approbante Episcopo.

(c) Lib. 15. Cod. Theodos. tit. 7. de Scænicis. tom. 5.

Quæ cùm ita sint, certum est, *Philometoris* Parochum suo functum esse officio, dùm ipsi Sacramenta denegavit, ob pertinaciam, quâ in professione sua perseverare volebat; atque adeò non sine causâ Ecclesiasticam ei recusasse sepulturam, utpotè, quæ solis, qui in Ecclesiæ communione extremum diem obeunt, sit debita. Nec juvat dicere Comœdum hunc de suis doluisse peccatis, nisi & professionem suam pro tempore futuro abjiciendam detestatus sit; cùm cætera ejus peccata, retento ad suam quâ reus erat, professionem affectu, non ei potuerint remitti. Insuper Ecclesiæ Sepultura publicis non debet concedi peccatoribus, ut ex Rituali Romano aliisque permultis constituitur. Ex quo sequitur, & Comœdos eâdem esse privandos, qui sine sinceræ pœnitentiæ notis obeunt, cùm lethalem publicè artem profiteantur.

CASUS IV.

Est quoddam Mediolani Monasteriorum Ordinis, non quidem reformati, sed tamen vitæ integritate & exemplari conspicui, cujus Religiosi ter quaterve anno quolibet, oblectationis causâ, per se ipsos & inter se solos in secreto auditorio Comœdias quasdam, de pio argumento exhibent: ideoque Comœdorum publicorum vestes datâ pecuniâ à custode conducunt. Hic Regis; ille fœminæ Principis; unus Aulici; alius Accusatoris, iste verò Judicis aut alterius personæ pro suis quisque sibi demandatis partibus, vestem induit. Quâ de re quæritur, num Religiosi illi quoddam admittant peccatum, & quale sit?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis, quæ nobis 18. Novembris an. 1716. ab homine incognito proposita est, supponimus cum Sancto Thomâ, de veste sexui cuilibet & statui propriâ loquente (d) quòd *de se vitiosum est, quòd mulier utatur veste viri; & è converso.* Nisi fortè agatur de occasione necessariâ & præcipui momenti; v. g. si ageretur de salute vitæ propriæ, honoris aut libertatis. *Potest tamen hoc fieri sine peccato propter aliquam necessitatem, vel causâ se occultandi ab hostibus, vel propter defectum alterius vestimenti, vel propter aliud hujusmodi.* Ita excipit à positâ generali regulâ Sanctus Doctor, qui quidem in citato testimonio, & alibi, (e) loquitur tantùm de discrimine vestium, quæ cuique sexui debent esse propriæ, uti nos non fugit; non verò de earumdem mutatione in fabulis aliis-ve Theatri argumentis: sed ex regulâ quâ asserit, quòd *de se vitiosum est, quòd mulier utatur veste virili; & è converso*; sufficienter dignoscitur praxim hanc esse damnandam, excepto justæ necessitatis casu, in quo Lex non obligat. Quo supposito tanquam certo, existimamus, à peccato, & quidem gravissimo non posse excusari Religiosos, de quibus agitur in specie propositâ: idque ob multas rationes.

(d) S. Th. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 3.

(e) Idem. 2. 2. q. 10. a. 9. ad 6.

Primò: quia oblectationis illa species, ut potè mundana, & ex se suisque circumstantiis mundanorum propria, nullatenùs Religiosis convenire potest, qui & vitæ suæ ratione, & statûs sui Sanctitate à mundanorum, quibus solemni votorum emissione renuntiarunt, usibus & oblectamentis longè debent abesse.

Secundò: quia Religiosis Ordinis sui vestes exuere nunquam licet, vel ad paululum tempus, & ad majorem commoditatem, etiam in licitâ oblectatione, qualis est speciatim missilium globulorum ludus: à fortiori easdem exuere nunquam illis est licitum, ut scænicas induant, easve suis superimponant; cùm scænicæ vestes eorum sint hominum propriæ, quos uti excommunicatos habet Ecclesia.

Tertiò: quia moraliter fieri non potest, ut ea, quâ fruuntur illi Religiosi, oblectatio non sit vel novitiis quibusdam, vel famulis sæcularibus cognita, quibus proinde scandalum præbent, non minùs, quàm amicis eorum, quibus rem manifestant. Neque dicatur, hæc tam secretò peragi fabulas, ut vix ac ne vix quidem ad externorum notitiam possint pervenire: contrarium namque nobis innotescit; cùm Sacerdos, qui in famoso Ordine Religiosus fuerat, rem hanc suo tempore fieri, nobis affirmavit; neque ita pridem retulit nobis Doctor Sorbonicus, se ab Archimimo didicisse,

quòd mense Januario an. 1717. hujusmodi vestes Religiosæ Communitati, Ordinis etiam reformati ad exhibendum Scænicum lusum suppeditaverat.

Quartò: quia fieri vix potest, ut Religiosi illi vestes hujusmodi mutuari aut locare possint ab earum custodibus; quin curiositatem eorum excitent, ac suspicionem de earum usu: quod ipsis pessimo est exemplo, proximamque præbet obtrectationis ansam cum aliis sæcularibus, qui aliundè, ut omnibus notum est, ad contemptum Sacerdotum ac Religiosorum eo præcisè sunt proclives, quòd statui Religioso addicta morum integritas, profanas sæculi regulas usúsque condemnet.

Quintò: quia indignum prorsus est Religiosi statûs Sanctitate ac turpe; (quæ ratio æqui cujusque animum debet percellere) Religiosum vestem mulieris, Regis, Aulici induere, atque in eo *Bufonis*, ut cum Saliburgensi Concilio loquar; atque *Gailhardi* partes agere. Ut nihil dicam, de mollitie & immodestiâ, in quam præcipites ruunt, qui eò immoderationis prorumpunt; id unum sufficiat, nos existimare, ab his Religiosis gravissimum admitti peccatum, dùm lusibus illis ac fabulis oblectationis animo indulgent.

Ad has rationes accedit authoritas Concilii Coloniensis an. 1549. quo Religiosis puellis vetatur, ne in Cœnobiis suis, etiam de rebus Sacris & piis spectacula exhibeantur (*a*). *Quæ spectacula, etiamsi de rebus Sacris & piis exhiberentur: parùm tamen boni, mali verò plurimum relinquere in Sanctimonialium mentibus possunt, gestus externos spectantibus & mirantibus..... Ideò vetamus & prohibemus post hac, vel Comœdos admitti in virginum Monasteria, vel Virgines Comœdias spectare.* Quæ verba Concilii non minùs ad Religiosos quàm Religiosas spectant, & quibus imprimis damnantur illi, de quibus in casu proposito agitur; cùm ipsi Comœdiarum sint Artifices.

(*a*) Conc. Colon. 2. Decr. 17.

Attamen dicta hactenùs ad Tragœdias non pertinent, quæ in pluribus Gymnasiis peraguntur. 1. Quia Religiosi non varias illius dramatis personas sustinent, sed Scholastici sæculares. 2. Quia adolescentibus imprimis prodest ista exercitatio, seu ad eorum juvandam memoriam, seu ad perorandum audaciùs vel in Ecclesiæ pulpito vel foro. 3. Quia propositio præmiis ad studium inducuntur. 4. Tandem, quia non muliebres vestes induunt Scholastici; atque omnia in iis tragœdiis modestè ac sine cujusquam scandalo peraguntur.

COMPENSATIO.

TERMINI hujusce, *Compensatio*, definitionem afferimus, in prima decisione, qualis in Lege reperitur: Sed juvat hîc præmittere eam, quam hujusce vocis definitionem affert insignis Theologus (*b*): *Compensatio*, inquit, ... *est rei unius per alteram adæquatio & tantidem refusio.*

Ex hac definitione constat, Compensationem, mutuam esse acquisitionem à duobus factam, qui in se invicem debitores sunt alicujus pecuniæ aut rei pretio æstimabilis, æqualis valoris; ita ut certum sit debitum ex utraque parte, ut in jure designatur, (*c*) & solutio actu sit debita & elapsa.

Compensatio in se ipsâ & secundùm naturam suam considerata, æquitate plena est; sed secundùm modum faciendi fit vitiosa: ut enim quis Compensatione utatur, non sufficit, ut mutuum sit debitum & æquale: ratio, quam affert Sanctus Thomas in responsione ad tertium casum, *Marius*, hujus tituli laudatus, est quia, qui furtim accipit rem suam, apud alium detentam, peccat, in eo, quod agat, prætermisso ordine juris, quo ipsi non licet privatâ authoritate rei suæ judicium sibi usurpare, ante constitutam à Judice debiti solutionem; aut parem retinêre valorem Compensationis titulo, ut docent Sanctus Antoninus (*d*) Richardus; (*e*) quem laudat & sequitur Sylvester (*f*). Quocircà, licèt ad restitutionem non teneatur, cùm nullum ei damnum intulerit, à quo rem suam abstulit, tenetur tamen Deo per pœnitentiam satisfacere. Idem à fortiori dicendum de eo, qui furtim à proximo rem paris valoris, ei, quæ sibi injustè detinetur, aufert: nam, regulariter loquendo, ad Judicem recurrere debet, ut eam recuperet.

(*b*) Polman. Breviar. Theolog. part. 2. 2. n. 413.

(*c*) Greg. in cap. *Bona fides*, 2. de deposito. l. 3. tit. 16.

(*d*) S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 15. §. 1.

(*e*) Richardus in 4. dist. 15.

(*f*) Sylvest. v. *Furtum*. q. 13.

Dicimus, *regulariter loquendo*: Neque enim negari potest, quosdam esse casus, in quibus licita est Compensatio privatâ authoritate facta.

Primus est: Si debitum sit certum, ac minimè dubium, neque alia sit rem injustè detentam recuperandi via, quàm secretæ Compensationis, seu ob repudiationem jus suum persequentis, seu ob defectum probationum, vel aliter; & fieri possit Compensatio absque proximi scandalo, cui lapsûs occasionem voluntariè nunquam fas est præbêre.

Secundus: modò absit periculum, ne injustus detentor, in posterum rem eamdem, aut ejus valorem Domino restituat.

Tertius: Si nulla cuipiam inferatur injuria; quod posset evenire, si possessor seu injustus detentor, quempiam de furto accusare, aut suspicari posset.

Quartus: Si res aut summa retenta Compensationis titulo debito possit substitui; quales sunt plerumque res, quæ in numero, pondere & mensurâ consistunt.

Quintus denique: modò res retenta, uti depositum non servetur: nam in deposito Compensationi non est locus.

CASUS

CASUS PRIMUS.

Gustavius, qui Blasio 100. libras debet, à quo summam illam aliàs mutuatus est, cujus tamen debiti non recordatur Blasius, ipsi domum cum viginti agrorum jugeribus vendit, eâ tamen conditione, ut Blasius, præter solutum hîc & nunc prætium, centum libras annui censûs à Gustavio in hac domo debiti, Paschali sit soluturus, Verùm Paschalis Blasium à multis jam annis prædicti censûs reliquatorem juridicè prosequens, decretorio judicio domum agrosque illos pro sorte sibi debita censuumque reliquiis obtinet: Et quia Blasius omnium inops bonorum centum libras pro adjudicatis Paschali litis impensis solvere nequit, is Gustavium venditorem de tali 100. librarum summâ evincit. Quâ de re quæritur, utrùm Gustavius in Blasium compensatione uti nequeat; centum, quas ei libras debebat ante venditionem domûs suæ agrorumque, retinendo?

Respons.

Existimamus, Gustavium licitè uti posse compensatione in proposita specie; Cùm enim ex contractu, quo domum agrosque vendidit Gustavius, 100. libras censûs Paschali solvere teneretur Blasius, quas neglexit de omnibus justis impensis tenêtur, quas confecit Paschalis ad obtinendam solutionem suam; easque Gustavio resarcire, qui eas Paschali pro eo solvere coactus est. Quare summam 100. librarum, aliundè à se Blasio debitam absque injustitia retinêre potest Gustavius.

Hanc decisionem confirmat ista lex Digestorum (a) quâ dicitur, quòd *Compensatio est debiti & crediti inter se contributio*; ita ut locum habeat, cùm is, qui utitur compensatione, & is, in quem utitur, mutuò sibi sunt debitores. Atqui Gustavius & Blasius in se invicem 100. librarum sunt debitores; Gustavius quidem, qui eas à Blasio mutuas accepit; Blasius verò, cùm parem summam pro eo solvere fuerit coactus Gustavius. Igitur compensatione legitimè uti potest Gustavius, centum libras, quas Blasio debet, retinendo; Cùm alia sibi via non suppetat, parem summam pro eo persolutam recuperandi. *Placuit inter omnes*, inquit Lex alia (b), *id quod invicem debetur, ipso jure compensari*. Quod cum istâ etiam Lege (c) consentiens est, quâ dicitur; quòd *Compensatio necessaria est; quia interest nostrâ potiùs non solvere, quàm solutum repetere*. Ita Sylvester de Prierio (d).

(a) L. *Compensatio.* 1. ff. de compensationibus. lib. 16. tit. 2.

(b) L. *Postquam.* 21. ff. eod. tit.

(c) L. *Ideò.* 3. ff. eod. tit.

(d) Sylvester de Prierio. v. *Compensatio.* q. 2. & apud eum Panormit. in cap. *Bona fides*, de deposito, & v. *Furtum.* q. 13.

CASUS II.

Guibertus, Sutor, jam à biennio centum calceorum paria prædiviti Domino tam ad ejus, quàm ad famulorum usum subministravit; poscentique solutionem 80. tantùm fuêre persoluta; cùm centum paria subministrasse eum vix credi posset. Quâ de re quæritur; utrùm Sutor ille clàm uti compensatione nequeat, subinde quibusdam quæ non præbuerit, paribus rationes suas augendo, & tot se præbuisse affirmando, ut amissa priùs 20. paria recuperare valeat?

Respons.

Certum est, quòd Guibertus absque reatu mendacii eâ, quâ in casu proposito dicitur, ratione, compensatione uti nequit: quia novas suas rationes majori, quàm præbuisset, calceorum numero augendo; scripto primùm, tùm vivâ voce, eum mentiri necesse esset. Amissorum quidem 20. parium calceorum solutionem legitimè repetere potest; sed viâ duntaxat licitâ: mendacium autem, cùm naturâ suâ sit peccatum, in nullo unquam casu potest esse licitum, juxta illud Sancti Augustini præclarè dictum (e): *Quisquis autem esse aliquod genus mendacii, quod peccatum non sit, putaverit, decipiet seipsum turpiter; cùm honestum se deceptorem arbitratur aliorum.* Et ne eum quidem casum excipit Sanctus Doctor, in quo de vitâ proximi agetur (f).

(e) S. Aug. l. de mendacio. c. 14. in can. *Primùm*, 82. 2. q. 1.

(f) Idem contra Mendacium. c. 17. in can. *Faciat*. 15. & l. de mend. c. 6. in can. *Si quid*. 17. ead. causa & quæst.

CASUS III.

Nonne potest Marius, qui certò novit, Josephum decem sibi nummos ab eo debitos non esse soluturum, clàm ei parem summam per modum compensationis subripere?

Respons.

Non licet, regulariter loquendo, sic privatâ authoritate uti compensatione; quod quidem fieri non posse absque reatu peccati contendit Sanctus Thomas (g) his verbis: *Qui verò furtim accipit rem suam*, inquit, *apud alium injustè detentam, peccat quidem, non quia gravat eum, qui detinet: & ideò non tenetur ad restituendum aliquid, vel ad compensandum: sed peccat contra communem justitiam, cùm ipse sibi usurpat rei suæ judicium, juris ordine prætermisso; & ideò tenetur Deo satisfacere, & dare operam, ut scandalum proximorum, si inde exortum fuerit, sedetur.* Id etiam confirmari potest authoritate sancti Augustini, qui asserit, Israëlitas, propriâ authoritate Ægyptiorum vasa aurea & argentea per modum compensationis auferre non potuisse (h).

Ut igitur licita sit hujusmodi secreta compensatio; requiritur, ut nulla subsit alia via rem injustè detentam, aut ejus valorem recuperandi, quàm eam furtim accipiendo; nam si recuperari possit, eam per seipsum efflagitando, aut per interpositam personam; vel etiam ejus restitutio juridicâ petitione obtinêri; clàm absque peccato accipi non potest propriâ authoritate; at si petita ob malam injusti detentoris fidem, aut aliter obtinêri nequeat, nec ejus restitutio jure possit auferri ob defectum probationum; tùm licita est compensatio; modò debitum sit certum; eaque sine cujusquam scandalo fieri possit. Quæ duplex conditio iterùm necessaria est, ut licita fiat compensatio. Sic enim in allatum modò Sancti Thomæ testimonium ratiocinatur Cajetanus his verbis (i): *Ad hoc dicitur, quod aliud est loqui regulariter, & aliud in casu*, inquit hic doctus Cardinalis; *constat namque quod regulariter non licet occultè accipere proprium, apud furem aut raptorem detentum.... quia scilicet agit contra juris ordinem. In casu autem in quo aliquis, vel propter detinentis vel judicis injustitiam, aut defectum probationum, aut propter majus damnum amicitiæ, pacis vel rerum, aut hujusmodi, non potest viâ Judicis suum, aut sibi debitum, recuperare, & absque scandalo, periculo & offensa cujuscumque, potest occultè accipere à debitore unde sibi satisfaciat; multi dicunt, quod licitè hoc potest; & ratio est, quia tunc non agitur contra juris ordinem: quoniam juris ordo ad reddendum unicuique suum & pacem communem ordinatur. Hic autem non violatur, ut supponitur, & observatio ordinis juris, aut impediret dominum ab habendo suum, nisi fortè cum majore damno Domini.... est ergo casus in quo licet à Lege discedere, saltem sic, quod non fit contra justitiam, quamvis fieri videatur præter justitiam, discedendo à directo illius modo.* Quo facto ratiocinio sic concludit: *& propterea absque mortali peccato potest in hujusmodi casibus occultè quisque recuperare, tam suum quàm sibi debitum, adhibendo cautelam superiùs dictam, ut scilicet ille occupabat, sciat se non teneri amplius ad restitutionem; ne tali ignorantiâ, ex hoc facto consurgente, gravetur, si pœnitens fuerit in futuro ad restitutionem, quod non tenetur restituere.* Quod hac ratione confirmat: *Nec in iis casibus accipiens dicit sibi ipsi jus; sed potiùs exequitur jus*

(g) S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. ad 3.

(h) S. Aug. l. 22. contra Faustum. c. 72.

(i) Cajet. in 2. 2. q. 66. art. 5. ad 3.

jus suum, cùm non authoritate aliquâ utatur, sed solâ occultâ acceptione.

Eodem sensu Angelicum Doctorem intellexerat multò ante Cajetanum Sanctus Antoninus (*a*); sic enim loquitur: *Tenetur etiam restituere rem furatam.... nisi ille à quo abstulit; tantumdem habuisset de suo & nolebat reddere in tali casu, non tenetur ad restitutionem secundùm Hostiensem..... peccavit tamen graviter sic auferendo, si poterat in judicio rem suam recuperare, quia non debebat sibi facere justitiam, sed Judex. Si autem in judicio non poterat rem habere suam, vel propter defectum probationis, vel propter tyrannidem, vel potentiam ipsius; tunc etiam nec accipiendo peccavit, nisi inde aliis scandalum paretur*: Quibus addit cum Cajetano, rei suæ acceptionem detentori, qui eâ spoliatur, esse manifestandam, ne eandem in posterùm non obligatus restituat.

(*a*) S. Anton. 2. part. summæ Theol. tit. 1. c. 15. §. 1.

Ex his colligimus, Marium, de quo in casu proposito, compensationem secretò facere non posse, absque peccato, decem sibi à Josepho debitos nummos accipiendo, nisi aliam eosdem recuperandi viam habeat; idque absque cujusquam scandalo facere possit: & insuper cavêre debet, ne tertiæ noceat personæ, suspicionis occasionem de furto Josepho præbendo; & denique operam dare tenetur, ut cognoscat Josephus, se apud eum omni debito esse liberum, declarando, v. gr. eos se condonare, ne, si fortè Josephum injustitiæ suæ deinceps pœniteat, jam non debitos ipsi decem nummos restitueret.

CASUS IV.

Manveus, 15. aut 20. annos natus, pauper, & laboris viam non reperiens, divini, quem adit, agricolæ operam suam duobus locat duplionibus; sed posteà cùm attendat, quòd magno fieri sui commodo die totâ, continuo, ad quod sufficit brachiorum firmitas, operi instet, & similium sibi famulorum solita merces, ad 50. libras pertingat; hero suo clam 30. libras anno quolibet per modum compensationis subripit, quæ 50. libras, non minùs sibi, ut putat, quàm cæteris debitas impleat; cùm nullam aliundè hero suo inferat injuriam, cui adeò vili tantùm pretio operam suam locavit, quòd egestate premeretur, quàm in proprium lucrum suum ab hero converti non æquum erat. Quâ de re quæritur, utrùm illa compensationis species sit legitima, & utrùm *Manveus* furti reus non sit, & ad restitutionem non teneatur?

Respons.

Certum est, Manveum furti esse reum; eumque proindè teneri ad restitutionem omnium, quæ clam hero suo subripuit: pactâ namque cum eo semel mercede, ipsum jam de injustitiâ accusare nequit; etsi minor sit merces sua, quàm aliorum domesticorum.

Id ipsum evincit Evangelii Parabola, in quâ Pater-familias conductos noluit audire operarios, qui murmurabant, quòd parem sibi mercedem daret aliis, qui novissimi venerant (*b*). *Et accipientes murmurabant adversùs Patrem-familias, dicentes: Hi novissimi unâ horâ fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstûs. At ille* (Pater-familias) *respondens uni eorum, dixit; Amice, non facio tibi injuriam. Nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic novissimo dare, sicut & tibi: aut non licèt mihi quod volo facere?*

(*b*) Matth. 20. 7. & seqq.

Ex hoc Patris-familias responso apertè constat, quòd ex ampliori opere majorem sibi jure non potest mercedem reposcere operarius aut famulus, quàm eam, de quâ eum conducente se pactus est. Enimverò, si vel unquam causa illa poterat esse legitima; tùm maximè, propter magnum discrimen, quod inter opus diei integræ, & horæ unius intercedit; attamen declarat Pater-familias, hoc est; Christus Dominus, nullam esse hujusce operarii & omni prorsùs ratione destitutam querelam, quam contemnit. Quo pacto igitur operario aut famulo licitum esset, pecuniam aut aliud quid Magistro suo furari sub specie debitæ sibi justitiæ; cùm petenti etiam rationabili de causâ uti existimat, denegetur; ne dùm secretâ utatur compensatione.

Hactenùs dicta consentiunt, 1. cum doctrinâ Facultatis Theologicæ Parisiensis, quæ in conventu Sorbonico 1. Aprilis an. 1641. contrariam damnavit doctrinam quam asseruerat Casuista modernus, quæstionem his verbis proponendo (*c*): *Nonne possunt domestici, qui de suis conqueruntur salariis, ea augêre, tantùm de bonis suorum Dominorum retinendo, quantùm existimant necessarium, ut merces laborem suum adæquet?* Cui quæstioni respondet hic Author; *Possunt in quibusdam casibus, v. gr. cùm adeò gravi premuntur egestate, operam suam locando, ut fuerint coacti oblatum acceptare salarium, & cùm ejusdem secum generis famuli majorem alibi reportant mercedem.* Censura celeberrimæ hujus Facultatis est ista: *Hæc propositio falsa est & periculosa, etiam additis restrictionibus, & domesticis furtis viam aperit.*

(*c*) Summa Peccatorum, quæ in omni statu committi solent. pag. 213. & 214. 6. edit. Item Apologia pro Casuistis, &c. pag. 81.

2. Cum doctrinâ Lovaniensis Universitatis, quæ instante Episcopo Gandavensi, eandem propositionem 4. Maii an. 1657. damnavit, cum aliis viginti-quinque, inter quas ista nona numerabatur: *Famuli & famulæ domesticæ possunt occultè heris surripere ad compensandam suam operam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.* Censura fuit hujumodi. *Hæc assertio falsa est, naturam hominis ad se pœnam ad malum, præcipitans in furta, ac domesticam pacem perturbans, eò vel potissimùm, quòd ipsa compensatio, ipsorummet famulorum & famularum judicio relinquitur.*

3. Cum Censurâ libri inscripti, *Apologia pro Casuistis in, &c.* in quo etiam reperitur perniciosa illa propositio (*d*), quæ Censura prolata est à Vicariis generalibus Parisiorum 23. Augusti an. 1658. ab Archiepiscopo Senonensi 5. Sept. ejusdem anni; ab Episcopo Nivernensi 8. Novembris insequentis; ab Episcopo Andegavensi 11. ejusdem mensis: ab Episcopis Bellovacensi 12. ejusdem mensis: Cadurcensi 24. Decembris ejusdem anni: ab Archiepiscopo Rothomagensi 4. Januarii an. 1659.: ab Episcopo Ebroïcensi 15. ejusdem mensis: ab Archiepiscopo Bituricensi 6. Februarii ejusdem anni, & à multis aliis Prælatis, qui suum in doctrinam adeò exitiosam, odium palam professi sunt: Has autem omnes Censuras authenticè confirmârunt Censuræ Alexandri VII. 21. August. an. 1659. & posteà Innocentii XI. 2. Martii an. 1679. qui inter sexaginta-quinque morales, quas damnavit, propositiones, trigesimam-septimam, quæ à Lovaniensi Universitate fuerat jam damnata, annumeravit pœnâ excommunicationis *ipso facto* propositâ, ut patet ex his Summi Pontificis verbis: *Quicumque autem, cujusvis conditionis*, inquit, *status & dignitatis illas* (propositiones) *vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit..... ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à quâ non possit præterquam in articulo mortis, ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.*

(*d*) pag. 80.

Adductis tandem hactenùs argumentis addi potest authoritas Sancti Augustini, jam in tertio casu relata; cùm enim asseruit Sanctus Doctor (*e*), Israëlitas non peccasse Ægyptiorum, à quibus malè excepti nullam laborum suorum mercedem retulerant vasa aurea & argentea auferendo, addit, *Quod tamen si Moyses sua sponte jussisset, aut hoc Hæbræi suâ sponte fecissent, profectò peccassent*, non obstantibus justis eorum de Ægyptiaco popu-

(*e*) S. Aug. l. 22. contra Faustum c. 72.

populo querelis. Quid, quæso, oppositum magis illorum Casuistarum opinioni potest proferri? Et quidem, à Deo ipso hanc potestatem habuêre Israëlitæ, ut notat Scriptura (*a*): *Feceruntque filii Israel, sicut præceperat Dominus Moysi: & petierunt ab Ægyptiis &c.* & addit Sapiens (*b*), quòd ista ratione Deus *Reddidit justis mercedem laborum suorum*. Quocircà æquissimum fuit jus compensationis, quâ in populum hunc infidelem usi sunt Hebræi, quod nimirum authoritate divinâ fulciebatur: *Hoc enim Deus jussit*, inquit etiam alibi Sanctus Augustinus (*c*), *qui noverat, quid quemque pati oporteret; nec Israëlitæ furtum fecerunt, sed Deo jubenti ministerium præbuerunt.* Sed absque illo Dei mandato verum admisissent furtum, sub nomine ac specie compensationis; quale pro certo admittunt domestici aut famulæ, de quibus hactenùs.

(*a*) Exod. 12.
(*b*) Sapient. 10. 17.
(*c*) S. Aug. q. 34. in Exodum in Can. *Dixit*. 143. 14. q. 5.

CASUS V.

APPELLES, Pictor inclytus, & viduus, duos habet filios, Alexium scilicet, qui Clericali militiæ nomen dedit, & Antonium, qui Patris artem secutus, apud eum semper mansit, & absque lucro quopiam, aut pactâ mercede laboravit, quam ne ipsum offenderet, ab eo repetere non ausus est; quamvis eam tamen animo intenderit pro ratâ eximiorum operum suorum. Mortuo Patre *ab intestato*, numeratæ pecuniæ summam, inscio fratre suo Alexio, surripuit, quam pro laboribus ac fatigationibus suis per decem annos exhaustis sibi debitam in conscientia existimat. Quæritur jam, utrùm illam pecuniæ summam in hæreditatis fundum refundere teneatur; an verò eam per modum compensationis retinere licitè possit?

RESPONSIO.

Ante solutionem hujus difficultatis; advertendum 1. filium-familias, quatuor habere posse bonorum genera, quæ in jure nominantur, *Peculium*. Primum dicitur, *Castrense peculium*, & sunt bona in bello parta, ad quæ pertinent militaria stipendia, dona Principis, de hostibus sumptæ manubiæ, militaris apparatus ac suppellex, equi, arma &c. à Patre, aut parentibus, vel amicis ad militiam proficiscenti data. Secundum, quod *quasi Castrense* appellatur, illud est, quod filius-familias ex publico munere aut ex honorifica professione v. g. Judicis, Advocati, Procuratoris, Notarii, Scribæ, Medici &c. acquirere solet. Tertium, quod *Adventitium* appellant, versatur in bonis, quæ non à Patre, nec Patris intuitu, sed ex propria industria, labore, aut ex amicorum liberalitate, aut ex Matris, vel avi materni rebus, filius-familias adipiscitur. Quartum denique, quod *Profectitium* dicunt, illud est, quod ex Patris, aut Avi paterni facultatibus directè aut indirectè filio-familias obtigit.

2. Observandum, quòd *Castrensis & quasi-Castrensis* peculii dominium integrum & administrationem habeat ex legibus (*d*) filius-familias: & quod *Adventitii*, quoque proprietas ad eum spectat; usus-fructus verò ad Patrem pertinet (*e*): ac tandem *Profectitii peculii* dominium & usus-fructus ad solum Patrem spectat (*f*): quare Adventitia ac profectitia bona filius-familias distrahere seu alienare non potest (*g*); Sed quòd emancipatus potest tamen de *Adventitiis* tàm inter vivos, quàm mortis causâ, ad arbitrium disponere, etiam sine consensu Patris; quòd emancipatione hujusmodi bonorum adventitiorum dominium acquirat cum medietate usus-fructûs, alterâ medietate, quoad usumfructum apud Patrem remanente ex legibus Romanis (*h*).

3. Denique observandum, inter bona *Adventitia* ea esse recensenda, quæ in domo paternâ, filius-familias seu labore, seu industriâ acquirit.

(*d*) Lib. 49. ff. tit. 17. & lib. 12. codicis. tit. 22. de Castrensi peculio.
(*e*) L. *Cùm oportet*. 6. Cod. de bonis quæ liberis. &c. lib. 6. tit. 61.
(*f*) §. *Sancimus*. institutionibus per quas personas nobis acquir.
(*g*) Leg. fin. §. *Filiis*. Cod. de bonis quæ liberis, &c.
(*h*) Cir. Leg. *Cùm oportet*, & M. *Si viva* 3. Cod. de bonis maternis lib. 6. tit. 60.

Præsuppositis illis regulis; ad propositam difficultatem respondemus, lucrum Antonii in domo paternâ laborantis, ipsi ab obitu Patris legitimè esse acquisitum; cùm filius; utpotè non pejoris, quàm extraneus, conditionis, operam suam, non minùs, quàm alter, pro certo locare possit: & quamvis gratuitò pro Patre laborasse præsumatur in foro exteriori; quandò nullam aut expressam aut tacitam cum eo de mercede pactionem fecit; atque in hoc casu nullam juxta quosdam Authores, mercedem exigere queat; hæc tamen præsumptio cessat in foro conscientiæ, si filius in contrariâ fuerit voluntate, ut supponitur Antonius. Ita multi Canonistæ & Jurisperiti inter quos numerantur Bartolus (*i*) & Decius (*k*) cum aliis multis, quos laudat Decius; Angelus de Clavasio (*l*), Navarra (*m*) Lopez (*n*), & Lessius, qui asserunt filio-familias debêri ad minus tantùm mercedis, quantùm extraneo deberetur, qui pari cum utilitate operam collocasset.

Hinc sequitur, quòd Antonius acceptam pecuniam legitimè retinêre potest, si debitam labori suo mercedem non excedat, nec eam in hæreditatem sibi cum fratre Alexio communem refundere tenetur; cùm ad æquitatem naturalem non pertineat, ut ex proprio ipsius labore commodum percipiat frater suus; nisi aliter ex jure consuetudinario statuatur.

Hanc tamen decisionem non asserimus, nisi appositis duabus conditionibus, quas post quatuor aut quinque Authores à se laudatos affert Cabassutius his verbis (*o*): *Cùm hâc præcautione necessariâ*, ait hic Canonum interpres, (*p*) *ut filius ille, Patris negotia gerens deducat in primis ea quæ Pater expendit in ipso alendo, cùm... non teneatur Pater filium alere, qui aliundè possit sibi ad victum necessaria comparare. Deinde ut filius usum-fructum hujus lucri non sibi vindicet ante sui emancipationem, aut Patris mortem; cùm certum sit bonorum adventitiorum usumfructum ad Patrem pertinere.* Leg. cum oportet, Cod. de bonis quæ liberis: *Et sanè, deductis alimentis, & usufructu vivente Patre, filius non debet esse deterioris conditionis quàm extraneus, cui ejusmodi merces deberetur: neque tenetur jure pro Patre non egente laborare.*

(*i*) Bartol. ad Leg. *Hic titulus* 1. §. *Nec castrense*. 15. ff. de collatione bonorum. lib. 37. tit. 6.
(*k*) Philippus Decius ad Leg. *Illud*. 20. Cod. de collat. 10. lib. 6. tit. 20.
(*l*) Angelus de Clavasio in summæ v. *Peculium*. n. 11.
(*m*) Navarr. Manual. c. 17. n. 144.
(*n*) Lud. Lopez part. 2. c. 4.
(*o*) Joan. Cabassut. Juris can theor. & prax. l. 6. c. 4. n. 3. & seqq.
(*p*) Idem. ibid. n. 7.

CASUS VI.

CLEONICUS, civis Parisiensis, instante morte uxorem suam de se per multiplices diuturnosque morbos benè meritam remunerari cupiens; 2000 lib. *Brevi manu* ei dono dedit: quod cùm Maria Confessori suo aperuisset, is eam ad restitutionem prædictæ summæ cogere voluit; si aliundè dotem suam nuptialesque pactiones accepisset, sed Maria se ipsam excusans contendit, 1. Hanc pecuniam se legitimè suam facere, quæ sibi à Viro rerum suarum domino collata sit. 2. Cùm ad restitutionem, regulariter loquendo, teneretur, se licitè uti posse compensatione. 1. Quia penes se 2000. l. habens; bonorum communitati cum viro suo initæ renuntiavit; quod aliter forsan non egisset. 2. Quia à 3000. lib. quæ sibi dos fuerat, quorum 1500 communitati fuêre addictæ; mille in creditorum solutionem, quæ ipse antè nuptias suas contraxerat, fuêre insumptæ, & præcipuè in solutionem domûs vigintique jugerum agrorum, quæ emerat; ut fert contractus nuptialis: quæ causa fuit, cur dilapsa non verò aucta fuerit communitas; quod tamen contigisset, si utiliter 1500 lib. fuissent adhibitæ; quo facto post viri obitum communitati renuntiare non fuisset coacta. 3. Quia abdicando communitatem, dotem tantum cæterasque pactiones nuptiales recuperare potuit, scilicet 1500. lib. pro dotalibus, 500 pro prærogativa, cum 150. libris pro veste funebri: cùmque præsens inter viri defuncti bona non esset pecunia; pro 3000. libra-

librarum ex dote provenientium, ab hæredibus ejus post juridicam sententiam, transactionemque cum iis factam, quindecim jugera agrorum pretio 200. Librarum pro quolibet jugere accipere coacta est; quæ, cùm diu locare non potuisset, ea tandem 2300 Lib. vendidit; quocircà è dote 700. Libras amisit.

Quærit itaque 1. Utrùm 2000. lib. à viro suo dono data, non sibi legitimè sint acquisita? 2. Utrùm ea saltem ob allatas rationes per modum compensationis retinêre non possit?

RESPONS.

Non sine causâ Mariam admonuit ejus Confessarius, eam ad restitutionem erga mariti sui hæredes tenêri; si omnia sua dotalia acceperit: nam, excepto dono mutuo, defectu prolis; Quælibet donatio inter virum & uxorem est prohibita juxta Consuetudinem Parisiensem, (*a*) quâ omnes illius subditi sub peccati reatu ligantur, uti alibi probamus (*b*) authoritatibus S. Hieronymi, Sancti Thomæ, S. Antonini, Canonum, legumque Romanarum, ut legere est in loco ad marginem indicato.

(*a*) Consuetud. Parisiens.art.282.
(*b*) v. *Donatio* Casu. *Magdalena.*

Id unum igitur superest examinandum, an legitimæ sint, quas affert Maria, compensationis causæ, & ex iis ab obligatione restitutionis fiat libera; quas tales non putamus ob multas rationes.

Prima: quia, ipsâ fatente, ab inito matrimonio non aucta fuerat bonorum communitas; ac recuperatis dote sua 3000 Librarum, dotali suo 1500. Prærogativa 500 Lib. & 150. Lib. pro veste luctûs; nullum ex hæreditate bonum superérat, nisi domus & agri, de quibus in casu proposito, exigua sanè portio, ex quâ etiam desumptæ sunt impensæ funebres ac juridicæ. Unde justè præsumi potest, viduam illam communitate, quæ sibi non foret utilis, cessisse; hinc etiam 2000 Lib., non ut compensationem, sed ut purum à marito suo defuncto collatum sibi donum acceptavit; cùm defuncti hæredes ad restitutionem dotis suæ aliarumque pactionum nuptialium in integrum coëgerit.

Verum quidem est, quòd pro dotis numeratione 15. jugera agrorum acceperit; ast ea non acceptavit, nisi post latam contra defuncti hæredes sententiam, & voluntariam cum iis transactionem, quam proindè elevare nequit, ac prætereà supererant domus & 5. Jugera, quæ læsa repetere potuisset: addendum insuper, 3000 lib. non integram, sed dimidiam eorum partem communitati fuisse addicta. Quòd si agrorum jugera statim locare non potuerit; non ad hæredes, sed ad ipsam pertinet illud damnum, juxta illam juris regulam: *res perit domino* (*c*). Idem dicendum de venditione eorum æquali pretio: hæc enim jactura ad communem temporum iniquitatem referri debet, cùm agrorum pretium tempore pacis augeatur, tempore belli retrò abeat. Insuper venditor aut debitor, solvens de domo aut agro, aut alio simili, cessionario damnum futurum præstare non tenetur, uti pretium conductionis eorum, quibus ea locat emptor.

(*c*) Argum. legis Pignus. 9. Cod. de pignoratitia actione lib.4. tit. 24.

Denique perperàm conqueritur Maria, quòd vir suus dotis suæ trientes duos ad solutionem debitorum, quæ ante nuptias contraxerat, adhibuerit, cùm id egerit de expresso ejus consensu, ut indicat contractus nuptialis, in quo fit mentio de usu hujus pecuniæ; & quo creditorum, quibus hæc summa persoluta est, jus acquirit Maria.

CASUS VII.

LAURENTIA, Paulini vidua, cùm certò noverit præcipuam dotis suæ partem à viro suo in libidines, munera parentibus suis collata, nec non in ludum fuisse insumptam; clàm, ipso mortuo, & ante factum derelicti communitatis boni indicem, 100. dupliones subripuit; factoque indice, solaque sua jura repetens post abdicatam communitatem, de bonis suis minorem, quàm centum dupliones, obtinêre summam potuit: Nunquid dotis juriumque suorum defectum, retentis illis 100 duplionibus compensare potest; an verò eosdem in defuncti mariti hæreditatem refundere tenetur?

RESPONS.

Certum est, Paulinum uxoris suæ bona dilapidare absque injustitiâ non potuisse, ejusque hæredes in foro conscientiæ ad restitutionem erga eam tenêri; quamvis eâ forsan in foro externo liberentur, in quo secundùm legis rigorem ex simplici præsumptione fertur plerumque sententia. Illa tamen excipienda videntur, quæ ludo amisisset Paulinus; quia ludus species est contractûs fortunæ & industriæ; eoque ditari, ut nudari poterat. Ita sentit Bail (*d*) Ecclesiæ Parisiensis Propœnitentiarius, qui Covarruviam & Valerum pro suâ opinione laudat Unde sequitur, quod in casu proposito compensationi sit locus, & Laurentia surreptos 100. dupliones ad hæreditatem referre non teneatur; si vir ejus, quod deest doti aut dotalibus ejus, in libidines consumpserit. Attamen dubium non est, furtim compensatione utendo eam peccasse, cùm eam juridicè repetere posset. Cæterùm existimamus, quòd Laurentia ad majorem securitatem conscientiæ se-ipsam perpendat coram Deo, Confessariumque suum consulat, quicum compensationem, quam sibi debitam putat, ordinare poterit.

(*d*) Lud. Bail. Tripl. Exam. part.3. q.9. & apud eum Covarruvias lib.3. var. resolut. c.19. & Valerus de differentiis utriusque fori v. *Uxor. Maritus.* different. 3.

CASUS VIII.

NANTILDIS, Matrona vidua, cùm Jordaniæ cubiculariæ suæ 600. Libras annui reditûs ob præstita sibi obsequia testamento suo scripsisset, in contractum censualem 1000. Librarum annuæ pensionis, quas ab obitu mariti sui acquisiverat; paucos post menses è vita secessit: verùm post ejus obitum hæredes ejus, collaterales videlicet, legatum illud, eo quod immoderatius videretur, Jordaniæ tradere noluerunt, ita ut juridicâ ejus petitione ad iram paratiores, nec non litigia & contumelias in eam fecerint. Jordania, litium nescia, in viros præsertim auctoritate pollentes, cum iis pro quadringentis libris annuæ pensionis transigere coacta est. Eo autem angitur Jordania, quòd Nantildis pridie obitûs de legato Jordaniæ scripto recogitans ipsi dixit, id gratum sibi fore, si ad hæredes reverteretur pars dimidia censûs, quem ipsi legaverat; quod se facturam promisit Jordania. Quâ de re quæritur, utrùm in his circumstantiis promissa sua perficere teneatur Jordania?

Videtur eam non tenêri. Quia 1. si injustam suorum hæredum vexationem prævidisset Nantildis, à Jordania non petiisset, ut dimidium censûs ad hæredes suos reverteretur post obitum suum. 2. Quia promissio verbalis Jordaniæ jam dudum scripto testamento facta, non videtur ab ea perficienda ob hæredum illorum injustitiam & vexationem. Aliundè rem simpliciter & absque restrictione promisit; unde jure naturali ad standum dato promisso compelli videtur? Quid juris?

RESPONS.

Promissor quilibet tenêtur adimplêre promissum liberè, sine vi ac dolo factum; si ab eo, cui promittitur, fuerit acceptatum, ejusque executio sit possibilis. Unde sequitur, Jordaniam tenêri ad præstandam promissionem Nantildi, absque vi, sed spontè factam. Sed quia legati sui reductionem ob injustam tantùm Nantildis hæredum vexationem, suamque ad litem producendam impotentiam, passa est; existimamus, quòd viam compensationis simul & satisfactionis factæ Nantildi heræ suæ promissioni posset assumere; hanc nimirum Nantildis hæredibus conditionem proponendo, quâ ipsis legati sui fortem cederet; & ipsa intereà in possessionem totius legati

legati 600. lib. censûs annui ab illis mitteretur: Nam si conditionem hanc acceptarent hæredes; propriam in eo utilitatem Jordania inveniret, simùlque promisso suo satisfaceret; ac hæredes pariter magnum indè lucrum perciperent.

CASUS IX.

BENJAMIN, jacens in lecto brevi moriturus, Susannæ uxori suæ indicavit se velle, ut Jollaïno, Marthæ famulæ suæ patri decem darentur nummi, & etiam ante obitum suum. Retulit Susanna, id se hæredibus ejus esse dicturam, qui, cùm essent opulenti, haud dubiè mandata ejus hac in re perficerent: cui rei ipse nihil retulit. Viri sui defuncti voluntatem hæredibus indicavit Susanna; cui illi responderunt, quòd, cùm res scripta non fuisset; dictum ejus, tanquam consilium habebant, ad quod proindè perficiendum se tenêri non putabant.

Martha famula, cui superfunt 30. libræ è pecuniâ, quam à Benjamin ad quotidianas impensas acceperat, quærit, utrùm absque peccato compensationem facere nequeat, patri suo summam illam dando conformiter ad voluntatem defuncti?

RESPONS.

Martha absque peccato in justitiam 30. libras, quas habet, patri suo Jollaïno dare nequit ob triplicem rationem.

Prima est: quia *Nomine alterius*, inquit Bartolus (*a*), *non potest objici compensatio de eo quod ipse debet*: quod etiam affirmat alia Lex Digestorum: *Creditor non compensare cogitur, quod alii, quàm debitori suo, debet* (*b*). Quod etiam istâ Codicis Lege continetur: *Ejus quod non ei debetur, qui convenitur, sed alii, compensatio fieri non potest* (*c*). Id etiam patet ex hac, quam affert Lex, compensationis definitione (*d*): *Compensatio est debiti & crediti contributio*; hoc est, ut exponit Cujacius, *cùm quis quod alteri debet confert cum eo quod sibi debetur*: Martha autem 30. libras Benjamin hæredibus debet, qui ipsi nihil debent. Ei igitur non licita est compensationis via, sub specie favendi Jollaïno patri suo; quamvis reipsâ decem nummos, quos ipsi dare ante obitum constituerat Benjamin, ejus hæredes deberent.

(*a*) Bartolus argum. legis *In quod*. 23 ff. de compensationib. lib. 16. tit. 2.
(*b*) Leg. *In rem*. 18. §. 1. ff. eod. tit.
(*c*) Leg. *Ejus*. 9. cod. eod. tit. 8. lib. 4. tit. 31.
(*d*) Leg. *Compensatio*. 1. ff. eod. tit.

Secunda: quia compensatio non est licita, nisi cùm debitum est minimè dubium, certum, & non controversum *ab utraque parte*, ut loquitur Accursius in eâdem Glossâ, & Imperator Justinianus in Lege (*e*): Atqui non potest defendi, decem nummos esse debitum minimè dubium, certum, & non controversum, quod contraxerit Benjamin erga Jollaïnum, eo quòd ipsi donum hoc facere constituisset; cùm igitur certum sit & reale Marthæ debitum erga hæredes; ipsi non est licita compensatio pro patre suo: qui si decem nummos in jure per modum compensationis repeteret, aut aliter, pro certo apud æquum Judicem petitione suâ caderet.

(*e*) Leg. *Compensationes*. fin. cod. eod. tit.

Tertia denique: quia æquitate nisi debet jus omne compensationis; parique fundamento omne debitum seu creditum; ita ut compensationem excludat, id omne, quod non jure debetur. Atqui decem nummi Jollaïno promissi non sunt debitum justitiæ, sed solius caritatis; cùm nullo fuerit stabilita publico instrumento Benjamin voluntas, decem nummos Jollaïno conferendi per modum gratuiti doni aut eleemosynæ; ea igitur ut simplex debet habêri consilium, quod mortis ejus interventu executioni non fuit demandatum; & quâ statim eveniente, Domini derelictæ successionis facti sunt hæredes. Unde sequitur, quod ab ipsis pendeat rigorosè loquendo, statutum à defuncto consilium exequi, & cujus executionem eorum arbitrio permisisse censetur; cùm ad responsum uxoris suæ nihil ipse retulerit, sed siluerit. Non Jollaïno igitur, sed defuncti hæredibus decem nummos ex impensis aut domûs aut morbi Benjamin reliquos Martha reddere tenetur: atque id unum potest afficere, ut eos roget, heri sui defuncti voluntatem eos non floccifacere, & confidere, quòd, cùm divitiis affluant, modicam illam summam precibus suis recusare nimis inhumanitùs audebunt.

CASUS X.

ANDROGENES, apud Matronam nobilem primùm per undecim annos sine mercede, sine salario pedissequus, depositâ deindè famulati veste, cubicularius eidem factus 100. librarum pretio conductus est. Quinquennio post ea subitò moritur non persoluto ejus salario, si 150. libras excipias; quocirca 350. libras ei famulo deberet, præter legitimam undecim priorum annorum mercedem, quocirca de solutione suæ mercedis ab hæredibus obtinenda desperans; clam marsurpium 1600. librarum, quod erat defunctæ, arripuit.

Cùm Jacobus, Petrus & Maria, Matronæ proles; matris suæ hæreditatem adiissent, Androgenem sibi cubicularium sumpsit Maria, eique, consentiente viro suo Titio, 150. libras, annuam scilicet mercedem promisit.

Maria, ludo addicta, apud quam quotidiè conveniebant collusores, Androgeni eas partes demandavit, ut candelarum foliorumque lusoriorum pretium à vincentibus ludo exigeret, quod pretium ipsa sibi retinens, quosdam solùm dupliones Androgeni identidem dabat. Is autem ab herâ suâ injustè agi erga se existimans, totius accepti fidam ei rationem non reddebat, ita ut ab initio famulatûs sui ad hodiernum diem clam mille libras ex hoc lucro sibi retinuit. Insuper diversis vicibus Mariæ & Titio conjugi 600. libras furatus est. Quocirca debitor est 1600. lib. erga hæredes prioris matronæ defunctæ & 1600. lib. erga Titium & Mariam speciatim, nisi quod indè deduci necesse est id ipsum, quod sibi legitimè est debitum. Quæritur autem, utrùm non teneatur Jacobo, Petro & Mariæ hæredibus Matronæ defunctæ restituere, & parem summam Titio & Mariæ. Contendit ad illud se non tenêri, quia sibi competit jus compensationis ob istas rationes.

1. Quoad 1600. lib. Matronæ defunctæ subreptas, quæ ad Jacobum, Petrum & Mariam pertingere deberent uti matris suæ hæredes; præstitum huic Matronæ per undecim annos pedissequi famulatum absque salario ac mercede, quæ tamen pedissequis suis conferre solent nobiles obtendit; unde, quamvis de salario non expresè convenisset cum illa domina, æquum tamen non foret, ut juveniles annos suos in famulatu illius absque lucro amisisset. Addit, cùm ipsi se pedissequum adduxit, hunc fuisse usum solitum, ut post 4. aut 5. annos famulatus, 4. aut 500. libras in prœmium pedissequo darentur ad artem ediscendam; atque omnia ei necessaria; durante Tyrocinio subministrarentur; Quocirca 1100. libras pro undecim annis ad minus recuperare potest.

2. Cùm ad aliquam teneretur restitutionem è dictâ 1600. lib. 350. libræ essent deducendæ, quæ sibi ab herâ sua deberentur obitûs tempore; sibique jus reddendum esset pro undecim annis, de quibus modò. Quare modicæ omninò summæ debitor esset erga Jacobum, Petrum & Mariam.

Quod ad Jacobum pertinet; apud eum liber est, quòd ei 200. libras, quas nunquam recuperabit, quippe qui sine bonis mortuus sit, mutuas dederit. Petro verò, etiamnum viventi, si quid teneatur, restituet.

Denique Mariæ quoque, cui 1600. libras subripuit, eâ quâ dictum est ratione, nihil se prorsùs debere contendit. 1. Quia inauditum est hactenùs, Nobiles, apud quos ludi causâ convenitur, collusorum vincentium dona percipere, hanc Mariæ agendi rationem indignam pariter & injustam esse; cùm dan-

dantes hoc unum intendant, ut famulis ac præsertim cubiculariis gratificentur, non verò dominis, qui famulos suos in rigore ad solutionem æquam foliorum & candelarum duntaxat possunt adigere; atque adeò se non teneri ad restituendum 1000. Libras à se retentas Mariæ dominæ suæ, quæ è donis lusorum 4000. lib. & ampliùs percepit. 2. Asserit, quòd, cùm ad restitutionem erga Mariam cogeretur, licita sibi foret compensatio. 1. Quia pro salario 1200. sibi libras debet; quia omnem in ludo, inscio marito Titio, pecuniam amisit famulorum solutioni destinatam. 2. Quia 200. ei libras dedit mutuas, quas nondum solvit; propriisque impensis villam ipsius ac Titii refecit, quæ ad 200. etiam libras perveniunt.

Hoc casu sic exposito, quæritur 1. utrùm Androgenes ad restitutionem alicujus partis 1600. lib. teneatur, quæ ad priorem heram suam, ejusve hæredes pertinebant. Quanta posset esse pars illa, & cui ejus restitutio esset facienda? 2. Utrùm ad aliquam etiam teneatur restitutionem pro 1600. libris, quas retinuit: tùm de lucro lusoriorum foliorum, quàm aliter? 3. Quid acturus sit ad securitatem conscientiæ suæ, supponendo, quod etiam de præsenti Mariæ famuletur, diuque procul dubio famulabitur, non persolutis salariis suis, licèt eorum posceret solutionem? 4. Denique utrùm, si aliquâ erga Titium & Mariam restitutione teneretur, huic satisfacere non posset, *gratis* eis famulando toto eo, quod requireretur tempore, ut debitum suum eis persolveret, non numeratâ præsenti pecunia, cùm incerta sit salariorum suorum solutio?

RESPONS.

Existimamus, Androgenem sub peccati reatu tenêri 1. ad restitutionem totius pecuniæ à lusoribus acceptæ ad folia lusoria, candelasque ceratas. Ratio est, quia ad ipsum non pertinent hæc lucra, nisi volente dominâ suâ, quæ aliis famulis ea dividere, aut etiam integra dare poterat, ei, quem magis libuerit, Androgene sine jure reclamante: tumque ipsa fecisset, quod apud Mercatores fieri solitum est & Artifices, qui lucra, quæ in tabernis suis dantur pro ministrantibus famulis, cuicumque voluerint, pro arbitrio destinant.

Fatemur equidem lucrum illud turpiter à Dominis retineri; at verò de ea re ad Androgenem non pertinet judicium pro herâ sua, quæ ipso inscio, lucra illa pauperibus erogare, aut in alium usum legitimum convertere poterat, aut etiam sibi retinere, injustè conquerente Androgene, qui ei uti famulus suus ministrare tenebatur: Quocirca hoc ei unum concedi potest, ut à 1000. libris, quas de lucro ludi retinuit, sumptus ad lusoria folia candelasque ceratas impensos deducat, si eos forsan suppeditaverit, ut fieri solet apud nobiles quosdam qui ludos fovent.

2 Androgenes similiter restituere tenetur cæteras summas furtim acceptas, scilicet 1600. libras, quæ prioris suæ erant dominæ, & 600. libras, quas Titio & Mariæ furatus est, debita tamen sibi salaria demendo, tam ab hæredibus ob famulatum matris eorum (si tamen Titius & Maria ipsius acceptârint hæreditatem) quàm ab ipso Titio & Maria ob octo annorum ministerium ipsis præstitum, nec non summam, quam ad refectionem eorum villæ impendit; uti etiam 300. libras, quas Mariæ mutuas dedit.

Quod pertinet ad 200. libras Jacobo commodatas, certum est eas à Petro & Maria non esse solvendas; cùm ex ejus obitu nullum ad eos bonum pervenerit. Eam igitur summam ex aliorum debito compensare non potest Androgenes.

3. Androgenes de præsenti ad restitutionem superflui coram Deo tenetur; cùm eam facere possit, neque eam differre potest faciendam ex futuro suo famulatu erga Titium aut Mariam; quia eam actu non faciendo, bonum non suum retineret, verosque eo dominos privaret.

4. Tandem existimamus, hoc à Petro ac Mariâ jus postulare, ut rationem habeant famulatus undecim annorum, quam matri suæ præstitit, eo pro quo nullam ille mercedem accepit: licèt enim cùm ea de salario suo non pactus fuerit expressè, cùm ei pedissequus est addictus, convenienti tamen dignus est salario, quod exigit æquitas ob diuturnitatem servitii; at solutionem suam aut juridicè postulare debet, aut judicio viri prudentis permittere; si Petrus & Maria de eo amicè convenire noluerint. Huic difficultati sic respondimus mense Aprili an. 1697.

CASUS XI.

LAERTIUS, centum libras Joanni subreptas debet: Joannes verò intra septem aut octo menses parem Laertio, ob locatam sibi ab eo domum, summam debebit: Nunquid potest Laertius 100. librarum, quas Joanni debet, solutionem differre; donec elapsum fuerit locationis pretii tempus, ut cum eo tùm compensatione utatur, parem ei, quam furatus est, summam restituendo?

RESPONS.

Compensatio legitima esse nequit, nisi cùm debita ex utraque parte sunt æqualia, non solùm secundum valorem, sed debita reciprocè & actu. *Dicitur autem legitima compensatio*, inquit Merbesius (a), *cùm ea, quæ debentur utrobique sunt ejusdem rationis; id est omninò paria, si sint videlicet utraque certa & præsentia. Si enim unum esset.... præsens & alterum futurum, esset injusta compensatio; nec ab obligatione restitutionis eximeret.* Atqui locationis pretia actu à Joanne non sunt debita; quandoquidem septem aut octo menses, aut supponitur, elabi necesse est; è contrà Laertius actu centum libras debet: eas igitur actu restituere tenetur: non verò earum restitutionem ad septem octo-ve menses differre, ob summam parem à Joanne tunc temporis sibi debitam: alioqui verè dici posset, eum rem alienam retinêre invito domino: quod legibus canonicis & civilibus, imò etiam jure naturæ est vetitum.

(a) Merbesius. tom. 1. part. 1. q. 190. Conclus. 4. p. 654. col. 1.

CASUS XII.

CALLISTENES, ad societatem Clericorum, regio diplomate constitutam, cùm priùs egestatem suam, quâ solvendæ pensioni annuæ, aut vestibus sibi conficiendis erat impar, professus esset, gratuitò admissus est à Superiore de consensu totius Communitatis promittentis, quòd quæcumque sibi sive ægro, sive sano ad victum vestitumque essent necessaria, suppeditarentur, ea tamen conditione, 1. ut 300. libras pro anno priore traderet; cui rei satisfecit: 2. Ut in omnibus officiis ac muneribus, quæ ipsi destinarent Superiores, fideliter ministraret. Per duodecim annos pacto accuratè stetit Communitas; sed, cùm ipsi hæreditatem quandam contigisse ob Patris obitum didicisset, conventionem hanc revocare voluit, eumque ad vestitum sibi proprio ære parandum cogere. De quo frustrà apud Superiorem conquestus Callistenes, cùm in eam se Communitatem divino nutu vocatum putaret; ne ab exire cogeretur, omnem sibi ad vestitum necessariam pecuniam per decem annos & ampliùs ab amicis mutuatus est; quòd fratres sororemque natu se majorem, parte suâ hæreditatis patriæ, omninò modicâ, ob eorum inopiam frustrari nollet; & aliundè ea cui per 40. annos inculpatissimè ministraverat communitatis familia, omnia sibi necessaria absque ullo incommodo ipsi juxta initam conventionem præbêre posset.

Elapsis decem illis annis, alteri ejusdem Congregationis Domui præpositus est, ubi parcimoniâ suâ duo millia cum quadringentis libris congessit; & in eam, quò primùm fuerat admissus, domum regres-

regressus, mutuò acceptas quadringentas libras solvit, & reliqua duo librarum millia se ex reditibus paternis congessisse declaravit, quæ etiam in Communitatis suæ bona conferre eâ conditione obtulit, ut quolibet anno 70. sibi ad vestitum cæteraque necessaria sibi darentur: quâ de re convicta familia petitam ei summam quotannis tribuit.

Callistenes, qui duo illa librarum millia cum quadringentis se posse congregare per modum justæ tunc compensationis, identidem tamen ob eam pecuniam scrupulosè angitur. Quâ de re quæritur, utrùm Confessarius ejus ad restitutionem illius summæ, de bonis paternis, quæ ad tria quatuorve librarum millia pertingunt, eum adigere debeat, & quibus jam fratribus ac sorori suæ ad sublevandam eorum inopiam cessit?

RESPONS.

Omnis in eo propositæ quæstionis difficultas posita est, ut dignoscatur, nùm illius domûs, quò gratuitò admissus est Callistenes, & illius, cujus regiminis præfectus est, reditus sint communes; an verò bona sint à se invicem sejuncta ita ut prior domus de suis tantummodò, & alia de suis pariter queat disponere. Si cujusque domûs res ipsi ita sit propria, ut domus prior de alterius bonis non possit statuere, Callistenes duo millia cum quadringentis libris per modum compensationis de posteriori domo absque injustitiâ non potuit subtrahere; neque enim licitam esse de bonis alienis compensationem defendi potest; modusque ille resarciendi damni in reos injustitiæ, qui eam reparare denegant, est tantùm licitus: eaque etiam compensatio fieri nequit, nisi cum relatis suprà cautionibus.

Ast è contrà si posterioris domûs cujus regimini præpositus est Callistenes, fructuum dominium pertineat ad priorem, ad quam gratuitò admissus est, Existimamus, quòd, quamvis in modo compensationis peccaverit, reipsâ tamen in justitiam non deliquit, quandoquidem, ex pacto convento prior domus de consensu totius Communitatis omnia ei non solùm ad victum sed etiam vestitum necessaria subministrare deberet, dùm pro domo illa fideliter, ut reipsa integerrimè per 40. annos confecit, operam suam collocaret.

Neque obstat prætextus ex modicâ, quæ ipsi contigit hæreditatis patriæ portione & fratribus ac sorori derelictâ sumptus, imò vanus est & contra bonam fidem: Nunquid enim, si quæ verbo facta est cum ea domo conventio, scripto fuisset demandata; hæc pactis res denegare potuisset, quas ipse jure coram omni judice obtinuisset? Quid verò prosunt contractus, ubi utrobique pacta servatur fides? Pro certò eo tantùm conducunt, ut omnis malæ fidei tollatur occasio pro iis, quibuscum liberè, sine vi & dolo facta est conventio: Igitur Congregatio, ad quam gratuitò admissus est Callistenes, ipsi datam fidem servare debuit, ut is omnes accuratè admissionis suæ conditiones adimplevit, juxta istam juris canonici regulam (a): *Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum*; quam ex hac alia juris Romani desumpsit Bonifacius VIII. (b): *Nemò potest mutare consilium suum in alterius injuriam.* Insuper cum ipsi victum & vestitum ei promisit hæc congregatio, dùm sanus aut æger esset; hanc ei censetur donationem fecisse ex hac alia juris civilis regula (c): *Donare videtur: quod nullo jure cogente conceditur*; Præterquam quod *bona fides*, inquit alia Lex (d), *quæ in contractibus exigitur summam æquitatem desiderat.*

Communitas, quæ cum Callistene de suo victu ac vestitu convenit, ipsum dolo insimulare nequit, cùm pars summæ quam secretò retinuit, ipsius erat, pro ratâ mutui a se facti ad necessarios usus, ob denegationem injustam promissæ pecuniæ; partem verò alteram Communitati restituit, adhibitâ tamen in futurum cautione ob elapsi temporis experientiam. Quocirca justè in communitatem 1. cadit hæc Bonifacii VIII. regula: *Damnum, quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet, non aliis imputare*: Quod ex his aliis juris civilis verbis desumpsit hic summus Pontifex (e): *Quod quis ex causa suâ damnum sentit, non intelligitur damnum sentire*: Vel potiùs dicendum eam à Callistene nullum damnum accepisse ex detentione duorum millium & quadringentarum librarum: cùm pro suâ utilitate id tantùm retinuerit, quod sibi legitimè erat debitum: *Generaliter cùm de fraude disputatur non quid habeat actor; sed quid per adversarium habere non potuerit, considerandum est* (f). Unde jure sibi parto utens damnari non potest ex hac juris regula: *Nullus videtur dolo facere, qui jure suo utitur* (g). Unde sequitur, quòd, si Callistenes accuratam bonorum domûs (quæ semper supponimus esse Communitatis, quæ huic regimini ipsum præfecit,) cui præfectus est, rationem non reddiderit; furti tamen non est reus, & eâ tantùm usus est industriâ; quòd sibi non servaretur data fides; & ipse eâ, quæ aliundè fuisset sibi injuncta, fidelitate aliquo modo fieret immunis ex hoc alio Bonifacii VIII. (h) effato: *Non servanti fidem fides servanda non est.*

Itaque in casu proposito idem de Callistene ferri debet judicium ac de filio-familias, qui, cùm furtim Patri suo necessaria ad vestitum, quæ aliundè habere non potest, ob avaritiam neganti sexaginta libras subripuit, insumptis ad sibi emendam vestem 30. libris, alias 30. reliquas, quasi peculium ipsi restituit. Nam, ut dici nequit, filium hunc tùm injustè egisse; cùm Pater quilibet, ubi suppetunt bona, filio, qui aliundè non habet, jure naturæ victum ac vestitum subministrare debeat; ita etiam affirmari potest, Callistenem nullam Communitati, de quâ agitur, injuriam intulisse: ut potè quæ ei præter victum, alia quoque necessaria præbêre non ex conditionatâ, sed ex simplici & absolutâ conventione debebat.

(a) Bonifac VIII. in reg. 33. de reg. juris in 6.

(b) Reg. 15. ff. de regulis juris.

(c) Reg 82. ibid.

(d) L. Bona fides. 31. ff. depositi vel contra.

(e) Reg. 203. ff. de reg. juris.

(f) Reg. 78. ff. de reg. juris.

(g) Reg. 55. ibidem.

(h) Bonifac. VIII. reg. 76. de reg. juris in 6.

Vide { DONATIO. Cas. *Antonius.* REUS. IMPEDIMENTUM Conditionis servilis. }

CONDUCTIO ET CONDUCTOR.

Vide { LOCATIO. DOMINUS PAROECIÆ }

CONFESSARIUS. I°.

MINISTERIUM clavium ad Episcopos & solos Sacerdotes, exclusis cæteris omnibus pertinet, ut definit Concilium Tridentinum: & Confessarius dicitur ille, qui ministerium illud exercet.

(a) S. Greg. Pastoral. part. I. c. 6.

Cùm ex Sancto Gregorio, *ars est artium regimen animarum* (a), necesse est omninò, ut Confessarius, præter potestatem ordinis & jurisdictionis, omnibus aliis sit præditus requisitis qualitatibus, quæ ad quatuor redigi possunt.

(b) Can. *Qui vult*. de pœnit. dist. 6. & cap. *Omnis*. 12. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.

Prima est scientia, seu eminens, aut saltem conveniens, seu idonea. Scientiæ in Confessario necessitas ducitur ex officiis Judicis & Medici spiritualis, quæ ipsi ex sacris Canonibus adscribuntur (b): nam ut Judici nota esse debent Leges & Statuta, ut æquum possit ferre judicium; nec potest Medicus sanare morbos, si artem, præcepta ac regulas medicinæ ignoret: Ita pariter Confessarius tam sancto munere prorsùs indignus est, qui Evangelii effata ac regulas Ecclesiæ non intimè habet perspecta, ac propriæ salutis, ob ignorantiam coram Deo culpabilem, tam tremendo perperam fungens ministerio, non modò periculum adit; sed & pœnitentium salutem maximo ac tremendo ipse discrimini simul objicit. Cæterùm triplex Confessario necessaria est scientiæ species (c): prima est scientia Scripturæ Sacræ, quam scientiam Sanctorum appellat Sapiens; quæ non solùm lectione, sed etiam oratione comparatur, nec non accuratâ attentione ad sequendum Spiritûs Sancti motus omnes, quibus ad curam ac regimen animarum continuò indiget Confessarius. Secunda in eo consistit, ut Confessario apprimè nota sint quæcumque ad Sacramentum pœnitentiæ spectant, hoc est, ejus materia, forma, partes & effectus; & ut inter peccata veniale à mortali secernere cognoscat. Tertia posita est in hoc quòd Conciliorum, Canonum, Patrum & Authorum qui sunt probati, doctrinam nôrit: denique ut in morali nihil austeriùs, nihil quoque remissiùs judicet.

(c) S. Carol. Borrom. actor. Eccles. Mediola. part. 4. instruct. Confess. p. 773. can. *Ignorantia*. dist. 38. Can. *Nulli*. ibid.

(d) S. Franc. Sales. monit. ad Confess. cap. 1. S. Carol. Borro. instruct. Confess. p. 165. Cap. *Omnis*. de pœnit. & remiss.

Secunda in Confessario requisita dos est prudentia (d): Nam, si quatenùs Judex spiritualis eam debeat habere scientiam, quâ naturam peccatorum quæ declarat pœnitens, eorumque gravitatem aut levitatem pro variis eorum circumstantiis possit dijudicare; uti Medicus spiritualis justè secernere debet remedia pœnitentium malis magis convenientia, ut morbos animæ tutiùs sanet, eosque monitis salubribus à relapsu in peccata defendat: quod eum perficere necesse est, pœnitentiæ vigorem, claviumque vigorem Ecclesiæ commissarum tuendo, hoc est, merentibus tantùm absolutionis gratiam impertiendo eisque salutares pœnitentias imponendo.

(e) Conc. Mediolan. I. tit. quæ pertinent ad sacram pœnit. administrat.

Tertia est vitæ integritas (e), hoc est, vita pietate plena, modusque agendi, in quo eluceant virtutum exempla; sine quibus cæteræ Confessarii dotes & sibi & pœnitentibus fiunt inutiles, qui ei non confidunt, nisi quia persuasam habent ejus probitatem, ac ipse tali modo est dispositus, ut in executione præire velit earum rerum, quas aut suadet aut imperat.

(f) S. Franc. Sales. monit. ad Confess. c. 2.

Quarta denique est Caritas erga pœnitentes, cui comes est patientia, quâ possit æquo tolerare animo imperfectiones, infirmitates, ignorantiam aliosque defectus suorum pœnitentium, cæterosque ministerio huic laborioso ac difficili annexas ærumnas (f): sed præsertim in Confessario Caritas illa propriæ rei oblita esse debet, qui ad unam Dei gloriam ac pœnitentium suorum salutem debet intendere. Cùm certum sit, eum, qui propriæ rei studio ducitur, brevi in odium & contemptum incurrere; nedum pœnitentium suorum confidentiam sibi habeat.

(g) Conc. Mediol. I. citat.

Quæ hactenùs de Confessorum dotibus diximus, paucis istis Sancti Caroli ad Episcopos suæ Provinciæ verbis in primo Concilio Mediolanensi (g) continentur. *In probandis Confessoribus hanc rationem habeant Episcopi, ut pii, benè morati, docti, prudentes, de animarum salute soliciti & fideles custodes sint eorum quæ in Confessione dicuntur.*

CASUS PRIMUS.

IRENÆUS Episcopus simplicem Sacerdotem, etiam non approbatum, sibi Confessarium elegit. Nunquid validæ sunt ejus apud ipsum Confessiones?

RESPONS.

(h) S. Thom. in dist. 17. q. 3. art. quæstiunc. 4. ad 4.

Nullus est dubitandi locus de validitate Confessionum hujusce Episcopi: nam, ut observat Sanctus Thomas (h); *Quia Prælatis incumbit Sacramenta dispensare, quæ non nisi mundi tractare debent, ideò concessum est eis à jure, quod possunt sibi eligere proprios Confessores; qui, quantùm ad hoc sunt eis superiores: sicut etiam unus Medicus ab alio curatur; non in quantùm est Medicus; sed in quantùm est infirmus.* Idem docet Sanctus Antoninus (i).

(i) S. Anton. part. Sum. Theol. tit. 17. c. 3. §. 2.

(k) Greg. IX. in cap. *Ne pro dilatione* fin. de pœnit. & remis. lib. 5. tit. 38.

Jus de quo loquitur Sanctus Thomas, in Decretali Gregorii IX. continetur (k). En ejus verba: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis & aliis superioribus nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui Superioris licentiam, providum & discretum sibi possint eligere Confessorem.*

CASUS II.

NICOSTRATUS, apud Parochum suum confitens qui in Confessione ipsi dixit, non licitam esse & usurariam venditionem quamdam, quam fecit, retulit, multos eosque graves Authores cum eo non sentire, & quidem duos tresve nominavit, qui probabant & ab usurâ vindicabant hujusmodi venditionem. Nunquid in eo casu Parochus contrarium

tium sentiens potuit, aut etiam debuit Nicostrati sententiam amplecti; quòd pro se opinionem haberet probabilem?

RESPONS.

Parochus ille Nicostrati opinionem non magis sequi tenetur, quàm Judex rei sententiam, aut Medicus ægri voluntatem; & qui propositionem hanc tueri contendit, is vult, ut dux viæ à cœco se duci permittat; cum è contrà pœnitentis sit, se totum Confessoris sui permittere, ut ait Author operis, quod Gratianus Sancto Augustino adscribit, his verbis (a): *Ponat se omninò in potestate Judicis, in judicio Sacerdotis, nihil sibi reservans sui, ut omnia, eò jubente, paratus sit facere, pro reparandâ animæ vitâ, quæcumque faceret pro vitandâ corporis morte.* Quibus verbis utitur Magister Sententiarum, ad probandum, quod dubia sua Confessori proponere debeat pœnitens, & ab eo illorum solutionem exspectare (b). Igitur pœnitentis sui opinionem, tanquam regulam sibi proponere non debet Confessarius, sed Scripturam Sacram, Concilia Patresque; alioquin damnationis illius periculum subiret, & pro eo in tremendo Dei judicio sponderet; cùm pœnitentis ruina & Confessarii perniciem secum trahat, juxta illud Christi Domini (c): *Cœcus autem, si cœco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Sed nullum sibi imminet discrimen oppositam sequendo regulam, ut ex hoc alio Scripturæ Sacræ testimonio constat (d): *Si, dicente me ad impium; morte morieris, non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur à viâ suâ impiâ & vivat; ipse impius in iniquitate suâ morietur, sanguinem autem ejus de manu tuâ requiram. Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & à viâ suâ impiâ: ipse quidem in iniquitate suâ morietur, tu autem animam tuam liberasti.* Ex quibus utique verbis facilè intelligere potest Confessarius, quanto se committit periculo, dùm contra propriam suam conscientiam erga pœnitentem agit, ipsique suadet aut etiam approbat quod potiùs falsum, quàm verum; illicitum quàm licitum existimat; quòd ejus propensioni lenocinari aut ejus indulgere malit cupiditati, quàm ipsum cogere ad vim sibi quampiam faciendam.

Perniciosam tamen hanc regulam inducere temerè conati sunt ultimi sæculi Authores quidam parùm intelligentes, in quos verè cadit id ipsum, quod de Confessariis adulatoribus asserit Sanctus Cyprianus (e), qui sub specie misericordiæ, jucundam credulitatem in Ecclesiam introducere nituntur, & à quibus sic absolventibus datur, *Irrita & falsa pax*, inquit Sanctus Martyr, *periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura..... operiuntur morientium vulnera, & plaga lethalis, altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur. Imperitus est Medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contractat, & in altis recessibus viscerum sinus, dùm servat, exaggerat; aperiendum vulnus est & secandum.... Vociferetur & clamet licet & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias agit postmodum; cùm senserit sanitatem.* Quò redit istud Sancti Augustini præclarè dictum (f): *Non audit Medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem.*

Fatendum tamen, quòd, si verè Confessario foret persuasum, opinionem sui pœnitentis defendi posse, hoc est, esse probabilem; tunc ei absolutionem posset impertiri; quandoquidem tunc contra proprium lumen, hoc est, contra conscientiam suam non ageret. *At si Confessarius*, inquit Navarrus (g), *non adeò forti ratione nititur, vel pœnitens utitur pari, vel ferè pari, & habet pro se doctorem aliquem clarum; poterit eum absolvere, ut post Adrianum, in 4. de confessione q. 5. dubio 7. tenuimus de Pœnit. dist. 6. n. 66.* His addimus; 1. Confessarium posse absolvere pœnitentem, qui; cùm aliquâ sit scientiâ prædìtus, probabilius existimat, quod Confessario suo minùs probabile videtur. 2. Confessarium similiter posse absolvere pœnitentem, qui de probabilitate apprimè instructus, bonâ fide existimat, probabilius esse, quod sine peccato liceat sequi opinionem minùs probabilem; modò verè sit probabilis eo sensu, quo à Theologis intelligentibus affirmatur: quod accipiendum est, cùm de restitutione agitur.

(a) Apud S. Aug. lib. 1. de vera & falsa Pœnit. in can. *Consideret.* 1. de Pœnit. dist. 5. §. 6.

(b) Mag. Sent. l. 4. dist. 16.

(c) Matth. 15. 14.

(d) Ezech. c. 1. 18. & 19.

(e) S. Cyprian. serm. de Lapsis. ant. med.

(f) S. Aug. in Psalm. 21. enarrat. 2. n. 4.

(g) Navarr. Manu. c. 16. n. 4.

CASUS III.

VICTOR, peccata mortalia confessus, indictam sibi per sex menses quâlibet Feriâ sextâ jejunii pœnitentiam, licèt æquam & sibi possibilem acceptare noluit, peccata sua in Purgatorio expiare malens; eò quòd jejunare non posset, nisi res familiæ atque amicis suis nota esset; quâ re eorum in se cavillationem converteret, eisque incontinentiæ se reum esse; suspicionem injiceret. Nunquid Confessarius ejus infirmitati, absolutè loquendo, indulgêre potest, eumque ita dispositum absolvere?

RESPONS.

Victorem in casu proposito, illæsâ conscientiâ suâ absolvere nequit Confessarius: est enim illa regula certa, quam religiosè observare tenetur quilibet Confessor, pœnitentem videlicet, qui peccata confessus satisfactionem convenientem, ac peccatorum suorum gravitati numeroque, nec non propriis viribus suis accommodatam recusat, absolutione prorsùs esse indignum, quia absque mortali pœnitentiam talem recusare non potest: quocirca pœnitentem hunc non absolutum remittere tenetur Confessor, si in suâ repulsâ perseveret; nedùm infirmitati ejus obsequi possit.

Ratio hujus decisionis est, quia Christus non solùm peccatores solvendi potestatem Sacerdotibus contulit, sed etiam eosdem ligandi, aut absolutionem denegando, aut non eam, nisi post injunctam satisfactionem concedendo: eo nimirùm sensu intelligi debent hæc verba Christi (h): *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram erit solutum & in cælis.* Sic enim verba illa explicant Patres Tridentini (i): *Nam claves Sacerdotum non ad solvendum duntaxat*, inquiunt, *sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt & docent.* Nolente Deo peccatores à pœnis peccato suo debitis eximere, nisi eas pœnitentiâ redimant: justa igitur de causâ antiquus Author operis, quod Gratianus Sancto Augustino tribuit, in præcedenti responsione laudati, (k), vult, ut verè pœnitens ex nutu & judicio Sacerdotis omninò pendeat, & omnia sua confessus peccata, cuncta, quæ imperabit, facere sit dispositus, quo amissam peccato animæ vitam recuperet: *Et hoc cum gaudio*, inquit, *quia vitam recuperat infinitam, ut Deus. Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differendâ morte moriturus.*

Addi etiam potest, ad Sacramenti Pœnitentiæ integritatem, necessariam esse à Sacerdote impositam satisfactionem, clarè definiente Concilio Tridentino (l), quòd *Contritio, Confessio & Satisfactio, quæ, quatenùs in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenam & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes pœnitentiæ dicuntur.* Unde sequitur, quòd is, qui injunctam sibi à Confessario satisfactionem adimplêre non vult, peccatorum suorum remissionem obtinêre nequit; quamvis eam obtinêre valeat ante satisfactionem actualem, modò sincerum eam adimplendi propositum habeat.

Confirmari potest etiam hæc decisio tanquam certum supponendo, quòd Christus ligandi atque solven-

(h) Matth. 16. 19.

(i) Conc. Trid. sess. 14. c. 8.

(k) Cit. can. *Consideret.* 1. de Pœnit. dist. 5. §. 6.

(l) Conc. Trid. sess. 14. c. 33.

solvendi potestatem conferens Sacerdotibus, Peccatores ipsis, ut reos Judicibus, subjecit, hoc est, eis obedientiam imperavit, satisfactionem, quam pro gravitate criminum imponendam judicant, accuratè perficiendo; quare primis Ecclesiæ temporibus ad Sacram Communionem nemo pœnitens admittebatur, nisi post adimpletam, quæ sibi imposita fuerat, satisfactionem: Unde Tertullianus (a): *Quàm porrò ineptum*, inquit, *quàm iniquum pœnitentiam non adimplêre, & veniam delictorum sustinêre. Hoc est pretium non exhibêre, & ad mercem manum emittere.* Indignum itaque absolutione, quam proinde illi recusare debet, peccatorem judicabit Confessarius, nisi idonea quæ jubet, & ad vires ejus accommodata opera satisfactoria velit adimplêre: Omnis namque peccator de suo delicto pœnitentiam agere tenetur; nisi in suo peccato emori cupiat, juxta illud Evangelii (b): *Si pœnitentiam non egeritis, omnes simul peribitis*; quod intelligendum est de laboriosis ac satisfactoriis pœnitentiæ operibus ex hoc alio ejusdem Evangelii testimonio (c): *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ*; Per hæc enim opera fructusque pœnitentiæ justitiæ Divinæ satisfacimus per virtutem; quam habent ex infinitis Christi satisfactionibus, ut ait Concilium Tridentinum (d): *In quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri & per illum acceptantur à Patre.* Et quidem, si valdè dubia sit ex Sancto Augustino pœnitentia, quæ ad mortem usque differtur; Quæ est ista hominis stultitia, ad ignem purgatorium pœnitentiam suam differre; in quo jam nec liberæ sunt nec proindè meritoriæ satisfactiones? Et aliundè, ut definivit Synodus Tridentina (e), per solam cessationem à peccatis non vera fit à Christiano pœnitentia; nisi huic adjungantur confessio & satisfactio per jejunia & alia hujus vitæ pia opera? Reipsa veram suam converfionem in solâ cessatione à peccato reponere non debet peccator: Manus à scriptione cessans, jam scripta non delet, nec silentio suo præteritas obtrectationes lingua reparat; neque ab ære alieno fit liber debitor, qui nova non contrahit credita: Uno verbo, pœnitens, si verè sit conversus, quantùm in se est, Dei, quem peccato suo offendit, justitiæ debet satisfacere. *Quid enim prodest*, ait Author antiquus (f), *confiteri flagitia, si confessionis vocem non sequitur afflictio pœnitentiæ..... signum ergo veræ confessionis non est in oris confessione; sed in afflictione pœnitentiæ. Tunc namque benè conversum peccatorem cernimus, cùm dignâ afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur.* Ita etiam Sanctus Augustinus his verbis (g): *Non enim sufficit mores in meliùs commutare & à factis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfaciat Deo.*

Denique Sanctus Cæsarius in sermone, anteà Sancti Augustini operibus inserto (h), de iis loquens, qui, cùm gravia admiserint peccata, de iis satisfacere in altera vita præsumunt, sic dicit: *Illi autem*, inquit hic Sanctus, *qui capitalia crimina committunt, si quandiù vivunt, ea redimere pœnitentiæ medicamentis noluerint, ad illum ignem, de quo dicit Apostolus*: Ille autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem (i)..... *venire non poterunt; sed magis illam divinam & irrevocabilem sententiam audituri sunt* (k): Discedite à me maledicti in ignem æternum. *Et ideo qui ab istâ perpetuâ pœnâ, & ab illo purgatorio igne desiderant liberari, crimina capitalia non admittant, aut si jam commiserint, fructuosam agant pœnitentiam. Nullus debitæ gravioris pœnæ accipit veniam, nisi qualemcumque etsi longè minorem, quàm debeat, solverit pœnam. Ita enim impertitur à Deo largitas misericordiæ, ut non relinquatur etiam justitia disciplinæ.* Ita ille Sanctus (l).

Cæterùm hactenùs dicta intelligi debent de satisfactionibus prudenter injunctis, ex quibus neque scandalum neque infamia oriantur.

(a) Tertull. lib. de Pœnit. c. 4. n. 6.
(b) Luc 13. 5.
(c) Luc. 3. 8.
(d) Conc. Trid. sess. 14. c. 8.
(e) Idem. cit. sess. 14. c. 4.
(f) Apud S. Greg. l. 6. in 1. Reg. 15. c. 2. in hæc verba. *Sed nunc honora me coram senioribus populi.*
(g) S. Aug. serm. 351. n. 12. in can. *Non sufficit.* 63. de Pœnit. dist. 1.
(h) Apud S. Aug. serm. 104. n. 3. in append.
(i) 2. Corinth. 3. 15.
(k) Matth. 25.
(l) Can. *Nullus.* 4. de Pœnit. dist. 1.

CASUS IV.

Nunquid Lucilius Publii Confessor, qui pro comperto habet, Publium ignorare rem, quæ naturâ suâ est mortale peccatum, & quam in confessione nunquam declarat; tenetur sub reatu peccati, ei statum suum manifestare?

Respons.

Diximus 1. Confessarium tenêri ad manifestandam suo pœnitenti ignorantiam ejus vincibilem, atque adeò culpabilem. Ratio est, quia Confessarius quilibet proprii Pastoris vices obit in pœnitentem; unde uti talis tenetur eum veritatem edocêre, atque ignorantiam ejus tollere. Tunc enim, ut ad Sacramentum pœnitentiæ malè dispositum cum habêre debet Confessarius: & aliundè prudenter judicare potest, pœnitentem hunc, conscientiæ suæ stimulis agitatum, ad meliorem frugem esse rediturum. Ita Sotus (m), Aragonius (n) & alii multi, quos laudat Bonacina (o).

2. Ad idem etiam tenetur Confessarius in casu ignorantiæ invincibilis; cùm moniti sui felicem esse futurum exitum prævidet.

3. Idem dicendum; quando Confessarium interrogat pœnitens. Tunc enim à veritate patefacienda abstinêre omninò non potest; eique omnis prohibetur dissimulatio.

4. Confessarius non tenetur pœnitentem suum monere, qui ignorantiâ juris aut facti, verè invincibili laborat, cùm ex monito suo nullum felicem prospicit futurum esse exitum; aut cùm moraliter ei certum est, felicem hunc exitum non fore absque gravi scandalo aut notabili infamia, aut aliquo alio damno gravissimo; exceptis iis casibus, in quibus publicum damnum ageretur. Quod quidem probat Decretalis Innocentii III. (p), in quâ summus hic Pontifex, loquens de matrimonio duorum invalido propter cognationem eorum in quinto gradu, tunc prohibito, de quo invalidè fuerant dispensati, sic dicit: *Dissimulare poteris ut remaneat* (vir nobilis N.) *in copulâ sic contractâ, cùm ex separatione, sicut asseris, grave videas scandalum imminere.* Sed cùm ex monito suo felicem jure præsumit exitum fore Confessarius; tunc silêre non potest: ut docet Bonacina post undecim, quos laudat Authores (q); cùm silens, & pœnitentem in eâ, quâ laborat ignorantiâ, relinquens, contra propriam ageret conscientiam suam, quâ bonum ejus spirituale se monito suo curaturum cognosceret.

Diximus: *exceptis iis casibus, in quibus damnum publicum ageretur.* Tunc enim veritatem pœnitenti suo manifestare tenetur Confessarius; eumque ignorantiâ ejus, licèt invincibili liberare: quia publicum privato bono est anteponendum, ut docent omnes Theologi.

5. Ignorantiæ juris nomine, intelligimus ignorantiam juris humani. Nam, quod pertinet ad ignorantiam juris naturalis & divini, certum est, quòd veritatem dissimulare non potest Confessarius ignoranti; licèt irritum fore monitum suum prævideat. Quod probari potest, 1. quia, licèt Confessarius pœnitentis sui, quantùm in se est, salutem curare debeat, non potest tamen cum præjudicio juris naturalis & divini; cui semper eum conformem esse necesse est, etiam cum periculo pœnitentis sui, qui juri huic obtemperare recusans, Dei, ejus authoris, se inimicum declarat.

2. Quia Confessarius rem de se malam nunquam approbare potest; neque veritatem, quæ cognosci debet opprimere. Atqui id ipsum præstaret, veritatem in hoc casu tegendo ac dissimulando: Nam *error, cui non resistitur, approbatur; & veritas, cùm minimè defensatur, opprimitur*, ut ait Innocentius I. (r), qui addit: *Negligere quippè cùm possis*

(m) Soto. in 4. dist. 10. q. 1. art. 4.
(n) Arragonius. in 2. 2. q. 33. a. 6.
(o) Bonacina. tract. de matrim. q. 3. puncto ultimo. n. 2.
(p) Innoc. III. in cap. *Quia circa.* 6. de consang. & affinit. l. 4. tit. 14.
(q) Bonacina citato loco.
(r) Innoc. I. in can. *Error.* 3. dist. 83.

possis (scilicet ex officio, inquit Glossa) (*a*) *deturbare cùm re perversos; nihil aliud est quàm fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.*

(*a*) Glossâ hic, v. *possis.*

3. Quia contrarium defendendo falsum supponitur 1. in eo quod supponitur, cognosci posse, ignorantiam in pœnitente, esse invincibilem, licèt eum non interroget Confessarius; nec consequenter de qualitate ipsius ignorantiæ certus esse possit: constat quippè ignorantiam invincibilem à vincibili vix secerni posse; quantumvis accuratè interrogetur is, qui eâ laborat. 2. Quia supponitur, Confessorem tunc posse absolvere suum pœnitentem, de ignorantia ejus non præmonitum; atque ita eum judicare sufficienter dispositum ad recipiendam gratiam Sacramenti. Atqui falsum supponitur, neque enim ad Sacramentum Pœnitentiæ ritè dispositus esse potest pœnitens, nisi verè Deum super omnia diligat; quo pacto autem supponet Confessarius suum pœnitentem diligere Deum super omnia; cùm sibi persuasum habeat, fore ut, ab eo spernantur monita sua; & è contra rectam veritatis semitam sequi recusaturus sit? Neque enim super omnia Deus potest diligi, absque sincero omnia peccata vitandi proposito, & cuncta potiùs perpetiandi mala, quàm si vel unum admittatur. Igitur, cùm pœnitens ille non ita sit dispositus, ut supponit Confessor, nec etiam sufficienter est dispositus ad recipiendam absolutionem. Igitur falsum, iterùm dico, supponit Confessarius, cùm pœnitentem sufficienter dispositum supponit. Denique falsò etiam ponitur suppositio, cùm affirmatur, pœnitentem Confessoris sui monita esse contempturum: Quis enim audeat asserere, ipsum potenti divinæ gratiæ auxilio adjutum, ignorantiam suam aut pertinaciam non esse superaturum? Ambiguo itaque Confessarius nitetur tantùm dubio, quod ex regulis Caritatis pro futurâ sui pœnitentis emendatione debet interpretari. Hæc igitur sequens principia, Lucilius, Publii Confessarius, erga pœnitentem suum, gerere se debet in specie propositâ. Videsis casum sequentem.

CASUS V.

Gregorius, Tolosæ Parochus, Eduardum in confessione audiendo, agnoscit, ipsum à decennio cum Mariâ habitare, tanquam cum uxore suâ, quæ re ipsa non est; quòd invalidum sit eorum matrimonium ob defectum præsentiæ proprii eorum Parochi. Nunquid potest, aut etiam debet ipsum absolvere à peccatis ejus, non priùs ipsi manifestatâ matrimonii ejus invaliditate?

Respons.

Si Gregorium de validitate matrimonii sui consuluerit Eduardus; sive dubium aliquod, aut aliquam eâ de re animi anxietatem significârit; certum est, quòd à manifestandâ ipsi veritate abstinêre non potest ille Parochus, eique copulam cum Maria prohibêre debet; donec legitimi Superioris authoritate matrimonium eorum in integrum fuerit restitutum.

Ratio est, quia Confessor quilibet est Pastor, Pater, Judex, & Medicus Spiritualis Pœnitentis sui, ut ait Concilium Senonense an. 1528. (*b*); ideoque dubia ejus dissolvere, & convenientia animæ malis adhibêre debet remedia. *Confessarius enim*, inquit Sylvius, (*c*) *est Doctor, Consultor, Medicus & Judex Pœnitentis. Ideoque debet ipsum docere, ei benè consulere, diligenter curare & ad peccatorum singulorum confessionem & detestationem inducere, ut sententiam ferat quam oportet.* Idem docet Bail (*d*) atque in hanc veritatem consentiunt omnes Theologi.

(*b*) Conc. Senon an. 1528. Decreto 10. de Confessione.
(*c*) Fr. Sylvius in supplem. 3. part. S. Thom. q. 8. art. 5. quæsito. 7.
(*d*) Lud. Bail. de exam. Confessar. q. 45. pag. 230.

Sed si Eduardus in bona fide & ignorantia inculpabili versetur; Gregorius ipsum de statu suo monêre non tenetur; si justè præsumat, nullum fore monitionis suæ fructum; & etiam minùs tenetur, si grave inde futurum prævideat scandalum, uti facilè solo divortio fieri posset.

Istam difficultatem sic solvit Dominicus Sotus (*e*), & mulieris affert exemplum, quæ ante Concilii Tridentini tempus, quo scribebat Author ille, clandestinum iniisset, sed non consummatum matrimonium cum uno homine, & quæ alteri posteà publicè nupsisset his verbis: *Exempli gratia*, inquit Doctor ille, *est mulier, quæ clandestinè nupsit uni, cum quo copulam non consummavit, & posteà in publico alteri matrimonio conjungitur, ex quo filios suscepit, putat secundum illud matrimonium esse validum, cùm tamen omni procul dubio non sit nisi primum; utrùm teneatur Confessarius illam admonêre. Nam quod non teneatur ex hoc maximum argumentum, id quod non prodesse, sed obesse potest, sub præcepto caritatis non cadit: sed admonitio illa est ejusmodi; nam quamvis mulier illa in judicio juret illum non esse suum, sed alienum, nulla ei adhibebitur fides; sed cogetur manere cum secundo, cui in facie Ecclesiæ conjuncta est. Imò si separarentur, manerent filii patrimonio destituti, quia haberentur illegitimi. Nullus ergo erit talis admonitionis fructus.* Cui propositæ quæstioni hanc responsionem, solutioni nostræ omninò conformem subjicit hic Theologus: *Si autem ignorantia*, inquit, *sit eorum quæ non omnes tenentur scire, sive sit juris divini, sive humani; tunc distinguendum est. Si Sacerdos viderit quod possit prodesse, idque sine gravi scandalo, tunc tenetur rem detegere: si verò videt, quod nullatenùs prodesse potest, aut sine gravi scandalo, tunc tenetur tacêre & dissimulare, si non interrogatur, aut si alter non confitetur de illo, tanquam de re scrupulosa. Verbi gratia in exemplo præsenti, ignorantia est divini juris, nescire quod matrimonium primum sit validum, & secundum irritum; sed tamen non omnes tenentur scire: imò inter Sacerdotes plurimi id ignorant. Videt tamen Sacerdos quod maritus non credet uxori dicenti, quòd primò fuerat alii nupta: imò à judice compelletur manere cum illo. Quare tunc nihil aliud Sacerdos, si diceret, ageret, quàm cogere miseram mulierem, ut nunquam possit debitum petere, imò neque reddere, nam cùm sciat illum non esse suum; sit subindè quòd ad illum quomodocumque accedere est fornicari: quod priùsquam faciat, mori debet. In hoc ergo casu tacendum est.* En decisio docti hujusce Theologi Hispani, qui eam ex hoc Sancti Augustini (*f*) præclarè dicto confirmat; *Si scirem tibi non prodesse, non te terrerem*: Cui statim nasciturum ex diremptione matrimonii scandalum subjungit.

(*e*) Dom. Sotus in 4. dist. 18. q. 2. art. 4.
(*f*) S. Aug. in can. *Si quis.* de Pœnit. dist. 7.

Ex hac doctrina, quam sequuntur Navarrus, Corradus, Bail, Sylvius, Author Colloquiorum Diœcesis Agathensis (*g*), aliique complures, manifestè liquet, ignorantiam inculpabilem à fortiori ad jus tantùm humanum pertinêre, ut in casu, quem proponimus, vel cùm de facto simplici agitur, Confessarium, quem nec consulit, nec interrogat suus pœnitens, quique nec dubio, nec scrupulo eâ de re angitur, tunc dissimulare debêre id ipsum, quod cognoscit, tacendo. *Et idem est de ignorantia juris humani*, inquit Sotus, *ut si ignorans putet matrimonium in quarto gradu esse licitum, aut ignorantiâ facti, ut si ignoret maritum suum esse sibi consanguineum, cùm tamen sit.*

(*g*) Colloq. Agath. Colloq. 11. q. 8.

Confirmari potest hæc decisio authoritate Innocentii III. (*h*) qui de obreptitiâ Matrimonii dispensatione consultus à quopiam sic respondet: *Dissimulare poteris*, inquit hic Papa, *ut remaneat in copulâ sic contractâ, cùm ex separatione, sicut asseris, grave videas scandalum*

(*h*) Innoc. III. in cap. *Quia circa.* 6. de Consang. & affinit. Lib. 4. tit. 14.

ſcandalum imminêre. Eodem nixus fundamento exiſtimat Navarra (*a*) Confeſſarium non poſſe detegere invaliditatem talis diſpenſationis illi, qui eam bonâ fide ignorat; quando adeſt periculum, ne quid deterius eveniat. *Cui conſequens eſt etiam Confeſſarium poſſe abſolvere Confitentem, quem videt ignorantiâ juris humani probabili à peccato excuſari; præſertim ſi ſuſpicaretur, eum veritatem monitum, illam non amplexurum.* Ob eandem denique rationem aſſerit Corradus (*b*) cum Soto, non eſſe monendam uxorem de impedimento ante ſuum matrimonium contracto ex admiſſâ fornicatione cum fratre mariti ſui, ſi ſit bonâ fide, & in ignorantia inculpabili verſetur.

(*a*) Navarr. in c. *Si quis autem* de pœnit. diſt. 7. tom. 1.

(*b*) Corradus. 1. part. quæſito 141. & Lud. Bail. de exam. pœnit. 3. part. q. 4. pag. 497.

Juvat hîc advertere cum Ludovico Bail (*c*), à Confeſſario, monendum eſſe pœnitentem ſuum, qui ignorantiâ inculpabili laborat, cùm eum brevi ab alio eſſe monendum prævidet, qui neceſſariam in monitione ſua non adhibebit prudentiam. *Quod idem faciet Confeſſarius, quando prævidet brevi monendos eſſe de impedimento ab iis, qui non ita prudenter monerent, ſicut ipſe poterit.*

(*c*) Lud. Bail. de exam. Confeſſar. q. 45.

CASUS VI.

Claudius in Confeſſione declarat, ſe mortale peccatum impudicitiæ cum Cœcilia, Patruele ſuâ, quâcum habitat? admiſiſſe; eodem die Cœcilia & immediatè poſt Claudium alia ſua peccata hoc prætermiſſo, eidem declarat Confeſſori licèt eam generatim hac de re interroget. Nunquid eam abſque peccato abſolvere poteſt Confeſſarius, qui certò novit, illam ab admiſſo illo impudicitiæ delicto non eſſe confeſſam?

Respons.

Intereſt ſtatim advertere, quòd Confeſſarius, cui viâ tantùm confeſſionis notum eſt Cœciliæ delictum, eam interrogando, imprimis cavêre debeat, ne ipſa ſuſpicetur ſibi notum eſſe ejus delictum ex Claudii confeſſione; quia ſigillum Confeſſionis neque directè, neque indirectè quâcumque de causâ, unquam frangere licet; ut conſtat ex his Innocentii III. in Concilio Lateranenſi verbis (*d*): *Caveat autem Sacerdos, ne verbo aut ſigno, aut alio quovis modo aliquatenùs prodat peccatorem &c.* Ideoque Cœciliam ita generatim interrogare debeat, ut ex petitionibus ſuis ſuſpicari non poſſit, Claudium ſibi jam in confeſſione declaraſſe peccatum, cujus ipſa eſt conſcia.

(*d*) S. Greg. in can. *Sacerdos*. 2. de pœnit. diſt. 6. & Conc. Later. ſub. Innoc. III. in cap. *Omnis*. 12. de pœnit. & remiſſ. lib. 5. tit. 38.

Hoc præſuppoſito; exiſtimamus, quod ſi delictum ſuum negare perſeveret Cœcilia, eam Confeſſarius debet abſolvere; modò nulla aliundè ſubſit cauſa ipſi prorogandæ abſolutionis; cùm in hoc caſu eam ipſi denegare non poſſet, niſi fracto, ſaltem indirectè confeſſionis Claudii ſigillo. Deindè pœnitentis ſui verbis ſeu pro ſe, ſeu contra ſe loquentis, fidem adhibere tenetur Confeſſarius: *In foro autem pœnitentiæ*, inquit Sanctus Thomas (*e*) *creditur homini pro ſe & contra ſe.* Addi poteſt etiam, à Claudio delictum illud, quod confeſſus eſt, falsò ſupponi potuiſſe ob ſpecialem quemdam finem Confeſſario ignotum; quem etiam detegere non poteſt. Ita nobiſcum in hoc ſentiunt Angelus de Clavaſio, Sylveſter Navarra, & qui eos laudat Sylvius, (*f*) duas Confeſſario ſic impedito cautiones ſuadens. *Ut autem nullam det cauſam ſuſpicandi de confeſſione alterius*, ait inclytus hic Theologus, *debet his cautelis uti: prima: ne de illo peccato roget ſtatim à principio; ſed inter alia. Secunda: ſi interrogatus negaverit; nihil replicet ſuper iſto; ſed quando poteſt citra ſuſpicionem, generaliter hortetur ad integritatem confeſſionis.* Subjungit etiam hic Author: *Et eum, etiamſi perſiſtat negare, abſolvat.* Cujus quidem rei mox allatas affert rationes.

(*e*) S. Thom. quodlibet. 1. q. 6. art. 12.

(*f*) Sylvius in ſupplem. 3. part Sum. S. Thom. 4. 49. art. 2. quæſit. 7. Concluſ. 3. & apud eum Angelus de Clavaſio. v. *Confeſſio*. ultimò. q. 6. Sylveſter v. *Confeſſio*. q. 16. & Navarr. Manual. c. 8. n. 17.

Sed ſi Confeſſario illi notum eſſet Cœciliæ peccatum, aliundè, quam ex Confeſſione certò cognitum, & inſuper pro comperto ſimiliter habêret, illam non eſſe confeſſam alteri Sacerdoti ab illo peccato admiſſo; tùm eam abſolvere non poſſet, niſi ſacrilegii ipſius particeps fieret, ob triplicem rationem.

Prima eſt: quia Confeſſor eſt Pater ſpiritualis ſui pœnitentis, atque ut Pater nunquam ſine crimine ad necem filii ſui voluntariè conferre poteſt; ita Confeſſarius in nullo caſu ad exitium ſui pœnitentis, qui Sacramentum mortalis peccati conſcius, poſtulans, venenum animæ, non ſalutare petit remedium, & exitium ac mortem ſuam gratiæ atque ſaluti anteponit. *Hoc non eſt curare; ſed ſi dicere verum volumus, occidere*, ait Sanctus Cyprianus (*g*), loquens de abſolutionibus præpoſterè conceſſis.

(*g*) S. Cyprian. Epiſt. 30. juxta Pamelium & 31. juxta Dodwel.

Secunda: quia Confeſſor eſt etiam Medicus animæ ſui Pœnitentis, ut ait Sanctus Carolus Borromæus (*h*) poſt Guillelmum Pariſienſem (*i*): ut igitur Corporalis Medicus perniciosam & lethalem medicinam ægro ſuo, quantumvis petenti, nunquam porrigere debet: Ita, & etiam à fortiori Confeſſarius abſolutionem ſine crimine ei conferre nequit, qui peccatum mortale negat, cujus pro certo illum eſſe reum novit, aliâ ratione, quàm ex confeſſione ſocii peccati; cùm ex tali abſolutione coram Deo magis, quàm antè, eſſet damnabilis.

(*h*) S. Carol. Act. Eccleſ. Mediolan. part. 4. tit. *Quid Parochus generatim doceat* &c.

(*i*) Guillel. Paris. tract. de ſacram. pœnit. c. fin.

Tertia denique: quia Confeſſarius eſt diſpenſator Sacramentorùm, juxta illud Apoſtoli (*k*): *ſic nos exiſtimet homo, ut Miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei*: Atqui fidelis Diſpenſator Sacramentum ei concedere nequit, quem eo indignum eſſe certò novit; cùm è contrà illius eſſet profanator & diſſipator: Unde in Confeſſario, tanquam dos maximè neceſſaria, requiritur prudentia, quæ in eo poſita eſt, ut pœnitentis ſui habitum intimè cognoſcat, eique convenientia præſcribat remedia, quibus ab habitu mortalis peccati poſſit revocari; ne inter ignavos illos & imprudentes numeretur Confeſſarios, de quibus ſic loquitur Sanctus Cyprianus (*l*): *Irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura..... Operiuntur morientium vulnera & plaga lethalis, altis & profundis viſceribus inſixa, diſſimulato dolore contegitur*: Quare ex Sancto Auguſtino (*m*) non miniſterii ſui duntaxat excellentiam & ſanctitatem, ſed & finem, animarum videlicet juſtificationem perpendere accuratè debent Confeſſarii. *Officium quippè eorum*, inquit Sanctus hic Doctor, *non officio, ſed fide penſandum eſt, ut ſcilicet, non tantùm ſi bonum eſt quod facimus; ſed præcipuè ſi bonum eſt propter quod facimus, cogitemus.* Quocirca talem de quo in caſu præſenti agitur, pœnitentem abſolvens Confeſſarius, non minùs eſſet reus, quàm Medicus, qui pro ſalubri remedio, lethale venenum ægroto porrigeret, indigno obſequio ipſum interea ſanie & putredine confectum deſerens, uti jam diximus. *Medicus crudelis eſt*, inquit etiam idem Gratiæ Doctor (*n*) *qui exaudit hominem, & parcit vulneri & corruptioni.*

(*k*) 2. Corinth. 4. 1.

(*l*) S. Cyprian. ſerm. de Lapſis ante medi.

(*m*) S. Aug. in Pſalm. 118. ſerm. 12. n. 2.

(*n*) Idem in Pſ. 31. ſerm. 2. n. 10.

CASUS VII.

Juvenalis, Parœciæ Confeſſarius, Benedictum, qui ſe Deum præ iræ impetu impiè ejuraſſe ſæpè ſæpiùs in confeſſione declarabat, poſtulavit, nùm olim peccatum illud jam eſſet confeſſus, Quod declarare renuit Benedictus exiſtimans, ſe non tenêri ad Confeſſionem peccatorum, quæ jam clavibus fuerant ſubjecta. Quâ de re quæritur, utrùm ab eo talem confeſſionem exigere jure poſſit Juvenalis; & ipſi eam facere renuenti abſolutionem denegare?

Respons.

Nonnulli Morales Theologi, qui propugnârunt, Confeſſarium à ſuo Pœnitente jure non poſſe exigere talem declarationem in hoc Sancti Thomæ doctrinam non amplexi ſunt: nam clarè docet Angelicus Doctor (*o*), Confeſſario jus illud competere. Quia ipſi ſæpiſſimè neceſſaria eſt hujuſmodi

(*o*) S. Thom. in 4. diſt. 22. q. 1. art. 4. in corp.

modi Confessio; ut accuratiùs noscat, tùm quam ei satisfactionem sit injuncturus, & quâ eum à pravo habitu revocet; tùm ut eum ad sinceram pœnitentiam inducat; sed juvat hîc integrum S. Doctoris proferre testimonium. *Videtur*, inquit, *distinguendum esse, quod in confessione est aliquid exponendum dupliciter. Uno modo, directè: & sic exponi dicitur, cujus abolitio per confessionem quæritur: & sic peccata dimissa recidivans nullo modo confiteri tenetur, nec in generali, nec in speciali, cuicumque confiteatur. Alio modo, indirectè, sicut illud, sine quo sciri non potest debitus satisfaciendi modus. Cùm enim contritio, secundùm quod est de necessitate salutis, votum confessionis & satisfactionis debita includat; tenetur ille qui confitetur Sacerdoti, exponere ea quibus Sacerdos possit scire, qua satisfactio sit congrua injungenda..... Et per hunc modum tenetur recidivans notificare peccata dimissa, quantùm sufficit ad hoc quod sciatur, quæ satisfactio est ei injungenda. Ut si ipse frequenter lapsum carnis passus est ex aliqua occasione; illa occasio præscindatur per satisfactionem; & sic de aliis peccatis, & ad hoc videtur sufficere confessio dimissorum peccatorum in generali.* Tùm subjungit Sanctus Doctor: *Tamen quantùm ad aliqua specialia oportet descendere, secundum quod confitens viderit opportunum. Non enim potest in his aliqua certa mensura præfigi.* Quod cùm ita sit, dicendum, Juvenalem à suo pœnitente jure posse exigere, ut sibi generatim saltem declaret, nùm jam olim peccatum blasphemiæ confessus fuerit; quò faciliùs intelligat, quâ eum ratione habêre debeat, hoc est, utrùm eum absolvere debeat, & quam ei satisfactionem debeat injungere. Quam rem si facere, pertinaciter deneget Benedictus, ipsum absque absolutione remittere debet.

CASUS VIII.

FULBERTUS, Sancti Flori Parochus, qui Paschali tempore Germanum Parochianum suum, è domo sua famulam, quâcum à multis annis malè egit, ejicere nolentem absolvere noluit; ab eo per servientem cum duobus testibus interpellatus est ad declarandum, nùm sibi verè absolutionem denegaverit, & ad se absolvendum, aut repulsæ suæ rationem afferendum; cùm in eam rem omnem det ei facultatem promulgandi quidquid voluerit. Quâ de re quærit Fulbertus, 1. utrùm confessionem ejus absque peccato manifestare nequeat, cùm ipse assentiatur. 2. Si ex interpellatione illa in eumdem finem ad jus coram Officiali vocetur, utrùm se præsentem sistere debeat & respondere?

RESPONS.

Id primum Fulberto facere incumbit, ut nimitum de interpellatione Germani omninò sileat; cùm enim talis actio sit temeraria, scandalosa, impia, & Ecclesiæ generatim & Sacramento speciatim injuriosa, ejus rationem habêre nequit, utens facultate sibi ab eo homine concessâ declarandi, cur ipsi absolutionem recusârit; quandoquidem eâ uti non posset absque injuria Sacramenti Pœnitentiæ, cujus est solus Minister, & in cujus Tribunali solus est suorum Judex Pœnitentium, qui judicio suo obedientiam non possunt denegare, quando æquum est, quale est pro certo illud, quod de pravo Parochiani sui habitu tulit.

2. Quod pertinet ad indictum sibi à Germano vadimonium coram Officiali; huic quidem Judici præsentem se debet sistere propter reverentiam Tribunali Ecclesiæ debitam: sed non solùm rationem suæ repulsæ reddere non tenetur, verùm etiam faciens graviter peccaret, aut etiam, si faterêtur, se recusâsse absolutionem. Id unum ergo Officiali respondebit, quòd in Tribunali pœnitentiæ Officio suo, quantùm potest, & debet, fungitur; neque ab ullo terreno Judice exigi potest ratio, quoad absolutionem quam pœnitentibus suis vel concedit, vel denegat; quippè qui eâ in re Deum solum Judicem habeat: quo facto indicti sibi vadimonii liberationem postulabit, omnisque litigii absolutionem.

Et quidem, si tenerentur Confessarii reddere rationem ductûs sui in administratione Sacramenti Pœnitentiæ; hinc fieret, ut præter injuriam Sacramento illatam, indeque certò futurum scandalum; jam officio suo fungi liberè non possent; litiumque formidine perculsi forsan clavium potestate abuterentur nimiâ in suos pœnitentes indulgentiâ; dùm timerent, ne hominum judicio improbaretur æqua severitas, quâ peccatores sæpè excipere tenentur.

Intererest advertere, quòd si Fulbertus à Germano in judicium fuisset vocatus coram Judice Laico, necesse esset, ut ante omnia Episcopum suum consuleret, ejusque mandatis obtemperaret, ut statuit Concilium provinciale Agathense an. 506. 235. Episcopis habitum, cui præfuit Sanctus Cæsarius Arelatensis, sub Alarico Gothorum Rege (*a*) his verbis: *Clericus nec quemquam præsumat apud secularem Judicem, Episcopo non permittente, pulsare; sed si pulsatus fuerit, non respondeat.*

(*a*) Conc. Agathense can. 32.

CASUS IX.

GASTO Sacerdos & Parochus, timens, ne, si Annâ, quâcum libidinosè egit, alteri, quàm sibi admissam impudicitiam confiteretur, hinc ipse fieret infamatus, eam induxit, ut sibi confiteretur; eamque post auditam confessionem ejus, absolvit. Quâ de re quæritur, utrùm hæc absolutio sit valida?

RESPONS.

Quamvis Sacerdos mulierem, quâcum peccavit, confiteri, aut eam de admisso secum crimine absolvere non debeat, sed eam ad alium remittere Confessarium, juxta statutum Eminentissimi Cardinalis Grimaldi Archiepiscopi Aquisextiensis (*b*): fatendum tamen, regulariter loquendo, hujusmodi absolutionem esse validam; modò ad eam sit ritè disposita persona recipiens, ut docet Sanctus Thomas his verbis (*c*): *In tali casu nec Sacerdos deberet audire confessionem mulieris, cum quâ peccavit; de illo peccato; sed deberet ad alium remittere; nec illa deberet ei confiteri, sed deberet licentiam petere ad alium eundi; vel ad superiorem recurrere; si ille licentiam denegaret, tum propter periculum, tùm quia minor est verecundia. Si tamen absolveret, absoluta esset.* Idem docet Sylvius (*d*) post Richardum (*e*), Sotum (*f*), Adrianum (*g*), & Nugnum.

Advertendum tamen absolutionem istam esse quidem validam cum hac Angeli de Clavasio (*h*) restrictione: *Intellige*, inquit, *nisi sit iste casus reservatus per Superiorem. Nam si alicubi seriò prohiberetur talis absolutio; etiam sic ut Parocho auferretur jurisdictio in talem pœnitentem*, ut advertit Sylvius, *respectu peccati, in quo ipse est complex, invalida foret absolutio.* Quocircà, si Confessarius facultatem haberet absolvendi à casibus reservatis, eâ uti non posset in casu proposito, si eam ob id revocasset Episcopus, aut casum hunc aliquo mandato speciatim reservasset; uti illum reipsâ excepit Eminentissimus Cardinalis de Noailles Archiepiscopus Parisiensis (*i*) Mandato suo 2. Januarii an. 1709; cujus hæc sunt verba: *Sacerdotis autem quocum hoc crimen, aut aliud quodlibet tactu aliquo impudico admissum est, ne absolvere illum aut illam possit cum quo aut cum qua crimen admisit, ita revocatur ipso facto facultas omnis, ut erga criminis sui participem planè irrita ac nulla declaretur, quamcumque anteà obtinuerit, aut obtinere posteà possit seu generalis, seu specialis facultas absolvendi à casibus reservatis: nec ipse hanc ejus confessionem audire possit unquam sub prætextu cujuscumque facultatis, etiam tempore jubilei.*

Hinc sequitur, quòd si Gasto sit è Diœcesi Parisiensi, alteràve, in quâ simile vigeat statutum; invalida esset, quam Annæ conferret, absolutio; licèt ei facta esset potestas absolvendi ab omnibus reservatis; quæ in eam rem tùm omninò cessaret; sed si in eâ versetur Diœcesi, ubi quid simile non statuerit Episcopus; tunc absolutio non esset invalida, etsi complicem suam confiteri non deberet, nisi in casu gravissimæ necessitatis, hoc est, in articulo mortis, in quo cessat omnis reservatio.

(*b*) Statutum Card. Grimaldi. n. 9.

(*c*) S Thom. in 4 dist. 12. q. 1. n. 3. quæstiunc. 2. ad 1.

(*d*) Fr. Sylvius var. resolur. v *Confessio* 3. & 5.

(*e*) Richard. de Mediavilla in 4. dist. 17. q. 7.

(*f*) Dominicus Sotus in 4. dist. 18. q. 4.

(*g*) Adrian. in 4. *de Sacram. Confess.* §. Tertium dubium.

(*h*) Ang. de Clavasio v. *Confessio*. 5. q. 7.

(*i*) Mandat. Eminentiss. D. Card. de Noailles Archi. Paris. tit. *Casus reservati*. Dom. Archiepisc. n. 3.

CASUS X.

Ladislaus, Sancti Uldarici Parochus, cùm in confessione Casimirum vehementi ob gravia, quæ admiserat, peccata, contritione perculsum vidisset; minorem, quàm exigere videbantur ejus delicta, satisfactionem ei injunxit: Nunquid id ipsum potuit absque peccato?

Respons.

Fieri potest, absolutè loquendo, ut Ladislaus in eo nullum admiserit peccatum; neque enim dici potest, delinquere Confessorem, quòd leviorem pro delictis Pœnitentis sui satisfactionem imponit; sed ad majorem difficultatis hujusce dilucidationem, juvat hîc eâ de re Divi Thomæ sententiam referre (a): *Videtur autem satis conveniens*, inquit Angelicus Doctor, *quòd Sacerdos non oneret pœnitentem gravi pondere satisfactionis; quia sicut parvus ignis à multis lignis superpositis de facili extinguitur, ita posset contingere, quòd parvus affectus contritionis in pœnitente nuper excitatus propter grave onus satisfactionis extingueretur, peccatore totaliter desperante. Unde melius est*, pergit, *quòd Sacerdos pœnitenti indicet, quanta pœnitentia esset sibi pro peccatis injungenda; & injungat sibi nihilominùs quod pœnitens tolerabiliter ferat, ex cujus impletione assuefiat, ut majora etiam impleat, quàm etiam Sacerdos sibi injungere non attentasset.*

(a) S. Thom. quodlib. 3. q. 10. art. 18.

Eandem etiam alibi doctrinam confirmat idem Sanctus Doctor (b), dicens, quòd *Sacerdos minorem condigno pœnitentiam injungens non semper peccat; 1. tùm quia non potest determinatè quantitatem pœnæ debitæ cognoscere. 2. Tùm quia quandoque etiam ex industria minorem pœnam imponens plus prodest pœnitenti, quàm noceat, qui fortè magnitudine pœnæ posset à pœnitentia peragenda impediri propter debilitatem virtutis adhuc in eo de novo recuperatæ: & ideò negligit minus damnum, ut majus evitet; & iterùm paulatim confortatus in eo divinus amor ad plura pœnitentiæ opera peragenda ipsum invitabit propriâ sponte, quàm Sacerdos sibi secundùm quantitatem peccatorum injungere potuisset.*

(b) Idem in 4. dist. 20. q. 1. art. 2. quæstiunc. 2. ad 3.

Hactenùs dictis addi potest authoritas Concilii Tridentini (c), quòd statuit necesse esse, ut imponantur *salutares & convenientes satisfactiones*, quarum convenientia spectat, non solùm ad vindictam præteritorum peccatorum & castigationem, sed ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum: ut jam multò antè Concilium docuerat Sanctus Thomas (d): *Justitia non ad hoc tantùm tendit, ut inæqualitatem præcedentem auferat, puniendo culpam præteritam, sed ut in futurum æqualitatem custodiat.. unde & satisfactio, quæ est justitiæ actus; pœnam inferentis & medicina curans peccata præterita, & præservans à futuris.*

(c) Conc. Trid. Sess. 14. c. 8.

(d) S. Thom. in 4. dist. 15. q. 1 art. 14. quæstiunc. 3. in corpore.

Attamen ea semper injungi debet satisfactio quæ numero & qualitati criminum, habitâ ratione statûs viriumque pœnitentis, sit congrua; ut declarat Sanctus Gregorius his verbis (e): *Falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundùm authoritatem Sanctorum Patrum pro qualitate criminum non imponuntur*: Docentque Tridentini Patres loco supra citato: *Debent ergo*, inquiunt, *Sacerdotes Domini, quantùm spiritus & prudentia suggesserit pro qualitate criminum & pœnitentium facultate salutares & convenientes satisfactiones injungere, ne fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, aliorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad novæ vitæ custodiam & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.*

(e) S. Greg. in Can. Falsas. 6. de Pœnit. dist. 5.

Ex dictis liquidò constat, Spiritum Sanctum prudentiamque Christianam solas esse regulas, quibus dirigitur Sapiens Confessarius, in impositione satisfactionum, ut vel nimiam severitatem, vel nimiam devitet indulgentiam; quæ duo extrema pariter sunt damnanda. Legi possunt hac de re Sanctus Ambrosius & S. Carolus Borromæus (f) in locis ad marginem indicatis.

(f) S. Amb. in Psalm. 118. & S. Carol. oratio habitâ in Concilio Mediolanensi. 6.

CASUS XI.

Rainerius, in Parochiali Ecclesia Confessarius, auditum quater in confessione Eligium cui absolutionem ob pravum ejus mortalem habitum per tres menses & ampliùs recusavit, tandem absolvit, licet pleraque illius peccata fuisset oblitus. Nunquid malè se gessit; & nonne eorum, quæ oblitus fuerat, peccatorum iteratam debebat ab eo exigere confessionem, antequam ipsum absolveret?

Respons.

Reprehensionem non meretur Rainerius, quòd in casu proposito Eligium absolverit: ad hoc enim sufficit, ut eum ritè dispositum invenerit; neque necesse erat, ut eum cogeret, ad declaranda hic & nunc ea peccata, quæ in suis quatuor superioribus confessionibus accusarat; quamvis confusè tantùm eorum recordaretur Confessarius. Ratio, est, quia Confessarius non tenetur præsentem actu memoriam habêre peccatorum, quæ in confessione declaravit Pœnitens: aliter dicendum foret, Sacerdotem, qui diversis vicibus ac temporibus longam & generalem audit confessionem; tenêri die ultimâ iteratam omnium, quæ prioribus diebus pœnitens declaravit, peccatorum confessionem exigere; cùm moraliter fieri non possit, ut pœnitentem post multos dies absolvens, omnium illius, nullo excepto, delictorum reminiscatur: quod non nisi absurdè dici potest, neque etiam ad praxim redigi, nisi aggravato magis & absque necessitate confessionis jugo, jam infirmis adeò gravi.

Necesse est tamen, ut in hoc casu pœnitentis sui statum sufficienter noscat Confessarius; generalemque peccatorum ejus pro eorum qualitate & numero idæam habeat: aliter similis esset Judici, qui causâ incognitâ, sententiam proferret, & Medico, qui ægro suo remedium porrigeret, de ejus exitu incertus; & Patri, qui pro pane liberis suis lapides forsan ministraret. Uno verbo, quandoquidem Confessarius debeat esse sapiens, æquus & fidelis Sacramenti pœnitentiæ dispensator, absolutionis beneficium conferre non potest, servatis præclaris hisce dotibus; nisi sufficientem, id est generalem habeat notitiam præsentis statûs sui pœnitentis, quem absolvit; quam notitiam facilè potest habêre non iteratâ minutim peccatorum, quæ jam declaravit confessione.

Solutionem istam in suo in S. Thomam commentario affert Sylvius (g), qui, cùm quæstionem hanc sibi proposuit: *An debeat* (Confessor) *habere distinctam singulorum memoriam, quando vel injungit satisfactionem, vel profert absolutionem?* ita respondet: *Satis est sic audire & intelligere omnia, quando dicuntur, ut in satisfactione injungenda sufficienter meminerit statûs pœnitentis ad eam competenter injungendam.*

(g) Fr. Sylvius in suplem. 3. part. S. Thom. q. 8. art. 5. quæsito 7.

CASUS XII.

Nonne validæ sunt Anastasii absolutiones, quas bonâ fide contulit, qui, se baptisatum existimans, cùm reipsâ non esset, omnes ab Episcopo suo suscepit Ordines, & ab eo ad confessiones audiendas admissus, Confessarii munere per quinque sex-ve menses functus est?

Respons.

Certum est, omnes ab Anastasio collatas absolutiones esse invalidas; cùm validè ipse non fuisset ordinatus, & proindè clavium non habêret potestatem, quam per solam ordinationem legitimam communicare potest Ecclesia; ut docet Sanctus Thomas (h) his verbis: *Talis* (non baptisatus) *si ad Sacerdotium promoveatur, non est Sacerdos, nec* Eucharistiam *conficere potest, nec absolvere in foro pœnitentiali. Unde secundùm Canones debet baptisari iteratò, & ordinari: Et si etiam in Episcopum promoveatur, illi quos ordinat, non habent Ordinem.* Cujus quidem rei hanc paulò pòst rationem subjicit (i): *De necessitate enim Sacramenti praexigitur, quod ille qui accedit ad Ordines, sit Ordinis susceptivus, quod competit ei per Baptismum: & ideò character baptismalis præ-*

(h) Idem lib. in 4. dist. 24. q. 1. art. 2. quæst. 3. ad 2.

(i) S. Thom. quæstiunc. 4. in Corp.

præsupponitur de necessitate Sacramenti. Addit tamen Sanctus Doctor ad eorum solatium, qui bona fide essent confessi: *Sed tamen piè credi potest, quòd quantùm ad ultimos effectus Sacramentorum Summus Sacerdos suppleret defectum.*

Ex hac igitur Sancti Thomæ responsione constat, decisionis hujusce rationem in eo positam esse, quia, cùm Baptismus sit cæterorum veluti basis Sacramentorum; nullum validè huic præmitti potest, ac proindè Anastasius, non baptisatus, Ordinis Sacramento initiari validè non potuit, ut expressè definit Innocentius III. in sua ad Episcopum Ferrariensem Decretali (*a*): quod idem jam multò ante Summum hunc Pontificem statuerant Canones permulti, & unus imprimis, quem è Concilio Compendiensi an. 757. (*b*) deprompsit Gratianus his verbis: *Si Presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptisatum; baptisetur & ordinetur iterum.*

(*a*) Innoc. III. in cap. *Veniens.* 3. de Presbytero non baptisato lib. 3. tit. 43.

(*b*) Conc. Compend. in Can. *Si Presbyter.* 60. 2. q. 1.

CASUS XIII.

Martialis, Confessarius in Ecclesia Parochiali Sancti Alexii, ab aliquot jam mensibus scandalosam publicè & dissolutam vitam agens, quosdam absolvit, inscios vitiorum suorum, qui casu ac fortuitò ipsum ad Confessionem adierunt. Nunquid eos validè potuit absolvere?

RESPONS.

Absolutiones, quas contulit Martialis, quamvis criminosam publicè & dissolutam vitam agens, procul dubio sunt validæ. Ratio est, quia absolutionis effectus non à merito absolventis pendet, sed à virtute Spiritus sancti, ut fusè probat Gratianus in suo Decreto (*c*) Testimoniis Sanctorum Ambrosii, Augustini, Gregorii magni, aliorumque multorum, quæ hîc referre longius esset.

(*c*) Can. *Ita fit.* 81. & octo seqq. 2. q. 1.

Sanctus Thomas Canonicis decisionibus Sanctorumque Patrum doctrinæ semper inhærens eandem tuetur sententiam his verbis (*d*): *Ministri Ecclesiæ instrumentaliter operantur in Sacramentis, eò quod quodammodo eadem ratio est Ministri & instrumenti: sicut autem suprà dictum est, instrumentum non agit secundùm propriam formam aut virtutem, sed secundùm virtutem ejus à quo movetur: & ideò accidit instrumento, in quantum est instrumentum, qualemcumque formam, vel virtutem habeat præter id quod exigitur ad rationem instrumenti; sicut quod corpus Medici, quod est instrumentum animæ habentis artem, sit sanum, vel infirmum: & sicut quod fistula per quam transit aqua sit argentea vel plumbea.*

(*d*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 64. art. 5. in corp.

CASUS XIV.

Galdomerus, Subdiaconus, Dominicâ Resurrectionis die, apud Joannem confessus, se voluntariè die in Cœna Domini vesperarum & completorii recitationem omisisse; cùm horarum illarum recitationem ipso confessionis die ei Joannes injunxisset, duobus amicis suis injunctam sibi à Joanne pœnitentiam declaravit. Nunquid in eo peccavit?

RESPONS.

Id pro principio certo habendum, ea videlicet, quæ in confessione geruntur, semper occultissima esse debere, sive à parte Confessoris, seu à parte pœnitentis. *Infertur*, inquit Navarrus (*e*), *etiam pœnitentes teneri ad celanda quæ ipse Confessarius dixerit, quoniam & illud spectat ad forum Dei.* Unde meritò sic concludit Doctor ille: *Proindè confitens ille peccare videtur, qui detegit consilium vel pœnitentiam, vel alia sibi à Confessario injuncta, quæ talia sunt, quibus jure ridiculus efficiatur, qui ea injunxit, aut consuluit.* Ex quo colligimus, & præcipuè ex ultimis verbis istis, quòd Galdomerus impositam sibi à Joanne satisfactionem duobus amicis suis absque peccato detegere non potuit, non solùm, quia quidquid fit in confessione, intemerato debet obtegi secreto; sed quia talem satisfactionem declarans, peccat in caritatem & reverentiam ei debitam, qui vicem Dei pro ipso tenuit; eum despectui habendo, uti virum imprudentem, qui pœnitentiam sibi imposuit parùm tempori congruam, quo eam adimpleri jussit; quòd nimirùm ei officium & preces, quæ ad Passionem Christi spectant, ipso Resurrectionis ejus die, contra mentem Ecclesiæ recitanda imposuerit.

(*e*) Navarr. in can. *Sacerdos.* de pœnit. dist. 6. n. 115. tom. 1.

Vide { Absolutio. *Cas.* 26. / Approbatio. / Confessarius 2°. / Confessio. }

CONFESSARIUS 2°.

OMnes hujusce tituli decisiones sunt de secreto, quod intemeratè servare tenetur Confessarius erga ea, quæ declaravit pœnitens in Tribunali pœnitentiæ.

Hæc est generalis regula, quæ nullam patitur exceptionem quamcumque ob causam, vel in quocumque casu, ut docet S. Thomas, cujus authoritatem posteà referemus. Quod quidem adeò verum est, ut, etiamsi pœnitens sua declararet peccata, nullam habens voluntatem eorum absolutionem obtinendi, aut ea emendandi; eâdem secreti obligatione tenetur Confessarius †; *quia est sacrilegium*, inquit Sanctus Thomas, qui idem in multis aliis operibus suis eandem adstruit veritatem (*f*); ut in sequentibus patebit decisionibus, in quibus præcipuam hanc veritatem fulcimus authoritatibus quarti Concilii generalis Lateranensis, & unanimi SS. Leonis, Gregorii Papæ, multorumque celeberrimorum Theologorum doctrinâ.

(*f*) S. Thom. quodlib. 52. art. 6.

Verum quidem est, quod pœnitente dante facultatem declarandi alicui caput aliquod confessionis suæ; tùm eâ facultate absque peccato uti potest Confessarius; sed tamen prudenter & ob causam gravem & necessariam; atque omninò tùm cavêre debet ne cuipiam det occasionem suspicandi, quod tùm Confessionis sigillum frangat. Quare tutius est, eâ omninò facultate non uti, nisi in aliquo forsan casu, in quo de pœnitentis salute agatur, si fortè possit evenire talis casus.

Cæterùm juvat observare revelationem confessionis esse crimen, cujus punitio ad forum Superioris seu Judicis Ecclesiastici solùm pertinet; unde reus hujus facinoris ad forum externum & sæculare nunquam traduci potest, ut consentiunt omnes Galliæ Jurisconsulti; quâ de re consuli potest Catelanus, qui ad confirmationem hujusce veritatis Tolosani Parlamenti refert Arrestum (*g*).

(*g*) Catelan. tom. 1. cap. 6.

† Hoc intellige si ejusmodi confessio fiat sacramentaliter; alioqui quod hic dicitur non consonaret cum sequenti ad primum Casum responsione, in qua supponitur Confessarium posse loqui de peccatis etiam in Tribunali Pœnitentiæ declaratis, quando sacramentaliter, & *in ordine ad absolutionem consequendam* non fuerunt declarata, nisi aliundè forsan scelere teneatur: quod contingeret, v. gr. si ex revelatione nasciturum foret scandalum, vel si pœnitens peccata ad petendum consilium declarasset. Quid autem sufficiat ad confessionem Sacramentalem, & ad inducendam servandi secreti obligationem repetendum est ex verbis Sancti Thomæ & Sylvii in Responsione ad IV. Casum citatis.

CASUS PRIMUS.

CYrillus, qui in Audeberti confessione audivit, ipsum homicidii reum esse, posteà addiscit non solùm, secundùm omnes juris formulas promulgatam esse excommunicationis sententiam in eos, qui cognitum crimen illud non revelabunt; sed ipse in jus vocatus est ad declarandum verum, quod novit, & ipsi Judex nominatim excommunicationem minatus est, si fortè deneget: Nonne in tali necessitate testificari potest Audebertum esse homicidam?

RESPONS.

Certissimum est, quòd, cùm Audeberti crimen Cyrillo per confessionem notum sit; in proposito casu, aut in quolibet alio illud declarare non potest, absque reatu nefandi sacrilegii. Ratio est quia tenetur Confessarius commissa sibi in confessione sacro-sancto obsigillare secreto ex antiquo jure, gravibus etiam pœnis propositis; ut patet 1. ex his verbis Canonis è scriptis Sancti Gregorii depromptis (*h*): *Sacerdos ante omnia caveat, ut de his, qui ei confitentur peccata alicui recitet; non propinquis, non extraneis, neque quod absit, pro aliquo scandalo; nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ignominiosus peregrinando pergat.* 2. Ex Decreto Concilii Lateranensis Oecumenici quarti sub Innocentio III, an. 1215. habiti (*e*), quo statuitur, ut talis homo perpetuæ subjiciatur in Monasterio pœnitentiæ. En verba Concilii: *Caveat autem omninò, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenùs prodat peccatorem..... Quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solùm à Sacerdotali officio deponendum decernimus; verumetiam ad agendam perpetuam*

(*d*) S. Grego. in can. *Sacerdos.* 2. de pœnit. dist. 6.

(*e*) Conc. Lateranens. 4. in cap. *Omnis.* 12. de pœnit. & remiss. l. 5. dist. 38.

petuam pœnitentiam, in arctum Monasterium detrudendum. 3. Ex Concilio apud Pennam fidelem ab Episcopis Provinciæ Toletanæ an. 1302. habito, quo sic decernitur (*a*): *Ne excessus tanti criminis transeat impunitus, statuimus & mandamus, quòd si qui tam nefandi criminis rei inventi fuerint, tanquam deportati & in metallum damnati, perpetuo carceri mancipentur, pane & aquâ pro vitæ sustentatione solummodò reservatis.*

(*a*) Conc. apud Pennam fidelem c. 5.

Sanctus Thomas eandem doctrinam asserit his verbis (*b*): *Sicut præceptum de Sacramentali confessione facienda est de jure divino, & non potest aliquâ dispensatione, vel jussione humanâ homo absolvi ab eo; ita nullus ad revelationem confessionis potest ab homine cogi vel licentiari.* Ex quo sic concludit Sanctus Doctor quoad casum propositum: *Unde si præcipiatur sub pœna excommunicationis jam latæ sententiæ, quod dicat, si aliquid scit de tali peccato, non debet dicere, quia debet æstimare, quòd intentio præcipientis est, si sciat ut homo: hoc autem non scit ut homo: & si etiam exprimeret de confessione interrogans, non deberet dicere, nec excommunicationem incurreret, quia non est subjectus superiori suo, nisi ut homo: hoc autem non scit ut homo, sed ut Deus.* Ita doctor Angelicus.

(*b*) S. Th. in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. quæstiunc. 1. ad. 2. Item quodlib. 5. art. 13. & quodlib. 12. art. 16.

Juxta illud principium inclytus Theologus (*c*) propugnat, Confessarium posse etiam eum juramento se nescire, quod tantùm per confessionem novit. *Sacerdos*, inquit, *à Judice interrogatus super crimine alicujus, quod ex solâ confessione didicit, nùm sciat eum hoc commisisse, simpliciter & liberè respondere potest, se nescire. Imò hoc ipsum jurare potest.* Cujus quidem hanc rationem profert Author ille: *Nam sicut interrogatio Judicis de iis solis accipienda est peccatis de quibus interrogare & inquirere ex officio competit; ita & Sacerdotis & cujuscumque testis responsio ad hæc eadem peccata seu crimina referri debet. Itaque sensus responsionis erit: Nescio eo cognitionis modò, secundùm quem teneor tibi interroganti respondere.* Idem etiam in Supplemento Sancti Thomæ legi potest, cujus hæc sunt verba (*d*): *Homo non adducitur in testimonium, nisi ut homo: & ideò sine læsione conscientiæ potest jurare se nescire: quod scit tantùm ut Deus. Illud autem quod sub confessione scitur, est quasi nescitum, cùm illud non sciat aliquis ut homo, sed ut Deus.*

(*c*) Guillel. Estius. in 4. dist. 17. §. 14.

(*d*) Supplem. 3. part. S. Th. q. 11. a. 1. ad 2. & idem S. Thom. in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. quæstiunc. 1. ad 3.

Estius quoad præsentem difficultatem observat, quòd si quis Judex adeò foret impius, ut à Sacerdote peteret, nùm accusatus apud se de tali crimine non fuerit confessus; tùm Sacerdos: *Dicet*, inquit, *quæstionem eam impiam & sacrilegam esse, ad quam sibi non sit fas respondere.* Additque Sacerdotem imperterritum esse debere; *Etiamsi propter negatam absolutam responsionem certum vitæ discrimen sit aditurus: cùm oporteat Deo magis obedire, quàm hominibus.* Idem jam docuerat Dominicus Sotus (*e*): *In tali casu*, inquit, *si tyrannus est infidelis, respondendum est illi, tanquam Sacramentum vituperanti, Religionem Christianam præcipere, de Sacramentali confessione in neutram partem quicquam esse loquendum: & multò efficacius respondendum esset reprobatissimo Christiano, tanquam sacrilego; non est fas ut tibi ad istam tuam sacrilegam interrogationem quicquam respondeatur; & in utroque casu, si mortem illi tyrannus Sacerdoti comminaretur, illa esset potiùs oppetenda, quàm verbum ullum proferendum, quod in revelationem Sacramenti confessionis vergeret.*

(*e*) Dom. Sotus. in 4. dist. 18 q. 4 art. 4.

CASUS II.

Si Audebertus, postquam ad sacrum pœnitentiæ tribunal accessit, crimen suum declarasset Cyrillo, qui priùs erat Confessarius suus, non quidem animo confitendi, sed tantùm ob peculiarem quandam rationem, confessioni penitùs extraneam; Nùm eâdem secreti lege teneretur Cyrillus, ob circumstantiam loci, in quo suum crimen ipsi manifestasset Audebertus?

Respons.

Eâdem secreti Lege non teneretur in hoc casu Cyrillus; neque enim infringitur confessionis sigillum, eùm quis peccatum suum manifestat, non animo illud accusandi, seque clavibus Ecclesiæ, ut absolvatur, subjiciendi. *Requiritur*, inquit Sylvius (*f*), *quod fiat animo se accusandi, & clavibus Ecclesiæ se subjiciendi ut vel à Vicario Christi absolvatur, vel eo modo juvetur, quo is noverit expedire: alioquin enim non est confessio.* Oportet igitur ad inducendam secreti confessionis obligationem, ut ipsa sit Sacramentalis, hoc est, 1. ut fiat Sacerdoti, aut ei saltem, quem Sacerdotem & ad confessiones audiendas potestate munitum existimat pœnitens. 2. Ut fiat animo obtinendæ absolutionis de peccato confesso, seu eodem tempore, seu alio, prout opportunum Confessario videtur: Tùm confessarius secreti Lege tenetur, quam absque Sacramenti injuriâ violare nequit, etsi nullum de peccatis suis dolorem testatus esset pœnitens, ideòque ei absolutionem denegasset aut prorogasset Confessor; cùm à pœnitente tùm Sacramentalis sit confessio. *Secreto confessionis in iis quoque peccatis locus esse debet*, inquit Estius (*g*), *de quibus Pœnitens nulla ostendit signa pœnitentiæ; dummodò ea Sacramentaliter & in ordine ad absolutionem consequendam confiteatur.* Quod idem docet etiam manifestè Sylvius. Atqui declaratio, quam fecisset Cyrillo Audebertus de peccato suo nullo modo esset *in ordine ad absolutionem consequendam*, licèt facta in loco ad Sacramenti Pœnitentiæ administrationem destinato, sed tamen in quo etiam irridêri potest Confessor, aut injuriâ affici ab aliquo, ne dùm peccata sua confiteatur: & ideò declarationem Audeberti, tanquam Sacramentalem confessionem habêre non tenetur Cyrillus, quæ ad secretum obliget. *Ratio est*, subjungit Estius, *quia in omni & solâ Sacramentali confessione, sive sit, ut loquuntur, formata, vel informis, sive integra, sive non integra, sive absolutio subsequatur, sive non, sacrum hoc sigillum locum habet.*

(*f*) Fr. Sylvius in suplem. 3. part. Sum. S. Th. q. 13. art. 1. quæsito 1 v. *Secundo.*

(*g*) Guill. Estius. in 4. dist. 17. §. 14.

Observandum tamen, aliundè ad secretum naturale forsan tenêri posse Audebertum; si verbi gratiâ, peccatum suum ei manifestasset Audebertus, consultationis gratiâ; sed obligatio illa longè diversa est ab eâ, quæ à Sacramentali confessione oritur, quæque in nullo unquam casu violari potest, cùm è contra obligatio secreti naturalis in quibusdam possit infringi casibus; ut alibi dicetur, dùm de secreto.

CASUS III.

Julus, Confessarius, postulat, utrùm confessionis secretum absque peccato, saltem tacitè & indirectè proferre nequeat: cùm aliter salva esse non possunt bona sua, honor & vita?

Respons.

Id ab Julo nullo in casu fieri potest, neque directè, neque indirectè, neque expresè vel tacitè absque reatu gravis delicti. Nam ad secretum obligatur 1. jure naturali, quo quisque tenetur de famâ proximi sui: & si quæ sit exceptio in rebus civilibus aut criminalibus, ut cùm tota tertiæ personæ res periclitatur, aut bonum publicum; nulla unquam admittitur in ordine ad sigillum confessionis; quòd ejus infractio in perniciem religionis vergit, quia ex eâ fit confessio penitus odiosa, & maximum ut ait Sanctus Thomas (*h*), scandalum parit, quo infal-

(*h*) S. Thom. in. 4. dist. 21. q. 3. art. 2. in corp.

infallibiliter ab usu pœnitentiæ avocantur fideles, ejusque Ministri odio & despectui habentur.

2. Ad secretum pariter jure divino tenetur Julus; quia, ut docet Sanctus Thomas (*a*) & post ipsum definivit Concilium Tridentinum (*b*): *Præceptum de confessione faciendâ consequitur ipsum Sacramentum*, inquit Sanctus Doctor, *& ideò sicut præceptum de confessione Sacramentali faciendâ, est de jure divino, & non potest aliquâ dispensatione vel jussione humanâ homo ab eo absolvi; ita nullus ad revelationem confessionis potest ab homine cogi vel licentiari.* Huic rationi aliam quoque addit Angelicus Doctor in responsione ad quæstionem istam sibi propositam (*c*): *Utrùm liceat in aliquo casu revelare confessionem?* Responsio hæc est: *Dicendum* inquit, *quod non, nec verbo, nec facto, nec nutu, nec aliquo signo licet facere, quia est sacrilegium. Nam ita est in Sacramentis novæ Legis, quòd efficiunt, quod figurant. Effectus autem pœnitentiæ est occultatio peccatorum ab oculis Dei viventis: & hæc occultatio significatur per secretum confessionis; & ideò sicut profanaret Sacramentum, qui conficeret Corpus & Sanguinem Christi de alio, quam de pane & vino: ita esset revelans sacrilegus.*

(*a*) S. Thom. cit. dist. 21. q. 1. n. 1 quæstiunc. 3. à 2.
(*b*) Conc. Trid. sess. 14. can. 6. de sanctiss. pœnit. sacramento.
(*c*) S. Thom. quodlib. 12. art. 16. Item quodlib. 5. art. 13. & 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.

3. Ad idem confessionis secretum obligat jus Ecclesiasticum, quod strictè Sacerdotibus confessionis revelationem prohibet; ut in responsione ad primam difficultatem ostendimus authoritate S. Gregorii Magni, quarti Concilii Lateranensis, quibus addi possunt multi Sancti Patres & imprimis Sanctus Leo & Sanctus Petrus (*d*) à nomine fratris Damiani cognominatus.

(*d*) S. Leo Epist. 80. S. Petrus Damiani, seu Author serm. de S. Andræâ.

Colligendum itaque, à Confessario sub quocumque prætextu infringi non posse strictum adeò præceptum absque reatu quatuor gravium simul peccatorum. 1. Enim peccat in eo contra præceptum caritatis; quo prohibetur, ne proximum quisquam probro afficiat. 2. In re gravissimâ infidelitatem admittit, detegens ea, quæ occultissima fore confidit peccator. 3. Is præceptum infringit Ecclesiæ prohibentis sub acerbissimis pœnis, ne verbo, aut facto, aut alio quovis modo cuipiam manifestet, quod solâ confessione novit. 4. Denique impiè Sacramentum profanat, atque adeò horrendo se obstringit Sacrilegio; id hominibus patefaciendo, quod Deus ipse magno misericordiæ suæ effectu propriis, ut sic dicam, oculis suis condere & quasi oblivisci ob delinquentis pœnitentiam voluit. Unde asserit Innocentius III. qui quarto Lateranensi Concilio ipse præfuit (*e*) quòd *Graviùs.... peccat Sacerdos, qui peccatum revelat, quàm homo, qui peccatum committit.*

(*e*) Innoc. III. serm. 1. de Consecrat. Pontificis.

CASUS IV.

Dydimus, exceptâ Pauli confessione, ipsum absolvere noluit; quòd è domo suâ famulam, quâ cum à biennio peccabat, ejicere denegârit, quâ repulsâ adeò iratus est Paulus, ut Dydimum, etiam in Sacro Tribunali, contumeliis affecerit. Post menses aliquos institutâ de pravis moribus Pauli juridicâ inquisitione; Dydimus etiam in jus vocatus est, ad dicendum testimonium in eum, & quidem de facto, de quo dictum est. Quâ de re quæritur, utrùm ad secretum teneatur Dydimus; licèt propriâ ejus culpâ inutilis fuerit Pauli confessio, neque eam propter ejus indignitatem fuerit subsecuta absolutio?

Respons.

Ex allatis superiùs testimoniis manifestè constat, Dydymum secreti lege obligari in casu proposito; cùm pro peccatis quæ clavibus subjecta fuêre, maneat necessariò ista obligatio, seu absolutionem concesserit Confessarius, seu ob quamcumque rationem denegârit; hoc est, sive ob defectum potestatis, seu ob pravum pœnitentis habitum. Contrarium quidem temerè affirmârunt quidam Authores; sed opinionem eorum erroneam esse asserit Angelicus Doctor (*f*); en verba illius. *Quidam dicunt, quod Sacerdos non tenetur servare sub sigillo confessionis nisi peccata de quibus pœnitens emendare, promittit: Aliàs potest ea dicere ei, cui potest prodesse, non obesse: sed hæc opinio videtur erronea; cùm sit contra virtutem Sacramenti; sicut enim Baptismus est Sacramentum, quamvis quis fictus accedit... ita confessio non desinit esse Sacramentalis, quamvis ille, qui confitetur, non proponat emendationem: & ideò nihilominùs sub occulto tenendum est.* Idem docet Sanctus Bonaventura (*g*). Uno verbo omnes Theologi; inter quos hæc Sylvii verba referre sat erit (*h*): *Si quis autem bona fide accedit ad Confessarium, sine proposito quidem emendandi, sine contritione, sine voluntate recipiendi absolutionem; sed tamen cum intentione se illi, tanquam Dei Ministro, accusandi & subjiciendi, vel ut aliquo modo satisfaciat Ecclesiæ, vel ut à Sacerdote, prout poterit, adjuvetur; talis confessio ad effectum inducendi sigillum, est Sacramentalis.* Atque hæc dicta probat Sylvius ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Bellovacensem (*i*) quæ suæ videtur omninò conformis sententiæ, & quam confirmat hoc ratiocinio: *Judicium Sacerdotis est cum potestate absolvendi, vel absolutionem negandi; sed notitia causæ debet præcedere sententiam Judicii. ergo sub eodem secreto ponitur accusatio pœnitentis, sive ad eam sequatur absolutio, sive non: alioquin non possent peccatores securè confiteri.* Si igitur Judex respondêre cogatur Dydimus, hoc unum referet, se nihil scire. *Quod si Judex inquireret ab aliquo*, inquit Sanctus Antoninus (*k*), *An sciat aliquid.... Si non potest alio modo declinare iniquum judicium, potest respondere; nihil indè scio; quod subintelligitur, ut homo, vel etiam nihil scio per confessionem, quia subintelligitur, tibi revelandum..... Et ideò absque læsione conscientiæ potest jurare se nescire id quod scit tantùm ut Deus.*

(*f*) S. Tho. in 4. dist. 21. q. 5. art. 1. quæstiunc. 1. ad 2.
(*g*) S. Bonav. in 4. dist. 21. art. 2.
(*h*) Sylvius in supplem. 3. part. Sum. S. Thom. q. 11. art. 1. quæsito 1.
(*i*) Alexand. III. in cap. Quod quidam, 5. de pœnit. & remissionibus.
(*k*) S. Anton. in summa. tract. de bonit. Confessoris. part. 3. c. 25. pag. 128.

CASUS V.

Leufridus, Diaconus, cupiens cujusdam personæ cognoscere peccata, sedit in tribunali pœnitentiæ, uti Confessor ordinarius sedêre solebat, ibique quasdam audivit confessiones; non tamen datâ absolutione Sacramentali. Quod cùm ita sit, quæritur, utrùm secreti Lege teneatur de peccatis auditis, uti verus Confessor?

Respons.

Certum est, Diaconum illum non minùs Lege secreti tenêri, quàm verus Confessor, ut docet Sanctus Antoninus (*l*), & post ipsum Sylvius his verbis (*m*): *Si quis bonâ fide confiteatur alicui, quem falsò putat esse Sacerdotem; ex tali confessione oritur sigillum..... quia talis confessio ex intentione pœnitentis fit Sacerdoti legitimam potestatem habenti, estque Sacramentalis, licèt per accidens contingat defectus: & consequenter eam revelando fieret injuria, tùm pœnitenti, tùm Sacramento, quod bona fide existimatur subsistere.*

Sylvii dicta confirmat Sanctus Thomas his verbis (*n*): *Tamen sicut aliquis qui non est Sacerdos, in aliquo casu participat aliquid de actu clavis, dùm confessionem audit propter necessitatem; ita etiam participat aliquid de actu sigilli confessionis, & tenetur celare, quamvis impropriè loquendo sigillum confessionis non habeat.* Unde concludendum, eum, qui, uti Leufridus, alium fraude & in loco administrationi pœnitentiæ destinato confitentem audit, pro certo etiam strictiùs sigillo secreti tenêri, quàm sit is, de quo loquitur S. Thomas; cùm par sit ut eidem submittatur obligationi ejus, cujus locum temerè ac ministerium usurpavit.

(*l*) S. Anton. in summulâ Confessionali. 3. part. tract. 1. de bonitat. Confessoris. c. 28.
(*m*) Fr. Sylvius in supplem. 3. part. S. Tho. q. 11. art. 1. quæsito 1.
(*n*) Supplem. S. Thom. cit. q. 11. art. 8. in corp.

CASUS VI.

Anselmus, auditâ Yolandæ confessione, quæ se de quibusdam cum adolescente commissis spurcitiis accusavit, oblitus eam interrogare, nùm in eadem domo cum eâ habitaret hic adolescens; è tribunali surrexit, cum ipsa post acceptam absolutionem egrederetur ex eodem, ut nimirum rem ab ea exquireret, juberetque, si fortè esset, ut domum illam desereret. Nunquid id ipsum facere potuit Anselmus, intacto penitùs confessionis sigillo?

Respons.

Anselmus sic se gerere non potuit, intacto confessionis sigillo, neque enim Pœnitentes suos de peccatis sibi in confessione declaratis alloqui potest Confessarius extra tempus confessionis, nisi petitâ priùs ab iis licentiâ; quod non nisi ob justam causam, quæ ad eorum spectet salutem, præstare debet: *Quia alioquin*, ait Sylvius (*a*), *confessio valdè onerosa redderetur; cùm non posset ordinariè fieri tale colloquium sine magno pœnitentis rubore.* Quare addit doctus hic Theologus, ad prudentiam munusque Confessarii pertinere, ut Pœnitentem suum nunquam extra tribunal alloquatur absque ejus licentia de peccatis sibi confessis, tuncque eum ad secretum obligari, ut ad confessionem ipsam; quod probat ex his Sancti Caroli verbis in instructione ad Confessores suæ Diœcêsis (*b*): *Quod si loqui cum pœnitente necessum sit* (Confessarius), *petitâ ab ipso licentiâ, tum eâdem secreti religione ac in confessione se tenêri noverit*; Ex quo posteà concludit Sylvius, quòd, si quam culpam aut errorem commiserit Confessarius absolvendo; nihil omninò de eo proferre potest Pœnitenti extra tempus confessionis, nisi post obtentam ab eo licentiam. *Non potest ergo extra confessionem corripere de peccato in ea cognito, neque speciatim exprimere illud, in quo remittendo Sacerdos ipse fortè commisit errorem, nisi de prævio ipsius consensu. Sed vel inducat ut rursùs sibi confiteatur, vel declaret in genere se habere aliquid ei necessarium in confessione dicendum.* Ita Sotus, Toletus, Suarez, Victoria, Anglés, Henriquez & multi alii (*c*).

Addendum tamen, quod in casu proposito, Anselmus Yolandam invitare debuisset secretò, ut in tribunali confessionis se vellet alloqui, eamque interrogare de circumstantia, cujus fuerat oblitus, ipsius momentum quoad salutem ejus ostendendo.

(*a*) Fr. Sylvius in supplem. S.Tho. q. 11. art. 4. quæsito 1.

(*b*) S.Carol. instruct.part. 2. c. 20.

(*c*) Dominicus Sotus in 4.dist.38 q.4. art.6. Fr. Toletus Instruct. Sacerd. 3 c.16 Fr.deVictoria inSum.q 183. Suarez disp. 33. sect. 5. tom.4. Joseph. Anglés in *Florib. Theolog.* Henriquez l.3.de pœnit. c.20. &c.

CASUS VII.

Jodocus, oppidi Parochus, solâ Benedicti confessione novit, eum esse hæreticum, multos jam hæresi suâ ipsum infecisse, ac denique ad meliorem frugem nolle redire, aut ab aliorum perversione desistere. Quid huic tanto malo remedii afferre potest hic Parochus? Nonne Episcopum monêre potest? Et quo pacto, ne confessioni sigillum infringat?

Respons.

Inconcussis jam ostendimus argumentis, Sacrosanctum esse Confessionis secretum, illudque absque gravissimi criminis reatu aliquatenùs non posse violari: quare eam Jodocus Episcopo declarare non potest personam, de quâ agitur. Id igitur tantùm ipsi incumbit facere. 1. ut Præsulem suum moneat, ipsius magni referre, ut commisso sibi gregi accuratè invigilet, ne abducatur; sed cavêre imprimis debet, ne pœnitentem verbo, aut aliquâ aliâ ratione prodat. 2. Aliorum etiam fidem confessiones audiendo consiliis suis vim addere poterit, ne seducantur. Huic periculoso malo hoc unum præsens existimat remedium Sanctus Thomas afferri posse à Confessore (*d*): *Thomam aliquod remedium*, inquit, *adhibere debent in prædictis casibus, quantùm potest sine confessionis revelatione; sicut monendo; ne corrumpantur per hæresim. Potest etiam dicere Prælato, quòd diligentiùs invigilet super gregem suum; ita tamen quod non dicat aliquid, per quod verbo, vel nutu confitentem prodat.* Idem docet Sylvius in Supplemento (*e*).

(*d*) S.Thom. in 4. dist. 21. q. 11. art. 1. quæstiunc. 2. ad 1.

(*e*) Fr. Sylvius in supplem. q. 11. art. 1. quæsit. 2.

CASUS VIII.

Damasus, auditâ publici blasphematoris confessione, cujus fama in cœtu violabatur, cui ipse præsens aderat; existimavit, se tenêri ad favendum ejus partibus; & affirmavit hominem hunc ad meliorem frugem sincerè rediisse, à quo tempore ipsum de blasphemiis ejus absolverat. Nunquid sigillum Confessionis fregit hic Confessor ita loquendo?

Respons.

Contra confessionis secretum pro certo peccavit hic Confessor, ea, quâ dictum est ratione loquens; neque enim ullo in casu Confessario licet, se à Pœnitente tale, vel tale peccatum audiisse, ut docet Sanctus Thomas his verbis (*f*): *Non obligatur audiens confessionem ad hoc quod non revelet peccatum simpliciter; sed prout est in Confessione auditum: nullo enim casu dicere debet se audivisse in confessione..... non enim potest dicere. Ego hoc audivi in Confessione.* Unde colligendum quòd quamvis generatim, intacto confessionis sigillo, & sine Pœnitentis injuria, aut ipsius etiam confessionis odio dici queat, talem fuisse absolutum, quia dari potest absolutio de solis venialibus peccatis, etiam confessis; nunquam tamen dici potest, tale peccatum in confessione fuisse auditum aut absolutum: *Tamen*, inquit adhuc Sanctus Thomas, (*g*) *propter scandalum vitandum debet abstinêre* (Confessarius) *ne de hoc loquatur, nisi immineat necessitas.*

(*f*) Supplem.3. part. S.T. o. q.11. art. 5. ad 2.

(*g*) Idem. cit. art. 5. in Conclus.

CASUS IX.

Jordanus & Chrysologus, Sacerdotes & Religiosarum Monasterii cujusdam Confessarii, cùm ambo multoties Christinæ Religiosæ confessionem audierint, quandoque de ipsius vitiis inter se eo fine colloquuntur, & præcipuè de gravamine ipsius ad obedientiam Superiori præstandam; ut sibi invicem consulentes uniformiter emendationi ejus dent operam. Nunquid ita se gerere possunt, intacto Confessionis sigillo, præsertim si in eo bona fide agant, nec se malè agere existiment? Nonne saltem possent inter se colloqui de peccatis, quæ ipsam committentem vidissent, priùs aut postquam ea fuisset confessa?

Respons.

Regula generalis & inconcussa, quæque nullam admittit exceptionem, hæc est, Confessarium videlicet, nunquam, sub quocumque prætextu, de iis loqui posse, quæ sibi per solam confessionem innotescunt; adeò secretum ejus intemeratum esse debet: Quare de Christinæ defectibus inter se colloqui non possunt ejus Confessarii absque peccato contra sigillum confessionis; neque à peccato ob bonam eorum intentionem vel ignorantiam in totum, licèt in tantum excusari non possint. Nec vacat hic Conciliorum Patrumque denuò referre testimonia in superioribus responsionibus allata.

Certum quidem est, quòd, si aliâ, quàm confessionis viâ, ipsis nota essent hujusce Religiosæ peccata, de iis loqui eo fine possent, ut iis mederentur; at sobriè tamen ne quid sibi confessionis tantùm viâ notum effutirent. Consentit ista exceptio cum doctrina Sancti Thomæ, (*h*) qui allatis duabus opinionibus quas rigidiores existimat, tertiam his verbis amplectitur: *Alia opinio*, inquit Angelicus Doctor, *est verior, quia illud quod homo*

(*h*) S. Tho. in 4. dist. 21. q.3. art. 3. in corp.

mo aliàs scit, sive ante Confessionem, sive post, non tenetur celare, quantùm ad id quod scit ut homo. Potest enim dicere: scio illud, quia vidi; tenetur tamen celare illud in quantùm scit ut Deus. Non potest enim dicere: ego audivi hoc in confessione. Cui decisioni addit posteà Sanctus Doctor: *Tamen propter scandalum vitandum debet abstinere, ne de hoc loquatur, nisi necessitas immineat.* Ex quibus ultimis verbis indicatur quosdam casus esse posse, in quibus Confessarius potest & etiam debet id ipsum quod aliter, quàm per confessionem novit, revelare; etsi inde quoddam immineret scandalum; cùm aliter, v. g. justitiam & veritatem defendere non posset. *Non debet ita vitari peccatum ex unâ*
(a) Idem ibid. ad 4. *parte*, ait idem Angelicus Doctor (a) *quòd ex aliâ justitia relinquatur, veritas enim non est propter scandalum dimittenda: & ideò quando imminet periculum justitiæ & veritatis, non debet dimitti revelatio ejus, quod quis in confessione audivit, si aliàs scit, propter scandalum; dùm tamen scandalum, quantùm in se est, evitare nitatur.*

CASUS X.

Catharina, quæ decus innuptarum habebatur, graviter ægrotans, Confessario suo accersito declaravit, se jam ab octo mensibus cum dimidio gravidam esse, fœtumque suum esse animatum. Hanc hortatus est Confessarius ejus ut statum suum amicæ cuipiam patefaceret, quæ ipsi opem ferre, & prolis ejus vitæ ac saluti valeret prospicere: simulque asseruit, se eam, omissâ istâ cautione, absolvere non posse; quòd voluntariè se ipsam mortis periculo & prolem suam morti pariter sine baptismo objiceret: quam rem cùm facere denegasset puella, recessit Confessarius. Posterâ die aucto morbo eumdem petit Confessarium, qui eam extremos vitæ spiritus efflantem, amisso & vocis & rationis usu, invenit, eamque nihilominùs absolvit: quâ de re duo quæruntur: primum; utrùm in hac circumstantia officio suo functus sit ille Confessarius, seu absolutionem huic filiæ ob rationem in proposito casu relatam statim denegans, seu eam postridiè concedens. Secundum; utrùm ad procurandam prolis ejus salutem, non potuerit aut etiam manifestare debuerit, eam ad puerperium esse paratam, ut articulo mortis infans extractus sacris baptismi aquis ablui posset?

Respons.

Par olim Sylvio, Theologiam Duaci profitenti, difficultas, cui, 1. Decembris an. 1641. ita respondit
(b) Sylvius Resolut. vari. v. *Sigillum Confessionis*. 1. (b): 1. *Si contumaciter* (filia) *persistat, nolitque ulli extra confessionem aperire, deneget ipsi absolutionem, tanquam eâ indigna prorsùs & indisposita, cùm nolit hoc facere ad quod sub reatu peccati mortalis obligatur.* 2. *Si Confessarium revocaverit* (ægra) *seu revocari fecerit, præsumere potest ipsam habuisse animum obediendi Confessario, atque ita esse pœnitentem: & proptereà potest eam absolvere ad depositionem ejus qui novit, ac deponit petiisse Confessarium.* Ex quo colligendum, Catharinæ Confessarium debita in eam rem prudentiâ se gessisse.

Ad secundum verò quæsitum, dicendum, quòd, licèt absque Baptismo moritura esset Catharinæ proles, ejus tamen graviditas, neque directè neque indirectè à Confessario esset detegenda, cùm id non posset, nisi fracto Confessionis sigillo, atque adeò admisso mortali peccato: *Non potest autem Confessarius*, subjungit idem Author, *quidquam de fœtu, vel ejus animatione loqui, etiamsi fœtus sit sine Baptismo moriturus; quia sigillum Confessionis tam est sanctum, ut nec indirectè quidem liceat ullo casu illud citra pœnitentis consensum frangere.* Quâ in re consentit
(c) Rom. 3. 8. Sylvii decisio cum doctrina Apostoli dicentis (c): *Non faciamus mala ut veniant bona.* Quocirca, cùm fractio sigilli Confessionis sit essentialiter peccaminosa, nunquam admitti potest; quodcumque ex eâ oriatur bonum.

CASUS XI.

Adrianus Episcopus, & Placidus Abbas regularis, per solam confessionem nôrunt, duos ex inferioribus suis, quibus incumbit aut animarum cura, aut officium aliquod, criminosè vivere propter Beneficium, aut officium suum: Nonne eos in tali Beneficio, au Officio privare possunt, intacto Confessionis sigillo?

Respons.

Cùm in nullo casu directè vel indirectè revelari possit peccatum solâ confessione cognitum; dicendum, neutrum ex his Superioribus inferiorem suum à Beneficio aut Officio amovere posse, si hinc oriretur aliqua probabilis suspicio de peccato in confessione audito; tùm enim graviter peccaret. Id unum ergo præstare potest Superior, ut reum ad dimissionem vel Beneficii vel Officii in Tribunali Pœnitentiæ inducat, qui si obedire recuset, tunc Superior aliam poterit supponere causam, quæ confessionis nullam det suspicionem, cur ipsum amoveat tùm ad rei, tùm ad proximi salutem procurandam. Difficultatem istam sic decidit Sanctus Thomas (d), addens tamen, in hoc casu satiùs esse, ut Superior inferiorem hortetur graviter, ut Beneficium suum vel Officium voluntariè dimittat: quod quidem magis expedit & tutius est. (d) S. Thom. quodlib. 5. art. 13. in corp. *Id quod per confessionem auditur*, inquit Sanctus Doctor, *nullo modo est manifestandum nec verbo, nec signo, nec nutu, nec etiam aliquid est faciendum, unde in suspicionem peccati aliquid possit devenire.* Positoque illo principio, difficultatem, de quâ agitur, minutiùs expendit addens: *Si ergo amotio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam probabilem suspicionem habendam, de ipso nullo modo Prælatus deberet subditum ab administratione removere: putà si in aliquo Monasterio esset consuetum, quod Priores non amoverentur de suis Prioratibus, nisi propter culpam; manifestaretur peccatum confitentis per remotionem ab administratione. Unde si Abbas hoc faceret, graviter peccaret, tanquam confessionem revelans: posset tamen eum secretò caritativè admonere, ut cum instantiâ peteret cessionem, si hoc videret saluti ejus expedire: si verò per amotionem ab administratione peccatum nullatenùs manifestaretur; putà si in aliquo Monasterio esset consuetum, quod Abbas pro suo libito de facili aliquos ab administratione removeret; tunc aliâ occasione accepta, posset subditum sibi confessum, ab administratione removere; & deberet hoc facere, cum debitâ tamen cautelâ, si talis administratio esset subdito periculosa imposterùm; quamvis etiam & in hoc casu melius esset quod eum induceret ad cessionem petendam, Si verò periculum imposterùm non timeretur, non oporteret quod pro peccato præterito per pœnitentiam deleto, eum ab administratione removeret.... Quandoque enim pœnitentes innocentibus meliores sunt.* Conformiter ad eam Doctoris Angelici doctrinam, in suo Decreto 26. Maii an. 1593. dicit Urbanus VIII. (e). *Tam Superiores pro tempore existentes, quàm Confessarii, qui ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* (e) Urban. VIII. in Decreto. *Sanctissimus*. §. 4. in Bullar. mag. tom. 4. pag. 67.

Ita etiam cum Divo Thoma sentiunt Sanctus Antoninus & Paludanus, quorum ultimi hæc sunt verba (f): *Si ergo per confessionem Prioris, vel alterius scit Abbas, quod non expedit Priori tenere Monasterium; & si talis qui ad libitum aliàs potest amoveri, expectet quò usque sine notâ revelationis possit amovere: cùm enim ex audientiâ confessionis ad nihil obligetur nisi ad celandum; & si obligaretur* (f) Petrus Palud. in 4. dist. 21. q. 3. art. 2. Conclus. 3. fol. 115. verso colum. 2.

ad

ad aliquid, hoc esset ad medendum animæ pœnitentis..... in proposito quàm citò potest amovere, amoveat, quem sine hoc amovere poterat: si autem talis erat, quod non sine justâ causâ amoveri poterat; cùm confessionis audientia nulli jus præbeat in alio foro, in quo non constat sibi, ut judici, ipsum amovere non potest.

Eodem nixus principio sic dicit Sanctus Antoninus (*a*): *Quia Prælatus licentiam intrandi civitatem sive villam subdito potest dare ad libitum vel negare, licèt non aliàs esset negaturus propter periculum quod ex solâ confessione novit, negare potest; dummodò ex hoc suspicio non oriatur..... similiter quia homo habet liberam electionem..... licèt per solam confessionem sciat aliquem indignum ad Prælationem ad quam eligitur, quem aliàs putabat dignum, non debet eligere ex conscientiâ sic dictante, quia eligendo scienter dignum vel indignum, negotium gerit inter ipsum & Deum. Unde potest etiam ex iis, quæ scit ut Deus judicare, ita & in proposito.* Eadem quoque Paludanus affert exempla.

(*a*) S Anton. in summula. tract. de bonit. Confessoris. c. 27.

Diximus superiùs, quod *magis expedit & tutius est, ut Superior inferiorem hortetur graviter suum Pœnitentem ad dimittendum Beneficium vel officium suum.* Multi namque sunt, iique graves Authores, qui existimant, nunquam in hujusmodi occasionibus eâ utendum esse notitiâ, quæ per confessionem habetur, præsertim ob periculum, ne probrosa fiat suspicio de ea personâ, de quâ agitur, aut ex hoc odiosa ipsi confessio evadat; quod nunquam fieri potest licitum. Ita cum aliis quibusdam sentit Ysambertus (*b*), qui sic concludit: *Æstimamus usum ejusmodi notitiæ esse non solùm humanâ constitutione illicitum, sed etiam sacramentali sigillo confessionis contrarium; & prohibitionem illius sequi connaturaliter ad divinum præceptum de servando Sacramentali sigillo confessionis.*

(*b*) Ysambert. tract. de pœnit. disput. 23. art. 8. & apud eum Bannes in 2. 2. q. 33. art. 8. 2. & 3. part. disputationis de correct. fraternâ & Rodericus tom. 2. qq. Canonicarum & regular. q. 54. art. 4.

CASUS XII.

Ferdinandus, Episcopus Almeriensis, Sancti Gilberti Parœciam Medardo, quem singulari virtute præditum Sacerdotem existimabat, conferre omninò statuerat: sed eum fortuitò confessus ob apoplexiæ casum; novit, eum insignem esse hypocritam, & Diaconatu sollummodò esse initiatum, licèt Sacerdos publicè haberetur, Sacerdotisque omnes sæpè functiones obiret. Quid acturus est Episcopus ille? Nonne sub peccati conscientia Medardum de Parœcia, quam statuerat, providere tenetur, saltem postquam eum Sacerdotio inaugurasset secretò; ne, Beneficium illud ipsi non conferendo, peccet, utens notitiâ, quam per solam confessionem acquisivit?

Respons.

Episcopus ille sub peccati conscientia, Medardum, uti statuerat, de Parœcia providere non tenetur, licèt per confessionem tantum sit nota sibi hominis indignitas: sed potiùs sub reatu mortalis tenetur mutare voluntatem, & alteri digniori prædictam Parœciam conferre. Ratio est 1°. quia consilium suum perficere non posset, nisi rem faciendo per se malam & omninò damnabilem, uti contrariam divinæ gloriæ salutique illorum Parochianorum. 2°. Quia Episcopus mutans voluntatem, nullatenùs auditam lædit confessionem, cùm, ut supponitur, soli Deo nota esset sua voluntas, & ei quidem homini esset ignota; unde neque directè neque indirectè peccatum solâ confessionis viâ cognitum manifestat.

Hæc Decisio conformis est doctrinæ Sancti Thomæ (*c*), qui in allato testimonio ad præcedentem responsionem manifestè docet, notitiam solâ confessione partam sine peccato adhiberi posse ad medendum alicui malo, indignos, tales per solam confessionem cognitos ab officio amovendo; modò id fieri posset absque ulla cujusquam suspicione quòd hujusmodi notitiâ sic amoveantur. Unde sequitur, quòd in casu proposito à fortiori potest Ferdinandus Beneficium indigno non conferre, licèt nota sit per solam confessionem ejus indignitas; cùm reipsa possit non conferre absque cujusquam suspicione, quòd ita se gerat ob auditam ejus confessionem. Eandem doctrinam unanimi tuentur consensu S. Bonaventura, Gabriel Biel, Henricus Gandavensis Archidiaconus, Halensis, Paludanus, Adrianus, aliique celeberrimi & quàmplurimi Theologi (*d*). Vide Decisionem superiorem & præcipuè articulum ultimum.

(*c*) S. Thom. supra cit. quodlib. 5. art. 13.

(*d*) S. Bonav. in 4. dist. 21. q. 1. art. 2. Gabriel Biel ibid. q. un. Henricus Gandavens. qq quodlibet. quodli. 8. q. 19. Alex Halensis. part. 4. q. 74. art. 1. ad 9. Petrus Palud. in 4. dist. 21. art. 3. Hadrian. in 4. de Sacram. Confess.

CASUS XIII.

Licinius, generalis constitutus Manasteriorum cujusdam ordinis Visitator, Mævium unius Monasterii Superiorem, juxta statutum Ordinis ad finem superioritatis suæ pervenisse comperit: ipsum, omnibus insciis, confitentem audit, atque ex peccatorum ipsius confessione omni superioritatis gradu eum prorsùs novit indignum. Paucis post diebus nova instituitur electio; divisisque inter Mævium & alium suffragiis, è solâ Licinii voce pendet electio. Quâ de re quæritur, utrùm Licinius absque confessionis revelatione, suffragium suum Mævio, quem solâ confessione novit indignum, possit denegare, eique alterum præferre?

Respons.

Hæc difficultas à superiori non multùm discrepat; unde parem etiam possumus ei responsionem adhibêre, dicendo, quod, cùm omnibus ignota sit facta à Mævio Visitatori huic confessio, non est quod suspicari quispiam possit, eum confessionis notitiâ uti, ut illum à superioritate amoveat, quam illi prorogare volunt plerique Capitulares. Insuper, cùm superioritatis tempus ex constitutionibus Ordinis præscriptum pro Mævio sit finitum, nullaque subsit vel speciosa causa, cur ipsi prorogetur, Licinius ei legitimè suffragium suum in favorem alterius Superioris denegare potest. Quod evidenter probari potest ex allato in undecimâ difficultate Sancti Thomæ testimonio.

Similem fermè quæstionem agitans Paludanus (*e*) eandem quoque propugnat sententiam his verbis: *Quidquid ergo videtur Confessori faciendum, vel omittendum pro bono confitentis, vel communi, potest facere, vel omittere; dùm tamen per hoc non reveletur confessio, ad quod solùm obligatur, licèt aliàs non esset illud facturus. Si igitur confessione Prioris, vel alterius, scit Abbas quod non expedit Priori tenêre Monasterium, & sit talis qui ad libitum aliàs potest amoveri, expectet quò usque sine notâ revelationis posset amovere: & tunc statim amoveat. Cùm enim ex audientia confessionis ad nihil obligetur, nisi ad celandum, & si obligaretur ad aliquid, hoc esset ad medendum animæ pœnitentis, sicut Medicus, ex quo in cura aliquem suscipit, tenetur sibi dare remedium contra recidivum; sic in proposito quàm citò potest amovere, amoveat, quem sine hoc amovere poterat..... cùm confessionis audientia nulli jus præbeat in alio foro, in quo non constat sibi ut Judici, ipsum amovêre non potest.*

(*e*) Petrus Palud. in 4. dist. 11. q. 2. art. 3.

Eodem tendunt hæc Navarri verba (*f*): *Infertur..... non esse revelatorem confessionis, qui electione Prælati occurrente, idcò alicui suum denegaret suffragium, quòd solâ ipsius confessione illum criminosum esse nosset; neque item Abbatem, qui Monacho denegaret copiam adeundi oppidum, in quo solâ ipsius confessione novit, eum solitum labi..... ut magni nominis viri docuerunt: modò hæc omnia tantâ cautione fiant, ut nullatenùs per ea justa suspicandi ratio præbeatur.* Exemplum, quod proponit hic Author, etiam majoris est momenti & vehementiùs urget, quàm illud, de quo in casu proposito; si enim Abbas, qui prioris indignitatem ex confessione novit, ipsum amovere possit, cùm illud sit absque periculo suspicionis de revelata confessione; à fortiori dici potest, quòd, cùm de nova

(*f*) Navar. in c. *Sacerdos.* de pœnit. dist. 6. n. 74.

yâ tantùm agitur electione; superiorem, quem finito superioritatis tempore novit indignum, suffragio suo privare potest; quandoquidem id ipsum ut supponitur facere possit absque ullâ suspicione revelatæ confessionis; quæ facta sibi à quopiam non cognoscitur. † Vide undecimam decisionem, præcipuè articulum ultimum.

† Quamvis propter S. Thomæ & Sancti Antonini, & Paludani, variorumque magni nominis Doctorum præcedentes ad Cas. XI. & XIII. Responsiones tutâ conscientiâ sequi quisque possit; attamen non levem aliorum Doctorum nec numero, nec nomine minorum authoritas facessit difficultatem: præsertim Decretum Clementis VIII. datum an. 1594. die 16. Maii, in quo hæc leguntur verba: *Tam superiores pro tempore existentes quam Confessarii qui posteà ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè ne eâ notitiâ quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt ad exteriorem gubernationem utantur;* Cum duabus ad supradictos Casus responsionibus consonare non videtur; quia ut advertit Suaresius Tom. IV. in 3. part. disp. 33. sect. VII. *Cùm indistinctè loquatur* (Decretum Clementis VIII.) *non est quod à nobis limitetur, sed simpliciter observetur.* Quod hic animadverto, animadverterat jam & ipse Natalis Alexander doctissimus Dominicanæ familiæ Theologus, in Tom. I. Theologiæ Dogmat. & Mor. Lib. II. Reg. 56. *Quantumvis*, inquit, *re absolutè spectatâ licitum videatur prælato subditum ab officio removere propter crimen quod ex solâ confessione novit, ubi revelandæ confessionis periculum abest, Ecclesiasticâ tamen Lege id omnino prohibetur.*

Quidquid sit propter momentosas rationes quæ tantisper attendenti satis patebunt, in seminariis cavendum est ne licitum esse aliquando uti ad exteriorem gubernationem notitiâ per confessionem partâ doceatur; cùm enim Clerici illic trepidare soleant, ubi non est timor, non multum aut potius nullum nisi sal discretionis haberent Seminariorum Directores qui sententiam contrariam palam defenderent.

CASUS XIV.

Matthæus, Fenerator publicus, cùm Paschali tempore apud Parochum suum peccata deposuisset, nec absolutionem obtinuisset ab eo facultatem petiit, ut sibi apud Theophilum proximæ Parœciæ Curatum confiteri liceret, eâ tamen conditione, ut scriptum de factâ confessione sua testimonium afferret. Matthæus apud Theophilum denuò confessus, & feneratorium suum commercium abdicare nolens, absolutionem quoque obtinere non potuit. Posteà tamen Theophilum adiens testimoniales factæ confessionis litteras ab eo requisivit; quas nec ei dare ob falsam ipsius confessionem se non posse existimavit, nec etiam recusare ob indirectam saltem ejusdem confessionis revelationem; quòd, cùm Parocho suo se offerret absque tali testimonio Matthæus, is pro certo judicaret, Matthæum à Theophilo non fuisse absolutum. Quocirca petitur, quâ ratione in hac negotiosâ occasione se gerere debuerit Theophilus?

Respons.

Ut huic difficultati fiat satis, distinctione opus est; nam vel usus est in Diœcêsi stabilitus testimoniales confessionis litteras ei dare, qui alteri, quàm Parocho suo confitetur: vel non: si non sit stabilitus, videtur, quòd hujusmodi testimonium Matthæo dare non potuerit Theophilus; si illud non exigat ejus Parochus: Sed si talis sit usus Diœcesis, & Parochus illud omninò à Matthæo exigeret; certum est, à Theophilo illud denegari non potuisse, intacto confessionis sigillo; cùm illud denegans, impœnitentiam & non solùm exprobraret, sed etiam ipsius Parocho manifestaret qui certò, ut in casu enuntiatur, judicaret, eum non fuisse absolutum; quod quidem nunquam est licitum. Testimonium ergo Matthæo dare Theophilus debuit, quo affirmaret, se, non quidem absolvisse: quod sine mendacio asserere non potuisset, sed in Tribunali pœnitentiæ Matthæum confitentem, quod reipsa verum est, audivisse. Quòd si eò impietatis prorumpat falsus hic Pœnitens, ut ex hypocrisi simulatâque conversionis specie, ad sacram audeat mensam accedere; ipsius Parochus tùm ei tale testimonium proferenti communionem denegare non potest absque reatu scandali inde futuri: quod etiam verum est, licèt solus & occultè Communionem postularet Matthæus. Ita difficultatem hanc 20. Martii an. 1674. solvit insignis Professor Sorbonicus (a).

(a) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 5.

Posito hoc principio, dicendum 1. Parochum, qui ex confessione novit, Vicarium suum, aliumve mansionarium Sacerdotem suum dissolutè vivere, ipsi testimoniales litteras de vitâ & moribus requirenti coràm iis, qui noverunt eum apud se esse confessum, absque peccato non posse denegare. 2. Superiorem Seminarii partam hac viâ occultæ alumni sui libidinis notitiam adhibêre non posse, ut eum è Seminario pellat, aut favens ei de vitâ & moribus det testimonium. 3. Episcopum, cui ex confessione noti sunt pravi mores Clerici, non ei sacrum, quem postulat, ordinem posse recusare, nisi fracto confessionis sigillo, cùm nullum aliundè in eo repetitur legitimum incapacitatis, aut alterius rei impedimentum, quo ordinatione fiat indignus, & quo plausibilis suppeditetur causa repulsæ. 4. Parochum qui ex confessione Pœnitentis sui novit impedimentum dirimens ipsius matrimonii, quòd non vult differre, debêre ipsum celebrare (b): Ratio est, quia in his & similibus aliis casibus quàmplurimis aliter agi non potest, nisi moveatur suspicio, notitiam in confessione acquisitam adhibêri, cujus proindè secretum saltem indirectè frangitur: quod nunquam sine crimine fieri potest (c), uti superiùs probatum est.

(b) Fr. Sylvius in supplem. 3. part. S. Thom. q. ii. art. 1. §. Secundò. Sylvester de Prierio. v. *Confessio* 3. q. 12.

(c) Colloq. Agathens. Colloq. 11. de Confess. dem. 5.

CASUS XV.

Philemo, seipsum in confessione de furto accusans imprudenter & absque necessitate Confessori suo Sylvestrum, ejusdem secum criminis conscium esse indicavit. Nùm Confessarius ille eâdem secreti Lege tenêtur pro complice atque pro Philemone: Peccaretne quoque mortaliter, si complicem hunc declararet; præsertim si id necessarium duceret, bono vel proximi vel communitatis; idque posset facere non revelato posteà directè Philemonis delicto, aut injectâ in eum de illo suspicione?

Respons.

Confessarius sub eodem confessionis secreto tenere debet, non solùm Philemonis, quod ipse confessus est, peccatum, sed etiam complicis sui, licèt eum imprudenter aut ex ignorantia indicaverit. Ita sentiunt celeberrimi Theologi, & imprimis Estius his verbis (d): *Non solùm pœnitentis persona, sed & alia quæcumque in confessione nominata, seu quomodolibet indicata, tanquam consors peccati, vel peccato notata sub eodem secreto teneri debent.* Idem docet Sylvius (e): *Peccata complicis*, inquit, *cadunt sub sigillum confessionis, sive pœnitens potuerit* (peccatum) *suum confiteri sine expressione illius, sive non.* Cujus rei multas affert rationes, quarum præcipua hæc est: *Quia ex revelatione peccati complicis sæpè numero potest agnosci peccatum pœnitentis; unum enim est alterius manifestativum.... alioquin confessio redderetur onerosa & odiosa.* Equidem fieri posset, ut consors furti detectus in judicium adduceretur, & ab ipso cogeretur Judice ad declarandos furti, cujus accusatur, participes; unde & Pœnitens ipse judicii pœnis subjiceretur. Sed quamvis eò res non adduceretur, Pœnitens, cui notum esset, consortem suum à Confessario tantùm suo fuisse manifestatum, proculdubio confessionem, uti parùm tutam haberet, ac justè timêre posset, ne ab eodem Confessario pro se proderetur confessionis secretum, qui complicem in confessione nominatum detexisset.

(d) Guil. Estius. in 4. dist. 17.

(e) Sylvius in supplem. S. Th. q. 11. art. 2. conclus. 2.

Interest ergo plurimi, ut Confessarius quilibet secreti sit intemeratè tenax, in iis, quæ in Confessione detexit, neque satis condemnari possunt ii, qui de rebus istis, licèt aliquoties indifferentes videantur,

deantur, liberè agunt; nisi id Confessario permittat expressè Pœnitens; quo in casu de peccatis ipsius posset loqui, ut docet D. Thomas (a), non verò de consorte peccati. *Potest autem confitens*, inquit Doctor Angelicus, *ut illud quod Sacerdos sciebat tantùm ut Deus, sciat etiam ut homo, quod facit dum licentiat eum ad dicendum: & ideò si dicat, non frangit sigillum confessionis; tamen debet cavere scandalum dicendo; ne fractor sigilli prædicti reputetur.*

(a) Supplem. S. Thom. q. 11. art. in corp.

Cæterùm in hac sua decisione Estius ac Sylvius, Scotum sequuntur (b), Richardum, Sotum, Sylvestrum, Angelum, & alios antecessores suos, quorum testimonia cogerere non est necesse.

(b) Scotus in 4. dist. 21. q. 2.

CASUS XVI.

ISACIUS, Sancti Gerardi Parochus ex confessione Cordulæ Parochianæ suæ addiscit, non eam solùm impudicitiæ furtique esse conſciam, sed insuper multos è Parochianis suis, eorumdem, quæ declaravit, criminum esse participes. Id sibi persuasum habet, fore ut his malis mederetur, si complices illos cognosceret. 1. Nunquid eorum nomina à Cordulâ exquirere potest? 2. An Cordula eos declarare potest, illæsâ proximi caritate? 3. Si eos declaret Cordula, atque huic malo ipsum occurrere consentiat, nonne per se ipsum, an verò per alios tutâ conscientiâ conscios illos monère potest, ut eos ad morum emendationem inducat?

RESPONS.

Certum est, generaliter loquendo, cogi posse à Parocho pœnitentem suum, ut ad emendationem horum malorum conferat; modò prudentem eâ in re operam collocet, nec auditum in confessione peccatum aliquatenùs manifestet; seu pœnitentem inducendo, ut sibi complices declaret, si persuasum ei sit, fore ut his possit medèri, malis, aut iis declaret, qui crimina refrænare valent. Quòd cùm ita sit, existimamus, Isacium Cordulam posse audire, si ipsa libens complices suos declarare liberè consentiat; notitiâque, quam ipsa dat libenter, uti; modò criminibus, de quibus agitur, medèri possit, nullo modo Cordulæ peccatum revelando.

CASUS XVII.

HECTOR, à Judith, confitente addiscit, ipsam, in Tribunali etiam Pœnitentiæ, ab Ildefonso priori suo Confessore ad peccatum fuisse sollicitatam, sibique notum esse, eundem in hac libidine erga quasdam alias mulieres etiamnum perseverare. Nunquid Hector, intacto confessionis sigillo Judith inducere potest, ut Ildefonsum Episcopo ipsa denuntiet, aut sinat, se denuntiare, & si fortè proposito assentiri nolit, num ei absolutionem denegare tenetur?

RESPONS.

Certum est, Hectorem, non fracto confessionis sigillo, de consensu & formali Judith licentiâ Ildefonsum Episcopo denuntiare posse: constat enim, pœnitentem Confessori suo permittere posse, ut peccatum in confessione accusatum manifestet. *Potest autem pœnitens facere*, inquit Sanctus Thomas, (c) *ut illud quod Sacerdos sciebat ut Deus, sciat etiam ut homo, quod facit dum eum licentiat ad dicendum; & ideò si dicat, non frangit sigillum Confessionis.* Hector igitur non solum Judith inducere potest ad denuntiandum priorem illum Confessorem, sed ipsemet denuntiare, si ea fortè ob pudorem & confusionem non audeat; & idipsum Hectori mandet, aut permittat, qui in hoc casu non solùm potest, sed & tenetur ex Bulla Gregorii XV. 20. Augusti an. 1622. (d) Quæ sic habet: *Statuimus, decernimus & declaramus*, inquit hic Papa, *quod omnes & singuli Sacerdotes, tam seculares, quàm quorumvis, etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediatè subjectorum Ordinum, Institutorum, Societatum & Congregationum regulares.... Qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda, in actu Sacramentalis confessionis, sive anteà, vel post immediatè, sive occasione, vel prætextu confessionis hujusmodi, etiam ipsâ confessione non secutâ, sive extra occasionem confessionis in confessionario, aut in loco quocumque, ubi Sacramentales confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint, ut cum eis illicitos & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint....* (e) *mandantes omnibus Confessariis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ut supra sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu locorum ordinariis prædictis. Quod si hoc Officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint, non teneri ad denuntiandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, ut suprà; iidem locorum ordinarii & inquisitores illos pro modo culpa punire non negligant.*

(c) S. Thom. in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. in corp.

(d) Greg. XV. Bulla. *Universi.* 38. §. 4. confirmans & amplians Bullam 31. Pii V. quæ incipit. *Cùm sicut.* 16. Aprilis an. 1516.

(e) Idem ibid. §. 7.

Omnes illius Bullæ articuli confirmati fuère ex Decreto Alexandri VII. 24. Septembris 1665. dato contra opiniones mitiores quorumdam Casuistarum, qui varias hujusce executionem eludendi artes docuerant, quo Decreto duæ propositiones, sexta videlicet & septima inter 28, quas censurâ notavit, hac de re prolatæ sequentes propositiones fuère damnatæ. Prior hæc est: *Confessarius, qui in Sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam posteà legendam, in quâ ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proindè non est denuntiandus.* Posterior verò sic habet: *Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis, est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante: hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.* Quas propositiones damnat saltem ut scandalosas, ac prohibet eas docere aut ad praxim redigere sub pœnâ excommunicationis *ipso facto*, Apostolicæ Sedi reservatâ, excepto mortis articulo.

Advertendum tamen 1. Bullam Gregorii XV. in Gallia non recipi, quia ibi promulgata non fuit; unde non obligat in conscientia; cùm nulla Lex humana obliget, nisi sufficienter promulgata, aut affixione, aut præconis publicatione, aut insinuatione, ut patet ex istâ Codicis Lege (f): *Leges Sacratissimæ, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent, ut universi præscripto earum manifestius cogito, vel inhibita declinent, vel permissa sectentur.* Quare, licet sit sæpè utile, & quidem aliquando necessarium Bullam hanc sequi; existimamus tamen Confessarium Regni Galliæ ad denuntiationem non debere obligare, absolutionem recusando; sed sufficere, ut pœnitentem personam, quæ declarat, se fuisse ab alio Confessore sollicitatam, moneat, maximi referre, ut abominandam Episcopus noverit tam nefandi hominis agendi rationem, qui cùm animarum saluti incumbere deberet, eas è contra pervertere, ac magno fidelium, quibus id notum est, scandalo, è via salutis avocare conatur; & ut eam, verbis humanis inducat ad denuntiationem, aut ipse denuntiandi veniam postulet, præsertim quando certò novit, Confessorem hunc in suo perseverare vitio.

(f) L. Leges cod. de Legibus & Constitut. Principum Lib. 1. tit. 14.

2. Permagni etiam interest, ut denuntiationis curam in se non suscipiat Confessarius, nisi, cùm sufficienter ipsi nota est probitas & animi sinceritas personæ, quæ se sollicitatam fuisse confitetur; ne fortè sit calumnia malitiosè efficta & animo vindictæ in virum innoxium; uti res exemplo omnibus nota est exeunte sæculo proximè elapso.

Denique ad denuntiationem induci persona non debet, cùm cognoscitur, quòd pœnitentem suam ad peccatum casu humanæ fragilitatis & transitoriæ sollicitans adduxit, quam etiam sincerâ reparare nixus est pœniten-

(a) S. Thom. quodlib. 5. art. 15. in corp.

tentiâ, quia, ut ait Sanctus Thomas (a): *Quandoque..... pœnitentes innocentibus sunt meliores.* Istis modis, ut videtur, mitigari potest imprimis Bulla Gregorii XV., propositasque regulas istas in specie allatâ Hector sequi debet.

CASUS XVIII.

FRANCISCUS, qui Galterii fuit famulus, pecuniam hero suo cum duobus aliis famulis furti sui consortibus se subripuisse clàm confessus; id Galterio declarandi Confessario suo licentiam fecit, tùm ut furtum à se factum sibi condonaret, tùm ut aliorum furta abrumperet; quod quidem perfecit ille Confessarius. Quâ de re quæritur, utrùm Galterius non minùs secreti Lege quoad peccatum Francisci teneatur, quàm Confessarius?

RESPONS.

Galterius pro certo tenetur ad celandum peccatum Francisci, nisi his habeat intentionem contrariam, quam expressè declaret. Ita Sanctus Thomas (b) cujus hæc sunt verba: *Ille, ad quem notitia peccati devenit, mediante Sacerdote & voluntate confitentis, participat in aliquo actum Sacerdotis: & ideò simile est de eo & de interprete; nisi fortè peccator velit, quòd ille absolutè sciat & liberè.* Sancto Thomæ assentitur Sanctus Antoninus hac in re (c): *Ad celandam confessionem tenetur is ad quem confessio pervenit licitè, vel illicitè, mediatè, vel immediatè..... Item* (ille) *cui de licentia pœnitentis revelat.* Ita etiam Paludanus & Sylvius (d).

(b) S. Thom. in 4. dist. 11. q. 3. art. 2. ad 4.

(c) S. Anton. in Sum. Confess. 3. part. tract. 1. de bonit. Confessoris. c. 28.

(d) Sylvius in Supplem. 3. part Sum. S. Thom. q. 11. art. 3.

CASUS XIX.

LIEBERTUS, Lubecensis Mercator, qui nec Gallicè nec Latinè novit, adhibito interprete apud Sacerdotem confessus est, qui Germanicam non intelligit linguam. Nunquid eâdem secreti Lege tenetur hic interpres, non minùs quam ipse Confessor?

RESPONS.

Cùm interpres ille sit particeps ministerii, quo fungitur hic Confessarius, sigillo confessionis eum obligari constat erga Liebertum. *Sigillum confessionis*, inquit Sanctus Thomas (e), *competit Sacerdoti, in quantùm est minister hujus Sacramenti, quod nihil aliud est, quàm debitum confessionem celandi, sicut clavis est potestas absolvendi: tamen sicut aliquis, qui non est Sacerdos, in aliquo casu participat aliquid de actu clavis, dum confessionem audit propter necessitatem; ita etiam participat aliquid de actu sigilli confessionis, & tenetur celare, quamvis, propriè loquendo, sigillum confessionis non habeat.* Idem post Sanctum Thomam docet Sanctus Antoninus & post Paludanum (f): Ita etiam Sylvius hanc afferens rationem (g): *Neque enim ille* (interpres) *ministerium præbet soli pœnitenti, sed etiam Sacerdoti qui sic per interpretem cognoscit omnia peccata confitentis, sicut is per eum loquitur.*

(e) Supplem. S. Th. q. 11. art. 3. in corp.

(f) S. Anton. in summula Confessionali 3. part. tract. 1. de bonit. Confess. c. 28. & apud eum S. Tho. in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. & Petrus Paludanus.

(g) Fr. Sylvius. in cit. art. 3.

CASUS XX.

LIMINIUS, Confessor, peccata apud se in confessione deposita intemerato quidem premit silentio; sed quandoque veniale de facili manifestat, non asserens tamen, id sibi in confessione fuisse detectum. Nunquid in eo mortaliter peccat cùm venialis illius authorem declarat?

Videtur, quòd non peccet mortaliter, quia ex declaratione levissimi peccati non multum infamatur Pœnitens. Videtur è contra peccatum ejus esse mortale ob injuriam Sacramento illatam.

RESPONS.

Testatur quidem insignis Theologus (h) quòd *Putant quidem aliqui revelationem peccati venialis non futuram mortalem, nisi Sacerdos dicat se audivisse ex confessione.* Sed opinionem illam, tanquam falsam refellit dicens: *Verùm cùm gravitas hìc non nascatur ex scandalo, sed naturâ Sacramenti; contrarium est tenendum.* Hæc sunt hujusce verba Authoris, qui asserit, quòd revelatio venialis culpæ cum manifestatione personæ sit grave peccatum mortale. *Revelatio hujus secreti grave admodùm est peccatum*, inquit, *non modò infidelitatis aut injustitiæ, quâ vetamur secreta detegere & proximum infamare, sed etiam sacrilegii contrà significationem & reverentiam Sacramenti: adeò ut, si etiam peccatum veniale auditum in confessione reveletur cum manifestatione personæ, mortaliter peccetur: quamvis enim illud secundùm se spectatum sit materia levis, & in ordine ad pœnitentem non sequatur infamia gravis; magna tamen fit injuria Sacramento, cùm peccatur contra veritatem & sanctitatem ipsius, reddaturque odiosum, ut à confessione homines abstrahantur.*

(h) Sylvius in Supplem. 3. part. Sum. S. Th. cit. p. 1. art. 3. §. *Quartum.*

Fatetur tamen hic Theologus, hujusmodi revelationem in hoc casu fieri posse tantùm venialem: *Nisi fortè ex indeliberatione & inadvertentiâ revelet aliquis id quod in confessione audivit*; eamque asserit esse opinionem Josephi Anglés. *Talem enim venialiter tantùm peccare, si nulla sequatur infamia; docetur in floribus Theologicis.*

CASUS XXI.

AMEDÆUS, Bertrandi Confessor, nullum quidem ejus peccatum mortale aut veniale in confessione auditum revelat, sed cætera, quæ in confessione sibi declaravit, sine scrupulo manifestat: Num ita se gerere potest absque sigilli infractione?

RESPONS.

Obligatio sigilli confessionis non tantùm ad peccata audita se directè extendit, sed etiam indirectè ad ea, ex quibus notum quâcumque ratione fieri potest pœnitentis delictum: quare maximi refert, ea celare, quæ quomodocumque ad illud referuntur. *Sigillum confessionis*, inquit Sanctus Thomas (i) *non directè se extendit, nisi ad illa, quæ cadunt sub Sacramentali confessione; sed indirectè id quod non cadit sub Sacramentali confessione, etiam ad confessionis sigillum pertinet; sicut illa per quæ posset peccator, vel peccatum deprehendi.* Unde sequitur, quòd procul dubio confessionis sigillum frangit Amedæus, si ex auditis in confessione Bertrandi, quæ narrat, aliquatenùs peccatum ejus manifestat.

(i) S. Thom. in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. quæstiunc. 10. in corp.

Cæterùm necesse est, æterno ea premi silentio, quæ in confessione audiuntur, ne exceptis quidem naturalibus, qui ex solâ confessione innotescunt, defectibus: cùm enim certum esset, ex revelatis non manifestari ullatenùs culpam Pœnitentis; Periculosum tamen est, huic indulgêre licentiæ ob eas rationes, quas affert Sanctus Thomas; hoc est, 1. propter scandalum infirmorum, qui judicant talem narrationem sigillo confessionis esse contrariam, aut Confessorem, qui ista narrat, alia etiam, quæ vera essent peccata, manifestare posse. 2. Ob ipsius Confessoris proclivitatem, qui, cùm res in confessione auditas, licèt indifferentes faciliùs effutiat; ad ipsam quoque directam aut indirectam peccatorum manifestationem propendêre potest. *Nihilominùs etiam*, addit Angelicus Doctor, *illa summo studio sunt celanda, tùm propter scandalum, tùm propter pronitatem, quæ ex consuetudine accidere posset.* Cujus quidem rei luculentum affert Sylvius (k) exemplum, ab alio desumptum Authore, de Confessario, qui in familiari colloquio dixerat, primam, quam confessus erat, mulierem esse adulteram, & multò post hanc esse primam, quam in confessione audierat: *ex quo cognovit* (maritus) *uxorem suam esse illam*, inquit Sylvius, *de quâ locutus erat Confessarius, quòd prima sua pœnitens erat adultera; & cùm Confessarius discessit, pugione illam occidit.* Adeò verum est, res, quas profert Confessarius, quæque seorsim sumpta & in se ipsis indifferentes videntur, & nullatenùs sigillum confessionis attingere; effectum tamen penitùs oppositum produ-

(k) Sylvius in supplem. S. Thom. q. 11. a. 1. quæsito. 2. §. *Quintus.* Post. Medina l. 1. c. 4.

producere, cùm ita ad se invicem referuntur, ut persona confitens, ejusque in Confessione auditum peccatum queat cognosci.

CASUS XXII.

Ennius, Jodoco pœnitenti suo, qui publica sibi & scandalosa confessus est peccata, publicam quoque ex consilio Episcopi sui pœnitentiam à se esse injungendam pro tutamine conscientiæ suæ existimat; sed veretur, ne sic gerendo pœnitentis sui peccata, saltem indirectè, manifestet. Nùm legitimus est timor illius?

Respons.

Non legitimus est Ennii metus; neque enim ipsi adscribi potest fractio sigilli, cùm pro publicis peccatis publicam injungit satisfactionem: cujus quidem rei has rationes profert Sanctus Thomas (*a*): Quia 1. non Confessarius, sed pœnitens, propriè loquendo: confessionem suam manifestat incunctam sibi pœnitentiam adimplendo. 2. Quia peccatum ejus jam est publicum & manifestum. 3. Quia, licèt occultum foret & remanere posset illius delictum, occultum tamen adhuc esse posset, non obstante tali satisfactione; quia, quamvis posset oriri suspicio, eum grave aliquod peccatum commisisse, hac viâ tamen certò dignosci non posset. 4. Quia fieri potest, ut homo sincerè contritus publicam sibi proprio marte pœnitentiam injungat. 5. Denique quia hanc sibi pro alieno peccato satisfactionem injungere potest, ut hujusmodi exempla nobis suppeditat Historia Sanctorum Anacoretarum. *Sacerdos*, inquit Angelicus Doctor, *non revelat confessionem, talem pœnitentiam injungendo, quamvis suspicio oriatur illum aliquod peccatum enorme commisisse; non enim culpa pro certo scitur ex pœnâ, quia quandoque aliquis pœnitentiam pro alio facit, sicut legitur in vitis Patrum de quodam, qui ut suum socium ad pœnitentiam provocaret, ipse cum eo pœnitentiam egit. Si autem peccatum sit publicum, ipse pœnitens, exequendo pœnitentiam, confessionem à se factam manifestat.*

(*a*) S. Thom. in 4. dist. 21. q. 1. Art. 5. quæstiunc. 1. ad 1.

Addi potest, hanc semper fuisse Ecclesiæ consuetudinem, ut pro quibusdam peccatis publicas injungeret satisfactiones; licèt hæc eadem Ecclesia sub gravibus pœnis à Confessariis secretum confessionis exegerit: quo fit manifestum, eam publicæ pœnitentiæ injunctione nunquam judicasse frangi confessionis sigillum; cùm aliter nunquam eas publicas imponi satisfactiones permisisset?

CASUS XXIII.

Hilarius, Sancti Amandi Parochus, unius è suis Parochianis confessionem ex advertentia & deliberatione manifestavit. Nunquid suspensionem *ipso facto* aut irregularitatem ita incurrit, ut suas deinceps non possit obire functiones?

Respons.

Nullus est Canon; quo tali Sacerdoti *ipso jure* infligatur suspensio, ut observant Angelus de Clavasio, Sylvester, Fumus in *Aurea Armilla*, Diana, aliique quàm plurimi (*b*).

Depositionem igitur aut interdictum tantùm meretur Hilarius ex juridicâ Episcopi sui sententia, ut constat ex his S. Gregorii magni verbis (*c*): *Si hoc fecerit*, de ponatur; & ex istis quarti Lateranensis Concilii jam in responsione ad primam difficultatem allatis (*d*): *A sacerdotali officio deponendum decernimus.* Quibus verbis nullo pacto indicatur, Sacerdoti tali infligi irregularitatem aut suspensionem, quæ dicitur *Latæ sententiæ*, sed ipsum solùm talem à suo Superiore legitimo pœnam merêri ex legitimo judicio. Unde colligitur, quòd, cùm Hilarium suspensum aut irregularem non declaraverit Judex Ecclesiasticus, functiones suas, post factam de peccato suo pœnitentiam, deinceps obire potest, ut antè. Similem huic difficultatem pari modo 28. Martii, an. 1642. solvit Sylvius (*e*).

(*b*) Angel. de Clavasio in summa Angelica. v. *Confessio.* ult. n. 9. Sylvester. v. *confessio.* 3. q. 8. Bartholom. Fumus in armilla. v. *Confessor.* n. 13. Antonin. Diana part. 5. tract. 11. resolut. 51. & 53. & alii.

(*c*) S. Gregor. in Can. *Sacerdos.* 2. de pœnit. dist. 6.

(*d*) Conc. Lateran. IV. sub Innoc. III. in cap. *Omnis.* de pœnit. & remiss.

(*e*) Sylvius Resolut. Var. V. *Sigillum confessionis.* 2.

CASUS XXIV.

Maceus, Venetiis in Parochia Confessarius, incertus quâ ratione se deberet gerere erga Sacerdotem ejusdem Parœciæ mansionarium, solitum suum pœnitentem, sub proprio ejus nomine, Parochum Doctorem inclytum consuluit; sed pœnitentem suum declaravit, licèt imperfectè, expositis videlicet ob scrupulum & anxietatem animi quibusdam circumstantiis. 1. Peccavitne mortaliter. 2. An ex hoc depositionem meritus est, quam iis minatur Lateranense quartum, qui Pœnitentium suorum Confessionem manifestant?

Respons.

Confessarius ille egit imprudentissimè, 1. Quòd proprium suum consuluerit Parochum: poterat enim judicare, quòd, cùm magis, ei, quàm cuiquam, noti essent Ecclesiæ suæ mansionarii Sacerdotes, ipsum sub proprio pœnitentis nomine consulendo, in eum suspicionem movere poterat, cujus causâ ipsum consulebat. 2. Malè etiam egit ipsum sub proprio illius mansionarii nomine consulens; nam Confessor, qui alienum tenetur adhibêre consilium ad enodandas ministerii sui difficultates, alterius, quàm proprii pœnitentis, nomen supponere debet, ut occultius maneat confessionis secretum; quod quidem in quarto Lateranensi constitutum est: *Caveat autem*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *omninò, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo, prodat aliquatenùs peccatorem: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ cautè requirat.*

Videtur tamen quòd in circumstantiis propositi casûs, Confessor ille mortaliter non peccaverit; cùm pœnitentem suum imperfectè, tantùm & confusè, nec non ob scrupulum & anxietatem animi prodiderit, nulloque pacto id ipsum intendens; & ob eandem rationem depositionis pœnam non meretur in eos, qui confessionem manifestant; quandoquidem eam solummodo decreverit Concilium in ipsum *qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum, præsumpserit revelare.* Quibus Concilii verbis constat eam pœnam fuisse tantùm in eos decretam, qui expressè & deliberatè pœnitentium suorum culpas revelant, quibus annumerari non potest Maceus, cùm positivè Sacerdotis, pœnitentis sui peccatum revelare non intenderit, simplicemque tantùm, parùm cautè suam mentem aperiens, suspicionem moverit.

CASUS XXV.

Nicomedes, Advocatus, Parocho suo secretum aliquod maximi momenti, à se cognoscere impensè cupienti, se revelaturum eâ conditione promisit, ut illud, quasi sub Confessionis sigillo haberet; quamvis extra confessionem promissum hoc exegerit, eumque nunquam Confessorem habuerit: Acceptatâ hujusmodi conditione, rem tamen uni ex amicis suis detexit Parochus: quâ de re quæritur, 1. utrùm contra sigillum confessionis peccaverit. 2. Utrùm absque crimine secretum illud amico suo, aut cuilibet alteri communicare potuerit?

Respons.

Asserit Sanctus Thomas (*f*) acceptum quasi sub sigillo confessionis secretum esse celandum, quasi ex confessione innotesceret, quamvis revelans in sigillum non peccet. *Si tamen recipiat, ex promissione tenetur celare, ac si in confessione haberet; quamvis sub sigillo Confessionis non habeat.* Ita etiam Sylvius (*g*): *Qui revelat secretum sub sigillo Confessionis datum & acceptum sine sacramentali peccatorum confessione, non violat sigillum Confessionis; etiamsi genuflexo & pravio signo crucis esset datum. Imò*, subjungit, *nec peccat quidem, si ex justâ causâ revelet: ut si testis à Judice interrogatur; si super eo denunciando feratur excommunicatio; si est rei publicæ, aut alicui proximo perniciosum.* Sic etiam sentiunt Cajetanus & Navarra (*h*).

(*f*) S. Thom. in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. quæstiunc. 3. ad 2.

(*g*) Fr. Sylvius in supplem. 3. part. Sum. S. Th. q. 11. art. quæsito 1. §. *Decimus.*

(*h*) Cajetan. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 3. Navar. Manual. c. 8. n. 18. & c. 18. n. 55.

Dicen-

Dicendum itaque, Parochum, cui Nicomedes Secretum suum ea, quâ fert casus, ratione detexit, sigillum quidem Confessionis non violasse, sed eum tamen in promissam fidelitatem peccasse, naturalemque obligationem, quâ detectum sibi Secretum habêre debebat; nisi illud justâ de causâ revelaverit.

Adverte quoad præsentem difficultatem, cum Sancto Thoma (*a*), quòd Homo non de facili debet recipere aliquid hoc modo: cujus rei hanc post Paludanum rationem affert Sylvius (*b*): *Sic aliquid tradere, vel recipere sub sigillo Confessionis, cum nullum arcanum possit Secreto Confessionis æquiparari, non caret irreverentiâ Sacramenti.*

(*a*) S.Thom. loco cit.

(*b*) Sylvius loco cit. & apud eum Paludanus in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. concl. 3.

CASUS XXVI.

DAMIANUS, homo Laïcus, propiùs ad Confessionarium accedens, confitentis peccata audivit, eaque paucis post diebus manifestavit Demophilo, cui notus erat confitens. Quâ de re petitur 1. utrùm Damianus in Confessionis sigillum peccaverit, audita confitentis peccata Demophilo declarans. 2. Utrùm Secreti Lege teneatur ipse Demophilus?

RESPONS.

Certum est, Damianum, & Demophilum, & generatim eos omnes, quibus solâ Confessionis viâ nota sunt alicujus peccata; strictissimè Secreti Lege tenêri; seu licitò modò, quasi interpretes, seu illicito; per curiositatem ea audiverint, seu casu & contra propriam voluntatem, seu etiam consultò; vel ab aliis ipsi didicerint. Ita Sanctus Thomas, (*c*) qui hanc affert rationem: *Sicut aliquis, qui non est Sacerdos, participat aliquid de actu clavis, dum Confessionem audit propter necessitatem; ita etiam participat aliquid de actu sigilli Confessionis, & tenetur celare: quamvis, propriè loquendo, sigillum Confessionis non habeat.* Unde sequitur à fortiori, quòd is Secreti Lege tenetur, qui alienum novit ex Confessione peccatum, si nullam illud audiendi aut cognoscendi necessitatem haberet; juxta illam juris Canonici regulam. (*d*) *Cùm quid probibetur, probibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.* Ita etiam sentiunt Scotus, Navarrus, aliique permulti Authores celeberrimi.

(*c*) In supplem. 3. part. Sum. S. Tho. q. 11.

(*d*) Reg. 39. de regulis juris in 6.

Vide CASUM XIV. *Casu* GALDOMERUS.

CONFESSIO.

CONFESSIO à Theologis sic definitur (*e*) *Confessio Sacramentalis est pœnitentis accusatio propriorum peccatorum; facta Sacerdoti, ad obtinendam illorum absolutionem.* Multas alias Confessionis definitiones affert Sanctus Thomas, (*f*) quarum præcipua est ista: *Confessio est Sacramentalis delinquentis accusatio ex erubescentia, & per Claves Ecclesiæ satisfactoria, obligans ad peragendam pœnitentiam injunctam.*

1. Dicitur *accusatio propriorum peccatorum*: quia non historicè, ut fabulari peccata sua enarrare, sed se reum agnoscens explicare debet peccator. 2. Quia proximi sui peccata manifestare non debent: in quo sæpissimè peccant rudes, qui temerè aliorum peccata, & sæpè in suorum excusationem declarant. Hæc autem accusatio fieri debet animo obtinendæ absolutionis, quæ finis est Sacramenti.

2. Dicitur, *per Claves Ecclesiæ collatas*, hoc est, Sacerdotibus, qui ejus sunt Ministri, & quibus solis competit potestas iis utendi ad aperiendas Cœlorum januas, iis, qui illius ingressum peccato mortali sibi occluserunt, juxta hæc Christi verba: *Quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo.* (*g*)

Additur denique: *accusatio obligans ad peragendam injunctam pœnitentiam*: quia ex Concilio Tridentino (*h*) satisfactio est pars pœnitentiæ ad integritatem Sacramenti necessaria, & ad obtinendam plenam & perfectam peccatorum remissionem.

Confessio est de præcepto divino pro eo, qui de vitâ periclitatur. & solùm de præcepto Ecclesiastico, semel saltem in anno quolibet.

Necesse est, ut peccator *sigillatim* omnia mortalia, quorum se reum novit, qualiacumque sint, confiteatur, ut in eodem Concilio definivit Ecclesia (*i*): aliter enim Sacerdos æquum non posset exercêre judicium, si in genere duntaxat, & non in specie potiùs & sigillatim sua ipsi peccata declarasset peccator, neque conveniens malo sibi incognito adhibêre remedium; nam *quod ignorat Medicina non curat*, inquit idem Concilium (*k*) Ratio est, quia Deus solus multitudinem peccatorum nostrorum operit, animarumque vulnera sanat, quæ si pudore tegere velimus, vel aliter; quod sine incredibili stultitiâ fieri nequit, ait S. Augustinus (*l*), ipse non sanabit. *Deus tegat vulnera tua: noli tu,* inquit Sanctus Doctor, (*m*) *nam si tu tegere volueris erubescens, Medicus non curabit.... Cui celas? qui novit omnia.*

Nihil hic de peccatorum circumstantiis dicemus; quæ fusè explicatæ sunt in verbo, *Circumstantia.*

Non necesse est absolutè confiteri peccata venialia; quia divinâ non nos privant gratiâ: sed valdè laudabile & utile est eadem confiteri, cum intimo tamen doloris affectu.

Quinque conditiones ad Confessionis bonitatem requiruntur. 1. Ut sit simplex, hoc est, nihil inutile, nihilque superfluum dicat pœnitens; sed præcisè necessaria declaret, ut Confessario peccatorum suorum numerus & gravitas innotescat (*n*).

Secunda: ut sit humilis, conformiter ad illud Sapientis dictum; *Presbytero humilia animam tuam* (*o*). Unde peccata sua verus pœnitens malæ suæ tantùm voluntati debet adscribere; nunquam verò defectui gratiæ, aut dæmonis malitiæ, aut alicujus suggestioni: *Non est quod cuiquam nostram adscribamus ærumnam*, hoc est, *culpam*, (ut fert textus Archetypus) *nisi nostræ voluntati*, inquit Sanctus Ambrosius (*p*), *nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propriâ deflexerit.*

(*e*) Polman. Breviar. Theolog. part. 3. n. 311.

(*f*) S. Thom. in 4. dist. 17. q. 3. a. 2. q. 1. in corp.

(*g*) Matth. 18. ℣. 18.

(*h*) Conc. Trid. Sess. 14. c. 5.

(*i*) Conc. Trid. cit. Sess. 14. c. 5.

(*k*) Idem ibid.

(*l*) S. Aug. in Psalm. 50. n. 8.

(*m*) Idem enarr. 2. in Psalm. 31. n. 12.

(*n*) S. Anton. 3. part. tit. 14. c. 9. §. 12.

(*o*) Eccl. 14. 17.

(*p*) S. Ambros. in can. Non est. 10. 85. q. 1.

Tertia : ut sit integra ; hoc est, ut eidem Confessario, omnia & singula, quorum conscientiam habet, peccata accuset ; cùm aliquod celare non liceat, aut unam partem uni Confessario manifestare, alteram verò alteri : quâ de re observandum, 1. quòd si pœnitens fuerit mutus, aut vi morbi loquelæ usum amiserit, sufficit ut signis quibusdam externis, quantùm poterit, peccata sua Confessario manifestet, aut saltem, ut intelligat, se peccasse, ac peccatorum suorum absolutionem postulare. 2. Quòd si peregrino utatur idiomate, & Confessori ignoto, peccata sua, interveniente interprete confiteri potest, si quis reperiatur ; si verò quis non suppetat, tanquam mutus haberi debet.

Quarta : ut adjunctum habeat confessio sincerum de peccato dolorem, cùm vero proposito non peccandi de cætero : omnis namque confessio solo timore facta & absque inchoato saltem caritatis amore est invalida.

Quinta denique : ut præscripta sibi à Confessario perficere sincerè velit pœnitens.

Undecim alias conditiones à Sancto Carolo (*a*), & ab aliis relatas prætermittimus ; quippe quæ omnes ad quinque præcipuas, quas explicuimus, facilè reduci possint. †

(*a*) S. Carol. Actor. part. 4. de instruct. Confess. pag. 764.

Quando confessio valida non fuit, seu quia aliquod occultum fuit mortale peccatum, aut circumstantia quædam, quæ declarari debebat ; aut quia peccatum aliquod mortale non fuit accusatum, eò quòd diligens conscientiæ ac sufficiens examen non fuerit præmissum ; vel quia absque contritione facta est confessio, aut facta est Sacerdoti non admisso, aut necessariam in pœnitentem jurisdictionem non habenti, aut quæ ob alium quemlibet defectum invalida fuit ; absolutè iteranda est, & ipsum quidem peccatum, quod in profanatione Sacramenti admissum fuit, accusandum. Quod pertinet ad peccata oblita, quamvis diligens præmissa fuerit conscientiæ suæ discussio, sufficit, ut in sequenti confessione accusentur, non iteratâ eorum accusatione, quæ jam clavibus post sufficiens conscientiæ suæ examen fuêre subjecta.

† Istas omnes conditiones tùm à Sancto Carolo Borromæo, tùm à cæteris relatas continent hi sequentes ab Haberto relati Versus Tom. VI. de pœnit. Paragrap. 4. de Confessionis proprietatibus seu conditionibus.

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, & lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

CASUS PRIMUS.

Sulpicius, turpissimi, quod nunquam confiteri ausus est, conscius criminis à latronibus oppugnatus, ex motivo perfectæ caritatis actum contritionis elicuit, conjunctum eum sincero nullum mortale peccatum committendi proposito ; nec tamen illud quamprimùm confiteri non constituit, si præsens effugeret vitæ periculum. Quâ de re quæritur, 1. Utrùm peccatum illud vi contritionis perfectæ ei non fuerit remissum, quin ad illius confessionem absolutè teneatur, si præsens evadat periculum. 2. Utrùm à latronibus illis occisus salutis propitia non dederit ex hac contritione indicia ?

Respons.

Certum est, hominem, qualis esse Sulpicius supponitur, ad Confessionem absolutè teneri, si ad eam possit recurrere. Quod quidem tribus rationibus probat S. Thomas (*b*) : Primâ, *quia aliquis non potest esse certus*, inquit Sanctus Doctor, *quod contritio sua sit sufficiens ad deletionem pœnæ & culpæ, & ideò tenetur confiteri & satisfacere*. Secundâ : quia *maximè cum contritio vera non fuerit, nisi propositum confitendi habuisset annexum*. Tertiâ denique : *Quod debet ad effectum deduci, etiam propter præceptum, quod est de confessione donatum.* Quod præceptum ex eodem Angelico Doctore (*c*) magis urget ; *cùm præcipuè in periculo mortis existit.*

(*b*) S. Thom. in 4. dist. 17. q. 2. art. 5. quæstiunc. 2. ad 7.

(*c*) Idem ibid. q. 3. art. 1.

Prima & tertia ratio adeò sunt evidentes, ex se ipsis, ut probatione non egeant : Secunda verò ipsius contritionis definitione innititur, quæ, ut ait Sanctus Raymundus (*d*), *est dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi & satisfaciendi* ; cui consentiunt omnes cæteri Theologi, uti Magister Sententiarum (*e*), qui cùm necessitatem Confessionis authoritatibus Sanctorum Ambrosii, Augustini & Leonis asseruit, pro iis, qui eam valent perficere, ita concludit : *Ex his, aliisque pluribus indubitanter ostenditur oportere Deo primùm & deinde Sacerdoti offerri Confessionem, nec aliter posse pervenire ad ingressum Paradisi, si adsit facultas.* Quâ de re Sanctus Thomas suæ semper tenax sententiæ dicit (*f*) : *Etsi propositum confitendi sit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propositum, quando ad contritionem tenetur.* Et iterùm alibi (*g*) : *Nullus enim reputatur contritus, nisi habeat propositum subjiciendi se Ecclesiæ clavibus ; quod est habere Sacramentum in voto.*

(*d*) S. Raymundus. lib. 3. summæ tit. 34. cap. de pœnit. & remiss. §. 8.

(*e*) Petrus Lombardus, Magister. Sent. lib. 4. dist. 17.

(*f*) S. Tho. in cit. dist. 17. q. 3. art. 1.

(*g*) Idem. opusculo 22. c. 2.

Hanc doctrinam confirmat Sanctus Doctor ex collatione Baptismi dicens (*h*) : *Ad culpæ remissionem & actualis & originalis requiritur Sacramentum Ecclesiæ, vel actu susceptum, vel saltem voto, quando articulus necessitatis, non contemptus Sacramentum excludit* : Ita pariter mortale post Baptismum commissum non potest deleri nisi per confessionem actualem, vel in voto contritioni adjunctam.

(*h*) Idem cit. art. 1. quæst. 3. in corp.

Istam Doctoris Angelici sententiam adstruit Concilium Tridentinum (*i*) hac suâ decisione : *Docet præterea* (Sancta Synodus) inquiunt Patres hujusce Concilii, *etsi contritionem hanc aliquando caritate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominùs reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.*

(*i*) Conc. Trid. sess. 14. c. 4.

Ex his adeò claris ac manifestis argumentis facilè colligi potest, quòd, si obierit Sulpicius absque voto, saltem implicito confessionis, perfecta non fuit ejus contritio, nec Sacramenti Pœnitentiæ defectum supplêre potuit, & juxta istam Sancti Thomæ regulam (*k*) : *Quamvis effectus principalis alicujus Sacramenti possit haberi sine actuali perceptione illius Sacramenti, vel sine Sacramento, vel per aliud Sacramentum ex consequenti, nunquam tamen potest haberi sine proposito illius Sacramenti.*

(*k*) S. Th. in 4. dist. 23. q. 1. art. 2. quæstiunc. 1. ad 12.

Diximus : *si obierit Sulpicius absque voto, saltem implicito confessionis* : advertendum namque suscipiendi Sacramenti votum, posse non solùm esse

esse explicitum, ut cùm quis actu & expressè illud suscipere desiderat; sed implicitum cùm nimirum elicitur contritio, quæ in se sacramenti suscipiendi votum includit: ut cùm homo, qui non satis perfectè hujus Sacramenti necessitatem cognoscit, veræ contritionis, aut perfecti divini amoris actum elicit: tunc enim homo tali modo dispositus, sincerum habet votum ea adimplendi, quæ Deus à se exigit, & consequenter suscipiendi Sacramentum, si ejus perfectè necessitatem nec non de eâ divinum præceptum cognosceret; tùm dici debet, ipsum habêre implicitum Sacramenti votum: quod ad ejus salutem sufficit †.

† Juxta sententiam eorum qui ad contritionem virtuale & implicitum mores emendandi & non peccandi propositum non sufficere, sed insuper certum, expressum, formale & à detestatione peccati distinctum propositum requiri asserunt; dicendum videretur ad contritionem etiam non sufficere implicitum peccata confitendi propositum. Ista porro sententia non tam paucorum Theologorum est, inter quos citari potest CAROLUS WITASSIUS; olim in Sacra Facultate Parisiensi Regius Theologiæ Professor. *Tomus I. Tractatus de Pœnit. Sacramento; quæst. 3: assert. 12.*

CASUS II.

NONNE actum contritionis supplet actus amoris divini, quem elicuit Eustachius, tria aut quatuor mortalia Confessus, qui de iis absolutus est, nullo priùs elicito contritionis actu?

RESPONSIO.

Simplex ille divini amoris actus contritionis necessariæ ad Sacramentum pœnitentiæ defectum non supplet; nam de Sacramento illo loquens Concilium Tridentinum (*a*) asserit, actus pœnitentis esse quasi illius materiam: *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempè Contritio, Confessio & Satisfactio, qui quatenùs in pœnitente ad integritatem Sacramenti ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei Institutione, requiruntur, hac ratione partes pœnitentiæ dicuntur.* Hæc sunt verba Concilii, quod postcà subjungit (*b*): *Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Ex quibus verbis manifestè constat, actualem contritionem esse partem essentialem Sacramenti, cujus proinde vicem non supplere potest simplex actus amoris divini; licèt enim verum sit, Deum verè diligi non posse, nec peccatum odio habêri, atque adeò elici implicitum saltem contritionis actum; certum est tamen 1. simplicem illum amoris actum, & actualem peccati detestationem duas esse res omninò dissimiles, ut facilè probari potest exemplo Beatorum, qui semper habent divinum amorem, *& quò ad actum & quò ad habitum*, quia, ut ait Paulus (*c*), *Caritas nunquàm excidit*, & qui tamen nullam habent de peccato suo præterito contritionem; nam *Animæ, . . . post hanc vitam, quæ in patriâ sunt, contritionem habere non possunt propter gaudii plenitudinem*, ut loquitur Angelicus Doctor (*d*). 2. Certum est etiam, necesse esse, ut contritio, tanquam pars Sacramenti pœnitentiæ sit vera, actualis, explicita & exterior, seu per se ipsam, aut saltem per confessionem peccatorum, Sacerdoti factam ad obtinendam absolutionem: alioqui esset insufficiens; cùm, ut ait Concilium, sit *quasi materia hujus Sacramenti*. Hinc docent multi Theologi, quòd, si homo, omnium suorum oblitus peccatorum, ex perfecto divini amoris actu justitiam acquireret, teneretur, si eorum fortè posteà recordaretur, nec confiteri posset, ad eliciendum formalem actum contritionis; aut quòd, si confiteri posset, teneretur saltem ad eliciendum actum attritionis, ex inchoato amore Dei conceptum; quia attritio juncta Sacramento sufficienter disponit ad recipiendam gratiam in Sacramento pœnitentiæ, quando Deus incipit diligi, tanquam fons omnis justitiæ. Rationem hujusce rei hanc afferunt illi Doctores, quia videlicet, peccatorem Deus non justificat, nisi *in ordine ad pœnitentiam, seu contritionem.* Nostram fusè in Suarem sententiam Bail (*e*) comprobat.

(*a*) Conc. Trid. sess. 14. c. 3.
(*b*) Idem ibid. c. 4.
(*c*) 1. Corinth. 13. 8.
(*d*) Supplem. S. Thom. q. 4. art. 3.
(*e*) Bail. de exam. pœnit. part. 1. q. 23. pag. 90.

CASUS III.

HERCULES, in exercitu militum ductor, famosus repos, qui à septem octove annis paschalem omisit confessionem, periculosè ægrotans, & ab amicis ad confitenda peccata sollicitatus, æternæ tandem metu damnationis, eorum proposito assentiens, confitetur. Nunquid solus hic timor, sufficientis ipsi locum tenêre potest attritionis, ad recipiendum eum fructu pœnitentiæ Sacramentum: an verò existimandum est, eum delictorum suorum veniam ex hac confessione non obtinuisse; si timor ille sufficiens non sit dispositio?

RESPONSIO.

Ut propositæ difficultati fiat satis, dicendum 1. damnationis æternæ metum peccatoribus esse utilissimum; quia, ut ait Scriptura (*f*) *Initium sapientiæ timor Domini. Timor Dei initium dilectionis ejus:* quatenùs à peccato avertit, peccatoremque disponit ad se convertendum ad Deum, pœnitentiæque labores suscipiendos: Unde Tertullianus (*g*): *Si de exomologesi retractas*, inquit, *gehennam in corde considera, quam tibi exomologesis extinguet; & pœnæ priùs magnitudinem imaginare, ut de remedii adeptione non dubites.* Cui consentit Sanctus Augustinus his verbis (*h*): *Ille autem timor nondum castus præsentiam Christi sponsi, & pœnas timet: timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum. Non timet, ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam. Bonus est & iste timor, utilis est: non quidem permanebit in seculum seculi; sed nondum est ille castus, permanens in seculum seculi.* Alibi etiam timoris illius utilitatem ostendit Sanctus ille Doctor (*i*): eandemque veritatem docet Tridentinum Concilium (*k*).

2. Dicendum etiam, quòd gehennæ metus attritionis locum in Sacramento pœnitentiæ habêre potest; cùm ei adjungitur peccati detestatio, cum proposito non peccati de cætero, veniæ spes, & amor Dei, saltem inchoatus: tunc enim haberi debet, ut verum Dei donum, motusque in animo à Spiritu Sancto productus; ut docet Concilium Tridentinum (*l*), cujus verba referemus, dùm de contritione (*m*). Hinc Scriptura, (*n*) peccatores ad gehennæ ignisque æterni considerationem sæpè revocat, & ait Augustinus de illis (*o*) *Timent quidem; sed non amant justitiam: cùm autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo justitiæ, & incipit quod durum erat amari . . . . & jam incipit homo propterea justè vivere.* Atque illud est amoris initium, quod peccatori necessarium esse asserit Tridentina Synodus (*p*) ad obtinendam suorum peccatorum veniam in Sacramento pœnitentiæ.

3. Denique asserendum quòd, quamvis peccatoribus utilis esse possit ille timor, cosque aliquando, ut jam diximus, ad conversionem in Deum adducat, certum est tamen, eam non esse sufficientem dispositionem ad recipiendam in Sacramento peccatorum veniam, quod effectum suum nunquam sortitur, nisi in eo, qui jam caritatis amorem, saltem inchoatum habet, uti jam diximus, & veram contritionem, saltem imperfectam, qualem modò descripsimus: *Ubi non est dilectio*, inquit Augustinus, (*q*) *nullum bonum imputatur; nec rectè bonum opus vocatur: quia omne quod non ex fide est, peccatum est; & fides per dilectionem operatur.* Ratio est, quia is, qui solo timo-

(*f*) Eccli. 1. 19. Ibid. 25. 16.
(*g*) Tertull. lib. de pœnit. in fine.
(*h*) S. Aug. in Psal. 127. n. 8.
(*i*) Idem tract. 9. in c. 4. 1. Epist. Joan.
(*k*) Conc. Trid. sess. 6. de Justificat. c. 6. & Can. 8.
(*l*) Idem sess. 14. c. 4. & can. 5.
(*m*) Cas. Hilario. 3.
(*n*) Isai. 33. 14. Matth. 18. 27. & 28. 35. & 25. 41. & 46. Marc. 9. 43. &c.
(*o*) S. Aug. in Psalm. 127. n. 7.
(*p*) Conc. Trid. cit. sess. 6. c. 6.
(*q*) S. Aug. lib. de gratia Christi. cap. 26. n. 27.

timoris hujusce motivo confitetur, peccata sua, non quasi Deo ingrata, sed quasi damnationem sibi inducentia detestatur, nec ab iis committendis desisteret, si impunè posset. Unde Sanctus Augustinus, in sua ad Anastasium Epistola (a): *Inaniter autem*, inquit, *putat victorem se esse peccati, qui timore non peccat: quia etsi non impletur foris negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis. Et quis coram Deo innocens invenitur*, subjungit Sanctus Doctor, *qui vult fieri quod vetatur, si subtrahat quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere, quod non licet fieri; sed ideò non facit, quia alibi non potest fieri.* Rem eandem vehementiùs etiam urget Sanctus hic Doctor Ecclesiæ dicens (b): *Nam quantùm in ipso est, mallet non esse justitiam peccata prohibentem atque punientem; & utique si mallet non esse justitiam, quis dubitaverit, quod eam, si posset, auferret? Ac quomodo justus est justitiæ talis inimicus, ut eam, si potestas daretur, auferat, ne comminantem, vel judicantem ferat. Inimicus ergo justitiæ est, qui pœnæ timore non peccat... Nam qui gehennas metuit non peccare metuit, sed ardere.* Idem Sanctus Doctor talem hominem cum latrone comparat in uno ex suis sermonibus (c), qui timore supplicii à furto abstinet, ejusque affectum retinet: *Nam & latro*, inquit, *timet malum, & ubi non potest, non facit, & tamen latro est.*

(a) S. Aug. Epist. 145. aliàs 144. n. 4.

(b) Idem, ibid.

(c) Idem ibid. serm. 178. aliàs 10. n. 10.

Rectè igitur ac sapienter sequentes duas Propositiones; quas protulerant, quidam Moralis disciplinæ corruptores, damnavit Clerus Gallicanus in Comitiis suis generalibus an. 1700.

Propositio LXXXVI.

Attritio ex gehennæ metu sufficit sine ulla Dei dilectione, sine ullo ad Deum offensum respectu: quia talis honesta & supernaturalis est.

CENSURA.

Hæc propositio, quâ à dispositionibus necessariis ad absolutionem excluditur quilibet ad Deum offensum respectus, temeraria est, scandalosa, perniciosa; & in hæresim inducit.

Propositio LXXXVII.

Concilium Tridentinum adeò expressè definivit, attritionem, quæ non vivificet animam, quæque supponatur sine amore Dei esse, sufficere ad absolutionem, ut anathema pronuntiet adversùs negantes.

CENSURA.

Hæc propositio falsa est, temeraria, Concilio Tridentino contraria & in errorem inducit.

In celeberrimo illo cœtu non solùm proscriptæ fuêre duæ illæ propositiones; sed contraria etiam disciplina stabilita est, cujus declarationem promulgavit suis additam Censuris, ut videre est in mandato promulgationis Eminentissimi Cardinalis de Noailles, Parisiensis Archiepiscopi, qui Comitiis præfuit (d).

(d) Pag. 45

His additur, timorem hunc gehennæ, qui servilis dicitur, non aliam habêre causam, vel finem, quàm sui ipsius amorem, seu cupiditatem, eumque, quem peccati sui ob solum gehennæ metum pœnitet, propriam tantùm quietem atque delectationem sibi proponere; ita ut, si absque timore pœnæ in peccato vitam prorogare valeret, ex eo nullatenùs commoveretur, atque in peccato tranquillè maneret. Unde sequitur, conceptam ex illo metu pœnitentiam esse falsam: *Tria quippe*, inquit antiquus Author apud Sanctum Gregorium Magnum (e), *in unoquoque consideranda sunt veraciter pœnitente: videlicet conversio mentis, confessio oris, & vindicta peccati. Quid enim prodest confiteri flagitia, qui corde non convertitur? Peccatum quod diligitur, confitendo minimè deletur.*

(e) Apud S. Greg. in 1. Reg. 15. ad hæc verba: *Sed nunc honora me*, &c.

Constat igitur ex his authoritatibus; hanc timoris speciem omninò stare non posse cum proposito necessario non peccandi de cætero, sine quo nulla potest esse spes veniæ. Quid est enim bonum propositum, nisi bona voluntas? Et quid est bona voluntas, nisi caritas? *Quasi verò aliud sit bona voluntas, quàm caritas;* inquit Sanctus Augustinus (f): Et etiam alibi (g): *Quid est enim boni cupiditas, nisi caritas?* Atqui bona illa voluntas, seu bonum propositum ab eo non potest oriri timore; quòd unicum ejus objectum sit malum pœnæ, non amor justitiæ: quocirca de tali pœnitente idem sit dicendum ac de homine, qui, cùm tres habeat domos contiguas, mediam diruit, ut à primæ incendio tertiam eximat. Domum quidem hanc diruit, quia vult; sed tamen eam conservandi verum in animo retinet affectum; si alio modo eam ab incendio posset eximere. En germana peccatoris effigies, qui solâ damnationis æternæ formidine à peccato abstinet & cum repugnantia & quasi involuntariè. *Timor ergo ille servilis est, non.... justitia diligitur, sed damnatio timetur;* inquit etiam Sanctus Augustinus (h). Prolixior forsan videbitur tractatio hujusce rei, sed eam invehit necessitatem temeraria quorumdam Casuistarum doctrina, qui contrarium ausi sunt asserere.

(f) S. Aug. L. 2. de grat. Christi & de peccat. orig. contra Pelagium & Cœlestium n. 22.

(g) Idem L. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum c. 9. seu n. 21.

(h) Idem l. de Spiritu & Littera. n. 59.

Denique cum Catechismo Concilii Tridentini (i) asserimus, dolorem ab aliquo de peccato cum delectatione admisso conceptum, non ob amorem Dei, sed sui ipsius, non veram esse pœnitentiam; sed solùm *quamdam commotionem & perturbati animi affectionem*; qui proindè dolor, cùm naturalis sit, non est sufficiens ad obtinendam peccatorum veniam in Sacramento Pœnitentiæ, uti declaravit Innocentius XI. Decreto suo 2. Maii an. 1679. quo 65. propositiones Morales condemnavit, quarum quinquagesima-septima huic doctrinæ est contraria.

(i) Catech. Conc. Trid. part. 2. de pœnit. sacram. art. 2.

Igitur ad quæstionem propositam præcisè respondentes concludimus, quòd, si solo timore servili, hoc est, damnationis æternæ ad confessionem inductus est Hercules, invalida fuit ejus confessio; quandoquidem attritionis vicem gerere nequeat hujusmodi timor; at si cum eo timore connexa fuerint odium peccati, propositum illius deinceps non admittendi, spes veniæ, & amor Dei saltem inchoatus; tunc existimandum eum fuisse sufficientem, ipsiusque contritionem, licèt imperfectam, virtute Sacramenti Pœnitentiæ fuisse perfectam.

CASUS IV.

Nunquid valida est Gelasii confessio, qui sincero animi dolore, firmoque nullum deinceps mortale peccatum committendi, delicta confessus, de iis absolutus est, quamvis nullam habêret voluntatem, impositam sibi à Confessario pœnitentiam, licèt æquam & possibilem, adimplendi?

Respons.

Invalida est Gelasii confessio; nam, quamvis satisfactio actualis, hoc est, adimpletio pœnitentiæ non sit requisita ad essentiam; sed tantùm ad integritatem Sacramenti; quia illud jam perfectum satisfactio supponit per absolutionem Sacerdotalem, quæ peccatorum remissionem & gratiam in pœnitente ritè disposito operatur; quod præcipuus est Sacramenti effectus: tamen desiderium satisfaciendi Deo, illatamque ipsi per peccatum injuriam resarciendi ad ejus essentiam spectat, quia sincera nequit & vera esse contritio absque hujusmodi desiderio.

Ratio

Ratio est, quia peccator delictum suum habere solummodò non debet, uti injuriam Deo à se illatam, sed uti offensam, quæ convenienti duntaxat satisfactione reparari debet, & quam eum per inflictionem pœnæ aliquatenùs compensare necesse est; unde Sanctus Augustinus (a): *Quid est enim*, inquit, *pœnitentia, nisi sua in seipsum iracundia?* Et alibi (b): *Omnu homo quem pœnitet, sibi irascitur: pœnitentia iram exercet in se.*

(a) S. Aug. serm. 19. aliàs 4. ex Sirmund. n. 2.
(b) Idem serm. 295. aliàs 106. de diversis. n. 10.

CASUS V.

Duo quidam adolescentes Theologi, dùm inter se de hac quæstione disceptarent, num videlicet necesse sit, ut contritio interior, quæ essentialis est Sacramento Pœnitentiæ, exteriùs à pœnitente manifestetur; in oppositas abière sententias, altero affirmante, altero negante: cui jus?

Respons.

Certum est, ad validitatem Sacramenti non sufficere interiorem contritionem, etiam perfectam, sed exteriorem etiam requiri, hoc est, quæ ad extra signo aliquo sensibili manifestetur, ut duabus istis evinci potest rationibus; prima est: quia per modum judicii administratur Sacramentum Pœnitentiæ: *Absolutio Sacerdotis*, inquit Concilium Tridentinum (c), *non est solum nudum Ministerium, vel annuntiandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata; sed ad instar actûs judicialis, quo ab ipso, velut à Judice, sententia pronuntiatur.* Atqui à Judice non profertur sententia vel absolutoria, vel damnatoria; nisi causâ cognitâ. Necesse est igitur, ut Sacerdos, pœnitentis Judex constitutus, cognoscat, nùm is, quem vult absolvere, contritionem habeat: quæ, cùm sit animi gratiâ adjutus motus interior, Sacerdoti nota esse non potest absque aliquo externo & sensibili pœnitentis signo. Secunda est: quia, cùm Sacramenta sint, *invisibilis gratiæ visibilis forma* (d), ut loquitur Magister Sententiarum; valida esse nequeunt, nisi materia eorum & forma sensu percipi queant, quia, ut ait Sanctus Thomas (e). *Signum importat aliquod notum quò ad nos, quò manu ducimur in alterius cognitionem.* Atqui ex Concilio Tridentino in responsione secundi casûs superiùs laudato (f), contritio in Sacramento Pœnitentiæ locum habet materiæ proximæ, uti peccata accusata in confessione materiæ remotæ. Omninò necesse est igitur, ut eam pœnitens aliquibus signis externis manifestet, quorum tutissimum est exercitium operum pœnitentiæ, quæ jam amplexus est, & quæ se deinceps amplexurum promittit; quantùm videlicet Confessario id necessarium videbitur, ut debitam peccatis suis pœnam luat.

(c) Conc. Trid. sess. 14. c. 6. & can. 9.
(d) Magist. Sentent. l. 4. dist. 1.
(e) S. Thom. in 4. cit. dist. 1. q. 1. art 1. quæstiunc. 2. ad 2.
(f) Calixtus 1. Epist. 2. ad Episcopos Galliæ in can. *Nullus*, 7. 9. q. 3. sup. cit.

CASUS VI.

Nunquid valida est Francisci Parisiensis Diœcesani confessio, qui apud Vicarium Diœcesis Bellovacensis peccata deposuit, quamvis Sacerdos iste ab Episcopo suo Bellovacensi sit tantùm approbatus?

Respons.

Invalida est illa confessio. Ratio est, quia Sacerdoti collata ab Episcopo per approbationem potestas, ad solos ejus Diœcesanos extendi potest, cùm Episcopus ipse nullam in alterius Episcopi jurisdictionem habeat, cùm ne ipse quidem Metropolitanus in Suffraganeorum suorum Diœcesanos talem habeat jurisdictionem (g) extra casum appellationis, quæ in hac materia locum non habet, ut in sequenti casu patebit. Quando igitur *nemo potest*, ex hac juris regula (h), *plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*: Vicarius ille ab Episcopo Bellovacensi approbatus neque accepit, neque accipere potuit jurisdictionem, quæ se ad Diœcesanos Parisienses extendat. Quocirca dicendum, absolutionem, quam nec approbante nec permittente Archiepiscopo Parisiensi Francisco contulit, invalidam esse, conformiter ad hanc aliam Bonifacii VIII. regulam: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.*

(g) Bonifac. VIII. in Reg. 79. de regulis juris in 6.
(h) Idem in Reg. 64. ibid.

Confirmatur hæc decisio ex Decreto Concilii Tridentini, quod invalidas declarat absolutiones à Sacerdotibus collatas, qui, cùm Parochiale Beneficium non habeant, ab Episcopo Diœcesano eorum, qui absolvuntur, non fuêre admissi: *Decernit Sacro-sancta Synodus*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *nullum, etiam regularem posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium habeat, aut ab Episcopis per examen..... idoneus judicetur, & approbationem..... obtineat.* Quod confirmavit Gregorius XV. ex Bulla sua 18ª. 5. Feb. an. 1522. (i).

(i) Greg. XV. in Bullâ *Inscrutabili*. 2. & 4.

CASUS VII.

Florentius, Sacerdos admissus ad confessiones audiendas in Diœcesi Parisiensi, à Parocho Sancti Severini tanquam Confessor mansionarius suscipitur. Cùm autem in Confessionario adesset, non minùs Parochianos Sancti Stephani & Sancti Andrææ, quam Sancti Severini audit & absolvit. Nunquid validæ sunt hujusmodi absolutiones?

Ratio dubitandi est, quia admissioni ab Episcopo suo ipsi concessæ apposita est clausula *de consensu Parochorum*, quæ intelligi potest de Parochis pœnitentium; quo in casu dici potest, quòd, cùm Florentius Parochorum Sancti Stephani & Sancti Andrææ consensum non obtinuerit, eorum Parochianos validè nequit absolvere. Dici potest è contra, quod clausula illa solùm intelligenda est de Parochis, in quorum Parœciis Sacerdos confessiones audit, unde cùm Florentius, non nisi de consensu Parochi Sancti Severini confessiones excipiat, absolutiones collatæ alienis Parochianis sunt validæ.

Respons.

Certum est clausulam, *de consensu Parochorum* quam vulgò admissionibus apponunt Episcopi, intelligendam esse, non solùm de Parochis, in quorum Ecclesiis Pœnitentiæ Sacramentum administrat Sacerdos; sed etiam de Parochis pœnitentium, quibus administratur: quocirca si Florentius Parochorum Sancti Stephani & Sancti Andrææ consensum non habeat, validè absolvere nequit eorum Parochianos, qui aliundè ipsi non obtinuêre veniam confitendi in Parochia Sancti Severini.

Ratio est, quia Florentius nullam potest conferre absolutionem validam, nisi jurisdictionem habeat in eos quibus eam confert, ut docet Concilium Tridentinum (k): *Quoniam igitur natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hac confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem*: Atqui nullam habet jurisdictionem in Parochianos Sancti Stephani & Sancti Andrææ; nam jurisdictio ipsi à Parocho Sancti Severini collata, ad solos suos Parochianos extenditur, quippe qui ipse nullam habeat in Parochianos aliorum: Insuper eam quoque jurisdictionem ei non contulit Episcopus, cùm eum ad confessiones audiendas de consensu duntaxat Parochorum admiserit: igitur absolutiones ab isto Confessario

(k) Idem cit. sess. 14. c. 7.

in alienos Parochianos prolatæ sunt invalidæ, ob defectum jurisdictionis, qui hac in re omnium est in Confessario maximus.

Confirmari potest iterum hæc Decisio ex Concilio Oecumenico Lateranensi an. 1215. sub Innocentio III. habitum, cujus Decretum est hujusmodi (a): *Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justâ de causâ sua confiteri peccata; licentiam priùs postulet & obtineat à proprio Sacerdote, cùm aliter ipse illum non possit absolvere.* Ex quo constat, Florentium validè non potuisse quemquam absolvere ex Parochianis Sancti Stephani & Sancti Andreæ, in quos à propriis eorum Parochis nullam ipse jurisdictionemaccepit. Illud consentit cum istis novi Ritualis Parisiensis verbis (b): *Qui in loco quocumque, sive exempto, sive non exempto conantur non subditos absolvere, eos decipiunt*: & paulo post: *Confessarius inquirat, an sit Parochianus suus..... cùm non possit absolvere, nec audire in confessione alios à suis Parochianis, nisi ex consensu Parochi pœnitentium.*

(a) Conc. Lateranens. 4. sub Innoc. III. in cap. *Omnis.* 12. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.

(b) Ritual. Paris. nov. de Sacram. pœnit.

Advertendum hac de re 1. nos non loqui de confessionibus, quæ fiunt in aliorum Parœciis *peregrinationis causâ*; tùm enim censentur Parochi consensum suum reciprocè Parochianis suis præbêre, ut in loco peregrinationis suæ peccata confiteantur: quod confirmat universalis Ecclesiæ usus. 2. Si decisioni nostræ contrarius esset alicujus Diœcêsis usus, cui cognito non intercederet Episcopus, tùm aliorum Parochianorum confessiones hujusmodi Sacerdoti factas fore validas ob tacitum Episcopi consensum, qui censeretur sufficientem in hujusmodi Pœnitentes jurisdictionem huic Confessario conferre.

CASUS VIII.

Helena, certò sciens, Parochum suum esse hæreticum, eumque confessione abuti, ut ad peccatum quasdam sibi confitentes personas inducat, quærit. utrùm proprio Parocho non valens peccata confiteri absque periculo seductionis, Paschali tempore alium ad confessionem non possit adire Parochum quamvis hanc sibi proprius Parochus facultatem concedere noluerit.

Respons.

Quæstionem hanc solvit Sanctus Thomas dicens (c): *In casibus illis, in quibus probabiliter timet pœnitens periculum sibi, vel Sacerdoti ex confessione ei factâ, debet recurrere ad Superiorem, vel ab eodem petere licentiam alteri confitendi: quod si licentiam habere non possit, idem est judicium, quod de illo qui non habet copiam Sacerdotis..... nec in hoc transgreditur aliquis præceptum Ecclesiæ, quia præcepta juris positivi non se extendunt ultra intentionem præcipientis, quæ est finis præcepti: hac autem est caritas secundùm Apostolum: nec iterùm fit aliqua injuria Sacerdoti; quia privilegium meretur amittere, qui concessâ sibi abutitur potestate.* Ita Sanctus Doctor, ex cujus doctrina Helena absque ullo peccato confessionem suam Paschalem ad aliud tempus potest remittere, si à proprio Parocho aut à superiore veniam obtinere non possit confitendi alteri Sacerdoti; quod quidem propriâ authoritate non potest. Existimat tamen Paludanus, quòd, si talis Parochus facultatem concedere noluerit, nec facilis sit ad Superiorem recursus, *ex hoc ipso*, inquit (d) *ad extraneum ire licet.* Sed præterquam quod ab eo dissentit Angelicus Doctor, Franciscus à Victoria, Cajetanus, Suarez, Medina, Melchior Canus, Navarrus, Reginaldus (e) & alii Theologi ejus opinionem rejiciunt, ac sententiam Sancti Thomæ, quæ Ecclesiæ doctrinæ hac in re congruit amplectuntur; ut constat ex his Decreti Concilii Lateranensis terminis (f): *Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justâ de causâ, sua confiteri peccata: licentiam postulet & obtineat à proprio Sacerdote: cùm aliter ipse illum non possit absolvere, vel ligare.*

(c) S. Thom. in 4. dist. 17. q. 3. art. 1. quæstiunc. 4. ad 5.

(d) Petrus Palud. in 4. dist. 17. q. 1. §. *Quantum ad tertium.* v. *Primus.*

(e) Franc. à Victoria de Sacr. n. 145. Cajetan. v. *Absolutio ex parte absolventis.* Medin. in eod. de Confess. q. 30. Suarez tom. 4. disput. 27. sect. 4. n. 20. & 21. Canus in relect. de pœnit. p. 6. Dom. Sotus in 4. dist. 18. q. 4. art. 1. Navarr. in can. *Placuit.* de pœnit. dist. 6. n. 141. Reginald. Praxis fori pœnit. l. 1. n. 85.

(f) Innoc. III Conc. Lateran. Can. 21. relato in cap. *Utriusque sexûs.* 13. de pœnit. & remiss. lib. 5. tit. 38.

CASUS IX.

Marcellinus, Sancti Celsi Parochus, tres, quos è vicinâ Parœciâ noverat esse pœnitentes confessus est. Nunquid eos, saltem validè, confiteri potuit absque consensu proprii eorum Parochi propter ordinariam quæ cuilibet Parocho competit, jurisdictionem?

Respons.

Ex allatis in præcedenti responsione authoritatibus satis superque constat, Marcellinum tres personas, de quibus agitur in proposito casu, validè absolvere non potuisse (g): nam ex curato Sancti Celsi Beneficio quod possidet, in solos suos Parochianos jurisdictionem habet, cùm aliarum Parœciarum incolæ non sint ipsius subditi; quod tamen ad jurisdictionem requiritur. Hic est ab Urbano II. ordo constitutus, qui pervertì nequit absque scandalo, periculoque animarum.

(g) Lud. Bail. de exam. Confess. part. 1. præfat. pag. 213.

Decisionem hanc adstruit Navarrus (h), atque isto D. Thomæ fulcitur principio (i): *De necessitate hujus Sacramenti est*, inquit Angelicus Doctor, *non solùm, ut Minister habeat ordinem..... sed etiam quòd habeat jurisdictionem: & ideò, sicut ille qui non est Sacerdos, non potest hoc Sacramentum conferre, ita nec ille qui non habet jurisdictionem; & propter hoc oportet, sicut Sacerdoti, ita proprio Sacerdoti, confessionem fieri.* Quod probat hic Sanctus ex hac ratione è Magistro Sententiarum desumptâ (k): *Ligant quoque Sacerdotes dum satisfactionem pœnitentibus confitentibus imponunt.* Quæ quidem ratio apud Sanctum Doctorem sic vertitur: *Cùm enim Sacerdos non absolvat, nisi ligando ad aliquid faciendum, ille solus potest absolvere, qui potest per imperium ad aliquid faciendum ligare.* Si qua tamen esset in aliqua Diœcesi consuetudo contraria ab Episcopo cognita & tolerata, dici non posset hujusmodi confessiones esse invalidas. Vide præcedentem solutionem.

(h) Navarr. in c. *Placuit.* de pœnit. dist. 6. n. 17.

(i) S. Thom. in 4. dist. 17. q. 3. art. 3. quæstiunc. 2. in corp. & dist. 19. q. 1. art. 3. q. 1. ad 1.

(k) Mag. Sent. lib. 4. dist. 18.

CASUS X.

Ademerus, Sancti Florentii in Andegavensi Diœcesi Parochus; cùm peregrinationis causâ ad fanum Sanctæ Clotildis in Rhotomagensi Diœcesi situm unà cum Gastone & Julio Parochianis suis se contulisset, eorum confessiones in hoc ultimo loco excepit. Nunquid idipsum validè potuit?

Respons.

Videtur hujusmodi confessiones ab Ademero, licèt extra Diœcesim Andegavensem exceptas, haberi posse tanquam legitimas & validas. Ratio est, quia, cùm Parocho cuilibet competat ordinaria in Parochianos suos jurisdictio, eam jure ubicumque sit, exercêre potest; uti videlicet jurisdictionem suam voluntariam exercêre potest Episcopus, etiam extra Diœcesim; cùm territorium tantùm contentiosa exigat. Addimus etiam, nullo Canone, nullâ Lege Ecclesiasticâ cogi Parochos ad exercendam in loco determinato jurisdictionem quæ ipsis in foro Pœnitentiæ competit. Fatendum tamen, disciplinæ magis convenire, & ad conscientiam tutius esse, ut Parochus extra propriam Diœcesim ab audiendis Parochianorum suorum confessionibus abstineat; nisi de licentia Episcopi fiat, in cujus Diœcesi versatur (l); quòd ex tali usu aliquod posset oriri scandalum.

(l) Theolog. moral. Gratianop. tom. 4. tract. 6. cap. 8. Idem. 10. De Ste. Beuve &c.

CASUS XI.

Amabilis, Sacerdos regularis, generatim approbatus ad audiendas confessiones in totâ Parisiensi Diœcesi, Noviodunum peregrinationis causâ

se contulit cum Antonio, solito suo pœnitenti, ac Diœcesano Parisino, ibique vi suæ in eum, jurisdictionis confessionem excepit: Nunquid valida est hæc confessio?

RESPONS.

Constat, Amabilem in casu proposito Antonii confessionem non validè excepisse: quod facilè probari potest 1. ex Constitutione Clementis V. in Viennensi Delphinatus Concilio an. 1311. latâ, quæ sic habet (a): *Magistri, Priores, Provinciales & Ministri ordinum prædicatorum eligere studeant personas sufficientes, idoneas, vitâ probatas, discretas, modestas, atque peritas ad tam salubre ministerium & officium exequendum, quas sic ab ipsis electas, repræsentent, vel faciant repræsentari Prælatis; & de eorum licentiâ, gratiâ, & beneplacito in civitatibus & Diœcesibus eorumdem hujusmodi personæ, sic electæ, confessiones confiteri sibi volentium audiant, imponant pœnitentias salutares & beneficium absolutionis in posterum impendant.... extra Civitates & Diœceses, in quibus fuerint deputatæ,..... confessiones nullatenùs audituræ.* Hæc sunt hujusce Constitutionis propria verba. Idem docet Sanctus Antoninus (b), uti Sylvester (c).

(a) Clement. *Dudum*. 2. de Sepulturis. lib. 3. tit. 7.

2. Probari potest hæc eadem veritas ex formali Clementis X. decisione in Bullâ suâ septimâ 22. Junii an. 1670 (d) in qua sic loquitur hic Summus Pontifex: *Hac generali & perpetuò valiturâ Constitutione decernimus & declaramus.... Religiosos ab Episcopo ad Confessiones sæcularium in suâ Diœcesi audiendas approbatos, non posse in aliâ Diœcesi absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis Pœnitentes subditi sint ejus Episcopi; à quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati.* Ex quo manifestè sequitur Amabilem nec licitè nec validè Antonii confessionem excipere non potuisse Noviodunì, absque expressâ illius Urbis Episcopi licentiâ.

(b) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 10. cap. 20.

(c) Sylvester de Prierio. v. *Confessor*. 1. q. 14.

(d) Clem. X. in Bullâ septimâ. §. 2. & 4.

CASUS XII.

AMÆDEUS, Sacerdos ab Episcopo approbatus ad confessiones audiendas, & in Parœcia Silvanectensi, ubi jam à decennio confitetur, mansionarius; cùm ad Beatam Virginem Carnutensem cum duobus Civibus Silvanecti pœnitentibus suis, piæ peregrinationis gratiâ se contulisset, eo ipso, quo Carnutum pervenêre, die confessiones eorum excepit, etsi ab Episcopo Carnutensi ad confessiones non esset admissus; nonne id ipsum validè potuit?

RESPONS.

Existimamus, Amædeum duos pœnitentes suos in casu proposito validè absolvere potuisse. Nititur hæc decisio 1. authoritate Sancti Antonini (e), qui asserit, Sacerdotem, qui ordinariam habet, ut Parochi, vel delegatam jurisdictionem, hujusmodi Pœnitentes validè absolvere posse; nullâ habitâ alieni, in quo versatur, territorii ratione. *Absolutio*, inquit, *non recipit territorium, sicut aliâ ratione rei, vel delicti.* 2. Authoritate Paludani, qui ante Sanctum Archiepiscopum ejus sequacem scripsit, & ait (f): *Si Episcopus det potestatem alicui in omnes suæ Diœcesis, & iste inveniat extra Diœcesim aliquem volentem confiteri, potest eum absolvere:* cujus quidem rei hanc profert rationem: *Omnem enim absolutionem*, inquit hic Theologus, *quam aliquis per se ipsum potest impendere in foro conscientiæ jure ordinario, potest alteri committere; unde cùm ibi posset per se confessionem audire* (committens videlicet Episcopus)..... *per consequens & per alium*, (nimirum per Sacerdotem admissum): quod probat hic Author ex Decretali Innocentii III. (g) quæ nullatenùs lo-

(e) S. Anton. in Sum. Confessionali. 1. part. de auctorit. Confess. c. 1.

(f) Petrus Palud. in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. conclus. 2.

(g) Innoc. III. in cap. *Omnis*. 12. de Pœnit. & remiss. lib. 5. tit. 38.

cum exprimit, in quo fieri debeat confessio: *Unde dicit Constitutio*: Si quis alieno Sacerdoti voluerit confiteri, licentiam petat à proprio &c. *Nec dicit in propriâ Parochiâ. Unde non requiritur, quòd confessio, quæ fit alicui Sacerdoti, fiat in propriâ Parochiâ.*

Posteà sibi objicit hic Author, non videri, quòd talis Confessarius concessam sibi ab Episcopo suo potestatem jure possit exercêre in territorio alterius Episcopi: cui objectioni respondet, talem Confessarium tùm ministerio suo non fungi ratione territorii, seu proprii, seu alieni; sed ratione potestatis ab Episcopo suo sibi concessæ in subditam personam: *Sed dico idem*, inquit, *quia sit prætor litis, qui alienam jurisdictionem exequitur, non tamen pro suo imperio agit. Unde non ratione subjectionis loci hoc facit, sed solùm ratione subjectionis personæ; sicut committens jure suo ibi posset audire, ubi tamen nihil potest in locum, sed in personam solum.*

Attamen ad prudentiam spectat bonumque ordinem, ut Confessor, qualis est Amædeus, eâ potestate non utatur in loco profano & secreto, neque etiam in loco sacro & publico, ante obtentum consensum Superioris legitimi Ecclesiæ illius, ubi Confessiones audire vellet; cum ex ejus suscepto scandalum posset oriri, jure videlicet contradicente illo Superiore, ne in sua confessiones exciperet Ecclesia; licèt aliundè nota essent capacitas ejus & probi mores; præsertim donec concessam à Silvanectensi Episcopo admissionem ejus noverit.

CASUS XIII.

GABRIEL, Parisiensis Diœcesanus, cùm Aureliæ per decem duodecimve dies apud Parochum amicum suum commorari festis diebus Pentecostes statuisset; ibidem piè confiteri peccata voluit; Nunquid valida est ejus confessio?

RESPONS.

Valida est, ac licita Gabrielis confessio. *Vagabundi, viatores, mercatores, peregrini*, inquit Sylvius (h) *possunt confiteri Parocho, seu coadjutoribus illius Parochi, ubi se inveniunt tempore confessionis*: laudatisque novem pro opinione sua Authoribus hanc ejus rei subjungit rationem: *Cùm enim rationabile sit*, inquit, *ut ejusmodi propter occasiones & pericula possint fieri participes Sacramentorum, Confessarii apud quos se inveniunt, sortiuntur potestatem in eos delegatam, partim ex concessione Eugenii IV. de quâ meminit Cajetanus, partim ex consuetudine per Superiores Ecclesiasticos scitâ & permissâ.*

(h) Sylvius in Supplem. 3. part. Sum. S. Thom. q. 8. art. 5. quæsit. 2. conclus. 5.

Quod pertinet ad specialem, quam in his casibus fecit Eugenius IV. concessionem, etiam pro tempore Paschali, de eâ sic loquitur Cajetanus (i): *Memini aliàs me legisse Eugenium IV. concessisse seu declarasse vivæ vocis oraculo, viatores, ubi se invenerint in Paschate, censendos, tanquam adeptos incolatum, quò ad Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ.* Unde colligi potest, à fortiori viatorem extra Paschale tempus eo in loco confiteri posse, ubi commoratur; cùm requisita ad audiendas confessiones Paschali tempore jurisdictio majoris sit necessitatis, quàm quocumque alio tempore.

(i) Thom de Vio. Card. Cajet. in Sum. v. *Absolutio*.

CASUS XIV.

CHRYSOSTOMUS, Religiosus Mendicans, infracto paupertatis voto, admissum, quod non audet apud Confessores Monasterii, apud sæcularem Confessarium ab Episcopo Diœcesano approbatum, peccatum confitetur, non requisitâ priùs Superioris sui licentiâ. Nunquid valida est ejus confessio.

RESPONS.

Invalida est Chrysostomi Confessio facta Sacerdoti seculari in fraudem jurisdictionis Superioris sui regularis. Ratio est, quia non potest Religiosus privatus privilegio suo renuntiare, quo à Religiosis sui duntaxat Ordinis, à Superiore nominatis absolvi potest. 1. Quia Diœcesanus Episcopus in eam rem non est ipsius Superior, cùm agatur de regulari disciplinâ; sed Superiores ipsi sunt loco Ordinarii. 2. Quia privilegium illud non ad unum solùm Religiosum pertinet singulariter, sed ad totum Ordinem, cujus juribus privatâ nequit authoritate derogare; quod quidem Clericorum secularium exemplo probari potest: nam privatus Clericus Beneficio Fori Ecclesiastici in re purè Ecclesiasticâ renuntiare non potest; cùm non hujus speciatim Clerici sit hujusmodi privilegium, sed omnium generatim Clericorum; uti declarat Innocentius III. in Decretali ad Episcopum Pisanum, quam ex multis ab ipso laudatis firmat Conciliis (a): quod etiam probat Glossa (b): eaque Jurisprudentia in Galliæ Regno observatur, ut docet Cabassutius. (c) Ex testimonio Mornacii (d) qui eandem probat regulam non solùm ex dicta modò Decretali, sed insuper ex duobus antiquis Conciliis: En ipsius verba: *Concilio Toletano* 3. *Can.* 13. *Concilio pariter Carthaginensi* 3. *Can.* 9. *Item Cap.* Si diligenti, *de foro compet. Sancitur Clericum non posse Beneficio fori Ecclesiastici renuntiare..... Cùm non sit Beneficium personale, cui renuntiari valeat, sed toti Clericali Collegio sit indultum, cui privatorum pactione derogari non possit, & istud servari in Gallia testatur Mornacius.* Hinc facilè concluditur, Religiosum pariter Privilegia Ordinis sui non posse renuntiare, quo Religiosus quilibet peccata confiteri non posset Sacerdoti seculari, sed solùm Confessoribus Regularibus Monasterii aut conventûs, in quo habitat. Id quoque verbis expressis docet idem Canonista (e).

(a) Innoc. III. in cap. *Si diligenti.* 12. de foro competenti. l. 2. tit. 2.

(b) Glossa in cit. cap. *Si diligenti.* v. *Pacto.* & in cap. *Dilecti.* 17. eodem tit v. *Qui se certo loco.*

(c) Joan. Cabass. juris Can. Theor. prax. l. 4. c. 2. n. 10.

(d) Monarcius in lege *Si judex* ff. de capite minutis.

(e) Cabass. l. 3. c. 8. n. 10.

CASUS XV.

Ex Bullâ Jubilæi, quæ Parisiis promulgata est, expressè constituitur, ut, qui illum optaverint lucrari, peccata sua in confessione necessario debeant accusare apud Sacerdotem secularem, aut regularem, è numero eorum, quos approbaverit Ordinarius. Paulus Suburbanus incola Parocho suo confessus est, & aliundè injuncta ex eâdem Bullâ pia opera adimplevit. Nonne Jubilæi indulgentiam lucratus est; licèt non confessus fuerit Sacerdoti ex eorum numero, quos ad audiendas confessiones approbavit Episcopus?

RESPONS.

Paulus in casu proposito haud dubiè Jubilæum lucratus est; quia constituens summus Pontifex, ut approbatis tantùm ab Ordinario loci Confessoribus fiant confessiones, simplices duntaxat ab iis audiendis Sacerdotes non approbatos excludit, non verò Parochos. Quandoquidem vi sui tituli magis approbati censeantur, quàm qui ex licentiâ tantùm & sine titulo fuerint admissi; cùm his delegata tantùm, Parochis verò ordinaria competat jurisdictio in omnes suos Parochianos, quibus omnia jure ac titulo Pastoris Sacramenta possunt administrare, absque licentiâ vel Papæ, vel Episcopi, ut constat ex Concilio Tridentino (f). Ita difficultatem hanc sibi propositam occasione Jubilæi ab Alexandro VIII. 11. Julii an. 1656. concessi solvit insignis Theologus, cujus decisiones promulgatæ fuerunt (g).

(f) Conc. Trid. sess. 23. c. 15.

(g) De Ste-Beuve.

CASUS XVI.

Cùm sibi invicem omninò finitimæ sint Ecclesiæ Sancti Leuffridi & Sancti Martini; unam tantùm Jubilæi stationem pro duabus in Ecclesia Sancti Leuffridi designare opportunum duxit Episcopus. Cùm verò ex usu in totâ diœcesi recepto, quoslibet diœcesanos quilibet possit absolvere Parochus; propriâ authoritate Sancti Martini Curatus multos suos Parochianos, nec non etiam Sancti Leuffridi Parochianos non requisitâ priùs ab eorum Parocho veniâ in hac ultimâ Ecclesia confitentes audivit. Quâ de re quæritur, utrùm confessiones incolarum Sancti Leuffridi, quas audivit Parochus Sancti Martini, sint validæ, licitæ & sufficientes ad effectum Jubilæi?

RESPONS.

Jam in responsione ad proximum casum diximus, Parochum quemlibet ad confessiones audiendas vi suæ institutionis esse admissum. Unde sequitur, quòd, quamvis in Ecclesia Sancti Leuffridi absque consensu Parochi illius Ecclesiæ aut Episcopi, confessiones audierit Parochus Sancti Martini; validæ sint tamen, quas audivit, confessiones, & Parochianis Sancti Leuffridi ad effectum Jubilæi sufficientes, modò cætera, quæ Bulla præscribit, religiosè adimpleant: verum est tamen confessiones illas non esse licitas ex parte Parochi; quia in aliena Ecclesia absque tacito saltem consensu titularis illius Ecclesiæ confiteri non potuit sine peccato; cùm in propria duntaxat Parœcia & non alibi sacramenta administrare valeat prætermisso Superioris loci illius consensu, aut absque Episcopi licentia.

Advertere juvat hîc tantùm agi de Parocho, qui actu suum retinet Beneficium; neque enim si ejus esset Titularis legitimus, jam approbatus, etiam tempore Jubilæi non censeretur, ut docet Sylvius, (h) post sex alios, quos laudat, Authores, qui rem istam adstruunt ex his Tridentini Concilii verbis (i): *Nisi aut Parochiale Beneficium obtineat &c.* loquentis tempore præsenti, non verò præterito, *obtinuerit.*

(h) Sylvius Resolut. var. v. *Religiosus.* & apud eum Barbosa ad sess. 23. Conc. Trid. c. 15. n. 17. & 21. & de officio Parochi c. 19. n. 6. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 28. sect. 4. n. 20. & alii.

(i) Conc. Trid. cit. sess. 23. c. 15.

CASUS XVII.

Gerasimus, Sacerdos ad audiendas in tota Diœcesi confessiones approbatus cum solita clausula *de Parochorum consensu*, tempore Jubilæi multas in confessione Religiosas audivit absque speciali Episcopi mandato. Nùm id ipsum potuit validè & licitè?

RESPONS.

Licèt Gerasimo nulla competeret potestas illas Religiosas absolvendi extra tempus Jubilæi præcisè vi suæ approbationis, ac speciali in eam rem ageret mandato; ut alibi dicemus; certum est tamen, quòd eas validè & licitè tempore Jubilæi confiteri nec non absolvere potuerit; seu Episcopi jurisdictioni subjaceant, seu sint exemptæ. Ratio est, quia Papa Religiosas à communi, quàm omnibus tùm utriusque sexûs fidelibus facit, potestate sibi, quem voluerint, confessarii eligendi non solet excludere; modò Confessarius ille ab Episcopo Diœcesano sit approbatus. Difficultatem hanc 1. Junii an. 1641. ita solvit Sylvius (k): *Respondetur*, inquit, *Sacerdotem approbatum per totam diœcesim, ut de consensu Pastorum possit Fidelium Confessiones audire, posse Monialium sive Episcopo subjectarum, sive aliarum confessiones excipere tempore Jubilæi; extra verò illud tempus non potest, nisi aliter de Episcopi consen-*

(k) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Jubilæum.* 3. tom. 5. p. 520.

sensu illi constet. Ejusque rei hanc affert rationem: *Dum enim Episcopus requirit consensum Parochi fidelium, nequaquam putandus est loqui de Monialibus: cùm Parochus ordinariè non sit illarum Parochus, sed potiùs à Parochi potestate sint exemptæ.* Quod hic post Sylvium asserimus, intelligi debet de Confessariis, quos generatim & sine exceptione approbavit Episcopus; nam si ad sæcularium duntaxat Confessiones audiendas sit quis admissus, exclusis Monialibus, ut vulgò fit Parisiis; ne Jubilæi quidem tempore audiri possunt Monialium Confessiones, nisi speciali obtentâ potestate.

CASUS XVIII.

CYPRIANUS, quædam mortalia peccata confessus, præ verecundiâ quamdam non declaravit circumstantiam quæ novam peccati speciem infert. V. g. se ipsum accusavit de commissâ fornicatione cum Margarita, sed suam esse Patruelem noluit declarare. Nunquid valida est ejus confessio?

RESPONS.

Priùsquam huic speciatim difficultati respondeatur, illud, tanquam certum præsupponendum est principium, septem hasce circumstantias (*a*) *quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando*; aut octo istas juxta sanctum Raymundum (*b*) *quis, quid, ubi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando.* Non solùm gravius quandoque peccatum efficere posse, sed novam etiam peccati speciem includere. V. gr. furari vas argenteum, est peccatum mortale; sed si sit calix, aut vas aliud sacrum, tùm fit sacrilegium.

(*a*) Petr. Palud. in 4. dist. 16.

(*b*) S. Raimund de Pennaforti in Summâ Theolog.

Isto præsupposito, dicimus, Cypriani confessionem esse invalidam; cùm pro duobus, quæ admisit, peccatis, fornicationis videlicet & incestûs, unum tantùm aperuerit, atque gravius, incestum nimirum celaverit: vel ut accuratiùs loquamur, non verè peccatum suum confitetur, quod dimidiatum accusat, eam nimirum celando circumstantiam, qua dignosci possunt species ejus ac gravitas.

Facilè probari potest hæc decisio authoritate sancti Thomæ (*c*), qui à Gerardo Dominicano ita interrogatus: *An circumstantias peccati trahentis in alterum genus non notabiliter aggravantes, teneatur homo confiteri, etiam innotescendo personam, cum quâ peccaverit?* his verbis respondet: *Respondendum videtur, quod omninò debet has homo confiteri:* suamque responsionem ita confirmat: *Non enim homo confitetur peccatum suum; nisi speciem confiteatur peccati, quæ cognosci non potest, nisi per circumstantias trahentes in aliud genus, ex quibus peccatum specificatur...... Circumstantiæ autem dicuntur in aliud genus trahere, quæ specialem repugnantiam important ad aliquod præceptorum divinæ Legis; sicut furtum simplex repugnat huic præcepto:* Non furtum facies. *Si autem furtum in loco sacro committatur, habet jam repugnantiam ad aliud præceptum, quod est de veneratione Sacrorum; & hic additur nova species peccati. Unde necesse est, quod addat aliam repugnantiam ad Legem Dei: & ideò & novam deformitatem peccati mortalis habebit, quod ex necessitate confiteri tenebitur.* Idem docet Angelicus Doctor in multis aliis operibus suis (*d*).

(*c*) S. Th. opusc. 32. q. 6.

(*d*) Idem in 4. dist. 16. q. 3. art. 2. quæst. 5. in corp. & dist. 41. q. 1. art. 4. quæstiun. 5. in corp.

Idem quoque expressè declarat Synodus Tridentina (*e*) his verbis: *Colligitur præterea*, inquiunt Patres Concilii, *etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant. Quod sine illis peccata ipsa, neque à Pœnitentibus integrè exponantur, nec judicibus innotescant; & fieri nequeat, ut de gravitate criminum rectè censere possint, & pœnam, quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere.* Unde ob has rationes anathema profert illud Concilium (*f*) in eos, qui hujusmodi circumstantias confitendi necessitatem in dubium revocant.

(*e*) Conc. Trid. sess. 14. c. 5.

(*f*) Ibid. Can. 7.

Certum est igitur, quòd si consultò mittatur hujusmodi circumstantia; Confessio tum est invalida & sacrilega; ut docet Catechismus Concilii Tridentini his verbis (*g*): *Neque ejusmodi peccatorum enumeratio, confessionis nomine, in qua Sacramenti ratio insit, appellanda est; quia potiùs pœnitenti Confessionem repetere est necesse, seque ipsum illius peccati reum facere, quod Sacramenti sanctitatem simulatione Confessionis violaverit.*

(*g*) Catech. Concilii Trid. de Pœnit. Sacram. part. 2. §. 64.

CASUS XIX.

Si CYPRIANUS cum propriâ sorore concubuisset, & ambo Confessori essent noti; nunquid in confessione sua consanguinitatis circumstantiam illam patefacere teneretur sub reatu peccati mortalis nullitateque suæ confessionis; cùm id præstare nequeat nisi propriam sororem apud Confessarium infamando, ipsique etiam aliunde gravem injuriam inferendo; uti eveniret, si v. g. puella illa fratri Confessoris brevi nuptura esset?

RESPONS.

Pœnitens peccati sui personam consortem nunquam proprio appellare debet nomine, cùm ab eo declinare potest; quia præcepto caritatis prohibetur, ne quis alterius famam lædat: quarè strictè obligatur, speciem peccati sui confiteri non detegendo personam criminis sui participem, si possit: si verò non possit; cum debet adire Confessorem, cui ea sit incognita, si quem invenire possit. *De expressione autem personæ, cum quâ aliquis peccavit*, inquit sanctus Thomas, pari sibi propositæ respondens difficultati (*h*); *Videtur mihi, quod non sit in confessione facienda, quando potest vitari; primò quidem, quia prodere crimen alterius & lædere famam, est peccatum, quod maximè vitandum est in confessione, per quam quis quærit peccata præterita delere: 2. Quia à Domino Matthæi 18. est forma denuntiandi peccatum proximi descripta, contra quam agere non licet, ... & ideò si potest speciem peccati confiteri, non innotescendo personam cum qua peccavit; peccat eam exprimendo, nisi fortè salvato correctionis ordine, quem Dominus statuit ..... Sed si fieri potest, debet quærere talem Confessorem, qui personam sororis penitùs non cognoscat.* Sed si Pœnitens ille alium tandem nequeat invenire Confessorem, qui sororem suam non cognoscat, neque ad aliud tempus confessionem suam differre, sive quia de vita periclitatur, sive ob aliam quamlibet rationem gravem; potest, imò & tenetur Confessori eam manifestare circumstantiam, quâ ipsi innotescit consors criminis sui: cùm illa circumstantia novam peccati speciem includit, ut fit in specie proposita. *Si verò*, addit sanctus Thomas *speciem peccati exprimere non possit, nisi exprimendo personam cum quâ peccavit, putà, si cum sorore concubuit, necesse est, ut exprimendo peccati speciem, exprimat personam.* Hæc est Angelici Doctoris sententia, quam sequi tenetur Cyprianus. Hæc quoque addi possunt sancti Bernardi verba (*i*): *De nullo prorsùs sinistrè loquaris, quantumcumque sit verum, vel manifestum: nisi in Confessione; & hoc ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum:* Unde liquidò constat, quòd, cùm declarari possit alienum peccatum in confessione quando aliter integra fieri nequit; ea etiam declaratio

(*h*) S. Thom. opusc. 12. q. 6.

(*i*) S. Bernard. opusc. de formulâ honestæ vitæ.

 ratio

ratio omitti non possit absque sacrilegii reatu, ex eo quod quis complicis personæ famam integram servare velit. Ita docet quoque Sanctus Antoninus (a).

(a) S. Anton. 3. part. Sum. tit. 14. c. 19. §. 11.

CASUS XX.

PHILOLOGUS Ludovicam ad fornicandum secum vi adegit; & aliquamdiu post factâ confessione fornicationem quidem suam accusavit, sed vis à se illatæ circumstantiam reticuit. Nunquid valida est ejus confessio?

RESPONS.

Antequam difficultati huic respondeatur, diversæque peccatorum elucidentur circumstantiæ; præsupponendum triplex esse circumstantiarum genus, quæ peccatum augent seu aggravant.

Primum genus est earum, quæ peccati speciem mutant, ut si quis peccaverit cum puella moniali, aut consanguineâ sua, aut cum muliere conjugatâ; tùm enim peccatum illud non est simplex fornicatio, sed sacrilegium in primo casu; incestus in secundo, & adulterium in tertio, quæ peccata specie differunt à simplici fornicatione. *Peccatum notum est aggravari per circumstantiam*, inquit Sanctus Thomas, (b) *sed hoc quidem contingit tripliciter. Uno quidem modo, in quantùm circumstantia transfert in aliud genus peccati; sicut peccatum fornicationis consistit in hoc quod homo accedit ad non suam: si autem addatur hac circumstantia, ut illa, ad quam accedit, sit alterius uxor; transfertur jam in aliud genus peccati, scilicet in injustitiam, in quantùm homo usurpat alterius rem: & secundùm hoc, adulterium est gravius peccatum, quàm fornicatio.*

(b) S. Th. 1. 2. q. 73. art. 7. in corp.

Alterum genus est earum, quæ, quamvis peccati speciem non immutent, ejus tamen numerum augent, transgressiones multiplicando, ut quando prodigus dat, non solum quando non debet, sed etiam cui non debet. *Aliquando verò circumstantia non aggravat peccatum*, addit Sanctus Thomas, *quasi trahens in aliud genus peccati: sed solùm quia multiplicat rationem peccati, sicut si prodigus det, quando non debet, & cui non debet, multipliciùs peccat eodem genere peccati, quàm si solùm det cui non debet; & ex hoc ipso peccatum fit gravius.*

Tertium denique earum est circumstantiarum, quæ peccatum in eo aggravant quòd notabiliter ejus augeant difformitatem. V. g. rem alienam subripere est furtum quod, nec speciem mutando, nec transgressiones multiplicando fit gravius, cùm major summa subripitur. *Tertio modo circumstantia aggravat peccatum*, addit etiam idem Sanctus Doctor, *ex eo quod auget deformitatem, provenientem ex aliâ circumstantiâ, ut multùm accipiat de alieno, erit peccatum gravius: quamvis accipere multùm vel parùm, de se non dicat rationem boni vel mali.*

Sic exposito triplici illo circumstantiarum genere, ad propositam difficultatem respondetur, integram non fuisse Philologi confessionem omissa declaratione vis, quam Ludovicæ intulit; cùm ipsius crimen longè gravius evaserit ex tali vi quàm consentiente puellâ illud admisisset; omnis namque pœnitens, triplex circumstantiarum genus hactenùs relatum declarare tenetur in confessione quam si aliter, uti invalidam iterare deberet. * Ratio est, quia Confessor in pœnitentiæ tribunali adstat simul ut Judex & Medicus: ut Judex, quia ibi divinam obit justitiam: ut Medicus; quod Peccatoris animæ morbis teneatur mederi: Ut autem Judicis simul & Medici functiones peragat, necesse est, ut perspectam omninò habeat peccati, quanta quanta sit, malitiam; cum aliter æquum ferre judicium aut malis pœnitentis sui mederi non posset: *Si enim erubescat ægrotus*, inquiunt Patres Tridentini (c), *vulnus Medico detegere, quod ignorat Medicina non curat.* Hinc ad Episcopum quemdam scribens Innocentius III. (d) ipsum his verbis compellat: *Consideratis circumstantiis omnibus*, inquit...... *competentem pœnitentiam delinquentibus imponatis, prout saluti eorum videritis expedire.* Hinc denique istud est Concilii Lateranensis sub eodem Papâ habiti salutare monitum (e): *Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti Medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati quibus prudenter intelligat, quale debeat illi præbare consilium & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum (f).*

* Vide Cas 22.

(c) Conc. Trid. sess. 14. c. 5.

(d) Innoc. III. in cap. *Deus.* 8. de pœnit. & remiss. lib. 5. tit. 28.

(e) Conc. Lateran. 4. in cap. *Omnis* 12. de pœnit. & remiss.

(f) De Genet. Theol. mor. tom. 4. tract. 6. c. 6. n. 2. Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 12. sect. 3.

CASUS XXI.

GODEFRIDUS, Canonicus unà cum aliis in Choro psallens, mulierem olim à se criminosè cognitam intuitus, eam ad libidinem, ubi primùm officii divini finis aderit, sollicitare constituit. Nunquid ex circumstantiæ publicæ orationis mutatur species illius peccati, ita ut non modò contra castitatem, sed etiam contra religionem peccet; eamque circumstantiam, uti speciale peccatum & à pravo suo consilio diversum in confessione aperire teneatur?

RESPONS.

Necessariò tenetur Godefridus specialem illam Confessori aperire circumstantiam; quia ea peccatum à pravo suo consilio diversum includit, quæque est contra virtutem religionis, quâ Deo piè & sincerè reddere debitum honorem tenetur; quod non agit; cùm è contra maximam irreverentiam aut detestabilem admittat hypocrisim, Deum labiis tantùm orans, simulque ipsum criminiosè offendi consilium animo formans. *Cùm enim aliquis Deum vocabiliter orans*, inquit Sylvius (g) *ipsum offendit mortaliter, alicui pravæ voluntati, aut odii, aut alterius peccati consentiendo; in tali ejus peccato invenitur aliqua Circumstantia, mutans speciem peccati. Atqui Ecclesiæ Doctrina recepta est*, subjungit idem Author (*ut ex Concilio Tridentino (h) & aliundè constat*) *eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant. Ergo iste sic orans, & mortaliter peccans, tenetur eam circumstantiam in confessione aperire.*

(g) Sylvius. resolut. v. *Oratio.*

(h) Conc. Trid. cit. sess. 14. c. 5.

Sententiam suam probat hic Theologus authoritate Sancti Thomæ (i) eamque confirmat ex Sancto Ambrosio & Sancto Chrysostomo, ex quorum doctrinâ homo, qualis esse supponitur Godefridus, præter mortale, cujus ex pravo suo desiderio fit reus, speciale etiam in Religionem admittit delictum, eique fit similis subdito, qui à Rege gratiam petens, eidem insultaret. En verba Sylvii: *Quis non judicet magnam fore irreverentiam, si quis Principi suo loquatur, ab eoque petat aliquid; ac interim hostiliter ab eo avertatur & dorsum ei vertat? Ita vero se ad Deum habet ille qui vocaliter ipsum orat, & interim eum mortaliter offendit. Per peccatum enim mortale avertitur à Deo tanquam à fine ultimo; ipsique inimicus efficitur. Per talem ergo*, sic concludit, *orationem valdè se habet irreverenter ad Deum: ac per consequens peccat notabiliter contra virtutem Religionis.*

(i) S. Thom. in 4. dist. 16. q. 3. art. 2. & 1. 2. q. 18. art. 10. Scotus ibid. q. 17. c. 4. n. 15.

CASUS XXII.

CHRISTOPHORUS, hactenùs ebrietati, præsertim

tim diebus Dominicis, festisque, etiam solemnibus in popinâ deditus, ubi cum suis æqualibus plerumque vino se ingurgitabat; ad meliorem denique frugem reversus, Sacerdoti omnia vitæ suæ peccata confiteri decrevit. Numquid requiritur ad validitatem suæ confessionis, ut sacrorum horum dierum circumstantiam declaret?

RESPONS.

Cùm præcipuè Deo ejusque cultui addicti sint Dominici festique dies, quos Dæmoni ob suam intemperantiam consecravit Christophorus, dici potest, aliquo sensu ipsum quasi sacrilegii cujusdam esse reum, Dæmoni tempus soli Deo debitum attribuendo, veramque opprobrio adeò turpi religionem afficiendo, quæ cognitionem ejus, honorem amoremque ipsi debitum homines docet: Unde Augustinus ad Aurelium Episcopum Carthaginensem scribens (a) sic dicit: *Quæ fœditas*, (hoc est intemperantia diebus festis) *si tantùm flagitiosa, & non etiam sacrilega esset, quibuscumque tolerantiæ viribus sustentandam putaremus.* Constat saltem, quod si, absolutè loquendo, speciem peccati, de quo agitur, non mutet circumstantia Sacri illius temporis, ejus gravitatem notabiliter auget: Atqui circumstantiæ, quas *aggravantes* Theologi appellant, in confessione debent aperiri, quamvis peccati difformitatem tantùm augeant non aucto ejus motivo, vel numero, ut cum quis rem alienam furatur cum ea circumstantia, quòd nimirum magna sit summa furti, ut observat Sanctus Thomas (b): aliter si omittantur, dici potest, non integram omninò esse confessionem, præsertim, cùm speciem peccati mutant, ut ostendimus in superioribus decisionibus; & ex multis etiam Authoribus suam quoque non habet integritatem, cùm omittuntur circumstantiæ; quæ notabiliter sunt *aggravantes*: ut docet Sanctus Carolus, qui eas ob hanc rationem in confessione declarandas esse censet. *Per questa causa*, inquit (c), *il Confessore deve essere instrutto, quale sono le circonstanze che mutano la specie del peccato, che grandemente l'aggravano; peroche queste due sorte di circonstanze necessariamente se devono explicare nella confessione.*

(a) S. Aug. Ep. 12. aliàs 64. n. 3.

(b) S. Thom. 1.2. q. 73. art. 7. in corp.

(c) S. Carol. Act. Eccles. Mediolanens. part. 4. de Instruct. Confess.

Verumtamen est, aliter sentire Sanctos Bonaventuram & Thomam (d), quos sequuntur Durandus, Navarra, Toletus, Cabassutius, Medina & Reginaldus (e); & existimant, ad integritatem & validitatem confessionis non absolutè requiri, ut hujusmodi circumstantiæ declarentur. *Circumstantias aggravantes, quæ non trahunt ad aliud genus peccati, non credo, quod aliquis teneatur confiteri*, ait S. Thomas (f) qui hanc opinionem uti probabiliorem credit; *& hoc* inquit (g) *probabilius est*: Sed cùm illud, uti inconcussam veritatem non tueatur Angelicus Doctor, sed tantùm ut opinionem; contraria defendi potest cum Sancto Carolo sententia; saltem verè dici potest, illud esse valdè laudabile, & in praxi tutissimum; quoniam Sacerdos, ut ait Concilium Tridentinum, (h) qui Medicus est spiritualis & Judex Pœnitentis, cum à peccato suo sanare eive pœnam delictis ejus convenientem injungere non potest, nisi totam eorum malitiam cognoscat: Atqui eam non potest cognoscere, nisi ex manifestatione circumstantiarum notabiliter aggravantium; nam v. g. si quis declaret, se proximo suo duplionem subripuisse, non declarando, quod proximus ille pauper erat; si servus inflictam à se fuisse homini alapam, confiteatur, non declarando hominem hunc fuisse Dominum suum; si alius denique confiteatur, se injuriis affecisse aliquem, non declarando, eum fuisse Superiorem suum, aut in publico; quo pacto Confessor, qui hujusmodi circumstantias aggravantes ignorat, judicare poterit, num dignus indignusve absolutionis sit ille pœnitens, & sub quibus eam conditionibus debeat impertiri; cùm ex hoc Sancti Thomæ principio (i), *malitia actus non solum pensatur ex specie actus, sed etiam ex circumstantia*; ea, quam in confessione reticet, circumstantia, peccatum illius efficiat gravius, & majori proindè dignum satisfactione.

(d) S. Bonavent. & S. Thom. in 4 dist. 17. qu. ult.

(e) Durandus ibid. q. 4. Navar. Man. c. 6. n. 6. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 3. c. 7. n. 7. Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 3. c. 10. n. 14. Medina de pœnitent. tract. 2. q. 7. Reginaldus. l. 6. n. 135.

(f) S. Thom. Opusc. l. 2. q. 6.

(g) Idem in 4. dist. 15. q. 3. art. 2. quæst. 5. in corp.

(h) Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. de Pœnit. Sacram.

(i) S. Thom. 1.2 q. 73. art. 7. ad. 1.

Meritò itaque exigit Sanctus Antoninus (k); quòd *Confessor non solùm debet interrogare de mortalibus, sed etiam de circumstantiis, quæ aggravant, vel alleviant*: Quod probat 1. ex his verbis Decreti Concilii Oecumenici Lateranensis sub Innocentio III (l): *Diligenter inquirens & peccata & circumstantias peccatorum.* 2. Ex Canone, quem in suo Decreto refert Gratianus ex antiquo opere, quòd reperitur inter opera Sancti Augustini (m) desumptum; in quo inter circumstantias, quæ Confessori debent esse cognitæ, præcipuè annotatur circumstantia temporis festorum. *Si.... in festivitate Sanctorum &c.* Dominicus Sotus aliique multi Theologi, eamdem amplectuntur sententiam (n), quæ potioribus nobis videtur nixa rationibus, & ad conscientiam tutior. Unde colligimus, Christophorum, eam de quâ agitur in proposito casu circumstantiam voluntariè omittere non posse absque invaliditate confessionis suæ, nisi eum forsan ignorantia excuset. Addi potest, hominem hunc eò strictiùs obligari ad declarandam talem circumstantiam quòd necessario grave in se excludat scandalum, de quo seipsum accusare debet, cùm scandalum caritati adversetur, quæ specialis est virtus, atque adeò peccati speciem mutet.

(k) S. Antonin. 3. part. Sum. Theol. tit. 17. c. 17. §. 4.

(l) Conc. Lateran. 4. c. 21. in cap. *Omnis* 12. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.

(m) Apud S. Aug. L. de vera & falsa pœnit. in cap. *Considerat.* 1. de pœnit. dist. 5.

(n) Dom. Sotus in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. concl. 7. Suarez disp. 22. sect. 3. n. 5. & alii.

CASUS XXIII.

COLUMBANUS, cum Joanna muliere viduâ in fornicationem incidit. Numquid tenetur declarare peccati sui consortem esse viduam?

RESPONS.

Non tenetur; quia speciem peccati non mutat illa circumstantia; neque illud notabiliter aggravat.

Dicimus 1. eam non mutare speciem peccati; quia, ut ait D. Thomas (o): *Peccata specie distinguntur ex parte actuum voluntariorum magis quàm ex parte inordinationis in peccato existentis. Actus autem voluntarii distinguntur specie secundùm objecta..... Unde sequitur quod peccata propriè distinguantur specie secundùm objecta.* Hoc est peccatum specie diversum solummodò committitur, quando fit præcepti specie diversi transgressio; quo circa ex circumstantiis ad diversas peccatorum species pertinentibus oriri tantùm potest peccati diversa quoque species; quale est adulterium, ut alibi innuit idem Sanctus Doctor (p); *Adulterium est determinata species luxuriæ, ut potè specialem deformitatem habens circa actus venereos.* Quod dici nequit de peccato cum viduâ commisso, quæ videlicet non minùs sui est juris tùm quoad se, tum quoad corpus, quàm quæ nunquam fuit conjugata. 2. Dicimus ex circumstantia viduitatis non aggravari notabiliter illud peccatum, 1. Quia ejus transgressiones, nec proindè numerum adauget. 2. Quia deformitatem ejus non etiam auget (q).

(o) S. Thom. 1.2. q. 72. art. 1. in corp.

(p) Idem 2. 2. q. 154. art. 8. in corp.

(q) Idem 1. 2. cit. q. 73. art. 7. in corp.

CASUS XXIV.

BLASILLA, cum Melchiore desponsata, cum ductore militari in fornicationem incidit, ex quâ

quâ infamata est; utpotè quæ multis, & ipsi etiam Melchiori cognita sit. Quâ de re quæritur, utrùm Blæsilla sub peccato confiteri teneatur, se cum Melchiore tùm fuisse desponsatam, cùm illud crimen commisit?

RESPONS.

Doctores eâ de re in diversas abeunt sententias; quibusdam affirmantibus, non necesse esse, ut in confessione hujusmodi circumstantia exprimatur. Ita Covarruvias & Vivaldus (*b*), quorum præcipua ratio hæc est, quia videlicet speciem non mutat; cùm certum sit, talem fornicationem non esse adulterium: sed contrarium docent alii bene multi (*c*), quorum opinionem & verisimiliorem & tutiorem existimamus: nam quamvis illa circumstantia speciem non mutet, certum est tamen, quod valdè sit aggravans, eo quòd tantam in se tamque atrocem includat injuriam sponso factam, ut ob eam justè sponsalia, etiam jurejurando firmata possit dissolvere juxta definitionem Innocentii III. in una Decretali in summa Juris relata (*d*): & in eam Glossa sic dicit (*e*): Nam & sponsus potest sponsam accusare de adulterio quasi matrimonio jam initiato .... quia nec matrimonium nec spem matrimonii violare permissum est: Quæ verba ex Lege istâ Digestorum deprompsit (*f*): *Divus Verus & Antoninus rescripserunt, etiam in sponsam hoc idem vindicandum: quia nec matrimonium qualecumque nec spem matrimonii violare permittitur;* atque adeò sponsa conscia talem circumstantiam in confessione patefacere tenetur sub peccato.

Colligimus ergo, teneri Blæsillam, non solùm stuprum commissum confiteri, sed etiam declarare, se esse Melchioris sponsam, quando illud commisit.

(*b*) Covarruv. in 4. decret. 2. part. c. 1. n. 14. Vivaldus in Candelabro 1. part. de sponsal. n. 10.

(*c*) Abbas. in c. *Discretionem.* de eo, qui cognovit consanguineam &c. n. 4. Alexand. de Nevo ibid. n. 14. Paludan. in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. n. 17. Oldradus, Albericus, Greg. Lopez & alii.

(*d*) Innoc. III. in cap. *Quemadmodum.* de jurejurando. l. 1. tit. 24.

(*e*) Glossa in c. *Quemadmodum.* v. *non admittere sponsum.*

(*f*) L. si uxor. 13. ff. ad leg. Juliam de adulteriis.

CASUS XXV.

ATTICUS, cùm Parochum suum debitis ipsi decimis fraudasset, hoc ei peccatum confiteri non ausus est; sed alia tantùm peccata sua declaravit, de quibus absolutus est, intendens, quamprimùm alteri fraudem suam confiteri Sacerdoti: quo facto paucis post diebus Paschali communione refectus est.

Quæritur eâ de re, utrùm Atticus, declaratis omnibus peccatis suis, de quibus tùm à Parocho suo, tùm ab alio Confessore absolutus est, sacram in eo statu communionem absque sacrilegii reatu suscipere potuerit?

RESPONS.

In hanc quæstionem pro parte affirmante stetit Guillelmus Parisiensis (*g*): *Uterque enim Sacerdotum absolvit ab omnibus*, inquit, *& ita cùm neuter audivit, uterque pronuntiat de his, de quibus non cognovit; dubitandum nullatenùs est, quia per utrumque Sacerdotem plenam gratiam Sanctificationis & absolutionis recipit, nisi per ipsum steterit.* Hæc tamen sententia nullatenùs defendi posse videtur; prima namque ad bonam confessionem necessaria conditio est illius integritas, alioqui absolutè nulla est. *Qui vero .... scienter aliquid retinent*, inquit Concilium Tridentinum (*h*); *nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum reponunt.* Hujusce rei istam sanctus Thomas affert rationem: *Nullum peccatum*, ait Angelicus Doctor (*i*), *potest remitti sine gratia, & excludit eam. Unde impossibile est, quod unum peccatum sine alio remittatur.* Alibi etiam sic dicit Sanctus Doctor (*k*): *Hypocrisis est impedimentum pœnitentiæ, sed dividere Confessionem ad hypocrisim pertinet, ut dicit Augustinus: ergo confessio debet esse integra.* Denique, cùm sibi objecit Sanctus Doctor, majorem esse, quæ fertur, confusionem peccata confitendo, & consequenter magis meritoriam, quando dividitur confessio, & pars una peccatorum uni Confessori & pars altera alteri manifestatur: Respondet, idem ferri debere judicium de morbo spirituali atque de corporeo: sed juvat hîc Angelici Doctoris verba proferre (*l*): *In medicina corporali*, inquit, *oportet quod Medicus non solùm unum morbum, contra quem medicinam dare debet, cognoscat; sed etiam universaliter totam habitudinem ipsius infirmi; eo quod unus morbus ex adjunctione alterius aggravatur, & medicina, quæ uni morbo competeret, alteri nocumentum præstaret; & similiter est in peccatis; quia unum aggravatur ex adjunctione alterius; & illud, quod uni peccato esset conveniens medicina, alteri incentivum præstaret; cum quandoque aliquis contrariis peccatis infectus sit .... & ideò de necessitate confessionis est, quod homo omnia peccata confiteatur, quæ in memoria habet: quod si non facit, non est confessio, sed confessionis simulatio.* Quæ omnia consentiunt cum istis verbis in canone contentis, quæ Sancto Augustino tribuit Gratianus (*m*): *Quomodo ergo qui crimen reservat, de alio recipiet veniam? Sine amore Dei consequeretur gratiam, sine quo nemo unquam invenit gratiam.*

Colligendum ex dictis, Atticum, qui eo, quo dictum est modo, divisâ confessione, communionem accepit, triplicis sacrilegii reum sic esse factum; quandoquidem ex advertentia & plenâ deliberatione bis invalidè confessus est, & indignè communicavit.

(*g*) Guillel. Parisi. tract. de Sacram. pœn. c. 19.

(*h*) Conc. Trid. sess. 14. c. 5.

(*i*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 86. art. 3. in corp.

(*k*) Idem in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. in 2. arg. *Sed contra.*

(*l*) Ibid. cit. art. 4. quæstiunc. 2. in corp.

(*m*) Apud S. Aug. l. de vera & falsa pœnit. in can. Sum. plures 42. de pœnit. dist.

CASUS XXVI.

CAIUS, qui quater per annum apud Parochum suum confiteri solet, admissum à se furtum, quod Parocho non audet, alteri, cui incognitus est, Sacerdoti confitetur; & quatriduo post, Parochum, ut solet, adit ad confessionem, occultoque furto suo venialia ipsi tantùm declarat. Peccatne contra confessionis integritatem, & quale est peccatum illius?

RESPONS.

Integritas confessionis intelligitur tantùm de mortalibus peccatis, non verò de venialibus, quæ accusare non est necesse, licèt sit utile: unde omitti possunt, integrâ remanente confessione, modò omnia declarentur mortalia. Hujusce rei hanc rationem affert Concilium Tridentinum (*n*): *Venialia*, inquiunt Patres, *quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentiùs labimur, quanquam rectè & utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur ...... taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.* Igitur in casu proposito Caius non peccavit, rem in se præcisè considerando; sed aliundè peccare forsan potuit duplicem hanc peragendo confessionem; quasi posteriorem egerit ex ostentatione vel hypocrisi, cupiens haberi vir probus à Parocho suo, aut eam ex alio pravo motivo efficiens: cumque rarò Confessionem suam ob æquas rationes ita dividere queat pœnitens, praxis ea nec consuli, nec ad praxim redigi debet, quod vix ac ne vix quidem fieri potest, ut in eo non sit vel hypocrisis, vel occulta quædam superbia.

(*n*) Conc. Trid. sess. 14. c. 5.

CASUS

CASUS XXVII.

URSULA certo novit, se ab ultima confessione sex venialia admisisse; quinque ex iis Confessori suo accusat, sextum verò reticet, ut objurgationes quas jam experta est ob tale peccatum declinet. Nunquid ejus confessio est invalida & sacrilega?

RESPONS.

Diximus jam in superiori responsione, nullam esse juxta Tridentinum, venialia confitendi obligationem, quia à Gratia Dei non excludunt: unde omitti possunt omnia, aut partim occultari absque confessionis invaliditate: quocircà, si quæ, etiam voluntariè omittantur, valida est tamen aliorum absolutio, modò adsit contritio saltem imperfecta de iis, quæ declarantur.

Attamen fatendum, confessionem hujusmodi valdè imperfectam esse; quare satius est, ut à Sacra Communione recedat Ursula in proposito casu, quam ut ad eam accedat, si fortè alterius cujusdam peccati, quod sit mortale, non sit conscia; cùm ex hac dispositione non omnem debitam Sacramento venerationem ostendat, nec etiam humilitatem. His adde, quòd Confessario ansam præbêre potest, ut ei frequentioris, quam tali ductu meretur, Communionis licentiam faciat.

CASUS XXVIII.

HARDUINUS, sæpè in imperfectiones incidit ob impetum duarum passionum diversarum, ad quas naturaliter propendet: quærit utrùm, si fortè iis formaliter & expressè non assentiatur, venialiter peccet; an non; & utrùm ad melius esse eas in confessione declarare teneatur?

RESPONS.

Animæ imperfectiones ex eo procedunt, quod appetitus sensitivus superiori animæ parti non subjiciatur, hoc est, intellectui & voluntati; & ipsà invita aut sine ipsà oriantur motus quidam passionum, uti odii, iræ, aut amoris carnalis, seu rationis judicium antevertendo, aut voluntatis imperium. Atqui imperfectiones hujusmodi non sunt materia confessionis, quòd sint tantùm subiti quidam & inopinati motus qui non sunt peccata, & quidem venialia, uti primæ cogitationes eorum comites; cùm certum sit nullum esse peccatum, nisi intercedat aliquis voluntatis consensus, juxta præclaram istam Sancti Augustini regulam (a): *Usque adeò peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.*

Confirmari potest hæc veritas authoritate Concilii Tridentini (b) quod sic declarat: *Manere autem in baptisatis concupiscentiam vel fomitem hæc Sancta Synodus fatetur ac sentit; quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Jesu Christi gratiam repugnantibus, non valet; quin imò qui legitimè certaverit, coronabitur*, ut loquuntur Patres hujusce Concilii. Unde colligendum, quòd, cùm ad coronas colligendas nobis relicta sit illa concupiscentia; ipsius motus involuntarii non sunt peccata, quidem venialia, neque adeò confessioni subjicienda; de quibus proindè confiteri nullo modo tenetur Harduinus, de quo in casu proposito.

Observandum hîc perperam à quibusdam Sancto Thomæ fuisse adscriptam doctrinam contrariam (c). Verum quidem est, quod sic loquitur: *sunt aliqui motus qui sunt peccata venialia propter eorum imperfectionem.* Sed hîc tantùm loquitur Sanctus Doctor, de iis motibus, qui cùm anteverti possent, reipsà non præveniuntur, quòd eorum occasiones non modò non vitentur, sed potiùs requirantur; quo in casu dici potest, quòd, quamvis expressus iis naturæ corruptæ motibus consensus non tribuatur, paritur tamen reatus venialis peccati; quia voluntariè eos experiendi periculum non fuit reformidatum non vitando occasionem, uti par erat: & idem etiam dici potest de iis, quibus reipsà quidem nullus præbetur consensus, sed quos reprimere quis negligit, ipsis assentiendi periculum subeundo. Hic est germanus Sancti Thomæ sensus, qui proinde decisioni nostræ non est contrarius.

(a) S. Aug. l. de vera Relig. c. 14. seu n. 27.

(b) Conc. Trid. sess. 5. c. Decreto de peccato orig.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 167.: art. 5. in corp. & in 4. dist.: 33. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 3.

CASUS XXIX.

NICOLAUS, Romanus Sacerdos, apud insulam Coum Missionarius postulat, utrùm, cùm ad pœnitentiæ Tribunal se sistunt Græci, qui in Schismate vel hæresi vixêre (quod sæpiùs accidit) ipsos absolvere possit ob simplex promissum, quod fit ab iis, credendi, quidquid credit & profitetur Ecclesia Catholica?

RESPONS.

Si Græci illi sint formaliter Schismatici & Hæretici, eos absolvere non potest Nicolaus, Ecclesiæ Latinæ Sacerdos, ob solum promissum, quo in Tribunali pœnitentiæ se adstringunt, credendi, quidquid credere profitetur Ecclesia Romana; nam, ut sint capaces recipiendi Pœnitentiæ Sacramentum, necesse est omninò, ut Schisma suum abdicent, hæresimque suam ejurent. Dicimus: *Si Græci illi sint formaliter Schismatici & Hæretici*: quia si rudes sint & agrestes homines, qui ignorant, quid sit Schisma, quique indiscriminatim cum Græcis Latinisque Sacerdotibus vivunt, qui etiam defectu instructionis, non omnes Catholicæ fidei articulos credunt, ad Salutem necessarios; vel qui etiam ex ignorantia invincibili & absque pertinacia contrarios credunt; tunc ex simplici promisso credendi quidquid credit & credere profitetur Ecclesia Latina, sacramentaliter possunt absolvi, modò fidem habeant explicitam veritatem, quæ actu necessitate medii sunt credendæ, & aliundè ad Sacramentum recipiendum dignè sint dispositi.

Hæc Græcorum distinctio ex opere depromitur, quod inclytus à Græcia Author composuit de pœnitentia, in quo sic loquitur (d): *Illud hoc loco lectores monendi videntur, inter alios Græcos esse quoddam genus hominum, qui ignorantes vim Schismatis indifferenter se gerunt cum Græcis & Latinis, ac modò ritu Græco, modò verò Latino, prout locus, tempus & occasio* (dantur) *Sacramenta suscipiunt; quasi verò nihil intersit, hoc vel illo modo quis faciat.* En distinctio, quam admittit hic Author inter Græcos simplices ac rudes, & Græcos, qui vim norunt Schismatis, & quædam fidei puncta credunt contraria fidei Ecclesiæ Catholicæ: positoque illo principio, de præsenti difficultate sic ratiocinatur: *Vel tandem Parochus est Orthodoxus; pœnitens Schismaticus: & tunc de pœnitente rursùs subdivisio adhibenda: vel enim est talis, quod aiunt, materialiter tantùm: hoc est, qui invincibiliter erret, & tunc, sicut non peccat errando, ita est capax absolutionis, quam potest obtinere, tam à Parocho Orthodoxo, quàm à Schismatico, ab Ecclesia tolerato: plurimos autem esse in Græciâ nunc qui invincibiliter errent, affirmant earum regionum periti: vel est formaliter Schismaticus; & tunc ex defectu tam ipsius Confessarii, quamvis rectè scientis, quàm pœnitentis, nulla fit absolutio..... Pœnitentis vero, quia impossibile est, etiam in articulo mortis, absolvi eos, qui ab hæresi & schismate non recedunt; sed in ea execrandis*

(d) Arcudius. l. 4. de pœnit. c. 5.

dis erroribus firmato & pertinaci animo perseverant. Ita huic difficultati sibi propositæ 12. Julii an. 1661. respondit doctus Theologus (*a*).

(*a*) De Ste. Beuve, tom. 3. Cas. 24.

CASUS XXX.

Hyparchum, qui ab anno non confessus est, à Communione Paschali exemit ipsius Parochus, ob frequentem, quo à mense laborat, vomitum: Potestne etiam absque peccato mortali annuam omittere confessionem?

Respons.

Omissio Communionis Paschalis, quam à Parocho suo obtinuit Hyparchus, ad annuam non potest extendi confessionem, quam omittere non potest, nisi infracto Ecclesiæ præcepto in Concilio Oecumenico Lateranensi sub Innocentio III., cujus Decretum est hujusmodi (*b*): *Omnis utriusque sexûs fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio Sacerdoti.* Eâ autem lege non consilium modò, sed & formale continetur præceptum, quo sub mortalis reatu tenentur omnes fideles, ut probat Sylvius (*c*), & constat ex gravissimis pœnis, quas infractoribus hujusce præcepti Concilium imponit his verbis: *Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christianâ careat sepulturâ.* Salutarem illam Constitutionem confirmavit Tridentinum (*d*) hoc Canone suo: *Si quis dixerit*, inquiunt Patres Tridentini, *confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem & traditionem humanam, à piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes & singulos utriusque sexûs Christi fideles juxta magni Concilii Lateranensis Constitutionem, semel in anno ..... anathema sit.* Unde colligi debet, omitti non posse absque peccato tale præceptum; eosque etiam, qui, uti Hyparchus à Paschali communione ob aliquid impedimentum legitimum sunt immunes, ad annuam tamen confessionem indispensabiliter teneri; quocirca sine mortali non magis omitti potest, quàm Communio Paschalis. *Si quis ergo*, inquit Sylvius, (*e*) *ob causam rationabilem excusatur à communione Paschali, ut pueri, vel is qui timeret vomitum* (en casus, de quo agitur in propositâ specie) *non propterea excusaretur à confessione annuâ: & qui sine causa utramque omitteret, hoc est & Communionem in Paschate, & confessionem in toto anno, duo distincta peccata committeret.*

(*b*) Conc. Lateran. 4. c. 21. in Cap. *Omnis*, 12. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.

(*c*) Fr. Sylvius. in supplem. 3. part. S. Thom q. 6. art. quæsito 6.

(*d*) Conc. Trid. Sess. 14. Can. 8. de Sacram. Pœnit.

(*e*) Sylvius loco cit.

CASUS XXXI.

Theodosius in peccatum mortale labitur; an tenetur statim post lapsum illud confiteri sub reatu novi peccati mortalis, si forte adsit illud confitendi occasio?

Respons.

Duplex est eâ de re opinio; Prima Guillelmi Parisiensis (*f*), qui existimat, eum, qui in mortale lapsus est, teneri statim à lapsu sub pœna novi mortalis, illud confiteri, ubi primùm ipsi commodum esse potest; suæque assertionis septem aut octo profert rationes.

(*f*) Guillel. Parisiens. tract. de Pœnit. c. 19.

1. *Ne per negligentiam faciendi confessionem, dum quis potest, dum non vult, justo Dei judicio infligatur ei non posse, cum velit.* 2. *Propter periculum oblivionis peccatorum: quæ enim ipsâ suâ recentiâ memoriter tenentur, ipsâ vetustate interdum abeunt in oblivionem.* 3. *Propter ipsum periculum moræ, quæ non mediocriter aggravat peccatum.* 4. *Propter periculum ruendi in aliud.* 5. Quia peccatum est debitum, quo quis erga Deum adstringitur, & injuria ipsi illata, cujus proindè aut solutio aut satisfactio differri non potest absque consensu creditoris vel offensi. 6. Quia, si homo, cujus vestis est lacera aut sordida, ipsius statim defectus resarciat, & si cujuspiam equus vel asinus ægrotet, equarium medicum advocet subitò, ne gravior fiat morbus; *Quantò fortiùs accelerandum est nobis, ne morbi, aut læsiones animarum nostrarum crescant, & medicamentum confessionis adhibere, atque apponere?* Denique, inquit, idem Author, si ab ortu suo accuratè extinguitur incendium; quantò pluris interest, ad remedium confessionis recurrere, ubi quis est reus peccati mortalis *Non licet ergo differre confessionem autoritate suâ, seu pro beneplacito suo, nisi quatenus visum fuerit ei qui præest.* Ita ex allatis modò rationibus concludit doctus ille Episcopus. Ita sentiunt etiam sanctus Bonaventura, & Hugo à sancto Victore sancti Bernardi tempore æqualis, ut observat sanctus Antoninus in sua Summa (*g*).

(*g*) S. Antoni. 1. part. tit. 3. c. 10. §. 10.

Altera opinio, quam veram existimamus, asserit, quòd, licèt certum sit, ob allatas à Guillelmo Parisiensi rationes, ad salutem tutius esse statim confiteri, ubi adest opportunitas, si quis in mortale lapsus fuerit, non tamen dicendum est, eum, qui in hoc statu peccati versatur, suam differt confessionem, novum admittere peccatum. Ratio est, quia præceptum de confessione facienda non est negativum, sed solùm affirmativum, & proinde non obligat *ad semper*, licet obliget *semper*, ut loquitur schola, hoc est, quod obligat tantùm aliquo tempore & in quibusdam circumstantiis, quales sunt periculum mortis & aliæ similes. Ita docet Sanctus Thomas (*h*): *Quidam dixerunt*, inquit Angelicus Doctor, *quod tenetur confiteri quàm citò opportunitas confitendi se obtulerit; ita quod, si differat, peccat. Sed hoc est contra rationem præcepti affirmativi, quod, licet obliget semper, non tamen obligat ad semper; sed pro loco & tempore: tempus autem implendi præceptum de confessione, videtur. quando imminet aliquis casus, in quo necesse est homini quod sit confessus: putà si immineat ei mortis articulus, vel necessitas accipiendi Eucharistiam, aut Sacrum Ordinem, vel aliquid hujusmodi, ad quod oportet hominem per confessionem purgatum præparari. Unde si aliquid horum immineat, & aliquis confiteri prætermittat, peccat, dummodò debita opportunitas adsit: & quia ex præcepto Ecclesiæ omnes fideles tenentur, saltem semel in anno, in Festo Paschæ præcipuè, Sacramenti communionem accipere; ideò Ecclesia ordinavit, ut semel in anno quando immineret tempus accipiendi Eucharistiam, omnes fideles confiteantur. Dico ergo, quod differre confessionem usque ad hoc tempus, per se loquendo, licitum est: sed per accidens potest fieri illicitum; putà, si immineat aliquis articulus in quo confessio requiratur.* Idem docet Angelicus Doctor in Magistrum Sententiarum (*i*): & cum eo sentiunt non solùm Paludanus & Sanctus Antoninus (*k*), sed & alii communiter Theologi. Hanc autem sententiam ista paritate confirmat Sylvius (*l*): *Confirmatur*, inquit, *quid catechumeni non tenentur ad statim suscipiendum Baptismum: imò juxta veteres Canones, qui certa tempora, videlicet Paschæ & Pentecostes, præscribebant etiamsi vellent, non admittebantur ante illa.* Addens etiam: *Sed & cùm Ecclesia determinaverit tempus annuæ confessionis; satis insinuat, non esse de jure divino, statim confiteri.*

(*h*) S. Thom. quodlib. 1. art. 11. in corp.

(*i*) Idem in 4. dist. 17. q. 3. art. quæst. 4. in corp.

(*k*) Palud. in 4. dist. 17. q. 2. art. 4. conclus. 3. S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 14 c. 4. 28 & 19. § 3.

(*l*) Sylvius in Supplem. 3. part. S. Thom. q. 6. cit. a. 5.

Ysam-

(a) Nicol. Ysambert. de grat. in 1. 2. q. 109. disp. 7. art. 10.

Ysambertus (a) eandem tuetur Doctrinam, ut patet ex hac ejus responsione ad objectionem, quam ipse sibi fecerat: *Respondeo*, inquit, *negando consequentiam..... qui enim est constitutus in peccato mortali potest servare quodcumque praeceptum Legis naturæ, seorsim & divisè sumptum..... unde tunc non tenetur sub pœna peccati mortalis elicere actum contritionis, aut saltem confiteri Sacramentaliter illud suum peccatum mortale ex vi solummodo illius sui status: an autem aliunde possit obligari, verbi gratiâ, ratione specialis alicujus periculi probabilissimè imminentis, non est hujus loci explicare.*

Observandum tamen cum Sancto Thoma S. Antonino & aliis, eos malè agere, qui, cùm peccato mortali sint obnoxii, in aliud tempus confiteri differunt, quando confitendi adest opportunitas. Ratio est 1. quia licèt solo contritionis perfectæ actu adjunctâ voluntate confitendi tempore praecepti, divina possit recuperari gratia; facilius est tamen eam obtinêre reconciliationem per confessionem, quàm sine ea. 2. Quia justificatio, quæ in Sacramento Pœnitentiæ obtinetur, speciale illud beneficium in se includit, quòd gratias actuales & speciales procuret ad finem, ob quem Sacramentum à Christo institutum est. 3. Quia homo in statu peccati mortalis voluntariè perseverans, diu permanere nequit, moraliter loquendo, qui in alia decidat peccata, ut communiter docent Theologi. Atqui non potest quis absque reatu peccati mortalis objicere se periculo peccandi mortaliter, si sit certum moraliter saltem tale periculum. Ergo permagni interest, ut qui mortale peccatum admisit, cito illud emendet ope confessionis vel saltem perfectæ contritionis. Pari itaque curâ animæ suæ sanitatem requirere debent, atque ægri valetudinem corporis, qui ad Medicum statim confugiunt ad mortem vitandam sanitatemque recuperandam. Concludimus ergo, quod, quamvis regulariter loquendo, Theodosius novum mortale peccatum non admittat, confessionem suam differendo; justâ tamen reprehensione dignus est, si ad diuturnum eam tempus procrastinet. *

* Notandum est aliud de necessitate contritionis aliud, de necessitate confessionis fieri posse ratiocinium; cùm enim contritio longè majoris sit necessitatis, quàm confessio, potest dici longè majorem esse actum contritionis eliciendi, quàm peccata confitendi obligationem; præsertim si peccator nondum de peccato contritionis actum elicuit. *Quantum ad peccata mortalia*, inquit S. ANTONINUS, Part. Sum. Theolog. Tit. XIV. Cap. 18. §. 2. *de quibus nondum quis habuit contritionem, videtur quod semper teneatur, quando peccatum mentis occurrit, ad actu odiendum & detestandum peccatum..... dicit enim Sanctus* THOMAS, PETRUS PALUDANUS, BONAVENTURA, & DURANDUS, *quod post mortale peccatum, & si non tenetur quis ad statim confitendum, tenetur tamen ex necessitate ad statim confitendum, nec enim per momentum licet stare in peccato mortali.* Vide CONTRITIO. *Cas.* I. & *Annotationem* quæ in responsionem facta est.

CASUS XXXII.

THEOBALDUS, qui multa præterito tempore mortalia peccata commisit, quorum in confessionibus præteritis ut advertit, oblitus est, quòd infirmâ sit memoriâ, teneturne in conscientiæ foro & sub reatu mortalis peccati ad confitendum, quàm primum potest, cùm prævideat, quòd, si aliquandiu confessionem suam differat, multorum suorum peccatorum obliviscetur.

RESPONS.

(b) Navar. Man. c. 2. n. 15.

Sentiunt multi Authores, inter quos Navarra, (b), ne quidem in casu proposito urgêre præceptum confessionis, 1. quia sequeretur, quod ii, qui, ut Theobaldus debili sunt memoriâ, tenerentur ad confitendum multoties intra annum; quod tamen pro unâ tantùm vice fidelibus imperat Ecclesia, ut fert Lateranense Concilium quartum Oecumenicum, cujus Decretum confirmavit Tridentina Synodus (c). 2. Aliam rationem addit Navarra, nimirum, quòd per annum toties peccant ferè omnes tamque frequenter, ut quamvis firmâ sint memoria, vix quidem moraliter fieri possit, ut omnia sua præcisè & quoad numerum reminiscantur peccata, cùm in Paschate aut quadragesimæ tempore confitentur. Unde concludit hic Author, quòd, si ob defectum memoriæ statim à peccato commisso ad ejus confessionem quis teneretur, omnes ad eam pluries in anno tenerentur; quod tamen non imperat præceptum confessionis, ut modò diximus: quocirca si induceretur confessionis obligatio in proposito casu, innumeris irretirentur conscientiæ scrupulorum laqueis, & sæpè sine fructu. 3. Hic idem Canonista tuetur, nullam esse confessionis obligationem in casu proposito, *quia nullâ Lege ad id obligamur, & sine Lege non est asserenda obligatio*, ut loquitur.

(c) Conc. Lateranens. 4. sub Innoc. III. can. 4 c. 25. in cap. *Omnis*. 12. de Pœnit. & remiss.
Conc. Trid. sess. 14. c. 5.

(d) Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 6. a. 5. quæsito 1. conclus. 3. & apud eum Victoria, Petrus &c.

Navarræ consentit Sylvius (d): *Etsi quidam existiment*, inquit, *confessionem tunc esse in præcepto, quando probabile est periculum oblivionis alicujus peccati, vel peccatorum, contraria tamen sententia est secura, nobisque videtur probabilior.* Easdem fermè quas Navarra, affert rationes.

(e) S. Thom. in 4. dist. 1. q. 3 art. 7. quæstiunc. 4. in corp.

Contrarium tamen censent quidam Theologi, & quamvis eorum propositum à Sancto Thoma dicatur *nimis durum* (e); fatendum tamen, illud in praxi tutius esse, isto præsertim tempore, quo in pejus semper ruunt mores fidelium, & pœnitentiæ Sacramentum ab iis potissimum abjicitur, qui eo egent imprimis; tum quia hujusmodi homines vix perfectam habêre possunt contritionem sine quâ tamen illi, qui Sacramentum illud negligunt, periculo damnationis æternæ subjacent; si in peccato mortali forsan moriantur. Dicimus itaque, quod, licèt non novi peccati sit damnandus Theobaldus, ad aliquod tempus confessionem suam prorogans; indè tamen magnam salutis suæ despicientiam manifestat, periculumque subit vitam in pravis suis habitibus prorogandi, nec non frequentiùs in eadem sua vitia prolabendi; quocirca exinde fit reus, uti in superiori decisione observatum est.

CASUS XXXIII.

LEONARDUS, die Dominica Palmarum 4. die Aprilis an. 1706. peccata confessus, non nisi die Dominica in Albis 24. Aprilis anni 1707. sequentis & consequenter post annum vigintique dies à præcedenti confessione, denuò confessus est. Peccavitne mortaliter hac dilatione contra præceptum Ecclesiæ, quo imperatur annua confessio?

RESPONS.

(f) Conc. Trid. Sess. 14. c. 5.

Leonardus in casu proposito de mortali non est damnandus; licèt enim Ecclesia singulis fidelibus injunxerit, ut peccata confiteantur, *saltem semel in anno*, ut loquitur quartum Lateranense, ipsum tamen non definivit tempus, quo incipere vel desinere debet annus ille; Conciliumque Tridentinum (f) eam approbat & laudat consuetudinem, quâ quis quadragesimali tempore peccata confitetur; quò fit ut ad Communionem Paschalem diligentiùs se præparet; & si pro eo tempore non urgeat præceptum, & qui per annum confessus est, ad Sacram Communionem Paschalem possit accedere, non denuò confessus, modò acceptam Sacramento

gratiam sedulò conservârit: fert tamen Ecclesiæ consuetudo, ut ab uno Paschate ad aliud computetur annus ille: quo circa, ut ad propositum casum redeamus, Leonardus, qui primo Paschalis temporis die anni 1706. & ultimo tantùm anni 1707. confessus est, non sit censendus præceptum Ecclesiæ infregisse; licèt viginti redundent dies plures, quàm in anno periodico, Hinc etiam Pastores omnes eâ ratione adimpletionem præcepti Ecclesiæ de annuâ confessione universim exigunt.

CASUS XXXIV.

Marculphus, ruris incola apud Religiosum tempore Paschali confessus est: An ejus confessio censeri debet facta proprio Parocho?

Respons.

Sanctus Thomas (*a*) post probatam in Confessore jurisdictionis necessitatem, huic difficultati respondet dicens duplicem esse jurisdictionem, aliam ordinariam, qualis est Papæ, Episcopi, Parochorum; alteram verò delegatam, & alterutram satis esse, ut quis validè, etiam Paschali tempore queat confiteri, & proprius censeatur Sacerdos, seu Parochus. *Unde oportet confiteri Sacerdoti, & nonnisi proprio; sed proprius Sacerdos duplex est, vel ex jurisdictione ordinariâ, sicut Parochialis Sacerdos, vel Episcopus, vel Papa, vel ex jurisdictione delegatâ, sicut ille cui committit potestatem audiendi aliquis horum trium*: & iterum alibi: (*b*) *unde qui confessus est Episcopo suo vel alicui habenti vicem ejus, confessus est proprio Sacerdoti.* Quo circa non sufficit, Confessarium esse Religiosum, ut secularium confessiones validè possit audire; quamcumque ei potestatem fecerit suus Superior: nam insuper requiritur, ut eum approbârit Episcopus, necessariamque jurisdictionem habeat, alioqui, eæ, quas conferret absolutiones essent invalidæ, ut constat ex hoc Tridentini Decreto (*c*): *Verissimum esse Synodus hæc confirmat nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem*: Et ex hoc alio: (*d*) *Decernit tamen Sancta Synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones secularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem..... obtineat, privilegiis & consuetudine quacumque etiam immemorabili, non obstantibus.* Unde constat Regularem ab Episcopo ad audiendas in sua Diœcêsi confessiones approbatum, censendum esse proprium Sacerdotem, ut loquitur Sanctus Thomas; cùm delegatam habeat jurisdictionem, ab eorum Episcopo sibi concessam, quorum confessiones excipit; quod quidem verbis expressis decrevit Bulla septima Clementis X. 21. Junii an, 1670. his verbis (*e*). *Et eos qui dictis Religiosis, simpliciter approbatis, Paschali tempore confessi fuerint, constitutioni quæ incipit*; Omnis utriusque sexûs, *quò ad confessionem duntaxat satisfecisse censendos.* Quod tamen intelligendum; si approbatio illa terminis generalibus fuerit concessa, nec ab Episcopo fuerit revocata, nec effluxerit tempus ad quod fuerit limitata; cùm certum sit Episcopum revocare posse approbationes Regularium, nemine consulto, aut cas, prout libuerit restringere, ut declaravit idem Papa in Bulla mox laudata (*f*).

(*a*) S. Tho. lib. 4. ad Hannibaldum. dist. 17. q. 3. art. 2. in corp.

(*b*) Idem opusc. 19. contra impugnantes Dei cultum & Religionem. c. 4. sub fin.

(*c*) Conc. Trid. sess. 14. c. 15.

(*d*) Idem sess. 23. c. 15.

(*e*) Clem. X. Bulla *Superna*. §. 5.

(*f*) Idem ibid. §. 4.

Quod cùm ita sit, dicendum, Religiosum Marculphi Confessarium in Paschate, licèt non concedente Parocho, censendum esse proprium Sacerdotem ad mentem Concilii Lateranensis; modò nullam ejus approbatio restrictionem contineat & actu subsistat; hoc est ab Episcopo non fuerit revocata, nec finitum sit tempus, pro quo concessa est. Unde à Marculpho id unum exigere potest ejus Parochus, ut confessionis suæ testimoniales litteras ipsi suppeditaret, si fortè de eâ justè dubitaret.

Cæterùm circa præsentem difficultatem advertere opportunum ducimus, frustrà quosdam Religiosos contendisse, quòd, cùm in Gallia non promulgatum fuerit Concilium Tridentinum, etiamnum antiqua sua subsistere privilegia. In hoc Regno, uti ante Concilium: nam 1. Alexander VII. Brevi suo ad Episcopum Andegavensem 26. Februarii an. 1659. propositionem hanc declaravit falsam, temerariam, scandalosam, & ad schisma inducentem & etiam ad hæresim: quod consentit cum Decreto ejusdem summi Pontificis 24. Septemb. an. 1665. in quo propositionem hanc saltem ut scandalosam, quæ decima tertia est inter damnatas ab illo Pontifice, censurâ inussit: *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato; & ab eo injustè reprobato*: prohibuitque, ne defenderetur, palàm traderetur, aut ad praxim redigeretur, indictâ etiam pœnâ excommunicationis, *ipso facto*, sanctæ Sedi reservatæ, excepto solo mortis articulo. 2. Quia disciplina illa à Concilio Tridentino statuta, ab omnibus Episcopis Galliæ, Conciliis Provincialibus, aut constitutionibus eorum Synodicis admissa est. 3. Quia sanctioris Consilii Regii jurisprudentia articulum hunc auctoritate sua defendit, ut patet ex Arresto 4. Martii an 1669. lato pro Episcopo Aginnensi, quo fertur, hunc Episcopum Regulares, etsi olim approbatos, ad novum posse examen revocare.

CASUS XXXV.

Josephus, adolescens decem circiter aut undecim annos natus, qui mandata Dei & Ecclesiæ nec non Cathechismum suum apprimè novit, missus à matre ad confessionem Paschali tempore, ire se simulavit, uti jam anno elapso fecerat. Nunquid mortalis peccati conscius censendus est, quòd Ecclesiæ præceptum de annua confessione non impleverit?

Respons.

Quandoquidem supponitur, eo rationis usu præditum esse hunc Adolescentem, ut vim hujus præcepti agnoscat, non dubium est, quin mortaliter peccaverit, tale præceptum Ecclesiæ infringendo, ut manifestè liquet ex verbis Concilii Tridentini, qui omnes continet pueros, qui ad usum discretionis pervenerint: *Omnis utriusque sexûs fidelis*, inquiunt patres hujusce Concilii, *postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno.* Et quamvis non determinaverit Concilium, quæ sit illa ætas, quam discretionis appellat, quæ reipsa eadem esse nequit in omnibus pueris, dici potest cum Glossa hujus canonis, puerum ad hanc ætatem pervenisse, (*g*) *id est, cùm est doli capax, quia tunc potest peccare*: vel ut ait Burdigalense Concilium anni 1583. (*h*), cùm discernere potest inter id quod est peccatum, & id quod non est peccatum. *Moneant Parochi omnes mysteriis Christianæ Religionis initiatos, cùm primùm juxta Isaiam scierint improbare malum, & eligere bonum, simul, ut minimùm quotannis & maximè acceptabili quadragesimæ tempore, omnia peccata sua proprio Sacerdoti confiteri obligatos esse.* Ita illud Concilium. Atqui cùm Joseph de quo præsens difficultas proponitur decem aut duodecim annos natus sit, & non solùm Religionis mysteria, quæ Cathechismo continentur, sed etiam Dei & Ecclesiæ mandata ad amussim sit edoctus; procul dubio capax est doli ad mentem Glossæ. hoc est, eo intellectu præditus est, ut malo bonum queat secernere. Unde colligendum, quòd in casu proposito mortaliter peccavit; cùm ii omnes, qui in quo consistat mortale, possunt dignoscere, ad annuam confessionem teneantur;

(*g*) Glossa in c. *Omnis*. 12. de pœnit. & remiss. v. *Discretionis*.

(*h*) Conc. Burdigalens. sess. 12. de pœnit.

tur; si quod commiserint, ut docet Cathechismus Concilii Tridentini his verbis (a): *Cùm ad id vitæ tempus quisque pervenerit, in quo de salute æternâ deliberandum est, tùm primùm Sacerdoti peccata confiteri debet: cum aliter salutem sperare nemini liceat; qui scelerum conscientiâ premitur.*

(a) Cathech. Conc. Trid. part. 2. de pœnit.

Confirmari potest hæc decisio ex Decretali, quæ reperitur in corpore juris, quæque falsam ostendit esse eorum opinionem, qui contendunt, pueros peccati esse incapaces ante ætatem quatuordecim annorum. Hæc sunt ejus verba (b): *Pueris grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis quatuordecim, cùm pubescere cœperint; quod meritò crederemus, si nulla essent peccata, nisi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis verò audeat affirmare furta, mendacia & perjuria non esse peccata? At his plena est puerilis ætas.*

(b) Greg. Papa in cap. Pueris. 1. de delictis puerorum. l. 5. tit. 3.

Sylvius (c) etiam longiùs procedit; asserit enim *quod existimare..... quòd non peccent mortaliter ante decimum* (annum) *error est: cùm constet, eos multò ante doli esse capaces & habere discretionem boni & mali.* Quod probat exemplo, quod refert Sanctus Gregorius (d) de puerulo quinque annos nato, qui propter blasphemias suas morte à Deo percussus est & damnatus. Gersonem (e) quoque laudat hic Theologus, qui affirmat, se vidisse puerulos non majori ætate provectos, quam eum, de quo Sanctus Gregorius, qui jam impudicitiâ se coinquinaverant: Id ipsum quoque & nos in quibusdam agnovimus, qui in simili ætate eò jam libidinis proruperant malo ducti parentum exemplo.

(c) Sylvius in supplem. S.Thom.q.6. art. 3. quæsito 3.

(d) S. Greg. l. 4. Dialog. c. 8.

(e) Joan. Gerson. tract. de arte audiendi Confessiones. Considerat. 19.

CASUS XXXVI.

Bernardinus, ab initio quadragesimæ jam confessus, teneturne iterùm ad confitendum Paschali tempore, ut annuæ confessionis præcepto satisfaciat?

Respons.

Existimant quidam Authores, non satisfieri præcepto Ecclesiæ, nisi per confessionem Paschali tempore factam, (f) nituunturque Constitutione Sixti IV. quæ in primo Extravagantium Libro refertur (g), quâ videtur hic Summus Pontifex eorum favêre sententiæ; sed opinio singularis est, quam amplecti non possumus, & è contra existimamus, huic præcepto satisfieri posse per confessionem quolibet alio anni tempore factam; eoque indirectè & ex accidenti in Paschate tenêri conscios peccati mortalis, hoc est, ob Communionem Paschalem, quam tùm imperat Ecclesia, & quam dignè suscipere nequeunt, nisi post obtentam Sacramento Pœnitentiæ peccatorum suorum remissionem. Equidem non eodem modo loquitur Lateranense IV. de confessione & de Communione (h), nam loquens de confessione asserit, ad eam quemlibet tenêri *saltem semel in anno*, nullam præscribens temporis circumstantiam; sed de Communione loquens, ex professo Paschale tempus determinat: *Suscipiens reverenter, ad minùs in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum.* Quod à Tridentino Concilio (i) confirmatur, quodque eâ de re nihil novi constituit, approbans tantùm piam tempore quadragesimali consuetudinem confitendi. *Unde jam in universâ Ecclesiâ cum ingenti animarum fidelium fructu observatur mos ille salutaris confitendi sacro illo & maximè acceptabili tempore Quadragesimæ, quem morem hæc Sancta Synodus maximè probat & amplectitur, tanquam pium & meritò retinendum.* Ita ultimum illud Concilium (k). Unde sequitur, Bernardinum jam Quadragesimæ tempore confessum in casu proposito non teneri ad iterandam confessionem in Paschate, nisi ab eo tempore in aliquod peccatum mortale inciderit; quo in casu ad confessionem tenerêtur, ante susceptionem Eucharistiæ, ne indignè communicaret. In eo assentimur Sylvio, aliisque multis, quos laudat (l): *Responsio communior*, inquit inclytus ille Theologus, *præceptum confessionis secundùm se non obligare pro certâ parte anni: ac proindè, qui sic confitetur, ut inter primam, & secundam confessionem, non plus temporis, quam annus intercurrat, satisfacit præcepto.*

(f) Petrus Soto. Lect. 5.

(g) Sixtus IV. in extravag. *Vices*. fin. de treuga & pace. lib. 1. tit. 9.

(h) Conc. Later. 4. c. 21. in c. *Omnis*. de pœnit. & remiss.

(i) Conc. Trid. sess. 14. can. 9.

(k) Idem ibid. cap. 9.

(l) Sylvius in Supplem. S.Thom.q.6. art. 5. quæsito 3. & apud eum Melchior Canus, Vivaldus Victoria & Nugnus.

Quod pertinet ad Sixtum IV. hæc sunt ejus verba: *Mendicantes desistant prædicare, quod Paræciani non sint obligati, saltem in Paschate, proprio confiteri Sacerdoti; quia de jure tenetur Paræcianus, saltem in Paschate, proprio confiteri Sacerdoti.* Sed loquitur tantùm hic Papa de iis qui ab anno non confessi sunt, ut observat idem Sylvius (m) post Sanctum Thomam (n). In quo sententiæ nostræ non adversatur: cùm certum sit, personas hujusmodi in eo casu teneri ad confessionem in Paschate, seu ad implendum annuæ confessionis præceptum, seu ad dignè faciendam Paschalem Communionem.

(m) Idem ibid. ad 3. argum.

(n) S.Thom. in 4. dist. 17. q. 3 art. 1. quæst. unic. ad 3.

Advertendum, quòd, juxta sententiam Sancti Thomæ, licèt talis homo non teneatur vi præcepti annuæ confessionis ad confitenda venialia, se tamen Sacerdoti præsentem sistere debet, ut Ecclesiæ debitum testetur obsequium. *Sed sufficit ad præceptum Ecclesiæ implendum; ut se Sacerdoti repræsentet, & se ostendat absque conscientiâ mortalis esse, & hoc ei pro confessione reputatur* (o). Idem sentit Sanctus Antoninus (p), post Paludanum.

(o) Idem ibid.

(p) S. Anton. 3. part. Sum. tit. 14. c. 19. §. 14. & apud eum Paludanus.

CASUS XXXVII.

Gerbertus, habitui pravo, quem non vult dimittere, ab anno & ampliùs addictus, jamque ad finem suum properare tempus Paschale conspiciens, invalidam metu scandali confessionem fecit. Nùm Ecclesiæ præcepto de annua confessione rigorosè loquendo satisfecit?

Respons.

Certum est, quòd huic præcepto non satisfecit, nisi ab anno confessus fuerit; hæc est enim Ecclesiæ intentio, ut quemlibet fidelem compellat, ad suscipiendam dignè Pœnitentiæ Sacramentum, *saltem semel in anno*; quò sese ad Communionem Paschalem disponat, quam fructuosè ac utiliter recipere nequit, nisi post obtentam in Pœnitentiæ Sacramento peccatorum suorum remissionem. Ita communiter Theologi, inter quos Sylvius sic potissimum scribit (q): *Respondetur præceptum Ecclesiasticum tunc solùm impleri, quando confessio talis est, ut, absolutione ad eam accedente, Sacramentum Pœnitentiæ subsistat; quia non aliam confessionem præcipit Ecclesia, quàm Deus: præcepto autem divino non satisfit, nisi per susceptionem Sacramenti: ergo nec Ecclesiastico. Hinc per confessionem voluntariè non integram, aut sine dolore..... non impletur præceptum Ecclesiæ.* Ita etiam Navarra (r).

(q) Fr. Sylvius in Supplement. S. Thom. q. 6. art. 5. quæsito 4.

(r) Navar. in C. *Placuit*. de pœnit dist. 6. n. 183.

Confirmata est omninò hæc veritas ab Alexandro VII., qui Decreto suo 24. Septembr. an. 1665. (s). Istam quorumdam Casuistarum temerè sentientium propositionem inter damnatas decimamquartam condemnavit: *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.* Quam etiam docere & ad praxim redigere prohibet, propositâ excommunicationis pœna *ipso facto*, Sanctæ Sedi reservata, excepto mortis articulo.

(s) Alexand. VII. in Decreto cit. in Bullario magno. tom. V. pag. 405.

Eamdem propositionem in Palatio San-Germano, damnârunt Gallicani Præsules 4. Septembr. an. 1700. quorum hæc est Censura: *Hæc propositio temeraria est, erronea, sacrilegio favet, & præceptis Ecclesiæ illudit.* Sententiam hanc Ecclesiæ Gallicanæ in aliquo suo statuto Synodico renovavit Eminentissimus Cardinalis de Noailles Archie-

chiepiscopus Parisiensis, & Comitiorum Præses his verbis: *Si confessione voluntariè nullâ non satisfit præcepto confessionis ab Ecclesiâ lato, ut nec sacrilegâ Corporis Domini manducatione præcepto Communionis annuæ, minus æquum est putari, aliquem confessione pariter invalidâ gratiam, indulgentiamque Ecclesiæ promoveri. Quare, qui, &c.* (a).

(a) Mandat. Eminentiss. Dom. Card. de Noailles, Archiepisc. Parisiens. de Casibus reserv. tit. de Absolur. à Casibus reservatis n.3.

CASUS XXXVIII.

Gertrudis, mundana mulier, quæ ab anno non confessa est, tempore Paschali Lucianum Parochum suum rogat, ut confessionem & Communionem suam Paschalem ad Festa sequentis Pentecostes differat. 1. Potestne Lucianus eam duplici Ecclesiæ præcepto confessionis annuæ & Communionis Paschalis dispensare? 2. Si id ipsum concedat Parochus, an tutâ erit conscientiâ Gertrudis?

Respons.

Existimamus, quòd, absolutè loquendo, legitimus Superior, qualis est proprius Parochus, aliquando Parœcianum suum dispensare potest à confessione pro tempore ab Ecclesia præscripto faciendo, permittendo, ut eam, ac proindè Communionem suam ad aliud tempus remittat. Ratio est, quia, justæ subsunt sæpè sæpiùs Parocho aut alteri Confessario hujusce dilationis causæ, ad bonum spirituale salutemque sui pœnitentis.

Ita sentit Sylvius in Supplemento Sancti Thomæ, (b) in quo, postquam affirmavit, quòd, regulariter loquendo, ad solum spectat Papam dispensare in præcepto Ecclesiæ, subjungit: *Quamvis ex consilio Confessarii possit quis confessionem differre ultra tempus ab Ecclesia constitutum.* Unde colligitur, quod in casu proposito Gertrudis confessionem ad Festa Pentecostes differre potest Lucianus; modò persuasum habeat, hanc dilationem necessariam esse ad bonum spirituale hujusce mulieris, quæ jam dudùm, v. gr. pravo affecta habitu, actu de conversione suâ cogitat, & aliquo eget tempore, ut se per pia opera pœnitentiæ ad receptionem Sacramenti præparet; quo in casu Gertrudi licet absque peccato in præceptum Ecclesiæ, concessâ sibi à Parocho suo uti facultate: sed si dispensationem hanc è contra Gertrudis rogaret, ad vitandum confessionis laborem; & ex defectu sinceræ conversionis, eam à mortali non excusaret concessa à Luciano dilatio; & ipse quidem Lucianus peccaret, si eam concedens dilationem, pravum hunc in illâ agnosceret affectum (c): Consentit hæc decisio cum doctrina Sancti Thomæ (d), his verbis contentæ: *Licèt in peccatis permanentes non excusentur propter hoc à transgressione præcepti; pœnitentes tamen, qui, ut Innocentius dicit (e), secundùm consilium Sacerdotis abstinent, excusantur.*

(b) Sylvius in Suppl. S. Thom. q. 6. a. 6.

(c) Colloq. Luconens. tom. 6. coll. 8. q. 1.

(d) S. Thom. 3. p. Sum. q. 80. art. 11. ad 3.

(e) Innoc. III. in Conc. Lateranens. c. 21. in cap. *Dominus.* 12. de pœnit. & remiss. L. 3. cir. 38.

CASUS XXXIX.

Cælestinus, Episcopus Lubiaci in Corinthia Synodicum promulgavit statutum, quo omnibus suæ Diœcesis Clericis jubet, ut semel quolibet mense peccata confiteantur, licèt venialia tantùm commiserint. Nonne legitimum est illud statutum; & Clerici hujusce Diœcesis tenenturne eidem obtemperare?

Respons.

Statutum illud à majori Clericorum parte admissum est legitimum, & eos sub peccato obligat, ad quos pertinet: nam, licèt existiment quidam Authores ab Ecclesia Legem fieri non posse, quæ ad venialium solùm confessionem obligat, quia, ut ait Concilium Tridentinum (f): *Venialia, quibus à gratia Dei non excludimur.... multis.....aliis remediis expiari possunt.* Nobis tamen opinio contraria, quæ à multis præcipuæ notæ Authoribus propugnatur, & verisimilior & ratione potior videtur. Eam tuetur Sanctus Bonaventura his verbis (g): *In casu tamen contingit*, inquit hic Cardinalis; *quod homo teneatur ea* (sc. peccata venialia) *confiteri.... propter Ecclesiasticum institutum.. propter Ecclesiasticum institutum tenetur, quia omnis fidelis semel in anno tenetur confiteri: & ideò si non habet, nisi venialia, saltem in anno tenetur confiteri; sed hoc non propter peccati venialis morbum, sed propter præceptum.* Licèt autem Divo Bonaventuræ non omninò assentiatur Sanctus Thomas, quoad obligationem confitendi venialia, licèt nulla fuerint admissa mortalia; exigit tamen, ut ad obediendum Ecclesiæ præsentem se Confessario sistat, ut observavimus in responsione ad trigesimam-sextam difficultatem.

(f) Conc. Trid. sess. 14. c. 3.

(g) S. Bonav. in 4. dist. 17. p. 3. art. 2. q. 1. in corp.

Navarrus eandem tuetur cum aliis multis opinionem (h); quæ probari potest similis exemplo Legis Benedictinis impositæ ab Ecclesia, qui nimirùm juxta Constitutionem Clementis V. in Concilio Oecumenico, Viennæ in Delphinatu an. 1311. habito tenentur singulis mensibus ad confessionem. En verba (i): *Sanè singulis mensibus, tam in Monasteriis; quàm extra.... ad confessionem semel accedant omnes & singuli Monachi.* Quod procul dubio intelligi non potest de sola mortalium confessione; quandoquidem nefas sit credere, tot pios sanctosque Religiosos, quibus elucet hic Ordo, adeò frequenter in mortale incidere. Cur igitur eandem in Clericos suæ Diœcesis potestatem non haberet Episcopus, præcipuè Synodicum promulgando eâ de re statutum, cùm negari non possit, privato cuilibet licere, ut ad menstruam, vel etiam hebdomadanam voto se adstringat confessionem, & quidem vel de solis venialibus? Reipsa id fit in Diœcesi Frisinganâ in Bavaria, ut testatur Author è Soc. Jesu (k), ubi tali modo Clericis imposita fuit & servatur Lex menstruæ confessionis, ut Ecclesiarum Superiores ad Episcopum mittere teneantur Litteras testimoniales, à Confessariis subscriptas, in quibus eorum nomina referuntur, qui præcepto satisfecêre.

(h) Navar. in C. *Placuit.* de pœnitent. dist. 6. n. 122.

(i) Clemens V. in Clement. *Ne in agro.* §. *Sanè.* de statu Monachorum vel Canonic. regular. lib. 3. tit. 10.

(k) Layman.

Sylvius eamdem quoque sententiam amplectitur, quam tribus probat rationibus (l): *Primò*, inquit, *quia illius præcepti potest esse causa rationabilis, nec deest in præcipiente legitima potestas. Secundò confessio venialium est actus non minùs utilis, quàm jejunium & oratio*, quæ scilicèt imperare potest Episcopus. *Tertiò, quia potest percipere confirmationem & Eucharistiam, etiam illo tempore, quo jus divinum ad ea non obligat.*

(l) Sylvius in supplem. S. Thom. q. 6. art. 3. quæsito 2.

CASUS XL.

Herveus, quatur peccata mortalia confessus, de iis verè doluit, nullatenùs cogitans de aliis duobus, quæ confitens oblitus est. Nonne duo illa ei fuêre remissa, uti quatuor prima?

Respons.

Distinctione opus est: *Nam aliquod peccatum potest esse oblitum dupliciter*, inquit Sanctus Thomas, (m) *aut ita quod in generali in memoriâ maneat, sed non in speciali; & tunc debet homo recogitare ad inveniendum peccatum, quia de quolibet mortali peccato tenetur specialiter conteri: Si autem invenire non possit, sufficit de eo conteri; secundùm quod in notitia tenetur; & debet homo non solùm de peccato, sed de oblivione ejus dolere, quæ ex negligentiâ contingit. 2. Si autem peccatum omninò à memoriâ excidit*, addit hic Sanctus, *tunc ex impotentiâ faciendi excusatur à debito, & sufficit generalis contritio de omni eo in quo Deum offendit.*

(m) S. Thom. in 4. dist. 17. q. 2. art. 2. quæstiunc. 3. ad 2.

Præ-

Præsuppositâ illâ distinctione, dicimus, quòd, si Herveus noverit, se alia quædam mortalia peccata commisisse, præter quatuor declarata, non recordans tamen de iis speciatim, ea generatim Confessori suo declarare tenetur ac verè de iis conteri, uti de negligentiâ, quâ ea oblitus est; sed si è memoria suâ penitùs exciderint illa peccata; atque elicito actu generali contritionis absolutus fuerit, duo ei peccata, quæ oblitus erat cum reliquis declaratis remissa sunt.

Fatendum tamen, cum Sancto Thoma, quòd, si imposterùm forsan recordetur, ea speciatim detestari tenetur: *Sed quando impotentia tollitur sicut cùm ad memoriam peccatum revocatur: tunc tenetur homo specialiter conteri*: quod probat Angelicus Doctor istâ paritate: *Sicut etiam de paupere, qui non potest solvere quod debet, excusatur: & tamen tenetur, cùm primò potuerit.*

CASUS XLI.

Philibertus, multa confessus peccata mortalia de quibus, cùm verè esset contritus, absolutus est; post dies aliquot recordatus est alterius peccati mortalis, quod declarare omiserat. Nunquid illud in primâ, quàm facturus est, confessione accusare teneatur; & si forte teneatur; nonne necesse est, ut de eo à Confessore absolvatur; ut ejus veniam impetret.

Ratio dubitandi est, quia ex Concilio Tridentino peccata oblita verè remittuntur per absolutionem Sacerdotis, modò sit pœnitens ad eam recipiendam ritè dispositus. Unde sequitur; jam non esse necesse, ut illud de novo confiteatur, novamque recipiat absolutionem.

Responsio.

Cùm pœnitens, facto priùs conscientiæ suæ diligenti examine, cæterisque ad recipiendum dignè pœnitentiæ Sacramentum allatis dispositionibus, omnia, quæ recordari potuit, peccata confessus est, ac de iis absolutus fuit; certum est, omnia esse remissa, ne iis quidem exceptis, quæ è memoria exciderunt, ut docet Concilium Tridentinum his verbis (*a*): *Reliqua autem peccata; quæ diligenter cogitandi non occurrunt in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur.* Attamen clavibus Ecclesiæ oblita subjicere tenetur, ea, ubi primùm recordatus fuerit, Confessori declarando, ut in proxima Confessione de iis absolutionem accipiat.

(*a*) Conc. Trid. sess. 14. c. 5.

Ratio, est quia Concilium Lateranense sub Innocentio III. habitum (*b*) declarat, fideles teneri ad confitendum omnia sua peccata. *Omnis utriusque sexûs fidelis .... omnia sua solus peccata confiteatur fideliter.* Quod etiam Tridentino confirmatur; eamque obligationem semper manere, etsi remissa fuerit oblita peccata. Sic sentit Dominicus Sotus: En ejus verba (*c*): *Illa verò* (peccata) *quorum, post diligentem indaginem meminisse nequit, simpliciter quidem confiteri tenetur: Sed tamen pro tunc excusatur ignorantiâ invincibili, & propterea dictum est in Concilio Florentino:* Quorum memoriam habeat. *Quod autem obligatio semper ea confitendi maneat, inde constat, quòd postquam in memoria recurrerit, sunt necessariò confitenda: idque non propter obligationem tunc exurgentem, sed propter antiquam, quæ semper manet.*

(*b*) Conc. Later. 4. in cap. *Omnis*, 12. de pœnit. & remiss.

(*c*) Dom. Sotus. in 4. dist. 18. q. 2. art. 3.

Sylvius eamdem tuetur opinionem (*d*); nam factâ sibi objectione istâ: *Confessio non est necessaria, nisi propter remissionem: ergo dum habetur remissio, tollitur necessitas confessionis.* Negat Antecedens, ejusque rei hanc affert rationem: *Quia confiteri est necessarium etiam necessitate præcepti: & quamvis à confessione oblitorum excusetur quis per ignorantiam invincibilem; obligatio tamen ea confitendi semper manet. Ad hoc enim tenetur eodem jure divino, quo lapsi à Baptismo tenentur ad integram mortalium confessionem juxta sententiam beati Thomæ ... & communem aliorum.* Unde sic concludit hic Author: *Confessio ergo peccatorum oblitorum est necessaria, tùm ad exequendum Christi præceptum de necessitate confessionis, tùm ad satisfaciendum voto, seu proposito confitendi omnia & singula; quod votum in priori confessione includebatur; ac præterea, ut à Sacerdote, tanquam judice cognoscantur, & pro illis injungatur satisfactio.*

(*d*) Sylvius in Suppl. 3. part. Sum. S. Thom. q. 9. art. 2. quæsito 4.

Theologi illi, aliique plurimi, qui eamdem rem docent, doctrinam Sancti Thomæ in hoc amplexi sunt, ut constat ex his ejus verbis (*e*): *Quia si in Sacramentali confessione non solùm requiritur absolutio, sed judicium Sacerdotis satisfactionem imponentis expectatur, & ideò; quamvis iste absolutione sit sanctus, tamen tenetur confiteri, ut suppleatur quod defuit Sacramentali Confessioni.* Ex his testimoniis evidenter constat, quosdam Authores perperàm defendisse, obligationem confitendi omnia peccata, ad ea tantùm pertinere quorum quis actu recordatur confitendo, eoque solo sensu intelligenda esse verba Conciliorum Lateranensis, Florentini & Tridentini (*f*). Doctrina Sancti Thomæ nec non celeberrimorum Theologorum eorum procul dubio anteponenda est opinioni, quæ ex Decreto Alexandri VII. 24. Septemb. proscripta est, quo istam quorumdam Casuistarum laxioris disciplinæ fautorum damnat uti falsam, temerariam & scandalosam: *Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ vel ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.* Quas propositiones doctrinam docere vel ad praxim redigere vetat propositâ excommunicationis pœnâ Apostolicæ sedi reservatæ; excepto mortis articulo.

(*e*) S. Thom. in 4. dist. 21. q. 2. art. 2. ad 1.

(*f*) Conc. Lateran. 4. & Conc. Trid. locis cit. Conc. Florent. seu Eugen. 4. in instruct. Armenorum.

Ad casum itaque propositum dicendum teneri Philibertum ad declarandum in proxima confessione sua peccatum mortale, quod in præcedenti oblitus est, licèt, rigorosè loquendo, non sit necesse, ut de eo iterùm absolvatur, cùm ejus oblivio, ut supponitur, non sit culpabilis: Nihil-ominùs ex usu communiori & tutiore denuò absolvitur hujusmodi pœnitens; quando peccatum declarat omissum ex puro memoriæ defectu, & post præmissum concientiæ suæ diligens examen: quocirca sapienter se geret Philiberti Confessarius, si eum de tali peccato in proximâ suâ confessione se accusantem absolvat.

CASUS XLII.

Theobaldus miles, certo pugnaturus est in certamine quod postridie cum hostibus committi debet. Teneturne sub mortali pecato, ad confitendum omnia sua peccata, si commodè possit?

Responsio.

In casu proposito tenetur miles ille ad confitendum, si possit; ita ut, si negligat, fit reus peccati mortalis; quandoquidem voluntario damnationis periculo se committit, in eo quo supponitur esse statu peccati moriens in pugnâ, & ex quo, non nisi per Sacramentum pœnitentiæ potest exire, ut docet Sanctus Thoma his verbis (*g*): *Necessarium est ad salutem peccatoris, quod peccatum removeatur ab eo; quod quidem non potest fieri sine Sacramento pœnitentiæ, in quo operatur virtus Passionis Christi per absolutionem Sacerdotis, simul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati .... Unde patet, quod Sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem post peccatum.* Ac præcipuè in tali periculo urget absoluta hujusce Sacramenti necessitas, ut docet Sylvius (*h*) fidus Doctoris Angelici interpres: *Per se & vi suâ*, inquit

(*g*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 84. art. 5. in corp.

(*h*) Sylvius in Suppl. S. Thom. q. 6. art. 5. quæsito 1. Conclus. 1.

inquit hic Author, *præceptum hoc divinum obligat in periculo, & multò magis in articulo mortis*: cujus rei hanc rationem subjungit: *Commune est enim omnibus præceptis affirmativis, ut obligent tempore necessitatis, cujusmodi est probabile mortis periculum*: quod quidem reperitur, *quando*, inquit, *judicio viri prudentis, mors est verisimiliter metuenda, ut in quo homines frequenter moriuntur.* In quâ autem occasione manifestius est tale periculum, quàm occurrente pugnâ inter duos hostiles exercitus, in quâ persæpè plura cæduntur hominum millia? Unde istam conclusionem elicit hic Theologus, quâ propositam de Theobaldo difficultatem apertè dissolvit. *Hinc qui ingrediuntur prælium, aut periculosam navigationem .... & similes, qui aggrediuntur aliquid, unde mors solet evenire, tenentur confiteri, si peccati mortalis conscii sint.* Et paulò post: *Ex his sequitur, eum, qui habet copiam Confessarii, & est in eo statu, in quo, si nunc non confiteatur, probabiliter timet futurum, ut antè mortem non possit confiteri..... tenêri ad tunc confitendum, quia alioquin exponit se periculo moriendi sine confessione.*

CASUS XLIII.

RUFFINUS, propriâ cum uxore concumbens, sese Sodomitico peccato fœdavit; sed quia ejusmodi scelus mortale esse ignorabat; imò verò carnalia omnia opera, cum propriâ conjuge admissa, licita esse, aut saltem citra mortiferam culpam exerceri posse existimabat, illud in confessione non aperuit. Tenetur-ne hancce confessionem ac similes, tanquam nullas ac sacrilegas iterare?

RESPONS.

Ruffinum ad iterandas confessiones, post tale crimen ab eo cum uxore perpetratum factas, teneri certum est: nec enim illum ignorantia excusare potest. Ratio est, quia nefandum hoc crimen ipso jure naturali vetitum est; at ignorantia circa ea quæ sunt juris naturalis, tam facilis cognitu, neminem excusat; ut enim ait Gratianus (*a*): *Ignorantia juris..... naturalis omnibus adultis damnabilis est.* Unde necesse est, ut omnia peccata, post illud admissa, iterùm cum eodem crimine apud Confessarium deponat Ruffinus & ab eis absolvatur. Consule quæ de tali ignorantiâ infrà dicturi sumus.

(*a*) Gratianus §. 2. ad can. *Turbatur.* 12. 1. q. 4.

CASUS XLIV.

CASIMIRUS, adolescens quatuordecim quindecimve annos natus, pollutionis sese peccato quàm sæpissimè fœdavit, neque illud in confessione declaravit, existimans, eam voluptatem, utpotè naturalem, non esse peccaminosam. Octodecim jam annorum ætate provectus, Casuistæ cujusdam lectione agnovit peccatum illud esse mortale. Tenetur-ne omnes suas iterare confessiones, eo tempore factas, quo tali laborabat ignorantia?

Ratio dubitandi est, quia *Ignorantia facti, non juris excusat*, ut ait Bonifacius VIII. (*b*): & tamen ignorantia invincibilis, qualis esse videtur Casimiri, excusat.

(*b*) Bonifac. VIII. in reg. 13. de reg. juris in 6.

RESPONS.

Licèt ignorantia Casimiri eum à peccato non excusaverit, cùm illud admisit; eò quòd verisimile non sit eam fuisse invincibilem; nihilominùs, ex multis, modò laudandis Authoribus, excusatur à Sacrilegio, quod commisisset omisso illo in confessione sua peccato, si mortiferum esse cognovisset. Unde colligunt, omnes ejus priores confessiones non esse ab eo iterandas, tanquam nullas ac sacrilegas; sed sufficere tantùm ut mollitiei peccata confiteatur, ob ignorantiam suam omissa: nam idem, inquiunt, de eo ferri debet judicium, uti de quibusdam peccati circumstantiis, quas declarare debuisset, & quas ex ignorantiâ omisisset; vel uti de numero quorumdam mortalium, quem in confessione non declarasset; cùm in utroque casu sit certum, eum non tenêri ad iterandas confessiones suas, sed sufficere, ut illas circumstantias aut numerum in prima suâ confessione accusaret. Ita Angelus de Clavasio (*c*), Sylvester (*d*), Navarrus (*e*), septemque alii Authores, quos laudat Sylvius, (*f*) iis assentiens.

Addi potest etiam, quòd cùm ob ignorantiam peccatum illud in confessione tacuerit Casimirus, & constet ipsum fuisse confessum, si se mortaliter peccare existimasset, tale facinus admittendo; de eo idem ferri debet judicium, ac de homine, qui post diligentem conscientiæ suæ inquisitionem, quædam mortalia peccata confiteri oblitus fuisset: at certum est, peccata sic omissa cum aliis confessis remitti per absolutionem, quæ recipitur, ut constat ex his Tridentini verbis (*g*): *Constat enim nihil aliud à pœnitentibus exigi, quàm ut postquam quisque diligentiùs se excusserit, & conscientiæ suæ sinus & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit, reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eâdem confessione inclusa esse intelliguntur.* Quocircà ea sufficit, ubi occurrent, Ecclesiæ Clavibus subjicere in confessione, illa verò quæ jam fuêre subjecta non iterando.

(*c*) Angelus de Clavasio. v. *Confessio.* 1. q. 17.

(*d*) Sylvester de Prierio. v. *Confessor.* 3.

(*e*) Navar. Manual. c. 9. n. 15.

(*f*) Sylvius. Resolut. var. v. *Confessio.* 2. Resp. ad 1. quæsitum. & in Suppl. S. Th. q. 9 a. 2. quæstio 6.

(*g*) Conc. Trid. sess. 14. c. 3.

Hinc concludi potest, quòd, si pollutionem fuisse peccaminosam ignoraverit Casimirus, & è contrà existimaverit eam esse innoxiam; sufficit, ut non repetitis aliis suis confessionibus præcedentibus hoc unum peccatum ex pura ignorantia omissum confiteatur, ipsius numerum aliasque necessarias circumstantias exprimendo; at si ignorantia ejus crassa fuerit ac supina, & dubitaverit, nùm peccaret, actionem illam committendo; in hoc casu præteritas confessiones suas iterare tenetur. *Cùm enim non est integra* (confessio) inquit Toletus (*h*), ... *iteranda est, sive proveniat, quia scienter occultaverit aliquod peccatum mortale, sive quia ignorabat esse mortale, tamen ignorantiâ nimis crassâ: nam si ignorasset ex aliâ ignorantiâ excusabili, reiterare non teneretur, sed solùm illud peccatum confiteri, sive etiam &c.*

(*h*) Franc. Tolet. instruct. Sacerd. l. 3. c. 10. §. 5.

Quod post Toletum affirmamus, ignorantiam videlicet crassam vel affectatam non excusare, nititur doctrinâ Sancti Thomæ, (*i*) qui asserit Communiones factas in tali ignorantia, à Sacrilegio non posse excusari. *Peccat peccator sumens Corpus Christi; licèt non habeat conscientiam peccati: quia ipsa ignorantia est ei peccatum.* Hæc sunt verba Angelici Doctoris, ex quibus colligendum confessiones in eo statu factas non minùs esse sacrilegas, quàm Communiones, quarum proindè confessionum defectus nova omnium, quæ jam declarata fuerant, aut ob ejusmodi ignorantiam omissa, peccatorum confessione resarciri debent; cùm ea ignorantia nedum excuset peccatorem; *est ei in peccatum.*

(*i*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 80. art. 4. ad 5.

Fatendum, allatas hactenùs authoritates, primâ fronte, Casimiro vidêri favêre; sed si verum sit, quòd mortalem peccati sui malitiam invincibiliter ignorare non potuerit; verisimile est omninò, eum peccati sui malitiam in prioribus suis confessionibus non fuisse detestatum, cum firmo eas non admittendi deinceps proposito; ac proinde sufficientem ac necessitate Sacramenti contritionem necessariam non habuisse: unde colligi necesse est, ipsum tenêri ad iterandas confessiones in hoc statu factas.

CASUS XLV.

HYPPOLITUS, Sancti Careuci Parochus, ad celebrandum coactus, cùm mortale peccatum admiserit, quod neque Vicario suo, neque vicinis Parochis

Parochis confiteri potest; nisi alterius peccatum detegendo, quem ipse in confessione audivit, existimavit, se peccatum illud in confessione sua occultare posse, ne pœnitentis sui confessionem revelaret. Tenetur-ne confessionem suam, tanquam nullam & invalidam, iterare?

RESPONS.

Existimamus, confessionem Hippolyti non esse sacrilegam, ac proinde non iterandam. Ratio est, quia tale peccatum in hac circumstantia occultare potuit, & ne quidem ad confessionem tenetur, sed sufficit, ut sincerum contritionis actum de peccatis suis eliciat cum proposito quàm primùm confitendi, ubi poterit, auditæ confessionis sigillum non infringendo; uti docent Astesanus, Scotus, Richardus, quos laudat Sylvester ipsis assentiens (a): *Dicit Astensis post Richardum & Scotum, quod non debet confiteri eo casu durante; sed sufficit confiteri cum intentione confitendi, quando sine prajudicio poterit dicti sigilli, quia fortius est vinculum sigilli, quàm confessionis*: Hæc sunt verba Sylvestri.

(a) Sylvester. v. Confessio. 3. q. 13.

Sylvius eamdem opinionem amplectitur, & positivè affirmat in casu proposito occultari posse ejusmodi peccatum his verbis (b): *Confessarius*, ait doctus ille Theologus, *qui aliquod peccatum mortale habet, quod non potest confiteri absque revelatione confessionis, sibi facta, confiteri debet reliqua, illo (quandiu est ejusmodi periculum) tacito... quia sigilli præceptum magis obligat, quàm materialis integritas confessionis*; Ita etiam Navarrus, qui asserit hanc esse sententiam omnium Theologorum, qui in Magistrum scripsêre (c): *Tenetur illud tacere, & reliqua confiteri, cum proposito etiam illud confitendi, quando absque prajudicio prædicti sigilli facere poterit, secundùm omnes in 4. sentent. dist. 21.*

(b) Sylvius in suppl. S. Th. q. 11. art. 1.

(c) Navar. Manual. c. 8. n. 6.

CASUS XLVI.

BERNARDINA certò novit, Hippolytum Parochum suum jam ab anno & ampliùs clàm criminosè cum quâdam se gerere. Potest-ne, illæsâ conscientiâ suâ, apud eum peccata sua Paschali tempore deponere, præsertim si alterius Confessoris copiam non commodè queat habêre?

RESPONS.

Respondemus ex doctrina Sancti Thomæ, Bernardinam absque peccato apud Hippolytum peccata sua deponere posse in Paschate, etsi eum noverit privatâ libidine fœdam ducere vitam: licèt enim Parochus ille coram Deo sit ligatus; nec ministerio suo fungi queat absque crimine, in hoc pravo habitu perseverans; non talis tamen censetur, quoad fideles, donec in eum intervenerit Ecclesiæ judicium: *sed non omnes (Sacerdotes) peccatores sunt per sententiam Ecclesiæ executione hujus potestatis*; inquit Angelicus Doctor (d), *& sic quamvis sint suspensi, quantùm ad se ex sententia divinâ; non tamen quantum ad alios, ex sententia Ecclesiæ, licet ab eis communionem accipere & eorum Missam audire.* Idem affirmat Nicolaus Papa in sua ad Bulgaros responsione de pari difficultate (e): *Qualiscumque Sacerdos sit, quæ sancta sunt coinquinare non potest. Idcircò ab eo usquequò judicio Episcoporum reprobetur, Communio percipienda est: quoniam mali, bona administrando, se tantummodo lædunt.* Ex quo manifestè constat, quòd si à tali Sacerdote possit accipi ipsa communio, à fortiori potest & absolutio; ac præcipuè cùm alteri Sacerdoti commodè fieri nequit confessio, & urget obligatio vel necessitas Sacramenti suscipiendi.

(d) S. Th. 3. part. Sum. q. 28. art. 9. in corp.

(e) Nicol. in Can. scisci-tantibus. fin. 15. q. 8.

CASUS XLVII.

GAVINIUS ET SAMPSO, Sacerdotes inter se litigant de Parœcia Sancti Naboris, quam ambo juxta præscriptas formulas adivere vi provisionum suarum, quas in Romanâ Curiâ obtinuêre. Quæritur, utrùm Parœciani alterutri, prout magis libuerit, validè peccata sua confiteri non possint?

RESPONS.

Distinctione opus est: duplex namque genus est possessionis: altera scilicet canonica: & altera civilis. Possessio canonica obtinetur consequenter ad litteras testimoniales, quas vocant *visa*, Episcopi diœcesani aut Vicarii ejus generalis, aut, ipso recusante, Metropolitani, ei datas, qui provisus est de Beneficio, quæ; licèt ad Provisionis naturam non pertineat, ipsius tamen executionis partem constituit, ut ait Perrerius (f): Possessio civilis obtinetur vi permissionis à Judice seculari concessæ solùm *ad conservationem juris*: quæ ita parùm efficax est, ut jus Regaliorum non impediat, uti ex Arresto Senatûs Parisiensis an. 1351. dijudicatum est.

(f) PerreriusTract. de statu & capacitate Clericorum. lib. 7. c. 8. n. 35. pag. 643.

Prima jus confert omnes obeundi functiones, quas exigit Beneficium; at secunda non confert ex Edicto Jurisdictionis Ecclesiasticæ mensis Aprilis an. 1695. (g) & confirmato 14. Maii sequentis; quo sic habetur: „Quando curiæ nostræ, aut alii Judices „concesserint provisis de Beneficiis, quibus *visa* „suum recusaverint Archiepiscopi, aut Episcopi ea adis, ea ad conservationem sui juris, nullam in iis obire „functionem spiritualem vel Ecclesiasticam poterunt „ex dictis Arrestis„. Et quidem Beneficium obtinêri nequit vi solius signaturæ curiæ Romanæ, neque fructus percipere absque *visa*: alioquin intrusus declaratur, qui sic agit, ut ait Bouchel (h) in sua Bibliotheca canonica.

(g) Edict. an. 1695. art. 7.

Quod cùm ita sit, respondemus, quòd si Episcopus, aut, ipso recusante, Metropolitanus Gavinio & Sampsoni *visa* suum, cuique concesserit, apud alterutrum prout voluerint, Parœciani sua possunt deponere peccata; donec accesserit inter eos decretoria Sententia; at verò, si alteruter ab Episcopo *visa* suum non impetrârit, solamque possessionem civilem obtinuerit; apud ipsum validè confiteri nequeunt Parœciani.

(h) Vide aditio ad Beneficium. 1 tom. 2 pag. 254. col. 1.

CASUS XLVIII.

LEO, omnia sua peccata mortalia confessus, de quibus absolutus est, sine ullo tamen emendationis proposito, tenetur-ne ad reparandum illud sacrilegium, illa denuò eidem declarare Confessario, cùm ipsum adit iterùm ad accusandum sacrilegium à se perpetratum; & Confessarius omnium, quæ declaravit, peccatorum recordatur?

RESPONS.

Sufficit in casu proposito, ut Leo sacrilegium à se commissum aperiat, nec tenetur eadem, quæ jam accusavit, peccata iterùm eidem Confessario declarare, modò ea detestetur. Ratio est, quia Peccator ideò ad declarationem peccatorum suorum tenetur, ut ea Confessario suo innotescant. At hic supponitur, jam notam esse confessario Leonis conscientiam, cùm ei jam sua declaraverit peccata, & prior ejus confessio virtualiter iteratur, & cum aliis ad Sacramentum requisitis dispositionibus conjungitur. Ita docet Sanctus Thomas (i) his verbis: *Confessio est actus virtutis & pars Sacamenti*, inquit hic Sanctus, *secundùm autem quod est actus virtutis, est actus meritorius propriè; & sic confessio non valet sine caritate, quæ est principium merendi: sed secundùm quod est pars Sacramenti, sic ordinat confitentem ad Sacerdotem, qui habet claves Ecclesiæ, qui per conconfessionem conscientiam confitentis cognoscit: & secundùm hoc confessio etiam potest esse in eo, qui non est contritus, quia potest peccata sua Sacerdoti innotes-*

(i) S. Thom. dist. 24. q. 3. art. 5. in corp.

innotescere & clavibus Ecclesiæ se subjicere : & quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet; sicut etiam est & in aliis Sacramentis. Unde non tenetur iterare confessionem, qui fictus accedit; sed tenetur postmodùm fictionem suam confiteri. Ita etiam Navarra, (a) post Sanctum Antoninum, Sylvestrum & alios (b).

(a) Navar. Man. c. 9. in fin.
(b) S. Anton. part. Sum. tit. 24. art. 19. §. 4. & Sylvest. v. *Confessio*, §. *si tamen*, & alii apud eos.

CASUS XLIX.

SIGISMUNDUS, plura mortalia habitualia confessus cum sincero animi dolore, firmoque ea non deinceps admittendi proposito, timet, ne ob infidelitatem ea de novo admittat, cùm illa tamen omni ratione vitare constituat. Núm ejus confessio deficiens est ob defectum firmi propositi?

RESPONS.

Existimamus, absolutè loquendo, ex ejusmodi timore non deficiens fieri firmum Sigismundi propositum, nec invalidam proinde confessionem ejus: nimirum sæpè evenit, ut, qui verè ad meliorem frugem redierunt, non ampliùs peccare firmiter constituerint, licèt eo exagitentur metu, & etiam vereantur, ne firmo suo stent proposito; cùm timor ille sæpè ex sincero emendationis suæ proposito, ex propriæ fragilitatis notitiâ & ex levitate præteritorum suorum propositorum oriatur.

Ratio est, quia ad sufficiens propositum, satis est, si voluntas non ampliùs peccandi sit sincera & vera, licèt eam comitetur ille timor, cujus impetum in pœnitente suo frangere debet sapiens & caritate plenus Confessor, ipsum videlicet admonendo futurum, ut Deus opitulante gratiâ suâ bono ejus propitius sit proposito, ipsum hortando, ut supremæ illius clementiæ confidat, rationesque suggerendo idoneas ad vitandum peccatum.

CASUS L.

POSTULAT Saviani Confessor, qui ipsum à quinque sexve annis in habitu criminoso vivere sine emendatione novit, licèt quindecies aut vigesies de eo jam priùs sit confessus, utrùm omnes ejus confessiones invalidas ob defectum veræ contritionis habere non teneatur, & ab eo proindè generalem exigere confessionem, quâ priores resarciantur?

RESPONS.

Priusquam solvatur hæc difficultas, quatuor supponenda sunt principia, ex æquo certa & inconcussa.

Primum: quòd contritio, saltem imperfecta, sit necessaria ad validam confessionem.

Secundum: quòd non vera est contritio, quam non comitatur firmum deinceps non peccandi propositum. *De necessitate pœnitentiæ est*, inquit Sanctus Thomas, (c) *ut pœnitens habeat propositum peccata iterùm non committendi.*

(c) S. Thom. in 4. ad Hannibaldum. art. 4. ad 3.

Tertium: quòd propositum illud certum esse debeat & sincerum, non verò incertum & imperfectum; quale est videlicet propositum quorumdam peccatorum, qui ex eo invalidas efficiunt confessiones suas, & de quibus loquitur Author libri de verâ & falsâ pœnitentiâ dicens (d): *Sunt plures, quos pœnitat peccasse, sed non omninò.*

(d) Apud S. Aug. lib. de verâ & falsâ pœnit. in can. *Sunt plures*, 41. de pœnit. dist. 3.

Quartum: quod, quamvis semper suspecta sit & sæpè falsa, pœnitentium conversio, qui de peccatis suis absoluti, in eadem paulò post relabuntur; peccator tamen perfectè conversus, non ideò fit impeccabilis, sed in pristina redire potest delicta, quòd post conversionem suam ad bonum malumve liber remaneat, nec naturalem ejus ad malum propensionem omninò destruxerit accepta Sacramenti gratia: nam qui contrarium audêret asserere, is Calvini adhærêret hæresi quam in hoc Canone anathemate perculit Concilium Tridentinum (e): *Si quis hominem semel justificatum dixerit, ampliùs peccare non posse nec gratiam amittere, anathema sit.* Unde Sanctus Thomas (f): *Potest tamen hoc ejus propositum immutari*, inquit, *nec tamen sequitur, quòd prima pœnitentia non fuerit vera, nec est inconveniens, quòd voluntas, quia præterita defleat, iterùm in peccata consentiat propter libertatem ejus*: & alibi iterum: *Quod autem aliquis posteà peccet, vel actu, vel proposito, non excludit, quin prima pœnitentia vera fuerit: nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem; sicut enim verè cucurrit qui posteà sedet, ita verè pœnituit, qui posteà peccat.*

(e) Conc. Trid. sess. 6. can. 23.
(f) S. Tho. loco cit. & 3. part. q. 84. art. 10. ad 4.

Præsuppositis illis principiis, dicimus, quòd, quamvis priorum confessionum invaliditatem certò non arguat relapsus in peccatum, ex eo tamen oritur vehemens conjectura, quòd verè non est conversus peccator, cùm sæpè, & paulò post confessionem ad solita redit peccata; non enim minùs rarum, quàm difficile est ut quis verè de crimine doleat, in quo multis jam annis perseverat; unde Tertullianus (g) *ubi emendatio nulla*, inquit, *pœnitentia nulla.*

(g) Tertull. de pœnit. c. 6.

Equidem quo pacto credi potest, sincerè cum Deo reconciliatum esse peccatorem, qui novis eum semper delictis offendit? Quis sanus existimet, quempiam cum inimico suo in gratiam rediisse, quamcumque ei in futurum promittat amicitiam, cùm paulo post data fictæ amicitiæ promissa ei de novo insultat, & repetitis illis promissis novæ semper succedunt injuriæ? Nunquid vana potiùs censêri debent data illa fides, falsaque reconciliatio? Hine meritò de falsò illo pœnitente loquens Antiquus dicit (h): *Irrisor est, non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet, nec videtur Deum poscere subditus, sed subsannare superbus.* Hine Sancti crediderunt cùm vera pœnitentia non solùm in deflendis præteris, sed etiam evitendis pecatis esset posita, eam semper falsam esse ducendam, cui non comes esset morum emendatio. *Lavatur & non est mundus*, addit idem Author, *qui plangit, quæ gessit, nec tamen deserit, sed post lacrymas ea quæ fleverat repetit*, Idem jam antè dixerat Gregorius Magnus his verbis (i): *Lavantur ergo & nequaquam mundi sunt, qui commissa flere non desinunt; sed rursùm flenda committunt.*

(h) Isidorus in can. *Irrisor*. 11. de pœnit. dist. 3.
(i) Greg. Papa in can. *Lavamini*. 15. cit. dist. 3.

Non aliam quoque veram pœnitentiam agnoscit Sanctus Ambrosius: nam *Pœnitentia*, inquit, S. Doctor, *est & mala præterita plangere, & plangenda iterùm non committere.* Uno verbo hæc est communis Sanctorum Patrum locutio, ex quâ constat, quòd prudens Confessarius incumbere debet 1. ut hujusmodi pœnitentibus eam veritatem penitùs inculcet. 2. Ut iis proponat, absolutionem leviùs datam iis, qui tam frequenter divinam sprevêre misericordiam, quam etiam iteratis suis delictis indigni sunt magis noxiam, quàm utilem fore, & æquum esse, ut suspectas habeant non solùm promissiones suas, sed & promissionum executiones, donec accedat morum suorum emendatio. 3. Ut iis præceptiones salubriaque impertiat monita, ut saluti suæ accuratiùs prospiciant. 4. Ut intelligant, quàm necesse sit, ut priores suas confessiones reparent, quas, si non ut falsas & sacrilegas, saltem ut valdè suspectas eis exhibêre debet, & interim absolutionis gratiam eis prorogabit, donec eos magis ad eam dignè recipiendam dispositos judicet (k).

(k) S. Th. 3. part. Sum. q. 82. art. 9. in corp.

Speciatim itaque ad propositam difficultatem respondentes, concludimus, quòd, quamvis ea iterato in eadem peccata relapsu certò non constet de invaliditate priorum Saviani confessinum, sapienter tamen is se geret ad securitatem salutis suæ ac propriæ conscientiæ quietem, generalem pecca-

cato-

quietem, generalem peccatorum suorum ex eo, quo pravum suum contraxit habitum tempore, emittendo; nihilque ei salubrius exhibêre potest ejus Confessarius, ostenso priùs suarum confessionum invaliditatis periculo.

CASUS LI.

AGRIPINUS multorum conscius peccatorum in sextum Decalogi præceptum, quæ certò novit esse tantùm venialia, persuasum habet, quòd ea deinceps committendo, sensim ad mortale duceretur, nisi confessionis remedium adhibêret ad vitandum illud discrimen. Quæritur, utrum in hac hypothesi, ejusmodi peccata in Paschate confiteri teneatur, licèt ea jam pluries ab anno confessus fuerit?

RESPONS.

Priusquam difficultati propositæ respondeatur, interest hîc advertere, temerè ab Agripino supponi, quòd certò sibi constet, omnia peccata in sextum præceptum à se commissa esse tantùm venialia, cùm è contrà ratò fiat, ut ea peccata sint duntaxat venialia, & ex D. Thoma semper fermè sint mortalia.

Sed posito tanquam certo, quod Agripini peccata sint tantùm venialia; dicimus 1. Certum esse, quòd, si ab anno non fuisset confessus, vi præcepti Ecclesiastici ad confessionem teneretur in Paschate, licèt peccata ejus essent tantùm venialia. *Propter Ecclesiasticum Statutum*, inquit Sanctus Bonaventura (a), *& ideò, si non habet nisi venialia; saltem illa semel in anno tenêtur confiteri: sed hoc non propter venialis peccati morbum, sed propter præceptum.... quia ligatur à constitutione Ecclesiasticâ.* Fagnanus idem sentit (b): quod explicat Sylvester dicens (c): quòd *non tenemur confiteri* (venialia) *scilicet omnia & specialiter & numeraliter*; sed quod *ratione statuti tenemur ea confiteri in generali.* †

(a) S. Bonav. in 4. dist. 17. art. 2. q. 1. in resp. ad argum.
(b) Fagnan. in Cap. *Omnis* de pœnit. & remiss.
(c) Sylvester. V. *Confessio* 1.

† Potest ad confirmandam priorem ad Casum præcedentem responsionem partem addi autoritas *S. Thomæ*, qui HABERTO, Doctore & Socio Sorbonico teste, sic sensit; sic enim loquitur Angelicus Doctor, *Dist.* 17. *quæst.* 3. *art.* 1. *quæstiunc.* 3. ad 3. *Ex vi Sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri* (quia scilicet, cùm sit in gratia, non indiget Sacramento) *sed ex institutione Ecclesiæ, quando non habet alia* (scilicet mortalia) quæ confiteatur. Cui sententiæ plures è recentioribus adstipulari dicit Habertus. *Et ratio est* pergit idem Habertus, *quia si lex Ecclesiastica non nisi reos peccati mortalis ligaret, fideles cogi non possent ad Confessionem Sacramentalem, non solùm tempore Paschali, sed etiam in toto vitæ decursu; quivis enim, exceptis, qui in judicio convicti sunt, opponere posset nullius criminis se esse conscium, ac proinde frustra minæ interdicti, & excommunicationis contra eos qui tempore Paschali præcepto Ecclesiæ non obtemperaverint; ergo ut præceptum divinum Confessionis religiosè servetur, & illius contemptores Communione Ecclesiasticâ privari possint, necessum fuit, ut Ecclesia omnes & singulos etiam solius venialis culpæ conscios lege sua constringeret; & ita corruit fundamentum negantis sententiæ.* Ita HABERTUS.

2. Dicimus, quòd, si persuasum habeat, aut solùm dubitet Agripinus, quòd ex reatu venialium ad mortale posteà ducetur, nisi ea confiteatur, dici nequit, eum absque peccato eorum confessionem negligere posse; cùm aliter voluntario mortalis delicti se periculo committeret, in iis volens perseverare culpis, quæ ad mortale ipsum de facili ducerent: quod nemini licet unquam. Hinc Fagnanus, (d) ubi ex Concilio Tridentino (e) probavit, venialium confessionem, regulariter loquendo non esse necessariam, hanc addit exceptionem; *nisi fortè dubitetur, an aliquod veniale sit mortale, ... aut tanto affectu quis esset in illa, ut timeret fore, ut per illa ad aliquod mortale induceretur, nisi frenum confessionis adhiberet.*

(d) Fagnan. in Cap. *Omnis.* de pœnit.& remiss. n. 13.
(e) Conc. Trid. Sess. 14. de Sacram. Pœnit.

CASUS LII.

OTHO, pravæ cogitationi aliquo modo assensus, dubitat, an perfecto consensu mortaliter, an verò consensu imperfecto venialiter tantùm peccaverit. Teneturne sub mortali ad illius confessionem?

RESPONS.

Certum est, quòd, si dubium suum Otho non deponat, sed in eo perseveret, tenetur ad confessionem declarando dubium suum; quod omittens mortaliter peccaret. Ita Sanctus Thomas (f), qui hanc etiam affert ejus rei rationem his verbis: quando aliquis dubitat de aliquo peccato, an sit mortale, tenetur illud confiteri, dubitatione manente: quia qui aliquid committit, vel omittit, in quo dubitat esse mortale peccatum, peccat mortaliter, discrimini se committens; & similiter periculo se committit, qui de hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri: non tamen debet asserere illud esse mortale; sed cum dubitatione loqui & judicium Sacerdotis expectare, cujus est discernere inter lepram & lepram.

(f) S. Thom. dist. 24. q. 2. art. 3. ad 3.

CASUS LIII.

LAURENTIUS bonâ fide procedens, confessionem invalidam fecit, & ab eo tres vel quatuor alias cum omnibus requisitis dispositionibus fecit. An tenetur eas omnes iterare, cùm primæ invaliditatem agnoscit?

RESPONS.

Sufficit, ut Laurentius eam iteret confessionem, quæ invalida fuit. Ita Sylvius his verbis (g): *Is, qui fecit confessionem aliquam invalidam, debet quidem illam & omnes subsequentes iterare, si eas fecit cum conscientia confessionis invalidæ; quia in omnibus illis defectum essentialem habuit: Sed si post unam confessionem invalidam posteà fecit alias, bonâ fide procedens & præcedentis defectûs nullam habet memoriam; non tenetur has repetere; sed solùm illam, vel illas quas fecit cum conscientiâ defectûs.* Cujus quidem decisionis hanc rationem subjicit hic Theologus: *Quia aliæ habuerunt omnia necessaria ad bonam confessionem; ac per consequens fuerunt validæ; ideòque non necessariò iterandæ* (h).

(g) Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 9. art. 2. quæsito 1.
(h) Colloq. Lucon. tom. 6. Colloq. 9. q. 1.

CASUS LIV.

HYACINTHUS, adeò turpia commisit peccata, ut, cùm ea vivâ voce præ verecundiâ confiteri non audeat, scripta confessario suo exhibeat; quò iis perlectis sicque declaratis ab eo absolvatur, cùm de iis sit contritus. Potestne Confessarius talem admittere confessionem, Hyacinthum non cogens, ut peccata sua ore confiteatur?

RESPONS.

Talem vulgò admittere non potest declarationem Hyacinthi Confessor innoxius; tenetur enim Pœnitens delicta sua, si potest, ore confiteri: at Hyacinthus, ut supponitur, peccata sua ore confitêri potest, modò silentii sui causam, superbiam nimirum vincat; non potest igitur absque gravi peccato à vocali peccatorum suorum confessione abstinêre, quandoquidem *Alii .... modi*, ut ait Sanctus Thomas (i), *sunt inducti in supplementum istius modi.* Unde sic concludit Sylvius (k): *Qui cùm voce possit confiteri, non vult confiteri nisi nutibus, aut scripto Sacerdoti exhibito, ordinariè peccat mortaliter; nec consequitur remissionem peccatorum; etiamsi Sacerdos eum absolvat: quia non vult servare communem Ecclesiæ usum.* Tùm subjungit: *Dixi, ordinariè, quia si prudens Confessarius ex rationabili causâ id concedat pœnitenti; quidam existimant,* eum

(i) Suppl. S. Thom. q. 9. art. 3 in corp.
(k) Sylvius cit. art. 3. conclus. 2.

eum licitè scripto exhibito confessurum; modò, cùm à Sacerdote legitur, significet illa esse sua peccata, & se de illis absolutionem petere; quod tamen haud facilè admitteremus, cùm non sit cujuslibet Confessarii dispensare in re tam communiter per Ecclesiam receptâ; neque verecundia possit excusare, ne os loquatur Deo ad veniam, quod locutum est Diabolo ad culpam.

Decisioni huic penitùs conformis est Sanctus Thomas; cùm asserit Pœnitentiæ Sacramento conferri gratiam, quam tamen nemo peccans actu, accipit, uti facit, qui contra communem & receptum Ecclesiæ usum peccata sua ore confiteri nollet: quod probat ex paritate, quam inter Baptismum & pœnitentiam instituit dicens, mystica quædam esse in utroque Sacramento, quæ observari debent; qualis est ablutio exterior in Baptismo, quæ ablutionem significat interiorem, quam operatur; & quòd, ut ablutio illa aquâ, omnium videlicet liquorum maximè communi fieri debet; ita in Sacramento pœnitentiæ peccatorum declaratio per verbum, tanquam signum inter homines usitatum, facienda est: quocirca dici potest, quòd, sicut is, qui Baptismi ablutionem reciperet, omissis aliis, quæ observat Ecclesia in ejus administratione, reipsa quidem Baptismi charactere foret insignitus, non verò gratiam justificantem susciperet; ita pariter pœnitentia, nullum producens characterem, nullam quoque in eo produceret gratiam, qui Ecclesiæ regulas nollet observare, propter inobedientiam. Sed juvat hîc Doctoris Angelici ipsa proferre verba (*a*): *Sicut in Baptismo ad significandam interiorem ablutionem assumitur illud elementum, cujus est maximus usus in abluendo; ita in habitu Sacramentali ad manifestandum ordinato, assumitur ille actus, quo maximè consuevimus manifestare, scilicet per proprium verbum*: & paulo pòst (*b*): *Sicut in Baptismo non sufficit qualitercumque abluere; sed per elementum determinatum, ita nec in pœnitentiâ sufficit qualitercumque peccata manifestare; sed oportet quod per actum determinatum manifestentur.* Denique subdit (*c*): *Homo ita tenetur ad confessionem peccatorum, sicut ad confessionem fidei; sed confessio fidei ore est facienda, ut patet Rom. 10. Ergo & confessio peccatorum.*

(*a*) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 3. art. 4. quæstiunc. 3. in corp.

(*b*) Idem ibid. ad 1.

(*c*) Idem in arg. sed contrà.

CASUS LV.

MICHAEL, Sacerdos, à biennio in turre Londinensi asservatus ob defensionem Catholicæ Religionis, ad cujus professionem Matronas duas nobiles adduxerat, cùm neminem Communionis suæ posset alloqui, viam adinvenit, mittendi Epistolam ad Juvenalem, in Angliâ, ubi latet, Episcopum & Vicarium Apostolicum, quâ ipsi peccata sua omnia manifestat, eumque rogat, ut absolutionem suam responsione scriptam ad se mittat: cui annuens Juvenalis rescripsit, quòd eum absolvebat ab omnibus peccatis in nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti, eique satisfactionem imposuit, ut quotidiè Deo carceris sui ærumnas offerret in piaculum pœnarum, quas pro peccatis suis meretur. Potestne dici, Michaëlem verè fuisse absolutum?

RESPONS.

Antequam solvatur hæc difficultas, observandum, satis verisimile esse, modum illum absolvendi olim in usu fuisse in casu urgentis necessitatis. Equidem, Adrianus VI. (*d*) in suo Commentario in Magistrum Sententiarum loquitur de Theologo, qui hanc defendebat opinionem, quam etiam ipse affirmat dicendo, quòd in casu ejusmodi necessitatis confessio facta per Litteras, & data pariter absolutio, sunt validæ & verum Sacramentum. En illius verba: *Generaliùs autem respondendum videtur, ubi justa causa occurrit, talis quod confitentem relevat à confessione, ore faciendâ, confessio facta per scripturam, vel nuncium valida est: & potest absentem Sacerdos sacramentaliter absolvere. Secùs dùm ex segnitiâ, vel verecundiâ non vult ore proprio confiteri Sacerdoti; quia sic poneret obicem Sacramentali absolutioni.* Non constat, hunc Authorem, ortu Ultrajectensem, opinionem suam revocasse, cùm sæculo decimo-sexto ad Summum Pontificatûs apicem pervenit.

(*d*) Adrian. VI. in 4. dist. 17. de Sacramento Confessionis, pag. 76.

Alii permulti Authores Adriano ipso vel tempore priores vel posteriores eandem secuti sunt opinionem, & inter cæteros, Paludanus, Petrus à Tarentasia, qui sub nomine Innocentii V. Summus Pontifex evasit, Sanctus Antoninus in casu privato, de quo sic loquitur (*e*): *Absolvit absentem, si ab ultimâ confessione adhuc creditur perseverare in gratiâ*; etsi posteà in diversam transierit sententiam: Cardinalis de Turre-cremata, nec non alii multi ipso recentiores, ut Sylvester, Bartholomæus Fumus, Joannes Tabiensis, Petrus Sotus, omnes Dominicani.

(*e*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 17. c. 12.

Addi potest insuper, rem istam esse manifestam ex Epistolâ, quam Robertus Cenomanorum Episcopus an. 892. scripsit ad Episcopos propè Andegavum coactos in aulâ Caroli Calvi, qui tùm cum Normanis bellum gerebat. Nam talis est hujus Epistolæ in collectione Conciliorum Galliæ P. Sirmundi laudatæ Inscriptio (*f*): *Roberti Episcopi Cenomanicæ urbis, Epistola confessionis, quam in ægritudine validâ positus direxit Episcopis circa muros Andegavis cum Carolo Principe in obsidionem Normanorum residentibus, petens ab eis absolvi.* Ex hac Epistola liquet, eum de peccatis suis seipsum accusare, non quidem speciatim. *Comprehendi nullius hominis valet solertiâ*, inquit hic Episcopus, *quibus à diebus adolescentiæ meæ vicibus execrabilia contraxi opera: excedunt enim pluralitate sui numerorum fines, qui ad comparationem meorum peccaminum, nullus invenitur iniquus. Nullum quippè genus peccati inveniri potest; cui me non subdiderim; cujusque fascibus & loris non sim circumdatus.* Ad singula deindè non descendit, sed ab Episcopis, ad quos scribit absolutionem postulat... *Idcircò*, subjungit, *fessis artubus, dissolutisque corporis basibus, omni viscerum meorum valentiâ amissâ, pietatis vestræ misericordiam singultu interposito, implorare non cesso, quatenùs potestate cælitùs vobis conlatâ vincula meorum piaculorum enodetis.... ut cum reprobis non ducar ad tartara, quin potiùs vestro interventu, cælestia merear sublimari ad gaudia.* Denique ex responsione Episcoporum ad Robertum constat, eos scriptam ab illo confessionem admisisse, suâque ad eum Epistolâ absolutionem misisse. En eorum Epistolæ titulus: *Epistola absolutionis, quam ei remiserunt iidem venerabiles Consacerdotes de loco obsidionis.* Quæ absolutio secundùm istam deprecatoriam formulam, ut olim fiebat, & in Pœnitentiali Romano notatam enuntiatur: *Quapropter; Frater & Consacerdos noster, tibi peccata tua confitenti per Ecclesiasticam Apostolicæ authoritatis potestatem, quam Dominus noster Jesus Christus tradidit Discipulis & Apostolis suis, dicens* (*g*): Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; *& per eosdem Apostolos suos ipsorum successoribus, quorum vices, licèt indigni, tenemus: & si non merito, tamen in nomine, atqui officii sui susceptione eandem potestatem donavit, & in se fideliter credenti dixit* (*h*): Fiat tibi secundùm fidem tuam, *gratia & potentia sua, virtute Spiritûs Sancti, qui est remissio omnium pecca-*

(*f*) Conc. Galliæ tom. 3. an 872. pag. 405.

(*g*) Joan. 20. 22.

(*h*) Matth. 15. 28.

peccatorum, dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, conservet in omni bono & perducat te ad vitam æternam & ad Sanctorum Sacerdotum consortium. Amen.

Sirmundus in suis annotationibus in Concilium Duzyacense advertit in eodem manuscripto, ex quo excerpta est præcedens absolutionis formula, aliud etiam absolutionis exemplum reperiri, quam Hincmarus, Archiepiscopus Rhemensis, scripsit ad Gildebaldum Episcopum Suessionum ægrotantem.

Galliæ solius non erat proprius ille usus; nam multæ reperiuntur Gregorii VII. Litteræ, quibus Summus hic Pontifex multos, uti petierant, Episcopos scripto absolvisse videtur. Hujusce rei exemplum suppeditat Remedius Episcopus Lincolnensis in Anglia, (*a*) ad quem sub hac formulâ absolutionem scripsit summus hic Pontifex: *Absolutionem præterea peccatorum tuorum, sicut rogasti, authoritate Principum Apostolorum Petri & Pauli fulti, quorum vice, quamvis indigni, fungimur, tibi mittere dignum duximus. Si tamen bonis operibus inhærendo, commissos excessus plangendo, quantùm valueris, corporis tui habitaculum Deo mundum templum exhibueris.* Cùm hæc formula non minùs ad peccatorum absolutionem, quæ pœnitentiæ Sacramento confertur, pertinêre videtur, quàm ea, quam ad Cenomanorum Episcopum misêre Episcopi ad Andegavum coacti; non videtur esse intelligenda de simplici indulgentia, quam ad hunc Præsulem Anglum mittit Papa; quidquid in contrarium sentiat Baronius.

(*a*) Greg. VII. lib. 1. Epist. 34. apud Baron. ad an. 1073. tom. 11. Edit. Antverp. p. 431. & tom. 10. pag. 33.

Ex alia ejusdem Summi Pontificis Epistola (*b*) apparet, ipsum absolutionem scribere ad Dictwinum, Episcopum Leodicensem an. 1075. qui ad cætera sua crimina simoniæ peccatum adjunxerat: *Quia in extremo videris positus, fraternâ compassione ducti*, hæc sunt verba hujus Epistolæ, *authoritate beati Petri Apostoli Apostolorum Principis, absolvimus te à peccatis tuis, & Dominum pro te exoramus, ut interventu beatorum Apostolorum inter electos æternum merearis consortium.*

(*b*) Idem l. 2. Epist. 61. apud Labe, tom. 10. Conc. pag. 114.

Concilium Cloveshoviense in Anglia an. 747. habitum (*c*) simile nobis præbet exemplum, cui addi potest testimonium Matthæi Paris, Monachi Angli, qui an. 1245. scribebat (*d*) & Scoti (*e*), qui dùm Historiam referunt Sancti Thomæ Cantuariensis molliùs ab initio jurisdictionem Ecclesiasticam tuentis in Henricum II. qui eâ Clerum spoliare præsumebat, afferunt, Sanctum hunc de peccato suo, cui tamen nulla erat annexa censura, seipsum per scripturam accusâsse apud Alexandrum III. ab eoque absolutionem rogasse, quam ad eum his verbis misit hic Papa: *Nos de beatorum Petri & Pauli Apostolorum meritis confidentes, te ab eo quod est commissum, absolvimus:* Additque Alexander, quòd, si alterius peccati se conscium noverit hic Archiepiscopus, sapientem eligat & prudentem Confessorem, cui poterit confiteri, ac posteà functiones pristinas resumere.

(*c*) Conc. Cloveshov. seu Claveshoense, Can. 27.
(*d*) Matthæus Paris in Chronic. ad an 1164.
(*e*) Scotus in 4. dist. 17.

Eorum temporum usum confirmabat praxis, etiam omnibus superioribus antiquior, quam desumptam ex Epistola Sancti Dionysii Alexandrini ad Fabianum Papam refert Eusebius Cæsariensis, (*f*) de sene quodam, Serapionis nomine, qui, cùm diù sanctè vixisset, persecutioni tandem Decii cessit, idolis immolando; cujus apostasiæ veniam sæpè rogavit, à nemine auditus: tùm æger factus, visum sensumque amisit; sed tandem recuperatis sensibus, post transactum in hoc statu triduum, restituto vocis usu, nepotem suum his verbis compellat: *quò usque tandem..... me detinetis? Fili, properate, quæso, & me quantociùs absolvite, accerse mihi unum ex Presbyteris.....* Verùm *jam nox erat, Presbyter autem ægrotabat.* Sed cùm statuisset Sanctus Dionysius, ut reconciliationis gratiâ moribundis, qui eam præsertim ante morbum requisiverant, uti Serapio, concederetur; Sacerdos puerulo huic Eucharistiæ portionem dedit, seni porrigendam, quâ acceptâ statim obiit. Quâ de re dicit Dionysius: *An non igitur perspicuè apparet eum..... in vita permansisse, quoad reconciliaretur*, (en absolutio à Serapione absente recepta) *ac delecto jam crimine..... à Christo agnosci posset.*

(*f*) Eusebius l. 6. Hist. Eccles. c. 44.

Ex his omnibus exemplis de quibus fusiùs forsitan diximus, sed quæ ob eorum authoritatem non esse omittenda duximus, liquidò constat, usum absolutionis absentibus impertiendæ satis communem fuisse: Et quidem inquiunt hujusce opinionis assertores, ad validitatem judicii vel absolutorii vel damnatorii nihil confert præsentia, vel absentia partium. Atqui absolutio, aiunt, est forma sententiæ, quæ in favorem rei profertur, qui requisitas habêre supponitur dispositiones ad fructum ex ea percipiendum. Potest ergo valida esse, sic concludunt, pro absentibus, non minùs quàm pro parentibus; cùm remissionis peccatorum gratia non est annexa præsentiæ accipientium; ut dijudicari potest ex modo, quo Christus Regulum allocutus est, qui ab eo filii sui sanitatem requirebat (*g*) & ex effectu, quem produxit, totam Reguli familiam ad fidem Christi, licèt absentis adducendo.

(*g*) Joan. 4. 46. & seqq.

Verùm non obstantibus hactenùs dictis, credendum, Ecclesiam ob justas validasque causas, usum hunc & etiam ob incommoda ex eo futura abrogasse & prohibuisse. Dicendum itaque, necesse esse, ut qui in Sacramento pœnitentiæ cupit absolvi, sit præsens Sacerdoti, neque eum posse absolvi, ad absentem Sacerdotem scriptam mittendo confessionem suam. Id quidem Probari potest ex Canone, quem affert Magister Sententiarum (*h*), & quem refert Gratianus (*i*), qui ad illius probationem utitur paritate leprosorum, quibus jussit Dominus, ut se ostenderent Sacerdoti; indeque colligit, peccata esse manifestanda à Pœnitente per se ipsum, non verò per epistolam, aut per nuncium. En verba Canonis exprompti è libro, cui titulus *de verâ & falsâ pœnitentiâ*, quem multi Theologi, ut Petrus Lombardus, Sanctus Thomas, Vincentius Bellovacensis, Petrus Blesensis, uti Gratianus Sancto Augustino adscribunt, & qui tamen ad alium antiquum Authorem ex judicio doctissimorum Criticorum pertinet: *Præcepit enim Dominus mundandis ut ostenderent ora Sacerdotibus; docens corporali pœnitentiâ confitenda peccata, non per nuncium, non per scripturam manifestanda. Dixit enim ora monstrare, & omnes, non unus pro omnibus: non alium statuatis nuncium qui pro vobis offerat munus, à Moyse statutum, sed qui per vos peccastis, per vos erubescatis: erubescentia enim ipsa partem habet remissionis; ex misericordia enim hoc præcepit Dominus; ut nemini pœniteret in occulto; in hoc enim quod per se ipsum dicit Sacerdoti & erubescentiam vincit timore offensi fit venia criminis.*

(*h*) Mag. Sent. lib. 4. dist. 17.
(*i*) Can. *Quem pœnitet.* 88. de pœnit. dist. 1.

Quamvis existimârit Sanctus Antoninus, à Confessore absolvi posse absentem; cùm auditâ ejus confessione ipsum ex ignorantiâ aut imprudentiâ de peccato reservato absolvit, tamen improbat opinionem Paludani aliorumque, qui existimant, Confessionem fieri posse per scripturam, eodemque modo conferri absolutionem, & contrarium tuetur (*k*): *In absentia autem proprii Sacerdotis*, inquit, *non oportet quod per scripturam fiat Confessio, missa Sacerdoti.* Idem docet Sanctus Thomas (*l*), uti Scotus, Angelus de Clava-

(*k*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 14. c. 19. §. 9. & in summulâ, pag. 118.
(*l*) S. Thom. in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. quæst. 3. ad 3.

Clavasio, Dominicus Sotus, Cardinalis Toletus aliique quàm plurimi (a). Sylvius eandem his verbis propugnat sententiam (b): *Verba absolutionis,* inquit, *non minùs sunt demonstrativa personæ absolvendæ, quàm verba consecrationis, materiæ consecrandæ: ergo sicut non potest consecrari materia absens: ita nec absolvi persona absens, sive verba scribantur, sive proferantur.* Ejusque rei hanc rationem profert: *Non habent enim tunc rationem formæ, cùm demonstrent ut præsens id quod est absens, ac proinde sint falsa.*

(a) Scotus in 4. dist. 17. Dom. Soto ibid. dist. 18. q. 2. art. 6. Angelus. v. *Confessio.* 1. q. 31. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 3 c. 6. Cathechis. Rom. 2. part. n. 45.

(b) Sylvius in supplem. S. Thom. q. 9. art. 3. quæsito *An liceat per Litteras,* &c

Confirmari potest hæc decisio authoritate Concilii Tridentini (c), quod loquens de discrimine quod intercedit inter Baptismum & Pœnitentiam dicit, quòd baptisans non fungitur Officio Judicis, *sed ante hoc Tribunal* (Pœnitentiæ) *tanquam reos,* (peccatores) *sisti voluit* (Christus) *ut per Sacerdotum sententiam, non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possent liberari.* Hincque concludi potest nullam aliam agnosci à Concilio rationem obtinendæ veniæ peccatorum in sacramento pœnitentiæ, quàm se ipsum Sacerdoti præsentem sistendo, ac peccata ore proprio confitendo.

(c) Conc. Trid. Sess. 14. c. 2.

Denique Clemens VIII. Bullâ suâ octogesimâ septimâ 20. Julii an. 1602. (d), *Hanc propositionem,* (ista sunt Constitutionis verba), *scilicet licère per litteras, seu internuncium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinère, ad minùs uti falsam, temerariam & scandalosam damnavit ac prohibuit; præcepitque, ne deinceps ista propositio publicis, privatisve lectionibus, concionibus & congressibus doceatur; neve unquam, tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quovis modo deducatur. Quòd si quis illam docuerit, imprimi fecerit, aut de eâ etiam disputativè, tractaverit (nisi forsan impugnando) vel ad praxim directè, seu indirectè deduxerit, præter excommunicationem latæ sententiæ, quam ipso facto incurrat, & à quâ non possit (præterquàm in articulo mortis) ab alio, quâcumque etiam dignitate fulgente, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Majori Pœnitentiario, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi, aliis etiam pœnis, arbitrio infligendis, subjaceat.*

(d) Clemens VIII in Bullâ editâ die 20. Julii an. 1602. §. 1. & 2. tom. 3. Bullarii magni.

Ex his plus quàm sufficientibus argumentis rectè concludi potest, Michaëlem non verè in casu proposito à Juvenale fuisse obsolutum, & ipsum Juvenalem Ecclesiæ regulas violasse. Cùm jam fusior sit hæc decisio, omittimus hîc rationes, quas affert Sylvius ad elucidandam quæstionem istam, ac Bullam Clementis VIII. ab æquivocâ quorumdam interpretatione vindicandam.

Vide { ABSOLUTIO Cas. 8. 9. & 10. CONFESSOR. CONTRITIO. }

CONFIDENTIA.

CONFIDENTIA, sumpta eo sensu, quo hîc intelligitur, est pactum seu expressum, seu tacitum inter duos Clericos initum, quorum unus Beneficii titulum recipit, ut alteri, de quo pacti sunt, conferat, vel reditus ejus illi, vel etiam sibi in totum, vel in partem consecrat. *Sciendum,* inquit, Cabassutius (e) *Confidentiam esse conventionem, sive tacitam, sive apertis verbis expressam, ut qui Beneficium recipit, illud ipsum posthac, in aliam certam personam transferat, aut Beneficii fructus ab alio percipi sinat.* Sanctus Pii V. Bullâ suâ, quæ incipit, *Intolerabilis* an. 1569. edicta talem conventionem damnavit, uti simoniacam, quam jam proscripserant Pius IV. & Sixtus V. aliis duabus Bullis, quas admittit Gallia.

(e) Cabassut. juris Can. Theor. & Prax. l. 5. c. 8. n. 10.

Qui confidentiariè accipit Beneficium *ipso facto* est excommunicatus, & collatio ei facta nulla est *ipso jure.* Unde sequitur, quòd ad fructuum perceptorum restitutionem teneatur, quando confidentia fuit *ex utraque parte* completa, ut ait idem Canonista (f): & quamvis non sit completa *ex utraque parte,* invalida est illius provisio, & Beneficii collatio ad Papam spectat, excepto Galliæ regno, in quo Confidentiarii Beneficio possunt renuntiare in manus Ordinarii, qui illud postmodùm confert, cui libuerit, ut observat idem Cabassutius, modò eo non privetur per sententiam Judicis.

(f) Idem ibid. n. 11.

Confidentiarius, qui Beneficium accepit, iis etiam privatur Beneficiis, quæ antè confidentiam possidebat, in iis regionibus, in quibus admittitur Bulla S. Pii V.

Confidentiæ Mediatores excommunicationi quoque subjacent juxtà Extrav. *Cùm detestabile.*

Possessione triennali non præscribitur in admissam confidentiam (g): Sed si ab alio fuerit commissa inscio Titulari, is potest, ex celeberrimorum Authorum sententiâ, post triennium pacificæ possessionis retinere Beneficium, quando elapsis tribus annis ipsi tantùm nota fuit Confidentia.

(g) Tit de Simoniâ.

Hîc de Confidentiâ fusè non agemus, de eâ videlicet dicturi, dùm de Simonia.

CASUS

CASUS PRIMUS.

Ebrulphus, vir nobilis, præbendam Cathedralis Ecclesiæ pro Titio filio suo ambiens, eam ab Episcopo requisivit pro Manlio, cui eum sibi gratum facturum indicavit, si eam Titio intra sex menses resignaret, quo tempore competentem ex Canonibus ad provisiones ætatem haberet, aut saltem si ipsi 150. libras annuæ pensionis alimentatiæ ad perficiendum studiorum suorum curriculum, quotannis daret. Beneficium accepit Manlius, factâque ei promissione suprà dictâ, post sex menses illud reipsâ Titio resignavit. Nunquid in hoc reperitur species quædam simoniæ?

Respons.

Certum est, in eâ conventione simoniam reperiri, quæ dicitur confidentialis, quæ juxta S. Pium V. in sua Bulla octogesimâ quintâ 1. Junii an 1569. (a) in eo consistit, quòd obtentum resignatione, cessione aut collatione Beneficium quis accepit sub conditione expressâ aut solùm tacita, ut illud danti redderet, aut alteri indicato à dante, aut fructuum partem daret. Ebrulphus igitur & Manlius in hanc simoniæ speciem incurrêre, & Manlius ipse ex hoc jacturæ omnium Beneficiorum & officiorum suorum Ecclesiasticorum, & inhabilitati ad nova possidenda in perpetuum subjicitur, nisi pœnitentiam agat, ac legitimam obtineat dispensationem, ut clarè constat ex Bullâ Sancti Pii V. modò citatâ, cujus hæc sunt verba: *Præsentium authoritate statuimus, ut si quis, quâcumque authoritate Ecclesiam vel Monasterium, vel aliud Beneficium Ecclesiasticum, qualecumque ex resignatione, vel cessione cujuscumque personæ, simpliciter aut cum circuitu retrocessionis, cum regressu, vel accessu etiam solâ dimittentis intentione receperit, ut illa vel illud etiam in eventum regressûs, vel accessûs eidem dimittantur, vel alteri posteà conferantur, aut illius fructus, vel eorum pars alii vel aliis concedantur, vel pensiones solvantur ex eisdem; hac confidentia censeatur.* Eique Constitutioni Cardinales ipsos expresso Decreto submittit, uti jam antè quinque sexve annos Pius IV. (b): duoque illi Summi Pontifices confidentiarios declarant privatos *ipso jure* Beneficiis suis hoc modo obtentis, & excommunicatos *ipso facto*: eorumque Bullas confirmat duplex Sixti V. Constitutio in Gallia admissa (c).

(a) S. Pius V. in Bulla. *Intolerabilis.* 85. §. 3. Bullar. tom. 2.

(b) Pius IV. in Bulla *Romanum.* 85. edita 17. Octob. 1564.

(c) Sixtus V. in Bulla. *Divina.* 47. an 1586. 1. die Nov. & in Bulla. *Pastoralis.* 51. an. 1587. die 15. Aug.

Concilio Rothomagense (d) sub Cardinali Borbonio an. 1501. habitum & à Gregorio XIII. approbatum de hujusmodi simoniacis sic loquitur: *Non levius malum temporibus aut exortum, aut longiùs propagatum, Ecclesiam affligit ac perdit per aliorum Beneficiorum clitellarios asinos & custodes, qui confidentiarii vocantur, quorum nomine ac ministerio viri Laici ac mulieres hereditate possident Sanctuarium Dei, ac profanant: tam illos custodes, quàm eos, quorum cupiditati deserviunt, denuntiari quoque in Prono & concionibus pro excommunicatis, & teneri ad restitutionem fructuum, atque eorumdem heredes, & Bullâ Sanctissimi Domini nostri Papa Pii V. per omnes dominicos jubemus.* Addit etiam, eos non esse absolvendos, *excepto mortis articulo*, donec integram fecerint Ecclesiæ aut pauperibus restitutionem omnium fructuum, quos ex dictis beneficii tali modo obtentis percepêrunt.

(d) Conc. Rothomag. tit. de Episcoporum offic. §. 22.

Diximus, Manlium ex hoc *jactura beneficiorum* quæ ante confidentiam legitimè possidebat, subjici: licèt enim ex hoc crimine iis non fiat *ipso jure* privatus; verum est tamen, eum posse in pœnam simoniæ suæ confidentiariæ per sententiam judicis spoliari. quod facilè probat hæc juris regula, quam affert Navarrus (e): *Non est dicendum aliquam pœnam ipso jure incurri, nisi cùm exprimitur in jure, juxta glossam solemnem & receptam in cap. finali de jure patronatûs.* Cùm enim ex Bullis, quæ Canonicas simoniacorum pœnas constituerunt, non feratur privatio, *ipso jure*, Beneficiorum, de quibus ante commissam simoniam canonicè fuêre provisi, sed eorum tantùm, quæ viâ illâ nefandâ obtinuerunt; dici non potest, Manlium ex confidentiâ commissa fieri actu privatum Beneficiis, quæ anteà legitimè habebat, sed de iis ex sententiâ Judicis posse privari. Id docent Suarez, Avila, Bonacina, Bailius & Cabassutius post multos Authores (f): *Quò ad beneficia legitimè anteà obtenta; dicendum est non vacare per simoniam supervenientem*, inquit Cabassutius, hanc subjungens rationem: *Nulla enim*, inquit, *pœna talis in jure hac in parte exprimitur; neque fieri in pœnalibus permittitur extensio ab unâ delicti specie in alteram.* Quod quidem reipsâ dilucidè probatur ex regulis Juris Canonici & Civilis (g).

(e) Navar. Miscellan. 52. orat. n. 125.

(f) Suarez de Relig. tom. 1. l. 4. c. 52. n. 19. Avila de censuris. part. 3. disput. 5. Bonacina de simonia disp. 1. q. 7. puncto 1. difficult. 2. n. 1. & 2. Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 8.

(g) Can. *Pœna* de pœnit. dist. 1. reg. 15. de regulis juris in 6. Leg. *Aut facta.* §. fin. ff. de pœnis.

Cæterùm observandum, confidentiam committi posse, non solùm in præsentatione & collatione, sed etiam in resignatione & electione; cùm sit talis conventio cum Patronis seu Præsentatoribus, aut Collatoribus, Resignantibus, vel Electoribus.

CASUS II.

Tribonianus, cupiens filium suum Josephum providêri de simplici Capellâ, sibi à Paulo Patrono Ecclesiastico oblatâ, eam Petro, amico suo Sacerdoti, eâ conditione procurat, atque promisso, ut, postquam tonsurâ initiatus fuerit Josephus, eam ipsi resignaturus sit. Promittit idipsum Petrus, ac de eâ provisus stat datâ fide, illam Josepho, semel tonsurâ initiato, in Curiâ Romanâ resignans: eam autem ab aliquot annis possedit Josephus, penitùs ignorans ad hodiernum diem, quâ eam ratione obtinuit, quo id ipsum rescivit. Quâ de re quæritur 1. utrùm vera sit in eo agendi modo confidentia: 2. Si fortè sit, quid agere debeat Josephus, ut sua in tuto sit posita conscientia?

Respons.

1. Vera in casu proposito reperitur confidentia, ut evidenter constat ex responsione nostra ad præcedentem difficultatem.

2. Josephus canonicè non est provisus; nam provisiones ejus sunt simoniacæ simoniâ confidentiariâ; licèt vitiosam Triboniani Patris sui cum Petro conventionem non resciverit: quare in conscientia tenetur Capellaniæ suæ renuntiare; & si confidentiæ fuisset conscius, eam apud Papam in foro interno demittere teneretur; quia ex Bullis Pii IV. & Pii V. superiùs relatis, quæque apud Gallos sunt in usu, ad Sanctam Sedem pertinet dispositio Beneficii, licèt simplicis, quod ex confidentia obtentum est.

3. Si Paulus Capellæ præsentator sit confidentiæ reus, non solùm excommunicationem *ipso facto* incurrit, ut Tribonianus & Petrus; sed etiam decidit *ipso jure* facultate præsentandi ad hanc Capellaniam primâ vice vacaturam, atque adeò consultò nominationis suæ tempus prætermittere sub peccato tenetur, & intereà alicui idoneo clàm notificare, ut ejus provisionem à Papa aut ab Ordinario requirat, *jure devoluto.*

4. Cùm Josephi provisio sit invalida, fructus illius Beneficii suos facere non potuit; unde tenetur ad restitutionem non solùm fructuum à cognita confidentia, sed etiam ante eam cognitam licèt bonâ fide perceptorum, si ex iis ditior factus sit, aut si adhuc extent; sed non tenetur ad eorum restitutionem, quos perceptos consumpsit durante bonâ suâ fide. Ita Sanctus Thomas his

verbis (*a*) : *Quòd ad hoc, quòd aliquis privetur eo quod accepit; non solùm est pœna peccati, sed etiam quandoque est effectus injustæ acquisitionis: putà, cùm aliquis emit rem aliquam ab eo qui vendere non potest. Si verò eo nesciente, nec volente per alios alicujus promotio simoniacè procuratur.... tenetur resignare Beneficium, quod est consecutus, cum fructibus extantibus: non autem tenetur restituere fructus consumptos, quia bonâ fide possedit.*

5. Josephus novam à Papa requirere potest provisionem, quâ percepti condonentur fructus: quo in casu, si obtineat, & Capellam retinêre poterit, & fructus, quos percepit, restituere non tenebitur, si eorum remissionem justam ob causam possit erogare.

6. Si tamen dictam Capellam confidentiariè, ipso inscio, à Patre obtentam per triennium possederit, nec, nisi tribus annis elapsis, ad ipsius notitiam pervenerit simonia paterna, eam retinêre potest vi triennalis possessionis; licèt enim realis simoniæ consciis non faveat illa triennalis possessio, ut fert regula trigesima tertia Cancellariæ Romanæ ab Innocentio VIII. constituta & apud Gallos admissa; neque etiam confidentiariis ex Constitutione Pii II. pariter in Gallia ex Edicto Aurelianensi receptâ; justum tamen iis præbet titulum, qui non sunt participes, & per tres annos fuêre inscii, simoniæ vel confidentiæ, ab aliis pro se admissæ, ut docent Gomés, Bonacina, Bail, aliique tres, quos laudat Authores, Garcia, Cabassutius & Rebuffus (*b*). Si quis bonâ fide Beneficium obtinuit alieno interventu, ignorans simoniam, pro hac re ab altero commissam, juvabitur beneficio triennalis possessionis pacificæ, si integro triennio hujus simoniæ notitiam non habuerit. Ita Cabassutius, in eo inclyti Glossatoris *Guilelmi de Monte-ferrato* sententiam amplectens, quem laudat Navarrus (*c*), à quo eadem propugnatur opinio contra Guymier & Covarruviam (*d*). *Sed si nondum dilapso triennio, ex quo provisus simoniacè istam simoniam, se inscio factam, resciverit, tenebitur purè resignare*, subjungit idem Cabassutius, qui duos tantùm casus excipit, de quibus alibi.

CASUS III.

Ennodius Collator Parœciæ Sancti Gordiani, quæ mense Aprili graduatis affectato vacavit, eam Fabio, ob gradus suos requirenti contulit, eâ tamen conditione, ut eandem sibi pro Parœcia Sancti Eucherii resignaret, quam, se ei collaturum promittebat: quod ex utraque parte fideliter confectum est 1. Ennodius & Fabius commiseruntne in hoc aliquam confidentiam simoniacam? 2. Si eam fortè admiserint, nunquid in simoniacorum pœnas incurrêrunt?

Respons.

Ennodius & Fabius duplicem simoniam realem commiserunt. Prior est simonia confidentiæ, hinc & inde perfecta; cùm Ennodius Collator cum Fabio pactus fuerit, ei Parœciam Sancti Gordiani conferre, eâ conditione, ut eandem sibi remitteret, quam reipsa ex pacto remisit Fabius. Ratio, propter quam ambo sunt simoniaci, est 1. quia pactum quodlibet circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem continet semper simoniæ, ut loquitur Urbanus III. in unâ Decretali (*e*). 2. Quia sic decretum fuit ex 85. Constitutione Pii V. (*f*) superiùs relatâ, quâ summus hic Pontifex latam ante quinque annos, id est, an. 1564. à Pio IV. antecessore suo Constitutionem renovat. Hæc sunt autem prioris Papæ verba: *Itidem si Ordinarius, vel illius Collator contulerit ante hac, aut conferat in futurum Beneficium Ecclesiasticum, quovis modo vacans, eâ conditione tacitâ, vel expressâ, ut posteà in alterum arbitrio Collatoris, seu alterius cujuscumque, contra juris communis ordinationem disponatur.* En casus in hac Bulla expressus, in quo reperitur confidentia simoniaca.

(*a*) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.

(*b*) Lud. Gomés ad reg. de triennali possess. q. 12. Bonacina de sim. disp. 1. q. 7. §. 5. n. 14. Lud. Bail. de exam. pœnit. part. 3. q. 17. Joan. Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 8. n. 5. Petrus Rebuffus tract. de pacifica possess. n. 241. &c.

(*c*) Navar. l. 3. de Præbend. consilio 30. & apud eum Guillel. de Monteferrato in reg. Cancellariæ pag. 33. n. 5.

(*d*) Cosmas Guymier in Glossa Prag. Sanctionis tit. de pacific. possess. v. *Molestari*. Covarruvias reg. possess. 2. part. de reg. juris in 6.

(*e*) Urban. III. in cap. *Quæsitum*. 5. de rerum permut. l. 3. tit. 19.

(*f*) S. Pius V. in cit. Bullâ. *Intolerabilis*. §. 3.

Altera simoniæ realis species, cujus rei sunt Fabius & Ennodius, in eo consistit, quòd Fabius vi factæ conventionis, Ennodio fictum jus suum ad Parœciam Sancti Gordiani remisit cessione factâ, & in præmium provisiones Parœciæ Sancti Eucherii accepit. En itaque pactum ex utraque parte perfectum, & in cujus executione prioris Parœciæ cessio seu demissio, facta Collatori, debet habere tanquam res ipsi utilis, atque adeò temporalis, quæ tamen in nullo casu pro Beneficio dari potest absque simonia: ideò namque in re beneficiariâ omnis conventio, uti simoniaca, jure Canonico prohibetur, quia in ea quid temporale aut temporali æquivalens reperitur: Unde permutationes & resignationes cum annua pensione fieri nequeunt canonicè, nisi de consensu & authoritate legitimi Superioris. Hinc etiam Collatores nulla possunt conferre Beneficia cum reservatione partis fructuum (*g*). Unde necessariò colligendum; 1. Ennodium & Fabium simoniacorum pœnas canonicas incurrisse. 2. Ex Sancto Antonino (*h*) Episcopum, si sit collator, & casus ejus occultus, de eo posse absolvi ab ordinario suo Confessore, in eam rem commisso ab eo juxta definitionem Gregorii IX. his verbis contentam (*i*): *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis & aliis Superioribus, ut etiam præter sui Superioris licentiam providum & discretum sibi possint eligere Confessorem.* Jusque illud Galliæ Episcopis non potest denegari, non obstante Bullâ Sixti V. *Sanctum*, quam refert Bonacina (*k*), & quæ in hoc Regno non admittitur. 3. Fabium ab Episcopo suo posse absolvi & rehabilitare, cùm ejus crimen sit occultum, conformiter ad Decretum Concilii Tridentini (*l*). Ad similem difficultatem sic fermè respondit insignis Theologus (*m*).

Juvat hîc observare cum eodem Sancto Antonino quòd licèt in Decretali modò relatâ de absolutione peccatorum loquatur tantùm Greg. IX. privilegium ab hoc Papâ Episcopis concessum, quo cum, quem voluerint, Confessorem eligere sibi possunt ad absolutionem peccatorum, pariter esse intelligendum de absolutione censurarum; quod probat Sanctus Archiepiscopus, ex istis Paludani verbis (*n*): *Isti* (Episcopi) inquit, *possunt sibi eligere Confessorem, qui potest eos absolvere non solùm de occultis, sed etiam de manifestis & notoriis* (peccatis) *etiam Archiepiscopo invito; & etiam à vinculo excommunicationis majoris & minoris, mutare vota & relaxare jura, & alia omnia, propter quæ non est Sedes Apostolica consulenda..... nec obstat, quòd in illâ Decretali non fit mentio nisi de absolutione à peccatis.* Cujus rei hanc profert paritatem. *Quia cùm intentio Papæ sit ipsis Episcopis, quibus est grave ad Archiepiscopum recurrere & gravius ad Papam, ita providere eis per Confessorem ab eis electum, sicut provisum est inferioribus Episcoporum per ipsos Episcopos; ideò de omni peccato & vinculo, de quo potest Episcopus absolvere inferiorem, & electus ab eo potest ipsum absolvere & in casu in quo Episcopus potest dispensare cum inferiori, & ille cum Episcopo; quia ubi est eadem ratio, & idem jus..... Hac Petrus de Palude.* Addit Sanctus Antoninus, hanc jure addens exceptionem (*o*): *Excepto*, inquit, *in sententiâ latâ à Superiori contra eum; putà ab Archiepiscopo contra suffraganeum suum...... ab hujusmodi enim non potest absolvere talis Confessor electus.*

(*g*) Cit. Bullâ. *Intolerabilis*. cit. Bull. *Romanum*. Innoc. II. in can. *Siquis*. 1. q. 3. Alex. III. in Conc. Turon. in cap. *Majoribus*. 8. & Greg. IX. in cap. *Cùm causam*. 36 de Præbend. & dignit. l. 3. tit. 5. Innoc. III. in cap. *Ut nostrum*. 1. tit. ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur. l. 3. tit. 12.

(*h*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 17. c. 3. §. 1.

(*i*) Greg. IX. in cap. *Ne pro dilatione*. 16. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.

(*k*) Bonacina tom. 1. tract. de sim. disp. 1. q. 7. puncto 1. §. 7.

(*l*) Conc. Trid. sess. 24. c. 6.

(*m*) De Ste-Beuve tom. 1. cas. 33.

(*n*) Petr. Palud. in 4. dist. 7. q. 3. apud S. Anton. cit.

(*o*) S. Anton. 3. part. tit. 17. c. 2. §. 2.

CASUS IV.

Guinalis, Parochus Sancti Odomari, Parœciam suam cum Luciano Sancti Crispini Parocho eâ conditione permutavit, ut Lucianus Francisco acceptam Sancti Odomari Parœciam sit resignaturus; quod perfecit Lucianus, dans procurationem suam *ad resignandum* Francisco, qui eam Romam misit: sed recogitans, hanc suam resignationem factam esse à se, consequenter ad pactum simoniacum & conventionale, jam à Guinale perfectum, qui suam jam Sancti Crispini Parœciam adierat, procurationem suam, nondum à Papa admissam, revocavit, & sibi curam Sancti Odomari servare constituit. Nunquid ex ejus revocatione emendatur confidentia, cujus erat particeps; & tutâ conscientiâ beneficium illud retinêre potest?

Respons.

Cùm pactum inter Guinalem & Lucianum initum sit simoniacum simoniâ reali ex unâ parte, & solùm confidentiariâ ex aliâ, existimamus, Lucianum, revocando procurationem suam *ad resignandum* Francisco factam, pactum illud illicitum non emendare, nec impedire, quominùs simoniacorum pœnis subjaceat.

Ita casum hunc solvit Sylvius (*a*), qui, cùm asseruit, non incurri pœnas jure constitutas in confidentiarios, cùm est incompleta; *Quando res spiritualis est tradita; & non temporalis*: ab eâ regulâ simoniam confidentiariam excipit, qualis reperitur in casu proposito; exceptionemque suam ex duabus Pii IV. & S. Pii V. Bullis comprobat. *Ab hoc posteriori notabili*, inquit doctus hic Theologus, *communiter excipitur simonia confidentiæ, ... Per hanc enim simoniam confidentiæ, tametsi non completam ab utraque parte, ipso jure titulum annullari, & excommunicationem aliasque pœnas incurri benè tradit Navarrus...... facilèque potest intelligi ex Bulla Pii* IV. Romanum Pontificem, *datâ an.* 1564. 16. *Kalandas Novembris* (*b*), *ex Bulla Pii V.* Intolerabilis *latâ an.* 1569. *Kalendas Junii.* Navarrus equidem à Sylvio laudatus eumdem casum excipit (*c*): *exceptâ simoniâ confidentiali*, inquit hic Canonista, *per quam ipso jure annullari titulum & incurri excommunicationem, & alias pœnas probant duæ novæ Extravagantes Pii IV. & Pii V.* Ex quo sequitur, ex revocatione Luciani, non emendari nullitatem provisionum ejus, ipsumque excommunicationem *ipso facto*, aliasque pœnas in simoniacos constitutas incurrisse: quia ad id sufficit, ut ab una parte perfecta fuerit confidentialis simonia, ut à Guinale in casu proposito.

(*a*) Fr. Sylvius in c. 2. q. 100. art. ult quæsito 3. in fine.

(*b*) §. 4. & 5.

(*c*) Navar. Manu. c. 23. n. 104.

CASUS V.

Rutilius, Protogeni nepoti suo Capellaniam procurare volens, suam Marcello resignare præbendam ea lege proponit, ut Protogeni Capellaniam suam 200. lib. annui reditûs sit resignaturus. Conditionem accipit Marcellus, acceptâque à Rutilio Præbendâ, Capellaniam suam, uti convenerat, Protogeni resignat. An vitiosa est illa conventio?

Respons.

Ante solutionem specialis hujusce difficultatis, tanquam certum præsupponendum est, resignationes *in favorem*, quæ non fiunt permutationis causâ, in manibus Papæ tantùm fieri posse, quòd sint simoniacæ simoniâ Ecclesiasticâ, cujus labem ipse solus ad bonum Ecclesiæ potest auferre. Sed illud etiam certò constat innumeras esse hujusmodi resignationes, quæ simoniam juris divini includunt, de quâ proindè dispensare non potest Summus Pontifex. Ratio est, quia ex Sancto Thoma (*d*): *Si ..... aliquis dat Beneficium Ecclesiasticum alicui hoc pacto, vel intentione, ut exinde suis consanguineis provideat, est manifesta simonia.* At id ipsum prorsùs in casu proposito evenit, in quo Rutilius suam Marcello non resignat Præbendam, nisi quia pro comperto habet, Marcellum Capellaniam suam Protogeni esse resignaturum; ex quo nepotis sui necessitatibus præbendam suam resignans, providêre intendit. Unde colligendum, talem resignationem esse illegitimam, etsi in manibus Papæ factam, utpotè quæ simoniam juris divini includit, de quâ dispensare nequit Summus Pontifex.

Nititur hæc decisio multis Summorum Pontificum Constitutionibus (*e*), qui uti simoniacas damnant omnes conventiones, quæ in Beneficiorum pactis intercedunt, licèt juris divini simoniam non includerent; uti declarârunt Bonifacius I. Lucius III. Cœlestinus III. Urbanus III. Alexander III. Innocentius III. & Gregorius IX. hincque colligitur, conventionem Rutilii & Marcelli fore illicitam, utpotè simoniâ Ecclesiasticâ infectam, licèt jure divino non esset prohibita.

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 2.

(*e*) Bonifac. I. in can. *Quam Pio.* II. 1. q. 1. Lucius III. in cap. *Præterea.* 9. de transact. l. 1. tit. 36.

CASUS VI.

Manilius, Sancti Jobi Parochus, cupiens, nepotem suum providêri de Capellania Antonii, Vicarii sui; ipsi Curam suam resignat, declarans, se eâ tantùm conditione resignare, ut nepoti suo Capellaniam conferat. Antonius resignationem admittit, nullatenùs directè vel indirectè propositam acceptans conditionem, sub quâ resignat Manilius, imò verò, nedum acceptet, ut potiùs firmiter proponit, suam servare Capellaniam, quam reipsâ servat post aditam Curam. Nunquid in simoniacorum pœnas incurrit?

Ratio dubitandi est, quia Sanctus Pius V. ex Bullâ sua primo Junii an. 1569. latâ, (*f*) declarat, eos qui datum sub conditione confidentiali Beneficium accipiunt, dictas pœnas incurrere; licèt resignans solus confidentiæ sit reus: „ Statuimus, „ *inquit hic Summus Pontifex*, ut, si quis quacum„ que autoritate.... Beneficium Ecclesiasticum qua„ lecumque ex resignatione, vel cessione cujuscum„ que personæ... etiam solâ dimittentis intentione „ receperit-... hæc, confidentia censeatur: & paulo „ post: (*g*) licèt ipsum confidentiæ crimen alterius „ tantùm partis conscientiâ sit admissum.

(*f*) S. Pius V. In Bullâ *Intollerabilis.* 85. §. 3. supra cit.

(*g*) Idem ibid. §. 4.

Respons.

Doctus Canonista modernus ad hanc quæstionem respondet, quòd in eo casu, qui nec tacitè neque expressis verbis propositæ sibi confidentiæ non acquievit, imò verò dissentire statuit, pœnas simoniacis aut confidentiariis propositas non incurrit, licèt propositum sibi Beneficium receperit, nulla factâ mentione de confidentia, quæ sibi à resignante proposita est. Navarrus aliique ejus rei rationem hanc à Cabassutio allatam reddunt. *Rationem dant*, inquit Cabassutius (*h*), *quia mens Legislatorum in hac parte non fuit reddere illicita: & his pœnis subjicere illa quæ antea fuerant licita: sed anteà licitum erat tale recipere beneficium sine consensu & sine ulla significatione consensûs ad illam confidentiam, ne scilicet resignans, apertâ in contrarium declaratione repulsus, alium quæreret & inveniret, qui pravæ ejus voluntati consentiret, atque utraque ex parte contra jus divinum graviter peccaretur, & transferretur id beneficium ad indigniorem personam.* Quo-

(*h*) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 8. n. 15.

Quocircà juxta istum Authorem non intelligendus est Sanctus Pius V. nisi ut loquens de præsumptione aut simplici conjecturâ, quæ indicat, propositam à resignante simoniacam conventionem plerumque sequi consensum, saltem tacitum, Resignatarii; licèt contrarium quoque certò possit evenire, ut in casu proposito. Equidem Sanctus Pontifex quatuor alias addit præsumptiones, ad quas suam Sententiam vult Judicem componere, (a) licèt reipsâ possint esse falsæ. *Ideòque*, ut post Navarrum observat Canonista noster, (b) *non dicit*, (Sanctus Pius V.) *per hoc fieri mutuam confidentiam, sed censendam esse talem, hoc est, ita præsumi velle in externo & contentioso foro*, inquit Cabassutius; *Nam in foro pœnitentiæ interiori non præsumptio, sed rei veritas à pœnitente secundum propriam conscientiam prolata prævalet.*

(a) Idem S. Pius V. in cit. Bullâ §. 4. & 5.

(b) Navar. Manual. c. 13. n. 110. §. sexto.

Hæc est Authorum, quos laudavimus, sententia; sed qualiscumque sit interpretatio, quam Bullæ S. Pii V. afferunt; subtilis potiùs quàm solida nobis videtur eorum decisio; & in praxi contrarium suademus cùm Bonacinâ (c); quia talis Resignatarius silentio suo censetur sufficientem dare consensum juxta istam juris regulam, *Qui tacet, consentire videtur*, taleque propositum adeò perniciosum ac menti Ecclesiæ Sanctisque Canonibus adeò contrarium debet rejicere. *

(c) Bonacina de Simonia disp. 2. 1. q. 7. puncto 1. §. 1. proposit. 1. n. 4. & 5.

* Si attentè legatur quòd in numero 13°. Capitis supra ad marginem citati dicit Cabassutius, si præsertim rationes quas immediatè post in numero scilicet 14. affert, æquâ lance ponderentur, non minus fortasse solidum quàm subtile videbitur *Cabassutii* ratiocinium, saltem in sensu in quo suam proponit probarque sententiam. Nam notandum est eum *Bonacinæ* assentiri, si qui recepit Beneficium, verbo aut intentione, aut facto annuisset malæ voluntati dimittentis, quamvis non intendisset opere id exequi quod pollicitus fuisset, hoc in ipso peccasset, ut fatetur *Cabassutius*, mortaliter, essetque nefariè confidentiæ socius. Cabass. *loc. cit.*

CASUS VII.

Crispinianus, Titularis Præbendæ modici omninò proventûs, aliam à Capitulo vacantem requirit, cujus multò major est reditus. Eam Capitulum concedit sub illa conditione, ut cùm eam adiverit, purè ac simpliciter priorem ipsi remittat; quod promittit Crispinianus, & reipsâ exequitur statim ab aditione posterioris. Nunquid confidentialis est illa conventio?

Respons.

Nulla est in hac conventione confidentia, ut sentit inclytus Theologus (d), quia, inquit, nihil à Crispiniano exigit Capitulum, nihilque is promittit, nisi quod sub peccato tenetur perficere, cùm duas Canonico non liceat habêre Præbendas simul & eodem tempore; & convenienter ad Ecclesiæ regulas, ut in manibus Collatoris, videlicet Capituli, eam abdicet quam nec vult nec potest retinêre. Nulla est igitur, subdit ille Doctor, confidentia in pacto de quo agitur, non magis quàm in eo, quo Capitulum ipsi præbendam illam non conferret, nisi eâ lege, ut cùm cæteris choro adesset, cæteraque Beneficii sui obiret munera.

(d) De Ste. Beuve, tom. 3. cas. 90.

Objicit sibi Theologus, ex conventione Capituli Crispinianum jam in Curiâ Romanâ cui voluerit, non posse resignare; ad quod liber esset illo pacto non interveniente. Verùm respondet: 1. nihil ab eo exigere Capitulum, nisi quod suum est ratione Patronatûs sui. 2. Satius esse ad propriæ conscientiæ tutamen bonumque Ecclesiæ, ut priori suæ Præbendæ intra manus Capituli renunciet, quàm si eam in Curiâ Romanâ aut amico aut parenti resignaret, cujus meritum coram Deo præstare teneretur. Huic decisioni libenter assentimur.

CASUS VIII.

Blandinus Ægidio nepoti suo vacantem in Cathedrali dignitatem procurare volens eam ab Episcopo ejus Collatore postulat, cui notum erat, Blandinum eandem posteà nepoti suo esse resignaturum. Præbendam ipsi concedit Episcopus, eamque post ejus aditionem paucis pòst diebus Ægidio resignat Blandinus. 1. Reperiturne in eo confidentia? 2. Posito quòd sit, nùm Blandinus & Ægidius excommunicationi aliisque pœnis in confidentiarios & simoniacos latis subjacent?

Respons.

Pœnis Canonicis in confidentiarios decretis non quisquam subjacet, nisi quando realis est confidentia. At talis esse non videtur in casu proposito; quamvis enim Episcopo nota esse potuerit Blandini intentio, hanc dignitatem nepoti suo resignandi, per ipsum tamen liberè potuit facere, vel non cùm eâ de re nullum inter illos initum fuerit pactum, quod pariter non reperitur inter Blandinum & ipsius nepotem; licèt enim suspicari posset nepos ille, Avunculum suum hoc sibi destinare Beneficium, nullam tamen cùm Ægidio societatem inivit Blandinus; cui semper liberum fuit collatam sibi dignitatem servare, aut cui voluerit resignare. Unde in eo nulla fuit realis confidentia, cùm nulla intervenerit conventio vel expressa, vel tacita, neque à Collatore, neque ab Avunculo & Nepote, ideòque nemo ex iis incurrit pœnas in confidentiarios latas ex Bullis Pii IV. & Sancti Pii V. in præcedentibus decisionibus citatis. Ita sentit Theologus ille (e), qui tamen fatetur, aliquod in eo reperiri posse dubium; quo in casu ad Episcopum esset recurrendum. Addendum hactenùs dictis, quòd, licèt pœnas canonicas non incurrerit Blandinus, graviter tamen deliquit, accipiendo Beneficium, quod pro se habêre, & cui deservire non intendebat.

(e) De Ste. Beuve, tom. 3. cas. 95.

CASUS IX.

Yvo, Parochus Curæ Sancti Albini, cujus ad Laicum Patronum nominatio spectat, provisus ab Episcopo de alia Cura, priorem hanc Patrono renuntiare constituit, simulque eum rogare, ut de ea fratri suo velit gratificari: consilium suum perficit, simulque postulatum assequitur. Nonne confidentia in eo reperitur?

Respons.

Nulla est in casu proposito confidentia, modò purè ac simpliciter Beneficium suum Yvo bonâ fide renuntiaverit, quin ullum cum Patrono intervenerit pactum seu expressum, seu tacitum; ita ut Curam hanc sincerè renuntiasset, licèt eam pro fratre suo obtinêre non potuisset. Sed si inter se & Patronum aliquâ intervenerit conventio, confidentiæ reus factus est; cùm in re beneficiaria omne pactum sit illicitum & simoniacum ex allatis superiùs Constitutionibus Bonifacii I. Lucii III. Cælestini III. Urbani III. Alexandri III. Innocentii III. & Gregorii IX. (f).

(f) De Ste. Beuve, tom. 2. cas. 63.

CASUS

CASUS X.

Petrus, Paulus et Joannes, Canonici, simul uniti ut officium Cantoris Titio procurarent in Capitulo, cùm eo pacti sint de suis suffragiis, simulque confratrum quos in eam rem sollicitarent, eâ tamen conditione, ut semel electus dignitatem suam Cantoris cum Petro permutaret pro simplici Prioratu: Quo promisso Titius à Capitulo Cantor electus est factæ conventioni propitio: Intereà Episcopus, qui hujusce Beneficii collationem sibi arrogabat, de eo Mævium providit: Quo facto tres Canonici, qui factam cùm Titio conventionem, uti simoniacam agnoverunt, ab eâ destitêre, ex professo ipsi denuntiantes, ut partam retinêret Cantoris dignitatem quam jam Petrus non ambiebat. Quâ de re postulat Titius, utrùm tutâ conscientiâ Mævio sibi litem inferenti resistere queat hujusque dignitatis possessionem sibi, quantùm poterit, asserere?

Respons.

Constat evidenter, factam inter Canonicos tres & Titium conventionem esse simoniam confidentialem, & omnes pariter conscios simoniacorum pœnas incurrisse, quarum una est invaliditas tituli Beneficii isto modo obtenti, ut probat Sylvius ex Bullis Pii IV. & Sancti Pii V. in quarta decisione laudatus. Quare Cantoris dignitate non legitimè provisus Titius tutâ conscientiâ electionem suam adhibêre non potest ut Mævium ab Episcopo provisum interturbet: licèt enim jus provisionis ad Episcopum non pertinêret; ipsum *jure devoluto* plenè acquisivisset ob defectum Canonicæ electionis, quali modo deficit electio Titii, quæ ex confidentia tantùm formali & expressa facta est, nec *à majori & saniori parte Capituli*, qualis fieri debet, ut sit legitima; quemadmodum constituunt multæ summorum Pontificum Decretales & imprimis ea, quam ad Episcopum Prænestinum, Legatum suum in Germaniâ an. 1202. (*a*) scripsit Innocentius III. aliæque duæ Gregorii IX. scribentis ad Episcopum Silvanectensem & ad Capitulum Catalaunense (*b*).

Ac frustrà objicitur, tres illos Canonicos mutasse sententiam, & conventioni suæ, ut Titio declarârunt, renuntiasse; ex hac enim voluntatis mutatione non fit, ut electio non sit confidentialis, nec emendatur ejus defectus; cùm electio semel in regulas facta nunquam fieri possit legitima, aut vim habêre aliquam, ex hac Bonifacii VIII. regulâ (*c*), *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.* Ex quo sequitur, suppositum jus Titii absolutè invalidum esse, neque ipsum eo uti posse tutâ conscientiâ, vel de eo amicè pacisci, ut indè Beneficium aliquod per modum præmii, aut permutationis accipiat.

(*a*) Innocent. III. in Cap. *Dudum*. 12. de elect. & elect. potest. l. 1. tit. 6.

(*b*) Greg. IX. in Cap. *Congregato*. 53. & in Cap. *Ecclesia*. 37. eod. tit.

(*c*) Reg. 18. de regul. juris in 6.

Vide { Collator. Collatio. Permutatio. Provisio. Patronus. Resignatio. Simonia. }

CONFIRMATIO.

CONFIRMATIO, ut observat doctus Theologus (*d*) à Sanctis Patribus dicta est *Impositio manuum*; aliquando *Sacramentum sacri Chrismatis*, *sigillum Domini & unctio Domini*: à nobis autem Sacramentum illud vulgò, *Confirmatio*, dicitur; quia ex hoc termino notior fit virtus ejus & præcipuus effectus in eo positus, quòd acceptam Baptismo gratiam in hoc Sacramento perficiat Spiritus Sanctus, novâ donorum suorum communicatione, ac præsertim fortitudinis dono, quo dignè suscipientes vim animumque acquirunt palam confitendi veritates Christianæ Religionis, fidemque in Baptismo acceptam & vehementissimis resistendi tentationibus, quibus ab ejus confessione posset amovêri: ob eamque causam Episcopus in collatione hujus Sacramenti confirmandum in fronte sacri Chrismatis unctione illinit, quâ baptisatus in summitate tantùm capitis fuerat unctus. *Signatur enim baptisatus cum Chrismate per Sacerdotem in capitis summitate*, inquit antiquus Moguntiæ Archiepiscopus (*e*); *Per Pontificem verò in fronte, ut in priore unctione significetur Spiritûs Sancti super eum descensio ad habitationem Deo consecrandam: in secunda quoque, ut ejusdem Spiritûs Sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis, & scientiâ, & virtutis venire in hominem declaretur.* Quò redeunt hæc præclara antiqui Canonis apud Gratianum verba (*f*): *Quia in hoc mundo tota ætate victuris inter invisibiles hostes, & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam; post Baptismum confirmamur ad pugnam*: In Baptismo abluimur; post Baptismum roboramur. Jam inutile esset hîc afferre definitionem hujus Sacramenti, ex dictis quippè constat in quo posita sit ejus natura.

Ut cæterorum novæ Legis, sic istius Sacramenti verus est Institutor Christus Dominus, cum hoc tamen discrimine, quòd, ut ait Sanctus Thomas, illud tantùm promittendo instituit, non dando (*g*): etenim necesse erat, ut moreretur, è mortuis resurgeret,

(*d*) Estius in 4. dist. 7. §. 8.

(*e*) Raban. Can. *Novissimè*. 5. de consecrat. dist. 5.

(*f*) Can. *Omnes*. 1. ead. dist.

(*g*) S. Thom. 3. part. q. 72.

Cœlosque ipsos penetraret, priùsquam Spiritûs Sancti plenitudinem conferret, in quâ consistit effectus proprius hujusce Sacramenti. *Expedit vobis, ut ego vadam*, inquit Discipulis suis, *si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos* (*a*). Sic suam sententiam confirmat Doctor Angelicus.

(*a*) Joan. 16. 7.

Ex Ecclesiæ consuetudine confirmando assignatur Patrinus, ut ab eo discat, quo pacto, datâ occasione in militia Christi sit pugnaturus, uti datur in Baptismo, ad edocendum, si fortè opus sit, novum baptisatum ea omnia: quæ ad fidem ac Religionem spectant. Inter Patrinum & Confirmatum oritur affinitas spiritualis, de quâ verba faciemus in titulo de affinitate spirituali dùm de impedimentis Matrimonii.

Materia Confirmationis est Sanctum Chrisma, quod ex oleo expresso ex olivis & balsamo conficitur, ab Episcopo benedictum.

In primâ tituli hujusce decisione fusè agitabitur celebris ista quæstio, nùm scilicet Chrisma adhibuerint Apostoli; an verò impositio manuum, sola esset hujus Sacramenti materia: & utrùm, in hoc ultimo casu ex dispensatione Christi agerent.

Ex Decreto Eugenii IV. quod Concilio Florentino adjungitur, forma hujusce Sacramenti in his verbis consistit: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* Eâ de re quoque inter Scholasticos agitur controversia, quam ut inutilem fidelibus ad moderamen conscientiæ morumque præterimus.

Episcopus est Minister Confirmationis. Deinceps expendemus, utrùm Sancti Thomæ opinio, qui existimat, simplicem Sacerdotem à Papâ posse delegari in casu necessitatis ad illud Ministerium, prævalère debeat Estii cæterorumque Theologorum, qui contrarium defendunt, opinioni.

Sicut eò tendit natura, ut omne quod nascitur suam obtineat perfectionem; dicendum pariter, Deum, Authorem naturæ intendere, ut ii omnes, qui spiritualiter per Baptismum sunt geniti, augmentum gratiæ vimque ad eam conservandam per Confirmationem accipiant. Ita Sanctus Thomas argumentatur.

Primis Ecclesiæ sæculis collatum est illud Sacramentum novis baptisatis, & quidem immediatè post Baptismum, cùm aderat Episcopus. Verùm nunc immutata est ea disciplina, neque ante usum rationis ipsis confertur, cùm nimirùm nôrunt effectus; quos producit in iis, qui illud adhibitis necessariis dispositionibus sanctè suscipiunt.

Jam ab initio satis diximus de præcipuo hujusce Sacramenti effectu, gratiâ videlicet habituali, quam in ritè dispositis certò producit: sed alter est ejus præcipuus effectus, caracter nempè indelebilis, quo fit, ut, non minùs quàm Sacramentum Baptismi & Ordinis iterari nequeat.

CASUS PRIMUS.

ARCHELAUS, Episcopus & Vicarius Apostolicus in Cocincinensi Regno, solâ manuum impositione complures Neophytos confirmavit, non adhibito Chrismate, cujus copiam non habebat, nec utens proindè solitâ istâ formâ; ab Eugenio IV. in Concilio Oecumenico Florentino determinatâ: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, &c.* Quo discito Pamphilus, Vicarius quoque Apostolicus, ipsi demonstravit, ab eo validè non fuisse administratum illud Sacramentum. Nunquid pro Pamphilo stat Jus?

RESPONS.

Absolutè tanquam invalidum improbari non potest quod egit Archelaus, neque tanquam certum defendi, ipsum non validè confirmationem Neophytis, de quibus in casu agitur, contulisse: multi namque, iique graves Theologi putant, unctionem Chrismatis, verbaque quæ adhibet Ecclesia tanquam formam, Sacramento Confirmationis esse accidentaria; & materiam formamque essentialem in solâ manuum impositione ab Episcopo factâ, adjunctâque ab ipso oratione esse positam; ac pro sententia sua Scripturam & Traditionem allegant.

Eorum opinioni favêre Scriptura videtur in eo quòd nihil aliud, inquiunt, quàm manuum impositionem, precemque ab Apostolis, qui primos Samariæ Fideles confirmarunt, additam designet. *Oraverunt pro ipsis*, inquit Textus Sacer (*b*), *ut acciperent Spiritum Sanctum.... tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.*

Traditio pariter eorum opinioni consentanea est, uti probari potest ex Conciliis, & Patribus. & 1. ex Concilio Eliberitano an. 305. sub Marcello I. (*c*), quod loquitur de solâ impositione manuum Episcopi: *Ad Episcopum* (fidelem) *perducat, ut per manûs impositionem perfici possit.* 2. Primum Arelatense sub Sancto Sylvestro an. 314. habitum (*d*) unicam refert manuum impositionem his verbis: *Si perviderint, eos in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto esse baptisatos; manus eis tantùm imponatur, ut accipiant Spiritum Sanctum.* 3. Primum Concilium Arausicanum sub Sancto Leone an. 441. coactum confirmantis Episcopi non exigit, nisi cùm à Sacerdote baptisante omissa est: En ejus verba (*e*): *Nullus Ministrorum, qui baptisandi recepit officium, sine Chrismate usquam debet progredi, quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari; de eo autem qui in baptismate non chrismatus fuerit, in Confirmatione Sacerdos commonebitur.* 4. Sextum Parisiense Concilium sub Gregorio IV. an. 829. habitum (*f*), postquam Episcopos commonuit, ut se jejunio & oratione ad dignam hujus Sacramenti administrationem pararent, de solâ quoque manuum impositione & oratione loquitur: *Dignum quippe est*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *ut Pontifices Christi...... orando in cordibus suis domum præparent Spiritui Sancto, & sic per impositionem manuum cæteris fidelibus eum tradant orando.*

5.

(*b*) Act. 8. 15. & 17.

(*c*) Conc. Eliberit. can. 38.

(*d*) Conc. Arelat. can. 8. in Can. *De Arianis*, 109. de consecr. dist. 4.

(*e*) Conc. Arausic. I. can. 1. & 2.

(*f*) Conc. Paris. 6. can. 33.

5. Videtur etiam, multa Concilia Provincialia duobus ultimis sæculis elapsis habita eodem modo loqui Moguntinum an. 1549. habitum. Sic dicit (a): *Ea verò, ut erant à Christo promissa, ipsis Apostolis in die Pentecostes exhibita, & ab eisdem per manuum impositionem in alios transfundi cœpta. Actus ipsorum satis testantur. Unde Ecclesia Catholica Spiritum Sanctum per manus Episcoporum fidelibus tradendi normam accepit.* Rhemense Concilium sub Cardinale Guisio (b) an. 1583. coactum de solâ quoque manuum impositione loquitur, uti Narbonense an. 1609. ab Archiepiscopo Ludovico de Vervins habitum (c) his verbis: *Sanctorum Patrum institutionibus constat, nos in Baptismo regenerari; & post Baptismum in hoc Sacramento, quo per impositionem manuum Episcopi Spiritus Sanctus diffunditur in corda fidelium, robur atque fortitudinem dari.*

(a) Conc. Mogunt. c. 17.
(b) Conc. Rhemens. tit. de Confir.
(c) Conc. Narbon. c. 13. de Confir.

Ecclesiæ Patres, qui Theologorum istorum sententiæ favent, sunt 1. Tertullianus (d), qui loquens de administratione hujus Sacramenti, dicit simpliciter: *Dehinc manus imponitur per benedictionem, advocans & invitans Spiritum Sanctum.* 2. S. Augustinus, qui asserit, suo tempore Apostolorum morem servari in Ecclesia, dum illud conficeretur Sacramentum (e): *Orabant quippe* (Discipuli) *ut veniret* (Spiritus Sanctus) *in eos, quibus manum imponebant ... quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia.* 3. Rem eandem ante Sanctum Augustinum dixerat Sanctus Cyprianus *Quod nunc quoque apud nos geritur*, inquit Sanctus ille Martyr, (f) *ut qui in Ecclesiâ baptisantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem ac manûs impositionem Spiritum Sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.* 4. Eodem modo loquentur Sanctus Hieronymus & Sanctus Chrysostomus (g), uti Innocentius I. in suâ ad Decentium Epistola. 5. Nullam de Chrismate mentionem facit Ordo Romanus (h) licèt formam his verbis designet: *Confirmo te in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti.* Hæc sunt præcipua testimonia, quæ proferunt ii, quibus placet, sacri Chrismatis unctionem ad essentiam sacramenti Confirmationis non pertinêre.

(d) Tertull. lib. 1. de Bapt. c. 8.
(e) S. August. lib. 15. de Trinit. c. 26. seu n. 46. & lib. 3. de Bapt. c. 16. seu n. 18.
(f) S. Cyprian. Epist. 73. ad Jubaianum.
(g) S. Hieron. Dialog. contrà Luciferianos &c. S. Chrysost. in Cap. 8. Act. Apost. & in Cap. 6. ad Heb.
(h) Ordo Rom. tit. *Ordo in nocte & die Sabbathi Sancti.*

Attamen, qui contrarium sentiunt, quibusdam alicujus momenti probationibus nituntur: 1. Quia allata ab Adversariis argumenta sunt negativa, in eo, quòd verbis expressis Chrismatis unctionem non excludant. Imò verò de eâ, quidam, quos pro se laudant, Patres in aliquibus operum suorum locis loquuntur, teste Tertulliano, qui sic dicit (i): *Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur.* Theodoretus, inter Græcos doctrinæ famâ præcipuus Episcopus, hæc Apostoli verba explicans (k): *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & unxit nos Deus, qui & significavit nos &c.* dicit etiam (l): *Ipse enim nobis firmam in Christum fidem donavit; ipse nos unxit, & Sanctissimi Spiritûs signaculo dignos duxit, veluti quandam futurorum bonorum arrham hanc nobis gratiam largiens.* Sanctus Augustinus de eâ etiam loquitur in suo commentario in Evangelium Sancti Joannis (m).

(i) Tertull. lib. de resurrect. carnis, c. 8.
(k) 2. Cor. 1.
(l) Theodoretus in cit. locum Apostoli.
(m) S. Aug. tract. 118. in Joannem fin.

2. Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in suis Catechesibus (n). Sanctus Optatus (o), & Eusebius (p) Cæsariensis de eâ pariter mentionem faciunt. *Non fuit signaculo Chrismatis consummatus*, inquit Eusebius de Novato loquens, *unde nec Spiritum Sanctum potuit promereri.* Sanctus Pacianus, Barcinonensis Episcopus, de Chrismate loquitur (q), uti Sanctus Gregorius Papa (r), qui dicit: *Pontifex tincto pollice in Chrismate, facit crucem in fronte unius, similiter per omnes sigillatim.* Hæc sunt etiam alibi ejusdem Sancti Doctoris verba (s): *In Engaddi balsamum gignitur, quod cum Oleo Pontificali benedictione Chrisma efficitur, quo dona Sancti Spiritûs exprimuntur.* Sanctus Gregorius Turonensis (t), Sanctus Leo (u), Gelasius Papa (v) aliique permulti universam & perpetuam Ecclesiæ praxim pro hac re constanter asserunt; eorumque doctrina innumeris est consentanea Conciliis seu generalibus seu Provincialibus, quæ ad marginem indicare brevitatis causâ satis erit (x).

(n) S. Cyrillus Hierosol. Catech. Mystagogica 3.
(o) S. Optat. lib. 7. contrà Donatist. n. 4.
(p) Euseb. lib. 6. Hist. Eccles. c. 33.
(q) S. Pacian. Epist. ad Serap. l. 1. tom. 4. Biblioth. PP. p. 236. veteris edit.
(r) S. Greg. lib. Sacram. ad Feriam 6. in Parasceve.
(s) Idem in Cant. 1. 15.
(t) S. Greg. Turonens. 1. de gloria Martyrum, c. 48.
(u) S. Leo in Can. *Quamvis*. 4. dist. 68.
(v) Gelasius in Can. *Presbyteros*. 2. dist. 95.
(x) Conc. Nicæn. Can. 69. secund. Turrianum Conc. Laodicen. can. 48. Conc. Carthag. II. an. 390. Can. 5. in Can. *Si sumbet*. 1. 26 q. 6. Conc. Carthag. III. an. 397. Can. 36. in Can. *Presbyter*. Conc. Carthag. IV. an. 398. in Can. *Presbyteri*. 4. dist. 95. Conc. Tolet. I. an. 400. Conc. Florent. in Decreto Eugenii IV. §. *Secundum Sacramentum*. Conc. Trid. Sess. 7. c. 2. de Confirm.

3. Cum antiquis consentiunt hac in re Authores moderni (y), quales sunt Rabanus (z), venerabilis Beda (aa), Herardus (bb), Sanctus Thomas (cc), Sanctus Antoninus, S. Carolus Borromæus (dd), Albertus Magnus (ee), & innumeri, iique celeberrimi Theologi; unde sic loquitur Cornelius à Lapide (ff): *Est longè probabilius*, inquit doctus ille Jesuita, *imò quasi certum, nunquam Apostolos hoc Sacramentum sine Chrismate exhibuisse, ut docet Hugo de Sancto Victore lib. 2. de Sacramentis, p. 7. §. 2. &c.*

Hæ sunt præcipuæ, quæ afferri possunt pro hac opinione, authoritates: Unde colligimus, quòd, quamvis inconcussa non sit veritas, Apostolos, eorumque primis sæculis successores, confirmationis Sacramentum absque Chrismatis unctione contulisse; atque adeò invalidum censeri non posse, absolutè loquendo, quod egit Archelaus in casu proposito; probabile tamen est, Chrisma semper fuisse in usu, eamque praxim esse tutiorem: quo circa Sacramentum illud solâ manuum impositione, & sine unctione nunquam debet administrare Episcopus; alioquin Ecclesiæ regulæ firmiter stabilitæ, usuique, quem servat intemeratè, contradicet. Quare Archelaus, eos iterùm, si potest, Chrisma adhibendo sub conditione confirmare debet, quos jam pars solam manuum impositionem confirmavit: quia, ubi de Sacramentis agitur, tutior pars est eligenda.

(y) S. Ant. 5. part. sum. tit. 14. c. 14. §. 1.
(z) Rabanus, lib. 1. de instit. Clericorum in Can. *Novissime*. 5. de consecrat. dist. 5.
(aa) Beda in Psal. 30.
(bb) Herardus in Can. *Ut jejunii* 6. ibid.
(cc) S. Thom. 3. part. q. 72. art. 2. & ad 1. & 3.
(dd) S. Carol. Act. Eccles. Mediol. part. 4. de Sacram. Confirm.
(ee) Albert. Magn. in 4. a. 2.
(ff) Cornel. à Lapide in Act. 8.

CASUS II.

NONNE validè ante rationis usum Confirmationis Sacramento imbutus est unus è Fatonis pueris; illudque ei absque peccato conferre potuit Episcopus?

RESPONS.

Certum est, quòd, ut Baptismus puero, ubi natus est, ita Sacramentum Confirmationis ab Episcopo conferri potest; cùm præcipuus ejus effectus sit acceptæ per Baptismum gratiæ perfectio. *Confirmatio potest puero tradi, & convenienter traditur*, inquit Sanctus Thomas (gg), cujus hæc est ratio, *quia infantilis ætas non patitur fictionem, quâ effectus Sacramenti in traditione impediatur, & ideò, quamvis ei tunc non competit confiteri, vel pugnare; certum tamen est, quòd effectum Sacramenti plenè recipit, per quem erit idoneus ad pugnam & confessionem ad perfectam ætatem veniens; nisi gratiam acceptam per peccatum admittat.* Alibi quoque asserit Sanctus Doctor (hh), quòd *Etiam pueri confirmati decedentes majorem gloriam consequuntur, sicut & hîc majorem obtinent gratiam.* Hic quoque mos erat primitivæ Ecclesiæ, ob frequentes quibus sæpè vexabantur primi Christiani, persecutiones, ut constat ex testimoniis, quæ à nobis hîc & alibi afferuntur.

Attamen ex Catechismo Concilii Tridentini (ii) Sacramentum illud pueris ante usum rationis administrare non convenit, seu ante adeptum ad minùs septennium. *Illud observandum est, omnibus quidem post Baptismum confirmationis Sacramentum posse administrari: sed tamen minùs expedire hoc fieri, antequam pueri rationis usum habuerint. Quare, si duodecimus annus non expectandus videatur, usque ad septimum certè hoc*

(gg) S. Thom. in 4. Sent. dist. 7. q. 2. art. 2. quæst. 2. in corp.
(hh) Idem 3. part. sum. q. 72. art. 8. ad 4.
(ii) Catechism. Trid. part. 2. de Sacram. Confirm. §. 15.

Sacramentum differre maximè convenit. Et ipse quidem Sanctus Carolus Borromæus in primo suo Mediolanensi Concilio, an. 1565. (a) vult expressè, ut *minori septennio confirmationis Sacramentum nemini præbeatur.* Cui consentiunt Synodi Audomaropolitana & Yprensis. Et secundum Provinciale Concilium Cameracense. Hanc tamen exceptionem in quinto suo Concilio an. 1579. subjungit Sanctus Carolus (b): *Si tamen*, inquit Concilium, *Episcopus ob aliquam causam justam, atque adeò necessariam parvulo & infanti, qui non modò eam ætatem expleat, sed ne attingat quidem, ministrandum aliquando censuerit; ne sit vetitum; iis verò minoribus natu, atque adeò parvulis, si quandò ministrabitur; eorum Parentes, vel qui curam gerunt Parochus moneat, ut ætate precedente, illos eâ de re certiores faciant, ne parentibus, curatoribusve posteà mortuis, ipsi aliquando dubitent, an hoc Sacramentum, quod iterari nefas est, susceperint.* Huic consentiens est Pontificale Romanum, ut constat ex his ejus verbis: *Infantes per Patrinos ante Pontificem confirmare volentem teneantur in brachiis dextris.* Addendum insuper multò magis conferre ad bonum spirituale infantium, ut quumprimùm Sacramentum illud suscipiant, ut videlicet augmentum gratiæ, quod operatur, accipiant: idque primis Ecclesiæ sæculis omninò quibus immediatè post Baptismum semper conferebatur confirmatio; ut legere est in antiquo Canone, quem sub nomine Melchiadis Papæ refert Gratianus (c), qui sic habet: *Ita conjuncta sunt hæc duo Sacramenta, ut ab invicem, nisi morte præveniente, nullatenùs possint segregari; & unum sine altero ritè perfici non potest.*

(a) Conc. Mediol. 1. Constitut. part. 2. tit. *De his quæ pertinent ad Sacram. Confirm.*

(b) Conc. Mediolan. 5. tit. *Quæ ad Sacram. Confirmationis pertinent.*

(c) Can. *De his.* 3. de consecrat. dist. 5.

Sequitur itaque ex dictis, non solùm Faroni licitum fuisse, ut antè rationis usum puerum suum ad Confirmationem offerret, eumque validè fuisse confirmatum; sed ipsum etiam Episcopum absque peccato Sacramentum illud ei conferre potuisse; jubendo Faroni, ut puerulo suo, jam ætate provecto notificet, ipsum jam fuisse confirmatum, nec iterùm posse confirmari (d).

(d) Fr. Sylvius. in 3. part. Sum. S. Thom. q. 72. art. 8.

CASUS III.

Sedulius, ab Episcopo suo confirmatus ita dubitavit, se baptisatum fuisse, ut factis omnibus necessariis inquisitionibus, de baptismo illius, nec scripto nec testibus constare potuerit; ita ut ipsum denuò sub conditione baptisare juxta usum sæculo nono in Ecclesiam invectum, constitutum fuerit. Nonne iterùm etiam sub conditione confirmari debet?

Respons.

Licèt ad salutem non adeò necessarium sit Sacramentum Confirmationis, uti Baptismi; plurimi tamen interest, ut suscipiatur propter uberes, quas producit gratias, & quia acceptam in Baptismo gratiam perficit: quare ut in dubio legitimo iterùm sub conditione baptisari potest homo, cujus Baptismus est incertus, ut fert Concilium Carthaginense (e) multique Canones à Gratiano relati (f), Sacramentum Confirmationis iterùm conferri potest: sed conveniens est, ut in casibus illis insolitis id secretò fiat ob pusillorum scandalum. Sedulius itaque in casu proposito iterùm confirmari potest, adhibitâ eâ, quam modò diximus, cautione.

(e) Conc. Carthag. v. in Can. *Placuit.* CXI. de consecrat. dist. 4.

(f) Greg. II. Epist. 4. ad Bonifac. in Can. *Placuit.* 110. & S. Leo in Can. *Cum itaque.* 112. ibid.

Confirmari potest hæc decisio ex Bulla Clementis VIII. 31. Aug. an. 1595. (g) latâ, quâ verbis expressis confirmatur usus sub conditione confirmandi. En ipsius verba: *Episcopi Latini infantes, seu alios baptisatos à Presbyteris Græcis de facto Chrismate in fronte consignatos confirment; & tutius videtur, ut cum cautelâ & sub conditione id faciant:* videlicet, N. si non es confirmatus, ego consigno te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris &c. *præsertim verò, cùm verisimiliter dubitari potest, quòd ab Episcopis Græcis fuerint baptisati.*

(g) Clemens VIII. in Bullâ *Sanctissimus.* 34. § 1. in Bullar. magn. tom. 3. pag. 45. col. 2.

CASUS IV.

Odo, Americanus, natione Illinensis, à simplici confirmatus est Sacerdote Missionario, qui ex speciali Papæ dispensatione Confirmationis Sacramentum poterat conferre, si forte in regione Canadensi nullus esset Episcopus. Nonne validè confirmatus est hic homo?

Respons.

Dicendum ex opinione probabiliori, hunc Americanum validè fuisse confirmatum. Certum quidem est, Episcopum solum esse ordinarium Confirmationis Ministrum, ut clarè docet Innocentius I. in suâ ad Decentium Epistolâ, cujus partem in uno Canone sui Decreti refert Gratianus (h): *De consignandis verò infantibus*, inquit hic Sanctus Pontifex, *manifestum est non ab alio, quàm Episcopo fieri licère: nam Presbyteri, licèt sint Sacerdotes, Pontificatûs tamen apicem non habent. Hæc autem solis Pontificibus deberi, ut vel consignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non solùm consuetudo Ecclesiastica demonstrat; verùm & illa lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit, Petrum & Joannem esse directos, qui baptisatis traderent Spiritum Sanctum, non Presbyteris.* Idem docet Sanctus Thomas (i), qui idipsum probat ex eâdem Scripturæ authoritate, quam adhibet Innocentius I. *Collatio hujus Sacramenti Episcopis reservatur, qui obtinent summam potestatem. In primitivâ Ecclesiâ per impositionem manûs Apostolorum, quorum vicem gerunt Episcopi, plenitudo Spiritûs Sancti dabatur. Act.* 8. Huicque Scripturæ testimonio antiquum addit Sanctus Doctor Canonem, qui eandem adstruit veritatem: *Unde Urbanus Papa dicit* (k): „Omnes fideles per manûs „impositionem Episcoporum Spiritum Sanctum post „Baptismum accipere debent, ut pleni Christiani „inveniantur„. Ita quoque definivit Concilium Tridentinum (l): *Si quis dixerit Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.*

(h) Innoc. I. in Can. *Presbyteris.* 116. de consecrat. dist. 4.

(i) S. Thom. 3. part. Sum. q. 77. art. 11. in corp. & in 4. dist. 7. q. 3. art. 5. quæst. 3.

(k) Urbanus. in Can. *Omnes.* 1. de consecrat. dist. 5.

(l) Conc. Trid. Sess. 7. Can. 3. de Confirm.

Attamen ex Sancto Thomâ (m) Papa simplici Sacerdoti privilegium administrandæ Confirmationis potest concedere: En verba Doctoris Angelici: *Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis; ex quâ potest quædam, quæ sunt superiorum Ordinum committere quibusdam inferioribus; sicut quibusdam Presbyteris concedit conferre minores Ordines, quod pertinet ad Episcopalem potestatem: & ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregorius Papa, quod simplices Sacerdotes hoc Sacramentum conferrent, quandiu scandalum tolleretur.* Reperitur ea concessio, de quâ loquitur Doctor Angelicus in una Sancti Gregorii ad Januarium Calaritanum Episcopum in Sardinia, Epistolâ cujus hæc sunt verba (n): *Pervenit quoque ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quod Presbyteros Chrismate tangere in fronte eos, qui baptisati sunt prohibuimus: & nos quidem secundùm usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus: Sed si omninò hac de re aliqui contristantur; ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri, etiam in frontibus baptisatos Chrismate tangere debeant concedimus.* Hoc unum quidem nobis antiquitas suppeditat exemplum: *Istud Gregorii pro scandalo sedando semel concessum legitur*, inquit Gratianus (o); sed sufficit: Idque probat Eugenius IV. in suo Decreto (p): modò in casu urgentis necessitatis, qualis enuntiatur in proposita specie talis concedatur dispensatio. Sed cum Cabassutio diligenter advertendum (q) quòd in hoc casu simplex Sacerdos

(m) S. Thom. cit. art. 11. ad 1. & in 4. cit. loco.

(n) S. Greg. Papa lib. 3. Epist. 26. ad Jan. Calarit. Episc. an. 594. in Can. *Pervenit.* dist. 95.

(o) Gratian. §. *Sed istud.* cit. dist. 95.

(p) Eugen. IV. in Decreto unionis Armen.

(q) Joan. Cabass. juris can. theor. & prax. l. 3. c. 3. n. 6.

dos non nisi chrisma ab Episcopo benedictum ad confirmationem adhibère potest, & quòd Papa ei non possit facere potestatem illud benedicendi: cùm hæc consecratio facta ab Episcopo sit de essentia Sacramenti, ut docent Sanctus Thomas (*a*) & Sylvius, qui fusè rem istam probat. Decisioni huic communiter assentiuntur Theologi & Canonistæ (*b*), & ipsum quidem Senonense Concilium an. 1528. quod confirmationis administrationem tantùm Abbatibus prohibet, cùm Episcopo speciale non obtulerint privilegium, quòd in eam rem à Sede Apostolica obtinuerint. En verba Concilii (*c*): *Quod si qui sint, qui contendant sibi competere hanc facultatem ex privilegio, volumus, quod cùm primùm fuerint requisiti à suffraganeis nostris, de privilegio fidem facere teneantur.* Quâ in re hoc animadvertit Sylvius (*d*) *ubi manifestum est supponi, quod hujusmodi privilegium dari potuerit.* Omittimus autoritates Sanctorum Ambrosii, Hieronymi & Antonini, à Fagnano relatas (*e*), qui insuper Hostiensem, Innocentium IV., Cajetanum, Dominicum Sotum, Vivaldum, Navarrum, & alios quosdam laudat, qui consensu unanimi nostram tuentur opinionem, tanquam certam.

(*a*) S. Thom. cit. q. 72. art. 3. & ibi Sylvius.
(*b*) Palud. in 4. Richardus, Sylvester. V. *Confirmatio.* Angelus de Clavasio. V. *Gratia.* 2. q. 1. & apud cum Pisancl. la. Dom. Soto, Caprcolus, Cajetanus, Sylvius, & alii.
(*c*) Conc. Senon. an. 1528. c. 58.
(*d*) Sylvius in tit. q. 72. art. 11.
(*e*) Fagnan. in Cap. *Cùm venisset.* 1. de sacra Unctione. n. 2. & seqq.

CASUS V.

Ebrulphus, sexagenarius apprimè novit, se nunquam fuisse confirmatum; nec oblatâ recipiendæ Confirmationis occasione utitur. Peccatne, & quale est ejus peccatum?

Respons.

Asserit Sanctus Thomas (*f*), nullo divino præcepto jubêri Confirmationem; unde qui eam recipere omitteret, *non damnaretur, nisi fortè propter contemptum; sed quia detrimentum perfectionis pateretur.* Nullum quoque est de præsenti Ecclesiasticum præceptum ad id obligans, ut docet Panormitanus (*g*), qui in eo communem Theologorum & Canonistarum sententiam sequitur. Nihilominùs constat, quòd qui recipere nollet, ex tali contemptu fieret reus peccati mortalis, ut indicant allata modò Sancti Thomæ verba.

(*f*) S. Thom. 3. part. sum. q. 72. art. 8. ad 4.
(*g*) Panorm. in Cap. *Quanto.* 4. de consuetud. n. 4.

Diximus nullum esse nunc præceptum Ecclesiasticum obligans ad confirmationem recipiendam; Nam verisimillimum est universam Ecclesiæ consuetudinem recentes à Baptismo confirmandi, tùm obligare ad recipiendam Confirmationem, ut probari potest 1. ex Concilio Laodicæno sub Pontificatu Sancti Sylvestri habito (*h*), quod sic habet: *Quod oportet eos qui illuminantur post Baptisma inungi super Cælesti Chrismate, & esse regni participes.* 2. Ex Concilio Eliberitano (*i*); & expressiùs etiam ex antiquo Canone, in responsione ad secundam difficultatem relato, quem Melchiadi Papæ tribuit Gratianus. Tertullianus quoque (*k*) de hoc usu mentionem facit cum aliis plurimis Authoribus: Sed finitâ hujusmodi consuetudine cum Ecclesiæ persecutionibus, cessat quoque eorum temporum obligatio; quocircà ut propositæ difficultati fiat satis, dicendum, Ebrulphum peccato mortali non subjacêre, quòd confirmationis Sacramentum suscipere omiserit, modò à negligentiâ suâ abfuerit contemptus, neque ex omissione suâ ortum fuerit grave scandalum.

(*h*) Conc. Laod. Can. 48. secundùm Vers. Dionys. exigui.
(*i*) Conc. Eliber. Can. 77.
(*k*) Tertull. de Bapt. c. 7.

Hanc decisionem suppeditat Sylvius (*l*) his verbis: *Neque videtur aliquod generale & absolutum præceptum, sive Divinum, sive Ecclesiasticum, obligans fideles sub peccato mortali; quia tale præceptum non est asserendum sine magno fundamento. In Scriptura autem & traditione nullum invenitur ejusmodi fundamentum: Nam Patres ejus quidem efficaciam & utilitatem explicant; ideoque monent ut suscipiatur, strictæ tamen necessitatis non meminerunt.* Et paulò post: *Hinc beatus Thomas* (*m*).... *dicit Confirmationem solùm esse necessariam ad meliùs esse, & hujus quæstionis articulo 1. ad 3. affirmat posse esse salutem sine Confirmatione; dummodo tamen non prætermittatur ex contemptu Sacramenti.* Denique non sine ratione addit hic Author: *Si autem sciens & volens quis confirmari negligeret, tempore & loco persecutionis, ubi periculum sit, ne fidem abneget, vel eam, ubi opus fuerit, confiteri erubescat, non excusabitur à mortali.* Ejusque rei hanc subjicit rationem: *Tum quia tacitus videbitur esse contemptus: tùm quia tali homini est magna de se præsumptio; & rei salutaris, ad ipsius opem institutæ, negligentia.*

(*l*) Fr. Sylvius. in 3. part. sum. S. Thom. q. 72. art. 8. quæsito unic. & apud cum Scotus & Richard. in 4. dist. 7. Adrian. art. 1. de Confirmat. Catechis. Rom. & Synodus Yprensis.
(*m*) S. Thom. 3. part. q. 65. art. 4.

Inclytus Theologus, regius olim in Sorbona Professor (*n*), in erudito suo, qui post mortem ejus an. 1686. emissus est, Tractatu de Confirmatione, vult, hoc Sacramentum esse necessarium ex præcepto divino, *vel in re, vel in voto*, non solùm tempore persecutionis, sed cùm quis contra fidem graviter tentatur; & ad illud etiam ex præcepto Ecclesiastico tenêri omnes adultos, qui illud commodè possunt accipere; & ita sentit Sanctus Antoninus (*o*) dicens: *Etsi nunquam occurrat confessio persecutionis, tenetur homo semel in vitâ confirmari: & si possit & negligat, licèt Sacramentum aliter non contemnat, peccat mortaliter, & damnatur moriens, nisi confirmetur tunc simpliciter, vel nisi pœniteat & confiteatur de hoc quod in sanitate potuit & neglexit.* Ex hac itaque decisione nostrâ non intendimus Fideles à speciali suscipiendæ Confirmationis curâ averti, cùm in eâ major recipiatur gratiæ copia, quæ baptismalem gratiam auget & perficit; unde omitti non potest ab aliquo, nisi utilissimo ad salutem seipsum privet subsidio; *Et equidem Hugo de Sancto Victore* (*p*), inquit Abely, *dicit omninò periculosum esse, si quem ab hac vitâ migrare contingat, Sacramento Confirmationis minimè suscepto, quod culpabiliter suscipere neglexit.*

(*n*) Jacob. de Ste. Beuve, tract. de Sacram. Confir. disp. 8. art. 2. pag. 335.
(*o*) S. Anton. 3. part. sum. tit. 14. c. 14. §. 1.
(*p*) Hugo Victorinus. lib. 2. de Sacram. part. 7. c. 3. apud Abely de Confirmat. Cap. 3. sect. 4.

CASUS VI.

Asclepius, viginti annos natus, necdum confirmatus, degens in vico quodam, ubi Episcopum modò Confirmationem esse administraturum addiscit, hujus Sacramenti suscipiendi consilium init; cùm sese offerat occasio; sed quamvis peccati mortalis conscius sit, non confitetur, sed actum tantùm contritionis, quantùm potest, perfectum elicit cum proposito non peccandi de cætero, & quamprimùm confitendi: quo facto confirmationem suscipit: Potuitne absque sacrilegio, Confessionem omittens?

Respons.

Verum quidem est, Concilium Aurelianense an. 858. (*q*) aut potiùs Herardum, Turonensem Archiepiscopum, in septuagesimo quinto è suis Capitularibus, quod refert Gratianus in Decreto, constituisse, *ut jejuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis, ut moneantur confessionem facere priùs, ut mundi donum Sancti Spiritûs valeant accipere.* Sed absolutum verbis illis non continetur præceptum: quare, ut absque peccato Confirmationem potest quis recipere, quod etiam nunc vulgò fit, licèt non jejunus; sic potest absque sacrilegio, licèt conscius peccati mortalis, modò contritionis perfectæ actum eliciat, adjuncto proposito non peccandi de cætero, & quamprimùm, ubi commodè poterit, confitendi. Ita Cabassutius (*r*): *Ille sufficienter est dispositus*, inquit, *qui nullius est sibi conscius mortalis culpæ: atque ubi conscius esset mortalis culpæ, sufficere potest, si conteratur;* eujus quidem rei hanc subjicit rationem: *Quia de solâ perceptione venerabilis Eucharistiæ præcipitur* ex Concilio Tridentino (*s*), *confessionem præmitti.*

(*q*) Conc. Aurelianense. aut potiùs Herardus Turon. in Can. *Ut jejunii.* 6. de consecrat. dist. 5.
(*r*) Cabassutius juris can. theor. & prax. l. 3. c. 3. n. 2.
(*s*) Conc. Trid. Sess. 13. c. 7.

Sylvius

(a) Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 72. art. 7.

Sylvius (*a*) eodem modo sentit, qui, postquam asseruit, conveniens esse, ut qui conscius est mortalis peccati ad confirmationem suscipiendam præmissâ confessione se præparet, ut suadent secundum Concilium Provinciale Cameracense, & Synodi Attrebatensis, Audomoropolitana & Yprensis; subdit posteà: *Quia tamen*, inquit, *non est generale aliquod hujus rei præceptum: quin potiùs de solâ Eucharistiâ dixit Apostolus*: Probet seipsum homo; *ideò reum mortalis culpæ non existimo illum, qui non confessus de mortali, confirmatur, modò per veram pœnitentiam convertatur ad Deum, & de peccatis doleat, cum proposito non ampliùs peccandi.* Tùm opinionem suam ex Pontificali Romano confirmat juxta hæc ejus verba: *Adulti deberent priùs peccata confiteri, & posteà confirmari; vel saltem peccata quæ admiserunt doleant.* Fatemur tamen usum contrarium nunc in Ecclesiâ accuratè obtinêre, à quo dispensare laudabiliter tantùm potest urgens necessitas.

CASUS VII.

JULIANUS, in peccato mortali existens, ejusque inscius, Confirmationis Sacramentum recepit, non elicito priùs contritionis perfectæ actu. Nunquid Sacramenti effectum, peccatique sui remissionem accepit?

RESPONS.

Difficultati huic respondet Sanctus Thomas dicens, quòd, quamvis accipi non possit donum Spiritûs Sancti, quod est effectus Confirmationis, cùm quis est in peccato mortali, nec de eo perfectæ saltem contritionis actum non elicit; tamen existimandum, quòd cùm Sacramentum illud quis suscipit in bona fide, nec cogitans de peccato suo mortali, in quo reipsâ existit; ejus effectus recipitur cum remissione hujusce peccati, licèt imperfectam tantùm contritionem habeat. En verba Doctoris Angelici (*b*): *Si aliquis adultus in peccato existens, cujus conscientiam non habet; vel si etiam non perfectè contritus accedat; dummodò non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc Sacramento consequitur remissionem peccatorum.*

(b) S. Thom. 3. part. Sum. q. 72. art. 7. ad 2.

CONJURATIO.

CONJURATIONIS terminus secundùm duplicem sumitur sensum, de quo in hoc titulo verba facimus.

1. Sumitur pro multorum conspiratione, qui simul consilium inierunt, aliquod malum perpetrandi, aut publicæ authoritati resistendi. *Conjuratio*, inquit Cajetanus (*c*), *quæ & conspiratio dicitur, quâ plures, fide sibi invicem præstitâ, conveniunt ad malum aliquod patrandum, vel ad se tuendum, contra publicam potestatem.* Eandem definitionem affert Bartholomæus Fumus (*d*).

(c) Cajet. in Sum. v. Conjuratio.

(d) Bartholom. Fumus v. Conjuratio.

2. Conjurationis nomine hîc intelligitur adjuratio Dæmonis, quâ authoritate divini numinis, aut reverentiâ Sacris Reliquiis, aut alicui rei sacræ debitâ, quidquam facere aut declarare jubetur.

Peccatum est gravissimum, si quis per modum precum & inductionis ejusmodi conjuratione utatur, ut vanitati suæ atque curiositati satisfaciat, aut aliquid per eum obtineat: quia Conjuratio quandam semper cum eo societatem necessario includit, quæ semper est nefanda; quam rationem affert Sanctus Thomas his verbis (*e*): *Quia ille modus adjurandi videtur ad quandam benevolentiam, vel amicitiam, pertinêre, quâ non licet ad Dæmones uti.*

(e) S. Thom. 2. 2. q. 90. art. 2. in corp.

Quod pertinet ad Conjurationem, quæ adhibêtur ad expellendum malignum spiritum, tanquam Dei hominumque inimicum, vel ut non nobis, vel ut proximo nostro non noceat; ea non est peccatum, juxta hæc Domini verba (*f*): *In nomine meo Dæmonia ejicient*, neque etiam cùm adhibetur, imperando ipsi, ut quædam declaret, quorum ut illis est notitia, & eò tantùm confert, ut clariùs dignoscatur, nùm ipse energumenorum ore loquatur. Vide *Exorcisare*.

(f) Marc. 16. 17.

CASUS PRIMUS.

AMPHIANUS, Dæmonem adjuravit, ut addisceret aliquid, quod suâ permagni referebat cognoscere. Nùm in eo mortaliter peccavit?

RESPONS.

Dubium non est, Amphianum peccasse mortaliter in casu proposito: quod hoc modo probat Sanctus Thomas (*g*): *Possumus ergo*, inquit Angelicus Doctor, *Dæmones adjurando per virtutem divini nominis, tanquam inimicos repellere, ne nobis noceant spiritualiter, vel corporaliter.... non tamen licitum est eos adjurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum, quia hoc pertineret ad aliquam societatem cum ipsis habendam; nisi fortè ex speciali instinctu, vel revelatione divinâ aliqui Sancti ad aliquos effectus Dæmonum operatione utantur; sicut legitur de Beato Jacobo, qui per Dæmonem fecit Hermogenem ad se adduci.*

(g) S Thom. 2. 2. q. 90. art. 2. in corp.

CASUS II.

BOSO, ASLARDUS, aliique permulti militiæ ductores aut in urbe Præsidiarii milites, quibus notum fuit Gubernatorem constituisse, quosdam inter se carceri mandare velle ob rixam in urbe exortam, in quâ civis occisus fuerat, alter verò graviter læsus; in eum unanimi consensu conspirârunt, seque mutuò defendere constituerunt, si in se manus conjici jubêret. Nùm dici potest, eos mortaliter peccasse, si consilium illud ad mortem aut carcerem devitandum susceperint?

RESP.

RESPONS.

Certum est principium inferiori reo nunquam licere, ut vi apertâ in legitimum Superiorem suum apertè rebellet, cùm destinatam sibi à Superiore illo pœnam reus ipse mereatur: ut patet ex his Apostoli verbis (a): *Non est potestas nisi à Deo, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Ex quibus ultimis verbis constat peccatum esse mortale. Hinc sequitur, Bosonem Aslardum cæterosque conjuratos peccasse mortaliter, eorumque crimen gravius esse futurum, si illud perficere suscipiant; cùm illud exequi nequeant absque rebellione capitali.

(a) Rom. XIII. 1. & 2.

Congruit hæc decisio cum doctrinâ Cajetani his verbis contenta (b): *Conjuratio, quæ & conspiratio dicitur, quâ plures, fide sibi invicem præstitâ, conveniunt ad malum aliquod patrandum, vel ad se tuendum contra publicam potestatem, vel ad non parendum in aliquo; communiter est peccatum mortale & scandalosum: quia communiter est contra bonum publicum, vel alicujus privati.*

(b) Cajetan. in sum. v. *Conjuratio.*

Concilio Calcedonensi congruit hæc sententia, cujus hæc sunt verba (c). *Conjurationum & conspirationum crimen.... publicis etiam Legibus certum est penitùs inhiberi*: Et verbis istis Canonis Calixto I. attributi (d), qui ad Episcopos Galliæ de Conjuratione quâdam scribens, affirmat omnem Conjurationem esse crimen: *Cujus.... astutiâ non solùm inter Christianos abominabilis est; sed etiam inter Ethnicos, & ab exteris Legibus prohibita; & idcircò hujus criminis reos non solùm Ecclesiasticæ, sed etiam sæculi damnant Leges, & non solùm conspirantes; sed etiam consentientes eis.* Hinc in judiciis tanquam accusatores aut testes non admittuntur hujusmodi homines, velut infames (e).

(c) Concil. Calced. c. 18. in Can. *Conjurationum* 21. 11. q. 2.

(d) Calixt. I. in Can. *Conspirationum.* 22. 11. q. 9. Idem Calixtus I. in Can. *Conspiratores.* 5. 3. q. 4.

(e) Innoc. III. in Can. *Licèt.* 32. de Simoniâ.

CONSANGUINITAS.

Vide IMPEDIMENTUM *Cognationis naturalis.*

CONSCIENTIA.

CONSCIENTIAM sic definiunt Theologi (f): *Conscientia est intellectûs actuale judicium, dictans particulare agibile esse faciendum, quia bonum; vel fugiendum, quia malum.* Est lumen quoddam internum rei faciendæ bonitatem aut fugiendæ malitiam ostendens, seu lumen illud rationi ac Legi sit conforme, seu nos decipiat, hoc est, judicium illud sit verum vel falsum.

(f) Polman. part. 1. 2. n. 351.

Duplex statim distinguenda est Conscientia, scilicet, bona, hoc est, vera, quâ inducimur ad faciendum id quod est conforme præcepto; & falsa, seu erronea, quæ nos inducit ad faciendum id, quod præcepto prohibetur, suadendo nobis, illud non esse vetitum.

Conscientia erronea, quâ fit aliquid, quod existimatur malum, licèt in seipso bonum sit, non excusat à peccato; quia error, quo quis judicat, aliquid mortale esse, quod revera non est, ab ea re abstinendi sub reatu mortalis peccati, obligationem inducit: quocirca nunquam excusat Conscientia erronea, si sit sufficienter, hoc est, directè vel indirectè voluntaria, uti fusiùs posteà dicemus: *Regulæ morum sunt Lex & Conscientia; adeò ut quæ contra Legem, vel Conscientiam fiunt, peccata sint.* Sed cùm ex errore penitùs involuntario agimus, tùm nullum est peccatum: ita ut ex ignorantiâ invincibili, qualem exponemus, is, qui contrariam peragit actionem, non sit reus peccati.

Tertia est Conscientiæ species, quam *probabilem* Theologi appellant, & quæ est interior convictio, quam parit moralis certitudo de bonitate actionis, quæ nititur rationibus probabilibus, quæ nos inducunt ad hanc actionem, potiùs quàm ad contrariam, & quæ nobis suadent, Conscientiam nostram non esse erroneam. *Probabilia autem dicuntur*, inquit Sanctus Thomas, *quæ videntur omnibus, vel sapientibus, aut omnibus, vel præcipuis, & maximè notis* (g).

(g) S. Thom. Opusc. 39. *de Fallaciis.* c. 2. tit. 17. fol. 221.

Duplex alia etiam distingui potest Conscientia, scilicet dubia, & scrupulosa.

Conscientia dubia probabili in eo opponitur, quod probabilis sufficientes habeat rationes ad judicandum interiùs de bonitate actionis, & quòd quis non erret; cùm dubia Conscientia non clarè judicet, & paribus utrinque inducatur rationum momentis contrariis, unde eligere non potest, nec judicare, quæ aliæ aliis prævaleant.

Conscientia itaque propriè dubia est, cùm ob æqualitatem motivorum non magis inclinatur intellectus in unam partem contradictionis, quàm in aliam: *Intellectus noster*, inquit Sanctus Thomas (h), *respectu partium contradictionis se habet diversimodè: quandoque enim non magis inclinatur ad unum, quàm ad aliud propter apparentem æqualitatem eorum quæ movent ad utramque partem: & ista est dubitantis dispositio.*

(h) Idem S. Thomas q. 14. de *Veritate.* a. 1. in corp.

Quando talis est conscientia, tutior ad salutem pars est eligenda juxta istam Glossæ regulam (i): *Tutius in dubio declarant jura sequendum*; quam adstruunt multæ Decretales

(i) Clem. III. in Can. *Ad audientiam.* 12. de homicidio. lib. 5. tit. 12. l. 5. tit. 12. Innocent. III. in Can. *Illud.* 5. §. *Licet.* de Clerico excommunicato &c. lib. 1. tit. 27.

les ad marginem indicatæ, & quæ doctrinæ Sancti Augustini consentanea est (a) & si pars tutior forsàn dignosci nequeat, id sequendum quod regulis Ecclesiæ magis conforme videtur, inconsultis propriis rebus vel propensionibus: si denique non cesset dubium, consulendi sunt viri prudentes & præsertim superiores.

(a) S. Aug. lib. 1. de Bapt. contra Donatistas. c. 3. seu n. 4.

Conscientia denique scrupulosa ea est, quâ quis ob validas satis rationes & evidentes sibi persuadet, se posse agere sine peccato, sed timet ob debiles rationes, ne peccet agendo: *Scrupulus*, inquit Sanctus Antoninus (b), *est vacillatio quædam consurgens cum formidine ex aliquibus conjecturis debilibus & incertis.* Ut autem plena habeatur hac de re notitia, consule titulum *scrupulus* & sequentes decisiones. †

(b) S. Anton. 1. part. tit. 3. c. 10. §. 9.

† Gravibus & difficilibus de Conscientia probabili & dubia quæstionibus Theologastri complures abusi sunt; nec mirum; suas enim laxitates colore aliquo oblinire volebant. Nec mirum est, inquam, de Conscientia probabili & dubia Sanctorum Patrum & antiquorum Doctorum sententiæ non astipulatos fuisse Doctores recentiores, juxta quos *tota Theologia Moralis nova est*, qui eò feliciorem jactitant Ecclesiam, quòd suis Commentis viam quam Christus arctam fecerat, latiorem reddiderint, magnamque hominum catervam ad Cœlum securo & recto tramite perducant, qui alioqui viæ asperitate deterriti ne pedem quidem in ea figere ausi miserè periissent. Novos Dogmatistas sanam doctrinam non sustinentes audire refugiamus, & Magistrorum prurientium auribus, peccatorisque cupiditatibus veluti lenocinantium placita aversemur; aversemur & hanc propositionem quam Academia Parisiensis an. 1665. & Clerus Gallicanus an. 1700. ut falsam, scandalosam, Sanctis Patribus, & antiquis Doctoribus contumeliosam, & in praxi perniciosam damnarunt.: *Doctrina Morum magis à Junioribus petenda est.* Non interrogemus novos Casuistas, sed interrogemus Patres nostros, & annuntiabunt nobis, majores nostros, & dicent nobis quid ipsi annuntiare, & dicere debeamus. *Nihil ultra liceat novitati, quia nihil addi convenit vetustati*, inquit Sixtus III. *Id teneamus*, ut ait Vincentius Lirinensis, *quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est.* Depositum custodiamus; *depositum custodi*, clamat S. Paulus, *id est*, ut idem explicat Vinc. Lir. *quod tibi creditum est, non quod à te inventum, quod accepisti, non quod excogitasti, rem non ingenii, sed doctrinæ*, non usurpationis privatæ, sed publicæ *traditionis, rem . . . in qua non author debes esse, sed custos, non institutor, sed sectator, non ducens, sed sequens . . . intelligatur, te exponente, illustrius quod antea obscurius credebatur, per te posteritas intellectum gratuletur quod ante vetustas venerabatur, eadem tamen quæ didicisti doce, ut cùm dicas novè non dicas nova. De vita prophanas vocum novitates, non dixit antiquitates, non dixit vetustates, imò planè quod è contrario sequeretur ostendit; nam si vitanda est novitas, tenenda est antiquitas, & si prophana est novitas, sacrata est vetustas.* Equidem *fas est*, inquit idem Vinc. Lir. *ut prisca illa cælestis philosophiæ dogmata processu temporis . . . limentur, poliantur, sed nefas est, ut commutentur, nefas est ut detruncentur, & mutilentur. Accipiant, licet, evidentiam, lucem, distinctionem, sed retineant, necesse est, plenitudinem, integritatem, proprietatem.* Nemo igitur ad putidas probabilismi cisternas os admoveat, ex quibus pestiferum venenum eo fortasse incautiùs quo suaviùs obbiberet. Absit equidem ut per strictiorem & duriorem doctrinam jugum Christi quod suave est, grave faciamus; sed etiam absit, ut per laxiores assertiones consuamus pulvillos sub omni cubito manûs, & faciamus cervicalia sub capite ad capiendas animas; absit, ut dum humanæ infirmitati consulimus, aliquid legis divinæ rectitudini detrahamus. Si sacra morum dogmata ex Theologorum opinandi libidine penderent, si certissimas Christianæ Ethicæ regulas ad fissam ingenii sui incudem revocare, easque instar ceræ in omnem gyrare partem quisque posset, heu quot calamitates in universa Ecclesia grassarentur! quot aberrationes, quot opinionum portenta, quot monstra novitatum cerneremus! Pestiferi præsumptionis temeritatisque fœtus in totidem verissimas morum regulas erigerentur, Sanctorum Patrum authoritas huc usque tantâ veneratione auscultata flocci fieret, frustulatim concisa rueret antiquitas. *Si novitia veteribus*, inquit Vinc. Lir. *extranea domesticis, & prophana sacratis admisceri cœperint . . . necesse est ut nihil posthac apud Ecclesiam intactum, nihil illibatum, nihil integrum, nihil immaculatum, sed sit ibidem deinceps impiorum ac turpium errorum lupanar, ubi erat antè castæ, & incorruptæ sacrarium veritatis.* Caveamus igitur ne antiquata venerabili antiquitate, spretis Sanctorum Patrum, veterumque Doctorum sententiis novas & hoc ipso falsitatis notam præ se ferentes quas crudeliter misericordes quidam tradidère morum regulas sequamur; è contra quando agitur *de salutis negotio*, ut monet Clerus Gallicanus, *ubi æqualia utrinque animo sese offerunt rationum momenta, sequamur id quod tutius, sive quod est eo in casu unicè tutum, dicente Scriptura: Qui amat periculum, in illo peribit.* Hanc nobis præscribamus regulam quam idem Clerus Gallicanus solam veram, & tutam esse Herculeis probat argumentis, scilicet, *ut in rebus Theologicis ad fidei & morum dogmata spectantibus, Theologos quidem etiam modernos audiamus, si tamen consonas SS. Patribus tradant sententias; deinde ut si ab eis recedant, harum opinionum inhibeatur cursus, nedum earum aliqua ratio habeatur, aut ulla eis tribuatur authoritas.*

CASUS PRIMUS.

Protogenes, ex conscientia erroneâ convictus, non urgêre sub reatu mortalis peccati præceptum de audiendo sacro festis diebus, etiam si quis commodè possit, huic sæpè deest officio. Num potest excusari à peccato mortali ob conscientiam suam erroneam?

Respons.

Certum est, à peccato mortali excusari non posse Protogenem in casu proposito, si conscientiæ suæ error sit quâcumque ratione voluntarius hoc est, si directè, vel indirectè sit voluntarius, ut infrà dicetur. Certum quippè est posse peccari per ignorantiam non solùm aliquid faciendo contra propriam conscientiam, sed etiam faciendo contra præceptum imperans vel prohibens. Id ipsum ineluctabiliter probat Sanctus Bernardus contra Doctorem quemdam qui contrarium sentiebat: *Veritatis testimoniis paucis & manifestis*, inquit mellifluus Doctor (c), *manifestum mendacium confutetur. Is forsitan, qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantiis deprecatur, sed potiùs Prophetam irrideat deprecantem & dicentem*: Delicta juventutis meæ & ignorantias meat ne memineris (d). 2. *Forsitan & reprehendet Deum, exigentem pro peccato ignorantiæ satisfactionem* (e). 3. *Si ignorantia nunquam peccatum est*, subjungit idem Sanctus, *cur dictum est in Epistolâ ad Hæbræos: quia in secundo Tabernaculo semel Pontifex in anno solus intraret, non sine sanguine, quem offerret pro sui & populi ignorantiâ? Si peccatum ignorantiæ nullum est; non ergo peccavit Saulus, quod persecutus est Ecclesiam Dei, quoniam quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate: benè ergo faciebat, quòd erat blasphemus & persecutor & contumeliosus; quòd erat spirans minarum & cædis in Discipulo, Domini, in hoc ipso quippè abundantiùs æmulator existens paternarum suarum Traditionum. Non ergo debuit dicere*: Misericordiam consecutus sum; *sed mercedem recepi, quippè quem ignorantia à peccato reddebat immunem. Insuper & æmulatio remunerabilem indicabat. 4. Si, inquam, ignorantiâ nunquam peccatur; quid ergo causamur adversùs occisores Apostolorum; quoniam quidem non solùm malum esse nescierunt, interficere illos: sed insuper quoque, id faciendo, arbitrati sunt, obsequium se præstare Deo? 5. Sed & frustra in cruce Salvator pro suis orabat crucifixoribus, quippè nescientibus, ipso teste, quid facerent, & ita nequaquam pecca*-

(c) S. Bernard. tract. ad Hugonem Victorinum de Bapt. n. 16. seu c. 4. de qq. propos.

(d) Psalm. 14. 7.

(e) Levit. 42. & seqq.

cantibus? Numquid non ex his apparet, in quantis jaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari posse interdum per ignorantiam?

Integrum testimonium, licèt fusè productum attulimus, 1. Quia in eo argumenta includit Sanctus Doctor validissima, ad probandum peccari posse ex ignorantiâ, quando sufficienter est voluntaria in eo, qui illicitum facit. 2. Quia ex eodem testimonio solvi possunt plures aliæ difficultates, huic, quam proposuimus, haud absimiles.

Dicimus: *Quando ignorantia sufficienter est voluntaria in eo, qui illicitum facit*: in eo namque solo casu reperitur peccatum erroneam sequendo conscientiam: Atqui error sufficienter voluntarius censetur ex Sancto Thoma duplici modo (*a*): *Consequenter autem*, inquit Angelicus Doctor; *se habet ignorantia ad voluntatem, in quantùm ipsa ignorantia est voluntaria: & hoc contingit dupliciter... Uno modo, quia actus voluntatis fertur in ignorantiam, sicut cùm aliquis ignorare vult, vel ut excusationem peccati habeat, vel ut non retrahatur à peccando.... & hæc dicitur ignorantia affectata: alio modo dicitur ignorantia voluntaria ejus quod quis potest scire & debet; sic enim, non agere & non velle, voluntarium dicitur.*

(*a*) S. Th. 1. 2. q. 6. art. 8. in corp.

Sed quando ignorantia est omninò involuntaria, tùm excusat à peccato; quod fit 1. cùm quis omninò scire non potuit, actionem adversari legi. 2. Cùm id quis scire non tenetur. *Si verò sit talis ignorantia*, addit Sanctus Thomas (*b*), *quæ omninò sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur: talis ignorantia omninò excusat à peccato.* Ut autem dignoscatur, quandonam ignorantia est invincibilis, nec-ne; duplex ejus est distinguenda species: altera juris, altera facti. Ignorantia juris ea est, quâ lex ignoratur: V. g. quando quis ignorat, se ex præcepto Ecclesiæ tenêri ad audiendum sacrum festis diebus; de quâ ignorantiæ specie in casu proposito agitur; Ignorantia facti ea est, quâ cognito quidem præcepto; nescitur, an talis actio sit ipsi contraria; V. g. cùm quis omittit adesse Sacro, ignorans diem festum agi eo in loco, in quo pro hac die commoratur. Prior ignorantia plerumque à peccato non excusat, quia legem scire tenemur: è contrà ignorantia facti sæpè invincibilis esse potest; unde cùm factum ignoratur absque culpâ nostrâ, ista ignorantia excusat à peccato; atque in hoc sensu à Bonifacio VIII. dicitur (*c*): *Ignorantia facti, non juris excusat.*

(*b*) Idem. 1. 2. q. 76. art. 3. in corp.

(*c*) Bonifac. VIII. in reg. 13. de regulis juris in 6.

Ut autem omninò elucidetur præsens argumentum sciendum, duplex esse genus juris. Primum est jus naturale, alterum est jus positivum, quod est vel divinum vel humanum. Jus naturale, secundùm Divum Thomam (*d*) est: *Lumen rationis naturalis, quo discernimus quid sit bonum & quid sit malum; quod pertinet ad naturalem legem, nihil aliud sit quàm impressio divini luminis in nobis. Unde patet quod lex naturalis nihil aliud est quàm participatio legis æternæ in rationali creaturâ.* Hæc sunt verba Divi Thomæ.

(*d*) S. Th. 1. 2. q. 91. art. 2. in corp.

Ignorantia autem juris illius potest quidem minuere peccatum, ut docet Sanctus Augustinus, sed cùm sit vincibilis, neminem excusat, qui ratione utatur. Talis est ignorantia præceptorum Decalogi, quandoquidem omnia ad jus naturale pertineant. Unde species illa ignorantiæ nunquam est invincibilis, sed semper est culpabilis. *Ignorantia juris naturalis omnibus adultis damnabilis est* (*e*): hoc est, perniciosa & damnum afferens; quia in se ipso eam semper homo luminis copiam habet, quâ generalia legis naturalis principia, Decalogi præcepta & conclusiones, quæ ab is immediatè saltem eliciuntur, dignoscere valeat; & si fortè non noverit, id ex eo procedit, quòd non requisitam ad ea cognoscenda curam adhibeat, ut docet Doctor Angelicus (*f*). In his itaque rebus, non sufficit, ut sit quis conscientiæ dictamen sequatur, ut à peccato immunis; quoties enim in legem naturalem agitur, toties peccatur, nisi fortè de remotissimis hujusce legis conclusionibus agatur, de quibus nimirum habêri potest ignorantia invincibilis.

(*e*) Gratian. Notandum ad can. Turbatur fin. 1. q. 4.

(*f*) S. Th. 1. 2. q. 94. art. 6. in corp.

Quod pertinet ad jus positivum divinum vel humanum; hanc sequi necesse est regulam, quam his verbis astruit Sanctus Thomas (*g*): *Si igitur ratio, vel conscientia erret errore voluntario, vel directè, vel propter negligentiam, quia est error circa id quod quis scire tenetur; tunc talis error rationis, vel conscientiæ, non excusat, quin voluntas concordans rationi, vel conscientiæ sic erranti, sit mala. Si autem sit error qui causat involuntarium proveniens ex ignorantiâ alicujus circumstantiæ absque omni negligentiâ, tunc talis error rationis vel conscientiæ excusat, ut voluntas concordans rationi erranti, non sit mala.*

(*g*) Idem 1. 2. q. 19. art. 6. in corp.

Hæc sunt, quæ certissima afferri possunt hac de re, quam fusè exponere opportunum duximus, ut sancti Thomæ principiis inhærendo, cæteræ; quæ de eâ fieri possunt, difficultates, solvi queant, & in casu proposita resolvi: nam si Protogenis ignorantia circa præceptum, quo ad audiendum sacrum dominicis festisque diebus tenemur fideles, sit voluntaria, directè, aut solùm indirectè; certum est, quòd, ut ab initio diximus, ipsius conscientia erronea non cum excusat à peccato (sed cùm præceptu illud ad jus positivum humanum pertineat, à peccato sit immunis illud non adimplendo, si ipsius ignorantia sit penitus involuntaria (*h*): quod non verisimile est.

(*h*) De Gener. Theol. mor. t. 1 tract. 1. c. 2. Item 6. &c.

CASUS II.

ILDEFONSUS; cognoscens, Jacobum, familiarem suum, excommunicatum publicè fuisse denuntiatum, invito conscientiæ suæ dictamine, quo existimat, sibi non licêre, ut cum eo sine mortali peccato communicet, & etiam in excommunicationem incurrat, ipsum tamen hospitio excipiens, domi suæ abditum retinet ut ipsum à mortis periculo liberet, quod ipsi minatur inimicus. Peccat-ne in hac hypothesi, charitatis Christianæ præceptum adimplendo?

RESPONS.

Certum est, in casu proposito Ildefonsum peccare, quandoquidem contra propriam agit conscientiam. Ratio, est, quia, ut ait Apostolus (*i*), *Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est*, hoc est, *Omne quod contra conscientiam fit, ædificat ad gehennam*, ut loquitur Gratianus (*k*), hæc Apostoli verba exponens, quæ ex Innocentio III. in unâ ex suis Decretalibus ad eundem sensum redeunt (*l*). Idem quoque asserit antiquus Author, qui Sancti Pauli Epistolas commentariis illustravit, & cujus opus Sancti Ambrosii libris inseritur, dicens (*m*) *Omne quod fit etsi in se & de se sit bonum: si tamen non sit ex fide, id est, & contra conscientiam, ut scilicet credamus esse malum, peccatum est.*

(*i*) Rom. 14. 21.

(*k*) Gratian. §. Ex his. ad can. Omnes. 14. 28. q. 1.

(*l*) Innoc. III. in cap. Per tuas. 35. de Simonia &c. l. 5. tit. 3.

(*m*) Ambrosiaster in hæc verba *Omne quod non est ex fide* &c.

Ad cujus rei confirmationem satis erit, si quid conscientiæ nomine intelligatur, accuratè perpendamus. *Hugo*, inquit Sanctus Antoninus (*n*), *libro 2. de animâ* definiens eam, sic ait: *Conscientia est cordis scientia.* Hoc est, est lumen interius, quo quisque dijudicat, quid sibi faciendum sit, vel omittendum, ut vitetur peccatum: *Dicitur enim conscientia testificari*.. inquit Sanctus Thomas (*o*)... *Secundùm quod per nostram conscientiam judicamus aliquid esse faciendum, vel non faciendum. Si ergo aliquid*, inquit etiam

(*n*) S. Anton. 1. part. Sum. Theol. tit. 3. c. 10. §. 1.

(*o*) S. Th. 1. part. q. 79. art. 13. in corp.

(a) Idem quodlib. 4. art. 26. in corp.

etiam alibi Angelicus Doctor (a), *quod secundùm se non est contra Legem Dei, ut levare festucam de terrâ, vel jurare, apprehendatur, errante conscientia, ut contra Legem Dei existens, & sic voluntas in ipsum feratur; manifestum est quod voluntas fertur per se loquendo & formaliter in id quod est contra Legem Dei: materialiter autem in id quod non est contra Legem Dei: & ideò necesse est, quòd sit ibi peccatum; & ideò dicendum est, quòd omnis conscientia, sive recta, sive erronea, sive in per se malis, sive in indifferentibus, est obligatoria, ita quod qui contra conscientiam facit, peccat.* Idem quoque alio in loco docet Sanctus Doctor, luculentum hujus afferens posteà exemplum dùm sic dicit (b): *Ex quo aliquid proponitur à ratione, ut malum; voluntas dum in illud fertur, accipit rationem mali. Hoc autem conting it non solùm in indifferentibus, sed etiam in per se bonis, vel malis: non solùm enim id quod est indifferens potest accipere rationem boni vel mali per accidens; sed etiam id quod est bonum, potest accipere rationem mali; vel illud quod est malum, rationem boni, propter apprehensionem rationis. Putà..... Credere in Christum est per se bonum est necessarium ad salutem; sed voluntas non fertur in hoc, nisi secundùm quod à ratione proponitur. Unde si à ratione proponatur ut malum, voluntas in hoc ut malum, non quia illud sit malum secundùm se, sed quia est malum per accidens ex apprehensione rationis.*

(b) Idem. 1. 2. q. 19. art. 5. in corp.

Vide. { CONFESSIO. IGNORANTIA. DUBIUM. OPINIO PROBABILIS. SCRUPULUS. }

CONSECRARE.

CONSECRARE terminus est universus, qui multos habet sensus, quique significat, rem ex profanâ Sacram efficere, aut eam benedicere simpliciter: Latinè etiam alio modo dicitur, *dicare*, *dedicare*, *sacrare*, *inaugurare*, *consecrare*: v. g. dicitur: consecrare Ecclesiam; Sanctum Chrisma, Calicem aut Altare.

Tropicè etiam dicitur, consecrare aliquid immortalitati, aut alicujus memoriæ, ut fiat immortalis.

Juxta illas acceptiones hîc non usurpatur vox illa, sed sumitur solum ad significandam actionem quâ Sacerdos in Sacrificio Missæ, vi verborum Christi, quæ profert in ejus nomine, panem & vinum in Corpus & Sanguinem ejusdem Salvatoris immutat.

Soli Sacerdoti concessa est hæc potestas. Panis autem, in quo fieri debet consecratio juxta usum Ecclesiæ Latinæ, debet esse azymus, hoc est, absque fermento confectus: alioquin mortaliter peccaret Sacerdos; licèt consecratio in pane fermentato foret valida.

Panis ex farinâ triticea & aquâ naturali simul permixtis necessariò fingi debet, ut vinum debet esse naturale; aliter invalida foret consecratio.

Verba, quæ Sacerdos ad consecrationem panis & vini debet usurpare in Canone Missæ notantur: sed non omnia sunt essentialia, ut ostendemus in responsione ad casum *Sophronius* 12. hujusce tituli.

Græci tamen contendunt versionem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi non produci vi verborum, quæ proferunt Latini Sacerdotes, sed oratione quæ sequitur, & quâ Spiritus Sanctus invocatur: eorumque opinionem in nullo Concilio eâ de re damnavit Ecclesia.

Sacerdos absque gravi peccato speciem unam seorsim ab aliâ consecrare nequit.

Quilibet Sacerdos, seu suspensus, interdictus, aut excommunicatus etiam denuntiatus, validè consecrare potest, licèt non sine gravissimo sacrilegio.

Hæ sunt potissimùm regulæ, quas in hac materia sequi necesse est, & quas solutione sequentium difficultatum elucidabimus.

CASUS PRIMUS.

CAROLUS, rusticæ Parœciæ Curatus, cùm vesperè in vigilia Paschatis panes triticeos ad consecrationem omninò habère non posset, sibique tantùm suppeteret farina ex secali & hordeo confecta ad parandos panes, ut crastinâ die celebraret, suosque Parœcianos communicaret, potestne uti eâ farina in necessitate adeò urgente, & si eâ uteretur an consecratio hujusmodi panis foret valida?

RESPONS.

Non illicitè solùm mortaliter peccando, sed invalidè etiam consecraret ille Parochus cum alio pane, quàm triticeo. Id ipsum evincit authoritas Sancti Thomæ, qui propositam sibi similem difficultatem his verbis resolvit (c): *Generans generat sibi simile in specie*, inquit, *fit tamen aliqua dissimilitudo generantis ad genitum, quantùm ad accidentia, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generativæ: & ideò si quæ frumenta sunt, quæ ex semine tritici generari possunt (sicut ex grano tritici seminato in malis terris nascitur siligo) de tali frumento panis confectus potest esse materia hujus Sacramenti: quod tamen non videtur habere locum, neque in hordeo, neque in speltâ, neque etiam in farre, quod inter omnia est grano tritici similius..... Unde ex talibus frumentis, quæ nullo modo possunt ex semine tritici generari, non potest confici panis, qui sit debita materia hujus Sacramenti.*

(c) S. Thom. 3. part. Sum. q. 74. art. 3. ad 2.

Hæc nimirum decisionis istius afferri potest ratio; quia validè fieri nequit consecratio, nisi eandem, quâ Christus ipse usus est, adhibendo materiam, panem videlicet triticeum, ut omnes fatentur. Huc accedit universalis Ecclesiæ totius Græcæ & Latinæ consuetudo, cujus inclytum suppeditat Exemplum, ipsum Concilium Oecumenicum Calcedonense an. 451. habitum, in quo Ischyrion, Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus Sancto Leoni & Concilio in Dioscorum Episcopum

copum suum libellum supplicem dedit, his refertum querelis (a): *Tanta autem contra omnes.....perpetrare ausus est* (Dioscorus) inquit hic Diaconus, *ut etiam & frumentum, quod à piissimis nostris Imperatoribus Ecclesiæ Lybiæ propter ariditatem illius Provinciæ; & quia ibi omninò triticum non nascitur, præstitum est, imprimis quidem ut incruenta ex ipso hostia offeratur; deinde, ut & peregrini, nec non etiam & provinciales pauperes aliquod mereantur solatium, non permitteret suscipere Sanctissimos Episcopos illius Provinciæ, sed adæraret,* (hoc est, pretium ipse imponeret) *& coëmeret memoratum frumentum largissimis pecuniis; ipsum verò in tempore famis gravissimis æstimationibus venundaret, & ex hoc neque terribile & incruentum sacrificium celebratum est; neque, ut dixi, peregrini, aut provinciales hoc solatio fruiti sunt.* Quid hoc exemplo firmius aut efficacius ad probandum horum temporum Episcopis fuisse persuasum, panem triticeum unicam esse consecrationis Eucharisticæ essentialem materiam, cùm aliter aliam panis speciem ad sacrificium offerendum adhibuissent. Hinc Florentinum Concilium an. 1438. aut potiùs Decretum unionis Eugenii IV. verbis expressis designat, panem ex farinâ triticeâ conficiendum esse (b): *Tertium est Eucharistiæ sacramentum, cujus materia est panis triticeus.* Quod jam multò antè decreverat Concilium Carthaginense an. 397. (c), cui addi possunt multa Scripturæ testimonia, quæ ad mentem Patrum ac præcipuè Sancti Hieronymi de hac materiâ sunt intelligenda (d), qualia sunt hæc (e): *Erit frumentum in terra*: ut fert Hæbraïca lectio פסה *Pissah frumentum*, & non *firmamentum*, ut in Vulgata legitur. (f) *Cibavit eos ex adipe frumenti* (g). *A fructu frumenti, vini & olei multiplicati sunt.* (h) *Vivent tritico & germinabunt quasi vinea.* (i) *Quid enim bonum ejus est..... nisi frumentum electorum.* Sapienter itaque & justâ de causâ ex operibus Cajetani, tùm cùm Romæ edita sunt, locum illum delêri jussit Sanctus Pius V. in quo propugnabat ille Cardinalis, panem ex alio grano, quàm frumento confectum sufficientem esse Eucharistiæ materiam.

Advertendum hîc cum Sylvio (k), quòd siliginis nomine non intelligendum granum illud, de quo multi loquuntur antiqui, quodque apud eos purissimum erat triticum, sed illud quod vulgò secale vocant, granum frumento inferius & alterius speciei. *De siligine quidem*, ait hic Theologus; *secundùm eam significationem, quam habet apud Plinium l. 18. c. 8. Isidorum l. 17. etymol. c. 3. Senecam & alios Latinos non potest esse dubium: significat enim candidissimum tritici genus, dictum ab eligendo..... prout autem vulgò accipitur, & ut est tritico inferior, quam alii secale vocant, non est idonea, ex quâ conficiatur panis, qui sit legitima hujus sacramenti materia.* Additque Author ille, quòd, cùm asserit Sanctus Thomas consecrationem fieri posse ex pane confecto de granis, quæ aliquâ in re à tritico puro degenerant, non intelligendus est de secali communi & usitato, sed de grano, quod, quamvis degener, speciem adhuc frumenti retinet.

(a) Conc. Calced. part. 2. actione 3. Libellus Ischyrionis Diaconi. Apud Labbe tom. 4. Concil. general. col. 400.

(b) Eugen. IV. Decret. unionis in Conc. Florent.

(c) Conc. Carthag. III. In Can. *In Sacramento.* 5. de consecrat. dist. 2.

(d) S. Hieron. in Zachar 9.

(e) Psalm. 71. 16.

(f) Psalm. 80. 17.

(g) Psalm. 4. 8.

(h) Oseæ 14. 8.

(i) Zachar. 9. 17.

(k) Sylvius in cit. q. 74. art. 3.

CASUS II.

Jovinianus, Parochus, ad consecrationem panes ex farina triticeâ & hordeaceâ simul permixtâ, quam unam habebat, confectos in urgenti necessitate adhibuit. Potuitne absque peccato mixtione illâ uti, aut saltem validè consecravit?

Respons.

Difficultatem istam solvit Sanctus Thomas dicens (l): *Modica permixtio non solvit speciem, quia id quod est modicum, quodammodo assumitur à plurimo: ideò si fit modica admixtio alterius frumenti ad multò majorem quantitatem tritici; poterit exindè confici panis, qui est materia hujus sacramenti. Si verò fit magna permixtio; puta ex æquo, vel quasi, talis permixtio speciem mutat. Unde panis exinde confectus non erit debita materia hujus sacramenti.*

Unde concludi potest, quòd, si in casu proposito modica fit hordei permixtio, ita ut speciem frumenti non immutet, eâ uti potuit Parochus ille ob urgentem in quâ supponitur fuisse, necessitatem istam, juxta Sancti Thomæ regulam (m): *Quod est modicum, ratio apprehendit quasi nihil*: Et hanc aliam: *Quod est modicum quodammodo assumitur à plurimo.* Sed si parùm notabilis esset illa mixtio, absque gravi peccato eâ uti non potuit: ac denique si talis esset, ut tritici speciem mutaret; non modò peccavit mortaliter, sed ne validè quidem consecravit.

Cæterùm observandum, rarò evenire, ut talem mixtionem, quantumvis levem, sine peccato adhibêre queat Parochus; ac proindè eâ nunquam uti debet, nisi in extremâ & urgenti necessitate.

(l) S. Thom. 3. part. Sum. q. 74. art. 3. ad 3. Item in 4. dist. 11. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. in corp.

(m) Idem 2. 2. q 66. art. 6. ad 3.

CASUS III.

Alphius, Pagi in mediâ sylvâ positi Curatus festinanter hostiam moribundo porrigendam consecraturus, nec aquæ copiam habens, triticeam farinam vino albo, aut aquâ in alembico stillatitiâ diluit, & ex eâ permixtione panem coxit ad celebrationem Sacri. Nunquid validè consecravit?

Respons.

Non validè consecravit hic Parochus; nam, ut ait Sanctus Cyprianus in suâ ad Cæcilium Epistola (n): *Nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit, & panis unius compage solidatum.* De quo sic dicit Glossa (o): *Qui si ex melle, vel alio liquore fuerit farina aspersa, nunquid transsubstantiatur ille panis in corpus Christi? Non.* Hæc sunt hujusce Glossatoris verba. Idem quoque docet Sanctus Thomas (p): *Quia verò admixtio aquæ ad farinam est de necessitate hujus Sacramenti, ut potè constituens substantiam panis; si farinæ admiscetur aquâ rosacea, vel quicumque alius liquor, quàm vera aqua; non posset ex eo confici sacramentum, quia non esset verus panis.*

Certum quidem est, ut advertit Sylvius (q), quosdam Authores, ut Astensem, Cajetanum contrà sensisse, & ex Missali Romano consecrationem panis ex aquâ distillata confecti dubiam tantùm declarari: sed præter S. Cyprianum & S. Thomam nobiscum sentiunt communiter Theologi & Canonistæ, scilicet Scotus, Richardus, Angelus, Sylvester, Toletus, aliique permulti, de quibus non fit mentio.

(n) S. Cyprian. in Can *Nec in Sanctificando.* 2. de consecrat. dist. 2.

(o) Glossa in. cit. Can. v. *Nisi utrumque.*

(p) S. Thom. 3. part. Sum. q. 74. art. 7. ad 3. & in 4. dist. III. q. 2. art. 4. quæst. 3. ad 2.

(q) Sylvius in cit. q. 74. art. 3.

CASUS IV.

Sabianus, Parochus, qui monitus, Paulinum Parochianum suum de vitâ intra paucas horas periclitari, nec hostiam habet consecratam, nec panem azymum, quem possit consecrare, postulat, utrùm cum pane fermentato nequeat consecrare absque mortali peccato, ut Paulino saltem possit viaticum administrare, an verò eum absque viatico moriturum dimissurus sit.

Respons.

Parochus ille, neque in hoc casu, neque in alio quolibet potest consecrare cum pane fermentato, quin reus fiat peccati mortalis; cùm acceptam universim in Ecclesia Latina consuetudinem impunè & criminosè violaret: id ipsum probat Decretalis Honorii III. (r) qui ab Episcopo Longobardo consultus, quo pacto sese gereret, qui

(r) Honorius III. in Cap. *Litteras.* 24. de celebrat. Missarum.

qui in casu necessitatis cum pane fermentato consecrârat: *Confessus est*; inquit Papa, *quòd cùm quâdam die Hostiam & Calicem non haberet, ita pane fermentato & scypho ligneo Missarum solemnia celebrare præsumpsit*. En factum ad quod sic respondet Papa: *Cùm igitur vel ex apertâ malitiâ, vel nimiâ desipientiâ peccasse probetur; mandamus quatenùs Officio & Beneficio perpetuò ipsum prives*.

(a) Sylvius in 3. part. Sum. S. Tho. q. 74 art. 4 in fine.

Sylvius, qui eamdem tuetur doctrinam (a): *Nec obstat*, inquit, *praceptum, & quidem, ut probabile est, divinum de communicando ante mortem: illud enim solùm obligat moriturum, pro eo tempore, quo commodè fieri potest; non autem Sacerdotem, ut agat contra universalem Ecclesia Latinæ consuetudinem*.

(b) Math. 26. Luc. 22. 7. Marc. 14. 1.

(c) Levit. 23. 5. & 6.

(d) Exod. 12. 15.

(e) Matth. 5. 17.

(f) I Corinth. 5. 8.

Eo etiam nititur hæc decisio, quod Christus primà die Azymorum (b) Sacramentum hoc instituerit: at verò prima illa dies cadebat in decimam quartam diem mensis illius, quem Hebræi *Nisan* vocabant, & qui partim mensi nostro Martio correspondebat, ad cujus vesperam diei, incipiebat Azymorum solemnitas, ut legitur in Levitico (c). quo tempore & per integram octavam, strictè Judæis vetitum erat, ne in domo sua fermentatum panem haberent (d). Unde sequitur, Christum, qui post cœnam, id est, post esum Agni Paschalis cum azymo pane, Sacramentum illud instituit, procul dubio cum eodem pane consecrasse: alioquin Legem violasset, quam non venerat solvere (e), sed adimplêre; eumque tantæ infractionis, si aliter fecisset, Judæi insimulassent. Ob eam igitur causam Ecclesia Latina secuta est, & sequi semper tenetur illud Christi exemplum, idque eò magis, quòd, cùm Azymi sint symbolum sinceritatis & puritatis, convenit hujusmodi panis sacro huic Mysterio, quod continet principium, originem & Authorem totius sanctitatis, cùm ex Apostolo panis fermentatus sit symbolum corruptionis ex his ejus verbis (f): *Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitia & nequitia; sed in Azymis sinceritatis & veritatis*.

CASUS V.

Gervasius, Ecclesiæ Latinæ Sacerdos, in Peloponenso degens, ubi Ecclesia Græca pane fermentato utitur, eodem pane, dùm ibi habitavit, ad consecrationem usus est. Nunquid illud potuit validè & licitè; an verò, dùm sibi non suppeteret panis azymus, à celebratione erat cessaturus?

Respons.

(g) Eugen. IV in Decr. unioni in Conc. Florent. sess. 25. in fine.

Certum est, Gervasium in casu proposito validè consecrasse: nam Eugenius IV. in suo unionis Decreto (g) declarat, *In Azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero ipsum Domini Corpus conficere debere: unumquemque scilicet, juxta suæ Ecclesia, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem*.

Sed quia fieri potest, sicut in casu proposito, ut in Orientali Ecclesia Latinus Sacerdos adsit; distinctione opus est: nam vel ibi adest solùm transeunter, tùmque si non specialis sit Ecclesia, quæ Latinum sequatur ritum, in eo loco, ubi commoratur, & in Ecclesia tantùm Græca celebrare possit, tùm in Azymo Sacrum conficiet, præsertim de consensu Episcopi; & idem dicendum de Græco Sacerdote, qui in Occidentali Ecclesia versatur; quod non facere debet uterque, nisi post obtentam Episcopi licentiam, ut sic tollatur omnis occasio scandali: *Caterùm*, (h) inquit Gamachæus, *mortaliter videtur semper esse occasio scandali, nisi priùs Sacerdos Episcopum loci & Curatum adierit. Itaque in praxi concludimus aliter id non licere*. Sed si in Ecclesia Græca Sacerdos ille Latinus fixum habuerit domicilium, nec sit in loco domicilii particularis quædam Ecclesia Latina; tùm pane fermentato utetur; sed si adsit Ecclesia Latina, azymum adhibebit panem, si fieri potest absque scandalo. *Quod si Gracus Lutetiam veniret animo habitandi in his partibus per totam vitam*, addit idem Theologus, *tunc omninò teneretur pristinam consuetudinem relinquere & consecrare de Azymis, nisi licentiam à Summo Pontifice obtineret, quia non esset ampliùs de Ecclesiâ Gracâ, sed de Latinâ ob rationes contrarias. Idemque judicium de Latino Sacerdote in Graciâ, aut partibus Orientalibus commorante*.

(h) Gamachæus. in 3. part. Sum. S. Th. q. 74 c. 2.

(i) S. Th. 3. part. Sum. q. 74. art. 4. in corp.

Hactenùs dictis consentit Sanctus Thomas, licèt singula quæque, uti Gamachæus, non enumeret. *Non est autem de necessitate Sacramenti, quod panis sit azymus vel fermentatus*, hæc sunt verba Angelici Doctoris (i), *quia in unoquoque confici potest. Conveniens autem est, ut unusquisque servet ritum sua Ecclesia in Sacramenti celebratione: super hoc autem sunt diversa Ecclesiarum consuetudines.... Unde sicut peccat Presbyter in Ecclesiâ Latinorum celebrans de pane fermentato, ita peccaret Presbyter Gracus in Ecclesia Græcorum celebrans de pane azymo, quasi pervertens Ecclesia sua ritum*. Quod intelligi debet secundùm Gamachæi sensum, hoc est, de Sacerdote, qui perpetuum non intendit in Ecclesiâ ritûs alterius habêre domicilium; nam si intendat, illius Ecclesiæ ritum sequi tenetur ex hac Sancti Ambrosii regula, quam refert Sanctus Augustinus (k): *In quamcumque fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi*.

(k) S. Aug. Ep. 54. aliàs 118. n. 2.

Ex dictis itaque constat, quòd, si Gervasius in Peloponneso, uti peregrinus aut viator adfuerit, panem azymum in aliqua particulari Ecclesia ad Sacrificium adhibêre debuit, si qua fortè esset; vel etiam in Ecclesia Græca, de consensu legitimi Superioris, modò abfuerit scandali occasio; uti fermentato pane in nostris Ecclesiis Græci utuntur; sed si domicilium in hac regione perpetuò habêre intenderit, sub peccato Græcum sequi ritum fermentato utens pane debuit; cùm in hoc casu Ecclesiæ Græcæ membrum esse, ejusque legibus subditus censeatur.

CASUS VI.

Hildevertus, Sancti Framburgi Parochus, die dominicâ ad Sacrum faciendum coactus, loco vini, quo carebat, mustum adhibuit, maturam in Calicem uvam exprimendo. Potuit-ne illud validè & licitè?

Respons.

(l) S Thomas. 3. part. Sum. q. 74. art. 5. ad 3.

(m) Julius in Can. Cum omne. 7. & 6. Synodus in Can. Didicimus. 6. de consecrat. dist. 2.

Parochus ille validè consecravit, & ne quidem peccavit, ob urgentem Sacri faciendi die illâ necessitatem. Id ipsum docet Sanctus Thomas (l) dicens, consecrationem quidem fieri non posse in racemo, quantumvis maturo, ut multis constat Canonibus; (m) quia communiter vinum non dicitur, nec quid est potabile, sed è contra, ut ceteri fructus, manducatur; fieri tamen posse Sacramentum cum musto; seu recens è lacu vinario emittatur, seu à racemo, qui sufficienter sit maturus, exprimatur, cùm non aliud vinum suppetit, & urget consecrandi necessitas: *Mustum autem jam habet speciem vini*, ait hic Sanctus; *nam ejus dulcedo attestatur digestioni, quæ est completio à calore naturali, ut dicitur in 4. meteor. Et idèò de musto potest confici hoc Sacramentum...... prohibetur etiam ne mustum, statim expressum de uvâ in Calice offeratur; quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamen in necessitate fieri: dici-*

dicitur enim ab eodem Julio Papâ: Si necesse fuerit botrus in Calicem exprimatur.

Ex his Sancti Thomæ verbis intelligitur: *Quia hoc est indecens propter impuritatem musti*; & ex Canone Julii Papæ quem laudat Angelicus Doctor, extra casum justæ necessitatis non licère, ut ad consecrationem hujusmodi vinum adhibeatur propter indecentiam; *Sed id extra necessitatem non est faciendum*, inquit Estius, (a) *eò quòd ob commistionem crassiorem particularum pariter expressarum adhuc impurum sit mustum & fæculentum, à quibus sensim repurgari & defæcari debet.*

(a) Guilel. Estius in 4. dist. 8. §. 9.

CASUS VII.

Octavius, sacrum conficiens 10. Januarii anni 1708. vinum penitùs congelatum in Calice invenit, ubi ad consecrationem pervênit. Poteratne illud validè consecrare, quin priùs calore fuisset solutum?

Respons.

Octavius ex opinione multorum Authorum inclytorum vinum, licèt congelatum, validè consecrare poterat. *Si recens est congelatio, utpotè facta in calice paulò ante consecrationem; cùm vini virtutem ac speciem retineat, consecrationi aptum judicant Sylvester, Angelus, Dominicus*, inquit Sylvius, hanc difficultatem perpendens (b). His autem potissimùm rationibus suam probant sententiam. 1. Quia vinum illud, quamvis non potabile actu, qualitates tamen, proprietates & naturam vini, etiam congelatum retinet, uti constat experientiâ, ubi calore solutum est. 2. Quia ad validitatem consecrationis & Sacrificii, non requiritur necessariò, ut vinum actu sit potabile, cùm Eucharistiæ Sacramentum non in solo usu materiæ consistat, uti Baptismus & alia Sacramenta, quæ in actione transitoriâ posita sunt; unde sanguis Christi post consecrationem subsistit, licèt congeletur species, uti observant Missalis Romani rubricæ (c).

(b) Sylvius in 3. part. sum. S. Thom. q. 74. art. 5.

(c) Rubric. Miss. Rom. §. 10. n. 31.

Contrarium tamen censent alii Authores. *Quibus tamen Molanus & alii contradicunt*, addit Sylvius, qui eâ potissimùm nituntur ratione, quod vinum congelatum non sit aptum ad significandam Christi sanguinis in cruce effusionem. Cùm igitur suam res habeat difficultatem, existimamus, à Sacerdote nunquam consecrandum esse vinum congelatum, nisi priùs calore solutum fuerit; & id ipsum ab Octavio in casu proposito fieri necesse fuit. *Verumtamen expeditius est dicere*, concludit Sylvius, *quod vinum congelatum sit materia dubia, à cujus consecratione propterea est abstinendum, & opera danda, ut gelu solvatur, antequam consecretur.*

CASUS VIII.

Geofridus, Missam celebrans, tempore Communionis advertit, vinum à se ad consecrationem adhibitum, notabiliter acescere, etsi nondum penitùs acidum esset. An illud sic validè consecravit, ut aliud iterùm consecrare non debuerit?

Respons.

Huic difficultati respondet Sanctus Thomas (d), Sacerdotem non posse consecrare panem omninò corruptum, nec vinum penitùs acidum; quia ad pristinam suam naturam redire neutrum potest; sed validam esse eorum consecrationem, si panis aut vini corruptio non sit integra, sed tantùm inchoata, quia ab utroque in hoc casu panis & vini servatur natura; licèt Sacerdos utramque materiam absque gravis peccati reatu conficere nequeat, si sciens fecerit. En verba Doctoris Angelici: *Vinum fit acidum per corruptionem. Unde non fit reditus de aceto in vinum, ut dicitur 8. Metaphysicorum: & ideò sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc Sacramentum, ita nec de aceto: potest tamen confici de vino acescenti: sicut & de pane qui est in via ad corruptionem; licèt peccet conficiens.* In eo cum Sancto Thoma consentiunt Theologi omnes & Canonistæ: quare omissis aliis authoritatibus ad confirmationem tam apertæ veritatis, dicimus, Geofridum, de quo in casu proposito, validè consecrasse, cùm vinum, ut supponitur, ab ipso ad consecrationem adhibitum, nondùm penitùs erat acidum, sed tantùm acescebat.

(d) S. Thom. 3. part. Sum. q. 74. art. 5. ad 2. & in 4. dist. 11. q. 2. art. 3. quæst. 2. in corp.

Cæterùm advertendum circa præsentem difficultatem, idem esse dicendum de defruto, seu vino cocto, nec non de vappa, uti de eo, quod omninò est acidum; hujusmodi namque vina, amissâ vini penitùs natura, unùm illius nomen retinent.

CASUS IX.

Antigonus, sacra facturus, rogatur, ut quinque hostias ad quinque hominum communionem consecrare velit: sex super corporale deferuntur hostiæ, quarum unam novit esse superfluam: sed hoc sibi tantùm satis est, ut quinque tantùm intendat consecrare, non eas determinando, aut sextam auferendo. Quid judicandum de hujusmodi consecratione?

Respons.

Nullatenùs in hoc casu sex illæ hostiæ fuère consecratæ; quia ad validitatem consecrationis necessariò requiritur, ut per intentionem Sacerdotis determinetur materia consecranda; quod, ut ait Sylvius (e), *Actiones versantur circa aliquid singulare & determinatum; non circa aliquid confusum: specialiter autem id in proposito*, subjungit hic Theologus, *postulat pronomen demonstrativum*, scilicet *hoc*. Addi etiam potest, verba Sacramenti id unum operari, quod significant: atqui verba Eucharistiæ non unam potiùs, quàm aliam materiam significant, nisi ex determinatione illius per intentionem Sacerdotis factâ: si igitur vagam tantùm & indeterminatam Sacerdos habeat intentionem quinque hostias sibi præsentes indeterminatè consecrandi; certum est, quòd, cùm illæ quinque non sint sufficienter determinatæ, nullam consecrat. *Sacerdos .... nihil consecrabit*, sic pergit Sylvius, *si habeat coram se decem hostias, & intendat consecrare solùm novem: Quia non est ratio, cur una sit potiùs consecrata quàm altera, & tamen est necesse excludi aliquam.*

(e) Sylvius in 3. part. sum. S. Thom q. 74. art. 2.

Sylvio jam præïverat Angelus de Clavasio, his verbis: (f) *Solvitur alia quæstio de Sacerdote, qui habet viginti hostias, & ex illis non intendit consecrare, nisi octodecim: quia nullam consecrat; nisi intentio sua se determinet determinatè ad quas vult octodecim.* Ita etiam Sylvester (g), cum aliis, quos laudat, Authoribus.

(f) Angelus v. *Eucharistia* 1. n. 26.

(g) Sylvester de Prierio. v. *Eucharistia* 2. q. 6. & apud eum. Joan. Neapolit. & Richardus.

Non idem foret dicendum, si quinque hostias esse existimasset Antigonus, dùm sex essent; sex enim tunc consecrasset, modò præsentes omnes hostias consecrare intendisset sibi oblatas, quia tunc error speculativus tantùm esset, nec intentionem practicam destruere potuisset consecrandi omnes hostias sibi præsentes. Ita docet Sanctus Antoninus (h), qui Durandi suffragio & authoritate Sancti Thomæ illud comprobat: Unde sequitur, imprimis interesse, ut Sacerdos præsentes super corporali hostias consecrare intendat.

Perfectè consentit hæc decisio cum Missalis Rubricis, (i) quæ pro regulis in his casibus haberi de-

(h) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 2. & apud eum. Durandus & S. Thomas 3. part. q. 64. art. 9. ad. 1.

(i) Rubric. Missal. tit. de defect. in celebr. Missarum occurrentibus. c. 3. de defect. Ministr. art. 1. de defect. intent.

debent. En ipsius verba: *Si quis habeat coram se undecim Hostias, & intendat consecrare solùm decem, non determinans quas decem intendit, in his casibus non consecret; quia requiritur intentio; secùs, si putans quidem esse decem; tamen omnes voluit consecrare quas coram se habebat: nam tunc omnes erunt consecratæ; atque ideò quilibet Sacerdos talem intentionem habere debet, scilicet consecrandi eas omnes quas ante se ad consecrandum positas habet.*

CASUS X.

Leonides, Missam celebrans, positam super Altari pixidem Sacram Hostiis consecrandis plenam omisit discooperire ante consecrationem. Nunquid tamen valida est consecratio; an verò postridie eas consecrare tenetur, saltem sub conditione?

Respons.

Sacerdos pixidem Sacram discooperire semper tenetur, in qua sunt Hostiæ consecrandæ. *Si adsit vas cum aliis hostiis consecrandis*, inquit Rubrica Missalis (a), *antequàm accipiat Hostiam discooperit manu dextrâ Calicem, seu vas aliarum Hostiarum*. Attamen, si omittat, negligatve pixidem discooperire, Hostias tamen in eâ contentas validè consecrat, cùm non sit necesse, ut eas videat, sufficiatque, ut ei moraliter tantùm sint præsentes. Ita Sylvius his verbis (b): *Valida autem esset consecratio vim in Calice cooperto, & panis in pixide clausâ: quia talia censentur esse præsentia. Designantes enim plenum vino dolium, dicimus: hoc est vinum.*

Leonides igitur omnes in pixide contentas hostias validè consecravit, licèt eam antè consecrationem non discooperuerit: atque eas ideò postridiè sub conditione consecrare non debet. Ita communiter Theologi (c).

(a) Rubric. Miss. supra cit.

(b) Sylvius in 3. part. sum. S. Thomæ, q. 74. art. 2.

(c) De Ste. Beuve tom. 2. cas. 168. De Genet. Theol. Mor. tom. 3. tract. 4. c. 5. n. 3. & 4.

Vide Intentio Cas. 1.

CASUS XI.

Sampso, Sacerdos, positis in corporali pluribus Hostiis à se consecrandis, rem sacram fecit, & eam, quam ipse sumpturus erat, consecravit, non advertens ad alias à se pro aliorum Communione paratas, cognita tantùm omissione suâ tùm cùm ipse esset communicaturus. Nunquid consecratæ censêri debent illæ Hostiæ, ita ut eas ad aliorum Communionem possit adhibêre?

Respons.

Difficultatem istam sibi proponit Angelus de Clavasio (d), his verbis: *Quod si Sacerdos, acceptis pluribus Hostiis consecrandis, quando venit ad actum consecrationis, non advertit, nisi ad eam quam habet in manu.* Cui difficultati respondet: *Dico cum Scoto quod omnes sunt consecratæ*: Ejusque rei hanc subjicit rationem: *Quia non requiritur de necessitate intentio actualis, sed virtualis, quæ fuit quando præfatas Hostias accepit, ut eas consecraret.* Sylvester eodem modo sentiens, (e), eandem quoque affert rationem, quæ locum habet pro reliquis Sacramentis, ad quorum validitatem (*cæteris positis*) sufficit intentio virtualis, hoc est, quæ ex præcedenti non interruptâ per actum contrarium ordinat & dirigit actionem, ut ait Sylvius (f), aut ea, quâ quis ex virtute primæ intentionis perficit Sacramentum, ut loquitur Sanctus Thomas (g).

Sed hîc dilucidiùs exponere juvat, quid nomine intentionis intelligatur, quæ à Theologis dicitur virtualis. Dicimus itaque speciem hanc intentionis nihil aliud esse, quàm virtutem intentionis actualis, seu relationem dependentiæ effectûs alicujus ab actu intentionis præcedentis, quæ jam non per seipsam sed per suos effectus subsistit. At in casu proposito Hostiæ illæ cum intentione virtuali fuêre consecratæ, cùm eas ad Altare non attulerit, reliqueritque in eo Sacerdos, nisi cum actuali intentione eas consecrandi unà cum eâ, quam ipse sumpturus erat, nec consecrationis verba protulerit, nisi vi actûs intentionis, seu actualis intentionis, quam priùs habuerat, quæque ad omnes Hostias paratas & in Corporali ante Missæ initium repositas sese extendebat. Dubium itaque esse nequit, quin eas verè consecrârit, & de iis communicare possit adstantes.

(d) Angelus. v. *Eucharistia*. 2. n. 27.

(e) Sylvester de Prierio. v. *Eucharistia*. 2. q. 8.

(f) Sylvius in 3. part. S. Thom. q. 64. art. 8. conclus. 6.

(g) S Thom. cit. q. 64. art. 8. ad 1.

CASUS XII.

Sophronius, celeriter Missam celebrans, ut ægro brevi succurreret, post consecrationem Calicis recordatus est, se omisisse hæc verba: *Novi & æterni Testamenti*, & sequentia. Nunquid tamen validè consecravit, aut formam integram iterare tenetur?

Respons.

Eò spectare videtur sententia Sancti Thomæ (h), ut existimet hæc verba: *Novi & æterni Testamenti Mysterium fidei, qui &c.* omnia ad essentialem formam consecrationis Calicis pertinêre. En ejus verba simulque eâ de re argumenta: *Quamvis illa quæ sequuntur*, inquit, *sint ut proprietates consequentes Christi sanguinem, in quantùm hujusmodi; sunt tamen essentiales sanguini Christi, in quantùm est per passionem effusus: non autem seorsùm à corpore consecratur sanguis Christi, sicut nec aliæ partes ejus, nisi pro eo quod est in passione effusus; & ideò illa quæ sequuntur, sunt essentialia Sanguini prout in hoc Sacramento consecratur. Et ideò oportet, quod sint de substantiâ formæ.* Et alibi (i) objectioni respondens, quâ dicitur, quod ut verba ista: *Quod pro vobis tradetur*, non pertinet ad essentiam consecrationis Corporis Christi; ita hæc alia: *Novi & æterni Testamenti, Mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur &c.* non sunt essentialia ad consecrationem ipsius Sanguinis; dicit: *Nec obstat ratio, quam inducunt: quia in consecratione Corporis sufficit quod dicitur*: Hoc est Corpus meum, *quia Sanguis seorsim consecratus, specialiter repræsentat passionem Christi, per quam ejus Sanguis separatus est à Corpore. Et ideò in consecratione Sanguinis oportuit exprimere Christi passionis virtutem, quæ attenditur.* Denique rem eandem docet hic Sanctus in tertia parte summæ suæ Theologicæ (k). Hanc ejus sententiam sequuntur Sanctus Antoninus (l) & quidam alii Theologi (m).

Attamen permulti, iique inclyti Authores, qui eâ de re scripsêre, communi consensu docent, hæc sola verba: *Hic est Calix Sanguinis mei*: ad consecrationem Calicis esse essentialia; ut hæc: *Hoc est Corpus meum*, ad consecrationem Panis necessario requiruntur. Id quidem fusè probat Sylvius (n) 1. ex Liturgiis Sancti Jacobi, Sancti Basilii, Sancti Chrysostomi & aliorum, quæ hæc sola verba continent: *Hic est Calix Sanguinis mei*, ad consecrationem Calicis: quæ verba ex judicio Ecclesiæ sufficiunt, cùm Græci, qui his utuntur Liturgiis, validè consecrent, ut in Concilio Oecumenico Florentino decretum est. 2. Ex authoritate Authoris antiqui, cujus opus Sancti Cypriani Libris inseritur, & Sancti Ambrosii, Sancti Joannis Damasceni & Innocentii III. (o). Hisque testimoniis plures addit rationes hic Theologus, qui etiam contendit, Sanctum Thomam ritè expositum idem

(h) S. Thom. in 4. dist. 8. q. 2. art. 2. 1. quæst. ad 3.

(i) Idem Lect. 6. in 1. ad Cor. c. 11

(k) Idem. 3. part. sum. q. 78. art. 3. in corp.

(l) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 13. c. 5. §. 4.

(m) Petrus Soto lib. 2. de Eucharist.

(n) Fr. Sylvius in 3. part. sum. S. Thom. q. 78. art. 3.

(o) Autor. Serm. de Cœna Domini apud S. Cyprian. S. Ambros. lib. 4. de Sacram. c. 4. S. Damascenus lib. 4. de fide orthod. c. 14. Innoc. III. lib. 4. de Missa c. 6.

idem sentire, etsi ex ejus verbis primâ fronte contrarium videatur. *Quamvis beatus Thomas . . . inquit . . . videatur esse alterius sententiæ, nobis tamen videatur quod non dissentiat*: quod ut probet, hæc statim Doctoris Angelici verba profert: *Omnia prædicta verba sunt de substantiâ formæ*: *sed per prima verba, cùm dicitur*: Hic est Calix sanguinis mei, *significatur ipsa conversio vini in sanguinem, eo modo quo dictum est in formâ consecrationis panis*: Quâ de re istud instituit ratiocinium: *Atqui verba formæ efficiunt quod significant*: *ergo illa verba, cùm sola significent conversionem, sola illam efficiunt præsertim cùm in formâ consecrationis paniscui hanc assimilat* (beatus Thomas) *non plura requirantur ad efficiendam conversionem panis*. Addit tandem hæc verba, *de substantiâ formæ*, nihil aliud significare nisi *de integritate formæ*, in germano sancti Thomæ sensu. *Dici autem omnia quæ sequuntur usque ad illud*, Hæc quotiescumque feceritis *esse* de substantiâ, *quia videntur esse de integritate ejusdem locutionis*: *atque ita substantiam accipit, non pro essentiali ratione, sed pro integritate*.

Addi potest ad confirmandam Sylvii interpretationem, quòd si alio sensu intelligeretur Angelicus Doctor, ratio quam affert, nullatenùs esset efficax & decretoria, cùm ex eâ pariter colligi posset absoluta verborum istorum, *Quod pro vobis tradetur*: non minùs quàm aliorum: *Qui pro vobis effundetur &c.* necessitas; cùm non magis necesse sit, ut in formâ exprimatur virtus sanguinis Christi, quàm ipsius corporis: Deinde verba hæc: *Hic est Calix sanguinis mei*; non minùs sensum habent perfectum, ac transsubstantiationem æquè clarè designant, atque ista: *Hoc est corpus meum.* Denique verba hæc: *Novi & æterni Testamenti &c.* non integra in Evangelio reperiuntur, & quædam etiam, ut ista *Mysterium fidei*, ab Ecclesia fuêre addita: quo evidens est verba illa ad essentiam consecrationis calicis non pertinêre. Colligendum itaque, hæc sola Christi verba: *Hic est Calix sanguinis mei*, ad formam essentialiter pertinêre, cùm vi tantùm verborum Christi Panem & Vinum consecrare possit Sacerdos ex illo sancti Ambrosii (*a*). *Ubi autem venitur, ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non sui s sermonibus Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi.* Unde Sophronius, de quo in casu proposito fit mentio, validè consecravit; nec proinde omissa ex præcipitatione vocis aut mentis, evagatione verba iterùm pronuntiare tenêtur. *

(*a*) S. Ambros. cit. in can. *Panis*. 55. de consecrat. dist. 2.

* Jamdudum ferè sopitam controversiam his nostris temporibus de novo excitavit Pater Le Brun, Oratorianus eruditus Theologus, in Opere cui titulus est Gallicè: *Explication Littérale, Historique & Dogmatique, des Prières & des Cérémonies de la Messe.* Latinè: *Explicatio Litteralis, Historica & Dogmatica Precum & Cæremoniarum Missæ.* In Tomo scilicet *Tertio*, pag. 212. & seqq. Pater *Le Brun* plurima ex Liturgiis Orientalibus & ex SS. Patribus congerit testimonia quibus probare conatur non tantùm ad essentiam formæ Eucharistiæ Christi verba requiri, sed etiam preces quæ apud Latinos præcedunt, & apud Græcos subsequuntur solemnia hæc Christi verba: *Hoc est Corpus meum: Hic est Sanguis meus*: Ita ut ex duabus illis partialibus formis; verbis nempe & precibus moraliter conjunctis, forma totalis & essentialis exurgat. Nihil pro sua exquisita eruditione omisit, ut veritatis speciem appingeret isti sententiæ, quam tamen unus è Societate Jesu doctus Theologus scripto publico aggressus est.

CASUS XIII.

Demetrius, Græco Sacerdote, aliquando in Ecclesiâ Cathedrali Toletanâ Missam celebrante, Isidorus hujusce Ecclesiæ Canonicus, qui præsens aderat nullum externum adorationis signum præbuit pro iis rebus, quas juxta ritum suum consecraverat hic Sacerdos: Unde à comite sibi Canonico de illo agendi modo interrogatus sincerè confessus est, se invalidam existimare consecrationem ab eo Sacerdote confectam; simulque opinionis suæ istam subjecit rationem, quia Græci vim supernaturalem, quâ fit Consecratio, unicè orationi attribuunt, quæ ab ipsis ad Spiritum Sanctum dirigitur; non verò solis istis Christi verbis: *Hoc est corpus meum. Hic est calix sanguinis mei*: uti vidêre est apud Cabasilam in eo libro, cujus est titulus; *Accusatio in Latinos*, in quo eâ de re doctrinam sancti Thomæ oppugnat (*b*): de eodem quoque argumento tractatum ex professo scripsit Marcus Eugenicus. Quæritur itaque, utrùm in eo sit Isidorus damnandus?

(*b*) Nicolaus Cabasilas in additione ad Bibliothecam Patrum. edit. Venet. an. 1545. edit. Antuerp. an. 1560. & Paris. an. 1625.

RESPONSIO.

Fallitur Isidorus in suo ratiocinio; licèt enim Scripturæ, Conciliorum, Patrumque fulta Ecclesia Latina velit consecrationem corporis & sanguinis Christi vi solâ verborum horum confici: *Hoc est corpus meum*: *Hic est calix sanguinis mei*: Quin ullatenùs ad conversionem panis & vini in corpus & sanguinem Christi conferat consecrationi præmissa aut postposita oratio: nullo tamen in Concilio Orientales contrà sentientes damnavit, & ipsum Tridentinum Concilium ad prudentiam spectare censuit ne diversa illa Latinorum à Græcis fides dijudicaretur, ut advertit Salmeron his verbis (*c*): *Non dissimulabo, quod in Concilio Tridentino, cùm quidam Theologi id peterent, ut explicaretur forma, quâ Christus confecit hoc Sacramentum; auditis hinc inde rationibus, nihil esse definiendum Patres censuerunt.* Non igitur temerè damnanda est Græcorum opinio; cùm certum sit eos, uti Latinos verba consecrationis proferre: *Hoc est corpus meum. Hic est calix Sanguinis mei*; & ambos orationes verbis illis & antè & post addere; & omnes pariter intendere consecrationem Eucharistiæ juxta Christi institutionem, atque adeò pro corpore & sanguine Christi id esse habendum, quod Græcus, uti Latinus Sacerdos confecit. Ita peritus Theologus (*d*).

(*c*) Salmeron. Tom. 9. tract. 13. ante fin.

Hactenùs dicta confirmari possunt ex Græcorum responso in Florentino Concilio an. 1438. Cùm enim quæsitum esset quæ esset eorum intentio, dùm post consecrationis verba istam recitarent orationem quæ reperitur in eorum Liturgiis, & in illis Sanctorum Jacobi, Basilii & Chrysostomi: *Fac panem quidem hunc honorabile corpus Christi tui*: *quod autem in Calice isto est, honorabilem sanguinem Christi tui.* *Responderunt*, inquit Sylvius (*e*), *se firmiter credere verbis dominicis Sacramentum fieri*: *atque adeò nihil aliud se petere per sequentem orationem, quàm ut fiat nobis corpus Domini, id est, ut panis consecratus, qui reverâ est corpus Christi, fiat nobis per effectum nutritionis spiritualis corpus Christi; sive ut salutaris sit illis pro quibus offertur.* Quem sensum confirmat hic Theologus ex libro Constitutionum Apostolicarum qui Sancto Clementi adscribitur (*f*), & ex Liturgia Sancti Basilii, in quibus pro his verbis, *Fac panem hunc*, legitur oratio his verbis concepta, quibus oratur divina Majestas, ut ostendat panem hunc esse corpus Christi, hoc est, salutarem effectum producat.

(*d*) De Sté. Beuve tom. 3. cas. 10.

(*e*) Fr. Sylvius in 3. part. Sum. S. Thom. q. 78. art. 1. quæsito 3.

(*f*) L. 8. Constitut. Apostolicarum c. 17.

CASUS XIV.

Simeon, Sacerdos, denuntiatus suspensus, interdictus & excommunicatus, & denique ab ordinibus suis degradatus, in regione tamen quâdam incognitus, ibi celebravit. Nonne validè consecravit, & verum Sacrificium obtulit?

RESPONS.

Certum est, hunc Sacerdotem validè consecrasse, & verum obtulisse Sacrificium. Ita Sanctus Thomas (a), ejusque rei istam profert rationem, quòd per censuras & degradationem nunquam tolli possit character Sacerdotalis, sed tantùm illius usus; cùm indelebilis sit hujusmodi character & accipientem pro semper Deo addicens. *Potestas consecrandi Eucharistiam pertinet ad characterem Sacerdotalis Ordinis*, inquit hic Sanctus; *character autem quilibet..... quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est..... sicut & quarumcumque rerum consecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt. Unde manifestum est, quòd potestas consecrandi non adimitur per degradationem.... & sic patet quod Sacerdos degradatus potest conficere hoc Sacramentum.* Doctrinam Sancti Thomæ in eo sequuntur Theologi omnes; hîc plura non addimus hac de re, de quâ Sylvius multis in locis agit in suis Commentariis in Summam Theologicam Angelici Doctoris (b).

(a) S. Thom. 3. part. Sum. q. 82. art. 8. in corp.

(b) Sylvius in 3. part. Sum. S. Thomæ q. 64. art. 9. ad 6. 11. & 12. & q. 82. cit. art. 8.

CASUS XV.

DARIUS, Sacerdos, initâ amicitiâ cum quodam homine, qui ope conjurationum quarumdam thesauros quærere & detegere profitebatur, eò impietatis pervenit, ut ad tam nefarium usum hostiam consecrârit, eique homini dederit. Potuitne eam validè consecrare cum tam nefanda intentione?

RESPONS.

Duplicem in Sacramentorum Ministro intentionem distinguit Sanctus Thomas his verbis (c): *Sacramenta ad aliquid ordinantur*, inquit, *unde in Sacramentis est duplex intentio; una quæ ordinatur ad perfectionem Sacramenti, & hæc est essentialis Sacramento; undè eâ prætermissâ non est Sacramentum. Alia quæ ordinatur ad finem Sacramenti, & hæc consequitur Sacramentum, & eâ positâ, vel remotâ, nihilominùs perficitur Sacramentum.* Ejusque rei hoc profert exemplum Angelicus Doctor; *Sicut si aliquis Sacerdos intenderet consecrare, non ad sumendum, sed ut veneficiis uteretur, verum Corpus Christi esset.* Idem etiam reperit in tertia parte suæ Summæ Theologicæ (d) his terminis, qui eumdem cum prioribus sensum referunt. *Potestas Ministrorum Ecclesiæ ad duo ordinatur. Primò quidem, ad effectum proprium. Secundò, ad finem effectûs: secundum autem non tollit primum.* Quo posito sic concludit: *Unde si Sacerdos intendat consecrare Corpus Christi propter aliquem malum finem, putà ut irrideat, vel veneficia faciat; propter intentionem mali finis peccat; nihilominùs tamen propter potestatem sibi traditam perficit Sacramentum.*

(c) S. Thom. in 4. dist. 31. q. 2. art. 1. quæstiunc. 3. ad 1.

(d) Idem 3. part. q. 74. art. 2. ad. 2.

Hinc facilè concluditur, quòd, cùm in casu proposito veram consecrandi intentionem habuerit Darius, valida est hostiæ consecratio ab ipso facta; licèt ob nefandum, quem sibi proponebat, finem, gravissimum admiserit crimen.

CASUS XVI.

EUSTASIUS, Sancti Yonæ Parochus, Missam celebrans, post sumptam Communionem monitus, unum è suis Parœcianis sacrum enixè postulare Viaticum, cùm hostiam consecratam non habêret, unam ante finem Missæ consecravit, huic ægro deferendam. Potuitne ita se gerere sine peccato?

RESPONS.

Constat, Eustasium in casu proposito hostiam hanc absque reatu peccati mortalis consecrare non potuisse. Ratio est, quia, licèt Sacerdos panem sine vino, aut vinum sine pane possit conficere validè, unum tamen sine altero, quacumque de causâ licet consecrare: sic enim se gerens non modò præceptum divinum, his Domini verbis contentum: *Hoc facite in meam commemorationem* (e); sed universalem etiam Ecclesiæ consuetudinem temerè infringeret. Hæc est Doctoris Angelici doctrina hoc textu contenta (f): *Quamvis consecratio panis non dependeat à Consecratione Calicis.... tamen potiùs debet desistere, qui non haberet utrumque, quàm conficere præter morem Ecclesiæ in unâ tantùm specie, quamvis etiamsi in unâ tantùm consecraret, consecratum esset. Peccaret autem graviter, nisi post consecrationem Corporis, ante consecrationem Sanguinis occideretur, vel aliàs præter culpam suam impediretur.* Id etiam ex professo jubent Missalis Rubricæ (g): Unde Sanctus Thomas, cui consentit hæc Rubrica, *si verò percipiat*, inquit, (Sacerdos) *post verba Consecrationis, quod vinum non fuerit positum in Calicem; si.... hoc perceperit post sumptionem Corporis, aliam hostiam apponere debet, iterùm consecrandam cum Sanguine* (h). Cujus rei posteà istam subjicit rationem: *Quia si diceret sola verba consecrationis Sanguinis, non servatur debitus ordo consecrandi: & sicut dicitur in prædicto C. Concilii Toletani* (i): Perfecta videri non possunt Sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur: additque Sanctus Doctor: *Debet in fine iterùm sumere hostiam consecratam non obstante etiam, si priùs sumpserit aquam, quæ erat in Calice: quia præceptum de perfectione Sacramenti majoris est ponderis, quàm præceptum, quod hoc Sacramentum à jejunis sumatur.*

(e) Matth. 26.

(f) S. Thom. in 4. sent. dist. 11. q. 2. a. 1. quæst. 1. ad 3.

(g) Rubric. Missal. Rom. Cap. de defect. circa Miss.

(h) S. Thom. 3. part. Sum. q. 83. art. 6. ad 4.

(i) Conc. Tolet. 7. cap. 1. in Can. Nihil. 7. q. 1.

Opportunum hîc videtur istam, quæ occasione præsentis difficultatis fieri solet, quæstionem paucis exponere, utrùm videlicet Summus Pontifex eam possit concedere dispensationem, quâ solam panis speciem consecrare permittat. Angelus de Clavasio affirmat ex eo, quòd Gabriel Biel, Major & alii nonnulli (i) doceant, non esse de præcepto divino, ut simul utraque species consecretur. Contrarium verò sentit Sylvester (k), opinionemque Angeli his verbis condemnat: *Summa Angelica suo more in determinando audax, dicit Papam in hoc posse dispensare. Sed hoc est falsum: quia ea quæ sunt de substantiâ, seu integritate Sacramentorum Papa mutare non potest secundùm Thomam 3. (parte) q. 74. & alios Theologos communiter. Hujusmodi autem est, consecratio Sanguinis.* Sylvius, qui & fusè & doctè quæstionem istam agitat (m), Sylvestro consentit, & quatuor adversariorum solvit objectiones.

(i) Gabriel Biel, Lect. 84. in Can. *Missæ* & Joan.

(k) Sylvester. v. *Eucharistia*. 1. q. 5.

(m) Sylvius in 3. part. Sum. S. Thomæ q. 74. art. 1. Concl. 5.

CASUS XVII.

OCTAVIA, cum Parocho suo pluribus abhinc annis carnaliter peccans, ipso Paschatis die, ad amovendam improbæ vitæ suspicionem, cum pluribus aliis ab eodem Parocho Sacram Eucharistiam accepit: At tanti sceleris magnitudine territa, Sacratissimam hostiam ex ore extrahens, sudario eam involvit; ac paucis post diebus ad Sacramentum Pœnitentiæ accedens, illam Confessario suo tradidit adhuc integram.

Quæritur, an Confessarius ille hujusmodi hostiam possit comburere, ut illius cineres posteà in piscinam mittat: aut quonam alio modo in hoc casu tam insolito sese gerere debeat?

RESPONS.

Sanctam illam hostiam comburere Confessario non licere certum videtur. In sacrario igitur repo-

reponenda est, donec species sacramentales fuerint omninò corruptæ. Ita sentit Franciscus Sylvius in Academiâ Duacenâ Doctor, Regiusque Professor olim celeberrimus (a). Is enim consultus, an species Eucharisticæ, postquam totaliter corruptæ sunt, igni sint tradendæ, earumque cineres in piscinam mittendæ: respondit die 26. Januarii an. 1621. satius esse, ut non concrementur, sed post omnimodam corruptionem in piscinam injiciantur: quia verò quidam hujusmodi hostias consecratas in simili casu comburi posse existimant, addit ante totalem corruptionem id nunquam licitum esse. *Nam antea*, inquit, *quia sub illis manet Corpus Christi; grande sacrilegium esset eas comburere.* Porrò longè consultiùs acturum esse Confessarium illum existimamus, si hostiam illam in Sacrario reponat, eamque reservet à se consumendam primâ vice, quâ Missam est celebraturus.

(a) Sylvius resol. var. v. *Eucharistia.*

Vide { COMMUNIO. ECCLESIA. MISSA. }

CONSILIARIUS.

Vide { CLERICUS. *Cas.* IV. JUDEX. }

CONSUETUDO.

CONSUETUDO, inquit Polmanus (b), *est jus non scriptum*, *moribus* (populi) *introductum*, *habens vim Legis ex longo & continuo usu.*

Duplici modo intelligi potest vox illa: 1. Pro usu particulari, quem sequitur Ecclesia quædam, Capitulum, Parœcia, Collegium, Communitas, aut quidam locus particularis. 2. Secundùm latiorem significationem, pro usu generali Regionis, Provinciæ, aut Regni.

In hoc autem præcipuè differunt Consuetudo & Lex, quòd Lex rem nondùm observatam ex professo constituat; at Consuetudo rem jam dudùm usitatam præscribit.

Diximus: *moribus* (populi) *introductum*: non enim obligatur privatus ex Consuetudine rem aliquam liberè faciendi. Sic, qui quolibet anno à decennio capones duos dono dare amico suo consuevit, usum hunc pro arbitrio potest abrumpere, quod exemplum adducit Sylvester (c), sed non idem dicendum de Consuetudine, eo, quo in hoc titulo, intelligitur sensu, in quo agitur de Consuetudine Principis expresso vel etiam tacito consensu firmatâ.

Consuetudo quælibet, generaliter loquendo, ut sit legitima; debet esse rationi consentiens, justa, honesta, utilis, & loco, tempori ac personis congrua: aliter verus tantùm esset abusus & corruptio, non verò legitima Consuetudo.

Nulla Consuetudo, inquit Sanctus Thomas, *vim Legis obtinere potest contra Legem divinam, vel Legem naturalem*, licèt eam aliquoties explicare, aut fines ejus restringere valeat: hanc autem hujus rationem affert Sanctus Thomas, *quia omnis Lex proficiscitur à ratione & voluntate Legislatoris, Lex quidem divina & naturalis à rationabili Dei voluntate; Lex autem humana, à voluntate hominis, ratione regulatâ.* Sic Lex prohibens homicidium destrui non potest per Consuetudinem, quæ illud permittat; sed illam explicare & restringere potest ad homicidium authoritate solùm privatâ commissum.

Cum spatio temporis sufficienti & non interrupto legitimè præscripta est Consuetudo, uti fieri debet necessariò (e), & præscriptioni rem capacem attingit, tùm Legem humanam abrogare potest (f).

Sufficit usus, qui per decennium obtinuit, juxta Leges Romanas (g): 40. anni requiruntur ex jure Canonico, ut legitimè præscripta sit Consuetudo, cùm juri in aliquo derogat (h). In Gallia, ut vim Legis Consuetudo obtineat, necesse est, ut sit immemorialis, & sit scripto mandata Authoritate Regiâ, & ex ejus præscripto multæ sint latæ sententiæ.

Ut Consuetudo legitima per non usum Legem abrogare potest ex Sancto Thoma (i), sic Consuetudo solvitur ex immemoriali temporis diuturnitate, quâ non observatur.

Consuetudini derogare possunt Edicta Principis seu expressè per clausulam derogatoriam, vel tacitè quando in toto Regno fuère promulgata.

Huic etiam derogari potest ex conventionibus privatis in contrarium initis, modò ad communitatem aut bonos mores non pertineant, ut sæpè fit in contractibus Nuptiarum juxta Molinæum.

Gallis antiquis suæ erant Consuetudines, quas intemeratè semper observavère, etiam à Romanis devicti, quorum Leges nunquam accipere voluerunt, exceptis Provinciis Italiæ finitimis: & Consuetudines suas Galli hodierni scriptis mandare curaverunt, quas observare, tanquam Leges stabiles, populi tenentur.

(b) Polman Breviar. Theol. part. 2. 2. n. 544.

(c) Sylvester. v. *Consuetudo.* p. 14.

(e) Cap. *Cùm una* 50. de electione. l. 1. tit. 6.

(f) S. Thom. 1. 2. q. 97. art. 3. ad 1.

(g) Panormit. in Cap. fin de consuetud. Bartolus in Leg. *De quibus*. ff. de Legibus.

(h) Cap. *Cùm tanto.* final. de consuetud. & *Nondum tamen.* de consuetud. in 6.

(i) S. Thom. 2. 2. q. 97. n. 3. ad 2.

(a) Brodeau Præf in consuet. Paris.

Carolus VII. ex Molinæo, aut potiùs Philippus, dictus Pulcher, ex Brodelio (a) in suo Edicto *pro Reformatione Regni*, primus constituit, ut scripto mandarentur consuetudines; sed suum effectum Constitutiones eorum Regum, uti Ludovici XI. & Caroli VIII. non sortitæ sunt, nisi sub Ludovico XII. ut addit idem Brodelius ab Henrico IV. fuêre renovatæ mense Januario an. 1598. *Declaramus*, inquit Rex ille, *ut consuetudines, usus & styli Regni nostri, scripto mandentur..... Volumus ea custodiri & observari in judicio & extra.*

Jus ergo Gallicum partim constat ex consuetudinibus, quæ in Regno Galliæ observantur, ubi Regiis diplomatibus, seu litteris patentibus fuêre confirmatæ, tanquam publicæ conventiones, concessæ de consensu trium Ordinum, qui statum efficiunt, scilicet Cleri, Nobilium & Populi: atque hinc vim Legis obtinent, ubi authoritate Regiâ fuêre promulgatæ.

(b) Carol. Molin. in Consuetud. Parif. §. 1. gloss. 4. n. 12.

Sunt stricti juris, ut ait Molinæus in suo Commentario in Consuetudinem Parisiensem (b): *Hoc*, inquit, *maximè peculiare est in consuetudinibus & constitutis, quòd eorum verbis tenaciter est inhærendum; nec illis licet addere, nec detrahere, nec aliàs interpretari, quàm loquuntur*: Ratio est, 1. Quia antiquissimæ sunt. 2. Quia ex consensu generali totius communitatis fuêre constitutæ. 3. Quia Regiâ authoritate fuêre comprobatæ.

Cùm ex aliquâ consuetudine non ordinantur res quædam, quæ ad privatos pertinent, tunc ad vicinarum consuetudinum decisiones recurrendum, jurisve, quod commune vocatur, hoc est, ad jus Romanum, secundùm aliquos Authores, vel potiùs ad jus statutum ex consuetudinibus aliarum Provinciarum, ex Constitutionibus & Arrestis supremarum Curiarum.

(c) Brodel. Litt. l. n. 1.

Dicimus, *secundùm aliquos Authores*, nam certum est, jus Romanum non esse regulam, quam sequi teneantur Regiones consuetudinariæ; sed ad illud tenentur solùm, quatenùs conforme est rationi & justitiæ, ut ait Brodelius in Louetum (c): Quocirca, si deficiat propriæ Regionis consuetudo; Principum Edicta, & Supremarum Curiarum Jurisprudentia tanquam regulæ haberi debeant; si verò de re controversâ nihil constituerint Edicta & Arresta, ad vicinas consuetudines recurrendum, iisque standum est; cùm id congruum magis rationi videatur, ad utilitatem vicinæ Regionis.

Qui vel curiositate impulsi, vel aliqua necessitate coacti scire cupiunt, qui sint variarum consuetudinum interpretes, adeant Dictionarium Arrestorum Domini Brillon in verbo, *Consuetudo*, à numero 72. ad num. 211.

CASUS PRIMUS.

ROMANUS aliquid egit Lege Principis expressè vetitum, sed tamen consuetudine contrariâ firmatum. Nonne immunis est à peccato?

RESPONS.

Ad accuratam hujusce difficultatis solutionem, id statim tanquam principium habendum, scilicet Legem omnem, seu divinam, seu humanam à justa & rationabili voluntate Legislatoris proficisci. At cùm hominis voluntas non verbis tantùm, sed etiam factis aperiri queat in iis, quæ sunt facienda vel fugienda; etiam mutari & revocari potest, non solùm verbis, sed & actibus, qui multiplicati & perseverantes, id ipsum inducunt, quod consuetudo dicitur, ita ut mutatio illa vim Legis obtineat, cùm nihil in se vitiosum includit; ut docet Angelicus Doctor his verbis (d): *Omnis Lex proficiscitur à ratione & voluntate Legislatoris: Lex quidem Divina & naturalis, à rationabili Dei voluntate: Lex autem humana à voluntate hominis, ratione regulatâ; sicut autem ratio & voluntas hominis manifestantur verbo in rebus agendis, ita etiam manifestantur facto. Hoc enim unusquisque eligere videtur ut bonum, quod opere implet. Manifestum est autem, quod verbo humano potest & mutari Lex & etiam exponi, in quantùm manifestat interiorem motum & conceptum rationis humanæ. Unde etiam & per actus, maximè multiplicatos, qui consuetudinem efficiunt, mutari potest Lex & exponi, & etiam aliquid causari quod Legis virtutem obtineat, in quantùm scilicet per exteriores actus multiplicatos interior voluntatis motus & rationis conceptus efficacissimè declaratur: Cùm enim aliquid multoties fit, videtur ex deliberato rationis judicio provenire, & secundùm hoc consuetudo & habet vim Legis, & Legem abolet, & est Legum interpretatrix.*

(d) S. Thom. 1. 2. q. 97. art. 3. in corp.

Confirmari potest illud Sancti Thomæ ratiocinium ex eo quod dicit Sanctus Augustinus scribens ad Casulanum, de consuetudine jejunandi die Sabbathi. *In his enim rebus*, inquit hic Sanctus Doctor (e), *de quibus nihil certi statuit Scriptura Divina, mos populi Dei, vel instituta majorum pro Lege sunt tenenda.* Quâ authoritate utitur Sanctus Thomas (f) ad probandum, quod *consuetudo etiam honesta habet vim præcepti.* Ob eam pariter causam in antiquo Canone (g), definitur consuetudo: *Jus quoddam moribus institutum, quod pro Lege suscipitur, cùm deficit Lex.* Hoc est, sive reipsâ non sit Lex, aut, si fuerit, sit obsoleta, quòd invaluerit consuetudo.

(e) S. Aug. Ep. 36. aliàs 86. n. 2.

(f) S. Thom. 1. 2. q. 79. art. 2. ad 2.

(g) Isidor. l. 5. Etymol. c. 3. in Can. *Consuetudo*. 5. dist. 1.

Advertendum etiam 1. quamlibet consuetudinem vim Legis non obtinêre, nisi privati, quibus constituitur, actus non modò communitati sint cogniti & probati; sed etiam positi ad inducendam obligationem & ideò consuetudinem, ut docet Glossa his verbis (h): *Scias ergo, quòd ad hoc quod consuetudo præjudicet juri, requiritur quod sit præscripta..... quod obtinuerit in contradictorio judicio populi..... quod eo animo fiat; ut credatur se jus habere, & imposterum illud intendat facere: alioquin talis usus non dicitur usus.* Hinc sequitur consuetudinem seipsum in Ecclesiæ ingressu aquâ sacrâ intingendi, aut cineres primâ quadragesimæ die accipiendi, cæterosque hujusmodi quàmplurimos ritus, quos Catholica observat Ecclesia, vim Legis non obtinêre, neminemque obligare; quòd ii, qui cæremonias illas

(h) Glossa in Can. *Frustra*. 7. dist. 8. v. *Consuetudinem*.

ias aut invexêre, aut etiamnum observant, eas, tanquam Legem sibi imponere, aliosve exemplo suo obligare non intendant.

2. Observandum mutationem, quæ consuetudine inducitur, non esse intelligendam, neque locum habêre posse, nisi quoad Legem humanam, non verò, quoad Legem naturalem aut Divinam, quæ, cùm vim suam à Divinâ voluntate depromat, voluntatis humanæ arbitrio mutari non potest. *Lex naturalis & Divina procedit à voluntate Divinâ*, inquit Sanctus Thomas (*a*), *unde non potest mutari per consuetudinem procedentem à voluntate hominis, sed solùm per autoritatem Divinam mutari posset; & inde est quod nulla consuetudo vim legis obtinere potest contra Legem Divinam, vel Legem naturalem*: Hæc autem hujus rei afferri potest ratio, quod Divinæ Leges sint immutabiles. *Fidelia omnia mandata ejus*, inquit Psaltes Regius (*b*), *confirmata in seculum sæculi*; ut potè, *facta in veritate, & æquitate*.

(*a*) S.Thom. 1.2. q.97.art. 3. ad 1.

(*b*) Psalm. 110.

3. Observandum, consuetudinem non posse contra Legem introduci, nisi cùm à majori parte communitatis observatur, ut ait Glossa mox citata (*c*): *Ad hoc quod consuetudo præjudicet juri, requiritur..... quod major pars populi consuevcrit illâ uti consuetudine. Quia*, inquit hic Glossator, *sicut minor pars populi non posset inducere Legem, sic nec consuetudinem*. In hoc igitur duntaxat casu legitimè introducitur, & actus ex ea facti permanent validi, ut docent Jurisperiti (*d*), dicendo: *Quod major pars Curiæ effecit, pro eo habetur, ac si omnes egerint*.

(*c*) Glossa in cit. Can. *Frustrà*. 7. dist.8. v.*Consuetudo*.

(*d*) DD. ad Leg. *Quod major*. 19. ff. ad municipalem. l. 50.tit. 1.

Ex dictis hactenùs facilè colligitur, Romanum esse conscium; si quod egit Legi naturali & Divinæ sit contrarium; cùm ex contraria hominum consuetudine huic Legi nequeat derogari; sed ipsum non peccasse, si Lex illa esset tantùm humana, quæ usu contrario, nec vitioso sit præscripta, cùm lex prohibens ipsius actionem consuetudine contraria, ut supponitur; fuerit abrogata, & consuetudo illa, eo, quo diximus modo intellecta, vim Legis obtineat.

CASUS II.

NUNQUID reus esset Romanus, si reipsa actio ejus esset contra Legem, sed si Lex illa non esset in usu?

RESPONS.

Licèt naturalis aut Divina Lex abrogari nequeat per non usum, ut jam diximus; is tamen sufficit ad tollendam Legem humanam. *Et quæ sunt de jure positivo per dissuetudinem abolentur*, inquit Sanctus Thomas (*e*), *ea verò quæ sunt à jure naturali, vel de jure Divino, nullâ dissuetudine aboleri possunt*. Idem etiam docet Sanctus Antoninus (*f*) & probat exemplo dierum Rogationum, qui olim erant festi dies simul & jejunii (*g*), & exemplo trium dierum, qui quadragesimam præcedunt, quibus jejunare solebant Clerici: quod usu contrario fuit ademptum. Unde sequitur, Romanum non peccasse, si Lex contra quam egit, sit tantùm Lex humana, quia per non usum jam eos non obligat, pro quibus fuerat condita.

(*e*) S Thom. quodlib. 2. art. 8. in corp.

(*f*) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 4. c. un. §.4.

(*g*) Can. *Pronunti-andum*. 1. & Can. *Rogationes*.3.de consecr. dist. 3.

Vide JEJUNIUM, Cas. Gildasius.

CONTRACTUS.

CONTRACTUS nihil aliud est, quàm *ultrò citròque obligatio*, inquit Polmanus (*h*) quæ obligatio est stricti juris & ad æquitatem pertinet.

Accuratiùs etiam definiri potest: *Pactum, causans ultrò citròque obligationem*: ita ut contrahentes in se invicem fiant debitores, tàm quoad res, ut in Emptione & venditione & aliis similibus; quàm quoad personas, ut in contractu Matrimonii. *Non solùm res in stipulatum deduci possunt, sed etiam facta*, inquit Imperator Justinianus (*i*). Prior definitio non omnem pactorum speciem continet: sunt enim pacta seu conventiones, quæ *semi-contractus* appellari possunt; ea videlicet, quæ unum ex contrahentibus tantùm afficiunt, qualis est donatio, aut gratuita promissio, ab eo acceptata, cui facta est.

Multæ vulgò distinguuntur contractuum species. Alii sunt expliciti, in quibus videlicet pactum reciprocum exprimitur: alii impliciti, in quibus subintelligitur. Quidam sunt absoluti: quidam verò conditionati, è quorum conditionis eventu pendet contractûs effectum. Nonnulli sunt gratuiti seu lucrativi, in quibus contrahentium alter commodum aliquod percipit, nihil alteri rependens, qualia sunt donatio (*k*), commodatum & precarium. Alii verò sunt onerosi, quia recipiens danti aliquid se daturum promittit, ut in emptione, in mutuo, & locatione.

Sunt etiam contractus, qui *nominati* dicuntur, eò quod proprium habeant nomen, quo ab aliis contractibus distinguuntur; quales sunt contractus Emptionis & venditionis, mutui, locationis, depositi, commodati & precarii. Alii *Contractus innominati* * appellantur, quòd proprio non donentur nomine quo à præcedentibus distinguantur. *Natura enim rerum inductum est, ut plura sint negotia, quàm vocabula*, inquit Lex (*l*).

Quadruplicis sunt generis, scilicet, *do ut des* (*m*); 2. *facio ut facias* (*n*). 3. *do ut facias* (*o*); 4. *facio ut des* (*p*).

Inter diversas contractuum species, alii dominium rei, de quâ contrahitur, transferunt, ut venditio, permutatio & mutuum. Alii usum tantùm transferunt, ut commodatum & precarium: aliis denique nec dominium nec usus transfertur, sed custodia duntaxat committitur, quale est depositum. Denique ex iis quidam ad solam recipientis utilitatem pertinent, qualia sunt mutuum, commodatum, & donatio: alii ad solam dantis utilitatem, quale est depositum; alii denique ad dantis & accipientis utilitatem spectant, qualis est locatio.

(*h*) Polman. part. 2. 2. n. 422. & 423.

(*i*) § fin. Instit de verborum obligat. l. 3. tit. 16.

(*k*) Leg. *Donationes*. 1. ff. de Donat. l. 39. tit. 5.

(*l*) Leg. *Naturâ*. 4. ff. de præscript. verbis. L. 19. tit. 5.

(*m*) Leg. *Naturalis* 5. ff. eod. tit.

(*n*) Cit. Leg. *Naturalis*.

(*o*) Ibid. & Leg. 2. ff. de verborum obligat. & L. 3. ff. de obligat. & act.

(*p*) Cit. Leg. 5. de præscript. verbis & 2. aliis citatis.

 Contrac-

* Discrimen aliquod in Jure Romano apponebatur, contractus inter nominatos & innominatos; sed hujus discriminis explicationem subtilem potiùs quàm utilem PONTAZIUS, cæterique meritò omittunt.

Contractus omnes & conventiones contrahentes obligant 1. modò personæ non sint inhabiles ad contrahendum, ut furiosi ex Justiniano: *furiosus nullum negotium gerere potest; quia non intelligit quod agit* (*a*) aut iis, qui tales lege sunt declarati, ut prodigus, pupillus, mulier sub potestate viri constituta, & ii, qui jure sunt interdicti, quando cum damno suo contrahunt.

2. Modò pactum non sit contrarium legibus, aut bonis moribus; *pacta quæ contra leges constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt*, inquit Lex (*b*), *nullam vim habere indubitati juris est.*

3. Si contrahatur cum cognitione & liberè, hoc est, nullus in pacto intercedat error, neque coactio, neque dolus; alioquin non vera esset libertas; *Non videntur, qui errant consentire*, inquit eadem regula (*c*): *Nihil consensui tam contrarium est..... quàm vis atque metus*, inquit etiam eadem regula.

4. Dummodò res subjecta conventioni Commercium pati queat. Nam si res esset, v. g. sacra aut publica; conventio erit inutilis. *Idem juris est* (hoc est, *stipulatio erit inutilis*) *si rem sacram aut religiosam, quam humani juris esse credebat, vel rem publicam..... vel cujus commercium non habuerit*, inquit Imperator Justinianus (*d*).

Denique hîc non omittendæ actiones quædam, quæ quidem contractus dici nequeunt, quòd nullum intercedat pactum expressum vel tacitum, in quo consistit natura contractûs; sed quæ tamen obligationem pariunt, quæque ideò à Jurisconsultis *quasi contractûs* nominantur.

(a) §. 8. Institut de inut. stipulat. & Leg. Obligationes. 11. §. 12 ff. de obligat. & act. Leg. 44. tit. 7.
(b) Leg. Pacta. 6 eod. de Pactis. L. 1. tit. 3. Leg. *Juris Gentium*. 7. §. 7. ff. de Pactis. L. 2. tit. 14. & Leg. *Si unus*. 27. §. 4. eod. tit. §. 24. instit. de inut. stipul. L. 3. tit. 20.
(c) Reg. 116. §. 2. ff. de reg. jur.
(d) § 2. Instit. de inut. stipul.

Talis est 1. tutela, quæ tutorem erga pupillum suum obstringit, uti eum qui Tutoris munere fungitur absque ejus titulo, Curator erga pupillum suum, & quilibet tandem publicus administrator.

2. *Gestio rerum*; id est, administratio bonorum viri absentis absque procuratione, quorum curam parens aut amicus libenter suscipit, ne dispereant. Iste *quasi-contractus* tam æquus videtur, ut ex eo oriatur actio in favorem gerentis utiliter in absentem ad recuperandas impensas factas; modò probet, se nihil nisi vel necessarium vel absenti utile gessisse, eique cujus rem administravit, recepti aut recipiendi nec non expensi rationes edat.

3. *Aditio hæreditatis* pura simplexque, quâ tenetur hæres de omnibus defuncti oneribus, nec non etiam de solutione legatorum Testamenti ejus: in quo differt ab eo, qui hæreditatem non adivit, nisi sub conditione Recognitionis bonorum defuncti, qui hæres non tenetur nisi pro rata bonorum quæ ex hæreditate percepit; mobilibus tamen & immobilium fructibus ad rationes computatis. Sunt & alii quidam *quasi-contractus*, de quibus non est hîc sermo.

Contractus quilibet fieri potest, vel coràm publicis notariis, vel sub privato Chirographo: vel vivâ tantùm voce; licèt juxta solitum loquendi modum, contractus solummodò dicatur is, qui fit coram & sub Chirographo duorum Notariorum aut unius Notarii duorumque testium, & sub contrahentium subscriptione *.

Id unum intercedit discrimen inter contractum privatum & publicum, quòd ex publico contractu, hoc est, coram Notariis confecto, actionem hypothecariam acquirat creditor in bona debitoris, simulque prælationem in alios Chirographarios debitores, & etiam in omnes Hypothecarios, quibus prioris temporis prærogativâ valet; cùm ex contractu privato non oriatur hujusmodi actio.

Contractus, qui censuales dicuntur, unum, lucri ut aiunt, solidum pro vigesimo parit in iis regionibus, ubi obtinet ordinatio an. 1665. aut lucrum minus vel etiam majus in jurisdictione Parlamentorum, in quâ constitutio illa non est in usu.

Contractus censualis usurarius est, cùm censum determinato quodam tempore redimere obligatur debitor.

* Ad validitatem Contractuum juxta Jus Romanum scriptura non requirebatur; *omnia pacta*, inquit DOMATIUS, *sine scripto valebant.*

CASUS PRIMUS.

SIGONIUS duo millia nummorum ab Hieronymo mutuatus est, de quibus Syngraphâ cavit, his verbis expressâ: Agnosco Hieronymum mihi duo millia nummorum mutua dedisse, de quibus ei ex contractu censuali coram Notariis, quotiescunque ipsi libuerit, me obligaturum, & interim ei annuam pensionem soluturum juxta lucrum secundùm ordinationem constitutum promitto. Quærit Hieronymus, utrùm tutâ conscientiâ summæ illius lucrum possit exigere; priùsquam in sui favorem coram Notariis contraxerit Sigonius?

RESPONS.

Certum est Hieronymum tutâ conscientiâ recipere & quidem exigere posse lucrum è sex millibus librarum Sigonio mutuò datis proveniens ob Syngrapham, ea, quâ proponitur, ratione descriptam. Ratio est, quia ex illa Syngraphâ verè abalienatur hæc pecuniæ summa, ad cujus proindè restitutionem nullo pacto cogi potest Sigonius, sed solùm ad censualem contractum coram Notariis peragendum, ut fert Syngrapha. Id igitur solum discrimen intercedit, inter Syngrapham & contractum publicum, quod ex illâ Syngraphâ jus hypothecæ non obtineat Creditor in bona debitoris; cùm è contra ex publico contractu & jus illud & prælationem in ceteros Creditores, se posteriores, aut solùm Chirographarios acquirat (*i*) Creditor.

(d) De Ste. Beuve, tom. 2. cal. 247.

CASUS II.

Rex Edicto suo mensis Decembris an. 1665. constituit, ut deinceps ultrà vigesimam sortis partem non possent fieri legitimè censuales contractus. Attamen Sulpitius, Parlamenti jurisdictioni subjectus, quod hujus Edicti executioni non invigilat, & ubi tolerantur contractus censuales, quibus usuræ ad decimam sextam sortis partem stipulantur, juxta antiquam hujusce Parlamenti jurisdictionis consuetudinem multos sic constituit census, quorum usuras accipit.

Insuper Sulpitius multos habet sibi debitores, quibus pecuniæ summas ad tempus dat mutatas, quas cùm ab iis exigere nequeat, ipsas ad solutionem usurarum judicio adêgit, easque ex antiquo Edicto hujus Provinciæ pro decimâ sexta sortis parte constituit. Potestne in utroque casu usuras illas exigere & accipere?

Respons.

Sulpitius absque injustitia usuras contractuum, quos pro ratione decimæ sextæ partis sortis acquisivit, exigere & recipere potest; cùm in hac Parlamenti jurisdictione aut Provinciâ versetur, ubi semper fuêre liciti, & etiamnùm obtinent hujusmodi contractus, & ubi nondum receptum fuit Edictum an. 1665. & etiam usuras pecuniarum, quas ad tempus dedit mutuas potest exigere, de quarum solutione in more pœnam damnati fuêre ipsius debitores, pro ratione Edicti, quod ibi viget, & ubi in eam rem obtinet Aurelianense Edictum; præcipuè, si sit lucrum cessans aut damnum emergens, uti à viris timoratis fieri solet. Ratio hujus decisionis est, quia lex humana non obligat in conscientiâ, donec promulgata fuerit & admissa. Cùm igitur Edictum an. 1665. nondum promulgatum & admissum fuerit intra fines Parlamenti, de quo in casu proposito, subditos ejus non obligat, qui proinde Edictum Henrici IV. mensis Julii an. 1601. aut aliud quodlibet antiquum, quod ibi in eam rem obtinet, sequi possunt (a).

(a) Idem. tom. 2. cas. 131.

CASUS III.

Fabius Libras 100. annuæ pensionis in domo suâ Theodulo promittit, qui 2000. lib. ipsi solvit conformiter ad Edictum an. 1665. & intra sexennium censum illum redimere ex contractu sese obligat, parem. Theodulo 2000. lib. summam reddendo. Nonne peccat ille contractus in conscientiæ regulas?

Respons.

Contractus ille est illegitimus, & à Martino V. in quadam Constitutione sua (b) ad tres Germaniæ Episcopos ad an. 1420. scriptâ, & à Calixto III. in alia Constitutione 6. Maii an. 1455. prohibitus; à quibus is tantùm probatur censualis contractus in quo ad extinctionen census, hoc est, ad reddendum illius pretium, ab emptore cogi non poterit venditor.

(b) Martin. V. in Cap. *Regimini.* 3. de Empt. & Vendit. lib. 3. Extravag. comm. tit. 3.

Consentiunt nimirum omnes Theologi, talem Contractum, ex quo admittitur talis conventio, usuram emptionis nomine palliatam seu occultam evidenter includere. *Requiritur*, inquit Sylvius (c), *ut venditor censûs non obligetur eum redimere, seu nummos capitales refundere, non computatis singulis pensionibus in sortem. Adjecto enim isto pacto; non esset contractus emptionis, sed mutui; & quia is, qui diceretur emptor, certus foret de recipiendâ sorte, ac insuper annuis pensionibus; in effectu daret mutuum sub lucro, atque ita committeret usuram.* Ita doctus hic Theologus post alios multos, tùm Theologos, tùm Canonistas, quos laudat, imprimis Covarruviam, Sotum, Bannès, Salonium, Toletum, Binsfeldium & Navarram (d).

(c) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 78. art. 4. quæsito 2. conclus. 2. in fine.

(d) Didacus Covarruvias l. 3. var. resol. c. 9. n. 4. Dom. Soto lib. 6. q. 5. art. 3. Bannès dub. 2. de censibus. Salonius controv. 19. Toletus. Instruct. Sacerd. l. 5. c. 47. Binsfeldius in Cap *In Civitate de Usuris.* Navar. ad Can. *Si feneraveris.* 1. 14. q. 3. n. 97.

CASUS IV.

Andromachus, summâ 4000. lib. indigens prædium 600. lib. annui reditûs, omnibus deductis impensis, tanquam pignus Juliano tradit; atque in suo stipulatur contractu, sibi fore liberum, prædium illud intra sexennium recuperare, parem 4000. lib. summam Juliano reddendo, & Julianum interim hujus prædii fructus esse percepturum, donec sors ei præcipua restituatur. Nùm vitiosus est ille contractus?

Respons.

Contractus ille, qui verum pignus, non verò venditio conditionalis videtur, uti apparet ex inæqualitate rei oppigneratæ & collati pretii, quæque id pro certo manifestat ex Innocentio III. (e), procul dubio est usurarius; neque enim oppignerator, in pignore licito & justo, rei oppigneratæ dominium acquirit, quod semper est penès oppignerantem. Quare rei oppigneratæ fructuum justum valorem computare debet oppigneranti ad solutionem debitæ sibi sortis (deductis priùs factis impensis). Unde in casu proposito Julianus usuræ fit reus, nisi perceptos ex ejus prædio fructus deducat è 4000. librarum, quas Andromacho mutuas dedit.

(e) Innoc. III. in Cap. *Ad nostram.* de Empt. l. 3. tit. 27.

Hanc decisionem suppeditat Alexander III. in Decretali (f) scripta ad Archiepiscopum Cantuariensem & Episcopos ipsius suffraganeos, in quâ factam Clericis in Concilio Turonensi (g), cui ipse præfuerat, prohibitionem extendit: En ejus verba: *Quoniam non solùm viris Ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis, periculosum est, usurarum lucris intendere; authoritate præsentium duximus injungendum, ut eos qui de possessionibus ..... quas tenêre in pignus noscuntur, sortem, deductis expensis, receperunt ad eadem pignora restituenda sine usurarum exactione Ecclesiasticâ districtione compellas.*

(f) Alex. III. in Can. *Quoniam.* 2. de usuris l. 5. tit. 19.

(g) Idem in Conc. Turon. in Cap. *Plures.* 1. ibid.

Eadem fuit hujusce summi Pontificis decisio, pro Clerico conquerente de Abbate Religiosisque Monasterii Sancti Laurentii, qui fructus è prædio, ab eo in securitatem summæ oppignerato, perceptos nolebant deducere (h). *Discretioni vestræ mandamus*, inquit, *quatenùs si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & de fructibus ejus sortem recepistis, prædictam terram Clerico memorato reddatis.*

(h) Idem in Cap. *Conquestus.* 8. eod. tit.

In hoc juri Canonico consentiunt Leges civiles: *Ex pignore percepti fructus computantur in debitum*, ait una ex his Legibus (i) *& si sint sufficientes ad totum debitum; solvitur actio & redditur pignus. Si vero superent debitum, ipsi fructus redduntur qui supersunt, nimirum motâ pignoratitiâ actione.*

(i) Leg. *Ex pignore.* 1. cod. de pign. actione. Item Leg. *Creditor.* 3. eod. lib. 4. tit. 14.

CASUS V.

Genebaldus, filio suo ex contractu ipsius nuptiali ei dominium 3000. lib. annui census consulit; sed filius, qui major est, ex contrascripto 500. libras quolibet anno se Patri redditurum promittit, agnoscens, se totum ex contractu non accepisse dominium, nisi sub istâ conditione. Obiit ille filius biennio post, uno ei tantùm ex matrimonio suo superstite puero; cujus tutelam cum susceperit Genebaldus, nonne potest ex bonis à defuncto derelictis prædictam 500. lib. summam repetere ex contra-scripto debitam?

Res-

RESPONS.

Contrà scripta suum debent sortiri effectum conformiter ad contrahentium pacta, modò ea tertiæ non noceant personæ; sed executione sua frustrantur, cùm noxiam proximo conditionem habent ex hac juris Romani regulâ (a): *Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri*, & ex istis legis terminis (b): *Non debet ei nocère quod inter alios actum est.* Certum est autem, filii Genebaldi conscriptum & uxori suæ & puero suo nocère: debet ergo pro utroque abolêri, & etiam pro aliis, quibus noxium esse posset; quales sunt filii creditores (c): *Si quis gestum à se alium egisse scribi fecerit, plus actum quàm scriptum valet.* Et quidem ex tali pacto destruitur bona fides, idque bonis contrarium est moribus; cùm manifesta sit infidelitas, quâ Genebaldus & filii sui uxorem & uxoris illius parentes decepit, qui talis conscripti gnari hujusmodi forsan matrimonio non consensissent. Par igitur non est, ut in lucrum vertatur dolus ejus. *Fraus & dolus cuiquam patrocinari non debent*, inquit Innocentius III. in unâ ex Decretalibus suis (d). Insuper rei publicæ interest, ne tales tolerentur collusiones, quæ in proximi fraudem à privato quolibet facilè supponi possunt; unde eas etiam jura condemnant (e). *Si quidem clandestinis ac domesticis fraudibus facilè quidvis pro negotii opportunitate confingi potest: vel id quod verè gestum est, aboleri.* Hinc colligi necesse est, à Genebaldo exigi non posse libras quingentas, quas ex filii sui conscripto sibi reservârat.

(a) L. *Non debet.* 14. ff. de diversis regulis juris antiqui.

(b) L. *Quinto.* 10. ff. de jure jurando. &c. l. 12. tit. 2.

(c) L. *Si quis* 4. Cod. plus valere quod agitur, quàm quod simulare concipitur. L. 4. tit. 12.

(d) Innoc. III. in cap. *Ad nostram.* 5. de empt. & vend. l. 3. tit. 17.

(e) L. Datâ. 27. Cod. de donat. l. 8. tit. 54.

CASUS VI.

PROSPER ET PAULUS simul pactionem fecêre emptionis & venditionis, & ex eo contractu Prosper 100. libras intrà mensem Paulo se persolutum promittit ob merces. Elapsis octo diebus, in eo contractu dolum intervenisse advertit Prosper. Nonne tamen contractum illum exequi tenetur?

RESPONS.

Ante solutionem hujus difficultatis, præsupponendum 1. quod, ut ait Sanctus Augustinus (f), *Errare, id est, unum pro alio putare.* 2. Quòd error quandoque ad rei substantiam, aliàs verò ad ejus qualitatem pertinet positis hisce duobus principiis, ad propositam difficultatem respondendum, quòd, si Prosper, qui cum Paulo contraxit, circa rei substantiam erravit, ut si existimans se emere, Paulumque triticeam farinam vendere, avenaceam tantùm ille emisset, tùm pacto stare Prosper non teneretur, nam ad ipsam farinæ substantiam error ille pertineret, cùm inter hujusmodi farinas essentiale discrimen intercedat.

(f) S. Aug. in can. *In quibus.* 6. 22. q. 2.

Hactenùs dicta ex hac ratione confirmari possunt, quòd, cùm nihil aliud sit contractus, quàm actus externus duorum aut plurium, quo ex proprio suo consensu in idem reciprocè pactum conveniunt, certum est, quòd absque legitimo consensu subsistere nequeat: atqui in casu proposito non est legitimus consensus; nam ut ait Lex (g). *Est pactis duorum, plurium-ve in idem placitum consensus*, vel ut loquitur Gratianus (h): *consensus est duorum, vel plurium sensus in idem*: cùm autem subest talis error, non potest esse sensus uniformis: *qui autem errat*, addit hic Canonista, *non sentit: ergo non consentit.* Quod ad istam Legis regulam redit (i): *Quid enim tam contrarium consensui est, quàm error?* Et ad istam juris (k): *Non videntur qui errant consentire.* Unde colligendum, quòd qui v. g. triticeam consensit emere farinam, neque ullo modo avenaceam, nullum quoque legitimum præbuit consensum, & ideò ad executionem contractûs cum Paulo Prosper non tenetur.

(g) L. *Hujus.* 1. §. 2. ff. de pactis. l. 2. tit. 24.

(h) Gratian. §. *His autem* 1. 29. q. 1.

(i) Leg. *Si per errorem.* 15. ff. de jurisdictione omnium judicum.

(k) Reg. 116. §. 2. ff. de diversis reg. juris antiq.

Sed si error sit tantùm de qualitate rei, validus est contractus; quia ad ejus validitatem sufficiens est contrahentium consensus. Unde si farina, quam à Prospero emptam supponimus, esset confecta è tritico biennali, non verò, ut putabat, ultimæ messis; contractum tunc perficere tenetur, si aliundè notabiliter non deficeret.

Addendum hactenùs dictis, irritum absolutè non fieri contractum, cùm duo contrahentes sunt in bona fide, nam tunc non intervenit dolus, ut Lex declarat (l): sed à læso tamen posse exigi indemnitatem damno suo accommodatam, & quam alter præstare tenetur (m).

(l) L. Julianus. 13. ff. de actionibus empti & venditi. lib. 19. tit. 1.

(m) Colloq. Cond. tom. 1. Colloq. 8. sect. 1. & 3.

CASUS VII.

ARTURUS ET ALPHONSUS Societatis contractum inter se fecêre, in quo fraudem subesse ab Alphonso cognovit Arturus. Tenetur-ne ad executionem hujusce contractûs?

RESPONS.

Distinguendum: nam vel fraus ansam præbuit contractui, vel non: si vera contractûs causa fuit fraus Alphonsi, ita ut, eâ cognitâ, à contractu abstinuisset Arturus, certum est, quòd in conscientiâ contractum exequi non tenetur: ratio est, quia in tali casu invalidus est ille contractus ob defectum consensûs Arturi, uti Glossa decidit his verbis (n): *Cum dolus dat causam contractui.... non tenet contractus.* Cui congruit jus Romanum (o). Unde sequitur, quòd si ante cognitum dolum, talem contractum implesset Arturus, damnum ejus præstare in foro conscientiæ teneretur Alphonsus: nam ex hac juris Canonici regulâ (p): *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ vel jacturâ*: & ex hac alterâ Juris Civilis (q): *Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem.*

Sed si dolus contractui ansam non præbuerit, ita ut, eo detecto, contraxisset etiam Arturus, tenetur tum contractum exequi, cùm validus sit tùm contractus, ut ait Glossæ Author, quem modò laudavimus, quia sufficientem ei consensum ad ejus validitatem præbuit. *

(n) Glossa in cap. *Cum dilecti* 3. de empt. & vendit. l. 3. tit. 17.

(o) L. *Et eleganter.* 7. ff. de dolo, malo. l. 4. tit. 3.

(p) Reg. 48. de reg. juris in 6.

(q) Reg. 206. ff. de diversis reg. jur. antiq. l. 50. tit. 17.

* Dolus, cùm sit delictum, non præsumitur, nisi probetur. *Dolum ex indiciis perspicuis probari convenit.* Lib. VI. C. *De Dolo.*

Quamvis dari possint regulæ juxta quas 'quandonam Contractus ex errore initus sit in se invalidus dignosci potest; attamen cùm infiniti sint decipiendi modi, satis non potest regulis declarari, inquit DOMATIUS, qualis debeat esse dolus qui ad irritandum Contractum, vel ad dandum damnis & interesse locum sufficit; nec satis quænam à legibus dissimulentur fraudes potest indicari. Quædam enim non puniuntur, nec nocent pactis, quædam puniuntur, & nocent. In verbis, exempli gratia, quibus venditor vagè rem suam jactat, non censetur esse fraus quæ ad irritandam venditionem sufficiat, quamvis verbosus iste venditor sæpè contra veritatem & consequenter contra justitiam loquatur, si à venditoris astutiis se tueri Emptor possit; sed si venditor falsò declaret quamdam rei qualitatem, ut alliciat Emptorem, putà si dicat se vendere domum variis picturis, peristromatibusque pretiosis ornatam, quæ tamen nullis est ornata, tunc erit dolus ad venditionis rescisionem sufficiens. De dolo itaque potius secundùm prudentiam, delicti qualitatem, & circumstantias quam secundùm regulas judicatur: Et quemadmodum Contractus, licèt non juxta perfectæ sinceritatis amussim fuerint initi, de facili non debent irritari, ita fraus nemini debet patrocinari.

CA-

CASUS VIII.

Clotarius & Callixtus contractum simul confecêre, cui non consentit Callixtus, nisi justo impulsus metu, ne, si fortè consentire recusaret, seipsum aut familiam suam ulcisceretur Clotarius. Nunquid eum exequi in foro conscientiæ tenêtur?

RESPONS.

Ad manifestam præsentis difficultatis solutionem, 1. duplex est distinguenda metûs species. Alter gravis, & qui cadat in constantem etiam & fortem virum; qualis est metus mortis, carceris aut alterius mali gravissimi: alter levis, hoc est, quo quis minimum reformidat malum, aut etiam malum grave, sed absque justâ causâ: 2. Præsupponendum, metum esse vel justum, hoc est, justè injectum, ut cùm tormentis reum cogit Judex ad ea quæ facere tenetur; aut esse injustum, hoc est, injustè injectum; ut cùm alter alteri vim minatur, nisi postulata compleat.

Hoc ita supposito dicimus, Callixtum non tenêri sub conscientia peccati confecto contractu; si ad eum gravi & injusto metu coactus fuerit, qui voluntatem ejus ita prævenerit, ut jam liberè consentire non potuerit; atque eo sensu intelligenda est juris Romani regula ista (*a*): *Nibil consensui tam contrarium est .... quàm vis atque metus.* At si eum tali modo non prævenerit metus, eo non obstante tenet contractus, quia aliter contractus, ex metu, quamvis gravi & injusto confectus, non absolutè voluntarius est, & metus ille sufficientem relinquit libertatem ad conficiendos contractus validos exceptis contractibus Matrimonii, donationis, resignationis Beneficiorum, electionis Præsulum, & alios quosdam, pro quorum validitate plena & perfecta requiritur libertas.

(*a*) Reg. 116. ff. de diversis reg. juris antiq.

Observandum tamen, quòd, quamvis invalidi non sint, *ipso jure*, contractus hujusmodi, is, qui talem passus est timorem, eorum tamen juridicum revocationem potest non solùm requirere juxta istam juris regulam, quam profert Alexander III. ad Episcopum Vigorniensem scribens (*b*) *Quæ metu & vi fiunt de jure debent in irritum revocari*: Sed etiam damni sibi illati restitutionem potest repetere.

(*b*) Alexand. III in Cap. *Abbas*. 2. de his quæ vi metusve causâ fiunt, L. 1. tit. 40.

Hinc concludi necesse est, invalidum nunquam fieri contractum, ex metu justo, quantumvis gravi; atque adeò Callixtum tenêri ad implendas conventiones cum Clotario factas, si ex tali metu contraxerit: & idem dicendum, si metus ejus tantùm levis fuerit; nam ob talem metum non excusatur contrahens, ab implendis sibi impositis oneribus, ex hac juris Romani regulâ (*c*): *Vani timoris justa excusatio non est.* Reipsâ si ex metu levi & vano invalidus fieret contractus aliundè legitimus, multi indè sequerentur conscientiæ scrupuli; præsertim cùm de perfectis jam contractibus ageretur.

(*c*) Reg. 144. ff. de diversis reg. juris antiqui.

Vide { Emptio & Venditio. Mutuum & Commodatum. Depositum, Locatio. Precarium. Societas. Usura. }

CONTRITIO.

Contritio, quæ prima pars est Sacramenti Pœnitentiæ, definitur à Concilio Tridentino (*d*).... *Animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi ae cætero.*

(*d*) Conc. Trid. Sess. 14. C. 4.

Contritio, ut sit vera, quatuor debet esse prædita conditionibus, quas fusè in casu *Satyrus*, sexto hujus tituli exponimus.

Prima est, ut sit interior: quia non sufficit, ut sit sensibilis & in appetitu inferiori, & etiam cum gemitu & lacrymis; animum namque & voluntatem debet afficere: *Contritionis duplex est dolor*, inquit Sanctus Thomas (*e*), *unus est in voluntate, qui est essentialiter ipsa contritio: & nihil aliud est quàm displicentia præteriti peccati.*

(*e*) S. Thom. Suppl. p. 3. art. 1. in corp.

Secunda, ut sit suprema, ita ut dolor de præterito peccato similem non habeat comitem: *Dolor in contritione*, subdit Angelicus Doctor (*f*), *excedit omnes alios dolores, quia quantùm aliquid placet, tantùm contrarium ejus displicet. Finis autem ultimus super omnia placet, cùm omnia propter ipsum desiderentur: & ideò peccatum, quod à fine ultimo avertit, super omnia displicere debet.*

(*f*) Idem ibid.

Tertia, ut sit universalis; hoc est, ut dolor de offensâ divinâ, ad omnia, quorum quis conscientiam habet, mortalia se extendat: quocirca in eo falsa esset contritio, qui vel unius mortalis affectum retinêret. *Falsam autem pœnitentiam esse constat*, inquit Innocentius II. (*g*), *cùm spretis pluribus de uno solo pœnitentia agitur, aut cùm sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio.* Quod probant hæc Scripturæ Sacræ verba ab eodem Summo Pontifice laudata: *Quicumque autem totam Legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus* (*h*), *scilicet quantùm ad vitam æternam*, addit hic Summus Pontifex.

(*g*) Innoc. II. in Can. *Fratres*. de pœnit. dist. 5.

(*h*) Jacob. 2. 10.

Quarta, ut sit supernaturalis: cùm enim gratia habitualis per contritionem Sacramento adjunctam producatur, & gratia illa sit supernaturalis, necessariò sequitur, contritionem eundem cum ipsâ obtinêre ordinem. Quare falsa omninò esset ea contritio, quam pareret pudor, aut pœna quædam naturalis, aut aliud naturale motivum (*i*).

(*i*) Catechism. Conc. Trid. de pœnit. Sacram. n. 2.

Duplex est contritionis species: perfecta una, altera imperfecta.

Prior est, dolor de offensâ Dei, quem producit infinita ejus bonitas.

Posterior, quæ attritio communiter appellatur, ex cognitione turpitudinis peccati, aut metu pœnarum gehennæ suam plerumque originem ducit: qui metus est donum Dei, si sit à Spiritu Sancto, & ad justitiam peccatorem disponit, modò peccandi voluntatem excludat, adjunctamque sibi spem veniæ habeat.

Attritio sufficiens est ad recipiendum cum fructu pœnitentiæ Sacramentum, modò in se amorem caritatis, saltem inchoatum, includat, hoc est, modò Peccator Deum diligere incipiat, tanquam omnis justitiæ fontem, uti posteà probabimus. Hinc, ut ait Sanctus Thomas (a), peccatorum suorum remissionem non obtinuit Antiochus, quod nullo in Deum amore flagrabat, à quo videlicet mero justitiæ ejus timore servili perculsus, aut ob nimia, quæ invitus patiebatur mala, veniam petebat.

(a) S. Th. in. 4. dist. 20. q. 1. art. ad 1.

Contritionis actum elicere quis tenetur, 1. ubi primum mortalis peccati factus est conscius: 2. Cùm in præsenti mortis periculo versatur. 3. Cùm Sacramentum aliquod quis est aut administraturus aut susceptutus, si se mortalis conscium existimet, nec adest copia Confessoris.

Quando contritio est dispositio absolutè necessaria ad recipiendum dignè Sacramentum Pœnitentiæ, opportunè ea legi poterunt, quæ diximus in titulo *Absolutio*, & præsertim Declaratio Cleri Gallicani in Comitiis ejus generalibus an. 1700. facta, cujus verba retulimus in titulo *Confessio*, *Cas.* 3.

CASUS PRIMUS.

GRATIANUS, in peccatum mortale lapsus, per tres quatuor-ve menses non solùm confessus est, sed ne illud quidem actu contritionis detestatus est; licèt de eo sæpè cogitaverit. Contendit ipsius Confessor, eum teneri ad accusandam talem negligentiam tanquam grave peccatum omissionis, quod commisit, quoties de eo cogitavit nullum eliciens contritionis actum. Nunquid pro Confessario stat jus?

RESPONS.

Duæ sunt eâ de re opiniones: prima est Sancti Antonini (b), qui sic asserit: *Quantùm ad peccata mortalia, de quibus nondum quis habuit contritionem*, inquit hic Sanctus, *videtur quòd semper teneatur quando peccatum menti occurrit, ad actu odiendum & detestandum peccatum; aliàs peccat mortaliter peccato omissionis, quousque conteratur. Dicit enim Thomas, Petrus* (Paludanus), *Bonaventura, & Durandus, quod post mortale peccatum, etsi non tenetur quis ad statim confitendum; tenetur tamen ex necessitate ad statim conterendum; nec enim per momentum licet stare in peccato. Unde Eccli. 21 dicitur*: Quasi à facie colubri fuge peccatum. *Imminet enim tali maximum periculum: cùm enim nulla necessitas excuset à contritione, si moriatur ante contritionem, etiamsi non potuit conteri, quia subitò moritur, nihilominus damnatur, quod non sic est de confessione.* Illud etiam addi potest Scripturæ testimonium ei quod à Sancto Antonino affertur (c) *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: Subito enim veniet ira illius, & in tempore iracundiæ disperdet te.* Ex his enim verbis rectè infertur necessitas detestandi peccatum, ubi primùm commissum est: Enimverò, ut ait Sanctus Gregorius Magnus (d): *Qui pœnitenti veniam spopondit*, inquit hic Papa, *peccanti diem crastinum non promisit. Semper ergo extremum diem debemus metuere: quem nunquam possumus prævidere. Ecce hanc ipsam diem ad inducias conversionis accipimus; & tamen mala quæ fecimus, flere recusamus. Non solùm commissa non plangimus: sed etiam quæ defleantur augemus.*

(b) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 14. c. 18. §. 2.

(c) Eccli. 5. 8. & 9.

(d) S. Greg. Hom. 12. in Evangelia

Eandem jam opinionem defenderat Guillelmus Parisiensis easdem quoque rationes afferens (e). Dicendum igitur ex hac opinione, Gratianum non modò teneri ad aperiendum in confessione peccatum à se commissum, sed insuper tempus ipsum, quo in peccato suo sine pœnitentiâ permansit, & ipsa etiam omissionis peccata, quæ commisit, omittens illud detestari, quando memoriæ occurrit.

(e) Guillelm. Paris. Tract. de Sacram. Pœnit. c. 19.

Altera opinio, quam sequitur maxima pars Theologorum, asserit, quosdam quidem esse casus, in quibus urget præceptum contritionis de peccato mortali, sub reatu novi peccati mortalis: V. g. 1. Cùm quis in evidenti mortis periculo versatur, quod post mortem, nulla jam adsit peccatori via ad pœnitentiam, gratiamque divinam promerendam; quo circa libens in propriam damnationem rueret peccator; nisi eo in casu divinam imploraret misericordiam, peccatum suum detestando. 2. Cùm quis mortalis peccati conscius, quodpiam aut suscepturus aut confecturus est Sacramentum, non quidem vi præcepti contritionis, sed vi illius, quo Sancta sanctè sunt habenda, juxta illud Scripturæ (f) *Sancti estote, quia Sanctus sum.* 3. Cùm publica quis circumvenitur calamitate, ut peste aut aliâ simili, quâ Deum populum suum castigare velle constat: tùm enim ex præcepto omnis & publicæ & propriæ salutis privatus quilibet per acerba pœnitentiæ opera divinam placare iram tenetur.

(f) Levit. XI. 44.

Idem tamen non est dicendum extra casus illos, de iis omnibus, qui in mortale lapsi sunt: licèt enim ad contritionem ac pœnitentiam recurrere teneantur ad obtinendam peccatorum suorum veniam, quam aliter promereri non possunt, ut statuit Concilium Tridentinum, (g) & docet Sanctus Thomas (h) & ea obligatio sit etiam de jure naturali & divino, ex doctrina ejusdem Angelici Doctoris, ceterorumque Theologorum: (i) certum est tamen, ex eorum principiis, qui hanc ultimam tuentur opinionem, quòd, licèt permagni intersit peccatoris, actum contritionis elicere, ubi peccatum admisit, uti probant allata Scripturæ Sacræ, aliorumque testimonia; non tenetur tamen sub pœnâ mortalis vi præcepti, quod ad contritionem obligat, ejus actum elicere statim post admissum peccatum. Ita doctus Sancti Thomæ interpres Sylvius (k), qui suam sententiam cum Sancto Thomâ, Bonaventurâ & Paludano consentire ostendit, aliosque multos pro se laudat inclytos Authores, ut Durandum, Melchiorem Canum, Angelum de Clavasio, Medinam, Navarrum & Cajetanum. En verba hujusce Theologi: *Responsio verior est, præceptum contritionis non obligare ad statim: quamvis enim peccator teneatur statim post peccatum conteri, sub conditione si nimirum velit esse in via salutis; absolutè tamen non tenetur ex præcepto statim conteri*: ejusque rei

(g) Conc. Trid. sess. 14. c. 1. & 4.

(h) S. Th. 3. part. sum. q. 84. art. 5. adz. & art. 7. ad 1.

(i) Guillel. Estius in 4. dist. 16. §. 3. Fr. Sylvius in Suppl. S. Th. q. 4. art. 2. quæsito 1. Bellarm. lib. 2. de pœnit. c. 8. &c.

(k) Sylvius in suppl. S. Th. q. 4. art. 2. quæsito 1. & apud eum S. Th. S. Bonav. Palud. in 4. dist. 17. q. 1. Durandus ibid. q. 10. Angelus. V. Contritio. Joan. Medina de Pœnit. q. 6. Melchior Canus part. 4. relectionis de Pœnit. Navar. Man. c. 1. v. 27. & 29. Cajetanus has &c.

has profert rationes: *Primò quia præceptum de contritione est affirmativum; ergo solùm obligat pro loco & tempore, sicut alia præcepta affirmativa.* Deindè suam probat sententiam exemplo fidei & charitatis, quæ non ad statim actus eliciendos obligat, indeque concludit, contritionem, quæ vera esse non potest, nisi divinum includat amorem, non obligare ad ejus actum statim ab admisso peccato, *quia*, inquit, *sequeretur etiam, quòd, quandocumque uno peccato commisso, committeret aliud; semper faceret duo peccata, unum omissionis pænitentiæ, alind alterius generis. Quæ..... non solent à Confessariis, etiam doctis & piis rogari. nec à pœnitentibus dici.*

Talis est Sylvii assertio, qui procul dubio hac in re à Sancto Thoma non dissentit: expresse namque docet Angelicus Doctor (*a*), quod, licèt ex impœnitentia peccatoris gravius fiat ejus peccatum, non novum tamen per eum admittit delictum. *Contra hoc ponitur impænitentia, non quidem eo modo, quo dicit permanentiam in peccato usque ad mortem, sicut suprà impænitenti accipubatur: sic enim non esset speciale peccatum, sed quædam circumstantia: sed accipitur hîc impænitentia secundùm quod importat propositum non peccandi.* Asserit quidem Sanctus Thomas alibi, instare præceptum de contritione (*b*), *quando peccata memoriæ occurrunt.* Sed statim subdit, id intelligendum esse, *cùm præcipuè in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo, in quo sine peccati remissione peccatum oporteat eum incurrere, sicut, cùm teneatur ad celebrandum, si desit copia Sacerdotis, saltem conteri tenetur.* Quibus in casibus de necessitate contritionis consentiunt omnes Theologi; sed undè concludi nequit eam generaliter sub peccato obligare, ubi aliquod commissum fuit. *Homo*, inquit Adrianus VI. (*c*) *post lapsum in mortalem culpam non tenetur conteri ad statim; ita videlicet quod manens in peccato, ex hoc sentiatur de novo mortaliter excedere, donec conteratur.*

(*a*) S. Th. 2.2. q.24 art. 2. in corp.

(*b*) Idem. in dist. 17. q. 3. art. 1. quæst. 4. in corp.

(*c*) Adrian. VI. q. 3. de conf.

Hæc itaque secunda opinio probabilior nobis videtur & in praxi admittenda; ne animabus inutiles & incerti injiciantur scrupuli: unde Gratiani Confessarius de quo in casu proposito, ipsi non debet eà de re molestiam afferre †.

† Crederem equidem statim post peccatum peccatorem non teneri ad actum contritionis, si vox, *statim*, strictè sumatur. Faterer etiam & libenter peccatorem qui actum contritionis non elicit statim atque admissum scelus in memoriam redit, non peccare novo peccato mortali; sed eum peccare novo peccato omissionis, saltem veniali, negare non auderem. Nam si, ut ait VUITASSIUS, Tom. I. Tract. de *Pœnitent. Sacram.* quæst. 3. Assert. 3. *peccat graviter qui post admissa flagitia contritionem in multum tempus sponte aut negligenter differt*, (quæ propositio à nemine fortasse negabitur, & quam cit. Doctor cum Patre JUENINO, & aliis pluribus non contemnendo ex Scripturis, Patribus & ratione deductarum probationum robore firmat) *peccare etiam videtur quem sceleris admissi non pænitet statim atque* in memoriam redit, ut asserit VUITASSIUS, Assert. 4. ibidem; *quia illud est superioris assertionis consectarium. Si enim graviter delinquit*, & quidem delicto gravi novo & distincto (nam assertionem suam in eo sensu proponit probatque VUITASSIUS) *qui per multum tempus differt conversionem suam ad Deum, non potest etiam aliquod peccatum*, saltem veniale, *non admittere qui*, in memoriam redeunte peccato, nihilominus *per aliquod tempus eam procrastinat.* Hoc saltem probare videntur innumeri Scripturæ textus, ratio, & præsertim S. THOMAS, qui in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 1. quæstiunc. 4 sic loquitur. *Respondeo dicendum quod cum propositum confitendi sit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propositum*, quando ad contritionem tenetur, scilicet quando peccata memoriæ occurrunt: & 2. 2. quæst. 62. art. 8. in corpore dicit, *manifestum est, quod nec per modicum tempus licet in peccato morari, sed quilibet tenetur peccatum statim deserere.* Alium, ut puto, non habent sensum quæ dicit in sua ad Casum primum Responsione PONTAZIUS.

CASUS II.

GELLIUS, in statu mortalis peccati existens, periculosum incidit in morbum in loco, ubi copiam non habet Confessoris: Teneturne sub reatu novi mortalis actum contritionis elicere?

RESPONS.

Constat evidenter ex authoritate Sancti Thomæ superiùs allatâ, quemlibet hominem de vitâ periclitantem & mortalis peccati conscium teneri sub pœnâ mortalis, se ipsum vehementer ad perfectam excitare contritionem, non solùm propriæ salutis causâ, sed ea etiam obligatione, quæ peccatori cuilibet incumbit factam Deo per peccatum mortale injuriam, quantùm potest, per pœnitentiam compensandi; aliter enim impœnitentiæ criminis reus evaderet, quod quidem delictum ab aliis specie differt, & cæteris omnibus est maximè exitiosum. *Si prætermittat* (Contritionem) *cùm possit, est speciale peccatum impænitentiæ*, inquit Sylvius (*d*), *quia talis omissio est ut minimùm indirectè voluntaria, & includit propositum virtuale non pænitendi; tunc ergo is, qui peccati mortalis sibi conscius est, concipere debet contritionem, vel caritate formatam, ut, si non sit copia Sacramenti suscipiendi; vel imperfectam, quæ cum Sacramento ipsi administrando sufficiat.*

(*d*) Fr. Sylvius in supp. S. Tho. q. 4. art. 2. quæsito 3.

CASUS III.

HILARIO, multa confessus mortalia, de iis tantùm imperfectam contritionem seu, ut vulgò loquuntur, attritionem habuit, quæ ex solâ turpitudine peccati pœnæque æternæ metu oriebatur, quæ tamen veniæ spem comitem habebat. An species illa contritionis sufficiens fuit, ut cum Sacramento peccatorum suorum remissionem obtinêret, licèt amorem, saltem inchoatum, caritatis non habuerit?

RESPONS.

Concilium Tridentinum de contrione generatim sic locutum (*e*): *Contritio, quæ primum locum inter dictos pænitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius, & in homine post Baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiduciâ divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliquâ conjunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum Sacramentum requiruntur. Declarat igitur Sancta Synodus, hanc contritionem non solùm cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum & incboationem, sed veteris etiam odium continêre:* Addit posteà: *Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pænarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat, non solùm non facere hominem hypocritam & magis peccatorem; verùm etiam Dei donum esse & Spiritûs Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis, quo pænitens adjutus viam sibi ad justitiam parat: & quamvis sine Sacramento Pænitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pænitentiæ impetrandam disponit.*

(*e*) Conc. Trid. sess. 14. c. 4. de Sacram. pœnit.

Ex his verbis constat, illud à Sancto Concilio nihil aliud hîc definiri, nisi attritionem (*f*) esse donum Dei, nec eam facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Addit quidem, per eam

(*f*) Exeunte tantùm decimo secundo sæculo, & ineunte decimo tertio Alexander Halensis, Guillelmus Parisiensis, Albertus magnus, & Sanctus Bonaventura attritionis nomine contritionem imperfectam appellarunt. *D. Du Pin.*

eam hominem disponi ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam : sed nedùm declaret idem Concilium eam esse in peccatore sufficientem dispositionem ad ipsius justificationem. Declarat è contra, in peccatore, qui se ad gratiam justificationis disponit, præter fidem, timorem & spem, inesse debère amorem Dei inchoatum, tanquam omnis justitiæ fontis & originis. At illo amoris divini initio, initium caritatis exigi videtur à Concilio in peccatore; quandoquidem relatâ spe inter dispositiones ad justificationem necessarias, exigit etiam, ut Deum, tanquam omnis justitiæ fontem diligere peccator incipiat (a). *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dùm excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum credentes, vera esse quæ divinitùs revelata & promissa sunt; atque illud imprimis, à Deo justificari impium per gratiam ejus; per redemptionem, quæ est à Christo Jesu; & dùm peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur ad considerandam Dei misericordiam, se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumque, tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt ac propterea moventur adversùs peccata propter odium aliquod & detestationem.* Idcircò Facultas Theologica Parisiensis, erroneas damnans propositiones, è Codicibus depromptas, quos ejusdem Facultatis Doctor, Professor Theologiæ Facultatis Rhemensis in suo Tractatu de Pœnitentia auditoribus suis Scholaribus dictaverat; ita declaravit : 1. Quòd quamvis ex Tridentina Synodo (Sessione 14. Cap. IV. de Sacramento Pœnitentiæ) gehennæ metus, etiam supernaturalis, sit bonus & utilis, affectum tamen peccati non excludit, nec in adultis sufficit ad obtinendam in Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ justificationem : sed quòd præter illum timorem & actus fidei & spei, requiritur etiam amor Dei, quo ipsum, tanquam omnis justitiæ fontem, diligere incipiamus, ut docet idem Concilium (Sess. 6. de Justificatione Cap. VI.) 2. Quòd necesse est, ut amor ille in Deum feratur, consideratum, non modò ut in se bonum, sed etiam tanquam summum nostrum bonum; cùm hæc duo motiva complectatur caritas, tertia virtus Theologica, uti docent Scriptura, Sanctique Patres. 3. Quòd amor Dei super omnia, qui sit saltem actus caritatis inchoatus, in adultis est necessarius, ad obtinendam peccatorum remissionem in Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ. 4. Denique, quòd solo caritatis amore voluntas ad Deum convertitur & à creatura avertitur.

(a) Sess. 6. c. 6. de justificat.

Concludimus itaque tam Orthodoxæ atque apertæ insistendo doctrinæ, Hilarionem, qui contritionem duntaxat habuit ex turpitudinis peccati consideratione pœnarumque ac gehennæ metu conceptam, peccatorum suorum in Sacramento Pœnitentiæ, quod sic dispositus suscepit, non obtinuisse; licèt eorum veniam obtinendi spem habuerit : cùm hæc species contritionis non sufficiat, utpote amore divino destituta, qui ad justificationem peccatoris requiritur.

CASUS IV.

Salomon octo decemve peccata mortalia confessus est, ac de iis, quàm perfectè potuit, contritus est; sed de proposito non peccandi de cætero ne quidem cogitavit. Nunquid ei remittuntur peccata, licèt nullum boni illius propositi actum elicuerit?

Respons.

Certum quidem est, ad veram contritionem necessariò requiri firmum non peccandi de cætero propositum, juxta istius, quam affert Concilium Tridentinum, contritionis definitionem (b): *Contritio..... animi dolor ac detestatio est de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero.* Sed ad essentiam contritionis non requiritur, ut propositum illud sit expressum & explicitum. *Non est de essentia contritionis*, inquit Sylvius (c), *ut propositum non peccandi de cætero sit formale & expressum : ac proindè potest esse vera, imò & perfecta contritio, quamvis illud propositum solùm sit implicitum. Tota quippè definitio contritionis reperitur in eo, qui peccatum ex animo detestatur, doletque se illud admisisse, virtualiter proponens non ampliùs peccare.* Quod probat hic Theologus exemplis è Scriptura depromptis : *Hoc facit*, subjungit, *quod David 2. Reg. 12. ubi dixit :* Peccavi Domino, *& in Psalmo 50. ubi pœnitentiam egit, non legitur formasse expressum propositum de non peccando ulteriùs, uti nec Filius prodigus ad Patrem redire cupiens, Lucæ 15. nec Publicanus, Lucæ 18. nec latro, Lucæ 23.* Satis est igitur, ut propositum illud sit implicitum & virtuale, quale profectò reperitur in eo, qui peccata sua ex animo detestatur, cùm ea sincerè detestari nequeat, sine proposito ea non ampliùs admittendi, alioquin non ex animo ea detestaretur, sed affectum ad illa etiam retineret : Ex quo concludendum, Salomonem, ex motivo Caritatis, quantùm potuit contritum, non minùs veniam peccatorum obtinuisse, quam si expressum ac formale habuisset propositum non ampliùs peccandi; *Quia.... detestatione, veniaque à Deo petitione sufficiens includitur propositum non peccandi de cætero;* ut loquitur idem noster Theologus (d).

(b) Conc. Trid. Sess. 14. c. 4.

(c) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 1. art. 1. quæsito 1. conclus. 1.

(d) Idem Sylvius ibid. conclus. 3. & apud eum Navarr. Man. c. 1. n. 6.

CASUS V.

Philologus, declaratis in confessione septem octove blasphemiis, vigintique aliis & etiam pluribus peccatis mortalibus specie diversis, post acceptam absolutionem, meminit, se generalem tantùm de illis peccatis habuisse contritionem, nullatenùs diversas illas peccatorum species sigillatim detestando. Nunquid de iis, eo non obstante, remissionem obtinuit?

Ratio dubitandi est, quia Sanctus Thomas (e) docet, *quod in tempore præcedente justificationem, oportet, quod homo singula peccata, quæ commisit, detestetur.*

(e) S. Th. 3. part. sum. q. 87. art. 1. in corp. & 1. 2. q. 113. art. 5. ad 3.

Respons.

Certum est, ex unico generalis contritionis actu de omnibus peccatis in confessione declaratis, eorum obtinêri veniam in Sacramento Pœnitentiæ; quocirca sum Philologus in confessione remissionem impetravit; quod quidem manifestè patet ex his Sancti Bonaventuræ verbis (f): (Contritio) *prout est deletiva culpæ, sic operatur in justificatione impii, in instanti; & sic actu non potest habêre ordinem respectu specialium peccatorum.* Idem tenet Navarrus (g) cum aliis multis tùm Theologis, tùm Canonistis, quorum nonnullos appellat. En verba illius de præsenti difficultate : *Licèt aliqui sentire videri possint.... de singulis peccatis mortalibus singulas pœnitudines esse habendas; contrarium tamen est tenendum cum Joanne Major.... & Cardinale Sancti Sixti eruditissimo..... (h) scilicet sufficere, quod peccatorum pœnitudo adeò sit extensa, ut saltem virtualiter protendatur ad universa mortifera, tàm ea quæ meminit, quàm ea quæ non meminit : non enim necesse est, ut pœnitens recogitans, confitensve sua peccata, de unoquoque mortifero specialem & singularem ejus pœnitudinem concipiat : sed satis est, ut concipiat generalem ejusmodi pœnitudinem, quæ virtute se extendat ad omnia mortifera.*

(f) S. Bonav. in 4. dist. 16. 1. part. art. 4. q. 2.

(g) Navarr. Man. c. 1. n. 21.

(h) Joan. Major. in 4. dist. 17 q. 5. Card. S. Sixti. Opusculorum Tom. opusc. 4. q. 1. & in S. Th. q. 87. art. 1.

Cano,

Canonum ille Interpres suam hac ratione sententiam probat: *Nam si de singulis peccatis singulæ pœnitudines concipiendæ essent*, sic loquitur hic Author, *contingerent casus, in quibus adhuc vivens privaretur potentiâ consequendi salutem æternam contra expressa Canonum testimonia* (a) ..... *& contra prædictum Ezechielis locum* (b)..... *Nam qui mille peccata lethalia commisisset, & solùm quartam partem horæ victurus ægrotaret, aut ad suspendium duceretur, non posset vivens concipere de illis mille, mille pœnitudines ad id necessarias.*

(a) Can. 3. de pœnit. dist. 7 & Can. *Ponderet* dist. 50.
(b) Ezech. c. 33.

Fatendum tamen, quòd, ut Deo acceptior & utilior sit contritio pœnitentis, peccata sua speciatim, quantùm potest, flere debet; atque eo sensu intelligi possunt verba Sancti Thomæ in casu proposito relata: licèt vera eorum significatio, accipiendo, *singula*, pro *omnia*, sit peccatorem nunquam ex contritione suæ justificari posse, si quem retineat affectum ad aliquod particulare peccatum, nec omnia, quorum reus est, detestetur peccata.

CASUS VI.

Satyrus, Sanctæ Aviæ Parochus, auditâ Eusebii Confessione, qui plurima declaravit mortalia peccata; ab eo petiit; utrùm suprema esset ipsius contritio, hoc est, utrùm eo pungeretur dolore, qui parem non haberet; is verò respondit, se talem nullo pacto experiri dolorem. Nùm hominem hunc tali modo dispositum absolvere debuit hic Parochus?

Respons.

Ad veram contritionem requiritur 1. ut sit interior, hoc est, ut ex animo procedat: 2. Ut sit universalis, scilicet, ut ad omnia mortalia, quæ fuêre commissa, se extendat. 3. Ut sit supernaturalis, id est, Spiritûs Sancti impulsu excitata. 4. Denique ut sit suprema, hoc est, secundùm explicationem sancti Thomæ (c) ut eum includat dolorem, qui alios omnes superet. *Dolor in contritione excedit omnes alios dolores, quia quantùm aliquid placet, tantùm contrarium ejus displicet. Finis autem ultimus super omnia placet; cùm omnia propter ipsum desiderentur; & ideò peccatum, quod à fine ultimo avertit, super omnia displicêre debet.* Quocircà necesse est, ut qui veram habet contritionem, paratus sit ad omnia potiùs toleranda mala, aut omittenda bona, quàm si Deum mortaliter offenderet.

(c) S. Th. suppl. q. 1. art. 1. in corp.

Neque tamen necesse est ad veram contritionem ut vividior & auctior sit illius sensus, quàm omnium aliorum, quæ quis pati posset, malorum. Duplex enim in Contritione distinguendus est dolor, scilicet, dolor interior, hoc est, displicentia animi ob offensam Dei: alter est exterior, videlicet, motus sensibilis, qui ex hac displicentiâ oritur in parte inferiori animi. Si igitur Eusebius in sua responsione loquatur de illo exteriori & sensibili dolore, & nihilominùs Deum offendisse verè doleat, ipsum absolvere debet Confessarius, quia absque tali motu vera potest esse contritio, qui non est in potestate nostrâ, nec consequitur necessariò ad amorem rei alicujus, sed qui oritur ex affectu sensibili, quem producit experimentalis cognitio bonitatis illius rei: unde cùm omnes caritatis divinæ dulcedinem non fuerint experti, omnes etiam pari doloris sensu non afficiuntur propter offensam Dei: quare licèt optandus sit ille dolor, non requiritur tamen ad veram contritionem, ut sit major ac vividior, quàm dolor de quocumque alio malo perceptus. Ita Sanctus Bonaventura his verbis (d): *Cùm quæritur de quantitate doloris, inquit, dolor potest dici displicentia rationis, vel passio ex hac resultans in sensualitate. Si hoc secundo modo accipiatur, dico, quod non est necesse, magis dolêre de peccato, quàm de re temporali; nec etiam necesse est dolere, quia non est in potestate cujuslibet: talis enim dolor non consequitur amorem, sed consequitur ipsam affectionem, & affectio experimentalem cognitionem: & quia non omnes habent experientiam divinæ dilectionis: ita non omnes ita sensibiliter dolent de peccatis: tamen quod magis etiam sensibiliter doleat aliquis de peccato, quàm de aliquo damno, hoc est, perfectionis, & congruum, non necessarium.*

(d) S. Bonav. in 4. dist. 16. art. 2. q. 1.

Sed si Eusebii responsum verum esset in primo sensu, secundùm quem à Sancto Bonaventura Contritio dicitur, *displicentia rationis*; hoc est, dolor interior de offensâ Dei: certum est, quòd si talem is non habeat interiorem dolorem, absolutionem ei Satyrus denegare debet, tanquam insufficienter disposito ad obtinendam peccatorum suorum remissionem ob defectum supremi doloris, uti hîc est intelligendus (e).

(e) Colloq. Luco. tom. 6. Colloq. 5. q. 1. De Genet Theol. moral. Tom. IV. tit. 6. Cap. 5. dem. 5.

CASUS VII.

Julitta, quædam peccata tantùm venialia in confessione declaravit sine contritionis dolore, nec emendationis proposito. Num eorum venialium remissionem Sacramenti Pœnitentiæ virtute obtinuit?

Respons.

Certum est, Julittam peccatorum suorum veniam Sacramenti Pœnitentiæ virtute non impetrasse, si nullam de iis implicitam explicitamve contritionem habuerit, & eam è contra sacrilegium ob pravum Sacramenti usum perpetrasse. Ratio est, quia, nullum peccatum, quodcumque illud sit in Sacramento Pœnitentiæ sine contritione remitti potest. *Peccatum veniale*, inquit Sanctus Thomas (f) *non dimittitur, ... quandiu voluntas manet in illo; ipsam autem recedere voluntatem ab eo, quod quis priùs volebat est displicêre ei quod voluit: talis autem displicentia, dolor contritionis dicitur, quando est gratiâ informata; & ideò peccatum veniale sine contritione non dimittitur.* Et Angelicus Doctor explicato triplici sensu, secundùm quem accipi potest verbum, *Contritio*, subjungit: *Et ideò dicendum, quod requiritur Contritio medio modo, quâ scilicet, etsi actu peccatum non displiceat explicitè, displicet tamen implicitè; quia ex virtute actûs quem agit, sequeretur displicentia explicita peccati venialis; si cogitatio in illud ferretur.*

(f) S. Th. in 4. dist. 16. q. 2. art. 2. quæst. 2. in corp. & 3. part. sum. q. 87. art. 1. in corp.

CASUS VIII.

Martina, quæ venialia tantùm in confessione aperuit, de iis quidem contrita est: sed nullum deinceps veniale peccatum admittere non proposuit; Nunquid sufficiens fuit ejus contritio?

Respons.

Martinæ contritio sufficiens fuit, si venialia, quæ speciatim confessa est, imposterùm evitare, pro viribus, proposuerit; licèt ad omnia generatim venialia non extendatur ejus propositum. Ratio est, quia à se invicem differunt contritio de mortalibus, & contritio de venialibus: nam contritio de mortalibus omnia vitandi propositum complecti debet, quia est in potestate nostra, opitulante divinâ gratiâ, ut omnia vitentur, ac sine tali proposito accipi non posset justificationis gratia; cujus infusioni obest pro certo vel unum mortale. Unde contritionem sic defi-

(a) Conc. Trid. sess. 14. c. 4. definit Concilium Tridentinum (a): Contritio *animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero: Declaratque Sancta Synodus hanc contritionem non solùm cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum & inchoationem; sed veteris etiam odium continere.* Quod confirmari potest ex his Christi ad mulierem adulteram verbis (b): *Vade & jam ampliùs noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* (b) Joan. 8. 11.

Sed non idem dicendum de venialibus; sufficit enim dolor de commissis conjunctus cum proposito ea deinceps non admittendi, quin adsit propositum, nullum veniale prorsùs committendis in futurum, cùm omnia simul vitari nequeant. Ita Sanctus Thomas (c): *Peccata mortalia sunt in potestate nostrâ*, inquit, *ut vitentur; non solùm singula, sed etiam omnia. Venialia autem, etsi singula vitari possint, non tamen omnia; quod ex infirmitate naturæ contingit, & ideò in contritione de venialibus non exigitur propositum non peccandi venialiter, sicut in contritione de mortali exigebatur; sed quod displiceat ei & peccatum præteritum & infirmitas, quâ ad peccatum veniale inclinatur, quamvis ab eo omninò immunis esse non possit.* (c) S. Tho. in 4. dist. 16. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. ad 2.

Vide { ABSOLUTIO, *Casib. 6. & 7.* CONFESSIO, *Casib. 1. 2. 3. 5. 7. 20. 42. 50. & 51.* }

CONVICTUS *seu* BURSÆ COLLEGII.

CONVICTUS beneficiarii, seu Bursæ Collegii dicuntur, nudi quidam reditus à Privatis attributi ad sustendandos pauperes quosdam scholasticos alicujus Provinciæ per determinatum annorum numerum: quare convictor de assignatâ sibi annua pensione seu Bursâ statuere nequit ad arbitrium in alterius scholastici favorem, uti ex Edicto Blesensi constitutum est his verbis (d): „Dicti Superiores, Seniores, Principales & convictores prædictos status suos & officia resignare non poterunt, sive „intrà tempus præscriptum ex statutis & fundationibus ad ea tenenda, seu post illud „tempus elapsum; sed de iis personas idoneas, & requisitæ capacitatis providebunt „Patroni & Collatores ..... quo tempore elapso dictas Bursas declaravimus & declaramus vacantes & impetrabiles, quin eas possint resignare „: Quod confirmatum est ex Arresto Senatûs Parisiensis 20. Septembris an. 1577. lato, quod in secundo Actorum Gallicani Cleri tomo refertur (e).

(d) Edictum Blesense art. 78.

(e) Acta Cleri Gallicani tom. 2. part. 1. c. 10. pag. 161. n. 7.

Dicimus, *ad sustentandos pauperes scholasticos*, uti ex eodem Arresto expressè constituitur (f), ad excludendos eos omnes, qui aliundè seu ex proprio Patrimonio, seu ex Beneficiis se sustentare possunt.

(f) Ibid. pag. 162. n. 3.

Jurisdictio quoad Bursas ad Universitatis Cancellarium pertinet, uti dijudicavit Senatus Parisiensis ex Arresto 20. Januarii an. 1632. lato, quod refert Bardet (g).

(g) Bardet. tom. 2. l. 1. c. 3.

CASUS PRIMUS.

FERDINANDUS vacantem in Collegio Universitatis Burdigalensis Bursam se daturum, aut saltem procuraturum eâ conditione Jacobo, pauperi scholastico requirenti promisit, si viginti dupliones sibi polliceretur; cui ob pecuniæ defectum promittere renuenti retulit Ferdinandus, se nihil, nisi antiquo Collegii usui conforme exigere, quò non alia ratione admissi fuerant omnes convictores; attamen se Bursam hanc daturum; quo facto Jacobus, eâ quâ posset, aut etiam vellet, ratione, erga suum se gereret Benefactorem. Bursam hanc reipsâ obtinuit Jacobus; inventamque viginti duplionum summam Ferdinando contulit. Quæritur, utrùm Ferdinando legitimè sit acquisita summa illa duplionum; an verò eam Jacobo restituere teneatur; licèt Bursa illa non sit Beneficium, aut res spiritualis.

RESPONS.

Turpe est & iniquum pecuniam pro collatione Bursarum Collegii exigere; & ne ullum quidem donum accipi potest, cùm eo, quo casus exponit, modo fuit quæsitum. Ratio est 1. quia Bursæ illæ, scholasticis egenis conferendæ gratuitò, à fundatoribus fuêre constitutæ: quare ut injustum foret & non ferendum, pecuniâ aut muneribus Pauperes ad xenodochium admitti erectum ad subveniendum egenis; nihil quoque potest exigi ad collationem Bursarum, quæ in collegiis pro pauperibus scholasticis fuêre constitutæ. 2. Quia hujusmodi Bursæ ejusdem sunt rationis, atque ea, quæ, *res religiosæ*, jure dicuntur. Legibus autem cautum est, ne res illæ commercio subjiciantur; *Sacram vel religiosam rem*, inquit Lex, (h) *vel usibus publicis relictam, ut forum, aut basilicam, aut hominem liberum inutiliter stipulor ...... nam & cùm quis rem profanam ...... dare promisit, liberatur; si fine facto ejus res sacra esse cæperit.* Certum est igitur, quòd cùm bona à fundatoribus illarum Bursarum Deo in personâ pauperum fuerint dicata, de iis jam commercium exercêri nequit. Ex quo sequitur, tenêri sub peccati conscientia Ferdinandum ad restitutionem viginti duplionum, quos exêgit, à Jacobo, cùm is paupertate laboret.

(h) Leg. Inter. 83 §. 5 ff. de verborum obligat. l. 45. tit. 1.

Confirmari potest hæc decisio ex sententiâ Facultatis Theologicæ Parisiensis, quæ, ut refert unus ex ipsius Doctoribus, (i) olim declaravit, commercium illud turpe esse & illicitum, quæque ad palinodiam coegit Baccalaureum quemdam, qui publicis Thesibus temerè propugnârat, licitum esse, Bursam emere aut vendere. 2. Ex Edicto Blesensi, (k) quo Rectoribus Collegiorum prohibêtur, indictâ Rectoratûs sui privationis pœnâ, ne pecuniam ab iis accipiant, quos, uti Professores admittunt: *Non poterunt prædicti Rectores ...., pecuniam accipere à Professoribus, ad Classes ipsis committendas*, inquit Henricus III. Galliæ Rex; *ipsis è contrario injungimus, ut dictos Professores de prædictis Classibus gratuitò provideant, ... sub pœnâ privationis muneris sui privilegiorumque Universitatis.* 3. Ex celebri Arresto Senatûs Parisiensis 20. Septemb. an. 1577. quod referunt Acta Cleri Gallicani, (l) & quo, iisdem pœnis indictis, idem quoque vetatur. Quâ ratione igitur, his ita positis, sordida hominis avarities, qui bona pau-

(i) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 90.

(k) Edictum Blef. art. 73.

(l) Acta Cleri tom. 2. part. 1. cap. 20. art. 19.

pauperibus Scholasticis sustentandis destinata mercatur; cùm id prohibeat Lex Principis, sub acerbitate pœnarum, pro moderatorum Officiis; quæ non ejusdem tamen sunt rationis?

CASUS II.

CANDIDUS, humanioribus litteris in collegio Universitatis Rhemensis dans operam, favore Bursam licèt non pauper obtinuit. Peccavit-ne, eam accipiens; & nunquid eam per aliquot annos retinêre potest?

RESPONS.

Certissimum est, cùm Collegiorum Bursæ ad sustentandos pauperes Scholasticos fuerint erectæ, de iis, quemquam, nisi egenum, providêri posse absque injustitia. Candidus ergo peccavit, accipiens Bursam de qua agitur, eamque tutâ conscientiâ retinêre non potest; sed è contrà eam non modò repudiare, sed etiam, quæ percepit, restituere tenêtur in favorem pauperis cujusdam Scholastici, qui iis, quæ ex fundationis titulo, conditionibus sit præditus. Patet hujusce decisionis ratio; Collegiorum nimirùm reditus seu Bursæ eo fine fuêre attributi, ut Scholasticorum, quibus deest census ad emetiendum studiorum curriculum, egestati essent subsidio.

Hæc decisio fit etiam evidentior exemplo hominis, qui cùm divitiis affluerct, parcimoniæ causâ puerorum suorum, propriâve sustentatione obrueret: nam ut manifestam homo ille committit injustitiam, collata Xenodochio bona ad pauperum nutritionem, in proprios usus convertendo, ad quorum proinde restitutionem obligatur; non minor est procul dubio Candidi injustitia, nec minus ad restitutionem eorum, quæ ex bursâ sua accepit, tenetur in favorem pauperis Scholastici (*a*).

(*a*) De Sainte Beuve, tom. 3. cas. 90.

CASUS III.

Duodecim sunt in Collegio Sancti Pauli Bursæ constitutæ pro pauperibus Scholasticis, è Picardiâ oriundis: Antonius, Collatoris earum vicem supplens, unam ex iis villici sui filio in Campania nato contulit. Nonne valida est ejus collatio?

RESPONS.

Constat collationem illam esse invalidam. Ratio est, quia fundatorum intentioni contraria est hujusmodi collatio, qui pauperibus è Picardia, non verò è Campania oriundis Scholasticis bona sua tanquam Eleemosynam destinàrunt. Quocircà de tali collatione idem ferri debet judicium, uti de distributione summæ, pauperibus, advenis aut incognitis; factâ, quem Testator solis Parœciæ suæ egenis legasset: nam, ut viri illius parentes, aut ipsius testamenti curatores tutâ conscientiâ, & absque injustitiæ reatu, legatam illam pecuniam aliis peregrinis pauperibus erogare non possent; pariter in casu proposito, qui Bursarum illarum fundatoris vices supplet, de iis in alterius favorem, quàm pauperis Picardi statuere nequit; quia religiosè tenenda est defunctorum voluntas, & conficienda, tanquam res, quæ sacra & intemerata dici potest.

Decisionem istam clarè confirmat Senatûs Parisiensis Arrestum, an. 1577. quo fertur, ut nulla conferatur bursa, nisi conformiter ad statuta aut fundationes. Arrestum illud referunt Acta Cleri (*b*).

(*b*) Acta Cleri tom. 2. part. 1. pag. 161.

CASUS IV.

NEARCHUS, qui ad bursam sexcentarum librarum annui censûs, in uno Parisiensi Collegio à majoribus suis constitutam nominat, eam Balduino recusavit, à quo multoties fuit requisita, quique omnibus ex fundatione requisitis dotibus ad eam possidendam est præditus; neque ad eam à duodecim annis ob sordidum, ut aiunt, lucrum, vult nominare Nearchus. Quod cùm ita esset, Balduino persuasum est, ut in Curiâ Romanâ de eâ à Papa se providêri curaret: quod executioni mandavit. Quo cognito Nearchus Martialem ad bursam nominavit, qui locum ejus aliquot ante dies adivit, quàm provisiones suas Balduinus reciperet. Balduinus coram Judice Martiali diem dixit, ut se cessionis hujusce bursæ damnatum in judicio audiret, quippè qui multò post adscriptam Balduini provisionibus diem, ad eam nominatus fuerit. Nunquid Martialem jure persequitur Balduinus; ut bursam ab eo evincat?

RESPONS.

Nullum Balduino in bursam, de quâ agitur, jus competit, atque adeò illatam Martiali litem persequi non potest. Hujus quidem rei manifesta est ratio: quod enim Collegii bursa dicitur, nihil aliud est, quàm nudæ fundationes, seu reditus à personis pietate conspicuis attributi ad nutriendum atque sustentandum gratuitò numerum quemdam pauperum Scholasticorum per aliquot annos in studiis: quæ fundationes cùm nec ab Episcopo decretæ, nec in titulum beneficiorum Ecclesiasticorum erectæ fuerint, provisionem earum in Romanâ Curia requirere non potuit Balduinus, cùm jus eas conferendi Papæ non competat, & Bursæ illæ, tanquam pia legata; quoad petitorium & possessorium Regiæ subjaceant jurisdictioni. Quare Constitutio Ludovici XII. quâ mandatur executio judiciorum vindiciarum, seu recredentiæ in re beneficiariâ, non obstante appellatione, nullatenùs ad Bursas aut Collegiorum Rectoratus pertinet. Ita judicatum fuisse refert Rebuffus (*c*) in suo commentario in Constitutiones, ex duobus Arrestis Senatûs Parisiensis 5. Julii an. 1521. & 30. ejusdem mensis an. 1527. pro convictoribus Collegiorum Navarræi & Baïocensis, Universitatis Parisiensis. En propria verba illius Jurisperiti, qui locutus de sententiis recredentiæ, quæ feruntur in re beneficiariâ, hanc addit exceptionem: *Fallit in locis Collegialibus, seu Bursis Collegiorum. Arresto ita censuit Senatus an. 1521. die 5. Julii pro Bursa Collegii Baïocensis, & pro Joanne Mariot, Scholastico. Fuit etiam litigatum, & causa in consilio posita pro Bursa Collegii Navarræ an. 1527. die penultima Julii, ubi recredentia data super loco collegiali non mandatur executioni non obstante appellatione.* Arrestum aliud à D. Brillon (*d*) post Pinsson (*e*) refertur, latum 21. Januarii an. 1562. quod huic jurisprudentiæ consentit.

(*c*) Rebuffus. tit. de sent. execut. &c. art. 1. Gloss. 9. n. 3.

Hactenùs dicta confirmari possunt ex Arresto ejusdem Senatûs in Actis Cleri relato (*f*), quo declaratur, quòd, ubi Bursas suas obtinuerint convictores per tempus ex fundatione constitutum, prædictæ bursæ fient vacantes & impetrabiles, quin eas aliis possint resignare.

(*d*) D. Brillon. v. *Beneficium.* num. 32. & 33.

(*e*) Pinsson. tit. Perpetua debere esse beneficia. n. 37.

(*f*) Acta Cleri, tom. 2. part. 1. cap. 20. art. 19. pag. 191.

CORPORALE.

CORPORALE.

CORPORALE est linteum, in quo Sacerdos Sacro-sanctum Missæ sacrificium celebraturus, Panem & Calicem consecrandum reponit, & quod proindè immediatè tangunt Sacra Hostia & Calix consecratus.

Corporale debet esse contextum ex lino byssino, & benedictum ab Episcopo, aut à Sacerdote, ab eo in hanc rem deputato, aut ab aliquo alio Superiore, cui competat hæc potestas seu ex privilegio, seu ex jure legitimæ præscriptionis (a).

In nullo unquam casu Missam celebrare licet sine corporali.

Non licet etiam cuiquam Laïco corporale tangere: & cùm obluі debet, Sacerdos ipse, vel Diaconus, ipso deficiente in pelvi ad hunc solum usum destinatâ illud eluere, & aquam posteà lotionis projicere debet in locum, qui *Sacrarium* dicitur, hoc est, sacris rebus custodiendis destinatum, vel in Ecclesiam, aut in cœmeterium; terra namque illa sancta est (b): quod Canonibus cautum est, ex quibus constituitur, ut sacra, non nisi à sacratis personis tangantur. *In sanctâ hac Apostolicâ Sede statutum est, ut sacra vasa non ab aliis quàm à sacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valde est, ut sacra Domini vasa, quæcumque sint..... ab aliis, quàm Domino famulantibus, eique dicatis, tractentur.* Hæc sunt verba antiqui Canonis in Decreto Gratiani (c). *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministrantur*, inquit alter Canon, (d) *sacrata debent esse..... nec ab aliis debent contingi aut ferri, nisi à sacratis hominibus.* Tertio denique Canone idem constituitur, additâ etiam istâ ratione non contemnendâ, ne videlicet particulæ insensibiles Hostiæ Sacræ in iis forsan reliquæ, seu Laïcorum contactu, seu aliter profanentur. En verba Canonis illius (e): *Palla verò & vela Sanctuarii si sordidata fuerint ministerio Diaconi cum humilibus Ministris intrà Sanctuarium lavent, non ejicientes foràs à Sacrario: & velamina Dominicæ mensæ abluant; ne fortè pulvis Dominici corporis malè decidat à syndone foris ablutâ; syndonem verò non foris abluant: & erit hæc operanti peccatum......sanè pelvis nova comparetur, & præter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipsa pelvis velis apponatur lavandis, nisi quæ ad Dominici Altaris cultum pertinent.* Ita Canones illi, qui, licèt à Gratiano quibusdam Summis Pontificibus falsò adscripti, præcipuâ tamen ob antiquitatem suam veneratione digni sunt.

Cæterùm corporale, quamvis lotum & purgatum, pristinam non amittit formam, nec proindè novâ benedictione indiget; ut observat Sylvester (f), & uti mos est in Ecclesia Latina, à qua in hoc dissentit Orientalis Ecclesia, in quâ cremantur corporalia, ubi sordida sunt (g).

(a) Sylvester. v. *Benedictio*. q. 3.

(b) Sylvester. loco cit. q. 7. & apud eum S. Raymundus.

(c) Can. *In Sancta*. 4. de consecrat. dist. 1.

(d) Can. *Vestimenta* 42. ibid.

(e) Can. *Nemo*. 40. §. 1. ibid.

(f) Sylvester. v. *Corporalia*. q. 2.

(g) D. de Moleon. Itinera. Liturgi. par. 445.

CASUS PRIMUS.

RIGOBERTUS, Sacerdos, cùm in loco versaretur, ubi corporale è lineà telâ habere non poterat, cùm unum sibi esset è telâ bombycina confectum cum aliis duobus tribusve è tela cannabina, quibus benedictionem conferri curaverat, die festo in corporali bombycino celebravit; sine quo nec ipse Missam celebrare, nec eam pagi illius incolæ audire potuissent. Nunquid ita se gerere potuit in hoc casu absque peccato?

RESPONS.

Sacerdos ille procul dubio peccavit, quòd regulas ab Ecclesiis constitutas infregerit, quibus constituitur, ut in Sacrorum celebratione linea corporalia adhibeantur, non verò bombycina, quorum usus prohibetur. In hoc igitur facinus admisit Rigobertus in constitutiones Ecclesiæ, generalemque, quam observat, consuetudinem.

Probatur hæc decisio ex antiquo Canone, quem refert Gratianus in suo Decreto his verbis (h): *Consulto omnium statuimus, ut Sacrificium Altaris non in serico panno, aut tincto, quispiam celebrare præsumat; sed in puro linteo, ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato, atque contexto:* Ejusque rei istam congruitatis rationem affert; *sicut Corpus Domini nostri Jesu Christi in syndone lineâ mundâ sepultum fuit.*

Decisionem hanc ex eodem Canone probat Sanctus Thomas, duasque convenientiæ addit rationes: *Competit etiam pannus lineus*, inquit Sanctus Doctor (i), *1. propter sui munditiam ad significandam conscientiæ puritatem; 2. & propter multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad significandam Christi passionem.* Easdem rationes affert Glossa his terminis (k): *Ut innocens & sine maculâ intelligatur*: Et paulò post; *quod tunsionibus multis ad candorem deducitur; & sic Christus pressuris multis pervenit ad gloriam, ita & boni propter pressuras ad gloriam Domini veniunt.* Cum Sancto Thoma consentit Sanctus Antoninus (l). His addimus, quòd cùm æqua magis & uniformis sit tela linea, quàm pannus sericus, seu bombycinus; huic non adeò facilè adhærêre possunt Hostiæ particulæ, quas idcirco cum patenâ faciliùs, quàm in corporali serico colligere potest Sacerdos.

(h) Can. *Consulto*. 46. de consecrat. dist. 1.

(i) S. Thom. 3. part. Sum. q. 83. art. 3. 7.

(k) Glossa in cit. Can. *Consulto*. v. *Puro* & v. *Lino*.

(l) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 5.

CASUS II.

WALPURGA, insignis pietate puella, domi suæ casulam custodiens, cæteraque Altaris ornamenta, quibus ad Sacra conficienda utitur Confessor suus, diebus singulis Communionis suæ corporale accipiens illud singulari pietate pro gratiarum actione, redux ab Ecclesia deosculatur. Nùm in eo sit peccati conscia?

RESPONS.

Walpurga à peccato immunis esse nequit: enim verò nemini Laïco, & ne quidem Religiosis feminis corporale tangere licet, ut ait Sanctus Antoninus (m): *Corporale..... nec inferioribus* (Sacerdoti)

(m) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 5.

doti) *tangere licet: & nota..... quod mulieres etiam Moniales..... nec vasa sacra, nec corporalia debent contingere.* Quod ex antiquo, quem sub Soteris Papæ nomine refert Gratianus. Canone probat hic Sanctus (a): *Sacratas Deo feminas, vel Monachas sacra vasa, vel sacratas pallas. (scilicet corporalia*, addit Glossa (b), *penes vos contingere & incensum circa Altaria deferre perlatum est ad Apostolicam Sedem: quæ omnia reprehensione digna esse & vituperatione nulli rectè sapientium dubium est. Quamobrem hujus sanctæ Sedis authoritate hæc omnia vobis resecare funditùs, quantò citiùs poteritis, censemus. Et ne pestis hæc latiùs divulgetur per omnes Provincias abstergi citissimè mandamus.*

(a) Can. Sacratas. 25. dist. 12.
(b) Glossa ibid.

Nec ideò minùs reprehensione digna est illa puella, quòd ex merâ devotione hanc sibi sumat facultatem: nam ut post Paludanum addit Sanctus Antoninus (c), *etsi ex devotione hoc faciant. dicit Petrus de Palude, quod præsumptuosa & indiscreta est devotio*: Quod probat Ozæ exemplo, *sicut Oza, qui tetigit Arcam*, quamquam: *Tenuit eam*, inquit Scriptura (d), *quoniam calcitrabant boves, & declinaverunt eam*.

(c) S. Anton. cit. loco.
(d) 2. Reg. 6. 6. & 1. Paralip. 13. 9.

CORRECTIO FRATERNA.

CORRECTIO fraterna, eo sensu, quo hic sumitur (e): *Est externus actus misericordiæ, quo monitione salutari peccator ad emendationem inducitur*; quamvis eam sæpè non sequatur talis emendatio.

Correctio cadit sub præcepto ubi necessaria est, quod sub reatu peccati, quandoque etiam mortalis obligat. *Correctionis Fraternæ.... omissio potest esse peccatum mortale & veniale. Est enim præceptum hujus correctionis de præceptis caritatis & eleemosynæ spiritalis*, inquit Cajetanus (f).

Ut ad eam adhibendam ex justitiâ & officio specialiter tenentur Superiores, ita ad eam quoque privatos obligat caritas proximi, & aliquando Religio ex doctrinâ Sancti Thomæ (g).

Præceptum Correctionis Fraternæ est affirmativum quod proinde non obligat, nisi in quibusdam circumstantiis personarum, loci & temporis: quod, sæpissimè non facilè dignoscitur; unde exquisitam prudentiam exigit Correctio Fraterna, qui eam facere suscipiunt.

Quatuor debet esse prædita conditionibus, ut sit utilis. Prima omnium est Prudentia; altera, Zelus; tertia, Justitia; & quarta, sufficiens Authoritas.

Exigit 1. Prudentia, ut solus & clam reus compelletur, præsertim si occultum sit crimen ejus; *corripe inter te & ipsum solum*, eoque tendant monita danda, ut eum facti pœniteat, non verò pudore & confusione suffundatur: *Intendens correctioni, parcens pudori*, inquit Sanctus Augustinus (h).

2. Exigit etiam, ut omnis omittatur verborum insolentia, amaritudo, superbia & iracundia: *Correctio mendax in ira contumeliosi*, inquit Sapiens (i).

3. Ut reus existimetur ita dispositus, ut patienter reprehendatur, & in ejus emendationem vertatur correctio facienda; à quâ, si prospiciatur, ei inutilis, abstinendum est, juxta illud Sapientis (k), *ubi auditus non est, non effundas sermonem.* Hæc est etiam Sancti Thomæ doctrina (l).

Zelus, quem dirigere debent sapientia & prudentia, & caritas ipsa ingerere 1. debet esse immunis ab indignatione & irâ, quæ ipsum propiùs sæpè consequitur, eumque in amaritudinem convertit, ita ut præter spem aliò cedat.

2. Ipsum moderari debent conditio, ordo, ætas & sexus eorum, qui emendantur.

3. Zelus ille, si verus sit, ad eum solùm non pertinere debet, in quo vitium corripitur, sed & coripientem debet impellere ad toleranda patienter & leniter convicia aut contradictiones ab eo qui corripitur, & cujus salutem unicè intueri debet corripiens.

Justitia correctionem fraternam indivulsè comitari debet, hoc est, necesse est, ut qui alium corripit, de ipsius crimine sit certus, à quo ipsi evidens imminet perditionis discrimen. *Corripe justè*, inquit Sapiens (m).

Authoritas seu spiritualis, seu temporalis, quarta est conditio, in corripiente alium vulgò requisita: neque enim unquam indocili nostræ nos tradit Deus naturæ: in infantia parentibus nostris nos subjecit, aut Moderatoribus aliisve personis, quæ moribus nostris invigilant ex eorum mandato. Posteà simus subditi Superioribus Ecclesiasticis & sæcularibus: & insuper in omni loco & tempore, etiam inviti, conscientiæ nostræ synderesi & remorsibus, non minùs durè quàm secretò admonemur.

Diximus, *vulgò requisita*: occurrunt enim casus, in quibus privatus, licèt authoritate non valens, quandoque correctionis fraternæ ministerio fungi potest, imò & debet. Certum est tamen, quòd probitas, boni mores, ætas conveniens, vitæque integritas, sufficientem ei debeant conciliare authoritatem, ut ipsius correctio proximo fiat utilis; ita ut à correpto nihil possit audire, quòd sibi jure exprobret, aut etiam correptus interiùs de ipso malè judicare nequeat.

Cæterùm quandoquidem *mandavit illis unicuique* (Deus) *de proximo suo* (n); ii, qui ab officio correctionis fraternæ ob defectum authoritatis, aut aliter sunt liberi, meminisse debent, ad eam adhibendam strictè eos teneri, saltem tacitè silentio suo & habitu corporis externo, quæ quandoque magis iis prosunt, in quos non competit jus correctionis, quàm verba ipsa, juxta illud Scripturæ (o): *Ventus Aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem.*

(e) Polman. brev. Theol. part. 2. 2. n. 224.
(f) Cajetan. in Sum. v. Correctio. n. 3.
(g) S. Th. 2. 2. q. 33.
(h) S. Aug. serm. 82. c. 4. seu. n. 7.
(i) Eccli. 19. 28.
(k) Eccli. 32. 6.
(l) S Th. 2. 2. q. 33. a. 6. ad 1. & 2.
(m) Eccli. 11. 71.
(n) Eccli. 17. 12.
(o) Proverb. 25. 23.

CASUS PRIMUS

FORTUNATUS, Thomam æqualem suum, novit criminis occulti esse reum. An tenêtur sub reatu peccati ad fraternam ergà eum correctionem, & quo pacto, quibusve in circumstantiis eum emendaturus est?

RESPONS.

Id supponendum, tanquam certum, fraternam videlicet correctionem esse de præcepto, pro iis præsertim qui aliquâ valent authoritate. *Correctio fraterna cadit sub præcepto*, inquit Sanctus Thomas (*a*). Id quidem probari potest ex multis Scripturæ testimoniis: 1. quidem ex Apostolo in Epistola ad Galatas (*b*), in quâ sic loquitur: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis. Hoc est*, addit Sylvius (*c*), *cum mansuetudine ipsum admonentes instaurate, ac à lapsu erigite.* Hæc autem verba verum continêre præceptum hic Theologus probat ex istis aliis sequentibus: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* 2. Ex eodem Sancto Paulo ad Thessalonicenses: (*d*) *Corripite*, inquit, *inquietos* 3. Ex eodem Apostolo, qui vult peccatorem corripi ut fratrem & ex caritate: *Corripite ut fratrem.* 4. Ex ipso Christi testimonio; in quo fraternam imperat correctionem his verbis (*e*): *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum.*

(*a*) S. Th. 2. 2. q. 33. art. 2. in corp.
(*b*) Epist. ad Galat. 6. 1.
(*c*) Sylvius in 2. 2. q. 33. art. 2.
(*d*) 1. Thessal. 5. 14.
(*e*) Matth. 18. 15.

Præcepti hujusce necessitatem ex iisdem Christi verbis probat Sanctus Basilius: propositæ namque sibi quæstioni huic (*f*): *Numquid adversùs peccantes dissimulatione uti conveniat?* his verbis respondet: *Sanè quod hoc fieri non debeat, perspicuum est ex præceptis Domini, qui in veteri quidem Testamento dixerit:* Correptione corripies fratrem tuum; & non sumes propter illum peccatum. *In Evangelio autem:* Si peccaverit in te, vade, corripe eum &c. Sancti Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus & Hieronymus (*g*) idem docent, uti Joannes VIII. à Gratiano in canone Decreti his verbis relatus (*h*): *Facientis culpam procul dubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare.* Quod consentit multò antiquiori canoni, quem Anacleto Papæ tribuit Gratianus (*i*), & cujus hæc sunt verba: *Tam Sacerdotes quàm reliqui fideles omnes, summam curam habere debent de his qui pereunt, quatenùs eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis aut si incorrigibiles apparuerint ab Ecclesiâ separentur.* Hæc Sanctorum doctrina non modò Christi & Apostolis verbis est consentanea, sed etiam Sapientis, dicentis (*k*): *Mandavit* (Deus) *illis unicuique de proximo suo.* Ea denique confirmari potest ex duabus Innocentii III. Decretalibus, unâ ad Episcopos Galliæ, & alterâ ad fideles urbis diœcesisque Metensis, quas in summa juris canonici videre est in locis ad marginem indicatis (*l*).

(*f*) S. Basilius in reg. brevioribus reg. 47.
(*g*) S. Ambr. l. 8. in Luc. S. Aug. Serm. 42. de verbis Domini. *aliàs.* 16. S. Chrysost. & S. Hieron. in Matth.
(*h*) Joan. VIII. in can. *Facientis.* dist. 86.
(*i*) Can. Tam *Sacerdotes.*
(*k*) Eccli. 17. 12.
(*l*) Innoc. III. in cap. *Novit.* 13. de judiciis lib. 2. tit. 1. & in Cap. *Cùm ex injuncto.* 12. de hæreticis. l. 5. tit. 7.

Attamen constat isto correctionis fraternæ præcepto non omnes indiscriminatim obligari fideles, neque etiam in quâlibet occasione, sed eos tantùm, qui eam utiliter adhibêre possunt: verùm, ut res ista elucidetur, duplex genus præcepti est distinguendum cum Divo Thomâ; unum negativum, aliud verò affirmativum: *Considerandum est*, inquit Angelicus Doctor (*m*), *quod sicut præcepta negativa legis prohibent actus peccatorum; ita præcepta affirmativa inducunt ad actus virtutum; actus autem peccatorum secundùm se sunt mali, & nullo modo benè fieri possunt, nec aliquo tempore aut loco, quia secundùm se sunt conjuncti malo fini, ut dicitur in 2. Ethic. & ideò præcepta negativa obligant semper & ad semper; sed actus virtutum non quolibet modo fieri debent, sed observatis debitis circumstantiis, quæ requiruntur ad hoc quod sint actus virtuosi, scilicet ut fiant ubi debet & quando debet, & secundùm quod debet: & quia dispositio eorum quæ sunt ad finem, attenditur secundùm rationem finis in istis circumstantiis virtuosi actûs præcipuè attendenda est ratio finis, quæ est bonum virtutis. Si ergo sit talis aliqua omissio alicujus circumstantiæ circa virtuosum actum, quæ totaliter tollat bonum virtutis, hic actus contrariatur præcepto. Si autem sit defectus alicujus circumstantiæ, quæ non totaliter tollat virtutem, licèt non perfectè attingat ad bonum virtutis, non est contra præceptum.*

(*m*) S. Th. 2. 2. q. 33. art. 1. in corp.

Eo nititur principio Sanctus Doctor, ut probet correctionem fraternam, ut potè præcepto tantùm affirmativo imperatam, non obligare, nisi in quibusdam circumstantiis temporis, loci ac personæ, cui debet fieri, & modi, quo ea pariter fieri debet, ad quod ordinare tantùm possunt caritas & prudentia. *Correctio autem fraterna*, subjungit, *ordinatur ad fratris emendationem; & ideò hoc modo cadit sub præcepto, secundùm quod est necessaria ad istum finem; non autem ita quod quolibet loco, vel tempore frater delinquens corrigatur.*

Deinde minutiùs rem exequens Sanctus Doctor (*n*) exponit, quandonam fraterna correctio non nisi cum peccato; quandonam verò absque peccato omitti possit. *Correctio fraterna*, inquit, *tripliciter omitti potest. Uno quidem modo, meritoriè, quando ex Caritate aliquis correctionem omittit: dicit enim Augustinus lib. 1. de civitate Dei* (*o*) „Si propterea quisquis objurgandis & corripiendis „malè agentibus parcit, quia opportunum tempus „inquiritur, vel eisdem ipsis metuit, ne deteriores „ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam & piam „erudiendos impediant aliquos infirmos & premant „atque avertant à fide, non videtur esse cupiditatis „occasio, sed consilium caritatis.

(*n*) Idem cit. q. 33. art. 2. ad 3.
(*o*) S. Aug. l. 1. de civit. Dei. c. 4.

Alio modo, pergit idem Sanctus, *prætermittitur fraterna correctio cum peccato mortali: quando scilicet formidatur, ut, ubi dicitur, judicium vulgi & carnis excruciatio vel peremptio; dùm tamen hæc ita dominentur in animo, quod fraternæ caritati præponantur. Et hoc videtur contingere, quando aliquis præsumit de aliquo delinquente, quod probabiliter posset eum à peccato retrahere, & tamen propter timorem, vel cupiditatem prætermittit.*

Tertio modo, addit tandem Sanctus Thomas, *hujusmodi omissio est peccatum veniale, quando timor vel cupiditas tardiorem facit hominem ad corripiendum delicta fratris; non tamen ita, quod si ei constaret, quod fratrem posset à peccato retrahere propter timorem vel cupiditatem omitteret, quibus in animo suo præponit caritatem fraternam.*

Ex his, quas proponit Angelicus Doctor, regulis evidenter constat, Fortunatum correctionem fraternam ergà Thomam omittere posse, si ex motivo veræ caritatis & eo fine, quem designat hic Sanctus explicando primam, quâ debeat fieri, rationem, eam omittat; sed cum ab illa faciendâ abstinêre non posse absque reatu mortalis peccati in secundo casu, aut saltem venialis in tertio.

CASUS II.

FUSCULUS, qui novit Balduinum in occulto carnalis libidinis commercio vitam degere, postulat, utrùm ad observandas Caritatis regulas necesse sit, ut eum per se fraternè corrigat; an verò illum Præsuli suo aut alii Superiori Ecclesiastico emendaturum denuntiet?

RES-

RESPONS.

Difficultati huic occurrit Sanctus Thomas dicens (a): *Si ego scio*, inquit, *quod frater per me corrigetur, tunc non debeo hunc denuntiare Prælato. Si autem videtur quod meliùs fiat per Prælatum & Prælatus nihilominùs sit pius, discretus, & spiritualis, non habens rancorem seu odium adversùs illum subditum; tunc licitè potest hoc denuntiare sibi.* Additque Sanctus Doctor, quòd; licet universalis eâ in re statui non possit regula, una tamen est semper tenenda, scilicet, sincera in proximum caritas. *Tenendum est hoc pro regulâ, quod in omnibus istis semper servanda est caritas; & quod melius & magis expedire videtur; & si hoc intendat, scilicet, emendam proximi, & servet, quantùm potest, bonum caritatis; tunc denuntiando non peccat.* Indeque posteà sic concludit: *Si verò denuntiet cuicumque personæ hoc ex malitiâ, & ut proximus confundatur, vel deprimatur, tunc denuntians, seu accusans peccat mortaliter.*

(a) S. Thom. quodlib. 11. art. 13. in corp.

Neque est, quòd quis objiciat; peccatum directè Prælato denuntiando fieri contra Evangelium, quo exigitur, ut non Ecclesiæ, hoc est, legitimi Superioris nisi in extremâ necessitate requiratur judicium; in hac enim occasione Prælatus haberi debet, tanquam *extra judicium existens*, & veluti persona privata, quæ tutiùs peccatoris emendationem, ipsum corrigendo, procurare potest: *Et tunc non dicit Ecclesiæ*, ita semper Sanctus Thomas; *quia non dicit ei sicut Prælato, sed sicut personæ proficienti ad correctionem proximi & emendam.* Jam idem docuerat Sanctus Doctor in suo Commentario in Magistrum (b): *Et sic dicere Prælato, non est dicere Ecclesiæ, sed personæ, quæ potest prodesse & non obesse, quia nullus magis potest prodesse, quàm Prælatus.*

(b) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. quæstiunc. 2. ad 4.

Gerso, quondam Universitatis Parisiensis Cancellarius, idem docet cum Sancto Thomâ, his verbis (c): *Si quando ergo*, inquit doctus ille & pius Author, *videatur frater peccans salutariùs corrigi per alium, qui potest & vult prodesse, quàm per se, securè potest ei indicare. Unde etiam Prælato dici potest peccatum fratris, non præmissâ monitione, vel secreta correctione, non tanquam Judici, sed tanquam amico peccantis; & qui ei magis potest prodesse, quàm alius.* Sanctus Bonaventura, Durandus, Carthusianus, Gabriel Biel, & multi alii Theologi inclyti, & Sylvius à quo citantur, doctrinam Sancti Thomæ sequuntur (d).

(c) Joan. Gerson. tract. de correct. proximi.

Hæc tandem doctrina menti Ecclesiæ adeò conformis est, ut olim Metropolitani & Episcopi, spectatæ virtutis & prudentiæ constituere & nominare deberent, quibus id erat muneris injunctum, ut Prælatos monerent de vitiis & libidinibus, quæ potissimùm in Metropolitani Provincia, aut Episcopi Diœcêsi potissimùm vigebant; obsoletamque suo tempore disciplinam hanc restituit Sanctus Carolus Borromæus, in quarto suo Mediolanensi Concilio an. 1576. (e), statuitque, ut eo modo observaretur, quo ab Innocentio III. in quarto Concilio Oecumenico Lateranensi an. 1215. (f) stabilita fuerat. At verò horum Clericorum, qui *Testes Synodales* dicebantur, hæc erant officia, ut nimirum Parochorum, Canonicorum cæterorumque Clericorum vitæ ac moribus invigilarent, atque inquirerent, núm actu Parochi & Canonici in Beneficiis suis residerent; núm suorum Parœcianorum salutem instructionis defectu vel aliter non negligerent Parochi, an verò vitam inhonestam ducerent: Huic etiam invigilare tenebantur, an videlicet Dominicos festosque dies, jejunia, aliaque Dei & Ecclesiæ præcepta observarent Laïci, núm inter eos non essent blasphemi, aut concubinarii, sortilegi, aut Magici, Sacrilegi vel hæretici; quo in casu Prælatos monêre debebant juxta jusjurandum, quo se obstrinxerant, dùm in eo constituerentur officio; & cujus exemplum in eodem Provinciali Concilio Mediolanensi legitur.

(d) Sylvius in 2. 2. q. 3. art. 8. quæsito 2. & apud eum S. Bonavent. in 4. dist. 13. Richard. & Durand. ibid. Adrian. tract. de corrept. frater. in fine. Gabriel. lect. 74. in Canon. Missæ. Dionys. Carthus. in Matth. 18. Sylvester. v. *Correctio*. q. 7. & Jansen. c. 72. Concordiæ.

(e) Conc. Mediol. 4. 3. part. constit. de Testibus Synod.

(f) Conc. Lateran. gener. sub Innoc. III. c. 6.

Ex his facilè colligi potest, Fusculum, de quo in casu proposito, per se ipsum clàm debêre Balduinum emendare, si ipsi correctionem profuturam esse persuasum habeat; sin verò eam fore inutilem prospiciat, servatis in Evangelio præscriptis de correctione fraternâ regulis, eum posse illius peccatum legitimo Superiori denunciare; si de illius Superioris pietate, prudentia & caritate sit convictus, taleque sit Balduini peccatum, ut huic medêri queat ille Superior.

CASUS III.

FULGOSUS Episcopus, Gildunius Abbas regularis, & Lambertus Mercator singulatim in proxima versantur occasione, quosdam objurgandi peccatores, quos nôrunt indociles, nec ullo pacto ad monita salutis accipienda dispositos, imò verò de quibus eos esse abusuros persuasum habent, uti aliis jam evenit eorum similibus, qui indè procaciores & pejores facti sunt. Nunquid in eo casu fraternam possunt omittere correctionem absque peccato?

RESPONS.

Episcopus & Abbas subditorum suorum correctionem omittere non debent, quam etiam inutilem & nullatenùs profuturam, imò verò noxiam certò fore nôrunt, Lambertus verò, homo videlicet privatus ab eâ abstinêre potest.

Id quidem facilè evincit Sancti Thomæ authoritas, qui duplicem vult distingui correctionem, juridicam unam, alteram propriè fraternam, de quibus separatim dicit; ac de priori quidem ità habet: *Duplex est correctio delinquentis*, inquit Angelicus Doctor (g): *Una quidem pertinens ad Prælatos, quæ ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactivam, & talis correctio non est dimittenda propter turbationem ejus qui corripitur; tùm quia si propriâ sponte emendare non velit, cogendus est per pœnas, ut peccata dimittat; etiam quia si incorrigibilis sit, per hoc providetur bono communi, dùm servatur ordo justitiæ, & unius exemplo alii deterreantur. Unde Judex non prætermittit facere sententiam condemnationis in peccantem propter timorem turbationis ipsius, vel etiam amicorum ejus.*

(g) S. Th. 2. 2. q. 33. art. 6. in corp.

Altera correctionis species ea est, quæ propriè fraterna dicitur, quæ unicè tendit ad emendationem proximi, neque sibi adjunctam habet vim coactivam, seu infligendi pœnam. *Alia verò est correctio fraterna*, pergit idem Sanctus Thomas, *cujus finis est emendatio delinquentis; non habens coactionem, sed simplicem admonitionem: & ideò ubi probabiliter æstimatur, quòd peccator admonitionem non recipiat, sed ad pejora labatur, est ab hujusmodi correctione desistendum; quia ea quæ sunt ad finem debent regulari secundùm quod exigit ratio finis.*

Unde colligendum, à Fulgoso Episcopo, Gildunio Abbate, aliisque legitimis Superioribus omitti non debêre correctionem suorum subditorum, quam etiam ipsis inutilem fore prævident, si addita monitis suis pœna ab iis existimetur cæteris fore utilis, quia eos à similibus peccatis avertet: quod idem de Lamberto dici nequit, qui, ut homo privatus, ad correctionem fraternam non tenetur, nisi quatenùs eam correpto fore utilem existimat.

CASUS IV.

Hermanus ad debitam à se Julio fraternam correctionem verba adhibuit vehementia, aspera & severa. Potuitne ita se gerere, non infracto caritatis præcepto, quæ illius tantùm est finis?

Respons.

Caritas, licèt severitate permixta, è suâ non excidit naturâ; suo enim condîtur sale, quandoque necessario ad sanandos quosdam peccatores, quibus stat silex in corde, & nimia proindè lenitas foret aut inutilis, aut noxia. Sapientis ac prudentis est ergo viri dijudicare, an hujusmodi verbis utendum, necne. Dicta hactenùs probat Sanctus Thomas (a), ex his à Sancto Gregorio verbis acceptis comprobat: *Secundùm Gregorium in Pastorali*: Nonnulla peccata sunt leviter corrigenda. Nam cùm non malitiâ, sed ignorantiâ solâ, vel infirmitate delinquitur, necesse est, ut magno moderamine ipsa delicti correptio temperetur. Nonnulla autem sunt vehementer increpanda, ut cùm culpa ab actore non agnoscitur, quanti sit ponderis, ab increpantis ore sentiatur: & cùm sibi malum, quod perpetravit, levigat, hoc contra se graviter ex corripientis asperitate pertimescat. Quod de juridicâ Prælatorum correctione non modò intelligit Sanctus Thomas, sed etiam de privatâ & occultâ: unde subjungit: *Et quamvis ille loquatur de correptione, quæ Prælatis competit, tamen etiam in correptione, quæ fit ab aliis*, hoc etiam est observandum; quamvis fraterna correptio semper magis debeat ad lenitatem accedere; quia non authoritate officii, sed ex caritatis affectu exhibetur.

(a) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. quæst. 3. in corp.

Quibus ita positis ad propositam difficultatem respondendum, quòd si verba dura ac severa ex motivo superbiæ aut cupiditatis Hermanus non adhibeat, sed ex motivo caritatis, qua lenioribus verbis suum non fore effectum, sibi sit persuasum, in eo nullius sit conscius peccati; quia, ut ait inclytus Gerso (b): *Hic magis debet attendi finis correptionis, scilicet, emendatio peccantis, quàm forma verborum.* Id quoque probari potest exemplo Sancti Stephani, qui Judæos increpans vehementissimis utitur verbis, eos inemendabiles, proditores & homicidas appellando: *Durâ cervice & incircumcisis cordibus & auribus*, inquit, (c) *vos semper Spiritui Sancto resistitis; sicut Patres vestri, ita & vos; quem Prophetarum non sunt persecuti Patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu justi, cujus nunc vos proditores & homicidæ fuistis.* Quæ verba, quantumvis dura, soli Protomartyris illius Christi zelo adscribit Sanctus Augustinus: *Sævire videtur lingua ferox, cor lene*, inquit hic Sanctus Doctor (d), *clamabat & amabat: sæviebat, & salvos fieri volebat.* Eodem modo judicat Sanctus Fulgentius dicens (e): *Per caritatem arguebat errantes, ut corrigerentur.* Si ergo à Sanctis Patribus approbetur, & laudetur Sanctus Stephanus, quòd tàm duriter Judæos exceperit, quos amanti illa severitate emendare contendebat, quamvis eos publicè & proindè majori confusione argueret: à fortiori clam & in occulto fieri potest correctio verbis vehementibus & severis, quando ita exigunt prudentia & caritas pro illius emendatione, ac spirituali bono, qui corripitur.

(b) Joan. Gerson. tract. de correct. proximi.

(c) Act. 7. 5. & 52.

(d) S. Aug. Serm. 315. aliàs 95. de diversis. n. 5.

(e) S. Fulgent. Serm. de S. Stephano.

CASUS V.

Fabricius conscius est ejusdem, imò verò gravioris peccati, quàm quod in Georgio vult emendare: Potestne tutâ conscientiâ eam correptionem adhibêre; aut etiam ad eam tenêtur?

Respons.

Ad solutionem hujus quæstionis distinctione opus est: nam Fabricius vel Georgii est Superior, vel non: si sit ejus Superior, eumque corrigat *ex officio*, sicut Prælati corripiunt, non potest sine aliquo peccato: *Quia*, ut ait Sanctus Thomas (f), *quandocumque aliquis indignè utitur officio suo, peccat, ille autem qui est in peccato mortali, etiam occulto, indignè utitur officio prælationis. Unde peccat corripiendo, vel quicquid aliud proprii officii exequatur.* Si non sit ejus Superior, nec eum, ut talis, corrigat, sed solùm *zelo caritatis, non ut Ecclesiæ Minister*, sicut etiam loquitur idem Angelicus Doctor, non peccat, si proprium suum peccatum sit occultum, nullumque proindè Georgium corripiendo pariat scandalum, modò tamen cum humili corde, servatisque Christianæ caritatis regulis emendet. *Et tunc in correptione non potest esse peccatum, nisi in ratione scandali quod non consurgit, nisi de peccato notorio*, addit Angelicus Doctor.

(f) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. in corp.

Diximus, *si eum ut talis*, hoc est, ut Superior, *non corrigat*: quod his verbis probat Sanctus Thomas (g); *Correctio delinquentis pertinet ad aliquem, in quantùm viget in eo rectum judicium rationis: peccatum autem non tollit totum bonum naturæ, quin remaneat in peccante aliquid de recto judicio rationis; & secundùm hoc potest sibi competere in subditis delictum arguere.*

(g) Idem. 2. 2. q. 33. art. 5. in corp.

Asserit tamen Sanctus hic Doctor, & ex testimoniis Sanctorum Hieronymi, Augustini, Chrysostomi, tria esse, quæ correctioni obstant, quam sibi arrogat vir ejusdem peccati reus, quod emendat: *Sed tamen*, inquit, *per peccatum præcedens impedimentum quoddam huic correctioni affertur propter tria: 1. quidem, quia ex peccato præcedenti indignus redditur, ut alium corrigat: & præcipuè, si majus peccatum commisit; non est dignus ut alium corrigat de minori peccato. Unde super illud Matthæi 7.* qui vides festucam, &c. *Dicit Hieronymus*, „de his loquitur, qui cùm mortali crimine detineantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt.

2. *Redditur indebita correctio propter scandalum, si peccatum corripientis sit manifestum; quia videtur quòd ille qui corrigit, non corrigat ex caritate, sed magis ad ostentationem. Unde super illud Matthæi 7.* quomodo dicis fratri tuo, &c. *exponit Chrysostomus* (h), „in quo proposito, putà ex caritate, ut salves proximum tuum? Non, „quia teipsum ante salvares. Vis ergo non alios salvare, sed per bonam doctrinam malos actus celare, „& scientiæ laudes ab hominibus quærere.

(h) Apud S. Chrysost. Hom. 17 operis imperf. in Matthæum.

3. *Modo propter superbiam corripientis, in quantùm scilicet aliquis propria peccata parvi pendens, seipsum proximo præfert in corde suo, peccata ejus austerâ severitate dijudicans, ac si ipse esset justus. Unde Augustinus* (i), *dicit in Libro de sermone Domini in Monte*: „Accusare vitia, officium est bonorum virorum & benevolorum, „quod cùm mali faciunt, alienas partes agunt: Attamen concludit Sanctus Doctor, peccatorem non ideò peccare, qui alium corripit, modò cum humilitate ipsum delinquentem corripiat. *Ex his ergo patet, quod si peccator cum humilitate corripiat delinquentem, non peccat, nec sibi novam condemnationem acquirit; licèt per hoc, vel in conscientia fratris, vel saltem suâ pro peccato præterito condemnabilem se esse ostendat.*

(i) S. Aug. l. 2. de serm. Dom. in monte. c. 30.

Justâ de causâ dixit hic Sanctus: *Si peccator cum humilitate corripiat delinquentem*: certum est enim, eum qui, cùm sit in peccato mortali, absque humilitate alium corripit, peccare in hanc virtutem; ut docet Sanctus Gregorius Papa trigesimum tertium Job Caput exponens (k), qui ait, humilitatem ac propriæ infirmitatis nostræ cognitionem esse necessariam ad corripiendum utiliter proximum; ejusque rei hanc affert

(k) S. Greg. l. 23. moral. c. 8.

fert rationem : *Nos enim quia infirmi homines sumus, cùm de Deo hominibus loquimur, debemus primùm meminisse quod sumus, ut ex propriâ infirmitate pensemus, quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur quia, aut tales sumus quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquando fuimus, etsi jam, gratiâ operante, non sumus, ut tantò temperantiùs humili corde corrigamus, quantò nosmet ipsos veriùs in his, quos emendamus, agnoscimus. Si autem tales, nec sumus, nec fuimus, quales adhuc illi sunt, quos emendare curamus; ne cor nostrum fortè superbiat, & de ipsâ innocentiâ in pejus ruat, quorum mala corrigimus, alia ipsorum bona nobis ante oculos revocemus; quæ si omninò nulla sunt, ad occulta Dei judicia recurramus: quia sicut nos meritis nullis hoc ipsum bonum quod habemus, accepimus; ita illos quoque potest gratia supernæ virtutis infundere, ut excitati posteriùs, etiam ipsa possint bona quæ nos antè accepimus, prævenire.*

Diximus, *eum, qui cùm sit in peccato mortali, absque humilitate alium corripit, peccare in hanc virtutem* : Neque enim contendimus, eum peccare contra præceptum correctionis fraternæ, licèt correpto cognitum esset ejus peccatum; *Quia*, inquit Sylvius (*a*), *non tenetur agere pœnitentiam, ut alia opera misericordiæ faciat absque peccato*; *Ergo neque istud.* Ita hic Theologus, qui alteram hanc addit rationem : *Correptio fraterna non est opus aliquâ consecratione sanctificatum. Ergo non requirit sanctitatem in operante.* Qui plura hujusce rei requiret argumenta, adeat hunc Authorem.

(*a*) Sylvius in 2.2. p. 33. art. 5. q. *Utrùm peccator* &c.

CASUS VI.

Probus, Sancti Optati Parochus, qui novit unum è suis Superioribus in occulto carnalis libidinis commercio vivere; teneturne ex præcepto caritatis fraternæ, ipsum occultè corripere; præsertim si sit convictus, correctionem suam fore efficacem?

Respons.

Cùm debita proximo nostro caritas non ad inferiores tantùm, sed etiam ad Superiores pertineat; non dubium esse potest, quandoque instare præceptum de correctione fraternâ Superioris sui, cùm justè existimari potest, hanc ei fore utilem; quâ in re adhibenda est magna sapientia, prudentia & reverentia. *Correctio fraterna*, inquit Sanctus Thomas (*b*), *quæ est actus caritatis, pertinet ad unumquemque respectu cujuslibet personæ, ad quam caritatem debet habere, si in eo aliquid corrigibile inveniatur. Actus enim, ex aliquo habitu, vel potentiâ procedens, se extendit ad omnia quæ continentur sub objecto illius potentiæ vel habitûs; sicut visio ad omnia quæ continentur sub objecto visûs; Sed quia actus virtuosus debet esse moderatus debitis circumstantiis : ideò in correctione, quâ subditi corrigunt Prælatos, debet congruus modus adhiberi; ut scilicet non cum proterviâ & duritiâ, sed cum mansuetudine & reverentiâ corrigantur.* Unde Apostolus dicit 1. ad *Timotheum V.* Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem. Addit Sanctus Doctor (*c*) hanc exceptionem : *Sciendum tamen est*, inquit, *quòd ubi immineret periculum fidei, etiam publicè essent Prælati à subditis arguendi. Unde & Paulus qui erat subditus Petro, propter imminens periculum scandali circa fidem Petrum publicè arguit* (*d*) : *& sicut Glossa Augustini dicit ad Galatas II.* „ Ipse Petrus exemplum majoribus præbuit, ut sicubi fortè rectum tramitem „ reliquissent, non dedignentur etiam à posterioribus corripi.

(*b*) S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 4. in corp. & in 4. dist. 19. art. 2. q. 3. in corp.

(*c*) Idem. cit. art. 4. ad 2.

(*d*) Galat. 2. 14.

Ex his igitur regulis agendi rationem probus debet componere erga Superiorem suum : quem reipsâ secretò corripere tenetur, si ad ejus emendationem talis ab ea correptio utilis prospiciatur; debitam ei reverentiam observando; cæterasque regulas, quas in pari casu requirit Christiana prudentia; attamen caritatis illud officium omittere potest, si inutilem fore correptionem suam probabiliter judicet.

CASUS VII.

Trophimus, vir nobilis, cui duo sunt filii; quorum alter viginti, alter viginti quinque annos natus est, quique perditam vino ac meretricibus vitam ducunt, eos accuratè de pravis eorum moribus increpat; nunc minas, nunc pia ac salutaria verba suis addens objurgationibus: Sed frustrà: cùm enim ad eam pervenerint duo illi nati ætatem, quæ jam verberibus non est obnoxia, penitùs verba patris ac pia monita respuunt, isque nihil proficit. An dici potest, eum tamen apud Deum de eorum licentiosi vitâ esse responsurum; & à peccato, saltem mortali, esse immunem, eos imposterùm, uti antè, verbis increpando?

Respons.

Ex ductu suo erga filios non fit innocens coram Deo Trophimus à sceleribus eorum, licèt specioso quodam caritatis velo obtegatur. Id quidem facillimè evincit exemplum ex Scripturâ Sacrâ depromptum (*e*) : Heli erat Pontifex maximus, atque in omnium conspectu vitam sanctam & integram agens; nihilque in eo erat, quod justè reprehenderetur, nisi nimia in filios suos improbos indulgentia, ad quorum malitiam reprimendam patriam non adhibebat authoritatem, etsi eos patheticè admoneret, eosque sua edocêret officia. *Quamquam seni illi*, inquit Sanctus Chrysostomus (*f*), *præter neglectionem* (in filiis castigandis) *nihil quod crimini daret, habuit Deus. Erat enim admirandus in cæteris.* Addit hic Sanctus, multos esse parentes, qui cùm longè ab apparenti distent hujusce Pontificis sanctitate, filiosque habeant vitiis deditos, quibusdam sunt contenti, ut Heli, objurgationibus, nec ultrà progrediuntur, quòd ex eorum inobedientia & pertinaciâ inutiles fiant correctiones suæ. Non minùs deflenda est sors illorum patrum quàm Heli ipsius, de quo Sanctus Hieronymus (*g*) : *Heli Pontifex..... corripuerat quidem filios; sed quia non abjecerat delinquentes, retrorsum cecidit, & mortuus est.* Cùm igitur verba non prosunt, ad minas ac verbera veniendum, aut aliis severissimis utendum viis; neque ob aliud Heli factus est reus & subitâ morte correptus, nisi quia huic defuerat officio, filiorumque suorum temporalem gloriam famamque divino cultui antepostuerat, eos ab Altaris Ministerio amovendo, ut ait Scriptura (*h*) : *Magis honorasti filios tuos, quàm me.* Id ipsum loco citato observat S. Chrysostomus : *Namque & minas ille addere debuerat*, inquit Sanctus Doctor, *& à suo eos conspectu amovere atque abdicare, etiam & verberibus afficere, multòque illis graviùs & duriùs instare : Quia igitur nihil horum egit verborum tantùm monitis contentus fuit; & illis & sibi ipsi Deum adversum, infestumque constituit.* Hæc fuit causa malorum ejus & forsan æternæ damnationis, uti sentiunt permulti Ecclesiæ Patres. *Quia enim falsâ pietate superatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum judicem semet ipsum cum filiis crudeli damnatione percussit*, inquit Sanctus Gregorius Magnus (*i*) : *cumque improbè & intempestivè filiis parceret, & suam simul & illorum salutem perdidit*, ait etiam Sanctus Chrysostomus : *Heli Sacerdos pro eorum* (filiorum)

(*e*) 1. Reg. 2. 22. & seqq.

(*f*) S. Chrys. l. 3. contra vituperatores vitæ Monasticæ.

(*g*) S. Hieron. l. 1. contra Jovinianum. c. 20.

(*h*) 1. Reg. 2. 29.

(*i*) S. Greg. 3. part. Pastoralis. c. 6.

DAMNA & INTERESSE.

PECUNIÆ Summæ Creditori, aut Accusatori, aut cuicumque alteri personæ, de acceptâ ab adversario injuria conquerenti, adjudicatæ, juxta forensem stylum *damna & interesse* dicuntur, juxta hæc Legis verba (*a*): *Ut damneris mihi, quanti interest mea*: & hæc alia: *Quanti res est, id est, quanti adversarii interfuit* (*b*). V. g. Venditor, qui est in morâ erga emptorem, qui ex hac traditionis morâ damnum patitur, damna & interesse ipsi debet solvere pro ratâ detrimenti, quod emptor ex hac morâ passus est. *Si res vendita non tradatur, in id quod interest, agitur*; ait Lex, *hoc est, quod rem habere interest, emptoris* (*c*). Secundum exemplum. Venditor prædii, qui, cùm illud tempore constituto tradere debeat, fructus ejus percipere perseverat, de eorum pretio erga emptorem tenetur; *Cùm per venditionem steterit, quominùs rem tradat, omnis utilitas emptoris in æstimationem venit, quæ modo circa ipsam rem consistit*, ut loquitur Lex alia, (*d*): Tertium exemplum. Homo occidit hominem, qui labore suo mulierem puerosque suos sustentabat; aut ipsi brachium abscindit; omnibus damnis & interesse damnari debet, ad satisfactionem injuriæ homini huic ejusve familiæ, illatæ.

Omnia damna & interesse, quæ frequentiùs interesse Civilia dicuntur, ut distinguantur ab aliis pœnis, quæ criminibus solent inferri, in solidum debentur, & etiam per incarcerationem in causa criminali.

Discrimen intercedit inter interesse, & damna & interesse. Interesse simpliciter appellatur Indemnitas, de quâ tenetur debitor erga creditorem ob damnum ipsi illatum ex dilatione solutionis pecuniæ debitæ ultrà tempus præstitutum, aut cùm emptor empti solutionem differt ultrà terminum, ex quâ dilatione detrimentum aliquod patitur venditor; aut denique cùm locatori rei conductæ pretium differt conductor; unde locatori damnum advenit.

Damna verò & interesse dicuntur aliæ omnes indemnitates, qualecumque sit illatum damnum. V. g. quando minutas in domo locantis reparationes non fecit conductor, ex quo ruina ædibus imminet: quando Architectus ædium constructionem aut restitutionem in se sumpsit, iisque reficiendis vitiosam adhibuit materiam, unde pejores factæ sunt. Quando pupilli bona Tutor neglexit, aut commercii Socius res Societatis sibi commissas; ii omnes de damnis & interesse tenentur erga eos, qui jacturam quamdam passi sunt.

Duplex est, ubi de damno & interesse agitur, perpendenda quæstio; scilicet quæstio facti, quâ veritas facti inquiritur, v. g. utrùm eventus contigerit, an non, & Actor reipsa detrimentum passus sit: & quæstio juris; quâ petitur, an reipsa sint debita damna & interesse, & quo pacto ferri debeat sententia: unde oritur alia quæstio, scilicet, ut probè dignoscatur, in quo posita sint damna & interesse, hoc est, quam summam præstare teneatur is, qui damnum intulit, quodque de iis judicium ferre Judex teneatur, in ordine ad causam, consecutiones, seu proximas, seu remotas, & rei circumstantias, tam quoad compensationem realem & actualem detrimenti, quod actori illatum est, quàm quod lucrum inde futurum, quo privatus est, seu etiam quoad casus, in quibus intervenit dolus, aut mala fides, aut solùm ignorantia, inadvertentia, negligentia, aut alia quævis culpa, quæ in jure *levis* (*e*) dicitur: quæ omnia seriò considerare debet Judex æquissimus.

Juvat etiam advertere, quosdam esse casus, in quibus reus à damno & interesse præstando non eximitur, licèt bonâ fide egerit, nullamque culpam admiserit. V. g. domum vendidi, quam meam esse putabam; à meo emptore evincitur; meum est invalidam efficere petitionem; alioqui damnum & interesse evictionis præstare emptori meo teneor, etsi bona fide vendita res à me fuit; neque ulla mihi culpa possit imputari.* *Evictâ re*, inquit Lex (*f*), *ex empto actio non ad pretium duntaxat recipiendum, sed ad id quod interest competit.* Hæc sunt potissimùm regulæ hac in re scitu necessariæ.

(*a*) Leg. *Naturalis*. 5. §. 1. ff. de præscriptis verbis. Lib. 19. tit. 5.

(*b*) *Qui restituere jussus*. 68. ff. de rei vindicat. l. 6. tit. 1.

(*c*) Leg. *Si res*. ff. de act. empti & venditi l. 19. tit. 1.
Leg. *Ex empto* 11. §. 9. ff. eod. tit.
Leg. *Adversus*. 4. & Leg. *Cùm super*. 1. Cod. eod. tit. l. 3. tit. 32.

(*d*) Leg. *Si sterilis*. 21. §. 3. ff de actionibus empti & venditi.

(*e*) Vide titulos *Usura ultra sortem*: & *usura usuræ*.

(*f*) Leg. *Evictâ*. 70. ff. de evictione & Leg *Si in venditione*. 60. ibid. l. 21. tit. 2.

* Possunt juxta Jurisconsultos esse casus in quibus qui obligationi suæ non fecisset satis, v. g. qui se ad arma, aut cibaria, aut pabula exercitui suppeditanda obligasset, quæ tamen non suppeditasset, posset non solùm ad damna & interesse damnari, sed etiam ad alias pœnas, quamvis absque mala fide omisisset suæ obligationi satisfacere; nam tunc agitur de bono publico, & consequenter res ita gravis est momenti, ut levissimæ culpæ non levibus pœnis puniendæ sint.

CASUS

CASUS PRIMUS.

Leufridus, instante Gerberto, ex judicis sententia quingentis libris erga eum damni & interesse damnatus est, quod emptas ab eo merces & solutas eo ipso die non tradidisset, quo ad Indias Occidentales in navim erant transportandæ. Nunquid tutâ conscientiâ, usuras hujusce summæ, si fortè juridicè sibi adjudicentur, exigere potest Gerbertus, quòd in mora sit Leufridus ad solutionem hujus summæ?

Respons.

Multùm à se invicem discrepant usuræ ex pecunia mutuâ provenientes, quibus ob dilatam solutionem à Judice damnatur debitor, & id, quod *damnum & interesse* dicitur. Nam obtinêri potest sententia, quâ quis ad solutionem usuræ unius summæ, quæ pro *damno & interesse* fuerit adjudicata, damnabitur, ut in casu proposito. Ratio est, quia *damna & interesse* sortem efficiunt, quæ boni naturalis & realis loco habetur, quo, is, cui fuêre adjudicata, injustè privatus est ab eo, qui ea, tanquam legitimam restitutionem, reddere tenêtur (*a*). Unde concludendum Gerbertum exigere posse usuras 500. librarum, quibus solvendis damnatus est ad ejus instantiam Leufridus, pro suo damno & interesse, quamvis ex illis auctis usuris alias non possit exigere usuras, ut suo loco ostendemus (*b*). Idem dicendum de impensis æstimatis litis, quibus ex Arresto quis fuisset damnatus. Nam sors est etiam, quæ summæ pecuniæ locum tenet, quam ad impensas litis obtentæ impendit is, cui fuêre addictæ: quod diei nequit de usura, quæ ex mutuo procedit (*c*).

(*a*) *Ut damneris mihi quanti interest mea illud.* Leg. Naturalis. 5. §. 1. ff. de præscriptis verbis &c. lib. *19.* tit. *1.*

(*b*) v. *Usura usuræ.*

(*c*) *D. Domat. Leg. Civil.* &c. tom. 2. pag. 318. edition. in 4.

CASUS II.

Bernardus emptas à Floriano oves sex contagio infectas cum suis permiscens, eas non modò posterâ die amisit, sed communicato morbo è grege suo quinquaginta ovium, 15. aut 20. oves paucis diebus interiêre: Quare integram à Floriano compensationem postulat Bernardus. Nunquid ad eam tenetur Florianus, ita ut omnes ex morbo contagioso amissas oves præstare debeat?

Respons.

Si Florianus bonâ fide egerit, hoc est, ita sex ovium à se venditarum morbum ignoraverit, ut nulla ei culpa possit adscribi, de sex illis tantùm à se venditis tenêtur; ejusque obligatio ad alias non extenditur, quarum jactura respectu illius est casus fortuitus: At si noverit, sex illas oves hoc morbo laborare, nec emptorem admonuerit; aut adeò crassa ac culpabilis fuerit ejus ignorantia, ut excusari nequeat; totum Bernardi damnum præstare tenetur, quod ob malam suam fidem aut culpam reparare obligatur. *Si culpâ tuâ datum est damnum, vel injuria irrogata*, inquit Gregorius IX. (*d*)..... *aut hæc imperitiâ tuâ sive negligentiâ evenerunt, jure super his satisfacere te oportet. Nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.*

(*d*) Greg. IX. in cap. si culpa. fin. de injuriis & damno dato l. 5. tit. 36.

Cum jure Romano consentit hæc Decisio: sic enim eâ de re loquuntur Leges (*e*): *Julianus libro quinto decimo inter eum, qui sciens quid, aut ignorans vendidit, differentiam facit in condemnatione ex empto. Ait enim: qui pecus morbosum, aut tignum vitiosum vendidit, siquidem ignorans fecit, id tantùm ex empto actione præstaturum, quantò minoris essem empturus, si id ita esse scissem. Si verò sciens reticuit, & emptorem decepit, omnia detrimenta, quæ ex ea emptione emptor traxerit, præstaturum ei. Sive igitur ædes vitio tigni corruerint, ædium æstimationem, sive pecora contagione morbosi pecoris perierint, quod interfuie idoneè venisse erit præstandum.*

(*e*) Leg. *Julianus* 13. ff. de act. empti, & venditi. init. & §. 1. Item l. 19. §. 1. ff. locati &c.

Ex hoc principio innumeræ hujusmodi difficultates solvi possunt. Id tantùm addimus, quòd, licèt homo fuerit in bonâ fide, & absque culpa, ad damna tamen & interesse tenetur consecutionum remotarum facti præcipui, cujus causâ debentur; cùm hoc unum factum diversas illas parit jacturas. Sic v. g. si Architectus, cui necessaria ad reficiendam domum pecunia subministrata est, quique eam intra tres menses perfectam promisit pro conductore, cui in antecessum locata est octingentis libris pro quolibet anno; eam ita reddit imperfectam, ut denuò illam ædificari necesse sit, seu quòd ruant fundamenta, aut aliter; non solùm impensas ad eam iterùm ædificandam præstare tenetur, sed etiam omnes consecutiones, quantumvis remotæ videantur; uti damnum, quod patitur Dominus domum suam non locans, nec non etiam damna & interesse, de quibus tenebitur Dominus, erga eum qui domum locaverat, nec eam præstituto tempore habitare potuit. Ratio est, quia diversas illas jacturas parit unica Architecti culpa. Quod evidenter constabit ex lege citatâ in sequenti responsionee (*c*). †

(*f*) Leg. *Cùm fundus*. 31. ff. de rebus creditis. l. 12. tit. 2.

† Hâc responsione satis indicatur *damna & interesse* duplicis esse generis. Alia tam immediatè ex aliquo facto consequuntur, ut isti facto tanquam proximæ & unicæ causæ tribuenda sint. Alia verò remotè tantùm ex facto consequuntur. Porrò quando damna & interesse ex aliquo facto remotè tantùm, immediatè verò ex alia causa procedunt, aliter respondendum est. Ut autem adducto res clariùs pateat exemplo; proponitur casus. Petrus vehicula ad asportandam determinato die vindemiam conduxit, quibus non subministratis, decerpi uvæ non potuerunt; ex quo contigit ut superveniens grando omnino vastaverit vineam ex cujus fructibus unicè sperabat debitum se soluturum esse Creditori, cujus efflagitatu postea Petri omnia bona apprehensa sunt & vendita. In proposito, inquam, casu aliter dicendum foret de damnis & interesse ex apprehensione, & venditione bonorum Petri consequentibus; nam quamvis Carrucarius iste, seu Vector ad refundendum majus pretium, quo Petrus ad transportandam vindemiam vehicula conduxisset, aut etiam ad aliquid secundùm circumstantias propter damnum quod grando intulit restituendum teneretur; non tamen teneretur ad damna & interesse refundenda quæ ex venditione bonorum secuta sunt; nam venditio bonorum Petri aliquatenùs re ipsâ sequitur ex eo quod Vector promissis non steterit suis, sed remotissimè; proximè verò, & immediatè sequitur ex eo quod res Petri se jam anteà malè haberent. Cui malo rerum statui potius quàm Vectori promissionis non tenaci bonorum venditio tribuenda videtur.

CASUS III.

Arturus Architectus, domum ædificandam intra quatuor mensium spacium ex pacto cum Alexandro inito suscêpit, eâ etiam conditione, ut singulis diebus duodecim opifices ad ejus constructionem adhiberet; & si intra tempus constitutum non esset perfecta, erga eum damni & interesse teneretur: Verùm adhibitâ, quam maximam potuit, diligentiâ, locatisque etiam duodecim operariis, non nisi post mensem ultra præfixum terminum eam perficere potuit. Nunquid damna & interesse jure potest ab Arturo exigere Alexander?

Respons.

Existimamus, Alexandrum damnum & interesse ab Arturo jure non posse repetere in casu proposito. Cùm enim ob culpam suam susceptum opus conficere non potest opifex; dator necessarium ad ejus confectionem tempus prorogare debet, quodque juxta æstimationem prudentum sit sufficiens; neque ob moram ullum damnum & interesse potest exigere, licèt inter se & conductorem pacto fuerint admissa; quia ad impossibile nemo tenetur. *In operis locatione erat dictum, antequam diem effici deberet. Deinde si ita factum non esset, quanti locatoris interfuisset, tantam pecuniam conductor promiserat. Eatenus eam obligatio-*

obligationem contrahi puto, quatenùs vir bonus de spatio temporis æstimasset: quia id actum apparet esse, ut eo spatio absolveretur, sine quo fieri non possit. Hæc sunt propria Legis verba (a), quæ hanc solvit difficultatem juxta istam juris regulam (b): *Impossibilium nulla obligatio est.*

(a) Leg. *Insulam.* 58. §. 1. ff. locati conducti. lib. 19. tit. 2.

(b) Leg. *Impossibilium.* 45. ff. de diversis reg. juris antiqui.

Advertendum tamen, generaliter loquendo, quòd, si promissum ad certam diem opus, quod nullam patitur moram, ut si agerentur merces die nundinarum vendendæ, aut ad transvectionem, quæ transferri non potest, destinatæ, de damnis & interesse moræ teneretur conductor, atque sibi culpam adscribere deberet de re susceptâ, quam perficere non poterat. *Imperitia culpæ annumeratur* (c). Cui decisioni consentiunt etiam verba Gregorii IX. in præcedenti decisione relata. *Si culpâ tuâ datum est damnum vel injuria irrogata.... aut hæc imperitiâ sive negligentiâ evenerunt, jure super his satisfacere te oportet; nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.*

(c) Leg. *Imperitia.* 174 ff. eod. tit. & Leg. *Item.* 8. §. 1. ff. ad Leg. *Aquiliam* l. 9. tit. 2. 1. & §. *Imperitia.* 7 Instit. de Leg. *Aquilia.*

CASUS IV.

CUM ARNALDUS domum Renato vendidisset, hanc ab isto refectam, auctam & multis picturis aliisque munditiis, non sine magnis sumptibus, ornatam evicit Antonius, atque ab eâ expulsus est. Quare ab Arnaldo impensas, quas bonâ fide confecit, Renatus requirit. Numquid omnia Renati damna & interesse præstare tenetur Arnaldus?

RESPONS.

Si Arnaldus sit venditor ex bona fide, ac jure venditam Renato domum suam esse præsumere possit; tenetur equidem 1. evictionis impensas præstare: quia cùm omnis venditor naturaliter pro re venditâ spondeat, Antonii petitionem invalidam efficere tenebatur. 2. Venditionis etiam pretium emptori restituere tenetur: 3. Ad damna & interesse erga Renatum etiam obligatur. *Evictâ re*, inquit Lex (d), *ex empto actio, non ad pretium duntaxat recipiendum, sed ad id quod interest competit.*

(d) Leg. *Evicta.* 70. ff. de evictionibus, &c. l. 21. tit. 2.

Verùm ad res superfluas & ob delectationem tantùm factas non extenditur illa indemnitas: *Quidquid enim sine dolo & culpa venditoris accedit: in eo venditor securus est*, inquit Imperator Justinianus (e). Adde, *quòd pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter junguntur*, ait Lex (f), *non affectiones æstimandas esse puto, sed quanti omnibus valeret*, inquit alia Lex (g).

(e) §. 3. Instit. de empt. & vendit. l. 3. tit. 24.

(f) Leg. *Pretia.* 63. ff. ad Leg. *Falcidiam.* l. 35. tit. 2.

(g) Leg. *Si servum.* 33. ff. ad Leg. *Aquiliam.*

Sed è contra, si Arnaldus sit malæ fidei venditor, ne se Dominum domûs esse noverit; certum est, quòd emptori superfluas, quas non fecisset, absque mala ejus fide, impensas præstare tenetur; ut probant hæc Digestorum verba (h): *In omnibus tamen his casibus, si sciens quis alienum vendiderit, omni modo teneri debet.* Ratio est, quia futuras emptoris impensas ignorare potuerit; ignorare tamen non debuit, in venditione sua omne malum futurum comprehendi; quòd proindè præstare tenetur, ex his alterius Legis verbis (i): *Cùm fundus... per conditionem petitus esset; puto hoc nos jure uti, ut post judicium acceptum causa omnis restituenda sit; id est, omne quod habiturus esset actor, si litis contestatæ tempore solutus fuisset.*

(h) Leg. *Idque.* 45. §. 1. de actionibus empti & vendit. l. 29. tit. 1.

(i) Leg. *Cùm fundus.* 31. ff. de rebus creditis &c.

CASUS V.

GRATIANUS, post legatam Claudio villam, quam Juliano locârat; octo post diebus obiit. Quâ de re quæritur: 1. Utrùm Claudius Julianum possit expellere. 2. Utrùm Julianus expulsus ab hærede Gratiani damna sua & interesse jure possit repetere?

RESPONS.

Ad primam quæstionem respondemus, Claudium Legatarium non teneri de locationis contractu, quo Testatoris villam Julianus conduxerat. Nam mutato Domino finitur locationis contractus. Cùm igitur ad Legatarium non minùs pertineat dominium, quàm ad emptorem, in hoc Testatoris contractum præstare non tenetur.

Ad secundam quæstionem respondendum, Julianum conductorem expulsum à Claudio Legatario, damna sua & interesse ab hærede Gratiani jure posse repetere, quia hæres defuncti facta præstare tenetur. *Qui fundum colendum in plures annos locaverat, decessit, & eum fundum legavit*, ait Lex (k), *Cassius negavit posse cogi colonum, ut eum fundum coleret; quia nihil hæredis interesset: Quod si colonus vellet colere & ab eo, cui legatus esset fundus, prohiberetur, cum hærede actionem colonum habere, & hoc detrimentum ad hæredem pertinere.*

(k) Leg. *Qui fundum.* 32. ff. locati conducti.

Hactenùs dictis addendum est, colono seu conductori expulso, competere etiam jus hypothecæ pro conductione sua in fundum venditum, aut legatum; eumque agere posse cum Legatario aut emptore pro damnis suis & interesse, quæ pro interruptâ conductione sua potest reposcere; salvo Legatarii in hæredem & emptoris in venditorem recursu: cùm uterque coloni jura erga emptorem & Legatarium præstare debeat, ut observat D. Domat. in eximio Opere suo inscripto: *Leges civiles juxta ordinem suum naturalem digestæ* (l).

(l) D. Domat. tom. 1. de Edicto in 4. pag. 198.

Vide { USURÆ. LOCATIO. RESTITUTIO ex *Locato.* }

DEBITUM.

DEBITA alia sunt activa, alia passiva. Debiti activi nomine intelligitur, id quod alicui est debitum. Passivi verò debiti nomine intelligitur debitum, quo quis alteri obligatur.

Dividitur etiam debitum in personale seu mobile, & debitum reale, ac mixtum, seu reale simul & personale. Unde triplex distinguitur actio, quæ Creditori competit in debitorem.

Prima est, actio personalis, quâ lis infertur ad obtinendam sententiam in personam debitoris.

Secunda: actio realis, quâ debiti exigitur solutio, quâ fundus tantùm tenetur.

Tertia est actio, quæ mixta dicitur, hoc est, partim realis, partim personalis.

Duplicis insuper generis debita distinguuntur : alia certa ; alia incerta. Certa dicuntur debita, quorum notus est Creditor ; incerta verò quorum est ignotus.

Alia sunt hypothecaria, pro quorum videlicet solutione oppigneratus est fundus publici ope instrumenti coram Notario, aut quæ talia sunt ex Lege aut Consuetudine : alia vero chyrographaria ; hoc est, quæ ex simplici schedulâ à debitore obsignatâ debentur.

Alia sunt in diem solvenda ; alia pro voluntate debitoris : debita in diem, quæ proindè, non nisi præterito die possunt exigi, possunt ante terminum pro nutu debitoris repræsentari ; & si fortè solutionem debiti, deneget Creditor, ab eo se expedire potest debitor depositâ juridicè, & juxta præscriptas formulas pecuniâ.

Denique ex debitis alia sunt naturalia, alia quæ dicuntur civilia, quorum discrimen in hoc titulo explicabitur.

Debita dissolvi possunt solutione, remissione, seu voluntario Creditoris dono, compensatione, & præfixo solutionis tempore, & aliquando à debitis quis liberatur ex casu purè fortuito, qui absque debitoris culpâ contigit, quique in quibusdam casibus ex eo fit à debito immmunis. Qualis esset eventus coloni, qui ex conducto pecuniâ ad annum prædio fructus non percepisset, ob casum Eluvionis, Gelu, Grandinis, aut Belli. Tùm enim colonus ab omni villicationis suæ pretio, vel pretii parte fit liber, si omnes fructus non amiserit(*a*).

Denique quod ad debitorum solutionem pertinet, ubi de prioritate Creditorum agitur, quisque stare debet Provinciæ suæ Consuetudini : cùmque nulla est inter eos prioritas, ac paribus gaudent titulis ; debitorum solutio pensenda est pro æquitate & etiam necessitate Creditorum, qui magis possunt egêre, aut saltem vetustissima credita sunt solvenda, ac certa incertis per se anteponenda.

(*a*) Leg. *Ex Conducto*. 14. §. 2. & Leg. *Si merces*. 25. q. 6. ff. Locati. l. 19. tit. 2.

CASUS PRIMUS.

FABRICIUS, pupillus à Jacobo summam 300. librarum mutuatus est absque Tutoris sui consensu : Nonne tenetur hanc pecuniæ summam Jacobo reddere, qui tempore mutuationis apprimè novit eum esse minorem ?

RESPONS.

Juxta Leges civiles, quarum regulas in hujusmodi casibus sequi licet ; ad solutionem mutuò acceptæ pecuniæ non tenetur pupillus, qui eâ abusus est, cùm talem abusum prospicere debuit Creditor. Igitur, si mutuatas à Jacobo 300. lib. in ludum aut libidines insumpserit Fabricius, aliosve usus inutiles ; dici potest, quòd ad earum restitutionem cogi non potest Fabricius ; quia summam hanc illi pupillo mutuam dando, pœnam amissionis, quam statuit Lex, acceptavit Jacobus, & aliunde pœnam hanc meritus est ; cùm nimiâ suâ indulgentiâ, abusus illius pecuniæ à Fabricio procuravit contra finem Legis, quæ bonorum pupilli dissipationem impedire contendit.

Sed si è contra Fabricius pecuniam hanc aut ad utiles aut necessarios usus adhibuerit, atque adeò ex eâ ditior factus sit, suis parcendo rebus ope illius mutui ; eam Jacobo restituere tenetur, ad quam pariter restitutionem eum jure naturali obligari existimamus ; si bonâ fide & ipsius utilitatis gratiâ eam commodaverit Jacobus.

Ut casûs utriusque noscatur discrimen, sciendum, duplicem esse obligationem, alteram civilem, aliam naturalem : obligatio naturalis dicitur, quæ solâ naturali æquitate nititur : obligatio verò civilis ea est, quam statuit Lex Principis : atqui, licèt civile Lege ad solutionem debitorum suorum non obligetur pupillus ; exigit tamen Lex naturalis, ut debita solvat ad utilitatem suam contracta, cùm ab eorum solutione Lege Principis non sit liber, ne faciliùs noxia sibi contrahat debita. Hic est verus Legis scopus, ut jam diximus, quocirca, si ex mutuo Jacobi utilitatem perceperit Fabricius, ad restitutionem illius ob ejus bonam fidem, perceptumque ex eo commodum æquitate naturali obligatur.

Id ipsum confirmat Lex Digestorum his verbis (*b*) : *Naturaliter obligabitur, in quantùm locupletior factus est* (Pupillus). Alioqui pupillus bona sua cum alterius detrimento posset augêre ; quod Legi naturali repugnat. *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ vel jacturâ*, inquit Bonifacius VIII. (*c*) : quod ad casum propositum refert Glossa. *Nam ex quo constat*, inquit, *quod pupillus ex pecuniâ meâ fuit factus locupletior, esset contra naturam, quod ipse locupletaretur cum damno meo.*

(*b*) Leg. *Pupillus*. 5. ff. de autor. & consensu tutor. & curat. lib. 26. tit. 8.

(*c*) Bonifac. VIII. in reg. 48. de reg. juris. in 6.

CASUS II.

PROSPER, Dionysio 20. debet dupliones ; cùmque noverit, ipsum mutuam quærere pecuniam, ut in pravos usus insumat ; teneturne, aut etiam potestne illi debitos reddere dupliones, quibus eum malè usurum prævidet ?

RESPONS.

Respondemus, Prosperum non tenêri ad restituendos Dionysio 20. dupliones ; dùm moraliter ipsi certum est, quòd hanc pecuniæ solutionem ad pravos usus convertet. Ratio est, quia debiti solutio, summæve restitutio in solam Creditoris utilitatem tendere debet ; quocirca ipsi non est restituenda, cùm ei magis noxia, quàm utilis fore prævidetur ; alioqui dicendum esset, quòd si Dionysii ensem Prosper habêret, tùm reddendus esset, cùm quærit eumdem ad occidendum hostem ; quod omninò dici nequit. *Quando res restituenda*, inquit Sanctus Thomas (*d*), *apparet esse graviter nociva ei, cui restitutio facienda est, vel alteri : non ei debet tunc restitui ; quia restitutio ordinatur ad utilitatem ejus cui restituitur ; omnia enim, quæ possidentur, sub ratione utilis cadunt.*

Attamen, etsi solutionem, seu restitutionem 20. duplionum prorogare debeat Prosper, ea dilatio ad aptiorem tantùm temporis occasionem fieri debet, dùm scilicet hæc Dionysio utilis esse possit solutio, juxta hæc, quæ subjungit, Angelici Doctoris verba : *Nec debet ille qui detinèt rem alienam sibi appropriare ; sed vel reservare, ut congruo tempore restituat, vel etiam alii tradere tutiùs conservandam.*

Sylvii sententiam in hac decisione amplectimur (*e*), ut patet ex ejus responsione 28. Martii an. 1643. ad parem difficultatem, in quâ Dominicum Sotum, Navarram & Lessium, laudat & sequitur : *Si Dominus*, inquit, *repetat rem suam, ut insumat in libi-*

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 1.

(*e*) Sylvius. resol. var. v. *Restitutio*. 3.

libidines; dilatâ solutione sit spes malum illud fore impediendum; lege caritatis oportet differre; nisi ex dilatione aliquod notabile nocumentum timeatur; quoniam teneor impedire damnum spirituale proximi, etiam cum aliquo ejus incommodo temporali.

CASUS III.

Ennius 2000. librarum retinuit, quæ ad Publium fratrem suum pertinent, qui, cùm profusus sit nepos, amplissimum dilapidavit patrimonium, ita ut ad omnium rerum summam inopiam unà cum duobus pueris suis redigatur. Quærit Ennius utrùm 2000. librarum retinêre non possit ad sustentationem procurandam puerorum fratris sui, quem eas libras brevi, uti cetera bona dissipaturum esse pro certo novit; an verò non obstante illa ratione, hanc ei summam restituere teneatur.

RESPONS.

Existimamus, Ennium à restituendis 2000. librarum fratri suo Publio abstinêre non posse: Hic enim, cùm ad summam miseriam sit redactus; à fratre suo, imò verò nec ab iis, quibus ei succurrendi suppetit facultas deseri debet, licèt rem omnem suam profuderit. Nititur hæc

(a) S.Th.2.2. q.32.art.5.ad 3.

decisio doctrinâ sancti Thomæ (a); qui sic habet: *Est aliquod tempus dare, in quo mortaliter peccat, si eleemosynam dare omittat: ex parte quidem recipientis, cùm apparet evidens & urgens necessitas, nec apparet in promptu, qui ei subveniat: ex parte verò dantis, cùm habet superflua, quæ secundùm statum præsentem non sunt ei necessaria, prout probabiliter æstimari potest.* Unde sequitur à fortiori magis necesse esse Publio opitulari de propriis bonis suis. *Si enim tunc ei dandum est de nostris bonis*, inquit Sylvius,

(b) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Restitutio.* 3.

(b) in laudatâ ejus in casu præcedenti responsione, *quantò magis ipsi quod suum est, reddere oportet? Neque refert*, subjungit hic Theologus, *quod bona sua prodegerit: id enim non sufficit, ut nunc deseratur in gravi necessitate, quam patitur; sed benè, ut nec omnia, nec multa simul ei distribuantur.* Unde Ennius debita 2000. librarum fratri suo reddere tenêtur, si non omnia simul, at saltem per partes, prout exigent prudentiæ regulæ, diversis temporibus, & secundùm Publii necessitates. Neque etiam justitiæ conformis est Ennii cautio, quâ summam hanc puerorum fratris sui sustentationi destinat; *Cùm enim illa ad Patrem & non ad ejus filios*, pergit idem Author, (*nisi post patris mortem*) *pertineant, non potest eis privari pater, quandiu eget.*

CASUS IV.

Evander 100. libras Mævio debet. Is pro certo novit, Mævium parem debêre summam Servio, à quo ipsam ex simplici syngraphâ mutuatus est. Servio 100. libras solvit Evander, à quo Mævii syngrapham accipit. Nunquid ab obligatione Mævium solvendi sic eximitur Evander?

RESPONS.

Non est debitoris solvere credita sui Creditoris, eique ipsi suum restituere tenêtur debitor: certum est tamen, quòd in casu proposito Evander 100. libras Mævio à se debitas reddere non tenetur; cùm pro eo easdem Servio solverit. Ratio est, quia jus Servii in Mævium debitorem ejus acquisivit Evander, debitam à Mævio summam parem solvendo, atque suam idcircò erga Mævium obligationem sustulit. Ita Angelus de Clavasio, Sylvester, Medina & Sylvius, (c) qui hos laudat; nec non Cabassutius (d).

(c) F.Sylvius in 2.2.q.62. art.6. quæsit. 1. conclus.7. §. *Sexta causa* & apud eum Angelus de Clavasio v. *Solutio.* n.13. Sylvester de Prierio. v. eod. q. 4. & Joan. Medina de restitut. q. 3.

(d) Cab.jur. can.theor.& prax. lib. 6. c. 22. n. 1.

Nihilominùs, ut fieri possit hujusmodi compensatio, requiritur, ut duo debita ejusdem sint naturæ; nam si Mævio Creditores essent privilegiati seu Hypothecarii, qui Servio essent anteriores, quibus omnibus solvendis impar esset, ac imprimis Servio, qui Chirographarius est tantùm debitor, malè solvisset Evander, injuriamque cæteris Creditoribus intulisset, qui, cùm Servio sint anteriores, à Mævio in solutione debêrent anteponi; & Servius proindè Evandro jus potiùs transferre non posset, quàm ipse habet, juxta istam juris regulam (e): *Nemo potest plus juris in alium transferre, quàm sibi competere dignoscatur*: Cui consentanea est hæc etiam alia juris Romani regula (f): *Nemo plus juris ad alium transferre potest, quàm ipse haberet.* Ex quo sequitur, quòd, cùm Servio nullum in bona Mævii jus competat in hoc casu, nullum quoque Evandro jus conferre posset ad solutionem pecuniæ ab eo acceptæ.

(e) Reg. 73. de reg.jur.in 6.

(f) Leg. Nemo. 54 ff. de diversis reg. jur.

Post Angelum de Clavasio & Sylvestrum aliud quoque observat Sylvius his verbis: *Adverte tamen*, inquit hîc Theologus, *quod solvens filio-familias, sine consensu patris, aut minori sine consensu tutoris vel curatoris, non est liber* (etiam in foro interno); *nisi quòd solutum est fuerit conversum in utilitatem patris vel minoris.*

CASUS V.

Ælius in conclavi Blasii patris sui recèns mortui, syngrapham invenit manu Benedicti subscriptam, quâ sexcentis libris sibi mutuò ante sex menses ob commercium collatis ergà Blasium se tenêri fatebatur, cujus proindè solutionem à Benedicto requirit, qui eam se octo diebus antequam in lethalem morbum suum incideret, Blasio solvisse affirmat. Fatetur equidem se apocham Blasii amisisse; sed solutionis veritatem se probaturum Ælio profitetur, 1. Testimonio trium virorum proborum, in quorum præsentia sexcentas Blasio libras reddidit. 2. Ex duobus aliis testibus fide dignis, quibus postridiè sibi factam ostendit apocham. Ælius eorum Testium fidem elevat, & solutionem suam mordicùs exigit. Quâ de re quæritur, utrùm Ælius Benedictum juridicè ad solutionem syngraphæ illius cogere possit absque peccato?

Videtur quòd potest: 1. Quia verisimile est, quod si Blasium solvisset Benedictus, syngrapham suam ex ejus manibus exegisset: quo non facto præsumi potest, syngrapham illam non fuisse persolutam. 2. Quia titulum habet, Benedictus verò testes solùm, quorum affirmatio titulo prævalêre non debet.

Videtur ex alia parte, quòd non potest: quia quinque testes habet pro duobus, qui plus quàm satis esse deberent: quandoquidem ex duorum testimonio proborum morte reum damnare queat Judex, & ex Scripturâ Sacra (g): *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.*

(g) 2. Cor. 13. 1.

RESPONS.

Nostra fert sententia, Ælium absque peccato sexcentarum librarum solutionem posse exigere à Benedicto, eumque non tenêri fidem adhibere testibus, quos producere vult Benedictus. Ratio est quia, subscripta, quam habet, syngrapha titulus est, qui certus videtur, quique naturâ suâ minimè dubius est, utpotè propriâ Benedicti manu scriptus & subscriptus. E contra probatio per testes, quam sequi vult Benedictus, est æquivoca & incerta, neque adeò Ælii titulum infirmare potest.

Dicimus hanc probationem esse æquivocam & incertam: Nam 1. qui ducentorum nummorum numerationem se vidisse asserent testes tres; iidem pro certo & indubitanter affirmare nequeunt, eos numerasse Benedictum ad solutionem syngraphæ, de quâ agitur, cùm talis numeratio de facili fieri potuit pro aliâ forsan summa à Benedicto aliunde; quàm per illam syngrapham Blasio debita; aut etiam ad perficiendam solutionem majoris

summæ ipsi mutuò datæ: cùm impossibile non sit, imò plerumque fieri soleat, præsertim inter mercatores, ut eidem Creditori plures diversas summas idem debeat. Unde sequitur, quòd, licèt affirmarent illi testes, Blasium ducentos illos nummos à Benedicto acceptos habuisse, hinc colligi non posset, eam, quam postulat Ælius, summam jam persolutam fuisse Patri suo.

2. Ob eamdem rationem insufficiens quoque esset aliorum testimonium duorum, qui testarentur, se apocham ducentorum nummorum vidisse inter manus Benedicti; cùm affirmare non possent apocham illam ad Syngrapham pertinere, cujus solutionem postulat Ælius, non verò ad aliam similis summæ; & aliunde fieri potest, ut apocha quam se vidisset testarentur, esse supposita & cujus manus adeo esset assimulata, ut fuissent decepti; ut solent etiam decipi ipsi scribendi Magistri quantumvis periti, dum scripturas agnoscunt ex Judicum mandato. Igitur res certò probata non manet ex testimonio quinque illorum testium; cùm è contra Syngrapha, quæ penes est filium Creditoris, sit certum instrumentum, quo manifestè evincitur summam illam à Benedicto esse debitam, qui ideò solutionem ejus recusare non potest, nisi apocham suppeditet, certis refertam rationibus, quibus constet eam referri ad Syngrapham; aut saltem generalem afferat apocham, quâ de præteriti solutione constet, & cui posterior Syngraphæ sit dies adscripta.

3. Hine juxta consuetudines, ac præsertim Normanam (*a*), non datur actio ad probandum per testes, apocham fuisse datam, nisi à publico Notario scripta sit. Constitutione quidem Molinensi admittitur probatio per testes (*b*); modò centum libras, summa de quâ agitur, non excedat, sed ultra non permittitur. Atqui summa, quam postulat Ælius, est sexcentarum librarum; igitur oblatam à Benedicto non tenetur acceptare conditionem, qui aliunde summam Syngraphâ suâ contentam non solvisset; ipsâ inter Blasii manus derelictâ, aut saltem inserto scripto nullius esse valoris annotatâ. Id igitur unum Benedicto superest suffugium, ut Ælium ad jusjurandum adigat, ac juridicè postulet, ut is affirmet, nescire se Syngrapham, cujus solutionem exigit, jam fuisse persolutam.

(*a*) Consuet. Norman. art. 528.
(*b*) Constitutio Molinens. art. 54.

Certum tamen hîc testium nolumus excludere testimonium. Nam si duo viri probi & integri, nec non *omni exceptione majores*, positivè & absque dubio affirmarent, Blasium ducentos nummos à Benedicto accipientem declarasse, eum ab omni erga se debito esse liberum, Syngraphamque sibi factam de tali summâ pro tali die se redditurum; aut in mortis lecto simile quid declarasset. Tùm iis fidem adhibere teneretur Ælius; si, quam habet Syngrapham, ei non esset posterior, cujus solutionem factam declararent: tùm enim testimonio eorum credere teneretur, juxta regulam Scripturæ sacræ in casu relatam.

CASUS VI.

Norbertus, Procurator vel in Parlamento Advocatus, mille libras Judæ debet, qui ab eo jam dudum frustrà earum solutionem reposcit: suam falsò impotentiam causatur Norbertus, magnasque ei, si in jus se vocet, impensas minatur: Judas verò lites reformidans, præsertim cum viro forensi, nec de rebus Norberti satis instructus, 300. ipsi libras remittere proponit; si 700. reliquas numeratâ pecuniâ vellet solvere: oblatæ conditioni assentiens Norbertus septingentas ei libras solvit, quas acceptas habet Judas apochâ, quâ fertur, ipsum libenter Norberto 300. libras remisisse. Quæritur autem, utrùm in foro conscientiæ ad solutionem hujus summæ erga Judam non teneatur Norbertus.

Respons.

Certum est, quod cùm debitum vel quoad partem vel quoad totum debitori suo condonavit Creditor, ab eo fit debitor immunis in foro interiori, uti in foro exteriori; sed ad id requiritur, ut condonatio sit liberè facta, neque ullus interveniat metus vel dolus à debitore, ut constat ex hac Innocentii III. regula (*c*): *Quæ vi, metusve causâ fiunt, carere debent robore firmitatis*: & ex hac alia ejusdem summi Pontificis (*d*): *Fraus & dolus cuiquam patrocinari non debent*; & ex hac alia Glossæ (*e*): *Cùm dolus dat causam contractui . . . . non tenet contractus.*

Id ipsum autem non evenit in casu proposito: nam. 1. Dolus est ex parte Norberti, qui, cùm possit, simulat tamen se non posse Judæ solvere 1000. libras ingteras ipsi debitas. 2. Adest metus ex parte ipsius Judæ Creditoris, cui lites & impensas forenses absque ratione minatur, sperans, fore ut nullam sibi, ut potè Advocato vel Procuratori, actionem inferre audeat Judas: Unde sequitur condonationem 300. lib. factam à Juda, tanquam voluntariam & liberam non esse habendam, neque ex eâ in conscientiæ foro tutum fieri Norbertum: (*f*) cùm minis creditori suo factis dolum & fraudem addiderit, ipsi persuadens, se non posse, cùm tamen possit reipsa, debitam summam persolvere.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Ad audientiam*. 4. de his quæ vi, metûs-ve causâ fiunt. l. 1. tit. 48.
(*d*) Idem in cap. *Ad nostram*. 5. de empt. & vend. lib. 3. tit. 17.
(*e*) Glossa in cap. *Cùm dilecti*. 3. v. *Idescriptione*. eod. tit. & leg. *Eleganter*. 7. ff. de dolo malo. lib. 4. tit. 3.
(*f*) Colloq. condam. tom. 1. colloq. 17. sect. 2.

CASUS VII.

Tertullus Paulino 4000. lib. debet, sed toti huic summæ solvendæ impar, ipsum rogat, ut dimidiam sibi partem remittat Paulinus, qui libens ejus annuit precibus, de ipsius egestate convictus. Tertullus itaque 2000. libr. solvit, totamque apochâ suâ summam acceptam habet Paulinus. Aliquantò res suas restituit Tertullus, fitque ditissimus. Nunquid tenetur ipsi Paulino 2000. lib. quæ sibi condonaverat, restituere?

Respons.

Cùm remissionem hanc liberè, nulloque interveniente dolo, fraude, vique à parte Tertulli debitoris Paulinus fecerit, existimamus ex ea Tertullum fieri omninò liberum; unde ad restitutionem summæ sibi remissæ 2000 lib. non tenetur erga Paulinum, licèt posteà dives factus sit: ratio est, quia hujusmodi remissio est vera donatio, quæ omnium maximè legitimus est titulus, quo paritur justum rei dominium.

Advertendum tamen, hujusmodi remissiones non omninò esse voluntarias; nec ex motivo magnanimitatis aut caritatis à Creditore fieri, sed ob metum totius crediti amittendi: quod eò magis ad veritatem accedit, ut, si futuram debitoris sui sufficientiam ad solutionem posset prævidêre, nullam ei faceret remissionem: quo in casu defendi posse videtur, debitorem, qui cognovit, nullam sibi à suo Creditore futuram esse remissionem nisi ex hoc solo motivo, non verò ex caritate aut magnanimitate; non fore immunem posteà à toto debito solvendo in foro conscientiæ (*g*).

(*g*) Colloq. Condom. ibid. sect. 3.

CASUS VIII.

Erricus, Mercator nomine dives, & reipsâ pauper, cùm omnes, quas habet merces, à quodam avunculo suo Publio acceperit, mercatore prædivite, bis mille libras Paulo debet, quas ab eo mutuas accepit. Paulus verò, cui tandem notus est certò perversus rerum Errici status, sententiam in ipsum obtinuit; sed cùm merces ejus juridicè detinere nequeat, quæ videlicet sunt avunculi; omnia parat detinêre ejus supellectilia, lectos videlicet, vestes, tapetes, vasa coquinaria & alia his similia, quorum pretium debitam sibi sum-

summam adæquare potest. Nunquid id ipsum potest tutâ conscientiâ? Ratio dubitandi est quia ex una parte debitas ab Errico bis mille libras justè potest exigere: ex alia verò omnem ejus supellectilem hastæ subjiciendo, ipsum ad extremam coget egestatem, cùm non alia huic homini res suppetat. *Quid juris?*

RESPONS.

Certum est, Christianam Legem latiùs patere, quàm Judaïcam, & ad majora adstringi priore Christianos, quàm posteriore Judæos. Atqui Lex antiqua Judæis prohibebat, ne concives suos ad egestatem tali exactione compellerent. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum* (*a*) *non urgebis eum, quasi exactor, nec usuris opprimes.* Et alibi (*b*): *Cum repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi; non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas: sed stabis foris, & ille tibi proferet, quod habuerit; sin autem pauper est; non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum.* Quo pacto igitur duriùs Erricum habêre posset ipse Paulus in Lege Evangelica, quàm ex Mosaica concives suos habêre debebent Judæi, ac debitorem suum ad extremam adigere inopiam severiori exactione.

(*a*) Exod. 22. 25. & seqq.
(*b*) Deuteron. 24. 10. & seqq.

Hactenùs dictis suffragatur hæc regula inconcussa, & ab omnibus seu in antiquo seu in novo fœdere semper observanda; scilicet: *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias* (*c*). Et alibi (*d*): *Prout vultis, ut vobis faciant homines, & vos facite illis similiter.* Et etiam (*e*): *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Num autem vellet Paulus pari ratione secum agi in simili casu, ut ipse eum Errico? Non profectò; tùm enim procul dubio eamdem afferret regulam, atque in sui favorem allegaret: Unde apprimè Catechismus Concilii Tridentini (*f*): *Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis, qui solvendo non sunt, quod commodarunt exigunt acerbius.... horum exactionis acerbitatem jure rapacitatem, atque adeò rapinas appellabimus* (*g*).

(*c*) Tob. 4. 16.
(*d*) Luc. 6. 31.
(*e*) Ibid. v. 36.
(*f*) Catec. Conc. Trid. part. 3. de 7. præcepto §. 2. n. 20.
(*g*) Merbesius tom. 1. part. 1. q. 160. conclus. 2. vers. *Octavum.*

CASUS IX.

PACIANUS, qui Caïo mille & ducentas libras debet, eas restituere tempore & loco constitutis obtulit, sed eam accipere summam ob privatas quasdam rationes denegavit Caïus: quo facto apud Notarium pecuniam illam detulit Pacianus, Caiumque interpellavit, ut eam ibi summam acciperet, aut obsignatam haberet; Post verò dies octo Notarius eidem pecuniæ repræsentandæ haud idoneus factus est, ob incendium, quo res omnis illius periit. Ad quem pertinebit jactura 1200. lib. Nonne ad Caïum.

RESPONS.

Certum est, quòd cùm debitam sibi summam recipere tempore & loco constitutis renuit Creditor, eam obsignare potest debitor, solutionisque loco pro eo habetur obsignatio, ut patet ex his verbis Legis (*h*): *Obsignatione totius debitæ pecuniæ solemniter factâ liberationem contingere manifestum est; sed ita demum oblatio debiti liberationem parit; si eo loco quo debetur, solutio fuerit celebrata*: & quod eâdem obsignatione impediatur cursus usuræ vel annui census; uti declarat hæc alia Lex (*i*): *Acceptam mutuo sortem cum usuris licitis Creditoribus post contestationem offeras: at si non susceperint, consignatum in publico depone; ut cursus legitimarum usurarum inhibeatur.* Sed ad hoc necesse est, ut juxta formulas fiat obsignatio, hoc est, ut, ex usu Galliæ, debitor summam à se debitam obsignare non potest, nisi constet de repulsa Creditoris, necesse est, ut obsignationem Judex concedat; alioqui haud tuta est debitori obsignatio; quia debiti sui liberationem non acquirit, ut patet ex his alterius Legis laudatæ verbis: *In hoc autem casu publicum intelligi oportet, vel sacratissimas ædes, vel ubi competens Judex, super eâ re aditus, deponi eas disposuerit: quo subsecuto etiam periculo, debitor liberabitur & jus pignorum tollitur.*

(*h*) Leg. *Obsignatione.* 9. Cod. de solut. & liberat. lib. 8. tit. 42.
(*i*) L. *Acceptam* 19. Cod. de usuris. Lib. 4. tit. 32.

Hinc concluditur, Pacianum non tutò obsignasse, cùm obsignationem propriâ fecerit, non Judicis authoritate, eamque proinde tanquam solutionem habêri non posse: unde ipsi soli, non Caïo Creditori periit summa apud Notarium deposita; cùm Caius ob quasdam rationes oblatam tùm summam posset recusare.

CASUS X.

SAVIANUS, Josepho amicissimus, ipsi 30. dupliones dono dedit, etiam scripto, quo eorum solutionem intra menses tres ei promisit: sed idem Savianus Joanni ob emptas merces 500. lib. & 200. lib. ob locationem domûs ejus, & 400. libras Juliano debet, quas ab eodem mutuas accepit. Aliquanto autem post debita illa solvere non potest Savianus. Quærit, utrum horum cuilibet summam pro crediti cujusque rata parte persolvere nequeat, an verò alii aliis in solutione summæ sibi debitæ sint anteponendi, licèt in bona sua nulli horum competat jus hypothecæ?

RESPONS.

Duplex reperitur in casu proposito contractus: alter gratuitus, quo nimirum Savianus solus erga Josephum dono 30. duplionum se obstrinxit: alii verò sunt onerosi, quòd iis non solus obligetur Savianus; sed cum eo etiam contraxerunt Joannes, qui merces suas vendidit, & domum suam locavit, & Julianus, qui 400. libras commodavit, ac se se obligaverunt.

Hoc ita præsupposito, dicimus, quòd, quamvis reipsa Josepho Savianus dupliones debeat, quos ei dono dedit, isque donatarius acceptavit; attamen, quia eos tantùm vi contractûs gratiosi debet Savianus, Josepho in solutione anteponi debent Joannes & Julianus: certum quippe est debitorem priùs solvere debita, quæ cum titulo oneroso contraxit; quàm ea, quæ gratuito contractu nituntur.

Nititur hæc decisio unâ Lege Digestorum, quâ sic dicitur (*k*): *Qui ex causâ donationis convenitur in quantum facere potest, condemnatur, & quidem is solus; deducto ære alieno.* Et quidem æquitati naturali valde consentaneum videtur, ut qui rem solo amicitiæ ac liberalitatis motivo alicui dare vult, promissis suis stare in tantùm teneatur, in quantum ea commodè & absque notabili præjudicio facere potest, cui tamen se committeret promissa perficiens, ob aliorum Creditorum severitatem, qui eum de solutione sua juridicè persequerentur. His adde, non æquum esse, ut quis bona sua dono det, cum detrimento suorum Creditorum, ac muneribus suis debita sua solvere nequeat (*l*).

(*k*) L. *Inter eos.* 19. §. 1. ff. de re judicata &c. Lib. 42. tit. 1.
(*l*) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 16. Sect. 2.

CASUS XI.

TELEMACHUS 10000. lib. debet variis Creditoribus, nimirum 3000. lib. Bartholomæo; 1000. lib. Judæ, 1000. libras Benedicto & 5000. multis hominibus privatis, quos non cognoscit, seu quia pondere & mensurâ decepit eos, aut quia à multis debitoribus summas illas usurarum nomine exegit; nunc verò 5000. librat. ipsi tantùm suppetunt, quæ solvere aut restituere possit. Quo pacto ea dividere debet? An partem dimidiam Bartholomæo, Judæ & Benedicto dare debet; & alteram partem dimidiam in Eleemosynas aliave pia opera adhibere?

RESPONS.

Telemachus primùm incipiet à solutione integræ summæ 5000. lib. quam debet Bartholomæo, Judæ & Benedicto, nihil prorsùs in eleemosynas aut alia pia opera adhibendo sub specie restitutionis eorum, quæ injustè acquisivit. Ratio est, quia, cùm certa sunt debita, hoc est, quæ personis cognitis, & alia incerta, hoc est, quæ personis incognitis debentur, ad æquitatem pertinet, ut videtur, certa incertis anteponere. Atqui in casu proposito sunt debita certa 5000. lib. quoniam tribus hominibus cognitis debentur, scilicet Bartholomæo, Judæ & Benedicto; & debita incerta 5000. lib. quæ moraliter impossibile est veris solvere Creditoribus; cùm eos non cognoscat Telemachus debitor. Igitur tres debet anteferre in solutione, quos novit, Creditores.

Regulam hanc suppeditat Sanctus Antoninus his verbis (a): *Restitutio certorum præponenda est restitutioni incertorum. Sciendum igitur quod certa omnia, obligata restitutioni, id est, cùm sciuntur personæ, quibus facienda est, priùs integraliter solvenda sunt, quàm restituantur incerta, quando scilicet scitur, vel dubitatur, bona restituentis non sufficere ad utrumque: nam tunc restituenda sunt plena priùs & integraliter certa.*

(a) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 2. c. 7. init.

Idem docet Sanctus Bernardinus Senensis (b), qui ut sententiam suam manifestiùs explicet, exemplum profert casui fermè, de quo nunc, simile. En ejus verba: *Ad cujus intelligentiam ponatur casus, & detur unus qui decem millia habuit de usuris, vel de rapinis inter quæ quinque millia reperiuntur certa, quinque millia incerta sint; tamen in morte de bonis istius non inveniuntur nisi tria millia, & sic non sufficiunt ad satisfaciendum solummodò certa certis. Tunc manifestè apparet quod si quid pro satisfactione incertorum accipitur, ut pauperibus, seu in pias causas dispensetur totum, nova rapina est, & est quodammodo facere raptorem Christum in pauperibus suis. Propterea quicumque hoc intelligit, atque novit, licèt pauper sit, vel pauperibus dispenset; si quicquam inde accipit, & rapinam committit, & satisfacere obligatur his qui debent habere certa; quod tamen contrarium quotidie intelligimus fieri, quia quod restitui debet certis personis, non potest pauperibus dispensari.*

(b) S. Bernardin. tom. 1. serm. 39. in Feriâ 6. post Dom. 4 Quadrages. art. 3. c. 1.

CASUS XII.

VALERIANUS centum nummos Gervasio debet pro reliquatione locationis domûs, & centum nummos Claudio ob vastitatem ipsius viti malitiosè illatam; ambobus simul 100. nummos tantùm solvere potest. Quis è duobus in solutione debet anteponi alteri? An verò Valerianus utrique 100. nummorum summam dividere debet?

RESPONS.

Alter alteri non est anteponendus. Quare 100. nummos ex æquo inter Gervasium & Claudium dividere debet Valerianus, quos nimirùm aut solvere, aut restituere potest. Ratio est, quia duobus illis Creditoribus nullum competit jus hypothecæ in bona Valeriani; unde simul debent concurrere, & æqualem summam accipere, cùm ejusdem rationis sit amborum creditum: & uniusin alterum prælatio nullo jure neque naturali, neque positivo innitatur. Ita sentit Author inclytus Colloquiorum Condomensium (c).

(c) Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 16. sect. 1.

CASUS XIII.

BENEDICTUS à Theodato 1000. nummos mutuatus est, eique omnia sua bona oppigneravit in securitatem & hypothecam prædictæ summæ: parem denuò summam à Verano mutuam accepit sub simplici syngraphâ coram Notariis confectâ. Nunc verò sibi tantùm pro omni fortuna supersunt mille nummi, quos duobus Creditoribus suis conferre statuit: nam, quòd Veranus totam suam summam non amittat, permagni Benedicti refert. Nonne potest cuique 500. nummos dare?

RESPONS.

Non licet Benedicto 1000. nummos inter Creditores suos ex æquo dividere, & unicuique eorum 500. nummos conferre; nam ex rigore justitiæ tenetur integram, quam Theodato debet, 1000. nummorum summam restituere. Ratio est, quia in Creditorum concursu; in foro conscientiæ, uti in foro exteriori tenetur debitor eos persolvere Creditores, quibus in bona sua competit actio hypothecaria ad assecurationem crediti sui; priusquàm eos solvat, quorum debitum non est reale, sed solùm personale, hoc est, quibus, cùm nullus debitoris fundus sit oppigneratus ad assecurationem summæ suæ actio tantùm personalis competit. Ratio hujus discriminis est, quia Creditori hypothecario jus reale competit in bona, quæ tanquam summæ sibi debitæ pignus retinet; unde nunquam ipsius præjudicio abalienari possunt, nisi de ejus consensu: quod ex æquo verum est, seu hypotheca sit expressa seu tacita, hoc est, seu ex formali pactione, aut ex Legum tantummodò dispositione constet (d).

(d) L. *Assiduis*, 12. Cod. qui potiores in pignore habeantur. l. 8. tit. 18.

Hinc sequitur, quod in casu proposito absque injustitia Benedictus adhibere nequit hypothecam Theodati, cujus debitum est reale ad solutionem debitæ Verano summæ.

Hanc decisionem asserit Lex Codicis Justiniani, quæ sic habet (e): *Eos qui acceperunt pignora, cùm in rem actionem habeant, privilegiis omnibus quæ personalibus actionibus competunt, præferri constat.* Ita etiam docent (f) Paludanus, Sanctus Antoninus, Sylvester, Glossa Navarræ, Cabassutius, de Genet, Author Colloquiorum Condomensium, & alii multi seu Theologi, seu Canonistæ.

(e) L. *Eos qui*. 9. Cod. eod. tit.

Denique cùm agitur de prioritate Creditorum, jus commune consulendum, ubi non est Lex privata aut statutum contrarium, legitima consuetudine stabilitum, quæ actu observetur in locis, ubi posita sunt bona debitoris; cùmque agitur de ordine restitutionis aut solutionis, idem in foro interiori ferri debet judicium, quod in pari casu ferret Judex integer & peritus. Sic enim servatur æquitas, nec iis irrogatur injuria, qui solutionem suam accepturi sunt juxta ordinem sibi à Legibus præscriptum, quæ cùm justæ sint, ut ait D. Thomas (g), vim suam habent à lege æterna, à qua originem suam ducunt. *Leges positæ humanitùs*, inquit hic Sanctus, *sunt justæ vel injustæ: si quidem justæ sint, habent vim obligandi in foro conscientiæ à Lege æternâ, à qua derivantur secundùm illud Prov.* 8. Per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt.

(f) Petr. Palud. in 4. dist. 15. q. 3. S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 2. c. 7. §. 1. Sylvester v. *Restitutio*. 6. q. 5. Glossa in leg. 2. ff. qui potior. in pig. habeantur. Navar. Man. c. 17. n. 51. Joan. Cabassut. jur. Can. theor. & prax. l. 6. c. 22. n. 6. & 12. De Genet Theol. mor. tom. 6. tract. 8. cap. 7. dem. 7. & 8. Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 16. sect. 1. &c.

(g) S. Th. 2. 2. q. 96. art. 4. in corp.

CASUS XIV.

POMPEIUS, Maclovienfis Pirata, extructam à se navem transforatam ad quinquaginta tormenta bellica explodenda, oppigneravit pro 10000. lib. quæ à Sylvano mutuatus est, & ad solutionem Creditorum suorum occupavit; sed novo egens subsidio ad armandam instruendamque navem, parem summam ab Adriano, & iterùm parem à Theophilo mutuatus est, ut utraque adhiberetur ad emenda tormenta, nautas, militesque colli-

colligendos, navemque cibariis aliisque ad bellum necessariis instruendam; & iterùm eandem navem ut jam priùs Sylvano, nunc duobus his ultimis obligavit. Paratis ita omnibus, velisque in Oceanum Britannicum datis, ab hostili prædone oppugnatus, capta navi sua, omni re tormentariâ, bellicis provisionibus, cibariis, cæterisque rebus spoliatus est: quocirca, cùm pro totâ re Pompeïo una superesset spoliata navis, eam vendere coactus est ut Sylvanum, Theophilum & Adrianum solvere posset. Sed cùm 20000. lib. tantùm vendi potuerit navis illa; tertiam hujusce summæ partem sibi arrogat Sylvanus; quam è contra integram suam faciunt Theophilus & Adrianus. Cui & quo pacto Pompeïus, penès quem est pecunia, 20000. libr. solvere debet, ut nullam admittat injustitiam?

RESPONS.

Theophilus & Adrianus Sylvano præferri debent, licèt is anteriorem habeat hypothecam; unde prioribus integram 20000. lib. summam Pompeïus solvere tenetur. Ratio, cur casus iste ab hac regula generali, *qui prior est tempore, potior est jure* (*a*) sit excipiendus, est quia Creditor, etiam aliis posterior, qui suam credidit pecuniam ad bonum ipsum & conservationem aut reparationem rei oppigneratæ iis in solutione debet anteferri: Unde sequitur, Theophilum & Adrianum qui ad instruendam navim pecuniam suam Pompeïo mutuaverunt totam suam debent summam accipere, priusquam quidquam recipiat Sylvanus, quoniam sine eorum mutuo Pompeïus pirata navem suam ad navigationem parare non potuisset, atque ita ex tali hypotheca nullum commodum percepissent anteriores illi Creditores.

(*a*) Reg. 54. de reg. juris in 6.

Difficultatem istam sic solvunt multæ Leges, quarum duas tantùm referemus: Prior hæc est (*b*): *Interdum posterior* (Creditor) *potior est priore: ut putà si in rem ipsam conservandam impensum est quod sequens credidit; velut si navis fuerit obligata, & ad armandam eam, vel reficiendam ego credidero.* Altera vero talis est (*c*): *Hujus enim pecunia salvam fecit totam pignoris causam quod poterit quis admittere, etsi in cibaria nautarum fuerit creditum, sine quibus navis salva pervenire non poterat.*

(*b*) Leg. *Interdum* 5. ff. qui potiores in pign. vel hypot. habeantur. lib. 20. tit. 2.

(*c*) Leg. *Hujus*. 6. ff. eod. tit.

Idem dicendum 1. de Creditore, qui suam credidit pecuniam ad ædificandam aut reficiendam domum jam multis aliis pignori datam, aut ad emendum agrum aut domum, cum expressa pactione, quòd sibi oppignerata manebunt domus aut ager ad assecurationem suæ summæ. Nam Creditor ille, licèt omnium postremus, hypothecæ anterioris privilegio fruitur, cæterisque proinde anteferri debet absque eorum querela; quandoquidem debitor domum non ædificasset aut refecisset, aut etiam fundum emisset, nisi mutuum dando ei pecuniam suam ad hunc effectum, viam aperuisset: quod consentit cum ista lege Codicis (*d*): *Licèt iisdem pignoribus, multis Creditoribus diversis temporibus datis, priores habeantur potiores: tamen eum cujus pecuniâ prædium comparatum probatur quod ei pignori esse specialiter obligatum convenit, omnibus anteferri juris authoritate declaratur.*

(*d*) Leg. *Licet*. Cod. eod. tit. lib. 12. tit. 18.

2. Idem dicendum de hærede, qui pro defuncti sepultura sumptus funebres, aliasque solvit impensas necessarias ad solutionem Medicorum, Pharmacopolarum & Chirurgorum, qui ipsi ægrotanti subvenêre; uti etiam de iis, qui grana commodaverunt ad serendum agrum aliis Creditoribus oppigneratum; hic namque hæres, aliique hujusmodi jure gaudent hypothecæ simul & privilegii, atque ex Legibus cæteris omnibus aliis Creditoribus debent anteferri (*e*).

(*e*) Leg. *Impensa*. 18 & seqq. ff. de Religiosis & sumptibus funerum. lib. 11. tit. 7. leg *Scimus*. 22 §. *In computatione*. Cod. de jure deliberando l. 6. tit. 30. Angel. de Clavas. v. *Fiscus*

3. Fiscus seu Bursa Principis, suam semper obtinet hypothecam pro quocumque debito, quod cæteris omnibus hypothecis tacitis, etiam anterioribus, debet anteferri, non vero expressis, nisi sint posteriores (*f*).

(*f*) Toto tit. de priv. fisci. lib. 7. cod. tit. 73.

Quædam tamen sunt exceptiones faciendæ de jure dotium, quarum hypotheca tacita anterior anteponenda est hypothecæ fisci, non verò si fisco sit posterior (*g*). Et in dubio, dotis hypotheca fisco prævalet ex hac regula (*h*): *In ambiguis pro dotibus respondere melius est.*

(*g*) Leg. *Pandum*. Cod. qui potior. in pig. habeantur.

(*h*) Reg. 85. ff. de div. reg. jur.

Quod de fisco dicimus intelligi tantùm debet in causis onerosis, in quibus privatis omninò prævalet; sed in lucrativis minus favet, quàm privati: quare in multis & confiscationibus, privatorum res meliùs, quàm fisci agitur. Ita Cabassutius, aliique permulti (*i*).

(*i*) Cab jur. can. theor. & prax. lib. 6 c. 23. n. 7. & 8. De Genet. theol. mor. tom. 6. tract. 8. c. 7. de mons. 10. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 15. sect. 1.

CASUS XV.

GEORGIUS diversis vicibus decem millia librarum à decem Creditoribus diversis mutuatus est, quibus omnia bona sua præsentia & futura generatim oppigneravit in omnibus eorum contractibus. Brevi moriturus, cùm octo tantùm sibi millia librarum pro tota re superessent; jussit testamento, ut octo illa librarum millia octo pariter Creditoribus suis, quos appellat, dividerentur. Ipsius testamenti curator potestne absque injustitia voluntatem ejus in hoc adimplêre, ipso mortuo?

RESPONS.

Georgii testamentarius curator, absque manifesta injustitia voluntatem ipsius defuncti adimplere nequit; quòd ista dispositio testamentaria legi adversetur aut consuetudini, quibus fertur, ut concurrentibus multis Creditoribus, anteriores posterioribus præferantur, salvo jure fisci. Quod consentit cum ista juris Canonici regula (*k*) quâ sic constituitur: *Qui prior est tempore, potior est jure*: & cum hac Lege (*l*): *Si fundum pignori accepisti, antequam Reipublicæ obligaretur, sicut prior es tempore, ita potior es jure.*

(*k*) Reg. 54. de reg. juris in 6.

(*l*) Leg. *Si fundum*. 4. Cod. qui potiores &c.

Unde sequitur, dispositionem illam testamento Georgii factam habendam esse tanquam invalidam, pro hac re, juxta istam Bonifacii VIII. (*m*) regulam: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*, quam desumpsit hic Papa ex Epistola Sancti Gregorii ad Jannarium Episcopum Caralitanum, in qua sic legitur (*n*): *Imperiali Constitutione apertè sancitum est, ut ea quæ contra leges fiunt, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.* Atque adeo curatorem nullam ejus habêre rationem debêre, sed tenêri ad tradendum octo millia librarum omnibus Creditoribus decem, ut pro debiti sui qualitate & anterioritate inter se dividantur, ut docet Cabassutius (*o*) his verbis: *Verumtamen non licet debitori, qui omnibus solvendo non est, sponte suâ gratificari alicui Creditori in præjudicium anteriorum, aut habentium potiorem hypothecam; & nisi ipsum juris vel facti ignorantia excuset, tenebitur de damno & expensis Creditoris potius jus habentis.*

(*m*) Reg 64. de reg. juris in 6.

(*n*) S. Greg. in can. *Imperiali*. 13. 25. q. 2.

(*o*) Joan. Cabass. juris can. theor. & prax. l. 6. c. 33. n. 14.

CASUS XVI.

CHRYSOLOGO cum mediocri re defuncto, multi Creditores, quorum quidam expressas habent hypothecas in bona illius; quidam verò solùm tacitas, inter se de prælatione dissident. Vidua defuncti dotis suæ dotaliumque solutionem ante alios omnes Creditores sibi vindicat, licèt ex contractu suo nuptiali nullam habeat expressam hypothecam, & ideò litem ipsis inferre parata

parata est. Potestne tutâ conscientiâ, & ipsi debeturne prælatio?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis duplex est distinguenda hypotheca, ut in casu dictum est, alia est expressa; quæ verbis expressis fertur ex contractu, quo omnia bona sua generatim aut speciatim oppignerat debitor Creditori, cui sunt pignus ad securitatem sui crediti. Altera dicitur tacita, & est ea, quæ ex Lege aut consuetudine fertur; licèt nulla de eâ in contractu fiat mentio. Qui privilegio hujusce hypothecæ fruuntur, sunt 1. Maritus, in bona illius, qui mulieri suæ summam in dotem constituit. 2. Mulier in bona mariti sui pro rata parte suæ dotis. 3. Pupillus in bona, quæ proprio suo ære persoluta sunt. 4. Minor in bona sui tutoris aut curatoris. 5. Locator censualis Prædii (*a*) in bona seu fructus illius. 6. Legatarius in bona defuncti testatoris. 7. Qui viro militari summam dederunt adhibitam ad instrumenta sua bellica paranda, aliaque ad vitam necessaria, talem etiam habent hypothecam in omnia bona illius hominis.

(*a*) Consuet. Parif. art. 101. aliàs 71.

Hoc ita præsupposito, dicimus 1. viduam Chrysologi jure suam habêre hypothecam in omnia defuncti sui viri bona ad recuperandam dotem suam. 2. Eam quoque ob rationem omnibus ipsam anteferri hypothecis anterioribus, quæ sunt tantùm tacitæ. 3. Eodem jure prælationis frui respectu omnium hypothecarum expressarum, quæ contractu suo nuptiali posteriores sunt (*b*), modò obligationem in iis unà cum marito suo non contraxerit, licèt hypotheca sua sit tantùm tacita; quocirca ad Judicem potest confugere, ad jus suum defendendum in omnes alios Creditores; iis solùm exceptis, qui in bona defuncti hypothecas habent anteriores contractui suo nuptiali, & iis etiam erga quos ipsa se cum marito obligasset. *Creditoribus verò hypothecam expressam habentibus*, inquit doctus Canonista (*c*), *nequaquam præfertur hypotheca dotalis; iniquum enim esset, si omnes anteriores Creditores per nuptias viri supervenientes exciderent jure suo, quod expressè pacti fuerant.*

(*b*) Leg. *Assiduis*. 12. qui potior. in pign. habeantur. & Leg. 1. 3. & 4. Cod. tit. & authenticâ. *Quo jure*. ibid.

(*c*) Joan. Cabassut. jur. Can. theor. & prax. lib. 6. c. 13. n. 10.

Neque supervacaneum erit, cum eodem Canonista hîc addere (*d*), jure etiam statutam fuisse hypothecam tacitam pro fisco, quæ omnibus aliis, etiam anterioribus est anteponenda: *Quinta hypotheca*, ait, *quæ reliquis, etiam anterioribus præfertur, est in favorem fisci, cujus debitor habet omnes suas opes fisco hypothecatas sive cum fisco contraxèrit, ut contingit in receptoribus & redemptoribus vectigalium, sive alius quivis tributum debitum non solverit. Lege 2. Cod. de privilegio fisci.* Quod intelligi debet de casu, in quo agitur, non de causâ lucrativâ, qualis foret impositio à Principe facta, aut multa ipsi juridicè addicta, sed de causâ onerosâ, qualis est ea, quam in exemplum affert Cabassutius loquens de regiæ pecuniæ redemptoribus, qui sunt Principis debitores.

(*d*) Idem. ibid. n. 11.

CASUS XVII.

ANTHIMUS à decem Creditoribus ex simplici suâ syngrapha 3000. lib. mutuatus est, & quidem absque syngrapha pro quibusdam. A decem jam annis primum accepit mutuum; nunc verò omnia sua debita simul solvere nequit. Teneturne sub peccato, primum illud solvere debitum, cæteris posthabitis, tanquam vetustissimum, cæteraque posteà pro suo quæque anterioritatis gradu; an verò potest unum ex Creditoribus suis sibi amicissimum anteponere?

RESPONS.

Respondemus Anthimum non tenêri ad solutionem primi debiti sui, aliis posthabitis: Privilegium namque Creditoribus à Lege concessum ad solos hypothecarios pertinet, non verò ad Chirographarios, hoc est, ad eos, apud quos simplici privato chirographo tenentur debitores, aut qui syngrapha carentes, veri tamen agnoscuntur debitores, seu ex concessione ipsius debitoris, aut testium declaratione; quocirca ex civili Lege & ad normam loquendo, sub peccati conscientia non tenetur Anthimus antiquissimum Creditorum suorum anteponere, eumque ante alios novem solvere, quia omnibus decem unius modi competit actio, hoc est, actio simpliciter personalis: E contra si ipsi sufficientia non suppetunt bona ad solutionem omnium debitorum suorum, ut supponitur, cuilibet ex Creditoribus suis, quantùm poterit, dare tenetur, debitam ex æquo omnibus justitiam servando, cùm omnibus jus simile competat; hoc est, cùm cuilibet Creditori suum nequeat persolvere debitum, partem saltem solvat quantitati debiti accommodatam, uti dimidium, aut tertiam partem: *Sexto*, inquit Sanctus Antoninus (*e*), *veniunt Chirographarii; pro ratâ non attentâ prioritate contractuum; quia licitum est debitori pro cumulo Creditorum facere deteriorem causam Creditorum priorum, non dominium, non hypothecam, nec privilegium habentium, ut Leg. 1. §. ex contrario ff. de separationibus.*

(*e*) S. Anton. part. 3. Sum. Theol. tit. 5. c. 7. §. 3.

Decisionem istam firmant Leges & una præsertim Codicis Justiniani, quâ declaratur in bonorum divisione reales Creditores personalibus esse anteponendos, & istos non debere accipere, nisi pro ratâ debiti sui, nulla temporis habitâ ratione, quo debita fuêre contracta; ita ut si debitoris bona non sufficiant solutioni, oportet, ut eorum fiat divisio in solidum, ut aiunt pro libra. *Pro debito*, inquit Lex mox laudata (*f*); *Creditores addicti sibi bona sui debitoris non jure postulant. Unde siquidem debitoris tui cæteri Creditores pignori res acceperunt, potiores eos quam te chirographarium Creditorem haberi non ambigitur. Quod si specialiter, vel generaliter nemini probentur obligatæ, ac sine successore communis debitor, vel ejus hæres decessit, non dominii rerum vendicatione, sed possessione bonorum itemque venditione, æquali portione pro ratâ debiti quantitate omnibus Creditoribus consuli potest.* Codicis Jurisprudentiæ consentiebat jus antiquum, cujus hæc est Lex Digestorum (*g*): *Privilegia* (Personalia) (*h*) *non ex tempore æstimantur, sed ex causa, & si ejusdem tituli fuerunt, concurrunt, licèt diversitates temporum in his fuerint.*

(*f*) Leg. *Pro debito*. 6. Cod. de bonis auctoritate judicis possidendis &c. Lib. 7. tit. 72.

(*g*) Leg. *Privilegia*. 17. ff de priv. credit. lib. 46. tit. 5.

(*h*) Gloss. ibid.

Ab ea tamen regula excipiendi sunt 1. ii, qui ante mortem sui debitoris, ab eo syngrapham ejus agnosci curaverunt; hac enim formulâ, jus hypothecæ simile obtinent. 2. Illi, qui curam omnem suam adhibuerunt, ut ante alios solutionem suam haberent; ex ea namque curâ debitum suum juridicè petendi, cæteris fiunt potiores, qui non eandem diligentiam adhibuerunt, *quoniam*, ut ait Lex (*i*), *alii Creditores suæ negligentiæ expensum ferre debeant*. Et ex eâdem Lege iis anteponatur, qui ipsis pariter fuit diligentior: *Vigilavi: meliorem meam conditionem feci. Jus civile vigilantibus scriptum est, ideòque non revocatur id quod percepi.*

(*i*) Leg. *Si Creditores*. 18. Cod. de pactis Lib. 2. tit. 3.

Sequitur ex his regulis, Anthimum non posse ad solutionem anteferre amicum suum, quantumvis familiarem, cæteris Creditoribus; cum amicitiâ non stet legitimus hujus prælationis titulus, jusque exigat, ut, si non sufficiant debitoris bona ad solutionem omnium Creditorum; inter illos eadem bona dividantur, prout exigit Lex vel consuetudo.

CASUS

CASUS XVIII.

NARCISSUS tria millia librarum mutuò credidit Blasio, Ruperto & Alexandro, qui in solidum pro se invicem spoponderunt, se intra annum similem ei pecuniæ summam reddituros. Intra annum tres illi sponsores è vivis migrarunt. Blasius Joannem unicum sibi hæredem dereliquit, Rupertus duos pueros hæredes, & Alexander Nepotes tres. Nunquid Narcisso jus competit vi obligationis in solidum Blasii, Ruperti & Alexandri, solutionem integræ summæ trium millium librarum exigendi à Joanne Blasii hærede, aut ab alio, quem magis libuerit, ex hæredibus Ruperti vel Alexandri?

RESPONS.

Certum, est quòd, quantumvis in origine sua in solidum sit contracta obligatio, dividi tamen potest deinceps, modò ex se non sit individua. Hæc autem divisio duobus modis fit.

Primò: cùm huic divisioni Creditor expressè vel tacitè assentitur, ut patet ex lege ad margiginem indicatâ (a) quam tulêre Diocletianus & Maximianus, quæque in Codice refertur, usibus nostris consentiens, & cujus hæc est summa: *Ex receptione partis debiti, soluti ab uno ex correis debendi, inducitur divisio debiti: ex quâ quò ad omnes reos debendi, inducitur exceptio taciti pacti: & sic alii pro utilibus partibus tantùm conveniri possunt.*

(a) Leg. *Si creditores.* 18. Cod. de pactis. lib. 5. tit. 5.

Secundò: cùm unus ex coobligatis seu correis, ut loquitur Lex, mortem oppetit, aut multi inter eos, aut etiam omnes, ut in casu proposito. Uno ex ipsis moriente, qui multos habet hæredes, pro coobligatis superstitibus manet obligatio in solidum: sed defuncti hæredes parte sua duntaxat tenentur; subsistente tamen obligatione in solidum in integram, quam acceptarunt, hæreditatem, sed si omnes decedunt correi, ut supponitur in casu proposito in solidum obligatur quælibet eorum hæreditas.

Quo posito dicendum, Narcissum habêre actionem in solidùm contra Joannem solum; ab eoque integræ trium millium lib. summæ solutionem posse exigere, idemque jus ipsi competere in duos Ruperti filios, à quibus singulis mille quingentas libras jure potest persequi; aut tres Alexandri Nepotes, à quibus pariter singulis mille librarum summam requirere potest, si modò omnes defunctorum adierint hæreditates. Ratio est, quia quælibet harum hæreditatum speciatim Narcisso obligatur, vi obligationis in solidum, quam contraxerant Blasius, Rupertus & Alexander. Ista consentiunt cum Jurisprudentia Galliæ, ut videre est in Institutionibus ad Jus Gallicum Domini Argou.

CASUS XIX.

LYSIAS, centum nummos à Petro, mercatore prædivite sibi debitos extorquêre non valens, ipsum carcere detinêri curavit; è quo Petrus ob illatam sibi injuriam irâ percitus, clàm subreptis clavibus, astu elapsus est. Potuit-ne istud absque peccato?

RESPONS.

Si Petrus debitos Lysiæ centum nummos solvendo non fuisset idoneus, certum est, quòd absque peccato è carcere suo elabi potuisset: quia æquitati naturali repugnat debitorem haud solvendo idoneum incarcerare, eumque pœnæ subjicere, iis tantùm debitæ, qui eam vel malâ suâ fide vel negligentiâ merentur; cùm ex impotentia suâ ad solutionem non fiat reus; ut constat ex hac Bonifacii VIII. regulâ (b): *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum*; & ex hac alia (c): *Sine culpâ, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Sed quoniam supponitur, Petrum divitem esse mercatorem, justè præsumi debet, eum vel ob avaritiam debitam centum nummorum solutionem recusare: Unde par est ut injustæ suæ repulsæ pœnam luat: neque absque peccato è carcere aufugere potest ante solutam Lysiæ summam. Ità Salonius (d) à Merbesio assentiente (e) laudatus: *Quisquis*, inquit, *conjectus est in carcerem propter æs alienum, quo constrictus est, non potest se proripere è carcere, si sit solvendo: quia tenetur ex justitiâ contracta nomina dissolvere: atque adeo consistere in custodiâ; donec sese ære alieno expedierit. Si autem nulla solvendi facultas suppetit, potest licitè fugam capescere: quia non est æquum, in vinculis detinere hominem ob æs alienum quo se explicare nequeat.*

(b) Bonifac. VIII. reg. 41. de reg. juris in 6.

(c) Reg. 45. ibid.

(d) Salonius q. 69. art. 4. conclus. ult.

(e) Merbesius. Sum. Christ. tom. 1. q. 194. conclus. 7.

CASUS XX.

CASSIUS, Causidici Rothomagensis filius à multis privatis hominibus nongintas libras mutuatus est, scriptis ad solutionis securitatem, etiam vivo Patre suo Mævio, syngraphis. Defuncto post bienunim Mævio, Cassius ab ejus hæreditate abstinuit, tertiam tantùm partem sibi retinens ex Consuetudine, quæ sibi ex obitu Patris contigit, quæque ex articulo 88. Statuti (f) an. 1666. in Normanam Consuetudinem conditi, hypothecari neque abalienari potest; quocircà solutionem suam obtinêre nequeunt ejus Creditores, cùm alia Cassio non suppetant bona. Potest-ne tutâ conscientiâ, frui privilegio, quod sibi concedit provinciæ suæ consuetudo, ut debitis nongintis libris Creditores suos defraudetur Cassius?

(d) Statutum in consuetud. Norman. an. 1666. art. 88.

RESPONS.

Ex Senatus-consulto Macedoniano, sic dicto à nomine famosi fenetatoris; qui dictus *Macedo*, huic ansam præbuit, ii omnes, qui filiis familias pecuniam crediderant absolutè & indistinctè jure repetitionis, etiam mortuo eorum Patre, carebant: uti constat ex terminis hujusce Senatûs-consulti (g) quod refert Ulpianus in una lege Digestorum. Eo autem fine Decretum illud tulit Senatus Romanus, ut adolescentium imprudentiam ac perditos mores compesceret, qui, cùm facilè dissolutionibus suis explendis pecuniam mutuam invenirent, paupertatem suam sic anticipabant, & ad horrendam quandoque Parricidii gravitatem impellebantur.

(g) Leg. *Verba.* 1. de Senatus-consulto Macedon. l. 14. tit. 6.

Galliæ Jurisprudentia quidquam de antiqua illa lege retinuit, non omnes quidem mutui obligationes filiis familias crediti irritando, sed eas solùm, quas eos contraxisse probari potest, ut libidinibus suis obsequerentur: quod firmat æquitas naturalis; cùm Reipublicæ intersit, ne pereant familiæ, neve ipsi filii familias miseriam suam præveniant.

Tanto huic malo sapienter occurrit Consuetudo Normana, pueris à die Matrimonii Parentum suorum & etiam hæredibus eorum tertiæ partis bonorum immobilium conjugum dominium assignando, quæ sit immunis ab omnibus creditis personalibus, quæ contraxerint, Patre suo ac Matre adhuc vivis; sub formali clausulâ, quod tertiam eam partem nec abalienare nec oppignerare poterunt ante obitum Patris & Matris suæ (h).

(h) Consuetud. Norm. art. 399.

Sed ut dignoscatur, utrùm filii familias, qui contra mentem & statutum consuetudinis hujusce debita contraxerunt, tutâ conscientiâ eam sequi possint, distinguendum duplex motivum, quo impelli potuêre ad ea contrahenda, nimirum vel justâ necessitate compulsi, vel libidinibus ac delectationibus servientes. In primo casu debitum ad jus naturale pertinet, illud.

illudque, ubi primùm possunt, coram Deo solvere tenentur. In secundo casu, Creditor, cui notus fuit mutuæ pecuniæ abusus, quem filius familias de eâ erat facturus, pœnam meretur, quam lex indicit, scilicet mutui jacturam. Ita sentit Natalis Alexander (*a*): *si verò bona fides defuerit creditori ad solvendam, aut restituendam pecuniam, minori mutuo datam, non tenetur; quia lex in pœnam creditorum condita, nullam ex hujusmodi mutuo contrahi obligationem voluit; ut parentibus, familiis, communique bono consuleret.*

(*a*) Natalis Alexand. ep. 52.

Igitur juxta hæc principia se geret Cassius; ita ut, si ad sui sustentationem unica sibi superfit tertia pars consuetudinaria; ad paupertatem se redigere, omniaque Creditoribus suis deferere non teneiur, licèt nullum accepisset mutuum, nisi ad subveniendum justis suis necessitatibus: sed tamen eniti debet, ut parcimoniis suis debitorum suorum partem queat persolvere, si non omnia. Unde sequitur, quòd, si tertia pars sibi consuetudine concessa sit plus quam satis ad vitam statui suo conformem degendam; usum fructum superfluum Creditoribus suis deferere, saltem quoad partem, tenetur, donec omninò debita sua persolvere valeat.

CASUS XXI.

Germanicus 500. lib. erat debitor erga plures privatos, cùm solemne Religionis votum emisit. An debita ejus mutato statu, factoque paupertatis voto extinguuntur; ita ut, si quid labore suo vel industriâ lucraretur, ad Monasterium illud pertineret, nihilque ipse Creditoribus suis solvere tenetur?

Respons.

Cùm debita solvendi obligatio ad jus naturale pertineat, per emissionem Religiosæ professionis extingui nequit. Quare Germanicus, ut nostra fert opinio, tenetur omnem laboris aut industriæ suæ fructum adhibère, ad solutionem 500. lib. quia videlicet subsistit etiamnum jus Creditoribus partum in bona ejus præsentia vel futura, non obstante votorum solemni professione. Ita Cardinalis de Lugo & Author Colloquiorum Condomensium quod tamen ita intelligendum, si de quopiam possit disponere Germanicus de Superioris sui consensu.

Vide { Solvere Hypothecam. Restitutio. }

DEBITUM CONJUGALE.

PLURIS interest, quàm existimatur, ut ista materies cognita sit Confessori, in quam multi rudes ac ignari, aut libidine sua transversùm acti, quandoque immania admittunt crimina: quamvis enim licitus sit Matrimonii usus, ita est tamen permissus requisitas observando circumstantias, eumque ad finem dirigendo, propter quam institutum est matrimonium, nimirum ad procreandam prolem, aut jus adimplendum à sponsis sibi invicem debitum, quibus solis duobus motivis excusari quis potest à peccato; vel saltem ad medendum concupiscentiæ: quod tertium motivum ab omni prorsùs peccato non est immune, ut inferiùs probabitur ex authoritatibus Sancti Augustini, S. Fulgentii, S. Gregorii, Sancti Bonaventuræ & Sancti Thomæ.

Cæterùm is inter conjugatos, qui ab alio requiritur, ut sibi conjugale debitum reddat, ipsi sub reatu peccati, & vulgò etiam mortalis, obedire tenetur; nisi legitima subsit suæ repulsæ causa.

Hìc autem de ea re non fusiùs dicemus, quòd in sequentibus decisionibus multis verbis omnes fermè explicamus difficultates, quarum intelligentia conjugibus eorumque Confessariis est necessaria.

CASUS PRIMUS.

Melito & Titia ante denuntiationes nuptiarum factas, dispensante Episcopo, Matrimonio juncti sunt, eâ tamen lege, ut tribus proximis dominicis diebus fiant eorum proclamationes, nec antè ultimam Matrimonium suum consumment. Nunquid in hoc casu alter alteri debitum conjugale reposcenti absque peccato mortali reddere potest, præsertim cùm moraliter certi sunt, nullum sibi opponi posse impedimentum dirimens?

Respons.

Quidam Authores contendunt, conjugatos in hoc casu secum posse consummare Matrimonium, seu petendo, seu reddendo debitum; cùm moraliter nôrunt, nullum inter se reperiri impedimentum dirimens, neque scandalum esse futurum. Ratio illorum est, quia denuntiationes fieri ideò jussit Concilium Tridentinum, ut detegerentur impedimenta, quæ inter sponsos possent inveniri. *Deinde*, inquiunt Patres hujusce Concilii (*b*), *ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesiâ fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, faciliùs detegantur.*

(*b*) Conc. Trid. sess. 24. de reformat. Matrimonii c. 1.

Attamen cùm ista Concilii prohibitio, ne ante prævias denuntiationes ullum celebretur Matrimonium sit justa, necessaria, & facta in re gravi; & aliundè veneranda satis esset ipsa defensio Episcopi, qui non nisi ea conditione Matrimonii celebrationem permisit, licèt eâ de re nullum esset Ecclesiæ statutum; existimamus, quòd si novi illi conjugati Matrimonium consumment ante præscriptum tempus, ipsi peccant mortaliter; Quod verum ducimus tam pro petente, quàm pro reddente debitum. Ita Cardinalis Toletus his verbis (*d*): *Cùm nulla* (Denuntiatio)*.... præmittitur*, inquit is Autor, *non consumment Matrimonium contrahentes, sed solum de præsenti contrahant, & ante consummationem fiant tales denuntiationes, nisi aliter visum fuerit Episcopo.... hic est modus contra quem agere peccatum esset mortale.*

(*c*) Fr. Tolet. instruct. Sacerdotum l. 7. c. 13.

CASUS II.

Apollinaris & Justina serotinis horis Sabbati Matrimonio juncti, cùm proinde statutam in celebratione Matrimonii benedictionem non possent recipere nisi postridie in Missâ, Apollinaris à muliere suâ, ante benedictionem nuptiarum debitum conjugale exegit. Nunquid in eo peccavit? & ipsa Justina ei obtemperare debuit?

Res-

RESPONS.

Sponsis ex antiquo Canone, quem in suo Decreto refert, & Evaristo Papæ adscribit Gratianus, prohibetur, nec ante receptam benedictionem nuptialem Matrimonium consumment. *Aliter legitimum non fit Matrimonium*, inquit hic Canon (*a*), *nisi*... *suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicantur.* Verùm ista prohibitio non videtur obligare posse sub mortali, neque etiam sub aliis pœnis hoc Canone contentis; nisi fortè interveniret contemptus, aut grave scandalum; igitur non inde colligendum, Apollinarem & Justinam in casu proposito mortaliter peccasse. Ita Navarra (*b*), & Cajetanus, quem laudat: *Porrò præfatus Cajetanus*, inquit hic Canonista, *opusculo* 12. *q.* 3. *ait Matrimonii usum nunquam esse mortiferum, eo quòd benedictionem nuptialem antecedit.... quia nulla ferè transgressio eorum quæ dicto Capitulo Aliter prohibentur, est mortifera, juxta omnium sententiam, nisi ex contemptu, vel magno ex scandalo.* Navarræ in hoc consentiunt Angelus de Clavasio, Dominicus Sotus, Didacus Covarruvias, Sylvester de Prierio & alii multi (*c*), quibus additur Cardinalis Toletus (*d*), qui eandem etiam tuetur opinionem, eamque ex Concilio Tridentino (*e*) comprobat, quod hortatur tantùm conjugatos, non verò ipsis absolutè interdicit, ne ante nuptiarum benedictionem Matrimonium suum consumment.

(*a*) Can. *Aliter.* 1. 30. q. 5.

(*b*) Navar. Man. c. 16. n. 38.

(*c*) Angelus. v. *Debitum.* §. 1. Sylvester eod. v. q. 9. Sotus in 4. dist. 18. q. 1. art. 2. Didac. Covar. de matrim. 2. part. tom. 1. c. 7. §. 2. n. 2.

(*d*) Fr. Tolet. instr. ad Sacerd. l. 7. c. 23.

(*e*) Conc. Trid. sess. 14. c. 1. de reform. matrim. v. *Prætereà.*

CASUS III.

DUNSTHANUS, emisso perpetuæ castitatis voto, non obtentâ voti sui dispensatione, nupsit. Potuitne absque peccato mortali suum consummare Matrimonium, à muliere suâ debitum exigendo?

RESPONS.

Dicendum, quòd sub reatu mortalis peccati tenebatur Dunsthanus, omnes tentare vias possibiles ad servandum votum suum, priusquàm Matrimonium suum consummaret, sive Religionem ingrediendo, aut simile votum emitti à sua conjuge efficiendo, aut ab eadem postulando, ut jure suo petendi debiti cederet, vel denique à Superiore legitimo dispensationem obtinendo, quâ saltem debitum uxori petenti reddere sibi liceret: quibus rebus omissis, eò graviùs in votum suum deliquit, quòd Matrimonium consummando, jam illud deinceps servare non poterit.

Observandum nihilominùs, quòd Dunsthanum variis illis uti rationibus, non esset necesse, si ante Matrimonii consummationem jure suo mulier excidisset per adulterium. Consentit hæc decisio cum doctrina Sancti Thomæ, cujus hæc sunt verba (*f*): *Ille qui contrahit Matrimonium per verba de præsenti post votum simplex, non potest cognoscere uxorem carnaliter sine peccato mortali; quia adhuc sibi restat facultas adimplendi continentiæ votum ante Matrimonium consummatum ..... sed postquam jam Matrimonium consummatum est, est sibi factum illicitum non reddere debitum uxori exigenti, tamen ex culpâ suâ.*

Hæc est etiam Sylvii doctrina in suo Commentario in Sanctum Thomam, cui etiam easdem, quas proposuimus, vias, & quas tentare ante Matrimonii sui consummationem vir voto obstrictus tenetur, exponit (*g*): *Qui post votum simplex continentiæ contraxit Matrimonium*, inquit doctus ille Theologus,... *non potest sine peccato mortali illud consummare, nequidem reddendo debitum, nisi prius tentet ea media, quibus possit votum suum observare: nam per consummationem facit contra votum & reddit se impotem ad illud deinceps observandum. Anteà verò sunt ei aliquot modi possibiles ad non violandum votum, ut si dispensationem obtinet, si alteri conjugi persuadeat, vel continentiam vovere, vel cedere juri petendi debitum; aut si alter jus petendi amiserit ante consummationem Matrimonii. Quando nihil est istorum, si his qui voverat est ad Religionem idoneus, tenetur eam ingredi ad præstandum quod promisit; quia non superest ei alia via.* Subjungit deindè hic Author, quòd si felicem non habeant exitum, quas tentabit vias, neque vir ille ad Religionem sit idoneus, tùm Matrimonium consummare potest, non quidem petendo, sed solùm reddendo debitum. *Si vero non est idoneus ad Religionem, & satis certum est eum in nullo Monasterio esse recipiendum, non licet quidem ei Matrimonium consummare, debitum exigendo, eo quòd votum servare debeat quantùm potest, non peccabit tamen, nequidem primâ vice, si rogatus consummet; qui ad hoc tenetur, cùm non potest modis prædictis servare continentiam.* Eodem modo etiam difficultatem propositam solvunt Navarra (*h*), Sylvester, aliique permulti.

(*f*) S. Th. in 4. dist. 38. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 3.

(*g*) Sylvius in suppl. S. Th. q. 53. art. 1. Conclus. 2.

(*h*) Navar. Man. c. 12. n. 80. & c. 16. n. 10. & alii apud eum.

CASUS IV.

HERACLIDES, homo salax & libidinosus, sæpè cogitur ad petendum à muliere suâ debitum, eo duntaxat fine, ut fornicationis, alteriusve in castitatem matrimonialem peccati periculo non se committat. Nunquid aliquod committit peccatum, debitum eo solo fine exigendo?

RESPONS.

Propugnant multi Theologi (*i*), nullum esse peccatum in petitione debiti, eâ, quâ casus proponit, ratione. Eorum ratio hæc est, quòd, sicut exercetur actus caritatis exigendo debitum, *ad evitandam incontinentiam in comparte*, elicitur pariter actus caritatis à fortiori exigendo illud *ad evitandam incontinentiam propriam*; cùm benè ordinata caritas à se incipiens in proximum posteà desinat. Addunt iidem Authores, Matrimonium fuisse institutum non solùm *in officium naturæ, sed etiam in remedium concupiscentiæ*: quæ duo sunt ejus præcipui fines. *Prima institutio conjugii*, inquit Gratianus (*k*), *in Paradiso facta est, ut esset immaculatus torus.... Secunda, propter illicitum motum eliminandum extra Paradisum facta est, ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis honestate exciperetur conjugii.* Quod etiam ait Glossa (*l*). Ex quo colligunt, licitum esse ob duos illos fines usum Matrimonii absque peccato; cùm dixerit Apostolus (*m*), ut observat idem Gratianus, *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquaque virum suum habeat.* Eodem pariter modo sentit Navarra (*n*): *Non peccat, etiam venialiter*, inquit, *si eo fine petit, aut reddit, ne consorti sit odio, vel ut fornicationem ejus, vel propriam evitet.*

Contrarium tamen sentiunt alii Authores, iique gravissimi, qui suam tuentur opinionem authoritate Apostoli, qui in eo esse aliquod peccatum supponit, ut observat Sanctus Augustinus his verbis (*o*): *Evidenter quippè, dùm tribuit veniam, denotat culpam*: quod consentit cum istis Sancti Leonis verbis (*p*): *In adolescentia constitutus,.... si.... timens lapsum incontinentiæ juvenilis, copulam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem.*

Sanctus Thomas etiam verbis istis expressis docet esse peccatum veniale in proposito casu (*q*): *Si aliquis*, inquit, *per actum Matrimonialem intendat vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum, quia hoc est quædam redditio debiti, quod ad bonum fidei pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas; & secundùm hoc est peccatum veniale, nec ad hoc est*

(*i*) Durandus in 4. dist. 31. q. 4. Domin. Soto ibid. dist. 35. q. 1. art. 4. Palud. ibid. q. 2. Cajet. v. *Matrimonium.* Sylvester, &c.

(*k*) Gratian. §. *His ita respondetur.* 32. q. 2.

(*l*) Glossa in cap. *Quod votum.* 1. de voto in 6. l. 3. tit. 15.

(*m*) 1. Cor. 7. 2.

(*n*) Navar. Manu. c. 16. n. 32.

(*o*) S. Aug. l. 2. de gratia Christi & de peccat. Orig. contra Pelagium. c. 38. seu n. 43.

(*p*) S. Leo Epist. 90. in can. *In adolescentia.* 14. 35. q. 2.

(*q*) S. Th. in 4. dist. 31. q. 2. art. 2. ad 2.

matrimonium institutum, nisi secundùm indulgentiam quæ est de peccatis venialibus. Manifestiùs etiam rem istam declarat Angelicus Doctor hoc ratiocinio (*a*): *Cùm nullus actus ex deliberatâ voluntate procedens, sit indifferens .... actus Matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius in eo qui gratiam habet. Si enim ad actum Matrimonialem virtus inducat vel justitiæ, ut debitum reddat, vel Religionis, ut proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius. Si autem moveat libido, sistens infra bona Matrimonii, ut scilicet nullo modo ad aliam accedere vellet, est peccatum veniale. Si autem extra bona Matrimonii efferatur, ut scilicet cum quacumque muliere id facere proponeret, est peccatum mortale. Natura autem movere non potest, quin vel ordinetur ratione, & sic erit motus virtutis; vel non ordinetur, & sic erit motus libidinis.*

(*a*) Idem ibi l. dist. 26. q. 1. art. 4. in corp.

Doctrinæ Sancti Thomæ consentit Sanctus Bonaventura (*b*), his verbis: *Qui coït causâ fornicationis vitandæ, aut in se, aut in altero; si in altero, ut reddat debitum, hoc est puræ justitiæ: hoc est fidei; & est de bonis Matrimonii: rectè ideò omninò à culpâ excusatur. Qui verò coït causâ fornicationis vitandæ in se, in hoc semper peccat venialiter.*

(*b*) S. Bonav. in 4. dist. 31. art. 2. q. 2. ad 1.

Sylvius Durandum refellens, præter ceteros, qui contrariam sequuntur opinionem, sic asserit (*c*): *Respondeo*, inquit, *quòd, propriè loquendo, non fit institutum* (Matrimonium) *ad vitandam fornicationem, sed ad hoc, tanquam ad effectum quemdam suum valere cœpit post lapsum, cujus propterea usus tali causâ factus permittitur, sed secundùm indulgentiam.*

(*c*) Fr. Sylvius in sup. 3. part. sum. S.Th. q. 49. art.6 quæsito un. conclus. 5.

Constat ex his testimoniis, verum Matrimonii finem, sive ante, sive post lapsum hominis, non alium esse, quàm ut proles ad cultum Dei, veramque religionem procreetur, ut docent ex professo Sanctus Augustinus, aliique, quorum testimonia retulimus. Unde Sanctus Gregorius (*d*) hæc Apostoli verba exponens: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat &c.* sic dicit: *Hinc est enim quod peritus medicinæ cælestis Apostolus non tam sanos instituit, quàm infirmis medicamenta ministravit, dicens:* (*e*) De quibus scripsistis mihi bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat. *Qui enim fornicationis metum præmisit, profectò non stantibus præceptum contulit, sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit. Unde adhuc infirmantibus subdidit:* Uxori vir debitum reddat: Similiter & uxor viro. *Quibus dum in magnâ honestate conjugii, aliquid de voluptate largiretur, adjunxit.* Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium. *Culpa quippe esse innuitur, quod indulgeri perhibetur, sed quæ tantò citiùs relaxetur, quanto non per hanc illicitum quid agitur, sed hoc quod est licitum sub moderamine non tenetur.*

(*d*) S. Greg. 3. part. pastoral. c. 1. admonit. 18.

(*e*) 1. Cor. 7.

Denique, cùm affirmant Durandus aliique, quòd, ut elicitur actus caritatis petendo debitum *ad vitandam fornicationem in comparte*, ita unum quoque elici petendo *ad vitandam propriam*, cùm ordinata caritas à se ipso incipiat; non decretorium satis videtur eorum argumentum; quia hæc exercêri potest caritas erga se ipsum aliâ ratione, auxiliante nimirùm gratiâ: Unde colligimus, quòd, cùm non absolutè constet, peccatum reperiri in casu, de quo agitur; hoc unum sapienti Confessario satis erit, ut nimirum Heraclidem hortetur vel ad se ipsum continendum, vel rectiùs intentionem suam dirigendam.

CASUS V.

Eustadius, in usu Matrimonii requirendo, non alium sibi finem proponit, quàm voluptatem. An in eo reus est alicujus peccati?

RESPONS.

Cùm is sit præcipuus Matrimonii finis, ut jam diximus in responsione ad præcedentem difficultatem, ut nimirum ad Dei cultum veramque religionem procreentur liberi, neque ejus usus ob alium finem absque aliquo peccato possit consistere, aut exerceatur actus justitiæ commutativæ debitum conjugale reddendo; quia tùm *Nuptiarum ... copula .... Dei mandato proficitur*, ut ait Sanctus Papa (*f*); certum est, Eustadium, aut alium quemlibet, qui solo voluptatis motivo, ducti Matrimonio utuntur, licèt non prætermittantur legitimi nuptialis libidinis fines, venialiter peccare.

(*f*) Innoc. I. in can. *Deinde*. 3. dist. 26.

Id ipsum verbis expressis docet Sanctus Augustinus dicens (*g*): *Quis ambigat absurdissimè dici non eos peccasse, quibus venia datur: sed illum concubitum secundùm veniam concedis* (Apostolus) *qui fit per incontinentiam, non solâ causâ procreandi, & aliquando nullâ causâ procreandi, quæ nuptiæ non fieri cogunt, sed ignosci impetrant .... concubitus enim necessarius causâ generandi inculpabilis, & solus ipse nuptialis est. Ille autem qui ultra istam necessitatem progreditur, jam non rationi, sed libidini obsequitur.* Hinc alibi Sanctus Doctor (*h*): *Copulatio itaque maris & fœminæ, inquit generandi causâ bonum est naturale nuptiarum: sed isto bono male utitur, qui bestialiter utitur, ut sit ejus intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propagines.* Denique paulò post subjungit (*i*): *Carnis concumbendo appetere voluptatem sed non præter conjugem.. venialem culpam.*

(*g*) S. Aug. lib. de bono conjugali c. 10.

(*h*) Idem. lib. 1. de nuptiis & concupis. n. 5.

(*i*) Idem ibid. c 15. seu n. 18.

Sancto Augustino assentitur Sanctus Hieronymus, (*k*) à Gratiano laudatus, uti Sanctus Gregorius Magnus apud eumdem (*l*), quibus addi potest Sanctus Fulgentius, dicens (*m*): *Si verò thori fidem non deserat, sed in uxore suâ naturali duntaxat usu aliquantulum intemperatus excedat, non solùm scilicet generationem quærens, sed aliquando libidini carnis obediens, hoc equidem sine culpâ non facit.*

(*k*) S.Hieron. in can. *Origo* 5. 32. q. 4. & in can. *In eo*. 12. ibid. & in can. *Liberorum*. 14. ibid

(*l*) S. Greg. lib. 32. moral. c. 20. in can. *Nervi*. 2. §. 4. dist 13. & in can. *Vir*. 7. 33. q. 4.

(*m*) S. Fulgent. Epist. 1. c. 3.

Denique Sanctus Thomas, S. Antoninus, Gratianus, Glossa & Sylvius (*n*), omissis aliis quàm plurimis, apprimè consentiunt doctrinæ Sanctorum Patrum, quos laudavimus, & quorum textus non afferimus, opera tantùm eorum ad marginem indicare contenti; in quibus de hac re agunt, istamque enodant difficultatem.

(*n*) S. Th. in 4. dist. 32. art. 4. in corp. ad Hannib. S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. t. c. 19. §. 10. Gratian. §. Nutus autem. dist. 25. Glossa in can. *Quicquid*. 3. 32. q. 2. Sylvius, in suppl. S. Th. q. 49. art. 6. &c.

Unicum ergo istud Sancti Thomæ referemus ratiocinium, quod nobis insolubile videtur (*o*): *Cùm nullus actus ex deliberatâ voluntate procedens, sit indifferens ... actus Matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius in eo qui gratiam habet. Si enim ad actum Matrimonialem virtus inducat, vel justitiæ, ut debitum reddat, vel Religionis ut proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius: Si autem moveat libido, sistens infra bona Matrimonii, ut scilicet nullo modo ad alium accedere vellet, est peccatum veniale.*

(*o*) S. Th. in 4. dist. 26. q. 1. art. 4. in corp.

Mirum sanè, post adductas tantâ veneratione dignas authoritates, quosdam fuisse Theologos, qui contrariam ausi sint tuêri opinionem, speciosis videlicet his adducti rationibus, quòd divinæ Legi, Sacramentique ipsius institutioni conformis sit usus Matrimonii, cujus voluptati si peccatum esset annexum, in continua peccati venialis occasione versarentur conjugati; quo proindè miseranda prorsùs, inquiunt illi Authores, (*p*) fieret eorum conditio. Nam 1. licèt Matrimonium Deus ipse instituerit, ejusque usum permiserit; certum est tamen, adjunctam ipsi voluptatem Deum non habêre authorem, sed oriri à peccato originali, cujus est ramus. 2. Hinc etiam non sequitur conjugatos in proximâ peccandi venialiter occasione versari, cùm antè actum intentionem suam possint rectè ordinare; quod sufficit, ut ab eo sint immunes periculo. *Neque videri debet hic aliquid impossibile*, ut advertit Sylvius (*q*); *Nam etsi*

(*p*) Joan. Major. in 4. dist. 31. q. un. propos. 7. Palatius, Pontius & Baillius.

(*q*) Sylvius in sup. cit. §. 49. art. 6. quæsito un. conclus 4.

etsi ratio non tunc possit eam delectationem refrenare, quando quasi absorbetur per illius vehementiam..... potest tamen eam ordinare ante principium. ait beatus Thomas (a)..... neque necesse esse voluntatem consentire in libidinem ex eo quod consentiat in actum cui ipsa adjungitur, ostensum fuit articulo 4. 3. Id ipsum jam eodem articulo probaverat his verbis: *Qui consentit in actum, non continuò consentit in omne id quod est actui conjunctum. Claudus enim in progressionem consentit, non in claudicationem, & viator in ambulationem, non in lassitudinem: & peccator in actum peccati, non in reatum pœnæ, qui necessario cohæret peccato.*

(a) S. Thom. in sup. q. 41. art. 3. ad 6. & q. 49. art. 4. ad 3.

Ex dictis hactenùs constat, quàm justè ac sapienter ab Innocentio XI. Decreto suo 2. Martii an. 1679. proscripta fuerit, ista quorumdam Casuistarum temerè sentientium, tanquam scandalosa & perniciosa, propositio nona inter sexaginta quinque, quas tum damnavit hic Summus Pontifex: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitùs caret culpâ ac defectu veniali.*

CASUS VI.

ADALBERTUS, quandoque debitum exigit eo solo fine, ut ad conservationem suæ conferat sanitatis. Nunquid in eo peccatum committit?

RESPONS.

Licèt intentio conservandi suam sanitatem non sit peccaminosa, in casu tamen proposito reperitur veniale peccatum: non enim magis licitum est matrimonio uti ad finem, ad quem non est institutum, quàm Baptismum liceret recipere in morbo ad recuperandam sanitatem. Quâ paritate probat Sanctus Thomas (b) intentionem, qualis refertur in casu proposito, legitimam non esse neque à peccato immunem. *Quamvis intendere sanitatis conservationem* inquit Sanctus Doctor, *non sit per se malum, tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur, quod non est ad hoc de se ordinatum; sicut qui ex Sacramento Baptismi tantùm salutem corporalem quæreret: & similiter est in proposito de actu Matrimoniali.*

(b) S. Th. in 4. dist. 31. q. 2. art. 2. ad 4.

Nititur hæc responsio regulâ jam in superioribus decisionibus comprobatâ, nempè actum conjugalem tùm duntaxat ab omni peccato esse immunem, cùm habetur vel ex intentione actuali, aut saltem habituali prolis eâ ratione generandæ, vel ex motivo justitiæ, id est, ut compatti præstetur obsequium; cujus defectu semper adest ex eodem Sancto Thoma peccatum, saltem veniale (c). *Ideò duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt; scilicèt causâ prolis procreandæ & debiti reddendi. Aliàs autem semper est ibi peccatum, ad minùs veniale.* Ita etiam Sanctus Antoninus, Paludanus, Dominicus Sotus, Cajetanus & Sylvius (d).

(c) Idem ibid. in corp. & in Sup. q. 49. art. 5. ad 4.

(d) S. Ant. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 11. Petr. Palud. in 4. dist. 31. art. 3. q. 2. Sotus ibid. Cajetan. tom. 1. opusc. tract. 12. q. 3. Sylvius ad quæst. 49. supp. S. Tho. art. 6. quæsito un. conclus. 5. & alii contra Richardum.

CASUS VII.

Peccat-ne ADAMUS debitum exigendo dominicis festisque diebus?

RESPONS.

Dicendum cum Sapiente (e), esse *tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus:* & conformiter ad hanc regulam præcipere Apostolum, ut conjuges abstineant ab usu matrimonii ad vacandum orationi: *Beatus Apostolus Paulus ad Corinthios (f) scribit dicens:* Abstinère vos ad tempus, ut vacetis orationi, *& hoc utique Laïcis præcipit*, inquit Innocentius I. in sua ad Exuperium Episcopum Tolosanum Epistolâ, quam refert Gratianus (g). Quare præsenti difficultati apprimè respondet Sanctus Thomas dicens (h): *Actus matrimonialis, quamvis culpâ careat, tamen quia rationem deprimit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia, & in diebus in quibus præcipuè spiritualibus est vacandum, non licet petere debitum:* Deindè, si fortè ex conjugatis quispiam concupiscentiâ urgeatur, hoc paulò post subjungit remedium (i): *Tempore illo possunt alia adhiberi ad concupiscentiam reprimendam, sicut oratio & multa alia hujusmodi, quæ etiam illi adhibent, qui perpetuò continent.*

(e) Eccli. 3. 5.

(f) 1. Cor. 7. 5.

(g) Innoc. I. in can. *Proposuisti.* 2. dist. 82.

(h) S. Th. in 4. dist. 32. q. 1. art. 5. quæstiunc. 1. in corp.

(i) Idem ibid. ad 1.

Doctoris Angelici doctrinam confirmant veteres Ecclesiæ Sancti Patres, ac præcipuè Sanctus Ambrosius & Sanctus Augustinus. *Si causa procreandorum filiorum ducitur uxor*, inquit Sanctus Ambrosius (k), *non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum, quia & dies festi, & dies processionis, & ipsa ratio conceptûs & partûs juxta Legem cessari temporibus his debere demonstrant.* Eodem modo loquitur Sanctus Augustinus. *Quotiescumque*, inquit (l), *aut dies natalis Domini, aut reliquæ festivitates adveniunt, sicut frequenter admonui, ... etiam propriis uxoribus abstinère.*

(k) S. Ambros. in can. *Si causâ.* 4. 33. q. 4.

(l) S. Aug. in can. *Quotiescumque* 2. eâdem causâ & quæst.

Quod spectat ad qualitatem peccati, illud non esse mortale contendit Sanctus Thomas (m): *Non peccat mortaliter uxor vel vir, si in die festivo debitum petat. Sed tamen*, inquit, *gravius est peccatum, si solâ delectationis causâ petatur, quàm si propter timorem, quo quis sibi timeret de lubrico carnis, sibi debitum petat.* Sed tamen observat Sanctus Doctor, (n) quòd *petens debitum in tempore sacro, si petat ex contemptu, mortaliter peccat.* Quod etiam docet Sanctus Antoninus (o).

(m) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 5. quæstiunc. 2. in corp. & in Sup. q. 64 art. 6. in corp.

(n) Idem. L. 4. ad Hannibal. dist. 32. art. 4. ad 2.

(o) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 7.

Quæret forsan hîc aliquis occasione præsentis difficultatis, utrùm conveniens sit, ut is, qui die dominico festo-ve debitum exegit aut reddidit, eo ipso die ad sacram accedat Communionem: cui quæstioni respondemus, hanc fuisse primitivæ Ecclesiæ mentem, ut ambo abstinerent: *Omnis homo*, inquit Eliberitanum Concilium an. 305. (p) *ante sacram Communionem à propria uxore abstinere debet tribus, aut quatuor, aut octo diebus:* & Sanctus Hieronymus dicit quoque (q): *Si panes propositionis non poterant ab iis qui uxores suas tetigerant comedi; quantò magis panis ille, qui de Cœlo descendit, non potest ab his, qui conjugalibus paulò ante hæsère amplexibus violari atque contingi.* Existimamus tamen, Sacram Communionem absque scrupulo posse permitti alteri ex conjugibus, qui debitum reddidit, cùm ab ejus imaginatione sensuque penitùs excidit illa actio, magnoque æstuat divini illius Sacramenti suscipiendi desiderio, aut cùm ab eo abstinère non posset, nisi observaretur, aut quando alia subest ad sacram mensam accedendi causa. Ita Sylvius (r): *Conveniens est*, inquit, *eodem die abstinère à Communione, nisi justa aliqua causa oppositum suadeat; ut festi solemnitas, dies indulgentiarum, specialis devotio, nota quædam ex Communionis omissione.* Consule, quæ hac de re jam diximus, dùm de Communione.

(p) Conc. Eliberit. juxta edit. nem Garsiæ. Loaisæ in can. *Omnis.* 21. de Consecrat. dist. 2.

(q) S. Hieron. in can. *Sciatis.* 1. 33. q. 4.

(r) Fr. Sylvius in 3. part. S. Th. q. 80 art. 7. ad 1. & 3.

CASUS VIII.

GABRIELA Paulino viro suo conjugale debitum enixè postulanti ac sollicitanti recusavit, quia ipsum mortaliter peccare illud petendo noverat. Num hæc fuit justa repulsæ ratio; an verò tenebatur, etiam sub mortali ad illud reddendum?

RESPONS.

Distinctione opus est; nam si peccatum mortale, quod Paulinus committebat petendo conjugale debitum, ex aliquâ oriebatur circumstantiâ, quæ

actum illius redderet illicitum, v. g. si illud exigeret in Ecclesia, vel in loco publico, aut coram omnibus, vel cum effusione seminis extra vas; tùm illud reddere non tenebatur Gabriela, neque etiam tutâ conscientiâ poterat; cùm ex tali circumstantia actus utrique fieret illicitus. *Si venialiter solùm peccet* (petens debitum) *certum est teneri. Si mortaliter, & peccatum sit ob circumstantiam, tenentem se ex parte actûs, ut si petat in loco, vel sacro, vel publico, si cum periculo abortûs, si modo innaturali, alter non tenetur: imò nec potest reddere, quia cooperaretur ad actum tam reddendi, quàm petendi illicitum.* Ita Sylvius (*a*). Sed si circumstantia peccati Paulini ipsi erat personalis, ut si malo fine debitum peteret, nec aliunde jure suo excidisset; mulier ejus tunc reddere tenebatur: *si verò*, subjungit idem Author, *peccatum petentis solùm sit ex circumstantiâ personali, ut quia petit malo fine, alter tenetur reddere, nisi personalis illa circumstantia petentem privaverit suo jure, vel fecerit eum cedere juri quod habebat ad petendum: tunc enim non tenetur reddere, quamvis licitè possit, eò quod actus ille sit ex naturâ suâ licitus neque sit ex parte reddentis ulla circumstantia, quæ faciat eum ipsi illicitum.*

(*a*) Sylvius in Sup. S. Th. q. 64. art. 1. quæsito 1.

CASUS IX.

Ægidius sæpiùs ab uxore suâ debitum conjugale solet exigere, eo etiam tempore, quo menstruorum infirmitati subjacet. Peccat-ne mortaliter tunc exigendo.

Respons.

Fatendum quidem, quod in veteri Lege (*b*) nefas erat, & sub pœnâ capitali prohibitum viro, ne ad uxorem, tempore menstruorum, accederet; eâdemque pœnâ plectebatur uxor, tunc copulæ vacans: *Qui coïerit in fluxu menstruo*, ait Scriptura, *interficiantur ambo de medio populi sui.* (*c*) At verò præceptum illud, ut-potè cæremoniale tantùm, quò ad pœnam cum ipsamet Lege abolevit, sicut & cætera omnia hujus generis præcepta cessarunt: Quia tamen, non solùm ad evitandam immunditiam legalem; sed &, ne ex tali coïtu proles nasceretur imperfecta, quo quidem respectu præceptum erat morale, etiam-num servandum est. Hoc docet Angelicus Doctor, cujus hæc verba sunt: (*d*) *Accedere ad menstruatam in Lege prohibitum erat duplici ratione; tum propter nocumentum quod in prole ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur; & quoad primum, præceptum erat cæremoniale, sed quantùm ad secundum, erat morale: Et ideò hoc præceptum obligat etiam in nova Lege propter secundam rationem, etsi non propter primam.*

(*b*) Levit. c. 15. 18 & 20. & Ezech. 18.

(*c*) Cit. c. 20. Levit. v. 18.

(*d*) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 2. quæst. 2. in corp.

Sententiam Doctoris Angelici confirmant SS. Patres, atque imprimis S. Augustinus (*e*), qui scribit ejusmodi prohibitionem à Domino per Ezechielem (*f*) renovatam litterali sensu esse intelligendam his verbis: *Nam hoc Ezechiel inter illa præcepta ponit, quæ non figuratè accipienda sunt.* Idem S. Augustinus alibi discutiens quorsùm ista prohibitio tribus distinctis capitibus inculcetur, in Levitico, hujus rationem sic explicat: (*g*) *Hoc*, (inquit) *cum superiùs satis sufficienter prohibuisset; quid sibi vult, quod etiam hic hoc eisdem præceptis voluit adjungere? An fortè in superioribus quod jam dictum est, ne figuratè accipiendam putaretur, etiam hic positum est, ubi talia prohibita sunt, quæ etiam tempore novi Testamenti, remotâ umbrarum veterum observatione, sine dubio custodienda sunt? Quod videtur etiam per Prophetam Ezechielem significasse, qui inter illa peccata, quæ non figurata, sed manifestæ iniquitatis sunt, etiam hoc commemorat, ad mulierem menstruatam, si quis accedat; & inter justitiæ merita, si non accedat: quæ in re non natura damnatur, sed concipiendæ proli noxium prohibetur.*

(*e*) S. Aug. l. 3. de peccat. merit. & remiss. c. 12. n. 22.

(*f*) Ezech. 18. 6.

(*g*) S. Aug. q. 65. in Levit.

S. Gregorius Magnus, laudatus in Canone, (*h*) in eandem sententiam descendit, ad cujus probationem eundem adducit Levitici textum, quem suprà retulimus.

(*h*) S. Greg. in can. *Ad ejus* 4. dist. 5.

Sanctus Hieronymus idem omninò sentit, dicens: (*i*) *Quo tempore, si vir coïerit cum muliere, dicuntur concepti fetus vitium seminis trahere; ita ut Leprosi & Elephantiaci ex hac conceptione nascantur. Præcipitur ergò viris, ut non solùm in alienis mulieribus, sed in suis.... quoque, certa concubitûs norint tempora, quandò coëundum, quando ab uxoribus abstinendum sit; quod quidem & Apostolus, & Ecclesiastes sonant: Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus. Caveat ergò & uxor, ne fortè victa desiderio coëundi illiciat virum, & maritus ne vim faciat uxori, putans omni tempore subjectam sibi esse debere conjugii voluptatem.*

(*i*) S. Hieron. L. 6. in Ezech. 18. in hæc verba: *et si vir fuerit justus.*

Herardus, Turonensis Archiepiscopus, tam sanctâ & stabili Doctorum auctoritate permotus præfatam Levitici legem promulgatam esse voluit inter statuta centum quadraginta, quæ protulit in Synodo ad an. 858. (*k*) *Fideles*, inquit, *se abstineant à coïtu..... menstruo tempore.* Hâc de re ita judicârunt Sancti Ecclesiæ Doctores.

(*k*) Synod. Herardi. c. 124.

Adverte tamen duplicem à S. Thomâ distingui fluxûs menstrui speciem; altera est, quam naturalem appellat, quæ contingit temporibus determinatis; & de hac loquuntur Sancti Patres suprà memorati, quâ durante, non possunt absque peccato conjuges debitum postulare, vel reddere. Altera verò fluxûs species, quam Sanctus Doctor vocat, innaturalem, est inordinata & propè continua infirmitas, quâ stante non est prohibitum in Lege novâ ad mulierem menstruatam accedere. Rationem hujus discriminis palam aperit Doctor Angelicus his verbis: (*l*) *Fluxus tamen menstruorum potest esse naturalis & innaturalis. Naturalis quidem, quando scilicet mulieres patiuntur temporibus determinatis, quandò sunt sanæ: Innaturalis autem, quandò inordinatè, & quasi continuè ex aliquâ infirmitate fluxum sanguinis patiuntur. In fluxu ergò menstruorum innaturali non est prohibitum ad mulierem menstruatam accedere in Lege novâ, tùm propter infirmitatem, quia mulier in tali statu concipere non potest; tùm quia talis fluxus est perpetuus & diuturnus. Unde oporteret quod vir perpetuò abstineret: Sed quando naturaliter mulier patitur fluxum menstruorum, potest concipere; & iterùm talis fluxus non durat nisi ad modicum tempus: unde prohibitum est ad talem accedere, & similiter prohibitum est mulieri in tali fluxu debitum petere.*

(*l*) S. Th. loco cit.

Quale sit autem ejusmodi peccatum non explicat S. Thomas. Hoc lethale judicat S. Bonaventura (*m*) in eo qui debitum exigit. Cui sententiæ repugnat S. Antoninus, & rationem reddit his verbis: (*n*) *Non est major timor de infectione prolis tempore menstruorum, quàm tempore lepræ: Petere autem tempore lepræ, non est mortale: Ergò nec tempore menstruorum.* Cùm autem S. Bonaventura discrimen ostendat lepram inter & fluxum menstruum, in eo quòd lepra, cùm sit continua, durum foret nimis, arcere perpetuò maritum à debito conjugali: Cùm è contra menstrui fluxûs infirmitas, ut potè ad certum & breve temporis spatium determinata, non nisi ad paucos dies abstinentiam à debito protrahat. Ita porrò Sancti Bonaventuræ ratiocinium refellit Sanctus Antoninus his Paludani verbis: *Nec valet solutio eorum, dicentium quia lepra est morbus continuus, menstruum momentaneus: quia, si exponeret se periculo generandi leprosum, esset mortale de se: ubicumque esset periculum illud, esset idem peccatum... unde cùm hoc non sit mortale,* si

(*m*) S. Bonav. in 4. dist. 32. art. 3. q. 1. in conclus. & resp. ad 5.

(*n*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 5.

si fit nisi propter prolem, & est idem non minus periculum in leprosâ, quam in menstruosâ. Ergo... quod autem dicitur, quod hic haberet nimis continere, putà per totam vitam. Ille autem cujus uxor est menstruata per paucos dies, non variat speciem luxuriæ... unde, si esset prohibitum accedere ad pariturum monstrum, ad semper obligaretur; potest etiam dici, quòd præceptum Levitici 18. ad mulierem menstruatam non accedes, *sit judiciale. Unde modò non ligat.* Hæc Petrus. Propter eas rationes, utique graves non audemus in præsenti casu peccati mortalis reum declarare Ægidium, sive alium quempiam, qui in simili circumstantiâ debitum conjugale exigeret. (a) Interim verò vix ac ne vix quidem negari potest, quin talis exactor saltem committat peccatum, quod vocant grave veniale.

(a) Scotus in 4. dist. 32 in exposit. textûs. Nicolaus de Lir. in Gloss. ordin. 6. Levit. 15. Navarr. Man. c. 16. n. 32. & apud eum Alphonsus à Castro & alii.

CASUS X.

Quæritur an mulier, fluxum menstruum patiens, teneatur ex conscientiâ reddere debitum marito, illud enixè ab eâ deposcenti, quamquam ipse sciat præsentem uxoris infirmitatem?

RESPONS.

Sanctus Thomas, hanc quæstionem discutiens, duas opiniones oppositas proponit, quarum priorem improbat, quæ statuit absolutè prohiberi mulierem, in hâc infirmitate constitutam, reddere debitum marito, etiam enixè postulanti. (b) Altera opinio, quam amplectitur ipse Sanctus Thomas, (c) & cui pariter adhæret Sanctus Bonaventura (d). Ea est, scilicet, quòd mulieri in hoc statu non liceat equidem petere debitum à marito; at verò, si maritus illud exigat, & scienter petat; mulier virum precibus & monitis à proposito debet avertere; tamen non ita efficaciter ut sit illi occasio incidendi in damnabiles corruptelas. Quod si maritus ignorans uxoris infirmitatem, petat debitum, potest uxor, sub aliquo prætextu, se ab eo reddendo excusare; aut etiam infirmitatem, quâ laborat, allegare; ac tandem si vir non desistit à petitione, debet debitum reddere poscenti. Refero integrum Sancti Thomæ Textum. *Alii dicunt, quod mulieri menstruatæ nunquam licet petere debitum, si tamen vir ejus petat, aut petit scienter, tunc debet eum avertere precibus & monitis; tamen non ita efficaciter, ut possit esse occasio incidendi in alias damnabiles corruptelas, si ad id pronus credatur; aut ignoranter, & mulier potest aliquam occasionem prætendere, vel infirmitatem allegare, ne debitum reddat, nisi periculum viro timeatur: Tamen finaliter si vir non desistit à petitione, debet debitum reddere poscenti.* Eadem est omninò sententia Sancti Antonini (e): *Mulier ergò*, inquit, *si sine scandalo vii potest se excusare, debet subterfugere; aliter non peccat cum dolore reddendo secundùm Bonaventuram, & Petrum* (Paludanum (f)).

(b) Synod. Herardi. Arch. Tur. an. 858 c. 124.
(c) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 2. quæstiunc. 3. in corp.
(d) S. Bonav. in eand. dist. art. 3. q. 1. ad 5.
(e) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 5.
(f) Fr. Sylvius in sup. S. Th. q. 64. art. 1. & plures alii.

CASUS XI.

Bibiana, uxor Claudii, quæ singulis mensibus per decem, aut circiter, dies consueta menstrua patitur; quærit, an tutâ conscientiâ, possit à viro conjugale debitum exigere, eo etiam tempore, quo hâc infirmitate laborat: idque præsertim, cùm sibi certò constat, se esse sterilem; proindèque ex habendâ copulâ non esse parituram.

RESPONS.

Angelicus Doctor (g) quæstionem hanc perpendens, meritò respondet, in eâ rem prorsus incertam pro certâ supponi. Ratio est, 1. quia quandiu mulier tali subjacet infirmitati, concipere, conceptumque partum edere potest. 2. Quia non desunt fœminæ, quæ quidem in juvenili ætate steriles sunt; ac tandem, cùm ad perfectiorem ætatem pervenerint, plurium liberorum matres fiunt: è contra verò quædam aliæ juvenes pariunt; steriles autem fiunt, simul ac florentem ætatem attigere. *Quando mulier menstrua patitur*, inquit Sanctus Thomas; *non potest esse certum, eam esse sterilem: quædam enim in juventute sunt steriles, quæ processu temporis sunt fœcundæ; & è converso, ut dicitur in* 16. *de animalibus* (h). Idem omninò sentit Beatus Bonaventura cum Angelico Doctore (i) *Nescitur*, inquit, *quandiu habet muliebria utrùm concipiat.*

(g) S.Th. in 4. dist. 32. q. 1. art. 2. quæstiunc. 2. ad 5.
(h) Item Arist. lib. 1. de gener. animalium c. 5.
(i) S. Bonav. in 4 dist. 32. art. 3. q. 1. ad 5.

Hinc igitur inferre licet, quòd, cùm Bibiana rem planè incertam pro certâ supponat; ratio quâ nititur, corruit, neque potest in casu proposito eam à peccato immunem reddere. Debet ergò ab exigendo debito abstinêre, quandiu hujusmodi perseverat infirmitas, quandoquidem, ut jam suprà diximus, tenetur etiam erga virum qui tunc temporis ab illa debitum vellet exigere, se ab eo reddendo excusare, sive precibus, sive infirmitatem, quam actu patitur, causando, ut eum à copulâ quam exposcit avertere, & in aliud tempus differre satagat.

CASUS XII.

Eutropius tribus abhinc annis seminifluus factus est. Potest-ne absque peccato carnale debitum ab uxore petere?

RESPONS.

Sanctus Thomas (k) ait, discrimen esse inter uxorem menstruatam & virum seminifluum; ac licèt menstruorum tempore conjugale debitum exigi non debeat, posse tamen virum seminifluum, sicut & leprosum illud exigere absque peccato. *Fluxus seminis in viro ex infirmitate procedit*, inquit Angelicus ille Doctor, *nec semen sic fluens est aptum ad generationem; & præterea talis passio est diuturna, vel perpetua, sicut Lepra. Unde non est similis ratio*, scilicet de menstruatâ ac de seminifluo: quamvis igitur debitum exigere menstruatæ non liceat, seminifluo tamen fas est. Potest itaque Eutropius, etsi ejusmodi infirmitate laboret, conjugale debitum exigere. Ratio est, quia licèt illius semen, extra conjugalem actum ex infirmitate fluens, non sit prolificum, ut fatetur Sanctus Thomas, potest tamen ob vehementem venereæ voluptatis sensum in ipso actu fieri prolificum.

(k) S. Th. in 4. dist. 32. q. 1. art. 2. quæst. 2. ad 1.

CASUS XIII.

Argomastus, gravi nunc movêtur scrupulo, quòd solitus à muliere, dùm gravida est, debitum exigere; illud non requirere se posse absque peccato didiscerit. Verum-ne est, quod non possit absque offensâ Dei?

RESPONS.

Rem istam verbis vehementissimis explicat Sanctus Hieronymus dicens (l): *Qui dicunt se causâ humani generis uxoribus jungi, imitentur saltem pecudes*, inquit Sanctus Pater, *& postquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos*; Hæc verba, *ne perdant filios*, satis ostendunt, Sanctum Doctorem ita loqui supponendo futurum inde abortûs periculum; quo in casu jam non dubium est de peccato mortali, si periculum illud esset reale, & ipsi vero cognitum, seu fœtus sit animatus, seu non; & pariter conscia esset ejusdem peccati mulier, si noto periculo viri sui petitioni consentiret. Nam generationi obstando, uterque fieret homicidii reus, ut patet ex Decreto Vormatiensis Concilii, quod refert Decretalium summa (m). Extra illud periculum veniale tantùm esse potest, in eo, qui debitum exigit. Hinc Canon excerptus ex Opere, quod Gratianus Ambrosio tri-

(l) S. Hieron. in can. Origo. 5. 32. q. 4.
(m) Conc. Vorm. in cap. Si aliquis. 3. de homicidio volunt. vel casu. l. 5. tit. 12.

tri-

(a) Hilar. Diaconus in 1. ad Cor. 7. in can Si causa, 4. 33. q. 4.

tribuit, (a) sed est alterius antiqui Authoris, eos, qui ab usu Matrimonii per graviditatem mulieris suæ abstinêre nolunt, in illorum numero reponit, qui diebus festis & pœnitentialibus debitum exigunt. *Si causâ procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum*, inquit hic Canon, *quia & dies festi & dies Processionis, & ipsa ratio conceptûs & partûs juxta legem cessari temporibus his debere demonstrant.* Unde sequitur, quod, ut diebus dominicis festisque vir absque veniali peccato, sic per graviditatem mulieris debitum exigere non potest, sed solùm veniali, cùm non adest periculum aborsûs.

Id unum igitur quæri potest, utrùm per graviditatem immineat tale periculum. Quâ de re dici potest, absolutè loquendo, fieri posse ut aliquando immineat, ex sententia quorumdam Authorum, quia, ut loquitur Sanctus Antoninus (b): *Quamvis matrix mulieris post impragnationem claudatur, tamen ex delectatione movetur aliquando & aperitur, ut dicit Avicenna, & ideò imminet periculum aborsûs.... & magis videtur esse periculum circa principium conceptûs: quia tunc aliquando matrix propter delectationem aperitur, & materia nondum perfectè coagulata dispergitur, & effunditur, & instante partu est periculum ne partus suffocetur*; sic post Sanctum Thomam & Paludanum argumentatur Sanctus hic Archiepiscopus.

(b) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 4.

Ex usu tamen communi & generali constat rarum esse illud periculum. Quare conjugatis non debet defendi usus Matrimonii, dùm gravida est mulier; cùm ex hac adeò severa regula pessimi sequerentur effectus.

(c) S. Th. in 4. dist. 31. in fin. in exposit. textûs.

Doctrinæ Sancti Thomæ (c) conformis est hæc decisio, qui allata ab initio explicans Sancti Hieronymi verba, dicit: *Ex hoc imminet periculum aborsûs: & ideò Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem impragnatam; non tamen ita quod sit semper peccatum mortale, nisi fortè quando probabiliter timetur de periculo aborsûs.*

(d) S. Anton. loco cit.

Sancto Thomæ consentit Sanctus Antoninus (d): *Sciendum*, inquit, *secundùm* Petrum (Paludanum) *& Richardum in 4. quod tempore pragnationis reddere debitum, non est peccatum, & reddere debet, si non est periculum aborsûs potest etiam exigere in dicto casu absque mortali; quia matrimonium non solùm est in officium naturæ, sed etiam in remedium.... sed ubi esset periculum probabile aborsûs, nec debet exigi, nec reddi. Aliàs esse mortale, secundùm Petrum de Palude, qui etiam dicit quod petere debitum tali tempore est semper veniale, si tamen non sit periculum aborsûs.* In eandem denique sententiam descendunt celeberrimi Theologi, & inter alios Sylvius, aliique sex, quos laudat, Authores, (e) præter Paludanum & Sanctum Antoninum.

(e) Sylvius in Sup. 3. part. S. Th. q. 49. art. 6. quæsit. un. conclus. 7. & apud eum Palud. S. Anton. Cajet. in summulâ. Alphonsus à Castro L. 1. de Lege pœnali 1. 12. Navar. Man. c. 16. n. 22. Victoria. q. 276. Petrus Ledesma. q. 64. art. 1. & Vivaldus tract. de debito conjugali.

CASUS XIV.

Eberardus & Genovefa uxor ejus, in Ecclesiâ, bello flagrante diu permanêre coacti copulam habuêre, Eberardo id sibi licitum existimante, ut proximum incontinentiæ periculum evitaret. Potuit-ne vir ille debitum exigere, etiam in loco sacro, absque peccato mortali, & ipsa quoque mulier viro imperanti obedire sine crimine?

(f) Richard. in 4. dist. 32. art. 1. q. 3. Angel. de Clavas. v. Debitum. §. 3.

Respons.

Contendunt quidam Authores, licitam esse copulam in Ecclesia (f) ad vitandam propriam, aut comparis incontinentiam, modò non inde oriatur scandalum: & Toletus Sylvestri (g) opinionem approbat, qui in hoc casu petentem debitum à peccato eximit. Quidam autem ex iis hanc rationem afferunt, quòd, quis ad servandam vitam suam corpoream potest *effundere sanguinem humanum: Ergo à fortiori ad servandam propriam aut proximi vitam spiritualem potest effundere semen humanum per licitam copulam.*

(g) Fr. Toletus. instruct. Sacerdot. l. 7. c. 25. n. 2. Sylvester de Prierio v. Debitum. §. 3.

Sed falsa penitùs nobis videtur hæc paritas; quandoquidem, uti nunquam licitum est in loco sacro, aut alibi, homicidium voluntarium, sic quisquam absque crimine, ad servandam propriam aut proximi vitam spiritualem, nunquam à fortiori potest effundere semen humanum per licitam copulam, ut incontinentiæ nimirum culpa vitetur, quia auxiliante Dei gratia precibus aliisque virtutum operibus vitari potest, ut constat ex innumeris hominibus, qui perpetuam servant castitatem. Existimamus itaque, opinionem contrariam non solùm esse probabiliorem, sed solam veram; quocircà ad propositam difficultatem dicendum, Eberardum absque peccato mortali debitum à muliere suâ exigere non potuisse in Ecclesia, in qua erant conclusi, cùm tali facto, licèt aliundè licito, debitam Deo, ejusque cultu speciatim dicati loci reverentiam violaverit. Unde sequitur, ob eamdem rationem, viri sui peccati Genovefam participem fuisse, petitum ei concedendo debitum.

Neque hîc juvat flagrantis belli tempora causari; enimverò si conjuges à se invicem sejuncti muneribus, peregrinationibus diuturnis, morbis, carcere, exilio aut aliis de causis, ad continentiam tamen sub mortali tenentur; cur eâdem etiam continentiæ lege sub eâdem pœna non erunt obstricti; dùm fortè per aliquot dies solùm aut quasdam hebdomadas erunt inclusi in loco sacro? Sed insuper, qui adeò tristi urgentur necessitate, ut ad sacrum cogantur azylum confugere; nonne ii flagrantis belli tempus habêre debent, uti dies gemituum, lacrymarum, pœnitentiæ & orationis, quibus videlicet Christiani conjuges ab usu Matrimonii debent abstinêre.

Apprimè Sancti Antonini doctrinæ (h) consentit hæc responsio: is enim varios referens casus, in quibus prohibêtur sub mortali usus Matrimonii, sic dicit: *Secundus casus est quantùm ad locum, in quo talis actus exercetur, videlicet in loco sacro... sivè ergò habeatur alius locus, sivè non possit haberi alius locus ad hoc, certum est quod non licet petere, sed nec reddere tenetur alter illud quod reddi non potest sine irreverentia loci sacri: nam propter hoc indiget reconciliatione secundùm Joannem Andræam, quantùm est ex natura facti, licèt per accidens, si est occultum, non indigeat reconciliatione; quod etiam ponit Hostiensis.*

(h) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 2. §. 23. & apud eum Palud. in 4. dist. 31. q. 3.

Non aliter sentit Dominicus Sotus (i), licèt asserat Navarrus, eum dubitanter loqui; expressis namque verbis asserit, in hoc casu, perpetrari sacrilegium, quod genere suo est mortale propter loci sacri profanationem. En ejus verba: *In loco sacro sivè exigere, sive reddere, utrumque genere suo, peccatum mortale est.... quia per turpem effusionem spontaneamque seminis violatur locus, fitque celebrandis sacris ineptus, quousque reconcilietur. Quapropter ejusmodi effusio sacrilegium est, quod genere suo est mortale.* Cui rei hanc etiam ejusdem Theologi animadversionem addere juvat: *Nomine sacri loci intelligitur Corpus Ecclesiæ consecratæ, vel benedictæ; nam in cœmeteriis & cameris Ecclesiæ adhærentibus & in campanulis nulla est violatio.*

(i) Dom. Sot. in 4. dist. 32. q. 1. art. 3.

Idem dicit etiam Sylvius (k) *quæritur autem an debitum in loco sacro petere vel reddere, sit aliquando licitum, ut tempore belli, quando conjuges diu morantur in Ecclesiâ:* Cui quæstioni ita sibi propositæ respondet hic Theologus his verbis: *Cùm Navarro c. 16. n. 32. & aliis per eum citatis veriùs videtur nunquam licere.... Si enim quando mari-*

(k) Fr. Sylvius in sup. S. Th. q. 65. art. 7.

maritus diù abest, in regiis negotiis occupatus, debet uxor toto illo tempore abstinere, & suæ incontinentiæ aliis modis consulere, quantò magis propter reverentiam Dei & loci sacri? Consentit in eo hic Author cum celeberrimis Canonistis, ac præcipuè Cardinale de Turrecremata (*d*), Joanne Andræa, Navarro jam laudato, Cajetano (*b*), & Glossa (*c*).

(*a*) Joan. de *Turre cremata vulgò*, Card. S. Sixti dictus, §. *Sed cùm naturale*. art. 4. dist. 5.
(*b*) Card. Cajet. in Sum. v. *Matrimonialis usus*.
(*c*) Glossa in can. *Ecclesiis*. 3. dist. 68. v. *Semine*.

CASUS XV.

ARGYROPHILUS, post emissum Religionis aut Sacerdotii votum, ante obtentam voti sui dispensationem, Magdalenæ nupsit, quâcum Matrimonium consummavit. Quâ de re quæritur, utrùm deinceps absque peccato debitum conjugale à muliere sua, cùm libuerit, queat exigere?

RESPONSIO.

Quamvis Argyrophilus votum suum Religionis adimplere, antequam Magdalenæ nuberet, & etiam Monasterium ingredi ante consummationem sui Matrimonii strictè teneretur, & ideò primâ vice, quâ illud consummavit, mortaliter peccaverit; attamen post ejus consummationem jam debitum exigere & reddere potest, quia ex actu conjugii omninò desiit voti sui adimplendi obligatio, nec jam Religionis opera perficere teneatur, ut sunt continentia, obedientia, paupertas, jejunia, disciplinæ, & alia hujusmodi. *Qui contraxit Matrimonium & consummavit contra solum simplex Religionis votum*, inquit Navarrus (*d*), *posteà reddere, & petere debitum sine aliâ dispensatione potest.* Sylvius sic etiam sentit (*e*): *Qui vovit ingredi, vel etiam profiteri Religionem*, inquit doctus ille Theologus, *nihil aliud intendens, si non admittatur, non tenetur posteà servare castitatem; sed potest uxorem ducere. Imò quamvis esset admissus ad habitum, si posteà spontè resiliat, ac Matrimonium ineat, peccabit quidem illud ineundo, ac verisimiliter etiam primâ vice consummando eò quod ponat impedimentum adimpletionis sui voti .... non peccabit tamen deinceps, debitum Matrimoniale reddendo, vel petendo..... quia non est obligatus ad servandam castitatem. Cæterùm*, ut sapienter advertit hic Theologus, *si quis voverit ingredi Religionem eum intentione se obligandi seipsum ad continentiam, sive ad Religionem admittatur, sive non; & sive habitum susceperit, sive non, tenetur servare continentiam; fecit enim votum castitatis.* Ex quo sequitur, quòd in tali casu Argyrophilus debitum exigere non posset. Hæc sunt potissimùm dicenda, si fortè homo ille Religionem voverit.

(*d*) Navar. Man. c. 12. n. 80.
(*e*) Sylvius, in 2. 2. q. 88. art. 3. quæsito 4.

Sed si ante Matrimonium sacros Ordines suscipiendi votum emiserit; graviter nuptias ineundo, & etiam constituendo peccavit, & à fortiori Matrimonium consummando: attamen post illud contractum, solvitur jam voti sui obligatio, neque etiam votum ante consummationem Matrimonii potuisset perficere, cùm ratum ab Ecclesiâ Matrimonium ex ordinum susceptione dissolvi nequeat, uti declaravit Joannes XXII. ex sua Constitutione ad an. 1322. 30. Decembris Avenione lata. Neque etiam in hoc casu vi hujus voti ea perficere teneretur, quæ pertinent ad Clericalem statum; uti sunt recitatio Officii, & observatio continentiæ; cùm, ut supponimus, ea ex professo & absolutè non voverit (*f*).

(*f*) Cajet. in 2. 2. q. 189. art. 3. Tolet. Instruct. Sacerdotum l. 7. c. 18. Sotus de just. & jur. q. 2. a. 1. & in 4. dist. 28. q. 2. art. 1. Tostatus Episc. Abulensis in c. 7. Levit. q.

CASUS XVI.

MICHAELA de consensu viri sui Petri, continentiam vovit. Potestne deinceps absque mortali peccato ab eâ conjugale debitum exigere?

RESPONSIO.

Distinguendum: nam vel Petrus mulieris suæ voto consentiens positivam habuit intentionem eam absolvendi in perpetuum à debito conjugali; vel non: si eam habuerit intentionem; existimamus, quod absque peccato mortali debitum exigere non potest. *Continentiæ vota*, inquit Gratianus (*g*), *nec mulier sine consensu viri, nec vir sine consensu mulieris Deo reddere potest. Si autem consensu alterius eorum ab altero promissa fuerit, & si postmodum in irritum deducere voluerit, qui permisit; non tamen valet, quia in debito conjugii æquè mulier habet potestatem viri, sicut & vir mulieris: atque ideò, si quilibet eorum alterum à suo jure absolverit, ad præteritam servitutem ipsum revocare non poterit.*

(*g*) Gratian. §. *Ex præmissis*. 33. q. 5.

Sed si è contra Petrus seipsum jure suo privare non intenderit, mulieris suæ voto consentiens, ab eâ deinceps, quando libuerit, debitum conjugale absque mortali peccato exigere potest; uti probant hæc verba Celestini III. ad Episcopum de re hujusmodi scribentis (*h*): *Fraternitati vestræ mandamus; quatenùs si inveneritis uxorem Regis Sueviæ, gravi infirmitate depressam, continentiam vovisse, & virum ejus ad tempus præbuisse consensum; maximè si non idem vir continentiam vovit perpetuam; eandem viro cohabitare faciatis, & utrumque invicem maritali affectione tractare.*

(*h*) Celestin. III. in cap. *Carissimus*. 11. de conversion. conjugat. l. 6. ff. tit. 32.

Sanctus Antoninus perpensâ hujusmodi difficultate, sic concludit (*i*): *Omnes tamen concordant in hoc, quòd ex hoc quod unus vovit simpliciter de licentiâ alterius, non impeditur, quin ipse possit ad placitum exigere debitum à vovente.* Cujus quidem rei hanc rationem affert peritus Canonista (*k*).

(*i*) S. Antonin. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 21. §. 3.
(*k*) Navarr. Man. c. 16. n. 31.

Sequitur ex dictis, quòd à fortiori conjugum alter, qui altero non consentiente, vel initio continentiam vovit, nedùm votum suum adimplere queat, è contra sub mortali reatu tenetur comparti exigenti, quæque voto non consensit debitum reddere, ex decisione Alexandri III. ad Pisanum Archiepiscopum scribentis de votis conjugum (*l*), etsi is non possit exigere absque reatu similis peccati. Quocirca istis potest Authoris antiqui in Canone laudati (*m*) verbis compellari: *Quod incautè vovisti, ne facias, impia est enim promissio, quæ scelere adimpletur*: quibus addi possunt hæc Sancti Augustini verba (*n*), de votis conjugum loquentis: *Vovenda talia non sunt à conjugatis, nisi ex consensu & voluntate communi; & si præproperè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persolvenda promissio: neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid voverit, sed potiùs usurpare vetat alienum.* Sanctus ille Doctor, quem in duobus aliis Canonibus laudat Gratianus (*o*), eodem modo mentem suam aperit: in quo cum Summis Pontificibus consentit.

(*l*) Alex. III. in cap. *Quidam*. 3. de conv. conjug.
(*m*) S. Aug. in can. *Una*. 6. 33. q. 5.
(*n*) S. Aug. in can. *Si dicas*. 1. & in can. *Noluit*. 16. eod. c. & q.
(*o*) Alex. II. in can. *Notificasti*. 2. eod. c. & q. S. Greg. in can. *Sunt qui*. 19. 27. q. 2.

CASUS XVII.

MARCUS, de Matrimonii sui validitate dubitans, cùm dubium suum justum sibi & æquum videretur, omni quam potuit diligentiâ veritatem detegere conatus est; sed frustrà. An in tali dubio in perpetuum jure exigendi debitum privatus remanebit; cùm mulier ejus sit in bonâ fide?

RESPONSIO.

Id primum Marco incumbit in casu proposito, ut dubium suum deponat, tanquam insufficiens post adhibitam omnem diligentiam ad detegendam veritatem: tùm enim habêri debet, tanquam homo, qui in ignorantiâ invincibili facti versatur, quâ excusatur coram Deo, & consequenter absque peccato debitum à sua conjuge potest exigere. Ita sentiunt multi Theologi, & præci-

præcipuè Sotus (a), & Reginaldus, his verbis (b): *Quando moraliter impossibile est, diligentiâ adhibitâ dubium vinci, tunc conjugem dubitantem posse & reddere & petere debitum conjugale. Ratio est, quia quando præmissâ diligentiâ requisitâ ad vincendum dubium vinci non potuit ignorantiâ veritatis, de quâ dubitatur, ea censetur esse invincibilis excusans à peccato, & possessori relinquens jus utendi re possessâ, secundùm communem receptam doctrinam.* Si tamen dubium suum deponere Marcus non posset, tùm debitum exigere nequiret, absque reatu mortalis peccati, cùm in propriam ageret in eo casu conscientiam, sibi dictantem, esse mortalis periculum: quod confirmat ista Innocentii III. regula ex Apostolo deprompta (c). *Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, & quicquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.* Hactenùs dicta plenè confirmat Innocentii III. Decretalis modò afferenda, quæ allatis hactenùs probationibus addi potest.

(a) Sotus lib. 4. de justitia & jure q. 1. art. 4. & in 4 dist. 37. q.un. art. 5.

(b) Valerius Reginaldus prax. fori pœnit. l. 31. c. 10. n. 299. pag. 1064.

(c) Innoc. III. in cap. *Litteras*, 13. de restit. Spoliator. lib. 2. tit. 13.

CASUS XVIII.

Publia, Paulini uxor, inventis quibusdam post mortem Salvinæ sororis suæ; litteris amatoriis, quas ad eam ante conjugium suum Paulinus scripserat, ex quarum petulantibus verbis, vehementer suspicatur, eum cum illâ tùm libidinis commercium habuisse; simulque cognoscens, in hoc casu Matrimonium suum cum Paulino fuisse invalidum, ob affinitatem secum invicem contractam; de Matrimonii sui validitate dubio angitur, quo conscientiæ stimulis agitatur, quoties ab eâ debitum conjugale exigit Paulinus. Potestne illud reddere, non obstante illo dubio, & etiam exigere absque ullo mortali peccato?

Respons.

Ad solutionem hujus difficultatis, alteriusve similis, dicendum: 1. Quòd, cùm leve est dubium, tùm ejus nulla est habenda ratio. 2. Quòd, cùm dubium est justum & legitimum, licèt res in dubio posita, non sit omninò certa & evidens; is inter conjugatos, qui tali dubio angitur, debitum quidem reddere, sed non exigere potest. 3. Quòd, si ad eum evidentiæ gradum res perveniat, ut eam certam existimet, tùm illud nec petere nec reddere potest absque peccato; & si coram Judice Matrimonii sui invaliditatem sufficientibus non possit asserere probationibus, nec adeò divortii sententiam obtinêre; perfectam debet servare continentiam; abjectâ prorsùs Matrimonii copulâ, ad quam ne quidem per censuras Ecclesiæ ab Ecclesiastico Judice latas unquam debet compelli.

Solutionem hanc suppeditat Innocentius III. ex hac suâ ad similem difficultatem responsione (d): *Credimus distinguendum utrùm alter conjugum pro certò sciat impedimentum conjugii, propter quod sine mortali peccato non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potiùs excommunicationis sententiam humiliter sustinêre, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrùm habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi & temerariâ, an probabili & discretâ; & quidem ad sui pastoris consilium conscientia levi & temerariæ credulitatis explosâ, licitè potest non solùm reddere; sed exigere debitum conjugale. Verùm cùm conscientia pulsat animum credulitate probabili & discretâ, quamvis non evidenti & manifestâ; debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra Legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.*

(d) Innoc. III. in cap. *Inquisitioni*. 44. de Sent. excom. l. 5. tit. 39.

Præsuppositis istis principiis colligi facilè potest in casu proposito, Publiam suum debere vincere dubium, si universalia sint, aut æquivocâ, vel dubiâ quæ in his, quas habet, Litteris, continentur verba amatoria: sed si adeò aperta sint & formalia, ut legitimum fiat ejus dubium, marito suo debitum tantùm reddere debet, non verò illud petere directè vel indirectè, expressè vel tacitè. Verùm, ne in re tam difficili tantique momenti decipiatur, hoc tutius erit, si Pastorem suum consulat, aut Confessorem ejusque monita sequatur. Post longum autem hujus Decretalis textum, illiusque Authoris pondus, inutiles videntur ad confirmationem hujus decisionis authoritates quas numero plures ad marginem indicare satis erit (e).

(e) Sup. S. Th. 5. 55. art. 9. ad 3. S. Bonavent. in 4. dist. 38. in exposit. litteræ. Navar. Man. c. 22. n. 54. Sylvius in suppl. cit. q. 45. art. 4. quæsito 5.

CASUS XIX.

Fabia, Matthæi uxor, cum Alexio, fratre aut nepote, aut patruele conjugis sui absque ullo sui consensu, sed vi, cui non potuit resistere, incestum commisit. An ex tali adulterio privatur jure exigendi conjugale debitum ob affinitatem indè provenientem.

Respons.

Ex hujusmodi affinitate Fabia non excidit jure exigendi debitum à viro suo: nam ex hac juris regula (f): *sine culpâ, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*; hoc est, sibi naturaliter acquisito privandus: at Fabia nullam admisit culpam, cùm pro eâ omninò materialis fuit hic incestus; quippè quæ, ut supponitur, in eum nullatenùs consenserit, neque adeò ipsi in peccatum imputari debeat ex his Sancti Augustini verbis (g): *Nemo impudicè utitur corpore, nisi spiritu priùs conceptâ nequitiâ*: Quibus consentiunt hæc alia Origenis (h), *Neque enim fieri potest, ut si ante quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.*

Propositam difficultatem ita solvit Innocentius III. in Decretali ad Præpositum Magdeburgensem scriptâ de viro, qui nuptam à se conjugem parenti suo ad mœchandum tradiderat (i); & eandem, quam attulimus, rationem subjungit hic Papa: *Sed nec affinitas*, inquit, *quæ post contractum legitimè Matrimonium inter virum & uxorem iniquè contrahitur, ei debet officere quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit; cùm suo jure non debeat sine suâ culpâ privari.* Quod de eo casu affirmat hic Pontifex, in quo scelus vi perpetratum est. Casum hunc de eo in quo reperitur ignorantia facti, pariter solvit Triburiense Concilium an. 895. cujus hæc verba laudat Gratianus in suo Decreto (k). *In lectum mariti, absente uxore; soror ivit uxoris; quam ille uxorem putans suam esse, dormivit cum ea: super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quod inscius fecerit hoc scelus.... legitimum suum conjugium habere permittatur.* De quo Glossa (l) dicit, vocem *securitatem* intelligendam esse, de jurejurando, *id est jusjurandum; quia testes habere non possunt, de hujusmodi: & sic patet, quod per juramentum probatur ignorantia.* Cæterùm diximus, de eo in quo reperitur *ignorantia facti*: nam ex ignorantia invincibili juris non posset excusari secundùm doctrinam Sancti Thomæ (m), & istam Bonifacii VIII. regulam (n): *Ignorantia facti non juris excusat.* Quocirca licèt incestuosus ignoraret, quod crimen perpetrando, seipsum jure suo privaret, verè tamen ab eo excideret (o).

(f) Reg. 23. de reg. juris in 6.

(g) S. Aug. lib. de sanctâ virginit. c. 8. in can. *De pudicitia*. 6. 32. q. 5.

(h) Origen. l. 2. ad cap. 2. Epist. ad Rom.

(i) Innoc. III. in cap. *Discretionem* 6. de eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ &c. l. 4. tit. 13.

(k) Conc. Triburiens. in can. *In lectum* 6. 34. q. 1. & 2.

(l) Glossa in cit. can. v. *Securitatem*.

(m) S. Th. 3. part. Sum. q. 80. art. 4. ad 5.

(n) Reg. 13. de reg. jur. in 6.

(o) Fr. Sylvius in Sup. S. Th. q. 55. art. 6. Conclus. 1.

CASUS XX.

Algadrema, Thomæ uxor, cum fratre viri sui incestum commisit ex metu gravi, qui etiam in constantem personam caderet; cùm propè esset, v. gr. ut ab ipso pugione confoderetur. Potestne Thomas, cui illud notum, ipsi tutâ conscientiâ debitum conjugale recusare?

Resp.

RESPONS.

Certum est, Thomam in hoc casu debitum uxori suæ posse absque peccato denegare; quantocumque enim timore correpta fuerit, crimini huic absque reatu mortalis peccati assentiri non potuit, quia, ut ait Sanctus Augustinus (a): *Cùm pudicitia virtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem, quâ potius qualibet mala tolerare, quàm malo consentire decernat, &c.*

(a) S. Aug. in can. *Ita ne.* 3. 35. q. 5.

CASUS XXI.

ONESIPHORUS cum consanguineâ Columbæ uxoris suæ incestum commisit. Potest-ne, eo non obstante, debitum à Columba sine peccato mortali exigere?

RESPONS.

Si contracta ab Onesiphoro affinitas ob crimen illud, sit in primo aut secundo gradu ante legitimam dispensationem obtentam debitum à muliere suâ exigere nequit, licèt peccans crimini suo pœnam hanc esse annexam ignorasset: Ratio est, quia ex affinitate in alterutro ex his gradibus, jure suo excidit; uti constat ex multis canonibus à Gratiano relatis in suo Decreto (b), & ex istis Decretalis ex antiquo Concilio depromptæ verbis (c): *Si quis cum filiastrâ suâ scienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiam unquam potest habere uxorem*; Unde, si Columbæ notum sit viri sui crimen, ipsi debitum recusare potest; quod ipsa jure valet exigere.

Addi potest etiam alia probatio depromta ex Decretali Celestini III. (d), in qua incestuoso cum consanguinea uxoris prohibet, ne mortuâ sponsâ priori, alteri nubat; quod si fecerit, ne debitum exigat à posteriori illa uxore in vindictam præcedentis criminis. Nihilominùs nullam admittit affinitatem quò ad effectum, de quo agitur, in gradibus remotioribus Concilium Tridentinum (e): *Synodus*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & Matrimonium posteà factum dirimitur, ad eos tantùm qui in primo & secundo gradu conjunguntur, restringit. In ulterioribus verò gradibus statuit hujusmodi affinitatem Matrimonium posteà contractum non dirimere.* Unde sequitur, quod, cùm licitè contrahi possit Matrimonium, non obstante illâ specie affinitatis, si sit ultrà secundum gradum; is de peccato damnari non debet, qui cùm peccavit cum uxoris suæ consanguineâ in tertio aut quarto gradu, ab ea deindè conjugale debitum exigit: atque hanc difficultatem ita solvit, testante Farinacio, ut refert Author Theologiæ moralis Gratianopolitanæ, (f) Gregorius XIII. his verbis: *Sanctissimus Dominus noster Gregorius XIII. ex sententiâ congregationis dixit: per hoc decretum sublatum censeri impedimentum quoque supervenientis affinitatis post contractum Matrimonium, quia si impedimentum dirimens sublatum est, quod majus est; ergo & illud quod solùm impedit, ne is per quem contracta est affinitas, sine peccato possit exigere debitum, quod minus est* (g). Ita sentiunt Sanctus Antoninus (h), Covarruvias, Dominicus Soto, Cajetanus, Navarrus, aliique permulti Theologi & Canonistæ, quorum quidam, non distinctis gradibus loquuntur; quòd ante Tridentinum fuerint locuti.

(b) Can. *Qui dormierit.* 30. 27. q. 2. & ibi Gratian. 9. *Id est.* can. *Qui dormierit.* 21. 32. q. 7.
(c) Cap. *Si quis.* 1. de eo qui cogn. consang. uxoris &c.
(d) Celest. III. in cap. *Transmissæ.* 4. de eo qui cognovit consang. uxoris suæ, &c.
(e) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 4.
(f) De Genet. Theol. mor. tom. 4. part. 2. tract. 9. cap. 20. dem. 25.
(g) Farinacius in declarat. super sess. 24. Conc. Trid. c. 4. de reform. matrim.
(h) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit 1. c. 11. paulò ante §. 1. & c. 16. §. 4. Didacus Covarr. 2. part. de matrim. c. 7. §. 2. n. 5. Domin. Soto. in 4. dist. 36. art. 2. Cajet. in Sum. v. *Matrimonium.* Navarr. Man. c. 16. n. 35. Richard. & alii.

CASUS XXII.

SI ONESIPHORUS, cum consanguineâ Columbæ sponsæ suæ in primo aut secundo gradu, incestum commisisset ante consummatum Matrimonium; teneretur-ne sub reatu peccati ei debitum reddere, Matrimonii consummationem petenti?

RESPONS.

Difficultati huic ita occurrit Sanctus Antoninus. (i): *Qui autem cognovit consanguineam uxoris cum quâ contraxit per verba de præsenti*, inquit hic Sanctus, *sed nondum consummavit Matrimonium, cùm non posset debitum negare, nisi intrando religionem, videtur quòd ad hoc teneatur, ne incestum committat, cognoscendo affinem, & cum hoc valeat facere, quia nondùm consummavit. Quod si vult remanere in seculo, necessaria est sibi dispensatio, etiam ad reddendum debitum, si hoc vult sine peccato facere; & potest Episcopus dispensare.*

(i) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 11.

CASUS XXIII.

PAULINUS, contraxit-ne affinitatem cum uxore suâ, quâ jure petendi conjugale debitum ab eâ spolietur, ob perpetratum adulterium cum suâ consanguineâ, aut puellâ uxoris suæ affine?

RESPONS.

Nullam Paulinus in hoc casu affinitatem contraxit, quâ jure exigendi debitum privetur; Ratio est, quia constitutæ eâ de re ab Ecclesia Leges, de hac affinitatis specie non loquuntur, sed de eâ tantùm, quæ ex incestu provenit, quem unus ex conjugatis cum alterius consanguineâ personâ in primo aut secundo casu admisit. Cùm igitur ultrà Leges non sint ampliandæ pœnæ, juxta illud Bonifacii VIII. (k): *Odia restringi & favores convenit ampliari*; certum est, quòd, ex juris rigore, conjux, qui similem huic, de quo in casu proposito, incestum commisit, jus petendi debitum non amittat. Ita Sanctus Thomas (l), Dominicus Soto, Sylvester, Author Theologiæ moralis Gratianopolitanæ (m), & alii multi.

(k) Regula 15. de reg. juris in 6.
(l) S. Th. in 4. dist. 34. q. un. art. 5.
(m) De Genet. Theol. mor. tom. 4. part. 2. tract. 9. c. 10. n. 23.

CASUS XXIV.

VALERIUS cum sorore aut nepte Semproniæ uxoris suæ incestum commisit, quâ eum proinde affinitatem ex hoc crimine contraxit. Potestne jam Sempronia conjugale debitum exigere absque reatu mortalis peccati; tenetur-ne etiam Valerius petenti illud reddere?

RESPONS.

Constat, quòd, quamvis jure petendi debitum vir exciderit, ob adulterium commissum; illud tamen non amittit uxor ejus, quia, ut alibi diximus, par non est, ut immerita puniatur: & vir petenti reddere tenetur. *Vir amisit jus petendi debitum, nec potest petere sine peccato*, inquit Sanctus Thomas (n), *sed tamen debet reddere petenti; quia uxor non debet puniri de peccato viri.* Quod ita intelligi debet, ut mulier illa consensu formali aut tacito viri criminis non particeps fuerit. Tùm enim, ut ipse, sic ea jus exigendi debitum amitteret.

Id ipsum declarat Innocentius III. in unâ suâ Decretali, quam ad Præpositum Ecclesiæ Magdeburgensis scribit (o). *Nec affinitas*, inquit hic Papa, *quæ post contractum, legitimè Matrimonium inter virum & uxorem iniquè contrahitur ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cùm suo jure non debeat sine suâ culpâ privari.* Exigit quidem summus ille Pontifex in alia Decretali, (p), in quâ Archiepiscopo Strigoniensi, de simili difficultate interroganti respondet, ut moneatur uxor vehementioribus verbis, ne viro, dùm vixerit, commisceatur. *Uxor & à commixtione viri abstineat propter publicam honestatem, & in continentiâ maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit, diligenter est monenda.* Sed ista dicit per modum consilii, non verò per modum præcepti, ut patet ex his ejus sequentibus verbis: *Quòd si fortè commonitioni parere recusant*

(n) S. Th. in 4. dist. 14. q. un. art. 5. in corp.
(o) Innoc. III. in cap. *Discretionem.* 6. de eo qui cognovit consang. uxoris suæ &c.
(p) Idem in cap. *Tuæ fraternitatis.* 10. eod. tit.

recusans talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius; vir ejus poterit & debebit, cum Dei timore, debitum ei solvere conjugale: Eandemque, quam prior Decretalis, rationem reddit. Gregorius IX. & Celestinus III. parem afferunt decisionem (*a*).

(*a*) Greg. IX. in Cap. *Jordanæ*. fin. Celest. III. in Cap. *Transmissa*. 4. eod. tit.

CASUS XXV.

Genovefa, Sylvestri uxor, debitum conjugale viro suo reddere vehementer aversatur; & contendit, se illud posse recusare ob solam hanc aversionem. Nonne ea in re fallitur, ac mortaliter etiam peccat?

Respons.

Sentiunt communiter Theologi, alterum est conjugatis sub mortali peccato teneri ad reddendum alteri petenti debitum, cùm illud expressis verbis, atque ut jus sibi debitum exigit, neque justam subesse posse recusanti, dispensationis causam.

Nititur hæc doctrina, ut observant Sanctus Antoninus, Toletus & alii (*b*) his Apostoli verbis (*c*): *Uxori vir debitum reddat; similiter autem & uxor viro: mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier: nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu*. Unde sequitur, quòd qui debitum absque ratione denegat, contra justitiam in re maximi momenti, & contra fidem coram Ecclesiâ datam peccat: quod non potest esse sine mortali peccato, ut docet Sanctus Antoninus his verbis: *Est mortale denegare debitum petenti omninò, si non habeat causam rationabilem excusantem*. Quod sic probat hic Sanctus Archiepiscopus: *Sicut est contra justitiam, alienum rapere, invito Domino, ita contra justitiam est, alienum petenti non reddere: nisi anteà hoc legitima exceptio habeatur: sed primum est mortale, ita & secundùm Sed corpus unius conjugis est res alterius, quantùm ad actum Matrimonii: ergo qui negat jungi alteri corpus suum quantùm ad actum Matrimonii, peccat mortaliter, nisi.... habeat legitimam causam denegandi*. Quod verum est ex hoc, quòd qui morositate quâdam aut aversione & absque legitimâ causâ alteri debitum denegat, ipsum manifesto incontinentiæ periculo committit. Insuper ex hac repulsâ semper fermè oriuntur odia, rixæ, aliaque, paci conjugatis necessariæ contraria.

(*b*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 7. Tolet. instruct. Sacerd. l. 7. c. 24.

(*c*) 1. Cor. 7. v. 3. 4. & 5.

Sanctus Chrysostomus persuasam adeò peccati hujusce gravitatem habet (*d*), ut indubitanter asserat: *Si tu abstines sine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam* (id est occasionem), *& peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ*. Idem asserit Sanctus Augustinus (*e*): *Si dicat vir*, inquit hic Sanctus Doctor, *continere jam volo: nolo autem, uxor; non potest: quod enim tu vis, non vult illa: numquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam?.... Redde debitum: etsi non exigis redde*.

(*d*) S. Chrysost. in Ps. 50. in can. *Si tu*. 24. 27. q. 2.

(*e*) S. Aug. in Ps. 49. in can. *Si dicat*. 1. 35. q. 5.

Constat igitur, Genovefam in casu proposito errare, neque viro suo Sylvestro debitum recusare posse, absque reatu peccati mortalis, simulque omnium peccatorum, quæ ob ejus repulsam commissurus est maritus ejus; cùm nullam jam, ut supponitur, repulsæ suæ legitimam causam queat obtendere. Si tamen oscitanter debitum vir ejus exigeret, non verò enixè rogaret; tùm absque peccati, saltem mortalis, reatu reddere non posset; quia tùm posset præsumere, quòd non ut jus sibi debitum, sed solùm ut amicitiæ signum vir reposceret, nisi forte incontinentiæ periculum pro eo prævidêret: in hoc enim casu idem de eo dici potest ac de Creditore, cui debetur summa pecuniæ, quâ facilè carêre potest, quique eam à debitore negligenter tantùm requirit: nam, ut ex hac Creditoris petitione satis constat, eum pecuniæ suæ non egêre, nec teneri debitorem ad solvendum sub peccato mortali; idem dicendum de petitione viri cùm à muliere debitum non rigorosè exigit. Dominicus Soto (*f*), Sylvius, & alii multi existimant, mulierem etiam à mortali esse immunem, cùm ad libidinem ita pronus est maritus, ut mulieri necessariam quietem & justum temporis intervallum non relinquit: tunc enim talis habêri debet, *tanquam exactor injustus*: id tamen intelligendum sub ista conditione quam Sylvius (*g*) apponit: *Si non sit ullum incontinentiæ periculum*.

(*f*) Dom. Sotus in 4. suprà cit. dist. 34.

(*g*) Sylvius in Suppl. S. Th. q. 54. art. 1. init.

CASUS XXVI.

Cordula, Gastoni repugnanter Matrimonio juncta, à primâ nuptiarum die ei debitum enixè postulanti denegavit. Nonne in eo mortaliter peccavit?

Respons.

Certum est, ad debitum sibi mutuò præstandum tenêri conjuges à primâ die sui Matrimonii, cùm alter ab altero illud tanquam jus sibi debitum requirit, excepto tamen eo casu, cùm denegans solemne statuit emittere votum Religionis; tùm enim duos menses concedit Ecclesia, per quos qui tale suscepit consilium, Matrimonium consummare non tenêtur alteri debitum reddendo, uti declaravit Alexander III. ad Episcopum Oxoniensem (*h*), & ad Episcopum Brixinionensem (*i*) scribens; nec non Innocentius III. in Decretali ad Archiepiscopum Lugdunensem (*k*). Denique rem apertè definivit Concilium Tridentinum his verbis (*l*): *Si quis dixerit Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, Anathema sit*.

Ex multis antiquitatis exemplis confirmari potest illud Ecclesiæ statutum. Primum est Sanctæ Theclæ, quod refert Sanctus Ambrosius (*m*): *Thecla doceat immolari*, inquit, *quæ copulam fugiens nuptialem, & sponsi furore damnatam naturam etiam bestiarum virginitatis veneratione mutavit*. Alterum est Sancti Macharii Anachoritæ, de quo loquitur Sanctus Hieronymus à Gratiano his verbis relatus (*n*): *Macharius, præcipuus inter Christi eremitas, celebrato nuptiarum convivio, cùm vespere thalamum esset ingressurus, ex urbe egrediens, transmarina petiit, & Eremi solitudinem sibi elegit*. Tertium est Sancti Alexii, de quo sic idem Gratianus: *Beatus Alexius, Euphemiani clarissimi filius, similiter ex nuptiis divinâ gratiâ vocatus, sponsam deseruit, & nudus Christo famulari cœpit*.

(*h*) Alex. III. in cap. *Commissum*. 16. de sponsal. & matri. lib. 4. tit. 1.

(*i*) Et in cap. *Ex publico*. 7. de convers. conjug. l. 3. tit. 32.

(*k*) Innoc. III. in cap. *Ex parte*. 14. cit. tit. de Convers. Conjug.

(*l*) Conc. Trid. sess. 24. de Sacram. matrim. can. 6.

(*m*) S. Ambros. l. 2. de virg. c. 3. seu n. 30.

(*n*) Gratian. §. *Ecce quod*. 27. q. 2.

Cæterùm non omittendum hîc, quòd alterutro ex sponsis ante consummatum Matrimonium Religionem profitente, tùm is alteri nubere potest personæ, qui in sæculo permanet, post emissam ab isto solemnem Religionis professionem modo legitimo; hoc est, 1. in Ordine Religioso ab Ecclesia approbato. 2. Inter manus legitimi Superioris. 3. Post completam sexdecim annorum ætatem. 4. Post integrum Noviciatûs; seu probationis annum, quarum defectu conditionum Professio Religiosa nequit esse legitima, aut solemnis habêri; uti à Concilio Tridentino definitum est (*o*); licèt aliter constituerint Alexander IV. Bonifacius VIII. aliique Summi Pontifices ante Concilium. Ex quo patet, his terminis: *Professio solemnis*, non intelligendam solùm esse Professionem publicam, sed eam quæ fit cum omnibus suprà relatis conditionibus, & quæ solemnis tamen haberêtur, quamvis privatim fieret & coram paucis testibus; ut constat ex Decretali Innocentii III. ad Episcopos Ulyssiponensem & Conimbricensem (*p*); & observant Durandus, Scotus, Richardus aliique Theologi.

(*o*) Conc. Trid. sess. 25. c. 15. de regular.

(*p*) Innoc. III. in can. *Insinuante*. 7. qui Clerici vel viventes &c. l. 4. tit. 6.

Hoc

Hoc unum igitur superest, ut concludamus nullius Cordulam fuisse peccati conscium, si Gastoni debitum Religionem profitendi gratiâ recusavit; aliter verò eam peccasse.

CASUS XXVII.

Si prolationem hanc duorum mensium, ab Ecclesia novis conjugatis concessam prætermiserit Cordula; teneturne, elapso eo tempore matrimonii sui consummationi sub peccato mortali assentiri, debitum viro suo enixè postulanti reddens?

RESPONS.

Cùm præcisè duos illos duntaxat menses concesserit Ecclesia, ad electionem vel Religionis, vel consummationis matrimonii; Cordula, quæ Religionem non elegit, jure debitum marito suo petenti jam denegare non potest; unde tenetur, si is absolutè velit, illud sub peccato mortali reddere. Attamen si post concessum ab Ecclesia tempus ad deliberandum, & post annum probationis integrum professionem emitteret, valida esset ejus professio, ut vinculum matrimonii dissolutum; certum est enim ex professione solemni Religionis, quocumque tempore fiat, dissolvi matrimonium non consummatum, ut ex Canonis Tridentini in superiori decisione allati generalibus & expressis terminis fit manifestum.

CASUS XXVIII.

Nicolaa, apertè debitum à Jodoco viro suo propter verecundiam non audens exigere, rem ipsi blandiendo clarè insinuat. Teneturne Jodocus, qui signis externis uxoris suæ novit cupidinem, ad ei in foro conscientiæ debitum reddendum; priùsquam illud verbis expressis petierit?

RESPONS.

Tenetur Jodocus in casu proposito ad reddendum uxori suæ debitum, non apertam ejus expectans petitionem. Ita Sanctus Thomas (a) his verbis. *Alio modo est petitio interpretata, quando scilicet vir percipit per aliqua signa, quod uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet; & ita etiamsi non expressè verbis debitum petat; tamen vir tenetur reddere, quando expressa signa in uxore apparent voluntatis debiti reddendi:* Suamque sententiam probat Angelicus Doctor, virum Medico, mulierem autem ægroto comparans hoc modo: *Per redditionem debiti medicamentum præstatur contra uxoris concupiscentiam*, ait (b); *Sed Medicus, cui est infirmus aliquis commissus, tenetur morbo ejus subvenire; etsi ipse non petat: ergo vi uxori non petenti tenetur debitum reddere.*

(a) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 2. quæstiunc. 1. in corp.

(b) Idem ibid. in arg. *Sed contra.*

Equidem; ut debitor ex justitiâ & sub reatu peccati Creditorem suum, cùm potest, egentem suæ summæ tenetur solvere, licèt is debitum suum verbis expressis exigere non audeat, ne fortè debitori displiceat, & aliter censetur hic debitor rem alienam retinere *invito Domino*, ita maritus uxori suæ debitum reddere tenetur, quamvis interpretativè tantùm & indirectè illud non requirat, quod omittens fit conscius peccati; atque secundùm hunc sensum intelligendus Augustinus, in Canone laudatus (c), dicens: *Redde debitum* (uxori), *etsi non exigit, redde. Pro satisfactione perfectâ Deus tibi computabit, si non quod tibi debetur exigis, sed reddis quod debetur uxori.*

(c) S. Aug. in Can. *Si dicat.* 1. 33. q. 5.

Idem docet post peritissimum Canonistam Sanctus Antoninus (d). En verba Sancti Archiepiscopi: 1. *Nota quod Augustinus de Ancona super Epistolas Pauli dicit, quòd tripliciter contingit, uxorem debitum petere à viro; uno modo verbi expressione quando hoc petit. 2. Ex signi demonstratione, quando hoc vir perpendit ex aliquo signo vel nutu. 3. Ex naturæ conditione, quando scit naturam hoc rationabiliter debere petere, sciens tamen ipsam esse verecundæ naturæ, & propter verecundiam non petere: non solùm ergo primo & secundo casu, sed & tertio modo petenti debet reddere; quia in quantùm potest vir, debet conari, ut faciat uxorem contentam, tam debitum reddendo, quàm signa benevolentiæ ei ostendendo.* Ita etiam Navarrus (e) cum aliis permultis, quorum præcipuus est Sylvius (f).

(d) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 7.

(e) Navarr. Man. c. 16. n. 26.

(f) Fr. Sylvius in Sup. S. Th. q. 64. art. 2.

CASUS XXIX.

Amatua, mulier nobilis, quandoque novit, à viro suo, multò inferioris sibi conditionis, indirectè tantùm exigi debitum à se. Nunquid tùm ipsa reddere tenetur, uti sponsus in simili casu?

RESPONS.

Multùm in eo à se invicem discrepant vir & mulier; quia vir non æquè verecundiâ retinetur, uti mulier; unde mulier debitum reddere non tenetur; cùm illud maritus verbis expressis non exigit. Potest igitur Amatua formalem eâ de re viri sui voluntatem expectare. Vir enim, inquit Sanctus Thomas, (g) *quia nobiliorem partem habet in actu conjugali, naturaliter habet, quod non ita erubescat petere debitum, sicut uxor; & inde est quod uxor non ita tenetur reddere debitum non petenti viro, sicut vir uxori.*

(g) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. a. 3. ad 2.

Sancto Thomæ assentitur Sanctus Antoninus (h); cùm enim asseruit, ad debitum ergà uxorem suam virum tenêri, licèt ea interpretativè postulet, posteà subjungit, non eandem pro muliere colligendam esse obligationem, cùm is expressè non postulat, eandemque Angelici Doctoris rationem affert: *Sed quia non ita verecundantur viri in hoc, ideò non ita dicitur de eis.* Quod tamen intelligendum de more solito hominum, cùm certum sit, quosdam esse homines aut naturaliter, aut ob mulierum suarum duritatem ac superbiam, aut ob earum in se authoritatem, generisque præstantiam timidos ac pusilli animi præditos, quo in casu mulier viro suo, si eum cupere cognoscat, debitum offerre tenetur, licèt illud tacitè tantùm & indirectè exigat; ut ita observat insignis Canonista (i): *Id ipsum tamen dicendum est de marito illo, qui ob pusillanimitatem suam, vel ob uxoris duram conditionem, aut insignem autoritatem non audet expresse sine metu aliquo petere ob eandem rationem.* Ita etiam Sylvius (k).

(h) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 7.

(i) Navarr. Man. c. 16. n. 26.

(k) Sylvius in Sup. S. Th. q. 64. art. 3.

CASUS XXX.

Junia, quæ viro naturaliter rei venereæ dedito nupsit, quique ab eâ, licèt graviter ægrotante debitum vult exigere; teneturne ipsi in hoc obtemperare, etiam propriæ valetudinis dispendio, ne is incontinentiæ periculo committatur?

RESPONS.

Juniam in hac hypothesi neque ex justitiâ, neque ex caritate ad reddendum debitum tenêri existimamus; cùm propriæ sanitatis suæ ratio viri sui rationibus ad exigendum debitum prævaleat. Sat est hîc, ut missâ eâ de re fusiori expositione sententiam Sancti Thomæ, ejusque in eam rem argumenta afferamus. Sic autem loquitur Sanctus Doctor (l): *Matrimonium est principaliter institutum in officium naturæ; & ideò in actu ejus considerandus est motus naturæ: secundùm quem nutritiva non ministrat generativæ, nisi id quod superfluit ad conservationem individui, quia hic est ordo naturalis, ut priùs aliquid in seipso perficiatur,* &

(l) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 1. in corp. & ad 2.

& post modum alteri de perfectione suâ communicet. Hoc etiam ordo caritatis habet, quæ naturam perficit: & ideò cùm uxor in virum potestatem non habeat, nisi quantùm ad generativam virtutem, non autem quantùm ad ea quæ sunt ad conservationem individui ordinata, vir tenetur uxori reddere debitum in his quæ ad generationem prolis spectant, salvâ tamen priùs personæ incolumitate. Et paulò post: *Uxor non habet potestatem in corpus viri, nisi salvâ consistentia personæ ipsius.... unde si ultra exigat, non est petitio debiti, sed injusta exactio: & propter hoc vir non tenetur ei satisfacere.* Cæterùm quod de viro asserit Sanctus Doctor, de muliere est intelligendum, quandoquidem non minoris suâ interfit propriam tuêri sanitatem quàm viri suam. Ita etiam asserit Sanctus Antoninus, Navarrus, Toletus, Sylvius, Abely, Baïlius & alii complures (*a*).

CASUS XXXI.

(*a*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 10. Navar. Man. 3. 16. n. 21. Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. lib. 7. cap. 24. n. 3. Sylvius in Sup. q. 64. art. 1.

JOANNA primum, quem peperit, natum ipsa nutrire cupit; sed cùm ab eâ debitum exigere velit maritus ejus, postulat utrùm illud reddere teneatur, eo tempore toto, quo puerum suum lactat; an verò absque peccato illud denegare possit?

RESPONS.

Sanctus Gregorius ad Sancti Augustini, Angliæ Apostoli quæsita respondens, usum matrimonii æqualiter & indistinctè prohibet, non solùm toto eo tempore, quo menstruis laborant mulieres & tempore partûs, sed etiam lactatûs (*b*). *Ad ejus verò concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur ablactetur.* Unde colligendum, quòd si mulier debitum reddens percipiat lac suum corrumpi, atque suo fieri noxium infanti, aut ad ejus nutritionem non sufficiat, tunc debitum absque peccato denegare potest, quod & ipse sine aliquâ culpâ nequit vir ejus exigere. Attamen, quamvis Sanctus hic Pontifex acerbiùs in eas invehat matres, quæ libidinis causâ, infantes ad nutriendum aliis tradunt, dici potest, quod si de incontinentia periclitetur maritus; id quod asserit Sanctus Gregorius, *magis est monitio, quàm præceptum*, ut loquitur antiquus Theologus à Soto laudatus (*c*): Atque adeo prolem suam alteri nutriendam tradere debet, si possit, ut mariti sui infirmitati, ipsi debitum reddendo, provideat, ne castimoniam nuptialem infringat. Quod si præ inopiâ prolis suæ nutritioni per aliam prospicere nequeat, absolutè marito suo debitum potest denegare, quòd is cum periculo mortis suæ prolis illud exigere nequeat.

(*b*) S. Greg. in can. *Ad ejus*. 4. dist. 5.

(*c*) Richard. apud Dom. Sor. in 4. dist. 32. q. 1. art. 2. in fin.

CASUS XXXII.

LUDOVICAM, à partu recentem enixè debitum rogat Gervasius ipsius maritus. Nonne illa reddere sub peccati mortalis reatu tenetur, præsertim si eum incontinentiæ periculo committi existimet?

RESPONS.

Certum est, quòd in eo, in quo est statu, non tenetur sub peccato Ludovica debitum viro suo, quantumvis enixè postulanti reddere, quòd conjugali jure tunc temporis uti nequeat, idque tribus de causis, quas his verbis recenset Sylvius (*d*): *Tempore autem puerperii nec petere licet, nec reddere, ut respondit Gregorius, ib. 10. ad interrogationes Augustini: ideòque partim ob mulieris indispositionem, partim ob nocumentum prolis jam natæ, vel ejus quæ nasci posset ex tali complexu. Si tamen tali tempore congrediantur, non videtur esse mortale, nisi aliquod damnum inde sit rationabiliter timendum.*

(*d*) Sylvius in Sup S. Th. q. 64. art. 7.

Juvat hic propria Sancti Gregorii verba, quæ laudat Sylvius referre; quæ sunt hujusmodi, ut ea refert Gratiani Decretum in quodam Canone (*e*): *Hæ itaque, quæ filios suos ex pravâ consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus priùs transierit, viris suis non debent admisceri, quippè cum & sine partûs causâ, cùm in consuetis menstruis detinentur viris suis misceri prohibeantur.* Quæ verba, non de solis menstruis, sed & de puerperii statu intelligenda sunt, ut constat ex his verbis: *Cùm & sine partûs causâ*; & expressè declarat Nicolaus I. in hac suâ ad Bulgaros responsione (*f*): *Quot diebus viro, postquam mulier filium genuerit, ab eâ sit abstinendum, non adinventionibus nostris, sed verbis beatæ memoriæ Gregorii Romani Pontificis & Anglorum gentis Apostoli declaratur, qui Augustino Episcopo, quem in Saxoniam ipse direxerat, scribens, inter cætera dixit*: Ad ejus verò, *id est mulieris*, concubitum vir suus accedere non debet, &c.

(*e*) S. Greg. in cit. can. *Ad ejus*. 4. dist. 5.

(*f*) Nicol. I. ad consulta Bulgaror. c. 68.

CASUS XXXIII.

ELEONORA, quæ in ultimo suo puerperio in præsens vitæ discrimen adducta est, quæque à Medicis Chirurgisque didicit, se deinceps non sine amissione vitæ esse parituram, teneturne tamen marito suo debitum enixè petenti tanquam jus rigorosum, reddere; præsertim, si eum jam ob talem repulsam in incontinentiam lapsum esse noverit. Dictum est, quòd ad id teneretur, quia propriam vitam mortis periculo committere ad proximi salutem necesse est: Postulat ergo, quid sibi ad propriæ conscientiæ securitatem agendum sit?

RESPONS.

Ad debitum non tenetur hæc mulier cum tanto periculo; & si prolem adhuc possit edere, illud exigendi jure non potitur vir ejus in simili casu, quia certum est, quòd ipse tanto se nollet committere periculo illud reddendo. Ratio est, 1. quia, cùm nemo propriæ vitæ dominium habeat, nemo quoque absque peccati reatu illius amittendæ periculum subire potest; cùm è contrà ad salutem suam tuendam quilibet jure naturæ compellatur. 2. Christianâ quoque caritate vir tenetur ad abstinendum ab eo, quod magnum potest uxori suæ damnum afferre, quâcum, testante Scripturâ, una caro est, & quam proindè, ut seipsum diligere tenetur ex hoc Apostoli præcepto (*g*): *Viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua; qui uxorem suam diligit, seipsum diligit.* Quod autem mulieri suæ damnum majus inferre potest, quàm amissionem vitæ?

(*g*) Ephes. 5. 28.

Ita quæstionem hanc solvit Sanctus Thomas (*h*), verbis expressis asserens, mulierem non teneri ad debitum nisi sub istâ conditione: *Salvâ tamen priùs personæ incolumitate.*

(*h*) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 1. in corp.

Ad id autem, quod Eleonoræ dictum est, scilicet ad illud reddendum eam obligari, quia Christianus vitam suam corpoream ad conservationem vitæ spiritualis proximi exponere tenetur, quocirca vitæ propriæ damnum potiùs pati tenetur, quàm impudicitiæ proprii mariti repulsâ suâ occasionem præbêre: Respondendum hanc rationem in extremâ tantùm necessitate valêre: At vir ob repulsam mulieris suæ ad extremam non adigitur necessitatem, quod libidini suæ aliâ viâ, & præsertim oratione possit medêri.

Sententiæ nostræ omninò favet Sanctus Augustinus dicens (*i*): *Quid si enim aliquo diuturno & insanabili morbo corporis teneatur conjunx, quo concubitus impediatur? Quid si capacitas, vel vis aliqua separet, ita ut sciat vivere maritus uxorem cujus sibi copia denegatur? Censesne admittenda incontinen-*

(*i*) S. Aug. lib. 2. de conjugiis adult. c. 10. seu n. 9.

continentium murmura & permittenda adulteria, ... jam ergo quia istorum incontinentiam Legem Christi horruit, ad eorum Lex Christi arbitrium commutanda est? Ex quibus verbis colligendum, quòd cùm vir secundùm Legem Divinam ad continentiam obligetur, dùm ipsius mulier insanabili morbo aut diuturno laborat; aut ab eâ ductus captivus, aut in exilium actus distat, ad eam à fortiori magis obligatur, ubi de vita propria mulieris suæ agitur. Ita denique sentiunt Sanctus Antoninus & Paludanus, quem laudat (*a*).

(*a*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 10. §. 10. & apud eum Palud. in 4. dist. 32.

CASUS XXXIV.

Anna, jam dudum pietatis exercitiis dedita, quæque singulis dominicis festisque diebus ad tribunal pœnitentiæ, sacramque mensam accedit, à viro suo de debito reddendo his diebus sæpè sollicitatur; Nonne potest illud denegare, an verò sub mortali reatu ad reddendum tenetur, cùm absolutè is exigit?

RESPONSIO.

Mulier illa viro suo debitum sub prætextu Communionis diebus hisce faciendæ denegare non potest; Cùm enim ex Apostolo (*b*): *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir;* non minùs in justitiam, quàm in caritatem peccaret illa mulier sub tali prætextu debitum recusans. *Tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore & quâcumque horâ, salvâ debitâ honestate, quæ in talibus exigitur*, inquit Sanctus Thomas (*c*); & iterum (*d*): *Ne propter lubricum carnis aliqua peccati detur occasio, tenentur conjuges etiam in diebus festis & quâcumque horâ sibi mutuò debitum reddere, salvâ tamen honestate.* Unde sequitur, 1. quòd Anna die dominicâ aut festâ debitum absque peccato reddere potest: *In tempore sacro absque peccato poscenti redditur debitum*, inquit etiam alibi Angelicus Doctor (*e*), hanc afferendo rationem: *Qui enim reddit invitus, non consentit, sed cogitur; nec est fractor præcepti; Quia*, deinde subdit, *damnum illius horæ potest aliis horis recompensari, ut divinis vacetur;* hoc est, alio tempore adimplêri naturale ac divinum præceptum, quo his diebus jubetur cultus Divinus & oratio. 2. Hinc etiam sequitur, quòd sub reatu mortalis peccati viro suo obtemperare hæc mulier obligetur.

(*b*) 1. Cor. 7.

(*c*) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 5. quæst. 3. in corp.

(*d*) Sup. S. Th. q. 64. art. 7. in conclus.

(*e*) Idem l. 4. ad Hannib. dist. 32. art. 4. ad 1.

Sancto Thomæ assentitur Sanctus Antoninus (*f*) his verbis: *Reddens* (debitum) *in nullo peccat, sed tenetur ad hoc de necessitate: aliàs graviter peccaret; non enim Ecclesia injicit laqueos animalibus.* 27. q. 1. (Can.) *de viduis, sed ad meliora provocat exhortandò, non præcipiendo.* Hæc sunt verba Sancti hujusce Archiepiscopi.

(*f*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 7.

Hic facilè addi possent authoritates multorum Theologorum & Canonistarum, qui idem sentiunt. *Conjux quæ est communicatura*, inquit Sylvius post alios (*g*) *non propterea excusatur à redditione debiti, si alter instet: sicuti neque excusatur ex eo quod illo die communicaverit.* Sed sufficit hactenùs dicta confirmare ex antiquo Canone è scriptis Sancti Gregorii Magni deprompto, qui ad Sanctum Augustinum, Angliæ Apostolum scribens (*h*) asserit, licêre homini, qui rem cum uxore sua habuit, *non cupidine voluptatis captus, sed solummodo liberorum procreandorum gratiâ*, eodem ipso die, si velit, communicare. *Ille profectò..... de sumendo Corporis Dominici Sanguinisque mysterio, suo est relinquendus judicio.* Ex quo à fortiori sequitur idem mulieri licêre, quæ, contra propriam inclinationem debitum marito suo reddere fuisset coacta; ac proinde falsam esse futuram atque illegitimam repulsæ suæ simulationem.

(*g*) Sylvius in 3. part. S. Th. q. 80. art. 7.

(*h*) S. Greg. in can. Vir. 7. 33. q. 4.

Objici quidem potest contrà hactenùs dicta illud Sancti Hieronymi: *Si panes propositionis ab his qui uxores tetigerant, comedi non poterant; quantò magis ille panis, qui de cœlo descendit, non potest ab illis qui conjugalibus paulo antè hæsere amplexibus; violari atque contingi? Et si vult Apostolus conjugatos abstinere à complexu ad tempus, ut vacent orationi, quantò magis ut comedant carnes agni immaculati debent à carnalibus operibus abstinere?* Sed, ut exponit Sanctus Thomas (*i*), *Hoc secundùm congruitatem, & non secundùm necessitatem, ex consiliò, & non ex præcepto est intelligendum.*

(*i*) S. Th. 3. part. Sum. q. 80. art. 7.

CASUS XXXV.

Basinius debitum à muliere suâ Ludovicâ solet exigere, cùm ebrius est. Teneturne illud reddere sub peccato durante ebrietate? An quoque ad id obligaretur, si maritus ejus amens esset aut furiosus?

RESPONSIO.

Si Basinius adeò ebrius sit, ut usu rationis planè careat, tùm ei debitum reddere non tenetur Ludovica. Ratio est, quia homo in hoc statu existens debitum non exigit *humano modo*, ut argumentatur Sylvius (*k*), qui ex hac paritate suam confirmat sententiam: Confirmatur, inquit, *si vir dormiendo & somniando requireret debitum uxor non teneretur acquiescere: Ebrius autem non est melioris conditionis, quàm dormiens & somnians.* Hanc tamen exceptionem addit hic Author: *Teneri tamen per accidens..... probatur: Si enim sit periculum, ne ebrius, denegato sibi debito conjugali, vel ad aliam accedat, vel se ipsum polluat, alter tenetur ei reddere, quia cavere debet ejusmodi turpitudines in sua comparte.* Cæterùm idem dici potest de furioso & de penitùs amente, atque de ebrio, ut docet idem Theologus (*l*).

(*k*) Sylvius in suppl. 3. part. S. Th. q. 69. art. 1. quæsito 2.

(*l*) Sylvester de Prinrio. Navar. & alii communiter.

CASUS XXXVI.

Ausonius, re familiari modicus, auctâ jam sex pueris familiâ suâ, quamvis adolescentula sit uxor ejus, jam ab anno constituit ab usu matrimonii abstinêre, & multoties etiam debitum conjugale uxori suæ denegavit, ne aucto puerorum suorum numero, eos absolutè enutrire non possit. Nunquid consilium suum absque reatu peccati mortalis perficere potest?

RESPONSIO.

Censent Authores quidam, conjugem in tali circumstantia ab usu matrimonii absque peccato posse abstinêre, ac proinde debitum uxori suæ denegare, modò absit omne impuritatis ac rixæ periculum; Sed hæc opinio tuta non videtur in praxi: quare Christiani conjuges illud Prophetæ Regii in memoriam revocare debent (*m*): *Junior fui, etenim senui, & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem;* atque confidere fore, ut se in extremâ necessitate Deus non deserat. Enim verò, si Deus, ut dicit Christus in Evangelio (*n*), & diu ante dixerat David ipse (*o*), pascit volatilia cœli, ipsis omnia ad vitam necessaria suppeditans, licèt neque ferant, neque metant, neque congregent in horrea; Nunquid Christianus ita divinæ providentiæ bonitate diffidere potest absque summâ ejus injuriâ, ut, si pueros det ei Deus, existimet, Deum necessitatibus eorum non esse provisurum. Idcircò existimamus, Ausonium non sufficienter à reddendo debito uxori suæ, illud verbis expressis, aut solùm indirectè & interpretativè petenti, excusari ob metum, ne augeatur familia.

(*m*) Ps. 36. 25.

(*n*) Matth. 6. 26.

(*o*) Ps. 146. 9.

CASUS XXXVII.

LUPUS & SOPHIA uxor ejus, unanimi consensu antè vel post consummatum matrimonium continentiam voverunt. Num alter posteà alteri debitum enixè & rigorosè petenti denegare potest?

RESPONS.

Certum est, quod in casu proposito neuter debitum exigere aut reddere potest, nisi peccati mortalis fiat conscius; atque adeò Sophia non solùm potest, sed etiam strictè obligatur ex voto suo, de Lupi consensu emisso, petenti marito recusare; ne ipsa fiat ejus criminis particeps, dùm votum infringeret, ut docet Sanctus Thomas (a).

Veritatem istam dilucidè probat Navarrus (b), authoritate Sancti Augustini ad Ediciam matronam scribentis: hæc sunt verba Sancti doctoris, à Gratiano in suo Decreto relata (c): *Quod Deo pari consensu voveratis perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis; à quo proposito si lapsus est ille, tu saltem instantissimè persevera; quod te non exhortatur, nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat: nam si nunquam tenuisses ejus assensum numerus te nullus defendisset amorum.*

Eadem est etiam Sancti Antonini (d) doctrina: *Cùm..... uterque pari consensu voverit continentiam,* inquit, *nullus eorum potest, vel debet exigere debitum, vel reddere, nisi cum peccato mortali.* Cujus rei hanc rationem affert Author supplementi Sancti Thomæ (e): quia videlicet, conjuges, qui tali voto mutuò consentientes sese obstrinxêre, juri suo exigendi debitum renuntiasse censentur; unde is, qui illud rogatur ab alio, non solùm illud absque injustitia denegare potest, sed etiam tenetur ob duas jam allatas rationes, & quibus nituntur Authores, qui agunt de re præsenti (f).

(a) S. Th. in 4. dist. 38. q. 1. art. 3. quæst. 2. ad 3. & 4.
(b) Navar. Manu. c. 16. n. 31.
(c) S. Aug. in can. *Quod Deo.* 4. 33. q. 5.
(d) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 12. §. fin.
(e) Supp. S. Th. q. 61. art. 3. ad 3.
(f) Navar. loco cit. &c. n. 12. n. 59. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 7. c. 24 n. 3. Sylvius in Suppl. S. Th. q. 53. art. 1. Concl. 7. & alii plurimi.

CASUS XXXVIII.

HILTRUDES, quam peccati sui statim pœnitet ob initas cum Albino nuptias contra votum castitatis quod priùs emiserat, quærit, utrùm absque reatu novi peccati mortalis suum possit consummare matrimonium, sponso suo debitum reddendo?

RESPONS.

Constat, uti jam in pari difficultate diximus, Hiltrudem teneri sub reatu novi mortalis, omnes tentare vias, quas sibi Christiana inspirare potest prudentia, ad vitandam matrimonii consummationem, cum illud consummando non modò infractione voti sui novi peccati mortalis fieret conscia, sed & votum suum, superstite marito, jam servare non posset.

1. Legitimam igitur debet voti sui exigere dispensationem. 2. Aut conjugem suum, si possit, ad simile continentiæ votum inducere, aut saltem ut pro semper juri suo exigendi debitum cedat. 3. Denique, si his non sit viis prosper exitus, tutiorem aliam debet eligere rationem, scilicet ingressum in Religionem, si ad eam queat admitti; nam licèt emittendo votum religionem profitêri non intenderit, promissam tamen Deo castitatem servare hac via conari tenetur, cùm unica sibi supersit Religionis solemnis professio, quâ dissolvi possit suum ratum quidem, sed non consummatum matrimonium.

Denique, si frustrà varias illas tentaverit rationes, suum quidem potest consummare matrimonium, debitum conjugi suo nudè reddendo, nunquam verò illud expressè vel tacitè exigendo, cùm votum suum, quantùm per se stat, servare teneatur, ut patet ex his verbis Innocentii III. (g) ad Andræam Regis Hungariæ filium scribentis: *Licèt universis liberum sit arbitrium in vovendo, usque adeò tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proprio salutis dispendio alicui non liceat resistere.*

Decisionem hanc authoritate suâ adstruunt 1. Sanctus Thomas, qui expositam eâ de re sententiam suam sic probat (h): *Quia ex matrimonii vinculo non obligatur ad debitum petendum, ideò non potest petere debitum sine peccato, quamvis possit sine peccato reddere debitum exigenti, postquam obligatus est ad hoc per carnalem copulam præcedentem.* 2. Sanctus Bonaventura, loquens de homine, qui simile votum emiserat: *Potest,* inquit (i), *sine peccato solvere; quia facit id ad quod tenetur. Nunquam tamen potest sine peccato petere; & si uxor moriatur, tenetur omninò continêre.* 3. Denique non aliter sentit Sanctus Antoninus, ut constat ex his ejus verbis, quæ hactenùs dicta complectuntur (k): *Talis ergo, qui habens votum simplex castitatis contrahit, mortaliter peccat, & nihilominùs adhuc tenetur implêre votum, si nondum cognovit uxorem suam cum quâ contraxit, etiam per verba de præsenti, quia adhuc implêre potest, intrando Religionem, etiam uxore invitâ: & sic non poterit consummare matrimonium absque peccato mortali. Postquam autem consummaverit, Religionem intrare non poterit uxore invitâ & debitum quidem tenetur reddere uxori petenti, sive expressè, sive interpretativè, secundùm Thomam & Richardum in 4. sibi autem petere non licet. Aliàs secundùm quosdam ut Ricardum, peccat mortaliter, quoties debitum exigit; quia adhuc potest & debet servare votum, quantùm in ipso est.* Ita quoque sentiunt celeberrimi Theologi & Canonistæ (l).

(g) Innoc. III. in cap. *Licet.* 6. de voto & voti redemptione. 3. tit. 34.
(h) S. Th. in 4. dist. 38. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 4.
(i) S. Bonav. in 4. dist. 30. art. 2. q. 1. n. 5.
(k) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 16. §. 1.
(l) Palud. Sylvester. Covarruvias, Petrus Soto, Navar. Toletus, Sylvius &c.

CASUS XXXIX.

POTESTNE uxor sine lethali culpâ debitum conjugale reddere viro, qui debitum concumbendi modum & situm recusat servare?

RESPONS.

Quandoquidem Gnosticorum spurcitias enarrans Sanctus Epiphanius scriptis abominanda consignavit; ac horrendas Manichæorum fœditates enuntiavit Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus, ne scilicet iis quispiam pollueretur, nemini videri debet odiosum, quod hancce quæstionem & similes quasdam aliis expendamus.

Respondemus itaque, 1. quod quotiescumque copula in vase debito non fit, aut extra illud semen effunditur, adestve manifestum illud sic effundendi periculum. sive id fiat voluntariè, sive quia eo modo vir concumbit quo non potest semen uxor recipere, receptumve retinere, semper est peccatum lethale, sicut docent Toletus, Navarrus (m), & alii communiter.

2. Quando ordinarium ac debitum situm non patitur corporis dispositio, nullum est respectu mulieris peccatum; modo in vase debito perficiatur copula, nec ex utraque parte pollutionis adsit periculum. *In secundo modo*, inquit Sanctus Thomas (n), *id est* eùm debitus modus à naturâ institutus non servatur quantùm ad situm, *non est semper peccatum mortale, ut quidam dicunt; Sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ, quandoque etiam sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium situm non patitur; aliàs tantò est gravius, quantò magis à naturali modo recedit.* Hæc Angelicus Doctor, cui consentiunt Albertus Magnus, Dominicus Sotus, Cajetanus, Sylvius, & alii quàmplurimi (o).

At, ut hujus quæstionis solutio clariùs innotescat, hic videntur jadtexenda, quæ super hàc à Sancto

(m) Toletus infir. Sacerd. l. 5. c. 13. Navarr. Man. c. 36. n. 42.
(n) S. Th. in 4. dist. 31. q. 2. art. 3. in exposit. textûs.
(o) Albertus Magnus in 4. dist. 32. Navar. & Tolet. locis cit. Fr. Sylvius in Sup. S. Th. q. 49 art. 6. Conclus. 8.

Antonino Florentino Archipræsule traduntur. Sic autem loquitur (a): *Tertius casus quo copula inter conjuges est peccatum mortale, & quantùm admodùm, cum scilicèt modus est contra naturam: sed dicit Thomas in 4. quod usus conjugii contra naturam potest dici dupliciter; uno modo, cum prætermittitur debitum vas..... Secundus modus contra naturam est, quando servato debito vase prætermittitur modus à naturâ institutus quantùm ad situm. Modus autem à naturâ institutus, quantùm ad situm, est ut mulier jaceat in dorso, & vir supergrediatur super ventrem ejus; & hoc modò aptior sit conceptio: quando ergo receditur ab illo modo situali, dicunt aliqui quod si servetur modus contrarius, ut quod vir nubit in feminam; id est mulier supergreditur virum, quod peccat mortaliter, ut Petrus Paludanus, Henricus & alii: assignant pro ratione, quia talis modus non convenit seminis infusioni, quoad virum, nec seminis receptioni, quoad mulierem, & sic videtur impediri generatio intenta à naturâ. Si autem alio modo indebito, servato tamen debito vase utatur, distinguit Petrus Paludanus, quia aut hoc facit præcisè causâ voluptatis, sine aliquâ causâ voluptatis, sine aliquâ causâ necessitatis, vel rationabili, & tunc dicit simpliciter etiam esse mortale, quia non est uxor ejus, nisi quoad actus naturales: aliter agendo abutitur Sacramento conjugii..... aut hoc fit ex causâ rationabili, putà propter periculum suffocationis partûs, propter quod timet modo debito ad uxorem accedere, sed ex aliâ parte accedit quàm debitâ, servato tamen vasculo muliebri, nec scienter semen ad extra effundat, non erit mortale. Idem si hoc faciat ex aliâ infirmitate. Guillelmus etiam in Glossâ Raymundi, dicit, quòd cum hoc fit propter periculum suffocationis, vel ægritudinem, vel aliam indispositionem corporis, potest esse sine peccato: quantò autem magis receditur modi, tantò graviùs peccatur. Sed Albertus Magnus in 4. dicit quod nihil eorum quæ facit vir cum uxore in actu conjugali, servato debito vase, est de se peccatum mortale, sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ, quando ei non sufficit modus determinatus à naturâ, sed alium invenit causâ se delectandi, cùm non subest causa infirmitatis, vel alia rationabilis.*

(a) S. Anton. 3. part. Sum. Theolog. tit. 1. c. 20. § 3.

Porrò ex his idem Sanctus Antoninus hancce conclusionem elicit. *Durè ergo in tali casu reprehendendi sunt conjuges, & quod abstineant, cùm non subest causa, inducendæ sunt ad hoc uxores, quod viris à quibus communiter ista procedunt, non consentiant in hujusmodi: si tamen timore verberum, vel incontinentiæ virorum eis assentiant, non possunt ex hoc argui de mortali; ex quo secundùm Albertum de se illud mortale non est: nam de intentione viri exigentis qualitercumque non habet ipsa judicare, ut per hoc possit ei debitum denegare; nec de facili est præcipitanda sententia de tali modo; quod sit mortale in se.* Atque de his satis superque sit dictum.

CASUS XL.

Nestor ita est senio confectus, ut præ naturæ debilitate non possit ampliùs copulam perficere. Teneturne ipsius uxor debitum ei obnixè petenti persolvere?

Respons.

Si non ita impotens sit Nestor, quin aliquando putà semel in uno aut altero mense copulam perficere valeat, certum videtur illius uxorem ad debitum ei persolvendum etiam sub peccato mortali teneri: at è contra, si tantâ laboret impotentiâ, ut copulam sæpiùs tentatam perficere, ac semen intra vas muliebre nullatenùs emittere valeat, tenetur uxor debitum ei prorsùs denegare: Hac siquidem de causâ: *Qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda Matrimonia reputantur*, ut loquitur Alexander III. ad Ambianensem Episcopum rescribens (b).

(b) Alex. III. in cap. *Quod sedem.* 2. de frigidis & maleficiatis. l. 4. tit. 15.

CASUS XLI.

Austreberta, Leuffridi uxor, teneturne viro suo leproso carnale debitum reddere, etiam cum manifesto morbum ejus contrahendi periculo?

Respons.

Licèt cum viro suo leproso ob nimium morbi illius contrahendi discrimen mulier habitare non teneatur, debitum tamen conjugale ei reddere debet ex Sancto Thoma, quia tam præsens imminet ex coïtu, inquit, periculum, quàm ex cohabitatione. (c) *Uxor etiam viro leproso tenetur reddere debitum*, inquit; *non tamen tenetur ei cohabitare, quia non ita citò inficitur ex coïtu, sicut ex frequenti cohabitatione*: Et quia objici potest, non nisi difficilè viro leproso sanos posse esse filios, addit Sanctus Thomas: *Et quamvis proles gigneretur infirma, tamen melius est ei sic esse, quàm penitus non esse.* Ob eandem rationem vir leprosus tutâ conscientiâ à muliere ita discedere nequit, ut ei debitum petenti reddere nequeat, sed prope eam manere tenetur. *Licet possit ob lepram discedere à cohabitatione, non tamen à thoro, quin aliquando teneatur reddere debitum, prope eam manendo*, inquit alibi (d) idem Sanctus, cui consentit Sanctus Bonaventura (e).

(c) S. Thom. in 4. dist. 32. q. un. art. 1. ad 4. & dist. 36. art. 1. ad 6.

Doctoris Angelici doctrinam confirmat ista Alexandri III. decisio (f): *Quod si virum, sive uxorem leprosum fieri contigerit*, inquit hic Summus Pontifex, *& infirmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur est solvendum, præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.*

(d) Idem in 1. ad Cor. 7. lect. 1.

(e) S. Bonavent. in 4. dist. 31. art. 1. q. 2.

(f) Alex. III. in cap. *Quoniam.* 2. de conjugio leprosorum. L. 4. tit. 8.

Fatendum tamen Alexandri III. Sancti Thomæ & S. Bonaventuræ sententiam de eo tantùm casu intelligendam esse, in quo, ex judicio periti Medici, sano conjugi non imminet præsens contagionis periculum; nisi enim debitum persolvere queat, quin morbum contrahat, certum est, quòd ad id non tenetur; ut consentiunt celeberrimi Theologi & Canonistæ, & inter alios Sanctus Antoninus, qui Sancti Thomæ sententiam cum eà tantùm exceptione admittit, ut constat ex his ejus verbis (g): *Si verò mulier non esset notabiliter infecta, quod immineat periculum, tenetur* (vir) *reddere, multò magis mulier viro leproso, cum non tantum immineat ei periculum..... lepra enim superveniens.... nec excusat à redditione debiti, nisi ut dictum est, periculum immineat.* Paludanus, Durandus, Sotus, Cajetanus & Navarrus (h) eandem admittunt exceptionem. *Durissimum apparet onus*, inquit Sotus, *cum tanto periculo obligare conjugem debitum leproso persolvere.*

(g) S. Antonin. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 10

(h) Petrus Paludanus in 4. dist. 32. q. 1. n. 5. Durandus ibid. dist. 35. q. 1. art. 2. Domin. Soto ibid. dist. 32. q. 1. art. 1. Cajet. v. *Matrimonium.* cap. 2. Navar. Man. c. 16. n. 25.

Consentanea est etiam hæc exceptio principio, quod alibi constituit Sanctus Thomas (i) dicens, virum non teneri ad debitum mulieri reddendum, nisi *salvâ tamen priùs personæ incolumitate.* Quod de muliere pariter verum est; cùm utriusque conjugis par sit in eam rem conditio.

(i) S. Thom. in 4. cit. dist. 32. art. 1. in corp.

Sylvius qui rem eandem docet, tres tamen casus excipit (k): Primus est; *Quando petenti* (etiam leproso) *est grave periculum incontinentiæ: ad eam enim vitandam alter debet aliquanti corporalis morbi periculum negligere.* Secundus; *quando Regni, vel Provinciæ publica utilitas exposcit, ut Princeps relinquat prolem successorem, tenetur ad uxorem accedere, etiam cum manifesto vitæ periculo. Tenetur, inquam, non ex justitiâ quæ sit inter virum &*

(k) Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 64. art. 1.

& uxorem, sed ex justitiâ quâ obligatus est bono publico. Tertius denique est cùm sanus novit leprosæ se nubere; tùm enim jus ei confert in suum corpus quoad usum Matrimonii, nec vitandæ contagionis causâ ei jam inobedire potest. *Non potest propter periculum contagionis illi negare debitum, quia voluntariè se conjecit in eam necessitatem, per hoc quod sciens & volens dedit potestatem sui corporis leproso*, addit idem Sylvius; quocum sentit Paludanus, asserens (*a*), tùm urgere obligationem, licèt ex concubitu nasceretur proles leprosa, *quia*, inquit, *melius est sibi sic esse, quàm non esse.*

(*a*) Petrus Palud. loco cit. n. 2.

Ex his itaque regulis mores suos Austreberta debet componere ad reddendum aut denegandum viro suo debitum. Quibus etiam cum Sancto Antonino addimus: 1. Quòd in casu lepræ, magis ad debitum reddendum viro leproso mulier tenetur, quàm vir sanus mulieri leprosæ, quia evidentius instat contagionis periculum viro sano à muliere leprosâ, quàm vicissim. 2. Quòd distinguendæ sunt leprarum variæ species, quarum periculosissima est, quæ dicitur, Leonina, ob majorem infectionem. 3. Quòd, ut nihil contra propriam conscientiam fiat, consulendi sunt periti Medici de qualitate lepræ & contagionis periculo pro eo, qui sanus est; standumque eorum judicio.

CASUS XLII.

Postulat Justina, Acarii mulier, utrùm viro suo, qui ex sententiâ Officialis Diœcesani nominatim denuntiatus est excommunicatus, conjugale debitum sub peccato reddere teneatur?

Respons.

Justina pro certo tenetur sub mortali reatu viro suo Acario, licèt nominatim excommunicato, debitum conjugale reddere. Ita difficultatem hanc in Romano Concilio an. 1078. solvit Gregorius VII (*b*): *Quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causâ excommunicationis perire, quotidiè cernimus*, inquit hic Summus Pontifex, *partim ignorantia, partim nimiâ simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate devicti misericordiâ, anathematis sententiam ad tempus, prout possimus, opportunè temperamus: Apostolicâ itaque autoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos servientes, &c.* Quod explicans Innocentius III. in unâ Decretali ad Doctores juris Canonici in Universitate Bononiensi (*c*), declarat, eosdem, qui homini nondùm excommunicato famulari solebant, ex latâ ejus excommunicatione ab eodem ministerio non esse immunes. En verba Summi Pontificis: *Cùm quædam personæ, in præmisso Capitulo, (quoniam) denotatæ, illis in quos lata fuerit excommunicationis sententia ante prolationem ipsius, obsequio tenerentur familiariter adhærêre, neque post modum ad contrarium teneantur, cùm adhuc debitum duret, benefitio Canonis id agente, à priore non sunt obnoxietate solutæ, sed ad familiare tenetur obsequium, & ita per consequens ad Communionem tenentur, sine quâ illud nequeunt exhibere.* At mulier inter eos omnes, ex quibus constat cujuspiam familia, quocumque alio magis tenetur ad obtemperandum viro suo, & illi proindè communicandum eodem planè modo, atque ante ejus excommunicationem; quocirca, ut ait Glossa (*d*), cogi potest ad communem cum eo thorum & habitationem. *Sed nunquid vir excommunicatus potest petere debitum ab uxore..? si petat vir mulierem in judicio, & ipsa objicit ei excommunicationem? Judex tenetur ex suo officio restituere ei mulierem; cùm in hoc casu possit ei communicare. Unde credo, quod tenetur ei debitum reddere.* Ita Author Glossæ.

(*b*) Greg. VII. can. *Quoniam*, 103. 11. q. 3.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Inter alia*. 31. de sent. excom. &c. Item in cap. *Quod in dubiis*. 30. eod. tit. l. 5. tit. 39.

(*d*) Glossa in cit. can. *Quoniam*, v. *Uxores*.

Certum est tamen, eum conjugem, qui innoxius est, alterius excommunicati participem fieri non posse in crimine ob quod excommunicatus est, nisi in eandem incurrat cum eo excommunicationem, ut declarat idem Innocentius III. paulò post verba superiùs relata.

CASUS XLIII.

Aredius Sodomiæ, vel bestialitatis crimine sese turpiter commaculavit. Quæritur, num illius uxor carnale debitum possit ei in perpetuum denegare?

Respons.

Uxorem viri tam abominandi debitum ipsi, quantumvis instanti, denegare omninò posse certum est. Qui enim ob execranda illa scelerum portenta igni vivus tradendus est, quo pacto fidelis conjugis consortio dignus videri posset? Et verò qui cum carne bestiæ carnem suam divisit, indignus prorsùs est, qui imposterùm unquam cum conjuge fiat una caro: præter eà si Sodomiticum scelus incestum cum ipsa matre commissum horrore & enormitate superet, ut docet Sanctus Augustinus (*e*), quid mirum, quod perpetua quoad torum separatione puniatur?

Favet apertè idem Sanctus Augustinus (*f*) à Gratiano in Canone relatus, cujus quidem hæc verba sunt: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias, non tantùm quæ in stupris cum alienis viris, aut feminis committuntur, sed omninò quaslibet quæ animam corpore malè utentem à Lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè turpiterque corrumpunt, possit sine crimine, & vir uxorem dimittere, & uxor virum, quia exceptam facit Dominus causam fornicationis, quam fornicationem..... generalem & universalem intelligere cogimur.* Idem rursum alibi tradit (*g*) his verbis: *Profectò, & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi.* Idem etiam innuit Sanctus Hieronymus à Gratiano pariter citatus (*h*), ac expressè docent Paludanus, Tostatus Episcopus Abulensis, ac Panormitanus (*i*).

Observandum tamen est quod si quis cum propria uxore consentiente contra naturam concumberet; neuter eorum posset eam ob causam se ab altero quoad torum, separare, cùm ejusdem sceleris conscius uterque supponatur, nec propterea in hoc casu possit alter alteri pœnam, quam ipse meruit, irrogare.

(*e*) S. Aug. in can. *Adulterii*. 11. 32. q. 7.

(*f*) Idem. in can. *Idololatria*. 5. 28. q. 1.

(*g*) Idem. q. 71. in Exod. in can. *Meretrices*. 11. 32. q. 2.

(*h*) S. Hieronymus in can. *Omnes*. 7. 32. cit. q. 7.

(*i*) Petr. Palud. in 4. dist. 35. q. 1. Tostat. in cap. 19. Matth. q. 66. & 70. Panormit. in cap. *Maritus*. de adulteriis & stupro.

CASUS XLIV.

Delphina, puella Catholica, Samueli Calvinistæ nupta eâ conditione ex contractu expressâ, ut futuram ex Matrimonio suo prolem Baptismi aquis intingere & in Ecclesiâ Catholicâ educare liberè posset; cùm Samuël primogenitum suum à Ministro Calvinista baptisari curaverit, ejusdemque sectæ nutrici in hæresi instituendum tradiderit; postulat, inquam, Delphina, utrùm imposterùm tutâ conscientiâ debitum conjugale Samueli denegare non possit, ne alios pariat infantes quos hæreticos fore, ac proindè damnatos prævidet?

Respons.

Theologus modernus scientiæ laude præcipuus (*k*), cui par olim proposita est difficultas, respondet, quòd, si mulier illa ex moribus sui conjugis modoque erga se agendi certò conjicere possit, eum in Calvinianorum templo nasci turos posteà infantes baptisari & hæresis erroribus imbui curaturum; tùm absque peccati reatu, debitum ei conjugale recusare poterit. Ratio est, quia, ut ait Sanctus Augustinus (*l*); *voluntas in connubiis fidelium non eo fine determinatur, ut transituri filii nascantur in sæculo isto, sed ut permansuri renascantur in Christo.*

(*k*) De Ste. Beuve, tom. 2. cas. CXI.

(*l*) S. Aug. l. 1. de nuptiis. c. 8. seu n. 9.

Ex

Ex eo tamen solo exemplo Delphina in suæ repulsæ proposito permanêre nequit; quocircà, priusquàm ad illud extremum perveniat, apud conjugem suum vehementer debet conqueri, quòd in Matrimonio datis promissis non steterit, sine quibus non nupsisset: Is verò si confirmet, se deinceps promissam facturum esse libertatem, tùm ei debitum, ut ante, debet reddere; at si ille promissam fidem deneget, aut renovatam iterùm frangat, alterùm recèns natum baptismati hæreticorum erroribusque subjiciendo; Delphina eo in casu debitum illi conjugale jure denegare potest ob allatam in expositione casûs rationem.

CASUS XLV.

Sempronius, ductæ in facie Ecclesiæ Berthæ in Matrimonium, aliquantò post declaravit, etiam cum jurejurando, se nunquam sincerè & ex animo Matrimonio suo consensisse, vel inter se invicem reperiri impedimentum dirimens, ex carnali ortum copulà cum ipsius sorore priùs habità, quàm ei nuberet. Poteftne Bertha deinceps illi debitum reddere, aut ab eo exigere absque peccato mortali?

Respons.

Bertha, regulariter loquendo, conjugem suum tanquam mendacem ac perjurum habêre debet, quia dictis ejus in facie Ecclesiæ potiori jure fidem adhibêre potest, quàm iisdem post ratum & consummatum Matrimonium; ex quo sequitur, ipsam jure ab eo debitum conjugale exigere posse.

Confirmari apprimè potest hæc decisio ex dictis Innocentii III. de re fermè simili in unà ipsius Decretali ad Episcopum Tiburtinum scriptà (*a*). *Ejusdem mulieris postmodùm juramento in contrarium præstito non est standum*, inquit hic Papa; *cùm nimis indignum sit, juxta legitimas sanctiones, ut quod suâ quisque voce dilucidè protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare.*

(*a*) Innoc. III. in cap. *Per tuas.* 10. de probat. Lib. 2. tit. 19

Si tamen Sempronii verbis fidem Bertha, etiam absque sufficienti ratione adhiberet, aut aliundè dictorum ejus veritatem gravibus de causis sibi persuaderet, tùm absque reatu mortalis peccati debitùm conjugii petere, aut etiam reddere non posset, quia tùm contra propriam conscientiam peccaret, ex hac Innocentii III. regulà (*b*): *Quoniam omne quod non est ex fide peccatum est, & quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.*

(*b*) Idem in cap. *Litteras.* 13. de restitut. spoliatorum. Lib. 2. tit. 13.

Quod ad Sempronium pertinet, seipsum ex tali declaratione jure debitum exigendi privat: quare ad illud reddendum Bertha non tenetur, donec consensum suum, quem nubendo non dedisse supponit, *maritali animo* renovarit.

Cæterùm quoad impedimentum dirimens, quod inter se intercedere asserit conjux ille; mulier huic quoque fidem adhibêre non tenêtur, donec probaverit, etiam pendente lite, uti declarat Clemens III. in una Decretali de hoc latà (*c*): *Quæris*, inquit hic Papa, *quando Matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commmercium suspendendum? ..... ad quod breviter respondemus, quòd conjugum alteruter accusatus ante probatam accusationem jure quod habet in altero, privari non possit.*

(*c*) Clemens III. in cap. *Laudabilem.* ut lite pendente nihil innovetur. Lib. 2. tit 16.

Quod ita intelligi debet, cùm nimirùm is, cui lis illata est dubio gravi non nititur, & leve quod habebat, dubium deposuit.

CASUS XLVI.

Malthidis de viri sui obitu in exercitu proborum testimonio convicta, Religionem ingressa est, peractoque Noviciatu annuo, solemniter eam professa est. Post aliquot annos redux ille maritus uxorem suam requisivit. Nonne tenetur Malthidis ad virum redire, eique conjugale debitum reddere, non obstante solemni, quod emisit Religionis voto?

Respons.

Ad solutionem hujusce difficultatis, tanquam certum supponendum, emissam ab alterutro conjugum Religionis professionem, uno ex iis inscio nec liberè consentiente, penitùs invalidam esse, uti declarant Alexander II. in Canone, quem refert Gratianus (*d*), & Innocentius III. in Decretali ad Episcopum Pataviensem scriptà (*e*). Unde sequitur, Malthidem necessariò teneri ad redeundum cum suo viro, non quidem privatà authoritate suà, sed ipsius Episcopi, qui ad id eam tenetur cogere, ac proindè ad ei reddendum, ut antè Matrimonii debitum, nisi aliundè ob legitimam ei causam denegare possit, quale esset adulterii crimen à viro suo perpetratum.

(*d*) Alex. II. in Can. *Notificasti.* 2. 35. q. 1.
(*e*) Innoc. III. in cap. *Veniens.* 16. de convers. conjug.

Sed quia solemnis professio, quam emisit, licèt invalida, vim tamen obtinet simplicis voti continentiæ; uti docent Panormitanus, Sylvester, Dominicus Soto, Navarra (*f*) & alii, ipsa debitum à viro suo nec expressè nec interpretativè potest exigere; cùm ex eo ad continentiam observandam, quantùm est ex se, obligasse sese censeatur; ob eandemque rationem, mortuo viro suo superstes castitatem servare tenetur; licèt ad Religionem remigrare non obligetur.

(*f*) Panorm. in cap. *Quidam.* de convers. conjug. Sylvest. de Prierio. v. *Divortium.* q. 16. D. Sotus in 4. dist. 27. q. 1. art. 4. Navarr. L. 3. consiliorum tit. de convers. conjug.

Quæstionem hanc sic solvit Celestinus III. in una ex suis Decretalibus his verbis (*g*): *Utrùm mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum Religionis assumpsit, & eo reverso, de Monasterio educta fuit, post obitum viri sit ad regularem observantiam compellenda? Super quo respondemus, quod licèt votum ejus usquequaque non tenuerit, catenùs tamen fuit obligatorium, quatenùs se poterat obligare. Promisit enim intrando Monasterium, se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius;..... & ideò quantùm ad ipsam tenuit votum. Consultius itaque ducimus, & ei congruentius ad salutem, ut ad Monasterium redeat, ubi bonâ ductâ intentione professionem fecit, & habitum Religionis accepit. Si verò ad hoc induci non poterit, ipsam invitam credimus non cogendam.*

(*g*) Celest. III. in cap. *Placet.* 12. de convers. conjug.

CASUS XLVII.

Symphorosa, conjugem suum in exercitu mortuum existimans, secundò bonâ fide Paulo nupsit, & Matrimonium consummavit. Num semper ei debitum reddere potest, cùm certò didiscit, priorem suum virum adhuc esse superstitem; præsertim, si defectu probationum, ad id eam sub pœna excommunicationis *ipso facto* compelleret Judex Ecclesiasticus; aut si à Paulo absque gravi scandalo, aut etiam absque manifesto vitæ periculo discedere nequeat?

Respons.

Certum est, Symphorosam debitum conjugii Paulo jam reddere non posse, ubi primùm certò novit, priorem suum conjugem etiamnùm esse superstitem; & ab eà potiùs excommunicationis confusionem ac pœnam esse tolerandam. *Quid ergo, si Episcopus excommunicet?* inquit Glossa (*h*), *patienter ferat, nec curet, cùm non ligetur apud Deum.*

(*h*) Gloss. in Can. *Si quis.* 73. 1. q. 1.

Similem difficultatem manifestè solvit ista Innocentii III. Decretalis (*i*): *Cùm mulier*, inquit hic Papa, *quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos Lex divina (Levitici C. 18.) prohibuit, non possit hujusmodi viro sine peccato mortali carnaliter commisceri, quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est; & quicquid fit contra conscientiam ædificat ad gehennam: frustrà in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cum illa* contra

(*i*) Innoc. III. in cap. *Litteras.* 13. de rest. spol.

contra Deum non debeat in hoc judici obedire, sed potiùs excommunicationem humiliter sustinêre. Idem declarat hic Papa in alia Decretali (*a*). Reipsa, conscientiæ dictamini potiùs quàm sententiæ Judicis quis magis obedire tenetur. Atqui Symphorosæ dictat conscientia, se mortaliter esse peccaturum, Paulo debitum reddendo, cùm certa sit, eum non esse sibi verum maritum, neque seipsam coram Deo latâ contra se excommunicatione non ligatum iri, quandoquidem sit irrita & invalida excommunicatio, quæ peccato mortali non nititur, ut ait Meldense Concilium (*b*), nec proindè veræ censuræ effectum producere valeat, ut constat ex multis Canonibus selectis è scriptis Sancti Hieronymi, Gelasii I. & Sancti Augustini, quos ad marginem indicamus (*c*).

(*a*) Idem in cap. *Inquisitioni.* 44. de sent. excom.

(*b*) Conc. Meldens. in can. *Nemo.* 41. 11. q. 3.

(*c*) Hieron. in can. *Quomodo.* 44. 11. q. 3. Gelasius I. in can. *Cui est.* 46. ead. c. & q. S. Aug. in can. *Capisti.* 48. & in can. *Quia obest.* 50. & in can. *Esse.* 53. ibid.

Decisionem hanc, Magistro Sententiarum (*d*) oppositam astruunt Sanctus Thomas (*e*), Cardinalis Hostiensis, ac celeberrimi Theologi & Canonistæ: unde omninò conformis est doctrinæ Sancti Leonis, ad Nicetam Aquileïensem Episcopum scribentis (*f*), & Constitutioni Lucii III. scribentis ad Christianos in Saracenorum captivitate detentos (*g*): hinc, dùm Author Glossæ in Decretalem ab Innocentio IV. in Concilio generali Lugdunensi an. 1245. (*h*) latam, asserit, majus esse meritum obediendo sententiæ injustæ; id de præsenti casu nequit intelligi, sed de eo solùm, in quo Judici præstari potest obedientia salvâ tamen debitâ Deo obedientiâ.

(*d*) Mag. Sent. lib. 4. dist. 38. in fin.

(*e*) S. Th. in 4. dist. 27. q. 1. art. 2. quæstiunc. 4. ad 3.

(*f*) S. Leo Epist. 77. c. 1. & 2. in can. *Cùm per bellicam.* 1. 34. q. 1.

(*g*) Lucius III. in cap. *Dominus.* 2. de secund. nup. lib. 4. tit. fin.

(*h*) Innoc. IV. in cap. *Cùm medicinalis.* 1. de sent. excom. in 6. & ibi Gloss. v. *Non contemnat.*

Quod pertinet ad scandalum ex tali separatione nasciturum, aut amittendæ vitæ periculum; cum venerabili Bedâ dicendum, quòd utiliùs scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur (*i*): Cæterùm asserit Sanctus Thomas (*k*), quòd in talibus circumstantiis eò loci secedere debet mulier, ubi vel non oriri, vel desinere possit scandalum, & quòd intereà à supposito secundo marito discedat; quod sub speciosâ quadam ratione, quam suggerat prudentia, efficere potest.

(*i*) Beda in 3. reg. de reg. jur. in antiquis.

(*k*) S. Th. loco cit.

CASUS XLVIII.

ANTONIA, postquam Gilberto nupsit, à viro probo & fide digno addiscit, in Matrimonio suo intervenire impedimentum dirimens. Nunquid posteà Gilberto, qui est in bonâ fide, reddere debitum potest?

RESPONS.

Existimamus, Antoniam non tenêri, unius tantùm hominis, quantùmcumque fide digni, stare testimonio; nisi eam de veritate dictorum suorum certis & evidentibus argumentis convincat. Ratio est, quia, licèt unius sufficiat testimonium, ut impellamur, ad credendum illius dictis, non est tamen sufficiens, ut cogamur omninò ei fidem adhibêre; cum ex Evangelio, *In ore duorum*, tantùm, *aut trium testium stet omne verbum* (*l*).

(*l*) Matth. 18. 16.

Nititur hæc decisio authoritate Innocentii III. in unâ suâ Decretali (*m*), in quâ declarat, Judici soli attestanti, cujuscumque ille sit ponderis, fidem non esse adhibendam, ita ut ei duorum vel trium testium non prævaleat testimonium. *Districtiùs inhibemus*, inquit hic Papa, ad Consules populumque Beneventi scribens, *ne unius Judicis, quantæcumque fuerit authoritatis, verbo credatur in causis, sive super testamentis, sive quibuslibet aliis contractibus quæstio agitetur; nec scriptum eorum (nisi testium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, quin ei possint & debeant duorum vel trium testium bonorum testimonia prævalere.*

(*m*) Innoc. III. in can. *Cùm à nobis.* 28. de testibus & attest. lib. 2. tit. 20.

Diximus: *nisi eam de veritate dictorum suorum convincat*: quia certum est, quòd si ex illo solo testimonio convicta esset Angela, inter se & Gilbertum intercedere impedimentum dirimens; eum ad usum Matrimonii admittere non posset absque mortali; cùm in propriam conscientiam peccaret; nec minùs certò constet esse peccatum mortale, non solùm in ea re facienda, quæ cognoscitur, sed etiam de quâ dubitatur, esse peccatum mortale (*n*).

(*n*) Navarr. Manual. c. 16. n. 40. Baillius de triplici examine.

CASUS XLIX.

ANGELA de validitate Matrimonii sui dubitat, ex eo quòd priorem suum conjugem, quem mortuum putabat, superstitem esse suspicetur? Potestne in eo casu debitum exigere, aut saltem reddere posteriori suo marito, qui est in bonâ fide.

RESPONS.

Difficultatem hanc solvit Innocentius III. in una ex suis Decretalibus dicens (*o*): *Distinguimus*, inquit Summus ille Pontifex; *utrùm habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi & temerariâ, an probabili & discretâ, & quidem ad sui Pastoris consilium (conscientiâ levis & temerariæ credulitatis explosâ) licitè potest non solùm reddere, sed exigere debitum conjugale: verùm cùm conscientia pulsat animum ex credulitate probabili & discretâ, quamvis non evidenti & manifestâ, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet. ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.* Idem jam ante docuerat Lucius III. (*p*) in suâ ad Christianos in captivitate infidelium detentos Epistolâ, ac proindè hujus decisionem tantùm paulò dilucidiùs explicuit Innocentius III.

(*o*) Innoc. III. in cap. *Inquisitioni.* 44. de sent. excom.

(*p*) Lucius III. in cap. *Dominus.* 2. de secund. nupt.

Ita quoque de eâ difficultate sentit Sanctus Thomas dicens (*q*): *Aut habet certam scientiam de impedimento Matrimonii, aut opinionem, aut neutrum. Si primo modo, nec exigere, nec reddere debitum debet: Si secundo, debet reddere, sed non exigere: Si tertio, potest & reddere & exigere.* Idem jam præmiserat Sanctus Doctor his verbis (*r*): *Si autem posteà oriatur dubitatio aliqua de vitâ prioris viri ex aliquâ causâ quæ etiam certitudinem facere possit, non debet nec reddere, nec exigere debitum: si autem causa illa facit probabilem dubitationem, debet reddere, sed non exigere. Si autem sit levis suspicio potest, utrumque licitè facere, quia debet illam causam potiùs abjicere, quam secundùm hoc conscientiam formare.*

(*q*) S. Th. in 4. dist. 41. art. 5. quæstiunc. 1. ad 3.

(*r*) Idem ibid. dist. 38. in fin. in exposit. litteræ.

Non dissimili ratione loquitur Sanctus Bonaventura (*s*): *Si mulier incipiat post contractum Matrimonium dubitare de morte viri* inquit hic Sanctus Cardinalis, *aut est dubitatio levis, & hæc secundùm consilium Prælati poterit à corde removeri, & poterit debitum exigere & reddere. Si verò probabiliter dubitat, debitum debet reddere, sed non exigere. Si verò certificatur de vitâ primi viri, nec petere debet, nec reddere, sed statim secundùm virum deserere.*

(*s*) S. Bonav. in 4. dist. 38. in ex. lit.

Hinc sequitur, quòd si Angela probabili & non levi dubio pulsetur, quale parere posset monitum à Parocho aut Confessario suo, aut ab homine pio datum; tùm debitum conjugale nequit exigere, donec sibi manifestetur veritas; quamvis illud viro suo, qui est in bona fide, reddere possit; si persuasum habeat, quod esse necesse est, se non reddendo peccare: sed si eodem vir ejus dubio ageretur, neuter tùm aut exigere aut reddere posset, donec de rei veritate constaret.

Cæterùm cùm à duobus illis Summis Pontificibus, quos sequuntur Sanctus Thomas & Sanctus Bonaventura, asseritur eum, qui in dubio justo & probabili versatur, debitum reddere posse, nec tamen exigere; inde declarant, in his casibus tutiorem opinionem esse eligendam: nam si debitum petendo, fornicationis periculo se committit, injustitiæ quoque discrimini se committeret, si debitum denegaret, compartem jure suo privando, dubitans, nùm id justè posset:

ſet: at majus eſt peccatum injuſtitiæ, quàm fornicationis; debitum ergo perſolvere tenetur, ut ex duobus malis, ad quæ ſimul impellitur majus devitet, juxta iſtam octavi Concilii Toletani an. 653. regulam (a): *Duo mala, licèt ſint omninò cautiſſime præcavenda; tamen ſi periculi neceſſitas ex his unum perpetrare compulerit, id debemus reſolvere, quod minori nexu noſcitur obligare.* Quæ regula à Patribus hujuſce Concilii ex his Sancti Gregorii Magni verbis deprompta eſt (b): *Eſt tamen quod ad deſtruendas Behemoth verſutias ſubtiliter fiat. ut dùm mens inter minora & maxima peccata conſtringitur, ſi omninò nullus ſine peccato evadendi aditus patet, minora ſemper eligantur.* Quod idem dicit venerabilis Beda (c).

(a) Conc. Tolet. 8. in can. *Duo mala*, 1. diſt. 13.

(b) Greg. in can. *Nervi*. 2. §. 4. ead. diſt.

(c) Beda in can. *Non ſolùm*. 7. 22. q. 4.

CASUS L.

Flaminia, quæ nullatenùs de validitate Matrimonii ſui dubitat, poteſtne Radulpho viro ſuo de eâ dubitanti, quique dubium ſuum deponere nequit, debitum reddere? Poteſtne etiam ſine mortali illud exigere?

Respons.

Si Flaminia certò noverit, Radulphum in dubio ſuo perſeverare, nec illud deponere poſſe; certum eſt, quod abſque peccato illi debitum denegare poteſt: Ratio eſt, quia is, qui tali angitur dubio, non eſt poſſeſſor bonæ fidei, nec proindè ullum jus habet ad petendum debitum: Sed, cùm ipſa ſit bonæ fidei, in quâ aliquo non interturbatur dubio, poteſt abſque peccato illud reddere, & etiam exigere, ad quod ei reddendum tenêtur Radulphus; niſi ei perſuadeat, dubium ſuum eſſe probabile & legitimum. Ita ſentit Sylvius his verbis (d): *Alter non dubitans, conſcius tamen dubii ſui conjugis, poteſt ei negare debitum, ſaltem petenti ante præmiſſum debitum examen; quia ille non habet jus ad petendum: Poteſt etiam reddere, quia eſt in poſſeſſione pacificâ, nec tenetur credere dubitanti. Si autem etiam ipſe dubius ſit, vel juſtas habeat rationes cum altero dubitandi, neuter poteſt reddere vel petere, quia dubitans non eſt in poſſeſſione pacificâ, ideòque nec poſſeſſor bonæ fidei, niſi poſtquam adhibuerit ſufficientem diligentiam.*

(d) Fr. Sylvius in Sup. S. Th. q. 45. art. 4. quæſito 6.

CASUS LI.

Erasmus, qui proprium filium ſacris abluit Baptiſmi aquis, poteſt-ne Matrimonii debitum poſt hoc exigere; & pariter uxor ejus poteſt-ne, aut etiam ſub mortali tenetur ei reddere?

Respons.

Diſtinctione opus eſt: nam ſi in caſu neceſſitatis proprium ſuum filium baptizaverit Eraſmus; uxor ejus non idcircò poteſt ei debitum denegare, & etiam reddere ſub peccato tenetur. Cùm enim Eraſmi factum, non ſolùm ſit licitum, ſed etiam neceſſarium & ex præcepto caritatis imperatum; nullam debet ejus rei ferre pœnam, nec parto ſibi proindè jure privari, ex hac Innocentii III. ad Præpoſitum Eccleſiæ Magdeburgenſis regulâ (e): *Cùm jure ſuo non debeat ſine culpâ privari.*

Deciſionem iſtam ſuppeditat antiquus Papa in Decreto Gratiani relatus (f), qui ſcribens an. 879. ad Anſelmum Lemovicenſem Epiſcopum de homine quodam, Stephani nomine, qui filium ſuum in extremâ neceſſitate baptizaverat, & quem idcircò à muliere ſua *quoàd thorum* Epiſcopus ſeparaverat; ipſi declarat, quòd, cùm reus non ſit hic homo, ſed potiùs laude dignus, eò quod in tali caſu filium ſuum baptizaverit, ab uſu Matrimonii abſtinêre non eſt cogendus. En verba Summi Pontificis: *Dicimus omittendum eſſe & inculpabile judicandum quod neceſſitas intulit. Nam hoc baptizandi opus Laïcis fidelibus juxta canonicam authoritatem, ſi neceſſe fuerit facere, liberè conceditur. Unde ſi ſupradictus genitor filium ſuum corpore morientem aſpiciens, ne animam perpetuâ morte pereuntem dimitteret, ſacri unda Baptiſmatis lavavit, ut eum de poteſtate authoris mortis & tenebrarum eriperet; & in regnum Chriſti jam regnaturum ſine dubitatione tranſmitteret, benefeciſſe laudatur; & idcircò ſuæ uxori, ſibi legitimè ſociatæ, impunè quandiu vixerit, judicamus manere conjunctum, nec ob hoc...., ſeparari debere.*

(e) Innoc. III. in cap. *Diſcretionem*. 6. de eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ vel ſponſæ. l. 4. tit. 13.

(f) Joan. VIII. in can. *Ad limina*. 7. 30. q. 1.

Hæc eſt etiam Doctoris Angelici, quam profitemur, Doctrina his verbis contenta (g): *Quantùm ad actum Matrimonii, eſt diſtinguendum, quia aut ſpiritualis cognatio inducitur cauſa neceſſitatis, ſicut cùm pater baptiſat puerum in articulo mortis; & tunc non impedit actum Matrimonii ex neutrâ parte*, &c. Stabilitæ hactenùs veritati congruunt Conſtitutiones Cameracenſes (h); uti Rituale Romanum juſſu Pauli V. editum.

(g) S. Th. in 4. diſt. 42. q. 1. art. 1. in corp. & quodlib. 6. art. 5. in corp.

(h) Conſtit. Camerac. tit. 2.

Idem dici poteſt, quando extra caſum urgentis neceſſitatis prolem ſuam baptizavit ex ignorantia facti aut juris inculpabili; quia ex tali ignorantia excuſatur à peccato, ac proindè à pœnâ huic annexâ.

Verùm ſi Eraſmus puerum ſuum ex malitiâ; & id ſibi illicitum cognoſcens baptizaverit; certum eſt, eum à jure petendi debiti excidiſſe, nec ad illud reddendum tenêri mulierem; niſi legitimam ab Epiſcopo obtinuerit diſpenſationem, quâ ad priſtinum jus reſtituatur; & ſi ipſa poſſit exigere, illudque reddere vir teneatur, ut etiam his verbis docet Sanctus Thomas, quæ prioribus ſubjiciuntur: *Aut ex induſtriâ extra caſum neceſſitatis; & tunc ille ex cujus actu inducitur* (ſpiritualis cognatio) *amittit jus petendi debitum, ſed tamen debet reddere, quia ex culpâ ejus non debet aliquod incommodum alius reportare.* Quæ omnia cum Decretali Alexandri III. ad Archiepiſcopum Salernitanum, in corpore juris relata, & ad marginem indicatâ (i), omninò conſentiunt.

(i) Alex. III. in cap. *Si vir*. 2. Cogn. Spirituali. l. 4. c. 11.

CASUS LII.

Euladius, infantem, quem modò pepererit uxor ſua moribundum, præſente obſtetrice, baptiſavit; nùm idcircò affinitatem contraxit, quâ jure debitum exigendi privetur?

Respons.

Id probabilius exiſtimamus, Euladium ſcilicet nullam in caſu propoſito contraxiſſe affinitatem, quâ jure petendi debitum privetur, idque ob quatuor rationes.

1. Quia feminæ præſente viro, uti Laïco in præſentia Clerici baptizare non licet ex divo Thomâ, qui ſic habet (k): *Quia tamen caput mulieris eſt vir, & caput viri eſt Chriſtus, ut dicitur 1. Cor. 11. non debet mulier baptizare, ſi adſit copia viri.*

(k) S. Th. 3. part. Sum. q. 67. art. 4. in corp.

2. Quia affinitas, quam contrahit cum muliere vir prolem ſuam baptizans, eſt pœna antiquo canone lata, cujus Author eſt Papa Deus-dedit, ſcribens ad Gordianum Epiſcopum Hiſpalenſem an. 614. (l) conformiter ad antiquiora Decreta ſummorum Pontificum Julii I. Innocentii & Celeſtini. At verò Pater, uti jam diximus in reſponſione ad præcedentem difficultatem, natum ſuum moribundum baptizans, nullâ dignus eſt pœnâ, cùm in hoc nullam admittat culpam, & è contrâ meritoriè agit. *Benefeciſſe laudatur*, ut ait Joannes VIII. (m); jure igitur ſuo non eſt privandus cùm jure ſuo non debeat ſine ſuâ culpâ privari, ut loquitur Innocentius III. (n).

(l) Deus dedit, in can. *Pervenit*. 1. 30. q. 1.

(m) Joan. VIII. in cit. can. *Ad limina*. 7. 30. q. 1.

(n) Innoc. III. in cap. ſuprà cit. *Diſcretionem*. 6. de eo qui cognovit conſ. uxor. ſuæ, &c.

3. Quia Joannes VIII. expreſſè declarat, prolem recèns natam à patre baptizari poſſe, ſi abſit Sacerdos: *Abſentiâ ſcilicet Sacerdotum, neceſſitate cogente,...... inculpabile judicandum, quod neceſſitas intulit.* Atqui in caſu propoſito ſubeſt neceſſitas,

necessitas, ut supponitur, & abest Sacerdos. Patri igitur filium suum, licèt præsente muliere, baptisanti favet ille Canon; cùm is nec mulieres, nec etiam quemlibet alium Laïcum excipiat; nam licèt adsit obstetrix, id semper verè dici potest, præsentem urgêre necessitatem, & abesse Sacerdotem.

4. Denique nititur hæc decisio istâ juris regulâ (*a*): *Odia restringi & favores convenit ampliari*; in iis potissimùm, quæ ad necessitatem Sacramenti pertinent.

(*a*) Reg. 15. de Reg. jur. in 6.

Fatemur tamen quosdam nobis adversari Authores, eorumque opinionem esse tutiorem in praxi, quamvis minùs probabilis nobis videatur. Nostram quoque sententiam amplectitur Author Colloq. Andeg. (*b*) qui eâ de re fusè agit.

(*b*) Colloq. Andeg. mensis Aug. 1703. tom. 3. pag. 146.

CASUS LIII.

Donatianus & Barbara uxor ejus, qui sibi invicem promisêre abstinentiam ab usu Matrimonii per quadragesimam & octavam Paschalis, possunt-ne unanimi consensu præfixum tempus antevertere?

RESPONS.

Cùm donationi ac Barbaræ obligatio reciproco suo consensu duntaxat nitatur, & ambo in eâdem voluntate non perseverant, dici potest, ab iis anteverti posse conventionis suæ determinatum tempus juxta istam juris regulam: *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur* (*c*).

(*c*) Reg. 1. de Reg. juris ant. l. 5. Decretal. tit. fin. & can. *Omnis* 4. 27. q. 21.

At si alteruter non consentiat, alter alterum cogere non potest ad reddendum sibi debitum, donec elapsum fuerit tempus determinatum: si tamen in petente incontinentiæ imminens prævidêret periculum, tunc ei debitum reddere teneretur. Ita Doctus Canonista, qui de obligatione, quam parit simplex continentiæ votum locutus, addit (*d*): *Si tantummodo pepigerunt ad certum usque tempus abstinêre, velut in usque ad Pascha, bene possunt ambo mutare sententiam argum. Cap. Præterea, de sponsalibus. Imò etiam si alterum illorum solum pœnituit pacti, & alter intelligit, eum quem pœnitet pepigisse, propensum esse ad incontinentiam, & facilè in eam lapsurum: tunc deberet ei debitum conjugale persolvere, secundùm Hugonem Cardinalem 1. ad Cor. 6. nam quamvis pactum præcesserit inter eos, non tamen voverunt; & ita sibi invicem possunt remittere pactum.*

(*d*) Navar. Man. c. 12. n. 59.

CASUS LIV.

Si Donatianus & Barbara pactum suum de servandâ continentia jure-jurando confirmassent ad certum tempus. Sufficeret-ne, ut sibi mutuò jusjurandum remitterent, quò Matrimonio absque culpâ uti possent?

RESPONS.

Certum est ex regulâ ad præcedentis casûs responsionem allatâ, non satis esse, ut Donatianus & Barbara mutuò sibi suum remitterent jus-jurandum ad licitum Matrimonii usum, ante lapsum præfixi temporis; non enim solùm ad se invicem mutuo consensu sint obstricti, sed etiam apud Deum, invocato ejus nomine, ipsoque in testem pacti sui vocato, necesse esset, ut talis eis à Deo condonaretur obligatio, hoc est, ut Ecclesiasticus Superior, qui Dei vicem gerit & penès quem est ipsius authoritas, eos ab obligatione juris-jurandi, ob aliquam justam, quam allegarent causam, solveret: quo nondum peracto neque exigere neque reddere debitum conjugale possent. Id quidem probant multæ Decretales, (*e*) quibus constat, promissa, solâ conventione firmata posse quidem omitti, non verò jure-jurando obsignata, nisi accedat Ecclesiæ dispensatio (*f*).

(*e*) Greg. III. in cap. *Ex administratione*, 1. de jure jurando. Alex. III. in cap. *Debitores* 6. & in cap. *Ad nostram*. 7. & Innoc. III. in cap. *Quemadmodum*. 25. §. illud eod. tit. l. 2. tit. 24.

(*f*) De Genet. Theol. mor. Tom. 4. Part. 2. tract. 9. c. 10. quæst. 21.

CASUS LV.

Peccat-ne mortaliter uxor, debitum carnale reddens viro, quem in actu ipso frequenti experientiâ novit se retracturum eum effusione seminis extra vas? Peccat-ne etiam mortaliter vir, ita se ante seminis emissionem retrahens?

RESPONS.

Si viro ita se interdum retrahenti nullâtenùs consentiat uxor, imò verò quantum possit obsistat, nullius eam obnoxiam esse peccati, certum videtur quod exemplo Her, & Onan, (*g*) filiorum Judæ, probari potest, quamvis enim punitio Onan terribilis fuerit, ejus tamen uxor Thamar à Deo ob nefandum viri scelus punita non fuit; ac certè quidem, quia ipsi se retrahenti non consentiebat: imò prolem ex benedictâ à Domino stirpe Abrahæ, Judæque Patriarchæ Soceri sui, vehementer exoptabat.

(*g*) Genes. 38. 9.

Porrò viri qui in ipso conjugali actu ita sese retrahunt, & prolis vitandæ causâ semen extra muliebre vas effundunt, turpissimo se crimine commaculant, ut docet S. Augustinus, (*h*) his verbis: *Illicitè namque & turpiter etiam cum legitima uxore concumbitur, ubi prolis conceptio devitatur, quod faciebat Onan filius Juda, & occidit illum propter hoc Deus.* Et alibi: (*i*) *Nam qui hoc faciunt*, (id est propagationi prolis obsistunt, sive voto malo, sive opere malo) *quamvis vocentur conjuges, non sunt, nec ullam nuptiarum retinent veritatem, sed honestum nomen velandæ turpitudinis obtendunt.*

(*h*) S. Aug. l. 2. de adult. conjugiis. c. 12.

(*i*) Idem. l. 1. de Nuptiis c. 15. Sen. n. 17.

CASUS LVI.

Celinia postquam debitum conjugale solvit, totum viri semen, aut aliquam ejus partem post concubitum expellit. Peccatne mortaliter?

RESPONS.

Peccat certè mortaliter Celinia, si ad evitandam prolis generationem, aut ob alium qualemcumque finem, receptum viri semen de industria rejiciat: secùs verò, si casu, vel infirmitate, quod sæpius accidit, illud expellat: quod enim de semine ad generationem sufficit matrix, ut plurimùm attrahit, ac expulso superfluo retinet. Ita sentiunt Carolus Bauccius, Neapolitanæ Ecclesiæ Pœnitentiarius, ac Ludovicus Baillius, Doctor Sorbonicus, & Ecclesiæ Parisiensis Propœnitentiarius. (*k*)

(*k*) Baucciùs de Miscellaneis practicis, quæsito 99. Baillius 3. part. triplicis examinis q. 6.

Vide { Adulterium. Divortium. Votum. }

DECANUS.

DECANUS secundùm generalem acceptionem is dicitur, qui in aliquo cœtu Ecclesiastico vel Laïco alios ordine antiquitatis præcedit.

Hic autem Decani nomine eum intelligimus, qui primam Capituli dignitatem obtinet: licèt quædam sint Capitula, in quibus Decanatus secunda tantùm est dignitas, quòd in iis sit præpositura, quæ primum tenet locum, ut in Capitulo Ecclesiæ Collegiatæ Sanctæ Mariæ-Magdalenæ Verodunensi, in quo præpositura prima est dignitas (*l*).

(*l*) Diarium fori tom. 5. l. 4. c. 23.

Solas

Solas Archidiaconi & Archipresbyteri dignitates jus antiquum agnoscit. Innocentius tamen II. qui ineunte sæculo duodecimo florebat, de Decanis & Præpositis mentionem facit in Canone, quem refert Gratianus (*a*). Usui tamen in Ecclesia constituto originem suam acceptam referunt illæ dignitates: cùm enim Præpositorum nimium excrevisset potentia, qui bona Capituli administrabant, quæque pro arbitrio suo dividebant; iis Decani fuère substituti, quorum potentia ad spirituale regimen fuit adstricta: quocirca Capitulorum Decani, quæ Episcopali jurisdictioni non subjacent, eo, tanquam Pastores, jure potiuntur, ut iis omnibus, qui sunt *de gremio Capituli*, Sacramenta possint administrare, eosque sepelire.

Decanus intra annum à die pacificæ possessionis Sacerdotio debet initiari ex Edicto an. 1606. (*b*) sub pœna invaliditatis provisionum suarum.

Ex eodem Edicto (*c*) Doctoris laureâ aut licentiatu Theologiæ, jurisve Canonici tempore provisionis suæ debet esse insignitus.

Decanus, si non sit Canonicus, Capitulo præesse non potest, cùm in eo agitur de Præbendarum œconomia, reique temporalis administratione; sed tantummodò, cùm agitur de moribus & Ecclesiasticâ disciplinâ, uti judicatum est ex Arresto Senatûs Parisiensis 15. Junii an. 1672. pro Decano Ecclesiæ Cathedralis Ambianensis (*d*).

Decanus Capituli correctioni subjicitur, ut ait Panormitanus (*e*) in suo Commentario in Decretalem, quam tulit Innocentius III. in quarto Concilio Oecumenico Lateranensi; sed priusquàm illum appellet, licentiam Episcopi debet postulare (*f*).

Inter Decanatus alii sunt purè electivi, quales sunt Decanatus Trecensis & Sancti Quintini in Picardia, uti declarârunt Arresta 18. Martii an. 1617. & 22. Novembris an 1622 (*g*).

Alii sunt electivi confirmandi, qui in Curia Romana resignari possunt *in favorem*: jure tamen electionis penès Capitulum remanente, si fortè vacet ex obitu Decanatûs resignati, quod à Senatu Parisiensi dijudicatum est 19. Decembris an. 1630 (*h*).

Decanatus & aliæ dignitates Ecclesiarum Cathedralium & Collegiatarum, fuère declarata immunia ab indultis & gratiis expectativis, qualiacumque sint, ne ipsis quidem Graduatis exceptis; uti statuunt Edicta an. 1596. (*i*) & an. 1606. Cùm tamen ultimum illud Edictum in sanctiori Consilio non fuerit confirmatum; contrarium fuit dijudicatum tam pro indultariis, quàm Graduatis, ut videre est ex Arresto, quod secutum est illud 4. Junii an. 1693. quo judicata lis est inter D. Bigot Decanum Bituricensem à Capitulo electum, & D. de Bermont, indultarium, cui adjudicatus est Decanatus, ut refert D. Brillon (*k*): at contrarium penitùs ab eâdem Curiâ 5. Julii an. 1672. (*l*) latum refert idem Author; triaque huic similia addit, ab eodem Parisiensi Senatu lata, unum an. 1625. alterum 23. Febr. an. 1638. pro N. Pepin, qui à Capitulo Suessionensi de Decanatu provisus est, & tertium pro munere Thesaurarii Ecclesiæ Rothomagensis, quod est merè collativum.

(*a*) Innoc. II. in can. *Innovamus*. 3. dist. 60.

(*b*) Art. 6.

(*c*) Art. 31.

(*d*) Diarium Palatii in quartò part. 1. pag. 127. & in fol. tom. 1. De la Guessiere. tom. 3. l. 6. c. 8. Item Arrest. 17. Janu. an. 1673.

(*e*) Panormit. in c. *Irrefragabili*. 13. de officio Ordinarii. l. 1. tit. 31.

(*f*) Definitiones can. p. 124.

(*g*) Bouchel Bibliot. can. tom. 1. pag. 584.

(*h*) Diarium fori l. 2. c. 84. & Bardet. tom. 1. l. 5. c. 135.

(*i*) Art. 2.

(*k*) D. Brillon. Diction. Arrestor. v. *Decanus*. n. 5. & definitio. can p. 265.

(*l*) Idem. v. *Dignitas* n. 15.

CASUS PRIMUS.

Uratislaus, Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Albani Decanus, à Rege de suo Decanatu provisus, ipsum adivit, functionesque Curiales huic annexas, non obtentâ priùs, imò ne petitâ quidem Episcopi Diœcesani approbatione seu visa, obivit. Nunquid ob solam Regis provisionem validè Confessiones audire, cæterasque potuit exercère functiones?

Respons.

Res est certa & inconcussa, animarum curam, ab Ecclesiâ solùm, hoc est, à Papa aut ab Episcopo Diœcesano posse conferri, ac proindè Uratislaum præcisè vi Provisionis Regiæ Curiales non posse obire functiones; sed tantùm vi provisionum ab Ecclesiasticâ potestate collatarum: quod duobus modis fieri potest: 1. Potestatem hanc vel voce, vel scripto ab Episcopo Diœcesano recipiendo. 2. Ex concessione Episcopi vel Papæ iis factâ, qui successivè de tali Decanatu essent provisi. Ad Uratislaum ergo pertinet inspicere, nùm in Archivis Capituli talem invenire possit concessionem, quâ deficiente ad Episcopum debet recurrere, ab eo curam animarum, sibi subditarum, potestatemque functiones Curiales obeundi accepturus: aliter iis nec validè nec licitè fungi potest. Ita olim insignis Doctor Sorbonicus (*l*).

(*m*) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 209.

CASUS II.

Gaspar, vir nobilis, Decanus, vel Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Galliæ, solus & exclusis aliis dignitatibus. omnium jurium, emolumentorum atque privilegiorum Canonici potitur, ut potè, qui jus habeat suffragii cum aliis in Capitulo, ad Beneficia nominet, quotidianas distributiones accipiat, decimas cum iis percipiat, duplicemque Canonici Præbendam, tùm quoad grossos, ut vocant fructus, tùm quoad distributiones referat, ita ut deductis omnibus impensis & oneribus ad 500. nummorum summam perveniat integer ipsius reditus.

Non ita pridem à Capitulo provisus Præbendam adivit, ut nobiliùs dignitatem suam novis ejus proventibus tueretur: quâ de re magnum ei scrupulum injecerunt ex Canonicis piissimi ac doctissimi, supponentes, unito jam dignitati suæ Canonicatu eum frui, cùm aliter ex jure ea, quibus nunc fruitur, percipere, ut Decanus, commoda non posset.

His autem retulit, non deesse exempla, quibus id sibi licitum esse poterat præsumere, cùm duo Prædecessores sui immediati, Decanatum vel per electionem, vel per resignationem tùm obtinuissent, cùm jam essent Canonici.

At verò dictis ejus reposuerunt Canonici, 1. ipsum ex pravo exemplo à culpa coram Deo non fieri immunem. 2. Tres Decanos duorum ultimorum antecessores nunquam fuisse Canonicos. 3. Capitulum ipsi Canonicatum conferens hanc exegisse promissionem, ut collatam sibi Præbendam abdicaret, si id necessarium consulti judicarent Doctores: ex quo prorsùs dubia fit ejus collatio. 4. A Capitulo minui duodecim Canonicorum requisitum numerum, hanc ei Præbendam conferendo; quod quidem eò magis est observandum, quòd jure suo utens Episcopus duos jam Canonicos ad regimen Diœcesis adhibeat, qui proindè continuò fermè absint: unde multùm minuitur cultus divinus, qui ex hoc cæteris præsentibus fit magis onerosus. 5. Denique 500. nummo-

rum redituum, deductis omnibus impensis sufficere ad tuendam Decanatûs sui dignitatem in ea præsertim regione, ubi vili pretio emitur annona.

Quæritur, utrùm rationibus illis cedere Gaspar debeat, & utrùm incertus, nùm Decanatui sit annexa Præbenda, in tali dubio collatum sibi à Capitulo canonicatum dimittere sub peccati reatu teneatur?

RESPONS.

Duobus inclytis Sorbonæ Doctoribus hæc olim difficultas proposita est, quorum alterius post mortem decisiones promulgatæ sunt (a): eorum amplectimur sententiam duas cum iis stabiliendo certas regulas.

(a) De Sainte Beuve, tomo 2. Cas. 167.

Prior hæc est: Provisus de dignitate, cui annexa est Præbenda, de alia canonicè provideri non potest Præbendâ in eâdem Ecclesia; cùm duo simul non unita Beneficia *sub eodem tecto*, possidêre non liceat, ut docet Guimierus in Pragmaticam Sanctionem his verbis (b): *De jure Communi non potest quis esse duplex in eadem Ecclesia, sicut in beneficiis uniformibus, ut habere duos Canonicatus, vel duas Prabendas.* Quod probat hic Canonista ex duabus Decretalibus Innocentii III. & ex Glossâ (c) & postea subdit: *Et vacat una per assecutionem alterius.* Clementinâ finali de Præbendis.. *nec valeret consuetudo in contrarium*, cap. 1. de consuetudine in 6. *nec posset Episcopus in hoc casu dispensare.* Idem docet Rebuffus (d): Etiamsi sub eodem tecto. *Hæc clausula necessaria est*, inquit, *qui dispensatus ad duo nequaquam censetur, ut illa habeat in eadem Ecclesia, nisi hoc dictum fuerit, etiam simplicia . . . . . & ideo per adoptionem secunda prabenda in eadem Ecclesia vacat prima.*

(b) Guimier in Pragm. tit. de Collationibus. § *Item censuit.* v. *Requireret.*

(c) Innoc III. in cap. *Cum jam dudum.* 18. de Præbendis & dignit. l. 3. tit. 5. in cap. *Litteras.* 9. de concessione Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis, & ibi Glossa lib. 3. tit. 8.

(d) Petrus Rebuffus in praxi Beneficiorum tit. de dispensat. ratione ætatis. v. *Etiamsi.*

Altera regula est: cùm peculiari suo reditu potitur dignitas, cui non est annexa Præbenda, tùm qui eam habet dignitatem, de Præbendâ in eâdem Ecclesia legitimè providêri potest, non quidem ex jure communi; sed ex speciali Galliæ jurisprudentiâ, ut fatetur Guimierus. *De jure communi non potest habêri dignitas & Prabenda in eadem Ecclesia*, inquit hic Author; sed id fieri potest ex generali Regni Consuetudine legitimè præscripta; *& illa dicitur in omnibus ferè Ecclesiis Regni Gallia: adeò quod aliâ non indigeat probatione, tanquam sit apud Gallos jus commune, ut est quasi in omnibus Ecclesiis Regni Franciæ de consuetudine præscripta, quod dignitas non potest, nec debet conferri, nisi Canonico illius Ecclesia.* Idem quoque asserit Rebuffus (e): *Ista tamen dignitates in Ecclesiis Cathedralibus Regni non debentur, nisi Canonicis illarum Eclesiarum ex consuetudine.* Hæc sunt verba Jurisperiti illius, qui inde concludit, àb eo, qui, cùm Canonicus non sit, ad dignitatem nominatur, obtinendum esse in Curia Romana titulum Præbendæ *ad effectum*, ut dicitur, hoc est, quo fiat idoneus ad possidendam dignitatem ad quam electus est: *& ideò oportet*, inquit, *quod nominatus faciat se in illa creari Canonicum ad illum effectum, videlicet obtinendi dignitatem.*

(e) Petrus Rebuff. cit. tit. de collat. §. *Præfatique.* v. *Dignitates.*

Præsuppositis illis regulis ad propositam difficultatem dicendum, 1. quòd si Gaspar annexam suæ dignitati Præbendam habeat, de novâ non potuit providêri: 2. Quòd magnum sit indicium, unam ob allatas in exposito casu rationes esse annexam dignitati suæ: cùm enim omnium jurium & privilegiorum Canonici sit particeps, quibus nimirum non potiuntur alii in dignitatibus constituti, cùm sub eâ qualitate nec jure suffragii in Capitulo potiantur, nec Capituli nominationi subjecta Beneficia cum cæteris Canonicis conferant; verisimile est ipsum tale, jus ideò obtinêre quòd Decanatui suo sit annexa Præbenda; quod etiam probant & æqualis duobus Canonicis reditus, & communis cum iis decimarum Capitulo debitarum perceptio: hanc rem etiam suadent duplicatæ, quas ipse recipit, distributiones, quibus privantur aliæ dignitates; quandoquidem, si eas tantùm ut Decanus perciperet, nec iis quoque frustrarentur aliæ dignitates: licèt enim de jure communi dignitas, cui annexa est Præbenda, simplicem accipiat distributionem; ex usu tamen Regni Galliæ, qui eâ insignitus est, is duplicem accipit portionem, ut observat Rebuffus his verbis (f): *Quando in una Ecclesia quis dignitatem habet cum Prabenda, non debet obtinêre duplices distributiones: quia unius tantùm servitium impendit, & vicem unius gerit, cap. unico de Clericis non resident. Verùm de Consuetudine duplicem accepit portionem in hoc Regno Francia: quia duorum vice fungitur, argum. leg.* Si Consul. *de adopt. cap.* Ex litteris *de probationibus, alioqui nihil prodesset ei habêre duo beneficia.*

(f) Idem loco cit. de dispensat.

Ex dictis igitur concludimus, quòd, si pro certo non nôrit Gaspar, nullam esse dignitati suæ annexam Præbendam; justè existimare debet, unam esse connexam, atque idcirco se tenêri ad renunciandum huic Præbendæ, de quâ non ita pridem à Capitulo provisus est.

Neque diu iis immorandum rationibus refellendis, quas allegat Gaspar ad retinendam novam suam Præbendam cum Decanatu suo incompatibilem, cui non est annexa. Quingenti namque nummi annui reditûs, sublatis omnibus sumptibus, sufficiunt ad honestam Clerici vitam, præsertim in ea Provincia, ubi vilis est annona; neque ex natalium suorum splendore ad majores tenetur sumptus, quàm ad eos, qui vero conveniunt Clerico; cùm frugali & modesto victu ipsi etiam Cardinales & Episcopi ex Concilio Tridentino debeant esse contenti (g): *Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi (h) non solùm jubet* (Sancta Synodus) *ut Episcopi modestâ supellectili & mensâ ac frugali victu contenti sint; verùm etiam in reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo caveant, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum.* Hinc ex casûs expositione multos ante Gasparem constat fuisse Decanos, qui novam non obtinuêre Præbendam, quique tamen pro dignitate suâ vitam honestam duxêre.

(g) Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 1.

(h) Conc. Carthag. 4. c. 15.

CASUS III.

CHEREMON, Cathedralis aut Collegiatæ Ecclesiæ Decanus, Beneficium suum, Josepho nepoti suo viginti annos cum uno nato vult resignare. Potest-ne illud validè.

RESPONS.

Distinguendum est inter primam Ecclesiæ dignitatem, ceterasque inferiores. Quod ad primam pertinet, distinctione etiam opus est; nam animarum curam habet annexam, vel non. Cùm prima Cathedralis aut Collegiatæ Ecclesiæ dignitas animarum curam habet annexam; tùm necesse est, ut de eâ provisus vigesimum quintum ætatis annum attigerit, quia debet esse Sacerdos ad obeundas ministerii sui functiones: At verò si dignitas illa sit absque animarum cura; sufficit, ut viginti duos sit natus annos, quæ ætas sufficiens est ad obtinendas provisiones secundæ aut alterius inferioris dignitatis. Unde colligimus, si cura animarum Cheremonis dignitati sit annexa, validè eum Josepho viginti tantùm & unum annos nato resignare non posse; cùm eâ ætate Curati Beneficii munera nondum valeat.

Cæterùm advertendum est allatam doctrinam Concilio non niti Tridentino (i), cujus decretum circa Beneficiariorum ætatem in Gallia non observatur, ut constat ex ætate ad Episcopatum requisitâ, quæ ex hoc Concilio debet esse triginta annorum; quæ tamen ex usu nostro juxta Concordatum inter Leonem X. & Franciscum I. initum viginti septem duntaxat annos postulat.

(i) Conc. Trid. sess. 24. de reformat. c. 12.

CA-

CASUS IV.

Cledonius Josepho nepoti suo, viginti tantùm annos cùm decem mensibus nato tertiam resignavit dignitatem, quam in Cathedrali Ecclesiæ Provinciæ Ecclesiasticæ Rhemensis possidet. Potest-ne Episcopus Josepho *visa* suum denegare; quod 22. annos ætatis suæ non compleverit: an eum etiam de defectu ætatis dispensare potest?

Respons.

Certum est, Episcopum *visa* suum Josepho posse denegare, quod is requirit ad obtinendam tertiam, quam ei resignavit avunculus, dignitatem. Ratio est, quia, ut diximus in præcedenti responsione, requiritur ætas 22. annorum completa, ut quis de secundâ aut aliâ inferiori dignitate provideatur ex usu generaliter in Gallia observato. Cum eo tamen Episcopus de ætatis defectu potest dispensare, ut declarat Bonifacius VIII. in unâ ex suis Constitutionibus dicens (*a*): *Permittimus, ut Episcopi, cum his qui vigesimum annum compleverint, quod dignitates, vel personatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, possint (si aliud non obstat Canonicum) liberè dispensare.* Quâ de re observandum peropportunum fore si provisionem antecedat dispensatio, quamquam illud absolutè necessarium non videatur.

(*a*) Bonifac. VIII. in cap. *Permittimus.* unico de ætate & qualitate & ordine præficiendorum l. 1. tit. 10.

CASUS V.

Eventius, Decanus aut Cantor Ecclesiæ Cathedralis vel Collegiatæ dignitatem suam Roberto cognato suo resignare constituit. An requiritur necessariò, ut Robertus sit licentiatus, aut saltem Baccalaureus in Theologia, aut in jure Canonico, ut tutò & validè resignationem hanc possit accipere?

Respons.

Magnum intercedit discrimen inter duas illas dignitates. Licèt enim jus non exigat, ut Cathedralium Ecclesiarum Beneficiarii sint graduati, exceptis Theologis, iisque quibus incumbit animarum cura in Urbe, ut aiunt, muratâ, & id tantùm pro Archidiaconis exigat Concilium Tridentinum, *ubi fieri poterit*; (*b*) attamen in Gallia, qui Cathedralium dignitates omnes & Collegiatarum primas obtinent necessariò graduati esse debent, etiam indictâ provisionum suarum invaliditate, ut fert Edictum an. 1606. mensis Decembris his verbis (*c*): „ Nemo deinceps provideri poterit de dignitatibus Ecclesiarum Cathedralium, neque de „ primis Collegiatarum, nisi sit graduatus in Facultate Theologiæ, aut juris Canonici sub pœnâ „ nullitatis provisionum suarum „. Edictum illud conforme est alteri Edicto Henrici II. 9. Martii an. 1551. & Concordato inter Leonem X. & Franciscum I. ut observat modernus Author (*d*), qui Senatûs Parisiensis Arrestum an. 1672. de primâ dignitate Cathedrali conformiter latum refert.

(*b*) Conc. Trid. Sess. 24. de reform cap. 12. eit.

(*c*) Edictum an. 1606. art. 31.

(*d*) Perrerius juris can. Gall. l. 1. c. 4. n. 24.

Vide. { Dispensatio Irregularitatis. }

DECIMÆ.

Decima est tributum Deo debitum & consecratum, atque usui & sustentationi Ministrorum Ecclesiæ destinatum. Opinio probabilior est, decumas, aut id ipsum, quod pro iis habetur, jure naturali & divino deberi, ut docent Patres, Concilia, Calcedonense (*e*), Gangrense (*f*), Tertium Lateranense, Constantiense & Tridentinum; Alexander III. Panormitanus, Henricus Boïch, Ludovicus Romanus, Socinus, Gratianus & Cajetanus, quorum Summi Pontifices, ac celeberrimi Canonistæ sententiam amplexi sunt. Quare Imperator Carolomanus in suis capitularibus (*g*), Sanctus Ludovicus in Edicto suo an. 1269. & alii Reges permulti decimarum exactionem absque ulla exceptione constituerunt pro Parochis.

Decimarum solutio est officium & actus Religionis, si habeatur tanquam solemnis professio divini dominii in omnia terræ bona, omnesque res creatas; & actus justitiæ, si consideretur in ordine ad sustentationem debitam Ministris ipsius Ecclesiæ, qui eam solutionem non minùs in foro exteriori, quàm interiori possunt exigere ab iis omnibus, qui huic subjiciuntur, quique ab earum solutione ob aliquot privilegia legitima & approbata, non sunt immunes, quales sunt Religiosi Claravallenses, Ordinum capita, & omnes Benedictini. †

Multæ distinguuntur Decimarum species, quas vulgò dividunt 1. in prædiales, quæ in magnas minutas & novales subdividuntur. 2. In personales. 3. In mixtas. 4. Denique in ordinarias, extraordinarias & infeudatas.

Decimæ prædiales seu reales eæ dicuntur, quæ ex prædiis ruralibus educuntur. Magnæ Decimæ eæ sunt, quæ ex frumento, secali hordeo, avenâ aliisque granis hujusmodi percipiuntur.

Decimas minutæ præbent Fabæ, Rapinæ, Napinæ, Lentes, Millium, Viscia, Linus, Cannabis, cæteraque ejusmodi legumina granaque rotunda; ac solis debentur Parochis; iis exclusis, qui magni dicuntur decumani.

(*e*) Conc. Calcedon. c. 17. (*f*) Conc. Gangrens. c. 7. Conc. Lateran. 3. c. 53. Conc. Constantiens. Sess. 43. de decimis cap. *Martinus.* Conc. Trid. Sess. 9. c. 12. Alex. III. in cap. *Parochianos.* 24 fin. de decimis. l. 3. tit. 30. Panormit. in c. *Causa.* de verbor. signific. Boich. in c. *Quam* de decimis. Ludovicus Roman. cons. 344. Socin. tract. de obla. l. 3. q. 4. Gratian. in can. *Revertimini* 16. q. 1. Cajet. in 2. 2. q. 100. art. 3. (*g*) Capitul. Caroli Magni. l. 8. c. 89. &c.

† Non omnino Inutile erit hîc referre quod ait Cabassutius, Juris Cano. Theo. & prax. Lib. 2. cap. 29. num. 7. „ Jure communi, *inquit*, quod in Galliâ quoque receptum est, immunes sunt absolutione Decimarum tum Religiosi „ Hospitalarii ac militares Sancti Joannis, tum Cystercienses, tum Cœlestini, cap. ex parte, cap. licet, cap. ad Cle- „ mentiam de decimis. Et privilegium illud Cœlestinis indulserunt Bullæ Cœlestini V. & Gregorii XI. quas robo- „ rarunt in Gallia pleraque Senatus consulta apud Despeisseum tract. de Benef. tit 10. sect. 3. Sed exemptiones „ istæ non extenduntur ad terras quas præfatæ Religiones tradunt aliis excolendas in Emphyteusim vel in censum, „ ut tradit dictum cap. licet de Decimis. Verumtamen, *pergit idem Canonista*, ut horum privilegiorum occasione „ Ecclesiæ graventur, Innocentius III. in Concilio generali providè decrevit circa Cystercienses, Templarios & „ Hospitalarios (nondum enim erat institutus Cœlestinorum Ordo qui posteriùs emersit) si quod prædium acquirant „ post idem ipsum generale Concilium, ut non hâc à Decimis exemptione fruatur, quamvis ab ipsis Religiosis „ possideatur, & excolatur; sed privilegium solis inhæreat prædiis antè acquisitis. Cap. penult. de Decimis, & ge- „ neraliter omnes Religiosi de novalibus suis quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis ani- „ malium suorum, & de hortis suis Decimas solvere non tenentur cap. ex parte, „ ead: Hæc Cabassutius, circa quæ videndum est quænam sint variorum locorum consuetudines.

Decimæ novales, quæ solius sunt quoque Parochi, ut ex multis judicatum est Arrestis, quæ refert Forget (*a*), & in Bibliothecâ canonica Bouchelius, ea dicuntur, quæ è novalibus, seu ex agris immemoriali tempore incultis procedunt, qui recèns fuere exculti.*

Decimæ personales educuntur è lucro negotiatorum aut artificum.

Inter prædiales & personales decimas illud reperitur discrimen, quòd prædiales in integrum è fructibus agri, non deductis culturæ impensis, percipiantur; ut ait Innocentius III. (*b*): cùm personales non exigantur ex lucro negotiatoris aut artificis, nisi *deductis* expensis, ut declarat ejusdem Papæ Decretalis (*c*). Hæc ultima decimarum species non est in usu in Gallia, ubi non receptæ sunt Decretales, quibus fuère constitutæ.

Mixtæ verò decimæ dicuntur; quòd ad prædialium personaliumque naturam in eo attingant, quia è lucro animalium percipiuntur, quales sunt agni, capri, sues, aliaque similia, quæ partim ex terræ fructibus, ex hominum industriâ curâque procedunt: Quâ de re observandum non teneri Parochos ad recipienda hujusmodi animalia, ubi nata sunt; sed postquam à lacte quo non egent fuère depulsa.

(*a*) Arresta 3. Martii 1648. 21. Martii 1655. 20. Martii & 10. Junii 1663. 15. Maii 1668. 15. Feb. & 22. Junii 1669. 11. Decemb. 1670. Blondeau in Bibliothec. Bouchel. v. *Decimæ* pag. 488. & seq.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Tua nobis.* 26. de decimis.

(*c*) Idem in cap. *Pastoralis.* 28. eod. tit.

Decimæ ordinariæ eæ sunt, de quibus hactenùs diximus, sed quarum ubique non eadem est quantitas & qualitas; cùm in Provinciis quibusdam decimam fructuum partem, in aliis decimam tertiam, aut decimam quintam & aliquando vigesimam secundùm varium usum Decumanus exigat juxta definitionem Lucii III. (*d*). In quibusdam etiam regionibus, ut in Italia, decimas non exigunt Parochi, pro quibus supplent fideles voluntariis oblationibus; & in aliis decima exigitur de rebus quibusdam, quæ alibi eidem non subjiciuntur: cùm regio quælibet suum habeat usum, quem quisque sequi tenetur.

(*d*) Lucius III. in c. *Ad Apostolicæ.* 20. de decimis.

Decimæ extraordinariæ eæ sunt, quæ olim de consensu & authoritate summorum Pontificum in Beneficiarios fuère impositæ pro valore Beneficiorum, & ad tempus limitatum Principibus concessæ, uti olim Philippo dicto Pulchro & Carolo VI. ad impensas bellorum, quæ geruntur in hostes Christiani nominis, aut Religionis & Ecclesiæ: qui usus hactenùs in favorem multorum Principum permansit. Sed in Gallia concessio illa evasit tandem perpetua, uti rectè prævideerat Petrus Blesensis (*e*), idque à tempore Francisci I. Regis ad hodiernum diem, propter urgentes Regni necessitates, tùm ex bellis intestinis & civilibus, tùm ex peregrinis ortas: ita ut ex edictis Francisci II. Caroli IX. & Henrici III. an. 1555. 1570. & 1581. promulgatis cum titulo officii constituti fuerint exactores hujusmodi decimarum de quibus hîc non est quæstio.

(*e*) Petrus Blesensis. Ep. 2.

Dicendum hîc superesset, de decimis infeudatis seu feodalibus, quæ nunc ad sæcularia bona, à Laïcis possessa revocantur; sed de iis hîc supersedimus in sequentibus dicturi. Unum id Lectorem monemus eâ de re consuli posse Bouchel in sua Bibliotheca canonica (*f*).

(*f*) Bouchel. v. *Decimæ*, pag. 173. & seqq.

CASUS PRIMUS

DECIMARUM solutionem S. Leo bini incolæ Parocho suo denegant, licèt aliundè bona ad sui sustentationem non sibi suppetant; hac una videlicet ratione ducti, quod ex antiqua consuetudine eas non solvere possideant; quamvis ab ipso, ut ab Antecessoribus suis fuerint petitæ. Nunquid ex ea peculiari consuetudine, quæ omnium Galliæ Provinciarum consuetudini generali adversatur, ab injustitia & à peccato mortali sunt immunes?

RESPONS.

Cùm illa consuetudo sit injusta, incolas istos à mortali peccato non potest eximere. Ratio est, quia ad jus naturale pertinet, ut Pastoribus suis ad victum necessaria ministrent populi. *Quod enim*, inquit Sanctus Thomas (*g*), loquens de Lege antiqua, *eis qui divino cultui ministrabant ad salutem totius populi, populus necessaria victûs ministraret, ratio naturalis dictat, sicut & his qui communi utilitati invigilant, scilicet Principibus & militibus & aliis hujusmodi stipendia victûs debentur à populo. Unde & Apostolus hoc probat* 1. *ad Corinth.* 9. . . . . *dicens*: Quis militat suis stipendiis unquàm? aut quis plantat vineam & de fructibus ejus non edit? Addit posteà Sanctus doctor: *Sed determinatio certæ partis exhibendæ ministris divini cultûs, non est de jure naturali, sed est introducta institutione divinâ.* Tùm ad decimas novæ Legis perveniens, ita subjungit: *Ita etiam determinatio decimæ partis solvendæ est autoritate Ecclesiæ temporis novæ Legis instituta secundum aliquam humanitatem, ut scilicet non minùs populus novæ Legis ministris novi Testamenti exhiberet, quàm populus veteris Testamenti exhibebat, cùm tamen populus novæ legis ad majora obligetur secundùm illud Matthæi* 5. Nisi abundaverit justitia vestra plus, quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum Cœlorum. *Et cùm ministri novi Testamenti sint majoris dignitatis, quàm ministri veteris Testamenti, ut probat Apostolus* 2. *ad Corinth.* 2. *sic ergò patet quòd ad solutionem decimarum homines tenentur partim quidem ex jure naturali, partim etiam ex institutione Ecclesiæ.*

(*g*) S. Th. 2. 2. q. 87. art. 1. in corp.

Eâdem de re alibi agit Doctor Angelicus (*h*), & speciatim quærit, utrùm per contrariam consuetudinem non possit derogari juri, quo potiuntur Pastores ad exigendas decimas; & ita concludit: *Patet ergò*, inquit, *quod nulla consuetudo contraria solvit hominem ab obligatione solvendi decimas: quia hac obligatio fundatur supra jus divinum & supra jus naturale. Unde semper tenentur homines reddere decimas, si Ecclesia exigat, etiam contraria consuetudine non obstante.* Multo-

(*h*) Id. Quodlibet. 2. art. 8. in corp.

* 1°. Notat per novale in quibusdam Regionibus non solùm terram tunc primùm ad fructificandum procissam intelligi, sed etiam terram coli solitam, sed quæ per aliquos annos interquiescere sinitur. L. SILVA. §. *Novalis*. D. de verb. signif.

Notat etiam 2°. BOCHELLUS sum. Benef. verb. *Decimæ*, Cap. 3. si novale jam erat Decimis erga Prælatum aliquem priùs obnoxium quàm coleretur, Parochum nullum jus ad Decimas esse habiturum. Parochus tamen posset, ut idem notat BOCHELLUS adversùs Prælatum seu Rectorem seu præbendatum congruæ portionis augmentum exigere, si ex nova cultura nova ipsi curialia accrescerent onera.

Multorum authoritate Conciliorum stabilitur Jus Parochorum ad exigendas decimas : sed sufficit eâ de re Nogarolienſis Concilii ab Amathæo, Auſcitano Archiepiſcopo ejuſque ſuffraganeis an. 1305. habiti graviſſimum referre Decretum, cujus hæc ſunt propria verba (a) : *Tam detentores decimarum ante ipſarum reſtitutionem, quàm eorum filii, uxores & familiæ, ſepulturâ careant Chriſtianâ : nec ipſi, nec eorum filii, uſque ad quartam generationem incluſivè ad Tonſuram Clericalem, cæteros Ordines, vel Eccleſiaſtica Beneficia aliqua admittantur, ſed eorum Beneficia aliis liberè conferantur. Si noſtri Ordinarii prædictis hæc contulerint, ab illorum collatione eo ipſo ſe noverint ſuſpenſos, & loca, ubi ſepulta fuerint, per annum Eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto.* Difficile eſt eâ in re duriùs agi. De eâdem re legi poteſt Cajetanus in Summam S. Thomæ (b), qui fusè & eruditè quæſtionem hanc pertractat, & contrarias Angelici Doctoris ſententiæ objectiones ſolvit.

(a) Conc. Nogarolienſe. c. 10. apud Labb. tom. Conc. 11. 8. part. col. 1480.

(b) Cajetan. in 2. 2. cit. art. 1.

CASUS II.

In quodam ſtatu, ex multis Provinciis compoſito, generalis obtinet conſuetudo decimas Paſtoribus non ſolvendi; licèt multi eas vellent exigere. Num illi conſuetudini ſtare poſſunt harum Provinciarum incolæ, nec eas omninò ſolvere?

Respons.

Exiſtimat Sanctus Thomas, eos incolas in tali caſu non peccare, cùmque decimas non exigit Eccleſia, eam cenſeri fidelibus illas ſolvendi obligationem condonare; vel aliter ſupponendum eſſe, fideles omnes Italiæ, alioſque Orientales, qui eas ſolvere non ſolent, eſſe damnatos; quod defendi nequit (c) : *Sed in terris, in quibus non eſt conſuetudo communis, quod decimæ dentur, & Eccleſia non petit, videtur Eccleſia remittere, dùm diſſimulat : & ideò homines in terris illis non peccant, decimas non dando. Durum enim eſſet dicere, quòd omnes homines Italiæ, & Orientalium partium damnarentur, qui decimas non ſolvunt.* Sententiam ſuam probat Angelicus Doctor, exemplo ductu que Sancti Pauli, qui gratuitò Evangelium annuntiabat, nihil ab iis exigens quibus illud annuntiabat, eorum quæ ad vitam erant neceſſaria, licet ſibi juſtè debita, ſi repoſcere voluiſſet. *Unde non benefacerent Rectores Eccleſiarum*, ita concludit Sanctus Doctor, *ſi in terris illis decimas exigerent, in quibus non eſt conſuetudo dari; ſi probabiliter crederent, quod ex hoc ſcandalum naſceretur.*

(c) S. Thom. Quodlib. 2. art. 2. cit. in corp.

CASUS III.

Mariano tria tantùm ſunt pro totâ re vitium jugera è quibus quinque duntaxat vini cados percepit, qui ad ſolutionem tributi, vindemiæ impenſarum, aliorumque quorumdam onerum, Pagi exactores vinum juridicè retinuêre, opifices mercedem ſuam, & Parochus decimam poſtulat. Quodnam ex tribus hiſce debitis priores partes obtinet in ſolutione?

Respons.

Decima priores tenet partes, atque in ſolutione Principis tributo, operarumque mercedi debet anteponi. Ita Sanctus Thomas (d), his verbis : *Debentur autem decimæ de fructibus terræ, in quantùm proveniunt ex divino munere : & ideò decimæ non cadunt ſub tributo, nec etiam ſunt obnoxiæ mercedi operariorum : & ideò non debent priùs deduci tributa & pretium operariorum, quàm ſolvantur decimæ; ſed ante omnia debent decimæ ſolvi ex integris fructibus.* Hæc ſunt verba Sancti Doctoris, cujus doctrinam aſſerunt multæ Decretales, & duæ præſertim ab Innocentio III. latæ quas in reſponſione ad ſextum caſum referemus.

(d) S. Th. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 4.

CASUS IV.

Remigius, pauper agricola, cui duo ſunt tantùm agrorum jugera, è quibus vix quartam fructuum partem percipit, quibus eget ad ſuam, mulieris, & quatuor puerorum ſuſtentationem, teneturne in conſcientiâ Parocho ſuo prædiviti decimam hujuſce agri ſolvere, & nonne poteſt in foro conſcientiæ hanc ei ſubducere, ut ſuis proſpiciat neceſſitatibus?

Respons.

Cùm ex jure naturali & divino debeantur decimæ, certum eſt, non minùs pauperes, quàm divites ad earum ſolutionem teneri; ſeu qui eas recipiunt, divitiis affluant, ſeu pauperes ſint. Id ipſum docet Sanctus Thomas his verbis (e) : *Cùm Sacerdotibus decimæ debeantur, tùm de jure naturali; tùm de jure divino, tùm etiam ex ſtatuto Eccleſiæ; quamvis Sacerdos ſit dives, nihilominùs pauper tenetur ei decimas ſolvere.* Ejuſque rei hanc ſubjicit rationem : *Decimarum ſolutio*, inquit Angelicus Doctor (f), *eſt inſtituta non ſolùm ad ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ; ſed etiam ad ſuſtentationem pauperum. quibus debet de domo Dei provideri juxta illud S. Auguſtini* (g). Decimæ tributa ſunt egentium animarum. . . . . *Et ſic Sacerdoti*, pergit Sanctus Thomas, *qui non ſolùm ſibi, ſed pauperibus providere debet, quantumcumque diviti, ſunt decimæ neceſſariæ.*

(e) S. Thom. quodlib. 6. art. 10. in corp. Item. 2. 2. q. 87. art. 4. ad 4.

(f) S. Thom. loco cit. ad 2.

(g) S. Aug. in Can. Decimæ. 66. 16. q. 1.

Addit Angelicus Doctor, quòd, cùm ratione ſui Miniſterii decimas Paſtoribus attribuerit Eccleſia, ea debentur, quamvis divites ſint illi Paſtores, ubi primum Paſtoris Officium obtinent. *Poteſt dici, quod neceſſitas ſuſtentationis Miniſtrorum fuit ratio Eccleſiaſticæ inſtitutionis de decimarum ſolutione, ſed ex quo Officium eſt alicui debitum per ſtatutum Eccleſiæ, nihilominùs ei debetur, quamvis ſit dives.* Hinc Matiſconenſe Concilium ſecundum an. 585. habitum (h) conſtituit, ut Paſtoribus decimas accuratè perſolvant fideles, nullo adhibito inter divites pauperesque diſcrimine. En verba Concilii : *Leges itaque divinæ, conſulentes Sacerdotibus ac Miniſtris Eccleſiarum, pro hæreditatis portione, omni populo præceperunt, decimas fructuum ſuorum locis ſacris præſtare; ut nullo labore impediti, horis legitimis, ſpiritualibus poſſint vacare Miniſteriis quas Leges Chriſtianorum congeries longis temporibus cuſtodivit intemeratas. Nunc autem paulatim prævaricatores Legum pene Chriſtiani omnes oſtenduntur; dùm ea, quæ divinitùs ſancita ſunt, adimplere negligunt. Unde ſtatuimus ac decernimus, ut mos antiquus à fidelibus reparetur, & decimas Eccleſiaſticis famulantibus cæremoniis populus omnis inferat.* Deinde addit Concilium. . . . . *Si quis autem contumax noſtris ſtatutis ſaluberrimis fuerit, à membris Eccleſiæ omni tempore ſeparetur.*

(h) Conc. Matiſcon. 2. can. 5. apud Sirmundum tom. 1. Conc. Galliæ. pag. 381.

Rhotomagenſe Concilium à Cardinali Borbonio an. 1581. habitum (i) eandem cum Matiſconenſi pœnam ſtatuit : *Qui verò eas* (Decimas) *ſubtrahunt aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecutâ, abſolvantur.*

(i) Conc. Rothomag. an. 1581. de curatorum & aliorum Presbyterorum & Parœciarum officiis. n. 35.

Ex dictis colligimus, Remigium, quantumvis pauperem, rigoroſè loquendo, abſolutè teneri ad ſolutionem decimæ tritici ſui erga Parochum, licèt divitem; ſi fortè extremâ non premantur inopiâ : attamen ad illius Parochi caritatem pertinet, decimam illam non exigere, non ſolùm, quòd ad ſublevandam pauperum Parœcianorum, inter quos reperitur Remigius, miſeriam teneatur, ſed etiam quia ex acerbiori exactione oriri poſſet ſcandalum & perſuaſio, eum nimio terrenarum rerum affectu laborare; quod Parocho imprimis accuratè eſt vitandum. *Nullus Sacerdotum decimas cum lite & jurgio ſuſcipiat*, inquit antiqua Turonenſis Synodus (k), *ſed prædicatione & admonitione.*

(k) Synod. Herardi an. 858. cap. 132.

CASUS V.

Cùm agrorum jugera decem vacantia reliquisset Henricus, quòd præ inopiâ frumenti ea conserere non posset; Lucianus, Parochus ejus, cui inde deerat solutio decimæ, dato supplici libello à Judice petiit, ut tantùm ex agris illis excolere sibi licêret, quantam sibi decimam afferrent jugera decem frumento consita. Duo ei Judex concessit; unum scilicet pro decimâ; alterum verò pro culturæ impensis: quæ obtentæ Henrico agricolæ dimidiato fructuum proventu colenda dedit: facto verò tempore messis, decimam sibi de toto præhabere vult Parochus antequam grana paleamque cum Henrico divideret: at dimidiam partem ad se integram pertinêre contendit Henricus, pro quâ dimidium aliud loco decimæ sibi Parochus haberet. Cui jus?

Respons.

Conventio Parochi cum Henrico, vel est conductio, vel societas, vel contractus, qui dicitur locatio operarum.

Si conventio illa habeatur, uti conductio; Parochus è duobus jugeribus decimas exigere non potest; alioquin dicendum foret, hominem è proprio fundo decimas posse percipere; quod rationi penitùs est absonum.

Si conventio illa habeatur, uti societas; neque etiam decimas sibi præhabere non debet Parochus; ubi enim de societate agitur, par debet esse sociorum damnum & lucrum: *Partiarius colonus*, inquit Lex (*a*), *quasi societatis jure, & damnum & lucrum cum Domino fundi patitur.* Quod in casu proposito non fieret; cùm à Parocho alliderετur Henricus, qui portionis suæ imminutionem ex augmento decimæ Parochi pateretur.

(*a*) L. *Si merces.* 25. §. 6. ff. locati conducti. l. 19. tit. 2.

Certùm quidem est, quòd si conductos sibi ab extero fundos haberet Henricus; portio sua, non minùs quàm Conductoris sui decimæ subjiceretur, ut observat Glossa his verbis (*b*): *Coloni partiarii qui partem fructuum percipiunt. Tales enim pro ea portione quam ipsi percipiunt tenentur dare decimas: & Domini eorum pro eâ quam ipsi percipiunt.* Sed in eo casu non versatur Henricus; cùm Parochum suum habeat locatorem, qui abundè compensatur de decimâ decem jugerum integri jugeri fructus percipiendo absque ullius impensæ onere.

(*b*) Glossa in Can. *Quæsitum*. 46. 16. q. 1. v. *Coloni.*

Denique, si hæc habeatur conventio, uti contractus, qui *locatio operarum* dicitur; absque injustitiâ etiam decimam de duobus jugeribus percipere nequit Parochus; alioquin promissam Henrico mercedem ob labores impensasque ad jugerum culturam factas non conferret.

Colligi ergo necesse est, æquum esse, ut portionem suam liberam & integram habeat Henricus, de quâ quidquam decerpere ob decimam, aut aliter nequit Parochus. Non quidem nos fugit, quosdam esse Parochos ab Urbe non longè dissitos, qui absque scrupulo agunt aliter: Sed exemplis non firmatur iniquitas & abusus adeò damnandus.

CASUS VI.

Methodius, Sancti Piathi Parochus, qui è suo Beneficio mille nummos annui reditûs & è re paternâ mille libras percipit, fermè jam à viginti annis multarum diversæ speciei decimarum, quæ sibi debentur, solutionem exigere negligit, easque vel liberalitatis vel caritatis impulsu debitoribus earum relinquit. Hoc ipsi vitio verterunt quidam vicini Parochi; quod agricolæ, quibus eas gratuitò condonat, jus exigendi in eum, ejusve successorem possunt præscribere. Nunquid pro his Parochis stat ratio; & nonne rem suam cui voluerit, liberè condonare potest Methodius?

Respons.

Jure merito Methodium reprehendunt illi Parochi. 1. Quia verum est, quod iis in quos ipsi competit jus decimæ illius, aliquando vel ipsi eorumve hæredes præscriptionis jure solutionem possent denegare, præsertim si minutæ sint decimæ, quæ in quibusdam Provinciis solent exigi, quales sunt in Normania decimæ lanæ & agnorum, quæ infra 40. annorum spatium usu capiuntur; quæ præscriptio in re ipsa constituitur de quâ lis est, nullâ habitâ ratione numeri majoris aliorum prædiorum Parœciæ, quæ decimæ actu subjiciuntur. Ita constituit Parlamentum Rothomagense an. 1666. (*c*).

(*c*) Constitutum an. 1666. art. 18.

At verò Methodius hujusmodi præscriptioni, ut potè successoribus suis imprimis noxiæ, ansam præbêre nequit: cùm exigendæ decimæ jus non sit ipsius solius, sed Ecclesiæ, atque adeò Parochorum successorum ejus, & quorum jura, uti propria defendere tenetur.

2. Quia, si decimis illis ad sui sustentationem non egeat forsan Methodius, eas, cui voluerit liberè dare non potest. Ratio est, quia Beneficiarius non est Dominus sed administer duntaxat bonorum Ecclesiæ quæ possidet, ut alibi liquidò probavimus: quocirca desumpto ex iis tenui frugalique victu, quod superest, ad Ecclesiam pauperesque pertinet. Si ergo non egentibus Parœcianis hujusmodi donum conferret Methodius, id pauperibus foret noxium, quibus contra fas omne divites substitueret. Quare, licet caritatis impulsu egentibus decimas illas derelinqueret ille Parochus ab iis saltem scriptum deberet exigere hujusmodi remissionis, in argumentum debitæ decimæ vel sibi vel successoribus suis in eos, qui deinceps jus præscriptionis auderent allegare.

Hinc Prælatis vetat Alexander III. propositis etiam pœnis acerbissimis, ne Laicis debitas ab iis Ecclesiæ suæ decimas concedant. *Statuimus*. inquit hic Papa (*d*), *ut, si quis alicui Laico, in sæculo remanenti. Ecclesiam, decimam, oblationem-ve concesserit, à statu suo, sicut arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore suæ jaceat ruinæ prostratus.* Deprompta est hæc Decretalis è tertio Canone Concilii quinti Turonensis habiti in Ecclesia Sancti Mauritii Turonensis à septemdecim Cardinalibus, centum viginti quatuor Episcopis, è quorum numero erat Sanctus Thomas Cantuariensis, cui extra Urbis portas fuêre obvii quindecim Cardinales; cuique Concilio adfuere quadringenti quatuordecim Abbates, aliique innumeri Legati, & ipse præfuit Alexander III. Canon ille decretalis, iisdem, quæ attulimus verbis est perscriptus, exceptis ultimis istis hujusce Canonis: *donec se emendet, lapsum suum deflens subjaceat dolore prostratus.*

(*d*) Alex. III. in c. *Quamvis* 17. de decimis, &c. l. 3. tit. 30.

CASUS VII.

Audoenus decem agrorum jugera emit cum pecuniâ profectâ è furto, aut usurâ, turpive lucro. Tenetur-ne eorum decimas solvere; ac Parochus ejus rei conscius potest-ne eas accipere, aut etiam exigere?

Respons.

Ut huic difficultati fiat satis, sciendum, duplici modo rem injustè posse acquiri. Primo quidem, cùm per se ipsam injusta est acquisitio, ut cùm fit de pecuniâ subreptâ, aut usurariâ; unde emptor ad illius restitutionem tenetur. *Aliqua malè acquiruntur dupliciter*, inquit Sanctus Thomas (*e*); *uno modo, quia ipsa acquisitio est injusta; putà quia acquiruntur per rapinam, aut furtum, aut usuram, quæ homo tenetur restituere;*

(*e*) S. Th. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 2.

re; *non autem de eis decimas dare.* Tùmque cùm res parta ager est, Pastori decima debetur. *Tamen si aliquis ager sit emptus de usura*, addit Sanctus Thomas, *de fructu ejus tenetur usurarius decimas dare: quia fructus illi non sunt ex usurâ, sed ex Dei munere.* Unde sequitur, quòd in casu proposito Audoeni Parochus decimam fructuum exigere potest agri illius quem de pecunia usurariâ aut subreptâ emit ille homo, quamvis id nôrit iste Parochus.

Secundo modo res aliqua injustè potest acquiri, cùm de lucro turpi & illicito acquiritur. *Quædam verò dicuntur malè acquisita, addit Sanctus Doctor, quia acquiruntur ex turpi causâ, sicut de meretricio & histrionatu, & aliis hujusmodi quæ non tenentur restituere.* Tùmque ad decimas solvendas tenentur emptores: *Unde de talibus tenentur decimas dare, secundùm modum aliarum personalium decimarum.* Ex quo sequitur etiam, quòd si Audoenus pecuniam, de qua agrorum jugera decem emit, eâ ratione fuerit lucratus; à fortiori decimas eorum Parocho solvere tenêtur; non minùs, quàm agrorum aliorum, quos legitimè possidet.

Advertit tamen Sanctus Thomas, hanc decimam ab iis non esse accipiendam, qui manifestè in peccato suo perseverant, ne vitiis eorum favêre videatur Ecclesia, indeque scandalum oriatur; sed eam posse accipi, ubi ad meliorem frugem redierint. *Tamen Ecclesia non debet eas recipere, quandiu sunt in peccato, ne videatur eorum peccatis communicare, sed postquam pœnituerint, possunt ab eis de his recipi decimæ.*

CASUS VIII.

Philigonius, Parœciæ Sanctæ Austrebertæ Dominus, campi-partes à Clientibus suis sibi debitas solet exigere, priusquam decimas acceperit Parochus. Is verò contendit, id ipsum Philigonio non esse licitum. Cui jus?

Respons.

Campi-pars est jus, quo Dominus in agro sui dominii decimum, decimum tertium, aut decimum quintum desecti frumenti fascem sumere potest in messe suorum Clientum, atque ideò dicitur *Campi-pars*, quasi videlicet *jus legendi agri solarii.* Atque Campi-pars non est exigenda ante decimæ in agro solutionem: quare manifestam sic se gerendo injustitiam committit Philigonius, quia decuma jure naturali & divino Parocho debetur quam ita minuit ille Dominus; suamque Campi-partem auget, non solvendo ejus decimam. *Deducendæ sunt decimæ ex integris fructibus*, inquit Cabassutius, (a), *ante omnem expensarum, censuum, tributorum & aliorum quorumcumque onerum deductionem: tùm quia decimarum jura sunt antiquiora; tùm etiam quia jura Dei & Ecclesiæ humanis juribus anteferri debent.* Dicta sua probat ille Canonista inclytus ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum Versellensem (b): in quâ declarat Summus ille Pontifex, quòd, cùm jure divino debeantur decimæ, ex integris fructibus, nullâ priùs factâ deductione solvi debent. Quod idem alibi manifestiùs asserit hic Papa & ad quæstionem propositam accommodatiùs, nimirum in Decretali latâ in Concilio generali Lateranensi habito an. 1215. (c), cujus hæc sunt verba: *Cùm autem in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali; sibi Dominus decimas reservaverit: nos & Ecclesiarum dispendiis & animarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem. Hi ad quos census, vel tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum onere suo transit, ea per censuras Ecclesiasticas decimare cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur.*

(a) Joan. Cabas. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 29. n. 3.

(b) Innoc. III. in cap. *Tua.* 26. de decimis, primitiis & oblat. l. 3. tit. 30.

(c) Idem in cap. 33. *Cùm non sit.* eod. tit.

Hæc est etiam Galliæ jurisprudentia, ut constat ex his quatuor Senatûs Parisiensis Arrestis, aliis omissis, quæ nobis non sint cognita. Primum est latum 23. feb. an. 1608. pro Eustachio de Viole Priore & Parocho primitivo Parœciæ de Thoisely, contra Georgium de Sobriety, Dominum des Pruneaux, Renatum de Mousson & Ægidium de Beauregard, Dominum de Menabre. Alterum est 5. Julii ejusdem anni. Tertium est 9. Maii an. 1612. quo confirmatur sententia, ab Andegavensi Senescallo lata 27. februarii an. 1609. Quartum denique 9. febru. an. 1621. pro Dionysio Desnault Parocho du Belloi in Gallicana insula in Joannem Soisson.

CASUS IX.

Narcissus, Dominus & Patronus magnæ Parœciæ quodam ejus tractu decimas exigere jam pridem obtinet, non sine magnis Parochi querimoniis, qui tamen Narcisso litem inferre non audet, asserens decimas solis Ecclesiasticis debêri; Nonne potest Narcissus in aliquo casu decimas illas percipere, intactis Parochorum juribus?

Respons.

Ad solutionem propositæ difficultatis, distinguendum est inter jus, quod quis in rem aliquam obtinet, & rem ipsam, quæ tali jure obtinetur: quam distinctionem de decimis loquens adhibet Sanctus Thomas (d): *Circa decimas duo sunt consideranda*, inquit, *scilicet ipsum jus accipiendi decimas, & ipsæ res, quæ nomine decimæ dantur. Jus autem accipiendi decimas spirituale est: consequitur enim illud debitum, quo ministris altaris debentur sumptus de ministerio, & quo seminantibus spiritualia debentur temporalia: quod ad solos Clericos pertinet habentes curam animarum; & ideò eis solùm competit hoc jus habere. Res autem, quæ nomine decimarum dantur, corporales sunt; Unde possunt in usum quorumlibet cedere, & sic possunt etiam ad Laïcos provenire.* Cùm scilicet id ipsum justis de causis concedit Ecclesia.

Hinc sequitur, quòd si Narcisso, aut ejus majoribus, iisve, quos tanquam Parœciæ Dominos repræsentat, jus decimas in quodam tractu percipiendi Ecclesia concessit, tùm in conscientiâ eo jure uti potest, modò Parocho ad honestam sustentationem non desint necessaria. *Sicut res nomine decimæ acceptas potest Ecclesia alicui Laïco tradere*, ait idem Angelicus Doctor, (e), *potest etiam ei concedere, ut dandas decimas ipsi accipiant* (Laïci) *jure accipiendi ministris Ecclesiæ reservato.*

Observandum hîc cum Cabassutio (f) quoad præsentem difficultatem 1. hunc esse Galliæ usum, ut à Laïcis sine justo & probato titulo decimæ præscribi non possint, ne quidem possessione, cujus initii memoria non erret, ut docet Laurentius Bouchel in summa Beneficiariâ (g) fuisse sæpissimè in supremis Curiis judicatum conformiter ad antiquam Clotarii Regis Constitutionem, cujus verba sunt: *Res Ecclesiæ de Laïcis absque chartâ nullus præsumat possidêre, & si chartam non ostenderit, quòd comparasset à Pastore Ecclesiæ, possessio semper ad Ecclesiam pertineat.*

2. Ex eodem Bouchel (h) aliisque multis Jurisperitis, (i), decimas à Laïcis infeudatas ante tertium Concilium œcumenicum Lateranense sub Alexandro III. an. 1179; ipsis legitimè esse debitas: sed decimas, ab eo tempore infeudatas Ecclesiæ esse restituendas, nec posse transferri ad hæredes

(d) S. Th. 2. 2. q. 87. art. 3 in corp.

(e) Idem. cit. art. 3. ad 3.

(f) Joan. Cabassut. Juris. can. theor. & prax. l. 2. c. n. 5.

(g) Bouchel v. *Decimæ.* 6. 3. n. 3.

(h) Ibid. n. 4.

(i) Carondas ad Cod. Henrici. l. 1. tit. de decimis 14. art. 1. Chenntius Centur. 2. q. 6. Espeisseus de Benef. Eccles. tit. 9. sect. 1. n. 6.

hæredes aut ad alios, sive voluntariâ, sive coactâ alienatione: additque Cabassutius, eo sensu intelligendum esse istud Concilii Decretum (*a*): *Prohibemus, ne Laïci decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laïcos possint quoquo modo transferre, si quis verò receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christianâ sepulturâ privetur.*

(*a*) Alex. III. in cap. *Prohibemus.* 19. de decimis &c.

CASUS X.

WIBERTUS, Dominus feudalis dominii Sancti Desiderii, decimam infeodatam, uti Dominus possidet, quam privato cuidam, cui conveniens est, vendere cupit. Potestne tutâ conscientiâ?

RESPONS.

Inutile est hîc decimarum feodalium originem discutere; hoc unum sufficit, si dicamus decimas feodales vocari, quæ à quibusdam habentur Dominis, qui eas possident infeudatas à Domino Superiore, apud quem earum fidem atque clientelam profitentur.

Decimæ hujusmodi feudo sunt annexæ ac patrimoniales & Laïcæ. Hinc inter Laïcos de iis fit commercium; de dissidiis circa illas obortis cognoscit solus Judex Regius, tàm quoad possessorium quàm petitorium; in quo discrepant à decimis Ecclesiasticis, de quibus quoad petitorium instruitur processus coram Judice Ecclesiæ, & quoad possessorium, coram Judice Laïco.

Hinc sequitur, decimæ infeudatæ, cujus est Dominus, licitam esse venditionem Wiberto, uti propriorum bonorum. Id unum duntaxat est observandum, quòd, si emptor hujus decimæ esset Clericus, nullus è propinquis venditoris redhibitionis jure in eam rem posset uti: quia tùm Ecclesiastica fieret decima.

Concilium quidem tertium Lateranense an. 1179. Laïcis prohibuit, ne decimas possiderent, aliisque Laïcis venderent. Prohibemus, inquit, ne Laïci, decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laïcos possint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christianâ sepulturâ privetur (*b*).

Verùm ex antiquo Manuscripto, 1. legitur *decimas infeudatas*, ut observat Pithou, ex quo intelligitur, Concilium illud de solis decimis Ecclesiasticis loqui, non verò de infeudatis. Unde fatetur Author Glossæ (*c*), decimas hujusmodi in alios Laïcos posse transferri. *Nunquid de consensu Episcopi possunt* (Decimæ) *transferri in alios Laïcos, si Laïci isti habent decimas in feudum ab antiquo? Satis videtur, quod illas possunt dare in alios Laïcos de consensu Episcopi in feudum, sicut ipsi habent.*

Additur quidem, *de consensu Episcopi*: verùm conditio illa in Galliâ non obtinet, ubi talis consensus Episcopi non requiritur ad venditionem ejusmodi bonorum: quia inter sæcularia bona censentur.

2. Cùm Decretum illud Lateranensis Concilii antiquo derogare non poterat juri; quo tùm fruebantur possessores decimarum feodalium, in Galliâ non receptum fuit illud Decretum, ubi posteà, uti antè venditæ sunt, permutatæ, in hypothecam collatæ, aut legatæ, seu conjunctim cum dominio, cujus partem efficiunt; seu separatim cum ad feudum non pertinent; aut si feudi partem efficiant, earum divisioni consentit Dominus (*d*): Atque idcircò, si dentur Ecclesiæ aut vendantur; feudalium decimarum qualitatem, naturam & privilegia retinent; easque sine morticinæ possessionis Litteris possidere nequit Ecclesia.

(*b*) Conc. Lateranens. 3. c. 14. in c. *Prohibemus.* 19. de decimis & l. 3. tit. 30.

(*c*) Glossa in d. cap. v. *Laïcos.*

(*d*) Institut. ad jus Gall. l. 2. c. 4. pag. 162.

DELECTATIO.

DELECTATIO, eo sensu, quo in hoc titulo accipitur, considerari potest vel in corde & voluntate, vel solùm in phantasiâ & sensibus.

Prior est semper delictum, & quandoque mortale, uti modò explicabimus.

Altera imaginationem subire, sensusque ipsos movere potest, etiam absque advertentiâ: tùmque non est peccaminosa, quando magnâ attentione & diligentiâ repellitur.

Prior dicitur, morosa, à verbo *morari*, quòd in ea videlicet cum sufficienti determinatione etiam brevi tempore, immoretur voluntas.

Sic autem definiri solet: *Delectatio morosa est complacentia in re malâ sine voluntate illius faciendæ.* Vel etiam accuratiùs definiri potest: *Delectatio morosa est directa vel indirecta complacentia deliberata voluntatis in animæ motibus inordinatis circa objectum illicitum, non patrandum* (*e*).

Complacentia morosæ cogitationis dicitur directa, hoc est, quæ formalem & explicitum includit consensum; aut indirecta, hoc est, cùm ei implicitus duntaxat & interpretativus præbetur consensus, qui in eo consistit, quòd tolerentur, nec rejiciantur motus inordinati, quos commovet, ubi primùm fieri debet & potest.

(*e*) Polman. Breviar. Theolog. part. 1. 2. n. 468.

Additur *complacentia deliberata voluntatis*, eò quòd eam sufficienter percipiat intellectus, ut ei nota sit ejus malitia, tùmque eam non repellat voluntas, statim ac debet.

Hæc est autem eâ de re Cleri Gallicani in Comitiis an. 1700. Censura.

PROPOSITIO.

Hinc inferre debemus, eum consensum, qui præbetur suggestionibus pravis, cùm tendit ad delectationem cogitandi tantùm de re illicitâ, putâ de ulciscendâ injuriâ secundùm Sanctum Augustinum non esse aliud, quàm veniale peccatum; licèt ipse ultionis actus, cujus cogitatione animus delectatur, sit pessimus, & certissimum mortale peccatum.

CENSURA.

Hæc propositio quaslibet cogitationes & delectationes, quas morosas vocant, regulariter imputans peccato veniali tantùm, falsa est, temeraria, scandalosa, in praxi perniciosa, concupiscentiam fovet in tentationem & in gravius peccatum inducit, contraria & injuriosa Sancto Augustino.

PRI-

CASUS PRIMUS.

Petronius, præteritas suas animo revolvens fornicationes, iis cùm delectatione morosa quandoque immoratur, absque ullâ tamen eas denuò committendi voluntate. Nunquid mortalis est hujusmodi delectatio?

Respons.

Delectatio, quam morosam appellant Theologi, *non ex morâ temporis, sed ex eo quòd ratio deliberans circa eam immoratur, nec tamen eam repellit*, ut loquitur Sanctus Thomas (*a*), ad peccatum mortale pertingit; cùm ipsius objectum, ut in specie propositâ, lethale est. Ratio est, quia sufficientem includit peccato consensum, ubi voluntas statim non respuit, quod repellere tenetur. *Tenens & volvens libenter quæ statim ut attigerunt animum respui debuerunt*, ut loquitur Sanctus Augustinus (*b*) laudatus ab Angelico Doctore, qui ex hoc principio infert (*c*) hujusmodi delectationem esse mortalem. *Nullus damnatur, inquit, nisi pro peccato mortali; sed homo condemnabitur pro consensu in delectationem. Unde Augustinus 12. de Trinit.* Totus homo damnabitur, nisi hæc (quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccatum) per mediatoris gratiam remittantur. *Ergo consensus in delectationem est peccatum mortale.* Probatam hanc veritatem isto argumento, cujus prima propositio per se certa & evidens est, & minor Sancti Augustini authoritate nixa; confirmat etiam hoc ratiocinio: (*d*) *Illa delectatio quæ sequitur cogitationem ex parte rei cogitatæ in idem genus coincidit cum delectatione exterioris actûs.... unde constat quod talis Delectatio secundùm genus suum inordinata est eâdem inordinatione, quâ est inordinata delectatio exterior; dato igitur qoud delectatio exterior sit delectatio peccati mortalis, & tunc etiam interior delectatio, in se & absolutè considerata, de genere peccati mortalis erit.*

(*a*) S. Thom. 2.2.q.74. art. 6. ad 3.

(*b*) S. Aug. lib. 12. de Trin. c. 12.

(*c*) S. Th. q. 15. de ratione. sup. & inf. art. 4. in arg. *Sed contra.*

(*d*) Idem ibid. in corp. art. 4. cit.

Sed ne quid de eâ difficultate dubium remaneat; observandum, non semper reperiri mortale peccatum in morosâ cogitatione contra castitatem, etsi res ipsa, quæ tùm menti observatur, sit lethale peccatum: delectatio nimirum duplici modo fieri potest: primo modo, cùm quis solâ cogitatione delectatur, quòd sit v. g. nova aut ingeniosa, nullam tamen de re cogitatâ delectationem percipiens; quo in casu non est mortale peccatum: innatum est enim hominibus, absque reatu delicti, de hujusmodi rebus delectari; sic me oblectant furis graphici astutiæ ad pecuniam surripiendam, injusti Ducis stratagemata ad occidendos hostes, aut ab aliquo acutè & solerter adhibita media ad perficiendum pravum suum consilium: nec tamen in hoc delictum mortale admitto, quòd me delectet horum omnium cogitatio; dùm res ipsæ malæ displicent, easque sincerè detestor: & etiam fieri potest, ut ne venialiter quidem delinquam; si necesse sit, aut utile, me iis rebus immorari, ut ea nôrim, quæ scire teneor, aliosve edoceam; ut evenire solet Confessariis, Medicis & aliis quibusdam, qui legere, discere, docere, eave factitare teneantur, quæ morosas illas delectationes producunt. *Aliquis de fornicatione cogitans*, inquit Sanctus Thomas (*e*), *de duobus potest delectari. Uno modo de ipsâ cogitatione: alio modo de ipsâ fornicatione cogitatâ. Delectatio autem de cogitatione ipsâ sequitur inclinationem affectûs in cogitationem ipsam. Cogitatio autem ipsa secundùm se non est peccatum mortale; imo quandoque est veniale tantùm; putà cùm aliquis inutiliter cogitat de eâ; quandoque autem sine peccato omninò; putà, cùm aliquis utiliter de eâ cogitat, sicut cùm vult de eâ prædicare, vel disputare, & ideò per consequens affectio & delectatio quæ sic est de cogitatione fornicationis, non est de genere peccati mortalis; sed quandoque est peccatum veniale, quandoque nullum. Unde nec consensus in talem delectationem est peccatum mortale.*

(*e*) Idem 1.2. q. 74 art. 8. in corp.

Secundo modo fieri potest hujusmodi delectatio, cùm de re cogitatâ aliquis oblectatur, eâque præcipuè afficitur: quo in casu, si res ex se ipsâ sit lethalis, delectatio quoque mortalis est: *Quod autem aliquis cogitans de fornicatione delectetur de ipso actu cogitato*; sic etiam loquitur Sanctus Thomas, *hoc contingit ex hoc, quod affectio ejus inclinata est in hunc actum. Unde quod aliquis consentiat in talem delectationem, hoc nihil est aliud, quàm quod ipse consentiat in hoc quod affectus suus sit inclinatus in fornicationem. Nullus enim delectatur, nisi in eo quod est conforme appetitui ejus: quod autem ex deliberatione eligat quod affectus suus conformetur his quæ secundùm se sunt peccata mortalia; est peccatum mortale. Unde talis consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale.* Quibus Sancti Doctoris dictis addi potest, quòd, cùm morosa delectatio in eandem incidat speciem, ac res ipsa, de quâ quis delectatur; in confessione aperienda est hujulce delectationis circumstantia; quandoquidem certum sit, majus ac gravius inveniri peccatum in delectatione v. g. incestûs aut adulterii, quam simplicis fornicationis.

Palàm est ex hac Angelici Doctoris sententiâ, quòd, si Petronius, de quo in casu proposito; præteritas suas animo revolvens fornicationes, ipsis actionibus de quibus cogitat, etiam cum affectu, oblectetur; tùm mortalis est profectò ipsius delectatio: sed à mortali debet excusari, si ejusmodi delectatio ad quasdam tantùm pertineat circumstantias, fornicationibus, quas ex animo detestatur, adjunctas. In hoc tamen ultimo casu valdè periculosum est illis immorari circumstantiis.

CASUS II.

Ratbertus, qui expressè delectationi è memoria præteriti sui peccati ortæ non consentit, nec etiam positivè resistit, censetur-ne hujusmodi delectationi, saltem interpretativè consentire?

Respons.

Quæstioni huic respondet Angelicus Doctor, dicens, hominem hunc non censeri consentire hujusmodi delectationi, nisi cùm eam perpendit, imminensque ab eâ periculum consensûs & lapsûs, nisi positivè resistat; tùm enim adversari huic tenetur; quod si negligat, huic consentire censendus est, atque statim idcirco fit reus peccati (*f*): *Antequam ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius*, inquit hic Sanctus Doctor, *non habet interpretativum consensum etiamsi non resistat; sed quando jam perpendit ratio de delectatione insurgente, & de nocumento consequente, ut potè cùm percipit homo se totaliter per hujusmodi delectationem in peccatum inclinari & in præceps ruere, nisi expressè resistat, videtur consentire.* Si igitur percipiat Ratbertus, se ex hac delectatione vehementer ad peccatum sollicitari, & de lapsu periclitari, nisi resistat; procul dubio peccat mortaliter aut venialiter, pro varietate objecti, quo delectatur.

(*f*) S. Th. q. 15. de ratione sup. & inf. art. 4. ad 10.

DELEGATIO.

DELEGATIO, propriè loquendo, est missio plurium virorum ad Principem, aut ad Superiorem Dominum, aut ad aliquem cœtum, ad agendum de re aliquâ.

Delegatus, vel etiam Legatus simpliciter, ut in hoc titulo intelligitur, ille dicitur, cui ab uno vel multis, à quo vel à quibus mittitur fit scripto potestas aut rem aliquam pertractandi, aut suffragii dandi, in delectu quorumdam ad aliquam dignitatem, aut ad aliquem ordinem, vel munus.

Provinciæ integræ, Communitates, Ordines, vel Laïci vel Ecclesiastici, seculares aut regulares, & etiam privati quidam suos possunt habêre Legatos.

Quandoquidem absunt, qui suos mittunt Delegatos; necesse est, ut Delegatus suam iis, ad quos mittitur, significet potestatem, ut ejus nôrint limites, neque is prætergrediatur. Pontificius quidem Legatus in Galliâ ab hac regula non excipitur (a); Unde potestatem suam ibi exercêre non potest hujusmodi Legatus, nisi postquàm illam viderit perpenderitque aliquod Parlamentum.

Urbium & Communitatum incolæ delegare non possunt, nisi, cùm de earum delegatione instructi Consules oppidani, earum causas, ac necessitatem Provinciarum Præfectis significârunt, ab eoque veniam obtinuerunt: cùm id iis sit prohibitum ex Arresto sanctioris Consilii 12. Aprilis an. 1678 (b).

Delegati ad Comitia generalia Cleri Gallicani, sacris debent esse Ordinibus initiati, & in eâ, cujus delegatione funguntur, Diœcesi Beneficium obtinêre. Privilegiis per tempus delegationis suæ concessis potiuntur; ut vidêre est in actis ejusdem Cleri (c).

Cùm Delegatus Procuratoris tantùm vices impleat, à delegantibus revocari potest *ad nutum*: quo in casu extinguitur commissa sibi auctoritas, cùm ejusmodi revocatio significata est, modò res sit adhuc integra, hoc est, mandatum suum non perfecerit, aut ante revocationem suam agere non inceperit: alioqui obtinêrent ejus facta, ac valida essent (d).

Pariter, qui delegationem accepit, eam pro arbitrio repudiare potest; modò id ipsum, si possit, mandanti significet; neque ex abjecto mandato nullum suâ culpâ ei damnum inferat, cujus mandata exequitur: *Sicut autem liberum est mandatum non suscipere*, inquit Lex Digestorum; *ita susceptum consummari oportet, nisi renuntiatum sit. Renuntiari autem ita potest, ut integrum jus mandatori reservetur, vel per se, vel per aliam eamdem re commodè explicandi.* (e)

Si mandans obierit, & ejus mortem ignoret Delegatus aut Procurator; ratum illud & validum habêri debet, quod bonâ fide à mandantis obitu fecerit. *Utilitatis causâ receptum est*, inquit alia Lex (f), *Si, eo mortuo, qui tibi mandaverat, tu ignorans, eum decessisse, executus fueris mandatum; posse te agere mandati actione: alioqui justa & probabilis ignorantia tibi damnum afferret.*

(a) Panorm. in c. *Sicut nobis*, 59. de sent. excommun.

(b) D. Brillon. dict. Arresto. v. *Communitates*. n. 54.

(c) Acta Cleri tom. 4. part. 5. tit. 4. c. 1.

(d) Leg. *Si verò* 12. §. 16. ff. *mandati*. & Leg. *Si mandavero* 15. eod. tit. lib. 17. c. 1.

(e) Leg. *Si mandavero*. 22. §. fin. eod. tit.

(f) §. 10. Inst. tit. de mandato Lib. tit. 17 & l. *Inter* 26. & Leg. *Si præcedente* 58. ff. *mandati*. Item Leg. 20. eod. tit. ff. de procurat. Leg. 17. §. fin. & legibus seq. eod. tit.

CASUS PRIMUS.

IN sæculari Galliæ Congregatione ea viget consuetudo, ut, cùm peculiaris cujusdam domûs Deputatus eligendus est; non à præsentibus solùm, sed & absentibus fit Electio, qui absentes suffragio suo in schedulis sigillo munitis eum prosequuntur, quem ad Conventum generalem, magis idoneum existimant. Postulat Didymus, qui eo modo electus est, utrùm electio sua sit canonica & valida; ita ut ex eâ jure tanquam Delegatus Conventui possit adesse?

RESPONS.

Canonica quidem non est, sed tamen valida Didymi electio. Canonicam eam non dicimus, quia aut per se aut per alium seu procuratorem adesse debent delegantes, uti clarè constat ex Decretali Innocentii III. in Concilio œcumenico Lateranensi an. 1215. latæ (g), in quâ declarat Papa electionem aliter factam inter Canonicas non esse censendam: *Aliter electio facta non valeat*: Unde sequitur, quòd ut Canonica sit Delegatio, non satis est, eam fieri schedulis sigillatis, quæ cum præsentium electorum schedulis permisceantur, sed insuper necesse esse, ut omnes delegantes vel per se ipsos, vel, si absint, per Procuratores suos sint præsentes. *Præsentibus omnibus qui debent & volunt & possunt commodè interesse*, inquit hic Papa.

(g) Innocent. III. in cap. *Quia propter* 42. de elect. & electi potest.

Sed cùm in hac Decretali agatur tantùm de Episcoporum Electione, quæ fit in Cathedralibus Ecclesiis, neque quidquam determinârint Sacri Canones de delegatione unius Delegati à sæculari Congregatione, qui mittitur ad generalem Cœtum ejusdem Congregationis; hæc, de quâ in casu proposito agitur, tanquam sufficiens & valida censenda est: Ratio est, quia ut legitima sit Delegatio, sufficit ut ii, quibus competit jus delegandi, ferant sua suffragia, & is, qui majori suffragiorum numero ornabitur, sit verè Deputatus: atqui suffragia ferri possunt non solùm viva voce aut per schedulam, quæ sigillata mittitur, vel etiam per Procuratorem, modò de re tùm agatur, circa quam nihil contrarium constituerint Canones, aut statuta ejusdem Congregationis; cùm hujusmodi Delegatio ex se non sit vitiosa; licèt evenire possit, ut fraudi cuidam sit obnoxia; neque etiam Concilio Tridentino aut legi seu Constitutioni Ecclesiasticæ contraria. (h)

(h) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 54.

CASUS II.

THEOPHILUS, Religiosus & Superior, à Capitulo Monasterii sui ad generale totius Ordinis Capitulum Delegatus, ab eo, tanquam incapax juris suffragii in electionibus faciendis exclusus est; quòd, cùm cœtui adesset, Delegationis suæ instrumentum osten-

ostendere noluerit. ut potè qui ab omnibus cognitus, quemquam decipere non poterat, quare in formâ eorum omnium, quæ se absente fierent, nullitatem denuntiavit. Nunquid suum debet effectum sortiri talis denuntiatio?

RESPONS.

Idem esto judicium de legato atque delegato: Delegatus autem frustrà se talem diceret, nisi mandati sui scriptum exhiberet: *Non creditur judici delegato*, inquit Guido Papa, (*a*), *nisi de ejus constet commissione*: Quod ex multis authoritatibus probat doctus ille Jurisconsultus, jure Canonico & Romano depromptis, & præcipuè ex Decretali Innocentii III. (*b*) ad Episcopum Baïocensem, cujus summa est hujusmodi: *Non creditur quis delegatus, nisi delegationem probet*: Unde et lis delegatus nullam habet potestatem: *Judex delegatus*, inquit etiam idem Author (*c*), *ante præsentationem sua commissionis nullam habet jurisdictionem*. Quod confirmat ex suffragio Innocentii IV. (*d*) & Hostiensis in suis Commentariis in Decretalem Lucii III., Baldi & aliorum, qui idem sentiunt. Idem itaque de eo ferri debet judicium, qui ad cœtum generalem mittitur: ipsius namque delegatio nullius est momenti, donec eam exhibuerit, iis, quibus certa esse debet ejus validitas. Unde sequitur nullitatis denuntiationem à Theophilo factam non solùm esse injustam, sed etiam omninò invalidam & ex ea proindè impediri non posse, ne cæteri deputati canonicè procedant quæ in iis, quæ spectant ad commune ordinis sui bonum.

(*a*) Guido. Papæ. decis. 322.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Cùm in jure peritus* 31. de offic. & potest. judicis delegati lib. 1. tit. 29.

(*c*) Idem Guid. decis. 286.

(*d*) Innoc. IV. & Hostiensis. in c. *Ex conquestione*. 10. de restit. Spoliatorum. l. 2. tit. 13.

Reipsâ delegatus delegantium est Procurator, cùm ab iis demandatur ipsi negotiatio eorum omnium, quæ agitari debent in cœtu ad quem mittitur; seu agatur de electione, depositione, punitione aut de aliquo alio disciplinæ articulo. Certum est autem eum, tanquam procuratorem, solum admittendum esse 1. qui à mandantibus legitimam habet potestatem. *Non auditur quis tanquam alterius procurator, nisi habeat mandatum legitimè factum* (*e*), ut fert Decretalis deprompta ex Epistolâ Sancti Gregorii Magni ad Maximum, Episcopum Salonensem. 2. Procurationem non esse legitimam, nisi tria contineat. Tria debet continêre mandatum. Scilicet nomen ejus, qui procuratorem eum constituit, & causam ad quam constituitur, & quod ratum habebit, quod cum eo factum fuerit. Hæc sunt verba Glossæ *f*) quæ in hoc cum lege ad marginem indicatâ (*g*) consentit.

(*e*) Arg. cap. *Alia* 1. De judiciis. l. 1. tit. 38.

(*f*) Gloss. in dict. c. *Alia* v *Mandato*

(*g*) Leg. *Si procuratorem* 65. ff. de procuratoribus & defensoribus. l. 3. tit. 3.

Necesse est igitur, ut conventus generalis videat & perpendat tenorem & terminos in Procuratione expressos, ad dijudicandum, núm validâ & sufficiens sit. Unde sequitur, perperam à Theophilo occultari instrumentum, quo fertur ejus ad Capitulum delegatio, ac proinde illam denegationem esse injustam, nullitatisque denuntiationem prorsùs inutilem.

CASUS III.

EVENTIUS Archidiaconus & Canonicus Ecclesiæ Turonensis secundi ordinis Legatus ad Comitia generalia Cleri Gallicani, Parisiis habita, cùm ibi per sex menses continuos mansisset, inter absentes à choro fuit annumeratus; eique Capitulum quotidianas distributiones, his, qui canonicis horis adsunt, dari solitas denegavit. Nunquid justa est illa denegatio & canonicis constitutionibus conformis?

RESPONS.

Non legitima est Capituli Turonensis denegatio, quâ Eventium choro præsentem habere recusat cùm ejus absentia legitimâ nitatur necessitate, quâ Comitiis generalibus Cleri adesse debuit ubi de negotiis rebusque Ecclesiæ Gallicanæ communibus agitur. Atqui ex Bonifacio VIII. (*h*) non minùs æqua est Canonici ob eam rem Choro absentia quàm ob morbum, ut fusiùs ostendetur alibi. Ut ergo tempore morbi præsens choro habetur, solitasque habet distributiones: pariter præsens haberi debet & omnes suas habêre distributiones in casu hujusmodi delegationis. Ita etiam constitutum est ab Episcopis Galliæ in Comitiis an. 1605. & 1606. ut constat ex actis eorumdem Comitiorum 28. Feb. an. 1606. quorum hic est tenor: „ Cùm „ nobis declaratum fuerit, inquiunt Prælati hu„ jusce cœtûs, (*i*) æquum esse, quòd D Deputati Pro„ vinciarum ad Comitia Cleri, in suis Ecclesiis præ„ sentes haberentur per eorum celebrationem, uti „ D. Agentes, dùm munus illud obtinent; conclusum „ est, eos habendos esse præsentes & fruituros, „ dum ad dicta Comitia aberunt, fructibus omni„ bus, proventibus reditibus & emolumentis suo„ rum Beneficiorum, tam grossorum fructuum, „ quàm omnium distributionum manualium, cu„ juscumque sint qualitatis & conditionis; uti frue„ rentur, si per se adessent præsentes; uti constitutum „ est in præcedentibus Comitiis „. Legitur exscriptum illud in 4. Tomo Actorum Cleri in quo referuntur hujusmodi deliberationes Curiæ Ecclesiasticæ pro Delegatis ejusdem Curiæ 1. Jan 1614. & 1615. quæ deliberationes complectuntur tempus Itineris & Reditûs sui in locum domicilii sui. 2. Deliberatio an. 1625. (*k*): 3. an. 1635. (*l*): 4. an. 1645. (*m*): 5. Denique an. 1660 (*n*): quæ deliberationes ex duobus Arrestis sanctioris Consilii Regii confirmatæ sunt, uti referunt Acta Cleri; quorum primum est 23. Feb. an. 1636. his verbis perscriptum: „ Rex in sanctiori suo Consilio.... jussit & ju„ bet... ut legati Comitiorum Cleri, per eorum „ celebrationem.. in suis Ecclesiis præsentes habean„ tur, per tempus... suæ delegationis, ac Canoni„ catuum suorum fructus & reditus, tam om„ nium grossorum fructuum, omnium distri„ butionum manualium & quotidianarum, cu„ juscumque qualitatis conditionis-ve sint, perci„ piant, quasi per se actu præsentes essent confor„ miter ad supradictum statutum ejusdem Cleri.

Alterum, quo prius confirmatur, Arrestum est latum 13. Octob. 1645.

(*h*) Bonif. VIII. in cap. *Canonicorum*. unic de Cleric. non residen. in 6.

(*i*) Acta Cleri tom. 4. part. 5. cap. 1. pag. 103.

(*k*) Exscriptum acto 7. Junii 1625. Pag. 71.

(*l*) Acta 6. Sept 1635. pag. 3 6. & Sequent.

(*m*) Acta 26. Junii an. 1645.

(*n*) Acta 29. Maii 1651. pag. 874.

DENUNTIATIO.

IN jure triplici modo contra reos instruitur processus, scilicet: 1. *Per accusationem*; 2. *denuntiationem*; 3. *& inquisitionem*, ut loquitur Innocentius III. (*o*).

Denuntiatio dicitur, *delatio rei de crimine per actorem non suscipientem in se onus probandi* (*p*). Ex quâ definitione patet discrimen, quod reperitur inter accusationem & denuntiationem. Accusator namque, tenetur sub talionis pœnâ, adscriptum reo seu accusato crimen probare, cùm ad id non obliget denuntiatio; ex quâ tamen denuntians, regulariter loquendo, præscriptam à Christo in Evangelio servare debet regulam, quæ in eo posita est, ut reum præmoneat ut eum ad emendationem sui peccati impellat, ejusque pravos effectus resarciat. *Sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio*, inquit idem Papa, (*b*) *sic & denuntiationem caritativa monitio*.

(*o*) Innoc. III. in can. *Qualiter* 24. de accusationibus. l. 5. tit. 1.

(*p*) Polman. Breviar. Theolog. part. 2. 2. n. 675.

(*q*) Innoc. III. loco cit.

Dicimus; *regulariter loquendo*: quia, ut infrà exponetur, quidam sunt graves casus, qui promptum exigunt remedium, & in quibus potest & debet omitti correctio fraterna, ut patebit in sequentibus decisionibus, Sancti Thomæ doctrinâ suffultis.

Delator quilibet tenetur de impensis & damnis ac interesse erga reum, qui crimen diluit unde Regius Procurator aut Fiscalis, intra tres dies in hoc casu delatoris nomen manifestare tenetur, requirente accusato, qui absolutoriam retulit sententiam, ut ait Carondas in tit. 34. Summæ Ruralis de Boutiller, & uti fert Edictum Aurelianense (*a*). Ob eam quoque rationem ex Arresto Senatus Parisiensis 5. Maii an. 1604. quod refert le Prêtre, & ex alio urbanæ jurisdictionis 12. Maii an. 1607. hujusmodi Officialis, qui, in casu delationis, solus est actor publicus, in cujus nomine lis in reum instruitur, cavere debet, ut delator subscribat in suis commentariis; quo facto jam à suâ nequit retrogradi delatione, uti dijudicavit Parlamentum Divionense ex arresto 9. Julii an. 1577. (*b*), quod refert Bouvot. Nam, si absque præmissione delationis subscriptæ procederet hic officialis, proprio privatoque nomine de damnis & interesse tenetur erga reum, qui nudè & simpliciter insons remitteretur (*c*).

(*a*) Edict. Aur. art. 73.
(*b*) Bouvot qq. notab. part. 3. littera D. verbo *desistere* q. 1.
(*c*) Diarium fori. l. 1. c. 98. Arrest. Senatûs Paris. mens. Feb. an. 1593. Aliud Arrest. 28. April. 1626. Du Frêne l. 1. c. 100. & duo alia 4. Maii an. 1560. & 17. nov. 1563. Bochelius v. *Delator*.

CASUS PRIMUS.

Posthumius pro certo novit Manlium gravissimi delicti, sed tamen occulti esse conscium. Potest-ne eum ad Superiorem statim deferre, absque præmissâ occultâ correctione?

RESPONS.

Difficultati huic cum distinctione respondet Sanctus Thomas (*d*) *Quædam enim peccata sunt*, inquit Doctor Angelicus, *quæ sunt nocumentum proximorum, vel corporale, vel spirituale: putà si aliquis tractet quomodo civitas tradatur hostibus; vel si hæreticus privatim homines à fide avertat: & quia ille qui sic occultè peccat, non solùm in te peccat, sed etiam in alios, oportet statim procedere ad denuntiationem, ut hujusmodi nocumentum impediatur, nisi fortè aliquis firmiter æstimaret, quòd statim per secretam admonitionem posset hujusmodi mala impedire.* Si igitur tale sit Manlii delictum, illud statim ad Superiorem potest deferre Posthumius, si monitionem suam fore inutilem existimet, ad impediendum malum quod peccato suo procreat homo ille.

Eodem modo sentit Sanctus Basilius (*e*): docet enim absque peccato detegi posse alicujus vitia, illis, qui inde quoddam pati possent malum, nisi essent præmoniti. *Item*, inquit hic Pater, *quando necessitas poscit, ut periculo consulatur aliquorum, qui sæpenumero ex ignorantiâ commisceri possent cum malo, tanquam cum bono.* Quod probat hic Sanctus exemplo hominis, qui malam profiteri doctrinam cognoscitur, quique alios eâ inficere conatur: quo in casu asserit, eos esse commonendos, qui cum eo colloquuntur, nec eum, qualis sit, noverunt, ne ipsos seducat. *Cùm Apostoli præceptum sit, nequis secum his commisceat, qui istiusmodi sunt, ne quando capiat quis laqueos animæ suæ*: dictaque sua idem Pater ipsiusmet Apostoli exemplo confirmat his verbis (*f*): *Quod quidem videmus eundem Apostolum fecisse ex his quæ ipse ad Timotheum scribit his verbis:* Alexander ærarius multa mala mihi ostendit, quem & tu devita; valdè enim restitit verbis nostris.

Sunt & alia peccata, quæ vel peccanti tantum, vel ei in quem peccatur sunt noxia: *Quædam verò peccata sunt*, inquit etiam Sanctus Thomas (*g*), *quæ solùm sunt in malum peccantis, aut ejus in quem peccatur; & tunc*, pergit Angelicus Doctor, *ad hoc solùm tendendum est, ut fratri peccanti subveniatur, & sicut Medicus corporalis sanitatem ægroto confert, si potest sine alicujus membri abscissione; si autem non potest, abscindit membrum minùs necessarium, ut vita totius conservetur; ita etiam ille qui studet emendationi fratris, debet, si potest, sic emendare fratrem quantùm ad conscientiam, ut fama ejus conservetur .... sed quia conscientia præferenda est famæ, voluit Dominus, ut saltem cum dispendio famæ fratris conscientia per publicam denuntiationem à peccato liberetur. Unde patet quòd potest esse de necessitate præcepti, quod secreta admonitio publicam admonitionem præcedat.*

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 3. art. 17. in corp. & ad 3.
(*e*) S. Basil. in Reg. brev. respons. ad interrog. 23.
(*f*) 2. Timoth. 4. 14.
(*g*) S. Th. loco cit.

Ex his colligendum, quòd, si Manlio soli sit noxium suum peccatum, Posthumium-ve solum offendat, is tenetur priùs ad correctionem fraternam & occultam, & quòd eum denuntiare nequit, nisi post adhibitas in Evangelio præscriptas regulas, tùmque solùm cùm ei inutilis facta fuerit correctio fraterna: sed si Manlii peccatum in proximi ruinam spiritalem aut corpoream vergat, & Posthumio sit persuasum, inutilem fore correctionem occultam, tùm eum Superiori potest & debet denuntiare.

CASUS II.

Si Manlii peccatum, tali modo sit occultum, ut pluribus tamen innotescat, aut brevi debeat certò esse cognitum; Posthumius, cui notum est, potest-ne absque prævia monitione, illud Superiori denuntiare, qui huic malo potest obsistere.

RESPONS.

Sanctus Thomas (*h*) asserit, in hoc casu, absque præviâ correctione talem hominem posse deferri ad Superiorem, ut is scandalum ex ejus peccato futurum antevertat, aut saltem publicæ pœnæ injunctione resarciat. *In peccatis denuntiandis*, inquit, *considerandum est utrùm peccatum sit omninò occultum, aut ad notitiam aliorum devenerit, aut in promptu sit ut deveniat. Si autem peccatum jam ad notitiam aliorum devenerit, tunc debet denuntiari ei qui habet potestatem corrigendi; ut qui sunt scandalizati de culpâ, ædificentur de pœna: si autem nondum in publicum devenit, sed est in viâ deveniendi, tunc etiam denuntiandum est, ut scandalo futuro occurratur.*

(*h*) S. Th. in 4 dist. 19. q. 2. art. 3. quæstiunc. 1. ad 2.

CASUS III.

Dioscorus qui cognovit Parochum suum semel in popinâ vino fuisse captum fortuitò; ipsum Episcopo denuntiavit, ut illius famæ noceret. Nonne mortaliter in eo peccavit; licet verum tantummodò retulerit?

RESPONS.

Non est, quod quis dubitet, Dioscorum ex pravâ suâ intentione mortaliter peccasse. Ita sentit Angelicus Doctor: (*i*): *Quòd si aliquis*, inquit, *referat Prælato culpam proximi, intendens vel*

(*i*) S. Th. quodlib. 12. art. 13. ad 3.

vel cautelam in futurum, vel aliquid hujusmodi, quod ad emendam proximi videret expedire, non peccat. Si autem hoc, sive Prælato, sive alicui amico suo, malitia referat, tunc peccat mortaliter. Ratio evidens est: finis namque delationis, quæ loco occultæ correctionis adhibetur, debet esse caritas; hoc est, vel emendatio rei, vel impedimentum mali publici; non verò odium, aut vindicta Delatoris.

CASUS IV.

Si conscius peccati, quod penitùs occultum est, sed quod proximo damnum spirituale aut corporeum infert, illud tantùm admiserit, vi subitæ passionis aut ex infirmitate brevi transiturâ, ut v. gr. si furtum commiserit, cujus statim pœnituisse dignoscitur. Potestne absque peccato ad Superiorem deferri, ut meritam luat pœnam?

Respons.

Cùm delationis æquitatem sola faciat proximi caritas; prudenter inspiciendum, si qua emendationis spes affulgeat in peccatore sine denuntiatione: quod quidem ut accuratiùs dijudicetur; *si sit omninò occultum* (peccatum) inquit Sanctus Thomas (a), *tunc considerandum est, utrùm emendatio peccantis expectari probabiliter possit, aut non: quod quidem facilè adverti poterit, si consideretur, utrùm aliquis ex electione, vel passione peccavit, sive ex malitiâ, vel infirmitate, quod idem est; quod quidem perpendi potest ex conditione peccantis & ex iteratione actûs*: Si ex infirmitate tantùm peccaverit aut impotentis cupiditatis impetu correptus, cujus pœnitentiam statim significavit, non debet denuntiari donec perspiciatur, utrùm mores sit emendaturus, sed tantùm ex caritate admoneri, nisi fortè in præsenti quam non vult abjicere, peccati occasione versari cognoscatur: sed è contra, si ex relapsu frequenti judicetur ipsum ex malitiâ deliberatâ peccare; nec suos deinceps esse mores emendaturum, uti jure tùm credi potest, denuntiandus est. Si tamen ex ipsius peccato temporale tantùm proximo damnum inferretur, & fama ipsius majoris sit ei momenti relatè ad publicum bonum, quàm sit illud damnum in ordine ad hominem privatum, tùm conformiter ad regulas justitiæ, ei fama esset servanda; ipsum tamen caritate plenis monitionibus ad officium suum revocando. Sed cùm ea de re clara sint Doctoris Angelici verba, juvat hîc reliquum jam laudati testimonii contextum exscribere, qui sic habet: *Quia si aliquis frequenter & quasi improbitè sine freno in aliquod peccatum lapsus est, signum est quod ex malitiâ, vel electione peccat, & non de facili emendetur. Si autem occasione peccandi oblatâ in peccatum ruit, & posteà tristitiam & verecundiam de peccato ostenderit, signum est quòd sit peccatum ex passione, vel ex infirmitate, & quòd de facili emendetur. Si ergo emendatio speretur, debet admonitio præcedere & denuntiatio differri quò usque videatur quomodo emendatur peccator, nisi fortè immineret occasio similis in peccatum ruendi, quam declinare tamen non vellet admonitus: tunc enim deberet Prælato denuntiari, ne in præcipitium iret. Si autem non speretur emendatio tunc considerandum est, an illud peccatum sit infectivum aliorum, sicut est hæresis, vel fornicatio, vel aliquid hujusmodi, aut etiam cedat in aliquod damnum alterius, sicut furtum, vel homicidium & hujusmodi. Si enim non cedat in damnum alterius, nec sit infectivum peccatum, tunc potest denuntiatio differri, quò ad usque videatur admonitionis effectus, præcipuè, si emendationem promittit. Si autem est infectivum aliorum, debet denuntiari Prælato, ut gregi suo caveat. Sicut enim dicit Hieronymus*: quæ misericordia est parcere uni, & multos in discrimen adducere? Polluitur populus ex uno peccato, sicut ex unâ ove morbidâ universus grex. *Semper enim bonum multorum debet præferri bono unius, undè etiam fama unius negligi debet, ut innocentia, vel fama multitudinis conservetur. Si autem vergat in damnum corporale alterius, debet fieri comparatio illius damni ad damnum famæ istius, & illi damno quod præponderat, obviandum magis.*

(a) S. Thom. in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. quæst. 1. ad 2.

Ex hac Sancti Thomæ argumentatione sequitur, peccatorem, de quo in casu proposito agitur, non esse denuntiandum, cùm in crimen non inciderit *ex malitia vel electione*, sed, *ex passione vel infirmitate*, & statim eum peccati sui verè pœnituerit; sed solùm caritativè & occultè esse monendum; nisi voluntarium ejusdem criminis admittendi subiret periculum, nec ab eo secedere vellet, aut si, ut ait idem Angelicus Doctor, (peccatum illius) *est infectivum aliorum, debet denuntiari Prælato, ut gregi suo caveat.*

CASUS V.

Justinianus, Sacerdos, Magdalenam in confessione bis terve ad impudicitiam, errorenive contra fidem, aut bonos mores inducere voluit. Nonne tenetur hæc mulier ipsum Superiori denuntiare; præsertim, si non absque causâ præsumat; eum rem eandem erga alias pertentasse?

Respons.

Tenetur Magdalena sub peccati conscientiâ ad denuntiandum Superiori Justinianum, ut damnum spirituale ab eo deinceps proximo inferendum impediat. Ita constituit Gregorius XV. ex Bullâ suâ trigesimâ-quartâ 30. Augusti an. 1622. latâ (a), quâ nimirùm post confirmationem Bullæ Pii IV. (b) qui severas ab hujusmodi Confessarii exigi pœnas, constituit, posteà pœnitentibus ita sollicitatis jubet, ut eos Episcopo denuntient; & eorum Confessariis, ut denuntiandi necessitatem eis manifestent. *Mandamus omnibus Confessariis*, inquit hic Papa, *ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut suprà sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, inquisitoribus, seu locorum ordinariis prædictis: quod si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint, non teneri ad denuntiandum Confessarios sollicitantes..... iidem locorum Ordinarii & inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant.*

(a) Greg. XV. in Bulla *Univers.* §. 7.
(b) Pius IV. in Bullâ *Cùm sicut.*

Verùm quidem est, hæc verba adeò aperta ac decretoria non obstitisse, quominùs Casuistæ quidam moderni rationes excogitârint ac proposuerint ad sensum eorum pervertendum, constitutionemque adeò æquam infringendam: at doctrinam eorum perniciosam anathemate percussit Alexander VII. ex Decreto suo, lato 24. Septembris an. 1665. quo quadraginta-quinque eorum propositiones damnavit, quarum sexta & septima ad rem istam pertinent. Sexta est hujusmodi: *Confessarius, qui in Sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam, posteà legendam, in quâ ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proindè non est denuntiandus.* Septima verò sic enuntiatur: *Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante: hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.* Hæ sunt fallaciæ quas ingeniosi illi Authores ad inescandos simplices excogitarant, & quas, ut diximus, damnavit Alexander VII. propositiones illas declarando scandalosas, & prohibendo, ne quis eas defenderet, docêretve indictâ excommunicationis pœnâ, *ipso facto*, Apostolicæ-Sedi reservatâ.

Ex his facilè colligitur, Magdalenam tenêri sub peccato ad denuntiandum Superiori Justinianum; quandoquidem de eo agitur peccato, quod excusari nequit, quodque Justiniani malitiæ & corruptioni adscribi debet, cùm in illud multoties incideret erga mulierem, quam ad impuritatem provocavit, & peccatum illud directè tendit ad subvertendam fidem bonosque aliorum mores, qui hunc adeunt Confessarium. *Si autem* (peccatum illud) *est infectivum aliorum, debet denuntiari Prælato, ut gregi suo caveat.* Ita loquitur Sanctus Thomas (a), de iis etiam peccatis, quæ extra Tribunal pœnitentiæ committuntur; quod etiam probat ex his præclaris Sancti Hieronymi jam superiùs allatis verbis: *Quæ misericordia est, parcere uni, & multos in discrimen adducere? Polluitur populus ex uno peccatore, sicut ex unâ ove morbidâ universus grex.* Et quidem si certum sit & inconcussum, quod ab illis Sanctis Doctoribus affirmatur de obligatione denuntiandi in hoc casu talem peccatorem; licèt nec sit Sacerdos, nec Confessarius; quo potiori jure idem dicendum est de Sacerdote, qui ad fidelium ductum in viam salutis præpositus, ausu impio & sacrilego libidini suæ Pœnitentiæ Sacramentum mancipat, eorumque damnationem procurat, quorum salutem Christus ipsi commisit.

(a) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 5. quæst. 1. ad 2.

Vide CORRECTIO.

DENUNTIATIONES MATRIMONII.

DENUNTIATIONIS Matrimonii nomine, intelligitur hîc publica declaratio intra Missarum solemnia dominicis festisve diebus facta, quâ propriis nominibus duorum, qui nubere volunt, Matrimonium populo notificatur, ad detegendum num aliquod subsit futuri Matrimonii impedimentum.

Promulgatio illa tribus diversis diebus fieri debet, aut unâ saltem vice, duarum proclamationum dispensationem ab Episcopo obtinendo; alioquin clandestinum censetur Matrimonium ex Edicto Blesensi, ex Declaratione an. 1639. confirmato (b). Quod quidem tale ex multis Arrestis Parlamentorum judicatum est conformiter ad illud Edictum, ut videre est in Dictionario Arrestorum D. Brillon (c): quamvis trium proclamationum dispensatio ob legitimam causam concessa, ex multis aliis Arrestis & duobus præsertim, quæ refert Bardet (d), priore 13. Junii 1634. & posteriore 7. Augusti an. 1638. fuerit tolerata.

Hæc promulgatio fieri debet *intra Missarum solemnia*, non verò tempore alterius Officii; alioquin foret abusus ex Fevreto (e).

Ex Regiâ Declaratione 16. Feb. an. 1692. in Parlamenti tabulas relata 28. ejusdem Mensis dispensationes Matrimonii & denuntiationes, earumve dispensationes ab Episcopo concessæ, declarandæ sunt in publico celebrati Matrimonii instrumento, ut insinuatio, quæ de eo facta fuerit, ut patebit ex dicendis in quinta decisione.

Cùm sit scripta Matrimonii oppositio, ultra Parochus non debet pergere: & partes coram Officiali litem debent instruere, cùm allegat opponens, unum ex contrahentibus, Matrimonium alteri promisisse: sed si de alio facto agatur, ad Judicem tùm sæcularem pertinet illa cognitio (f).

Denique hactenùs dicta ad universam non pertinent Ecclesiam, sed ad Occidentalem tantùm; nam punctum illud disciplinæ nec præscribitur, nec observatur in Ecclesia Orientali, ut refert Author Libri, cui titulus *Itinerarium Liturgicum Galliæ*, apud Delaulne, *viâ Jacobeâ Parisiis typis excussum* (g).

(b) Edict. Blesf. art. 40. Pelcüs q. 105.
(c) D. Brillon. Dict. Arrest. v. *Banna*. n. 19. & 24.
(d) Bardet. tom. 2. l. 3. c. 13. & l. 7. c. 38.
(e) Fevret. tom. 2. l. 5. c. 2. n. 5.
(f) Fevretus. Tract. de abu su. l. 5. c. 2. n. 33.
(g) Pag. 472.

CASUS PRIMUS.

ATHENODORUS & JULIANA nupsêre, non præmissis Matrimonii sui tribus denuntiationibus, nec super his obtentâ dispensatione. 1. Peccâruntne mortaliter ex hac omissione? 2. Potuitne absque mortali eos Matrimonio conjungere Parochus?

RESPONS.

A peccato mortali excusari nequeunt Athenodorus & Juliana, qui absque Matrimonii sui denuntiatione nupsêre; nec ipse Parochus, qui eorum Matrimonio adfuit: cùm ita se gerere non potuerint, nisi infringendo præceptum duorum Conciliorum generalium, Lateranensis nimirùm sub Innocentio III. & Tridentini; & quod in Gallia admisêre suis dictis multi Reges, ut infrà dicetur. Hinc fit, ut in plerisque Episcoporum Hispaniæ statutis feratur excommunicatio *ipso facto*, in eos, qui hoc modo nuptias audent inire, ut observat Navarrus (h): quod necessariò supponit mortale peccatum, cùm ob hujusmodi tantùm delictum incurri possit tam formidabilis censura, ut declarat Meldense Concilium, an. 845. habitum (i).

Deinde, cùm in Gallia invalidum declaratur ex quarto Blesensis Edicti articulo Matrimonium sine præmissis denuntiationibus contractum, atque hæc jurisprudentia articulo 12. Edicti an. 1606. & trigesimo-nono Ordinationis mensis Januarii an. 1629. & tandem ex Ordinationibus an. 1639 & 1697. fuerit confirmata; qui sic nubere præsumunt, seque suamque prolem gravissimis incommodis committunt; quod etiam absque gravissimo delicto facere nequeunt, uti nec Parochus, qui ejus est causa præcipua, eos ad Matrimonium contra Ecclesiæ regulas Regumque Leges admittendo.

Sunt quidem ex quibusdam Authoribus nonnulli casus, in quibus talem omissionem à mortali eximunt; sed, cùm ii sint minùs frequentes & Metaphysici videantur, de iis loqui minimè necesse est: & potiùs tanquam rem certam supponere debemus, quòd in omnibus casibus, in quibus ob graves rationes omittitur bonorum proclamatio, nunquam Matrimonium celebrari debet, nisi post obtentam dispensationem ab Ordinario, hoc est, Episcopo, cujus solius est dispensare, aut ab ejus Vicario generali, qui sub nomine Ordinarii continetur, uti declarat Innocentius IV. (k).

(h) Navar. Manual. c. 22. n. 63.
(i) Conc. Celdens. in Man. *Nemo*. 31. 11. q. 3.
(k) Innoc. IV. in cap. *Romana*. 2. de appellation. in 6. l. 1. tit. 15.

Consentit

(a) S. Anton. 3. part. Sum. tit. 1. c. 16.

Consentit hæc decisio cum sententiâ Sancti Antonini (a): *Qui ergo clandestinè contrahunt, mortaliter peccant*, inquit hic Sanctus Archiepiscopus, *& tale Matrimonium dicitur contra interdictum Ecclesiæ; quia contra prohibitionem ejus est.... prohibetur enim, ne Matrimonia fiant clam & sine bannis.....& sacerdos, qui tales conjunctiones inhibere contempserit, vel regularis, qui interesset hujusmodi, punitur.* Addit hic Sanctus, in quibusdam reipsâ regionibus hanc obtinêre antiquam consuetudinem, ut non fiant Matrimonii denuntiationes; sed in omnibus aliis, ubi mos ille tenetur, absque mortali peccato non posse omitti:.....*sed ubi servantur* (banna) *esset mortale omittere* Quâ de re observandum, Sanctum hunc ante Concilium Tridentinum scribere; atque ita inutilem fieri observationem hujusce Sancti de contraria quarumdam regionum consuetudine, post Decretum hujusce Concilii, cui nullâ contrariâ consuetudine derogari nequit, in iis regionibus, ubi fuit admissum.

CASUS II.

Guido et Antonia, producto falso denuntiationum, quas omisêre, testimonio, quo Parochum deceperunt, Matrimonium contraxêre. An invalidum est & clandestinum eorum Matrimonium?

Respons.

Validum est horum Matrimonium, uti antè Concilium Tridentinum (b), quod, cùm antiquo juri in hanc rem non derogârit, censetur, illud in pristino suo vigore reliquisse; quia, ut ait Lex (c). Jus antiquum obtinet, donec à novo fuerit rescissum. *A jure veteri non discedimus*, inquit Glossa, (d) *nisi in quantum reperitur expressum.* E contrà Concilium illud, aliquatenùs hac in re Lateranensis Constitutioni sub Innocentio III. (e) derogans, quibusdam in casibus permittit, post ratum, non tamen consummatum Matrimonium, fieri denuntiationes, aut etiam eas penitùs omittere; cùm id satius judicaverit Episcopus quamquam in Gallia sit prohibitum, (f), ne ullum celebretur, saltem ante primam denuntiationem Matrimonium. Unde sequitur, quod, quamvis ter promulgari jusserit Matrimonium ante ipsius celebrationem; ex defectu tamen denuntiationum non fit invalidum; quia annullationis Decretum Constitutioni suæ non addit illa œcumenica Synodus. *Si contraheretur* (Matrimonium) *coram Parocho & testibus non præmissâ trinâ denuntiatione*, inquit Navarrus (g).....*valeret quidem Matrimonium: sed diceretur clandestinum quò ad alios effectus, quàm annullationis Matrimonii: quia quò ad alios non videtur derogari juri antiquo, à quo non est recedendum, ultrà quàm recedit novum.*

Cùm ista decisio communi Theologorum & Canonistarum (h) sententiæ congruat, nec ullam patiatur difficultatem, non alias hic afferemus probationes. Sed addendum illud, falsitatem quamlibet, quoad Matrimonium in Diœcêsi Parisiensi esse casum reservatum, ejusque falsitatis conscios *ipso facto* excommunicari, ut fert Mandatum Eminentissimi Cardinalis de Noailles, Archiepiscopi Parisiensis 2. Januarii an 1709. latum (i) quod sic habet: *Falsum testimonium à contrahentibus Matrimonium, aut ab aliis malâ fide ac dolo præstitum scripto, aut vivâ voce, ut à ministris Ecclesiæ Matrimonium nullum, vel quâvis ratione illicitum benedicatur & celebretur* (est reservatum) *annexa est censura excommunicationis ipso facto, eaque reservata.*

(b) Conc. Trid sess. 24. de reform. matrim. c. 1.
(c) Leg. *Præcipimus.* 32. Cod de appellationibus. l. 7. tit. 62.
(d) Glossa in Clementina *Multorum.* de hæreticis v. *Contra eos.* l. 5. tit. 3.
(e) Conc. Lateran. c. 4. c. 51.
(f) Edict. Blesense art. 40.
(g) Navar. Man. c. 22. n. 70
(h) Carolus Fevret. Tractatus de abusu. l. 5. c. 2. Hugolinus de potest. Episc. c. 15. §. 11. Gerbais Tract. de praxi impedimentorum matrimonii pag. 501. De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 145. Colloquia Lucon tom. 9. Colloq. 7. q. 2. Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 14. sect. 2.
(i) Mandat. Eminent. Dom. Card. de Noailles Arch. Paris. de Casibus reservat. tit. *Casus reservati Dom. Archiepiscopo.* art. 18. n. 3.

CASUS III.

Eparchius et Lydia, futuri sui Matrimonii denuntiationes fieri curârunt, nullo contradicente; sed in remotam Provinciam proficisci ob mortem Patris sui coactus est Eparchius, unde redux esse non potuit, nisi post tres menses ab ultimâ denuntiatione factâ. Nunquid Matrimonium eorum Parochus benedicere potest, absque novis proclamationibus?

Respons.

Parochus Eparchii & Lydiæ Matrimonio eorum interesse nequit absque nova bannorum promulgatione, cùm id ei ex Rituali Romano sit vetitum: *Si verò infra duos menses*, inquit, *post factas denuntiationes Matrimonium non contrahatur; denuntiationes repetantur, nisi aliter Episcopo videatur.* Ex hac exceptione notum fit, tenêri Parochum in eo casu ad iterandas, ut antè, tribus dominicis festisve diebus proclamationes, aut ad obtinendam ab Episcopo Matrimonii celebrandi dispensationem.

Cæterùm si diœcesanum Rituale in hoc à Romano discrepet, & quid aliud statuat, illud sequi accuratè debet Parochus, nec eorum, quæ præscribuntur, quidquam omittere.

CASUS IV.

Florus et Cæcilia duo diversa habent domicilia, quia hiemant in urbe, rure verò æstivant; vel quia unus in Parœcia Sancti Petri, altera verò in Parœcia Sancti Pauli habitat. An requiritur, ad implendum Ecclesiæ præceptum, ut in Ecclesiis duorum domiciliorum fiant Matrimonii denuntiationes?

Respons.

Certum est, quòd si contrahentes Matrimonium diversas habitent Parœcias, necesse est, ut in utriusque Parœcia fiant denuntiationes; & affirmari etiam potest, eas in neutrâ absque peccato mortali posse omitti: quia aliter frustraretur intentio Conciliorum Lateranensis & Tridentini, quæ eò Matrimoniorum denuntiationes constituerunt, ut faciliùs detegantur impedimenta. En verba Decretorum utriusque Concilii: *Statuimus*, inquit Lateranense sub Innocentio III. (k) *ut cùm Matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publicè proponantur, competenti termino præfinito, ut intrà illum qui voluerit & valuerit legitimum impedimentum opponat.* Sic autem habet Tridentini Decretum (l): *Denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta faciliùs detegantur.*

At verò factæ tantùm in Flori Parœciâ denuntiationes impedimenta non detegerent, quæ à parte Cæciliæ subesse possent; aut vicissim ex denuntiationibus in Cæciliæ Parœciâ facti non paterent impedimenta Flori; unde utriusque Concilii intentio nequit implêri, nisi Matrimonium in utraque contrahentium Parœcia promulgando.

Sed si contrahentes in eadem Parœciâ hiement, & in aliâ æstivent, atque ita duplex habeant domicilium; dici potest, ut videtur, satis esse, ut fiant denuntiationes in eâ Parœciâ, in quâ per majorem anni partem habitant; aut, si tempus sit æquale, in quâ actu commorantur. In hoc quippe casu qui æquali tempore in duabus Parœciis habitat, censetur esse utriusque incola. Atque adeò sufficit, rigorosè loquendo, ut in Parœciâ præsentis domicilii sui fiant proclamationes, ibique nubere possunt. *Duplicem parochiam habitationis habens*, inquit Cardinalis Toletus (m), *in una, hieme, in alterâ, æstate, degens coram alterutro Parocho indifferenter Matrimonium celebrare potest.* Sed tandem, ne quid in eo fiat contra Ecclesiæ regulas, accuratè semper id conficiendum est, quod statuêre Episcopi ex diœcesanis Ritualibus aut ex Constitutionibus suis.

(k) Conc. Lateran. 4. in cap. *Cùm inhibitio.* de clandestina despons. l. 4. tit. 3.
(l) Conc. Trid. de reformat. Matrimonii. sess. 24. c. 1.
(m) Franc. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 7. c. 6.

CASUS V.

Mirocles, filius-familias viginti quatuor annos natus, seorsim à Patre habitans aut tutore aut

aut curatore suo, Cunegundæ nubere constituit. An necesse est, ut fiant matrimonii sui denuntiationes, non solùm in Parœciâ domicilii sui, sed etiam in Parœcia domicilii Patris aut tutoris sui?

RESPONS.

Necesse est, ut Mirocles matrimonium suum, non solùm in propriâ domicilii sui Ecclesiâ, sed etiam in Parœcia Patris, tutoris, curatorisve sui promulgari curet. Ita fert Galliæ jurisprudentia, ut constat ex Edictis Henrici III. ex Edicto Blesensi an. 1579. (a), & Ludovici XIII. an. 1639 quæ omnia Edicto suo mensis Martii an. 1697. confirmavit Ludovicus Magnus in quo acerbissimas pœnas in contradicentes decrevit.

(a) Edict. Blesf. art. 40.

Observandum eâ de re 1. Ex Edicto Decembris an. 1691. art. XIX. intra mensem in litteras publicas referendas esse, seu insinuandas dispensationes denuntiationum matrimonii, ducto calculo à data, sub pœnâ invaliditatis. 2. Ex declaratione 16. Feb. an. 1692. Parochos & Vicarios teneri in actis celebrationis matrimoniorum, quæ in codicem referri debent, ad explicandum denuntiationes quæ factæ sunt, aut earum dispensationem cum insinuatione facta. 3. Recognitionem publicam proclamationum, aut dispensationum bannorum seu earumdem proclamationum ex Edicto an. 1697. constitutam à Rege, supplicante Clero, fuisse suppressam.

CASUS VI.

RIBERIUS, è Diœcesi Sancti Pauli Leonensis, & Sylvia è Diœcesi Sancti Pauli Tricastini, simul nuptias inire cupientes, primam matrimonii sui denuntiationem in Parœcia, ubi habitat Riberius, fieri curant, & de duabus aliis denuntiationibus ab Episcopo Leonensi dispensantur. Possuntne absque peccato nubere cum solâ illâ dispensatione, ita ut similem ab Episcopo suo requirere Sylvia non teneatur?

RESPONS.

Certum est, Riberium & Sylviam vi solius obtentæ dispensationis nubere non posse, sed necesse esse, ut parem ab Episcopo Tricastino Sylvia antè impetret: aliter peccarent.

Ratio est, quia dispensationis potestas est jurisdictionis actio: Cùm igitur priori Episcopo nulla in Diœcesanos posterioris competat jurisdictio: nullam etiam pro certo potestatem habet eos de Ecclesiæ regulis dispensandi, ac proinde Riberio nubere Sylvia non potest; priusquam ipsa similem ab Episcopo domicilii sui dispensationem obtinuerit.

Et quidem matrimonii denuntiationes remittere nequit Episcopus, nisi pro comperto habeat, nullum inter contrahentes intercedere legitimum matrimonii impedimentum: Atqui, quo pacto priori Episcopo certum esse potest, nullum obstare impedimentum ab eo, qui extra suam habitat Diœcesim? Contendit quidem Barbosa solam alterutrius è duobus Episcopis sufficere dispensationem; sed ipsius authoritatis habenda est tantùm ratio ex argumentis, quibus suam firmat opinionem, quæ cùm infirma sint & æquivoca, nullius quoque debent esse ponderis, præsertim cùm iis adversetur usus. Insuper exigit Tridentinum, ut à proprio Parocho contrahere volentium fiant denuntiationes, priùs quàm ipsum celebretur matrimonium: Atqui Leonensis Episcopus ab ea obligatione Parochum Sylviæ non potest eximere cùm nullam in eum exerceat jurisdictionem. Igitur Parochus ille Sylviæ matrimonium denuntiare debet, vel necesse est, ut ipsa ab Episcopo suo earum proclamationum dispensationem obtineat.

Objici potest in istam decisionem hoc modo: Episcopus aut Vicarius generalis Sancti Pauli Leonensis horum nuptias potest benedicere: igitur eos quoque de proclamationibus dispensare potest: Sed huic objectioni facilis est responsio, dicendo, verum quidem esse, ab Episcopo duorum posse celebrari matrimonium, licèt alteruter non sit suus subditus, seu Diœcesanus; quia matrimonium est necessariò duorum vinculum & conjunctio, & cùm Diœcesanum suum pro certo conjungere queat, censetur etiam ipsum cum aliâ etiam non sibi subdita jure posse conjungere. Sed idem dici nequit de potestate dispensandi; cùm nulla sit essentialis ac necessaria inter duas illas dispensationes connexio, atque una concedi possit independenter ab alia. Ita sentiunt Du Casse & de Sainte Beuve (b).

(b) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 76. Du Casse Prax. jurisdict. Ecclesi. volunt. cap. 10. §. 3. n. 4.

CASUS VII.

PANTALEO, Sancti Asaphi Parochus, promulgatis tribus futuri matrimonii inter Amantium & Blæsillam denuntiationibus, ipse ultimæ denuntiationis die eorum matrimonium celebravit. Potuitne ita se gerere absque peccato, imprimis si qua urgeret justa causa quam primùm celebrandi tale matrimonium?

RESPONS.

Diem unam, regulariter loquendo, inter ultimam matrimonii denuntiationem ejusque celebrationem interponere debebat ille Parochus, ut sic daretur tempus oppositioni, si quam aliquis facere vellet. Attamen ex Sancto Carolo in tertio Provinciali Concilio an. 1573. Parochus in simili casu matrimonium celebrare potest. 1. Si concedat Episcopus. 2. Si initium quadragesimæ aut dominicam primam adventûs antecedat ultima denuntiatio. 3. Si in denuntiatione ultimam antecedente populum monuerit Parochus matrimonium celebratum iri ipso ultimæ denuntiationis die; ut quam primùm, si quis velit intercedere, impedimentum denuntiet. *Quo die de matrimonio contrahendo denuntiatio ultima facta est*, inquit hic Sanctus Cardinalis (c), *ne eo ipso die, nisi impetratâ ab Episcopo facultate; illud celebretur. Id autem præterquam, si postrema ea denuntiatio facta sit pridiè illius diei, quo initium est quadragesimæ vel adventus: ac nisi ita Parochus populo, antecedente denuntiatione, significarit, eo die, quo postrema denuntiatio fiet, matrimonium esse contrahendum.*

(c) Conc. Mediol. 3. tit. de iis, quæ ad matrim. Sacram. pertin.

Dicendum itaque à Pantaleone matrimonio conjungi non potuisse Amantium & Blæsillam, nisi in his tribus à Sancto Carolo notatis casibus. Advertendum tamen, Parochum quemlibet, ea sequi debere, quæ præscripsit de hoc Episcopus, aut designatur in Rituali Diœcesano; alioqui à peccato excusari nequit.

CASUS VIII.

GEMINIUS, Parochus Sancti Geremari, pro festis diebus matrimonium denuntiationes facere non dubitat. Nonne in eo mortaliter peccat?

RESPONS.

Tridentinum Concilium expressè jubet (d), ut diebus dominicis aut festis fiant matrimoniorum proclamationes. *Ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publicè denuntietur inter quos matrimonium sit contrahendum.* Cùm igitur præceptum illud sit de re gravi; dicendum illud à Geminio non posse infringi absque mortalis peccati reatu. Reipsâ eò tendit Concilii Decretum, ut detegi possent matrimoniorum impedimenta; quod facilè tantùm potest, futurum populis tùm matrimonium declarando, cùm dominicis festivisque diebus in Ecclesiam conveniunt. Unde à peccato mortali excusari nequit ille Parochus, dùm

(d) Conc. Trid. Sess. 24. de refor. matrimonii c. 1.

dùm Ecclesiæ Constitutionem tam æquam, sanctam, tantique momenti infringit; cùm aliundè certum sit, id ipsum ab eo fieri non posse absque scandalo, & pravum ejus exemplum vergere in ruinam Ecclesiasticæ disciplinæ.

CASUS IX.

Gosselinus, Sancti Chinemundi Parochus, Bertrandi & Honorinæ qui ambo 30. annos nati proprii sunt juris, futuras nuptias bis denuntiavit; cùm Joannes eorum Matrimonio intercedit, suamque Parocho die dominicâ Quinquagesimæ manè significat intercessionem; licèt ad se de tali Matrimonio non pertineat, sicque tantùm se gerat, ut post Pascha malignâ delectatione eorum nuptias procrastinet. Nunquid Gossellinus, de Joannis malitia convictus tertiam eo ipso die denuntiationem absque peccato facere & Matrimonium posteà celebrare potest, non obstante illâ oppositione?

RESPONS.

Parochus ille nec denuntiare tertiò, nec à fortiori Matrimonium posteà celebrare potest in casu proposito, nisi infringendo præceptum Ecclesiæ, qui Parochis prohibet, ne ultrà pergant, si facta fuerit oppositio secundùm juris formam. Ratio est 1. quia Parochus de intercessione sibi factâ per se judicare non potest, quamvis de ipsius injustitiâ sit certus: cùm Officialis Episcopi solus sit hac in re judex competens; uti declarat Alexander III. qui asserit causas Matrimoniales à Judicibus Ecclesiasticis esse dijudicandas (a) *per Judices discretos, qui potestatem hab ant ju icandi*: (quod Decretum Papæ in Galliâ non obtinet, nisi cùm ex oppositione asseritur, unum ex contrahentibus alteri, quàm ei, quocum nubit Matrimonium promisisse; nam in reliquis judicat Judex Laïcus) quod etiam statuit Innocentius III. (b) 2. Quia Parochus ille errare posset perperàm de intercessionis injustitia judicans, & quia intercessori justæ subesse possunt rationes; licèt contrarium Parocho sit persuasum. Difficultas ista à Sancto Carolo sic solvitur: *Si Parocho, qui Matrimonium promulgabit*, inquit Sanctus Archiepiscopus, (c), *aliquod denuntiatur impedimentum, quamobrem inter sponsos illud contrahi non posse dicatur; is, nec ad illius Matrimonii celebrationem, neque ad aliam progrediatur denuntiationem; etiamsi impedimentum quod affertur, vel falsum. vel sibi malitiosum videatur, vel nullius momenti: sed rem, si intra quindecim millia passuum ab Urbe abest, ad Archiepiscopum deferat: si verò longiùs distat; vicarium foraneum de impedimento, quod proponitur, certiorem faciat: neque de eo quidquam antè statuat, quàm de eo quod faciendum sit, responsum acceperit.* Addi potest etiam, Parochum nihil debere periclitari in re tanti momenti, in quâ agitur de validitate aut invaliditate Sacramenti, deque accipientium salute.

(a) Alex III. in cap. *Ex litteri.* 1. de consang. & affinit. l. 4. tit. 4.

(b) Innoc. III. in cap. *Cùm inhibitio.* fin. de clandest. desponsat. l. 4. tit. 3.

(c) S. Carol. Act. Mediolan. Ecclesiæ part. 2. in Synodo Diœcesana 3. Decreto 34.

Confirmari potest hæc decisio ex trigesimâ quartâ Constitutione Diœcesis Luconiensis, quæ suspensionis pœnam *ipso facto* infligit cuilibet Parocho aut Vicario, qui acceptâ secundùm præscriptas formulas oppositione futuro Matrimonio, ad ejus denuntiationem, aut celebrationem progredietur, & quæ illius habêri rationem jubet, donec soluta fuerit.

Requiritur itaque 1. ut in casu proposito Gossellinus denuntiatæ sibi à Joanne oppositionis exemplar Bertrando atque Honorinæ præbeat; quò isti coram Judice Ecclesiastico litem instituant. 2. Ut à tertiâ Matrimonii denuntiatione abstineat, Superiorisque judicium expectet.

CASUS X.

Sirano & Barbara ad nuptias accinctis; Landericus, qui tertiæ denuntiationi eorum Matrimonii affuit, & qui certò novit, Siranum cum Barbaræ sorore impudicè egisse, id ipsum Parocho declarat, nullam tamen detecti criminis afferens probationem. Tenetur-ne Parochus ille ob simplicem illam Landerici attestationem, qui nec intercessor esse, nec etiam vult nominari, quòd probationibus careat, licèt verum sit, quod retulit; illius Matrimonii celebrationi supersedêre; peccaret-ne etiam, si ultrà progrederetur.

RESPONS.

Parochus celebrationem Matrimonii Siranum inter & Barbaram contrahendi, absque gravi peccato persequi nequit. Ratio est, quia sufficit unius testimonium ad impediendam Matrimonii celebrationem, uti declarat Alexander III. in sua Decretali ad Episcopum Sanctæ Agathæ (d), de quo ait Glossa: *Nota quòd Matrimonium ad dictum unius impeditur, ne contrahatur.* Quod verum est, licèt allegatum factum probare nequeat, & etiam comparêre nolit sive per metum, seu aliter, uti clarè vidêri potest ex casu huic omninò simili, de quo consulebatur Alexander III. (e).

Cùm modo laudatam Alexandri III. Decretalem legere quis potest, cujus verba intellectu sunt difficilia, hujus explicationem hîc afferre operæ pretium duximus. Expositio illa potissimùm spectat ad istam exceptionem: *Nisi juramentum intervenisset*, quam apponit Alexander III. quâ vult, ut Matrimonium iis non denegetur, qui illud postulant, objectumque sibi ex unius testimonio impedimentum negant, cùm sponsalia jure-jurando fuêre confirmata: quamvis Matrimonii celebratio differenda sit, cùm simplicia tantùm & nuda sunt sponsalium promissa; ut tempus suppetat contrahentium examini, & veritatis manifestationi voluntariâ illius è duobus confessione qui locum impedimento dedisse affirmaretur.

(d) Alex III. in cap. *Præterea.* 13. de sponsalibus & Matrimoniis. l. 4. tit. 1.

(e) Colloq. Condom. Colloq. 14. Sect. 2. Du Casse Prax. Jurisdict. Ecclesiast. contentiosæ. c. 3. §. 27. n. 5.

Ut autem intelligatur, quid significet Alexander III. ex hac exceptione *nisi &c.* sciendum, quòd hujus Pontificis Summi tempore, mos, uti nunc, non obtinebat celebrandi sponsalia coram Parocho, sed mutuas tantùm futuri Matrimonii promissiones faciendi coram parentibus aut amicis futurorum conjugum, quibus promissis ad majorem solemnitatem & securitatem, & etiam ad validiorum nexum quandoque addebatur jus-jurandum: quo in casu non vult hic Papa simplici unius privati denuntiatione Matrimonium denegari ob debitam juri-jurando reverentiam, quo promissionis sinceræ testis Deus ipse vocatus est.

Mos ille cæteris Matrimonii promissis jus jurandum addendi manifestum fit ex multis aliis Decretalibus ad marginem indicatis (f), quæque de antiquo illo usu omnes intelliguntur, non verò, de eo, quem ab illis temporibus constituit Ecclesia jubendo, sponsalia conjugii futuri fieri coram proprio Pastore, aut alio Sacerdote, qui in eam rem ab eo delegatus fuerit?

(f) Alex. III. in cap. *Veniens* 13. & in cap. *Commissum.* 16. de spons. & Matrimoniis. Lucius III. in cap. *Requisivit.* 17 ibid. Innoc. III. in cap. *Sicut.* 22. & in cap. *Cùm in tua.* 27. eod. tit.

CASUS XI.

Macedonio & Olympia, futuri sui Matrimonii denuntiationes fieri jam procurantibus, monitus est Parochus, hanc esse communem famam, Macedonium olim cum Olympiæ sorore carnaliter egisse. Tenetur-ne Parochus ille, ob solam illam famam denuntiationes eorum Matrimonii intermittere?

RESPONS.

Certum est, tenêri Parochum ad prorogandas Matrimonii denuntiationes in casu proposito, eumque graviter peccaturum, si monitum illud negligens, ad celebrationem Matrimonii inter Macedonium & Olympiam procederet.

Hæc decisio est Urbani III. scribentis ad Archiepiscopum Burdigalensem; à quo de simili difficultate

culiate consultus hic Papa his verbis respondet (*a*): *Respondemus, quod, si manifestum est, juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ: vel, si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cùm esset sponsa tantummodò de futuro, idem ab ejus impetitione debet absolvi.* Circa quod Glossa dicit: *nota, quòd.... fama impedit Matrimonium contrahendum.* Et alibi (*b*), *sola fama impedit Matrimonium.*

Tamen contrarium asserentibus partibus eum juramento, fides est in communem famam adhibenda; idque eò magis, quòd publici rumores sæpè falsi sunt ex illo Sancti Augustini (*c*): *Facilè est homini seu vera, seu falsa de altero homine credere;* atque ut probat Author Glossæ (*d*) ex Decretali Celestini III. (*e*), in corpore juris relata.

Quocircà in tali casu, verè dici potest cum eâdem Glossâ (*f*): *fama per se nihil probat:* his etiam addi potest, quòd si talem rumorem Parocho denuntians sit vilioris conditionis, cujus verbis tutò fides adhiberi nequeat, & aliundè fama illa gravibus non sit fulta præjudiciis; tùm ejus delationi credere non tenetur Parochus, sed ultrà progredi valet Matrimonium celebrando, si partes præsertim desistere nolint. Id quoque manifestum fit ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum Bellovacensem (*g*), cui de simili quæstione interrogatus, respondet his verbis: *Si persona denuntians non extiterit talis, ut diximus (hoc est, persona gravis, cui fides sit adhibenda) & de fama, vel de scandalo non poterit edoceri; ad desistendum monere poteris, non compellere contrahentes.*

(*a*) Urban. III. in cap. *Super eo.* 2. de consanguinit. & affinit. l. 4. tit. 14.

(*b*) Glossa in cit. cap. *Cùm in tua.* 27. v. *De fama* de sponsalibus & Matrim.

(*c*) S. Aug. Epist. 185. aliàs 50 n. 4.

(*d*) Glossa in can. *Quoniam* 21. 16. q. 7.

(*e*) Celestin. III. in cap. *Super eo.* 5. de eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ. l. 4. tit. 13.

(*f*) Glossa in can. *Si te,* *es.* 3. §. *ape.* 4. q. 2. v. *Fama.*

(*g*) Innoc. III. in cit. cap. *Cùm in tua.* de sponsalibus & Matrim.

DEPOSITIO & DEGRADATIO.

De hoc titulo paucis dicemus, quòd ab initio prioris decisionis fusè loquimur de iis, quæ pertinent ad depositionem & degradationem, ostendendo.

1°. Naturam cujusque ex his pœnis.

2°. Discrimen, quod inter utramque reperitur.

3°. Effectus, quos producunt.

4°. Et varias depositionis species: quod sufficit ad plenam rei hujusce notitiam, & regularum, quæ ad eam spectant.

CASUS PRIMUS.

Maximilianus, Titularis Prioratûs Sancti Froberti in Diœcesi Arausicanâ, depositus aut degradatus ab Episcopo Massiliensi, in cujus Diœcesi hoc dignum pœnâ facinus admiserat; potest-ne tutâ conscientiâ frui Prioratu, quem in Arausicana Diœcesi possidebat; aut saltem fratri suo Flaviano ipsum resignare, à quo solatium quoddam infortunii sui sperat; uti facere posset, si ab Ordinum suorum functionibus esset tantùm suspensus?

Respons.

Antequam solvatur proposita difficultas, quatuor sunt præsupponenda.

Primum: quòd depositio est pœna, quam infligit Ecclesia ob aliquod crimen gravissimum, quæ absolutè & in perpetuum eum, cui infertur, ab officio suo, hoc est, Ordinum suorum exercitio, & potestate jurisdictionis, atque adeò Beneficio suo privat. De hujusmodi pœnâ loquitur Innocentius III. in una Decretali ad Episcopum Vercellensem scribens (*h*): *Ab ordine & administratione tamen amoveatur omninò; quod est secundùm Evangelicam sententiam à villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem.*

Secundum: quòd magnum intercedit discrimen inter pœnam depositionis & suspensionis. 1. Quia censura est tantùm ad tempus, aut saltem, si sit perpetua, eam tamen tollere potest legitimus Superior: è contrà depositio in perpetuum infligitur, ita ut depositus omni spe restitutionis destituatur. 2. Quia suspensio, quæ dicitur *à Beneficio*, Beneficiarium fructibus tantùm, non verò titulo Beneficii sui privat, cum ex depositione & fructibus & titulo simul priveiur. 3. Quia omnis suspensio, jurisdictione non privat, nisi fuerit denuntiata & publica, sed depositus *ipso jure* jurisdictione privatur.

Tertium: quòd duplex sit depositio: una verbalis, quæ à Judice Ecclesiastico fertur his verbis. *Authoritate Dei omnipotentis, Patris & Filii, & Spiritûs Sancti, ac nostrâ, tibi auferimus habitum clericalem & deponimus, degradamus, spoliamus & exuimus te omni ordine, Beneficio & privilegio Clericali:* quæ deponendi formula à Bonifacio VIII. præscripta est in una ex suis Decretalibus ad Episcopum Apuliæ (*i*): secunda depositionis species in jure dicitur actualis & realis; atque infligitur, non solùm verba mox allata pronuntiando, sed etiam cæremonias quasdam & solemnitates observando, in Pontificali præscriptas, de quibus etiam loquitur modò laudatus Papa, & post ipsum Concilium Tridentinum (*k*): atque hæc secunda depositionis species propriè degradatio appellatur, quæque reo non infertur, nisi post depositionem verbalem. Utrique autem convenit, quòd non sint censura, sed mera criminis præteriti punitio; cùm censura sit pœna medicinalis, cujus finis præcipuus est emendatio peccatoris.

Quartum denique ad plenam hujusce rei notitiam habendam, necessarium est, quinque esse discrimina inter depositionem & degradationem. Nam 1. absens ut declarat Innocentius III. (*l*) deponi potest, sed præsens tantummodò reus potest degradari. 2. Simplex depositio verbis solùm fieri potest, sed degradatio fieri non potest, nisi solemnitates jure requisitas observando. 3. Degradatus non solùm omni gradu Clericali privatur, hoc est, quolibet honore, præeminentia & dignitate, sed etiam exercitio omnium ordinum suorum seu majorum, seu minorum, quorum priorum solus superest character, quòd sit indelebilis, sed etiam spoliatur jure ferendi signa externa, & de eo etiam quod dicitur *Privilegium Canonis & fori.* Ita ut à Judice sæculari, in cujus præsentia fieri debet degradatio, tanquam Laïcus habêri possit, quasi Clericali militiæ nunquam fuisset adscriptus: qui effectus simplici depositione, neque degradatione verbali producuntur. Id etiam degradationi specialiùs, quàm simplici depositioni convenit, quòd illa nequeat infligi, nisi ob sola crimina, quæ jure exprimuntur, qualia sunt hæresis publica, Sodomia, & alia quædam. 5. Denique simpliciter depositus ab Episcopo ad pristinum suum statum restitui potest; contrà verò degradatus à solo Papa, ut observat Glossa his verbis (*m*): *Si est solemniter degradatus, solus Papa potest eum restituere: secùs si est solo verbo depositus.*

(*h*) Innoc. III. in cap. *Qualiter.* 17. de accus. &c. lib. 5. tit. 1. apud Pithæum.

(*i*) Bonifac. VIII. in cap. *Degradatio.* 2. de pœnit. in 6.

(*k*) Conc. Trid. sess. 13. c. 4.

(*l*) Innocent. III. in cap. *Veritatis.* 8. de dolo & contumacia. l. 2. tit. 14.

(*m*) Gloss. in can. *Ideò* 10. 2. q. 6. v. de restitutionibus.

Præ-

Præsuppositis illis regulis tanquam certis, ad quæstionem propositam, quæ ad Maximilianum ab Episcopo Massiliensi depositum spectat, facile est respondere: certum est enim, quòd, seu degradatus fuerit juxta formulas in jure præscriptas, seu duntaxat depositus, jam Prioratu suo, quem in Diœcesi Arausicanâ tenebat, frui non potest, neque etiam ipsum fratri suo jure potest resignare, quandoquidem eo penitùs fuerit spoliatus ob pœnam in ipsum decretam.

Cæterùm placebit forsan hîc famosum degradationis portu ad Nemausum an. 886. in Concilio ibi habito factæ exemplum legere; in quo dicitur, Theodardum, Narbonensem Archiepiscopum cum quibusdam aliis Episcopis Selvam & Ermemirum, duos scilicet Episcopos intrusos degradasse. En propria hujusce Concilii verba (a); *Theodardus cum aliquot Episcopis in Ecclesia Sanctæ Mariæ, Urgelle.... Selvam juxta Canones, qui se extra sui consensum ordinari fecerat; & Ermemirum degradarunt, scissis Episcopalibus indumentis, baculis eorum super eorum capita confractis, annulis cum dedecore à digitis avulsis..... ita Narbonem reversus est victor Theodardus.* Similia fermè degradationis quoque exempla reperiuntur in Concilio Aurelianensi habito an. 1017. sub Regno Roberti, Galliæ Regis (b), & in Parisiensi an. 1310. (c) degradationem quoque Edicto Molinensi an. 1571. jusserat Carolus IX. (d): verùm hodiè non est in usu, quòd eam Magistratus ab exeunte Sæculo XVI. uti ceremoniam inutilem habuerint, vel potiùs, quia difficiliùs convocatur sex Episcoporum numerus ex Canonibus requisitus ad degradationem Sacerdotis, & trium ad degradationem Diaconi, ut vult Concilium Carthaginense secundum (e). Neque etiam facile est sequi restrictionem Concilii Tridentini; quod unum tantum requirit Episcopum; sed tamen parem Abbatum numerum, aut eorum defectu, aliorum Clericorum Doctorum, & qui in dignitate sint constituti (f).

(a) Conc. Nemausense in villâ. *Portus.* apud Labbe Tom. 9. Conc. gen. pag. 395.

(b) Conc. Aurel. an. 1017. apud Labbe. Tom. 9. Conc. gen. pag. 842.

(c) Conc. Paris. an. 1310. apud eund. Tom. 11. p. 1535. & seq.

(d) Edict an. 1571. art. 14.

(e) Conc. Carthag. 2. in Can. *Si autem.* 5. 15. 47.

(f) Conc. Trid. Sess. 13. de reformat. c. 4.

CASUS II.

Hilduini, Sancti Optati Parochi, qui juxta formulas solitas ob crimen à se admissum depositus seu degradatus est, Parœciam obtinuit Benedictus. Mense elapso Parochus ille, peractâ exemplari pœnitentiâ, Episcopum suum rogavit, ut ad pristinum suum statum & Beneficium restitueretur. Nunquid eum restituere potest Episcopus?

RESPONS.

Si Hilduinus simpliciter fuerit depositus, hoc est omni officio & Beneficio privatus, & post peractam dignam pœnitentiam, Episcopum suum hanc roget gratiam, ut ad pristinum suum statum restituatur, id potest Episcopus, ut patet ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Salernitanum (g). Sed illud, quod amisit, Beneficium recuperare nequit, cum damno Benedicti, qui de eo canonicè provisus est, ut patet ex Decretali Bonifacii VIII. in Sexto Decretalium an. 1298. promulgato, relatâ, in quâ de eo loquens Summus hic Pontifex, qui, cùm expectativam gratiam Beneficii obtinuit, quod post revocatam hanc gratiam alteri collatum fuerat, denuò ad eandem gratiam fuerat admissus, dicit (h): *Non tamen ei, qui post revocationem, & ante restitutionem prædictas, similis in eâdem Ecclesiâ gratia facta fuit, nisi hoc expressè dixerimus anteferri debebit; cùm talis restitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine juris præjudicio alieni.*

Non idem dicendum, si Parochus ille fuerit degradatus; nam per degradationem Clericus omni prorsùs Clericali privilegio fit privatus; in quo differt ab eo, qui simpliciter depositus est, qui eo non privatur; ita ut, qui Sacerdotem degradatum percuteret aut occideret, non majoris fieret reus criminis, quàm si Laïcum percussisset aut occidisset. Quare, cùm talis homo ad Ecclesiam jam non pertineat, de quâ omninò est avulsus, à solo Summo Pontifice ad pristinum suum statum restitui potest, ut affirmat Glossa relata in responsione ad superiorem difficultatem (i). Si igitur Hilduinus fuerit degradatus, ab Episcopo suo restitui non potest; sed necessariò ad Papam recurrendum. Cæterùm quamvis à Papa restitueretur, amissum tamen non posset habere Beneficium suum, cum præjudicio Benedicti, qui legitimè de eo provisus est, juxta istam Bonifacii VIII. regulam. *Cùm talis restitutio.... intelligatur fieri sine juris præjudicio alieni.*

(g) Alex. III. in c. *Et si Clerici.* 4. de judiciis. L. 2. tit. 1.

(h) Bonifac. VIII. in cap. *Quamvis.* 8. de rescript. L. 1. Sexti. tit. 3.

(i) Citat. Gloss. in Can. *Ideò.* 10. 2. q. 6. item Gloss. in Can. *Contumaces.* 21. dist. 50. v. *Dignitatum.*

DEPOSITUM.

DEPOSITUM *est contractus, quo res custodienda traditur, ut integra restituatur.* Ita definitur depositi contractus (k).

Materia depositi est plerumque res mobilis: immobilia, namque, cùm duo de illis litigantur, vel plures de earum proprietate aut possessione, sequestro committuntur.

Duplex est depositum: aliud simplex; aliud judiciarium.

Judiciarium illud est, quod fit Judicis præscripto (l).

Depositum simplex, vel est voluntarium, vel necessarium.

Depositum voluntarium, illud est, quod fit à deponente cui vult & quando vult.

Depositum verò necessarium fit à deponente ob evidens, in quo versatur periculum; quale est discrimen incendii, pugnæ, naufragii aut seditionis. Tale est etiam depositum viatoris Cauponi factum in hospitio, ad quod tenetur.

In Gallia admittitur probatio testium, si summa voluntarii depositi 100. librarum summam superet (m): sed non idem dicendum, quando depositum est necessarium (n).

Depositum aliquando fit gratuitò, & aliquando etiam summam pecuniæ solvendo Depositario, ut mercedem curarum & laboris: quod permagni interest distinguere, ut posteà ostendemus.

Depositum, regulariter loquendo, res est adeò sacra, ut Depositarii usibus absque deponentis consensu non subjiciatur. Neque etiam rei fructuosæ sibi asserere proventus nequit, quia solius sunt domini.

In quibusdam casibus rem depositam, ut infrà exponetur, deponenti reddere statim non tenetur Depositarius.

(k) Polman. Breviar. Theolog. part. 2. 2. n. 632.

(l) Leg. *Senatus-Consulto.* 16. in fin. ff. de offic. Præsidis. L. 1. tit. 18.

(m) Edictum Molinense, art. 54. Edictum 1667. tit. 20. art. 2.

(n) Filleau, part. 4. q. 100.

In deposito simplici, seu voluntario, seu necessario, de dolo suo aut de culpâ, quæ dicitur *lata culpa*, & à legibus dolo comparatur, deponens tantùm tenetur.

Cùm unus aut multi simul depositarii summam pecuniæ in se susceperunt, uti depositum; omnes & singuli de eâ in deponentem tenentur (*a*) in solidum.

Cùm depositarius est in mora restituendi depositi, quod sibi fuit commissum, aut ad suam utilitatem factum est ei depositum, aut pro custodiâ mercedem accipit, aut tandem de fortuitis casibus spopondit, depositi jacturam, quamvis fortuitam præstare tenetur.

Ut deponens pro arbitrio sibi repetere, sic depositarius, cùm libuerit, depositum restituere potest.

In deposito locum non habet compensatio. Quare ipsius restitutionem deponenti recusare nequit depositarius, licet ille sibi æquivalentem deposito summam debeat (*b*).

Neque etiam pro depositariis valet præscriptio quoad rem petitam, dùm subsistit (*c*). Chopin aliique in ejus rei probationem famosum proferunt Arrestum, latum pro Regina Catharina Medicæa in Episcopum Claromontanum, qui post 300. annorum possessionem Alverniæ Comitatum ipsi restituere coactus est, quòd semper subsistens depositum Comitatus ille fuisset.

(*a*) Tronçon. consuetud. Parisiensis, art. 105.

(*b*) Leg. *Si quis vel pecunias*. Cod. depositi. Leg. *Compensationes*. fin. cod. de compensat. l. 8. art. 31. v. Boutiller. *summa rural*. lis. tit. 3. n. 22.

(*c*) Du Luc. l. 9. tit. 5. Papo, l. 12. tit. 3 n. 12.

CASUS PRIMUS.

BABOLENUS apud Jacobum obseratam simul & obsignatam deposuit capsulam, in quâ tabulas præcipui momenti, simulque centum dupliones continêri asseruit. Tribus elapsis mensibus, capsulam suam repetit, quam subitò reddit Jacobus: sed, cùm eam aperuit, jam in illâ centum dupliones non inveniens, eos à Jacobo depositario solvi requirit, qui se de tali solutione non tenêri affirmat. Nunquid Babolenus id ipsum jure potest exigere?

RESPONS.

Si Baboleno capsulam eodem modo, quo recepit, hoc est, obseratam & obsignatam restituit Jacobus, nihil ampliùs exigere potest Babolenus: neque enim res non visas, nec sibi specialiter & palàm commissas præstare tenetur depositarius: at si Babolenus Jacobo 100. dupliones ostendisset, & eo præsente in capsulâ inclusisset. tùm de iis Jacobus teneretur. *Si cista signata deposita sit*, inquit Lex (*d*), *utrùm cista* * *tantùm petatur, an & species comprehendendæ sint? Et ait Trebatius cistam repetendam, non singularum rerum depositi agendum. Quod & si res ostensæ sint, & sic depositæ, adjiciendæ sunt & species.*

(*d*) Leg. *Depositum*. 179. 41. ff. depositi vel contra. l. 16. tit. 3.

* Cista sunt *vala quæ condendæ vestis gratiâ parantur*. Gloss. in Leg. cit.

CASUS II.

PATRICII depositam 20. duplionum coram se & palàm numeratam summam habens Paulus amicus ejus, eâ se uti posse existimavit in necessitate; hac potissimùm nixus regula: *Pecunia deposita numerata, transit in mutuum*, cùm numeratur coram depositario, eique non clausa aut obsignata traditur. Eâ de re scrupulum Paulo movit ipsius Confessarius, volens ut summa deposita, sive sit obsignata, sive non, tanquam res sacra habeatur, & quamvis à depositore coram depositario fuerit numerata, huic tamen nullum jus competat ipsâ utendi absque consensu deponentis. Quâ de re quærit Paulus, nùm verum sit, se tutâ conscientiâ viginti Patricii dupliones in suos usus convertere non potuisse?

RESPONS.

Pro Confessore Pauli stat jus; neque Paulus Patricii pecuniam depositam, licet coram se numeratam à depositore, nec ab eo tamen clausam aut obsignatam in suos usus convertere potuit: cùm falsum sit, in hujusmodi circumstantiis depositum desinere & absque consensu deponentis fieri mutuum: certum quidem est, quòd si depositor, ut ait Glossa in legem (*e*), depositâ pecuniâ uti depositario concedat, tunc depositum ex usu depositarii fit mutuum; at verò addit Author hujus Glossæ, quòd si depositum ipsi nudè ac simpliciter tradat, non concessâ deposito utendi veniâ, non præsumi debet esse mutuum, licèt palàm numeretur pecunia; deponenti quippe jus remanet eam, tanquam depositam repetendi. *Quod si nihil sit actum*, inquit Glossa, *nec convenit inter eos expressè, ut ea* (pecuniâ) *uteretur, præsumitur tamen, quod recipiens voluerit eo uti, quia pecuniam non obsignatam recepit, depositum est infecto initio, & agitur depositi; sed si expressè sit actum, ut, si velit, uteretur; demùm cùm utitur, fit mutuum, & de mutuo agitur.* Immo addit Glossa (*f*): *Deponens, si concedat expressè, ut utatur re depositâ, non ex eo censetur mutuum contractum, quia tunc potest agere actione depositi.*

(*e*) Glossa in Leg. *Dic*. 8. si. ff. depositi, &c.

(*f*) Glossa in Leg. 3 Cod. depositi.

Confirmari potest hæc solutio ex lege evidenti in hoc decretoriâ: En ejus verba (*g*): *Pecunia debita ex causâ depositi, nudo pacto*, hoc est, absque eo quòd depositor consenserit expressè, ut eâ uteretur depositarius; *non potest converti in mutuum, quia deponentis erant nummi.* Et quidem ex numeratione potest-ne mutari natura depositi? Nonne etiam deponentes & ipsius quoque depositarii interest, ut ille nôrit quid deponat; is verò quid accipiat, ut vitentur jurgia, quæ vel ex oblivione, vel ex malâ fide alterutrius oriri possent.

(*g*) L. *Qui negotia*. 34. ff. mandati, vel contra. l. 17. tit. 1.

Si tamen Paulus ob legitimam præsumere rationem potuisset, assentiri Patricium, ut 20. duplionibus uteretur, videtur, eum in casu proposito fore culpâ immunem: id tamen sub eâ solùm conditione affirmamus, si Paulus videlicet falsò non præsumpserit de Patricii consensu.

CASUS III.

Cùm apud me VICTORICUS, amicus meus, & Leobardi cubicularius adamantem 20. duplionum jussu heri, mihi incogniti, deposuisset; Petrus, qui à Victorico illud rescivit, paucis post diebus ad me veniens, se Leobardi nomine diei asserit, simulque me rogat, ut adamantem tali die talique horâ per Victoricum cubicularium suum ad me missum sibi reddam: quod fit protinùs. Victoricus postridiè eundem à me adamentem heri sui jussu repetit; reddidi refero; at verò tunc Petri dolum mihi aperit. An teneor sub peccati conscientiâ Leobardo viginti dupliones, pretium videlicet ipsius adamantis restituere; an verò excusat me bona fides?

RESPONS.

Immunem me ab obligatione 20. dupliones restituendi præstat illa bona fides; nam ex legibus, ubi

ubi depositum agitur, depositarius, qui depositi custodiam non obtulit, non tenetur ad restitutionem, nisi in casu doli, cujus est reus. Dolum duntaxat præstare debere (Depositarium) puto (a), inquit Lex Digestorum; eaque regula ab omnibus Canonistis, tanquam certa agnoscitur, ut videre est ex Glossa, quæ rei hujusce multa affert argumenta (b) & ex omnibus Summistis. At verò qui consulit, 1. se ipsum ad custodiam adamantis non obtulit. 2. nullus ab eo dolus intercedit in casu proposito: Nam 1. haud ipsi notus erat Leobardus, neque cognoscere eum tenebatur. 2. Petrus, qui se esse Leobardum finxit, Victoricum à quo adamantem acceperat, sibi graphicè expressit: 3. Diem etiam & horam ipsam designavit, quibus adamantem apud se deposuerat Victoricus. Igitur non solùm bonâ fide sed & prudenter egit ipsum restituendo; cùm ex personæ & temporis circumstantiis dubitare non poterat, se Leobardum alloqui. Unde colligendum, adamantis jacturam ad Leobardum solùm, non verò ad depositarium pertinere, si fortè Petrus non restituat.

Consentit hæc Decisio cum his Legis verbis (c): *Si rem à servo depositam, Titio, quem Dominum ejus putasti, cùm non esset, restituisses, depositi actione te non teneri Celsus ait; quia nullus dolus intercessit.* Idem igitur dicendum in casu proposito; cùm bonâ fide & cum debita prudentia egi, habitâ ratione circumstantiarum, quæ in casu exprimuntur.

(a) L. Depositum. 1. §. 8. ff. deposit.

(b) Glossa in cap. *Bona fides. v. de culpa.* de deposito. Lib. 3. tit. 16.

(c) L. Depositum. citatâ. §. 31. ff. depositi, vel contra.

CASUS IV.

LAMPADIUS, rei apud se ab uno è suis parentibus depositæ restitutionem denegavit ipsi petenti, quamvis reddere posset; Nunquid in justitiam ex hac recusatione deliquit?

RESPONS.

Solvi non potest hæc difficultas, nisi priùs intelligatur, quæ sit res deposita, de quâ agitur: *Quia*, inquit Sanctus Thomas (d); *quandoque contingit, quod voluntas hominis depravatur, est aliquis casus in quo depositum non est reddendum, ne homo perversam voluntatem habens, malè eo utatur: ut putà, si furiosus, vel hostis Reipublicæ arma deposita deposcat.* Verùm extra illos casus depositum reposcenti semper restituere statim tenetur Depositarius, cùm justa sibi non subest repulsæ causa. *Est autem apud Julianum Libro tertio-decimo Digestorum scriptum*: inquit Lex (e), *eum, qui rem deposuit, statim posse depositi actione agere. Hoc enim ipso dolo facere eum qui suscepit, quod reposcenti rem non reddat.* Quod etiam verum est licèt Depositor restitutionem depositi sui reposceret, antequam elapsum esset tempus, pro quo res deposita fuisset: quia in eo nullam infert injuriam Depositario, cujus non interest eam retinere. *Deponens potest quandocumque depositum revocare*, inquit Glossa (f), *quia nihil interest Depositarii*: Et alibi (g), *deponens pecuniam reddendam post tempus. non est obligatus Depositario non repetere ante tempus, & ideò potest mutare voluntatem, & ante tempus repetere.*

Diximus: *cùm justa Depositario non subest repulsæ causa*: qualis nimirùm foret magna loci distantia, in quo esset depositum; aut si in aliqua domo esset occlusum, quam recludere penès se non esset, seu propter juridicam illius detentionem, vel aliter, ut observat eadem Lex multoties jam laudata (h). quæ hanc addit exceptionem: *Marcellus autem ait, non semper videri posse dolo facere eum, qui reposcenti non reddat. Quid enim si in Provinciâ res sit, vel in horreis quorum aperiendorum condemnationis tempore non sit facultas, vel conditio depositionis non extitit.* Ex dictis itaque faciè concludi potest, quòd, si Lampadio justa non subsit causa denegandi parenti suo rem ejus apud se depositam, injustè agit recusando, & è contra absque injustitiâ depositum ejus non reddere potest, si legitimam habeat recusandi causam.

(d) S. Thom. 2. 2. q. 57. art. 2. ad 1.

(e) L. Depositum. 1. §. 22. ff depositi, vel contra.

(f) Glossa in L. in commodato. 17. §. Sicut autem. v. *Non officium.* ff. commodati.

(g) Glossa in L. 1. ff. depositi, vel contra. v. *Mutare.* ad §. penult. & ibi addit.

(h) Cit. L. Depositum.

CASUS V.

ANSELMUS, depositis apud Julianum 1200. lib. paucis post diebus moritur, suorumque bonorum hæredes solos duos sibi filios Joannem & Jacobum relinquit. Depositam summam à Juliano postulat Joannes; Julianus autem dimidium summæ; partem ei videlicet competentem tanquam patris hæredi, reddit; & post paucos menses fit solvendo æri alieno haud idoneus. Contendit Jacobus, à Joanne, fratre suo exhibendas esse 600. quas accepit libras, ut ex æquo inter se dividantur. Id ipsum Joannes recusat, & acceptam à se summam suam esse propugnat. Nunquid æquitati adversatur Joannis recusatio?

RESPONS.

Non adversatur æquitati Joannis recusatio de dividendâ acceptâ summâ cum fratre suo, priusquàm Julianus eò pervenisset, ut solvendo æri alieno non esset idoneus: licèt enim commune sibi fratrique suo esset acceptum suum, dùm penès Depositarium esset; jam desiit esse commune & suum factum est ob adhibitam diligentiam ad portionem suam à Juliano recipiendam, antequam is solvendo non esset. Quare in Jacobum recidere debet alterius portionis jactura, tanquam propriæ ipsius negligentiæ effectus, aut fortuiti casûs, quem præstare Joannes non tenetur. *Supervacuam veterum differentiam è medio tollentes*, inquit Lex (i), *Si quis certum pondus auri, vel argenti confecti, vel in massâ constituti deposuerit; & plures scripserit hæredes: & unus ex his contingentem sibi portionem à Depositario acceperit, alter supersederit, vel aliàs fortuito casu impeditus, hoc facere non potuerit; & posteà Depositarius in adversam inciderit fortunam; vel sine dolo depositum perdiderit; sancimus non esse cohæredi ejus licentiam venire contra eum cohæredem suum, & ex ejus parte avellere quod ipse ex suâ parte consequi minimè potuit: quasi eo quod cohæres acceperit communi constituto; cùm si certæ pecuniæ depositæ fuerint, & suam partem unus ex cohæredibus acceperit; nemini veniat in dubium, bene eum accepisse, partem suam, & non debere aliam partem attingere.*

(i) Leg. supervacuam. fin. Cod. depositi, vel contra L. 4. tit. 34.

CASUS VI.

LÆLIUS & Octavius, fratres, communi consensu depositam apud se à Petro 400. librarum summam in se suscepêre. Elapsis mensibus tribus depositi sui restitutionem Petrus requirit: Lælius ipsi pro dimidiâ sui parte 200. libras offert, & asserit, fratrem suum Octavium solvendo non idoneum factum esse casu purè fortuito ob incendium domûs ipsius subito fulmine percussæ, in qua erant omnia mobilia, vel eundem integro deposito subrepto in regiones externas esse profectum: quocirca dimidiam tantùm partem depositi se præstaturum, quæ in oblatis 200. libris consistit; cùm non sit reus fraterni doli, aut fortuiti casûs, quo jam solvendo æri alieno impar est. Petrus è contra propugnat, Lælium, utpotè cum Octavio fratre 400. librarum Depositarium, cum eo censeri de totius summæ restitutione in solidum obligatum. Nunquid æquitati consentit assertio Petri, ita ut ad restitutionem 400. librarum Lælius teneatur?

RESPONS.

Æquitati consentit Petri assertio; cùm enim ejusdem rei multi simul sunt Depositarii; quisque in

in solidum de integrâ illius restitutione tenetur; & pro se invicem spondêre debent, etiam de dolo suo communi: ita ut cum eo depositor agere possit, quem maluerit, ex quâ tamen petitione erga unum non jure excidit agendi contra alios, donec sibi totum restitutum fuerit depositum. *Si apud duos sit deposita res*, inquit Lex (a), *adversus unumquemque eorum agi poterit, nec liberabitur alter, si cum altero agatur: non enim ex electione, sed solutione liberantur. Proindè si ambo dolo fecerint, & alter quod interest præstiterit, alter non convenietur, exemplo duorum tutorum. Quod si alter, vel nihil, vel minùs facere possit, ad alium pervenietur, idemque & si alter dolo non fecerit, & idcircò sit absolutus: nam ad alium pervenietur.*

(a) Leg. *Depositum.* 1. §. 43. ff. depositi, vel contra. Item *Nisi pro solido res non potest restitui.* Leg. *Si duo.* 22. ff. eod. tit.

CASUS VII.

Zeno in equili suo depositum ad mensem tantùm à Lothario equum habebat: quo tempore elapso equum suum Lotharius à Zenone repetiit, qui eum statim reddere abnuit. Postridiè fortuitò equus periit. Contendit Lotharius tenêri Zenonem de solutione pretii equi sui. Zeno è contrà negat, quòd absque culpâ suâ, sed fortuitò tantùm equus perierit. Cui jus, & ad quem pertinet equi jactura?

RESPONS.

In Zenonem cadit æqui jactura; cùm per ipsum tantùm fuit, ut illius servandi obligatione foret immunis; & cùm reddere noluerit Lothario, censetur consensisse ipsius restituendi eidem obligationi, quoquo modo apud se deinceps periret. *Facto verò culpâ, vel morâ precedentibus*, inquit Gregorius IX. (b), *casus etiam fortuitus imputatur.* Idem docent Author Glossæ & alii omnes Canonistæ. Atqui Zeno est in morâ; cùm equum reddere pacto tempore renuerit. Casus igitur omnes fortuitos, ab ejus repulsâ futuros præstare tenetur.

(b) Greg. IX. in cap. *Bona fides.* 2. de deposito & ibi gl. v. *De culpa.* lib. 3. tit. 16.

Neque à decisione Gregorii IX. dissentiunt Leges civiles. Sic enim loquuntur (c): *Depositum quoque eo die quo depositi actum sit, periculo ejus, apud quem depositum fuerit, est, si judicii accipiendi tempore potuit id reddere reus, nec reddidit.*

(c) L. *Si in Asia* 12. §. 3. depositi vel contrà

Advertendum tamen, quòd, si ob moram depositarii non perierit equus; quia naturâ suâ perire debuerit, tunc ex Legibus ad depositorem spectat illius jactura. *Sive autem cum ipso, apud quem deposita res est, actum fuerit*, inquit una ex his Legibus (d), *sive cum herede ejus; & suâ natura rei ante rem judicatam interciderit, veluti si homo mortuus fuerit: Sabinus & Cassius absolvi debere eum, cum quo actum est, dixerunt; quia equum esset naturalem interitum ad actorem pertinere, utique cùm interitura esset res, etsi restituta esset actori.* Qua de re observandum etiam, Legem hanc de iis tantùm casibus esse intelligendam, in quibus depositarii mora pœnam non meretur; nam si mora pœnam mereretur, ac depositori fuisset noxia, de ea teneretur depositarius. V. g. Lotharius est equorum negotiator, qui apud Zenonem equum suum deposuerat, donec ipsius vendendi se offerret occasio, quâ oblatâ, equum suum bene valentem ac generosum petitionis suæ tempore reposcit, & quem ideò facile vendere potest. Zeno ipsum absque ulla ratione legitimâ recusat. Post aliquot dies perit equus. Zeno depositarius equi jacturam, non verò Lotharius pati debet: hinc istam exceptionem addit lex alia his verbis (e): *Sed est verius, si fortè distracturus erat petitor, si accepisset, moram passo debêre præstari; nam si ei restituisset, distraxisset, & pretium esset lucratus.*

(d) L. *Si plures.* 14 §. 1. ff. eod. tit.

(e) L. *Item.* 11. §. fin. ff. de revindic. l. 6. tit. 1.

CASUS VIII.

Martialis profecturus 1000. libras Judæ ad custodiam per iter suum depositas, redux ab eo repetiit; quas postridiè se redditurum promisit: sed promissi conficiendi Judâ negligente, direptâque in populari seditione domo illius, periêre mille libræ. Vult Martialis, de casu illo fortuito tenêri Judam ob negligentiam suam; contrà Judas affirmat, cùm nec deditionis nec pecuniæ ablatæ causa fuerit. Cui jus?

RESPONS.

Certum est, pro Martiali stare jus, atque de damno 1000. lib. Judam tenêri, uti allata in duabus præcedentibus decisionibus probant testimonia; ex quibus constat, quòd cùm data fraudatur fides, hincque proximo oritur damnum, tùm instat damni resarciendi obligatio: quod quidem clarè docet lex his verbis (f): *Quod te mihi dare oportuerat, si id posteà perierit, quàm per te factum erit, quò minùs id mihi dares tuum fore id detrimentum constat.*

(f) L. *Quod te.* 5. ff. de rebus creditis &c. lib. 12. tit. 1.

Ratio hujusce decisionis est, quia remissis Martiali eo quo petiit tempore, libris mille, direptionis eventus non accidisset. Idem dicendum de re venditâ, cujus traditio pro pacto tempore neglecta est. Ita Glossa, Sylvester, Fumus, aliique omnes Canonistæ (g).

(g) Glossa in cap. *Bona fides.* 2. de deposito. v. *De culpa.* Sylvester & Barth. Fumus. v. *Depositum.* n. 1. & alii communiter.

CASUS IX.

Tiberius, apud quem 3000. librarum deposuit Philippus, ad primam ejus petitionem se eas redditurum promisit. Elapso mense pecuniam hanc Philippus reflagitat, sed quia parem ei pecuniæ summam debet Philippus ab eo antè mutuatam, quàm ei depositum illud confideret, nunc ei restituere Tiberius recusat, atque creditum suum retento vult compensare deposito, quia difficilem ab eo prævidet futuram esse creditæ paris summæ solutionem. Quâ de re quæritur, utrùm Tiberius deposita apud se à Tiberio 3000. lib. absque peccato retinere possit?

RESPONS.

Certum est, Tiberium suam sibimet sumere non posse solutionem; quia in deposito locum non habet compensatio, ut decidit Gregorius IX. his verbis (h): *Sanè depositori licuit, pro voluntate suâ depositum revocare, contra quod compensationi, vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bonâ fide oritur ad perfidiam minimè referatur, licet compensatio admittatur in aliis, si causa ex quâ postulatur, sit liquida.*

(h) Greg. IX. in cap. *Bona fides.* 2. de deposito.

Legibus Ecclesiæ hac in re consentit jus civile, ut constat ex his ejus verbis (i): *Si quis vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulum eas volenti qui deposuit, reddere illicò modis omnibus compellatur, nullamque compensationem, vel deductionem, vel doli exceptionem opponat, quasi & ipse quasdam contra eum qui deposuit, actiones personales, vel in rem, vel hypothecariam prætendens, cùm non sub hoc modo depositum acceperit, ut non concessa ei retentio generetur, & contractus qui à bonâ fide oritur, ad perfidiam retrahatur. Sed etsi ex utraque parte aliquid fuerit depositum, nec in hoc casu compensationis prepeditio oriatur: sed depositæ quidem res, vel pecuniæ ab utraque parte, quàm celerrimè sine aliquo obstaculo restituantur ei, videlicet primùm ei, qui primus hoc voluerit.*

(i) Leg. *Si quis.* 11. Cod. depositi, vel contra. l 4. tit. 34.

Rem etiam eandem constituit Imperator Justinianus ex alia Lege (k), quâ probatis justis compensationibus, eam expressè ac formaliter excipit, quæ fieri posset occasione depositi. *Exceptâ actione depositi secundùm nostram Sanctionem, in quâ nec compensationi locum esse deposuimus.*

(k) L. *Compensat.* fin. Cod. de compensat. l 4. tit. 31.

Denique idem asserunt plures Canonistæ, ut Angelus de Clavasio, Baptista Trovamala, & Bartholomæus

tholomæus Fumus (*a*), quorum sententiam amplexus est Sylvius (*b*). *Tertia* (conditio) inquit, *quòd cum deposito nullum debitum possit compensari*; hanc ejus rei afferens rationem: *Depositum enim est privilegiatum, idque ad fidem inter homines servandam.*

[(*a*) Angelus v. *Depositum*. q. 10. Bapt. Trovamala in sum. Rosella cod. v. n. 16. Barth. Fumus in aureâ armillâ eod. v. n. 12.
(*b*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 64. art. 8. quæsito 1. conclus. 7. §. *Quinta causa*.]

CASUS X.

PAULINUS intra tres quatuorve menses munus emere constituens, Constantinum rogat, ut sibi 1000. nummos eo tempore commodet, si cum ejus venditore paciscatur; assentitur Constantinus; verùm elapsis quindecim diebus ad iter coactus, Paulinum invitat, ut 1000. nummos, uti Depositum accipiat; cum ea tamen conditione, ut, si munus emat, de ea pecuniâ pretii ejus partem solvere possit: quod acceptat Paulinus; sed post dies octo casu purè fortuito inter manus Paulini hæc summa perit. In cujus damnum interiit hæc pecunia?

RESPONS.

Pecuniæ jacturam ferre debet Paulinus, licèt casu fortuito & absque suâ culpâ acciderit. Ratio est quia in solam ipsius utilitatem factum est Depositum, & in hoc casu, de omnibus fortuitis casibus tenetur. *Si quis nec causam, nec propositum fœnerandi habuerit*, inquit Lex (*c*), *& tu empturus prædia desideraveris mutuam pecuniam, nec volueris crediti nomine, antequam emisses, suscipere atque ita creditor, quia necessitatem fortè proficiscendi habebat, deposuerit apud te hanc eandem pecuniam: ut si emisses, crediti nomine obligatus esses, hoc depositum periculo est ejus qui suscepit: nam & qui rem vendendam acceperit, ut pretio uteretur, periculo suo rem habebit.*

[(*c*) L. *Si quis* 4 ff. de rebus creditis l. 12. tit. 1.]

Ex hac eâdem lege constat, quòd si numeratam pecuniam non habens Constantinus, argenteam suppellex Paulino dedisset, ut ejus venditi pretio uteretur, & si suppellex illud nondum venditum periret, ob eandem causam ad Paulinum jactura pertineret, hoc est, quia illud venale non tribueerat Constantinus, nisi, ut ex eo provenientem pecuniam in suos usus converteret; quod etiam declarat lex alia Digestorum his verbis (*d*): *Rogasti me, ut tibi pecuniam crederem: ego cum non haberem, lancem tibi dedi, vel massam auri, ut eam venderes, & nummis uterêris. Si vendideris, puto mutuam pecuniam factam. Quod si lancem, vel massam sine tuâ culpâ perdideris priùsquam venderes, utrùm mihi, an tibi periret, quæstionis est... Si non fuit proposito hoc, ut venderem; sed hæc causa fuit vendendi, ut utereris, tibi eam periisse; & maximè si sine usuris credidi*

[(*d*) L. *Rogasti* 11. ff. eod. tit.]

Ista omnia evincit hæc Sancti Thomæ regula (*e*). *Alio modo aliquis accipit rem alterius in utilitatem suam absque injuriâ, cum voluntate scilicet ejus cujus est res, sicut patet in mutuis, & sic ille qui accipit tenetur ad restitutionem ejus quod accepit, non solum ratione rei, sed etiam ratione acceptionis, etiamsi rem amiserit; tenetur enim recompensare ei qui gratiam fecit, quod non fieret, si per hoc damnum incurrat.* Reipsa depositum in circumstantiis Casus propositi transit in mutuum; ubi ad proprium usum suum illud recipit depositarius, illudque ob eundem finem confert depositor.

[(*e*) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 6. in corp.]

CASUS XI.

FERDINANDUS, depositi nomine, 2000. nummorum summam, à Geoffrido per sex menses sibi traditam ad custodiendum accepit: sed timens, ne furto sibi deposita pecunia abriperetur, Geoffridum adivit depositarius, nuncians ei, ut suos sibi nummos haberet: quod facere recusavit Geoffridus insciens, cui magis fido amico dictam summam committeret. Quâ de re quæritur, utrùm Ferdinandus absque infractione promissi sui Geoffridum cogere possit ad recuperandum depositum suum?

RESPONS.

Geoffridum cogere potest depositarius ad recuperandam 2000. nummorum summam; neque enim jure is tenetur ad eam custodiendam toto tempore convento; cùm ad id non se strictò jure obligaverit, sed ut deponenti gratum faceret, & sub tacitâ conditione depositum illud pro arbitrio suo restituendi. Ratio est quia non pejor esse debet conditio depositarii, quàm deponentis. At pejor esset illius, quàm hujus conditio, si depositum ante constitutum tempus reddere non posset; cùm deponens suum repetere depositum jure possit, quod quocumque tempore restituere tenetur depositarius, nisi ob legitimam causam de præsenti ejus restitutione dispensetur.

Cum legibus consentit hæc decisio. *Si hic deposuero apud te*, inquit una ex his legibus (*f*), *ut post mortem tuam reddas, & tecum & herede tuo possum depositi agere. Possum enim mutare voluntatem, & ante mortem tuam depositum repetere; proinde etsi sic deposuero, ut post mortem meam reddatur; potero & ego & heres meus agere depositi, (ego) mutatâ voluntate.* Acceptum igitur depositum pro arbitrio suo reddere potest depositarius; etsi per aliquod tempus determinatum se promiserit esse servaturum; cùm non minùs quàm depositor, ipse voluntatem mutare possit.

[(*f*) L. *Depositum* 1. §. 45. & 46 ff. depositi vel contra.]

CASUS XII.

ALDRICUS apud Blasium aquilem argenteum deposuit. Paulò post rumor est, ab Aldrico Bonaventuræ clàm fuisse subreptum, qui cùm cognovisset, hunc sibi ibèri à Blasio, ipsi declaravit, suum esse, eumque repetiit. Aldricus interim ad Blasium rediit depositum illud recuperaturus. Quid tùm facto opus est Blasio ad tutamen conscientiæ suæ? Nùm aqualem Aldrico restituere tenetur?

RESPONS.

Fides depositi non obligat depositarium, ut rem, quæ est alterius, deponenti restituat; si rei dominus suam esse evidenter ostendat; è contra domino tùm restituere tenetur. *Incurrit hîc & alia inspectio*, inquit lex Digestorum, (*g*) *bonam fidem inter eos tantùm inter quos contractum est, nullo extrinsecùs assumpto æstimare debemus; an respectu etiam aliarum personarum, ad quas id quod geritur pertinet? Exempli loco: latro spolia quæ mihi abstulit, posuit apud Seium, inscitum de malitia deponentis, utrùm latroni, an mihi restituere Seius debeat? si per se dantem accipientemque intuemur; hæc est bona fides, ut commissam rem recipiat qui dedit. Si totius rei æquitatem, quæ ex omnibus personis quæ negotio isto continguntur, impletur; mihi reddenda sunt, quæ facto scelestissimo adempta sunt: & probo banc esse justitiam, quæ suum cuique ita tribuit, ut non distrahatur ab ullius personæ justiore repetitione.*

[(*g*) L. *Bona fides* 31. §. ff. depositi vel contra.]

Sed cùm dubium est legitimum, ut in specie proposita, quis sit nimirum depositi dominus, vel ejus dominium lite persequitur alter; tùm depositarius rem depositam dimittere non debet: in hoc enim casu fit tanquam sequester juridicus; atque adeò expectare tenêtur donec dilucidatum sit dubium, aut lis finita, ut deinde ei depositum reddat, qui verus agnoscetur illius dominus. En regula, quam sequi tenetur Basilius in casu proposito.

CASUS XIII.

EXUPERIUS ab Anselmo rogatur, ut coccineum sibi pallium custodiat, simulque 1000. librarum summam. Potestne Exuperius absque peccato, hoc uti pallio, in casibus quibusdam, aut eâ pecuniâ, inscio Anselmo?

RESPONS.

De depositis hæc traditur regula generalis, eo videlicet uti non posse absque expresso vel tacito deponentis consensu; quod si faciat, fit reus furti ex his verbis Legis (a): *Qui rem depositam, invito domino, sciens prudensque in usus suos converterit, etiam furti delicto succedit*; & ex his aliis Imperatoris Justiniani; (b) *Furtum autem fit, non solùm cùm quis intercipiendi causâ rem alienam amovet; sed generaliter, cùm quis alienam rem, invito Domino, contrectat. Itaque sive creditor pignore, sive is apud quem res deposita est, eâ re utatur... furtum committit.* Si igitur pallio coccineo utatur Exuperius absque consensu expresso aut tacito Anselmi, peccat, & de damno tenetur, si ex usu deterius factum est pallium; eo quòd non consensisset Anselmus, si res illa sibi nota fuisset.

(a) L. Si depositi 3. Cod. depositi vel contra l. 4. tit. 34.

(b) §. 6. Inst. titut. de obligat. quæ delicto nascuntur. l. 4 tit. 1.

Quod pertinet ad mille libras distinctione opus est; nam vel illa pecuniæ summa erat obsignata vel observata ab Anselmo, tùmque eâ uti nequit Exuperius absque peccati reatu, ut ait Lex; ex modo enim depositionis existimare debet, hoc non intendisse Anselmum, ut eâ uteretur: vel illa summa ipsis commissa est absque serâ & sigillo; tùmque, si aliunde legitimè potest præsumere, Anselmum tacitè consensisse, ut eam ad suos converteret usus; eâ uti potuit absque peccato; modò sibi constet, se posse reddere, quocumque eam tempore Anselmus repetet, & non aliter. Id consentit cum lege Digestorum, quæ sic habet (c): *Si sacculum, vel argentum signatum deposuero, & is penes quem depositum fuit, me invito contrectaverit & depositi & furti actio mibi in eum competit. Si ex permissu meo depositâ pecuniâ is, penes quem deposita est, utatur; ut in cæteris bonæ fidei judiciis, usuras ejus nomine præstare mibi cogitur.*

(c) L. Si sacculum. 29. ff. depositi vel contra.

CASUS XIV.

DIOGILUS apud Sampsonem duos 2000. lib. sacculos obsignatos & arculâ inclusos, retentâ sibi clave deposuit. Quod depositum in tutissimâ domûs suæ parte, unà cum propriis pecuniis multò majoribus abscondit. Nihilominùs fures suspicati ibi pretiosissima quæque Sampsonis recondi, & aperto muro illuc penetrantes, Diogili 2000. lib. abstulerunt, unâ cum majoribus Sampsonis ipsius pecuniis: quâ de re quæritur, utrùm erga Diogilum de jacturâ duorum millium librarum Sampso teneatur?

RESPONS.

Cùm depositum non sit res favorabilis depositario, sed deponenti tantùm, certum est, à depositario non esse præstandos casus purè fortuitos. *Casus.... quæque sine culpâ accidunt.... à nullo præstantur*, inquit Lex (d) Quocirca, si in manibus depositarii res pereat, absque sua culpâ, ad nullam tenetur restitutionem, cùm ad æquitatem pertineat, ut res proprio Domino, hoc est, depositori pereat. Ita sentit sanctus Thomas his verbis (e): *Tertio modo aliquis accipit rem alterius absque injuriâ, non pro suâ utilitate, sicut patet in depositis: & ideo ille, qui sic accepit, in nullo tenetur ratione acceptionis. Quin imò accipiendo impendit obsequium: tenetur autem ratione rei, & propter hoc, si ei subtrahatur res absque suâ culpâ; non tenetur ad restitutionem; secùs autem esset, si cum magnâ suâ culpa rem depositam amitteret.* Quæ ultima verba cum legibus consentiunt (f), quæ de restitutione depositæ rei damnant, ubi fraus & culpa gravis intercessit.

(d) L. contractus 23. in fin. ff. de diversis reg. jur. antiq. l. 50. tit. 17.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 6. in corp.

(f) L. Depositum 1. §. quia autem ff. depositi, &c. l. Si incursu l. Cod. eod. tit.

Constat igitur, in casu proposito Sampsonem non tenêri de restitutione duarum millium librarum, quæ Diogilus deposuerat; cùm hæc ei à furibus ablata fuerit pecunia absque illius culpa, quandoquidem & ipse, ut in tutissimo domûs suæ loco proprios ipse nummos ibi condiderat, & idem sit eâ de re ferendum judicium, ac, si quis Depositum habens in equili suo equum, subito morbo correptum amitteret, aut fulmine tactum, aut ab hostibus in subito incursu abductum. (g).

(g) De Genet. Theol. mor. tom. 1. tract. 5. C. 8. dem. 4. Colloq. Condom tom. 1. Colloq. 12. sect. 2. De Sainte Beuve tom. 2. Cas. 141. &c.

CASUS XV.

SI verò Sampso depositarius, cum Diogilo convenit, se duo millia librarum, si fortè abriperentur, esse redditurum, aut si pecuniæ summam pro depositi custodiâ Diogilus numerasset; nunquid ad restitutionem erga Diogilum Sampso teneretur, non obstantibus in superiori casu, designatis circumstantiis?

RESPONS.

Certum est, quòd de præstando suo promisso pactoque conficiendo teneretur Sampso: Ratio est quia ex tali pacto depositarii jure cessisse censetur, quo de fortuitis casibus is non tenetur; ut fert jam multoties citata lex (h) his terminis: *Si convenit, ut in deposito & culpa præstetur, rata est contractûs conventio; contractus enim legem ex conventione accipiunt.* Et iterùm (i): *Sæpè evenit, ut res deposita, vel nummi, periculo sint ejus, apud quem deponuntur; ut putà si hoc nominatim convenit.* Est & Digestorum lex omninò præcedenti consentanea his verbis (k): *Si quis pactus sit, ut ex causâ depositi omne periculum præstet; Pomponius ait, pactionem valêre, nec quasi contra juris formam factam non esse servandam.* Pari modo tandem rem istam constituit Gregorius IX. in unâ ex suis Decretalibus (l) quam vidêre est in responsione ad septimam difficultatem, & ait pariter: *De culpâ quoque tenêris.... si quid pro custodiâ recepisti*: asserit, idem etiam esse dicendum de eo, qui sponte sua & non requisitus depositarium se obtulisset: *si te ipsum deposito obtulisti.* Quod etiam asserit lex prima quam attulimus (m): sed id intelligendum de eo casu, in quo depositore seduli & accurati depositarii necessitatem requirente & expressè testante; quis nimiùm de suâ præsumens vigilantiâ & curâ, se ipsum depositi custodem offerret? cùm enim maximam tùm curam ad depositi custodiam adhibêre tenerêtur, non minùs ad ejus restitutionem, si fortè tùm periret, teneretur, quàm si pacto expresso convenisset; quia ex propositione deponentis præsumendum foret, se apud eum non fuisse depositurum, nisi ad ejus restitutionem sese obligasset in quocumque eventu; exceptis tamen fortuitis casibus. *Sed & si se quis deposito obtulit, idem Julianus scribit, periculo se depositi illigasse; ita tamen, ut non solùm dolum, sed etiam culpam & custodiam præstet; non tamen casus fortuitos.* Hæc sunt legis hujus verba (n).

(h) Cit. L. Depositum 1. §. 6. ff. depositi vel contra.

(i) Ibid. §. 35.

(k) L. Juris gentium. 7. §. 15. ff. de pactis l. 2. tit. 14.

(l) Gregor. IX. in cap. Bona fides 2. de deposito.

(m) Cit. l. Depositum. §. 35.

(n) Glossa in cap. Bona fides 2. de deposito v. De culpâ Barth. Fumus inarmillâ v. Depositum. Sylvester de Prierio. v Depositum q. 1. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 12. sect. 2. &c.

CASUS XVI.

SYLVIUS acceptum à Bernardo centum nummorum depositum, in conclavi condere, non verò in thecâ suâ nummariâ, sufficiens habuit: at vetus, quem sibi fidum semper expertus erat, famulus, cui conclavis sui clavem commisit, centum Bernardi nummos abstulit & effugit. Nunquid in conscientiæ foro de eâ tenetur jacturâ?

RESPONS.

Existimamus, Sylvium tenêri de restitutione centum nummorum, quos apud eum deposuit Bernardus. Ratio est, quia non minùs depositam rem, quàm propriam curare debet depositarius; aliter culpæ gravis fit conscius, ut ait jus, ac bonâ fide censetur deficere, atque adeò vel Depositum, vel ejus valorem, si pereat,

pereat, restituere tenetur. At verò in casu proposito, non eâdem curâ centum Bernardi nummos custodivit, ac propriam rem, cùm proprios nummos in suâ thecâ nummariâ incluserat, non verò Bernardi pecuniam, quam famuli infidelitati exposuit, cui nimirùm faciliùs conclavis sui clavem tùm committebat, cùm palàm prospectus nummorum fulgor ipsum allicere poterat, eumque ad furtum inducere, uti reipsà accidit.

Hactenùs dicta consentiunt non solùm juri Civili, sed etiam Canonico: sic enim in relatâ superiùs Decretali loquitur Gregorius IX. (*a*): *Bona fides abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus, depositas amisisti.* Est etiam Digestorum Lex, quæ eodem loquitur sensu (*b*), en ejus verba: *Nerva diceret latiorem culpam dolum esse: Proculo displicebat; mihi verissimum videtur; nam & si quis non ad eum modum, quem hominum natura desiderat, diligens est; nisi tamen ad suum modum curam in deposito præstat, fraude non caret, nec enim salvâ fide minorem iis, quàm suis rebus diligentiam præstabit.*

(*a*) Greg. IX. in cit. cap. *Bona fides.* fin de deposito.

(*b*) Leg. *Quod nerva* 32. ff. depositi vel contra.

Confirmari potest hæc decisio Lege divinâ, quæ depositarium ad restitutionem furti in hoc casu cogit (*c*): *Quod si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino.* Ratio est, quia depositi furtum plerumque non evenit, nisi ex negligentia depositarii, in eo quòd non ipse caveat, ut cæteri cavêrent. *Latæ culpæ finis est, non intelligere id quod omnes intelligunt* (*d*).

(*c*) Exod. 22. 12.

(*d*) Leg. *Latæ.* 223 ff. de verbor. sign. l. 50. tit. 16.

CASUS XVII.

Ambrosius filius inter mobilia à Patre suo defuncto sibi derelicta quinquaginta dupliones in crumena invenit, quos apud eum absque accepti chirographo deposuerat Antonius, inscio etiam Ambrosio; cui cùm esset persuasum, pecuniam hanc partem esse bonorum Patris sui, eos schedularum sortitioni, quàm vulgò Loteriam vocant, ductâ inani schedâ, commisit. Aliquanto post Antonius 50. dupliones repetiit ab Ambrosio, qui retulit, se de eorum restitutione tenêri, non existimare, cùm eos bonâ fide amiserit. Antonius contrarium asserit. An ad restitutionem tenetur Ambrosius?

Respons.

Ambrosius in hoc casu ad restitutionem duplionum non tenetur erga Antonium, quòd eos consumpserit, non ditior factus: sed ad eam teneretur, si ex eorum usu in Loteria summam majorem minoremve lucratus esset, ut, si, v. g. schedulam 1000. lib. duxisset; tùm enim ad restitutionem 50. duplionum teneretur; & si minorem habuisset summam, quàm sit depositum, de summâ ductâ restituendâ teneretur. Unde sequitur, in casu proposito 50. duplionum jacturam ad Antonium, non verò ad Ambrosium pertinêre. *Si heres*, inquit Lex (*e*), *rem apud testatorem depositam distraxerit; ignorans depositum, vel commodatum; an teneatur? Et quia dolo non fecit, non tenebitur de re. An tamen vel de pretio teneatur, quod ad eum pervenit? Et veriùs est tenêri eum. Hoc enim ipso dolo facit, quod id, quod ad se pervenit, non reddit* (*f*). Consentit hæc decisio cum sententiâ Authoris Theologiæ moralis Gratianopolitanæ (*g*).

(*e*) L. *Depositum.* 1. §. 47. ff. depositi vel contra.

(*f*) *Dolum duntaxat præstare debere.* (Depositarium) *puto.* cir. leg. §. 8.

(*g*) De Genet. Theol. mor. tom. 1. tract. 5. c. 8. dem. 12.

CASUS XVIII.

Tammarus, Parisiis apud Josephum equum deposuit, intra tres menses, Lugdunum ad se mittendum; quem reipsâ ad depositorem misit Josephus; sed is non solùm equi victûs impensam; verùm etiam ductionis Lugdunum postulat: quod ipsius mergit valorem. Nunquid ad utriusque solutionem tenêtur Tammarus?

Respons.

Certum est, à depositario recuperandas esse omnes legitimas impensas ad depositi conservationem factas, & proinde Tammarum obligari ad renumerandos Josepho omnes ad equi victum factos sumptus: quod ex his duabus Legibus constat; quarum prima sic habet (*h*): *Sumptus causa, qui necessariè factus est, semper præcedit: nam deducto eo, calculus bonorum subduci solet.* Altera his verbis refertur (*i*): *Actione depositi conventus, servo constituto, cibariorum nomine apud eundem judicem utiliter experitur.*

(*h*) Leg. *Quod privilegium* 8. in fin ff. depositi vel contra.

(*i*) L. *Actione.* 23. ff. eod. tit.

Idem dicendum de impensis factis ad ducendum equum Parisiis Lugdunum; neque enim de iis tenetur depositarius, sed depositor, qui eas depositario, si fortè numeravit, renumerare debet; cùm non æquitati sit consonum, ut qui absque lucro depositum accipit, de quibusdam teneatur sumptibus, seu ad custodiam, seu ad restitutionem illius. *Si in Asiâ depositum fuerit, ut Romæ reddatur*, inquit Lex (*k*), *videtur id actum, ut non impensâ ejus id fiat, apud quem depositum sit, sed ejus qui deposuit.*

(*k*) L. *Si in Asia.* 12. & cit Leg. *Quod privileg.* ff. eod. tit.

CASUS XIX.

Apponius, in remotam provinciam hæreditatis capiendæ causâ profecturus, apud Guillelmum 300. ovium gregem paulo antè velleris tonsionem deponit: adveniente illo tempore, cùm Apponius ex itinere ante exeuntem autumnum redux esse nequeat, Guillelmus oves attondit, gregisque lanam sibi arrogat, uti agnos, quos edidêre matres absente Apponio, qui redux utriusque & lanæ & agnorum restitutionem à Guillelmo reposcit. Nunquid ad eam sub reatu peccati tenetur Guillelmus?

Respons.

Certum est, Guillelmum sub peccato tenêri ad reddendum Apponio lanam & agnos, quos è grege apud se deposito percepit: fructus namque depositi in ipsum transeunt depositum; ita ut depositarius eos, uti rem ipsam depositam restituere teneatur. Guillelmus igitur sua facere nequit lanam & agnos, quæ, cùm sint gregis fructus naturales, ejus sunt, qui gregis est dominus. *In deposito & commodato fructus quoquè præstandi sunt*, inquit Lex (*l*), *hanc autem actionem bonæ fidei esse, dubitari non oportet*, ait etiam Lex alia (*m*), *& ideò & fructus in hanc actionem venire, & omnem causam & partum dicendum est, ne nuda res veniat.*

(*l*) Leg. *Videmus.* 38. §. 10. ff. de usuris lib. 22. tit. 1.

(*m*) L. *Depositum.* 1. §. 23. & 24. ff. depositi vel contra.

Attamen de impensis Guillelmi ad custodiam & victum nec non gregis tonsionem tenetur Apponius, ut patet ex duobus prioribus Legibus citatis in responsione ad casum præcedentem, quasque iterare inutile est.

CASUS XX.

Tatianus, depositis apud Claudium 100. duplionibus, paulò post homicidium commisit, propter quod ex Arresto Parlamenti ipse capite damnatus est, & omnia ipsius bona fisco Regio addicta sunt. Potestne Claudius in hac hypothesi 100. dupliones restituere Tatiano, qui è carcere aufugit, & iis impensè eget; an verò eosdem legitimis suis hæredibus reddere potest, si morte plectatur; an denique ad Regium fiscum afferre teneatur?

Respons.

Cùm negari nequeat, Legibus statui posse bonorum confiscationem erga reos, existimamus, Claudium in specie propositâ statutis earum sese conformare debêre. Ita Sylvester de Prierio (*n*), qui suam sententiam ex hac Lege probat (*o*): *Reus capitalis judicii deposuit apud se centum nummos; is deportatus est, bona ejus publicata sunt. Utrum-ne ipsi hæc reddenda, an in publicum deferenda sint?*

(*n*) Sylvest. v. *Depositum.* q. 10.

(*o*) L. *Bona fides.* 31. ff. depositi vel contra.

Si

Si tantùm naturale & gentium jus intuemur; ei qui dedit restituenda sunt. Si civile jus & Legum ordinem, magis in publicum deferenda sunt. Nam malè meritus publicè, ut aliis exemplo ad deterrenda maleficia sit, etiam egestate laborare debet. Unde sic concludit hic Canonista: *Reddere non tenetur*, inquit,..... *si deponens post depositum fuit deportatus, & bona ejus publicata, quia in publicum depositum deferendum est, non ei qui deposuit.* Angelus de Clavasio, qui ante Sylvestrum, hoc est, ad an. 1480. scribebat, eandem opinionem tuetur (*a*), & post ipsos Fumus in sua summa *Aurea Armilla*, & Baptista Trovamala, Author summæ, quæ *Rosella* inscribitur (*b*), quos omnes secutus est eruditus Colloquiorum Condomensium Author (*c*), idque eò majori ratione, quòd negari non possit, bonorum suorum dominio reum spoliari posse authoritate Legum, cùm jure eum morte condemnent, ut consentit Sanctus Thomas, & cum eo Theologi omnes & Canonistæ.

(*a*) Angelus de Clav. in sum. Ang. v. *Depositum* q. 9.

(*b*) Barth. Fum.. v. *Depositum.* n. 11. & Bapt. Trovamala. eod. v. n. 1.

(*c*) Colloq. Condom. Colloq. 12. sect. 2.

CASUS XXI.

Mamertus, Religiosus Ordinis reformati, in quo Theologiam profitetur, 1000. libras apud Ambrosium pannorum mercatorem deposuit; eumque rogavit, ut, si publicus monetarum minueretur usus, eas in suo vellet occupare commercio, quò jacturam evitaret: quod cùm fecerit Ambrosius, & post dies octo ab interdictione publicâ hujus pecuniæ 1000. libras Mamerto reddere voluisset, denuò rogavit eum ille Religiosus, ut sibi habêre vellet donec reposceret; simul ipsi injungens, ut si moreretur, eas Monasterio, in quo tùm habitabat, conferret; nisi aliter de iis statuisset. Ambrosius, qui exinde cognovit, pecuniam hanc non esse privati alicujus depositum, sed peculium, quod sibi contra votum suum paupertatis reservare volebat hic Religiosus, timet peccati illius fiat particeps. Quare postulat 1. an verum sit, Religiosum illum non posse absque crimine hanc sibi habêre pecuniæ summam. 2. An, posito quòd non possit, illius peccati fieret particeps, hoc ei depositum servando, an verò ipsi reddere teneatur, ne ejusdem cum eo fiat conscius peccati?

Respons.

Ad primam quæstionem respondemus, dicendo, nullum Religiosum professum, sibi peculium servare posse, ut eo, tanquam dominus & ad arbitrium utatur. Veritatem hanc adstruunt Conciliorum decisiones, Patrum Ecclesiæ doctrina ac celeberrimi tùm Theologi, tùm Canonistæ.

Concilium Moguntinum, à Rabano Moguntiæ Archiepiscopo an. 847. Pontifice Summo Leone IV. (*d*) & Imperante Lothario habitum proprietatem Religiosis his verbis prohibet: *Nullus Monachorum aliquid proprietatis habeat, & res seculares, quibus renuntiavit, nullatenùs sibi usurpet.*

(*d*) Conc. Mogunt. c. 14.

Concilium Generale Lateranense sub Alexandro III. contra Valdenses & Albigenses an. 1179. à 300. fermè Episcopis habitum, Religiosis proprietatem indictâ excommunicationis & privationis sepulturæ Ecclesiasticæ pœnâ vetat (*e*): *siquis autem..... peculium habuerit*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *nisi ei ab Abbate pro injunctâ fuerit administratione permissum, à Communione removeatur Altaris; & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam.*

(*e*) Conc. Lateran. III. c. 10.

Concilium Monspeliacense an. 1214. habitum similiter Religiosorum proprietatem damnat (*f*), & statuit; ut qui peccati hujusce sunt conscii in Capitulo excommunicati singulis diebus dominicis denuncientur. En ejus verba: *Mandamus, ut in quolibet Monasterio, vel Canonicâ regulari diebus dominicis in Capitulo excommunicentur.*

(*f*) Conc. Monspel. Can. 19.

Concilium Oxoniense (*g*) an. 1222. sub Pontificatu Honorii III. coactum etiam declarat, Religiosos ad testandum esse inhabiles, cùm nihil sibi proprium habêre possint, neque adeò de quopiam ex testamento constituere. *Quoniam non licet viris Religiosis aliquid proprium possidere; qui se & sua pariter in Religionis ingressu Domino dedicarunt; præsenti authoritate definimus ut, nulla persona in regulari ordine constituta condere testamentum præsumat, cùm nihil habeat suum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum.* Ita loquitur illud Concilium.

(*g*) Conc. Oxoniense. tit. quod Religiosi non condant testamenta &c.

Mobilium etiam dominium Religiosis à Concilio Tridentino prohibetur. (*h*) En verba ipsius Decreti. *Nemini igitur Regularium, tam virorum, quàm mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine conventûs, possidere vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur.* Atque ut Superioris & Religiosorum collusioni iret obviàm sacrum illud Concilium, addit. *Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui regulari concedere, etiam ad usumfructum, administrationem, aut commendam.* Tum contra refragantes, quas merentur, pœnas constituit. *Quòd si aliquis quicquam tenere deprehensus, aut convictus fuerit, biennio activâ vel passivâ voce privatus sit &c.*

(*h*) Conc. Trid. sess. 25. c. 2.

Decretum illud confirmat Clemens VIII. ex Bullâ suâ sexagesima 20. Martii an. 1601. latâ, idemque prohibet, addens pecuniam ex causis in ea memoratis provenientem, in quâ sic habetur (*i*): *Præcipitur*, inquit hic Papa, *ut nullus ex fratribus, etiamsi Superior sit, bona immobilia, vel mobilia, aut pecuniam proventus, census, eleemosynas, sive ex concionibus, sive ex lectionibus, aut pro Missis.... alio-ve ipsorum labore & causâ, & quocumque nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum, aut priorum largitiones, legata, aut donationes fuerint, tanquam propria, etiam nomine conventûs possidêre possit; sed ea omnia statim Superiori tradantur & conventui incorporentur.*

(*i*) Clemens VIII. in Bulla. *Nullus.* §. 2.

Conciliis hac in re consentiunt Sancti Patres. Asserit Sanctus Basilius (*k*), Religiosum, qui sibi proprium quid retinet, non dignum esse vocari filium Ecclesiæ eumque Communitati, quod sibi habet, furari; in quo Judæ haud absimilis est. Refert Sanctus Hieronymus (*l*), Religiosum quemdam Monasterii Nitriæ, qui retia contexendo centum nummos inde collectos retinuerat, à cæteris Religiosis sepultus est, terrenda hæc verba proferentibus: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Scribit quoque Sanctus Gregorius Papa (*m*) Religiosum quemdam, qui post mortem suam tres inventus est habêre nummos aureos, ab aliis Religiosis cum pecuniâ suâ, in fimo fuisse sepultum. Religiosos proprietarios, cum Juda confert S. Petrus Damiani, eosque magis inexcusabiles esse, quàm Ananiam & Saphiram affirmat (*n*). Ipsi tandem Christiani Principes suam interposuêre authoritatem ad stabiliendam hanc disciplinam (*o*).

(*k*) S. Basil. in parvis reg. interrogat. 85. & in constitut. Monasticis.

(*l*) S. Hieron. Epist. 21.

(*m*) S. Greg. L. 4. Dialog. 44.

(*n*) S. Petr. Damiani opusc. 24. c. 4. & 5. & opusc. 12. c. 3.

(*o*) Justinianus, Novella 133.

Quid mirum posteà; si declaraverit Innocentius III. in unâ ex suis Decretalibus Papam cum Monacho de paupertatis voto, ne dum Abbatem vel Superiorem dispensare posse, quia statui religioso non minus annexa est paupertas, quàm castitas. *Nec æstimet Abbas*, inquit hic doctus Papa, *quod super habendâ proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare; quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis; adeò est annexa regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Quod tamen intelligendum est *in sensu composito*, hoc est, quandiu Religiosus remanet: cùm fieri non possit, ut sit verè Religiosus, nisi tribus Religionis solemnibus votis obligetur.

Facilè

Facilè colligi potest ex hoc principio tam inconcusso, quòd, cùm ex Mamerti responsione Ambrosio sit persuasum, 1000. libras ab illo Religioso custodiæ suæ commissas, non esse cujuspiam amici depositum, sed illius Religiosi proprium contra votum paupertatis peculium, tenetur easdem ipsi remittere, ne ipsius peccati fiat particeps, eas custodiendo. Addimus etiam, eum ex caritate tenêri ad ipsum commonendum de suo peccato.

Vide tit. RELIGIOSUS.

CASUS XXII.

QUÆRITUR hîc, utrùm Jacobus, unus ex Creditoribus Petri, tutâ conscientiâ cum Joanne, Petri tutore possit transigere, ipsi nonnulla dando instrumenta, quæ ad ipsius tutelæ gestionem pertinent. Sic autem se res habet.

Nomina eorum de quibus fit mentio in hoc casu.
1. Petrus, qui è pupillo factus est major.
2. Joannes tutor Petri.
3. Jacobus & Paulus sponsores & creditores Petri.
4. Stephanus alter Petri creditor.

Petrus pupillus, qui in Joannis tutelâ erat, jam major, seu extra potestatem ejus factus, in jus eum vocat, ut sibi gestæ tutelæ rationem reddat, contendens, eum sibi 1000. libras & plures etiam debêre. E contra quatuor librarum millia à Petro sibi debêri, à se impensa ultra acceptum è bonis ipsius pupilli, Joannes affirmat. Jam à triginta annis lis illata, etiamnum injudicata remanet. Multa interim credita maxima Petrus contraxit, pro quibus plerisque spopondêre Jacobus & Paulus, atque imprimis pro summâ 1000. librarum, quam à Stephano mutuam acceptam solvere posteà coacti sunt hi duo Petri consponsores. Intereà Petrus ære alieno etiam demersus moritur, ejus bona Præconis voci subjici curant ipsius Creditores. Jacobus, unus è defuncti sponsoribus, litis impensas molestiamque fugiens, debitæ sibi summæ majorem partem mavult amittere, atque cum Paulo transigit, cui omnia sua in rem defuncti jura cedit pro pactâ summâ, quam præsentem Paulus numerati exceptis tamen multis usuris variis, quæ sibi legitimè debentur; & ad summam 6000. librarum pertingunt.

Paulus transcripti sibi à Jacobo debiti solutionem integram extricat; is verò adeò detrimentosæ cum Paulo factæ transactionis pœnitens, læsionem, quam passus est, coram omnibus expostulat, in cujus solatium Paulus ipsi refert, à se detectas fuisse quasdam Petri tabulas, quas vir jam pridem mortuus apud privatum quendam deposuerat, à quo eas pro decem duplionibus accepit. Igitur eas Jacobo transfert, ut 6000. lib. usurarum, ab hæredibus Petri debita, sibi solvenda procuret, & quæ ex pacto cum Paulo inito sibi reservârat.

Jacobus Joanni, Petri tutori declarat, se istas habêre tabulas, quæ sunt ordinatio rationum, quas à Joanne sibi debitas Petrus, ejusve heredes contendunt; quæ rationes ad summam 100000. lib. pertingunt, easque se non in eum esse adhibiturum promittit, si 6000. lib. quæ sibi de bonis Petri, anteà pupilli sui debentur, solvere velit. Joannes, qui timet, ne, si manifestæ fierent hujusmodi rationes, redintegratur, lis quam tandiu in Petrum ejusque hæredes defendit, ex quo omnium fortunarum suarum naufragium pateretur, oblatam sibi à Jacobo conditionem accipit, eique persolutis 6000. librarum, ordinationem rationum sibi sumit, ut videlicet suppressa, sibi imposterùm noxia esse nequeat.

Quæritur eâ de re, utrùm Jacobus tutâ conscientiâ, sic transigere, eique tabulas illas dare potuerit, insciis nec consentientibus aliis Creditoribus.

Sed priusquam quæstioni fiat satis, interest recordari 1. Petrum, ut suprà dictum est, ante mortem suam litigare cum Joanne, quem sibi 10000. lib. debitorem esse contendebat; contradicente Joanne, qui hunc 4000. lib. sibi debêre affirmabat. 2. Hanc rationum ordinationem non sufficere solam absque aliis tabulis, quæ non reperiuntur; ut jus suum in Joannem Petrus experiatur. 3. Prolatione hujusce ordinationis rationum reviviscere posse antiquam litem, cujus est incertus exitus & Petro forsan detrimentosus; cùm ex hoc instrumento sufficienter non comprobaretur jus illius, ut supponitur, & alia, quæ in eam rem forent necessaria instrumenta, non inveniuntur, neque verisimiliter inveniri possunt, cùm à Petro ejusque hæredibus per diuturnitatem processus inveniri non potuerint: quod quidem eò æquiùs præsumitur, quia in ea Provincia res tota confecta est, in quâ ultra 30. annos exemplaria contractuum Notarii asservare non tenentur; quare ea penitùs, tanquam contrahentibus inutilia negligunt. Addi potest etiam, quòd si proferretur instrumentum illud, multæ aliæ nascerentur inde lites, quæ & pacem & fortunam multorum nobilium everteret. 4. Observandum, Jacobum non esse detentorem malæ fidei instrumenti quod à Paulo sibi collatum est, cùm sibi non fuerit commissum, ut cuipiam restitueretur, illudque amicorum gratiâ & casu recuperârit: quocircà illud Joanni, ut videtur dare aut non dare, aut etiam Creditoribus hæredum Petri liberè potest.

RESPONS.

Existimamus, Jacobum tutâ conscientiâ non potuisse conferre Joanni ordinationem rationum, de quâ agitur in specie propositâ, insciis & non consentientibus Petri Creditoribus, quidquid in contrarium afferatur. Ejus rei evidens est ratio: hoc enim instrumentum ad Creditores spectat, qui, si fortè hæreditatis Petri præsentia bona non sufficiant ad integram solutionem suam, Joannem tutorem ipsius appellare possunt sponsorem; si ex litis judicio erga pupillum suum sit debitor; atque ex hoc instrumento novum possint acquirere lumen, ut pro se feratur sententia litis decretoria: quo in casu eo instrumento defraudare non potest Jacobus, nisi se evidenti injustitiæ manifestæ periculo committat.

Atque in eam sententiam ex hac ratione potissimùm inducimur, quia, si Joannes non existimasset, hoc instrumentum sibi fore in Petri creditores, 6000. lib. indebita non solvisset; cùm non sit verisimile, eum ad solutionem tantæ summæ fuisse inductum solo timore, ne illata sibi à pupillo suo lis resumeretur, quò instrumentum habêret, quod Creditoribus inutile, & sibi proinde non noxium putasset.

Cùm itaque dicitur, ex hac rationum ordinatione non novum Petri ejusve hæredum juri pondus accedere, sine aliis etiam, quæ non reperiebantur, instrumentis; respondendum, instrumentum illud præcipui saltem fuisse momenti; cùm illud tanto emerit pretio Joannes, & Creditores, visâ illâ rationum ordinatione, cætera, quæ sibi deessent, instrumenta recuperare potuisse; aut instrumentum illud cætera jam in litigio producta magis decretoria effecisse: Enimverò cur aliter de sex millium jacturâ inutiliter periclitatus esset Joannes ad extinctionem instrumenti sibi inutilis.

Neque etiam injustam illius subductionem de injustitiæ notâ purgare possunt lites ex ejus prolatione emergentes, cæteraque, quæ inde dicuntur nascitura incommoda: neque enim coram Deo vel hominibus consecutiones ex traditione illius futuras præstare debuisset Jacobus: & aliundè malum nunquam licet facere, ut aliud vitetur, aut bonum procuretur, juxta illud Apostoli (*a*): *Non faciamus mala, ut inde veniant bona.* Quod etiam probat Glossa ex multis canonibus, quos allegat (*b*): & id quidem verum est, licèt malum vitandum, multo majus esset eo, quòd fit, malo; ut

(*a*) Rom. 3. 8.
(*b*) Glossa in Cap. *Non Magnoperè.* 3. tit. Ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant. v. *Obtentu*, & apud eam. *Non est putanda.* 27. 2. 7. 1. Can. *Fortè.* 3. 14. q. 5. Can. *Primùm.* 8. 22. q. 2. Can. *Si tu abstines.* 24. 27. q. 7. Can. *Sicut.* 8. 32. q. 4. & Cap. *Super eo.* 4. de usuris.

ut probat etiam Author ejusdem Glossæ ex canone deprompto è Sancti Augustini operibus, quem refert Gratianus in Decreto (a).

(a) Can. *Quod ait.* 1. dist. 15.

Denique falsa est omninò ea ratio quâ affirmatur, Jacobum non esse malæ fidei possessorem instrumenti, de quo agitur, quòd sibi eo fine non fuisset commissum, ut alicui restitueretur: Ubi enim aliquis detinet, quod suum non est, quodque scit, aut scire tenetur esse alterius, tùm est possessor malæ fidei; cùm proprio domino eam rem non restituit; ut patet ex Decretali Alexandri III. in corpore juris relatâ (b). At verò instrumentum illud non erat Joannis, sed Creditorum Petri, cùm in ejus bona jus illorum stabilire posset: Illud igitur illæsâ justitiâ bonâque fide retinêre non poterat Jacobus aut Joanni remittere, ut magno Creditorum præjudicio subduceretur; sed illud idem creditoribus illis, ad quos pertinebat, restituere tenebatur.

(b) Alex. III. in cap. *Vigilanti.* 5. de præscription. l. 2. tit. 26.

CASUS XXIII.

Solo, brevi moriturus, quadringentos nummos, de quibus privatos quatuor defraudasse confessus est, Paulo Confessario suo eisdem privatis restituendos commisit: quo cognito Solonis hæres, suspicans summam illam non esse depositum, sed donum Paulo à defuncto factum, ipsi vadimonium eo fine dixit, ut de restitutione summæ illius damnaretur.

1. Potuit-ne ac debuit Paulus depositum illud in se sumere? 2. Quid ipsi facto opus est? nam si dicat ad restitutionem depositum illud destinari Solonis confessionem; saltem indirectè manifestat, ipsumque reddit infamem. Si verò summam illam hæredi restituat; defuncti intentionem frustratur; & quatuor privatos pecuniâ eorum fraudat. Quid facto opus?

Respons.

1. Respondemus, Confessarium non solùm potuisse, sed ex præscripto caritatis debuisse hoc in se depositum sumere, cùm absque sui infamiâ per alios restituere Solon non posset. Ad Pauli tamen prudentiam pertinebat, ne summam illam; nisi coram probatis testibus, si æger consentire voluisset, acciperet, & de ea etiam in Testamento aut alio ægri manu subscripto chirographo fieret mentio, quò majoris summæ acceptæ non esset suspicio.

2. Ex vadimonio sibi ab hærede Solonis indicto, ab ipso non esse declarandum, hanc quadringentorum nummorum summam à defuncto apud se fuisse depositam, ut eam quibusdam sibi designatis personis restitueret, cùm ita loquens indirectè saltem confessionem revelaret; quòd quâcumque de causâ nunquam est licitum. Hoc unum igitur affirmare debet, hanc scilicet summam apud se non fuisse depositam ut in suum, aut alicujus Lege prohibiti & qui sit donationis incapax, emolumentum converteretur, sed ut ejus fieret usus juxta defuncti morientis intentionem & mandatum. Et si Confessarius ille foret Religiosus, requireretur etiam, ut affirmaret hanc sibi pecuniam non fuisse traditam ad proventum Monasterii sui. Hoc solum à Confessario exigere possunt Judices in simili casu: hoc etiam ipsis satis fuit, ipsis licentiam faciendo eorum intentiones perficiendi, qui hujusmodi deposita ipsis commiserunt: quia fides est ei adhibenda, cui propriam voluntatem manifestavit defunctus. Dictio unius testis statur ex voluntate & dispositione defuncti, cujus soli dispositioni statur, inquit Bartolus (c) in suo summario in titulum legum Digestorum. Verum quidem est, quòd unius testimonium, ut observat Glossa (d), sit tantùm semi-probatio: sed eâ in re sufficit, præsertim si illam attestetur Ecclesiasticus cum juramento, ut patet ex Decretali Clementis III. & ut probat Glossa in hanc Decretalem (e) ex septem octo-ve testimoniis juris canonici & civilis.

(c) Bartol. arg. Leg. *Theopompus.* 14. ff. de dote prælegata. l. 33. tit. 4.

(d) Glossa v. *Quantitas.*

(e) Glossa in c. *Ex insinuatione.* 3. de procuratoribus v. *Clerici* .1. tit. 38.

Confirmantur hactenùs dicta ex multis Arrestis: Primum, quod refert Montholon an. 1580. à Senatu Parisiensi latum est à D. de Thou, tunc Proto-præside sententiam Præfecti Parisiensis confirmante, quo Arresto Jacobi Perdrier defuncti hæredes tria millia nummorum apud Franciscum Pelletier Parochum Sancti Jacobi ad Carnificinam Parisiorum deponere fuere damnati, ut juxta intentionem defuncti, qui eam in confessione declararât, illorum fieret usus.

Alterum, quod refert Basnage (g) in consuetudinem Normanam, latum est 7. Aug. an. 1635. quo D. Petro Chretien, Sancti Patricii Parocho Rothomagensis ob simplicem declarationem suam facta est authoritas statuendi de legatis occultis, quæ dicta Ouin ipsius cognata fecerat in bona opera, ut ipsa declararat.

(f) Basnage in consuetud. Norman. art. 412.

Tertium, quod refert idem Author, 7. Aug. an 1637. latum est, quod decretum est, ut idem Parochus Sancti Patricii, qui declaraverat, ad se factum non pertinere, neque dolum ullum intervenire contra edicta aut consuetudinem, pro conscientia sua statueret de mille octingentis libris, quas ei tradi jusserat Philippus le Marchand, in Parlamento Rothomagensi Procurator, ut in confessione manifestatas ei intentiones suas perficeret.

Quartum etiam quod, refert Basnage latum est 22. Feb. an. 1648. quo Boni Thomas, Domini d'Auberville probata est scripta coram muliere sua multisque nobilibus amicis suis traditio trium millium quingentarum librarum facta Parocho Juganvillensi, ut juxta voluntatem suam in confessione ipsi patefactam impenderentur.

Quintum denique ab eodem Normano Parlamento latum est 20. Julii 1707. de simili deposito, quod defuncta Domina Marchionissa Lucernensis deposuerat apud Patrem Jacobum Feret è Societate Jesu in Collegio regio Cadomensi, quo Arresto ad declarationem quam fecit, depositum illud nullatenùs ad aliquod Patrum Societatis collegium aut ad personas prohibitas pertinêre, decretum est, ut dictus Pater Feret occultas defunctæ intentiones perficeret: ejusque hæredes impensis damnati sunt; ac duodecim libris Gallicis multati.

Advertendum, dictum à nobis fuisse, quòd qui tale à moriente accipit mandatum, simulque depositum, cavêre debet, ne illud sibi sumat, nisi, postquam deponens hanc suam voluntatem aut Testamento suo aut aliquo suo Chirographo manifestârit, non solùm ut omnem à se pravam amoveat suspicionem, sed ut tutior fiat mandati sui executio; cùm certum sit non eandem habêri rationem declarationis suæ, nisi defuncti sit confessarius. Extat eâ de re famosum Arrestum Senatûs Parisiensis, quod Refert Bardetus (h), latum ad conclusiones D. Servin generalis Advocati 19. Feb. an. 1624. proferente D. de Verdun Protopræside; quo, cum D. Julianus Bourrée, Sacerdos, Procurator Collegii Cenomani Parisiis, ad mortem ægrotans, biduo ante obitum suum apud Antonium Doublet amicum suum mercatorem mille trecentas septuaginta duas libras deposuisset, simul ei indicens, ne cui rem detegeret, sed illius summæ partem in pia opera, partem in varia, quæ descripsit, legata impenderet; cùmque mulier paupercula, Sacerdotis neptis, cui quinque erant filii dicto Antonio Doublet diem dixisset; ut se damnatum videret ad declarandum, quidquid in sua erat potestate de rebus defuncti; hæc Arrestum obtinuit, ob convenientes, quas protulit D. Mimbaucourt ipsius Advocatus, rationes, & ad conclusiones D. Servin generalis Advocati, quo Curia statuit, ut huic nepti integram apud se à defuncto depositam summam traderet Antonius.

(g) Bardet. tom. 1. l. 2. c. 8.

CA-

CASUS XXIV.

PHILIDOR, ortu Polonus, graviter Parisiis ægrotans, quo venerat pellium mercaturam facturus, apud Harduinum, hujus urbis mercatorem deposuit, simul ipsi injungens, ut post obitum suum hanc summam Godefrido amico suo & benefactori hospiti suo daret in signum grati sui animi. Mortuo Philidore post dies octo, Godefridus, cui nota erat defuncti voluntas & ipsius mandatum Harduino datum, ab eo 100. duplioness petiit, sed tradere recusavit Harduinus asserens, dictum sibi fuisse hanc summam jure Albinatûs ad Regem pertinêre; Harduini infidelitati vehementer reclamavit Godefridus: quâ de re quæritur, utrùm sub peccati conscientiâ non teneatur Harduinus, ad dandam Godefrido pecuniam illam?

RESPONS.

Harduinus 100. duplionum Godefridi depositarius Godefrido summam illam conferre non potest, etsi promisso erga Philidorem adstrictus ipsius jussa perficiendi, nisi advena ille ex Regio diplomate sibi concesso Gallicam obtinuisset Civitatem. Ratio est, quia pecunia illa, cæteraque Philidoris morientis mobilia ad fiscum pertinent ex legibus regni, quibus Advenæ in regno morienti, nec priùs Civitate donato non licet de suis bonis disponere, nisi ad valorem quinque assium Parisinorum. Unde, ut Romani de eo, qui jus ferendi annulum aureum obtinuerat à Principe, dicebant: *Vivit ut ingenuus, moritur quasi libertinus*: de Albino quoque in Gallia dicitur: *Vivit liber, moritur ut servus*: quia ex legibus regni de bonis suis per donationem causâ mortis statuere non potest, & Regi ab ipso ejus obitu sunt acquisita. Id multis Edictis fuit sancitum, Edictis præsertim Caroli VI. 5. Septembris an. 1386. Caroli VII. an. 1431. & ex Edicto Blesensi.

Jus illud Albinatûs pro advenis Galliæ non est singulare, cùm olim apud Romanos vigeret, ut ex lege Codicis Justiniani videre est, in quâ sic habetur: *Peregrini capere non possunt* (hæreditatem) (a): & ex aliâ Digestorum (b).

Jus illud in Galliam invectum est, 1. ut agnosceretur regnicola ab eo, qui sub alieni Principis dominatu natus est. 2. Quia cæteri Principes Galliæ finitimi idem jus jam constituerant in suis ditionibus in eos, qui è Gallia erant oriundi, & adeò par erat, ut à Regibus Galliæ in subditos aliorum Principum jure compensationis constitueretur.

Ab istâ tamen generali regula excipiuntur advenæ, qui Lugduni & Campaniæ nundinas adeunt: cùm enim in Galliâ tùm obeunt, tanquam Albini non habentur, ob concessionem multorum Regum, ac præsertim Philippi Valesii diplomate suo an. 1330. & Caroli VII. eodem diplomate suo an. 1441. (c). Idem dicendum de incolis Avenionis, quia censentur Regnicolæ vi diplomatum Ludovici XII. 8. Maii an. 1479. (d).

(a) Leg. *Qui deportantur*. 1. Cod. de hered. instituend.
(b) Leg. *Deus si* 6. §. 2. ff. eod. tit.
(c) Bouchel. Bib. juris Gallici. v. *Albinatus*. J. Bacquet Adv. tract. de jure Albinatûs. c. 14.
(d) Jacobus Bacquet tract. de jure Albinatûs. 1. part. c 7.

DESIDERIUM.

DESIDERIUM bonum à Polmano definitur (e), *actus appetitûs tendentis in bonum absens; ad illud aspirando & anhelando.*

Duplex Desiderii genus distinguendum est; aliud efficax; aliud inefficax.

Desiderium, quod efficax dicitur, à Polmano definitur, *actus appetitûs, intendentis finem per electionem mediorum, ad assecutionem illius ordinatorum.* Vel clariùs, *est absentis boni affectus, quo posito sequitur effectus, secluso impedimento.* Hæc est etiam ejusdem Theologi definitio (f) à quo desiderium inefficax dicitur (g), *actus appetitûs, aspirantis ad bonum absens cum merâ velleitate*, hoc est, *absque voluntate eligendi medii ad bonum assequendum.* Hanc quoque definitionem addit hic Theologus (h), quæ rem magis præcisè & dilucidè explicat: *Desiderium inefficax est absentis boni affectus, quo posito non sequitur effectus, secluso impedimento*: & de hoc desiderii genere id præcipuè intelligendum, quod vulgò dicitur, desideriis inefficacibus infernum esse refertum.

Desiderium quodlibet potest esse bonum vel malum, mortale vel veniale, pro qualitate objecti sui, ut infrà patebit.

(e) Polman. Brev. Theol. part. 1. 2. n. 92.
(f) Idem Polm. loco cit. n. 95.
(g) Id. ibid. n. 93.
(h) Idem ibid. n. 94.

CASUS PRIMUS.

SIMONA singulari virtute mulier, humanam vitam adeò fastidit ob innumera ejus mala, & ob imminens discrimen peccandi lethaliter, quod multis etiam piis ad extremum contigit, ut mortem sibi quàm sæpissimè deprecetur, ut simile vitet periculum, cui, non minùs aliis se novit esse obnoxiam. Eâ de re magnum ei scrupulum injecit ipsius Confessarius; unde postulat, utrùm desiderium tale coram Deo sit criminosum?

RESPONS.

Mors, inquit Sanctus Gregorius Nazianzenus (i), *discessus ad Deum; vel desiderii cumulus; vel vinculorum solutio, vel oneru excussio appellanda est.* Ob eas causas Simona aliique justi mortem absque peccato possunt ambire; modò desiderio suo comes sit perfecta & integra voluntati divinæ subjectio.

Reipsâ ad justitiam necessariò requiritur amor Dei perfectus; nec perfectè amatur Deus, nisi desideretur visio ejus & possessio; quæ esse nequit, nisi per mortem transeundo, quæ necessaria est ad ipsum possidendum janua, juxta illud Evangelii (k): *Transit à morte in vitam*: Unde Paulus dicebat (l): *desiderium habens dissolvi & esse cum Christo*: & Sapiens ipse sic asserit (m): *Sperat autem justus in morte sua.* Enimverò, ut alibi ait Scriptura (n): *Melior est mors, quàm vita amara.*

Ita semper Sancti sensêre, testibus Sancto Augustino (o) pioque soliloquiorum, quæ inter opera S. Augustini reperiuntur, Authore, qui divino succensus amore Deum sic alloquebatur: *Eia, Domine, moriar, ut te videam, ... nolo vivere; volo mori.* Igitur de crimine damnari non debet mortis desiderium, quo sæpè Simona accenditur; cùm solo Dei amore citatur, à cujus adorandâ voluntate nutuque pendet, ut supponimus; qualis nimirum erat Augustinus, qui cùm Hipponam Urbem suam Pontificiam obsessam à Vandalis, & incolas ejus proximæ cædi subjectos videret à Domino petiit, ut dissolveretur, ne tanti foret testis infortunii; quod à Deo obtinuit, ut refert Possidius, qui sancti hujusce Episcopi vitam conscripsit. (p)

(i) S. Greg. Nazianz. orat. 18.
(k) Joan. 5. 24.
(l) Philipp. 1. 22.
(m) Prov. 14. 32.
(n) Eccli. 30. 17.
(o) S. Aug. in Psal. 141. n. 18. lib. 4. contra duas Epist. Pelagii n. 17. &c.
(p) D. Le vrai tom. 4. Hom. 1. in XV. Domin. post Pentecostem.

CASUS II.

Eudoxius Andream videns magno oppressum infortunio, ex eo lætificatur, & etiam cupit, ne à casu suo sese attollat, non quòd ipsum odio prosequatur, sed quia injustè unum ex consanguineis suis persequitur, cujus fortunam litibus destruxit, cuique gravia intulit damna. Peccat-ne ex hoc desiderio?

Respons.

Cùm ex regulis ordinatæ Caritatis, plus diligendus est propinquus, quàm advena, aut alius homo, qui non est amicus, ut docet Sanctus Thomas (a), potest etiam aliquis illæsâ caritate & absque peccato malum temporale alicui optare, cùm ex hoc malo prohibetur, ne amico aut propinquo noceat. V. g. licet mihi morbum, carcerem aut aliquod aliud simile optare malum ei, qui in promptu est, ut infamet aut occidat meum parentem; aut etiam lætari; si hoc ipsi malum jam acciderit, intendens potissimùm, quòd malo illius impedietur malum mei propinqui. Ratio est, quia de malo illius non gaudeo præcise, ut malum est, sed quia alterius mali est impedimentum, & consequenter bonum aliquod, quod inde provenit. *Quia caritas ordinem habet*, inquit Angelicus Doctor, *& plus debet diligere quisque se, quàm alium; & propinquos, quàm extraneos; & amicos, quàm inimicos;.... potest aliquis, salvâ Caritate, optare malum temporale alicui, & gaudere, si contingit; non in quantùm est malum illius, sed in quantùm est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere; vel communitatis, aut Ecclesiæ: similiter de malo etiam ejus, qui in malum temporale incidit; secundùm quod per malum pœnæ impeditur frequenter malum culpæ ejus.*

(a) S.Thom. in 3.sent.dist. 30. 1. ad 4.

Sic loquens Angelicus Doctor, cum Doctrina Sancti Gregorii Magni (b) consentit, cujus hæc sunt verba: *Evenire plerumque solet. ut non amissâ Caritate, inimici nos ruina lætificet, & rursùm ejus gloria, sine invidiæ culpâ contristet; cùm & ruente eo quosdam benè erigi credimus; & proficiente illo, plerosque injustè opprimi formidamus.*

(b) S.Greg. l. 22. moral. c. 6.

Dici itaque potest, ut sine peccato nos lætificat parta de hoste, licèt cum effusione sanguinis victoria, quâ is jam nocère nequit: sic Eudoxium, de quo in casu proposito agitur, non peccare gaudendo de casu Andreæ, qui injustè suum persequebatur propinquum, & etiam optare posse, ut sese ab infortunio suo non erigat; modò ex illius odio non oriatur gaudium aut desiderium ipsius; & hominis hujusce casum habeat, tanquam obicem injustitiæ, quam committebat, aut deinceps etiam committere posset.

Vide Caritas.

DETRACTIO.

Detractio à celebri Theologo definitur (c): *Detractio est alienæ famæ occulta & injusta denigratio*: quam definitionem desumpsit hoc Author à Sancto Thoma (d), qui dicit: *Occultè mordere famam alicujus, est detrahere.*

Verba hæc *occulta denigratio*, indicant detractionem fieri absente proximo, ut distinguatur à contumelia, quæ est *injusta honoris violatio, irrogata præsenti & scienti*, inquit Polmanus (e).

Additur, *injusta*, quia ob justam gravemque causam declarari potest vitium alienum. V. g. Sacerdos famulam sibi habere constituit puellam quandam, quia ipsam putat esse fidelem & sapientem, scio hanc esse libidini actuali, furtoque obnoxiam: Sacerdoti ob generales quas affero, rationes suadère conor, ne hanc sibi famulam accersat; sed meo assentiri consilio abnuit, nisi positivis argumentis pravam ejus comprobem agendi rationem. Hujus ergo puellæ vitia ipsi patefacio; quo in casu non formalis est detractio mea; quia injusta non est declaratio mea, imò verò justa est, & Caritate proximo debitâ nititur, ac præcipuè Sacerdoti, cujus fama maximi est momenti ad bonum Ecclesiæ, communitatis ac privatorum, cui tamen labes innureretur; talem sibi habendo famulam.

(c) Polman. part. 2. n. 486.
(d) S.Thom. 2. 2. q. 73. art. 1. in arg. sed contra.
(e) Polman. ibid. n. 496.

Quintuplici modo, juxta Doctorem Angelicum (f) committi potest detractio. 1. *Quando* (quis) *falsum imponit alteri.* 2. *Quando peccatum adauget suis verbis* (g). 3. *Quando occultum revelat.* 4. *Negando bonum alterius, vel malitiosè reticendo, vel minuendo*, vel vivâ voce vel signis. 5. Denique *quando id quod est bonum, dicit malâ intentione factum.*

(f) S.Thom. ibid. ad 3.
(g) Idem ibid.

Detractio ex se mortalis, nec fieri potest venialis, nisi ob circumstantias, quæ notabiliter ejus minuunt gravitatem.

Ut illud dignoscatur discrimen, habenda est ratio gravitatis ipsius detractionis, qualitatis eorum, de quibus detrahitur, effectuum, quos attulit detractio, & intentionis, quam quis habuit maledicendo.

Cùm ad restitutionem ex furto quis teneatur, à fortiori ex detractione ad eandem restitutionem quis tenetur: quia læsa proximi fama majus est & superius bonum temporalibus bonis, quæ furto fuère ablata.

Non solùm detractor, sed & detractionis auditor voluntarius & curiosus fit conscius ipsius peccati: Quare monito isti Sapientis obsequendum: *Sepi aures tuas spinis & linguam nequam noli audire* (h): & si maledico silentium imponere jure non possit; ex vultûs sui mœstitiâ designare debet coactas se detractioni aures præbère, juxta illud aliud Sapientis (i): *Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem*: quâ de

(h) Eccli. 28. 28
(i) Prov. 25. 23.

de re dicit Sanctus Hieronymus ad Rusticum scribens: *Detractor, cùm tristem faciem viderit audientis, imò ne audientis quidem, sed obturantis aures suas; illicò conticescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccatur.* Sed is etiam graviùs peccat, qui ipsum de detractione non corripit, si ex officio aut statu ad id teneatur, aut sibi liceat.

Denique nemini licet de se ipso detrahere; & qui de se detrahit, graviùs peccat, quàm alteri maledicendo; quia ex præcepto caritatis ad majorem nostri amorem tenemur, quàm proximi.

Cæterùm detractio tam universim grassatur, ut, qui ab aliis vitiis sunt immunes, inquit Sanctus Hieronymus, (*a*) huic peccato sæpissimè succumbant, & cùm ab aliis vitiis declinaverint, in detractionem tanquam in ultimum dæmonis laqueum incidant.

(*a*) S. Hieron. ep. ad Celantiam.

CASUS PRIMUS.

Oldradius occultè vitam agit impudicam: Simon, ipsius vicinus, cui nota est ejus libido, rem omnem Romano, Oldradii avunculo narrat, non animo detrahendi de illo, ipsi-ve nocendi; sed solùm ad deliberandum cum Romano, quod huic malo afferri posset remedium. Potuit-ne Simon occultam Oldradii libidinem avunculo suo detegere sub hac specie absque peccato.

RESPONS.

Certum esse debet, Simonem absque culpâ impudicam Oldradii vitam avunculo ipsius potuisse detegere, quantumvis occultam; si ipsi fuit persuasum, se non posse Oldradii emendationem, clàm ipsum monendo, procurare. Id quidem probari potest ex his S. Basilii verbis (*b*): *Duo ergo esse existimo tempora, in quibus liceat aliquid mali de aliquo dicere: videlicet & quando necesse habet aliquis consultare unà etiam cum aliis, qui ad hoc idonei judicati sunt, quo pacto corrigendus sit qui peccatum commisit: & item quando necessitas poscit, ut periculo consulatur aliquorum, qui sæpè ex ignorantia commisceri possent cum malo, tanquam cum bono.* Quod probat hîc Sanctus Episcopus ex duobus Sancti Pauli testimoniis (*c*).

(*b*) S. Basil in regulis brevior. resp. ad interrog. 25.

(*c*) 2. Thessal. 2. & 2. ad Timoth. 4.

Itaque in casu proposito detractionis conscius non est Simon, cùm, ut supponimus, Romanum Oldradii avunculum, qui majoris est, proinde quàm quisquam authoritatis in eum, idcircò adeat, quòd per se ipsum occultæ ejus libidini medêri nequeat.

Consentit hæc decisio cum doctrinâ Sancti Thomæ (*d*), his verbis contentâ: *siquidem verba per quæ fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum vel necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio.* Idem quoque docet Gerso, ut patebit in quarta decisione.

(*d*) S. Thom. 2.2. q 73. art. 2. in corp.

CASUS II.

Nemesius novit, quòd Octavia, singulari sapientia & virtute puella, sed ingenio aperto ac minimè malo, sæpiùs à Gabinio, adolescente dissoluto revisitur, aut quòd in circulum venit; ubi solet adesse Gabinius. Cùm eam frustrà monuerit ipsius & cœtum & colloquia deserere, potest-ne occultam ipsi manifestare libidinem, quâ cum muliere carnaliter agit, ut de ipso fugiendo sit convicta?

RESPONS.

Detractionis insimulandum esse Nemesium in casu proposito non putamus; ut apprimè probant hæc ultima Sancti Basilii verba, quæ in superiori decisione attulimus (*e*): *Item quando necessitas poscit, ut periculo consulatur aliquorum, qui sæpè numero ex ignorantia commisceri possent cum malo tanquam cum bono.* Si igitur agnoscit Nemesius, Octaviam suis non adhæsisse monitis, ut Gabinium fugeret, quòd de ejus libidine non sit convicta, & si motivo caritatis tantùm ductus agat erga puellam hanc, quam nimiâ ingenuitate de suo honore cum perdito illo adolescente existimat, potest absque detractionis reatu occultam hujus nepotis ipsi manifestare libidinem. Ratio est, quia Octaviæ salutem potiorem quam Gabinii famam habêre debet Nemesius; neque enim cum detrimento salutis ac famæ personæ innocentis viri iniqui honori consuli necesse est.

(*e*) S. Basil. suprà cit. loco.

Hinc Christus ipse discipulos suos de malitiâ & hypocrisi Pharisæorum commonuit (*f*), quorum tamen maxima erat inter Judæos fama. Hinc Apostolus (*g*) Hymenæi & Alexandri crimina Timotheo detegit, & Sanctus Joannes (*h*) Diotrephes vitia Caïo declarat, ut ejus cœtum ac prava devitet colloquia. Addi potest etiam, manifestari licitè posse vitia proximi, quantumvis gravia, cùm notabile damnum nobis inferunt, eaque detegimus, ut ope consultoris ea devitare valeamus, aut subsidium nobis paremus contra injustitiam, quâ premimur: vult namque naturalis Lex, ut injustam aggressionem repellamus, atque à nobis potissimum incipiat caritas, quam ergà proximum exercêre volumus.

(*f*) Matth. 16. 6.

(*g*) 1. Timoth. 2. 10.

(*h*) 3. Epist. Joan. v. 9.

Consentit hæc decisio cum istis inclyti Gersonis verbis (*i*): *Quandoque fit ad cautelam præsentium*, inquit, *ne scilicet ex ignorantiâ decipiantur per malam aliorum societatem, quos præsumunt bonos... primis quatuor modis potest esse non solùm licitum; imò & meritorium, referre mala absentium; dummodò tamen non intendatur principaliter alius finis, quàm aliquis prænotatorum quatuor.*

(*i*) Joan. Gerson Responsi ad qq quatuor, tom. 1. part. 2. q. 1.

CASUS III.

Pantaleo, sciens vicinam sibi puellam libidinosè egisse, eamque occultè prolem emisisse, rem mulieri, aut familiari suo commisit, cui strictè imperavit, ne rem sibi creditam alicui revelaret. Nunquid in eo peccavit?

RESPONS.

Procul dubio peccavit hic homo. Licèt enim puellam hanc famâ suâ penitùs non spoliaverit, cùm uni duntaxat peccatum ejus detexerit; eam tamen partim labefactavit; quod sufficit, ut peccati fiat conscius; nisi fortè legitimâ de causâ ad illud detegendum fuerit inductus, v. g. si mulieri suæ illud manifestasset, ut se absente proprias filias suas ab illius amovêret consortio, quod illis vel periculo, vel scandalo deinceps esse posset. Ita docet Sanctus Thomas his verbis (*k*): *Quamvis etiam, si uni soli aliquis de absente malum dicat, corrumpit famam ejus, non in toto, sed in parte.*

(*k*) S. Thom. 2.2. q. 73. art. 1. ad 2.

Hinc etiam Sanctus Chrysostomus eos habet ridiculos, qui hujusmodi arcana absque necessitate committunt, idque sibi licitum esse existimant. Sed juvat hic præclara Sancti Doctoris verba transcribere (*l*): *Hoc ad ridiculum magis est*, inquit, *quod talem habentes vitam & propriam negligentes, cùm aliquid arcanum dixerint, rogant audientem & adjurant, ne cuiquam ampliùs alteri dicat; hinc declarantes, quod rem reprehensione dignam commiserunt; si enim illum, ut nemini dicat, rogas; multò magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto sermonem habebas: postquam verò alteri prodidisti sermonis custodiam, superflua facis & inutilia, admonens, & obtestans pro dictorum custodiâ; sed jucundum, detrahere; imò jucundum non detrahere: detrahens enim continenter annixus est; suspicatur & timet: pœnitentiam agit & linguam suam mandit, timens &*

(*l*) S. Chrysost. hom. 3. ad pop. Antioch.

& tremiſcens, ne fortè aliis enuntiatum verbum magnum ſibi periculum aſſerat ſuperfluam & inutilem inimicitiam his qui dixere, operetur. Apud ſe ipſum verò continens in ſecuritate plurimâ cum multâ vivet voluptate. Audiſti ſermonem, inquit Eccleſiaſticus, (a) moriatur in te. Confide, non diſrumpet. *Quid eſt, moriatur in te: Extingue ipſum. Defodi; nec exire, neque penitus moveri permittas.* (b)

(a) Eccli. 19. 10.

(b) Fr. de Genet. Theol. Mor. tom. 6. tract. 3. cap. 4. n. 5.

CASUS IV.

FAUSTINUS inconſideratè & nimiâ loquendi prurigine rem Paulo manifeſtavit, quæ Fabii famam multum minuit; non intendens tamen expreſsè, illi nocère; nunquid dici poteſt, ipſum in hoc lethaliter peccaſſe?

RESPONS.

Clarè ac preciſè ſolvi nequit propoſita difficultas, niſi ſuppoſitis quibuſdam principiis, & conſtitutis pariter quibuſdam regulis, quas imprimis ſuppeditabit Sanctus Thomas (c): *Peccata verborum,* inquit hic Sanctus Doctor, *maximè ſunt ex intentione dicentis dijudicanda: detractio autem ſecundùm ſuam rationem ordinatur ad denigrandum famam alicujus. Unde ille, per ſe loquendo detrahit, qui ad hoc de aliquo obloquitur, eo abſente, ut ejus famam deniget. Auferre autem alicui famam valde grave: quia inter res temporales videtur fama eſſe pretioſior ... 2 ... & ideò detractio per ſe loquendo, eſt peccatum mortale. Contingit tamen quandoque*, pergit Sanctus Thomas, *quod aliquis dicit aliqua verba, per quæ diminuitur fama alicujus, non hoc intendens, ſed aliquid aliud. Hoc autem non eſt detrahere, per ſe & formaliter loquendo, ſed ſolùm materialiter & quaſi per accidens .... Si autem proferat ex animi levitate vel propter cauſam aliquam, non neceſſariam, non eſt peccatum mortale, niſi fortè verbum quod dicitur, ſit adeò grave, quod notabiliter famam alicujus lædat, præcipuè in his, quæ pertinent ad honeſtatem vitæ: quia hoc ex ipſo genere verborum habet rationem peccati mortalis.* Fieri etiam poteſt, ut nullius contrahatur peccati reatus; cùm ſcilicet malum de aliquo tantùm profertur, ut bonum procuretur, aut ob aliquam cauſam legitimam & neceſſariam, obſervatis tamen requiſitis circumſtantiis, ut oſtendimus in duabus primis deciſionibus, quaſque his verbis Gerſo recenſet (d): *Dummodo tamen non intendatur principaliter alius finis, quàm aliquis prænotatorum quatuor, & ſi non miſceatur alia intentio fermentata & ſibi ipſi mentiens, atque dum bene provideatur, ne ſint falſa quæ dicuntur, aut in malo altra quàm in ſe ſunt per referentem ampliata, aut forſan ſiniſtrè interpretata, ac etiam quod non plus nocent talis locutio abſentibus & eorum formæ, quàm proſit præſentibus, & eorum ædificationis, quoniam pro parvo bono non eſt magnum malum committendum.*

(c) S. Th. 2. 2. q. 73. art. 2. in corp.

(d) Joan. Gerſon. tom. 3. part. 2. tit. multarum brevium & utilium. qq. Reſolutiones. q. 1.

Ex dictis juxta doctrinam Sancti Thomæ & Gerſonis facilè jam colligi poteſt; Fauſtinum, de quo in caſu propoſito, peccaſſe quidem de Fabio detrahendo; ſed ſi dictum ejus non fuit grave, conditioneſque à Gerſone requiſitas obſervârit; defendi poſſe, peccatum ejus non fuiſſe mortale; cùm hominis illius famam penitùs deſtruere expreſsè non intenderit, quippè qui inconſideratè tantùm & imprudenter locutus fuerit, non attendens ad malum, quod committebat. Cæterum, ut tutum de qualitate peccati illius feratur judicium, obſervandum 1. ex Sancto Thoma, quòd *detractio, per ſe loquendo, eſt peccatum mortale*, & ob eam cauſam dicit Apoſtolus (e), *detractores Deo odibiles*; atque Sapiens de maledico ſic aſſerit (f): *Abominatio hominum detractor .... cum detractoribus ne commiſcearis, quoniam repentè conſurget perditio eorum: & ruinam utriuſque quis novit?* 2. Quòd ob eandem rationem detractio haberi non debet, quaſi leve peccatum, licèt imprudenter prolata; cùm proximo, cujus vitia deteguntur grave infert detrimentum.

(e) Rom. 1. 30.

(f) Proverb. 24. 9. 21. & 22.

CASUS V.

ANTONIUS, nullatenùs detrectans, in cœtu quodam gravi aures præbuit detractioni in honorem matronæ nobilis. Peccavit-ne in hoc mortaliter?

RESPONS.

Aſſerunt Sanctus Hieronymus & Sanctus Bernardus non facilè dijudicari poſſe, quis eorum magis ſit crimin oſus, an qui de proximo ſuo detrahit, an verò qui detrahentem audit. Dicendum igitur, quòd is, qui libenter audit detractionem, non minùs eſt reus, quàm qui maledicit; & quandoque etiam majus eſt illius peccatum, cùm ad detractionem inducit; aut lætitiam teſtatur de detractione ob odium illius, de quo detrahitur. *Si quis detractiones audiat abſque reſiſtentiâ*, inquit Sanctus Thomas (g), *videtur detractori conſentire, unde fit particeps peccati ejus, & ſiquidem inducat eum ad detrahendum; vel ſaltem placeat ei detractio propter odium ejus qui detrahitur, non minus peccat, quàm detrahens & quandoque magis. Unde Bernardus dicit:* Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim. Atque eo ſenſu ait Hieronymus (h): *Serpens & detractor æquales ſunt, quomodo enim ille occultè mordens venenum inſerit; ſic iſte clam detrahens virus pectoris ſui infundit in fratrem.* Deinde ſubdit Angelicus Doctor: *Si vero non placeat ei peccatum, hoc eſt, detractio: ſed ex timore, vel negligentiâ, vel etiam verecundiâ quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multò minùs quàm detrahens & plerumque veniàliter.* In quibuſdam tamen caſibus mortaliter etiam poſſet delinquere, ut v. g. ſi ea polleret authoritate, aut eo foret inſignitus charactère, quo ex officio ad emendationem detrahentis obligaretur; aut pravas detractionis conſecutiones prævidens, potens non impediret. *Quandoque etiam hoc poteſt eſſe peccatum mortale, vel propter hoc quod alicui ex officio incumbit detrahentem corrigere, vel propter aliquod periculum quod audiens novit conſequens.*

(g) S. Th. 2. 2. q. 73. art. 4 in corp.

(h) S. Hieron. in cap. 10. Eccleſ.

Ex his Doctoris Angelici regulis dijudicanda eſt Antonii ratio quoad detractionem, cui faciliùs aures præbuit; ex ejus enim intentione diſcerni poteſt, utrùm peccaverit, & quale fuerit ipſius peccatum. Certum eſt enim ex Sancto Thoma, quod, ſi ei placuerit detractio, graviter peccavit, & quidem mortaliter, ſi ex detractione orta voluptas ab odio ſuo in eum, cui detrahebatur, originem duceret; aut ad detractionem ipſe detrahentem induxerit; ſed quòd è contrà non peccavit, ſi detractioni contradixerit, aut ſaltem ſi detractori ſilentium imponendi jure privatus, nullam ex detractione complacentiam ſignificârit exteriùs, nullumque ei conſenſum præbuerit.

Placet hìc addere, quo pacto detractio poſſit repelli. *Non ſemper*, inquit Sanctus Thomas (i), *aliquis debet reſiſtere detractori, arguendo eum de falſitate; & maximè, ſi ſciat verum eſſe quod dicitur: ſed debet eum verbis redarguere de hoc, quod peccat, fratri detrahendo; vel ſaltem oſtendere, quod ei detractio diſpliceat per triſtitiam faciei: quia, ut dicitur Proverb. 25.* Ventus aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem.

(i) Id ibid. ad 2.

CA-

CASUS VI.

Arnaldus, valdè probrosam detractionem, aut potiùs atrocem calumniam in Eutropium Parochum suum protulit, coram tribus aut quatuor hominibus, ut se de illo vendicaret, ipsum de impudico cum muliere commercio accusans. Eutropius, suæ conscius innocentiæ, illatam ab Arnaldo sibi injuriam ferre patienter proposuit, licèt sit nota sibi, quam famæ suæ inussit, labes. E contrà suadent ipsius amici, ut Arnaldum jure persequatur, & cum eo injuriarum agat, & etiam ipsi affirmant, eum teneri de eo sub peccati reatu, ut futura ex silentio suo incommoda vitet. Quid ei in hac occasione facto opus est?

Respons.

Eutropius potest, imò & debet ab Arnaldo injuriæ sibi illatæ satisfactionem reposcere. Innumeris quidem Scripturæ tùm veteris, tùm novi Testamenti testimoniis ad patientem injuriarum tolerantiam inducimur, & Christus ipse in Evangelio dicit (a): *Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Vult etiam, ut ex injuriis & conviciis lætitiam capiamus (b): *Beati estis cùm maledixerint vobis & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in Cœlis.*

(a) Matth. 5. 39.

(b) Matth. 5. 11.

Certum est tamen, ex his testimoniis aliisque similibus colligi non posse, semper instare præceptum, detractiones & injurias absque responso & defensione tolerandi; cùm id fieri possit in quibusdam occasionibus, intactis omninò caritatis regulis; uti confirmat ipsum Christi exemplum, qui objectam sibi à Pharisæis calumniam contudit de habente Dæmonium cœco & muto, quem curavit, quique iis probavit, se in Beelzebub non ejicere Dæmonia, uti ipsum insimulabant, ut famam ejus in mente eorum, qui miraculi hujus testes fuerant, elevarent. Eodem modo se gessit Salvator noster, tùm cùm eum accusabant, quòd Dæmonium haberet (c), & Apostolus Paulus, coram Agrippa Rege falsa quoque à Judæis objecta sibi crimina diluit (d). Ecclesia pariter Ethnicorum injurias & calumnias in puritatem suæ fidei & doctrinæ ab initio falsas esse ostendit, ut mirum in modum comprobant non solùm Apologiæ Sancti Justini, Tertulliani & Origenis, sed etiam specialiùs in amplo Opere, quod Sanctus Augustinus inscripsit *de civitate Dei.*

(c) Joan 8. 52. & seqq.

(d) Act. 26. 12. & seqq.

Duplex est autem casus, in quo ex motivo caritatis, quâ proximum suum & inimicos suos tenetur diligere, Christianus pariter ad se purgandum obligatur. Primus est, cùm agitur bonum detrahentis aut calumniantis, & pro illius calumniatoris aut detractoris bono ad propriam famam tuendam obligatur. Secundus, cùm eorum similiter agitur bonum, qui ex detractione aut calumnia scandalum patiuntur: in primo igitur casu injuriam quis potest à se amovêre, quod & ipse Christus gessit (e); cùm apud Caïpham pro illius bono, qui sibi colaphum inflixerat ei ostendit, se ab illo injustè cædi. *Nequaquam igitur*, inquit Sanctus Augustinus, ad Marcellinum scribens (f), *præceptum suum, si verba intueamur, implevit* (Christus), *neque etiam præbuit percutienti alteram partem; sed potiùs prohibuit, ne qui fecerat, injuriam augeret.* In secundo pariter casu fama defendi potest; & ob eam quidem causam Salvator noster Pharisæis probavit, se non in Beelzebub, sed in virtute Spiritûs Sancti præsens edidisse miraculum (g): cùm enim fidem populorum in se calumniis suis vellent destruere illi Pharisæi; existimavit, permagni referre, ut futuro ex his calumniis malo occurreret. Hinc etiam Paulus asserit coram Festo (h), se non insanire, ut is affirmat, sed veritatis & sobrietatis verba loqui: jure nimirùm verebatur hic Apostolus, ne cœlestem, suæque saluti adeò necessariam Evangelii doctrinam minoris ob eam exprobrationem facerent illi, quibus Evangelizabat.

(e) Joan 18. 28.

(f) S. Aug. Epist. 138. aliàs 5. n. 13.

(g) Matth. 12. 25.

(h) Act. 26. 25.

His omnibus præsuppositis regulis, tanquam scitu absolutè necessariis ad solutionem præsentis difficultatis, respondemus hanc ab Eutropio Parocho sumendam esse agendi rationem, ut cum Arnaldo Parœciano suo agat injuriæ honori suo, illatæ ex calumniâ, quàm in se protulit. Ratio est, quia fama Clerici, & præcipuè Sacerdotis, cui incumbit onus animarum, ad Ecclesiam magis, quàm ad seipsum pertinet; juxta illud Sancti Augustini (i): *Conscientia necessaria est tibi, fama proximo tuo; qui fidens conscientia sua negligit famam, crudelis est.* Cùm enim vitæ bonæ exemplo Parochianis suis prælucêre debeat Pastor, quantùm in se est, impedire tenetur, ne famam suam inquinent improbi, non solùm in ordine ad ipsam detractorum aut calumniatorum salutem; sed præsertim ad bonum spirituale eorum, qui suo subjacent regimini; ne fortè calumnias illas, tanquam veras habentibus, & Pastor ipse, & verba, aut monita illius iis essent despectui: cùm necesse sit, ut Ministrorum Ecclesiæ opera, non soli Deo, sed etiam hominibus sint probata, juxta illud Apostoli Pauli (k): *Providemus enim bona, non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.*

(i) S. Aug. in can. Nolo. 10. 11. q. 1.

(k) 1. Corinth. 8. 2.

Hæc est etiam doctrina Sancti Thomæ his verbis contenta (l): *Quandoque tamen oportet, ut contumeliam illatam repellamus; maximè propter duo. Primò quidem, propter bonum ejus, qui contumeliam infert, ut videlicet ejus audacia reprimatur; & de cætero talia non attentet juxta illud Proverb.* 27. Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur. *Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas.*

(l) S. Th. 2. 2. q. 72. art. 3. in corp.

Multò jam antè idem docuerat Sanctus Gregorius Magnus. Nam perpensâ omninò istâ quæstione posteà, dicit (m): *Linguas detrahentium..... debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat: Aliquando autem etiam compescere: ne dùm de nobis mala disseminant, eorum, qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant.*

(m) S. Greg. Hom. 9. in Ezechielem.

Hæc verò dicta sua probat hic Sanctus Papa, 1. Exemplo Sancti Joannis in tertiâ suâ Epistolâ (n), in quâ offensionem suam testatur hic Apostolus ob Diotrephas ambitionem, cujus maledicta & calumnias se repulsurum, dùm advenerit; scribit. *Hinc enim est*, inquit Sanctus Gregorius, *quod Joannes obtrectatoris sui linguam redarguit, dicens*: Propter hoc, si venero, commonebo ejus opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos. 2. Exemplo Sancti Pauli, qui famam suam in illius obtrectatores defendit (o). *Hinc Paulus iterum de detrahentibus Corinthiis loquitur, dicens*: Epistolæ, *inquiunt*, graves sunt & fortes; præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptilis. Hoc cogitet, qui hujusmodi est; quia quales sumus verbo per Epistolas, absentes; tales & præsentes in opere. Unde sic concludit hic Sanctus Pontifex: *Hi etenim, quorum vita in exemplo imitationis posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant; & in pravis moribus remanentes, benè vivere contemnant.*

(n) Epist. 3. Joan. V. 9.

(o) 1. Corinth. 10. 2. & seqq.

Advertendum tamen, quòd, qui certò sciret detractiones in se prolatas, nullum producturas esse malum effectum, in eorum animis, qui eas audiissent, multò sapientiùs se gereret, si de iis ne cogitaret quidem, sed maledici tantùm vel calumniatoris emendationem optaret, nullam detractionis aut calumniæ pœnam exposcens.

Vide Restitutio. *Cas.* 60. & 7. *seqq.*

DEVOLUTUM.

(a) Du Moulin in Edit. Minorum dattarum. art. 16. v. *Incapacitas.*

DEVOLUTUM, propriè loquendo, nihil aliud est ex Molinæo (a) quàm insolita ratio, quæ adhibetur ad impetrandum Beneficium Titularis propter illius incapacitatem aut inhabilitatem ad illud possidendum, aut propter defectus essentiales, qui in illius titulis reperiuntur; vel ob aliquod ejus crimen, quo Beneficio suo meretur privari: quæ via in Ecclesiam inducta est, ut ab eâ indigni amoverentur Ministri, & bonus ordo ac disciplina Ecclesiastica stabiliretur.

Duobus modis Devoluto subjacent Beneficia. Prior dicitur: Devolutum *juris*, v. gr. in casu læsæ Majestatis divinæ & humanæ, & in aliis, quos referemus. Posterior est Devolutum *facti*, in quo requiritur sententia Judicis, qui Titularem Beneficio suo privat, illudque Devolutario addicit.

Beneficium vacare potest, *ipso jure*, non solùm ob aliquod grave crimen à Titulari commissum, sed etiam aliquando ob illud quod in jure *quasi delictum* dicitur, hoc est, ob quosdam abusus, qui disciplinæ Ecclesiasticæ sunt contrarii, licèt nullâ sint pœnâ digni.

Primum *quasi delictum*, seu abusus, est impetratio Beneficii incompatibilis cum eo, quod habetur, quale est Beneficium-curatum, cum alio Curato: aut Canonicatu, aut alio Beneficio, quod residentiam exigit. In hoc casu ex obtento secundo Beneficio jure primum vacat juxta Decretum Concilii quarti Lateranensis, sub Innocentio III. habiti; sed juxta Galliæ jurisprudentiam hæc addenda est restrictio, cùm scilicet impetrans unum aut alterum Beneficium non abdicavit intra annum computatum à die pacificæ possessionis. Excipe tamen Episcopos, ad quos non pertinet hæc restrictio: quia ubi de Episcopatu provisus est Episcopus, omnia ejus Beneficia *ipso jure* vacant (b). Quod confirmari potest ex hac Apostoli ratione: *oportet ergo Episcopum.... esse unius uxoris virum* (c), & quia totus Diœcesi suæ ob dignitatem suam debet esse addictus, nec aliorum Beneficiorum curâ ab implendis Episcopatûs sui muneribus impediatur: addi potest etiam, Episcopatui sufficientem esse annexum reditum ad honestam illius sustentationem, qui de eo provisus est, absque aliis Beneficiis. Non nostrûm est, eos reprehendere, qui ex obtentis in Romanâ Curiâ dispensationibus incompatibilia etiam retinent Beneficia; ipsi secum recogitent, an justæ, injustæve sint hujusmodi dispensationum causæ. Id unum tanquam certum affirmare possumus, paucos esse Episcopos, qui, cùm possessam non habent, aut tantùm oblatam Abbatiam cum Guillelmo Parisiensi, cui quædam offerebatur, respondeant: *Absit, ut habeam concubinam cum uxore.*

(b) Alex. III. in Conc. Lateran. IV. in c. 5. *Cùm verò* de elect.
(c) 1. Timoth. 2. 5.

Secundus abusus, qui *quasi delictum* habetur, quo ipso jure vacat Beneficium, est, quando Titularis Matrimonium contrahit *per verba de præsenti*: quo in casu vacat ipsius Beneficium, *ipso jure*: nisi huic ante renuntiaverit; quod verum est, etiamsi sacris esset Ordinibus initiatus, & ejus adeò Matrimonium foret invalidum. Ita sentiunt Panormitanus, Molinæus, Blondellus in Bochellum, & Pacus, qui ad illud hunc regredi non posse asserit, quia *gratia semel extincta, non reviviscit.*

Tertius abusus, quo *ipso jure* vacat Beneficium, contingit, quando obtentum Beneficium est Sacerdotale *à fundatione*, hoc est, fundationis titulo necessariò requiritur, ut impetrans sit actu Sacerdos; tunc enim provisio ipsius est invalida, si Sacerdotio nondùm sit initiatus & Beneficium devoluto subditur.

Dicimus, *à fundatione*, si enim Sacerdotale tantùm esset *à Lege*, satis esset, si Titularis intra annum Sacerdotium susciperet; quod etiam locum haberet, si fundationis titulus, iis, quos diximus, terminis, manifestè ac præcisè non esset expressus.

Quarta vacationis species, quâ impetrabile fit Beneficium, est professio solemnis Religionis, quâ Titularis suo Beneficio *ipso jure* fit privatus: ita ut, si illud retineret; tunc devoluto daretur occasio: quod etiam certum est, etsi Beneficium, quod possideret titulo Commendæ, ad eandem pertineret regulam & ordinem, atque is, in quo professionem emisisset titularis.

Multa supersunt dicenda de devoluto; at Lectori eâ de re in sequentibus decisionibus, ut spes est, fiet satis.

CASUS PRIMUS.

FLACCO, Sancti Walerici Priore, criminum duorum ritè comperto, quorum primum est crimen adulteratæ monetæ; alterum incarceratio Parochi cujusdam Parœciæ, cujus est Patronus, ut ipsum vi cogeret ad resignandam hanc Parœciam nepoti suo: Vincentius in Curiâ Romanâ de ipsius Prioratu ex devoluto provisus est, etsi ex latâ in eum contumacem sententiâ, suo non declaretur privatus Beneficio, & etiam ex latâ in se dictâ sententiâ ipsum cuidam consanguineo suo resignaverit. Quâ de re quæritur, utrùm tutâ conscientiâ Prioratum illum adire & retinêre possit Vincentius?

RESP.

RESPONS.

Sancti Walerici Prioratum adire, eumque vi devoluti in Flaccum obtenti, & *Visa* ab Episcopo sibi concessi ad Romanas, quas obtinuit, provisiones retinere. Ratio est, quia octo aut decem sunt criminum species, inter quas memorantur in casu proposito duæ supradictæ, ob quas ipso jure & facto vacat Beneficium, absque eo quòd necesse sit, ut aliqua interponatur judicis sententia. Hæc autem crimina sunt: 1. Hæresis, Hæreticorumque publica defensio (*a*): 2. Simonia realis & confidentia (*b*): 3. Falsificatio Bullarum Apostolicarum (*c*): 4. Homicidium voluntarium meditatum cogitatumque, seu Assassinium, in personâ præsertim Ecclesiasticâ commissum (*d*). 5. Cardinalem malè habêre & verberare (*e*). 6. Crimen læsæ Majestatis. 7. Crimen Sodomiæ, cujus quis ex formulâ juris fuit compertus. 8. Vim Episcopo suo cum injuriâ inferre, seu ipsum verberando, seu carceri mancipando (*f*). 9. Crimen adulteratæ monetæ, quod primum est, cujus compertus supponitur Flaccus (*g*). 10. Incarceratio Beneficiati ad extorquendam ab eo sui Beneficii resignationem, quod alterum est Flacci crimen (*h*). Legitimè igitur de Flacci Prioratu provisus est Vincentius, cùm duorum, quæ ultimò diximus, criminum verè conscius sit Flaccus; & Resignatio facta ab illo de suo Prioratu uni ex consanguineis suis à dattâ provisionum Vincentii, absolutè est invalida.

Juvat hîc afferri, quæ in œcumenico Viennensi Concilio, de decimo illo crimine statuit Clemens V. En verba illius: *Multorum ad nos gravis querela deduxit, quod nonnulli obtinentes temporale dominium; viros sæpe Ecclesiasticos capere, captosque, donec sua resignent Beneficia ..... ausu detinere sacrilego non verentur. Considerantes igitur quantum ex his, tam nostro & Apostolicæ Sedis honori, quàm personarum Ecclesiasticarum quieto & prospero statui non sine damnatâ exempli pernicie derogetur; Sacro approbante Concilio statuimus, ut si fuerint Prælati, triennio sint suspensi. Quod si inferiores extiterint, eo ipso obtentis Beneficiis sint privati .... sanè resignationes Beneficiorum modo supradicto extortas, licèt à resignantium ipsorum Prælatis receptæ; aut ratæ habitæ fuerint, nullius omninò decernimus esse firmitatis.*

Cùm igitur solius illius criminis Flaccus esset conscius, facta nepoti suo resignatio foret invalida, ut ipse de Prioratu suo, *ipso jure & ipso facto* excidisset; sed etiam dicendùm de altero crimine, nempe adulteratæ monetæ, de quo damnatus est, ut fert Joannis XXII. Constitutio ad marginem superiùs indicata, in quâ de Alchimistis loquens hic Papa, dicit: *Si Clerici fuerint delinquentes, ipsi ultrà prædictas pœnas priventur Beneficiis habitis, & prorsùs reddantur inhabiles ad habenda.*

Quod pertinet ad sententiam damnatoriam, quâ Flaccus Beneficio suo privatus non declaratur, ejus nulla habenda est ratio. Sciendum enim, ut observat Pinsson (*i*), duo esse criminum genera, quæ locum devoluto præbent: ex aliis videlicet vacat *ipso jure* eorum Beneficium, qui criminum illorum sunt conscii; qualia sunt jam superiùs allata. Ex aliis verò minùs gravibus non vacant, nisi post sententiam judicis, qui ea vacantia declarat, in pœnam criminis, cujus ex formulâ fuêre comperti. Quocircà, cùm prioris generis crimen cadat in Flaccum, Vincentius vi provisionis suæ in Romanâ Curiâ obtentæ, & sui *visa* ab Episcopo pariter impetrati, Beneficium potest adire, vocato in disceptionem causæ Flacco; nullaque priùs requisitâ sententiæ prolatione, quâ ob

(*a*) Lucius III. in Cap. *Ad abolendam.* & in Cap. *Excommunicamus.* §. 1. & 5.

(*b*) Paulus II. in Cap. *Cùm detestabile.* de Simon. in extravag. communibus. an. 1464.

(*c*) Innoc. III. in Cap. *Ad falsariorum.* de crimine falsi.

(*d*) Idem in Cap *Inquisitioni.* 21. de accusat.

(*e*) Bonif. VIII. in Cap. *Felicis.* de pœnis. in 6. lib. 5. tit. 9.

(*f*) Clem. V. in Clem. *Si quis.* de pœnis.

(*g*) Joan. XXII in Cap. *Spondent.* unico de crimine falsi l. 5. extravag commun. tit. 6. & extravag. *Proditas.* Joan. XXII. eod. tit.

(*h*) Clem. V. in Cap. *Multorum.* de pœnis lib. 5. Clement. tit. 8.

(*i*) Pinsson. v. *Concessa.* Cap. quibus modis Beneficia vacare soleant vel amitti. §. 1. & 3. seqq.

incapacitatem possessoris Beneficium vacans declaretur; quod adstruunt Edicta Blesense (*k*) & Melodunense (*l*), quæ, uti Ambaciacense, hac in re Aurelianensi derogârunt Edicto (*m*), quo præambula requirebatur sententia, priusquàm impetratum Beneficium adire posset Devolutarius.

Dicimus: *Flacco in causæ disceptationem vocato*: neque enim Devolutario sufficit ad Beneficium aditio; necesse est insuper juxta Arrestorum jurisprudentiam, ut possessorem interpellârit, & post aditum Beneficium, ipsum in jus vocârit, ut ait Molinæus (*n*) in 54. regulam Cancellariæ Romanæ, à quo duo in eam rem citantur Arresta: Primum mensis Januarii an. 1526. de Prioratu quodam Alverniæ, quo ad appellationem à sententiâ Libellorum supplicum Palatii resignatarii jus in Devolutarium confirmatum est, *quia*, inquit Molinæus, *resignatio erat expedita ante citationem & litem motam.* Alterum mensis Februarii an. 1548. latum pro Beneficiario proviso *per obitum*, in Devolutarium; hisque duobus Arrestis alia multa addi possent, & unum imprimis in prima inquisitionum Curia Senatûs Parisiensis 30. Julii an. 1622. latum, quod refert Bonguier (*o*).

Neque etiam sufficeret, ut observat D. Claudius de la Ville (*p*) in Parlamenti Causidicus, post Brodelium & Louctum (*q*), ut publica esset & Titulari Beneficii cognita Devolutarii ad illud aditio: non enim ideò facta censêri posset interpellatio, quæ Titularis resignationi posset obstare: cùm absolutè requiratur, ut aditionem sequatur juridica petitio, ut observant Le Prestre, Bouguier & idem Brodelius, qui in eam rem duo affert Arresta: primum 17. Junii an. 1628. & alterum 28. Aprilis an. 1648. latum; eaque petitio intra annum & diem fieri debet, ducto computandi initio à die adscriptâ provisionibus, quæ post illud tempus elapsum fierent caducæ, & ex hoc uno defectu omninò invalidæ. Duobus illis Arrestis addi potest Arrestum superioris Curiæ, quod refert Dufresne (*r*) in suo fori Diario, latum ad conclusiones Domini Dagnesseau, tùm generalis Advocati, quas eodem præfulcit principio, nimirùm Devolutario jus in Beneficium non competere, nisi vi & à die factæ reo interpellationis: cùm interpellatoria petitio sola possit impedire, ne possessor Beneficium suum à Devolutario impetratum possit resignare: Quocircà si Beneficium suum resignasset hic Possessor, & admissa fuisset ipsius resignatio, priùsquàm à Devolutario in disceptationem causæ vocaretur; illa tùm valida censerêtur juxta Arrestorum jurisprudentiam, ut ait Perrerius (*s*) in suo Tractatu, *de statu & incapacitate Clericorum*, quia ad Resignatarium, qui à Collatore tituli sui validitatem habet, non transit culpa resignantis: quam rationem affert hic Author, qui indè concludit, quòd si Titularis devoluto obnoxius obiret ante admissionem resignationis suæ, & ipsius Devolutarii interpellationem; huic irrita fierent tùm provisiones Romanæ Curiæ, tùm *visa* Episcopi; quia in hoc casu Beneficium censeretur vacare *per obitum*, atque adeò Regaliorum juri pro naturâ Beneficii locum daret, ut advertit Papo (*t*), qui in ejus rei probationem Senatus-consultum Parisiense 21. Julii an. 1575. allegat.

Cæterùm quædam hîc sunt addendæ observationes, tùm quoad regulas, quas in foro exteriori observandas esse exigit jurisprudentia, tùm quoad eas, quæ ad conscientiæ forum pertinent, ut cæteræ, quæ hac de re fieri possunt, solvi queant difficultates, nullumque lectori supersit dubium.

(*k*) Edict. Bles. art. 4.

(*l*) Edict. Melodun. art. 17.

(*m*) Edict. Aurelian. art. 4.

(*n*) Carolus Molinæus in regulam de publicandis resign. n. 202. & 203.

(*o*) Bouguier in suis Arrest. Litt. D. n. 20. pag. 109. Edict. an. 1629.

(*p*) De la Ville Diction. præcipuar. regul. & decision. fori. v. *Benef.* n. 1134.

(*q*) Brodeau. Litt. B. sum. 10.

(*r*) Diarium fori tom. 2. lit. 12. cap. 16.

(*s*) Perrerius tract. de statu &c. cap. 2. n. 17.

(*t*) Papo l. 2. tit. 3. n. 19.

1. Advertendum est, ex edicto relationis ad acta publica an. 1636. cuilibet judici prohibitum esse, ne Devolutarii provisionum rationem habeat, priusquàm Beneficium adierit, ac Possessorem in judicium vocàrit: quod exequi tenetur post tres menses ab aditione Beneficii; ut fert Regia declaratio, an 1649. (a) in Senatu Parisiensi confirmata, quâ ei duo tantùm conceduntur anni, ut lis possit dirimi ac dijudicari.

(a) D. Brillon. Diction. Arrest. v. *Devolut.* n. 9.

2. Quòd priusquàm admitti possit Devolutarius ad inferendam litem Titulari, qui per annum & diem pacificus fuit Beneficii possessor, tenetur, juxta Edictum mensis Januarii an. 1557. in Parlamento confirmatum 5. Maii an. 1558. juxta Edicta an 1559. & 1580. & quartum Blesensis Edicti Articulum, 1. ad eligendum Domicilium coram judice intra fines Jurisdictionis Parlamenti, ubi situm est Beneficium, ut observat Mornacius (b). 2. Ad declarandum locum nativitatis suæ. 3. Ad dandum sufficientem prædem pro solutione judicati, si exigatur; qui pro 500. libris spondere debet ex Edicto an. 1667. (c): Quo deficiente omnis ei denegatur litigandi facultas.

(b) Mornacius l. 7. & §. fin. ff. qui satisdare coguntur. fol. 97.

(c) Edict. an. 1667. tit. 14 art. 13.

3. Quòd quisquam devolutarius, perceptioni fructuum Beneficii sese immiscère nequit, nisi amittendo jus possessionis suæ ex Edictis (d) an. 1550. & 1572. quibus consentiunt Edicta Blesense & an. 1580.

(d) Edict. an. 1550. art 15. Edict. an. 1572. art. 7. Edict. an. 1580. art. 17.

4. Quòd generaliter loquendo, juxta Arrestorum jurisprudentiam, Beneficiarius, cujus Beneficium devoluto fuit subjectum, illud semper resignare potest *in favorem*, antequam devolutarius ab Episcopo *visa* suum de provisionibus Romanis obtinuerit. Cujus rei hanc Bassetus (e) post quosdam alios Arrestographos rationem affert, quia ex ipso Rescriptum Romanum concessum cum hoc Decreto, *& committatur ordinario*, est tantùm simplex provisio conditionalis, ac species quædam mandati Apostolici *de providendo*, quod perficitur ex *visa* Episcopi: Quocircà, juxta falsum illud principium, si admittatur resignatio antè obtentionem *visa*, ea tunc locum habet. Sed D. Perrerius (f), solidè istam Basseti rationem refellit ac stat pro jurisprudentia, quæ passim in Galliâ observatur, quamvis non sit ubique sui similis; in suis quippè regulis non consentiunt omnes Jurisperiti, ac diversa sunt eâ de re Arrestorum judicia: quo factum est, ut Molinæus Jurisperitus doctissimus diversam ab aliis multis sententiam (g) amplecteretur, dicendo, pinguem esse errorem si quis defendat, Clericum accusatum Beneficium suum indistinctè posse resignare ante judicium damnatorium; idque tantùm verum esse de nudâ ac simplici renuntiatione accusati inter manus collatoris, non verò de resignationibus *in favorem*; atque hic est, inquit, sensus omnium textuum qui de resignationibus ante latam sententiam factis loquuntur. *Respondeo*, inquit, contrariam refellens opinionem, *quod illud est ex defunctoriè dictis scribentium, qualia pleraque per manus (sed illotas) tradita & in speciem arridentia in magnos errores, nisi scitè distinguantur, desinunt. Non ergo debet generaliter accipi; hujusmodi accusatum resignare posse, sed sanè intelligi; videlicet quod merè & absolutè abdicat in manu ordinarii, & ita etiam expressè loquuntur omnia jura, quæ de eo, qui sententiam suâ cessione prævenit, meminerunt.* Posteà ostendit evidenter, eos, qui contrarium asseruère, turpiter errasse interpretando quatuor Decretales (h), quibus perperàm suam conati sunt asserere opinionem: tùm ad suam redit sententiam, (i) quam propriâ sibi ratione confirmat, dicens: *Cùm enim criminosus vel accusatus resignat metu sententiæ privativæ, aut facit simpliciter in manu, ipsius ordinarii non adhibitâ fide in favorem alterius, sed merè & absolutè; tunc non est locus, huic regulæ, quæ cessat in ordinario: aut verò mittit resignatum in manus Papæ, vel Legati, in favorem certæ personæ, ut assolet: & tunc non valet resignatio nec collatio; tanquam subreptitia. Fit enim in fraudem sententiæ & ad eludendum, quantùm ad hoc, judicem & judicium impendens: quod si fuisset expressum, Papa non admisisset resignationem: saltem admittere non debuisset; aut non tam de facili: quod satis est. Hic enim ex hypothesi; privatio Beneficii vel est tota pœna delicti, & tota condemnatio ..... vel est pars pœnæ & condemnationis ......* (k) *Si igitur ad hoc evitandum & sententiam præveniendam resignat, fraudem facit legi & judici, & velut in fraudem alienat, quæ alienatio rescindi debet & in pristinum statum reponi*: Quod ex quinque diversis legibus confirmat hic Author.

(e) Basset. tom. 1. l. 1. tit. 4. cap. 10. pag. 58.

(f) D. Du Perrai. tract. de statu & capacitate Clericorum, pag 642.

(g) Molinæus in reg. Cancell. Romanæ *de infirmis resignantibus*, n. 307.

(h) Cap. *Dudum* de elect. &c. Cap. *Per tuas* de Simonia &c. Cap. *Ex Litteris* 10. &c. Cap. *Tanta*. fin. de excess. Prælatorum.

(i) N. 368.

(k) N. 169.

Duo Senatûs Parisiensis Arresta sententiæ Molinæi consentanea à D. Brillon (l) referuntur: unum 5. Decembris an. 1625. latum pro sorore Maria Malaba Valdosnensi Priorissa, in sororem Testart, antè Priorissam, assassinii compertam; alterum 11. Julii an. 1626. latum pro Michaele Hamelin Devolutario Parœciæ Sancti Laurentii de Baugiaco in Diœcesi Andegavensi in Renatum Sophier, reum spiritualis incestûs & adulterii, qui eam Joanni Hurault resignaverat *pendente appellatione*.

(l) D. Brillon. Dict. Arrest. v. *Resignatio*. n. 6.

Non equidem nos latet, Molinæi sententiam hac de re à multis, iisque inclytis Jurisconsultis improbari, ac sæpè in foro exteriori aliter judicari: fatendum tamen est, docti hujusce Jurisperiti opinionem omnium esse maximè consentaneam Canonico juri; si ea intelligatur, uti debet intelligi, de eorum resignatione, qui conscii sunt eorum criminum, quibus admissis *ipso jure* vacat Beneficium.

Scire igitur interest plurimi, (& hæc est præcipua animadversio nostra) quòd, cùm ea sit mens Jurisprudentiæ, ut ab indignis ad digniores transferantur Ecclesiæ Beneficia, & interim injustæ cohibeantur vexationes quas Titularibus inferre possent avidiores Devolutarii, Edicta, quæ agendi formulas observandas præscribunt, & Arresta, consequenter lata, pro regulis in casu quolibet ad conscientiam habêri non possunt. Hinc, licèt Beneficiarius realis simoniæ conscius, in foro exteriori, & secundùm quædam Arresta, partum hac viâ Beneficium resignare liberè possit, ejusque obtineat resignatio, modò admissa fuerit, priusquàm eum in jus Devolutarius appellàrit ad contentionem causæ; verum est tamen, illum in foro conscientiæ & coram Deo ita Beneficii sui titulo spoliari, ut illud nullatenùs resignare aut in aliud permutare valeat, juxta istam communem regulam, *nemo dat quod non habet*, quam Author Glossæ (m), Sanctus Thomas, aliique Theologi & Canonum interpretes, quorum doctrinæ acquiescimus, ex antiquo Urbani II. (n) Canone, & ex hoc alio Bonifacii VIII. (o) deprompsère. *Non potest qui plus juris cedere in alium, quàm sibi competere dignoscatur.*

(m) Glossa in Cap. *Requisivit*. 1. de ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatui. v. *Ignorantia*.

(n) Qui nihil habuit. nihil dare potuit. Urban II. in Can. *Daibertum*. 24. 1. q. 7.

(o) Reg. 79. de Reg. juris in 6.

Veritati huic annuit Pinsson (p); & etiam Molinæo ulteriùs progrediens, fatetur, ex vacatione pleno jure illatâ, reum impediri, ne Beneficium suum resignare, aut de eo quomodolibet disponere valeat. *Secundus effectus est*, inquit, *ut in vacationibus jure illatis, nulla relinquatur reo Beneficii administratio, ita ut nec simpliciter, nec in favorem alicujus ejurare possit Beneficium, ut aliàs decrevit Senatus Parisiensis duobus Senatusconsultis, iisque celeberrimis.* Illa autem duo Senatusconsulta an. 1625. & 1626. modò retulimus.

(p) Pinsson. v. *Concessa*. c. demodis quibus beneficia vacare solent, vel amitti. §. 5.

Bouchel, alter Jurisperitus celeberrimus eandem quoque fatetur veritatem, & dicit (q), eum, qui à Papâ, aut ab Episcopo providetur de Beneficio,

(q) Bouchel Bibliot. cap. V. Simonia. § *Monitum*. 2. tom. pag. 519.

ficio, quod alter simoniacè acquisivit, legitimè esse provisum, & non requiri sententiam damnatoriam, ut suo Beneficio privetur Simoniacus. *Hæc est etiam*, inquit, *usus hodiernus Galliæ, ut simoniacorum Beneficia ipso jure vacent, & sint impetrabilia absque aliâ declaratione, quæ fieri potest post impetrationem;* per Caput cùm secundùm Leges de Hæret. in 6. *licèt in hoc regno id fiat perrarò; quia in iis casibus in quibus est privatio ipso jure, post collationem factam litteras juridicæ detentionis ad possessorium obtinentur.*

Dicendum itaque conformiter ad doctrinam Theologorum, juris Canonici & celeberrimorum etiam Jurisconsultorum, in foro conscientiæ absolutè teneri talem Beneficiarium ad renuntiandum Beneficio, quod hac viâ acquisivit, aut à quo aliâ quâcumque ratione excidit, tanquam rei, ad quam nullum habet jus legitimum: & omnes sententias in contrarium in ejus favorem latas, eum nunquam in foro interno excusare: quod adeò verum est, speciatim quoad simoniam, ut cùm pro parente aut amico, etiam ipso inscio, à tertio quodam admissa est; procuratum sibi simoniacè Beneficium retinêre non valeat, tutâ conscientiâ; nisi post illius abdicationem, de novo provideatur (*a*): & illud solum intercedit discrimen, quòd cùm simoniæ reus est Resignatarius, novæ ei nunquam in Curiâ Romanâ conceduntur provisiones, vi quarum Beneficium retinêre (*b*) queat, nisi eas Papa denegare non possit absque magno scandalo; & è contra facilè Titulari, qui simoniæ non fuit particeps, conceduntur. In primo autem casu hanc ideò severitatem adhibet Ecclesia, quia *omnia..... crimina*, inquit Paschalis Papa (*c*), *ad comparationem simoniacæ hæresis quasi pro nihilo reputantur. Simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos vincit*, inquit alius Papa (*d*). Ob eam quoque partim causam ab Urbano VIII. summo Pontifice Romanæ Pœnitentiariæ Tribunali ablata est, quam priùs obtinebat, novas Beneficiorum simoniacè acquisitorum provisiones concedendi facultas: cùm Tribunali huic potestatem tantùm fecerit hic Papa concedendi absolutionem & condonandi fructus, quorum restitutio, extra condonationis casum, legitimo Titulari; aut Ecclesiæ, cui ob admissam simoniam injuria illata est, fieri debet.

(*a*) Celest. III. in cap. *Nobis*. 27. de Simonia, &c.

(*b*) M. Du Perrai. loco cit. l. 4. cap. 1. n. 56. & 64. cap. 2. n. 10. & 11.

(*c*) Paschalis in Can. *Pater*, fin. 1. q. 7. Innoc. III. in Cap. *Per tuas*. 32. de Simonia.

(*d*) Lucius in Cap. *Sicut*. 6. de Simonia.

Objiciet forsan aliquis, clausulam hanc, *aut alio quovis modo vacaverit*, quæ omnibus fermè Curiæ Romanæ provisionibus inseritur, censendam esse simoniacæ provisionis defectum emendare, ut alios quamplurimos emendat, qui in supplici ad Papam libello non exprimuntur.

Sed facile est respondêre, 1. clausulam hanc omninò inutilem esse in casu devoluti; omnis namque devolutarius in libello suo tenetur exprimere *certum modum vacationis*, ut observat Molinæus (*e*), qui duplicem hujus affert rationem. 1. *Quod meritò statutum est duplici odio tùm præventionum hujusmodi, tùm devolutariorum & insidiantium Beneficiis alienis, etiam pacificè possessis.* 2. Quòd hæc clausula, secundùm stylum Curiæ Romanæ non intelligitur, nisi *de consuetis vacationum modis*; non verò de insolitis vacationum generibus; quas producunt simonia aliaque delicta, ex quibus *ipso jure* vacat Beneficium, quæque per se sunt odibilia, ut docet Pyrrus Corradus in re beneficiariâ peritissimus his verbis (*f*): *Quod tamen intelligendum est de consuetis modis vacationum: non autem de iis vacationibus, quæ certo modo ex communi stylo curiæ nuncupantur, qui sunt in duplici differentiâ; quorum alii sunt minùs odibiles, cùm simpliciter supponimus intrusum aliquem, qui ob nullitatem vel defectum tituli, sit à possessione amovendus. Alii verò sunt prorsùs odibiles; quando videlicet aliquod crimen suggeritur, unde imminet privatio.* Ex quibus ultimis hisce verbis manifestè constat, hanc clausulam ab eo Auctore utilem proviso non censêri, quando ex simonia, homicidio seu assassinio, aut alio quovis gravi crimine vacavit.

(*e*) Molinæus in reg. de annali possessore. n. 126.

(*f*) Pyrrus Corradus. Prax. Beneficiariæ l. 5. c. 1 n. 51.

Alio etiam modo clausulam hanc explicat Peleus his fermè terminis (*g*): Considerandum, inquit, quòd, licèt verba hæc *quovis modo denotare videantur omnem vacationis modum, sive indirectum sive accessorium*: attamen constans est regula, quòd, cùm vacatio contigit *per mortem alterius, quàm illius qui exprimitur*, tùm ad omnes casus non extenditur illa clausula, & semper restringitur ac limitatur ad personam, cui quis cupit succedere, & per cujus obitum vel incapacitatem Beneficium impetrare voluit. Ut si v. g. quis Beneficium per mortem, aut per resignationem talis obtinuit, & tamen per mortem alterius vacaret Beneficium, tùm certum est, quòd hujusmodi clausulæ non implicant, nec includunt omnes alios vacationis casus; *quia non fuit mens collatoris, ut conferre vellet Beneficia, quæ ex aliquâ personâ vacarent: quia sicut modus vacationis expressus; ita locus & tempus referuntur ad personam designatam, ut notatur in cap.* Abbate sanè; *de re judicatâ in 6.....* neque par est, ut resignatio explicetur *contra sententiam concedentis.*

(*g*) Peleus 99. Illustres q. 164. sub fin.

His etiam addi potest, ut observat D. Brillon, à Clemente X. in Datariâ promulgatum esse Decretum, quo constitutum est, ut deinceps devolutariæ impetrationes generalem non continerent clausulam *alio quovis modo*: sed impetrans tenetur veram vacationis causam afferre, ut gratiæ ea possit esse motivum. Juxta primam partem regulæ Cancellariæ Romanæ, *de annali possessore.*

CASUS II.

Anianus, Augustæ Vindelicorum natus, qui à viginti annis & ampliùs in Galliâ habitat, in Romanâ Curiâ provisus est de prioratu simplici Ecclesiæ cujusdam Parisiensis: Renatus, Clericus, tonsurâ initiatus è Diœcesi Carnutensi provisionem illius à Papa devoluti causâ obtinuit, eoque Anianum spoliare contendit: Nunquid is tutâ conscientiâ ita se gerere potest?

Respons.

Renatus legitimè provisus est, & simplicem potest adire prioratum, de quo provisus est Anianus, nisi is à Rege civitatis Gallicæ diploma obtinuerit: Ratio est, quia ex Regno Galliæ Legibus advena quilibet nullum in Regno Ecclesiasticum Beneficium obtinêre potest, ut edixit Carolus VII. 10. Martii an. 1431. Cainone in Turonia: quod Regis Edictum 8. Aprilis insequentis à Parlamento tum Pictavii sedente confirmatum sic habet: *Ordinamus, Prædecessorum nostrorum vestigia insequendo, ut nullus, cujuscumque status, dignitatis, prærogativa, præeminentiæ..... existat, ut alicujus Episcopalis, Abbatiæ dignitatis, Prioratûs, aut alicujus Ecclesiastici Beneficii cujuscumque regimen, vel administrationem in Regno & dominiis nostris de cætero tenendum & habendum recipiatur, nisi de Regno, dominationeque nostrâ fuerit oriundus.* (*h*) Multa hujusmodi edicta refert Molinæus (*i*) & imprimis edictum Caroli VIII. an. 1493. (*k*); Ludovici XII. edictum, in Parlamento 13. Junii an. 1499. confirmatum; Edicta Henrici II. an. 1554. Caroli IX. Aureliæ; Henrici III. an. 1579. Blesis (*l*); Henrici IV. an. 1602. quibus addendæ sunt Gallicanæ Libertates, à Petro Pithæo, Parisiensi Causidico (*m*) collectæ.

Sylvius (*n*) Principum Leges approbat, qui alienigenas ex Beneficiis dominii sui excludunt. *Præmittendum est primò*, inquit doctus hic Theologus, *non esse improbandas eas Leges, quibus cave-*

(*h*) Apud Fontanon. tom 4 pag. 189. & in append. p. 1229.

(*i*) Carol. Molin. in reg. de infirmis resign. n. 44. tom. 5.

(*k*) Edictum Caroli VIII. art. 88. art. 17.

(*l*) Edictum Blesense art. 4.

(*m*) P. Pithæus *Libertates* &c. S. 38. apud Fontanon. tom. 4. pag. 1262.

(*n*) Sylvius resol. var. v. *Beneficium*. 9.

cavetur, ne exteri, seu alienigenæ promovêri possint ad Beneficia Regni, seu regionis alterius. Quod probat ex Bullâ sexagesimâ quartâ Sixti V. 5. septembris an. 1587. latâ (*a*), quâ declarat, solos è regno Valentino oriundos, hujusce regni Beneficia obtinêre posse; cæterosque omnes de ea esse *omninò inhabiles ac incapaces.*

(*a*) Sixtus V. in Bullâ *In Sacrosancto.* §. 2.

Navarrus (*b*) etiam testatur hunc esse usum solitum non solùm in Galliâ, sed etiam in Hispaniâ; ut soli Galli in Gallia, Hispani in Hispania sui quique regni Beneficia obtineant.

(*b*) Navarr. l. 1. consil. de Constit. consilio. 7.

Has autem Leges Sylvius duabus potissimùm hisce rationibus confirmat. 1. *Partim quia indigenæ magis celare solent secreta sui regni, suique Regis ac Principis, cùm è contrario ab alienigenis magis sit timendum, ne illa revelent.* 2. *Partim quia indigenæ magis amantur à populo, sicque ab eis major utilitas expectari potest, partim quia exteri sæpè sunt morum valdè dissimilium, & ita difficiliùs possunt se accommodare, munerique suo satisfacere.*

Eandem rem unanimi consensu docent Theologi omnes, & Guimierus etiam in Glossa Pragmaticæ Sanctionis addit, quòd *nec potest Summus Pontifex, quamcumque in Beneficiis habeat potestatem, de eo peregrinitatis vitio dispensare, & à tali dispensatione, tanquam abusivâ, posset ad suprema Franciæ tribunalia appellari.*

Observandum 1. hactenùs dicta vera esse, non solùm de Beneficiis, quibus quædam annexa est jurisdictio, & de quibus solis loquitur Edictum Blesense, sed etiam de aliis quibuscumque, ut constat ex Edicto Caroli VII. aliisque superiùs relatis; atque talis est Parlamentorum Galliæ jurisprudentias. 2. Satis esse alienigenæ, ut civitatis Gallicæ regium obtinuerit diploma *ante litis pendentis decisionem*; quia impedimentum illud non est canonicum, sed civile duntaxat & politicum; ut docet Rebuffus, aliique Authores (*c*), inter quos D. Brillon Divionensis Parlamenti arrestum refert pro Sacerdote advenâ, nomine Tripier latum, qui Gallicæ Civitatis diploma non obtinuerat, nisi post illatam sibi litem à Devolutario. (*d*).

(*c*) Petrus Rebuff. tract. de pacif. possess. n. 267. & in reg. de idiomate. Corbin. Leg. Gallicæ, cap. 77.

(*d*) D. Brillon. Diction. Arrest. v. *Devolut.* n. 40.

CASUS III.

Dominicus, Diaconus jam à quadriennio obtentâ Sancti Blandini Abbatiâ, sacerdotio se initiari intra annum non curavit, ut verbis expressis Bullæ ipsius exigebant; unde Damianus in ipsum devolutum ob sacerdotii defectum obtinuit: Nonne ipsius executionem ex sententia persequi potest?

Respons.

Respondemus 1. devoluta in Beneficia consistorialia ante an. 1620. nunquam in Gallia viguisse; ut observat recens Theologus, cui similis proposita est difficultas an. 1675. (*e*). 2. Ea esse invalida, si obtineantur absque consensu & indulto Regio. 3. Damianum non posse vi devoluti litis Dominico illatæ judicium persequi, licèt illud Indulto Regio fulciretur; ratio est, quia, quamvis Abbatiæ provisiones seu Bullas non concedat Papa nisi additâ conditione suscipiendi intra annum sacerdotii; Abbatia tamen ob ejus defectum *ipso jure* non vacat; quia clausula hæc non habetur in Galliæ Regno, nisi ut comminatoria, ut potè quæ Decretum invalidans non continet. Id quidem confirmat jurisprudentia omnium Regni Parlamentorum, juxta quam provisi de Beneficiis Sacerdotalibus, sive talia *à lege*, seu talia sint *à fundatione*, qui Sacerdotio intra requisitum tempus non fuêre initiati, ad sui defensionem triennalis possessione jus allegare possunt. Abbatiam autem suam à triennio & ampliùs adivit Dominicus; ei igitur opitulari potest Decretum *de pacificis possessoribus* in Damianum devolutarium, qui eam tantùm posset auferre sententiam, quâ Dominicus juberetur intra sex menses aut annum initiari sacerdotio, inditâ pœnâ privationis Abbatiæ suæ.

(*e*) De Ste. Beuve. tom. 1. Cas 25.

CASUS IV.

Abbas Sancti Florentis, ordinis Sancti Benedicti unum è suis Religiosis providit de Prioratu Sancti Cyriaci, qui Abbatiæ suæ nominationi subjacet, quique per obitum ultimi Titularis commendatarii è commendâ 30. annorum & ampliùs factus est Regularis. Tribus quatuor-ve annis elapsis, novus ille Prior Beneficium illud Ludovico, Sacerdoti sæculari. Nepoti suo resignare cupiens, ipsi in commendam contulit, Papæ non explicans Prioratum illum ad pristinum suum statum fuisse restitutum: quo facto alter ejusdem Ordinis Religiosus devolutum obtinuit in Ludovicum, quasi caducè provisum, eò quod secularis esset. Nunquid legitimum est illud devolutum, illudque tutâ conscientiâ adhibêre potest hic Religiosus, ac juridicè postulare, ac prioratu suo spolietur Ludovicus?

Respons.

Legitimum est illud devolutum, & consequenter Religiosus devolutarius jus suum in Ludovicum, quasi malè provisum sine peccato & injustitiâ prosequi valet. Ratio est, quia ubi primùm Religiosus Beneficium naturâ suâ regulare obtinet, jam illud in commendam resignari nequit, licèt multo tempore ita fuerit habitum; quòd, cùm in regulam inciderit, præsens illius status in ipsâ resignatione sit exprimendus; uti fert Arrestum Sanctioris Consilii 2. Septembris an. 1648. latum, quod refert diarium fori (*f*).

(*f*) Diarium fori tom. 4. l. 7. c. 26.

Qui autem pleniorem de devoluto expositionem requirent, ea perlegant, quæ scripsit D. Brillon in 56. articulis, qui reperiuntur in suo Dictionario Arrestorum, v. *Devolutum*, & eos, quos ibi indicat Authores.

CASUS V.

Lucretius, Doctor Theologus, Decanus Ecclesiæ Cathedralis in Galliâ. falsas supposuit testimoniales litteras propugnatæ Resumptæ, quæ ultima est Thesis sexennio post obtentam Doctoratûs lauream defendenda ad jus suffragii in conventibus Theologicæ Facultatis Parisiensis habendum; idque eâ mente, ut jura sibi arrogaret, iis solis, qui resumptam propugnârunt, ex dictæ Ecclesiæ statutis debita. Detectam hanc falsitatem Facultatis Procuratori seu Syndico confessus, è numero & indice Doctorum palàm declaratus est exclusus, simulque juribus omnibus & privilegiis Doctoratui annexis privatus.

Quo cognito Ambrosius jure devoluto Beneficium ejus requisivit; quod ipsi concedens Summus Pontifex diœcesano Officiali rescripto suo mandat, ut Lucretium Decanatu suo privet, eoque Ambrosium legitimè provisum declaret, modò expositum ab Ambrosio factum veritati sit conforme.

De eo autem quæritur 1. utrùm in crimen falsi incurrerit Lucretius? 2. Utrùm Beneficium ejus eâ criminis specie sit impetrabile. 3. An de crimine juridicè inquirere debeat Officialis; idque possit absque interventu Laïci judicis. 4. Utrùm Officialis processum instruere per se-ipsum debeat, ex edicto an. 1670.; an verò satis sit, ut reum de eâ reappellet, & post ipsius confessionem aut convictionem, Papæ rescriptum promulget atque executioni mandet?

Respons.

Antequam propositæ difficultati respondeatur, tres præsupponendæ sunt regulæ.

Prima hæc est: Beneficium videlicet vacare potest *ratione criminis commissi*, duobus modis: 1. *ipso jure, & ipso facto*; hoc est, ubi primùm crimen admissum est; nullâque interveniente in reum Judicis sententiâ. (Alibi autem ea indicamus crimina, quibus hoc modo vacat Beneficium): 2. Post latam tantummodò Judicis sententiam de vacatione Beneficii, ac Titularis spoliationem. In primo casu Beneficium suum nemini validè resignare potest reus Beneficiarius: in secundo verò potest, imprimis ante latam in ipsum damnationis sententiam; ejusque posteà valet resignatio; licèt, uti reus criminis, condemnaretur; quemadmodum docent Rebuffus (a), & Boërius (b), & docet Glossa Pragmaticæ sanctionis (c).

(a) Rebuff. Tract. de pacif. poss. n. 261.
(b) Boërius decis. 206.
(c) Pragmat. sanct. tit. de collat. item insuper. v. *Disponere*.

Secunda Regula sic habet: quilibet Officialis in omni judiciariâ contentione, seu civili, seu criminali, sive ordinaria, sive extraordinaria, omninò tenetur ad instruendam litem conformiter ad judiciorum formam constitutam ex Edicto mensis Aprilis, an. 1667. quæ vulgò dicitur Codex Ludovisianus (d). Quocirca ab accusatione rei processum suum auspicari, nec eum ad factam criminis confessionem nequit condemnare; sed requiritur prævia facti inquisitio: alioqui in processu, ac judicio suo foret abusus; ut fert Normani Senatûs Arrestum, quod refert Bochelius in Bibliothecâ suâ Canonicâ (e), & quo viginti-quinque nummis Gallicis mulctatus est Abrincensis Officialis; quia processum inceperat ex interrogatione accusati, contra præscriptum Edicti, quo non minùs in Officialitatibus, quàm in Regiis jurisdictionibus statuitur hæc agendi formula.

(d) Tit. de Observat. Edict.
(e) Bouchel. Biblioth. Canon. v. *Appellat. tanquam ab abusu*, p. 60.

Tertia Regula est: 1. quòd *Devolutum* nihil aliud est, quàm ratio, quâ quis utitur ad impetrandum Beneficium ratione inhabilitatis aut incapacitatis Beneficiarii, qui de eo provisus est, aut propter invaliditatem ipsius tituli, ut ait Molinæus in Edictum contra minores dattas (f). 2. Quòd Devolutarius non admittitur ad procedendum vi sui devoluti, nisi postquam nativitatis ac domicili sui locum declaravit; ac idoneam dedit cautionem solvendi judicatum, ut fert Edictum Henrici II. mensis Januarii an. 1557. in Parlamento confirmatum 5. Maii an. 1558. Edictum Blesense (g), & Edictum Melodunense (h): quæ cautio ad summam 500. librarum debet pertingere ex Edicto an. 1667. (i) & dari intra tempus à Judice præscriptum; alioqui Devolutarius jure sui devoluti excidit. Cæterùm ex Edicto Melodunensi art. 11. & Blesensi art. 46. tenetur Devolutarius ad indicendam litem intra tres menses post aditionem Beneficii, & litem ita instruendam, ut intra biennium possit dijudicari; idque seriùs; alioquin devoluti à quoquam Judice nulla habeatur ratio.

(f) Molin. art. 16. v. *Incapacitas*.
(g) Edictum Blesense art. 40.
(h) Edict. Melodun. art. 7.
(i) Edict. an. 1667. tit. 14. art. 13.

His ita præsuppositis, ad primum quæsitum respondemus, procul dubio Lucretium de falsi crimine esse damnandum, cùm ipse falsas, de quibus agitur, testimoniales litteras procuderit; sed falsitas hæc inter ea tantummodò crimina censêri debet, quæ delicta communia in foro dicuntur, in quorum numero sortilegium, perjurium, adulterium & blasphemiam reponit Blondelius (k), post Imbertum (l), & Guidonem Papæ; quæ crimina graviora sunt, quàm falsitas à Lucretio commissa.

(k) Blondel. in Bochel. v. *Casus privilegiati*. pag. 89.
(l) Imbert. l. 3. c. 7. & Guid. Pap. q. 178. n. 2.

Ad secundum dicimus, Lucretium Beneficio suo ob hanc facultatis speciem, neque *ipso jure*, neque *ipso facto* fieri privatum, sed ad summum eo spoliari posse post sententiam damnatoriam.

Ad tertium jam ex dictis in secundâ regulâ, quæ à nobis stabilita est, aliquatenus respondimus; sed ut illud etiam manifestiùs evadat, dicimus, 1. triplex criminum genus esse distinguendum. Prima sunt purè Ecclesiastica: altera mixta: tertia denique purè civilia, hoc est, privilegiata & regia. De primis Ecclesia sola cognoscit; de secundis utraque Curia seu Ecclesiastica, seu civilis conjunctim cognoscit, qualibet de iis casibus, pro quibus jurisdictioni suæ subjacent accusati, & soli Judices Regii de tertio criminum genere cognoscunt in personam quamlibet. 2. Officialem solum esse Judicem primorum; & tertii generis notitiam ad solum etiam Laïcum Judicem pertinêre: sed ubi agitur de criminibus mixtis & casibus privilegiatis, ambo litem instruere, ac separatim ferre debent sententiam ex articulo 22. Edicti Melodunensis, & Declaratione datâ mense Februar. an. 1678. ad executionem hujusce articuli, in quo agitur de litibus Clericorum in re capitali, hoc est, Judices illi seorsim scribam habêre, ac sententiam suam proferre debent, ut statuit Edictum Molinense, an. 1580. art. 21., usus namque contrarius sublatus est ex Arresto Senatûs Parisiensis an. 1454., ut refert D. Ducasse (m): quod consentit cum Declarationibus an. 1678. & an. 1684. ut evidenter probat idem Author. En verba ipsa declarationis: „ Statuimus, ut articulus 22. Edicti Melodunensis, in „ quo agitur de litibus criminalibus, quæ Clericis „ inferuntur, in toto Regno nostro, regionibusque „ ditionis nostræ, executioni mandetur. Quod „ conficiendo, ut dictarum litium ordinatio pro „ casibus privilegiatis sit facienda conjunctim tùm „ à Judice Ecclesiæ, tùm à Judicibus nostris, in „ quorum jurisdictione sitæ sunt Officialitates: at„ que in eam rem tenebuntur dicti nostri Judices „ ad petendum Tribunal jurisdictionis Ecclesiasti„ cæ, in suo territorio sitæ, absque ullâ difficul„ tate; ut, cùm ibi fuerint, testium dicta, interro„ gata, dictarum rerum confirmationes, eorum „ cum reo compositiones scriptis mandari curent à „ scribis suis in Codicibus separatis ab iis scriba„ rum Officialium; ut lis deinde instruatur, & à „ Judicibus nostris dijudicetur conformiter ad pro„ cessûs formulas à scribis suis exaratas; quin sub „ quocumque prætextu dicti Judices prædictos Cle„ ricos dijudicare valeant secundùm procedendi „ formulas ab Officialibus factas, ratione commu„ nis delicti. „

(m) Du Casse Tract. de Jurisdict. Ecclesiastici. cont. cap. 11. pag. 313.

Ad quartum patet responsio ex iis, quæ diximus in secundâ regulâ, à nobis præsuppositâ.

DIES DOMINICI AC FESTI.

DIES Dominica ea est, quæ Judæorum Sabbatho successit, quæque ab Ecclesia cultui divino specialiùs cæteris omnibus diebus dicata est, ad celebrandam memoriam Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, quæ simili die contigit.

Similiter Festos dies instituit Ecclesia, ad celebrandum aliquod mysterium, aut ad colendum Deum in Sanctis suis, vel etiam ad perpetuandam memoriam virtutum, sanctitatis & miraculorum eorum, atque eo solo sensu hîc intelligimus vocem, *Festus dies, seu Festum.*

In hoc igitur titulo hoc unum incumbit explicare quæ sit videlicet fidelium obligatio, Dominicos festosque dies sanctè celebrandi; quod fit dùm officiis divinis Pastorumque suorum instructionibus adsint; & ab omni opere servili & mechanico abstineant;

 nisi

nisi ad hujusmodi opera eos impellat justa & urgens necessitas; seu privata seu publica; eaque absque scandalo possint exercêre, aut eadem ab illis exigat pium Christianæ Caritatis Officium.

Ostendemus pariter, omnem processum Judiciarium ac strepitum forensem sacris hisce diebus esse prohibitum; ne rerum temporalium curâ distrahantur fideles à cultu divino, propriæque salutis studio. Quod præcipuè declarat Gregorius IX. (*a*) in unâ Decretali, in qua festa quadraginta duo enumerat, quorum multa etiamnum observantur; præter festa Purificationis, Annuntiationis, Nativitatis & Assumptionis beatæ Virginis, diesque Dominicos, juxta sententiam Soti (*b*), Navarræ (*c*), Toleti (*d*) & Cabassutii (*e*), qui eos appellat.

(*a*) Greg. IX. in Cap. *Conquestus*. fin. eod. tit.
(*b*) Soto. l. 2. de justitiâ & jure q. 4. art. 4.
(*c*) Navarr. c. 13. n. 2.
(*d*) Tolet. lib. 4. c. 24. n. 7.
(*e*) Cabass. l. 2. c. 31. n. 2.

Non satis lugenda videtur ratio, quâ Christiani Dominicos festosque dies celebrant. Tantâ curâ ac religione Sabbatha sua agebant Judæi, ut quandoque in superstitionem evadere videretur; quod probant exemplo suo bellicosi Machabæi, qui profundere vitam atque hostium suorum gladiis jugula præstare maluerunt, quàm in eos pugnare, ne Sabbatum violarent. Cætera pariter festa, ac præcipuè Paschatis festum mense Martio quolibet anno mirâ fidelitate celebrabant, in hoc à Christianis nostrorum temporum longè diversi, quorum plerique dies Dominicos festosque agunt in deambulationibus, oblectamentis, ludis, aut comessationibus; vel etiam absque necessitate aut scrupulo operibus servilibus dant operam: Et quidem id jam minùs videtur mirum, si consideretur; quàm parùm de Officiis Religionis in universum sint imbuti, & speciatim de obligatione sacros illos dies piè sanctèque celebrandi; adeò ut temerarii quidem Casuistæ hanc effutire ausi sint propositionem: *Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.* Quam doctrinam, uti falsam & novam statim notavit an. 1653. Lovaniensis Universitas; posteà damnavit ac sub pœnâ excommunicationis prohibuit SS^mus. Papa noster Innocentius XI. ac demùm Cœtus Gallicanus an. 1700. talem esse suâ censurâ declaravit: *Hæc propositio est scandalosa; ad violandas leges tùm Civiles, tùm Ecclesiasticas, vel etiam Apostolicas viam aperit; ac proinde Superiorum authoritate prohibenda.*

CASUS PRIMUS.

Sosander, unicâ auditione Missæ Dominicis festisque diebus contentus, omissis aliis omnibus pietatis exercitiis, totum illud sacrum tempus in saltationibus, ambulatione, ludo aut familiarium suorum colloquiis de rebus novis aut indifferentibus consumit. Quâ de re quæritur, utrùm hic homo peccet mortaliter?

Respons.

Sanctus Antoninus (*f*) & Cardinalis Cajetanus (*g*) propositâ sibi quæstione simili, consentiunt eum, qui diebus festis ac Dominicis sic se gerit, peccare quidem; sed illum de mortali condemnare non audent. Difficultatem sic proponit Sanctus Antoninus: *Quæri potest, utrùm quis abstinendo se à criminalibus & operibus manualibus per hoc solum quod non vacat divinis, nisi audiendo Missam ..... sed per totum Festum solatiatur & ratiocinatur de otiosis, peccet mortaliter?* Cui quæstioni sic respondet iste Sanctus: *Et videtur quod sic, quia maximè cadit sub præcepto quod est de intentione Legislatoris; sed ad hoc intentio latoris hujus præcepti de Sanctificatione Sabbathi, est ut vacet Deo. Talis autem non vacat Deo, quia etsi audit Missam, illud valdè modicum est respectu totius diei & modicum pro nihilo reputatur..... ergo &c.* Hanc tamen opinionem nimis esse severam addit: *Quod si verum esset*, inquit, *durus esset hic sermo: & multi præter suum credere damnarentur.* Undè ad objectionem sibi factam respondet afferendo istud S. Thomæ principium, quo distinguit Sanctus Doctor inter opus à Legislatore præceptum, & finem ab eo intentum: *Posset ergo*, inquit, *ad argumenta responderi per quandam distinctionem, quam ponit beatus Thomas* 1. 2. q. 99. *dicit enim in responsione ad argumentum secundum*: Intentio Legislatoris circa aliquod præceptum est de duobus: unum quidem, ad quod inducere intendit per præcepta legis, & hoc est virtus. Aliud est, de quo intendit præceptum ferre, & hoc est quod inducit vel disponit ad virtutem, scilicet actus virtutis: non enim idem est finis præcepti, & id de quo præceptum datur; sicut nec in aliis rebus est idem finis, & id quod est ad finem; *hæc Thomas*. Ex hoc autem Angelici Doctoris principio ita concludit: *Ex hoc videtur posse dici, quod quamvis intendat Legislator finem præcepti, ut quid perfectius, non tamen intendit id ponere sub præcepto; quia multitudo cui datur lex non est subitò capax perfectionis, sed paulatim; sed intendit ponere sub præcepto id quod disponit ad illud, quod facilius est ad observandum, & sic abstinere ab operibus servilibus, & in præcepto; non vacare Deo pro majore parte diei tamen est peccatum.*

(*f*) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 9. c. 7. §. 4.
(*g*) Cajet. in summula. v. *Festum*.

Eàdem de re haud absimili sensu loquitur Cajetanus: En ipsius verba: *Licèt cum abstinentiâ à servilibus solius Missæ cultus sufficiat in Festo. ad evitandum peccatum mortale; tenentur tamen fideles diem expendere in divinis laudibus, saltem eundo ad prædicationem & ad vesperas. Undè qui post Missam festos dies vanè consumunt, ludendo, jocando, aut venando, spectaculis intendendo, licèt ex ipsis operibus, ut potè non servilibus, mortale non incurrant; ex omissione tamen divini cultûs ad quem festa instituta sunt, graviter peccant; quia non reddunt quæ sunt Dei Deo, & quantùm in se est, ridiculo exponunt Christiana festa, juxta illud*: Viderunt eam hostes, & deriserunt Sabbatha ejus. *Et hoc præcipuè tangit viros graves & majores, & Dominos; cæteri namque eos imitantur.*

Quidquid sit de illa duorum virorum illustrium sententiâ; possumus asserere, Sosandrum, de quo in casu proposito, aut quemlibet alium, qui sic otiando integros cultui divino ac fidelium sanctificationi dicatos dies festos exigit, graviter peccare, ut ait Cajetanus; cùm Ecclesia in multis suis Conciliis constituerit eos in assiduis pietatis operibus, quantùm patitur humana fragilitas, transigere, ac præsertim divinis Officiis ac Pastorum Concionibus seu instructionibus interesse; uti legere est in Conciliis 1. Turonensi quod an. 813. Leone III. Summo Pontifice, imperante verò Corolomano, habitum est (*h*), & cujus hæc sunt verba de Dominicâ die loquendo: *Oportet omnes Christianos*

(*h*) Conc. Turon. III. Can. 40.

à servili opere in laude Dei & gratiarum actione usque ad vesperam perseverare. 2. in Mechliniensi an. 1570. (*a*): 3. in Rhemensi an. 1583. (*b*): 4. in primo Aquileïensi sub Clemente VIII. an 1596. (*c*), & primo Mediolanensi (*d*); omissis aliis quàm plurimis, quibus jubentur fideles, ut Dominicos festosque dies sanctè pièque exigant, & omnibus divinis Officiis intersint, atque concionibus seu instructionibus, ac per reliquum tempus ad pia Religionis opera specialiter sint intenti. Ecclesiasticas eâ de re constitutiones observari imprimis attenderunt Christiani Principes; idque egregiè demonstratur ex Edicto Ludovici Debonarii Imperatoris & Galliæ Regis (*e*), quo Princeps ille omnibus ditionis suæ fidelibus imperat, ut summâ veneratione diem Dominicam, quâ die Christus surrexit à mortuis, celebrent; prohibet etiam, ne eâdem die de nuntiis, aliisque vanis sermonibus inter se colloquerentur, profanis cautionibus choreis-ve darent operam, aut in vicis foro-ve, uti tùm fieri solebat, immorarentur; vult quoque ut sacras audiant conciones, de rebus tantùm spiritualibus inter se colloquantur, ac die reliquâ orationi vacent, ut Sacerdotes commissis sibi fidelibus exemplo præeant ac tandem quisque se Christianum esse ductu suo ostendat. Ita pius ille Imperator, qui cum Ecclesia in hoc sermone consentit. His ita positis, quis jam inficiari audeat, Sosandrum, ita se gerendo Dominicis festisque diebus, ut dictum est, præcipuâ dignum esse reprehensione; præsertim si sit vir nobilis, aut pater-familias; cùm in damnum proximi ac præcipuè domesticorum suorum magis vergat pravum ipsius exemplum, quàm si mediocris tantùm foret ejus conditio.

(*a*) Conc. Mechlin. in tit. de festis. c. 3.
(*b*) Conc. Rhem. tit. de fest. n. 1.
(*c*) Conc. Aquil. 1. tit. de fest. sanctificat.
(*d*) Conc. Mediol. 1. tit. de festor. cultu.
(*e*) Lib. 6. Capitular. reg. Franc. apud Baluzium. c. 205. columnâ 958.

CASUS II.

PECCAT-ne Elias, qui vulgò neque vesperis, neque concioni Dominicis festisque diebus interest?

RESPONS.

Concilium Provinciale Rhemense, à Ludovico Cardinali Guisio an. 1583., coactum, ac 20. Julii anni insequentis à Gregorio XIII. approbatum (*f*) fidelibus jubet, ut Dominicis festisque diebus intersint: *Diebus Dominicis & Festis in suas Parœcias Populus conveniat, & Missæ, concioni ac vesperis adsit.* Idem constituit Sanctus Carolus Borromæus in tertio Concilio Mediolanensi (*g*) habito an 1573. his verbis: *Hac crebrò populum Parochi & concionatores admoneant atque hortentur...... ut divinis vesperarum præsertim Officiis præsentes piè religiosèque adsint.* Concilium Aqui-sextiense, an. 1585. habitum, & 5. Maii anni sequentis à Sixto V. approbatum idem commendat; sed non imperat (*h*): *quibus* (vesperis) inquit, *fidelem quemque, nisi impeditum interesse, maximè convenit.* Concilium Burdigalense, sub Francisco, Cardinali de Sourdis, an. 1624. coactum (*i*) eandem quoque rem monet.

(*f*) Conc. Rhem. tit. de diebus festis. §. 2.
(*g*) Conc. Mediol. 3. tit. eod.
(*h*) Conc. Aquens. tit. de fest. dierum cultu.
(*i*) Conc. Burdig. c. 4. de festis.

Hinc colligendum, 1. enim procul dubio peccare, qui sacris illis diebus à Vesperis sine necessitate, sed ex merâ negligentiâ abest. 2. Peccatum illud saltem veniale esse, ubi non subest legitima absentiæ excusatio. Ita sentit Navarrus, & cum eo multi Casuistæ, qui quidem inter severioris disciplinæ moralis asseclas non recensentur. Ex quo sequitur, Eliam ab omni non esse peccato immunem, nisi qua ei suppetat legitima excusatio, aut defectum hunc piis quibusdam operibus vel æquivalentibus, vel etiam magis meritoriis resarciat.

CASUS III.

CHRISTOBULUS, Auriga, die Veneris Aureliâ solet proficisci, ut die Dominicâ ad vesperam Parisios adveniat; Nunquid illud potest absque peccato: posset-ne etiam die Dominicâ aut festâ proficisci ad ducendum quempiam, qui iter aut aggrederetur, aut pergeret?

RESPONS.

Aurigæ & Muliones, cujus profectionis dies ad publicam utilitatem est determinata, diebus Dominicis ac festis iter suum persequi possunt; modò auditio Missæ non omittatur: illis etiam diebus iter possunt aggredi, ad ducendum aliquem, qui ad itinerationem suscipiendam esset coactus, quique non posset absque ope aurigæ.

Id quidem probari potest authoritate Sancti Thomæ, qui asserit, necessitatem aut utilitatem proximi in hisce occasionibus à peccato eximere. *Quilibet autem*, inquit Angelicus Doctor, (*k*) *tam servus quàm liber, tenetur in necessariis providere, non tantùm sibi, sed etiam proximo; præcipuè quidem in his quæ ad salutem corporis pertinent..... secundariò etiam in damno rerum vitando:* Ex quo principio concludendum, quòd, cùm multi iter facere teneantur, nec tamen pedibus valeant, & aliundè multa sibi necessaria vehiculis deferri debeant curare; iter suum pergere vector potest, aut etiam aggredi die Dominicâ vel festâ, ac viatores illos eorumque instrumenta ducere; cùm enim Lex Evangelica sit lex caritatis, non exigit, uti Judaïca, ut ad litteram servetur illud præceptum, sed secundùm Spiritum, admittendo videlicet justam necessitatem & caritatem pro ratione legitimæ dispensationis. *Etiam in quibusdam operibus prohibitis faciliùs propter necessitatem dispensatur in novâ, quàm in veteri Lege*, subjungit idem Sanctus.

(*k*) S. Thom. 1. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

Consentit hæc decisio cum tertio Concilio Aurelianensi, quod sub Pontificatu Sylverii Papæ an. 538. habitum est, (*l*) quodque in suo de Politiâ tractatu laudat D. de la Mare (*m*); & ejus hæc sunt verba in hanc rem decretoria. *Quia persuasum est populis, inquiunt Patres hujusce Concilii, die Dominico agi cum Caballis, aut bobus & vehiculis per itinera non debere..... quæ res cùm ad Judaïcam magis quàm ad Christianam observationem pertinère probatur; id statuimus, ut die Dominico, quod ante fieri licuit, liceat. De opere tamen rurali, id est, agriculturâ &c..... censuimus abstinendum.*

(*l*) Conc. Aurel. 3. c. 18.
(*m*) D. de la Mare in suo tract. de Politiâ. t. 1. l. 2. tit. 8. cap. 1.

CASUS IV.

EVARISTUS Artifex, decem leucarum iter meditans, illud die Dominico aut festo aggreditur, ne profesti diei laborem amitteret; An peccat in præceptum, quo sacrorum horum dierum jubetur sanctificatio?

RESPONS.

Regulariter loquendo *abstinendum est ab itinere dietario*, inquit Sanctus Antoninus, (*n*) *nisi necessitas cogat, vel aliud pium opus inducat:* atque eo sensu intelligendum tertium Concilium Aurelianense suprà relatum, quo iter agi die Dominico *caballis aut bobus & vehiculis*, ut ait, permittitur; quod etiam concedit Edictum Pipini Filii Caroli Martelli, Patrisque Caroli Magni, ab eo conditum an. 756. consulentibus Prælatis quos Vernolium sub Pontificatu Stephani III. in suo Palatio convocârat (*o*).

Ratio est, quia multùm à debitâ ad Deum attentione sacris illis diebus avertunt itinerationes, quæ proindè non leviter suscipiendæ sunt; aut

(*n*) S. Ant. in sum. Theol. 2. part. tit. 9. c. 7. §. 5.
(*o*) Balusius tom. 1. Capit. Reg. Franc. c. 14. col. 173.

aut cum periculo non audiendæ Missæ, ut fert Concilium quintum Mediolanense sub Sancto Carolo, an. 1579. habitum, cujus hæc sunt verba (*a*): *Ne quis diebus Dominicis. Festisque, ex urbe, oppido, aliove loco, cùm iter facturus est, discedat, quàm Missæ sacrificio interfuerit, nisi ad eum locum proficiscatur, ubi in tempore interesse possit.* Idem quoque præscribit Theodulphus Aurelianensis Episcopus an. 793. scribens ad Sacerdotes Diœcesis suæ: *Si necessitas fuerit navigandi, sive itinerandi*, inquit antiquus ille & doctus Antistes (*b*), *licentia datur, ita duntaxat, ut horum occasione Missa & orationes non prætermittantur.*

(*a*) Conc. Mediol. v. Constit. part. 1. tit. quæ ad Dies Festos & sacra temp. pertinent.

(*b*) Theodulphus ad Presb. Aurel. c. 24. apud Ant. August. in epitome veteris juris Pontificii. l. 28. tit. 19. c. 30.

Unde colligimus, Evaristum die Dominico, vel Festo itinerari posse absque peccato: modò illâ die, 1. adsit Missæ. 2. Subsit juxta itineris necessitas. ita ut commodè illud ad alteram diem nequeat differre absque aliquo damno, seu ob interruptionem laboris sui, seu aliter.

CASUS V.

Heribertus, Dominus, vel Judex vici, permittit, 1. ut quibusdam diebus Dominicis vel Festis habeantur nundinæ aut mercatus. 2. Ut pupublicæ fiant saltationes ac ludicra exhibeantur spectacula; idque conformiter ad antiquum usum. Nunquid ob hoc conscius est peccati?

Respons.

Heribertus in hoc casu à culpâ nequit eximi; quandoquidem indulgentiâ suâ populum confirmat in transgressione præcepti de sanctificatione Dominicæ diei ac Festorum, hæc omnia patienter ferendo, quæ non solùm fideles ab exercitiis spiritualibus & præsertim ab oratione, uti tenentur, avertunt, sed quàm multis etiam sunt occasiones peccati.

Quod spectat ad saltationes & spectacula aut mimicos jocos, alibi referemus (*c*) multas probationes depromptas ex Conciliis, scilicet Laodicensi, tertio Parisiensi, Romano sub Eugenio II. tertio Toletano, primo Mediolanensi, Rhemensi, Rothomagensi, Turonensi, Aquensi, Bituricensi, Burdigalensi & Aquileiensi; quibus addi potest 1. Tertium Mediolanense (*d*), an. 1573. habitum, cujus hæc sunt verba, digna quæ referantur: *Quoniam autem usu jam in hâc Provincia nimis compertum est depravatis his temporibus ad choreas, tripudia, saltationes, & id genus alia, nunquam ferè conveniri sine multis, & iis quidem gravissimis Dei offensionibus, idque cùm ob turpes cogitationes, obscæna dicta, inhonestas actiones, morum corruptelas & perniciosas ad omnia opera carnis illecebras, illis perpetuò conjunctas, tùm propter cædes, rixas, dissidia, stupra, adulteria, aliaque mala plurima, indè consequentia sæpissimè, his tot offensionum & peccatorum Seminariis locum dari iis præsertim diebus, qui dies propitiationis sunt, & iis ipsis diebus fideles plerosque nefariis istis Satanæ blanditiis illectos, à divinis Officiis, Religiosis supplicationibus, lectionibusque abduci, avertique rudes à percipiendis fidei rudimentis, aliosque ab aliis Christianæ pietatis officiis, in quæ eo tempore religiosè incumbendum est, abstrahi & amoveri..... quare Festis iis diebus, saltem horis, quibus divina celebrantur Officia, interdicimus, ne saltationes, tripudia, choreæ ducantur aut fiant.*

(*c*) v. *Saltatio.* Cas. 1.

(*d*) Conc. Mediol. III. tit. de Festorum dier. cultu.

2. Prædictis Conciliis addemus etiam Tolosanum an. 1590. (*e*) & Narbonense an. 1609. habita (*f*), quæ idem prohibent.

Quod pertinet ad nundinas & mercatus districtè prohibet Carolus Magnus Edicto suo an. 813. ne diebus Dominicis habeantur (*g*): quod jam antè ab anno 808. prohibuerat pius hic Imperator (*h*): idem etiam in statutis suis Synodicis vetat Herardus, Turonensis Archiepiscopus (*i*).

(*e*) Conc. Tolos. 2. part. c. 13. tit. de Feriis earumque cultu.

(*f*) Conc. Narbon. an. 1609.

(*g*) Capitular. Reg. Franc. Baluzii tom. 1. col. 104. c. 15.

(*h*) Ibid. col. 466.

(*i*) Synod. Herardi an. 858. c. 2.

Antiquum Compendii habitum Concilium, quod refert Decretalium summa (*k*), de illis sic loquitur: *Omnes dies Dominicos à Vesperâ in Vesperam cum omni veneratione decernimus observari, ab omni illicito opere abstinere, ut in eis mercatum minimè fiat.* Concilium Rhemense an. 1583. à Cardinali Guisio habitum sic habet (*l*): *Nundinæ publicæ, mercatus & actiones ne fiant diebus Festis, sub pœna excommunicationis à Parœcis in Prono denuntiandâ.* Concilium Aquense habitum an. 1585. (*m*), constituit ut abrogato usu contrario nundinæ mercatusve, *quæ Festo die fieri consueverunt, in antecedentem vel sequentem diem, qui Festus non sit transferantur.*

(*k*) Conc. Compendiense in cap. *Omnes.* 1. de Feriis l. 1 tit. 9.

(*l*) Conc. Rhem. tit. de Dieb. Fest.

(*m*) Conc. Aquens. tit. de dierum Fest. cultu.

Alias omittimus quàm plurimas Galliæ Synodos, quæ apprimè cum mox allatis consentiunt: sed ut propositæ difficultati specialiùs fiat satis; Concilium Rothomagense an. 1581. coactum (*n*) addere necesse duximus, in quo tale habetur Decretum: *Ad has Festorum profanationes mundanas*, inquiunt Patres hujus Concilii, *decernimus nundinas omnes ac negotiationes à quibuscumque Festis in alios dies rejici, Dominos verò locorum, eorumque procuratores & actores, seu Judices excommunicari, si Dei mandatis & Ecclesiæ de observatione Festorum parêre noluerint, & ad suas nundinas alios deligere.* Eandem pœnam in locorum Dominos, eorumve Officiales aut Judices *ipso facto*, decernit biennio post habitum Turonense Concilium his verbis (*o*): *Si qui verò locorum Domini jus nundinarum & mercatuum iis diebus se habêre prætendant, illas in perendinum, aut alium diem non Festum transferre in Domino hortamur: qui si parêre distulerint, illos nec non eorum Procuratores & Judices excommunicationis sententiam ipso facto incurrere præsenti Decreto declaramus.*

(*n*) Conc. Rothom. tit. de divino cultu in genere.

(*o*) Conc. Turon. an. 1583. tit. de Fest. cultu.

Denique ad Ecclesiæ authoritatem accessit civilis authoritas, præsertim Regum Galliæ, ad tollendum tam perniciosum abusum. En verba Edicti Aurelianensis an. 1560. à Carolo IX. promulgati (*p*): „ Prohibemus omnibus & singulis Judicibus, „ ne permittant, ut diebus Dominicis & Festis an„ nuis ac solemnibus habeantur ullæ nundinæ & „ mercatus, fiantve publicæ saltationes; ipsisque „ mandamus ut contravenientes pœnis coerceant „.

(*p*) Aurelian. Edict. art. 23.

Verum quidem est, Edictum illud loqui duntaxat de Festis solemnibus: sed duo sunt eâ de re advertenda: 1. Hoc esse jus duplicis potentiæ Ecclesiasticæ & civilis separatim & conjunctim, ut nundinas & mercatus Dominicis Festisque diebus prohibeant, ut constat ex antiquis Galliæ Regum Capitularibus & ex Conciliis: quare ut Reges Edicta temporibus sui Regni accommodata promulgavêre; sic Ecclesia suas edixit Constitutiones, quæ Festa omnia, nullo excepto, ut vidimus, comprehendunt. 2. Duplicem hanc potentiam ad Festorum institutionem conspirare necesse esse (*q*). Unde colligi potest, fuisse quædam Festa non solemnia, absque præjudicio nundinarum & mercatuum instituta: id saltem videre est ex usu minoribus illis Festis diebus esse in eam rem derogatum (*r*). Insuper Edictum Blesense mensis Maii an. 1579. (*s*) Aurelianense confirmans, indiscriminatim de Festis omnibus loquitur. „ Injungimus omnibus Judicibus nos„ tris, *inquit Henricus III.* ut curent, districtè cus„ todiri & observari prohibitionem factam ex Edic„ tis Aureliæ latis, tàm quoad nundinas & merca„ tus, ac publicas saltationes diebus festis, quàm „ contra Histriones, & Mimos, pœnas inferendo in „ dictis Edictis contentas „: atque conformiter ad Edictum illud Arrestum tulit Senatus Parisiensis 15. Octobr. an. 1588. quod etiam posteà confirmatum est, 1. ex Arresto Sanctioris Consilii, quod tulit Ludovicus XIV. 23. Julii 1666. 2. Ex Declaratione datâ de Edicto 1695. quo innovantur arti-

(*p*) Greg. IX. in cap. *Conquestus.* 5. de Feriis. l. 2. tit. 9. Conc. Lugdun. in Can. *Pronunciandum.* de consecrat. dist. 3.

(*q*) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 179.

(*r*) Edictum Blesense. art. 38.

articuli 33. 34. & 35. Edicti Aurelianensis & art. 38. Edicti Blesensis, quibus prohibentur nundinæ & Mercatus; nec non publicæ saltationes diebus dominicis ac festis. (*a*).

(*a*) Acta Cleri Gallicani in Comitiis an. 1700. pag. 93.

CASUS VI.

HUGOLINUS, Pharmacopola, diebus dominicis & festis materiam parat & contundit, ex quâ medicatas potiones & unguina conficit, quæ pridiè ab ipso pro illis diebus requiruntur. Nonne in eo peccat? Potest-ne etiam aulæorum Opifex ipso festi die Templum ornare & Tapetibus convestire? Denique assatum carnium venditor, qui Parisiis manet, potest-ne tutâ conscientiâ Tabernam suam aperire, dapes apparare, coquere ac vendere sacris illis diebus?

RESPONS.

Opera hujusmodi servilia in hisce tribus casibus sunt licita: ac primò Hugolinus pridiè requisitas potiones conficere ac parare potest absque peccato; quia æquum est, ut ægris præbeantur medicamina ipsis ad salutem aut subsidium necessaria: quod quidem probare facile est ex Aquensi Concilio, cujus modò afferetur authoritas, quodque omnem emptionem aut venditionem diebus Dominicis ac Festis prohibens, ægris necessaria distinctè excipit.

Eandem doctrinam tuetur Sanctus Thomas his verbis (*b*): *In quantùm verò sunt communia & servis & liberis, servilia non dicuntur: quilibet autem tam servus quàm liber, tenetur in necessariis providere, non tantùm sibi, sed etiam proximo; præcipuè quidem in his, quæ ad salutem Corporis pertinent, secundùm illud Proverb.* 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem..... similiter opus corporale, quod ordinatur ad salutem corporalem alterius, non est contrà observantiam Sabbati. Unde dicitur Joan.* 7. Mihi indignamini, quia totum hominem salvum feci in Sabbato.

(*b*) S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

Neque est, quòd quis objiciat, Pharmacopolam hunc, facile huic labori jam pridiè ejus diei potuisse intendere; quippe qui monitus fuerat: cùm enim potiones ex ea vulgò parentur materiâ, cujus brevi in vapores abeunt spiritus, ac difflantur; interest, ut recenter sint confectæ, quò salubriorem queant producere effectum.

Non peccat etiam, qui die festo templi parietes aulæis circumvestit & exornat. Ratio est, quia *non.... eæ actiones*, inquit Catechismus Concilii Tridentini (*c*); *neque ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiam-si servilia sint, ut altare instruere, Templa alicujus festi diei causâ ornare, & reliqua hujus generis: ideòque à domino dictum est, Sacerdotes in Templo Sabbatum violare & sine crimine esse.* Si tamen aulæorum opifex ille pridie festi opus illud anticipare potuerit, quod ex negligentiâ ad ipsum diem festum distulit, à peccato excusari nequit, eamque negligentiam in confessionem debet aperîre.

(*c*) Catech. Conc. Trid. part. 3. de 3. præcepto Decalog. n. 3.

Assatum tandem carnium venditor dominicis festisque diebus, iis, quæ ad suum pertinent commercium, operam dare potest, parando & vendendo cibos, his diebus populo necessarios; cùm tempus illud commodè antevertere nequit. Id quidem ex multis licitum est Conciliis, ac præsertim ex Rhemensi an. 1585. his verbis (*d*): *Venditiones quarumcumque rerum, exceptis quæ ad divinum cultum & victum necessarium pertinent, ne fiant diebus festis, sub pænâ excommunicationis à Parœcis in Prono denuntiandâ.* Aquense Concilium an. 1585. idem constituit (*e*): *Ne quid ematur aut vendatur*, inquit, *nisi quod ægrotis, aut illius diei victui necessarium sit.* Quocircà ex his duobus Conciliis, quibus consentit Tolosanum an. 1590. (*f*); excipiuntur tres illi casus, de quibus fit mentio in propositâ specie.

(*d*) Conc. Rem. tit. de diebus festis §. 5.

(*e*) Conc. Aquens. tit. de fest. dierum cultu.

(*f*) Conc. Tolos. 2. part. cap. 13.

Hactenùs dicta de venditore assarum carnium aliisque, qui diebus Dominicis ac festis cibos ceteraque ad victum necessaria parant ac vendunt; consentiunt omninò cum Edicto, quod an. 756. tulit Pipinus Rex (*g*) de consilio Præsulum, quos in Regiam suam convocârat; in quo Judaïcam populorum superstitionem perstringens, ita constituit: *Quia persuasum est populis*, inquit hic Princeps, *de die dominico..... neque ullam ad victum præparari, vel ad nitorem domûs, vel hominis pertinentem ullatenùs exercêri; quæ res ad Judaïcam magis quàm ad Christianam observationem pertinere probatur, id statuimus, ut die Dominico, quod antè fieri licuit liceat*; quibus verbis usum est tertium Arausicanum Concilium an. 538. quæ in decisione quarti casûs attulimus. Laborem quoque ad cibos Urbibus necessarios diebus dominicis parandos requisitum concedit Carolus Magnus (*h*) ex Edicto suo 22. Martii an. 789. Quod idem jam priùs concesserat Rex Guntrandus ex Edicto suo, 12. Novembris an. 585. (*i*) Matiscone lato, uti Childebertus III. ex suo an. 595 (*k*), in quo exceptionem hanc addit: *Excepto quod ad coquendum, vel ad manducandum pertinet.*

(*g*) Edictum Pepini c. 14. de die Dom.

(*h*) Capitul. Reg. Franc. Balusii. tom. 1. col. 239. c. 79.

(*i*) Ibid. Col. 10.

(*k*) Ibid. Col. 20. n. 14.

Ex hac tamen generali regulâ tollenda sunt Festa quædam solemnia, quibus ex Constitutionibus artium prohibetur labor; quia admissi ad communitatem alicujus artis jure-jurando ad observationem statutorum ejus sese obstringunt.

Decisionem istam confirmant ista Doctoris Angelici verba (*l*): *Sciendum est quod opera corporalia possunt fieri in Sabbato propter quatuor. Primò propter necessitatem, unde Dominus excusavit discipulos evellentes spicas in Sabbato; ut dicitur Matth.* 12. *Secundò propter utilitatem; unde dicitur in Evangelio Matth.* 12. *quòd Sacerdotes faciebant omnia, quæ erant necessaria in Templo in die Sabbati. Tertiò propter proximi utilitatem; unde Dominus curavit in die Sabbati habentem manum aridam, & confutavit Judæos reprehendentes eum, ponens exemplum de ove Matth.* 12. *Quartò propter Superioris authoritatem; unde Dominus præcepit Judæis, ut circumciderent in die Sabbati, ut dicit Joan.* 7.

(*l*) S. Thom. opusc. 4. de 3. præcep.

CASUS VII.

JUDAS Chirurgus & Tonsor in Provinciali oppido Dominicis festisque diebus barbam radere solet. Cùm absolutionem tempore Paschali ei contrarium promittere nolenti denegasset Parochus ipsius, Vicarium adivit, cui easdem, jam Parocho allatas, rationes exposuit; scilicet 1. quòd duo erant in eâdem Urbe Tonsores, qui diebus illis pariter genas radebant; quocircà si labore his diebus abstinêret, brevi sua taberna silêret, nec habêret, unde suam suorumque vitam sustentaret. 2. Quòd Vicini agricolæ non nisi diebus festis barbam sibi tondendam curabant, quia profestis diebus labori instare ad paranda vitæ necessaria tenerentur. 3. Quòd multi famuli atque operæ vix ac ne vix quidem alium diem munditiæ huic destinare non possent. 4. Quòd laboris istiûs alibi universa est consuetudo, quia communitati necessarius est. 5. Quod consuetudini huic, non intercedant Episcopi & politiæ Judices; quibus non est ignota. Quærit Vicarius, utrùm legitimæ sint hujusmodi rationes, & tutâ conscientiâ Judam possit absolvere?

RESPONS.

Certum est, regulariter loquendo, Tonsores Dominicis festisque diebus, barbam atque capillos tondêre absque peccato non posse; cùm id nominatim eis à Concilio Andegavensi an. 1282. sit prohibitum;

ratio est, quia labor ille est servilis, & ad alium diem, absolutè loquendo, differri potest.

Nihilominùs, ut propositæ difficultati fiat satis, dici potest, quòd, si Vicario sit persuasum, Judam à tonsione barbæ & capillorum diebus Dominicis ac festis abstinêre non posse, absque manifesto inopiæ periculo; ipsum absolvere potest, eâ tamen conditione, ut per Officium divinum & præcipuis anni solemnitatibus ab omni opere cessaturus sit. Secunda, quam allegat Judas ratio est etiam satis legitima, ut à peccato excusetur, atque adeò ad Pœnitentiæ Sacramentum admittatur; cùm enim diebus profestis agriculturâ detineantur rustici; absque magno sui damno laborem suum dimittere nequeunt, ut tonsorem adeant; omnia quippe iis pretiosa sunt momenta. Nec minùs æqua videtur ratio tertia, quàm præcedens. Quod pertinet ad quartam & quintam, dicimus, id valdè esse optandum, ut hæc tolleretur consuetudo, & ut Episcopi conjunctim cum Politiæ præfectis eâ de re generalem emitterent Constitutionem, quam iidem Politiæ præfecti intra Jurisdictionis suæ fines ab omnibus Chirurgis & Tonsoribus observandam curarent; sed hæc in angusto spes est posita.

Probari potest hæc decisio ex hoc Sancti Thomæ principio (*a*), quo nimirum asserit, opus naturà suâ servile, quale est reipsà Tonsorum, jam tale non esse reputandum, ubi præsens adest illud faciendi necessitas, sed tanquam opus naturale & licitum esse habendum. En verba Doctoris Angelici: *Opera enim corporalia ad spiritualem Dei cultum non pertinentia*, inquit Sanctus Doctor, *in tantùm servilia dicuntur, in quantùm propriè pertinent ad servientes; in quantùm verò sunt communia servis & liberis, servilia non dicuntur: quilibet autem tam servus quàm liber, tenetur in necessariis providere, non tantùm sibi, sed & proximo; præcipuè quidem in his, quæ ad salutem Corporis pertinent.... secundariò autem in damno rerum vitando.... & ideò opus corporale pertinens ad conservandam salutem proprii Corporis non violat Sabbatum: non enim est contrà observantiam Sabbati, quod aliquis comedat, & alia hujusmodi faciat, quibus salus corporis conservatur: similiter etiam opus corporale, quod ordinatur ad salutem corporalem alterius non est contra observantiam Sabbati..... similiter etiam opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violat Sabbatum.* Ex hoc, ut mihi videtur, excusatur Judas de peccato in casu proposito; eandemque ob causam absolutionem ipsi impertiri potest Vicarius, promissum ab eo exigendo; generalem, quæ imposterùm fieri posset, Constitutionem adimplendi, quam ab Episcopis conjunctim cum Politiæ præfectis fieri valdè peroptandum est; ut nôrint Confessarii, quâ ratione sese debeant gerere, & uniformem omnes in pari casu regulam custodiant.

(*a*) S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

CASUS VIII.

Brixius, Pistor, tenerum panem variis modis fingere ac vendere, etiam dominicis festisque diebus unicè vacat: Nunquid ita se gerere tutò potest, ut nobilium ac divitum deliciis, non verò necessitati satisfaciat?

Respons.

Certum est, Brixium sine peccato hujusmodi panem fingere ac vendere non posse, præcisè ut ementium panem suum voluptati, cupediæ ac mollitiei satisfaciat, quia tùm finem ex se ipso malum sibi proponeret; at verò id ipsum potest ob necessitatem proximi, ac præsertim ægrotantium aut infirmorum, aut eorum, qui ætate provecti sunt: potest etiam ad propriam suam necessitatem; cùm nimirùm ab eo descìscerent emptores soliti, atque ex eo se ipsum vix ac familiam suam posset sustentare, si diebus illis panes hujusmodi non coqueret ac venderet. Tùm enim labor ejus non tanquam opus servile, sed potiùs necessarium haberi debet, ut constat ex allato Sancti Thomæ textu in responsione ad priorem difficultatem.

Absque illis tamen duabus rationibus, à peccato non foret immunis Brixius; ex eo, quòd usum sequatur, cui non contradicunt Præsules, Parochi, Politiæque Magistratus. Nam 1. falsum est, id Ecclesiæ, Principumque legibus non esse vetitum; cùm Ecclesia in magno Conciliorum numero laborem sacris illis diebus prohibet, & quosdam solummodò excipit necessitatis casus, inter quos præsens non recensetur: nulla quippè necessitas est panem è furno calentem seu eodem die coctum edendi; è contra consentit omnis Medicorum Schola, valetudini magis prodesse panem una antè aut altero die coctum, quàm edatur. 2. Neque Principum legibus excipitur casus iste, uti necessitas: è contra iisdem vetatur, ne dominicis festisque diebus panis coquatur; quod imprimis evincunt statuta à Sancto Ludovico Galliæ Rege Pistoribus præscripta, quibus Pistoribus prohibetur, ne panem fingant diebus dominicis & etiam festis, quæ numero viginti septem designantur ab illo præter Festa Apostolorum, in quorum vigiliis jejunium celebratur, atque ex iis tantùm excipit feriam tertiam Paschatis & Pentecostes, festa Sancti Marcelli & Sanctorum Innocentium; quia dierum illorum quemlibet antecedunt semper alia duo festa: quocircà supponebatur, penitùs jam esse consumptum panem, qui pridiè festi primi fuerat decoctus; atque adeò justam in hoc casu instare necessitatem; cùm insuper Parisiis postera dies festorum Paschatis & Pentecostes mercatui sit destinata; quod etiam sæpè accidit posterâ die festorum duorum, quæ excipiuntur.

Certum quidem est, quòd inter festa, de quibus loquuntur hæc Statuta, non annumerentur Circumcisionis, Corporis Domini, Conceptionis & Sancti Michaëlis Festa, utpotè quæ nondum in Regno Galliæ fuerant instituta, uti festum Sancti Ludovici, qui superstes erat.

Certum est etiam, id ad cocturam panum duntaxat pertinêre: nam quod ad venditionem spectat, Pistoribus favent imprimis Constitutiones; quòd impedita vel uno die panis distributio gravis foret momenti; nec ob populorum frequentiam Parisiis interdicitur ejus venditio quocumque die (*b*): at de cæteris locis, uti de istâ Urbe non est dicendum; quare, ubi vera non subest necessitas, consuetudinem obtendere nequeunt Pistores: neque enim à peccato vindicat id, quod est vel divinâ vel Ecclesiasticâ Lege prohibitum, prava consuetudo; quæ è contrà abrogari meretur ex hoc Joannis VIII. Papæ (*c*) sententiâ: *Quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur*: Atqui, si supponamus, in aliquo loco quatuor sexve degere Pistores, quorum duo tresve à cocturâ diebus dominicis ac festis religionis motivo ducti abstinent, cæteris impunè vendentibus; ita ut à primis deficiant emptores soliti, tùm judicandum, pro his justam subesse necessitatem, cùm aliundè gravissimum ex hoc damnum paterentur (*d*). Atque hæc ad propositam difficultatem dicenda videntur.

(*b*) D. De la Marc. Tract. de Politia. tom. 1. l. 2. tit. 8. cap. 5.

(*c*) Joan. VIII. in can. *Vides*. dist. 10.

(*d*) De Sainte Beuve tom. 3. Cas. 175. & 181.

CASUS IX.

Riculphus, Cupedinarius Parisiensis, dominicis festisque diebus, ut cæteri, qui eandem secum exercent artem, laborat ac negotiatur. Quæritur, utrùm labor ille atque commercium necessaria communi-

munitati sint censenda, ita ut his defungi possit absque peccato sacris illis diebus?

RESPONS.

Existimamus, Riculphum à culpâ eximi non posse, nisi ad laborem hisce diebus illum cogat evidens necessitas. Ratio est, quia proprias suas infringit constitutiones, ad quas jure-jurando sese obstrinxit in suâ cooptatione ad communitatem suam; neque enim ex statutis suis cupedinariis licet Dominicis laborare diebus, neque aliis festis pennultis.

Id quidem ultrò fatemur, ex statutis à Sancto Ludovico mense Maïo an. 1270. datis, juxta antiquum usum cupedinariis licitum fuisse laborem diebus omnibus festis, nulla factâ mentione de Dominicis, in quos non cadit proinde hæc dispensatio; cùm certum sit, omnem dispensationem, ut potè odiosam & stricti juris extendi non posse, imprimis, cùm agitur de casu quodam ei superiore, quem exprimit dispensatio, qualis est dies Dominica, quæ est de jure Divino, in eo quòd Sabbato successerit, & de Apostolicâ traditione, in eo quod ab Apostolis hæc inducta fuerit mutatio; cùm festa sint tantummodò Ecclesiasticæ institutionis. Sed illud sciendum, hanc ideò cupedinariis à Sancto illo Rege præcipuè concessam esse veniam, quòd tùm communitati valdè necessaria essent eorum labor, nec non commercium, quia simul caupones erant, assarum carnium venditores, coqui & cupedinarii; quod etiam solent esse in multis Galliæ urbibus; atque ita populo ea solum vendebant, quæ ad diurnum victum opus erant, & aliundè nuptiarum convivia apparanda suscipiebant: quâ in re ipsis favebant politicæ regni constitutiones (a): & anserarii, qui assarum carnium venditores nunc dicuntur, anseres solos carnemque tantùm è laniena depromptam torrêre poterant.

Post id temporis, hoc est, an. 1444. Præpositus Parisiorum statutum promulgavit, quo ipsis vetabat, ne festis Paschatis, Pentecostes, omnium Sanctorum & Natalis diei Domini tabernas aperirent; quibus sacris diebus additum est ex statuto 7. Junii an. 1479. festum Sancti Michaelis, quem sibi Patronum elegerant cupedinarii. Carolus IX. statuta illa omnia confirmavit, cupedinariorumque constitutiones dato diplomate mense Maio an. 1566, innovavit, & jussit insuper, ut diem Purificationis beatæ Virginis, uti alia festa, de quibus suprà, observarent: verùm à Ludovico XIII. alio diplomate mens Octob. an. 1612. Purificationis substitutus est dies natalis ejusdem beatæ Virginis.

(a) Constitut. Polit. 6. Janu. an. 1559. lib. Curiæ Crimin. jurisdict. Urban. Parif. fol. 38. Statuta Cupedinariorum mens. Julio 1566. Commentarii publici jurisd. Urban. Parif. ad ind. 3. Cod. 9. fol. 89. Fontanon. l. 5. tit. 38. n. 1. D. de la Mare, tract. de Politiâ. tom. 1. l. 1. tit. 8. cap. 7.

Denique à Ludovico XIV. dicto Magno, innovatæ sunt cupedinariorum constitutiones alio diplomate mens. Maii an. 1653. quo confirmatum est diploma an. 1566. atque adeò restituta Purificationis festa dies, & addita sunt festa Ascensionis Domini, Annuntiationis & Conceptionis, simulque Cupedinariis jussum fuit, ne festis illis omnibus, non magis quàm Dominicis diebus tabernas aperirent, aut artem suam exercerent.

Ex quibus omnibus facilè colligitur, nec Riculphum, nec alium quemlibet Cupedinarium quâlibet horâ Dominicis Festisque diebus, quos excipiunt communitatis suæ constitutiones, artem suam exercêre posse, nec etiam aliis diebus Festis non exceptis per celebrationem Officii divini; cùm nulla subsit judicandi ratio à Sancto Ludovico, ceteris Regibus ac Magistratibus concessam fuisse Cupedinariis per id tempus laborandi facultatem.

Fatendum tamen, eos, juxta usum præsentem Lutetiæ, per illos dies Festos; qui statutis suis non prohibentur, rebus necessariis posse vacare, quales sunt panes benedicti, dapes ad prandium cœnamve necessariæ, crustula pro infirmis, aut ægris, & alia quæ omninò quibusdam ad victum sunt necessaria.

Cæterùm, id imprimis foret optandum, ut constitutionibus à Principe, Magistratu-ve Politiæ latis interveniret potentia Ecclesiastica: quia tùm multò faciliùs dignoscere possent Confessores modoque consimili, quo pacto se gerere deberent erga Pœnitentes suos, qui casui proposito subjacêrent.

CASUS X.

Leobardus, sutor, cùm ab octo, decemve id sibi fuisset demandatum, ut per eandem hebdomadam tot calceorum paria conficeret pro sequenti die Dominicâ, eadem perficere non potuit, nisi ad horam tertiam matutinam ejusdem Dominicæ diei. Nunquid in eo deliquit contra præceptum de sanctificatione Dominicæ diei? Prima, quam profert, ratio, ut se à culpâ defendat, est, quia calceos pro illâ die sibi impensè necessarios esse, ab illis emptoribus affirmatum est. Secunda, quia, si votis eorum non satisficeret, à taberna suâ brevi demigrarent illi emptores; quòd maximo sibi foret nocumento, cùm solo labore suo uxorem numerosamque familiam suam sustentare queat. Nonne à culpâ ob istas rationes est immunis?

RESPONS.

Cùm vix credibile sit, omnes illos emptores, qui à Leobardo calceos sibi fieri jusserunt, ita iis pro sequenti Dominicâ die egêre, ut, si non habeant, è domo exire non possint; nec verisimile sit, eos, vel uno adhuc die, iisdem, quibus per totam hebdomadam, uti non posse; justè conjiciendum est, Leobardum peccasse, quòd ob eam causam præceptum infregerit, quo die Dominicâ omne prohibetur opus servile. Experientiâ nimirum compertum est, plerosque illos emptores ad majorem tantùm munditiam pro die illâ novos sibi deposcere calceos; atque adeò ex eorum superbiâ, suique amore oriri nimiam illam sollicitudinem: ut igitur à peccato eximi queat Leobardus, necesse esset 1. ut certum sibi foret, emptorem suum, pro quo die Dominicâ manè laborat, ita calceis egêre, ut, si non haberet, jam è domo exire, nec proindè Missam audire, (quod tamen die illa est imperatum) valeret. 2. Id etiam requireretur, ut necessarium perficiendo operi suo ante diem Dominicam tempus, ob culpam suam Calceolario non defuisset; enimverò, si cùm assiduam labori suo operam totâ hebdomadâ dare potuisset, multas aut in popinâ aut in otio horas transegisset, aut operi suo non instasset; tùm ei nulla suppeteret coram Deo legitima excusatio; quia sic se gerens, voluntarium adiisset peccandi discrimen.

Quod ad secundam sutoris hujusce rationem attinet, ea quoque caduca & inanis est reputanda, quæ videlicet à cupiditate plerumque magis, quàm à verâ necessitate proficiscitur: hanc enim certam debet habêre spem, fore ut Dei & Ecclesiæ præcepta servando, laborem suum Dominus secundet, eique ad suum prolisque suæ victum necessaria provideat; & è contra id persuasum debet habêre, quòd violatâ Dei & Ecclesiæ Lege, divinam munificentiam, neque in se, neque in familiam suam, laboremve convertet; remque illam firmiùs etiam tenebit, si hæc ei Concilii Parisiensis Gregorio IV. summo Pontifice an. 829, habiti dicta in hoc argumentum proponantur: *Multi namque nostrorum visu*, inquiunt Patres hujusce Concilii (b) *multi etiam quorumdam relatu, didicimus quosdam in hac die ruralia opera exercentes fulmine interemptos; quosdam artuum contractione mulcta-*

(b) Conc. Parif. vi. c. 50.

mulctatos; quosdam etiam visibili igne corporibus ossibusque simul & sub momento absumptis, in cinerem-ve subitò resolutis, pœnaliter occubuisse; & multa alia terribilia judicia extiterunt, & hactenùs existunt, quibus declaratur, quòd Deus in tanti diei de honoratione offendatur. Proindè nobis omnibus visum est, ut primùm Sacerdotes, posteà Reges & Principes, cunctique fideles summoperè procurent, ut tanti diei debita observatio, religiosaque devotio, nunc usque magnâ ex parte neglectâ, abhinc ob insigne Christianitatis exhibeatur.

Ut igitur ea valeret, quam allegat Leobardus, ratio eumque à culpâ vindicaret, necesse esset, ut reipsâ ab eo desciscerent emptores, quibus præstituto die non satisfaceret, sicque nemine operam suam requirente, vitam jam tolerare non posset; quo in casu laborare quidem die Dominicâ absque peccato valêret, uti jam authoritate Sancti Thomæ ostendimus; modò tamen clàm & absque cujusquam scandalo laboraret, neque auditioni sacri deesset.

Idem dicendum de sarcinatoribus, aliisque omnibus hujusmodi artificibus (*a*).

(*a*) De Genet. Theol. moral. tom. 5. tract. 4. c. 3. dem. 3. De Sainte Beuve tom. 3. cas. 175.

CASUS XI.

Benjamin, rusticus minutarum mercium propola, Dominicis festisque diebus, in templorum atriis merces solet expedire ac vendere, quæ consistunt in libellis orationum, coronis precariis, sacris numismatibus, pectinibus, cultellis, aliisque minutis mercibus. Num id ei licitum est; & deneganda est absolutio, si fortè à tali se mercium expositione deinceps abstenturum promittere renuerit?

Respons.

Species illa commercii, regulariter loquendo, non est licita. *Ne libri, imagines, signa, & alia id genus, venalia proponantur aut circumferantur*, inquit Sanctus Carolus Borromæus in tertio suo Mediolanensi Concilio an. 1573. habito (*b*). Ratio est, quia idipsum nec exigere videtur ulla necessitas, nec debita etiam proximo caritas; quandoquidem res hujusmodi facillimè alio tempore sibi comparare possunt fideles, nec ad sanctificationem Dominicorum festorumque dierum absolutè sunt necessariæ.

(*b*) Conc. Mediol. III. tit. de fest. dierum cultu.

Idem etiam strictiùs prohibet Aquense Concilium (*c*) an. 1585. habitum, & à Sixto V. 5. Maii an. 1586. confirmatum, cujus est istud Decretum: *Prohibemus igitur*, inquit, *ne diebus Dominicis, atque aliis festis, ... quid servilis operis fiat .... neve res ipsæ necessariæ ante fores Ecclesiæ, minùs autem in cœmeteriis vendit liceat ..... ac ne illæ ipsæ res necessariæ ullo pacto ab horâ tertiâ usque ad peractum vesperarum officium vendi possint, præter ea quæ ad ægrotorum curationem pertinent.* Ita Concilium illud. Omnem pariter venditionem sacris illis diebus vetat Narbonense an. 1609. (*d*).

(*c*) Colloq. Lucon. tom. 1. colloq. 14. q. 1.

(*d*) Conc. Narb. c. 9.

Diximus, *regulariter loquendo*; neque enim tantam erga Benjamin aliosque eidem casui subjectos adhibendam esse severitatem putamus, modò aliundè divinis adsint Officiis, nec indè absentiæ occasionem arripiant: quocircà in Diœcesibus, in quibus à Provinciali Concilio aut singulari Episcopi mandato non est speciatim prohibitum hujusmodi commercium, existimamus, hortationibus viam satis esse, omittendo absolutionis denegationem.

His autem potissimùm rationibus adduci potest Confessarius, ut hac in re mitiùs agat, 1. Quia supponenda est quædam necessitatis species pro iis, qui commercium illud exercent; ex eo quod nihil fermè profestis diebus vendant; agricolis videlicet terræ culturâ continuò occupatis; undè, si festis diebus mercium suarum eis prohiberetur venditio, ad extremam brevi inopiam essent redacti. 2. Id etiam affirmari potest, speciem quandam esse necessitatis pro ementibus merces hujusmodi; iidem namque agricolæ laboribus suis distenti in urbem empturi venire nequeunt ob angustias temporis, quod quidem, si iis suppeteret, nondùm ad id justè cogi posse viderentur, ut in urbem venirent consultò: orationum libellum aut precariam coronam, aut quid aliud tam exigui momenti empturi. Igitur absolutè interdici nequit illud commercium absque gravi venditorum damno, magnoque emptorum incommodo: unde utrisque aliquatenùs necessarium dici potest; atque idcirco Benjamin non deneganda est absolutio in casu proposito; licèt solitum suum non statuerit abjicere commercium ac præcipuè, si, ut diximus, id sciens Episcopus non prohibuerit.

Sententiam nostram pro tali consuetudine ab Episcopo toleratâ tuetur Gersonius: hæc enim sunt ejus verba (*e*): 2. *Ut quilibet eo die abstineat ab omni labore, aut mercatione, aut alio quovis laborioso opere secundùm ritum & consuetudinem patriæ, quam inhabitat; quam consuetudinem Prælatus illius loci cognoscens, non prohibet. Quod si apud aliquem super tali consuetudine servandâ, aut aliis casibus dubietas occurrat, consulat ille superiores & peritos, ne per amplam nimis, aut strictam conscientiam in peccatum cadat.*

(*e*) Joan. Gerson. tract. de Præceptis Decalogi. c. 7.

CASUS XII.

Incolæ Pagi Sanctæ Gaudeliæ, quorum res tota in vinorum copiâ posita est, domum suam Dominicis aut festis diebus mercatores admittunt, qui vina sua emere cupiunt, ea degustanda præbent, & cum iis de eorum pretio paciscuntur. Flavianus, Parochus eorum jam dudum iis absolutionis denegationem minatur, si commercium illud sacris illis diebus non abrumpant: Nunquid ad illud tenentur, non obstante damno, quod inde pati possent; quia mercatores alios adibunt ad emptionem vini pagos, in quibus Flaviano hac in re faciliores sunt Parochi?

Respons.

Certum quidem est, rigorosè loquendo, diebus Dominicis ac Festis, omne prohibitum esse commercium; ut videre est in superioribus decisionibus, in quibus allatæ sunt multorum authoritates Conciliorum, & præcipuè Aquensis Concilii, cui consentit Rhemense an. 1583. Quare incolæ, de quibus agitur, in id præcipuè incumbent, ut vinorum emptores aliis cogant venire diebus ad emptionem: quod si nequeant ab iis obtinêre indeque vini sui venditione tempore opportuno & pecuniâ agentes frustrentur, quòd mercatores illi ad vinum degustandum diebus Dominicis non admissi alios adibunt venditores; non est, quòd incolæ isti de peccato, saltem mortali, damnentur, eos admittendo; cùm aliter certum sit, eos gravissimum passuros esse damnum vina sua retinendo, quorum tamen venditio ipsis penitùs est necessaria, tùm ut regia pendant vectigalia, ceteraque persolvant debita sua, tùm ut ad victum necessaria sibi comparent. Ex quo sequitur: non posse Flavianum Parochum eorum; illos cogere, absolutione denegatâ, ut mercatores vini sui remittant. Quæ hactenùs diximus evincit Doctrina Sancti Thomæ in septimâ & octavâ difficultate laudati. (*f*).

(*f*) De Ste. Beuve tom. 2. cas. 145.

CASUS XIII.

Rogatianus, Pater-familias, duos habet robustos filios, qui, ipso inconsulto, aliquoties vitem colunt, aliaque Dominicis festisque diebus exer-

exercent opera servilia. Quæritur, utrum conscius ipse sit peccati mortalis, quod illi sacros illos dies violando admittunt, præsertim, cùm id ipsum eis prohibens, mandati sui executionem obtinêre nequit?

RESPONS.

Certum est, Rogatianum filiorum suorum peccati esse participem, ubi suam omnem non adhibet authoritatem, ut impediat, ne præceptum Sanctificationis dominicorum festorumque dierum transgrediantur; cùm ad id necessariò teneatur, ut patet ex ipsis præcepti terminis de Sanctificatione Sabbati, in quo filios servosque Patris-familias Deus comprehendit his verbis Exodi (a): *Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus servile in eo, tu & filius tuus, & filia tua, servus tuus & ancilla tua; jumentum tuum & advena, qui est intra portas tuas.* Hinc Sanctus Carolus in instructionibus suis ad conjuges, hoc monito virum compellat, in tertio suo Mediolanensi Concilio (b): *Curet, ut nemo quisquam de familiâ suâ sit, qui Christianæ fidei rudimentis instructus non sit, sive servi & ancillæ, sive alii in famulatu suo..... Festis autem diebus, ut ne quis de familia interesse* (Missæ Sacrificio) *ullo modo omittat, & ne quis iis sacris diebus opus servile faciat.* Igitur coram Deo ab omni culpâ non liber est Rogatianus, quòd verbis tantùm filiis suis imperaverit, ne sacris diebus laborent; sed rigorose, quantum potest, erga eos sese gerere debet, omnemque sibi à Deo traditam adhibêre potestatem, ut eos ad accuratam diei dominici festique observationem compellat: aliter ipse filiorum suorum iniquitatem coram Deo portabit.

(a) Exod. 20. 10.

(b) Conc. Mediol. III. tit. de his quæ ad sacram. Matr. pertinent.

CASUS XIV.

GISLENUS, agricola, duos habet servos, qui boves, vaccas, oves aliaque pecora sua in pascuis custodiant, quorum alter Dominicis festisque diebus Missæ Sacrificio interest, alter non interest alternis vicibus; quòd necessum sit, inquit, semper alterutrum gregum ac pecorum suorum custodiâ detineri. Nunquid idipsum potest absque peccato?

RESPONS.

Peccat hic agricola; tenetur enim sub conscientiæ reatu servis suis necessarium concedere tempus, ut Dominicis festisque diebus Missæ sacrificio adsint, nec non Cathechismis, ut divinis mysteriis, Religionisque imbuantur officiis: quam obligationem adeò necessariam strictamque dijudicavit Apostolus (c), ut de ejus infractore non dubitet asserere: *Si quis autem suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior*; nam, ut ait Sapiens (d), *Servus sensatus sit tibi dilectus, quasi anima tua*: & iterùm, *si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua*; & iterùm: *si est tibi servus fidelis sit tibi quasi anima tua*; *quasi fratrem sic eum tracta.* Hinc Sanctus Carolus in instructione suâ Confessorum, quæ jussu Cleri Gallicani typis excusa est (e), vult eos non absolvi, qui hujusmodi peccato futuri sunt obnoxii. En verba Sancti Archiepiscopi (f): *Si patres aut matres-familias, qui suos filios aut domesticos* (de quo interrogabuntur) *supradicta scire neglexerint, aut ab iisdem Dei & Ecclesiæ præcepta observari non curant; aut* (quod pejus est) *ut observentur impediunt: putà cùm famuli aut famulæ ita occupantur, ut pro suis necessitatibus laborare festis diebus ipsis necessum sit, aut tempus non concedunt, quod illi juxta Ecclesiæ præceptum, Missæ possint interesse.....non absolvantur.*

(c) 1. Tim. 5. 18.

(d) Eccli. 7. 23. c. 33. 31.

(e) Pag. 35.

(f) S. Carol. Act. Eccles. Mediol. part. 4. tit. instr. Confess. tom. 1. p. 652.

Ex dictis hactenùs sequitur, Gisleni peccatum multò gravius esse, si, posito quòd in Ecclesia suâ Parochialis Dominicis Festisque diebus duæ celebrentur Missæ, unum è servis suis ad priorem Missam, alterum ad posteriorem mittere non curat; aut si una tantùm celebretur Missa, & unum è servis suis ad proximam quandam Ecclesiam, alterum ad Parœciam suam mittere possit, hoc fungi debito negligit.

CASUS XV.

GAUGERICUS, quæstionum criminalium Judex, de furto in cujusdam civis ædibus facto, quod ad se pridie nativitatis Domini delatum est, sequentibus festis inquisivit, reum testesque interrogavit; ac ceteras, quæ ad eam rem pertinebant, juris actiones instruxit. Nunquid in eo præceptum Sanctificationis dierum Dominicorum Festorumque violavit?

RESPONS.

Constat, judices nullas diebus Dominicis Festisque instruere posse judiciorum actiones; cùm instrui nequeunt hujusmodi actiones *sine strepitu judiciali*, ut fert Concilium secundum Matisconense an. 585. sub Pontificatu Pelagii II. habitum. *Custodite diem Dominicam*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *nullus vestrûm litium fomitibus vacet, nullus causarum actiones exerceat.* Idem pro omnibus litibus prohibetur Constitutione Regis Guntamni, quæ ad calcem ejusdem Concilii reperitur, cuique 12. Novembris ejusdem anni dies adscripta est. Posteà Carolus Magnus jussit, ut die Dominicâ forum sileret (g), *& ut bis diebus nemo ad pœnam vel mortem judicetur.* Diei Dominicæ festos dies addit Constitutio Imperatorum Valentiniani, Theodosii & Arcadii an. 389. (h). Huic autem consentit Constitutio Imperatorum Leonis & Anthemii an. 467. (i), & etiam Apparitoribus indictâ bonorum confiscatione prohibet, ne cui, licèt ad publicam officium, sacris illis diebus vadimonium dicant: & Ludovicus XIV. eisdem vetat, ne sententias seu arresta damnatoria sacris illis diebus executioni mandent, indictâ 3000. lib. mulctâ, etiamsi de Regiis vectigalibus ageretur. Secundum Concilium Suessione coram Carolo Calvo an. 853. habitum dicit quoque: *Judicia publica non exerceantur*, loquendo de Dominicis festisque diebus.

(g) Capitular. 15. Caroli Magni an. 813. apud Labbe tom. 7. Conc. p. 1288. & Capit. 21. ibid. p. 1177.

(h) L. Omnes. 7 cod. de feriis. Lib. 3 tit. 12.

(i) L. Dies festos. 11. cod. eod. tit.

Jurisprudentiam istam adoptârunt, simulque confirmârunt Summi Pontifices, & præsertim Gregorius IX. (k), qui consultus, utrùm habêri possint juridicæ actiones, ut citiùs expedirentur lites, respondet: *Quamvis non prorogari, sed expediri deceat quæstiones*, inquit hic Papa, *debet tamen judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur statuti.* Diemque natalem Domini & viginti quatuor alios dies, præter festa beatæ Virginis, Apostolorum, Dominicos dies festaque pro nutu Episcopi cuilibet Diœcesi propria designat hic Summus Pontifex.

(k) Greg. IX. in Cap. Conquestus. 5. de feriis. lib. 2. tit. 9.

Conformiter ad sacras illas Constitutiones Concilium Mediolanense quartum istud emisit Statutum (l): *Quo tempore ad salutem animæ toto corde totaque mente atque omni Christianæ pietatis officio incumbendum est, in judiciali foro tunc aditus patefieri non debet ad judicia, ad lites & ad causas, quibus sæpè distrahuntur homines à pietatis officiis.* Hæc sunt verba hujusce Concilii.

(l) Conc. Med. IV tit. de feriis.

Ex his sequitur 1. Gaugericum, de quo in casu proposito, furem, de quo conquestum est, neque morte, neque pœnâ, die natali Domini, neque Festis sequentibus aut die Dominicâ posse damnare, ut patet ex allatis probationibus, & constitutum est in Concilio Compendiensi, quod refert Decreta jum

summa (*a*). 2. Neque etiam contra reum inquirere, seu testes audiendo, seu alias exercendo juris actiones, quæ sine strepitu, contentione & fragore haberi nequeunt.

(*a*) Cap. *Omnes.* 1. de feriis.

Attamen Judex non solùm pro re, quæ ad pacem pertinet, sed etiam pro re urgente, quæ absque notabili incommodo, aut gravi proximi damno prorogari non potest, jusjurandum potest exigere. *Nec Sacramenta, nisi pro pace, vel aliâ necessitate præstentur*, ut declarat idem Concilium modò laudatum. Gregorius in allatâ etiam Decretali, hanc addit clausulam; *nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat*; unde si Gaugericus in furem sententiam non protulerit, sed solùm de ejus crimine inquisierit, ob urgentem necessitatem, quæ vel ad publicum, vel ad privatum proximi bonum spectet; excusari potest à peccato, seu etiam solo caritatis motivo inquisierit, juxta quam olim ex Romanis Legibus servum manumittere, omnesque ad id requisitas formulas exercêre, vel in die Dominico licebat: *Ut in die Dominico emancipare, ac manumittere liceat*, inquit Lex, *reliquæ causæ vel lites quiescant* (*b*).

(*b*) L. *Ut in die.* 2. cod. de feriis.

CASUS XVI.

Chrysantus Causidicus, & Rainaldus Procurator diebus Dominicis ac festis, de litibus sibi commissis scribunt atque consultant, clientesque suos audiunt: diversasque à scribis suis fieri litium Scriptiones imperant. An iis concedi potest absolutio, cùm à tali re abstinêre recusant? An etiam scribæ ipsorum cogendi sunt, ut vel ab hujusmodi scriptione diebus illis cessent, vel è tali exeant famulatu?

Respons.

Inter opera servilia recenseri nequit Causidicorum & Procuratorum labor: quare eo distenti Dominicis etiam festisque diebus, neque in Legem Dei delinquunt, neque etiam in Legem Ecclesiæ, quæ talibus viris artis suæ exercitium ullo Canone aut Constitutione non vetuit sacris illis diebus, nisi cùm eam exercerent, *cum strepitu judiciali*, ut diximus in præcedenti decisione. His ergo diebus & scribere & consultare possunt, laborisque sui mercedem exigere; atque adeò à scribis suis postulare ut operi intendant: quod ita tamen est intelligendum, ut publicis adsint Ecclesiæ Officiis, & imprimis Missæ Parochiali atque illius instructionibus, quando commodè possunt. Unde colligimus, Chrysanto, Rainaldo, eorumque scribis non denegandam esse absolutionem, licèt à labore cessare aliis horis recusent, quàm iis, quibus Ecclesiæ debent adesse, nec scribas illos à labore suo esse arcendos, aut cogendos ad exeundum è famulatu suo. Insolitæ etiam possunt reperiri occasiones, in quibus eos ad laborem, vel tempore Officii divini, cogat necessitas vel caritas, juxta istam Gregorii IX. exceptionem (*c*): *nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat*: quo in casu ab Officiis sine peccato abesse possunt, unius, quàm commodè poterunt, auditione Missæ contenti. Quod diximus de Advocatis & Procuratoribus intelligendum est pariter de Judicibus, qui litium dijudicandarum sequentibus diebus examini dant operam (*d*). *

(*c*) Greg. IX. in cit. Cap. *Conquestus.* 5. de feriis.

(*d*) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 177.

* Non tamen quod dictum est intelligendum foret de transcriptoribus *quorum ars præcipua*, inquit Martinus Grandinus, Doctor & Socius Sorbo, in Tract. *de Relig.* &c. Part. I. Cap. IV. quæst. 2. *est transcribere, quique hoc opus affectu quodam servili & mercenario tractant.*

CASUS XVII.

Herennius, Tabellio, in publicum oppidi sui conventum multoties Dominicis festisque diebus vocatus est, ut instrumenta, quæ ad suam pertinebant artem formaret; aut apud ægros quosdam, qui testamentum suum facere, aut apud alios privatos, qui nuptiales scribere cupiebant pactiones. Nùm id potuit sine peccato?

Respons.

Videtur regulariter loquendo, instrumenta aut contractus à Notariis Dominicis festisque diebus sine peccato quopiam scribi non posse; quòd res hujusmodi contentione ac strepitu sint refertæ, & fideles à pietatis officiis, quæ potissimùm exiguntur sacris illis diebus, avertant. *Ne contractus ulli*, inquit Sanctus Carolus Borromæus in tertio suo Mediolanensi Concilio an. 1573. habito (*e*), *cujusvis generis sint, neque ulla rerum executiones fiant, nisi cùm jure nominatim permissum est.* Idem quoque prohibetur in Conciliis Turonensi an. 1583. (*f*) Bituricensi an. 1584. (*g*) & Burdigalensi (*h*). *Dominico ergo die*, inquit Bituricense, *cessent secularia opera..... vectura, omnes negotiationes, contractus, Notariorum instrumenta.*

(*e*) Conc. Mediol. III. tit. de fest. dierumcultu.
(*f*) Conc. Turon. eod. tit.
(*g*) Conc. Bituricens. Can. 4.
(*h*) Conc. Burdigal. an. 1585. c. 6. de fest.

Existimamus tamen, eum, de quo agitur, in casu proposito, Notarium de peccato non esse damnandum; 1. Si fuerit vocatus in casu publicæ cujusdam necessitatis, ut videtur in propositâ specie, cùm experientiâ constet, ægrè profestis diebus convocari populum, quibus quisque vulgò commercio suo, aut labore, aliisve rebus suis domesticis occupatur. 2. Si etiam in aliquâ privatâ necessitate fuerit vocatus, qualis est, dùm ægri scribitur testamentum, aut hominis iter suscepturi, aut ob aliam similem causam. Hinc Bituricense Concilium, in quo Notariis prohibetur labor, hanc regulæ suæ generali addit exceptionem: *nisi quæ ex necessitate testamentorum, aut Matrimoniorum causâ differri non possunt.* 3. Putant etiam quidam Authores, absolutè loquendo damnari non posse Tabellionem, qui extra horas divini Officii Dominicis festisque diebus artem suam exercet; idque probant ex principio Sancti Thomæ (*i*); qui asserit, in vitâ humanâ esse opera quædam, quæ à mente potiùs, quàm corpore pendent, v. gr. legere, scribere, studere, instrumenta condere, & quæ proindè Dominicis ac festis non sunt prohibita; cùm ab auditione Missæ aliisque pietatis officiis non avertunt, quia ex seipsis non sunt servilia, utpotè quæ ad artes mechanicas non pertinent, sed ad liberales, à Deo & Ecclesiâ nunquam prohibitas; etiam cùm actus earum intuitu mercedis exercentur. *Similiter etiam*, inquit Sanctus Thomas, *nullius spiritualis actûs exercitium est contra observantiam Sabbati, putà, si quis doceat verbo, vel scripto.*

(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

His addi potest, quandoque teneri Notarios ad scribenda instrumenta ob necessitatem partium suarum; præterquam quòd privata etiam agitur utilitas, eò quòd operam suam recusando clientes suos amitterent, quorum esset ad alios Notarios recursus. Unde sequitur, viam hortationis à Confessario esse adhibendam, ut eos inducat ad abstinendum ab hoc opere, non verò denegatâ absolutione esse cogendos. Ita inclytus Doctor, cujus morales regulæ non habentur mitiores (*k*), qui tamen addit (*l*), se nunquam Tabellioni esse suasurum, ut Dominicis festisque diebus contractus faceret, sed è contrà esse hortaturum, ne ita se gereret, licèt in jure quidquam non reperiatur, quo de peccato damnetur, ita se gerendo: quod constat, præcipuè cùm ob aliquam necessitatem, vel caritatem scribit, uti jam diximus.

(*k*) De Ste. Beuve tom. 2. cas. 88. 63. & 175. & tom. 3. cas. 177. & 181.
(*l*) Idem. tom. 3. cas. 80.

CASUS XVIII.

Mutius Demophilo, Dominico festove die 10. Dupliones furatus est. Nunquid ex diei cir-

circumstantiâ gravius fit illius peccatum; atque in confessione tenetur aperire, se dici illius Sanctitatem peccato suo violasse?

RESPONS.

Author Theologiæ moralis Gratianopolitanæ propugnat, in casu proposito exprimendam esse in confessione hujusmodi circumstantiam; ad cujus probationem, cùm supposuit, dominicos festosque dies per opera servilia profanari, addit illud Sancti Thomæ dicentis (a): *Est autem ... servitus ... quâ homo servit peccato secundùm illud*: Qui facit peccatum servus est peccati; *& secundùm hoc omne opus peccati dicitur servile*: tùm subjungit Angelicus Doctor: *Alia opera, quæ dicuntur servilia primo & secundo modo; contrariantur observantiæ sabbati, in quantùm impediunt applicationem hominis ad divina.* Quo posito ita concludit: *Et quia magis homo impeditur à rebus divinis per opus peccati, quàm per opus licitum, quamvis sit corporale, ideò magis contra hoc præceptum agit qui peccat in die festo, quàm qui aliud corporale opus licitum facit.*

(a) S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4 ad 3.

Doctori Angelico assentitur Sanctus Antoninus his verbis (b): *Festum violatur & malè celebratur ... primò, quia non cavetur à defectibus criminalibus ... peccatum ergo mortale commissum die festo, multò est gravius, quàm aliâ die idem perpetratum, ratione festi.* Ejusque rei hanc subdit rationem, è Glossâ ordinariâ, cujus præcipuus est Author Nicolaus de Lyra, mutuatam: *Nam ultrà propriam deformitatem*, inquit, *putà furti, vel fornicationis, & hujusmodi, habet specialem deformitatem ex illâ circumstantiâ temporis sacri, quo festum violatur. Unde talis, ut dicit Nicolaus de Lyra super Exodum c. 20. non solùm agit contra unum præceptum, scilicet*: Non mœchaberis, *aut illud*: Non furtum facies, *sed etiam contra illud de Sanctificatione sabbati.*

(b) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 9. c. 7. §. 2. & 3.

Denique hæc est communis celeberrimorum Theologorum sententia, quales sunt Scotus, dictus subtilis ob ingenii aciem, Alexander Halensis, & Alphonsus Tostatus; quorum ultimus ita loquitur (c): *Magis celebritatem festi infringimus in peccando, ut fornicando & occidendo quàm alios labores agricultivos nostris manibus exercendo. Ideò licèt ab utroque abstinendum sit, magis tamen ab iniquis operibus, quàm à corporalibus laboribus ... Ex hoc sequitur quod qui die dominicâ adulteratur aut occidit vel inebriatur, magis peccat, quàm si aliis diebus idem ageret, quia fit transgressor est duplicis præcepti, scilicet*; non occides, *aut cujuslibet alterius, & hujus scilicet quia non observat diem sabbati, id est, diem dominicam.*

(c) Scotus in 3. lib. sent. Alex. Halensis. 3 part. q. 31. memb. 5. art. 2. Alph. Tost. Episc. Abul. in c. 20. Exodi q. 11. in fine, & q. 12.

Ob eam rationem Author libri inscripti, *de verâ & falsâ pœnitentiâ*, quem Sancto Augustino adscribit Gratianus, loquens de circumstantiis in confessione patefaciendis, asserit exprimendam esse diei festi circumstantiam, quo commissum est crimen, de quo quis sese accusat (d). En ipsius verba: *Consideret qualitatem criminis in loco, in tempore .... si in tempore orationi constituto aut in festivitate Sanctorum, & in tempore jejunii .... omnis ista varietas confitenda est & deflenda.*

(d) Apud S. Aug. in can. consideret 1. de pœnit. dist. 5.

Existimant tamen præcipuæ notæ Authores, non absolutè teneri pœnitentem ad declarandam in confessione hujusmodi circumstantiam, nisi commissum peccatum sacrorum horum dierum sanctificationi formaliter opponatur; qualis est omissio auditionis Missæ (e). Ita sentit Sylvius, ut constat ex his ejus verbis (f): *Similiter necessariò confitenda est circumstantia temporis sacri tunc solùm, quando opus admissum directè repugnat Sanctificationi illius, ut si fiat aliquid non per se illicitum, sed intentione violandi diem festum; si Missa non audiatur; si exerceatur opus servile.* Ex quo colligit inclytus ille Duacensis Professor eos, qui inebriantur, aut in aliquod facinus simile incidunt, teneri ad declarandam circumstantiam sacræ diei, quâ talia admisêre crimina; quia hujusmodi peccata diei dominicæ festique sanctificationi penitùs sunt opposita. quod tamen de quolibet alio peccato dici nequit; quandoquidem, v. g. is, qui die dominicâ in re gravi mentitur, sanctitatem diei illius non adeò notabiliter violate censetur, ut hanc circumstantiam in confessione declarare teneatur. Fatetur tamen idem Theologus, eum, qui illâ die Dominici corporis pabulo refectus est, quique in mortale incidit, multò graviùs peccare, quòd ex tali circumstantiâ notabiliter augeatur illius peccatum ob magnam, quam in CHRISTUM committit, irreverentiam, ac proindè teneri ad eam confitendam.

(e) Colloq. Lucon. tom. 1. Colloq. 13. q. 1.

(f) Sylvius in suppl. S. Th. q. 9. quæsito 3. concl. 2.

Distinctioni huic, ut videtur, standum est in praxi, atque eo sensu intelligenda sunt dicta Sancti Thomæ, Sancti Antonini, aliorumque de quibus suprà. Indeque concludimus, quòd, cùm Dominicæ diei festique Sanctificationi formaliter non sit oppositum furtum, Mutius, de quo agitur in casu proposito, absolutè non obligatur ad declarandum in confessione, se dupliones decem dominicâ festâ-ve die surripuisse; etsi satiùs sit hanc confiteri circumstantiam.

Vide FESTA.

DIGNITAS.

Vide { ARCHIDIACONUS. DECANUS. POENITENTIARIUS. THEOLOGUS. }

DIMISSORIÆ LITTERÆ.

LITTERÆ, quas ab Archiepiscopo, aut Episcopo diœcesano, aut à Capitulo (*sede vacante*) quis accipit, ut tonsurâ vel ordinibus ab Episcopo extraneo possit initiari, dicuntur *Litteræ dimissoriæ*, seu *Litteræ commendatitiæ*, *litteræ formatæ*.

Quando clausulam generalem, *ut à quocumque Episcopo &c.* continent hujusmodi Litteræ; tùm liberum est ei, qui eas obtinuit, quem voluerit adire Episcopum, modò neque sit suspensus, nec interdictus, nec excommunicatus, nec hæreticus, nec schismaticus. Sed si pro tali Episcopo clausula sit specialis, ipsum solum convenire necessum est.

Quando

Quando tonsuram quis suscepit absque dimissoriis Litteris Episcopi sui originis, vel domicilii, vel Beneficii (*d*), nullum potest ordinem suscipere, nec de aliquo providêri Beneficio, nisi ab ipso Papâ litteras obtinuerit, quæ *Perinde-valêre* dicuntur, quibus emendatur, quod malè confectum est, validaque efficitur censura.

Nemo à fortiori ordines suscipere potest absque Litteris dimissoriis Episcopi sui; uti clarè probat Gratianus ex Conciliis Nicæno 1. an. 325 (*b*), Sardicensi an. 347. (*c*), Calcedonensi an. 451. (*d*), & authoritate Innocentii 1. (*e*), nec non tertii Concilii Carthaginensis an. 397. (*f*).

Episcopus, qui Extraneum absque dimissoriis Litteris ordinat, fit suspensus *à Collatione ordinum* per annum: ejusque Diœcesani à vicino Episcopo ordines requirere possunt. Ita statutum fuit à Gregorio X; dum secundo œcumenico Lugdunensi Concilio præesset (*g*). eandem in Episcopum censuram renovavit Concilium Tridentinum (*h*), & statuit, ut qui sic ad ordines promotus fuerit, à susceptorum ordinum executione suspensus remaneat, quandiu proprio Episcopo expedire videbitur, ut infrà patebit.

Olim Capitulo, *sede vacante*, jus competebat dimissorias concedendi litteras per totam sedis Episcopalis vacationem (*i*): sed de hoc tempore primus à Tridentino (*k*) exceptus est annus, quo durante nullas Capitulum dimissorias dare potest litteras; *Nisi hoc solo casu*, inquit Cabassutius (*l*), *cùm quis Beneficii Ecclesiastici, sive recepti sive jam recipiendi occasione arctatur ad aliquem ordinem recipiendum*; sed elapso hoc primo anno, *& necdum, repletâ sede*, inquit idem Author, *potest deinceps Capitulum ejusmodi licentias & Dimissorias concedere indifferenter.*

Dimissoriæ Litteræ, quas Clerico concedit Episcopus, aut Capitulum (*sede vacante*) subsistunt; quamvis posteà moriatur confestim Episcopus; nisi ab ejus successore expressè fuerint revocatæ. Ratio est, quia conceduntur uti gratia, quæ censetur perpetua (*m*)

Quod pertinet ad Religiosos, in responsione ad quintum hujusce tituli Casum, *Adrianus*, exponitur, quid sit ab iis observandum circa dimissorias litteras, quas ipsis concedere possunt eorum Prælati regulares.

(*d*) Bonifac. VI. 1. in c. *cùm nullus.* 2. de temp. ordinat. in 6. l. 1. tit. 9.
(*b*) Conc. Nicæ. in c. *si quis.* 3. dist. 71.
(*c*) Conc. Sardicens. in can. *Illud.* 1. eâd. dist.
(*d*) Conc. Calced. in c. *Clericos.* 4. & in c. *Extraneo.* 7. ibid.
(*e*) Innoc. I. in can. *de Aliena* 2. ibid.
(*f*) Conc. Cartag. 3. in can. *Clericum.* 2. dist. 72.
(*g*) Greg. X. in cap. *eos qui* 2. de temp. ordinat. in 6.
(*h*) Conc. Trid. sess. 23. c. 8. de reformat.
(*i*) Bonifac. VIII. in c. *Cùm nullus.* §. Episcopo. de temp. ordinat. in 6.
(*k*) Conc. Trid. sess. 7. c. 10.
(*l*) Cabass. juris can. Theor. & prax. l. 2. c. 24 n. 24.
(*m*) Leg. *Falso.* cod. de divers. rescript.

CASUS PRIMUS.

POMPONIUS, Acolytus, rescriptum è Romanâ Curia accepit, quo fit ei facultas, Ordines sacros *à quocumque Episcopo* suscipiendi: Nunquid canonicè sacris Ordinibus initiari potest vi illius rescripti non priùs obtentis à proprio Episcopo dimissoriis litteris; neque incurret suspensionem si illis non obtentis Ordines suscipiat?

RESPONS.

Certum quidem est, negari non posse, Pomponium sacris initiari posse Ordinibus absque commendatitiis proprii sui Episcopi litteris; sed necesse est, ut ab eo probitatis ac morum testimonium obtineat; alioqui eamdem incurreret suspensionem, quâ ligantur ii, qui absque dimissoriis Ordines suscipiunt. Id expressè statuit Tridentinum Concilium his verbis (*n*): *Unusquisque autem à proprio Episcopo ordinetur. Quòd si quis ab alio promoveri petat, nullatenùs id ei etiam cujusvis generalis aut specialis rescripti vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas, ac mores ordinarii sui testimonio comprobentur: Si secus fiat, ordinans à collatione ordinum per annum, & ordinatus à susceptorum ordinum executione, quandiu proprio ordinario videbitur expedire, sit suspensus.* Quod decretum manifestius est, quàm, ut novas ipsi addi probationes, necesse sit; cùm aliundè huic consentiat usus.

(*n*) Conc. Trid. sess. 23. c. 8 de reform.

CASUS II.

LOTHARIUS, Acolytus, obtentis ab Episcopo suo dimissoriis litteris, ut ab eo, quem maluerit, Episcopo Subdiaconatum recipiat, ac paucis post diebus mortuo Episcopo suo, postulat, utrùm tutâ conscientiâ dimissoriis suis litteris uti & ab Episcopo alterius Diœcesis ordines accipere possit?

Prima ejus dubitandi ratio nititur Decretali Lucii III. ad Archiepiscopum Cantuariensem, ejusque suffraganeos (*o*): & alterâ Urbani III. ad duos Angliæ Abbates (*p*), quibus videtur perimi delegati Judicis jurisdictio morte delegantis; cùm in integro res adhuc tota est: quod civilibus legibus est consentaneum (*q*)

Altera ratio est, quia *mors omnia solvit* (*r*): ex quo colligi posse videtur *à simili*, factam alteri Episcopo ex Lotharii dimissoriis litteris potestatem desinere quoque morte concedentis.

(*o*) Lucius III. in cap. *Relatum* 19. de officio & potest judicis deleg. l. 1. tit. 29
(*p*) Urban. III. in cap. *Gratum.* 20. eod. tit.

RESPONS.

Sylvius ad parem sibi olim propositam difficultatem, 26. Jan. an. 1641. respondens, existimat, probabilius esse, concessam alteri Episcopo Extraneum ordinandi potestatem morte concedentis non desinere. Ejus ratio est, quia illud est mera gratia, quam Diœcesano suo concedit Episcopus; & quod est merè gratuitum, etiam post mortem concedentis subsistit, ut patet ex Constitutione Bonifacii VIII. (*s*), dicentis: *Gratia, licèt nondum sit in ejus executione processum, morte non perimitur concedentis*; quod alibi etiam iterat Summus hîc Pontifex.

Pro sententia sua laudat hic Theologus (*t*), Barbosam, inclytum Canonistam; Zerolam, Piacesium & Navarrum, qui verbis expressis inter ceteros dicit: *Licentia & facultas ordines suscipiendi à quo maluerit Antistite, morte concedentis minime moritur*: Quod fusè probat hîc Author ex tribus Summorum Pontificum constitutionibus in juris summa relatis, ex Glossa aliisque authoritatibus, quarum verba longius esset afferre.

Rebuffus, quamvis hac in re incertus, tandem concludit, hujusmodi dimissorias vim suam ac tenorem obtinere, etsi priùs abeat Episcopus, qui concessit, quàm ab impetrante executioni fuerint demandatæ (*u*). Eodem modo sentit Cabassutius (*x*), & non solùm Authores, quos affert Sylvius, ipse laudat sed etiam Azorium, Ancharanum & Federicum de Senis.

Confirmari potest ista sententia ex hac Bonifacii VIII. (*y*), regulâ: *Sedes ipsa non moritur, durabit* (gratia) *perpetuò, nisi à successore fuerit revocata*; nam, ut jam dictum est, dimissoriæ sunt pura gratia, quæ per tempus vitæ concedentis

(*q*) Leg. *Mandatum.* cod. Mandati.
(*r*) Authentica de nup. §. *Deinceps.* collat. 4.
(*s*) Bonifac. VIII. in cap. *si super.* 9. de officio & potest jud deleg in 6. & in cap. *Si cui.* 38. de Præb. &c. in 6. l. 3. tit. 4.
(*t*) Aug. Barb. allegat. 7. n. 23 Zerola. prax. Episco. part. 1. v. *Dimissoria.* §. *Ad nonum.* Paulus Piacesius prax. Episcop. part 1. c. 1. art. 2. Navarr. in c. *Placuit.* de pœnit. dist. 6. n. 35. 161. & seq. tom. 1. fol. 356. verso. & 363. verso.
(*u*) Petrus. Reb. in prax. tit. form. dimiss. n. 33.
(*x*) Joan. Cabass. juris can. theor. & prax. l. 1. c. 4. n. 7. Et l. 14. c. 14. n. 2. & 5. & apud eum Azor. part. 2. l. 5. c. 49. n. 5. Ancharan. in c. 10. ne sede vacante. Et Federi. de Senis. Consil 16. v. *Capitulum.*
(*y*) Bonifac. VIII. in cap. *si gratiosè.* 5. de rescript. in 6. lib. 1. tit. 3.

dentis non limitata, ipso etiam mortuo, censetur manêre: ob eam quoque rationem Confessariorum admissio, moriente Episcopo, non desinit, non magis quàm indulgentiæ aut aliæ gratiæ, quas concessit, non eas ad solum vitæ suæ tempus restringendo. His omnibus addi potest etiam dispositio alterius Constitutionis ejusdem Papæ (*a*), de quâ sic dicit Glossa: *Nota quod gratia facta non expirat per mortem concedentis, etiamsi eju effectus nonaum sit adimpletus.*

(a) Bonifac. VIII. in Cap. *Si cui.* 38. de Præb. & dign. in 6. l. 3. tit. 4.

Ex his, ut videtur, plùs quàm satis est, anthoritatibus colligi potest. Lotharium in casu proposito dimissorias suas Litteras adhibêre posse ad susceptionem Subdiaconatûs, invalidamque esse ejus dubitandi rationem, quia non eodem modo putandum (*b*) de gratiâ à Superiore concessâ, atque de potestate ab eodem ad ferendum judicium delegatâ, de quâ in duabus Lucii III. & Urbani III. Decretalibus agitur.

(b) Navar. Man. loco citat. n. 165.

CASUS III.

VALENTINIANUS, obtentis ab Episcopo suo dimissoriis, Vicarium generalem adivit, qui eas sibi concessit; licèt in ipsius Litteris Vicariatûs generalis hujusmodi potestas dandi dimissorias Litteras non exprimatur. Nunquid legitimæ sunt hujusmodi dimissoriæ, iisque uti potest Valentinianus ad Ordines suscipiendos?

RESPONS.

Invalidæ sunt hujusmodi dimissoriæ Litteræ. Nam Vicario generali non competit potestas dandi dimissorias, nisi specialitim in Litteris Vicariatûs sui generalis designetur, uti declaravit Bonifacius VIII. in unâ è suis Constitutionibus (*c*) his verbis: *Inferiores quoque Prælati...... vel Officialis Episcopi (cùm ad hoc se ipsius officium non extendat) hujusmodi nequeunt licentiam impartiri.*

(c) Bonif. VIII in Cap. *Cùm nullus.* 3. de temp. ordin. & qualit. ordin. in 6.

Addit quidem hic Summus Pontifex, jus illud Vicario generali duobus in casibus competere. *Episcopo autem*, inquit, *in remotis agente, ipsius in spiritualibus Vicarius generalis; vel Sede vacante, Capitulum, seu is ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinêre, dare possunt licentiam ordinandi.* Sed in eo consistit quæstio, ut nimirum dignoscatur, quid significent termini isti, *Episcopo..... in remotis agente*: & de eo non consentiunt Authores: quare multò tutius est, ut Vicarius generalis, nullas, etiam absente è Diœcesi Episcopo, concedat dimissorias Litteras, nisi de speciali illius mandato. Ita sentiunt Rebuffus; Cabassutius, & Author quidam Modernus, rei hujusce peritissimus, ut poiè qui Carcassone, deindè Condomi Vicarius generalis & Officialis fuerat (*d*).

(d) Petrus Rebuf. L. 1. Prax. tit. *de forma Vicariatûs* n. 47. & 48. Joan Cabas. Juris Theor. & Prax. l. 1. c. 13. n. 12. Du Casse Prax. Jurisd. Eccles. volunt. c. 3. n. 1.

CASUS IV.

TREBELLIUS, Ordines, vacante Episcopali sede, cupiens suscipere, à Vicario Generali Capituli dimissorias postulat Litteras. Nunquid eas concedendi potestatem habet Vicarius, & iis uti potest Trebellius, absque ullo censuræ incurrendæ metu?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis distinctione opus est: nam vel ab anno jam elapso vacat sedes, vel non; Si ab anno jam elapso vacet sedes, dimissorias Capitulum concedere potest ad susceptionem Ordinum. *Potest enim Capitulum, completo primo vacationis anno, subditis Diœcesos Litteras expedire dimissorias*, inquit Cabassutius (*e*), & alibi (*f*): *Elapso autem vacationis anno, & necdum, repletâ sede, potest deinceps Capitulum ejusmodi licentias & dimissorias Litteras concedere indifferenter.*

(e) Cabass. cit. lib. 1. c. 14. n. 1.

(f) Idem l. 2. c. 24. n. 24.

Si nondum elapsus sit annus, novâ utendum distinctione: Nam vel Clericus arctatur ad suscipiendam tonsuram, aut ordines; vel non arctatur: Si non fuerit arctatus, hoc est, si legitima ei non subsit causa Ordines suscipiendi; hæc potestas Capitulo non competit, illudque interdicto subjacet, si ultrà progrediatur, isque, qui talibus utitur dimissoriis suspensionem incurrit, juxta Tridentinum Decretum, quod modò allegabimus, multorumque sententiam Doctorum: Sed si arctatus fuerit talis Clericus ad susceptionem Ordinum v. g. ratione Beneficii aut recepti, aut recipiendi; ipsi dimissorias concedere potest Capitulum per Vicarium suum generalem, licèt primo vacationis anno. Sic constituit Tridentina Synodus, cujus Decretum est hujusmodi (*g*): *Non liceat Capitulis Ecclesiarum, Sede vacante, infra annum à die vacationis, ordinandi licentiam, aut Litteras dimissorias..... tam ex juris communis dispositione, quàm etiam cujusvis privilegii aut consuetudinis vigore alicui, qui Beneficii Ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere; si secùs fiat, Capitulum contraveniens Ecclesiastico subjaceat interdicto; & sic ordinati, si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio Clericali, præsertim in criminalibus gaudeant; in majoribus verò ab executione ordinum ad beneplacitum futuri Prælati sint ipso jure suspensi.*

(g) Conc. Trid. sess. 7. c. 10.

Cæterùm illud tenendum est. 1. Sedem Episcopalem censêri semper vacantem, donec novus ipsam adierit Episcopus; ut docet Rebuffus (*h*) post Hostiensem, Felinum, cæterosque Canonistas, quorum sententiæ subscribit Cabassutius (*i*). 2. Cùm dimissorias dare potest Capitulum, idem quoque posse dispensare in iis, in quibus potest Episcopus, ut docent celeberrimi Canonistæ (*k*), quos laudat Cabassutius, qui rei hujus hanc affert rationem: *Capitulum enim, Sede vacante, regulariter succedit in jurisdictione ordinariâ Episcopi: nisi in solis casibus à jure expressè prohibitis*; subditque hic Canonum Interpres: *Ideòque potest similiter in dimissoriis ab iisdem iis dispensare.*

(h) Petrus Reb. in prax. 1. part. tit. de devol. n. 7.

(i) Joan. Cab. cit. lib. 2. cap. 25. n. 25.

(k) Idem lib. 1. c. 14. n. 5. & apud eum Abbas in Cap. *Cùm olim.* n. 2. de majoritate & obed. Geminianus in C. *Cùm in* n. 7 de elect. in 6. Paulus Piacestus in prax. Episc. part. 1. c. 1. art. 2. n. 10. Navar. consil. 28. & 30 de temp. ordin. Feder. de Senis. consil. 3. 4. & 30.

CASUS V.

ADRIANUS, Prælatus regularis, uni è suis Religiosis dimissorias concessit Litteras, quibus ei potestatem facit, ut ab eo, quem maluerit, Provinciæ Episcopo Ordines suscipiat. An validæ sunt hujusmodi dimissoriæ, iisque uti potest hic Religiosus?

RESPONS.

Certum est, regulariter loquendo, Religiosum hunc tales dimissorias ad Ordinum susceptionem adhibêre non posse. Jus quidem concedendi dimissorias Monasterii sui Religiosis competit Prælatis regularibus; ea tamen observando, quæ præscribit Clemens VIII. hoc est, remittendo Religiosum, cui prædictæ Litteræ conceduntur ad Episcopum, in cujus Diœcesi positum est Monasterium conformiter ad jus commune, à Bonifacio VIII. constitutum (*l*): Si tamen abesset Diœcesanus Episcopus, aut præsens Ordines non conferret; in hoc casu Religiosus alium posset adire Episcopum; sed Superior regularis tutâ conscientiâ consultò dimissorias differre non potest, donec Episcopus Diœcesanus absit, aut ordines non conferat, aut denique vacet Sedes Episcopalis: tunc enim fraus subesset ac dolus: quibus addendum: hunc Superiorem insuper tenêri ad exprimendum in dimissoriis, quas Religioso concedit, causam absentiæ Episcopi, aut defectum Ordinationis: Quæ omnia in Bullâ Clementis VIII. specialim designantur, & cujus verba hîc exscribere non abs re erit: *De mandato S. D. N. Clementis, Divinâ providentiâ Papæ octavi tenore præsentium mandatur omnibus & singulis quorumcumque regularium Superioribus, ut de cætero observent & observari faciant ea, quæ in Decreto Sacræ Congregationis Concilii Tridentini continentur; cujus tenor est talis: Congregatio Concilii Tridentini censuit Superiores regulares posse suo subdito, itidem regulari, qui prædictos prædictis qualitatibus requisitis, Ordines suscipere voluerit,* Litteras

(l) Bonif. VIII. in Cap. *Cùm nullus*, 3. de temp. ord natd in 6. §. *religiosi*. lib. 1. tit. 9.

Litteras dimissorias concedere, ad Episcopum tamen Diœcesanum, nempè illius Monasterii; in cujus familia ab iis ad quos pertinet, ille Regularis positus fuerit: & si Diœcesanus absfuerit, vel non sit habiturus ordinationes ad quemcumque alium Episcopum, dummodò ab eo Episcopo, qui ordines contulerit, examinentur quoàd Doctrinam; & ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem literarum dimissoriarum in id tempus, quo Episcopus Diœcesanus vel absfuturus, vel nullas esset habiturus ordinationes, vel sedes Episcopalis vacaret. Verùm cùm à superioribus Regularibus, Diœcesano absente Episcopo, vel ordinationes non habente, litteræ dimissoriæ dabuntur, in eis utique causam absentiæ Diœcesani Episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum exprimendam esse. Quod si Regulares ordinandi morentur in Monasterio nullius Diœcesis, hujusmodi concedendas esse dimissorias ad Episcopum viciniorem, in eoque protedere omnia, quæ de Episcopo Diœcesano superiùs præscripta sunt. Quod qui non fecerint, Officii & dignitatis, sive administrationis suæ, & vocis activæ & passivæ privationis, ac alias arbitrio ejusdem Domini nostri Sancti Papæ reservatas pœnas incurrent. Datum Romæ die 15. Martii an. 1596.

Cœterùm observare interest, Prælatos aut Superiores Regulares, quantumvis exemptos, eo jure uti non posse, nisi pro Religiosis, qui sint subditi sui atque aliter agendo fore suspensos *ipso jure*, per annum ab Officio & Beneficio, ut fert decretum Concilii Tridentini (*a*).

(*a*) Conc. Trid. sess. 23. c. 10.

DISPENSATIO IN GENERE

DISPENSATIO in genere his verbis definitur: *dispensatio est provida juris communis relaxatio, utilitate, seu necessitate pensatâ* (*b*), vel secundùm Innocentium IV. (*c*) in Commentario suo in Decretales; *juris communis relaxatio, facta cum cognitione causæ ab eo, qui potestatem habet dispensandi.*

Ex hac definitione constat 1. dispensationem à Superiore datam absque causæ cognitione ex parte illius esse illicitam, ut in foro conscientiæ invalida est pro eo, qui eam absque legitimâ causâ obtinuit. Hæc est enim constans veritas, à Sancto Bernardo manifestè asserta, Superiorem videlicet, quâcumque fulgeat potestate, non dispensare posse à lege, quam constituit Ecclesia, nisi justa ei dispensationis subsit causa; quod si fecerit, dispensatio, quam concedit, est potiùs dissipatio & abusus commissæ sibi ab Ecclesiâ potentiæ, quàm vera dispensatio. Hæc regula adeò constans est, ut non nisi temerè possit infirmari.

2. Inter legitimas autem dispensationis causas annumerari debent 1. Ecclesiæ utilitas. 2. Salus postulantis Dispensationem. 3. Necessitas evitandi gravis scandali. 4. Singulare meritum & dignitas personæ, quæ dispensatur. Sed sæpiùs fit aut per dolos, aut vile proprii lucri studium postulantium in Romanâ Curiâ, ut decipiatur Summus Pontifex, & ut *Quod fuit olim ad juris rigorem temperandum inventum*, inquit Rebuffus, (*d*) *hodiè cedat ad juris iniqui compendium.* Quare multæ sunt invalidæ coràm Deo dispensationes, quibus proindè tuta non fit impetrantium conscientia. Sed fusiùs de hac re exponemus in titulo *dispensatio Matrimonii* Cas. *Gordianus* 26. quid doceat Sanctus Bernardus ad Eugenium III. priùs discipulum suum scribens.

Soli Superiori majori competit jus dispensandi in iis, quæ sunt jurisdictionis suæ, ut Papa in totâ Ecclesiâ, dispensare potest in iis, quæ juris sunt duntaxat Ecclesiastici, idque tanquam conservator & interpres Ecclesiasticæ disciplinæ, sacris constitutæ & stabilitæ Canonibus. Concilium quoque Provinciale in Provincia dispensare potest, uti Episcopus in multis casibus, quando nimirum de re agitur, quæ Papæ ex jure, aut ex Consuetudine legitimè in Episcopos præscriptâ non reservatur, aut cùm urgens adest dispensandi necessitas. Denique Rex aut quilibet Princeps supremus in rebus secularibus aut civilibus cum subditis suis dispensare potest, ut cùm Officiali justitiæ, ob singulare ejus meritum annos remittit.

Antiquitùs Dispensationes suas non nisi post admissam culpam concedebat Ecclesia, cùm ex usu hodierno requirantur dispensationes, ut impunè calcari queant Ecclesiæ regulæ, quantumvis æquitati conformes. Ut autem malo huic occurreret Sanctus Augustinus loquens de Ecclesiæ indulgentiâ pro Donatistis, (*e*) ad sinum suum reversis, quibus pristinam concedebat dignitatem, sic dicit: *Hoc non fieret*, inquit hic Sanctus Doctor, *quoniam reverà* (quod faciendum est, fieri non deberet, scilicet ut post pœnitentiam Clerici vel etiam Episcopi permanerent) *nisi pacis ipsius compensatione sanaretur; sed sibi hoc dicant & multò maximè doleant qui in tantâ morte præcisionis jacent, ut isto quodam vulnere matris Catholicæ reviviscant ......* (*f*) *detrahendum est aliquid severitati; ut majoribus malis sanandis caritas sincera subveniat.* Quo circa accuratè & prudenter considerandæ sunt rationes, quæ movent ad concedendam dispensationem; quales sunt metus scandali, bonum Religionis generatim vel speciatim, virtus aut scientia, dignitas aût boni mores illius, qui dispensationem postulat, multitudo reorum, qui eâ indigent, ignorantia legis, aut bona fides, spes majoris boni, & aliæ multæ hujusmodi.

Obtenta à Summo Pontifice dispensatio, ipsius morte non extinguitur.

(*b*) Gratian. §. *Nisi vigor.* 1. q. 7. Durand. in spe. part. 1. tit. de Lapsis. & dispens. §. 1.

(*c*) Innoc. IV. in Cap. *Cùm dilectus.* 15. de temp. ordinat. n. 4.

(*d*) Rebuff. tit. de dispensat.

(*e*) S. Aug. Ep. 185. alias 50. n. 44.

(*f*) Idem ibid. n. 45.

Invalida

Invalida potest esse dispensatio duabus de causis: vel quia obreptitia est, hoc est, ex falso exposito obtenta; vel subreptitia, hoc est, quia non declarata est veritas necessariò manifestanda ad obtentionem dispensationis, ut fusiùs infrà dicetur.

Dividi potest dispensatio in tacitam & expressam: Dispensatio tacita ea est, cùm, v. g. Papa Beneficium ei concedit, quem novit esse suspensum: aut Rex Officium, ei, qui requisitam constitutionibus suis ætatem nondum habêre cognovit: tum enim de Beneficio aut Officio provisus simul de inhabilitate suâ censetur esse dispensatus.

Quædam tamen in hujusmodi dispensationibus à Papa concessis sunt excipienda, ut si dignitatem ei conferret, quem scit esse impuberem.

Dispensatio expressa ea est, in quâ reperitur terminus: *dispensamus* (a).

Invalida est quælibet dispensatio, à Papâ concessa, in iis, quæ sunt mere juris naturalis, aut divini: ut infrà ostendetur.

In Galliâ usus obtinuit, ut nulla agnoscatur dispensatio valida; quam concedit Summus Pontifex circa rem, de quâ ex sacris Canonibus dispensare non potest, quæque Regni illius regulis est contraria.

In hanc rem consuli possunt Authores præcipui, qui de dispensationibus generatim egêrunt, ut Chassanæus, (b) Charondas (c), sed præcipuè Sanctus Bernardus (d), in quo argumentum istud elucidatum reperies multis testimoniis, quæ referuntur in decisionibus titulorum, in quibus de dispensationibus agitur.

Videsis infrà titulos dispensationum speciatim.

(a) Cap. *de multa* in fin. de præbendis. & cap. *At si Clerici* §. *de Adulteriis*. de judiciis cap. *Innotuit*. in fin. de elect.

(b) Chassanæus. Consil. 43.

(c) Charondas l. 1. vesp. 40.

(d) S. Bernard. tract. de præcept. & dispensat.

CASUS I.

DEMETRIADES singulari virtute ac pietate puella, Religionis votum emittere cupit in Capucinarum Monasterio, ubi, cùm à teneris annis instituta sit atque à decennio Ordinis illiûs austeritates non solùm noverit, sed etiam pietatis affectu coluerit, cùmque Monialibus omnibus nota sint optima ejus indoles, pietas, bonique mores; Probationis annum Concilii Tridentini decreto constitutum à Papa sibi remitti vellet; quod non recusant Religiosæ. Quæritur eâ de re, utrùm dispensatione hujusmodi uti possit, si à Papa concedatur?

RESPONS.

Constat, Summum Pontificem in iis omnibus dispensare posse, quæ sunt juris positivi, etiam à Concilio Generali constituta, ut certum sit ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum Cantuariensem (e); quamvis dispensare nequeat in iis, quæ sunt mere juris naturalis aut divini: Atqui probationis annus procul dubio est juris positivi: de eo igitur dispensare potest Papa Concilii Decreto derogans.

Dicimus, Summum Pontificem in eis omnibus dispensare posse, quæ sunt juris positivi: Id ipsum enim significat Innocentius III. (f) ad Præpositum atque Capitulum Cameraci his verbis scribens: *secundùm plenitudinem potestatis de jure possumus suprà jus dispensare*: atque ideò de Bigamiâ, contra præceptum Apostoli, cum iis dispensat Sanctus Pontifex, qui Ecclesiæ possunt deservire, ut ait Sanctus Thomas (g): quia irregularitas, quæ ex bigamiâ oritur, est tantùm juris positivi humani, ut probat Glossa (h) ex Canone Decreti Gratiani, Martini Pragensis, qui eum è tertio primi Concilii Toletani an 400. Canone deprompsit.

Certum est autem probationis annum ante professionem non esse necessarium, nisi ex jure positivo, cùm, eo nondum adimpleto, antè Tridentini decretum, Novitio Religionem profiteri liberum esset ex consensu Superioris Monasterii, ut expressè fatetur Innocentius III. ad Archiepiscopum Pisanum scribens (i). Sequitur ergo, validè & licitè Demetriadi remitti posse annum Novitiatûs, atque adeò sibi concessâ eam dispensatione uti posse.

Eorum autem, quæ hactenùs diximus, hæc potest afferri ratio, quia annus probationis sacris Canonibus præscriptus est 1. ut per id temporis Novitius regulam & statuta Religionis, quam profiteri intendit, penitùs cognoscere, seque ipsum, ne eam temerè profiteretur, experîri posset. 2. ut Superior, vocalesque Religiosi perspecta habêre valêrent indolem, capacitatem, verosque Novitii mores, ne ipsum, nisi dignum, ad professionem admitterent. *Ut & ille*, (Novitius) *asperitates* (Monasterii) *& istud mores illius valeat experiri*; ut loquitur Innocentius III. (k).

In casu autem proposito, Monasterii, cujus vota emittere cupit Demetriades, supponitur Regulas omninò notas habêre, cùm in eo jam à decennio commoretur, illiusque pio devotionis affectu austeritates colat. Virtutem ejus insuper bonosque mores nôrunt Religiosæ. Superfluunt ergo jam annuæ probationis rationes, petitamque ideò dispensationem ei concedere potuit Summus Pontifex.

Consentit hæc decisio cum sententia Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, qui, cùm Gregorio XIII. talem dispensationem dari posse declarassent, eam requirenti Dominæ nobili concessit. *Sacra congregatio respondit hanc materiam meri juris positivi esse: ideò posse dispensari & causam justam hoc casu subesse: & ita Gregorius XIII. sententiâ Congregationis auditâ dispensavit.* Hæc sunt verba Fagnani (l).

Fatendum tamen est, quòd, quamvis hæc decisio juri Canonico sit consentanea, nec non consuetudini earum regionum, in quibus quo ad disciplinam acceptum est Concilium Tridentinum; in Galliæ Regno absolutè tamen non obtinet, in quo non accipiuntur hujusce Concilii decreta quo ad disciplinam, nisi quatenùs Regis Edictis ad praxim rediguntur, ut sæpè in hoc opere dicitur. Quare fieri posset, ut hujusmodi dispensatio abusiva à Parlamentis declararetur, tanquam contraria vigesimo octavo articulo Edicti Blesensis, quo jubetur annua probatio ad validam professionem. Reipsâ, nisi Regio diplomate confirmarentur hujusmodi dispensationes in Romanâ Curiâ obtentæ contra Edictorum tenorem, puella mobilis & instabili pietatis ealore accensa votis suis ac obtentæ Novitiatûs dispensationi deinceps refragari posset, atque parentes ejus, qui eam à se cuperent extrudere, aut alio pravo fine ducerentur; sub specie ejusmodi dispensationis solemnem ejus possent accelerare professionem, è quâ idcircò gravissima forsan existerent incommoda.

Sed hujusmodi incommodis obnoxia deinceps non videtur esse futura Demetriadis professio ex

(e) Innoc. III. in cap. *Innotuit*. 20. de elect. l. 1. tit. 6.

(f) Idem in c. *Proposuit*. 4. de concess. præbendæ & Eccles. non vacantis. l. 3. tit. 8.

(g) S. Th. in 4. dist. 2. q. 3.

(h) Gloss. in D. Cap. *Proposuit v. Dispensare*. & in D. C. Lector. 18. v. *Stat*. dist. 34.

(i) Innoc. III. in c. Ad Apostolicam 16. de regular. & transeuntibus ad relig. l. 3. tit. 31. Item in cap. *Sicut*. 7. ibid. Greg. IX. in c. *Statuimus*. 23. ibid.

(k) Fagnan. in c. *Ex litteris*. de divortiis. n. fin.

(l) Fagnan. in c. *Ex litteris*. de divortiis. n. fin.

ex obtentâ dispensatione accelerata: 1. Quia jam à decennio convestitur in Monasterio, in quo Religionem profiteri cupit, ut supponitur. 2. Quia Monasterii hujusce severam apprimè novit regulam. 3. Quia spontè eam pio motu adducta exercuit. 4. Denique quia omnes illius Monasterii Religiosæ persuasam habent ejus pietatem, cæterasque dotes in Religiosâ necessarias.

CASUS II.

OFFILIUS, ægrotans cum vitæ periculo, omnia peccata sua Ludovico Parocho suo confessus ipsum rogavit, ut sibi quatuor aut quinque diversa remitteret vota, quæ jam malè observârat, & quæ verebatur, ne in posterùm observaret, si convalesceret. Potest-ne Ludovicus hanc ei votorum dispensationem concedere, post datam Sacramentalem absolutionem?

Videtur, quòd possit: cùm multò majorem in simili casu habeat potestatem, ipsum videlicet absolvendi non solùm de omnibus casibus Episcopo & quidem Papæ reservatis; sed etiam de omni excommunicatione majori, nullâ exceptâ.

Aliundè is non est Ecclesiæ usus, ut talem ægrum de votis simplicibus, quæ emisit, dispenset Sacerdos. Quid juris? Quid facto opus?

RESPONS.

Difficultatem istam ita solvit Sylvester (a): *Licèt*, inquit, *in articulo mortis simplex Sacerdos absolvere possit ab omni casu, id est, peccato, etiam transgressionis cujuslibet voti; non tamen potest dispensare in voto: quia hoc nullibi conceditur; sed tantùm absolutio, quæ non est dispensatio.* Et quidem plenam habet Sacerdos in articulo mortis potestatem, quoad omnia peccata, & etiam quamlibet excommunicationem; quòd ipsi ab Ecclesiâ fuerit concessa hujusmodi potestas, ut in Tridentino videre est (b): sed nullibi videtur, ut rectè observat Sylvester, in nullo casu concessam fuisse Sacerdotibus dispensandi de votis potestatem: neque etiam in hoc reperitur necessitas, ut in absolutione casuum reservatorum, aut excommunicationis.

(a) Sylvester. v. *Votum* 4 q. 3. §. *Decimum.*

(b) Conc. Trid. sess. 24. c. 6 de reform.

Sylvestrum sequitur Navarrus (c), qui asserit, hanc sententiam esse communiter *secundùm mentem omnium Doctorum.* Nullam igitur propriam sibi Offilii Parochus potestatem habet, hominem hunc de votis, quæ emisit, dispensandi, neque eadem in quodpiam aliud pium opus commutandi. Quare, ut saluti suæ consulat Offilius, necesse est, ut firmum animo concipiat propositum, se ea deinceps accuratiùs esse servaturum, vel ut à Superiore legitimam eorum obtineat dispesantionem.

(c) Navar. Man. Cap. 12. n. 79.

CASUS III.

NONNE semper dispensationem petentibus concedere potest Superior, cùm ob causas petuntur, quæ sibi justæ videntur?

RESPONS.

1. Certum est, legitimum Superiorem dispensare posse in iis, quæ sunt merè juris humani, pro variis, qui occurrunt casibus, legem interpretando, & declarando, præceptum, quod in bonum communitatis latum est, prætermitti posse à tali personâ privatâ, habitâ talis circumstantiæ ratione. Ita docet Sanctus Thomas; en verba illius (d): *In quacumque multitudine ex eo dicitur aliquis dispensare, quia ordinat qualiter aliquod commune præceptum sit à singulis adimplendum. Contingit autem quandoque quod aliquod præceptum, quod est ad commodum multitudinis, ut in pluribus, non est conveniens huic personæ, vel in hoc casu; quia vel per hoc impediretur aliquid melius, vel etiam induceretur aliquid malum..... & ideò ille, qui habet regere multitudinem habet potestatem dispensandi in Lege humanâ, quæ suæ authoritati innititur, ut scilicet in personis, vel in casibus, in quibus Lex deficit, licentiam tribuat, ut præceptum Legis non servetur.*

(d) S. Thom. 1. 2. q. 97. art. 4 in corp. Idem. in 1 Cor. 14. Lect. 2.

2. Non idem dicendum de iis, quæ sunt juris naturalis; hæc enim dispensationem nequeunt admittere. Ratio est, quia communia Legis naturalis præcepta nulli umquam errori aut defectui possunt esse obnoxia; licèt particularia quædam, quæ nihil sunt, nisi conclusiones à communibus deductæ, hujusmodi dispensationem Superioris patiantur, ut, v. g. proditori patriæ mutuum non reddere; inquit D. Thomas, cujus hæc etiam sunt verba (e): *Lex naturalis, in quantùm continet præcepta communia, quæ nunquam fallunt, dispensationem recipere non potest; in aliis verò præceptis, quæ sunt quasi conclusiones præceptorum communium, quandoque per hominem dispensatur: putà, quòd mutuum non reddatur proditori patriæ, vel aliquod hujusmodi:* sed indè non probatur, aliquando à Superiore dispensari posse in iis, quæ sunt juris naturalis; ita ut in omnibus, qui objiciuntur, casibus, & quibus contrarium adstrui videtur, attendendum est semper, ex particularibus eorum circumstantiis effici, ut jam esse juris naturalis desinant: uti demonstrat ipsum, quod affert Sanctus Thomas, exemplum.

(e) Idem ibid. ad 3. Idem 2. 2. q. 147. art. 4. ad 1. Et in 3. sent. dist. 74. art 4. & in 4. dist. 33. q. 2. art. 2. Et quodl. 9. art. 15.

3. Denique, de iis, quæ sunt juris divini, solus Deus dispensare potest, vel is, cui specialem commisisset potestatem, quia ipse solus Author est legum, quibus res illæ aut sunt imperatæ, aut prohibitæ. *Ad Legem autem divinam*, addit Angelicus Doctor, *ita se habet quilibet homo, sicut persona privata ad Legem publicam, cui subjicitur. Unde sicut in Lege humanâ publicâ non potest dispensare, nisi ille à quo Lex authoritatem habet, vel is cui ipse commiserit; ita in præceptis juris divini quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare, nisi Deus, vel cui ipse specialiter committeret.* Hæc sunt generalia principia, quæ supponenda duximus, ad quæstionem propositam respondendo, priusquam speciatim ejus explicarentur difficultates.

Ob hanc autem rationem de præceptis Decalogi nullus homo dispensare potest; quòd eorum sit Author Deus, & in iis præcisè ac manifestè suam declaret voluntatem. *Et ideò præcepta Decalogi sunt omninò indispensabilia*, inquit etiam Doctor Angelicus (f). Unde sequitur, quòd, *Papa habet* quidem *plenitudinem potestatis in Ecclesiâ*, ut alibi asserit idem Sanctus (g), *ita scilicet quòd quæcumque sunt instituta per Ecclesiam, vel Ecclesiæ Prælatos, sunt dispensabilia à Papâ. Hæc enim sunt quæ dicuntur esse juris humani vel divini; circa verò ea, quæ sunt juris divini, vel juris civilis naturalis dispensare non potest; quia ista habent efficaciam ex institutione divinâ.*

(f) Idem 1. 2. q. 100. art. 8 in corp. Item 2. 2. q. 104. a. 4. Et in 1. sent. dist. 47. art. 4. q. 8. ad 1. &c.

(g) Idem quodl. 4. art. 13 in corp. Item l. 4 ad Hannib. dist. 38. art. 2. ad 3.

Cæterùm quoad præsentem difficultatem observare interest, ex dictis non esse colligendum, Superiorem ab obligatione voti dispensare non posse, ex eo quod sit juris divini, pro quo nulla potest esse legitima dispensatio: sciendum namque obligationem posse ad jus divinum pertinêre duplici modo; ut advertit Author Colloquiorum Vesunensium (h). 1. Cùm procedit hujusmodi obligatio à Deo solo, qui homines quibusdam regulis solâ suâ authoritate & independenter ab eorum voluntate constitutis subjicere voluit, qualis est obligatio adimplendi præcepta Decalogi, de quibus proindè dispensare non potest Ecclesia. 2. Cùm hujusmodi obligatio ex voluntariâ personæ privatæ promissione oritur, qualis ex voto contrahitur: & de eâ ob justas & præcipuas causas dispensare potest Ecclesia, non quòd aliquam in jus divinum exerceat

(h) Colloq. Vesunensia. tom. 4. Colloq. 2. q. 2.

beat potestatem, sed in fidelium voluntatem, qui in iis, quæ ad suam pertinent salutem, Pastorum ipsius regimini subjiciuntur: quam enim ob causam jus ipsis à Deo ipso collatum denegaretur, dùm Parentibus in proprios filios, aut Dominis in famulos non denegatur potestas? Nunquid apud omnes est inconcussum; a Patribus rescindi posse filiorum vota, quæ, ipsis inconsultis, emisêre. Nonne Pastoribus absque ullâ exceptione dixit Christus (a): *Quæcumque solveritis super terram erunt soluta & in cælo*? Cùm igitur cuipiam voti obligationem, idque ob justam ac legitimam causam remittunt, hoc est, quæ ad Ecclesiæ bonum, aut spiritualem voventis utilitatem spectat; cur inficiari quis poterit, eam quoque à Deo ipsorum Ministerio remitti? Fatendum igitur, de votis, intacto jure divino, posse dispensare Prælatos; cùm ob justam rationem & in casibus jure non prohibitis dispensant, atque adeò potiori ratione idem posse Summum Pontificem, Ecclesiæ caput, ob illam, quam habet in Ecclesiâ, potestatis plenitudinem.

(a) Matth. 16. 18.

CASUS IV.

Diffident inter se Theologus & Canonista, utrùm Papa ob plenariam, quam habet in Ecclesia, potestatem, validè de iis dispensare possit, quæ ab Apostolis aut stabilita aut instituta fuere. Is affirmat; alter negat: Cui jus?

RESPONS.

Quæstionem hanc sibi propositam, dùm de bigamiâ loquitur, quam uti irregularitatem statuit Apostolus, quæ ab Ordinibus removet, Angelicus Doctor solvit dicens; quòd Papa nullam habeat dispensandi potestatem. *Quantum ad ea, quæ sunt de jure naturali, & quantùm ad ea, quæ sunt de necessitate sacramentorum & fidei.* Hæc sunt Sancti Thomæ verba (b). *Sed in aliis quæ sunt de institutione Apostolorum*, pergit idem Sanctus, *cùm Ecclesia habeat nunc eandem potestatem statuendi & destruendi, quam tunc habuit; potest per eum qui primatum in Ecclesiâ tenet, dispensari.* Distinctionis hujusce ope quoad propositam difficultatem in concordiam revocari possunt Theologus & Canonista.

(b) S. Th. in 4. dist. 27. q. 3. art. 3. ad 2.

DISPENSATIO MATRIMONII.

DISPENSATIONEM Matrimonii clarè explicat hæc Polmani definitio (c): *Dispensatio Matrimonii*, inquit, *est impedimenti Matrimonialis sublatio.* Quocirca dispensare est matrimonii obicem tollere.

(c) Polman. Brev. Theol. part. 3. n 597.

Impedimentum verò matrimonii est vel dirimens, vel tantùm impediens. Impedimentum dirimens est illud, quo invalidum fit Matrimonium contractum non obtentâ priùs ejus dispensatione à legitimo Superiore, qui vulgò est Papa solus. Impedimentum verò impediens est illud, quo quis peccat contrahendo Matrimonium, non obtentâ priùs ab Episcopo illius dispensatione, licèt validum sit Matrimonium.

Papa solus in omnibus impedimentis dirimentibus, ab Ecclesiâ constitutis, dispensare potest. Expressè tamen prohibet Tridentinum Concilium (d) ut, *In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes & ob publicam causam.* Quod decretum vel in ipsâ Galliâ observatur, ut constat ex celebri Senatûs Parisiensis Aresto 11. Decemb. an. 1664. lato ad Conclusiones Domini Bignon Generalis Advocati in Nicolaum Barbier etiam Causidicum, cujus tres pueri simulque Barbaræ Barbier neptis illius illegitimi sunt declarati, etsi vi Romanæ dispensationis in Ecclesiâ Parochiali Parisiensi Sancti Joannis Matrimonium contraxissent, dictosque pueros, tanquam suos, in celebratione nuptiarum agnovissent: quo Arresto declaravit Curia, rescriptum illud Romanum malè, invalidè & abusivè fuisse obtentum & executioni mandatum quoad puerorum legitimationem, indictâ simul in Romanâ Curiâ campsoribus prohibitione, ne hujusmodi dispensationes obtinerent (e).

(d) Conc. Trid. sess. 24. de reform. Matrimonii.

(e) Diarium fori. tom. 2. l. 6. c. 58.

Admissa quidem est dispensatio à Summo Pontifice in primo affinitatis gradu concessa pro N. Vaillant, Medico, qui uxoris suæ sorori nupsit. Supremæ Curiæ Arrestum pro eo mense Januario an. 1685. latum est (f): Sed advertendum ab eo obtentum fuisse Regium diploma, quo confirmabatur Romanum rescriptum, in iis, quæ à Rege pendebant; unde vehementer impulsus est Senatus, ut eam proferret sententiam; de validitate tamen aut invaliditate Matrimonii nihil asserens: cùm certum sit, quòd, quamvis de primo gradu affinitatis in lineâ directâ nequeat dispensare Papa; tamen potest in primo gradu lineæ Collateralis; quia impedimentum illud est tantùm Ecclesiasticum, ut videbitur infrà.

(f) Diarium Palatii part. 9. pag. 119.

Duobus, qui nubere volunt, semper favet Matrimonii dispensatio: quamvis ab uno tantùm petita & obtenta fuerit, altero etiam inscio.

Dispensationem Matrimonii duplici modo Papa concedere potest. 1. *In forma gratiosâ*, hoc est, absolutè & de præsenti dispensando. 2. *In formâ commissoriâ*, hoc est, Diœcesanum Officialem committendo, ut facti veritatem perpendat. Infrà videbitur quanti sit momenti hæc distinctio, & quæ ejus habenda sit ratio.

Quilibet Episcopus de impedimentis, quæ sunt tantùm impedientia, dispensare potest. Quòd ad dirimentia pertinet, cùm uniformis non sit hac in re omnium Diœceson Galliæ Disciplina Ecclesiastica; Episcopus quisque secundùm usum in suâ Diœcesi constitutum se gerere debet, non latiorem sibi arrogans potestatem, quàm Prædecessores sui.

Ad validitatem diſpenſationis quoad conſanguinitatem vel affinitatem in duobus diverſis gradibus, ſatis eſt, ut gradus remotior Papæ exponatur.

Si impetrantes è diversâ fuerint Diœcêſi, ambo in Libello ſupplici exprimendi ſunt; quòd Reſcriptum ſuum Officiali Diœcêſis puellæ ſcribere intendat & reipsâ ſemper ſcribat Summus Pontifex.

Allegatarum in reſcripto rationum juſtitiam perpendendi jus non habet Officialis; ſed ſolùm an factum in Libello expoſitum ſit veritati conſonum, nec-ne: quo facto diſpenſationem executioni mandare neceſſariò tenetur.

Si forte obeat Officialis, ſcriptam ad eum diſpenſationem approbare poteſt ejus Succeſſor.

CASUS PRIMUS.

POLYXENES, inito cum Publiâ, ſed ob auditos contra famam ejus rumores nondum conſummato matrimonio à Summo Pontifice diſpenſationem obtinuit, quæ juſtâ niti causâ videtur, & quâ ſibi licet Mariæ nubere, quâcum reipsâ aliquantò poſt matrimonium contraxit. Quæritur utrùm valida ſit hujuſmodi diſpenſatio, eâque ſine peccato uti potuerit ipſe Polyxenes?

RESPONS.

Priuſquam huic difficultati fiat ſatis; advertendum 1. matrimonium eſſe Symbolum unionis hypoſtaticæ Verbi Divini cum naturâ humanâ, & ſpiritualis matrimonii, quod inter Chriſtum & ipſius Eccleſiam intercedit. 2. Duplicem hanc unionem eſſe indiſſolubilem. 3. Matrimonium ab Eccleſiâ tantummodò approbatum, ſed nondum conſummatum neutrius hujuſce unionis eſſe ſignum; cùm illud diſſolvi poſſe agnoſcat Eccleſia, in uno ſaltem caſu, ſcilicet ſolemni profeſſione Religionis; quo circa unionem ſolam Chriſti cum privatis Eccleſiæ membris ſignificat, quæ unio in communicatione gratiæ ipſius poſita, peccato quàm ſæpiſſimè deſtruitur. 4. Matrimonium igitur duntaxat conſummatum propriè Symbolum eſſe duplicis hujuſce unionis, quæ verbis iſtis deſignatur: *Quod Deus ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit*; & his aliis (a): *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi*: quæ duplex unio cùm diſſolvi nequeat, matrimonium quoque indiſſolubile efficit. Unde verba hæc Chriſti Domini (b): *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*, quibus divortium prohibet, de matrimonio conſummato intelliguntur, uti declarat Alexander III. in ſuâ ad Epiſcopum Brixinionenſem Decretali (c) his verbis: *Sanè quòd Dominus in Evangelio dicit: non licet viro niſi ob cauſam fornicationis uxorem ſuam dimittere, intelligendum eſt, ſecundùm interpretationem Sacri Eloquii, de his, quorum matrimonium carnali copulâ eſt conſummatum, ſine quâ conſummari non poteſt.*

Ex his igitur principiis omnes fermè Canoniſtæ & multi inſignes Theologi exiſtimant, propriè loquendo, Ratihabitionem matrimonii, in ſe ſumptam, ab Eccleſiæ conſtitutione pendêre, ob illius in contrahentes poteſtatem, qui ratione baptiſmi ab ipsâ recepti juriſdictioni ejus ſubjacent; quam proinde ratihabitionem, cùm juris ſit merè Eccleſiaſtici, à Summo Pontifice tolli poſſe volunt, ob ejus potentiæ plenitudinem in Eccleſiâ quoad res ſpirituales.

Opinionem ſuam multis Summorum Pontificum exemplis aſſerunt illi Authores, ut Eugenii IV. & Martini V. qui in propoſito caſu diſpenſârunt, ille ob mutuum, quo diffidebant conjuges, odium; is verò ob lepram, quæ ante conſummatum matrimonium alterum contrahentium inceſſerat, ut refert Sanctus Antoninus (d); aſſeritque Navarrus (e), hujuſmodi diſpenſationes, conſilio ſuo petitas, à Paulo III. & Pio IV. fuiſſe obtentas. *Ter vel quater ad petitiones, meo conſilio..... oblatas, felicis recordationis Paulus III. & Pius IV. per ſuas diſpenſationes diſſolverunt quædam matrimonia, omninò clandeſtinè contracta, nondum conſummata, in remedium animarum, alioquin probabiliter periturarum.* Teſtatur etiam Author quidam (f), uno eodemque die à Gregorio XIII. conceſſas fuiſſe tredecim hujuſmodi diſpenſationes. Denique vi talis diſpenſationis Carolus VIII. Galliæ Rex an. 1491. Annæ, Britanniæ Duciſſæ nupſit, cui jam per procuratorem Archidux, Maximiliani primi Imperatoris filius, poſt dimiſſam ab illo Rege Margaritam Imperatoris hujuſce filiam, jam antè ſibi deſponſatam. Ob hæc exempla eorumque rationes ſententiam hanc amplexi ſunt innumeri Authores, quales ſunt Hoſtienſis, Bellarminus, Cajetanus, Catharinus, Felinus, & alii multi, quos ad marginem indicamus. (g)

Hæc tamen ſententia, licèt tot tamque præcipuis arridens Authoribus, aliis multis contrarium ſentientibus paulò videtur audacior. Talis eſt Sylvius (h), & in eo ſequitur Scotum, Paludanum, Cardinalem de Turre cremata, Dominicum Sotum, Franciſcum Victoria, Covarruviam, alioſque plurimos Canoniſtas (i), è quorum numero exiſtit inclytus Panormitanus; is enim liquidò declarat, Papam non poſſe hujuſmodi diſpenſationes concedere (k), atque hæc imprimis ad probationem ſuæ ſententiæ Chriſti Domini verba premit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*; & unam Innocentii III. Decretalem ad Archiepiſcopum Lugdunenſem (l), in quâ Summus ille Pontifex hanc ſolam matrimonii non conſummati diſſolutionis cauſam agnoſcit, ſcilicet, ſolemnem votorum Religionis emiſſionem, aut divinam revelationem: quare Papalis omninò excluditur diſpenſatio in caſu, de quo agitur. Inter aſſertores poſterioris hujuſce ſententiæ, hæc ſunt potiſſimùm Dominici Soti verba: *Cùm Chriſtus ait*: Homo non ſeparet, *Pontificem etiam ipſum excluſit, quaſi talem poteſtatem ei non committeret; quia ſuper jure divino & naturali, quale illa verba ſignificant, Papa minimè diſpenſat. Authoritas Martini & Eugenii, ſi ita verum eſt, quod ſimilem diſpenſationem fecerunt, nullatenùs tanquam Eccleſiæ determinatio movet, quia factum Pontificum non facit fidei articulum.* Quod dictum Hiſpani hujus Theologi, cum ſententia Pauli IV. omninò conſentit, qui de ſimili à ſe an. 1557. diſpenſatione petita Conſiſtorii ſui Cardinales his fermè verbis (m) allocutus eſt: „Cariſſimi Filii; ne „Prædeceſſorum noſtrorum factis & exemplis detineantur animi veſtri; Profiteor, ea me nolle ſequi, niſi in quantùm ad id nos adducent Scriptura & Theologorum ratio; non dubito, quin „ego meique Prædeceſſores, non ſolùm in hoc „facto, ſed in aliis multis erraverimus.

In hac opinionum varietate, Sanctus Antoninus (n) de iis loquens, qui Papæ diſpenſandi poteſtatem in præſenti caſu, concedunt: *Tales*, inquit, *non ſunt condemnandi; ſed nec conſulendum eſt alicui,*

(a) Matth. 28. 20.

(b) Matth. 19. 6.

(c) Alex III. in cap. *Ex publico*. de conv. conjug. lib. 3. tit. 32.

(d) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 1. c. 21. §. 3.

(e) Navar. Man. c. 22. n. 21.

(f) Henriquez l. 2. de Matrim. c. 8. n. 11.

(g) Cajet. tom. 1. opuſc. tract. 38. Bellarm. l. 2. de Monachis. c. 18. Michael à Medina l. 5. de Sacrorum hom. continentiâ. Gloſſa in cap. *Ex publico*. de conv. conjug. & in cap. *quod votum*. de voto in 6. Præpoſitus in cap. fin. de ſponsâ duorum. Fagnan. Navarr Sylveſter, Felinus &c.

(h) Fr. Sylvius in ſup. S. Th. q. 61. art. 2. quæſito 2. & reſol. var. v. *Matrimonium*. 4. concl. 1.

(i) Scotus in 4. diſt. 31. §. *Tertio modo*. Petrus Palud. in 4. diſt. 27. q. 1. art. 2. & q. 3. a. 3. Dom. Sotus. in 4 diſt. 27. q. 1. art. 4. Franc. Victoria relect. 4. concl. 1. ad 1. & in ſum. Sacram. n. 281. Didacus Covarr. part. 2. de matrim. n. 21. Petrus Soto. lect. 12. de matrim. Corduba l. 1. quæſtionariis q. 25. Alex. de Nevo. Joan. Tabiena & alii.

(k) Panorm. in cit. Cap. *Ex publico*. de conv. conjug.

(l) Innoc. III. in c. *Ex parte* 14. eod. tit.

(m) Cenſuræ & Concluſiones Facultatis Theologicæ Pariſienſis apud Joan. Bapt. de Leſpine an. 1717. typis mandatæ. pag. 151.

(n) S. Anton. 3. part. ſum. Theol. tit. 6. 21. §. 3.

alicui, ut procuret talem dissolutionem, sive dispensationem, cùm Theologi videantur tenere, quod non possit dissolvi (Matrimonium non consummatum) *nisi per ingressum Religionis.* Quibus verbis ad propositam speciem accommodatis, dicendum, Polixenem obtentam à se dispensationem non potuisse requirere, eâque multò minùs uti; quoniam, ut loquitur Covarruvias, *tutior ac verior est communis opinio Theologorum, quæ probat Matrimonium ratum, nondum secutâ commixtione carnis, & sic non consummatum minimè posse dissolvi Romani Pontificis dispensatione.* Quocircà si alterum cum Mariâ matrimonium nondum contraxisset Polixenes, à sapiente prudentique Confessario monendus esset, ne talem dispensationem executioni mandaret, imò & denegatâ absolutione cogendus, ut ab eâ desisteret; cùm certum sit, quòd ubi de Sacramenti validitate agitur, tutiorem partem sequi necesse sit. *

* *Nota* 1º. Præter citatos hic Sum. Pontifices ad confirmandam posteriorem sententiam, & ad priorem infirmandam, nonnullos adhuc à Theologis citari Sum. Pontifices, inter quos annumerant Nicolaum I. qui Can. *Is qui Matrim.* 32. q. 8. contractum à sanis matrimonium dissolvi non posse dicit, licèt alteri superveniat amentia, impotentia &c; quod tamen Summis Pontificibus valida dissolvendi Matrimonii rati causa foret, si ab ipsis dissolvi posset. Et ALEXANDER III. qui in *Append. Conc. Lateran.* p 6. C. 8. judicium improbat quorumdam suorum prædecessorum qui Matrimonium ratum & non consummatum dissolvere se posse judicaverant, dicitque fœminam, quæ post Matrimonium ratum ad secundum convolarat, illudque consummarat, à secundo viro *separari debere, & ut ad primum redeat, Ecclesiasticâ districtione compelli, quamvis alii aliter sentiant, aliter etiam à Prædecessoribus nostris sit judicatum.* Innocentius etiam III. relatus à *Petro de Sampsone* apud *Fagnanum* ad Cap. *Verum* de convers. conjug. num 8. & Innocent. VIII. relatus à Panormit. apud *Basilium Pontium* L. 9. de Matrim. C. 3. cùm ab ipsis talis dissolutio peteretur, eam prorsùs denegarunt, insuper cum Innocentio VIII. allegaretur Glossa dicens hoc ab ipso fieri posse, respondit S. Pontifex ei qui Glossam allegabat: *Maledictus, qui te docuit.* Testatur etiam *Dominicus Soto* in 4. dist. 27. q. 1. a. 4. Adrianum VI. miratum quod ab ipso matrimonii rati dissolutio postularetur, respondisse se eam concedere quantùm poterat, credere tamen se non posse.

Nota 2º. Ipsosmet prioris sententiæ patronos confiteri ne minimum quidem antè Martinum V (qui tamen utrum aliquod Matrimonium ratum dissolverit dubitat *Dominicus Soto*) apparere exemplum dispensationis super Matrimonio rato nullumque aut Theologum aut Canonistam ante istius S. Pontificis tempora inveniri qui in Summis Pontificibus dissolvendi Matrimonii rati potestatem agnoverit. *Neque omninò certa est* (prior sententia) inquit *Martinus Grandinus* C. 3. de indissolubilitate Matrim. quæst. 5. concl. 2. *Cum antè Martinum V neque ullus hanc S. Pontificis potestatem agnoscat, neque appareant exempla dispensationis super Matrimonio rato.*

CASUS II.

ODULPHUS, Religiosus professus, occisis in exercitu omnibus fratribus suis, à Summo Pontifice Matrimonium contrahendi dispensationem obtinet; ne, si Monasticam sequi vitam pergeret, familia sua, quæ principatu fruitur, sine stirpe procumberet. Potestne Odulphus talem dispensationem tutâ conscientiâ executioni mandare?

RESPONS.

Religiosus ille obtentam à se dispensationem executioni mandare potest; nam Summus Pontifex ob suam in Ecclesiâ potestatis plenitudinem ita dispensare valet, cùm eâ utitur ob causam legitimam, seu ad Ecclesiæ bonum, seu ad fidelium salutem pertineat. Ratio est, quia, ut jam alibi diximus, dispensare potest in iis, quæ sunt tantùm juris humani. Certum est autem, ea omnia, quibus statuitur voti solemnitas, & à simplici voto solemne distinguitur, esse tantùm juris humani, cùm solemnitatem hanc, in cæremoniis quibusdam & circumstantiis cum voto connexis solùm positam instituerit Ecclesia. *Voti solemnitas ex solâ constitutione Ecclesiæ est inventa*, inquit Bonifacius VIII. in unâ ex suis Constitutionibus (*a*). Si ergo de Virginitatis ac Religionis voto ante constitutam ab Ecclesiâ solemnitatem istam dispensare poterat Episcopus, ut videre est ex his Calcedonensis Concilii an. 451. habiti verbis à Gratiano relatis (*b*): *Si qua Virgo se dedicaverit Deo, similiter Monachus, non licet eis nuptiis jungi: si verò inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò eis posse fieri humanitatem; si ita probaverit Episcopus loci.* Cur ea Summo Pontifici denegaretur potestas? Hinc multa videre est hujusmodi dispensationum, quas concessêre Pontifices, exempla; uti testantur Paludanus (*c*), & Cajetanus (*d*). Sic, referente illo Cardinali, Cælestinus III. è Monasterio Constantiam eduxit, Panormi Religiosam, Rogerii VI. Siciliæ Regis filiam, quæ vi dispensationis ab illo Papâ obtentæ Henrico VI. Frederici II. dicti Ænobarbi, filio nupsit, Romæ Matrimonium suum consummavit, è quo Gandulphum suscepit, & quem annos 50. nata in propatulo ædium peperit (*e*). Similem Casimiro Cluniacensi Monacho, qui Parisiis studebat, dispensationem concessit Benedictus, isque posteà è Monacho factus est Rex Poloniæ.

Consentit hæc responsio cum sententia plurimorum tum Theologorum, tùm Canonistarum, quos ad marginem appellamus, quique omnes unanimi consensu hanc Papæ tribuunt potestatem (*f*). Fatendum tamen, quosdam esse Theologos, qui contrarium sentiunt, innixi potissimùm authoritati Innocentii III. qui agnoscit Papæ non competere potestatem, cum Monacho dispensandi de votis paupertatis & castitatis. En verba Summi Pontificis (*g*). *Nec æstimet Abbas, inquit, quòd super habendâ proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, ideò est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgêre.* Atque eâ authoritate præsertim nituntur S. Thomas (*h*), Albertus Magnus, Glossa, Guillelmus Antissiodorensis, Sanctus Bonaventura, Alexander Halensis, & alii nonnulli.

Sed quamvis Authorum istorum sententiam damnare nolimus, eorum tamen argumentis facilè responderi potest; eaque objectio triplici modo solvi potest. Et primò quidem generatim respondêri potest, cælibatum eodem jure Religioni atque Sacerdotio esse annexum, hoc est, jure Ecclesiastico, quamvis cum aliquo discrimine, ut communiter docent celeberrimi Theologi, quales sunt Henricus Gandavensis, Paludanus, Scotus, Durandus, Richardus à Sancto Victore, Covarruvias, Navarrus, Cajetanus & alii multi; atque idem esse dicendum de abdicatione proprietatis; cùm olim Religiosi bona sua retinere & possidêre possent, & etiam testari, ut asserunt Leges Romanæ (*i*) conformiter ad hæc verba Canonis (*k*): *Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hæreditate repellere Monachos factos*: Quæ facultas Monachis à Sancto Gregorio M[illegible]gno (*l*) ablata est, ut videre est in aliquâ ejus E[illegible]ola ad Januarium, Episcopum Calaritanum, quam refert Gratianus in Canone Decreti sui. A[illegible]negari non potest, Papam validè dispensare n[illegible] posse in iis quæ sunt merè juris Ecclesiastici, ut docet & solidè probat Angelicus Doctor (*m*): cùm dispensatio nihil aliud sit, *quàm juris communis relaxatio, facta cum causæ cognitione ab eo qui potestatem habet dispensandi*, ut loquitur Innocentius IV. (*n*) Igitur de solemnitate hujusmodi votorum, quæ ab Ecclesia ex Bonifacio VIII. est inventa, dispensare potest Papa.

Secundò quoad Innocentii III. authoritatem dicendum, ejus verba esse tantùm intelligenda *in sensu composito*, ut loquitur Schola, *& non in sensu diviso*, hoc est, ipsum loqui duntaxat de Monacho, *stante Monachatu*, cùm fieri nequeat, ut verè sit Monachus præ-

(*a*) Bonifac. VIII. in Cap. *Quod votum.* 1. de voto & voti redempt. in 6. L. 3. tit. 15.

(*b*) Conc. Calced. in Can. *Si qua.* 22. 27. q. 1. & in Can. *Virginem.* 12. ibid.

(*c*) Petrus Palud. in 4. dist. 38. q. 4. art. 4.

(*d*) Cajetan. in 2. 2. q. 88. art. 11.

(*e*) Histor. Neapolit. l. 5.

(*f*) Petr. Palud. loco cit. conclus. 21. Card. de Turrecremata super Can. *De illo.* dist. 12. Durand. in 4. dist. 38. q. 2. ad 2. Richard. ibid. art. 9. q. 1. Henrici Gandav. quodlib. 5. q. 28. Joan. Major in. 4. dist. 38. q. 14. Felinus. in c. *Si quando.* de rescriptis. Didacus Covar. de testam. c. 2. n. 17. & apud eum Innocentius. Joan. Andræas & alii in c. *Cùm ad Monasterium.* de statu Monach. Claudius Spencæus l. 5. de incontinentiâ. c. 4. & seqq.

(*g*) Innoc. III. in Cap. *Cùm ad Monasterium.* 6. de statu Monachorum.

(*h*) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. Albertus Magnus in 4. dist. 38. art. 15. S. B[illegible] ibid. [illegible] Guill. [illegible]siodor. l. [illegible] 22. Glossa in cit. Cap. Alex. Halensis. Catharinus, Dom. Sotus, & Sylvester de Prierio.

(*i*) Leg. *Si quis.* 20. Cod. de Episc. & Clericis.

(*k*) Novella 123. c. 59. relata in Can. *Non liceat.* fin. 19. q. 3.

(*l*) S. Greg. in Can. *Quia.* 7. ead. causâ & q.

(*m*) S. Tho. quodl. 4. art. 13.

(*n*) Innoc. IV. ad Cap. *Dilectus.* 15. de temp. Ordin. n. 4.

prætermissis votis suis solemnibus: sed hinc non sequitur, eum iisdem teneri votis, cùm è Monasterio suo per legitimam dispensationem eductus est; quandoquidem tùm haberi nequeat, uti Religiosus.

Tertiò, quoad Sanctum Thomam pertinet, respondêri potest, Angelicum Doctorem in diversam eà de re transisse sententiam: primùm enim docuerat, Papam cum Religioso in votis ejus legitimè dispensare posse, eique matrimonium permittere. *Alii dicunt probabilius*, inquit hic Sanctus (a), *si communis utilitas totius Ecclesiæ, aut unius Regni, vel Provinciæ exposceret, posset convenienter & in voto continentiæ & in voto Religionis dispensari quantumcumque esset solemnisatum.* Ejusque rei hanc affert rationem: *Non enim per votum potest se homo deobligare ab eo in quo tenetur alteri. Unde talis posset imminere necessitas, quod posset alicui justè prohiberi, ne continentiam aut Religionem voveret; & eâdem necessitate manente, potest etiam in voto dispensari jam acto.* Et paulo post (b): *In votis illis, quæ non de facili dispensationem recipiunt, nec frequenter, sed rarò, sicut votum Religionis..... solus Papa dispensare potest.* Quibus assertis, contrarium in summa sua Theologica docêre videtur.

(a) Idem in 4. dist. 38. q. 1. art. 4. quæst. 1. ad 3.

(b) Idem ibid. quæstiunc. 2. in corp.

Sed dici potest 1. eum loqui *in sensu composito*, uti loquitur Innocentius III. hoc est, de Religioso qui actu Monasterio ac regulæ suæ addictus est; nam, uti jam diximus, certum est, eum verè Religiosum esse non posse, omissis solemnibus votis, quibus Religioni se mancipavit; atque à Summo Pontifice fieri non posse ut quis in Religione permanens matrimonium contrahat, cùm unus alteri adversetur status. 2. Potest etiam intelligi secundùm alios, tanquam loquens de potestate ordinaria, non verò de plenitudine potentiæ, quam habet Papa, tanquam supremum & visibile caput Ecclesiæ.

Qui fusiorem eà de re explicationem requirent & de testimonio è summâ Sancti Thomæ deprompto Cajetanum adire possunt, qui scitè rationibus respondet, quibus in diversam sententiam adductus est Sanctus Doctor, easque manifeste dissolvit. Legi quoque potest Fagnanus (c), qui fusè & accuratè quæstionem istam persequitur. Superest ergo, ut concludamus, quòd, si ita ferat publica utilitas, ut nubat Odulphus, obtentam à Summo Pontifice dispensationem sine peccato executioni mandare potest.

(c) Fagn. in c. *Cùm ad Monasterium.* de statu Monach. n. 43. & 3. seqq.

CASUS III.

Flavius, Mæviæ uxori superstes, secundas vult inire nuptias cum Berthâ, quam è primo suo marito genuerat Mævia. Núm id potest tutâ conscientiâ, si in eam rem dispensationem in Romana Curia obtinêre queat. Quod si id non possit Flavius, uxoris suæ defunctæ sorori nubere cupit. Nunquid hoc ei licitum est, si necessariam à Papa dispensationem obtineat?

Respons.

Flavius tutâ conscientiâ Berthæ, defunctæ uxoris suæ priorisque ejus mariti filiæ nubere non potest; quamcumque in eam rem obtineat dispensationem, quæ aut subreptitia aut obreptitia censêri debet. Ratio est, quia Papa dispensare nequit in primo gradu affinitatis lineæ directæ, in quâ reperiuntur sequentes personæ: 1. *Vitricus*, hoc est, maritus uxoris, quæ è primis nuptiis prolem susceperit: & *privigna* filia scilicet prioris conjugii. 2. *Socer*, id est, pater uxoris pro marito, aut mariti pro uxore: & *nurus*, hoc est, filii uxor. 3. *Noverca*, hoc est, uxor Patris: & *Privignus* filius scilicet patris è priori conjugio. 4. *Gener*, seu maritus filiæ, & *Socrus*, hoc est, mater mariti erga uxorem, aut uxoris erga maritum. Hi omnes in primo lineæ directæ gradu sunt affines.

In hoc autem gradu Papa dispensare nequit, quòd in eo matrimonium jure naturali sit prohibitum; ut docent (d) Paludanus, Sanctus Antoninus, Major, Sylvester, Glossa, Covarruvias, Sylvius & alii multi. Huic etiam sententiæ apertè favere videtur ratio; qui enim in lineâ directâ sunt ascendendo affinitate conjuncti; ita parentum loco habentur, quamvis reipsâ non sint, ut in descensu ejusdem lineæ affines superioribus eum debeant honorem, qui naturaliter stare non potest, cum æqualitate conjugum in usu matrimonii. Unde colligendum, dispensationem in hoc primo gradu coram Deo esse invalidam, quâ proinde tutâ conscientiâ uti nequeunt impetrantes. Ita ratiocinatur Sylvius, qui postea sic concludit: *Existimamus ergo, quod jure naturæ irrita sunt hæc affinium matrimonia: vitrici cum privignâ: novercæ cum Privigno: soceri cum nuru: generi cum socru. Unde nec ulla dispensationis exempla reperiuntur.* Hoc est, si quæ in Romanâ Curia subreptæ sunt hujusmodi dispensationes, eæ non fuerunt executioni demandatæ, quod omnia Christianitatis regna aut Principatus rei huic legibus suis contradicant. Cujus quidem celebratissimum jam à 40. annis exemplum vidimus in viro nobilissimo, nobisque notissimo; is enim cùm Romæ talem dispensationem subripuisset ad nubendum privignæ suæ, id est, filiæ uxoris suæ è priori conjugio; eam abusivam aut subreptitiam dispensationem declaravit Rothomagense Parlamentum, huicque prohibuit, indictâ etiam mortis pœnâ, ne tali dispensatione uteretur. Atque hæc de priori difficultate eramus dicturi.

(d) Petrus Palud. in 4. dist. 41. q. 1. 27. S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 11. §. 1. Joan. Major. in 4. dist. 40. q. 3. Glossa. in c. *Litteras*, 13. de restitur. spol. Bellarm. de matrim. c. 28. Didacus Covarr. à Leyva Episc. seg. 2. part. 6. de matrim. § 10. n. 19. & apud eum Tostatus Abul. Sylvius in supplem. S. Thom. q. 55. a. 6. conclus. 3. & alii contra Cajet. 2. 2. q. 154. art. 9. & Dom. Soto in 4. dist. 41. q. 1. art. 3.

Quod pertinet ad lineam indirectam seu collateralem, in omnibus ejus gradibus, ne primo quidem excepto, dispensare potest Papa, quia in eâ lineâ jure tantùm humano prohibitum est matrimonium, in quo jure dispensare potest Pontifex, ut ait Innocentius III. scribens ad Præpositum & Capitulum Cameracense (e): *Secundùm plenitudinem potestatis de jure possumus suprà jus dispensare.* Est igitur in potestate Papæ, (f) ut homini matrimonium permittat cum viduâ fratris sui, aut sorore uxoris suæ defunctæ. 1. Quidem illud probatur ex Decretali Innocentii III. (g), in quâ Summus hic Pontifex iis permittit, qui in infidelitate versati repudiatas à fratribus suis defunctis uxores duxerant, & è quibus nullam prolem susceperant eorum fratres, ut eas sibi legitimas retinerent uxores. *Propter infirmitatem gentis ejusdem*, inquit hic Papa, *concedimus, ut matrimonüs contractis cum relictis fratrum utantur.* 2. Ejus rei famosum suppeditant exemplum Emmanuel, Lusitaniæ Rex, cui Alexander VI. cum duabus successivè sororibus matrimonium permisit: & Henricus VIII. Angliæ Rex, qui ex dispensatione Julii II. Catharinæ Arragoniæ; Caroli quinti Amitæ, viduæ fratris sui Arturi nupsit; quæ dispensatio à Clemente VII. approbata est ex consilio celeberrimarum Europæ Universitatum, quas consultaverat hic Papa, ut videre est ex Decreto; quod refert Author inclytus (h): quibus addi potest Ludovica-Maria de Gonzaga Cliviensis, quæ ex Pontificiâ dispensatione duobus vicissim fratribus, scilicet Ladislao Sigismundo & Joanni Casimiro, Poloniæ Regibus nupsit (i). Similem quoque non ita pridem dispensationem Comiti Starembergensi concessit Clemens XI. Unde colligimus, quòd si Flavio justa subsit causa requirendæ dispensationis necessariæ ad nubendum uxori fratris sui defuncti: eam in Romanâ Curiâ persequi, eâque obtentâ uti potest.

(e) Innoc. III in C. *Præposuit*. 4. de concessione Præb. &c. lib. 3. tit. 8.

(f) Navar. Manual. c. 21. n. 84.

(g) Innoc. III. in c. *Deus* fin. de divortiis. l. 4. tit. 9.

(h) Alphonsus de Castro 1. p. de lege pœnali. c. 12.

(i) Acta temporis Aug. 1708. pag. 91.

Addemus denique ad plenam hujusce difficultatis elucidationem, Papam validè dispensare posse in omnibus lineæ directæ affinitatis gradibus, primo inferioribus: nam secundus lineæ directæ gradus tàm est dispensabilis, quàm primus lineæ indirectæ, seu

seu Collateralis : hæc enim sola afferri potest ratio ad probandum, affinem affini ex Pontificia dispensatione nubere non posse, quia, ut jam dictum est, cùm alter alteri sit inferior, is erga alium talem debet ex jure naturali adhibêre reverentiam, quæ cum æqualitate conjugum quoad actum connubii stare non potest. Non videtur autem, affinem alterius in secundo gradu lineæ directæ majori erga alium tenêri reverentiâ, quàm duo affines in primo gradu lineæ indirectæ seu Collateralis. Igitur cum utrisque quoad Matrimonium dispensare potest Summus Pontifex.

Nec est, quòd quis 18. Levitici caput objiciat; ex hoc enim probari nequit, Matrimonium jure naturali inter affines in secundo gradu lineæ directæ aut in primo lineæ indirectæ, aut alio quolibet esse prohibitum. 1. Quia lata in eo prohibitio pro affine in secundo gradu lineæ directæ, iisdem effertur terminis, atque ea, quæ ad quamlibet consanguineam aut affinem pertinet : En ipsa ejus verba (*a*) : *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus* ; & paulò inferiùs (*b*) : *Turpitudinem uxoris tuæ & filiæ ejus non revelabis : filiam filii ejus & filiam filiæ illius non sumes, ut revelet ignominiam ejus, quia caro illius sunt.* Atqui ex primo textu probari nequit, Matrimonium esse prohibitum jure naturali cum qualibet affine aut consanguineâ ; cùm ex doctrina omnium Theologorum & Canonistarum, nullo excepto, contrarium sit certum. Igitur ex secundo textu probari nequit, Matrimonium contractum inter affines, etiam in primo gradu lineæ indirectæ, esse contra jus naturale. 2. Quia prohibitio Matrimonii cum affine in primo gradu lineæ Collateralis iisdem etiam profertur terminis, quibus enunciatur ea, quâ prohibetur Matrimonium cum affine in secundo gradu lineæ directæ. En utriusque prohibitionis verba (*c*) ; *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis ; quia turpitudo fratris tui est..... sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies ; nec revelabis turpitudinem ejus, adhuc illa vivente* : & tamen Matrimonium in primo gradu lineæ Collateralis nullatenùs jure naturali est vetitum ; cùm frater ex Lege Moysis, ut legitur in Deuteronomio (*d*), defuncti fratris sine liberis uxorem sibi sumere teneretur. Itaque colligi potest, ex textibus Levitici nullo modo probari, Matrimonium inter affines in secundo gradu lineæ directæ jure naturali esse prohibitum, non magis quàm cætera, quæ eodem capite sunt vetita : cùm certum sit Ecclesiam posse dispensare & sæpè reipsâ dispensare in multis impedimentis, de quibus ibi fit mentio ; uti declarat Concilium Tridentinum (*e*).

(*a*) Levitici 18. 6.

(*b*) Ibid. v. 17.

(*c*) Ibid. v. 16 & 18.

(*d*) Deut. 25. 4.

(*e*) Conc. Trid. sess. 24. de Sacr. Matrim. c. 3.

Fatendum tamen 1. hactenùs dicta à nobis de secundo capite esse tantùm opinionem, & quosdam Theologos contrarium sentire. 2. In Curiâ Romanâ non obtinêri dispensationem in quocumque gradu affinitatis in lineâ directâ ; quæ, si concederetur, non nisi gravissimis de causis esset obtenta. 3. Causas illas, quantumvis gravissimas, non fore sufficientes in Galliæ Parlamentis, ut approbaretur talis dispensatio, tanquam legitima. Extat eâ de re in Commentario Beraldi in Normaniæ consuetudinem celebre Arrestum, quoad appellationem *tanquam ab abusu* à Bernardo d'Auvray & Franciscâ Le Vicomte illius uxore interpositam ob Matrimonium Sebastiani Le Porcher ; declaratum est ad Conclusiones Advocati generalis abusum subesse in Matrimonio inter virum & viduam in secundis nuptiis soceri ejus, Novercam prioris ejus uxoris : licèt isti essent tantùm conjuncti in secundo genere affinitatis, quod à Concilio quarto Lateranensi œcumenico sub Innocentio III. desiit esse impedimentum dirimens ; cùm affinitatis impedimentum ad quartum gradum primi duntaxat generis inclusivè fuerit redactum : ex quo certum fit, à Parlamento abusivam fore declarandam quamlibet dispensationem obtentam de impedimento in lineâ directâ primi generis affinitatis in quocumque gradu.

CASUS IV.

PAMMACHIUS, qui cum Titia, Mæviæ matre fornicatus est, nunc ipsi Mæviæ se maritum sociare peroptaret : nunquid legitimè cum eo in hanc rem dispensare potest Papa, quamvis sit Mæviæ affinis ex illicitâ copulâ in primo gradu affinitatis lineæ directæ.

RESPONS.

Asserit Sanctus Antoninus (*f*) Paludanum hanc Papæ denegare potestatem : verùm satis apertè ostendit Sanctus Archiepiscopus, ab eo se Theologo dissentire, dùm hujusmodi dispensationem à Martino V. concessam refert. *Reperitur tamen Papa Martinus* V. inquit, *dispensasse cum quodam, qui contraxerat & consummaverat Matrimonium cum quadam ejus germana, quam cognoverat fornicatione, cum magna tamen difficultate.* Tùm concludit : *Ideò nulli consulendum, sed omninò prohibendum procurare dispensationem, etiam à Papâ, contrahendi cum tali, cujus scilicet matrem, vel germanam, quam carnaliter cognovit : Sed si post contractum, & multò magis consummatum tale Matrimonium, obtinuit dispensationem remanendi cum illa ; dimittendum est negotium judicio Dei, nec condemnandum.*

Difficultati huic præcisè respondet Sylvius (*g*), indubitanter asserens, *quòd affinitas ex illicito congressu proveniens in nullo gradu impedit Matrimonium, nisi jure positivo* : ejusque rei hanc subjicit rationem : *Quia filius non inclinatur naturaliter ad exhibendam reverentiam mulieri, quam Pater cognovit extra Matrimonium ; neque nascuntur ex fornicationibus amicitiæ, sed odia.* Unde colligimus in hac opinionum varietate Pammachio esse respondendum 1. ipsum absque salutis suæ periculo dispensationem illam non posse requirere, ex quâ Mæviæ vellet nubere. 2. Si eam tamen obtentam executioni mandasset Mæviæ nubendo, ipsum esse in bona suâ fide relinquendum, nec divortii eorum viam esse tenendam.

(*f*) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 11. in fin.

(*g*) Sylvius in suppl. 3. part. sum. S. Thom. q. 55. art. 6. Conclus. 4.

CASUS V.

ARCADIUS & MARIA, è Diœcesi Parisiensi, in quarto gradu affines, Matrimonium simul contrahere cupiunt ; quare Arcadius Romam mittit, & ad solam suam petitionem, necessariam obtinet dispensationem. Sufficit-ne pro Mariâ non minùs quàm pro Arcadio, tollitque utriusque impedimentum hæc dispensatio ab Officiali recognita ?

RESPONS.

Certum est, prædictam dispensationem ad duos contrahentes extendi, licèt ad solam Arcadii petitionem fuerit concessa. Ratio est, quia dispensatio qualibet ad ea necessariò extenditur, quæ secum sunt connexa, ut probari potest ex Glossa in Decretalem Alexandri III. (*h*). Atqui concessa uni contrahentium dispensatio ad alterum necessariò refertur ; unde sublato unius impedimento, tolli quoque censetur impedimentum alterius : nam, ut dicit Paschalis Papa in Canone (*i*), & post ipsum Alexander III. ad Archiepiscopum Senonensem scribens : qui vult rem aliquam, velle quoque censetur id ipsum, quod ex eâ necessariò sequitur. Cùm igitur ex dispensatione unius contrahentium necessariò sequatur alterius dispensatio ; ubi unus est legitimè dispensatus, alter etiam talis esse censetur ; cùm unus sine altero legitimus fieri nequeat sponsus.

(*h*) Glossa in cap. *Quia in tantùm* 4. de Præb. & dignit. v. *Plures*

(*i*) Paschalis in can. *Si quis* 7. c. q. 3. Alex. III. in cap. *Præterea.* 5. de officio & potest. judic. de lege Lib. 1. tit. 29.

CASUS VI.

Wandregesillus & Ludovica, in quarto gradu consanguinei, simul nubere cupientes, incestum commiserunt, vel etiam matrimonium contraxerunt eâ intentione, ut necessariam, quam à Papa requirunt, dispensationem faciliùs obtinêrent. In Libello suo supplici consanguinitatis suæ gradum, simulque incestum à se admissum declarant; sed intentionem suam illud admittendo reticent; quo facto dispensantur. Quæritur utrùm hæc dispensatio sit valida?

Respons.

Contendunt Authores quidam, uti Ludovicus Bail, nostro tempore Parisiensis Ecclesiæ Propœnitentiarius (*a*) cum undecim, quos laudat, Casuistis, eos, de quibus in casu proposito agitur, non tenêri ad exprimendam pravam suam intentionem, 1. quia eam declarando, inquiunt, dispensationem à summo Pontifice faciliùs obtinêrent. 2. Quia si id esset necesse; sequeretur, quòd eorum intentio Papæ esset reservata.

(*a*) Lud. Bail. de tripl. exam.

Tutiorem tamen & veriorem existimamus oppositam sententiam: licèt enim faciliùs olim obtinerentur hujusmodi dispensationes, cùm sponsi exponebant, se cum cognitione impedimenti matrimonium tamen contraxisse & consummasse; contrarium hodiè evenit, ex quo conditum est à Tridentino Concilio Decretum istud (*b*): *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat. idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantùm matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit; quod si ignoranter hoc fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salubria præcepta temerè contempsit.* Ex quibus verbis manifestè constat, carnalem copulam, quæ ante Concilium Papam inducebat ad dispensandum faciliùs, eundem nunc ab ea dispensatione concedendâ avertere; cùm Ecclesia agnoverit, Peccatores eâ ratione indulgentiâ suâ abuti. Unde sequitur, quòd, cùm pravæ hujus intentionis declaratio Pontificem summum possit & debeat avertere, ut illius reis magis faveat; necessariò in Libello supplici debet explicari; alioquin dispensatio sit subreptitia & invalida. *Ad hoc ut rescriptum teneat*, inquit Glossa (*c*), *nihil debet supprimi ex iis, quæ movêre possunt animum Principis ad dandum rescriptum, vel ad denegandum. .... Et generaliter ubicumque talem veritatem tacuit, vel talem falsitatem expressit, quâ tacitâ, vel expressâ Papâ litteras non dedisset, rescriptum inutile fit.*

(*b*) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim.

(*c*) Glossa in Cap. *Literas.* 20. de reserv. v. *Literas.*

Addi potest etiam, talem dispensationem fore obreptitiam ob falsitatem supplicationis Pontifici oblatæ: nam ex ordinariis supplicationibus, in quibus non exprimitur intentio prava admissi incestûs, fertur, supplicantes eum non admisisse illo animo, ut faciliùs gratiam, quam à Papa requirunt, obtinêre possint. En ipsarum solita verba: *Exponunt, quòd ipsis aliàs scientibus in quarto consanguinitatis gradu invicem esse conjunctos, orator prædictus, non quidem peccandi datâ operâ, ut crimine admisso, hæc causa foret Sanctitatem vestram & Sedem Apostolicam ad misericordiam & gratiam erga ipsos faciliores reddendi, sed solùm vesanâ libidine victus oratricem cognovit.* Cùm igitur veritati penitùs contraria esset hujusmodi narratio in casu proposito; necessariò colligendum, dispensationem consequenter obtentam fore non solùm subreptitiam, sed etiam obreptitiam, & proindè ex utroque vitio nullam juxta formalem Innocentii III. decisionem his verbis contentam (*d*): *Super litteris, quæ ab aliquibus ex malitia & à nonnullis ex ignorantia (tacita veritate vel suggestâ falsitate) impetrantur à nobis ..... si .... per hujusmodi falsitatis expressionem vel suppressionem etiam veritatis litteræ fuerint impetratæ, quâ tacitâ, vel expressâ nos nullas prorsùs litteras dedissemus; à delegato non est aliquatenùs procedendum.* Ita difficultatem istam solvit sacra Congregatio Cardinalium Tridentini Concilii interpretum, ut referunt Zerola (*e*) & Navarrus.

(*d*) Innoc. III. in Cap. *Super.* 20. de rescriptis & ibid. Glossa L. 1. tit. 3. Idem Gloss. in Cap. *Quia* 6. de consang. & affin. l. 4. tit. 14.

(*e*) Zerola in prax. Episc. v *Dispens.* Navar. Man. c. 22. n. 86.

Cæterùm, idem dicendum, si contracto ante obtentam dispensationem eo fine matrimonio, in Libello suo supplici circumstantiam istam non declarassent; ut fert expresse Tridentinum Decretum, quod modò attulimus; & iterùm Romam esset mittendum, si supplicationem antevertisset crimen; aut ad Episcopum recurrendum, si eam idem crimen excepisset.

Confirmari etiam potest hæc decisio ex Constitutione Clementis VII. 19. Aug. an. 1524. (*f*), in quâ eâ de re mentem suam verbis istis aperit hic Papa: *Omnibus denuntiandum, seu intimandum duximus*, inquit, *quòd imposterum cum illis, qui in gradibus probibitis matrimonia scienter contraxerint, etiamsi illa consummaverint, non intendimus dispensare, sed illa (scandalis quæ oriri posse formidaretur, minimè attentis) omninò separari mandabimus, absolutionem duntaxat petentibus concessuri cum gratia; dignus non sit, qui canonum conditorem contemnit, illique cum animæ suæ detrimento injuriam facit.* Quod posteà confirmatum est ex aliâ Constitutione Pauli IV. 15. Decembris an. 1555. (*g*). Unde sequitur, quòd, cùm effectum suum sortiri nequeat gratia, nisi secundùm intentionem concedentis; talis dispensatio nunquam potest esse valida contra intentionem summi Pontificis, à quo subrepta est.

(*f*) Cap. *Quia plerumque* 2. L. 7. Decret. L. 4. tit. 1.

(*g*) Ibid.

Denique hactenùs dictis addemus Glossam (*h*), quæ probat ex multis textibus (*i*) Concilii Pictaviensis, Gregorii IX. & Bonifacii VIII. ad litteram & in sensu rigoroso sumendas esse dispensationes ambitiosas & odiosas. Atqui dispensatio, qualem obtinuêre Wandregesillus & Ludovica, procul dubio est odiosa; cùm Legi deroget à Concilio œcumenico latæ & universim in Ecclesiâ acceptæ; atque adeò non est censenda legitima, nisi quatenùs conceditur ad supplicationem, quæ veritatem & eo, quo ab Ecclesia requiritur modo, contineat. Neque est, quod quis objiciat, hinc sequi, pravam contrahentium intentionem Papæ reservatum iri; neque enim ipsi intentio, sed indignum reservatur facinus, cui adjuncta est hæc intentio & cognitio; quandoquidem si intentioni non esset adjuncta actio, hæc non esset in supplicatione declaranda (*k*).

(*h*) Gloss. in Cap. *Ordinarii.* 3. de officio ordinarii in 6. v. *Dispensatio.*
(*i*) Conc. Pictav. in Cap. *Ut filii.* 1. de filiis presbyt. ordinand. vel non. l. 1. tit. 17.
Greg. IX. in Cap. *Dudum* 54. de elect. & elect. potest. ibid. tit. 6.
Bonif. VIII. in Cap. *Quamvis.* 4. & in Cap. *Non potest.* 21. de præb. & dignit. in 6. L. 1. tit. 6.
(*k*) Covarruvias, de Geret. Colloq. Lucon. De Sainte Beuve.

CASUS VII.

Gaspardus, conscius impedimenti dirimentis inter se & Martinam quod ipsa ignorabat, ei tamen nupsit. Aliquantò post Romæ dispensationem is requirens, in supplicatione suâ Papæ exposuit, ambos ignorare impedimentum, quo ad matrimonium contrahendum fiebant inhabiles. Num valida est dispensatio ad talem expositionem obtenta?

Respons.

Quamvis Martinæ ignotum esset impedimentum illud dirimens, cùm ei nupsit Gaspardus; verè semper affirmari potest, supplici Libello, quem Papæ obtulit, manifestam contineri falsitatem, cùm ambobus non ignotum esset impedimentum, sed Gaspardo penitùs cognitum. Quare nullum videtur esse dubium de invaliditate dispensationis, quam ad talem expositionem is obtinuit.

Decisionem istam affert Navarrus (*l*), eaque nititur regulâ ab Alexandro III. (*m*) ad Cantuariensem Archiepiscopum scribente, constitutâ, quâ declarat, in omnibus Curiæ Romanæ rescriptis subintelligendam esse istam conditionem, *si preces veritate nitantur*; licèt in iis non sit expressa: quâ in re differt jus Canonicum à legibus civilibus, (*n*) quæ conditionem istam nunquam supponunt, nisi verbis ex-

(*l*) Navarr. L. 4. consil. de consang. & affin. consil. 11.
(*m*) Alex. III. in Cap. *Ex parte.* 2. de rescript. lib. 1. tit. 3.
(*n*) L. ult. Cod. de divers. rescript.

expressis enuntietur. Idem quoque asserit Bonifacius VIII. (a) cum Alexandro III. Quocircà, cùm falsa sit Gaspardi expositio; necessariò quoque sequitur, obreptitiam esse dispensationem, & ipsi proindè inutilem ut ipse sit extra culpam, ipsiusque falso habitum Matrimonium in integrum restituatur.

(a) Bonif. VIII. in cap. *Si motu.* 23 de præb. & dign. in 6.

CASUS VIII.

Nobilius & Daniela, in quarto gradu affines, Matrimonio jungi inter se cupientes, Romam mittunt, & in oblatâ Papæ supplicatione exponunt, tam familiariter tamque frequenter sese coluisse, ut, nisi perficeretur Matrimonium suum, ex hoc frequenti usu ac familiaritate infamaretur Daniela. Id tamen certum est istam inter eos non intercessisse consuetudinem, nisi postquam Romam miserunt, & ante datam obtentæ dispensationis suæ; aut saltem ante ejus recognitionem ab Officiali factam. Nunquid legitima est hujusmodi dispensatio?

RESPONS.

Dissentiunt inter se Authores de hac difficultate. Multi namque apud Sanchez (b), qui eorum sequitur opinionem, contendunt, rescriptum esse obreptitium, si causa in libello exposita, ipsius datæ tempore veritati non sit conformis, & nituntur 1. Decretali Innocentii III. (c) ad Canonicum Pictaviensem in quâ sic loquitur: *Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel militiam, & illos qui per simplicitatem vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, hujusmodi creaimus discretionem adhibendam; ut hi, qui priori modo falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in suæ perversitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum consequantur.* Similem Bonifacius VIII. emisit constitutionem de iis, qui de Beneficio provisi alterum requirunt, priori non declarato; & in hoc casu secundam eorum provisionem invalidam declarat (d). Hanc denique expressiùs alibi solvere videtur difficultatem hic Papa (e): declarat enim petitam à se gratiam esse invalidam; quia allegata sibi causa ad illam obtinendam non erat vera tempore datæ rescripti, quo fuerat concessa.

(b) Sanchez de matrim. L. 8. disp. 30. & alii apud eum.

(c) Innoc. III. in Cap. *Super.* 20. de rescript.

(d) Bonif. VIII. in Cap. *Si motu.* 23. de Præb. & dign. in 6.

(e) Idem in Cap. *Si eo tempore.* 9. de rescriptis in 6.

Contendunt tamen alii Authores, satis esse, quò legitima sit dispensatio, ut ratio in supplicatione enuntiata sit vera, cùm rescriptum executioni mandat Officialis. Ita sentit Pyrrhus Corradus; hac in re versatissimus (f), suamque probat sententiam distinctione adhibitâ inter dispensationes *in forma gratiosa* concessas, & dispensationes, quæ sunt *in formâ commissoria.* Priores, inquit, sunt gratiæ consummatæ; quales nimirùm vulgò antè Concilium Tridentinum concedebant Papæ: quare omninò necesse erat, ut enuntiatæ sibi causæ veritati essent consentaneæ tempore datæ dispensationum, ut patet ex allatis Decretalibus: sed dispensationes in forma commissoria non sunt hujusmodi; sunt enim potiùs mandata, quibus fit potestas & jussio dispensandi, quàm veræ & reales dispensationes: undè ex hac ratione conjiciendum hanc esse Papæ intentionem, ut iis fruantur impetrantes; modò delegatus Officialis ad cognoscendam expositæ rei veritatem eam talem inveniat, tùm cùm rescriptum exequitur.

(f) Pyrrhus Corrad. ibid. 7. c. 16.

Utrique opinioni sua non desunt argumenta; id tamen in confesso est, priorem in conscientiæ foro esse tutiorem, quia Papæ intentioni magis videtur esse conformis, quàm posterior. Priorem quoque anteponit alteri, quam tamen non damnat, eruditus Colloquiorum Luconensium Editor (g); fatendo, posteriorem hanc ad praxim redigi posse, adhibitâ, quam suadet Corradus, cautione. *Tutius est nihilominùs,* inquit..... *stare opinioni Pyrrhi Corradi, qui vult, ut prorogetur dispensationis executio (h) donec in Curiâ Romanâ obtentum fuerit perinde valère.* Atque viam hanc se qui tenentur Nobilius & Daniela in casu proposito; ne ullo moveantur scrupulo, omneque declinent peccati discrimen.

(g) Colloq. Lucon. 1. 9. Colloq. 10. q. 2. pag. 506.

(h) Pyrrhus Corrad. L. 8. c. 1. n. 37.

CASUS IX.

Bertoldus & Anna, in quarto gradu consanguinei, in libello suo supplici impedimentum, quo ligabantur, Papæ declarârunt, illiusque relaxationem Matrimonii contrahendi causâ postulavère. Post dies aliquot ab obtentâ dispensatione incestum unà commisère. Possunt-ne tutâ conscientiâ dispensatione suâ uti, licèt in illa de hoc crimine nulla fiat mentio?

RESPONS.

Advertendum statim, ut diximus in superiori decisione, duplici ratione à Summo Pontifice dispensationem obtineri posse: nam eam concedit vel *in formâ gratiosâ*, absolutè & immediatè per se ipsum dispensando; *vel in formâ commissoria*, rescripti sui executionem impetrantium Episcopo, ejusve Officiali committendo: quam duplicem rationem dispensandi approbat Tridentinum Concilium his verbis (i): *Dispensationes quâcumque authoritate concedendæ..... committantur Ordinariis illorum, qui eas impetraverint: eæ verò, quæ gratiosè concedentur, suum non sortiantur effectum nisi priùs ab eisdem tanquam delegatis Apostolicis, summariè tantùm & extrajudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subjacère.*

(i) Conc. Trid. sess. 22. c. 5. de reform.

His ita præsuppositis respondemus, quòd si per se-ipsum & gratiosè Bertoldum & Annam Papa dispensaverit, valida est dispensatio: licèt impetrantes simul peccaverint post illam obtentam, & nondum Episcopo aut Officiali oblatam: modò 1. non sit aliundè subreptitia vel obreptitia. 2. Modò terminis absolutis enuntietur, nec adjuncta fuerit ista, quæ rescriptis Romanis solet apponi, clausula; *modò inter eos copula non intercesserit:* nam si esset apposita, tùm invalida foret dispensatio. Ideò autem validam esse asserimus dispensationem à Papâ immediatè ac per-se ipsum concessam; quia tùm Officialis Authoritatem Summi Pontificis executioni non mandat; eique tantummodò offertur dispensatio, ut cognoscat, utrùm nulla subsit obreptio aut subreptio; hoc est, utrùm nihil falsi fuerit in supplicatione enuntiatum, aut eorum, quæ dicenda erant, omissum.

Si verò dispensatio secundo modo, hoc est, in forma tantùm commissoriâ fuerit concessa; existimant quidam Authores, eam non fieri invalidam ex incestu ab ejus obtentione commisso, licèt eam nondum cognoverit aut executioni mandârit Officialis; quia, inquiunt, verè semper affirmari potest, hanc dispensationem non esse subreptitiam; cùm in supplicatione contineantur ea, quæ à contrahentibus erant declaranda, nec dum crimen admiserant, cùm eam Papæ dederunt. Ita sentit Author Colloquiorum Luconensium cum Zerola, quem laudat (k). Alii è contrà volunt invalidam in hoc casu fieri dispensationem, eamque ratam habère non posse Officialem, donec ab impetrantibus obtentum fuerit alterum rescriptum, quod dicitur *perinde-valère.* Ita inclytus Pyrrhus Corradus, stilo praxique Curiæ Romanæ ductus, nec non expressâ Congregationis Concilii Tridentini à Pio IV. 2. August. an. 1564. institutæ & à Sixto V. confirmatæ (l), declaratione. Sic etiam Du Casse, Author eò magis fide dignus, quòd Condomi Vicarius Generalis & Officialis hujusce rei peritissimus esset (m). In eandem quoque sententiam abit Sylvius (n): *Ut autem Bulla mandari possit executioni,* inquit hic Theologus, *oportet casum qui in ea proponitur, manere invariatum, quoad usque ipsa sit executioni mandata. Quare ista Clausula:* si preces veritate nitantur, *non solùm refertur ad tempus petitionis supplicantium & concessionis Pontificis, sed etiam ad tempus executionis, quasi diceret Pontifex:* Si

(k) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 10. q. 2. p. 506.

(l) Pius IV. in Bulla *Alias.* Sixt. V. in Bulla *Immensa.* 74. in Bullar. Magno pag. 111.

(m) Du Casse praxis jurisd. Eccles. volunt. & content. 2. part. pag. 151.

(n) Sylvius resol. var. v. *Dispensatio.* 7.

Si preces *tunc veritate nitantur, quando ipse concedit, & quando sua concessio mandata erit executioni.* Probari potest hæc secunda opinio ex eo, quod in hoc casu non absolutè & propriè loquendo dispenset Papa, sed dispensandi suo nomine Officiali concedat potestatem; quod quidem præstare nequit Officialis, nisi conformiter ad intentionem Papæ, & ad constantem Romanæ Curiæ usum, ex quo ad validitatem dispensationis libidinosum, quod inter partes intercessit, commercium est enuntiandum.

Concludimus igitur, Bertoldum & Annam ex dispensatione suâ legitimum non posse contrahere matrimonium, antequàm Romæ *perindè valêre* obtinuerint ad novum supplicem libellum, in quo suam declarent libidinem. Id ad conscientiam tutius, quamvis non absolutè necessarium putat Author colloquiorum Luconensium.

CASUS X.

Carolomannus, nuptias inire cupiens cum Henrica Joannæ sorore, cujus est affinis, quòd cum Joannâ libidinosè egerit, Romam recurrens necessariam obtinet dispensationem, quam ad Diœcesanum Papa scribit Officialem, cui illam executioni mandare jubet, modò vera sit orantium supplicatio. Rescriptum suum Officiali Carolomannus offert, sed antè dispensationis executionem cum Joannâ in idem scelus reincidit. Quæritur; utrùm posteà dispensationem hanc adhibere possit ad validum cum Henricâ matrimonium contrahendum, quin novâ indigeat dispensatione, seu *perindè valêre*, ob novum, quod admisit, ab obtentâ priori dispensatione, facinus?

Respons.

Si ex rescripto, quod obtinuit Carolomannus expressis verbis declaratur invalidam fore in casu recidivæ dispensationem; certum est, quod eâ uti nequeat ad nubendum Joannæ, cùm in crimen iterùm prolapsus fuerit à datâ rescripti & ante ejus executionem; sed si hæc non adsit clausula, illâ potest uti, tutâ conscientiâ, quia cùm immediatè & per seipsum Papa non dispensat, sed dispensandi onus Officiali mandat, dispensatio non censetur perfecta & consummata, nisi postquam executioni illam mandavit Officialis. Ratio est, quia in hoc secundo casu, quando petitur relaxatio impedimenti *ex illicitâ copulâ*; non tenetur Orator numerum fornicationum, quas commisit, designare; ut is qui in irregularitatem incurrit, ex eo quod censurâ ligatus celebraverit, ad obtinendam dispensationem in sua supplicatione, non tenetur exprimere quoties in censurâ celebraverit (a).

Difficultatem istam ita solvit Sanchez (b) hac in re, si quis unquam, versatissimus. En ejus verba: *Hinc deducitur, si obtentâ Pontificiâ dispensatione in affinitate, antequam ordinarius eam exequatur, impetrans iteraret copulam cum eâdem consanguineâ fœminæ à se ducendæ, valêre adhuc dispensationem; quia nondum consummata est dispensatio in affinitate, sed Ordinarius virtute mandati Apostolici dispensare debet. Atque copula hæc non auget affinitatem nec novum aliquem ejus gradum producit, sed eademmet affinitas manet, in qua dispensari committitur Ordinario: Secùs esset si accideret copula, postquam jam dispensavit Ordinarius.* Ita etiam sentit Corradus, & asserit, hunc esse universum Curiæ Romanæ usum; ut indicant hæc ejus verba: *Non indigent*, inquit (c), *novâ dispensatione respectu posterioris ac reiteratæ copulæ; & ista est notoria praxis & observantia, quæ nunquam contrarium admisit, sicut fatentur omnes antiqui Curiales.* Addit denique Author ille cui supplicationum, & rescriptionum Apostolicarum expeditionis examen commiserat Papa, sic declarasse Sacram Congregationem Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, in iis, quæ ad disciplinam moresque pertinent, declarasse 21. Janu. an. 1606. ut refert Barbosa (d). †

(a) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 13.

(b) Thom. Sanchez de matrim. disp. 24. de dispens. n. 8.

(c) Pyrrhus Corrad. prax. disp. Apost. l. 8. c. 5. n. 38.

(d) Aug. Barb. in collect. Bull. v. *Dispensationis Litteras.* fol. 227.

† Responsionem ad hunc Casum penitiùs & relativè ad responsionem ad Casum præcedentem allatam examinanti aliqua forsitan suborietur difficultas.

CASUS XI.

Ascanius & Livia in Curia Romanâ dispensationem impedimenti affinitatis obtinuêre, cùm in supplici libello exposuissent, 1. Se unà fornicatos fuisse. 2. Si exoratum recusaret Papa dispensationem, Liviam fore infamatam & absque spe alterius conjugii. 3. Id quidem certum est, eos simul non peccasse, quamvis allatæ duæ aliæ rationes veræ sint propter violentam suspicionem nimiæ eorum familiaritatis. Quâ de re quæritur, utrùm Officialis, ad quem missum est rescriptum, ratum illud habêre queat, si ad jusjurandum adacti falsam esse priorem rationem affirment, modò aliæ duæ veritati sint conformes; hoc est, modò is sit publicus rumor eos simul peccasse, & grave reipsâ sit scandalum, & tam validis fultum conjecturis, ut de famâ suâ periclitetur Livia, nisi sequatur matrimonium?

Respons.

Officialis juxta sententiam Sylvii Ascanii & Liviæ rescriptum approbare potest, quamvis allegata in eorum libello prima ratio sit falsa. *Cùm ad obtinendam dispensationem allegantur plures causæ*, inquit Sylvius (e), *quamvis una earum sit falsa, alia sit tamen vera, eaque talis ob quam (etiamsi esset sola) Summus Pontifex dispensaret, seu dispensare solet, dispensatio sic concessa est valida.* Idem docuerat Navarrus in unâ ex suis Decisionibus (f): *Quando in aliquo libello*, inquit..... *ponuntur multæ causæ, etiam copulativè, quæ omnes non sunt de jure necessariæ ad operandum effectum; sufficit, ut una illarum, quæ illum operari potest, sit vera juxtà Glossam & ea quæ latissimè adducit Felinus super eâ.* Atqui ex tribus ab Ascanio & Livia allegatis rationibus duæ postremæ sunt veræ; cùm rumor publicus scandalum pariat & Liviæ famæ labem inurat, quæ ex hoc jam maritum non reperiet; quas ob solas causas Papa vulgò dispensationes hujusmodi solet concedere, licèt Oratores nullius sint conscii nefandæ libidinis. Ita sentit, non solùm Sylvius, sed & octo alii Authores, quos laudat in decisione similis difficultatis ab ipso datâ 27. Octobris an. 1636.

Contrarium tamen sentiunt alii Authores, & imprimis Pyrrhus Corradus (g), qui dicit: *In dispensationibus autem in quibus pro causa narratur, inter Oratores secutam fuisse carnalem copulam illius suspicionem; ac propterea, nisi Matrimonium contraheretur, oratrix remaneret diffamata, scandalaque inde exoritura essent; absque dubio requiritur, omnia hæc fuisse vera tempore impetrationis.* Quare, cùm hic Author Cancellariæ Romanæ Curialis esset in dispensationum materia apprimè versatus, de quibus Tractatum *in folio* in decem Libros divisum conscrip-

(e) Sylvius resol. var. v. *Dispensatio.*

(f) Navar. Lib. 1. cons. de rescr. cons. 7.

(g) Pyrrhus Corrad. prax. disp. Apost. l. 7. c. 2. n. 33.

conscripsit; existimamus, standum esse ipsius sententiæ, & eò potiori jure, quòd agatur de validitate dispensationis, & proinde Matrimonii: quæ res est maximi momenti.

CASUS XII.

Crescentius & Julia, consanguinei seu affines in quarto gradu, nubere simul cupientes, dispensationem consanguinitatis aut affinitatis in tertio gradu obtinuerunt, cùm bonâ fide gradum hunc pro quarto in libello suo exposuissent. Nùm valet eorum dispensatio?

Respons.

Ex hac dispensatione validum fit Crescentii & Juliæ Matrimonium. Ratio est, quia Papa, qui in tertio gradu dispensavit, præsumitur in remotiore dispensare voluisse juxta istam juris regulam: *Odia restringi, & favores convenit ampliari* (a). Quod etiam cum istâ consentit: *Non debet cui plus licet, quod minus est non licere* (b): & istâ aliâ: *In eo quod plus sit, & semper inest minus* (c).

Confirmari potest hæc sententia ex comparatione gratiæ à Papa obtentæ ad possidendum Beneficium, cui suppositum est, annexam esse animarum curam, quodque posteà simplex esse Beneficium repertum est: nam ex eo errore non invalidatur gratia; è contrà præsumendum est, Papam faciliùs eam concessurum fuisse pro Beneficio simplici, quam curato. Ita Covarruvias.

(a) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(b) L. Non debet 21. ff. de div. reg. juris ant. lib. 50. tit. 17.

(c) L. In eo 90. ff. eod. tit.

CASUS XIII.

Aufridus & Lucia, consanguinei, unus in tertio gradu, & altera in quarto, nuptias simul contrahere cupientes, necessarium impedimenti sui dispensationem à Papa requisierunt: at in libello suo non enuntiatis duobus gradibus, hoc unum declarârunt, se in quarto gradu esse consanguineos. Quæritur, utrùm obtenta ex hoc libello dispensatio in foro conscientiæ valeat?

Respons.

Legitima est Aufridi & Luciæ dispensatio, quâ proinde in casu proposito uti possunt. Ratio est, quia ad validitatem dispensationis sufficit, ut exprimatur gradus remotior, cùm enim unus gradus à communi stipite est alio remotior, computandi sunt gradus, quibus distat remotior ab illo stipite; ac remotiorem in supplicatione narrare sufficit, ut docet Panormitanus (d), & post ipsum Cardinalis Toletus (e), qui laudato celebri illo Canonistâ dicit: *Si aliqui sint in quarto* (gradu) *ex unâ parte, ex altera in secundo, vel tertio, & petatur dispensatio à Papa pro quarto, non narrato gradu propinquiori,.... tenet dispensatio, nam illi verè sunt in quarto.* Eandemque, quam superiùs attulimus, hujusce rei causam profert hic Author, scilicet, cùm Oratores diversis consanguinitatis gradibus sunt conjuncti remotioris tantùm habenda est ratio; ut declarat Gregorius IX. his verbis (f): *Vir, qui à stipite quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundùm regulam approbatam, quâ dicitur: quoto gradu remotior differt à stipite & à quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem, licitè possunt matrimonialiter copulari.*

Observandum tamen 1. quod si ex tali Matrimonio imminerct scandalum, aut res ad forum externum esset deducta, tùm necessariò obtinenda esset dispensatio, in quâ propinquioris gradus fieret mentio, ut promulgari suumque posset sortiri effectum. 2. Quòd si gradus propinquior esset primus, & remotior tertius aut quartus lineæ indirectæ seu collateralis, primi illius gradûs necessariò habenda esset mentio in libello; alioquin irrita foret dispensatio, ut docet Pyrrhus Corradus.

Hactenùs dicta Sylvii doctrinæ his verbis contentæ congruunt (g): *Si autem unus sit in quarto & alter in secundo, suffi.it ad valorem dispensationis, quod in supplicatione exprimatur quartus; sed tamen impetrandæ sunt Litteræ declaratoriæ circa gradum propinquiorem, ut constituit Pius V. an. 1566. in Bulla, quæ incipit:* Sanctissimus, *si nimirum vel est scandali periculum, vel res ad forum externum sit deducta: si verò gradus propinquior esset primus remotior, & remotior secundus, tertius vel quartus, non valeret dispensatio, si ad eam impetrandam solius remotioris fieret mentio; quia idem Pius requirit expressionem propinquioris in isto casu* (h).

(d) Panormit. in Cap. Quodli ... 3. de conf. & affin. n. 6.

(e) Tolet. instruct. Sacerd. l. 7. c. 9.

(f) Greg. IX. in Cap. Vir fin. conf. & affin. lib. 4. tit. 14.

(g) Sylvius in sum. S. Thom. q. 54. art. 4. in fin.

(h) Pius V. in Bullâ Sanctissimus. 13. data die 10. Aug. an. 1566.

CASUS XIV.

Exuperius cum Helenâ, consanguineâ suâ in tertio gradu, nubere cupiens. Campsori Commentarios suppeditavit, in quibus continebantur utriusque nomina, gradus prohibitus, in quo sunt; justæque eorum rationes ad requirendam à Papa dispensationem: Campsor, composito missoque Romam ipsorum libello, in eo quartum gradum pro tertio per errorem enuntiavit. Nunquid obtentâ dispensatione illâ uti potest Exuperius ad contrahendum cum Helenâ; licèt pro quarto gradu solo Campsoris errore fuerit impetrata.

Ad validitatem hujusce dispensationis istæ afferri possunt rationes, 1. quia certum est, eam pariter pro tertio, uti pro quarto gradu concessurum fuisse Pontificem ob æquissimas potentissimasque rationes, quæ libello eorum continentur. 2. Quia non æquum videtur, invalidam fieri dispensationem ex solâ Campsoris imprudentiâ, & è contrà de eâ idem ferendum esse judicium uti de instrumento publico, in quo Notarius illud scribens errasset, quod tamen foret validum juxta istam juris regulam: *Si Librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quominùs, & reus & fidejussor teneantur* (i).

(i) Reg. 92. ff de div. reg. juris ant.

Respons.

Inutilis fit Exuperio ad contrahendum cum Helena hujusmodi dispensatio, ut probat Constitutio Bonifacii VIII. in re fermè simili (k), in quâ declarat hic Papa, subreptitiam esse gratiam, cùm in libello ea omnia non fuêre expressa, quæ erant declaranda; seu ex parte supplicantis, seu ex alio oriatur omissio. *Si ad petitionem illius vel alterius pro eo oblatam gratiam hujusmodi facimus*, inquit hic Papa, *ipsam jam veluti subreptitiam vires nolumus habêre.* Quod confirmari potest ex Glossa in Decretalem Gregorii IX. cujus hæc sunt verba (l): *Ex hoc patet, quòd simplicitas vel ignorantia non prodest circa hujusmodi Litteras impetrandas. Imò ad hoc ut rescriptum teneat, nihil debet supprimi ex iis, quæ movêre possunt animum Principis ad dandum rescriptum vel denegandum.* Ob eam quoque causam edicit Concilium Tridentinum (m), ne cujuspiam rescripti executionem permittant Ordinarii, nisi, postquàm illius narrationem veram esse penitùs cognoverint. *Dispensationes quacumque authoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis illorum, qui eas impetraverint: eæ verò, quæ gratiosè concedentur, suum non sortiantur effectum, nisi priùs ab eisdem, tanquam delegatis Apostolicis, summariè tantùm & extra judicialiter cognoscatur expressas preces sub-*

(k) Bonif. VIII. in Cap. Si motu.23. de Præb. 11. 6. lib. 3. tit. 4.

(l) Glossa in Cap. Litteris. 39. de rescrip. v. Litteras.

(m) Conc. Trid. sess. 22. de reform. Cap. 5.

subreptionis vel obreptionis vitio non subjacere. Frustra igitur hîc affertur Notarii paritas, id enim de iis tantùm rebus debet intelligi, quæ non sunt necessariæ, qualis est in casu proposito tertii gradûs expositio (*a*).

(*a*) De Genet. Theol. Mor. tom. 4. part. 2. tract. 9. c. 7. dem. 3.

CASUS XV.

Pomponius, fornicatus cum Joannâ Dubois sibi in secundo gradu affine, quæ nata in Parœcia Sancti Leopoldi ibidem habitat, Romam misit ad obtinendam necessariam matrimonio suo dispensationem, quam reipsâ obtinuit: sed cùm loco Joannæ Annæ nomen supplici libello Campsor apposuerit, eundem hunc defectum continet dispensatio. Quâ de re quæritur, utrùm ex hoc errore invalidum fiat rescriptum, neque illud approbare queat Officialis, ad quem à Papâ scriptum est; præsertim si sibi constet, nullam esse in Parœciâ Sancti Leopoldi puellam vel mulierem, quæ cognomine Dubois dicatur?

Respons.

Certum est, regulariter loquendo, manifestum circa nomina errorem in libellis oblatis, defectum esse essentialem, quo rescriptum fit irritum ex stilo praxique Romanæ Cancellariæ, ut testatur Corradus (*b*). Quia nisi essentialis haberetur hic defectus, hinc innumeræ possent oriri fraudes; & gratiæ istis concessæ, in aliorum converterentur utilitatem, qui eas non impetrassent, nec etiam postulassent.

(*b*) Pyrrhus Corrad. prax. dispens. Apost. l. 7. c. 5.

Existimamus tamen, id solùm esse intelligendum; quando talis est error in nomine, ut certa nequeat esse persona, cujus nomen aut immutatum, aut corruptum fuerit: quocircà, si constat aliunde, hanc personam, potiùs quàm aliam, verè fuisse dispensatam, ex tali errore non debet impediri dispensationis executio, neque effectus. Atqui in casu proposito certa est persona; quandoquidem in supplicatione Campsor exponit, Joannam, quam Annæ nomine appellat, in Parœcia Sancti Leopoldi natam ibi habitare, eamque solam in dicta Parœciâ cognomine Dubois vocari; unde præsumendum est, gratiam Joannæ, quæ per errorem dicta est Anna, verè fuisse concessam.

Decisionem hanc adstruit ita Justiniani Imperatoris regula (*c*). *Si quis in nomine, cognomine, prænomine, agnomine Legatarii testator erraverit, si de personâ constat, nihilominùs valet: idemque in hæredibus* (instituendis) *servatur, & rectè. Nomina enim significandorum hominum gratiâ reperta sunt, qui si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest.* Idem asserit Lex alia Codicis his verbis (*d*): *Si in nomine, vel prænomine, seu cognomine, seu agnomine testator erraverit; nec tamen de quo senserit, incertum sit, error hujusmodi nihil officit veritati.* Est & alia Lex, quæ eandem statuit regulam (*e*): *Error autem nominum in Scripturâ factus*, inquit Antoninus Imperator in hac Lege, *si modò de mancipiis, vel possessionibus legatis non ambigitur, jus Legati dari non minuit.* Si ergo hæredi aut Legatario noxius esse nequeat error in nomine, nec impedire possit, quominùs delatam sibi hæreditatem aut factum legatum suscipere valeat, cùm certa est testatoris intentio de ejus personâ: pari ratione dicendum, errore nominis nunquam vitiosam fieri dispensationem, quando certa est persona, cui concessum est rescriptum. Ita sentit August. Barbosa (*f*), in suo Commentario in Decretales, qui aliorum quàm plurium Authorum testimonia pro se appellat. Ita etiam Cabassutius, cujus hæc sunt verba (*g*): *Error nominis aut falsa demonstratio, quæ contingere facilè possunt in supplicationibus, non officiunt, modò satis de re, vel personis constet.* Quod confirmat ex tribus Digestorum Legibus, quæ, ut à nobis laudatæ, cum difficultate propositâ, quandam habent cognationem (*h*).

(*c*) Institut. lib. 2. tit. 20. *Si quis*. 29. de Legat.

(*d*) Leg. *Si in homine*. 4. Cod. de testament. lib. 6. tit. 23.

(*e*) Leg. *Si Fortidianum*. 7. Cod. de Legat. cit. lib. tit. 37.

(*f*) Aug. Barb. in Cap. *Significatis* 34. de rescr.

(*g*) Joan. Cabass. jur. can theor. & prax. l. 2. c. 21.

(*h*) L. *Falsa* ff. de condit. & demonst. L. *Patronatus* §. 2. ff. de Legat.

CASUS XVI.

Odilo, Diœcesanus Senonensis, obtentâ dispensatione ad nubendum Victoriæ consanguineæ suæ in tertio gradu ex eâdem Diœcesi, advertit; rescriptum ad Officialem Silvanectensem fuisse scriptum; quia Campsor in supplicatione, *Silvanectensis* pro *Senonensis* scripserat. Nunquid ex eo defectu irritum fit rescriptum, neque illud executioni mandare potest Officialis Silvanectensis?

Respons.

Ex eo defectu invalidum fit rescriptum, ita ut jam illud executioni demandare nec possit nec debeat Officialis Silvanectensis. Ratio est, quia ex stilo, usu & intentione Romanæ Cancellariæ, Officialem Diœcesanum contrahentium tantùm committere intendit Summus Pontifex, idque conformiter ad Decretum Concilii Tridentini, in responsione ad decimam-quartam difficultatem superiùs allatum. Addendum insuper, quòd, cùm in diversa Diœcesi nati sunt postulantes, ambo in libello sunt exprimendi, quia ex constanti Cancellariæ praxi & intentione Papæ in hoc casu semper rescriptum dirigitur ad Officialem Diœcesanum mulieris, ut ab ipso solo executioni mandetur (*i*). Igitur Romam remittere omninò tenetur Odilo, aliamque obtinêre dispensationem Officiali Senonensi scriptam, ut Victoriæ possit nubere.

(*i*) Du Casse prax. jurisd. Eccles. content. c. 4. n. 4

CASUS XVII.

Hilarius, Marthæ Bauduini uxori promisit, se ei nupturum, si moreretur vir ejus; ac deinde cum eâ libidinis commercium habuit, ex quo genitus est puer, quem suum esse existimat, & quem è sacro Baptismi fonte suscepit: deindè Marthæ nupsit nullâ obtentâ dispensatione; quâ de re quæritur, quid Hilario ac Marthæ faciendum sit, ut conscientiæ ac saluti suæ provideant?

Respons.

1. Suppositum illud Matrimonium est invalidum ob duplex impedimentum dirimens, quo ad Matrimonium secum invicem contrahendum fuêre inhabiles. Primum est impedimentum criminis, in adulterio commisso positum, adjunctâ futuri Matrimonii, vivo Bauduino, promissione. Secundum est impedimentum affinitatis spiritualis, quam cum Martha contraxit Hilarius; ejus puerum è sacro fonte Baptismatis suscipiendo; undè sequitur, quòd primùm à se invicem quoad thorum sint separandi, donec duplice obtentâ dispensatione duplicis illius impedimenti, de novo contraxerint.

2. Cùm impedimentum affinitatis spiritualis sit publicum, ut supponitur, ad Datariam Romanam ad obtentionem dispensationis sese debent recurrere; ac in libello suo supplici propria nomina & cognomina, uti nomen pueri ab Hilario suscepti exprimere.

3. Cùm impedimentum criminis sit occultum, ad Pœnitentiariam recurrere debent, ut cum iis in eam rem dispensetur; quin tamen necesse sit, ut in misso libello nomina sua designent; sed ante ab iis obtinenda est dispensatio de affinitate suâ spirituali, quam in supplicatione suâ ad Pœnitentiariam declarare tenentur; aut saltem, si primùm de crimine dispensari postulant, addant insuper se spiritualis affinitatis impedimentum contraxisse, eo modo, quo suprà proponitur.

4. Obtentam dispensationem suam in Pœnitentiariæ Tribunali debent ei offerre, ad quem fuerit directa, hoc est, ad Confessarium ab Ordinatio approbatum, ac Theologiæ, jurisve Canonici Doctorem, quem eligere magis libuerit, quique dispensationem in foro duntaxat Pœnitentiæ executioni mandare poterit: quod verò ad dispensationem affinitatis pertinet; necesse est etiam, ut ab eis illi offeratur, ad quem scripta erit, ut illam juxta solitam Ecclesiæ formam executioni mandet.

5. Sed quia Episcopi quidam de occulto criminis impedimento dispensandi potestatem præscripsêre,

ſcripsêre, ſi inter eos annumeraretur eorum Epiſcopus, à quo ante aut poſt matrimonii ſui celebrationem tali modo fuiſſent diſpenſati; ſatis eſſet, ut in datariâ de impedimento affinitatis ſpiritualis diſpenſationem impetrarent.

6. Denique, quod ſpectat ad puerum ex adulterio ſuo genitum *conſtante matrimonio*, cùm Bauduini, cujus putatur filius, hæreditatis particeps eſſe debeat, in legitimorum ejus puerorum aliorumve hæredum injuriam; omni, quam ipſis ſuggeret Chriſtiana prudentia, ratione conari tenentur, ne quid in hæreditate Bauduini habeat, ad quam reipſa nullum ei jus competit: Quodſi impedire nequeant, hæredibus quotam partem acceperit, reſtituere eos neceſſe eſt (*a*), modò id poſſint non revelatâ turpitudine ſuâ.

(*a*) De Ste. Beuve tom. 3. caſ. 146.

CASUS XVIII.

SYLVESTER, Parochus, cui notum eſt inter Victorinum & Joannam, qui ſimul matrimonio jungi volunt, intercedere impedimentum dirimens affinitatis, quod ipſis declarare nequit, in Romanam Curiam eorum nomine mittit, ipſiſque inſciis neceſſarium obtinet diſpenſationem. Nunquid valida eſt hujuſmodi diſpenſatio, & ex eâ legitimum fit eorum matrimonium?

RESPONS.

Principe gratiam concedente non requiritur, ſcire, à quo fuerit obtenta. *Univerſis ſimul hanc obſervantiam remittimus*, inquiunt Imperatores Honorius & Theodoſius (*b*), *ut à quocumque.... ſupplicante impetratum fuerit reſcriptum minimè requiratur, per quem preces oblatæ ſint.* Idem dicendum de reſcripto gratiæ à Superiore conceſſo: nam licèt penitùs invalida ſint reſcripta juſtitiæ obtenta à Summo Pontifice abſque ſpeciali ejus, cujus intereſt mandato, & is, qui ea obtinuit, falſarii pœnâ teneatur, ut declarat Innocentius III. in Concilio generali Lateranenſi (*c*); non idem dicendum de reſcriptis merè gratioſis, qualia ſunt diſpenſatio in re matrimoniali aut reſcripta ad Beneficia; nam integrum ſortiuntur effectum ſuum, etſi ad preces eorum, quorum intereſt, non fuerint conceſſæ; ut docet Author Gloſſæ in Decretalem Innocentii III. modò laudatam. Ratio eſt, quia nullo Canone, nullâve Lege civili exigitur mandatum ſpeciale ad eorum valorem. Unde colligimus obtentam à Sylveſtro pro Victorino & Joannâ diſpenſationem eſſe legitimam, atque ex eâ tutam fieri poſſe eorum conſcientiam; cùm in foro Pœnitentiæ à Sylveſtro ipſo, ſi ad eum ſcripta ſit, executioni mandata fuerit. Ita docet du Caſſe in ſuo Tractatu de praxi juriſdictionis Eccleſiaſticæ contentioſæ (*d*).

Propoſitæ olim ſibi difficultati huic Doctor Sorbonicus reſpondet in ſuis Deciſionibus (*e*), dicens; ſe primùm conſultaſſe Pariſienſis Eccleſiæ Pœnitentiarium, qui in eandem, ac nos abiit ſententiam, & addidit, quod ſi contrahentium Parocho non ſufficiens tempus ſuppeteret ad obtinendum in Curia Romanâ reſcriptum, Epiſcopum tunc adire poterat, cui ſufficiens competebat poteſtas ad diſpenſandum in tam gravi tamque urgenti neceſſitate; quandoquidem neque à Conciliis, neque à Summis Pontificibus limitata eſt Epiſcoporum poteſtas in iis, quæ pertinent ad diſpenſationem impedimentorum dirimentium; cùm Papalis poteſtas non latiùs hac in re quàm Epiſcopalis pateat, niſi quia conſuetudine fuerit præſcripta. Addit tamen hic Doctor, ſe non niſi ægrè huic ſententiæ ſubſcribere, & exiſtimare, quod, cùm jure tantùm Eccleſiaſtico impedimentum, de quo agitur, ſit dirimens; præſumi poteſt, Eccleſiam illud conſtituendo, non intendiſſe, ut in tali hypotheſi locum haberet, in quâ integrâ contrahentes laborant ignorantiâ. Hincque colligit, Parochum, cui ſoli cognitum eſt, in hoc caſu ceſſare poſſe, ſi prudenter meditatum nequeat impedire matrimonium; & ſi fortè verè ſit tùm impedimentum dirimens, ſatis eſſe, ut ab Epiſcopo neceſſariam Parochus obtineat diſpenſationem: quâ in re cum Proto-Pœnitentiario convenit.

(*b*) L. *Univerſi* Cod. de precibus Imperatori &c. L. 1. tit. 19.

(*c*) Innoc. III. in Cap. *Nonnulli*. 28. de reſcript. & ibid. Gloſſa. v. *Sine ſpeciali mandato.*

(*d*) Du Caſſe prax. juriſd. &c. c. 4. n. 1.

(*e*) De Ste. Beuve tom. 1. caſ. 68.

Conſentit hæc Deciſio cum ſententiâ Navarri (*f*), qui verbis expreſſis negat, quod *diſpenſatio requirat mandatum*; & aſſerit, quod *diſpenſatio poteſt ab illo pro alio ſine mandato impetrari*: & addit hunc eſſe ſolitum in Curiâ Romana uſum tali modo diſpenſandi: *Cùm quotidiè videamus*, inquit, *in Curia innumeras diſpenſationes impetrari pro abſentibus ſine ullis eorum mandatis*; ut reipſa in Decretali Innocentii III. in corpore juris relatâ apparet (*g*). Idem quoque docet Rebuffus his verbis: *Litteræ gratioſæ poſſunt impetrari per tertium ſine mandato ſpeciali* (*h*). Denique huic ſententiæ adſtipulatur Cabaſſutius, dicens (*i*): *Litteræ inſuper gratioſæ impetrari poſſunt per aliquem tertium ſine ſpeciali mandato, quamvis impetrans Laïcus ſit: Sic enim pro alio, etiam inſcio, impetrari Eccleſiaſtica Beneficia poſſunt per Laïcum, aliaque gratiæ..... ad Litteras autem juſtitiæ requiritur mandatum.* His ultimis verbis addit, ex Rebuffo (*k*), uſque Galliæ, etiam per tertiam perſonam obtineri poſſe reſcripta juſtitiæ.

(*f*) Navarr. L. 1. conſil. de reſcriptis conſil. 3. n. 3. & conſil. 4. n. 7.

(*g*) Innoc. III. in Cap. *Nonnulli*. 28. de reſcriptis.

(*h*) Petrus Rebuff. in praxi Benef. tit. de diff inter reſcript. grat. & juſt. n. 16.

(*i*) Joan. Cab. juris can theor. & prax l. 1. c. 6. n. 8.

(*k*) Rebuff. in praxi Benef. tit. differ. inter reſcrip. n. 18.

CASUS XIX.

TITUS, Diœceſanus Aurelianenſis, & Julitta è Diœceſi Bleſenſi, in quarto gradu conſanguinei, ambo pauperes, Romam mittunt ad obtinendam diſpenſationem *in formâ pauperum* ad effectum matrimonii. Dictam obtinent diſpenſationem ex atteſtatione paupertatis ab Officiali Aurelianenſi ſibi conceſſâ, licèt talem non dederit Bleſenſis Officialis. An legitima eſt hæc diſpenſatio?

RESPONS.

Cùm ſupplicantes è duabus ſunt Diœceſibus, eas neceſſe eſt in eorum libello declarari; quia non minoris intereſt unius, quàm alterius paupertatem probari; quod ſolus præſtare poteſt Epiſcopus, Vicarius generalis, aut Officialis Diœceſanus ſupplicantis. Nihilominùs cùm vir à decennio in alia, quàm ſuâ naturali Diœceſi, & mulier à biennio domicilium habet; ſufficit ut eorum paupertatem atteſtetur Officialis Diœceſis domicilii eorum, modò tempus declarent, à quo domicilium ſuum in eâ ſtabilierunt, ut obſervat D. le Pelletier campſor expeditionarius in Curiâ Romanâ (*l*). Si igitur is ſit Titi & Julittæ caſus, validum eſt eorum reſcriptum; aliter verò, eſt illegitimum (*m*).

(*l*) D. Le Pelletier. inſtr. ad exped. Curiæ Rom. c. 39.

(*m*) Du Caſſe prax. juriſd. Eccleſ. content. c. 4. §. 3. n. 2.

CASUS XX.

DAVID Julianæ nubere cupiens, conſanguineæ ſuæ in quarto gradu, diſpenſationem *in formâ pauperum* ab Epiſcopo ſuo poſtulat, qui ab immemoriali tempore in hoc gradu pauperes diſpenſare obtinet, certum eſt tamen, Davidem Julianamque nongintos habêre nummos, ab omni ære alieno ſolutos. Nunquid eos, uti pauperes diſpenſare poteſt Epiſcopus?

RESPONS.

Epiſcopus in caſu propoſito Davidi ac Julianæ diſpenſationem concedere poteſt, quam poſtulant *in forma pauperum*. Ratio eſt, quia non adeò ſtrictè ſumenda eſt vox, *pauper*, ut inter pauperes non numerentur ii, quibus tota res eſt in nongintis nummis; nam, propriè loquendo, & ex juriſperitorum ſermone pauperes ii ſoli dicuntur, *qui minùs, quàm quinquaginta aureos habent*, ut loquitur Lex (*n*): & ut ait Gloſſa multis in locis (*o*): *Dicitur pauper, qui non habet quinquaginta aureos in bonis.* Et iterùm (*p*): *Quis hìc dicitur pauper? Reſpondeo: qui habet minùs quinquaginta aureis.*

(*n*) L. *Nonnulli*. 10. ff. de accuſat. & inſcript. L. 48 tit. 2.

(*o*) Gloſſa in §. *Sed & inſtit.* Lib. 1. tit. 21.

(*p*) Gloſſa in authent. 53. de exhib. & introducendis reis. authent. collat. 5. tit. 8.

Pauperes

Pauperes etiam vulgò habentur, qui non victitant nisi *ex labore manuum*. Hinc constituit Urbanus VIII. ut ad differentiam verè pauperum, & eorum, qui tales non sunt, in Romanis dispensationibus adderetur hæc conditio: *Pauperes & miserabiles personæ*. Nihilominùs, cùm multi sint satis divites, licèt ex solo manuum suarum labore & industriâ vivant, & è contrà alii permulti non commodè victitent, hinc fit, ut omnes comparari possint iis, quibus res est minor 1000. nummis, & habêri possint pauperes: saltem is est in Curia usus, ut dispensationes obtineant, cùm Papa modica sit contentus pecuniæ taxatione pro necessitatibus Ecclesiæ. Reipsâ dici nequit, tam modicæ sortis censum sufficere marito ad sustinenda Matrimonii onera. Sed quia fieri potest, ut ex labore suo industriæ adjuncto quis rem suam augeat, & etiam amplas paret divitias; qui tales cupiunt obtinêre dispensationes, seipsos coram Deo excutere debent, nec simulatam obtendere paupertatem: cùm obreptitia foret eorum dispensatio & ex eâ contractum Matrimonium invalidum, si falsum Papæ in libello suo exponerent, ut rectè observavit D. Le Pelletier (*a*). Id ergo unicè pro conscientiâ tutum est, ut verum Pontifici Summo quis semper enuntiet absque fictione.

(*a*) D. le Pelletier instruct. &c. 38.

CASUS XXI.

Memorius, Antoniæ, consanguineæ suæ in tertio gradu nubere cupiens ab Officiali Diœcesano paupertatis suæ testimoniales litteras, vero consonas, & posteà ex Libello suo supplici dispensationem Romæ obtinet: sed obtento rescripto suo magnam ambo capiunt hæreditatem, ac divitiis affluunt. Memorius tamen rescripti sui executionem ab Officiali requirit & Antoniæ nubit. Quâ de re duo quæruntur: 1. utrùm officialis, cui nota erat novæ hujus hæreditatis adeptio, dispensationem, intacto Officio suo, exequi potuerit? 2. Utrum validum sit illud Matrimonium? Vide casum sequentem.

Respons.

Ad primum quæsitum respondemus, Officialem Memorii & Antoniæ dispensationem executioni mandare non potuisse: quia Pontificio rescripto hæc duplex semper apponitur clausula: prima est; *Si preces veritate niti repereris*: secunda; *dummodò pauperes & miserabiles existant*. Atque duo illi eâ jam non laborant egestate, quâ tùm premebantur, cùm Papæ libellum suum obtulerunt, cùm ab eo tempore ampla ad eos pervenerit hæreditas, & à Papa non committatur onus Officiali eorum rescriptum exequendi, nisi sub duabus, quas continet, conditionibus, seu clausulis. Igitur Canonicus non est officialis processus, cùm talis esse nequeat, nisi præscriptam ex rescripto formam ad verbum observando, ut fert Decretalis Innocentii III. ad Archiepiscopum Magdeburgensem (*b*), & alia Celestini III. (*c*), & ultima tandem Honorii III. ad Archiepiscopos Messanensem & Rhegiensem (*d*).

Ad secundum quæsitum dicimus, validum non esse Matrimonium Memorii & Antoniæ: cùm enim cessat causa, propter quam dispensatio postulata est, priusquàm obtenta fuerit, aut ab Officiali, ad quem scripta est, executioni mandata; irritum simul fit rescriptum, atque adeò eo uti nefas est; cùm illud concedere non intendat Superior, nisi sub ea conditione, ut causa actu subsistat; ut patet ex duabus clausulis, de quibus modò, quæque in omnibus rescriptis in formâ commissoriâ continentur. Atqui cessat allegata paupertatis causa ad obtinendam dispensationem, ubi quis ex paupere factus est dives. Igitur, cùm Memorius & Antonia pauperes esse desierint accessu novæ hæreditatis, antequam ab Officiali Diœcesano executioni mandata fuerit eorum dispensatio; certum est quòd jam eâ uti nequeunt ad contrahendum; quâ proinde si uterentur, invalidum foret eorum Matrimonium. Nititur hæc decisio Constitutione Bonifacii VIII. in sexto Decretalium relatâ (*e*), in quâ declarat hic Papa, in simili fermè casu, talem cessare dispensationem, ubi primùm cessat dispensationis concedendæ causa: *Cùm cesset causa mandati*: additque Glossa: *& sic cessabit effectus* (*f*).

(*b*) Innoc. III. in cap. *Cùm dilecta*. 22. de rescript.
(*c*) Celest. III. in cap. *Prudentiam*. 21. de officio & potest. Jud. deleg l. 1. tit. 29.
(*d*) Honor. III. in cap. *Venerabili*. 37. eod. tit.

(*e*) Bonif. VIII. in cap. *Si pauper*. 30. de Præb. in 6. & ibid. Glossa v. *Cesset*. lib. 3. tit. 4.
(*f*) Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 2. sect. 2.

Sed si ad supplicantes non pervenisset pinguis hæreditas, nisi post dispensationem, jam concessam & approbatam, possent-ne vi illius dispensationis contrahere? Duæ sunt eâ de re opiniones; primam tenent Sanchez, Bonacina, & alii multi, qui existimant, quòd in casu proposito non subsistente causâ dispensationis, Matrimonium contrahi non potest; ratio eorum est, quia non intendit Papa dispensare, nisi subsistat actu causa dispensationis eo tempore, quo ultimum suum sortitur effectum, Matrimonii videlicet celebrationem; quia aliter esset injusta & scandalosa.

Contrà verò sentiunt alii permulti tùm Theologi tùm Canonistæ: suamque fulciunt opinionem 1. istâ Bonifacii VIII. (*g*) regulâ: *Factum legitimè retractari non debet, licèt casus posteà eveniat, à quo non potuit inchoari*. Quæ regula depromitur ex 85. juris Romani regula, quâ idem declaratur (*h*). Unde colligunt, quòd, cùm dispensatio sit consummata approbatione Officialis; impedimentum quoque est penitùs sublatum, neque adeò reviviscere potest, quamvis jam non subsistat causa, propter quam sublatum est.

(*g*) Reg. 73. de reg. juris in 6.
(*h*) Leg. *In ambiguis*. 85. ff de reg. juris ant.

Utrique opinioni sua non deest probabilitas; sed cùm evincentibus neutra fulciatur argumentis, existimamus eam esse tenendam, quæ tutior est pro conscientiâ; ne quis periculo se committat in iis, quæ ad salutem pertinent.

CASUS XXII.

Majoricus, homo dives, Constantiæ consanguineæ suæ in tertio aut quarto gradu nubere cupiens, in suo ad Papam supplici Libello exponit, filiam hanc, cùm jam triginta annos sit nata, & pauperrima, (quod verum est) periclitari manêre sine marito. Quo audito Papa dispensationem concedit, ejusque approbationem ab Officiali, ad quem scripta est, obtinet Orator. Sed elapsis quinque sexve diebus, à germanâ suâ defunctâ 3000. librarum annui census hæreditate Constantia accipit. Potest-ne, non obstante illa fortunæ mutatione, Majorico nubere?

Respons.

Dictum est jam in superiori responsione, quosdam existimare Authores, (*i*) puellam, quæ in Constantiæ casu reperitur, obtentâ tùm, cùm paupertate premebatur, dispensatione uti non posse: hancque opinionis suæ rationem afferunt, quia dispensare non intendit Papa, nisi sub eâ conditione, ut permanêret causa dispensationis in libello expressa ipso celebrationis Matrimonii tempore; cùm certum sit, eandem non fuisse concessurum, si futuras puellæ divitias prævidêre valuisset Papa.

(*i*) Sanchez Bonacina.

Contrariam tamen sententiam tenent multi tùm Theologi, tùm Canonistæ inclyti, quam ex ista juris regulâ asserunt (*k*): *Factum legitimè retractari non debet, licèt casus posteà eveniat, à quo non potuit inchoari*. Unde colligunt, con-

(*k*) Reg. 73. de reg. juris in 6.

cessam

cessam illam legitimè à Papâ gratiam esse permansuram, ubi à Commissario suo perfecta atque consummata fuit, quâcumque posteà adveniente mutatione; quia, ut ait Bonifacius VIII. in aliâ juris regula (*a*): *Decet concessum à Principe Beneficium esse permansurum.* Equidem dispensatio jam Officialis delegati ministerio est consummata (quâ secundâ ratione nituntur illi Authores), atque adeò impedimentum, jure constitutum, est omninò sublatum, atque ex hoc ad nubendum tàm habiles fiunt contrahentes, ac si nullum unquam intercessisset impedimentum; cùm illud reviviscere nequeat, licèt causa, propter quam cessavit, jam non permaneat.

(*a*) Reg. 16. ibid.

Tertia hæc etiam addi potest ratio, nimirum quòd juxta sententiam eorum, qui contrarium tenent, cùm dubitatur de validitate dispensationis, ea semper tanquam valida est præsumenda juxta istam juris regulam a Bonifacio VIII. (*b*) approbatam: *Semper in obscuris quod minimum est sequimur*: & hanc aliam (*c*): *Semper in dubiis benigniora præferenda sunt*: Quod etiam ex hac alia juris Romani regula confirmari potest (*d*): *In obscurâ voluntate manumittentis, favendum est libertati.*

(*b*) Reg. 30. ibid.

(*c*) L. *Semper.* 9. & l. *Semper.* 56. ff. de div. reg juris ant.

(*d*) L. *In obscurâ.* 139. ibid.

Atqui in casu proposito jure dici potest, ex opinionum varietate dubiam tantùm effici talem dispensationem. Igitur benignè concludendum est, eam legitimam ac stabilem esse censendam, ubi ex approbatione Officialis consummata est, licèt non permaneat causa, quâ ad eam concedendam inductus fuerat Papa: atque adeò Constantiam vi rescripti sui Majorico posse nubere: cùm penitùs sublatum fuerit eorum Matrimonii impedimentum, quod jam renasci nequit (*e*). Fatendum tamen opinionem contrariam in conscientiæ foro esse tutiorem.

(*e*) Du Casse prax. jurisd. Ecclesi. cont. cap. 4. §. 1. n. 1.

CASUS XXIII.

Junianus, Ludovici filius unicus, Bernardinæ consanguineæ suæ in quarto gradu, nubere cupiens, Patris sui consensum obtinet. Sed quia Ludovicus, licèt prædives, rerum suarum est tenacissimus, nec quidquam vult filio suo dimittere, quòd prævideat, eum nihilominùs Bernardinæ esse nupturum propter impensam illius in hanc puellam propensionem. Junianus igitur omni bono destitutus, cùm pariter filia modicè sit dotata, Officialem rogat, ab eoque reipsa dispensationem *in formâ pauperum* obtinet. Quâ sibi concessâ in Curia Romana dispensationem pariter impetrat. Nunquid valida est hæc dispensatio?

Respons.

Existimamus, Junianum non habendum esse pauperem, licèt de præsenti nullis fruatur bonis; nec proindè validam reputandam esse dispensationem, quam sub falso paupertatis obtentu impetravit. Ratio est, quia, si cum Patre suo remaneat, omnia ei ad victum vestitumque suppetunt necessaria: si verò eum derelinquat, ad eum eligendum statum, in quo se ad inopiam ad tempus redactum iri prævidet, infortunii sui authorem seipsum reputare debet, ob imprudens, quod iniit, consilium nubendi sine ullo censu suo, & cum insufficienti Bernardinæ, quam uxorem sibi ducere constituit. Consentit hæc decisio cum sententia doctissimorum Canonistarum jurisque peritorum, quales sunt Abbas, Marianus Socinus, Felinus & Fagnanus. Hæc sunt enim ipsa Felini verba (*f*): *Non dicuntur pauperes, quos parentum opes sustentare possunt: quia Pater tenetur alere filium.* Et paulò post: *Nota ex eisdem verbis, quod divitiæ Patris arguunt divitias filii, etiam nihil actu habentis: quia censetur eadem persona cum Patre'..... quia etiam vivente Patre videtur quodammodo filius habere in habitu dominium Patrimonii.* Ita etiam Fagnanus (*g*): *Nota*, inquit, ... *pauperes non dici, qui opibus parentum sustentari valent*: suamque confirmat sententiam authoritate quatuor inclytorum Canonistarum, quos modò laudavimus (*h*), quique eâ potissimùm ratione ducuntur, quia liberis necessaria suppeditare tenentur parentes; ut ait Lex (*i*): quod etiam onus ipsis imponit jus Canonicum; licèt forent illegitimi, aut ex eorum numero, quos Leges & Canones *Manzeres, Spurios & Nothos* * appellant; uti declarant Clemens III. in unâ ex suis Decretalibus (*k*), Felinus (*l*), Fagnanus (*m*), Glossa (*n*), & Bartholus (*o*). Ob eam rationem quidam Authores contendunt Episcopum, qui sacros confert ordines Clerico, cujus Pater dives est, absque sufficienti titulo, non teneri ad eum supplendum; quod ut probent, in medium proferunt Decretalem Alexandri III., dùm tertio Lateranensi Concilio Oecumenico præesset (*p*), quâ id ipsum manifestè indicari videtur ex hac exceptione: *Nisi talis ordinatus de suâ vel paternâ hæreditate subsidium vitæ possit habere.* Quod etiam docet Decius (*q*), & cum eo Imola, quem laudat. Quod tamen obiter tantùm referimus, nihil statuentes eâ de re, quod Concilii Tridentini Decreto sit contrarium (*r*), quo in eam rem abrogata est Decretalis Alexandri III. uti alia Innocentii III. (*ſ*).

(*f*) L. Si *quis à liberis.* 5. ff. de agnoscendis vel alendis liberis &c. l. 25. tit. 3.

(*g*) Fagn. in c. *Quoniam.* 1. de Magistris. &c. n. 6. l. 5. t. 5.

(*h*) In cit. c. 1. *Notabili.*

(*i*) Leg. *Si quis à liberis.* cit.

* Vide differentiam eorum apud Glossam in cap. *Nisi.* 10. de renunciatinne. l. 1. tit. 9.

(*k*) Clemens III. in c. *Cùm haberet.* 5. de eo qui duxit in Matrim. quam polluit per adulter. l. 4. tit. 8.

(*l*) Felinus in eod. c. *Quoniam* n. 1. & 2.

(*m*) Fagnan. ibid. n. 8.

(*n*) Glossa in Leg. *Cùm filios.* 2. eod. qui ætate vel professione se excusant. v. *Potestate.* l. 10. tit. 49.

(*o*) Bartholus in l. 1. §. *Domini.* 3. n. 2. ff. ad Sillanianum.

(*p*) Alex. III. in cap. *Episcopus.* 4. de præbend. l. 3. tit. 5.

(*q*) Decius in d. c. *Episcopus.* n. 7.

(*r*) Conc. Trid. Seff. 21. c. 2. de reformat.

(*ſ*) Innoc. III. in cap. *Tuis.* 23. de præbendis.

CASUS XXIV.

Dinamius, Magdalenam, consanguineam suam in quarto gradu uxorem sibi adjungere cupiens, in oblata Papæ supplicatione exponit, se filiam hanc, utpotè egenam, dotaturum omninò, aut saltem dotem ejus aucturum. Reipsâ tamen ipse pauper est, neque eam dotare potest, nisi subsidio parentis aut amici, qui ei promisit, se illius vicem hac in re impleturum. Potest-ne Dinamius, obtentâ, ad hanc explicationem Papali dispensatione, consanguineæ suæ legitimè nubere?

Respons.

Certum est, quòd ad verbum Dinamii supplicationem accipiendo, veritati non est consona; qui, cùm ipse pauper sit, germanam suam nec dotare omninò, nec ejus dotem augere potest: ex eâ tamen falsitate invalida non fit dispensatio, quam à Papâ impetravit, quia ad illius essentiam non spectat talis falsitas: nam eò præcipuè fertur Papæ intentio ut consanguinea hæc sufficienter dotetur, parvique interest, an dotem ejus conficiat Dinamius, aut alter qui vicem ejus hac in re implebit. Igitur, cùm dotem accipiat ex Matrimonio quod, concedente Pontifice contrahit, & intentio Papæ perficiatur ex dote, quam loco Dinamii Magdalenæ conficit impetrantis parens aut amicus, legitima censenda est dispensatio; Dinamius quippè in hoc casu existimandus est facere per se, quod facit per alium juxta istam Bonifacii VIII. regulam (*t*): *Qui facit per alium, est perindè ac si faciat per seipsum.* Ita Author hac in re peritissimus (*u*).

(*t*) Reg. 72. de reg. juris in 6.

(*u*) Du Casse prax. jurisd. Eccles. content. c. 4. §. 1. n. 3.

CASUS XXV.

Bercharius & Martina invalidum simul contraxêre Matrimonium ob impedimentum dirimens sibique incognitum, quo ligabantur. Nunquid in eo legitima reperitur causa ipsis necessariam concedendi dispensationem ad restituendum eorum matrimonium: & quæ sunt aliæ causæ, quæ vulgò magis legitimæ habentur?

Respons.

Constat, generaliter loquendo, dispensationem concedi posse à Superiore Ecclesiastico, ubi exigit bonum commune. Atqui ad bonum commune pertinet, ut iis, quorum Matrimonium non valet, ope dispensationis, legitimi fieri possint conjuges, nec scandalum præbeant vel separatione ad quam tenerentur, vel cohabitatione continuata & criminosâ absque dispensatione: Unde sequitur, Superiorem in hoc casu legitimè dispensare. Id docet Navarrus (*a*), post multos, quos ipse laudat. Hæc etiam necessariò sequitur conclusio ex principio, quod ponit Covarruvias (*b*).

(*a*) Navar. Man. c. 22. n. 85. & apud eum Panormit. Angelus de Clavasio& Sylvest.

(*b*) Did. Covarr. part. 2. de matri. c. 10. §. 10. n. 10.

Quod spectat ad alias causas legitimas, quæ magis communes sunt, tres præcipuæ numerantur. Prima est: cùm in proprio loco non reperitur sponsa æqualis secum conditionis, nisi consanguinea: & juxta stilum Romanæ Curiæ oppiduli nomine intelligitur urbs, in quâ non est sedes Episcopalis, quamvis aliundè sit magna & populosa: & etiam urbes Episcopales, in quibus non sunt 300. domicilia, inter minima loca reputantur. Secunda: cùm ex Matrimonio contrahendo lites aut inimicitiæ extinguuntur, aut alicui gravi incommodo affertur remedium. Tertia; quando, vir dives pauperem sibi consanguineam vult ducere & dotare, quæ aliundè sine dote maneret & marito.

Quarta addi etiam potest causa legitima, quæ dicitur *ob hæresim*, quæque contingit, cùm petitur dispensatio ad contrahendum Matrimonium cum consanguineâ aut affine Catholicâ in urbe aut regione, ubi numero prævalent Hæretici, ut in Angliâ, Belgio, & in urbibus aut Provinciis Germaniæ, ubi Catholica non dominatur Religio. Sunt & aliæ tandem legitimæ quædam à Papâ causæ habitæ, quæ omnes ad istas rediguntur. 1. *Angustia loci.* 2. *Extinctio litium.* 3. *Dos incompetens, aut dotis defectus.* 4. *Ne filia innupta maneat.* 5. *Ad vitandam infamiam ob copulam priùs habitam.* 6. *Conservatio amplissimarum in eâdem cognatione divitiarum, ne dotis occasione ad exteram familiam distrahantur.* 7. *Illustris familiæ in eodem sanguine conservatio.* 8. *Excellentia meritorum supplicantis.* 9. *Proles ex consanguineâ bonâ fide suscepta.* Præter novem illas causas, quæ Romæ legitimæ habentur, decem aliæ adduntur, superioribus istis pleræque affines. Prima est; *Propter dotem cum augmento usque ad quantitatem dotis competentis.* Secunda: *Pro indotatâ.* Tertia: *Propter lites super successione bonorum magni momenti, ne mulier defectu viri succumbat illi.* Quarta: *Ob graves inimicitias inter consanguineos, aut affines, sedandas.* Quinta: *Pro confirmatione Pacis.* Sexta: *Pro oratrice filiis onerata.* Septima: *Pro oratrice excedente vigesimum-quartum ætatis annum, quæ hactenus viros paris conditionis, quibus nuberet, non invenit.* Octava: *Ob infamiam sine copula præcedente.* Nona: *Ob copulam scienter vesanâ libidine habitam, sed tamen non ut faciliùs obtineatur dispensatio.* Decima tandem ea est, quæ dicitur *copiosior pecuniæ compositio*, de quâ in duobus sequentibus casibus fiet sermo. Quas omnes causas refert Author modernus (*c*), cujus promulgatæ sunt decisiones.

(*c*) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 66.

CASUS XXVI.

Gordianus, Margaritæ, consanguineæ suæ in quarto gradu cupiens nubere, à Papâ dispensationem obtinet, licèt in libello suo supplici nullam exposuerit causam quæ legitima videatur. Num valida est hæc dispensatio, ac tutâ conscientiâ eam usurpare potest Gordianus ad nubendum cum suâ consanguineâ?

Respons.

Priusquàm speciali, de quâ in casu proposito, difficultati respondeatur, præmittendæ sunt quædam, quas ponit Angelicus Doctor, certæ regulæ (*d*).

Prima hæc est: Expedit, ut quilibet legislator, de legibus, quas ipse, aut prædecessores sui condidêre, possit dispensare. Ratio est, quia fieri potest, ut lex, quæ communi favet utilitati, in quibusdam casibus bono privati sit contraria; quòd videlicet legislator, qui legem promulgando communem directè intendit subditorum utilitatem, speciales omnes nunquam prævidere potest casus, in quibus lex illa utilis esse desinit, & in quibus quandoque etiam fit noxia quibusdam, quos proindè necesse est aut utile lege solvere, cùm id fieri potest absque communis utilitatis detrimento.

(*d*) S. Th. 1. 2. q. 97. art. 4. in corp.

Secunda: Superior de justâ lege absque peccato dispensare non potest, cùm nulla sub est legitima causa; ejusque peccato cooperatur, qui tali dispensatione utitur, neque quoad conscientiam tutus esse potest: unde Author Glossæ (*e*): *Non est securus*, inquit, *quoad Deum cum quo Papa dispensat, nisi subsit causa dispensandi.*

(*e*) Glossa in cap. *Non est*, de voto. & voti redemp. v. *Adimplere*.

Cùm præcipui momenti fit ista regula, ad rem pertinet, solidis eam firmare rationibus & authoritatibus, quarum prima est Concilii Tridentini, cujus hæc sunt verba (*f*): *Sicuti publicè expedit legis vinculum quandoque relaxare; ut pleniùs evenientibus casibus & necessitatibus pro communi utilitate satisfiat, sic frequentiùs legem solvere, exemploque potiùs, quàm certo personarum rerumque delectu petentibus indulgere nihil aliud est, quàm unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter sciant universi sacratissimos canones exactè ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indistinctè observandos. Quòd si urgens justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverint, cum aliquibus dispensandum esse, id causâ cognitâ ac summâ maturitate, atque gratis à quibuscumque ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum; aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur.* Ex hoc Decreto condemnantur innumeri, qui se quoad Deum tutos existimant; modò Campsoris ministerio, cui & commentarios suos & pecuniam subministrant, optatam auferant dispensationem, cùm ipsis nulla subsit legitima eam requirendi causa. Ex hoc pariter Decreto indistinctè ii omnes condemnantur, qui potestate suâ abutentes nullam recusant dispensationem, nullatenus perpendentes, num legitimæ sint eas postulandi rationes, & necessitas aut major utilitas ad illas concedendas ipsos moveat, quique, ut aiunt, ejusdem sacrosancti Concilii Patres, indulgentiâ suâ ad sacros Canones sanctissimasque Ecclesiæ leges manifestè transgrediendas aditum aperiunt.

(*f*) Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 18.

Acerbiùs jam in illegitimas dispensationes perorârat Coloniense Concilium sub Paulo III. an. 1536. habitum (*g*): *Quàm imprudenter plerique diplomatis ac dispensationibus*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *apud sedem Apostolicam extortis, præter summi Pontificis mentem, qui vult & debet potestate sibi concessâ non ad destructionem, sed ad ædificationem uti, abutantur, nullus est, qui ignoret.* Non prohibeo, *inquit quidam vir pius* (*h*), dispensare, sed dissipare: dispensatio quidem credita, sed hîc jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. *Quamquam apud illos maxima culpæ pars resideat, qui vel nullâ, vel minùs legitimâ, vel etiam fictâ causâ supplicatoriis pre-*

(*g*) Conc. Colon. part. 1. c. 33.

(*h*) S. Bernard.

precibus insertâ dispensationis tectorium tandem eliciunt, quos apud Deum, qui renes & corda nostra scrutatur, omnemque hypocrisim ac fraudem execratur, securos quis dixerit?

Non aliter locuti sunt Sanctus Thomas & Sanctus Antoninus. *Cùm potestas Prælati spiritualis*, ait Angelicus Doctor (*a*), *qui non est Dominus, sed dispensator in ædificationem sit data & non in destructionem, ut patet 2. ad Corinth. 10. sicut Prælatus non potest imperare ea, quæ secundùm se Deo displicent, scilicet peccata; ita non potest prohibere ea, quæ secundùm se Deo placent, scilicet virtutis opera, & ideò potest absolutè homo ea vovere. Ad Prælatum tamen pertinet dijudicare quid sit magis virtuosum, & Deo magis acceptum; & ideò in manifestis dispensatio Prælati non excusaret à culpâ; putà si Prælatus dispensaret cum aliquo super voto de ingressu Religionis, nullâ apparenti causa obstante. Si autem esset causa apparens, per quam saltem in dubium verteret, posset stare judicio Prælati dispensantis vel commutantis, non autem judicio proprio.* Ita Sanctus Thomas. Hæc sunt autem Sancti Antonini verba (*b*). *Requiritur non solùm authoritas in dispensante*, inquit, *sed etiam causa ex parte dispensati, scilicet necessitas vel utilitas ejus, vel respublica in omni genere dispensationis, & in omni dispensante, etiam Papa; quia nec Petro commissa est authoritas, seu potestas in destructionem, sed in ædificationem.*

(*a*) S. Th. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 2.

(*b*) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 11. c. 2. §. 6.

Congruit etiam hæc doctrina decisioni Alexandri III. ad Exoniensem Episcopum scribentis, à quo de dispensatione, seu voti peregrinationis commutatione fuerat consultus (*c*). En autem Summi Pontificis responsio: *Ab ejus, qui præsidet, pendet arbitrio, ut consideret diligentiùs qualitatem personæ, & causam permutationis; scilicet an ex infirmitate, seu affluentiâ divitiarum, an aliâ causâ probabili peregrinatio, an recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta; & secundùm hoc debet exinde dispensare.*

(*c*) Alex. III. in cap. *De peregrinationis*. 1. de voto & voti redemp. lib. 3. tit. 34.

Veritatis, quam statuimus ratio hæc est, quia ne quidem ex dispensatione Papali tollitur malum, quod priùs erat, nisi ea legitimâ causâ fulciatur. *Nunquid ideò aut malum esse desiit, aut vel minoratum est, quia Papa concessit?* inquit Sanctus Bernardus (*d*). *Ubi necessitas urget*, inquit idem Sanctus (*e*), *excusabilis dispensatio est. Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: utilitas, dico, communis, non propria: Nam cùm nihil horum est*, subjungit, *non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Quæ omnia non minùs Ecclesiæ Canonibus ac Decretis, (*f*) quàm trium, quos laudavimus, sanctorum Doctorum authoritate fulciuntur.

(*d*) S. Bernard. Epist. 7. n. 9.

(*e*) Idem lib. 3. de considerat. ad Eug. Papam. c. 4. n. 18.

(*f*) Can. *Mutationes*. 34. 7. q. 1. Can. *Esfi illa*. 23. 1. q. 7. Can. *Ab excommunicatis*. 4. 9. q. 1. Cap. *Exposuisti*. 33. de Præb. & dignit. lib. 3. tit 5.

Tertia, quam superioribus addimus, regula hæc est: 1. Potestas Papæ, uti Legislatoris in Ecclesia non extenditur ad ea, quæ sunt juris naturalis. 2. Neque absolutè dispensare potest in iis, quæ ad jus divinum spectant, sed in iis, quæ sunt juris purè humani & Ecclesiastici, ut docet Sanctus Thomas his verbis (*g*): *Papa habet plenitudinem potestatis in Ecclesia; ita scilicet quòd quæcumque sunt instituta per Ecclesiam, vel Ecclesiæ Prælatos sunt dispensabilia, à Papa: hæc enim sunt, quæ dicuntur esse juris humani, vel juris positivi* (*h*); *circa ea verò, quæ sunt juris divini, vel juris naturalis dispensare non potest; quia ista habent efficaciam ex institutione divinâ..... In solis verò his, quæ sunt de Lege naturæ, & in articulis fidei, & in Sacramentis novæ Legis dispensare non potest.* Et verò, cùm Papa sit visibile Ecclesiæ universæ caput, primusque ovium CHRISTI Pastor, ut agnoscunt Patres celeberrimi Concilii Calcedonensis an. 451. ad Sanctum Leonem scribentis (*i*); atque ut asserit etiam Gregorius X. in secundo Concilio Oecumenico Lugdunensi an. 1273. (*k*) nullatenùs hæc ei denegari valet potestas.

(*g*) S. Tho. quodl. 4 art. 13.

(*h*) Ita quoque Glossa in cap. *Proposuit*. de concess. Præb. &c. & in cap. *Ubi* de elect. in 6. v. *Concilio*. Abbas in cap. *Significasti*. de elect. &c.

(*i*) Conc. Calced. part. 3. sub init.

(*k*) Greg. X. in cap. *Ubi periculum*. 3. §. 4. de elect. & elect. pot. l. 1. tit. 6.

Suppositis universim istis regulis, ad specialem descendimus difficultatem, quæ spectat ad dispensationem à Gordiano & Margaritâ obtentam, quæ ipsis concessa supponitur, licèt nullam in oblatâ Papæ supplicatione legitimam causam enuntiârint. Quâ de re in eo totus difficultatis cardo vertitur, ut dignoscatur, an aliquam illius concedendæ legitimam causam habuerit Papa; an verò non: de quo dici potest, quòd, si statutæ hactenùs regulæ de quocumque dispensationum genere certæ sunt, de iis, quæ ad impedimenta Matrimonii dirimentia pertinent, certiores sunt, cùm de iis tale extet Concilii Tridentini Decretum (*l*): *In contrahendis Matrimoniis*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *vel nulla omninò detur dispensatio, vel raro; idque ex causa & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

(*l*) Conc. Trid sess. 24. de reform. Matrim. c. 5.

Ob summam tamen Papæ debitam reverentiam interdicitur, ne privatus quisquam rescripta ipsius damnare licentiùs audeat. *De judicio Summi Pontificis*, inquit Gratianus (*m*), *alicui disputare non licet*: quam sententiam desumpserat hic antiquus Canonum collector ex his, quæ refert, Summi Pontificis verbis (*n*): *Nemini de sedis Apostolicæ judicio judicare, aut illius sententiam retractare permissum: videlicet propter Romanæ Ecclesiæ Primatum, Christi munere in beato Petro Apostolo collatum.* Unde sequitur non temerè judicandam esse dispensationem invalidam, quod clarè non appareat, eam legitimâ causâ esse nixam; eoque magis in ferendo tali judicio quisque debet esse circumspectus; quòd testante D. de Marca (*o*), jam à tribus sæculis dispensare obtineant Papæ ex hoc motivo: *Ex certis rationabilis causis animum nostrum moventibus*: additque doctus ille Præsul, hujusmodi dispensationes universim in Ecclesiâ nullo contradicente, fuisse receptas.

(*m*) Gratian. §. *Qui autem*. in fin. 17. q. 4.

(*n*) Nicolaus in can. *Nemini*. 30. 17. q. 1.

(*o*) De Marca l. 3. de Concord. Sacerd. & Imperii. c. 15.

Advertendum, à Summo Pontifice nunquam concedi hujusmodi dispensationes, nisi copiosiorem imponendo petentibus mulctam; quæ, ut multæ aliæ pecuniæ, in Curia Romanâ solvi consuetæ, ad publicas Ecclesiæ utilitates destinatur; seu ad defensionem Ecclesiæ contra infideles, magna largiendo Christianis Principibus subsidia, ut multis constat exemplis seu sumptus necessarios in propagandâ fide opem missionum, quæ ad ultimas terræ oras mittuntur; seu denique eam ad alia pia opera adhibendo, ut ad dotandas puellas egenas, uti quotannis Romæ fieri notum est, aut ad sublevandam pauperum miseriam in publicis aut privatis calamitatibus: quod aliquatenùs inflictum crebrioribus dispensationibus Ecclesiasticæ disciplinæ vulnus obducit, & aliam æquiorem supplêre potest causam; ita ut, verba hæc, *Ex certis, &c.* quæ hujusmodi dispensationibus inseruntur, non significent, eas sine causâ esse concessas, sed solùm omitti posse causas illas, quæ in usitatis supplicationibus enuntiari solent; eùm Papa sibi propriis rationibus istas supplêre queat, ut etiam declarat ex his verbis: *Ex certis, &c.* Et quamvis nulla ei suppeteret alia causa, quàm copiosæ pecuniæ exactio, id ipsum satis esset, ut sentiunt multi Authores, inter quos censetur Pyrrhus Corradus (*p*); asserens, quòd hæc ratio *ad justam causam reducitur, quia in his exigitur copiosior compositio. Ea ad sumptus publicos convertitur, quod valdè bono communi confert.* Atque eo sensu intelligendus est Covarruvias dicens (*q*): *Si in humano genere Romanus Pontifex dispenset nullâ causâ existente; ipsa juris relaxatio tenet & valet... Nam etsi Princeps malè agat, si contra jus humanum absque causâ dispenset; nihilominùs dispensatio valida censetur, actusque ex ea secutus in foro interiori valebit. Si quis enim dispensatione à Romano Pontifice impetratâ Matrimonium in quarto gradu contraxerit, sine aliqua dispensandi causa; etiamsi contrahendo peccaverit: quis tamen un-*

(*p*) Pyrrhus Corrad. in prax. disp. l. 7. c. 5.

(*q*) Did. Covarruv. à Leyva de Matrim. 2. part. c. 6. §. 10. n. 20.

quam dicet, etiam in anima judicio hoc matrimonium invalidum? Quis unquam doctus Sacerdos in eodem judicio filios ex hoc matrimonio conceptos, illegitimos esse judicabit? Videtur etiam ex his verbis, inclytum hunc Canonistam, non habitâ compositionis ratione, hasce dispensationes agnoscere tanquam validas, cùm eas concedit summus Pontifex; in quo sequitur sententiam Guillelmi Parisiensis & D. de Marca, qui trium sæculorum usu non interrupto nititur. Unde ex his Authoribus colligendum est duntaxat, aut dispensationes illas esse validas, quamvis illicitas; aut invalidas tantùm esse, quando conceduntur cum detrimento tertiæ personæ, aut boni communis. Sed juvat hîc propria hâc de re verba transcribere Domini de Marca (a): *Si Parisienses sequamur & antiquos scriptores, dubium non est, quin dispensatio injusta sit etiam invalida. Hanc sententiam amplexi sunt Bernardus, Goffridus Vindocinensis, Joannes Sarisberiensis, Gersonus, Major, Almaïnus, & ex Theologis recentioribus Gabriel Vasquez Hispanus, & plures interpretum juris civilis & Canonici; mihi verò* (b) *hæc quæstio hoc pacto dirimenda videtur, ut in his, quæ singulos respiciunt, dispensationem à Pontifice, etiam sine causâ indultam valêre dicamus. Imò verò & absque crimine suscipi & concedi. In iis autem quæ vel jura tertii, vel statum publicum lædunt, nec licitam esse nec validam.* En jam opinionis ejus fundamentum ..... *Hujus sententiæ præcipuum fundamentum non in eo constituo, quod jam everti, scilicet Leges Ecclesiasticas à superioris nutu pendere; sed à perpetuo usu, qui jam à trecentis annis & ultrà in Curiâ Romanâ receptus est, ut sine cognitione causæ pleræque dispensationes concedantur, quibus v. g. irregularitates tolluntur, impedimenta consanguinitatis in tertio & quarto gradu amoventur, Beneficiorum pluralitas conceditur, ut fidem facit Guillelmus Durandus, qui de illa novitate sæculo suo indulta conqueritur. Eodem etiam usu inductum est, ut pœnis à Canone inductis liberi habeantur, qui dispensationibus illis utuntur; ideò ut nec eorum ordinationes vitiosæ censeantur, nec de matrimoniorum viribus dubitetur, aut quæstio status ex iisdem nuptiis editis moveri possit.* Tùm sic concludit: *Itaque cùm præcipuus eorum canonum effectus per dispensationem indebitam ex consuetudine receptâ sublatus sit, scilicet nullitas matrimonii; quid superest, quod subditorum conscientias onerare possit? ..... Tanta verò est vis consuetudinis, ut Legem omninò tollere possit. Ergo & modum illius solvendæ per dispensationes alioqui indebitas inducere poterit; præsertim cùm dispensationis ea sit conditio, ut à consuetudine magnas vires accipiat.* Quod probat ex multis exemplis celeberrimis & præcipuis; ut sunt approbatio novorum ordinum Religiosorum contra expressam Concilii œcumenici Lateranensis prohibitionem: consecratio Episcoporum, quæ fit ab Episcopis à Papa nominatis sine Metropolitano; & alia similia; additque posteà doctus ille Antistes (c): *At verò si status publicus, aut recepta in Regno jura lædantur, amplectenda est sententia eorum, qui in universum dispensationes sine causâ indultas invalidas esse censent.*

(a) De Marca cit. loco, n. 2.

(b) Num. 3.

(c) Num. 4.

Paucis itaque ex dictis hactenùs colligimus, Gordianum tutâ conscientiâ, dispensatione, de quâ in casu proposito agitur, uti posse, seu ratione compositionis seu mulctæ, quam solvit, & pii ejus usûs, seu aliarum rationum legitimarum, ob quas eam concessit Papa; seu denique Covarruviæ suprà citatam sententiam amplectendo †.

† Ut magis ac magis os contra Sedem Apostolicam iniqua loquentium obstruatur, hîc superaddere juvat quod in Concilii Tridentini Historia quam scripsit Card PALAVICINUS, refertur. Postquam enim ille Card. Lib. 23. Cap. . retulit Decretum Concilii Tridentini in quo dicitur: *Vel nulla omnino detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa & gratis concedatur; in secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam;* addit: Quod spectat ad hoc extremum Decretum, unde captatur occasio frequentium querelarum de Summo Pontifice quasi in utraque parte sæpiùs negligatur, libet mihi narrare quod audire mihi contigit ab ore Alexandri VII. Pontificis Maximi paucis post suam creationem diebus. Is itaque mihi dixit utpotè omninò animatus ad disciplinam reparandam corruptelasque delendas, se statim fuisse percunctatum viros integerrimos, maximè peritos Pontificiæ Datariæ, quonam pacto id Romæ perageretur adversùs Trident. Decretum: Etenim tametsi ab illo Pontifex non obstringatur, & tùm in principio, tùm in fine Concilii ejus authoritas integra reservetur expressis verbis, minùs tamen laudabile videbatur tàm frequenter judicium tàm venerabilis Conventûs negligi, responsum sibi fuisse strictè, quidem observari, ut dispensationes ad Matrimonium spectantes concedantur, hoc est sine lucro eas concedentis: Nam præter Decreta Summorum Pontificum impetrantium ut tota pecunia inde proveniens impendatur in pios usus, Innocentius X. adjecerat; ne pecunia ex ejusmodi dispensationibus collecta confunderetur cum reliqua pecunia Quæstoris generalis curæ commissa, sed ut deponeretur in Monte pietatis, & illinc abstrahi non posset nisi mandato Sum. Pontif. per quod illa pecunia reipsâ in pia opera distribueretur. Quare in hac parte non modò Decretum Concilii Tridentini impleri, sed larvam omnem contrariæ suspicionis auferri. Quod verò ad alteram partem Decreti attinebat, nimirùm non nisi rarò has dispensationes esse concedendas constare à Pio V. præclaræ severæque probitatis, & qui observabat religiosè Concil. Trident. post cujus exitum ferè illicò Pontifex electus fuit, contrarium actum fuisse, atque ipsius exemplo eâdem viâ ejus Successores incessisse: Causa autem cur Summus ille Pontifex ab eo Concilii Decreto recesserat, est quia cùm obstacula quibus irritum reddebatur Matrimonium essent multa, compertum erat sæpè contingere inter personas aliquo impedimento præpeditas immoderatæ appetentiæ violentiâ duorum animos adeò inflammari, ut nisi Lex ipsis relaxetur, ambo in grave delictum corruerent, aut alias inirent nuptias, cum animi repugnantia vitæque infelicitate, & sæpè etiam simularent causas falsas, ac posteà in sacrilegis Matrimoniis ad mortem usque persisterent: Contra verò alios delicatiore conscientiâ quascumque veras causas haberent ad dispensationes obtinendas, tamen animo non quiescere, si ex earum efficacia fiat relaxatio, variis semper Religionis aculeis ipsos vexantibus de veritate causarum quas attulerunt; adeoque semper vereri ne conjugium in quo vivunt irritum sit, quod in perpetuo cruciatu illos detinet sine remedio, & cum periculo ne per errorem conscientiæ multa peccent, & tandem incidant in desperationem salutis; quocircà malè ipsos dispensationem sibi concedi nullâ expositâ causâ, & largiori Eleemosynâ persolutâ, ut animi quietem securitatemque sibi comparent. Hæc referre volui, *addit Card. Palavicinus*, quæ mihi dicta sunt à Summo Pontifice .... ut intelligatur quantâ cautione opus sit antequam Principum, eorumque Tribunalium consuetudines damnentur.

CASUS XXVII.

ARISTUS, Officialis Episcopi, dubitat, quo pacto se gerere debeat, ut tutâ sit conscientiâ, quoad Pontificiam dispensationem, seu, ut accuratiùs loquamur, quoàd mandatum *de dispensando* in impedimento dirimente consanguinitatis inter Marcum & Paulinam sobrinos. Eo autem angitur: quòd ex hoc mandato fertur, ut supplicantes dispensentur *ex certis rationabilibus causis*, hoc est, juxta stilum Curiæ Romanæ; *sine causâ*; quia in hujusmodi dispensationibus unica, propter quam conceduntur causa, est tantùm *copiosior pecuniarum compositio*. Tenetur-ne, aut saltem potest-ne tale mandatum sine peccato exequi, dispensationem hanc pro supplicantibus promulgando: & si mandatum illud causam tantùm, quæ sibi videretur levis & insufficiens, contineret; teneretur-ne etiam illud perficere?

RESPONS.

Non ad jus munus-ve Officialis spectat discutere, nùm allegatæ ab impetrantibus in oblato Papæ Libello causæ sint legitimæ ac sufficientes, nec-ne. Ad ejus tantùm officium pertinet, veritatem causarum, quæ narrantur, perspectam habêre; quo facto, si nulla ei in narratione appareat falsitas, rescriptum exequi tenêtur conformiter ad con-

contentas in eo clausulas. Quoad dispensationes à Summo Pontifice *ex certis rationabilibus causis* concessas, nullum ei jus competit dissentiendi, quales sint istæ causæ, aut utrùm sint sufficientes, necne, sed testes tantùm audire tenetur de gradu consanguinitatis, aliisque capitibus in supplicatione contentis; in quâ si veritati quidquam dissonum non reperiat, datum sibi mandatum exequi absolutè tenetur. Ex his igitur regulis se gerere debet Aristus in Casu proposito (a). Vide responsionem ad vigesimam sextam difficultatem.

(a) De Ste. Beuve. tom. 1. cas. 66.

CASUS XXVIII.

JULIANUS & NATALIA, in tertio gradu consanguinei, in Romanâ Curiâ dispensationem impetrârunt, ab Officiali, ad quam scripta fuerat, promulgatam, quâ sibi invicem nubere licitum est. Lecto eorum rescripto deprehendit Parochus illegitimas falsasque ab iis causas fuisse allegatas ad illud obtinendum. Potestne tamen Parochus ultrà progredi ad celebrationem matrimonii?

RESPONSIO.

Si impetrantium illorum Parocho constet, narratas causas esse falsas aut illegitimas; ad ejus prudentiam & caritatem pertinet, Episcopum, aut ejus Vicarium generalem, vel Officialem, si possit, admonere; ut forsàn ultrà progrediendi facta sibi prohibitione, matrimonii celebrationi supersedeat, aut eos ad contrahendum, si opportunum duxerit Superior, admittat. Nihilominùs, si omninò persuasum atque exploratum habêret, allegatam ab ipsis causam esse falsam, atque adeò rescriptum illorum obreptitium & invalidum; tùm necesse esset, ut matrimonii celebrationi præsens non adesset, ne contra propriæ conscientiæ dictamen ageret. cùm nunquam id facere liceat, quod contra Legem Dei aut Ecclesiæ esse putatur, juxta illud Antiqui (b): *Omne quod contra conscientiam fit, ædificat ad gehennam.* Quod etiam asserit Innocentius III. (c) hæc Apostoli verba exponens (d): *Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.* Ita difficultatem hanc solvit inclytus Theologus (e).

(b) Grat. §. *Ex his* 28. q. 1.
(c) Innoc. III. in Cap. *Per tuas.* 35. de Simonia L. 5 tit. 3.
(d) Rom. 14. 23.
(e) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 7. & tom. 2. cas. 196.

Non abs re erit, tres hîc enodare difficultates, quæ ex tribus possunt emergere privatis circumstantiis casus proposito similis.

1. Quæri potest, quid facturus esset Parochus, si Julianus potens quidam esset Dominus, qui vi obtentæ dispensationis matrimonii Sacramentum ab eo requireret? Cui quæstioni respondemus, Parochum in eo casu teneri, easdem, quas suprà attulimus, prudentiæ & caritatis regulas observare; cùm personarum nunquam acceptionem habêre debeat, ubi agitur de propriæ conscientiæ suæ securitate, aut Parochianorum suorum salute. Quæ regula his Apostoli verbis (f) innititur: *An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem*: Et istis aliis Apostoli Jacobi (g): *Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à Lege.* Parochus itaque eo implicitus negotio cum Job (h) dicturus est: *Non accipiam personam viri*; ne ex eorum sit numero, quos damnat Sapiens his verbis (i): *Multi colunt personam potentis.*

(f) Galat. 1. 10.
(g) Jacob. 2. 9.
(h) Job. 32. 21.
(i) Proverb. 19. 6.

2. Quæri potest (quod etiam in casu proposito Parochum magis intricare potest) quid facturus esset si ipse sit Officialis, ad quem missa est dispensatio? Quâ de re dicimus, quòd si oblata sibi ab impetrantibus dispensatio plenè & absolutè à Papa fuerit concessa 1. jure exquirere potest, ut suprà diximus, num obreptitia sit aut subreptitia; cùm ad Officiales ideò remittantur à Summo Pontifice hujusmodi dispensationes, ut magis explorata sit veritas supplicationum, ad quas fuêre obtentæ. 2. Si alterutro vitio eam laborare percipiat, eam promulgare nequit, aut permittere, ut eâ utantur impetrantes; sed iis manifestandæ sunt obreptionis aut subreptionis causæ, jubendo simul, ut iterùm ad Papam recurrant, ac verum accuratè declarent. 3. Si obtenta & ad eum missa fuerit dispensatio *in forma commissoria*, potiori jure illius executionem denegare potest. & multò magis reus fieret, eam promulgando, cùm eâ ratione is præcipua esset invalidi matrimonii causa.

3. Denique peti potest, quid acturus esset ille Parochus; si à supremâ Curiâ seu Parlamento juberetur tale celebrare matrimonium? Cui quæsito respondemus, duplici viâ sese expedire posse hunc Parochum. 1. Libellum supplicem Curiæ illi dando, in quo designaret subesse obreptionem aut subreptionem in tali dispensatione. proindeque rogando, ne huic matrimonio præsentem se sistere cogeretur; sed, quia fieri posset, ut Parocho illi non suppeterent sufficientes probationes invaliditatis dispensationis in foro exteriori. 2. Ministerium suum simpliciter denegare potest, quia ex talibus Arrestis semper fertur, quòd ad repulsam Parochi, à quolibet Sacerdote, quem eligere maluerint contrahentes, matrimonium celebrabitur.

CASUS XXIX.

THYRSUS & ANGELA, in quarto gradu consanguinei, simul nubere cupientes, ab Alexandro VIII. Papâ dispensationem obtinuerunt; isque post paucos dies ab ejus concessione obiit. Acceptam Româ dispensationem Diœcesano Officiali, ad quem missa fuerat, obtulerunt impetrantes; qui cognitâ Summi Pontificis morte, dispensationem hanc ex eo approbare recusavit, quòd, cùm gratiosum esset rescriptum, existimavit, se illud executioni mandare non posse, quia gratia morte concedentis desinit. Quâ de re quæritur, utrùm necesse sit, ut novam ab Alexandri VIII. successore dispensationem obtineant Thyrsus & Angela; an verò jam sibi oblatam possit approbare Officialis?

RESPONSIO.

Non una est eâ de re multorum Authorum sententia. Alii siquidem contendunt, Officialem in hoc casu delegati tantùm à Papa vicem implêre: Atqui delegati seu mandatarii potestas obitu mandantis expirat, quando res est adhuc integra, hoc est, cùm Mandatarius nullam adhuc circa mandatum suum actionem instituit, ut declarat Innocentius III. in unâ ex Decretalibus suis ad Episcopum Pictaviensem (a): *Mandatum hujusmodi*, inquit hic Papa, *re integrâ, morte mandantis expiravit*: Unde colligunt illi Authores, quòd cùm obierit Papa in casu proposito, antequam ipsius rescripti executionem aggressus fuerit delegatus Officialis, expirat ipsius mandatum, nec rescriptum jam ratum habêre potest. Addunt insuper, quòd si gratiam perfectam & consummatam continêrent hujusmodi dispensationes, valêrent, etiam mortuo Papâ; sed sunt meræ delegationes, inquiunt, quibus non conceditur absoluta dispensatio, sed solùm *mandatum de dispensando.*

(a) Innoc. III. in Cap. *Licet* 30. de officio & potest. judicis delegati.

Alii verò Doctores, qui contra sentiunt priorem opinionem tantùm veram esse contendunt in solis justitiæ rescriptis, non verò gratiæ, asseruntque, eos, quibus conceduntur hujusmodi Apostolica rescripta, ex illis jus certum acquirere; ut patet in mandatis Apostolicis, quæ sunt de Beneficiis vacaturis; ità ut delegatus, ad quem missum est rescriptum, ejus executioni procedere absque manifestâ injustitiâ non recuset, etiam mortuo Papâ. Quocircà ex posteriori istâ sententia, quæ probabilissima videtur, dici potest, tales dispensationes non esse habendas tanquam nuda mandata, ad Episcopum Officialemve Diœcesanum missa ad concedendam petentibus gratiam, sed tanquam

gratiam jam factam, ad quam jus adeò certum impetrantibus competit, ut eam denegare nequeat executor; modò vera esse probent supplicationis suæ facta. *Quando gratia est facta, quamvis non executa*, inquit Rebuffus (a), *cùm quæsitum sit jus ad rem, vel certè jus impetrandi officium judicis, vel executoris; tunc non expirat morte concedentis.* Huic opinioni suffragatur praxis in Gallia & alibi universim accepta: cùm quotidiè Romana executioni mandentur rescripta, quæ ad rem gratiosam pertinent, quamvis mortuo Papa, qui ea concessit. *Mandata ista per mortem Papæ non expirant*, inquit etiam idem Rebuffus.... *sic tenent Domini de Rotâ, decisione* 28. Si Episcopus, *& decisione* 349. Si Papa (in novis). Id quidem probant hæc Bonifacii VIII. verba (b): *Hujusmodi concessio (quam, cùm specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat, etiam re integrâ, per obitum concedentis.* Quâ de re ait Glossa: *Nota primò ex principio Capituli, quòd gratia jam facta per mortem concedentis non expirat, antequam ille cui facta est gratia illâ gratiâ uteretur..... nota, quòd gratia facta non expirat per mortem concedentis, etiamsi ejus effectus nondum sit adimpletus.* Idem docent Rodericus, Sylvester, Federicus de Senis, & Angelus (c).

(a) Petrus Rebuff. rubrica de mandatis Apostolicis. §. 1. v. *Sui Pontificatûs.*

(b) Bonifac. VIII. in cap. *Si cui.* 36. de Præb. & dig. in 6. & ibi Gl. lib. 3. tit. 4.

(c) Emm. Rodericus. qq. regul. & in can. tom. 2. q. 47. a. 7. Sylvest. v. *Dispensatio.* q. 6. & apud eum Federic. de Senis Consil. 78. Item Angelus de Clavasio. eod. v. *Dispensatio.* & apud eum Federicus de Senis.

Ex his colligimus, Thyrsum & Angelam novo non indigere rescripto, cùmque obtentum ab Alexandro VIII. sufficiat, Officialem posse & etiam teneri ad ejus executionem; modò nihil contrarium veritati eorum supplicatione contineatur. Ita sentiunt Officialis Condomensis, alterque Theologus, ad marginem indicati (d).

(d) F. Du Casse prax. Jurisd. Eccl. content. c. 4. n. 2. De Ste. Beuve. tom 2. Cas. 113.

CASUS XXX.

Theophistus & Lucia in quarto gradu affines, obtentâ Papali dispensatione matrimonii, ad Diœcesanum Officialem scriptâ juxta hodiernam Curiæ Romanæ praxim, ut ab eo executioni mandaretur, Episcopum ipsum adierunt, à quo promulgationem ejus petiêre. Nunquid eam Episcopus promulgare per seipsum valet absque Officialis ministerio?

Respons.

Cùm ex usu præsenti per seipsum immediatè Papa non dispenset, sed id Officiali mandet; Episcopus Theophisti ac Luciæ rescriptum per se promulgare nequit: Licèt enim Episcopi & Officialis unum idemque dici possit esse Tribunal, quoad jurisdictionem ordinariam; non idem dicendum de iis, quæ per delegationem ipsis fuêre commissa: & à fortiori vice-gerens eam non potest exercêre functionem, nisi ab Officiali in eam rem & ob eam causam fuerit constitutus. Igitur Theophistus & Lucia Officialem ipsum adire debuerunt, ipsi rescripti sui exemplar ac libellum suum supplicem offerre juxta solitam formam; in quo rogarent, ut dictum rescriptum promulgare vellet: & id faciendo vellet quoque secum dispensare in impedimento canonico, cujus dispensationem requisierunt à Papâ, simulque jubêre Parocho suo, ut matrimonium suum celebraret: Obtentisque rescripti sui promulgatione sententiâque Officialis ad supplicem libellum suum, præsentes se coram Parocho sistere, ut ab eo nuptialem reciperent benedictionem. Frustrà igitur Episcopum ipsum adierunt, quandoquidem, ut supponitur in proposita specie, ad executionem rescripti sui Episcopus à Papa non fuit delegatus, neque jus, quod suum non est, quodque à Papâ non ei fuit demandatum, sibi arrogare nequit (e). Ex eo sequitur, quòd si Episcopo non esset Officialis, sed solùm vicem-gerens, necesse esset, ut ipsum Officialis munere *ad hoc* insigniret, hoc est, ad promulgandam & executioni mandandam hanc dispensationem.

(e) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 10. q. 3.

CASUS XXXI.

Titianus & Anna, in gradu prohibito consanguinei, dispensationem obtinuerunt in forma commissoriâ, ad Officialem Diœcesanum scriptam; sed, eâ receptâ factum est, ut Officialis, & Episcopus ipse obierint. Elapsis aliquot mensibus, Officialem creavit novus Episcopus. Nunquid novum hunc Officialem adire possint Titianus & Anna, ut rescripti sui Romani promulgationem obtineant?

Respons.

Certum est, quod Titianus & Anna novum hunc Officialem possunt adire ad exequendum rescriptum suum. Ratio est, quia propria Officialis vel Episcopi nomina non exprimit Papa in mandato suo; unde fit, ut tanquam personale habêri non debeat, sed ad eorum successores, istis mortuis, transeat.

Juvat hîc observare mandatum semper dirigi ad Officialem aut Episcopum puellæ vel viduæ; quando vir est ex alterâ Diœcesi, & quidem Officialem aut Episcopum Diœcesanum viri illud promulgare non posse; etsi per errorem ad ipsum directum fuerit rescriptum (f), ut sentiunt quidam Canonistæ, inter quos censetur Pyrrhus Corradus (g).

(f) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 10. q. 3.

(g) Pyrrhus Corrad. prax. disp. 7. c. 5.

CASUS XXXII.

Attalus, Sacerdos Diœcesis Ausæ novæ in Catalaniâ, Romam misit, nomine Joannis & Mariæ, qui quarto consanguinitatis gradu sunt conjuncti, ad obtinendam necessariam ad matrimonium eorum, dispensationem; cùmque rescriptum eorum, quòd Episcopo Ausæ novæ, vel ejus Vicario scribebat Papa, obtinuisset, Diœcesanus Episcopus obiit ante illius approbationem. Nunquid Capitulum ad quod vacante Sede devoluta est jurisdictio Episcopalis, ministerio Vicarii generalis ad Diœcesis regimen à se constituti, dispensationem hanc promulgare potest; an verò expectandum necessariò, dùm novus Sedem occupet Episcopus?

Respons.

Rescriptum Joannis & Mariæ promulgare nequit Vicarius generalis Capituli. Ita sentit Quaranta (h) post Felinum, cujus etiam rationem affert his verbis: *Hanc quæstionem movet Felinus*, inquit, *in cap.* Eam te *num.* 17. *de rescriptis*; *& concludit negativè eâ ratione; quia talis Vicarius à Capitulo electus, non dicitur Vicarius Episcopi, sed Episcopalis jurisdictionis, & illius, quam à Capitulo assumpsit.*

(h) Quaranta. v. *Capitulum.*

Sylvius, qui decisionis hujusce rationes nobis suppeditat, in hoc Barbosæ aliisque permultis assentitur (i): quod confirmat ex declaratione Sacræ Congregationis Cardinalium Sacri Concilii Tridentini Interpretum 24. Maii an. 1631. quam refert idem Barbosa (k); & quâ declaratum est, Vicarium generalem à Capitulo, *Sede vacante*, constitutum, non posse executioni mandare matrimonii dispensationes, Episcopo aut ejus Vicario generali scriptas; addens etiam, ab eâdem congregatione idem fuisse statutum, quoad omnia Romanæ Curiæ rescripta. En ejus verba: *Novissimè..... 2. Augusti 1631. censuit Capitulum, seu Vicarium generalem, Sede vacante, non posse exequi commissiones Apostolicas* in forma dignum, *& alias directas Episcopo, vel ejus Vicario generali, intuitu officii, vel sub nomine dignitatis.* Necesse est igitur, ut Joannes & Maria expectent ad promulgationem rescripti sui, donec Ausæ novæ Episcopus de novo constitutus fuerit.

(i) Sylvius resol. var. v. *Vicarius.* 2.

(k) Aug. Barb. l. 1. Juris Eccl. univ. c. 32. n. 57. & apud eum Garcias, Riccius & Bonacina.

CASUS

CASUS XXXIII.

Christierna, Episcopus Osnabrucensis, à Frederico Catholico, vehementer sollicitatur, ut secum dispenset ad nubendum cum Esthere puellâ hæreticâ; quòd ab eo matrimonio pendeat rerum omnium suarum summa; promittatque hæc puella, se Catholicam Religionem esse amplexuram; ubi primùm nupserit & è Patris, pariter hæretici, potestate exierit. Nùm dispensationem hanc concedere potest Episcopus?

Respons.

Cùm hujusmodi matrimoniis adversetur jus naturale, divinum & humanum, ut alibi firmissimis probamus argumentis (a); firmiter tenendum est, non posse Christiernam absque reatu gravis peccati Frederico dispensationem concedere, quâ ei cum Esthere, hæreticâ puellâ liceat nubere. Insuper talem concedendo dispensationem, hæreticum admitteret Episcopus ad receptionem Sacramenti, simulque Parocho matrimonium celebranti gravissimæ offensionis ansam præberet, dùm personam Deo ejusque Ecclesiæ infensissimam & indignam sacramenti participem efficeret: nam vel Parochus est Sacramenti Matrimonii Minister, vel ipsi contrahentes sunt Ministri: si Parochus (quæ sententia cum traditione primorum Ecclesiæ sæculorum est consentanea (sacrilegium committeret, illud indignæ huic administrando, & simul in materiâ Religionis cum hæretico communicaret; quod nunquam est licitum. Si contrahentes ipsi sint ejus ministri, ut contendunt multi inclyti Authores, seu Theologi, seu Canonistæ; persona Catholica, hoc est, Fredericus, triplicis criminis fieret conscius, non solùm quia Sacramentum illud indignæ administraret, & in materiâ Religionis cum hæretica communicaret, sed etiam quia Sacramentum ipse susciperet à Ministro, notoriè indigno, qui illud sibi possit administrare. Aut si tandem sibimet ipsi quilibet contrahens Sacramentum administret, ut quibusdam aliis placet Doctoribus; ex praxi Ecclesiæ hæretico præberetur occasio conficiendi simulque indignè suscipiendi Sacramentum: quæ omnia ad concessam ab Episcopo dispensationem solam, tantorum malorum originem, evenirent.

(a) Cas. Gervedius tit. *Impedimentum disparitatis cultûs.*

Certum quidem est, ab antiquo Agathensi Concilio, quod sub Symmacho Papa an. 506. habuit Sanctus Cæsarius, Arelatensis Episcopus (b), hujusmodi Matrimonia permitti sub hac conditione: *si tamen profitentur Christianos futuros esse se & Catholicos*: Sed sciendum, vocem, *futuros*, intelligendam esse de tempore futuro, cujus initium sit ipsum celebrationis Matrimonii momentum. Quod quidem facilè probari potest 1. quia aliter Agathense Concilium longiùs hac in re procederet quàm ante dixerat Laodicænum œcumenico primo Nicæno præmissum. Hæc sunt enim celebris hujusce Concilii verba (c): *Non oportet cum omni hæretico Matrimonium contrahere, vel dare filios aut filias, sed magis accipere: sese Christianos futuros profiteantur*: vel ut fert alia versio: *si tamen profiteantur Christianos se futuros esse Catholicos*; vel tandem ut ex tertiâ versione legitur: *si tamen Christianos se fieri promittant.* Quod evidenter intelligitur de promissione *de præsenti*; ut indicant etiam hæc alia Calcedonensis Concilii an. 451. habiti (d) verba: *Statuit Sancta Synodus non licère cuiquam ex his accipere secta alterius uxorem.... sed neque copulari debet nuptura; Hæretico, aut Judæo, vel Pagano, nisi fortè persona Orthodoxa copulanda promittat se ad Orthodoxam fidem transferre*; vel ut in aliâ versione legitur: *nisi fortè spoponderit se venire ad Orthodoxam fidem, dùm conjungitur persona Orthodoxa.* Non est autem verisimile, aliter locutum fuisse Concilium Agathense, ac duo illa ipso longè priora famosa Concilia.

(b) Conc. Ag. c. 67.

(c) Conc. Laod. can. 31.

(d) Conc. gen. Calced. part. 2. art. 15. can. 14.

Ut autem constet, Concilia illa de promissione *de præsenti* fuisse locuta; idem quoque prohibet Concilium Eliberitanum an. 305. habitum (e), verbis istis claris & apertis. *Hæretici, si se transferre noluerint ad Ecclesiam Catholicam, nec ipsis Catholicas dandas esse puellas; sed neque Judæis, neque hæreticis dare placuit.* Atque ex hac subjectâ a Patribus hujusce Concilii ratione omninò innotescit eorum intentio: *Eo quod nulla esse possit societas fidelis cum infideli.* Quibus verbis necessariò supponitur, ab aliis Conciliis requiri promissionem *de præsenti*; alioquin fidelem personam committeret Ecclesia periculo ineundi societatem cum infideli, aut hæreticâ. Atque eo sensu Concilii Calcedonensis Decretum exponunt Balsamon & Zonara, quorum prior sic dicit: *Nisi utique prohibitæ personæ polliceantur à sua hæresi vel superstitione recedere: tunc enim si ad Orthodoxam fidem accesserint consequentur quoque nuptiæ.* Posterioris verò hæc sunt verba: *Quod si fidem amplecti se velle Hæreticorum quispiam aut Infidelium polliceatur; cum eo pacisci de nuptiis, non tamen eas, antequam promissa, qui ea dedit, impleverit, celebrari licere decernitur.*

(e) Conc. Eliberit. can. 16.

Ex dictis igitur hactenùs constat evidenter, Episcopum de quo in casu proposito, postulatam à Frederico dispensationem sine crimine concedere non posse, quantamcumque ex suo cum Esthere Matrimonio futuram sibi utilitatem obtendat; cùm Episcopus ex hac ratione non sit movendus, ut dispensationem contra propriæ conscientiæ dictamen concedat ac regulas Ecclesiæ, juris & rationis. Neque etiam movèri debet ob spem ab Esthere futuræ conversionis datam: nam promissio ejus necessariò debet esse *de præsenti*, eamque priùs debet perficere, quam ei absque peccato nubere possit Fredericus, & sine dispensatione (f).

Objiciet forsàn aliquis, multa esse hujusmodi dispensationum, quas concessit Summus Pontifex, exempla; sed præterquàm quòd Papa visibile est Ecclesiæ caput, à Christo Domino constitutus, atque eâ ratione in iis dispensare potest, in quibus non valent Episcopi; prætermissâ validitate aut invaliditate hujusmodi dispensationum Curiæ Romanæ, dici potest judicium non esse eâ de re ferendum ex facilitate quorumdam Summorum Pontificum, qui quasdam ad instantiam quorumdam Principum dispensationes concessère. Verum quidem est ex Historiâ, quosdam Sumos Pontifices eas dispensationes indulsisse: 1. Duci Barri ad Sequanam, qui Principi Calvinistæ Henrici IV. sorori nupsit (g): 2. Henricæ Galliæ Carolo I. Angliæ Regi nuptæ. 3. Catharinæ Lusitaniæ, quæ pariter cum Carolo II. Angliæ Rege Matrimonio juncta est. Verùm infaustæ omnes fuère illæ nuptiæ: nam in hæresi mortua est Galliæ Princeps, ante obtentam Romæ dispensationem, ut observat Spondeus. (h) Henrica cum juniore rege filio suo è regno expulsa est; post mortem Caroli I. cujus caput securi subjectum est. Denique Catharina gravissimas perpessa ærumnas mortuoque Rege viro suo absque prole, in Lusitaniam secessit, ubi ab aliquot annis è vivis excessit. Adeò certum est, Deum nunquam connubia illa Ecclesiæ Legibus adeò contraria beare; quibuscumque nitantur dispensationibus.

(f) De Sainte Beuve tom. 1. Cas. 77. & 78.

(g) Epistola Card. d'Ossat.

(h) Spond. ad an. 1600.

CASUS XXXIV.

Judith, puella egena, ab hæresi Calvinianâ ad fidem Catholicam redux, ita Ambrosio, prædiviti Calvinistæ & sobrino suo indulsit, ut ei in Calviniano templo nuberet, ubi fiunt nuptiæ, nullâ requisitâ dispensatione, nisi à Magistratu, qui eam in tertio illo consanguinitatis gradu nunquam denegare solet. Quâ de re quæritur 1. utrùm validum sit Matrimonium illud absque Papali dispensatione celebratum? 2. Utrùm absque peccati mortalis in Calvinianorum templo nubere reatu Judith potuerit?

RESPONS.

Certum est, Judith Matrimonium absque Pontificiâ dispensatione contractum esse invalidum; quia ob impedimentum dirimens in tertio consanguinitatis gradu erat inhabilis ad contrahendum cum Ambrosio, neque ad illud Matrimonium idonea poterat effici, nisi per solam dispensationem legitimi Superioris, qui in hoc casu non est Superior politicus, sed Papa; cùm à sola potestate Ecclesiastica prodierit Lex, quâ ad contrahendum cum suo consanguineo fit inhabilis; à quâ eam proindè immunem efficere solus poterat Ecclesiasticus Superior, juxta illud Sancti Ambrosii (a): *Dominus par jus & solvendi esse voluit & ligandi.* Cui Legi Calviniani non minùs quàm Catholici subjiciuntur, cùm Ecclesiæ Legibus ob susceptum Baptisma utrique ex æquo facti fuerint obnoxii.

(a) S. Amb. in Can. *Verbum.* 51. §. 1. de pœnit. dist. 1.

2. Non minùs certum est, Judith absque peccati mortalis reatu hæretico, & etiam extra Catholicam Ecclesiam, hoc est, in Calvinianorum templo nubere non potuisse: cùm id expressè ex Canonibus cuilibet Catholico sit vetitum; ut videre est ex suprà citatis, & fusiùs etiam alibi probamus: quæ prohibitio his Apostoli verbis innititur (b): *cui vult nubat tantùm in Domino.* Juxta expositionem Tertulliani (c), Sancti Cypriani (d), Sancti Hieronymi (e), Sancti Ambrosii (f), Theodoreti, Magistri sententiarum, Cajetani, Estii & aliorum.

(b) 1. Cor. 7. 39.
(c) Tertull. l. 2. ad uxorem. c. 2. & de Monogamia c. 7. & l. 5. contra Marcionem. c. 13.
(d) S. Cyprian. Lib. 3. testimon. ad Quirinum. c. 62.
(e) S. Hieron. L. 1. contra Jovinian. c. 5.
(f) S. Amb. L. 8. in Lucam.

CASUS XXXV.

ENNEMUNDUS, Gallicanæ Diœcesis vastissimæ Episcopus, libello supplici à Petro & Joannâ in tertio aut quarto gradu consanguineis aut affinibus, rogatus, ut secum vellet dispensare in tali impedimento dirimente, existimavit se talem concedere posse dispensationem, quâ obtentâ Matrimonium contraxêre impetrantes. Nunquid validum est ex tali dispensatione contractum Matrimonium?

RESPONS.

Cùm generaliùs hæc proponatur quæstio, specialesque alias quàm plurimas includat difficultates, ut solvatur, necesse est, eam enucleatiùs expendere, simulque casus proponere, in quibus validè dispensare potest Episcopus, vel non.

1. Dicimus, quòd cùm non una sit omnium Galliæ Diœceseon hac in re disciplina; quilibet Episcopus eam potest sequi consuetudinem, quam in sua Diœcesi invenit, nihil innovando: atque ex hoc principio Occitaniæ & Aquitaniæ Episcopi in quarto gradu *paupertatis causâ* dispensant. quòd prædecessorum suorum antiquam semper hac in re conservârint consuetudinem: sed Episcopus tùm per seipsum dispensare debet, non factâ Vicario suo generali istâ licentiâ; neque unquam dispensationem concedere debet, nisi utilitatis aut necessitatis causâ.

Ratio autem, propter quam veterem prædecessorum suorum morem retinêre queat Episcopus, est, quia consuetudo, quâ Papæ reservatur impedimentorum dirimentium dispensatio, vim Legis universalis non obtinet, nec adeò obligare potest in iis locis, in quibus contraria prævaluit consuetudo, ut facilè probant ista Gregorii IX. verba (g). *Licèt etiam longævæ consuetudinis non sit vilis authoritas, non tamen est usque adeò valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitimè sit præscripta.*

(g) Greg. IX. in Cap. *Cum tanto.* fin. de consuetud. L. 1. tit. 4.

2. Certum est, ex nullo Canone dispensationes istas Papæ reservari; licèt ipse fermè solus harum obtineat possessionem, quod jus illud in Episcopos suum fecerit ex longævâ consuetudine, quæ nunc pro iis vim Legis obtinet.

3. Quilibet Episcopus in gradibus prohibitis dispensare potest, quando impedimentum est peniùs occultum, & ex dilatione Matrimonii certò debet oriri pro contrahentibus grave scandalum (h).

(h) Joan. Cabass. juris can. theor. & prax. L. 1. c. 8. n. 12.

4. Idem dicendum, si, cùm impedimentum sit occultum, ad Papam facilè recurrere nequeant contrahentes, seu ob nimiam egestatem, aut infirmitatem, vel ob nimiam ab urbe distantiam, aut ob similem aliam quamlibet causam, quales esse possunt, pestis, bellum, aut alia hujusmodi impedimenta. Ejusque rei Sylvius hanc affert rationem (i), quia, *in casu necessitatis*, inquit, *urgentis tollitur reservatio; potestque tunc inferior dispensare in Legibus Superioris.*

(i) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Dispensatio.* 1. Item Cabass. cit.

5. Cùm impedimentum est publicum, solus vulgò dispensare potest Papa, quia Episcopalis potestas hac in re ad forum tantùm internum extenditur.

6. Ex antiquo Ecclesiæ Gallicanæ usu, in tertio gradu nulla unquam concedebatur dispensatio, ut constat ex Concilio Vermeriensi in Diœcesi Suessionensi, sub Pontificatu Stephani II. an. 752. habito (k), in quo dicitur: *In tertio genu conjuncti separentur; & post pœnitentiam actam, si ita voluerint, licentiam habent aliis se conjungere; in quarta autem conjunctione si inventi fuerint, eos non separamus, sed pœnitentiam eis iudicamus.* Hæc sunt etiam Compendiensis Concilii quinquennio post sub Paulo I. in eâdem Diœcesi habiti verba (l): *Si in quarta progenie reperti fuerint conjuncti, non separamus. In tertiâ verò si reperti fuerint, separentur; & eos, qui unus in quarta, alius in tertiâ sibi pertinent, & conjuncti inveniuntur, separamus.* Ex quo patet, Galliæ Episcopos tunc non dispensâsse, nisi in Matrimoniis in quarto gradu contractis; non verò in contrahendis, neque etiam in tertio gradu, aut etiam in tertio simul & quarto gradu; seu ante aut post Matrimonium contractum.

(k) Conc. Verner. can. 1.
(l) Conc. Compend. can. 1.

7. Sunt tamen Episcopi nonnulli, qui antiquam retinent possessionem dispensandi in quarto gradu ad quintum, & etiam in tertio ad quartum gradum seu affinitatis, seu cognationis. Sunt etiam qui ex veteri consuetudine jus obtinent dispensandi in affinitate spirituali; crimine, & honestate publicâ, non solùm post, sed etiam ante contractum Matrimonium. Quem usum adstruit Decretalis Innocentii III. ad Episcopum Bellovacensem (m), in quâ asseritur, ex veteri & legitimè præscriptâ consuetudine verum jus acquiri.

(m) Innoc. III. in Cap. *Cùm contingat.* 13. de foro comp. L. 2. tom. 2.

8. Denique quoad impedimenta dirimentia occulta, quæ sunt juris tantùm Ecclesiastici, quæque contractum bona fide Matrimonium antecessêre, non obtentâ dispensatione necessariâ (n), Episcopus relaxare potest, cùm Matrimonium est publicum, nec sine scandalo separari possunt conjuges, aut Papa moraliter adiri non potest. Diximus: *quæ contractum bonâ fide Matrimonium* antecessêre, hoc est, cùm non nupsêre conjuges, ut faciliùs dispensationem obtinerent *propter copulam habitam*: aliter enim Episcopus cum illis validè dispensare non posset.

(n) Cabass. loco cit.

Ex dictis hactenùs facilè colligi potest, concessam Petro & Joannæ ab Ordinario dispensationem esse validam; si Episcopus ille ejusque Antecessores antiquam retinuerint dispensandi consuetudinem, quam olim obtinebant Episcopi hujusmodi dispensationes concedendi, nec in eos potestatem hanc legitimâ præscriptione suam non fecerit Papa: alioqui legitima non foret dispensatio, nec proindè validum eorum Matrimonium (o). Huic decisioni suffragantur alii multi Authores, dùm de Episcopis in genere loquuntur (p).

(o) De Sainte Beuve. tom. 1. cas. 66. 67. 74. & 75. t. 2. cas. 102. 110. & 117. & tom. 3. cas. 151.
(p) Panorm. in Cap. *At si.* §. de adult. de judiciis. Dom. Sotus L. 1. de just. q. 7. art. 3. & in 4. dist. 37. q. 1. Sylvester de Prierio. v. *Dispensatio* §. 15. Barth. Fumus in aurea Armilla. Cod. v. §. 19 & 20. Fr. Tolet. instruct. Sacerd. L. 7. c. 22. & Navarr. Man. c. 22. n. 85.

CASUS XXXVI.

FUSCIANUS, è Diœcesi Sancti Brioci, & Christiana è Venetensi Diœcesi, consanguinei aut affines in quarto gradu, Matrimonium simul contrahere cupiunt: Papam ob duas rationes adire non possunt, 1. ob nimiam paupertatem: 2. ob metum proximi & ineluctabilis scandali, quòd brevi paritura sit Christiana ob habitam cum Fusciano copulam. Venetensem itaque adeunt Episcopum, qui necessariam eis concedit dispensationem. Quâ de re quæritur, utrùm ambobus hæc sola sufficiat dispensatio, an verò necesse sit, ut similem Fuscianus ab Episcopo

Sancti

Sancti Brioci dispensationem obtineat, quò validum sit eorum Matrimonium?

RESPONS.

Non sufficit unius Episcopi dispensatio, ubi duo ad contrahendum inhabiles ob dirimens impedimentum sunt è diversa Diœcesi, sed ad validitatem Matrimonii absolutè necesse est, ut ambo à proprio Episcopo dispensationem obtineant. Ratio est, quia quodlibet impedimentum directè personam afficit. Cùm igitur quilibet ex supplicantibus proprium sibi habeat impedimentum, necesse est, ut pro utroque tollatur. Omnis autem dispensatio est actus jurisdictionis, quæ ab Episcopo in solos subditos suos exercêri potest; quia nulla in Diœcesanos alterius Episcopi ei potestas competit. Unde sequitur, quòd Venetensis Episcopi dispensatio, quâ Christiana ad contrahendum fit idonea, eundem nequit præstare effectum pro Fusciano, cujus impedimentum à proprio tantùm Episcopo, scilicet Sancti Brioci, tolli potest (*a*).

(*a*) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 75. & 76.

CASUS XXXVII.

EUGIPPIUS, Ilerdensis Diœcesanus, emisso, dùm decimum-octavum ætatis annum ageret, virginitatis & perpetuo continentiæ voto, biennio post uxorem ducens, non obtentâ à Papa voti sui dispensatione; Episcopum suum adivit, ut eam obtinêret ad petendum legitimè debitum conjugale. An sufficiet Episcopi sui dispensatio, ut tutâ sit conscientiâ?

RESPONS.

Distinguendum: si ea sit Diœcesis Ilerdensis consuetudo, ut cum nuptis in tali voto dispenset Episcopus; ex ejus dispensatione tutâ conscientiâ erit Eugippius, eâque sine peccato uti poterit: at si ea non fuerit ibi stabilita consuetudo, Episcopi sui irrita foret dispensatio, neque ipsum adeò immunem à peccato efficere posset. Ratio hujus discriminis est, quia reservatio dispensandi de voto simplici castitatis perpetuæ nullo Canone Papæ adscribitur, sed solùm consuetudine, quâ jus illud in Episcopos legitimè præscripsit. Si igitur Ilerdæ Episcopi hoc sibi jus usu capi non neglexerint, ut in casu proposito possint dispensare, *ad petendum debitum*, legitima est eorum dispensatio: at si jus illud in ipsos præscripserit Summus Pontifex, ut in omnes alios fermè Episcopos; inutilis Eugippio fieret ab Episcopo suo obtenta dispensatio; & ad Romanam Curiam recurrere debet (*b*).

(*b*) Idem tom. 1. cas. 187. & tom. 2. cas. 63.

CASUS XXXVIII.

ADEMERUS, cum sorore uxoris suæ adulteratus, ab Episcopo suo dispensationem ad petendum conjugale debitum obtinuit. Mense elapso ab obtentâ illâ dispensatione moritur Episcopus. Nunquid eâ deinceps uti potest Ademerus ad petendum debitum, nullâ de novo ab illius Episcopi successore obtentâ dispensatione?

RESPONS.

Certum est, Ademerum vi dispensationis ab Episcopo suo defuncto impetratæ conjugale deinceps exigere posse debitum, quia videlicet hujusmodi dispensatio est nuda gratia: atqui *gratia..... morte non perimitur concedentis*, ait Bonifacius VIII. (*c*): quod etiam docet Glossa in Decretalem hujusce Pontificis à nobis laudatam in responsione ad vigesimam-octavam difficultatem (*d*): quibus ad novam confirmationem addi possunt tres istæ juris regulæ: (*e*): 1. *Privilegium personale sequitur personam.* 2. *Favores convenit ampliari.* 3. *Decet concessum à Principe Beneficium esse mansurum.*

(*c*) Bonif. VIII. in Cap. *Si super*. 9. de officio & potest. jud. deleg. in 6. Lib. 1. tit. 14.

(*d*) Gloss. in Cap. *Si cui* 36. de præb. & dign. in 6.

(*e*) Reg. 7. 15. & 16. de reg. juris in 6.

CASUS XXXIX.

PROCULUS, cum Bibiana nubere cupiens, cui est affinis in secundo gradu, quòd clam cum Mævia Bibianæ in eodem gradu consanguineâ peccaverit, Vicarium generalem à Capitulo, *Sede vacante*, constitutum adit, eumque rogat ut necessariam sibi velit concedere dispensationem, cujus obtinendæ has ipsi affert rationes.

1. In eodem manent domicilio, & ab anno ad hodiernum diem tanquam maritalem duxêre vitam, & tanquam conjuges habentur ac prolem habent.

2. Ambo sunt pauperrimi, nec eis quidquam suppetit ut Romam mittere valeant.

3. Ob primam rationem à se invicem separari nequeunt, absque gravissimo dedecore ac scandalo.

4. Mævia, quâcum libidinosè egit Proculus Sempronio matrimoniali vinculo sociata est, qui cognoscens, aut saltem ex hac separatione mulieris suæ libidinem suspicans, eam malè habêre, aut contemnere ac etiam continuas cum eâ movêre rixas posset.

Quæritur itaque 1. an generalis ille Vicarius Capituli validam Proculo ob rationes ab eo allegatas, dispensationem possit concedere? 2. Utrùm id possit; posito quòd Bibianæ ipsi ac decem aut duodecim eorum parentibus notum sit impedimentum; ita ut magis notorium fieri nequeat nec ad forum contentiosum deduci possit?

RESPONS.

Sylvius, cui par olim de duobus Diœcesanis cujusdam Episcopatûs. proposita est difficultas, 10. Februari an. 1641. respondit (*f*) dicens, probabile esse, Vicarios generales Capituli, *Sede vacante*, talem posse concedere dispensationem: *Capitulum enim*, inquit, *ac per consequens generales Vicarii per Capitulum constituti, Sede vacante, succedit in omnem jurisdictionem Episcopalem, per se, vel per alium ad id idoneum, exercendam*: Exceptis tamen quibusdam casibus in jure expressis, in quorum numero præsens non reperitur: quod probat hic Theologus ex Constitutione Bonifacii VIII. (*g*), quæ sic habet: *Si Episcopus à Paganis, aut Schismaticis capiatur, non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si Sedes per mortem vacaret illius; in spiritualibus & temporalibus ministrare debet, donec*, &c. In eâ re Sylvio assentitur Navarra (*h*), uti Sylvester, Barbosa, Saïrus, Zerola & alii multi.

(*f*) F. Sylvius resol. var. v. *Dispensatio* 8.

(*g*) Bonif. VIII. in Cap. *Si Episcopus*. 3. de supplendâ negligen. Prælat. in 6. L. 1. tit. 8.

(*h*) Navarr. consil. 44. de temp. ordin. & consil. 7. de filiis presbyt.

Sylvester de Prierio. v. *Capitulum*.

Aug. Barb. alleg. 46. n. 9.

Greg. Saïrus. Clav. reg. L. 6. c. 11. n. 84.

Zerola p. 2. v. *Capitulum*. q. 3. &c.

Diximus, Capitulum succedere in ordinariam Episcopi jurisdictionem, *exceptis tamen quibusdam casibus in jure expressis*, quale est jus conferendi Beneficia vacantia, quæ ad collationem Episcopi pertinent: quæ potestas speciatim ex Decretali Honorii III. in corpore juri Canonici relata excipitur (*i*). Atqui casus, de quo agitur, nullibi à jure excipitur: & consequenter Capitulum aut Vicarii generales ad spirituale Diœcesis regimen constituti, necessariam pro eâ re jurisdictionem habent.

(*i*) Honor. III. in Cap. *Illo*. 2. ne Sede vacante aliquid innovetur. Lib. 3. tit. 8.

Dicitur in casu proposito, culpam Proculi cum Mævia, Bibianæ in secundo gradu consanguineâ ex quâ oritur impedimentum dirimens, decem aut duodecim esse notam: sed ex eo non fit, ita sentiente Sylvio, ut ei dispensatio nequeat concedi; quia satis est, 1. ut juxta vulgi sensum tanquam conjuges habeantur; 2. ut absque infamia & scandalo separati non possint: 3. ut ad extremam verè inopiam sint redacti: 4. Denique, ut à se invicem separari non valeant, nisi secum invicem rixentur Sempronius & Mævia; verisimile quippe non est, hanc esse Sedis Apostolicæ intentionem, ut talem sibi reservet dispensationem in his circumstantiis, quæ & maximam & urgentem necessitatem, nec non mala tanta indè futura supponunt.

CASUS XL.

ARTEMIDORUS, Lameci in Lusitania Officialis, promulgato Pontificio rescripto, quo concedebatur dispensatio impedimenti Matrimonium dirimentis, sibi nummum pro mercede laboris suscepti processûs necessarios faciendo, addixit: duas quoque libras Promotor & unam libram scriba exegit. Attamen ex rescripto Officiali, etiam indictâ excommunicationis pœnâ, *ipso facto*, erat vetitum, ne ab impetrantibus acciperet. *Quodcumque munus, aut præmium etiam sponte oblatum*. Et insuper

per in rescripto suo declarabat Papa, quod si quid muneris, aut præmii, etiam liberaliter oblati reciperet, dispensatio esset invalida *ipso facto*. En propria hujusce rescripti verba: *Mandamus quatenùs depositâ per te omni spe cujuscumque muneris aut præmii, etiam sponte oblati, à quo te omninò abstinêre debere monemus..... Volumus autem, quod si, spretâ monitione nostrâ, ejusmodi aliquid muneris aut præmii, occasione dictæ dispensationis exigere, aut oblatum recipere præsumpseris; excommunicationem latæ sententiæ pœnam incurras.*

Quid de hac dispensatione existimandum? An invalida facta est, quia Officialis cæterique Curiales supradictam in narratione casûs summam accepêrunt: & Officialis excommunicationis pœnam incurrit?

RESPONS.

Si Officiali addictum sit, uti revera habere debet ex Sacris Canonibus (*a*) salarium; dicendum nullam ab eo pro salario accipi posse mercedem; atque eo sensu intelligenda est prohibitio, à Summo Pontifice facta; quia supponit, quod, cùm ei sit merces quædam addicta, salarii ipsius anticipatur solutio: sed si nullum ipsi constitutum sit salarium de proventibus Episcopatûs, quale ex Glossa (*b*) par esset, eum habêre; *Episcopus*, inquit Glossa, *si committat vices suas alicui, potest & debet ei constituere salarium de Camerâ suâ: cùm ille ad hoc non teneatur*: si nullum, inquam, habeat sibi constitutum salarium, debitam labori suo mercedem recipere potest conformiter ad præscriptum legis & consuetudinis, quin ideò excommunicationem eam incurrere, aut dispensationem invalidam fieri, dici possit; quia hujusmodi clausulæ semper intelligendæ sunt *salvo jure naturali & divino positivo*. Exigit autem jus naturale & divinum positivum, ut qui operatur, debitam laboris sui mercedem accipiat. *Dignus est enim operarius mercede suâ*, ait Evangelicum (*c*). Quare clausulæ non sunt intelligendæ de eo, quod dicitur *stipendium laboris* seu *merces*, hoc est, de salario legitimè debito, quod, accuratè loquendo, dici nequit *munus*, aut *præmium*, quidquid contra communem opinionem sentiat Navarra; cùm vox *munus* nihil aliud significet, quàm donum purè gratuitum, & *præmium* eundem quoque sensum retineat, & quandoque etiam odiosum, apud quosdam Antiquos Authores, ut apud Tibullum & Propertium, qui vocem hanc accipiunt pro eo quod dicitur *præda*. Igitur utrâque voce id solùm intelligendum est, quod justam superat mercedem; ut si Officialis, cui nummus solummodò debetur, duplionem exigeret; quo in casu excommunicationem ipse incurreret, & dispensatio ob istam exactionem fieret invalida, ut omnes fatentur.

(*a*) Can. *Clerici* 10. 1. q. 2. can. *Caritatem* 45. 12. q. 2. cap. *Inter.* 15. de officio Jud. ordin. l. 1. tit. 31.

(*b*) Glossa in cap. *Præterea* ne Prælati vices &c. v. *Quantitate*

(*c*) Luc. 10. 7.

Istæ verò clausulæ ad promotorem aut scribam non spectant: ita ut si plus debito exigerent, nullam isti pœnam incurrerent, & dispensatio tamen foret valida; cùm in rescripto non denominentur, in quo de solo Officiali fit mentio. Ita sentiunt multi Authores (*d*) & imprimis Filliucius, qui, cùm Papæ fuerit Pœnitentiarius, & Romæ ad respondendum conscientiæ casibus præpositus, haberi debet, uti Author, cui penitùs nota erat hac de re Sedis Apostolicæ intentio.

(*d*) D. Auboux tract. de rescript. c. 10. §. 5. Du Casse prax. jurisd. Eccles. cont. c. 4. §. 5. n. 4.

CASUS XLI.

PIPINUS, Sobrinus & tutor Gertrudis, cum hac puellâ fornicatus, suadente Confessore suo, Romam misit ad obtinendam dispensationem, ut ei nuberet; eique rescriptum concessit Papa in forma commissoria, Episcopo Diœcesano, ut illud executioni mandaret inscriptum: sed factâ hujus rescripti lectione evenit, ut ex eo permittat quidem Papa, cum Gertrude Pipinum nuptias contrahere, nullâ factâ mentione de dispensatione impedimenti, quod inter eos intercedit: Insuper Pipini supplex Libellus Pontifici oblatus, gradum quidem consanguinitatis, quo ipse & Gertrudis juncti sunt, simulque peccatum ab iis admissum continet: sed in eo tutoris qualitatem suam omisit. Quâ de re quæritur, 1. utrùm Pipini Confessarius ei suadêre potuerit, ut dispensationem peteret ad uxorem sibi ducendam consanguineam suam. 2. An rescriptum illud subreptitium non sit ob omissam in supplicatione tutoris qualitatem. 3. Si fortè non subreptitium sit, utrùm illud executioni mandare queat Episcopus, & contrahentes ad Matrimonii celebrationem admittere, licèt in eo nulla fiat dispensationis mentio?

De Sainte Beuve tom. 1. cas. 66. & tom. 2. cas. 196.

RESPONS.

Ad primum quæsitum respondemus, Pipini Confessarium ei suadêre non potuisse, ut in Romanâ Curiâ dispensationem peteret; nisi justæ subessent contrahentibus eam postulandi rationes; neque enim absque peccato suadêri potest Matrimonium contra regulas Ecclesiæ contrahendum sub obtentu parùm tutæ dispensationis: sed si Confessario persuasum fuerit, Pipino justas subesse causas eam postulandi, v. g. quia infamata manêret Gertrudis non confecto illo Matrimonio; ita suadêre potuit absque peccato.

Quod pertinet ad tutoris qualitatem in Libello omissam, certum est, quòd ex tali omissione subreptitia non fiat dispensatio. Ratio est, quia ex Sacris Canonibus hujusce qualitatis non exigitur declaratio, ita ut in pœnam irrita fiat dispensatio petita; nisi declaretur.

Denique ad tertium quæsitum respondendum, justè præsumi posse, quòd, cùm Pipino permittit Papa, ex oblato sibi Libello, qui verum continet, ut Gertrudi nubat, non aliud intendit, quàm rogatam ei concedere dispensationem, aut cum eo dispensandi Ordinario facere potestatem; quandoquidem aliter Matrimonium contrahere petentibus non permisisset. Igitur rescriptum ratum habêre potest Ordinarius, eoque utendi tanquam tacitam continente dispensationem, licentiam impetrantibus facere. Addamus insuper, dispensationis expressionem non fuisse omissam, ut æquè judicari potest, nisi in Curiâ illius, qui Romæ rescriptum absolvit; cùm certum sit, quod in omnibus hujusmodi rescriptis de Papali dispensatione expressa semper fiat mentio; nec ullum unquam eo stilo scribatur, quo supponitur Pipini rescriptum (*e*).

(*e*) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 175. & tom. 2. cas. 109.

CASUS XLII.

ALBINUS, obtentâ Papali dispensatione, quâ illi concessum est, Leonardæ affini suæ in quarto gradu nubere, consilium mutat, ac Leonardæ declarat, se dispensationi renuntiare, nec ei nubere jam velle. Elapso uno aut altero anno, iterùm voluntatem mutat, & cum eâ nubere vi illius dispensationis peroptat. Nunquid id ipsum potest tutâ conscientiâ, cùm eam prius abdicârit?

RESPONS.

Certum quidem est, liberum esse ei, qui dispensationem impetravit, eandem abdicare; cùm dispensatio sit gratia; &... *quilibet ad renuntiandum juri suo liberam habeat facultatem*, inquit Innocentius III. (*f*). Sed non minùs certum est, per simplicem impetrantis renunciationem invalidum non fieri rescriptum, nisi à Superiore, qui illud concessit, fuerit accepta; ita ut sine illâ acceptatione pro quocumque tempore, & ad arbitrium impetrantis valeat semper rescriptum seu dispensatio. Cujus rei causam suppeditat ista juris regula (*g*): *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur*; & ista alia juris Romani (*h*): *Nihil tam naturale est, quàm eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est.* Atqui dispensatio non est valida, nisi per voluntatem Superioris concedentis, & acceptationem supplicantis. Igitur invalida fieri nequit, nisi ex utriusque consensu; si tamen excipias dispensationem

(*f*) Innoc. III. in cap. *Ex conscientiâ*. 9. de crimine falsi. l. 5. tit. 10.

(*g*) S. Chrysost. in cap. *Omnis*. 1. de reg. jur. apud Greg. IX. l. 5. decretal. tit. fin.

(*h*) L. *Nihil*. 35. ff de div. reg. jur. ant. l. 50. tit. 17.

tionem voti aut Jurisjurandi, cujus priores quis potest contrahere obligationes, de quibus dissolvi nequit, nisi ex novâ dispensatione.

Alteram probationem *à simili* petitam suppeditat Constitutio Bonifacii VIII. (a), in quâ sic legitur: *Licèt is, qui procurator constituitur ab absente, dixerit præsentatum sibi suscipere nolle mandatum; hoc tamen nequaquam obstante, quandiu constituens in eâdem perstiterit voluntate, ipsum acceptare poterit, quandocumque placebit.* Ad quem textum dicit Glossa idem sentiendum esse de electione, quam electus primùm renuens, acceptare tamen potest, modò in eadem electores perseverârint voluntate. *Si electus præsentata sibi electione renuat consentire, adhuc electoribus in eadem voluntate manentibus, poterit consentire.* Ex his igitur colligi potest, Albinum eâ, de quâ agitur, uti posse dispensatione, ad nubendum cum Leonarda, etsi eâ uti statim renuerit, cùm ex solâ ipsius renuntiatione fieri non potuerit invalida.

(a) Bonif. VIII. in Cap. *Licèt* 7. de procuratoribus. in 6. & ibid. Glossa v. *Placebit*. L. 1. tit. 19.

CASUS XLIII.

Herculianus, Antoniæ connubium petit, sed illud absque dispensatione perficere nequit, quia impedimento ligatur, quod est ex eorum numero, quæ *impedientia tantùm & non dirimentia* vocantur. Numquid requiritur, ut Papæ dispensationem obtineat?

Respons.

Consuetudo, quæ vim Legis obtinet, Episcopo potestatem confert, validè de hujusmodi impedimentis dispensandi, quin requiratur Papalis dispensatio. Ita sentiunt S. Antoninus (b), Paludanus, Toletus, Navarra, Sylvius & alii multi. Quod ex hac ratione probat Navarra; *Quia videtur,* inquit, *quòd consuetudo non tantùm id habeat; sed quod etiam nec à Papa, nec ab Episcopo petatur dispensatio, quando cum illo impedimento aliud dirimens non concurrit.* Quæ tamen hujusce Canonistæ ratio universim non est vera de omnibus impedimentis impedientibus, sed de quibusdam tantùm, quorum reipsâ non solet dispensatio requiri, ut alibi observamus; Certum est enim licitè contrahi non posse absque Episcopi dispensatione in quibusdam, quale est impedimentum temporis prohibiti, Adventûs scilicet & Quadragesimæ.

(b) S. Anton. 3. part. sum. Theol tit. 1. c. 16. §. 4. Petr. Palud. in 4. dist. 28. q. 2. Fr. Tolet. instruct. Sacerd. L. 7. c. 22. n. 2. Navarr. Man. c. 22. n. 8. Fr. Sylvius in sup. S. Th. q. 50. art. un. quæsito 1.

A regula generali excipiunt iidem Authores votum absolutum castitatis perpetuæ & votum Religionis, de quibus solus dispensare potest Papa: Attamen si matrimonium fuerit contractum, non obstante tali voto; Episcopus *per Epikiam* cum vovente dispensare potest, eique permittere, ut debitum conjugale reddat, cùm adest pollutionis periculum, nec ad Papam facilè potest recurrere (c). Idem docent Authores, quos modò laudavimus.

(c) Dom. Sotus in 4. dist. 38 q. 2. art. 1. Tolet. cit. L. 7. c. 17. Barth. Fumus in Aureâ Armillâ. Navarr. Sylvius &c.

CASUS XLIV.

Cerannus, quamprimùm nubere cupiens, trium promulgationum matrimonii sui dispensationem obtinuit. 1. Potuitne Episcopus sine alicujus peccati reatu hanc ei concedere dispensationem; quamvis sibi notum esset, nullam Ceranno legitimam suppetere rationem hujus obtinendæ? 2. Quæ sunt causæ legitimæ hujusmodi dispensationum?

Respons.

Episcopus sine peccati reatu trium matrimonii proclamationum dispensationem Ceranno concedere non potuit; cùm ei penitùs esset cognitum, nullam huic homini subesse rationem hujusce dispensationis impetrandæ. Ratio est, quia omnis dispensatio, quæ non legitimâ causâ nititur, unicè confert ad eversionem aut debilitationem disciplinæ, quam sapienter & accuratè imprimis constituit Ecclesia. Id quidem evidenter probari potest ex verbis, quibus utitur Concilium Tridentinum, cùm Episcopis potestatem concedendi hujusmodi dispensationes committens ità loquitur (d): *Sicut publicè expedit Legis vinculum quandoque relaxare; in*quiunt Patres hujusce Concilii, *ut pleniùs evenientibus casibus & necessitatibus pro communi utilitate satisfiat; sic frequentiùs Legem solvere, exemploque potiùs, quàm certo personarum rerumque delectu petentibus indulgere, nihil aliud est, quàm unicuique ad Leges transgrediendas aditum aperire.*

(d) Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 8.

Multò antè Concilium jam dixerat Sanctus Thomas (e), quod *omnis dispensatio petita à Prælato debet fieri ad honorem Christi, in cujus personâ dispensat, vel ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est corpus ejus.* Eandem Doctrinam tuetur verbis gravissimis Sanctus Antoninus (f): *Possunt autem ipsi Prælati dispensare & debent,* inquit, hic Sanctus, *cùm adest causa rationabilis, putà alicujus necessitatis, vel majoris utilitatis. Unde definitur sic dispensatio ab Hostiensi, quod est,* juris alleviatio, facta cum causæ, *scilicet rationabilis,* cognitione ab eo qui potest. *Quod si Prælati absque rationabili causâ, vel saltem dubiâ, pro solâ voluntate licentiam tribuant veniendi contra Leges, secundùm Bernardum in Libro de dispensatione & præcepto, non erunt dispensatores, sed dissipatores; & peccabunt ipsi dispensantes, cum dispensatis, si eis utuntur.* Quod probat hic Sanctus ex his Christi Domini verbis (g): *Quis, putas, est fidelis dispensator & prudens &c.* & ex Concilio Meldensi, an. 845. habito, quod refert Gratianus in Decreto (h).

(e) S Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. in corp.

(f) S. Ant. 1. part. sum. Theol. tit. 19. c. 1. §. 10.

(g) Luc. 12. 42.

(h) Conc. Meld. c. 64. in Can. *Tali.* 17. 1. q. 7.

Ecclesia Gallicana in Conventibus Melodunensi an. 1579. & Parisiensi an. 1606. congregata eam, quam defendimus, apertè doctrinam amplexa est. En verba prioris ex illis Conventibus (i): *Ne trinæ proclamationes omittantur, & dispensationes super illarum omissione non concedantur, nisi ex causa legitima, diligenter probatâ.* Conventus an. 1606. (k), verbis expressis declarat, cum nemine posse dispensari de tribus proclamationibus, sed de unâ aut alterâ tantùm ob causam legitimam: quod jam constitutum fuerat ex Edicto Henrici II. ab an. 1556. (l). Et hæc sunt, quæ de prima difficultate eramus dicturi.

(i) Constit. Conv. Melodunensis nomine totius Cleri Gallicani coacti an. 1579. tit. de matrim.

(k) Tit. 6.

(l) Apud Fontanon. t. 1. pag. 750.

Ad secundam quæstionem respondemus, sex esse causas, propter quas Episcopus induci potest ad dispensandum in proclamationibus matrimonii.

1. Cùm adest periculum, ne quis sine ratione sed ex purâ malitiâ sese matrimonio opponat: atque hæc est unica causa, de quâ loquitur Concilium (m).

(m) Conc. Trid. sess 14. de reform. matrim c. 1.

2. Cùm legitima est suspicio, ne pro contrahentibus maleficium quis usurpet.

3. Cùm eo fine petitur dispensatio, ut vitentur derisio, contemptus, aut odium, quod contrahentibus esset ferendum, si promulgaretur matrimonium, v. g. cùm senex puellulæ nubit; ut non ita pridem accidit in Timotheo Blanché Garumnæ incolâ, qui annos 117. cum tribus mensibus natus, puellæ 18. tantùm annorum ætate provectæ nupsit (n): ut etiam cùm grandæva adolescentem sibi virum ducit; aut cùm vir nobilis puellæ ignobili aut pauperi nubit.

(n) Ephemerides temporis mense Feb. an. 1708.

4. Cùm vitandum est scandalum, v. g. cùm agitur de restitutione matrimonii, quod erat invalidum, & publicè legitimum habebatur.

5. Cùm ita propinquum est Adventûs aut Quadragesimæ tempus, ut promulgationes fieri nequeant: si tamen matrimonium ad aliud tempus absque gravi quodam incommodo remitti non possit.

6. Denique, quando imminet mortis periculum & ægrotans alicui nubere tenetur (o). *

(o) Palud. in 4. dist. 28. q. 2. n. 19. Dom. Sotus ib. q. 1. art. 2. Sylvester & plures alii.

Vide Impedimenta Matrimonii.

* Cabassutius & Theologi complures septimam addunt in proclamationibus dispensandi causam: Nempè *quando Summi Principes contrahunt: tum quia his aliqua prærogativæ concedenda sunt, tum quia cessat periculum occulti impedimenti, cùm eorum genus, & facta cunctis comperta sint.*

DISPENSATIO VOTORUM IN GENERE.

ANtequam de votorum dispensatione fiat sermo, sciendum, quid & quotuplex sit *votum*. Sic autem definitur votum: *Votum est promissio facta Deo de meliori bono* (*a*).

Multiplex est votum; scilicet absolutum & conditionatum, perpetuum & non perpetuum. Votum absolutum, inquit idem Author, *est illud, quod fit absque particulâ suspensivâ alia-ve æquipollente*. Votum conditionatum est illud, cui aliquis additur terminus; conditiòve, quæ ejus potest suspendere effectum; aut ipsius durationem executionem-ve limitare; quales sunt voces istæ: *dummodò, donec, si,* aut aliæ similes.

Votum perpetuum est illud, quo quis pro totô vitæ tempore se obligat: votum verò non perpetuum illud est, quo quis ad certum quoddam tempus se adstringit, quo elapso jam desinit votum.

Votum potest esse simul perpetuum & temporale, absolutum & conditionatum: v. g. voveo, me non ampliùs furaturum; & si fortè denuò furtum aliquod committam, duplionem Pauperibus me erogaturum.

Duplex aliud etiam voti genus distingui potest. Aliud formale & expressum, explicito & determinato modo conceptum, seu verbis, seu animo. Alterum est implicitum seu tacitum, cùm nimirum fit actio, cui connexum est continentiæ votum; qualis est sacrorum Ordinum receptio.

Votorum etiam alia sunt personalia, id est, quæ voventes tantùm obligant, v. g. vovêre jejunium, Religionis ingressum; alia realia, quibus contrahitur obligatio faciendi pium aliquod opus vel per se ipsum, vel per alium, v. g. dare nummum pauperi. Quædam etiam mixta dicuntur; quia utrumque simul includunt.

Denique duplex est aliud votorum genus; solemne videlicet & simplex: votum solemne consistit in professione solemni Religionis in ordine approbato ab Ecclesiâ aut à Papâ, vel in susceptione sacrorum Ordinum. Cætera omnia censentur simplicia, quamvis palàm & coràm omnibus emissa.

Dispensatio voti sic definitur; est *relaxatio vinculi voti*, hoc est, condonatio, seu remissio à Superiore legitimo facta, debiti à vovente apud Deum contracti.

Commutatio voti à dispensatione differt: est enim commutatio voti, *translatio obligationis voti de una materia ad aliam*: v. g. cùm Superior ad talem eleemosynam eum obligat, qui peregrinationem voverat. Aliâ etiam ratione extinguitur obligatio voti; quæ dicitur, *condonatio voti*; quando v. g. is pro quo emissum fuerat votum ab ejus debito voventem solvit: v. g. vovi talem huic dare pecuniam, qui me ab ejus solutione eximit.

His ita præsuppositis dicimus, esse vota, de quibus solus dispensare potest Papa, quòd ipsi vel jure, vel consuetudine sint reservata; ut sunt vota solemnia, de quibus diximus; votum Peregrinationis Romam, *ad limina Apostolorum*, ad Sanctum Jacobum in Gallæciâ, in terram Sanctam, seu, Jerusalem, & votum perpetuæ castitatis & Religionis.

Episcopi vel ex officio, vel ex speciali deputatione de omnibus aliis dispensare possunt, & etiam de votis perpetuæ castitatis, conditionalibus, aut tacitis; modò nondum posita sit conditio: pariter dispensare possint de iis, quæ non sunt certa, sed solùm dubia; seu dubium sit juris vel facti.

Illud autem imprimis scire interest, omnem voti dispensationem non esse legitimam, nisi justâ de causa fiat; ut constat ex his Sancti Bernardi verbis in suo *de consideratione* libro ad Eugenium III. Papam, alibi relatis: *Si necessitas urget*, inquit hic Sanctus, *excusabilis dispensatio est. Ubi utilitas provocat; dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria: nam, cùm nihil horum est; non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est* (*b*). Ne quis se ipsum decipiat, Papam aut Episcopum decipiendo, à quo dispensationem voti requirit, necesse est, absolutè, ut factum cum omnibus ejus circumstantiis sincerè & sine tergiversatione exponat, ut possit dijudicare de validitate aut invaliditate causæ allegatæ, ad obtinendam illius dispensationem aut commutationem: alioqui dispensatio est obreptitia, vel subreptitia; quâ uti proindè non potest, illæso voto, quia coràm Deo invalida est, qui, cùm sit suprema veritas, ipse falli, & summa bonitas, quemquam fallere non potest.

(*a*) Polman. part. 2. 2. n. 840. & seq.

(*b*) S. Bernard. L. 3. de considerat. c. 4. n. 18. & Ep. 7. n. 9.

CASUS PRIMUS.

SOSIPATER Christi mortem ac Passionem piè contemplans, tam acerbo commotus est dolore, ut Peregrinationem ad limina Sanctorum Apostolorum Romam, & inde Jerusalem ad invisenda loca Sancta voverit; at cùm aliquantò post, ea esset rerum suarum facies, ut tam longum tamque laboriosum iter suscipere non posset, dispensationem voti sui flagitavit, aliam quamcumque pro Superioris arbitrio facturus pœnitentiam. Nunquid necesse est, ut ad Papam confugiat; an verò sufficit, ut hanc dispensationem ab Episcopo postulet?

RES-

RESPONS.

Ut huic difficultati, aliisque similibus, quæ fieri possent, quæstionibus fiat satis: dicimus 1. cum Sylvio (*a*), quòd, *Summo Pontifici reservantur quinque vota Religionis* (ingrediendæ videlicet) *continentiæ, peregrinationis in Jerusalem, ad Sanctum Jacobum, ad limina Apostolorum Petri & Pauli; ac proinde solus ipse potest dispensare, sive per se, sive per eos, quibus commiserit.* Addique potest ipsîus Sancti Thomæ (*b*) authoritas, qui, postquam asseruit, Papæ competere potestatem dispensandi in omnibus votis propter potentiæ suæ plenitudinem, hæc verba subjungit: *Aliis autem inferioribus Prælatis committitur dispensatio in votis, quæ communiter fiunt & indigent frequenti dispensatione, ut habeant homines de facili ad quem recurrant. sicut sunt vota peregrinationum, jejuniorum & hujusmodi: vota verò majora, putà continentiæ & peregrinationis Terræ Sanctæ, reservantur summo Pontifici.* Quam in rem observat Sylvius, quòd *quamvis*..... inquit, *Beatus Thomas solùm duo vota expresserit*, (tria alia omittens, scilicet vota Religionis, & peregrinationis Romam & in Gallæciam) *ideo fortasse. quod suo tempore non plura essent reservata: ex consuetudine tamen*, in Episcopos videlicet à Pontificibus legitimè præscripta, *in litteris Apostolicis fundamentum habent, atque etiam in novo jure, quod extat in Extravagante* Etsi Dominici Sixti IV. an. 1478. *titulo de pænitentiis: reservantur ea quæ diximus.*

(*a*) Sylvius in 2. 2. q. 88. a.12. conclus. 2.

(*b*) S. Thom. cit. art. 10. ad 3.

2. Constat, votum peregrinationis in Jerusalem Papæ esse à jure reservatum, ut videre est in Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum Cantuariensem scripiâ (*c*); sed in rigore Juris reservatio illa solùm habet locum. cùm votum illud factum est *in subsidium Terræ Sanctæ*, non verò alterius alicujus simplicis devotionis causâ; uti ex ipsius Decretalis contextu apparet.

(*c*) Innoc. III. in Cap. *Ex multâ*. 9. de voto & voti redempt. Lib. tit. 34.

Sed hîc fit quæstio, nùm videlicet votum illud ex solo simplicis devotionis motivo emissum, ut in casu proposito Papæ non sit reservatum ex consuetudine. Negat Panormitanus (*d*), & contendit, in eo duntaxat casu reservationem locum habêre, in quo votum emissum est *in subsidium Christianorum Terræ Sanctæ*, non verò in eo, in quo fit tale votum ob simplicem loca sacra invisendi devotionem. In eandem opinionem expressè abeunt Angelus de Clavasio (*e*), Tabiena (*f*), & Bartholomæus Fumus, cujus hæc sunt verba (*g*): ,,Nota quod quando votum, sive ultramarinum, ,,sive Sancti Jacobi, vel alterius peregrinationis factum est. solùm devotionis causâ, & non in subsidium illius loci; quia noluit, (qui vovit) offerre, portare, vel aliquid facere; tunc Episcopus ,,potest dispensare secundùm Glossam (*h*) in dicto ,,capite *Ex multa*, quamvis communis consuetudo te- ,,neat contrarium. Eandem sequi videtur sententiam Navarrus (*i*), quamvis non satis clarè mentem suam aperiat; denique pro eodem stat Baillius (*k*).

(*d*) Panorm. in Cap. *Ex multa*. 9. de voto & voti redempt. L. 3. tit. 34.

(*e*) Angelus v. *Votum*.

(*f*) Tabiena v. *Dispensatio* n. 11.

(*g*) Barth. Fumus. in Armilla, v. *Dispensatio* n. 6.

(*h*) Gloss. in cit. Cap. *Ex multa*. v. *Incumbit*.

(*i*) Navarr. Man. c. 12. n. 75.

(*k*) Lud. Bail. de examine pœnit. part. 3. q. 19. in fin. p. 698.

Contraria tamen opinionem tuentur alii multi Authores, qui asserunt, hoc quidem votum jure summo Pontifici non esse reservatum; quia Innocentii III. Decretalis de iis tantùm loquitur, qui illud emisêre *in subsidium Terræ Sanctæ*, iis planè omissis, qui illud vovêre ob meram devotionem invisendi loca sancta; sed hujus etiam dispensationem ad solum Papam pertinêre contendunt ex consuetudine generaliter approbatâ, usuque constanti Ecclesiæ.

Inter hos recensetur Sylvester, qui relatâ Panormitani opinione, addit (*l*): ,,Consuedo tamen ,,aliter habet ... ideoque in his recurrendum est ad ,,Papam: nec verum est quod si Episcopus dispensa- ,,ret, teneret dispensatio; quia .... Casus Papalis .... ,,probatur ex hoc quod per litteras Papales ista (vo- ,,ta) Papæ communiter indistinctè reservantur. Sylvestro consentit Azorius his verbis: (*m*) *Nihilominùs tamen more & consuetudine receptum est, ut in universum voti ultramarini, quomodolibet facti, absolutio ad Romanum Pontificem tantummodo spectet.*

(*l*) Sylvest. v. *Votum* 4. q. 3. §. 5.

(*m*) Joan. Azor. instit. moral. L. 11. c. 19 q. 4.

Gregorius Saïrus idem probat, uti Sanchez, Suarez (*n*) aliique permulti quos laudat Bonacina, cujus hæc sunt verba (*o*): *Nihilominus contrarium universali Ecclesiæ consuetudine receptum est, ut ait Clavis Regia... quamvis enim hæc reservatio non sit in jure expressa, nihilominus sicut reservatio potest per consuetudinem auferri, ita etiam induci.*

(*n*) S. Greg. Sairus. Clavis reg. l. 6. c. 11. n. 45. & 38. & alii.

(*o*) Bonacina de 2. Decalogi præcepto disput. 4. q. 2. puncto 7. §. 4.

Tandem Sylvius (*p*) eandem tradit doctrinam, atque his verbis concludit: *Adeo ut, si modo fiat votum peregrinationis Jerosolimitanæ, quamvis non in subsidium Terræ Sanctæ, sed ex devotione, solus Romanus Pontifex dispensare possit.* His omnibus addi potest Cabassutius (*q*), ipsis posterior, qui asserit indistinctè votum peregrinationis ad loca sancta cæteraque, de quibus diximus, sedi Apostolicæ reservari.

(*p*) Franc. Sylvius loco supracit.

(*q*) Joan. Cabass. jur can. Theor. & prax. l. 2. c. 6. n. 13.

Posteriorem igitur opinionem istam tenendam esse dicimus: certum est enim præscriptos à Papa pro casu de quo agitur, Episcopos, jam legitimas dispensationes non posse concedere; quamvis tamen dispensare ii possent, ut nostra fert sententia, Episcopi, qui eas concedendi jus semper obtinuissent: sed cùm ex generali consuetudine Romam fit recursus, ut qui in supradictis quinque votis dispensetur, de iis solus Papa, regulariter loquendo, dispensare potest.

3. Episcopi in iis tamen quinque votis, uti in omnibus aliis simplicibus dispensare possunt in duplici casu. 1. Cùm vovens, sibi votum imposuit in pœnam flagitii cujusdam, quod deinceps posset committere: 2. Quando votum est tantùm conditionatum, non verò absolutum; scilicet, cùm sub conditione alicujus futuri eventus emissum est; v. g. quòd, quis periculum aliquod deinceps evadat, aut aliquam obtineat gratiam: cùm enim omnis reservatio sit res odiosa, in casibus tantùm formalibus & absolutis locum habêre debet; non verò in conditionalibus, quorum conditio nondum est perfecta, in quibus non solo Religionis amore, aut rei, quæ cadit sub votum neque etiam perfecto consensu vota præcipuè omittuntur, sed potiùs vitandi mali, aut obtinendi boni necessitate, ut post alios multos docet Toletus (*r*): *Est autem notandum*, inquit, *ista quinque vota tunc reservari, cùm absoluta sunt; cùm verò conditionata, vel pœnalia pertinent ad Episcopum.*

(*r*) Fr. Tolet. instruct. Sacerd. L. 4. c. 18. n. 8.

Igitur ex statutis hactenùs regulis sequitur, quòd, licèt ex puro devotionis affectu Romam & Jerosolymam petere voto se obstrinxerit Sosipater, non sufficit Episcopi sui dispensatio, sed à solo Papâ legitimam voti sui dispensationem obtinêre potest.

CASUS II.

SERVATIUS, viginti quinque annos natus, cùm per tres annos in Galliam & Germaniam piè peregrinari vovisset, Chartusianorum ordini nomen dare divina inspirante gratiâ impellitur. Potest-ne tutâ conscientiâ Chartusianum sumere habitum, ibique religionem profiteri, non obtentâ prius voti sui dispensatione? An etiam potest mille nummorum eleemosynâ peregrinationis suæ votum supplêre, aut pium aliquod opus facere, etiam apud Deum magis meritorium, quàm sit voti sui adimpletio?

Ratio dubitandi est, quia Servatio non necessaria videtur Superioris authoritas ad commutandum votum suum in opus pium excellentius & majoris meriti: cùm enim votum nihil sit aliud, quàm promissio Deo facta de meliori bono, non dubium esse potest, quin Deo etiam acceptius sit id, quod ad majorem perfectionem majoremque spectat utilitatem.

RESPONS.

Quamvis multi sentiant Authores (*s*), uti Panormitanus, Angelus de Clavasio, Bonacina & alii ab

(*s*) Panorm. in Cap. *Scripturæ* de voto & voti red. Angelus de clav. v. *Votum* 4. n. 2. Navarr. Man. c. 12. n. 75. Sotus L. 7. q. 4. art. 3. Sairus. Clavis reg. L. 6. c. 12. n. 5. Azor. L. 11. c. 18. q. 1. Reginaldus & alii apud Bonacinam de 2. Decalogi præcepto. disp. 4. q. 2. puncto 7. §. 3.

ab ipso citati, hominem, in eo casu, in quo supponitur Servatius, constitutum, Præsulis sui authoritate non indigêre ad talem mutationem; existimamus tamen in eo tenendam esse Sancti Thomæ, contrarium affirmantis sententiam; ut patet ex his ejus verbis(*a*): *votum est promissio Deo facta de aliquo, quod sit Deo acceptum*, inquit hic Sanctus, *quid si autem in aliquâ promissione acceptum ei cui promittitur, ex ejus pendet arbitrio. Prælatus autem in Ecclesiâ gerit vicem Dei: & ideò in commutatione vel dispensatione votorum requiritur Prælati authoritas, quæ in persona Dei determinat quid sit Deo acceptum, secundùm illud 2: ad Corinth.* Nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in personâ Christi: *& signanter dicit* propter vos: *quia omnis dispensatio, petita à Prælato, debet fieri ad honorem Christi, in cujus personâ dispensat, vel ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus corpus.*

(*a*) S.Thom. 2.2.q. 88 art. 12. in corp.

Difficultatem hanc jam antè eodem modo solverat Alexander III. in unâ suâ Decretali ad Episcopum Exoniensem. *Respondemus*, inquit hic Papa (*b*), *quod ab ejus qui præsidet pendet arbitrio, ut consideret diligentiùs qualitatem personæ, & causam commutationis; scilicet, an ex infirmitate seu affluentia divitiarum, an aliâ causâ probabili. peregrinatio, an recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta; secundùm hoc debet exinde dispensare.*

(*b*) Alex. III. in Cap. *De peregrinationis*, 1 de voto &c.

Confirmari potest hæc decisio ex paritate debitoris, qui rem unam pro aliâ creditori solvere nequit, ut ait Lex (*c*): *Aliud pro alio, invito creditore solvi non potest*: quod etiam asserit Imperator Justinianus (*d*): unde sequitur, quòd, cùm vovens sit verè debitor ergà Deum, se ipsum ab obligatione solutionis eximere non potest, hoc est, adimplendi quod promisit, nisi in tali commutatione intercedat legitimi Superioris authoritas. His additur, quod votum sit vinculum; nemo autem ab ejus obligatione se ipsum potest solvere. Ita Sylvester de Prierio (*e*): *In dispensatione & commutatione votorum requiritur Superioris authoritas; nec potest quis propriâ authoritate votum suum in melius commutare... quia tunc votum ligat, & nullus potest solvere se ipsum.*

(*c*) L. *Mutuum*. 2. ff. de rebus creditis, si certum petitur & conditione Lib. 12. tit. 1.

(*d*) Lib. 3. Instit. 30 quibus modis tollitur obligat.

(*e*) Sylvest. v. *Votum* 4. q. 7. §. *Secundum.*

Colligimus igitur, Servatium privatâ suâ authoritate triennalem, quam vovit, peregrinationem in aliam rem, quantumvis melior appareat, ut in Eleemosynam mille nummorum, non posse commutare, sed necesse esse, ut ob eam rem ad Ecclesiasticum Superiorem recurrat; ad quem solum pertinent hujusmodi commutationes.

Ab eâ tamen regulâ excipiendus est 1. ingressus in Religionem; cùm enim ista mutatio omnium sit perfectissima, quam etiam suadent Canones, ea fieri potest, non interveniente Superioris authoritate, ut docet Sanctus Thomas ob duplicem istam rationem (*f*); prima est; quia *omnia alia vota*, inquit, *sunt quorumdam particularium operum; sed per Religionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat*: unde concludit, eum, qui Religionem profitetur, non jam obstringi votis, quæ Laicus emisit, quòd vitæ superiori quasi mortuus reputetur. Secunda est hujusmodi: *Nec tamen religionem ingrediens tenetur implere vota vel jejuniorum, vel orationum, vel aliorum hujusmodi, quæ existens in sæculo fecit; quia Religionem ingrediens moritur priori vitæ, & etiam singulares observantiæ Religioni non competunt; & Religionis onus satis hominem onerat, ut alia superaddere non oporteat.*

(*f*) S.Thom loco cit. ad 1.

Suam sententiam confirmat Angelicus Doctor ejusdem Alexandri III. authoritate, qui ad Cistercienses Anglos scribens dicit (*g*): Reus facti voti aliquatenùs non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur Religionis observantiam commutare. 2. Eum quoque casum excipiendum ducimus; in quo perfectior & Deo acceptior est commutatio, v. g. cùm quis vovit calicem argenteum Ecclesiæ dare, aureum dat; tunc enim fieri potest hæc commutatio, licèt non interveniat Superioris authoritas; & in eo duntaxat hujusmodi commutationem approbant Navarrus, Sotus, Angelus & Azorius, & cum iis Sylvius dicens (*h*): *Ubi tamen evidenter constat, illud in quod votum est commutandum, esse non solùm melius ex genere suo, sed omnibus benè consideratis, & voventi melius, & Deo gratius, ad commutationem non est necessaria Superioris authoritas juxta Angelum &c ... itaque si quis voverit dare Calicem argenteum; suâ authoritate potest illud votum commutare, dando Calicem aureum.* Quod confirmat hic Theologus authoritate Sancti Gregorii Papæ (*i*) his verbis: *Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat.*

(*g*) Idem in Cap. *Scripturæ* cit. eod. tit.

(*h*) Sylvius in 2. 2. q. 88. art. 10. & apud eum Joan. Major & alii.

(*i*) S. Greg. in Cap. *Pervenit*. 2. de jurejurando. tit. 24.

CASUS III.

Zenobius, Religionis in Ordine reformato solemni emissâ professione invalidâ, cujus, jam in eo Ordine peracto triennio; invaliditatem vix novit, cùm Romam misit, ad obtinendam à Papa votorum suorum dispensationem, quam concessit ipsi Summus Pontifex sub hac Clausulâ *modò vota non ratificaveris.* Quâ de re quæritur, utrùm renovatâ duobus prioribus annis solemni votorum suorum nuncupatione. Zenobio inutilis fiat hujusmodi dispensatio, an verò eâ possit uti?

Respons.

Si Religiosus ille suppositus vota sua non ratificavit seu renovavit, nisi eo tempore, cùm eorum invaliditatem ignorabat, hinc non fit, ut obtentâ Papali dispensatione uti nequeat, licèt sibi tantùm concessâ sub conditione quam refert casus. Ratio est, quia vir ille, votorum suorum ac professionis invaliditatem non cognoscens, novam à primâ diversam non censetur contraxisse obligationem. Ex quo sequitur, quòd, cùm prima sit invalida, nec eum coram Deo obliget; ita nec ejus, quam ignorans fecit, Ratihabitio eum obstringit: sed si cognitâ priùs votorum suorum nullitate, ea tamen posteà confirmasset; certum est, quòd ea scienter renovans, professionis suæ defectum emendasset; nec proindè obtentâ jam dispensatione uti non posset.

CASUS IV.

Honorata, Catholica, filia Andrææ, Mercatoris Edimburgensis, Religione Calvinistæ, emisso perpetuæ castitatis voto 16. annos nata, biennio post, ab Eduardo etiam Catholico ad nuptias expetitur; cui quidem vellet nubere, conscia propriæ infirmitatis ad tenendum votum suum, sed imprimis est sollicita, quâ ratione necessariam poterit obtinêre dispensationem: 1. Quia difficilè Edimburgo 500. leucas ab urbe Româ distante, ad Papam poterit recurrere: 2. Quia à Patre suo, ut potè viro hæretico, qui Summum Pontificem magno prosequitur odio, sumptus ad dispensationem obtinendam necessarios, frustrà requireret. Nunquid in eo casu dispensationem suam valet exquirere ab Episcopo Catholico, qui ab aliquot mensibus latet in Scotia?

Respons.

Existimamus, Honoratam in casu suo dispensationem Episcopi, qui latet in Scotia, posse requirere. Ratio est, quia ex unanimi Theologorum & Canonistarum consensu; sola moralis impotentia, seu magna difficultas recurrendi ad Papam, causa est legitima & sufficiens, ut quis validè in tali voto ab Episcopo dispensetur, juxta istam Abely (*k*), aliorumque Theologorum regulam: *Casus Papalis, superveniente impedimento, fit Episcopalis.* Quod isto probari potest ratiocinio: Papa reservationem voti castitatis perpetuæ non obtinet, nisi ex consuetudine solâ in Episcopos præscriptâ, ut dictum est in prioris casus responsione: at verò

(*k*) Lud. Ably de pœnit. c. 5. sect. 17.

Epis-

Episcopi præscriptionem facultatis dispensandi in hujusmodi circumstantiâ Papæ non permiserunt; imò sibi potestatem dispensationes illas concedendi sibi retinuerunt, conformiter ad jus commune, spiritualemque fidelium utilitatem. Igitur Honorata validè & licitè dispensari potest in suo voto ab Episcopo Catholico Scotiæ; cùm nimia sit ad Papam à tam longinquâ regione difficultas recurrendi; nullaque ei suppetat via, quâ difficultatem hanc auxiliante Patre suo superare queat ob rationes in casu propositas.

Huic addamus incontinentiæ periculum, cui ob vim tentationis committitur; ex quâ circumstantia Papæ reservatio ipsius saluti foret noxia, & contra intentionem Ecclesiæ, quæ reservationes illas ad solum fidelium commune bonum constituit. Ita sentit Author Colloq. Condom; & cum eo communiter Theologi (a).

(a) Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 13. sect. 5. De Sainte Beuve tom. 2. cas. 96.

CASUS V.

Veronica, natu Antuerpiensis, puella egena, emissum jam ab ætate septemdecim annorum perpetuæ castitatis votum multoties infregit, ac sæpè incontinentiæ periculo committitur; quare voti sui relaxationem imprimis optaret, ut ab eo libera adolescenti qui eam sibi uxorem exposcit, nubere valeret: at verò cùm ad sumptus dispensationi obtinendæ necessarios præ inopiâ sufficere nequeat, & aliundè periculum amittendi futuri conjugis in mora prævideat ob distantiam 400. leucarum. Nonne potest in eo casu ab Episcopo Antuerpiensi dispensari?

Respons.

Veronicam de suo voto ob rationes in exposito casu allatas dispensare potest Diœcesanus Episcopus. Nititur hæc decisio iisdem, quibus prior, rationibus; quarum prima hæc est; quia reservatio voti castitatis perpetuæ solo Consuetudinis legitimè præscriptæ titulo ad Papam attinet: atqui certum est, Papam in supradictis circumstantiis votum, de quo agitur, remittendi, exclusis Episcopis, jus suum non fecisse, cùm omni tempore ejusmodi dispensationes concedendi possessionem sibi retinuerint iidem Episcopi. Altera ratio est, quia reservatio ad Papam non constituta est, nisi ad bonum Ecclesiæ salutemque fidelium: at verò si in talibus circumstantiis locum haberet eadem reservatio, in animarum nocumentum profectò cederet: neque dici posset, talis reservationis consuetudinem justam esse & rationabilem, qualis esse debêret, ut locum habêret ex Gregorio IX. (b); cùm æquum non sit, pauperrimam & 400. Româ leucas distantem puellam cogere, ut ad Papam recurrat, sumptusque ad dispensationem necessarios, ut ab eo rescriptum obtineat, quos non potest, conficere teneatur. Ita doctus Theologus (c).

(b) Greg. IX. in cap. *Cùm tanto* de consuetud. lib. 1. tit. 4.

(c) De Sainte Beuve.

CASUS VI.

David, emisso virginitatis & perpetuæ castitatis voto, pio animi fervore actus post Paschalem Communionem, auctæ posteà cum ætate concupiscentiæ facibus vehementer incensus est; quocircà ob incontinentiæ periculum vellet nubere; si id quidem absque peccato fieri posset, Papalem obtinendo dispensationem. Potest-ne hanc requirere dispensationem, eâque obtentâ uti; ob eam solam, quam exposuimus, rationem?

Respons.

Certum est, Davidem, absque peccato voti sui dispensationem posse exquirere, eaque obtentâ, ac juxta terminos atque clausulas, quas continebit, veras executioni mandatâ uti. Id quidem evidenter probat generalis & hodiernus Ecclesiæ usus, quo similes conceduntur dispensationes, seu purè & absolutè, vel, ut vulgò fit, votum in aliæ pœnitentiæ opera commutando. Ratio est, quia ex periculo incontinentiæ sufficienter movetur Summus Pontifex, ad concedendam hujusmodi dispensationem, atque ea ratione providendum saluti fidelium, qui eo laborant discrimine.

Decisioni huic favet imprimis Sanctus Cyprianus in suâ ad Pomponium Epistola (d); loquens enim de virginibus Deo perpetuo virginitatis voto dicatis, quæque eam publicè sumpto virginum velo profitebantur, verbis expressis dicit: *Si autem perseverare nolunt, vel non possunt, melius est nubant, quàm in ignem delictis suis cadant.*

(d) S. Cyprian. Epist. 62. sec. Pamelium 43. seu 44. sec. Pearson. & sec. Erasm. l. 1. Epist. 11.

Sed interest observare, quòd si in pia tantùm opera votum commutet Pontifex eâ conditione; ut si persona dispensata, contractu Matrimonio, fiat deinde libera mortuo conjuge, pristino voto suo obstringatur, quin ad aliud convolet Matrimonium; tùm voti obligationem non penitùs tollit, sed ad tempus duntaxat Matrimonii ex ejus concessione contracti, suspendit Papa; & obligatio illa, mortuo jam conjuge, renascitur; unde alteri absque nova dispensatione non potest nubere (e).

(e) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 117.

CASUS VII.

Rosalia, puella viginti annos nata, emisso perpetuæ virginitatis voto, adeò à suis inducta est parentibus ad connubium Juvenalis, viri forensis & ditissimi, quem multi semper fecerat, ut tandem voti sui dispensationem in Romanâ Curia petere constituerit ad contrahendum cum viro illo Matrimonium, cujus & authoritate & rerum peritiâ, familiæ suæ negotia ad meliorem statum restitutum iri confidit.

In Libello supplici, quem ipsius jussu scripsit Campsor Apostolicus, exponit, se incontinentiæ periculo exponi, nisi votum sibi remitteretur, ob graves, quas patiebatur, tentationes; quamvis id falsum esset, illiusque clausulæ appositioni ideò tantùm consenserit, ut faciliùs dispensationem obtinêret, & quia ipsi dixisset Campsor, hunc esse libellorum hujusmodi stilum solitum. Obtentâ à Pontifice dispensatione, ad Parochum rescriptum attulit, qui, cùm rationem hanc in eo expressam *propter stimulos carnis* legisset, quam veritati contrariam ipsa confessa est; retulit hanc dispensationem esse invalidam, quâ proinde uti non posset. Nonne pro Parocho stat jus?

Respons.

Pro Parocho stat jus; quidquid in contrarium sentiat nuperus Theologus (f) qui contendit, hanc dispensationem validam esse; quia, inquit, verba illa *propter stimulos carnis*, tanquam Romanæ Curiæ stilus habenda sunt, quæ ab Officialibus libellis aliisque hujusmodi rescriptis apponi solent; quocircà verba illa tanquam indifferentia consideranda sunt pro facta concessione. Hæc est unica ratio, quâ nititur Author ille.

Contendimus è contrà Rosaliæ dispensationem evidenter obreptitiam esse, cùm ex falsâ expositione fuerit obtenta, & contra regulas in jure constitutas à Summis Pontificibus Pelagio, Alexandro III. Lucio III. Innocentio III. & Bonifacio VIII. (g). Licèt enim verba, quæ ad stilum tantùm spectant, quibus nimirum indueі nequit Papa ad concedendam gratiam ex Libello supplici postulatam, haberi possint uti inutilia, aut indifferentia, ac plerumque ob scribarum ignorantiam in Apostolica rescripta inserantur, ut fatetur unus è jurisperitis nostris (h) *Plerumque introducitur ab ignorantibus* (stilus Romanæ Curiæ): falsum tamen est omnia ad stilum pertinentia verba esse ejusmodi: constat enim, nedum stili verba sint contemnenda, ad ea imprimis attendi debêre ex his Glossæ terminis (i): *Stilus debet attendi*; idque tanti quandoque est momenti, ut ex hoc litterarum Apostolicarum veritas aut falsitas sæpè innotescat, uti expressè declarat Inno-

(f) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 74. pag. 246.

(g) Pelag. in can. *Decenti* 16. 25. q. 1. Alex. III. in cap. *Ex parte*, 2. de rescript. lib. 1. tit. 3. Lucius III. in cap. *Ad aures* 8. eod. tit. Innoc. III. in cap. *Cùm adeò*. 17. & in cap. *Super*. 20. eod. tit. Bonifac. VIII. in cap. *Si motu* 23 de Præb. &c. in 6.

(h) Pacus I. de Mandatis. 1. part. n. 14.

(i) Glossa in cap. *Ad hæc*. 10. de rescrip. v. *Elegerint*.

Innocentius III. in unâ Decretali (*a*) in quâ eas vult haberi obreptitias, in quibus Papa Episcopos diceret *filios*, non verò *fratres*. Aut pluraliter sese enunciaret scribens ad privatum quemdam, cujuscumque foret is nobilitatis.

(*a*) Innoc. III. in Cap. *Quàm gravi* 10. de crimine falsi Lib. 5. tit. 20.

Additur hæc etiam multò gravior ratio, quia, ut ait Pacus; sunt quædam ad stilum pertinentia verba, quorum vis eam continet conditionem, *si ita est*, quæque proinde gratiæ obtentionem efficiunt inutilem, cùm veritati non sunt consona: *In litteris Apostolicis*, inquit hic Author (*b*), *causa vim habet conditionis; cùm in iis subintelligatur clausula, si ita est; & causa adjecta in vim conditionis vitiat dispositionem.* Cujus jurisconsulti assertioni præivit Alexander III. (*c*) affirmans, quòd *in hujusmodi litteris intelligenda est hæc conditio, etiam si non apponatur*; (si preces veritate nitantur) quocircà si falsa sit causæ allegatio, nullum quoque ex ea fiat rescriptum; quod etiam certius est, ubi causa illa Papam determinat ad concedendam gratiam. *Ubi falsa causa*, inquit Pacus (*d*), *est causa finalis dispositionis, vitiat dispositionem*: quod etiam docet Navarra his verbis (*e*): *Omnis expressio falsa, quæ movet Principem ad faciliùs concedendam gratiam, efficit eo ipso jure nullam.* At id ipsum præcisè in casu proposito occurrit: cùm non aliam in Libello causam dispensationis proferat causam, quàm falsum incontinentiæ periculum imminens, ex suppositis carnis stimulis: ex quo non solùm petitam non meretur gratiam ex hoc Navarræ effato (*f*), quod statuit Innocentius III. (*g*), *mendax precator debet carère impetratis*: sed etiam ut invalidum fiat rescriptum, quod ex falsi expositione obtinuit juxta hæc ejusdem Canonistæ verba (*h*): *Subreptio, præsertim illa, quæ fit per expressionem falsi, vitiat gratiam in totum*: Quod Navarra post Sylvestrum asserit (*i*), qui contendit, ex tali falsâ causæ expositione rescriptum pro certo esse obreptitium, *ex hoc præcisè solum*, quamvis dispensare absolutè intenderet Papa; quandoquidem nunquam sine causa dispensare valeat in iis quæ pertinent ad jus divinum, quale est votum: *Loquendo verò de Papâ, aut loquimur de his, quæ sunt juris divini, ut voto, juramento, & hujusmodi; & sic dispensare non potest sine causa: aliter dispensatus non est tutus quò ad Deum: sed si subest justa causa, tenet dispensatio; & est tutus, etiam in voto castitatis secundùm Innocentium IV.* (*k*); *aut loquimur de his, quæ sunt juris positivi: & sic potest sine causa, &c.*

(*b*) Pacus cit. loco n. 91.

(*c*) Alex. III. in Cap. *Ex parte.* 2 de rescript.

(*d*) Idem Pacus ibid.

(*e*) Navarr. Lib. 1. consil. 14. de reform. n. 3.

(*f*) Navarr. ibid. consil. 15. n. 1.

(*g*) Innoc. III. in Cap. *Super* 20. de rescript.

(*h*) Navarr. ibid. consil. 8. n. 1.

(*i*) Sylvest. de Prier. v. *Dispensatio* q. 3.

(*k*) Innoc. IV. in Cap. *Cùm ad Monasterium* de statu Monachorum.

CASUS VIII.

Gaudalia, accepto ad Confessarium suum Pontificio rescripto, quo ei Papa potestatem faciebat eam dispensandi de simplici virginitatis voto, quo quindecim annos nata se obstrinxerat, votum illud validè sibi remissum existimavit, quin ad ullam teneretur formalitatem, & statim nupsit; matrimoniumque consummavit. Nonne id ipsum potuit tutâ conscientiâ?

Respons.

Certum est, errasse Gaudeliam, neque eam sic nubere potuisse: licèt enim validum sit ipsius matrimonium, nondum enim voto suo soluta est, antequam rescriptum Papæ executioni mandârit ipsius Confessarius.

Ratio est, quia magnum intercedit discrimen inter dispensationem absolutam à Papâ concessam, & mandatum, seu potestatem, quam facit Confessario, ut possit votum dispensare, aut illud in pia opera commutare, quæ personæ dispensare propria & convenientia judicaverit. *Aliqui simplices in eo sunt errore*, inquit doctus Canonista (*l*), *ut simul atque diploma, sive Bullam acceperunt, in qua Papa concedit, ut Confessarius possit certa illorum vota vel dispensare, vel commutare, credant se statim à suis votis liberari. Etenim aliud est committere potestatem dispensandi vel commutandi; aliud verò dispensare & commutare... quo circa ab ipso Confessario petere debent, ut sua debita in alia opera pietatis commutet, aut dispenset. Enimverò, nisi Confessarius fuerit requisitus; imò etiamsi fuerit; nisi dispensaverit, aut commutaverit... vota adhuc, sicut antea, in suo vigore perseverant.* Sententiam suam probat hic Author ex multis summorum Pontificum Constitutionibus, quarum eâ de re maximè expressa est Constitutio Bonifacii VIII. ad marginem indicata (*m*), in quâ executionis gratiosi rescripti necessitatem supponit hic Papa ad actualem gratiæ in eo contentæ possessionem.

(*l*) Navarr. Man. c. 12. n. 79. §. 12.

(*m*) Bonif. VIII. in Cap. *Si super.* 9 de officio & potest. judicis deleg. in 6. L. 1. tit. 14.

CASUS IX.

Gerbertus, aliquando mundanæ vitæ fastidio percitus, religionem vovit se professurum in arctioris disciplinæ ordine: sed quia veretur, ne pro virium infirmitate regularem quorumdam hujusce ordinis Monasteriorum disciplinam observare possit, de voto suo cupit eo fine dispensari, ut ordinis illius congregationem subire possit, in quâ mitior sit disciplina. Nunquid dispensationem hanc ipsi concedere potest Episcopus Diœcesanus; an verò ad Papam confugere tenetur?

Respons.

Episcopus Gerberto optatam potest concedere dispensationem, uti docet Cabassutius (*n*) post Sylvestrum (*o*), Azorium, & alios quatuor, quos laudat. *Is quoque*, ait, *qui vovit arctiorem ingredi, verbi causâ, Cartusianorum Religionem, potest ab Episcopo dispensari ad mitiorem Religionem, cùm in eo subsistat adhuc ad Religionem obligatio, nec versetur illa Episcopalis dispensatio, nisi circa unam aliquam Religionis circumstantiam.*

(*n*) Joan. Cabass. jur. can. theor. & prax. L. 1. c. 8. n. 14

(*o*) v. *Votum* 4. q. 3. §. Sextum.

Pro sua sententia Paludanum & Sanctum Antoninum laudat hic Author; verùm hi de casu proposito non præcisè loquuntur. Sylvester verò & Azorius, quos citat, cum eo expresse sentiunt, & docent Episcopo plenam competere dispensandi potestatem cum eo, qui in Gerberti casu reperitur (*p*).

(*p*) Sylvest. Joan. Azor. instr moral. 1. part. l. 11. c. 18. q. 8.

Sairus (*q*) istam sibi proponit quæstionem his verbis: *An votum de ingrediendâ arctiori Religione possit ab Episcopo dispensari?* En ipsius decisio: *Respondeo posse Episcopum dispensare cum eo qui vovit ingredi arctiorem Religionem, ut ingrediatur latiorem.* Eadem est cum aliis ejus ratio: *Ratio est*, inquit, *quia hoc non est dispensare in voto Religionis, cùm semper sit Religioni obnoxius, sed in modo & qualitate illius; hoc est, in arctiori vinculo.* Petrus de Aragonia, Josephus Angles, Reginaldus, Sanchez, Lessius, Bonacina, & alii permulti unanimi consensu idem sentiunt (*r*).

(*q*) Greg. Sairus Clav. reg. l. 6. c. 11. dubio 9. n. 63.

(*r*) Petrus de Aragon. in 2. 2. q. 88. art. 12. Josephus Angles in flor. in 4. sent. q. de voto art. 8. difficult. 4. dub. 2. & difficult. 9. conclus. 5. Bonac. de 2. præc. Dec. disp. 4. q. 2. puncto 7. §. 4. Thom. Sanchez L. 4. c. 40. n. 74. Reginald. Lessius & alii.

CASUS X.

Aruntius emisso simplici castitatis aut Religionis voto, cùm posteà Sylveriam adamasset, Romæ dispensationem obtinuit, quâ ipsi nubere licet; quamvis hujusmodi dispensationis petendæ hæc ei sola fuerit ratio, hujusce videlicet puellæ amor, neque ullo unquam concupiscentiæ motu perturbato fuerit impulsus. Potest ne tutâ conscientiâ eâ dispensatione uti?

Respons.

Jam alibi innuimus, ad tutamen conscientiæ obtentam absque legitimâ ratione dispensationem tanquam invalidam esse habendam in foro interiori, ex sententia Sancti Bernardi (*f*), Sancti Thomæ, Sancti Antonini, aliorumque multorum, quorum authoritates attulimus, dùm de dispensationi-

(*f*) S. Bern. Epist. 7. n. 9. & Lib. 3. de considerat. ad Eug. c. 4 n. 18. S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 2. S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 11. c. 2. §. 6.

(a) Cas. 25.

sationibus Matrimonii (a) : unde sequitur, Aruntium obtentâ à se dispensatione uti non posse ad nubendum Sylveriæ, cùm ex illius amore non legitima subsit coram Deo dispensationis causa : quod quidem eò magis ad veritatem accedit, quia carnis stimulis nunquam fuit impulsus, ut supponitur; si enim aliquam non habeat sufficientem aut probabilem voti non adimplendi causam, quis æquus posset esse huic dispensationi locus? Fatendum equidem ambiguas quandoque & dubias occurrere dispensandi causas; sed ex casu proposito ne de apparenti quidem dubiave Aruntii ratione constat. Deindè cùm occurrunt hujusmodi causæ, non impetrantis est, sed Superioris, qui Christi vices gerit, eas dijudicare, cujus proindè arbitrio se totum committere debet. Ita argumentatur Sanctus Thomas : *Et ideò in manifestis dispensatio Prælati non excusaret à culpâ*, inquit Angelicus Doctor, *putà si Prælatus dispensaret cum aliquo super voto de ingressu Religionis, nullâ apparenti causâ obstante. Si autem esset causa apparens, per quam saltem in dubium verteretur, posset stare judicio Prælati dispensantis vel commutantis, non tamen judicio proprio, quia ipse non gerit vicem Dei.*

Addere etiam possumus, quòd, quamvis carnis illecebris contra votum suum impelleretur Aruntius, præcipua in hujusmodi impulsiones, à Deo concessa remedia, orationem videlicet & jejunium, adhibêre priùs teneretur, quàm ad dispensationis viam recurreret. *Cùm Deus*, ex Concilio Tridentino, *id* (donum castitatis) *rectè petentibus non deneget, nec patiatur suprà id quod possumus, tentari* (*b*).

(b) Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. cap. 9.

(c) S. Thom. cit. q. 88. art. 10. in corp.

Verùm ad majorem hujus difficultatis elucidationem, dictis hactenùs addendum istud Sancti Thomæ ratiocinium (c). *Ille qui vovet*, inquit Doctor Angelicus, *quodammodo sibi statuit Legem, obligans se ad aliquid quod est secundùm se, & ut in pluribus bonum: potest tamen contingere, quod in aliquo casu sit, vel simpliciter malum, vel inutile, vel majoris boni impeditivum, quod est contra rationem ejus quod cadit sub voto,.... & ideò necesse est quod determinetur in tali casu, votum non esse servandum, & siquidem absolutè determinetur aliquod votum non esse servandum, dicitur esse dispensatio voti. Si autem pro hoc quod servandum erat aliquid aliud imponatur, dicitur commutatio voti.* Ex quo Sancti Thomæ ratiocinio necessariò sequitur, quòd, cùm Aruntio nulla subsit causa legitima, cur Legem voto suo sibi impositam adimplêre non possit; frustrà ejus dispensationem postulat, & cùm nullâ ratione legitimâ nitatur hæc dispensatio, tutus coram Deo esse non potest, cui rem promisit, quæ est in suâ potestate cum auxilio gratiæ, & quam tamen sub vano illegitimæ dispensationis prætextu non vult adimplêre.

CASUS XI.

MARCIANUS, voto obstrictus, ad servandam per triennium castitatem, posteà elapsis sex mensibus Episcopo suo exponit, se de continentiâ periclitari, eumque rogat, ut de voto suo secum velit dispensare. Nunquid eam Episcopus potestatem habet?

RESPONS.

(d) Joan. Caball. juris can. theor. & prax. L. 1. c. 8. n. 14. Et apud eum Sylvester v. Votum 4. n. 3. §. Extum. Sanchez in oper. mor. L. 4. c. 40. n. 74. Azor. instit. mor. 1. part. L. 11. c. 18. q. 8. & alii.

Ex usu communi & approbato Episcopus in hujusmodi votis dispensare validè potest. *Receptum est & in confesso apud omnes Doctores*, inquit Caballutius (d), post Sylvestrum, Sanchez, Azorium, & alios, *ut quando castitatis votum non est absolutum, sed ad aliquam circumstantiam restrictum, possit in eo quoque ex rationabili & justâ causâ Episcopus dispensare, ut si votum sit ad tempus, & non perpetuum..... potest in his per Episcopum dispensari.*

Idem jam multò antè docuerat Sanctus Antoninus his verbis (e) : *Episcopus potest dispensare in omni voto continentiæ temporali; putà si quis voveret per annum continere.* Cum Angelo de Clavasio (f), sic etiam sentit Sylvius his verbis (g). *Observandum est vota de non nubendo..... de servando castitatem ad paucos menses vel annos non comprehendi sub voto castitatis perpetuæ, vel Religionis; quia non sunt absoluta vota castitatis : & ideò Episcopus potest in illis dispensare.* Navarrus eandem opinionem sequitur à celebri desumptam Paludano (h). Ex his omnibus concluditur Marcianum, de quo in casu proposito, validè ab Episcopo posse dispensari.

(e) S. Anton. 2 part. sum. Theol. tit. 11. c. 2. §. 9.

(f) Ang. lus de Clav. v. Votum 4. n. 9.

(g) Sylvius in sup. 3 part. sum. S. Tho. q. 53. art. un. quæsit. 1. & in 2. 2. q. 88. art 11. conclus. 2.

(h) Navarr. Man. c. 12. n. 76.

Et apud eum Pet. Palud. in 4. dist. 38. q. 4.

CASUS XII.

IRENE, puella viginti annos nata, perpetuæ virginitatis votum emisit; si Dionysia mater sua 300. libras annui census sibi derelinqueret : sed Irene, ab Anselmo uxor expetita, quæ ob frequentes, quos patitur carnis stimulos, vix continêre potest, ipsi nubere constituit, si fortè necessariam possit obtinêre dispensationem. A quo eam requirere debet? Nonne Episcopalis dispensatio sufficit?

RESPONSIO.

Non requiritur in hoc casu Papalis dispensatio, sed Episcopalis sufficit, si superstes sit puellæ mater. Ratio est, quia Episcopi de votis conditionatis dispensandi, quale est votum Irenes, jus sibi retinuerunt. Hanc esse Caballutii sententiam in præcedenti decisione vidimus; equidem votorum reservatio ad Papam res est odiosa respectivè ad Episcopos, quorum nimirùm jurisdictioni est opposita; unde ad sola vota absoluta debet restringi, non verò conditionata; juxta istam juris regulam (i), *odia restringi.... convenit.*

(i) Reg. 15. de reg. juris in 6.

Diximus : *si superstes sit puellæ mater.* Nam si mortua esset Dionysia, ac 300. annuæ pensionis libras filiæ Irene reliquisset, tùm impletâ voti puellæ conditione, cujus proindè effectum jam non suspenderet; votum illud tanquam absolutum habêri deberet, & ideò soli Papæ reservatum, excluso Episcopo, quantumvis contra sentiat Dominicus Sotus (k), cum aliis nonnullis Authoribus.

(k) Dom. Sotus L. 7. de just. & jure q. 2. art. ad 4.

Ita sentiunt 1. Sairus, Graffius, D. de Sainte Beuve, Author Colloq. Condom. (l); & juxta hunc sensum intelligi debet generalis illa Cardinalis Toleti propositio (m) : *Conditionata, vel pœnalia* (vota) *pertinent ad Episcopum.* 2. Idem docet Caballutius his verbis (n) : *Quisquis sub aliquâ conditione voto se adstrinxit in materia Papali reservationi reservata, potest Episcopi dispensatione relaxari, modò nondùm sit impleta conditio : ut si filius aut filia perpetuam voverit continentiam, si pater ex bello, vel captivitate redeat incolumis..... at verò si voti conditio jam sit adimpleta, non alia superest liberationis via præter recursum ad Papam in aliquo ex quinque præfatis votis.*

(l) Greg. Sairus clav. reg. Lib. 6 c. 11. dub. 11. n. 78. Jacobus de Graffiis decis. aurearum L. 2. c. 28. n. 4. De Ste. Beuve tom. 1. cas. 96 Colloq. Condom. tom. 2. colloq. 13. sect. 5.

(m) Fr. Tolet. instruct. Sacerd. L. 4. c. 8. n. 8

(n) Caball. juris canon. theor. & praxis L. 1. c. 8. n. 14.

CASUS XIII.

EUSEPIA, existimat, se vix decem aut duodecim annos natam perpetuæ virginitatis seu castitatis voto adstrinxisse; cùmque à decem annis & ampliùs id peractum sit, dubitat, nùm eo tùm polleret judicio ut vero se posset voto obstringere; an verò simplex fuerit promissio. Nunquid ad tutamen conscientiæ Papalem debet petere dispensationem?

RESPONS.

Sufficit in hoc casu Episcopi dispensatio. Ratio est, quia, ubi dubium est votum, seu dubium sit juris vel facti; tunc Episcopus Diœcesanus de eo dispensare, vel illud commutare potest; cùm enim non sit reservatio, ubi de voto agitur, nisi

nisi cùm certa sunt vota ; nec dici possit, absolutè loquendo, dubium votum esse reipsa votum ; quæ dubia sunt, Papæ non reservantur. *Item potest Episcopus dispensare*, inquit Cabassutius (a), *ubi dubitatur utrùm votum reservationis Papalis fuerit obligatorium, ut si res in ambiguo sit, utrùm sufficiens intervenerit deliberatio circa votum, quod quis se emisisse certus est. In diebus benigniori parti favendum & ipsa quæ Summo Pontifici reservantur vota, debent esse indubitata.* Additque posteà hanc esse communem Doctorum sententiam, cujus rationem etiam subjicit. *In præfatis*, inquit, *omnes ferè Doctores conveniunt : Agnoscentes quantùm expediat animarum saluti, easdem laqueis extricare, quibus se facilè & plerumque, ipso diabolo sub specie boni sollicitante, implicant ; eâque occasione superadditis reservationum difficultatibus novis, se contraventionum sacrilegarum laqueis involvunt.*

(a) Cabassut. juris can. theor. & praxis L. 1. c. 8. n. 15.

CASUS XIV.

Auxentius, octodecim annos natus emisso Ordines sacros recipiendi voto, anno post mutatâ sententiâ nubere constituit ; sed cùm annexam necessariò sacris Ordinibus castitatis perpetuæ promissionem votum suum includat ; postulat, utrùm requiratur ad Papam recursus, an verò ad Episcopum sufficiat ad obtinendam voti sui relaxationem ?

RESPONS.

Non requiritur, ut Auxentius ad Papam recurrat ad obtinendam voti sui dispensationem, cùm propriè loquendo non sit perpetuæ castitatis votum. Ratio est, quia tale votum directè castitatem non attingat, sed Ordinationem, cui accedit observatio castitatis, tanquam finis minùs præcipuus & indirectus : quod quidem non sufficit ad constituendam reservationem voti perpetuæ castitatis à Papâ factam ; cùm ad id necesse sit ut votum fuerit emissum cum proposito præcipuo & directo perpetuò continendi.

Decisionem istam adstruit Sylvius (b) his verbis : *Observandum est vota de non nubendo..... de suscipiendo sacros Ordines..... non comprehendi sub voto castitatis perpetuæ, vel Religionis, quia non sunt absoluta vota castitatis; & idcò Episcopus potest in illis dispensare.* Cùm hæc sit communis Theologorum & Canonistarum sententia ; hæc una quoque referetur authoritas.

(b) Sylvius in sup. 3. part. sum. S. Th. q. 50. art. un. quæsito 1.

CASUS XV.

Maurinus, emisso voto his verbis conceptio : *Voveo me sacros Ordines esse susceptarum, aut Religionem solemniter professurum, aut saltem perpetuam castitatem servaturum*, nunc ob varias, ac vehementes, quas patitur, carnis tentationes, nubere cupit. Ad quem recurret, ut legitimam obtineat dispensationem ?

RESPONS.

Respondemus, eam à Papa esse impetrandam. Ratio est, quia ab Episcopo non potest dispensari, nisi quoad sacros Ordines, si eos fortè suscipere constituerit, atque in tali proposito permanserit : sed cùm eos jam nolit suscepere, & unica ei superfit electio vel castitatem perpetuam servandi, vel Religionem profitendi ; à solo Papa de voto suo potest dispensari ; quia ei soli jus illud competit & in utroque casu dispensare obtinet. *Si tamen Titius nullo modo velit ampliùs sacris Ordinibus initiari*, inquit Azorius (c), *voti Religione obligatur ad castitatem servandam, vel Religionem capescendam : & cùm utraque pars Romano Pontifici reservetur, Episcopi authoritate à voti nexu liberari non poterit.*

(c) Azorius institut. mor. L. 11. c. 19. 10.

Non idem foret dicendum, si Maurinus in proposito perficiendi voti sui permaneret, modo disjunctivo, quo illud emiserat, non determinatus, videlicet aut perpetuam servare castitatem, aut Religionem profiteri, aut sacros suscipere Ordines ; tùm enim ab Episcopo dispensari posset. *Quandocumque verò*, subjungit hic Author, *in animo habet vel castitatem servare, vel ad Religionis institutum transire, vel ad sacros Ordines ascendere, tutâ conscientiâ votum Episcopi authoritate commutatur vel relaxatur.* Azorio consentit Sairus Benedictinus Anglus (d).

(d) Greg. Sairus ca. suum consc. clav. regiâ. Lib. 6. c. 4. n. 62.

CASUS XVI.

Riccius, cùm non nubere vovisset, non tamen nuncupato castitatis perpetuæ voto, post annum elapsum vinculo sui voti ab Episcopo solutus est. Nunquid ad illius conscientiæ tutamen sufficit hæc dispensatio ?

RESPONS.

Concessa ab Episcopo ob legitimam causam dispensatio sufficit ad tutam impetrantis conscientiam. Ratio est, quia solum perpetuæ castitatis votum absolutum ex præscriptâ consuetudine in Episcopos Romano Pontifici reservatur. At verò non nubendi votum multum differt à voto castitatis perpetuæ ; si quis enim post emissionem hujusmodi voti fornicaretur, in votum suum præcisè non delinqueret, licèt in castitatem mortaliter peccaret ; quia votum suum infringere non potest nisi Matrimonium contrahendo, quod voto suo prohibetur.

Consentit hæc decisio cum usu Ecclesiæ & Cancellariæ Romanæ, eamque defendunt Authores permulti, antiqui vel moderni, tùm Theologi, tùm Canonistæ. Potest (Episcopus) dispensare cum eo, qui fecit votum non nubendi, inquit Angelus de Clavasio (e), qui allatam modo ejus rei profert rationem : *Quia propriè non est votum castitatis ; quod patet, quia si fornicaretur, non frangeret votum ; licèt peccaret mortaliter.* Idem docent Sylvester (f) & Navarrus, uti Sylvius (g) & Cabassutius (h).

Observandum tamen, eos, qui votum non nubendi emittunt, plerùmque intendere, se perpetuæ castitatis vinculo obligare : tumque voti sui dispensationem ad Papam pertinêre, quia ex tali intentione fit votum castitatis perpetuæ : atque eo tantùm sensu intelligenda est Cajetani opinio (i), quæ aliorum Authorum communi sententiæ videtur opposita ; ut sit vera.

(e) Angelus de Clavasio. v. *Votum*. 4. n. 9.
(f) Sylvest. de Prierio. v. *Votum*. 4. q. 3. §. *Sextum*. Navarr. Man. c. 12. n. 76. 1.
(g) Sylvius in suppl. S. Th. q. 50. art. 1. quæsito 1.
(h) Joan. Cabassut jur. can. theor. & praxis L. 1. c. 8. n. 14. Sanchez L. 4. c. 40. n. 74. Azor. 1. part. L. 11. c. 18. q. 8. Bonacina de 2. dec. præc. disp. 4. q. 2. puncto 7. §. 4. n. 21. Navarr. Man. c. 12. n. 76. Lessius L. 2. de just. c. 40. dub. 18. q. 8.
(i) Cajet. tom. 2. opusc. 11. q. 1.

CASUS XVII.

Triphenes, divisis inter Euthaliam & Floram amoribus suis, Euthaliæ se nupturum vovit : at nunc voti sui pœnitens, virginitatem suam utique custodire peroptaret. An requiritur voti sui dispensatio, an verò illud absque peccato omittere potest ?

RESPONS.

Votum ex definitione Sancti Thomæ (k), est promissio facta Deo de meliori bono, hoc est, ut explicat Sanctus Antoninus (l), *de meliori bono opere, quàm sit illud, ad quod tenemur de necessitate salutis*, conformiter ad hæc Angelici Doctoris verba (m) : *Hoc autem dicitur esse majus bonum, in comparatione ad bonum, quod communiter est de necessitate salutis.* Quod etiam intelligendum est, quando res voto subjecta non est incompossibilis cum alio bono majori, quam illud quod vovetur.

Unde sequitur votum à Triphene emissum esse invalidum, quandoquidem virginitas est quid perfectius & sanctius ipso Matrimonio, quod est incompossibile cum materia sui voti : quare non tenetur sub conscientia illud adimplere in casu simpliciter nunc proposito ; quocircà absque dispensatione in suo virginitatis statu permanêre potest (n).

(k) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 1. & 2. in corp.
(l) S. Ant. 2 part. sum. Theol. tit. 11. c. 1. § 1.
(m) S. Thom. cit. art. 1.
(n) De Genet. theol. mor. tom. 5. tract. 2. cap. 4. dem. 11. Colloq. Lucon. tom. 1. colloq. 7. q. 2.

CA-

CASUS XVIII.

Euspicius. Hadriæ Episcopus, Bertrandum Vicarii sui generalis dignitate munivit, eique omnem suam commisit potestatem ad spirituale Diœcesis suæ regimen; quâ potestate utitur Bertrandus in omnibus casibus, in quibus ipse dispensare potest Episcopus. An validæ sunt omnes & legitimæ, quas vi delegationis suæ concedit Bertrandus, dispensationes?

Respons.

Episcopi jure quidem divino de votis dispensare possunt in omnibus casibus dispensabilibus, qui ad se pertinent: sed eâ uti actu nequeunt potestate, nisi conformiter ad usum & consuetudinem Ecclesiæ, quæ exigit, ut dispensationes illæ ab iis tantummodò concedantur, cùm videlicet agitur de gloria divina, fideliumque salute, & in privatis casibus, in quibus potestatem hanc in ipsos episcopos non præscripsit Romanus Pontifex; quales sunt ii casus, in quibus difficiliùs Romam recurrere possunt supplicantes, seu ob nimiam suam egestatem, aut bellum, aut pestem, quâ Romanum tollitur commercium; aut ob aliam quandam justam rationem; ut cùm vota non sunt perpetua, certa & absoluta, sed dubia, aut ad determinatum tempus vel sub conditione emissa. uti jam in responsionibus ad superiores difficultates diximus; quibus in casibus dispensandi facultatem sibi servarunt Episcopi; sed quod tùm per se ipsos, aut saltem ex speciali concessione præstare debent, cùm nimirum vi concessionis suæ generalis potestatem hanc exercere nequeant eorum Vicarii generales. Unde sequitur, Bertrandum in casu proposito vi potestatis generalis ab Episcopo sibi concessæ legitimè dispensare non posse, sed necesse esse, ut specialem requirat concessionem, in iis casibus, in quibus ejus requiritur dispensatio.

Id ipsum docet Rebuffus, qui ex præpositâ ista juris regulâ (a): *Potestas dispensandi non transit cum generali mandato* (b): sic concludit. *Patet quod Vicario est prohibita dispensatio in casibus, etiam in quibus potest Episcopus de jure dispensare ..... nisi huic Vicario data fuerit specialis potestas.*

(a) Petrus Reb. in prax. part. 1. tit. de formâ vicar. &c. & aliorum collat n. 44. & n 46.
(b) Cap. Auctoritate 4. de privil. in 6. L. 5. tit. 7.

CASUS XIX.

Theonillus, viginti annos natus, emissum votum per totam vitam quâlibet feriâ sextâ jejunandi, per viginti fermè annos perfecit; sed, cùm tribus annis sequentibus in quatuor graves morbos incidisset, infirmâ tunc omninò valetudine existimavit, se voti sui solutionem posse requirere, atque idcircò Parisiensem Proto-pœnitentiarium adivit, qui votum ejus in eleemosynam certasque preces quâlibet feriâ sextâ fundendas commutavit. Elapso sex mensium spatio perfectam recuperavit is valetudinem, & ab eo tempore per plures Quadragesimas jejunium observavit absque incommodo, licèt etiam serotinam præter mitteret cœnulam. Quâ de re postulat, utrùm, deficiente causâ dispensationis vel commutationis voti sui, nihilominus diebus Veneris à jejunio abstinêre possit ea perficiendo, quæ sibi injunxit Proto-pœnitentiarius?

Respons.

Cùm à Superiore legitimo absolutè & absque ullâ conditione aut tacitâ aut expressâ commutatum fuerit Theonilli votum, vel jejunium ad impletionem voti sui diebus Veneris observare potest, prout libuerit, aut factæ commutationi liberè stare, eâ perficiendo, quæ sibi à Proto pœnitentiario fuêre præscripta. Ita communiter docent Authores, qui eâ de re scripsêre, ex quorum doctrinâ per absolutam dispensationem tollitur penitùs obligatio voti, & per commutationem in aliud vinculum Superioris authoritate mutatur; ita ut nunquam reviviscat voti obligatio.

Inter hosce Authores primum & præcipuum locum obtinet Sanctus Thomas, cujus hæc sunt verba (c): *Inter commutationem voti & dispensationem hoc interest, quòd, quando votum commutatur, vovens absolvitur ab uno & ligatur ad aliud.* Idem etiam alibi docet Sanctus Doctor (d), ubi iterum dispensationis à commutatione voti discrimen ita exponit: *Si quidem absolutè determinetur aliquod votum non esse servandum, dicitur esse dispensatio voti: Si autem pro hoc quod servandum erat, aliquid aliud imponatur, dicitur commutatio voti. Unde minus est votum commutare quàm in voto dispensare: utrumque tamen in potestate Ecclesiæ consistit.* Cum Sancto Thoma consentit Divus Antoninus (e).

(c) S. Thom. in 4. dist. 38. q. 1 art. 4. quæstiunc. 3.
(d) Idem 2. 2 q. 88. art. 10. in corp.
(e) S. Anton. 2 part. sum. Theol. tit. 11. c. 2. §. 7.

Hæc sunt etiam verba Sylvestri de Prierio (f): *Commutatio verò est annullatio obligationis voti cum ligamine ad aliquid aliud faciendum. sicut ei qui vovet peregrinationem imponatur jejunium.* Cajetanus (g) idem sentiens asserit per voti commutationem desinere obligationem illius, quæ in rem voto substitutam cadit. *Nota secundò*, inquit Doctus ille Cardinalis, *quòd inter dispensationem propriè dictam & commutationem voti hoc interest, quòd dispensatio aufert voti materiam & vinculum, quia decernitur absolutè non servandum. Commutatio autem aufert à voto materiam & non vinculum: nam remanet vinculum, seu obligatio voti, super aliam materiam cadens.*

(f) Sylvester v. Votum. 4. q. 1.
(g) Cajet. in 2. 2. q. 88. art 10. §. Nota secundò.

His etiam verbis eâ de re mentem suam aperit Suarez (h): *Dico secundò etiamsi commutatio fiat in minus vel æquale, prioris voti obligatio nunquam redit. etiamsi posterior non impleatur vel sine culpa vel cum illa: ratio est, quia per commutationem extinguitur prior obligatio; obligatio autem semel extincta non reviviscit.*

(h) Suarez tom. 2 de Relig. tract. 6. Lib. 6. c. 20. n. 10.

Nec minus dilucidè sic loquitur Sanchez (i): *Existimo*, inquit, *hunc qui ratam habuit commutationem voti ... nullatenus teneri ad priorem voti materiam. Ducor quòd per commutationem sit votum prorsùs extinctum circa priorem materiam; & obligatio ejus voti sit prorsus translata in materiam subrogatam, ut fatentur omnes cum Cajetano .... quare concludendum est votum in aliam materiam commutari absolutè ad eum effectum, ut semel commutationem acceptans in nullo prorsus eventu teneatur ad priorem.* Additque hic Autor in casu commutationis, voventem, si velit, votum suum resumere posse, aut voto suo substitutam materiam simpliciter adimplere. *Qualiscumque sit materia subrogata, liberum est semper voventi ad priorem redire.*

(i) Sanchez de matrim. L. 8. de dispens. dispu. 9. n. 21.

His omnibus addi possent autoritates Soti & Azorii (k) aliorumque multorum: sed ex his jam colligi potest, Theonillum, qui bonâ fide, justâ de causâ & modo absoluto voti sui commutationem requisivit, non jam ad illud perficiendum tenêri, licèt desierit clausula ista; ac satis esse, si injunctam sibi eleemosynam faciat, precesque diebus Veneris à Proto-pœnitentiario præscriptas recitet.

(k) Domi. Sotus de just. & jure. L. 1. q. 7. art. fin. Joan. Azor. L. instit. moral. c. 18.

DISPENSATIO VOTORUM RELIGIONIS.

PApa solus in votis eorum solemnibus cum Religiosis dispensare potest, & Episcopus authoritate suâ duntaxat uti ad approbationem & executionem Romani rescripti Religioso dispensato concessi.

Quod pertinet ad regulam in Monasterio observatam, Abbas regularis, aut Prælatus, seu Superior major cùm jurisdictionem obtineat quasi Episcopalem quosdam aliquando è suis Religiosis in aliquo articulo dispensare potest, modò subsit legitima ratio, absitque omnis scandali periculum; quæ duæ conditiones omninò requiruntur, ut licita fiat ejus dispensatio.

Superior, qualiscumque sit, cum Religioso etiam in voto paupertatis dispensare nequit, ipsi concedens, agri aut censûs dominium, liberamque eorum abalienationem.

Observandum, quòd, cùm initio præcedentis tituli asseruimus, dispensationem voti Religionis ad solum Papam pertinêre, id ipsum de iis tantùm intelligi debet, qui sunt adhuc in sæculo, non verò de Religioso, qui non reformatum ingressus Ordinem vovet in Reformato profiteri: Cùm enim in hoc non novum esset Religionis votum, sed tantùm simplex circumstantia, voto jam emisso addita, ab Episcopo Diœcesano dispensari posset, si justa ei causa subesset.

CASUS PRIMUS.

SERAPIONEM, Sancti Gilduini Monasterii regularem Abbatem quandoque sollicitant subditi sibi Religiosi, ut se de quibusdam regularis Observantiæ capitibus velit dispensare. Potestne tutâ conscientiâ hujusmodi concedere dispensationem?

RESPONS.

Dissolvi potest hæc difficultas ex his Sancti Bernardi verbis (a): *Volens nimirum providum fidumque dispensatorem, rationis; ubi fortè dispensat, sequi judicium; non suæ placitum voluntatis: Unde & intimat ei non semel quod de omnibus judiciis suis Deo redditurus sit rationem. Lego profectò in regulâ: Hæc consideratio penes Abbatem sit.* Ex quo evidens est, Abbati regulari in casu proposito competere dispensandi facultatem, modò justis id de causis fiat; ac proindè Serapionem, illæsâ conscientiâ, illos è suis subditis dispensare posse, qui id requirunt; cùm persuasum habet, ex eorum petitione non induci disciplinæ laxitatem, sed eam fieri ob justam & solidam rationem; qualis est v. g. notabilis animi vel corporis infirmitas, aut cùm agitur Religionis bonum, salusve Religiosorum: Alioqui veri Superioris, fidelisque dispensatoris officia prætermitteret, *suæ* duntaxat *placitum voluntatis*, ut loquitur Mellifluus Doctor, non verò æquitatem & rationem sectando.

(a) S. Bernard. de præcept. & dispens. c. 7.

CASUS II.

APOLLONIA, quæ Monasterii sui statuta ac regulas ex professione solemni tenetur observare, & ex quibus cavetur, 1. ne qua Religiosa absque Superioris suæ licentia Epistolas scribat aut accipiat. 2. Ne sola in clathris colloquatur, etiam rarò vocata, & à personis, ne quidem suspectis. 3. Ne ullum unquam depositum aliudve simile in se suscipiat; Apollonia, inquam, Episcopum rogavit, ut sibi obligationes hujusmodi, quæ sibi nimis anxiæ sunt, velit remittere. Potestne Episcopus tutâ conscientiâ hanc ei concedere dispensationem, ut ei animi quietem procuret; ipsa verò, si fortè concedat Episcopus, potestne absque peccati reatu, eâ uti dispensatione?

RESPONS.

Dispensationem hanc generalem tutâ conscientiâ concedere nequit Episcopus; quia apertè vergit in destructionem regularis disciplinæ in Monasterio observandæ: E contrà ipsius regularitatem, quantùm in se est, fovêre tenetur; ne dùm laxitati ejus in aliquâ re gravi favêre possit; ut jubet his verbis Tridentinum Concilium (b): *Omnisque cura & diligentia à Superioribus adhibeatur, tam in Capitulis generalibus & Provincialibus, quàm in eorum visitationibus, quæ suis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis recedatur; cùm compertum sit ab eis non posse ea quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent relaxari. Si enim illa quæ bases sunt & fundamenta totius regularis disciplinæ, exactè non fuerint conservata, totum corruat ædificium necesse est.*

(b) Conc. Trid. sess. 25. de regular. & Monial. 1.

Certum est autem obligationes, quarum dispensationem postulat Apollonia, res esse maximi momenti; cùm omnes ad obedientiam spectent, quæ Religiosæ professioni essentialis est, cujus solemne votum emisit non minùs, quàm castitatis & paupertatis. Ut ergo de voto paupertatis Religiosam dispensare nequit Episcopus, ita etiam nec de voto obedientiæ: Quod tamen fieret, si ab Apolloniâ petitam dispensationem suus concederet Episcopus: quâ etiam concessâ absque peccato uti non posset; sic enim votum obedientiæ suæ erga Superiorem & indispensabilem, quam ex professione sua contraxit, omnia statuta & omnes Monasterii sui regulas observandi obligationem infringeret.

Id quidem ultrò concedimus, quòd si in casu quodam peculiari & insolito causa quæpiam occurreret ad necessariam pertinens caritatem ab Episcopo, aut à Confessario duntaxat approbatam; tunc in clathris sola colloqui posset & non aliter: Atque ita obtentam ab Episcopo licentiam interpretari deberet Apollonia; cùm omnis permissio aut dispensatio generalis in hac materia, tanquam subreptitia, ut potè regulari disciplinæ contraria censêri debeat. Ita sentit doctus elapsi sæculi Theologus (c).

(c) De Ste. Beuve, tom. 2. cas. 170.

CASUS III.

PACOMIUM, Reformati Ordinis Religiosum, severissimè objurgavit ipsius Confessarius, quòd datum sibi à quodam parente 100. nummorum censum proprium habêret: Sed in eo alicujus se non novit peccati conscium, quòd in eam rem necessariam obtinuerit ab Abbate suo regulari generali totius Ordinis Præposito, dispensationem. Nunquid legitima est hæc dispensatio, atque ex eâ ab omni fit immunis peccato?

RESPONS.

Religiosus ille ex hac Abbatis sui regularis dispensatione à peccato non fit immunis, quam nimirum concedere nequit talis Abbas. Ratio est, quia votum paupertatis tam essentialiter cum statu Monastico est connexum, ut nullam legitimam

timam possit admittere dispensationem; quare à peccato mortali non sit immunis Pacomus ob impetratam, ut supponitur, à suo Abbate dispensationem.

Decisio ista fulcitur Decretali Innocentii III. ad Abbatem Monasteriumque Sublaci in Romanâ Campania. En ipsius verba (a): *Prohibemus quoque districtè in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continenti resignet; si verò post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione præviâ, de Monasterio expellatur, nec recipiatur ulterius, nisi pœniteat secundùm monasticam disciplinam*: tum subjungit. *Quòd si proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium in sterquilinio subterretur, secundùm quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse.* Quo dicto sic concludit hic Summus Pontifex. *Quod si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel cellario assignetur.* Atque ut omnem tollat tam justæ defensionis infringendæ prætextum, hanc declarationem addit hic Summus Pontifex: *Nec æstimet Abbas quod super habendâ proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare; quia abdicatio proprietatis ... adeò est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Omnis ergo potestas Abbatis, aut cujuslibet alterius Superioris in eo duntaxat posita est, ut Religioso rei temporalis usum concedat, seu ad victum suum cultumque, seu ob aliam rationem, quæ ad commune Monasterii bonum pertineat; hæc quoque facultas revocabilis esse debet *ad nutum* vel concedentis, vel illius successoris; ita ut perpetua nunquam esse possit, aut irrevocabilis.

(a) Innoc. III. in Cap. *Cùm ad Monasterium* 6. de statu Monachor. & Can. Regul. Lib.3.tit. 35.

CASUS IV.

Meletius, Religiosus mendicans, inter regulares Canonicos Sancti Augustini, quorum mitior est, quàm Ordinis sui regula, adscribi cupiens, notâ sibi difficultate necessariam in id ipsum dispensationem Romæ obtinendi, præsertim, cùm impetrans à religione suâ non descivit, Religiosum habitum per tres quatuorve tantùm dies abjicere constituit, eamque forensemque adiens Ecclesiasticum, ipsi supplicem Libellum suum dedit, quo significabat, se & habitum & conventum suum abjecisse; ideòque à Papa apostasiæ suæ absolutionem postulare simul & necessariam dispensationem, ut inter Regulares Sancti Augustini Canonicos posset admitti: quod concessit Papa. Nunquid validum est ipsius rescriptum, atque tutâ conscientiâ ipsius approbationem potest requirere Meletius?

Respons.

Ad solutionem hujus difficultatis, aliarumque complurium; generali huic semper standum est principio in jure ex multis Decretalibus ad marginem indicatis constituto; rescriptum videlicet obreptitium esse & invalidum, quod ex falso obtinetur exposito; & pariter subreptitium & invalidum esse, quando prætermittitur verum, quod jus exprimi requirit (b).

Id unum igitur in casu proposito dignoscendum, an scilicet Meletius falsum expresserit, aut verum tacuerit. Fatemur equidem, quod secundùm strictam allegati acceptionem, falsum non exposuit; cùm re ipsâ abjecto Religioso habitu è Monasterio suo exierit; in quo consistit apostasia: Verum tamen est, quòd, cùm eo tantum fine ita se gesserit, ut Papam deciperet, sicque adhibitâ illâ fraude rescriptum Pontificium faciliùs obtineret, simulans, se ob aliam prorsùs rationem a Religiosâ disciplina descivisse; ipsius expositum tanquam vero contrarium habêri debet: *Is enim licet expressè non exprimat falsum*, inquit Navarrus agens de præsenti difficultate (c), *tacitè tamen sic (subindicando quod non dimisit habitum, ut impetraret illam gratiam) sed ob alias causas, quibus multi temerè dimittunt.*

(b) Alex. III. in Cap. *Ex parte*. 5. de offic. jud. ord. & in C. *Ex parte*.2. de rescript. &c. *Cæterùm* 3. ibid. & Lucius III. in C. *Ad aures* 8. ibid. Innoc. III. in Cap. *Cùm adeo*, 17. de rescript. &c. *Constitutus*. 19. ibid. & in Cap. *Super* 20. ibid. & in C. *Dilectus*. 25. ibid. Greg. IX. in C. *Ex insinuatione* 37. ibid. & in Cap. *Si Proponente*. 42. ibid. & cæt.

(c) Navarr. Man. c. 22. n. 86. in fin.

Dicendum itaque, tale rescriptum non minùs invalidum esse, quàm illud, quod subreptitiè non revelato incestu cum consanguineâ perpetrato obtinêret consanguineus quidam; ut enim is crimen suum supplici Libello non manifestans, indicat Summo Pontifici, se illud non admisisse: ita cùm Meletius à Religione duos tres-ve dies eò descivērit, ut Papæ persuadeat, se ita gessisse ob aliam causam, ipsius rescriptum est obreptitium. Ut igitur talis matrimonii dispensatio esset invalida, sic & Meletii rescriptum. Idem etiam alibi docet Navarrus (d), & propugnat, in Libello suo supplici fraudem suam à tali Religioso non justè occultari, quâ tantùm usus est, ut Pontificem deciperet, doloque eo sibi propitium faceret: quasi verò Papa ei potiùs favêre debêret, qui crimen crimini ingerit, ut eas obtineat gratias, quas merentibus concedit, contra mentem Ecclesiæ, quæ vult, hujusmodi homines omni prorsùs gratiâ indignos habêri.

(d) Navarr. in relection. Capitis. *Si quando*. de rescriptis except. 5. n. 4.

CASUS V.

Amarinus, Religionem in Conventu solemniter professus, in quo cùm regularem disciplinam non tenêri advertisset, vovit alium subire Ordinem austeriorem & magis reformatum; nunc verò ob aliquam legitimam causam voti sui dispensationem cupit requirere. An necesse est, ut ad Papam recurrat; quasi novum emiserit Religionis votum; an verò sufficit sola Episcopi dispensatio?

Respons.

Non requiritur, ut ad Papam recurrat Amarinus ad obtinendam voti sui dispensationem, quam solus concedere potest Episcopus. Rationem hanc istius decisionis vulgò afferunt Canonistæ, quia videlicet votum illud, proprie loquendo, non est votum Religionis simpliciter: quia, qui emisit tale votum, jam est Religiosus, & quia non est etiam votum perpetuæ castitatis, cùm ex solemni jam factâ religionis professione ad eam teneatur. Ita sentit Sylvester his verbis (e): *Dispensare potest* (Episcopus)...... *in omni voto perpetuo quod non est Religionis aut continentiæ; & similiter in voto, quo existens in Religione laxiori vovet strictiorem; cùm non sit votum perpetuæ continentiæ vel Religionis simpliciter.* Azorius cum aliis multis (f) & Caballinus idem docent: sed insuper sententiæ nostræ suffragatur majori veneratione dignus Sanctus Antoninus, eujus hæc sunt eâ de re verba (g): *Hoc autem videtur, quod si existens in laxiori (Religione) voveat arctiorem, quod Episcopus possit dispensare; quia non, est votum perpetuæ continentiæ, nec votum Religionis simpliciter, cùm jam obligatur ad utrumque, sed solùm est subrogatio voti. Unde videtur quòd Episcopus possit dispensare.*

(e) Sylvest. v. *Votum* 4. q. 3. §. *Sextum*.

(f) Joan. Azor. instr. moral. 1. part. L. 11. c. 18. q. 8. Joan. Caball. jur. can. theor. & praxis L. 1. c. 8. n. 14.

(g) S. Anton. part. 2. sum. Theol. tit. 11. c. 2. §. 9.

CASUS VI.

Octavia, Sancti Vinebaldi Abbatissa, unam è suis Religiosis, de voto, quod emiserat, dispensavit. Nunquid ex eâ dispensatione tuta sit illius Religiosæ conscientia, quin recurrat ad Papam aut Episcopum?

Respons.

Certum est, Abbatem, aut Prælatum Regularem, cui competit jurisdictio quasi Episcopalis, Religiosos suos validè dispensare posse de votis simplicibus, quæ emisêrunt; cùm justa subest causa, excepto voto arctioris Religionis, quia, ut docet Sanctus Thomas (h), Religiosus validum non potest

(h) S. Thom. 2. 2. q. 86. art. 8. ad 3.

emittere votum, nisi de consensu Superioris sui regularis: Sed idem non est dicendum de Abbatissâ; quia nimirum Abbatissis non competit necessaria jurisdictio; ea solum vota irrita declarare possunt, si regulari Monasterii disciplinæ, aut Religiosarum voventium valetudini, aut denique debitæ Superiori obedientiæ sint contraria; ut impuberum filiorum vota pater irritare potest (a), aut vir mulieris suæ; si sint noxia; sed eas eximere ab obligatione voti per modum dispensationis aut commutationis Abbatissæ nequeunt; quia dispensatio est jurisdictionis actio, quæ eis non competit. *Abbatissæ*, inquit Cabassutius (b), *possunt quidem Monialium suarum vota in irritum adducere, si quomodocumque regimini Monastico, aut communi familiæ Ordini, au Monialis valetudini, aut debitæ sibi subjectioni officiunt; sed non possunt dispensatione relaxare, quia jurisdictione carent.* Et paulo antè (c): *Competit solis Ecclesiæ Prælatis jurisdictionem externi fori habentibus illa sive relaxandi, sive commutandi voti potestas.* Unde colligi necesse est ex hujusmodi dispensatione non in tuto positam esse hujusce Religiosæ conscientiam, sed eam ad observationem voti sui non tenêri, si votum ipsius invalidum, legitimam ob causam, declarasset ejus Abbatissa.

(a) Can. *Mulier.* 14. 32. q. 2. & ibid. DD. & ad Cap. *Is qui* 1. de regular. 6. L. 3. tit. 14.
(b) Joan. Cab juris can. theor. & prax. L. 1. c. 8 in fin.
(c) Idem ibid. n. 10.

CASUS VII.

Amaranthus, regularis Abbas Monasterii, ad commune Religionis bonum quasdam constituit regulas, ut perfectiùs ejus observarentur statuta. Prior Conventualis, qui Monasterii regimini, eo absente Abbate, præerat, quosdam de his regulis Religiosos dispensavit. Nunquid propriâ id potuit authoritate?

Respons.

Prior ille authoritate privatâ de regulis ab suo Abbate constitutis dispensare non potuit: Nam ut ait Clemens V. (d), *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest.* hoc est, nec eam immutare, nec addere, nec demere, aut de eâ dispensare quisquam potest.

Multum jam ante tempus eandem regulam docuerat Sanctus Thomas (e); *In Lege humana publica*, inquit, *non potest dispensare, nisi ille à quo Lex authoritatem habet, vel ii cui ipse commiserit.* Regularum autem, de quibus in casu proposito, authoritatem non habet ipse Prior, his subditus regulis, sed Abbas solus, qui, ut legitimus Prælatus, eas constituit, à suis tenendas inferioribus, inter quos annumeratur ipse Prior, & qui proindè iis contradici sub quocumque dispensationis prætextu, permittere non debet, nisi à legitimo Superiore procedat.

Ita difficultati huic respondit Sylvius 28. Octobris anno 1639. (f). Quod quidem isto confirmat ratiocinio: *Dispensatio est actus jurisdictionis: sed inferior non habet jurisdictionem in legem Superioris, vel in suos subditos, ut sunt sub lege Superioris. Ergo non potest cum illis in lege Superioris dispensare.*

(d) Clem. V. Clement. *Ne Romani* 2. de elect. & elect. potest. 1. 1. tit. 3.
(e) S. Thom. 2. 2. q. 86. art. 8. ad 3.
(f) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Dispensatio* 4. & plures alii. apud eum.

Vide Religiosus. *Cas.* 26.

DISPENSATIO SIMONIÆ.

SIMONIA duplex est distinguenda: Prior est juris naturalis & Divini, qualis committitur Beneficii emtione: Altera est tantùm juris Ecclesiastici; ut cùm aliquis v. g. prohibitas ab Ecclesia resignationi aut permutationi apponit regulas.

Constat evidenter, Papam validè dispensare non posse quoad priorem, sed contrà posse quoad posteriorem; ut probabimus infrà (g), authoritate & argumentatione Sancti Thomæ.

(g) v. *Simonia* casu *Superior.*

Cùm simonia mentalis est, aut ad susceptionem Sacrorum Ordinum, aut Beneficia, ingressumve Religionis non spectat; tùm reus à proprio Confessario absolvi potest, nec ullâ eget dispensatione; quippè qui nullas incurrerit pœnas canonicas, licèt graviter peccaverit.

De simoniâ quidem, etiam reali absolvendi, nec non simoniacum ad exercitium Ordinum suorum restituendi facultatem habent Gallicani Episcopi; sed solus Papa ipsum ad Beneficii titulum fructuumque condonationem restituere potest.

CASUS PRIMUS.

POTESTNE Papa ex plenitudine suæ potentiæ de simoniâ dispensare, permittendo id ipsum facere, quod aliter esset simoniacum?

Respons.

Certum est & apud omnes Theologos inconcussum, Papam ex plenitudine suæ potentiæ in Ecclesia, non omnem impedire posse simoniam: nam ex aliqua ejus dispensatione fieri nequit, ut res, quæ simoniam juris naturalis & divini continet, fiat licita: & omnis ejus potestas ea in re ad simoniam tantùm juris Ecclesiastici extenditur, hoc est, pactorum, quæ Decretalibus Summorum Pontificum prohibentur, quasi simoniæ propinqua. Id quidem probari potest authoritate Sancti Thomæ, qui ita habet (h): *Papa potest incurrere vitium simoniæ, sicut & quilibet alius homo..... & ideò si reciperet pro aliquâ re spirituali pecuniam de reditibus Ecclesiæ alicujus, non careret vitio simoniæ.* Quod tamen à Sancto Doctore affirmari non posset, si omnem Papa ex potentiæ suæ plenitudine Simoniam posset abolêre.

(h) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 7.

Quæstio ista fusiùs in titulo Simonia *Cas.* 49. agitur.

CASUS II.

Faustus & Flavianus, Sacerdotes, hanc inter se quæstionem agitaverunt, utrùm videlicet Episcopus jure posset dispensare de pœnis canonicis latis in simoniacos *circa Ordines aut Beneficia.* Prior affirmat: Negat posterior. Cui jus?

Respons.

Paulus II. in Constitutione sua 24. Novemb. 1464. tria designat (i), pœnarum genera Canonicarum, quas incurrunt ii, qui scienter & voluntariè simoniæ crimen committunt. Prima est excommunicatio ipso facto incursa, cùm realis est simonia, & ex utraque parte confecta. Secunda est suspensio ab exercitio susceptorum Ordinum. Tertia est invaliditas ipsius contractûs simoniacè initi, quoad collationem Beneficii, ex quâ nullitate sequitur obligatio indispensabilis renuntiandi Beneficio.

(i) Paulus 2. in extravagante *Cùm detestabile* de Simonia.

Ex doctrinâ Angelici Doctoris (k), *dispensare cum eo, qui est Beneficiatus simoniacè, solus Papa potest.* Quod verum est, sive simonia sit publica, sive duntaxat occulta. *In aliis autem casibus*, addit

(k) S Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 7.

addit Sanctus Doctor, *potest etiam Episcopus dispensare; ita tamen quod priùs abrenuntiet, quod simoniacè acquisivit, & tunc dispensationem consequatur.* Sic v. g. quando Titularis non fuit conscius simoniæ, à parente aut ab amico, se inscio, commissæ; ut Beneficium haberet; sufficit ut ad Episcopum suum recurrat, ut factâ priùs nudâ simplicique dicti Beneficii renuntiatione, novam ejus provisionem obtineat. Ita docent Durandus, Joannes Andræas, Navarrus, Zerola de Selva & alii omnes Canonistæ (a): Atque eo modo conciliandæ sunt Fausti Flavinianique diversæ opiniones.

Advertendum, quòd ex Concilio Tridentino (b), de censuris occultis & etiam de irregularitate absolvere possunt Episcopi, exceptâ irregularitate ex homicidio voluntario & libero proveniente; Sed simoniacus rehabilitari debet à Summo Pontifice, non solùm quoad invaliditatem electionis simoniacæ, sed etiam alterius cujuslibet tituli Beneficii, quod ex solâ Sanctæ Sedis dispensatione tenêre potest, ut constat ex Constitutione Pauli II. quam confirmant Bullæ Pii IV. & Sancti Pii V. quæ congruunt doctrinæ Sancti Thomæ, Decretalibus & Canonibus, quæ fusiùs afferemus, dùm de Simonia (c).

(a) Durand. in speculo l. 2. tit. de diversis sententiarum formis n. 56. & ibi Joan. Andræas. Navarr. consilio 97. n. 5. de Simonia. Zerola part. 1. de Simonia n. 4. & part. 2. n. 4. de Selva tract. de Beneficiis.

(b) Conc. Trid. sess. 14. c. 6. de reform.

(c) Cas. Joannes. 32.

CASUS III.

Bertoldus, Sacerdos, ex simonia voluntariâ, sed occulta curatum obtinuit Beneficium, cujus per annum potitus est: posteà Episcopum suum adivit, ad obtinendam absolutionem de crimine suæ Simoniæ, suam rehabilitationem & condonationem fructuum: nunquid ei gratias illas concedere potest Episcopus?

Respons.

Episcopus Bertoldo primam gratiam concedere potest, eumque de crimine occultæ Simoniæ absolvere; quia casus ille Sanctæ Sedi non reservatur in Gallia; ubi eam omnes Episcopi possessionem obtinent, ut de omnibus absolvant occultis criminibus, quorum absolutionem sibi reservârunt Papæ: Sed eum rehabilitare nequit ad titulum Beneficii sui; & multò minùs ei fructuum, quos injustè & absque canonicâ institutione percepit, condonationem facere. *Reservatur Summo Pontifici, rehabilitatio ad titulum Beneficii Simoniacè obtenti, ac condonatio fructuum perceptorum*, inquit Baillius (d), ad utrumque igitur ipsum suus remittere debet Episcopus. *Unde Episcopus absolvens Simoniacum occultum, debet ipsum remittere ad Summum Pontificem pro rehabilitatione ad titulum, ac condonatione fructuum.*

(d) Bail. de triplici exam. 2. part. q. 19. p. 698.

Addendum insuper, validè Bertoldum adire non potuisse Beneficium, de quo Simoniacè provisus est, cùm invalidus sit ipsius titulus, atque adeò ipse sit intrusus: quam circumstantiam in libello supplici Papæ declarare tenetur, ut novum, qui sit Canonicus, titulum obtineat.

Vide Titulum Simonia.

DISPENSATIO SUSPENSIONIS.

Omnis Sacerdos approbatus potest absolvere de omnibus suspensionibus jure latis, quando expressè aut Papæ aut Episcopo non reperiuntur in eo reservatæ.

Licèt suspensio Papæ esset reservata, de eâ tamen absolvere & dispensare potest Episcopus, si sit occulta. In casu *Ptolomæus* afferetur exceptio in eam rem facienda: Sed cùm publica est, aut ad forum contentiosum delata, aut in accusatum subsistit Judicis decretum, tùm reus à solo Papâ absolvi & dispensari potest.

Suspensionum, quæ *ab homine* dicuntur, dispensationes Superiori qui eas tulit, ejusve successori reservantur, aut ei, cui illas specialiter jus adscribit.

CASUS PRIMUS.

Ptolomæus, nondum viginti annos natus Subdiaconatum suscepit, Ordinisque sui functiones exercuit: Duobus posteà tribusve annis absolutionem suæ suspensionis & rehabilitationem requisivit. Poteslne Episcopus utrumque ei concedere?

Respons.

Si res sit occulta, in eo casu Ptolomæum de suspensione suâ absolvere potest Episcopus, ipsumque ad functiones Ordinis sui restituere; cùm, ut supponitur, requisitam ad Subdiaconatum ætatem habeat. Nititur hæc Decisio potestate, quam confert Tridentinum (e) Episcopis, absolvendi ab omni suspensione & irregularitate, cùm publicæ non sunt; exceptâ solâ irregularitate ex homicidio voluntario, quamvis occulto, proveniente. *Liceat Episcopis &c.*

(e) Conc. Trid. sess. 24. c. 6. de reform.

Ita sentit Fagnanus Sacræ congregationis Concilii diu scriba, qui ab eâ rem sic fuisse constitutam asserit (f): *Sacra congregatio*, inquit, *respondit, si is Clericus pervenit jam ad ætatem legitimam, posse cum illo Episcopum dispensare, tam super suspensione, quàm super irregularitate.* Sed idem non foret dicendum, si ad præscriptam ætatem nondum pervenisset Ptolomæus. *Si nondum ad legitimam ætatem pervenit Clericus; Episcopum non posse: sed petendam dispensationem à Sede Apostolicâ.* Unde sic concludit hic Canonista: *Igitur ex mente Sacræ congregationis facultas quam habent Episcopi dispensandi restricta est ad terminos Concilii, id est, ad irregularitates & suspensiones ex delicto occulto provenientes; ita ut in aliis dispensare non liceat, nisi in casibus, in quibus in jure id eis apparet permissum: sed pro dispensatione Sedes Apostolica sit adeunda.*

(f) Fagnan. in Cap. *Cùm dilectus*. n. 9. & seqq. de temp. ordinat.

Objici potest in secundum hujusce Decisionis articulum regula Innocentii III. (g), quæ supponit, Episcopum non posse in iis rebus dispensare, quarum dispensationem sibi Papa retinuit: & posse tantùm cùm eam non sibi reservâvit: En verba hujus Papæ: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi ipse specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Videtur autem Concilii Decretum nullam expressam includere reservationem ad Papam. Igitur Episcopus etiam dispensare potest, antequàm ætatem legitimam reus attigerit. Sic fermè objectionem istam conficit Fagnanus, cui cum ipso respondemus 1. in Decretali Innocentii agi de absolutione excommunicationis; non verò de dispensatione, quâ jus ipsum infringatur, & quæ ob eam causam vulgò prohibetur. Absolutio autem excommunicationis res est favorabilis, jusque ipsum in nullo offendit. E contra, non vult Ecclesia, quemquam è suis filiis in excommunicatione obire, ut ait Alexander III. (h): Unde colligit Archidiaconus (i), in hanc Decisio-

(g) Innoc. III. in Cap. *Nuper*. 26. de sent. ex Cap. *Commun*. §. in secundo.

(h) Alex. III. in Cap. *Qui fronte*. 25. de judiciis L. 2. tit. 28.

(i) Archidiaconus in C. *Licèt canon* de elect. in 6. n. 3. in fine.

Decisionem frustrà objici Decretalem Innocentii III. cùm nullatenùs de dispensatione loquatur. Author Glossæ (*a*), Antonius de Butrio (*b*), Cardinalis (*c*), Philippus Decius & alii eodem modo respondent cum Fagnano (*d*), qui responsionem hanc urget etiam vehementiùs, perpendendo ipsos Concilii Tridentini terminos, cùm loquitur de dispensationibus, & posteà de absolutinne peccatorum, etiam Papæ reservatorum, & ex diverso Patrum Concilii loquendi modo ostendit, multùm à se invicem differre absolutionem & dispensationem: Longum ejus hîc ratiocinium prætermittimus, quod apud ipsum legi potest.

2. Respondemus, quòd, quamvis Innocentii III. regula de dispensationibus intelligi posse supponeretur, (quod tamen falsum est) de iis tamen solis esset intelligenda, quas Episcopis jus ipsum concedit, uti asserunt Author Glossæ (*e*), Innocentius IV. (*f*), de Butrio (*g*), Bellamera (*h*), & alii, quos modò diximus: cujus quidem rei hanc rationem affert Fagnanus (*i*): *Quia in adulterio & minoribus criminibus à jure tributa est potestas Episcopis dispensandi.* Unde sic concludit: Ergo in vim illius generalis facultatis constituenda est regula affirmativa, ut dispensatio sit permissa, nisi appareat prohibita, ut ibi omnes notant, & in specie Abbas (*k*), Joannes Andræas (*l*) ..... post Hostiensem.

Advertendum cum Fagnano, quòd, ut jus censeatur Episcopo facultatem dispensandi expressè concedere, sufficit, ut generaliter exprimat, in tali casu posse dispensari; modò in Canone non sit addita reservatio Papæ, ut docent Archidiaconus, Joannes de Lignano, Joannes Calderinus (*m*) & plerique alii, quos jam laudavimus, Canonistæ. Cujus rei istam Fagnanus subjicit rationem; *quia ubi jus exprimit, ut dispensari possit; jus servatur, si dispensetur. Ergo*, concludit, *ipse Episcopus Canonum Custos dispensare potest: quia sic jura conservat, secundùm Joannem de Lignano & Archidiaconum.*

(*a*) Gloss. in Cap. *Cupientes.* v. *Suspensos.* de elect. in 6.
(*b*) Anton. de Butrio in Cap. *At si Clerici* §. *de Adulteriis*, n. 11. vers. 1. *opinio*, de judiciis.
(*c*) Cardinalis in Cap. *Dilectus.* 15. de temp. ordinar. n. 2. opposit. 3.
(*d*) Fagnan. n. 13.
(*e*) Gloss. in cit. cap. *Dilectus* de tempor. ordin. v. *Permissa.*
(*f*) Innoc. IV. ibid. n. 2.
(*g*) Butrio n. 12.
(*h*) Bellamera n. 4.
(*i*) Fagnan. n. 14.
(*k*) Abbas n. 6. v. *Quandoque.*
(*l*) Joan Andræas post Hostiensem in C. 1. de supplenda neglig. prælator. in 6. n. 3.
(*m*) Calderinus in Cap. *At si Clerici.* §. *de Adulteriis.* de judiciis n. 7.

CASUS II.

THADÆUS, Diœcesanus Tarbensis, in suspensionem incurrit; quòd Sacerdotii Ordinem ab Episcopo Baionensi, absque dimissoriis proprii Episcopi litteris susceperit. An necesse est; ut ad Papam recurrat ad obtinendam hujusce censuræ absolutionem, simulque Ordines suos exercendi facultatem?

RESPONS.

Certum quidem est, hujusmodi censuræ absolutionem & dispensationem sibi retinuisse Sixtum V. ut declarasset, eam, etiam in sacro Pœnitentiariæ Tribunali obtinêri non posse (*n*): *Volumus*, inquit hic Papa, *ut qui absolutionem & dispensationem hujusmodi petent, semper, quamvis delictum adhuc occultum extiterit, non per officium sacræ Pœnitentiariæ, sed à nobis, & pro tempore existente Romano Pontifice, in utroque foro absolutionem petere teneantur: alioquin ipsæ concessiones & absolutiones... prorsùs nullæ, irritæ & invalidæ existant.*

Sed à Clemente VIII. in eam rem per Bullam suam quadragesimam 28. Feb. an. 1595. latam (*o*) revocata est Sixti V. Bulla; statuitque, ut ista præcisè Tridentini Decretum observaretur (*p*): *Ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Ordinario videtur expedire, sit suspensus.* Certum est igitur, (quidquid contra sentiat Pyrrhus Corradus (*q*), aliundè in materia dispensationum peritissimus. Episcoporum pleno jure dispensare posse Diœcesanum suum, qui in hanc suspensionem incurrit: atque adeò non necessarium esse Thadæo recursum ad Papam, ut obtineat absolutionem suam, quam sufficit, eum habere ab Episcopo Tarbensi. Consensit hæc decisio cum Sententia Authoris Colloq. Andegav. (*r*).

(*n*) Sixtus V. in Bulla *Sanctum.* 91. die 5. Januar. 1589. §. 5.
(*o*) Clem. VIII. in Bulla *Romanum.* 40. §. 2.
(*p*) Conc. Trid. sess. 23. c. 8. de refor.
(*q*) Pyrrhus Corradus L. 4. dispensat. Apostolicarum.
(*r*) Colloq. Andeg. mensis Sept. 1712. q. 2.

Idem dicendum est de eo 1. qui in suspensionem incurrit, ob receptos ante præscriptam Canonibus ætatem Ordines, ut alibi probavimus (*s*) ex multis iisque præcipuis authoritatibus. 2. De eo, qui falsum habens Clericalem titulum ad sacram accessit Ordinationem: Bullæ namque quorumdam Summorum Pontificum, qui hujusce censuræ dispensationem & absolutionem sibi retinnêre, in Galliâ, quòd ad hoc non obtinent. 3. De eo qui in suspensionem incidit, quòd personas sibi non subditas Matrimonio conjunxerit, non obtentâ priùs Parochi contrahentium, aut Episcopi Diœcesani licentiâ. 4. De eo, qui ex Constitutione Bonifacii VIII. (*t*) in Regno receptâ, est interdictus ab ingressu Ecclesiæ, quia celebravit aut celebrare fecerit in loco interdicto, aut quia ad Sacramentorum participationem, vel ad divina officia admiserit, aut tandem in loco sacro sepelierit personas nominatim excommunicatas, suspensas vel interdictas: in his enim omnibus casibus Episcopo jus competit absolvendi & dispensandi cum iis, qui in hanc censuram incurrerunt.

Cæterùm tres istas regulas meminisse juvat. Prima est: Episcopi solo dignitatis suæ titulo possunt absolvere de omnibus casibus & censuris, quarum Summo Pontifici in jure non reservatur absolutio; ut probari potest ex hac generali ratione Innocentii III. (*u*) speciatim quoad excommunicationem: *Quia Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit; eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Secunda: ex Decreto Concilii Tridentini (*x*) quilibet Episcopus absolvere potest de suspensionibus jure reservatis, quas quis ex occulto delicto incurrit, & cùm ad forum externum non fuêre latæ. Tertia: de iis etiam ad forum externum latis absolvere & dispensare potest Episcopus, *si difficillimus esset ad Papam recursus.*

(*s*) Vide *Suspensio.* cas. *Cyriacus* 4.
(*t*) Bonif. VIII. in Cap. *Episcoporum.* 8. de privilegiis in 6. L. 5. tit. 7.
(*u*) Innoc. III. in Cap. *Nuper* 29. de sent. excom.
(*x*) Conc. Trid. sess. 24. c. 6. de reformat.

CASUS III.

AIGULPHUS, suspensioni obnoxius, quòd nondum subdiaconatu initiatus, Diaconatum susceperit, ad obtinendam ipsius dispensationem, ad Papam recurrit. Nunquid sufficiens fuisset Episcopi sui dispensatio?

RESPONS.

Aigulphum dispensare poterat Ordinarius, cùm talis dispensatio ex jure Summo Pontifici non reservetur; quocircà non necesse erat, ut Romam recurreret. Id probat Decretalis Innocentii III. ad Episcopum Bononiensem (*y*), in qua Summus ille Pontifex loquens de subdiacono, qui omisso Diaconatu; seu per saltum, Sacerdotio initiatus fuerat, declarat, hunc Episcopum ipsi necessariam concedere posse dispensationem: *Mandamus, quatenùs condignam pœnitentiam injungas eidem; quâ peractâ ..... ipsum in Diaconum ordinare procures; & sic de misericordiâ eundem ministrare permittas in Ordine Sacerdotis.* Hanc etiam quæstionem dilucidiùs enucleat Tridentinum Concilium his verbis (*z*): *Cùm promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitimâ causâ possit dispensare.* Ex his verbis, *si non ministraverint*, intelligitur, Episcopum dispensare non posse, sed ad Papam, ut observat Cabassutius (*aa*), esse recurrendum; si talis Clericus functiones Ordinis, quem suscepit per saltum, obierit.

(*y*) Innoc. III. in c. *Tua.* unico de Clerico per saltum promoto. l. 5 tit. 29.
(*z*) Conc. Trid. sess. 23. c. 14. de reform.
(*aa*) Cabassutius juris can. theor. & prax. L. 5. c. 16. n. 10.

Vide { ORDINES. Cas. *Baldricus.* SUSPENSIO. Cas. *Cyriacus.* Et Casu *Laurentius.* }

DISPEN-

DISPENSATIO IRREGULARITATIS.

DISPENSARE possunt Episcopi de omnibus irregularitatibus occultis, eâ exceptâ, quæ procedit ab homicidio voluntario, etiam occulto, quæ soli Papæ reservatur.

Dispensare quoque possunt Episcopi de irregularitate publicâ in uno casu, cùm nimirum provenit irregularitas ex infractione censuræ ab se latæ per aliquod particulare statutum, & de quâ nulla fit in jure mentio, hoc est, neque in Conciliis, neque in Canonibus, neque in Constitutionibus Summorum Pontificum; hujus à nobis exemplum profertur ad finem Casûs *Laurentius* in verbo, *suspensio*.

Cum irregulari etiam *ex defectu natalium* possunt dispensare ad solam Tonsuram minoresque Ordines, atque ad simplex, non verò ad Curatum Beneficium: sed ultra in hoc non extenditur eorum potestas.

Episcopi in Galliâ eo modo dispensare possunt, per se-ipsos, aut per Vicarios suos generales, aliosve Sacerdotes, à se in eam rem delegatos.

Si Episcopus ipse in censuram aut irregularitatem occultam incidisset, posset tùm censuræ illius aut irregularitatis dispensationem habêre ab eo Confessore, quem specialiter committere vellet ad hoc, sine ullo Romam recursu.

Pari cum Episcopis potestate quoad absolutionem & dispensationem suorum Religiosorum potiuntur Abbates aut Superiores Regulares in iis casibus, quos expressè excepit Papa; modò jurisdictionem quasi Episcopalem obtineant; aliter ad solos Episcopos jus illud pertinet.

Concessa illegitimo à Principe sæculari dispensatio nullius est momenti ad susceptionem Ordinum, aut Beneficiorum possessionem; ita ut omninò necesse sit, ut ab Ecclesiastico Superiore novam obtineat dispensationem, quâ ad utrumque fiat idoneus.

CASUS PRIMUS

DECANUS & octo Canonici Capituli Sancti Nili admissâ voluntariè & ex avaritiæ impulsu simoniâ reali in collatione pinguis Beneficii, & ex ea incursis omnibus simoniacorum pœnis, ad Papam recurrerunt; apertâ fideliter rei veritate, absolutionem à censuris dispensationemque irregularitatis suæ enixè postulârunt: quo facto Summus Pontifex eis Rescriptum absolutionis misit, cujus executionem Vicario generali Diœcêsis demandavit: sed in illo Rescripto generalis tantùm fit mentio de Canonicis, non specialis de Decano, qui cum aliis Canonicatum obtinet. Potest-ne generalis Vicarius Papæ gratiam ad ipsum Decanum extendere, & eum de irregularitate uti alios Canonicos dispensare?

RESPONS.

Breve seu rescriptum illud pro Decano, uti pro aliis Canonicis executioni demandari potest. Id quidem probat Decretalis Gregorii IX. (*a*) in quâ similem huic pariter solvit difficultatem: declarat enim, datum esse mandatum quosdam Monachos simoniacos absolvendi, ad Abbates etiam, licèt in eo non expressos, debêre extendi: *Consultationi tuæ breviter respondentes*, inquit, *dicimus mandatum Apostolicum etiam ad Abbates extendi*: unde concludi necesse est, quod, cùm, ut ait Glossa ab Innocentio III. (*b*) approbata: *Beneficium Principis* (*c*) *largissimè interpretandum est*: in casu proposito Vicarius generalis ad Decanum Capituli Pontificium rescriptum potest extendere, uti Gregorius IX. declarat, mandatum suum non minùs ad Abbatem, quàm ad Monachos extendi debuisse, licèt de Abbate non fieret mentio; præsertim cùm certum sit, Decanum non minùs, quàm Canonicos sub nomine Capituli comprehendi, ut probat Azorius authoritate Innocentii IV. Hostiensis, Joannis Andreæ. & Baldi (*d*).

Confirmari possunt hactenùs dicta, 1. ex hac Bonifacii VIII. regula (*e*): *Semper plus in se continet quod est minus*: hoc est, cùm Papa omnibus Canonicis, nullo excepto, gratiam concedat præsumi non potest, eum ab illa gratiâ Capituli caput, Decanum videlicet, exclusisse. 2. Ex hac pariter regulâ ab Innocentio III. (*f*) stabilita: *Quod in majori conceditur, licitum esse videtur & in minori.* Ex quâ Vicarius generalis, de quo in casu proposito, à fortiori Decanum potest dispensare, cùm gratiam hanc cuilibet è Capitulo possit concedere (*g*). 3. Addi potest Glossæ authoritas dicentis (*h*): *nec erat necesse facere mentionem de parte, id est, de Decano, cùm pars teneatur in toto*: quod Glossæ Author ex hac juris regulâ desumpsit (*i*): *In toto & pars continetur.* Dicendum itaque, sub generali Capituli nomine Decanum comprehendi, ut *familiæ appellatione*, inquit Jurisconsultus Gaïus in lege (*k*), *& ipse princeps familiæ continetur.*

Ac frustrà quis objiciet, in quibusdam Cathedralibus Ecclesiis, Decanos non esse Canonicos, atque adeò inter eos, qui hujusmodi rescriptum obtiuuerint, non esse habendos, cùm in eo, ut supponitur, de solis Canonicis fiat mentio. Licèt enim talis Decanus non sit Canonicus, Capituli tamen est caput; uti Abbas suæ Communitatis, Capitulo præsidet, in eo deliberationis suffragio potitur ac suffragia colligit, deliberationibus subscribit, cùm agitur de nominationibus, collationibus & provisionibus Beneficiorum, quæ pendent à Capitulo, aut de receptione Canonicorum: ac generatim de iis omnibus, quæ præcisè ad gestionem temporalis Canonicorum reditûs non pertinent; ac tandem in choro primum obtinet locum, uti dijudicatum est ex duobus Arrestis Senatûs Parisiensis latis, altero 19. Junii an. 1672. & altero 17. Januarii an. 1673. pro Francisco de Hodencq Decano & primâ Ecclesiæ Ambianensis dignitate, in Capitulum & Canonicos ejusdem Ecclesiæ, qui hæc ei jura negabant; ut refert Blondeau in suis additionibus ad Bibliothecam Canonicam Bouchel (*l*). Cùm igitur talis Decanus sit caput totius Ordinis Canonicorum, qui rescriptum obtinuêre, de quo agitur, in eo contineri censendus est, & communiter concessâ gratiâ frui debere, cùm primum sit Capituli membrum, uti Abbas suæ Communitatis.

(*a*) Greg. IX. in Cap. *Mandato*. fin. de Simonia &c. L. 5. tit. 3.

(*b*) Innoc. III. in Cap. *Olim*. 16. de verb. signif. L. 5. tit 40. Et in Cap. *Cùm dilecti* 6. de donat. L. 3. tit. 24.

(*c*) Glossa in cit. Cap. *Mandato*. v. *Abbates*. Et in Cap. *Quod dilectio* 3. de consf.& affinit. v. *Uterque*. Et in Cap. *Cùm secundùm*. fin. de Secundis nuptiis. v. *Concessa*. item Leg. *Beneficium* 3. ff. de constitut. Principum. L. 1. tit. 4.

(*d*) Azorius instit. moral. part. 2. L. 3. Cap. 57. §. *Tertio quæritur*.

(*e*) Bonif. VIII. in reg. 35 de reg. juris in 6.

(*f*) Innoc. III in Cap. *Per venerabilem*. 13. qui filii sint legitimi. L. 4. tit. 7.

(*g*) Du Casse, prax. jurisd. Eccles. volum. C. 10. §. 2. n. 3.

(*h*) Glossa in Cap. *Post electionem* 7. de concessione Præbendæ &c. v. *Mentio*.

(*i*) Reg. 13. ff. de reg. juris lib. 5. tit. 17.

(*k*) Leg. *Familiæ*. 196. ff. de verbor. signific. ibid. tit. 16.

(*l*) Cl. Blondeau in Bouchel. v. *Canonicus*.

Confirmari poteſt iterùm hæc deciſio ex comparatione Abbatis & Monachorum ſuorum. Certum eſt autem Abbatem Regularem ſub generali Monachorum talis Monaſterii nomine contineri, eumque eſſe participem gratiæ à Superiori ſub hoc nomine conceſſæ, ut docet Panormitanus poſt Joannem Andræam. *Videtur*, inquit inclytus ille Canoniſta (*a*), *quod Abbas poſſit abſolvi hoc caſu per Epiſcopum per Cap. Monachi ſupra eod.... appellatione Monachorum venit Abbas, ut in capite finali de ſimonia.* Reipsâ Honorius III. in hac ultimâ Decretali declarat, ſe de Abbate pariter loqui ſub generali Religioſorum nomine quoàd abſolutionem, quam ipſis ſimoniæ causâ concedit: *Dicimus mandatum Apoſtolicum etiam ad Abbates extendi.* Idem etiam probat Gloſſâ ex his tribus juris regulis. 1. *Beneficium Principis largiſſimè interpretandum eſt.* 2. *In Beneficiis plena eſt interpretatio facienda.* 3. *Cui conceditur minus, & majus conceſſum videtur.*

(*a*) Panorm. in c. *Univerſitas*. 24. de ſent. excom. n. 12.

CASUS II.

ARISTOPHANES, Parochus Sancti Chanemundi, admiſſâ ſecretò reali ſimoniâ, functiones ſuas curiales obire in eo ſtatu pergens, non requiſita aut abſolutione aut rehabilitatione, in jus vocatus eſt à Luciano, qui contrà eum de ſimoniæ criminè inquiri obtinuit: ſed quia Luciano non ſuppetebant ſufficientes probationes, lis illata in eodem remanſit ſtatu. Intereà Ariſtophanes ſincero pœnitentiæ dolore commotus abſolutionem cenſurarum, in quas incurrit, atque irregularitatis ſuæ diſpenſationem vult obtinêre. Tenetur-ne idcircò ad Papam recurrere? an verò ad Epiſcopum ſolùm? Ratio dubitandi eſt, quia diſpenſandi poteſtatem Epiſcopo aufert Concilium Tridentinum, cùm ad forum contentioſum crimen delatum eſt. Atqui Ariſtophanis ſimoniæ crimen ad forum externum fuit delatum à Luciano: videtur ergo Ariſtophanem ab Epiſcopo non poſſe diſpenſari, cùm præſertim illius crimen factum fuerit notorium.

RESPONS.

Epiſcopus Ariſtophanem de cenſuris in quas incurrit, abſolvere, & de irregularitate in quam incidit, diſpenſare poteſt; unde non neceſſe eſt, ut ad Papam recurrat. Ratio eſt, quia, cùm excipitur à Concilio Tridentino (*b*) caſus, in quo crimen ad forum contentioſum delatum eſt, id non eſt intelligendum de ſimplici vadimonio dicto, aut diſquiſitione à judice factâ ad alterius querelam, ſed cùm in accuſatum à judice lata eſt ſententia, ut tradit doctus Canoniſta (*c*), qui ſuam confirmat ſententiam ex lege civili. Quod quidem æquitate magis conſentaneum videtur, quia in virum vel maximè innoxium fieri poſſunt & expoſtulationes & inquiſitiones. Ex his ergo proceſſibus non privatur Epiſcopus jure, quod ſibi ſua confert dignitas ad diſpenſandum cum Ariſtophane de irregularitate: Licèt enim reipsâ coram Deo reus ſit, non talis ideò coram hominibus cenſetur; quoniam adeò occultum eſt crimen illius, ut in foro exteriori probari nequeat, & proindè coram hominibus habeatur innoxius (*d*). Fruſtrà additur, notorium jam factum eſſe crimen ejus: nam primò non eſt notorium notorietate facti, cùm crimen illud coram multis non admiſerit, & ſe contra juridicè probari nequeat. Neque etiam notorium eſt notorietate juris, quandoquidem non tale eſt, niſi poſtquam in exteriori foro debito modo fuit probatum. *Non ſufficit* (crimen) eſſe *famoſum, nec teſtibus probabile*, inquit Navarrus (*e*), *notorium autem dicitur..... quod eſt confeſſum à parte in judicio, vel ſuper quo eſt lata ſententia, quæ tranſivit in rem judicatam; aut eſt adeò manifeſtum, ut nullâ tergiverſatione celari poſſit.*

(*b*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 7. & ſeſſ. 24. de reform. c. 6.

(*c*) Aloyſius Riccius reſol. 522.

(*d*) Ducaſſe. loco cit.

(*e*) Navarrus Man. c. 25. n. 73.

CASUS III.

GORGIAS, Hungarorum militum ductor, ex improviſo hominem ſibi infenſum, in ſaltu mediâ nocte aggreſſus eſt, atque acinace ipſi brachium abſcidit, ab eo tamen homine ob tenebras incognitus. Poſt aliquot annos, cùm arma abjeciſſet, clericali militiæ nomen daturus, ab Epiſcopo ſuo occultæ illius mutilationis diſpenſationem petiit.

Nunquid Ipſum in integrum reſtituere poteſt Epiſcopus? Hinc de eâ re oritur dubium, quòd, cùm de homicidio occulto juxta Decretum Tridentini Concilii diſpenſare nequeat Epiſcopus (*f*): videtur etiam, quod non poſſit ſimiliter diſpenſare de irregularitate quæ ex mutilatione procedit juxta hæc Gloſſæ verba (*g*): Nota quoad irregularitatem, mutilationem homicidio comparari ad idem. Quod probat eadem Gloſsâ ex Canone deprompto ex Epiſtolis Innocentii I. (*h*) & quatuor aliis juris Canonici teſtimoniis.

(*f*) Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 6. de reform.

(*g*) Gloſſa in Clement. *Si furioſus*. unic. de homicidio. v. *Mutilet*.

(*h*) Innoc. I. in can. *Aliquantos*. 1. diſt. 51.

RESPONS.

Ad propoſitam difficultatem dicendum, Epiſcopum cum Gorgiâ de ipſius irregularitate diſpenſare poſſe, cùm in omnibus irregularitatibus ex occulto crimine provenientibus poſſit Epiſcopus, & irregularitatem tantùm ex homicidio voluntario ortam excipiat Concilium Tridentinum de mutilatione ſilens. Ratio eſt, quia omnis reſervatio eſt odioſa & ſtricti juris; unde ultra proprium verborum ſenſum extendi non debet. Ita quoque ſenſit ſacra Concilii Congregatio, ab Epiſcopo Cremonenſi conſulta, ut teſtatur Fagnanus (*i*).

Quod ſpectat ad paritatem ab Authore Gloſſæ inſtitutam, certum eſt, quòd ea pertinet tantùm ad irregularitatem, quæ non minùs ex mutilatione, quàm ex homicidio contrahitur; non verò ad diſpenſationem, quæ concedi poteſt, ut obſervat idem Author: in quo per errorem lapſus eſt Angelus de Clavaſio (*k*).

(*i*) Fagnan. in c. *Dilectus* de temp. ordinat. n. 29.

(*k*) Angelus de Clavaſio. v. *Homicidium*. 5. q. 3.

CASUS IV.

MENULPHUS, Judex urbanus in re capitali, qui multas tulit capitales ſententias in reos, qui decretam ab eo, mortis pœnam tulêre, nunc inter Clericos adſcribi, ſacriſque initiari Ordinibus cupit. Sed cùm in irregularitatem *ex defectu lenitatis* inciderit, de quâ proinde ipſum diſpenſari neceſſe eſt, poſtulat, utrùm ad Papam neceſſarius ſit; an verò ſufficiat ad Epiſcopum recurſus?

RESPONS.

Multi, iique inclyti Authores, uti Barboſa (*l*), Navarrus (*m*), Covarruvias (*n*), Majolus, Medina & Vivaldus exiſtimant, probabiliter non requiri in tali caſu recurſum ad Papam, ſed Epiſcopum talem poſſe concedere diſpenſationem: ſuamque ſententiam ex hac regulâ confirmant illi Authores, *omnia videntur conceſſa, niſi ſint prohibita*; quam regulam ſuppeditat Gloſſa dicens (*o*): *Eſt hic argumentum, Epiſcopos poſſe diſpenſare, ubi ſpecialiter diſpenſatio non eſt prohibita, & conceſſum videtur, quod non prohibitum* (*p*); ſed ipſorum opinioni aſſentiri, ob contrarium & univerſum uſum: Quod nimirum in Epiſcopos jus diſpenſandi in hoc caſu, ut in aliis multis præſcripſerit Papa; & pro certo tutius ſit ad ipſum recurrere, qui nunc ſolus obtinet hujuſmodi diſpenſationes concedere; ſtandum quippe eſt Decreto Concilii Tridentini, quod jam multoties laudavimus (*q*), & huic Clementis V. regulæ (*r*): *quod expreſſè non conceditur, intelligitur denegatum.* At verò Decretum Concilii indicat tantummodò licêre Epiſcopis diſpenſare de irregu-

(*l*) Barboſa de offic. & poteſt. Epiſcopi alleg. 39. n. 47.

(*m*) Navarr. Man. c. 27.

(*n*) Covarruvias in Clement. *Si furioſus*. part. 1. n. 7. in fine.

(*o*) Gloſſa in c. *Nam concupiſcentiam*. 4. de conſtitut. Et in c. *Nuper*. 29. de ſent. excom. v. *Non retinuit*.

(*p*) Leg *Nec non*. 28. §. *Quod ejus*. ff. ex quibus cauſis major. & l. 4. tit. 6.

(*q*) Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 7. & ſeſſ. 24. c. 6. de reformat.

(*r*) Clemen. V. in Clement. 1. de verbor. ſignificat.

irregularitate proveniente ex occulto crimine, excepto homicidio voluntario; ex quo inferri nequit eandem potestatem ipsis esse concessam erga irregularitatem, quæ *ex defectu* lenitatis occurrit, de quâ videlicet non loquitur illud decretum, & aliunde, uti observant Avila, Tannerus, Bonacina (*a*), Diana (*b*), Bassæus (*c*), Baillius (*d*), & alii, defectus ille non est peccatum; cùm judex morte plectens reum illo dignum supplicio, nullam culpam committat, & è contra coram Deo & hominibus talem ferendo sententiam mereatur.

Concludimus ergo, Menulphum debere ad Summum Pontificem recurrere, ad obtinendam dispensationem legitimam, quâ indiget; ut sacros Ordines suscipiat. †

(*a*) Bonacina de irregularit disp. 1. q. 4. punct. final. propofit. 2.
(*b*) Diana 4. part. tract. 2. resolut. 69.
(*c*) Bassæus Flor. Theolog. practicæ v. *Irregularitas*. 5. n. 17.
(*d*) Bail de exam. confessar. §. 27. in fin.

† Nec Caput septimum Concilii Trid. Sess. 14. de reform. nec Clementis V. verba hæc (*quod expressè non conceditur, intelligitur denegatum*) efficaciter probant Episcopum in præsenti casu non posse dispensare; multa enim expresè non conceduntur Episcopis, quæ tamen non intelliguntur denegata: Attamen multò consultiùs tutiùsque aget Menulphus, si ad Sedem recurret Apostolicam.

CASUS V.

Nabor, Sacerdos & Beneficiarius, è suâ Diœcesi egressus, sumpto seculari habitu, in remotam abiit Diœcesim, ibique puellæ secum abductæ solemniter nupsit. Aliquantò post ob crimen suum dolore commotus rediit, cùmque illud Episcopo suo declarasset, ipsum demissè rogavit, ut ad arbitrium suum pœnitentiam imponeret, necessariamque sibi ad functiones suas obeundas dispensationem concederet. Potest-ne Episcopus hanc ei dispensationem concedere, post peractam sinceram & rigorosam pœnitentiam?

Respons.

Alexander III. (*e*) declarat, hanc Episcopo competere potestatem. *Sanè*, inquit, *Sacerdotes illi qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, sed contubernia sunt potiùs nuncupanda, post longam pœnitentiam & vitam laudabilem continentes, Officio suo restitui poterunt, & ex indulgentiâ sui Episcopi ejus executionem habêre.* Nabor igitur in casu proposito dispensari & ad exercitium sacrorum suorum Ordinum ab Episcopo suo in integrum restitui. Advertendum tamen, quòd illud ita intelligi debet, si antè cum alio non peccaverit puella, ut explicat Glossa his verbis: *Nota quod Episcopus potest dispensare cum Sacerdotibus, qui contrahunt nuptias, dummodo uxor illa virgo fuerit.* Ratio est, quia tùm foret irregularis *ex bigamiâ*, ac regulariter loquendo, à solo Papâ tùm restitui posset.

(*e*) Alex. III. in cap. *Sanè*. 4. de Clericis conjugatis. l. 3. tit. 3. Idem in cap. *De diacono*. 1. qui Clerici vel voventes &c. l. 4 tit. 6. Et ibi Panormit. Cardin. præpositus & alii.

Nec adversatur ista decisio Concilio Neocæsariensi, in quo dicitur (*f*): *Presbyter, si uxorem duxerit, ab Ordine suo*, (hoc est) *ab officio & non beneficio*, ut explicat Glossa (*g*) *illum deponi debere*. Nam 1. Canon ille loquitur de Sacerdote, cujus crimen est publicum; *hîc loquitur*, inquit Glossa, *quando crimen est publicum apud Laicos*: & in Decretali agitur tantùm crimen occultum, cui proindè publica pœna, qualis est depositio, non est infligenda, sed quod occultâ pœnitentiâ expiandum est, ut publicum crimen publicâ, juxta doctrinam Sancti Augustini in Canone relatam (*h*): *Corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus, ipsa verò corripienda sunt secretiùs, quæ peccantur secretiùs*: vel ut alibi Sanctum Augustinum loquentem inducit Gratianus (*i*); *publica noxa publico eget remedio.*

(*f*) Conc. Neocæsar. in c. *Presbyter*. 9. dist. 18.
(*g*) Glossa ibid. v. *Ab Ordine*.
(*h*) S. Aug. in can. *Si peccaverit*. 19. 2. q. 1.
(*i*) Grat. §. *Hoc ergo*. 5. ad can. *Quis aliquando*. 87. de pœnit. dist. 1.

2. Concilium de eo loquitur, qui nondum peractâ pœnitentia, juxta Canonum rigorem debet puniri: cùm in casu nostro, uti in Decretali Alexandri III. de gratiâ agitur, ei condonandâ, qui illam meritus est, *post longam pænitentiam & vitam laudabilem*.

CASUS VI.

Pharetius, factâ permutatione Canonicatûs in simplicem Prioratum, quæ quidem est simoniaca, sed quam talem non reputavit, ut potè qui eam non fecerit, nisi consultis duobus Doctoribus, qui pii & eruditi habebantur, cùm posteà ordinum suorum functiones obierit, dispensatione novâque provisione indiget: Num idcircò ad Papam necessarius est recursus?

Respons.

Non necesse est, ut ad Papam is recurrat, ut relaxetur ipsi irregularitas, quam incurrisse supponitur, novamque sibi necessariam provisionem obtineat: quam utramque gratiam concedere potest Ordinarius, seu per se ipsum, aut per Sacerdotem à se in eam rem delegatum: quia ea, de quâ agitur, simonia non solùm est occulta, sed inculpabilis: cùm eam tantùm admiserit Pharetius ex ignorantia, quæ pro ipso invincibilis dici potest; cùm pro Christianâ prudentiâ se gesserit, ne simoniacè permutaret; & eorum, quos consuluerat, doctorum sententiæ stare posset; nullatenus insuper de contrario dubitans.

Decisio ista conformis est 1. Decretali Gregorii IX. (*k*), in quâ ait hic Papa: *Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit simplex Beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur.* Hoc est, Episcopus tali Beneficiario veniam concedere potest, ut simplex sibi collatum pro Canonicatu Beneficium retineat, novam ei conferens provisionem, sine quâ illud habêre non posset, cùm prior sua provisio *ipso jure* sit invalida; quanquam commissa ab eo simonia voluntaria non fuerit & culpabilis. 2. Concilio Tridentino (*l*) quod Episcopis potestatem facit reos dispensandi in omnibus casibus occultis, excepto solo homicidio voluntario. *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus (exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare.* Hæc sunt verba Decreti Sacro-sancti hujusce Concilii, cui non derogat Bulla quinquagesima quarta Pii IV. 27. Maii an. 1562. (*m*) lata.

(*k*) Greg. IX. in cap. *Si alicujus*. 59. de elect. & electi. pot. l. 1. tit. 6.
(*l*) Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 6.
(*m*) Pius IV. in Bullâ *Universi*.

Observandum, nos dixisse, Episcopum posse dispensare, quando occulta est & inculpabilis simonia; nam si publica esset & culpabilis seu ex plenâ deliberatione, seu ex ignorantia culpabili; tunc Papa solus dispensare posset in eum effectum ut Beneficium retinêre posset, novam ei provisionem concedendo: & quidquid in eo casu facere potest Episcopus, illud est nimirum ut Parochum simoniacum ad Curiales functiones obeundas in integrum restituat; donec Româ novam suam acceperit provisionem: idque cùm occulta est simonia, & ad Ecclesiæ utilitatem confert, ut Parochus ille suas pergat obire functiones (*n*).

(*n*) De Ste. Beuvé tom. 1. cas. 31. & tom. 2. cas. 46. 63. 79. & 80.

CASUS VII.

Heraclius, qui ex facto ad forum contentiosum deducto in irregulariratem incidit, & qui debitam crimini suo pœnam conformiter ad judicis sententiam tulit, postulat, an ab Episcopo suo possit dispensari; an verò necesse sit, ut juxta Tridentinum Decretum (*o*) ad Papam recurrat?

(*o*) Conc. Trid. sess. 24. c. 8.

Respons.

Germanus Decreti Concilii sensus est, Episcopum de irregularitate dispensare non posse, dùm subsistit accusatio delata ad forum contentiosum, & actio

ibi

ibi scripta. Unde sequitur, quòd cessante lite per Decretoriam sententiam, reoque punito ex sententiâ Judicis; jam Papæ desinit dispensationis reservatio. Cujus rei hanc rationem affert Baïlius (a), quia idcircò intendit Concilium ut Judicum firmaretur authoritas, quæ tota & integra subsistit, per executionem latæ sententiæ. *Nam*, ait, *intentum Concilii fuit servare Judicum authoritatem, quæ tota & integra est, ubi reus pœnam sustinuit.*

(a) Bail. 3. part. de exam. confessar.

Ita post Avilam (b), Reginaldum (c), Sanchez (d), & alios multos loquitur Baïlius. *Sed quid si delictum, deductum ad hoc forum* (contentiosum) *est jam judicio finito punitum?* Hanc sibi Sanchez quæstionem proponit, cui his verbis respondet: *Meritò dixerunt* (Episcopum posse dispensare) *quidem Theologi..... & idem tenet Avila, & apertè videtur sentire Henriquez (e): dicens nequire Episcopum in delicto deducto ad forum contentiosum* (dispensare) *addit ad hæc verba*: quandiu manet deductum ad forum contentiosum: Avila, cujus authoritatem laudat Sanchez, testatur, se vidisse, ad praxim hoc modo illud sæpè reduci; atque intentionem Concilii Tridentini in hac exceptione: *exceptis aliis deductis ad forum contentiosum*, quæ fuit scilicet, ut Judices reos possint punire, & orto ex eorum delictis scandalo mederi; integram ita manere, ut jam queri nequeant, Episcopum horum authoritatem attentasse aut minuisse, prævenîris dispensationibus eorum antevertendo judicium. *Nam intentum Concilii fuit, conservare authoritatem judici, de delicto illo cognoscenti; & non concedere delicta publica, quò publicum scandalum caveatur. At in hoc eventu utrumque damnum cessat: nihil enim authoritati judicis detrahitur; ut potè qui jam functus est officio suo, delictum illud puniendo; scandalum etiam publicum cessat punitione illâ, humiliter toleratâ à delinquenti; per illam enim purgat delictum, & satisfacit reipublicæ ex illo offensæ.* Igitur in casu proposito non necesse est ut Heraclius ad Papam recurrat; sed sufficit Episcopi sui dispensatio, cùm ipsius crimen non sit homicidium.

(b) Avila de cens. part. 7. disp. 10. dub. 7.
(c) Reginald. prax. fori pœnit. l. 30. tract. 5. sect. 4.
(d) Sanchez in sum. L. 2. c. 11. n. 21. edit. Paris. an. 1615.
(e) Henriq. L. 14. de irregularit. c. 7. n. 5.

Ex eodem, quod statuit ille Doctor, principio sequitur, idem esse dicendum de eo, qui falsò accusatus, judicis sententiâ absolutus est, aut cujus accusationem ac persecutionem jamdudum actor deseruit, ita ut de illis nec jam cogitet, nec eas deinceps renovari appareat.

Baïlius ita sibi objicit; reus, qui ob crimen à se commissum damnatus est; fit irregularis ex infamiâ, in quam incurrit. Igitur non sufficit, ut lis coram judice instituta, fuerit soluta; cùm reus aliâ irregularitatis specie ligatur. Cui objectioni respondet hic Doctor, 1. Irregularitatem ex facto contractam, unde oritur infamia, tolli posse per pœnitentiam morumque emendationem absque dispensationis necessitate, juxta istam juris regulam à Gregorio IX. (f) probatam, quæ ad propositum casum potest adhiberi: *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* 2. Infamiam juris esse, aut civilem aut canonicam. Prior tollitur à Principe, qui legem tulit, quâ quis infamiâ notatur. Altera à solo Papa tolli potest, cùm procedit à crimine ipsi reservato, quale est homicidium in Sacerdote, aut à Sacerdote commissum. cùm reus illud coram judice confessus est, aut ab eo debitè convictus condemnatus est: aut ab Episcopo de eo dispensari potest, in eo casu, in quo Episcopus ipsum jure potest absolvere de crimine, à quo processit infamia.

(f) Cap. Omnis 1. de reg. juris apud Greg. IX.

Fatebimur ultrò, quosdam esse Casuistas, qui contrà, ac nos, sentiunt, quique, quoties sese offert occasio, authoritatem Episcoporum, sacro eorum characteri annexam, in solum Papam transferre conantur: quales sunt Navarrus, Bonacina, aliique ultramontani. Talis est etiam Gallemart; qui suppositam quandam Sacræ congregationis declarationem allegat: sed præterquam quòd ab hujusmodi Authoritatibus semper cavendum est, notum est omnibus, ultimum hunc ita malè apud omnes audire, ob falsas, quas huic congregationi attribuit, declarationes, ut operis illius abolitionem jusserit, ejusque simul lectionem prohibuerit, uti alibi dicimus.

Quia tamen huic nostræ Decisioni contradicunt quidam non infimæ notæ Authores, existimamus, tutiorem semper esse ad Papam recursum, ad obtinendam hujusmodi dispensationem.

CASUS VIII.

Eleutherius. Subdiaconus Aurelianensis actu Parisiis studii Theologiæ causâ degens, ab octo diebus, in censuras & occultam irregularitatem incidit. Nunquid absolvi & dispensari potest ab Urbis hujusce Archiepiscopo; an verò requiritur, ut absolutionem suam ac dispensationem ab Episcopo suo Diœcesano obtineat?

Respons.

Cùm plurimi intersit, & quandoque ad salutem peccatoris sit necessarium, ut pœnitentiæ Sacramentum, & in quibusdam etiam casibus Eucharistiam suscipiat, certum est, quòd Eleutherius Parisiis degens, ibique censuris quibusdam Ecclesiasticis ligatus, de iis potest ibi absolvi, atque hæc duo suscipere Sacramenta, quia in eo Parisiensis Archiepiscopi jurisdictioni subjicitur. Sed tamen asserere non audemus, eum ab alio, quàm ab Episcopo suo de irregularitate suâ posse dispensari. Ratio est, quia non par est necessitas dispensationis super irregularitate, atque absolutionis à censuris; & aliundè cum ipso facilè dispensare potest ejus Episcopus Diœcesanus, licèt à Diœcesi absit, si opportunum duxerit. Quare multò probabilius nobis videtur, ab Eleutherio requirendam esse irregularitatis suæ dispensationem a proprio suo Episcopo. Ita sentit peritus in ea re Author. (g).

(g) Du Casse Prax. jurisd. Eccles. vol. t. c. 10. §. 2. n. 3.

CASUS IX.

Antimachus, nobilis adolescens, ortu Parisiensis, qui Burdigalæ juri operam dabat, accepta à Florente homine ignobili alapâ à decem fermè annis; tam vehementer commotus est, ut iræ impetu correptus, nec ullatenùs de facto suo recogitans, ipsum districto ense occiderit. Ipsum judicio persequuntur Florentis parentes, sed cùm nec pecuniæ satis eis suppeteret ad impensas litis, & multùm amicorum suorum gratia valeret Antimachus, litem injudicatam reliquêre, sub conditione accipiendæ ab eo mille librarum summæ, quam ipsis reipsa dari curavit. Quo peracto Antimachus ab illatâ sibi lite Parisios rediit, ubi ordines suscipere, obtentâ priùs irregularitatis suæ dispensatione constituit. An sufficit, ut ideò ad Episcopum suum; an verò necesse est, ut ad Papam recurrat? Videtur, extra dubium esse necessariam penitùs, Summi Pontificis dispensationem, cùm de irregularitate ipsi à Concilio Tridentino reservatâ agatur, & crimen ejus factum fuerit publicum, ex delatione perpetrati ab eo homicidii ad forum contentiosum.

Aliundè verò à decem annis nulla ei jam actio infertur, cùm insuper homicidium Parisiis 150. leucas dissitus commiserit: quocircà dici potest, hactenùs gesta, non solùm imo premi silentio, sed homicidium etiam respectivè ad Urbem Parisinam tanquam occultum haberi posse, licèt Burdigalæ olim fuerit publicum. En rationes pro utraque parte. Quâ de re quæritur quid juris & quid facto opus?

Respons.

Olim Sylvio proposita est quæstio de Religioso propositæ haud absimilis, quam 3. Julii an. 1640. solvit dicens, Prælatum ordinarium in simili casu de irregularitate dispensare posse.

Prima

Prima ratio est, quia licèt tale homicidium sit sufficienter voluntarium ad rationem peccati mortalis, non tale tamen est eo, quo à Concilio Tridentino (a) intelligitur sensu; quia Concilium loquitur tantùm de homicidio volito & intento. *In illo quippe Decreto*, inquit hic Theologus (b), *homicidium voluntarium intelligitur, non quodcumque quod est sufficienter voluntarium ad peccatum mortale; sed quod & illicitum est, & per se volitum ac intentum*: Quod confirmat ex interpretatione Barbosæ verborum Concilii (c), ex sententia Navarri (d), aliorumque multorum Authorum, quos laudant hi duo Canonistæ. Eodem etiam modo Suarez loquitur (e).

(a) Conc. Trid. sess 24. de reform. Cap. 6.
(b) Fr. Sylvius resol. var. v. *Irregularitas*. 9.
(c) Aug. Barb. in collect. ad Sess. 24. c. 6. n. 34.
(d) Navarr. Man. c. 27. n. 140.
(e) Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 44. sect. 1. n. 2.

Secunda ratio est, quia tale homicidium non censetur esse publicum, nec latum ad forum externum, cùm à tam diuturno tempore actio fuerit illata, & in reum nihil sit actum, ac deinceps sit agendum. *Quia licet detur, fuisse aliquando publicum* (homicidium) *longo tamen temporis lapsu; quo de illo nihil agitur, neque verisimile est deinceps actum iri, desiit esse publicum.* Quod probat authoritate trium inclytorum Doctorum (f): *Si delictum*, inquit, *in loco ita distanti publicum sit, ut non sit spes fore ut ad alium deferatur; dicitur occultum in eo loco in quo absolutio, aut dispensatio petitur..... ideò non ampliùs censeri debet istud homicidium esse deductum ad forum contentiosum, juxta ea quæ ex variis Doctoribus tradit Barbosa* (g), *docens, quòd si judicium non fuerit sententiâ finitum; eo quod accusator per annum tacuerit; potest ab Episcopo, elapso anno, dispensari.* Ita loquitur idem Theologus, qui tres alios etiam pro sua opinione laudat Authores (h), quos ad marginem appellamus.

(f) Avila p. 2. c. 7. disp. 1. dub. 11. concl. 3. Aug. Barb. supra cit. n. 31. Sanchez L. 2. in Dec. c. 11. n. 20.
(g) Aug. Barb. allegat. 40. n. 34. & in collect. n. 45.
(h) Barthol. de Vechis. Henriquez L. 14. de irreg. c. 7. n. 5. Piasec. prax. Episc. p. 1. c. 2. n. 4.

Nihilominùs, quidquid in contrarium sentiant illi Authores, fatendum tutiùs Antimacho fore, si ad Papam recurrat; quia licèt perpetratum Burdigalæ homicidium actu Parisiis non sit publicum, ibi tamen promulgari potest.

CASUS X.

ALODIUS, Sancti Valerii Parochus, infestum sibi in Sylva latronem, vitæ suæ imminentem, ipse occidit, & in irregularitatem incidit, quòd in ardore pugnæ legitimæ tutelæ limites prætermiserit. Numquid ipsum de irregularitate suâ, quæ verè occulta est, suus dispensare potest Episcopus?

RESPONS.

Episcopus Diœcesanus in hoc casu Alodium de irregularitate sua dispensare potest: Licèt enim verè irregularitatem incurrerit, quòd justæ & necessariæ tutelæ limites prætergressus fuerit, cùm vitam suam tueri posset, non occidendo latronem illius invasorem, ut constat ex Decretali deprompta è Pœnitentiali Romano (i): Quia tamen homicidium ab eo commissum non plenè voluntarium est, nec illud commisit *per industriam..... per insidias..... sua voluntate*, ut loquitur Tridentinum (k), sed quasi ad illud coactus est vi & injuria sui aggressoris; *Non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo*; ut loquitur idem Concilium, non reus est homicidii voluntarii, de quo loquuntur Patres hujusce Concilii; atque adeò sufficit, ut Episcopi sui de irregularitate suâ, præsertim occultâ, obtineat. *Si crimen id nec ordine judiciario probatum, nec aliâ ratione publicum, sed occultum fuerit*, ut loquitur etiam idem Concilium.

(i) In Cap. *Interfecisti*. 2. de homicidio volunt. vel casuali. L. 5. tit 12.
(k) Conc. Trid. sess. 14. c. 7. de reform.

Neque hactenùs dicta adversantur eidem Concilio, quod declarat reum, qui Papam in his casibus adivit, ad Episcopum esse remittendum, aut ad Metropolitanum, ut ab alterutro requisitam obtineat dispensationem, quæ ipsi non est concedenda, nisi cognitâ causâ, & penitùs perspectâ supplicis libelli veritate: ex omnibus enim Concilii terminis & loquendi modis liquidò constat, ipsum non esse intelligendum de irregularitate occultâ, sed publicâ, ac proinde de dispensatione necessariâ in Ordine ad forum externum, de quâ hîc non agitur (l).

(l) Du Casse prax. jurisdict. Eccles. vol. c. 10. §. 2. n. 2.

CASUS XI.

SERVULUS, Sacerdos, à Sicario, vitæ suæ aggressore oppugnatus, cujus manus aliter effugere non poterat, nisi ipsum occidendi periculo se committens, ipsum reverà interfecit, quamvis eum occidere, sed solùm se tueri expressè intenderet. Nunquid ei dispensatione opus est?

RESPONS.

Sacerdos ille in casu proposito dispensatione non eget, quia nullam incurrit irregularitatem; ut patet ex jure novo, quod in Concilio generali Viennensi in Delphinatu an. 1311. constituit Clemens V. (m), in quo, postquam declaravit, quòd homo furiosus, qui alium occidit, *nullam ex hoc irregularitatem incurrit*, postcà subjungit, *& idem de illo censemus, qui mortem alter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat invasorem*: Quâ in re Summus hic Pontifex juri derogavit antiquo (n), quo contrarium fuerat constitutum; atque ex eo clarè constat, hominem qui vitæ suæ consulens, alium interficit, quòd aliter sibi prospicere nequeat, nullâ egêre dispensatione, ut Ordines suscipiat, susceptosve exerceat, aut de beneficio provideatur. Unde Concilium Tridentinum (o), quod supponere videtur dispensationis necessitatem, licèt homicidium fuerit commissum, *vim vi repellendo ut quis se à morte defenderet*, (hæc sunt ejus verba) intelligendum est de necessitate non absolutâ, sed evitabili, & de casu, in quo fugâ vitæ suæ quis potest consulere, non interfecto aggressore: Cùm enim Concilium illud Clementis V. Constitutionem non aboleverit, in quâ nimirùm declarat hic Papa, nullam tùm incurri irregularitatem, quando ineluctabilis est occidendi necessitas; sequitur quoque non necessariam esse dispensationem ei, qui in hoc tantùm casu suum occidit invasorem.

(m) Clemens V. in Clementina. *Si furiosus*. un. de homicidio volunt vel casuali. L. 5. tit. 4.
(n) Nicolaus in Can. *De his*. 6. dist. 50.
(o) Conc. Trid. sess. 14. c. 7.

CASUS XII.

SIMPLICIUS, Sacerdos, irregularitatem incurrit, quòd hominem casu occiderit, rem sibi illicitam faciendo. Nonne ad ipsius rehabilitationem sufficit sola Episcopi sui dispensatio; an verò necesse est, ut ad Papam recurrat?

RESPONS.

De propositâ difficultate variè sentiunt Authores; quidam enim affirmant, Episcopum in casu proposito non posse dispensare; quia Concilium Tridentinum (p), de hac specie irregularitatis loquens hanc Episcopo potestatem non concedit, sed solùm declarat, Papam tùm reipsâ dispensare, cujus dispensationis à Summo Pontifice concessæ executio tantùm Ordinario committitur ex his verbis: *Committatur loci Ordinario, aut ex causa Metropolitano, seu viciniori Episcopo, qui non nisi causâ cognitâ, & probatis precibus ac narratis, nec aliter, dispensare possit.*

(p) Conc. Trid. cit. c. 7.

Quidam è contrà contendunt, hanc Episcopo competere potestatem: quod quidem probant, non solùm ex his Concilii verbis, *dispensare possit*; sed etiam ex sexto Capite vigesimæ quartæ sessionis, quæ solam excipit irregularitatem, quæ ex homicidio voluntario oritur, hoc est, ex homicidio plenè deliberato & cum intentione occidendi perpetrato. Liceat Episcopis in

irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario) dispensare. Ita Concilium posteriorem hanc sententiam amplectitur modernus Theologus in materiâ dispensationis Ecclesiæ & moralis, præcipuè intelligens, cujus opinionem probabiliorem existimamus (*a*).

(*a*) De Ste. Beuve tom. 2. cas. 108. & 111.

CASUS XIII.

ANATOLIANUS, Sacerdos, admissu crimine, cui annexam esse excommunicationem ignorabat; in hoc statu Missam celebravit. Nunquid in irregularitatem incidit, non obstante ignorantiâ suâ; ita ut deinceps agnoscens, se esse excommunicatum, necesse sit, ut præter absolutionem à censurâ, dispensationem quoque super irregularitate obtineat?

RESPONS.

Ut dilucidiùs solvatur proposita difficultas & plures aliæ hujusmodi, quatuor sunt observanda.

Primum est: quòd omnis ignorantia, vel est juris, vel facti, vel pœnæ. Ignorantia juris est, cùm præceptum aut Lex ignoratur; ut cùm Sacerdotem quis verberat, quem talem agnoscit, ignorans, id ab Ecclesia esse prohibitum sub pœna excommunicationis *ipso facto*. Ignorantia facti est, cùm Lex quidem nota est, sed ignoratur factum seu actionem, quæ fit eâ lege esse vetitam; ut cùm quis Sacerdotem verberat, quem Laïcum esse putat. Ignorantia denique pœnæ est, cùm actio Lege vetita cognoscitur, sed ignoratur pœna, quam infligit; ut v. g. cùm quis novit, jure vetitam esse Clerici percussionem, sed ignoratur lata in eo casu pœna.

Alterum observatu dignum, est, duplex esse jus: alterum, quod *commune* dicitur, hoc est, à Concilio Oecumenico, aut aliquâ Summi Pontificis Constitutione quam acceptavit Ecclesia, stabilitum: alterum, quod *particulare* vocatur, hoc est, ab aliquâ inferiore potentiâ Ecclesiasticâ constitutum, quodque quosdam tantùm subditos obligat; quale est illud, quod à Provinciali Concilio in Ecclesiasticâ Provinciâ, aut Synodo in una Diœcêsi, aut peculiari Ordinarii mandato constituitur.

Tertium: quòd omnis ignorantia vel est invincibilis, vel vincibilis: Ignorantia invincibilis, quæ aliter justa & probabilis dicitur, est, cùm quis ignorat id, quod scire non tenetur, aut cùm quis illud addiscere non potuit quod scire tenetur, quamcumque ad illud addiscendum diligentiam adhibuerit: Ignorantia vincibilis, quæ a Theologis *crassa & supina* dicitur, est, cùm ignoratur, quod quis scire tenetur, & facilè sciri potuit, aut etiam consultò addiscere neglexit: quo in casu ignorantia dicitur *affectata*.

Quartum denique est, ignorantiam esse vel antecedentem, vel concomitantem, vel subsequentem: Ignorantia invincibilis antecedens ea est, sine quâ non committeretur peccatum, quod ignoratur, & cujus proinde causa est antecedens. Ignorantia concomitans ea est, quâ etiam depositâ fieret tamen actio prohibita, quam comitatur: subsequens verò quâcumque ratione est voluntaria.

Ignorantia invincibilis antecedens juris, seu communis, seu particularis excusat à peccato & consequenter à censuris, quæ sunt pœna peccati: ignorantia invincibilis facti excusat etiam à peccato & censurâ huic annexâ: sed non excusat ignorantia vincibilis.

Præsuppositis istis regulis tanquam certis, ad propositam quæstionem respondemus, dicendo, quòd ex sententia multorum gravium Authorum, ignorantia invincibilis pœnæ, exemit ab illa pœnâ; unde ex eorum opinione sequitur; quòd, si Anatolianus, de quo in specie proposita fit mentio, peccato suo annexam pœnam invincibiliter ignoraverit, irregularitatem *ex delicto*, de qua agitur, incurrisse non est censendus; nam Ignorantia irregularitatis, quæ dicitur *ex defectu*, non impedit, quominùs contrahatur; quippè quæ ab Ecclesia non est constituta uti pœna; sed solùm ut impedimentum Canonicum.

Verùm si ignorantia ipsius *crassa & supina* fuerit, certum est, ex eorumdem Authorum opinione, ipsum irregularitatem incurrisse, atque adeò necesse esse ut legitimâ dispensatione in integrum restituatur, cùm ejusmodi ignorantia nunquam excuset. Quod quidem probat Decretalis Gregorii IX. ad duos Pragensis Ecclesiæ Canonicos ita scribentis (*b*): *Verùm quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Cæterùm si fortè ignorantia crassa & supina, aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratiâ egeatis, eam vobis de benignitate Apostolicâ indulgemus.*

(*b*) Greg. IX. in cap. *Apostolicæ* 9. de Clerico excom. deposito, vel interd. ministrante. L. 5. tit. 27.

Idem etiam probari potest ex Constitutione Bonifacii VIII. (*c*) in quâ declarat Summus Pontifex suam intentionem talem esse, ut sententiæ *per modum statuti*, ab Ordinariis factæ eos non obligent, qui justâ de causâ illas ignorant. En ipsius verba: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes; dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina.* Quæ verba ad irregularitatis pœnam, ut videtur, possunt extendi ob hanc eamdem rationem; *ut animarum periculis obvietur.*

(*c*) Bonif. VIII. in cap. *Ut animarum*. 2. de constit. in 6. L. 1. tit. 2.

Additur etiam, pœnam debere esse peccato accommodatam, cujus est pœna, ut ait alibi idem Papa (*d*). Unde concludendum, eum, à quo admittitur actio sine peccati reatu propter ignorantiam suam invincibilem, nullam quoque pœnam incurreret, cùm pœna sit propter culpam; & etiam, ut contendunt nonnulli Authores, nulli ipsum pœnæ subjici; cùm rem prohibitam cognoscens, pœnam illi annexam prohibitioni ignorat (*e*).

(*d*) Idem in cap. *Felicis*. 5. de pœnis in 6. L. 5. tit. 9.

(*e*) Navarr. man. c. 27. n. 241. De Sainte Beuve tom. 2. cas. 198.

Attamen, quia multi iique graves Authores defendunt, pœnam facti tùm incurri, cùm actio est illicita, & talis cognoscitur, licèt annexa ei pœna ignoretur; existimamus, ad conscientiæ securitatem, eorum retinendam esse opinionem in simili casu huic, de quo agitur in specie proposita. Ita doctus Covarruvias (*f*).

(*f*) Didacus Covarruv. à Leyva 18. part. relect. de excom. §. 10.

CASUS XIV.

AGATHANGELUS, Abbas & Dominus spiritualis & temporalis Sancti Albani, Damiano, uni ex clientibus suis, qui debito se fraudavit honore, infensus, Marcello, cubiculario suo imperavit, ut eum bacillo cæderet, qui Damianum ad defensionem paratum intuens, irâ adeò fuit incensus, eique tot ictibus caput contudit, ut illum subitò occiderit. Agathangelus, qui homicidium ex injusto illo Marcelli mandato proveniens, irregularitatem incurrit ex decisione Bonifacii VIII. (*g*), potest-ne dispensari & ab Episcopo suo, in integrum restitui?

(*g*) Bonif. VIII. in cap. *Is qui*. fin de homicidio. in 6. L. 5. tit. 4

RESPONS.

Episcopus diœcesanus cum Agathangelo potest dispensare de irregularitate, quam in specie propositâ contraxit. Ratio est, quia ex Concilio Tridentino non reservatur irregularitas ex homicidio, nisi cùm homicidium est penitùs voluntarium (*h*): *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus......ex delicto occulto provenientibus (exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario) dispensare.* At homicidium Damiani à Marcello admissum, voluntarium non fuit Agathangelo, cùm famulo illi jusserat, ne hominem hunc occideret, neve etiam mutilaret. Igitur, si occulta sit illa

(*h*) Conc. Trid. Sess. 24. de reform. 6.

illa irregularitas; cum Agathangelo dispensare potest Episcopus, nec requiritur Papalis dispensatio. Sic difficultatem istam solvit sacra congregatio Concilii Tridentini interpres, ut refert Riccius (a), ita etiam Officialis Condomensis (b).

(a) Aloysius Riccius decis 519.
(b) Fr. Du Casse prax. jur. Ecclesiast vol. c. 10. §. 2. n. 2.

CASUS XV.

Nunquid Episcopus dispensare potest cum Martiniano Sacerdote, qui irregularitatem incurrit, ex eo, quòd Missam celebrârit, ligatus suspensione, quæ tribus tantùm hominibus nota est.

Videtur, quòd possit Episcopus; nam ex Concilio Tridentino dispensare potest, cùm occulta est irregularitas, neque ex homicidio voluntario procedit (c): Atqui peccatum tribus tantùm notum dici potest occultum, non verò publicum, aliundè videtur etiam quod non possit; nam ubi crimen duobus tribus-ve notum est, jam non censetur occultum cùm juridicè probari queat.

(c) Conc. Trid. cit. sess. 24. de ref. c. 6.

RESPONS.

Episcopus cum Martiniano dispensare potest ad exercitium ordinum ipsius: nam, ut fert communis Doctorum opinio; peccatum non est publicum, sed habetur occultum, cùm paucis est cognitum, & ad minorem communitatis partem ejus notitia pervenit.

Aliter quidem sentit Fagnanus (d), suamque opinionem probat 1. ex declaratione sacræ congregationis Cardinalium; quæ consulta de absolutione criminis Papæ reservati & coram duobus aut tribus commissi, quam contulerat Episcopus, eam invalidam esse respondit: verùm illius Tribunalis decisiones, licèt magni sint ponderis, vim tamen legis non obtinent, præsertim in Galliâ; ita ut ad ejus decisionum normam sententiam suam quis teneatur dirigere. 2. Ad confirmationem opinionis suæ addit inclytus ille canonista, quòd, si crimen censeretur occultum, cùm à majori communitatis parte ignoratur, sequeretur, quòd si ex 1000. hominibus constaret communitas, & 300. duntaxat notum esset crimen illud, adhuc occultum dici posset; quod absque absurditate, inquit, non potest affirmari. Unde concludit, hoc igitur satis esse, ut crimen aliquod occultum non censeatur; quando juridicè probari potest, quod quidem fit, ubi duo tres-ve ejus sunt testes. Sed facilè totum illud argumentum refelli potest: cùm enim dicitur, peccatum censêri occultum: cùm minori communitatis parti notum est; intelligitur minorem illam partem esse infrà decem personas; quia de jure decem faciunt populum, multitudinem vel Parœciam, ut ait Glossa (e): *Nota*, inquit, *quod duo faciunt congregationem, ut hic: tres collegium*: quod ex his verbis decimi sexti Concilii Toletani, an. 693. habiti, à Gratiano in suo decreto relatis comprobat (f): *Ecclesia quæ usque ad decem habuerit mancipia, super se habeat sacerdotem: quæ verò minus decem mancipia habuerit, aliis conjugatur Ecclesiis.* Quæ sententia legi conformis est, quæ asserit (g) quòd oves decem faciunt gregem.

(d) Prosper Fagn. in cap. *Vestra*. 7. de cohabit. Cleri. & mulier. n. 127. l. 3. tit. 2.
(e) Glossa in cap. *Nullus*. 1. de elect. & elect. potest. v. *Divino*. & in can. Si *ex laicis*. 1. 10. q. 1. v. *ubi congregatio*.
(f) Con. Tolet. XVI. in can. *Unio*. 3 10. q. 3.
(g) Leg. *Oves*. 3. ff. de Abigeis. lib. 47. tit. 14.

Complexio, quam deducit hic idem Canonum interpres ex eo quod in judicio probari queat illud peccatum; non est legitima; nam id semper verè affirmari potest, quòd semper maneat occultum, donec fuerit probatum, ut docet Author hujus Glossæ (h) his verbis: *Item etiam quandoque dicitur occultum quod potest probari.* Idque probat ex lege Codicis Justiniani (i).

(h) Glossa in cap. *Vestra*. cit. v. *Notorium*.
(i) Leg. *Eos*. 6. § *quid autem*. Cod de appellat. l. 7. tit. 62.

Firmiter igitur tenendum, quòd, cùm paucis crimen est notum, tùm non intendit Concilium Tridentinum, ut censeatur publicum & Papæ reservatum quoad absolutionem à censuris aut dispensationem irregularitatis, quæ ipsi cohærent, sed quòd haberi debet tanquam occultum, de quo proindè absolvere & de annexa ipsi irregularitate dispensare, reum potest Episcopus. Hæc decisio menti Concilii planè conformis est; quod hanc reservationem Summo Pontifici ideò tantùm attribuit, ne Clericus gravis cujuspiam delicti reus publicum pareret scandalum functiones suas imposterium obeundo. At verò, cùm crimen illud paucis tantùm est cognitum, tunc dici nequit, ex eo publicum oriri scandalum: Unde in simili casu facilè in Pœnitentiariæ Romanæ Tribunali conceduntur, absolutiones & dispensationes; quod non fieret, si peccata illa tanquam occulta non haberent.

Juvat observare occasione præsentis difficultatis, Episcopum posse dispensare cum Sacerdote super irregularitate, quam is excommunicatione occultâ ligatus contraxit palam celebrando. Ratio est, quia licèt publico notum sit eum celebrasse, ignorat tamen hanc functionem ei interdictam esse, atque ita crimen ab illo Sacerdote per istam actionem publicum commissum esse tamen occultum, uti irregularitatem quam contrahit (k).

(k) Du Casse prax. jurisdic. Eccles. volunt. c. 10. §. 2. n. 1.

CASUS XVI.

Episcopus Osmæ, diæcesim suam visitando, Justinum sancti Stephani Parochum offendit irregularem publicâ irregularitate, eumque ad Papam remisit ad suam rehabilitationem obtinendam: sed cùm Romæ, non nisi post tres menses ob nimiam locorum distantiam, dispensationem obtinêre non posset; nec ab alio Sacerdote supplêri possent illius functiones; quæ ab eo non nisi cum magno fidelium damno interrumpi poterant, cum eo *per interim* dispensare se posse existimavit Episcopus super irregularitate illius permittendo, ut eas functiones obiret, donec Pontificiam obtinuisset & accepisset dispensationem. Nunquid potest Justinus tutâ conscientiâ hanc sibi sumere Episcopi licentiam?

RESPONS.

Parochus ille functiones suas curiales deinceps obire potest concedente Episcopo suo; quia hujusmodi licentiam dare potest Episcopus, ubi justa est necessitas. Atqui justa est necessitas ubi agitur de crimine cui committeretur salus Parochianorum hujusce Parochi, si tandiu absque Pastore aut illius vicario permanêrent.

Ratio hujus decisionis est, quia hujusmodi reservationes non sibi adscribit Ecclesia nisi prout opus est, non verò cùm obstat necessitas providendi fidelium saluti. Ut igitur quædam impedimenta Matrimonii dirimentia remittere potest Episcopus, ubi præsens urget necessitas; cum Justino pariter in casu præsenti dispensare potest, concedendo ipsi, ut functiones suas curiales exerceat, donec Papalem obtinuerit dispensationem. Ita inclytus ultimi sæculi Theologus (l).

(l) De Ste. Beuve. tom. 2. cas. 184.

CASUS XVII.

Aspasium irregularem suus dispensavit Episcopus ad suscipiendos Ordines, eique Beneficium simplex, aut curatum contulit: Nunquid ad utrumque est legitimè dispensatus?

RESPONS.

Difficultati huic cum distinctione respondendum, nam si Aspasius *defectu natalium* tantùm sit irregularis: non necesse est, ut ad Papam recurrat, sed ipsi sufficit Episcopi sui dispensatio ut recipiat tonsuram, & quatuor minores ordines, & de Beneficio simplici, hoc est, cui nec annexa sit dignitas, aut prærogativa, vel onus animarum, provideatur. *Cum irregulari ex defectu non potest Episcopus dispensare*, inquit Cabussutius (m): *potest enim circa illegitimorum natalitia dispensare ad solos minores ordines; atque ad simplex, non verò ad Curatum Beneficium.* Id quidem

(m) Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 19. n. 3.

dem infertur ex Concilio Pictaviensi an. 1078. (a), quo illegitimis majores tantùm Ordines conferre Episcopis prohibetur, omissis Tonsurâ & minoribus, in quibus dispensare proindè valet Episcopus, cùm id sibi ad bonum Ecclesiæ expedire videtur: quod etiam patet ex Decretali Gregorii IX. ad Archiepiscopum Turonensem (b): sed ut Episcopus circa majores Ordines, sic etiam circa Beneficia curata dispensare nequit (c), ut constat ex citatis modò authoritatibus; atque expressè declarat Bonifacius VIII. cujus verba inferiùs afferemus, respondendo difficultati, quæ speciatim ad hoc disciplinæ caput pertinet: quare solus Papa in hoc casu dispensare potest legitimè.

(a) Conc. Pictav in Cap. Ut filii. 1. de filiis Presb. ordinan. vel non. L. 1. tit. 17.

(b) Greg. IX. in Cap. Nimis. fin. eod. tit.

(c) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 108. Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 1. sect. 2. Cabass. loco cit. & alii communiter.

Addit Cabassutius, quod ut cum illegitimo, sic *ex consuetudinis vi à pluribus Doctoribus* (inter quos censentur Sylvester & Azorius) (d), *asserta potest* (Episcopus) *cum bigamo ad minores & ad simplicia Beneficia dispensare.* Quâ in re Sanctum Thomam sequuntur illi Authores (e): quod putamus tamen, non esse intelligendum, nisi de bigamiâ, quæ *similitudinaria*, hoc est, metaphorica dicitur; cùm ex usu hodierno circa bigamiam veram & realem non dispensent Episcopi.

(d) Sylvest. de Prierio. v. Bigamus. q. 7. Joan. Azor instit. mor. p. 1. L. 3. c. 5.

(e) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 3. a. 3. in corp.

... si Aspasius sit irregularis *ex delicto*, iterùm distinctione opus est: nam crimen, quod irregularitatem inducit, vel est publicum, vel tantùm occultum: si sit publicum; irregularitatis dispensatio ad Papam pertinet. Si verò sit occultum, circa eam dispensare potest Episcopus: modò crimen illud non sit homicidium voluntarium. Id constat ex Decreto Concilii Tridentini, jam multoties in responsionibus ad superiores difficultates allato (f).

(f) Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 6.

Cæterùm, quando affirmamus, Episcopum dispensare posse de occultâ irregularitate; intelligendum est id fieri ab eo valere, vel per seipsum, vel per Vicarium generalem, aut per quemlibet alium Sacerdotem, quem in eam rem committere libuerit, nam hac in re delegare ex consuetudine obtinent Episcopi Galliæ (g).

(g) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 12. & 35 tom. 2. cas 184. tom. 3. cas. 45. 108 111. 114. Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 7. sect. 2.

CASUS XVIII.

PRIOR ac duo Religiosi Abbatiæ Sancti Boniti, excommunicatione ligati, quòd Hieronymum, modo simoniaco ad solemnem votorum professionem admiserint, simulque irregularitati subjecti, quia in hoc statu celebrârunt, postulant, utrùm absolvi, simulque dispensari ac in integrum restitui nequeant ab Abbate suo regulari, Superiore suo Majore, seu Prælato, cùm casus sit occultus: an verò Diœcesanum ad eam rem Episcopum adire teneantur?

RESPONS.

Certum est, primò, Episcopos, juxta Tridentinum Concilium (h) ab omnibus casibus & censuris occultis, Papæ reservatis absolvere posse, uti etiam dispensare in omnibus occultis irregularitatibus, eâ exceptâ, quæ procedit ex homicidio voluntario, & eis, quæ ad forum externum fuêre deductæ. 2. Superiores Majores, seu Prælatos Ordinum Religiosorum inferiores suos Religiosos absolvere posse de excommunicatione, quam ob crimen aliquod incurrerunt; ut patet ex Decretali Alexandri III. ad Archiepiscopum Senonensem (i). Quod pertinet ad dispensationem irregularitatis, hoc est, de restitutione ad functiones Ordinum; Superiores illi, qui jurisdictionem quasi Episcopalem in inferiores obtinent, eandem quoque pro illo, atque Episcopus, habent potestatem; sed qui dictam jurisdictionem non habent, eâ quoque potestate carent.

(h) Conc. Trid. sess. 24. c. 6.

(i) Alex. III. in Cap. Monachi. 2. de sent. excom. L. 5. tit. 39.

Hoc præsupposito, tanquam certo, colligendum, in casu proposito, Priorem duosque Religiosos, simoniacos Abbatem suum regularem adire posse, ab eoque absolvi & in integrum restitui; si jurisdictionem quasi Episcopalem habeat; quâ si in eos careat, necessarius est ad Episcopum Diœcesanum recursus: quia non vigente immunitate, juri standum communi: quâ de re advertere necesse est, quòd, si Abbatem illorum aut alium quempiam committere, ad solam censurarum absolutionem, vi talis potestatis eos in integrum restituere non posset, sed speciale ad id requireretur illius mandatum: nam ut is qui solam dispensandi potestatem habet, non censetur absolvere de censuris: sic qui solam habet absolvendi à censuris potestatem, non censetur etiam dispensare posse. Idem dicendum de potestate absolvendi de casibus reservatis; differunt enim istæ potestates, neque una aliam continet; nec supponit.

CASUS XIX.

THEODOTUS, Episcopus Prænestinus, suspensione ligatus celebravit, suasque Episcopales functiones in hoc statu exercuit. Nunquid requiritur, ut censuræ suæ absolutionem atque irregularitatis dispensationem obtineat, cùm ea irregularitas sit occulta?

RESPONS.

Episcopus ille ad Papam recurrere non tenetur; ut censuræ suæ absolutionem, atque irregularitatis dispensationem obtineat; utramque enim à Metropolitano suo requirere potest, aut si ad eum pro eâ re adire nolit; absolvi potest ac dispensari à proprio suo Confessario, quem ad eam functionem specialiter committere potest, juxta concessam sibi licentiam ex Constitutione Gregorii IX. relatâ in Decretalium summâ, quam jussu Summi illius Pontificis collegit Sanctus Raymundus (k), in quâ sic loquitur ille Papa: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis.... ut etiam præter sui Superioris licentiam, providum & discretum sibi possint eligere Confessorem.* Quod confirmari potest ex Constitutione Concilii Tridentini (l), quod Episcopis potestatem concedens absolvendi atque restituendi eos, qui in casus illos incidunt, cùm factum est occultum, excipit casum homicidii voluntarii, seu per seipsos, seu per Vicarium, ad id specialiter deputandum, censetur in ea concessione tam Episcopos, quàm alios includere; quandoquidem, si ita res non esset, minùs favorabiliter, quàm ceteri omnes à populo haberentur (m) Episcopi.

(k) Greg. IX. in Cap. Ne pro dilatione fin. de pœnit. & remiss. L. 5. tit. 28.

(l) Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 6.

(m) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 33.

CASUS XX.

THARSILLUS, Sacerdos, irregularitati obnoxius, quòd suspensus confessiones audierit; à Papa mandatum accepit, Jacobo Doctori Theologo scriptum, ut de eâ dispensaretur, sed quorumdam etiam confessiones audivit, priusquàm perfectum fuerit mandatum. Nunquid validè cum eo dispensari potest de irregularitate vi ejusdem illius mandati?

RESPONS.

Cùm eadem sit censura, quam antè & post obtentum mandatum infregit Tharsillus, à Jacobo validè potest vi ejusdem mandati dispensari & in integrum restitui. Ratio est, quia, licèt Ordinis sui functiones censurâ ligatus obierit; non ideò alteram incurrit irregularitatem, quamvis mortaliter peccaverit, in hoc statu functiones suas posteà exercendo. Sed non idem foret dicendum, si censura esset duplex, v. gr. si confessus in suspensione ante obtentionem mandati *de dispensando*, in excommunicationem incidisset, & posteà confessiones audisset, aut celebrasset; nam in hoc casu alterâ fuisset irregularitate ligatus, de quâ cum eo Jacobus vi illius mandati anteà obtenti dispensare non posset; sed de primâ tantùm, non verò de secundâ posset absque novo mandato.

CASUS XXI.

PAMMACHIUS, Laïcus, à decennio, etiam cum nomine viri peritissimi Chirurgiam exercens, præcisis

præcisis juxta artis suæ regulas brachiis & cruribus in multorum solamen; jam Sacerdotio initiari intendit; nunquid ex eo irregularis est, atque adeò dispensationem obtinêre tenêtur, priùsquàm Ordines suscipere valeat?

RESPONS.

Si Chirurgus ille nemini mortem, seu ex ignorantiâ, seu ex negligentia intulerit, & Chirurgiam juxta artis hujusce regulas exercuerit, non incurrit irregularitatem, & sacris potest initiari Ordinibus absque dispensatione. Ratio est, quia Lex, quâ prohibetur Chirurgiæ exercitium, aliquam corporis partem urendo aut resecando, quam in lêre œcumenicum Lateranense Concilium, sub Innocentio III. an. 1215. habitum, & Decretalis ejusdem Papæ (a), ad solos spectat Clericos in sacris Ordinibus constitutos. *Laïcus Chirurgiam, aut Medicinam exercens juxta artis suæ regulas*, inquit Cabassutius, (b) *non incurrit irregularitatem, etsi membrum resecet, aut resecari mandet.*

(a) Innoc. III. in Conc. gen. Later. IV. in cap. *Sententiam*. 9. ne Clerici vel Monac. secul. negotiis se immisceant. L. 3. tit. fin.
Idem in cap. *Tua nos*. 14. de hom. vol. vel casuali. L. 5. tit. 12.

(b) Cabass. juris can. theor. & prax. L. 5. c. 19. n. 21.

At frustrà quis objiciet, Pammachium irregularem esse *ex defectu lenitatis*, ex eo quòd partes quasdam corporis mutilaverit; nedum enim in eo reperiatur ullus lenitatis defectus, ut potiùs ita se gessit ob charitatem & Christianam charitatem; cùm eas è corpore tantùm ademerit, ut corpus ipsum & ægro vitam servaret, cui in talibus casibus persuasa est, uti ejus testibus, hujusce ademtionis necessitas, & cui proindè crudelis non videtur Chirurgus. *Non enim est defectus lenitatis*, addit Cabassutius, *si pars adimatur ad totius conservationem.* Atque in hoc intercedit positum discrimen inter judicem, qui reum capite damnat; aut Carnificem, qui ejus exequitur Sententiam, & inter Medicum, qui partis corporis abscissionem jubet, ac Chirurgum, qui illius mandata perficit: nam Judex & Carnifex exteriùs se gerunt, tanquam inhumani & crudeles; licèt reipsâ ab omni sint vindictæ aut crudelitatis reatu immunes. *Non est crudelis*, inquit Sanctus Hieronymus, (c) *qui crudeles jugulat; sed crudelis ideò vocatur, quod crudelis patientibus esse videtur; nam & latro suspensus patibulo crudelem judicem putat.* Id ipsum autem verè dici nequit de Medico & Chirurgo; cùm non solùm agant, sed nequidem agere videantur, nisi ex charitate verè Christianâ.

(c) S. Hieron. in Can. *Non est*. 28. 23. q. 5.

Confirmari potest hæc decisio ex Decretali Clementis III. (d), in quâ suadet hic Summus Pontifex Canonico, qui Medicinam exercuerat, & cujus multi, quos viderat, ægroti vitâ functi erant, ut, *si super præmissis*, inquit, *conscientia tua te remordeat, ad majores Ordines de consilio nostro non ascendas.* Unde colligit Glossa, Canonicum hunc licitè majores potuisse suscipere Ordines, si ita non remorderet conscientia, & è contra sibi persuasum esset, se artem hanc accuratè & juxta regulas illius exercuisse (e).

(d) Clem. III. in cap. *Ad aures*. 7. de ætate & qualitate & ordine præficien. L. 1. tit. 14.

(e) Fr. Sylvius resol. var. v. *Chirurgus*; & apud eum Suarez. tom. 5. in 3. p. disp. 47. sect. 7.
Navarr. Man. c. 27. n. 218. & 228. & Avila part. 7. disp. 6. sect. 3.

CASUS XXII.

CONRADUS, qui à septem octo-ve annis artem medicam exercet, Clericalis nunc militiæ nomen dare, ac sacros suscipere Ordines constituit. Nunquid necesse est, ut priùs Papalem obtineat dispensationem; cùm præsertim, multi ex iis, quos curavit, ægroti obierint; incertus ipse, num mortem iis, sive ex ignorantiâ, sive ex negligentiâ attulerit?

RESPONS.

Constat ex responsione ad superiorem difficultatem, Laïcum non fieri irregularem ex eo quòd artem Medicam aut Chirurgicam exercuerit; & à Lateranensi œcumenico IV. fuisse tantùm vetitum (f), ut *nec ullam Chirurgiæ artem subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit.* Et quidem ex Concordato inter Leonem X. & Franciscum. I. an. 1516. inito, quod à Concilio Lateranensi quinto confirmatum est; Medici declarantur idonei ad possidenda Beneficia, & jus habent ad ea requirenda vi graduum suorum studiorum: ex quo constat, eo tanquam irregulares non habêri. Nullâ igitur in proposito casu dispensatione indiget Conradus, ut ad sacros Ordines promoveatur. Si tamen alicui ægro mortem non attulerit, seu quòd absque sufficienti peritiâ medicam artem exercuerit; seu quòd omnem, quam requirebat, ejus ars, diligentiam non adhibuerit; seu quòd ægrum de noxiis non admonuerit; ita ut ex his defectibus mors secuta fuerit; in hoc casu statum Clericalem absque prævia dispensatione amplecti non posset: ut diximus de Chirurgo in priori decisione: sed quia semper incertum est, nùm ex alterutro horum defectuum ad mortem alicujus ex ægrotis suis non contulerit Medicus; opportunum sanè videtur, ut Conradus Papalem requirat dispensationem sub istâ conditione: *Si quam incurrerit.* Hoc ei dandum consilium, quod ipse sequi tenetur, quodque cum eo consentit, quod à Clemente III. Canonico Coloniensi suadetur, qui (g) artem Medicam exercuerat; quique simili timore perculsus, dubitabat, an sine dispensatione sacros legitimè suscipere posset Ordines.

(f) In cit. cap. *Sententiam*. ne Clerici vel Monach.

(g) In cit. cap. *Ad aures*. de æt. & qual. & ord. præf.

CASUS XXIII.

FURSEUS, Sacerdos, Jubilæi tempore confessiones audiens, Pœnitentem subdiaconum invenit; qui occultam incurrerat irregularitatem, quòd mulieris jam à tribus mensibus gravidæ abortum procurasset. Nunquid irregularitatem hanc ipsi relaxare potest?

RESPONS.

Confessarius ille subdiacono huic irregularitatem remittere non potest duabus de causis: prima; quia, ex stilo Romanæ Curiæ, absolvendi vel dispensandi facultas nunquam censetur esse concessa, nisi de ea in Bullis seu litteris Apostolicis expressa fiat mentio. Atqui stilus ille in hoc tanquam lex & regula debet habêri, ut probat auctoritas Innocentii III. (h), qui, ut ostendat, suppositam fuisse Bullam oblatam Episcopo, ad quem scribit, hujusce rei argumentum profert consuetudinem stilumque Romanæ Curiæ: atque ut ei viam aperiat Bullæ aut rescripti falsitatem detegendi, his verbis concludit: *Sic litteras Apostolicas studeas intueri, tam in Bulla, filo & charta, quàm in stilo; quòd veras pro falsis, vel falsas pro veris litteris modo aliquo non admittas.*

(h) Innoc. III. in cap. *Quàm gravi*. 6. de crimine falsi. L. 5. tit. 20.

Secunda ratio est, quia potestas absolvendi de censuris, pœnis & peccatis tempore Jubilæi, ideò tantùm conceditur, ut qui Jubilæi indulgentiam lucrari cupiunt, ex absolutione, quam recipere debent, hujus fiant capaces: Ex quo colligi potest, sub nomine pœnæ in hoc casu non comprehendi irregularitatem; cùm certum sit, obtinêri posse Jubilæi gratiam ab aliquo, licèt ligatus maneat irregularitate, quæ aliundè, ac propriè loquendo, non est pœna canonica, sed *nota, seu impedimentum canonicum ex facto, seu defectu proveniens, quâ quis prohibetur ad Ecclesiasticos Ordines promoveri, & in eisdem ministrare*, ut loquitur Sanctus Antoninus (i).

(i) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit 28. ipso initio.

CASUS XXIV.

EUSEBIUS, Sancti Servatii Parochus, obtento beneficio suo, jam à viginti annis, ex simoniâ reali, paulò post in Curiâ Romana dispensationem requisivit super irregularitate, quam in censuris huic crimini annexis celebrans incurrerat: sed Pontificium servare rescriptum contentus, neque à Confessario suo illud executioni mandari curans, ab eo tempore functiones suas curiales non intermisit. Quæritur jam utrùm vi illius rescripti, novo non obtento, ad functiones suas restitui ac rehabilitari possit?

RESPONS.

Parochus ille novo non indiget rescripto, ut ad functiones suas restituatur, non obstante temporis lapsu. Ratio est, quia is, qui irregularitatem ex eo incurrit, quòd censurâ ligatus celebraverit, aliisve ordinum suorum functiones obierit, multiplicitatem irregularitatum non incurrit, indesinenter celebrans, quamvis mortaliter peccet, quoties in hoc statu celebrat. Ita sentiunt Navarra (a) cæterique Doctores, ac præcipuam hanc sententiæ suæ rationem afferunt, quia, cùm ex jure quidquam contrarium non constituatur, propriis stare necesse est Canonum qui irregularitatem constituunt verbis, quæ ampliari non debent, cùm res illa sit odiosa, juxta istam Bonifacii VIII. (b) regulam: *Odia restringi & favores convenit ampliari.* Ita difficultatem hanc solvit insignis Theologus (c).

(a) Navarr. Man c. 27. n. 144.

(b) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(c) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 12. & 13.

CASUS XXV.

MAHUMETES, infidelis, irregularitati multoties obnoxius, seu quòd voluntarium commiserit homicidium, seu etiam quòd juxta consuetudinem legesque Mahumeticas plures duxerit uxores, non ita pridem fidei Christianæ doctrinam amplexus, ipso etiam Baptismo initiatus est. Nunquid Sacramenti illius acceptio varias, quas antè incurrit, irregularitates delevit, ita ut deinceps ad sacros ordines absque dispensatione queat promoveri?

RESPONS.

Quamvis ad Christianam fidem recepto Baptismo conversi non sint irregulares ob crimina in infidelitate suâ commissa; & etiam dici possit, rectè loquendo, nullam ante Baptismum irregularitatem incurrere infideles: quia irregularitas est impedimentum ab Ecclesia constitutum, quo quis Ordines suscipere vel susceptos exercêre prohibetur; neque Legem ullam aut Constitutionem emittere possit Ecclesia, quâ ligentur nondum baptisati, cùm nullam in eos jurisdictionem exerceat; ex bigamiâ tamen eorum oritur irregularitas, etiam post acceptum Baptismum permanens, quæ vi illius Sacramenti non magis deleri potest, quàm defectus naturales, qui Baptismi acceptione in iis non delentur, qualis est cæcitas, aut natalium defectus. Id quidem probari potest ex his Sancti Ambrosii verbis (d): *Quod plerisque mirum videtur, cur etiam ante Baptismum iterata conjugia Electioni muneris & prærogativa ordinationis impedimenta generent; cùm etiam delicta obesse non soleant, si Lavacri remissa fuerint Sacramento; sed intelligere debemus, quia in Baptismo culpa dimitti potest: in conjugio non culpa, sed Lex est. Quod culpa est igitur in Baptismo relaxatur, quod legis est in conjugio non solvitur.* Unde colligimus, Mahumetem non quidem censendum esse irregularem, ob patratum ante fidei Christianæ susceptionem homicidium, sed propter illius bigamiam; quod ex suscepto baptismate deleri non potuerit ille defectus, qui, ut antè, sic post ejus conversionem, adeò semper permanet.

(d) S. Amb. in can. *Una.* 4. dist. 26.

CASUS XXVI.

BASILIANUS, cùm sit illegitimus, solemnem Religionis professionem emisit: nunquid sacris initiari potest Ordinibus, aut ad aliquam regularem dignitatem eligi absque dispensatione?

RESPONS.

Certum est, ex solemni Religionis professione tolli irregularitatem, quæ *ex defectu natalium* procedit, in iis, quæ pertinent ad susceptionem ordinum, non verò ad Electionem ad dignitates: Quare Sacerdotio initiari potest Basilianus absque dispensatione Papali vel Episcopali. Decisionis hujus probationem suppeditat Concilium Pictaviense an. 1078. habitum, & in unâ Decretali his verbis relatum (e): *Ut filii Presbyterorum & cæteri ex fornicatione nati, ad sacros Ordines non promoveantur, nisi aut Monachi fiant, vel in Congregatione Canonicâ regulariter viventes.* Idem asserit Urbanus II. (f): *Presbyterorum filios à sacris Altaris ministeriis removemus*, inquit hic Papa, *nisi aut in Cœnobiis, aut in Canoniis religiosè probati, fuerint conversati:* Sed Basilianus in Abbatem vel Priorem eligi non potest, aut aliquam aliam obtinêre dignitatem in Monasterio absque præviâ Papæ dispensatione de natalium suorum defectu, juxta decisionem ejusdem Pictaviensis Concilii, quod addit: *Prælationem verò nullatenùs habeant.*

(e) Conc. Pictav. in cap. *Ut filii.* 1. de filiis Presbyter. ord. l. 1. tit. 17.

(f) Urban. II. in can. *Presbyterorum.* 1. Dist. 56.

CASUS XXVII.

JOSEPHUS, ex occultò natus Adulterio, sed qui palam legitimus semper habitus est, nunc sacros Ordines suscipere constituit. Nonne in conscientiæ foro tenêtur dispensationem petere, si natalium suorum defectum ipsi Mater sua declaret?

RESPONS.

1. Respondemus, ut docet Sylvester Prierius (g), communiter post alios Doctores, sub peccati reatu non tenêri Josephum, in tali casu unico Matris suæ testimonio credere, non solùm quia errare potuit in judicio suo, dùm gravida facta est, si fortè cùm viro suo tunc temporis cohabitaret; sed etiam quia fieri potest, ut noxium rebus unius è pueris suis finem intendens Mater hanc emittat declarationem aliis suis pueris favêre cupiens, aut ipsorum defectu, mariti suique ipsius hæredibus.

(g) Sylvester. v. *Illegitimus* q. 1.

2. Existimamus tamen, quòd si firmo argumento de veritate facti certus sit Josephus, aut Matris suæ testimonium in dubium non revocet, tùm illegitimum se debet existimare ex Decretali Innocentii III. ad virum Nobilem Monspeliensem (h), & ex dictis Glossæ in aliam ejusdem Papæ Decretalem (i); adeòque irregularitate se ligatum habêre debet; nec sine Papali dispensatione præviâ Ordines suscipere. Id ipsum evincunt Decretalium Canon ex antiquo Pictaviensi Concilio depromptus (k), nec non Decretalis Gregorii IX. ad marginem indicata (l): hinc ita docent Hostiensis, Antonius de Butrio, Sylvester, Navarrus, aliique permulti Canonistæ, qui allatis hic testimoniis innituntur. *Defectus Natalium*, inquit Navarrus (m),..... *includit omne illegitimorum genus.... quamvis eorum defectus occultus sit.... adeò quidem, ut qui scit aut credit per dictum Matris se talem esse, legitimationem occultam debet petere, quamvis Matri adulteræ credere, si nolit, non teneatur.*

(h) Innoc. III. in cap. *Penè venerabilem.* 13. qui filii sint legitimi l. 4. tit. 17.

(i) Glossa in cap. *Nisi.* 10. de renun. v. *Marseres.*

(k) Conc. Pictav. in cap. *Ut cit.* qui *filii.* 1. filii &c.

(l) Greg. IX. in cap. *Nimis.* 8. de filiis Presbyter. l. 1. tit. 17.

(m) Navarr. Man. c. 27. n. 201.

Sylvester v. *Illegitimus.* q. 1. &c.

CASUS XXVIII.

AIGULPHUS, ortu illegitimus, ob parentum suorum inopiam, Papalem obtinuit dispensationem, quâ Sacris Ordinibus initiari ac Beneficia possidêre potest: subdiaconatu ac diaconatu susceptis, interim parentes ejus luculentam adeunt hæreditatem, ex quâ ditissimi fiunt. Nonne in hoc casu Aigulphus Sacerdotium suscipere potest, vi rescripti sui, licèt desierit causa in eo † enuntiata?

RES-

† Quæri hîc potest, an AIGULPHUS qui vi dispensationis super irregularitate ex defectu Natalium ad Presbyteratum fuisset promotus, posset etiam absque nova dispensatione obtenta ad Episcopatum promoveri. Respondet BONACINA *Disp* 7. quæst. 2. Punct. 3. de irregularitatibus provenientibus ex defectu. *Dispensationem strictè interpretandam esse; quam ob rem,...* inquit, *dispensatus ad certum ordinem non censetur dispensatus ad ordinem superiorem, sed ad illum qui fuit expressus... & dispensatus ad dignitates Ecclesiasticas non censetur dispensatus ad Episcopatum... dispensatio enim strictè accipienda est.* Et verò dispensatio est quædam Juris relaxatio, & consequenter non est ultra terminos extendenda. Citat *Bonacina, Sayrum, Covarruviam, Majolum, Sanchez, Filliucium, Reginaldum*, & alios suæ sententiæ assertores.

RESPONS.

Existimamus, in propositâ specie Aigulphum Sacerdotio posse initiari. Ratio est, quia, cùm agitur de dispensatione jam consummatâ, quæ Legis prohibentis obligationem penitùs abstulit, pristinam semper ea vim suam retinet, licèt desinat ratio, propter quam concessa est. *Constat*, inquit Navarra (*a*) *per justam dispensationem tolli vim Legis super quâ dispensatur*. Quod approbat Sylvius (*b*), tanquam regulam certam, quæque nullam patitur exceptionem; nisi dispensatio ipso effectu suo sit divisibilis; qualis esset dispensatio Sacerdoti aut Beneficiario concessa propter nimiam oculorum infirmitatem de non recitando Officio divino; tum enim cessante causâ allegatâ ad obtinendam dispensationem, oculorum nimirum infirmitate, cessaret quoque dispensationis effectus, & quasi eam non obtinuisset, ad recitationem divini Officii teneretur Sacerdos (*c*). Unde sequitur, quòd sublatâ pro Aigulpho Ecclesiastica Lege, quâ à susceptione ordinum removebatur, & consummatâ jam partim dispensatione ex susceptis duobus prioribus sacris Ordinibus; Sacerdotio etiam initiari potest, ut Ecclesiæ utiliùs Presbyter, quàm Diaconus famuletur.

(*a*) Navarr. l. 3. Consil. 14. de empt. & vendit. Consil. 8. n. 3.
(*b*) Sylvius v. *Dispensatio*. 6. quæsito. 1.
(*c*) Colloq. Cond. tom. 1. Colloq. 2. sect. 2.

CASUS XXIX.

POLYDORUS, illegitimus, Clericali militiæ cupiens adscribi, & ob defectum natalium suorum dispensatione indigens, postulat, utrùm eam sibi talem concedere suus possit Episcopus, ut non solùm ex eâ habilis fiat ad suscipiendos Ordines, sed etiam ad Beneficium possidendum; an verò omninò necesse sit, ut eam à Papâ obtineat?

RESPONS.

Si omnes cupiat Ordines suscipere Polydorus; & ad omne beneficiorum genus possidendum fieri idoneus, ipsi in eam rem absolutè necessaria est Papalis dispensatio, nec eam concedere potest Episcopus. *Ab ista irregularitate solus Papa dispensat ad omnes Ordines & universa Beneficia*, inquit peritissimus Canonista (*d*); sed si Tonsurâ duntaxat & minoribus cupiat initiari, aut simplex Beneficium habêre, in id satis est dispensatio Episcopalis. *Sed potest Episcopus*, pergit idem Author, *dispensare ad primam Tonsuram, & ad minores Ordines, nec non ad Beneficium simplex*. Angelus, Sylvester, & Navarrus idem docent (e).

Decisionem hanc adstruit Bonifacius VIII. his verbis (*f*): *Is qui defectum patitur natalium, ex dispensatione Episcopi licitè potest (si ei aliud Canonicum non obstat) ad Ordines promovêri minores, & obtinêre Beneficium, cui cura non imminet animarum: dummodo si tale super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari ad Ordines quoque majores, vel Beneficia curam animarum habentia, super quibus nequit Episcopus dispensare, sine dispensatione Sedis Apostolicæ promoveri non potest.*

In Galliis viget hæc disciplina; ut testantur de Selva (*g*), Rebuffus, Carondas, Espeisseus, aliique Jurisconsulti regnicolæ, & post ipsos Author Colloquiorum Andegavensium (*h*): Una tantum superest difficultas, de quâ inter se non consentiunt Authores; utrùm videlicet in hoc casu sufficiat dispensatio Episcopi pro Præbendis & Personatibus Cathedralium Ecclesiarum. Id quidem negat Rebuffus (*i*): at cùm hujusmodi Beneficia ad eorum non pertineant speciem, quibus, ut dicitur, annexa est animarum cura; præstat hoc loco affirmantem opinionem amplecti, quam sequitur de Selva, cum multis etiam Canonistis exteris, quorum nomina ad marginem indicamus (*k*).

(*d*) Joan. Cabass. Juris can. theor. & prax. l. 2. c. 9. n. 2.
(*e*) Angelus de Clavasio v. *Beneficium*. q. 20. Sylvest. v. eod. 3. q. 7. Navar. Man. c. 27. n. 201.
(*f*) Bonifac. VIII. in cap. *Is qui*. 1. de filiis Presb. & aliis illegitimè natis in 6. l. 1. tit. 11.
(*g*) Joan. de Selva tract. de Benef. p. 3. q. 16. Petrus Rebuffus. part. 2. tit. de disp. super defectu natalium. L. Carondas le Caron. l. 10. respons. c. 7. Espeisseus tract. de Benefi. tit. 3. n. 66.
(*h*) Colloqui. Andegav. tom. 1. Colloq. Junii. 1710.
(*i*) Reb. loco cit. n. 10. & 11.
(*k*) Joan. de Anania. Archid. Bononiensis in cap. 1. de filiis Presby. in 6. Oldradus Consil. 215. Jason. Consil. 104. Angelus &c.

CASUS XXX.

PATROCULUS, ortu illegitimus, *ex soluto & soluta natus*, Edicto Principis, aut per subsequens parentum suorum matrimonium legitimus factus est; quæritur jam, utrùm eo facto novâ ei opus sit dispensatione, ut Ordines suscipiat, aut de Beneficio provideatur?

RESPONS.

1. Dicimus, Patroculum, illegitimum natu, esse irregularem, tùm ad Ordines, tùm ad Beneficia; licèt legitimorum jure à Principe donatus fuerit. Ratio est, quia subditos suos legitimationis jure donare Princeps potest, eosque hac viâ efficere idoneos ad possidenda munera, dignitates, honores, officia & bona secularia, sed eos comparatè ad Ordines aut Beneficia legitimare nequit, quia hæc potestas est solius Ecclesiæ. Unicus hîc excipiendus est casus, nimirum, quando illegitimus natus est temporali Papæ dominio obnoxius; tùm enim censetur super irregularitate dispensatus, atque adeò habilis ad suscipiendos Ordines, Beneficia possidenda, ut ad cernendam Parentum suorum hæreditatem intra fines temporalis dominii Sanctæ Sedis & non alibi: Decisionem istam afferunt Innocentius III. in unâ Decretali ad Episcopum Exoniensem (*l*) & Alexander III. in aliâ (*m*).

2. Dicimus, quòd si per subsequens parentum suorum matrimonium Patroculus fiat legitimus; tunc nec ad Ordines nec ad Beneficia dispensatione eget; quia ortui suo annexa irregularitas desinit; ubi primùm legitimas parentes ejus contraxêre nuptias; modò tamen ipso conceptionis aut partus tempore ob aliquod impedimentum dirimens ad contrahendum non fuerint inhabiles. Ita rem istam definivit Alexander III. his verbis (*n*): *Tanta est vis matrimonii, ut qui anteà sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur: si autem vir vivente uxore suâ aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licèt post mortem uxoris eandem duxerit, nihil-omninus spurius erit filius.*

Diximus: *modò tamen ipso conceptionis aut partûs tempore &c.* quamvis nonnulli existiment Authores, puerum legitimum non esse censendum, nisi parentes ejus ipso conceptionis tempore ad nubendum fuerint habiles; nec satis esse, si tempore partûs tantùm fuerint. Sed cùm matrimonium sit res favorabilis, in hac præsertim materiâ, ut indicant etiam ista superioris testimonii verba. *Tanta est vis matrimonii &c.* & expressè declarant Gregorius IX. & Clemens III. (*o*) & aliundè nullus subsit oppositus Canon; firmam non judicamus eorum opinionem; ac sensui etiam litterali ac naturali Decretalis Alexandri III. videtur opposita.

(*l*) Innoc. III. in cap. *Per venerabilem*. 13. qui filii &c. l. 4. tit. 17.
(*m*) Alex. III. in cap. *Conquestus*. 1. eod. tit.
(*n*) Alex. III. in cap. *Tanta*. 6. eod. tit.
(*o*) Greg. IX. in cap. *Duobus*. fin. de sent. & re jud. l. 2. tit. 27. Clemens. III. in cap. *Videtur*. 3. qui matrim. accusare possunt &c. l. 4. tit. 18.

CASUS XXXI.

DONATUS, illegitimus Pauli filius, Papalem obtinuit dispensationem, quâ Ordines vel minores vel majores suscipiendi sit ei potestas. Nonne ex eâ censetur etiam idoneus ad habendum Beneficium, quod sibi offertur?

Videtur, quòd non; cùm de solis Ordinibus in ejus dispensatione fiat mentio: aliundè ipsi favêre videtur ista juris regula: *favores convenit ampliari*.

RESPONS.

Ut ritè solvatur ista quæstio, sciendum, quo pacto intelligenda sit ista Bonifacii VIII. regula; *Odia restringi & favores convenit ampliari* (*p*). Lex autem tanquam odiosa habêri debet, cùm juri communi est opposita, aut ex præcipuo suo fine intenditur aliquod vel onus imponendum, vel pœna infligenda; atque in hoc sensu dispensationes & privilegia, tanquam odiosa habêri debent, quòd juri communi derogent in favorem privatæ personæ: è contra Lex censetur favorabilis; cùm juri communi nullatenùs opposita privatorum commodo favet; qualis est Lex, quâ statuitur ætas viginti quinque annorum ad suscipiendum Sacerdotium, quæ idcircò benignè explicatur, viginti quinque annos duntaxat inceptos numerando: unde sequitur Legem eandem posse esse pro diverso respectu odiosam simul & favorabilem, qualis est Lex, quâ excommunicantur ab Ecclesia Clericorum percussores (*q*).

(*p*) Reg. 15. de reg. juris in 6.
(*q*) Innoc. II. in can. *Si quis suadente*. 29. 17. q. 4.

Præsuppositâ illâ expositione decimæ quintæ regulæ Bonifacii VIII. facilis est propositæ difficultatis solutio, dicendo, cùm dispensationes sint odiosæ, eas ad verbum esse sumendas, atque restringendas, non verò ampliandas, atque adeò, quamvis cum Donato ad majores ordines dispensatum fuerit, cum eodem tamen non fuisse dispensatum ad Beneficium habendum, atque eundem novâ in eam rem dispensatione egêre. Ita docent Angelus de Clavasio, Sylvester, & alii multi, quos sequitur Author colloquiorum Condomensium (*a*).

(*a*) Angelus. v. *Beneficium.* q. 2. Sylvester. v. *Beneficium.* 3. q. 10. Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 2. sect. 1.

CASUS XXXII.

Paschalis, amissâ conjuge suâ Ludovicâ, quæ plures sibi peperit filios, deinde Mariæ nupsit, sed invalidè ob impedimentum dirimens, cujus conscientiam non habebat, & è quâ filium suscepit. Defunctâ Mariâ Sacros Ordines suscipere constituit, Nunquid id ipsum potest absque dispensatione?

Respons.

Ad hanc difficultatem respondemus, quòd, quamvis bigamus non sit Paschalis, accepto illo verbo secundùm strictam suam significationem, hoc est, *propter defectum Sacramenti*, ut loquitur Innocentius III., quia verè semper affirmari potest, ipsum uni tantùm uxori nupsisse (*b*): talis tamen haberi debet *propter effectum intentionis cum opere subsecuto*, ut loquitur idem Papa: quâ de re ait Glossa (*c*): *Nota.... propter similitudinem facti aliquem numerari inter eos de quorum numero ipse non est*: quod probat eadem Glossa ex Concilio Ancyrano, quod refert Gratiani Decretum (*d*), & ex aliis permultis testimoniis. Ita sentiunt Joannes Andræas, Petrus Ancharanus & Navarrus (*e*), unà cum Sancto Antonino (*f*), aliisque compluribus Canonistis. Igitur ad Sacros Ordines promoveri nequit Paschalis absque dispensatione Papæ, qui eam solus in hoc casu potest concedere; ut alibi jam diximus.

(*b*) Innoc. III. in cap. *Nuper.* 3. de big. non ordin. l. 1. tit. 21.
(*c*) Glossa in cit. cap. *Nuper.* v. *Tanquam.* &c.
(*d*) Conc. Ancyr. in can. *Quotquot.* 24. 27. q. 1.
(*e*) J. Andræas & Anchar. in cap. 1. de big. in 6. & Navar. Man. c. 27. n. 97.
(*f*) S. Anton. 3. part. tit. 18. c. 5. init.

CASUS XXXIII.

Andræas, initis cum Julittâ nuptiis, quæ subitò antè consummatum matrimonium obiit, posteà Theresiæ nupsit, è quâ duos suscepit pueros; at istâ triennio post etiam mortuâ, Sacerdotium suscipere constituit. Nunquid de bigamiâ cum eo dispensari necessum est?

Respons.

Jure Cabassutius post omnes Theologos & Canonistas nullam esse in casu proposito bigamiam contendit; quia, inquit (*g*), *non contrahitur bigamia, nisi per completam omninò carnalem copulam.* Quia licèt matrimonium ratum, etiam non consummatum, sit verum Sacramentum; unionem tamen insolubilem, quæ inter verbum humanamque naturam intercedit, ipsum non repræsentat. *Etsi namque*, subjungit hic Author, *matrimonium ratum sit verum Ecclesiæ Sacramentum, referens Christi cum Ecclesiâ unionem; non tamen illam refert, quæ per divini verbi incarnationem facta est, sed eam solam, quæ ex gratiâ & caritate resultat.*

Rem eandem unanimi consensu docent Bartholomæus Fumus, Navarrus, Emmanuel Rodericus, Vivaldus, Reginaldus, Sanchez & alii multi post Dominicum Sotum (*h*). Id quidem palàm fit ex Canone, quem in Decreto suo refert Gratianus (*i*), in quo Pelagius Papa declarat, nullam esse in casu proposito bigamiam, quia *nihil est*, inquit..... *quod..... Canonicis obviet institutis*, Denique Innocentius III. ad Metensem Episcopum scribens eandem affert Decisionem; at distinctâ & expositâ duplici unione, cujus symbolum est matrimonium, ita concludit (*k*): *Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minimè cognitam duxit uxorem; quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures, propter hoc impediri non debet quin possit ad Sacerdotium promoveri.* Dicendum itaque, Andræam canonicè Sacerdotio initiari posse absque ullâ prævia dispensatione; cùm certum sit, ut supponitur, quòd *non divisit carnem in plures*; non magis quàm ille, de quo loquitur Innocentius III.

(*g*) Ioan. Cab. l. 5. c. 19. n. 5.
(*h*) Fumus in Armilla aurea. v. *Bigamia*, n. 7. Navar. cit. c. 27. n. 156. Rodericus. qq. reg. & Can. n. tom. 1. q. 24. art. 2. Vivaldus in can. de l abro aureo de irreg. Reginaldus inst. moral. l. 3. tract. 2. c. 8. n. 85. Sanchez de matrim. l. 7. disp. 83. n. 4 & plures alii apud eum. Dom. Sotus in 4 dist. 17. q. 3. art. 3.
(*i*) Pelagius in can. *Valentino.* fin. 34.
(*k*) Innoc. III. in cap. *Debitum.* c. de bigamis &c.

Juvat hîc obiter observare, Magistro Sententiarum qui in contrariam abiit opinionem, nullum assensum fuisse Authorem eosque omnes, qui hac de re scripsêre, ipsius dictum *reprobasse*, ut loquitur Sanchez (*l*).

(*l*) Sanchez loco cit. n. 5.

CASUS XXXIV.

Pyrrhus, ductâ in matrimonium viduâ, cùm idcircò sit irregularis irregularitate, quæ interpretativa dicitur, nunc autem Ordines suscipere cupiens dispensatione indiget. Nùm absolutè necesse est, ut eam à Papâ obtineat?

Respons.

Superiùs jam casu diximus, ad aliam difficultatem respondentes, quosdam Authores, ut Sylvestrum & Azorium hujusmodi dispensationem concedendi potestatem Episcopo adscripsisse, eosque in hoc Sancti Thomæ opinioni subscribere. Et quidem existimavit Angelicus Doctor (*m*), Episcopum de bigamia, qualiscumque sit, dispensare posse quòad minores Ordines. *Papa*, ait, *potest dispensare in tali irregularitate totaliter, sed Episcopus, quantùm ad minores Ordines.* Hanc etiam Episcoporum potestatem eò usque ampliavit, ut assereret, ipsos cum Religiosis, etiam quoad Sacros Ordines dispensare posse, quòd nihil huic praxi contrarium jure constitueretur. *Et quidam dicunt, quod etiam quantùm ad majores in illis, qui volunt Deo in Religione servire.*

Eâ tamen potestate non utuntur Galliæ Episcopi; & de istâ irregularitate solus dispensare potest Summus Pontifex. Quod quidem facilè evincit Decretalis Lucii III. (*n*), in quâ Episcopis potestatem illam adimit hic Papa, præsertim quantùm ad majores Ordines, seu suscipiendos, seu exercendos. Idem docet Panormitanus (*o*) quoad minores Ordines, suamque ex his antiqui Concilii verbis sententiam asserit. *Si quis viduam aut ab alio dimissam duxerit, non admittatur ad Clericatum: quod si irrepserit, dejiciatur.* Unde sequitur, à solo Papa cum Pyrrho dispensari posse.

Inclyti hujusce Canonistæ sententiam validè confirmat Constitutio à Gregorio X. in secundo Concilio Lugdunensi an. 1273. emissa, cujus hæc sunt verba (*p*): *Altercationis antiqua dubium præsentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio Clericali declaramus esse nudatos.* Cùm enim ex hac Decretali omni Clericali privilegio nudentur bigami, cum iis dispensare nequit Episcopus quantùm ad primam tonsuram vel minores Ordines. In hoc quippè casu necesse esset, ut tonsuram habitumque Clericalem deferrent; non solùm contra Summi Pontificis prohibitionem, de qua jus dispensandi Episcopo non competit; sed etiam Tridentini Concilii (*q*), quod, cùm Laicis minorum Ordinum exercitium, cui se anteà ingerebant, prohibuit; Clericis tamen conjugatis, illorum Ordinum, quos recepêrunt functiones permittit, modò tonsuram habitumque Clericalem gestent in Ecclesia, nec sint bigami: *Quod si in ministeriis quatuor minorum Ordinum exercendis Clerici cœlibes non erunt, suffici possint etiam conjugati, vitæ probatæ; dummodò non bigami ad ea munia obeunda idonei, & qui tonsuram & habitum Clericalem in Ecclesia gestent.* Hæc sunt verba Sacro-sancti hujusce Concilii, à quo conformiter ad Decretum à Lugdunensi Concilio approbatum, habentur bigami, tanquam inhabiles non solùm, qui aliquo Clericali privilegio fruantur, sed etiam indigni, qui aliquam ejus notam externam gerant. Quo pacto igitur Episcopi posteà contrarias possent concedere dispensationes?

(*m*) S. Th. in 4. dist. 27. q. 3. art. 3. in corp.
(*n*) Lucius III. in cap. *Super eo.* de big. non ord. l. 1. tit. 21.
(*o*) Panorm. ex can. *Si quis viduam.* 8. dist. 50.
(*p*) Greg. X. in cap. *Altercationis.* unico de bigamis. in 6. l. 1. tit. 12.
(*q*) Conc. Trid. sess. 23. c. 17.

Quod

Quod pertinet ad bigamiam metaphoricam, quæ *similitudinaria* dicitur, de eâ quandoque dispensare posse Episcopos, hoc ipsis concedente jure, fatendum est: ita ut Diaconus, qui temere virgine ductâ in Matrimonium, resipiscit, impositamque sibi satisfactionem in peccati sui pœnam, humiliter subit, ab Episcopo suo dispensari possit, non solùm ad exercendas licitè Ordinis sui functiones; sed etiam ad suscipiendum Sacerdotium, ut definivit Alexander III. in quâdam suâ Decretali ad Archiepiscopum Rhemensem scriptâ his verbis (a): *De Diacono..... qui uxorem accepit, hoc tuæ prudentiæ respondemus. quòd si contrito & humiliato corde ad Ecclesiam redire voluerit, dimissâ illâ, quam accepit in uxorem, & absolutione obtentâ injunctâ sibi pœnitentiâ..... post eam peractam dispensativè poteris ei Diaconatûs Officium reddere; & si perfectæ vitæ & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare.* Quâ de re ait Glossa (b): *Et ita Episcopi possunt dispensare cum Clericis, constitutis in sacris Ordinibus, si contrahant de facto.*

(a) Alex. III. in cap. *De Diacono.* 1. qui Clerici vel voventes matrim. contrahere possunt. l. 4. tit. 6.

(b) Glossa in c. *De Diacono.* v. *Dispensative.*

Cæterùm, advertendum, non obstantibus hactenùs dictis, Episcopum legitimè dispensare posse non solùm *in susceptis Ordinibus*, sed etiam *in suscipiendis* super omni irregularitate, quam inducit bigamia *ex delicto occulto*, cùm pro cæteris omnibus irregularitatibus hæc ei competat potestas, illâ exceptâ quæ ex homicidio voluntario oritur, juxta istud Tridentini Decretum. *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus ..... ex delicto occulto provenientibus* (*exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & aliis deductis ad forum contentiosum*) *dispensare.*

CASUS XXXV.

Bartholomæus, alterâ uxore suâ amissâ, è quâ, uti è priore puerulum susceperat, Religioni nomen dare in Ordine reformato, simulque bigamiæ suæ dispensationem idcircò requirere constituit. Quâ de re postulat, utrùm Superior regularis Major seu Prælatus illius Ordinis, necessariam sibi jure possit dispensationem concedere; seu ante vel post emissam professionem, ut deindè Sacerdotio possit initiari?

Respons.

Superiori regulari, qualiscumque sit, nullum jus competit, hanc Bartholomæo concedendi dispensationem, seu ante seu post emissam solemnem votorum suorum professionem. Ratio est, quia is est Curiæ Romanæ usus, ut bigamiam excipiat, cùm regularibus Prælatis dispensandi cum iis, qui Religionem profitentur, licentiam concedit Summus Pontifex. Ita Emmanuel Rodericus Religiosus & definitor Ordinis Sancti Francisci, qui explicatâ triplici bigamiæ specie ita subjungit (c): *Certa conclusio est, quòd Prælati Religionum nequeunt dispensare cum Religioso in bigamia vera & interpretativa, ut ordinetur Ordinibus sacris, videlicet in Subdiaconatu, Diaconatu, & Presbyterio; quia ipso jure reservatur talis dispensatio ad Papam; ut omnes dicunt.* Jam in eodem huic Authori præiverat Navarrus verbis istis (d): *Nemo alius à Papâ in verâ interpretativâ* (irregularitate) *ad Ordines sacros potest dispensare juxta omnes* (Doctores). Ita quoque sentit Reginaldus (e), istam sententiæ suæ rationem subjiciens: *Namque*, inquit, *id alienum est à communi Ecclesiæ praxi, quia Summus Pontifex plerumque generalibus Religionum concedens facultatem cum suis dispensandi in irregularitate, solet excipere eam, quæ est ex bigamiâ.*

(c) Emmanuel Rodericus qq. Can. & regul. tom. 1 q. 24. art. 2.

(d) Navar. Man. c. 27. n. 197.

(e) Valerius Reg. prax. fori pœnit. l. 30. tract. 2. c. 28. n 80.

Multæ hìc possent subjici authoritates ad confirmationem hujus difficultatis; sed eas omittimus, ne jam dicta iterentur inutiliter: & id unum tantùm addemus, cùm Prælatus regularibus id juris nusquam concedatur, absque manifestâ absurditate illud eisdem adscribi non posse.

CASUS XXXVI.

Sabinus, irregularitate ligatus, quòd censuram violaverit, à Proto-Pœnitentiario Episcopi sui, aut à generali Vicario à Capitulo *Sede vacante* constituto illius dispensationem obtinuit. Nunquid valida est hæc dispensatio, cùm peccatum ipsius sit occultum?

Respons.

Primò respondemus, Sabinum validè à Proto-pœnitentiario Episcopi sui in integrum restitui potuisse. Constat enim, 1. Episcopum jure dispensare posse de omnibus irregularitatibus, quæ ex delicto oriuntur; exceptis iis, quæ ex homicidio voluntario procedunt, & quæ ad forum contentiosum deducuntur; ut decrevit Concilium Tridentinum priùs laudatum. 2. Cùm jus illud non personæ, sed Episcopi dignitati sit annexum, eum illud posse committere; ex his ejusdem Decreti terminis: *per seipsos, aut Vicarium, ad id specialiter deputandum.* 3. Quia Episcopi potestatem suam non ex simplici mandato, & tanquam Apostolicæ Sedis delegati exercent, sed ex potestate ordinariâ, indivulsè dignitati suæ annexâ, cujus exercitium usu contrario à Papa introducto amissum eisdem restituit Tridentina Synodus. Unde sequitur, illos, non solùm Proto-pœnitentiarium suum, sed alium, quem magis libuerit, Sacerdotem delegare posse (f).

(f) Bail. 2. part. de exam. Confessor de censuris & impedim. canonicis. cit. §. 23. pag. 102.

Secundò, quoad Vicarium generalem à Capitulo *Sede vacante* constitutum pertinet; hanc ei potestatem quidam Anthores, inter quos Suarez (g), denegant. 1. Quia jus illud ad Episcopos non pertinet *jure ordinario*, sed speciali Concilii mandato, quod a leò Sede vacante, ad Capitulum non devolvitur; cùm certum sit, quòd ea, quæ sunt Episcopalis potestatis speciali mandato, ipsius Episcopi morte ad Capitulum non devolvi, ut docent Innocentius IV. (h) in suo Commentario in Decretales, & Abbas (i). 2. Quia sacra Congregatio declarat, hanc potestatem solis Episcopis, privativè ad alios, à Concilio fuisse concessam. Unde colligunt, ab eâ exclusum censêri debere Capitulum.

(g) Suarez de censuris disp. 41. sect. 2. n. 13.

(h) Innoc. IV. in c. *Cùm in cunctis* de elect. n. 7.

(i) Abbas in c. *Verum.* de foro competenti. n. 9.

His tamen non obstantibus rationibus existimamus, cùm ad Capitulum devoluta fuerit Episcopi morte Episcopalis authoritas, eandem potestatem magno Capituli Vicario competere (k); quandoquidem omnes Episcopi proprias exercêre possit functiones, iis exceptis, quæ jure tolluntur, in quibus non reperitur talis dispensatio.

(k) Bail. ibid.

Quod ad duas rationes ab adversariis allatas pertinet; ex dictis prior omninò infirmatur; cùm olim pleno de omnibus irregularitatibus dispensabant Episcopi, quos in suo jure tantùm restituit Concilium, quoad irregularitates, quæ oriuntur *ex delicto occulto*, iis solùm exceptis, quæ ex homicidio voluntario procedunt, & quæ ad forum contentiosum fuêre deductæ. Altera pariter eorumdem Authorum ratio nullius est ponderis, præsertim in Galliæ Regno, in quo sacræ Congregationis Cardinalium decisiones vim Legis non obtinent, & habentur tantùm, ut privatæ sententiæ, quas in foro conscientiæ sequi nemo tenetur, ut observat Bail (l), Sanchez (m), cujus opinionem amplectimur, quique Aragonium (n), tresque alios pro se laudat Authores, addit: *Nec obstet declaratio Cardinalium, in contrarium adducta: quia de eâ non constat authenticè.* Quæ etiam si certa esset, *neque illâ*, inquit *necessariò standum est.*

(l) Bail loco cit.

(m) Sanchez in sum. l. 8. de dispensationibus. disp. 2. n. 10.

(n) Aragonius in 2. 2. q. 68. art. 1.

Vide { Illegitimus, Irregularitas. *Cas.* Cassius. }

DISPENSATIO JURAMENTI.

PRiusquàm de juramenti dispensatione sermo habeatur, necesse est, ut ea legantur, quæ diximus in titulo, *Juramentum*, in quo non solùm juramenti definitionem, variasque ejus species explicamus, sed & varios recensemus jurandi modos, conditionesque juramento necessariò annexas, ut sit validum & licitum.

Hîc non loquimur de juramento, quod judiciale dicitur, quodque in plerisque judiciis ad reum defertur, eo excepto, quod fit in rebus ad mercaturam pertinentibus, quod actori offertur, uti etiam in aliis rebus ad ipsum defertur; cùm videlicet de re modicâ agitur, quæ 100. librarum summam non superat; nisi contrarium probare reus proponat: aliter reus est judex in propriâ causâ; & si actori deficiant probationes, postulato reus, quanta quanta sit summa, liberatus est; nullo se obstrictum esse ære alieno affirmans. Quare juramentum illud *Decretorium* appellatur.

Neque etiam hîc verba facimus, de juramento fidelitatis, quo erga Regem, acceptis è Romanâ Curiâ Bullis suis, sese obstringunt Archiepiscopi & Episcopi, quodque in acta Curiæ Parisiensis computorum mitti curant, ut desinat jus regaliorum.

Agitur ergo hoc in loco de simplici juramento, & de iis, qui de eo dispensare possunt, hoc est, obligationem illud perficiendi tollere pro iis, qui jurârunt: sed illud tamen semper præsupponendum principium, quod in multis hujusce operis locis stabilitum est, dispensationem videlicet nunquam, nisi ob legitimam causam, esse concedendam. Quare si cuipiam à Superiore Ecclesiastico jusjurandum absque justâ causâ remitteretur, is graviter peccaret; imò verò dispensatio penitùs invalida esset.

Superioris autem legitimi nomine intelligi debent, 1. Summus Pontifex, quoad omnes fideles in omnibus casibus, in quibus locum habêre potest dispensatio. 2. Episcopus quoad Diœcesanos suos, & in iis duntaxat casibus, in quibus res jurisjurandi Papæ non est reservata, & quo modo de voto dispensare potest. Sed Episcopus, nec etiam Papa hujusmodi dispensationem possunt concedere, cùm proximo notabiliter est noxia.

Quando in alterius commodum promissorio quis se obstrinxit juramento ad aliquid aut dandum, aut faciendum, tunc solius cujus interest, aut remissione, aut recusatione, rem promissam accipiendi desinit obligatio juramenti perficiendi; uti jam diximus, dùm de dispensatione voti.

CASUS PRIMUS.

NEPOTIANUS, cupiens, sibi remitti jusjurandum, quo se obstrinxit ad rem in se bonam perficiendam, sciensque, promissi jurijurando adimplendi obligationem esse de jure divino, postulat, utrùm de ea secum dispensare & quo pacto possit Superior legitimus?

RESPONS.

Difficultatem istam perfectè dissolvit Sanctus Thomas (a), asserens, dispensationem non fieri posse, de iis, quæ veritati consona esse, quis habet persuasum; quia hujusmodi obligatio est de jure divino: quare, si quis aliter juravit, illud non est dispensabile, neque quoad formam, neque quoad juramenti materiam, exceptis tamen juramentis promissionis: quamvis enim sincera esse debeant & vera indispensabiliter promissoria juramenta, dispensabilis tamen quandoque potest esse promissorii juramenti materia propter mutationem aliquam, quam subire potest res juramento subjecta: *Dispensatio, quæ fit in juramento*, inquit Angelicus Doctor; *non se extendit ad hoc, quod aliquid contra juramentum fiat; hoc enim est impossibile; cùm observatio juramenti cadat sub præcepto divino, quod est indispensabile: sed ad hoc se extendit dispensatio juramenti, ut id quod sub juramento non cadebat, sub juramento cadat. quasi non existens debita materia juramenti. Materia autem juramenti assertorii, quod est de præterito vel præsenti, in quandam necessitatem jam transit, & immutabilis facta est: & ideò dispensatio non referretur ad materiam, sed referretur ad ipsum actum juramenti. Unde talis dispensatio directè esset contra præceptum divinum. Sed materia juramenti promissorii est aliquid futurum quod variari potest: ita scilicet, quod in aliquo eventu potest esse illicitum & nocivum, & per consequens non esse debita materia juramenti: & ideò dispensari potest in juramento promissorio; quia talis dispensatio respicit materiam juramenti, & non contrariatur præcepto divino de juramenti observatione.*

(a) S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 1.

Ex his autem Sancti Thomæ principiis facilè colligi potest, quòd, cum promissorium sit Nepotiani juramentum, hoc est, de re futurâ, de eo validè dispensare potest, ob legitimam tamen causam, Superior Ecclesiasticus. V. gr. si Nepotianus, firmâ fruens valetudine, jejunare quibusdam hebdomadæ diebus, aut iter facere vel pedibus peregrinari jurejurando sese obstrinxisset, & adeò infirmus posteà factus fuisset, ut jam juramentum suum adimplêre non posset, absque gravi saltem incommodo; certum est, quòd de eo posset cum illo dispensare legitimus Superior, quæ dispensatio valida foret & justa: quòd jejunium aut peregrinatio, quæ ipsius juramenti legitima erat materia, dùm firmis esset viribus, talis esse desierit ob adventitiam infirmitatem ejus, aut damnum ei indè futurum. *

* Hinc sequitur à Confessariis neque per modum commutationis, neque per modum dispensationis Clericos nequidem Jubilæi tempore solvi posse ab obligatione adimplendi juramenti, quo juxta laudabilem aliquarum Diœceseon consuetudinem exigentibus Episcopis, antequam ad Subdiaconatum promoveantur, promittunt, se nec unquam chartis lusuros, nec venaturos esse, &c. quia nulla unquam potest esse à simili juramento Clericos eximendi causa. Præterea Summus Pontifex indulgentias concedens nec intendit, nec intendere potest Clericos Episcoporum imperio subducere.

CASUS

CASUS II.

Ansbertus, cuidam suî amico, postulata ab eo se facturum promisit, & etiam juramento promissum confirmavit; at paucis post diebus agnovit, dubiam esse ob legitimas rationes juramenti sui executionem: quare illud sibi ab Ecclesia remitti cupiens postulat, an sibi Episcopalis sufficiat dispensatio, an verò ad Papam recurrere teneatur?

Respons.

(a) S. Th. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 3.

Ansberto sufficit Episcopi sui dispensatio, ex D. Thomâ (a): *Quandoque verò*, inquit Sanctus Doctor, *aliquid sub juramento promittitur, de quo dubium est, utrùm sit licitum, vel illicitum; proficuum vel nocivum; aut simpliciter, aut in aliquo casu, & in hoc potest quilibet Episcopus dispensare.* Ansberto igitur non necessaria est Papalis dispensatio de suo juramento.

CASUS III.

Augustinus, centum libras in pauperis familiæ subsidium, se largiturum jurejurando promisit, quam eleemosynam absque ullo sui incommodo elargiri volens, juramenti tamen sui dispensationem requirere constituit. Nunquid tutum in conscientiâ ipsum præstare poterit concessa in eam rem à Superiore dispensatio?

Respons.

Ex tali dispensatione, quæ nullam habebit causam legitimam, tuta non erit Augustini conscientia; neque eam absque peccato, ne quidem per modum commutationis, concedere potest Superior; nisi ita sese gereret ob aliquid communi bono utilius; cujus proindè judicium ad Papam specialius pertinet ob universalis Ecclesiæ curam, quæ ipsi incumbit, potestatisque plenitudinem, quam habet in Ecclesia. Ita docet S. Thomas his verbis (b): *Quandoque verò sub juramento promittitur aliquid, quod est manifestè licitum & utile: & in tali juramento non videtur habere locum dispensatio, vel commutatio; nisi aliquid melius occurrat ad communem utilitatem faciendum; quod maximè videtur pertinere ad potestatem Papæ, qui habet curam universalis Ecclesiæ: vel etiam absoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet in omnibus generaliter, quæ ad dispensationem rerum Ecclesiasticarum pertinent, super quas habet plenitudinem.*

(b) S. Th. cit. art. 9. ad 3.

Cæterùm nomine *superioris* intelligendus est vel Summus Pontifex, vel Episcopus. Sed advertendum necessariò ex Toleti doctrinâ (c), quòd *dispensare verò & commutare*, inquit, *ad Episcopum & Papam pertinet, cùm tamen est causa talis dispensationis: potestque Episcopus dispensare & commutare in illis tantùm juramentis, quæ si vota essent, posset dispensare.* Quod post Cajetanum duntaxat (d) asserit hic Author subjungens ibidem: *Unde illa quinque juramenta Papæ reservantur; quæ, si vota essent, ipse solus posset: ut juramentum castitatis, Religionis, Peregrinationis Jerusalem, Compostellæ, Sancti Petri Romæ.* At in cæteris juramentis ordinariis potest Episcopus, modò legitima ei subsit causa; nec alicujus tertii utilitati noxia sit ipsius dispensatio: *Quando tamen*, pergit, *est juramentum in alicujus tertii utilitatem, non potest absque voluntate tertii, etiam à Papâ dispensari, sicut nec Papa potest auferre rem alterius.* Ita etiam Cajetanus. Ab hac tamen regulâ excipiendus est casus ille, in quo ageretur de justâ illius punitione, in cujus utilitatem factum fuisset juramentum, uti probatur exemplo excommunicati notoriè, cui factum esset juramentum: jurato namque illud posset relaxari in odium excommunicationis, & in pœnam excommunicati, ut constat ex canone Gregorii VII. quem in Decreto suo refert Gratianus (e): *Nos Sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes*, inquit hic Papa Romano præsidens Concilio, *eos, qui excommunicatis fidelitatis Sacramento constricti sunt authoritate apostolicâ à Sacramento absolvimus, & ne eis fidelitatem observent, omnibus modis probibemus, quousque ipsi ad satisfactionem veniant.*

(c) F. Tolet. instruct. Sacerd. L. 4. c. 23. n. 1.

(d) Cajet. in 2. 2. q. 89.

(e) Greg. VII. in c. 11. *Nos Sanctorum.* 4. 15. q. 6.

Contrarias huic canoni rationes quasdam affert Glossa, quas aliis permultis refellit, ad Confirmandam decisionem Gregorii VII. Existimamus tamen, quod si juramentum esset de solvendâ re, excommunicato legitimè debita, tunc relaxari non posset. Ita sentit Author Glossæ: *Licèt*, inquit, *non habeat jus petendi, tamen debet ei solvi.* Quod affirmat ex quorumdam sententiâ, qui duas pro se, quas ipse laudat, Decretales afferunt, & quarum prior est Alexandri III. (e)

(f) Alex. III. in c. *Debitores* 6. de jure jurando.

CASUS IV.

Leodebertus, insigne quoddam in Barnabam Officium se collaturum etiam jurejurando promisit: Verùm aliquanto post sententiam mutans, id Barnabæ declaravit, qui ei promissum suum benignè relaxavit. Nunquid tamen absolutè necesse est ut Leodebertus ab Episcopo dispensationem obtineat, quò tuta sit conscientiâ?

Respons.

Priusquàm huic difficultati fiat satis, sciendum juxta distinctionem, quam affert Sanctus Thomas his verbis (f) quòd *Homo potest alteri promittere aliquid sub juramento dupliciter; uno modo quando promittit aliquid pertinens ad utilitatem ipsius: putà, si sub juramento promitteret, se serviturum ei, vel pecuniam daturum*, (atque hæc est præsens quæstio): *& à tali promissione potest absolvere ille, cui promissio facta est: intelligitur enim jam ei solvisse promissum, quando facit de eo secundùm ejus voluntatem. Alio modo*, addit Doctor Angelicus, *promittit alteri, quod pertinet ad honorem Dei, vel utilitatem aliorum; putà si quis sub juramento promittat alicui, se intraturum religionem, vel aliquod opus pietatis facturum: & tunc ille cui promittitur, non potest absolvere promittentem, quia promissio non est facta ei principaliter, sed Deo, nisi fortè sit interposita conditio, ratione cujus possit, scilicet si illi videbitur cui promittitur, vel aliquid aliud tale.*

(g) S. Th. cit. art. 9. ad 2.

Ex hac Doctoris Angelici distinctione patet cùm Leodeberti promissum, ad utilitatem Barnabæ speciatim pertineat, illud à Barnabâ posse remitti, quin aliâ quâdam dispensatione indigeat Leodebertus.

DISPENSATIO RECITATIONIS BREVIARII.

Officium Breviarii tam strictæ obligationis quibusdam inclytis visum est Doctoribus, ut de eo, ne Papam quidem dispensare posse existimaverint. Sed opinionem istam, quæ immoderata videtur, alii permulti impugnârunt docti Authores. Equidem licèt oratio generatim sumpta sit de jure divino, à quâ proinde nec Papa, nec ipsa etiam Ecclesia dispensare valeant, certum est tamen & inconcussum, quemdam numerum vel ordinem orationum esse merè juris humani: quod luculenter demonstrat officiorum divinorum varietas; quæ in diversis totius Orbis Christiani Ecclesiis recitantur. Negari autem non potest, de iis Papam dispensare posse validè, quæ stabilita sunt & jure Ecclesiastico constituta. Igitur in casu legitimæ causæ cum eo dispensare potest, qui de recitatione Breviarii vel ratione Ordinis Sacri, vel Beneficii tenetur; obligationem istam in aliquod opus pium & conveniens, quo ista compensari queat, permutando. Reipsa à nobis obtentæ sunt hujusmodi dispensationes pro Clericis, quorum status miserrimus hanc, ad tempus duntaxat, gratiam merebatur.

Cùm talis dispensatio ad rem pertineat, quæ est de jure communi; solius est Summi Pontificis eam concedere; quâ in re quandoque forsan est indulgentior, pro beneficiariis adolescentibus, ad ætatem quindecim annorum.

Quod ad Episcopos spectat, id unum tantùm possunt, ut mutationem usûs breviarii ob aliquam legitimam causam permittant; sed Diœcesis suæ Breviarium sine consensu Capituli sui reformare nequeunt, nec etiam ante obtentum Regium diploma, quo approbetur talis mutatio, ut alibi dicimus (a).

(a) Mornac. ad Leg. 2. de const Principum. Lib. Eccles Gallic. Cap. 3.

CASUS PRIMUS.

Blosius, Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, undecim duodecimve annos natus, tertiæ scholæ auditor, Romanum obtinuit rescriptum, quo à recitatione Breviarii solvitur; donec humaniorum litterarum curriculum emensus fuerit. Hanc autem illius postulandi rationem proposuit, quòd integrum recitans magnum Officium, ob reliquum breve tempus, scholari suo muneri satisfacere non posset. Nunquid tutò eâ potest uti dispensatione?

Respons.

Fatemur cum celeberrimis Theologis & Canonistis concessam dispensationem de Lege, quæ juris est duntaxat Ecclesiastici, esse semper legitimam, cùm justâ nititur ratione; sed eam in foro conscientiæ invalidam esse habendam, si ejus causa non sit legitima juxta doctrinam Sancti Thomæ, Sancti Bernardi, Sancti Antonini, & aliorum, quorum alibi testimonia attulimus, dùm de dispensationibus matrimonii dictum est. *Ubi necessitas urget*, inquit Sanctus Bernardus (b), *excusabilis dispensatio est. Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria; nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.*

(b) S. Bern. L. 3. de considerat. c. 4. n. 18.

In hoc igitur tota vertitur quæstio, utrùm videlicet ob teneram ætatem studiumque Litterarum, tanquam ob legitimas causas cum Blosio dispensari possit de recitatione Breviarii ad quam proprio suo statu tenetur quilibet Beneficiarius: quod quidem non putamus; in hoc sequentes doctrinam Sancti Thomæ (c), qui asserit, omnem Clericum tenêri ad recitationem Breviarii: quod intelligendum est de iis, qui in Sacris Ordinibus sunt constituti, aut de Beneficio provisi; & potissimùm de Canonicis, quorum proprium est divinas laudes singulis diebus decantare.

(c) S. Thom. Quodl. 6. art. 8.

Existimant etiam inclyti Authores, uti Panormitanus, Angelus de Clavasio, & Baptista Trovamala, quos laudat Sylvester (d), ipsum Papam Clericis horarum canonicarum recitationem non posse remittere; quòd ex eorum sententia, sit de jure divino. Ab ipsis tamen dissentit Sylvester, & post duos alios Canonistas, scilicet: Laudanum, seu Guillelmum de Laudano, & Joannem de Legnano (e) jure contendit, eam esse tantùmmodo de jure Ecclesiastico, atque adeò à Papâ dispensabilem ob causam legitimam, quæ in casu proposito non reperitur: Nam si verè affirmari posset, Blosio divinum recitanti Officium sufficiens tempus non competere pro Litterarum studio; sequeretur, quòd, qui Philosophiæ aut Theologiæ dat operam, ei minus temporis esset intervallum ad studendum, cùm tale studium multò majus temporis exigat spatium, quàm humaniorum Litterarum studium; atque adeò de recitatione Breviarii dispensationem posset requirere; quod tamen omninò falsum est. Deinde obligatio divini Officii recitandi certissimè studiorum necessitati prævalêre debet, quæ adimplêri potest, dato studiis majori annorum numero, quàm si ad Breviarii recitationem non fuisset obligatus. Denique Blosio dicendum, sufficiens ei futurum esse tempus, ut & officio & studio satisfaciat, si pro debito illud occupet, demendo ludos ceteraque inutilia oblectamenta, quæ immodicè prosequuntur hujusce ætatis pueri, & quæ minùs avidè, quàm alius quilibet, sequi tenetur Clericus Beneficiarius.

(d) Sylvester de Prierio. V. Hora. q. 8.

(e) Joan. de Legnano in Clement. 3. de celebrat. Missarum.

DISSOLU-

DISSOLUTIO ARGENTARIÆ.

TRiplex est dissolutionis Argentariæ species: aliæ sunt fraudulentæ, quæ à personis malæ fidei fiunt, ut de Creditorum suorum bonis sibi divitias comparent. Quædam accidunt ob defectum intelligentiæ ac prudentiæ; aliæ denique temporum infortunio eveniunt.

Acerbissimè & quandoque capitali pœnâ puniuntur Creditorum fraudatores (*a*): cujus quidem rei luculentum nostro etiam tempore exemplum nobis suppeditavit N. le Mercier, qui ex Arresto 30. Maii an. 1673. primùm cippo Parisiis, deindè remis damnatus est, unà cum Joanne d'Esves in Castellanâ Parisiensi jurisdictione Procuratore, qui dissolutioni N. le Mercier faverat. Multa quoque alia legi possunt hujusmodi exempla in promulgatis Arrestorum collectionibus. Quidam verò eas tantùm patiuntur pœnas, quas Creditoribus libuerit, qui eos in carcere ad integram suam solutionem detinêre possunt; nisi fortè admittantur juridicè ad Beneficium cessionis, quo istâ pœnâ liberi fiunt; aut etiam ætatis suæ privilegio eximuntur.

(*a*) Edict. Aurelian art. 142. Edict. an. 1673. tit. 11. art. 10.

Vide CESSIO & RESTITUTIO.

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANÆ.

DISTRIBUTIO est totius in suas partes divisio. Distributiones de quibus in hoc capite agitur, quæque à Chopino, *diaria* vel *diurna annona* (*b*) dicuntur, positæ sunt in tertia parte redituum Præbendarum unius Ecclesiæ, quæ è toto reditu distracta est, ut inter eos qui Canonicis horis adsunt, distribueretur, uti statuit Tridentinum Concilium (*c*).

Distinguendæ sunt distributiones *quotidianæ* ab iis, quæ *manuales* dicuntur, quamquam sæpissimè confundantur. Distributiones *quotidianæ*, eæ propriè dicuntur, quæ à primitivo Præbendarum reditu distractæ sunt, & distributiones *manuales*, eæ, quæ procedunt ex exequiis, Anniversariis, cæterisque fundationibus, quæ in Ecclesiâ à privatis quibusdam factæ sunt, quæque non sunt de mensâ Capituli: quod apprimè distinguere necesse est, ad solutionem quorumdam casuum.

Distributiones quotidianæ iis debentur, qui sunt præsentes in Choro, seu per se, seu per juris fictionem, quæ fit, cùm habêri præsentes merentur ob legitimam causam, qualis est causa morbi, cæteræque, de quibus deinceps.

Distributiones, qualescumque sint, ob debita civilia, neque propter litis impensas juridicè detinêri possunt, licèt Capitulum nullos grossos fructus, ut aiunt, haberet. Id quidem ex multis Parlamentorum Arrestis probant Mainardus, La Roche-Flavin, Bonifacius & Bouchelius (*d*).

Amissæ ab absentibus distributiones jure ad præsentes attinent; nisi fortè ex aliquo Capituli statuto ad Ecclesiæ ipsius necessitates adhibêri debeant; ita ut nec Capitulum generatim, nec speciatim Canonicus quilibet eas valeat absentibus remittere, qui etiam in casu remissionis easdem tutâ conscientiâ retinêre non valent; sed restituere tenentur.

(*b*) Chopin. de sacrâ polit. l. 3. tit. 3. n. 21.

(*c*) Conc. Trid. sess. 21. c. 3. de reform. & sess. 22. c. 3. de reform.

(*d*) Mainard tom. 1. l. 1. c. 15.
La Roche-Flavin l. 20. tit. 1. arrest. 2. tit. 4. arrest. 7. & l. 6. tit. 36. arrest. 3.
Bouchel. bibl. can. tom. 1. pag. 516. col. 1.
Bonifac. collect. arrest. cap. 2.

CASUS PRIMUS.

CAPITULUM Ecclesiæ Cathedralis Albanæ, à quadraginta & pluribus etiam annis statutum emisit, quo Canonicos à Choro absentes quotidianis distributionibus privabat: quâcumque de causâ, etiam morbi aut aliter, absentiam suam diluere vellent: atque statutum illud, quo prospicitur assiduitati divino Officio, *nemine reclamante*, ab eo tempore fuit observatum. Ægidius, à multis annis divino semper Officio assiduus; qui à sex ferè mensibus hydropisi sic laborat, ut è cubiculo suo exire non possit, postulat, ut Capitulum, nullâ habitâ statuti illius ratione, debitas sibi ab eo tempore distributiones velit solvere; quam solutionem ipsi denegat Capitulum. Nonne injusta est talis denegatio?

RESPONS.

Debitas Ægidio ab ægritudine suâ quotidianas distributiones absque injustitiâ denegare non possunt Albanæ Ecclesiæ Canonici. Ratio est, quia tale statutum, quantumvis antiquum, repugnat æquitati naturali, bono Ecclesiæ & rationi, in eo, quòd ægrum distributionibus suis privet. Id quidem probat authoritas Sancti Gregorii (*e*), in quâdam Epistola ad Candidum Episcopum Centumcellarum, & cujus habetur fragmentum in Decreto Gratiani (*f*), & in unâ Decretali Gregorii IX. (*g*), in quâ hæc sunt ejus verba: *Cùm percussio corporalis imminet, utrùm pro purgatione, an pro vindictâ contingat, Dei in hoc judicium ignoratur.* Unde concludit: *Et ideò non debet à nobis addi flagellatis afflictio, ne nos culpæ, quod absit offensa respiciat.* Et post hanc statutam sapientem regulam subjungit: *Et quia præsentium lator calumniosus pro hac percussione, quam sustinet, consueta sibi commoda ab Ecclesiâ vestrâ asserit negari: idcircò fraternitatem tuam præsentibus hortamur Epistolis, quatenùs nil eum ad percipienda, quæ consueta sunt, hæc ægritudo debeat impedire:* Dictique sui hanc profert rationem: *Quia.....& si hoc fuerint exemplo deterriti* (qui sani sunt) *nullus de cætero, qui Ecclesiæ militet, poterit inveniri.* Quare multi referre asserit, ut ægri in eam rem eodem modo ac sani habeantur: *Sed secundùm loci ejus ordinem, quæque ei, si sanus es-*

(*e*) S. Greg. l. 2. indict. 10. Epist. 5. vers. V...

(*f*) Can. *Cùm percussio*. 2. 7. q. 1

(*g*) Greg. IX. in cap. *Cùm*

set, poterant ministrari, de ipsa exiguitate quæ Ecclesiæ potest accedere, fraternitas tua divini contemplatione judicii ægrotanti præbere non desinat.

Confirmari potest hæc decisio ex Constitutione Bonifacii VIII. (*a*), in qua statuit hic Summus Pontifex, ut præsentibus tantùm concedantur distributiones quas, si acceperint absentes, restituere tenentur, exceptis casibus, aut ægritudinis, aut evidentis Ecclesiæ utilitatis. *Qui verò aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit, exceptis illis quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret, rerum sic susceptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas.* Et quidem si famulo, ut ait Glossa in legem Digestorum (*b*), ægrotanti debeatur salarium non minùs, quàm si sanus esset, quia, inquit, *is infirmus Officialis servire videtur, cùm per eum non stet, quominùs serviat.* Quo pacto ægrotanti Canonico jure denegari possent distributiones, quas sanus percipere potest absque injustitiâ?

(*a*) Bonifac. VIII. in 6. *Consuetudinem.* unic. de Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda. l. 3. tit. 3.

(*b*) Gloss. in leg. *Arboribus.* 12. §. *De illo.* v. *Ægrotante.* ff. de usu fructu & quemadmodum quis utatur. fruatur. lib. 7. tit. 1.

Hactenùs dictis consentiunt vel doctissimi Canonistæ, quales sunt Innocentius IV. Joannes Andræas, Joannes de Imola, & Covarruvius (*c*): unde *hujusmodi . . . statutum*, ut testatur Fagnanus (*d*), *Sacra congregatio censuit non esse confirmandum*; *cum sit rationabile & contra bonum Ecclesiæ*: addens etiam eandem, quam affert Sanctus Gregorius, rationem: *Quia si alii ejus exemplo essent deterriti, fortè non posset, qui militaret Ecclesiæ inveniri.*

(*c*) Innoc. IV. Joan. Andræas. Joan. de Imola. Covarruvias l. 3. variar. resol. c. 13. n. 8. versu. *Ergo.*

(*d*) Fagnan. in c. *Licet.* de præbendis. n. 138.

Cæterùm, quæ hactenùs diximus de Canonico ægrotante, de eo tantùm intelligenda sunt, qui, ut Ægidius, divinis solebat, dum sanus esset, adesse Officiis; ut sapienter advertunt Joannes Andræas, Cardinalis, Abbas (*e*), Germinianus, Philippus Franchus (*f*), Felinus (*g*) & Fagnanus, qui prædictos laudat (*h*): Enimverò si propter desidiam aut indevotionem choro non adesset, & eo tempore in morbum incideret, tùm ex ægritudine suâ non censeretur legitimè excusatus, 1. quia non sine causâ præsumi potest, eum non majorem adhibiturum esse officio suo diligentiam, si morbo non esset distentus, quàm, cùm sanus erat; quocircà de eo dici potest, nec temere, hæc juris regula (*i*): *Semel malus semper præsumitur esse malus*; quandoquidem tali fides homini adhiberi facilè non possit; qui ad ægritudinis suæ momentum officio Canonici defungi neglexit. 2. Quia nunquam ea fuit mens Ecclesiæ, ut eos remuneraretur, qui contemptu regularum suarum, quæ vel justissimæ sunt, jam indulgentiam suam nullatenùs merentur. 3. Quia æquum omninò videtur, ut distributionum suarum ademptione, negligentiæ suæ præteritæ is pœnam luat, & ab aliis secernatur hoc modo, qui Ecclesiæ fideliter & assiduè ministrant.

(*e*) In cap. *Ad audientiam.* de Clericis non residentibus. & in cit. cap. *Cùm percussio.*

(*f*) In cit. cap. *Consuetudinem.*

(*g*) Felinus. in c. *Apostolicæ.* n. 12. de exceptionibus.

(*h*) Fagnan. n. 148. & in c. *Cùm percussio.* cit. n. 11. & 28. & in cit. cap. *Licet.*

(*i*) Reg. 8. de reg. juris in 6.

Ac dicere cum Philippo Francho supervacaneum est, huic indulgentiæ erga Canonicos ægrotantes locum duntaxat esse; cùm ea est Ecclesiæ suæ consuetudo, ut absentibus ob legitimam causam dentur quotidianæ distributiones: nam, ut observat Fagnanus (*k*), debitæ absentibus in hoc casu distributiones, non vi consuetudinis iis conferuntur, sed æquitatis naturalis, ad quam solam in Constitutione suâ *Consuetudinem* attendit Bonifacius VIII. Ita quoque sentiunt Innocentius IV. Joannes Andræas, Barbosa & Covarruvias (*l*) laudati à Fagnano, qui addit: *Atque ita distributiones quotidianas deberi Canonicis, qui ægritudine impediti divinis Officiis interesse non potuerunt; etiam nullâ existente consuetudine (explosâ contrariâ Philippi Franchi interpretatione) concludit post alios Covarruvias* (*m*).

(*k*) Fagn. in cit. c. *Licet.* n. 136.

(*l*) Covarruvias l. 3. var. resol. c. 13. n. 8. versu *Ergo contrariam sententiam.*

(*m*) Id. Covarruvias ibid.

CASUS II.

Canonici Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Albini amissas ab absentibus distributiones, inter cæteros choro interessentes dividere jam dudum obtinent. Num id rutâ possunt conscientiâ? Dubium illud Tridentini Concilii nititur Decreto, cujus hæc sunt verba (*n*): *Ut scilicet, qui eas* (distributiones) *obtinent, si personaliter comp. tens sibi servitium . . . . quolibet die statuto non impleverint, illius diei distributionem amittant, nec ejus quoquo modo dominium acquirant: sed fabricæ Ecclesiæ, quatenùs indigeat, aut alteri pio loco, arbitrio Ordinarii, applicetur.*

(*n*) Conc. Trid. sess. 22. de reform. c. 3.

RESPONS.

Respondemus, Sancti Albini Canonicos, aut cujuslibet alterius Ecclesiæ, qui canonicis horis intersunt, inter se per modum accretionis dividere posse quotidianas distributiones, quas amittunt absentes à choro sine causâ legitimâ.

Consentit omninò hæc decisio cum Decreto Concilii Tridentini, (*o*), quo statuitur 1. ut tertia pars fructuum seu redituum Præbendarum in distributiones convertatur. 2. Ut distributiones illæ inter eos, qui in choro sunt præsentes, dividantur. *Statuit Sancta Synodus in Ecclesiis tam Cathedralibus, quàm Collegiatis, in quibus sunt nullæ distributiones, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, & quorumcumque proventuum & obventionum, tàm Dignitatum, quàm Canonicatuum; Personatuum, Portionum & officiorum separari debere, & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes & cæteros divinis interessentes dividantur.* Hæc sunt hujusce Decreti verba, cui adstipulantur Sancti Albini Canonici.

(*o*) Idem sess. 21. de reform. c. 3.

Decisionem istam adstruit Navarrus, (*p*) qui, ut dicta Concilii in sessione 22. cum iis, quæ idem in præcedenti sessione præmiserat, conciliet, asserit, Decretum 22. sessionis esse tantùm de quibusdam extraordinariis distributionibus, quæ de reditibus quarumdam dignitatum detrahebantur, quæque eas habentibus distribuendæ erant, quædam implendo officia, certis diebus aut horis sibi designata. *Respondeo*, inquit hic Canonista, *quod hoc posterius loquitur tantùm de distributionibus extraordinariis, quæ de reditibus particularibus Dignitatum, Personatuum & Officiorum constituuntur lucrefacienda ab eis solis, qui habent ea, implendo Officia divina, eis per Episcopos designata.* Sed Decretum præcedentis sessionis loqui de distributionibus quotidianis & ordinariis, quæ ex communibus provenientes reditibus, omnibus, qui choro adsunt, per modum augmenti dari debent, cùm nonnulli sine legitimâ causâ absunt ab Officio: *Illud autem*, pergit idem Doctor, *de distributionibus ordinariis, quæ constituuntur de fructibus communibus, lucrifaciendæ à facientibus communiter Officia divina: & ideò hæ extraordinariæ meritò non accrescunt aliis quibus aliæ ordinariæ distributiones accrescunt, quoniam illæ de communibus fructibus constituuntur pro Officiis ab omnibus communiter faciendis. Hæ verò, de fructibus particularibus præfatarum Dignitatum, Personatuum, & Officiorum pro Officiis, à solis habentibus ea faciendis.* Additque hic Canonista, ut allatam à se duplicis illius distributionum speciei distinctionem confirmet, in multis Ecclesiis ante Concilium Tridentinum fuisse hujusmodi distributiones extraordinarias, specialiter dignitates illas habentibus assignatas pro officiis quibusdam, quæ per se certis diebus exercere debebant.

(*p*) Nava. de orat. & Horis can. c. 22. n. 50. & 51. Miscellaneo. 14.

Multos hîc alios omittimus Authores quorum opinioni consentit hæc decisio, quales sunt Riccius, Graffius & Cabassutius (*q*), qui sententiam suam confirmant ex decreto Concilii Tridentini sessionis 21. suprà allato, ex Constitutione Bonifacii VIII. (*r*) ab eodem Concilio confirmata (*s*), quam in alia decisione afferemus infrà.

(*q*) Joan. Aloysius Riccius in Praxi distributionum quotidian. tom. 1. Resol. 395. n. 1. Jacobus de Graffiis l. 2. decis. aurearum c. 51. n. 12. Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 1. n. 6.

(*r*) Bonifac. VIII. in cap. *Consuetudinem.* unico. de Clericis non residentibus &c. in 6.

(*s*) Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 12.

Nihilominùs non existimamus, jus augmenti, quod Canonicis præsentibus competit, omnium fer-

fermè Ecclesiarum praxi in aliquo derogare, quâ amissæ ab absentibus distributiones communi Capituli mensæ destinantur. Cùm enim urbanas vel rusticas domos, identidem reficiendas habeat Capitulum; quandoque jacturas aut agrorum suorum sterilitates patiatur, litium, quas aut defendere aut inferre debet, impensas suppeditare, Officialium & domesticorum Ecclesiæ mercedes solvere, Paramenta, panem, vinum, luminaria, aliaque necessaria præbêre teneatur, par est, ut habeat, unde ista desumere queat. Ob eam quoque causam is est mos Capitulorum in quibus viget regula, ut absentium distributiones quotidianas, ad istos usus adhibendas, ad mensam Capitularem referant; cui consuetudini refragari jure nequeunt Canonici; cùm bonum commune privatorum utilitati prævalêre debeat. Vide infrà Casum ETHELBERTUS.

CASUS III.

BURCHARDUS, Ecclesiæ Collegiatæ Canonicus, cujus tenues sunt admodùm reditus, tenetur quandoque patrem suum brevi moriturum invisere; sorori suæ sponsi mortem deflenti solatium afferre, & simul unius ex amicis suis testamentum exsequi. Alio etiam tempore modò nuptiis neptis suæ adesse, vel Sacram habêre concionem, dùm consanguinea sua Religionis vestem sumit, aut solemnem votorum ejus professionem emittit, modò, ut bona paterna tueatur, litigare in Urbe remotissimâ; vel à domicilio suo abesse spatio viginti leucarum, ut Prioratûs sui temporale simul & spirituale bonum ibidem procuret; aut denique Romam vel aliò peregrinari, ut votum illud à se emissum, aut injunctam sibi pœnitentiam adimpleat. Istam à Capitulo veniam petit, ut ex his unum, vel plura simul queat perficere, nec tamen per absentiam suam distributiones quotidianas amittat. Nunquid hanc ei gratiam tutâ conscientiâ, possunt concedere Canonici?

RESPONS.

Canonicus, qui pro privatis rebus gerendis ab Ecclesiâ suâ abest ultra tempus vacationis, quo legitimè frui potest vi Decreti Concilii Tridentini, per absentiam suam quotidianas distributiones tutâ conscientiâ recipere non potest, aut à Capitulo postulare, ut istas admittat, tanquam justas absentiæ causas. Neque enim exceptiones jure latas pro distributionibus extendere, nec tanquam legitimas admittere potest Capitulum alias causas, quàm quæ in jure exprimuntur. Causæ autem istæ liquidò in Constitutione Bonifacii VIII. (a) referuntur; prima his verbis: *Infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas;* quâ nimirum prohibêtur Canonicus, ne choro possit adesse; quo in casu Guimierus (b), aliique nonnulli Theologi volunt, ut tempore ægritudinis suæ distributiones percipere nequeat Beneficiarius, si antè morbum in Officio divino non fuisset assiduus: *Ille duntaxat eas percipiet*, inquit hic Author, *qui aliàs erat residens & deserviens Ecclesiæ, & propter infirmitatem impeditur residere, vel interesse divinis horis. Unde, si aliàs non residebat, vel non erat solitus residere; vel divinis interesse; licèt tunc infirmaretur; non habebit hujusmodi fructus & distributiones; quia infirmitas non præstitit causam.*

(a) Bonifac. VIII. in cap. *Consuetudinem.* de Clericis non residentibus Eccles. vel Præb. in 6.

(b) Guimier. in Pragmat. tit. *Quo quisque* &c. §. *Jubet.*

Secunda exceptio, quam indicat eadem Decretalis, est *evidens Ecclesiæ utilitas.* Allatæ autem in casu proposito rationes ad neutram ex his causis referuntur, sed ad privata duntaxat Burchardi negotia pertinent: Non potest igitur Capitulum eas, tanquam Canonicas admittere, eique, quas absens postulat, distributiones concedere; cùm expressè prohibeat Tridentinum Concilium, nec præsentes divino Officio Canonici absentibus distributiones ullatenùs remittant. *Distributiones verò*, inquit Concilium (c), *qui statis horis interfuerunt recipiant; reliqui, quâvis collusione aut remissione exclusâ, his careant, juxta Bonifacii Octavi Decretum, quod incipit.* Consuetudinem: *Quod Sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus.*

(c) Conc. Trid. cit sess. 24. c. 12. de reform.

Si quis verò objiciat, Canonicum, qui rerum suarum necessitatem cogitur abesse, in casu Concilii & Constitutionis Bonifacii VIII. reperiri; cùm ab utroque admittatur urgens necessitas, tanquam causa legitima. Respondendum, urgentem illam necessitatem intelligendam esse v. g. de Episcopo aut Parocho, qui residere nequit absque manifesto vitæ suæ periculo, seu ob aëris intemperiem, aut hostium suorum persecutionem, ut exponit Toletus (d): *Altera causa*, inquit, *est urgens necessitas, cùm nimirum periculum imminet Episcopo vitæ, nisi discedat ab Ecclesia, vel ob infirmitatem, vel ob persecutionem alicujus tyranni, vel aliquâ simili causâ.* Cui interpretationi adstipulatur Barbosa his verbis (e): *Ubi Episcopus, residendo, grave malum vitæ incurreret, vel propter morbum, vel propter aliquam persecutionem, vel propter aëris intemperiem, vel ob inimicitias, aut ob Principis & populi furorem declinandum:* Quod pariter asserunt S. Thomas (f), Cajetanus, Sotus & Miranda. Ob talem igitur urgentem necessitatem excusari legitimè potest Canonicus, de quo agitur, jusque habêre percipiendi distributiones suas quotidianas; non verò ob necessitatem invisendi patrem ægrotantem, solandi sororem mœrentem, peregrinandi, concionandi, nuptias celebrandi, aut proprias res agendi: Licèt enim, aliquandiu in hujusmodi occasionibus possit abesse sine peccato; hinc non fit, ut distributionum suarum amissionem pati non debeat; cùm in jure duæ tantùm allatæ superiùs exceptiones, non verò istæ exprimantur.

(d) Franc. Tolet. Instruct. Sacerdot. l. 5. c. 4. n. 3.

(e) Aug. Barbosa in Concil. Trid. sess. 23. c. 1. de reform.

(f) S. Th. 2. 2. q. 185. a. 5. in corp.

Ne quidem, tanquam causa legitima admitti debet pro distributionibus percipiendis, peregrinatio Romam, Ierosolymam, aut aliò, quam pietatis causâ, aut ad implendum votum suum, aut injunctam sibi pœnitentiam perficiendam suscipere posset Canonicus. Licèt enim peregrinationes hujusmodi sint pia opera, ex iis tamen nullum Canonico jus competit, ut divino Officio, dùm peregrinatur, quasi præsens habeatur. Ita sentit Sanctus Carolus Borromæus his verbis (g): *Qui peregrinationis causâ absunt, ne jure quidem facultate-ve statutorum Ecclesiæ, cui personali residentiæ operam ministeriumque debent, distributionum participes sunt.*

(g) S. Carol. Act. Eccles. Mediolanens. Parte 1. Conc. Provin. 5. cap. 3. tit. *Quæ ad distributiones pertinent.*

Contrariam equidem nonnulli Authores tuentur opinionem, quâ hujusmodi peregrinationes approbant; ut testatur Garcias (h): Sed is contrà sentit; *Nihilominùs tamen*, inquit, *contrarium dicendum est: quia ista non est de causis in jure expressis;* ob quam videlicet ab absente lucrifieri possint quotidianæ distributiones: atque in probationem sententiæ suæ, declarationem Sacræ Congregationis Cardinalium Tridentini Concilii interpretum adducit cum decisione Sancti Caroli omninò conformem.

(h) Nicolaus Garcias de Benef. 3. part. c. 2. n. 394.

Re ipsa, si hæc esset legitima absentiæ causa, possent multi Canonici peregrinationes suscipere, is Romam, alter ad Sacellum B. Virginis Lauretanum, unus ad Sanctum Jacobum Compostellanum, alii denique aliò; ac brevi diminueretur cultus divinus, ac divinum Officium desereretur omninò, aut saltem negligeretur contrà Ecclesiæ intentionem, quæ in ultimo œcumenico Concilio (i), eâ tantùm mente constituit, partem

(i) Conc. Trident. sess. 21. de Reform. c. 3.

partem redituum mensæ Capitularis in distributiones quotidianas converti, ut multorum sui temporis Capitulorum inordinationi mederetur, quorum Canonici ob illegitimas frivolasque causas à choro aberant. *Ne qua in parte diminuatur divinus cultus*, inquit Sacro-sancta hæc Synodus, *sed ei debitum in omnibus rebus obsequium præstetur, statuit Sanct: Synodus, ut in Ecclesiis tàm Cathedralibus quàm Collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum..... separari debêre & in distributiones quotidianas converti.*

Ex hactenùs dictis plus, quàm satis, constat, Burchardum distributiones quotidianas jure recipere non posse, cùm abest a choro ob causas in præpositâ specie expressas; nec Capitulum ipsi eas in nullo casu concedere posse, nisi in casibus jure expressis.

CASUS IV.

Cosmas, Canonicus Ecclesiæ Aurelianensis re ipsâ quidem non ægrotat; sed ex Medicorum consilio singulis mensibus medicam sumere potionem & quater in anno sanguine minui indiget, ut valetudini suæ consulat, apoplexiamque sibi imminentem devitet. Nunquid illis diebus quotidianæ ei debentur distributiones?

Respons.

Existimamus, in casu proposito jure à choro Cosmam posse abesse, ut potè quem tùm complectitur exceptio Bonifacii VIII. (a): Cùm verba hæc, *justa & rationabilis corporalis necessitas*, de illis diebus uti de ipso ægritudinis tempore debeant intelligi.

Ut ergo quotidianæ distributiones tempore morbi ei debentur: illas pariter debet eo tempore accipere, quo medicinam sumpsit, aut sibi venam incidi curavit; cùm ita se gerat ex consilio Medicorum, qui istis omissis de ipsius valetudine desperant. Ita sentiunt Archidiaconus (b), à Joanne Andræa & Ancharano (c) laudatus, & Fagnanus, cujus hæc sunt verba (d): *Ut, si potionem vel medicinam sumpsit, vel sanguine minutus est: & comprehendit hoc verbum* (corporalis necessitas) *esse justum impedimentum secundùm Archidiaconum.*

(a) Bonifac. 8. in c. *Consuetudinem*. unic. de Clericis non residentibus in 6.

(b) Archidiaconus in cit. cap. v. *Corporalis necessitas.*

(c) Ancharanus n. 2. ad idem verbum.

(d) Fagnan. in c. *Licet.* de Præb. &c. n. 150.

CASUS V.

A Capitulo Ecclesiæ Cathedralis Solsoniensis conditum est statutum, quo fertur, Canonicos & Beneficiarios, qui Anniversariis, cæterisque fundatis Officiis intererunt, per modum augmenti illorum, qui ab iisdem aberunt, distributiones accipere non posse, nisi tribus majoribus horis Officii Canonici interfuerint. Nunquid legitimum est illud statutum?

Respons.

Id quidem certum est, absentium distributiones quæ anniversariis cæterisque in Ecclesia fundatis Officiis adscribuntur, inter præsentes, ut plurimum esse dividendas per modum accretionis; præsertim cùm ex contractu vel testamento fertur, integram summam fundationi assignatam, præsentibus distributum iri; nec cuilibet beneficiario sua assignatur speciatim distributio. Attamen, cùm statutum, de quo loquimur casus propositus, ad majorem Dei gloriam & Ecclesiæ ministerium pertineat, & eò solùm spectet, ut Canonici cæterique Beneficiarii suo accuratiùs munere fungantur; dubium non est, quin sit legitimum ac jure illud executioni demandare queat Capitulum; quandoquidem ex illo statuto non absolutè jure suo decidant ii, qui anniversariis istis aliisque intersunt fundationibus, sed justæ tantùm & rationabili submittantur conditioni, quam aliunde ex officio suo implêre tenentur (e).

(e) De Sie. Beuve tom. 1. Cas. 14.

CASUS VI.

Evodius, Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, sacros cupiens suscipere Ordines; indictis sibi ab Episcopo suo per spatium trimestre ad majorem præparationem seminarii exercitiis, Episcopi sui mandatum Capitulo manifestat, simulque petit, ne per id tempus quotidianis privetur distributionibus. Quæritur; nùm eas concedere debeat Capitulum, & Canonicus ille tanquam si choro interesset, easdem recipere tutâ possit conscientiâ? Nùm idem etiam de Canonico dici potest, qui idem per annua octo decemve dierum spiritualia exercitia postulat?

Respons.

Petitam ab Evodio gratiam pro tribus seminarii mensibus, ab Episcopo sibi indictis, ipsi conferre debet Capitulum, atque concessam sine scrupulo acceptare potest Canonicus iste tribus de causis.

1. Quia æquum est, imò & necessarium, ut Evodius Episcopi sui mandatum exequatur, in re præsertim æquè gravi, qualis est Ecclesiasticorum ordinatio. 2. Quia ad communem Ecclesiæ, & etiam ad particularem illius Cathedralis utilitatem redundat, ut quis ejus Canonicus, non nisi probatus, & dignè per ejusmodi spiritualia exercitia paratus ad sacros Ordines accedat; cùm vero verius sit, liberiorem vitam, dissolutosque Clerici mores ex præproperâ vulgo festinatione oriri, pravoque habitu, quibuscum adeò sanctum vitæ institutum professus est. 3. Quia non est quòd timeat Capitulum talem concedens gratiam, ne quid inde mali deinceps eveniat. Enimverò, si quid alius Canonicus hujusmodi vellet posteà jactare exemplum, ut similem auferret dispensationem, ob alias, quas allegare posset, rationes; ipsius petitioni morem gerere non debet Capitulum, sed istam potiùs sibi proponere juris regulam, quam statuit Bonifacius, VIII. (f) *Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet aliis in exemplum.*

(f) Reg. 74. de Reg. Juris in 6.

Quod pertinet ad annua spiritualia exercitia, quibus sese exercêre desiderat Canonicus; magnis attolli debet laudibus ipsius zelus, studiumque identidem pietatis sensum, fervoremque Clerico adeò necessarium in se ipso renovandi. Nihilominùs, cùm ejusmodi piæ exercitatitiones à Superiore legitimo non sint impetratæ, nec absolutè necessariæ ad tuendam pietatem; non existimamus, Canonico, istis piè occupato debitas esse per id tempus quotidianas distributiones, non magis, quàm ei, qui piæ causâ peregrinationis abesset. Nam, si pia exercêre opera satis esset, ad lucrandos grossos fructus, ut aiunt, distributionesque præbendæ; hinc fieret, ut Canonicus, ad ea vulgò incumbens, totum præbendæ suæ reditum habêret, nunquam fermè choro interessens, & etiam non residens: quod, non nisi absurdè defendi potest.

CASUS VII.

Paschasio, Viterbiensis Ecclesiæ Canonico post quadrimestrem periculosumque morbum, quasi choro interfuisset, solutæ sunt quotidianæ distributiones: Sed cùm is cognovisset, Canonicos, qui divinis horis adfuerant, plures, quàm viginti nummos per modum accretionis percepisse ex distributionibus eorum qui absque causa legitima abfuerant, hujus quoque summæ participem se, non minùs, quàm aliis, esse debere contendit: Quod ei absolutè denegârunt Canonici, qui adfuêre; affirmando, ipsi satis esse debêre concessas ei distributiones, nec jure ullatenùs exprimi, accretionem sibi ex iis contingentem, cum absentibus à choro morbi causâ esse dividendam. Quid juris?

Res-

RESPONS.

Pro Paschasio stare jus videtur. Nam si præsens choro censêri, & ut talis haberi debeat; iisdem frui debet prærogativis, quæ iis conceduntur, qui per se horis Canonicis intersunt, atque cum cæteris Canonicis jus habêre in Nememi, quod præsentibus choro ex aliorum absentia contingit. Constat autem, ut alibi probavimus ex certis juris testimoniis, ægrotantem choro adesse *fictione & interpretatione juris*, hoc est, eum talem esse habendum. Igitur Paschasio, qui per quatuor menses periculosè ægrotasse supponitur, idem jus competit, quod toto illo tempore habuisset, si horis Canonicis interfuisset; atque adeò, cùm absentium portio præsentibus accrescat, ut aiunt Glossa (*a*), Covarruvias (*b*), & alii; necesse est, ut accretionem illam cum aliis dividat. En primum nostrum argumentum.

(*a*) Glossa in Clement. *Ut ii. 2. v. Pars dimidia.* de ætate & qualit. & Ordine præficiendorum.
(*b*) Covarruvias. l. 3. variar. resol. c. 13. n. 7.

Aliud huic etiam ratiocinium subjicimus; nimirùm omnes Præbendarum reditus dividuntur in eos, qui jure *Grossi fructus* dicuntur, & in eos, qui distributiones quotidianæ nominantur. Grossi fructus ii sunt, quos percipit Titularis, quia non cogitur ad eos cum aliis Canonicis dividendos, ratione præsentiæ suæ in choro. Distributiones verò consistunt in ea parte, quæ è toto reditu separata est, ut inter præsentes divino Officio distribuerentur. Sciendum itaque cujus sit naturæ accretio, quæ præsentibus ex illegitima negligentium absentiâ contingit. Atqui dici nequit accretionem illam ad grossos fructus pertinêre; igitur distributionum speciem conservat: atque adeò, cùm æger choro adesse censeatur; hujus accretionis, ut cæteri qui choro adsunt verè & per se, debet esse particeps: Lex enim, quâ præsentibus confertur illa accretio, de omnibus præsentibus seu corporaliter seu fictione juris intelligenda est; ut docent Joannes Andræas in Constitutionem Bonifacii VIII. (*c*), & post ipsum Geminianus & Franchus, quibus addi potest Jason (*d*).

(*c*) Joan. Andræas. in c. *Cùm in tua*. 4. de consuetudine. in 6. l. 1. tit. 4.
(*d*) Jason in lib. *Si iis qui*. ff. de usu cap. n. 284.

Fagnanus (*e*), cujus hac in re sententiam amplectimur, aliam affert rationem, quæ nititur regulâ istâ, quam statuunt omnes doctissimi Jurisconsulti, scilicet, quòd in materia juris accretionis, *portio accrescit portioni, non personæ* (*f*). Quod facilè probari potest ex Lege Digestorum ad marginem indicatâ (*g*); quia propriè loquendo, non persona, sed portio alteram ad se trahit portionem, ut ait Ripa (*h*); Unde concludit hic Canonista, quòd, cùm Canonicus ægrotans præcipuam quotidianarum distributionum partem, quæ sibi debentur, jure percipiat, portio ista alteram ad se trahit minùs præcipuam portionem, quæ ex illegitima confratris sui absentia præsentibus accrescit: quod confirmat authoritate Sacræ Congregationis & suffragio Gomesii, qui Covarruviam (*i*), aliosque permultos laudat Authores: *Sicut ergo portio principalis distributionum*, ita concludit Fagnanus (*k*), *debetur infirmo, quamvis à choro absenti; ita hæc assumit naturam portionis cui accrescit.... & ita Sacra Congregatio censuit.*

(*e*) Fagn. in c. *Cùm percussio.* de Clerico ægrotante n. 31. & in c. *Licet.* de Præb. n. 139.
(*f*) L. 28. tit. 6.
(*g*) L. *Cùm ex filio*. 39. §. fin. ff. de vulgari & pupillari substitut.
(*h*) Ripa in leg. *Conjunctim*. 80. n. 7. de legatis tertiò l. 32. tit. 1.
(*i*) Covarruv. l. 3. variar. resol. c. 10. n. 16. versu *Sed ulteriùs*.
(*k*) Fagn. n. 32. cit.

CASUS VIII.

ETHELBERTUM, Cathedralis Ecclesiæ Niciensis Canonicum tantoperè diligunt ipsius Collegæ, ut pro eo statutum emiserint, quo eum semper præsentem habeant quoad distributiones quotidianas, per tres absentiæ menses, quos Canonicis concessit Tridentinum. Quæritur, utrùm eos tutâ conscientiâ ipsi concedere potuerint per id tempus, & is illâ queat concessione uti?

RESPONS.

Tale statutum pro Ethelberto condere non potuit Capitulum Niciense, isque proindè concessione illâ frui nequit ad accipiendas distributiones quotidianas per tres vacationis menses, quos concessit Tridentina Synodus. Ratio est, quia statuit Concilium (*l*), ut tertia pars reditHuum Capitulorum in distributiones quotidianas converterentur, dividendas inter præsentes in choro; absentes ab iis excludendo conformiter ad Constitutionem Bonifacii VIII. (*m*), quam confirmat idem Concilium non obstante quâlibet consuetudine, aut statuto contrario. En verba hujusce Constitutionis: *Statuimus, ut distributiones ipsæ quotidianæ, in quibuscumque rebus consistant, Canonicis ac aliis Beneficiatis & Clericis Ecclesiarum ipsarum, qui eisdem Officiis in ipsis Ecclesiis adfuerint, tribuantur, juxtà Ecclesiæ cujuslibet ordinationem rationabilem jam factam, sive etiam faciendam. Qui verò aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret), rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas; imò ad omnium restitutionem quæ contra hujusmodi nostram Constitutionem receperit, teneatur.* His autem terminis innovata, simul & confirmata est à Concilio ista Constitutio (*n*): *Distributiones verò qui statis horis interfuerint recipiant: reliqui, quâvis collusione aut remissione exclusâ, his careant; juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit* Consuetudinem, *quod Sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus.* Unde colligitur facilè invaliditas deliberationis à Capitulo Niciensi factæ, aut cujuslibet alterius similis faciendæ, ex quâ proinde nullum jus acquirit Ethelbertus ad recipiendas distributiones quotidianas, cùm per tres vacationis menses horis non intersit Canonicis, sub specie remissionis à Capitulo sibi factæ, quia talis remissio est illicita & invalida, ex eo quod irritum hujusmodi collusione fieret Concilii Decretum, quia ii omnes, quibus collegæ sui talem concederent gratiam, semper essent parati, imò tanquam summam honoris haberent, & accepti Beneficii significationem ut talem quoque ipsi remissionem aliis facerent.

(*l*) Conc. Trid. sess. 22. c. 3.
(*m*) Bonifac. VIII. in cap. *Consuetudinem.* unic. de Clericis non residentibus in 6. lib. 3. tit. 5.
(*n*) Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 12.

Decisionem hanc ita adstruunt Sacra congregatio Cardinalium Concilii Interpretum, ut refert Fagnanus, ipsius Scriba (*o*), nec non Navarrus (*p*), qui asserit, quòd *Remissio distributionum quotidianarum non prodest*, (ad conscientiam scilicet) *post Concilium Tridentinum.* Cujus rei hanc præcipuam affert rationem: *Quia consensu & pactione privatâ non potest juri publico præjudicari.* Amissio autem distributionum in absentes constituta est jure communi & pro bono publico quoad cultum divinum. *Distributionum perditio principaliter statuta est in favorem publicum cultûs divini* (*q*). Non possunt igitur privati, quamvis ejusdem communitatis membra destruere, aut aliquatenùs tam justè constitutam regulam infringere; ut constat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum Pisanum (*r*), & ex Lege, cujus hæc sunt verba (*s*): *Jus publicum privatorum pactis mutari non potest*: Cui addit Glossa: *Adde, nec pacto publicarum personarum.*

(*o*) Prosper. Fagnan. n. 1. Part. lib. 3. Decretalium in cap. *Licet.* de Præbendis. n. 39.
(*p*) Navar. l. 3. Consil. de Clericis non residentibus. Cons. 7.
(*q*) Idem de Orat. & Horis Can. c. 21. n. 48.
(*r*) Innoc. III. in cap. *Sidiligenti.* de foro compet. lib. 2. tit. 2.
(*s*) Leg. *Jus publicum.* 38. ff. de pactis l. 2. tit. 14.

Denique sententiam suam confirmat doctus hic Canonista ex hoc non minùs certo axiomate, nunquam videlicet licêre, cuiquam præbêre occasionem peccati; quod probat ex Decretali Honorii III. ad Præfectum civesque Rupellæ scribentis (*t*): Atqui, si hæc licita foret remissio, hinc peccati occasio, Canonicis præberêtur, qui à choro sine causa abessent, sub spe similis Collegarum suorum remissionis in simili casu (*u*): *Facilè enim consentiret unus Canonicus*

(*t*) Honor. III. in cap. *Ex parte.* 10. de consuet. l. 1. tit. 14.
(*u*) Navar. c. 21. cit.

nonicus, ne alius perdat in absentia, inquit, *ut alius consentiat, ne ipse perdat, cùm adfuerit: & ita omnes delinquerent.* Idem quoque docet Riccius (*a*) authoritatem Rotæ adducens in ejus decisionibus datis 13. Martii an. 1592. 29. Maii & 19. Junii an. 1595. & 2. Maii an. 1603. simulque testimonia sex Authorum celeberrimorum.

(*a*) Joan. Aloysius Riccius in prax. tom. 1. Resolut. 394.

CASUS IX.

Nonne peccat, ac simoniæ conscius est Gundericus, modicæ pietatis Canonicus, qui Canonicis plerumque horis interest ob distributiones, quas accepturus est?

Respons.

Quæstionem hanc dissolvit Sanctus Thomas (*b*), dicens; talem Canonicum non peccare, nec simoniæ reum esse, modò distributiones recipiendas, tanquam præsentiæ suæ in choro finem præcipuum, sed cultum divinum sibi proponat, eas verò tanquam finem minùs præcipuum: tùm enim ob distributiones, propriè loquendo, ad chorum non pergit, quamvis ex iis determinetur, ut hoc potiùs, quàm alio tempore vadat. *Ad evidentiam hujus quæstionis*, inquit Angelicus Doctor, *notandum est, quod aliquis actus dicitur esse spiritualis dupliciter. Uno modo ex parte principii; quando scilicet actus competit alicui personæ propter aliquid spirituale, quod in in ipso est; sicut Episcopo consecrare Basilicas, & Diacono legere Evangelium..... Alio modo est aliquis actus spiritualis; non ex parte principii, sed ex parte finis tantùm; sicut docere liberales artes, quarum veritas spiritualis est..... Celebrare ergo divinum officium in Ecclesia est actus spiritualis primo modo: competit enim alicui ex hoc, quòd est Clericus, & ideò simoniam committit, qui hujusmodi actum vendere intendit: in qualibet enim venditione pretium accipitur quasi finis; & ideò in prædicto casu distinguendum est: si enim hujusmodi distributiones recipit, quasi finem sui operis principaliter intentum, simoniam committit, & ita mortaliter peccat. Si autem habet principalem finem, Deum, in tali actu; ad hujusmodi autem distributiones respicit secundariò, non quasi in finem, sed sicut in id quod est necessarium ad suam sustentationem; constat, quod non vendit actum spiritualem, & ita simoniam non committit, nec peccat: sic enim acceptio distributionum non erit causa, quare ad Ecclesiam vadat, sed propriè hujusmodi determinatio, quare nunc vadat, & non aliâ vice.* Si igitur Canonicus ille, præcipuè choro non adsit ob accipiendam pecuniam, ut ait S. Thomas; simoniæ nec peccati fit conscius; licèt hic sit ejus finis minùs principalis.

(*b*) S. Tho. quodl. 8. art. 11. in corp. Item quodl. 4. art. 25. & in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. quæsti. 2. ad 4. & lect. 5. in 1. Cor. 9.

CASUS X.

Castorius, Parochialis Ecclesiæ Vicarius, in quâ singulis diebus celebrantur Missæ pro defunctis aliæque fundationes, pro quarum unâquâque septem assium distributio cuilibet interessenti assignatur, iis sæpè non interest; quòd id tempus excipiendis confessionibus, aut Missæ celebrandæ vacet. Nunquid tùm distributiones lucrefacit; præsertim si fundatorum Parentes rei huic assentiuntur?

Respons.

Facilis est hujus difficultatis decisio ex laudatâ superiùs Bonifacii VIII. (*c*) Constitutione; in quâ, ubi præmisit Summus ille Pontifex, distributiones quotidianas; in Ecclesiis Canonicis, Beneficiariis aliisque Clericis dati solitas, non legitimè lucrefieri posse, nisi ab iis, qui intersunt Officiis, quibus fuêre destinatæ (*d*): & eos, qui ab iisdem absunt Officiis, illas accipere non posse absque obligatione restitutionis; illos tantùm excipit, quos excusat vel infirmitas, vel evidens Ecclesiæ necessitas. *Qui verò aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret), rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas: imò ad omnium restitutionem, quæ contra hujusmodi nostram Constitutionem receperit, teneatur.* Quibus sancitis subjungit: *de distributionibus etiam, pro defunctorum Anniversariis largiendis, idem decernimus observandum.* Quæ Constitutio in suis omnibus dictis approbata, confirmata, atque innovata est à Concilio Tridentino, ut jam ostendimus in responsione ad octavum Casum superiorem.

(c) Bonifac. VIII. in cit. cap *Consuetudinem.* unic. de Clericis nonresident. in Eccles. vel Præb. l. 3. tit. 3.

(*d*) Conc. Basileens. sess. 21. cap. *Quo modo divinum Officium in Ecclesia celebrandum sit.* & cap. *Quo tempore quisque debet esse in choro.*

Dicendum itaque, quòd, si Castorius per illa Anniversaria iis excipiendis vacet confessionibus, quas ad aliud tempus differre nequit, qualis est periculosè ægrotantis confessio; tanquam præsens est habendus: sed si sint confessiones, quæ ad alios dies alias-ve horas differri queant, secùs dicendum est: cùm enim Missis illis pro defunctis adesse, non verò confessionibus audiendis, dùm celebrantur, vacare teneatur; distributiones manuales, iis tantùm, qui intersunt, debitas accipere non potest, licèt huic rei assentirentur fundatorum Parentes.

Quod de Confessionibus diximus, idem de celebratione Missæ intelligendum, quæ non excusat, cùm anteverti potest tempus illud, quo celebrantur ista fundata Officia; aut ad aliam horam differri: quod verum est, non solùm in casu proposito; sed etiam pro omnibus Canonicis & Beneficiariis, qui integras habêre volunt distributiones suas, cùm per horas Canonicas, etiam cum nulla justâ & urgente necessitate, celebrant. Quâ in re certum est, eos peccare contra justitiam, eorumque ductum in pravum desinere exemplum. *Perniciosi quidem exempli foret*, inquit Cabassutius (*e*), *si laborantibus in choro destinata stipendia prætextu Missæ, quæ in aliam horam remitti posset, alio transferre fas esset, cum publici cantûs diminutione propter quem distributiones diariæ sunt institutæ.* Atque in eo Author ille Panormitani, Barbosæ, Azorii, Riccii & Bonacinæ, quos laudat, sententiam sequitur.

(*e*) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 2. c. 31. n. 8. & apud eum Panormitanus in c. *Cùm olim.* de sentent. & re judicatâ. n. 6. Aug. Barbosa. ad Conc. Trid. sess. 24. c. 12 n. 57. Azor. inst. moral. part. 2. l. 3. c. 11. q. 19. Aloysius Riccius in prax. distrib. decis. 492. &c.

CASUS XI.

Bernardus, Tolosæ Canonicus Ecclesiæ Cathedralis, & in ejusdem Urbis Parlamento Consiliarius Clericus contendit, se censeri debêre in choro præsentem, cùm est in Curiâ, ob dignitatem suam Consiliarii. Contrà affirmat Capitulum. Quæritur, cui jus?

Respons.

Priùsquam respondeatur, advertendum, à Concilio Basileensi & Pragmaticâ Sanctione, verbis expressis abusivos declarari usus omnes, qui ad cultûs divini diminutionem ex Canonicorum absentiâ pertinent; nec Canonicis-Consiliariis favêre Concordatum. Affirmant tamen multi Authores, hujusmodi Officiales, Edicto an. 1573. constitutos (*f*), tanquam præsentes esse habendos, iis tantùm diebus, quibus muneris sui functiones obeunt, & æquum esse, ut integros præbendæ suæ fructus, quamvis à choro absentes, percipiant, quia abesse censentur, inquiunt, *Rei-publicæ causâ*, cùm Ministerio Regio & publico in functionibus muneris sui detinentur. Ita sentiunt Galliæ Juris-periti, & imprimis Chopin, d'Olive, & Fevretus,

(*f*) Fevretus tract. de abusu. l. 4. c. 3. n. 27.

Fevretus, qui horum authoritatem profert (*a*): *Regii Senatores Clerici*, inquit Chopin, (*b*) *solvuntur continui Lege Ministerii in suis Sacerdotiis; quia Senatûs ac Reipublicæ negotiis dietim occupantur*. Quâ de re sic observat Fevretus: *quæ vox*, dietim, inquit, *manifestat eos habêri præsentes illo duntaxat tempore, iisque diebus, quibus Curiæ intersunt, & non ultrà*.

(a) Carolus Fevr. tract. de abusu. l. 3. c. 1. Reg. 10. pag. 355. tom. 1. Edition Lugdun. an. 1667. d'Olives du Mesnil. qq. notabilis l. 1. c. 11.

(b) Renatus Chopin. Polit. l. 2. tit. 3. num. 17.

Praxim istam pro Præbendæ fructibus, non verò pro quotidianis distributionibus, nisi cùm adsunt, choro Consiliarii illi Clerici confirmant Georgius Louêtus, quondam in Senatu Parisiensi Consiliarius (*c*), & Joannes Brodeau ipsius commentator, ex multis Arrestis à se relatis. Unum quoque refert Le Vest, latum 13. Decembris an. 1550. pro Alexandro Goevrot Canonico Cenomanensi, & Senatûs Parisiensis Consiliario, triaque etiam alia in actis Cleri referuntur (*d*) ab eodem Parisiensi Senatu lata: primum 25. Junii an. 1595. pro Domino De Moussy Canonico Senonensi & Consiliario in Parlamento Rothomagensi; & cætera duo pro D.D. Guidone de Thelis & Ludovico Buisson Carnutensis Ecclesiæ Canonicis & Parisiensis Senatûs Consiliariis. D'Olive, de quo modò diximus, loquitur etiam (*e*) de Regio Diplomate Caroli VII. ad Capitulum Claromontanum scripto, quo jubetur, Aulæ suæ Consiliario Præbendæ ipsius reditus ipsi tradere, quos propter ipsius absentiam ei denegabant.

(c) Louet. litt. C. cap. 24.

(d) Acta Cleri tom. 1. cap. de Residentia.

(e) D'Olive, qq. notab. l. 8. c. 10.

Idem docet Cabassutius (*f*): *Istud quoque tenendum*, inquit inclytus hic Canonista, *eos qui sunt simul Canonici & Consiliarii Curiæ Parlamenti; dum Curiæ intersunt jurisdictione fungentes, potiri quidem suarum fructibus Prabendarum, sed privari distributionibus, quæ solis reservantur Clericis, qui divinis intersunt Officiis.*

(f) Joan. Cabassut. juris can. Theor & prax. l. 2. c. fin. num. fin.

Est alia etiam authoritas pro Consiliariis Canonicis; Arrestum solemne videlicet Tolosani Parlamenti, pro Domino Saget, hujusce Parlamenti Consiliario & Sancti Savorini Consiliario latum 18. Junii an. 1705.. quo fertur, Canonicum illum Consiliarium habitum fore, tanquam in choro præsentem per concessum Parlamenti, propter dignitatem suam Consiliarii, simulque jubetur, ut Canonicus ille non minùs, quàm collegæ sui, à Procuratore & Cellario Capituli persolvatur, exceptis tamen quotidianis distributionibus.

Confirmari potest hæc jurisprudentia, non modò ratione, quam affert Fevretus; sed quia plurimi Ecclesiæ interest, ut sint in Parlamentis Consiliarii Clerici, qui ad tuendam jurisdictionem Ecclesiasticam invigilent, & injustas sæcularium Judicum molitiones in potentiam, jura ac privilegia ipsius disturbent. Et quidem ipsa hæc est causa, cur inductus fuerit usus, Consiliarios Clericos in supremas Curias admittendi: *Ecclesiasticis certè Privilegiis magnoperè contulit Regia sacrorum Magistratuum institutio*, inquit Chopin (*g*), *quâ profanæ fortis judicibus admiscentur in Præsidiali quolibet Galliæ foro; ut sic accuratius jura Ecclesiastica, quasi sua tueantur*. Ex quo concludi potest, ut videtur, æquum esse, ut præsentes in choro habeantur, cùm munere suo funguntur, ac præbendæ suæ fructus percipiant, atque adeò pro Bernardo stare jus; modò præsens habêri nolit quoad distributiones.

(g) Chopin. Monastic. l. 2. tit. 3. n. 20.

Vide { CANONICUS. CAPITULUM. DELEGATIO. RESIDENTIA. THEOLOGUS. }

DIVORTIUM.

DIVORTIUM appellatur, separatio viri & uxoris: cujus vocis *divortium*, originem ita Lex explicat (*h*): *Divortium*, inquit, *à diversitate mentium dictum est, quia in diversas partes eunt, qui detrahunt Matrimonium.*

Terminus ille non est intelligendus secundùm sensum legis antiquæ; hoc est, pro absolutâ ac perpetua conjugatorum separatione, qui novas poterant contrahere nuptias consequenter ad licentiam, quam Judæis fecerat Moïses ob duritiam tantùm cordis eorum, ut declarat Christus in Evangelio (*i*) *Moïses: ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras*, & ne in graviora inciderent crimina, ad quæ maximè propendebant.

(h) Leg. *Divortium*. 2. ff. de divortiis l. 24. tit. 2.

(i) Matth. 19. 8.

Divortium itaque, prout hic à nobis accipitur, nihil aliud est, quàm legitima conjugum separatio, quæ Matrimonii vinculum nunquam solvere potest: ita, ut non solùm persona conscia, quæ divortio locum præbuit, sed & persona innocens in nullo casu Matrimonium, alterutro superstite, contrahere possit: quia Matrimonium semel ab Ecclesia ratum habitum, & consummatum in nullo casu, neque ob aliquam rationem dissolvi potest, nisi ex alterutrius conjugum obitu; juxta hæc Christi verba: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

Quamvis unam tantùm Christus in Evangelio divortii causam expresserit (*k*) adulterii videlicet crimen, Matrimonii Christiani naturæ, simulque fidei conjugali, quam sibi invicem nubendo jurant sponsi coram Ecclesiâ, contrarium, multæ tamen aliæ sunt etiam legitimæ Divortii causæ, quas, uti tales approbârunt Summi Pontifices Innocentius III. Alexander III. & Urbanus III. (*l*) ac deinde Universalis Ecclesia in Tridentino Concilio congregata (*m*): tales sunt casus illi, in quibus alteruter conjugum cum altero habitans, de vitâ, salute, aut religione sua periclitaretur.

In Gallia Divortii sententia non spectat ad forum Ecclesiasticum, sed ea, quæ ad separationem habitationis pertinet, à Judice Regio ferri debet tanquam pars civilis Politiæ.

Cùm persona innocens sententiam separationis obtinuit, jam ad cohabitationem cum parte consciâ cogi nequit.

Duplex tandem Divortii species inter conjugatos distinguitur; altera quoàd thorum, hoc est, quoàd usum Matrimonii; altera quoàd thorum simul & habitationem. Cùm de præsenti materiâ non solùm in hoc titulo, sed alibi passim agamus; plura hic addere supervacaneum nobis videtur.

(k) Matth. 5. 19. Marc. 10. 5. & seq. & Luc. 16. 18. 1. Cor. 7. 10.

(l) Innocent. III. in c. *Litteras*. 13. de restitutione spoliatorum. Alex. III. in c. *Quæsivit*. 2. de divortiis. Urban. III. in c. *De illâ*. 6. & idem Innoc. III. in c. *Quanto*. 7. eod. tit.

(m) Conc. Trid. Sess. 24. can. 8.

CASUS

CASUS PRIMUS.

Winebaldus, adolescens viginti annos natus, anno præterico Batildi, paris secum ætatis & conditionis puellæ nupsit, quâcum per tres menses conjunctissimè vixit: at cùm Batildes puerum fuisset enixa, quem ab hero suo ante matrimonium suscepisse statim confessa est, tanto Winebaldus furore concitus est, ut puero sacris undis abluto, ipso puerperii die matrem domo, instigante patre suo, pepulerit, eamque coegerit, ut filium modò natum deferret ad patrem, quamvis hinc unâ leucâ distantem, & etiam frigore ita sæviente, ut puerulus triduò post obierit, & mater ipsa in extremis fuerit. Quâ de re quæritur.

1. Utrùm secundùm conscientiam teneatur Winebaldus ad resumendam Batildem, & cum eâ habitandum, licèt ipsi per errorem nupserit, ex eo quod Virginem ducere sibi uxorem existimans correptam invenerit, & in libidine sua etiamnum perseverantem; adde, quod ipsum præmaturo adeò puerperio infamem fecerit.

2. Utrùm adolescens ille ad Sacramentorum perceptionem admitti possit, dùm in divortio privatâ suâ authoritate facto perseverat, eamque apud se admittere recusat, licèt subjectissimè ipsum adierit veniam precatura?

3. Si cum uxore sua in gratiam redire consentiret Winebaldus, vetante patre suo, quocum submissè agere imprimis tenetur; Num hæc sufficiens esset Parocho suo causa, ut eum ad participationem Sacramentorum admitteret, ab illo priùs factâ promissione, quòd, ubi primùm liber erit, ipsam resumet ad habitandum cum illa, seu ut simul vitam agant *sub eodem tecto* scandali vitandi causâ, seu ut illam maritali affectu prosequatur?

4. Utrùm Winebaldus & Batildes licitè à communione corporum & bonorum de communi consensu sejungi per instrumentum publicum valeant, & utrùm tutâ forent conscientiâ eo modo sejuncti? Nonne illud esset scandalum, Vinebaldo ob ferociam, quâ mulierem suam excepit, præsertim adscribendum? Ac tandem nunquid Parochus ob eam causam illum à participatione Sacramentorum excludere deberet, etiam in articulo mortis?

6. Utrùm tutâ sit conscientiâ Vinebaldi pater, dùm filii sui odium in Batildem consiliis suis fovet, ne eam admittat; & contrarium potiùs ei suadere non teneatur: & utrùm ipsi pravum, quod filio suo dedit consilium revocare abnuenti, absolutionem denegare non debeat Parochus, etium in articulo mortis?

6. Utrùm validam separationis sententiam in casu proposito ferre queat Officialis?

RESPONS.

Ad primum respondemus duas à Vinebaldo allatas rationes, ut in divortio suo perseveret, non esse admittendas: is namque error, de quo agitur, in solas Batildis qualitates cadit. Error verò quoad qualitatem personæ non est impedimentum, quo invalidum fiat matrimonium, neque legitimum cohabitationi obstaculum: quocircà vir, qui corruptæ nupsit, virginem sibi uxorem sumere existimans, atque nondum consummato matrimonio errorem suum agnoscit, pro certo ad illius consummationem tenetur, nisi solemnem Religionis professionem emittere constituat: & si errorem suum, non nisi post consummatum matrimonium, agnoscat, ut in casu proposito evênit, ob eam rationem invalidum declarari nequit matrimonium: neque jus divortii tunc viro competit, aut uxorem suam dimittere potest, si à contracto matrimonio in vitium non fuerit relapsa. *Propter violatam virginem adultam, qui posteà maritus esse cæpit; accusator justus non est*, inquit lex (a), *ideò jure mariti crimen exercere non potest: nisi puella violata sponsa ejus fuerat.* Consentiunt hactenùs dicta de errore qualitatis cum doctrina Theologorum omnium & Canonistarum. Quare ulteriores hîc eorum omittimus probationes. Quod pertinet ad infamiam, quam Vinebaldo infligit Batildes, hæc ratio priore etiam debilior est, ut publicè & absque Ecclesiæ authoritate factum divortium approbetur.

(a) Leg. Propter.7. Cod. ad Legem. Juliam de adulteriis & stupro. lib. 9. tit. 9.

Ad secundum itaque quæsitum respondendum, quòd, cùm hæc ita sint, Parochus Vinebaldum in divortii sententia perseverantem ad Sacramentorum participationem admittere non potest, cùm uxor ipsius aliundè cum eo subjectissimè egerit, ut illatæ injuriæ veniam obtineret & cum eo in gratiam rediret. Ideò autem Parochus homini huic absolutionem constanter denegare debet, quòd ipsius pertinacia & publica in uxorem suam iracundia à mortali excusari nequeat, unde absolutionis beneficio prorsùs est indignus, dùm in tali proposito permanet.

Ad tertium quæsitum dicimus, Vinebaldi patrem ipsum jure malè excipere non posse, quòd derelictam resumeret uxorem, & patre etiam prohibente, nec resumat, non teneri Vinebaldum ad obediendum quoàd rem istam: quia talis prohibitio foret injusta & divino contraria mandato, sic jubente (a): *Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ.* Si tamen spes esset, fore ut Vinebaldus rationabiliter cunctando patrem suum deliniret, id ei denegari non posse videtur; modò consensum suum præberet Batildes; atque intra medium illud tempus ipsum absolvere, atque ad Communionem admittere posset Parochus, si tamen scandalum abesset.

(b) Genes. 2. 24.

Ad quartum dicendum, quòd quamvis à se invicem quoàd thorum discedere queant vir & uxor absque peccato, de communi consensu, quin necesse sit, ut interveniat Ecclesiæ authoritas; non possunt tamen quoad domicilium, initio, vel inter se vel industriâ notarii, aliquo contractu: ac necesse est ut talis separatio confirmetur à Superiore legitimo, qui eam in casibus duntaxat jure expressis proferre potest. Quare, cùm Vinebaldus & Batildes propriâ authoritate à se mutuò discesserint, tutâ ii non forent conscientiâ in hoc statu permanentes, & ne quidem in articulo mortis, ad participationem Sacramentorum admitti possent, si ad se invicem accedere recusarent. His adde, ex hac potiori ratione illicitam fieri ipsorum separationem; quia nimirum ex solo inexorabili Vinebaldi odio ea proficiscitur, quo proinde Sacramentorum participatione fit indignus, in eo perseverans.

Ad quintum verò quæsitum dicendum, Vinebaldi patrem, quoad conscientiam, in tutò non esse positum; ut ex dictis facilè colligitur: dùm filio suadet, ne uxorem ad gratiam, quam ipsa petit, ullatenùs admittat; eumque tenêri coram Deo; ut in contrariam potiùs consilio suo ipsum adducat sententiam. Quare, si huic semper reconciliationi obsistat, & ad divortium Vinebaldum continuò sollicitet, absolutione omninò indignus est, quam ei, etiam in articulo mortis, recusare debet Parochus.

Ultimo tandem quæsito responsum jam præmissum est; ubi diximus, Officialem, aut quemlibet alium legitimum Superiorem divortii sententiam proferre non posse, nisi in casibus jure expressis; atqui certum est, eum, de quo nunc agitur, in jure non exprimi; unde nec Officialis, nec alius quilibet Judex validè talem proferre potest sententiam.

Denique,

Denique, ut præcipuus hujusce decisionis articulus confirmetur; scilicet, quòd Vinebaldus, non obstante acceptâ injuriâ mulierem suam resumere teneatur; addi potest ista juris Canonici & Civilis regula, (*a*), quâ fertur, quòd, ubi paria sunt Compartium crimina, tum injuriarum compensationi locus est. Atqui crimen à Vinebaldo commissum longè gravius est Batildis scelere: Is enim ad furorem usque prorupit, dùm uxorem suam quæ modò pepererat, domo suâ expulit, nullâ habitâ status illius ratione ac certi mortis periculi, cui eam committebat, sævienite tùm præcipuè hyemis frigore; atque homicidii factus est reus ob mortem pueruli, quæ ob suam tantùm crudelitatem contigit. Par est ergo, ut cum mulieris peccato compensetur viri crimen quod ad barbariem usque pertingit; cùmque viro suo malam tractationem acceptam ista condonet, amicitiam ejus etiam & hospitium enixè postulans; is quoque à participatione Sacramentorum arceatur, dùm eam resumere injustè renuerit.

(*a*) Innoc. III. in cap. *Tua fraternitas.* fin. & in cap. *Intelleximus.* d. de adulteriis & stupro. l. 5. tit. 16. & leg. *Uxor.* 13. § *Judex.* ff. ad legem Juliam de adulter. coercendis. lib. 48. tit. 5.

CASUS II.

SYLVESTER, de adulterio mulieris suæ convictus, tantùm in eam ob id facinus suscepit odium, ut ab eâ discedere voluerit ex divortii sententiâ, quam juridicè obtinuit. Num id potuit absque peccato?

RESPONS.

A peccato eximi nequit Sylvester, si mulierem suam jure prosecutus fuerit, divortiique sententiam obtinuerit ex motivo odii in ipsius personam, seclusâ ejus adulterii consideratione. Sed nullius est conscius peccati, si ad uxoris suæ libidinem tantùm attenderit, juxta illud Regii Prophetæ (*b*): *Iniquos odio habui, legem autem tuam dilexi*, nec eam ex motivo vindictæ prosecutus fuerit, sed solùm, ut propriam suam tueretur famam, neve palàm crimen ejus approbare aut dissimulare videretur; vel ut libidinem ejus emendaret, aut denique, ne illegitimi cum propriis filiis in bonorum suorum communionem venirent. Ita Sanctus Thomas (*c*): *Vir, si dimittat uxorem, fornicantem, livore vindictæ, peccat*, inquit Angelicus Doctor; *si autem ad infamiam propriam cavendam, ne videatur particeps criminis, vel ad vitium uxoris corrigendum, vel ad evitandum prolis incertitudinem, non peccat* †.

(*b*) Psal. 118. v. 113.

(*c*) S. Th. 4. dist. 35. art. 1.

† Tantùm abest ut Sylvester uxorem absque *livore vindictæ* dimittens peccet, quin & peccaret retinens, si nulla spes emendationis affulgeret; quo sensu dixit Sapiens! Proverb. XVIII. ℣. 22. *Qui retinet adulteram, stultus est & insipiens*: Si in turpissimi lenocinii veniret suspicionem, unde nasceretur scandalum, & unde magna in ipsum redundaret infamia: ob hanc enim causam nonnulli Canones pœnas imponunt viris uxores adulteras retinentibus. Quapropter *S. Aug.* L. 1. *Retract. Cap.* 19. *tit.* 1. pag. 30. revocat quod scripserat Lib. 1. *de serm. Domini in monte* Cap. 16. *permissum esse, non jussum divortium.* Ita Canonibus præscribitur Cap. *Si vir.* tit. *De adulteriis. Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pænitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps.* Et Cap. *Si quis.* Causa. 22. quæst. 1. *Maritus qui cohabitaverit cum uxore adultera, tribus annis subjicitur pænitentiæ.* Hæc adnotatio unico confirmatur syllogismo. Ille peccat qui proximam, quam cavere tenetur, non cavet infamiam, qui est alieni criminis particeps, qui uxoris vitium, quod corrigere tenetur, non corrigit; qui prolis incertitudinem, quam debet avertere, & ex qua non aversa contingeret ut proles illegitima legitimæ bona possideret, non avertit; atqui &c. ergò &c.

CASUS III.

CUM ARCUDIUS Divortii sententiam in Antoniam uxorem suam, de adulterio debitè convictam obtinuisset, ab eâque discessisset, tribus post mensibus detexit Antonia, ante latam sententiam ejusdem sceleris reum fuisse Arcudium, cujus quidem certas habet probationes. Nunquid illa sententia in Antoniam lata debet habêri, tanquam vim habens rei judicatæ, ita ut Arcudius ad resumendam uxorem suam jam non teneatur?

RESPONS.

Certum quidem est, quòd, si à viro suo injustè sejuncta fuisset Antonia, ac juridicè probare posset, impositi sibi à marito criminis se esse insontem; sententia tunc revocanda esset, tanquam invalida; cùm in hac materia vim rei judicatæ non obtineant sententiæ, quando earum probari potest nullitas. Quod probari potest ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Norvicensem, (*d*), in qua sic statuit Summus hic Pontifex: *Mandamus*, inquit, *quatenùs si vobis constiterit, eos per judicium Ecclesiæ non fuisse legitimè separatos Ecclesiamque deceptam, ipsos faciatis sicut virum & uxorem insimul permanêre.*

(*d*) Alex. III. in cap. *Lator.* 7. de sentent. & re judic. lib. 2. tit. 27.

Sed quia adulterii verè conscia erat Antonia, nec in suo judicio judex deceptus est; irritam jam reddere non potest sententiam, quâ damnata est ex hoc, quòd vir suus pariter reus esset, tùm cùm eam accusavit. Ratio est, quia mulieri jus non competit maritum suum de adulterio insimulandi. *Hoc in mulieribus non obtinet*, inquit Gratianus (*e*); *non enim eis permittitur maritos suos adulterii reos facere.* Quod probat hic Author ex hac Imperatorum Severi & Antonini Lege (*f*): *Publico judicio non habêre mulieres adulterii accusationem; quamvis de matrimonio suo violato queri velint, Lex Julia declarat, quæ, cùm masculis jure mariti accusandi facultatem detulisset; non idem feminis privilegium detulit.*

(*e*) Gratian. §. 1. post. can. apud 10. 31. q. 1.

(*f*) Leg. *Publico.* 1. Cod. ad leg. Juliam de adulteriis & stupro. lib. 9. tit. 9.

Nihilominùs constat, Arcudio non competere jus perficiendæ divortii sententiæ, quam in uxorem suam obtinuit; quia, cùm ejusdem cum illa criminis esset conscius, justè eam accusare non poterat & divortium petere, juxta Sancti Thomæ doctrinam, his verbis contentam (*g*): *Excipiuntur septem casus*, ait, *in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicantem.·.·.· Primus est, si ipse vir similiter fornicatus fuerit.* Quare alibi *si adulterium sit occultum*, inquit (*h*), *per hoc non aufertur excipiendi contra accusationem viri uxori adulteræ, quamvis desit sibi probatio: & ideò peccat vir divortium petens*, ait Sanctus Antoninus (*i*): *& si post sententiam de divortio uxor petat debitum, vel reconciliationem, vir tenetur ad utrumque.* Quod consentaneum est decisioni Alexandri III. (*k*), qui loquens de homine; qui privatâ suâ authoritate mulierem suam adulteram dimiserat, ob incestum, quem eam admisisse putabat, cùm is in adulterium posteà incidisset; postulante muliere, ut cum marito suo restitueretur, declarat Summus Pontifex, reipsa eam esse restituendam, si constet, virum pariter idem scelus commisisse; *si notorium est*, inquit hic Papa, *mulierem ipsam adulterium commisisse, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse.*

(*g*) S. Thom. in 4. dist. 35. q. 1. art 3. in corp.

(*h*) Idem ibid. art. 6 ad 5.

(*i*) Item. S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 2. c. 21. §. 6

(*k*) Alex. III. in cap. *Significasti.* 4. de divort. L. 4. tit. 19.

Cum jure canonico consentiunt hac in re Leges Civiles. *Judex adulteri*, inquit Ulpianus (*l*), *ante oculos habere debet & inquirere, an maritus pudicè vivens mulieri quoque bonos mores colendi author fuerit. Periniquum enim videtur esse, ut pudicitiam vir ab uxore exigat, quam ipse non exhibeat.* *

(*l*) Leg. *Si uxor* 13. §. 5. ff. ad Legem Juliam de adulteriis coercendis Lib. 48. tit. 5.

* Ad futiles confugeret tricas Arcudius, si opponeret se non tam sæpè quàm uxorem in adulterium incidisse, aut adulteria uxoris innotescere, non sua: quemadmodum enim non refert uter Conjugum prior aut posterior fidem fregerit, non refert etiam quòd unus sæpius quàm alter deliquerit, aut unius, non autem alterius adulterium publicè innotuerit, cùm jus divortii, non nisi innocenti competat. Ita ferè loquitur Cabass. Juris Can. Theor. & Prax. lib. 3. Cap. 28. nu. 3.

CASUS IV.

Marcellianus, cùm mulierem suam de adulterio accusasset, in ipsam de perpetuo divortio sententiam obtinuit, quo facto omnibus Sacris Ordinibus initiatus est. Anno elapso Aldegondes innocentiam suam juridicè probavit, ac sententiæ in se ipsam latæ rescissionem obtinuit; quâ impetratâ virum suum interpellavit, ut ad se rediret. Nùm sub peccati conscientiâ ad id tenetur vir ejus, licèt Sacerdos?

Respons.

Ex doctrinâ Sancti Bonaventuræ & S. Thomæ. Marcellianus, licèt Sacerdos, in casu proposito ad uxorem suam reverti tenetur. *Quæritur*, inquit Sanctus Bonaventura, (*a*) *si sententia divortii lata est per errorem, & post vir promotus est ad Sacerdotium; si error Ecclesiæ & deceptio pateat, utrum reddendus sit uxori, si ipsa non vult continere*: Cui propositæ sibi quæstioni ita respondet Sanctus ille Cardinalis: *Et quod sic, videtur: quia mulier habebat jus suum, & salvo jure mulieris non poterat continentiam vovere contra voluntatem uxoris.* Denique hanc rationem approbans; *Respondeo*, inquit, *dicendum, quod inducenda est ad continentiam. Quod si manifesta deceptio in latione prioris sententiæ apparet, & ipsa non vult continere, debet vir suus ei reddi.* Peracutè tamen observat hic Sanctus Doctor, virum hunc, quamvis sub peccato teneatur ad reddendum uxori conjugale debitum, illud tamen absque peccati reatu non posse exigere, quia Ordines suscipiendo, continentiæ lege, quantùm in se fuit, sese obstrinxit. *Verumtamen ille non poterit petere debitum; quia, quantùm in se fuit, continentiam vovit.*

(*a*) S. Bonaventura in 4. dist. 15. resp. ad dub. 4.

Sententiæ S. Bonaventuræ omninò consentit Sanctus Thomas (*b*), & post eum Sanctus Antoninus (*c*), his verbis mentem suam aperiens: *Si post divortii sententiam constiterit Ecclesiam fuisse deceptam per falsos testes & hujusmodi; debet sic spoliatus restitui: taliter etiamsi..... cepisset Sacerdotium; si hoc petat: & tenetur restitutus reddere debitum, sed exigere non potest.*

(*b*) S. Thom. in 4. dist. 35. q. un. art. 5. ad 2.

(*c*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 2. c. 21. §. 6.

CASUS V.

Carolomannus, uxorem suam Constantiam de adulterio accusavit, atque contra ipsam divortii sententiam obtinuit: quo facto Constantia vovit continentiam, ac solemni posteà votorum emissione Religionem professa est: aliquantò post manifestè detectum est, per falsos testes deceptum fuisse Judicem, ac proinde irritam esse divortii sententiam. Carolomannus de veritate convictus mulierem suam reposcit. Nunquid ista ad virum suum reverti tenetur, licèt continentiæ votum solemnemque Religionis professionem emiserit?

Respons.

Difficultati huic respondet Sanctus Thomas dicens (*d*). mulierem in casu Constantiæ positam, continentiam absque viri sui consensu post latam divortii sententiam, vovère potuisse: sed, si manifestum sit posteà, Judicem per falsos testes fuisse deceptum, & sic injustam reipsâ esse sententiam ejus; ad maritum suum teneri eam reverti, modò testes ipse non subornârit, & petenti viro debitum reddere; licèt solemniter Religionis vota fuisset professa, sed tamen ipsi non licère, ob votum suum, debitum illud à viro suo exigere. *Potest tamen continentiam vovere invito marito*, inquit hic Sanctus, *nisi videatur Ecclesiam deceptam fuisse per falsos testes, sententiando de divortio: quia in tali casu, etiamsi votum professionis emisisset, restitueretur viro, & teneretur debitum reddere: sed non liceret ei exigere.* Sanctus Antoninus eodem modo loquitur (*e*).

(*d*) S. Thom. in 4. dist. 35. q. un. art. 5. ad 3.

(*e*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 21. §. 6.

Istâ potissimum ratione nititur hæc decisio, quia hujusmodi vota solemnia sunt invalida, per errorem aut fraudem emissa. V. g. cùm mulier ideò tantùm Religionem profitetur, quia nullum sibi jam superesse demonstrandæ innocentiæ suæ viam existimat: quo in casu error verè est ipsius voti causa, & ex eo fit illud invalidum. *Quid enim tam contrarium consensui, quàm error?* inquit Lex (*f*). Id quidem probat Decretalis Celestini III. (*g*), in quâ interrogatus hic Papa, de muliere, quæ mortuum virum suum existimans solemnibus se Religionis votis obstrinxerat, quæque marito suo reddita fuerat, his verbis respondet: *Licèt votum ejus usquequaque non tenuerit*, inquit hic Papa, *eatenùs tamen fuit obligatorium, quatenùs se potterat obligare. Promisit enim, intrando in Monasterium, se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius; redire verò ad sæculum, in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti: & ideò, quamvis ad ipsam, tenuit votum..... consultius itaque ducimus, & ei congruentius ad salutem, ut ad Monasterium redeat.. si verò ad hoc induci non poterit, ipsam invitam non credimus cogendam.* Eodem modo dicendum de eo, qui solemnia Religionis vota per fraudem emitteret; v. g. si vir, cui perspectum est, falsos esse testificationes, super quibus divortii sententiam obtinuit, Religionem profiteretur, quamvis sibi nota esset professionis suæ nullitas absque uxoris suæ consensu.

(*f*) Leg. Si per errorem 15. ff. de jurisdict. omnium Jud. cum. l. 2 tit. 2.

(*g*) Celest. III. in c. p. Placuit. 12. de convers. conjugat.

Ratio est, quia, cùm lata sententia sit in favorem partis innocentis, compartem reum jus revocandi semper retinet; licèt solemnia vota emisisset, si ita forsan absque consensu partis innocentis se gessisset. Ita docet Author Glossæ (*h*) his verbis: *Sed sententia lata fuit hic ut videtur propter adulterium. Nunquid poterat vir eam sibi reconciliare invitam? Videtur quod sic..... innocens enim non privatur servitute, quam habet in eo qui peccavit. Cod. de adulteriis. Authenticâ Sed hodiè. Unde vir potest etiam illam adulteram sibi reconciliare, si vult..... vir summodò absolutus fuit à servitute, quam ipsa priùs habebat in ipsum, & non conversò: Unde adhuc remansit salva viro servitus, quam habuit in muliere; cùm tantùm ipsa fuerit condemnata..... si hoc verum esset, quod non posset; sic daretur mulieribus occasio delinquendi, ut à viris separarentur.* Author hujusce Glossæ dicta sua ex multis Canonibus seu Decretalibus, & ex pluribus legibus, quas hîc referre inutile nobis videtur, confirmat.

(*h*) Glossa in cap. Ex litteris 5. de divortiis v. Redire compellas.

CASUS VI.

Adelmi arma gerentis, Veronica uxor, cùm anno post ipsius discessum, ab hominibus fide dignis addidicisset, ipsum in pugna fuisse occisum, Graciliano secundò nupsit. Adelmus post sex menses redux, cùm uxorem Graciliano iterùm nuptam invenisset, eam repudiavit, licèt cum eo reverti & à Graciliano discedere ipsa offerret. Nunquid id ipsum tutâ potuit conscientiâ Adelmus?

Respons.

Certum est, Adelmum ob allatam in proposito casu rationem, uxorem suam dimittere non potuisse. Nam ex ignorantia facti, ob quam Graciliano nupsit, Veronica excusatur ab adulterio juxta istam juris regulam (*i*): *Ignorantia facti excusat*; atque adeò à pœnâ huic crimini debitâ; cùm naturali repugnet æquitati, ut quis de culpâ, cujus non est reus, & sine legitimâ causâ puniatur, ex hac alia juris regulâ (*k*): *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.*

(*i*) Reg. 13. de reg. juris in 6.

(*k*) Reg. 23. ibid.

Probari potest hæc decisio authoritate Sancti Leonis in suâ ad Nicetam Aquileïensem Episcopum Epistola (*l*), in quâ asserit hic Papa, hominem, qui in simili casu mulieri nupsit, cujus mortuum esse maritum putabat, non esse culpabilem nec pro adultero habendum. *Nec tamen*, inquit, *culpabilis judicetur, & tanquam alieni juris pervasor habeatur, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit.* Ex quo constat,

(*l*) S. Leo Epist. 77. cit. & seqq. in can. Cum per bellicam. 34. q. 1. & 2.

constat, idem esse colligendum de muliere, cùm pariter sit innoxia. Unde addit hic Sanctus, à viro omittendum esse, quod præteritum fuit, abcoque mulierem suam esse resumendam. *Omittendum est, & inculpabile judicandum est, quod necessitas intulit, & restituendum quod fides poscit.* Cujus quidem rei hanc rationem affert Origenes (a): *Neque enim fieri potest*, inquit, *ut si antè quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.* Quò redeunt ista Sancti Ambrosii verba (b): *Revera non potest caro corrumpi, nisi mens fuerit antè corrupta.* His adde Angelici Doctoris authoritatem (c), qui septem casus enumerans, in quibus vir ab uxore sua potest discedere, tertium hunc reponit: *Tertius* (casus est), *si uxor virum suum mortuum probabiliter credens propter longam ejus absentiam, alteri nupserit.*

(a) Orige. l. 2. ad cap. 2. Epist. ad Rom. ex Correctoribus Rom. ad can. *De pudicitia.* 6. 32. q. 5.
(b) S. Ambros. in can. *Revera.* ead. causâ & q. Item Isidorus in can. *Non potest.* 8. ibid.
(c) S. Th. in 4. sentent. dist. 35. q. un. art. 1. in corp.

CASUS VII.

Conjuges duo, jugiter inter se rixantes, neque ullo inter se amoris vinculo conjuncti, ab uno duobusve mensibus de communi consensu, ob mutuum odium à se invicem discessere quoad thorum & quoad habitationem; Nunquid ita sese gerere absque mortali peccato potuêre, ut nimirùm quietam magis sejuncti vitam ducerent, ac saluti suæ faciliùs prospicerent?

Respons.

Divortium tale à duobus illis conjugibus sine peccato mortali fieri nequit ob quinque rationes: 1. Quia fieri talis separatio non potest sine scandalo, imprimis privatâ authoritate. Scandalum autem nunquam licet parere juxta illud Christi Domini verbum (d): *Væ homini illi per quem scandalum venit.* 2. Quia injusta est ipsorum divortii causa, ac deposito omni odio se invicem potiùs diligere tenentur ex his Apostoli verbis (e): *Sicut Ecclesia subjecta est Christo; ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite uxores vestras sicut & Christus dilexit Ecclesiam..... Viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua:* Quo præcepto eò strictiùs tenentur Christiani conjuges, ut etiam ad inimicorum amorem compellat Lex Evangelica (f). 3. Quia vix ac ne vix quidem fieri potest, ut alteruter, aut uterque simul incontinentiæ periculo ob tale divortium non committatur, quod quidem sponte ambo subire volunt. 4. Quia separationem hujusmodi semper consequuntur odia, maledicta ac lites. 5. Denique quòd conjuges à se invicem quoad domicilium discedere nequeant absque interventu Ecclesiæ, ut statuit Agathense Concilium an. 506. (g) his verbis: *Seculares, qui conjugale consortium nullâ graviori culpâ dimittunt, vel etiam dimiserunt, nullas causas dissidii probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt.... si antequàm apud Episcopos comprovinciales dissidii causas dixerint, & priusquam in judicio damnentur, uxores suas objecerint, à communione Sanctæ Ecclesiæ & populi cœtu, pro eo quod fidem & conjugia maculant, excludantur.* Sic eâ de re statuebat antiqua Ecclesiæ disciplina, quæ etiam probari potest ex Canone Alexandri II., qui ad Guillelmum de Montrolio, divortium cum muliere privatâ authoritate meditantem scribens, id ipsum his verbis ei prohibet (h): *Apostolicâ authoritate interdicendo, mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem nullatenùs præsumas dimittere..... donec Episcoporum Religiosorum Concilium causam istam excommunicaverit.* Certum quidem est, in Galliâ hac de re ferri judicium à judice Regio; at id saltem constat, duos illos conjuges, de quibus fit mentio in casu proposito, ante juridicam sententiam matrimonium suum diducere non posse, etiamsi legitima sibi subesset divortii causa.

(d) Matth. 18. 7.
(e) Ephes. 5. 24. 25. & 28.
(f) Matth. 5. 44. & seqq. Luc. 6. 27.
(g) Conc. Agath. c. 25. in can. *Seculares.* 1. 33. q. 2.
(h) Alex. II. in can. *Multorum.* 10. 35. q. 6.

CASUS VIII.

Foillanus tantâ vi quandoque, tantâque sævitiâ uxorem suam excipit, ut se tutam non existimet, cum eo cohabitando. Potestne absque peccato ipsum dimittere?

Respons.

Difficultatem istam clarè exponit Innocentius III. scribens ad Bituricensem Archidiaconum (i), ac solvit dicens: *Si verò*, ait, *tanta sit viri sævitia, ut uxori trepidanti non possit sufficiens securitas provideri; non solùm non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri.* Hæc sunt verba Decretalis hujus Papæ.

Equidem nihil æquitati naturalis magis est consonum, quàm, ut quisque propriæ securitati ac quieti provideat; cui, cùm prospicere nequeat hæc mulier, nisi maritum adeò injustum & iracundum dimittendo; constat illam à tali viro sine culpâ discedere posse.

Ob eandem rationem Alexander III. in Decretali, quam ad Episcopos Ambianensem & Bellovacensem scribit (k), ita constituit: *Si autem*, inquit, *capitali odio ita mulierem vir prosequitur, quod merito de ipso diffidat; alicui probæ & honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosiùs committatur, in loco, ubi vir, vel parentes ejus, mulieri nullam possint inferre violentiam.* Quibus verbis, *usque ad causæ decisionem*, ostenditur tamen necesse esse, ut talis separatio ex juridicâ tandem sententiâ confirmetur.

Idem dicendum, cum alteruter conjugum alteri vitam eripere vel gladio, vel veneno, aut aliâ quâlibet ratione tentavit; uti declarat Vermeriense Concilium an. 572. quod refert Gratianus (l), loquens de muliere, quæ viri sui vitam appetiverat.

Sylvius huic difficultati respondens, minutiùs etiam rem istam exponit, multos enumerans casus, in quibus divortio locum esse existimat. En ipsius verba (m): *Si vir gladium opposuerit ad collum, & gulam uxoris, animo occidendi, vel feriendi, si insidias vitæ paraverit vel venenum vel maleficia, vel alio modo: Si minatus sit occidere & præ terribili ingenio soleat minas exequi; aut prudenter judicari possit, quoad eas sit executurus... si minis accedant injuriæ & aliæ malæ tractationes, quæ excedant terminos levis correctionis, marito erga uxorem permissæ: si sint percussiones graves & atroces, aut aborsum causantes, aut sanguinolentæ, aut in capite vel oculo illatæ. Adde etiam verbera; si illa sint immoderata.* Quibus addit hic Theologus, ad judicem pertinêre, ut de levitate aut gravitate malarum tractationum judicet, *attentâ qualitate personarum*, inquit, *& feminæ, quæ vexatur. Si enim illa nobilis, pudica, honesta & morigerata fuerit, minores molestiæ censeri debent nomine sævitiæ.* Ad confirmationem suæ sententiæ Paludanum, Dominicum Sotum, Covarruviam, Navarrum, Jacobum à Graffiis & Basilium Pontium laudat Sylvius. *

(i) Innoc. III. in cap. *Litteras.* 13. de restitut. spoliatorum. l. 2. tit. 13.
(k) Alex. III. in cap. *Ex transmissâ.* 8. eod. tit.
(l) Conc. Vermeriens. in can. *Si qua.* 6. 31. q. 1.
(m) Fr. Sylvius resolut. v. *Divortium.* & apud eum Petrus Palud. in 4. dist. 35. q. 2. art. 1. Conclus. 2. Dom. Sotus ibid. dist. 36. art. 2. Covarruvias 2. part. de matrimonio c. 7. de divortio & matrim. dissolut. §. 5. n. 1. Navar. Man. c. 22. n. 22. & l. 3. Consil. de voto. Consilio 57. n. 5. Jac. à Graffiis. l. 2. decisionum. c. 84. n. 1. Basilius Pontius l. 9. c. 13. &c.

CASUS

* Quamvis immoderatam sævitiam legitimam esse separationis causam nemo non fateatur: aliqui tamen, inter quos citari potest Tournelius Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor, socius Sorbonicus, Regius & Emeritus Professor, cujus prælectiones Theologicas quas in scholis Sorbonicis habuit, habemus non ita pridem impressas, sentiunt uxorem posse quidem tum quoad thorum, tum quoad habitationem ante sententiam Judicis à viro sæviente, si sævitia publica sit; si autem quodammodo occulta, quoad thorum tantùm, se separare. *An verò expectanda sit Judicis sententia*, inquit citatus Doctor de Divort. Concl. 2., *priusquàm fiat separatio, distinctione opus est, vel enim dimittentis sævitia ita publica est, ut negari non possit, vel occulta quodammodo. Si priùs, potest conjux non expectatâ Judicis sententiâ discedere à viro. Si verò occulta quidem est, sed innocenti & aliis paucis cognita, potest quidem discedere à thoro, non autem à domo, nisi post sententiam Judicis.* Et rationem affert, quia cùm... *matrimonium sit contractus publicus, non debet nisi ex publica Judicis sententia fieri divortium.* Sed si immoderata sit sævitia viri (de immoderata enim sævitia agit Tournelius) non video quid impedire possit, quominùs separatio & quoad thorum & quoad domum etiam ante Judicis sententiam fiat, sive sævitia sit quodammodo occulta, sive publica; nam si immoderata sit viri sævitia, nonne uxori vitæ, vel mutilationis, vel gravis percussionis periculum imminet? Tollitne istud periculum sola separatio quoad thorum? An uxor, quia sævitia viri est quodammodo occulta, tenebitur mortem vel mutilationem, expectatâ Judicis sententiâ, expectare? Absit tamen ut meritò laudata ab omnibus tam docti Doctoris scripta carpere præsumant.

CASUS IX.

Flora, legitimam ob causam, à viro suo discessionem requirens, ipsum coram Judice regio prosecutus est, & ab eo sententiam obtinuit, quâ à bonorum corporumque communione fuère sejuncti. Nunquid potest hæc mulier tutò eâ uti sententiâ, non adito priùs Ecclesiastico Judice, ad quem pertinet eâ de re judicium, uti declarant Urbanus III. & Clemens III. in suis Decretalibus; ac docent celeberrimi Canonistæ?

Respons.

Certum est, Floram tutâ conscientia executioni mandare posse sententiam, quam à judice regio obtinuit, seu Arrestum supremæ Curiæ, aut sententiam inferioris judicis. Ratio est, quia secundùm Galliæ jurisprudentiam cognitio hujusmodi separationis competit judici regio, ad quem pertinet de temporalibus ac publicâ securitate judicare: quâ in re dici nequit, ipsum Ecclesiasticam usurpare jurisdictionem cùm ad sacramentum usque non pertingat.

Notum quidem est, quòd Urbanus III. ad Decanum, Cantorem & Capitulum Lexovii scribens (a), & Clemens III. in quadam Constitutione suâ, quam refert summa juris canonici (b) constituunt, ad judicem Ecclesiasticum pertinère, ut accessoriè de conjugum bonis temporalibus, doteque post divortium restituendâ sententiam ferat: sed in Galliâ non obtinent istæ Decretales, uti Canonistarum eâ de re sententia. *Judex Ecclesiæ*, inquit Bacquet (c), *cognoscere debet purè, nudè & simpliciter utrùm valida sit matrimonii promissio an non. Pariter nudè ac simpliciter cognoscere debet de solutione aut invaliditate matrimonii quoàd corpus*: & sic de separatione thori: *nec potest Ecclesiæ judex sententiam ferre super dote, nec super æstimatione, aut quantitate dotis; nec cibariorum provisiones adjudicare, nec damnare de damnis & interesse. Sed pro suprà dictis rebus, quasi temporalibus & realibus, debent partes coram Judice laïco jus suum experiri, uti dijudicatum est ex multis Arrestis in foro latis die martis 11. Feb. an. 1555. & 13. Octob. an. 1556. die Martis 22. Feb. an. 1557. & die Martis 6. Martii 1564. Quo circa Caput* Significavit, *& Caput* de prudentia, de donationibus inter virum & uxorem, *in Gallia non observantur. Et cum latum est Arrestum 22. Feb. dictum est ab Officialibus Regiis, judicem Ecclesiæ de quatuor causis cognoscere contra judicem laïcum, quarum duæ sunt Capitales, scilicet simonia & hæresis, duæ verò civiles, decimarum nimirum & matrimonii causæ.* Eâ de re ampliores suppeditant probationes Pithæus de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ (d), Carolus Fevretus (e) aliique multi Galliæ Jurisconsulti quos laudat, inter quos præcipui sunt Carolus Molinæus in suis annotationibus in 73. articulum consuetudinis Borboniensis, Ragueau, Bellordeau & Imbertus (f).

(a) Urban. III. in Can. *Significavit*. 2. de Donat inter virum & uxor. & de dote post divortium restituendâ l. 4. tit. 20.

(b) Clemens III. in cap. *De prudentia* 3. eod. tit.

(c) Bacquet. Tract. de foris c. 7. n. 28.

(d) Probationes Libertatum Ecclesiæ Gallica, tom. 2. c. 30. n. 6. p. 1400 & in art. 31. Libertatum &c.

(e) Fevretus. Tract. de Abusu l. 5. c. 4. tom. 2. pag. 135.

(f) Ragueau. in consuetud. Bituri. l. 1. art. 48. Bellordeau. L. 9. de contract. c. 82. Imbertus. Institut. foren. l. 2. c. 25.

CASUS X.

Bauduinus, certum habens Julianæ uxoris suæ adulterium, cujus cùm statim pœnituisset, compertam quoque habet pœnitentiam, eam tamen juridicè accusare constituit. Quæritur, utrùm id possit tutâ conscientia, & utrùm cogi non possit, ut eam non accuset?

Respons.

Affirmat Sanctus Thomas, virum tunc posse accusare mulierem suam, quantumvis pœnitentem, nec cogi posse, ut crimen ejus inultum dimittat. Hæc sunt autem Angelici Doctoris verba, simulque argumenta quibus suam firmat sententiam (g): *Pœnitentia uxoris debet inducere virum, ut uxorem fornicantem non accuset, aut dimittat. Sed tamen non potest ad hoc cogi, nec potest per pœnitentiam uxor cum ab accusatione repellere; quia cessante causa & quantùm ad actum, & quantùm ad maculam, manet aliquid de reatu: & cessante etiam reatu quoad Deum, adhuc manet reatus quoad pœnam humano judicio inferendam; quia homo non videt cor, sicut Deus.* Jure ergo uxorem suam in judicio accusare potest Bauduinus, nec ab accusatione impediri potest, absolutè loquendo ipsi absolutionem denegando.

(g) S. Thom. in 4. dist. 35. q. un. art. 6. ad 2.

Attamen docendus est vir ille, ad caritatem Christianam pertinère, ut in simili casu inexorabilem sese non ostendat; & satius esse, ut acceptam uxori suæ condonet injuriam. Nam, ut ait Sanctus Augustinus (h): *Quis non intelligat ignoscere debère maritum, quod videt ignovisse Dominum amborum, nec jam se debere adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen divina credit miseratione deletum.* Reipsâ, *si communis conditio*, (quâ nimirum in idem, quod consorti non vult ignoscere, crimen pronus est) pergit idem Sanctus Doctor (i), *fideliter & humiliter cogitetur, non erit turpis, neque difficilis etiam post perpetrata atque purgata adulteria, reconciliatio conjugum, ubi per claves regni cœlorum non dubitatur fieri remissio peccatorum.*

(h) Aug. L. 2. de adulteriis conjugiis c. 6. seu num. 5.

(i) Idem ibid. c. 9. seu n. 8.

CASUS XI.

Flavius Honoriâm conjugem suam ob adulterii crimen ab eâ perpetratum juridicè dimisit: quæ posteà criminis sui pœnitens, cum viro suo in gratiam redire enixè postulat. Nonne ad eam resumendam tenetur Flavius?

Respons.

Ad uxorem suam reverti non tenetur Flavius sub peccati reatu in casu proposito: Interveniente namque sententiâ fit adulterium publicum: nec in foro interiori ad ream compartem insons redire obligatur: Cujus quidem rei causam istam profert Glossa (k): *Sed quæ est ratio*, inquit, Glossarius, *quare in fornicatione carnali non compellitur maritus uxorem, recipere etiam emendatam; sed in spirituali compellitur. Hæc potest esse ratio: si maritus cognosceret uxorem post carnalem fornicationem, posteà promoveri non potest* (ad Ordines videlicet, ob interpretativam quam incurrit, bigamiam) *eâ mortuâ propter defectum sacramenti; & sic præjudicium ei fieret. . . . sed hoc non contingit in fornicatione spirituali, quia per pœnitentiam purgata est.* Quod deinde probat ex Canone Neocæsariensis Concilii, quem refert Gratianus (l) his verbis: *Si cujus uxorem adulterium commisisse, cùm esset Laïcus, evidenter fuerit comprobatum; hic ad Ministerium Ecclesiasticum admitti non potest.* Quæ verba iterùm in alio Canone referuntur, (m) quem Gratianus, Bracarensi Concilio, licèt falsò, adscribit; sed quæ sunt ejusdem Concilii Neocæsariensis, & ex quibus Martinus Episcopus Bracarensis 28. suum Capitulum composuit his terminis: *Si laïci uxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad Ministerium Ecclesiasticum nullo modo adducatur* (n).

Ratio autem, propter quam in hoc casu fit vir ille bigamus, est defectus sacramenti: *propter defectum Sacramenti*: quod quidem explicat Sanctus Augustinus, dicens (o): *bigamum non peccasse, sed normam sacramenti amisisse, non ad vitæ meritum, sed ad Ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.* Hoc est, talem virum Christo non esse conformem, qui uni tantùm virgini sponsæ, nimirum Ecclesiæ se ipsum conjunxit. Id tamen de eo tantùm est intelligendum, qui carnalem habuit copulam cum muliere, quam adulterii novit esse ream; ut observat eadem Glossa, superiùs laudata (p).

(k) Glossa in cap. *Mulier*. fin. de conversione conjugatorum. v. *Judicio Ecclesiæ*.

(l) Conc. Neocæs. c. 8. in can. *Si cujus*. 11. dist. 34.

(m) Can. *Si Laïci*. 12. dist. 34.

(n) Martin. Bracar. Capit 28. apud Labbe tom. 1. Concil. col. 909.

(o) S. Aug. L. de bono conjugali. c. 18. & in cap. 1. Epist. ad Tit. in Can. *Acutius*. 2. dist. 26.

(p) Glossa in cit. c. *Super eo*. v. *In bigamis*.

Consentit

Consentit hæc decisio cum antiquis Canonibus, & uno præsertim, quem emisit Pelagius Papa, & in quo ita constituit (*a*): *Illam verò*, inquit, *siquidem maritus suus sine dolo aliquo fortè accipere voluerit; tuâ ordinatione sub cautelâ recipiat, nullum ei, nihil duntaxat de cetero committenti, periculum illaturus. Si verò omninò eam recipere noluerit, in alium quendam locum, in quo ei non liceat malè vivere, providâ eam dispensatione constitue.* Eodem modo difficultatem istam solvit Gregorius IX. (*b*) in unâ suâ Decretali, quæ sic habet; *Mulieres verò*, inquit, *quæ relicto maritali thoro, lapsu carnis ceciderunt, si mariti earum à te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pænitentiam ibi agant.*

(*a*) Pelagius in can. *De benedicto*, 3. 32. q. 2.

(*b*) Greg. IX. in cap. *Gaudemus*. 19. de convers. conjugat. l. 3. tit. 32.

Ex quibus omnibus facilè colligitur, quòd si conversam mulierem ex caritatis motivo resumere vir noluerit, à qua per juridicam divortii sententiam fuit sejunctus, ad id cogi non potest; cùm certum sit, quòd, si ad id absolutè teneretur; id quidem indicassent duo illi Summi Pontifices, simulque jussissent, ut ad id per Ecclesiæ censuras cogeretur, sicut in aliis casibus id necessarium existimantes constituunt.*

* Glossa in Cap. *Si vir*, Casum propositum paucis verbis resolvit, confirmatque Pontatii responsionem. *Debet vir*, inquit, *debito honestatis* uxorem pœnitentem recipere, *& non honestatis, quia etiàm post pænitentiam posset eam accusare de adulterio.*

CASUS XII.

Mævius, qui ob adulterium Titiæ uxoris suæ divortium ejus juridicè petitum obtinuit, elapsis aliquot mensibus ad eam reverti constituit, cum eâ, ut antè victurus. Nunquid tenetur ad virum Titia reverti, licèt separationis sententia fuerit lata?

Respons.

Ad Mævium conjugem reverti tenetur Mævia, eique debitum conjugale reddere. Ratio est, quia divortii sententia à Judice lata non fuit in præjudicium insontis, sed in pœnam partis consciæ: alioqui injustum foret illud judicium ex regulâ juris Canonici, in quâ sic habetur (*c*): *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Hæc itaque sententia Mævio præjudicium nequit afferre; cùm in ejus favorem lata fuerit, ac Titiæ acceptam ab eâ injuriam liberè condonare is valeat.

(*c*) Reg. 23 de regulis juris. in 6.

Ita difficultatem hanc solvit Sanctus Thomas his verbis (*d*): *Illud quod inducitur in favorem alicujus, non facit ei præjudicium. Unde, cùm divortium sit inductum in favorem viri, non aufert ei jus petendi debitum, vel revocandi uxorem. Unde uxor tenetur ei reddere, & ad eum redire, si fuerit revocata, nisi de licentia ejus votum continentiæ emiserit.* Idem docet Sanctus Bonaventura (*e*), addens, quòd si redire dissentiret pars conscia, ad id à Judice Ecclesiastico esset cogenda. *Si autem*, inquit, *innocens nocentem petit; ut vir castus uxorem adulteram; & si ipsa invita debet reconciliari per judicium Ecclesiæ: quia sicut dicunt jura; quod in meum favorem introductum est, in meum damnum non potest retorqueri.* Cæterùm quod à Sanctis istis de uxore asseritur, vicissim intelligendum est de marito, si ipse sit nocens, hæc verò innocens: hac enim in re discrimen non intercedit inter virum & mulierem. *In causa divortii vir & uxor ad paria judicantur, ut idem sit licitum & illicitum uni quod alteri*, inquit Sanctus Thomas (*f*) conformiter ad Canones ac Summorum Pontificum Decretales (*g*): quocircà, si contra virum nocentem divortii sententiam obtinuisset mulier innocens, & ab eo jam sejuncta cum eodem reverti postularet, vir ad eam redire teneretur. Hîc multos omittimus Authores, qui hanc eandem tuentur veritatem (*h*), de quâ jam in transitu egimus in animadversione quinto appositâ casui, qui incipit à verbo Carolomannus.

(*d*) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. art. 6. ad 3.

(*e*) S. Bonavent. in 4. dist. 3. art. un. q. 5. in corp.

(*f*) S. Th. cit. dist. 35. art. 4. in corp.

(*g*) S. Chrys. In can. *Si quis* 4. 31. q. 1. Innoc. I. in can. *Gaudemus*, de divortiis.

(*h*) Richardus in 4. dist. 35. art. 3. q. 2. Petrus Palud. ibid. q. 2. art. 12.

CASUS XIII.

Si antè Titia solemnem Religionis professionem emisisset, quàm eam reposceret Mævius vir ejus; teneretur-ne cum eo in gratiam redire; aut ad id à Judice compelli posset?

Respons.

Constat, divortium non censeri perpetuum, nisi pro parte innocente, ac proinde consciam partem propriâ suâ authoritate, & absque tacito saltem partis innocentis consensu, statum mutare non posse, uti liquet ex præcedenti decisione. *Ad illud quod objicitur*, inquit Sanctus Bonaventura (*i*), *Quod uterque potest vovere continentiam; dicendum, quod falsum est: quia fornicans non potest, nisi alter consentiat, & nisi post pænitentiam veliteam recipere.*

(*i*) S. Bonavent. in 4. dist. 35. q. 5. art. un. ad 2.

Sanctus Antoninus, Sanctorum Doctorum, qui ipsum antecessêre, sententiæ fideliter adhærens, eandem tradit doctrinam his verbis (*k*) *Ipsa autem dimissa propter adulterium non potest intrare Religionem contradicente viro, ... & si congressa fuerit contra voluntatem viri, poterit revocari.* Ita etiam Author Glossæ in Decretales (*l*). Unde sequitur, Titiam, licèt solemnia Religionis vota jam professam à Mævio jure repeti posse, & ad revertendum cum illo à Judice cogi.

(*k*) S. Anton. 2. part. Sum. Theolog. tit. 1. c. 21. §. 6.

(*l*) Glossa in cap. *Ex litteris*. v. *Redire*, de divortiis.

Diximus: *absque tacito saltem partis innocentis consensu*: quia, si viro sciente in Monasterium ingressa fuisset, & post elapsum novitiatûs annum eo non contradicente, Religionis vota emisisset, tùm ejus professio valida esset & inculpabilis. Ratio est, quia in hoc casu Mævii silentium pro formali consensu haberêtur juxta istam Bonifacii VIII. regulam (*m*): *Qui tacet, consentire videtur*; neque esset ei expostulandi locus, quòd se jure suo illâ statûs mutatione frustraretur, ex hac aliâ juris regulâ (*n*): *Scienti & consentienti non fit injuria neque dolus.*

(*m*) Reg. 14. de Reg. juris in 6.

(*n*) Reg. 27. ibid.

Animadvertere tamen opus est, quòd cùm dicimus, partem innocentem impedire posse mutationem statûs noxiæ compartis, id intelligendum est de tempore conveniente, & non in perpetuum. Nam si consortem emendatam sincerâ pœnitentiâ longo tempore admittere recusaret; iniquum foret omninò, ut ipsam per totam vitam ab eligendo statu impediret, in quo saluti suæ contra insidias diaboli sæculique illecebras prospicere valêret. Hinc contendunt sapientissimi Authores, quod, si pertinaciter consciæ parti, quæ ad meliorem frugem rediit, veniam mutandi statûs deneget innocens, nec eam velit admittere, tùm rea potest amplecti Religionem, vel, si sit homo, Sacerdotium, quin ad ipsum vel ipsam reverti teneatur. Ita sentit Glossa (*o*) in Decretalem Gregorii IX. quam posteà afferemus. En verba Glossæ: *Mulier de adulterio condemnata, vel publicè deprehensa, detruditur in Monasterium ad agendam perpetuam pænitentiam, si eam emendatam vir recipere noluerit. Tamen infrà biennium potest eam recipere, si vult; si verò eam noluerit recipere.... tunc tondeatur & habitum monachalem recipiat, ibi perpetuò moratura.* Author hujusce Glossæ eandem rem alibi asserit (*p*). Atque ista Glossæ sententia perfectè consentit cum ipso textu Decretalis Gregorii IX. In hac enim constituit hic Papa, ut mulieres post adulterium conversæ, ad repulsam virorum suorum, in Monasterio perpetuò mansuræ reponantur.

(*o*) Glossa in cap. *Gaudemus*, de convers. conjugat. v. *In claustris*.

(*p*) Glossa in can. *Apostolus*. v. *Viro*. 37. q. 7.

Mulieres verò, quæ relicto maritali thoro lapsu carnis ceciderunt; si mariti earum ante diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

Sententiam istam æquitate naturali nixam esse agnoverunt jura civilia, eamque approbârunt. Sic enim constituit Imperator Justinianus (*a*): *Jubemus, adulteram.... mulierem, competentibus vulneribus subactam in Monasterium mitti; & si quidem intra biennium recipere eam vir suus voluerit, potestatem ei damus hoc facere & copulari ei.... si verò prædictum tempus transierit, tondêri eam & monachicum habitum accipere, & habitare in ipso Monasterio in omni propria vita tempore.* Sic etiam habet alia Authentica, Codici inserta (*b*): *Adultera in Monasterium mittatur, quam intra biennium viro recipere licet: biennio transacto..... adultera tonsa, monastico habitu suscepto, ibi dùm vivit permaneat.*

(*a*) Novella *Quæcumque.* 114. c. 10. Authenticorum, Coll. 9. tit. 17.

(*b*) Authentica *Sed hodie.* Cod. ad legem Juliam de adulteriis. lib. 9. tit. 9.

CASUS XIV.

Alpinianus, ductâ sibi uxore Julitta, in hæresim, vel etiam Mahumeticam Sectam post mensem lapsus est. 1. Potest-ne Julitta tutâ conscientiâ petere divortium? 2. Si Alpinianus sincerè post divortium ad meliorem sincerè frugem convertatur, num hæc tenetur ad ipsum redire?

Respons.

Fatendum, quòd, ut ait Sanctus Thomas (*c*): *Quia infidelitas, quæ dicitur spiritualis fornicatio, etiam est contra Matrimonii bonum, quod est proles educanda ad cultum Dei, etiam ipsa facit divortium:* quod intelligendum est de divortio, quod confirmavit Superior legitimus, præcipuè cùm pars fidelis de subversione periclitatur, suadente comparte infideli. Si igitur Julitta à viro suo perversionis periculum, aut etiam à propriâ infirmitate vereatur; cum eo divortium absque culpâ facere potest; ut expresse docet Alexander III. his verbis (*d*): *Si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit; ab eo poterit separari: ita quod ei nubere alii non licebit.*

(*c*) S. Tho. in 4. dist. 35. q. un. art. 1. ad 3.

(*d*) Alex. III. in cap. *Quæsivit.* 2. de divortiis. lib. 4. tit. 19.

Diximus, tale divortium non esse faciendum, nisi authoritate legitimi Superioris: Pars enim fidelis, quæ à comparte suâ infideli aut hæreticâ privatâ authoritate discederet, ad redeundum cum illa cogi posset, uti declarat Urbanus III. (*e*) in una Decretali ad Episcopum Florentinum, loquens de divortio causâ hæresis. *De illâ*, inquit hic Papa, *quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur nobis, quod mulier, (maximè si ea intentione discessisset, ut lapsus in hæresim tædio pariter & confusione affectus, se ab errore suo converteret) ei, cùm reversus fuerit, est reddenda; quæ etiam si reverti noluerit, compellatur. Si verò judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenùs dicimus compellendam.* Gregorius IX. idem declarat dicens (*f*); *Quod mulier, quæ in fide remansit, potest, nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad Religionem liberè convolare*; aut si Religionem profiteri noluerit, sæcularibus addicta potest remanêre desideriis ex Urbano III.

(*e*) Urbanus III. in c. *De illa.* 6. eod. tit.

(*f*) Gregor. IX. in cap. *Mulier.* final. de convers. conjugat.

Contendunt equidem nonnulli Authores, ex his Gregorii IX. verbis inferri posse, quòd, si Monasterium non subeat hæc mulier, ibi Religionem solemniter professura, ad virum suum conversum reverti tenetur: atque adeò hunc Papam, Urbano III. inferiorem uno sæculo & ampliùs, censendum esse, Decretalem Urbani abrogasse. Ita sentit Author Glossæ (*g*), cujus hæc sunt verba: *Sed si nollet intrare Religionem, compelli debet ad ipsum redire utroque casu, sive fuerit judicio Ecclesiæ absoluto, sive non..... Non obstante illâ spirituali fornicatione, cùm jam sit emendatus & incipiat esse quod non fuit.* Ita etiam sentiunt Dominicus Sotus (*h*), Hostiensis & alii complures Canonistæ (*i*).

(*g*) Gloss. in cit. c. *De illâ.* v. *Compellendam.* & in cit. cap. *Mulier.* v. *Judicio Ecclesiæ.*

(*h*) Dom. Sotus in 4. dist. 39. art. 4.

(*i*) Hostiensis. & alii in cit. cap. *De illâ.*

Sed è contrà, cùm nihil aliud in suâ Decretali proferat Gregorius IX. quàm quòd in tali casu mulier, *potest..... ad Religionem liberè convolare*; inferendum est, eam non teneri ad maritum suum reverti, & cùm non addat hic Papa ipsam esse compellendam ad redeundum in gratiam cum illo, si Religionem profiteri nolit: non debet supponi, hanc fuisse mentem hujusce Summi Pontificis, quandoquidem Urbani III. Decretalem intactam relinquens, id solum declarat, quod non dixerat Urbanus, mulierem videlicet in hoc casu ad Religionem posse convolare. Unde sequitur, quod, cùm de jurisprudentiâ ab Urbano III. constitutâ non loquatur Gregorius IX; eam potiùs confirmasse, quàm abrogasse censendus est additione sua; quia ex regulâ, quam statuit Bonifacius VIII. in suis Constitutionibus (*k*) & etiam juxta legem civilem; cùm omnis derogatio sit odiosa, verbis expressis declarari debet, ut obtineat. *A jure veteri non recedimus, nisi in quantùm reperitur expressum.* (*l*). En prima ratio. Altera est, quia durior hæc esset necessitas & non ferenda, ut mulier, licèt innocens, tenerêtur vel ad virum suum reverti, à quo Ecclesiæ judicio, hoc est à Superiore legitimo fuisset sejuncta, & cujus proindè malas tractationes post hujusmodi separationem non sine causâ verêri posset; vel, si cum eo in gratiam redire denegaret, solemnem, etiam contra propriam voluntatem, Religionis emittere professionem, quam in criminis tantùm pœnam vulgò jus præscribit; ut liquet ex Canone, quem è Sancto Gregorio Magno depromptum refert Gratianus (*m*). Æquiùs igitur dici potest, mulierem hanc posse vel Religionem, si velit, profiteri; vel liberam in sæculo remanêre, quin ex justitiâ teneatur ad revertendum cum marito suo: ad quod tamen tenerêtur, ut jam diximus, si propriâ authoritate ab eo discessisset. Hæc est communior sententia, quam sequuntur Paludanus, Gabriel Biel, Major, Barbosa, Petrus Soto, Sylvester & alii multi (*n*).

(*k*) Bonifacius VIII. in cap. *Cùm expediat.* 29. de Electione &c. in 6. lib. 1. tit. 6.

(*l*) Glossa in Clementina. *Multorum.* v. *Contra eos.* de Hæreticis. l. 5. tit. 3. Leg. *Præcipimus.* 32. Cod. de appellat. & consultat. l. 7. tit.

(*m*) S. Greg. in can. *De lapsis.* 5. 16. q. 6.

(*n*) Petrus Palud. in 4. dist. 35. q. 1. Gabriel ibid. art. 2. Joan. Major. 16. dist. 15. Aug. Barbosa. in cit. C. *De illâ.* Petrus Soto Lect. 12. de Matrim. Sylvester &c.

CASUS XV.

Florus, Socinianorum hæresim amplexus, Blæsillam uxorem suam vehementissimè sollicitavit, ut etiam à fide Catholica desciscеret. Blæsilla, quæ ob repulsam suam continuè cum Floro jurgatur, quæque justâ de causâ veretur, ne tandem, ei, quâ semper pulsatur, tentationi succumbat: quærit, utrùm absque peccato divortium cum marito suo facere queat, non expectato legitimi Superioris judicio?

Respons.

Si tanta sit, tamque vehemens Blæsillæ tentatio, ut justè timêre queat, ne tandem ipsi succumbat; à viro suo sine culpâ discedere potest, non expectato interventu authoritatis legitimi Superioris. Id verò probari potest ex paritate sævitiæ & malarum tractationum mariti; eas namque evitare potest mulier, à marito suo propriâ authoritate discedendo, quin expectet, dùm id sibi per Judicem liceat, uti ostendimus ex Decretali Innocentii III. in decisione octavæ difficultatis. Atqui salus est quid multò majoris momenti, quàm sit valetudo, vita aut alia mundana bona: igitur, cùm de Religione suâ periclitetur hæc mulier, ac proindè de salute suâ æternâ; procul dubio à viro suo discedere potest, quin teneatur sub peccati reatu sententiam judiciis expectare.

No-

Nolumus tamen, tale divortium esse perpetuum, sed eo duntaxat permanere tempore, quo perdurat discrimen. Quare, si ad fidem Catholicam sincerâ conversione Florus remigret; statim cum eo in gratiam redire tenêtur Blæsilla: quia hæc est juris regula, ut *cessante necessitate*, inquit Urbanus II. in Concilio Placentino an. 1095. præsidens, *illud quoque cesset, quod pro necessitate factum est* (*a*).

(*a*) Urbanus II. in can. *Ordinationes*, 5. §. 3. 9. q. 1.

CASUS XVI.

Bassianus, furto ac magiæ deditus, ad eadem scelera Domittam uxorem suam sollicitat. Hæc autem ad ea, seu lucri spe, seu curiositatis explendæ desiderio vehementer invitatur. Nunquid absque peccato cum viro suo divortium facere potest ut vitato periculo in tuto conscientiam suam reponat?

RESPONS.

Domittæ sufficit allata causa, ut virum suum dimittat; cùm ad crimina sua eam invitet, ac nimiæ suæ infirmitatis sibi conscia sit ad resistendum. Ita docet Sanctus Thomas (*b*) loquens de muliere, quæ ad peccatum mortale virum suum trahit; (nam de utroque pariter intelligenda est præsens quæstio). *Hoc intelligendum est*, inquit Angelicus Doctor, *quando mulier præstat magnam occasionem ruinæ viro suo; ut vir probabiliter sibi de periculo timeat, tunc enim vir potest se subtrahere ab ejus conversatione.*

(*b*) S. Th. in 4. dist. 39. q. un. art. 6. ad 3.

Eandem doctrinam tuetur Sanctus Bonaventura (*c*); cùm enim præmisit, alterum ex conjugibus ab alio discedere posse ob unum adulterii actum, etiam *pro unico solo actu.... quantùm*, inquit *fornicans pæniteat*, subjungit posteà: *Propter alia genera peccatorum non potest dimittere, nec quantùm ad cohabitationem, nisi præstet occasionem ruinæ*, inquit. *& vehementer timeatur de lapsu; tunc enim licet dimittere.* Ita quoque mentem suam aperit Sanctus Antoninus (*d*): *Nam & quando uxor præstat magnam occasionem ruinæ viro suo, tunc vir potest se subtrahere à conversatione sua.* Hæc sunt verba hujus Sancti.

(*c*) S. Bonaventura ibid. respons. ad dub. 3.

(*d*) S. Anton. 3. part. sum. Thol. tit. 1. c. 21. §. 4.

Doctrinam Sancti Hieronymi sequuntur tres illi Sancti Doctores; is enim asserit (*e*) quòd *melius est vitam solitariam ducere, quàm ob vitæ præsentis necessaria æternam vitam perdere.* Expressiùs etiam loquitur Sanctus Augustinus his verbis (*f*): *Ex quo intelligitur, quòd propter illicitas concupiscentias, non tantùm, quæ in stupris cum alienis viris aut fœminis committuntur; sed omninò quaslibet, quæ animam corpore malè utentem à lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè turpiterque corrumpunt, possit sine crimine & vir uxorem dimittere, & uxor virum: quia exceptam facit Dominus causam fornicationis.. quam fornicationem generalem & universalem intelligere cogimur.* Reipsa si alter ex conjugibus ab altero discedere potest ad tuendam vitam suam corpoream, à fortiori potest, cùm aliter spiritualem vitam amittendi periculum vitare nequit, quæ tantùm vitam corpoream excellentiâ suâ superat, quantùm anima corpori præstat; ut loquitur Sanctus Augustinus (*g*); quod tamen de eo casu intelligendum est, in quo alter alterum ad malum perseveranter ac pertinaciter sollicitat, & in quo innocens infirmitatis suæ ita sibi conscius est, ut vix sperare possit, se tentationem superaturum; quo in casu versatur Domitta.

(*e*) S. Hieron. in c. 18. Math.

(*f*) S. Aug. in can. *Idol latria*. 5. 28. q. 1.

(*g*) Idem in can. *Lite*. 5. 22. q. 5.

Addi potest denique sententia Glossæ, quæ verbis expressis difficultatem istam sic solvit (*h*): *Fidelis fidelem benè potest dimittere, si compellitur ab eo ad mortale peccatum, nec fortè resistere potest.* Quæ omnia cum istis Alexandri III. verbis (*i*) apprimè consentiunt. *Mulier pro furto vel alio crimine viri sui, (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit) ab eo separari non debet. Verùm si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit separari* (*k*).

(*h*) Glossa in can. *Uxor*. 28. q. 1. v. *Uxor*.

(*i*) Alex. III. in cap. *Quæsivit*. 1. de divort.

(*k*) Ita Navarr Manu 22. n. 22. & apud eum Palud. in 4. dist. 39. q. 1. n. 15. Pa ormit. & alii in cit. cap. *Quæsivit*. Toletus Instruct. Sacerd. L. 7. c. 25. Glossa in can. *Idolatria* cit. v. *Sacrificare*.

CASUS XVII.

HYACINTHUS, ab Hunegundâ uxore suâ de divortio ob crimen infidelitatis, vel hæresis juridicè lacessitus, ac timens, ne divortii sententiam subeat, declarat, se infidelitatem suam aut hæresim abdicare. Tenetur-ne Hunegunda susceptam omittere accusationem, atque cum viro in gratiam redire?

RESPONS.

Accusationem suam omittere tenêtur illa mulier. Nam conjux fidelis, uti jam diximus, ab infideli vel hæretico legitimè discedere nequit nisi in casu, in quo de perversione periclitaretur, seu ob alterius sollicitationes; seu ob propriam infirmitatem. Constat autem, quòd ubi reus declarat, se ad veram fidem redire velle, consors illatam actionem intermittere debet, nec jam divortium petere potest.

Id quidem manifestè docet Sanctus Bonaventura his verbis: (*l*): *Tunc est in injuriam conjugis (illa fornicationis species) quando conjux in illâ perseverat, quia tunc est via ducendi ad corruptionem, & ideo propter illam potest fieri separatio: si conjux noluit pænitere: si autem vult pænitere & redire, non potest repudiare eam.* Quibus subjungit Sanctus ille Cardinalis: *Fornicatio tunc est in damnum conjugis; quando dat ei occasionem scandali, vel quando non vult cum eo quietè vivere, nisi consentiat ma efacere.*

(*l*) S. Bonav. in 4. dist. 39. respons ad dub. 3.

Idem sentit Sanctus Thomas (*m*): asserit enim, unicum carnalis fornicationis actum, legitimam esse divortii causam: *quia*, inquit, *tollitur per eam certitudo prolis & fides frangitur, & significatio non servatur, cùm unus conjugum pluribus carnem dividat.* Addit posteà, non idem de infidelitate dicendum; nisi adsit formalis pertinacia. *Propter unum actum, fornicationis carnalis potest procedi ad divortium; non autem propter unum actum infidelitatis sed propter consuetudinem, quæ pertinaciam ostendit, in qua infidelitas perficitur.*

(*m*) S. Th. in 4. dist. 35. art. 1. ad 3. Item in sup. ple. q. 62. art. 1. ad 9.

CASUS XVIII.

ADENULPHUS, in hæresim, quæ est spiritualis fornicatio, lapsus, cùm Helena uxor sua pariter mœchata fuerit, juridicè postulat divortium cum uxore sua, quæ ipsi hæresim opponit. Datur-ne locus compensationi criminum in hoc casu?

RESPONS.

Non est compensationi criminum locus in proposito casu: quare admittenda non est Helenæ intercessio, quæ viro suo hæresim exprobrat quam amplexus est. Ratio est, quia duo illa crimina omninò specie sunt diversa: cùm per adulterium frangatur fides conjugalis; per hæresim verò fides tantùm, propriè loquendo, Deo soli, non sponso promissa: Quare divortium requirere potest Adenulphus quin valeat Helenæ intercessio, aut crimen ipsius cum viri crimine compensari possit; cùm inter paria ejusdemque naturæ crimina hujusmodi compensatio debeat admitti, ut ait Innocentius III. in multis suis Decretalibus quas ad marginem indicare sit est (*n*): quod etiam cum Legibus Romanis consentit (*o*).

(*n*) Innoc. III. in cap. *Tua*. fin. de adult. & stupro. *Cùm paria crimina compensatione mutua deleantur*. Item in cap. *Intelleximus*. pen. eod. tit. lib. 5. tit. 16.

(*o*) Leg Si uxor. 13. 5. *Judex*. 5. ff. ad leg. Julium. de adulteriis.

CA-

CASUS XIX.

VICTORIANUS, militiam sequi volens, Joannam uxorem suam secum vult in castra ducere. An hæc tenetur ad sequendum virum sub reatu peccati mortalis?

RESPONS.

Non existimamus, mulierem hanc tenêri ad sequendum virum in castra: quamvis enim mulier, ut plurimùm ad sequendum virum suum teneatur; injustum tamen videtur, si ad id eogatur, cùm absque gravi suo incommodo, & etiam salutis, vitæ ac valetudinis suæ periculo id ipsum præstare nequit. Quod plerumque evenit iis, qui arma gerunt, ac præcipuè fœminis, ob infirmitatem sexus, corporis ac mentis earum. Ita sentiunt Sotus, Abeli, aliique complures contra quosdam, de quibus loquitur Glossa (*a*).

(*a*) Glossa in Can. *Unaquæque*. 3. 13. q. 2. v. *Sequatur*.

CASUS XX.

AGATHA Germano nupsit, quem professione multivagum noverat, idque ob malum finem, v. g. ad furandum quidquid arripere poterat in locis, quâ transibat. Teneturne mulier virum suum in hoc casu sequi sub reatu peccati mortalis, si is fortè velit?

RESPONS.

Mulierem hanc ad id nullatenùs tenêri putamus; quia is, qui ea mente vagatur, non modò infamiæ, sed & mortis periculum subit, cui eidem mulier se committeret, eum sequendo, vel saltem ipsius peccatorum ea fieret particeps. Quare, si in eodem consilio permaneat Germanus, ipsum Agatha, ne dum ei obtemperet, ut potiùs deserere tenetur. Nam ut ait Ecclesiæ Pater (*b*), *non semper malum est non obedire præcepto. Cùm enim Dominus jubet ea quæ sunt contraria Deo, tunc ei obediendum non est*: Et licèt vir sit caput mulieris, eique subditam esse necesse sit, ut ait Sanctus Hieronymus (*c*); certum est tamen, eam nullum ei debêre obsequium in iis, in quibus offenditur Deus, ut ait idem Sanctus à Gratiano (*d*), in Canone relatus: *Si bonum est quod præcipit Imperator & Præses*, inquit hic Doctor, *jubentis obsequere voluntati: si verò malum, responde ei illud de Actibus Apostolorum* (*e*): Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. *Hoc ipsum & de servis intelligamus apud Dominos, & de uxoribus apud viros, & de filiis apud parentes, quod in illis tantùm debeant Dominis, viris, parentibus esse subjecti quæ contra Dei mandata non veniunt.*

(*b*) In can. *Non semper*. 98. 11. q. 3.

(*c*) S. Hieron. in cap. 2. Epist. ad Titum. in can. *Cùm caput*. 15. 33. q. 5.

(*d*) Idem in c. *Si Dominus*. 93. ead. causâ & q.

(*e*) Act. 5. 3.

Confirmari potest hæc decisio authoritate Sancti Antonini (*f*), qui, cùm præmisit, alterum ex conjugibus graviter ægrotantem non tenêri ad reddendum consorti debitum conjugale; subjungit: *Ex isto principio dicunt etiam aliqui probabiliter, quòd si vir est fur & incorrigibilis, propter quod uxor cum eo quotidiè periclitatur ad mortem per injustitiam rectorum; potest fugere & eum relinquere, nec moriatur cum eo.* Eodem modo sentiunt Navarrus (*g*), Sylvester & alii multi. *Tenetur eum sequi*, inquit hic Canonista, *quandiu ex honesta causa ille vagaretur: non tamen, si ob turpem causam id faceret, vel circumduceret, exponendo peccati, vel mortis periculo: quia tunc nullatenùs ipsum sequi tenetur. Qui enim ita vagatur, absque dubio peccat: & proindè non est illi consentiendum.*

(*f*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 5. c. 20. §. 10.

(*g*) Navarr. Manual. c. 14. n. 20. Sylvester de Prierio. v. *Uxor*. q. 8.

CASUS XXI.

SUSANNA, à Raymundo viro suo aversa, proprio nutu & absque legitima causa discessit ab eo. Cùm ipsam recipere, neque illi ullatenùs opitulari voluerint ipsius parentes; paulò post magnâ oppressa est egestate. Quæritur jam, utrùm Raymundus, qui dotem ejus 12000. librarum accepit, non teneatur sub reatu peccati, ei necessarium saltem victum suppeditare, ne delinquendi occasionem ei præbeat egestas?

RESPONS.

In casu proposito non tenetur Raymundus necessarium Susannæ victum præbêre, nisi ad extremam redacta esset necessitatem, quâ ipsius tantùm auxilio liberari posset. Ratio est, quia vir mulierem suam alere non tenetur, nisi in quantùm secum cohabitat, sibique convenientem ea statuî suo operam reddit. Cùm igitur sola peccati conscia sit Susanna ob injustum cum marito suo divortium ex solâ suâ in eum aversione ortum, par non est, eam à Raymundo victum ac vestitum accipere, ex hac juris regula (*h*): *Non debet aliquis alterius odio prægravari.* Et etiam minùs æquum est, ut in proprium commodum hujusce mulieris cedat ipsius culpa, cujus consecutiones omnes sibi soli debet adscribere ex hac aliâ pariter juris regula (*i*): *Damnum, quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet, non aliis imputare* (*k*).

(*h*) Reg. 22. de reg. juris in 6.

(*i*) Reg. 86. ibid.

(*k*) Colloq. Cond. t. 2. Colloq. 15. sect. 3.

CASUS XXII.

MOHAMMEDES & ABBASSA uxor ejus, ambo Religione Mahumetani, Budæ in Hungaria aliquandiu commorati sunt; atque Abbassa ibi fidem Christianam amplexa est, Mohammedes verò in infidelitate suâ perseverans, cùm quiete cum muliere suâ agere deberet, indesinenter in Christianam Religionem invehit, Christique nomen blasphemat, à muliere tamen suâ discedere nolens. Nunquid eum Mohammede, etiam invito, divortium facere potest Abbassa sine peccato?

RESPONS.

Certum est, Abbassam à Mohammede, quantumvis reluctante, discedere posse. Ratio est, quia tale matrimonium, etiam quoad vinculum dissolvitur, ubi pars una fidem amplexa est, & consors ejus eum ea habitare non vult, aut eum eâ manêre tantùm eligit in Christum ejusque Religionem blasphemando, aut eam ad infidelitatem suam vel peccatum trahere volendo. *Quòd si infidelis discedit, discedat*, inquit Apostolus (*l*); *Non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi.* Ita quæstionem hanc solvit Innocentius III. ad Ferrariensem scribens Episcopum (*m*): En autem verba hujusce Summi Pontificis: *Si enim alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur; altero, vel nullo modo, vel non sine blasphemia Divini nominis, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare volente, qui relinquitur ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus:* Si infidelis &c. Existimant etiam nonnulli Authores, tale matrimonium, etiam quoad vinculum dissolvi, ubi pars, quæ in infidelitate suâ permanet, ad fidem Christianam venire refugit. Eorum sententiæ favêre videtur Concilium Toletanum an. 633. à Gratiano relatum (*n*), cùm prohibet, ne pars fidelis cum infideli communicet, ne ab infideli is pervertatur: quod tamen non erat in usu primis Ecclesiæ sæculis, quæ volebat, ne fidelis ab infideli discederet, ut videre est apud Sanctum Augustinum (*o*).

(*l*) 1. Cor. 7. 15.

(*m*) Innoc. III. in cap. *Quanto*. 7. de divortiis. l. 4. tit. 19.

(*n*) Conc. Tolet. 4. in can. *Judæi*. 10. & in can. *Sæpè*. 12. 28. q. 1.

(*o*) S. Aug. l. 1. de adult. Conjugiis c. 18. in can. *Si enim*. 9. eâdem c. & q.

CASUS XXIII.

SALADINUS & Neomisia uxor ejus, ambo infidelitatis tenebris demerguntur, sed Neomisia objectis erroribus Christo nomen dat, ac recusante Saladino quietam secum vitam agere, nec Christi nomen blasphemare, ab eo discedit, ac solemnem Religionis professionem emittere parat. Paulò post Saladinus Christi fidem amplectitur, ac Neomisiæ declarat, se velle, ut ad se revertatur, maritali, ut priùs secum affectu victura. Quid tùm facere tenetur Neomisia?

RES-

RESPONS.

Distinctione opus est: nam si legitimi Superioris authoritate à viro suo discessit Neomisia, religiosam vitam, eo invito, potest amplecti juxta istam Gregorii IX. Decisionem (a): *Mulier, quæ in fide remansit, potest, nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad Religionem liberè convolare.* Id quoque probari potest ex Decretali Urbani III. ad Episcopum Florentinum (b), in quâ declarat hic Papa, mulierem quæ ex Ecclesiæ sententiâ à viro, hæresis causâ discessit, non tenêri ad ipsum recipiendum, etiam conversum. *Si verò judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenùs dicimus compellendam*: quia inquit Glossa (c), *exceptio semel acquisita ex sententia, semper durat.* Sed in hoc casu addit Glossa alibi (d), quòd, si mulier ista nec Religionem profiteri, nec ad virum suum reverti vellet; ad alterutrum esset compellenda. *Sed si nollet intrare Religionem, compelli debet ad ipsum redire*: Quâ de re sententiam nostram jam in responsione ad duodecimam difficultatem aperuimus.

(a) Greg. IX. in cap. *Mulier.* de conversione conjugat. lib. 3. tit. 32.

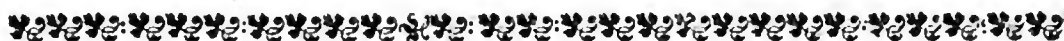
(b) Urbanus III. in cap. *De illâ.* 6. de divortiis.

(c) Glossa in cit. cap. *De illâ.*

(d) Gloss. in cit. cap. *Mulier.*

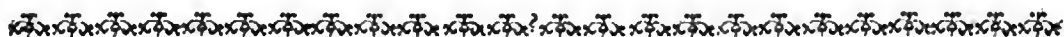
Sed si Neomisia à Saladino privatâ authoritate, neque expectato Superioris legitimi judicio discessisset, Religionem, viro suo converso reluctante, amplecti non posset, ut ait Author ejusdem Glossæ; & ad ejus petitionem cum ipso redire esset compellenda, ex Decisione Innocentii III. (e): *Quòd si conversum ad fidem & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compellatur.* Quod etiam verum est, licèt alteras jam Neomisia bonâ fide nuptias contraxisset post repudium; dùm adhuc erant infideles. Nam Saladinus, in eo etiam casu, illam resumere teneretur, neque obstaret, quòd secundis illis nuptiis adulterium ea commisisset; ab eo quippe illam aliquatenùs excusant bona fides & error: *quamvis quoque secundùm Evangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur*, inquit idem Summus Pontifex, *non tamen dimissor poterit objicere fornicationem dimissæ pro eo quod nupsit alii post repudium; nisi aliàs fuerit fornicata.*

(e) Innoc. III. in cap. *Gaudemus.* 8 de divortiis.

DOMICILIUM.

Vide IMPEDIMENTUM CLANDESTINITATIS.

DOMINI PAROECIARUM.

Vox illa, *Dominus*, quandoque pro titulo authoritatis; aliquoties etiam simpliciter pro titulo honoris; & aliquando etiam, præcipuè in Sacra Scripturâ aliisque piis operibus pro Deo sumitur, qui antonomasticè Dominus est.

In hoc verò titulo sumitur vox illa pro Domino feudali, hoc est, Domino loci, qui feudalis est, & à principali feudo pendet: vel pro Domino censuali, qui nimirum jus habet percipiendi censum de prædio: unde jura & debita Domini dicuntur potestas percipiendi, & ipsa etiam actualis perceptio quorumdam fructuum seu emolumentorum de prædiis, quæ à Domino habentur.

Ex dictis constat, multas esse Dominorum species: scilicet Dominus, qui forum habet; Dominus feudatarius, Dominus censualis, Dominus superior, & Dominus Princeps.

Dominus, cui competit forum, is est, qui processuum causâ supremam, mediam & infimam; vel mediam & infimam; vel infimam saltem habet jurisdictionem.

In Gallia potest esse quis Dominus feudatarius, nec tamen jurisdictionem habens.

Nullus Dominus, cui competit jurisdictio, per se ipsum, sed tantùm Judicis à se in eam rem delegati ministerio jus dicere potest.

Judex Domini, cui competit suprema jurisdictio, de omnibus delictis cognoscere potest, quæ inter Regia delicta non numerantur, reos extra fines jurisdictionis suæ exilio, pœnis corporeis & etiam capite damnare: & si quam intra fines supremæ jurisdictionis bonorum profert confiscationem, in Domini commodum convertitur; exceptis casibus læsæ Majestatis & falsæ monetæ, in quibus Dominio regio addicuntur confiscationes.

Ad singulos Dominos, quibus competit alta jurisdictio, adveniunt bona eorum, qui sine hæredibus moriuntur, idque jure, quod *exhæredentia* dicitur. Pariter illegitimorum bona apprehendit, 1. qui intra fines jurisdictionis suæ nati sunt. 2. Qui actuale ibi habent domicilium. 3. Qui ibi mortui sunt absque liberis è legitimo thoro procreatis: quarum trium conditionum si qua deficiat, tunc eorum bona Regis sunt. Eidem pariter Domino competit jus caduci temporarii, hoc est, jus apprehendendi res amissas intra limites jurisdictionis suæ, quæ à nullo Domino repetuntur, observatis tamen formulis, quas præscribit consuetudo.

Ad ipsum pertinent Honoraria jura, ac præsedentiæ honore in Ecclesiâ potitur, immediatè post Patronum, qui eam vel ædificavit, vel dotavit, ut post ejus mortem, ipsius hæredes fasciam lugubrem, ipsius gentilitio scuto decoratum, depingi curare possunt: Sed fascia illa extra muros Ecclesiæ apponenda est, cùm eam intra Dominus Patronus solus habêre queat.

Denique Dominus, cui alta competit jurisdictio, mediam & infimam justitiam vassal-

lo suo conferre nequit in iis prædiis, quæ ab eo clientelari jure obtinuit; ne videlicet ob talem concessionem multiplicentur jurisdictiones, ultra modum jam numerosiores.

Judici Domini, qui mediam habet jurisdictionem convenit cognitio rerum civilium, quæ reales sunt vel personales aut mixtæ, & etiam delictorum, quorum reparatio fieri potest per mulctam sexaginta assium Parisinorum; & si ea fortè majorem infligi pœnam exigat; reum ad Judicem altæ jurisdictionis remittere tenetur. Ipsi quoque competit nominatio Tutorum & Curatorum pupilli, appositio sigillorum confectioque indicis bonorum pupillo derelictorum.

Dominus cui infima competit jurisdictio, eam quoque exercet Judicis ministerio, quem committit, & ad quem pertinet cognitio actionum personalium, ad summam usque 60. assium Parisinorum, & etiam delictorum, pro quibus tamen muctam infligere nequit, nisi ad sex asses Parisinos. Pariter reos, qui in sua jurisdictione versantur, carceri demandare potest, sed tamen eosdem paulò post ad carcerem superioris judicis transferri, curare debet. Denique hoc ei jus competit, ut postulet à superiore Judice, ad se remitti causas, quæ sunt sui fori.

Dominus, qui censualis dicitur, is est, qui feudum possidet, cui annexum est jus sibi debiti census. Dominus verò dominans is appellatur, qui Feudum possidet, à quo pendet aliud feudum; Dominus verò supremus nuncupatur is, à quo pendet secundariæ clientelæ Dominus, ut infrà dicetur.

Sed ut ista meliùs intelligantur; sciendum feudum esse concessionem alicujus prædii seu hæreditatis, aut juris immobilis, ab eo factam, qui ejus est Dominus, cum exceptione Dominii directi; ita ut Vassallo utile tantùm dominium transferat, cum onere fidelitatis, quæ à feudo primariæ notæ separari nequit; licèt nunc hujusmodi fidelitas sit tantùm formula, honorisque attestatio, & insuper solutionis jurium seu debitorum, in fundo retentorum, qui Vassallo mancipatus est.

Cùm fidem & homagium, aut jurium solutionem facere Domino suo non curat aut renuit Vassallus, is ad id potest compelli per juridicam feudi detentionem, quâ ipsius fructus suos facit, donec officio suo satisfecerit Vassallus. Ita statuunt universim Regni consuetudines. Si tamen fidem & homagium præstitisset Vassallus, ita ut de jure utili debito Domino tantùm ageretur, juridicam jam detentionem is adhibere nequit: acceptis namque semel à Vassallo suo fide & homagio; jam ei simplicem tantùm inferre potest actionem juxta multas consuetudines. Aliundè tamen certum est, non tenêri Dominum ad recipiendam Vassalli sui fidem, donec omne sibi debitum persolverit.

Quod spectat ad formulas in feodali detentione servandas; patriam quisque Dominus consuetudinem sequi tenetur. Ex Parisiensi consuetudine (a) feudalis detentio triennalis esse debet; unde tribus alternatim annis renovanda est.

(a) Cons. Paris. art. 31.

Is est autem hujusce feudalis detentionis effectus, ut, durante detentione, feudi retenti fructus suos faciat Dominus, ne quidem exceptis fructibus civilibus, quales sunt census & reditus moletrinæ aut domûs, quos habet Dominus pro ratâ parte temporis, per quam subsistit detentio. Idem dicendum de restitutoriâ & quintariâ actione quæ, uti fructus civiles, ad Dominum pariter attinet; quando contingit tempore feudalis detentionis, non verò cùm antè contigit, aut eam habuit Vassallus, etiam ante annum elapsæ actionis restitutoriæ. Fructus verò naturales, quales sunt fœnum, pisces stagni, silvæ tonsiles, & etiam fructus, qui ex industriâ proveniunt, ut tritica & vina, suos non facit Dominus, qui feodalem obtinuit detentionem, nisi ex eorum perceptione actuali.

Advertendum tamen circa priores fructus, quòd si unicum esset stagnum, aut unica silva cædua; nec dùm fluxerit tempus piscationis, aut cæsionis silvæ, & per annum tantùm permansisset detentio; de iis sibi tantùm vindicare posset Dominus, quantùm annus peperisset.

Dominus feudatarius, non solùm clientis sui feudum primarium, & secundaria feuda detinêre potest, hoc est, ea, quæ à feudo detento pendent, eorumque fructus suos facere, ut fecisset Vassallus, cùm secundarii Vassalli seu clientes, nondum Vassallo ipsi primario, à quo ea obtinent, fidem & homagium præstitêre.

Quando feudum suum conduxit Vassallus, non tenetur Dominus, censu ipso esse contentus, nisi sit ipse infeudatus, hoc est, à Domino approbatus, cujus dominio subjacet feudum: & in hoc casu non obligatur pariter Dominus ad solutionem censuum aliorumve onerum, quæ feudo imposuit Vassallus (b).

(b) Consuetud. Paris. art. 18. & 59.

Quadraginta diebus post fidem & homagium à Vassallo Domino præstita; tenetur Vassallus ipsi confessionem & enumerationem dare, hoc est, instrumentum membraneum, à Notario confectum, in quo rerum omnium status habeatur, in quibus consistit beneficiarium feudum & ejus dominium, ne quidem censibus exceptis aut secundariis feudis: quam confessionem & enumerationem si elapsis quadraginta prædictis diebus non habeat Dominus, is feudum detinêre potest & procuratores constituere ad perceptionem atque custodiam fructuum, quorum rationem apud Vassallum habêre debent: quòd in hoc casu Dominus suos non faciat fructus (c).

(c) Consuetud. Paris. art. 8. & 9.

Data

Data à Vassallo enumeratione, seu, ut aiunt, feudi Canone, quadraginta tantùm Domino conceduntur dies, ut designet & improbet, quæ nimia huic à Vassallo fuêre inscripta, vel omissa: hanc autem si non redarguat, tunc acceptâ tenetur confessio ex Parisiensi consuetudine (a), quâcum aliæ multæ non consentiunt, quoad dilationem, & pœnam, quam, non eâ datâ, incurrit Vassallus.

(a) Ibid. art. 10.

Domino etiam alia jura competunt, ut redhibitio feudalis; de quâ diximus in verbo, *redhibitio*: jus restitutionis seu Quintariæ redemptionis & commissi; quando dignum morte crimen in Dominum suum commisit Vassallus.

Domini, quoad omnia jura sua domanialia, cæteris omnibus creditoribus anteponuntur (b).

Debitam Domino suo fidem, aut feudi sui clientelam, etiam intra 100. an. spatium præscribere nequit Vassallus, ut fert consuetudo Parisiensis (c).

(b) Consuetud. Parif. art. 358.

(c) Ibid. art. 12.

Nec vicissim detentum in Vassallum feudum usucapere potest Dominus: sed in se invicem uterque præscribere potest, quidquid ad jus infeudationis non pertinet.

Tandem Dominus, qui feudum aut plebeiæ conditionis prædium intra feudum suum contentum acquirit, ea, si velit, in unum idemque feudum adunare potest, si tùm, cùm acquirit, idipsum declaret: & ex quibusdam etiam consuetudinibus, ea conjunctio ita est de jure, ut ejus non requiratur declaratio (d). Deprompta sunt istæ regulæ ex institutione ad jus Gallicum, compositâ à Domino Argou, Senatûs Parisiensis Causidico (e): easque initio hujusce tituli apponendas esse duximus, quòd specialiùs ad Parœciarum Dominos, quàm alios spectent.

(d) Consuetud. Parif. art. 53.

(e) L. 2. c. 2. pag. 95. & ex Edicto an. 1699.

CASUS PRIMUS.

DIOGENIANUS, Parœciæ Sancti Gerontii in Normaniâ Dominus, appellato Gabriele cliente suo, cujus à paucis mensibus Pater obierat, ut apud se agros clientalaris suæ ditionis profiteretur, quos habebat sub onere quorumdam jurium atque obligationum, ab eo requisitus est, ut primigenium titulum suum in medium proferret. Is verò unum ostendit, cui adscripta erat dies 16. Januarii an. 1495. sed, cùm à nemine subscriptus esset hic titulus, cui tantùm appensum erat sigillum; hunc tanquam deficientem aut suppositum habens Gabriel, huic se non teneri in conscientiâ existimavit ad fidem adhibendam; quocircà Domino suo litem inferre constituit. Nunquid legitima est & æqua ejus voluntas, tam quoad forum externum, quàm quoad internum?

RESPONS.

Constat Gabrieli nullam suppetere legitimam rationem in utroque foro: neque enim mirum videri debet, si infeudationis contractus, qui primum est instrumentum, quo continetur prima obligatio reciproca Domini & Vassalli seu clientis, quodque declarat census dominiales, jura & servitutes, quibus se cliens obstrinxit, neque à Domino ejusve cliente, qui tùm superstites erant, fuisset subscriptus. Ratio est, quia pluribus sæculis mos ille obtinuit, ut veterum instrumentorum extremis nulla apponeretur contrahentium subscriptio seu chirographum, & quia sigillum iis appendi solitum subscriptionis loco fuit; unde dicebatur *Annulus signatorius*.

Praxis hujusce testes sunt Pasquier (f), Loiseau, Berault (g) & Godefridus (h), qui de Normanâ consuetudine loquens dicit: *Certum est, quòd prædictum chirographum non erat in usu ante reformatam consuetudinem: unde existimo, confessiones tempore consuetudinis antiquæ præstitas esse nihilominùs legitimas & validas & fidem facere, licèt non sint subscriptæ.* Quod probat hic Author ex Arresto lato pro quodam nomine Fleuri, D. Petri Noblet, Sacerdotis, Vassallo, cui confessionem exhibebat, ab eo non subscriptam, qui eam fecerat, & quæ tamen valida habita est ob testimoniales litteras, quibus designabatur, quòd ex antiquo usu vice-comitatuum Balliviatûs de Corentino, confessionibus Domino suo factis non chirographum apponebant clientes.

(f) Pasquier Inquisition. c. 11.

(g) Berault. in Consuetud. Norman. art. 412.

(h) Godefridus ibidem art. 175.

Potest etiam probari hic usus ex duabus Sancti Bernardi Epistolis: priori ad Ludovicum juniorem, ad quem ita scribit hic Sanctus: *Sigillum non erat ad manum; sed qui leget agnoscet stilum, quia ipse dictavi.* Quam rationem non allegasset hic Sanctus, si Epistolæ suæ chirographum suum vel sigillum duntaxat apposuisset. Eamdem etiam causam adhibet, ut se Balduino Episcopo Noviodunensi excuset (i): *Alteriès locutionis pro sigillo sit*, inquit hic Sanctus, *quia ad manum non erat.* Id etiam verisimile est, quòd instrumentis à se confectis chirographum suum non apponebant Notarii, sigillo suo unicè contenti; unde etiamnùm contractus aliaque instrumenta eorum, executioni demandari nequeunt, nisi sigillo sint munita. Penès nos est quoque instrumentum Archetypum, quod tale habitum est, nimirùm ratihabitio fundationis Prioratûs cujusdam Ordinis Sancti Augustini, cui adscribitur an. 1413. & quo continetur instrumentum fundationis, datum 30. Augusti an. 1381. & à nemine subscriptum.

(i) S. Bern. ep. 359.

Denique asserit Godefridus, confirmatâ semel & approbatâ in sanctiori Regis Consilio consuetudinis Normanæ consuetudine 7. Octob. 1585. tum necessariam fuisse partium subscriptionem, ut authentica fierent deinceps instrumenta conficienda intra fines jurisdictionis hujusce consuetudinis; uti jam priùs constituerant Henricus II. an. 1557. pro Britanniâ; & Carolus IX. in Comitiis Aurelianensibus pro ceteris omnibus Regni Provinciis: quæ Constitutio cùm observata non esset; Henricus III. Edicto suo Blesensi an. 1579. (k) Senatûs Parisiensis authoritate 25. Januarii an. 1580. confirmato, omnes Notarios coëgit, ut instrumenta à se confecta à contrahentibus ac necessariis testibus subscribi curarent, indictâ pœnâ nullitatis eorumdem contractuum, & multæ arbitrariæ in Notarios.

(k) Edictum Blesens. art. 165. & 166.

Ex his sequitur, teneri Gabrielem, ad agnoscendam validitatem instrumenti, à Diogeniano sibi exhibiti: quia legitimum est & validum, licèt nec à Domino nec à Vassallo subscriptum, ipsi tantùm sigillum fuerit appositum; quòd tunc chirographi usus non obtinêret. Addi potest Domino huic favêre possessionis titulum, cui nullum contrarium objicere potest Gabriel, & quo Diogeniani instrumentum falsum esse comprobet.

CASUS II.

Menophantus, ingentis cujusdam Parœciæ, quæ Parisiis quinque leucas distat, Dominus jus beneficiarium & curvatarum seu corvadarum, quæ nihil aliud sunt, quàm operæ obsequium à vassallis præstitum, à multis annis possidet, & jus etiam portorii seu terrâ seu fluvio. Jura illa ipsi denegant omnia decem aut duodecim præcipui ejus clientes, simulque eorum solutionem, donec eorum titulum sibi exhibuerit. Nunquid legitima est eorum intercessio; & Menophantus ad solutionem vel propriâ authoritate, vel justitiæ eos adigere potest, licèt solo possessionis titulo fruatur?

Respons.

Certum est, juxta Parisiensem consuetudinem (a) nulli Domino competere jus beneficiarium aut curvatarum in clientes suos, nisi legitimis instrumentis jus ipsius nitatur. „ Nullus Dominus, inquit „ hæc Consuetudo, clientes suos adigere potest ad „ furnum se conferre vel moletrinam, quæ juris „ esse beneficiarii contendit, aut operæ obsequium „ seu curvadas facere; nisi validum hujus habeat „ instrumentum „ seu confessionem & enumerationem. Eâ autem ratione ducti sunt hujusce consuetudinis scriptores, quòd præsumi possit, à Dominis cogi posse clientes ad servitia curvatasque sibi indebita; quo fit, ut eos à proprio labore impediant, eosque cogant solum vertere, atque agellos ac prædiola sua deserere; quod bono & Regis & communitatis adversatur, ut observat D. Ferrerius in hunc articulum, de quo duo affert Arresta Senatûs Parisiensis; alterum à Charonda relatum (b), ae mense Martio an. 1507. latum, & alterum 21. Julii an. 1570. additque id ipsum manifestè constituere Aurelianensem consuetudinem (c), atque naturali æquitati consentire.

(a) Consuetud. Parisiens. art. 17.

(b) Charondas. lib. 2. Responsf.cap. 12.

(c) Consuetud. Aurelian. art. 100. & 101.

Is tamen ab hac regulâ casus est excipiendus; cùm nimirum ditioni jus illud est annexum, ut fit secundùm aliqnot consuetudines, in quibus eo potiuntur Domini altæ Jurisdictionis aut feudatarii solo ditionis suæ titulo, quocumque alio rejecto, ut fit in Marchia (d); ita dijudicavit Senatus Parisiensis ex Arresto lato 6. Septembris an 1625. quod refert Brodelius.

(d) Consuetud. Marchiæ art. 311.

Contrarium omninò constituitur ex aliis consuetudinibus, in quibus ut Parisiensi, jus illud nec feudale est nec domaniale, sed solùm privatum, & quod proinde à Domino in clientes suos præscribi nequit, licèt in Dominos possit à clientibus, per interruptionem possessionis 30. annorum, juxta Arrestum Senatûs Parisiensis, quod refert Brodelius, conformiter latum 22. Augusti an. 1598. pro Nicolao Favier curiæ Consiliarium, contra Jacobum Des Jardins & ejus uxorem, qui licèt validis muniti instrumentis, 30. annos prætermiserant sine juris sui usu, & qui ex eo solo ab eo exciderunt juxta illud Arrestum. Idem de Ecclesia dicendum foret per interruptionem 40. annorum.

Observandum, quod, cùm addit consuetudo: *Nec titulus hic validus reputatur, nisi viginti quinque annos antecedat*: id solùm intelligitur de titulo, consentientibus omnibus vassallis transacto viginti quinque annis ante reformatam consuetudinem Parisiensem; quæ reformatio an. 1580. facta est, hoc est, tempore libero, & ante bella civilia ac factionum tumultus, qui statim contigêre, mortuo Henrico II. an. 1559. Quocircà nunc tempus illud 25. an. non requiritur, & validus est titulus ab eo die, quo huic consensu unanimi assensêre incolæ; ut acutè observat D. Ferrerius, qui hanc additionem Parisiensis consuetudinis articulo factam, ut inutilem hodiè & caducam habet.

Quod ad cætera spectat jura, de quibus in casu proposito agitur, standum est Principis Edicto: Edictum an. 1669. (e) ad aquas & sylvas pertinens expresè constituit, Dominis, qui eo jure fruuntur, non sufficere titulum, ut illud exigant; necesse est enim, ut eo titulo feratur, hoc eis jus fuisse concessum, eo quod sartum aliquod opus publicum tuêri compellantur; v. g. amnem tergere ad navigationem, pontes superpositos reficere, eumque molibus & aggeribus munire, vias publicas & alia similia concinnare. Si igitur Menophanii titulus non sit hujusmodi, non sine causâ ipsi jurium suorum solutionem denegant clientes; cùm, ut supponitur, Principis legi sint contraria.

(e) Edict. de Aquis & Sylvis an. 1669. tit. de juribus Portorii, art. 5.

Cæterùm in ejusmodi materia consulendæ sunt Provinciarum consuetudines, ut cùm agitur de feudis, censibus, juribus Dominorum, laudemiis & venditionibus & aliis similibus; quippe quæ sint vera lex, in variis, quas quisque incolit, Provinciis tenenda.

CASUS III.

Hermogenes, Dominus, altam habens Jurisdictionem Marchionatûs Sancti Friardi, cui operæ obsequium, seu curvadas debent clientes quotannis: v. g. alii debent fenum succidere aut furcillis versare; alii frumentum secare, hi lignationem vehere; nonnulli fossas castelli tergere; tres annos prætermisit, operas illas non exigens; at quarti anni non solùm exegit corvadas, sed etiam trium præcedentium omissas repetiit, ita ut, cùm multi ejus clientes tot curvatis absque gravi rerum suarum detrimento satisfacere non possent, summam ei pecuniæ justo earum pretio convenientem solvere maluerunt: alii verò, qui pecuniâ carebant, omissas prioribus annis curvatas illas adimpleverunt.

Quâ de re quæritur, 1. utrùm Hermogenes tutâ conscientiâ, corvadas illas congestas, aut saltem legitimum juxta æstimationem pretium exigere potuerit? 2. Utrùm, si id legitimè non potuerit, ad restitutionem erga clientes suos teneatur?

Respons.

Priusquam difficultati fiat satis, sciendum quid sit *Curvata*. Terminus ille, in quodam Caroli Magni capitulari *Corvada* (f) dictus, vel *Curvata*, ut loquuntur Guydo Papæ, Bochellius & alii nonnulli Jurisconsulti, nihil aliud est, quàm operæ obsequium, à clientibus domino suo quodam tempore & quibusdam anni diebus debitum in confessionem & notam superioritatis & auctoritatis ipsius in se & homagii ipsi debiti. Quo præsupposito

(f) De villis & cortis, art. 3.

Ad primum quæsitum respondemus, Hermogenem à clientibus suis, qui curvatis sunt subjecti, tres superiores annos exigere jure non posse, sed tantùm præsentis anni quarti curvatas repetere potuisse. Ratio est, quia hujusmodi curvatæ, uti census reliquationi non sunt obnoxiæ, etiam intra fines earum consuetudinum, quæ eas nolunt præscribi. Ita dijudicavit Parlamentum Rothomagense Arrestis suis latis 18. Septembris an. 1579. & 21. Febr. an. 1597. quæ refert Berault in articulo 31. consuetudinis Normanæ: quibus etiam consentit Diviononense Parlamentum, ut patet ex Arresto suo 14. Januar. an. 1560. quod refert Bouvot (g): Id etiam communiter docent Galliæ Jurisconsulti, & inter alios D. Coquille in commentario suo in consuetudinem Nivernensem, (h), qui dicit: quòd, si non exactæ fuerint curvatæ unius aut plurium annorum, eæ jam debitoribus suis condonatæ censentur (i). Legi

(g) Bouvot. tom. 1. v. *Curvata*, apud D. Brillon. n. 25.

(h) Consuetud. Nivern. art. 5.

(i) Terrianus. l. 5. c. 3.

gi potest apud Boehelium (a), quid statuatur ex multis consuetudinibus, ut Trecensi, Alvernâ, Hesdinensi, Andegavensi & Pictaviensi. D. Ferrerius in Articulum 71. consuetudinis Parisiensis, (b), laudat etiam Arrestum Senatûs Parisiensis, quod refert Brodellus (c), 31. Julii an. 1621. & aliud, referente Henrys, ab eodem Senatu 27. Aug an. 1639. latum (d).

(a) Bouchel. Biblioth. juris Gallici. v. *Curvata*.
(b) D. de Ferriere in consuetud. Paris. n. 26.
(c) Brodeau. n. 26.
(d) Henrys. tom. 1. tit. de feudis. q. 32.

Sequitur autem ex solutione prioris hujusce difficultatis, quòd, cùm privatâ suâ authoritate Clientes suos adegerit Hermogenes ad implendas trium superiorum annorum curvatas, in justitiam deliquit, indebita exigens, atque adeò quòd tenetur ad restitutionem pecuniæ erga eos, à quibus accepit ob falsò habita reliqua curvatarum, & simul ad indemnitatem aliorum, labores atque operas eorum solvendo.

Ratio hujus decisionis, simulque Arrestorum, quæ cum eâ consentiunt, est, quia hujusmodi reliqua vassallis essent omninò detrimentosa; nam si id certum sit, Clientem seu Vassallum, qui confessione sua quibusdam se curvatis faciendis subjecit, v. g. septem vel octo quolibet anno faciens grave damnum non patiatur, quòd præcaveat labori suo ante eas; id etiam constat, quòd, si triginta aut quadraginta dies insumeret, ut præcedentium annorum curvatas faceret, id ipsi maximo foret detrimento, quia tandiu agrorum suorum culturam, aut messem alios-ve labores deserere teneretur.

Advertendum autem, ut dijudicavit Divionense Parlamentum 14. Januarii an. 1560. à dominis duorum dierum intercapedinem inter quamlibet curvatam esse concedendam, ut scilicet propriis operis & rebus vacare possit agricola intra illud intervallum.

CASUS IV.

Cassiodoro, prædii Sancti Fulberti Domino à Clientibus suis debentur circiter centum corvadæ seu hominum, seu vehiculorum: sed quia supervacaneæ sunt ei hujusmodi corvadæ, quòd in prædio suo non commoretur; eas in modicam pecuniæ convertit summam, quam quolibet anno ipsi solvunt earum debitores; eâque conditione prædium suum Florenti conduxit qui à sexennio, quo terram obtinet, hujus solutionem ex conductitio contractu exegit.

Quâ de re quæritur, utrùm Cassiodorus ipsinsve conductor ad restitutionem pecuniarum non teneatur, secundùm quas æstimatæ sunt hujusmodi curvatæ.

Dici potest pro Cassiodoro, quòd, cùm valdè modico censu Emphyteutis Clientibus suis agros suos tradiderint prædiorum Domini, & eâ mente ut hujusmodi opera obsequia ab eis perciperent, æquum est, sicuti videtur, ut, cùm ob absentiam suam eas percipere nequeant, illarum jacturam alio modo reparent, eas nimirùm in pecuniæ summam multò minorem quàm sit justum earumdem pretium, convertendo.

Sed si ratione illâ invalidâ existente, Cassiodorus ad restitutionem teneatur, nec ei satisfaciat, videtur, eam à conductore suo Florente non esse supplendam, non solùm, quia speciali capite contractûs singularum corvadarum valorem designavit Cassidiorus à quolibet Emphyteuta solvendum; sed etiam quia bonâ fide conductionem suam eâ lege acceptavit; cùm sibi persuasum foret, jus illud Cassiodori esse legitimum, & à plerisque ejus Clientibus debitam à se pro curvatis summam libenter persolvi, quam ipsis curvatis minùs habent onerosam.

Respons.

Parœciarum Dominis debitas sibi curvatas à clientibus in pecuniam propriâ authoritate convertere non licet; quantumvis eas modicâ pecuniæ summâ æstiment. Ratio est, quia rei publicæ interest, ut immota stet contractuum fides, quorum clausulæ, eùm limitatum habeant sensum, ad eas res, de quibus non est cogitatum, extendi non debent, *Iniquum est perimi pacto id, de quo cogitatum non docetur*, inquit Lex (e), nec ultra terminorum, quibus exprimuntur, intellectum pacta proferantur ex his aliis Legis verbis (f): *contractus enim legem ex conventione accipiunt*. Atqui sub sola curvatarum conditione, non verò, iis omissis, sub solutionis pecuniæ lege agros suos acceptarunt illi Emphyteutæ Vassalli. Igitur alternam eis pecuniæ vel curvatæ vicem præscribere nequeunt Domini absque tacito vel expresso consensu debitorum hujusmodi corvadarum. Et quidem clientelares illæ operæ Domino non debentur, nisi cùm iis ad propriam utilitatem indiget, & non aliter, (g): & ideò ad alterius ministerium debitas sibi curvatas transferre nequit, ut observat Papo (h). Quare, ut ad solutionem præsentis difficultatis veniamus, dicendum, quòd, si Cassiodori Clientes Emphyteutæ reclamârint, & hanc pecuniæ solutionem sibi invitis extorquêri fuerint conquesti, ita ut operam suam Clientelarem offerentes pecuniæ summam persolverint, eam sub peccati reatu Cassiodorum restituere tenetur, & pro eo Florens ipsius conductor, salvo suo in Dominum recursu. Sed neuter ad restitutionem tenetur, si mutationi illi assenserint debitores: & etiam satis est, ut tacitè silentio suo consenserint de solutione non conquerentes.

(e) Leg. *Qui cùm*. 9. in fine ff. de transactionibus. l. 2. tit. 15.
(f) Leg. *Depositum*. 1 §. 6. ff. depositi vel contra. L. 6. tit. 3.
(g) Henrys. tom. 1. L. 3. c. 3. q. 32. & 33.
(h) Papo L. 3. tit. 6. art. 3.

Addi potest pro Cassiodoro 1. ipsum quidem in prædio suo, ubi non commoratur, curvatis illis non indigêre, sed iis sibi opus esse in loco domicilii sui, ubi eas præsenti tantùm pecuniâ habêre potest; quare æquum videtur, ut ex parte saltem, earum valorem compensent modicæ summæ ab Emphyteutis solvendæ, quæ multò minoris æstimantur, quam ipsæ curvatæ. 2. Cassiodorum mediante illâ curvatarum æstimatione, se ipsum jure privare agros suos meliores efficiendi eas exigendo, & stagna sua aut amnis sui moles, aut Castelli fossas vel moletrinas suas reficiendi; quod sibi soli est oneri, Clientes suos à debitis curvatis eximendo: quam ob causam Clientes suos Emphyteutas qui moniti debitas curvatas non persolverunt, Dominus ad earum solutionem præsenti pecuniâ, factâ priùs earumdem æstimatione, judicio damnari, curare potest; quæ solutio pecuniaria, pro diversis regionibus variè constituta est: V. g. Senatus Parisiensis ex Arresto 7. Septemb. an. 1643. quod refert Henrys (i), in hoc casu quinque asses pro unius hominis curvata, & quindecim pro curvata vecturæ adjudicavit. Parlamentum Gratianopolitanum ex Arresto suo 31. Aug. an. 1649. in simili casu pro curvata boum, equorum aut mulorum septem asses cum sex denariis, pro curvatâ verò asinorum quinque asses assignavit: quandoque etiam ad petitionem Domini dijudicatum est, vassallum omissam curvatam præbiturum esse, cùm debitas facere admonitus, eas adimplêre recusavit aut neglexit. Ita ex quibusdam Arrestis constitutum fuisse testatur D. Brillon (k). Atque hæc decisio æquitati naturali ac statuto juris Romani omnino consentanea esse videtur (l).

(i) Henrys. tom. 1. L. 3. c. 3. q. 32.
(k) D. Brillon v. *Curvata*. n. 21. De Cambolas L. 1. c. 11.
(l) Leg. Si *non sortem*. 26. §. 12. ff. de conditione indebiti. Lib. 12. tit. 2.

CASUS V.

Dracilianus, Parœciæ & Comitatûs Sancti Genetii Dominus, qui multos habet clientes ex confessione sua ad curvatarum præbitionem adactos, eos co-

cogere nititur, ut eas pro Domino sibi finitimo ac nepote suo persolvant. Ab iis quidem præbendis operis pro alio, quàm pro Draciliano valdè abhorrent isti clientes, eas tamen absolutè denegare non audent. Nunquid absque injustitia ad eas faciendas cogere potest Dracilianus?

RESPONS.

Curvatæ, seu personales, reales aut mixtæ, soli Domino loci, non verò aliis, ut plurimùm, debentur, nisi oppositum statuat consuetudo, ut docet Mornacius (a). Ita dijudicatum est in Divionensi Parlamento an. 1507. ut testatur Papo (b). Ratio quâ nititur illud Arrestum, & alia omnia conformiter lata, est quia operarum præbitio, seu curvata rigorosi sit juris, quod proinde ultra tenorem tituli ad Dominum pertinentis extendit; nequit ita ut, cùm ex titulo feratur, in solius Domini favorem, curvatam esse faciendam; clientem suum ad præbendas operas in alterius favorem cogere nequit. *Dominus*, inquit Ferrerius in articulum septuagesimum primum consuetudinis Parisiensis (c), *Clientes suos cogere nequit ad præbendas operas in alio loco, quàm in eo, in quo ab ipsis debentur.* Ita etiam sentit Boërius his verbis (d): *Promissum in uno loco quis non tenetur solvere in alio.* Quod probat ex his Digestorum legis verbis (e): *Alio loco quàm in quem sibi dari quisque stipulatum esset, non videbatur agendi facultas competere.* Suam quoque sententiam confirmat hic Author, juxta hanc regulam non solùm ex multis Digestorum legibus (f), sed etiam ex suffragio octo decem-ve celeberrimorum Jurisperitorum constitutam: *Quod debetur Titio, non debet solvi Seio.* Quod istis Legis verbis consentaneum est (g): (Operæ) *nec cuiquam alii deberi possunt, quàm patrono, cum proprietas earum & in edentis persona, & in ejus, cui eduntur, consistit.* Ex quibus omnibus colligitur, Draciliani Clientes ab eo sine injustitia cogi non posse, ut operas ipsi soli ex confessionibus suis debitas, nepoti suo præbeat.

(a) Mornac. ad rubricam ff. de operis servorum.
(b) Papo. l. 13. tit. 6. n. 3.
(c) D. Ferrerius in art. 71. cons. Paris. n. 26.
(d) Boërius decis. 212. n. 19. & 20.
(e) Leg. *Alio.* 1. ff. quod certo loco dari oportet. l. 13. tit. 4.
(f) ff. de solutionibus & liberationibus. l. 46. tit. 3.
(g) Leg. *Operæ.* 9. de operis libertorum. l. 38. tit. 1.

CASUS VI.

INCOLA, & clientes Ducatûs Sancti Gaciani in agris Paroeciarum hujusce ditionis herbulas pabulares ad pastum pecorum suorum sarculare solebant, eò quòd ibi communia desint pascua. Id ipsum eis generatim interdixit Rodolphus, hujusce Ducatûs Dominus, quia hinc magno venationis jure sibi competentis detrimento impediretur, ne sobolescerent Perdices. Nunquid tutâ id vetare conscientiâ potuit?

RESPONS.

De simili difficultate interrogatus Author modernus (h), respondet dicens, æquum non esse, ut privati cujusdam voluptati cedat publica, ac præcipuè egenorum, utilitas. Cùm igitur ad solam Rodolphi delectationem spectet perdicum propago numerosior; aliundè verò perquàm utile, imò & necessarium sit ipsius clientibus, ut habeant, unde nutriantur eorum pecora, è quibus partim victum suum quærunt, hanc eis Dominus ille denuntiare nequivit interdictionem, eamque revocare tenetur, ut pristinam habeant herbulas sarcinandi facultatem; quod tamen de iis intelligendum agris, qui muris fossisve non sepiuntur, quorum ope non pervius est usus.

(h) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 155.

CASUS VII.

DEMOPHILUS, Sancti Laurentii Comes, qui in agris Petri & Joannis clientium suorum, qui ad viam publicam pertingebant, octoginta & plurium etiam arborum aditum consevit, tenetur-ne hoc eis damnum resarcire, aut arbores istas succidere; cùm sibi notum sit, hanc eos ægrè ferre jacturam, licèt tacitos?

RESPONS.

In hoc totus propositæ difficultatis cardo vertitur, ut dignoscatur, num via publica, juxta quam satæ sunt arbores illæ, eam habeat latitudinem, quam exigunt Edicta & ordinationes; si enim viæ publicæ latitudinem occupent Petri & Joannis agri, in quibus arbores illas consevit Demophilus; is ad nullam compensationem erga Petrum & Joannem neque ad arborum suarum dejectum tenetur, nisi intercedat mandatum Regis, cujus est via publica. Sed si easdem extra debitam viæ publicæ latitudinem antiquam conseverit, duobus illis clientibus damnum illud resarcire obligatur, quorum insuper erunt arbores istæ.

Idem dicendum de Dominis, qui pares aditus arboribus sepiunt in clientium suorum agris juxta itinera; quæ è pago in pagum ducunt, nec sunt viæ publicæ.

Decisionis hujus probationem suppeditat Blesense edictum (i). cujus hæc sunt verba: „ Omnis „ & quælibet publica via antiquam suam obtine„ bit latitudinem, non obstante qualibet injustâ „ possessione, quovis temporis lapsu factâ. Atque „ ut deinceps nulla fiat talis molitio, publicæ viæ „ conserentur, atque arboribus inumbrabuntur, „ ut ulmis, nucibus aliis-ve pro qualitate agri, „ Regionis-ve commodo, quæ in illius emolumen„ tum cedent, cujus erit ager proximus.

Edictum illud Henrici III. cum istâ lege civilis juris consentit, cujus hæc sunt verba (k): *Prætor ait: quominùs illi viam publicam, iter-ve publicum aperire, reficere liceat; dumne ea via, id-ve iter deterius fiat, vim fieri veto. Viam aperire* (l) *est ad veterem altitudinem latitudinemque restituere*: & cum hac alia (m): *viam publicam populus non utendo; amittere non potest.*

(i) Edict. Blesen. art. 356.
(k) Leg. Prætor. ff. de viâ publicâ & itinere publico reficiendo lib. 43. tit. 11.
(l) Ibid. §. 1.
(m) Leg. *Viam* 2. ibid.

CASUS VIII.

EUGENIUS, Sancti Vedasti Dominus, domi suæ tributum describi nolens, ne in Provinciæ suæ diæcetæ, seu rei ærariæ Præfecti offensionem incurreret, & quibusdam tamen è suis Clientibus favère cupiens, ac præsertim conductoribus ac villicis suis, apud se coactores mandat, eisque indicat, ut illorum habeant rationem in impositione proximè faciendâ, ac modica valdè sit eorum taxatio. Coactores illi, quorum interest Eugenii iram declinare, cui reliqua census debent, quique per anni partem vitam suam ex operibus pro eo faciendis tolerant, dimidium tantùm tributum conductoribus illis ac villicis imponunt. Eugenii Parochus, qui istud rescivit contendit, Eugenium teneri erga Tributariorum communitatem ad restitutionem superfluæ summæ, quam solvere deberent ipsius conductores, & vult etiam, ut ipso deficiente, eadem lege teneantur coactores. Id ipsum respuit Eugenius, quòd nec vim nec minas in casu proposito adhibuerit. Nonne pro Parocho stat jus?

RESPONS.

Notum est vel solo rationis lumine, tributa secundùm justitiam describi oportère; ita ut major pars divitibus, minor pauperibus assignetur. Unde concludendum est 1. eos gravissimi delicti conscios esse, qui illorum procurant injustitiam, qui gravantur; atque adeò ejus conscios esse Eugenium, uti coactores, qui ipsius voluntati imbecilliùs sunt obsecuti, conductores ejus ex dimidio tributo, quod ferre deberent, deonerando. 2. Hanc injustitiam resarciendam esse primò ab Eugeni conductoribus, si debitum à se tributi pretium in propriam converterint utilitatem; vel ab Eugenio ipso, si ex hoc ipse commodum perceperit, majori pretio propter immunitatem

aut

tat diminutionem istam prædia sua conduxerit. 2. Ab eodem Eugenio, quòd ad injustitiam istam coactores induxerit contra regias Constitutiones, quibus statuitur, ut justè describatur tributum: „ Tributarii omnes, inquit Carolus IX. „ in Edicto suo Aurelianensi (a), pro suis qui„ que viribus ac opibus tributum pensitabunt, „ ac ratam suam partem solvere cogentur, indic„ tâ coactoribus pœnâ solvendi summas, quæ „ contra jus & fas pauperibus subditis nostris „ imponentur.

(a) Edict. Aurel. art. 125.

Ex iisdem Edictis strictè prohibetur Parœciarum Dominis, ne domi suæ, aut ipsis præsentibus tributum non solùm describatur, sed etiam ne rei huic ullatenùs se immisceant. Unde iterùm damnatur agendi ratio Eugenii, qui, licèt vim aut minas expressè non adhibuerit, non solùm contra Principis legem egit, sed etiam nôrat, tributorum descriptores, quidquam contra mentem suam facere non esse ausuros, quippe qui à se pendêrent uti clientes & debitores, ac insuper suam venarentur gratiam, ut labores suos ipsi faciliùs ad vitam sustendandam locarent. 3. Coactores, deficientibus Eugenio ipsiusque conductoribus, ad restitutionem damni tenentur, quod eosdem conductores deonerando cæteris pauperibus incolis intulêre: atque eâ obligatione in solidum omnes tenentur, servato tamen, quem modò indicavimus, ordine (b). Addimus etiam, conductores proprio nomine de restitutione tenêri, si Domini sui injustitiam dissimulassent, eo fine conductionum suarum pretium expressè adaugendo.

(b) De Sainte Beuve tom. 3. casib. 16. & 216.

CASUS IX.

Theocrenes, filius illegitimus Eduardi & Antroniæ, obiit in Parœciâ Sancti Ramberti, non tenui re coacervatâ; post cujus mortem Palamedes, Dominus altam habens jurisdictionem, omnia ejus occupavit bona, quæ sua jure esse contendit. Nùm id illæsâ justitiâ potuit?

RESPONS.

Priùsquam difficultati propositæ fiat satis, illegitimorum multæ sunt distinguendæ species: alii siquidem simpliciter sunt illegitimi, hoc est, à parentibus adeò liberis procreati sunt, ut sibi invicem nubere possent: alii sunt incestuosi, id est, quorum parentes eo inter se consanguinitatis aut affinitatis gradu erant conjuncti, ut simul absque dispensatione Matrimonium contrahere non possent. Alii denique ii sunt, qui adulterini vocantur, hoc est, qui ex adulterio prognati sunt; sive pater, sive mater, aut uterque Matrimonii vinculo fuerint ligati; atque inter illos adulterinos reputantur illi filii, quorum parens est is, qui sacris initiatus est ordinibus; vel qui ab eo, vel eâ, nati sunt, qui solemnem Religionis professionem emisêre (c): qui omnes illegitimi carent hærede; exceptis eorum pueris, qui è legitimo thoro orti sunt: horumque hæreditatem, vel Rex solus, vel Dominus altam habens jurisdictionem, colligit post ipsorum obitum. Quo præsupposito

(c) Institutiones ad Jus Gallicum. tom. 1. lib. 1. cap. 10.

Respondemus. Dominum, qui altam Sancti Ramberti jurisdictionem habet, jure Theocrenis bona occupasse; 1. modò intra fines altæ jurisdictionis suæ natus sit. 2. Si ibidem obierit. 3. Si in eodem loco sita sunt ipsius bona. Quâlibet enim ex his deficiente conditione, ad Principem devolvitur ipsius hæreditas, nisi fortè donatione inter vivos, aut causâ mortis de bonis suis in totum vel quoàd partem statuerit; quo facto neque Rex, neque Dominus altam habens jurisdictionem in illa jus aliquod habêrent; cùm omnis illegitimus quâcumque ratione contrahere ac etiam testari valeat.

Quòd si Theocreni bona essent extra fines jurisdictionis Palamedis; tunc ad Regem ea pertinêrent; ac Dominus ille ea tantùm posset occupare, quæ intra Ditionis suæ fines sita essent; modò, ut jam dictum est, ibi natus, hic etiam obierit, & non aliter.

Hæc decisio adeò constans est, & omnium Galliæ jurisperitorum sententiæ adeò conformis, ut eorum authoritates allegare omninò sit inutile.

CASUS X.

Chrodebertus, hereditario jure nobile prædium, in Picardiâ situm avunculi sui morte adeptus, detexit, Paschalem hujusce ditionis judicem esse raptorem, qui pro mercede suâ duplum exigebat pecuniæ, quam ipsi debitam præscribunt Edicta Regia. Nonne tenêtur hic Dominus sub peccati reatu ipsum magistratu suo spoliare?

RESPONS.

Respondemus talem Judicem, seu Baillivium, titulo gratuito constitutum, à Domino magistratu suo esse depellendum, modò tamen abrogatio ipsius justâ & gravi nitatur causâ, quam Dominus ille juridicè probare valeat; si enim levis tantùm, aut injusta foret hujusce spoliationis causa, vel, si cùm justa esset, eam probare non posset; talem spoliationem respuit Galliæ jurisprudentia; quòd judici probrosa esset & injuria.

Hactenùs dicta consentiunt cum Arresto Senatûs Parisiensis, in Ducem Nivernensem lato 12. Januarii an. 1558, quod refert D. Brillon in Dictionario suo Arrestorum (d).

(d) D. Brillon. Diction. Arresto. v. Destitutio. n. 14.

Sed cùm judex oneroso titulo institutus est, seu quòd pecuniæ summam pro obtinendo Magistratu Domino contulerit; seu quòd ipsum à Domino tanquam meritorum præmium accepe rit; ipsum Officio suo spoliandi jus Domino non competit secùndùm jurisprudentiam ejusdem Senatûs Parisiensis; à quo ita constitutum est ex multis Arrestis, quorum primum latum est 14. Martii an. 1601; alterum 30. Maii 1625. (e) & tertium, 25. Aprilis 1629. latum in favorem cujusdam Baillivii contra Marchionem de la Vieville ad conclusiones D. Bignon, Generalis Advocati, qui in actione sua forensi Arrestum citavit an. 1619. latum in D. de Sully pro Officialibus Nogenti. Multa alia etiam Arresta laudat D. Brillon (f) quæ deprompsit è scriptis D. Basset, de Soefve, Paponis, de la Guelliere, du Fail, & aliorum Arrestographorum; qualia sunt Arresta Senatûs Parisiensis lata 10. Martii. an 1631. & 20. Aprilis 1637. & 24. Januarii 1651. & aliud etiam 7. Julii an. 1663.

(e) Du Frene diarium fori. L. 1. c. 56.

(f) D. Brillon. Loco cit. n. 41. & seq.

Ita quoque dijudicatum est à Parlamento Tolosano ex Arresto lato 14. Martii an. 1563. pro Judice de Vaudrai in Comitem de Roissy, à quo destitutus fuerat. Papo etiam (g) simile Arrestum 12. Maii an. 1566. latum citat. Aliud quoque Refert Basset, (h) quod tulit Parlamentum Gratianopolitanum 17. Junii an. 1664; cui jam alio simili an. 1552. præiverat idem Parlamentum. Simile quoque laudat du Fail (i), à Britanno Parlamento latum 19. Martii an. 1561. Alia multa omittimus, quæ in Dictionario D. Brillon (k) legi possunt.

(g) Papo p. 1365.

(h) Basset. tom. 1. l. 2. tit. 3. c. 5.

(i) Du Fail. l. 1. c. 191.

Quod pertinet ad Normanum Parlamentum, notum est omnibus, ipsi talem destitutionem, nullâ habitâ Ruscinonensis Constitutionis ratione visam semper fuisse odiosam; quare præter multa Arresta, quæ tulit illa Curia diverso tempore Officialibus generatim judiciarii muneris; etiam alia speciatim pronuntiavit ad tuendum iis munus, qui de eo oneroso titulo, vel causâ præmii meritorum speciatim fuerant provisi, ut videre est in Berallio & Basnagio.

(k) D. Brillon. Dictionar. Arrestorum. v. Judex. & v. Destitutio. n. 14.

Reipsâ nonne manifestè injustum foret, ut Dominus quingentos sexcentosve nummos accepisset à viro, quò ei judiciarii muneris provisiones concederet;

deret; aut eum in hoc munere constituisset, quasi præmio meritorum præteritorum & sex elapsis mensibus eum destituere hoc Officio tentaret, non reddito persoluto pretio; aut nullâ ei remuneratione concessâ?

Sed aliundè tenetur strictè Chrodobertus, Paschalis concessionibus & injustitiis obstare, ipsum cogendo, si possit, ad restitutionem superflui, quod contra regias constitutiones aut legitimum usum accepit; vel etiam specialiter mandare, ut ad querimoniam & injunctionem procuratoris fisci sui constituatur à judice superiore ipsius destitutio, quam si is non proferret, seu ex conniventia cum hoc judice, aut ex negligentia; cùm injustitiarum ejus fieret conscius ac particeps, ipsoque deficiente ad restitutionem teneretur.

CASUS XI.

Achilles, Parœciæ Sancti Sebei Dominus, è quâ viâ 400. libras reditûs annui percipit, & cui nullus est alius ad vitam sustendandam census, duos tres-ve clientes suos nefarios homines tolerat, qui ab omnibus tales habentur, eorum à judice suo vindictam non requirens; quòd eos judicio persequi nequeat absque magnis impensis, atque ita absque diminutione modici sui census, ut, quo merentur, supplicio damnentur. Potestne Parochus ejus, si forte id recuset, ei absolutionem prorogare; cùm ad confessionem accedet?

Respons.

Tenetur pro certo Dominus ille, fisci sui procuratori jubere, ut criminum, quæ intra fines jurisdictionis suæ admittuntur, pœnam judicio reposcat. Id expresè pro omnibus Dominis, qui altam habent jurisdictionem, cavetur Edictis Aurelianensi (a), Blesensi, & Moliuensi, quibus congruunt multæ ex nostris consuetudinibus, & præcipuè Cænomana (b), & Andegavensis, quibus constituitur, quòd, si Dominus, cui competit jurisdictio, intra fines ejus maleficos homines inultos remittit; ipsum supremus (c) Dominus judicio persequetur, ut eum jurisdictione unâ spoliet.

Ex his ergo edictis, & multarum provinciarum consuetudinibus manifestum fit, gravissimi reum esse delicti Dominum, qui intrà territorii sui limites nefariis hominibus favet, eos-ve patitur, cùm eorum supplicium adeò severè exigant. Hinc sentiunt Theologi ipsum ob negligentiam suam conscium fieri criminum quæ ibi admittuntur: *Lethalis violentiæ conscii sunt Nobiles*, inquit P. Alexander (d); *quorum Toparchiis annexa est jurisdictio seu jus gladii, si maleficos ac sceleratos pœnis, legum sanctione constitutis plecti non curent, sive ut sumptibus parcant, sive ut commodum aliquod ex patrocinio, flagitiosis illis hominibus impenso, consequantur.*

Dicendum itaque necessariò, quòd, cùm Achilles eo defungi officio contemnat, ipsi absolutionem impertiri nequit Parochus, nisi is etiam omnium sit particeps delictorum, quæ ob hujusce Domini negligentiam committuntur.

Nec admittenda est Achillis ratio, quâ se litium hujusmodi impensis sustinendis imparem profitetur; quia multæ & confiscationes, à judice suo constitutæ, ad ipsum pertinent, atque ex eo fundo desumendi sunt illi sumptus, qui si non sufficiat, è dominii censibus ac subalternis illi jurisdictionibus, sunt decerpendi.

Advertendum occasione præsentis difficultatis, ob easdem rationes strictè teneri Dominos, qui altam habent jurisdictionem, ad constituendum, ut cohibeantur scandala, qualiacumque sint, atque ad omne patrocinium erronibus denegandum, qui sub falso Bohemorum Ægyptiorum-ve nomine Provincias peragrant, & de parœcia in Parœciam æstate imprimis, migrant, ubi per menses integros commorantur: cùm hujusmodi farinæ genus, viri, mulieres, proles & famuli, sub specioso prætextu Dominum ejusque familiam oblectandi ludis, choreis, equitationibus, simulatisque prædictionibus, reipsâ ibi eo tantùm fine remaneant, ut furentur agricolis aut collusoribus suis pecunias emungant, aut iis, quos vanis suis illudunt divinationibus, quas fati nomine dicunt. Id quidem nobis adolescentibus quàm sæpissimè visum est.

Domini itaque tolerantiâ suâ rei fiunt omnium furtorum atque damnorum, quæ ab illa hominum fece proximo inferuntur; atque adeò sub peccati reatu tenentur ad abigendas quisquilias illas è finibus ditionis suæ; uti illis imperatum est ex Arresto 20. Feb. an. 1612. quod in Arrestorum collatione reperitur, latum conformiter ad Edictum Aurelianense (e), quo Carolus IX. omnibus Officialibus jubet, ut intra menses duos egressum è regno, indictâ etiam remorum pœnâ, præcipiant (f) hujusmodi erronibus.

CASUS XII.

Alanus, Parœciæ Sancti Portiani Agricola, inventum generosum equum, in prato suo pascentem sibi retinuit, cùm à nemine reposceretur. Hierophylus qui altam in Parœciâ istâ obtinet jurisdictionem, hunc equum ad se, tanquam Dominum, pertinêre contendit, & tanquam rem caduci juris; atque adeò cogere vult Alanum, ut eum sibi tradat. Nunquid pro eo stat jus?

Respons.

Certum est, res caduci juris, hoc est, pecora, aut aliud quod mobile bonum, quæ intra jurisdictionem altam Domini fuêre inventa, ad eum jure pertinêre, cùm à nullo Domino reposcuntur; ut docet Bacquetus (g), quique ea invenêre, id ipsum juridicis Officialibus sub pœnâ multæ arbitrariæ declarare tenentur.

Æqua est igitur Hierophyli contentio, & inventum equum ipsi tradere tenetur Alanus; attamen, priùs quàm ipsius possessor legitimus fiat Hierophylus; necesse est, ut publicam ejus rei fieri jubeat promulgationem, non in iis duntaxat locis, ubi fieri solet, sed etiam in Proano Parœciarum per tres consequentes Dominicos dies, aut per tabulam ad valvas Ecclesiæ propositam: & si ante 40. dies, à primâ promulgatione numeratos, quis se sistat, & rem inventam suam esse comprobet; tunc ei restituere tenetur Dominus, *deductis expensis*: hoc verò tempore elapso ipse Dominus fit rei inventæ possessor legitimus, ut ait idem Author.

CASUS XIII.

Astulphus, Dominus & Patronus Parœciæ Sancti Liberati & Parochus jam à biennio inter se dissident, quòd cupiat Astulphus, ut quandoque exspectet Parochus, dùm ad Ecclesiam priùs venerit, quàm Missam incipiat: quam rem detrectat Parochus, horâ solitâ & quam præscribit Rituale, celebrare volens. Quid Parocho faciendum? Debet-ne Astulphum exspectare; ut ortum inter se desinat dissidium, quod etiam malè afficit incolas, quorum alii pro Domino, alii verò stant pro Parocho?

Respons.

1. Dicimus, Astulphum jure non posse cogere Parochum suum ad prorogandam Officii divini horam; id enim omnibus Parœciarum Dominis, ceterisque nobilibus est prohibitum ex Edicto Caroli IX. an. 1571. (h).

2. Si Astulphus moram hanc à Parocho suo summo jure

(a) Edict. Aurel. a. 63. Bles. art. 184. & 196. Molinens. art. 30.

(b) Consuetud. Cænom. art. 212. Andeg. art. 189.

(c) Supremus Dominus ex Bochelio Bibliot. Juris Gallici is est, qui superior est Dominis, qui mediam tantùm & infimam habent jurisdictionem.

(d) P. Alex. Theol. moral. tom. 2. l. 3. c. 6. art. 8. reg. 8.

(e) Edict. Aureli. art. 104.

(f) De la Pal. Resolut. part. 3. pag. 65.

(g) Bacquet. Tract. de juribus jurisdictionis. cap. 2.

(h) Edictum Caroli IX. art. 3.

jure & tanquam rem sibi debitam non exigat, sed solùm urbanè & tanquam indulgentiam, id que raro, & eùm justa ei subesse causa poterit, quâ impediatur Ecclesiæ adesse ipsâ præcise horâ, quâ Missa solemnis incipi consuevit; ad prudentiam atque sapientiam Parochi spectare, ut cum Patrono suo duriùs non agat; & in iis occasionibus quandam ei moram, modò diuturnioris non sit temporis, concedat, quia ex hoc obsequio Domini sui amicitiam sibi conciliabit, & perniciosos impediet effectus, quos parit dissidium inter Dominum & Parochum; ut patet innumeris exemplis, quæ in rusticis videntur Parœciis, in quibus plerique Agricolæ Dominorum suorum contentionibus in Parochum adhærent, alii irreligione, alii obsequio, ceteri verò propriæ rei impenso nimis studio. Hactenùs dicta confirmantur ex usu in diœcesi originis nostræ recepto: cùm enim huic præerat doctus & inclytus Huetus an. 1693. statuta condidit, quorum unum ita habet (*a*): *Pariter facultatem concedimus Parochis & vicariis, ut Dominorum studiis obsequantur, aliquandiu Missam vel anticipando vel morando; modò id rarò justisque de causis fiat.*

(*a*) Statuta Diœcesis Abrincensis. art. 19. cap. 3.

CASUS XIV.

Tenetur-ne Nicephorus, qui altam in Parœcia Sancti Quirini jurisdictionem obtinet, de damno illato per sententiam injustam, quam protulit Baillivius seu Judex ipsius de lite inter duos suos clientes exortâ?

Respons.

Certum est, quod, si Nicephorus Baillivium suum constituerit gratuito titulo eum virum, quem ob imperitiam, aut alium notabilem defectum huic Officio haud idoneum noverat; aut eum jam constitutum in Dominio suo, ipsius ignorantiæ conscius, aut eam cognoscere negligens non destituerit, ut potest ex Edicto Rusciononensi an. 1563. (*b*); injustitiæ à Baillivio suo commissæ quoad litis judicium, de quo in proposito casu, reus est Nicephorus, & pro eodem Baillivio, illatum ex ejus sententiâ damnum resarcire tenetur, cùm sufficiens ejus sit causa. Id quidem probari potest ex hac Gregorii XI. regulâ (*c*): *Qui occasionem damni dat, damnum videtur dedisse.*

(*b*) Edict. Ruscinonense art. 27.

(*c*) Greg. XI. in Cap. *Sicut*. *pâ* fin de injuriis & damno dato. L. 5. tit. 36.

Neque ab ista obligatione eximere sese nequit Nicephorus ob ignorantiam suam; quandoquidem ex Constitutionibus Galliæ Regum statuitur, ut Domini, qui altam habent jurisdictionem, quique in Parlamenta conveniunt, sexaginta libris Parisinis mulctentur pro *male-judicato* Bailliviorum suorum „ Qui altam habent jurisdictionem, & qui „ debitæ Parlamentorum subjacent jurisdictioni, „ inquit Carolus IX. (*d*), juxta vetus edictum „ sexaginta libris Parisinis mulctabuntur pro *male-* „ *judicato* Judicum suorum „.

(*d*) Edictum. Ruscinon. an. 1563.

Si tamen congruâ polleret muneri suo peritiâ Baillivius; atque injustè tantùm egerit ex nimio lucri amore, aut favore, aut humano obsequio; nec similes ab eo jam admissas fuisse injustitias resciverit Nicephorus; is non tenetur propriis impensis admissam à Judice suo in hoc casu injustitiam reparare, cùm illius author censeri nequeat in hac hypothesi, juxta hanc aliam Sancti Gregorii Magni regulam (*e*): *Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit* (*f*).

(*e*) S. Greg. in c. *Cognoscentes*. 2. de constitutionibus. L. 1. tit. 2.

(*f*) Colloq. Lucon. tom. 19. q. 1. puncto 2.

CASUS XV.

Hugo, Dominus Parœciæ Sancti Adriani, sciens in Parœcia sua Abbatiam quandam esse locandam eamque sub mutuato nomine conducere cupiens, mentem suam eâ de re iis ex clientibus suis declarat, qui eam conducere poterant, ut eos averteret ab eâ conductione. Cùmque non alios Abbas conductores inveniret, quàm eum, cujus nomen Hugo mutuatur, tenetur vilissimo eam locare pretio, sub cautione tamen Clementis Agricolæ ditissimi.

Quâ de re quæritur 1. utrùm non peccet Hugo, ita Abbatiæ hujus reditus conducens. 2. Utrùm ad restitutionem superflui non obligetur, quo Abbatiæ suæ conductionem augêre potuisset Abbas, si clientes Hugonis eam liberè conducere potuissent. 3. Utrùm, defectu Hugonis, ad indemnitatem pariter erga Abbatem teneatur Clemens illius Fidejussor.

Respons.

Certum est, à quolibet Parœciæ Domino, qui authoritate suâ directè vel indirectè abutitur, ut clientes suos à conducendis bonis, qualiacumque sint; avertat, violari justitiæ regulas; quod etiam certius est, eùm id efficit, ut ipse bona ista, & præsertim Ecclesiæ, conducat: ex edictis namque Regiis prohibetur omnibus & singulis Parœciarum Dominis, ne ea conducant, ut fertur ex Edicto Aurelianensi, quod an. 1560. promulgavit Carolus IX; & cujus hæc sunt verba: (*g*) „ Prohibemus quoque nobilibus viris & judiciariis Of- „ ficialibus facturam & commercium, aut con- „ ductionem prædiorum per se vel per inter- „ positas personas, sub pœnâ pro Nobilibus pri- „ vationis privilegiorum Nobilium, & imposi- „ tionis tributi sustinendæ, & quoad Officiales, „ privationis Officii sui. „

(*g*) Edict. Aurel. art. 105.

Idem quoque cavetur ex Edicto Blesensi (*h*), præsertim quoad bona Ecclesiastica. In hoc autem ita loquitur Henricus III. „ Prohibuimus, „ ac prohibemus nobilibus viris nostris & Offi- „ cialibus, seu nostris, seu dictorum Dominorum „ & nobilium, ne deinceps directè vel indirectè „ conductiones contrahant dictorum Beneficia- „ riorum, Decimarum, agrorum, aliorumque „ redituum Ecclesiasticorum sub quocumque præ- „ textu, per se ipsos, vel per interpositas per- „ sonas, ut earum fiant consortes; neque cleri- „ corum conductionibus factis, aut faciendis obi- „ cem ponant, iis-ve terrorem incutiant, qui eas „ conductiones inire vel cariores habêre cupient; „ sub pœnâ, quoad Nobiles, è nobilitate sua ex- „ cidendi, atque ita annua tributa unà cum suc- „ cessoribus suis pensitandi; licèt in ipsos etiam „ vivos nondum lata fuerit sententia in lite super „ hoc instructa, & quoad Officiales, privationis „ Officii sui, & notæ incapacitatis ad alia in fu- „ turum munera obtinenda „.

(*h*) Edict. Bles. art. 48.

Ex hac pœnarum acerbitate colligi potest sine dubio prohibitionis gravitas, pro cujus infractione fuêre constitutæ. Igitur pro comperto est, Hugonem in proposito casu esse reum, eumque ad superflui restitutionem tenêri in conscientia; si viliori pretio, quàm alter, & quam reipsâ valêret, Abbatiam conduxit.

Quod ad Clementem pertinet, qui pro Hugone spopondit, ad nullam ipsum damni reparationem, seu erga Abbatem aut Monasterium tenêri existimamus. 1. Quia, ut fidejussor, Hugonis tantùm, solvabilitatem asseruit, aut illius, cujus nomen sumpsit Hugo ad conducendum, & conductionis solutionem, ipso non solvente. 2. Quia ad injustitiam vilioris pretii nullatenùs ipse concurrit. 3. Quia agros suos Hugoni non locare, aut alium quærere conductorem Abbas poterat; aut ipse absque conductore eos accurare. 4. denique, quia ipsum fidejussorem respuere poterat Abbas ille (*i*),

(*i*) Domat. Tract. de jure publico. pag. 95. Fr. de Sainte Beuve tom. 3. c. 231.

Vide { Laudemia et Venditiones. Cas. 1. Restitutio. *Casus Ansbertus*. }

DONATIO.

DONATIO, *est doni gratuiti collatio.* Ita definitur donatio propriè dicta (*a*) quâ Donator, qui rem datam abalienare potest, ejus dominium voluntariè ac libens ad Donatarium transfert.

Donatio, vel est incompleta, vel completa. Incompleta ea est, quâ res vivâ tantùm voce datur: completa verò, seu omninò perfecta ea dicitur, quâ quis rem datam de manibus amittens, eam in manus ac potestatem Donatarii tradit.

Donatio etiam dividitur in donationem inter vivos; & donationem causâ mortis.

Donatio inter vivos, *ea est, quæ fit à vivente integrâ valetudine, & eâ mente, ut ita accipientis fiat, quod nullo modo per dispositionem contrariam revocetur.* Desumitur ista definitio ex Lege Digestorum (*b*), cujus verba eumdem referunt sensum.

Dicimus *: à vivente integrâ valetudine*; nam ex articulo 277. Parisiensis Consuetudinis, omnis donatio, etiam inter vivos, morbi tempore facta, quo moritur Donator, censetur facta *causâ mortis*, quibuscumque terminis enuntietur : & existimant peritissimi Galliæ Jurisperiti, idem esse dicendum de donationibus inter vivos, si in quolibet alio manifesto & fermè ineluctabili mortis periculo, ut proximi naufragii discrimine fiant.

Donatio ergo causâ mortis, ea est, quâ rei datæ dominium tantùmmodò transfert. *Tum demùm, cùm mors fuerit insecuta*, inquit Vulpianus (*c*), quæ species donationis ad Legati naturam proximè accedit; namque Donator sibi vivo rei dominium vult conservare, sed ad Donatarium potiùs, quàm ad hæredem suum eam pervenire mavult post obitum suum. *Mortis causâ donatio est, cùm quis habère se magis vult, quàm eum, cui donat; magisque eum, cui donat, quàm hæredem suum*, inquit Lex (*d*).

Donationis illa species in triplici casu fit caduca. 1. Si Donatorem pœniteat, eamque is revocet. 2. Si Donatario sit superstes. 3. Si factâ donatione è legitimo thoro prolem suscipiat Donator : supponitur enim *fictione Juris*, donationem non fuisse factam, nisi sub tacitâ conditione futuræ prolis non suscipiendæ; cùm nemo præsumatur, extraneum velle esse hæredem suum potiùs, quàm proprios filios : quod etiam verum est de iis donationibus, quæ Matrimonii causâ fiunt : quamvis varias huic casui adstrictiones apponant quædam Consuetudines, ut Alverna (*e*), Borbonia, & Normana.

Ex hac tertiâ causâ pleno jure invalida fit & caduca donatio, licèt à Donatario ante mortem non fuerit revocata: cùm eodem jure filii, ac pater ipse, fruantur ad denuntiandam Donatario ipsius abrogationem. Ita sentit D. Bretonnier (*f*), qui omnium Parlamentorum Jurisprudentiâ sententiam suam confirmat, quorum Arresta referunt Carondas, Louetus, Montholon, Mainardus, Bonifacius & Basnagius : ex quâ regulâ sequitur Donatarium teneri de restitutione omnium fructuum, quos percepit, ab eo saltem tempore, quo ei denuntiata fuêre puerorum ortus & revocatio.

Donationes inter vivos & causâ mortis in Galliâ obtinent : sed illud speciatim observandum, donationes videlicet causâ mortis per contractum fieri non posse, sed solùm per Testamentum. Quod autem donatio causâ mortis nullo modo valet, quando est in formâ contractûs justè institutum est, odio suggestionum; inquit Molinæus in Consuetudinem Blesensem (*g*).

Quod spectat ad donationes inter vivos, perfectæ sunt tantùm, cùm Donatarius & Donator capaces sunt, is dandi, ille verò accipiendi; & formalitates habent, quas requirunt Edicta & Consuetudo. Quo circa surdus & mutus à nativitate, aut insanus, aut interdictus, cùm suos promere sensus, vel agere nequeat : ex hoc etiam defectu incapax est talem efficiendi donationem. Pariter morte aut remis perpetuis, exiliove perpetuo è finibus Regni damnatus Donatarius ad talem admittendam donationem est inhabilis.

Ætatem verò requisitam variè Consuetudines, & eam quisque absolutè sequi tenetur, cui obnoxius est.

Præter dicta hactenùs, necesse est etiam ad validitatem donationis, 1. ut Donatarius eam acceptando suum præbeat consensum; ut statuunt Edicta Francisci I. an. 1539. (*h*), & Henrici II. an. 1549. qui aliunde exigit, ut facta à Donatario, coram vel absente Donatore, ipsius etiam datoris obitu sit anterior. Hanc tamen istis Edictis constitutam Jurisprudentiam non observant Parlamenta Burdigalense & Tolosanum.

Insinuatio quoque est formula necessaria juxta Edictum Molinense; sed satis est, ut fiat datore superstite, quamvis eam antecesserit facta donatio quatuor & etiam pluribus mensibus, ex Declaratione 17. Novembris an. 1690. in Senatu Parisiensi 25. ejusdem mensis approbatâ, quæ in eam rem articulo 28. Edicti Molinensis derogat.

Oritur autem insinuationis necessitas ab Imperatore Constantino, qui eam pro donationibus inter vivos invexit, ut Donatoris Creditores fraudes ipsius declinarent (*i*). Sed Regni Galliæ Jurisprudentia non una est & eadem de necessitate insinuationis; neque ii, qui eam requirunt, de loco consentiunt, ubi conficienda est. Quare universalem & certam eâ de re regulam tradere non possumus.

(*a*) Polman. Breviar. Theolog. part. 2. 2. n. 302.

(*b*) Leg. *Donationes*. 1. ff. de Donationibus. l. 39. tit. 5.

(*c*) Leg. Julianus 2. ff. de mortis causâ donat. lib. 39. tit. 6.

(*d*) Leg. Mortis. 1. ff. de mortis causâ Donationibus. & Leg. *Senatus*. 35. §. 2. eod. tit.

(*e*) Consuetud. Alver. c. 14. art. 32. Borbonia. art. 22. Normana art. 449.

(*f*) D. Bretonnier collect. Alphabet præcipuorum. quæst. Juris. V. *Donatio*. p. 116.

(*g*) Consuet. Blesens. art. 170.

(*h*) Art. 139.

(*i*) Leg. data jam pridem 27. Cod. de Donat. l. 8. tit. 54.

Denique

Denique dati traditio, est etiam secundùm aliquem sensum, absolutè necessaria est. *Dare* namque *& tenere non valet*, ut loquitur Parisiensis consuetudo (*a*): quod cum lege consentit, quâ exigitur, ut rem datam è manibus amittat donator: *Nam traditionibus Dominia rerum, non nudis pactis, transferuntur* (*b*). Quocircà si post Donatoris obitum, inter ipsius mobilia inveniretur Donationis ab eo factæ instrumentum; donatio ipsa revocata censeretur; vel rectè præsumeretur facta in fraudem creditorum, ut acutè observat Molinæus (*c*), & fert Parisiensis consuetudo (*d*) his verbis: *Dare est & tenêre, quando jus sibi retinuit donator, liberè de re à se datâ disponendi, aut eam possidet usque ad diem obitûs.*

(*a*) Consuetu. Paris. art. 273.
(*b*) Leg. Traditionibus. 20. Cod. de pactis. lib. 2. tit. 3.
(*c*) Molinæus. Conf. 60.
(*d*) Consuetudo Paris. art. 274.

Contendunt tamen consuetudinis interpretes, eum, qui non mobile aliquod speciatim, sed omnia, quæ die obitûs sui erunt, generatim mobilia donat, eorum possessionem retinere posse. Reipsa ex articulo 275. extenditur illa tenendi facultas usque ad usum hæreditatum seu prædiorum, quæ fuère data. En ipsius verba: *Id dare & tenere non est, cùm prædii alicujus Dominium transfertur, retento sibi usufructu ad vitam, vel ad tempus, vel quando subest clausula constituti aut precarii: & talis donatio valet.* Et quidem licèt in hoc casu possidêre donator perseveret, possidet tantùm uti usufructuarius, transmissâ solùm dati proprietate, quæ proindè ad ipsum jam non pertinet. Quod significant hæc legis verba (*e*): *Omnino idem sit in his causis, usum fructum retinere, quod tradere.* Usufructuarius enim, propriè loquendo, sed tantùm proprietarius seu Dominus reipsâ possidet ex hoc effato: *Semper is possidere intelligitur, cujus nomine possidetur.*

(*e*) Leg. Quisquis. 28 Cod. de donat.

Alia est donationis species, quæ fit inter virum & conjugem, quæ *donum mutuum* appellatur, cujus cùm scitu pernecessarium sit, definitionem ac præcipuas, quæ ad illud pertinent, regulas afferemus.

Donum, quod juxta forensem stilum, dicitur *mutuum*, est pactum inter virum & conjugem initum, seu ex contractu matrimonii, seu post celebratum matrimonium.

Donum mutuum, quod fit per contractum, absolutè & absque recursu fieri potest; sed suum non sortitur effectum pro donatario, nisi post obitum præmortui.

Donum verò mutuum post celebratas nuptias juxta Parisiensem consuetudinem, fieri tantùm potest de usu-fructu ab altero conjugum alteri derelicto per vitam superstitis, qui ad assecurationem fundi idoneam tenetur dare cautionem, quam à se transferre nequeunt contrahentes, etiam volentes: & insuper requiritur, ut in iis consuetudinibus, in quibus de usufructu duntaxat fit donum mutuum, fidum bonorum, à defuncto datorum & derelictorum, indicem describat superstes; ut ipsius defuncti hæredes præmortuæ personæ hæredibus rationem edant proprietatis, quæ ad istos spectat. Quod pertinet ad alias consuetudines, quarum diversa sunt statuta, quisque eam, cui obnoxius est, sequi tenetur, veluti legem, quâ tam in interno, quàm externo foro obligatur.

Cùm ex æquo ac reciprocè contrahentibus utile sit donum mutuum ab iis, etiam pupillis, fieri potest (*f*).

Ab omnibus fermè consuetudinibus admittitur pro conjugibus donum illud mutuum. 1. Quia datum sibi invicem bonum cedit in reciprocam utriusque utilitatem, quæ incerto fulcitur eventu, morte scilicet illius, qui priùs obit. 2. Quia communi operâ ac studio partum est illud bonum.

(*f*) Ricard. in Consuetud Paris. art. 280.

Quatuor requiruntur conditiones ad validitatem doni mutui.

Prima: ut ipso primi morientis obitûs articulo, nullam è proprio aut præcedenti matrimonio prolem actu habeant conjuges. Neque enim sufficit, ut præmortuo non sit proles, si superstes habeat. Ratio est, quia donum mutuum debet esse reciprocum; nec pro uno validum esse potest, nisi pariter sit pro altero.

Secunda: ut duo contrahentes benè valeant, alterutro namque ægrotante tùm cùm inter se fit mutuum, donum, si obiret in tali morbo, illud fieret caducum & invalidum, quia cùm eo potiundi spes superstiti remanêret, inter utrumque non foret æqualitas; quam tamen exigunt juxta naturalem æquitatem Consuetudines Galliæ; è quibus tamen excipienda est Britanna (*g*), juxta quam admittitur donum mutuum licèt è conjugio fuerit suscepta proles; modò tamen derelictam prolem à Donatore alat superstes, si aliundè ei ad vitam tolerandam bona non suppetant.

(*g*) Consuetudo Britan. art. 210. 211. & 213.

Tertia: ut juxta consuetudinem Parisiensem, (*h*) & alias permultas, in dono mutuo adsit semper æqualitas, quare juxta consuetudines illas de mobilibus tantùm & immobilibus conquisitis communitatis fieri potest.

(*h*) Consuetudo Parisiensis art. 284.

Quarta denique est: ut donum mutuum insinuationi subjiciatur tempore ex edictis præscripto; quâ insinuatione semel factâ, ab uno conjugum jam rescindi nequit contractus, nisi de consensu alterius.

1. Observandum, tenêri superstitem ad solutionem funebrium impensarum, atque pecuniæ creditæ communitatis.

2. Hæredes tamen Donatarii, qui præmoritur, jure repetere posse impensas illas funebres,

bres, & partem mediam debitæ pecuniæ communitatis, quæ à superstite fuerant persolutæ, quòd earum tantùm solutionem is anticipare teneretur.

3. Donatarium mutuum non teneri de aliis debitis, quæ non erant communia, id est, quæ ante nuptias fuerant contracta, uti nec de legatis à præmortuo factis; ut nimirum doni mutui servetur utrinque æqualitas.

4. Cùm Donatarius mutuus sit usufructuarius, ipsum teneri, uti æquum Patrem-familias, bona sibi derelicta gerere, Prædia ad vitam sibi attributa de dono mutuo reparare, & ob eadem prædia debitos census prædiales solvere, uti alias pensiones & annua onera, quæ præterierunt à tempore possessionis doni sui: quod verò ad eos census pertinet, qui tempore communitatis contigêre, eorum solutionem anticipare tenetur, tùmque hæredes sui ab hæredibus præmortui repræsentatam à donatario pecuniam exigere jure poterunt.

5. Præmortui hæredes, mobilium, quæ dono mutuo sunt subjecta, æstimationem à viris expertis fieri, posse exigere; quo in casu donatarii hæredes post ejus mortem de eorum pretio tenebuntur apud hæredes præmortui.

Hæ sunt præcipuæ regulæ, quæ ad Tituli hujusce argumentum pertinent.

CASUS PRIMUS.

Magdalena, in lecto suo brevi moritura jacens, ex fidei-commisso duo librarum millia Bartholomæo dare vult, cùm aliter non possit, quòd id ipsum vetet Parisiensis consuetudo (*a*), cui subjicitur, hanc igitur pecuniæ summam cuidam sibi amico legat, mandans simul, ut eam sibi traditam, viro suo restituat.

(a) Art. 282.

Contendit hæc mulier, se tutâ conscientiâ donum illud viro suo conferre potuisse: 1. Quia lex, aut potiùs consuetudo, quâ id vetatur, est tantùm lex humana, quæ naturali nequit prævalère æquitati, quæ accepti beneficii gratum ac memorem exigit animum; quocirca, cùm à viro suo per multos annos ac præcipuè per diuturnas ægritudines & plurimas, quibus sæpè vexata est, humaniter excepta fuerit, conjugi suo gratiam referre tenetur; quod illo tantùm dono potest efficere. 2. Quia lex, quâ mutua inter conjuges donatio vetatur, ideò solùm promulgata est, ut futuri ex eâ comprimerentur abusus, quibus fieret, ut alteruter ad extremam inopiam temerariâ & injustâ liberalitate redigeretur; & quia in hac occasione locum non habet illa legis intentio, quæ litteræ in usu debet anteponi; quòd vir eam semper nullo ductus propriæ rei studio semper dilexerit. Quibus addi potest, ipsum esse pauperem, quem proindè immisericorditer haberent parentes sui absque dono illo post mortem suam. 3. Quia licitæ sunt ex plerisque Provinciarum Regni consuetudinibus hujusmodi donationes, quæ absque scrupulo ibi fiunt; quo certum fit, eas non minùs Parisiis esse licitas, ubi contraria est consuetudo, quàm aliis in locis, ubi eadem his suffragatur. 4. Denique quia Advocati ac Notarii regionis hujusce, in qua habitat Magdalena, affirmant, hanc esse universalem consuetudinem, ut unus è conjugibus brevi moriturus, erga compartem ita se gerat.

Nonne ex his rationibus confirmatur hæc mulier ad danda viro suo duo illa Librarum millia?

RESPONS.

Ut propositæ difficultati suum sit responsum, duo antè stabilienda sunt inconcussa principia.

Primum: quod leges civiles, quæ justæ sunt, in conscientiæ foro obligent: *Leges humanæ, etiam seculares*, inquit Sanctus Antoninus (*b*), *imponunt homini necessitatem ad observandum in foro conscientiæ.* Quod probat hic Sanctus: primò ex his Sancti Augustini verbis (*c*): *Quicumque Legibus Imperatorum: quæ pro Dei veritate..... feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium.* Secundò ex hoc Sancti Thomæ testimonio (*d*): *Leges positæ humanitùs .... siquidem justæ sint, habent vim obligandi in foro conscientiæ à lege æternâ, à quâ derivantur, secundùm illud Proverbiorum* 8. Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt. Quod idem confirmat Apostoli doctrina dicentis (*e*): *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt .... subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.*

(b) S. Anton. 1. part. Sum. Theol. tit. 18. c. un. §. 2.

(c) S. Aug. in can. *Imperatores*. 1. §. dist. 9.

(d) S. Th. 1. 2. q. 96. art. 4. in corp.

(e) Rom. 13. 2. & 5.

Alterum principium est istud: consuetudo à populo acceptata, & usu confirmata, ubi lex deficit, locum vimque legis obtinet. *Consuetudo autem*, inquit Canon à Gratiano relatus (*f*), *est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cùm deficit Lex. Nec differt*, posteà subjungit (*g*), *an scripturâ, an ratione consistat, quando & legem ratio commendat.*

(f) Isidorus in can. *Consuetudo*. 5. dist. 1.

(g) Ibid. §. 1.

Præsuppositis duobus illis principiis, ut propositæ quæstioni respondeatur, dicimus, à Magdalenâ, per viam fidei-commissi, vel aliter, Bartholomæo conjugi suo prædictam summam tutâ conscientiâ dari non posse; quia consuetudo Parisiensis (*h*), quæ vim legis obtinet, expressè vetat, ne quid præcipui sibi invicem dent conjuges directè vel indirectè constante matrimonio seu per donationem inter vivos, aut causâ mortis, aut per aliam quamlibet rationem, nisi per donum mutuum, cùm ipsis non est proles: en verba hujusce Consuetudinis: *Vir & femina, matrimonii vinculo conjuncti, ipso constante, quid præcipui sibi invicem dare nequeunt per donationem inter vivos, per testamentum; aut ultimæ voluntatis dispositionem, nec aliter directè aut indirectè, per quamlibet rationem, nisi per donum mutuum.* Atqui Fidei-commissum jus est quoddam præcipuum, quod marito suo confert Magdalena: in hanc igitur legem delinquit, cui injustè fraudem facit. Id patet ex Sancto Hieronymo, qui in sua ad Nepotianum Epistola asserit, quod faciendo fidei-commissa, franguntur Leges, quibus fuêre vetita; quo ostenditur, magis timeri, ut videtur, Imperatorum edicta, quàm Christi (*i*): *Provida severaque legis cautio*, inquit hic Sanctus Doctor, *& tamen nec sic refrenatur avaritia; per Fidei-commissa Legibus illudimus; & quasi majora sint Imperatorum scita, quàm Christi, leges timemus, Evangelium contemnimus.*

(h) Consuetudo Parisi. art. 282.

(i) S. Hieron. Epist. 2. ad Nepotianum.

Neque ex iis, quas affert Magdalena, rationibus excusatur ipsius legis neglectus: Nam 1. licèt humana sit lex, quâ prohibentur hujusmodi donationes, huic tamen obtemperare tenetur in foro conscientiæ, cùm leges humanæ, si justæ sint, nec Legibus Ecclesiæ contrariæ, obligent in conscientiâ, ut ostendimus primum stabiliendo principium; quod istis convenit. 2. Certum est quidem, quòd legi humanæ anteponi debent lex naturalis & divina-positiva, neque ab illâ quidquam istis contrarium præcipi aut prohibêre valêre: sed ipsis præferri non debet æquitas naturalis, contra quam aliquando jubêre aut vetare quidquam potest pro bono publico, in cujus favorem necesse est quandoque à privatis id tolerari, quod habitâ ratione æquitatis naturalis pati non deberent: &

& in hoc sensu affirmatur, *quod omnis Lex humana habet aliquid iniqui*, ut ex multis testimoniis probat Glossa in secundum Canonem Decreti Gratiani (*a*): *Quandoque est aliquod jus*, inquit Author hujus Glossæ, *quod non est æquum nec justum, ut si alicujus uxor adulteratur, quod non possit promovêri ut 34. dist.* (Can. si cujus). *Quod intelligo, si posteà cognoverit eam..... dic quod in omnibus casibus ex causâ & pro bono pacis, vel publico inducitur quoque rigor contra naturalem æquitatem.* Fatendum itaque, quod, licèt durum sit hoc Legis interdictum in casu proposito; obtemperandum tamen, quia id Lex præscribit: *Quod quidem perquàm durum est: sed ita Lex scripta est*; ait una ex Legibus Digestorum (*b*). Sed insuper addamus: quamvis in confesso esset, æquitatem naturalem humanæ Legi esse anteponendam (quod tamen non concedimus) hinc colligi non posset, Magdalenæ esse facultatem ex grato memorique erga virum suum animo, de suis pro eo disponendi contra Legis vetitum. Neque enim exigit naturalis æquitas, ut fiat animi grati significatio boni donatione, quod quis dare non potest. Atqui facultatem istam Lex aut Consuetudo non concedit; cùm eam potiùs Magdalenæ in hanc rem auferat absque ullâ exceptione: in casu itaque proposito non obligat æquitas naturalis.

(*a*) Gloss. in Can. *Jus generale.* 2. dist. 1.

(*b*) Leg. *Prospexit.* 12. §. 1. ff. qui & à quibus manumissi liberi non fiunt, &c. Lib. 40. tit. 2.

Nec potior est altera Magdalenæ ratio, quàm prima: neque enim verum est, hunc unicum esse Consuetudinis finem, ut nimirum impediatur, ne alter conjugum alteri omnia bona sua, aut majorem partem det, atque ita se ad inopiam redigat: hanc fateor unam esse Legis hujus rationem: *Ne mutuo amore invicem spolientur, non temperando à donationibus, sed profusâ erga se facilitate utentes*, ut loquitur Glossa in Decretalem Gregorii IX. (*c*): sed hæc fuit hujus consuetudinis Authorum intentio, ut futura ex hisce donationibus inter conjuges impedirentur abusus & incommoda; ac præcipuè, ne bonis suis Matrimonio conjuncti legitimos suos privarent hæredes, quos, iis mortuis, illa habere, Lege cautum est. Cùm ergo generalis sit donationum inter conjuges prohibitio; nec ullam admittat exceptionem; nullius est privati eam propriâ authoritate infringere, sub specioso naturalis æquitatis prætextu, aut ob aliam quamcumque causam; nam, ut ait Glossa (*d*): *Ubi Lex non distinguit, etiam nec nos distinguere debemus*: alioquin publico bono, cujus gratiâ condita Lex est, fieret inutilis: quia ad libitum eam quisque & pro voluntate suâ interpretaretur; unde magnum oriretur damnum, 1. quia alter conjugum alterum ad extremam redigeret inopiam, qui faciliùs in ejus favorem suis se bonis spoliaret: quare ab Imperatore Antonino hæc fuit lata lex (*e*): *Majores nostri inter virum & uxorem donationes prohibuerunt, amorem honestum solis animis æstimantes, famæ etiam conjunctorum consulentes, ne concordia pretio æstimari videretur, neve melior in paupertatem decideret, deterior ditior fieret.* 2. Quia bono prolis & educationi noxia esset facultas conjugum, sibi invicem donandi. *Nec esset eis studium liberos potiùs educandi*, inquit Lex alia (*f*), quæ rei hujus istam affert causam: *Quia sæpè futurum esset, ut discuterentur Matrimonia, si non donaret is qui posset: atque eventurum ea ratione, ut venalitia essent Matrimonia.* His addatur, quòd, cùm multò debiliores sint mulieres, & ad credendum avidiores, à viris suis propriæ utilitati servientibus sæpè deciperentur, aut inhumaniter exciperentur, si bonorum suorum donationem istæ denegarent.

(*c*) Gloss. in cap. *Donatio.* fin. de donat. inter virum & uxorem. V. *Constante Matrimonio.* Lib. 4. tit. 20.

(*d*) Glossa in cap. *Cùm conjugis.* 36. de officio & potest. Judicis deleg. in addit.

(*e*) Leg. *Hæc ratio.* 1. ff. de donat. inter virum & uxorem. Lib. 24. tit. 1.

Item Leg. *Moribus.* 1. eod. tit.

(*f*) Leg. *Nec esset.* 2. ff. eod. tit.

Tertia, quæ affertur ratio ad confirmandam Magdalenæ donationem, majorem non habet vim ac pondus. Quamvis enim in quibusdam Provinciis licitæ sint hujusmodi donationes, hinc inferri nequit, eas pariter tutâ conscientiâ Parisiis, aut in aliis regionibus, in quibus prohibitæ sunt, esse licitas: nam, ut ait S. Antoninus (*g*): *Si generalis est* (Consuetudo) *generaliter & ab omnibus servari debet: si particularis, scilicèt in aliquo loco; in illo servari debet.* Quod etiam verum est, licèt consuetudo contraria, quæ alibi servatur, expressâ Lege niteretur..... *Quæ quidem Consuetudo*, addit idem Sanctus, *si sit particularis, scilicet in aliquo loco, non tamen tollit seu vincit Legem sibi contrariam, sed solùm in illo municipio, ubi servatur.* Alias igitur Consuetudines, ex quibus licitæ sunt istæ donationes, jactare nequit Magdalena, cùm enim & ipsa & vir ejus Parisiensi, quâ prohibentur, consuetudini subjaceant, eam sequi sub peccati reatu tenentur.

(*g*) S. Antonin. 3. part. tit. 16. cap. un. §. 4.

Quarta quoque Magdalenæ ratio nullius est momenti. Nam, si pauper sit vir ejus, & adsit periculum, ne ab hæredibus illius malè excipiatur; dicendum, par esse & æquum, ut à privatis ferantur patienter malæ tractationes, quibus obnoxius esse potest, occasione Legis, ad bonum publicum constitutæ, quæ absque hujus detrimento frangi nequit, ut certò fieret, si humanæ alterius conjugum tractationes, superstitis inopia, metus hæredum morientis, & alia hujusmodi motiva sufficerent ad dispensandum de Lege. . . .

Denique, si ad Legis infractionem alicui consulendam usum obtendunt Advocati quidam aut Notarii loci, quem habitat Magdalena, in hoc malè agunt; quòd ignorare aut negare non possint consuetudinem legitimè stabilitam vim habêre Legis, eamque ita universim ac regulariter esse observandam, ut à quolibet Judice invalidæ declarentur hujusmodi donationes, si factas fuisse comprobaretur.

Confirmari potest hæc decisio isto argumento. Divisio ac possessio bonorum, quæ ex jure naturali omnibus hominibus sunt communia, solo constitutæ sunt jure gentium, sic dicto, *quia eo jure omnes ferè gentes utuntur*, ut ait Canon (*h*): atqui Provinciarum Consuetudines ibi loco juris Gentium scripti habentur; unde sequitur, legitimè in aliquâ regione habêri non posse bonum aliquod, nisi conformiter ad Consuetudinem hujus regionis, atque conditiones, quas præscribit; de quo proindè bono statui nequit, nisi secundùm terminos hujusce Consuetudinis; alioquin bono illo privarentur legitimi hæredes, & damni ipsis illati constitueretur restitutio.

(*h*) Isidor. in Can. *Jus Gentium.* 9. dist. 1.

Colligimus ergo, tenêri Magdalenam, uti diximus, ad sequendam Parisiensem Consuetudinem, cùm pro eâ sit veluti Lex scripta, eique non licitum esse, donationem, de quâ agitur, Bartholomæo, marito suo facere, neque directè, neque indirectè ex fidei-commisso, sub quocumque prætextu, ac sub eo præsertim, quòd ab ipso humaniter semper excepta fuerit. Eam enim ex caritate & amore semper habendo, viri boni duntaxat partes, ac suum proindè adimplevit officium, cujus mercedem à Deo solo debet expectare. Nedùm enim ipsi propria dare queat bona; ideò solùm Lex è contrario, quâ id ipsum prohibetur, constituta est, ne maritus, ob suam in mulierem potestatem, ipsam ad aliquam erga se donationem compellat, sicque ea legitimos hæredes suos iisdem spoliet bonis suis, in ejus familiam transmittendo; quòd etiam faciliùs evenire potest ob viri erga mulierem humanitatem atque amoris testificationem, quàm ob eam, quâ aliundè in ipsam valet, authoritatem. Si igitur, nondùm revocato Testamenti sui articulo, præmoriatur Magdalena; fida persona, cui pro Bartholomæo fidei-commissum credidit, ipsi Legatum illud, intactâ justitiâ dare nequit, sed sub peccati reatu duo millia librarum Magdalenæ hæredibus restituere tenetur.

Juvat

Juvat autem observare quoad solutam jam difficultatem, à consuetudine Parisiensi, quâ ex articulo 282. inter virum & uxorem prohibetur quælibet donatio seu inter vivos, seu causâ mortis, aut aliter, sive directè vel indirectè, hanc addi exceptionem, *nisi ex dono mutuo*; eamque dilucidè articulo 280. exponi, ibique expressè designari in quibus circumstantiis & quibus sub conditionibus Conjugibus licitum est erga se invicem donum mutuum. En propria ipsius verba: *Vir & mulier matrimonio conjuncti possunt, si bona sint valetudine, ipsisque licitum est, mutuam sibi invicem facere donationem, æqualiter omnium bonorum suorum, mobilium & conquisitorum, immobilium, partorum; constante ipsorum matrimonio, quæque reperiuntur ad ipsos pertinêre, & inter ipsos esse communia in die obitûs præmorientis dictorum conjugum; ut fructus eorum percipiat superstes dictorum conjugum, solùm per vitam suam, sufficienter, ad restitutionem dictorum bonorum post obitum suum, satisdando; modò non sit proles.* Hoc est duorum conjugum, aut alterius eorum tempore obitûs præmorientis, ut explicat D. Ferrerius, qui fusè agit de natura doni mutui, de quibus rebus fieri queat, sub quibus conditionibus valeat, & quod sit jus donatarii mutui in donum sibi collatum.

His addamus, alias consuetudines ac permultas à Parisiensi multùm discrepare. Nam consuetudo v. g. Laudunensis art. 47. & Victoriaca art. 117. & aliæ quæpiam donatario mutuo mobilium dominium adscribunt: & Blesensis art. 163. ipsi quoque conquisitorum, immobilium proprietatem attribuit, præter mobilia, si non sit proles; si verò sit proles suscepta, eorum tantùm usumfructum (*a*): Cæterùm diversa illa statuta habenda sunt, tanquam leges totidem, quas sequi tenentur, qui iis sunt obnoxii. *Vide casum sequentem.*

(*a*) D. Ferrerius in art. 280. Conf. Parif. Gloff. 5. n. 1.

CASUS II.

Antoninus, Mercator & civis Parisiensis in lecto ægrotans ad mortem, operam à Mariâ conjuge suâ, non solùm sibi ægrotanti, sed toto matrimonii sui tempore præstitam aliquâ cupiens donare mercede; cùm præsentem non haberet pecuniam, quam ei dare *brevi manu* posset; fingit mutuatam à se mille librarum summam, cujus annui censûs contractum transigit pro Mævio amico suo, qui hanc Mariæ summam post Antonini obitum se daturum promittit; quod reipsa ab eo posteà confectum est.

Mariæ dictum est, hoc in casu Legibus prohibitum esse Fideicommissum, & ex Parisiensi consuetudine (*b*). Conjugibus vetitas esse hujusmodi in se invicem donationes; ac proinde eam tenêri ad restitutionem prædictæ summæ erga Antonini hæredes, è quo prolem non suscêpit.

(*b*) Consuetud. Parif. art. 282.

Contendit è contrà uxor ista, se compensatione uti posse ob damna sibi illata. Nam 1. mille libras habens in manu, bonorum communitatem inter se virumque suum initam repudiavit, quam forsan aliter non abjecisset. 2. Ex tribus librarum millibus, quæ dotem Antonino dedit; & quorum mille & quadringentæ libræ communitati sunt attributæ; mille cum septingentis & quinquaginta libris, quatriduo post transactum matrimonii contractum, & ante nuptias; de consensu tamen Mariæ & sumptis pro eâ cautionibus, adhibitæ sunt ad solutionem debitorum Antonini erga duos Mercatores, & etiam ad solutionem domûs & viginti jugerum agrorum, quæ erant Antonini, & quæ pro mulieris suæ dote hypothecam constituerat: ex quo factum est, ut in pejus rueret communitas, quæ è contrario aucta fuisset, si è tribus omninò librarum millibus mercaturam fecisset, quam proinde, mortuo marito, non abjecisset. 3. Quia ex repudiatione suâ dotem suam duntaxat acceptans ceteraque pacta dotalia, quæ ad mille quingentarum librarum pro bonis dotalibus, & quingentarum pro prælegato summam pertingebant, grave damnum passa est, eò quòd pro dotatis sibi tribus librarùm millibus præsenti pecuniâ, coacta fuerit pacisci cum viri sui defuncti hæredibus, quos ad restitutionem dotis suæ judicio obligarat; & quindecim agrorum jugera accipere; quia ad id accipiendum ex Castellanæ jurisdictionis sententiâ fuerat damnata, cùm alia non superessent mortuo Antonino bona, nisi quæ necessaria erant ad solutionem dotis suæ ac prælegati, atque ad sumptus tùm funebres, tùm forenses; quæ omnia simul duorum millium cum quingentis libris summam efficiebant: quo circa agri sibi assignati ducentis libris pro quolibet jugere æstimati sunt, quique aliquandiu absque conductore sibi remansêrunt, & ex quibus venditis duo millia ducentas nonaginta libras percepit. Nonne igitur compensatione uti potest Maria, & quod minus de dote suâ accepit, retinêre; atque etiam damna sua resarcire?

Respons.

Existimamus, in conscientiæ foro tenêri Mariam ad restituendas defuncti viri sui hæredibus libras mille, quas ab ipso *constante matrimonio* accepit ex fideicommisso, omni prorsùs ipsi compensatione prohibitâ. Ratio est, quia fideicommissum inter conjuges improbatur jure consuetudinario, quod Parisiis vim Legis obtinet, & quod proindè sequi tenetur quilibet, etiam in foro conscientiæ. *Ex non scripto jus venit, quod usus comprobavit: nam diuturni mores, consensu utentium comprobati, Legem imitantur,* inquit Imperator Justinianus (*c*). Cui rei consona sunt hæc alia Legis verba (*d*): *Id custodiri oportet, quod moribus & consuetudine inductum est.*

(*c*) §. *Ex non scripto*. 9. Inst. tit. de jure naturali, Gentium & civili. Lib. 1. Institut. tit. 2.

(*d*) Leg. *De quibus*. 32. ff. de legibus. Lib. 1. tit. 3.

Constat hæc decisio ex argumentis in responsione ad priorem difficultatem allatis, quæ hîc repetere supervacaneum est. Quare Mariæ tantùm rationes perpendemus, quas affert, ut se se à restitutione summæ, à viro suo sibi concessæ eximat.

1. Asserit, quòd, si penès se mille libras hasce non habuisset, forsan communitatem inter se virumque suum initam non abjecisset. Cui rei respondendum, satis apparere, eam ob acceptam à viro summam, tanquam veram causam, communitatem non abjecisse: 1. Quia communitas illa, ipsa fatente, in pejus ruebat, & post solutionem dotis suæ, prælegati & luctus sui, nec non impensarum funebrium atque forensium, supererant tantùm domus & viginti agrorum jugera, pro dote sua trium millium librarum sibi, ut dictum est, oppignerata. Insuper apparet, eam mille libras habuisse, tanquam donum legitimum, à viro sibi concessum; quandoquidem dotis suæ integram judicio prosecuta est solutionem, quam reipsa à defuncti hærede obtinuit; qui sententiam implêre nequivit, nisi ei æquivalenter agrorum jugera dando.

2. Addit, è dote sua distractas fuisse mille septingentas quinquaginta libras ad solutionem creditorum viri sui; quibus non persolutis ditior fuisset communitas, è qua proinde majora percepisset commoda: quæ Mariæ objectio duplici modo refelli potest. 1. Quòd de partium consensu, hoc est, viri & sui ipsius tali modo impensa fuit illa summa, cùm quatuor tantummodò post transactum matrimonii contractum diebus & ante nuptias is fuerit pecuniæ illius usus, & post adhibitam pro eâ necessariam cautionem, hoc est, post factam pactionem inter se sponsumque suum, quod Antonini Creditores & Antoninus ipse publico declara-

declaraverit instrumento, prædictam mille septingentarum quinquaginta librarum summam persolutam fuisse è dotali pecunia Mariæ, eamque proptereà pro assecuratione partis hujusce dotis suæ jus illorum creditorum acquirere. Unde sequitur, ipsi nullum fuisse damnum illatum ex usu summæ hujusce; cùm de ipsius consensu ceterorumque, quorum intererat, is factus fuerit, & Antoninus ipse, quantùm in se fuit, ac fieri poterat, de hac dotis ejus parte caverit. 2. Quòd è tribus librarum millibus, mille & quadringentæ tantùm libræ communitati fuerint attributæ, non verò integra summa, uti suadère videtur Maria, dicens, se majora è communitate percepisse commoda, non distractis mille ac septingentis quinquaginta libris. Distractâ igitur summâ illâ, aberant solùm centum quinquaginta libræ ab eâ pecuniâ, quæ communitati erat adscribenda; ex quo levissimum tantùm huic mulieri poterat damnum inferri.

3. Contendit etiam Maria se ab obligatione restitutionis mille librarum esse liberam, quòd pro numerata dotis suæ pecunia quindecim agrorum jugera ex pacto acceptare coacta fuerit. Ad quod respondetur 1. ipsam juridicè fuisse damnatam, atque adeò perperam conqueri. 2. Quia libenter ipsa consentit inito in eam rem cum defuncti viri sui hæredibus convento. Igitur non est, quòd conqueratur, ac proptereà mille libras per modum compensationis sibi retinère velit. Si quid enim sibi damni illatum fuisse existimaret, domum ac cetera quinque ex hæreditate Antonini residua agrorum jugera repetere poterat: quod cùm non fecerit, integram dotis suæ solutionem ex quindecim acceptis jugeribus recepisse censenda est.

4. Denique objicienti Mariæ, se agros per tempus aliquod conducere non potuisse, atque ex eorum venditione 2290. lib. tantùm percepisse: Respondendum 1. Infortunio temporum istam adscribi oportère jacturam, quo fit, ut rustica prædia, & etiam urbana, majore quandoque pretio, uti pacis tempore, quandoque minore, ut bello sæviente, vendantur. 2. Venditorem, aut debitorem, qui ad solutionem emptoris aut creditoris domum vel agros transfert, nunquam tenêri de damno, quod patitur cessionarius, dùm eadem iterùm vendit, uti nec de locationis pretio erga locatorem.

CASUS III.

Agoardus Joannæ maritus, in vico propè Remos habitans, cùm in extremis esset, 800. libras vivâ voce dono dedit uxori suæ, è quâ prolem non susceperat. Nunquid eam summam retinere potest Joanna, cum detrimento Antonii, qui Agoardi frater est & unicus hæres? Videtur, quod possit illæsâ conscientiâ suâ: 1. quia nihil potiori jure habetur, ut vulgò aiunt, quàm quod libenter datur. 2. Quia donatio illa ne quidem simpliciter est gratuita, sed quædam veluti merces debita curis & laboribus hujusce mulieris, quæ multam contulit operam, ut hanc summam lucraretur vir suus. 3. Quia ipsi nubendo 300. ei libras dotem dedit, de quibus nullum penès se est instrumentum publicum. 4. Quia egena est & in hac summa tota res est ipsius; & quia, cùm aliundè multùm viro suo per diuturnos, quibus vexatus est, morbos ministraverit, mercedem laboribus suis convenientem meretur juxta mentem legis dicentis (a): *Quis enim earum* (uxorum) *non misereatur propter obsequia, quæ maritis præstant?* Videtur tamen aliunde 800. illas libras à Joanna retinêri non posse, absque communitatis fraude, cujus pars media ad Antonium pertinêre debet.

(a) Leg. *Assiduis.* 12. Cod. qui potiores in pignore habeantur. lib. 12. tit. 18.

RESPONS.

Datas sibi à viro suo moribundo 800. libras retinère potest Joanna, quia ex Rhemensi consuetudine (b), vir uxori suæ donare potest seu per donationem inter vivos, seu causâ mortis. Hanc eandem sibi habère summam posset illa mulier juxta consuetudines Ambianensem, Nannetensem (c), & alias nonnullas, secundùm quas valent donationes causâ mortis, aut testamento factæ inter virum & uxorem; ut advertit D. Ferrerius in articulum 282. Consuetudinis Parisiensis (d). Sed si alteri consuetudini, quâ contrarium statueretur, quales sunt Parisiensis & Trecensis (e), necnon aliæ permultæ, obnoxia esset Joanna, de hac summâ idipsum tantùm retinère posset, quod ad se in communitate pertineret, seu eam acceptaret, seu repudiaret; & ante omnia 300. libras, quas dotem attulit, licèt nulla dotis hujusce ei suppetat externa probatio; ac residuum Antonio, defuncti hæredi, foret restituendum; quantumvis ipsa foret egena, & ad hujusce boni lucrum cum marito operam suam contulisset, ei-ve per morbos ejus ministrasset; quibus rationibus coràm Deo non erit innoxia, ut constat ex dictis in responsionibus ad duas superiores difficultates. Neque sententiæ nostræ obstat Lex citata pro mulieribus; hæc enim intelligi nequit de donationibus inter conjuges, cùm jure improbentur; sed de aliis tantùm gratiis specialibus, quas eis Leges concedunt, ut patet ex his verbis, quæ modò citatis immediatè subjiciuntur. *Propter partûs periculum & ipsam liberorum procreationem, pro quibus multa nostris Legibus inventa sunt.*

(b) Consuet. Rhemens. art. 291.
(c) Consuet. Ambian. art. 106. Consuet. Nannet. art. 16.
(d) D. Ferrerius in articulum. cit. tit. 13. Gloss. 1. n. 5.
(e) Consuet. Parisiens. art. 282. & Trecens. art. 84.

CASUS IV.

Eudoxia, Leandri uxor, è quo prolem non suscepit, viro suo moriens 3000. lib. supellectilium quæ sua erant, dono dedit. Nunquid in foro conscientiæ ad eorum restitutionem tenetur Leander erga uxoris suæ hæredes? An verò eadem retinère potest, uti rem suam, quòd sint tantùm supellectilia?

RESPONS.

Distinguendum: nam vel Leander & Eudoxia scripti juris Provinciam, vel consuetudinarii incolunt. Si sint in regione scripti juris, Leander absquè scrupulo ea, de quibus agitur, supellectilia retinère potest: quia in regione scripti juris, mulier, quæ è viro suo prolem non suscepit, ei supellectilia sua dare potest, & vir vicissim sua mulieri ex donatione causâ mortis: cùm solæ donationes inter vivos ex jure Romano prohibitæ sint, ut constat ex multis Legibus, quæ hujusce etiam rei causas afferunt. *Moribus apud nos receptum est,* inquit una ex his Legibus (f), *ne inter virum & uxorem donationes valerent: Hoc autem receptum est, ne mutuo amore invicem spoliarentur, donationibus non temperantes, sed profusa erga se facilitate.* Aliæ legi possunt Leges, quas in responsione ad primam difficultatem attulimus.

(f) Leg. *Moribus.* 1. ff. de donationibus inter virum & uxorem. lib. 24. tit. 1.

Sed si Eudoxia eam incolat provinciam, ubi vigeat jus consuetudinarium; necesse est omninò, ut ipsa virque illius juri illi subjaceant, quod statuit consuetudo: Quo circa, si ex consuetudine licitæ sint hujusmodi donationes, ut reipsa eas approbant consuetudines, Rhemensis, Wivernensis, Borboniensis ac Pictaviensis, data sibi ab uxore suppellectilia eorumve pretium restituere Eudoxiæ hæredibus non tenetur Leander. Si è contra ex consuetudine irritæ sint ac prohibitæ hujusmodi donationes, uti reipsa eas prohibent consuetudines Parisiensis, Aurelianensis, Blesensis, Senonensis, Antissiodorensis, & Bituricensis; eadem uxoris suæ hæredibus restituere tenetur Leander.

Juvat

Juvat hîc addere. 1. Ex quibusdam consuetudinibus, ut Melodunensi, Trecensi, Laudunensi, Senliacâ, Turonensi & Britanna licitam esse mariti erga uxorem donationem, sed non vicissim uxoris erga maritum. Quare si cuipiam ex his consuetudinibus subjacêre Eudoxia, data sibi ab uxore supellectilia retinêre tutâ conscientiâ non posset Leander. 2. Ex consuetudine Burgundiæ prohibitas quoque fuisse hujusmodi donationes, nisi de iis ex contractu matrimoniali fuerit conventum. Uno verbo, cùm pro lege habeatur consuetudo, ei morem gerere omninò necesse est.

CASUS V.

Marcellina, Natalis vidua, è quo duos peperit pueros etiam superstites, secundò Michaeli nupsit, quatuor quinqueve mensibus ab obitu prioris conjugis sui, è quo pariter duos suscepit pueros. Natalis Marcellinæ ex pactionibus nuptialibus mille nummos dono dederat. Nunquid eorum retinet post secundas nuptias dominium, ita ut de iis ad libitum aut ex venditione aut ex donatione inter vivos, aut aliter post obitum Michaelis statuere possit?

Respons.

Ut tutò solvatur ista difficultas, sciendum, nùm Marcellina in ea sit regione, ubi servetur jus scriptum, an vero consuetudinariam incolat regionem. Si in eâ secundò nupserit regione, ubi vigeat jus Romanum; omnium à primo viro suo prælegatorum dominium ex hoc amisit, quorum usumfructum solum retinet: translato ab ipso secundarum nuptiarum die ad prioris thori pueros eorum dominio: & si prior ejus maritus, non quidem dominium, sed usumfructum duntaxat omnium partisve bonorum suorum dereliquerit; eo statim fit privata: eademque statuitur Legibus Romanis pœna erga virum, qui in simili casu ad secundas transit nuptias, id est *intra annum luctûs*, excepto tamen usufructu tali, quem secundò nubens non amittit. Id expressè constituit Lex ab Imperatoribus Theodosio & Valentiniano lata (a), cujus summam à Baldo his verbis factam referre satis erit: *Sicut mulier transiens ad secunda vota, lucra prioris matrimonii tenetur reservare filiis ejusdem matrimonii: Ita vir, transiens ad secunda vota, tenetur reservare filiis ejusdem matrimonii lucra dotis, alienandi facultate penitùs interdictâ, administratione tamen permissâ patri, dum vivit.* Author quoque Glossæ declarat, hunc etiam esse Legis hujus sensum aliis hisce verbis: *Sicut mulier convolans ad secundum matrimonium cogitur reservare quidquid percepit à primo marito filiis primi matrimonii, ita vir convolans ad secundum matrimonium, omnia quæ habuit ex primâ uxore, compellitur relinquere filiis primi matrimonii, & filii habent dominium illarum rerum; & si mortuo patre, res ab aliquo possidentur, filii possunt eas vindicare..... pater autem, dum vivit, possidebit res illas, & in morte relinquet filiis, sicut vult, nec eas alienat.* Idem constituit Imperator Justinianus in ea, quam condidit, lege de secundis nuptiis (b).

Longiùs etiam progrediuntur Romanæ leges: iis enim constituuntur pœnæ in mulieres, quæ ante elapsum luctûs annum ad secundas convolant nuptias.

Prima est: quòd mulieres in infamiam incurrant. *Si immaturas contraxerint nuptias*, inquit Imperator Justinianus (c), *subibunt pœnas, alias quidem, si sine filiis ex prioribus matrimoniis; majores autem, si etiam filii sint: si enim non est soboles, infamia mox sequetur, & erit omninò mulier propter nuptiarum festinationem infamis, & neque percipiet aliquid borum, quæ à priore relicta sunt ei consortio &c.* Quod etiam statuit Lex alia modò laudanda.

(a) Leg. Generaliter. 5 Cod. de secundis nuptiis. L. 5. tit. 9.

(b) Justin. in novella unic. de secundis nuptiis cap. 22. 23. & 24.

(c) Cit. Novellâ. c. 2.

Secunda: quòd secundo suo marito vel ex contractu nuptiali, vel ex donatione causâ mortis tertiam tantùm bonorum suorum partem dare queant. *Si qua mulier*, inquit Lex alia (d), *nequaquam luctûs religionem priori viro nuptiarum festinatione prætiterit, ex jure quidem notissimo sit infamis, prætereà secundo viro ultra tertiam partem bonorum in dotem non det, neque ei ex testamento plusquàm tertiam partem relinquet.*

Tertia: quòd *omnium prætereà hæreditatum, Legatorum fidei-commissorum supremâ voluntate relictorum, mortis causâ donationum sint expertes* (e).

Quarta: quòd datas sibi ex primi viri testamento prærogativas nequeant percipere. *His etiam amittendis quæ prior maritus ei supremâ voluntate reliquerit.*

Quinta denique: quòd fiant inhabiles ad succedendum ab intestato parentibus suis ultrà tertium gradum, numerando gradus illos secundùm Leges civiles. *Eandem quoque mulierem infamem redditam*, pergit eadem Lex, *hereditatis ab intestato, vel legitimas vel bonorarias, non ultra tertium gradum sinimus vindicare.* Augmentum denique dotis suæ ceteraque dotalia amittunt (f).

Id quidem verum est, ut observat Mainardus (g) non observari in regione scripti juris, quæ Senatûs Parisiensis jurisdictioni subjacet; sed intra fines jurisdictionis ceterorum Parlamentorum, quæ jus scriptum sequuntur, mulieres in pari casu positæ his omnibus pœnis sunt obnoxiæ: & illæ solæ, quæ è priori thoro prolem suscipere, de iis dispensari possunt Regio diplomate; mediam bonorum suorum partem dando pueris suis, absque ullâ spe eadem obtinendi per eorum obitum; nisi forte ultimus moriens de iis testamento non constituisset.

Si verò Marcellina in regione consuetudinaria domicilium habeat, non idem omninò dicendum; quòd ibi accuratè non serventur Romanarum Legum statuta, ibique vigeat Edictum an. 1560., quod dicitur Edictum de secundis nuptiis, quodque ab his Legibus in duobus discrepat.

1. Quòd conjux secundò nubens non amittat dominium eorum, quæ sibi à præmoriente data sunt, sed dominium illud prioris thori pueris servare teneatur. 2. Quòd Parentes, qui ad secundas convolant nuptias, ex hoc Edicto à successione puerorum suorum non excludantur, etiam quoad bona, quæ possedissent, uti præmorientis hæredes. Id quidem fatemur, hoc edicto expressè non exprimi, dominium illud fore parentum; sed eos quoque ab illo non excludit.

Ex dictis hactenùs sequitur, 1. quòd Marcellina, quæ in regione scripti juris habitans, quatuor aut quinque ab obitu viri Natalis secundò nupsit, in omnes incurrit pœnas, quas statuunt Romanæ Leges in viduas, quæ intra annum luctûs secundas ineunt nuptias, atque adeò mille nummorum quos ei ex nuptialibus pactionibus dono dedit Natalis, dominium amisit.

2. Quòd, si in regione consuetudinariâ habitet, ob secundas nuptias doni sibi à primo suo marito concessi dominium non amittat, sed quòd illud tantùm retineat servatura prioris thori pueris; quin illud idem cuiquam alteri, ex donatione, venditione aut aliter transferre valeat.

CASUS VI.

Odomarus, vir ditissimus, amico suo Claudio benefacere cupiens, ipsi ex donatione inter vivos, coram duobus Notariis confectâ, domum sex librarum millia valentem dedit. Quod cùm suos hæredes rescire nollet, eam per insinuationem non promulgavit, quam formulam non absolutè necessariam putabat. Post annum in remotâ provinciâ mortuo Odomaro, Claudius septem octove mensibus ab obitu Donatoris sui donationem suam ostendit,

(d) Leg. Si qua. 1. Cod. de secund. nuptiis.

(e) Leg. Si qua mulier. cit.

(f) Leg. Feminæ. 3. Cod. eod. tit.

(g) Mainard. L. 3. c. 96.

dit, domum pretium-ve ejus ab hærede reposcens: sed utrumque ipsi denegavit hæres, invalidam contendens esse donationem ex solo insinuationis defectu. Potest-ne tutâ conscientiâ domûs pretium Claudio non persolvere? An verò Claudius potest in hoc casu compensatione uti, huic hæredi parem sibi secretò creditam pecuniæ mutuæ summam non solvens?

R E S P O N S.

Necesse semper fuit, ut donationes inter vivos factæ insinuationis interventu promulgarentur. Ita constituit jus Romanum; ne ignotâ donatoris obstrictione, hine fraus quæpiam oriretur. *Datâ jam lege statuimus*, inquit Lex (a), *ut Donationes, interveniente actorum testificatione, conficiantur: quod vel maximè inter necessarias conjunctasque personas convenit custodiri. Si quidem clandestinis ac domesticis fraudibus facilè quidvis pro negotii opportunitate confingi potest, vel id quod gestum est aboleri.* Rem eandem lex alia sancivit his verbis (b): *In hac sacratissimâ urbe conscriptæ donationes, ubicumque positarum rerum apud Magistratum census insinuentur. In aliis verò civitatibus .... donator habeat liberam facultatem donationes rerum suarum, ubicumque positarum, sive apud Moderatorem cujuslibet provinciæ, sive apud Magistratus, sive apud defensorem cujuscumque civitatis, prout maluerit, publicare .... & hæ donationes, quæ in diversis Provinciis & civitatibus apud quemlibet ex prædictis fuerint publicatæ, obtineant inconcussam ac perpetuam firmitatem.*

(a) Leg. Data. 27. Cod. de donat. l. 8. tit. 54.

(b) Leg. In hac. Cod. eod. tit.

Insinuationem indistinctè constituerunt Galliæ Reges Franciscus primus & Carolus IX. pro quâlibet donatione cujuscumque rei vel summæ, uti formulam absolutè requisitam, sine quâ donatio quælibet est invalida; exceptâ mobilium tantùm donatione, quæ insinuatione non indiget, nisi tota res donatoris in mobilibus esset posita. En verba Francisci I. in suo Edicto mensis Augusti an. 1539. (c). „ Volumus, ut donatio quælibet, „ deinceps facienda inter subditos nostros, insi„ nuentur, & ad acta Curiarum nostræ jurisdic„ tionis referatur: alioqui invalida censebitur, ne„ que suum sortiri effectum incipiet, nisi à die „ dictæ insinuationis: idque quoad donationes co„ ràm donatariis factas & ab iis acceptas „. Strictiùs etiam loquitur Carolus IX. in suo Molinensi Edicto mensis Feb. an. 1566. En ipsius verba (d): „ Jussimus, ut omnes donationes, inter vivos „ factæ, mutuæ, reciprocæ, onerosæ, matrimonii „ causâ factæ, & aliæ, quâcumque formâ & qua„ litate inter vivos fuerint confectæ, insinuentur „ & ad acta publicorum Tabulariorum solitarum „ nostrarum Curiarum referantur, in quibus do„ num erit positum & partium Domicilium, in„ tra quatuor menses, initio numerationis duc„ to à die adscriptâ istis donationibus, quoad „ bona & personas; & intra sex menses pro iis „ personis, quæ extra Regni nostri limites erunt. „ Aliter & defectu prædictæ insinuationis, erunt „ & permanebunt prædictæ insinuationes invalidæ, „ nullius effectûs, & valoris tàm pro creditore, „ quàm donatoris hærede „.

(c) Edictum. Francisci I. art. 132.

(d) Edict. Caroli IX. art. 58.

Ex his Edictis constat, donationem quamlibet insinuationis formalitati esse obnoxiam, ne iis quidem exceptis, quæ Testamento fierent juxta declarationem Mensis Maii an. 1645. neque donationibus mutuis inter conjuges ex declaratione 5. Decemb. an. 1621. Certum quidem est, supremarum Curiarum arresta distinguere quandoque inter donationes remuneratorias & eas, quæ onerosæ dicuntur, de quibus, cùm hîc non sit de iis quæstio, non verba faciemus.

Ex dictis colligere facile est, invalidam esse Odomari donationem Claudio factam; neque tenêri donatoris hæredes, etiam in conscientiæ foro, ad concedendam donatario ædium ei datarum possessionem aut ad pretium earum persolvendum; & consequenter illius donationis obtentu Claudium compensare non posse, sex millia librarum Odomari hæredi à se debita clàm retinendo; sed ipsum coram Deo de solutione tenêri.

Vide Insinuatio. Cas. I.

CASUS VII.

Guarino, Yolandæ marito, quæ nullam ei pariebat prolem, arma secuto in Sancti Genesii cohorte Legionis Campaniæ dato nomine: Yolanda, quæ de eo quidquam ab octo decemve annis non didicerat, testimoniales exegit litteras à ductore & quatuor ejusdem cohortis militibus subscriptas, quibus testabantur, Guarinum in pugnâ ante tres annos cum Germanis habitâ occisum fuisse. Yolanda his litteris munita, secundas cum Petro contraxit nuptias, quocum multos annos, non susceptâ prole, cohabitavit; quo factum est, ut ambo sibi mutuum donum fecerint, superstiti permansurum per modum usûs-fructûs. Post annum elapsum mortuo Petro, dotem suam recuperavit Yolanda, simulque dotalium suorum donique mutui possessionem adivit. At verò, cùm rediisset Guarinus, quem mortuum existimaverant, quique captus in pugnâ tantùm fuerat ab hostibus apud quos arma sumpserat, ac mulierem suam resumpsisset, ipsam in possessione nuptialium pactionum ac doni mutui conturbaverunt Petri hæredes. Quâ de re quæritur, utrùm absque injustitiâ jus suum judicio prosequi valeat ista, ac postulare ut in possessione suâ conservetur?

R E S P O N S.

Certum est, tantum esse bonæ fidei virtutem, ut sufficiat, ad excusandam Yolandam, non solùm à peccato in secundo, quod se contrahere putavit, matrimonio, & ad legitimam efficiendam prolem, quàm è Petro suscipere potuisset; sed etiam ad omnia percipienda commoda, quæ ad verum consequi possent matrimonium.

Apparet autem, Yolandam bonâ fide egisse; cùm ante secundas nuptias suas, testimoniales litteras, non solùm à ductore Guarini viri sui, cujus solius fidem attestari poterat, sed ab ejusdem ductoris quatuor militibus subscriptas absque ullâ specie doli, fraudis-ve protulerit. Par igitur non est, ut immerita puniatur per privationem nuptialium pactionum suarum, atque doni mutui inter se ac Petrum bonâ fide confecti: quocircà existimamus, mulierem hanc jus suum absque injustitia judicio posse prosequi contra Petri hæredes, qui eam perturbant, & à judice requirere, ut se in dotis suæ resumptione, & in possessione dotalium suorum atque doni sui mutui confirmet. Ita sentit D. Ferrerius in commentario suo in consuetudinem Parisiensem (e), in quo doctus hic Author, insolitum quidem, sed tamen verum refert casum, de muliere, quæ, quia non in eâdem bonâ fide fuerat, & vivente priore marito suo secundò nupserat, ad unius tantùm hominis parùm tutum testimonium, nomine Pigeon, qui affirmabat, primum hunc maritum clavæ ictu fuisse occisum in navi, ut ipse viderat, petitioni pactionum suarum nuptialium renunciare judicio coacta est; & id solùm obtinuit, quod cum Titio supposito viro suo attulerat. Tunc pro muliere causam agebat D. Bignon, posteà Generalis Advocatus, & D. Brodelius pro Titii hæredibus. In suprema Curia latum est illud Arrestum ad conclusiones D. Talon, tunc Advocati Generalis an. 1648. ita ut mulier illa ideò solùm litem suam amiserit, quòd sufficientem bonam fidem non habuerit alteri nubens marito, ad unius tantùm hominis relationem, qui nonnisi à longè & imperfectè relata vidêre potuerat; cùm è contrà si à Navis Ductore testimoniales litteras de morte viri sui obti-

(e) D. Ferrerii comment. in consuetud. Paris. art. 283. Gloss. 4. n. 27. in fine.

obtinuisset; priùsquam alteri nuberet, pro certo omnes suas nuptiales pactiones obtinuisset.

CASUS VIII.

Eusebius domum suam Ægidio dono dedit; hujus autem donationis instrumentum tam à datore quàm donatario nec non etiam Notario, qui illud confecit, subscriptum est: Sed quia ex lege civili irriti declarantur hujusmodi contractus; cùm à secundo Notario, aut ipso deficiente, à duobus testibus non sunt subscripti; quæritur, utrùm donatio, de quâ agitur, in foro interiori sit valida, & utrùm Eusebius sub peccati reatu domum suam Ægidio dare teneatur?

RESPONS.

Contractus ille donationis, ut nostra fert opinio, in foro interiori ut in foro exteriori, est invalidus, atque adeò non tenetur Eusebius Ægidio domi suæ, quam ei dare voluit, possessionem remittere. Quod ut probetur, præsupponendum est istud certum principium, nempè leges omnes justas, à Principe constitutas, obligare in Conscientia juxta Doctrinam Apostoli dicentis (a): *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non enim est potestas nisi à Deo; quæ autem sunt à Deo ordinatæ sunt. . . . ideò necessitate subditi estote; non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Hæc sunt D. Pauli verba.

(a) Rom. 13. 1. & 5.

Principium istud asserit Angelicus Doctor his verbis (b): *Leges positæ humanitùs . . . si quidem justæ sint, habent vim obligandi in foro conscientiæ à Lege æterna, à qua derivantur, secundùm illud Proverb.* 8. Per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt. Atqui leges, pergit idem Sanctus Thomas, 1. *Dicuntur . . . justæ & ex fine, quando scilicet ordinantur ad bonum commune.* 2. *& ex actore, quando scilicet lex lata non excedit potestatem ferentis.* 3. *& ex forma, quando scilicet secundùm æqualitatem proportionis imponuntur subditis onera in ordine ad bonum commune.*

(b) S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 4. in corp.

Horum autem causam istam subjicit idem Sanctus Doctor, quòd scilicet partes sint ob totum, atque adeò quilibet privatus cum suis omnibus sit Rei-publicæ. Unde sequitur eum tenêri ad servandas leges pro communitate conditas, & onera ferenda, quæ ob commune bonum imponunt. *Cùm unus homo sit pars multitudinis*, inquit, *quilibet homo hoc ipsum quod est & quod habet, est multitudinis, sicut & quælibet pars id quod est, est totius. Unde & natura aliquod detrimentum infert parti, ut salvet totum: & secundùm hoc Leges hujusmodi onera proportionabiliter inferentes, justæ sunt, & obligant in foro conscientiæ & sunt leges Legales.*

Posito autem illo principio tanquam certo; dicendum, Contractum illum, in quo observatæ non fuerunt formalitates, Legibus præscriptæ, in utroque foro esse invalidum: quod ex his legibus adimatur facultas de bonis disponendi, nisi cùm observantur conditiones quædam, quas eædem leges præscribunt. Isto fundamento nititur Lex irritans, quam condidit Tridentinum Concilium, de iis, qui Matrimonium contrahunt, quique ad legitimum huic dandum consensum inhabiles declarantur, nisi illud celebretur coràm proprio Parocho & duobus testibus. Ob eandem quoque rationem legibus cautum est, non solùm, ut testes ad validitatem Testamenti requisiti ipsi chirographum suum apponerent, sed etiam irritas declarârunt omnes Testamentarias dispositiones, quibus non subscripserint iidem testes (c): Cùm igitur donatio Eusebii Ægidio facta non sit in forma defectu præsentiæ & subscriptionis secundi Notarii aut duorum testium, quam exigit Princeps, indictâ nullitatis pœnâ, instrumentum illud habêri debêt, tanquam simplex propositum, quod suum sortiri nequit effectum.

(c) Leg. *singulos.* 30. ff. qui Testamenta facere possunt &c. lib. 28. tit. 1. Leg. *Hac consultissima.* 2. Cod. de Testamentis & quemadmodum testam. ordinentur. lib. 6. tit. 23.

CASUS IX.

Plutarchus, factâ boni sui donatione inter vivos Mathurino parenti suo, post sex menses Priscillæ nupsit, è quâ filium suscepit: quo factum est, ut donationis illius rescissionem juridicè postularet, quam ex judicio obtinuit, quo de restitutione dati sibi boni damnatur Mathurinus. Potest-ne tutâ conscientiâ Plutarchus uti sententiâ, quam in Mathurinum obtinuit, & denuò illius boni possessionem adire, quod ipsi adhibitis omnibus requisitis formalitatibus dono dederat?

RESPONS.

Leges civiles & Politicæ, ut potè naturali æquitati consentaneæ, tanquam regulæ sunt consulendæ ad solutionem difficultatum, cùm iis non repugnant canonicæ, uti fit in casu proposito. Atqui Legibus statuitur, ut si quis, liberos non habens, donaverit, & posteà prolem è legitimo thoro susceipiat, donatio ipsius fiat revocata & quasi non facta. Unde colligendum est, Plutarchum uti posse sententiâ, quam in Mathurinum obtinuit, & dati ei boni possessionem denuò adire. Cujus quidem rei causa facilè suadêri potest: ex naturali nimirum amore parentum in filios justè præsumitur, à donatore non faciendam fuisse donationem, si prolem se deinceps suscepturum putasset. Hæc sunt legis Codicis eâ de re verba (d): *Si unquàm Libertis patronus, filios non habens, bona omnia, vel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus, & posteà susceperit liberos, totum quicquid largitus fuerat revertatur in ejusdem donatoris arbitrio ac ditione mansurum.* Romanam istam jurisprudentiam admittit Gallia; ac speciatim consuetudo Parisiensis, ut observat D. Ferrerius his verbis (e): *Licèt donationes inter vivos naturâ suâ sint irrevocabiles, multas tamen ob causas revocari possunt. . . Secunda est, si donatori superveniat proles.* Addit hic Author, 1. ita sentire Tiraquellum & le Prêtre (f): 2. à Mainardo affirmari (g) istam jurisprudentiam à Tolosano Parlamento semper fuisse admissam. 3. Accursium quidem, Azo & Corrasium (h) contrarium sentientes, affirmare, legem Romanam, cujus verba retulimus, de solo casu, de quo loquitur, esse intelligendam; nempe de donatione à Patrono factâ liberto suo. Sed fuse; atque ut peritissimus Jurisconsultus, trium illorum Authorum opinionem refellit; atque ipsorum argumenta dissolvit.

(d) Leg. *si unquam.* 8. Cod. de revocandis Donat. lib. 8. tit. 56.

(e) D. Ferrerius in consuetud. Paris. tit. 13. art. 282. Gloss. 2. n. 8. & seq.

(f) Tiraquellus. in L. *si unquam.* cit. le Prêtre. in suis qq. Cent. 2. cap. 15. n. 2.

(g) Mainard. L. 2. qq. Cap. 12.

(h) Accursius & Azo in cit. leg. & Corrasius in Epist. qq. c. 30.

Observandum, ob eandem rationem, si viventi libero donet Pater, & alios posteà suscipiat pueros, donationem partim revocatam censêri, hoc est, quantùm necesse est ad supplendam recèns natorum legitimam, ut expressè statuit lex Codicis Justiniani (i): ita etiam vult consuetudo Parisiensis art. 307. his verbis: *Nihilominùs, si donatarius dono suo esset contentus; id ipsum potest efficere, abstinendo ab hæreditate, ac servatâ aliis pueris legitimâ.*

(i) Leg. *Si totas.* 5. Cod. de inofficiosis donat. L. 3. tit. 28.

Cæterùm, si quis roget, in quo posita sit legitima, id ipsum docebit hunc articulus 298. consuetudinis nostræ: „ Legitima est dimidium talis „ partis & portionis, quam quilibet puer in hæ„ reditate Patris & matris, avi aut aviæ, aut alio„ rum ascendentium obtinuisset, si dicti pater & „ mater, aliive ascendentes de bonis suis vel per „ donationem inter vivos vel ex testamento non „ statuissent, deductis tamen è toto debitis ac „ funereis impensis „.

CASUS X.

Papulus, orbus muliere, sexaginta & plures annos natus; prolem non habens, nec ad secundas volens transire nuptias; pro Galterio, cognato suo omnium bonorum suorum donationem

nem fecit, quæ elapsis octo diebus in Tabulario publico Regiæ Jurisdictionis insinuata est. Biennio post mutatâ de Matrimonio voluntate, puellæ nupsit, è quâ puerum suscepit per sex tantùm menses superstitem. Quâ de re quæritur, utrùm facta Galterio donatio, quæ ex ortu hujus pueri caduca evaserat, & annihilata, per ipsius mortem reviviscat: atque adeò utrùm Galterius jure boni possessionem à Papulo sibi dati denuò adire nequeat, etiam cum detrimento hæredum suorum?

RESPONS.

Cùm de hujusmodi particularibus casibus nihil statuerit Ecclesia, standum est Legum decisioni; cùm earum sit Deus origo, naturalis ratio causa efficiens, finisque publica utilitas. Atqui ex Legibus donatio à Papulo factâ omninò annihilata est ex ortu pueri, ex legitimo Matrimonio à donatione Galterio factâ contracto sibi nati; ut constat ex his verbis Legis à nobis in præcedenti decisione relatis: *Revertatur in ejusdem Donatoris arbitrio ac ditione mansurum.* Ex his enim manifestè declaratur, in hoc casu ita caducam fieri donationem, ut Donator ex nativitate prolis susceptæ sui dominium modo irrevocabili iterùm habeat; ac proindè ob mortem pueri non reviviscere donationem.

Id quoque probari potest, ex alia Lege (a) quæ asserit, quòd si pater filio suo, qui nondùm prolem susceperat, substitutionem committat; ea substitutio fit caduca, ubi prolem habet filius. *Evanescere substitutionem, liberis eam excludentibus.* Quia hanc filio substitutionem pater demandasse non censetur nisi sub tacitâ conditione prolis à filio deinceps non suscipiendæ. Unde *à simili* concludi potest, donationem, quæ caduca fit & invalida ex ortu pueri, qui naturaliter jus habet paternæ successionis, nunquam reviviscere posse: alioqui supponendum esset, à Donatario eam suspensam teneri posse, eo quòd natus à factâ donatione filius patris mortem antevertere potest; quòd illicitum est. *Nec enim fas est ejusmodi casus exspectare,* inquit Lex (b).

Ad propositam itaque difficultatem respondendum, quòd, cùm Galterio facta donatio ex ortu pueri Donatoris sui caduca evaserit, nullum jam habet jus ad bona sibi à Papulo data, qui, ut hæres præmortui filii pleno jure dati Galterio boni dominium acquisivit.

(a) Leg. *Generaliter*. 6. §. 1. Cod. de institutionibus. &c. Lib. 6. tit. 25.

(b) Leg. *Si in emptione*. 34. §. 2. ff. de contrahendâ empr. Lib. 18. tit. 1.

CASUS XI.

PROCOPIUS, è muliere suâ prolem se suscepturum desperans, quòd ambo sint ætate provecti, Ecclesiæ ac Nosocomio duas tertias bonorum suorum dono dedit. Elapsis octo vel novem mensibus nascitur ei puerulus. Nonne revocata censetur hæc donatio ex ortu puerulli illius?

RESPONS.

Verum quidem est, regulariter loquendo, donationem ex his Justiniani Imperatoris verbis esse irrevocabilem (c): *Quæ si fuerint perfectæ, temerè revocari non possunt.* Quam ob causam contendunt nonnulli Canonistæ, non obstante posteriori puerorum susceptione valêre hujusmodi donationem: sed cum naturali æquitate non consentit hæc opinio: constat enim, à Patre talem donationem non esse faciendam, si prolem se deinceps suscepturum existimaret. Cùm ipsius igitur in pueros amor caritati in extraneos prævalêre debeat, licèt pauperes; defendi nequit justâ cum causâ, talem donationem in casu proposito esse permansuram. Id quidem manifestè probant hæc verba Sancti Augustini, à Gratiano relata (d): *Quicumque vult, exhæredato filio, hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum: imò, Deo propitio, nullum inveniet.* Et liquidò declarat Sanctus ille Doctor, talem donationem ex seipsâ esse revocatam, & fieri caducam eo præcisè tempore, quo prolem habet Donator. Nam Prædecessoris sui illo modo agentis laudabile factum verbis istis ita extollit. *Quam laudabile factum Sancti & Venerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis,* inquit Sanctus hic Doctor, *quomodo implevit os omnium, qui sciunt, laudibus Dei? Quidam enim, cùm filios non haberet, neque speraret, res omnes suas, retento sibi usufructu, donavit Ecclesiæ; nati sunt ei filii posteà & reddidit Episcopus, nec etiam opinanti illi; quæ donaverat. In potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure fori, non jure poli.* Quibus ultimis verbis naturalem Glossa intelligit æquitatem. Hinc Romanis Legibus irritæ declarantur donationes, à Patrono, qui prolem non susceperit, liberto suo factas, ubi nascuntur ei pueri; quod præsumendum est, ipsum bona sua extraneo non fuisse daturum, si prolem se putâsset habiturum. Legem attulimus, quæ id ipsum asserit, in responsione ad octavum casum; & aliæ sunt permultæ ejus similes (e). D'Olive in secundâ inquisitionum Curiâ, Parlamenti Tolosani Consiliarius asserit, se referente, latum fuisse Arrestum 12. Septembr. an. 1636. conformiter ad nostram hanc decisionem (f).

Dici tamen posse videtur, quòd, si modica fuisset & pauperi ob favorabilem causam facta donatio, æquum esset, ut permanêret, modò satis ampla Donatori foret res, ut pueros suos alere & educare commodè possit.

Cæterùm quoad præsentem difficultatem advertendum, quòd si fortè revocetur, aut ad minus reducatur donatio; de perceptorum à se fructuum restitutione nunquam tenetur Donatarius; quia legitimè ad ipsum vi tituli ac possessionis suæ bonæ fidei pertinent. *Ex rebus donatis fructus perceptus in rationem donationis non computatur,* inquit Lex (g).

(c) §. 2. Institut. de donat. Lib. 2. tit. 7. Item Leg. *Donationes*. 1. ff. de donat. Lib 39. tit. 5. & Leg. 35. fin. eod. de donat.

(d) S. Aug. in Can. *Quicumque*. fin. 17. q. 4.

(e) Leg. *Generaliter*. 6. §. 1. Cod. de institut. & substitut. Lib. 6. tit. 25. Leg. *Tale*: 40. ff § fin. ff. de partis. Lib. 2. tit. 14.

(f) D'Olive qq. notabiles. L. 4. c. 6. pag. 962.

(g) Leg. *In ædibus*. 9. §. 1. ff. de donat.

CASUS XII.

TRITHEMIUS, civis Lugdunensis, filio suo sub potestate suâ constituto, utpotè qui annos duntaxat quindecim natus est, mille nummos ex donatione inter vivos donavit. Nonne in foro conscientiæ valet ista donatio?

RESPONS.

Conscientiam dirigere debent Leges civiles; cùm iis contrarias non condidit Ecclesia. Atqui ex Legibus civilibus donatio à patre facta filio, qui sub sua potestate est, invalida est, nisi ipsum emancipet. Ratio est, quia, *cùm & naturâ pater & filius eadem esse persona penè intelligatur* (h), nihil sibi filius potest acquirere, & quicquid sibi acquirit, patri acquirit. Ita statuit Lex Codicis (i), cui nulla adversatur Lex Canonica. Unde concludi necesse est, universim loquendo, hanc filio suo impuberi donationem à Trithemio fieri non posse.

Dicimus, *universim loquendo;* ab hac enim regulâ excipiuntur casus quidam speciales. Primus est, cùm pater filio ea erogat, quæ ipsi ad victum ceterasque necessitates sunt opus. Secundus est, cùm ei bona condonat; quæ dicuntur, *adventitia*, hoc est, ea, quæ à matre, aut aliundè, quàm à patre obtinuit, de quibus usumfructum duntaxat percipiebat. Donatio à patre filio suo impuberi facta, obtinet in his duobus casibus, ut docet Sanctus Antoninus (k), cujus hæc sunt post Hostiensem verba: *Item valet, si pater remittat usumfructum, quem habet in rebus illius adventitiis. Item valet, si fiat ob alimenta.* Duo sunt etiam alii casus, in quibus pater filio, etiam minori dare potest. Primus est, cùm filius ille militiam aggreditur; tùm enim mobilia validè ei dare potest pater; v. gr. pecuniam, vestes, equos, arma & alia

(h) Leg. fin. Cod. de impuberum & aliis substitutionibus. Lib. 6. tit. 26.

(i) Leg. ..ùm *de bonis*. 11. Cod. de donat. Lib. 3. tit. 54.

(k) S. Anton. 3. part. Sum. Theolog. tit. 10. c. 5. §. 4.

alia similia, juxta hæc Legis verba (a): *Si filius-familias fuisti, & res mobiles, vel se moventes, quæ Castrensis peculii esse possunt, donatæ tibi à patre sunt, eas quoque in cætero peculio Castrensi, non communes cum fratribus tuis habes.* Quod etiam notavit Sanctus Antoninus, addens: *Item fallit, cùm filio-familias eunti in Castra pater donat mobilia.* Alter casus in alia Lege (b) exprimitur, quâ donatio patris filiæ suæ impuberi valida est, si facta fuerit in constitutionem dotis: *Pomponius Philadelphus*, inquit Lex illa, *dotis causâ prædia filiæ, quam habebat in potestate, tradidit, & reditus eorum genero solvi mandavit. An ea præcipua retinere possit, cùm omnes filios hæredes instituisset quærebatur. Justam causam retinendæ possessionis habêre filiam..... respondi. Filiam etenim, quæ naturaliter agros tenuit, speeie dotis, cujus capax fuisset, defendi.* Idem quoque asserit Sanctus Antoninus: *Fallit tamen* (regula) inquit post eundem Hostiensem, *in dote & in donatione propter nuptias, quam pater filiæ & filio potest donare.*

(a) Leg. *Si filius-familias* 4. Cod. Familiæ erciscundæ.

(b) Leg. *Pomponius.* 35. ff. cod. Lib. 10. tit. 2.

CASUS XIII.

Quintilianus prædium quingentarum censûs annui Bertrando donavit; atque in donationis instrumento expressit, hanc se donationem ei fecisse in præmium omnium ejus obsequiorum in tali negotio. Bertrandus acceptâ donatione, aditoque prædio; ac paucos post menses mortuo Quintiliano, ab hæredibus Quintiliani de validitate donationis in judicium vocatus est, evidenter probando, ipsum nunquam de Quintiliano benè meritum fuisse in negotio, de quo mentio fiebat in donationis instrumento, neque in qualibet aliâ re. Nunquid justa est & legitima eorum contestatio?

Respons.

Quintiliani hæredum contestatio nec justa est nec legitimis fulta rationibus. Ratio est, quia, in donationibus, multi interest, ut distinguatur inter motiva à datore expressa, tanquam causas suæ in Donatarium liberalitatis, & inter conditiones, quas donationis contractui apponit. Si ex donationis instrumento ea feratur conditio, eam v. gr. ideò factam esse, ut res data in quandam, ut muneris, acquisitionem convertatur, nullum ea sortietur effectum, si muneris non facta fuerit emptio; sed si donationi ista non inferatur conditio, sed motivum duntaxat, quo motus est Donator ad eam faciendam, ut v. gr. faciliùs muneris acquisitionem obtineat Donatarius, donatio non fit invalida, licèt à Donatario id munus non emptum fuerit. Distinctionem istam statuunt, simulque confirmant duæ Leges, quarum prioris hæc sunt verba (c): *Et generaliter hoc in donationibus definiendum est, multùm interesse, causa donandi fuit, an conditio. Si causa fuit, cessare repetitionem: si conditio, repetitioni locum fore.* Altera Lex istis terminis exprimitur (d): *Titio decem donavi ex conditione, ut inde Stichum emeret. Quæro, cùm homo, antequàm emeretur, mortuus sit, an aliquâ actione decem recipiam? Respondit, facti magis quàm juris quæstio est. Nam si decem Titio in hoc dedi, ut Stichum emeret, aliter non daturus, mortuo Sticho, condictione repetam. Si verò aliàs quoque donaturus Titio decem, quia interim Stichum emere proposuerat; dixerim in hoc me dare, ut Stichum emeret, causa magis donationis, quàm conditio dandæ pecuniæ existimari debebit, & mortuo Sticho, pecunia apud Titium remanebit.*

In proposita autem specie donatio Bertrando facta à Quintiliano, nullam includit conditionem: sed motivum ejus faciendæ exprimit. Igitur valêre debet, licèt cum veritate non consentiat ipsius motivum. Cùm enim donatio non sit conditionalis, Donatoris voluntas est absoluta; isque aliis duci potest motivis, quàm iis, quæ expressit, & quæ exprimenda opportunè esse non censuit (e).

(c) Leg. *Et generaliter.* 3. ff. de donationibus. Lib. 39. tit. 5.

(d) Leg. *Si cùm filius.* 2. §. fin. ff. cod. tit.

(e) D. Domat. Leges civiles juxta seriem earum naturalem. Tom. I. pag. 370. Edit. in quarto.

CASUS XIV.

Proterius suum in Medericum amorem & acceptorum gratum animum benefactorum testari cupiens, ipsi ex donatione inter vivos coram duobus Notariis, contractum trecentarum librarum pensionis annuæ donavit. Quod cùm novisset Medericus, Proterio declaravit coram Mauritio filio suo & unico hærede, se donationem istam non acceptare; solâ ipsius amoris testificatione contentum. Sed post mensem mortuo Mederico eam Mauritius acceptavit, ejusque à Proterio, qui debitum instrumentum uni ex Notariis, à quo illud confectum erat, commiserat, traditionem requisivit. Proterius contendit, donationem illam, ut potè à patre Mederico non acceptatam, ex ipsius repulsâ invalidam evasisse. Vult è contra Mauritius, cùm personam mortui patris gerat, satis esse, ut ipse eam acceptet. Quâ de re quæritur, utrùm pro Mauritio stet jus, & utrùm teneatur Proterius contractum trecentarum librarum pensionis annuæ tradere?

Respons.

Cùm Medericus donationem à Proterio sibi factam accipere noluerit, nullum quoque ad eam filio hujusce Donatarii jus competit; neque enim potiori jure fruitur hæres, quàm ille cujus hæreditatem adivit. Atqui Medericus nullum jus acquisierat in trecentas libras, sibi à Proterio datas; quia cùm omnis donatio sit verus contractus, ut ait (f); necessariò requiritur mutuus contrahentium consensus; id est, Donatoris & Donatarii; quandoquidem contractus sit *pactio duorum, pluriumve in idem placitum consensus*; ut loquitur Lex alia (g).

Difficultatem istam sic solvit Zacharias Pasqualigi suamque ex multis aliis Legibus sententiam probat (h): *Non perficitur donatio*, inquit hic Author, *nisi quousque superveniat acceptatio, ita ut non subsistat sine animo recipientis, Leg.* In omnibus. *Dig. de obligationibus & actionibus, & Leg.* Quidam. *ff. de jure Codicillorum: & Leg.* Seia. *ff. de mortis causa donat.* Unde sequitur quòd, donationem non acceptante Mederico, nihil de cà sperare potest Mauritius hæres ipsius.

Congruit hæc decisio Legi, quæ sic hobet (i): *Non potest liberalitas nolenti acquiri*: & huic juris regulæ (k); *Invitò beneficium non datur*, ac denique Legi huic, quæ de absente Donatario, dicit (l): *Si nescit rem, quæ apud se est, sibi esse donatam, vel missam sibi non acceperis, donatæ rei Dominus non sit.* Ob eam quoque causam, ut valida fiat donatio facta puero, aut alteri, qui consensûs est incapax, necesse est, ut alter, ipsius nomine eam acceptet, ut fiat Lex Codicis verbis istis (m): *Si quis in emancipatum minorem, priusquàm fori possit, aut habere rei, quæ sibi donatur, affectum fundum crediderit conferendum, omne jus compleat, instrumentis anteà præmissis, quod jus per eum servum, quem idoneum esse constiterit, transigi placuit, ut per eum infanti acquiratur.*

(f) Leg. *Si donationis.* 7. Cod. de his, quæ vi, metulve causâ gesta sunt. Lib. 2. tit. 19.

(g) Leg. *Hujus.* 1. §. 2. ff. de pactis. Lib. 2. tit. 14.

(h) Zacharias Pascaligi. var. quæst. Moral. Canon. Centuria. 2. q. 102. n. 8.

(i) Leg. *Hoc jure.* 19. §. 2. ff. de donat.

(k) Leg. *Invito.* 69. de diversis regulis juris antiq.

(l) Leg. *Absenti.* 10. ff. de donat.

(m) Leg. *Si quis.* 26. Cod. de donat.

CASUS XV.

Memmius, Civis Parisiensis, ducentis librarum millibus dives, cui sex sunt pueri, tres nimirum filii, tresque puellæ, quatuor primis tam copiosa inter vivos dona dedit, ut, ipso mortuo, duo ultimi de reliquis ejus bonis legitimam suam complêre non potuerint: quo factum est, ut cæterorum donationes juridicè peterent rescindi, usque ad complementum legitimæ suæ: duo priores Donatarii contenderunt, donationes suas in integrum esse servandas, ita ut à duobus posterioribus demptio esset ferenda. Nunquid injusta est eorum contentio?

Resp.

RESPONS.

Duobus primis donatariis favet doctus Galliæ Jurisconsultus (a), qui eruditè de materiâ donationum egit. Verum quidem est, quæstionem istam diu multumque fuisse agitatam. Quibusdam enim Jurisconsultis statim placuit, demptionem in omnes donatarios esse faciendam, ut inter pueros accuratiùs, quantùm fieri potest, servaretur æqualitas. Invaluit tamen contraria opinio; ita ut ex usu forensi priùs exhauriendæ sint donationes ultimæ, quàm de prioribus quidquam dematur. Quod æquitati consentaneum videtur, cùm ab ultimis re ipsâ absorpta fuerit legitima, non verò à primis, quæ eam intactam petentibus dereliquerant. Ita quoque sentit Author libri, cui titulus est: Institutio ad jus Gallicum (b).

(a) Ricard. tract. de donat. inter vivos. p. 3. c. 10. sect. 10.

(b) D. Argou. l. 2. c. 2. tom. 1. pag. 254.

CASUS XVI.

ARISTIDES, donationem inter vivos Hieronymo fecit. Nunquid in interiori foro valêret ista donatio, si donator esset pupillus, aut filius-familias, aut denique Religiosus?

RESPONS.

1. Quod pertinet ad familios-familias, distinguendum est inter varia, quæ possunt habere, bona: alia enim à Jurisperitis *adventitia* nuncupantur; quæ nimirum à matre, aut aliundè quàm à patre ipsis contigêre: alia dicuntur *profectitia*; quæ videlicet à Patre suo obtinuêre. Filii-familias de utrisque statuere nequeunt absque consensu Patris.

Duo alia etiam bonorum genera possidêre valent, de quibus ex donatione, vel aliter propriâ authoritate possunt constituere. Priora dicuntur *castrensia*, & sunt ea, quæ ab iis in militiâ aut militiæ causâ parta sunt. Alia verò *quasi castrensia* nominantur, id est bona quæ acquisiverunt in foro ex munere Consiliarii, Advocati, Procuratoris, Notarii, aut alio hujusmodi.

Dictorum hactenùs argumentum desumitur è lege Digestorum; (c), cujus hæc sunt verba: *Filius familias donare non potest, neque si liberam peculii administrationem habeat. Non enim ad hoc ei conceditur libera peculii administratio, ut perdat* (d). *Cæterùm qui habent castrense peculium, vel quasi castrense, in ea conditione sunt, ut donare & mortis causâ & non mortis causâ possint, cùm testamenti factionem habeant.*

(c) Leg. *Si filius-familias*, ff. de donat. lib. 39. tit. 5.

(d) Ibid. §. 6.

2. Factâ à Pupillo donatio est invalida, ut patet ex constitutione legis Codicis, (e) quæ asserit, dati à se boni restitutionem petere non posse Pupillum, si donationem ejus annos viginti quinque natus confirmaverit. *Si inter minores quinque & viginti annis vel scripturâ interpositâ, vel sine scriptura facta sine dolo divisio est, manere integram debere convenit.* Hi sunt legis hujusce termini, è quibus à contrario sequitur, hujusmodi donationem esse invalidam, si eam donator è pupillaritate egressus non confirmaverit.

(e) Leg. *Si inter.* 1. Cod. si major factus ratum habuerit. lib. 2. tit. 45.

3. Neque Pupillus authoritate propriâ donare potest, absque consensu Tutoris sui, vel curatoris. *Pupillus*, inquit Lex (f), *quantùm ad acquirendum, non indiget Tutoris authoritate: alienare verò nullam rem potest, nisi præsente Tutore authore.*

(f) Leg. *Pupillus*. 11. ff. de acquirendo rerum dominio. lib. 41. tit. 1.

4. Invalida est etiam à Religioso facta donatio, ut definivit octavum Concilium Constantinopolitanum an. 869. à Gratiano relatum (g): cujus quidem rei hæc à Patribus affertur ratio. *Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non potest. Nam sicut eitam seculi leges sanxerunt, non potest possessio alienari, nisi à proprio Domino.*

(g) S. *Synodus*. in can. *Abbati*. 22. dist. 54.

Statutis illis regulis, facilis est ad propositam quæstionem responsio. Nam si Aristides sit filius-familias, Hieronymo bona sua, quæ *castrensia & quasi-castrensia* dicuntur, possidenda tradere potuit, non verò alia, nisi de consensu patris. Si sit pupillus, donatio est invalida, si eam propriâ fecerit authoritate, nisi eam propriæ factus tutelæ, ratam habuerit; quod etiam certius est, si Tutori suo donaverit, ut patet ex his Edicti an. 1539. verbis, quibus sic statuit Franciscus I. (h): „ Declaramus, quascumque dispositiones inter vivos, „ aut testamentarias, à donatoribus seu testatoribus deinceps faciendas pro suis tutoribus, curatoribus, aliisque bonorum custodibus aut administris eorum, esse invalidas, nulliusque effectûs. Quod edictum mense Februario an. 1549. ab Henrico II. confirmatum est, quique illud extendit ad omnes hujusmodi donationes, quæ fiunt per interpositas personas, aut aliis obliquis & indirectis rationibus. Si donator sit pupillus, hanc proprio marte, & sine consensu Tutoris curatoris-ve sui facere non potuit. Et si denique Donator sit religiosus, irrita est etiam omninò donatio.

(h) Edict. an. 1539. art. 131.

Addere necesse duximus occasione præsentis difficultatis, donationem à conjuge factam, quæ dotalia tantùm habet bona, esse invalidam, nisi huic consentiat vir ejus, ut patet ex his Sancti Augustini verbis, ad mulierem quandam, Ecdiciæ nomine, scribentis (i): *Nihil ergo de tua veste, nihil de tuo auro vel argento vel quâcumque pecunia, aut rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio ejus* (viri tui) *facere debuisti.* Quæ verba jus etiam consuetudinarium confirmant, quo mulieres etiam de aliis bonis suis, non dotalibus constituere non possunt absque viri sui consensu.

(i) S. Aug. in can. *Quod dico*. 4. 33. q. 5.

CASUS XVII.

SIDRONIUS, datâ Æmilio domu, quæ quotannis mille ducentas reditûs libras referebat, eam posteà cum eo contraxit inimicitiam, ut in donatorem suum publicas effuderit Æmilius injurias, & eò usque processerit, ut ab ipso etiam verberibus is fuerit exceptus. Quo factum est, ut donationem suam revocare voluerit Sidronicus, ingratum obtendens donatarii sui animum. Nunquid id ipsum potest tutâ conscientiâ?

RESPONS.

Certum est in casu proposito donationem suam revocare posse Sidronicum. Omnis namque donatio, exceptâ remuneratoriâ, revocari potest propter ingrati animi vitium, quod patet in casu, de quo agitur, in quo donatorem suum & verbis & verberibus acceptor tam insolito modo excepit. Ita rem solvit Gregorius IX. his verbis (k): *Propter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore juris eam potuit revocare; si fortè in ipsum impias manus injecerit, aut sibi atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum, vel vitæ periculum inferre præsumpserit.*

(k) Greg. IX. in cap. *Propter*. fin. de donat. lib. 3. tit. 24.

Decisioni hujusce summi Pontificis consentiunt leges civiles, ut patet ex istâ (l): *Generaliter sancimus omnes donationes lege confectas, firmas illibatasque manere, si non donationis acceptor ingratus circa donatorem inveniatur; ita ut injurias atroces in eum effundat, vel manus impias inferat, vel jacturæ molem ex insidiis suis ingerat, quâ non levem sensum substantiæ donatoris imponat, vel vitæ periculum aliquod ei intulerit.* Sic etiam eâdem de re loquitur Lex alia (m): *Donationes circa filium, filiam-ve, nepotem, neptem-ve, pronepotem, proneptem-ve, emancipatos, celebratas, pater vel avus, vel proavus revocare non poterit, nisi edoctis manifestissimis causis, quibus eam personam, in quam collata donatio est, contra ipsam venire pietatem, & ex causis, quæ Legibus continentur, fuisse constabit ingratam.*

(l) Leg. *Generaliter*. fin. Cod. de revocandis donat. lib. 8. tit. 5. Item leg. 7. Cod. tit. 3.

(m) Leg. *Donationes*. 9. Cod. eod. tit.

Juri Romano eâ in re consentiens est Galliæ Jurisprudentia, ut patet ex Arresto 3. Feb. an. 1628.

1628. à Senatu Parisiensi lato, ad relationem D. Ressegnier in secundâ inquisitionum curiâ Consiliario; ex alio itidem 29. Julii an. 1630. referente D. de Cambolas in primâ itidem Consiliario, & ex tertio 6. Julii an. 1637., referente pariter D. Tedelli, in secundâ Consiliario.

Diximus: *exceptâ donatione remuneratoria*: id est, eâ, quæ fit à donatoribus ob acceptum à donatariis meritum, cujus juridicè mercedem aut solutionem exigere poterant.

Advertendum, quòd, si Donatarii ingratitudinem dissimulare dator voluerit, ad hæredem suum non transit facultas ipsi concessa revocandæ donationis. *Hoc tamen*, addit Lex prima quam retulimus, *usque ad primas personas, tantummodò stare censemus. Nullâ licentiâ concedendâ donatoris successoribus, hujusmodi querimoniarum primordium instituere. Etenim si ipse, qui hoc passus est, tacuerit, silentium maneat semper, & non à posteritate ejus suscitari concedatur, vel adversùs eum, qui ingratus esse dicitur, vel adversùs ejus successores* (a). Cæterùm idem dicendum de aliis causis ingratitudinis; etsi jure non recenseantur, ut observat Cabassutius (b).

(a) Cit. Leg. *Generaliter*, & leg. 1. Cod. eod. tit.
(b) Joan. Cabassut. Juris Canon. theor. & prax. lib. 6. c. 29. n. 1.

CASUS XVIII.

JASO, Causidicus, Parisiis habitans, Palladio cuncta bona sua dono dedit, retentâ tantùm sibi facultate, decem millium librarum summam; cuicumque voluerit, concedendi, eâ tamen conditione appositâ, ut, si mortem oppetat, priùsquam de eâ constituerit, eam sibi habeat Palladius. Jaso post trimestre spatium obiit, intactâ, quam sibi servârat, summâ; cujus est illa summa? Nonne Palladii Donatarii conformiter ad appositam contractui clausulam?

RESPONS.

Decem millium librarum summa, à Jasone Donatore excepta, ad legitimos solùm ejus hæredes, non verò ad Palladium Donatarium pertinet; nullum enim is jus acquirit ex clausulâ contractui appositâ, ut summam illam suam faciat, uti docet Ricardus in suo de Donationibus inter vivos tractatu (c), de pari casu loquens. Ratio est, quia ex hac clausulâ Jaso decem librarum millia dat simul & sibi servat: Atqui juxta Parisiensem consuetudinem (d), rem ex donatione inter vivos alteri possidendam dare nequit, quam sibi expressè reservat: *Dare & tenere non valet*; ut loquuntur Parisiensis consuetudo, Senliaca (e), Valesia, Laudunensis, Alverna, Claromontana, Catalaunensis, & aliæ multæ, quæ in hoc potissimum istâ ratione fulciuntur, quòd donationis inter vivos natura sit posita in derelictione integra & actuali à Donatore rei datæ factâ, quâ Donatarium rei datæ constituit Dominum. *Dat aliquis*, inquit Lex, *eâ mente, ut statim velit accipientis fieri, nec ullo casu ad se reverti: & propter nullam aliam causam facit; quàm ut liberalitatem & munificentiam exerceat, hæc propriè donatio appellatur* (f). Et quidem, si bonum quis suum dare posset, de eoque statuendi facultatem sibi servare; hinc dolo malo fraudibusque aditus patêret, ac via Donatori aperitur, ad frustrandos ex inter vivos donationibus legitimos hæredes absque ullo sui incommodo, doni sui dominium semper retinendo.

(c) Ricard. tract. de donat. inter vivos. part. 3. cap. 7. sect. 3.
(d) Consuetud. Paris. art. 273.
(e) Consuetud. Senl. art. 211. Consuet. Valesia & Laud. art. 54. & 55. Alverna cap. 14. art. 25. & 211. Claromont. art. 76. & Catalaun. art. 64.
(f) Leg. *Donationes*. 1. ff. de donat. 39. tit. 5.

Ita sentit D. Ferrerius in art. 274. Parisiensis consuetudinis (g): Sic enim loquitur. „Quæritur „utrum dare sit & tenêre, quando Dator omnia „bona sua donavit, servatâ sibi facultate de sum„mâ quâdam constituendi: certum est, validam „esse donationem cum istâ clausulâ conjunctam.... „simulque Datorem potuisse constituere de sum„mâ, cujus dandæ facultatem sibi retinuit. Tota „verò difficultas in hoc posita est, ut dignosca„tur, utrùm summa illa excepta, de quâ non „constituit Donator, debeat esse Donatarii; an „verò Donatoris hæredum." Dicendum, inquit, eam esse hæredum; quod ex multis posteà Codicis Legibus comprobat (h): quibus præmissis hanc subjungit rationem: *Quia ex hac reservatione, summa, de quâ constituendi facultatem sibi retinuit Donator, à donatione excluditur, atque adeò, seu de eâ constituerit Donator, seu non; in die obitûs sui eam Donator sperare nequit: Cùm donatio inter vivos naturâ suâ sit irrevocabilis, fieri nequit sub conditione, quæ à Donatoris voluntate pendeat, qualis est ea, quâ Donator rem dat, si de eâ die sui obitûs non constituerit.* Sic tandem concludit doctus ille Interpres: *Unde sequitur, quòd, licèt expressè stipulatum fuerit, Donatore non constituente de summâ in clausula contenta, eam penès Donatarium esse mansuram; nullum tamen ad eam jus obtinêret Donatarius. Ratio est, quia Donator, istam apponens clausulam, donationem hujus summæ validam efficere non potuit, quia dedit & tenuit.* Ad confirmationem Decisionis suæ Arrestum profert hic Author, in supremâ Parisiensis Senatus Curia 3. Aprilis an. 1648. latum. Molinæum sibi consentientem (i) refert, additque idem præscribi ex consuetudinibus Alvernâ (k), & Borboniâ (l), secumque sentire Guidonem Papæ (m).

(g) n. 4.
(h) Leg. *Si mulier*. 25. Cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12 & Leg. *Consemus* 4. Cod. de contrahenda & committenda stipul. l. 8. tit. 37.
(i) Carol. Molinæus in art. 160. veteris consuetud. Parisiensis n. 9.
(k) Consuetud. Alver. c. 24. art. 22. & 23.
(l) Consuetud. Borbon. art. 24.
(m) Guido Papæ. decis. 105.

CASUS XIX.

PONTIANUS, portatile horologium aureum, inter res paternas, quarum non ita pridem hæres est, à se inventum Judæ dedit. Post mensem elapsum, Gerardus, cujus erat horologium, ipsum inter Judæ manus agnitum repetiit, uti depositum, olim Pontiano commissum: & post quasdam litis illatæ impensas, Judam ad ejus restitutionem juridicè adegit. Quâ de re quæritur 1. utrùm Pontianus erga Judam horologium illud præstare teneatur. 2. Utrùm saltem ad ipsius damna & interesse in conscientiæ foro resarcienda teneatur?

RESPONS.

Distinctione opus est, ut huic difficultati sua sit responsio. Nam vel Pontianus erat in bona fide, tùm cùm horologio Judam donavit, hoc est, vel existimabat, horologium illud ad se pertinêre; vel malæ erat fidei, noscens apprimè, illud non esse suum, sed depositum solum à Gerardo Patri suo commissum. Si bonæ fidei erat Pontianus; nihil erga Judam præstare, neque de damnis aut interesse tenetur. *Si quis mihi rem alienam donaverit*, inquit Lex (n), *inque eam sumptus magnos fecero, & sic evincatur, nullam mihi actionem contra Donatorem competere.* Quod ita intelligendum, nisi ipse expressè de evictione caverit (o): *Quoniam avus tuus, cùm prædia tibi donaret, de evictione eorum cavit, potes adversùs cohæredes tuos ex causa stipulationis consistere ob evictionem prædiorum pro portione scilicet hæreditatis. Nudo autem pacto interveniente, minimè Donatorem hac actione tenêri certum est.* Sed si malæ esset fidei, ac donum à se factum non esse in sui potestate nosset omninò, licèt de evictione ipsum Judas appellare non posset, de damno tamen & interesse erga ipsum tenetur ex hac eâdem Lege, quæ addit: *Planè de dolo posse me adversùs eum habere actionem, si dolo fecit* (p).

(n) Leg. *Ab isto*. 18. §. fin. ff. de donat.
(o) Leg. *Quoniam* 2. Cod. de evictionibus. lib. 8. tit. 45.
(p) Cit. Leg. *Ab isto*.

CASUS XX.

GUILLELMUS Feliciano libras trecentas dedit mutuas; ipsi coram Rolando declarans, se ab illo schedulam non exigere, sed tantùm, si fortè moreretur, ut eam pecuniæ summam Bertino daret. Aliquantò post Felicianus, qui cum Guillelmo negotiabatur, rationem cum eo habuit, quam manu suâ subscriptam ipsi dereliquit, quâ profitebatur, se è trecentis libris residuæ centum quinquaginta librarum summæ ipsi esse debitorem. Guillelmus acceptam istam rationem unà cum reliquis instrumentis suis promiscuit, ac tandem post dies octo è vivis excessit. Rolandus verò defuncti instrumentorum indici

diei conficiendo præpositus, inventam illam inter hæc rationem Feliciano reddidit, ut Bertino centum quinquaginta libras residuas solveret, & index finitus est. Dubitat Felicianus, utrùm centum quinquaginta libras Bertino dare queat, & quærit, quid in hoc casu sibi faciendum sit?

RESPONS.

Rationes illas Feliciano dare non debuit Rolandus, sed eas potiùs in indicem cum ceteris Guillelmi successionis instrumentis referre debebat; quantumvis sibi nota esset defuncti voluntas. Nam 1. judicem seipsum hac in re constituere non poterat. 2. Quia præsumere debebat, Guillelmum mutasse consilium; cùm habitam à Feliciano rationem accipiens, non solùm dimidiæ partis summæ, quam Feliciano mutuam dederat, restitutionem accepisset, sed etiam de residuâ alterâ parte dimidiâ etiam scripto cavisset. Unde sequitur, Felicianum, in cujus manibus est illa ratio, centum quinquaginta libras dare Bertino non posse, sed ab eo indici, quamvis clauso, esse addendam, ut pro hæredibus Guillelmi, quorum hæc est summa, sit instrumentum. Ita doctus Theologus (a).

(a) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 140.

CASUS XXI.

MATHURINUS, Petri & Mariæ avunculus, ipsis ad vitam necessaria procurare desiderans, Tonsoris munus mille quingentis libris emit nomine ac lucro Petri, eâ tamen conditione 1. ut Petrus agnoscat, munus suum è pecuniis atque munificentia Mathurini procedere. 2. Ut Petrus sorori suæ Mariæ annuam pensionem centum librarum constituturus sit, ut inde ea vitam tolerare queat. 3. Ut, si Petrus sit *in mora culpabili* solvendæ pensionis, de muneris dominio constituere possit Mathurinus, quo proinde in hoc casu Petrus manebit spoliatus. Tribus hisce conditionibus assentitur Petrus, quas etiam ex publico instrumento acceptat.

Quâ de re quæritur, utrùm injustum non sit vel vitiosum pactum illud, quòd Mathurinus, qui mille quingentis tantum libris munus illud emit, centum tamen libras annuæ pensionis pro Maria exigat?

RESPONS.

Nulla in hoc pacto, quod est species quædam donationis conditionalis, reperitur usura vel injustitia. 1. Quia centum librarum censu non paciscitur Mathurinus, nisi ut de stipe Mariæ erogandâ, ac de eo quidquam sibi lucri non adsciscat. 2. Quia pensio centum librarum ad vitam duntaxat est attributa, quæ adeò postridiè ex obitu Mariæ extingui potest. His adde, quòd ad vitam attributa pensio plerumque non æstimatur nisi secundùm denas aut duodenas usuras, unde Petrus de quinquaginta tantùm sexaginta libris, sic æstimatâ pensione Mariæ ad vitam ei attributa, teneri censetur. 3. Quia in illo pacto ad solum muneris pretium non est attendendum, sed insuper habenda est ratio status vitæ, quem Mathurinus Petro curat, ex quo Petrus laborem, industriam, curasque adhibens, & insuper avunculi sui authoritate fretus magnum deinceps lucrum percipere, isto præsertim tempore, quo communis est adscititiorum crinium usus, & opimè nubere poterit.

Ad confirmationem nostræ sententiæ, possumus exemplum proferre viduæ, quæ prærogativa cedit, sub conditione summæ, quam à cessionario exigit; nam licèt prærogativa illa in simplici duntaxat jure posita sit, ut possit laborare, aut negotium suum apertâ tabernâ sub se exerceri curare; jus tamen illud, ad quem voluerit, transfert, & quotannis centum libras, plus minusve ex eo acquirit. Innumeri opifices ac mercatores Lutetiæ & in aliis urbibus artem suam publicè non exercent, nisi vi hujusmodi privilegii; & tamen à quopiam de injustitiâ non damnantur ii, qui jus illud transferunt: Cùm è contra communitates mercatorum aliorumque opificum huic consentiant translationi, & ipsas etiam viduas protegant, quarum nomine artem suam exercent illi opifices.

CASUS XXII.

GUALBERTUS, Clericus, fruens Abbatiâ decem millium librarum annui censûs, in quo tota res sua posita est, centum dupliones à quatuor annis Rocho nepoti suo in quemlibet annum dono dedit, Rhetoricæ operam danti, cujus pater, licèt dives, nihilominùs filio necessarium pro conditione suâ non dat ad minutas oblectamentorum suorum impensas. Nunquid potest Gualbertus absque peccato ea erga nepotem suum uti liberalitate?

RESPONS.

Certum est, Gualbertum absque gravissimi peccati reatu, nepotem suum hujusmodi beneficio afficere non posse. Ratio est, quia in profanos usus & voluptuarios res sacras & pauperum, ad quos pertinet Beneficiariorum superfluum, subsidio destinatas convertit. *Quicquid habent Clerici, pauperum est*, inquit Sanctus Hieronymus (b): Et quidem si ex dicto Sancti Leonis, ad Episcopos Siciliæ scribentis (c), *Episcopus rebus Ecclesiæ tanquàm commendatis, non tamquàm propriis utatur*, Certum est, alios Beneficiarios reditibus Ecclesiæ, quos possident, non aliter uti debere; atque ut ait Sanctus Ambrosius (d), à D. Thomâ laudatus (e), ipsis non licere, ut de iis liberalitate utantur, etiam erga propinquos suos, quò ditiores fiant; ne dum Ecclesiæ bona dare queant, in ludos, voluptates & oblectationes pueriles & mundanas convertenda; quod à Gualberto fieri supponitur, qui non indigenti scholastico summam pecuniæ gravem erogat, quâ is ad sua tantùm oblectamenta abutitur; & quâ sensim in libidines omneque vitiorum genus induci potest: *Hæc est approbanda liberalitas*, inquit hic Sanctus Doctor, *ut proximos seminis tui ne despicias, si egere cognoscas: non tamen, ut illos ditiores fieri velis ex eo, quod tu potes conferre inopibus.*

(b) S. Hieron. in can. *Quoniam* 68. 16. q. 1.
(c) S. Leo in can. *sine exceptione* 52. 12. q. 2.
(d) S. Ambros. lib. de officiis c. 30.
(e) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7. ad 2.

DOS.

DOS est bonum, quod viro suo possidendum & fruendum affert mulier, constante matrimonio suo. Depromitur ista definitio ex duabus Legibus ad marginem indicatis (f).

Dotis verò reditus ob eam causam vir potest percipere quòd ad sustinenda matrimonii onera destinentur, quorum proinde æquum est, eum esse administrum & possessorem, cùm dominium solum, vivente marito, penes mulierem remaneat, nec ad ipsam possessio, non nisi eo mortuo, transeat. *Cùm eædem res ab initio uxoris fuerint, & naturaliter in ejus permanserint dominio*, inquit Lex (g). Id adeò certum est, ut privatâ suâ authoritate juridicè agere nequeat uxor ad conservationem aut recuperationem bonorum suorum dotalium, nisi inter se virumque suum bonorum sit divortium,

(f) Leg. *dotis* 1. ff. *de jure dotium* & Leg. *Plerumque*. 10. §. 3. ibid. Lib. 23. tit. 3.
(g) Leg. *In rebus*. 30. Cod. de jure dotium. Lib. 5. tit. 12.

tium, aut ab eo in hanc rem authoritatem accipiat; aut ipso denegante, ex judicis sententiâ obtineat.

Si dos in numeratâ pecunia, aut rebus mobilibus vel immobilibus, ex contractu certo pretio æstimatis consistat, tùm fit propria mariti, qui acceptæ summæ fit debitor, aut pretii factæ æstimationis rerum dotalium, quòd venditioni æquivaleat ista æstimatio. *Si ante matrimonium æstimatæ res dotales sunt*, inquit Lex (*a*), *hæc æstimatio quasi sub conditione est; Namque hanc habet conditionem; si matrimonium fuerit secutum. Secutis igitur nuptiis, æstimatio rerum perficitur, & fit vera venditio.* Quibus verbis consentit hæc alia Lex Codicis: *Quoties res æstimatæ in dotem dantur; maritus dominium consecutus summæ, velut pretii debitor efficitur.* Unde sequitur, quòd, si res æstimatæ aut deteriores fiant, aut pereant; maritus solus, quasi Dominus earum, aut jacturam aut damnum pati tenetur; *æstimatarum enim rerum maritus, quasi emptor, & commodum sentiat & dispendium subeat & periculum exspectet* (*b*). Quare asserit Lex, quod *plerùmque interest viri, res non esse æstimatas; ne periculum rerum ad eum pertineat*, (*c*) quia tunc aut damnum vel deterioritas dotalium rerum in solam cadit mulierem. *Quoties igitur non æstimatæ res in dotem dantur; & meliores & deteriores mulieri fiunt*, ut loquitur Lex eadem (*d*). Ex eodem etiam sequitur principio, quod cùm in dotem acceptæ præsentis pecuniæ vir fiat Dominus, eam in fundi, cujus fit Dominus, emptione collocare potest. Ex pecunia dotali fundus à marito tuo comparatus, non tibi quæritur, ait Lex una Codicis (*e*).

Dotalia bona mulieris, quæ possunt consistere in omnibus ejus bonis præsentibus & futuris, aut in solis ejus bonis præsentibus, aut in eorum duntaxat parte (*f*), à marito nec alienari, vel hypothecæ aut servituti, etiam consentiente uxore, subjici nequeunt, ut fert Lex his verbis (*g*): *Fundum dotalem non solùm hypothecæ titulo dare, nec consentiente muliere, maritus possit; sed nec alienare; ne fragilitate naturæ suæ in repentinam deducatur inopiam;* & alia: *neque servitutes fundo debitas posse maritum amittere, neque alias imponere* (*h*). Ea in re Legibus Romanis suffragantur multæ Galliæ consuetudines; sed secundùm alias tamen licita est hujusmodi alienatio; quando viri sui auctoritate huic assentitur mulier.

Hæc est constans regula, dotalium bonorum reditum, qualia sunt silvæ cæsio, stagnorum piscatio & alia hujusmodi ad virum pertinêre. Sed si lucrum ex iis quæsitum, non sit de fructibus, ut si v. g. eversæ domûs saxa, materiam & cetera vendit, nec eam denuò ædificare utile sit vel necessarium, summa ex tali venditione proveniens, tanquam sors præcipua, doti accrescit (*i*).

Quidam sunt casus, in quibus dotis abalienatio ex Romanis Legibus est licita, ut statuunt illæ, quas ad marginem indicamus (*k*). Sed secundùm Galliæ usum Judices, ad quos pertinet istam concedere facultatem, id ipsum permittere non debent, nisi cum accurata causæ cognitione ac difficillimè, & ex quibusdam consuetudinibus, duæ tantùm admittuntur causæ, scilicet urgens necessitas alimenta familiæ subministrandi, aut viri liberatio, carcere aut servitute, actu detenti.

Dotem filiæ constituere debet pater, si sit superstes (*l*): & si obierit, aut extra ejus potestatem sit puella constituta, ipsa sibi dotem constituit apponendo conditiones, quas pasciscitur (*m*): quod etiam verum est de filia pupillâ, quæ tamen auctore tutore vel curatore eam sibi debet constituere. *Mulier in minori ætate constituta*, inquit Lex, *dotem marito, consentiente generali vel speciali curatore dare potest* (*n*).

Cùm filia, etiam emancipata, propria habet bona, seu materna aut alia, pro quibus tutorem Curatorem-ve habet Patrem, eique dotem pater assignat, non exprimens utrùm de propriis suis an verò de filiæ bonis; censetur illam constituisse de propriis suis aut communitatis bonis, si qua sit, & præsens contractui ejus uxor adfuerit, non verò de filiæ bonis, ut judicat Senatus Parisiensis. *Si pater dotem pro filiâ simpliciter dederit, vel promiserit, ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi, debito in sua figura remanente* (*o*); tùmque dos illa, quæ *profectitia* dicitur (*p*) ad patrem revertitur, si filia sine suscepta prole moriatur. *Jure succursum est patri; ut amissâ filiâ solatii loco cederet, si redderetur ei dos, ab ipso profecta; ne & filiæ amissæ & pecuniæ damnum sentiret*; ut loquuntur Leges (*q*). Ad avum quoque, aut alium ascendentem, ut ad matrem pertinet jus illud reversionis uti observat D. Domat, qui plerasque has regulas, nobis suppeditavit (*r*). Quod ita tamen intelligendum, ut debita sibi lucra percipere queat maritus, conformiter ad pactiones nuptiales locorum-ve consuetudinem.

Non idem dicendum de aliis seu cognatis seu extraneis, qui filiæ dotem constituunt. Neque enim jus reversionis dotis obtinent, nisi expressè in contractu illud sibi retinuerint (*ſ*). Illud quidem Patri non competeret, si de aliis, quàm de propriis bonis filiam suam dotasset (*t*): tunc enim non esset *dos profectitia*, sed ea quæ dicitur *adventitia*.

In Parlamentis regionum juris scripti, si data à Patre dos filiæ absque ejus culpâ pereat, v. g. fulmine, hostium invasione aut aquarum inundatione, secundò filiam suam dotare pater tenetur; quod locum habet, cùm solvendo non erat conjux idoneus, quando con-

(*a*) Leg. cit. 10. §. 4. ff. de jure dotium.
(*b*) Leg. *Unicâ*. §. 9. Cod. de rei uxoriæ act. lib. 5. tit. 13.
(*c*) Leg. 10. ff. de jure dotium.
(*d*) Cit. Leg 10.
(*e*) Leg. *Ex pecunia*. 12. Cod de jure dot. & Leg. *Sive*. fin. Cod. de servo pignori dato manumisso. L. 7. tit. 8.
(*f*) Leg. *Nulla*. 4. Cod. de jure dotium Leg. *Mulier*. 72. ff. eod. tit.
(*g*) Authent. *Sed quamvis*. §. 1. Cod. de rei uxoriæ actione.
(*h*) Leg. *Julianus*. 1. ff. de fundo dotali. lib. 25. tit. 5.
(*i*) Leg. *Fructus*. 7 §. 12. ff. soluto matrimonio. lib. 24 tit. 2. & Leg. *Vir in fundo*. 8. ff. de fundo dotali. Leg. *Si ex lapicidinis*. 32. ff. de jure dotium. & Leg. *Ex Sylva*. 10. & Leg. *Sed si* 11. ff. de usu fructu. lib. 7. tit. 1.
(*k*) Leg. *Stipulationem*. 21. Leg. *Julianus*. 20. & Leg. *Mutus*. 73 §. 1. ff. de jure dotis.
(*l*) Leg. *Capite*. 19. ff. de ritu nupt. l. 23. tit. 2. novell. 115. c 3. §. 11.
(*m*) Toto titulo ff. de jure dot.
(*n*) Leg. *Mulier*. 28. Cod. de jure dot.
(*o*) Leg. *Si pater*. fin. Cod. de dotis promiss. lib. 5. tit. 11.
(*p*) Leg. *Profectitia*. 5. ff. de jure dot.
(*q*) Leg. *Jure*. 6. ff eod. tit. & Leg. *Post dotem*. 40. ff. soluto matrim.
(*r*) Domat. Leg. civiles l. 1. sect. 2.
(*ſ*) Leg. *Unica*. Cod. de rei uxoriæ acti. lib. 5. tit. 13.
(*t*) Leg. *Profectitia*. 5. §. 9. ff. de jure dot.

contractæ sunt nuptiæ: sed in regionibus Juris scripti, quæ Senatûs Parisiensis jurisdictioni subjacent, non viget ista jurisprudentia, ut observat Henrys *(a)*.

Quatuor vir contrahit obligationes ob acceptam dotem:

Prima est: ut omnia subeat matrimonii onera, v. g. domicilium parare, nutrire atque omnia necessaria uxori suæ ac pueris suppeditare.

Secunda est: ut uxoris suæ dotem tanquam propria bona conservet. Agros itaque tenetur colere, pecuniæ debitæ, quæ pars est dotis, aut ad eam sequitur, solutionem procurare; & si quid ipsius culpâ pereat, aut deterius evadat, in ipsum solum cadit damnum *(b)*, si tamen sibi dotem constituerit uxor, eam præstare non tenetur maritus: neque enim ex concordiæ ac decori conjugum legibus est licitum, ut litem uxori suæ vir inferat, ut nimirum dotis ejus conservationi provideat, atque adeò de eâ in hoc casu non tenetur, si eam judicio non prosequatur. Excusatur pariter idem ille maritus, si Patri uxoris suæ litem juridicè non instituerit; quia ex bono pacis in familiâ servandæ, debitâque socero reverentiâ impeditur, ne ipsum æquo acerbiùs tractet. Cùm tamen non una sit eâ de re Parlamentorum jurisprudentia, Patrium quisque morem sequi tenetur.

Tertia mariti obligatio est, dotis restitutio, si illius restituendæ casus eveniat; quod fit 1. cùm ipsi præmoritur mulier, non derelictâ prole. 2. Cùm invalidum declaratur matrimonium. 3. Quando juridicam bonorum separationem mulier obtinuit. 4. Cùm solutâ dote matrimonium non est perfectum. 5. Et consecutione necessariâ, dos etiam restituenda est; quando ante mulierem vir è vivis excedit *(c)*; quæ obligatio ad omnia dotis augmenta extenditur *(d)*. Quæ omnia sic intelligenda sunt; si nihil oppositum ex contractu sibi vir retinuerit, aut ex consuetudine, ut jam innuimus, nihil possit imminuere.

Quarta denique viri obligatio est, ut dotale debitum præstare teneatur, cùm ipsius naturam novâ stipulatione immutavit. *Dotem à patre, vel à quovis alio promissam, si vir, novandi causâ, stipuletur, cœpit viri esse periculum, cùm antè mulieris fuisset* *(e)*.

Marito jus competit indemnitatis omnium impensarum, quas expendit; seu necessariæ fuerint ad conservationem fundi dotalis, seu tantùm utiles, ut melior fieret *(f)*: & post ipsius mortem, eodem jure potiuntur ejus hæredes.

Quod pertinet ad solitas & quotidianas impensas, seu ad fundi culturam, aut fructuum perceptionem, de ipsis fructibus eas recuperare debet maritus; cùm fructuum nomine ea intelligantur, quæ deductis impensis supersunt. Judicis est, cujus authoritate de possessione vir debet dimoveri, ut judicet, utrùm ipse, ejus-ve hæredes ad integram suam indemnitatem dotalium bonorum possessionem obtinêre debeant, an non; ac de eâ re ferre judicium tenetur pro variis impensarum qualitatibus, fructuum valore, personarum conditione eorum-ve bonorum, ac sponsione aliunde marito ejusve hæredibus competenti.

Si factæ reparationes casu fortuito perirent, non minus debita esset earum indemnitas *(g)*: cùmque mulier fundi dominium semper obtineat, ob eam solam rationem ad ipsam quoque solam spectat earum jactura ex hac inconcussâ regulâ: *Res perit Domino*.

Quod pertinet ad sumptus oblectationis curiositatis-ve factos, eorum nulla marito debetur indemnitas, licèt etiam uxor consenserit. *In voluptuariis autem* (impensis) *Aristo scribit, nec si voluntate mulieris facta sunt, exactionem parere* *(h)*. Id unum ergo illi, qui fecit, superest, ut quæ auferri possunt absque periculo, auferat, si eorum denegetur indemnitas, & non aliter.

Ultimus hìc non est omittendus articulus, qui ad dotis apocham spectat. Sciendum itaque, ex Edicto an. 1629. articulo 130. sub nullitatis pœnâ omnem apocham coram Notariis esse faciendam pro eo, quod spectat ad creditores tantùm.

(a) Henrys. tom. 1. l. 4. q. 55.

(b) Leg. *Si ut certò*. 5. § 2. ff. commodati lib. 13. tit. 6. Leg. *Contractus*. 23. ff. de reg. juris. Leg. *In rebus*. 17. & Leg. *Si extraneus*. 33. ff. de jure dot. Leg. *Si mulier*. fin. Cod. de pactis conventis lib. 5. tit. 14. & Leg. *In his* 66. ff. soluto matrimonio.

(c) Leg. *Cùm quærebatur*. 240. ff. de verb. significat. Leg. *Soluto*. 2. ff. soluto matrim. Leg. *Si constante*. 24. ibid. Leg. *Ubi* 29. Cod. de jure dot.

(d) Leg. *Non solùm*. 57. ff. de jure dot.

(e) Leg. *Dotem*. 35. ff. eod. tit.

(f) Leg. *Si is*. 56. § 3. ff. eod. tit. Leg. *Rem in præsenti*. unic. § 5. Cod. de rei uxoriæ actione.

(g) Leg. *Et in totum*. 4. ff. de impensis in res dotales factis. lib. 25. tit. 1. Leg. *De divisione*. 5. §. fin. ff. soluto matrimonio l. 24. tit. 3.

(h) Leg. *In voluptuariis*. 11. ff. de impensis in res dotis factis & Leg. *Unica*. §. 5. Cod. de rei uxoriæ actione.

CASUS PRIMUS.

LACTANTIUS tenetur-ne in foro conscientiæ, Liciniam, filiam suam, quæ cum Mævio nubere cupit, convenienter dotare?

RESPONS.

Jure naturali pueris suis necessaria suppeditare tenetur pater alimenta, quorum vicem supplet dos pro puella nubente: quare filias suas dotare ex Legibus Patres obligantur. Hæc sunt unius ex his Legibus verba *(i)*: *Capite trigesimo quinto Legis Juliæ, qui liberos, quos habent in potestate, injuriâ prohibuerint ducere uxores, vel nubere, vel qui dotem dare non volunt, ex constitutione divorum Severi & Antonini per Proconsules Præsidesque Provinciarum coguntur in matrimonium collocare & dotare.* Quod etiam docet Glossa in aliam Legem *(k)*: id tamen intelligendum de puellâ, quæ, consentiente patre nubit. Si igitur de consensu Patris sui, Mævium sibi maritum ambit Licinia, dotem ei dare tenetur Lactantius, opibus suis accommodatam: sed si 25. annos nondum nata, ex pertinacia & sine consensu paterno nubere velit, ad eam dotandam pater non tenetur; privatis namque dotis in Galliæ Regno pœna est indicta filiis-familias, qui dissentientibus Patre ac matre nuptias contrahere præsumunt: *Quantùm in nobis est*, inquit Henricus II. in suo Parisiensi edicto mensis Febru. an. 1556. *(l)*: *Divini numinis voluntatem & imperium exequentes, diximus, statuimus, & jussimus, dicimus, statuimus & jubemus ex Edicto, Lege, statuto & ordinatione perpetuâ & irrevocabili, ut filii-familias, qui contraxerint & deinceps clandestinum contrahent matrimonium contra placitum, voluntatem & consensum patrum ac matrum suorum, ipsisque insciis, possint ob talem irreverentiam & ingratitudinem, con-*

(i) Leg. *Qui liberos*. 9. ff. de ritu nuptiarum. l. 5. tit. 12.

(k) Glossa in Leg. *Neque mater*. 19. Cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12.

(l) Edict an. 1556. art. 1.

temptum & derisionem prædictorum patrum & matrum, Legis & præcepti Dei transgressionem, & offensam contra jus publicæ honestatis, ab utilitate inseparabilis, à prædictis patribus ac matribus suis exhæredari, & ab eorum successione excludi, absque ulla spe litem inferendi pro exhæredatione, quæ sic fuerit facta. Neque istam contentus statuisse pœnam in filios inobsequentes; hanc insuper addit: *Possint etiam prædicti patres & matres, ob causas suprà dictas, omnem & quamlibet donationem aut prælegatum filiis suis facta revocare.* Confirmata est hæc ordinatio ex Edicto, quod Blesense communiter dicitur, ab Henrico III. Parisiis ineunte Maio an. 1579. promulgato (*a*), & ex Edicto quoque in eâdem urbe mense Januario an. 1629. à Ludovico XIII. lato.

(*a*) Edictum Blesense art. 40. & 41.

Nihilominùs ab hac universali pœnâ, quam ex Edicto suo constituit, Henricus II. filios-familias excipit, triginta annos, simulque filias viginti quinque ætate provectas; *modò utrique monitum & consilium prædictorum patrum & matrum requisierint .... & in hoc casu ad exspectandum eorum consensum non tenebuntur prædicti filii aut filiæfamilias* (*b*). Quo circa si viginti quinque annos expleverit Licinia, ac patris sui consensum rogaverit, dotem ei convenientem denegare non potest Pater.

(*b*) Edict. an. 1556. art. 4.

CASUS II.

Cleomedes, homo dives, filiam suam convenienter dotatam Benedicto uxorem dedit, ei nimirum datis in dotem ædibus. Elapsis verò à matrimonio annis aliquot, fulminis igne ædes illæ fuêre consumptæ. Nunquid aliam dotem filiæ suæ constituere in foro conscientiæ tenetur Cleomedes?

Respons.

Distinguendum: nam vel ex obitu Benedicti jam solutum est matrimonium; vel etiamnùm constat. Si morte Benedicti solutum sit matrimonium, filiam suam iterùm dotare tenetur Cleomedes; modò prioris dotis jactura absque puellæ culpâ contigerit, ut reverâ contigit, fulminis incendio ædibus consumptis. Cujus rei hanc rationem affert Cabassutius (*c*), *ne videlicet filia defectu dotis excludatur à secundis nuptiis.* In secundo verò casu alteram filiæ suæ dotem dare non tenetur Cleomedes; *durante namque primo matrimonio pater non tenetur resarcire dotem*, inquit idem Author, *quamvis sine culpa filiæ amissa fuerit. Sed licèt non integram dotem ipsam, quæ major sit legitimâ*, pergit idem Canonista, *tenetur tamen legitimam filiæ debitam reparare, ac eidem erogare, etiam durante ejus matrimonio.*

(*c*) Joan. Cabassut. Juris Can. theor. & praxis lib. 6. c. 1. in fine.

Advertere necesse est, occasione præsentis solutionis, hanc à Parlamentis scripti juris constitutam fuisse regulam, ut qui filiæ suæ dotem pater constituit ipsam collocando viro, qui tempore matrimonii solvendo non erat idoneus, si sine culpâ uxoris dos pereat, alteram ei dotem pater dare teneatur, etiam marito adhuc superstite. In hoc enim casu, actio quæ in his Parlamentis dicitur, *de dote male locatâ*; obtinet, eo quòd de patre, qui malè dotem suam collocavit, filia conqueri possit. Catelanus (*d*) eâ de re multa refert Tolosani Arresta Parlamenti, in quo Consiliarii munere fungebatur.

(*d*) Catelan. tom. 2. l. 4. c. 17.

Sed non admittitur hujusmodi actio in Parlamento Parisiensi, etiam quoad regiones scripti juris, quæ jurisdictioni ejus subjacent, ut videre est ex collectione Arrestorum factâ ab Henrys (*e*): Cæterùm licèt Parlamenta regionum juris scripti, istam actionem in Patrem concedant; eam tamen denegat Tolosanum in fratrem, qui sororem suam dotavit, ut dijudicavit ex Arresto 24. Feb. an. 1663. ut refert idem Catelanus. In quo dissentit hoc Parlamentum à consuetudine Normana, quæ non magis fratri, quàm patri favet, cùm dos ab eo sorori constituta in censibus aut prædiis posita est, ut observat Basnagius in commentario suo in hanc consuetudinem (*f*).

(*e*) Henrys tom. 1. l. 4. q. 55.

(*f*) Basnag. art. 251.

CASUS III.

Jacobo nulla, Isabellæ verò uxori ejus res est satis ampla. Tenetur-ne ista, defectu Jacobi, Lydiam, filiam eorum, quæ de eorum consensu nubit, dotare?

Respons.

Quam ob causam tenetur pater filiis suis alimenta præbere, ob eandem de hoc officio mater tenetur, cùm enim ab utroque pariter orti sint, eâdem etiam ratione victui eorum ac statui debent providere. Quare de Lydiæ nubentis dote, defectu Patris, tenetur Isabella mater; quòd pro alimentis sit dos, ut diximus in responsione ad primum casum. Ita sentit Glossa in Decretalem Clementis III. (*g*). *Ubi autem pater & filius egent; mater compellitur eos alere*, inquit Author hujusce Glossæ, qui suam ex multis Legibus (*h*), sententiam comprobat.

(*g*) Glossa in Cap. *Cùm haberet.* 5. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult. v. *Secundùm facultates.* lib. 25. tit. 8.

Id patet ex Legis constitutione (*i*), quæ matres ab hac obligatione immunes non efficit, ubi adest gravis ratio, qualis est procul dubio Patris egestas, & filiam collocandi necessitas. *Neque mater pro filia dotem dare cogitur, nisi ex magnâ & probabili causâ.* Addendum etiam, quòd, si pater & mater egestate premantur, avus paternus, si dives sit, aut pro eo, maternus Neptim suam dotare obligatur.

(*h*) Leg. *Si quis.* 5. §. *Utrùm.* ff. de agnoscendis vel alendis liberis & Leg. *Non quemadmodum.* 8. ff. eod. tit. &c. lib. 25. tit. 3.

(*i*) Leg. *Neque.* 19. Cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12.

CASUS IV.

Epagasto, Parœciæ rusticæ Domino prædiviti soror est viginti quinque annos nata, cui neque à patre neque à matre defunctis ulla res est. Tenetur-ne in foro conscientiæ, eam dotare, si sua præsertim à Patre sit soror?

Respons.

Tenetur, ut probari potest ex Lege Digestorum (*k*), quâ fertur, quòd, cùm pupilli bonorum partem Tutor ad victum ipsius sororis consumpsit, eam à tutore suo jure repetere nequit pupillus. Unde sequitur, ex hujus Legis mente pupillum hunc teneri ad subministranda sorori suæ alimenta necessaria, atque adeò dotem, cùm, ut jam diximus, dos sit pro alimentis.

(*k*) Leg. *Qui filium.* ff. ubi pupillus educari, vel morari debeat &c. lib. 27. tit. 2.

Certum quidem est, ex alia Lege (*l*), istam fratris obligationem ad solam sororem paternam, non verò uterinam restringi, quia asserit, à tutore pupilli bona consumi non posse ad nutriendam ipsius sororem uterinam; attamen exigit naturalis æquitas, ut, si frater ille bonorum patris aut matris hujusce sororis hæres fuerit, ipsi dotem constituat, cùm, ut hæres, eorum personam repræsentet, sicque obligationes contrahat. Sed ad probationem veritatis, quam adeò certam efficit sola Christianæ Lex caritatis, ad Civiles Leges recurrere non est necesse. Enimverò foret-ne æquitati consentaneum, ut Epagastus, qui v. g. unum aut multa feuda nobilia ac ditionem considerandam hæreditate acceperit, propriam desereret sororem, quamvis uterinam tantùm, eique alimenta necessaria, atque adeò dotem ad nubendum eo prætextu denegaret, quòd ipse solus sit feudorum illorum aut ditionis hæres? Id quidem, ut videtur, justè defendi nequit. Ita sentiunt Barbosa, Cabassutius & Author colloquiorum Condomensium (*m*).

(*l*) Leg. *Cùm plures.* ff. de administrat. & periculo tutorum &c. lib. 26. tit. 7.

(*m*) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. lib. 6. c. 1. n. 15. & apud eum August. Barbosa part. 4. lib. 1. ff. soluto matrim. Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 12. sect. 3.

CASUS V.

Guillebaldo & Lutgardi uxori sunt duo pueri; scilicet, Nicolaus & Nicolaa. Plures, quàm viginti quinque annos natam Nicolaam præ egestate dotare nequeunt. Nunquid pro patre & matre, sororem suam dotare tenetur Nicolaus, qui ex industriâ & labore suo multam jam rem peperit?

Respons.

Cùm ex Glossa (*n*) frater dives fratrem egenum alere teneatur: *Filii patrem vergentem ad inopiam*

(*n*) Glossa in Leg. *Parentum.* 1. Cod. de alendis liberis ac parent. lib. 5. tit. 25.

inopiam alere tenetur..... an autem frater fratrem? Videtur quod sic. Sequitur, quòd loco parentum suorum, qui egestate premuntur, sororem suam dotare teneatur Nicolaus, cùm iis sit dos debita, quibus debentur alimenta. De dote etiam constituenda strictiùs etiam teneretur Nicolaus, si de bonis Ecclesiæ dives esset, quòd hujusmodi bona speciatim pauperum subsidio sint destinata, detractis priùs ad victum vestitumque Beneficiarii necessariis.

CASUS VI.

Cuidam homini est filia, quæ ipsum rogat, ut sibi sufficientem det dotem ad profitendam Religionem. Teneturne hanc ei, cùm possit, concedere?

Respons.

Quandoquidem Religionis & sacrorum Ordinum vota sint *spirituale conjugium* (*a*), quo potiùs sanctiùs & perfectiùs Deo uniuntur qui ea emittunt, quàm viro suo ex matrimonio sit uxor conjuncta; de utroque matrimonio idem ferri debet judicium, ut probari potest ex verbis, quibus utitur Calixtus I. in sua ad Episcopos Galliæ epistola, quam refert Gratianus in suo Decreto (*b*), & etiam expressiùs ex terminis Innocentii III. ad Germanos Episcopos scribentis (*c*). Sicut ergo tenetur pater filiam dotare, cùm eam in matrimonium collocat; à fortiori dotem ei concedere tenetur, cùm Religionis professione sponsum sibi Christum assumit; unde Pater, de quo in casu proposito fit mentio, dotem filiæ ob finem adeò Christianum ac Sanctum tutâ conscientiâ recusare nequit, si eam dare queat (*d*).

(*a*) Can. *Sextiatim* 14. dist. 32.

(*b*) Calixt. I. in can. *Sicut.* 39. 7. q. I.

(*c*) Innoc. III. in cap. *Licet.* 4. de translatione Episc. Lib. 1. tit. 7.

(*d*) De Genet. Theol. mor. tom. 1. tract. 5. cap. 7. dem. 5.

CASUS VII.

Cæcilia nullam, Chrysologo nubendo, dotem promisit, licèt bona habeat, quæ is ignorat. Tenetur-ne tamen sub peccati reatu ad dandam aliquam ei dotem, ut matrimonii onera vir suus possit sustinere?

Respons.

Cùm sponsa certam dotem non promittit, videtur omnia bona sua promittere, inquit Navarrus (*e*): quare Chrysologus Cæciliæ nupsisse censetur cum omni ipsius jure, hoc est, bono, quod possidet. Sententiam suam probat hic Author ex Lege Digestorum (*f*): Unde colligit, in hoc casu non teneri sponsum ad contrahendum matrimonium cum ea, cujus bona notabiliter ante celebratas nuptias essent imminuta: *Adeò quod, si post sponsalia pauperior fiat; ita ut non possit, omnia, quæ tunc habebat tradere, non tenetur eam sponsus ducere.* Idem docet Toletus (*g*).

Nihilominùs si sponsæ longè major foret res, quàm sponso, videtur, quòd ex æquitate sufficeret, ut necessaria tantum & convenientia afferret bona respectivè ad circumstantias loci, temporis & qualitates personæ, juxta sententiam virorum, prudentum & intelligentium: nisi aliter statueret regionis consuetudo, aut dictis nostris opposita esset contrahentium consuetudo.

(*e*) Navarr. Manual. c. 22. n. 27.

(*f*) Glossa in Leg. *Mulier.* 72. ff. de jure dotium. Lib. 23. tit. 3.

(*g*) Fr. Toletus Instruct. Sacerdot. lib. 7. c. 23.

CASUS VIII.

Trypho Titiæ dote cassæ nubere consentit. Tenetur-ne in hoc casu sub peccati reatu eam propriis alere impensis?

Respons.

Tenetur conjux ille in conscientiæ foro, Titiæ uxori suæ necessaria præbere alimenta, si ex seipsa & de propriis bonis necessitatibus suis providere non possit. Eam enim sibi uxorem sine dote sumendo, hanc alere ac necessaria subministrare tacitè consentit. Quod etiam de eo casu affirmari potest, in quo incendio, aut alio simili eventu periisset dos mulieris; cùm par sit, ut alter conjugum, alterius fortuitos casus patiatur. Sed si Titiæ sufficiens bonum esset; ex justitiâ ad id vir non teneretur; eaque bonum viro dare suo deberet ad sustinenda connubii sui onera; ex his, quæ in præcedenti Decisione diximus (*h*).

(*h*) Colloq. Condom. tom. 2. colloq. 15. sect. 3.

CASUS IX.

Philiarchus, vir nobilis, prædii itidem nobilis Dominus, ex uxore suâ defunctâ binam suscepit prolem, Joannem scilicet & Annam, quorum cuilibet è re materna sunt quadraginta librarum millia. Philiarchus Annam Paulo in matrimonium collocans, ex contractu nuptiali, quadraginta librarum millia dotem ei promittit, simulque dotis censûs solutionem, donec sortem ipsam seu dotem persolverit; nec in contractu declarat, an de materno Annæ bono, an verò de re propria summa illa procedat. Aliquantò post moritur Philiarchus, & filius ipsius, ad quem jure pertinet nobile prædium, illius possessionem adit, ac solutionem censûs dotis sororis suæ recusat, asserens, quòd, cùm sorori suæ de propriis bonis quadraginta essent librarum millia, censetur Philiarchus, pater suus, dotem ei assignans parem summam, eam de bonis ejus maternis constituisse. Ex adverso contendit Paulus, justâ de causâ præsumendum esse, hanc fuisse Philiarchi mentem, ut filiæ suæ dotem hanc in propria bona sua constitueret, cùm ex contractu non declaraverit, hanc dotem de propriis filiæ bonis constitui. Cui jus?

Respons.

Legibus sancitum est, ut, si pater, cujus filia propria possidet bona, pro quibus is est loco Tutoris & Curatoris, eam nuptui dat, dotemque ei constituit, non declarans an de suis, vel an verò de filiæ bonis, censeatur eam pater constituere; non ut bonorum filiæ Tutor aut Curator, sed ut Pater, ac de re propriâ, quòd naturale sit & ad officium patris spectans, ut de suo dotem filiæ adscribat: quod etiam verum est, licèt filia esset sui juris & emancipata. *Papinianus..... ait*, inquit Lex (*i*); *cùm pater, Curator suæ filiæ, juris sui effectæ, dotem pro eâ constituisset, magis eum, quasi patrem id quàm quasi Curatorem fecisse videri.* Hæc sunt etiam Legis alterius verba (*k*): *Si pater dotem pro filia simpliciter dederit..... sancimus, siquidem nihil addendum existimaverit, sed simpliciter dotem, vel ante nuptias donationem dederit, vel promiserit, ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi; debito in sua figura remanente.*

Habenda est igitur dos illa, tanquam *profectitia*, quæ nihil est aliud, quam *dos..... quæ à Patre vel parente profecta est de bonis, vel facto ejus* (*l*); seu filia sit emancipata, seu non (*m*): *Si pater pro filia emancipata dotem dederit; profectitiam nihilominùs dotem esse nemini dubium est.* Unde sequitur, à Joanne injustè denegari sorori suæ 40000. lib. solutionem.

(*i*) Leg. *Profectitia.* 5. §. 12. ff. de jure dotium.

(*k*) Leg. fin. Cód. de dotis promissione & nuda pollicitatione. Lib. 5. tit. 11.

(*l*) Leg. *Profectitiâ* cit.

(*m*) Eâd. Leg. §. 11.

CASUS X.

Allatius, contracto cum Clementiâ matrimonio, quod sibi 2000. librarum daturum ante ejus consummationem pater sponsæ suæ promiserit, fide datâ frustratus est, eique pater declaravit, se hanc ipsi summam dare non posse. Quâ de re quæritur, utrùm Allatius matrimonii consummationem atque cum uxore sua cohabitationem tutâ conscientiâ denegare possit, donec promissa sibi dos fuerit soluta?

RESPONS.

Consummationem matrimonii à se contracti, simulque cum muliere suâ cohabitationem tutâ conscientiâ denegare non potest homo ille; quia, ubi primùm matrimonium contraxit, jure naturali & divino ad debitum conjugale & cohabitationem tenetur; & quia neutra ex his obligationibus nullatenùs à solutione dotis dependet (a).

CASUS XI.

EMMANUEL, qui & animam debet, mille nummorum dotem Rosaliæ filiæ suæ eâ mente constituit, ut fraudet Creditores, eam Christophoro in matrimonium collocando. Christophorus fraudis illius non fuit conscius, aut particeps, eamque tantùm confecto matrimonio cognovit. Nunquid constitutionis hujus invaliditatem requirere possunt Emmanuelis Creditores, ut potè quæ facta fuerit in fraudem ac detrimentum eorum, quæ sibi ab Emmanuele legitimè erant debita? Et si Rosalia sui juris esset, sed debitis ultrà bona sua onusta, sibique similem dotem constituisset, nonne maritum ejus sponsorem appellare possent Creditores?

RESPONS.

Magnum intercedit discrimen inter duo illa quæsita: quare necesse est, ad ea separatim respondere. Ad primum respondemus inter fraudulentas donationes non annumerandum esse donum, à patre titulo dotis factum, cùm maritus fraudem ignorat, nec ejus est particeps; licèt à constituente dotem, in fraudem Creditorum factum fuerit. Quare nullum Emmanuelis Creditoribus jus competit, ut Rosaliæ dotis constitutiones, licèt in suum damnum factæ, invaliditatem juridicè prosequantur, & ad nullam dotis restitutionem tenetur Christophorus. Nam 1. deterioris non est conditionis, quàm Creditor: Atqui Creditor, illæsâ justitiâ, debitum sui Debitoris potest recipere, cujus bona ab aliis Creditoribus juridicè non sunt detenta; licèt Debitor ille hinc solvendo fiat non idoneus, ut declarat Lex his verbis (b): *Sciendum Julianum scribere, eoque jure nos uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequam bona Debitoris possideantur; quamvis sciens prudensque solvendo non esse, recipiat non timere hoc edictum: sibi enim vigilavit.* Igitur Christophorus, dote mulieris suæ bona fide accepta jure frui potest, nec ad nllam erga Creditores soceri sui restitutionem tenetur; quodcumque ex hac Constitutione damnum receperint. Secunda ratio, quæ pro Christophoro afferri potest, est, quia absque illâ dote matrimonium non contraxisset. Desumuntur duæ illæ rationes ex aliâ Lege, cujus hæc sunt verba (c): *In maritum autem, qui ignoraverit, non dandam actionem, non magis quàm in Creditorem, quod à fraudatore, quod ei debetur acceperit, cùm is indotatam uxorem ducturus non fuerit.*

Quod ad secundam difficultatem spectat, contrarium est omninò dicendum; cùm enim dotem de bonis suis eo sibi mulier constituit, ut fraudet Creditores; isti maritum ejus totius ab eo accepti titulo dotis sponsorem appellare possunt, cùm in hoc mulieris suæ quoad dotem ejus sit Debitor. *Si cùm mulier fraudandorum Creditorum consilium iniisset*, inquit Lex Digestorum (d), *marito suo eidemque debitori in fraudem Creditorum acceptum debitum fuerit, dotis constituendæ causâ, locum habet hæc actio, & per hanc omnis pecunia, quam maritus debuerat, exigetur, nec mulier de dote habet actionem: neque enim dos in fraudem Creditorum constituenda est.* Jus idem constituit Lex alia Alexandri his verbis (e): *Si successione Patris abstenta fuisti, ob ea quæ in dotem data sunt, convenire te nequeunt Creditores, quibus pignora in dotem data non docentur; nisi bonis defuncti non sufficientibus in fraudem Creditorum dotem constitutam probabitur.*

(a) Colloq. Condom. Colloq. 15. sect. 3.

(b) Leg. *Qui autem*. 6. §. 7. ff. quæ in fraudem creditorum facta sunt, ut restituantur. lib. 42. tit. 9. Item Leg. *Pupillus*. 24. ibid. & Leg. *Si fraudator*. §. 1. ibid. & Leg. *Summa*. 22. ff. de peculio. lib. 15. tit. 1.

(c) Leg. *Si fraudator*. 25. §. 1. ff. quæ in fraudem creditorum &c.

(d) Leg. *Ait Prætor*. 10. §. 14. ff. quæ in fraudem &c.

(e) Leg. *Si successione*. 2. Cod. de revocandis his quæ in fraudem creditorum alienata sunt. lib. 7. tit. 75.

CASUS XII.

SEMPRONIA, vidua, in Tullii, viri sui defuncti bonis integram suam dotem resumere contendit, licèt magnas is fecerit impensas; non solùm ad victum ejus, sed etiam ad oblectationes muliebremque ornatum, aut aliter. Nunquid id ipsum potest tutâ conscientiâ & absque injustitiâ cum detrimento Creditorum aut hæredum defuncti?

RESPONS.

Certum est, in casu proposito dotem integram à Semproniâ posse resumi. Ratio est, quia ex Legibus dotis mulieris suæ conjux non fit Dominus, nisi ut hanc ipsi servet (f), & quia eam, defuncto marito suo, posthabitis omnibus istius Creditoribus, mulier possit repetere, ut declarant Leges ad marginem indicatæ, quas confirmat Decretalis Innocentii III. ad Archiepiscopum & Archidiaconum Genuæ (g). Hinc marito non licet uxoris suæ dotalia bona abalienare, ut declarat Honorius III. scribens ad politiæ præfectum civesque Rupellæ (h), quorum consuetudinem contrariam, in hac urbe vigentem improbat. Ob eam quoque causam omnia mariti bona mulieri naturaliter sunt obligata ad securitatem dotis suæ; ut constat ex his verbis Innocentii III. ad Aquinatem Episcopum scribentis (i). *Mandamus..... cùm mulieribus favor multus in recuperandis dotibus debeatur, & cautum sit in jure, quod propter maleficium viri mulier non remanere debeat indotata; cùm etiam bona viri mulieri sint pro dote tacitè obligata, & cum suo onere transierint ad quemlibet possidentium R. prædictum eidem mulieri ad restitutionem dotis..... condemnes.* Ita etiam sentit Navarrus (k).

(f) Leg. *Dotæ*. 9. Cod. de rei vindicat. lib. 3. tit. 32. Leg. *In rebus*. 30. Cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12.

(g) Innoc. III. in c. *Per vestras*. 7. de donat. inter virum & uxorem, & de dote post divort. restit. lib. 4. tit. 10.

(h) Honorius III. in cap. *Ex parte*. 10. de consuetud. lib. 1. tit. 4.

(i) Innoc. III. in cap. *Ex Litteris* de pignoribus & aliis cautionibus lib. 3. tit. 21.

(k) Navar. Manual. c. 17. n. 5.

CASUS XIII.

THEOPHILUS, viginti quinque annos natus, ac boni sui, jurium & actionum Dominus, Floræ cupiens nubere, eique decem millia librarum prælegare insciis parentibus suis, *brevi manu* summam hanc puellæ dedit, quæ hanc pari, quam habebat, summæ addens, ostendit se Theophilo dotem viginti millia librarum dare, quo facto nuptiæ celebratæ sunt. Post susceptum ex ea filium obiit Theophilus; ipsa verò secundò Gasparo nupsit, è quo tres filios suscepit, qui post matris obitum, cum nato è priore ejus conjugio decem librarum millia à Theophilo Floræ data diviserunt. Nunquid injustitiâ caret illa divisio, & tres filii è secundo nati conjugio, quibus perspecta est penitùs facta à Theophilo matri suæ donatio, non tenentur indemnitatem præstare nato è priori conjugio; cùm è bonis suis Flora decem tantùm millia librarum dotem haberet?

RESPONS.

Nulla est in hac divisione injustitia, atque adeò de nullâ tres pueri posterioris conjugii indemnitate tenentur erga natum è priore conjugio. Ratio est, quia Theophilus *brevi manu* Floræ dans millia decem librarum, ei mero dono dedit, tanquam præcipuum quid, quo eam secretò & non ex contractu, ne parentibus suis inferret molestiam, donare volebat: cujus doni dominium legitimè acquisivit, ad omnes adeò pueros suos ex æquo transmittendum, cùm ab homine rerum suarum Domino factum fuerit, & ipsa absque ullius Legis transgressione acceptare potuerit, ut re ipsâ contigit, atque in eo apparet discrimen donationis factæ à conjugibus ante & post celebratas nuptias; prior namque est licita; posterior verò ex plerisque Regni Galliæ consuetudinibus est illicita, uti ostendimus in responsione ad primum aut secundum casum v. *donatio*.

CASUS XIV.

PRÆTEXTATUS, summæ sex millium librarum valdè indigens, uxoris suæ de ipsius consensu fundum

dum dotalem vendidit post tres menses mortuâ illa uxore, ab hæredibus ejus ad restitutionem integram fundi illius dotalis, suorumque damnorum & interesse juridicè vocatur Prætextatus, qui ex eo talem denegat restitutionem, quòd fundum de solo mulieris suæ consensu, abalienaverit; quæ, cùm ejus proprietatem obtineret, de eo statuere poterat. Nunquid æqua est hæredum hujusce mulieris contentio?

RESPONS.

Generatim solvi nequit difficultas ista: certum est enim, ex Legibus Romanis, quòd, *Fundum dotalem*, inquit una ex his Legibus (a), *non solùm hypothecæ titulo dare, nec consentiente muliere, maritus possit; sed nec alienare, ne fragilitate naturæ in repentinam deducatur inopiam.*

(a) Leg. unicâ §. 15. Cod. de rei uxoriæ actione lib. 5. tit. 15.

Verùm non ubique obtinet illa jurisprudentia: sunt enim regiones quædam, ut in Normannia, in quibus dotem suam abalienare, neque in aliquo spondêre potest mulier. Sunt verò nonnullæ, in quibus potest, auctore viro suo: Unde concludendum est, quòd, si venditus à Prætextato de consensu uxoris suæ fundus fuerit intra earum regionum fines, in quibus licitæ sunt ex consuetudine hujusmodi abalienationes, ad ejus restitutionem non tenetur erga hæredes uxoris suæ; sed è contra tenetur, si in eâ sit regione, ubi sint prohibitæ.

Observare hîc juvat, ex Legibus quosdam esse casus, in quibus dotis partem, aut integram etiam dotem licitum est abalienare, v. g. ad redimendum de captivitate, aut carcere liberandum virum aut uxorem, vel pueros, aut ad alimenta vitæ necessaria eis subministranda (b); sed ista abalienatio non est facienda, nisi conformiter ad regionis consuetudinem, judicis authoritate & cum cognitione causæ.

(b) Leg. *Maritus*. 73. §. 1. ff. de jure dotium. lib. 23. tit. 3. Leg. *Sed etsi*. 21. ff. soluto matrim. dos quemadmodùm petatur. lib. 24. tit. 3.

CASUS XV.

PHILASTRIUS, Cæciliæ nubens, domum habuit dotem ejus; quæ transitûs jure per aulam proximæ domûs fruebatur. Hoc se servitio eximere volens alterius hujusce domûs proprietarius, ab eo immunem se fecit, solvens Philastrio decem dupliones. Mortuæ Cæciliæ hæredes Dominum hunc in sua possessione interturbant, atque idem sibi servitium deberi contendunt, salvi ipsius in Philastrium recursu. Nunquid æqua est ipsorum contentio?

RESPONS.

Legitima est Cæciliæ hæredum contentio: nam, ut vir uxoris suæ fundum dotalem abalienare non potest; sic eum aut servitio subjicere, aut illud culpâ suâ amittere, & à fortiori debitum abalienare nequit; quia ex his quidquam facere non potest, quin deterior fundus evadat. Ita decidit Lex his verbis (c): *Julianus libro sexto-decimo Digestorum scripsit, neque servitutes fundo debitas posse maritum amittere, neque ei alias imponere.*

(c) Leg. *Julianus*. 5. de fundo dotali. lib. 23. tit. 5.

CASUS XVI.

Walericus, bonâ fide matrimonio inito cum Genovefa, sibi in quarto gradu affine, à qua mille nummos dotem acceperat; cùm per quinque sexve annos cum eâ maritali consuetudine, absque nimio tamen in se invicem amore, cohabitassent, invalidum esse matrimonium suum agnovit: quo ad obtinendam divortii sententiam ducta est Genovefa; quâ prolata, à Walerico dotis suæ restitutionem petivit, quæ ab ipso denegata est, ob eam videlicet causam, quòd se invito divortium petierit, nec obstante petitione oblatâ legitimæ dispensationis ad redintegrandum matrimonium suum. 1. Nunquid injusta est ejus repulsa, atque in conscientiæ foro ad restitutionem mille nummorum tenetur? 2. Si bona communia per suum quinque sex-ve annorum contubernium acquisiverint, nonne dimidiam eorum partem Genovefæ restituere tenetur?

RESPONS.

Cùm legitima sit divortii causa, neque huic potiùs Walericus, quàm Genovefa ansam præbuerit, ut patet expositione casûs; tenetur Walericus, non solùm de restitutione mille nummorum, quos dotem à Genovefâ accepit, sed etiam dimidiæ partis bonorum, quæ communia habebant; hoc est, quæ è communi pecuniâ emerunt, vel ab initio matrimonio suo aliter acquisivêre. Quod pertinet ad integram dotis restitutionem, sic eam constituit Wormatiense Concilium, ut patet ex his verbis Decretalis, quæ ab eo deprompta fuit (d): *Mulieres, cùm pro aliquâ licitâ causâ à propriis viris fuerint separatæ, totam dotem præcipimus sibi reddi.* Urbanus III. ad Decanum, Cantorem & Capitulum Lexovii scribens (e) idem declarat, seu quoad dotem, seu ad bona communiter ante divortii sententiam acquisita. *Significavit P. Mulier*, inquit hic Papa, *quod H. quem loco viri tenebat, divortio inter eos solemniter celebrato, dotem suam illicitè detinet & reddere contradicit. Possessiones etiam, quæ ipsis, dùm simul viverent, cujuscumque contractûs titulo, communiter obvenerunt; eâ prorsùs exclusâ, sibi nititur vindicare.* En ad amussim factum, de quo in specie propositâ agitur, quod his verbis solvit hic Summus Pontifex: *Ideòque mandamus, quatenùs si ita est, & non est aliud, quod obsistat*, hoc est stipulatio, aut contraria consuetudo, *ipsum ad restitutionem dotis & divisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, districtione Ecclesiasticâ compellatis.*

(d) Conc. Wormat. in cap. *Mulieres* 1. de donat. inter virum & uxorem lib. 4. tit. 20.

(e) Urban. III. in cap. *Significavit*. 2. eod. tit.

CASUS XVII.

NÆVIUS & SARA in quarto gradu affines, simul matrimonium contraxêre bonâ fide & penitùs ignotâ sibi affinitate suâ. Sex elapsis mensibus vitâ functus est Nævius, & invalidum esse matrimonium suum ex hoc impedimento Sara certò didicit. Nunquid in eo casu solâ debet esse dotis suæ restitutione contenta, derelictis pactionibus nuptialibus aliundè pro se stipulatis?

RESPONS.

Difficultatem istam solvit olim inclytus Theologus, quondam Duacensis Universitatis Professor & Vice-cancellarius (f), qui ad eam 25. Decembris an. 1640. respondit. Sentit ergo ille, nullum debêre sortiri effectum matrimoniales hujusce mulieris conditiones in propositâ specie; *Quia illæ conditiones*, inquit hic Author, *non erant, nisi sub conditione matrimonii inter Nævium & Saram verè & validè contrahendi. Cùm igitur*, ita concludit, *nec verè nec validè fuerit inter illos contractum matrimonium, ipsæ nullius sunt roboris, ac per consequens non debent sortiri suos effectus.* Tùm suam confirmat sententiam authoritate Angeli de Clavasio, Sylvestri Prierii & Tabienæ (g). His addi potest, omnes illas conventiones tanquam invalidas esse habendas, quia contractus, quo res promissæ fuerunt, defectu consensûs sufficientis est invalidus, cùm factæ fuerint ex errore, qui earum causa finalis fuit, & sine quo iis nunquam assensus fuisset Nævius. *Quid enim tam contrarium est consensui, quàm error?* inquit Lex (h).

(f) Fr. Sylvius resolut. var. v. *Matrimonium*. 14.

(g) Angelus de Clavasio v. *Donatio* q. 47. Sylvester de Prierio v. *Donatio*. 1. q. 15. Joan. Tagnatius vulgò Tabiena v. *Donatio* 1. n. 13.

(h) Leg. *Si per errorem*. 15. ff. de jurisdict. omnium judicum. lib. 2. tit. 1.

CASUS XVIII.

Valbertus, cùm mulierem suam Adrianam, de adulterio accusatam convicisset, & divortii sententiam obtinuisset, ab eâ discessit, eique dotis ejus non solùm restitutionem, sed & alia ad vitam necessaria prorsùs denegavit. Nunquid justa est Valberti denegatio?

Respons.

Iniqua non est à Valberto facta denegatio; mulieri suæ dotem restituendi, aliaque & ad vitam necessaria subministrandi, excepto casu extremæ necessitatis: una enim ex pœnis mulieri adulteræ infligenda est amissio dotis, ut fert lex Codicis (a), & probat Glossa ex Decretali Honorii III. (b), quod idem declarat Clemens III. in una ex suis Decretalibus (c): *Si mulier*, inquit hic Papa, *ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate*, (scilicet ob eandem causam) *à viro recesserit, nec reconciliata posteà sit eidem, dotem, vel dotalitium*, hoc est ut explicat Glossa; donationem, quam ex pacto lucrata habuisset, vel res paraphernales (d) *repetere non valebit*. Itaque, ut ait Glossa, *culpa unius cedit lucro alterius*.

Addi potest hæc ratio, quòd scilicet dotem, non solùm ad alendam mulierem suam, sed ad alia etiam Matrimonii onera sustinenda vir acceperit, quibus etiam post divortium manet subditus; qualis est obligatio inevitabilis pueros alendi & educandi.

(a) Leg. *Si dotem*. 24. Cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12.
(b) Glossa in cap. *Ex parte*. 10. de consuetudine v. *Bonis*.
(c) Clemens III. in cap. *Plerumque*. 4. de donat. inter virum & uxorem &c. & ibi Glossa
(d) Glossa ibid. v. *Dotalitium*.

CASUS XIX.

Cornelia, Galesii uxor, obtentâ in eum divortii quoad thorum & quoad bonum sententiâ, seu propter libidines ejus, seu etiam ob indigna, quæ ab eâ exigebat continuò, ministeria, prædium mille nummorum annui censûs recuperavit, quod ei dotem nubens attulerat. Biennio trienniove post, illud propriâ industriâ curare impedita, quòd conductores solvendo idoneos reperire non posset, illud venale publicè proponere constituit, pretium ejus in pecuniariam & annuam pensionem è Parisiensi Basilicâ deducendam conversura: quo rescito, Galesius intercessit. Nunquid ultrà jure progredi potest Cornelia, & prædium illud vendere, cùm dominium ejus directum & utile habeat?

Respons.

Jure merito intercedere potest Gelasius venditioni propriæ suæ dotis, quam meditatur illa mulier, quamvis ab eo separata. Verum quidem est, mulierem, quæ hanc judicio separationem obtinuit, posse se obligare, etiam dissentiente marito, in iis omnibus, quæ pertinent ad conservationem & administrationem bonorum suorum dotalium, v. g. ea conducere; remittere, ex iis emere, mutuari, aut solvere. *Sciendum est*, inquit Cabassutius (e), *uxorem, quæ juridicè hanc obtinuit separationem, posse sine interventu mariti obligari in illis, quæ ad rerum suarum conservationem & administrationem pertinent, perinde ac si vidua esset: in hoc quippe sui juris effecta est. Hoc tamen excepto*, subjungit hic Canonista, *quod vivente viro potest alienare.* Nam mulier à viro suo separata, dotem suam, ipso vivente, abalienare non potest; uti dijudicatum est ex Arresto Senatûs Parisiensis 21. Jan. an. 1597. lato. Id quoque probat in articulum 28. Consuetudinis Borboniæ Interpres, quem laudat Mornacius (f) ipsi assentiens, & qui in probationem aliud Arrestum ejusdem Senatûs refert, latum 24. Aprilis an. 1585.

Cum jure Romano consentit ista jurisprudentia, quo licitum est mulieri, cujus maritus inopiâ circumvenitur, aut à quo legitimè est separata, bonis suis dotalibus frui, suoque jure uti; *Ita tamen*, inquit Lex (g), *ut eadem mulier nullam habeat licentiam eas res alienandi, vivente marito, & Matrimonio inter eos constituto.* Igitur Prædium dotale ultrà vendere nequit Cornelia, licèt ejus & dominio & usu fruatur.

(e) Joan. Cabass Juris Can. theor. & prax. l. 6. c. 17. n. 7.
(f) Mornac. ad Leg. 13. §. 1. ff. de divort. & repud.
(g) Leg *Ubi*. 29. Cod. de jure dotium.

CASUS XX.

Cùm Priscillianus Lydiam filiam suam Lævio nuptui dedisset, mille libris præsenti pecunia, & summâ quinque millium librarum, quæ sibi debebat Antonius, dotatam; debiti hujus solutionem exigere neglexit Lævius; quo factum est, ut vel lapsu temporis, vel ex eo quod solvendo jam non esset idoneus Antonius, quinque millium summa fuerit amissa. Post Lydiæ obitum, hujusce summæ sponsorem appellant Lævium ipsius hæredes. Nùm eam numerare ipsis tenetur Lævius?

Respons.

Lævius erga Lydiæ hæredes tenetur de jacturâ quinque millium librarum, quæ ab Antonio, uti partem dotis mulieris suæ poterat exigere: cùm enim maritus dote mulieris non minùs ad proprium, quàm ad mulieris commodum fruatur, pari cura eam, uti res proprias habêre debet. Quare tenebatur Lævius, Antonium judicio persequi, & ab eo quinque millium librarum solutionem convenienti tempore exigere, non verò summam hanc amittere propriâ suâ culpâ & negligentiâ, ob quam etiam fortuitos casus præstare deberet. (h), *In partem dotis reddendæ erit id quod mulieri ex periculo servi restitui debebit, & ideò & dolum & culpam in eo peculio acquirendo, vel conservando maritus præstare debet*: præsertim cùm casus illos fortuitos vigilantiâ sua potuisset prævertere. *Ubi utriusque utilitas vertitur*, inquit Lex (i), *ut in empto ut in locato, ut in dote, ut in pignore, ut in societate & dolus & culpa præstatur.* Hæc sunt etiam Legis alterius verbi (k): *In rebus dotalibus virum præstare oportet, tàm dolum, quàm culpam, quia causâ suâ dotem accipit: sed etiam diligentiam præstabit, quam in suis rebus exhibet.* Ob eam quoque causam constituit Lex alia (l), quod, *si extraneus sit, qui dotem promisit, isque defectus sit facultatibus, imputabitur marito: cur enim non convenerit; maximè si ex necessitate, non ex voluntate dotem promiserat?* Ex his ultimis & in textu sequentibus verbis ostenditur, non eandem à marito exigi diligentiam, atque easdem persecutiones contra donatorem aut socerum, atque contra extraneum, qui utraque qualitate caret. Sed tamen constat, non æquum esse, ut omnem contra eos omittat actionem, sed quandam adhibeat juxta prudentiæ regulas & occurentes circumstantias.

Observandum est circa propositam difficultatem quòd si Lævius debitorem quinque millium librarum judicio prosequens, eorum tantùm accipere usuras foret contentus, atque ita institutæ actionis intermissionem quoad sortem concederet, de toto debito teneretur, si facultatibus posteà deficeret debitor, ut ait Lex alia. *Cùm dotem mulieris nomine extraneus promisit, mulieris periculum est: sed si maritus, non secutus, usuras exegerit, periculum ejus futurum, respondetur* (m).

(h) Leg. fin. ff. soluto matrimo. io dos quemadmodum petatur; & Leg. *Contractus*. 23. ff. de diversis reg. juris ant.
(i) Leg. *Si ut certo*. §. 2. ff. commodati vel contra.
(k) Leg. *In rebus*. 17. ff. de jure dotium. lib. 23. tit. 3. Item Leg. fin. Cod. de pactis conventis tam super dote, quàm &c. l. 5. tit. 24.
(l) Leg. *Si extraneus*. 33. de jure dotium.
(m) Leg. *Cùm dotem*. 71. ff. eod. tit.

CASUS XXI.

Amicus Bertæ nupsit, quæ ei villam dotem dedit, in nuptiali contractu decem librarum millibus æstimatam. Domus & horreum fortuito incendio perierunt. Ad quem pertinet damnum illud? an ad Bertam?

Respons.

Cùm mulier se ipsam viri sui arbitrio committat, ei quoque bona sua permittit, destinata ad usum socie-

societatis inter se initæ. *Bonum erat mulierem, quæ se ipsam marito committit, res etiam ejusdem pari arbitrio gubernari*, inquit Lex (a): unde jus viri in dotem mulieris consequitur necessariò ad eorum unionem & potentiam viri in suam mulierem; eâque dote, uti dominus fruitur, ita ut hanc ei auferre nequeat mulier ex his legis verbis (b): *Si res in dotem dentur, puto in bonis mariti fieri*, etsi earum naturaliter dominium ipsa conservet: *Cùm & eædem res, & ab initio uxoris fuerint, & naturaliter in ejus permanserint dominio; non enim, quod legum subtilitate transitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, ideò rei veritas deleta, vel confusa est*, ait Lex alia (c).

(a) Leg. *Hac Lege*. 8. Cod. de pactis conventis tam super dote, quàm &c.
(b) Leg. *Dotis*. 7. §. 3. ff. de jure dotium.
(c) Leg. *In rebus* 30. Cod. eod. tit.

Nihilominùs, cùm res dotales certo pretio in contractu fuêre æstimatæ; eas emisse censêtur maritus, quia æstimatio, earum est venditio. *Secutis igitur nuptiis æstimatio rerum perficitur, & fit vera venditio .... quia æstimatio venditio est*, inquit Lex Digestorum (d): quare earum fit debitor: *Quoties res æstimatæ in dotem dantur, maritus, dominium consecutus, summæ, veluti pretii debitor efficitur* (e), unde sequitur, quod si pareant, aut deteriores fiant, *constante matrimonio*; ipsius viri est, quasi Domini, earum pati damnum, uti lucrum, si quod esset, ipse referret. *Quis enim dubitet*, inquiunt Imperatores Diocletianus & Maximianus, de viro loquentes; qui æstimatam receperat mulieris suæ dotem; *æstimationem à te mulieri deberi, cùm periculo tuo res deteriores fiant, vel argumenta lucro tuo recipiantur* (f).

(d) Leg. *Plerumque* 10. §. 4. & 5. ff. eod. tit.
(e) Leg. *Quoties*. 5. Cod. eod. tit.
(f) Leg. *Cùm dotem*. 10. Cod. eod. tit.

Post constitutas ex Legibus adeò expressis & æquitati consentaneis regulas, facilè colligi potest, quòd cùm Bertæ maritus villam ejus decem librarum millibus æstimatam in dotem acceperit, de omnibus ejus damnis, quâcumque ratione contingentibus tenetur, & in eodem, quo eam accepit, statu restituere aut pretium ejus conventum solvere obligatus, si casus contingat.

Sed idem non foret dicendum, si æstimatio non præcessisset; tùm enim damnum superveniens absque culpâ viri, soli contingit mulieri. *Quoties igitur non æstimatæ res in dotem dantur, & meliores & deteriores mulieri fiunt* (g). Hinc *Plerumque interest viris*, (res in contractu nuptiali) *non esse æstimatas, ne periculum rerum ad eum pertineat* (h).

(g) Leg. *Plerumque*. 10. cit. ff. eod. tit.
(h) Cit. Leg. *Plerumque*.

CASUS XXII.

Severinus, ductâ in uxorem Christinâ, cum dote, quæ in agris ac silvis posita est, horum fructus percepit, silvasque cæcidit. Cùm sine derelictâ prole obiisset Christina, hæredes ejus contenderunt, cæsuræ silvarum sibi à Severino habendam esse rationem. Nunquid de eo tenetur in foro conscientiæ, si cædua ligna nondùm consumpserit?

Respons.

Hæc est generalis regula, fructus dotis mulieris ad virum, tanquam rem suam pertinêre. *Dotis fructum ad maritum pertinere debere, æquitas suggerit*, inquit Lex (i), quæ rei hujusce rationem affert: *Cùm enim ipse onera Matrimonii subeat, æquum est eum etiam fructus percipere*. Quocum consentit hæc etiam Lex alia (k): *Pro oneribus Matrimonii mariti lucro fructus totius dotis esse, quos ipse cepit..... manifestissimi juris est*.

(i) Leg. *Dotis*. 7. ff. de jure dotium
(k) Leg. *Pro oneribus*. 20. Cod. eod. tit. Item Leg. 65. §. fin. Digest. *Pro socio*.

Sed si perceptum è bono dotali lucrum ad fructuum seu redituum naturam non pertineat, & sit sors quædam præcipua, quæ dotem augeat, ad virum non pertinet. *Si ex Lapicidinis dotalis fundi lapides, vel arbores, quæ fructus non essent, vendiderit; nummi ex ea venditione recepti, sunt dotis*. Ita Lex Digestorum in hanc rem (l).

(l) Leg. *Si ex Lapicidinis*. 32. ff. de jure dotium.

Præsupposito isto, tanquam certo, ad speciem propositam respondemus, quòd, si ligna, quæ cædi jussit Severinus, sint silvæ cæduæ, lucrum eorum sibi habêre potuit; sunt enim reditus, qui sunt ejus, *constante Matrimonio*: Sed si sint arbores prægrandes, aut arduæ, aut Plantarium; tùm fundus ille ad ipsum non pertinêret, cujus proindè rationem exigere ab ipso possent mulieris ipsius hæredes: quod etiam verum est, licèt ventorum vi arbores illæ ceciderint. *Si arbores cæduæ fuerunt, vel gremiales*, inquit Lex (m), *dici oportet, in fructum cedere: si minùs, quasi deteriorem fundum fecerit maritus, tenebitur: sed & si vi tempestatis ceciderunt, dici oportet, pretium earum restituendum mulieri, nec in fructum cedere, non magis quàm si thesaurus fuerit inventus: in fructum enim non computabitur, sed pars ejus dimidia restituetur, quasi in alieno inventi*. Idem dicendum, de conjuge, qui veteris ædificii ligna, lapides, &c. vendit, quod reficere neque necessarium neque utile est. *Sive superficiem ædificii dotalis voluntate mulieris vendiderit; nummi ex eâ venditione recepti sunt dotis* (n).

(m) Leg. *Fructus*. §. 12. ff. soluto Matrimonio, &c. Lib. 24. tit. 3. Item sed si grandes arbores essent. non posse eas cædere. Leg. *Sed si*. 7. ff. de usufructu, &c. Lib. 7. tit. 1.
(n) Cit. Leg. Si *ex Lapicidinis*. 32. ff. de jure dotium.

CASUS XXIII.

Prudentius filiæ suæ domum dotem dedit, quam in Matrimonium Gratiano collocavit. Is in eâ domo multas fecit impensas per viginti annos, quibus eam habuit. Mortuâ uxore absque liberis, Prudentius ab eo domûs restitutionem postulat; quam se restituturum eâ conditione promittit Gratianus. ut factas in ea impensas ipse sibi rependat. Nunquid Prudentius tutâ conscientiâ compensationem, quam postulat Gratianus, ei denegare potest?

Respons.

Priusquam propositæ speciei sua sit responsio, præmittendum triplicem esse impensarum speciem: aliæ siquidem sunt necessariæ; aliæ utiles; aliæ verò voluptuariæ. *Impensarum, quædam sunt necessariæ*, inquit Lex (o); *quædam utiles, quædam verò voluptuariæ*.

Impensæ *necessariæ hæ dicuntur, quæ in se habent necessitatem impendendi* (p); ut, *si ædificium ruens* (q), *quod habêre mulieri utile erat, refecerit*.

Utiles autem impensæ, sunt quas maritus utiliter facit, remque uxoris meliorem fecerit, hoc est, dotem (r), *veluti si novelletum in fundo factum sit* (s).

Voluptuariæ autem impensæ sunt, quas maritus ad voluptatem fecit, & quæ species exornant (t): quales sunt picturæ, aliique hujusmodi ornatus.

(o) Leg. *Impensarum*. 1. ff. de impensis in res dotales factis. l. 25. tit. 1.
(p) Ibid. §. 1.
(q) Ibid. §. 3.
(r) Leg. *Quod dicitur*. 5. §. fin. ff. eod. tit.
(s) Leg. *Veluti*. 6. ibid.
(t) Leg. *Voluptuariæ*. 7. ff. eod. tit.

Præsuppositâ illâ distinctione, ad decisionem præsentis difficultatis, sciendum, ad quam speciem pertineant impensæ à Gratiano in domo factæ: si enim sint necessariæ; ex Legibus fundum hunc dotalem integrum aut ex parte retinere potest, donec eas totas rependerit socer ejus Prudentius, atque etiam de ejus possessione ex sententiâ Judicis fuerit depulsus, uti præscribit Galliæ usus, & statuunt Romanæ Leges (u): & in hoc sensu ferunt Leges, impensis dotem minui; ex eâ quippe demendæ sunt impensæ à marito necessariò factæ, ne domus rueret. *Quod dicitur necessarias impensas ipso jure dotem minuere*, inquit Lex (x), *non eò pertinet, ut si fortè fundus in dote sit, desinat aliquâ ex parte esse dotalis; sed, nisi impensa reddatur, aut pars fundi aut totus retineatur. Id autem videtur necessariis impensis contineri*; inquit Lex alia (y), *quod si à marito omissum sit; Judex tanti eum damnabit, quanti mulieris interfuerit*.

(u) Leg. *Dotis*. 9. Cod. soluto Matrim. Lib. 5. tit. 18.
(x) Leg. Si it. 56. §. 3. ff. de jure dotium.
(y) Leg. *Et in totum* 4. ff. de impensis in res dotales factis.

Idem pro Gratiano dicendum; si utiles sint factæ ab ipso in domo impensæ, licèt absolutè non sint necessariæ, easque de consensu mulieris suæ fecerit: hujusmodi namque impensæ vel marito, vel pro eo, ipsius hæredibus debent rependi. *Utilium nomine ita faciendam deductionem quidam dicunt, si voluntate mulieris factæ sint, iniquum*

enim esse, compelli mulierem rem vendere, ut impensas in eam factas solveret, si aliunde solvere non potest, quod summam habet æquitatis rationem. Ita Leges Romanæ (a).

(a) Leg. *Utilium.* 8 ff. eod. tit.

Verùm si factæ tantùm fuerint impensæ ad voluptatem Gratiani, nulla ei debetur compensatio; licèt ad eas à muliere suâ fuisset inductus. *In voluptuariis autem, Aristo scribit, nec si voluntate mulieris factæ sunt, exactionem parere* (b). Id unum in ipsius gratiam dici potest, quòd, si voluptuariæ illæ impensæ sint ejusmodi, ut eas integras possit auferre; potest, si earum compensatio sibi denegetur; aliter facere non potest, cùm absque lucro suo noceret. *Pro voluptuariis impensis*, inquit Lex (c), *nisi parata sit mulier pati maritum tollentem, exactionem patitur; nam si vult habere mulier, reddere ea quæ impensa sunt, debet marito; aut si non vult, pati debet tollentem, si modò recipiant separationem. Cæterùm si non recipiant, relinquendæ sunt; ita enim permittendum est marito auferre ornatum, quem posuit, si futurum est ejus quod abstulit.*

(b) Leg. *In voluptuariis.* 11. ff. eod. tit. Item l. un. § 5. Cod. de rei uxor. actione.

(c) Leg. *Pro voluptuariis.* 9. ff. de impensis in res dot. factis &c.

Ad perfectam rei hujus elucidationem, hactenùs dictis addendum, aliam esse impensarum speciem, quæ quotidianæ dici possunt, hoc est, quæ identidem fiunt, ut fundus in bono statu conservetur, & ex eo utilitas percipiatur: quales sunt, quas minutas vocant, reparationes domûs, quarum compensationem jure repetere nequit maritus, non magis quàm impensarum, quæ ad culturam prædii factæ sunt: deducendæ sunt enim hujusmodi impensæ ex fructibus ipsis & reditibus, quibus earum necessariò incumbit onus: cùm fructuum ac redituum nomine intelligatur lucrum ex eis superfluum, deductis priùs sumptibus & necessariis impensis ad fruendum. *Nos generaliter definiemus*, inquit lex (d), *multum interesse ad perpetuam utilitatem agri, vel ad eam, quæ non ad præsentis temporis pertineat; an verò ad præsentis anni fructum, si in præsentis anni utilitatem tantùm sit impensum, cùm fructibus hoc compensandum. Si verò non fuit ad præsens tempus apta erogatio, necessariis impensis computandum.* Quibus consentit hæc lex alia (e): *Impendi autem fructuum percipiendorum causa, Pomponius ait quod in arando serendoque agro impensum est, quodque in tutelam ædificiorum... scilicet, si ædificio, ... fructus aliqui percipiebantur: sed hæ impensæ non petentur, cùm maritus fructum totum anni retinet: quia ex fructibus priùs impensis satisfaciendum est.*

(d) Leg. *Vel si*, 3. §. 1. ff. eod. tit.

(e) Leg. *Fructus* 7. §. fin. ff. soluto matrimonio dos quemadmodum petatur. lib. 24. tit. 3.

Denique eodem modo dicendum de impensis, quæ fiunt ad dissolvenda onera prædialia, qualia sunt census, tributa, aliaque stipendia; nam de fructibus pariter desumenda sunt, neque eorum aliqua viro debetur compensatio. *Neque stipendium, neque tributum ob dotalem fundum præstita, exigere vir à muliere potest: onus enim fructuum hæc impendia sunt* (f).

(f) Leg. *Neque.* 11. ff. de impensis in res dot. factis. lib. 25. tit. 1.

CASUS XXIV.

Domum quam sibi dotem attulit Prudentii filia, uxor sua, proximâ ruinâ collabentem penè ab imo ad summum refecit Gratianus, atque in eâ reparandâ septem octo-ve Librarum millia impendit. Octo elapsis mensibus igne hostium discurrentium consumpta est. Quæritur, num is jure compensationem impensarum suarum possit exigere, & si mulieri suæ ejusque hæredibus ex hoc incendio inutiles factæ sint?

Respons.

Impensarum suarum compensationem jure exigere potest Gratianus; cùm enim maritus dotalem fundum reparavit, aut meliorem fecit, eorum ipsi debetur compensatio. Quamvis fundus ille aut reparationes fortuito casu pereant, qualis est is, de quo in casu proposito. Ratio est, quia ex opere facto hoc sibi jus pepererat; cùmque fundus ille mulieris suæ ipsius-ve mortuæ hæredum cum dominio sit; ad eam solùm vel eos pertinet jactura, ex his legis verbis (g): *Si fulserit insulam ruentem, eaque exusta sit, impensas consequitur.*

(g) Leg. *Et in totum.* 4. ff. de impensis in res dot. factis.

CASUS XXV.

Rusticus Luciam filiam suam decem nummorum millibus dotatam Rogerio in Matrimonium collocavit. Rogerius verò ex illa pecuniâ prædium emit, quod quadraginta valet librarum millia. Biennio post absque liberis mortua est Lucia. Rusticus contendit, quòd, cùm fundus ille è dotali filiæ suæ pecunia fuerit comparatus, censendus est fundus dotalis, qui ad se, tanquam filiæ suæ hæredem debet reverti. Rogerius contra vult, se ad restitutionem decem millium nummorum quæ percepit, præsenti tantùm pecuniâ teneri. Cui jus?

Respons.

Pro Rogerio stat jus. Certum est enim, quòd fundus è dotali pecuniâ emptus, non est dotalis. *Ex pecunia dotali fundus à marito tuo comparatus, non tibi quæritur*, ait Lex Codicis (h). Unde sequitur, Rogerium jure sibi prædium retinêre posse, veluti rem, cujus est Dominus, & de eo quidquam sperare non posse Rusticum, qui oblata à Rogerio decem nummorum millia accipere tenetur.

(h) Leg. *Ex pecunia.* 12. Cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12.

CASUS XXVI.

Renatus Irenem filiam suam Florentino nuptui dedit cum decem librarum millibus in dotem; sed quia præsenti pecuniâ hanc ei summam numerare non poterat, pro eâ prædium quingentarum librarum annui censûs oppigneravit. Hujus autem prædii censum biennio percipit Florentinus; quo elapso tempore decem millium Librarum solutionem ei obtulit Renatus, ab eoque perceptorum ex eo prædio à nuptiis fructuum rationem exegit, simulque apocham totius summæ, numerata novem millia librarum accipiendo, quæ cum perceptis è prædio reditibus decem millium summam explebant. Florentinus è contrà contendit, se non tenêri ad deducendos de sorte præcipua oppignerati prædii fructus, cùm matrimonii onera subierit. Cui jus?

Respons.

Pro Florentino stat ratio: neque tenetur ad deducendos è sorte præcipua fructus perceptos prædii, à socero suo pro dote Irenes sibi oppignerati; quia oneribus matrimonii satisfecit; & fructus illi sibi ad indemnitatem, titulo damni emergentis & lucri cessantis, sunt debiti. Rem ita definivit Innocentius III. in una Decretali (i) his verbis: *Sane generum ad fructus possessionem, quæ sibi à socero sunt numerata * dote pignori obligatæ, computandos in sortem non credimus compellendum.* Cujus rei rationem istam affert Summus hic Pontifex: *Cùm frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.* Quibus addit Pithæus: *& ideo non sunt hic vice usurarum dotis, sed vice recompensationis onerum matrimonii, quæ gener sustinet.* Idem docet Glossa (k): Quibus addi potest, ad evincendum titulum damni emergentis & lucri cessantis, quo nititur Florentinus, quòd si decem librarum millia præsenti pecuniâ sibi Renatus numerasset; ex iis utique

(i) Innoc. III. in cap. *Salubriter.* 16. de usuris. l. 5. tit. 19.

* Legendam *numeranda.* Pithæus.

(k) Glossa in cap. *Salubriter.* v. *Onera.*

que lucrum collegisset vel in commercio vel in emptione fundi alicujus fructiferi; & ob eam causam ex titulo damni emergentis sit expers omnis culpæ, denegando, fructuum perceptorum è sorte præcipuâ deductionem; cùm non sit æquum, ut propriis impensis mulieri necessaria præbuerit, eo quod promissam à socero dotis solutionem non acceperit. Ita sentiunt multi Theologi moderni (a).

(a) De Genet. Theol. mor. Colloq. Lucon. Colloq. Condom. &c.

Advertendum nihilominùs, quòd si vir mulieri suæ ad vitam necessaria præbêre non teneretur, nec ab eâ liberos suscepisset, jam prædii fructus suos facere non posset, quippe qui ei tantùm ad sustinenda matrimonii onera sint debiti, ut asserit Innocentius III. & Legibus statuitur (b). Atque idem dicendum de muliere, si vidua evasisset; & in hoc casu ambo fructus perceptos in summam præcipuam computare tenerentur. Ita sentit Innocentius IV. in Decretalem modò relatam.

(b) Leg. P. 5 *oneribus*. Cod. De jure dotium & Leg. *Si is*. 56. ff. eod. tit.

Vide FORNICATIO Cas. I. III. VI. VII. & IX.

DUBIUM.

DUBIUM, inquit Polmanus (c), *est hæsitatio intellectûs in medio suspensi, hoc est, in neutram partem inclinati; sed quò se vertat, ambigentis.* Quæ definitio consentit cum doctrinâ Sancti Thomæ (d) his verbis contentâ: *Intellectus noster respectu partium contradictionis se habet diversimodè; quandoque enim non magis inclinatur in unam, quàm in aliam propter apertam æqualitatem eorum, quæ movent ad utramque partem: & ista est dubitantis dispositio.*

(c) Polman. Brev. Theol. part. 2. 2. n. 700.
(d) S. Thom. q. 14 de veritate art. 1.

Duplex distinguitur dubii genus; scilicet aliud positivum, & aliud negativum. Dubium positivum est quando mens suspensa remanet ob æqualia rationum momenta, quibus hinc & inde fertur ad assensum vel dissensum. Dubium negativum est illud, quo mens suspensa remanet, quòd nullæ sint rationes, quibus in unam potiùs, quàm in aliam partem moveatur.

Duplex insuper distinguendum est Dubium. Alterum legitimum, hoc est, quod rationibus nititur verisimilibus & quæ legitimæ videntur: alterum verò illegitimum, quod nullâ sufficienti ratione fulcitur.

Dubium tandem aliud est juris, aliud facti. Dubium juris ex ignorantia Legis vel præcepti oritur, in eo quòd hæc ignorantia mentem teneat suspensam de parte eligendâ. Dubium facti est, cùm lege cognitâ ignoratur ejus objectum, aut circumstantia actionis, quæ fit. V. g. dubito, an is, qui Clericum Sacris ordinibus initiatum percutit, in excommunicationem incurrat; en dubium juris. Novi equidem latam esse excommunicationem in eum, qui Clericum percusserit; sed dubito, utrùm is, quem percutio, sacrum susceperit Ordinem. En dubium facti. Nunc præcipuas, quæ ad rem istam pertinent regulas afferamus.

Dubium semper, quantùm rationabiliter fieri potest, mitiùs est enucleandum, ac præcipuè cùm non legitimis fulcitur rationibus. Illud est constitutum à Sancto Thomâ (e) principium. *Semper in dubiis benigniora præferenda sunt*, inquit juris regula (f). *In re dubia*, juxtà aliam regulam (g) *benigniorem sententiam sequi non minus justius est, quam tutius* (h). Quæ regula in re pœnali potissimum obtinet (i). *In dubiis pro reo judicandum est.*

In dubiis omnibus, in quibus salus agitur, id effici necesse est, quod est tutius. *In dubiis via eligenda est tutior*, inquit Innocentius III. ad Capitulum Herbipolense scribendo (k). Idem docet Clemens III. (l), cum Eugenio I. (m).

Hinc sequitur, Sacerdotem, qui dubitat, nùm sit suspensus, interdictus, excommunicatus, vel irregularis, dubium suum in se ipsum interpretari debere, & quasi talem se gerere, dum permanet ejus dubium, ut docet Panormitanus (n).

Index sententiam ferre nequit, cùm est in dubio, seu dubium suum ad personam, jus aut factum spectet (o).

In dubiis, quæ ad rem fidei pertinent, recurrendum est ad decisiones Ecclesiæ, ut elucidentur; quemadmodum ait Sanctus Augustinus in Canone (p).

(e) S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4.
(f) Reg. 56. ff. de reg. juris.
(g) Reg. 192.
(h) Ibid.
(i) D'Aoiz. v. Dubium. Gloss. in Cap. *Cùm tu*. 15. de incestibus.
(k) Innoc. III. capitulo Herbipolensi in c. *Illud*. 5. §. Licet. de Clerico excomm. ministrante l. 5. tit. 27.
(l) Clemens III. in cap. *Ad audientiam*. de homicidio.
(m) Eugen. I. in cap. *Juvenis*. 3. de sponf. & Matrim. & ibi. Panormitan.
(n) Panormit in cap. *Cùm tu fili* Glossa in cap. consuluit. 20. de reg.
(o) Can. *Judicantem*. 30. q. 5. Gratian. §. *Ex promissis*. ibid.
(p) S. Aug. in cap. *Palam*. 9. dist. 11.

CASUS PRIMUS.

WOLFANGLEUS dubitans, an Gualterio de restitutione quinquaginta librarum teneatur, Parochum suum, Doctorem peritum, & in moralibus ex formâ accuratum consulit, qui respondet, se in casu proposito ad restitutionem non teneri. Potest-ne Wolfangleus Parochi sui decisionem sequi, non obstante dubio suo, de eo deinceps nullomodo anxius?

RESPONS.

Si Wolfangleo nulla subsit causa dubitandi de veritate decisionis Parochi sui, eique dubium suum sincerè exposuerit, ipsius consilium sequi dispositus, primò Dubium suum deponat, atque posteà datæ ab eo decisioni tutâ conscientiâ stare potest. Ratio est, quia Moralis Theologiæ ignarus id omne perfecit, quod à se exigebat Christiana prudentia, Pastorem suum adeundo, qui vi-

ri probi simul & periti famâ gaudet, aliundè ad sequendum ipsius dicta sincerè dispositus. Quocirca alios consulere non tenetur homo ille; quia justè conjicere potest, ceteros in eandem eum Patocho suo sententiam obituros; cùm is, ut supponitur, sit doctus, rerum ad conscientiam pertinentium intelligens, pius, & in moralibus accuratus (a).

(a) De Ste. Beuve, tom. 1. cas. 169.

CASUS II.

Cùm domum suam Zephyrinus Guillelmo locasset, tectum igne consumptum est; quare Inquilinum suum de damno reficiendo in jus vocavit. Guillelmus coram judice respondit, id casu fortuito esse factum, quod præstare non tenetur. In dubio simul convenêre, ac simul pacti sunt de damno inter se dividendo: quod ab utroque confectum est. At Zephyrinus, qui Guillelmo novit rem esse angustam, eumque insuper à litibus abhorrêre, timet, ne de dimidio damno resarciendo eò tantùm consenserit hic inquilinus, ut litis impensas & ambages evitaret. Quâ de re postulat, utrùm sic dubitans, in foro conscientiæ & absque injustitia pactam eum Guillelmo indemnitatis causâ summam retinere possit?

Respons.

Si verè Dubium est factum, absque animi anxietate & injustitiæ formidine promissam à Guillelmo summam retinêre potest Guillelmus pro dimidio damno, quod sibi intulit incendium. Ratio est, quia æquum est in dubio, ut inter locatorem & inquilinum ex æquo dividatur damnum illatum; atque ita sententiam in foro externo ferret quilibet judex æquus. At verò, si certò constaret, de nulla Guillelmum culpâ teneri, aut quia fulminis igne, aut malevolo inimici cujuspiam animo contigit incendium; In hoc casu ad Zephyrinum solum tota spectaret jactura, atque adeò inquilino suo pactam pecuniam restituere tenetur, licèt ex conventione sibi datam (b).

(b) Idem ex cas. 169.

FINIS TOMI PRIMI.

Huiusce Dictionarii rerum INDEX *generalis in Tomo Tertio exstabit.*